

מסכת שבת

א

תוכן הענינים

❧ מסימן כ"ו עד מ"ט, וכן הישעורים, נדפסו בספר ב' ❧

המפתחות לסימנים הנ"ל נדפסים גם בספר זה

במלאכת הוצאה

סימן א	בדין ידו של אדם ואגד כלי.....עט
סימן ב	בדיני מהלך בעומד, ותוך ג', ומקום ד'.....קלד
סימן ג	בסוגיא דכוורת ואיסקופה.....קע
סימן ד	ביציאתא דמישן.....קצו
סימן ה	בדיני גידוד ומחיצה, וחולייית הבור וחקק, ומחיצות הניכרות, ומקום דע"ד.....רד

סימן ו	בדיני פמוך למנחה.....רלו
סימן ז	בדיני שמא יטה.....רס
סימן ח	בדיני חנוכה.....רעד
סימן ט	בזמן בין השמשות ושעות היום.....רצא

בדיני שהייה הטמנה ובישול

סימן י	בדיני שהייה.....שמו
סימן יא	בדיני הטמנה.....שמה
סימן יב	הפשר מים ושמן וכנגד המדורה.....תלה
סימן יג	בדיני כלי ראשון וכלי שני.....תמו
סימן יד	פיכתא לאתונא, וכלי הבישול, ועוד עניני בישול.....תנד
סימן טו	בדין מגיס.....תסב

בפרק במה בהמה ובפרק במה אשה

סימן טז	בפרק במה בהמה.....תעג
(בדיני מחמר ושבתות בהמתו - סימן מח)	
סימן יז	בפרק במה אשה יוצאה.....תקב
סימן יח	בגדרי דרך מלבוש ודרך משאוי.....תקל"ה
סימן יט	בדיני משמשי האדם שמותרין במלמול.....תקנו

בדיני מתעסק ומשאצל"ג

סימן כ	בדיני מלאכה שא"צ לגופה.....תקסט
סימן כא	בדיני דבר שאינו מתכוין.....תרז
סימן כב	בדיני מתעסק.....תרמו
סימן כג	בדיני מתעסק - קמא.....עתר

בריש פרק כלל גדול

סימן כד	בדין ימים שבנתיים ושבתות כגופין.....תרפא
סימן כה	בדין ידיעות מחלקות ובדין ידיעות ספק.....תרפח

במלאכות שבת ואמירה לנכרי

סימן כו	במלאכת דש
סימן כז	בדיני בורר
סימן כח	בדיני טוחן
סימן כט	בדיני אישה
סימן ל	במלאכת מלבן
סימן לא	במלאכת מלבן וסוחט (קמא)
סימן לב	במלאכת קושר ומתיר
סימן לג	בדין אמירה לנכרי
סימן לד	במלאכת בונה

סימן ל"ה	בדיני בונה ומב"פ ובנין בכלים
סימן לו	במלאכת כותב

בדיני מוקצה ואהל

סימן לז	בדיני מוקצה בגזירת כלים
סימן לח	בדין בסיס לדבר האסור
סימן לט	בדין ביטול כלי מדיכנו ובסיס באמצע השבת
סימן מ	ע"ם השו"ע סי' ש"ט ש"י
סימן מא	בהיתר מוקצה וגרף בעביט
סימן מב	בדיני פקק החלון ונגר
סימן מג	בדיני אהל

סימן מד	בסחיטת פירות ובדין חולב
סימן מה	בדיני פתיחת כלים בנקב ובקריעה
סימן מו	בדיני שמרי הדיוטות
סימן מז	בדין רפואה בשבת
סימן מח	בדיני מחמר ושביתת בהמות
סימן מט	ליקוטים על סדר המסכת

ענינים נוספים שנתבארו בתוך הדברים

בדיני הדלקת הנר..... סמ"ט לדף כ"ג ב' כ"ו ב'
בדיני תוספת שבת..... ס"ט סק"ט – י'
במלאכת זורע..... סכ"ט ס"ק י"ב – י"ד, ס"ל סק"ב
במלאכת תולש..... סמ"ט לדף פ"א ב'
במלאכת חורש ואשוויי גומות..... סכ"א ס"ק כ', וע"ע ס"כ סקב"ה
בדין חולב ומחבץ..... סכ"ז סקב"ה – כ"ז, סמ"ט לדף צ"ה א'
בדיני סחיטה ענינים נוספים..... סכ"א סקב"ב, סכ"ו סק"ח
במלאכת גוזז..... ס"כ סקב"ה
במלאכת צובע..... סמ"ט לדף ע"ג א'
בדיני תופר - המדבק ניירות..... סמ"ה סקב"ב
- המותח חוט של תפירה..... סט"ו סק"ד
- פתיחת מנעלים התפורין זה לזה..... סל"ב סקי"ח
במלאכת צידה..... שעורים כ"ז, סכ"א סקב"ז, ועי' ס"כ סקב"ה
במלאכת חובל ונטילת נשמה..... ס"כ סקב"ה
במלאכת מפשיט עור..... ס"כ סקב"ה
במלאכת קורע ומחתך..... ס"כ סקב"ה, סמ"ה סק"ב
במלאכת מוחק..... סמ"ה סקב"א
במלאכת מבעיר ומכבה..... ס"כ סקב"ה
בדיני מצרף..... סכ"א סקט"ו ט"ז י"ז
בדיני מב"פ ותיקון מנא וענינים נוספים..... סכ"א סקי"ח י"ט
בדיני חזרה..... ס"י סקי"ז י"ח
בדין קיפול כלים..... סמ"ט לדף קי"ז א'

שיעורים

נדפס בספר ב'

בדיני הוצאה

סימן א	עקירת גופו כעקירת חפץ
סימן ב	מהלך בעומד
סימן ג	המוציא דרך סמיו
סימן ד	אגד כלי
סימן ה	בדין לבוש בכלים ואוכלין בכלי
	במלאכות בדרך טוחן לישא וקושר
סימן ו	בדיני בורר (א)
סימן ז	בדיני בורר (ב)
סימן ח	בדיני טוחן
סימן ט	בדיני לישא
סימן י	במלאכת קושר
	בסוגיות בנין בכלים ומכה בפטיש
סימן יא	מיטה של טרסיום
סימן יב	דלת שידה תיבה ומגדל
סימן יג	במחלוקת ב"ש וב"ה בסילוק תריסין ביו"ט
סימן יד	בסוגיא דשובר אדם את החבית
סימן טו	שמא יקמום
	בסוגית אהל
סימן טז	בפלוגתא דר"א ורבנן בתליית המשמרת
סימן יז	קל"ט ב' מערים אדם על המשמרת כו'
סימן יח	בהא דאין מקיפין שתי חביות
	אמירה לנכרי ושביתת קטן
סימן יט	בדין אמירה לנכרי
סימן כ	בדין ספייה לקמן
	בדיני מוקצה
סימן כא	בגזירת כלים וצורך גופו ומקומו
סימן כב	בדין מלטול מן הצד
סימן כג	בהיתר עודן בידו
סימן כד	ביחוד מוקצה
סימן כה	ביטול כלי מהיכנו
סימן כו	בדין בסים וניעור
	הוספה
סימן כז	בדיני צידה

מפתחות

סימן א

בדין ידו של אדם ואגד כלי

א. ג' א' בעא מיניה רב מרבי הטעינו חבירו כו', ביישוב המשנה או שנטל מתוכה והוציא - לצד דעקירת גופו לאו כעקירת חפץ האם הטעינו ע"מ להוציא חשוב החפץ עקור.

ב. בדברי התו' ד"ה עקירת להעמיד המשנה בהניח ע"ג קרקע - בדברי התו"י בשם הרשב"א לחלק בין עקירה להנחה - בקושית התו' מלא יצא החייט כו'.

ג. עוד ביישוב המשנה דנטל מתוכה והוציא - בהנ"ל סק"א בהטעינו חבירו ע"מ להוציא - בקו' הגרע"א ז"ל ע"ד רש"י והרע"ב.

ד. ידו הפשוטה לרשות אחרת ומונח בו חפץ אי חשוב כעקור.

ה. שם מ"ט גופו ניח כו', בהא דמבואר דפשט בעה"ב יד מלאה לחוץ עדיין אינו כמונח, אף שידו נחה - בחילוק שבין רה"ר לחצר אחרת.

ו. עוקר חפץ ע"מ להעביר חשיבא עקירה אע"פ שגופו עומד, ובדין אי ה"ה לגבי אחריני.

ז. צ"ב א' התם למעלה מג', בדין אגד גוף, וידו בתר גופו גרידא, דשני דינים הם - אם אמרינן אגד כלי ואגד גוף לפטור בהכנסה - למ"ד אגד גוף שמי' אגד למאי איצטריך טעמא דידו בתר גופו גרידא - הא דאמר רבי ואינו דומה לידו מיירי בידו שלמעלה מג' וכן בבעיא דאביי ג' ב'.

ח. בדברי הראשונים ז"ל דמבואר דאין חילוק בין למעלה מג' ללמטה וחד דינא הוא - ה' א' אלא א"ר אבהו כגון ששלשל ידו כו'.

ט. בדין אגד כלי, בכלי המונח חציו ברה"ר וחציו ברה"י ועקר מחציו שברה"ר.

י. צ"א ב' מתני' קופה שהיא מלאה פירות כו', בכל הסוגיא - שם חזקי' מתרץ לטעמי' כו' - שם ואי ס"ד אגד כלי שמי' אגד קדים לי' איסור גניבה כו' - צ"ב א' וכיון דאיכא שנצין כו' - תוד"ה ורמי.

יא. עירובין צ"ט א' מתני' לא יעמוד כו' - בדברי התו' כ' א'.

יב. ג' ב' בעי אביי ידו של אדם כו'.

יג. עירובין צ"ט א' בעי רבא הוא ברה"י כו' - בדין כרמלית.

יד. שם אע"ג דלא הפיך בה - שם אר"י מוחלפת השיטה.

טו. ג' ב' תוד"ה כאן למעלה מי' כו', וברשב"א.

טז. עירובין צ"ח ב' מתני' ליה כו', צ"ט א' הוא סבר מדסיפא ר"מ כו', בכל הסוגיא - שם אר"י בחפיצין שצריכין לו כו' - שם איבעיא להו כרמלית מאי.

יז. צ"ט א' הא הוציא חייב חטאת כו' א"ד כו'.

יח. שם לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא המעביר חפץ כו'.

יט. בדעת תו' בחידושיה דרבא.

כ. בדעת רש"י בחידושיה דרבא.

כא. בדברי אאמור"ר זללה"ה בדין עקירה והנחה בחפץ המונח בידו ס"א סק"ח - עירובין צ"ט א' בעי רבא הוא ברה"י כו'.

כב. שבת ח' ב' אמר מר עומד אדם כו', בכל הסוגיא - שם ובלבד שלא יטול מבעה"ב כו' - ט' א' התם לא נח הכא נח

כג. עירובין צ"ח א' אר"י אין רישא וסיפא ר"ש כו', בכל הסוגיא - שם אי הכי תוך ד"א נמי ניגזר

- שם הב"ע באיסקופה ארוכה כו' - שם ואבע"א כו' וליחוש כו' הא מני ב"ע כו' - שם אראב"א זאת אומרת כו'.

כד. לענין הלכה אי בכל מילי שרי מכרמלית לרה"י או לרה"ר באגדו בידו - שו"ע סי' שנ"ב סד"א ואפי' ברה"ר והאיסקופה ברה"י כו' - שם גמ' נגזור דילמא מעייל מרה"ר לרה"י.

כה. צ"ז ב' ולא גזרינן דילמא נפיל.

כו. צ"ח א' תוד"ה והא.

כז. בדברי הרשב"א והריטב"א דאפי' לכתחילה מותר להוציא לרה"ר כשאגדו בידו.

כת. צ"ז ב' מתני' רש"א אפי' בארץ עצמה כו' בכל הסוגיא - צ"ח א' בכותל משופע.

כט. שבת ק"ב א' לכתא ומתנא אגדו בידו הוא - רמב"ם פי"ג הי"ד הזורק חפץ מרשות לרשות והיה קשור בחבל כו'.

סימן ב

בדיני מהלך כעומד, ותוך ג', ומקום ד'

א. ה' ב' תוד"ה בשלמא ביאור ענין מהלך כעומד, ובקושיית הירושלמי דאין אדם מתחייב על ד"א - בטעמא דלא יליף בן עזאי מהא דמעביר ד"א חייב, דמהלך לאו כעומד - בספיקת ריב"א אם חייב לבן עזאי אף בעומד לפוש - עוד כמה שנסתפק בקלוטה לר"ע אם ה"ה קלטה אחר.

ב. בדברי התו' הרא"ש ע"ד ריב"א דבודאי לאחר ד' חייב, וכמה נידונים לפי"ז.

ג. ע"ד התמיהה מה החילוק בין מהלך כעומד וקלוטה כמי שהונחה, למגרר שהוא כמונח וחייב.

ד. המעביר דרך מקום פטור, במהלך כעומד ובקלוטה כמי שהונחה, ובמגרר, האם חשבינן כמונח לקולא.

ה. ה' ב' בשלמא בן עזאי קסבר מהלך כעומד כו' - ו' א' מידי דהוה אמעביר חפץ כו' - בקושיית תו' אמאי נקט מעביר ולא מוציא - שם מי דמי התם לגבי דהאי גברא מקום פטור הוא - שם מידי דהוה אמוציא מרה"י לרה"ר דרך צדי רה"ר כו' - שם ואחד המושיט כו' - בדברי רבי יוחנן דמודה בן עזאי בזורק, ומ"ט לא אמר מושיט - במעביר דרך מקום פטור היכא דלא שייכא העברה אלא בכה"ג, ובקושיית הראשונים לק' צ"ט ב'.

ו. ביאור חידושו של רחב"ט ואם פליגי אמוראי עליה, וכמאן הלכתא - לענין הלכה.

ז. ק' א' אמר רבא תוך ג' כו'.

ח. בדברי הרמב"ן דבסופו לנוח כאן לכו"ע תוך ג' א"צ הנחה, ובקושיית הגרע"א ז"ל.

ט. ביאור מימרא דרבא לפי מה שנתבאר בשיטות הראשונים ז"ל.

י. ק' א' והא לא נח, אם הקושיא אף לרחב"ט - שם והוא שנח ע"ג משהו, בדין אחזתו הרוח אי חשיב שנח - שם ב' ואר"י והוא שנח, משמע דאף בתוך ג' הצריך הנחה.

יא. בדברי התו' עירובין צ"ח ב' בדין כשלא הגביה למעלה מג' זורק, אם צריך הנחה ע"ג משהו - בדברי התו' בכתובות ל"א כשהחפץ תוך ג' אם חשיב עקירה.

יב. בתו' פ' א' בהוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת תוך ג' לראשונה - נעץ קנה ברשות היחיד זורק ונח תוך ג' לקנה - מעביר תוך ג' לאוכלין המונחים ע"ג קרקע - פ' א' הוציא ח"ג כו' והעבירה דרך עליה כו' - שם בעידנא דאפקא כו', בדין נצטרפו בהוצאה בלבד, ובצירוף לענין שאר מלאכות.

יג. פ' א' כאן בזורק כאן במעביר, ביאור החילוק שבין זורק למעביר - בדברי מרן זללה"ה בהושיט ידו ומעביר תוך ג' ברשות אחרת - בהוכחת

ג. בפרש"י דיש לדפנות דין מחיצות ורק בכה"ג אמרינן לבוד - בקושיית הרשב"א למ"ד תוך ג' א"צ הנחה ע"ג משהו - בדברי הרמב"ן והרשב"א בחילוק שבין לבוד של הנחת חפץ למחיצות.

ד. בדברי הרמב"ן במלחמות דטעם הפטור משום דאיגודה במקום פטור - עוד בדברי הרמב"ן דכיון דסופו לנוח במקומו דמי למעביר.

ה. בתוד"ה רחבה וכמה שביארו דהוי כזורק לרה"י דרך רה"ר - בקושיית תו' מ"ש מבור ט' ועקר ממנו חוליא - בהא דבעינן למילף משא בני קהת מהארון מ"ש מכוורת.

ו. צ"ט ב' בור תשעה ועקר ממנו חוליא כו', ביאור הספק, ובדין העוקר פירות, והעוקר חוליא מבור י' - זרק דף ונח ע"ג יתדות בקושיית תו' שהדף אינו מונח ברה"י - שם או"ד כיון דלא אפשר דלא מידלא פורתא - ק' א' וזרק לתוכה מחצלת חייב כו'.

ז. עירובין ט' א' בין הלחיים, אם טעמא דרבא משום לחי או משום מקום שאין בו ד'.

ח. שם ח' ב' לימא בהא קמיפלגי דמ"ס קורה - בדין תוך צוה"פ אם דינו כבין הלחיים.

ט. שבת ט' א' אחרים אומרים איסקופה כו' הערות ע"ס הגמ'.

י. אי אמרינן פ"ת באיסקופה כשהכותל יורד בקצה התקרה - כשהאיסקופה גבוהה ג' מרה"ר - בהא דאמרינן מצא מין את מינו וניעור, מה דעת רבא בגבוהה ג', ובדין בור שבכרמלית - יא. צ"ט א' בור וחולייתה מצטרפין לעשרה - בעירובין ע"ח א' שהביאו מדרי"י שנעשה רה"י ע"ג החוליא - משמעות הר"ח דנידון דבור וחולייתה משום דחשיבא מחיצה אחרת - שם ב' אא"כ עשו לה מחיצה כו' - עוד בדין בין הלחיים ובסוגיא דאסקופא מספר עירובין.

יב. עירובין ח' ב' מהו להשתמש תחת הקורה כו' הכל מודים בבין לחיין שאסור - שם לימא כו'

מרן זללה"ה מהא דעקר חוליא מבור ט' לא חשיבא עקירה.

יד. ה' ב' מ"ד מים ע"ג מים כו' ביאור החידוש בקלט מע"ג גומא בהי גוונא ס"ד דלאו הנחה הוא - שם אגוז בכלי - שם שמן שצף ע"ג יין - גוף אחד שחלקו אם חשיב עקירה מע"ג מקום ד'.

טו. ד' א' והא בעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד', אימתי חשיב חפץ המונח על האדם כעומד ע"ג מקום ד'.

טז. פ' א' כתיבתן זו היא הנחתן - אימת אמרינן דזו היא הנחתן - זרק בפי כבשן אם שריפתו זו היא הנחתו - במחשבתו משויא לי', מקום ביאור הענין, ואם ה"ה במהלך - פ' א' הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך - בדברי התו' דאם היתה שבת והוציאו בפיו מיירי בבלען כשהוא מהלך, והקושיים בזה - בדברי הראשונים נראה שלא פירשו שההנחה בבליעה - בירושלמי מבורא ג"כ שההנחה בפיו קודם הבליעה - העולה מהאמור, ובדין לבישת בגד אם חשיבא הנחה.

יז. ה' א' עמד במקומו וקיבל כו' - ק"ב א' זרק ונחה בפי הכלב כו' והאנן תנן כו' - שם אף אנן נמי תנינא כו'.

יח. ה' ב' היה טעון כו' אינו חייב עד שיעמוד כו' והוא שעמד לפוש - שם שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך, ביאור הענין, והאם ה"ה בכל עקירה בכונת פטור.

יט. ה' ב' המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו.

סימן ג

בסוגיא דכוורת ואיסקופה

א. ח' א' זרק כוורת לרה"ר כו' א"א לקרומיות של קנה כו' - תוד"ה רחבה בפ"י רש"י ור"ח ואם השוליים מצטרפין.

ב. שם כפאה על פיה שבעה ומשהו חייב כו' - שם שבעה ומחצה פטור.

דמר סבר קורה משום היכר ומר סבר קורה משום מחיצה - ביאור ענין הכירא מלבר - שם הכל מודים בבין לחיין כו' בטעם החילוק בין תחת הקורה לבין לחיין.

יג. ט' א' אמר אביי מסתברא מילתי דר"י כו' ורבא אמר כו' - בטעמא דרבא דשרי בפחות מד"ט, ואם רק בין לחיין או גם חוץ ללחי.

יד. שם ואביי התם דגבוה ג' - שם וכ"ת דאית בי' דע"ד והארחב"ר אמר רב כו' - בלשון תוך הפתח כו' אם כולל צו"ה - שם א"ל רהבדר"י לרבא ואת לא תסברא כו' - בדעת הרמב"ן דרבא אף בד"ט שרי.

טו. לרבא אם שרי רק בין הלחיין או גם מחוץ ללחי.

טז. שבת ט' א' אסקופה משמשת שתי רשויות כו'.
יז. שם רא"א לעולם באסקופת בית כו'.

יח. לענין הלכה, בדין תוך צוה"פ.

יט. עוד בענין הנ"ל, אם המשקוף עיקר או המזוזות או דתרווייהו בעינן.

סימן ד

בדיני מחיצה תלויה ובענין ביציאתא דמישן

א. שבת ק"א א' הני ביציאתא דמישן - שם ולא אמרן אלא שאין בפחות משלשה ארבעה כו' לית לן בה - שם מתקיף לה ר"נ ונימא גו"א מחיצתא - לשון קצרה בענין ביציאתא דמישן.

ב. שם נעץ קנה ובראשו טרסקל, מה הדין דף - פלוגתא דמחיצה תלויה ופלוגתא דטרסקל תרי עניני נינהו - עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב יותר מד', מה דינו - שם מידי איריא כו' - שם א"ל ר"א בד"ר לר"א גבי ספינה נמי כו' - שם ב' ואמאי האיכא בקיעת גדיים.

ג. ק"א א' הכא הו"ל מחיצה שאין הגדיין בוקעין בה, יש להסתפק נעץ קנה ובראשו טרסקל

ולמטה יש גידודי ג"ט מהו - שבת צ"ז א' התם היינו טעמא משום דהו"ל מחיצה שהגדיים בוקעין בה.

ד. שם תוד"ה זורק.

ה. שם עמוד ברה"ר כו' ואין בעיקרו ד' ויש בקצור שלו ג' - עמוד גבוה י' באויר אם צריך לגו"א, ובעיציאתא האם הגו"א עד שולי הספינה או עד קרקע הים.

סימן ה

בדיני גידוד ומחיצה, וחוליית הבור וחקק, ומחיצות הניכרות, ומקום דע"ד

א. צ"ט ב' מתני' חולית הבור, אם מתפרש על תוך הבור או על גב החוליא.

ב. שם דאר"י בור וחולייתו מצטרפין לעשרה, ובעירובין ע"ח א' שמצטרפין לארבעה.

ג. שם מסייע לי' לר"י כו', בחידושא דבור וחוליתו מצטרפין, ובדין גידוד ומחיצה לר"ח אם החסרון מדאורייתא.

ד. צ"ט ב' א"כ עשו לה מחיצה גבוה י"ט ובתוד"ה אלא.

ה. בפלוגתא התו' והרשב"א בדין חוליא שאין גבוהה י' אם ע"ג החוליא רה"י.

ו. צ"ט ב' בעי ר' יוחנן כותל ברה"ר כו' ומוקף לכרמלית כו' - שם אמר עולא קל וחומר כו' - שם בעא מיני' רב מרדכי מרבא עמוד ברה"ר כו' - בדברי הרמב"ן דבעמוד לא אמרינן רה"י עולה עד לרקיע.

ז. בכותל רחב ד' אם שייך לומר דגידוד ומחיצה לא מצטרפי.

ח. בתו' גיטין ט"ו ב' ובתו' הרא"ש שם.

ט. עירובין ע"ח א' עמוד ברה"ר כו' ונעץ בו יתד כו' מהלך הסוגיא שהעמוד בדין מקום פטור -

כא. בתו' פ"ט א' שגג הבולט הוי כרמלית.

כב. הערות במ"ב סי' שמ"ב.

כג. סוכה ד' ב' סבר אב"י למימר גו"א מחיצתא - שם א"ל רבא בעינן מחיצות הניכרות וליכא - שם ת"ר נעץ ארבעה קונדיסין - שם איבעיא להו באמצע הגג מחלוקת כו'.

כד. בדין מדרגות אם נחשבים מחיצה.

סימן ו

בדיני סמוך למנחה

א. ט' ב' מתני' לא ישב כו' מדלא קתני לא יסתפר שמעינן דהתחיל מותר, וגם מרומז ענין בן אלעשה, שם סמוך למנחה, דכיון שקרוב לזמן מנחה יש להזהר יותר שהוא כבר כמחויב בדבר, בדברי הרמב"ם בפיה"מ שמתני' מ"ח דבר וברש"י בזה, ובמה שחילקו ספר בפ"ע.

ב. שם גמ' האיכא שהות ביום טובא, בקו' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מלולב, וממוסף וביישוב סוגיא דסוכה, ובאיסור טעימה דר"ה וריב"ל אם הטעם שמא ימשך, או מפני כבוד התפילה או לגרום שימרה להתפלל ולא ישכח.

ג. שם אילימא סמוך למנחה גדולה כו' למה שינה כאן משמעות מנחה דבעלמא הוי מנחה קטנה, ובערבי פסחים בזה, ובביאור לשון מנחה, שם דאריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה, פי' מנחה קטנה, וצ"ב למה סתם לשונו, הרי גם מנחה גדולה לכתחלה, ונראה שהי' ידוע שנהגו להתפלל מנחה קטנה דומיא דתמיד, מיהו גם מנחה גדולה לכתחלה, בדין התפלל מנחה בתחלת שש.

ד. בדברי התו' דמתני' בהתחילו באיסור, ומניין קים לגמ' כן, ומגלן דלריב"ל מפסיק, ובדין התחיל בהיתר לריב"ל.

ה. בתוד"ה בתספורת, צ"ע במשה"ק למה לא פי' מתני' במנחה קטנה אי לא קי"ל כריב"ל, וכן צ"ע במה שחידשו דקי"ל כריב"ל בסמוך למ"ק

בשיעור דע"ד כדי לרבע, ובהא דהיתד אינו ממעט לפי שמשמש את הרשות - שם אמר ראב"א ובגובה שלשה - רשות מוקפת מחיצות ונעץ בה יתד אם ממעט.

ו. מהלך הסוגיא שהיתד אינו ממעט מדין כרמלית.

יא. שם רב אשי אמר כו' אפשר דתלי ב' מדי - שם מלאו כולו ביתדות מהו - שם א"ל לא שמיצ לך הא דא"ר יוחנן כו'.

יב. בדברי הראשונים שבת ח' א' דלא אמרינן מנח מידי בכורת שהדפנות רעועות.

יג. בקושיות תו' שבת ק"א א' לפרש"י בביצאתא דמישן.

יד. שבת ז' ב' בית שאין תוכו עשרה, אם רה"י צריכה גובה עשרה או דלא חשיבי מחיצות - במה שנסתפק בבה"ל דמדאורייתא חשיב רה"י.

טו. שם ואם חקק כו' אם צריך שהקירוי ישרים ליי"ט מבחוץ.

טז. שם אמר אב"י ואם חקק בו דע"ד והשלימו לעשרה כו', - אם חקק בגובה אצבע שאין על החקק שם מחיצה.

יז. ז' ב' מקולי רה"ר דעד י"ט הוא דהויא כרמלית כו', - בהא דאין כרמלית למעלה מעשרה, אם מקום גבוה י"ט נחשב כרמלית.

יח. עירובין צ"ח ב' זיז שלפני החלון כו' - מהו חידושא דמתני' - גמ' ליחוש דילמא נפיל כו' - שם אמר אב"י לעולם דמפיק לרה"ר - שם תנ"ה כו' ומשתמש בכל הכותל עד עשרה התחתונים - שם ואם יש זיז אחד למטה ממנו משתמש בו - שם ה"ד אי דלית ב' ארבעה מקום פטור הוא כו' - שם כנגד חלון משתמש דחורי חלון הוא.

יט. בדין זיז שאינו סמוך לחלון אם הוא רה"י.

כ. פ"ט א' ושמואל אמר כו' ביאור ענין גו"א במחיצות שאין ניכרות - צ' א' קשיא דרב אדרב כו'.

דמפסיקים, ובדעת ר"י דפליג על ר"ת נראה דאפי' להתחיל בזמן מ"ק שרי, וכ"ה פשטות הגמ' שאין איסור נוסף על מה ששינוי במתני'.

ו. סוכה ל"ח א' מתני' יטול על שולחנו, עיקרה להשמיענו דאסור לאכול, ואם זה דין מיוחד בלולב, עוד בביאור המשנה וסוגית הגמ', ולכאורה בדרכא מפורש שאף ביו"ט ראשון אינו פוסק, וצ"ע בראשונים שהביאו מכאן דפוסק, וכן ממתני' דמפסיקין לק"ש דמיירי ברשב"י וחבריו.

ז. ט' ב' ובתספורת בן אלעשה כו' צ"ע איך סתמו כן, ואם להאי לישנא גזרו מידי במנחה קטנה, ואיך מסקנת הגמ' להלכה.

ת. שם ראב"י אמר כו' בדקדוק לשון לכתחלה אמאי לא, שם שמא ישבר הזוג, וביש לו כמה זוגין, שם אפי' להזיע בעלמא דייק לה מלא יכנס, שם אפי' לעיונא בעלמא פי' להוציא העורות משרייתן ולראות מה ענינם, ולא ברא"י בעלמא, ובדין שאר מלאכות.

ט. שם אמר אב"י הני חברין בבליא כו' בדברי הרשב"א דהתחילו באכילה אין מפסיקין, ובדעת תו', שם לא מטרחינן ליה, פרש"י להפסיק ויתפלל אח"כ, וזו גם כונת תו', י' א' התם לא שכיחא שכרות כו' האם חילוק זה חידש זעירי, ובדין שאר מלאכות במעריב, אם יש לדמות שמא ימשך לשמא יפשע, ביאור ענין אתי למפשע, ואם סוגיין בסעודה קטנה, ובדברי הרי"ף דהאידינא מפסיקין.

י. בדין סמוך למעריב אם גזרו, בברכות ד' ב' ובתו' שם ובתו' שבת ט' ב' ד"ה ואם ובמהרש"א, בסוגיא דברכות ד' ב' וברשב"א ט' א' ובדברי תו' שכתבו מכאן משמע כו' ובדין אכילה קימא.

יא. סוכה כ"ו א' בשיעור אכילת עראי ובדין פירי ומיני תרגימא בדברי הרא"ש והמג"א.

יב. רמב"ם פ"ו מתפלה ה"ד, אבל טועם ועושה מלאכה קודם שיתפלל מוסף קודם מנחה כו'. - שם ה"ה כאן שהגיע זמן מנחה גדולה כו' - שם ה"ו ומאימתי התחלת מרחץ כו' - שם ה"ז אע"פ

שתפלת ערבית רשות כו' - שם ה"ח מי שהי' עוסק בת"ת כו' - בהלכות ק"ש פ"ב ה"ה ו' בהענקת הגמ' והמשנה. - שו"ע סי' רל"ב מ"ד ס"ק ט"ו אפי' התחיל בהיתר צריך להפסיק שם בה"ל ד"ה ואם. - שם ס"ק כ"ד ואפי' בדיעבד אם התחילו אז מפסיקין כשיגיע הזמן דייק. - שם ס"ק כ"א אבל להזיע בעלמא, ס"ק כ"ו ל"ד ל"ה. - שו"ע סי' רל"ה ס"ב אסור להתחיל כו' סמוך לזמן ק"ש של ערבית. - בדין שומר - בהיתר להתחיל סעודה שלישית בשבת סמוך לשקיעת החמה, - בדין השומר אם מותר באכילה בעצמו.

סימן ז

בגזירת שמא יטה

א. י"ב א' איבעיא להו לא יפלה כו' ביום כו' בלילה פשיטא לן דאסור. - שם ת"ש אין פולין ואין קורין כו' שתי גזירות היו, - שם אר"י א"ש אפי' להבחין כו' מהו עיקר חידושי' דשמואל, וברמב"ן בזה, - בתוד"ה אפי'.

ב. י"ב ב' תני חדא שמש בודק כוסות וקערות כו' ממה בודק ברש"י וברמב"ן בזה, וברמב"ם פ"ה הט"ז.

ג. שם ל"ק כאן בשמש קבוע כו', - שם הא בדמשחא הא בדנפטא כו' - שם איבע"ל שמש שאינו קבוע כו' - שם רב אמר הלכה ואמ"כ כו' ובטעמא דמילתא.

ד. בירו' ה"ג ההיתר לבדוק מה שבכוס ובקערה.

ה. שם באמת אמרו החזון כו' טעמא דכל באמת הלכה, - שם והאמרת רישא רואה כו' - י"ג א' ואבע"א שאני כו' אף בלא"ה למה אסרינן לקטן.

ו. שו"ע סי' ער"ה ס"ו תשב"ר קורין לאור הנר כו' בדברי המ"ב דאף שלא בפני רבן. - שם ס"ז בשריותא דבמה מדליקין, - שם בדין ללמוד בביתו ביו"כ לאור הנר, - שם ס"י בקריאת שמות לקרא הכל מבפנים כשיודע בע"פ, ובדין לחפש ספר בארון, - שם ס"ב בדין בדיקת מאכלו מתולעים.

ד. שם וא"נ לשיעורה, בפירוש לשיעורא, והאם שמעין גם למי שמדליק על שולחנו, או בסוף הזמן. – בדברי התו' דשני התירוצים פליגי אהדדי, – ובדברי הראשונים ז"ל אם מדליקין לאחר הזמן.

ה. שם נר איש וביתו, בדין שני דיירים שאוכלים כ"א מפיתו והם בבית אחד.

ו. שם והמהדרין נר לכל אחד ואחד, אם מתפרש שכל אחד מדליק נרו, או שבעה"ב מדליק בשביל כולם, – שם והמהדרין מן המהדרין, אם היינו תוספת על ההידור הראשון או סוג הידור אחר, ואיזה הידור יש להורות להקדים.

ז. בענין הנ"ל, ולמה לא פירוש בתו' כמנהגינו שכל אחד מוסיף והולך ומחלקים ההדלקות, ואם כל אחד מברך לעצמו, ועוד בנידון אם יכול לקיים רק אחד מהם.

ח. בדברי הטור שהשמיט דין נר איש וביתו ונר לכל אחד ואחד, וכן בנר של ב' פיות פירש דנפ"מ ביום שני ולא בב' בנ"א, ונראה דס"ל דאין שייך הדלקת שני בנ"א במקום אחד, וי"ל דלכך ניאח לי' לפרש דמדליקין על פתח החצר.

ט. שם ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, בשיטת רש"י דמדליק על פתח ביתו.

י. בקושיות הראשונים ז"ל על פירש"י.

יא. בדברי הרא"ש והטור, ובדעת הר"ן, ובקושית אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה למה שנה התנא דבריו בדליקא חצר.

יב. לענין הלכה, שיטות הראשונים ז"ל בזה, ולענין חצרות שלנו וחדרי מדרגות.

יג. שם היה דר בעלייה מניחה בחלון כו', – היכן מקומה בחלון, בפנים או בחוץ או בעובי החלון, ואם צריך שיראו בתוך הבית – מכתב בענין זה.

יד. שם ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו, אם שייכא הדלקה על שולחנו שלא בשעת הסכנה

ז. י"ב ב' חד הוא דלא ליקרי הא תרי ש"ד כו' – בבה"ל ס"ב ד"ה בשני – במג"א סק"ה בשם מהרי"ל ובשם הב"ח – שו"ע ס"ג אם יש אחר עמו כו' – קטן שיש בו דעת אי מועיל לכך, – כמה השומר צריך להשגיח.

ח. שם אר"ה ובמדורה אפי' עשרה בנ"א כו' – בדין שתי נרות, – בהא דהשמיטו הרמב"ם.

ט. שם אמר רבא אם אדם חשוב כו'.

י. שם אמר רבה אפי' גבוה שתי קומות כו', ובגמ' קמ"ט א', ובמה אמרי' לא פלוג, ובנר החשמל.

יא. כ' ב' שעה איצטריכא לי' כו' בדין פתילות משעוה בתור נר של שמן, ובשו"ע סי' רס"ד ס"ז, ובמצויים כהיום שהשעוה והחלב כרוכין והחלב מתחמם ונימוח.

יב. שו"ע שם ס"א וכן בנר של שעוה, ובמ"ב סק"ד בנרות סטארין, – ובבה"ל ד"ה לאור.

יג. שו"ע ס"א ומטעם זה יש לאסור כו' – במ"ב סק"ב בעיקר היתר מסירת מפתח, וקשירת ידיו, וכריכת עששית בניר שכ' עליו ש"ק, – בדין נר החשמל אם הוא בכלל הגזירה, גם לחשש מרן ז"ל – ובמקום ביטול תורה וצורך חשוב, – וביו"ט.

סימן ח

נר חנוכה

א. שבת כ"א ב' כבתה אין זקוק לה, אמרוה רבנן קמ" דאביי ולא קיבלה, איזה דין לא קיבל אביי, – וביאור סברא דכבתה אין זקוק לה, ואם כשחזור ומדליק כשפטור מכך, חשיב הדלקה דמצוה.

ב. המניח נרות בתוך עששית ולאחר ההדלקה סוגר הדלת, אם חשיב שההדלקה לא היתה ראויה.

ג. שם מצותה משתשקע החמה כו', לשון זה משמע לכתחילה, – שם מאי לאו דאי כבתה כו' ביאור היכי משמע הכי, ומהיכן למד הרי"ף דיש גדר בשיעור הזמן, – שם דאי לא אדליק מדליק, אם יש ללמוד מכאן דאחר כך אינו מדליק.

— ועם עיקר המצוה היא פרסום לבני הבית או לבני רה"ר ונפ"מ בזה.

טו. בענין הנ"ל.

טז. שם ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו, האם דוקא על "שולחנו", - ואם יש חילוק בין תוך עשרה ללמעלה מעשרה על שולחנו.

יז. שם אמר רבא וצריך נר אחד להשתמש לאורה, אם היינו בחוץ או על שולחנו, ואם סגי בשינוי מקום, וכשיש אור ממקום אחר.

יח. שם נר חנוכה מצוה להניחה תוך עשרה, בטעם הדבר, והאם קיימא למסקנא.

יט. כ"ב א' נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים פסולה, בדין מי שגר למעלה מעשרים, ואם יש דין חשד בכה"ג, ומי שדר בעליה למטה מכ' והחלון למעלה מכ'.

כ. שם מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח, האם היינו לעיכובא, ועד כמה אפשר להרחיק בדיעבד.

כא. שו"ע סי' תרע"ו ס"ה יתחיל להדליק בליל ראשון בנר היותר ימיני כו', ובסדר דלקת הנרות, מימין לשמאל, בדברי הפוסקים בזה, וכיצד מתקיים טפח הסמוך לפתח.

כב.-כה. בסוגיא דהדלקה או הנחה עושה מצוה.

כו. כ"ג א' מדליקלין עלי בגו ביתאי, בדין אכסנאי, ולמה לא היה נוהג כמהדרין, - עיקר ההדלקה במקום קביעות, - ולענין ברכה במי שהדליקו עליו בתוך ביתו.

כז. הדר בביתו ויש לו אונס שמאחר לבא לביתו, אם עדיף שידליק ע"י שליח.

כח. אם יש אופנים שמקום לינה עיקר.

כט. בדין ברכת הרוואה נר חנוכה.

ל. שם אר"ה חצר שיש לה שני פתחים, - כשיש פתח עיקרי, וברר בעליה.

סימן ט

בזמן בין השמשות ושעות היום

א. פסחים צ"ג ב' אמר עולא מן המודיעים לירושלים כו', למאי דאיתותב הרי השיעור להגר"א עשרים מיל והיכי טעי כולי האי, ובקשית תו' בזה, שם סבר לה כי הא כו', קמ"ל דברדך רחוקה אזלינן בתר אדם בינוני, ושאר הדינים היו ידועים בלא עולא, שם מעה"ש כו' לס"ד דעולא יש שתי שעות מעה"ש לנה"ח ולמסקנא שעה וחצי או שעה וחומש, שם וחמיסר מפלגא דיומא כו', משחל חיוב פסח תו לא פקע, שם ואר"ח לדידי חזי לי כו', מדד מחוץ לעיר.

ב. צ"ד א' אמר רבא שיתא אלפי פרסי כו', ס"ל כחכמי ישראל דאזלא בסומכא דרקיעא וכו"ח ששיעורה ה' מילין, שם מיתיבי ר"י אומר כו', הסוגיא מתיישבת כפי' הגר"א ד"ב שעות היום הם מהנה"ח ועד שקיעת החמה, ובהם מהלך עשר פרסאות, חוץ מפרסה שקודם הנה"ח ואחר שקיעת החמה, ודעת הראשונים ויישוב הסוגיא לשיטתם וק"ק למה מנו השעות אחר ביהש"מ הרי זה ספק לילה, ולדעת הגר"א אפשר דעולא ורבא ג"כ מודו ששעות היום מהנה"ח אע"פ שעשר פרסאות נמנו מעה"ש.

ג. ברכות כ"ו ב' ומפני מה אמרו תפלת המנחה כו', היינו עד תחלת שקיעה ראשונה כדמוכח פסחים צ"ג ב', ויש לעי' א"כ לר"י תמיד קרב רק עד פלג המנחה ומגליה ד"ז, ונראה מהרמב"ן פ' בא דבין הערבים מתפרש בדאיכא שמש וזהו בין שמשאי, וסבר ר"י דפסח עד השקיעה אבל תמיד דכתיב ביה רק בין הערבים זמנו עד פלג המנחה, ולפ"ז אפשר דלכו"ע כל הקרבנות כשרין עד צאת הכוכבים ורק תמיד ופסח עד תחלת שקיעה ראשונה, ובביאור פלוגתא דעולא ורב יהודה פסחים צ"ג ב', ובתו' מנחות כ"ו ב', ולפ"ז אף לר"ת דאחר שקיעת החמה יום הוא מ"מ תפלת מנחה רק עד שקיעה ראשונה ומשם תפלת הערב, וכ"כ בסוגיא כ"ז ב' שטעו ביום המעונן, וכ"כ בגמ' ב' ב' דומן ק"ש לר"י בלילה וזמן תפלת ערבית מבואר כ"ז א' שהוא מפלג

המלך וכניסתו לביתו, בדברי הרשב"א דמשמע בירושלמי דלא כר"ת, ובדברי הרמב"ן בזה.

ז. שבת ל"ד ב' ת"ר איזהו ביהש"מ משתשקע החמה כו' מיושב לומר דמשתשקע היינו קצת זמן לאחר השקיעה משעה שפני מזרח מאדימין, אבל קודם לזה הוי יום, בקושיית תו' ל"ה א' והרשב"א מ"ט בהכסוף העליון הוי לילה קודם צאת הכוכבים, שם ר"ג אומר כדי שהלך אדם כו', לכאורה פליגי רק אם השיעור ג' רבעי מיל או חצי מיל, מיהו לפ"ז צ"ב מהו הרוצה לידע שיעורו של ר"ג, הרי חצי מיל ידוע, ואולי מפני שלא נתן שיעור מתי מתחיל ביהש"מ, ובקושיית תו' מ"ט נקט ר"ג ולא ר"י.

ח. שם ל"ה א' א"ל מי סברת פני מזרח ממש כו', יש להקשות א"כ מ"ט נקט מזרח, ואפשר דבמערב רק כנגד חלונה מאדים, ופני משמע כולו, שם מ"ד דר"י מישך שייך כו', ע"פ הירושלמי ה' נראה דבכל משהו של ר"י יש ספק של ר' יוסי, אבל א"כ במאי פליגי, שהרי לכו"ע הוא מתחלף ברגע מסוים, ויש ליישב, מ"מ העיקר כדנקטו הראשונים שס"ד שהוא מתחיל מיד שהכסוף העליון וקמ"ל שיש משהו ביניהם, בדברי הרמב"ן בתוה"א, שם הלכה כר"י לענין שבת כו', צ"ע מאי ס"ד דמקשה דהיינו הטבילה לתרומה.

ט. שם ל"ה ב' כוכב אחד יום שנים ביהש"מ שלשה לילה, לא אשכחן דר' יוסי לקולא, וש"מ דבג' כוכבים סגי לכו"ע, ובביאור שנים ביהש"מ, שם א"ר יוסי לא כוכבים גדולים כו', מהו הנראין ביום לאחר השקיעה קודם שפני מזרח מאדימין או בלילה ממש, שם ולא כוכבים קטנים כו' קטנים עדיפי וקמ"ל שא"צ קטנים, אבל בש"ך יו"ד סי' רס"ב סק"ט כתב שם דכיון שנראין קטנים גריע, שם א"ל רבא לשמיעה י"ג לבני מחוזא, שם אדשמשא אריש דיקלי כו' בפשוטו זה סמוך לשקיעה ממש, שהרי כבר שקעה חמה לעומד למטה ורק העולה על ראש הדקל רואה אותה, ובירושלמי אמרו שאז מתפללים נעילה, ומוכת מזה דאחר השקיעה עדיין יום הוא, וכן הוכיחו הראשונים דמאן דקים ליה

המנחה, וכ"מ ברא"ה דפליגי בדין התמיד, ובסוגיא דמנחות ל"ו ב' דמצלו בהו באורתא.

ד. ברכות ב' א' מילתא אגב אורחיה קמ"ל כו', לא מצי למימר דקמ"ל טהר יומא דבמתני' לא קתני אימת כלי, ומהא דנקט סימנא בכהנים ש"מ שאין יוצא מן הכלל, שאין עושין סימן בדבר שיש יוצאין מן הכלל, מיהו קשה דא"כ העלים התנא מתי זמן ק"ש, וי"ל דה"פ משעה שהוא לילה לדיני התורה, ונפ"מ דבביהש"מ ספיקא הוי כמ"ש בירושלמי, שאם זמן שכיבה בצאת הכוכבים א"כ ביהש"מ הוי ודאי יום לענין ק"ש, ויש להוסיף דכיון דכהנים טובלין לאחר ביאת השמש עד ביהש"מ לכל חד כדאית ליה א"כ ה' הדבר ידוע דאכלי רק בביאת אורו.

שם וממאי דהאי ובא השמש כו', המיושב כגרסת הגאונים שבמאור ורשב"א, שם ב' א"כ לימא קרא ויטהר צ"ב מ"ש מכל דוכתא דכתיב וטהר, ויש לדון אם מכאן ילפינן לכל דוכתא שמתפרש ביאת אורו כולו, ובראב"ד בכתוב שם בזה, בדברי הרשב"א בשם רה"ג דפליגי תנאי אם ביאת שמשו או ביאת אורו, שם והדר פשטו כו', שם סימן לדבר כו', שם ואע"פ שאין רא' לדבר כו', נראה דאינהו מחשכי ד' מילין.

ה. בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הביא הרבה ראיות דשעות היום מנינן מנה"ח עד שקיעת החמה, וכ"מ בכמה דוכתי דאיכא כ"ד שעות במעל"ע, וה"נ שעונת יום ולילה שוין, ובתמוז וטבת חצי יום וחצי לילה, עי' ע"ז ע"ה א'.

ו. מגילה כ' ב' הא קי"ל דעד צאת הכוכבים יממא הוא, בלשון זה מבואר דספיקא נמי לא הוי, ובצאת הכוכבים הוי ודאי לילה, ובקושיית תו' א"כ מהיכן הספק דביהש"מ, ירושלמי ברכות פ"א ה"א כמה דאת אמר בערבית כו' אף בשחרית כן כו', הקושיא למה היום מתחיל מעה"ש והלילה מתחיל יותר מהר ממרחק השמש מן הארץ בשחרית, שם בירושלמי כל הסוגיא ומ"ט אמרו דפעם אחת עביו של רקיע ללילה ופעם ליום, ומה למדו מיציאת

בשיעורא דרבנן מדליק אח"כ, ובביאור הא דשבת קי"ח ב' יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריה כו'.

י. שבת י"ז ב' ובכולן ב"ה מתירין עם השמש, הרמב"ן הוכיח מכאן דכ"ז שרואין השמש עדיין לא הגיע חיוב תוספת שבת, ובביאור לשון עם השמש אם בא לאפוקי כשנתכסית מעינינו, ב"מ פ"ג ב' אר"ל פועל בכניסתו משלו כו', נראה כהראשונים שפועל מסיים מלאכתו בשקעה"ח בשעה שנכסית מעינינו, ואח"כ הולך לאחר השקיעה לביתו וזהו משלו, דאין נראה שהולך בחשיכה, מיהו קשה משכיר יום שגובה כל הלילה ואם סיים בשקיעת החמה הרי כבר הגיע זמן התשלום בצאת הכוכבים, וי"ל דכיון ששמו שכיר יום אין זמנו קודם גמר היום, והרמ"א בסי' של"ט ס"ג כתב בדומנינו חייב בצאת הכוכבים וכמ"ש הח"ח בספר אהבת חסד, ולשיטתו בסי' של"א ס"א שהעתיק כהתו'.

יא. בדברי הרמב"ן שהסכים לדיוקו של ר"ת בלשון משתשקע או משקיעת החמה, ולא משמע שחילקו כן בלשון בכל המקומות, מיהו צ"ב איך מסרו הלכה למעשה בשקיעת החמה בזמן שאינה מבוררת לכל אדם, והי' מיושב בזה לומר דהיינו סוף שקיעת החמה לאחר צאת כל הכוכבים דהוי ודאי לילה וזה ניכר לפי החושך, מיהו זה ודאי דסגי בג' כוכבים, ומ"מ שפיר נקטו עד שיחשיך, וע"ע בזה לקמן ס"ק י"ב.

יב. במה שאמרו משתשקע החמה בנר חנוכה אם חנוכה להמתין לודאי לילה או להקדים מתחלת ביהש"מ להרויח את זמן הספק, ובארוכה בכ"ז.

יג. בדין תפילין שאמרו עד שתשקע החמה אם חנוכה עד ודאי לילה או עד ספק לילה, בארוכה בכ"ז.

יד. עוד בדין שקיעת החמה משתשקע החמה אם חנוכה סוף שקיעה שניה או תחלתה, ואם יש מציאות שנקראת תחלת שקיעה שניה או שזהו לשון בעלמא להסביר זמן ביהש"מ, ובדין תוספת שבת קודם שקיעת החמה ואחר צאת הכוכבים.

טו. דינים שנתבארו.

טז. במקומות שאמרו ביהש"מ והכונה סמוך ללילה אבל עדיין יום הוא.

סימן י

בדיני שחייה

א. ל"ז ב' אמר רבא תרוייהו תננהי כו' בדברי הרמב"ן שיישב מתני' דפ"ק כרבנן, וכפסק הרי"ף, ותמוה שלא הזכירו בגמ' מזה.

ב. י"ח ב' גזירה שמא יחתה בגחלים, בפשוטו נתחדש כאן דאף בדבר שאינו טרוד לשבת חיישינן שיחתה, אבל הנהו דפ' כירה ידעינן שיחתה לצורך סעודת שבת, וחילוק התו' אינו מובן דיותר מחתה בקדירה מבצלי, שם והשתא דאמר מר כו' כדפרש"י, פשטות הסוגיא כחנניה, כיון דבישול דכל התורה במאכל בן דרוסאי, והול"ל בשיל כ"צ לא בשיל כ"צ.

ג. שם האי בישראל דגדיא כו' מ"ש מטוחה דיורה, בענין קשה ליה זיקא לפרש"י ותו', ואם ההיתר דרב אשי מפני שהתנור סגור.

ד. ל"ו ב' מתני' חמין ותבשיל הול"ל מים ובשר, וש"מ דבמבושל מיירי, ונראה דלחנניה לא נאמרו דיני גרופה וקטומה אלא לחזרה, אע"פ שהדין אמת לקודם מאכל בן דרוסאי, וא"כ הוצרך לשנות המשנה דקש וגבבא דבב"ה, ויש להסתפק ללישנא דלהחזיר אם לב"ש שרי תבשיל בגרופה וקטומה, שם איבעיא להו כו' לשון לא יתן מחודש, וגם אינו אמת בשחייה.

ה. שם תוד"ה ב"ה, ביישוב לשון עד שיגרוף, ובביאור שיטת תו' וברא"ש ובר"ן בפרטי דין איסור חזרה מבעוד יום.

ו. ל"ז א' תוד"ה אא"ב ובתו"י וברמב"ן, איך מתיישבים דברי ר"ש ור"י עם המשנה והבריות.

ז. שם קטמה ונתלבתה כו' בשיטת תו' בחירויך בתרא, ודחוק טובא לחלק בין הובערה לנתלבתה, וסתמות הפוסקים דלכל מילי כקטומה

חשיבא, בדברי הר"ן דבדרך כלל חוזרת ומתלבה, ולק' ס"ק י"ג עוד בזה, שם הערות ע"ס הגמ' ל"ז ב'.

טז. הערות במ"ב סי' רנ"ג ס"א, בדין ספק מצוי"ל, בשיעור שנקרא קדירה חייתא, בדברי מרן זללה"ה בזה, בשיעור קטימה, בשיעור מאכל בן דרוסאי אם נמדד בזמן או בריכוך, בדין גרופה וקטומה לפחות ממאכל בן דרוסאי, ובחשש מגיס - סי' רנ"ד ס"ד בדין פירות שנאכלין חיין.

יז. ל"ח ב' מחזירין אפי' בשבת, בפרש"י והרי"ף, שם עודן בידו, אם לא הסיר ידו והקדירה על הקרקע מאי, בדין אם יש יתרון לתלאן במקל כשדעתו שלא להחזיר, ואם הבעיא גם לל"ב, בדברי ר"ח דהלכה להחמיר, ובש"פ בזה, ולענין הלכה, בדברי הריטב"א דנצטננה אסור, מקורו ממיחם למיחם לשיטתו, ולא קי"ל הכי, בירושלמי דמכירה לכירה מותר, אם לתלמודן ג"כ, בדברי הגרע"א ז"ל דאחר שהניח אוסר, ובדין כירה שכבתה, ובעתידה לידלק ע"י שיעון.

יח. שו"ע סי' רנ"ג ס"ד יש למחות ביד הנוהגין להטמין כו', ובמ"ב להקל בזה, ובדברי מרן זללה"ה דהיינו רק מכירה לכירה, ול"מ כן בראשונים ואחרונים, וישוב הדברים.

סימן יא

בדיני הטמנה

א. ל"ח ב' אין נותנין ביצה כו' בחילוק שבין צליה לגלגול. - ביאור לשון יפקיענה. - אבק דרכים.

ב. גלגל מאי כו', האם הספק משום תולדת האור או דגלגול אינו כמבושל. - בחמה כו"ע ל"פ דשרי כו' אם יש חיסרון בטיב הבישול או בדרך הבישול. - כלי סגור בחמה האם דינו כחמה או כתולדות חמה.

ג. שמא יטמין ברמץ, לפי הערוך והרמב"ם וש"פ. - פרוש תוס'. - בדברי הרא"ש. - בפירוש הרמב"ן. - האם חמי טבריא גריעי מכל דבר המוסיף

ת. הא דחזרה חמירא משהייה, י"ל משום מיחזי כמבשל, וי"ל משום חיתוי, דבשעה שעוסק בהנחה עלול יותר לחתות, ולא מפני שנצטננה בנטילתה אלא עצם ההתעסקות טורדתו לחשוב בענינה ושוכח, וראיות לזה, מיהו תוכה ועודה בידו משום מיחזי כמבשל לכו"ע. ובביאור ראיות הרי"ף משום דס"ל דבסמיכה לא מיחזי כמבשל, וא"כ הנדון רק בשהייה.

ט. ל"ז א' איבעיא להו מהו לסמוך כו' אם למסקנא שייך לומר דסמיכה קיל מגרופה וקטומה, ובדברי הראשונים ז"ל אם איפשיטא בעיין בחזרה ג"כ, ובשתי כירות המתאימות.

י. בדין סמיכה לכתחלה בשבת, נראה דצריך ראי' להתיר, דבתנור וכופח מוכח דלא דמי לכנגד המדורה, ומלשון הרא"ש וש"פ אין לפשוט, ונראה לאיסור.

יא. ל"ח ב' מתני' תנור שהסיקוהו כו', למה השמיט התנא סמיכה, ובפולגותא דר"י ואב"י, ואם אב"י פליג אראב"א, ובדין כופח גרופה וקטומה לענין סמיכה.

יב. שם תוד"ה תנור, ובגליון הש"ס.

יג. ל"ו ב' מתני' עד שיגרוף כו' בדברי הראשונים מה שייך חיתוי אחר שגרופה, ובשיעור דבעינן לקטימה, בכירה וכופח אם דרך לבשל בתוכן, ובדין כיסוי שעל חללה, ובהיתר קדירה ריקנית, ובדין פח שעל הגז.

יד. ל"ז א' תוכה אסור, ובטעם האיסור, ובמקום שיש רק אפשרות של תוכה.

טז. שו"ע סי' רנ"ג ס"ה ברמ"א, אסור לומר לגוי להחם כו', אם שייך כאן היתר שבות דשבות, בבה"ל ובחזו"א, בדברי מרן זללה"ה ס"ק כ"א שגם באופן ששהייה מותרת אם החזיר קוף צריך להסיר,

- הבל.** - נמצינו למידין. - בדברי ר"ח. - סיכום ג' פירושם בהא דשמא יטמין ברמץ. - בקושית הרשב"א מ"ט נקט רמץ.
- ד.** הא דאסרו לאנשי טבריא משום הטמנה או משום בישול.
- ה.** בדין הטמנה במים.
- ו.** בקושית תו"י מ"ט לא מייתי לעיל ל"ח א' מסוגיין.
- ז.** בדין מים שנתחממו מע"ש ונשארו בסילון.
- ח.** ל"ט ב' תוד"ה ממעשה, בתי' ר"י והר"ש מוורדין.
- ט.** בדברי עולא, וביאור דבריו ע"פ הירושלמי, והאם איכא דפליג ארבנן. - בדברי הירושלמי דר' יוסי פליג אף על ביצה בצד המיחם.
- י.** בהא דתברניהו לסילוגיהו, ובדין אם אין דעתם להשתמש.
- יא.** תוד"ה מעשה, ואין שום איור כלל הבאה כו'.
- יב.** הערות בפלוגתא דרבה ורב יוסף ל"ט א'. - תוד"ה ואין מגלגלין.
- יג.** שמא ירתיח, בפירש"י דהחשש משום מבשל בשבת אימת יש כזה חשש. - ביאור סתם קדירות ורתחות ביה"ש לפירש"י. - בקושית הרמב"ן דאין לחוש שידליק את האור לכתחילה בשבת. - בדברי הרמב"ן שהירושלמי כהר"ף, ובדברי הירושלמי. - בקושית אאמור' (שליט"א) זללה"ה אמאי לא מפרשינן האיסור משום שע"י ההטמנה נשלם הבישול.
- יד.** מקושית אביי ויטמין מבואר דמיירי במבושל כ"צ, ובטעם דשאני משהיה. - בדברי רשב"ם בדמבושל כ"צ שרי. - ביאור בחילוק שבין שהיה להטמנה.
- טו.** קופה שטמן בה כו', בפירושי הרמב"ן והרשב"א.
- טז.** בפירושי רבינו יונה הריטב"א והר"ן.
- יז.** בדברי רבה ור"ז, לפירוש התו'. - בדברי התו' הרא"ש. - בפירוש רבינו יונה. - פשטות הברייתא ובדברי רבה ור"ז בלא הטמנה, ובביאור הסוגיא. - בפרטי היתר הנחת מיחם ע"ג מיחם.
- יח.** בדברי הטור סי' רנ"ח בענין הנ"ל. - נמצינו למדין בדין הטמנת צונן ע"ג מיחם. - בדין תבשיל חם אם מותר להניחו ע"ג קדירה ורתחתו.
- יט.** בדין להפשיר ע"ג מיחם שעל האש ובדברי הרמב"ן בזה. - בדין להניח לכתחילה בשבת ע"ג קדירה מליאה.
- כ.** ובדין הטמנת מיחם ע"ג מיחם ומטמין רק העליון. - בדיני הטמנה בנייר כסף ובשקית בכמה גווני.
- כא.** בתוד"ה דזיתים בדין הטמנה ע"ג גחלים, ובביאור איסור הנחת קופה ע"ג גפת. - בדין הטמנה בחפירה.
- כב.** בדברי הטור במנהגי ההטמנה הנ"ל.
- כג.** בדברי השו"ע ובדין הטמנה במקצת. - סיכום ג' טעמים באיסור קופה ע"ג גפת. - הערות ע"ס המ"ב בענין הנ"ל.
- כד.** מ"ב ס"ק מ"ז אם יש לחלק בין שהיה להטמנה.
- כה.** ביאור ע"ס דברי הרשב"א בקופה ע"ג גפת.
- כו.** שו"ע סי' רנ"ג, ובשיעור הטמנה במקצת.
- כז.** בדין הטמנת צונן בכלי שני.
- כח.** מחזירין אפילו בשבת, פירוש רש"י. - פירוש תוס'. - פירוש הרמב"ן בשם הירושלמי. - כמה ראיות לפירוש זה מכולה סוגיא. - בדברי הרא"ש והטור. - העולה לדינא לפמש"כ דכשנותן להתחמם הוי חזרה מבעוד יום. - במחזיר ע"ג האש של גז שלנו. - חזרה מביאור הסוגיא דמחזירין אפי' בשבת.

כט. בדין נטלה מבעוד יום וקדש עליו היום ועודה בידו.

ל. קופה מטה על צידה, ביאור הענין. - דין נתקלקלה הגומא, האם היינו רק במטמין במוקצה.

לא. כיסהו ונתגלה, ובדין נתגלה מבעוד יום, ובדין גילהו בידים. - מאי אשמועין בדין כיסהו ונתגלה.

לב. אם מותר להחליף כל ההטמנה או רק הכיסוי. - ביאור דברי רשב"ג ומה מוסיף ע"ד ת"ק. - ביאור החידוש בנוטל את הגלופקריין. - בדברי רש"י שירא שמא יקדיח תבשילו. - ביאור ספק הירושלמי אי מותר להעביר מהטמנה להטמנה.

לג. ביאור מתני' ממלא את הקיתון כו'. - בהיתר דפינה ממיחם למיחם. - אם יש דין פינה ממיחם למיחם בצלי קידר. - בדברי הריטב"א בהיתר לכסות הבשר בתוך הסעודה. - תוד"ה או.

לד. ביאור הלכה סי' רנ"ז ד"ה גורם. - מג"א סי' רנ"ז סק"ו.

לה. עקר לא יחזיר בדין בישול מאכל בן דרוסאי עד כל צרכו. - שיעור בישול במים. - שיעור מאכל בן דרוסאי במים. - בישול אחר בישול במים, ובדין לח שנצטנן לענין שהיה.

לו. בדברי הרמב"ן ל"ט ב' דעומד בחמימותו לא מיקרי מעשה שבת. - בפרטי דינים של עבר והטמין ועבר ושהה.

סימן יב

הפטר מים ושמן וכנגד המדורה

א. מ' ב' ובלבד שלא ישחטף בצונן כו' מפני שמפשיר מים שעליו, בביאור החשש דמפני שמפשיר מים שעליו, אם הוא משום איסור בישול או רחיצה - בקרשית תו' דבכולה שמעתין שרינן להפשיר.

ב. שם ת"ר מיחם אדם אלונטית כו', ובלבד שלא יביא קומקמוס כו'.

ג. שם ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו, האם בא לאפוקי מקום שיכולים להתחמם - החידוש כנגד המדורה שאין חשש שמא יחתה.

ד. שם בשביל שתפוג צינתן - עוד בענין מקום שיכולים להתחמם.

ה. שיעור פושרין וכדי שיחמו.

ו. שם רי"א מביאה אשה כו', בביאור דעת רבי יהודה בבישול שמן.

ז. שם רשב"ג אומר אשה סכה כו', בדברי רשב"ג שהתיר כלאחר יד - ביאור לשון ואינה חוששת.

ח. שם רבה ור"י דאמרי תרוויהו להיתירא, בביאור פלוגתא דתנאי דברייא - אם יש בישול אחר בישול בשמן למ"ד הפשרו זהו בישול.

ט. שם אר"י אמר שמואל אחד שמן ואחד מים כו', בדברי ר"י א"ש ומ"ט לא קאמר הלכה כר"י.

י. שיעורי הבישול במים.

סימן יג

כלי ראשון וכלי שני

א. מ"ב א' בביאור "שהעבירן מרותחין" - האם רבי יהודה פליג רק בתבלין - שם אבל נותן הוא כו', והוכחה לדין דבר גוש בכ"ש.

ב. מ"ב ב' ר"י אומר לכל הוא נותן כו', בביאור דעת רבי יהודה, ובמאי פליגי רבנן עליה - בעיקר ההיתר של כלי שני צ"ע במציאות.

ג. שם בגמ' איבעיא להו ר"י ארישא קאי כו' - מ"ט לא מיייתנן בסוגיא מ' ב' ממתני' דמעשרות דשמן יש בו בישול - בישול מלח - קמ"ה ב' אף אנן נמי תנינא כו', אם בישול בחמה ובחומץ ובכלי שני נקרא בישול.

ד. מ' ב' טול בכלי שני ותן - שם אפרושי מאיסורא.

ה. נותן אדם חמין לתוך צונן כו' בכל הסוגיא.

ו. מ"ב ב' רבי יהודה אומר לכל הוא נותן כו' ובגמ' איבעיא להו כו', באיזה מין מיירי ר"י - בדברי הירושלמי במעשרות עד היכן שהיד נכזית, אם קאי אליבא דר"י או ארבנן, בדין בישול בכלי שני כשהיד נכזית - שיעור הבישול במים - יישוב הא דכלי שני אינו מבשל לפי הנ"ל - בדברי האחרונים אם היתר כלי שני רק בשעירה לתוכו.

ז. בדין דבר גוש בכלי שני - בנדון אם עירוי ככלי ראשון.

ח. זבחים צ"ה ב' עירה לתוכו וותח מנין, ביאור החידוש בעירוי - שם תוד"ה עירה.

ט. עוד בדין דבר גוש בכלי שני, ואם יש חילוק בין היה בכלי לצלי שהוסר מהאש - הניח כלי בתוך כלי אם חשיב ככ"ר, ולענין עירוי - בגדר עירוי שיש לדון בו אם הוא ככ"ר, ואם יש להשוות לדבר גוש.

י. יישוב פלוגתא דתת"ג ועילאה גבר אם עירוי אינו ככ"ר - שבת מ"א א' המיחם שפינהו לא יתן כו', לרב דעילאה גבר מ"ט לא יתן לתוכו חמין - לדעת רב איך מתפרשת מתני' דהאילפס והקדירה ומתני' דהמיחם שפינהו.

יא. בדברי הראשונים בדעת ר"ת דעירוי מבשל אף לשמואל, ובמה שחילקו בין נפסק הקילוח ללא נפסק.

סימן יד

שדא סיכתא לאתונא וקלי הבישול ועוד עניני בישול

א. ע"ד ב' אמר רב אחא בר רב עזרא האי מאן דשדא סיכתא לאתונא - המקשה גוף רך, והמחמם בלא תיקון - לשון "שדא" סיכתא.

ב. שם קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט - בפ"י ר"ח ובפ"י הרי"ף.

ג. שם ארבר"ה האי מאן דארתח כופרא.

ד. המניח קדירה ריקנית ע"ג האש.

ה. קמ"ה ב' מתני' כל שבא כו', בפשוטו החילוק הוא בדין בישול אחר בישול - בדברי התו' דהחילוק הוא בין כלי ראשון לכלי שני.

ו. בדברי הרא"ש דמותר ליתן בשר חי בכלי ראשון.

ז. בדברי הרא"ש בדין לח שנצטנן.

ח. במתני' שם ביאור לשון כל שבא בחמין - שם מדיחין אותו בחמין - שם שהדחתן זוהי גמר מלאכתן.

ט. בסוגיא דהמבשל בשבת ל"ח א'.

י. חולין ע"ד ב' עור ששלקו והשליא שחישב עליה מטמאין טו"א כו', בדין בישול בעצמות.

סימן טו

בדין מגיס

א. ביצה ל"ד א' אחד הביא את האור כו' הערות ע"ס הברייתא.

ב. שם כולן חייבים, כיצד יתכן שיש שנים שחייבים על אותו הבישול.

ג. עוד בענין הנ"ל ובמשמעות הרמב"ם שמגיס הוא ענין מחודש.

ד. במותח חוט של תפירה אשכחן ב' חיובים במלאכה אחת.

ה. שם כולן חייבין מהו עיקר חידוש הברייתא - שם וכולן פטורים, יש לעיין פשיטא.

ו. ביצה ל"ד א' חיוב המגיס הוא על הבשר שהיה קודם מאכל בן דרוסאי - י"ח ב' הערות ע"ס הגמ' - בביאור החשש שמא מגיס בה, וההשוואה לגזירת שמא יחתה.

ז. בחשש מגיס ביורה עקורה.

ת. בדברי רש"י דקושיא דשמא מגיס היינו משום בישול.

ט. אם יש חשש מגיס לאחר שקלט העין.

י. בדין בישול ומגיס לאחר כמאכל בן דרוסאי.

יא. בדברי הרא"ש בענין הנ"ל. - לענין הלכה בדין מגיס לאחר שנתבשל - נטילה בכף מקדירה שע"ג האש.

סימן טז

בפרק במה בהמה יוצאה

א. נ"א ב' מתני' במה בהמה יוצאה כו', בפרש"י דכל מה שצריכה לשימור ואורחיה הוא הוי תכשיט, האם הנדון מדאורייתא, ובהא דמדמינן פרה אדומה לשבת, בדברי התו' בענין מחמר, ואם חשיב מחמר על חוט הקשור בה, או דוקא כשמסייע להנהיג המשא, בדין נוי אם חשיב משא.

ב. שם יוצא הגמל כו', בסדר המשנה דלכאורה גמל פחות מכולם, בביאור מהו אפסר, ובגמ' קי"א ב' דהוי זמם העשוי מחבל, ומהו שיר, ואם בכולן יש חבל המחובר להם.

ג. שם וכל בעלי השיר, לכאורה שיר שלהם לנוי אלא שמוסיפין לזה חבל, שם ונמשכין בשיר כו', סתמא מיירי שהבעלים אוצז האפסר, ולא בכרוך על צוארה ולא בנגרר ע"ג קרקע, ומ"ט קתני דין נמשכין גבי שיר, בדין יציאה בשיר ופרומביא בלא חבל, שם ומוזין עליהן, על הטבעת או על כל השיר, וביישוב מאן הא דמיירי בטבילה והזאה.

ד. שם גמ' מאי נאקה כו', האם יש חילוק בין זכר לנקבה, שם חמרא לובא, שם שדרו ליה שערי, בפרש"י.

ה. שם מחליפין לפני רבי כו', בביאור לשון זה, ואם שאלו על החליפין או אופן אחד, וברמב"ן ששאלו להחליף החבל עם כלי הברזל כמה פירושים, שם מאי לאו גמל חטם כו', מי דייק כן

רבי או שמואל או סתמא דגמ', בתו' נ"ב א' וברמב"ן ור"ן בכ"ז, בגרסת הגמ' נ"ב א' סמי הא כו' ואיך גרסו הראשונים ז"ל, שם הסוס והפרד כו', בחידושים שבכל אחד מהם, שם במתניתא תנא כו', אם יש כאן פלוגתא, בקושיית תו' דתפשוט ממתני' דלובדקים בפרומביא וגם באפסר, בביאור החסרון בנטירותא יתירתא, ביאור מתני' לענין מה מני להו שלא יוסיף או שלא יפחות.

ו. שם אין חיה יוצאה בסוגר, בפ"י סוגר, שם ובכל דבר המשתמר, אפי' מוסיף שימור יותר מדאי, שם מי לא סגי לה סוגר, ביאור הלשון, שם כיון דסגי לה במיתנא בעלמא, בדין חבל עבה כשמספיק דק, שם לוי בריה כו' קדמיה כו', בקושיית תו', נ"ב א' חמור שעסקיו רעים, בביאור שאלתו, שם עז שחקק כו' בעי ר"י כו', ביאור הענין.

ז. שם תנן התם ולא ברצועה שבין קרניה כו' סתמא לנוי, ובביאור טעמיה דר"י, וברש"י ביצה כ"ג א', שם א"ל אביי כו' שם לאו למעוטי גמל כו', יש לעי' פרה בחטם לחנניא מאי.

ח. שם מיתיבי קשרה בעליה במוסרה כו', בקושיית תו' דילמא מתני' חנניא היא ומה שייך להקשות מיתיבי, שם ואי ס"ד משאוי הוא, ואע"פ שעושה לצרכה לא מהני, שם אמר אביי במוליכה כו', משמע דגם לשמואל מוקים הכי, וסיפא דקיפל עליה מיירי נמי בכה"ג, שם רבא אמר שאני פרה כו', יש לעי' מאי מהניא סברא זו, ובמה שלמדו מזה הראשונים לכל בהמה כמנהגה, שם רבינא אמר במורדת, פ"י דלא מיירי בעושה דבר מיותר, ויש לעי' מנלן דלחנניא גם כשא"צ שמירה כלל לא חשיב משאוי, בפלוגתא הראשונים בזה, בשמירת פרה לבדה באגם, שם תוד"ה קשרה, בשו"ע הרמ"א העתיק גם שור, ובדין עגלים.

ט. בדין נוי דבהמה אם הוא משאוי בדבר שאין דרך כן, או דאסור רק משום חניגא, בפלוגתא רש"י ותו' נ"ב א' ובתו' נ"ד ב' שבטל לאפסר, ברמב"ם וראב"ד בפ"י תותרי נ"ג ב', וברשב"א וריטב"א ור"ן דנוי הרגיל מותר.

י. נ"ב א' מאי יוצאין ומאי נמשכין, לכאורה גם יוצאין מיותר שכבר שנינו יוצא כו', שם או יוצאין כרוכין כו', בפשוטו אין הכריכה לנוי וברש"י בזה, בפירוש כרוכין לימשך אם הכונה בריוח, ובטעמא שלא הוזכר תנאי זה בדרכי ור"ה, בפרש"י ותו' ביישוב הברייתא.

יא. שו"ע סי' ש"ה ס"א ומותר לכרוך כו' שם ס"ב אם קשר חבל כו' בכונת הרמב"ם, בדין נטירותא יתירתא להלכה.

יב. נ"ג א' אמר שמואל והוא שקשורה כו', משמע שהקשירה מותרת, שם אר"נ מתני' נמי דייקא כו', ביאור הדיוק, וביישוב קושיית תו' מאי פריך פשיטא, בדברי התו' שכתבו כמה טעמים להצריך קשורה מע"ש, ובדין קשורה מע"ש ואירע שנפתח הקשר בשבת ובדין מונחת ולא קשורה, האם לפרש"י הוי משאוי גמור, שם רשב"ג אומר אף באוכף, במאי פליגי, שם ובלבד שלא יקשור לו מסריכין, אם טלטול מסריכין דאוריתא.

יג. שם מהו ליתן מרדעת כו', מ"ט לא פשיטא ממתני', שם שבקיה כרביה ס"ל כו', ביאור כל הענין, שם איתיביה כו', מה הבין משתיקתו, שם תולין טרסקל כו', מהא דשרי לקטנים ראי' דלא חשיב משתמש בבע"ח, ביאור עיקר הענין למה החמירו כ"כ, שם הערות ע"ס הגמ', שם דאפשר דנפל ממילא, מה הדין לרב, שם ר"פ אמר אמר כאן לחממה כו', ר"פ דלא כרב, שם והיינו דאמרי אינשי כו', אי קאי ארישא או אסיפא, בדין שאר בהמות לכל הדינים.

יד. בדין קשירת המרדעת אם יש בזה משום משתמש בבע"ח, ברשב"א בשם ה"ר יונה ובירושלמי ובדברי הרא"ש בכ"ז.

טו. נ"ג א' מיתיבי לא יצא הסוס בונב שועל, מ"ט אסור, ואם זהרורית משום חניגא, שם לא יצא הזב בכיס שלו, ע"כ תנייה הכא לדיוקי דומיא דזב, שם ולא פרה בחסום שבפיה, טעם האיסור, ומ"ט נקט פרה, שם ולא סייחין בטרסקלין כו', לא דמי למניחו תולש, שם ולא בהמה בסנדל כו', בפרש"י

שהטעם דילמא נפיל, שם ולא בקמיע כו', בהא דקתני וזה חומר סמוך לקמיע ואמרין טרסקל דומיא דקמיע, א"כ למה הפסיק בסנדל, שם באגד שע"ג המכה כו', דחשיב כמלבוש, ובירושלמי בזה, שם ובשיליא המדולדלת בה, מאי ס"ד לאסור, שם ופוקקין לה זוג, אם מותר לתלותו ג"כ.

טז. שם מאי לאו בגדולים כו', מ"ט לא דייק מלשון סייחים, בדברי התו' שהראי' מיתור לשון לרה"ר, והרי"ף וש"פ לא גרסי ליה ויישוב הגמ' לדבריהם, שם דיקא נמי כו'.

יז. נ"ג ב' והאנן תנן ולא בקמיע כו', צ"ע מאי מיייתי מאדם ובתר הכי פריך א"ה כו', שם ומי איכא מומחה לאדם כו', ביאור הקושיא.

יח. שם ת"ש סכין ומפרסין כו', בביאור איזה גלד אין בהסרתו משום חובל ועוקר דבר מגידולו, בדברי הרי"ף ורש"י דלרב נשאר בקשיא.

יט. שם אין מיקר לבהמה כו', החשש לרואים ולא לעצמו, שם ולבהמה מי גזרינן, בקושיית הגרע"א ז"ל דתחומין דרבנן, שם אמר רבינא כו', שם רנב"י אמר שחיקת כו'.

כ. שם והתניא יוצאות עזים בכיס כו', מ"ט לא פריך ממתני', שם ל"ק הא דמיהדק כו', איך סתם התנא היתר ואיסור כשתלוי לפי הענין, שם תנאי שקלת מעלמא אם הכונה גם לר' יהודה, שם תניא אר"י מעשה כו', בפשוטו העיד שיצאו כן בשבת, שם תוד"ה כאן, שמירת החלב מיקרי צורך גופן, ובמה שנקטו תו' דטעמיה דר' יוסי משום דילמא נפיל ולא משום משאוי, ומדברי ריב"ב משמע שאין חילוק בהידוק בין ליבש לחלב, ובביאור החילוק לראשונים, ובמ"ש תו' נ"ד א' מ"ט לא אמר הלכה כר' יוסי, שם בא"ד ור"י פירש כו', קשה לפרש המשנה והברייתא במאורע דאנטוכיא, נ"ד א' כי אתא רבין אר"י, בשיטות הראשונים להלכה ובגרסאות.

כא. שם מאי לבובין אר"ה תותרי, בפרש"י דהיינו שנים שנים, ובטעמיה דר"י, ובפי' הערוך בשם

כו. שם ואין הזכרים יוצאין בעגלה כו', מ"ט דוקא זכרים, ובפשוטו העגלה נפרדת והוא משאוי, שם חנונות, לכאורה כל האוקימתות נכונות לדינא משום משאוי, שם בגימון, מ"ט לא חשיב משאוי לרש"י, שם ולא פרה בעור הקופר, מ"ט לא חשיב טובת הפרה ככיס של עזים, שם ולא ברצועה, מ"ט ליכא משום דילמא נפיל, שם פרתו של ראב"ע, למה הי' צריך למחות בדבר המותר.

כת. כללים שמצינו במה בהמה יוצאה.

סימן יז

בפרק במה אשה יוצאה

א. נ"ז א' מתני' ולא תטבול בהם עד שתרפס, ש"מ דסתמא מהודקין הן, ולא תצא בהן רפוין, במ"ש תו' דבקולעת בהן שעה מותר, אם יש היתר לגזירת חכמים ע"ז, בפשוטו המציאות כפרש"י, ואם באמת יש ללמוד איסור סתירת קליעה מעשייתה.

ב. שם אבל לא בחבקינ כו' שם ב' הכא בקטלא עסקינן כו', ביאור הדברים לפי רש"י ותו' ולפי' הראשונים, האם גזירת טבילה עדיפא מגזירת תכשיטין, שם תור"ה הכא, ובתו' הרא"ש, ובנדון אם יש גזירת טבילה בקטלא דמתני'.

ג. שם מאי טוטפת אר"י חומרתא דקטיפתא, מה מועיל תפירה לזה, בפרש"י ור"ח אם זה תכשיט, והאם מהני תפירה לכל תכשיט כגון עיר של זהב, שם א"ל אביי תהוי קמיע מומחה כו', מה זה מועיל לתכשיט, ואולי סבר ר"י דתפירה משום ביטול, שם הקבועין בה, אם צריך תפירה, שם איזו טוטפת כו', מבואר שענינם דומה, שם אר"ה עניות כו' מאי קמ"ל, במ"מ פ"ט בדעת הרמב"ם דהטעם דילמא נפיל, ובמ"ש שהם תפורין זה בזה, בדיון בתולה שברמ"א.

ד. שם או"ד כיפה של צמר תנן וכ"ש כבלא דעבדא, מה ענין זל"ז, בגרסת ס"א שבגמ', שם ותנ"ה כו', איך מתפרש לשמואל, שם כלל ארשב"א כו', למה הזכיר למעלה מן השבכה, בטעמייהו

רה"ג מ"ש מעקוד נ"ד א', ובפי' הרי"ף דהיינו לנוי מ"ש זכרים דנקט, שם עולא אמר עור שקושרין כו', יש לעי' פשיטא דשרי ומ"ט דר"י, שם ותו מי ידעי כו', ביאור הענין, שם רנב"י אמר עור שקושרין כו', יש לעי' מ"ט שרי הרי אין זה צרכם, שם ממאי מדקתני סיפא כו'.

כב. נ"ד א' מתני' לא יצא גמל במטולטלת כו', ביאור הענין, וטעמא דילמא נפיל, בפי' ר"ח ובפיה"מ, שם לא עקוד ולא רגול כו', אין הטעם דילמא נפיל, אבל מכניס חבלים, בדברי הטור דמיירי בגמל אחד, שם ובלבד כו'.

כג. שם ארבר"ה יוצא הגמל כו', פי' הערוך מטולטלת שעשויה לחימום, שם אר"י עקוד כו', אם כונת ר"י להכריע בין התנאים, או לדייק מתני', ברש"י דהיינו יד ורגל אחת, בדיון יד ורגל למ"ד עקוד שתי ידיים, בביאור טעם האיסור, ולדינא בדיון שתי רגלים.

כד. שם כמאן דאזיל לחינגא, ביאור ענין חינגא וטעם האיסור, שם לענין כלאים, שם אמר שמואל ובלבד שלא יצא כו', האם האדם מיקרי כשנים שעשאוה לגבי החבל, ומ"ט לא אמרינן כמאן דפסיק דמי, מ"ט שיעור טפח, שם ב' והתניא ובלבד שיגביה כו', הטעם מפני החבל שבידו.

כה. שם מ"ט כדאמרן, ביאור הענין, ובגרסת תו', שם ולא בזוג כו', מ"ט הוצרכו לטעמא דחינגא ולא משום דילמא נפיל, ביישוב התו' ובגמ' נ"ח א' ובדיון נוי.

כו. בפלוגתא רש"י והרמב"ם בפיה"מ אם כולה מתני' משום דילמא נפיל או משאוי, שם ולא בסולם כו', מיושב לומר דלא בטל ליחשב כמלבוש, שם ולא ברצועה כו', לא נתפרש יפה ענין גיזרא וטעם האיסור, שם ואין התרנגולין יוצאין בחוטינן, בפשוטו סימן בעלות הוי משאוי ובחילוק שביין זה לכבלא דעבדא, שם ולא ברצועה שברגליהם דלאו לשמירת גופן עבידא, בדיון חותם שבצואר בהמה נ"ח א'.

י. שם מאי קטלא מנקטא פארי, במסכת כלים נראה כפי' ר"ח, ופרש"י ותו', צ"ע, שם נזמי האף, בדין נזמי האוזן וטעם ההיתר בהם.

יא. שם הא יש עליה חותם חייבת כו', למה החותם מבטל שם תכשיט מטבעת זהב, ואם הסיכה שזה קישוט נשים, וענין הקישוט בחותם אינו נוי אלא כבוד, וניחא דאזלינן בתר חותם, בטעמא דר"ז דדיני טומאה קובעין בדעת בנ"א בתכשיט, בדעת רבא אם פליג על ר"ז אליבא דרבנן, ובירושלמי.

יב. ס' א' הואיל ואשה אוגרת בה שעה, מהו לשון הואיל אם עשוי לכך, בדין אוגרת שעה במחט הנקובה, ואם סיפא בגונא דרישא, בדין מחט נקובה שלבוש בה לענין בית המנוגע, בדין מפתח שמשמש לסגור חגורה, שם ותהוי כבירית טהורה כו', שם בשבת למאי חזיא, בדין אם מותר לחלוק השער בשבת, ברש"י ותו' ובפי' פוקסת שבתו' צ"ד ב', שם טס של זהב כו', אם הטס מגוף המחט, שם בשבת מניחתה כו', לכאורה גם בחול כן, שו"ר שהרמב"ן ותו' הרא"ש פי' מחט נקובה בלא טס ולשם הוצאה, ואפשר שהי' פשוט לגמ' שהטס מגופה וממילא א"צ לבאר שאין טס בנקובה, וכ"מ בירושלמי, ולפ"ז אין מקור לחיוב באוגרת שעה בנקובה, ואף להיתר יש מקום לדון, בהא דברישא הקדים טבעת ובסיפא מחט.

יג. ס"ב א' מתני' לא תצא אשה כו', לכאורה מיירי במניחתה כנגד פדתה דאי לצורך הוצאה פשיטא, וכבר חזרנו סוס"ק י"ב מזה, ובדין מעמדת קשוריה בנקובה, ובדין דרך הוצאה בתחובה בבגדה, בתו' י"א ב' שכתבו דכאן הוי דרך הוצאה, אם כונתם דאשה שאני או דמניחתה לנוי, לענין הלכה אין להקל במפתח שמשמש לסגור חגורו רק בקשור באופן קבוע, וכן אין לסגור בגדיו במחט הנקובה, בדברי הראשונים שהתירו לסגור חלוקה במפתח ע"י מחט המחוברת למפתח, בדעת הראשונים בנקובה שאוגרת בה שעה, לא מצאנו מי שמחייב, ודברי ב"י ואחרונים צ"ע.

יד. שם ולא בכליאר כו', בביאור הטעם מ"ט חייבת חטאת, המיושב כהרי"ד בשם הגאונים

דרבנן דאסרי, שם תוד"ה אי כבלא, צ"ע במ"ש דפאה נכרית פשיטא לאיסור, בתירוץ תו' והראשונים למה התירו כבלא דעבדא בחצר.

ה. נ"ח א' ל"ק הא דעבד ליה רביה כו', מ"ט פירשו מתני' בדעבד לנפשיה ולא בחותם שבכסותו, ובדין חותם דעבד לנפשיה בכסותו אם מותר בחצר, אם סתם חותם משמע דרביה, שם במאי אוקימתא כו', במה שדקדקו תו' דאי מוקמת לה בדעבד איהו לנפשיה ניחא, ובביאור תירוצם, שם כולוהו רבנן דבי ריש גלותא לפי' הגאונים ל"ג דבי ר"ג וכוה תלוי פרש"י, שם לא אידי ואידי כו', סתם חותם דרבו וסתם ככול דידה, ומשו"ה פשיטא לן דלא מיירי בדנפשיה, ומיושב בזה דברי הרי"ף.

ו. שם דמיחא ביה מומחה, שארוג בעיקר הבגד, ולא במחובר ע"י חוטיין אפי' תפורין, ולפ"ז י"ל שאין מצוי בחותם מצב כזה, ובדברי תו' דגזרו אטו אריג ולמה אין זה נסתר מדרהבדרי', בקושית תו' מבני מלכים בזגין ובביאור תירוצם ובקושית תו' ליפלוג וליתני בבגד גופיה בין ארוג לקשור, ובדברי הריטב"א דנדון זגין משום משאוי למי שאין דרכו בכך.

ז. שם ולא תצא בהמה לא בחותם כו', בדין בהמה בחותם של טיט, ואם יש חילוק בין חותם של עבד לחותם של בהמה שענינו בעלות בלבד, ומה החילוק בין זה לחוטיין שברגליהם.

ח. נ"ט ב' ת"ר לא תצא אשה בעיר של זהב כו', מ"ט חייבת חטאת, שם ור"א סבר מאן דרכה למיפק כו', בקושית הראשונים ז"ל דשמואל כר"א, בחילוק שבין שליפת כלילא לשליפת עיר של זהב, שם ומ"ס ארוקתא עיקר כו', הטעם משום דהו"ל כבגד, שם א"ל לרב אתא גברא כו', בפשוטו מיירי בדאניסכא, שם לוי לר"א מיכף כו', לענין הלכה בדעת הרי"ף.

ט. שם קמרא שרי, בדארוקתא ההיתר משום בגד, בדאניסכא כאבנט של מלכים, שם קמרא עילוי המיינא כו', ביאור הספק והפשיטות, שם האי רסוקא כו', ביאור הענין לרש"י ור"ח.

שאינו תכשיט רק תופס התכשיטין, ומיירי כשאינה תופסת בה עתה.

טו. שם אמר עולא וחלופיהן באיש כו', מה חידש עולא, בדין נזמים וצמידים באיש, שם אלמא קסבר עולא כו', ביאור הדברים, שם מתיב ר"י הרועין כו', למה צריכין לרועין, ואי מיירי במלבוש או בשק ממש, שם נשים עם בפ"ע הן כו', ומ"ש מערביות רעולות, שם בדין תפילין בשבת לאיש, שם בדין נשים אם הניחו תפילין לר"מ, שם באשה גזברית כו', אם רבא מודה, שם אמר רבא תרצת כו', שם אלא אמר רבא כו', למה הוצרך להסתייע מפעמים, בדין חותם שמגוף הטבעת, ובירושלמי בעשוי לכך ולכך.

טז. שו"ע סי' ש"ג ס"ט בדין טבעת הנקובה שאוגרת בה שערה שנקטו הב"י ומ"ב שחייבת חטאת, ואין נראה כן בראשונים, ועוד בכל הענין, שם ס"י בדין טבעת לאיש אם משתנה לפי הזמן והמקום.

יז. ס"ב א' ר"מ סבר משאוי הוא ורבנן סברי תכשיט הוא, ביאור התכשיט לרבנן, ומ"ט מותר לצאת כבושם ובפלפל שבפיה, ואם לר"מ החיוב בגלל הצלוחית או הכבושם, שם ודילמא שלפא ומחואי, לכאורה אין בצלוחית נוי, בדין צלוחית לר"א אם מותר לכתחלה, בטעמא דלא חיישין דילמא נפיל לר"א, שם לא שפלא כו', ביאור הדברים, בדברי הרש"ש אי גרסינן ר"א בלא יו"ד, שם ל"ק כו', בנוסח הברייתא שחסורי מיחסרא, שם כי קאי אדר"מ כו', בדין יחיד ויחיד שאחד מחייב חטאת, שם ב' ומאי ר"מ כו', פי' מה רישא דברייתא, שם במפתח שבידה, היינו באצבעה וביאור הענין, שם חסורי מיחסרא כו', למה לא קתני וחכ"א, שם בד"א כשיש בהם כו', גרש"י והרמב"ם בה, ואי קאי נמי אחומרתא, שם רב אשי אמר בעלמא כו', בביאור היתר הכלי טפילה לבושם, ואם דמי למלבוש או לכלי, ונפ"מ כשצריך גם לכלי, עי' צ"ג ב' ורמב"ן צ"ד ב', ובדין הנכנס לבית המנוגע האם כל מה שמותר בטלטול דינו כבגדיו וטבעותיו, כגון צלוחית של פלייטון וכסא הקיטע.

יח. ס"ד ב' מתני' יוצאה אשה בחוטי שער כו', בצריכותא דגמ' מרומז דאיכא זקינה בשל ילדה שאסורה, שם ובטוטפת כו', סיפא ל"ל, שם בכבול ובפאה נכרית לחצר, מ"ט לא קתני פאה ברישא, שם במוך שבאזנה, לאיזה צורך ניתן, שם במוך שבסנדלה, מאי קמ"ל, שם ובמוך שהתקינה כו'.

יט. שם בפלפל ובגלגל מלח כו', אי מיירי בנימוקין דוקא, שם ובלבד שלא תתן כו', להרבה ראשונים האיסור משום רפואה, שם שן תותבת שן של זהב, בפירושים שברש"י ורמב"ן.

כ. ס"ה א' עשתה לה בית יד מהו, בביאור הנדון ומ"ט לא קאמר אפי', שם נפק בהו לבי מדרשא, משמע למעוטי רה"ר ואפי' כרמלית, שם ל"ק הא דמיהדק הקשר או המוך.

כא. שם מתני' יוצאה בסלע שעל הצינית כו', שם הבנות קטנות יוצאות בחוטיין, אם הכונה שבאזניהן דוקא, ובדין חציצה בחוטיין וקסמין, ובטעם היתר טלטולן, שם דצבעונין הוו, יעוי' בפר"ח.

כב. שם ערביות יוצאות רעולות, מהו פירושו ומה החידוש, שם פורפת על האבן כו'.

כג. ס"ה ב' מתני' הקיטע יוצא בקב שלו כו', שלשה עניני קיטע הן, וברש"י יבמות ק"ב ב' שמהלך על מקלות כפי' תו', ובהא דמשמע בשמעתין וביבמות דלר"י לאו מנעל הוא ודלא כמסקנא דרבא ביומא ע"ח ב', וביישוב הרמב"ן דר"י כר"מ ורבנן פליגי אתרווייהו, בטעמא דלא מפרשין סמוכות שלו דהיינו של הקיטע דרישא, ויש ראשונים שפירשו כן, וביאור ענין קיטע דמציעתא וסיפא, ובטעמא דאין יוצאין בסמוכות שלו בסיפא, ובטעמא דאין נכנסין בהם בעזרה, ובענין ישיבה בעזרה ע"ג הכסא.

כד. בעיקר הדברים מ"ט תלוי דין הוצאת המנעל בשבת בגדרי שם מנעל, הרי סו"ס זהו מנעלו המגין עליו ברה"ר כעת, בקושיית הרמב"ן איך סנדל של שעם מותר בטלטול ביוהכ"פ, ביישוב הרשב"א

דדוקא בצירוף חשש דמשתמיט ונפיל אסרו, ואם הדין משתנה לפי הזמנים, ואם יש לחלק בין שעם לעץ ובדין עץ מחופה עור.

כה. שו"ע סי' ש"א סט"ז בהגה וכן מותר לצאת במנעל של עץ כו', במ"ב שהביא שהגר"א מחמיר, שם בהגה וכן בפנטי"ש כו', אם צריכין להחמיר מפני שנהגו כך באשכנז.

כו. שם סי"ז חיגר שאינו יכול לילך בלא מקל כו', בהוכחת תו' ד"ז מחיגר דמתני', בחידוש שיש היתר טלטול בידו, ובדין מקל של זקנים והאם יש ראי' דלתרוצי סוגיא אינו מתיר בטלטול, בהא דתניא ביצה כ"ה ב' אין הסומא יוצא במקלו אם נסמך עליו או מגשש בו, בביאור ענין עובדין דחול במקל ובפי' הראשונים בביצה שם, ולענין הלכה בשבת וביו"ט, ובדין כסא שנוסע על גלגלים שיוליכנו החולה בעצמו.

כז. שם סי"ט בדין היתר יציאה בכבלים.

סימן יח

בגדרי דרך מלבוש ודרך משאוי

א. ס"ה ב' בעי אביי אשה מהו שתערים כו', ביאור הספק מפני שאין שום חילוק רק הכונה משא"כ בהצלה שניכר שמוציא שנים, בגרש"י התם דרך הוצאה בכך ובגרסת הריטב"א, ובמה שדימה רש"י למוכרי כסות, ולענין הלכה, ובדין שני בגדים לצורך חבירו למאי דקי"ל מערימין.

עיקר פרש"י שכונת הגמ' לפלוגתא דרבנן ור"י ק"כ א' צ"ע, דהא פלוגתא מערימין מפורשת בחבית שנשברה קי"ז ב' ובדליקה בתוספתא, ואע"פ שבגמ' הביאו הברייתא בחבית ולא בדליקה אין קושיא שהזכירו דליקה, ובביאור לשון דרך הוצאה בכך, וביישוב מה שיש לחוש בחבית אי לא שרית ליה, בביאור הא דנקטינן טעמא דאתי לכבווי להתיר וגם לאסור, וביותר קשה לפרש"י דהא ר' יוסי לא שרי אפי' בגד אחד פעם שני' ואפי' לחצר המעורבת, וא"כ אין כאן ענין טלטול כלל, ובפי' ר"ח ק"כ א' משמע דמפרש דהיינו פלוגתא

דמערימין קי"ז ב', אבל קשה שהביא ירושלמי ולא תלמודן, גם דברי ר"מ קרי לה הערמה, וראי' מתו"כ דכמה בגדים הוו מלבוש גמור, וכן ראי' מסוגיא דעירובין צ"ה ב' ודברי הר"ן שנסתפק שר"מ לא התיר ברה"ר צ"ע, ועי' בריטב"א עירובין בזה, ולענין הלכה שרינן בדליקה אף לרה"ר ודלא כהר"ן.

ב. בדין תרי המייני ברש"י ותו' נ"ט ב', וכ"ז לפרש"י בשמעתינן שיש איסור בתרי המייני, אבל לפמשנ"ת י"ל שהשיבו דשרי, ועדיין יש לקיים שהשיב לאיסור, והב"י דקדק מהשמטת הרי"ף והרמב"ם להיתירא, בדברי התו' דתרי המייני חמיר משני בגדים, והאם יש רמז לזה בגמ', בדין שני סרבליים שבסנה"ת דהיינו כשצריך להם להתחמם, אבל לצורך חבירו לא התירו, אבל המחבר בסי' ש"א סל"ז סתם להתיר בכל גונא, ומקורו ברוקח וכל בו, ובמה שהוכיח אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שלא התירו אלא בבגד עליון ולא בשני בגדים שונים, מיהו יש שהתירו כולם, וכ"ז לפרש"י אבל אם ר"ח פליג אין שום מקור לאסור שני בגדים זע"ז, וכן התיר הראב"ה, וניחא שפיר פסק השו"ע להתיר גם לצורך חבירו, ולענין הלכה.

ג. נדרים נ"ה ב' תניא יוצאין בשק עבה כו', מהו גדר שק, ולכאורה בגשמים ניכר טפי שכותנו להגן, אבל שלא בגשמים נראה שכותנו להוצאה, והיינו רבואת דסיפא, בשק התפור בבגד פשיטא דשרי בלא רועים, בדין שק עבה שלא בגשמים, שבת קמ"ו ב' בי סדיא, מהו בי סדיא, ומה בין זה לאגוז ס"ה ב', שם בקשין דכו"ע כו', אם האיסור גזירה או מן הדין, שם דרב אכרזי מכריז כו'.

ד. קמ"ז א' היוצא בטלית מקופלת, בפלוגתא הראשונים אם הטלית כולה מקופלת או שמקצתה מלבוש, וכה"ג פליגי בשעטנז, ולכאורה אין לחייב חטאת במקצתו מלבוש, ובביאור מה שאמרו גבי עבד נ"ח א', בביאור העולה לדינא לפ"ז במקצתו מלבוש, ובדין כפתורים ודברים הנטפלים ואינם משמשים כעת, שם מונחת לו על כתיפו, האם מונחת על כתף אחת או שתולה על ערפו ושתי הכתפיים, וברטנין משמע על שתי הכתפיים, אבל

סתם על כתיפו לא משמע על צוארו, ובפי' ר"ח בכמרוזב, ולפרש"י מיירי ודאי על שתי כתפיו, ובר"ח ק"מ א' מפרש קמטים הדומין למרוזב.

ה. שם והרטנין יוצאין בסודרין כו', לכאורה עיקר החילוק בין סודר לטלית, שסודר עשוי לעטוף ראשו וקצת גופו, ולכן הקיפול המועט אינו מבטלו ממלבוש, אבל בר"ח נראה דרטנין החילוק בצורת הקיפול דהיינו כגוונא דרבי עבדי, והאחרונים נקטו דבבגד גדול א"צ רו"ר, והחילוק בין סודר לטלית בסוג הבגד לפי המנהג, שם אלא שנימא כרוכה לו באצבעו, מה תועלת הנימא באצבע אחת, שם הכי מאי כו', קמ"ל שיש כמה אופנים שאסור, שם כל אדעתא דלכנופי אסור כו', קמ"ל שהכל אסור ורק להתנאות שרי, שם בזו לא חייב כו', כשמתכוין למלבוש הו"ל כאוכלין בכלי, שם דקדק ר"מ כו', לחומרא עבד כותיה.

ו. קמ"ז ב' האולייירין מביאין בלרי נשים כו', שיעור בגד וגם עיטוף, ובדין עיטוף דבי סדיא, שם סכניתא, מה המיוחד בזה לתו' ולהרמב"ם, שם למטה מכתפיים, מה האפשרות לפרש למטה ומהו למטה מכתפיים, שם כי מעבריתו מאני כו', אם היינו מלבושים או שאר בגדים, ולמה א"צ רו"ר.

ז. שו"ע סי' ש"א סכ"ט היוצא בטלית כו', בפלוגתת ר"ח ורש"י ובאיזה אופן חייב לרש"י, שם מ"ב ס"ק קי"ב וס"ק קכ"ט במה שנקט דביש בו לכסות רו"ר סגי בלמטה מכתפיים, ובחילוק שבין סודר לטלית, ולענין הלכה כמה פרטי דינים, ובדין אם תופס בבגד חשיב טלטול משום דכמאן דפסיק דמי, בראי' מחבל של גמלים נ"ד א' ובתופס בציצית מאי.

ח. קל"ט ב' ציצית לגבי טלית חשיבי כו', הטעם משום מצוה שבאמת אין להם שימוש בגד רק למצוה, ולכן אינם נטפלין לבגד, ולפי טעם זה בכילה אף במוזהבין יש להתיר, ולענין בית המנוגע יש לחלק בין ציצית לחוטין מוזהבות, ראי' מסנדל קי"ב א' ותוספתא שמותר לטלטלו אע"פ שרצועה

אחת נפסקה, בדברי הראשונים ז"ל בשם ר"ח ובדברי הרמב"ם שהעתיק הדין בטלית ובכרכשתא, וצ"ע מאי ס"ד לדמויי לציצית, בביאור לשון בטלי שבגמ', בקושיית החיי אדם על המחבר שהתיר רצועות שנפסקו, ודעתו להחמיר בכל חוט שרוצה לתקנו, וד"ז פשוט לכל הראשונים להתיר, ודברי הרמב"ם בביאור הגמ' לא נתפרשו, ולענין הלכה המיקל כהשו"ע וכל הפוסקים יש לו על מה לסמוך.

ט. בדברי הרי"ד שחילק בין סכסכי כילה לרצועות האבנט, ובדין רצועות מוזהבות, בדין כפתור שתופרין בבגד במקום מוצנע שיהא מזומן אם יאבד לו כתפור, ולא מהני שיחליט שלא להשתמש בו, בדין לולאות שנקרעו, רצועות בד, ומכפלת, וכיסים, וכובע התפור למעיל, ושרוכי נעל שאינם קשורים, ועוד.

י. שו"ע סי' ש"א סכ"ג בהגה בדין חיבור דבר שאין דרכו בכך, ובדין עגולים שסומנו בהם היהודים, בדין אותות הכובסים בפשוטו בטלין, ובדין מטפחת התפורה לבגד.

יא. בתוספתא פ"ו בדין חוט ומשיחה שאוגדין ע"ג המכה מהי סיבת האיסור, ולמעשה כל שיש תועלת מזה יש להקל בכולן, ועוד עי"ש.

יב. ס' א' מתני' לא יצא האיש בסנדל המסומר כו', מ"ט נמנה בלא יצא אם גם בבית אסור, ואם דרך אשה בסנדל בכלל, שם נהפך סנדלו כו', ובירושלמי, שם ב' אבל יו"ט כו', בתוד"ה לא בסנדל כו', שם אבל לנוי מותר, מהו לנוי, שם מהו דתימא מסתבר טעמיה כו' ביאור הענין, שם אר"ח אי לאו כו', בפשוטו אלכתחלה ומשום נוי קאמר.

יג. ס"א א' בהי מינייהו נפיק, למה לא נתירו במאורע זה באיזה מהן שירצה, ובמלחמות בשם הר"מ בר"י, בביאור פלוגתתם, שם מכתה מוכחת עליה, משמע קצת כטעם הירושלמי, והי' הדבר מצוי אצלם שנקרע הסנדל, שם ואף ר"י ס"ל להא דר"ה כו', בפי' ר"ח דסוגיין כחב"ר ובירושלמי בכ"ז, ובמאי פליג אתלמודן, ולענין הלכה.

סימן יט

בדיני משמשי האדם שמוותרין בטלטול

ו. בדין צנור שנותנין להוצאת מ"ר, ובדין השקית שמקבלין בה המ"ר, ובדין סתימת הצנור בלא שקית, בדין צנור זמני.

ז. ס"א א' אר"ס לא תימא אליבא דמ"ד כו', מ"ט לדידיה אסור טפי, ואם אסרו ללבשם בבית שלא לשם מצוה, שם מ"ט דרך מלבוש עבדא, האם מהני טעם זה לתפילין פסולות, וראיות מעירובין צ"ה ב' צ"ז א', שם תוד"ה דילמא, במ"ש שא"צ לחלוץ תפילין של יד, בדין אשה בתפילין אם חשיב כלאחר יד, במ"ב סי' ש"א ס"ק קנ"ח בענין הצלת אשה תפילין, ובדין לבישתה טלית של מצוה.

ח. ס' א' מתני' ולא בקמיע כו', למה אסרו כשראוי ללבשו מספק, ס"א א' אר"פ לא תימא כו' דיקא נמי כו', בביאור לשון מומחה אי קאי על קמיע ומאי ס"ד בלא ר"פ, שם לא שנכפה כו', ובפרש"י בזה, שם וקושר ומתיר אפי' ברה"ר, מה החידוש, שם ובלבד שלא יקשרנו כו', במאי חשדי ליה, ס"ב א' ובלבד שלא יאחזנו בידו כו', מהיכן מוכח דחייבי חטאת ובדברי התו', ומ"ט באמת אסור.

ט. ס"ג א' מתני' לא יצא האיש לא בסייף כו', מיירי בנקיט ליה בידיה ומ"ט בקמיע חייבין וכאן פטור לר"א, שם ולא בקשת כו', מה החידוש, שם רא"א תכשיטין הן לו כו', מודה ר"א דאסור, ובטעם האיסור ברש"י ס"ד ב' וברמב"ן בזה, שם וחכ"א אינן אלא לגנאי כו', איך אפשר ללמוד מימות המשיח, ואם טעמו של ר"א רק מכח הפסוק, שם תניא אמרו לו לר"א כו', ביאור המחלוקת, שם אמר להם אף לימות המשיח כו', ביאור הדברים דאע"פ שמכתתין חרבותם מ"מ לא יהא מצב של שרגא בטיהרא, ופרש"י בזה צ"ב.

י. ס"ד ב' אמר רב כל שאסרו חכמים כו', ביאור החידוש ואם הזכירו בהיתר ככול או כל דמיגניא בלעדו, בטעמא דלא קתני פאה נכרית ברישא, בביאור לשון יוצאה לחצר אם אסור גם בבית, שם ר' ענני בר ששון כו', פליג רק בתכשיטין ולא בהני דחייב חטאת, שם תוד"ה רבי ענני כו', בהיתר דלא שלפי האידנא, ברמב"ן בפ"י בתרא דבבית שרי ורק

א. י"א ב' תני חדא לא יצא הזב כו', באיזה אופן לבוש בכיס, ולמה אינו מלבוש, שם אר"י ל"ק כו' א"ל אב"י כו', ביאור פלוגתת ר"י ואב"י, שם דאלת"ה אלא מעתה כו', האם הרא"י מהדיוט או מבקעת, ומאי קסבר אב"י במוך אם חשיב אורחיה, ואם קב הקיטע קאמר או שיעור קב.

ב. שם אלא אמר רה"מ ל"ק כו', היכן מרומז חילוק זה בברייתא, שם והא מיבעי ליה כדי שלא יטנפו כליו שהרי לכך יוצא בו, שם אר"ז האי תנא הוא כו', האם יש חולק, שם כל אצולי טינוף כו', ביאור הענין והרא"י ממתני', י"ב א' מי דמי התם כו', שם הנדון על המים וכאן על הקערה.

ג. שם אלא אב"י ורבא דאמרי תרויהו כו', משמע דפשוט מ"ט לר"ש פטור, ובפלוגתת תו' צ"ד א' ותו' ק"ו א' בדין מוציא כיס לצורך הזב, ובנדון אם השתא הדר ביה משינויא דרה"מ, בביאור תו' צ"ד א' שא"צ להוצאה אלא אפי' יושב במקומו, ומ"ש מכל תכשיטין, ואם יש חילוק בין מוציא כיס בידו לאצולי טינוף ללובשו על גופו לצורך זה.

ד. בתו' ס"ד ב' ד"ה ובמוך הביאו משמעתין דאצולי טינוף לא חשיב מלבוש, וזה צ"ע דבגמ' לא דנו בזה, לכאורה הכיס אינו כמלבוש ליריכו שלא יטנף, ומה דעת תו' בכיס של נחשת, ואם יש איסור ללבוש כיס בבית, כמו כל תכשיטין, ולענין הלכה אם יש לחוש במוך שהתקינה לנדתה, ומה הדין כשפסק הדם ויש לחוש רק למשהו לאצולי טינוף, בדין מוך המודבק על בגד תחתון, בדין מוך שמשמש לספירה ומוך דחוק, ובדין מוך של מניקות לספוג החלב.

ה. בענין אצולי טינוף יש שני נדונים בחשיבות שימוש זה לגוף האדם, ואם יש היתר של בגד המשמש לבגד, בדין ניילון על הכובע, בדין מוך שהתקינה כו' וכוונתה שלא יראה הדם לחוץ, ולא כחסה על הבגד.

בחצר אפי' המעורבת אסור דמיא לרה"ר, ולענין הלכה.

סימן ב

בדיני מלאכה שא"צ לגופה

א. צ"ד א' תוד"ה את המת, במקור פלוגתת ר"י ור"ש, ובפי' ר"ח דדברי ר"י במתני' קכ"א א', בראית תו' ממוציא משמשי ע"ז, ובדחיית תו' הרא"ש, בדברי ר"ח מירושלמי דמוציא ר"ר חייב, ואם תלמודן פליג, צ' א' מתני' מקק ספרים כו', האם רישא כר"י, ומה חידש ר"י בסיפא, ובפסקי רי"ד בזה.

ב. צ"ד ב' פוטר הי' ר"ש אף במוציא כו', החידוש אע"פ שיש לו ענין בהכנסה למקום הקבורה, וזה חידוש דרצון האדם בתועלת של מצוה לא מיקרי צריכה לגופה, מיהו במצות שריפה של פרים הנשרפין ונותר חייב, ובדין חופר קבר למת ובמוציא מרא לחפור קבר, בתו' צ"ד א' ובתו' ק"ו א' בזה, ובחילוק שבין יצירה למת לבין הוצאה או תפירה של קלקול, ומה בין זה לכיס של זב, וראי' ממתני' קנ"א א' דעשו לו ארון חשיבא מלאכה.

ג. שם אמר רבא ומודה ר"ש כו', האם גם במכניס ס"ת לביתו ס"ד דפטור, שם עד דאיכא לגופו ולגופה, מה ענין יש במה שמשמש בו אח"כ איך מצטרפין שני החלקים, ובגרש"י וגר"ח.

ד. שם והתניא חצי זית חייב כו', יש לעי' למה חייב לר"י נהי דיש חשיבות בהוצאה אבל אין חשיבות בהכנסה, ובאמת אף כזית מן המת אין חשיבות בהכנסה, וש"מ דסגי בהוצאה לחייב לר"י, ובדין ד"א ברה"ר ככה"ג, ובמוציא כזית מן המת לכלבו נראה ברמב"ם דחייב וצ"ע מ"ט מהני כשאין כונתו לטומאה, בעירובין צ"ט א' דהשתין ורק חייב וברי"ף שם דאתיא כר"י, בהא דכזית ממת גדול הוי דבר חשוב אע"פ שהמת נשאר.

ה. צ"ד ב' אבל בכלי דברי הכל חייב, בפלוגתת תו' והרמב"ן אם גם לר"ש חייב, והנה גם לר"י השיעור לפי האדם ולא כמו בצמר דבעינן מלא

הסיט, וצ"ע מנלן לחדש שיעור במלאכה ע"י האדם, ול"ד להוצאה דחייב בכזית מן המת, כיון שגם חלק ההוצאה גורם חיוב, בתו' ע"ג ב' כתבו דזומר וא"צ לעצים פטור לכו"ע, ויש לעי' מ"ש מגוזה שער, וע"כ צ"ל דבגוזה לעולם המלאכה רק התלישה, משא"כ בזומר, ומה"ט כתבו הכא דחייב לר"י, ומ"מ הדברים צ"ב, ובקושי הגרע"א ז"ל ע"ג ב'.

ו. דעת הרמב"ן דמלאכת גוזה להפריד הצמר, ואין חילוק אם לתועלת הצמר או לתועלת הבהמה, ולכן באדם חייב לפי תיקונו, בריטב"א כתב דחיובו כמו גוזה השלח לעבדו, ולא מצינו ד"ז בפירוש, לכאורה יש לדון דבאדם תיקון שער וצפרני הוי תיקון מנא, כעושה פתח במכה וחיובו משום מכה בפטיש, וכמו שדימה הרמב"ן לבורר וזורה ואקופי מקלימא, אבל הראשונים ז"ל נקטו דחיובא משום גוזה, וערש"י עירובין ק"ג א' בדין חתיכת יבלת, דחיובו משום גוזה, וזה קשה מגמ' ק"ו א' דודאי דמי למילה.

ז. קכ"א א' מתני' חוששני לו מחטאת, לא נסתפק בדין אלא בעובדא, ומבואר דס"ל משאצ"ל"ג חייב, ועקרב מיקרי במינו ניצור, ובדברי תו' רי"ד בזה, שם ב' לא לאו ר"ש כו', מבואר דאף בחובל פטר ר"ש משאצ"ל"ג ובדברי הרמב"ן בזה, ובדעת הרי"ף.

ח. ק"ז א' דתנן מחט של יד כו', בפרש"י שהראי' מעשיית פה שע"י הוצאת הקוץ, אבל החבלה אינה אלא חשש, וצ"ע בתו' שפירשו שהנדון דילמא חביל, בדברי הגרא"מ הורוויץ ז"ל שלא התירו אלא ככה"ג שלא איכפת ליה, ועוד חילוקים בזה, ובקו' תו' קל"ה א' למה לא התירו להניק משום צער, בהא דלעשות לה פה חייב האם בסתמא נעשה גם פתח, האם במורסא יש חשש חבלה, בהא דחשיב בסנהדרין פ"ד ב' הוצאת הקוץ משאצ"ל"ג.

ט. ק"ה ב' לא קשיא הא ר"י הא ר"ש, בפרש"י ותו' מה דין מתו לר"ש, ולמה לא חזרו מזה בגמ', אם למסקנא כולה מתני' ר"י היא, ברמב"ן בזה, ולרש"י והרמב"ן דפלוגתא דמקלקל בחבורה

מתקן, וכן בבת כהן, בביאור מ"ט מצוה חשיבא צל"ג טפי מסילוק מזיקים.

יג. שוב נראה בדעת הרמב"ן דמצוה לא מהני לר"ש כלל, וטעמא דמילה מפני רצונו להיות מהול, ולא רק קיום המצוה למול, אלא תיקון גופו, וכן בהבערת האש לבשל הפתילה חשיב צורך גשמי והו"ל צל"ג, ולר"י מהני מצוה ליחשב מתקן, כי היכי דמהני ליה משאצל"ג, ובביאור קושית הר"ן, ומ"ט פשוט לגמרא דר"י ור"ש פליגי בד"ז, ועיקר דברי רב אשי לא נאמרו לחדש ההתכת פתילה חיובו משום מבשל, אלא להסביר למה חשיב מתקן.

יד. בביאור מ"ט ההבערה לצורך הפתילה קלקול, נראה דהיינו דוקא מפני שמאבד העצים, אבל במלאכת תיקון לא אזלינן בתר המטרה הסופית, ובדין מוציא עצים להבעיר הפתילה, ומ"ט מוציא סכין למילה חייב, ומנלן דחיובא דבת כהן במבעיר משום דמקלקל בהבערה חייב, דילמא משום דחובל חייב.

טו. יש לעי' מ"ט יליף ר"ש דחובל ומבעיר חייב במקלקל גמור, ולא יליף דבהא מהני דבר חיצוני שלא יהא מקלקל, דלמעוטי בפלוגתא עדיף, בדברי הרמב"ן דמלאכה שאצל"ג ילפינן ממלאכת מחשבת, בחגיגה י' ב' בזה ובכריתות י"ט ב' דמתעסק בחובל ומבעיר ג"כ חייב לר"ש, במשמעות הלימוד ממילה ובת כהן.

טז. בביאור דעת תו' דמצוה משוי צל"ג וכן קורע על מתו, אבל לא מהניא לענין מקלקל, ובביאור פלוגתת ר"י ור"ש לפירוש תו' ובמה שנקטו שהריגת ב"ד חשיבא תיקון, וההבערה לצורך זה לא חשיבא תיקון, איך מתיישב סוגיא דסנהדרין לפי' תו' דבעי תיקון קצת, ומה תיקון יש בהוצאת הקוץ כשחובל.

יז. כ"ט ב' מתני' המכבה את הנר כו', מאי קמ"ל דפיקו"נ דוחה שבת, שם מפני גוים כו', משכח"ל דלאו פיקו"נ, שם פטור מ"ט לא קתני מותר והאם אידי דסיפא מיישב ד"ז, ולא מני לה בפטור ומותר, משום דבאמת מלאכה היא, שם כחס על הנר כו', בלשון כחס ולא אם חס, ומצינו כן גם

והבערה תליא במשאצל"ג ע"כ דמתני' כולה ר"י היא, וניחא דסוגיא דמתו קיימא למסקנא, ובדין קורע דרך כבוד על מת דעלמא.

יח. ק"ו א' תני ר' אבהו קמיה דר"י כו', מלישניה דר"י נראה שאין מחלוקת ידועה בין ר"י ור"ש במקלקל בחבורה, ולכן מיושב לומר דמובן בפשיטות שר"ש אינו יכול לתרץ כדרב אשי, הא דבעינן בצריך לכלבו היינו לפי' תו' כדי שלא יהא קלקול גמור, ולהרמב"ן כדי שתהא צל"ג, ובמה שמתיישב להרמב"ן לשיטתו, במה שנקטו הראשונים דר' אבהו פליגי, צ"ע מ"ט, בביאור הטעם שר"ש לא מצי למיחשב מילה והבערה תיקון, ולכאורה ה' נראה לפרש דהבערה היינו השריפה של בני מעיה, אבל אין האמת כן, בביאור המקומות שהוזכר מקלקל בחבורה לר"ש דלא מיירי בקלקול גמור, לפי' תו', ואיך מתפרש להרמב"ן סוגיא דכריתות כ' א'.

יט. שם תוד"ה בחובל, במה שנקטו דר' אבהו פליגי, ביאור דבריהם דבצריך לכלבו הו"ל קצת מתקן וגם הו"ל מלאכה הצל"ג, וא"כ ר"א דלא חייש למקלקל אכתי הו"ל מלאכה שאצל"ג, בביאור מה שתירצו באיסור"נ, שם בא"ד מ"ש מחופר גומא כו', ביאור החלוק, שם ד"ה מדאיצטריך, בבת כהן יש חובל ומבעיר, ובתירוצ' בתרא פ' דמחד קרא לא הוה ידעינן חובל, דדילמא האיסור משום מבעיר, ובתירוצ' קמא כתבו דמיתת ב"ד אינה קלקול, ובחילוקו של ר"ת, בדברי התו' הרא"ש דמילה שהתיקון דמצוה מיקרי לאח"ז, שם ד"ה מה לי, יש לעי' מ"ט שבקיה רב אשי להבערה ונקט בישול, ונראה דכונתו שההבערה שלצורך בישול חשיבא מתקן, במ"ש תו' דשייך הכנת פתילה מאתמול יש לדון במציאות, בביאור ההוכחה שההבערה דקרא היינו האש והפתילה, ולא שריפת בני מעיה, ובאמת שריפתה לכו"ע מקלקל.

יב. בביאור דברי הרמב"ן דמילה חשיבא צריכה לגופה, ומ"מ חשיבא מקלקל כיון שהמצוה לקלקל, ובקושית הר"ן, ובטעמא דלר"י חשיב מתקן דכמו דמהני אצל"ג מהני סיבה דמצוה לחשבה

כג. עוד בארוכה בביאור הנדון במשאצ"ג, ואם אפשר לחייב מכח משאצ"ג לחוד, כגון שצד דבר שאין במינו ניצוד כדי שלא יזיק, ובביאור הטעם דלענין השיעור אזלינן לפי הצורך שאינו מגופה.

כד. בטעמא דר"ש דפטר לא נתחדש שהכונה שלא לגופה גורמת פטור, אלא שחסר בחשיבות המלאכה שנעשית לצורך שאינו מגופה, ובמלאכת יצירה י"ל דחייב לכו"ע.

כה. סידור הדינים שמצינו בגמ' שנחלקו בדין משאצ"ג, וביאור הדברים בכל מלאכה שדנו בה בגמ', ועוד פרטים.

סימן כא

בדיני דבר שאינו מתכוין

א. כ"ט ב' דאמר עולא מחלוקת בקטנים כו', היתר הגדולים משום דלא אפשר, והיינו טעמא דר"י רבה, ובקושיית הרמב"ן מעגלה של קטן, שם קשיא לתרווייהו, מעיקרא קיימי על ברייתא זו, שם ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, ביאור איסור חריץ, שם עולא מתרץ לטעמיה, מה הקושיא אם התנא שנה כל האופנים, שם כסא דומיא דמטה, צ"ע למה שנה כסא להטעות, שם תיובתא, איך מיישב ר"י רבה מתני', ביאור פלוגתא דר"י רבה ועולא אפשר בשני אופנים, א' דמדאורייתא שרי ורבנן הקילו רק בדלא אפשר מפני הטורח, ב' דכשלא אפשר ניכר שאינו מתכוין, אבל בדאפשר בע"א הרי הוא כמתכוין, ובזה יתכן גם לאסור מדאורייתא, אבל בפשוטו גם לטעם זה הוי דרבנן, מנין קים ליה לעולא דבגדולים מודה ר"י, מקור פלוגתא דר"י ור"ש הוא בברייתא דגורר, וא"כ מנלן דר"ש מתיר גם בשאר איסורין, בקושיית הרמב"ן מהקזת דם דר"י אסור, עוד בביאור פלוגתתם אם הקילו מפני הדחק, וביאור ענין לא אפשר דפסחים כ"ה ב', וע"ע לקמן סק"ח.

ב. פסחים כ"ה ב' איתמר הנאה כו', ביאר מרן זללה"ה דפלוגתתם רק בהנאה שאין בזה מעשה רק הכל תלוי בדעת האדם אם נהנה, וביאור הקולא

בשאר דוכתי בתוספתא, שם ר"י פוטר בכולן חוץ מן הפתילה כו', האם סתם מכבה פתילה שלא הובהבה חייב, או דדוקא בשדעתו על הריוח הזה מתחלה, בקושיית הגרע"א על רש"י למה צריך מתכוין לפחם ולא סגי בפס"ר דניחא ליה, בטעמא דפחמין שונה מכל כיבוי, ובכיבוי שה"י במשכן.

ית. י"ב א' אלא אביי ורבא דאמרי תרווייהו כו', האם למנין ג"כ מיקרי אצל"ג, וביאור הדברים, ובטעמא דלא משני הא והא ר"ש, ואם ר"מ כר"ש, האם מחצלת להציל מן הגשמים מיקרי אצולי טינוף, האם יש ראי' מכיס למוציא מטה לצורך מת.

יט. קי"ז א' דשקיל ליה בברזי, בקושיית הריטב"א דהו"ל משאצ"ג, ומ"ט קרי ליה דשא"מ, ובביאור תירוצו, ולכאורה אם יכוין להשליך העור בטלה דעתו, ובטעמא דשרי לכתחלה.

כ. ע"ה א' שאני הכא דכמה דאית ביה כו', פי' הרמב"ן דלא פס"ר הוא, וכן מוכח מהענין דניחא ליה ויכול להשתדל בזה, ובטעמא דלא חייב שלש לר"י, בענין צידת חלזון כשזוחל ביבשה, ובדין פוצע חלזון אם חייב משום צידה, בתור"ה וליחייב, שכתבו דמקלקל הוא, ולכאורה זוהי כל תועלתו, בתור"ה טפי האם שייך לחשבו אצל"ג כשצריך לדם שנוטל נשמתו בע"כ, בקושיית תור"ה כ', מ"ט לא חשיב הדם נשמה, ובתירוץ הריטב"א בשם הרמב"ן שדם חלזון אינו זורם בחיות אלא כליחה שבחלזון שבאשפה.

כא. ק"ג א' אטו כולהו לאו לייפות כו', בטעמא דלא דייק אמתני' ובתו' בזה, שם רבה ור"י כו' אביי אמר כו', במכוין לייפות באגם אם חייב, ומה חידש אביי, שם וכגון דלא קמכוין כו', טפי הול"ל בארעא דחבריה, דהא מבואר בברייתא דלא מכוין, שם בארעא דחבריה, במ"ש תו' דהו"ל משאצ"ג, ולמה סתמו בגמ', ויתכן ע"פ הריטב"א דכשאינן דעתו ע"ז לא חשיב כלל, בדברי הריטב"א דלייגע בהמותיו מיקרי צל"ג.

כב. בדברי הרשב"א והריטב"א קל"ג א' שהזכירו משאצ"ג בבהרת, ואיך מתפרש להריטב"א ענין משאצ"ג.

הגוף שאני, שם וריח אין בו משום מעילה כו', האם הכונה כשמשמש בו להריח, או אפי' במריח מאליו, והאם יש לאסור לבא לירושלים כדי להתבשם, שם תוד"ה מעילה האם שימוש הדיוט אינו מוסיף בשמחת בית השואבה.

ז. שם ת"ש הכניסה לרבקה כו', יש לעי' הרי התם רק ברצון תליא מילתא, שם ב' ת"ש אבידה לא ישטחנה כו', במ"ש תו' ב"מ ל' א' דהחשש שמא נישחנה יותר מהצריך, וביאור הדברים, ובחילוק שבין שטיח לספר וכלים, ובביאור הפשיטות מאורחים.

ח. עוד בביאור הקולא דלא אפשר, כתבנו סק"א ב' שני צדדים אם הקילו בשעת הצורך, או דכשמוכרח לעשות כן הר"ז פחות מתכנין, ויתכן דבאמת תרי לישני דאביי ורבא פליגי גם בזה, דל"ב משמע טפי שחשיב פחות כונה, והאם איסור"ג בבאה לו בע"כ הוי דאורייתא במכויין.

ט. שבת קל"ג א' דשא"מ הוא, למה נקטו שאינו מכויין, שם מודה ר"ש בפסיק רישיה כו', ביאור הדברים דשריותא דאינו מתכוין משוי ליה כנעשה ממילא, ובפס"ר אין לחדש כן, בקושית הרשב"א דהו"ל משאצל"ג, בגדר החילוק בזה, לשון מודה ר"ש משמע שיש בזה חידוש בדין ולא בדעתו, איך ממעטינן מלעשות פס"ר, שם אבל עושה אתה בסיב כו', איך מתפרש בפס"ר, האם בעינן שיהא לו צורך מיוחד במשא, שם ורבא אמר אפי' תימא כו', האם משמעות הבריייתא בסתמא גם בפס"ר, יש לעי' לאביי למה לא שרינן מילה מלעשות, שם באומר לקרן כו', למה לא מורינן ליה שלא יכוין, במילה באיכא אחר ואינו מכויין מה דינו.

י. זבחים צ"א ב' אמר שמואל המתנדב יין כו', קמ"ל שאינו חושש לכיבוי, דזילוף משמע בשפע ולא טיפין, שם דליכא אלא האי, ביומא מבואר דלא קי"ל כתירוץ זה, שם ל"ק הא ר"י הא ר"ש כו', האם מעיקרא נמי ידעו דכר"י ס"ל, בקושית רש"י דהו"ל פס"ר ומ"ט פליגי בדרשא, בקושית תו' דהא ר"ע ס"ל דשא"מ מותר, בדברי הרמב"ם שפסק דלא

בדלא אפשר, ובביאור כל הסוגיא לפ"ז, ובדין לא אפשר ולא מכויין בשאר איסורים, ובדברי רבנו דוד דשייך למיקרייה בע"כ אף בדאפשר ומכויין, לשון כו"ע ל"ק מתפרש שפיר אפי' לר"י, ובתו' פירשו דהיינו אביי ורבא, ובביאור כל הענין על סדר הגמ', וע"ע סק"ח.

ג. ענין הנאה בע"כ מצינו בריח המתפזר וצל ומראה, שאין האדם כנוטל הדבר להנאתו, אבל ריח הנעשה בשביל האדם י"ל דחשיב כנוטלו להנאתו, ומיושב בזה ההיא דע"ז י"ב ב' בחנות שמעטרין אותה בורד לצורך הלקוחות, וכן אשרה עושה הצל לבאים לחסות בצלה, ובמשמש בגוף הדבר כגון סיכה ואכילה בע"כ יש כמה טעמים לאסור, בלא אפשר ומכויין האם הדבר תלוי ברצונו, או דכיון דניחא ליה לא שייך שלא יכוין.

ד. פסחים כ"ו א' אמרו עליו על ריב"ז כו', מנלן שהי' מכויין, והאם הבאים לצלו של היכל מצל ביתם מיקרי מכויין, או שכונתם רק לדרשא, שם ורבא אמר לך שאני היכל כו', אם נהנה ביחד עם ההקדש שייך מעילה, אבל כשעשוי לתוכו חשיב חוצה לו כממילא, והמריח קטורת דומה כאילו הקטירוה גם עבורו וכן בשיר וכיו"ב, ובקולא דצל אינו דבר חיובי רק מברית ארי את השמש.

ה. בדברי התו' כ"ה ב' דשמעתין מיירי בלאו פס"ר, וכתבו מפני שיכולין לסתום חוטמיהם, ומאי מהני אם כעת אינו סותם, וי"ל דכיון שהמעשה אינו פס"ר סגי בזה, ובביאור ענין אינו מתכוין דמהני בכלאים אף כשכעת נהנה, וניחא מ"ש הר"ן בחולין דבהנאה אף פס"ר מותר.

ו. שם אמר רבא מנא אמינא לה כו', משמע שאין זו סברא פשוטה לאסור, שם ותסברא כו' אלא מעלה כו', ביאור הדברים, ואם ס"ד דרבא דאיכא מעילה, יש לעי' למה שטחו את הפרוכת שיראו שהיא נאה, שם מאי לאו לאותן העומדים בפנים כו', היכי משמע, יש לעי' העומדים בפנים ונהנים האם צריכין להחמיר שלא לעבוד, ובשבת קל"ג א' חזינן דלא שייך לחייבו שלא יכוין, ויתכן דהנאת

בקושיית תו' דהא ר"ש שרי אף במתכוין ופס"ד כדיליף מקרא, וא"כ אין זה ענין לפלוגתתם, ואפשר דלקושטא דמילתא לבתר ר"ש דברייתא מפרשינן דהיינו נמי כונתו במתני', במה שחידשו תו' שני עניני אחזו דם.

טו. שבת מ"א ב' והלא מצרף ר"ש היא כו', מ"ט פשיטא לן שכלי שיש בו מים שייך צירוף, ואיך שייך צירוף בתוספת מים צוננין על חמין, שם ר"ש היא, ולא פס"ד הוא מכמה טעמים, שם מתקיף לה אביי ביאור קושייתו, שם ומיחם שפינה ממנו כו', החידוש דלהפשיט ג"כ אסור, מהיכן דייק אביי דמתני' ר"י היא, שם אמר רב לא שנו כו', במתני' ודאי מטרותו לחמם או להפשיט המים ולא מיירי בצוננין, בתו' ורמב"ן מהו שיעור לצרף.

טז. שם מ"ב א' והאמר שמואל גחלת כו', מה הפשיטות שיש להתיר אף של עץ שיש בה משום כיבוי, ומ"ט אין במתכת כיבוי, האם הכיבוי במים או בענין אחר, בלשון הרמב"ן שכיבוי מתכת איסורו משום מצרף, ובלשון ר"ח ביומא בזה, בקו' תו' מ"ט ס"ד דשמואל כר"י.

יז. יומא ל"ד ב' והלא מצרף, מ"ט לא יכלו לשמור המים חמין, שם שלא הגיע לצירוף, בפשוטו היו מונחין ע"ג גחלים, שם דשא"מ מותר, לשון הגמ' דמייתי ממילה משמע דהוי פס"ר, ובביאור דברי הרמב"ן דהיינו לס"ד דאביי דפליג ר"ש בפס"ר, שם צירוף דרבנן, עיקר צירוף מתכת דאוריתא הוא, ובלשון הרמב"ן בזה, ובמה שדימה זה לקוטם להריח.

יח. סוכה ל"ג ב' והא קא מתקן מנא ביו"ט, מ"ט פשיטא לן דליכא מאן דשרי, ואפשר דמפני שמוסיף בנוי בצירוף המצוה הוי תיקון חשוב, בפלוגתת הראשונים אם חשיב תיקון מדאוריתא, שם כגון שלקטן לאכילה, צ"ע בלשון הבריתא, שם הב"ע דאית ליה הושענא אחריתי, האם לראב"ש שרי גם כשדעתו להשתמש בזו, בביאור הרמב"ן מ"ט שרי הכא בפס"ד לר"ש.

יט. שבת נ' א' חוץ מכלי כסף בגרתקון, אם איסורו משום ממחק או מכה בפטיש, שם הא ר"י

כשמואל ופסק כר"ש, בדין כיבוי דמצוה לר"י, בקושיית הגמ' והא קא מכבה ה' מקום לומר דכונתו להקטרה ולכבוד אש המזבח, לדעת רש"י בבכורות.

יא. כריתות כ' א' ת"ר החותה גחלים בשבת כו', האם החיתוי הוא נטילת העליונים או הפיכת תחתונים למעלה, ואפשר שאת הגחלים שנטל הפכן ע"ג קרקע, וממילא נעשו תחתונים למעלה, בביאור פלוגתא דתנאי, ובמ"ש רש"י דכשאינו מכוין להבעיר הו"ל מתעסק, ביאור כונתו, מ"ט פשיטא לן דכונתו לכבות טפי מלהבעיר, שם כגון שנתכוין כו', מ"ט לא אמרו הב"ע כשההבערה קלקול, ולרש"י והרמב"ן בשבת ק"ו א' מיירי בצריך לאפרו, שם א"ר ירמיה כו', מה כונתו, שם ב' רבא אמר כו' רב אשי אמר כו' בתוד"ה סבירא, שם ת"ר החותה גחלים בשבת להתחמם בהם כו', אם מיירי בפס"ר, או שהובערו הנשארים למטה.

יב. בכורות כ"ד ב' מתני' ר"י בן המשולם כו', מ"ט לא אמר בלשון קצרה תולש את השער כו', ואם יש לדייק מזה דמיירי בלא פס"ר, בדברי התו' דלסכין א"צ מקום, שם גמ' דהו"ל עוקר דבר מגידולו, בנדרן אם חייב מדאוריתא, שם וביו"ט דשא"מ מותר כו', בקושיית תו' שאין כאן ספק בדין, והכל תלוי בפס"ר, שם זילו שיללוהו כו', בקושיית תו' למה תלה תשובתו אם הלכה כריב"ה, שם א"ל כנגדו ביו"ט מותר, אשמועינן דכל מה שמותר בבכור מותר ביו"ט, שם כ"ה א' דהו"ל עוקר דבר מגידולו כלאח"י, בדברי הרמב"ן שלמסקנא תולש משום גזוז ולא משום קוצר, מיהו גם במלאכת קוצר י"ל דתלישת שער מבע"ח לאו כדרך הוא, בענין תלישת נוצות העוף מחיים בדברי הרמב"ן בזה, האם יש בבכור שריותא דכלאח"י.

יג. שם גוזז במספרים ואינו חושש, בביאור החשש שיש ע"י מספרים ומאי עדיף בתלישה, ובפרש"י דכיון שמתכוין לתיקון הבהמה שרי, ומגלן דלר"י אסור בזה.

יד. בכורות ל"ד א' אילימא ר"ש דמתני' כו', מגלן להתיר דשא"מ כשהתוצאה אינה רצויה,

ובפירוש הגרא"מ הלוי ז"ל בזה, ועדיין לא נתיישב יפה מה ענין זה לדשא"מ, שם גמ' למימרא דרב כר"ש ס"ל, בפ"י רש"י וברשב"א בשם הרו"ה.

כב. שם והארשב"ח כו', מה בא רב להשמיענו, הרי רב כר"י ס"ל, ואם ה"י מקום להתיר ביו"ט משום אוכל נפש, ואם ס"ד דעדיף מדשא"מ, ובמאי דפשיטא לראשונים שכל הנסחט הולך לאיבוד, בטעמא דשרי בלא הידוק אף לר"י, ובמ"ש הב"י סו"ס ש"כ, בשם ר"י שנוהגין להקל, ובתוספתא פ"ח דעירובין שמתור להסיר הפקק, בגומי שבברזים שלנו, ובדברי מרן זללה"ה שההיתר ע"פ הערוך.

כג. שם מ"ג ב' ובלבד שלא יתכוין לצוד כו', כמה תירוצים מ"ט לר"ש שרי, ברמב"ן שבשעה שפורס אפשר שיברחו, בר"ן שאין ודאי שיסתמו כל הנקבים, ובפ"י תו' דמירי במשאר נקב קטן, וזה צ"ע, ואולי יש לפרש דבריהם כהר"ן, בהא דחשיבי דבורים אין במינו ניצוד, ואם יש חילוק בין דבורים לזבובים, בדברי הטור והב"י סי' שט"ז בכ"ז.

כד. שם ק"כ ב' א"ל בהא אפי' ר"ש מודה כו', לכאורה חשיב כיבוי כלאח"י והו"ל תרי דרבנן, ובדברי מרן ז"ל דמכאן קשה להערוך, ובמ"ש הרשב"א בזה, בדין אמירה לעכו"ם לעשות דבר שיש בו פס"ר, ואם יש לחלק בין דבר שנגרם בפס"ר, או בעיקר הדבר, כגון דחיקת ברזא או פתיחת דלת מקרר שיש מנורה הנדלקת.

כה. בדין ספק פס"ר בבה"ל סי' שט"ז ס"ג ואם יש ראי' מעשיות שברמב"ן, ומתי חשיב ספק פס"ר, ומתי הספק מגדיר שאינו פס"ר.

סימן כב

בדיני מתעסק

א. כריתות י"ט ב' מתעסק דמאי כו' תוכן הדברים דמתעסק דשבת א"צ קרא דבה, ומוקמינן לקרא לכדרבא ואביי, וענין מתעסק שהדבר כנגרם על ידו ולא עסק בזה כלל, אלא שזה מחוסר ידיעה, וגווי דאביי ורבא יש בהם שינוי במעשה לפי ידיעתו, ויש להסתפק אם רבא מצריך פסוק לכדאביי, אם נימא

דאמר דשא"מ אסור, לכאורה לא ניחא ליה בשפשוף והו"ל מקלקל, שם ב' אבל לא סורק, ביישוב פרש"י שהזכיר פס"ר, ואין מתיישב לאביי דס"ד דפליג ר"ש אף בפס"ר, ביאור ענין נימין המדולדלין, בטעמא דאסר ר"ש לחוף באדמה, ואם ס"ל כר"ש, בדברי הרמב"ם שלא כתב שהסורק מתכוין, שם האי תנא אליבא דר"י כו', האם זו מחלוקת במציאות, ואם יש ללמוד מזה דדבר שאינו מצוי שרי אף לר"י, וכה"ג בבב"ב כ"ג ב', וכן לקמן קי"א ב' במסוכרייא משמע דשלא בהידוק שרי אף לר"י, וכן בעירובין ק' ב' בעשבים, ובמכין בדבר שאינו מצוי ואירע שהצליח אם חייב, שם אבל פניו ידיו ורגליו, מה החידוש דשרי בדליכא שער, שם אבע"א בקטן, האם זה ג' תירוצים, בפשוטו מוכח מכאן דפס"ר דלא ניחא ליה אסור שאינו מעונין בתלישת השער, ומאי שנא זילוף צ"ה א' מברדא דשרי לר"ש.

ב. צ"ה א' המכבד והמרבץ, בפ"י תו' דחיובו כשהשוה גומות, וברמב"ן דחיובו משום תיקון הבית כבונה או מב"פ, בדין הדחת רצפת אבנים לר"א לדעת הרמב"ן, בפשוטו מבואר בפסחים ס"ה א' שגם באבנים חייב לר"א, בדין הדחת קרקע אם זה חמור טפי מכיבוד להמתירין כיבוד ברצפת אבנים, ברמב"ם ושו"ע בזה, ואם יש לחלק בין כיבוד לריבובין במסקנת הגמ' למאי דקי"ל כר"ש, שם גמ' דילמא אתי לאשוויי גומות, לפי הרמב"ן למה לא פירשו שאסרו מדרבנן מאותו טעם שאסר ר"א מדאורייתא, ובפ"י ר"ח אם הלכה כר"א, בקושיית תו' כ"ט ב' מ"ט לעיל גזרו אטו עלייה שאינה של שיש, שם דתניא הרוצה לרבץ כו', האם ההיתר משום כלאח"י ואם כשהשוה גומות עי"ז חייב, וברמב"ן שהתירו מפני שהחשש רחוק, שם והאידינא דס"ל כו', מתי נתחדש ד"ז, שם אפי' לכתחלה, זה נאמר כלפי הערמה, וא"כ מיירי בריבובין, ולא בכיבוד, שם קמ"א א' ואין מקנחו בקרקע, ברש"י ותו' אם החשש שישכח ויכוין להשוות, וברמב"ן בזה.

כא. קי"א א' מתני' בני מלכים סכין שמן ורד כו', לשון המשנה משמע דלא הוי סיומא דרישא,

שצריך שינוי במעשה יש לשאול מ"ט קסבור שומן פטור, כמה תירוצים בזה, ובדין החליף המינים ע"י שהלכה ידו, ומאי פריך לשמואל מתינוקות הרי לא נתחלף לו בהושטת היד אלא בטעותו, בפסחים ל"ג א' דמשמע שגיזי חולין ועולה חשיבי מתעסק, אע"פ שאין שינוי במעשה, בזבחים מ"ז א' בענין מתעסק דקדשים מ"ט סבור חולין חשיב שינוי במעשה.

ב. כריתות י"ט ב' והא תינוקות כו', לכאורה תינוקות כתאנים וענבים דפטור לר"י, וי"ל דהתם בהלכה ידו דוקא פטור, טעמא דלא חשיב מתעסק בהיתר פ"י תו' בשטמ"ק מפני שיודע שמילה מלאכה היא, בטעמא דפטור כסבור שומן הוא ובלשון תו' והרמב"ן בשבת בזה.

ג. שם א"ל הנח לתינוקות כו' למה לא אמר הא מני ר"ש היא דאמר כו' ואם נימא דמילה שלא בזמנה קלקול ניחא, אבל אין כן דעת הרמב"ם בפיה"מ והאחרונים ז"ל גם בפסחים ע"ג א' ל"מ כן מדאמרינן דסגי בתיקון מועט, שם כיון דמקלקל בחבורה חייב יש לעי' הרי התם ניחא ליה לקלקל, וי"ל דהכא נמי ניחא ליה כעת בתינוק זה אלא שטעה בו, ועוד ניחא טפי כיון שכל מה שחסר במלאכת מחשבת זהו בכלל הקלקול, בדברי הרמב"ן שבת ק"ו א' שיש חילוק גדול בין תינוקות לשאר זבחים.

ד. שם איתביה ר"י לשמואל כו' משמע דתאנים וענבים פטור בכל התורה בהלכה ידו, מדמסיים א"כ למה נאמר כו', ובטעמא דלא פטר משום מלאכת מחשבת ובביאור המשך המשנה והגמ', ועל מי קאי ותמה אני, בדין נתכוין לחתוך תלוש זה וחתך מחובר אחר לאביי אליבא דר"א מאי, באבד מלקט מלכו ורוצה בתאנים וקצר תאנים אחרים, אם קצר מה שרוצה בטעותו חייב ורק בהחליף לקלקול יש מקום לפטור.

ה. בדברי תו' הראשונים שבת ע"ב ב' דבשני מינים יש חסרון דמלאכת מחשבת אפי' שניהם מחובר, ובדברי הרמב"ן שבוטות י"ט א', בלשון מתעסק

שהוזכר בגמ' ע"ה א', שבת ע"ג א' נתכוין לזרוק שתים אם מיירי בטעה באומד או בכח זריקתו, בכסבור רה"י מ"ט חשיב מתעסק טפי מחלב ושומן להסוברים דחייב, בתו' ב"ק כ"ו ב' דמודה אביי בנתכוין לזרוק שתים שפטור, שם וקא טעה בשיעורין אם הכונה באומד או בכח זריקתו, ובדין טעה בהלכה וסבר שצריך כביצה ולא סגי כגורגרת, בתו' ק"ד ב' בדין נתכוין לכתוב אות אחת וכתב שתים, ואם יש חילוק בין חצי מלאכה לחצי שיעור, ובירושלמי דנתכוין לקצור חצי וקצר כשיעור, בדין נתכוין לעשות כלאח"י ועשה כדרכו בסוגיא צ"ב ב'.

ו. שבת ע"ג א' דסבור שומן הוא כו' יש לעי' האם בכל היתר ואיסור מיקרי מתעסק, או דוקא שומן שלא שייך בו זמן ואופן של איסור, לאפוקי נדה וקדשים דשייך בגוף כזה איסור והיתר, ובגיזי עולה החשיבו מתעסק בפסחים ל"ג א', ויתכן דמיירי התם בשני גיזין לפניו, ויש מקום לחלק בין אם נסתפק והכריע דהיתר הוא דלא חשיב מתעסק, ובתלוש ומחובר בהכריע מדעתו מאי, בפרש"י והרמב"ן דסבור חולין הוא חייב בשחוטי חוץ, ואפשר דשחיטה כמעשה מצוה ולכן אינו כמתעסק אלא כטועה, ובדין העלם מקדש אם יודע שהוא בהר הבית והכריע שלשכה זו עדיין חוץ לעזרה י"ל דלאו מתעסק הוא, במעילה יש סברא שהגזל מחייבו אפי' מתעסק.

ז. שם ע"ב ב' האי האי שגג בלא מתכוין דע"ז כו' אם חשב שאין זו עבודתה חייב, שם ע"ג א' דסבור שומן הוא כו' בחלבים יש טעם בפ"ע טפי מכל איסורין, ולא הו"ל למינקטינהו כלפי שבת, בביאור ענין שכן נהנה בחלבים ועריות, ובדין נהנה בסיכה ולבישה ואם יש חילוק ביניהם, בדין אכילת עצים ולבונה שאין בה הנאה, ובדין אכילה דמעילה אם יש בה מעלת שכן נהנה, בקושי הגרע"א ז"ל בלובש כלאים למה צריך להודיעו.

ח. בדברי הגרע"א ז"ל דמתעסק חשיבא עבירה מדאורייתא, הדברים מחודשים ולא כן דעת הראשונים והאחרונים, בביאור ענין לא יצא החייט

אם חשיב מתעסק, ובדין נקראה ציציתו אם צריך להודיעו, ובדין כלאים בבגדו, ובדין מחט שבידו אם חשיב מתעסק כששכת, בדברי הרמב"ם ותו' דמבואר שמתעסק אינו קולא מיוחדת בחיוב חטאת, מיהו מדרבנן יש איסור במתעסק וחייב להזהר תחלה שלא יגיע לזה כממשמש בכיסו.

ט. בדין מעשה שבת ממלאכה שנעשית במתעסק, בדברי המנחת ברוך שכתב דאסור אפי' אם מתעסק לאו עבירה היא מדאורייתא, ובעונג יו"ט בזה, ובכמה חילוקי דינים מתי ידעין דפטור בשבת בלא מיעוטא דבה, ובזה ודאי שרי.

י. חילוקי דינים של מתעסק בשבת ובשחוטי חוץ והעלם מקדש וחמץ בפסח וחלבים ועריות וכלאים ומעילה.

יא. כריתות כ' א' בביאור קושיא דרב אושעיא ואין מתפרשת הסוגיא וישוב הגמ'.

יב. שם רבא אמר ליקדם איכא ביניהו כו' מתפרש ע"ד פירושו של רב אושעיא, וכל הענין.

יג. ביאור המשנה למסקנת הגמ'.

יד. כמה דינים בהלכה ידו מדין מתעסק.

סימן כג

בדיני מתעסק (קמא)

א. כריתות י"ט א' מתני' ר"ש ורש"ש אומרים כו' בפשוטו א"צ שידע אם קצר תאנים או ענבים, ובדברי ר"י דבעינן שידע מעין איזו מלאכה עשה, וברש"י ותו' דנקטו דר"ש ורש"ש קיימי נמי ארישא, ובשיטת הרמב"ם בזה, ובתו"כ.

ב. שם ב' אר"ש א"ש מתעסק כו', לכאור' אפשר לומר דמתעסק פטור רק כשהאיסור נוגע לאדם בלבד, אבל כשהאיסור הוא התוצאה כגון טומאת מקדש, לא פטור מתעסק, וזה דומה לסברא דלאו שבשוא"ת חייב במתעסק, אבל זה כולל גם שחוטי חוץ דיש כאן איבוד קדשים, וכן שלא יתפטם כמוהו, אבל אין הדבר כן, במה שביארו תו' שני

עניני מתעסק, א' דמתכוין לדבר אחר דלא הוי מלאכת מחשבת, ב' דמתכוין לאותו דבר אלא דכסבור היתר הוא, ואפשר לבאר החילוק דדוקא בכסבור שעושה מעשה אחר מיפטר, ולא בכסבור רק שפטור מן הדין, ובטעמא דשני תינוקות, ונפ"מ בשחוטי חוץ דרק בכסבור שמתה פטור, ולא בכסבור חולין.

ג. שם איתיבי' ר"י לשמואל, לפי דברי ר"י א"צ במלאכת מחשבת אלא שתהא כונתו למלאכה זו, אפי' לא נתקיים רצונו, כ' א' מתיב רב אושעיא, בביאור הסוגיא. ובדין שחורות ולבנות לס"ד ולמסקנא, ובהא דהזכיר ר"י גם תאנים וענבים בדבריו, ובמשה"ק תו' מ"ט מפרש ר"י לחומרא במתעסק, ומ"ט לא מפרשין שני שמות שני אבות.

ד. שם רבא אמר ליקדם איכא ביניהו, לפרש"י ותו' פליגא אוקימתא דשמואל, ואפשר לפרש דרק איכא ביניהו קאמר, אבל כולה מתפרשת כדשמואל, ובביאור דברי ר"י שם והתניא היו לפניו, בגרסא דחייב. שם להדליק ולכבות, אי מיירי בלא הי' דעתו לכבות, א"כ גרע ממתעסק דעלמא, ולכאור' משמע דכיון שנתכוין לאיסור ולמלאכת שבת חייב, מיהו העיקר נראה דמיירי באבד מלקט מלבו.

ה. שבת ע"ב ב' אילימא דעבד קצירה וטחינה, מה הפשיטות לדמות מלאכות לחלב ודם, ואפשר דכיון דליכא דכוותה בשאר מצוות אין למנותו בחומרא דשבת, עד דשאכח דכוותה בע"ז. במשהק' תו' ע"ג א' דנוקמה בשחוטי חוץ. שם תוד"ה הניחא, בביאור דבריהם.

ו. בהגדרת מתעסק אפשר לבאר דבעינן חילוק במציאות, אבל לא בכסבור היתר מפני הדין בלבד, וזה "ד ביאור אאמור"י שיט"א דבעינן שיהא הטעות דכסבור גוף אחר הוא, אלא די"ל דקדש כגוף אחר דמי אע"פ ששייך ההקדש בגוף זה, ולפ"ז העלם מקדש חשיב מתעסק, ובחי לוקים שנאמרו בזה.

ז. הא דחשיב מתחמם בגיזי עולה מתעסק אע"פ שנהנה, משום דכשאין דעתו ליהנות אין הולזול

דהשבת חשובה גוף בפ"ע מכח זה דחזינן שיש בה תוצאות הרבה, ולכן בשבת שאין בה תוצאות אינה חשובה לחלק יומה בפ"ע, שם לפירוש דרבא לכאור' אם בהמות כגופין, ה"ה שבתות, ואפשר דר"ע לדבריו דר"א קמ"ל, ואיך ליישב ההיא דא"ב ותמורה, אם באמת בהמות לאו כגופין, ובהא דאר"א בהמה תוכיח אם מתפרש בהמות. בקי' הגרע"א מה לנדה שכן נהנה. שם יש לעי' לר"א מג"ל דיש ענין גופין מוחלקין, הא ואל אשה יש לפרש משום מעשים מוחלקין.

ה. לר"ח דימים שבינתיים בעא מיני, חזינן דלא נסתפק בעיקר הסברא אי הויין ידיעה, אלא אם שבת חשיבא כנדה לענין שימים שבינתיים הוו ידיעה, וביאור הענין דתלוי כמה החפצא שנעשיתי בו העבירה הוא חלק מהעבירה, דחמץ בפסח אפי' אכל מאותה חתיכה לשנה הבאה חשיב העלם אחד, וכן במעילה שנפדית, ורק בנדה גופה חשוב חלק מהעבירה, ומיבעיא לי' בשבת מאי, ולפ"ז הא דהויין ידיעה נלמד רק לבתר דידעין דגופין מחלקין, דש"מ שכל גוף כעבירה בשם אחר הוא, וניחא הא דקרי בגמ' גם לנדון ידיעה בשם כולל, אי שבתות כגופין, ומ"מ עיקרו מדין ידיעה אחינן עליה, והא דבנדה מחלקין ע"כ קבלה היתה בידו, דאין חילק בדבר, ור"ע נמי ידע לה, והא דא"ל בהמה תוכיח דחשובה כגוף לענין כשהגופין מוחלקין וכ"ש שבת, היינו מפני שהכל תלוי בחשיבות הגוף כמשנ"ת, ובהא דגמר מתוצאות דשבת הא התם בידיעת שבת קיימין, וזה ודאי כגופין, ורק בשבת שאין בה תוצאות קמיבעיא לי'.

ו. בדברי הראשונים ז"ל בשבת שפירשו דהספק של ר"ע בעיקר הסברא אם ימים שבינתיים מחלקין, ובסוגיין משמע דהנדון אם גם שבת כנדה לענין זה, וניחא בזה משה"ק דהפסוק גבי שבת, ואיך מירדש לר"א דמחייב על כל מעשה, ואיך מתפרש לפירושא דאביי.

ז. ט"ז ב' תוד"ה אר"ח, לכאור' החידוש בעיקר הדבר דשני חצאין בשוכח עיקר שבת מצטרפין.

בקדשי שמים, אבל אין הטעם מפני שחימום לאו הנאה היא, ובענין כלאים.

ח. עוד בביאור עניני מתעסק, וכשאין דעתו למעשה שעושה, והאוכל ביוהכ"פ אם מיפטר במתעסק, ובחילוקי הדינים בין מתעסק שאין מתכוין למעשה שעושה, לבין מתכוין למה שעושה, אלא דכסבור היתר הוא.

ט. כריתות י"ט ב' בהא דמוקי שמואל באבד מלקט מליבו ורבא כל קדם, האם כונתם דפליגי במלאכת מחשבת.

סימן כד

בדין ימים שבינתיים, ושבתות כגופין

א. שבת ס"ז ב' כל השוכח עיקר שבת כו' בזה לא שייך נדון ימים שבינתיים, וא"כ לא איצטריך קרא, אבל הי' מקום לומר דשבתות כגופין בעצמותן, וביהכ"פ מאי, וכן בשוכח עיקר נדה אין ימים שבינתיים מחלקין. שם היודע עיקר שבת כו' בביאור הסברא דימים שבינתיים להוו כידעה.

ב. שם ע' א' מ"ש רישא כו' דרשא דשבתותי אפשר לפרש באותה מלאכה, אבל אם יש סברא לחלק, מסתבר לצמצם החידוש דחילוק מלאכות, דלא מצינו כן בשאר איסורין. שם בפלוגתא דר"ס ור"נ, לכאור' ר"ס סובר דרק ההעלם כגורם החטא, ור"נ סבר ששניהם גורמים אלא שהידוע כמזיד דמי, ובביאור דברי ר"א שם ב', ובשוכח עיקר שבת דלא חשיב כהעלם זה וזה בידו.

ג. כריתות ט"ז ב', בפלוגתא דרבה ור"ח, מה הסברא לחלק לר"ח דחדא קבלה וחדא לא קבלה, ויש לעי' דלר"ח מתפרשין שתי הבעיות דמתני' שלא בחד גונא, וצ"ל דאה"נ, ומיושב בזה מ"ט לא ניחא לי' לרבה בדאביי, ועו"ל משום דברייתא דר"ח דלא כמאן, לאביי ביאור מתני' דשבת לר"ח, שם תוד"ה אמר רבה.

ד. בהא דשבתות כגופין מבואר שאינו בעצם השבת לחוד, אלא בענין שיש בו ידיעת שבת, והיינו

ת. י"ז א' דתניא ארשב"א לא כך שאלו כו', ביאור הענין.

סימן כה

בדין ידיעות מחלקות ובדין ידיעות ספק

א. בדין האוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, יש שני נדונים, משום שני מעשים כגון בזא"ז, ומשום שני שיעורי איסור ואפי' בב"א, ולכו"ע יש כאן שני שיעורין לחיוב, ולא חשיב כמרבה בשיעורין בשבת, ונפ"מ בידיעות דלאחר המעשים אם מחלקין בב"א, ובתו' שבת צ' א' בחילוק בין קופת הרוכלין להוצאת אוכלין בכלי, וברשב"א בזה, מיהו בכריתות ס"ז סק"ג ה' חזרנו מזה ועיי"ש, ובנודע לו בב"א נראה דאינו יכול להביא שנים.

ב. שבת ע"א ב' מחטאתו ונסלח לו, משמע דאף אי ידיעות אינן מחלקות, מ"מ קרינן ב' מחטאתו ונסלח לו, ומ"ש מנודע לו על שניהם כאחת דלא חשיב מחטאתו, ולכאור' נראה מזה דחיוב הקרבן נקבע על הנודע ראשון וזה אינו נפקע בנודע השני, אלא שהשני מתכפר עמו, בהא דהפרשות מחלקות לכאור' הטעם מפני שהקרבן לא הופרש ע"ז, וכמו כפרה, ונפ"מ בהפריש קרבן אחר לאחר הידיעה, ובדין נודע לו אחר שחיטה לר"ל.

ג. שם על חטאתו והביא, ביאור הדרשא, ואף לר"י נראה דצריך פסוק לאחר כפרה, אלא דס"ל דה"ה נודע, ובטעמי' דר"ל, ולפ"ד הוא דרשא דחצי זית מעין דרשא דזית שלם בידיעה, ומש"ה קים לן דהאי דרשא קושטא היא.

ד. ע"ב א' בעל חמש כו' בדברי הגרע"א ז"ל דבאשם למאן דלא בעי ידיעה מתכפר הכל ע"י קרבן אחד, גם כשלא ידע להתייחס לחיובים נוספים אפי' בתורת ספק, ובטעמא דמילתא, ודברי התו' כאן יש ליישב דלא פליגי, אבל לקמן מוכח דפליגי ע"ז, בקו' תו' הא בש"ח ליכא א"ת, ובתירוצ' הגרע"א ז"ל ע"ז, ובתו' הרא"ש מבואר למה מיאנו בזה, ובמ"ש בשם הר"ש, ובתירוצ' דהרמב"ן בזה, ובתירוצ' הרא"ה, ולמה מיאן הרמב"ן בכ"ז.

ה. בהא דבש"ח מביא קרבן אחד על עבירות הרבה, נהי דלמאן דבעי ידיעה לא משכח"ל בשוגג כיון דידיעות מחלקות, מ"מ שי"ך לומר דהעלמות אינן מחלקות, וכדחזינן במזיד, וניחא ההיא דכריתות ט' א' לכו"ע, ובדברי התו' בזה.

ו. שם מתקיף לה רה"מ כו' יש להבין מאי סבר רה"מ, בביאור דברי התו', ומוכח מדבריהם דבלא נודע כלל בשעת כפרה אף דא"צ ידיעה לא מתכפר, ובמה שביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דברי רה"מ, ואיך מתפרש למסקנא מעשה דלאחר הפרשה, ועוד אפשרות בדברי רה"מ.

ז. שם כי אתא ר"ד כו' א"ל אביי כו', מנ"ל לאביי דר"ל לא מודה בין המעשים, וי"ל משום דר"ד תלי לה במאן דמצריך ידיעה, וניחא בזה שהזכיר ר"ד כן, ולא אמר סתמא לכו"ע, ומיושב טפי פרשב"א שבתו', וכ"ד הרמב"ן, שם בשיטת הרמב"ם שפסק דרך הפרשות מחלקות בש"ח.

ח. ע"א א' אמר רבא הביא קרבן על ראשון, בסוגי' לק' משמע דלעולם מביא על מה שנודע לו תחלה, ומ"מ שי"ך שיביא על השני, כיון דמהני הקרבה של השני לגבי השלישי, ולפ"ז הכל כפשוטו, אבל בתו' ע' ב' לא כ"כ, מיהו בנודע על שתיהן כאחת אף להתו' אינו יכול להביא על כל אחד בפ"ע, בתו' ע' ב', במשה"ק מהרש"א, ושם במשה"ק הגרע"א ז"ל.

ט. שם תוד"ה גרירה, לפרש"י ניחא טפי דין הגרירה, שא"א להפריד ביניהם, אבל לפירוש תו' יש כאן סברא מחודשת לגרור קצירה לקצירה, והא דנקט קצירה גוררת קצירה יש ליישב לפרש"י בשני אופנים, עוד שם בדברי התו' דקצירה וטחינה שעמה לא מיקרי גרירה, מ"ט הרי בנודע וחזר ונודע נחלקים זמ"ז, בהא דאמר' גרירה דגרירה לאביי אם זה רק כשיש אחד שיכול לקשר כולם בגרירה אחת, ובקו' הרשב"א בתו', ולענין הלכה, ואי משכח"ל נדון גרירה כאשם למאן דלא בעי ידיעה.

י. כריתות י"ב ב' א"ל אביי העלמות מחלקין, צ"ב מאי חידש הא זהו המבואר במתני', ואפשר דר"ז

יב. שם אפי' על שגגות הרבה כו', בתו"כ דריש ברישא האי ריבויא אליבא דרבי לענין לא נודע, ואפשר דזהו נמי המקור דבחטאת בהעלם אחד סגי בקרבן אחד, ופלוגתתם אם צריך דרשא מיוחדת לא"ת, ויש לעי' אי א"ת בעי ידיעה, אמאי לא מחלק מדין ידיעות לר"י שבת ע"א ב', וכמו ש"ח שם ע"ב א', וי"ל דהכא ע"כ הדרשא לכה"ג, משא"כ בש"ח דנפ"מ למזיד, ועוד דהכא הדרשא שהא"ת תלוי בחטאת, ומה"ט מורו בגופין ותמחוין כיון דחלוקין לחטאות ה"ה לאשמות, וכ"מ מדאביי, וסתמא דמתני' כרבי.

יג. בדין א"ת אי בעי ידיעה, לכאנ' זה אינו תלוי בדין ידיעה דעלמא, דביסוד הקרבן א"צ ידיעה שהרי בא על ספק חטא, ולצד שלא חטא א"צ קרבן, אבל שייך להצריך ידיעה אף למ"ד דאדשם לא בעי ידיעה, כיון דכ"ז שלא חל חיוב א"ת הרי חיובו הוא חטאת, והיינו טעמי' דאביי דיוהכ"פ לא מכפר בלא ידיעה, מיהו באכל חלב כוי יש לדון שבאכילתו נתחייב א"ת, וגם אפשר דבנודע שנכנס לספק, אלא שלא נודע אם הי' גדרי חיוב, ג"כ חשיב נכנס לספק, מיהו קרבנו על חטאתו ודאי צריך, וצריך לכיון על מעשה מסוים, והנה הרמב"ם פסק ידיעות דלאחר המעשים ג"כ מחלקין לא"ת, ומקורו בירי', וצ"ע אם הירו' סבר כתלמודן, אבל מדברי הרמב"ם משמע דצריך ידיעה, דבא"צ ידיעה לא מחלקין, ולפמשת' להלן יש לדחות, ולכאנ' פשטא דתלמודן דא"ת א"צ ידיעה, והיינו דאמרי' בעלמא למ"ד אשם ודאי א"צ ידיעה, כמ"ק בכמה מקומות, ובביאור דברי אביי גבי יוהכ"פ, ולפ"ז אכל ב' זיתי ספק ונודע לו על אחד מהן נתכפר גם השני, ומ"מ אין שנים מביאין א"ת אחד, ברם בסוגיא דהוריות משמע שיש ענין ידיעה בא"ת ומ"מ נראה דהענין כמש"כ דמצות א"ת היא הגורמת חיוב א"ת ולא המעשה, ונראה דה"ה אפי' באכל חלב כוי, וכמו לר"ע דאשם ודאי לא בעי ידיעה, ומביא א"ת על ספק מעילה, ומ"מ בשני זיתי חלב י"ל דכולן מתכפרין.

סבר שזה דין בחיוב הקרבן, וא"ל אביי דהעלמות מחלקין את המעשים כמו התראות, וכ"מ חולין פ"ב ב' ובכריתות ט' א'.

והא דדרשינן כריתות ד' א' מועשה אחת אין בזה תשובה לקו' דר"ז, דהתם דרשינן דכל הני ידיעין שהם שני חטאים הרי הם חלוקין גם בקרבנות, אע"פ שהם אחת בשם אחד או בהעלם אחד או בחתיכה אחת, וניחא בזה דמפרשינן קרא להעלמות ושמות ותמחוין, וכיון דהעלמות מחלקין את המעשים, ממילא ה"ה באשם אפי' למאן דלא בעי ידיעה, וכ"ז אינו ענין לידיעות מחלקות שבת ע"א ב', ובעיקר הא דהעלמות מחלקין את המעשים צריך להבין הטעם, דהא לא בהסתלק ההעלם מתחלק, אלא בידיעה שחטא, ואפי' חלב וחלב ונודע לו על השני עדיין הראשון נשאר בדין העלם אחד לגבי השלישי, ואפשר דחטא שנודע כבר נשתנה בזה שעומד להתכפר, ונתחרט עליו, ולכן אינו בדין שיצטרף עם אחריני, ויש גם סברא דמשנתחייב בקרבן תו לא מצטרף המעשה שאח"כ לקרבן זה, אבל כיון דחזינן דאף למ"ד אשם לא בעי ידיעה העלמות מחלקין, ע"כ דלא גדר החיוב גורם לחלק הקרבן, אלא זה שעומד להתכפר מחלק החטא מאחריני.

יא. כריתות י"ח ב' כאן שנה רבי כו' ג' אפשרויות, אפשר דכו"ע מודו דחלוקין לחטאות בכל גונא, ואפשר דדווקא בהביא אשמות חלוקין לחטאות, ואפשר דאפי' בהביא פליגי, וכולן במהלך הגמ', וניחא משה"ק בשטמ"ק אות ג', בעיקר ענין ידיעות ספק צ"ב מאי מדמי יוהכ"פ שלא נודע לו כלל, וי"ל דכפרה עדיפא מידיעה שכבר אין חטא, ולמ"ד ידיעת ספק מחלקת, היינו מפני שהידיעה משנה את מצב החטא, וכ"ש כפרה, ובטעמייהו דרבנן דפליגי ארבי בהא, י"ל דמהא דמבואר בקרא דאינן חלוקין לאשמות, למדו כן, ובדין ידיעת ספק דחתיכה אחת שאינה מחייבת א"ת, ובדין חלב ונותר דודאי חטא ואינו מביא א"ת, ומ"ש דבספק טומאה לא בעינן דין א"ת, ועס"ק י"ז.

ומחצה בהעלם אחד והחצי הי' לאחר אכילת פרס דראשון, וביאר כן אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה במימרא דר"י שבת ע"א ב'.

יז. שם ורמי דר"י אדר"י כו', בירו' משני אדר"ל דהתם ליכא אשמות מחלקין, וכ"מ התם דמודה ר"ל בכהן משיח כיון דאינו מביא א"ת, ואפשר דהירו' אזיל בשיטה אחרת, דבאמת האשמות מחלקין, וניחא בזה הא דמחלקין לאחר המעשים, וצ"ע לעמוד על כל שיטת הירו' בהרבה חילוקי דינים שם, ואפשר נמי ליישב טעמי' דהירו' בטומאה וכה"מ אף לפי תלמודן, ידיעת ספק שאין בה נפ"מ למעשה לאח שיבא. ותלמודן ס"ל ידיעות שנוגע לעתיד מחלק כמו א"ת, וכמשנ"ת ס"ק י"א בכ"ז. ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה השווה תלמודן עם הירו'.

סימן כו

במלאכת דש

א. בסוגיא י"ט א' ב'. - ושוין אלו ואלו שטוענים קורות בית הבר כו'. - מאן תנא דכל מידי דאטי ממילא כו' האם סבר כן גם לענין לכתחילה. - בטעמא דחשבינן להו אתי ממילא. - יגמור משתחשך, האם מתפרש בידים. - בטעמא דשום ובוסר חשיבי יותר עשויים למשקין מפגעין ועוזרין, ובדברי התו'. - שם ב' דתנן חלות דבש כו', הערות ע"ס הגמ'.

ב. ע"ג ב' האי מאן דשדא פיסא לדיקלא.

ג. בטעמא דאין עימור אלא בגידולי קרקע.

ד. שם הדש והמנפץ והמנפט. - בדין כותש.

ה. בפרק חבית קמ"ג ב' - קמ"ה א'. - אם מתני' בזיתים וענבים או בשאר פירות. - בבאיור הא דסוחט תולדה דדש. - שם ואם יצאו מעצמן אסורין. - מ"ט נקט חלות דבש ולא פירות.

ו. הערות ע"ס הגמ' קמ"ג ב' - קמ"ד ב'. - עוד הערות ע"ס הגמ' קמ"ד ב'.

יד. שם כאן שנה רבי, אבל ממתני' אין ראי', דשם מתפרש בפשיטות כרבא, ואפשר עוד דמשמע לי' דדברי רבי הם נתינת טעם למה לא למידרש כרבנן, אבל לפ"ז ל"ק כ"כ הא דקאמר לק' חטאת באדם מיבעיא לי'. שם כללו ש"ד. שם ולדידך דאמרת כו' בתו' ובשטמ"ק ובביאור הקו', בקו' תו' גבי כזית חלב בשחרית.

טו. פשטא דסוגיין אזלא דיוהכ"פ מכפר בכל שעתא, ולפ"ז אין ראי' לחדש דגם למ"ד סוף היום מכפר קשיא לאב"י, ובדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שביאר דקשיא לכו"ע, ויישב עד"ז מ"ט לא משני דמתני' דאכל ושתה מיירי בלילה, ובמשה"ק עוד מ"ט לא משני דמיירי קודם הקרבת השעיר, ובביאור הקו', ולדמות הענין לעומר. שם כזית חלב שחרית, מ"ט נקט שחרית ומנחה. שם א"א דליכא שהות ביום דמתיידע לי', נראה דיוהכ"פ מכפר, אף באמצע האכילה ואפי' באמצע הבליעה, אבל אין הידיעה מחלקת כשאין בידו להפסיק כדאמר שבת ק"ב א', ולפ"ז ניחא נמי הא דנקט שחרית ומנחה.

טז. שם איתיבי' רבא כו', כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דמאכילת ככותבת ביוהכ"פ לא פריך אע"פ שסתמא דמילתא אינו בולע בב"א, דפשיטא לי' דח"ש לא חשיב חטא של חטאת, וממילא אין יוהכ"פ מפסיק, וכפרת יוהכ"פ משוי לי' כמו למ"ד ח"ש מותר מה"ת, ורק מח"ש דמעילה פריך, שגם החצי הוא חטא גמור, ואתרבי נמי להשבון, ונראה עוד דאם הי' כפרה לח"ש דעלמא הוה קשיא נמי לרבא, שהרי בזה מתכפר כפרה ודאית דאפי' נודע לו אין לו אלא לעשות תשובה, משא"כ במעילה שצריך להשיב, ולפ"ז אפשר לפרש דגם במעילה לא דנו אלא על חיוב התשלומין, אבל האשם שבא על חטא המעילה בקדשי שמים, פחות מכשיעור אינו חטא של אשם, וביאור הגמ' לפ"ז, ולפ"ז יוהכ"פ מכפר על ספק מעילות אף לר"ע, וכל הנדון בענין התשלומין שהכפרה תפסיק הצירוף, ויש להסתפק אם שילם מספק אם זה מחלק במעילות, ובענין הכפרה לא מהניא לח"ש יש נפ"מ באכל כזית

ז. סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה. - חולב אדם עז כו'.

ת. כבשים שסחטן. - הסוחט בגד לקדירה. - כבשים ושלקות שחייב למימיהן לר"י דשכבשן במי פגעים ועוזרדין. - בגד שבלע משקים אם יש בו סחיטה דבר תורה.

סימן כז

בדיני בורר

בסוגיא שבת ע"ד א'

א. ע"ד א' ת"ר היו לפניו מיני אוכלין כו' בגרסת רש"י ותו', ובתוספתא פ"ז ה"ו ובירושלמי, ובמ"ש תו' דמה שאינו רוצה מיקרי פסולת, כונתם ליישב לישנא דבה"מ, בבה"ל ס"י שי"ט ד"ה ומניח בדברי הרמב"ם, ובדברי הרמב"ן בפ"י קמא שג"כ חילק בשיעור ברירה דשני מיני אוכלין.

ב. שם בורר ואוכל, מדלא קאמר נוטל ואוכל משמע שלא נותן מיד לפיו, שם בורר ומניח בפ"י התו', ואם יש מחלוקת בין האמוראים בביאור לשון ומניח, ומה החידוש באורחים, שם מאי קאמר כו' למה סתם התנא, ואיך רמזים דברי האמוראים בברייתא, שם אמר עולא כו' בטעמיה דעולה.

ג. שם מתקין לה ר"ח כו' אלא אר"ח כו' מאי קסבר ר"ח בדין לאלתר, ולמה לא אוקים כאביי, ובחידושים ע"ש הר"ן בשם הרא"ה דל"פ לדינא, ובמאי פליגי רב יוסף ורה"מ אדאביי.

ד. שם אלא אר"ח כו' בדין אוכל מתו"פ לר"ח, ובדברי הרמב"ן והר"ן שדימו הא דר"ח לחתיכה שבידו שמצא בה פסולת, טעם ההיתר, ובדין נוטל לאכילה מיד, ובדין מלילות שהזכיר הרמב"ן.

ה. שם אלא אר"י בורר ואוכל ביד כו' בפרש"י דביר הוי שינוי, ובגמ' מבואר דגם אביי מודה לחילוקים אלו, ובטעמא דקנון ותמחוי פטור אע"ג דלא חשיב שינוי, ומהו טעם החיוב בנפה וכברה לאלתר, ומברייתא דנפו"כ חייב משמע כדברי הראשונים ז"ל דנפו"כ מיקרי אוכל מתו"פ, ובטעם החיוב בפסולת

מתו"א, ובדברי הרמב"ן והר"ן בפסולת שבידו, שם בקנו"ת לא יברור כו' לר"י ג"ז מרומז בברייתא, ולמד כן ממתני' דביצה י"ד ב', שם מתקין לה רה"מ כו' בתו' וברמב"ן, ולמה לא הקשה רה"מ לנפשיה, שם מתקין לה אביי מידי אוכל כו' ביאור קושיתו לרש"י והרמב"ן, ולהריטב"א בשם תו' דפליג לדינא, ובמקורו ממתני' דביצה.

ו. שם אלא אמר רה"מ בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת כו' אם חידש כן מכח הברייתא או ממתני' דביצה, ומ"ט בפסולת מתו"א חייב, ובביאור מ"ש מה דרכו של בורר נוטל אוכל כו', בדברי תו' ד"ה בורר, ובסוגיא דביצה, ולענין הלכה.

ז. שם היו לפניו שני מיני אוכלין ובירר ואכל כו' בדברי הראשונים שלא פ"י דפריך לר"א מברייתא דר"י מדיפתי, שם ל"ק הא בקנו"ת כו' דלשון בירר ואכל משמע שבירר האוכל לאלתר, ובפ"י הרמב"ן במסקנתו.

ח. שם שדא קמיימהו כלכלה דפירי כו' בביאור לשון שדא קמיימהו, ובפרש"י שנברר האוכל ע"י השלכתו, ובפירוש דמספק"ל אם להניח לפני האורחים דינו כאלתר, בבה"ל ס"א ד"ה וכל, ובס"ד ד"ה בענין שיעור לאלתר, בבה"ל ס"ד ד"ה מתוך בדעת הרי"ף, ובריתב"א בשם תו'.

בדין תורמוסין

ט. שם אמר חזקיה הבורר תורמוסין כו' בירושלמי משמע שהפסולת נאכלת, וחזקיה חידש דפעמים שאף כשמוציא האוכל ניכר מעשה ברירה, ובדין המוציא פסולת להאכיל לבהמתו, ואם משכח"ל חיוב באוכל מתו"פ שצריך למהר להוציאו, ובלשון מתו"פ שלהן משמע שהחיוב מפני תיקון הפסולת, לשון וכפסולת מתו"א דמי, משמע שזה ידוע לחיוב, בג' פירושים שברש"י, ובפ"י הרמב"ם.

בדין קילוף וניפוח

י. ביצה י"ג ב' תנן התם המקלף שעורים כו' המולל מלילות של חטים כו' מיירי בלחים שאוכלין אותם עם הקליפה הפנימית, ובקושית הגרע"א ז"ל מ"ט לא

מהו קניבת ירק, ובריטב"א בשם הרמב"ן דיש איסור דרבנן בהדחת כבשים, ובמתני' קמ"ה ב' ושו"ע סי' שי"ח ס"ד בזה, בירושלמי פסחים פ"ד ה"ד שמחלק בין ירק שצריך לבשלו, ושם בטעם ההיתר לקנב מבעוד יום ביוהכ"פ, בדברי הראשונים ז"ל בשם רש"י שמסיר העלין המעופשים, ואם אפשר לפרש שהחיצונים כקליפה דמו, ובלשון הרמב"ם בזה, בבה"ל סי' שי"ט ס"א ובס' תרי"א ס"ב, שם בפי' ר"ח דהלכתא דבשבת אסור, ובגרסת הגמ' במימרא דר"י.

בדין קילוף והדחת פירות

טז. בדין קילוף פירות, יש להוכיח מפציעת אגוזים דלאו מלאכה היא כלל לפי' הרמב"ן וכ"כ הריטב"א, אבל לברור מהמפוצעין את האוכל י"ל דהוי בורר כשהם בתערוכת, ברא"ש ובמהרש"ל פ"ק דביצה בזה, ובמ"א סי' תק"י סק"ד, בפשוטו הירושלמי מיייר בקליפות המעורבות ולא בעצם הקילוף, ועוד חילוקים בזה, והדבר מפורש בהא דמקלפא ליה כסי' כסי', ולפי' הרמב"ן כל ענין האיסור דלתוך ידו משום לאח"ז הוא וע"ז מיייתי בגמ' דבשבת שרי, וביישוב הבה"ל סו"ס שכ"א דהירושלמי כראב"מ, ובקילוף התורמוסין, ובפי' ר"ח ע"ג ב', ולענין הלכה, ובדין קילוף בכלי.

יז. ק"מ א' מתני' ואין שולין את הכרשינין, גרסת הראשונים ז"ל ואין שורין וכ"מ במע"ש פ"ב מ"ד, וכן משמע הענין דאפי' לענין שולין צריך להקדים שראום, והנה מתני' משום בורר, ובפ"ק דקתני להו בהדי דיו וסממין משמע משום לש, ובדין בורר ע"י שרייה במים אם חייב, בירושלמי ביצה בזה, בביאור מתני' ביצה י"ד ב' רג"א אף מדיח ושולה, מ"ט דרבנן, ולענין הלכה אי קי"ל כר"ג, שם במשנה ולא שפין אותן, בירושלמי מפרש משום דש, ובפרש"י בזה, ובר"ש מע"ש שם מפרש להסיר קליפתן, ובהא דמסיים במתני' היתר נטילתם בכברה, שם ואין כוברין את התבן בכברה, יש לעי' פשיטא, שם אבל נוטל הוא בכברה כו' כשאינו מתכוין לריוח המועט הזה.

יח. בדין הדחת פרי שנתלכלך במ"ב למד ד"ז משיפת כרשינין, ובפשוטו יש לחלק, דזהו סדר תיקונם,

מיחייב משום כותש, ובבה"ל סו"ס שכ"א, בסוגיא דמנחות ע' ב' דמחלקינן בשעורין בין לחין ויבשין לענין צירוף הקליפה, בפלוגתא רש"י והרמב"ם אם לחין מצטרפין או יבשין, וברש"י חולין קי"ז ב', ובמתני' פ"ק דטבוי.

יא. שם ואם קילף ונתן לתוך ידו חייב, ודכוותה בחטים לתוך חיקו, האם החיוב מפני שמניחן לאח"ז או מפני שמצרף הרבה ביחד, ברמב"ן שבת ע"ד א' ובלישנא דמתני' ביצה י"ד ב', ובדין קילף שעורה אחת לאח"ז, שם איני והא רב מקלפא ליה כו' בחטים כה"ג חייב, ויש לעי' מ"ש דלמעשה שעורים חמירי מחטים ולענין שבת איפכא, שם מתקף לה ראב"מ ומי איכא מידי כו' בפי' תו' האם המלאכה בקילוף או בערימה, שם מלאכת מחשבת אסרה תורה כו' בפי' ר"ח דהרא"י מהיתר פיקוס בשבת.

יב. שם כיצד מולל, בפי' הרי"ף דאשבת קאי, ומ"ט לא סייעו לרבא מברייא דשבת, ובסוגיא דשבת קכ"ח א' מ"ט לא אסר ר"י משום דש, לשון הגמ' כיצד מולל משמע שידוע היתר המלילה בשבת, ואולי מלשון וכן לשבת, שם רבא אמר כיון דמשני כו' כי אורחיה בדישה ברגלי בהמה, ובדין מולל בשתי ידיו.

יג. י"ד א' מחכו עלה במערבא כו' מהו השינוי, ובמה שהתירו לנפח דהוי שינוי, מה הדין ליטלן בידיו, ברמב"ן שבת ע"ד א', שם אלא אר"א בידו אחת ובכל כחו, מה החידוש בכל כחו, ובדין שני בנ"א המנפחין יחד.

יד. מ"א סי' שי"ט סק"ח בדין קילוף מלילות לאכילה, ובקושת הגרע"א ז"ל ובדין שרביטין של קטניות, שם ברמ"א ס"ו בדין לקלף אגוזים מקליפתן הירוקה, בחילוק שבין קליפה הירוקה לקליפה הקשה, ובעיקר דין קליפה ירוקה, שם בט"ז סק"ד שציין לדין לקיטת פירות מייחור תלוש.

קניבת ירק

טז. שבת קי"ד ב' מנין ליוהכ"פ שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק כו' לפי' הרמב"ן לא התירו שום איסור רק איסור הכנה, וכ"נ בתוספתא, בביאור

לשון הגמ' לא ליהדק בפשוטו אורחא דמילתא, וברשב"א בשם הראב"ד בזה.

כב. ברש"י וברמב"ם נראה דצלולין היינו בלא קיסמין כלל, ומסננין אותן למפנקותא יתירתא, אבל כשיש בהם קיסמין אסור, וכ"נ דעת הרשב"א והר"ן, אבל הרמ"א העתיק דברי הסמ"ג והסמ"ק דהיינו שיש בו קיסמין דקין, ובדברי המ"א סק"י בשם התניא ובבה"ל בזה, ובבהגר"א דין דמתני' בסודרין בצלול מיירי, ולענין הלכה בכ"ז, ובמסנת שעל הברז במים, בבה"ל ס"י ד"ה הואיל בדין איסטניס אם בטלה דעתו.

כג. שם גמ' אמר זעירי נותן אדם כו' הלשון משמע שאין בו פסולת ידועה, שם מיתיבי רשבג"א טורד כו' הלשון מוכח דמיירי בין ושמרים ולא בשמרים לחוד, ומדוקדק לשון הברייתא דמיירי בין הגתות, ושמרים לחוד בין הגתות ג"כ אסור, בגרסת המ"מ והרי"ד דמסיים בה ומסיקה לפני האורחים, שם תרגמה זעירי בין הגתות שנו בפרש"י וברי"ף ורא"ש ורמב"ם.

כד. שם דבי ר"פ שאפו שיכרא כו' גרסת הרי"ף בצבתא מיושבת יותר, וכ"ה ברמב"ן, שם והאיכא ניצוצות, מ"ט לא פריך והאר"פ לא ניהדק, בדין שפייה מחבית לחבית סמוך לשמרים בלא משמרת, תלוי בגרסת הגמ', בדברי המ"א ס"ק ט"ו דלאלתר מותר.

מחבץ

כה. צ"ה א' מחבץ חייב משום בורר מגבן חייב משום בונה, דעת הרמב"ן דכולהו לרבנן משום שבות, וכמ"ק בגמ' קל"ד א', וכ"מ בירושלמי, במה נסתפק רנב"ג שלא השיב להם משום מאי חייב, בביאור ענין מחבץ, לפרש"י צ"ע, מהו מגבן אם מחבץ הוא סינון החלב מהקום, ובפי' הרמב"ם, ובפי' ר"ח שמוציא החמאה, ובערוך ג' עניני מחבץ, לר"א מחבץ חייב ומשמר מותר, ולרבנן משמר חייב ומחבץ פטור, בביאור טעמייהו.

כו. מ"ב סי' שי"ט ס"ק ס"ג בדין מעמיד החלב במקום חם, שם במ"ב ס"ק ס"ב בדין הוצאת

ובקטניות אף עפר הדבוק בהם בכלל בורר, שהעפר כמעורב בכל הקופה, ול"ד לפרי גדול שכל אחד נאכל בפ"ע, ומ"מ שיפת כרשינין שאינה בהצפת מים לחוד, י"ל שנטפל לפרי לענין בורר, ולכן חשיב דש, בפי' ר"ח דניפוץ עפר הוי דש, ולענין הלכה בדין ניגוב הפסולת ובדין הדחה ושווייה במים והדחת כבשים.

יט. ע"ג ב' תנא חדש והמנפט כולן מלאכה אחת הן, פשטות הדברים כפרש"י, ולפי' ר"ח צ"ע מהיתר מלילות, וגם איסור ניפוץ העפר צ"ב, במ"ש ר"ח והערוך דבורר הוא רק בפסולת שאינה דבוקה, ובמ"ש אאמור" (שליט"א) זללה"ה דש"פ פליגי ע"ז, וביישוב הדברים בבה"ל ס"ד בענין ברירת עצמות הדג, ובביאור ענין תיקון אוכל דלא חשיב בורר, ולענין הלכה בכ"ז.

בסוגיא קל"ט ב'

כ. קל"ט ב' מתני' ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית, לכאורה פליגי רש"י והרשב"א בדין סינון יין עכור משמרים בסודרין, אבל במ"מ כתב דלהרשב"א מיירי בדליכא שמרים כלל, בדברי הרשב"א דמתני' ביין עכור שהוזכר בגמ', ושותין אותו בשעה"ד, ובדברי המאירי בשם הראב"ד שהשמרים עוברין דרך הסודרין, בעיקר הענין אם יש איסור בורר בגוש ונוזל, וברמב"ן משמע שאין איסור סינון מקיסמין וטינופת, והכל גזירה אטו שמרים, בסוגיא קל"ח א' דמספק"ל שימר מאי ובדברי הרשב"א בטעמיה דר"א דשרי, בדין יין עכור שראוי בשעה"ד אם זה דומה לדיני' דהמ"מ פ"א משביתת עשור בקניכת ירק שנאכל בשעה"ד, ובדין יין מלא קיסמין שאינו ראוי לשת' אבל אין בו שמרים כלל, אם תלוי בראוי בשעה"ד או בשמרים דהוי גוף אחד עם היין.

כא. שם ובלבד שלא יעשה גומא, ובכפיפה שעשוי' כגומא צריך שינוי אחר, ואם עשה גומא ג"כ פטור או משום שינוי או משום דליכא שמרים, שם האי פרוקנא אפליגה כו' כיון שעשוי לשימושי החבית חמיר טפי, שם אר"פ לא ניהדק כו' דמיחזי כמשמרת, קמ"ל דאע"פ שהשמרים עוברים אסור משום דמיחזי, וברמב"ן בזה, ובגרסת הרי"ף דשפו שיכרא בצבתא,

לב. שו"ע סי' שיי"ט סט"ז מים שיש בהם תולעים כו' אם גם משמרים אפשר לשתות ע"י מפה, בדין הוצאת זבוב מן המשקה, בדברי הב"מ בשם מהריט"צ שדרך משקין במשמרת, בדברי מרן זללה"ה דגוש הצף לא מיקרי תערובת, אבל ביבש כה"ג אפי' עם מעט אוכל אסור ליטלו, ובדין לחלק התערובת לשני כלים כדי שישאר הפסולת רק באחד מהם, בגדר מה נקרא תערובת ומה לחודיה קאי, ובירושלמי דבורר צרורות כל היום ג"כ ידוע שיש גרורות מבוררות, אלא שלא הועיל לו כיון שאינו יודע היכן הם, ואין דעתו אלא ליטול כולו כאחת.

לג. בדברי מרן זללה"ה סימן נ"ג בסינון התה דרך המשמרת, שצידד דחשיב כבורר ביד, ולכאורה בקמח ושמרים כה"ג ודאי אסור, וע"כ דעלי תה שאני שאינם מעורבים ממש, ובדין שקיות תה, ובדין הטיית הכלי שיצאו המים לצד אחד בלא משמרת.

כמה פרטי דינים

לד. תוספתא פ"ז ה"ו פירות שנתפזרו כו' בררן אלו בפ"ע ואלו בפ"ע או שליקט מתוכן עפר וצרורות ה"ז חייב, משמע דחייב שתי חטאות על אותם פירות, ובתוספתא מעשרות פ"ב ה"כ שנינו כע"ז, ונראה דכ"ז שהם מעורבין לא חשיב גמ"מ, ושם מבואר דמאכיל לבהמה היינו חרובין, בירושלמי פ"ז ה"ב מתניתא פליגא על חזקיה כו' כל הסוגיא שם, בדברי התה"ד דבדברים גדולים שמונחין יחד לא מסתבר דאיכא ברירה, בגמ' קמ"ב א' בכלכלה והאבן בתוכה.

לה. בדין כמה מינים בכלכלה שנוטל פרי אחד לאכילה לאח"ז ואין דעתו על הברירה, כגון שנוטל חתיכת בשר מקדירה שיש בה גם ירקות, ואם מפריד כל המינים שבקדירה ובכלכלה לחוד ודאי אסור, אבל כשנוטל אחד לעצמו לא חשיב בורר, וסמך לזה ברמב"ן ע"ד א' דיש קולא בשני מיני אוכלין טפי מאוכל ופסולת, ובדין להוציא מן התיבה והמקרר שיש שם הרבה מינים.

לו. בדין צרורות שבחטים ואינם נוגעין ממש, נראה דחשיב תערובת, ותפוחים שנוגעין בצרורות לא חשיב תערובת, וברמב"ן ר"פ חבית בזה, ובכלכלה

המים מגושי הגבינה שבקום, שם במ"ב בדין נטילת השומן מע"ג החלב בכף, ובמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דכף לא חשיב כלי ברירה, ובעיקר הדין אם הפרדה זו כבורר, או דהאי לחודיה קאי, וביבש כה"ג ע"י קמ"ב א' בתרומה טמאה וטהורה, במ"ב ס"ק ס"ו בדין ליתן שמרים להעמיד המשקה דדמי למחבץ.

כז. תוספתא פ"ג הי"ב נותנין שומשומין ואגוזים לתוך הדבש ובלבד שלא יגבל, וגרסת הרמב"ם שלא יחבץ, ומ"ט חשיב בורר, במ"מ ובמ"א ס"ק י"ט, ובחיבוב מעשה קדירה אם הנדון משום בורר או לש, בבה"ל ס"ז שחשש בזה ללישה.

משמר

כת. קל"ח א' אר"כ שימר חייב חטאת מתקיף לה ר"ש כו' יש לע"י מגליה לר"כ דחייב, בטעמיה דר"א דשרי לכתחלה, שם משום מאי מתרינן ביה, בפלוגתא הראשונים ז"ל אם רבה מודה לר"ז, שם מה דרכו של בורר כו' למה צריך ביאור דר"ז הרי זה ממש כמרקד, ובבה"ל ס"ט בזה, בירושלמי דמוכח שמשמר לאו משום מרקד מדשרי ביו"ט.

כט. קל"ט ב' מתני' נותנין מים ע"ג השמרים בשביל שיצולו, בפרש"י שהשמרים במשמרת, ולהרמב"ם השמרים בכלי, ובטעם ההיתר לפרש"י.

סינון במסננת

ל. שם ונותנין ביצה במסננת של חרדל, בגמ' אמרינן לפי שאין עושין אותה אלא לגוון, וצ"ב מה מועיל טעם זה, קל"ד א' מ"ש מהא דתנן נותנין ביצה כו' ובתו' שם, בפ"י הרמב"ם שהביצה מסייעת בסינון החרדל, ובדין סינון החרדל בשינוי, ואם מיירי שיש גם חרדל במסננת כשנותן הביצה, מ"ב ס"ק נ"ח מחלוקת אחרונים במפריד חלבון מחלמון לאכילה.

לא. סוכה נ' א' וליעביר במסננת, הקשה מרן זללה"ה הא הו"ל כבורר במשמרת, ולכאורה הארס צף ואינו מעורב בכולן, מה שנוהגין לשפוך מים בקערה כשיש צינור ומסננת בראשו, ובכל צינור יש מסננת של חמש נקבים גדולים, ולמעלה יש שנותנין מסננת עם הרבה נקבים קטנים, ובדין הסרת הפסולת מהמסננת.

דפירי ע"ד א' אע"פ שסתם פרי יש בו כגורגרת שיין בורר בכולן, ובפרש"י שנתבררו בפיוזון מ"ט שרי, ובדין לפור ע"מ לאספן מבוררין, בדין סל מלא ככרות באופן שאינם מין אחד, ובדין ככרות שע"ג שולחן או מדף, בדין חתיכה שרקובה מקצתה אם צריך לחתוך מעט מן האוכל, ובדין נקודות וכנימות שא"א לתפוס הפסולת מן האוכל.

לז. בדין בורר גדולות וקטנות במין אחד, ובדין קמח וסולת ובדין מצות טחונות, ובדברי המ"מ ה' שביחת עשור בעלין מעופשין, ובמשה"ק שם ממחבץ ומשמר, ובמ"א ס"ק ט"ז בזה, ובבה"ל סי' ש"כ ס"ה, ולענין הלכה בזה, ובדין תערובת של מין צלול שסיננו וצלול שלא סיננו יש לדון אם זה כדין סינון יין צלול, או דהתם תיקון האוכל חשיב.

לת. בדין תערובת של מין אחד איסור והיתר, כגון טבל וחולין או ערלה וחולין, בגמ' קמ"ב א' בתרומה טמאה וטהורה, ובראשונים קמ"ד ב' בדין חולב בשבת, בדין בורר מקצת ממין אחד כדי לעשרו לאלתר.

לט. בדין סחיטת פירות במ"א ס"ק ט"ז, ובשו"ע סי' ש"כ ס"ה, ובה"ל שם, ובדין מחבץ, ובדין סוחט כסות.

מ. בדין בורר בכלים ובגדים, כמה חילוקי דינים, ובדין מוציא ספר שמונת שלא במקומו וקורא בו מעט להתיר ברירתו אם מהני, בהא דאשכחן במתני' קמ"ג א' שהעצמות והקליפין נשאר לחוד על הטבלה, וש"מ שהסירו הקערות והאוכלין ושאר הכלים מן השלחן ולא חשבו תערובת, ואם יש חילוק בין ספרים שמונחין בארון בתערובת למונחין ע"ג השלחן, ובדין כלים מעורבין שנטל אחד אחד להדיחו אם יכול לסדרם אח"כ כל מין לעצמו, בדין צלחות וקערות זעג"ז אם חשיבי תערובת, ואם זרוקים זעג"ז בתוך סל וקופה מאי, בעיקר הנדון אם יש בורר בכלים ובגדים מדאורייתא, בדין פסולת בצלחת ורוצה להוציא הכף והמזלג, ובדין אוכל שרוצה להוציא הכף ולהשאיר האוכל, מתי נקרא תערובת, ואם מהני לעשות בכף שימוש מועט כדי שיחשב שבורר לצורך

שימוש, בדין להוציא גוש מהתבשיל בכף שיש בה נקבים.

סימן כח

בדיני טוחן

א. ע"ד ב' האי מאן דפרים כו', החילוק בין פרימא לטחינה, ובביאור הלשון פרים. - האי מאן דסלית סילתי, ובדין מבקע עצים.

ב. שם קמ"א א' הני פלפלי כו', אם הותר רק למעך או אפי' לדוך. - בבאור השינוי בקערה. - הטעם שהתירו דיכת פלפלין בשינוי. - שם רבא אמר כיוון דמשני כו', החילוק בין לדוך טובא או חדא חדא. - איזה שינוי מועיל.

ג. בדין ריסוק לפני הזקנים. - אי במדוכה כה"ג חייב חטאת. - ריסוק בננות. - קו' מדתנן ר"י מתיר בחרובין לדקה, ואי תוספתא איירי לאלתר. - אי שרי לחתך לפני זקנים.

ד. באלו אוכלין נאסרה פרימא, ומהו תיקון חשוב הנקרא טוחן.

ה. בדין טוחן אחר טוחן ואימתי נחשב שחזר לקדמותו. - להמיס בתוך מים אי חשיב טחינה.

סימן כט

בדיני לישא

א. י"ח א' תנא נתינת מים לדיו זוהי שרייתן, ועיקר לישא במשכן, ועיקר ענין לישא.

ב. שם נתינת מים לדיו זוהי שרייתו, שם דתניא אחד נותן כו' האחרון חייב, שם אינו חייב עד שיגבל.

ג. שם א"ל אביי ודילמא כו' ודילמא מאי אפר עפר כו' אחד הביא את האפר כו'.

ד. קנ"ה ב' מתני' ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין, ובגמ' אמר אביי אמרייתא קמ' דמר כו'.

ה. לענין הלכה.

י. בדין לגבל ביצה מרוסקת עם בצל דק ושמן.

סימן ל

במלאכת מלכך

א. זבחים צ"ד א' למעוטי כלי כו', שם מקנחה במסרטוט לאפוקי בגד, שם היתה הלשלת על כר של עור, שם הערות ע"ס הגמ', וביאור ענין שכשוך, ומאי מפרש אביי בקרא דנגעים, שם אלא אמר רבא כו' היכן מרומו כן במתני' וברייתא, שם הדר אמר רבא כו' מי לא עסקינן כו' ביאור הדברים, שם צרעת כיון דמגופיה כו' ברמב"ן עה"ת.

ב. שם אמר רבא אי קשיא לי כו' מעיקרא הקשו כן בגמ', שם ב' אלא אמר רבא כל כיבוס כו' כל לאיתויי מאי, כמה ביאורים בזה, והא דארחב"א כו' סתמא דגמ' קאמר לה, שם ואודא רבא לטעמיה כו', שם זרק סודר כו' חיטי ושערי נמי כו' התם קעביד לישא, הערות ע"ס הגמ', שם דרש רבא כו' מעיקרא לא ידע מימרא זו, ולמסקנא אתיא כרבנן ואפ"ה אסרו כיבוס.

ג. ענין שרייתו זהו כיבוסו שאם נתלבן ע"י שרייה חשיב שהוציא הבלוע, משא"כ בעור שמה שיצא ע"י שרייה חשיב גירור, ולפי"ז שפיר י"ל שהרבה אופנים אין השרייה מכבסתן, כגון טלית שאחו בה האור שהמים רק מפשטין הלכלוך, ולעבור בנהר ולטבול במערה קרוב להפסד מלריוח והאדם רואה ד"ז כהפסד לנקיות בגדיו, ובביאור תירוץ ר"ת ור"י ואם יש כאן מחלוקת מוחלטת, ובסינון יין, ובדין קינוח ידים לבטל מ"ד, שרייה לשם כיבוס אסורה גם באופן שבודאי לא יתחייב ע"י שרייה זו, בתו"י שכתבו שבגדים שלנו אינם מתכבסים בשרייה, בדין אם אירע שנתכבס בדרך לכלוך כגון בנהר, בביצה י"ח א' בגזירת סחיטה.

ד. קכ"ח ב' בסוגיא דסחיטת שעור, ובביאור לשון ותיפו"ל, בנדון סחיטה דמפרק ודמכבס, ואיך מתיישב עם הא דאין דישה אלא בגידו"ק, למה הרחיק הרמב"ן פ' ר"ת, ועוד בדברי הרמב"ן, שם אין סחיטה בשער הטעם מפני שאינו בולע, ואם יש

ו. קנ"ו א' מאן י"א אר"ח ריב"י היא, ובדברי הנשמת אדם בשינוי דע"י ע"י היינו שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ובדרי הבה"ל דהיתר קלי מפני שהוא מתוקן לאכילה, הצעת הסוגיא ת"ר אין גובלין את הקלי וי"א גובלין כו' אר"י בחול נותן את החומץ.

ז. בתוספתא פ"ג הי"ב נותנין מים לתוך קמח קלי ובלבד שלא יגבל, נותנין שומשמן ואגוזים כו', מפרפרין גלוסקין כו' ובדין שורה פיתו ביין וחזר וגבלו, ובדין אבקות הנמסות במים כקמח קלי, ובדברי התה"ד דאע"פ שבחול אין לנו מנהג קבוע מ"מ סגי לן בשינוי שנאמר בגמ' כו'.

ת. שם גמ' והא לא מיערב שפיר כו' שתי וערב כו' מנערו לכלי כו' מהו לגבל כו'.

ט. ק"מ א' איתמר חרדל שלשו מע"ש למחר כו'.

י. שם ממחו בכלי כו' אביי ורבא כו' בשופתא דתומא כו' ונותן לתוכו דבש כו' ולא יטרוף כו', בדין שחליים וכתישת שום, שם וממשיך לתוך אמיאת כו' ונותן כו' פול וגרסינן כו' שם גמ' וממשיך את האמיאת כו'.

יא. שו"ע סי' שכ"א סט"ז ובבה"ל, שם בהג"ה וי"א שלא יערב בכף אלא ביד, שם בשו"ע וי"א דהא דשרי כו' ובדין נתינת מים לחרוסת מבעור יום.

יב. זבחים צ"ד ב' זרק זרע פשתן למים חייב כו'.

יג. בדברי המ"א סי' של"ו ס"ק י"ב דבפשתן חייב תיכף כשנותנו במים משום לש, אבל בחטים ושעורים אינו חייב משום זורע אלא בשורה זמן ארוך.

יד. שם גמ' א"ה חיטי ושערי נמי, ובדברי המ"ב דהשורה שעורים לשכר חייב משום זורע.

טו. שבת י"ז ב' בש"א אין שורין כו' וכרשינן כו'.

טז. בדברי המ"ב סי' שכ"א ס"ק נ"ז דאסור להשתין על טיט, ובדברי מרן זלה"ה דאם המשקין של האוכל עצמו לא חשיבא לישא, א"כ כשמוסיף משקין ע"ז הר"ז לש.

ראי' מזה לסחיטה בעור, ובדין ניגוב השער אם חשיב סחיטה, שם רב אשי אמר כו' האם רב אשי פליג על מה דפשיטא לרבה ור"י, ולענין הלכה.

ה. קמ"ז א' מתני' הרוחץ במי מערה כו' שם בעשר אלונטיות כו' אם יש בהם מה לסחוט פשיטא, אם מיירי במסתפג אבר אבר בכל אלונטית, או סיפוג מהיר כל גופו וחוזר ומסתפג כל גופו, במה מתקשרים האנשים זל"ז, שם ב' רישא רבואת קמ"ל כו' ביאור הסוגיא, שם ת"ר מסתפג כו' בעירובין פ"ח א' בזה, והערות ע"ס הגמ', ובקושיית הרשב"א מ"ט לא חיישין שמא יסחוט כדלעיל מ"ח א'.

ו. קמ"ז א' המנער טליתו בטעמא דחשיב מלבן באבק, ועוד הערות ע"ס הגמ'.

סימן לא

במלאכת מלבן וסוחט (קמא)

א. זבחים צ"ד א' אמר אביי ל"ק הא רבנן כו', ביאור פלוגתא דרבנן ואחרים לדעת אביי - כיצד יתרח אביי לקרא דכיבוס בעור - בעיקר דין גירוד הדם היכא דאינו ראוי לכיבוס - בהא דאשכחן דס"ד דבעי כיבוס אף כשהבגד לא בלע - אפשר לומר דעור בר כיבוס אלא שאין דרכו בכך - בהא דלא חילק אביי ובקשין לא פליגי.

ב. שם אמר רבא ומי איכא למ"ד כו', ביאור הקושיות והתירושים שבדברי רבא.

ג. שם כל כיבוס כו', בטעם ההיתר בלא כסכוס, ובדין כיבוס בקשין לרבנן - בהא דסתם רבא דמנעל מותר לכבסו, ולא ביאר דדוקא קשה - כמאן קי"ל למסקנא כרבנן או כאחרים - בדברי הבה"ל שפירש כיבוס דסוגין בלא כסכוס - בדעת הר"ף והרא"ש למסקנא.

ד. ביאור ענין שכשוך.

ה. שם גמ' רבא לטעמ' דא"ר זרק סודר למים כו', מה חידש רבא באיסור שריית בגד - החילוק בין שרייתו לנתינת מים על בגד.

ו. בדברי התו' דדין שרייתו זהו כיבוסו היינו רק בדאיכא טינוף - בביצה י"ח א' משמע דיש מצב שע"י שרייה מותר ובסחיטה אסור - צ"ע בשבת קל"ט ב' דשרי ליתן מים צלולים ע"ג משמרת - בהא דשבת ק"כ א' טלית שאחז כו' נותנין עליה מים מ"ט אין לאסור משום שרייה או שמא שיסחוט - בהא דלא חששו שבת קי"ג ב' בעובר באמת המים משום שרייתו זהו כיבוסו - בשבת מ"ח א' דפרס דסתודר אפומא דכובא מ"ט לא חששו לכיבוס - בההיא דרבא קמ"א א', ובמסוכרייא דנוזייתא, ובסיפוג באלונטית - בקושיית התו' בזבחים מהא דלא חששו בתיכי חלילתא משום שרייתן - במחלוקת ר"ת ור"י אי שרי לקנח ידיו בבגד שיש בו מ"ר, ובדין יש בו לשלשת - בהוכחת היראים דאסור אף בלא לשלשת - במנהג כשר שהזכיר היראים לנער ידיו קודם שמקנחם - בדין שרייתו זהו כיבוסו ביין, וסחיטת יין שבבגד.

ז. מכבסו הוי תולדה או אב, ושיעור החיוב בכיבוס - האם סחיטה משום מלבן או מפרק או צובע.

ח. קכ"ח ב' אין סחיטה בשיער, ביאור שאלת הגמ' ותיפוק ל' משום סחיטה, ומה שייך ענין סחיטה בשיער - בקושיית הרשב"א דאם אין סחיטה בשיער מ"ט עדיף ביד - מהי מסקנת הגמ' בדין סחיטה בשיער, והאם עדיף מכלי - דעת הפוסקים בדין סחיטה בשיער מדאורייתא ומדרבנן, והיכא דליכא משום מפרק - בראית הרא"ה דאין סחיטה בשיער מהא דלא אסרו טבילה - האם למ"ד אין סחיטה בשיער, ה"ה בבגד העשוי משיער דשייך בו ליבון, ובדברי הרמב"ם דאין סחיטה בבגד שיער ובעור - האם אמרינן שרייתו זהו כיבוסו בשק.

ט. קמ"ג א' מתני' ספוג אם יש לו כו', ביאור איסור הסחיטה שבספוג אם משום מלבן או דש - בהא דבעינן בית אחיזה של עור דוקא - אימת חיישין שיסחוט - תוד"ה ואם - בהא דספוג ניטל בשבת - בשיטת הראב"ד בביאור מהו "עור בית אחיזה" - במה שדימה השו"ע ברזא שבחבית לבית אחיזה של עור - במ"ש בשו"ע לגבי ספוג "גזירה שמא יסחוט" - סיכום שיטות הראשונים בדין טלטול ספוג לח ויבש - בפ"י הרמב"ם שמשפג גופו בספוג - בדין לספוג

בחמה - במ"ש הגרע"א לאסור אפי' לבוש בבגדיו - בדברי הגרע"א בנפ"מ בין הטעמים - בדין שריה מועטת, ובדין בגדי צבעוניים.

טו. קי"ג ב' אם יכול להניח כו' מותר ואם לאו אסור, אם אסור לקפוץ על אמת המים במקום שיכול לעבור בלא קפיצה - בדברי הגר"א שדקדק מפרש"י דאם אינו יכול לעבור, אסור אף בלא דילוג - למסקנת רבא האם לעולם חשש סחיטה מצריך לעבור בפסיעה גסה - אין להקשות מצד שרייתו זהו כיבוסו - למה לא התירו דרך מצוה בדרשא דמעשות דרכיך.

טז. יומא ע"ז ב' עובר עד צווארו במים כו' ובלבד שלא יוציא ידו כו', בדין המותרים לעבור במים ובלבד שלא יוציא כו', ובטעם הדבר - ביאור הטעם דובלבד שלא יוציא ואימת מהני - בדעת האו"ז באיסור לעבור במים - הערות ע"ס הגמ' בסוגיא דעובר במים, יומא ע"ז ב'.

יז. יומא ע"ח א' ואותי בנך סחיטה, ביאור חשש סחיטה בשורה מטפחת בעיזה"כ.

יח. בדברי התו' בכתובות דהיכא שמרטיב במזיד ליכא חשש סחיטה.

יט. שבת קמ"ח ב' נפרוס סודרא אתי לידי סחיטה, אימתי יש לחוש כשמכסה בסודר משום חשש סחיטה - יישוב דקדוק תו' מסוגיא דביצה.

כ. בסוגיא מ"ח א' דמקשה מפרוונקא לעובדא דבסתור - בדין היכא דלא קפיד, אבל אינו מיוחד לכך.

כא. קל"ט ב' ומסננין את היין בסודרין כו', ביאור חשש כיבוס במסנן בסודרין, ואימת חיישנין - ביאור חשש סחיטה בעושה גומא.

כב. בדברי הגר"א בטעמא דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו במשמרת.

כג. בדברי השו"ע שהתיר לקנח בסמרטוט, אם היינו בסמרטוט לחה.

כד. בדברי הטוש"ע סי' ש"ב ס"י בדין ניגוב הידים.

ולטפח ביין ובשמן - בדין לספוג ביין כשיש לו עור בית אחיזה - כמה הערות בפירוש רש"י - בדברי התו' קי"ז ב' בטעם איסור הצלה מדליקה יותר מג"ס.

ל. בדברי רב קכ"ח ב' דבהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה, מ"ט ליכא משום כיבוס וחשש סחיטה וביטול כלי מהיכנו.

יא. קמ"ו ב' מתני' מי שנשרו כליו כו', ביאור לשון "נשרו" אם הוא לשון שרייה או לשון נפילה, והנ"מ בזה - איזה חשש אשמועינן תנא "דאינו חושש" - בדין הגיע לחצר החיצונה, ואם היינו נמי בחששא דשמא יסחוט, ובהשמטת הפוסקים - איזה דין אתא לאשמועינן במ"ש "שוטחן בחמה" - מאי מקשינן ארב ממתני' דילמא לעולם אסור אף בחדרי חדרים מלבד היכא דאשמועינן בהדיא - בדברי תשו' הרשב"א דאם שטחן מע"ש א"צ להסירן בשבת - בדברי המג"א בדין נפלו מים מועטים - בדין מי שאין לו בגדים אחרים - בדברי המ"ב בנשרו כלים מגופו - בדין אלונטית שמביאו מבית המרחץ בע"ש - עקר ושטח האם מחויב להסיר - בדין לשטוח הבגד מן הזיעה.

יב. קמ"ז א' מתני' ונסתפג אפי' בעשר אלונטיות כו', האם האיסור בעשר אלונטיות דוקא בדשייך בהו סחיטה - בהא דנקט פניהם וידיהם ורגליהם - ביאור לישנא דגמ', ובדין ב' בנ"א ואלונטית אחת, ומה הדין למסקנה באדם אחד ואלונטית דנפשי מיא - האם רחב"ע הוצרך להתיר הסיפוג או רק הבאת האלונטית - במה נחשדו האולייירין - בדברי רבי שמעון - בדברי רבי - תוד"ה דתניא - "לתוך ביתו" מה החידוש - ביישוב סתם מתני' - בדברי הרשב"א מ"ט שרינן להסתפג ולא חיישנין לסחיטה - האם היתר אלונטית משום שמימיה מועטים - בדברי המ"ב לענין להסתפג בזמן הזה.

יג. קמ"ז ב' אין יורדין לקורדימא כו', מהו האיסור לירד לקורדמא להרי"ף ולרש"י - בהא דשרי לילך בגשמים.

יד. נתינת אונין של פשתן לתוך התנור משום מלבן או משום מבשל - בדברי הגר"א דשרי להניח

כה. שו"ע שם סי"ב אסור לנגב כוס כו'.

כו. זבחים צ"ד ב' זרק סודר למים כו', בסודר של פשתן ולא בשל צמר.

כז. ביאור ענין מלבן במנער טליתו מן העפר ואבק - בפ"י ר"ת דמנער הטל מטליתו - בדברי הירושלמי בנפלו מים על בגדיו - בקושיית התו' דלא אשכחן ליבון אלא בדבר הנבלע - בדעת ר"ח ור"ת - המנער להניח בביתו - ולא אמרן כו' האם היינו לכתחילה, ובדין שאר צבעים, ובטעם ההיתר - בהיתר דאינו מקפיד.

כת. קמ"א א' מכסכו מבפנים כו', בטעם ההיתר לכסכו מבפנים, ומהו האופן המותר - בדין גריה בגדו ובחודו של סכין, ובטיט יבש.

כט. ק"מ א' ותיפשוט ל' למר מסודרא כו', בדין לכסכו סודרא וכיתניתא והאם יש חילוק ביניהם במציאות ובדין - ביאור צדדי הספק של ראב"י - בדברי הפוסקים לענין כל בגדי פשתן וכובעים - בדברי הגר"א דאיסור כסכוס טיט משום דמחזי ככסכוס סודרא.

ל. דינים העולים. - בדיני כיבוס - בדיני סחיטה.

סימן לב

במלאכת קושר ומתיר

א. ע"ד ב' שהוא קושר ע"מ להתיר, משמע לכאור' דסגי בדעתו, שהרי המשכן מצד עצמו דבר קבוע, בדברי הבה"ל בזה, ובטעמי' דרבה דחשיב ל' קבע, מפני שמתירין אותן רק בפירוק כל האהל.

ב. קי"ב א' התיר רצועות כו' במאי מיתפרשא מתני', דאין להעמידה בבני מחוזא ובדבי תרי דוקא, בטעמא דקתני בברייתא התיר ולא קשר, ונראה דהחידוש אפי' בני מחוזא שקושרין רפוי, וכ"ש רצועות דכו"ע, ובביאור חומרתא דקטרי אינהו.

ג. בביאור שיטת הרי"ף דבעינן מעשה אומן, דהיינו דוקא בדבר שדרכו באומן, ועשאו בהדיוט, אבל דבר שדרכו בהדיוט חייב. במאי דאמר אביי חייב

חטאת, בביאור חומרתא דקטרי אינהו לפי' הרי"ף, במקור הרמב"ם שאסר מעשה אומן שאש"ק.

ד. בביאור חומרתא, ובטעמא דאמר אביי חייב חטאת בחומרתא לפי' הרי"ף, ואין מתפרש לפרש"י.

ה. בדין קשר שאין דרך לקיימו ודעת הקושר לקיימו לעולם, וכן בפסיקא אם החליט לבטלה לדלי. בדין התרת קשר שהי' ש"ק, אבל אם הי' קושרו עכשיו הי' פטור, דיוק לישנא דמתני' בזה, ולפ"ז מוכח מהגמ' דלא מהני דעתו להתיר בדבר שדרך לקיימו, ואהל וסנדל בעינן דעתו לברור אם הם מהדברים שדרך לקיימן, ולפי' הרי"ף גם בזה לא אזלינן בתר דעתו, ובדין קשר של תפילין, ואם אינו מתיר הקשר אבל מרחיב או מצמצם מדת ראשו, אי חשיב אינו ש"ק בהכי. ובדין צדי חלזון שקושרין ומתירין, ובדין דעתה בחוטי סבכה.

ו. קי"ב א' קיטרא דקטרי בזממא, בפרש"י איזה צד של החבל אסור לקשור, ומ"ש גמל מפרה, ובכל תרי קטרי, בחידושא דראב"י במתני', ואם צריך לפרש מתני' בקשר של העמדת הגמל והספינה, בחילוק שבין ספינה לגמל לפרש"י, בפר"ח מהו קיטרא דאיסטרידא, ואם מוכרחין להתיר הקשר בשביל להוליך הספינה או להעמידה.

ז. לדעת הרי"ף צ"ע מאי ס"ד לאסור בחלוק וסבכה ואינך, הרי הם מעשה הדיוט, וגם לא יניחם לעולם, ולמש"כ סק"ג יש ליישב, בדברי הרמב"ם והראב"ד לדעת הרי"ף, ואם גם הרי"ף מודה דקיום לזמן אסור, א"כ זו סייעתא לפרש"י דתו א"צ לחדש גם ענין מעשה אומן, מיהו דברי הרי"ף אפשר לקיים מסברא.

ח. בפר"י דמנעל דרבנן אינו רפוי, ואסור מפני שאינם חולצין אותן בחול, למה מיאן בפרש"י, ובמה שקשה לפר"י, במה שנתחדש לפר"י דאע"פ שמוכרחין להתיר הקשר, חשיב ש"ק מדרבנן, ומה שקשה ע"ז, ומאי ס"ד לאסור קדירה של בשר לפרש"י, ואפשר דמודה ר"י בקשר שאינו מוחלט לזמן, דאפשר שיוזמן מיד צורך להתירו.

ט. מתני' ואלו וקשרים כו' מ"ט נקט הני, שם גמ' האי קשר שאש"ק הוא, קי"ב א' דאית ל' תרתי

יח. בדין נשמטו רצועות מנעל וסנדל, ובדין פתיחת מנעלים התפורים זל"ז.

יט. קמ"ו א' חותלות של גרוגרות ושל תמרים מתירו כו', בירור' מבואר דקשירתן אסורה, והא דשרי להתירן היינו משום דנעשה כשובר את החבית לאכול ממנה גרוגרות, ומבואר מזה שהתרת הקשר מקלקלת את החותלות כשבירת החבית, ובפרש"י דמיירי בחבל, ובדין קשרי השפוד.

כ. דינים העולים.

סימן לג

בדין אמירה לנכרי

א. עירובין ס"ח א' א"ל ולא שנו לך בין שבות דאית ב' מעשה כו', דהא מר כו', בסוגית הגמ' עירובין ס"ח – איזה שבות התירו – אביי סבר דהחמירו באמירה לגוי כאילו הישראל עצמו עושה.

ב. בהיתר דצורך מצוה – בדין מצוה שאינה חובה.

ג. אמירה לגוי במלאכה שא"צ לגופה – אמירה לגוי במלאכה דכלאחר יד.

ד. בסוגיא פסחים ס"ו ב' בדין שבות במקדש ובמקום מצוה – תוד"ה מחמר – תוד"ה כלאחר יד.

ה. שבת קכ"א א' נכרי שבא לכבות כו', בדקדוק לשון אין אומרים לו כבה ובדין עושה אדעתא דנפשיה בדליכא פסידא.

ו. שם גמ' אר"א בדליקה התירו כו' מה אתא למעוטי – בדין לומר לאדם מסוים אם תכבה לא תפסיד.

ז. בהיתר לומר גילוי דעת על העבר, בלא ציווי.

ח. בסוגי' דב"מ צ', באיסור חסימת שור בדיש של נכרי ובשל ישראל – בבציא דחסום פרתי כו'.

ט. תוד"ה חסום, האם כונתם לאסור אף בשל גוי – בדברי ההג"ה שהתיר לומר לו לעשות מלאכה לעצמו, ובמה שביארו בדבריו.

דשי, אם הקמ"ל שיפתח שניהם, או דאפי' אם יפתח אחד מותר, כיון ששניהם שוין, ואם במבטל חד הוי קש"ק, שם קמ"ל דאשה חסה על שעה, שם בפרש"י בחידושא דפסקיא.

י. בדברי הרי"ו דגם לשנה חשיב קש"ק, ובשיעור שבוע לענין איסור דרבנן.

יא. בדין שני קשרים זע"ז דלא חשיב מעשה אומן, אלא שנהגו להחמיר, ולכן במקום צער או מאורע לא החמירו.

יב. קי"ג א' קושרין דלי, בדין דליים שלנו שדנו הראשונים ז"ל, אם מותר אפי' בחבל דעלמא, או רק בדגדרי, בטעמא דשרי חבל דגדרי מדארי, ובראב"ד בזה, שם כלל אר"י כל קשר כו' בביאור דברי ר"י, ובתו' ורמב"ן בזה. שם כורך עליו פונדא, פי' וקושר, וברמב"ם בזה, בביאור לשון ובלבד, בדין חבל בפרה ובאיבוס, ובשריותא דחבל גרדי, ובתו' שם.

יג. שם עניבה גופה קשירה היא, בטעמא דחשבינן עניבה כענין בפ"ע ולא חשבינן לה כקשר שאפשר להתירו בקל, ביאור סוגית הגמ' קי"א ב' עניבה לר"מ מהו, ובק"י תו', ובדעת הראשונים דס"ל דלכו"ע עניבה קשירה היא, והנודן רק מפני שיכול להתירה בקל, ואי קי"ל כר"מ בקשר מרופה.

יד. בטעמא דחשיבא עניבה קש"ק לר"י, הרי מוכח מתוך הקשר שדעתו להתיר.

טו. עירובין צ"ז א' אליבא דר"ח מ"ט שרי ר"מ בחדשות, ובטעמא דעניבה פסולה בתפילין, ואם אביי פליג גם אליבא דרבנן, בדברי הרמב"ן במלחמות שם. שם ק"ד א'.

טז. בדין עניבה ע"ג קשר, ובאיזה אופן מיירי עניבה שלא ע"ג קשר, אבל עניבה ע"ג עניבה לא ס"ד כלל לפרש בהכי, ביאור המדרכי בה' ציצית, וברמ"א בזה.

יז. קנ"ז א' ומדבריהם למדנו שפוקקין כו', בדברי תו' קכ"ו ב' דלא שרינן חשש איסור, משום דבר מצוה, וא"כ מאי קמ"ל שקושרין.

מתפרש הבונה בנין שלם כמה יבנה ממנו ויהא חייב, מה שיש לדקדק מזה הכלל בזה.

ב. שם המסתת והמכה בפטיש כו' שלשה עניני סיתות שנינו כאן, בביאור מסתת כל שהוא.

ג. שם זה הכלל כו' משמע דברישא מיירי במקצת ממלאכה שלימה, בביאור אריכות הלשון כל העושה מלאכה, בביאור לשון מתקיימת בשבת מה ראה התנא להזכיר כאן שבת, בביאור הגרא"מ הורוויץ בזה, מה החידוש בחק קפיזא בקבא.

ד. שם גמ' שכן עני כו' למאי איצטריך גם עני וגם משכן, שם חופר גומא, גומא של פרוטות גדולה מנקב דנא, שם פטפוטי כירה, מ"ט חשיב כל שהוא הרי הוא משלים ומתקן את הכירה ואת הקורה.

ה. שם אמר שמואל המצדד את האבן כו' האם שייך צידוד ע"ג אבן או רק ע"ג קרקע, שם נותן את הטיט, בסתם בנין נותנין עיקר הטיט תחת האבן, אבל כאן מן הצדין, שם וליטעמיך.

ו. שם מסתת משום מאי מיחייב ביאור הענין ומה הנדון בלול ש"ת, ואם חייב על כל נקב נוסף, שם שופתא מהו פירושו מלשון שפאים או מלשון בית יד, שם וצריכא כו' משמע דבאמת פליגי מחד טעמא.

ז. ק"ג א' ת"ש הקודח כל שהוא, ביאור לשון קודח, שם בשלמא לרב כו', אם ראוי לכא דאקלידא מנלך דלשמואל לאו בונה הוא, שם מיחזי כמאן דחר כו' ביאור הענין, שם דבזעיה ברמצא כו' תמוה איך אפשר לשנות קודח כל שהוא על כונה זו, וגם בחור קדוח שתחב בו יתד ראוי לחיבו.

סימן לה

בדיני בונה ומב"פ ובנין בכלים

א. ק"ב ב' הבונה כמה יבנה כו' בביאור ייתור הלשון, ובדין הבונה כל שהוא במקום שאין לו קיום בפ"ע. שם זה הכלל כו' מה החידוש. שם תוד"ה הבונה.

ב. שם גמ' דכוותה גבי משכן, למאי איצטריך דכוותה גבי משכן, ואמאי לא מייתי ממשכן לחדודי, שם

י. בעיא דחסום פרתי האם איפשיטא לקולא או לחומרא - לענין הלכה בדין חסום פרתי ודוש בה - בדין אמירה לנכרי באיסור דרבנן - בדברי התו' דמצוה שאני.

יא. הערות בסוגי' קכ"ב א' בדין גוי שעשה לצרכו - תוד"ה משקה.

יב. שם, אמר מר כו' אמר אביי שלא בפניו הוה רבא אמר כו', בדין שלא בפניו - כשיש ביד הישראל ליטול מהגוי מה שבישל לעצמו - וכגון בעבדו.

יג. שם ת"ש עיר שישאל כו' - האם הקושיא ממרחץ היא אף לאביי - אם יש ללמוד מכאן דבמכירו יש להמתין בכדי שיעשה.

יד. בטעם המתירים היכא דאפשר לעשות בהיתר.

טו. בדברי הפוסקים בהוסיף הגוי נר כל שהנר הראשון קיים - בדברי המ"א והמ"ב דבמדליק בשל ישראל צריך למחות.

טז. בה"ל סי' רע"ו ס"ב ד"ה ואם - בדין עושה לצרכו ולצורך ישראל.

יז. ק"נ א' פשיטא מ"ש הוא מ"ש חבירו, אמירה לגוי בדבר האסור משום ודבר דבר.

יח. אמירה לגוי שיאמר לחבירו ובאמירה בחול.

יט. טלטול הנר ע"י גוי.

כ. אם גזרינן שמא ירבה בצרכי חולה, ובדין צרכי גדולים וקטנים.

כא. שבת קכ"ט א' כדר"ע כו', בדין צרכי חולה שאב"ס - בדין צורך קטנים.

כב. רפואה ביו"ט ורפואה לבריא.

סימן לד'

במלאכת בונה

א. ק"ב ב' מתני' הבונה כמה יבנה כו' האם מתני' מתפרשת הבונה בכמה, או דאריכות הלשון

ט. שם מסתת משום מאי חייב, ביאור פלוגתא דר"ש במסתת, ואם רק בסיתות פליגי או אף בחותך את הסלע לאבנים מרובעות, ובטעמא דנטילת גבשושית חשיב בונה לכו"ע, וכן בסותם נקב שבאבן, כיון שמוסיף לבנין.

י. שם העושה נקב בלול כו' עייל שופתא כו' לשמואל שני הדינים נלמדים מקודם דמתני', ומוכח מזה דאף במחובר עייל שופתא לאו בונה הוא. מהא דנחלקו בלול משמע דבפתח גמור מודו, וכמ"ש תו', וטעמא משום דפתח גמור שמשמש בפתח עצמו, חשיב בנין, כחופר גומא, משא"כ בנקב שעשוי לאויר דהשימוש מתייחס רק ללול, ואינו כמשתמש בפתח עצמו, ואפשר דהמב"פ היינו להשלמת בנין הנקב, ואפי' אם הלול כבר ראוי לשימוש בשאר נקבים דאית ב', ומה החילוק בין עושה נקב להכניס יתד, לעושה גומא להכניס יסודות הבנין, ובדין מחבר שופתא למרא ע"י טיט לשמואל. ובדין עושה הנקב במרא להכניס השופתא.

יא. בפרש"י דשופתא היינו יתד קטן, מה הדין בהכנסת הבית יד עצמו, כמה הוכחות לפי הרי"ף דעייל שופתא היינו הבית יד עצמו, והא דלא חשיב ל' שמואל בנין מפני שאין כאן יצירה מחודשת, אלא תיקון. ולהמפרשים דטעמ' דשמואל משום דאין בנין בכלים, צ"ע דמתני' דקודם מיתוקמא ביתד שבכותל, ומ"מ חיובו משום מב"פ, במה שהעתיק הרי"ף מתני' דקודם סתמא.

יב. בדברי הרמב"ם דמחלק בין נקב במחו' לכלי, ובחילוק לשון כ"ש שבה' י"ד והט"ז, והמקור לזה. בכ"ש דקתני גבי מב"פ משמע ברמב"ם דר"ל שחייב על כל חלק מהמלאכה, אבל לדעת ש"פ דוקא אם נשלם הכלי בכך, אלא דאפי' חסר רק דבר מועט והשלימו חייב. חק קפיזא בקבא חיובו משום בונה או מב"פ, במ"ש הרמב"ם שהאב מלאכה הוא הכאה בפטיש.

יג. במ"ש בשנו"א דלרב חייב אף משום בונה, ר"ל דמודה רב דאי לאו בונה הוה ב' משום מב"פ, ובדין אם התרו משום מב"פ לרב, עוד שם במה שביאר בסדר המשנה.

הערות בגמ', והיכי גמרי' מפטוטי כירה וקרש לבנין כ"ש בפ"ע, שם אין עניות במקום עשירות, מ"ש מקלח אחד של סמנין.

ג. שם מתני' והקודם כ"ש, בקו הגמ' במנחות למאי חזי, וש"מ דבכל סוג בונה צריך לשאול למאי חזי בצורה זו, והיכי גמרי' מחופר גומא לבונה.

ד. שם והמסתת כו' כ"ש, ר"ל אבן כ"ש, או כשנגמר סיתותה בהכאה אחת, אבל לא הכאה אחת של סיתת, בתו' ע"ה ב' שפירשו המסתת שרטוטין ויפוי, ובקו' תו' מ"ט לא מחייב משום ממחק ומחתך, ובביאור הגמ' שם דהג' דברים מעיין אחד.

ה. שם והמכה בפטיש ובמעצד, בב"ק מתבאר דמעצד ענינו החלקה, בהא דמשמע דמודו תו' לרש"י לדינא דחשיב מב"פ, אע"פ שלא נשלם הדבר, דמ"ש הר"ן דמב"פ היינו יישוב האבן שבבנין, ולכאו' ר"ח לשיטתו דגריס במצדד את האבן משום מב"פ, ואמאי לא בעי בכ"ש דמב"פ למאי חזי.

ו. בביאור ענין מב"פ, ואם שייך מב"פ בחלק מעיקר המלאכה, כגון אות אחרונה של הספר, או דמב"פ הוא רק במעשה המיוחד להשלמה, ואם משכח"ל מב"פ במעשה שיש בו משום מלאכה אחרת, בדין הנופח בכלי זכוכית, מ"ט לא חשיב בונה, בדברי רש"י ע"ד ב' בתנורא וחביתא.

ז. ע"ה ב' הצר צורה בכלי כו' חייב משום מב"פ, תיפול"ל משום כותב, בדברי הרמב"ם דצר צורה תולדה דכותב, וכ"ה בירר', ואפשר דקמ"ל בשרטוטין וכיו"ב שאינה חשובה צורה מצד עצמה, אלא שהכלי מתייפה ע"ז, ואם נימא דבמב"פ חייב על כל משהו, א"כ י"ל דהחידוש דחייב אף משום מב"פ, אבל העיקר נראה דבמב"פ בעינן שיעור שהכלי נשלם בזה, וצורה כ"ש דקתני היינו צורה שיש בה יפוי, אלא שלא השלים לצור כל הכלי או כל חפצו, ובסוגית הגמ' ק"ג ב' בזה ובתו' שם.

ת. ק"ב ב' מתני' רשב"ג אומר אף המכה בקורנס כו' ובסוגית הגמ' ק"ג א' בזה.

ובמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דאתיא דרו"ש
אף אי אין בנין בכלים.

כת. ביצה י"א ב' בסוגיא דהחזרת תריסין, ובמלחמות
ורשב"א שם.

כו. ערובין ק"ב ב' מחזירין ציר התחתון כו' כל
הסוגיא.

כו. שבת קכ"ב ב' ת"ר דלת של שידה כו' לשון
נוטלין מתפרש באינו תקוע. שם בשלמא לול
ש"ת קסבר כו' אם זה קאי למסקנא, וברי"ף ורמב"ם
בזה, שם גזירה שמא יתקע, באיזה חיבור ציר מיירי,
ואם יש איסור להרכיב דלת כעין שלנו על ציריה
בכלים.

כת. בדברי מרן זללה"ה דרפוי במחובר חייב, היינו
דוקא בדרכו בכך, אבל בדרכו בתקיעה פטור,
ובעשוי כך כדי שיוכל להתפרק, ובמקל שבארון
הקדש, ובפקק שבכורים.

כט. מ"ב סי' שי"ג ס"ק ל"ח ל"ט.

ל. בדין כוסות שחיבורן הקבוע ע"י הברגה, למה לא
יתחייב משום מב"פ, ובדעת השו"ע והרמ"א
במטה רפויה.

לא. קל"ח ב' כירה שנשמטה אחת מירכותי, בפרש"י
ור"ח, ואם גזרי' בכל הכלים כן.

לב. במסמור התקוע ומוסיף לדחקו אם יש בזה חיוב,
ובדין מסמור הכפוף שעשוי לנעול בו את הדלת,
אם מותר לנעול בו כשעשוי בהברגה, ועם הנעילה
נתקע יותר. כמה ציונים ודינים.

סימן לו

במלאכת כותב

א. פסחים ל"ז א' ת"ר יוצאין בפת נקיה כו' ביאור
ענין סריקים המצויירין. - כיצד מותר לאכלן
ביו"ט. - בדברי המרדכי על עוגות התינוקות. - בדין
לשבור עוגה שכתוב עליה אותיות. - נמצינו למדין
חילוקים בצורות שבעוגות.

יד. שם בגמ' דרך בנין בכך, אם הכונה בנין בתים
או מלאכת בונה, ולהסוברים דאין בנין בכלים
כלל, ע"כ דר"ל בנין דבתים.

טו. תוד"ה לול, ביאור דבריהם כמ"ש מהרש"ל
דשמואל מודה שפיר לסוגיא דלק', ולפ"ז פשוט
דלא ידעינן מציעתא מאינך, צ"ב בצריכותא שבגמ'.
בשיטת הרא"ש להלכה.

טז. שם בגמ' והאנן תנן כו', בדין חק קפיזא אם
חיובו משום בונה. בסדר המשנה.

יז. מ"ז א' מהו להחזיר כו', סוגיא זו נשנית הכא
משום מנורה של חוליות. לכאור' אפשר לפרש דכל
שהוא של פרקים דינו כרפוי, כיון שאין לחוש שמא
יתקע, וניחא טפי סתמות הסוגיא, ובמה דנקט הרמב"ן
במלחמות דאין בנין בכלים אפי' תקע.

יח. ברמב"ן פי' דרפוי היינו שאינו מחזירו כ"צ, אבל
לא בחלקים העשויים ברפיון, עוד בביאור הסוגיא
ע"פ מש"כ בס"ק י"ז, ובטעמא דמייאנו הראשונים ז"ל
בזה.

יט. ביאור הסוגיא לשיטת הרמב"ן, ובדין מכנים רפוי
כשאפשר להדק.

כ. ביאור שיטת תו' דלדידהו נמי איכא ג' חילוקים,
ובביאור דברי הטור שהם כדעת תו'.

כא. ביאור דברי הבי"ס שי"ג בכ"ז.

כב. מ"ה ב' ר"א ור"א איקלעו כו', ר"א לא ס"ל
כר"א. מ"ו א' כעין של חוליות, אפשר דר"ל
שיש בה קנים קבועים, ויש בה בליטות להוסיף קנים
של חוליות, ולכך גזרי', אפשר דמנורה של חוליות
ניטלת בשתי ידיים כדי שלא יפלו החוליות, ובמאירי
בזה.

כג. ביצה כ"ב א' מאי קעביד כו' משמע דמפרש
זקיפה כפשוטה, ובשיטות הראשונים ז"ל בזה,
ובדברי הרמב"ם והרשב"א דביו"ט מקילינן טפי.

כד. עוד בסוגיא דשבת לפי' הרי"ף והרמב"ן ולמה
לא הוזכר בגמ' בנין בכלים, ובשיטת החולקים,

ב. ספר שכתוב אותיות על חודי הדפים. - דף שנקרע ורוצה לקרב הדפים. - בגדים שנשלמת הצורה ע"י סגירתן. - ע"י ס"י מ"ה ס"ק כ"א.

ג. בפלוגתא דר"י ורבנן בב' אותיות והם שם אחד. - אם מלאכת כותב היא רק בתיבה שלימה.

ד. ק"ד א' על שני לוחי פנקס.

סימן לו

בדיני מוקצה בגזירת כלים

א. קכ"ג ב' ת"ר בראשונה כו' בדברי תו' דג' כלים לאו בני קיבול, הרי זוהמא ליסטרן בת קיבול - סתימת הדברים שכוסות וקערות היו בגזירה - כוסות וקערות היו מטלטלין רק כשהאוכל בתוכם - כף ומזלג בכלל זוהמא ליסטרן.

ב. קכ"ד א' מתני' ר"נ אומר אין ניטלין כו', ר' נחמיה דברייתא דא"נ אלא לצורך תשמישן מדין מוקצה, ור"נ דמתני' שא"נ אלא לצורך מדין גזירת כלים - בדין כלי שמלאכתו לאיסור לר"נ - בדברי הראשונים בדין כשמל"א לר"נ.

ג. שם מתני' כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך, איך משמע דמתני' בכלי שמלאכתו להיתר - ביאור סדר המשניות, ושמוכח שר"נ אסר בכשמל"א - במה שדקדקו תו' שלר"נ כשמל"א נמי הותר.

ד. שם א"ל רבא כו' לרבא אליבא דר"נ אם צורך מקומו כצורך תשמישו - בדין טלטול כלי שאין ניטל לצו"מ לר"נ - מוקצה מחמת ח"כ לא הותר כלל - בהוכחת הראשונים להיתר כשמל"א לצו"מ לר"נ - יש לחלק בין מדוכה ועלי לשאר כשמל"א.

ה. שם הני קערות היכי מטלטלינן, איך טלטלו הקערות קודם הגזירה.

ו. מנ"ל לרבה דכלי שמלאכתו להיתר אסור מחמה לצל - הא דאביי התיר כשמל"א לצו"מ טפי מכשמל"ה מחמה לצל - משמעות הסוגיא דכשמל"ה לא הותר שלא לצורך כלל - כלים שלא היו בגזירה אם לא נאסרו שלא לצורך.

ז. קכ"ד ב' רב מרי בר רחל הוה לי כו', בי סדיא מהו - ביאור הספק בבי סדיא - החילוק בין כרים וכסתות לבי סדיא - גלית אדעתך דכרבה ס"ל, מה סבר רבא מתחילה - חזי לאורחין מהני רק כשיש צורך בהצלת הכלי - בכשמל"א ל"ש היתר חזי לאורחין - הנידון דוקא במתכוין להציל, אבל במתכוין שיהא מזומן כשיצטרך שרי.

ח. קכ"ג ב' תוד"ה לא, באיסור סידור קנין ומקלות, הא אין שבות במקדש - סידור קנין ומקלות אסרו דוקא במקדש - בפסק הרמב"ם דסידור קנים אין דוחה את השבת.

ט. טלטול כשמל"א לכסות כשמל"א מפני החמה.

י. קכ"ד ב' מר שלא יגנב זהו טלטול שלא לצורך - ביאור הדברים - אם רב סבר כו' נחמיה - מהו שותא - ביאור הדיוק דאיתו ליה שותא לכהנא שדוקא לצו"ג ולא לצו"מ.

יא. ביאור היתר הערמה בכשמל"א מחמה לצל - החילוק בין היתר הערמה בכשמל"א לככר או תינוק.

יב. קכ"ג ב' ביאור קושית אביי ממדוכה - הא דנקט שום לאביי אף שכל צו"ג שרי - לאביי אם יש בה שום מטלטלין אין מתפרש לצו"מ - לרבה דמוקי כר"נ למאי קאמר רשב"ג הרי היא כקערה.

יג. שם הב"ע מחמה לצל בפ"י הרמב"ן שטלטול מדוכה עם שום כקדירה עם בשר - ברו"ה דמדוכה עם שום משום הערמה, וההיתר דוקא בכלים - כשמכוין לטלטול השום אם גם קודם ההיתר מותר - בדעת המתירין כשמל"א ע"י ככר או תינוק.

יד. שם איתיבי' ושזין כו', לאביי מ"ט דב"ש דאסרי עלי לקצב עליו בשר - הא דתנן לקצב עליו בשר קשה לומר דמשום ב"ש ומשום עובדין דחול.

טו. שם ועדיין בידו אחת אין כו'.

טז. קכ"ד א' נגר שיש בראשו גלוסטר רי"א שומטה מן פתח זה כו', היינו הוצאת הנגר מהפתח -

סימן לח

בדין בסיס לדבר האסור

א. בשיטת רש"י בדיני בסיס (א) כיסה הקדירה במקצה מתי יש כאן משום בסיס ומתי לא - (ב) ס"ל שאם מגולה מקצת מן ההיתר אין נעשה בסיס אף במניח - (ג) אפשר שכ"ז תלוי בין אם אפשר בניעור או לא, ושכ"ז דוקא למ"ד דטלטול מן הצד שרי - (ד) האם גם במעות שעל הכר סובר כן - יש ליישב עפ"י דעת הר"ן.

ב. במאי דמוכח שכלכלה מלאה פירות אין הפרי התחתון בסיס לפרי שעל גביו - במה שקשה לפי הנ"ל מה בין זה לפגה שטמנה בתבן.

ג. קכ"ג א' אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה, בטעמיהו דרבנן ודר"א בן תדאי בפגה שטמנה בתבן - החילוק בין סוגיין לאבן שע"פ חבית - תוד"ה האי פוגלא בחילוקים בין מניח לשוכח - בדעת תוד"ה אין שטמן נ"א א'.

ד. טעם ההיתר במתני' באבן שע"פ חבית אי משום טלטול מן הצד או מטעם אחר.

ה. בפשוטו יש דברים שגם בשוכח דינו כמניח כנר לשלהבת כיו"ב.

ו. בקושיית הגרעק"א ז"ל מ"ג ב' מ"ט אין המטה של המת כמו כנר או תינוק - החילוק בין הנ"ל לאופנים ששרינן כשההיתר נושא המוקצה - עוד גווני בנידון הנ"ל.

ז. קמ"ב ב' האבן שע"פ החבית כו' בקושיית הגרעק"א ז"ל מ"ט באבן שע"פ חבית אין החבית בסיס לאיסור ולהיתר משום היין שבחבית - בהא דאמרו לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה.

ח. מ"ז א' א"ל ר"ז לר"א ומי אר"י הכי כו', לס"ד דרבי אסי מ"ט סבר שאין המחתה בסיס - הטעם דלא תירצו דמיררי בשוכח - הטעם שסברו בהו"א שהאפר מוקצה ומה נשתנה מסקנא לדעת תו' - טעם היתר כנונא אגב קיטמא - בכנונא אגב קיטמא אין חובת נייעור, וזה עיקר חידושו של רבא - בהא דאוקי

ביאור הפלוגתא בנגר - אם משנת נגר קודם היתר ראשון או אחרון - הא דפליגי אם תוך הפתח כלפנים דוקא ביש בראשו גלוסטרא - במה שהתיר ר"י שומטה מן פתח זה ותולה בחבירו.

י. קכ"ב ב' קורנס של אגוזים כו', בביאור פלוגתת ר"י ורבה, ואם פליגי בכל כשמל"א לצורך גופו - בקושיות אביי - בטעמא דלא אוקי ר"י מתני' כר"ג - מתני' דקנה של זיתים אתיא ככו"ע, ובדין עפר שיחדו לצורך היתר אם מותר לטלטלו שלא לצורך - למה לא אשמיעינן רבותא דקורנס של אגוזים אפי' מחמה לצל שרי - אם אפשר לקיים חזרו והתירו אליבא דהאי תנא - מה הם החידושים שבא התנא להשמיענו בכל הני כלים.

יח. קכ"ג א' הכל מודים, סיכי זיירי ומזורי מייחד להו מקום.

יט. קנ"ז א' דמוקצה מחמת ח"כ אפי' ר"ש מודה.

כ. שבת ל"ה ב' בסוגיא דחזון הכנסת, בהא דנתנו שיעור לחזון הכנסת אם הוא משום הוצאה או משום מוקצה - שם והתניא שופר מיטלטל כו', אם גם כשמותר לטלטל נתנו שיעור, ויישוב הסוגיא לפ"ז - שם כאן ביחיד כאן בציבור - תוד"ה והתניא - ל"ו א' ומאי שופר נמי דקתני חצוצרות - שם תוד"ה הא ר"י.

כא. היתר עודן בידו בגזירת כלים - בראית הגר"א מלולב, ואם יש לחלק בין נטלו בהיתר או באיסור - אם יש חילוק בין כלי לשאר מוקצה - בדין נטל הכלי באיסור ונשתמש בו - נמצינו למידין.

כב. סוכה מ"ב ב' אמאי טלטול בעלמא הוא, בדין מוקצה בלולב - ביו"ט שחל בחול.

כג. בדין סכין של מילה.

כד. קכ"ג א' מחט שניטל חררה או עוקצה.

כה. קכ"ד ב' טלטול משום הוצאה - אבן ועפר שיחדן אם אסורים בגזירת כלים - דינים העולים.

אביי לברייא דשברי פתילה דוקא בגליל אפשר דע"כ צ"ל כן גם בלא דברי רבא - לפי' הרמב"ן שגם למסקנא האפר מוקצה ואפ"ה שרי - חידושא דר' רומנוס שלא אמרין שהשברי עצים עיקר, או שא"צ נייעור בזה - בהא דמשני גבי שירי כוסות דאיסורי הנאה חמירי.

ט. הא דקרטין דבי רבי לא חשיבי, י"ל שהקרטין עצמם אינם מוקצה, אלא שאינם חשובים לעשות המחיתה בסיס לאיסור ולהיתר - האם בסיס לאיסור ולהיתר הוא גם כששניהם שוים - בסוגיין שקיל טפי שא"צ נייעור בעי שההיתר יהיה יותר חשוב - עפ"ז צריך לדון בביאור ההוא דמוכני כשהיא נשמטת מ"ט אסורה מדין בסיס - בדעת הרשב"א וברעת הרמב"ן והר"ן כשהאיסור חשיב טפי - בדברי הטור והמגיד משנה בזה - דעת הרא"ש משמע כהרמב"ן - סיכום הדברים.

י. מ"ד ב' אלא אי איתמר כו', במימרא דרב מיטה שיחדה למעות כו' לא יחדה כו', מנ"ל לגמ' להכניס במימרא דרב גם את דין לא יחדה למעות - במחלוקת הראשונים אי הלכה כרב במיטה שיחדה למעות.

יא. תוד"ה יש, דעת תו' יש לפרש דאפילו נייעור אסור ביש עליה מעות, וברמב"ן והרשב"א דפליגי - בהא דס"ל דמניח באמצע שבת אסור בנייעור - שם ההיא ר"ש כו' בטעמא דר"ש.

יב. תוד"ה הא, בדעת תו' דמוכני באינה נשמטת בשוכה א"צ לנער, ובדברי שאר הראשונים בזה, ולדינא.

יג. קמ"א ב' במתני' נוטל אדם את בנו כו' - שם א"ה כו' אפי' דינר נמי - בטעם ההיתר ביש לו געגועין, ובפרש"י דגעגועין היינו סכנת חולי - במ"ש רש"י דבדינר אסור גם אם התינוק מהלך ברגליו ואוחזו בידו - נפלה האבן מיד התינוק אי שרי להורידו מעליו שיטול האבן - בדינר כשהתינוק מהלך ברגליו.

יד. שם ואמאי תהוי כלכלה בסיס כו' ב' דרכים מ"ט לא תירצו דמירי בשוכה ולא במניח - שם

ונינקטינהו בידים, החילוק בין בבא דהכא לבבא דלקמן דתרומה טהורה עם הטמאה - שם ולינערינהו נעורי, במה שהקשו גם על פירות המיטנפים שיצטרכו נייעור - אם למסקנא בעינן לתרוייהו גם כלכלה מלאה פירות וגם כלכלה פחותה או שזה יישוב חדש - מ"ט שתיק רב ברישא ולא העמידה בפירות המיטנפים.

טו. שם לישדינהו ולינקטינהו - שם יש ראייה דרב ג"כ סובר כר"ח.

טז. בטעמא דלצורך מקומו ועוד גווי מותר לטלטל בלא נייעור - כשע"י הנייעור יהיה הפסד רק למוקצה.

יז. קמ"ב ב' בחילוק בין אוכל מרובה על הפסולת לפסולת מרובה על האוכל לרבנן ולרשב"ג, ובגמ' ביצה בזה - בהא דמשני דאבן שע"פ חבית דמיא לפסולת מרובה על האוכל.

יח. מתני' האבן שע"פ החבית כו', החידוש במתני' שאסור ליטול האבן בידים וכרשב"ג, ומאיזה בבא מוכרח כן - במעות שעל הכר החידוש שיש חובת נייעור - בברייא ונוטל הימנה מה שצריך לו ומחזירו למקומו - מה החידוש בזה - בקושיית הגרע"א מ"ט צריך להשליך האבן מיד במקום שיכול לנער.

יט. נ"א א' טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל כו', בפי' ר"י שבתו' ובהא דהקדירה לא נעשית.

כ. מ"ז א' הנח כו', בטעם דהשלהבת מוקצה - בחילוק בין פתילה לשברי פתילה.

סימן לט

בדין ביטול כלי מהיכנו ובסיס באמצע השבת

א. קכ"ח ב' והא קא מבטל כלי מהיכנו, בטול כלי מהיכנו בהנחת כרים וכסתות תחת הבהמה - ביאור ענין ביטול כלי מהיכנו - באור נוסף בגדר איסור ביטול כלי - טעמא דכלי תחת הנר חשיב ביטול, ולא אמרי' שיכול לנער - מ"ט דניצוצות לא חשיב ביטול כלי, ובדין ביטול לזמן - ביאור תי' הגמ' אמתני' בקורה שנשברה.

ב. קנ"ב ב' והאנן תנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת, בדעת הרמב"ן אם איסור ביטול כלי גם בהנחת כלי שמלאכתו לאיסור - בדעת הרשב"א בהנ"ל - עוד בדברי הרשב"א, ולענין הלכה.

ג. חידושי דר' הונא אינו בדין ביטול כלי, אלא דשרי לטרוח בהצלה - טעם ההיתר דר' הונא אינו משום צעב"ח - האם הוי הפסד מרובה מחמת הכלים או הפסד הבהמה - מ"ט לא משני הכא דצעב"ח דאורייתא וכדלעיל קכ"ח ב' - אפשרות דהכלים עצמם יפסדו אם יניחם כך - ברם בראשונים ז"ל מבואר שאינו כן - ראי' דלא חשיב צעב"ח אלא צער גמור.

ד. ביאור קר' הגמ' והאיכא צעב"ח - קר' הגמ' והאיכא צעב"ח לא דמשו"ה יש להתיר ביטול כלי, אלא היכי עביד הכי - אימת שרי צעב"ח לצורך האדם, וישוב לפי"ז לקר' הר"ן - ביאור הגמ' אליבא דהרמב"ן.

ה. לדעת הרמב"ן אימת דחי צעב"ח ביטול כלי.

ו. בנידון ביטול כלי לשעה - ביאור הסוגיא לפי"ז - צ"ב מהלך הגמ' לפי הרשב"א - טעמא דהכא החמירו בטירחא יותר מביצה דפריקה מחמור הוי עובדין דחול.

ז. יישוב השמטת הרי"ף והרא"ש ברייתא דטבל ועשיות.

ח. בסיס באמצע שבת לדעת תו' - לפ"ז הכל תלוי אם דעתו להסירו בהיתר - ישוב לקר' הגרע"א ז"ל בתו' מ"ד ב' - דעתו להסיר ע"י גוי לא מהני - מבואר דתרתו בעינן - דעתו להסיר ויכול להסיר - תוכן הדברים שנתחדשו בדעת ר"ת - דינים העולים לדעת תו' - בהוכחות לדעת תו', ומה יש לדחות - עוד ראי' שיש בסיס באמצע שבת.

ט. דעת הרז"ה דאין בסיס באמצע שבת - דעת הר"ן במניח בער"ש הוי בסיס בכל גוני, ומניח בשבת רק אם דעתו לכל השבת - וכן דעת הרשב"א - צ"ב הסברא לחלק בין ערב שבת לשבת - בירור דעת

הרמב"ן בבסיס באמצע שבת - האם כל החלטה קובעת דינים או רק אם באמת יש צורך בשהייתו כל השבת - נר שהודלק בשבת וקינה של תרנגולין הוי בסיס לכו"ע - הוכחה ממתני' דכופין את הסל - באור קר' הגמ' מכופין את הסל - יתכן שאין בזה פלוגתא דמותר לטלטלו, וישוב לשון קסבר - נראה דאסור לטלטל הסל גם לצורך גו"מ ומיושב שאין ראי' לדין בסיס.

י. בדין בסיס באמצע שבת אם יש חילוק איזה בסיס.

יא. מ"ב ב' ואם נתנוה מבעוד יום מותר - אם הכל מודים לדין ביטול כלי מהיכנו ולהא דרב יוסף - מ"ב ב' תוד"ה הצלה.

יב. מ"ג א' קסבר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת, בגדר האיסור ואם ה"ה אוכלין - ג' כלים שלא גזרו עליהם אם ניטלין לצורך דבר שאינו ניטל, וביאור כמה סוגיות לפ"ז - להאמור יתכן דר"ה דשרי להביא כרים וכסתות לא פליג אר"י - ר"י אסר אפי' בהפסד מרובה, ומאן דשרי אף בהפסד מועט שרי - בקושית תו' למה לי חם להם מלמטה - לענין הלכה.

יג. מ"ג א' אבל כופה עליה כלי כו' - שם ת"ש פורסין מחצלות כו'.

יד. אם שרי לכתחילה ליתן היתר בכלי ע"מ לטלטל, ובדברי הג"א והגרע"א בזה - בקושית אאמור"ר בהא דאר"ח קמ"ב א' דשקיל לטהורה כו', דהא מבטל כלי מהיכנו, ובדין כלי המיוחד לאיסור ולהיתר אם נעשה בסיס באמצע שבת - כלי שהיה בסיס לאיסור ולהיתר ונטל ההיתר מתוכו, אם שרי להחזירו להיתר הטלטול.

טו. אם יש דין ביטול כלי מהיכנו בלא מוקצה.

טז. בדין ביטול לשעה.

יז. ביצה כ"א ב' משום שיורי כוסות, בטעם איסור טלטול שיורי כוסות - למסקנא מבואר דשרי לטלטל הכוס, ולפ"ז יש לבאר עוד דרך בהו"א - בהא דמשני דחזי לתרנגולין, מ"ט לא חשיב נולד - בגדר דין אין עושין גש"ר לכתחילה.

ו. בדעת התו' דבמניח ע"ד ליטול לא הוי בסיס - בדברי הב"י דבפגה אפי' במניח משום שמועדת לסלקה - אם שרי גם לטלטל במניח ע"מ ליטלו - אם מהני דעתו לסלק ע"י גוי.

ז. אם אדם אוסר חפץ של חבירו משום בסיס - בדברי האו"ז בכמה גווני דיש לדון שהיה רצונו בכך.

ח. אם צורך מקומו חשיב צורך או שהאיסור נטפל להיתר.

ט. בדברי בהגר"א במקור הדין שלא יגע הכלי במוקצה.

י. בדין מיטה וכלי שיחדו למעות, אימת הוי מוקצה לכו"ע, בכמה גווני - בדין כלי שיחדו למעות, לצורך גופו ומקומו - בדין מיטה שיחדה למעות ושכח עליה מעות - בטעמא דיחדה למעות חמיר מכל כשמל"א.

יא. בדין מעות בכיס אימת שנעשה הבגד בסיס - במ"ש הרמ"א דשכח המעות בכיס האם היינו דוקא שכח - בטעם דאסור להכניס ידו להכיס.

יב. בדין מגירה שבשולחן שיש בה מעות - בדברי הח"א שאם יש בה רק איזה פרוטות בטלין לגבי הבגד והשולחן - כשהמגירה מיוחדת לדבר המותר.

יג. שכח הכיס בבגדו - שכח מעות בכיס - סיכום הדברים בדין יחוד למעות והמסתעף.

יד. בסיס לדבר האסור והמותר, אימת אמרינן דבטל ההיתר לאיסור - כשהאיסור משום נולד - כשהאיסור וההיתר שוין.

טו. ביאור איסור בסיס, והיתר שוכח, וכמה דינים לפ"ז - בהא דבסיס לאיסור לא מהני מה שיכול לשמש להיתר.

טז. סיכום הדברים בידינו בסיס.

יז. מי שהוא איסטניס אם מותר לטלטל נר דולק - בטעמא דאין לסמוך לטלטל נר ע"י הנחת לחם -

יח. קמ"ג א' מתני' מעבירין כו', מתני' דמעבירין מעל השלחן פירורין כו' שמעון, והאם נחשב מחלוקת ואחר כך סתם - האם חומרי דאמוראי בגרעינין היינו משום שחששו לדעת ר"י, או דאף לר"ש יש להחמיר בזה - האם שמואל היה מניח הכר על הגרעינין או להיפך - אי שרי שמואל אף במוקצה גמור - שכח כיסו והי' עליו ככר מערב שבת - אם יש ללמוד מדשמואל ורבה לכל טצדקי לטלטול המוקצה - בדעת הרא"ש בתשו' ובפסקים - במ"ש לעיל בטעמא דלא הגביהו שמואל ורבה הטבלא אלא הפת.

יט. קמ"ב ב' לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד - שם אי לאו דאדם חשוב אנא כו'.

כ. קמ"א א' מתני', בבאור מתני' דהקש שע"ג המטה, ואם הותר גם כשכוונתו לפזר הקש על המטה - באור דעת הרא"ש בשריוותא דטלטול מן הצד - מה נחשב טלטול מן הצד - בדברי הרמב"ן דטלטול ע"י ראשו הוי כמנענעו בגופו - להלכה אימת שרי טלטול בגופו ושאר איבריו.

כא. בהיתר כיבוד הבית וניקוי השולחן.

סימן מ

הערות ע"ס השו"ע - סי' ש"ט ש"י

א. בידינו נוטל בנו והאבן בידו - נמצינו למידין.

ב. כלכלה נקובה וסתמה באבן בדברי המג"א דמיירי בהדקה.

ג. כלכלה מלאה פירות והאבן בתוכה, אימת צריך לנער.

ד. המגביה חבית שתפול האבן, האם עדיף מכל טלטול מן הצד - כשמטלטל עד מקום שירצה להניח האבן - כשיש יין בתוך החבית - מוקצה המונח על ההיתר בדרך אקראי - בדברי הפמ"ג דרק חלק המפה שתחת הנרות נעשה בסיס - בקושיית הגרע"א על ראית המג"א מכנונא.

ה. בדין שוכח בדבר המיוחד לכך.

דדלף הוי גרף, הרשב"א ועוד ראשונים פ"י שאביי נתן כלי תחת הדלף, והי' אסור לשפוך ולשנות רק בהיתר דגרף, ולמדו כן מדס"ד בדדלף שאינו ראוי ג"כ מותר.

ד. שם בי ריחיא דאביי דלוף, למה לא הניח כלים לקבל הדלף, שם דלהוי כגש"ר ואפקיה פ"י לריחים, וכן פרש"י והרבה ראשונים, ובדברי הרמב"ם דריחים הוי כלי שמלאכתו לאיסור, ולכאורה ראוי להתיר טפי מגש"ר, ובדברי אאמו"ר הכ"מ בכ"ז, והעיקר נראה דריחים דהכא הי' מוקצה גמור.

ה. לפרש"י המאיסות לדור אצל הריחים, אבל דלף בבית אינו כגרף, ואין שום סמך בגמ' לחדש דמים ע"ג קרקע דינם כגש"ר, בפ"י ר"ח שהוצרך להיתר גרף להוציא הכלי עם הדלף המאוס, בפ"י תו' והרשב"א שהגרף הוא לכלוך הקרקע, צ"ע ברא"ה שפי' כרש"י ואפקיה לריחים, ואפ"ה נקט דהוי הדלף בדין גרף, בדברי הב"י דפשוטות המשנה שמותר להניח כלי תחת הדלף בכל מקום, ובדין דלף שאינו ראוי שגורם מאיסות, בשו"ע סי' של"ח ס"ח בדין לקבל דלף המאוס, ובדין מים שיש בהם רוח רעה.

ו. שו"ע סי' של"ה ס"ד בדין תירוש שזב בבית, אם חשיב כגש"ר, ואם יש ריח קשה מתסיסת היין.

ז. שם יתיב אביי כו' בחילוק הגרסאות אם שאל את רבה או דן בעצמו, שם וכי עושין גש"ר לכתחלה, בסברא אין קולא במה שמביא עצמו אל הגרף, וע"כ דבמקום הפסד הקילו, שגרם לטלטל בהיתר, אבל לא עבר על מוקצה, וכן מתפרש סתמות הגמ' שאין כאן טעם מחודש להתיר, שם אדהכי נפל בי ריחיא פ"י כל הבית.

ח. ביצה כ"א ב' משום שיורי כוסות, מבואר כאן שאע"פ שעבר ועשאן לכתחלה מותר לטלטלן, והא דשיורי כוסות הוו גרף זהו חידוש טפי מקערות, ומשמע שאפי' בלא יין אין מזמנין אותו, שם הכא איסוה"נ נינהו, ואיסורו חושבו, שם א"ל ר"א מדפתי כו' יש לעי' איך הבין טעם האיסור, א"ל וכי עושין כו', לענין הלכה דלא קי"ל כראב"י מ"ט שרי, בדברי המ"א ומרן ז"ל בזה, ובדין שיורי כוסות של נכרי שלא שרה בהן פתו.

נר שהדליקו בשבת, כשלא כבה - בהדליק בע"ש לצורך חולה - המדליק נר בשוגג האם הוא כשוכח.

ית. במ"ש המ"א להתיר טלטול הנר ע"י גוי הואיל ואפשר ע"י טלטול מן הצד - בביאור איסור טלטול מן הצד לצורך דבר האסור - לענין הלכה לענין טלטול נר ע"י גוי - במ"ש המ"ב דאחורי ידיו חשיב טלטול מן הצד, ואם מותר להזיז ע"י קנה.

סימן מא

בהיתר מוקצה בגרף ועביט

א. ביצה ל"ו ב' אמר שמואל גש"ר כו', כבוד הבריות דוחה איסור דרבנן, אבל כאן התיירו יותר מזה, כדחזינן בשיורי כוסות וקערות, והענין שמתחלה לא גזרו על גרף דין מוקצה כשגורם מיאוס, ולכן הקילו ולא חייבוהו להשתדל למנוע טלולו, ויש עוד טעם להתיר גרף שאין כונתו למוקצה רק לטהר מקומו.

ב. שם וכשהוא מחזירו כו', אפשר שתיקנו כן כדי להרשות הבאתו לבית שלא לצורך שימוש כעת, דכיון שגרף מותר לסלקו מן הבית, אין ראוי להחזירו לבית, וזה נראה משונה שמוציאו ומיד מחזירו, ואמנם הגרף בלא הרעי אינו מאוס כ"כ, אבל גם גרף לחודיה שרי להוציאו מן הבית, וממילא אין ראוי להחזירו מיד, שזה כסותר את היתר הוצאתו, בדברי הראשונים ז"ל מ"ט התיירו להכניסו ע"י מים, בדברי מרן זללה"ה שזו גזירה בתראה ובמ"ש אאמו"ר הכ"מ בזה, בטעמא דס"ד דהמנא של הרעי גורם היתר אע"פ שהוא עצמו גרף, בקושיית מרן למה הגרף מוצקה, בדין נטילת עביט בלא מים, ובהיתר של עודן בידו, בשיעור המים שנותנין לתוכו, ובדין עביט של מתכת, ושל פלסטיק, ובביהכ"ס דידן אם יש היתר לסלק עביט משם, שם סבור מינה אגב מנא כו', הדיוק מלישניה דשמואל, למה לא הביאו רא"י מבי ריחיא, למה במקדש כופין פסכתו על השרץ.

ג. שם ונותנין כלי תחת הדלף בשבת תנא אם נתמלא כו', מ"ט ס"ד לאיסור, ובדברי הראשונים דבעינן להיתר של גרף, ואם יש לאסור משום טירחה, בקושיית הרשב"א ממשילין דלא שרינן, ובמה שתיירץ

ט. שבת קמ"ג א' ר' הברד"ר עב"ד להו כגש"ר, וי"ל טעמו מפני שאינו עושה דבר מחודש.

י. שבת קכ"א א' מתני' ועל צואה של קטן, יש לעי' מ"ט ס"ד לאיסור, יש לעי' למה לא שנה בהדיא מפני הקטן, שם ב' א"ל אבין שטיא כו', למה הביא ד"ז בגמ', שם והלא היא עצמה מוכנת לכלבים, פי' דוקא צואה של קטן שאינה מסרחת, שם והתניא נהרות המושכין כו' בחילוק שבין זה לקליפות ועצמות, שם ותיפול' דהוי גרף כו' מכאן זהו לשון הגמ', בירושלמי בביאור המשנה.

יא. גרסת הרי"ף והגאונים כפי מ"ש בחדושי הר"ן צ"ב, אבל בחשובת הגאונים נתגלה הענין, דאבין ביאר לבנו של קטן כפשוטו, ולא ידע לפרש מפני הקטן, וזהו עיקר מה שחידש לו רחב"ר, ואמר תרנגולין רק לחדד הענין דקטן דקטני מפני הקטן קאמר, ולפי"ז מתיישב הכל.

יב. בביצה ח' ב' מבואר שאסור לטלטל עפר לכסות גרף, ומה הדין בסילוק עפר ומוקצה מהגרף כדי להשתמש בו.

סימן מב

בדיני פקק החלון ונגר

א. שבת קכ"ו א' בין קשור וכו' ולימא מר כו' ובסוגיא דעירובין ק"ב א', ביאור הצד שטעם המ"ד דבעינן קשור ולא תלוי הוא משום מוקצה ולא משום בונה ועי' סק"ה.

ב. ביאור ע"ס הגמ' לדרך הזו שהטעם משום מוקצה, - לר' אליעזר שצריך קשור ותלוי האם צריך שיהי' גבוה מן הארץ, - למ"ד דבעינן תורת כלי האם בכל מילי או רק במשמש עם הקרקע, ועי' סק"ג ה', וברש"י ותוס' מהו תורת כלי.

ג. שם ב' אריב"ש כו' והוא שיש תורת כלי עליהן כו', בדיני תורת כלי בכיסוי שהותקן ומשמש לכיסוי, ועוד בדין כיסוי שאינו משמש עם הקרקע וביישוב המימרות דשמואל ודר"י, - ובכיסוי שיש לו בו אחיזה ואין בו תורת כלי, - וכמה אופנים של כיסוי המצויים כיום.

ד. עירובין ק"א ב' מתני' נגר שיש בראשו כו', האם המחלוקת רק על לנעול בו או גם על לטלטלו, ואם גרסינן ר' אליעזר או ר' אליעזר, ובביאור המחלוקת במתני' - שם בניטל באגדו כו"ע לא פליגי ובתוס', והאם מועיל גלוסטרא באינו קשור כלל, ובספק הגמ' עשה לו בית יד מהו, שבת קכ"ד בפלוגתא דר' יהושע ורק טרפון.

ה. בנידון הנ"ל סק"א ב', שוב יותר מתיישב כהצד שהטעם משום מיחזי כבונה וביאור הסוגי' לפ"ז.

ו. עירובין ק"ב א' ע"ס הגמ', - שם הלכה כר"י בנגר, שני אפשרויות מה באו לומר בנגרר לאפוקי מאי, - שם והוא שקשור בדלת כו', מעלת קשור בדלת ומעלת ניטל באגדו, - בעי' ר"ז נרמז מהו, בפרש"י ובפירוש תו' שבת קכ"ו ב', ודעת הפוסקים בזה, - שם עשה לו בית יד, - שם ההוא שריתא כו' ההיא אסיתא כו'.

ז. הערות בשו"ע סי' שי"ג ס"א ובמ"ב וביה"ל שם.

ח. עירובין ק"א א' מתני' דלת שבמוקצה כו', ב' צדדים בביאור גבוהים מן הארץ, - האם דלת שבמוקצה דוקא או כל דלת מיירי, ובטוש"ע בזה.

ט. שם בבביתא ורמינהו דלת הנגררת קנקן הנגרר כו', שם אביי אמר בשיש להם ציר, רבא אמר כו', - האם הציר הוא בדלת או במזוזות, ובטעם דבעינן ציר, - ובהמשך הגמ' ובבביתא ת"ר סוכי קוצים כו'.

י. שם תני ר"ח דלת אלמנה הנגררת כו', אי דלת אלמנה חמירא דוקא במוקצה או גם בחצר, - שם אר"י האי מדורתא כו', מ"ט שייכא האי מימרא לסוגיין.

סימן מג

בדיני אהל

א. עירובין צ"ד א' אהדרינהו רב לאפי' כו', בעובדא דרו"ש עירובין צ"ד א' אי קפידת שמואל הי' על אה"ל הסדין או על עשיית המחיצה, וביאור בהא דא"ש שקולו המיני' כו'.

יב. שם ואין מקיפין ב' חביות לשפות עליהן את הקדירה, אי האיסור בהקפת החביות או בשפיתת הקדירה - שם גמ' האי מדורתא כו' באור הסוגיא.

יג. שבת מ"ג ב' חם להם מלמעלה כו' בפלוגתא הראשונים ז"ל אם האיסור מדין אהל או מדין אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל.

יד. בנעשה לצל אם יש בו היתר דמלמעלה למטה.

טו. שבת קל"ז ב' בסוגיא דמשמרת, בבירור המציאות ובפי' מיתוח.

טז. שם בגמ' השתא ר"א אוסופי אהל עראי כו', בדמיון פקק למשמרת ובכל הסוגיא.

יז. שם אר"י תלה חייב חטאת כו', בדעת ר"י דבתלית משמרת יש חיוב חטאת ובמאי דפליג עלי' אביי.

יח. בדין צריך לאויר שתחתיו.

יט. קל"ט ב' מערים אדם על המשמרת לתלות בה רימונים ותולה בה שמרים.

כ. שם מסננין את היין כו' אם הנדון מדין אהל או מדין בורר.

כא. שם האי פרונקא כו' בפלו' הראשונים באיסור פרונקא אכולי' כובא אם הוא מדין אהל או בורר.

כב. קל"ח ב' גוד בכיסנא כו', בסוגית הגמ' ובפלו' הראשונים בחילוק בין אדם א' לב' ב"א.

כג. עוד בדין צריך לאויר שתחתיו (ע"ל סקי"ח) ובדין מיטה - אם יש חילוק בין נטית האהל לסתירתו.

כד. בהא דאם טלטל המחיצות ממקום למקום חשיב כאילו עשאן.

כה. הערות ע"ס המ"ב.

כו. בדין להעמיד חופה - תלוי מצד א' אם מותר לתלותו בצד השני.

כז. קל"ח ב' האי סינאא כו'.

ב. שבת קכ"ה ב' רש"י ד"ה שאין עושין אהל עראי כו', בעיקר דין אהל אי הוה דוקא מלמעלה או אפי' במחיצות, ובההיא דפקק החלון - סוכה כ"ז ב' מעשה בר"א ששבת כו', באור הגמ' שהנדון אם בכל גונא אסור להוסיף על אהל קבע או"ד דדבר שהוא עראי לגמרי שרי - בהא דר"א דלא אמר דבר שאל שמע מפי רבו, באור בזה.

ג. עירובין מ"ד א' הערות ע"ס הגמ'.

ד. בדין עשיית מחיצה בפני הנר מפני דבר אחר, ובדין מחיצה אחת המתרת.

ה. שם ב' כאן לדעת כו', באיסור עשיית מחיצה של בנ"א על מי האיסור, ושאר פרטי דינים בזה.

ו. סוכה ט"ז ב' פירסו ס"ד כו', להוסיף במחיצה המתרת כשיש טפח קיים אף כשאותו הטפח אינו מתיר כלום.

ז. מחיצה המתרת במחובר לקרקע - לצורך מצוה - סתירה במחיצה המתרת - עשיית מחיצה המתרת ע"י הסובר דבלא"ה נמי שרי.

ח. עירובין ק"ב א' הני כיפי דארבא כו', בדין להוסיף על אהל טפח, מה דרגת האהל הנצרך - להוסיף על אהל שנעשה בשבת.

ט. בכילה שאין בגגה טפח, באור הציור - במה שנסתפקו לעיל בדין תוספת על אהל שנעשה בשבת.

י. שם גמ' זיל כרוך בודיא כו', אם הכירה מצטרפת לשיעור טפח להחשיב השאר תוספת - להעביר הטפח ממקום למקום - היכא דיש טפח מאתמול אי מותר להמשיך האהל ממקו"א.

יא. ביצה ל"ב ב' אבנים של בית הכסא, אם התיירו עשיית אהל משום כבודו - מפני מה הי' ראוי לאסור באבנים של ביהכ"ס [שהוצרכו להתיר מפני כבודו] - בהאי שריותא אי דוקא ביו"ט או אפי' בשבת.

כת. קל"ח ב' וילון מותר לנטותו כו' - שם ולא אמרן אלא שאין בשיפועה טפח כו'.

כט. קל"ח א' טלית כפולה כו', בשיטות הראשונים בזה.

ל. קל"ח א' בעא מיני ר"כ מרב כילה מהו כו', כל הסוגיא.

לא. קל"ח א' אהלי קבע כו', איזהו אהל קבע שחייב עליו - בדברי התה"ד בדין תליית וילון, ובחילוק שבין גג למחיצה.

סימן מד

בסחיטת פירות ובדין חולב

א. קמ"ה א' גופא כבשים שסחטן כו' כל הסוגיא, יסוד החילוקים בסחיטה משום שהנידון לפרק עיקר האוכל מפסולתו ולא הוצאת משקין מאוכל. - מ"ט שרו מעשה שבשינוי הכונה חייבין עליו חטאת.

ב. בדין סחיטת כבשים לקדירה לר' יוחנן, שם מיתיבי סוחטין כבשים כו', כל הסוגיא, מ"ט מי כבשים אין דינם כמשקין כשהם בלועים. - הסוחט לצורך מוצ"ש יש בזה משום מלאכה, ונפ"מ בזה.

ג. שם ארחב"א אמר רב דבר תורה אינו חייב כו', רב נתכוין לאפוקי אף כבשים ושלקות, אבל הא דתני דב"מ, ר"י יפרש דלא מפקא כבשים ושלקות. - יין רימונים הבלוע בבגד או בכבשים נידון כמשקין, אבל ברימונים גופיהו אינו נידון אלא כזיעה.

ד. קמ"ד ב' א"ל רבא לר"נ כו' אלא היינו טעמא כדר"ח שם ה"נ כיון דאחשביניהו כו', ביאור שיטת רב נחמן. - פשטות הברייתא דבפגעין ופרישין לא מהני אחשביניהו, והביאור לפ"ז. - ביאור הא דאר"נ הלכה מכלל דפליגי.

ה. קמ"ד ב' ארי"א א"ש סוחט אדם אשכול כו', לתוך קערה אסור אף שדעתו ליתן אח"כ אוכל. - בפשטות לתוך קערה הוא אסור דאורייתא. - ענבים שנתנן בתבשיל פשיטא שרשאי לרסקן עם התבשיל.

ו. שם אר"ח מדברי רבינו נלמד חולב אדם כו', ר"ח קמ"ל דחלב שבדד אינו כמשקה. - בפשוטו כל חלב נידון כן דכל שבלוע בדדים הוי כאוכל. - לכאור' גם במתה איכא דין סחיטה. - יש לעיין מהיכן הדיוק דמשקה הבא לאוכל כאוכל.

ז. שם מתיב רמב"ח זב שחלב כו', שם בטיפה המלוכלכת כו', ובכריתות י"ג א', ביאור התיובתא דרמב"ח. - בפירוש טיפה המלוכלכת. - בטיפה הנשארת ע"פ הדר.

ח. קמ"ה א' המחליק בענבים כו' ובמשקה הבא לאוכל שם ארהבדרי"י כו' שם ושדג לצירו כו', המחליק בענבים קאי אעגול דבילה דתנן שם ברישא. - אמר ר"פ דכו"ע כו' בביאור ב' הגירסאות. - בבהא דלא אמרו דר"י ורבנן אזדו לטעמייהו. - לכאור' רהבדרי"י ל"פ אר"פ, ואפשר דובפלוגתא לאו מד' ר"פ הוא. - מתבאר דקערה וכוס שוין.

ט. בכריתות י"ג א' בחלב שנטף שלא לרצון, הא דחלב האשה צריך הכשר נראה לפרש דאע"פ שהוא משקה צ' שיהא תחילתו לרצון.

י. שבת צ"ה א' בדין חולב לרבנן, ובכתובות ס' א' בדיני יונק, רבנן פליגי גם בחולב וכו', ולפ"ז יל"ב הגמ' בכתובות ס' א'.

יא. בביאור החילוק בין חולב לדש, ובסוחט מבגד, ובהיתר יניקה מבהמה ביו"ט, חילוק יסודי בין חולב לדש. - ולפ"ז מיושב הא דלא ידע רנב"ג חולב משום מאי חייב. - ולפ"ז יש לדון בסוחט בגד. - בדין חליבה באשה.

סימן מה

בדיני פתיחת כלים בנקב ובקריעה

א. קמ"ו א' שובר אדם את החבית כו' רישא איירי בפתח גדול אלא שמקלקל שהי' לו לפתוח המגופה, ודינא דנוקבין מייירי במתקן דנקב קטן נוח יותר לשמוש דלהוציא, ומייירי אף בנקב ששייך להכניס אלא שאין מקום הנקב נאות לשימוש זה, ובעיא דבורטיא שייכא לדין הסיפא.

יא. מ"ח א' פותח בית הצואר, בדברי רש"י דחיובו משום מב"פ, ומ"ט לא מיחייב משום קובע, בדברי הרמב"ן והריטב"א מכות ג' ב', שם א"ל זה חיבור כו' במה שונה בית הצואר ממגופה ואיזה חילוק הוא הקובע דחשיב חיבור, בדברי הריטב"א שסוגר עם בגד אחר, ובטעמא דחשיב חיבור, בטעם הפוסקים שמתירין לפתוח בית הצואר שהי' פתוח ותפרו, ואם אפשר להקל כותיהו, בדברי הפוסקים סי' שי"ז ס"ג בדין תפירה שאש"ק.

יב. קמ"ו א' אמר רבה ד"ת כל פתח שאינו עשוי כו' בטעמא דמילתא, ואיך הדין אם נשלם תיקון הכלי עי"ז, ומ"ט ל"ג שירחיב הנקב הזה, בדין עושה נקב בבית להוציא המים.

יג. בדין קופסאות שימורים שאין פותחין במקום החיבור, אם צריך להגיע בזה לדין פותח בית הצואר, ובדין עור שע"פ חבית שהדרך לקרעו, בשקיות ניילון שמדביקים שפתותיהן בדבק, ובסוגרין גם מלמטה בדבק, ובסוגרין ע"י חום והיתוך שחזרו כגוף אחד.

יד. בדין נקב בקופסא אטומה שאפשר להכניס בתוכו אבל אם הי' דעתו להכניס הי' מרחיבו יותר, בדין הכנסת אויר כדי להוציא המשקה אם חשיב עשוי להכניס, ובשקיות חלב שמכניסין אויר כדי להרחיב השקית, בדברי מרן ז"ל בנקב אחד לאויר והשני להוציא, בשקיות סוכר שמכניסין הכף להוציא, אי חשיב עשוי להכניס.

טו. בדין נקב שעשוי רק להוציא אם גזרו במקלקל, ובדין נקב כזה בגוף אטום.

טז. בדין עושה תיקון דרך קלקול, כגון פותח בית הצואר ע"י שקורע בגוף הבגד, אבל כונתו לצורך לבישה, נראה דתלוי לפי הענין אם בטלה דעתו, במה יש ההיתר של קריעת חותלות, הכלל דכשכונתו למלאכה רק עושה דרך קלקול בשביל ליפטר מחיוב שבת, זהו איסור מקלקל, אבל כשיכול לעשותו כדרכו בהיתר, וקורע דרך קלקול, בזה אם הכלי נטפל לאוכל, מותר, ובדין מגופה הנברגת לענין לנוקבה.

ב. במש"פ רש"י דאין במקלקל שום איסור, ר"ל מקלקל דכלים, דאין דין מקלקל למלאכת מב"פ, דרך מפני חשיבות ההשלמה הוא מלאכה, משא"כ בקורע וסותר שעושה אותה מלאכה, ובטעמא דשרינן באינו מתכוין, משום דלא שייך לייחס לשבירה שם תיקון אם לא במתכון לכך, וכסברת המ"מ, בדברי הרשב"א והר"ן שפי' מקלקל דרש"י במלאכת עשיית פתח, ובמש"פ רש"י דמתכוין לעשות כלי היינו במעשה אחר, בדעת תו' דאף לרבנן איסור לשבור משום דבמתכון לעשות כלי חייב, והיינו משום דמפרשי כפרש"י, ובדעת הרשב"א והר"ן בזה.

ג. ביצה ל"ג ב' כי תניא ההיא במוסתקי, ביישוב הגמ' לפירוש תו', ובביאור ענין מוסתקי, ובפר"ח בזה, ובפלוגתת רש"י ותו' בדין מוסתקי, ביישוב סוגיא דשבת לפי' תו'.

ד. בנדון אם כל שיש בעשייתו משום בנין בכלים יש בסתירתו משום סותר בכלים, בדעת הראשונים ז"ל בזה, ומ"ט שרי לשבור את החבית למ"ד יש בנין בכלים.

ה. כמה שהעתיקו תו' מן היר' דמגדל של עץ שרי לשבור, וזה קשה להיר' לשיטתו דיש בנין בכלים, ובביאור שיטת היר', ובדין חותמות שבכלים.

ו. מ"ש חותמות שבכלים מחותמות שבקרקע למ"ד יש בנין בכלים, ואפשר דמ"מ בקרקע קביע טפי, ובטעמא דשרי להתיר חותמות שבקרקע.

ז. ערובין ל"ד ב' ואמאי הוא במקו"א כו' בק' תו' מ"ט פשיטא לי' טפי לאיסור, בדברי הרשב"א דמגדל דמ"ס חשיב כלי, וראיות לזה, ומסקנת הסוגיא.

ח. שם ל"ה א' בתו' ומכאן מדקדק ר"י דחותמות כו' הדיוק מדהזכירו מיתנא, ועוד בביאור הסוגיא שם.

ט. טור סי' שי"ד בפלוגתת ר"פ והר"י מקינון, ובדעת הרא"ש, בדברי המ"א סק"ו, ובאחרונים שם בדין הסרת צירים.

י. שם מ"א ס"ק י"ג, י"ד, שם בשו"ע ס"א שסתם כדעת תו', ובנפ"מ מזה למעשה.

יז. בדין פתיחת מגופה הנברגת, ובדין לנקוב המגופה להוציא המשקה דרך הנקב, ובדין טס דק ממתכת שעל קופסאות.

יח. העתק בענין שקיות חלב.

יט. בדין חיתולים שמדביקים אותם כעין מכנסים, אם מותר לקרוע הדיבוק, ובדין הדבקתן, בדין סרט שנדבק לבגד דאינו חיבור.

כ. בביאור מלאכת קורע ומחתך.

כא. ביסוד מלאכת מוחק, דהעברת קולמוס אינה מענין המלאכה כלל, ובדברי הבה"ל בזה, ועיקר המלאכה תיקון הקלף מטפות דיו, ואין שום נפ"מ אם הדין בצורת אות או לא, אבל קשה לפ"ז מה שדנו בשבירת עוגה ובפתיחת דפי הספר, וצ"ע, ובמה שבו לעין תרופות שיש עליהם אותיות ואין חוששין משום מוחק.

כב. בדין המדבק ניירות ושיעורו, ובקריעת איגרת ומעטפה, ובקריעת סימן שמהדק הכובס לבגד.

כג. במ"ש מרן ז"ל דחוטין המחוברין לבית יש בהם משום בונה, אע"פ שגם בזמן סתירתן, הם מחוברים, ובעיקר הדבר דכלי מחובר יש בו משום בונה.

כד. בהבנת ענין בונה שיש בחיבור חוטי החשמל, ואם יש חיוב כשאין זרם, וכמה פרטים בנידון זה ובנידון כפתור שבמקרר.

סימן מז

בדיני שטרי הדיוטות

א. ק"נ א' ודיבור מי אסיר כו' ביאור קושית הגמ' ודיבור מי אסיר - בגדרי ההיתר של חפצי שמים - יש להוכיח מכאן מקור איסור מקח וממכר - האם הותרו שטרי הדיוטות של דבר מצוה.

ב. בדין אגרות שלום ובעיקר גזירת שטרי הדיוטות - למה אסרו בכתב שתחת דיוקנאות הכותל, אם גודא בשטרא לא מיחלף - בהתעסקות בשטרותיו יש

איסור נוסף - בביאור איסור כתב שתחת הצורה, ואם יש ללמוד מזה לאגרת שלו' - בדין ציורים שברש"י ותו', ועיין במפות, וברשימת ספרים - הסתכלות בצורה ודיוקני.

ג. בדין ספרי חכמה - קריאה בדברי הימים - קריאה בהרהור.

ד. באיסור "ודבר דבר" - "מעשות דרכיך" - בדין פסיעה גסה.

ה. בדין חשבונות של מצוה, ועוד בדין שטרי הדיוטות של מצוה - בדין סעודת שבת וסעודות חתן אם חשובות של מצוה - יש לחלק דין שטרי הדיוטות של מצוה, לכל שטרי מצוה.

ו. במה שהתיר המג"א בשמש דליכא חשש שמא ימחק - רשימת פרפרותיו לסעודה, ורשימת העליות, והזמנות לשמחה - קריאה כמתעסק בעלמא.

ז. שבת קט"ז ב' ושמואל דאמר כו' נחמיה

ח. שם תוד"ה וכ"ש

סימן מז

בדין רפואה בשבת

א. קכ"ט א' כדר"ע בדר"ע כל צרכי חולה כו', איזה שבותים התירו לחולה שאב"ס - בדברי הראשונים ז"ל בדין רפואה בחולה שאב"ס ואם מיירי במכה או אף בחולי כל הגוף.

ב. קל"ד א' יין ושמן חזי נמי בשבת לחולה, טריפת יין ושמן שבת ויו"ט - קל"ד א' מ"ש כמון ביו"ט דחזי לקדירה כו', ובדין שבות לחולה שאב"ס - בדין חולה שצריך טריפה מרובה - בלישנא דזה נותן כו', והאם קי"ל כר"מ או כרבנן.

ג. ביצה כ"ב א' בעא מיני' ר"א כו', בבעיא דמהו לכוהל את העין, מ"ט בעי בכוהל טפי שאר רפואה - בדברי התוספתא ברפואה במועד - בדין מסייע ובשינוי, ובחילוק חולה בכל גופו ובאבר אחד - ביו"ט שני ובחזה"מ.

ד. ע"ז כ"ח ב' – בדין רפואה בעינים – בגדר מכה של חלל.

ה. בהוכחת הרמב"ן דבסכנת אבר מותר שבות ע"י ישראל – בהא דמחזירין את השבר אם הוא מדין סכנת אבר, או דשבות דאין שייך אלא לרפואה קיל.

ו. שם גמ' ארב"ז אר"ח מעלין אזנים בשבת.

ז. במתני' יומא פ"ג א', ובדין רפואה סגולית – שם פ"ד א' בעובדא דריו"ח, וביאור שאלת רחב"א.

ח. ע"ז כ"ח א', בדין כאיב ליה טובא – בדברי המ"ב בשם הגר"א דמיירי בחלה כל גופו.

ט. בדין להשהות החומץ בפיו, אם הוא כמשהה בגרונו – אם יש היתר שבות ע"י ישראל בחולה שאב"ס, היכא דא"א.

י. ברכות ל"ו א' לא יערענו אם מותר להשהות בגרונו – אם יש להשוות שמן בלא אניגרון לחומץ.

יא. ק"ט ב' חוץ ממי דקלים, בדין מי דקלים – ובדין משקה המשלשל – ק"י א' זיתום המצרי כו'.

יב. בדין מכוין לרפואה ושותה לצמא.

יג. היכא דאין דרך לרחוץ אלא לרפואה – בריא שנוטל סממנין לחזק מזגו – שבת י"ח א' תוד"ה ומתרפאת – ק"ט א' תוד"ה הא ר"מ.

יד. נטילת סממנין שהם בתכונת המזון, (ויטמינים).

טו. קמ"ז ב' ל"ש אלא בסם כו' בדין אינו מצטער בסם ובדין מצטער ביד.

טז. בדברי השו"ע בדין לשים פתילה כו', ובדין להכניס מים.

יז. ק"ח ב' שורה אדם קילורין כו', ואם יש היתר דהיכר ברפואה – י"ח א' ומניחין קילור ע"ג העין כו' – ק"ח ב' שורה אדם פתו ביין ונותנו ע"ג העין כו' – ק"ט א' צומתה ביין.

יח. עירובין ק"ב ב' מחזירין רטייה במקדש כו', בדין החזרת רטייה – במשחות שלנו – בדברי רש"י

דמשום שהניחה כבר מבעוד יום ליכא משום רפואה, ובדברי הראשונים בזה – בקושית הרשב"א מ"ט התירו במקדש והרי יכול להניחה ע"ג כלי – בקושית התו' מפלפל וגרגיר מלח – בקושית המהרש"א אס"ד דשרייתא במקדש משום שאין שבות במקדש.

יט. שו"ע סי' שכ"ח רטייה שנפלה כו' ובהג"ה.

כ. שם סכ"ט מי שנגפה ידו – שם ס"ל מי שנשמטה ידו – בדין רפואה שצריך לקחת ברציפות – בגזירה דשחיקת סממנין בזמנינו.

כא. בדברי השו"ע בדין לעשות שבות ע"י שינוי בחולה שאב"ס.

סימן מח

בדיני מחמר ושביתת בהמתו

א. קנ"ג ב' ארמב"ח המחמר אחר בהמתו כו', אימתי חשוב מחמר ואימתי חשוב מלאכת האדם. – מ"ט לא מנו מחמר באבות מלאכות למ"ד דחייב חטאת.

ב. מנלן דמחמר אפי' בבהמת נכרי, ועשה דשביתת בהמתו הוא אפי' כשנכרי עובד בבהמתו. – בביאור הדרשא. – שם ועוד תנן כו' ע"ס הגמ'.

ג. קנ"ג א' מ"ט חמור אתה מצווה על שביתתו כו'. – שם מ"ט כו' האי לאו אדם, באיסור דשביתת בנו.

ד. כשאינו משתתף בהשגחה על המשא אם הוי מחמר. – שם כשהיא עומדת נוטלו הימנה, בדין אם התחילה ללכת קודם שנטלו הימנה. – בכלל דכל שבגופו חייב חטאת כו'.

ה. מ"ט לא אסרו לרכב ע"ג בהמה משום מחמר. – שימוש בבע"ח שאינם ראויין לרכיבה.

ו. ע"ז ט"ו א' שאלה קנייה אגרא קנייה כו' לכא' אכתי הרי הגוף של המשכיר. – ביאור חששא דנסינו. – שם והמחמר כו' מ"ט הזכירו מחמר ולא שביתת בהמתו – בדברי האו"ז ששכירות קניא לחומרא, וישראל ששכר מגוי מצווה על שביתה.

ז. בדין נכרי שעושה מלאכה בבהמת ישראל שלא מדעתו. - בדין עבד אם האיסור רק על הבעלים או על כל ישראל. - בדין האוכף אם בטל לרוכב

ח. בדין שביתת בהמתו ועבד וגר תושב ביו"ט. - בדין מחמר ביו"ט. - בדין יו"כ. - בקושיא מהא דתנן אין בין יו"ט לשבת. - בדין הוצאה ע"ג בהמה ביו"ט

ט. בדרשא דמחמר. - בדברי הבית מאיר דאין מחמר בבהמת נכרי

י. לבאר שאף שמחמר איסורו על האדם אינו חייב אלא כשהבהמה עושה בצורת מלאכה החייבת באדם. - במחמר אם ד"א משערינן לפי ד' אמות של הבהמה. - בדין שביתת בהמה שקבלו בעליה שבת ובבהמה מעבר לקו התאריך.

יא. קנ"ג א' מתני' הגיע לחצר החיצונה כו'.

סימן מט

ליקוטים ע"ס המסכת

מפתחות ע"ס המסכת

מסימן כ"ו - מ"ט, וכן השיעורים, נדפסו בספר ב'

המפתחות כוללים שיעורים שנמצאים בסוף ספר ב' [וכשכתוב ש"ב הכונה שיעור ב']

- ב' א' מתני' פשט העני את ידו לפניו ונתן כו', ס"א
סק"ג.
ג' א' ומפיס מורסא, סמ"ז סק"ה.
שם בעא מיניה רב מרבי, ס"א סק"א. ש"א סק"א
שם עקירת גופו כו', מעילה סט"ו סק"ז.
שם א"ל חייב ואינו דומה כו', ש"א סק"ב
שם מ"ט גופי' נייח כו', ס"א סק"ד.
ג' ב' בעי אביי ידו כו', ס"א סק"ז, י"ב.
שם ומדלא קא משנינן הכי כו', שם סק"ב.
שם תוד"ה כאן למעלה מי', שם סק"ו.
ד' א' והא בעינן עקירה כו', ס"ב סק"ו.
ה' א' עקר ממקומו וקיבל פטור, ס"ב סק"ז.
שם אלא אמר ר' אבהו כו', ס"א סק"ח.
שם מחשבתו משויא לי' מקום, ברמב"ן, מעילה סט"ו
סק"ז.
ה' ב' מהו דתימא מים ע"ג מים כו', ס"א סק"ד.
שם בעי רבא כו', שם.
שם שמן שצף כו', שם.
שם אר"א אר"א אר"י היה טעון כו', ס"ב סק"ח.
שם שלא היתה עקירה כו', שם.
שם ת"ר המוציא מחנות כו', שם סק"ט. ש"ב סק"א
שם בשלמא בן עזאי כו', ס"ב סק"ה.
שם הטעינו חברו, מעילה סט"ו סק"ו.
שם תוד"ה בשלמא, שם סק"א. ש"ב סק"ג ד, ו, ח.
ו' א' מידי דהוי אמעביר חפץ כו', ס"ב סק"ה. ש"ג
סק"א
שם מי דמי כו', שם סק"ג, ד, ה
שם אלא מידי דהוה כו', ס"ב סק"ה
שם ואחד המושיט כו', שם.
ז' ב' מקולי רה"ר כו', ס"ה סק"ז.
שם אמר רב גידל כו', שם סק"ד.
שם אמר אביי ואם כו', שם סק"ו ט"ז
ח' א' א"א לקרומיות כו', ס"ג סק"א.
שם כפאה על פיה כו', שם סק"ב.
שם שבעה ומחצה פטור, שם.
שם תוד"ה רחבה, שם סק"ה.
ח' ב' אמר מר עומד אדם כו', ס"א סק"ב.
ט' א' התם לא נח הכא נח, ס"א סק"ב.
שם אחרים אומרים כו', ס"ג סק"ט, ט"ז.
- שם ואע"ג דלית ליה לחי, שם.
שם והאמר רב חמא כו', שם.
שם אר"י א"ש הכא כו', שם.
שם רב אשי אמר כו', שם סק"ז.
ט' ב', מתני' לא ישב אדם כו', ס"ו סק"א.
שם, גמ' הי סמוך למנחה, שם סק"ב.
שם אילימא סמוך למנחה כו', שם סק"ג.
שם נימא תיהוי תיובתא כו', שם.
שם ובתספורת בן אלעשה, שם סק"ז.
שם רב אחא בר יעקב אמר כו', שם סק"ח.
שם אמר אביי כו', שם סק"ט.
שם לא מטרחינן כו', שם.
שם תוד"ה ואם, שם סק"ד.
שם תוד"ה בתספורת, שם סק"ה.
י' א' התם לא שכיחא שכרות כו', ס"ו סק"ט.
שם לא מירתת כו', שם.
שם מתפלל אדם תפלתו בביהמ"ד, ברכות ס"ב סק"ב.
שם ואין שם מקרא ותפילה, ברכות ס"ב סק"א.
שם דילמא שאני ביה"כ דמאס, ברכות ס"ב סוסק"י.
י' ב' רמי פוזמקי, מעילה ס"י סק"ו.
י"א א' במתני' לא יפלה את כליו, חציצה ס"ז סק"ה
י"א ב' תני חדא לא יצא הזב כו', ס"ט סק"א.
שם אמר רב יוסף ל"ק כו', שם.
שם דאי לא תימא הכי כו', שם.
שם אלא אמר רב המנונא כו', שם סק"ב.
שם, אר"ז האי תנא כו', שם.
י"ב א' תוד"ה שמא חציצה ס"ז סק"ה
שם מי דמי התם כו', ס"ט סק"ב.
שם אלא אביי ורבא דא"ת כו', שם סק"ג, ס"ב סק"י"ח.
שם איבעיא להו לא יפלה כו', ס"ז סק"א.
שם ת"ש אין פולין כו', שם.
שם אר"י א"ש אפילו כו', שם.
י"ב ב' אמר רבה אפילו גבוה כו', ס"ז סק"י.
שם חד היא דלא ליקרי כו', שם סק"ז.
שם אמר ר' אלעזר כו', שם.
שם אר"ה ובמדורה כו', שם סק"ח.
שם אמר רבא כו', שם סק"ט.
שם ר' נתן אומר כו', שם.
שם תני חדא כו', שם סק"ב.

שם לא קשיא כאן בשמש כו', שם סק"ג.
 שם הא בדמשחא כו', שם.
 שם איבעיא להו כו', שם.
 שם רב אמר כו', שם.
 שם באמת אמרו כו', שם סק"ה.
 שם גמ' והאמרת רישא כו', שם.
 י"ג א' ואבע"א שאני כו', שם.
 י"ג ב' תוד"ה והבא חציצה סי"ג סק"א-ד'
 שם תוד"ה וטהור חציצה סי"ג סק"א
 שם רמב"ן חציצה סי"ג סק"ב
 י"ד א' התחילו ועשאו קבע חציצה סי"ג סק"א
 שם גזרו עליהם טומאה חציצה סי"ג סק"א
 ט"ו ב' אלא מעתה לא תהא להן טהרה חציצה ס"י
 סק"א
 שם כלי זכוכית וברש"י ד"ה בכלי זכוכית חציצה ס"ז
 סק"ז, ס"י סק"ב ה'
 שם תוד"ה אלא חציצה, ס"י סק"א
 י"ז ב' מתני' בש"א אין שורין דיו כו', סכ"ט סקט"ו.
 ש"ט סק"א
 שם ובכולן ב"ה מתירין כו', ס"ט סק"י.
 י"ח א' אספלנית ע"ג מכה חציצה ס"ג סק"י"ב
 שם מאן תנא נתינת מים כו', סכ"ט סק"א, ב'. ש"ט סק"ב
 שם דתניא נותן כו', סכ"ט סק"ב. ש"ט סק"ב
 שם ר"י בר"י אומר אינו חייב כו', סכ"ט סק"ב.
 שם א"ל אביי כו', שם סק"ג.
 שם ודילמא מאי אפר כו', ש"ט סק"ד
 שם ומניחין קילור כו', סמ"ז סק"ז.
 שם תוד"ה ומתרפאת כו', שם סק"ג.
 י"ח ב' גיגית ונר כו', סט"ו סק"ו.
 שם לימא ב"ש היא ולא ב"ה ס"י סק"ב.
 שם גזירה שמא יחתה כו', שם.
 שם וניחוש דלמא מגיס כו', סט"ו סק"ו.
 שם דאמר מר כו', ס"י סק"ב.
 שם בשיל ולא בשיל אסור, שם.
 שם האי בשרא דגדיא, שם סק"ג.
 י"ט א' ושוין אלו ואלו כו', סכ"ו סק"א.
 שם מאן תנא כו', שם.
 שם דתנן השום והבוסר כו', שם.
 י"ט ב' דתנן חלות דבש כו', סכ"ו סק"א.
 שם התם היא דמעיקרא אוכל כו', שם.
 שם הא שמעינן ליה כו', שם.
 שם לאו איתמר עלה, שם.

שם הורה ריב"ח כר"ש, שם.
 כ' א' איבעיא להו תחתון כו', סמ"ט
 כ' ב' שעוה איצטריכ"ל כו', ס"ז סק"א.
 כ"א א' בגדי כהונה שבלו, מעילה סי"ד סק"ה.
 שם מבלאי מכנסי כהנים, מעילה סי"ד סק"ה.
 כ"א ב' אמרוה רבנן קמי כו', ס"ח סק"א.
 שם מצוותה משתשקע החמה כו', שם סק"ג, ס"ט סק"ב.
 שם וא"נ לשיעורה, שם סק"ד.
 שם נר איש וביתו, שם סק"ה.
 שם והמהדרין נר לכ"א, שם סק"ו.
 שם והמהדרין מן המהדרין, שם סק"ו, ז'.
 שם ת"ר נר חנוכה, שם סק"ט, י"ח.
 שם היה דר בעליה כו', שם סק"י.
 שם ובשעת הסכנה כו', שם סק"ד, ט"ו, ט"ז.
 שם אמר רבא צריך כו', שם סק"ז.
 שם ונעשה בו נס כו', סמ"ט
 שם בתורא"ש, מעילה ס"ד סק"ה.
 כ"ב ב' דאיבעיא להו כו', ס"ח סק"ב.
 כ"ג א' מדליקין עלי בגו ביתאי, ס"ח סק"ו.
 שם אמר רב הונא חצר כו', שם סק"ל.
 כ"ג ב' שמא יניחנו ויצא כו', סמ"ט
 כ"ו ב' מ"ט אמר רבה כו', סמ"ט
 כ"ז ב' מתני' כל היוצא מן העץ, אהלות ס"י סק"ג.
 כ"ט ב' דאמר עולא מחלוקת כו', סכ"א סק"א.
 שם מתיב רב יוסף כו', שם.
 שם עולא מתרץ לטעמיה כו', שם.
 שם מתיב רבה כו', תיובתא, שם.
 שם מתני' המכבה את הנר כו', כל המשנה, ס"כ סק"ז.
 ל' א' אם בשביל החולה שישן לא ירבה כו', סל"ג
 סקכ"א.
 ל"א ב' דקא מתקן מנא, ס"כ סק"ז.
 שם כיון דכתבי ע"פ כו', סמ"ט
 ל"ד א' גזירה שמא ירתיח, ס"א סק"ג.
 שם סתם קדירות ורתחות הן, שם.
 ל"ד ב' א"ל אביי ויטמין כו', ס"א סק"ד.
 שם ת"ר ביהש"מ כו', ס"ט סק"ז.
 שם ר' נחמיה אומר כו', שם.
 ל"ה א' א"ל מי סברת כו', ס"ט סק"ח.
 שם מהו דתימא כו', שם.
 שם קמ"ל, שם.
 שם בשלמא הלכה כר"י כו', שם.
 שם והלכה כר' יוסי כו', זבים ס"ב סק"ד.

ל"ה ב' אר"י א"ש כוכב כו', ס"ט סק"ט.

שם אר"י לא כוכבים גדולים כו', שם.

שם א"ל רבא לשמיעה כו', שם.

שם שהרי נתנו חכמים שיעור כו', סל"ז סק"ב.

שם א"ל א"כ נתת כו', שכ"ג סק"א

שם והתניא שופר מיטלטל כו', סל"ז סק"ב.

שם כאן ביחיד כאן בציבור, שם.

שם תוד"ה והתניא, שם. שכ"ג סק"ב

ל"ו א' ומאי שופר נמי כו', סל"ז סק"ב.

ל"ו ב' מתני' כירה שהסקיה כו', ס"י סק"ד.

שם עד שיגרוף כו', שם סק"ג.

שם גמ' איבעיא להו כו', שם סק"ד.

שם תוד"ה וב"ה, שם סק"ה.

ל"ז א' ת"ש דאמר רבי חלבו כו', ס"י סק"ד, י"ז.

שם איבעיא להו כו', שם סק"ט.

שם תוכה וגבה כו', שם.

שם דלמא שאני התם כו', שם.

שם ת"ש דאר"ס כו', שם סק"ז.

שם תוד"ה אא"ב, שם סק"ו.

ל"ז ב' שאני הכא דקטמה כו', כל הגמ', ס"י סק"ז.

שם עקר לא יחזור עד שיגרוף, ס"א סק"ה.

שם בעו מיניה מרחב"א כו', ס"י סק"ח, ס"ג סק"ט.

שם רבה ורב יוסף דא"ת ס"ג סק"ט.

ל"ח א' אר"ש לדברי האומר כו', ס"י סק"ז.

ל"ח ב' מחזירין ואפי' בשבת, ס"י סק"ז, ס"א סק"ח.

שם אר"ז אר"א אר"ת כו', ס"י סק"ז.

שם מתני' תנור כו', שם סק"א.

שם איתביה, שם.

שם מתני' אין נותנים כו', ס"א סק"א.

שם גמ' איבעיא להו כו', שם סק"ב.

שם תוד"ה תנור, ס"י סק"ב.

שם תוד"ה מעשה, ס"א סק"א.

ל"ט א' אמר ר' נחמן בחמה כו', ס"א סק"ב.

שם רבה אמר גזירה כו', שם סק"ג, י"ב.

שם רב יוסף אמר כו', שם סק"ב.

שם איכא בינייהו כו', שם.

שם ת"ש מעשה שעשו כו', שם.

שם אמר ר"ח ממעשה כו', שם סק"י, י"ב.

ל"ט ב' אמר עולא הלכה כו', ס"א סק"ט, י"ב.

שם א"ל ר"נ כבר תברניהו כו', שם סק"י.

שם תוד"ה ממעשה, שם סק"ח.

שם תוד"ה אלא, סמ"ט

מ' ב' ובלבד שלא ישחטף ס"ב סק"א, סמ"ט.

שם ת"ר מיחם אדם כו', ס"ב סק"ב.

שם ת"ר מביא אדם כו', שם סק"ג.

שם לא בשביל שיחמו כו', שם סק"ד.

שם ר"א מביאה אשה כו', שם סק"ו.

שם רשב"ג אומר כו', שם סק"ז.

שם רבה ור"י דא"ת כו', שם סק"ח.

שם אר"י א"ש כו', שם סק"ט.

שם א"ל טול בכלי שני, ס"ג סק"ד.

מ"א ב' והלא מצרף ר"ש היא כו', סכ"א סקט"ו.

שם מתקיף לה אביי, שם.

שם אמר רב לא שנו כו', שם.

שם לאפרושי מאיסורא שאני, ברכות ס"ג סוסק"ט.

מ"ב א' והאמר שמואל כו', סכ"א סקט"ז.

שם ת"ר נותן אדם כו', ס"ג סק"ה.

שם מי סברת כו', שם.

שם מתני' האילפס כו', שם סק"א.

מ"ב ב' ר"י אומר לכל הוא נותן כו', ס"ג סק"ב.

שם גמ' איבעיא להו, שם סק"ג, ו'.

שם סבר רב יוסף למימר כו', ס"ד סק"ד.

שם מתני' אין נותנים, שכ"ה ח"א סק"א, ב'

שם ואם נתנוה מבעו"י כו', סל"ט סק"א, שכ"ה ח"א

סק"ג.

שם ואין נאותין כו', שכ"ה ח"א סק"ד

שם גמ' אור"ח אע"פ כו', שם סק"ה

שם ואינה עשויה להטיל כו', שם סק"ו

שם הצלה מצויה התיור, סל"ז סק"ט שכ"ה ח"א סק"ז.

שם מביא כלי כו', שכ"ה ח"א סק"ט

שם נותנים כלי תחת הנר כו', סל"ט סק"א.

שם ניצוצות נמי שכיחי, שכ"ה ח"א סק"י

מ"ג א' איתביה כופין כו', שכ"ה ח"א סק"ב

שם וכן קורה שנשברה, סל"ט סק"א.

שם תחת הדלף כו', שם.

שם רב יוסף אמר כו', שכ"ה ח"א סק"ג י"ד

שם טבל מוכן הוא, שם סקט"ו

שם ארהבד"ו כו', שם סק"ז

שם דרפי דאי בעי כו', שם סק"ח

שם בדלף הראוי כו', שם סק"ט

שם בעודן עליו כו', שם סק"ב

שם, מיגו דאיתקצאי כו', שם סק"א

שם כופין את הסל כו', סל"ט סק"ט.

שם קסבר אין כלי ניטל כו', שם סק"ב.

שם אבל כופה עליה את הכלי כו', שם סקי"ג.

שם ת"ש פורסים מחצלות כו', שם.

שם תוד"ה בעודן עליו, שכ"ה ח"א סק"ב

מ"ג ב' ובלבד שלא יתכוין כו', סכ"א סק"ג.

שם פוקו אמרו ליה כו', סל"ט סקי"ב.

שם חם להם מלמטה כו', סמ"ב סקי"ג.

מ"ג ב' איתמר מת המוטל כו', שכ"ב ח"א סק"א

שם רחב"ש אומר כו', שם סק"ג

שם היכא דאיכא ככר כו', שם סק"ה

שם תוד"ה חם, סמ"ב סקי"ג.

מ"ד ב' אלא אי איתמר כו', סל"ח סקי"א.

שם מוכני שלה כו', שם סק"ט.

שם ההיא ר"ש דלית ליה מוקצה, שם סקי"א.

שם תוד"ה יש, שם.

שם תוד"ה הא, שם סקי"ב.

מ"ה ב' קינה של תרנגולת כו', סל"ט סק"ח.

שם הא ר' אבא כו', סל"ה סק"ב.

מ"ו א' כעין חוליות כו', סל"ה סק"ב.

שם הלכך חוליות כו', שם.

מ"ז א' הנח לנר ושמן ופתילה, סל"ח סק"ה, כ'.

שם לי התיר רבי כו', שם סק"ח. שכ"ו ח"א סק"א

שם א"ל ר"ז לר"א כו', סל"ח סק"ח.

שם אשתומם כשעה חדא כו', שם סק"ב

שם ה"ג דאית ביה קרטין, שם סק"ד

שם אמר אביו שם סל"ח סק"ט שכ"ו ח"א סק"ו

שם אלא אמר רבא שכ"ו ח"א סק"ט

שם מיתבי ושויין, שם סקי"א

שם לוי בר שמואל כו', סל"ה סקי"ז. ש"א סק"א, ד, ה

שם א"ל שפיר דמי, סל"ה סקי"ז.

שם תוד"ה הנח סל"ח סק"ב.

מ"ז ב' קופה שטמן כו', ס"א סק"ו.

שם תוד"ה רשב"ג, סל"ה סק"ב.

מ"ח א' נשרו מחזירין אותן חציצה, ס"י סקי"ז

שם א"ל ר"ז כו', ס"א סקי"ז.

שם בעא מיניה ראב"מ כו', שכ"ד ח"א סק"א

שם מ"ש ממיחם ע"ג מיחם, ס"א סקי"ט.

שם חזיא דפרס דסתודר כו', סל"א סק"ו.

שם ומ"ש מפרונקא כו', שם סק"ב.

שם א"ל התם לא קפיד כו', שם.

שם אר"י א"ר הפותח כו', סמ"ה סקי"א.

שם תוד"ה דויתים ס"א סק"ב.

מ"ח ב' מה בין זו למגופת חבית, סמ"ה סקי"א.

שם א"ל רבא כו', שם.

מ"ט א' מתני' כיצד הוא עושה כו', סל"ח סק"א. שכ"ד

ח"ב סק"א

שם ראב"ע אומר כו', ס"א סק"ל שכ"ד ח"ב סק"ד.

שם שלחין של בעה"ב, שכ"ד ח"ב סק"ז

מ"ט ב' ואמר הביאו שלחין כו', שם סק"ט

שם ליפלוג וליתני בדידה, שם סקי"ב

נ' א' אלא אי איתמר כו', שכ"ד ח"ג סק"א

שם לא שנו אלא כו', שם סק"ב, ה.

שם רבינא אמר בשל הפתק, שם סק"ג, ז.

שם ואם התקינם בעה"ב כו', שם סק"ה.

שם תנא רבב"ח קמיה כו', שכ"ד ח"ד סק"א, ג.

שם צריך לקשר, שם סק"ב.

שם ורב אסי אמר ישב כו', שם סק"ו

שם ומאן תנא דפליג כו', שם סקי"א

שם חוץ מכלי כסף כו', סכ"א סקי"ט.

שם הא ר"י דאמר דשא"מ כו', שם.

נ' ב' מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה חציצה ס"ג

סק"ה

שם אבל לא סורק, סכ"א סקי"ט.

שם האי תנא אליבא כו', שם.

שם אבל פניו ידיו ורגליו כו', שם.

שם איבעית אימא בקטן, שם.

שם ארחב"א א"ר הכל מודים כו', ס"א סק"ל שכ"ב ח"ב

סק"א

שם האי סליקוסתא כו', שכ"ב ח"ב סק"ב

נ"א א' מתני' לא כסהו כו', ס"א סק"א.

שם ממלא את הקיתון כו', שם סק"ג.

שם ת"ר אע"פ שאמרו כו', שם סק"א.

שם וכן היה רשב"ג אומר כו', שם סק"ג.

שם טמן וכיסה כו', סל"ח סקי"ט.

שם תוד"ה כסהו ס"א סק"א.

שם בגדי כהונה שבלו כו', מעילה ס"ד סק"ה.

נ"א ב' וכל בעלי השיר חציצה ס"ב סק"א

שם מתני' במה בהמה יוצאה כו', סט"ז סק"א.

שם יוצא הגמל כו', שם סק"ב.

שם וכל בעלי השיר כו', שם סק"ג.

שם מאי נאקה בחטם שם סק"ג.

שם אר"י א"ש מחליפין כו', שם סק"ה.

שם נאקה באפסר לא תיבעי לך כו', שם.

שם ד' בהמות כו', הסוס כו', שם.

שם אין חיה יוצאת בסוגר כו', שם סק"ו.

נ"ב א' בתו' חציצה ס"ב סק"א
 שם א"ל חמור שעסקיו כו', סט"ז סק"ו.
 שם תנן התם כו', שם סק"ז.
 שם מיתבי, ע"ס הגמ', שם סק"ח.
 שם מאי יוצאים ומאי כו', שם סק"י.
 שם אר"ה או יוצאים כו', שם.
 שם ומזין עליהן כו', סמ"ט
 נ"ב ב' חלולין אין חוצצין חציצה ס"ב סק"ב ג'
 שם אר"י נפחא כו', סמ"ט
 נ"ג א' אמר שמואל כו', סט"ז סק"ב.
 שם רשב"ג אומר אף באוכף, שם.
 שם בעא מיניה ראב"נ כו', שם סק"ג.
 שם איתביה, שם.
 שם שאני התם כו', שם.
 שם והיינו דאמרי אינשי כו', שם.
 שם מיתבי לא יצא הסוס כו', שם סק"ו.
 שם מאי לאו בגדולים כו', שם סק"ז.
 נ"ג ב' מפרכסין לאדם חציצה ס"ג סק"ה
 שם והא אנן תנן כו', סט"ז סק"ד.
 שם ת"ש סכין ומפרכסים כו', שם סק"ח.
 שם אין מיקר לבהמה, שם סק"ט.
 שם ולבהמה מי גזרין כו', שם.
 שם והתניא יוצאות עיזים כו', שם סק"כ.
 שם אר"י לא קשיא כו', שם.
 שם תניא אר"י מעשה כו', שם.
 שם מאי לבובין כו', שם סק"א.
 שם עולא אמר עור כו', שם.
 שם רנב"י אמר עור כו', שם.
 נ"ד א' כי אתא רבין כו', סט"ז סק"ט.
 שם מתני' לא יצא הגמל כו', שם סק"ב.
 שם לא עקוד ולא רגול כו', שם.
 שם אבל מכניס הוא חבלים כו', שם, סמ"ה סק"ד.
 שם ארבר"ה יוצא הגמל כו', סט"ז סק"ג.
 שם אר"י עקוד עקידת יד כו', שם.
 שם מיתבי עקוד כו', שם.
 שם מ"ט אר"א משום כו', שם סק"ד.
 שם אמר שמואל כו', שם.
 נ"ד ב' והתניא ובלבד כו', שם סק"ד.
 שם מ"ט כדאמרן, שם סק"ה.
 שם גמ' ולא בסולם שבצוארו, שם סק"ו.
 שם ואין התרגולים כו', שם.
 שם ואין הזכרים יוצאים כו', שם סק"ז.

שם ולא פרה כו', שם.
 נ"ו א' מכרי חזייה דשקרא הוא כו', סמ"ט
 נ"ז א' טבילה מאן דכר שמה כו', בכל הסוגיא חציצה
 ס"ב סק"א ד'
 שם תירי חלילתא כו', בכל הסוגיא חציצה, ס"ב סק"ב-ד'
 ס"ד סק"ט, ס"ב סק"ג
 שם תנן התם ואלו חוצצין חציצה ס"ב סק"ז
 שם תוד"ה השתא, חציצה ס"ב סק"ד
 שם מתני' ולא תטבול בהם כו', ס"ז סק"א.
 שם תיכי חלילתא מאי כו', ס"א סק"ו.
 שם אבל לא בחבקין כו', ס"ז סק"ב.
 נ"ז ב' כי היכי דמודיתו לי כחוטי צמר חציצה ס"ב
 סק"ד ה'
 שם תוד"ה הכא ס"ב סק"ב ו'
 שם הכא בקטלא עסקינן כו', ס"ז סק"ב.
 שם ומאי טוטפת כו', שם סק"ג.
 שם א"ל אביי ותהוי כו', שם.
 שם או"ד כיפה של צמר תנן, שם סק"ד.
 שם ותנ"ה כו', שם.
 שם ובטוטפת ובסרביטין כו', שם סק"ג.
 שם תוד"ה הכא כו', שם סק"ב.
 שם תוד"ה אי כבלא כו', שם סק"ד.
 נ"ח א' כל שהוא אריג לא גזור חציצה ס"ב סק"ג
 שם לא קשיא כו', ס"ז סק"ה.
 שם במאי אוקימתא כו', שם.
 שם דילמא מיפסיק ומירתת כו', ס"ח סק"ד.
 שם לא אידי ואידי כו', ס"ז סק"ה.
 שם הב"ע דמיחה כו', שם סק"ו.
 שם לא תצא בהמה כו', שם סק"ז, סט"ז סק"ו.
 נ"ט א' אר"י הואיל ואשה אוגרת כו', ס"ז סק"ב.
 שם א"ל אביי ותהוי כו', שם.
 שם בשבת למאי חזיא, שם.
 שם מניחתה כנגד פדחתה, שם.
 שם מתני' לא יצא האיש כו', ס"ח סק"ב.
 שם ולא בקמיע כו', ס"ט סק"ח.
 שם גמ' נהפך סנדלו כו', שם.
 נ"ט ב' ת"ר לא תצא אשה כו', ס"ז סק"ח.
 שם ור"א סבר כו', שם.
 שם ומר סבר ארוקתא כו', שם.
 שם אר"י אר"ש קמרא שרי, שם סק"ט.
 שם א"ל רבינא לר"א כו', שם.
 שם מאי קטלא, שם סק"י.

- שם נזמים נזמי האף, שם.
 שם הא יש עליה חותם כו', שם סקי"א.
 ס' ב' אבל יו"ט ושבת כי הדרי כו', סי"ח סקי"ב.
 שם מהו"ד מסתברא כו', שם.
 שם אר"ח אי לאו דקרו לי כו', שם.
 ס"א א' בהי מיניהו נפיק כו', סי"ח סקי"ג.
 שם וזו שיש בה מכה כו', שם.
 שם ואף רבי יוחנן סבר כו', שם.
 ס"א א' אר"ס לא תימא כו', סי"ט סקי"ד.
 שם מ"ט דרך מלבוש עבידא, שם.
 שם אר"פ לא תימא כו', שם סקי"ח.
 שם וקושר ומתיר כו', שם.
 שם ובלבד שלא יקשרנו כו', שם.
 ס"ב א' והתניא רבי אושעיא כו', סי"ט סקי"ח.
 שם מתני' לא תצא אשה כו', סי"ז סקי"ג.
 שם אמר עולא וחילופיהו כו', שם סקי"ו.
 שם מתיר רב יוסף כו', שם.
 שם נשים עם בפנ"ע כו', שם.
 שם וכל מצוות עשה כו', שם.
 שם אלא אמר רבא כו', שם.
 שם מאי כוליאיר כו', שם סקי"ד.
 שם במאי קמפלגי כו', שם סקי"ז.
 שם והתניא ר"א פוטר כו', שם.
 שם לא קשיא הא כו', שם.
 שם עיר של זהב, מעילה סט"ו סקי"ה.
 ס"ב ב' דתניא לא תצא אשה כו', סי"ז סקי"ז.
 שם חסורי מחסרא כו', שם.
 שם רב אשי אמר בעלמא כו', שם.
 ס"ג א' מתני' לא יצא האיש כו', סי"ט סקי"ט.
 שם תניא א"ל לר"א כו', שם.
 ס"ג ב' אר"י בירית זו כו', סמ"ט.
 ס"ד ב' מתני' יוצאה אשה כו', סי"ז סקי"ח.
 שם בכבול ובפאה נכרית כו', שם.
 שם במוך שבאונה, שם.
 שם ובלבד שלא תתן כו', שם סקי"ט.
 שם שן תותבת כו', שם.
 שם אמר רב כל שאסרו כו', סי"ט סקי"י.
 שם רב ענני בר ששון כו', שם.
 ס"ה א' אר"ז לא שנו אלא של זהב חציצה, ס"ב סקי"ח.
 שם בתו הרא"ש חציצה, ס"ב סקי"ו.
 שם בעא מיניה כו', סי"ז סקי"ב.
 שם רבי יוחנן נפיק כו', שם.
- שם מתני' יוצאה בסלע כו', שם סקי"א.
 שם הבנות קטנות כו', שם.
 שם ערביות יוצאות רעולות כו', שם סקי"ב.
 ס"ה ב' רמב"ן ור"ן חציצה, ס"ד סקי"ח.
 שם בעי אביי אשה כו', סי"ח סקי"א.
 שם מתני' הקיטע כו', סי"ז סקי"ג, כ"ד.
 שם מסייע לי' לרב כו', מקוואות ס"א סקי"ג מ"ד.
 ס"ז ב' מתני' כל השוכח עיקר שבת כו', סכ"ד סקי"א.
 שם היודע עיקר שבת כו', שם.
 ס"ט א' מונבז, מעילה סט"ו סקי"י.
 ס"ט ב' חומש במקום קורבן, מעילה סט"ו סקי"י.
 ע' א' מ"ט רישא ומ"ש סיפא כו', סכ"ד סקי"ב.
 ע"א א' אמר רבא הביא קרבן כו', סכ"ה סקי"ח.
 שם תוד"ה גרירה כו', שם סקי"ט.
 ע"א ב' איתמר אכל ב' זיתי כו', סכ"ה סקי"ב.
 שם ר"י אמר חייב על חטאתו כו', שם סקי"ג.
 שם תוד"ה מכלל, מעילה סט"ו סקי"א.
 ע"ב א' בעל ה' בעילות כו', סכ"ה סקי"ד.
 שם מתקיף לה רב המנונא כו', שם סקי"ו.
 שם כי אתא רב דימי כו', שם סקי"ז.
 ע"ב ב' אילימא דעבד קצירה כו', סכ"ג סקי"ה.
 שם האי שגג בלא מתכוין כו', סכ"ב סקי"ז.
 ע"ג א' ה"ד דסבור שומן כו', סכ"ב סקי"א, ד'.
 שם איתמר נתכוין כו', שם סקי"ה.
 שם ושגג בלא מתכוין כו', שם סקי"ו.
 שם וקא טעה בשיעורין, שם סקי"ה.
 שם מתני' מכה בפטיש, סל"ה סקי"ו.
 שם והצובעו כו', סמ"ט.
 ע"ג ב' אר"פ האי מאן כו', סכ"ו סקי"ב.
 שם רב אשי אמר כו', שם.
 שם אביי אמר כו', שם סקי"ג.
 שם תנא הדש והמנפץ כו', שם סקי"ד, סכ"ז סקי"ט.
 שם אשוויי גומות כו', סמ"ט.
 ע"ד א' ת"ר היו לפניו כו', סכ"ז סקי"א, ש"ו סקי"א ב'.
 שם בורר ואוכל, שם סקי"ב.
 שם בורר ומניח, שם.
 שם מאי קאמר, שם.
 שם מתקיף ליה ר"ח כו', שם סקי"ג.
 שם אלא אר"ח בורר ואוכל כו', שם סקי"ד ש"ו סקי"ה.
 שם אלא אמר רב יוסף כו', שם סקי"ה.
 שם בקנן ובתמחוי, שם.
 שם מתקיף לה רה"מ, שם.

שם אלא אמר רה"מ, שם סק"ו.
 שם מתקיף לה אביי כו', שם סק"ה.
 שם היו לפניו ב' מיני אוכלים כו', שם סק"ז.
 שם רב אשי מתני כו', שם.
 שם לא קשיא כו', שם.
 שם כי אתא רב דימי כו', סכ"ז סק"ז ש"ו סק"ד.
 שם אמר חזקיה כו', סכ"ז סק"ט, ש"ו סק"ח.
 ע"ד ב' ואי לא שקלי כו', ש"ו סק"ח.
 שם אר"פ האי מאן כו', סכ"ח סק"א ש"ח סק"א.
 שם א"ר מנשה כו', שם.
 שם אמר רב אחא כו', ס"ד סק"א.
 שם קמ"ל דמירפא רפי, שם סק"ב.
 שם אמר רבה בר רב הונא כו', שם סק"ג.
 שם ההוא קשור ע"מ להתיר היא, סל"ב סק"א.
 שם אורגי יריעות, חציצה ס"י סק"יט.
 ע"ה א' המותח חוט תפירה כו', סט"ו סק"ד.
 שם שאני הכא דכמה כו', ס"כ סק"כ.
 ע"ה ב' הצר צורה בכלי כו', סל"ה סק"ז.
 שם וזה חומר כו', סמ"ה סק"כ.
 פ' א' אמר רבא הוציא כו', ס"ב בהוספה סק"א.
 שם כתיבתן זו היא הנחתן ס"ב סק"ז.
 שם מ"ט בעדנא דאפקיה כו', ס"ב סק"ב.
 שם ואמר רבא הוציא ח"ג כו', שם.
 שם כאן בזרק כאן במעביר, שם סק"ג.
 שם תור"ה והעבירה, שם סק"ב.
 שם וכתבן כשהוא מהלך, מעילה סט"ו סק"ז.
 שם כתיבתן זו היא הנחתן, מעילה סט"ו סק"ז.
 פ"א ב' גופא אר"ל כו', סמ"ט.
 פ"ב ב' ומה פכין קטנים כו', זבים ס"ג סק"ח.
 פ"ג א' כרע הזב טמאין כו', זבים ס"ג סק"ח.
 פ"ו ב' בהמה אין לה פרוודור, נדה סכ"ז סק"ד.
 שם ארחב"א אר"י כו', מקוואות ס"א סק"ד.
 פ"ז א' הוסיף יום א' מדעתו כו', מקוואות ס"א סק"ד.
 צ' א' מתני' מקק ספרים כו', ס"כ סק"א.
 שם בורית ואהל כו', שביעית ס"ו סק"ו.
 צ"א ב' מתני' המוציא אוכלים כו', ש"ד סק"א.
 שם קופה שהיא מלאה כו', ס"א סק"י שם סק"ב.
 שם גמ' אמר חזקיה כו', ש"ד סק"ג.
 שם חזקיה מתרץ לטעמיה כו', שם.
 שם ואי ס"ד אגד כלי כו', שם.
 שם קס"ד בצורי כו' באורנסי כו', ש"ד סק"ז.
 שם מדמצטרף לענין טומאה מיחייב נמי לענין שבת,

חציצה ס"ו סק"א.
 צ"ב א' בנסכא, ש"ד סק"ח.
 שם וכיון דאיכא שנצין כו', ס"א סק"י.
 שם אמר אביי ביד כו', ש"ד סק"ט.
 שם התם למעלה מג' כו', ס"א סק"ז.
 שם מתני' בפיו כו', פטור, מעילה סט"ו סק"ז.
 צ"ג א' הי מיניהו כו', זבים ס"ו סק"ייד, סמ"ט.
 שם היה יושב ע"ג המיטה כו', זבים ס"ג סק"ג.
 שם אר"י מדיסקתא כו', זבים ס"ג סק"י.
 שם כיון דזימנין עקרה כו', זבים ס"ג סק"י.
 צ"ד א' ארבע"ח אר"י כו', ס"כ סק"ב.
 שם תוד"ה את המת, סק"א.
 צ"ד ב' כל הסוגיא דציפורן וציצין שפירשו, ס"ה סק"ד-ו.
 שם אמר רבא ומודה כו', ס"כ סק"ג.
 שם מהר"ד עד דאיכא כו', שם.
 שם מר לעשות לו טס, שם.
 שם והתניא חצי זית כו', שם סק"ד.
 שם אבל בכלי ד"ה חייב, שם סק"ה.
 צ"ה א' ת"ר החולב והמחבץ, סמ"ד סק"י.
 שם המכבד והמרבץ כו', סכ"א סק"ב.
 שם מחבץ משום מאי חייב, סכ"ז סק"ב.
 שם הכא ליכא גומות, סכ"א סק"כ.
 שם דתניא הרוצה כו', שם.
 שם והאידנא דס"ל כו', שם.
 שם ת"ר החולב כו', סמ"ט.
 צ"ה ב' עד שיפחת רובו כו', אהלות ס"י סק"ב.
 צ"ו א' הא ברברבי כו', אהלות ס"י סק"ג.
 שם מתני' שכך היתה כו', סמ"ט.
 צ"ז א' תוך ג' ד"ה חייב, ס"ב סק"ו.
 שם התם היינו טעמא כו', ס"ב סק"ג.
 צ"ז ב' באומר כ"מ שתוצא תנוח, סמ"ט.
 צ"ט א' מתני' חולית הבור כו', ס"ה סק"א.
 שם גמ' ל"ל למיתני כו', שם.
 שם דאמר ר' יוחנן בור וחוליתה כו', ס"ג סק"א.
 שם מסייע ליה לר"י כו', ס"ה סק"ב.
 שם תנ"ה כו', שם סק"ג.
 צ"ט ב' אא"כ עשו לה מחיצה, ס"ג סק"א, ס"ה סק"ד.
 שם בעא מיניה ר' מרדכי כו', ס"ב סק"ה, ס"ה סק"ו.
 שם א"ר מישא בעי ר"י כו', ס"ה סק"ו.
 שם אמר עולא ק"ו לאחרים ס"ה סק"ו.
 שם בעי רבי יוחנן בור כו', ס"ג סק"א.

שם תוד"ה אלא, ס"ה סק"ד.
 ק' א' וזרק לתוכה מחצלת כו', ס"ג סק"ו.
 שם אמר ר"י והוא שנח, ס"ב סק"י.
 שם והא לא נח, שם.
 שם אמר רבא תוך ג' כו', שם סק"ז.
 שם ספינות קשורות, כל הסוגיא, עירובי חצירות ס"ו סק"א ב'.
 ק' ב' ואר"י והוא שנח, ס"ב סק"י.
 ק"א א' אר"ה הגי ביצאתא כו', ס"ד סק"א.
 שם ולא אמרן כו', שם.
 שם מתקיף לה ר"נ כו', שם.
 שם מי לא תניא כו', שם סק"ב.
 שם ותני עלה כו', שם.
 שם והתניא עמוד כו', שם סק"ד.
 שם מידי אירא כו', שם סק"ב.
 שם הכא הו"ל מחיצה כו', שם סק"ג.
 שם תוד"ה הגי, שם סקי"ג.
 שם תוד"ה וזרק שם סק"ג.
 ק"א ב' ואמאי הא איכא כו', ס"ד סק"ב.
 ק"ב א' ללכתא ומתנא ס"א סק"ט.
 שם ובמאי אי במעביר כו', ס"ב סק"ג בהוספה.
 שם והאנן תנן כו', ס"ב סקי"ז.
 שם אף אנן נמי תנינא כו', שם.
 שם תוד"ה והוציאו שם סק"ב בהוספה.
 שם אם היתה והוציאו חייב, מעילה סט"ו סק"ז.
 שם ואמאי הא אין דרך הוצאה בכך, מעילה סט"ו סק"ז.
 שם תוד"ה והוציאו, מעילה סט"ו סק"ז ז'
 ק"ב ב' מתני' הבונה כו', סל"ד סק"א, סל"ה סק"א.
 שם והמסתת, סל"ד סק"ב, סל"ה סק"ד.
 שם והמכה בפטיש, סל"ד סק"ב, סל"ה סק"ח.
 שם והקודח כ"ש כו', סל"ד סק"ב, סל"ה סק"ג.
 שם כו', זה הכלל כל העושה כו', סל"ד סק"ג, סל"ה סק"א.
 שם רשב"ג אומר כו', סל"ה סק"ח.
 שם כל שהוא למאי חזיא, סל"ד סק"ד.
 שם א"ר ירמיה כו', סל"ד סק"ד, סל"ה סק"ב.
 שם אלא שכן עני עושה כו', שם.
 שם ראב"י אומר כו', שם.
 שם אמר שמואל המצדד כו', סל"ד סק"ה.
 שם וליטעמין אימא סיפא כו', שם.
 שם אלא תלתא בניני כו', שם.
 שם מסתת משום מאי חייב סל"ד סק"ו, סל"ה סק"ט.
 שם העושה נקב בלול כו', סל"ה סק"י.

שם שופתא בקופינא דמרא, שם סקי"א.
 שם וצריכא כו', סל"ד סק"ו.
 שם דדרך בנין בכך כו', סל"ה סקי"ד.
 שם והאנן תנן כו', שם סק"ז.
 שם תוד"ה לול, שם סק"ז.
 ק"ג א' ת"ש הקודח כל שהוא כו', סל"ד סק"ז.
 שם הב"ע דבזעיה כו', שם.
 שם לאתויי דחק קפיזא בקבא, שם סק"ג.
 שם אטו כולו לא ליפות כו', ס"ב סק"א.
 שם וכגון דלא קא מכיין כו', שם.
 שם לא צריכא דקעביד כו', שם.
 שם והתניא ועשה אחת כו', סל"ה סק"א.
 ק"ג ב' רבי יהודה אומר אפי' כו', סל"ו סק"ג.
 שם והתניא הקודח כ"ש כו', סל"ה סק"ז, י"ב.
 ק"ד ב' ועל שני לווחי פנקס כו', סל"ו סק"ד.
 ק"ה א' הקורע ע"מ לתפור היכי משכח"ל כו', סמ"ה סק"ב.
 שם ידיעה לחצי שיעור, מעילה סט"ו סק"ו ז'.
 ק"ה ב' לא קשיא הא ר"י הא ר"ש, ס"ב סק"ט.
 ק"ו א' תני ר' אבהו כו', שם סקי".
 שם מ"ט דר"ש כו', שם.
 שם מתני' ר"א הצד כו' כל הסוגיא, שכ"ז.
 שם תוד"ה בחובל שם סקי"א.
 שם תוד"ה מדאיצטריך, שם.
 שם תוד"ה מה לי, שם.
 ק"ז א' וממאי דפטור ומותר, ס"ב סק"ח.
 ק"ח ב' מהו למימשי מהני מיא סמ"ז סקי"ג.
 שם אמר מר עוקבא כו', שם סקי"ז.
 ק"ט א' אר"י לא קשיא הא ר"מ כו', סמ"ז סקי"ג.
 שם מתני' ק"ט ב' ואע"פ שיש לו חטטים כו', סמ"ז סקי"ג.
 שם חוץ ממי דקלים כו', שם סקי"א.
 שם מפני שהן לירוקה, שם.
 שם אבל שותה הוא מי דקלים כו', שם.
 ק"ט ב' הא ברעין שבו הא ביפין שבו, חציצה ס"י סק"ד כ"ד.
 ק"י א' רב יוסף אמר זיתום המצרי, סמ"ז סקי"א.
 ק"י א' מתני' בני מלכים כו', סכ"א סק"א.
 שם והאמר ר"ש בן חייא כו', שם סק"ב.
 שם תוד"ה האי, סל"א סק"ו.
 ק"י א' ב' מתני' ואלו קשרים כו', סל"ב סק"ט, ש"י סק"א שם גמ' אלא קיטרא כו', ש"י סק"ב

שם עניבה לר"מ מהו, סל"ב סק"ג, ש"י סק"ב.
 שם מתני' יש לך קשרים כו', ש"י סק"ג
 שם חיובא הוא דליכא כו', סל"ב סק"ב.
 קי"ב א' דאית להו תרי דשי, ש"י סק"ג חציצה ס"י
 סק"ב.
 שם רצועות סנדל, ש"י סק"ד חציצה ס"י סק"י"ט.
 שם קיטרי דקטרי בזממא כו', סל"ב סק"ו.
 שם דאית ליה תרי דשי, שם סק"ט.
 שם קמ"ל דאשה חסה כו', שם.
 שם איתמר התיר רצועות כו', שם סק"ב.
 שם רבי ירמיה כו', איפסיק רצועה כו', ס"ח סק"ח.
 קי"ב ב' ונודות יין ושמן פשיטא כו', ש"י סק"ה
 שם לא צריכא דאית ליה כו', שם
 קי"ג א' מתני' קושרין דלי כו', סל"ב סק"ב, ש"י סק"ו.
 שם אבל לא בחבל כו', סל"ב סק"ב.
 שם כלל אמר ר"י כו', שם.
 שם אילימא חבל בעלמא כו', שם סק"ג.
 שם קש"ק הוא כו', שם סק"ב.
 שם אלא עניבה גופה כו', שם סק"ג.
 שם כורך עליו פונדיא כו', שם סק"ב.
 שם אר"א ארחב"א כו', שם.
 שם ובלבד שלא יבוא כו', שם.
 שם ודבר דבר כו', סמ"ו סק"ד.
 שם מתני' מקפלין את הכלים כו', סמ"ט
 קי"ג ב' אם יכול להניח כו', סל"א סקט"ו.
 שם מתקין לה רבא כו', שם.
 שם זימנין דמיתוסן מאני קמיא כו', סל"א סק"ו.
 שם אלא כדבעא מיניה כו', סמ"ו סק"ד.
 קי"ד א' רבד, ובפירוש ר"ח, חציצה ס"ג סק"ז.
 שם בעא מיניה רשב"ל מר"ח כו', חציצה ס"י סק"ד
 שם כלי האולייירין הבאין ממגה"י, חציצה ס"י סק"ד.
 קי"ד ב' מנין ליוהכ"פ כו', סכ"ז סקט"ו.
 קט"ז ב' ושמואל דאמר כר"נ כו', סמ"ו סק"ז.
 שם אר"נ מפני מה אמרו כו', שם סק"ב.
 שם תוד"ה וכ"ש שם סק"ח.
 קי"ז א' דלא קבעי ליה לעור כו', ס"ב סק"ט.
 קי"ח ב' אר"י יהא חלקו כו', ס"ט סק"ט.
 ק"כ א' רבי יוסי אומר י"ח כלים כו', ס"ח סק"ב.
 ק"כ ב' א"ל בהא אפי' ר"ש מודה כו', סכ"א סק"ב.
 שם ה"י שם כתוב על בשרו קא הוי חציצה כו', בכל
 הסוגיא, חציצה ס"ב סק"י"ג סק"ב ה' ו' ז', ס"ו
 סק"י, ס"ב סק"א.

קכ"א א' מתני' נכרי שבא כו', סל"ג סק"ה. ש"י סק"א
 שם גמ' אמר ר' אמי בדליקה כו', סל"ג סק"ו.
 שם גמ' אלא מהא ליכא כו', ש"י סק"ב
 שם מתני' צואה של קטן כו', סמ"א סק"י.
 שם אר"י מעשה בא כו', ס"ב סק"ז.
 קכ"א ב' א"ל אבין שטיא כו', סמ"א סק"י.
 שם וכ"ת דלא חזיא כו', שם.
 שם אימא כו', שם.
 שם אלא לאו ר"ש היא כו', ס"ב סק"ז.
 קכ"ב א' מתני' נכרי שהדליק כו', ש"י סק"ג
 שם משקה אחריו ישראל כו', סל"ג סק"א.
 שם גמ' וצריכא כו', שם ש"י סק"ג.
 שם בד"א שאין מכיר, שם
 שם אמר אב"י שלא בפניו סל"ג סק"ב.
 שם מיתביי אמר כו', ש"י סק"ג
 שם אימא הואיל ושלא בפניו כו', סל"ג סק"ב.
 שם ת"ש עיר שישראל כו', שם סק"ג.
 שם תוד"ה משקה, שם סק"א.
 קכ"ב ב' מתני' נוטל אדם קורנס כו', שכ"א ח"א סק"א
 שם ת"ר דלת של שידה כו', סל"ה סק"ז ש"י סק"א
 שם בשלמא לול כו', שם ש"י סק"ב.
 שם אמר אב"י כו', ש"י סק"ג
 שם אמר רבא כו', שם סק"ד
 שם וגזירה שמא יתקע, סל"ה סק"ז.
 שם אר"י קורנס כו', סל"ז סק"ז. שכ"א ח"א סק"ב
 שם רחת ומלגז כו', סל"ז סק"ז.
 שם אלא אמר רבה כו', שם.
 קכ"ג א' קסבר דבר שמל"א כו', שכ"א ח"ב סק"א
 שם איתבייה אב"י לרבא כו', שם סק"ב
 שם איתבייה ושויין כו', שם סק"ג
 שם הכל מודים בסיכוי זיירי כו', סל"ז סק"ח.
 שם ה"נ מייחד להו כו', שם.
 שם קורנס של זהבים כו', שכ"א ח"ב סק"ו
 שם ת"ר פגה שטמנה בתבן כו', שכ"ב ח"ג סק"א, ג
 שם אם מגולה מקצתה כו', סל"ח סק"ג.
 שם ראב"ת אומר כו', שכ"ב ח"ג סק"ד
 שם האי פוגלא כו', שם סק"ה
 שם מחט שניטל חררה כו', סל"ז סק"ד.
 שם א"ל תניתוה, שם.
 שם אמר אב"י טומאה כו', שם.
 שם ילמדנו רבינו כו', סמ"ט

קכ"ג ב' ת"ר בראשונה כו', סל"ז סק"א שכ"א ח"ג
 סק"א, ג'.
 שם אמר אביי כו', סל"ז סק"ג, ו'. שכ"א ח"ג סק"ד, ו, ח
 שם ועדין בידו א' אין כו', שם סקט"ו.
 שם א"ל רבא כו', שכ"א ח"ג סק"ט
 שם איתביה אביי, סל"ז סקי"ב ושם סקי"י
 שם הב"ע מחמה לצל, סל"ז סקי"ג.
 שם איתביה ושון שאם קצב כו', שם סקי"ד.
 שם אר"ח בימי נחמיה כו', שכ"א ח"ג סקי"ב
 שם אר"א קנין ומקלות כו', שם סקי"ג
 שם תוד"ה לא, שם סק"ח.
 קכ"ד א' נגר שיש בראשו כו', סל"ז סק"ז, סמ"ב סק"ד
 שכ"א ח"ג סקי"ט.
 שם דאמר ר' ינאי חצר כו', סל"ז סק"ז.
 שם קנים טעמא מאי כו', שם סק"ח.
 שם בההוא פורתא כו', שם שכ"א ח"ג סקכ"א
 שם מדוכה ר"ג היא כו', שם סקכ"ג
 שם מתני' כל הכלים ניטלים כו', שם סק"ג, שכ"א ח"ד
 סק"א ג'.
 שם ר"ג אומר אין נוטלין כו', שם סק"ב.
 שם אמר רבה כו', שם סק"ו.
 שם א"ל רבא לצורך מקומו כו', שם סק"ד שכ"א ח"ד
 סק"ז, ח.
 שם ואתא ר"נ למימר כו', שכ"א ח"ד סקי"י
 שם הני קערות היכי מטלטלינן כו', סל"ז סק"ה, כ"א.
 שם איתביה אביי לרבא כו', שכ"א ח"ד סקי"ב
 שם והא דתנן אין כו', שם סקי"ב
 קכ"ד ב' וטלטול גופיה כו', סל"ז סק"ה.
 שם מר שלא יגב כו', סל"ז סקי"י.
 שם ואף רב ס"ל כו', שכ"א ח"ד סקט"ז
 שם איני כו', שם סקי"ז
 שם איתו ליה שותא כו', סל"ז סקי"י.
 שם לאו למימרא כו', שם.
 שם ואב"א התם מחמל"צ כו', שם סקי"א.
 שם רב מרי כו', שם סק"ז. שכ"א ח"ד סקי"ח
 שם א"ל גלית אדעתך כו', שם.
 קכ"ה ב' תנן התם אבן כו', שכ"ד ח"ה סק"א
 שם סואר של קורות כו', שם סק"ד
 שם שאין עושין אהל עראי, סמ"ב סק"ב.
 שם מאי בין כך ובין כך, שם סק"ב.
 קכ"ו א' בין קשור ובין שאינו קשור כו', סמ"ב סק"א.
 שם א"ל ר"י ולימא מר כו', שם סק"ב.

שם כמחלוקת כאן כו', שם סק"ה.
 שם נגר הנגרר כו', שם.
 שם ומי אמר ר"י הכי כו', שם.
 שם תוד"ה בין קשור, שם.
 שם תוד"ה והמונח, שם.
 קכ"ו ב' ואריב"ש אר"א כו', סמ"ב סק"ג.
 שם וכ"ת הכי נמי כו', שם סק"ה.
 שם בכלים דחברינהו בארעא סל"ה סקכ"ז.
 שם מביא כרים וכסתות כו', סל"א סקי"י.
 שם והא קא מבטל כלי מהיכנו, שם, סל"ט סק"א.
 שם תיפוק ליה משום סחיטה, ס"ל סק"ד.
 שם רבה ור"י דאמרי תרויהו כו', שם.
 שם אין סחיטה בשער, סל"א סק"ח.
 שם רב אשי אמר כו', שם.
 קכ"ט א' כדר"ע בדר"ע דאמר כל צרכי חולה כו', סל"ב
 סקכ"א, סמ"ז סק"א.
 שם מאימתי פתה"ק, נדה סכ"ג סקי"י.
 שם כל תשחית דגופא כו', מעילה ס"י סק"ב
 קל"ב ב' בעי מיניה ר"ג מר"א, עירובי חצירות ס"ט
 סק"ג.
 קל"א א' אפשר דמצפרא, עירובי חצירות ס"ט סק"ג.
 קל"ג א' הא ל"ל קרא כו', סכ"א סק"ט.
 שם מודה ר"ש בפסיק רישיה כו', שם.
 שם אבל אתה עושה בסיב כו', שם.
 שם ורבא אמר כו', שם.
 שם אמר ר' עמרם כו', שם.
 קל"ג ב' תניא ספר תורה נאה כו', סמ"ט
 קל"ד א' יין ושמן חזי נמי בשבת לחולה כו', סמ"ז
 סק"ב.
 שם דתניא אין טורפין כו', משום ר"מ כו', שם סק"א.
 שם התם לא בעי ליכא כו', שם סק"ב.
 שם היינו דקתני נותן זה כו', שם.
 שם ת"ר אין מסננים את החרדל כו', סכ"ז סק"ל.
 שם ואין ממתקין כו', סמ"ט
 קל"ה א' א"ל אביי דורות הראשונים כו', סמ"ט
 קל"ז ב' מתני' ר"א אומר תולין כו', סמ"ב סקט"ו.
 שם נותנים לתלויה כו', ש"ז סק"א, שט"ז סק"א
 שם השתא ר"א אוסופי כו', סמ"ב סקט"ז שט"ז סק"ג.
 שם אמר ר' יוסף תלה חייב חטאת כו', שם סקי"ז. שט"ז
 סק"ה
 שם תוד"ה תולין, שם סקט"ז.
 שם תוד"ה דר"א, שם.

קל"ח א' אלא אמר אביי כו', סמ"ב סקי"ז שט"ז סק"ו.
 שם אהלי קבע לא יעשה כו', סמ"ב סקל"א.
 שם מה דרכו של בורר כו', סכ"ז סק"ו, כ"ה.
 שם תני רמי בר יחזקאל כו', סמ"ב סקכ"ט.
 שם בעא מיניה ר"כ מרב כו', שם סק"ל.
 שם כדקמנאי, שם.
 שם אר"י חזינא כו', שם סק"ז, ל'.
 שם אמר רב משום ר"ח וילון כו', שם סקכ"ח.
 קל"ח ב' כילת חתנים כו', סמ"ב קכ"ח.
 שם לא אמרן כו', שם.
 שם ואר"ש בדר"א האי סינאא כו', סמ"ב סקכ"ז.
 שם אלא מעתה שריבי גלימא כו', שם.
 שם גוד בכיסנא כו', שם סקכ"ב.
 שם כירה שנשטטה כו', סל"ד סקל"א.
 קל"ט א' ארבר"ה מעריב אדם כו', שי"ז סק"א
 שם מתני' נותנים מים כו', שי"ז סק"ב
 שם ומסננים את היין כו', שם סק"ג
 שם אמר זעירי נותן כו', שם סק"ד
 שם ארשב"ח ובלבד כו', שי"ז סק"ב
 שם אמר רב האי פרוונקא כו', שם סק"ג
 קל"ט ב' ציצית לגבי טלית כו', סי"ח סק"ח.
 שם ארבר"ה מערים אדם כו', סמ"ב סקי"ט.
 שם אמר רב אשי כו', שם סקי"ח.
 שם ושותה מן החדש כו', שם סקי"ט.
 שם הכא מוכחא מילתא כו', שם.
 שם מתני' נותנים מים כו', סכ"ז סקכ"ט.
 שם ומסננים את היין בסודרין, סכ"ז סק"ב, סל"א סקכ"א, סמ"ב סק"ב.
 שם נותנים ביצה כו', סכ"ז סק"ל.
 שם גמ' אמר זעירי כו', סכ"ז סקכ"א, סל"א סק"ו.
 שם מיתבי רשב"ג אומר כו', סכ"ז סקכ"א.
 שם תרגמה זעירי כו', שם.
 שם ארשב"ח כו', סכ"ז סקכ"א, סל"א סקכ"א.
 שם אמר רב האי פרוונקא כו', סכ"ז סקכ"א, סמ"ב סקכ"א.
 שם אר"פ דלא ניהדק כו', שם סכ"ז סקכ"א.
 שם דבי ר"פ שאפו שיכרא כו', שם סקכ"ד.
 ק"מ א' איתמר חרדל שלשו כו', סכ"ט סק"ט ש"ט סק"ט.
 שם ממחו בכלי אבל לא ביד, סכ"ט סקי".
 שם אביי ורבא דא"ת כו', שם.
 שם ובחשו ליה בשופתא כו', שם.

שם אלא כי הא דאיתמר כו', שם.
 שם ונותן לתוכו דבש כו', שם.
 שם וממשיך לתוכן אמיתא כו', שם.
 שם נותן לתוכו פול כו', שם.
 שם מאי אמיתא כו', שם.
 שם מתני' ואין שולין כו', כל המשנה סכ"ז סקי"ז.
 שם מהו לכיסכוסי כיתניתא ס"ל סק"ז.
 שם ותיפשיט ליה כו', סל"א סקכ"ט.
 קמ"א א' מתני' הקש שע"ג המיטה כו', סל"ט סק"ב.
 שם מכבש של בעלי בתים כו', סל"ה סקל"ג.
 שם אר"י הני פלפלי כו', סכ"ח סק"ב ש"ח סק"ג.
 שם רבא אמר כיון כו', סכ"ח סק"ב.
 שם ואין מקנחו בקרקע, סכ"א סק"ב.
 שם ואמר רבא לא ליצדד כו', סל"ד סק"ה.
 שם לא ליהדוק איניש כו', סל"א סק"ו.
 שם אמר רב כהנא טיט כו', ס"ל סק"ח.
 שם מכסכו מבפנים כו', סל"א סקכ"ח.
 שם מגררו בצפורן כו', שם.
 קמ"א ב' מתני' נוטל אדם את בנו כו', סל"ח סקי"ג
 שכ"ו ח"ב סק"א, ו'.
 שם כלכלה והאבן בתוכה, שכ"ו ח"ב סק"ג, ז'.
 שם ומטלטלין תרומה כו', שם סק"ד, ח, ט
 שם רי"א אף כו', שם סק"ה, י'
 שם אמר רבא הוציא תינוק כו', ש"ה סק"א, שכ"ו ח"ג סק"א
 שם וליחייב נמי משום תינוק, ש"ה סק"ה
 שם אמרי דבי ר' ינאי כו', שכ"ו ש"ג סק"ג
 שם גמ' אי הכי מאי איריא כו', סל"ח סקי"ג ש"ה סק"ו,
 שכ"ו ח"ג סק"ד
 קמ"ב א' דינר אי נפיל כו', סל"ח סקי"ג
 שם תניא כוותיה דרבא ש"ה סק"ז, שכ"ו ח"ג סק"ה
 שם המוציא אדם כו', ש"ה סק"ח
 שם ואמאי תהוי כלכלה בסיס כו', סל"ח סקי"ד. שכ"ו
 ח"ד סק"א, י"א
 שם ולישדינהו לפירי כו', שם סק"ה י"ב
 שם ונינקטינהו בידים, שם, סכ"ז סקל"ד. שכ"ו ח"ד סק"ו
 שם כדר"א אמר רב כו', שם סק"ז
 שם ולינערניהו נעורי, סל"ח סקי"ד שכ"ו ח"ד סק"ח, ט,
 י"ג.
 שם ארשב"א אמר רבא שכ"ו ח"ה סקי", י"ד
 שם מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה, סל"ח סק"ו.
 שם ל"ש אלא שטהורה למטה כו', שם סק"ב, שכ"ו ח"ה
 סק"א, י"א, י"ב.

שם ולישדינהו ולינקיטינהו כו', סל"ח סקט"ו.

שם, אמר ר' אלעי א"ר כו', שם.

שם אמר רבא, שכ"ו ח"ה סק"ח, ט"ז

קמ"ב ב' מתני' אבן שע"פ החבית סל"ח סק"ד, ז', י"ח
שכ"ו ח"ו סק"א ב'.

שם גמ' אר"ה א"ר לא שנו כו', שכ"ו ח"ו סק"א, ב', ח'
שם בד"א שהאוכל מרובה כו', סל"ח סקי"ז.

שם מאן תנא כו', שכ"ו ח"ו סק"ד

שם תניא ר"א כו', שם סק"ו

שם ארבב"ח אר"י כו', שם סקי"א

שם אר"א שכח ארנקי כו', שם ח"ח סק"א

שם אמר רב יצחק כו', שם סק"ג

שם אמר ר' יהודה בר שילא כו', שם סק"ד

שם אמר מר זוטרא כו', שם סק"ה

שם ולא אמרו ככר או תינוק כו', סל"ט סקי"ט.

שם אביי מנח כפא כו', שכ"ו ח"ח סק"ז, סל"ז סק"ו.

שם אי לאו דאדם חשוב כו', סל"ט סקי"ט.

קמ"ג א' התם כיון דמסרח כו', שכ"ב ח"ט סקי"י

שם מתני' מעבירין מעל השולחן כו', סל"ט סקי"ח.

שם ובה"א כו', שכ"ב ח"ט סק"א

שם ספוג אם יש לו כו', סל"א סק"ט.

שם הני גרעינין דתמרי כו', סל"ט סקי"ח.

שם שמואל מטלטל כו', שם שכ"ב ח"ד סק"א.

שם רהבדריי עביד כו', סמ"א סק"ט.

שם רב פפא זריק להו כו', סל"ז סקב"א.

קמ"ג ב' מתני' אין סוחטין כו', כל המשנה סכ"ו סק"ה.

שם תנא לא יספוג ביין כו', סל"א סק"ט.

שם אר"י א"ש מודה כו', סכ"ו סק"ו.

שם ומודים חכמים כו', שם.

קמ"ד א' רבנן דמודו ליה כו', סכ"ז סק"ו.

שם סוחטין בפגעים כו', שם.

קמ"ד ב' אבל לא ברימונים, ע"ס הגמ', סכ"ז סק"ו.

שם א"ל רבא לר"נ כו', סמ"ד סק"ד.

שם ה"נ כיון דאחשבינהו כו', שם.

שם אר"י אמר שמואל כו', סכ"ו סק"ז, סמ"ד סק"ה.

שם אר"ח מדברי רבינו נלמד כו', סכ"ו סק"ז, סמ"ד סק"ו.

שם מתיב רמב"ח כו', סכ"ו סק"ז, סמ"ד סק"ז.

שם בטיפה המלוכלכת כו', סמ"ד סק"ז.

קמ"ה א' הא יותר מכביצה טמא כו', סמ"ב סק"ז.

שם הוא מותיב לה כו', סכ"ו סק"ז.

שם המחליק בענבים כו', סמ"ד סק"ח.

שם אר"פ דכו"ע כו', שם.

שם ובפלוגתא כו', שם.

שם אמר רהבדריי כו', שם.

שם ודג לצירו כו', סכ"ו סק"ז.

שם גופא כבשים שסחטן כו', סכ"ו סק"ח סמ"ד סק"א.

שם לגופן מותר, שם.

שם מיתביי סוחטין כו', שם, סמ"ד סק"ה.

שם קשיא לרב, סכ"ו סק"ח.

שם רב מתרץ לטעמיה כו', סמ"ד סק"ב.

שם ארחב"א אמר רב כו', שם סק"ג.

קמ"ה ב' אר"י גברא יתירא כו', אביי כו', סכ"ו סק"א.

שם מתני' כל שבא כו', סי"ד סק"ה, ח'.

קמ"ו א' מתני' שובר אדם את החבית כו', סמ"ה סק"א,

ב' שי"ד סק"א, ג.

שם, ובלבד שלא יתכוין כו', שי"ד סק"ד

שם ואין נוקבין מגופה כו', שם סק"ה

שם ואם היתה נקובה כו', שם סק"ו

שם גמ' ומניחה לפני כו', שם סק"ז

שם תניא חדא חותלות כו', סל"ב סקי"ט. שי"ד סק"ח

שם דתניא ר' נחמיה כו', סל"ז סק"ג.

שם בעו מיניה כו', שי"ד סק"ט

שם אר"ה מחלוקת למעלה כו', שם סקי"י

שם ת"ר אין נוקבין כו', שם סקי"א

שם אמר רבה דבר תורה כו', סמ"ה סקי"ב. שי"ד סקי"ב

קמ"ו ב' אר"י א"ש ל"ש כו', שם סקי"ג

שם בי סדיא כו', סי"ח סק"ג.

שם מתני' מי שנשרו כליו כו', סל"א סקי"א.

שם הגיע לחצר החיצונה כו', שם.

שם גמ' תנאי היא כו', שם.

קמ"ז א' המנער טליתו בשבת כו', סל"א סקב"ז, ס"ל

סק"ו.

שם עולא איקלע כו', ס"ל סק"ו.

שם נפוצי ליה באפי, סל"א סקכ"ו.

שם אנן לא קפדינן כו', ס"ל סק"ו.

שם אמר יצחק בר יוסף כו', סי"ח סק"ד.

שם מונחת לו על כתיפו כו', שם.

שם והרטנים יוצאים כו', שם סק"ה.

שם אלא שנימא כרוכה לו כו', שם.

שם הכי מאי א"ל אסור כו', שם.

שם בזו לא חייב ר"מ כו', שם.

שם דקדק ר"מ עד כאן שם.

שם מתני' הרוחץ כו', ס"ל סק"ה.

שם ומסתפק אפי' כו', סל"א סקי"ב.

קמ"ז ב' רישא רבותא קמ"ל כו', ס"ל סק"ה, סל"א סקי"ב.

שם ת"ר מסתפק אדם כו', שם.

שם הלכתא מאי כו', ס"ל סק"ה.

שם רבי דתניא כו', סל"א סקי"ב.

שם ומי אר"י הכי כו', שם.

שם ההוא כבן חכינאי כו', ס"ל סק"ה.

שם ארחב"א אר"י האולירין כו', ס"ח סק"ו.

שם סכניתא כו', שם.

שם כי מעבריתא מאני כו', שם.

שם אין יורדין לקורדימא כו', סל"א סקי"ג.

שם ארבב"ח אר"י לש כו', סמ"ז סקט"ו.

קמ"ח א' לימא מתני' דלא כהלל, בדיני ריבית ס"א סק"מ.

קמ"ח ב' נפרוס סודרא כו', סל"א סקי"ט.

שם מתני' מונה אדם את אורחיו כו', סמ"ו סק"א.

שם איתמר הלואת יו"ט, כל הסוגיא, שביעית סט"ו סק"ז.

ק"נ א' פשיטא מ"ש היא כו', סל"ג סקי"ז.

שם ודיבור מי אסיר כו', סמ"ו סק"א.

שם והא ר"ח ור"ה דא"ת כו', שם סק"ה.

שם חפצין אסורים כו', שם סק"א.

שם דיבור אסור הרהור מותר, ברכות ס"א סק"א.

שם מי אר"י דיבור אסור כו', שם.

קנ"ג א' מתני' הגיע לחצר החיצונה כו', סמ"ח סקי"א שכ"ה ח"ב סק"א.

שם ושאינן ניטלין בשבת כו', שכ"ה ח"ב סק"ב.

שם מ"ט חמור כו', סמ"ח סק"ג.

שם מ"ט הני אדם כו', שם.

קנ"ג ב' והלא מחמר כו', סמ"ח סק"ד, ט'.

שם כשהיא עומדת נוטלו הימנה, שם.

שם אר"פ כל שבגופו כו', שם.

שם ארמב"ח המחמר כו', סמ"ח סק"א.

שם אתה ובהמתך כו', שם.

שם ועוד תנן המחלל כו', שם.

קנ"ד א' הכי קאמר דבר כו', סמ"ח סק"ב.

קנ"ד ב' אר"ה היתה בהמתו כו', שכ"ה ח"ג סק"א.

שם והאנן תנן כו', סל"ט סק"ב.

שם כי קאמר ר"ה כו', שכ"ה ח"ג סק"ג.

שם והא קא מבטל כלי מהיכנו, שם סק"ד, ה, ו.

שם מה טבל דלא חזי ליה כו', שם סק"ח.

שם מיטנפי כו', סל"ט סקט"ו.

שם והאיכא צעב"ח כו', שם סק"ד.

קנ"ה א' מתני' ר"י מתיר בחרובין לדקה, סכ"ח סק"ג.

קנ"ה ב' מתני' ונותנין מים למורסן כו', סכ"ט סק"ד.

שם ומהלקטין לתרנגולים כו', ש"ט סק"ה.

שם גמ' אמר אביי אמריתה כו', סכ"ט סק"ד.

שם ת"ר אין גובלים כו', סק"ו ש"ט סק"ו, ח.

שם מאן י"א כו', שם.

קנ"ו א' וה"מ הוא דמשני כו', סכ"ט סק"ו ש"ט סק"ו.

שם והאמרת אין גובלין כו', שם.

שם ל"ק כאן בעבה כו', שם.

שם אר"י בחול נותן את החומץ כו', שם.

שם שתי וערב כו', שם.

שם מהו לגבל כו', שם.

קנ"ז א' דמוקצה מחמת ח"כ כו', סל"ז סקי"ט.

שם מתני' ופורקין כו', סל"ב סקי"ז.

מפתחות ע"ס הש"ס

ברכות

ב' א' מלתא אגב אורחיה קמ"ל כו', ס"ט סק"ד.
 שם וממאי דהאי ובא השמש כו', שם.
 ב' א' אמר רבה בר רב שילא כו', ס"ט סק"ד.
 שם והדר פשטו ליה מבריתא כו', שם.
 ד' ב' כדתניא חכמים עשו כו', ס"ו סק"י.
 כ"ו ב' ומפני מה אמרו כו', ס"ט סק"ג.
 כ"ח ב' דאר"ה אסור לו לאדם שיטעום כו', ס"ו סק"ב.
 ל"ו א' החושש בגרונו כו', סמ"ז סק"י.

ערובין

ח' ב' איבעיא להו מהו להשתמש כו', ס"ג, י"ב.
 שם לימא בהא קמיפלגי כו', שם סק"ח, י"ב.
 שם אר"ח הכל מודים שם סק"ב.
 ט' א' אמר אביי מסתברא כו', ס"ג סק"ג.
 שם ורבא אמר בין לחיים כו', שם, סק"ז, י"ג.
 שם אמר רבא מנא אמינא לה כו', שם סק"ג.
 שם ואביי התם דגבוה ג', שם סק"ד.
 שם וכ"ת דאית ביה כו', שם.
 שם א"ל רהבדרי לרבא כו', שם.
 י"ד ב' אמר רבא עשה לחי למבוי כו', ס"ד סק"ד.
 ל"ד ב' גמ' ואמאי הוא במקרא כו', סמ"ה סק"ז.
 שם ביו"ט אמרו כו', שם סק"ח.
 ל"ה א' במנעול וקטיר סל"ז סק"ב.
 שם תוד"ה בעי, סמ"ה סק"ח.
 מ"ד א' נפל דופנה כו', סמ"ג סק"ג.
 שם ולא יזקוף את המיטה כו', שם.
 שם עושה אדם כו', שם.
 שם לא קשיא הא ר"א כו', שם.
 שם אלא ל"ק הא כר"מ כו', שם.
 שם דיקא נמי דתני כו', שם.
 מ"ד ב' כאן לדעת כאן שלא מדעת, שם סק"ה.
 שם דהו"ל כלדעת ואסור, שם.
 מ"ח א' שבו איש תחתיו כתחתיו, סמ"ח סק"י.
 ס"ח א', א"ל ולא שני לך כו', סל"ג סק"א.
 ע"ז א' הטומן לפת וצונן כו', שכ"ב ח"ג סק"ג.
 ע"ח א' אר"ה עמוד גבוה כו', ס"ה סק"ט.
 שם אראב"א ובגבוה ג', שם.
 שם רב אשי אמר כו', שם סק"א.
 שם מלאו כולו ביתדות, שם.
 שם א"ל לא שמיע לך הא דאר"י כו', ס"ג סק"א, ס"ה

סק"ב, י"א.

פ"ט א' ושמואל אמר כו', ס"ה סק"ב.
 שם תוד"ה במחיצות, שם סק"א.
 צ' ב' קשיא ורב אדרב, ס"ה סק"ב.
 צ"ב א' מתני' גג גדול סמוך כו', ס"ה סק"ב.
 צ"ד א' אהרנהו רב לאפיה, סמ"ג סק"א.
 שם א"ל שמואל אי קפיד כו', שם.
 צ"ז א' יש בהן רצועות כו', סל"ב סק"ו.
 שם אר"ח זאת אומרת כו', ס"ט סק"ז סל"ב סק"ה, י"ד, ט"ו.
 צ"ז ב' מתני' רש"א אפי' בארץ עצמו כו', ס"א סק"ח.
 שם ולא גזרינן דלמא נפיל, שם סק"ח.
 צ"ח א' אמר רב יהודה אין כו', בכל הגמ' ס"א סק"ג.
 שם חוץ לד"א דאי מייתי לה כו', ס"ב סק"ח.
 שם בכותל משופע, ס"א סק"ח.
 שם תוד"ה והא לא נח, שם סק"ו.
 צ"ח ב' מתני' זיו שלפני חלון כו', ס"ה סק"י.
 שם גמ' וליחוש דלמא נפיל כו', שם.
 שם אמר אביי לעולם כו', שם.
 שם תניא נמי הכי כו', שם.
 שם אי דלית ביה ד' מקו"פ הוא, שם סק"ט.
 צ"ט א' הוא סבר מדסיפא ר"מ כו', ס"א סק"ז.
 שם לימא מסייע ליה לרבא כו', שם סק"ח, י"ט, כ'.
 שם איכא דאמרי הא הוציא פטור, שם סק"ז.
 שם אמר רב יוסף השתין ורק כו', ס"ב סק"ד, כ"ה.
 שם מחשבתו משויא ליה מקום, ס"ב סק"ז.
 שם בעי רבא כו', ס"א סק"ג, כ"א.
 שם אע"ג דלא הפיך בה, שם סק"ד.
 שם אר"י מוחלפת השיטה, שם.
 שם מתני' לא יעמוד אדם ברה"י כו', שם סק"א.
 שם אר"י בחפיצין שצריכין לו, שם סק"ז.
 שם איבעיא להו כרמלית מאי, שם.
 צ"ט ב' תנא אם יש בצינור כו', ס"ה סק"ט.
 ק"א א' מתני' הדלת שבמוקצה כו', סמ"ב סק"ח.
 שם גמ' ורמינהו דלת כו', שם סק"ט.
 שם אמר אביי בשיש להם ציר כו', שם.
 שם רבא אמר כו', שם.
 שם מיתבי דלת כו', שם.
 שם ת"ר סוכי קוצים כו', שם.
 שם תני ר' חייא כו', שם סק"י.
 שם אמר רב יהודה כו', שם.

שם וכן ביעתא, סמ"ג סק"ב.

ק"א ב' מתני' נגר שיש בראשו כו', סמ"ב סק"ד.

שם בניטל באגדו כו', שם.

שם תוד"ה כי פליגי, שם.

ק"ב א' בעי ר"ז נקמז מהו, סמ"ב סק"ו.

שם ההיא אסיתא וכו', שם סק"א.

שם הני כפי כו', סמ"ג סק"ח.

שם זיל כרוך בודיא, שם סק"י.

שם תוד"ה לא אמרו, שם סק"ט.

ק"ב ב' מתני' מחזירין ציר כו', סל"ה סקכ"ו, כ"ז.

שם מתני' מחזירין רטיה כו', סמ"ז ק"ח.

שם תוד"ה רטיה, שם.

פסחים

כ"ה ב' איתמר הנאה הבאה כו', סכ"א סק"ב, ג'.

שם לא אפשר ולא קמיכון, שם סק"ב.

שם דבר שאי"מ אסור כו', שם סק"א.

שם אביי כו"ש ורבא אמר כו', שם סק"ב.

שם איכא דאמרי כו', שם.

שם כי פליגא אליבא דר"י כו', שם.

כ"ו א' אמר אביי מנא אמינא לה סכ"א סק"ד.

שם ורבא אמר לך כו', שם.

שם אמר רבא מנא אמינא לך כו', שם סק"ו.

שם ותסברא כו', שם.

שם מאי לאו לאותן כו', שם.

שם גופא כו', וריח אין בו משום מעילה שם.

שם ת"ר הכניסה לרבקה כו', שם סק"ז.

שם תוד"ה מעילה, שם סק"ו.

כ"ו ב' ת"ש אבידה לא ישטחנה כו', סכ"א סק"ז.

ל"ג א' תאמר במעילה שאם נתכוין כו', סכ"ב סק"א, ו'.

ל"ז א' ת"ר יוצאים בפת נקיה כו', סל"ו סק"א.

ס"ה ב' מתני' א"ל רבי יהושע יו"ט כו', סל"ג סק"ב.

ס"ו ב' מחמר כלאחר יד כו', סל"ג סק"ד.

שם איסורא מדרבנן מיהא איכא, סמ"ח סק"ד.

שם היינו דקא בעי מיניה כו', סל"ג סק"ד.

ס"ט א' אמר רבה גזירה כו', שם סק"א.

שם אמר רבא ואי בריא הוא כו', שם סק"ב.

צ"ג ב' אמר עולא מן המודיעים, כל הגמ', ס"ט סק"א.

צ"ד א' אמר רבא שיתא כו', ס"ט סק"ב.

שם מיתבי ר"י אומר עוביו כו', שם.

יומא

ל"ד ב' והלא מצרף כו', סכ"א סק"ז.

שם א"ר ביבי כו', שם.

שם אביי אמר כו', שם.

שם אבל הכא צירוף דרבנן הוא, שם.

ע"ז ב' עובר עד צוארו במים כו', סל"א סקט"ז.

שם ובלבד שלא יוציא ידו כו', שם.

ע"ח א' ואותבינך סחיטה, סל"א סק"י"ז.

ע"ח ב' אמר רבא לעולם דכו"ע מנעל הוא כו', ס"י"ז

סקכ"ג.

שם האי מאן דבעי למטעם כו', סל"ב סק"ח.

פ"ג א' מתני' ועוד אמר ר' מתיא כו', סמ"ז סק"ז.

פ"ד א' ור"י היכי עביד הכי כו', שם.

שם א"ל רחב"א לר"י כו', שם.

סוכה

ד' ב' סבר אביי למימר גוד כו', ס"ה סקכ"ג.

שם א"ל רבא בעינן כו', שם.

שם ת"ר נעץ ד' כו', שם.

שם איבעיא להו כו', שם.

ט"ז ב' פירסו סלקא דעתךכו', סמ"ג סק"ו.

כ"ו א' אלא אמר אביי כדטעים כו', כל הגמ' ס"ו

סק"א.

כ"ז ב' א"ל מהו שאפרוש עליה סדין, סמ"ג סק"ב.

ל"ג ב' והא קא מתקן מנא סכ"א סק"ח.

שם אמר רב אשי כשלקטן כו', שם.

שם הב"ע דאית ליה הושענא אחריתי, שם.

ל"ח א' מתני' לכשיכנס לביתו כו', ס"ו סק"ו.

שם ורמינהו כו', שם.

שם אמר ר' ספרא כו', שם.

שם אמר רבא כו', שם.

מ"ב א' מתני' מקבלת אשה כו', סל"ז סקכ"א.

מ"ב ב' אמאי טלטול בעלמא היא, סל"ז סקכ"ב.

נ' א' ואמאי וליעביר במסנת סכ"ז סקל"א.

ביצה

ח' ב' אסור לכסות בו צואה, סמ"א סק"ב.

י' ב' ואתי לאימונעי משמחת יו"ט, סל"ז סק"ד.

י"א א' להודיעך כוחן דב"ה כו', סל"ז סק"ד.

י"א ב' מתני' בש"א אומרים כו', שי"ג סק"א

שם גמ' מהו דחימא כו', שם סק"ב

שם אין להם ציר כו', שם סק"ג

שם לא נחלקו אלא להחזיר כו', סל"ה סקכ"ה.

שם כי פליגי בשיש להם ציר כו', שם.

י"ב א' מ"ס גזרינן ציר כו', שם סק"ג

י"ב ב' פסולת מרובה על האוכל מי איכא כו', סל"ח

סקי"ז.

י"ג ב' תנן התם המקלף כו', סכ"ז סק"י.

שם ואם קלף ונתן לתוך ידו כו', שם סק"א.

שם איני והא רב כו', שם.

שם מתקיף לה ראב"מ כו', שם.

שם אלא מאי אית לך למימר כו', שם.

שם כיצד מולל כו', שם סק"ב.

שם רבא אמר כיון כו', שם.

י"ד א' מחכו עליה במערבא כו', סכ"ז סק"ג.

שם אלא אר"א מנפח כו', שם.

י"ח א' גזירה משום סחיטה כו', ס"ל סק"ג, סל"א סק"ו.

כ"א ב' ראב"י אמר אפי' בשבת, סמ"א סק"ח.

שם משום שיורי כוסות סל"ט סק"ז.

שם א"ל ר' אחא מדפתי כו', סמ"א סק"ח.

שם וכי עושין גש"ר כו', סל"ט סק"ז, סמ"א סק"ח.

כ"ב א' מאי קא עביד אר"ח כו', סל"ה סקב"ג.

שם בעא מיניה רב אשי כו', סמ"ז סק"ג.

שם אמימר שרי למכחל כו', שם.

שם ה"מ היכא דלא מסייע כו', שם.

שם איכא ר"ז דקאי כוותן כו', שם.

כ"ג ב' מתני' כל הכלים אין נגררים כו', סכ"א סק"א.

כ"ה ב' אין הסומא יוצא במקלו כו', סי"ז סקכ"ו.

ל"א ב' וכשהן מבקעין כו', בקופיץ, סכ"ח סק"א.

ל"ב א' ביו"ט מתיר ומפקיע וחותר סל"ב סק"ט.

ל"ב ב' מתני' ואין מקיפין ב' חביות כו', סמ"ג סק"ב.

שי"ח סק"א

שם אר"נ אבנים של ביה"כ כו', סל"ב סק"ה סמ"ג סק"א.

שי"ח סק"ב.

שם אמר ר' יהודה כו', שם סק"ב.

ל"ג א' וכן ביעתא סמ"ג סק"ב.

שם וכן פוריא, שם.

שם וכן חביתא, שם.

שם אין סומכין את הקדירה כו', סל"ז סק"ב.

ל"ג ב' אר"י אוכלי בהמה כו', שט"ו סק"א

שם מוללו ומריח בו כו', שם סק"ג, ה'

שם מ"ש מהא דתנן כו', שם סק"ו

שם ושורין שלא יקטמנו כו', שם סק"ז

ל"ג ב' ולית ליה לר"א כו', סמ"ה סק"ג.

שם אר"א כי תניא ההיא כו', שט"ו סק"ח

ל"ד א' תניא א' מביא כו', שט"ו סק"א.

שם ואי מגיס, שם סק"ו.

שם כולן חייבין, שם סק"ב, ה'.

ל"ו ב' ונותנים כלי תחת הדלף כו', סמ"א סק"ג.

שם כי ריחיא דאביי דלוף, שם סק"ד.

שם א"ל זיל עייליה כו', שם.

שם יתיב אביי וקא קשיא ליה כו', שם סק"ז.

שם וכי עושין גש"ר כו', שם.

שם אדהכי נפל כו', שם.

שם אמר שמואל גש"ר כו', שם סק"א.

שם וכשהוא מחזירו כו', שם סק"ב.

שם סבור מינה כו', שם.

שם גזירה שמא יחתוך זמורה, סמ"ח סק"ה.

מגילה

כ' ב' וכולן כו', ס"ט סק"ו.

יבמות

ק"ב א' אע"ג דאין ביה חומרתא כו', סל"ב סק"ב.

קי"ד א' אין ב"ד מצווין כו', ש"כ סק"א

שם אלא מניחו כו', שם סק"ב

שם ת"ש עכו"ם שבא לכבות כו', שם סק"ג

שם ת"ש בן חבר שרגיל כו', שם סק"ד

נדרים

נ"ה ב' תניא יוצאים בשק כו', סי"ח סק"ג.

גיטין

ט"ו א' תוד"ה גידור ס"ה סק"ח.

בבא מציעא

ל"ב ב' לכוף את יצרו כו', סל"ט סק"ד.

פ"ג ב' אר"ל פועל כו', ס"ט סק"י.

צ' א' ונכרי הדש בפרתו של ישראל כו', סל"ג סק"ח.

שם איבע"ל מהו שיאמר כו', שם.

שם תוד"ה חסום, שם סק"ט.

צ' ב' אר"פ בני מערבא כו', סל"ג סק"י.

סנהדרין

פ"ד ב' מקלקל בחבורה כו', ס"ב סק"ח.

שבועות

י"ז ב' אר"ה זר שהפך כו', סט"ו סק"ב.

עבודה זרה

ט"ו א' שאלה קניה ואגרא קנייה סמ"ז סק"ו.

שם דזימנין דובנה לה ניהליה כו', שם.

שם והמחמר אחר בהמתו כו', שם.

שם והשתא דאמרת כו', שם.

כ"ח א' חושש הוא דלא כו', סמ"ז סק"ח.
 שם דילמא תנא היכא כו', שם.
 כ"ח ב' מעלין אונים בשבת סמ"ז סק"ו.
 שם תני רשב"י ביד כו', שם.
 שם רב יהודה שרא כו', סמ"ז סק"ד.
 שם מאן ציית ליהודה כו', שם.
 שם למחר נפק מר שמואל כו', שם.
 שם מ"ט דשורייני כו', שם.

הוריות

י"א ב' בעא מיניה ר"ז כו', סכ"ה סקי"ג.

זבחים

מ"ז א' מנין למתעסק בקדשים כו', סכ"ב סק"א.
 צ"א ב' אמר שמואל המתנדב כו', ע"ס הגמ', סכ"א סקי".
 צ"ד א' למעוטי כלי דבר גרידה הוא, ס"ל סק"א.
 שם מקנחה בסמרטוט כו', שם.
 שם היתה של עור כו', שם.
 שם אמר אביי לא קשיא כו', סל"א סקי".
 שם כמאן אזלא כו', שם.
 שם אמר רבא ומי איכא כו', ס"ל סק"א, סל"א סק"א.
 שם אלא אמר רבא כו', ס"ל סק"ב, סל"א סק"ב.
 שם הדר אמר רבא כו', שם.
 שם אלא אמר רבא כו', שם.
 שם אמר רבא אי קשיא כו', שם.
 צ"ד ב' אלא אמר רבא כו', ס"ל סק"ב, סל"א סק"ג.
 שם שרייתו זהו כיבוסו, ס"ל סק"ג, סל"א סק"ו.
 שם ואזדא רבא לטעמיה ס"ל סק"ב.
 שם זרק סודר למים כו', סל"א סק"ה.
 שם זרק זרע פשתן כו', סכ"ט סקי"ב.
 שם אי הכי חיטי ושערי כו', שם סקי"ד.
 שם דרש רבא כו', ס"ל סק"ב.
 צ"ה ב' עירה לתוכו ורותח כו', סיי"ג סק"ח.

מנחות

ל"ו א' ממתני מניחם עד שתשקע החמה כו', ס"ט סקי"ג.
 ל"ח א' כרמלית דרבנן היא, סכ"ב סק"ח.
 נ"ז א' דחזו לבבא דאקלידא, סל"ד סק"ב, ז', סל"ה סקי".
 ע' ב' שעורה קליפה מצטרפת כו', סכ"ז סקי".

חולין

ע"ז ב' עור ששלוקו, סי"ד סק"ו.

בבורות

כ"ד ב' מתני' ר"י בן המשולם כו', סכ"א סקי"ב.
 שם עושה מקום בקופיץ כו', שם.
 שם גמ', וביו"ט אסור, שם.
 שם דהו"ל דשא"מ כו', שם.
 שם א"ל זילו שיילוהו כו', שם.
 כ"ה א' דהו"ל עיקר דבר מגידולו כו', סכ"א סקי"ב.
 שם גוזז במספרים כו', שם סקי"ג.
 ל"ד א' אילימא ר"ש דמתני' כו', סכ"א סקי"ד.

בריתות

י"ב ב' א"ל אביי העלמות מחלקין, סכ"ה סקי".
 י"ג א' אמר רבה בר אבוא כו', סמ"ד סק"ז.
 שם חלב אשה מטמא כו', שם סק"ט.
 ט"ז ב' אמר רבה כו', רב חסדא אמר כו', סכ"ד סק"ג.
 י"ז א' דתניא אר"ש בן אלעזר כו', סכ"ד סק"ח.
 י"ח ב' על שגגתו אשר שגג סכ"ה סקי"ב.
 שם אר"ז כאן שנה רבי כו', שם סקי"א, י"ד.
 שם ולדידך דאמרת כו', שם סקי"ד.
 שם כזית חלב שחרית כו', שם.
 שם א"א דלא הוי שהות ביום, שם.
 שם איתביה רבא כו', שם סקט"ו.
 שם ורמי דר"י אדר"י כו', שם.
 י"ט א' מתני' ר"ש ורש"ש ואמרים כו', סכ"ג סק"א.
 י"ט ב' מתעסק דמאי כו', סכ"ב סק"א.
 שם אר"נ א"ש מתעסק כו', סכ"ג סק"ב.
 שם א"ל רבא לר"נ כו', סכ"ב סק"ב.
 שם והא תינוקות כמתעסק כו', שם.
 שם א"ל הנח לתינוקות כו', שם.
 שם הואיל ומקלקל בחבורה כו', ס"כ סקט"ו סכ"ב סק"ג.
 שם איתביה ר"י לשמואל כו', סכ"ב סק"ד, סכ"ג סק"ג.
 שם כגון שאבד כו', סכ"ג סק"ט.
 כ' א' מתיב רב אושעיא כו', סכ"ג סק"ג, סכ"ב סקי"א.
 שם רבא אמר ליקדם כו', שם סק"ד, סכ"ב סקי"ב.
 שם והתניא היו לפניו כו', שם.
 שם להדליק ולכבות כו', שם.
 שם ת"ר החותה גחלים כו', סכ"א סקי"א.
 שם כגון שמתכוין לכבות כו', שם.
 כ' ב' רבא אמר להקדים כו', סכ"א סקי"א.
 שם רב אשי אמר כו', שם.

סימן א

בדין ידו של אדם ואגד כלי

קיצור תוכן הענינים

ג' א' הטעינו חבריו כו'

א. ג' א' בעא מיני רב מרבי הטעינו חבריו כו', לכאור' משמע דהא פשיטא דחפץ המונח ע"ג אדם, בזמן שהאדם עומד דינו כמונח והעוקר ממנו חשיבא עקירה, ובזמן שהוא מהלך העוקר ממנו פטור, והנדרון רק לענין לחייב את האדם על עקירה שנעשית עם עקירת גופו, ולא עקר החפץ ממקומו, ולפ"ז אם עקר החפץ מע"ג קרקע ואחר שהעבירו הניחו בהנחת גופו ואח"כ נתנו ע"ג קרקע פטור, דהנחת גופו הנחה גמורה היא, אלא שאינו חייב עליה, וא"כ העוקר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' ברה"ר, אם עמד קודם שהניח ע"ג קרקע פטור, וכן במתני' שפי' תו' דמיירי בהוציא והניח ע"ג קרקע צ"ל שלא נח, מיהו לשון הגמ' משמע שאין הנדרון אם לחייב על עקירה כזו אלא אם חשוב כנעקר החפץ ממקומו ע"י עקירת גופו, וביותר בברייתא דקתני טעמא לפי שאינו דומה לידו, משמע דהנדרון אם ע"י הנחת גופו הו"ל כמונח, וכן נקטו התו' בפשיטות דאם עקירת והנחת גופו לאו כהנחת חפץ דמי, מיחייב על עקירה ראשונה, וכ"ה משמעות הברייתא שנתנה טעם למה בטלה עקירה הראשונה לפי שאינו דומה לידו.

ואפשר דאי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ דמי אין הדבר תלוי אם עומד או הולך, אלא עם עוסק בהעברת החפץ, או שמקומו של החפץ על האדם, הלכך היכא שמקומו של החפץ על האדם, אין מגרע בהנחת החפץ זה שהאדם מהלך, לפי שהחפץ כמתבטל לאדם ורק האדם הוא מקומו, ואין לו ענין בקרקע שהאדם עומד, וכענין בעיא דאגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים, וככותב כשהוא מהלך דחשיבא הנחה, פ' א', אבל כשעקר החפץ מע"ג קרקע ע"מ להעבירו, לא נעשה כמונח ע"ג האדם, לפי שהאדם עוסק בהעברה, וחפץ המונח ע"ג אדם דעת האדם קובעת מצבו, וכמו בעומד לכתף דלא חשיב כמונח, וכן בידו הפשוטה לרשות אחרת, וה"ע ע"ג גופו כ"ז שדעתו להעביר החפץ ולא להניחו, ואין חילוק בין עומד למהלך, דאם נחשיב עמידתו כמבטל ההעברה לזמן, א"כ גם במהלך יהא כמונח, ולפ"ז מיושב דס"ד דידו וגופו שוין.

בתוד"ה עקירת וביישוב המשנה דנטל מתוכה והוציא

ב. בתו' כתבו דאי עקירת והנחת גופו לאו כהנחת חפץ מיתוקמא מתני' בהוציא והניח ע"ג קרקע, ויש מקום לדון לפמ"שנ"ת שאם לאחר העברתו רוצה שישאר בידו, משתנה מצב החפץ ונעשה כמונח ע"ג האדם, א"כ גם יתחייב משום הנחה, דחזינן הכל כמעשה אחד שעקר מיד בעה"ב והביאו למצב של מונח, מיהו ע"י לק' סק"ג דכיון דבלא"ה צריך לאוקומה בעקר מע"ג קרקע, מתפרש נמי שפיר בהניח ע"ג קרקע.

מ"ש הרשב"א בתו"י דבהנחה פשיטא לי' דכהנחת חפץ דמי, נראה דהיינו דוקא כשרוצה להניח החפץ בידו, או על גופו, אבל כשכונתו להעביר החפץ מידו לא חשיב כמונח, ולכן בהעביר העני ודעתו ליתן לבעה"ב לא חשיבא הנחה, ומיושב ק' הגרע"א ז"ל, ולפ"ז מודה הרשב"א למ"ש בתוד"ה היה דמיחייב על עקירה ראשונה. במשה"ק תו' מלא יצא החיט, לכאור' י"ל דהתם חיישינן נמי שמא יניחנה ויחזור ויטלנה, שהרי אין החשש דוקא שמא אם יצא סמוך לחשיכה, יכניס משחשיכה, אלא שהקדימו להזכיר לו שיצניענה, כיון שאינו מרגיש כשנושא המחט והקולמוס בידו לרוב רגילותו בהם, וא"כ יש לחוש גם שיניחנה לרגע על השלחן ולא יזכר עי"ז.

עוד ביישוב המשנה דנטל מתוכה והוציא

ג. במ"ש תו' דמיתוקמא מתני' בהוציא והניח ע"ג קרקע, ע"כ ה"ה דצ"ל שעקר מע"ג קרקע, והא דלא הזכירו תו' ד"ז י"ל דפשיטא דאיכא לאוקומה בהכי דהא סתמא דמילתא הגביה החפץ מאיזה מקום, מיהו צ"ל שהגביה

ע"מ להוציא, אבל והוציא משמע שנתחייב מיד, לפ"ז ל"ק כ"כ משה"ק סק"א, כיון דע"כ השמיט התנא תחלת העקירה וסוף ההנחה.

מש"כ סק"א דהטעינו חבירו ודעתו ע"מ להוציא לא חשיב כמונח, אין נראה כן, אלא כיון שהמניח רצה להניח במקום זה, הו"ל כמונח ולא מהני דעת האדם אלא מכאן ולהבא, ורק כשהוא נטלו ממקו"א ונתנו על גופו, מהני דעתו אם כונתו להנחה או להעברה, ולפ"ז בבעיא דרב חשיבי כמונחין על גופו, ומיבעיא ל"י אם בעקירת גופו חשיבי כעקורין, אבל בהטעין את עצמו ע"מ להעביר לא חשיב כמונח.

ועוד בביאור מש"כ סק"א בבעיא דרב, ואם לס"ד ה"י דומה לידו ממש, כמו שידו למסקנא.

משה"ק הגרע"א ז"ל על פרש"י במתני' שכ' והניח ברה"ר, נראה דכונת רש"י רק לאפוקי שהמשיך בהליכתו ברה"ר, ולא דוקא שהניח ע"ג קרקע.

ידו הפשוטה לרשות אחרת ומונח בה חפץ אי חשיב כעקור

ד. שם מ"ט גופו ניח ידו לא ניח, נראה דידו שברשות אחת עם גופו אע"פ שמנוענה חשיבא כמונחת לכל דבר, ואף כשפושט ידו להוציאה, כ"ז שהיא בפנים לא חשיבא עקירה, אבל כשהיא ברשות אחרת חשיבא כעקורה לכל דבר, מיהו כ"ז בחפץ שהיה מונח על האדם, אבל עם עקר חפץ מע"ג קרקע ע"מ להעבירו למקו"א לא חשיב כמונח כ"ז שעוסק בהעברתו, וק"ו מעומד לכתף דלא חשיב כמונח כיון שעדיין עוסק בהעברה, וכ"ש כשממשיך ההעברה בידו, כללא דמילתא דהנחה שאינה מפסקת את ההעברה לא משוי ל"י כמונח, אף דבעיקר צורתו הו"ל כמונח, והיכא דהוציא החפץ לרה"ר אם דעתו להניח ע"ג קרקע לא חשיב כמונח כ"ז שממשיך עם ידו אע"פ שגופו עומד, אבל אם דעתו להשאירו בידו אפי' זמן מועט, חשיב כמונח מיד כשנכנס החפץ לרשות שעם גופו, וסברא זו לחלק אם נפסקה המלאכה שייכא רק באדם שחפץ המונח עליו אומר דרשני אם זהו מקומו או שהוא עסוק בהעברה, ובפשוטו נראה דכל שהחפץ כעקור לגבי המעביר, ה"ה דכל הנוטל ממנו לא חשיב כעוקר, ועי' בזה לק' סק"ו.

שם מ"ט גופו ניח כו', בהא דמבואר דפשוט בעה"ב יד מלאה לחוץ עדיין אינו כמונח אף שידו נחה, ובחילוק בין רה"ר לחצר אחרת

ה. בדין ידו הפשוטה לרשות אחרת יש חידוש דאע"פ שהפסיק באמצע מלאכתו שלא לצורך העברה, מ"מ אי הדר שדי ל"י חייב חטאת כדאמר לק' ב', ול"ד לעמד לפוש לפי שהחפץ כמונח, ול"ד להניחו על מקום שאין בו ד', דנהי דלא חשיב כמונח, מ"מ כיון שהניחו מידו נפסקה מלאכתו, וה"ה בעמד בגופו על מקום שאין בו ד', אבל כשאוחזו בידו ואינו כמונח, חשיב כעוסק עדיין בהעברתו, ויש להבין מ"ש ידו הפשוטה לרה"ר מפשוטה לחצר אחרת, וע"כ דאין החסרון שיד הפשוטה עתיד להחזירה אצל גופו, אלא דחפץ המונח ע"ג יד, שמקומו ברה"ר ובסיסו ברה"י, חשיב כמונח בב' מקומות, וזה גופא משוי ל"י כעקור שאינו בפנים ולא בחוץ, וממילא גם היד כעוסקת בהעברה חשיבא, אבל בששניהם רה"י אין מגרע בעמידת החפץ זה שהוא מתייחס לשתי רשויות, דסו"ס הוא מונח בפנים, וכמו בידו הפשוטה באותה רשות, דחשיב ג"כ כמונח כאן ובסיסו כאן, ונפ"מ ברה"ר מהיכן למדוד הד"א, מ"מ בעצם הדבר שהוא כמונח אין גרעווא.

עוקר חפץ ע"מ להעביר חשיבא עקירה אף שגופו עומד, ואם ה"ה לגבי אחריו

ו. נראה דהעוקר חפץ מע"ג קרקע ע"מ להעבירו אע"פ שגופו עומד בזמן העקירה לא חשיב כמונח, שאין עמידתו מפסקת המלאכה, דהו"ל כעומד לכתף, ועדיף מיני' כיון שהמלאכה נמשכת, והיינו דפשיטא לן כתובות ל"א א' שהמגביה כיס חשיבא העקירה בהגבתו, אע"ג דסתמא עומד באותה שעה, ועיי"ש דזהו שפי' בגמ' דמיירי בעמד לפוש לאפוקי עמד כדי להגביה דחשיב לכתף, ולפ"ז מצינו חילוק בעומד לכתף אם עמידתו באמצע המלאכה, או דמיד שהונח עליו היתה עמידתו עראית, כשהטעינו חבירו ע"מ להוציא, וזה מוכיח שאין ענין לכתף עמידה עראית ביחס לאדם, אלא ביחס לחפץ שלא נפסקה העברתו בעמידה זו, ודכוותה גם במנוענו ידו שעם גופו יש חילוק אם החפץ בידו באמצע העברה, כיון שהעברתו נמשכת ע"י ידו, לא חשיב כמונח, אבל אם החפץ מונח על ידו לא יעשה כעקור ע"י נענוע ידו, כמו שלא יעשה כעקור ע"י כונה לכתף, ולפ"ז פשט העני את ידו עם חפץ נעשית עקירתו עם הוצאת היד מהרשות, שאז עקר החפץ מלהיות מונח ברה"י,

וכע"ז ברמב"ן ח' ב' בשם הראב"ד במגור ויוצא, וכן לפי הרמב"ן שם בצירוף למטה מג', ולכן עזאי במוציא מרה"י לרה"ר, וכבר נתבאר בזה לעיל סק"ד.

ברם עיקר הדבר שנקטנו דבעומד לכתף או במעביר בידו וגופו עומד, כיון דלגבי ידי' חשיב באמצע העברה, ה"ה לגבי אחר הנוטל ממנו, ראיתי בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דנקט דלגבי אחריני כמונח דמי, ומ"מ הוא חייב על העברתו כיון שלא נפסקה מלאכתו, ולכאור' חידוש הוא לחלק בין ידי' לאחריני, אבל באמת לאו הא בהא תליא דהמעביר למטה מג' או מגרר או קלוטה למ"ד כמי שהונחה או מהלך לב"ע, בפשוטו לכו"ע כמונח דמי ולגבי ידי' חייב, ועתו' ה' ב', מיהו יש חילוק דהתם אף לגבי ידי' כמונח הוא לענין לחייבו בסוף ד' או ברה"ר, משא"כ בעמד לכתף, והערוני עוד דאפשר שידו שמתנענעת בכונה להוציא חשיבא עקירה אף באותה רשות, ורק כשאין דעתו להוציא חשיבא כמונחת, וניחא בזה דמצב החפץ עכשיו קובע, ולא בשעה שעקרו, מיהו יותר נראה דאינו נעשה כעקור ע"י כונה, ובאמת אף לפמש"כ י"ל דכל שהחפץ נע ע"י ידו שברשות אחת עם גופו, חשיב כמונח במציאות, אלא דלא עדיף מלכתף שהוא כמונח ממש, ומ"מ לפמש"כ דינו כעקור בין לגבי ידי' בין לגבי אחר.

ולענין ד"א ברה"ר נראה דהעומד ברה"ר וידו פשוטה לפניו אמה וזרק ג"א ממקום ידו פטור, וכן אם זרק ד"א ממקום ידו לכוון גופו ועבר מגופו רק ג"א ג"כ פטור, וה"ה במנענע ידו שלא בכונת עקירה דמקום החפץ משתנה בנענוע ידו, ומ"מ חשיב כמונח, ונפ"מ במש"כ דאם היתה ידו פשוטה לפניו והביאה אצלו ע"מ לעקור וזרק ממקום גופו ד"א חייב, דלא חשיבא עקירה במשיכת ידו אצלו, ועכ"פ חשיבא כמונחת בהגיעה אליו וחייב.

צ"ב א' התם למעלה מג', בדין אגד גוף, וידו בתר גופו גרידא

ז. צ"ב א' התם למעלה מג' הכא למטה מג', לכאור' נראה דלמעלה מג' החפץ כעקור, גם לגבי אחריני, אבל למטה מג' דינו כאגד כלי, שהחפץ כמונח והעוקר החרדל מחציו שברה"ר חייב, ורק לענין העברתו פטרינן ל' דלא נשלמה מלאכתו כ"ז שנשאר חלק בפנים, והיינו דקאמר התם למעלה מג' שזה ידוע ומוסכם לכו"ע דמתני' רק למעלה מג', וטעמא דמילתא משום דלמטה מג' לא בעינן להנחה ע"ג ידו, ואף דבעינן הנחה משהו, מ"מ עיקר ההנחה בקרקע, ולכן אין ידו מגרעת במצב החפץ, משא"כ למעלה מג' דבלא ידו אינו כמונח, ויש להסתפק לפמש"כ דהחרדל שברה"ר כמונח, אם הכניס החרדל ע"י הכלי אם חייב, ומדברי הראשונים ז"ל מבו' דאין חילוק, ולפמש"כ יש כמה חילוקי דינים בין למטה מג' ללמעלה מג' אף למ"ד שמי' אגד, דכיון דלמטה מג' כמונחת דמי אי שדי ל' פטור, וכן אסור להחזירה לרה"י, ובעה"ב הנותן לתוכה לא חשיב כעוקר, וא"כ הא דאמר' ואינו דומה לידו היינו ביד שלמעלה מג', דהתם הטעם משום דלאו כמונחת היא.

בדברי הראשונים ז"ל דמבואר דאין חילוק בין למעלה מג' ללמטה וחד דינא הוא

ת. אבל מדברי הראשונים ז"ל מבואר דלמ"ד שמי' אגד אין חילוק בין למטה מג' ללמעלה מג', דמיתוקמא מתני' ומילתי' דרבי אף למטה מג', ולפ"ז המונח ביד למטה מג' כעקור, והנוטל ממנו פטור, וזה מספק לן לומר דה"ה בכלי, ולק' סק"ט נתבאר בזה, ובתו' ה' א' ד"ה בגומא כתבו שהגומא רה"ר, ולפמש"כ כל שלמטה מג' לכו"ע כמונח דמי, ורק לגבי העברתו מיפטר, וא"כ מיתוקמא אף בגומא שאינה רה"ר, ומזה מוכח דלא כמש"כ, ובעיקר מאי דנקטו דל' אבהו אגד יד שמי' אגד, לכאור' י"ל דלעולם יד הפשוטה היא למעלה מג', ולא מוקי למטה מג' אלא ביד המקבל באותה רשות, וסמך התנא דסתמא דמילתא הכי הוא, דמי שברשות עוקר ומניח בעיקר הרשות והיינו למטה מג', משא"כ הפושט ידו, וכ"ה ברמב"ן, ואפי' נימא דיש לקיים פטורא דמתני' אף למטה מג', וכדעת תו', מ"מ י"ל דראינו דומה לידו דקאמר רבי אלמעלה מג' קאי, דסתמא הכי הוא, ומכאן זה דבתר גופו גרידא למעלה מג', מקיימין נמי דין אגד למטה מג', וק' הגרע"א ז"ל בגליון הש"ס יישב הרמב"ן בשני תירוצים ע"ש.

בדין אגד כלי, בכלי המונח חציו ברה"ר וחציו ברה"י ועקר מחציו שברה"ר

ט. עוד אני חוזר לעיקר הדין שנקטנו באגד כלי דהחרדל המונח בחציו שברה"ר העוקרו ומניחו ברה"י חייב, וכן המניח שם כמניח ברה"ר, ורק לענין חיוב הוצאה לא מחייבין ל' כיון שהעביר קופה ולא השלים העברתו, ובסברא הדבר מיושב דכלי אינו חולק מקום לעצמו, והמניח בכלי ששניו ברשות אחרת לא חסר בהנחה שבו, וכן פשוט בגמ' דלענין גניבה קנה מה שבחורין, ועוד דתוך ג' לכלי מסתברא דדינו כרה"ר, ולפמש"כ להשוות

אגד יד וכלי מיושב יפה דלעולם אין דין אגד קובע במקום החפץ כלום, ברם הערוני דפשטות הדברים דלר"י אין חילוק בין קשואין ודלועין לחרדל, וחשיב החצי שברה"ר בכלי כחצי דלעת שברה"ר, ושוב מצאתי בירוש' בהדיא דלר"י עריכה המונחת חצי' ברה"י וחצי' ברה"ר הנוטל מכאן ונותן לכאן פטור, ואמנם הזכירו שם בטעמא דחזקי' כענין שכ' לעיל לפי שאין הכלי מבטל שם רה"ר, אבל בדרי"י תו אין לנו מקור להמציא שהמוציא פירות לרה"ר, וחשיבי לגמרי בחוץ, פטור מפני שהוציאן ע"י כלי, ולפ"ז אין חידוש נוסף בדין הוצאה בדרי"י אלא בדין אגד, וכ"נ משמעות הגמ' דלר"י מתפרש אפי' רוב פירות דהיינו אפי' רוב החרדלין ולא רוב ארכן, וא"כ מתפרש כ"ש מיעוטן, ובשלמא אם דין אגד אינו דין מיוחד בהוצאה, שפיר נקטי' התנא כדן ידוע, דמקצתן פשוט, שהרי רק מקצת בחוץ, וכלי ופרי שוין, אבל אם רק מכה מתני' יש דין אגד לענין הוצאה, א"כ גם דין מיעוט פירות הוא רק לברר חידושא דמתני' דרוב הכלי או הפרי פטור, ואפי' כל הפרי במיעוט פירות, ואפי' רוב פירות, ועוד דמשמע שאם הרים הכלי וגלגל הפירות מצד זה לצד זה, ג"כ פטור, ואע"פ שאין הכלי משתתף בהוצאה, וד"ז יש לדקדק בעירובין ל"ג ב' בראשונים גבי הטיית הכלכלה והעירוב.

ונראה דהראשונים ז"ל פ"י אגד יד וכלי כמו איגודו בידו, וס"ל דיד שברשות אחרת אף למטה מג' משויא לי' כעקור, ואף דבגופו באותה רשות חשיב כמונח ע"ג הקרקע, היינו דכיון דגם הגוף מתבטל לרשות, אינו נוגד את ההנחה ברשות זו, ויש מקום לדון בזה ולחלק בין למטה מג' ולמעלה מג' כמש"כ סק"ז, ואפשר דלא נחא להו למימר שהעוקר למטה מג' ונח שם פטור, ובתו' ה' א' משמע להו כן מדר' אבהו, ולפמ"ש גניבה ל"ד לשבת, וכל שנותן בתוך כלי נעשה ככלי עצמו, וכן מיושב לשון התם למעלה מג', ור"ל התם שכל ההנחה ע"ג ידו, הכא בדא"צ לידו פליגי.

- הוספה -

וכשהגענו לסוגיא דעומד ברה"י ומטלטל ברה"ר נראה להוכיח דאגד כלי אינו כאגד גוף הדבר, דהמעביר ד"א ברה"ר והחפץ מקצתו ברה"י מסתברא דפטור, ואף כשיש בחלק הפרי שברה"ר כשיעור, ואילו המעביר בידו שאגודה ברה"י מבואר דחייב, ומסתמא ה"ה באגד כלי, ויש ללמוד מזה דאגד כלי אינו קובע במקום הפירות ורק לענין העברה כ"ז שאיגודו ברה"י פטור, אבל הנוטל מה שברה"ר חייב, ולכן גם המעביר ד"א חייב, וחזר הדין כמש"כ לעיל, וכן שמעתי מאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, דמהא דאמרו בירוש' דקא נטל מכאן ונתן לכאן משמע דבעקר למקו"א חשיבא עקירה מרה"י או מרה"ר, ורק כשנשאר בגוף הכלי לא חשיבא העברה, ולפ"ז נראה דמיירי בלא הוציא מדפנות הכלי, ולכן חשיב כאיגודו בידו, והר"ז כמגלגל חפץ ע"ג ידו שחצי' ברה"י, והרא"י שהבאנו מדר"י, י"ל דהתנא בא לאפוקי דלא נימא רוב פירות רוב ארכן בלבד, ולפ"ז מסקנא דמילתא דדין אגד הוא רק בהעברה ולא במקום החפץ, ולכאור' נראה דבמעביר ד"א ברה"ר כיון שהכלי באותה רשות אע"פ שנשאר הכלי תוך ד"א חייב, דאגד נאמר רק בהעברה מרשות לרשות שנשאר איגודו ברשות הראשונה.

צ"א ב' קופה שהיא מלאה פירות כו' בכל הסוגיא

י. צ"א ב' מתני' קופה שהיא מלאה פירות כו', מתני' מתפרשת שהשלים צרכו בהוצאה, ומ"מ פטור, ועיקר המחלוקת בין חזקי' לר"י היא אם רוב פירות היינו רוב ארכן, וממילא הכל מבואר כדחזקי', ואם רוב כמות הפירות הכל מבואר כדר"י, וכן מתפרש הענין בגמ', והתנא שינה מהירשא ונקט קופה לאשמועינן דין אגד לכל חד כדאית לי', ונראה מזה דדוקא ביש לו תוך אמרי' אגד, וכן משמע בירוש' שו"ר בתו' פסחים פ"ה ב' שכ"כ וכתבו שתלוי אם יכול למשכן באגד, ונראה דדוקא בשיכול להוציא אותן שברה"ר חייב, אבל אם צריך להוציאן דרך הפתח שברה"י פטור.

שם מתיב רבב"א כו' יש לעי' מאי קו' נהי דהנחת גניבה קדמה אכתי עקירה צורך הנחה היא, וי"ל דרבב"א פליג ע"ז, ולדעת הראב"ד דמגור כמון והעקירה רק בהוצאה מהרשות נחא, ואפשר דאף להרמב"ן דינו כמהלך לבן עזאי, דכ"ז שהוא ברשות בטלה עקירה ראשונה.

צ"ב א' והאיכא שנצין, בקו' התו' ר"ד דכיון דמיירי בנסכא איכא לאוקומה בהוציא דרך פיו, ולכאור' נראה דלעולם יש משהו של הכיס אחר הנסכא, ובמתני' לא נחתין למשהו זה, אבל בדקדים איסור גניבה, ע"כ הכי הוא, לפמ"שנ"ת דאיסור גניבה לא דמי לשבת, יש לדון דגם סברת כמאן דפסיק לא נאמר לענין שבת, עי' ב"מ ז' א' שבת קמ"ז א'.

עירובין צ"ט א' מתני' לא יעמוד כו', ובדברי התו' כ' א'

יא. עירובין צ"ט א' מתני' לא יעמוד אדם ברה"י וישתה כו', בגמ' מבואר דזהו ממש כעמד ברה"י ומטלטל ברה"ר, ולכאור' מוכח מזה דאין כאן העברה כלל, ודלא כפי' קמא בתו' כ' א' דההיתר מפני שנח במקום פטור, מיהו יש לדחות דקו' הגמ' מכח הא דמצריכין רור', וכ"ה האמת אף לפי' בתרא דהתו', בהתו' שם חילקו בין אם הכלי עבר עם ידו דלא הונח במקום פטור, אלא נעשה מקומו במקום פטור, ולפ"ז חיובא דמתני' דוקא כשלא נחה ידו משנטל מבעה"ב, ובנתן בעה"ב לתוכה דאסור היינו משום איסורא דלא יחליפו, והדברים צ"ע, שור"ר דטענותא היא ופי' התו' כמ"ש הב"מ דאף בעקר מבעה"ב ונח חייב, כיון שנכנס החפץ לתוך ידו עם העקירה וכ"ה סדר ההעברה, ואמור' (שליט"א) זללה"ה כתב לחלק בין אם זרק ממקום פטור לרה"י לבין אם עבר במקום פטור ולא נח, ולכאור' כד שרי לי' נמי זרק ממקום פטור, מיהו יש לחלק כיון שהמקום פטור של יד הוא בתוך רה"ר, משא"כ קודם העברה, וערשב"א ג' ב' בהוציא למעלה מ' משמע דאי שרי לי' חייב, וכ"ה פשטות הדברים.

בקו' הגרע"א ז"ל י"ל דרב סבר דרק ברו"ר מותר מפני שמעיו בפנים לפרש"י דידו לא ניחא י"ל דפיו ניחא, במ"ש תו' להתיר לרוק בהוציא ראשו צ"ע אי מיירי בהוציא ראשו עם הרוק, יש לאסור דילמא לא ניחא, וצ"ל דכונתם בהוציא ראשו ואח"כ כיח ורק, ולפ"ז למסקנתם אף זה אסור.

ג' ב' בעי אביי ידו של אדם כו'

יב. ג' ב' בעי אביי ידו של אדם כו', בסמוך מבואר דאף בהוציא מבעוד יום אסור למשדייה משחשיכה, וש"מ דידו הפשוטה לא חשיבא כברה"ר, ואע"פ שמרה"ר מותר ליטול ולהחזיר אף בשבת, וע"כ דכיון דמרה"י קאתי ובתר גופו גירא הו"ל כלא העביר, וכשמניח כמעביר דמי, וכיון דלענין הנחה ברה"ר כמעביר דמי, י"ל דמותר להחזיר, או"ד ככרמלית דמיא דלכל צד חשבינן ליה כהעברה והנחה, ויש מקום לדון דהאיסור להניח ברה"ר יש לקיימו גם במעביר דרך מקום פטור, דאם עקר מבעוד יום מרה"י ועבר במקום פטור משחשיכה ולא נח במקום פטור אסור להניחו ברה"ר, וה"נ ידו כלא נח דמיא, מיהו אף דבעבר במקום פטור יש לדמות למעביר ומניח משחשיכה, מ"מ י"ל דכל שעשה מבעוד יום כהניח דמי ואין לנו ענין בדלא נח, וידו שאני, וכן להחזיר יש לאסור דמקום פטור שבאמצע רה"ר אסור להוציא מרה"י ולהניח עליו דהיינו עקירה מרה"י והנחה צ"ג מקום שאין בו ד', וא"כ יש רק צד קולא בידו מפני שמכניס עם ידו וכל הזמן החפץ במקום פטור, ומ"מ לכתחילה בודאי יש לאסור להוציא, והיכא דאחר הוציא מרה"י ונתן לתוך ידו הפשוטה, יתכן דמותר להניח, וא"כ פשיטא דאסור להחזירה.

עירובין צ"ט א' בעי רבא הוא ברה"י כו', ובדין כרמלית

יג. עירובין צ"ט א' בעי רבא הוא ברה"י כו', נראה דברוק לא קמיבעיא לי', דאם ס"ל כת"ק דרוק בפה אינו כעקור אית לן למיזל בתר יציאה, דהנענוע בפה לא חשיב עקירה כיון שנשאר בשליטתו עד שיצא, ולר"י דחשיב כעקור בפיו ע"כ בתר עקירה אזלינן, והו"ל כפשט את ידו, ולפ"ז הוציא ראשו ונתמצה הרוק בפיו מותר לרוק, ובהוציא ליחה מהגרונן שברה"י תלוי בשני התירוצים בתו' כ' א', ויש להסתפק אם לצד דבתר יציאה אזלינן מותר לכתחלה, או דדמי להוציא מבעוד יום דאסור למשדייה, ובפשוטו נראה דמותר, ויש להביא רא"י לזה מדברי הגר"א שהתיר בכרמלית, ויש לעי' במ"ש במ"ב לדעת הגר"א דיש להקל בכרמלית, ולפמ"ש"כ דברוק לא קמיבעיא לי', אין להקל, ואף במ"ר סתמות הפוסקים לאיסור.

שם אע"ג דלא הפיך בה כו'

יד. שם אע"ג דלא הפיך בה, פרש"י שהפך הרוק בפיו להוציאו, ויש לעי' דא"כ הו"ל לשנויי מאי נתלש דאפיך ב', ובמתני' דבבילה פ"י הר"ש והרא"ש שהפך הדבילה בפיו, ולפ"ז י"ל דרוק בפיו לעולם אינו כתלוש דלא מיקרי הפך אלא ע"י ד"א, ובכיוון נראה דדינו כהפך, ולמאן דמטהר הפך ה"ה כיחו, ולענין הלכה למ"ש הרמב"ם בה' טו"א הדיפך טמא יש לפסוק כאן ג"כ הכי, וא"כ בכיוון, וברוק בהפך, אסור, ובלא הפך לא קיי"ל כר"י, אלא דלמ"ש רש"י דהפך להוציאו מיקרי הפך, א"כ בכל רוק שנחלש יש לחוש דדינו כהפך, ובבה"ל נטה להקל בכרמלית, ולפמ"ש"כ לא מצינו חולק על ר"י דמתני' אלא ברוק שלא הפך, ואמנם איכא תנא דמטהר בכל, אבל אין ראיה לפסוק כמותו, והרי הרמב"ם שפסק דלא כר"י מודה בהפך.

ג' ב' תוד"ה כאן למטה מו' כו', וברשב"א

טו. ג' ב' תוד"ה כאן למעלה מ' כו', ברשב"א הזכיר בזה אם מחליפין ברשויות דרבנן, וצ"ע דבלא הנחה כיון דברשויות דאורייתא חייב אין להקל בדרבנן, שו"ר בבהגר"א סי' שנה"ה בכ"ז.

שם ברשב"א מבואר דאף למעלה מ' אסור להוציא ידו, ומשמע מדבריו דאי שדי ל' חייב, וש"מ דאף דשדי ל' ממקום פטור חייב, וכמ"ק מדלא מורין ל' להעלות ידו למעלה מג', - במ"ש באבן העזר שיוציאו התינוק ויניחוהו על מקום פטור שברה"ר, יש לבאר דמקום פטור שברה"ר אסור להוציא לשם, ורק במקום פטור שבין רה"י לרה"ר דלא עייל לרה"ר כלל.

עירובין צ"ה ב' מתני' ל' כו', צ"ט א' הוא סבר כו', ובכלל הסוגיא

טז. עירובין צ"ט א' הוא סבר מדסיפא כו', לפירוש תו' צ"ע הא ר' יוסי נמי פליג אר"י, ועו"ק מאי קאמר במתני' דלק' רישא רבנן וסיפא ר"מ, ולפירש"י י"ל דמתני' דלא ישתה נמי מוקים כר"מ, ויש לעי' הא סתם ואח"כ מחלוקת, ושמא לא חשיב מחלוקת מחודשת הא דאמרו לו, אלא הכל מתייחס לרישא דר"מ אסור ואמרו לו שהי' מעשה והתירו.

שם אר"י בחפיצין שצריכין לו וד"ה, אפשר לפרש דלא שרו רבנן אלא במפתח וכיו"ב שאין סיבה שיביאנו אצלו, שהרי צריך לו רק לדלת שברשות שהי' שם, אבל כל חפץ שאפשר שיצטרך לו חיישנן, כגון אוכלין ומשקין ומלבושין ועוד כיו"ב, ואפשר לפרש דצריכין לו עתה קאמר, דאל"כ הול"ל בחפיצין הראויין לו, או לשון קרוב לזה, אבל צריכין משמע שהוא צריך להם, ולפ"ז תתפרש מתני' כפשטה שדבר שהוא צריך לו עתה וע"כ בא להשתמש בהם ע"י הכנסת גופו לשם, לא התירוהו בהכנסת ראשו או ידו לחוד, עד שיכניס רגל, דלא מסתבר לפרושי בדבר שצריך ואין לו, ואירע שמטלטלו שלא לצרכו.

והא דקאמר בחפיצין פ"י אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה לאפוקי שותה בלא כלי, מיהו בפ"י הגמ' נקט כפ"י ראשון, וכ"מ בלשון הראשונים ז"ל, מיהו מהשמטת הרי"ף ומסתמות המשניות נראה כפ"י בתרא.

שם גמ' איבעיא להו כרמלית מאי, לק' ק"א א' גזר ר"מ אף בכרמלית, אלא דהדר ב"י, ופליגי אביי ורבא למאי דהדר ב"י, איך הדין בהני דרבנן נמי גזרי, ומוכח מזה דלאביי בשערי גינה לא אמרי' היא היא, וכמ"ש תו' צ"ח א' דלאו בכל מילי קאמר הכי, מיהו בעיקר קושייתם לכאור' י"ל דלא אמרי' היא היא אלא בהנהגה לכתחילה כלא יצא ולא ישתה, אבל במאורע שנתגלגל הספר וכיו"ב פשיטא דמקילינן טפי בכרמלית, שו"ר בתו' לק' ב' שם להקל בהשתמשות ע"ג זיו לכתחילה, מיהו גם שם ל"ד לגמרי כיון דאסרינן ליה שימוש בזיו, משא"כ בשתי' דמורינן ל' להכניס רגל, וכן שלא יצא במחטו.

צ"ט א' הא הוציא חייב חטאת כו', א"ד כו'

יז. צ"ט א' הא הוציא חייב חטאת כו' איכא דאמרי כו', לא נתפרש במאי פליגי ואיזו משמעות יש במשנה לחיוב או לפטור, ולישנא דובלבד פ"י אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דמשמע איסור הידוע, ולא שהתנא מחדשו, ולפ"ז משמע דהוי דאורייתא, אבל אכתי ל"ב דמשמע ל' איפכא צ"ב, ואפשר ליישב ע"פ מה שקשה לפרש"י ותו' מה ראה התנא להזכיר כאן איסור העברת ד"א, ובשלמא אם דיני' דרבא שייך מפני שעומד ברה"י ומטלטל ברה"ר נחא, אבל הרי גם ברה"ר משכח"ל ד"ז כדרבא, וגם מרה"י משכח"ל מעביר למטה מ' ושלא דרך עליו, וממילא נדע דמה שאסור ברה"ר אסור ברה"י, וע"כ דכיון שע"י שעומד ברה"י מצוי טפי שמעביר דרך עליו, בא התנא כאן לבאר דיני' דרבא, ולא להזהיר שלא ישל באיסור הידוע, ולא מפני שהחשש מצוי, אלא עיקר כונתו לבאר הדין, וכיון דהתנא נחית להשמיענו דגם באופנים של המשנה איכא איסור ד"א אע"פ שהוא דרך עליו, ס"ל לל"ק דבא ללמד בלישנא דובלבד שאסור מדאור', ול"ב סבר דאם זה אסור מדאור' לא איצטריך לאשמועינן שלא יעשה כן, וע"כ שהוצרך לחדש לנו האיסור דרבנן, וכאן הוא המקום להשמיענו ד"ז, כיון שזה מצוי, לפרש"י הדבר המצוי שמגביה ידו מעבר למחיצה ומטלטל, ולפירוש תו' בכה"ג מצוי טפי שמעביר דרך עליו, ואינו מהלך ברה"י עם היד הפשוטה לרה"ר.

ויש לעי' למה נדחק רש"י שעומד בגג, וכן בתו' הקשו ע"ז, ומ"ט לא פ"י דכיון דידו בתר גופו גרידא הו"ל כמונח במקום פטור אע"פ שמעביר למטה מ', וכמ"ש תו' לעיל כ' א' לענין השותה בפיו שברה"ר, ונראה דהתו' לא ס"ל שזו חידוש בהעברה במקום פטור דכל מעביר על כתיפו למעלה מ' חייב שכן משא בני קהת,

ולא ס"ל דחשיב כמעביר מקצתו ברה"י, ולפרש"י י"ל דלטעמי' אזיל דאין החפץ כמונח בידו הפשוטה לרשות אחרת, ולכן לא חשיב כמקום פטור.

ויש להביא רא"י דשמעתין לאו משום ידו בתר גופו גרידא אזלא מדר"ח ג' א' דכיון דסבר דידו כגופו ע"כ פ"י דאם הוציא חייב חטאת, ומ"ט לא פשטו מיני', ועוד רא"י מדר"מ שבת צ"ט ב' דסבר דמעביר דרך מקום פטור פטור, א"ו משכח"ל מעביר מרה"י דלא הוי מקום פטור, ורק משום דרבא אתינן עלה, אם מפני שעומד אם משום למעלה מ"י, ולפ"ז נראה דהאמת הוא שאין ידו הפשוטה לרשות אחרת כמקום שחוץ לרה"ר אע"ג דגרידא לרה"י, ומה"ט מותר להגביה החפץ בידו מרה"ר ולהחזיר, ורק לענין חפץ שהעבירו מרה"י ועדיין מחזיק בידו אמרו דאינה כרה"ר, וכן לענין הכנסתו מרה"ר לא חשיב כמונח ברה"ר, אבל לענין העברה לא גרע ממעביר כשמהלך ברה"ר.

שם לימא מסייע ל' לרבא כו'

ית. שם לימא מסייע ל' לרבא כו', יש לעי' לפירוש תו' היכי מדמי ידו הפשוטה לרשות אחרת שאפי' כשעומדת לאו הנחה היא כדאמר ג' ב' דאי שדי ל' חייב אע"פ שנח, וא"כ כ"ש דכשמגעת אצל גופו דאינה כמונחת, ולכאנ"ל נראה מזה דרך לענין העברה מרה"י לרה"ר לא חשיבא הנחה דמצב ידו מוכיח שעדיין נמשכת ההעברה אלא שלא ניתק אנדו, אבל במעביר ד"א ברה"ר ונחה ידו הרי נפסקה המלאכה בעמידה זו, ולא מהני מה שניכר שעדיין לא השלים מעשהו, מיהו אכתי קשה היכי מדמי ידו שברשות אחרת לחשבה כהגיעה אצל גופו, הרי ודאי יש סברא לומר דרק באותה רשות חשיבא כמונחת, והיכי מסייע ממתני' לרבא, ולפמ"ש"כ לק' דאף לפירוש תו' לא ס"ד שתהא ידו כמונחת, אלא שתחלק המלאכה, לפ"ז י"ל דאין מגרע מה שידו ברשות אחרת, ודאתאן עלה י"ל דאף בנחה ידו, אי שדי ל' חייב, כדין מעביר מרה"י לרה"ר, וכמשנ"ת סק"ה.

בדעת תו' בחידושיה דרבא

יט. דעת תו' דחידושי' דרבא דלא חשיב כמונח בהגיע ידו אצל גופו, וביאור הדברים דבהבאת היד אל הגוף והמשך העברתה מהגוף יש שני כוחות, ויש מקום לראות העברה כזו כעשה שני חצאי מלאכה, ואע"פ שהחפץ לא נח ממש, מ"מ לגבי האדם לא עשה מלאכה שלימה בב"א, ולפ"ז נראה דאף בלא רבא ידענו שאין החפץ כמונח בהגיעו אצל גופו ולא בטלה עקירה הראשונה, ומ"מ ס"ד דלא חשיב שעשה מלאכתו בב"א, ולפ"ז מיושב יותר דעיקר מימרא דרבא בהוציא למקום פטור, דבזה ה"י מקום לומר דאף בזורק ומעביר פטור שלא עשה מלאכתו בב"א, אלא דשמעין מרבנן דב"ע דחייב וכדפרשין ר' א', אבל כשגופו עומד במקום פטור ומביא החפץ מרה"ר אל גופו, ואח"כ מכניסו לרה"י, יש מקום לראות שהמעשה הראשון ה"י הבאה למקום פטור ומשם לרה"י, ולא נקבע הדבר בנח החפץ אלא בצורת ההעברה, ולפ"ז יש לפרש דכל דרך עליו הוי מקום פטור וכ"מ בראשונים ז"ל דלכל הפירושים פשיטא להו ד"ז מדרבא, ואף אם נימא דעל גוף האדם שרגליו ברה"ר חשיב רה"ר, מ"מ כשהעברה ע"י ידו לחוד ואינה מתבטלת לגופו העומד, מסתברא דחשיבא מקום פטור, וכמו בעמד ברה"י וידו ברה"ר דמדמינן להו לענין זה לפרש"י, מיהו לקושטא דמילתא הכל נלמד ממשא בני קהת, ובתו' מבואר דאף בד"א ברה"ר וידו ברה"ר שייכא האי סברא, והטעם משום דפחות מד"א לאו מלאכה היא כלל, וכהעביר ב"פ ב' אמות דמי, אבל בהביא ידו אצל גופו שברה"ר ואח"כ הוציא יתחייב מחמת עקירה הראשונה וכמש"כ, מיהו משה"ק גג מאן דכר שמיה ל"ק כ"כ לפי' זה, ורק לפרש"י שכל הנדון מכח גג קשה שהעיקר חסר מן הספר, וכ"מ בראב"ד שפי' כפרתו' ומפרש למתני' למעלה מ"י, ובלא"ה נמי ניחא אי פשיטא לגמ' דה"ה בד"א ברה"ר, וכן צ"ל בההיא דעומד על האסקופה דמיתנין לרבא, אם נימא דדרך עליו הוי רה"ר, וניחא נמי משה"ק לעיל ס"ק י"ח דידו ברשות אחרת, דלגבי הסברא של חילוק המלאכה אין מגרע רשות אחרת, ועוד דלמש"כ דהתנא נחית להשמיענו ד"ז, לא מסתבר דכונתו דוקא מפני שהיא ברשות אחרת.

בדעת רש"י בחידושיה דרבא

כ. לפרש"י החידוש שהחלק שהלך החפץ במקום פטור משלים לד"א, ומבואר ממתני' דעומד ברה"י דאע"פ שאין הסברא דבתר מקום רגליו אזלינן אפ"ה חייב, וש"מ דאע"פ שהעביר במקום פטור חייב, מיהו מסתברא דהיינו דוקא באויר שע"ג רה"ר, וכדפרש"י שבת צ"ז ב' בההיא דפחות מד"א פטור, שאין מה שהעביר ברה"ר מצטרף, וה"נ במקום פטור שחוץ לרה"ר, וא"כ ע"כ דג"ז נלמד ממשא בני קהת, ולפ"ז ה"ה בזורק ד"א ועבר

מקצתן למעלה מ', וכ"נ שהוא הסכמת הראשונים ז"ל לדינא, אף להסוברים דלא זהו רבותי דרבא, והכי משמע קצת במתני' דהזורק ד"א בכותל למטה מ"ט חייב, ומשמע דבתר נייחא אזלינן אע"פ שעבר למעלה מ', ועמ"כ בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, מיהו עיקר פרש"י בדרבא דחוק דהא בכל דוכתא מיייתין לרבא לענין הבאת היד במקום שגופו עומד, ואית לן לפרושי דהיינו דקמ"ל רבא, ונראה דמודה ב"ע לדינ' דרבא, ולא מיבעיא בהעביר להלן מגופו דבהדיא קתני דמודה במושיט, אלא אף בהביא אל גופו דרבא, כיון דההעברה מתייחסת לידו, אין עמידת גופו מגרעת, וצ"ע בריטב"א שלא כ"כ.

בדברי אאמור"ר ס"ח סק"ח

עירובין צ"ט א' בעי רבא הוא ברה"י כו'

כא. יעוי' מ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א סק"ח בחידושי' דרבא שעם עקירת החפץ נעשה כמנוח במקום רגליו, ומ"מ חשיבא העברה, ובאמת היכא דלא עקר החפץ מע"ג קרקע ובא לזרוק ד"א מנינן לקולא ממקום רגליו, וכן כשזרק לכיוון מקום ידו מנינן לקולא ממקום ידו, וא"כ נפ"מ אף לדידו, וכבר נתבאר בזה לעיל בסק"ו ע"ש, ואם עקר החפץ ע"מ להביאו אצל גופו ולא ע"מ להניחו ע"ג קרקע, חשיב מיד כמנוח במקום רגליו, ומ"מ אם לא נח והביא היד אצל גופו חייב, ואם המשיך העברתו לצד השני ונשאר בידו לא חשיבא העברה, כללא דמילתא כל שמקום החפץ ע"ג גופו אזלינן בתר ידו וגופו לקולא, אבל בהגביה מע"ג קרקע ומניח ע"ג קרקע אזלינן בתר מקום החפץ.

עירובין צ"ט א' בעי רבא הוא ברה"י ואמתו ברה"ר, יש לעי' ד"א ברה"ר מהיכא מנינן, ולכא' נראה דנחי דבתר עקירה אזלינן, מ"מ כ"ז שאמתו וגופו באותה רשות לאו עקירה היא, וכמו בידו, דמנינן ד"א ממקום שפשט ידו, ומ"מ לענין העברה מרשות לרשות חייב, אבל יותר נראה דל"ד לידו דאי בתר עקירה אזלינן לא חשיבי כמנוחין על גופו כלל, והר"ז כמניח ידו בשיפוע והחפץ מתגלגל, דאין לו זיקה למקומו ביד כלל, ובכח"ג מסתברא דחשיב שנעקר מיד כשנתבטל מלהיות מונח על ידו, ולענין עקירה משעה ראשונה להוצאה ודאי מסתבר לקבוע בעקירה זו, דאח"כ לא עושה מעשה, ואין להקשות א"כ אי בתר יציאה נמי, דאי אזלינן בתר יציאה לא חשיבא עקירה כלל, אלא שכבר עשה מעשה שיגרום לעקירה, ולכן אזלינן בתר מה שעושה בשעה שנעקר ממקומו.

שבת ח' ב' עומד אדם כו', ט' א' התם לא נח כו', בכל הסוגיא

כב. שבת ח' ב' אמר מר עומד אדם כו', יש חידוש שהתירו לעומד באמצע אע"פ שיש לחוש שיעביר בלא הנחה, - שם שלשתן פטורין, צ"ע דפטור מיבעיא ל', ונראה דכאן ביאר התנא שכולן אסורין להחליף, אף כשנעשה ע"י שני בנ"א, וכגון שהניח בעה"ב על האיסקופה ואח"כ נטל העומד או העני.

ט' א' התם לא נח הכא נח, משמע דסתמא הכי הוא, והיינו מפני שהנוטל ונותן משנה מצב החפץ בהגיעו אצל גופו, ומתפרש כמו התם מיירי בדלא נח, אבל הכא סתמא נח, והיינו דקאמר רבא מעביר מתחתל ד' לסוף ד' שעשה הכל בהעברה אחת, וכן בההיא דעירובין כיון שהוא ממשיך להניח החפץ ברה"י אינו נח, אלא מיד בהגיע החפץ לאיסקופה ממשיך עם ידו או גופו, אבל כשחבירו מקבלו ממנו אינו צריך להמשיך בהעברה אחת, אלא נוטל ונותן, ומש"ה לא קתני ובלבד שלא יעביר מבעה"ב לעני דבהאי לישנא ביאר התנא דאע"פ שנח אסור, וצ"ע במהרש"א ח' ב' ובתו' הרא"ש עירובין ל"ג א' ובמ"ב סי' שמ"ו סק"ו, שפי' דכיון דגופו עומד במקום פטור הו"ל כנת, ואיך יפרשו סוגיא דעירובין צ"ח א'.

ויש להסתפק בהעביר ד"א דרך עליו בההיא דרבא אלא שבאמצע נתן החפץ מימינו לשמאלו, מי אמרי' כיון דאדם אחר הנותן על שמאלו חשיבא הנחה כיון שגופו עומד, ה"ה לגבי דידו, ולא אמרו דחייב אלא ביד המהלכת, או"ד כל שעוסק בהעברה אף מיד ליד חייב, והכי מסתברא.

עירובין צ"ח א' אר"י אין רישא וסיפא ר"ש כו', בכל הסוגיא

כג. עירובין צ"ח א' אר"י אין רישא וסיפא ר"ש כו', יש לעי' למה לא פי' ר"י באיסקופת כרמלית, דהא מצינו במתני' דקתני סתם איסקופה והכוונה כרמלית, וי"ל דס"ל כדאמרי' בסמוך דאיכא למיחש דילמא מעייל ל' לרה"י, ולא ניחא ל' לאוקומה באיסקופה ארוכה או כב"ע, ואב"י גופי' רק מכת הברייתא פי' כן, ועוד דסתם

קורא באיסקופה מיירי ברה"י דדוחק לומר שהוציאו מבעוד יום, ויש לעי' לר"י רישא ל"ל, וי"ל דבגג אדהכי והכי מידכר, וגם איגודו משוי ל' טפי כמונח ברה"י, משא"כ באיסקופה ששוה לרה"ר.

שם א"ה תוך ד"א נמי נגזור כו', הק' בתו' הרא"ש מה"ת לגזור שיחזירנו לרה"י הרי ע"כ הספר מבעוד יום באיסקופה שהרי היא כרמלית, ונראה דבאמת אין הוכחה לחוש לכך, אלא דס"ל לתלמודא קושטא דמילתא שכשמכניס ספר שנפל לרה"ר לא יחזירנו לאיסקופה שאינה מקום הנחת ספרים ושום דבר, ורק אם יזכור איסור שבת ישאירנו שם, ומה"ט מהני הכא איסקופה ארוכה, ולא אמרו בגג דמידכר דאנחת, דכאן החשש שקודם שיתבונן שהספר ה' קודם לכן באיסקופה דוקא, כבר יכנס לרה"י, דאיסקופה בדרך כלל עוברין אותה בפסיעה אחת, והא דקאמר א"ה היינו כלפי שינויא דר"י ורבה דלדידהו זהו מה שהתירו מפני כתבי הקדש ולא שייך לשאול נגזור.

שם הב"ע באיסקופה ארוכה, יש לעי' היכן מרומז זה במשנה, ואפשר דכיון דמיירי שהוציאו מבעוד יום אין דרך ספר להניחו בסתם איסקופה, ואם נפרש דעיקר החידוש דמתני' בשריזותא דמכרמלית לרה"ר, ל"ק דשבקי' דאיהו דחיק ומוקי אנפשי' בדליכא חשש הכנסה לרה"י, וכ"מ ברמב"ם, וא"ת לרובא דל"ג בכרמלית, כ"ש הכא, כמבואר בתו', וי"ל דכאן החידוש דל"ג פחות מד"א אטו ד"א, ועריטב"א בזה.

הרו"ה דחה דברי אב"י מהלכתא וכן הברייתא, והדברים תמוהין, ומצאתי דלטעמי' אזיל בשבת קמ"ט א' דמפרש שם דאב"י פליג ארבה וס"ל דאמר' אדהכי והכי מידכר, והרמב"ן והרשב"א שם דחו מה שנשתייע משמעתין לשיטתו, ונקטו דשינויא דאיסקופה ארוכה קיים, ובאמת יש להקשות להרו"ה מגג מ"ט לא אמרי' אדהכי מידכר. שם הא מני ב"ע היא, מדלא קאמר אלא, מבואר דאף לב"ע בהעבירו דרך עליו חייב, וכ"מ בתו' ובראשונים ז"ל דטעמא דעיוני מעיין בהו קיים, וצ"ע בריטב"א שלא כ"כ.

שם אראב"א זאת אומרת כו' אף דנקט כאבע"א, י"ל דמודה דבאיסקופה ארוכה נמי שרי.

יש לעי' בהא דגזרי' חוץ לד"א, הרי בסתמא אינו נח ברה"ר, ואף אם עומד בעלייתו לאיסקופה מסתמא כלכתף חשיב, ועוד שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך, וי"ל דהיכא שעושה המלאכה לא תלינן שיעשנה בפטור אף דסתמא הכי הוא, ורק באיסקופה דגזרי' שמא יכניס גם לרה"י, בזמן שמכניס מרה"ר לאיסקופה, בזה מהני סברא דמידכר, ומעיין בהו, שלא לחוש לכך.

לענין הלכה אי בכל מילי שרי מכרמלית לרה"י או לרה"ר באגודו בידו

כד. ולענין הלכה דעת תו' והרשב"א דבכל מילי שרי מכרמלית לרה"י או לרה"ר באגודו בידו, וכן בדלא נח אף מרה"י לרה"ר, וכ"כ הריטב"א אלא דמכרמלית לרה"ר ס"ל דגזרינן אטו חוץ לד"א, ובזה דוקא כתבי הקדש התירו, וצ"ע מאי ניחא להרשב"א שהעתיקו מתני' בספר דוקא משום דמעין ב', הא האי שינויא לא קאי אלא לב"ע, ועבהגרי"א בזה, ובמ"ב כתב להחמיר בשאר מילי, ורק בכרמלית בדלא נח ס"ל להתיר.

שו"ע סי' שנ"ב ס"א פסק כרבה דבאיסקופה הנדרסת שרי אף מרה"י לרה"ר, והנה דברי הרו"ה שפסק נגד סוגית הגמ' תמוהים, וכבר השיגוהו הרמב"ן והרשב"א, וכן נקטו ר"ח והרמב"ם דמסקנת הסוגיא כאב"י, אבל יש מקום לומר דדיני' דרבה אמת אף לאב"י, ויש לזה סמך בלשון הגמ' ואי אמרת באיסקופה הנדרסת עסקינן, ולכא' הול"ל וא"א דבזה שרו רבנן, וכן בתו' ק"ג א' הביאו דבבזיון גמור שרינן, וכ"כ באו"ז, אבל קשה דכיון דבברייתא אף בנתגלגל ד"א ברה"ר אמרי' הופכו על הכתב, יש ללמוד מזה דה"ה באיסקופה הנדרסת, ועוד דר"ס ק"ג א' ע"כ פ' כרבה וע"ז השיבו אב"י דלא התירו מפני כתבי הקדש, וצ"ע.

בטעמא דלא גזרי' דילמא מעייל באיסקופת מקום פטור, י"ל שכבר הורגל בשימושה כשתי רשויות, וגם אפשר דכשאינו עושה סרך מלאכה לא נחתו חכמים למיגור, דנתנו לזה גדר של איסור הכנסה מרה"ר.

צ"ז ב' ולא גזרינן דילמא נפיל

כה. צ"ז ב' ולא גזרי' דילמא נפיל כו', ככולה שמעתין דיינינן רק משום דילמא נפיל, ובכרמלית מותר, ויש לעי' למה לא אסרו מפני שחצי חפץ מונח ברה"ר, והרי אם חזר והוציא כולו פטור, וש"מ דחשיב כחלק ברה"ר, ונראה דהא דפטור בחזר והוציאו אינו קובע לאסור הוצאתו, דאף כשמשהו בולט לחוץ באויר רה"ר סגי לפטור, ולענין לאסור הוצאתו יש להתיר, ונראה טעם הדבר דכשאדם תופס חפץ בידו אף שחלק ממנו נתגלגל חשיב

עיקר מקומו ביד האדם, וזה עדיף מדין אגד יד וכלי, הגע עצמך בתופס קנה בידו ונוגע עמו בקרקע רה"ר, מי חשיב כמונח ברה"ר ע"ז, וה"נ אף שחלק מהספר באמת מונח ע"ג קרקע, מ"מ הוא נטפל לאדם שמחזיקו, ודכוותה בחפץ המונח ע"ג קרקע רה"ר אף שאזון הכלי בולטת לרה"ר מותר להכניסו דלא חשיב כמונח ברה"ר כלל, ואף כשחלק מהכלי מונח ברה"ר ע"ג קרקע, מ"מ כל שעיקר מקומו ברה"ר, י"ל דלא חשבינן ל"י כמונח ברה"ר, והיינו דקתני שבת צ"א ב' אע"פ שרוב פירות מבחוץ, ואפשר דבזה נקבע איזהו מקומן, מיהו בספר שאין עמידת חציו ברשות זו מחזיקתו ברשות אחרת י"ל דלעולם חשיב כמונח בב' רשויות ואסור, ומ"מ בידו חשיב עיקר מקומו ביד ואף מה שנסרך ע"ג קרקע נטפל לידו, ואפשר דחלק מועט של הספר נטפל למקומו אף כשאינו תפוס בו, והנה נפ"מ בהניח הספר ע"ג קרקע בראש הגג, דאם בידו דוקא שרי א"כ כשהניח אסור, ומשמעות האחרונים ז"ל דאף בכה"ג שרי, שכ' רק בנפל ראש השני לארץ ומתפרש למקום שנפל הראשון, וכן בתו' משמע דלפרוס בגד אסור כמו באגדו בידו, ולא אמרו דלהניח גרע טפי, וי"ל דכשתלוי בראש הגג אף שנוגע בארץ חשבינן ל"י כתלוי במקום אחיתו, וכמו בידו, ותלוי בכל צורת הנחה לפי ענינה, ואם אוחד בידו קשואין שרובן מונח ע"ג קרקע ברה"ר יהא אסור להכניס דאין תפיסתו מבטלת ההנחה ברה"ר, וכן במונח מבעוד יום תלוי במקום שעיקר הנחתו, ולא מהיכן הגיע, ועס"ק כ"ח אליבא דר"ש בזה.

והנה החשש שהוזכר בגמ' הוא דילמא נפיל, והיכא דכי נפיל לא אתי לידי מלאכה לא גזור, כגון בכרמלית או ברלא נח דלא דמי לנפילה כמ"ש רש"י, ונראה דדוקא בתפוס בידו איכא חשש זה ולא במונח ע"ג קרקע באופן שמותר להחזיר, ע"י לעיל, חדא משום דבידו יש לחוש טפי לנפילה, ועוד דכשמונח בשני מקומות יודע להבחין דכשנפל נפק ל"י, אבל כשהיה מונח ע"ג קרקע רק במקום אחד, לא מינכר ל"י תפיסת ידו כמקום, ואתי לאתוייה שהרי נפל רק למקום שהי' בתחלה, ועוד משמע בגמ' דלא חיישינן דילמא יבא להכניס פעם אחרת ספר שנפל, דלא יבואו להתיר הכנסה מכח זה, אלא רק בטרדת הנפילה עלול לשכוח, וגבי איסקופה אמרי' בהדיא דאדהכי והכי מידכר, והתירו באיסקופה ארוכה ובכתבי הקדש, ולא חששו שפעם אחרת תהא איסקופה קצרה, ולא יהיו כתבי הקדש דמעיין בהו, אבל מזה אין מוכח, דחשש דאיסקופה מיוחד במאורע זה, מיהו ע"י לק' דמ"מ גדר האיסור הוא שאסור הכנסה במצב זה.

הגרע"א ז"ל הק' דאפי' לא יהא אגדו בידו אכתי ישאר מקצתו למעלה מ"י, וכונתו דלא גזור אלא כשאי לאו אגדו איכא חיוב, ובפשוטו י"ל דאגדו בידו ולמעלה מ"י לאו תרי מילי נינהו, אבל באמת גם בנתגלגל חוץ לד"א דאסור יש לשאול דכשיפול ישאר חלק תוך ד"א, וע"כ דאזלינן בתר המקום שהחפץ נפל, שאם יפול לשם לא יבחיין ויכניסו, וע"י להלן דגדר האיסור שאין להכניס ממקום שנפילתו לשם גורמת חיוב, ולא נח אינו ענין לזה.

צ"ח א' תוד"ה והא

כו. צ"ח א' תוד"ה והא, לכאור' י"ל דנהי דקלוטה כמי שהונחה מ"מ לא דמי לנפילה ואי נפיל לא אתי לאתויי, מיהו פשוט הגמ' דתלוי בדיני הנחה, ודכוותה ברה"ר לכו"ע אסור כיון דכמונח דמי, וק"ק למה נדחקו בגמ' בכותל משופע וכולה ר"י ולא אוקמוה כר"ע, ויתכן דמ"מ אף לר"ע מותר דמלבד אגדו בידו ברשות אחרת, יש חסרון דל"א קלוטה כמי שהונחה אף בתפוס בידו באותה רשות, כמ"ש הרמב"ן שבת צ"ז א', ואילו תוך ג' אמרי' דכמונח דמי במעביר.

שם בא"ד ואע"ג דאם הוציא ידו כו', לכאור' כונתם מיד שלמעלה מג' דלא חשיבא כנח, ולפ"ז הקו' רק למ"ד אגד יד שמי' אגד, דאל"כ ל"ד דהכא אף בדנח אין איסור אלא דילמא נפיל, והתם בדנחה ידו ע"ג קרקע אסור, ונראה מדבריהם דה"ט דבידו כל הפרי ברה"ר ורק אגדו ברה"ר וכיון שאם יכנס אגדו אף שלא ישתנה מצב החפץ חייב, אסור"י נמי ברלא נח, אבל הכא אם יכנס אגדו עדיין החפץ תלוי באויר, ולכאור' יש ללמוד מזה דקופה שמקצתה ברה"ר והכניס מקצתה ברה"ר עם פרי שכולו ברה"ר אסור להחזירו, ולפ"ז החילוק בין אגד גוף הדבר לאגד יד וכלי, וכ"ז כשהאגד שברה"ר מונח.

ולכאור' נראה דידו אע"פ שמתנענעת כמונח דמי ואסור להחזירה מרה"ר, ואף אם לא היתה כמונחת יש לדון דרמיה לפרי שבאויר רה"ר דאסור להחזירו.

במש"כ לעיל דמבואר בגמ' דהחשש הוא רק דילמא נפיל, מ"מ נראה דגדר הגזירה הוא שאסור להכניס חפץ שמונח ברה"ר אף שאגדו ברה"ר, ואמנם הסיבה לאסור מצב זה היא דילמא נפיל, אבל יש גדר לאיסור זה כיון

שאינן החשש קרוב כ"כ, ואינו נאסר ממילא, אלא שחכמים אסרו כל הכנסה מרה"ר אף שאגדו בידו, וברשויות דרבנן לא אסרו, והא דאמרי' והא לא נח היינו משום דחפץ שעיקר מקומו ברה"י ואילו ברה"ר הוא תלוי באויר, פשיטא דלא דמי למקצת הכנסה, שהרי אף כשנח אמרנו דל"ד להכנסה והחשש רק דילמא נפיל, ועוד דבדלא נח ל"ד לנפילה.

בדברי הרשב"א והריטב"א דאפי' לכתחילה מותר להוציא לרה"ר כשאגדו בידו

כז. הרשב"א והריטב"א צ"ט ב' למדו משמעתין דאפי' לכתחילה מותר להוציא לרה"ר כשאגדו בידו, ויש לעי' מ"ש מידו דפשיטא לן ג' ב' שאסור להוציאה, והרשב"א שם הוסיף דאף למעלה מ' אסור, משום דילמא שדי ל', ובסברא זו אין לחלק בין ידו לאגדו בידו, ונראה דיש לחלק בין היכא שמטרתו היא ההוצאה לרה"ר דבזה חיישין דילמא שדי ל', משא"כ התם שכונתו רק לעבור לבור דרך רה"ר, וכן צריך ליישב להרשב"א ההיא דז"ז צ"ח ב' ואשפה צ"ט ב', מיהו אכתי אין ללמוד משמעתין היתר להוציא החפץ באופן שאם יניח אגדו מידו ינוח בחוץ, דדמי לעקירה והעברה בלא הנחה, ואף משום הוצאת חלק מהחפץ יש לדון לאסור, ובפרט בדנח בכרמלית, מיהו בזה י"ל דלשון הגמ' שבות נמי ליכא משמע שאין לאסור מטעם זה.

ובההיא דדולה מן הבור לבית יש לדון עוד מפני שהמים כולן ברה"ר, ודמי להוציא ידו מליאה פירות, ועוד יש לדון כיון שנוטל המים מרה"י אחר, הו"ל מעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר, ולפירוש תו' דחייב אין להתיר בכה"ג אע"פ שאגדו בידו, כיון שאת המים עוקר מרה"י אחר.

צ"ז ב' מתני' רש"א אפי' בארץ עצמה כו', בכל הסוגיא

כת. צ"ז ב' מתני' רש"א אפי' בארץ עצמה, פי' אפי' מונח בארץ, ולא ניחא ל' למימר אפי' הגיע לארץ, דהוה משמע דהטעם משום דלא סגי בנגיעה.

שם שאין לך דבר משום שבות כו', אפשר דדוקא בשבות שהי' מושב ב"ד לגזור קאמר, דלא גזרו במקום כתבי הקדש, וכענין שביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בדברי רבי דכשדנו לגזור אמרו דכיון דהוא ספק דרבנן לא גזרו ביהש"מ, ומבואר בתו' דבחדש קרוב אסור, ונראה הטעם דמה שגזור ועומד אינו בכלל זה, וה"נ בדרי"ש, ואפשר דאף בשבות במקדש כן, ולפ"ז אסור כלאח"י בכתבי הקדש, דכתבי הקדש אינן מתירין איסור הגזור מאליו, וכן אם נפל ע"ג קרקע ורובו ברה"ר אסור להכניסו אף לר"ש, ואף בלא סברא דמושב ב"ד יש לחלק דכשקורב לדאורייתא אין היתר ע"י כתבי הקדש.

צ"ח א' בכותל משופע

צ"ח א' בכותל משופע, מתני' מתפרשת דעד י"ט אין חילוק בין נח ללא נח, אבל מ"ט פעמים שאסור, וע"ז מסיים ר"י והוא דנח.

שבת ק"ב א' לכתא ומתנא אגדו בידו הוא

כט. שבת ק"ב א' לכתא ומתנא אגדו בידו הוא, נראה דאף למ"ד אגד כלי לא שמי' אגד מ"מ אגדו בידו פטור, דחשיב כאילו מונח בידו, וכמשנ"ת לעיל דעדיף מאגד כלי לענין זה שברשויות דרבנן מותר בכה"ג, ולפ"ז ניחא הא דפטור אף כשגופו באותה רשות, ולעיל סק"ט צדדנו דבאותה רשות לא מיפטר ע"י אגד כלי, ומדברי הרמב"ם נראה דאין דין אגד כלי בכה"ג שהחפץ מונח ע"ג קרקע אא"כ יכול למושכו אצלו ע"י החבל. ובדברי התו' פסחים פ"ה ב' דבעינן כלי שיש לו תוך ויכול למשכו אצלו, ואם מוט חשיב כלי, ואם יש ללמוד דין אגד כלי להוצאת פרים, שאין לנו ענין בצורת המלאכה, ובדברי הגרע"א ז"ל בכ"ז.

ג' א' בעא מיניה רב מרבי הטעינו חבירו כו',
ביישוב המשנה או שנטל מתוכה והוציא
א. ג' א' בעא מיני' רב מרבי הטעינו חבירו כו',
לכא"ו משמע דפשיטא ל' דהאוכלין
שע"ג האדם כמונחין דמו, וכדתנן או שנטל
מתוכה כו', ובשעה שהאדם מהלך מסתברא
דכעקורין דמו, ונמצא שבעקירת גופו גרם
שהאוכלין יעקרו, ובהנחת גופו הונחו, ומ"מ

מספק"ל אם יש לחייב את האדם על עקירה והנחה כזו, דסו"ס הוא לא עקר החפץ ממקומו אלא את עצמו וכן בהנחה, וכ"נ שפי' הגרע"א ז"ל.

אבל קשה דלפ"ז הא דתנן או שנטל מתוכה והוציא, ופי' תו' שהניח ע"ג קרקע, צריך לאוקומה דוקא כשמיד עם הוצאת היד הניח ע"ג קרקע, ולא נח עם ידו ברה"ר, דאם שהה מעט עם ידו, הו"ל החפץ כמונח, ושוב אין לחייבו על הנחתו ע"ג קרקע, דכבר נשלמה הנחתו בפטור, וכן בנתן לתוך ידו של בעה"ב צריך לאוקומה בדלא נח עם ידו קודם שנתנה לבעה"ב, למאי דס"ד השתא דידו כגופו, וכן בנטילתו מבעה"ב צ"ל שלא נח משהו עם ידו, והדבר דחוק לאוקומה בכה"ג בפרט בגונא דנטל מתוכה והוציא שלא הוזכרה ההנחה ע"ג קרקע, ונהי דמצינן לאוקומה כשנשלמה מלאכתו בהנחה ע"ג קרקע, אבל לית לן לפרושי בדלא נח, בסתמות המשנה, ועוד דא"כ הו"ל לרב למימר מי מחייב על עקירת גופו (כעקירת חפץ) או לא, דאז הי' מתפרש דהחפץ ודאי נעקר והנדון אם מתחייב, אבל לישנא דרב כעקירת חפץ ממקומו דמי, משמע דמספק"ל אם חשיב כנעקר החפץ ממקומו, וגם בסברא אם החפץ כנעקר בהליכתו ומונח בעמידתו והוא כדרך הוצאה, א"כ מסתבר לחייבו, ועוד דבבב"א קתני חייב לפי שאינו דומה לידו, ואם הנדון משום דאין לחייב על מעשה עקירה שע"י העברת גופו ולא החפץ, א"כ אין החילוק בין גופו לידו שייך לנדון, והול"ל חייב לפי שעל העברת החפץ עם מקומו ג"כ חייב, ואי קשיא לך ידו מ"ט פטור כו', ולשון זה מוכיח שבא לומר דגופו ניח ולכן עקירתו עקירה, ומשמע שהנדון הי' אם החפץ כמונח.

לעז דעקירת גופו לאו כעקירת חפץ האם הטעינו ע"מ להוציא חשוב החפץ עקור ואפשר דלצד דעקירת גופו לאו כעקירת חפץ, אם הטעינו החפץ עליו ע"מ

להוציאו, חשיב החפץ כעקור אף בשעה שהאדם עומד לפרש, דכיון שאין האדם צריך לעקירה נוספת כדי להעבירו, לא חשיבא עמידתו להפסיק המלאכה, ולגבי החפץ נמי לא חשיב השתא טפי כמונח, דגם כשהאדם מהלך הי' חשוב כמונח כיון שלא זו ממקומו, דעקירת גופו לאו כעקירת חפץ ממקומו דמי, אבל אם ניתן החפץ בידו ע"מ להניחו שם, הרי הוא חשוב כמונח גם בשעה שהאדם מהלך, דאיהו מינח ניח במקומו, והרי הוא כאגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים, דכיון שמקומו ע"ג האדם אין תנועת האדם עוקרתו ממקומו.

וביאור הדברים דאי נקטינן שחפץ המונח ע"ג האדם, אין נגרע בחשיבות הנחתו ע"י תנועת האדם, מפני שהוא מתייחס רק לאדם, וכמו במוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך דכתיבתן זו היא הנחתן לק' פ' א', ה"נ חפץ המונח ע"ג האדם, וכמו לובש כשהוא מהלך שכ' מן זללה"ה דדמי לכותב, א"כ כשמצינו שעוקר חפץ מע"ג קרקע ומעביר מרשות לרשות או ד"א ברה"ר חייב, ע"כ פירושו דכשאין החפץ מתייחס לאדם, אלא שהוא משתמש בגופו להעביר ע"י, לא חשיב כמונח, וכיון דכשהאדם מהלך לא חשיב כמונח, ה"ה כשהוא עומד, שהרי אין החפץ מתייחס לאדם, וגם לא חשיב האדם בעמידתו כמניח החפץ, שהרי לא יצטרך עקירה נוספת להמשיך טלטולו, ונמצא שגם בעמידתו הרי הוא כממשיך העברתו בלא הנחה.

ובאמת נראין הדברים דס"ד לדמות גופו לידו, דהא דיני ידו ידועים, וקמ"ל דגופו ל"ד לידו, והרי בידו האמת כן דאף בשעה שידו נחה, לא חשיב כמונח, ודכוותה יש לפרש בגופו, ואמנם מצינו בגופו דחשיב כמונח כשאנו עומד להוציא, זה הי' אפשר לקיים אף בידו, דהא לא אשכחן דיני ידו אלא כשעוסק בהעברה.

עקירה הראשונה שערך מבעוד יום, ואע"פ שהחפץ מונח ע"ג ע"מ להוציא, משום דהנחת גופו קבועה היא וכמונח ע"ג קרקע דמי, ול"ד לידו שהחפץ חשוב כעקור בידו.

בדברי התו' ד"ה עקירת להעמיד המשנה בהניח ע"ג קרקע

ב. בתו' ד"ה עקירת כתבו דלצד דהנחת גופו לא הויא הנחה, מיתוקמא מתני' בהניח ע"ג קרקע, ולמש"כ אם הי' דעתו להניח הפירות בידו, כגון שרוצה לאכלן, חשיבא הנחה בידו, אלא דלא מיחייב כיון דהנחת גופו לא מחייבתו, ומ"מ מהניא הנחה זו שלא יתחייב אף אם יניח אח"כ ע"ג קרקע, דבהנחה של השלמת המעשה בטלה העקירה אף בהנחת גופו, ורק בהנחה של אמצע המעשה כהטעינו ועמד לפוש, בזה כתבו תו' דלא בטלה עקירה הראשונה, ולפ"ז יש לדון דבכה"ג דמתני' יתחייב על הנחת גופו, שהרי נתבאר לעיל דלפירוש תו' כ"ז שלא השלים העברתו הרי החפץ כעקור, אע"פ שמונח על גופו, ועכשיו כשגמר העברתו משתנה מצב החפץ להיות כמונח ע"ג גופו, ובכה"ג י"ל דליכא החסרון של הנחת גופו, והר"ז כנתנו לתוך פיו אחר שהעבירו, דעד השתא הי' במצב של עקור ועכשיו הוא כמונח, ול"ד למעביר חפץ שהי' מונח על גופו שגם ברשות הראשונה הי' כמונח על גופו, אבל כאן עקרו מע"ג קרקע והעבירו להניחו על גופו ברשות זו, אלא שההעברה נעשית ע"י גופו, ולא חשיבא ההנחה על גופו כהמשך המצב שהי' קודם לכן, שאין להתייחס למצב החפץ בזמן ההעברה שלא הי' כמונח, ונמצא שכללות ההעברה היא מע"ג קרקע לע"ג גופו.

וב"ז דוקא כשרוצה להניח החפץ בידו, אבל אם רוצה ליתנו לחבירו, לא נעשה כמונח אע"פ שעמד, דכמו בעמד לפוש ואח"כ העביר לא חשיב כמונח, ה"ה בהעביר ועמד לפוש ואח"כ הניח, והיינו גונא דפשט העני

והדברים מבוארים בתו' ד"ה הי' טעון, שכתבו דבטוען עצמו משחשיכה ועמד לפוש חייב על ההוצאה אף אי עקירת גופו והנחתו לא שמה עקירה והנחה, דכיון דהנחת גופו לא שמה הנחה לא בטלה עקירה הראשונה, והגרע"א ז"ל הק' דהא מבואר במתני' דחפץ שביד בעה"ב כמונח דמי, וע"כ דבטלה עקירה הראשונה, ולמש"כ ל"ד, דחפץ שביד בעה"ב כיון שלא עקרו ע"מ להוציאו כמונח דמי, אבל הכא החפץ מונח עליו ע"מ להוציאו, ואין עמידתו לפוש מפסקת המלאכה, וכמשנ"ת דלגבי דידי' החפץ כעקור דמי כיון שלא יצטרך עקירה נוספת, ולגבי החפץ ג"כ לא נשתנה ע"י הנחת גופו שאינה כהנחת חפץ.

ולפי דברנו אף אם יעקור אדם אחר את החפץ מע"ג גופו בשעה שעומד לפוש לא חשיבא עקירה, דבמצב זה החפץ כעקור דמי, ודינו כעמד לכתף דמסתברא דאף לגבי אדם אחר לאו כמונח דמי, [ועי' בזה לק' סק"ד], דה"נ אי הנחת גופו לאו כהנחת חפץ הר"ז כהנחת כיתוף, משא"כ במתני' דאף לגבי נפשי' כמונח דמי, שאם יזרוק החפץ חשיבא עקירה, ולא מחמת עקירה ראשונה, שהרי לא עקר ע"מ לזרוק.

אבל אם יצא בעה"ב בגופו לחוץ לא יתחייב, דעקירת גופו אינה עוקרת החפץ ממקומו, ואף בהליכתו כמונח דמי, [כ"נ דלצד זה הו"ל כעוקר אגוז מע"ג כלי שצף, דלצד דכמונח דמי העוקר ממנו חייב אע"פ שהכלי נד ממקומו], ולכן אינו חייב על העברה כזו, (וד"ז שייך רק באדם, שהחפץ המונח עליו מתבטל אליו, אבל בבהמה פשיטא לן דעקירתה כעקירת חפץ דמי, אף לגבי הבהמה עצמה).

ולפ"ז מיושב הא דקתני בברייתא לפי שאינו דומה לידו, דהתנא פשיטא לי' דעקירת גופו חשיבא עקירה, ובא לבאר מ"ט בטלה

את ידו לפנים, דאף לס"ד דידו כגופו לא חשיבא הנחה.

בדברי התו"י בשם הרשב"א לחלק בין עקירה להנחה

ובתו"י בשם הרשב"א כתבו לחלק בין עקירה להנחה, והק' הגרע"א ז"ל דאי הנחת גופו כהנחת חפץ, וידו וגופו שוין, א"כ מ"ט לא מחייב העני בהעברת ידו, בלא נתינה ליד בעה"ב, וכגון שנחה ידו ברה"י, ולפמש"כ נראה דאף בהעביר גופו כה"ג לא חשיבא הנחה לדעת הרשב"א, דכיון שרצונו בהנחה ביד בעה"ב, חשיבא עמידתו כעמד לפוש קודם השלמת המלאכה, ובזה מודה הרשב"א דלאו הנחה היא, ורק בהנחה הסופית שהחפץ כמונח אלא שנעשה ע"י הנחת גופו, בזה ס"ל לחייב, ובהעביר ידו הדבר מוכח שאין זו הנחתו הסופית, ולכן לאו הנחה היא, [ומה שהוצרך לחלק בין עקירה והנחה, היינו משום דס"ל דכשהעברה נעשית ע"י גופו, יש בזה חסרון של הנחת גופו, ולעיל צדדנו לומר דחשיב כמניחו עכשיו ע"ג גופו, אבל עכ"פ בלא הנחה סופית ליכא למ"ד], שו"ר דבעקירת העני ע"כ לאוקומה מע"ג קרקע ודכוותה מתפרש שפיר בהנחה ג"כ ע"ג קרקע וכמש"כ סק"ג.

ולפ"ז מודה הרשב"א למ"ש תו' לק' ב' דבעקר מע"ג קרקע ועמד לפוש חייב משום עקירה ראשונה, דאי עקירת גופו כעקירת חפץ, א"כ כשעמד לפוש אין זו הנחת גופו, שהרי מלאכתו נמשכת בלא עקירה נוספת, ודברי הרשב"א הם רק בהנחה הסופית, וכ"נ בתו' הרא"ש שהביא דברי הרשב"א, ואח"כ סתם כדברי התו' ולא כתב ליישב להרשב"א בע"א.

בקושיית התו' מלא יצא החייט כו'

במושג"ק תו' מלא יצא החייט כו', יעוי' בסוגיא דמיירי במחט שבידו, וכ"ה בשו"ע סי' רנ"ב, ולכאור' י"ל דהתם חיישינן

שלא יניחנה מידו ויחזור ויטלנה, דענין לא יצא החייט במחטו, היינו כדי שיקדים להצניע המחט, ולא מפני שבהוצאה זו יבא לידי איסור, והי' מקום לאסור אף בביתו, דהא אף כשיצא עתה הרי החשש הוא שמא יכנס ויחזור ויוציא, דהא לא אמרו שמא יכנס, אלא דלא גזרו אלא במעשה טלטול, ועוד דע"י שמוליך המחט עמו כבחול, עלול להוציאה ג"כ, דאצל החייט והלבלר אין להם הרגש משא בטלטול כליהם, ולכן הקדימו להזכיר לו שיצניעם ע"י שאסור לו לצאת עמהם סמוך לחשיכה, וכיון שכן יש לחוש שע"י שמטלטל עמו המחט יבא להוציאה משחשיכה ואף אם יניחנה רגע על השלחן, דהנחה זו אינה גורמת שיזכור ולא יטלנה, דרק כשמניחה מכח זכירת שבת ומצניעה, מהניא הנחתו שלא יטלנה, קצרן ש"ד ההתעסקות בטלטול המחט עמו גורמת שתשאר בידו גם כשחשיכה ולא ישים לבו ואף אם יניחנה לרגע יחזור ויטלנה, ומשמע דלכו"ע אסור אף במחט שבידו, וכ"ה בשו"ע סי' רנ"ב, ולכן יש לחוש שיניחנה, ולע"כ בסוגיא שם.

עוד ביישוב המושג דנטל מתוכה והוציא

ג. שו"ר דהא דפשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעה"ב, ע"כ לאוקומה בנטל מע"ג קרקע, אי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ, וכיון שכן אין דוחק לאוקומי נמי או שנטל מתוכה והוציא בהניח ע"ג קרקע, וק"ק לפ"ז למה נדחק הרשב"א לחלק בין עקירה להנחה, וצ"ל דסתמא דמילתא נטל החפץ ממקומו ואח"כ פשט ידו, ואמנם י"ל דגם כשמוציא סופו להניח ע"ג קרקע, מ"מ לישנא דוהוציא משמע שמיד נתחייב.

ולפ"ז ל"ק אם נצטרך לאוקומה בדלא נחה ידו מהעקירה מע"ג קרקע עד ההנחה, דע"כ להתייחס לעקירה מע"ג קרקע וההנחה ע"ג קרקע אע"פ שלא הוזכרה במתני', וא"כ מתפרשא פשט בענין דהויא עקירה, והוציא

הרי החפץ על גביו כעקור, לא ישתנה דינו אף אם יעמוד, דהנחת גופו לאו כהנחת חפץ דמי, וזו נראה כונת תו' דפשיטא להו דאם עקירת והנחת גופו לא הויה עקירה והנחה, חייב משום עקירה הראשונה, ונמצא לפ"ז דפעמים שהחפץ כמונח בין כשהאדם עומד ובין כשהוא מהלך, ופעמים שהחפץ כעקור בין כשהאדם מהלך ובין כשהוא נח, וכבר נתבאר טעם הדברים דלגבי החפץ הו"ל כאגוז בכלי וכלי צף, ולגבי האדם כיון שא"צ לעקור החפץ ממקומו, חשיב הכל מעשה אחד.

ובן משמע בברייתא דאתא לפרושי למה בטלה עקירתו הראשונה, לפי שאינו דומה לידו דגופו ניח והנחת גופו כהנחת חפץ דמי, משא"כ בידו דכ"ז שהחפץ בידו חשיב כעוסק בהעברה ולא כנח [עי' סק"ה], וס"ד דה"ה גופו וכמשנ"ת.

ברם מש"כ לדייק כן מהא דלמסקנא דין ידו אף כשנחה כעקורה אף לגבי אחר, ומשמע דרב נסתפק רק אם גופו כידו, וא"כ לצד דגופו כידו, ועקירתו לאו כעקירת חפץ, אף ע"ג גופו כעקור דמי אע"פ שנח, הא ליתא דלפמש"כ דבהטעינו חבירו חשיב כמונח, ה"ה דבנתן בעה"ב לתוך ידו חשיב כמונח, ולמסקנא לעולם בידו לאו כמונח דמי.

בקו' הגרע"א ז"ל ע"ד רש"י והרע"ב

הגרע"א ז"ל דקדק בלשון רש"י והרע"ב שכתבו גבי נטל מתוכה והוציא והניח ברה"ר, ופי' כונתם שהניח ע"ג קרקע, והק' דלמסקנא א"צ לזה, ונראה דאין כונתם שהניח ע"ג קרקע אלא שעשה הנחה ברה"ר, ולאפוקי אם המשיך להלך עם החפץ ברה"ר, ובנתן לתוך ידו של בעה"ב לא הוצרך לבאר מידי, דאף אם המשיך בעה"ב עם זה העני חייב, וא"כ מבואר במתני' שעשה הנחה, משא"כ בהוציא שיתכן שימשיך ולא יתחייב, ולכן פרש"י שחיובו כשהניח, [ולכא' יש ללמוד מזה דהמניח על אדם המכתף חשיבא

בענין דהויה הנחה, ואיהו דחיק ומוקי אנפשי' בדלא נח, מיהו ודאי דהענין מרווח יותר לפמש"כ דבעקר ע"מ להוציא אפי' נחה ידו קודם שפשט חייב, וכן בהוציא ונח קודם שהניח ע"ג קרקע, וכן קודם שנתן או נטל מבעה"ב, דלכך לא הוצרך התנא להזכיר אלא פשט, דאפי' נטלו מזמן מע"ג קרקע סתמא ע"מ להוציא נטלו וחייב אע"פ שנה בינתים.

בהנ"ל סק"א בהטעינו חבירו ע"מ להוציא

מש"כ בסק"א דהטעינו חבירו אוכלין ומשקין ע"מ להוציא, לא חשיב כמונח כיון שדעתו להוציא, אין נראה כן, אלא כל שהטעינו חבירו הרי הוא כמונח, ולא מהני דעתו להוציא, כמו שלא יועיל דעתו של בעה"ב בנתן העני לתוך ידו, דנימא שאם בעה"ב חושב להוציא לא יתחייב העני, דלגבי העני נשלמה מלאכתו בזה שנתנו לבעה"ב שברה"י, וה"נ בהטעינו חבירו פשיטא דהו"ל כמונח, ואף אם דעתו לצאת עם המשא, הר"ז כמתכוין לצאת עם חפץ שהי' מונח עליו שלא ע"מ להוציא.

ולפ"ז בבעיא דרב פשיטא לן שהאוכלין כמונחין בשעה שהוא עומד, ומבעיא ל' אם עקירת גופו כעקירת דמי, ולפמש"כ הנדון אף לגבי אדם אחר, דכיון שלא נשתנה מקומן, אינהו מינח נייחי, והיינו דקאמר עקירת גופו כעקירת חפץ דמי, או דלמרות עקירת גופו כמונח דמי.

והנני חוזר לבאר הדברים דלצד דעקירת גופו לאו כעקירת חפץ, אין החפץ נעשה כעקור ע"י עקירת האדם ולא כמונח ע"י עמידתו, אלא כפי מה שנקבע דינו בתחלת הנחתו ע"ג האדם, נשאר בדינו זה בין כשעקר בין כשנח, הלכך עמד והטעינו חבירו או שהטעין את עצמו שלא ע"מ להוציא, דהחפץ כמונח על גביו דמי, אע"פ שעקר אין עקירתו משויה לחפץ כעקור, אבל אם נטל חפץ מע"ג קרקע ע"מ להוציאו, דכ"ז שלא עמד האדם

הנחה, ורק לגבי הפסקת המלאכה לא חשיבא הנחה, דנתינתו לבעה"ב כהטעין את בעה"ב דמי, ועמידתו עראי כמו של מכתף, וכ"מ בתו' ג' א' ד"ה בעשותה שהמושיט קורה לחבירו והוא מניחה על העגלה חשיב המושיט כהניח, ועי' לק' סק"ד].

ידו הפשוטה לרשות אחרת ומונח בו חפץ אי חשיב כעקור

ד. שם מ"ט גופו ניח ידו לא ניח, נראה דידו הפשוטה לרשות אחרת חשיב חפץ המונח בה כעקור, אע"פ שידו נחה, ולכל מילי לא חשיבא הנחה בתוכה כמונח, דכיון דבתר גופי' גרידא חשיבא כמונחת במקום הגוף, וכיון שבמציאות החפץ ברשות אחרת, הו"ל כעקור, והנוטל מתוכה לא חשיב כעקור והמניח לתוכה לא חשיב כמניח, אבל ידו שהיא ברשות אחת עם גופו חשיבא כמונחת לכל מילי, דידו היינו גופו, ואף כשמנענע ידו כיון שגופו עומד, חשיבא כמונחת, דאין חילוק בין נענע ידו לנענע ראשו, וכל שהבסיס קבוע במקומו הו"ל כמונח, וכמו שהמניח ע"ג אילן אין מגרע מה שענפיו מתנועעים ברוח. - ד"ז דנענע ידו אין מגרע כתבו אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א סק"ח בלשון ספק, וסיים וכ"נ, וכ"כ בס"ק י"א, וכל דברינו הם לצד זה, ועדיין יש מקום לומר דכל נענע ידו כעקירה חשיב, וכצד השני שם, וערמב"ן ורשב"א ח' ב' בזירזא דקני.

ולפ"ז נראה דחפץ שהי' מונח ביד האדם, ופשט ידו להוציאה לרשות אחרת, כ"ז שהיד עדיין באותה רשות, דינה כמונחת, אף לגבי החפץ שבידו, דאין כאן אלא כונה להוציא, אבל החפץ נשאר במקומו, ולפ"ז פשט העני את ידו חשיבא עקירה רק בשעה שהיד עוברת את המחיצה.

אבל העוקר חפץ מע"ג קרקע בידו, אע"פ שגופו עומד לא חשיב כמונח כ"ז שהיד עוסקת בהעברה, ואין חילוק אם כונתו

להוציאו לחוץ או מזוית לזוית, דכיון שהיתה עקירה מע"ג קרקע, והעברת החפץ נמשכת, א"א לחשבו כהשלים מלאכתו בהנחת החפץ, אף שהאמת דידו כמונחת דמיא כשגופו עומד, וזה ק"ו מעומד לכתף שגופו מונח והחפץ עומד, ומ"מ אינו מפסיק מלאכתו בהנחה זו, כיון דאורחי' הוא, ואין הדבר תלוי בנענוע ידו אלא אם מעשה ההעברה נמשך או נפסק, ואם העמיד ידו לכתף, חשיב כעקור, ואם נענע ידו הנה והנה חשיב כמונח, אע"פ שעדיין דעתו להוציאה.

כלל דמילתא הנחה שאינה מפסקת את המלאכה לא חשיבא הנחה, ואפי' עקר החפץ ע"י עקירת גופו ועמד, והמשיך המלאכה ע"י ידו, לא חשיבא הנחה אם החפץ לא נח בינתים, אע"פ שעד עכשיו הי' גופו עם ידו כחד, דבאמת השתא נמי כחד דמו, והיד כמונחת, ומ"מ המלאכה שפיר נמשכת, דמצב זה אין בו להפסיקה, וה"ה שאם יטול אחר החפץ הוזה לא חשיב כעוקר, עי' להלן בזה.

והנה לפמש"כ, נטל מתוכה והוציא, אם דעתו להניח החפץ ע"ג קרקע, לא מיחייב עד שיניחנו, אבל אם דעתו להניחו בידו חייב מיד בהעברתו דכיון שבאה היד למקום הגוף הו"ל כמונחת, ומסתברא דאפי' שאין רצונו שיהא מונח בידו הפשוטה עד שיקרבה אצל גופו, מ"מ חייב מיד שהוציאה לרה"ר אע"פ שהיא עדיין פשוטה, דכיון שהחפץ כבר מונח במקום הנחתו הסופית, אע"פ שעדיין רוצה לשנות אופן עמידת היד חשיב שנשלמה המלאכה, למה"ד להי' חפץ מונח ע"ג ראשו והניחו בהנחת גופו אלא שדעתו לישב, דמיחייב מיד בעמידתו אע"פ שרצונו שהחפץ יהא מונח עליו במקום שראשו מגיע בישיבתו.

ונראה דכ"ז שהחפץ כעקור לגבי האדם המוליכו, ה"ה שהעוקר ממנו פטור, כגון בעמד לכתף ועקר ממנו אחר, [או בעקר

שם מ"ט גופו ניח כו', בהא דמבואר דפשט בעה"ב יד מלאה לחוץ עדיין אינו כמנוח, אף שידו נחה

ה. **שם מ"ט** גופו ניח ידו לא ניח, בגמ' לק' ב' מבואר דבפשט בעה"ב את ידו מלאה פירות לחוץ אע"פ שנשארה ידו עומדת ברה"ר, מ"מ אי שרי להו אתי לידי חיוב חטאת, [וכדאמרי' נמי תפשוט דרבב"א ש"מ דחיוב גמור הוא], ולא אמרי' דכשהיד נחה נפסקה מלאכתו כאילו הניח על מקום פטור, וטעמא דמילתא משום דחפץ שביד האדם, כ"ז שאינו בדין הנחה, חשיב כעוסק עדיין בהעברתו, ואף בהניח החפץ ע"ג מקום שאין בו ד', חשיב כלא נשלמה הנחתו, אלא דכיון שאין לאדם קשר עם החפץ כבר נשלמה מלאכתו בפטור, אבל כ"ז שהחפץ בידו חשיב כמעביר עד שיהא כמנוח, [שו"ר בתו' עירובין כ' א' משמע דלתירוצו קמא אפשר שתחשב הנחה אף ביד, ורק ביד העוקרת לא חשיבא הנחה, דכ"ה סדר העברה, אבל לתירוצו בתרא נראה דאף מיד ליד חייב, דכל שעוסק בהעברה לא חשיב כמנוח להפסיק המלאכה, וכמשנ"ת].

בחילוק שבין רה"ר לחצר אחרת

ויש להבין מ"ש ידו הפשוטה לרה"ר מפשוטה לחצר אחרת, דאם נימא שאין אדם מניח ידו פשוטה וסופו להחזירה אצל גופו, א"כ ברה"י של אחר נמי, ונראה דחפץ המנוח גם ברה"י וגם ברה"ר עמידתו עראית, שהוא עתיד להכניסו או להוציאו, ולכן חשיבא ידו כבאמצע המלאכה, אבל כששניהם רה"י אפשר שישאר כך, דסו"ס הוא בפנים, ואין חלוקת הרשויות מגרעת בענין ההכנסה שבו, כמו שאין מגרע באותה רשות מה שידו פשוטה, ונמצא לפ"ז דאין הסיבה מפני שיד פשוטה עמידתה עראית, אלא מפני שחפץ במקום זה עמידתו עראית, [ולא משום דלאו כמנוח, אלא כמנוח באופן עראי, ולא חשיבא הנחה], וממילא היד שתופסת בו כעוסקת בהעברה

בידו מזוית לזוית וגופו וידו באותה רשות, ועקר אחר מידו, או בהביא ידו למקום שגופו ודעתו להניח החפץ ע"ג קרקע], דהא דחשבינן החפץ כעקור אינה קולא ביחס לאדם זה, אלא דחפץ שנעקר ממקומו ועדיין עוסקים בהעברתו אין לו חשיבות של מנוח, אף כשהוא במצב שהי' יכול להיות מנוח כך, ולכן אף דלגבי להניח על גביו וליטול ממנו חשיב האדם שעמד לכתף כמנוח, מ"מ לגבי החפץ שעקר ומכתפו לא חשיבא הנחה, וממילא גם העוקר ממנו פטור.

ומברא זו שייכא רק באדם, דפעמים שהוא משמש כמקום החפץ ופעמים כמעביר, ואין השימוש כמעביר ענין מחודש שנודע ע"פ כונתו בלבד, אלא אדרבה סתמא דמילתא אין מקום החפץ על האדם, ולכן חפץ המנוח ע"ג האדם אומר דרשני אם הנחתו גמורה או העברה בעלמא, וכשהוא מעביר, כל שנוהג כדרך העברה, לא חשיב כמנוח, אבל בהניח ע"ג קרקע כדי לכתף חשיבא הנחה, דבמקום הנחה גמורה לא מהני דעת האדם, [ומרן זללה"ה בסי' ס"ב סק"ד נסתפק בזה, והיינו אם נימא דלגבי אדם אחר חשיב כמנוח, אבל למש"כ דלכו"ע חשיב כעקור, א"כ ע"ג קרקע לכו"ע כמנוח].

והא דמהני דעת האדם היינו דוקא כשהחפץ הונח עליו בכונת העברה, אבל אם אחר הניחו עליו, לא מהני דעת האדם להמשיך ההעברה לחשבו כעקור, כיון שהאדם שהניח עליו נשלמה מלאכתו בזה שהניח ע"ג האדם, אף אם רצונו שאדם זה ימשיך להוליכו, וכיון דלגבי המניח הנחה היא, אין דעת זה שהונח עליו מועלת לעקרו, שגופו משמש איצטבא, ואחר שהחפץ שהונח עליו הי' כמנוח שעה אחת, תו לא מהני דעתו להעביר, עד שיעשה מעשה לעקרו, וד"ז מבואר מפשטא דמתני' דאע"פ שכשנותן לתוך ידו של בעה"ב, הרי עמידת בעה"ב כעומד לכתף, מ"מ החפץ כמנוח, ועי' לעיל סוסק"ג דכ"מ ברש"י ותו'.

והו"ל כעומד לכתף, לפמש"כ דאף לגבי אחר לאו כמונח דמי, נומסתברא דאף במעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע, ע"י ידו הפשוטה מרה"י לרה"ר, דאין הנחת ידו מפסקת המלאכה, ואע"פ שאינו עוסק בהכנסה או הוצאה, דמ"מ מצב זה של החפץ מוכיח שהוא באמצע העברה, וע"י לק' ס"ק י"ח מש"כ לדון בזה מדברי התו' דאף בעומד ברה"י ומטלטל ברה"ר חשיב מונח אצל גופן].

ל"שון הגמ' ידו לא ניח פ"י שאינה כמונחת לגמרי ברשות שהיא פשוטה לשם, ולא מפני שעתיד להחזירה, אלא דבתר גופו גרירא, והמונח עלי' לא חשיב כמונח לגמרי במקומו, אלא נגרר גם אחר מקום הגוף, מיהו המגביה חפץ בידו שברשות אחרת לא חשבינן ל"י כהוציא החפץ, כדתנן עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר.

ואין חילוק בין ידו לכתופו בשום ענין, ואם נימא דבפושט ידו להוציאה לחוץ לא חשיבא עקירה כ"ז שהיא ברשות אחת עם הגוף, ה"ה במעקם כתיפו לצד חוץ ע"מ להוציא החפץ עם כתיפו, דכ"ז שכתופו ברשות אחת עם רגליו המונחין ע"ג קרקע לא חשיב עקירה.

עוקר חפץ ע"מ להעביר חשיבא עקירה אע"פ שגופו עומד, ובדין אי ה"ה לגבי אחריני

ו. **נראה** דהעוקר חפץ מע"ג קרקע ע"מ להוציאו, אע"פ שגופו עומד ברגע העקירה, חשיבא עמידתו כעומד לכתף, אף כשדעתו להוציא החפץ ע"י עקירת גופו, והיינו דפשיטא לן כתובות ל"א א' דבהגביה חפץ מע"ג קרקע הרי עקירה זו מחייבתו לעניין שבת, אע"ג דסתמא דמילתא גופו עומד ברגע העקירה, ואע"פ שעמד שם קודם עקירתו, דאין הטעם משום דעמד לכתף עמידה עראית היא לגבי עצמו, אלא דאין עמידה זו מפסקת המלאכה, ועדיין החפץ כעקור וכמהלך, וכבר נתבאר זה לעיל סק"ג

ד' דאף אדם שנעמד כדי שיטעינו חבירו חשיבא עמידתו כלכתף, ומ"מ עקירת גופו עקירה היא, דלא נאמר דין לכתף, אלא שהעברת החפץ נמשכת, ועמש"כ בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בספר כתובות ס"ו סק"ה, ובשבת ס"א ס"ק י"א, וכ"מ בגמ' שם ב' (אפי' לב"ע) אם הגביה וזרק חייב, אע"ג דעומד לב"ע הנחה היא, וע"כ דבכה"ג שהמעשה ע"י היד, אין הנחת הגוף מפסקת המלאכה.

נמצינו למידין דאע"פ שלגבי מכאן ולהבא מצב החפץ שוה, שעמידת האדם רק לכתף, מ"מ יש חילוק אם החפץ ה' כמונח ע"ג האדם דבזה אין משתנה מצבו ע"י שדעתו להעבירו, אבל אם מתחלת הנחת החפץ ע"ג האדם ה' כעקור, מהני דעתו לכתף שלא יחשב כמונח.

ולפמשי"כ לעיל סק"ד אשכחן דכוותה איפכא, בחפץ שביד האדם ומנענעו הנה והנה חשיב כמונח, ואם מתחלה נטלו ע"מ להעבירו כ"ז שנמשכת העברתו ע"י היד חשיב כעקור, ואע"פ שבשני האופנים גופו עומד, והיכא שהחפץ ה' כמונח ע"ג האדם לא יחשב כעקור ע"י פשיטת ידו באותה רשות אע"פ שדעתו להוציאה, דכללא דמילתא ידו של אדם שעם גופו כמונחת דמיא, וכמו שמעקם ראשו חשיב כמונח, ואף כשדעתו להמשיך עיקומו עד לחוץ, דמ"מ השתא במקום רגליו קאי, וכונה לא משוי עקירה, אבל כשעוקר החפץ מע"ג קרקע הרי ברגע שנטלו היתה עקירה, ואינו נעשה כמונח עד שיגמור העברתו, ולכן בין בעמד לכתף בין בעמד גופו והמשיך בידו לא חשיב כמונח, שהרי לגבי העברתו חשבינן ל"י כממשיך מלאכתו, וחפץ שנעקר אינו נעשה כמונח כ"ז שעוסקין בהעברתו.

ולפ"ז פשט בעה"ב את ידו לחוץ נעשית עקירת החפץ עם עקירת ידו מרשות

שאצל גופו, ולא מפני תנועת ידו מעבר למחיצה, דאף אם יזיזו המחיצה מתחת לידו הפשוטה ברה"י, ועי"ז נמצאת ידו פשוטה לרה"ר, ג"כ יחשב החפץ כעקור, דהא חפץ המונח ביד הפשוטה לרה"ר אע"פ שהיד עומדת דינו כעקור, ומשכח"ל נמי בעקר בידו מע"ג קרקע שברה"ר, ואח"כ הכניס גופו לרה"י וידו כדקיימא קיימא, דהעוקר ממנה פטור, וה"נ הוצאת היד מרה"י היא פעולת העקירה שעוקר החפץ ממקום הנחתו, [ואשכחן כה"ג במגרר ויוצא שכ' הרמב"ן ח' ב' בשם הראב"ד דע"י הוצאתו מרה"י נעשית עקירה וכן לפי הרמב"ן שם דצירף למטה מג' נעשית העקירה ברה"ר, וכן לכאור' לכן עזאי דמהלך ומוציא מרה"י לרה"ר חייב, ולע"כ בזה], ואין דוחק בזה דחשיבא שהעקירה כאילו נעשית רק בהיות החפץ ברה"ר, דהעקירה מתייחסת לרה"י, והיא נעשית כשנעקר החפץ מלהיות מונח ברה"י.

ברם עיקר ההנחה שנקטנו בפשיטות דהעומד ברה"ר ועוקר חפץ מע"ג קרקע חשיב החפץ כעקור עד שיניחנו, [כשדעתו להמשיך העברתו עד סוף ד' ולא נחה ידו, דליחשב כעמד לפוש], והנוטל ממנו והעביר ד"א פטור, לאו מילתא דפשיטא היא, ואמנם לפי מה שנקטנו דענין עמד לכתף הוא ג"כ רק ביחס לחפץ שמעביר, ובין לדידי' ובין לאחרני חשיב כעקור, והמניח חפץ אחר ע"ג אדם העומד לכתף חשיב כמונח בין לגבי ידי' בין לאחרני, כללא דמילתא הוא שאין חפץ שהוא כמונח ביחס לאדם המעביר וכעקור לאחרני, וכן אם הוא כמונח לגבי אחריני ה"נ לגבי ידי' נשלמה מלאכתו.

שגופו עומד לעולם חשיב כמונח, וע"כ דמיחייב בהעברת חפץ אע"פ שהוא כמונח באמצע העברתו, דמ"מ אין מלאכתו נפסקת ושפיר מיחייב על עקירתו הראשונה עד שיניחנו ויגמור מלאכתו, וכ"כ בס"א ס"ק י"א ליישב קו' הגרע"א ז"ל ע"ד התו' שכ' דאי עקירת והנחת גופו לא היא עקירה והנחה א"כ אף בעמד מיחייב על עקירה ראשונה, והק' הגרע"א ז"ל דהא עני העוקר מבעה"ב חשיבא עקירה, ותירץ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלגבי אחריני חשיב כמונח ומ"מ לגבי נפשי' חשיב שהמלאכה נמשכת וחייב, ועי"ש עוד בגונא הנ"ל, והמחודש שבזה הוא לומר שהחפץ כמונח והנוטל כעוקר, ומ"מ לגבי נפשי' לאו כמונח הוא, וההכרח לזה הוא משום דמצינו ידו שעם גופו דלא חשיב כמונח, ובמנענע ידו מסתברא דחשיב כמונח, [ועי"ש עוד בגונא דידו, ובד"ה שוב נראה], שו"ר דאשכחן כה"ג במעביר למטה מג' או מגרר שחייב בהעברתו אע"פ שלכאור' החפץ כמונח לגבי אחריני [ועתו' ה' ב'], מיהו אכתי במכתף אינו כמונח בסוף ד' לחייבו, משא"כ במעביר למטה מג', [עי' ה' ב' פ' א'], ולכן מסתבר להשוות נמי אחר בזה, ועסק"ד דע"ג האדם שאני, ולפמש"כ צריך לחלק בין אם החפץ הונח בידו, לבין חפץ שעקרו ועדיין לא הונח, אלא דמצינו כיו"ב בכיתוף וכמש"כ, [וכ"מ בגמ' ובתו' לפמש"כ סק"ג בביאור בעיא דעקירת גופו].

והערוני עוד דאפשר לומר דכל חפץ שנע ביד האדם לא חשיב כמונח, דסו"ס עכשיו החפץ אינו נח, ואין חילוק אם מתחלה הי' מונח בידו או שעקרו מע"ג קרקע, וניחא בזה דמצב החפץ עכשיו קובע, ולא מה שהי' מעיקרא, ופשט העני את ידו היא עקירה מיד שהניעה ע"מ להוציא, והנוטל ממנו אף באותה רשות חשיב כעקור, ומ"מ אפשר לקיים דהמנענע ידו ע"מ להשאיר החפץ בידו חשיב כמונח, דכיון שאין דעתו להעביר החפץ

אבל מדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה נראה דנקט כלל אחר בדין זה, דאם נקטינן דהמנענע חפץ שבידו ברה"י דינו כמונח, ה"ה דבעקרו מע"ג קרקע ומעבירו בידו וגופו עומד דינו כמונח, וכן מתחלת ד' לסוף ד' ברה"ר, דאין חילוק במצב החפץ לפי כונתו, וא"כ כ"ז

חשיב כעקור, וכמו שהעומד לכתף חשיב כעקור, ה"ה כשממשיך להעביר עם ידו, אע"פ שבעלמא כה"ג כמונחת דמי, ובין לגבי ידי' בין לגבי אחריני דינו כלכתף, (ולפמש"כ לגבי החפץ דינו כעקור).

ונפ"מ בעומד ברה"ר וידו פשוטה לפניו שאם זרק ממקום ידו ג' אמות אע"פ שממקום רגליו הו"ל ד"א מסתברא דפטור, דסו"ס ממקום החפץ לא עקר אלא ג' אמות, ואם הביא ידו אליו וזרק ממקום גופו חייב דהו"ל ד"א, ואם משך היד אצל גופו ע"מ לזרוק ממקום גופו, לא יתחייב דידו כעקורה דמיא, כיון שהגיעה ע"מ לזרוק מה שבידו, [וכגון שהוצרך לקרבה אצל גופו שזה מועיל לו לזריקה], ולפמש"כ נראה דחייב, [ויש עוד הרבה נפ"מ לדינא ממתי מתחלת המלאכה לענין עקירת אחר מידו, ולענין תחלתו וסופו בשגגה, ולענין קלב"מ, אלא שהבאנו נפ"מ זו דמסתבר בה טפי לחיוב וכמש"כ].

המנענע ידו ברה"ר שלא בכונת עקירה לפמש"כ דחשיב כמונח, מ"מ מקום החפץ משתנה לגבי העוקר ממנו, דבעינן שיעקור במציאות ד"א, [כשעוקר שלא לצד גופו, דבזה י"ל דמגופו מודדין לו], ואף במהלך לבן עזאי, ובזירוז דקני ח' ב' חשיב כמונח ומקומו משתנה, והכא עדיף דעיקר מקומו ע"ג קרקע נשאר בקביעותו, וג"ז מסייע קצת למש"כ דחפץ הנע בידו אף שבאמת הוא נע ע"מ להוציאו מידו, מ"מ לא חשיב נע כלל, והא דחשיב במעביר כנע, אינו מפני התנועה דוקא, דה"ה בעמד לכתף, אלא כל שהחפץ באמצע העברתו, וכמש"נ.

צ"ב א' התם למעלה מג', בדין אגד גוף, וידו בתר גופו גרידא, דשני דינים הם

ז. **צ"ב א'** התם למעלה מג' הכא למטה מג', בפשוטו נראה דאגד יד לגוף למ"ד שמי' אגד וידו בתר גופו גרידא, אף דטעמא דיד נמי משום דבתר גופו גרידא,

ולהוציאו מידו בתנועה זו, לא חשיבא הנעתו לבטל ממנו הנחת גופו, דחזינן ל' כחפץ שמתנענע ולא כנעקר ממקומו, משא"כ כשפושט ידו ע"מ לעקור החפץ מהנחת גופו, ואמנם במנענע ידו מעבר למחיצה חשיב כעוקר, אף אם אין כונתו להניחו ברה"ר, דסו"ס מפיק ל' מהנחתו ברה"ר, מ"מ באותה רשות לא חשיבא עקירה.

והדוחק שבזה הוא לומר דדעת האדם משנה את החפץ ממונח לעקור, ולא מצינו אלא דחפץ שנעקר ביד האדם אינו נעשה כמונח עד שיניחנו האדם, ובזה מהני דעת האדם להשאירו במצב הקודם, דהינו שהעוקר חפץ מע"ג קרקע דברגע העקירה ה' כעקור, לא חשבינן ל' כמונח עד שנדע שהשלים האדם העברתו, ולכן אף במכתף אינו כמונח, דזוהי מציאות שהחפץ נעקר מע"ג קרקע, וחשיב כעקור בכל מצב עד שישלים האדם מלאכתו, ונמצא שאין הטעם דחשיב כעקור הוא מפני תנועת ידו דוקא, אלא דכ"ז שעוסק בהעברתו אינו כנח, ובכלל זה לכתף או כשבאמת מעביר בידו, וכדחזינן שיד הנחה ברשות אחרת חשיבא כעקורה, ואע"פ שהחפץ נח, ואי שדי ל' אתי לידי חיוב חטאת, וכמש"כ סק"ה, וכן בעומד לכתף, וכ"ש במעביר בידו אע"פ שגופו עומד, אבל חפץ שנח ביד האדם, כי היכי דלא מהני שעמידתו רק מפני שדעתו לכתף, [ואף כשמתחלה הונח עליו במצב זה], לחשבו כעקור, ה"נ דלא מהניא תנועת ידו, שאין בה לעקור החפץ מהנחתו, וכונה להוציא החפץ מתח"י אינה מבטלת את התייחסות החפץ לגופו, והו"ל כחפץ שמתנענע ולא כנעקר.

מסקנת הדברים לפמש"כ היא דחפץ שנטלו מע"ג קרקע ומעבירו בידו דחשיב כעקור אע"פ שגופו עומד, אין הטעם מפני שידו שנעה במצב זה חשיבא עקירה מפני תנועתה, אלא דלא גריעא מעמד לכתף, דכיון שהמלאכה נמשכת, אף מצב שבעלמא כמונח,

צריך להנחת ידו, אין ידו מגרעת להוציא מן הרשות ולגררו בתר גופו, ואע"פ שלענין הנחה ע"ג משהו הוצרכנו לידו, דתוך ג' בעי הנחה משהו, כדלק' ק' א', התם אין הטעם משום דבעינן שיהא מונח על ידו, דה"ה באחזתו הרוח, והעיקר שלא יהא במצב של תנועה, ואין מגרע מה שנגרעה עמידתו ע"י ידו, [מיהו בעינן נמי שיהא מונח למטה מג' ולא תלוי מלמעלה, אבל ע"כ כמו שלענין מקום ד' ומונח כמעביר פ' א' מהני השפלת ידו למטה מג', ה"ה מרשות אחרת, וכמש"כ בסמוך].

והיינו נמי טעמא דבשלשל ידו תוך ג' לכו"ע הויה הנחה ע"ג מקום ד', כדלעיל ה' א', וע"כ חזינן מזה דידו לא אלימא לגרע בהנחה, והטעם משום דידו יכולה להתבטל לרשות שהיא שם, וכ"ש כשגופו ג"כ באותה רשות, ורק כשצריך לייחס עיקר ההנחה לידו, אמרי' דבתר גופו גרידא, וכדחזינן בבעיא דרב דהי' מקום לדמות ידו לגופו, והיינו דתתבטל לגמרי לרשות שהיא שם כמו גופו, וענין זה נשאר קיים לגבי זה שאחיות ידו לא תגרע, ואמנם אף באותה רשות הי' מקום לומר שאחיות ידו תגרע, וא"כ לא תחשב הנחה ע"ג מקום ד', אלא דהכל חד טעמא דידו וגופו בטלין לרשות.

משייב דלמ"ד אגד גוף שמי' אגד, מ"מ אחר הנותן לתוך ידו הפשוטה חייב, אין נראה כן מדברי התו' ה' א' ד"ה בגומא וכמשי"ת לק' סק"ח בס"ד.

אם אמרינן אגד כלי ואגד גוף לפטור בהכנסה ויש להסתפק אם אמרי' אגד כלי ואגד גוף לפטור בהכנסה, כגון שהיתה קופה חצוי' ברה"ר וחציה ברה"י, ונתנו לתוך חצוי' שברה"ר פירות, והכניס הקופה, שהרי אם נטל הפירות לחוד והכניסן חייב וכמש"כ, ואיכא למימר דאע"פ שמכניסן ע"י הקופה, מ"מ ההכנסה מתייחסת לפירות כדבר בפ"ע, ול"ד לקופה שהיתה כולה עם הפירות ברשות אחת,

ובהעביר עם גופו אף שנשארה ידו ברה"י חייב, דאין הגוף ככלי, מ"מ נראה דשני ענינים הם, דהיכא דאמרי' ידו בתר גופו גרידא [הרי החפץ כמונח בידו, אלא דידו אינה לגמרי כמקום גופו ולא כמקום שהיא שם], כי היכי דלגבי ידי' לאו הנחה היא, ה"ה דאחר הנוטל ממנו לא חשיב כעוקר מרשות, אבל היכא דאתינן משום אגד גוף, חשיבי הפירות כמונחין ברשות שידו פשוטה, ואחר הנוטל ממנו כעוקר מרשות דמי, ורק לגבי המעביר איכא פטור דאגד גופו, דכיון שהעביר עם ידו, ועדיין אגידא גבי', לא חשיב שהשלים העברתו, וכמו באגד כלי שהנוטל החרדל מרה"ר, אף שהם בתוך הכלי לכא' נראה דפשיטא דחייב, וכן הנותן חרדל בחצי הכלי שברה"ר חשיבא הנחה גמורה, דאין דין אגד כלי אלא לגבי העברה זו דכיון שהעביר עם הכלי הו"ל כחד ולא נשלמה העברתו, ועי' לק' סק"ט חזרנו מזה.

ולפ"ז למאי דאמרי' דלמטה מג' תלוי בנדון אגד גופו, ע"כ דליכא התם טעמא דידו בתם גופו גרידא, וא"כ לכו"ע הנותן לתוך ידו שלמטה מג' והנוטל מתוכה חייב, ופלוגתתם לגבי החפץ שהעביר בידו.

ומעמא דמילתא משום דתוך ג' כמונח ע"ג קרקע דמי, ואין ההנחה ע"ג ידו מבטלת הנחה זו, דידו אינה מגרעת בהנחת הרשות, ורק כשבלא ידו לא הוי כמונח, וע"כ הנחתו מתייחסת לידו, לא הוי כמונח לגמרי ברשות זו, דסו"ס ידו בתר גופו גרידא, וכבר נתבאר לעיל סק"ה דמהא דיד הפשוטה לרה"י אחר, חשיבא כמונחת, משמע דאין חסרון הנחה ביד הפשוטה למקום אחר, אלא דחפץ המונח ע"ג יד זו ע"כ מיתלא תלי בשתי הרשויות, וממילא אינו כמונח לא בזו ולא בזו, וכששתיהן אותה רשות אין מגרע בהנחתו זה שהוא מתייחס לשתייהן כאחת, משא"כ ברה"י ורה"ר שאינו יכול להיות חציו בפנים וחציו בחוץ, ולפ"ז מובן הכא דכשאין החפץ

גרירא, קמיפלגי נמי בלמטה מג' דחשיב החפץ כמונח, מ"מ איכא למימר דלגבי נפשי' לא מיחייב, דאגד גוף משוי' לי' כלא נשלמה העברתו.

הא דאמר רבי ואינו דומה לידו מיירי בידו שלמעלה מג' וכן בבעיא דאביי ג' ב'

ונראה דהא דאמר רבי ואינו דומה לידו, וכן בברייתא לפי שאינו דומה לידו, מיירי בידו שלמעלה מג', אף שהאמת דלמ"ד אגד גוף שמי' אגד ה"ה למטה מג', מ"מ מתני' מתפרשת כשהחפץ המונח ביד הפשוטה דינו כעוקר, מדחשיב בעה"ב הנותן לתוך ידו של עני כעוקר והעני כמניח, דמש"ה פטור אבל אסור, וביד שלמטה מג' לא חשיב בעה"ב כעוקר, שהרי החפץ עדין כמונח, ומש"ה קאמר בדרכי ידו לא ניחא, [מיהו אפשר דהא דהוסיפו בגמ' א"נ ידו בתר גופו גרירא היינו לומר דאף כשמונחת פטור, וכמ"ד שמי' אגד, אבל מתני' לאו בהכי מיירי], והיינו דאמר' בשמעתין התם למעלה מג', דלכו"ע האמת כן.

וכן בעיא דאביי ג' ב' מיירי רק למעלה מג', דלמטה מג' אי שדי לי' לא אתי לידו חיוב חטאת, דהחפץ כבר כמונח ע"ג קרקע, אלא שאיגודו ברה"י, וכי הדר שדי לי' פטור לפי שלא עשה מלאכתו בב"א, ורק כשהחפץ מונח בידו דהיינו למעלה מג', בזה חשבינן לי' כלא השלים מלאכתו וחייב, וכמש"כ סק"ה.

ולפ"ז הפושט ידו לרה"ר ועקר חפץ מע"ג קרקע ונח בידו תוך ג', בטלה עקירה ראשונה דכמונח דמי, ותו לא מיחייב למ"ד אגד יד שמי' אגד, דתוך ג' לא חשיב כעוסק בהעברה, משא"כ למעלה מג', אבל הדברים מחודשים קצת, ושמא נאמר דלענין שלא להפסיק מלאכתו סגי בזה שהוא בידו, ודוחק, דלפמש"כ חשיב כמונח במקומו, ולית לן למימר שמלאכתו נמשכת.

דהו"ל כחד בתחלת המלאכה, ולכן אחר שהוציא הפירות לרה"ר אע"פ שעתה הפירות מונחין ברשות אחרת, מ"מ לא מחלקינן המלאכה לומר שהוציא פירות בפ"ע, אבל הכא שבתחלת המלאכה הם חלוקין בשתי רשויות יש מקום לומר דהו"ל כמכניס פירות שברה"ר ע"י משיכת הקופה, וכן בנתנו פירות בידו הפשוטה למטה מג' והכניס, שהרי הכניס פירות שהיו לגמרי ברה"ר לכל דבר, או"ד כיון שהכניסן עם ידו הו"ל כחד וידו כבר היתה מעט ברה"י ואין כאן הכנסה גמורה.

והדבר מפורש בראשונים ז"ל ה' א' דלמ"ד אגד גוף שמי' אגד אם נתנו לתוך ידו של עני הפשוטה למטה מג' והוציא פטור, ולמ"ד לא שמי' אגד חייב, וכ"ה פשטות הדברים להשוות הוצאה והכנסה כל שמכניס עם הכלי או ידו, דכמו שלענין הוצאה לא נתחייב אע"פ שהפירות עתה ברה"ר במוחלט, ה"ה שלא יתחייב על הכנסתן במצב זה היכא דמכניסן עם הכלי.

למ"ד אגד גוף שמי' אגד למאי איצטריך טעמא דידו בתר גופו גרירא

ויש להקשות למ"ד אגד גוף שמי' אגד, למאי איצטריך טעמא דידו בתר גופו גרירא לעיל ג' א', דמתפרש החילוק שגופו ניח וידו לא ניחא, אפי' ניחא נמי פטור משום אגד גוף, כמו בכלי דניח ופטור, ולא קו' היא דאי מדמינן ידו לגופו, ולא גרירא ידו בתר גופו, א"כ פשיטא דאגד גוף ויד לאו שמי' אגד, [תדע דלכו"ע אם העביר חפץ בגופו אע"פ שנשארה ידו ברה"י חייב, דאגד גוף לא הוי ככלי שכולו כחד עם החפץ, ורק בידו דבתר גופו גרירא וחשיבא כלא נגמרה העברת ידו, בזה יש לדון לגבי החפץ, וא"כ לצד דידו קביעא ולא גרירא בתר גופו, אין כאן אגד כלל], אבל לבתר דמשני ידו בתר גופו גרירא, והיינו דחפץ המונח בידו הפשוטה למעלה מג' לא חשיב כמונח ברה"ר משום דבתר גופו

דלענין להניח בתוך ידו שהיא למטה מג',
הו"ל כמניח ברה"ר, אבל כבר נתבאר שאין
כן דעת הראשונים ז"ל.

ה' א' אלא א"ר אבהו כגון ששלשל ידו כו'

ה' א' אלא א"ר אבהו כגון ששלשל ידו
למטה מג' וקבלה, בתו' נקטו דכי היכי
דיד בעה"ב שהניחו בתוכה ועקרו ממנה מיירי
למטה מג', ה"ה דיד העני הפושט מגעת
למטה מג', ומדקתני בנתן לתוכה והוציא
שניהם פטורין ע"כ דסבר אגד יד שמי' אגד,
ונראה דמזה הוכיחו דלמ"ד אגד יד שמי' אגד
למטה מג' דינו כמו למעלה מג', דכיון דמתני'
למטה מג' ועלה קאמר רבי לפי שאינו דומה
לידו, ש"מ דלמטה מג' אמרי' ידו בתר גופו
גרידא, ודינו כלמעלה מג' דבעה"ב הנותן
לתוכה כעוקר והעני מניח, אבל אכתי יש
מקום לומר דנהי דלר"א מיתוקמא מתני' אף
בשידו למטה מג', אבל סתמא דמילתא מיירי
בידו למעלה מג', ועלה הוא דאמרי' ידו לא
נייח, אבל למטה מג' הטעם משום אגד יד
דבתר גופו גרידא לענין זה.

ובעיקר הדברים הי' אפשר נמי לומר דמתני'
מיירי בשידו של הפושט לעולם
למעלה מג', ונתן לתוך ידו של בעה"ב
למעלה מג', וכן נטל מתוכה והוציא ככה"ג,
[ואם כשנטל השפיל ידו למטה מג', משכח"ל
שמתחייב נמי מכח ידו לחוד, אם הי' נח אחר
שנטל מבעה"ב], ובנטל בעה"ב מתוך ידו או
שנתן לתוכה מיירי נמי בשידו למעלה מג',
דבידו של עני למטה מג' לא חשיבא עיקר
ההנחה בידו של עני, עכ"פ למ"ד לא שמי'
אגד, ומתני' מתפרשא שעקר בעה"ב ונתן
לתוך ידו של עני, ולמטה מג' כקרקע דמי,
אבל לתוך ידו של בעה"ב אין גריעותא אי
כקרקע דמי, דעיקר הענין בנתינה לרשות
שבעה"ב שם, [בלשון אחר, אם הבעה"ב נותן
לתוך ג' ברה"י א"כ לאו מידי עביד, ובמתני'
מתפרש שעשה שינוי בנתינתו], ולמ"ד שמי'

וכ"ז אם נימא כמש"כ דאף למ"ד אגד יד
שמי' אגד, אין זה כדן ידו בתר גופו
גרידא, דתוך ג' לא חשבינן לי' כמונח על
ידו, וממילא לא חשיב הבסיס במקום גופו,
והו"ל ככלי דמקום הנחתו ברה"ר ורק משום
אגד אתינן עלה.

**בדברי הראשונים ז"ל דמבואר דאין חילוק בין
למעלה מג' ללמטה וחד דינא הוא**

ח. ברם בדברי הראשונים ז"ל מבואר דלמ"ד
אגד יד שמי' אגד מיירי מתני' בין
למעלה מג' בין למטה מג' ואין חילוק ביניהם,
דינא דאגד יד היינו דינא דידו בתר גופו
גרידא, שכ"כ ז"ל בשמעתין דאוקימתא דמתני'
למעלה מג' אתיא כאביי או כרבא, ולא ככו"ע,
וכ"כ לעיל ג' א' דלמ"ד אגד יד שמי' אגד
מיירי אף בידו הפשוטה לרשות אחרת ומונחת
ע"ג קרקע.

ולפ"ז למ"ד אגד יד שמי' אגד לא חשיב
חפץ המונח בידו תוך ג' כמונח כלל,
ולפי מה דנקטנו בפשיטות דבכלי כה"ג,
המוציא את הפירות שבצד של רה"ר חשיב
כעוקר מרה"ר, וכן המניח שם כמניח ברה"ר,
נמצא דלמ"ד אגד יד שמי' אגד פליג נמי בהא
דלא דמיא ידו לכלי, דבכלי לא נחלקו אלא
בדין אגד בהשלמת ההעברה, וביד נחלקו אי
בתר גופו גרידא למטה מג', אף לענין ההנחה
בידו, וזה מספק לן לדון דשמא אף בכלי ס"ל
להראשונים ז"ל דלמ"ד שמי' אגד הנותן
בתוכו והנוטל מתוכו נמי פטור, כדן המעביר
עם הכלי, מיהו י"ל דרק באגד יד לא ניחא
להו לחדש ענין אגד שאינו בתר גופו גרידא,
ונתבאר לק' סק"ט בס"ד עי"ש.

בתו' ה' א' ד"ה בגומא כתבו דצ"ל דמיירי
בגומא שהיא רה"ר, דאל"כ לא יתחייב
המניח לתוך ידו של עני אע"פ שהיא למטה
מג' כיון דבתר גופו גרידא, ואם נימא דלגבי
הנחה בכלי או ביד למטה מג' ליכא דין אגד,
מיתוקמא שפיר אף בגומא שאינה רה"ר,

אגד ה"ה בידו למטה מג', אבל לאו בהכי מיירי עיקר מתני'.

כ"א דמילתא אין הכרח להשוות יד הקבועה באותה רשות ליד הפשוטה, אלא דהתו' ס"ל שאין לסתום נתן לתוכה והוציא פטורין, אם בנתן תוך ג' חייב, ואיכא למימר דסמך התנא על משמעות הדברים שבעה"ב עקר מהרשות בנתינתו, וגם סתמא אין יד העני למטה מג', וכשנוטל מיד בעה"ב מיירי נמי שלא הוצרך לשלשל ידו למטה מג'.

ולפ"ז אין הכרע בדר' אבהו אי ס"ל אגד יד שמי' אגד, וניחא נמי קו' הגרע"א ז"ל דנימא דהיינו דאיכפל תנא לאשמועינן, וראיתי ברמב"ן שכבר כתב לפרש דסיפא מיירי למעלה מג', ולא תיקשי אי רבא סבר לא שמי' אגד, מ"ט לא פריך הכי אדר' אבהו, ועיי"ש מ"ש בקו' הגרע"א ז"ל, שו"ר ברשב"א צ"ב א' שהביא דר"ה גאון מפרש בדר' אבהו דיד הפושט לעולם למעלה מג', וס"ל דלמסקנא לכו"ע ביד חייב, עיי"ש.

בדין אגד כלי, בבלי המונח חציו ברה"ר וחציו ברה"י ועקר מחציו שברה"ר

ט. בדין אגד כלי נקטנו לעיל דלכו"ע כלי המונח חציו ברה"ר וחציו ברה"י, העוקר מחציו שברה"ר דינו כעוקר מרה"ר, וכן לענין הנחה, דכלי אינו חולק רשות לעצמו, כמ"ש רש"י ח' א' ד"ה פחות מכן, דאין כרמלית בכלים, ולא נחלקו אלא לענין מעביר, דכיון שהעביר הקופה מתייחסת מלאכתו לקופה, וכ"ז שלא השלים מלאכתו, לא מחלקינן לחייבו על הפירות שבתוכה בפ"ע, ולפ"ז ניחא הא דפשיטא לן דלענין גניבה יש חילוק בין נסכא לאגד כלי, דאמרי' שקונה מה שיצא, אע"פ שעדיין אגוד ברשות בעה"ב, דכיון שזוהי רק סברא בהוצאה, אבל במציאות מה שבחוץ דינו כברשות אחרת, א"כ לענין גניבה ודאי קנה, וכן בסברא הנותן לתוך כלי שמונה ברה"ר ושנצין ברה"י אין חסרון

בהנחה ברה"ר, אבל לענין שלימות המלאכה כל שנשאר מעט פטור, ועוד שהמניח תוך ג' לכלי, דינו שיחשב כמניח ברה"ר, שהרי הכלי אינו מבטל רשות, וכמ"ק במתני' צ' א' דהמוציא קופת הרוכלין עם מינין הרבה חשיב שהוציא כמה הוצאות, עיי"ש בתו' וביירו', ולמ"ד שמי' אגד לא יצאו מינים בזא"ז, אבל אם במציאות חשיבי כבחוף ניחא, וכן נקט מרן זללה"ה בערובין סמ"א ס"ק י"ב דהעוקר מן הקופה בחציו שברה"י והוציא חייב, ובאו"ח סי' ס"ב סק"ח ג"כ כ"כ, אלא ששם נתן מקום לומר דאף העוקר והמניח פטור, וכ"נ דעת אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א סוס"ק י"א דחייב, [וכן הוכחנו להלן (בהוספה שבסוף הס"ק)].

ולפי מה שצדדנו לעיל סק"ז להשוות יד למטה מג' לכלי, מתיישב יפה הא דחשיבא הנחה ע"ג מקום ד' ביד שלמטה מג' כדר"א ה' א', ואף דס"ל אגד יד שמי' אגד לפירוש תו', דבאמת דין אגד אינו קובע במקום החפץ רק במעשה ההוצאה, וכיון דתוך ג' לא צריכינן לאחיזת היר, א"כ החפץ כמונח, אבל לגבי הוצאתו כיון דאגיד גבי' ע"י ידו לא מיחייב למ"ד שמי' אגד, והיינו דאמרי' התם למעלה מג' הכא למטה מג', דמתפרש התם בשמונח על ידו, והכא בשא"צ להנחה ע"ג ידו, ורק מכא אגד אתינן עלה, מיהו כבר נתבאר לעיל סק"ח דאין כן דעת הראשונים ז"ל, ולפ"ז נצטרך לחלק בין אגד יד לאגד כלי, אבל לפ"ז נמצא דמוזכר בגמ' ענין אגד שקובע גם את מקום החפץ לענין עקירה והנחה, וצריך ראי' דבכלי אין הדין כן.

ברם יפה העירני אחי הר"מ שליט"א דפשוטות הגמ' דלר"י דין קופה זהו ממש דין מקצת פירות, ולא נתחדש באגד כלי שאינו חייב על פירות שהם בחוף לכל דבר, ואף שיש לזה מקום בסברא וכמשנ"ת, מ"מ הו"ל לגמ' לפרושי האי רבנותא בדברי ר"י, וכ"ז שלא נתפרש בהדיא לית לן לחדש פטור

ובשלמא אם דין אגד כלי קובע מציאות מקום הפירות, שפיר נקט התנא ד"ז כדין ידוע, דאין זה מכלל חידושא דמתני', דאחר שידענו שאגד כלי משוי להו כחפץ אחד, יש לו להשמיענו בחידושא דמתני' רק דין דאפי' רובן מבחוץ, אבל אם דינא דאגד כלי הוא רק לענין מעשה ההוצאה, א"כ זהו פרט נוסף בחידושא דמתני', דכי היכי דלענין הוצאת הפרי עצמו לא סגי ברובו מבחוץ, ה"ה דבעינן שיוציא גם כל הכלי שמוציא הפירות על ידו, ולא הו"ל לתנא להציע הדברים כאילו דין אגד כלי במיעוט פירות פשוט טפי, בזמן שקודם חידושא דמתני' דרוב פרי מבחוץ פטור, הוה פשיטא לן דכשכל הפרי מבחוץ, אע"פ שהוא מיעוט הקופה חייב.

ונראה דהראשונים ז"ל פ' לשון אגד כלי כמו איגדו בידו עירובין ק"ג א' לגבי ספר שנשאר קצתו בידו, וכ"נ בלשון רש"י ד"ה אבל מלאה חרדל, וכ"ה בהדיא ברשב"א ג' א' ע"ש, ולכן פשיטא להו ז"ל דשמי' אגד היינו דחשיב כחלק מן הפרי נשאר ברה"י, ודינו לגמרי כמו בספר שנתגלגל, וכן מתפרש לדבריהם ז"ל באגד יד וכמשנ"ת לעיל.

ובסברא אין קו' אם נימא דהמניח בתוך כלי ששנציו ברה"י לא חשיב כמניח ברה"ר, דכיון דהמגביה את הכלי פטור, הרי המניח בכלי כאילו הדביק הדבר שיהא גוף אחד עם הכלי.

ולענין גניבה פשיטא לגמ' דלא תליא באגד, ולאו דוקא באגד כלי, אלא אפי' גט ומשיחה, אמרי' כמאן דפסיק, אע"פ שזה כגוף הדבר, ב"מ ז' א', ולענין שבת אף באוחזו בידו דומיא דספר מסתברא דכאגדו בידו דמי.

והא דאמרי' התם למעלה מג' הכא למטה מג' מתפרש לפ"ז ג"כ כמש"כ לעיל, דה"פ התם בדבעינן להנחת החפץ בידו, הכא בדלא בעינן לכלי וליד, והנדון אם איגודן מגרע, ואמנם קושטא הוא דלמ"ד שמי' אגד, וא"כ

בהוציא פירות שהם בחוץ לכל דבר, מפני שהוציאן ע"י כלי, ואח"כ מצאתי בירו' בהדיא דלר"י סרוד (פי' כעין עריבה) שמקצתו בפנים ומקצתו בחוץ נטל מיכן ונתן לכאן פטור, [ושם משמע דמסיק כדחזקי' משום דאין לך מיטלטל ברה"ר ונעשה כרמלית אלא אדם בלבד], ומבואר דלר"י באמת נתחדש דהנותן בכלי פטור.

[ובאמת אם נימא דהנותן בכלי בחציו שברה"ר כמניח ברה"ר דמי, א"כ] הדין נותן שאם הגביה הקופה וגלגל הפירות שבתוכה לצד חוץ, חייב, דאין הקופה חלק מהעברה, שהפרי הוא שנתגלגל, וכיון דמשכח"ל חיובא בתוך הכלי קשה טפי, דכל כי האי לא הו"ל למיסתם, דמ"מ בהעביר עם הכלי פטור, ומדברי תו' והראשונים ז"ל עירובין ל"ג ב' נראה דכשמטה הכלכלה מרה"י לרה"ר לא חשיבא הוצאה אף כשהעירוב מתגלגל בתוכה, ואמנם אין זה מוכרח שם דאיכא לפרושי דוקא כשמטה העירוב עם הכלכלה, וע"ז כתבו דאתיא כמ"ד אגד יד שמי' אגד, מ"מ הו"ל לפרושי שלא יטה העירוב אחר שהטה הכלכלה, (ועוד דכיון שאין דעתו להעביר הכלכלה, לאו סברא פשוטה היא שיפטר על העירוב, אם נימא דחשיב לגמרי כמונח ברה"ר, מיהו מסתברא דפטור, כיון דהכלכלה עצמה נפקא מרה"י לרה"ר), מיהו י"ל דמ"מ כיון שנשאר בכלי חשיב כלא העביר כולו, משא"כ כשהוציאו מן הכלי, למה"ד למגלגל החפץ ע"ג ידו מרה"י לרה"ר, דאגד ידו נשאר עדיין].

ועוד נראה לדקדק כן מפירושא דר"י במתני', דהא לדידי' מתפרשא אע"פ שרוב פירות היינו רוב כמות הפירות, כמו רוב מינין שבקופת הרוכלין, ולא רוב ארכן, דהא במלאה חרדל נמי מיירי, וא"כ התייחס התנא לדין אגד כלי כדין ידוע, ואמר לא מיבעיא מיעוט פירות דפטור אלא אפי' רוב פירות מבחוץ, דהו"ל עיקר הקופה כמונחת ברה"ר פטור,

אגד יד משוי לי' כמונח ביד, ה"נ שיהא דינו שוה למעלה מג', אבל עיקר דינא דמתני' מתפרש כשצריכין להנחת החפץ ביד, ובוזה לא צריכין לנדון אגד, שהרי בלא היד אינו מונח, ומ"ד שמי' אגד סבר דה"נ כמונח ביד דמי, וא"כ דינו כמו במתני' דצריכין להנחתו ביד, ועי' בסמוך בזה.

והנה מדברי הראשונים ז"ל נראה דלמ"ד אגד יד שמי' אגד אין שום חילוק בין למעלה מג' למטה מג', ש"כ דמתני' מיירי אף למטה מג', וכן תשובת רבי שאינו דומה לידו, [ומינה דנתן בעה"ב לתוכה חשיב כעוקר, ואי שדי לי' אתי לידי חיוב חטאת, דמבואר בדבריהם ז"ל שאין חילוק כלל], ויש להבין כיון דבידו למטה מג' חשיב החפץ כמונח בידו, כשגופו ברשות אחרת, מ"ש דבידו וגופו באותה רשות לא חשבינן לי' כמונח בידו, אלא כמונח ע"ג קרקע, הרי לענין התיחסות החפץ ליד אין לחלק בין אם גופו באותה רשות או ברשות אחרת, ונראה דעתם ז"ל דכשגופו וידו ברה"ר והחפץ תוך ג' לקרקע דינו כמונח בקרקע, דכיון שאין כאן תפיסת רשות אחרת, דגם גופו וידו בטלין לאותה רשות, חשיב שפיר כמונח ברה"ר, דהא לא בעינן להנחה ע"ג היד, אלא מדין משהו, וכאחותו הרוח, ולכן במעביר אף שגם היד וגם הגוף לא נחו, מ"מ סגי בתוך ג' כדאמר פ' א', אבל כשהחפץ תפוס בכח רשות אחרת, לא חשיב כמונח, דהו"ל כאיגודו בידו ברשות אחרת, וכאילו אוחו קצה החפץ ברשות אחרת, וקצתו השני תוך ג' ברה"ר, ול"ד לאגד כלי דהכל מונח, דכיון דמכח ידו בתר גופו גרידא חשבינן לי' כאגוד, ע"כ דחשבינן החפץ כמונח על היד שהיא כמונחת גם במקום גופו, ונמצא לפ"ז דכח רשות אחרת מגרע בהנחה שברשות זו, אף שאם ה"י הכל באותה רשות לא היתה אחיזה זו חשובה לגרע בהנחת הקרקע, (וכ"מ לכאור' ברמב"ן ה' א' דהאוחזו טרסקל בידו שלמעלה מג', והטרסקל למטה מג', חשיבא

כהנחה למטה מג', מיהו י"ל דהתם רק לענין שלא יהא ככרמלית קאמר), ועי' לעיל סק"ה. - ועי' לעיל סק"ח דלפירוש תו' דנהי דחשבינן לי' מכח אגד יד ככלי שחלקו מונח ברה"י, מ"מ כיון דעיקר ההנחה ע"ג קרקע, לא חשיב בעה"ב הנותן לתוכה כעוקר, וכן עני הפושט ידו לתוך ג' ונח, ואח"כ נתן לתוך ידו של בעה"ב פטור, דכיון דחשבינן החפץ כמונח ע"ג קרקע ולא כתלוי באגד שברה"י, אלא כמונח חציו ברה"ר וחציו ברה"י, לא חשבינן העני המחזיק בו כעוסק בהעברה עדיין שהרי כבר הניח, ורק נשאר אגוד לידו ולא כמונח ע"ג ידו, ולפ"ז הוי אגד יד כאגד כלי, דנפסקה מלאכתו בהנחת היד תוך ג', ואי שדי לי' לא אתי לידי חיוב חטאת, עי' לעיל סק"ה. - ועמש"כ סק"ח ליישב ההיא דר' אבהו.

ולפ"ז לכו"ע מתני' למעלה מג', דרק בזה חשיב בעה"ב הנותן לתוך ידו של עני כעוקר, אבל למטה מג' לא נעשתה עקירה כלל, וכן אם נח העני קודם שנתן ליד בעה"ב משמע סתמא דחייב, והיינו רק למעלה מג', וכן הא דאינו דומה לידו היינו למעלה מג' דידו עקורה, וחשיב באמצע העברה, אבל למטה מג' ידו נמי נייחא אלא דאגודא קצת ברשות אחרת, וכבר נתבאר כ"ז לעיל סק"ז למאי דס"ד שם עי"ש, ונפ"מ נמי לענין להחזיר ידו, דבפשוטה למטה מג' כיון דכמונחת דמי אסור להחזיר לכו"ע, [ואי שדי לי' לא אתי לידי חיוב חטאת], אבל מדברי הראשונים ז"ל נראה דלגמרי שוין, ומיירי מתני' בשניהם בשוה, ואינו דומה לידו משום דלמטה מג' נמי לא נייחא, וכמשנ"ת, [ואמנם ברשב"א צ"ב א' הביא שיטת רה"ג וכו"ה בר"ח דכיון דקיי"ל דתוך ג' כמונח אף בשלשל ידו, ש"מ דאגד יד לא שמי' אגד, וזה ע"ד הסברא שכתבנו דיש להשוות אגד יד בתוך ג' בין באותה רשות בין ברשות אחרת, אבל אין כן דעת הראשונים ז"ל וכמשנ"ת], ואפשר דלא ניחא להו לומר

מסתברא שאין לנו ענין במקום דהוה מעיקרא, אבל כשהעבירו תוך מחיצות הכלי, חשיב שנשאר באיגודו ברה"י, והר"ז כמגלגל החפץ ע"ג ידו שעומדת חצי ברה"י וחצי ברה"י, או כמעביר מיד ליד, דעדיין איגודו ברה"י, [והא דאר"י ולא רוב פירות בלבד אין הכונה רוב כמות, אלא דלפי שהי' אפשר לפרש רוב ארכן של הפירות, לכך הוסיף התנא לומר דלא תימא רוב ארכן אלא אפי' כולן, וניחא מה שדקדקנו לעיל בזה], וה"נ מסתברא דענין אגד כלי כאגד יד, שאין זה קובע במציאות אלא בהעברה, ואמנם ע"כ בזה חלוקה יד מכלי, דביד לאו כמונח דמי משא"כ בכלי.

ואפשר דאין דין אגד כלי אלא ברשות אחרת, אבל המעביר ד"א ברה"י, אע"פ שהכלי איגודו תוך ד"א, מ"מ הפירות שיצאו חוץ לד"א חייב עליהן, וכ"מ בראשונים ז"ל לגבי אגד יד למטה מג', כמשנ"ת לעיל, מיהו עי' שבת ק"ב א', וצל"ע שם, ונתבאר לק' ס"ק כ"ט בס"ד.

ואם אוחו בידו כלי שחציו ברה"י וחציו ברה"י והגביה בידו השני' חפץ ברה"י ונתן לתוך הכלי והכניסו חייב, דאף דאגד כלי שמ"י אגד, מ"מ כ"ז שהוא בידו חשיב כעוסק בהעברה ולא נפסקה המלאכה.

- עד כאן -

צ"א ב' מתני' קופה שהיא מלאה פירות כו', בכל הסוגיא

י. צ"א ב' מתני' קופה שהיא מלאה פירות כו', הא דנקט לה בקופה ופירות ואיסקופה החיצונה נראה דבא לפרש החידוש דאע"פ שהשלים כל כונתו במלאכתו בהוצאה זו, ולא שאירע שלא השלים ההוצאה, אלא דכשרוצה למכור פירות מקופתו ברה"י נותן קופתו על איסקופה החיצונה, וכיון שהיא כלי גדול ורובה מבחוץ אין מגרע בצרכו מה שנשאר מעט בפנים, וגם לא ניחא לי' שתבלוט לתוך רה"י עצמה, אפ"ה פטור, וכיון

דהעוקר חפץ בידו הפשוטה ונח תוך ג' יפטר למ"ד אגד יד שמ"י אגד, ולפמש"כ נמצא כן דכיון שעמד נפסקה מלאכתו, וכמו באגד כלי כשהניחו על האיסקופה, וכמש"כ סוסק"ז.

- הוספה -

ובעת שהגענו לסוגיא דעומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"י, נראה להוכיח דאגד יד ואגד כלי אין דינם כחלק מהפרי עצמו, דהא מבואר בגמ' דהמעביר ד"א בידו הפשוטה לרה"י חייב, ואע"ג דאגד יד שמ"י אגד, לא חשיב כהעביר חלק מהפרי ברה"י, ובפשוטו ה"ה בקופה, דבלא הכרח אין לחלק בין אגד יד לאגד כלי, וא"כ בנטל פירות מרה"י ונתנן בקופה והעביר חלק מהקופה ברה"י, ובסוף ד"א הניח הפירות ברה"י חייב, ואילו בקשואין ודלועין שהעביר חלק מהפרי ברה"י מסתברא דפטור, ואע"פ שנשאר חלק ממנו ברה"י, ויש בו שיעור חיוב, דלא מחלקינן הפרי עצמו לשום דבר, וכיון דכולו ברה"י פטור, כמבואר צ"ח א' דרשויות מצטרפות, אבל מה שברה"י לא מצטרף, ה"ה במקצתו ברה"י.

ויש ללמוד מזה דהעוקר ומניח בחלק הכלי שברה"י דינו כעוקר ומניח ברה"י, ולכך גם המעביר חשיב כמעבירו ברה"י, ולא נאמר אגד כלי אלא לענין עקירה והנחה, שאם עקרו עם הכלי לא תושלם מלאכתו עד שיוציא כל הכלי, אבל בהעברה לחוד לא נעשה כגוף אחד.

ולפ"ז חזר הדין כמש"כ לעיל, וכן שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאדרבה מדנקטו בירו' נטל מכאן ונתן לכאן משמע דבנטל והניח במקו"א חשיבא עקירה מרה"י או מרה"י, ורק לגבי תוך הכלי פטר ר"י, (ומעיקרא הי' אפשר ליישב דבהוציא מן הכלי ועדיין הוא למטה מג' חשיבא עקירה, ולכך נקט מכאן ונתן לכאן), ולפ"ז נראה דמיירי בלא הוציאו מאויר הכלי כשהעביר, דבזה

ביארו דתלוי אם יכול למשכן אליו ע"י הכלי האגוד בידו, [נקצת משמע מזה כמש"כ סוסק"ט שזה דין רק בהעברה], ועמש"כ בזה לק' ס"ק כ"ט, וכן לאידך מ"ד דלא שמי' אגד, דוקא קופה שיכול להוציא ממנה הפירות שבחוץ, אבל במוציא כס דרך שוליו, כ"ז שאינו יכול להוציא המעות שברה"ר אלא ע"י פיו שברה"י לכו"ע שמי' אגד, דהא לא נפקי פירות לרה"ר, וכגוף אחד דמי.

שם ואי ס"ד אגד כלי שמי' אגד קדים ל' איסור גניבה כו'

שם ואי ס"ד אגד כלי שמי' אגד קדים ל' איסור גניבה, יש לעי' מאי קו' הא מ"מ עקירה היא ולענין קלב"מ מיפטר דעקירה צורך הנחה היא כדאמר כתובות ל"א א', וללישנא דמצוי לאהדורי נמי מפרש הרמב"ן שם דבכה"ג מיפטר, כיון שהגניבה היא חלק מהמלאכה, והיינו דפריך התם מגונב כס לכו"ע, [עמשנ"ת בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכתובות שם], ואפשר לומר דרבב"א לטעמי' דמותיב התם ולא ס"ל דבעקירה צורך הנחה מיפטר, [ולפ"ז ניחא פסק הרמב"ם בה' גניבה שלא ביאר דאפקי' דרך שוליו, דלמאי דקיי"ל בכל ענין מיפטר], ולמ"ש הרמב"ן ח' ב' בשם הראב"ד דבמגור ויוצא העקירה רק בשינוי הרשות, ניחא, דכשנתחייב בגניבה עדיין לא התחילה עקירת הכס שהוא עדיין מונח ברשות בעלים, מיהו אפשר דג"ז חשיב עקירה כשהוציא מקצת מן הרשות, אע"פ שהחלק שנשאר ברשות עדיין כמונח, דהא מודה הראב"ד דאם הפסיק באמצע גרירתו פטור כדפרש"י במתני' גבי קופה, וע"כ דכאן חשיב הכל עקירה אחת, ואפשר דמלישנא דברייאא פריך דקתני שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד.

שם והאיכא מקום חלמה, למ"ד לא שמי' אגד כתבנו לעיל דכשאינו יכול להגיע לפירות אלא ע"י הפתח שברה"י פטור,

דמיירי באין דעתו להשלים הוצאתו לגמרי לרה"ר, ממילא מתפרש עד שיוציא בראשונה את כל הקופה כדפרש"י.

ומהא דברישא קתני אוכלין, ובסיפא קופה, נראה דנחית התנא לאשמועינן דין אגד כלי לכל חד כדאית ל', וכמשי"ת בסמוך, ולא קתני במתני' המוציא קופה משום דמיירי שלא הוציאה כולה, משא"כ ברישא שהוציאן לגמרי לכרמלית, אבל בברייאא קתני המוציא קופת הרוכלין, לומר שהוציאה כדרכו למכור ברה"ר ורוב מינין מבחוץ ולגבי ידי' ככולה בחוץ דמי, ואפ"ה פטור.

שם חזקי' מתרץ לטעמי' כו'

שם גמ' חזקי' מתרץ לטעמי' כו', נראה דלחזקי' מתפרש רוב ארכן של הפירות, וממילא מתפרש כל הקופה כל הפירות, [אלא דבקשואין ודלועין ליכא אלא הפרש של עובי הקופה, ולא נחתנין למידק ומיירי באופן הרגיל], והיינו דקאמר בד"א כו' דבאמת אין מבואר כן במתני', אלא דכיון דנקט התנא רוב ארכן של הפירות וכל הקופה, ש"מ דאף בקופה הפירות קובעין, ורק ברובן פטור, והיינו דנחית התנא לאשמועינן דלא שמי' אגד, ור"י מתרץ לטעמי' דרוב פירות היינו רוב כמות של הפירות, דבכל מיני פירות מיירי, וה"ה כל פירות כיון דגם ברוב היינו כל, עד שיוציא את כל הקופה, ואתא לאשמועינן דשמי' אגד, קצרן ש"ד התנא בא להשמיענו דין אגד כלי, והי' פשוט לו בלשון רוב פירות, רוב ארכן או רוב כמות, וממילא הכל מוכח לכל חד כדאית ל', ואין כאן יישוב הסתירה, אלא אדרבה התנא נחית להשמיענו ד"ז וכמשנ"ת, ועמש"כ בהוספה לסק"ט.

ונראה ללמוד מזה דדוקא קופה שיש לה דפנות והפירות בתוכה, חשיבא אגד לפירות, אבל כלי בלא תוך כקופה לא משוי אגד, שו"ר שכ"כ תו' פסחים פ"ה ב', ושם

דין יד וכלי שוה, ולפ"ז להלכה לרבא ביד חייב, וערשב"א.

עירובין צ"ט א' מתני' לא יעמוד כו'

יא. עירובין צ"ט א' מתני' לא יעמוד אדם ברה"י וישתה כו', בגמ' מבואר דשתי ברה"ר כטלטול בידו דמי, מדפרכינן רישא רבנן וסיפא ר"מ, ולכאור' מוכח מזה כפי' בתרא דתו' לעיל כ' א', דאם ההיתר מפני שנחו בפיו דהו"ל מקום פטור ואח"כ נכנסו לרה"י, א"כ מנין פשיטא לן דרבנן שרו בכה"ג, הא סו"ס יש כאן הכנסה מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור, אבל אם הטעם משום דבליעתו חשיב כנח ניחא, ונראה דלאו ראי' היא, דמדמצרכינן ראשו ורובו, ולא סגי בזה שמעיו בחרץ, ע"כ דהטעם משום דחיישינן דילמא מעייל מרה"ר לרה"י, וכ"נ גם לפי' בתרא דתו' דעיקר ההוכחה מדמצרכינן ר"ו, וכן אפשר לפרש כונת רש"י כפי' בתרא, [שור' בירו' שאמרו טעמא דמתגלגלין ויורדין, והיינו דמדרבנן יש מקום לאסור בזה].

בדברי התו' כ' א'

בתו' לעיל כ' א' נראה דכונתם לחלק בין ידו הפשוטה לרה"ר דלא חשיבא הנחה במקום פטור לפי שהחפץ לא נכנס למקום פטור, אלא נשאר במקומו, ומקומו נעשה מקום פטור, אבל בהכנסה אף אם הי' מכניס המים שבפיו ע"י הכנסת ראשו מסתברא דפטור, דכיון דחשיבי במקום פטור תו לא מחלקינן אם הכניס ראשו או שורקן לפניו, ולכאור' הי' נראה דהחילוק אם החפץ ביד שהיא רה"י או רה"ר, ולא נשתנה מקומו אלא שנעשה מקומו בדין מקום פטור, לבין עוקר שמיד שנכנס לתוך ידו היא בדין מקום פטור, ולפ"ז בנטל העני מתוך ידו של בעה"ב אם נחה ידו קודם שיצא פטור, [וכן בהכניס אם נטל הוא עצמו בידו שני' מתוכה ג"כ פטור, אע"פ שנתן ע"ג קרקע], והדברים מחודשים דבפשוטו דין ידו בהכנסה ובהוצאה שוה,

ומסתברא דאף כשיכול להתיר מקום חלמה פטור, ורק לענין גניבה סגי בשליטתו על המעות ע"י שיכול לפתוח מקום חלמה, ועתו' ד"ה דאי.

צ"ב א' וכיון דאיכא שנצין כו'

צ"ב א' וכיון דאיכא שנצין כו', הק' בתו' רי"ד למאי דמוקים לי' בנסכא מצי לאוקומי בהוציאו דרך פיו, דהו"ל כקשואין, ושנצין במקום פיו הן, כדאמר ב"מ כ"ו א' אי שנצין לגאז אי שנצין לבר, [ומההיא גמ' ק"ק למה שתירץ דיש שנצין אף בשולי הכיס, אלא דכיון דמיירי בכיס שדרכו בגרירה, ניחא], ולכאור' נראה דאף בקופה דקשואין ודלועין קדים איסור גניבה, שהרי יש משהו דעובי הקופה שיוצא אחר הפרי, וה"נ בנסכא, ולכן אף למאי דמוקים לה בנסכא ע"כ מיירי שהוציאו דרך שוליו, דכיון שאינו יכול להוציא הנסכא אלא דרך פיו, ע"כ יוציא תחלה כולו לחוץ, וקודם לזה אינו זוכה בגניבה.

מבואר בשמעתין דלענין גניבה לכו"ע אגד כלי לא שמי' אגד, ועמש"כ סק"ט בזה, ואפשר שיש ללמוד מזה שלא לדמות דין כמאן דפסיק בבגד דאמרי' ב"מ ז' א' לענין קנין, דה"ה לענין שבת, דקנין שאני דסגי בשליטתו על החפץ, אבל לענין שבת בגוף אחד אפי' שנצין בידו חשיבי אגודין, וא"כ י"ל דאף לענין שלא לבטלן מתורת בגד הדין כן, כ"נ לפור' ולע"כ, ועי' שבת קמ"ז א' בספר אאמור' (שליט"א) זללה"ה, (והתם נמי מסתבר דה"ה במוציא שריבט גדול דחייב אע"פ שבתחלתו חוגר בו מתניו, ולא דוקא בגד), ועי' נ"ד א' ובלבד שלא יצא חבל מתח"י טפח, וברש"י שם.

תוד"ה ורמי

שם תוד"ה ורמי, פי' דידע תלמודא דלמסקנא יש חילוק בין יד לכלי בין לאביי בין לרבא, ואי מיירי קודם חזרה, א"כ לאחר חזרה

כשעוסק בהעברה, משא"כ בנכנס לתוך ידו מיד אחרת או לתוך פיו מידו, [ולפ"ז בשתה בלא הפסק כלי, באמת חייב], ולפ"ז נחא דאין חילוק בין הוצאה להכנסה, ובמתני' בכל ענין חייב, וכ"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה אלא שכ' דלא הוכיחו ממתני' משום דהו"מ למידחייה דמיירי בדלא נח אבל לקושטא דמילתא מתני' אף בדנח חייב, דכל שנח ביד העוקרת דרך העברה היא ולא הנחה, בין קודם העברה ובין אחר העברה, דה"ע עם העקירה נעשית מקום פטור, ולא שנכנס למקום פטור.

לשיטת רש"י דידו לא ניח, י"ל דפיו ניח, כמו גופו, ולכן הוי פיו מקום פטור, אבל ידו דלא ניחא אין בה פטור אף כשנחה, ולכן אי שדי לי' חייב חטאת, והתו' לטעמייהו דאין לחלק בין ידו לגופו.

הגרע"א ז"ל הק' לפי' קמא דתו' דסבר רב שבת ג' א' דעקירת גופו לא כעקירת חפץ, וזהו הטעם דבידו פטור, תיקשי לי' מתני' איך שותה, הא לצד זה לא הוי פיו מקום פטור, דהא ניח כמו גופו, וא"כ בנטל המים מע"ג קרקע חייב כמו בנוטל מבעה"ב, ונראה דיותר קשה דאם פיו כרה"ר ומכניס ע"י בליעתו א"כ אין כאן עקירת גופו וידו אלא עקירת חפץ, ובזה פשיטא דחייב, אף אם אחר הכניס לפיו, מיהו י"ל דרב סבר דמעיקר הדין אסור בלא הכניס רו"ר, ובהכניס רו"ר תו ליכא הנחה ברה"י, דגם מעיו ברה"ר, [ועי' לעיל דבפחות מרובו ג"כ], והגרע"א ז"ל נקט דאף ברו"ר איכא הנחה ברה"י, ובפשוטו מעיו ברה"ר בכה"ג.

שם בתו' כתבו דלפי' קמא מותר להוציא ראשו ולרוק, ולכאור' ע"כ מיירי שנתלש הרוק ברה"י, דאם נתלש כשהי' ברה"ר, א"כ אפי' נעקר מתוך גופו אכתי הו"ל כהעביר לתוך ידו מגופו, ויש לעי' א"כ איך סתמו להתיר הרי היינו פשט העני את ידו ונתן לתוך ידו של בעה"ב, והחילוק הוא רק משום דהתם

וכיון דבהוציא ונח, אי שדי לי' חייב, ה"ה בעקר ונח ואח"כ הוציא, ואין שום קולא במעביר מיד ליד, וע"כ דידו ברשות אחרת לא חשיבא כמונחת במקום פטור אלא כמהלך או כעומד לכתף שעדיין לא השלים מלאכתו ולא הפסיקה, וכמשנ"ת לעיל סק"ה, וע"כ כפי' בתרא דתו', [ואפשר דהא דלא הכריעו בפשיטות כפי' זה היינו משום בעיא דרבא דחזינן דבתר עקירה חשיבא בתוך הגוף, ועי' ס"ק י"ג, וכעת ראיתי בספר מרן זללה"ה עירובין סמ"א סק"ה שכ' דברי התו' רק לצד דבתר עקירה אזלינן], ובשבת י"א א' כתבו כחירוף בתרא.

וראיתי בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שבת ס"א סק"י שכ' דיש לחלק בין אם הכניס החפץ עם ידו לפניו, דלא חשיבא עמידתו במקום פטור להפסיק, לבין אם זרק החפץ מידו לפניו, דסו"ס הגיע החפץ ממקום פטור, ואע"פ שלא נח שם, מ"מ יש להתייחס יותר למקום זה דמשם בא החפץ, ונראה דהתו' לא נחא להו בזה משום דא"כ גם בדשדי לי' דין הוא שיפטור, כיון שהחפץ הונח מתוך מקום פטור, [כמו בהעביר מיד ליד ושדי לי'], ורק אם יוריד ידו למטה מג' ונימא דלא שמי' אגד בזה שייך לקיים החילוק בין מעביר לזורק, ובגמ' מבואר דה"ה בשדי לי', והרי לדעת תו' אם העביר מיד ליד ושדי לי' לא מיחייב, מיהו דעת אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה לחלק בין קודם העברה לאחר העברה, שו"ר שכ"כ מרן זללה"ה עירובין סמ"א סק"ב, ויעוי' ברשב"א ג' ב' דאף בהוציא ידו למעלה מ' איכא למיחש דילמא שדי לי' ומשמע דחייב, וזה יש לדמות לשדי במקום פטור.

שו"ר בב"מ סי' ש"נ שפי' כונת תו' דאף בעקר מבעה"ב ונח חייב, כיון שלא נכנס החפץ לתוך ידו ממקו"א, אלא עם העקירה החפץ בידו, ובכה"ג חשיב הכל המשך העקירה והעברה, ולא חל שם הנחה

כהגביה חפץ מרה"ר בשבת, ומכאן זה נתחדשה בעיא דאביי, דכיון דבעלמא פשיטא דעקר והעביר מבעוד יום מותר להניח משחשיכה, [וכן פשוט דעקר מבעוד יום אסור להעביר משחשיכה], וכאן אסור להניח, ש"מ שעדיין לא נשלמה ההעברה, וכשמניח ה"ז כעקר מבעוד יום ומעביר ומניח משחשיכה, וכיון שכן י"ל דמותר להחזירה כיון דלא חשבינן ל"י כהעביר, או"ד ככרמלית חשבינן לה דהיינו דנפקא מרה"י ולא עיילא לרה"ר, ולכל מקום שיעבירנה יש העברה והנחה.

ובאמת מצב זה של יד צריך הכרע, שהרי אילו נטל בידו מרה"ר מותר להחזיר, וש"מ דאע"ג דבתר גופו גרירא, מ"מ לא נעקר החפץ מרה"ר, כיון שידו ברה"ר, וא"כ ה"נ כשהחפץ הגיע מרשות היחיד לא נשתנה מצבו, והדין נותן שאסור להחזירו, או"ד לעולם אזלינן בתר המקום שהחפץ נעקר משם, וחשבינן ל"י בידו כעקר ולא העביר, וכשיניחנו ברשות השני יחשב כמעביר ומניח, דזהו מה שנתחדש בידו בתר גופו גרירא שהחפץ אינו יוצא מהרשות בהעברת היד, אבל גם לא נכנס לרשות של גופו בהגבת היד, וזה פשוט לגמ' יותר, [והיינו דקאמר לישנא דכרמלית ולישנא דקנס, דבאמת אין מקומה ככרמלית לגבי חפץ שנעקר מרה"ר, אבל לגבי חפץ שנעקר מרה"י מיבעיא ל"י אם נעשית ככרמלית, וכיון דלרה"ר בודאי אסור, חשיב קנס לאסרה בשני צדדין, ואי אסור אף מבעוד יום ש"מ דנתנו לה גדר כרמלית, אבל אי מבעוד יום שרי ע"כ דלא שוויה ככרמלית אלא קנסא בעלמא].

שו"ר דיתכן דהא דאסור להניח ברה"ר אף בהוציא מבעוד יום, אינו דין מיוחד ביד, דאף במקום פטור יש מקום לקיים ד"ז מסברא, דאם עקר מרה"י מבעוד יום ועבר במקום פטור משחשיכה ולא נח אסור להוציא לרה"ר, דכעושה העברה והנחה ברה"ר דמי, ונמצא שמשלים המלאכה בשבת, [ול"ד להנחה

לא נח, וא"כ הו"ל לפרושי דדוקא כשינוח הרוק בפיו מותר, וי"ל דקודם שרוקק אוספו לתוך פיו לזורקו בכח, והרי הוא נח כמו שהמים נחים בפיו קודם בליעה, מיהו קשה דהנחה זו יש לחשבה כעמד לכתף כיון שלצורך הזריקה עומד, וצ"ל דאה"נ בכה"ג אסור, וכונתם רק דמשכח"ל שריותא דרקיקה בהוצאת ראשו, וכיון דמסקי לאיסור לא חשו לבאר, (ומה"ט צ"ל בטעמא דהרא"ש קיצר בפ"י ס"ו אע"פ שבתו' הרא"ש נראה דנקט פ"י בתרא עיקר, אלא דלא חש להאריך מאחר שמסיק לאיסור).

אבל אכתי קשה דאי משכח"ל רקיקה בלא הנחה בינתיים א"כ יש לאסור מדרבנן, כדין ובלבד שלא יחליפו, והתו' שסתמו להיתירא ע"כ ס"ל דלא משכח"ל בלא הנחה, וצ"ל דמיירי דוקא כשתולש ורקו לאחר שהוציא הראש, אבל להוציא הראש משנתלש ורקו אסור, [וכמ"ק בלשון הרא"ש עי"ש], וס"ל להתו' דכה"ג גרע ממעביר מיד ליד, אע"פ שנתמצה מגופו לתוך פיו, דחשיב הכל מקום אחד, ולפמשנת' לעיל בשם הב"מ דבעוקר בידו אפי' נח אסור, ה"נ חשיב פיו כעוקר מגופו, בלא אמצעות ד"א.

ולפ"ז אסור לרוק אף שהרוק נאסף בפיו כשה"י ראשו בחוץ, ואפשר דדוקא בכיחו הבא מן הגרון שהוא ברה"י, אבל מה שמתאסף בפיו מותר, שו"ר בריטב"א בזה, ועי' לק' ס"ק י"ג, (ס"ק זה שלא בעיון כה"צ).

ג' ב' בעי אביי ידו של אדם כו'

יב. ג' ב' בעי אביי ידו של אדם כו', נראה דפשיטא ל"י נמי דאפי' הוציאה מבעוד יום אסור להניח הפירות ברה"ר משחשיכה, כדאמרי' בסמוך מבעוד יום דאי שדי ל"י לא אתי לידי חיוב חטאת, ולא אמרו בפשוטו מבעוד יום דמצי למשדייה, וכן פרש"י שם דאיסורא מיהא איכא, וכ"נ דאי מצי למשדייה פשיטא דאסור להחזיר, דהו"ל

יום, מותר לו להניח ברה"ר משחשיכה, וא"כ פשוט שאסור להחזיר, ובנתן לתוך ידו משחשיכה, אסור להניח ברה"ר מדין ובלבד שלא יחליפו, אבל להחזיר חמיר טפי, דלגבי ידי' תחלת עקירתו ברה"ר.

שם גמ' ומדלא משנינן הכי תפשוט כו', אפשר דשינויא דמבעוד יום אסור מיושב טפי, דהא אביי מספק"ל אי ככרמלית דמיא, אבל אי לאו ככרמלית דמיא, לא ס"ד דקנסוהו משום דעבד איסורא, ולכן יותר מיושב לומר דככרמלית דמיא ולכן אסור, אלא דהתירו משום דאתי לידי חיוב חטאת, והיינו דמוכחינן מדלא משני הכי, (ולע"כ כה"צ בסוגיא דאביי).

עירובין ע"ט א' בעי רבא הוא ברה"י כו'

יג. עירובין ע"ט א' בעי רבא הוא ברה"י כו', נראה דברוק לא קמיבעיא ל', דאי ס"ל דרוק התלוש בפיו מותר לטלטלו, כמאן דפליג אר"י דמתני', [ואף דהמוציא בפיו חשיבא הוצאה, הכא שאני שעדיין לא נתלש מגופו], א"כ העקירה רק ביציאה מפיו, ול"ד להשתין שמשנעקר מגופו אינו שולט בהן, ואף אם יכול לעצרן, הר"ז כמערה מכלי ויכול לחזור ולהפכו, דחשיבא שפיר עקירה משהפך הכלי ונעקרו המים ממקומן, אבל רוק כ"ז שהוא בפיו הרי הוא בשליטתו ולאו כעקור דמי, ולעומת זה אם רוק שנתלש בפיו חשיב לטלטול כר"י, וכן בנתן דבר בפיו דחשיב לטלטול, א"כ כשמוציאו לכיוון שפתיו חשיבא הוצאה, כמוציא לידו הפשוטה לרה"ר, דפיו לאו כבלוע דמי. - (ויתכן שלזה רמזו בגמ' בפסקא וכן לא ירוק לומר דעד השתא לאו ברוק קיימין, וכ"ה לישני' דרבא, ועי' בסמוך בדברי המ"ב).

י"ז א' אם מקום עקירת הרוק ג"כ בחוץ, כגון שכל פיו בחוץ וממזה הרוק מפיו, מותר לרוק, דהא עקירה ויציאה בחוץ, וכן אם מושך הליחה מהאף לפיו כשכל ראשו

לחוד דלאו כלום היא], וה"נ יד כיון דכלא נח חשבינן לה, דמה"ט חייב בדשדי לה, א"כ אפי' חשיבא מקום פטור אסור למשדינהו ברה"ר, מיהו הערוני דבמקום פטור אין לאסור דכל שעשה מבעוד יום אין לחלק בין נח ללא נח, ורק בידו דניכר הקשר לרה"י וכמש"כ לעיל.

וכן איסור הוצאת היד פשוט, [וכן האיסור להחזירה], דאף להוציא מרה"י למקום פטור שבאמצע רה"ר אסור, דהיינו עוקר ומוציא ומניח ע"ג מקום שאין בו ד' שדינו כמקום פטור ברה"ר, ולא התירו מקום פטור אלא שבין רה"ר לרה"י, וה"נ ידו לגבי אדם אחר דינה כמקום פטור שבאמצע רה"ר, מיהו יש מקום להקל ביד לענין להחזיר בדיעבד כיון שהחפץ כל הזמן בידו, ואם ידו כמקום פטור שרי להחזיר, שאינו עובר דרך רה"ר, והר"ז מרה"י למקום פטור וחזור לאותה רשות, ולכתחלה ודאי אסור דהו"ל כמקום פטור שבאמצע רה"ר, וה"ה שאחר אסור ליטול ממנו ולהחזיר, דאסור ליטול ממקום פטור שבאמצע רה"ר ולהחזיר לרה"י, אבל לידיו יש מקום להקל.

י"ז לענין להניח ברה"ר ולענין להוציא לכתחלה, אף אם ידו כמקום פטור אסור, וכן אחר אסור להחזיר מידו לרה"י, דלא עדיפא ממקום פטור שברה"ר, ומיבעיא ל' כשהיא כבר בחוץ אם החמירו עליו שלא יוכל להזיזה ממקומה, או דהקלו עליו, שלא תהא ככרמלית לענין להחזירה אליו, ואפשר דלזרוק מידו הפשוטה, פשיטא ל' דאסור, דהו"ל כאחר הנוטל מידו, למש"כ דאסור, ורק כשמחזיר עם ידו נמצא שלא הכניס אלא ממקום פטור לרה"י.

י"ש להסתפק בהוציא אחד מרה"י ונתן לתוך ידו, [וכן ברוק מרה"י לתוך ידו הפשוטה], אם יש להחמיר יותר כיון דכבר נעקר מרה"י לגמרי, ואפשר דבכה"ג מבעוד

בהערמה, אבל הכא דהוי ספק חיוב אפשר דמחמירין אף בכרמלית, אלא שהגרא סמך על לשון הרי"ף שם דכל תיקו בדרבנן לקולא, וכ"כ הגרע"א ז"ל אמתני' דאפשר דבעיא דרבא בכרמלית הוי ספק דרבנן.

שם אע"ג דלא הפיך בה

יד. שם גמ' אע"ג דלא הפיך בה, פרש"י דהפך הרוק בתוך פיו להוציאו, ויש לעי' א"כ אמאי לא משני מאי נתלש דהפיך ב', דקודם לכן כמחובר דמי, ועוד דבמתני' דדבילה לא הוזכר הרוק, ומתפרש הפך הדבילה בפיו, וכפר"ש והרא"ש שם, וגם אין דרך להכניס הדבילה לפיו כשרוצה לרוק, אבל אם נפרש דהפך היינו דוקא כשתלש הרוק ע"י דבר אחר והפכו, כגון שהכניס דבילה (או אצבע) ונדבק בה הרוק והפכה בפיו, שעקר הרוק ממקומו, לפ"ז לא חשיב תלוש בפיו אע"פ שהפך בו, והיינו דפריך ממתני' דמיירי שרק הרוק בפיו, ואמר ר"ל דבכחו כתלוש חשיב, ולמסקנא משמע דכחו נמי לרבנן לאו כתלוש דמי דבשם ר"י קתני לה דומיא דכחו, וכן לר"ל נמי פשיטא ל' דרבנן פליגי בכחו, מיהו אפשר דרבנן היינו מאן דמטהר אפי' הפך, אבל מאן דמטמא בהפך, י"ל דה"ה כחו, דהא ר"ל סבר דכחו כהפך דמי, ולא מצינו דפליגי עלי' בהא, שו"ר שכ"כ בשעה"צ בשם פמ"ג, עי' בסמוך.

ולפ"ז למאי דפסק הרמב"ם פט"ו מטו"א ה"ז כמ"ד דהיפך בה טמא, ה"ה דברוק בהיפך בו או בכחו אסור, ורק ברוק שנתלש ולא היפך לא קיי"ל כר"י, ולמש"פ רש"י דהיפך בפיו לחוד חשיב היפך א"כ אין לנו קולא בנתלש ולא היפך דקשה לכיון ד"ז, אבל למש"כ מפר"ש והרא"ש י"ל דרוק לחוד בפה לעולם לא חשיב היפך, [ועי' לשון הרמב"ם שם שכ' שהמשקה שבפיו קודם שיהפכו או ימוצצו להוציאו דומה למים שלא נתלשו, ומשמע דאף ימוצצו להוציאו כהיפך דמי,

בחוץ, וכן במוציא ליחה מהאף, מיהו במוציא כיח מהגרונן שהוא בפנים, בפשוטו נראה דלפי' בתרא דתו' כ' א' דמשבלע המים הו"ל כנחו, לכאור' יש להשוות כן ברוק, לפמש"כ דל"ד למ"ר, וא"כ העקירה והיציאה ברה"ר, אבל לפי' קמא בתו' שם אם ניזיל בתר עקירה יש לדמותו לידו, וגרע מבעיא דרבא דהכא בפיו לא חשיב כבלוע, ואע"פ שנח בפיו לא מהני, ועמש"כ סוס"ק י"א דהכי משמע בתו' שם.

ויש להסתפק לצד דבתר יציאה אזלינן אי שרי לכתחלה, או דרק לענין חיוב מיבעיא ל', וממ"ש בבהגרא ס' ש"נ ס"ב דלענין כרמלית הו"ל ספיקא דרבנן, משמע דאי בתר יציאה אזלינן מותר, דאי מדרבנן ודאי אסור, י"ל דאסור נמי בכרמלית, ועכ"פ אין להתיר בכרמלית מספק, [מיהו יש להסתפק בידו הפשוטה לכרמלית אם אסור למשדייה, ואפשר דמורין ל' להכניסה, וכ"ה בשו"ע ס' שמ"ח, ובמ"ב שם בשם הגר"א כתב דכרמלית כרה"ר לענין זה], וה"נ מסתברא דאין כאן איסורא דידו הפשוטה מבעוד יום שאסור למישדייה ברה"ר, כיון שלא היתה עקירה מרה"י, וכמש"כ ברוק המתמצה בפיו, שתחלת עקירתו ברה"ר במקום פטור, ולא אזלינן בתר גופו בזה.

בדין כרמלית

במ"ב ס' ש"נ סק"א הביא דברי הגר"א להקל בכרמלית כיון דסלקא בתיקו, ולפמשנ"ת דברוק לא קמיבעיא לן, א"כ אם נתלש רוקו בפיו, ורק מקום שפתיו בחוץ, לר"י אם נימא דבמעביר ד"א חייב, הכא נמי מיחייב, מיהו הדבר במחלוקת אי קיי"ל כר"י, ואף לר"י אפשר דחיובא ליכא, [מיהו י"ל דהתם מפני שאין דרך הוצאה בכך, וא"כ בעקירה מיחייב], ומ"מ נראה להחמיר בהוציא רק שפתיו, ואף במ"ר לא הקלו הפוסקים בכרמלית, ול"ד לההיא דסי' ש"ג סכ"ג שציין בבהגרא דהתם ליכא איסור כלל והנודן

אבל לפו"ר נראה דהכוונה רק ע"י ד"א כגון שמוצצו ע"י פונדיון או אצבע דמייתי שם ה"ח, אבל פיו לחוד לא חשיב היפך], ולענין הלכה בשו"ע סי' ש"נ ס"ג הביא בשם יש מי שאומר דרוק שנתלש ומוכן לזרוק לא יהלך ד"א עד שירוק, וראיתי במ"ב שם ובשעה"צ שכו' דהיינו דוקא בהיפך ובכיוונו א"צ היפך, ולפ"ז לא מצינו דאיכא מאן דפליג, דהרמב"ם שלא העתיק דברי ר"י היינו משום דמיירי בנתלש, ואמנם ת"ק פליג בכל גונא, דדוקא לרוק אסור, וכן בברייתא אף כיחו ר"י קתני לה, אבל למאי דקיי"ל דבהיפך טמא, לא קיי"ל כת"ק דמתני', מיהו עיקר הדבר אם לפסוק כמ"ד היפך טמא או דבכל ענין טהור תלוי במוחלפת השיטה וכמש"כ להלן.

שם אר"י מוחלפת השיטה

שם אר"י מוחלפת השיטה, יעוי' בתו' לעיל דת"ק דר"י ר"מ הוא, ולמאי דמוחלפת השיטה ר"מ מטהר ור"י מטמא ור' יוסי מחלק בין היפך ללא היפך, ויש להסתפק אי קיי"ל כסתם מתני' דהכא או כר' יוסי, ומסתברא דמתני' דהכא לא מפקא מכללא דהלכה כר"י מחביריו, כיון דר' יוסי נמי פליג אר"י, ושפיר סתם התנא דרבים פליגי עלי', אף דר' יוסי מודה בהיפך וה"ה בכיוונו, [וכ"ה לפירוש תו' דסבר דמסיפא ר"מ היינו ת"ק דר"י, ומשמע דיחידאה הוא, דאל"כ מאי ר"מ הא כו"ע היא], ואי גרסינן ר"מ מטמא א"כ מחלפינן ר"מ ור"י, ודברי ר' יוסי דמטהר בכל ענין כדקיימי קיימי, וא"כ ת"ק דמתני' היינו ר' יוסי, וקיי"ל כותי' דבכל ענין שרי, וכבר ביאר הדברים בתו' הרא"ש, [ושם כתב גם אפשרות דת"ק דמתני' מודה בהיפך], ובכלים פ"ח מ"י הגרסא ר"מ מטמא ר"י מטהר ר' יוסי אומר אם הפך כו' וכתב הר"ש דכגרסא זו מסיק ר"י בשמעתין, מיהו אכתי צריך להפך גם דר"י ור"מ, ולפי גרסא זו פסק הרמב"ם כר' יוסי, שו"ר במהרש"א בזה עי"ש.

נמצינו למידין דבכיוונו, ובהפך הרוק [עי' לעיל אי בעינן עי" ד"א], יש לנקוט דלכו"ע אסור, כיון דהרמב"ם פסק בהפך טמא, וכ"ה במשניות דכלים בדברי ר' יוסי, וכ"ה המסקנא אליבא דיש ספרים שהביאו תו' בשמעתין, ואף לכו"ע צידד בתו' הרא"ש דמפכינן דלר"י הפך טמא, ובלא הפך הרוק בפשוטו קיי"ל כרבנן, וכ"כ במ"ב, מיהו שם נקטו אליבא דרש"י דהפך היינו שהפכו בתוך פיו ומוכן לזרוק, ולפ"ז אין לנו קולא דלא הפך, אבל למש"פ הראשונים ז"ל בכלים שם כל שלא הכניס דבר בפיו מיקרי לא הפך ברוק, ובבה"ל נטה להקל בכרמלית, ולפמ"ש"כ אין להקל בכיוונו ורוק שהפך, מיהו אפשר שיש להקל ברוק שהפך בפיו בלא ד"א. - ונראה דאף אם דעתו לבלוע הרוק לא מהני, דסו"ס עכשיו תלוש הוא וחשיב משא.

ג' ב' תוד"ה כאן למעלה מי' כו', וברשב"א פו. ג' ב' תוד"ה כאן למעלה מי' כו' וי"ל כו', יעוי' ברשב"א שהזכיר בזה הטעם דמחליף ברשויות דרבנן, וצ"ע דהא בידו לאו הנחה היא, והו"ל מעביר מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור בלא הנחה, ומי איכא למ"ד דשרי, הא בדאורייתא כה"ג חייב, וכיון דחייב מדאור' אין סברא להקל דרבנן, וצ"ל דבכרמלית דיד הקלו, [והערוני דהא ידו דכרמלית נמי לא נייחא, וכי היכי דחשיב נייחא בכרמלית ה"ה במקום פטור, ונכון הוא, ולפ"ז צריך לעמוד עם ידו למעלה מי', מיהו יש לדון אם בלא נחה ידו ברה"ר ג"כ אסור, עתו' עירובין צ"ח א'], שו"ר בבהגר"א סי' שנה" ס"ג שהאריך להוכיח דלא שרינן להחליף ברשויות דרבנן בלא הנחה, והביא מדברי התו' ק"א א' ד"ה ר"י דמפרשי דר"י ורבנן פליגי בזה, ועי"ש שהביא מדברי התו' בשמעתין, ומפרש שזוהי קולא מיוחדת ביד, ודעת הגר"א שם דלכו"ע אסור בלא הנחה במקום פטור, וכן הביא במ"ב שם סק"ל בשם הב"מ ומאמ"ר.

באבן העזר ובב"מ סי' שמ"ו ושמ"ט שיש עצה להוציא התינוק ע"ג כלי שבכרמלית שהוא מקום פטור, צריך לבאר דוקא כשאין הפסק כרמלית בין הכלי לבית ובין הכלי לביהכ"נ, וגם נראה דלהעביר ממקום פטור למקום פטור וד"א בכרמלית אסור, דברה"ר כה"ג אינו בגדר להחליף כיון שעושה המלאכה שהיא העברת ד"א, אלא דמיירי בנותנו לחבירו וחבירו לחבירו פחות פחות מד"א, וכ"מ שם דקאי אשירותא דפחות פחות מד"א, עי"ש, ולע"כ בדבריהם ז"ל, אבל עכ"פ ז"פ דבענין אחר אסור וכמשנ"ת, וכעת ראיתי בב"מ סי' שנ"ג שדחק למצוא טעם למה אסור להניח על זיו שלמטה מי, משמע דפשיטא לי' דאף שעובר אויר רה"ר מותר להניח ע"ג מקום פטור, ושמא כונתו במוציא ידו מעל הזיו, ונימא דבטל שם רה"ר מאויר שעליו ודינו כמקום פטור, וצ"ע, ולפמ"ש"כ בפשוטו ניחא דכל שעובר ברה"ר אסור.

עירובין צ"ח ב' מתני ליה כו', צ"ט א' הוא סבר מדסיפא ר"מ כו', בכל הסוגיא

זו. עירובין צ"ח ב' מתני לי' כו' לא יעמוד כו', ולפ"ז לא גריס במתני' ובלבד שלא יוציא כו'.

צ"ט א' הוא סבר מדסיפא ר"מ כו', מש"פ תו' דהיינו ת"ק דר"י, צ"ע דהא ר"י יחידאה ולכו"ע בנתלש טהור, וא"כ מ"ש ר"מ דנקט, ואי משום דסתמא ר"מ, הא ע"כ לאו מכח סתם מתני' אתי עלה, ועו"ק דאמתני' דבסמוך אמרי' רישא רבנן וסיפא ר"מ, ומאי קו' הא סיפא דמתני' נמי ר"מ, ושפיר שנה דברי ר"מ בתר הכי, [שו"ר במהרש"א שהק' כן, ותירץ דהקו' משום דבהאי דינא גופא רישא כרבנן דפליגי אר"מ], ובפשוטו נראה כפרש"י, ומשה"ק תו' דהיא רחוקה יותר מדאי, י"ל דמפרש נמי מתני' דלא ישתה כר"מ, וכל המשניות עד שהשיבו לו ממעשה דהוה בירושלים, ר"מ קתני לה.

דעת הרשב"א דאף למעלה מי' אסור להוציא לכתחלה, וכ"כ בשם רבו, נוכ"כ בבה"ל בשם המאירי ובדעת רש"י], ונראה דעתו ז"ל דאי שדי לי' מלמעלה מי' ג"כ אתי לידי חיוב חטאת, וש"מ דהמוציא מרה"י דרך סטיו ולא נח ומשם זרק לרה"ר חייב, וכן יש לדקדק בגמ' מדלא הצריכוהו להגביה ידו למעלה מי', דתו לא אתי לידי חיוב חטאת, א"ו אף בכה"ג חייב, ואמנם יש לדחות דלא מחדשין לחייבו להגביה ולעמוד שם, מ"מ מיושב טפי אם האמת דחייב, כענין שכ' תו' עירובין כ' א'. - לשון והוציאה לחוץ משמע לרה"ר, ולכן לא ניחא לתו' לפרושי בסתמות הלשון בלמעלה מי', מיהו י"ל דסתמא דמילתא מוציאה מעל מחיצת הרה"י והו"ל למעלה מי', והא דאיצטריך לאשמועין דמותר להחזירה, י"ל משום דדמי למוציא משא למעלה מי', דכי מעייל לי' לרה"י חייב, וכמ"ש הרשב"א בשם רבו בטעם איסור ההוצאה למעלה מי'.

במה שיש להקשות ע"ד הרשב"א מההיא דזיו צ"ח ב', ומההיא דבור צ"ט ב', עמש"כ לק' ס"ק כ"ז.

כבר כתבנו לעיל ס"ק י"ב דהא דמקום פטור מותר לבני רה"ר ולבני רה"י לכתף עליו היינו דוקא במקום פטור שבין רה"ר ורה"י, אבל מקום פטור שבאמצע רה"ר כגון לבינה גבוהה ג' זקופה ברה"ר אסור להוציא ולהניח על גבה, כדאמרי' ז' א' ע"ג פטור והיינו אבל אסור, ודבר פשוט הוא דאסור להעביר מרה"י לרה"ר אע"פ שמניח על מקום שאין בו ד', וכן בזורק ד"א ברה"ר ונח במקום שאין בו ד', והיינו טעמא דידו אסור להוציא, אלא שיש יתרון בידו שהחפץ כל הזמן במקום פטור, וכן ראיתי בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שביאר חידושי' דר"י בהא דמותר לבני רה"ר ורה"י לכתף עליו, אע"פ שהוא סמוך לרה"ר ואין ניכר הבדל גמור, ומינה דברה"ר עצמה פשיטא דאסור, ולפ"ז מ"ש

דומיא דשתי, מצריכין רו"ר, ולפ"ז אפשר דלר"מ דאסר טלטול לא מהני רו"ר, דכיון שרגליו ברשות אחרת יש לחוש שיחזור למקומו עם החפץ, אבל אין נראה כן, דלפ"ז צריך לחדש שהקלו בשתי טפי מטלטול, דהא לא פליג ר"מ אמתני, כדמשמע סתמא דמילתא, וכ"מ מדרחב"ש דמוקים כולה רישא כר"מ, וע"כ דרו"ר בכל ענין מהני, ולא הוצרך להזכיר אלא כאן שמכנים חלק הצריך לגופו, וקמ"ל עד שיכנים רו"ר.

והא דאר"י בחפיצין הצריכין לו ולא קאמר שאני מים דצריכין לו, פי' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שבת ס"א סק"ט דאתא לאפוקי שותה בפיו דמותר לרבנן, וה"נ מסתברא לאוקומה בשותה בכלי כסתמא דמילתא, דהא בגת אם שותה בפיו בלא כלי אפי' אין רו"ר בפנים פטור, וכתב שם דלר"מ אסור אף בפיו, [ובאמת לפי' קמא דתו' כ' א' אסור מעיקר הדין לשתות בלא הפסק כלי, כמש"כ ס"ק י"א ע"ש], אבל נראה שם שפי' דאוכלין ומשקין אסור לטלטל אף כשאינו מטלטלם לאכלם עתה, ולפ"ז חפצים הצריכין לו היינו לאפוקי מפתח וכיו"ב שא"צ לו במקום שהוא עומד, דלאיזה צורך יביאנו אליו, אבל אוכלין ומשקין שיש לו תועלת מהם במקומו אסור, אע"פ שאינו מטלטלן לצרכו, ולשון חפיצין הכי משמע דאל"כ הול"ל בנוטל לצרכו, אבל מהשמטת הרי"ף וכן מסתמות המשנה מיושב יותר דרק בהני דצריכין לו עתה, ומתפרש כאילו נאמר בצריכין לו ותו לא, ולשון חפיצין לאפוקי מים בלא כלי, וצ"ע.

שם איבעיא להו כרמלית מאי

שם גמ' איבעיא להו כרמלית מאי, לק' ק"א א' אסר ר"מ אף בכרמלית, וכדקתני אא"כ עשה לו מחיצה גבוהה י"ט, ולא סגי בפחות מעשרה, מיהו מסקינן בגמ' דהדר בי' ר"מ משערי גינה, ולפ"ז נחלקו אביי ורבא אם

ויש לעי' הא הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת, ויש מפרשים דבכה"ג הלכה דלא כסתם, והכא קיי"ל כרבנן, ואלביא דרבא דמוקים לה בשערי גינה, י"ל דכיון דר"מ גופי' הדר בי', ולא אשכחן פלוגתא אלא בזה, לא חשיבא אח"כ מחלוקת, אבל לר"פ דמיתו לי' מרה"ר קשה, ואפשר דכיון ששם הוזכר רק המעשה מתפרשא הכי, עומד אדם ברה"י ומטלטל כו', ור"מ שהי' אסור אמרו לו מעשה רב שהתירו, ולא חשיבא אח"כ מחלוקת אלא אי הוה קתני וחכמים מתירין אמרו לו כו', אבל השתא מתייחסים דבריהם אמתני' דהכא שכבר אמרנו שמותר, ויתכן דרחב"ש מה"ט סבר דרישא נמי ר"מ, דלא תהוי סתם ואח"כ מחלוקת.

שם אר"י בחפיצין שצריכין לו כו'

שם אר"י בחפיצין שצריכין לו ודברי הכל, הראשונים ז"ל פי' חפיצין הצריכין לו כגון אוכלין ומשקין ומלבושין, [כ"ה בבעה"מ ובעבוה"ק], ולפ"ז אפשר לפרש דצריכין לו היינו דוקא בחפיצין שצריך ללבוש עתה, ולא כאלו שיכול להיות תועלת לגופו מהן, כגון שמוציא ראשו ע"מ ללבוש כובעו שברה"ר, או רגלו לנעול מנעלו, וכן באכילה ושתי', לא שרינן לי' בהוצאת חלק הגוף שצריך לו, דחיישנן שיכניסם קודם שילבש או יאכל, אבל אין איסור לטלטל במקום למקום חפץ שהוא צריך לו, דכיון שאינו עוסק עתה בהעברת החפץ אליו, ליכא למיחש שיעביר, ולא מיקרי חפץ הצריך לו אלא כשמביאו לגופו אלא שמוציא חלק מגופו המספיק לצורך זה, אבל כשיש אוכל ברה"ר לא חיישנן שיעביר מפני שרוצה לאכול, כיון שקודם טלטולו נתיאש מלאכלו, ועיסוקו בטלטול האוכל כטלטול מפתח, [ועי' לשון הריטב"א צ"ח ב'].

ולפ"ז ניחא דלא מפליג במתני' דלעיל בין חפיצין הצריכין לו לשאר חפצים, דאין חילוק בטלטול כלל, ורק כשעוסק בצורך גופו

בהני דגורו רבנן יש לאסור אף כרמלית כיון שהגזירה קרובה יותר, או דרך ר"מ מחמיר, ואיהו גופי' הדר בי', ולמאי דהדר בי' הרי הוא מתיר בכרמלית אף חפצים הצריכין לו כרבנן, ולפ"ז מבואר בהדיא אליבא דאביי מדברי ר"מ דלאו בכל דוכתא גזרינן כרמלית כרה"ר, וכמ"ש תו' לעיל צ"ח א'.

ברם בעיקר קו' תו' שם הי' נראה ליישב בפשיטות דלא אמר אביי היא היא אלא בדבר שבא לעשות לכתחלה לשתות או לצאת במחטו, דבזה יש סברא להשוות כרמלית ולא להתיר הנהגה כזו, אבל במאורע שנתגלגל הספר פשיטא דכשאין חשש שיבא עתה לאיסור דאורייתא יש להקל יותר, ושם קים להו להתו' דאף בגזירה דלכתחלה איכא דוכתא דלא גזר אביי בכרמלית, [וכמו שהביאו מביצה ג' א', אף דהתם ל"ד ללכתחלה כ"כ], וצ"ע.

שו"ר בתו' לק' ב' ד"ה ניהוש שכ' בתירוץ בתרא דמותר לכתחלה להשתמש בזיו היוצא לכרמלית, והיינו מפני שאין הגזירה קרובה כ"כ, מיהו י"ל דהתם ל"ד ללכתחלה כיון דאסרינן לי' שימוש בזיו [ודמי לביצה שנולדה], משא"כ בשתי' דשפיר מורינן לי' להוציא רו"ר, וכן שלא לצאת במחטו, ומהא דר"מ ראי' לפירוש תו' וכמ"ש, (וגם בזה י"ל דבחפיצין הצריכין לו יש לו אפשרות של רו"ר משא"כ במפתח דפעמים שאין זה שייך במציאות לפתוח כך).

צ"ט א' הא הוציא חייב חטאת כו' א"ד כו'

יז. צ"ט א' הא הוציא חייב חטאת כו' איכא דאמרי כו', יש לעי' במאי פליגי, ואיזו משמעות יש במשנה לסייע או להקשות מזה לרבא, ולל"ק י"ל דלישנא דובלכד משמע איסור ידוע ולא שהתנא מחדשו, וכדפי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכמה דוכתי, ולכן משמע לי' דהוי מדאורייתא, ולל"ב צ"ל דכיון דהתנא מיירי בחשש דשמא יכניס, שפיר נופל

לשון ובלכד שיזהר מאיסור אחר, דאע"פ שאיסורו מדרבנן, מ"מ הוא איסור בעצמו, ולא מענינא דמתני' דחיישינן שמא יכניס, וה"ק ובלכד שלא יעבור על מה שאסרו חכמים בהעברת ד"א ברה"ר, מיהו אכתי לא נתבאר איזו משמעות הי' לל"ב דהא הוציא פטור אבל אסור, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א [סק"ז] צידד לומר דאף ברה"י אסור להעביר ד"א, וזה ודאי רק מדרבנן כיון שעומד ברה"ר ואיכא למיגזר אטו מעביר ברה"ר, וכיון דקתני חד לישנא אתרוייהו משמע דהיינו מדרבנן, (ולפ"ז י"ל דל"ק סבר דאם עומד ברה"י ג"כ מותר מדאורייתא לא הו"ל למיגזר בעומד ברה"ר), אבל כבר כתב שם דהפוסקים מתירין לטלטל ברה"י כולה, כמ"ש הרמב"ם בהדיא, וכ"מ ברש"י ובריטב"א אף לגרסא דידן, וכ"ה לשון חוץ לד"א, דמשמע ד"א של החפץ, דברה"י ליכא ענין מקום של ד"א, והו"ל ובלכד שלא יעביר ד"א, וכן לשון ובלכד משמע איסור ידוע, והי' אפשר לומר דל"ב סבר דכיון שעומד ברשות אחרת יש לחוש שלא ירגיש בהעברת ד"א, [ויעוי' בעבוה"ק שהזכיר גם חשש זה בדינא דמתני'], ואי הוה דאורייתא הי' ראוי לאסור, אבל ע"כ לקושטא דמילתא חזינן דלא חיישינן להכי.

ונראה ליישב ע"פ מה שקשה לפרש"י ותו' מה ראה התנא לשנות כאן דינא דהעברת ד"א, הרי אין דינא דדרך עליו קשור לעומד ברה"י כלל, דאף ברה"י אפשר שיטלטל למטה מי' לפרש"י, או שלא דרך עליו לפירוש תו', וכן ברה"ר אפשר שיטלטל למעלה מי' או דרך עליו, וע"כ דהתנא נחית להשמיענו דין דרך עליו (ואם הוא אסור מדאורייתא או מדרבנן), וא"כ אין כאן דיוק מדרך אגב, אלא להכי נחית התנא, ובשלמא אם מדאורייתא פטור, מתפרש שפיר שהתנא הוצרך להשמיענו כאן האיסור דרבנן, וה"ק ובלכד שלא יוציא מד"א בשום ענין, אע"פ שברה"י מצוי שמעביר למעלה מי' או דרך

קשה דהו"מ למימר דבמתני' פטור מה"ט, ורבא מיירי בהעביר דרך עליו למטה מי', ועו"ק דאם באמת הכניס ידו לרה"י אע"פ שלא נח פטור, כמבואר שבת צ"ח א' פחות מד"א פטור וקמ"ל דרשויות מצטרפות, אבל מה שעבר ברה"י אינו משלים אף אם נתרחק ברה"ר ד"א ממקום עקירה עד מקום הנחה, וא"כ יש כאן חידוש דלא חשיב כחציו ברה"י, ויבאמת הרמב"ם פט"ו ה"א כתב ואם הוציא פטור מפני שהוא ברשות אחרת, ועמ"מ שם.

ונראה דדין מעביר מתחלת ד' לסוף ד' דרך מקום פטור דחייב, פשיטא להו להת' מדר"א שבת צ"ב א' שכן משא בני קהת, דס"ל דלמעלה מי' אף ע"ג האדם דינו כמקום פטור, וכמ"ש שבת ה' א' ד"ה כאן דע"כ מיירי שידו של עני למטה מי', וכ"כ שם צ"ט ב' ד"ה או"ד, ולפ"ז מ"ש תו' ק"ב א' ד"ה והוציאו דבליעתו חשיבא הנחה ברה"ר היינו דוקא בבליעה שבטל לגופו, וצ"ע, וכן בתו' הרא"ש שבת ח' ב' הק' לפרש"י דמאי פריך לימא תהוי תיובתא דרבא הו"ל למיפרך אף אר"א, וכן נקט הרשב"א שם ה' א' דר"א לא מיחייב אלא בחזור ומניח ע"ג קרקע, ולא נתחדש בדבריו אלא דהעברה במקום פטור כ"ה משא בני קהת, ולכן אף אם ידו כמקום פטור פשיטא דחייב, ואף מימרא דרבא גופי' מיירי בהכי, דסתם דרך עליו היינו ע"ג ראשו, ועכ"פ ג"ז בכלל, ולכן לא שייך לומר דמה"ט פטור אבל אסור במתני', ופשיטא להו להת' דאף דידו בתר גופו גירא לא חשיבא כמונחת גם ברה"י לפטור המעביר, דסו"ס החפץ ברה"ר, והרי כ"ה האמת דחייב, אע"פ שמעביר דרך רה"י פטור, ולא הו"ל לגמ' לשנויי מה שאינו אמת, מיהו לקושטא דמילתא י"ל דלא חשיב כמקום פטור לפירוש תו' עי' להלן.

ולפרש"י י"ל דרש"י לטעמי' דידו בתר גופו גירא משוי לה כאינה מונחת כלל, עי' ג' א' צ"ב א', ונמ"ש תו' עירובין כ' א'

עליו, [וכמשי"ת להלן], אבל אם הכל אסור מדאוריתא מאי ס"ד שיוציא ד"א כשעומד ברה"י, ולמאי דקיי"ל כרבא מפרשין דהתנא בא להשמיענו כאן דבכל ענין חייב, והיינו לישנא דובלבד לומר שהאיסור הידוע מדאוריתא, קיים אף בכולהו גוני דמתני'.

לפרש"י דחידושי' דרבא בזה שמעביר דרך מקום פטור מתפרשא מתני' הכי, דכיון דבעומד ברה"י מצוי אופנים שמעביר דרך למעלה מי', כגון בעומד על הגג, או דסתמא דמילתא כשמטלטל מעבר למחיצת הרה"י, הרי הוא מגביה ידו למעלה מן המחיצה, (ופושטה כנגד אצילי ידיו שהם למעלה מי'), לכן ראה התנא צורך להשמיענו כאן דבכל ענין לא יוציא מד"א, ואם איסורו מדרבנן זהו החידוש, ואם איסורו מדאורייתא ה"פ ובלבד שלא יוציא חוץ לד"א, כי בכל האופנים נשאר האיסור הידוע מדאוריתא, אבל בעומד ברה"ר זהו מאורע שמעביר דרך עליו, וגופו עומד.

וכן לפירוש תו' סתם מעביר ד"א ברה"ר אינו מעביר דרך עליו, אלא מוליך החפץ כדרכו, אבל בעומד ברה"י סתמא דמילתא אינו הולך עם החפץ שבידו מעבר למחיצה, אלא מעבירו דרך עליו, ולכן ראה התנא צורך לבאר כאן דינא דדרך עליו, וכיון שאין ד"ז קשור לעמידתו ברה"י, אלא שהמציאות הזו מצויה בעומד ברה"י, ע"כ דהתנא נחית להשמיענו דינא דדרך עליו, וכמשנ"ת.

יש לעי' למה הוצרכו רש"י ותו' לפרש רבותא דמתני' בלמעלה מי' או דרך עליו, [ויש בזה דוחק דלאו בכל מטלטל מרה"י הוצרכנו לד"ז וכמש"כ לעיל, וכן רש"י נדחק לאוקומה בגג], הא איכא רבותא בכל עומד ברה"י ופושט ידו לרה"ר, דכיון דידו בתר גופו גירא, הו"ל כמונח במקום פטור, וכמ"ש תו' עירובין כ' א', וקמ"ל דאע"פ שעבר דרך מקום פטור חייב, ומשלים לד"א, ולפירוש תו'

שם לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא המעביר חפץ כו'

יח. **שם** לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא המעביר חפץ כו', יש לעי' לשיטת תו' דחידושי' דרבא דאע"פ שהעבירו אצל גופו לא חשיב כמונח, היכי מדמי לה למתני', הא בידו הפשוטה לרשות אחרת אמרי' ג' ב' דאי שדי ליה אתי לידי חיוב חטאת, וש"מ דאע"פ שידו נחה חשבינן ליה כעוסק בהעברה, כיון שידו פשוטה לרשות אחרת, וניכר שעוסק בהעברת חפץ, וא"כ אף לענין העברת ד"א בדין הוא שלא תחשב עמידתו הנחה, ואם אמנם כן, כ"ש כשעברה אצל גופו דלא חשיבא הנחה, דאפי' עמד ממש לאו הנחה היא, ועו"ק דמאי מסייע מינה לרבא דילמא דוקא בידו ברשות אחרת לא חשיבא כמונחת סמוך לגופו, אבל בדרבא שידו אצל גופו י"ל דפטור.

ונראה מזה דפשוט ידו לרה"ר ועקר חפץ ונחה ידו קודם שהעביר ד"א והניח ע"ג קרקע פטור, דאע"פ שידו פשוטה לרשות אחרת, מ"מ מלאכתו נפסקת כשעמד, ואע"פ שהעוקר מידו הפשוטה פטור משום דבתר גופו גיריא ואינה כמונחת ברה"ר, מ"מ סגי בהנחה זו דלא חשיב שעשה מלאכתו בב"א, וכן אם עבר ד"א ונח אי שדי ליה פטור, ורק בהעברה מרה"י לרה"ר נתחדש דינא דאי שדי ליה, דכיון שהעיכו שבאין החפץ כמונח הוא מפני שאיגודו ברה"י, חשבינן ליה כממשיך בהעברה עד שיניחנו, שעמידת החפץ בידו כאילו מושך לרה"ר עד שינתק מאיגודו, וחשיב הכל המשך העברתו, אבל כשעקר מרה"ר ומעביר ברה"ר דעיכו בהנחה הוא מפני איגודו לרה"י, אין לזה ענין עם העברתו, וכיון שנח נפסקה מלאכתו, ולפ"ז אף בעקר מרה"י אחר ונחה ידו באויר רה"ר ואח"כ שדי ליה פטור, דרק לגבי העברה ממקום שגופו

יתפרש בפיו דוקא, וכיון שאינו מונח במקום פטור, ה"ז כחפץ העקור ברה"ר דשפיר מתחייב על העברתו.

ויש להביא ראי' לדבריהם ז"ל דהני לישני לאו מכח ידו בתר גופו גיריא פליגי, דאל"כ תיקשי לל"ב מדר"ח ג' א' דלא פסיקא ליה דידו בתר גופו גיריא, וא"כ פי' למתני' הא הוציא חייב חטאת, א"ו אף בלא טעמא דידו בתר גופו גיריא יש מקום לפטור, ועוד ראי' מדרב מרדכי שבת צ"ט ב' דלא חשיבא ידו כמקום פטור לא בהעברת עני ובעה"ב, ולא בהעברת ד"א דמתני'.

ולפ"ז נראה דאף לשיטת תו' דידו שברשות אחרת חשיבא הנחה, ומשום דבתר גופו גיריא נעשה כמקום פטור, מ"מ אין זה כמקום בפ"ע אלא החפץ כנמצא ברה"ר דמי, אלא שאין חייבין על הנחה זו, כיון שמצב הנחתו מוכיח על עראי, ודמי לחפץ המונח לכתף, ואף בנתן בעה"ב לתוך ידו והוציא, דגיריא דבתר גופו משוי ליה כחפץ המטלטל, וכמש"כ סק"ה, או משום דכשאיגודו ברה"י אין זו הנחה חשובה, ונסגי בזה להפסיק המלאכה בפטור לתי' קמא בתו' עירובין כ' א'], אבל לענין מעביר ד"א אין בזה חסרון, דלא אפקי' מרה"ר כלל, (בלשון אחר י"ל דמקום פטור שבתוך רה"ר פשיטא שהמעביר דרך עליו חייב, והיד כמקום פטור שברה"ר).

ונראה דהיינו נמי טעמא דעומד ברה"י ומטלטל ברה"ר ולא חשבינן ליה כמעיל קצת לרה"י, דאף דבתר גופו גיריא לא חשיב כהכנסה לרה"י כלל, אלא זהו מצב שמוכיח על אמצע העברה, או דחסר בחשיבות ההנחה, ואמנם בהעביר מרה"י לרה"ר אמרו ג' ב' דאינה כרה"ר, היינו דוקא התם דאסור להניחה ברה"ר, אבל בנטל מרה"ר כרה"ר דמיא, אלא דאינו כמונח לחייב על עקירתו.

שם או למקום שגופו שם חשיב כעוסק בהעברה, ואין עמידתו מפסקת המלאכה.

מיהו אכתי לא נתיישב היכי מייתי לידו שאצל גופו באותה רשות, ממתני' דידו אינה אצל גופו באותה רשות, ואם נימא דמתני' מיירי למעלה מי' נחא קצת, דמ"מ אפקה מרה"ר לכיוון גופו, [וכ"פ הראב"ד הובא ברשב"א שבת ח' ב' דמתני' למעלה מי', ובשמעתא דרבא פי' כפי' תו' כמ"ש בפ"ב מה"ש הי"ד], אבל לפירוש תו' דידו ברה"ר וגופו ברה"י אין מזה ראי' לגופו וידו באותה רשות, ולפמשנ"ת לק' ס"ק י"ט דאף לפירוש תו' לא ס"ד שתהא ידו כמונחת לענין שתבטל עקירה ראשונה ואחר העוקר ממנו ג"כ פטור, אלא שנחלקה המלאכה לשתיים אף בלא הנחה גמורה, לפ"ז י"ל דרשות אחרת אינה מגרעת בזה, ודאתאן עלה יתכן דלקושטא דמילתא אף בידו נחה בהעברת ד"א, אי שדי לי' חייב, דעמידה זו אינה מפסקת המלאכה כ"ז שהוא בידו ואינו מונח בהנחתו הסופית, וכמ"ש סק"ה.

והל"ל ראיתי במהרש"א שבת ח' ב' שפי' דבההיא דרבא ודמתני' לא חשיב נח לפי שהחפץ אינו ברשות שהאדם שם, משא"כ בההיא דאיסקופה, וצ"ע מה יתרץ בההיא דלעיל צ"ח א' שעומד על האסקופה, ועס"ק כ"ב, וכעת ראיתי שכבר תמה בזה הגרע"א ז"ל שם.

בדעת תו' בחידושיה דרבא

יב. דעת תו' שבת ח' ב' עירובין צ"ח א' חידושי' דרבא בהעבירו דרך עליו דלא חשיב כמונח בהבאת היד אצל גופו, ונראה ביאור הדברים דבהבאת דבר אל גופו והמשך העברתו מגופו יש שני כוחות, כח המשיכה אל גופו ואח"כ העברה מגופו, והי' מקום לומר דאע"פ שהחפץ לא נח, מ"מ נחלקה המלאכה לשתיים, דכשהביאו אליו לא עשה מלאכה, וכן כשהעבירו מגופו, ולפ"ז

נראה דאף בלא מילתי' דרבא הוה פשיטא לן דיד המעברת חפץ אע"פ שהגיעה אצל גופו אינה כמונחת, ונפ"מ שהעוקר ממנה פטור, וכן אם הניחה אח"כ במקום פטור, אע"פ שבמקום גופו הי' מתחייב, מ"מ לאו הנחה היא, וכן אם הגביהו ע"מ להעביר מזוית לזוית ואצל גופו נמלך להוציאו פטור, ורק לענין הפסקת המלאכה ס"ד דחשיב כשני חצאי מלאכה.

ולפ"ז מיושב יותר דעיקר חידושי' דרבא בעומד במקום פטור, דבאמת הי' מקום לומר דכל מוציא דרך מקום פטור פטור, דאע"פ שלא נח במקום פטור, מ"מ לא עשה מלאכתו בב"א, וכדמיבעיא לי' לר"מ שבת צ"ט ב', אלא דמתני' צ"א ב' ומרבנן דבן עזאי ומבריייתא דבן עזאי ו' א' שמעינן דכיון דלא נח במקום פטור חייב, אבל אכתי י"ל דהיינו דוקא בעבר החפץ דרך מקום פטור, דבזה לא מייחסין ההוצאה למקום פטור, אבל כשגופו עומד במקום פטור ומביא החפץ אליו, יש מקום לייחס דההוצאה מרה"ר היתה אל המקום פטור, אלא שמיד הכניסו מהמקום פטור לרה"י, וא"צ שהחפץ ינוח במקום פטור בשביל לקבוע שהחפץ יצא מרה"ר אל גופו.

ועיקר הדבר דכשמעביר דרך עליו הרי הוא מעביר דרך מקום פטור נראה שהוא מוסכם בראשונים, ולא חלקו תו' על רש"י אלא אם זהו חידושי' דרבא, וכ"מ בתו' עירובין ל"ג א', וכן ברמב"ן וברשב"א ור"ן ותו' הרא"ש שבת צ"ט ב' כתבו דאיכא למיפשט בעיא דר"מ מדרבא, וכ"מ בראב"ד פי"ב הי"ד וכן ברה"ח עירובין צ"ח א' הובא בתו' הרא"ש שם, והיינו משום דדרך עליו מתפרש על ראשו, וכ"כ הרמב"ם, וכמו דרך עלי' פ' א', ונראה דאף אם נימא דהמעביר ד"א על כתיפו ועמד חשיב כמונח ברה"ר וחייב, מ"מ בנטל מע"ג קרקע והעביר עם ידו למעלה מי' וגופו עומד, כי היכי דלענין הנחה לא חשיב החפץ כבמקום רגליו, שהרי גופו עומד והחפץ כמהלך, ה"נ לענין רה"ר לא

פטור, כ"כ בהשגות, וכן מפרש מתני' במטלטל למעלה מי' כמ"ש ברשב"א בשמו שבת ח' ב'.

ולפ"ז הא דמסייעין לרבא ממתני' דעומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר, אע"ג דרבא מיירי בהעבירו דרך מקום פטור, י"ל דפשיטא לגמ' דתוך ד"א אף שמעביר ברה"ר מפסיק המלאכה, או דסתמא מעביר למעלה מן המחיצה או בגג, ועכ"פ התנא נחית להשמיענו דינא דדרך עליו וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"ז דלכל הלשונות נחית התנא לזה, ולכן שפיר מסייעין מיני' לרבא, או מותבין מק"ו.

ומישה"ק לעיל ס"ק י"ח דהא ידו ברשות אחרת ג"כ מיושב לפ"ז, דלענין הסברא שהבאת היד אצל גופו מחלקת המלאכה, סגי בהבאה זו אע"פ שהיא מעבר למחיצה, וכ"ש אם הראי' מלמעלה מי' דדמי טפי לדרבא שעומד ברה"ר ומביא ידו אצל גופו למעלה מי', וה"נ הוציאה מרה"ר לכיוון גופו למקום פטור, ועוד דלל"ב איכא למימר דמכ"ש פריך, ולל"ק כיון דנחית התנא לאשמועין דחייב, ע"כ דאף בכה"ג הי' מקום לומר דחשיב כהביאה אצל גופו, וכיון דקמ"ל דחייב, תו לא מחלקין דבאותה רשות פטור.

בדעת רש"י בחידושיה דרבא

כ. רש"י מפרש דרבא אשמועין דאף שהולך חלק מהד"א חוץ מרה"ר הר"ז משלים לד"א, ומבואר מפרש"י גבי עומד ברה"י ומטלטל ברה"ר דאע"פ שאין גופו ברה"ר, וידו למעלה מי', מ"מ משלים לד"א, ואע"פ שאין בזה סברא דמשא בני קהת, שהרי אין גופו עומד ע"ג קרקע, וע"כ דאע"פ שחלק מהד"א במקום פטור, מ"מ בתר עקירה והנחה אזלינן וחייב, מיהו נראה דע"כ חיובו נלמד ממשא בני קהת דאם עבר החפץ ליד רה"ר מסתברא דפטור, כדין עבר ברה"י שבת צ"ח א', דקך רשויות מצטרפין, אבל ד"א בעינן, ומה"ט נקט רבא דרך עליו ולא שאר מקום

חשיב כמונח ברה"ר, אלא מקום ידו כמקום פטור, ונמצא לפ"ז דכשהביא החפץ אל גופו למעלה מי' הר"ז כהביאו אל גופו שבמקום פטור, ואע"פ שגופו עומד ברה"ר, מ"מ אם מחלקים ההבאה לגופו כחלק בפ"ע הרי הביאו אצל גופו למקום פטור, ונע"י להלן דלפירוש תו' ה"ה ברה"ר], והיינו דמייתנין מינה לההיא דעומד על האיסקופה ולההיא דמפסקא כרמלית, דאם הי' מקום לחלק המלאכה כשהביאה מרה"ר אל גופו והחפץ במקום פטור, ה"ה בכה"ג שהעבירו דרך עליו, מיהו עי' לק' סק"כ דלקושטא דמילתא גם ד"ז נלמד ממשא בני קהת.

מיהו דעת תו' דאף בהעבירו דרך עליו למטה מי' הי' פטור אי לאו מימרא דרבא, והיינו מאותו הטעם דכיון דפחות מד"א ברה"ר לאו כלום הוא, נמצא שלא העביר בב"א ד"א אלא ב' אמות אל גופו וב"א מגופו, ולפ"ז י"ל דרבא מיירי למטה מי' ומ"מ מייתי מיני' למקום פטור, דכל תוך ד"א כמקום פטור דמי, ונעתו' ותו' הרא"ש עירובין ל"ג א' דבתו' נקטו דרבא מיירי במקום פטור, ובתו' הרא"ש תירץ דהיינו דדחי התם לא נח, וצ"ע מההיא דעירובין צ"ח א' דמיירי בדנח], אבל יש סברא לומר דכל שלא הוציא החפץ מאותה רשות לא חשיבא ההבאה אל גופו לחלק המלאכה, דהא לענין הוצאה מרה"י לרה"ר אע"פ שעבר דרך עליו בגופו שברה"י לא בטלה עקירה קמייתא וכמש"כ לעיל, וה"נ לענין ד"א לא חשבינן ההבאה לגופו כדבר בפ"ע, אלא כשיש בזה שינוי במקום החפץ, ומשה"ק תו' דגג מאן דכר שמי', עיקר הקו' היא לפרש"י שהעיקר חסר מן הספר, אבל אם עיקר הנדון משום דעומד הוא ומעביר דרך עליו, וזה מבואר במתני', שפיר י"ל דנחית התנא לכל גווני דמעביר מרה"י בין בגג או דסתמא דמילתא מגביה ידו למעלה מן המחיצה, וכ"מ בראב"ד שמפרש מימרא דרבא כפרתו' ומפרש לה מפני שעבר דרך מקום

הראי' מדרך עליו דחשיב רה"ר כיון דרגליו ברה"ר, ועמש"כ בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ב ס"ק ובס"א סק"ח, ושם כבר צידד דלהרמב"ם חייב, וכן מרש"י דעומד אדם ברה"י ע"ש.

נראה דמודה בן עזאי בהעבירו דרך עליו שהוא חייב, דלא מהני מהלך כעומד אלא כשמעביר בגופו דעקירת גופו עוקרת החפץ והנחתו כהנחת חפץ, אבל הכא שמעביר בידו וידו לא נחה, כי היכי דלא מהני הנחת גופו לרבנן, ה"ה לבן עזאי, ולפ"ז משכח"ל מעביר ד"א לב"ע, אלא דסתם מעביר הוא בהליכת גופו, וראי' לזה דמתני' דאיסקופה עירובין צ"ז ב' מוקמינן כבן עזאי, וסיפא דעומד אדם ברה"י כרבא, וצ"ע בריטב"א עירובין צ"ח א' שכתב דבן עזאי פליג אהא דרבא, [נע"י לק' ס"ק כ"ג דמוכח כן בראשונים ז"ל וכן מדלא קאמר אלא, והריטב"א באמת ע"ז קאי וקאמר דכונת הגמ' אלא], וכ"ז במעביר דרך עליו, אבל במושיט להלן מגופו פשיטא דחייב, דהיינו דקתני שבת ו' א' מודה ב"ע במושיט ומיירי כגון שנתן לתוך ידו של העומד בחוץ, ובכה"ג נמי משכח"ל ד"א אלא שאין זה מצוי אא"כ העביר ע"י מקל ארוך, עתו' עירובין צ"ח א' שהשלים הד"א בזריקה.

בדברי אאמו"ר זללה"ה בדין עקירה והנחה בחפץ המונח בידו ס"א סק"ח

כא. יעו"י בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"א סק"ח מ"ש בחידושי' דרבא דהעוקר החפץ בידו הפשוטה חשיב החפץ מיד כמונח במקום רגליו, והעוקר ממנו מודדין לו הד"א ממקום רגליו, [כשמעביר לכיוון גופו], ואילו לגבי ידי' מודדין ממקום עקירת החפץ, וכבר נתבאר לעיל סק"ו דלדעת אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה חשיב החפץ כמונח לגבי אחר העוקר ממנו, אבל אף אם נימא דאחר העוקר ממנו לא חשיב כעוקר

פטור, וע"כ דחיובי' הכא מפני שעבר ע"ג רה"ר, וזה יש ללמוד ממשא בני קהת, דכל שנושא כדרך הנושאים ברה"ר, יש בזה חשיבות המלאכה דד"א ברה"ר, וה"ה במעביר למעלה, ומסתברא לפ"ז דה"ה בזורק מתחלת ד' לסוף ד' ועבר דרך למעלה מי' דחייב, [וכ"כ הרשב"א שבת ו' א' דמדרך עליו ליכא למילף לרבנן דבן עזאי].

ולפ"ז אם הי' רבא משמיענו דינו בזורק, לא הוה שמעינן מיני' דהיכא דמפסקא כרמלית בהעברה מרה"י לרה"ר ולא נח חייב, וכן לבתר סייעתא דמסייעינן לי' ממתני' דעומד אדם ברה"י כו' אכתי י"ל דבגופו עומד במקום פטור פטור, אלא דמדנקט רבא דרך עליו להשמיענו אופן שזה מקום פטור ואינו בדין משא בני קהת ליחשב רה"ר, שמעינן דבלא נח חייב אע"פ שגופו עומד, [והא פשיטא דאע"פ שגופו עומד חייב בהעברה בידיו, דהיינו מתני' דפשט העני, וה"ה ברה"ר כשמעביר כל הד"א לפניו, ורק בדרך עליו איצטריך לאשמועינן], ודוחק הוא לומר דעיקר מימרא דרבא לא נאמרה לענין מאי דמייתנין מיני' בכל דוכתא, וכן בגמ' דעומד אדם ברה"י הו"ל לגמ' לפרושי דמתני' מיירי אף בהעביר למעלה מי', ואמנם במתני' ל"ק גג מאן דכר שמי' וכמשנ"ת, אבל הגמ' הו"ל לפרושי, ועוד דטפי הו"ל לרבא להשמיענו דינו בזורק ועבר למעלה מי', ועוד דכיון דע"כ חזינן בגמ' שיש חידוש דלא אמרי' דידו אצל גופו כנח חשיב, יש לנו לפרש דהינו דקמ"ל רבא.

מיהו עיקר הדין דמהני עבר דרך מקום פטור יש לקיים מהא דרבא, ואפשר דמתני' ק' א' דקתני הזורק ד"א בכותל למעלה כו' שמעינן לה, דמשמע אם נח למטה מי' אע"פ שזרק למעלה כמו ברישא חייב, וכן נקטו הראשונים ז"ל ד"ז וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"ט דלכל הפירושים ד"ז אמת, מיהו בריטב"א הנדמ"ח שבת צ"ט ב' הזכיר דיש לדחות

עירובין ע"ט א' בעי רבא הוא ברה"י כו'

עירובין ע"ט א' בעי רבא הוא ברה"י ופי' אמה ברה"ר מהו בתר עקירה אזלינן כו', לכא' נראה דלענין ד"א ברה"ר בתר יציאה אזלינן, דלא עדיף מפשט ידו דמנינן ד"א מידו, ואף אם גלגל החפץ על ידו מנינן הד"א ממקום שנעקר החפץ מע"ג ידו, אבל לענין הוצאה מרה"י אי בתר עקירה אזלינן דיינינן ל' כידו הפשוטה לרה"ר, דכיון שאין החפץ בטל לגופו והוציאו מרשות שגופו שם חשיבא עקירה, וה"נ במ"ר, אבל אי בתר יציאה אזלינן, לא נעקר אלא בהיותו ברה"ר.

מיהו אפשר דל"ד לידו, דבידו חשיב איגודו במקום גופו, לפי שהחפץ מונח בידו, אבל המניח ידו בשפוע והחפץ מתגלגל מידו, אף אם יכול לעצרו אם ירצה, מ"מ כ"ז שלא עצרו י"ל דלא חשיב כמונח ע"ג ידו כלל, ואף שהוא מתגלגל ע"ג ידו לאו כמונח דמי, ומסתברא דהעקירה חשיבא משעה שהתחיל להתגלגל על ידו, דכיון שאין לו זיקה למקום גלגולו, כעקור לגמרי דמי, ואם עקרו מתחלה מזוית לזוית ונמלך להוציאו, י"ל דלא חשיב מעשה עקירה, כיון שבלא מעשה החפץ הולך, והוא רק גרם שיצא לחוץ, כגון שנתקרב עם גופו וידו לעבר המחיצה, והו"ל כמעביר חפץ המהלך, וה"נ במ"ר יש לדמות לחפץ המתגלגל, ולפ"ז מסתברא דאף ד"א ממקום עקירה מנינן, כמו בחפץ המתגלגל על ידו.

וא"ת אפי' אי בתר יציאה אזלינן היכי מחייבין ל' איציאה, הרי העקירה שמרצונו כבר נעשית, ועכשיו יוצא ממילא, לאו קו' היא, דהר"ז כאוחז חפץ בידו באופן שאם לא יעשה מעשה יפול מאליו, כגון שתופס בחוט ומחמת כובדו יקרע, והעביר ידו מעבר למחיצה במצב זה, דחשיב שפיר כמוציא מרשות לרשות, דכיון שעדיין לא נעקר חשיב כל מעשה ההוצאה בהבאת ידו למקום שעי"ז יצא מרשות לרשות, וה"נ אי

ממקום הנחה, כיון שלגבי האדם שאוחז בו חשיב החפץ כמהלך, מ"מ חידוש זה אמת באופן שלא עקר החפץ מע"ג קרקע, אלא הי' מונח בידו חפץ, (ובטלה עקירה ראשונה), וזרקו ד"א מידו הפשוטה, דלא מנינן ד"א אלא ממקום רגליו, מיהו דוקא לקולא כגון שזרקו לכיוון גופו, אבל אם זרק לכיוון שידו פשוטה, בעינן שיעבור החפץ ד"א ממקום שידו פשוטה.

והנה במילתי' דרבא שמענו כשעקר החפץ מע"ג קרקע והניחו ע"ג קרקע, דבזה דיינינן היד כגוף כפ"ע, ולגבי העברתו לא חשבינן ל' כמונח במקום רגליו, אבל אם עקר החפץ ע"מ להביאו אצל גופו מיד בעקירתו חשיב כמונח גם במקום רגליו, ומ"מ נראה דאם לא נח עד שהביא היד אצל גופו, והעביר ממקום עקירתו עד גופו ד"א חייב, דכיון שעקרו ע"מ להביאו אצל גופו לא מפסקינן המלאכה לחשבו כמונח במקום שידו פשוטה, אבל אם העבירו מימנו לשמאלו לא יתחייב בהעברתו, דחפץ שמקומו על גופו, לעולם מנינן לקולא ממקום רגליו, וכן ממקום החפץ לקולא.

ואם עקר מע"ג קרקע בידו הפשוטה והביאה אצל גופו וקודם שנחה השלים הד"א בעקירת גופו והנחת גופו ג"כ חייב, ומנינן הד"א ממקום החפץ עד מקום הנחת גופו, וכן בעקר בעקירת גופו ולבסוף פשט את ידו והניח החפץ בסוף ד"א, אבל בעקר בעקירת גופו ג"א ולבסוף פשט את ידו ונח בידו, לא חשיב שהעביר ד"א, דעד מקום רגליו מנינן.

וכן לענין אם החפץ המונח בידו הפשוטה למעלה מ' נדון כבמקום רגליו או כבמקום פטור, תלוי אם החפץ מקומו על האדם, או שידו מעבירתו ולא נתבטל לגופו כלל.

בחר יציאה אזלינן חשיב שעשה מעשה שיגרום עקירה מגופו, וכשמקרב גופו באופן שהעקירה תוציא החפץ לרשות אחרת, חשיבא עקירה משעה ראשונה ע"מ להוציא.

שבת ח' ב' אמר מר עומד אדם כו', בכל הסוגיא כב. שבת ח' ב' אמר מר אדם עומד על האיסקופה כו', יש בזה חידוש טפי מכיתוף דבני רה"י ובני רה"ר, לפי שיש לו התעסקות עם שניהם, ויש לחוש שיטול מזה ויתן לזה בלא הנחה, אבל בני רה"י אין דרכם להושיט מעבר לאיסקופה, דהא בדילי מרה"ר.

שם ובלבד שלא יטול מבעה"ב כו'

שם ובלבד שלא יטול מבעה"ב כו', ע"כ קתני הכא דינא דובלבד שלא יחליפו, והיינו אע"פ שהניח החפץ באיסקופה, ונראה מזה דסתמא דמילתא החפץ נח כשנוטל מבעה"ב ונותן לעני, דאל"כ אכתי לא שמעינן שלא יחליפו בדנח, ועמש"כ בזה להלן.

ויש לעי' מאי שלשתן פטורין דקתני, הא העני ובעה"ב לאו מידי עבדי, ונראה דבזה השמיענו התנא שאסור לבני רה"י ובני רה"ר להחליף, אע"פ שנעשית ההחלפה ע"י שני בנ"א, [וכ"כ בב"מ ס' שמ"ו בשם הסמ"ג], וה"ק ד"ז בשלשתן פטור אבל אסור, בין אם הניח בעה"ב ונטל העומד על האיסקופה, או שהניח העומד על האיסקופה ונטל העני, או שהניח בעה"ב ונטל העני, ובזה ג"כ מבואר דמיירי בדנח דכיון שיש כאן מעשים חלוקים, שייך להתייחס לשלשתן, ומשכח"ל ששלשתן שותפין בהעברה כגון שבעה"ב נתן לתוך ידו של העומד והוא הכניס לאיסקופה ונטל העני מידו באיסקופה או ברה"ר. - ובנתן בעה"ב לתוך ידו של עני הפשוטה לאיסקופה ג"כ שניהם פטורין.

ט' א' התם לא נח הכא נח

מ' א' התם לא נח הכא נח, לשון זה משמע דסתמא דמילתא בעומד על האיסקופה

החפץ נח, והיינו מפני שבמציאות הוא נח, אבל לא משמע דבמצב החפץ בשניהם שוה ואינו נח במציאות, אלא דבעומד על האיסקופה דינו כנח, דא"כ הול"ל הכא כיון דעומד על האיסקופה הול"ל כנח, ולכן נראה דסתמא דמילתא כשנוטל חפץ מבעה"ב ונותן לעני (ואינו עוקר ממקומו) הרי החפץ נח בהגיעו אליו, וכלישנא דקתני נוטל ונותן, ובענין אחר נופל לשון מעביר מבעה"ב לעני, אבל הכא נטלו אליו, והוא הנותן לעני, ור"ב מיירי במעביר בדלא נח, ואפשר דמ"ש קאמר מתחלת ד' לסוף ד' לומר שבהעברה אחת העבירו אלא שעבר דרך עליו, אבל סתמא דמילתא החפץ נח בהגיעו אליו, וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"ט דהינו דקמ"ל רבא דאע"פ שיש כאן שתי כוחות, מ"מ אם לא נח חייב, ולישנא דגמ' מתפרש כמו התם בדלא נח הכא הא נח.

ועוד דבההיא דרבא הוא בעצמו משלים ההעברה, אבל הכא נהי דנותן לעני, מ"מ גם העני מסייעו בפשיטת ידו, וכיון שכן הרי הוא נשאר על עמדו ומעביר בדרך הרגיל שנוטל אליו ונותן, ובזה שונה דינא דברייתא מההיא דעירובין צ"ח א' דמדמינן לה לדרבא, דהתם אע"פ שהוא עומד על האיסקופה ומושך החפץ אליו, מ"מ בהגיע הספר אליו הרי הוא הולך להניחו ברה"י, דאינו מצוי שיעמוד במקומו ויניח ברה"י, וכמבואר שם דבאיסקופה ארוכה מידכר, ובכה"ג אין החפץ נח בהגיעו אל גופו, אלא נע מיד עם גופו, משא"כ בעומד על האיסקופה ונוטל מאדם ונותן לאדם שאינו מתעורר למעשה גמור, ונוהג כדרכו שמביא אליו ונותן לחבירו.

ויש להסתפק בההיא דרבא שהעביר מימינו לשמאלו אם חשיבא הנחה, דיש מקום לומר דנהי דחשבינן העברת היד כגוף בפ"ע, ולא חשיב כמונח אע"פ שגופו עומד, היינו דוקא לגבי היד שעוסקת בהעברה, אבל לגבי ידו השני יש לדמותה לגופו, וכאילו הביא

ארוכה, ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א סק"ח בזה], וכן צ"ע בתו' הרא"ש עירובין ל"ג א' שכו' לפרש הכא נח כיון שגופו עומד במקום פטור, והתם גופו ברה"ר ולא חשיב כנח במקום פטור, וצ"ע.

שם הכא נח, הא דמהני נח בידו היינו דוקא לזה שעומד באיסקופה, אבל אם הי' בעה"ב מוציא ידו לאיסקופה ונח [למעלה מג'], ואח"כ המשיך והוציא חייב, כדאמר ג' ב' דאע"פ שנח אי שדי לי' אתי לידי חיוב חטאת.

עירובין צ"ח א' אר"י אין רישא וסיפא ר"ש כו', בכל הסוגיא

כג. עירובין צ"ח א' אר"י אין רישא וסיפא ר"ש מציעתא ר"י, יש לעי' מאי דוחקי' דר"י לפרושה באיסקופה רה"י, הא סתם איסקופה מצינו במתני' שבת צ"א ב' דהויא כרמלית ואיסקופה החיצונה הויא רה"ר, ועוד מצינו איסקופה מקום פטור שבת ח' ב', וא"כ אית לן לפרושי דהחילוק בין גג לאיסקופה הוא משום דאיסקופה כרמלית, ונראה דס"ל כדאמרי' בסמוך דאיכא למיחש דילמא מעייל מרה"ר לרה"י, ולא מהני קולא דכרמלית אלא כשאינה איסקופה ואין לחוש שיכניס מתוכה לרה"י, ולית לן לאוקומה באיסקופה ארוכה ולא כב"ע, ורק לבתר דאשכחן בבב"א דד"א אסור, ע"כ דשריותא דאיסקופה משום דהויא כרמלית, ועוד דסתמא דמילתא כשקורא על האיסקופה היינו ברה"י, דאל"כ צריך לאוקומה שהוציא הספר מבעוד יום, ואין זה דבר המצוי שעומד לקרוא שם, ומתני' בדבר הרגיל מתפרשא, ואפשר דלא ס"ל למיגזר דילמא נפיל ד"א, ואף בד"א ס"ל דשרי דאין מצוי שיתגלגל כולו ולא ישאר חלק בתוך ד"א, ול"ד לגג שעשוי ליפול, ועוד דאינו מוכח שיעמוד קודם האיסקופה וכמש"כ להלן, ולפ"ז סבר דפשיטא דבכרמלית לא גזרי'.

החפץ אל גופו המונח, והוא נתנו ליד השני' להעביר, וכמו בהטעין חבירו על ידו דודאי חשיבא כמונחת, וה"ה בהטעין הוא עצמו, ולפ"ז נחא בפשיטות דבעומד על האיסקופה ונוטל מבעה"ב ונותן לעני סתמא דמילתא מחליף מיד הסמוכה לבעה"ב ליד השני', אא"כ מסבב גופו, ואנן בעומד קיימין, אבל יותר נראה דאף בכה"ג חייב, דלא חשבינן העברת היד כהנחה אלא ככיתוף, ולגבי האדם עצמו חשבינן לי' כעוסק בהעברה, וכענין שכו' לעיל סק"ו דהמגביה חפץ מע"ג קרקע אע"פ שגופו עומד דינו כעמד לכתף, ולא תחשב תחלת עקירה בעקירת גופו, וה"ה בהעברה ליד השני', דאף בהעביר לגופו באופן שזה לכתף ולא להניח ומיד ממשיך בהעברה בגופו מסתברא דחייב, וה"נ ביד השני' אע"פ שגופו עומד, וכ"ה פשטות הדברים שמעביר מיד ימינו לשמאלו כשמעביר דרך עליו, וכן בלשון התו' בשם ר"ח שמעביר מימינו לשמאלו הו"ל לפרושי דאם העביר מיד ליד פטור, [ועתו' עירובין כ' א'].
במ"ב סי' שמ"ו סק"ו ובשעה"צ שם כתב

דלרש"י והרמב"ם א"צ שינוח מעט באיסקופה אלא כיון דגופו עומד הו"ל כמונח, והביא דבמהרש"א פי' כן גם בכונת תו', אבל בראב"ד מבואר דמייירי בדנח, עיי"ש, [שו"ר בב"מ שנקט עיקר כהראב"ד עיי"ש], ובאמת בסוגיא דעירובין צ"ח א' מתפרש בהדיא דאע"פ שעומד על האיסקופה כיון דהחפץ לא נח היינו דרבא, וכך מתפרשים דברי תו' והראשונים ז"ל שם, ולכן צ"ע במ"ש מהרש"א לחלק בין אם גופו עומד במקום פטור והחפץ ג"כ באותה רשות, לבין אם גופו ברה"ר והחפץ במקום פטור או שגופו ברה"י והחפץ ברה"ר או במקום פטור, שו"ר שכבר תמה בזה הגרע"א ז"ל שבת שם, וע"ע מש"כ ס"ק י"ט דלפירוש תו' אף בעבר עם ידו ברה"ר כנגד גופו הי' פטור אי לאו מילתי' דרבא, [והרמב"ם לא הביא הא דמוקמינן באיסקופה

שם הב"ע באיסקופה ארוכה כו'

שם הב"ע באיסקופה ארוכה כו', יש לעי' היכי סתים תנא שריותא באיסקופה ומיתוקמא רק בארוכה, ויתכן לומר דכיון שאינו יכול להוציא הספר משחשיכה, וא"כ מיירי שהי' מונח שם מבעוד יום, וע"כ לא מיירי בסתם איסקופה שאין דרך להניח בה ספר, וגם לא לקרא שם בקביעות.

מיהו אם נימא דעיקר חידושא דמתני' הוא בשריותא דכרמלית, אלא דע"כ שמעינן מינה שיש איסקופה שאין לחוש בה להכנסה לרה"י, ל"ק אם מסברא דחקינן לה בדליכא חשש הכנסה לרה"י, או דאתיא כב"ע, דכיון דלא זהו עיקר החידוש לא נחית התנא לבאר ד"ז, ובאמת הרמב"ם בפט"ו הכ"א העתיק שריותא דמתני' לענין כרמלית, ולא הזכיר איסקופה כלל, וא"כ לא מיירי בחשש הכנסה לרה"י כלל, ולמד ד"ז מהגמ' דנהי דמתני' ב"ע, היינו רק מחשש רה"י, אבל כרמלית לכו"ע שרי, וצ"ע במ"מ שם, [שו"ר בבהגר"א סי' שנ"ב ועי' לק' ס"ק כ"ד].

ברם יש לשאול לרבא דלא גזרינן בכרמלית אף בלא ישתה ולא יצא החייט, א"כ כ"ש במתני' וכמבואר בתו', ולמאי איצטריך לאשמועינן שריותא דכרמלית, [ומה"ט הי' נראה דעיקר חידושא דמתני' בחשש הכנסה לרה"י, ומש"ה נקט איסקופה], ונראה דבאמת אין החידוש בכרמלית דילמא מייתי מרה"ר לכרמלית, אלא דכיון דבנפל ד"א חיישינן למלאכה דאורייתא, איצטריך לאשמועינן דבפחות מד"א לא חיישינן, והר"ז כלמעלה מ"ט או כלא הגיע לארץ, דלא גזרינן דילמא נפיל לגמרי.

הרו"ה כתב דלא קיי"ל כהדין פירוקא דאדהכי והכי מידכר, משום דהוי דלא כרבה דגזר בלא יקרא לאור הנר אפי' גבוה שתי קומות, ולכאור' תמוה לדחות מסקנא דגמ', וכן לדחות ברייתא שנשנית אמתני', ומצאתי

ויש לעי' לרב יהודה רישא למה לי, ואפשר דרבנותא קמ"ל דר"ש שרי אף באיסקופה שבקל יכניס לתוכה מרה"ר, משא"כ בגג דאדהכי והכי מידכר, וסיפא רבותא דר"י דאפ"ה אסור, ועוד שאין איגודו מחשיב החפץ כמונח בידו, משא"כ בגג שתלוי ועומד וניכר שאינו מונח ברה"ר, (וגם יש סברא דבאיסקופה שהיא שוה לרה"ר אין לחוש כ"כ דילמא נפיל כולי', שאינו נמשך ליפול כמו מגג וז"ל).

שם אי הכי תוך ד"א נמי ניגזר

שם א"ה תוך ד"א נמי ניגזר כו', הק' בתו' הרא"ש מאי פירכא היא זו נהי דגזרינן שיחזירנו לאיסקופה מהמקום שנתגלגל לשם, אבל מה"ת ניגזור שיקחנו מהאיסקופה לרה"י, הרי ע"כ מבעוד יום הכניסו לאיסקופה שהיא כרמלית, ונראה דאם הוה ס"ל לאביי שא"צ לגזור בכה"ג, הו"מ לשנויי דלא דמי, אלא דס"ל לתלמודא לקושטא דמילתא שיש לחוש שיכניסנו, והטעם משום דאיסקופה אין דרך להניח שם דבר ובפרט ספר, [וכדחזינן שבת צ"א ב' דהתנא מייתי משל דחזר והוציאן באיסקופה מפני שאיסקופה זהו מקום מעבר ואינו מקום הנחת חפצים], ולכן נהי דאירע שהי' שם מבעוד יום אבל עכשיו שנפל ומכניסו מרה"ר יחזירנו למקומו, ובפסיעה אחת הרי הוא כבר ברה"י, ואפשר דבאמת מה"ט מהני איסקופה ארוכה דאדהכי והכי מידכר שלא הי' דעתו מעיקרא להכניס החפץ לרה"י, אבל בנפל מראש הגג, והולך להחזירו למקומו, לא מהני מאי דמידכר בירידתו מהגג, (וכן אסור אף אם דרך הכניסה לבית יש איסקופת כרמלית ארוכה), והא דאמרי' א"ה אינו מכח הברייתא, אלא אדר"י ורבה מהדר דלדידהו ניחא, אלא לדידך דחיישת דילמא מעייל, וכדקתני בברייתא, ניחוש נמי דילמא מעייל לרה"י, [ועי' לק' דסברא דעיוני מעיין בהו ג"כ אמרי' רק בחשש זה], ועמש"כ לק' בסוף ס"ק זה בביאור דאי הכי מכח הברייתא.

להעבירו דרך עליו, והדר פריך ליחוש דילמא ילך לרה"ר ומעייל לי' בהליכתו, ולא כשעומד באיסקופה, וע"ז משני ב"ע היא, אבל בלא טעמא דעיוני לא מהני ב"ע כיון דמודה ב"ע בהעבירו דרך עליו דלא חשיב כנח ומש"ה לא קאמר אלא הא מני ב"ע היא, וכ"מ בלשון התו' דטעמא דעיוני מעיין בהו קאי למסקנא, וכ"ה הלשון ברשב"א, אבל בריטב"א כתב דהוי כמו אלא, והשתא לא צריכין לטעמא דעיוני, כיון דב"ע פליג אף בהא דרבא, וכבר העיר בזה במהרש"א ע"ד התו' ע"ש, ודברי הריטב"א צ"ע, והא דלא פריך לל"ק וליחוש כו' היינו משום דאיסקופה ארוכה מהני אף אם ילך מרה"ר, וכ"מ ברש"י, וז"פ.

שם אראב"א זאת אומרת כו'

שם אראב"א זאת אומרת כו', מבואר דנקט עיקר כתירוצ' בתרא, והיינו משום דסתם איסקופה אינה ארוכה, אבל לא משמע דפליג אשירותא דאיסקופה ארוכה, דמסברא קים לי' לתלמודא דשרי, דלא נתבאר ד"ז במשנה אלא דמוקמינן לה בדליכא חשש זה, וכמשנ"ת לעיל, אבל הרמב"ם שהשמיט חידוש זה משמע דס"ל דל"ב אף באיסקופה ארוכה אסור, [ועי' ביה"ל סי' שנ"ב ס"א, ומ"ש בר"ח הנדמ"ח דלרבנן דב"ע נמי ניחא הואיל ועקר ע"מ לעיין, לא נתפרש, דהא חיישינן שיעיין ואח"כ יעקור בעקירת גופו, ושמא כונתו דנוטלו ע"מ לחזור ולקרא באיסקופה].

ויש לעי' אמאי חיישינן בד"א למלאכה דאוריתא, הא סתמא דמילתא אינו נח ברה"ר, ואף אם מתעכב בכניסה לאיסקופה לכאור' כעומד לכתף דמי, ועוד שלא היתה עקירה משעה ראשונה ע"מ להניח ברה"ר, [אם נימא דפטור אף בכה"ג שנתכוין למלאכה בלא הנחה], ולמאי דמוקמינן לה כב"ע ניחא, והי' מיושב בזה הא דדחקינן לאוקומה כב"ע, אבל ל"מ כן אלא אף לרבנן דב"ע אסרינן חוץ לד"א, וכ"ה ברמב"ם פט"ו הכ"א, ונראה

דהרז"ה לטעמי' אזיל בסוגיא דשבת קמ"ט א' דהתם תלינן מילתי' דרבה בתנאי דפליגי בסברא דאדהכי והכי מידכר, ושם מפרש הרז"ה דאביי לית לי' דרבה, וסייע דבריו משמעתינן דאביי הוא דמשני טעמא דאדהכי והכי מידכר, והרמב"ן והרשב"א שם דחו דסתמא דגמ' קאמר לה, [ונאמנם מ"ש דפירוקא דאביי אידחי, והעתיקו אלא באיסקופה כו' צ"ע, אבל מ"מ עיקר הדברים יש לקיים דסתמא דגמ' קאמר לה], וכתבו דאפשר דמיתוקמא אף כרבה דלא כל הגזירות שוות, [וא"נ משום כתבי הקדש התיירו, ועי' בזה בתו' מ"ש מלק' ק"ג א'], ובאמת יש להוכיח כן מהא דבראש הגג לא אמרי' אדהכי והכי מידכר, אף דהוי טפי מאיסקופה ארוכה, וע"כ צ"ל כמש"כ לעיל דהכא חיישינן דכיון שמכניסו מרה"ר יבא להכניסו לתוך הבית אע"פ שלא הי' בדעתו להכניסו שם ולא נפל משם, ובזה מהני סברא דאדהכי והכי מידכר, שעיקר החשש הוא שטרם שיתבונן במעשיו, כבר יעבור את האיסקופה ויהא בפנים, משא"כ בראש הגג שטרוד בהחזרת הספר למקומו, ואינו מחזירו למקום חדש, וצ"ע ברא"ש שהעתיק דברי הרז"ה, ובשבת שם משמע דאזיל בשיטת הרי"ף, מיהו אפשר דמ"מ ס"ל דאביי דלא כרבה, ומ"מ הדבר תמוה להכריע דלא כסוגית הגמ', ודלא כברייתא, וכן בסוגיא ק"ג א' מבואר דמסקנא כאביי. - ובמ"ש להקל באיסקופה הנדרסת, עמש"כ לק' ס"ק כ"ד.

רש"י ד"ה באיסקופה, דאדהכי נזכר ועומד לפוש על האיסקופה והדר מעייל לי', צ"ע למה פי' דמעייל לי' באיסור מכרמלית לרה"י וכן באיסור בלבד שלא יחליפו, ולמה לא יניחנו באיסקופה.

שם ואבע"א כו' וליחוש כו' הא מני ב"ע כו'

שם גמ' ואבע"א כו' וליחוש כו' הא מני ב"ע כו', בפשוטו הוצרך לתרוייהו דכיון דסתם כתבי הקדש מעיין בהו תו ליכא למיחש

דהיכא שעושה המלאכה בודאי, לא תלינן שיעשה בפטור, ורק בחשש שיכניס מאיסקופה לרה"י, מהני טעמא דעיוני ואיסקופה ארוכה וכמש"כ לעיל, דאין זו חששא קרובה שיכניס לרה"י, בזמן שמעיקרא קרא בו באיסקופה.

שוב שמעתי להעיר דמכח זה שחששו בברייתא חוץ לד"א אע"פ שאין המלאכה מוכרחת וכמש"כ, מזה הקשו בגמ' א"ה תוך ד"א נמי כו' דכיון דחיישינן למכשול שעלול להיות מחמת ההכנסה אע"פ שאין זה מעיקר ההכנסה, ה"נ נחוש דלמא מעייל לרה"י, וניחא טפי בזה הא דמחדשינן לחוש שיכניס לרה"י, (ולפ"ז ה"י אפשר לומר דברייתא דחיישא חוץ לד"א אתיא כב"ע דהוי ודאי חיוב, אבל בע"א לא חיישינן, אבל א"כ מאי פריך דילמא זריק לי' כו', וי"ל דאף לב"ע לא הוי ודאי חיוב דאפי' יפול י"ל שלא יפול כולו חוץ לד"א, משא"כ מגג או איסקופה דנפיל כולי' לרה"ר).

לענין הלכה אי בכל מילי שרי מכרמלית לרה"י או לרה"ר באגדו בידו

כד. ולענין הלכה דעת תו' והרשב"א דמכרמלית לרה"ר ליכא שבות כיון דאגדו בידו ואף בשאר מילי שרי, והא דהוזכר ספר היינו באיסקופה דאיכא למיחש דילמא מעייל לי' לרה"י, אבל בדליכא רה"י אחורי הכרמלית [או באיסקופה ארוכה] שרי בכל מילי, ובריטב"א כתב דדוקא בספר ל"ג פחות מד"א אטו ד"א, [ומשמע דס"ל דלא חשיב שהתירו שבות משום כתבי הקדש, כיון שלא התירו דבר שיש בו חשש בעצמו, אלא דלא ידעו לחלק בזה ואי לא הא לא קיימא הא, דלעיל הזכיר הרא"י מסוגיא דלק' ק"ג א'], ועכ"פ בדין כרמלית לרה"י ג"כ מודה דה"ה בשאר מילי, וכן בדלא נח.

ולפ"ז למאי דקיי"ל כרבנן דב"ע לא משכח"ל גונא דספר דוקא, דאי מיירי בכרמלית

שאר מכוניסין ממנה לרה"י שרי בכל מילי, ואם מיירי באיסקופה אסור באף בספר, ובאיסקופה ארוכה ג"כ יש להתיר בכל מילי, ולפ"ז לא נתפרש מ"ש הרשב"א דספר דוקא מכח מה שראה למחברים שמזכירין ספר דוקא, הא לא קיי"ל כב"ע, ולרבנן ליכא גונא דבעינן לטעמא דעיוני ואין מזרקין, וכן צ"ע במ"מ פט"ו הכ"א שכ' ע"ד הרמב"ם מדאמרו בסוגיא דספר דוקא, והרי בסוגיא אמרו כן למאי דמשני כב"ע, וכבר העיר בזה בבהגר"א סי' שנ"ב ס"א עי"ש שכ' דלא מיירו אלא בכה"ג דאיכא חשש הכנסה לרה"י, ובאמת מרה"י לכרמלית נראה שה"י פשוט לגמ' דשרי, ולא איצטריך אלא מכרמלית לרה"ר להתיר תוך ד"א, אבל הרמב"ם הזכיר בההוא ענינא אף מכרמלית לרה"י, וכ"כ הרשב"א והריטב"א צ"ט ב' דבכל מילי שרי באגדו בידו, ועט"ז ומ"א סי' שנ"ד ובמ"א סי' שנ"ב סק"ד.

נמצינו למידין דמכרמלית לרה"י ומרה"י לכרמלית לא מצאנו בראשונים להחמיר בשאר דברים, (מלבד זה שהרמב"ם הזכיר גם מכרמלית לרה"י בההוא ענינא), ואף מכרמלית לרה"ר לדעת תו' והרשב"א יש להקל בדליכא רה"י לפנינו ממנה דאיכא למיחש שיכניסנו, מיהו בזה דעת הריטב"א להחמיר, ואפשר דדוקא בספר שמתגלגל רחוק אבל בשאר מילי לא גזרינן אטו חוץ לד"א, [ובעיקר קו' תו' י"ל דנקט ספר לומר דחוץ לד"א הופכו על הכתב אף ברה"ר, ודחיישינן גם בזה, ואמנם במתני' לא קתני לה, אבל ע"כ קושטא הוא וסמך התנא על הסיפא, וצע"ק היכן נרמזו במתני' דרק ד"א שרי, מיהו במתני' יתכן לפרושי שנתגלגל לרה"י, אלא דמדאביי משמע שעיקר החידוש בדאיכא חשש דאורייתא, וברה"ר איכא חשש ד"א], ובמ"ב סק"י כתב להחמיר ברה"ה שלנו.

והנה הפוסקים דנו רק לענין דיעבד, אבל לכתחלה משמע שאסור להוריד חבל לכרמלית אפי' אגדו בידו, ובאמת מדברי

ר"ס דאבותי' לאביי ק"ג א' ע"כ סבר כרבה, וא"כ ע"ז משני לי' אביי דאסור, ולא התירו אלא בכרמלית דשבות נמי ליכא, וצ"ע, וכעת ראיתי באו"ז [הובא בביה"ל] שכ' דמסקנת הגמ' כאביי אלא דדיני' דרבה לא נדחה מהלכה, וכנראה דייק כן מלישני' דאביי שכתבנו לעיל.

שם גמ' נגזור דילמא מעייל מרה"ר לרה"י

שם גמ' נגזור דילמא מעייל מרה"ר לרה"י, אע"ג דבאיסקופת מקום פטור לא חיישינן להכי, ומותר לכתחלה להכניס מרה"ר לשם, י"ל דבאיסקופת מקום פטור כבר הורגל בשימושה לבני רה"ר ובני רה"י, ומידכר דכיר, ורק בכרמלית ורה"י בדיל מטלטול דידהו, ועכשיו טרוד בנפילה ושוכח, יש לחוש שיכניס גם לרה"י, [נעוד דמקום פטור כיון שאין שימוש רחב, מינכרא הכנסה לרה"י, ומה"ט שריהו רבנן למקום פטור בעלמא], ואפשר דלא גזרינן אלא היכא דאיכא סרך מלאכה, דהוצאה מכרמלית לרה"ר אסורה, ואיכא למיגזור להכניס אף באגרו בידו, אבל כשהדבר מותר לא מחדשינן גזירה.

צ"ז ב' ולא גזרינן דילמא נפיל

כה. צ"ז ב' ולא גזרינן דילמא נפיל כו', בכולה שמעתין מדכרינן רק חששא דדילמא נפיל, ומה"ט שרי בכרמלית, ויש לעי' למה לא דנו מכח זה שעוקר חפץ שחציו ברה"ר, דהא אי מנח לי' השתא לכולי' ברה"ר מסתברא דפטור, כיון שחציו כבר מונח ברה"ר, והיא הנותנת לאסור הכנסתו לרה"י, תדע דקופה שמונחת חצי' ברה"ר וחצי' ברה"י אין חילוק מדאורייתא בין הכנסתה להוצאתה, והדין נותן לאסור שניהם מדרבנן.

ונראה מזה דחפץ שהאדם תפוס בו, חשיב מקומו ביד האדם, וכי היכי דבתופס מקל בידו אף אם נוגע בו בקרקע רה"ר חשיבא עיקר הנחתו ביד שתופסת בו, ה"נ כשהספר בידו אף שחלק ממנו נתגלגל, חשיב

הרשב"א והריטב"א נראה דכל היכא דליכא שבות אפי' לכתחלה נמי שרי, [נעתוד"ה הכא, מאותו טעם כו'], אלא דבאמת קשיא להו מ"ט אסור לדלות דרך אויר רה"ר כיון דשבות נמי ליכא, וא"כ למאי דקיי"ל דאסור, י"ל דה"ה בכרמלית, ונפ"מ להוציא לכרמלית בדלא נח, דבנח בלא"ה אסרינן אף להחזיר כדעת הרמ"א שאסר בשאר דברים, שו"ר שכבר דנו בזה האחרונים ז"ל, ומדבריהם משמע דמאי דשרינן בשאר דברים שרי נמי לכתחלה, כ"ה להט"ז ומ"א, אבל הב"ח הקשה דלכתחלה לא התירו כלל, ועס"ק כ"ז.

שו"ע סי' שנ"ב ס"א ואפי' ברה"ר והאיסקופה ברה"י כו'

שו"ע סי' שנ"ב ס"א ואפי' ברה"ר והאיסקופה ברה"י כו', יעוי' בט"ז דדוקא באיסקופה הנדרסת שרי, וכ"ה לשון הרמ"א וכ"כ במ"ב, ולשון הטוש"ע סתום בזה, דודאי משמעות הגמ' דלא כל איסקופה בדין זה, [ועי' ב"מ בזה], והנה ד"ז חידשו הרז"ה להלכה למיפסק כרבה, והעתיקו הרא"ש, וכבר נתבאר מדברי הרמב"ן והרשב"א שבת קמ"ט א' דלא ס"ל הכי וכ"ד תו' והרמב"ם, ולפי דבריהם הדבר מפורש בגמ' דלא קיימא שינויא דרבה, וקשה להקל כיון שפי' הרז"ה מחודש להכריע נגד הגמ' והברייתא, ובהיא דשבת לא סברי הפוסקים כותי', מיהו למ"ש תו' ק"ג א' דבבזיון גמור התירו שבות משום כתבי הקדש, י"ל דשינויא דרבה קושטא הוא לדינא, והברייתא ואביי מיירו באינה נדרסת, אבל הדבר קשה כיון דבתגלגל ד"א ברה"ר ג"כ קתני הופכו על הכתב, ולא תהא רה"ר אלא כאיסקופה הנדרסת דשרי, ומזה משמע דלא הקלו, ויש לדחות דבאיסקופה נדרס בהכרח, משא"כ ברה"ר, [ועי' לשון הגמ' ואי אמרת באיסקופה הנדרסת עסקינן מ"ל תוך כו' ויש מקום לדקדק מזה דשרי, דאל"כ הול"ל וא"א בנדרסת שרו רבנן, מיהו יש לדחות דזוהי הכונה וליכא למידק מינה], ועוד דבפשוטו

מקום החפץ ביד, ולכן לא חשיב כמכניס חצי חפץ מרה"ר, ואף דלענין פטור סגי בזה שחלק מהחפץ ברה"ר, (והיינו אף בלא נח כלל), אבל אין לאסור הכנסה מדרבנן בכה"ג שניכר שעיקר החפץ נשאר במקומו ומה שבחוץ נטפל לעיקר מקומו, וכן כשהחפץ תלוי באויר, ועיקר אחיזתו ברשות אחרת, חשיב כמונח במקום שתלוי שם, אף כשאינו ביד האדם.

ואפשר דאף בקופה המונחת ע"ג קרקע אם יצא חלק מועט מן הקופה לחוץ, עדיין חשיב מקומה ברה"י, ומותר להחזירה, דביד נתחדש שתפיסת היד משוי' לי' עיקר המקום, ודכוותה בספר שמונח חציו באיסקופה וחציו ברה"ר אסור, אבל אף בחפץ עצמו שייך מצב כזה דעיקר המקום קובע, דכשמשוהו ברה"ר לא חשיב כמונח בשתי רשויות, ואפשר דגדר הדברים תלוי אם יכול לעמוד בפ"ע ע"י החלק המונח ברה"ר, והיינו דקתני שבת צ"א ב' אע"פ שרוב קופה מבחוץ, דאז חשיבא כמונחת ברה"ר, ומ"מ לענין פטור סגי בזה שנשאר מקצת בפנים, מיהו בספר אפשר דלעולם חשיב מונח בב' מקומות, ואפשר שאם הוא תלוי בראש הגג חשיב עיקר מקומו במקום שתלוי, ואפשר דאף ביד משכח"ל דחשיב מונח ברה"ר ולא מהני תפיסת ידו כגון שהקופה מונחת רובה בקרקע הרה"ר והוא תופס בידו בחלק שברה"י, [וספר שאני דאף שחלק מונח מ"מ נגרר אחר עיקר מקומו], וכ"מ בריטב"א צ"ט ב' סברא זו עי"ש, ועי' לק' ס"ק כ"ט בסוגיא דשבת ק"ב א'.

ולפ"ז יש לדון אף מרה"י לכרמלית היכא דהניח הספר מידו ונתנו ע"ג האיסקופה או בראש הגג, והדבר תלוי באופן הנחתו, דאם כולו תלוי למעלה וקצהו נוגע בארץ חשיב עיקר מקומו ברה"י וגוללו אצלו, אבל אם חלק מהיריעה פרוסה ע"ג קרקע, וכ"ש באיסקופה השוה לפני רה"ר וחציו בקרקע האיסקופה וחציו ברה"ר יש כאן איסור הכנסה

של חציו שברשות אחרת, תדע דברובו ברה"ר ומיעוטו באיסקופה ודאי מסתבר לאסור, ורק בתופס בידו שייך להקל גם בזה, וצ"ע בסתמות הפוסקים בזה עמ"א וב"ח הובא במ"ב סק"ה דמשמע רק בנפל ראש השני לכרמלית אסור, ואפשר דס"ל דכל שרובו באיסקופה שרי וצ"ע.

ונראה דגזירה דדילמא נפיל נאמרה רק בכה"ג שתפוס בידו, אבל אם החפץ מונח מעצמו באופן שמותר להחזירו, לא חיישנן דילמא אי נפיל אתי לאתויי, [מלבד דסתמא דמילתא החפץ מונח ולא נפיל], דאדם יודע שחפץ שהי' מונח ברה"י ושינה מקומו אסור להחזירו, (ול"ד לזיו לק' ב' שלכתחלה אסור להניח במקום שעלול ליפול), אבל חפץ שתפוס בידו [מלבד שיש לחוש במציאות אי נפיל] כיון שהי' מונח גם ע"ג קרקע, אי נפיל למקום זה אתי לאתויי, דעיקר מקומו נקבע בעיניו במקום ששוכן ולא בידו, ועוד דבשעה שנופל טריד בנפילה להחזיר החפץ למקומו, ולכן סבור שלא נשתנה דבר וממשיך באותה פעולה של הכנסה לרשותו.

והנה אין כאן גזירה שאם נתיר חפץ שתפוס בידו, יבאו להתיר גם חפץ שמונח, אלא רק גזירה על אותה שעה שמא יפול וישכח ויכניס, ובגזירה דאיסקופה לק' מבואר בהדיא דאי מידכר לא יכניס, וכן מהני איסקופה ארוכה, ולא אמרי' שמא בפעם אחרת יכניס באיסקופה שאינה ארוכה, וכן מהני כתבי הקודש דמעיינ בהו ולא חיישנן שיכניס חפץ אחר, אבל מכ"ז אין ראי' כיון דהתם אנו נפגשין רק בהיתר הכנסה מרה"ר לכרמלית, ולכן לית לן למיגזר אלא מה שבאמת יש לחוש באותה שעה, [ועמש"כ בזה לעיל ס"ק כ"ג], אבל מ"מ נראה בגמ' דהחשש הוא דילמא נפיל, ולא דילמא בעלמא יכניס מרה"ר לרה"י, וכן בחוץ לד"א דאסרינן בברייתא, לא משמע שמכאן זה יתיר העברת ד"א, אלא רק בכה"ג כיון שהחפץ כבר מונח שם, ואם יפול

כמי שהונחה לא חיישין אלא בדנח, דסו"ס כי נפיל מידו הדבר ניכר דהשתא הוא דנפל ולא אתי למיטעי ולעיולי, אבל תוך ג' בזה הדין קובע דאם חשיב כמונח לא מינכר חילוק כ"כ, ואם לא חשיב כמונח אין מקום לחלק בין זה ללמעלה מג', ולפ"ז יתכן דאף בנתגלגל מרה"ר לרה"י דכמאן דמליא דמיא, והויא הנחה לכו"ע, אפ"ה לענין גוללו אצלו י"ל דמותר, אבל ל"מ כן מסתמות הדברים, מיהו אכתי בקלוטה י"ל דכל שתפוס במקור"א לא מיקרי קלוט כאן, וזה מלבד דין אגדו בידו, דאף באגדו באותה רשות הדין כן כמ"ש הרמב"ן שבת צ"ז א'.

שם בא"ד ואע"ג דאם הוציא ידו כו', יש לעי' מי דמי הא הכא אף בדנח לא אסרינן אלא משום גזירה דילמא נפיל, [וכמשנ"ת ס"ק כ"ה], ולכן בדלא נח מותר, ונראה דכונתם לדמות אגד גוף לאגדו בידו, וכי היכי דאסרי' התם באגד גוף אע"ג דלא נח, ה"נ הכא, ותירצו דהתם החפץ כולו ברה"ר ורק צריך להכניס את האגד וכיון שאם יכנס האגד חייב במצב זה, איכא למיגזר, משא"כ הכא שאף אם יכנס האגד אכתי לא נח, ומדבריהם משמע דידו לא חשיבא כנח, אלא דכיון דבמצב זה אם יכנס גופו חייב, יש לאסור כמו בנח, דאל"כ הול"ל בפשיטות דבידו נח ורק האגד נשאר ברה"י, והו"ל ככותל משופע וכע"ג קרקע דלא שרינן מכח אגד, והטעם משום דביד מקום החפץ נמשך לכאן ולכאן, משא"כ ע"ג קרקע אף דחציו ברה"ר. — בד"ז עמש"כ במפתחות.

ויש ללמוד מדבריהם דחפץ המונח ברה"י ונכנס חלק ממנו לרה"ר, ותלוי באויר, מותר להחזירו, אבל אם בחלק שנכנס יש פרי שכולו ברה"ר, אע"ג דאגד כלי שמי' אגד, אסור להחזירו, מיהו י"ל דרק בגוף אמרי' שאם יכנס האגד יהא מונח, אבל הכא אם יכנס כל הכלי עדיין לא יהא מונח, אבל אכתי בכלי המונח וחציו שברה"ר גבוה, כעין גוף

ולא יתרחק יותר יש לחוש שיכניסנו, ולפמשנ"ת הטעם משום דלא חשיב כמונח ברה"ר כלל, מיהו עי' לק' כתבנו דגדר האיסור הוא שאסור להכניס מרה"ר אף באגדו בידו.

הגרע"א ז"ל הק' דמאי חיישין דילמא נפיל, אכתי ישאר איגודו למעלה מי', ואי משום דחיישין דילמא נפיל כולו לארץ, ה"נ ניחוש בדלא נח דילמא נפיל, וביאור דבריו ז"ל דכי היכי דלא חיישין בדלא נח, דילמא כי נפיל מייתי לי', משום דמעיקרא הוה תרתי לטיבותא ומידכר דכיר שנשתנה מצב החפץ, ה"נ הוה תרתי לטיבותא, ובפשוטו י"ל דכשבטל אגדו ונפיל, לא נשתנה בחפץ שני ענינים, שאין כאן אלא אגד ביד שלמעלה מי', משא"כ בין נח ללא נח, אבל טפי הו"ל לאקשויי בנפל חוץ לד"א, דכי נפיל מידו סתמא דמילתא ישאר חלק ממנו תוך ד"א, ולמה נחוש שיצא כולו מד"א, וע"כ דחיישין שאם יפול החפץ למקום שהוא מונח שם אתי לאתויי, ורק כשנשתנה מקום הנחתו ידע להבחין בשינוי מקום ולא מעייל לי', מיהו עי' לק' בתו' דאי קלוטה כמ"ש יש לאסור, אף דלכאור' ידע להבחין בשינוי שבחפץ, וכן תוך ג' תלינן לה בדרבא, [ועיי"ש ברש"י ד"ה נימא כתנאי, שכ' משום זימנין דאין אגדו בידו], וצ"ל דאה"נ בחשש שלא יבחין הי' מקום לחלק בזה, אלא דכיון דדינו כמונח לית לן לחלק ולהתיר, ועי' לק' ס"ק כ"ו ד"ה במש"כ.

צ"ח א' תוד"ה והא

כו. צ"ח א' תוד"ה והא, הו"מ לאוקמה כר"ע כו', באמת הכי משמע בגמ' דאף בלא נח אם תוך ג' לא צריך הנחה ע"ג משהו אסור, וה"נ לר"ע למעלה מג', וק"ק למה דחקו לאוקמה בכותל משופע וכולה ר"י היא, הא מיתוקמא כפשטא אליבא דר"ע, ועוד דבתו' לק' הזכירו דאפשר דר"י נמי ס"ל קלוטה כמי שהונחה, ואפשר דאף אי קלוטה

בדברי הרשב"א והריטב"א דאפי' לכתחילה מותר להוציא לרה"ר כשאגדו בידו

כז. הרשב"א והריטב"א צ"ט ב' כתבו דבשמעתין מתבאר דאף לכתחלה מותר להוציא לאויר רה"ר חפץ שאגדו נשאר בידו ברה"י, שהרי אמרו דבאגדו בידו שבות נמי ליכא, וכן לא חיישינן דילמא נפיל כדפריך בפשיטות והא לא נח, והנה דעתם ז"ל דאין חילוק בין להוציא לרה"ר ואגדו בידו או להכניס חפץ שכבר מונח ברה"ר ואגדו בידו, דכיון דמבואר בגמ' דלא חשיב כמכניס מרה"ר כיון שכל החפץ חשיב כמונח ברה"י, ה"נ לענין הוצאה לכתחלה לא חשיב שהוציאו, ולכא' יש ללמוד מהא דפשיטא לן ג' ב' דאסור להוציא ידו המלאה פירות לרה"ר, ה"נ אסור באגדו בידו, שהרי אם יניח החפץ מידו השלים מלאכתו, ונמצא שאין מלאכת ההוצאה חסירה אלא הנחה, והרשב"א גופי' שם ס"ל דאפי' למעלה מ' אסור להוציא ידו דילמא שדי לי', ואף דלהכניס מלמעלה מ' אפי' שבות נמי ליכא, ובסברא דדילמא שדי לי' אין לחלק בין ביד לאגדו בידו.

ונראה דיש לחלק בין אם כונתו להוציא לאויר רה"ר, או שרוצה לעבור דרך רה"ר, דכיון שאין מטרתו ההוצאה לרה"ר, לא חיישינן דילמא שדי לי', ובוזה מיושב הא דשרינן לק' ב' להוציא לזיו או לחורין למעלה מ', אע"פ שעובר מע"ג אויר רה"ר, ומ"ש מהוצאת ידו מלאה פירות שאסר הרשב"א, א"ו כיון שאין כונת הוצאתו לרה"ר מותר, ואף לטעמי' דהר"י שהביא הרשב"א דדמי למשא בני קהת צריך לחלק כן, דלא אסרו אלא במעביר ברה"ר ולא בעובר מרשות לרשות דרך רה"ר, וכן בבור ואשפה לק' צ"ט ב' מבואר דז', מיהו פשטות הדברים יש ללמוד מהני מתני' דלמעלה מ' מותר להוציא, וכן לא איצטריכא ברייתא לאשמועין דשרי להחזיר.

ויד האדם, בזה יש לדמות ליד, ועי' לק' ס"ק כ"ז, ולכא' נראה דבהוציא ידו אף שעדיין לא נחה אסור להחזירה, כמו שאסור להחזיר חפץ שבאויר רה"ר, דיד ברה"ר שאינה נחה כגוף שאינו נח, ול"ד לספר שתלוי באויר ואגדו במקו"א דאינו שייך למקום זה כלל.

במשי"כ לעיל דחזינן בגמ' דעיקר החשש הוא דילמא נפיל, אבל בעיקר הדבר לא חשיב כמכניס חצי שברה"ר, אמנם כן מוכח מדשרי בכרמלית, אף דקופה שחצי' בכרמלית וחצי' ברה"ר מסתברא דאסור, מ"מ נראה יותר דגדר האיסור דרבנן הוא דכשמונח ברה"ר חשבינן לי' כהכנסה אף דאגדו בידו, ויש להתייחס לזה כחציו כאן וחציו כאן, ואמנם הטעם דילמא נפיל, אבל האיסור הוא הכנסה, [ו]אפשר דכן הם גזירת חכמים בכל דבר ליתן גדר לאיסור במקום שעלול למכשול, ועי' סוס"ק כ"ד דבמקום פטור דשרי ל"ג], ולכן דנו בגמ' ובראשונים בגדר מונח ברה"ר, ולא בגדרי חשש דילמא נפיל ולא אדעת', וכן בחוץ לד"א אסרינן עקירת חלק מהחפץ והעברתו ד"א, מיהו קושטא הוא דדילמא נפיל ואגדו בידו אגודים זכ"ז, דבמקום שאין לחוש דילמא נפיל, א"כ אחיזתו אינה קובעת מצב החפץ, ובכה"ג נקבע דין החפץ לפי מציאות הנחתו וכמשי"כ ס"ק כ"ה.

והא דפריך והא לא נח היינו דאם החפץ מונח ברה"י, וברה"ר לא נח, א"כ פשיטא דהחפץ כמונח ברה"י דמי, ולא משום דבלא נח ליכא איסור עקירה, אלא דאז לא חשיב כמונח ברה"ר כלל, וכמו שהביאו תו' מידו דאע"ג דליכא איסור עקירה מ"מ מקום החפץ ברה"ר ג"כ, וכן בחפץ שבאויר רה"ר ולא נח, וכבר כתב בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א סק"א ע"ש, וכ"ה לשון רש"י צ"ח א' ד"ה ר"ש היא, דבדלא נח לא דמי כלל לנפילה, וליכא למיגזר מידי.

מרה"י לרה"י דרך רה"ר חייב ה"נ חייב, וה"ה בדולה בכלי, ולע"כ בזה.

צ"ז ב' מתני' רש"א אפי' בארץ עצמה כו' בכל הסוגיא

כת. צ"ז ב' מתני' רש"א אפי' בארץ עצמה גוללו אצלו, לשון בארץ עצמה מתפרש אפי' מוטל בארץ, ולא ניחא לי' למימר אפי' הגיע לארץ דהוה משמע כעין סברא דר"י דלא דמי לנפילה, אלא דר"ש סבר שאפי' נוגע ל"ד לנפילה, להכי קאמר אפי' מוטל בארץ.

שם שאין לך דבר משום שבות כו', אפשר דאין בכלל זה דבר שקרוב ליכשל באיסור דאורייתא כגון זה עוקר וזה מניח, וכלאח"י, וכדאמר' בעירובין ל"ב ב' דלרבי כל דבר שהוא משום שבות ל"ג עליו ביהש"מ, ומ"מ דבר שקרוב למלאכה דאורייתא כגון שמא יקטום אסור, וכמ"ש תו' שם ל"ג א' ד"ה והא, וביאור הדברים כמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שבת ס"ו סק"ט דס"ל לרבי דכשדנו על השבותים ידעו שספיקא דרבנן לקולא ולכך ל"ג על ביהש"מ כלל, וה"נ יש לפרש לר"ש שלא אסרו שבות בפני כתבי הקדש, אבל דבר שלא הי' מושב ב"ד לגזור, והרי הוא גזור ועומד מפני שחששתו קרובה, בזה אין היתר דביהש"מ, וכן לא מצינו שכתבי הקדש מתירין איסור, ורק בגזירת חכמים לא אסרו במקום כתבי הקדש, ואפשר דאף הא דאין שבות במקדש בכלל זה, דדוקא מה שגזרו לאסור, היתירו במקדש, דהא איכא גווי דאסור במקדש, ואף אם לא נחלק בסברא דכשגזרו היתור, מ"מ הכלל מה שקרוב לחוש לאיסור אין להתיר מפני כתבי הקדש, ורק מה שהוא חומרא מדרבנן.

ולפ"ז אם נפל הספר כולו מידו לארץ, אלא שנשאר חלק ממנו ברה"י, אע"פ שאינו חייב על הכנסתו, מ"מ כיון שרובו מונח ברה"ר, הרי הוא מכניס מרה"ר לרה"י, והפטור

ולפ"ז מודה הרשב"א שאסור להוציא חפץ לרה"ר אע"פ שאיגודו בידו, ומ"מ יליף להתיר לדלות דרך רה"ר, כיון שאין כאן שבות מכח זה שמכניס לרה"ר, ורק משום שמא יעשה מלאכה שלימה, ובכה"ג שמטרתו למקו"א אין לחוש לכך.

ברם אם איתא דמשמעתין אין ללמוד היתר הוצאה לרה"ר, צריך רא' דכשמטרתו למקו"א שרי, דסו"ס הרי הוא מוציא החפץ לרה"ר, והוצאת חלק מהחפץ ג"כ יש לאסור, מיהו אם אוחו מקל בידו ברה"י אפשר שאף אם מוציא חלק ממנו לרה"ר אין איסור, דלא חשיב שחלק מונח ברה"ר ואיגודו ברה"י, אלא כולו ברה"י, משא"כ בספר שמקצתו תלוי ברה"ר אלא שעיקר מקומו במקום שאיגודו שם, ונראה דמהא דאמר' שבות נמי ליכא יש ללמוד שאין בזה משום הוצאה, מיהו בכה"ג שאם יניח יפול כולו לרה"ר, י"ל דיש כאן משום תחלת הוצאה.

ומדבריו הרשב"א משמע דבכרמלית אף בנח שרי לכתחלה, וזה חידוש יותר אף דליכא חששא דאורייתא, מ"מ הא נח, ונראה דלא ס"ל לחלק בין תחלת הוצאה להכנסה, ורק בחשש דילמא שדי ליה יש לחלק ביניהם.

ובההיא דלק' שדולה מרה"י לרה"י דרך רה"ר יש לדון דגרע מאיגודו בידו דספר, כיון שהמים כולן ברשות הרבים ודמו לפירות שבידו, דאגד גוף הדבר שבידו משוי לי' כאינו מונח ברה"ר כלל, אבל אגד כלי או ידו דבתר גופו גירא והחפץ כולו ברה"ר יש לאסור הוצאתו והכנסתו, וכדפשיטא לן שהוצאת יד אסורה, ועמש"כ ס"ק כ"ו בדברי התו' בזה, (ואין נראה לחלק בין מים לפירות דקיימי בפ"ע, ועכ"פ לא נתכוין הרשב"א להתיר רק מים).

ועוד יש לדון דהמים שנטולן מרשות אחרת, הר"ז כמעביר בידו מרה"י לרה"י דרך רה"ר, ולדעת תו' עירובין ל"ג א' דמעביר

שנשאר מעט ברה"י דמי לפטור דכלאח"י, וגרע מזה עוקר וזה מניח, ואף לר"ש אסור להכניסו, מיהו משכח"ל שיהא כולו ע"ג קרקע ולא יהא בכלל זה, וכמשנ"ת לעיל ס"ק כ"ה.

צ"ח א' בכותל משופע

צ"ח א' בכותל משופע, שיעור לשון המשנה לפ"ז הוא כך, עד שלא הגיע לעשרה בין נח בין לא נח גוללו אצלו, משהגיע לעשרה תלוי לפי הענין, ופעמים שאסור כגון בכותל משופע והוא דנח, אבל לא נח אפי' תוך ג' גוללו אצלו שרי"א כו'.

שבת ק"ב א' לכתא ומתנא אגדו בידו הוא

כמ' שבת ק"ב א' לכתא ומתנא אגדו בידו הוא, פרש"י ואין כאן זריקה, ונראה דאף למ"ד צ"א ב' אגד כלי לא שמי' אגד, מ"מ אגדו בידו עדיף, כדחזינן עירובין צ"ז ב' צ"ח א' ושם ק"ג א' דאגדו בידו אפי' שבות נמי ליכא, ואילו בהוציא קופה מלאה פירות פשיטא דאיכא איסורא אע"פ שנשאר מהכלי בפנים, ואף בקישואין עצמן שנשאר מקצתן איכא שבות, וענין אגדו בידו היינו שהדבר בידו ובשליטתו ומה שנגרר ע"ג קרקע אין זה מוציאו מרשות ידו, ועי' ריטב"א עירובין צ"ט ב' דאם אוחוז בחבל ומפני כובד החבית נמשך החבל והגיעה לקרקע כיון שעיקר הנחתה ע"ג קרקע לא חשיב אגדו בידו, ועי' לעיל ס"ק כ"ה דאפשר דאם החפץ מונח כולו ברה"ר אף שאוחז באוזן הכלי ויכול להחזירו בו, מ"מ חשיב מונח ברה"ר, אבל בספר וכן בלכתא ומיתנא שהעץ דבר קטן, כשהאדם תפוס בו חשיב הכל בידו ולא חשיבא הוצאה, שו"ר דהגרע"א ז"ל בתשו' צידד ג"כ דחזקי' מודה באגדו בידו.

ולפ"ז נחא הא דבשמעתין משמע דבאגדו בידו פטור אף בד"א ברה"ר, ולעיל סק"ט צדדנו עפ"ד הראשונים ז"ל דכשהכלי באותה רשות אין אגדו מבטל ממנו דין העברת ד"א, כגון שעקר חפץ מתחלת ד'

לסוף ד' והניח ידו בתוך ג' דחשיב שהעביר ד"א אע"פ שגופו בתוך ד', וכן בכלי ופירות כה"ג, ולפ"ז נחא דאגדו בידו שאני ואף באותה רשות פטור, [מש"כ דבלכתא ומיתנא דמי לאגד כלי, היינו משום שאין החבל קשור ללכתא כעין משיחה לגט, אלא כמו קישואין הקשורין בחבל, וכמעט שבתוך כיס הקשור בשנצין, אבל יתכן שהחבל והמיתנא נעשין כחד, ובזה בכל ענין פטור, ומדברי הגרע"א ז"ל נראה כמש"כ, שכ' דרק בכה"ג הצריך הרמב"ם שיהא יכול לנתקו, מיהו בכה"ג שא"י לנתקו פשיטא דלא דמי למשיחה], והגרע"א ז"ל דקדק ל"ל טעמא דאגדו בידו, אפי' אינו בידו נמי, ולמש"כ נחא אף למ"ד אגד כלי שמי' אגד, ובלא"ה נמי י"ל דקושטא קאמר.

רמב"ם פ"ג הי"ד הזורק חפץ מרשות לרשות והיה קשור בחבל כו'

רמב"ם פ"ג הי"ד הזורק חפץ מרשות לרשות והי' קשור בחבל ואגדו בידו אם יכול למשוך אצלו החפץ פטור שהרי אין כאן הנחה גמורה ונמצא כמו שעקר ולא הונח, ומקורו בסוגיין כמ"ש המ"מ, ונראה דס"ל כיון שהחפץ מונח ע"ג קרקע, אין בזה משום אגד כלי, אא"כ יכול למושכו ולהביאו אצלו, ואם הניח החבל לארץ ברשות שהוציא משם תליא בפלוגתא דאגד כלי, ואם אוחוז בידו י"ל דלכו"ע פטור, לפי מה שצדדנו לעיל דבזה כו"ע מודו, וכ"ז בחבל שנקשר להוצאה זו, אבל במשיחה השייכת לכלי בכל ענין פטור כדאמרי' שבת צ"ב א' בשנצין.

ובתו' פסחים פ"ה ב' כתבו דדין אגד כלי הוא ביש לו תוך ויכול להביאו אצלו ע"י הכלי, משא"כ במוטות שלא היו יכולין להביאו אצלו ע"י המוטות, ובאמת במוטות איכא תרת"ל לגריעותא כיון שאין הפר מונח בתוכן אלא נגרר ע"ג קרקע כדאמר התם, ועוד שאין למוט קשר עם הפר, כחבל שקשור בו החפץ, ובכה"ג אף ביכול למושכו י"ל דחייב,

- הוספה למהלך הדברים בס"ק כ"ה - כ"ט.

במה דנקטנו בביאור הגמ' עירובין צ"ז ב' דחששא דדילמא נפיל היינו במצב זה, אפשר דלישנא בעלמא הוא, וכך פי' בגמ' טעם האיסור דרבנן בחפץ שמונח חציו ברה"ר וחציו ברה"י, כיון שעלול לבא לידי מלאכה דאוריתא, ואף בדליכא חשש נפילה מצינן למימר דילמא מעייל כולי, ולפי"ז יהא מותר להכניס מכרמלית לרה"י חפץ שיצא רובו, וסתמות הפוסקים משמע כן, דלא נחתו לחשיבות דבידו כלל, אך לעומת לא מסתבר דיהא שרי להכניס חפץ שעיקר הנחתו בכרמלית ונשאר ממנו מעט ברה"י, דהא כשמונח ע"ג קרקע נשתכח הענין מהיכא אתא, והרי לפנינו חפץ המונח בכרמלית ומעט ממנו ברה"י, מיהו אין זה מוכרע ויתכן דחפץ שעל המיצר זהו מצב מיוחד ודיינינן ל"י כמקום פטור לענין להחזיר, וצ"ע.

והלל ראיתי ברמב"ן צ"ט ב' דנקט שחפץ שמונח כולו ברה"ר אע"פ שבולט ממנו לרה"י חייב, אם החלק שבולט אינו מונח ברה"י אלא עיקר מקומו ברה"ר, כגון אוזן הכלי שבולטת ממנו לרה"י, ודלא כפירתו שם, [הדברים שם אמורים ברה"ר לענין ד"א], ועי' ירו' בקורה ארוכה, וצ"ל דכוורת ח' א' חשיבא מונחת במקום פטור, ושאני דבילה שמונחת ע"פ הכותל, וכאילו הכותל הוא קרקע, או שמא ד"א דרה"ר שאני דכל הזמן ברה"ר קאי ולכן אין איגודו מגרע בכה"ג, משא"כ רה"י, או מקום פטור, וצ"ע מחודש בכ"ז ולע"כ, ועי' לק' ס"ג סק"ו בביאור הגמ' שם כפירתו.

מיהו כיון דאגדו בידו י"ל דחשיב כלא יצא, ויש לדמות זה למ"ש הריטב"א שם דכשאינו נסמך על ידו לא חשיב אגדו בידו, ואפשר שכ"ז בכלל כונת התו', דכה"ג אין לדון משום אגד כלי, ובעיקר הדבר לכאן י"ל דאין דין אגד כלי לגבי הוצאת פרים הנשרפין, דכיון שהפר בחוץ ואיכא הנחה חשיבא הוצאה, ודין אגד זהו פטור בהלכות שבת כיון שעשה הוצאתו עם כלי לא נשלמה מלאכתו כשהכלי בפנים, אבל התם אין לנו ענין בצורת המלאכה אלא בהוצאת הפרים, וכבר נתבאר לעיל סק"ט דהפירות שבחוץ חשיבי לגמרי כברה"ר, [ויש לעי' איך נטמאים אותם שיוצאים אחרונים, הרי אינם עוסקים בהוצאת הפר, והרי אחרים שימשכוהו כעת לא יטמאו (אם הדין כן, ולע"כ), ואם הם יניחו הפר כך ויצאו בלא הפר ג"כ לא יטמאו (ולע"כ בזה), ומ"מ כשממשיכים להוציאו מצטרף הכל למעשה אחד, או דכל שמוליכו בחוץ נטמא, ולע"כ בכ"ז וכן עיקר כמבואר בלקוטי הלכות ובחזו"א זבחים], מיהו סברא דאגדו בידו שייכא גם בזה כיון שקובע מקומו של הפר בידו, וכן דין ידו בתר גופו גרידא, אבל לא דין אגד יד וכלי, ועי' בדברי הגרע"א ז"ל דנקט דאגד כלי אמרי' אף בא"י למשכו אצלו, ולא הביא דברי התו' הנ"ל, וכן מ"ש הגרע"א ז"ל בתשו' [נדפס בחידושים כאן], דליכא נפ"מ לענין היתירא עמשנ"ת לעיל ס"ק כ"ה דאגדו בידו מותר מכרמלית לרה"י ואגד כלי אסור, מיהו בכה"ג שכל הכלי ברה"ר יש מקום לאסור אף באגדו בידו ע"י חבל, והרשב"א כתב להתיר גם בזה, וצ"ע בכ"ז.

סימן ב

בדיני מהלך בעומד, ותוך ג', ומקום ד'

קיצור תוכן הענינים

ה' ב' תוד"ה בשלמא

א. ה' ב' תוד"ה בשלמא, ובירור פריך על דעתו דב"ע אין אדם מתחייב על ד"א כו', יש לעי' תיקשי להו בהעברה מרה"י לרה"ר דכיון שעומד על המיצר וחציו ברה"י וחציו ברה"ר פטור כדפי' רש"י במתני' צ"א ב', ונראה מזה דלב"ע הו"ל כעומד במקום רגלו, ולכן כשעבר את המיצר נעשית העברתו בב"א, ואם העמיד רגלו על המיצר שנמצא עומד חציו ברה"י וחציו ברה"ר, בזה יש לדמות למעביר ד"א, ולפי"ז אם הי' מקום פטור בין הרה"י לרה"ר ועברו בפסיעתו חייב לב"ע, כמו בקופץ.

הראשונים ז"ל ביארו בטעמ' דב"ע דלא יליף ממעביר ד"א דמהלך לאו כעומד דשאני התם דמקום חיוב הוא, ונראה ביאור הדברים דמהלכה נלמד דאע"פ שבהגדרת הדין מהלך כעומד מ"מ אין המלאכה נפסקת עיי"ז, דסו"ס עושה מלאכתו בב"א, ולא גרע מעמד לכתף, אבל לענין דרך סטיו כיון שבמציאות נעשתה מלאכה אחרת שהוציא מרה"י למקום פטור ומשם לרה"ר, א"א לחייבו.

שם בא"ד וריב"א מספק"ל כו', נראה דדוקא בעמד לפוש מספק"ל דדמי למהלך כעומד לב"ע, אבל עמד ע"מ להניח וכ"ש בהניח ע"ג קרקע פשיטא לי' דאם עמד תוך ד"א פטור, וצ"ע במהרש"א בזה.

שם בא"ד אפי' קלטה אחר כו', מתני' דלק' ק"ב א' מיתוקמא שפיר כשהיתה קלוטה לתוך ידו, דבכה"ג נראה דל"א קלוטה כמי שהונחה.

בדברי התו' הרא"ש ע"ד ריב"א דבדאי לאחר ד' חייב, וכמה נידונים לפ"ז

ב. בתו' הרא"ש הכריע ספיקו של ריב"א דאף בסוף ד' סגי במהלך כעומד ובקלוטה כמי שהונחה לחייב, ובעמד לפוש תוך ד"א פטור, ויש לעי' דא"כ הדין נותן שהמהלך ח' אמות ברה"ר יתחייב שתי' לב"ע וכן זורק לר"ע, וכבר כתב הגרע"א ז"ל דזו לא שמענו, ונראה דיש לחלק דנהי דסגי במצב של מהלך וקלוטה לחייב, מ"מ כי היכי דבתוך ד"א אין המלאכה נפסקת כיון שממשיך העברתו, ה"ה דבסוף ד' אינה נפסקת ע"י החיוב שיש בהעברת ד"א, וכ"ז שממשיך העברתו בב"א חשיבא הכל העברה אחת, מיהו כשמעביר מרשות לרשות יש מקום לחייב שתי' דמציאות הוצאת החפץ לרשות אחרת קובעת כמעשה בפ"ע, נמצא לפ"ז דלגבי עקירת אדם אחר חשיב החפץ כל הזמן כמנוח במהלך וקלוטה, וסגי בזה לחייבו בסוף ד' אע"פ שלא נח, ומ"מ אין המלאכה נפסקת ולא מתחלקת כ"ז שהחפץ נע והעברתו נמשכת.

ע"ד התמיהה מה החילוק בין מהלך כעומד וקלוטה כמי שהונחה למגרר שהוא כמנוח וחייב

ג. ויש לתמוה בדברי הראשונים ז"ל שכתבו ביישוב דב"ע ור"ע דהלכתא גמירי לה, והא לכו"ע נמי איכא כה"ג במגרר ד"א ברה"ר, ובמעביר תוך ג', ותו' והרמב"ן ח' ב' כתבו בהדיא דמגרר ד"א חייב, מיהו לדעת הראב"ד שם י"ל דפטור, ואמנם לא מצו לאקשווי ממגרר שאין ד"ז מפורש לענין ד"א, אבל תירוצם דהלכתא גמירי לה לא מהני, וע"כ דמסברא קים לן דכ"ז שהמלאכה נמשכת לא מפסקין לה לפטור, ובדעת הירור' דלא פריך אלא לב"ע, י"ל דקלוטה כמי שהונחה נמי ל"ק לי', דכ"ז שהחפץ נע פשיטא שאין מלאכתו נפסקת לפטור תוך ד"א, וה"ה מגרר, ורק במהלך כעומד דחשבינן לי' כעומד, ותנועת החפץ אינה משנה מקומו, אלא מקומו במקום רגלו והר"ז כמנענע גופו ונשאר עומד דהחפץ כמנוח, בזה הקשו דחשב כמנוח בכל אמה, ותדע דשינוי דקופץ לא מהני לקלוטה, ולפנינו בירור' לא משני מידי, ונראה דלא חש לתרץ דאף בכה"ג חייב, אבל הראשונים ז"ל שהקשו מקלוטה כמי שהונחה הו"ל להקשות ממגרר ומעביר תוך ג', ומסתמות דבריהם ז"ל משמע דמגרר אינו חייב עד שיניח, ואפשר לחלק בין היכא שהי' החפץ למעלה מג' דכשהורידו למטה סגי בהנחה זו לחייבו, אבל

כשכל הזמן גררו תוך ג' בעינין הנחה גמורה לחייבו, מיהו אכתי קשה דמה"ט ניהא נמי למ"ד קלוטה כמי שהונחה.

ועיקר הדברים דמגרר כמונח וכמהלך לב"ע יש ללמדו מסוגיא דכתובות ל"א א' ומסוגיא דפסחים פ"ה ב', ואפשר דהראשונים ז"ל פ"י קלוטה כמי שהונחה במקום אחד ועדיפא ממגרר, ואמנם למ"ש הרמב"ן דל"א קלוטה כמי שהונחה אלא מרשות לרשות או דרך להחמיר אמרינן, אה"נ דקלוטה לא עדיפא ממגרר.

שו"ר דקלוטה דמי לזורק מלמעלה מג' ללמטה, דקודם שנעשה החפץ קלוט הי' בידו במצב של עקירה, וכשזרקו ונקלט ברשות חשיב כהניח, ומש"ה הקשו הראשונים ז"ל בזה טפי ממגרר, ומ"מ הדבר קשה לקיים לקושטא דמילתא דמגרר ד"א אינו חייב עד שיניח, דהא בסוגיא לק' ק' א' משמע דלמ"ד תוך ג' א"צ הנחה ע"ג משהו ה"ה דחייב בד"א ברה"ר בלא הנחה, שו"ר שכבר הק' כן אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מ"ט לא פשטו התו' ספיקו של ריב"א מהא דתוך ג' לרחב"ט א"צ הנחה, ותיירץ דאיכא לאוקומה בזרק למעלה מג' ובסוף ד' ירד למטה מג', מיהו לדעת הרמב"ן דל"א קלוטה כמי שהונחה באותה רשות ע"כ לחלק דתוך ג' עדיף מקלוטה כמי שהונחה, וא"כ ע"כ לחלק דטעמא דחייב אע"פ שהוא כמונח מפני שאין המלאכה נפסקת בכך, ולפ"ז מיושב יותר לפשוט ספיקו של ריב"א לחומרא וכמ"ש הרא"ש, ועי' לק' סק"ח.

המעביר דרך מקום פטור, במהלך כעומד, ובקלוטה כמי שהונחה, ובמגרר האם חשיב כמונח לקולא ד. ובדין זורק מחנות לפלטיא דרך סטיו למ"ד קלוטה כמי שהונחה, בפשוטו משמע דפטור וכן נקט הגרע"א ז"ל, ולפ"ז ה"ה תוך ג' לכו"ע עכ"פ במגרר ומעביר, אבל יש לדון בזה ממתינ' צ"א ב' דמפרשא טעמא דפטור מפני שלא עשה מלאכתו בב"א, ואם איתא דמגרר ומעביר וזורק תוך ג' נמי פטור הרי חזינן דאף בעשה בב"א פטור, ול"ד למהלך כעומד דב"ע דבמציאות החפץ נח, ולא חשיב בב"א כיון דע"כ נעשו כאן שתי פעולות מחנות לסטיו ומסטיו לפלטיא, אבל בזורק הכל מעשה אחד, וכן במעביר דלא כעומד הוא, ואם נימא דלדעת תו' במעביר נמי אמרי' קלוטה כמי שהונחה, א"כ יש להוכיח מסוגיא דעירובין צ"ח א' דלר"ע חייב דרך סטיו מדלא מוקמינן ברייתא כר"ע, והוה ניהא אף לחשש זריקה, ובירור' אמרו דלב"ע אף בעשה מלאכתו בב"א חייב, וא"כ ה"ה לר"ע, ולפי' הרשב"א צ"ח א' בשם רה"ג מוכח בגמ' דאמרי' קלוטה כמי שהונחה להפסיק העברת ד"א כשעבר ברה"י, וה"ה בסטיו, ולפ"ז ה"ה מגרר ומעביר תוך ג' לכו"ע.

ה' ב' בשלמא בן עזאי קסבר מזהלך כעומד כו' – ו' א' מידי דהוה אמעביר חפץ כו' – בקושיית הראשונים צ"ט ב'

ה. ה' ב' בשלמא ב"ע קסבר כו', יעו' בתו', ולכאו' יש לפרש דה"ק ע"כ ל"פ אלא אי מהלך כעומד אבל כו"ע מורדו דאי לאו כעומד חייב, והכונה לבאר דקו' הגמ' היכא אשכחן אינה קו' ב"ע לחכמים, ואפשר עוד דבזורק ל"ק לגמ' היכא אשכחן, דכיון דהכל מעשה אחד אין מגרע מה שעבר בסטיו ולא נח כלל, אבל במעביר נח דלא עמד, מ"מ הרי הוציא תחלה לסטיו ומרצונו המשיך לפלטיא, ול"ד לסתם הוצאה, ולפ"ז ניהא טפי הא דמייתי ר"י ממעביר, וכן קו' הגרע"א ז"ל דלא מצינו זורק במשכן, ועי' צ"ח א' רשויות מצטרפות ולפ"ז י"ל דרך בזורק הדין כן.

ו' א' מידי דהוה אמעביר כו', אפשר דה"ק כי היכי דבמעביר פשיטא לן שהעברה נוספת אינה מגרעת, אע"פ שהיא כמפסקת בין המעשה המחייב, והו"ל כמוציא מחנות לפלטיא וחזר לסטיו וחזר לפלטיא, ה"נ בהלך תחלה דרך סטיו ולא נח, ותלמודא לא ניהא ל' בהכי דכיון שנכנס למקום שיכול להניח בפטור ולא הניח י"ל דפטור, ובחזר לסטיו נמי מיבעיא לן היכא אשכחן.

הא דנקט מעביר פ"י תו' משום דבסמוך, וצ"ע דר"י לא אמר אלא אהאי, אבל לכאו' יש לפרש מידי דהוה אמעביר ברה"ר יותר מהנצרך להוצאה, ולא קאי דוקא אמעביר ד"א אלא כל שממשיך ברה"ר אחר שגמר מלאכתו, ומרה"י ליכא ראי' כיון שהכל נשאר באותה רשות, אבל ברה"ר נשתנה מקום ההנחה ע"י תוספת זו. שם מי דמי התם לגבי דהאי כו', פ"י דבאמת לאו מקום פטור הוא, ואם יעביר במקום פטור ולא באויר רה"ר באמת פטור.

שם אלא כו' דרך צידי רה"ר כו', לכאו' עיקר הראי' מסברא דדרך צידי רה"ר דרך הוצאה בכך ולא חשיב כמוציא לצידי ואח"כ לרה"ר, וכיון דהוה דכוותה במשכן כמ"ש הראשונים ז"ל יש לפרש דג"ז בכלל סתם

הוצאה, ועו"ל דכיון דהו כאלו שבין ביתם לרה"ר ה' כרמלית יש לפרש דמשה לכל ישראל מזהר שלא יביאו אליו מבתיהם, וניחא לב"ע דאזהר להו משום זורק ומושיט.

שם ואחד המושיט, בפשוטו לאו במלאכת מושיט מיירי, דההיא מרה"י לרה"י, ובמ"ש הגרע"א ז"ל דהו"ל למינקט מושיט, לכאור' אי הוה נקט מושיט הוה מפרשין דרך במושיט איכא דכוותה במשכן כיון שהמלאכה בענין זה שמעביר דרך רשות שבינתיים.

מהא דקים לן דטעמי דב"ע משום מהלך כעומד, משמע קצת דבמעביר ליכא דין קלוטה כמי שהונחה. בסוגיא צ"ט ב' מ"ט לא פשיט רב מרדכי מבריתא דב"ע.

צ"ז א' תוך שלשה כו', ביאור חידושו של רחב"ט ואם פליגי אמוראי עליה, וכמאן הלכתא

ו. צ"ז א' תוך שלשה ד"ה חייב, יעור' כרשב"א בשם רה"ג, ולפ"י נראה דכולהו אמוראי דלא כרחב"ט, והחידוש של רחב"ט אינו בזה שאויר תוך ג' כע"ג קרקע, דבזה כו"ע מודו דמדין לבוד הוא, ומח"ט סגי במשהו וא"צ ד', אלא החידוש דאע"פ שהחפץ מתגלגל ואינו מונח במקום אחד כמונח דמי, וכמ"ק א' דאף מתגלגל ע"ג קרקע בכלל פלוגתתם, ע"ש בתו', ולפ"י נראה דטעמי מענין קלוטה דסגי בזה שהחפץ קלוט ע"ג הרשות ממש, אבל מאן דל"ל קלוטה כמי שהונחה כלל בעי הנחה גמורה, ולפ"י כו"ע מודו דבגונא דלר"ע ל"א קלוטה כמי שהונחה לא מהני נמי תוך ג', כגון בתלוי ברשות אחרת שכי' הרמב"ן דל"א קלוטה כמי שהונחה, וא"כ בנדון שחידש רבא ליכא מאן דפליג, דרבא אמר דלרבנן דלית להו קלוטה כמי שהונחה כלל ה"ה דבעתיד לנוח במקומו נמי בעינן הנחה ע"ג משהו, ולא נחית לומר דהלכה כרה"מ ולא כרחב"ט, אלא דממילא ש"מ, ולפ"י נחא סוגיא דעירובין דרבא לא אמרה לשמעתי' כתנאי, דהא התם ל"א קלוטה כמי שהונחה, ובזה לכו"ע יש לקיים דברי רבא, וצ"ע למה נקט הרמב"ן דיישוב סוגיא דעירובין רבא לטעמי' הוא, ועי' לק' סק"ח דהרמב"ן מפרש דרבא לאפוקי מרחב"ט אתא, ולא נחית לעתיד לנוח במקום זה, והפוסקים סתמו בסוגיא דעירובין כרבא, מיהו עבה"ל בשם הגר"א שחלק ע"ז, ובסוגיא דכוורת ח' א' הוכיח אאמור' (שליט"א) זללה"ה דתוך ג' לרחב"ט מענין קלוטה כמי שהונחה הוא.

ק' א' אמר רבא תוך שלשה כו'

ז. ק' א' אמר רבא תוך שלשה כו' א"ל רבינא כו' רבינא סבר דעיקר מימרא דרבא לאפוקי מדרחב"ט, וא"ל מרימר דמדרי' שמעינן לה ורבא אשמועינן דאף בעתיד לנוח במקום זה לא חשיב כמונח תוך ג', ומש"ה נקט לה במימרא בפ"ע ולא בגונא דבריתא, ולפ"י אם נימא דבד"א ברה"ר אף לר"ע בעינן הנחה ממש, א"כ מיתוקמא מתני' אף לרחב"ט בנח ע"ג משהו, דאף לרבינא מדרבא שמעינן דתוך ג' תלוי נמי בקלוטה כמי שהונחה, מיהו אי נקטינן דלר"ע א"צ הנחה ממש בסוף ד' וה"ה לרחב"ט, א"כ שמעתינן דלא כרחב"ט, כ"ז כתבנו לפירש"י ותו' דר' יוחנן דלא כרחב"ט, אבל אפשר לפרש שינויא דמתגלגל קאמרת לומר דרחב"ט מודה דהיכא שאין המעשה מתקיים בעינן הנחה ממש כגון הכא שחזור לאחוריו, וכע"ז פי' הרשב"א דהיכא שהקרקע שתחתיו מדרון ואינו ראוי להתקיים אפי' ינוח ע"ג קרקע בעינן לכו"ע הנחה ע"ג משהו, ונראה דמפרש דרבא אגונא דר"ע ורבנן קאי, וא"כ אין מבואר בדבריו דין עתיד לנוח במקומו, וכ"ע שפי' הרמב"ן כמש"כ לק' סק"ח.

בדברי הרמב"ן דבסופו לנוח כאן לכו"ע תוך ג' א"צ הנחה, ובקושיית הגרע"א ז"ל

ת. כתב הרמב"ן במלחמות דסופו לנוח במקומו דמי למעביר דלכו"ע תוך ג' כמונח דמי, והיינו משום דמעביר המשך העברה תלוי בכח מחודש, וכ"ש הכא שסופו לנוח במקום זה, והק' הגרע"א ז"ל דבהדיא אמרי' בשמעתין דאפי' סופו לנוח לא מהני לרבא, ונראה דהרמב"ן מפרש דמדרי' שמעינן רק דכשאין המעשה מתקיים בעינן הנחה משהו, או כשהקרקע מדרון ואינו ראוי להתקיים, אבל בזרק ועבר ברה"ר ע"ג קרקע שוה י"ל שא"צ הנחה, וכרחב"ט, ורבא אשמועינן דגם בזה צריך הנחה, אבל דין עתיד לנוח במקומו לא שמענו מדרבא.

ועוד הק' מסוגיא דעירובין ולדעת הרמב"ן נראה דהתם לא חשיב עתיד לנוח במקומו כיון שתלוי ברשות אחרת, ומיישב בזה הא דפסק הרמב"ן כרחב"ט ולא הוכיח מסוגין דלא כותי', וכן מש"ה ק לעיל מ"ט נקט דסוגיא דהתם רבא לטעמיה הוא דמשני הכי, ולפ"י סבר הרמב"ן דלרחב"ט חשיב כמונח אף בדל"ל קלוטה כמי שהונחה, וק"ק בזה מסוגיא דכוורת וכמ"ש אאמור' (שליט"א) זללה"ה שם דחשיב כמונח מדין קלוטה כמי שהונחה, ובמ"ש אאמור' (שליט"א) זללה"ה ליישב דברי הרמב"ן.

ביאור מימרא דרבא לפי מה שנתבאר בשיטות הראשונים ז"ל

ט. נמצא לפ"ז, לרש"י ותו' אשמועינן רבא דלמאן דל"ל דרחב"ט ולרבנן צריך הנחה ה"ה דבסופו לנוח במקומו צריך הנחה, וסוגיין דלא כרחב"ט, ולפי' הרמב"ן והרשב"א אתא רבא לאפלוגי ארחב"ט דאפי' בראוי לנוח בעינן הנחה, ומדר"י ליכא ראי', דבאין ראוי לנוח אף רחב"ט מודה, ומדברי הרמב"ם נראה דרבא אמר דבריו גם אליבא דרחב"ט, וה"ק הא דמהני תוך ג' היינו עם הנחה משהו, ואז מחייבי רבנן אף ביצא לרשות אחרת.

ק' א' והא לא נח כו', אר"י והוא שנח ע"ג משהו כו'

י. ק' א' והא לא נח אר"י והוא שנח כו', לפירוש תו' מכת מימרא דרבא פריך, אבל לפי' הרשב"א לכו"ע פריך, דכיון שאין מעשהו ראוי להתקיים לכו"ע בעינן הנחה משהו.

שם והוא שנח ע"ג משהו, פרש"י דה"ה אויר, ולכא' מהא דקתני בבביתא אחזתו הרוח משהו אין הכרח, דמתפרש נמי אחזתו במקומו ע"ג קרקע, וכ"ה בתו' בהדיא, ומש"ה לא קתני עמד משהו דבזה פשיטא, והשתא קמ"ל דאע"פ שכבר התחיל כח הרוח לדחפו אלא שנשאר מעט חייב, ואע"פ שאין מעשהו ראוי להתקיים, מיהו בעיקר הדין אם נימא דהזורק במקום מדרון ע"ג קרקע סגי בהנחה משהו, יש לדמות דה"ה אויר, דהא חזינן שהנחה משהו אע"פ שאינה ראוי להתקיים חייב, ואמנם גם דין מדרון אין מפורש בגמ', אבל כ"פ הראשונים ז"ל, והא דאר"י ע"ג משהו עיקרו לאשמועינן דתוך ג' א"צ מקום ד', ומה"ט מוכח מדר"י דצריך הנחה תוך ג', דאי מיירי למעלה מג' אמאי סגי במשהו, וצ"ע ברש"י לק' ב' בזה.

בתו' עירובין צ"ח ב' בדין כשלא הגביה למעלה מג' וזרק

יא. בתו' עירובין צ"ח ב' כתבו דאף למ"ד תוך ג' צריך הנחה, ה"מ בזרקו מלמעלה לתוך ג' אבל אם הי' מונח תוך ג' כ"ז שלא הגביהו למעלה מג' נשאר דינו כמונח וחייב בזרק אע"פ שלא נח, וצ"ע דבשלמא אם מתגלגל ע"ג קרקע כמונח דמי י"ל דהאי דמי לנשאר ע"ג קרקע אבל אכתי לא עדיף ממתגלגל ע"ג קרקע דלאו כמונח דמי.

בתו' כתובות ל"א כשהחפץ תוך ג' אם חשיב עקירה

בתו' כתובות ל"א א' כתבו דכשמגביה תוך ג' לא חשיבא תחלת עקירה, ומ"מ פריך שפיר דלא הו"ל לתנא למיסתם חיובי' כיון שאם נטלו מכותל או תיבה גבוהה ג' אמר' קלב"מ, ויש מקום לדון שתחשב עקירה מיד אע"פ שהחפץ תוך ג', כמו מגרר דחשיבא עקירה כמ"ש תו' שבת ח' ב', ולא אמר' דבטלה עקירה קמייתא כיון שהחפץ נע כל הזמן, וחשיבא שפיר עקירה צורך הנחה, מיהו אם גרר ע"מ לפנות מזוית לזוית מהני מחשבת הוצאה אפי' באמצע הגרירה, כדמשמע בגמ' שם, שו"ד דהא ליתא דמשמעות הגמ' דבמגרר החיוב רק בהוצאה מהרשות, ולחלק בין מגביה למגרר זהו דוחק, ובתו' הרא"ש כתב בחד תירוץ דהגביה תוך ג' חשיבא צורך עקירה, ואמר' גם בזה קלב"מ.

בתו' פ' א' בהוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת תוך ג' לראשונה

יב. בתו' פ' א' כתבו דבהוציא ח"ג וחזר והוציא ח"ג תוך ג' לראשונה חייב, וצ"ע מ"ש ח"ג הראשונה מסתם גרוגרת המונחת ע"ג קרקע דלא משערין מינה ג"ט, וצ"ל דכיון דע"ז נעשין שיעור חשוב הו"ל כחד, וצ"ע, ועיקר הדבר דתוך ג' לגרוגרת המונחת ע"ג קרקע לא מהני לכא' פשוט דהא אילו היתה הגרוגרת ג"ט ונתן ע"ג הו"ל מקום פטור, ולומר דמהני כאילו מונח על הגרוגרת למטה, ואז הי' מועיל מדין תוך ג' לקרקע, זו לא שמענו, וכ"מ ברמב"ן וברשב"א ח' א' גבי כוורת דהנחה דלבוד מהני כאילו הקרקע עולה ג', ולפ"ז ברה"י דסגי בהנחה ע"ג קנה ה"ה דמהני תוך ג' לקנה וכ"מ בתו' הרא"ש כתובות, אבל אאמור' (שליט"א) זללה"ה נסתפק לומר דתוך ג' לכל חפץ המונח ע"ג קרקע נמי שפיר דמי, ובדין תוך ג' לגבשושית ג"כ יש לדון.

בגמ' פ' א' הוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה כו'

שם בגמ' והעבירה דרך עליה חייב, יש להסתפק לקולא מאי, כגון שהעבירו תוך ג' ברשות אחרת והמשיך העברתו עד ח"ג שברשות זו, די"ל דלא חשיבא הנחה להפסיק המלאכה, ולפ"ז אשמועינן רבותא דלחייב סגי בזה אע"פ שהמשיך העברתו, ואחי' הר"מ שליט"א העיר די"ל דבמעביר לא מצטרפי תוך ג' לרשות זו אלא תוך ג' לח"ג, והיינו דקמ"ל רבא, וביר' פ"ק מייית פלוגתא אם בעינן שינוי או דסגי דרך עלי', אבל שם משמע

דהנידון משום מהלך כמניח, ולא דוקא לענין צירוף, וסגי במעביר ברשות זו, ובפ"ח מפרש דבעינן סמוך לראשונה, ולגרסתו לק' בגמ' ליתא לק' תו', אבל בתו' נקטו בדעתו איפכא.

שם מ"ט בעידנא כו' חסר לי' לשיעורא, לכאנ' טעם זה דוקא כשעדיין לא נצטרפו, אבל אם הוציא ב' אותיות והניחן בזא"ז חייב, אע"ג דחסר לי' לשיעורא, דכ"ה דרך הנחה, ולפ"ז י"ל דאם הוציא גרוגרת שלימה והניח חצי' ואכלה וחזר והניח השני' חייב, והא דנעשה כמי שנקלטה היינו דוקא קודם שנצטרפו, ויש לדחות, דמ"מ בעינן שיהיו שתי האותיות קיימות, ונראה דה"ה בבישל ח"ג ואכלה וחזר ובישל ח"ג דפטור, ובדין הגביה את הראשונה וחזר והניחה ואח"כ הוציא את השני' ובמ"ש אאמור' (שליט"א) זללה"ה בזה.

פ' א' כאן בזורק כאן במעביר

יג. פ' א' כאן בזורק כאן במעביר, החילוק הוא דבמעביר צריך כח מחודש להעבירו מכאן, ולכן חשבינן ליה כמכאן ולהבא, כמו מגרר, אבל בזורק נמצא בו כח התנועה להעבירו מכאן, ומרן זללה"ה כתב דאם גופו ברשות אחרת אינו בדין מעביר, אף אי אגד יד לא שמיא אגד, ואם נח באויר כמנוח דמי, מ"מ חידושא דא"צ הנחה לא מהני בכה"ג, ואאמור' (שליט"א) זללה"ה ביאר דטעמא דמעביר הוא בצירוף זה שגופו ברשות ומהלך כעומד דמי לענין זה, ומרן זללה"ה חידש כן מכח קו' בעקר חוליא צ"ט ב' מ"ט לא חשיבא עקירה כשעלה מתוך ג' למעלה מג', ותיריך דגופו ה' חוץ לבור, ולכאנ' משמע מדברי הראשונים ז"ל ח' א' דכיון שאם החוליא היתה נוגעת בקרקע היתה מבטלת הרשות, לא מסתייעין בכח לבדו לחשבו כמנוח לענין הנחה, וכעקור לענין ביטול רשות, שזה כעין תרתי דסתרי בסברת לבדו, ואאמור' (שליט"א) זללה"ה דחה דמשכח"ל בעקר החוליא ע"י עשבים הבולטים למעלה מג', א"נ במרא וחצינא שבולטין חוץ לבדו, ובדברי הרמב"ם ה' א' דטרסקל שבידו למעלה מג' ויורד למטה מג' חשיב כמנוח, אלא דהתם כולו ברה"ר.

ה' ב' מ"ד מים ע"ג מים לאו הנחה הוא קמ"ל

יד. ה' ב' מ"ד מים ע"ג מים כו', יש לעי' מאי ס"ד, אטו הנותן רביעית מים בגומא לאו הנחה היא, וי"ל דנפ"מ בעמקה ג', ורש"י פי' דהא נידי ואזלי, משמע דאף מים שניידי ואזלי מהגומא חשיבי כמנוחים ברגע שנתחברו עם מי הגומא, דכיון שמי הגומא מונחים והעליונים כחד עם התחתונים חשיבא הנחה, וניחא בזה הא דנקט מי גשמים וקלט, דזהו עיקר החידוש, אבל אאמור' (שליט"א) זללה"ה ביאר החידוש דאע"פ שהמים מסתובבים בגומא חשיבי כמנוחין, ומשמע דבניידי לחוץ לאו כמנוחין דמו, ואף לפרש"י אם נימא דכונתו דאזלי ממש וכמש"כ נראה דהיינו דוקא כגשמים המנטפין שמתבטלין למי הגומא אלא שהגורש נייד ואזיל, אבל שטף מים העוברים ע"ג גומא לאו כמנוחין דמו.

נראה דבתוך כלי חשיבי פירות ע"ג פירות ג"כ כמנוחין במקום ד', דוהי הנחה מושלמת ואגד כלי משוי להו כמנוחין במקום הנחת כלי, ולפ"ז ה"ה שמן ע"ג מים, והגמ' מיירי בגומא שאינן יכולין לינטל ע"י, וצ"ע בזה.

שם אגוז בכלי כו'

שם בעי רבא אגוז בכלי כו', נראה דבכלי הנסחף באמת המים פשיטא לי' דלאו כמנוח דמי, דדמי למהלך וכלי בידו, ורק במים מונחים אלא שע"ג מים לאו הנחה גמורה היא, מפני שאחזיתם רפו' ומתנועעים, בזה ה' מקום לומר דהכלי עצמו ג"כ כמנוח, ובאגוד שבתוכו יש יתרון שהוא כמנוח יותר, וה"ה שאם דחף הכלי שינוע דפשיטא לי' דלאו כמנוח דמי, והיינו דהזכירו בגמ' דהכלי נייד.

שם שמן שצף ע"ג יין

שם שמן שצף ע"ג יין כו', נראה דלכו"ע אין דרך הנחה בכך, אבל כיון שהם חביבור זל"ז הר"ז מציאות שהכל מונח במקום ד' ביחד, ויש ללמוד מזה דכל שהדבר גוף אחד הר"ז כמנוח במקום התחתון לענין עקירה והנחה, ועי' בזה לק' ס"ק ט"ו.

ד' א' והא בעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד' כו'

טו. ד' א' והא בעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד', הק' אאמור' (שליט"א) זללה"ה הרי האדם העומד ע"ג קרקע כמנוח במקום ד' דמי, ואם ה' טעון אוכלין ומשקין מבואר בגמ' ג' א' דאי כעקירת חפץ דמי אם עוקר גופו חייב על הוצאת מה שהוא טעון, וש"מ דחשיבי כמנוחין ג"כ, וא"כ למה לא יתחייב כשעוקרן מע"ג האדם,

ותירץ דצריך לחלק בין אם עוקרן עם האדם שהעקירה נעשית במקום ד', ועיי"ש דלענין עקירה זו חשיב הכל כמונח ע"ג קרקע, ובאמת מצינו גם לאידך גיסא דהמניח ע"ג טרסקל שביד האדם חשיבא הנחה, אע"פ שאם עוקר הטרסקל מידו לאו עקירה היא, וחזינן דמקום העקירה קובע, ואפשר ביאור הדברים דבאמת גם המונח שלא במקום ד' חשיב כמונח ע"ג קרקע (כדחזינן באדם), כיון שבמציאות הוא מונח ע"ג דבר שהוא ע"ג קרקע, וכ"ז שהם מונחים זע"ז הרי הם כחד לכל עקירה שממשיכה את מצבם המשותף, אלא שמצב זה לא הי' ראוי שיהיה שיניח חפץ ע"ג מקום שאין בו ד', ולכן אין המלאכה חשובה, אבל אחר שנעשה הר"ז מציאות, ולענין עקירה חשבינן כאילו חזר בו מההנחה שאינה ראוי, ושוב אין זו עקירה חשובה, אבל לפעולה משותפת אין גריעותא במלאכה, דאין כאן אלא טענה למה החפצים האלו במצב כזה, אבל עכשיו זוהי מציאות, הגע עצמך במחבר כלי ע"ג קנה, דאף שאין זה מקומו הראוי, מ"מ לענין עקירתו עם הקנה זוהי מציאות, וכן בשמן ע"ג מים למ"ד חיבור זל"ז, וה"נ הכא אחר ההנחה לגבי פעולה משותפת הו"ל כחד, אבל מעשה הנחה כיון שאינו ראוי אינו חשוב, וכן בטרסקל שכבר מונח ע"ג מקום שאין בו ד' הר"ז מציאות, ועכשיו יש לפנינו טרסקל ד' שההנחה עליו חשובה, ולפ"ז לענין פעולה משותפת חזינן להו כחפץ אחד וככלי מלא פירות, ונפ"מ בעקר את התחתון ע"מ לפנות מזוית לזוית ואת העליון להוציא דחייב, ולא חשיבא עיקר העקירה בתחתון, וכן אם עקר את הטרסקל מע"ג ידו, לא חשיבא עקירה אף לחפץ שעל הטרסקל.

וכ"ז בדבר המונח, אבל בחותך חלק מחפץ אחד, בזה האמת שהעקירה היא מע"ג קרקע, וכדחזינן במים ע"ג מים דהעוקר את העליונים כעוקר מע"ג קרקע דמי, וכן אם מניח במקום שנעשין כחד, כגון המדביק קנה ע"ג קנה, ועוד דבכ"ג מחשבתו משויא ל"י מקום, מיהו אם מהני לענין עקירה צ"ע, אבל אמרו"ר (שליט"א) זללה"ה נסתפק בתלש שערו של התינוק אם העקירה מתייחסת למקום ד', והביא רא"י מהשתין ורק דדוקא משום דמחשבתו משויא ל"י מקום, ויש לדון בזה דהתם משנעקרו לא חשיבי כגוף האדם אלא כבלוע, ועקירתו מע"ג האדם, משא"כ בתולש חלק מגופו, וגם יש לדון דכל גוף אחד הר"ז בדין מחשבתו משויא ל"י מקום.

פ' א' כתיבתן זו היא הנחתן

טז. פ' א' כתיבתן זוהי הנחתן, יש לעי' אם דוקא במהלך הדין כן דמ"מ מציאותו קבועה ברשות, אבל נייר המעופף נהי דהדיו נח על הנייר, אבל הנייר גופי' אינו קבוע ברשות זו, ולענין עקירת דיו מהנייר נראה דלא עדיף מחותך חלק מהנייר, ובמהלך פטור, וכן במוריד בגדו באמצע הליכתו אף דהלבישה הנחה כמ"ש מרן זללה"ה, מ"מ הפשיטה לאו עקירה היא, אא"כ גופו עומד ואז חשיב מקום ד' לפמ"ש"כ לעיל.

דין זוהי הנחתן מצינו רק בהנחה הסופית, אבל הזורק בפי כלב אע"פ שמחשבתו משויא ל"י מקום, ואין לו ענין אם הכלב נח או מהלך, מ"מ כתב אמרו"ר (שליט"א) זללה"ה דבעינן שהכלב עומד, דלא עדיף מגוף הכלב שאינו נח ברשות זו, ורק בכתיבה ובליעה שמתבטלין לגמרי לנייר ולאדם ואין ההנחה מוספת בהן כלום, בזה מהניא חשיבות ההנחה שזוהי הנחתן לחייב, ולכאור' מוכח כן מהוציאו בפיו דמי לפי כלב ובעינן בליעה כמ"ש תו', אבל לאו רא"י היא דהתם בתחילת העקירה כבר הי' בפיו.

ויש להסתפק אם בפי כבשן שמטרתו הסופית שריפה אם גם בנשרף כשהוא מהלך חייב, או"ד שריפה לא חשיבא כ"כ ולא הוויא הנחה במטרה זו, ואמרו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דחייב, - ויש להסתפק בהשתין ורק כשהוא מהלך אם חייב, ובפשוטו נראה דפטור.

בעיקר הא דמחשבתו משויא ל"י מקום לענין עקירה יל"ד דסו"ס מקום זה אינו חשוב להוציא ממנו, ולכאורה הי' אפשר לפרש דמחשבתו משויא ליה מקום להנחה שקודם העקירה, ולכן נעשה מקום חשוב לעקירה זו, אבל בראשונים ז"ל ל"מ כן, שו"ר בתו' הרא"ש שכ"כ, וצ"ל דכיון שהתיקון חשוב הוויא מלאכה אף באינו מונח, וכעין כתיבתן זוהי הנחתן במהלך.

בגמ' ה' א' משמע דמהני אחשבי' אף לענין עקירה, מיהו לכאור' הי' אפשר לפרש דנחה שלא מדעת המקבל, וזהו החידוש שלא נתן המקבל דעתו להחשיב ידו לקבלה, דרך בצירוף דעתו נעשית מקום ד', אבל הראשונים ז"ל פ"י דהכל תלוי בדעתו של זורק, ואחשבה ליד חבירו.

נכתבו בזה דברים נוספים - א) פ' א' כתיבתן זו היא הנחתן. ב) דבברי התו' דאם היתה שבת והוציאו בפיו מיירי בבלען כשהוא מהלך, והקושיים בזה. ג) דבברי הראשונים נראה שלא פירשו שההנחה כבליעה. - בירושלמי מבואר ג"כ שההנחה בפיו קדם הבליעה. ד) העולה מהאמור ובדין לבישת בגד אם חשיבא הנחה.

ה' א' עקר ממקומו וקיבל כו'

יז. ה' א' עקר ממקומו וקיבל פטור, לכאור' ר"י קמ"ל דאע"פ שגם המקבל שותף בהנחה חייב, דג"ז ממלאכת מחשבת שבמשכן שזרק אל חבירו ולא ינוח בידו אלא אם ישתתף בקבלה ע"י שיפשוט ידו לפניו או לצדדין או למעלה ולמטה, ומ"מ דוקא אם עמד במקומו אבל אם צריך לעקור חשיבא ההנחה ע"י המקבל, ומתני' ק"ב א' מיירי שלא נתכוין לזרוק אליו והוא קלטת באמצע הילוכה דבכה"ג ההנחה מתייחס לקולט, ובעקר הוא עצמו ממקומו י"ל דהכל מתייחס אליו ושפיר זורק באופן שהוא יקבל, ומשמע דבעמד במקומו פשיטא דחייב, ובאותו אדם אין מגרע כ"כ עקר דסו"ס הכל מכחו.

ק"ב א' זרק ונחה בפי הכלב כו', והא אנן תנן כו'

ק"ב א' והאנן תנן כו', המקשן סבר דקמ"ל מתני' דבהני יש חסרון נוסף.

שם אף אנן נמי תנינא כו', ברה"ח דהרא"י לענין מקום ד', ובדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בזה.

ה' ב' היה טעון כו' והוא שעמד לפוש כו', שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך

ית. ה' ב' ה' טעון כו', ק"ק למה נקט לשון זה על כונת הדין דבעינן עקירה משעה ראשונה לכך, והלשון מתפרש דה' טעון ונכנס ויוצא, הר"ז כמעביר בלא עקירה והנחה, וע"כ דעקירה הראשונה לא מהניא.

שם אמר אב"י והוא שעמד לפוש, אב"י הוצרך לפרש משום דמימרא דר"י דקאמר עד שיעמוד משמע שעתיד לעמוד, והיינו לכתף או לפוש, וקאמר אב"י דדוקא לפוש, וס"ד דדוקא באמצע המלאכה אין כיתוף מפסיק, אבל מזוית לזוית דלאו מלאכה היא סגי בכיתוף להפסיק.

הא דבעינן עקירה משעה ראשונה לכך פרש"י דבעינן שיתכוין לעשות מלאכה מתחלת המלאכה, ולפ"ז כ"ש אם העביר לרה"ר ע"מ שלא להניח שם ונמלך להניח, ורבותא אשמועינן דאע"פ שעיקר המלאכה היא ההעברה בחפץ שה' מונח, מ"מ לא חשיבין ל' כמעביר חפץ שה' מונח, אע"פ שהוא נטלו ממקום הנחתו ובלא הפסק העבירו, ושמעתי להעיר דשמא דוקא בעקירה שלא ע"מ להוציא קאמר דאין בזה התחלת מלאכה, ולכן חשיב כנטלו שלא ממקום המונח, אבל כשמתכוין להוציא חל ע"ז שם מלאכה ומצטרף לחיוב כשמשלים, כמו שמצטרף בח"ש אע"פ שלא נתכוין, ופשטות הדברים כמש"כ מפרש"י, מיהו נראה דהמעביר ברה"ר אע"פ שלא נתכוין להניח, אלא ה' סבור שיגמור כל ההעברה בלא הנחה לא מיקרי נמלך, דפתיכא בדעת' שאם יצטרך להניח או לפוש יניח, וכיון שלא נתחדש דבר במטרתו, דמעיקרא נמי חשב להעביר דרך כאן חשיבא עקירה משעה ראשונה לכך, וניחא בזה סוגיא דעירובין צ"ח א', וכן דברי רש"י בסוכה מ"ג א', וביאור דבריו שם דברה"ר יש לחוש טפי שמא יעמוד לפוש, משא"כ ברה"י דלא חיישינן שיפוש מהעקירה עד שיצא.

ה' ב' המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו

יט. ה' ב' דרך סטיו חייב, כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דאם בסטיו העביר בשינוי פטור, ויש לשאול במוציא מרה"י לרה"ר ובין העקירה וההוצאה או בין ההוצאה וההנחה הלך בשינוי מאי, ואם נימא דהיכא דהחלק שעשה בשינוי לא הוסיף במלאכה כגון שחזר לאחוריו בשינוי חייב, יש לדון דה"ה היכא שה' מתחייב בלא תוספת זו, כגון שהעביר ברה"ר ד"א והוסיף אמה בשינוי, והניח כאורח"י, וקצת משמע כן בגמ' ר' א' דהתוספת אינה מוסיפה במלאכה כלום, מיהו י"ל דכל העברה בשינוי כהניח החפץ דמי, ומדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה הנ"ל משמע דבין עקירה להוצאה פטור, ולענין קל"ב"מ מסתברא דכ"ז שעוסק במלאכה פטור, ומ"מ י"ל דשינוי אינו פטור חיובי, ולכן אינו מפסיק לענין חיוב שבת, וצ"ע.

ה' ב' תוד"ה בשלמא ביאור ענין מוחלך בעומד, ובקושיית הירושלמי דאין אדם מתחייב על ד"א א. ה' ב' תוד"ה בשלמא, ובירו' פריך על דעת' דב"ע אין אדם מתחייב על ד"א כו', יש לעי' תיקשי להו נמי במוציא מרה"י לרה"ר, דכיון שעומד על המיצר הו"ל חציו ברה"י וחציו ברה"ר דפטור כדתנן צ"א ב', ונראה מזה דל"ב"ע חשיב כעומד בכל

בטעמא דלא יליף בן עזאי מהא דמעביר ד"א חייב, דמהלך לאו כעומד

הראשונים ז"ל בשמעתין וכן בתו' כתובות ל"א ב' כתבו דטעמא דלא יליף ב"ע דמהלך לאו כעומד מהא דמעביר חייב, משום דהתם מקום חיוב הוא, ועיי"ש במהרש"א דר"ל דאין ללמוד מזה להחמיר עליו במקום פטור, ונראה ביאור הדברים דבהלכה נתחדש דבמעביר כי אורחי' לא מחלקינן המלאכה אע"פ שמהלך כעומד, דמ"מ המלאכה נעשית בשלימותה כדרך העברה בלא הפסק, והגדרת הדין שמהלך כעומד אינה מועלת לפטור, אבל כשעבר ברשות אחרת דע"כ ה"י החפץ מונח במקום פטור בינתיים, נהי דמבחנית שלימות המלאכה לא חשיב כהפסק, אבל במציאות נעשית מלאכה אחרת מרה"י למקום פטור וממקום פטור לרה"ר, משא"כ באותה רשות דאין זו מלאכה אחרת אלא הפסק במלאכה, ואמנם יש לדחות דכל פחות מד"א כמלאכה אחרת היא דלא חשיבא מלאכה, וע"ז נקטו מקום חיוב שאמרו בגמ', דסו"ס החסרון מפני שחסר בשיעור וכיון דמהלך אינו הפסק, ולפ"ז נראה כמש"כ לעיל דאף בהעמיד רגלו על המיצר חייב לב"ע.

בספיקת ריב"א אם חייב לבן עזאי אף בעומד לפוש

שם בא"ד וריב"א מספק"ל כו' אם חייב לב"ע אף בעמד לפוש כו', נראה דדוקא בעמד לפוש דרצונו להמשיך המלאכה מספק"ל דשמא אין העמידה מפסקת, דומיא דמהלך כעומד, אבל אם עומד כדי להניח החפץ במקום זה פשיטא לי' דפטור, ולא מיבעיא בהניח ע"ג קרקע אלא אפי' רוצה להניח ע"ג גופו ע"מ להניח ולא ע"מ לפוש פטור, ובזה מיושב דין פחות פחות מד"א לב"ע דבפשוטו אינו מניח הכיס ע"ג קרקע, וצ"ע במהרש"א שכ' מ"ט לא מספק"ל לר"ע בנח באמצע, ולכאור' פשיטא דפטור, וכמו לבן

פסיעה ופסיעה, דהיינו שכשמרים רגלו חשיב כעומד במקום רגלו שע"ג קרקע, וכשמניח רגלו ומרים את השני' חשיב כעומד במקום שרגלו עומדת ע"ג קרקע, ובשעה ששניהם ע"ג קרקע חשיב כעומד במקום שעיקר גופו נשען, ונמצא שעוקר ומניח גופו בכל פסיעה, ולכן מרה"י לרה"ר חשיבא שפיר הוצאה בב"א, וזהו שאמרו דיעשה כמי שהונחה על כל אמה ואמה.

ולפ"ז מהלך כעומד הכי פירושו, דהמהלך נשען ע"ג קרקע במקום אחד כמו העומד, ולכן חשיב כעומד במקום הפסיעה, אלא שמשנה מקום עמידתו, ואינו כקופץ שבזמן שהוא באויר אינו כעומד, דהמהלך כ"ז שאינו עומד על רגלו השני', הרי הוא עדיין עומד על הראשונה, ולפ"ז אם ה'י מקום פטור בין הרה"י לרה"ר ועברו בפסיעתו חייב אף לבן עזאי, דלגבי המקום פטור הו"ל כקופץ, לפי שלא נח שם.

ויש להסתפק אם הניח רגלו על המיצר בין רה"י לרה"ר אי חשבינן לי' כמונח ופטור לב"ע, או"ד לבתר דילפינן מהלכתא דמעביר ד"א ברה"ר חייב, ה"ה עומד על המיצר, דכל שמעביר כדרך העברה לא מחלקינן מלאכתו מכח מהלך כעומד, כיון שמעביר כדרך בלא הפסק, ומקום פטור וכרמלית שאני דסו"ס הכניסו לרשות זו, ואליבא דר"ע ודאי דכי היכי דל"א קלוטה כמי שהונחה בד"א ה"ה במעביר, ומשמע מזה דהכל ענין אחד, וה"ה דלב"ע חייב בכה"ג.

לעיל ס"א סק"כ כ"ג הבאנו מדברי הראשונים ז"ל דמודה ב"ע בהעביר בידו וגופו עומד דחייב, [עיי"ש בסוגיא דערובין צ"ח א' וצ"ע בריטב"א שם], ולפ"ז משכח"ל ד"א לב"ע, אלא דקושטא הוא דכל מעביר חייב לב"ע דומיא דמשא בני קהת, וכ"מ בעירובין שם דלב"ע בנפל חוץ לד"א אי מייתי לי' חייב.

שמענו שהמעביר ח' אמות בב"א יתחייב שתים לר"ע וב"ע.

ונראה דיש לחלק בין אם עקר חפץ מהנחה גמורה, לבין אם העקירה וההנחה באין מכח קלוטה כמי שהונחה או מהלך כעומד, דכיון שנתחדש מההלכה דמהלך וזורק חייב כיון שכ"ה דרך העברה, א"כ כ"ז שלא הפסיק הליכתו והליכת החפץ, חשיב הכל מעשה אחד, ואע"פ שכבר עבר ד"א, אין בכח החיוב להפסיק המלאכה ולחלקה, אבל אם עקר חפץ מע"ג קרקע וזורקו, כיון שעבר ד"א חייב אע"פ שהחפץ עדיין לא נח, דנהי דלגבי העברת החפץ באויר חשיב הכל מעשה אחד שעדיין לא נשלם, אבל לגבי מקומו מקודם סגי בזה שעבר ד"א והוא כמונח מדין קלוטה כמי שהונחה כדי לחייבו, ואין מגרע מה שהוא ממשיך להתגלגל, דמ"מ כבר עשה שיעור מלאכה בשלימות.

כ"ל דמילתא כל שבהשלמת ההעברה אפשר לראות הכל כמעשה אחד לא מחלקינן ל' לשתיים, אע"פ שלענין חיוב הוה סגי בד"א הראשונות, אבל עכשיו שהמשיך נעשה הכל כמעשה אחד.

ויש מקום לומר דהיכא דתחלת העקירה היתה במצב שהחפץ מהלך, כגון בההיא דר"י צ"ז ב' שזרק מרה"י לרה"ר ועבר ד"א ברה"ר, בזה לא נשלמה ההעברה עד שינוח בסוף ד', אבל אם לאחר ד' קלטה אחר לא חשיבא מלאכה, דלא מחלקינן העברה באמצע הילוכו של החפץ, ורק כשהי' בתחלה מונח ע"ג קרקע סגי בזה לחייבו, ונמצא לפ"ז דבעינן או עקירה מע"ג קרקע או הנחה ע"ג קרקע, אבל פשטות הדברים דכיון דחשיבא עקירה לחייבו, סגי בהנחה דקלוטה כמי שהונחה ודמהלך כעומד כי היכי דסגי לעקירה שמע"ג קרקע.

וכ"ז בהעברת ד"א, אבל בהכנסה והוצאה י"ל דהמציאות מחלקת את המלאכה שהרי

עזאי, וכ"ש לר"ע שאם יחזור ויתפוס החפץ ויעבירונו דחשיב מעשה מחודש, וצ"ל דכונתו כשהחפץ המשיך מכחו אלא שנתגלגל ע"ג קרקע, מיהו בכח"ג נראה דחייב דכיון שלא נתעכב ע"י שהגיע לקרקע חשיב הכל מעשה אחד, ולא נסתפקו בתו' אלא כשנפסקה מלאכתו, תדע דהא לכו"ע מעביר תוך ג' חייב, ואע"פ שהוא כנח, וה"נ לר"ע אין מגרע מה שעבר חלק מהד"א תוך ג', וה"ה מתגלגל ע"ג קרקע.

עוד במוה שנסתפק בקלוטה לר"ע אם ה"ה קלוטה אחר

שם בא"ד וכן קלוטה לר"ע כו' אפי' קלוטה אחר כו', מתני' דלק' ק"ב א' מיתוקמא שפיר כשלא היתה קלוטה בקרקע הרה"ר, כגון שפשט האחר את ידו בסוף ד' קודם שהגיע החפץ לשם, וכן בכלב, וברש"ש נתקשה בזה ע"ש, ועי' רשב"א ק' א' באינו ראוי לנוח דל"א כמונח דמי.

בדברי התו' הרא"ש ע"ד ריב"א דבדאי לאחר ד' חייב, ובמוה נידונים לפי"ז

ב. בתו' הרא"ש כתב ע"ד ריב"א דאין ראוי להסתפק בזה, דקיי"ל בכל דוכתא מהלך כעומד ונהי דנתחדשה הלכה דלא מיפטר בהכי תוך ד', מ"מ לאחר ד' חייב, וכן בעמד לפוש תוך ד' פטור, ובאמת כבר הוכיח הגרע"א ז"ל מסוגיא דלק' צ"ז ב' דסגי בקלוטה כמי שהונחה לחייב בד"א ברה"ר, וכן הא דעמד לפוש פטור יש לקיים מסברא דאין לך בו אלא חידושו, דכיון שאינו מפסיק מלאכתו בהכי חייבי' רחמנא, אבל עמד לפוש הרי הפסיק מלאכתו.

ברם צ"ע דלפ"ז הדין נותן שהזורק ח' אמות ברה"ר לר"ע חייב שתיים, וכן המהלך ח' אמות לב"ע, ונפ"מ בנודע וחזר ונודע, והדבר מחודש לומר דכיון שעבר ד"א ויכולים לחייבו חשבינן לה הנחה וכן עקירה והנחה כל ד"א, וכבר הק' כן הגרע"א ז"ל דלא

ברה"ר תוך ג' פטור, וע"כ דנהי דחשיב כמונח מ"מ אין המלאכה נפסקת ע"ז, כיון שמשנתה מקום החפץ כל הזמן, ואמנם לדעת הראב"ד שברמב"ן ח' ב' דמגרר לאו עקירה היא, ורק ע"י עקירת הרשות חייב, אה"נ דמגרר ד"א ברה"ר הדין נותן שיפטר, אבל לדעת תו' והרמב"ן דחשיבא עקירה, יש לחייבו אף בד"א וכמ"ש תו' והרמב"ן שם, ובמעביר תוך ג' ודאי פשטות הדברים שחייב, ואע"פ שתוך ג' לרבנן כתוך י' לר"ע.

ואמנם התו' לא מצו לאקשו"י ממגרר ומעביר תוך ג' מפני שאין זה מפורש דחייב, אבל תירוץ דהלכתא גמירי לה אינו מועיל לרבנן, דמיתוקמא הלכתא במעביר למעלה מג' ובזורק [למעלה מג', אם למטה מג' גם בזורק כמונח], וע"כ דמסברא קים לן דאין חסרון בשלימות המלאכה אע"פ שהחפץ כמונח, דסו"ס העברתו נמשכת כמו בחפץ הנעקר, ומה"ט לא חשיב כמונח חציו ברה"י וחציו ברה"ר, וכמ"ש סק"א, וד"ז מבואר לכו"ע מהברייתא דמגרר חייב, וש"מ דלא מפסקין המלאכה באמצע ההעברה.

ובדעת הירושלמי נראה דבקלוטה כמ"ש נמי ל"ק ל"י, דכיון דחשבינן מצב זה של החפץ כעקירה המחייבת אין סברא לפטרו תוך ד"א, שהרי החפץ נע כל הזמן, אבל לב"ע דחשיב כמניח בכל פסיעה בזה קשיא ל"י דכשמקום גופו בפסיעה זו, חשיב החפץ כמונח לגמרי, וכמו שהעומד ומנענע גופו חשיב החפץ שעליו כמונח, שאין מקומו משתנה ע"ז, וה"נ כל מהלך לב"ע, משא"כ בזורק למ"ד קלוטה כמי שהונחה או במגרר שהחפץ נע ומקומו משתנה כל הזמן, בזה פשיטא דיש לחייב אע"פ שלבני המקום שהי' מונח בו חשיבא הנחה, דמ"מ החפץ אינו נח במקו"א, (ועי' לק' ס"ק י"א), [תדע דשינויא דקופץ לא מהני לקלוטה, מיהו לפנינו בירו' לא משני מידי, וכ"כ הרמב"ן, ונראה דלא חש לשנויי דשפיר מיחייב בכה"ג, כמו במגרר

הי' כמונח ברה"י וכמונח ברה"ר, דהא מה"ט פטרינן ל"י בעבר דרך סטיו, וי"ל דאף בכה"ג אינו חייב שתיים, דנהי דכבר נתחייב בכניסתו לרה"י, מ"מ לבסוף אפשר לראות הכל כמעשה אחד, ומהא דר"י צ"ג ב' מוכח כצד ראשון וכמ"ש הגרע"א ז"ל, ומהא דמחייב רבי שתיים ברה"י מקורה אין ראי', דשאני רה"י מקורה דכיון דמליא דמי חשיב החפץ כמונח ואח"כ נעקר, משא"כ בקלוטה כמי שהונחה ומהלך כעומד דמצב החפץ שוה כל הזמן.

נמצינו למידין לפי הכרעת הרא"ש דהמעביר ד"א ברה"ר ועדיין הוא מהלך, כבר נתחייב לב"ע ואם יטול אחר מידו לא יפטר, וכן בזורק ד"א ברה"ר ואחר ד' קלטה אחר, לר"ע דקלוטה כמי שהונחה כבר נתחייב, [מיהו הרמב"ן צידד דל"א קלוטה כמי שהונחה אלא מרשות לרשות, וא"כ בעינן הנחה בסוף ד', אבל בתחלת ד' סגי בהנחה דקלוטה, דלחשבו כמונח ברשות זו סגי בקלוטה, וממקום שהי' בתחלת קליטתו מניין ד', כדמוכח לק' צ"ז ב' בעבר ד"א, ובאמת זה מחודש קצת דכיון דקלוטה מתיחס לרשות למה נמדוד ד"א מתחלת הרשות עד מקום שהונח], ובתוך ד"א נהי דלא חשיבא הנחה לפטרו, אבל לענין אחר העוקר מהמהלך, וכן לענין אם נמלך להוציא ד"א באמצע הליכתו, חשיב כמונח, ומשנמלך להוציא הויא עקירה.

ע"ד התמיהה מה החילוק בין מהלך כעומד וקלוטה כמי שהונחה, למגרר שהוא כמונח וחייב

ג. ויש לתמוה במה דנקטו הראשונים ז"ל דחיובא דד"א לב"ע ולר"ע משום דהלכתא גמירי לה, דהא אף לרבנן איכא כה"ג במגרר ויוצא דתניא כתובות ל"א א' דחייב משום הוצאה, וכ"כ תו' לק' ח' ב' דהמגרר ד"א ברה"ר חייב, והרי המגרר חשיב כמונח, דאפי' מעביר תוך ג' חשיב כמונח כדאמר פ' א' כ"ש מגרר ע"ג קרקע, ואטו המעביר ד"א

וקלוטה כמי שהונחה], אבל לדעת הראשונים ז"ל שהק' מקלוטה כמי שהונחה צ"ע מ"ש קלוטה כמי שהונחה מתוך ג' ומגרר דמסתברא דמגרר כמעביר, וכן לרמב"ט דא"צ הנחה ע"ג משהו, ואף למ"ש הרמב"ן דל"א קלוטה כמי שהונחה באותה רשות, ונימא דה"ה תוך ג', מ"מ במגרר לא צריכין לקליטת רשות לחשבו כמונח, ואף תוך ג' מסתבר כן.

ומפתמות דבריהם ז"ל נראה דפשיטא להו שאין המגרר ד"א ברה"ר חייב עד שיניח, וכלשון הרמב"ן ח' ב' אבל מגרר עקירה אחת היא עקירה בתחלת ד' והנחה בסוף ד' ולא הוי מונח בינתיים, ואמנם דבריו נאמרו כלפי זירזא דקני, ואיכא למימר דחשיב שפיר מונח בינתיים לגבי עקירה דאדם אחר, אבל בעיקר הדברים משמע דחיובו כשמפסיק לגרו, וכ"נ בתו' שם, ולפ"ז ה"ה דהמעביר תוך ג' אינו חייב עד שיעמוד, ויש להבין א"כ באיזה אופן מודה רבא פ' א' דבמעביר א"צ הנחה תוך ג'.

ואפשר לחלק בין אם החפץ הי' למעלה מג' דהי' עקור לגמרי, דבזה סגי במעביר שהורידו לתוך ג' דהשתא הו"ל כמונח [לגבי אדם אחר, ועוד], וסגי בהנחה זו לחייבו, אבל במגרר שלא הי' החפץ כעקור בכל משך ההעברה, בזה אין מלאכתו נשלמת עד שיעמוד וינוח החפץ במקומו, אבל עדיין אין בזה כדי יישוב, דכיון דכל מגרר כמונח דמי ע"כ לחלק דלענין ד"א אין מלאכתו נפסקת בכך ובענין הנחה, וא"כ ה"נ נימא למ"ד קלוטה כמי שהונחה, ועי' להלן ד"ה שור.

והא דמגרר כמונח דמי יש לדקדק כן מסוגיא דכתובות ל"א א' דמשמע דאם התחיל לגרר ע"מ לפנות מזוית לזוית ונמלך להוציא חייב, דהיינו דומיא דהגביה דקדם איסור גניבה, וש"מ דמגרר כעומד הוא כמו לב"ע, ולכן יכול להתחיל מלאכתו גם באמצע הגרירה, ובסוגיא דפסחים פ"ה ב' נמי משמע

דבנגררין חשיבא הנחה אף בשעה שגוררין, דפשטא משמע שהאחרונים עסוקין באמצע ההוצאה, [דאם הניחום ע"ג קרקע מה שיך לומר עד שיצאו, הרי יכולין שלא לצאת, ואף אם יצאו אין יציאתם שייכת להוצאת הפריים שהם כבר בחוץ, מיהו י"ל דכיון שיוצאין להמשיך הוצאת הפריים הרי הם נטמאין, ואם נימא דכל המטלטלם בחוץ אף משיצאו נטמא, לק"מ מש"כ, ולע"כ], וכיון שכן ע"כ לחלק בין תוך ד"א לחוץ לד"א, או דנימא דאף בלא עמד חוץ לד"א חייב, וכמו לב"ע, אבל לא נתפרש מ"ט לחלק ביניהם, ולומר דלר"ע וב"ע א"צ הנחה ובמגרר צריך הנחה.

ונראה דהראשונים ז"ל פיי' קלוטה כמי שהונחה דהיינו כמונחת ע"ג קרקע ונשארת במקומה, ואין יתרון למונח ע"ג קרקע במקומו לקלוטה, וכיון שכן אין לפרש דחיוב ד"א יהא רק בנח ממש, ואמנם למה שתירץ הרמב"ן בשם רבוותא דרק לחומרא אמרי' קלוטה כמי שהונחה, וכן למ"ש הרמב"ן דרק מרשות לרשות אמרי' קלוטה כמי שהונחה, אה"נ דמתפרש דקלוטה לאו לגמרי כהונחה דמי, ומתחייב רק בהנחה גמורה, וה"נ במגרר לכו"ע, אבל למ"ש תו' דאף בד"א ברה"ר אמרי' קלוטה כמי שהונחה לחייבו, אפשר לקיים דה"ה לדין במגרר מתחייב אף בדלא נח.

וכעת ראיתי דבאמת בקלוטה כמי שהונחה הקו' אלימא טפי ממגרר, שהרי בקלוטה כמי שהונחה עקר החפץ מע"ג קרקע וכ"ז שהחפץ בידו לא חשיב כמונח, וכשזורקו נעשה קלוט ואם קלוטה כהונחה הו"א הנחה, משא"כ במגרר שהמצב שהחשיב את החפץ כעקור נמשך כל הזמן, ואינו בדין שנחשבה עקירה והנחה, וכענין שכתבנו לעיל לחלק בין זרק למעלה מג' וירד למטה מג' או שזרק כל הזמן תוך ג', ולפ"ז במגרר באמת צריך הנחה גמורה בסוף ד"א.

וביותר קשה ע"ד הרמב"ן שכ' דבאותה רשות ל"א קלוטה כמי שהונחה, [דהיינו שפושט ספיקו של ריב"א לקולא, אליבא דר"ע], וע"כ ס"ל דתוך ג' לרחב"ט ל"ד לקלוטה דלמעלה מג', וכמו שנקטנו לעיל דלאו מדין קלוטה אתינן עלה, וע"כ לתרץ דרק לחומרא אמרי' דתוך ג' כמונח דמי.

ולאמור המחזור בידינו היא שיטת הרא"ש שפושט ספיקו של הריב"א דלאחר ד"א אמרי' קלוטה כמי שהונחה וא"צ הנחה, וה"ה לדידן במעביר תוך ג' ובמגרר, וכן בזורק תוך ג' לרחב"ט, ואמנם צ"ב דבזה ליכא למימר הלכתא גמירי לה, אבל בסברא הדבר מיושב שאין המלאכה נפסקת אע"פ שחשיב כמונח, ומה"ט אינו חייב שתים כמשנ"ת סק"ב.

המעביר דרך מקום פטור, במחלף כעומד ובקלוטה כמי שהונחה, ובמגרר, האם חשבינן כמונח לקולא

ד. **ובדין** זורק מחנות לפלטיא דרך סטיו למ"ד קלוטה כמי שהונחה, לא מצאנו מבואר בגמ', והגרע"א ז"ל [בקר' ו' א' דקאמר מודה ב"ע בזורק ודילמא כר"ע ס"ל עי"ש], נקט בפשיטות דפטור, וכ"ה פשטות הדברים בתו' שלפנינו דר"ע וב"ע שוין בזה שהחייב של ד"א הוא רק מהלל"מ, וא"כ דרך סטיו פטור, אבל למ"ש הרמב"ן בשם רבוותא דרק לחומרא אמרי' קלוטה כמי שהונחה, א"כ הכא דלקולא הוא, י"ל דחייב, שו"ר שהגרע"א ז"ל דן בזה ע"ד התו"י ד' ב' עי"ש, [ופי' לקולא ולחומרא ר"ל דסגי במצב זה כדי לחייב, אבל אין בזה כדי להפסיק המלאכה, וצ"ע ברשב"א ד' ב' שהק' מדאמרי' קלוטה כמי שהונחה לגבי גט, ובפשוטו התם נמי קאמרי' דסגי במצב זה לקנות, ולא כדי להחמיר או להקל, ולע"כ], ולמ"ש הרמב"ן דמרשות לרשות אמרי' קלוטה כמי שהונחה נמי מסתברא דפטור.

אבל הדבר קשה לקיים לקושטא דמילתא דמגרר ד"א אינו חייב עד שיעמוד, וכן מעביר למטה מג', דהא בגמ' לק' ק' א' מבואר לפירוש תו' דלמ"ד תוך ג' א"צ הנחה ע"ג משהו, מתחייב בזורק ד"א אע"פ שלא נח, וה"ה מעביר לכו"ע, וש"מ דסגי בזה שהוא כמונח לחייבו בסוף ד', ומ"מ בתוך ד' לא חשיב כמונח לפטור, וצ"ל דמיירי בזרק למעלה מג' ובסוף ד' הגיע למטה מג'.

שו"ר בספר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"א סק"ב שהק' מ"ט לא פשטו התו' ספיקו של ריב"א מהא דתוך ג' מבואר דחייב אע"ג דלא נח, [וזהו הקו' שהקשינו, אלא דאנו נקטנו בפשיטות דתוך ג' חשיבא הנחה, וא"צ בזה לחידושא דקלוטה כמי שהונחה כלל, [ועי' לק' סק"ו חזרנו מזה, אבל אחי במגרר ומעביר לאו מדין קלוטה כמי שהונחה הוא], וא"כ ליכא למיפשט מזה דין קלוטה כמי שהונחה, אלא רק להוכיח מזה דאע"ג דחשיב כמונח מ"מ אין המלאכה נפסקת תוך ד"א, אבל באמת גם למ"ד קלוטה כמי שהונחה חשיב כמונח לגבי אדם אחר, וכל הנדון להפסיק המלאכה], ותירץ דבעבר ד"א למעלה מג' ובסוף ד"א נכנס לתוך ג' שפיר חשיבא הנחה אף בד"א, אף אם נימא דבעבר כל הד"א למטה מג' בעינן הנחה גמורה, ועי"ש משה"ק דמסוגית הגמ' נראה דבכל ענין א"צ הנחה לרחב"ט, [ובאמת לפ"ז אפשר לפרש מתני' לרחב"ט כפשטא דברישא ובסיפא מיירי בזרק למעלה מג' ואח"כ ירד למטה מג', דאם ירד לתוך ג' קודם ד"א פטור, דבכה"ג חשיבא הנחה אף תוך ד"א, ולכן אפי' נתגלגל חוץ לד"א פטור, ובסיפא כה"ג חייב], וציין שם לדברי מרן זללה"ה סי' ס"ב סק"ו שכבר הק' כן, וכתב לתרץ בזרק למעלה מג' ואח"כ ירד לתוך ג', והביא דבתו' עירובין צ"ח ב' כתבו איפכא דבמעביר כל הזמן תוך ג' חשיב טפי כמונח, [ועמש"כ לק'].

ונפ"מ נמי לדין במגרר דרך סטיו, וכן במעביר למטה מג', ולרחב"ט אף בזורק למטה מג', והנה בפשוטו יש ללמוד מדב"ע דנהי דכשמהלך אין המלאכה נפסקת לא בתוך ד"א, ולא באמצע בין רה"ר לרה"י, מ"מ לענין דרך סטיו פטור דסו"ס החפץ הי' מונח (במקום פטור או) בכרמלית באמצע.

אבל לעומת זה במתני' צ"א ב' דקתני המוציא אוכלין ונתנן על האיסקופה כו' פטור מפני שלא עשה מלאכתו בב"א, ומפרשין דאיתא לאפוקי מב"ע, במשנה זו משמע שאילו עשה מלאכתו בב"א אע"פ שעבר דרך כרמלית חייב, ואם איתא דאף בזורק למטה מג' או במעביר ומגרר אפי' בב"א פטור, למה נקט התנא האי טעמא, דמשמע דוקא מפני שהניחן על האיסקופה לגמרי פטור, (ודוחק לומר דמשום דבעי למיתני בין שהוציאן אחר נקטי', ולאשמועינן איסור כרמלית, דא"כ לא תידוק מינה דלא כב"ע).

ובמכרא יש לחלק דדוקא לב"ע דרך סטיו פטור אע"פ שלא עמד, דכיון שהוא כעומד והמשך העברתו תלוי ברצון מחודש, אין לחשוב הכל הוצאה אחת ומאן לימא לן שלא נתכוין לצאת לסטיו ואח"כ לרה"ר, [וד"א שאני דפחות מד"א אין ע"ז שם הוצאה והעברה כלל, ולכן חזינן הכל כמעשה אחד], אבל בזורק דרך סטיו כיון שאין המלאכה נפסקת עי"ז, חשיב שפיר הכל מעשה אחד לחיבו, וכן במעביר לרבנן דמהלך לאו כעומד, ולפמש"כ לק' סק"ה בביאור הגמ' דקאמר בשלמא לב"ע כו' דפריך רק ממהלך אבל זורק ניחא לן מסברא דחייב, א"כ חזינן חילוק זה בגמ'.

ולדעת תו' צ"ב א' אם נימא דס"ל דאף במעביר אמרי' קלוטה כמי שהונחה דמיא, א"כ בפשוטו ר"ע נמי פטור דרך סטיו, ולא אדכרו בגמ' ד"ז אלא אליבא דב"ע,

ובהדיא מוכח בעירובין צ"ח א' דמוקמינן למתני' כב"ע, ואמרי' ז"א אין מזרקין כתבי הקדש, ואם איתא דלר"ע מוציא ומכניס וזורק דרך סטיו פטור, א"כ מיתוקמא שפיר כר"ע ומש"ה פטור בכל ענין, א"ו משום קלוטה כמי שהונחה דמיא לא פטרינן דרך סטיו, ולכן זורק לר"ע חייב, וכן מעביר, אבל אם נימא דבמעביר ל"א קלוטה כמי שהונחה דמיא וכמ"ש הרמב"ן צ"ז א', ליכא לראי' זו דהא מעביר לר"ע חייב.

וראיתי בירו' פ"א ה"א דמייתי ברייתא דב"ע פטור אף בזורק דרך סטיו, ומפרש נמי התם דב"ע ור"ע ורבי כולו עבדי אויר רשויות כממשן, וש"מ דאי קלוטה כמי שהונחה הזורק דרך סטיו פטור, מיהו עדיין יש לדון דשמא דוקא ב"ע סבר הכי, דלשון הברייתא ב"ע אומר אפי' עשה מלאכתו בב"א פטור, וש"מ דזורק אף דקלוטה כמי שהונחה קרי ל' בב"א, ומינה דלתנא דמתני' כל שבב"א חייב, ונפ"מ בזורק ומעביר תוך ג' ובמגרר, ואמנם פשטות החשבון כדברי הגרע"א ז"ל דפטור, ומ"מ צ"ע.

יעוי כתובות ל"א ב' דבציני רה"ר המגרר ליכא איסור שבת, ואמאי לא מוקים שהמשיך לגור לרה"ר, ויש לדחות דל"מ כן.

שו"ר דלפי' הרשב"א צ"ח א' בשם רה"ג מבואר בגמ' דאמרי' קלוטה כמי שהונחה דמיא לקולא, דמפרש התם דהזורק מרה"ר לרה"ר דרך רה"י למ"ד קלוטה כמי שהונחה פטור אפי' עבר ד"א בצירוף הרשויות, [ומיירי בדלא ניחא ל' שתנוח ברה"י, עיי"ש], ורק משום דלית ל' קלוטה כמי שהונחה דמיא מחייב ל' התם, ומבואר דכיון דכמי שהונחה ברה"י בינתים דמי נפסקה העברת הד"א, ואמנם יש לדחות דהכנסה לרה"י מגרעת יותר בהעברת ד"א, דבטל מיני' שם העברה דהכנסה עיקר, משא"כ במוציא דרך סטיו דחשיבא שפיר דרך הוצאה בכך,

ועוד מיושב לפ"ז הא דמייתי ר"י מידי דהוה אמעביר חפץ כו' ובפשוטו סברא זו לא מהניא לזורק, דאין תלוי בידו המשכת זמן הפטור, ותיקשי לב"ע בזורק מנ"ל, וכן מיושב משה"ק הגרע"א ז"ל דלא אשכחן זורק במשכן, (וערש"ש בקו' זו).

ו' א' מידי דהוה אמעביר חפץ כו'

ו' א' מידי דהוה אמעביר חפץ כו', יש להבין מאי מייתי מינה הרי הנדון בדרך סטיו הוא מפני שלא עשה מלאכה שלימה כאחת, אלא הוציא למקום פטור והכניס ממקום פטור, ומה ענין מעביר ברה"ר לזה, ואפשר דעיקר הראי' היא שא"צ שתהא ההעברה כולה גורמת החיוב, שהרי מוסיף בהעברה מה שאינו נצרך לחיוב, וה"נ חזינן ההליכה דרך סטיו כדבר נוסף מלבד ההעברה, דכיון שלא נח בסטיו לא חשבינן ליה כהכניס לסטיו, וזה שעושה דבר נוסף קודם השלמת המלאכה אינו מגרע, הגע עצמך בהוציא מחנות לפלטיא וקודם שהניח נכנס לסטיו וחזר, דיש מקום לומר שההליכה לסטיו אינה מגרעת, כמו שהמשך ההליכה ברה"ר אינה מגרעת, מיהו ג"ז יש לדחות דכיון שנכנס לסטיו קודם ההנחה בטלה כניסתו לרה"ר והו"ל מסטיו לרה"ר, והיינו בכלל דיחויא דגמ', ולפ"ז מידי דהוה כו' ה"פ כי היכי דפשיטא לן דאין הליכה נוספת מגרעת, ה"נ יש להכריע מסברא דאין מגרע מה שעבר גם בסטיו.

בקושית תו' אמאי נקט מעביר ולא מוציא

ובתו' הקשו אמאי נקט מעביר ולא מוציא, ומה שתירצו משום דבעי למימר מעביר בתר הכי, צ"ע דהא ר"י לא אמר אלא ד"ז, ותלמודא הוא דדחי ל' ומתיר לשנויי בע"א, ונראה עיקר מה שתירצו דכל עניני העברה קאמר, ולכאור' נראה לפרש דהא דקאמר מידי דהוה אמעביר ברה"ר אחר שהשלים מלאכתו, ולפ"ז לא מצי למימר מוציא סתמא, דהא עיקרו לומר ממה שממשיך להעביר ברה"ר

וכיון שעשה מלאכתו בב"א חייב, מ"מ הדבר צריך ראי' לשנות הדברים מפשטן.

ה' ב' בשלמא בן עזאי קסבר מהלך כעומד כו'

ה' ה' ב' בשלמא בן עזאי קסבר מהלך כעומד דמי אלא רבנן כו', יעוי' בתו', ועדיין צריך יישוב למאי אמר האי לישנא, ולכאור' נראה דה"פ עד כאן ל"פ אלא דמ"ס מהלך כעומד כו' אבל כו"ע מודו דאי מהלך לאו כעומד חייב, היכא אשכחן כה"ג דמיחייב, וכונת הגמ' לבאר דל"פ אי אשכחן כה"ג דמיחייב, ולא נחתין השתא לדין דמודה בזורק, אלא שאין הקושיא הזו תלוי' בפלוגתא דתנאי.

ועדיין הלשון צריך יישוב, דהול"ל ע"כ ל"פ כו', ואפשר דבזורק פשיטא לגמ' מסברא דחייב, דאין כאן אלא מעשה אחד שעקירתו ברה"י והנחתו ברה"ר ואין לייחס חשיבות למה שעבר במקום פטור, כיון דיש כאן מעשה גמור בהוצאה בב"א, ועקירה והנחה בחיוב, והדרך שבינתים כמאן דליתה, אבל במהלך ברגליו נהי דלאו כעומד דמי, מ"מ הרי תחלת יציאתו לכרמלית, ומרצונו ממשיך כניסתו לרה"ר, והיכא אשכחן כה"ג דמיחייב, ולפ"ז ניחא דקאמר בשלמא לב"ע דמהלך כעומד ליכא לאקשווי היכא אשכחן כה"ג, דמושיט וזורק ל"ק היכא אשכחן, אלא לרבנן נהי דלאו כעומד ממש הוא, מ"מ צריך לאשכוחי כה"ג, דסו"ס יש כאן הוצאה לרשות אחרת ומשם לרה"ר.

ולפי ביאור זה י"ל דהא דתניא צ"ז ב' הזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ד"א חייב, ומפרשין צ"ח א' דרשויות מצטרפין, מ"מ היינו דוקא בזורק, אבל במהלך פטור דלא אשכחן כה"ג דמיחייב במעביר ד"א, אבל הרמב"ם בפ"ג הי"ז העתיק ד"ז במעביר, ועמש"כ בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ב ס"ק י"ב ולע"כ.

מנלן, ותירצו דכיון שהדרך כן מסתמא הי' במשכן ג"כ כה"ג, ועי' בראשונים שכ' שכן מצוי באהלים, ולכאור' נראה דעיקר הראי' מסברא דהמוציא דרך צדי רה"ר אין לחשבו כמוציא לצדידי ומשם לרה"ר דאין הצדידי מקום חשוב בפ"ע לומר שהוציא לשם, וכל המעשה מתייחס לרה"ר, ואמנם אם לא הי' ד"ז מצוי במשכן, לא היתה סתם הוצאה נקראת כך, אבל השתא הטעם הוא משום דכ"ה דרך הוצאה לרה"ר, ולכן חשיבא הוצאה דמשכן אף בכה"ג, אבל אם הי' מצוי מקום שהוא כרמלית בין הבתים לרה"ר, לא הוה מצינן למיגמר מיני', דדילמא כה"ג אינו בכלל סתם הוצאה, כיון שנכנס לכרמלית ואח"כ לרה"ר.

ומה"ט לא שייך לאקשוויי לב"ע דהכי הוה במשכן ומ"ט פטור, דאין הראי' אלא דבכה"ג הר"ז בכלל סתם הוצאה, אבל כיון דבנח ממש פטור, ה"ה במהלך כעומד, וכ"כ תוד"ה המושיט דלב"ע פטור אע"ג דהוה במשכן, ובעיקר קו' תו' י"ל דאדרבה כיון דמורה ב"ע בזורק ניהא לי' דמשה הזהיר את כל ישראל ואף אותם שיש כרמלית בין בתיהם לרה"ר כיון שע"י זריקה והושטה אסורין.

שם ואחד המושיט כו'

שם ואחד המושיט, האי מושיט לאו דוקא כמלאכת מושיט שנותן לחבירו, דה"ה במושיט ידו ונותן ע"ג קרקע, אלא נקט לשון מושיט שהוא ידוע שעומד במקומו ולא נכנס לסטיו, ויתכן לפרש דבכלל מלאכת מושיט גם מושיט מרה"י לרה"ר, וא"כ מתני' דפ"ק מלאכת מושיט היא, מיהו סתם מושיט משמע בחפץ ארוך שידו נשארת במקומה והוא מושיט החפץ, אבל בגונא דמתני' מיקרי מעביר.

ולפ"ז במושיט כיון שמקצת החפץ ברשות היחיד אף לדעת תו' צ"ב א' לא אמרי' קלוטה כמי שהונחה דמיא, וההיא דעירובין צ"ח א' שאני, דגורי' אטו אין איגודו בידו,

יותר מהנצרך להוצאה (או לד"א), ואי הוה אמר מוציא הי' צריך לבאר שמוציא וממשיך להלך, [וכ"נ שפרש"י, אלא שפי' כן אחר ד"א], ולפ"ז י"ל דבאמת עיקר דבריו במעביר ברה"ר אחר שהוציא מרה"י, ולומר שאינו מניח מיד אלא ממשיך להעביר, אלא שבכלל זה גם מעביר יותר מד"א, מיהו ברש"י ותו' כנראה נקטו דיש לפרש האי מעביר בהעברת ד"א כבכל דוכתא. - ההבדל בין שני הפירושים הוא אם במ"ש מידי דהוה אמעביר ברה"ר כבר כתוב האופן שדנים עליו, או דרך במה שמפרש התם לאו אע"ג כו'.

ולפ"משי"ב דהאי מעביר היינו מוציא אין להקשות מ"ש רה"ר דנקט, דממכניס לרה"י אין ראי' כלל, דכיון שהכל רשות אחת לא חשבינן לי' כהעברה נוספת, ורק מרה"ר מייתי דהמשיך העברתו למקו"א, ועל העברה זו אינו חייב, ומ"מ כשהניח חייב. - ועי' לעיל דעיקר הראי' ממהלך שממשיך ברצונו, אבל מזורק אין ראי' דלא חשיב כדבר נוסף מלבד ההוצאה, כיון שלא הי' ראוי לנוח כאן, וכמו שאין להביא ראי' ממוציא לרה"ר שלא הניח במשהו הראשון.

שם מי דמי התם לגבי דהאי גברא מקום פטור הוא

שם מי דמי התם לגבי דהאי גברא מקום פטור הוא כו', לכאור' הול"ל התם החיוב תלוי בזה שמעביר הד"א ברה"ר, ואילו העביר ד"א במקום פטור והניח ברה"ר פטור כל שלא עבר ד"א באויר רה"ר, [מיהו אפי' למעלה מי' חייב], וא"כ אין כאן מקום פטור כלל, ונראה דבאמת היינו דקאמר שאין זה מקום פטור אלא פטור בשיעור המלאכה, אבל החיוב תלוי במקום זה דמקום חיוב הוא לכו"ע.

שם מידי דהוה אמוציא מרה"י לרה"ר דרך צדי רה"ר כו'

שם אלא מידי דהוה אמוציא מרה"י לרה"ר דרך צדי רה"ר כו', הקשו בתו' והתם

ע"ג מהו מי אמרי' הרי עקירה באיסור הרי הנחה באיסור, או"ד כיון דממקום פטור קאתיא לא, והקשו הראשונים ז"ל אמאי לא מייתי מרבנן דב"ע ומודה ב"ע בזורק, ואולי יתכן לומר דדוקא בעמוד ברה"ר קמיבעיא לי' דלא שייכא העברה זו אלא דרך מקום פטור, וכה"ג לא חשבינן ההעברה דרך מקום פטור כדבר נוסף שאינו מגרע בעיקר המלאכה, אלא בכה"ג הו"ל חלק מהמלאכה, ונדון זה שייך רק בעמוד שבתוך רה"ר, דשייך לקבוע שרשות זו אינה מובדלת מרה"ר כיון שיש רשות שמחברתן, אבל ברה"י דעלמא כיון דנפיק מאויר רה"ר שוב אין לנו ענין באיזה אופן הגיע לרה"ר, וחשיבא ההעברה דרך סטיו כדבר נוסף, או בלשון אחר דהעמוד לא בא להפריד אלא בינו ובין המקום פטור שברשותו, וזו וכ"ז איננו שוה.

ועוד שמעתי להעיר דלא מיבעיא לי' אלא במקום פטור שלמעלה מי' דהחפץ חשיב קצת כמונח ברה"ר כדחזינן לענין העברת ד"א דחייב, ונמצא שלא הוציאו מרה"ר לגמרי, וממקום זה הכניס לרה"י, משא"כ דרך סטיו דהוציאו לגמרי מרה"ר, מיהו לכאור' בנדון הפסקת מקום פטור הסברא איפכא דבהעברה כזו יש לחייב יותר ודמי למעביר שחציו ברה"י וחציו ברה"ר דפשיטא שאין מקום לפטרו בזה, וה"נ למעלה מי' כדרך העברה כיון שעדיין לא נפיק מרה"ר לגמרי, משא"כ במוציא לסטיו שהוציאו לרשות אחרת ופטור על הוצאה זו, ושמא י"ל דמ"מ כשהוציאו לגמרי חשיבא טפי מלאכה גמורה, ואמנם לענין הסברא שמקום פטור מפסיק חשיב למעלה מי' כאינו מפסיק, אבל לענין הסברא דזיל הכא ליכא מלאכה וזיל הכא ליכא מלאכה בזה מקום פטור שלמעלה מי' גרע, ועדיין צ"ע בכ"ז.

ואאמור' (שליט"א) זללה"ה כתב דמחזורתא דשמעתתא דר"מ לא שמיע לי' ברייתא דב"ע ולא דיוקא דמתני' צ"א ב',

ואף כשמושיט ידו לסטיו כבר מקצת החפץ ברה"ר, והגרע"א ז"ל פי' מושיט כמעביר דמתני', ולע"כ בדיני מושיט, ועמש"כ אאמור' (שליט"א) זללה"ה בס"א סק"א.

בדברי רבי יוחנן דמודה בן עזאי בזורק, ומ"ט לא אמר מושיט

ובעיקר מ"ש הגרע"א ז"ל דטפי הו"ל לר"י למימר מושיט, נראה דאי הוה אמר מושיט הוה מפרשינן טעמי' משום דבמושיט לעולם איכא ב' רשויות דרה"ר באמצע, ולכן גם דרך סטיו חייב, ואדרבה הוה מוכחינן מינה דטעמי' דב"ע משום דלא אשכחן דכותה, ובעיקר הק' כבר כתב הגרע"א ז"ל דעיקר דברי ר"י לאשמועינן דטעמי' דב"ע משום מהלך כעומד, ולא משום דלא אשכחן דכותה, ונפ"מ בזורק, ולא נחית לנדון דב"ע גופי' אם ס"ל מטעם אחר דפטור, אלא לומר דטעמי' דהכא ליכא.

ולכאור' יש להוכיח מדר"י דל"א קלוטה כמי שהונחה דמיא במעביר, דאם איתא דמשום קלוטה כמי שהונחה דמיא נמי פטור, ור"י לא ידע אי ב"ע סבר קלוטה כמי שהונחה דמיא, א"כ מנ"ל דטעמי' דב"ע משום מהלך כעומד, דילמא משום קלוטה כמי שהונחה דמיא, ונהי דידע דטעמי' לאו משום דלא אשכחן דכותה, אבל אכתי מהלך כעומד מנ"ל, ויש לדחות דכיון דהעמידו פלוגתתם בד"ז, ולא בגונא דר"ע ובזורק, ש"מ דפלוגתא אחריתי היא, (ומזה גופא י"ל שהבין ר"י דב"ע ל"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא, דלא הו"ל למיפלג בנדון זה מטעם מחודש, אם איתא דבלא"ה ס"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא, מיהו זה מהני רק אם נימא דבמעביר אמרי' קלוטה כמי שהונחה דמיא).

במעביר דרך מקום פטור היכא דלא שייכא העברה אלא בבכה"ג, ובקושית הראשונים לק' צ"ט ב'

לק' צ"ט ב' בעא מיני' ר"מ מרבה עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ד' וזרק ונח

(ובהיהא דעירובין צ"ח א' י"ל דאדרבה לדידי' ניהא לכו"ע לצד דפטור, וק"ק אמאי לא פשיט מהתם), ותלמודא לא חש לאתויי מהני כיון דכולהו אמוראי פליגי עלי' וסברי דמתני' היא, וק"ק מ"ט לא אהדר לי' אבוי מהאי ברייתא, ומדיוקא דמתני' כיון דחזא דלא מיתבא דעת' ממתני', וצ"ל דאבוי נמי לא שמע האי ברייתא, והדבר צ"ת, ולע"כ בפ"י הרמב"ן דאין רה"י של עמוד עולה עד לרקיע, וכ"נ בפר"ח [נדפס ק' ב'] וכ"כ הרשב"א בשם רה"ג, וכנראה נקט שהדין אמת, ועי' סוכה ד' ב' מחיצות הניכרות, ויש לעי' לפי' זה מאי דוחקי' לאוקומי מתני' במחט, בזמן שהתנא נחית להשמיענו דדינא כרה"י.

ביאור חידושו של רחב"ט ואם פליגי אמוראי עליה, וכמאן הלכתא

ו. צ"ז א' תוך שלשה ד"ה חייב, כתב הרשב"א בשם רה"ג [וכ"ה בפר"ח] דהא דרחב"ט פליגא אדרה"מ ואברייא דרה"ר עצמה דמשמע אף תוך ג', ולפ"ז סוגיא דשמעתין דכולהו אמוראי דמוקמי פלוגתייהו בקלוטה כמי שהונחה פליגי ארחב"ט, וסברי כברייתא דמית' רה"מ, מיהו בר"ח נראה דברייתא דרה"ר עצמה לא מכרעא דפליגי אף למטה מג', ולכך כתב דקיי"ל כרחב"ט משום דתניא כותי', ויתבאר עוד להלן בס"ד.

ונראה דלכו"ע תוך ג' כע"ג קרקע דמי, דזה נלמד מדין לבוד, ומה"ט מהני משהו וא"צ ד', ורחב"ט חידש דאע"פ שאינו נח שהרי הוא נזק מרה"י לרה"י אפ"ה כמונח דמי, ובכלל חידושו אף בזקו ע"ג קרקע ומתגלגל מרה"י לרה"י דרך רה"ר, ומאן דפליג בתוך ג' פליג נמי בע"ג קרקע, וכ"מ בסוגיא לק' ק' א' דמתגלגל נמי בעי הנחה ע"ג משהו לרבא.

ולפ"ז נראה דטעמי' דרחב"ט נמי מענין קלוטה כמי שהונחה, דאע"פ שאין

החפץ נח, מ"מ סגי בזה שהוא קלוט בקרקע רה"ר, ופלוגתתם מג' ועד י' אם סגי בקלוטה באויר, למהוי כמי שהונחה, אבל בלא טעמא דקלוטה לא מהני מה שהחפץ ע"ג קרקע מכיון שאינו נח, ולפ"ז מיושב יותר כפי' רה"ג דכולהו אמוראי דסברי דלרבנן לא אמרי' קלוטה כמי שהונחה, פליגי ארחב"ט, דבלא חידושא דקלוטה כמי שהונחה לא משוינן מהלך כמונח.

ונפ"מ דבאופן דלא אמרי' קלוטה כמי שהונחה לכו"ע, לא מהני תוך ג' לשוויי כמונח, ולפ"ז לא מצינו ברייתא דפליגא אמימרא דרבא דתוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו, דרבא לא קאמר אלא דלרבנן דלית להו קלוטה כמי שהונחה, לא מהני תוך ג' בלא הנחה ממש, ולא נחית לאשמועינן דלא כרחב"ט, אלא דלברייתא דרה"מ דסברה דלרבנן ל"א קלוטה כמי שהונחה כלל, ה"ה דלא מהני תוך ג' אע"פ שסופו לנוח שם, וכדמפרש לק' ק' ב'.

ולפ"ז למ"ש הרמב"ן דבנתגלגל הספר מידו עירובין צ"ח ב' לא אמרי' קלוטה כמי שהונחה כיון שהחפץ תלוי ברשות אחרת, ה"ה דלכו"ע אף לרבנן לא מהני תוך ג', ובהא לא פליג רחב"ט ארבא, דפלוגתו רק בזה דרבנן סברי נמי קלוטה כמי שהונחה כשהחפץ ע"ג קרקע אע"פ שהוא מתגלגל, והיינו דפרכינן התם לימא רבא כתנאי אמרה לשמעתי', דבנדון זה אם תוך ג' כמונח דמי בלא טעמא דקלוטה לא אשכחן מאן דפליג, ולית לן לשוויי פלוגתא דתנאי בהכי, ורחב"ט גופי' מודה לאוקימתא דרבא במתני' דהתם, כדחזינן דר"י דאית לי' קלוטה נמי מצריך הנחה ממש.

והדבר מוכח בסברא דכיון דאשכחן דר"י דאית לי' בעלמא קלוטה כמי שהונחה, מ"מ בתלוי תוך ג' לא חשיב לי' כמונח, כ"ש דרבנן דלית להו קלוטה כמי שהונחה למעלה מג', דלית לן לחדש לדידהו

תוך ג' בעיני הנחה בדל"ל קלוטה כמי שהונחה מודה ל' רחב"ט.

והנני מפרט הדברים. א. תוך ג' כשהחפץ אין סופו לנוח כאן אלא ממשיך לרשות אחרת, בזה אמר רחב"ט דחייב אף לרבנן, ולשאר אמוראי משמע דפטור. – וה"ה במתגלגל ע"ג קרקע. ב. תוך ג' וסופו לנוח במקום זה, היינו מימרא דרבא, ודבריו מתפרשים אליבא דשאר אמוראי, דהא לרחב"ט אף באין סופו לנוח חייב, מיהו עיקר דברי רבא הם נדון בפ"ע, ומשכח"ל לכו"ע בגונא דליכא למימר קלוטה כמי שהונחה, כגון שהחפץ תלוי ברשות אחרת או מטעם אחר, והיינו סוגיא דעירובין. ג. תוך ג' ואין סופו לנוח ובאופן דליכא למימר קלוטה כמי שהונחה, הדין נותן דאף בלא מימרא דרבא פשיטא דפטור.

ומצאתי בספר אמור"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ג סק"ג ד' בסוגיא דכוורת דמוכח שם דאף תוך ג' לרחב"ט היינו מדין קלוטה כמי שהונחה, ולכן לא מיפטר כשאיגודו במקום פטור דל"א קלוטה כמי שהונחה לפוטרו קודם שנשלמה ההעברה, כי היכי דלא אמר' הכי כשהחפץ חציו ברה"י וחציו ברה"ר לפטור, וזה סייעתא למש"כ בדבליכא למימר קלוטה כמי שהונחה ליתא לדרחב"ט, ואתיא שפיר סוגיא דעירובין ככו"ע, ועמש"כ בזה לק' ס"ג סק"ג.

ק' א' אמר רבא תוך ג' כו'

ז. קי' א' אמר רבא תוך שלשה לרבנן כו' א"ל רבינא כו', רבינא סבר דעיקר חידושי' דרבא לאפוקי מדרחב"ט, והיינו לומר דתוך שלשה נמי בעינין לדין קלוטה כמי שהונחה, דנהי דמכח לבוד חשבינן ל' כע"ג קרקע, מ"מ ע"ג קרקע נמי כ"ז שאינו נח לא חשיבא הנחה, [מיהו במשהו סגי דכע"ג קרקע חשיב ויש בו ד' אלא שאינו נח, וכיון שנח מאיזה כח שהוא חשיב כמונח ע"ג מקום ד'],

דתוך ג' כמונח דמי אף בתלוי, וע"כ דרחב"ט שחידש מסברא דתוך ג' ל"פ, היינו דוקא בזרק דאיכא למימר קלוטה כמי שהונחה, וא"כ אין חולק אמילתי' דרבא.

ולא אמור לא נתפרש למה נקט הרמב"ן כדעת ר"ח דהלכה כרחב"ט, ודסוגיא דעירובין רבא הוא דמשני לה, הרי נדון דרבא אינו ענין לרחב"ט בגונא דהתם, ואף אם נוקים מתני' כפשטה בדלא נח א"כ לת"ק אף למעלה מג' כמונח דמי, ואתיא כולה מתני' כמ"ד קלוטה כמי שהונחה, ובנדון דרבא לא מצאנו אלא ר"י דאמר כותי' דרבא, ואי מוקמינן לה בכותל משופע ע"כ נחתנין לאוקימתא דרבא, ואין שום הכרח לומר דפליגי תנאי בדרבא, ושינויא דכולה ר"י היא סתמא דתלמודא קאמר לה, ויתכן שיש להרמב"ן שיטה אחרת בהא דרבא ודר' יוחנן לק' ק' א', וכמשנ"ת לק' סק"ח.

וברמב"ן קודם שהביא פר"ח וכן ברשב"א בשם תו' וכן בר"ן נראה כמש"כ דסוגיא דהתם בדליכא למימר קלוטה כמי שהונחה, ובזה לכו"ע אף תוך ג' אינו כמונח באין סופו לנוח, ובסופו לנוח היינו מימרא דרבא, וס"ד דתנאי היא ומוקים לה ככו"ע, מיהו ערשב"א ק' א' מ"ש בזה.

לענין הלכה

ולענין הלכה סתמו הרי"ף והרא"ש וש"פ בההיא דעירובין כרבא דבמסולק משהו מהקרקע גוללו אצלו, ואף ר"ח סתם שם כן, וכ"ה בטוש"ע סי' שנ"ב ס"ב, והגר"א כתב שם דאין נראה כן משום דקיי"ל כרחב"ט, וכבר כתב בבה"ל דהיינו כהר"ח והרמב"ן, אבל לפמש"כ ד"ז דכ"ז שלא נח גוללו אצלו, לא מצאנו חולק בזה על רבא, ופלוגתא דאמוראי ורחב"ט הוא נדון בפ"ע, ואמנם רבא פליג ארחב"ט בהא דס"ל דכל תוך ג' לרבנן בעיא הנחה, אבל בהא דאף

מיהו למאי דנקט הרא"ש ספיקו של ריב"א לחומרא, וא"כ למ"ד קלוטה כמי שהונחה א"צ הנחה בסוף ד', וה"ה לרחב"ט תוך ג', א"כ א"צ הנחה ע"ג משהו, וכן נקטו תו' בשמעתין דסוגיין דלא כרחב"ט, ולפ"ז אית לן למינקט דהלכתא דלא כרחב"ט, דלא נחתו בשמעתין כלל לפרושי מתני' אליבא דרחב"ט, והקשו בפשיטות והא לא נח, וכן ר"י ומרימר ורבינא דלא כותי'.

והנה פרשנו סוגיין ע"פ הנראה מפרש"י ותו' דמדר' יוחנן שמעינן לאפוקי מדרחב"ט, דכל שאינו עתיד לנוח במקום זה לאו כמנח דמי, ומדרכא שמעינן דאף בעתיד לנוח במקום זה, לא חשיב כמנח, אע"פ שבא תוך ג'.

ברם אפשר לפרש דבגונא דמתני' לכו"ע צריך הנחה ע"ג משהו, דהיכא אמרי' לרחב"ט תוך ג' א"צ הנחה היינו דוקא שחלק ההעברה שעד כאן מתקיים, אלא שממשיך אח"כ, אבל היכא דמתגלגל ואין העברתו מתקיימת בזה בעינן הנחה, והיינו דאמרי' מתגלגל קאמרת פי' מתגלגל דהכא הרי אין סופו להתקיים, אבל האי כיון דסופו להתקיים ס"ד דכמנח דמי, ולפ"ז לא מיירי רבא בסופו לנוח במקום זה, אלא בגונא דר"ע ורבנן, וזה חשיב סופו לנוח, ורק מתגלגל שחזור לאחוריו בזה לא חשיב סופו לנוח, ולפ"ז ניהא נמי הא דפריך בפשיטות והא לא נח, דבכה"ג שאין העברתו מתקיימת לכו"ע א"א לחייבו בדלא נח, וכדפריך אמתני' דהזורק ד"א בכותל.

וכבר הזכיר הרשב"א די"ל דמודה רחב"ט בכה"ג שאינו ראוי לנוח ע"ג קרקע דבעינן הנחה ע"ג משהו, ופי' כן כונת הגמ' מתגלגל קאמרת כו', אלא שלא פי' בדרכא מפני שמעשהו מתקיים, אלא שאם עובר תוך ג' לקרקע שוה, חשיב כמנח לרחב"ט, כיון שאם יפול ע"ג קרקע סופו להתקיים כאן, והיינו דרבא דאף בכה"ג צריך הנחה ע"ג משהו, ובמתגלגל דהיינו שנפל למקום מדרון

וא"ל מרימר דעיקר חידושי' דרבא דבסופו לנוח נמי לא חשיב כמנח תוך ג' כיון שעדיין לא נח, אבל הא דבעינן הנחה שמעינן מדר"י, ולישני' דרבא נמי הכי משמע דתוך ג' לרבנן דלית להו קלוטה כמי שהונחה כלל, צריך הנחה ממש, אלא דסגי במשהו, דאם עיקר כונתו לומר דלא מודו רבנן לר"ע בתוך ג', הול"ל דתוך ג' נמי פליגי, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, וביאר דכיון שרבא העמיד דבריו כמימרא בפ"ע הרי הם מתפרשים בסתם זורק תוך ג' ולא בגונא דברייטא, וא"כ סופו לנוח במקומו, ואף לפי הבנת רבינא נתפרשו דברי רבא דלרבנן דל"ל קלוטה כמי שהונחה אף בתוך ג' בעינן הנחה, ורחב"ט סבר דרבנן אית להו קלוטה כמי שהונחה תוך ג', אבל לא משום דסבר דא"צ לטעמא דקלוטה כמי שהונחה תוך ג', וכמשנ"ת לעיל סק"ו, ואי לא מימרא דרבא הו"א דא"צ לקלוטה כמי שהונחה בכה"ג, ולכן סבר דא"צ הנחה כלל בלא רבא.

ולפ"ז אפשר ליישב שמעתין אף אליבא דרחב"ט, ולפי מה שסבר ריב"א בתו' ה' ב' דלא אמרי' קלוטה כמי שהונחה בסוף ד', או לדעת הרמב"ן שם דל"א קלוטה כמי שהונחה באותה רשות, דה"נ לרחב"ט לא חשיב כמנח בסוף ד', אא"כ נח ע"ג משהו כו' יוחנן, דבמקום דלא מהני קלוטה לר"ע למעלה מג', לא מהני לרבנן תוך ג', ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א סק"ב הק' מ"ט לא פשטו תו' ספיקו של ריב"א משמעתין, ואמנם לפירוש תו' בשמעתין כתבו בהדיא דלרחב"ט א"צ הנחה, אבל למש"כ אין להכריע מכאן ספיקו של ריב"א דאיכא למימר דאף לרחב"ט צריך הנחה, ועמש"כ בזה לעיל סק"ג, [אבל עדיין לא נתיישב משה"ק שם דבמעביר תוך ג' ובמגרר הרי ליתא לספיקו של ריב"א דבאמת לאו משום קלוטה כמי שהונחה אתינן עלה, ומש"ה מהני לכו"ע].

בזה אר"י דצריך הנחה ע"ג משהו, ואיכא למימר דרחב"ט נמי מודה בזה, ואף בהמשיך לעבור לרשות אחרת, מ"מ אם הרשות הזו כולה מדרון בזה צריך הנחה.

ונראה טעמו ז"ל משום דמפרש דרבא אפלוגתא דר"ע ורבנן קאי וע"ז קאמר דצריך הנחה וא"כ לא הוזכר בדרבא דבסופו לנוח כאן ג"כ לא חשיב כמונח, וע"כ דהא דשמעינן מדרבא היינו בראוי לנוח, ונכנראה כן פ"י הרמב"ן במלחמות, וכמשנ"ת לק' סק"ח], ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה היכי שמעינן מדרבא נח במקומו, דמימרא דרבא שנאמרה בשמעתין וכמימרא בפ"ע מתפרשת דלא קאי אגונא דר"ע ורבנן וסתמא בסופו לנוח במקומו, וכמשנ"ת לעיל.

ולכ"ל הפירושים רבינא סבר דאי לית לן דרבא מיתוקמא מתני' בדלא נח, והנדון רק אם נשתנה ד"ז למסקנא, וע"כ לאוקומי מתני' לדידי' כפרתו', ואפשר דרבינא סבר דר"י ממתני' דייק דסברה דבשלשה נמי בעינן הנחה, דסתם נתגלגל משמע ע"ג קרקע, וסתמא דרישא בנח מתפרשא, והיינו דקשיא לי' לאו היינו מתני' דמשמעותה כדרבא וכדאר"י.

בדברי הרמב"ן דבסופו לנוח כאן לכו"ע תוך ג' א"צ הנחה, ובקושיית הגרע"א ז"ל

ח. הרמב"ן במלחמות ח' א' בסוגיא דכוורת כתב דאפי' למ"ד תוך ג' צריך הנחה ע"ג משהו ה"מ בזורק ממקום למקום שאין סופו לנוח כאן, אבל כשסופה לנוח כאן כמעביר דמי ומשעה שהגיעה לפחות מג' התחילה הנחתה, ומבואר מדבריו ז"ל דטעמא דבמעביר תוך ג' כמונח דמי הוא מפני שצריך כח מחדש להעבירו מכאן, וחשיב מצד עצמו כמונח אלא שהאדם מסלקו, וה"ג כשסופו לנוח כאן מצד עצמו, אף אם אירע שלא נח, מ"מ אין זה מגרע למפרע, וכאילו העבירו

אחר שנת ע"ג קרקע, דתוך ג' כע"ג קרקע דמי.

והק' הגרע"א ז"ל דהא בשמעתין מבואר דאף בסופו לנוח במקומו צריך הנחה ע"ג משהו לרבא, ונראה דהרמב"ן מפרש שמעתין כמשנ"ת לעיל סק"ז, [מדברי הרשב"א (וכ"ה בפר"ח) או כפי' השני שכתבנו], דה"ק לי' מתגלגל אין סופו לנוח שאין המעשה ראוי להתקיים, ואפי' ינוח ע"ג קרקע יתגלגל לתוך ד"א, ובזה פשיטא דבעינן הנחה ע"ג משהו לכו"ע, ורבא אשמועינן בזורק שסופו לנוח פ"י שהעברתו מתקיימת ואילו נפל במקומו הי' נח, אבל בשפסק כח הזריקה וסופו לנוח במקומו לא שמענו מדרבא, ומיושב בזה הא דפסק הרמב"ן כרחב"ט ולא הוכיח משמעתין כרבא, דבמתגלגל שאין ראוי להתקיים לכו"ע צריך הנחה ע"ג משהו.

ועוד הק' הגרע"א ז"ל מסוגיא דעירובין שנתגלגל הספר וראוי לנוח במקומו, ואפ"ה אמרי' דלרובא צריך הנחה ע"ג משהו, ונראה דעת הרמב"ן דהתם כיון שהספר תלוי לא חשיב כמונח, וכמו שביאר הרמב"ן דמה"ט לא אמרי' קלוטה כמי שהונחה, ומ"מ סבר הרמב"ן דלרחב"ט דתוך ג' א"צ הנחה ע"ג משהו בזורק, ה"ה דהכא חשיב כמונח ע"ג קרקע, ומיושב בזה מה דנקט הרמב"ן דסוגיא דהתם רבא הוא דמשני לה, אבל לרחב"ט לא אמרי' כולה ר"י היא, ונתקשינו בזה לעיל סק"ו, ולפ"ז ניחא דע"כ לא מייתינן לדרבא מפני שסופו לנוח במקומו, דזה גם לרבא כמונח דמי, ואין לנו בדרבא אלא פלוגתתו עם רחב"ט.

ולפ"ז נמצינו למידין דלדעת הרמב"ן תוך ג' א"צ הנחה לרחב"ט אף בגונא דל"ל קלוטה כמי שהונחה, וכמו במעביר שכ' הרמב"ן דל"ל קלוטה כמי שהונחה, ומ"מ תוך ג' כמונח דמי, ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ג סק"ג ד' בההיא דכוורת שביאר

שם דברי הרמב"ן דל"א תוך ג' כמונחת כשאגודה במקום פטור, כי היכי דל"א קלוטה כמי שהונחה כשאגודה ברשות אחרת, וואמנם הרמב"ן שם כתב הטעם דכאילו רה"ר עולה, והרשב"א ביאר בזה דמשחינן י"ט מהמקום שהרה"ר עולה, אבל ע"כ לבאר הדברים כמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דכיון שההנחה באה מכח הרה"ר דכמונחת ברשותו חשיבא, א"כ כשאגודה ברשות אחרת אין הרה"ר עולה לחשבה כמונחת עד שתכנס לרשותו, וצ"ל דלענין לפטור בהנחה זו סגי בזה שהחפץ לא נעצר לחשוב הנחתו ברה"ר, ואע"פ שכבר הי' כמונח קודם, וכדין מגרר ויוצא, ומעביר תוך ג', וצ"ע בזה כמשה"ק בסק"ג דהראשונים ז"ל לא ביארו הדברים.

וביישוב קו' הגרע"א ז"ל כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שלא כ"כ הרמב"ן אלא במחיצות, דכל דברי הרמב"ן בנויים ע"ז דכשההנחה מדין מחיצות חשיבא כמונחת כשאגודה במקום פטור, אבל כשההנחה מדין תוך ג' לא חשיבא כמונחת כשאגודה במקום פטור, מיהו הרמב"ן הזכיר לחלק בין זורק למעביר ודימה כוורת למעביר, ולפי' זה אף בזורק כוורת הדין נותן שתהא כמונחת מדין מחיצות, וי"ל דה"ק כי היכי דבמעביר חשיב כמונח מפני שהחפץ מצד עצמו נח בידו, ה"נ במחיצות שההנחה באה מכח החפץ, ואפשר דאף דין מחיצות לא אמרי' אלא בסופו לנוח במקום זה, וכפשטות דברי הרמב"ן, וה"נ מסתברא דחידושא דמחיצות לקרקע עבידן בכלי לית לן למימר כשהחפץ נע ומשתנה מקומו כל רגע, ועמש"כ לק' ס"ג סק"ד בדברי הרמב"ן.

ביאור מימרא דרבא לפי מה שנתבאר בשיטות הראשונים ז"ל

ט. וליהאמור ביאור מימרא דרבא לשיטת רש"י ותו' כך הוא, אמר רבא תוך שלשה לרבנן דלית להו קלוטה כמי

שהונחה צריך הנחה אפי' בסופו לנוח במקומו, וסגי במשהו, ולכך שנה דבריו כמימרא בפ"ע, כיון דלא בא להכריע בפלוגתא רחב"ט ושאר אמוראי, אלא לומר דלהסוכרים דלא כרחב"ט ה"ה דבסופו לנוח במקומו צריך הנחה ע"ג משהו, [וסגי במשהו], מיהו רש"י פי' במימרא דרבא לאפוקי מרחב"ט, וי"ל דלמסקנא מתפרש כמש"כ. - ולפירושה ר' יוחנן דלא כרחב"ט, מיהו איכא למימר דרחב"ט מודה במתני'.

ולדעת הרמב"ן והרשב"א עיקר מימרא דרבא לאפוקי מרחב"ט, ודין סופו לנוח במקומו אינו מבואר בדבריו, דאיהו מיירי בגוונא דר"ע ורבנן שזרק מרה"י לרה"י דרך רה"ר, מיהו דבריו מתפרשים בקרקע שוה שראוי לנוח במקומו, ועכ"פ באופן שלא יתגלגל החפץ לאחוריו, ולפ"ד אמר רבא דבריו לעיל אמתני' ואברייתא, אלא שלא הביאוהו בגמ' שם, וק"ק דהול"ל בתוך ג' נמי פליגי.

ומדברי הרמב"ם בפ"ג הט"ז נראה דמפרש הכי תוך ג' דמודו רבנן לר"ע צריך הנחה ע"ג משהו ואז יתחייב לרבנן כמו לר"ע, ולפ"ז ל"פ ארחב"ט אלא דמפרש לה בהנחה ע"ג משהו, ולומר דמודו רבנן שמתחייב בכה"ג אע"פ שהחפץ המשיך להתגלגל מכחו ויצא לרשות אחרת, ופלוגתתם רק משום דחסר הנחה ותוך ג' אם הוא נח חשיב כמקום ד', וז"ל הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע כו' אבל אם עבר בפחות מג' סמוך לארץ ונח ע"ג משהו אע"פ שנעקר או נתגלגל ויצא החפץ מרה"י לרה"י אחרת כו' חייב, אבל המ"מ פי' דפסק כרבא, והביא דר"ח והרמב"ן פוסקים כרחב"ט, ואמנם כ"ה דעתם ז"ל אבל הצעת לשון הרמב"ם משמע דה"ק רבא תוך ג' דמודו רבנן בעינן הנחה ע"ג משהו, וניחא לי' בזה כל השמועות, [ומסתימת דברי המ"מ שם הכ"ב בדינא דמתני' שהעתיק הרמב"ם דבעינן הנחה ע"ג משהו כר"י, משמע דס"ל

מעט, דאי הוה קתני עמד משהו וחזרה הרוח ודחפתו פשיטא, ולכך נקט באופן שהעמידה עראית כיון שהרוח כבר דוחפתו, ומה"ט צ"ע מש"פ רש"י במתני' דבנפל לארץ פשיטא, ומאי פשיטותא הרי לא הי' ראוי להתקיים אלא משהו ומנ"ל דמתחייב בכה"ג.

מיהו עיקר הדין דאחזתו הרוח באויר נמי הנחה היא אפשר שיש לדמותו לאחזתו הרוח במקום מדרון, דכיון שאינו ראוי לעמוד במקומו, אין יתרון לעמידתו ע"ג קרקע ע"י אחיזת האויר טפי מאחיזת האויר תוך ג', ואמנם הי' מקום לדון גם בעמד במקום מדרון, ולפרושי ברייתא בקרקע שוה אלא שנתגברה זריקתו על הרוח משהו, והיינו אחזתו הרוח משהו שכבר התחיל כח הרוח לדחפו אלא שנתחזק משהו, ומש"ה קתני וחזרה והכניסתו שלא נתגלגל מעצמו, אבל כשאין לזריקתו קיום כלל אלא ע"י הרוח לא, אבל ד"ז מבואר בראשונים ז"ל ופי' כן ענין מתגלגל, וכיון שכן ה"ה דאויר תוך ג' כקרקע מדרון דמי.

והא דאר"י ע"ג משהו לאו לאפוקי אויר אתא, אלא לומר דא"צ מקום ד', דהא אי הוה אמר והוא שנח נמי הוה ידענין דסגי במשהו זמן, דמענינו הוא נלמד שלא נתקיימה העברתו וחזר לתוך ד', אלא דאז הי' מתפרש דמיירי ע"ג קרקע, וקמ"ל דאף באויר תוך ג' סגי במשהו, ואפשר דמפני שרצה לבאר בהדיא דסגי בנח משהו נחת להשמיענו כאן דסגי תוך ג' ע"ג משהו, ומתפרש שנח משהו וע"ג משהו כמש"פ הרשב"א ובכלל משהו אף רוח, דהיינו שנח על כל מה שהוא ואפי' שיעור משהו, והגר"א לק' ב' הגיה והוא שנח משהו, [ויעוי' בריטב"א הנדמ"ח שדייק מע"ג משהו דע"ג אויר לאו הנחה היא, ומשמע דמפרש דלרחב"ט בעינן הנחה אלא דסגי בהנחה אויר, וצ"ע בדבריו ז"ל ולע"כ].

דבזה אף רחב"ט מודה דנתגלגל גרע, מיהו בפט"ו הכ"א שפסק הרמב"ם כר"י דכל שאינו נוגע בארץ גוללו אצלו, ג"כ לא הביא המ"מ דלדעת ר"ח והרמב"ן יש להחמיר בזה, וכמש"כ סק"ו בשם הגר"א, וצ"ע, ונראה דלא ס"ל להמ"מ לפרש בדרחב"ט תוך ג' ד"ה חייב בזמן שהם חלוקים אם צריך הנחה, וע"כ דגם להרמב"ם רבא פליג ארחב"ט.

ק' א' והא לא נת, אם הקושיא אף לרחב"ט

י. קי' א' והא לא נת, פי' תו' דמכח מילתי' דרבא פריך, דהא לרחב"ט א"צ הנחה, אבל למ"ש הרשב"א דבמתגלגל מודה רחב"ט דבעינן הנחה, כיון שאינו ראוי לנוח במקום זה, או מפני שמלאכתו לא מתקיימת, לפ"ז הקו' לכו"ע, ולפ"ז אף במתני' דלעיל דאוקמינן בדבילה שמינה אתיא ככו"ע, דאף לר"ע דאמר' קלוטה כמי שהונחה מ"מ בכה"ג שמכח זריקתו חוזר לאחוריו לא חשיבא מלאכה כיון שאינה ראוי' להתקיים, ולפ"ז זרק מרה"י לרה"ר בכותל בכח או במקום מדרון וחזר לרה"י פטור אף למ"ד קלוטה כמי שהונחה, כיון שלא היתה קליטתו ראוי' להתקיים, ועבר לרשות אחרת שאני, שנתקיימו מעשיו אלא שנוסף עליהם, וצ"ע.

שם והוא שנח ע"ג משהו, בדין אחזתו הרוח אי חשיב שנח

שם אר"י והוא שנח ע"ג משהו, פרש"י וה"ה אם אחזתו הרוח באויר ועכבתו מעט, ומקורו במש"פ במתני' דאם נפל לארץ פשיטא, אבל ממ"ש בברייתא אחזתו הרוח משהו אין הכרח, דמתפרש עכבתו הרוח במקומו כמש"פ רש"י, ובתו' כתבו בהדיא שעכבתו ע"ג קרקע או אפי' באויר כדפי' בקונטרס דחשיבא וכו', והא דקתני לשון אחזתו הרוח היינו לומר שאע"פ שהרוח כבר התחילה לדחפו מ"מ עדיין נתנה לו להתעכב

שם ב' ואר"י והוא שנת, משמע דאף בתוך ג' הצריך הנחה

שם ב' ואר"י והוא שנת כו', פרש"י מדלא אוקמא ר"י כגון שבא לתוך ג', ולכאור' מדסגי במשהו וא"צ מקום ד' מוכח דר"י מיירי תוך ג', ואפ"ה הצריך הנחה, ועוד דסתמא דמילתא מיירי במתגלגל ע"ג קרקע, ונמצא שהדבר מפורש בדר"י.

בדברי התו' עירובין צ"ח ב' בדין כשלא הגביה למעלה מג' זורק, אם צריך הנחה ע"ג משהו

יא. בתו' עירובין צ"ח ב' כתבו דאפי' למ"ד תוך ג' צריך הנחה ע"ג משהו, ה"מ זורק למעלה מג' לתוך ג', אבל היכא דלא הגביהו מג' זורק חשיבא הנחה, והטעם דכיון דהי' מונח לא בטלה הנחתו כ"ז שלא הגביהו ג', והדברים צ"ע דבשלמא אם הי' הדין דמתגלגל ע"ג קרקע כמונח דמי, ה"נ שייך לומר דכל דלא נפיק מג', כע"ג קרקע דמי, אבל הכא דע"ג קרקע נמי בעי הנחה מאי מהני שהי' ע"ג קרקע במקום פלוני, והרי הוא כע"ג קרקע במקום זה, הא אכתי אינו מונח, ובאמת אף כנגד המקום שעמד ע"ג קרקע אם זרקו כלפי מעלה תוך ג' נמי מסתברא דבעי הנחה, דכל שהחפץ נע לאו כמונח דמי, וצ"ע, ועי' לעיל סק"ג, מיהו תוך ג' מע"ג מקום שהי' מונח בו יש מקום לרדן דכמונח דמי, וכן כגון שנת ע"ג משהו ונסתלק המשהו וממשיך לירד לקרקע, אם אמרי' דבמקום זה כבר הי' מונח, או"ד סו"ס השתא נייד.

בדברי התו' בכתובות ל"א כשהחפץ תוך ג' אם חשיב עקירה

בתו' כתובות ל"א א' ד"ה נימא כתבו דכשמגביה חפץ מע"ג קרקע כ"ז שהחפץ תוך ג' לא התחילה העקירה דאכתי כמונח דמי, ואם הגביה קונה בפחות מג' א"כ קדמה זכיית הכיס לתחלת העקירה, והקשו א"כ מאי פריך למ"ד עקירה צורך הנחה היא,

ותירצו דמשמע לגמ' דברייתא מיירי אף בהי' הכיס מונח ע"ג קנה גבוה ג"ט ונטלו, פי' דסתמא דמילתא אין הכיס מונח ע"ג קרקע אלא בכותל או בארון, ולא הו"ל לתנא למיסתם חיובו מכח זה שבתחלת ההגבהה לא חשיבא עקירה, שהרי אם מושכו מן הכותל הו"ל עקירה והגבהה כאחת.

ברם יש מקום להסתפק דתחשב עקירה מיד, דיש לדמותו למגרר שכ' תו' שבת ח' ב' דחשיבא עקירה אע"פ שהחפץ כמונח במשך הגרירה, כדמשמע בההיא דכתובות שם דבסיפא אפי' תחלת גרירתו ע"מ לפנות מזוית לזוית, מ"מ כשהוציא חייב, [ועסק"ג בכ"ז], וה"נ אע"פ שהחפץ תוך ג', מ"מ הוא נגרר וחשיבא עקירה, אלא דאכתי לענין עקירה צורך הנחה לא מהני הא דחשיבא עקירה, דהא לב"ע הליכה חשיבא עקירה, ומ"מ כיון דעמד בין עקירה ראשונה בטלה עקירה קמייתא ולא חשיבא צורך הנחה, והיינו טעמייהו דהתו', אלא דיש מקום לחלק בין ב"ע למגרר דכיון שהחפץ נע כל הזמן לא בטלה עקירה קמייתא ואם המשיך הוצאתו מכח עקירה זו חשיבא הכל הוצאה אחת ואמרי' דקלב"מ, והדבר צריך ראי', וזה תלוי במשנת' לעיל סק"א ג' אם מהלך כעומד חשיבא טפי הנחה ממגרר, וצ"ע, שו"ר דהא ליתא דהא משמע בגמ' דבמגרר הקלב"מ רק בשעת הוצאה מהרשות, [וכ"מ שבת צ"א ב' עי' בזה לעיל ס"א סק"י], וע"כ דדמי לב"ע.

ובתו' הרא"ש תירץ עוד דעקירה פחות מג' נמי צורך עקירה היא דא"א להגביה ג' טפחים בלא טפח, ויש לשאול דה"נ לב"ע א"א להוציא מהרשות בלא עקירה קמייתא, וצ"ל דכאן זה מאורע, אבל בהגבהה ג"ט לעולם בעינן טפח תחלה, ומ"מ הדברים מחודשים דסו"ס אין הב' טפחים חלק מהעקירה וא"צ בהם תחלתן וסופן שגגה, ולא מסתבר שיפטר משום קלב"מ.

בתו' פ' א' בהוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת תוך ג' לראשונה

יב. בתו' פ' א' ד"ה והעבירה כתבו דבהוציא ח"ג וחזר והוציא ח"ג והעבירה תוך ג' לראשונה נמי חשיבא הנחה אע"פ שאינה תוך ג' לקרקע, ויש להבין מ"ט, הרי אם הוציא ח"ג קודם שבת, וחזר והוציא ח"ג בשבת, לא תחשב הנחה בתוך ג' לראשונה, דלא עדיפא האי גרוגרת מסתם גרוגרת המונחת ע"ג קרקע, וא"כ מה סברא היא לומר דכדי לחייבו מצטרפין שני הח"ג וכהונתו בב"א דמי, וצ"ל דכיון דע"י הצירוף נעשין שיעור חשוב הרי הם נעשין כחד, וצ"ע.

ולכאוי פשוט דבח"ג המונחת ע"ג קרקע לא מהני בהעביר תוך ג' לח"ג כיון דמהקרקע הו"ל טפי מג"ט, דלא עדיף תוך ג' לגרוגרת מאילו היתה הגרוגרת עצמה ג' ונתן על גבה, דכיון דגבוהה ג' לאו רה"ר היא, וכ"מ במלחמות וברשב"א ח' א' גבי כוורת דהא דחשיב כמונח תוך ג' היינו כאילו הרה"ר עולה והחפץ מונח במקום שהוא עומד, וה"נ לא יתכן שיהא עדיף תוך ג' לגרוגרת טפי מאילו הי' מונח ע"ג משהו במקום זה, וכיון דלמעלה מג' מהקרקע הוא פטור.

נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח תוך ג' לקנה

מיהו ברה"י לר"ה דנעץ קנה ונח ע"ג חייב, ה"ה דתוך ג' לקנה חייב, כיון שאילו עלה הקנה עוד ג' ג"כ הו"א הנחה, וכ"מ בתו' הרא"ש כתובות ל"א א' במ"ש תו' שהי' מונח הכיס על מקום גבוה, וכתב דמיירי שמשכו לצדדין, והיינו משום דתוך ג' למקום דחשיבא הנחה [מצד המקום ולא מפני היותו תוך ג' לקרקע], אף באויר במעביר, או ע"ג משהו חשיב כמונח.

מעביר תוך ג' לאוכלין המונחים ע"ג קרקע

אבל בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ב ס"ק ט"ז כתב להסתפק במעביר תוך ג'

לחפץ או אוכלין המונחין על הארץ, דכיון דמדין לבד אתינן עלה הו"ל כמונח על החפץ, ומשמע דמפרש בצד זה של הספק דחשבינן ל"י כמונח למטה ע"ג החפץ דלכוד כמונח דמי, אבל מדברי הראשונים ז"ל שהביא בס"ג סק"ג ד' נראה דלא מהני הנחה מטעם לבד, אם כשהחפץ שלמטה הי' מגיע עד החפץ שלמעלה לא הו"א הנחה, דלא עדיף לבד מאילו הי' מגיע עד סוף האויר שבינתיים, ואף בגבשושית שברה"ר מסתברא דג"ט מארעא משחינן, דכיון שהגבשושית בולטת לא חשיבא כקרקע הרה"ר, וכיון שאם היתה בולטת ג"ט הו"ל מקום פטור, השתא נמי תוך ג' לגבשושית לא חשיבא הנחה, (וכמו רמ"א בחריצא צ"ט ב' דעיקר הרשות למעלה, וה"ה גבשושית), ומדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה משמע דגבשושית פשיטא ל"י דתוך ג' כמונח דמי, וצ"ע, ול"ע כה"צ בזה.

פ' א' הוציא ח"ג כו' והעבירה דרך עליה כו'

פ' א' ואמר רבא הוציא ח"ג כו' והעבירה דרך עלי' חייב, יש להסתפק לקולא מאי, כגון שהעבירה תוך ג' ברשות אחרת ולא הפסיק העברתו והביאה לרשות זו, מי אמרי' תוך ג' כמונח דמי וכיון שהניחה ברשות אחרת ועכשיו נטלה משם בטלה הוצאה קמייתא, או"ד כי היכי דלא אמרי' שמעביר תוך ג' כמונח בתוך ד"א או כהניח על המיצר חציו ברה"י וחציו ברה"ר ה"ה דלא חשיב כמונח להפסיק המלאכה וכיון דהשלים מלאכתו בהבאה למקום הראשונה חייב.

ולפ"ז (עכ"פ) אם נימא דלקולא לא חשיב (כמונח) יש חידוש במימרא דרבא דלחומרא חייב, דאיכא למימר דלא מצטרפי כיון שלא נח ממש, דלא נעשית כגרוגרת שלימה עי"ז, אע"פ שמהלכות הנחה סגי בזה לחייבו, ואחי הר"מ שליט"א העיר דאפשר לומר דמש"ה הצריך רבא דרך עלי' דרק בכה"ג מצטרפי, אבל אם העביר באותה רשות

הראשונה פטור, ורק מפני שמונחת אמרי' דרך הנחה בכך.

ומסתברא דה"ה בבישול ושאר מלאכות כ"ז שלא נצטרפו שני החצאין יחד ונאכל הראשון פטור, דלא הוא מלאכה חשובה, וראיתי מובא שבפמ"ג נסתפק בשאר מלאכות מאי.

ולכאוי משמע שאם כתב את הראשונה אחר שהוציא את השני' אע"פ שכבר הניח את הראשונה קודם לכן ע"ג קרקע חייב מכיון שכבר נצטרפו, ולפ"ז מבואר דאם הגביה את הראשונה וחזר והניחה קודם הוצאת שני' והנחתה מצטרפין, ורק כשהגביה את הראשונה אחר שנשלמה ההוצאה אמרי' דפטור, דבשעת חובתה היתה פטורה ולא מהני מה שנייה עתה את הראשונה שאין זו הנחת חיוב, וכשהניח את השני' לא הי' לה צירוף, ואפשר דהיינו דקאמר נעשה כמי שנקלטה או שנשרפה לומר דלא תועיל הנחה דהשתא לחייב, שכבר נגמרה הנחתה בפטור, (כ"ז לפו"ר), אבל בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם נקט דאם הגביה הח"ג אע"פ שחזר והניחה קודם הוצאת שני', ג"כ פטור, דבטלה לה הנחה קמייאת, [ומש"כ שם דהמגביה כשהוא עומד לא חשיבא עקירה, היינו דוקא ע"מ להשאיר בידו, אבל המגביה לזרוק דינו כעקור כמבואר כתובות ל"א ב', עי' לעיל ס"א סק"ו, מיהו בענין ביטול הנחה הראשונה נראה דעקירה והנחה בב"א היא, ועיי"ש בזה], וצ"ע בכ"ז.

פ' א' כאן בזורק כאן במעביר, ביאור החילוק שבין זורק למעביר

יג. פ' א' כאן בזורק כאן במעביר, החילוק שבין זורק למעביר הוא מפני שבזורק כח התנועה כבר קיים בו, וכיון שאינו עתיד לנוח כאן לא חשיבא הנחה, משא"כ במעביר דאין כח תנועה בחפץ אלא שברצונו ממשיך להעבירו, ודמי לגורר ע"ג קרקע דהחפץ בעצמו כמונח, מיהו אם לא הי' מונח

תוך ג' לא מהני, דכדי להצטרף עם החצי השני בעינן שיהא מצב משותף ביניהם, ולא סגי בזה שהוא כמונח לענין שיצטרף עם השני.

ובירוי' בפ"ק מיייתי פלוגתא דתנאי אם בעינן שיניח הח"ג או דסגי בהעברה דרך עלי', ומדפליגי בח"ג משמע דהנדון משום צירוף, אבל בירוי' שם משמע דפלוגתתם אם מהלך כמניח, ולמ"ד דמהני העבירה דרך עלי' ה"ה דרך רשותה, [דהיינו תוך ד"א לח"ג הראשונה לפי' הירוי' שם דת"ק מצריך תוך ד"א], ויתכן גם בשמעתין לפרש דרך עלי' דרך רשותה, אבל החידוש בדיני צירוף, ובפיר"ח הנדפס בגמ' מפרש בדרכא דבעינן שיניח הח"ג קרוב לראשונה או שהעבירו דרך עליו תוך ג', ומשמע דמשום צירוף מצריך תוך ג' במעביר, מיהו לשיטתו לק' בגמ' לא הוזכר דמצטרפין בנתנן רחוק זמ"ז, ואמנם בתוד"ה בהעלם הביאו גרסת ר"ח לומר דאפי' הניחן בשתי רשויות מצטרפין, אבל מפירושו כאן משמע דאין מצטרפין אלא בהניחן קרוב זל"ז, ואפשר דהשיעור תוך ד"א כבירוי', דזהו שיעור מקום, וצ"ע בכ"ז.

שם בעידנא דאפקא בו', בדין נצטרפו בהוצאה בלבד, ובצירוף לענין שאר מלאכות

שם מ"ט בעידנא דאפקא לבתרייתא חסר לי' לשיעורא דקמייאת, לכאוי נראה דהא דאם נצטרפו אחר ההוצאה קודם ההנחה חייב, אע"פ שכשהניח השני' חסר לשיעורא דקמייאת, היינו משום דכ"ה דרך הנחה של שתי אותיות, אבל כדי לצרפן בעינן שיהא שיעורן שוה, ומבואר מזה דסגי בצירוף ההוצאה אע"פ שאין שיעור בשעת ההנחה, ולפ"ז אם הוציא גרוגרת והניח חצי' ואכלה כלב וחזר והניח חצי' חייב, וה"ה אם הגביה את הראשונה, ואח"כ הניח את השני', והא דאמרי' ראשונה נעשה כמי שקלטה היינו קודם שנצטרפו, מיהו י"ל דאם אבדה האות

השתא נמי א"א לחשבה כעקורה וכמונחת בב"א, אף דבמציאות כ"ז שיש הפסק אויר לא נתבטל הרשות, [עיי"ש שכ"כ לענין דכוורת ז' ומחצה לא חשיבא איגודה במקום פטור, דאילו הגיעה הקרקע עד ג' ה"י הרשות הרבים י' ממנו ולמעלה, אבל אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ביאר כונתם בע"א, ומ"מ יש לקיים מש"כ מדבריהם ז"ל, ועי' לעיל סק"ח, ועמש"כ לק' ס"ג סק"ג בדבריהם שם].

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דמשכח"ל שעקר החוליא ע"י עשבים, שהם למעלה מג', וכיון דידו למעלה מג' י"ל דלא חשיב כמונח תוך ג' כיון שעיקר אחיזתו למעלה מג', ועוד כתב דמשכח"ל שעקר החוליא במרא וחצינא שהם חוץ לבור, נולא חשיב אגדו ברה"ר כיון שהחוליא מחוברת לבור, ורק עם תחלת העקירה נעשה האגד, מיהו יש לדון דאחר העקירה נעשה הכל אויר רה"י אף חוץ לבור, ומשכח"ל אופנים דלא הוי באויר רה"י, והנה ברמב"ן ה' א' מבואר דאע"פ שאוחז הטרסקל בידו למעלה מג', מ"מ אם נתן בחלק שלמטה מג' הויא הנחה, וה"נ הכא אם ה"י אוחז המרא וחצינא תוך הבור אע"פ שאוחזן למעלה מג', אבל דברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה באוחזן חוץ לבור, נועוד דכשגופו חוץ לבור וידו למעלה מג' אמרי' דבתר גופו גירא ותלוי בדין אגד כלי, וכן מ"ש בתלש החוליא ע"י עשבים ניחא דהתם אוחז בגוף הדבר, ודברי הרמב"ן באוחז בכלי שנותן החפץ בתוכו, והחפץ הניתן כולו למטה מג'. - ונתן החוליא לבור לפרש"י משכח"ל בזרק, אבל לדעת הרמב"ן דבעתיד לנוח במקומו הויא הנחה, י"ל נמי כמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, וכגון שאין המרא באויר רה"י.

רש"י דהא מנחה בידו וידו סמוכה לקרקע, משמע דבידו למעלה מג' אע"פ שחלק מהחפץ למטה מג' לא חשיבא הנחה, וכמו שציידר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, ולא

בידו לא חשיבא הנחה אע"פ שנפסק כח התנועה וסופו לנוח כאן, לפרש"י ותו' ק' ב', כיון שנמשך כח התנועה כלפי מטה, ואמנם לפי' הרמב"ן במלחמות ח' א' אף בכה"ג דינו כמעביר וכמשנ"ס סק"ח.

בדברי מרן זללה"ה בהושיט ידו ומעביר תוך ג' ברשות אחרת

ומרן זללה"ה בסי' ס"ב סק"כ"ג כתב דבעינן גם שיהא גופו של האדם ברשות זו, אבל אם הושיט ידו מרשות אחרת ומעביר תוך ג' לא חשיבא הנחה אף למ"ד אגד יד ל"ש אגד, דנהי דנחנה ידו חשיבא הנחה, מ"מ במעביר מהני רק בצירוף זה שגם גופו באותה רשות, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א סק"ה ביאר דמשתתף בזה סברא של מהלך כעומד, דסו"ס גופו ברשות זו, [עיי"ש דאפשר דהיינו דקאמר כאן בזרק כאן במעביר, ולפ"ז א"צ לחדש תנאי נוסף מלבד החילוק בין זורק למעביר, אבל דעת מרן זללה"ה משמע שזה תנאי נוסף שתחשב היד מרה"ר], ועי' לעיל ס"א סק"ח ט' דמדברי הראשונים ז"ל נראה דאי אגד יד שמי' אגד חשיב כמונח בידו אף תוך ג', דכיון דרשות אחרת מושכתו אינו מתבטל לרשות ליחשב כמונח אפי' תוך ג', אבל לחלק בין אם נחה ידו או מעביר בידו, זה לא מצאנו, דכיון דאגד יד לא מעכב ההנחה, צריך ראי' לחדש דבמעביר לא הויא הנחה.

בהוכחת מרן זללה"ה מזה דעקר חוליא מבור ט' לא חשיבא עקירה

ומה שהוכיח מרן זללה"ה מסוגיא צ"ט ב' דעקר חוליא מבור ט' לא חשיבא עקירה כשעבר עם החוליא מתוך ג' ללמעלה מג', לכאור' נראה מדברי המלחמות והרשב"א ח' א' דאין להסתייע בכח לבור להנחה תוך ג', היכא שאם ה"י מונח ממש לא הויא הנחה המחייבת, [דזה כעין תרתי דסתרי], וה"נ כיון שאילו הגיע הקרקע עד החוליא הוי ביטול לרשות,

ונראה דאף לפרש"י היינו דוקא בגשמים המנטפין ע"ג הגומא דברגע זה נעשו כחד עם מי הגומא והדר נייד וזלי, אבל אמת המים העוברת ע"ג גומא לא נעשית כמונחת מכח מי הגומא, אף באופן שמי הגומא אינם נדין ממקומן, דכח זרימתן מבדילן ממי הגומא.

נראה דבתוך כלי אפי' פרי ע"ג פרי הויא הנחה, דהכל בטל לכלי והוא מונח במקום ד', וממילא ה"ה שמן ע"ג מים בכלי, וגומא שאני שאין המים יכולין לינטל ע"י הגומא, ולכך לא בטלי ליחשב כחד ע"י הגומא, משא"כ בתוך כלי דאיגודו משוי להו כחד, וצ"ע דשמא לא מהני כ"ז אלא לפעולה הנעשית עם הכלי.

שם אגוז בכלי

שם בעי רבא אגוז בכלי כו', נראה דבכלי הנסחף באמת המים פשיטא ל' דלאו הנחה היא, ורק במים שהם עצמם כמונחים דמו, בזה איצטריך לאשמוענין דאגוז שע"ג כיון דנייד קצת ואין עמידתו מבוססת לאו הנחה היא, ובזה מספק"ל דלגבי האגוז שבכלי י"ל דחשיבא הנחה קבועה דמקומו קבוע במקום זה, ומה שהכלי נייד קצת אין זה מגרע באגוז, ומיירי כשלא דחף הכלי שינוע ממקום למקום אלא התנועה הטבעית שבדבר הצף ע"ג מים, אבל אם דחפו נראה דלאו כמונח דמי, ול"ד למהלך דעיקר הבסיס נייד והו"ל כאמת המיים דנייד המים ממקומן, וטעמא דמילתא דכל מהלך ונייד הנחת עראי היא, אבל במים הקבועין במקום אחד, אלא שתכונתם לנוע מעט ואחיותם רפוי', בזה י"ל דהנחה קבועה היא במקום זה, אלא שהמקום גרוע בתכונתו קצת, נוזז כונת תו' די"ל דמצנעי הכי, דהיינו שזה מקום קבוע, לאפוקי מהלך], ומ"מ באגוז דנייד פשיטא לן דלאו הנחה היא, דסו"ס אינו מונח במקום אחד, אבל תנועת הכלי אינה מגרעת בו, שאין זו

אמרי' דכעומד באויר דמי, ואחזתו הרוח שאני דעיקר אחיזתו במקום זה.

ה' ב' מ"ד מים ע"ג מים כו' ביאור החידוש בקלט מע"ג גומא בהי גוונא ס"ד דלאו הנחה הוא

יד. ה' ב' מ"ד מים ע"ג מים לאו הנחה הוא קמ"ל, יש לעי' אטו ס"ד דא"א להניח רביעית מים בגומא, וי"ל דתוך ג' פשיטא לן דמהני, דלא גרע מאחזתו הרוח, אבל כשהמים עמוקים ג' דבעינן להנחה מכח המים לחוד, בזה איצטריך לטעמא דהיינו הנחתן, ורש"י פ"י מ"ד כו' דהא נייד וזלו, ומשמע דמיירי שהמים צפין ע"ג הגומא ולא ישארו כאן לפי שהם למעלה מכותלי הגומא, ומ"מ חשיבא הנחה כשנפגשו עם מי הגומא ונעשו כחד, והא דנייד חשיבי כחזרו ונתלשו ממקומן אח"כ, ולפ"ז אשמוענין רבוחא טובא דאע"פ שחלק המים שלמעלה נייד, הרי הם נעשין כחד עם המים שלמטה שהם מונחים, ועקירתן עקירה.

ובאמת מהא דארי' מי גשמים, וקלט, משמע שקלט את המים הנוספים קודם שילכו לאיבוד, נומה"ט אף מחצר חברו מותר משום גזל, ולפ"ז הא דפריך גומא פשיטא מתפרש שבתוך הגומא, ומשני מ"ד כו' דקמ"ל דאף המים שחוץ לגומא כמונחין דמו, אבל אמור"ר (שליט"א) זללה"ה פ"י דקמ"ל דאע"פ שהם סובבים בתוך הגומא מחמת זרם המים שמוסיפין ובאין אפ"ה חשיבא הנחה, ומשמע דאי נפקי חוץ לגומא לאו הנחה היא, אבל בתוך הגומא לא חשיבא תנועתן כעקירה, אלא כחפץ שנסתובב במקום אחד, וצ"ע אם אפשר לפרש גם בלשון רש"י כן, (וראיתי במאירי שהביא פלוגתא בד"ז, אבל שם משמע דאף בשכל הגומא נמשכת כנהרות המושכין נמי חשיבי כמונחין, ודברינו הם רק כשמי הגומא נחין והנוטף ע"ג נייד ואזיל).

מעשה עקירה זו הו"ל כחפץ אחד שכולו מונח ע"ג קרקע.

ובאמת מצינו גם לאידך גיסא דלמ"ד דידו של אדם אינה כדע"ד והנוטל מתוכה פטור, מ"מ אמרי' לק' ה' א' דאם אוחו טרסקל בידו הנוטל מתוכו חייב, אע"פ שהטרסקל עצמו אם נוטלו הי' פטור, ולא עוד אלא אפי' נטל הטרסקל עם החפץ שבתוכו פטור, ועכשיו כשנטל החפץ מהטרסקל חייב, וחזינן מזה דמקום העקירה קובע, דלגבי הקשר של החפץ עם הטרסקל הי' המקום חשוב, וכן לגבי החפץ שע"ג האדם במה שמונח ע"ג קרקע, אבל עקירת החפץ מהאדם אינה חשובה דקשר זה אינו חשוב.

ואפשר ביאור הדברים דכיון דחזינן דכשעוקר את האדם הוא עקירה גם לחפץ שעליו, ע"כ דהחפץ חשיב כמונח, ומה"ט גם בטרסקל שביד האדם חשיב כמונח, כשהאדם עומד, ומ"מ כשבא להניח חפץ ע"ג מקום שאין בו ד', לא מהני מה שיחשב כמונח אחר ההנחה, דכיון שאינם נעשין כחד ממש אין זה מקום הנחתו, אבל לאחר המציאות שהניחו שם נעשה כמונח במקום זה, אבל לגבי המלאכה פטור שלא זהו מקומו הראוי, וכן לענין עקירה אם חזר ועקר ממקום ההנחה שאינה ראוי, הר"ז כאיגלאי מילתא שאין זה מקומו, אבל אם עקרו עם החפץ שמונח עליו מע"ג קרקע, חשיב לגבי מעשה זה כאילו הנחתו קבועה, דכ"ה האמת שהנחתו מתייחסת גם לגבי הקרקע, דסו"ס מונח הוא כאן יחד עם החפץ התחתון, דבמצב זה חשיבי קצת כחד, שהרי הנחתם משותפת, וכעין סברת אגד יד ואגד כלי, דאגד ההנחה זה ע"ג זה ג"כ חשיב צירוף, לגבי פעולה משותפת.

ולפ"ז אם עקר את האדם ע"מ לפנותו מזוית לזוית ואת החפץ שעליו ע"מ להוציאו היא עקירה לגבי החפץ, דהר"ז כעוקר כלי מלא פירות חציין מזוית לזוית וחציין ע"מ

תנועת טלטול ממקום למקום, והיינו דאמרי' או"ד בתר כלי אזלינן והא לא נייה דנייד, לומר שרק הנדנוד יש בו, דאל"כ הו"ל והא לא נייה ותו לא.

שם שמן שצף ע"ג יין

שם שמן שצף ע"ג יין מחלוקת ריב"נ ורבנן, נראה דאין דרך הנחה בשמן ע"ג יין או מים, אלא דאם הם חיבור זל"ז הרי הכל אחד והשמן מונח ע"ג מקום ד' במציאות, ואין מגרע מה שאין דרך להניחו על מקום ד' בצורה זו, דסו"ס הרי הוא מונח, ומש"ה תליא בפלוגתא זו, אע"פ שאין ענינם שוה.

גוף אחד שחלקו אם חשיב עקירה מע"ג מקום ד'

ולכאוי יש ללמוד משמעתין דגוף אחד שחלקו חשיבא עקירה מע"ג מקום ד' אע"פ שבמקום החיבור ליכא ד', כגון קנה שעומד ע"ג קרקע ושבר חציו והוציאו, דמקום העקירה אין בו ד', מ"מ כיון דהוי גוף אחד חשיב כולו מונח ע"ג קרקע, והרי עקרו מע"ג קרקע, כדחזינן במים וכן בשמן למ"ד חיבור זל"ז.

ד' א' והא בעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד', אימתי חשיב חפץ המונח על האדם כעומד ע"ג מקום ד'

מז. די א' והא בעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ד', הק' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ב סק"ב דהא לעיל ג' א' אמרי' דעקירת גופו כעקירת חפץ ואע"פ שאין בגופו ד', וע"כ דכיון שהחפץ על גופו וגופו על גבי קרקע חשיב החפץ כמונח ע"ג קרקע, ומ"ט לא תחשב עקירתו עקירה הרי הוא כמונח ע"ג מקום ד', וכתב דצריך לחלק בין אם עוקר את החפץ מע"ג אדם לבין אם עוקר את האדם עם החפץ דכיון שעקירתו נעשית מע"ג מקום ד' חשיב שהכל נעקר ממקום ד', דלגבי

בקוטע ידו או תולש שערו, דלא מחלקינן לומר שרק הנוגע בקרקע כמונח, ואף בגוף הדבר אם חתכו ואח"כ עקרו פטור, כגון שגזז השער ואח"כ עקרו, ורק כשהעקירה והתלישה באין כאחד חשיבא עקירה ממקומו, ועוד י"ל דכל גוף הדבר חשיב כמחשבתו משויא ל"מקום, [ולפי מה שצדדנו לעיל ס"ק י"ד דבתוך כלי כמונח במקום הכלי דמי, י"ל דה"ה בגוף האדם, ואפשר דג"ז מסברת אחשבי, וצ"ע].

פ' א' כתיבתן זו היא הנחתן

מז. פ' א' כתיבתן זו היא הנחתן, יש לעי'
אם דוקא במהלך הדין כן דסו"ס
ההנחה מתייחסת עתה לרה"ר דמקומו של
האדם ברה"ר [כמו מעביר דבסמוך דמרצונו
ממשיך הליכתו], אלא שאינו נח, אבל אם הי'
הנייר מתעופף באויר הרה"ר י"ל דלא מהני
מה שזוהי הנחת הדיו, דמ"מ אין הנחתו
מתייחסת לרשות זו, או דבכל ענין חשיבא
כהנחה ברה"ר, ואם נימא דאף בקלוט באויר
כן, א"כ מצינו דקלוטה כמי שהונחה דמי
לכו"ע לענין שחשוב מקומו ברשות זו, ואם
נימא דדוקא מהלך, א"כ כתבן כשהוא קופץ
פטור, וכן נפ"מ בההיא דבליעתן זוהי הנחתן
שפי' תו' ק"ב א' בההיא דר"מ אם היתה שבת
והוציאו בפיו, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א)
זללה"ה ס"ב סק"ד שכ' דאפשר דאף בכתבן
על נייר המעופף באויר חייב, ובאמת כ"ה
פשטות הדברים דהנחה רק לשלימות המלאכה
נאמרה, אבל מציאות הרשות סגי בקלוטה.

ולפ"ז ביאור הדברים דכיון שהגיעו להנחתן
הסופית ברשות השני, הרי היתה
מלאכה חשוכה בהעברה זו.

ולענין עקירת דיו מהנייר או בגד מע"ג האדם
נתבאר לעיל ס"ק ט"ו דהו"ל כעוקר
חלק מגוף הדבר, ואם הנייר עצמו אינו מונח
במקום ד' לא הוא עקירה, וכן אדם המהלך
והפשיט בגדו בהליכתו לא הוא עקירה, אע"פ

להוציא, דאין יתרון לאדם שהוא מלמטה, אלא
אדרבה עיקר החיוב בעקירה זו הוא משום
דהויין לגבי זה כחד, ולא כחפץ ע"ג חפץ,
וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

וב"ז כשבאמת אינן כחד, ולכן כשהפריד את
העליון מן התחתון אין עקירתו מתייחסת
לקרקע, אלא כנוטלו ממקום שאינו ראוי לו,
אבל אם באמת הכל חפץ אחד, ועקר חלק
ממנו הרי עקירתו מתייחסת לקרקע, כגון
שהיתה גרוגרת מונחת ע"ג קרקע ועקר חצי'
העליון, (וגדולה מזו עי' תו' פ' א' לענין
הנחה), וראי' לזה ממים ע"ג מים דהיינו
הנחתן אע"פ שבמקום ההנחה ליכא ד' ולא
חשיב מקום ד', מ"מ כיון דהו"ל כחד חשיבא
העקירה וההנחה מע"ג קרקע, וכמש"כ ס"ק
י"ד.

ואפשר גם לומר דכשהכל גוף אחד הרי"ז ק"ו
ממחשבתו משוי ל"מ מקום דאמרי'
עירובין צ"ט א' גבי זרק בפי כלב והשתין
ורק, דהכא הרי זהו גופו ממש, ואין לך
מקומו גדול מזה, מיהו נראה דאמנם לענין
הנחה כשנעשה גוף הדבר מסתבר כן, אבל
לענין עקירה נראה יותר בזה כטעם ראשון
דהעקירה מתייחסת לקרקע, דלא מצינו
מחשבתו דעקירה אלא כשיש חשיבות לעקירה,
ועס"ק ט"ז.

אבל אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם נסתפק
בזה כגון בתלש שערו של אדם העומד,
או בתלש מקנה המונח ע"ג קרקע, ופשט לה
מהשתין ורק דדוקא משום דמחשבתו משויא
ל"מ מקום חייב, אלמא אע"פ שעוקר חלק
מהאדם אי לאו דאחשבי' לא הוא עקירה,
ולכאו' י"ל דאע"פ שהמ"ר בדין בלוע, מ"מ
אינן כגוף האדם משנעקרו ועומדין לצאת,
[וכדחזינן בנתלש ורקו בפיו, מיהו התם שוב
אינו בדין בלוע], וחשיב כעוקר מתוך האדם
ולא חלק מהגוף ממש, דסו"ס האדם הוא
המונח ע"ג קרקע, והמ"ר בתוך גופו, משא"כ

שהגיע להנחתו הסופית, דסו"ס מטרת איבוד היא ולא תיקון מושלם, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב שם דבזה אפי' מהלך חייב, מיהו היינו דוקא כשנשרף ולא סגי בהגיעו לתוך השלהבת, משא"כ בנח דא"צ מקום ד' אע"פ שעדיין לא נשרף.

במחשבתו משויא לי', מקום ביאור הענין, ואם ה"ה במהלך

ויש להסתפק בהא דאמרי' עירובין צ"ט א' בהשתין ורק דמחשבתו משויא לי' מקום לענין עקירה, והיינו דעקירה זו מלאכה חשובה היא מפני שתועלתה מרובה, אם גם ברק כשהוא מהלך חייב, ובפשוטו נראה דרק בהנחה מהני הנחת ביטול לחשבו כמנוח, אבל לענין עקירה כיון שהוא כעקור לא הויא מלאכה אע"פ שתועלתה מרובה, ואע"פ שבתועלת זו אין חילוק בין מהלך לעומד, וכמו בזרק בפי כלב דבעינן עומד לפמשנ"ת לעיל.

בעיקר הא דמחשבתו משויא לי' מקום בהשתין ורק הי' מקום לפרש דמחשבתו משויא לי' מקום הנחה, דכדי שיוכל לרוק צריך להניח הרוק בפיו, וכיון דההנחה בפיו חשובה הו"ל כעוקר ממקום ד' וניחא בזה דאין מחשבת עקירה משויא לי' מקום, [ולפ"ז י"ל דעקר מפי הכלב ג"כ חייב, מיהו יש לדחות דכיון דלא ניחא לי' בטלה חשיבותו, משא"כ בהשתין ורק דלא משכח"ל בע"א, ויתכן גם דההצלה מפיו חשובה ומשויא לי' מקום], אבל מדברי הראשונים ז"ל נראה דמחשבתו משויא לי' עקירה, ולא בהנחה שקדמה לה, [שו"ר בתו' הרא"ש ד' ב' שפי' כמש"כ], מיהו בגמ' ה' א' משמע דכשאוחר בידו חפץ חשיב אחשבה לידו' ומהני לענין עקירת חבירו מתוכה, מיהו י"ל דהתם חשיבות ידו מכח נתינת דעתו ולכן סגי באוחר בידו בכונה, ולאפוקי נחה בתוך ידו, שנתינת דעתו תבא אחר שניתן בתוכה, וזה

שלענין הנחה כתב מרן זללה"ה בסי' ק"ה סק"ו דדמי לכותב דהיינו הנחתן.

אימת אמרינן דזו היא הנחתן

פברא דזו היא הנחתן דמהני אף במהלך, מצינו רק בדבר שאחר ההנחה הרי הוא מתבטל לחפץ שהונח עליו, כגון בדיו שכתבו, או בבלע אוכלין כמ"ש תו' ק"ב א', או בבגד שלבשו כמ"ש מרן זללה"ה סי' ק"ה סק"ו, ועי' לעיל ס"ק י"ד במים ע"ג מים, אבל בזרק ונחה בפי כלב ק"ב א' נהי דמחשבתו משויא לי' כמקום ד', אבל אם הי' הכלב מהלך כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בסי' סק"ד דלא הויא הנחה, ולכאו' יש להוכיח כן מהא דהוציאו בפיו אינו חייב עד שיבלע, אבל באמת לאו ראי' היא דהתם הי' כל הזמן בפיו, וא"כ אין לייחס חשיבות הנחה כשהי' בחוץ, משא"כ אם נטלו בפנים ונתנו בפיו בחוץ, די"ל דאין מגרע בחשיבות הנחתו בין אם גופו מהלך או עומד, כיון שמטרת הנחה זו היא ע"מ לאכלו (ומכח זה חשיב מקום ד'), מיהו בלא ראי' נמי אין לך בו אלא חידושו בכתובה, דחשיבות הנחתו הסופית משויא לי' מלאכה, אבל בפיו ואפי' בפי כלב דכאבוד דמי, מ"מ לא עדיף מגוף הכלב דלאו כמנוח דמי, וכ"ה לשון הגמ' ונחה בפי כלב, [ובתו' מחקו ונחה, ויש מקיימים הגרסא דאתא לאשמועינן שנתכוין לכך].

זרק בפי כבשן אם שריפתו זו היא הנחתו

ויש להסתפק בזרק בפי כבשן שם, דמשמע דהחידוש שהנחה לאיבוד מחייבת, ולא אמרי' דמלאכת הוצאה היא דוקא כשהדבר נמצא ברשות השני', אם בזה אמרי' דשריפתו זוהי הנחתו, שהגיע למטרתו הסופית בהנחה זו, או"ד דוקא בכתובה ואכילה שיש חשיבות בהנחה זו, משא"כ שריפה נהי דמחשבתו משויא לי' מקום, אבל אין זו הנחה חשובה דנימא שיש כאן מלאכה חשובה בעצם זה

לא מכח הזורק, אבל רש"י פי' דהחשיבות מכח הנותן ולא מכח המקבל, ועיי"ש בתור"ה ה"מ, ובאמת צ"ע למה לא פי' הראשונים ז"ל דאחשבה הוא ליד' פי' המקבל, דנחה משמע שלא נתכוין המקבל לכך, וי"ל דלשון אחשבה משמע להו העושה את המלאכה, כההיא דמחשבתו משויא לי' מקום, אבל נתינת דעתו של המקבל לא מיקריא אחשבה, אלא יהיב דעת' וכיו"ב, [ואפשר דל"ג "הוא" ליד', (וכן ל"ג חשובה "לו", כ"ה ברמב"ן)], וצ"ע.

- נכתבו בזה דברים נוספים -

פ' א' הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך

(א) שבת פ' א' אמר רבא הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב כתיבתן זו היא הנחתן, בתו' י"א א' ק"ב א' כתבו דמתני' היא כריתות י"ג ב' רמ"א אם היתה שבת והוציאה בפיו חייב, ופי' דע"כ מיירי כשהוא מהלך ובליעתו זוהי הנחתו, דאל"כ קדם חיוב שבת לחיוב אכילה שהיא בבית הבליעה, ויש לתמוה א"כ למה לא נסתייע רבא לדינו ממתני', ועוד יש לעי' בעיקר הדין האם בליעה חשיבא כהנחה ברשות זו, או ככילוי מן הועלם, שאין נופל ע"ז שם הוצאה והנחה, ואמנם מצד חשיבות ההנחה לא גריעא בליעה מכתובה שג"כ הגיעה החתיכה לתכלית המטרה של ההוצאה, אבל קשה להגדיר שהחפץ נח ברשות זו, כיון שעם הנחתו נכתבטל מן העולם חשיב, וכלשון הגמ' בסמוך נעשה כמי שקלטה כלב או שנשרפה ופטור, והכא גרע שההנחה והביטול תלויין זה בזה, דכיון שנתבטל חשיבא הנחה, משא"כ כנפל לכבשן שנח תחלה ואח"כ נשרף, והכי מתפרש לקמן ק"ב א' זרק ונחה בפי הכלב או בפי הכבשן שנח ואח"כ נשרף, ואם פי הכבשן אין בו ד' ע"כ נח ואח"כ נשרף בשלהבת העולה מתוך הכבשן.

ובתו' שם ובעירובין כ' א' פשיטא להו דבליעה הנחה היא, ונסתייעו מההיא

דר"מ דלא חיישינן לזה שממשיך לירד מבית הבליעה למעיו, דמיד נתבטלו בגופו, וזה באמת יש ללמוד בק"ו מכתבן כשהוא מהלך דהתם חשיב שהדיו כאן, וכדאמרין דבצר ליה לשיעורא דקמייתא, ופרש"י שנתייבש מעט, [ואפשר דהיינו הבלוע שנתבטל לגמרי לניר, וש"מ דבלוע כמאן דליתיה דמי], וכן מסתבר באכילה שאם הוציא חצי גרוגרת ואכלה תו לא מצטרפא בהדי החצי השני, אבל לא דנו כלל לענין הבליעה אם מיקריא הנחה, ואפשר דמשמע להו כן מהא דלא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר שהשתיה עיקרה והנחה, בלא החפצים שצריכין לו, מיהו יש לדחות דהתם אף בלא הנחה אסור לטלטל, וגם אפשר שהמים נחים בפיו תחלה.

ונפ"מ לפמשי"ת לקמן שדעת הירושלמי והראשונים שלא היתה ההנחה בזמן הבליעה, האם לדידהו יש לקיים דין זה שהבליעה הנחה, או דבלא ראי' י"ל דבליעה כאיבוד מן העולם ולא חשיבא הנחה.

מידו הי' מקום לומר דבנתנן בפיו כדי לאכול ואכלן חשיבא הנחה בפיו, כיון שהגיע האוכל למטרתו הסופית וכך הוא דרך אכילה, כמו רוק הנתלש בפיו ודעתו לבלעו די"ל דכגופו דמי, דרק ברוצה לרוק שנינו עירובין צ"ח ב' שלא יהלך, וכמו שיש סברא בזרק בפי כלב שאין חילוק אם הכלב מהלך או עומד, שההנחה מתייחסת לפיו ולאכילתו, אבל הדבר צריך ראי', שאין ללמוד מכתובה שבמציאות נעשה הדיו והניר גוף אחד, משא"כ בפיו שדעתו קובעת, ואם אינו רוצה לבלוע הו"ל כמוציא בפיו.

בדברי התו' דאם היתה שבת והוציאו בפיו מיירי בבלען כשהוא מהלך, והקושיים בזה

(ב) בעיקר מה שנקטו תו' דהא דתנן רמ"א אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב מיירי במהלך ובלען כשהוא מהלך, יש כמה קושיות, חדא דעיקר הגירסא בפיו ליתא בגמ'

ובראשונים והוסיפה בשטמ"ק, ומפורש בירושלמי פ"א ה"א דלא גרסינן בפיו, והרמב"ן ביבמות הביא שיש גורסין בפיו, וגם בלשון בפיו לא מבואר ענין הבליעה כשהוא מהלך, וטפי הו"ל אם הוציאו בשבת ובלעו כשהוא מהלך, ועוד דבגמ' ק"ב א' מייטנין ממתני' לענין דמחשבתו משויא ליה מקום ואם ההנחה בבליעה א"כ אין כאן חסרון של מקום ד' שהרי האדם מונח ע"ג קרקע, והחסרון מפני שהוא מהלך, וגם מאחשיבה דבליעה אין ראי' לפי כלב ופי כבשן כיון שהביטול הוא מציאות ולא רק מפני רצונו, משא"כ בפי כלב שאין כאן ביטול רק רצונו מחשיבו, וצ"ל לפי תו' דהוציאו בפיו היינו שהכניסו בפיו ברה"י והלך והוציאו בפיו, והראי' לא מדינא דמתני' אלא מד יוק הלשון, וגם עיקר הדין מחודש, דבשלמא אם ההנחה בפיו, אמרינן דאחשיבה לפיו לדרך הוצאה ולמקום ד', אבל אם פיו הוא רק מעבר למקום ההנחה, והי' יכול להוציאו בידו ולהכניסו בפיו ברה"ר מנלן דאמרינן אחשיבה בכה"ג, ולמה הוצרך ר"מ לנקוט בכה"ג, ועוד דלמה אמרו לו אינו מן השם הרי חידושא דמתני' באיסור חל על איסור ובאמת חל הכל בבליעה, ובפרט אם חייב על הוצאה גם משום יוהכ"פ, ועוד דלמה לא נסתייע רבא ממתני' לדינו דכתיבתן זו היא הנחתן, וכמשה"ק לעיל.

דחייב לצי"ש, אבל כלפי הקדש הכל שוה, ואם הוא פטור, גם אין חיוב לצי"ש, וליכא למימר דקנייה בלעיסה דהא קדוה"ג לא נפיק לחולין והכא בנותר של אימורין מיירי, ומבואר בכריתות כ"ג א' דבעינן שו"פ בנותר, וש"מ דאף בקדוה"ג ענינו ממון שיהנה שו"פ, ולא סגי באיסור אכילה, ובלא"ה אין לחדש שני עניינים בתשלומי מעילה כמ"ש הנה"מ, ולכאורה מוכח מזה שחיוב ההוצאה קודם למעילה, ולכן לא מיפטר משום קלב"מ.

בדברי הראשונים נראה שלא פירשו שההנחה בבליעה

ג' ובפי' ר"ח ורש"י והרמב"ם ק"ב א' וברמב"ן ה' א' וברשב"א צ"ב א' ובריטב"א מבואר שלא פי' שההנחה בבליעה.

דהנה בסוגיא ק"ב א' מייטנין ראי' דאחשיבה לפי כלב משוי ליה כמקום ד', ממתני' דהוציאו בפיו בשבת חייב, ואמאי הא אין דרך הוצאה בכך אלא כיון דקא מיכוין מחשבתו משויא ליה מקום ה"נ כו', ופרש"י שהראי' מהא דמוציא בפיו תנן צ"ב א' דפטור, והכא כיון שמוציא כדי לאכול מחשבתו משויא ליה כדרך, וכ"כ הרמב"ן ה' א' דמגו דמהני מחשבתו לאכילה מהני נמי לשבת לשוויה מלאכה דדרך מלאכה זו בכך, וכ"כ הרשב"א צ"ב א' וכ"ה בריטב"א.

ולפ"ז השוו בגמ' מחשבה לדרך הוצאה כמחשבה לחשיבות מקום, אע"פ שבסברא יש לחלק דרך האדם איך להוציא חפציו תלוי שפיר במחשבתו, ואין ראי' מזה להנחה חשוכה של החפץ ברה"ר, דכיון דלית ביה ד' חסר בהנחה של החפץ, ולא דמי לדרך הוצאה שהחסרון בצורת העשייה ולא בתוצאה ובזה האדם קובע לעצמו יותר מהו אורחיה, ועו"ק שאם אינו עוסק בלעיסה מיד שמכניס לפיו, אין דרך להוציאו בפיו, והו"ל לפרושי שהתחיל באכילה מיד, גם יש לדון אם חשיב מלאכה הצריכה לגופה בהוצאה, כיון שמטרתו

ועוד הקשו האחרונים ז"ל למה חייב אשם מעילות הרי הוא פטור מלשלם מדין קלב"מ, כמבואר פסחים כ"ט א' שהאוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל לרנב"ה דאמרינן קלב"מ בחייבי כריתות, וכאן מיירי בשבת דלכו"ע קלב"מ אפי' בשוגג כתנא דבי חזקיה, ועקצה"ח ונה"מ סכ"ח בזה ובתורע"א כריתות בשם אחיו ה"ר בונם, ומה שתירצו דחייב לצי"ש קשה דלא אשכחן אשם דרשות, וא"כ חיוב גמור הוא, וא"כ היכי קתני גבי חמץ לא מעל, (גם יתכן שאין חיוב לצי"ש אלא לכפי חבירו משום דמזיק חייב והו"ל כגרמא

שיחול יחד לר"מ, וממילא ל"ק דקלב"מ לענין תשלומי המעילה, כיון שלענין ההוצאה כבר נתחייב בפיו, ואפשר דאמרו לו סברו שכבר נח קודם שהכניס בפיו, כיון דמהלך כעומד, ור"מ סבר שההנחה כשהכניס בפיו ועמד, ולע"כ שם, ועכ"פ מבואר שההנחה בפיו קודם הבליעה.

העולה מהאמור, וברין לבישת בגד אם חשיבא הנחה

(ד) מן האמור נלמד שהבולע אוכלין כשהוא מהלך, נהי דלענין חשיבות ההנחה הר"ז ככתבן כשהוא מהלך, אבל לענין אם בלוע כמונח או כאבוד, יש להסתפק בזה לדעת הראשונים ז"ל, ולא דמי לזרק עצים לכבשן, כיון שנחו תחלה לצורך הבערתן, ואמנם אם נשרפו באויר י"ל דלאו הנחה מיקריא, ועי' לשון רש"י ק"ב א' בזה.

ויש להסתפק לאידך גיסא במוציא בגד ולבשו כשהוא מהלך אם חשיבא הנחה, דבתר' ה' ב' כתבו דחשיב הדיו כמונח מפני שנשאר כך לעולם, וא"כ אין רא"י מדיו לבגד, דהא באמת הניר כולו לא חשיב כמונח, ואף לענין התולש את הדיו מהניר מהלך לא חשיב כעקירה, וזוהי רק סברא מיוחדת בחשיבות הנחה במטרה הסופית המושלמת, [ואין זה ענין לנדון דאגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים ה' ב', דלצד שהוא כמונח, הרי העוקר את האגוז חשיב כעקירה לחייב עליה, וכאן נתחדש הנחה בדבר שלענין עקירה דינו כעקור], ולכן אין לך בו אלא חידושו באופן שנתבטל ונעשה חלק מהניר, ואין להוכיח מזה לבגד.

והמוציא כלי להביא בתוכו אוכלין כשיעור או פחות מכשיעור והכניס האוכלין לתוכו כשהוא מהלך ודאי לאח שיבא הנחה, אע"פ שמעתה הכלי טפלה לאוכלין ואינו חייב על הנחת הכלי עם האוכלין, מ"מ טפילות לאו ככתיבה דמיא, שאין כאן הנחה מושלמת, אבל עדיין י"ל דלבישה עדיפא, כיון שביטול

האכילה והאוכל נמשך עם גופו בכל מקום שהוא, ולא מדי לכתבן כשהוא מהלך שיש לו צורך שהכתב יהא ברשות השניה, ולכן יותר מיושב אם הוא עומד ברה"ר ונוטל מרה"י ונותן לתוך פיו, כבירושלמי, עי' להלן.

ועכ"פ למדנו מדבריהם שהקשר של ההוצאה עם האכילה הוא בהוצאה בפיו, דהא לא גרסי בפיו, ואפ"ה קים לן שהוציאו בפיו, דאל"כ אין לזה שום קשר עם האכילה, וכמ"ש הרמב"ן יבמות ל"ד א', וש"מ שההנחה נשלמה בפיו.

ובאמת לפי זה מיושב כפי' ר"ח שהארי' מפה האדם לפי כלב, דה"נ ההנחה היתה בפיו שאין בו ד', בין אם עמד ברה"ר ונטל מרה"י והכניס לפיו שההנחה נחשבת רק כשיגיע לפיו, דכ"ז שידו עוסקת בהעברה הו"ל כלכתף ופטור, בין אם הלך מרה"י לרה"ר ונתנו בפיו לאכול דההנחה בפיו שאין בו ד' כשעמד, ולשון ר"ח כיון שהוא עקרו והניחו בתוך פיו חייב כו' כיון דאחשביה לאנוחיה בפיו מחשבתו משוי לפיו כאילו מקום ד' על ד' הוא כו' וכ"ה ברמב"ם פ"ג ה"ג מפני שמחשבתו משימה פיו מקום ארבעה.

בירושלמי מבואר ג"כ שההנחה בפיו קודם הבליעה

ובירושלמי פ"א ה"א איכא מ"ד שמפרש כגון שהי' מוטל על האיסקופה מקצתו ברה"י ופיו ברה"ר ופשט ידו ונטל מרה"י והכניס לתוך פיו, ומאן דמוקים לה במהלך ג"כ מפורש שם בבירייתא דאמרו לו לר"מ שאינו מן השם לפי שחיובו מפני ההליכה ולא מפני האכילה, הרי בהדיא דחיובו בפיו כשהוציא ועדיין לא בעל, ור"מ סבר דכי היכי דמהני אחשביה לחיוב הוצאה מפני שסופו לאכילה, ה"ה דחשיב שיש קשר בין האכילה להוצאה, וחשיב שעוסק בכל האיסורים יחד, וכיון שמפורש בבירייתא בירושלמי שאמרו לו שאין כל החיובים יחד, א"כ אין מקום לחפש

מיהו כיון דצריך לזה מעשה מחודש, י"ל דהמעשה הראשון לא ה' בו כדי לחייב.

וב"ז כשנתכוין לזרוק לחבירו, אבל אם נתכוין לזרוק למרחוק, וחבירו בא ועצרה באמצע הילוכה, אף בלא טעמא דלא איתעבידא מחשבתו, כגון שאומר כ"מ שתרצה תנוח, י"ל דפטור, דהנחה זו לאו מכחו נעשית, והיינו דתנן ק"ב א' קלטה אחר פטור, ולעולם כעקר ממקומו דמי כיון שלא נתכוין לזרוק אליו, ונמצא שקליטתו דבר מחודש וכעקר ממקומו דמי, ונאדרבה יש לדון בעקר ממקומו וקלטה במקום שעמדה לנוח, דכיון שבלא"ה היתה נחה שם, אין מגרע מה שנחה בידו, דהא כ"מ שתרצה קאמר, ואפי' תגיע למקום שאדם שם], ועי' בכ"ז בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ב סק"א.

ק"ב א' זרק ונחה בפי הכלב כו' והאנן תנן כו'
ק"ב א' והאנן תנן כו', ס"ד דמקשן דמתני' קמ"ל דפי כלב אינו ראוי להנחה, וכן מקום שנשרף, ולמסקנא קמ"ל איפכא דדוקא מפני שקלטה או שנשרפה שלא במתכוין פטור, ובפי כלב החידוש דלית ב' דע"ד, ובפי כבשן י"ל דהחידוש דהנחת איבוד הנחה היא, ואף ביש בו ד' יש בזה חידוש.

שם אף אנן נמי תנינא כו'

שם אף אנן נמי תנינא כו', בר"ח הנדפס משמע דהראי' לענין מקום ד', ולכאור' התם בליעתו עדיפא דלא בעיא הנחה כלל כמ"ש תו', ועוד דאם ה' גופו עומד ובלע י"ל דאין כאן חסרון דמקום ד' כיון דגופו עומד על מקום ד', ואם ס"ד דהנחת איבוד לאו הנחה היא, י"ל דהיינו דמייתי דבליעה הנחה המחייבת היא, אע"פ שעם הבליעה כאבד דמי, ואין כאן חפץ המונח ברה"ר, וכבר ביאר בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ד, וברמב"ן ה' א' מבואר כפרש"י דהראי' מהא דאין דרך הוצאה בפיו, וכיון שמחשב לאכול הרי מחשבתו קובעת את המעשה, וה"נ

המלבוש הוא מציאות ולא רק מפני כונתו, שהרי בכלי אם צריך לכלי חייב על הכלי, ובבגדים פטור, מיהו לענין תחומין מצינו שהלבוש עובר משום תחומין, דלא בטל כתבלין ומים ומלח לעיסה, ומצינו לר"י שאף החבית טפילה למים לענין תחומין עירובין צ"ז ב', ונפ"מ למעשה במי שיצא עם מטפחת בכיסו אם יועיל ללבושה כשהוא מהלך, או שנפל כובעו והרימו והמשיך ללכת קודם שלבשו אם יועיל ללבושו כשהוא מהלך, ולע"כ בזה.

וכבר הכריע מרן זללה"ה בסי' ק"ה סק"ו דיש לדמות לבישת בגד לכתובת דיו, מיהו לענין עקירה אם הוריד כובעו מראשו כשהוא מהלך, לא חשיבא עקירא, דאף בדיו כל הניר נקרא עקור כשהוא מהלך, והר"ז כתולש חלק מהניר, וכמשנ"ת.

- עד כאן -

ה' א' עמד במקומו וקיבל כו'

יז. ה' א' עקר ממקומו וקיבל פטור, לכאור'
 נראה דר"י קמ"ל דאף כשההנחה נעשית בסיוע חבירו חייב, דממלאכת המשכן ילפינן דגם מסירה לחבירו מלאכה היא אע"פ שצריך לזה פשיטת יד חבירו, וקמ"ל דאף בזורק ע"מ שחבירו יקבל, דהשתתפות חבירו בקבלה נעשית לאחר שיצתה מידו, מ"מ חייב, דע"ד כן זרק, וגם בכה"ג חשיבא מלאכה שלימה, וכן בזרק בפי כלב הרי הכלב מכוין את פיו באופן שיקבל וחייב, מיהו דוקא אם לא עקר ממקומו, ורק בצורת הקבלה נשתתף, כגון בפשיטת ידו והגבהתה או השפלתה, אבל אם הוצרך לעקור ממקומו, נמצא שהוצרך לכח מחודש ממנו כדי לקבל, ובכה"ג חשיב שנים שעשאוה, ואע"פ שנתכוונו לכך.

ובעקר הוא עצמו ממקומו וקיבל יש לפרש דאין כאן משום שנים שעשאוה, וגם ידע כונתו בשעת זריקה ונמצא שזרק ע"ד כן,

שם שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך, ביאור הענין, והאם ה"ה בכל עקירה בכונת פטור

שם שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך, פרש"י והתורה לא חייבה אלא מלאכת מחשבת שיתכוין לעשות המלאכה, ולפ"ז נראה דכ"ש אם העביר מרה"י לרה"ר ע"מ להניח בכרמלית או ברה"י אחר, ונמלך והניח ברה"ר דפטור, דעיקר המלאכה נעשית במחשבת היתר, ואיצטריך לאשמועין בעקירה דאינה עיקר המלאכה כ"כ, אלא דבעינן שתהא העברה בדבר שהי' קבוע ברשות זו והוציאו, וכ"ז שאינו מונח חשיב כעראי ואין זו מלאכה חשובה, ולכן סגי בזה שהי' מונח, ואמנם אם אחר עקרו פטור כדתנן במתני' בעני ובעה"ב, היינו משום דלגבי דיד' כמוציא חפץ שאינו מונח דמי, אבל כשהכל נעשה על ידו, הרי הוא אוחד בידו חפץ שהי' מונח ומוציאו, ולא מחלקינן המעשה שמוציא חפץ עקור, דכשהכל נעשה על ידו בלא הפסק חשיב מעשה אחד, וקמ"ל דאף העקירה מהמלאכה, ובעינן בה כונת מלאכה.

ולפ"ז ה"ה אם עקר ע"מ להוציא לכרמלית או לרה"י דרך רה"ר ונמלך להוציא לרה"ר דפטור, כיון שלא היתה עקירה ראשונה לשם מלאכה.

ושמעתי להעיר דשם דוקא בעקירה ע"מ לפנות מזוית לזוית פטור, אבל בעקר ע"מ להוציא ולהניח במקום פטור שברה"ר ונמלך להניח ברה"ר חייב, דעקירה לאותה רשות לאו עקירה היא ולכן חשיב כבא להוציא חפץ עקור, אבל כשעקר ע"מ להוציא שייך לייחס אליו מעשה מלאכה אלא שאינה מושלמת, ובכה"ג אם השלימה מצרפינן שני חלקי המעשה כמו שני חצאי שיעור, ול"ע כה"צ בזה, אבל פשטות הדברים דכל חלק המחייב צריך שתהא כונתו למלאכה, דאל"כ חזינן לי' כהתחיל המלאכה במצב זה, וחצי

בהנחה כיון שמטרתו להאכיל הכלב מחשבתו משויא לי' מקום, וצ"ע בכ"ז.

ה' ב' היה טעון כו' אינו חייב עד שיעמוד כו' והוא שעמוד לפוש

יה. ה' ב' אר"א אר"א אר"י הי' טעון כו' אינו חייב עד שיעמוד, הלשון מתפרש דאינו חייב על הכנסה והוצאה בלא עקירה והנחה, והיינו דקאמר דנכנס ויוצא כל היום פטור, אבל זה לא איצטריך לאשמועין, וגם במתני' מבואר דפטור, ולכן ע"כ דה"ק הי' טעון כו' אע"פ שמתחילה עמד והי' החפץ מונח, מ"מ הרי"ז כלא עקר עד שיעמוד עתה, כשדעתו ליכנס ולצאת, והא דקאמר אינו חייב פי' אינו יכול לבא לידי חיוב, אפי' יניח החפץ.

שם אמר אב"י והוא שעמד לפוש, פי' דמימרא דר"י מתפרשת דבכנס ויוצא כל היום סתמא דמילתא יעמוד בינתים ואז יתחייב על עקירתו, ומש"ה לא קאמר אר"כ עמד, והיינו דבא אב"י לבאר דדוקא עמד לפוש יש ללמוד מדר"י, אבל לכתף גם כאן פטור, ולכאור' נראה דהי' מקום לומר דבכנס ויוצא שבא לבטל המלאכה ולחזור לרה"י, תחשב הנחה אף במכתף, דלא מצינו אלא ברוצה להמשיך מלאכתו שאין הכיתוף מפסיק, אבל כאן נשלמה מלאכה אלא שרוצה לחזור וסגי בעמד לכתף, קמ"ל, מיהו לשון נכנס ויוצא יש לפרש דעביד הכנסה והוצאה, ולא כשופטני שהולך וחוזר, אלא שמעביר הרבה רשויות, ושם נאמר דכיון שנכנס לרשות אחרת סגי בכל הנחה להחשיב המלאכה ועוד י"ל דס"ד דרק באמצע מלאכה אין הכיתוף מפסיק, אבל בעקר ע"מ לפנות מזוית לזוית דלא היא מלאכה כלל, ועמד לכתף ונמלך להוציא י"ל דחייב, דלבטל העקירה מזוית לזוית סגי בכל הנחה, ועיקר המשמעות לס"ד זו הוא מלישני' דר"י וכמשנ"ת.

שיעור שאני דגם כשמכוין להשלים השיעור אין משתנה הגדרת המעשה בח"ש הראשון, ולכן גם כשאני מכוין להשלים, החיוב שיהאם יושלים ויצטרפו יש כאן מעשה חשוב, ובעשה שני חצאי שיעור ולא נצטרפו פטור, כדלק' פ' א', וצ"ע.

מיהו נראה דהמוציא מרה"י לרה"י דרך רה"ר ולא ה"י בדעתו לעמוד לפוש ועמד לפוש ברה"ר חייב, דכיון שנתכוין לעשות המעשה כמו שעשה, אין ההנחה ענין מחודש, דפתיכא בדעת' גם שאם יצטרך להניח באמצע העברתו שניח, ואין זו מלאכה מחודשת, אלא דלצורך מטרתו הסופית אפשר שיצטרך לעשות עוד מלאכה בינתים, [כמו שהזכיר מרה"י לרה"י דרך רה"ר חייב למ"ד קלוטה כמי שהונחה, אע"פ שאין מטרתו הסופית לנוח ברה"ר].

ולפ"ז נחא הא דאמרי' עירובין צ"ח א' דבנתגלגל חוץ לד"א חיישין שיעשה מלאכה, ואמאי הרי סתמא דמילתא אין דעתו לעמוד ברה"ר קודם שיכנס לאיסקופה, וא"כ אף אם בסוף יעמוד, לא היתה עקירה משעה ראשונה לכך, [ועמש"כ בזה לעיל ס"א סוס"ק כ"ג, ועי' שבת קנ"ג ב' אי אפשר דלא קאי פורתא, וצ"ל דלא חשיב כלכתף, ועמש"כ אאמור' (שליט"א) זללה"ה שם, וכאן באיסקופה ליכא טעם זה, אלא דכיון שאינו זכור את השבת עלול לעמוד לפוש או לצורך אחר], ולמש"כ י"ל דבכה"ג חייב כיון שנתכוין להעביר ד"א, ואין לו מחשבה מפורשת שלא לעמוד כדי שלא תהא מלאכה, ולכן כשעמד חשיבא העברה זו מלאכת מחשבת, [ואם זכור את השבת ונתכוין שלא תהא מלאכה מסתברא דפטור אם נמלך והניח, ורק משום דלא חשיב נמלך כתבנו דחייב].

וזהו נראה כונת רש"י סוכה מ"ג א' שכ' דטפי יש לחוש למעביר ד"א ברה"ר מהוצאה מרה"י לרה"ר דפעמים שהחפץ בכרמלית

וכיו"ב דמשום מעביר הוא דאיכא, וכן אם עקר שלא ע"מ להוציא, והנה במעביר נמי ע"כ מיירי בעמד ברה"ר וכמשה"ק תו', וכן בהוציא מכרמלית מיירי בעמד ברה"ר, אלא דבמוציא מרה"י בעינן שעמידתו תהא במקום מסוים דהיינו ברה"י קודם שיצא, אבל ברה"ר שמהלך הרבה, קרוב לחוש שבמשך הדרך יעמוד לפוש או לשאול איה ביתו של החכם, (שו"ר בחדושי הגרע"א ז"ל שבת ח' ב' מ"ש בדבריהם ז"ל), אבל אכתי תיקשי שהרי כשעוקר אין דעתו להניח אח"כ שוב ברה"ר, ולמש"כ נחא דמצב זה לא חשיב כאין דעתו לכך, שהרי רצונו בהעברה זו, ואם יזדמן צורך לעמוד ג"ז בכלל רצונו.

ה' ב' המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו

יב. ה' ב' ת"ר המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב, כתב אאמור' (שליט"א) זללה"ה בס"ב ס"ק י"ג דאם באמצע הליכתו בסטיו אחזו בשינוי פטור, אע"פ שהכניסה מרה"י לסטיו והוצאה לרה"ר היו כי אורחי', דהכל חדא הוצאה היא וצריך שתהא כולה בחיוב, ולכאור' יש להסתפק בכל מוציא מרה"י לרה"ר אם בין העקירה להוצאה או בין ההוצאה להנחה אחזו בשינוי אי מיחייב, מי אמרי' כיון דבלא העברה זו שבשינוי ג"כ ה' חייב, ה"נ חשבינן ל' כמאן דלית', או"ד כיון דג"ז חלק מהמלאכה שהרי החפץ מונח במקו"א מחמת העברת השינוי, וכן ההוצאה נתאפשרה ע"ז, כיון דעשאו בשינוי פטור, ומדברי אאמור' (שליט"א) זללה"ה שביאר בסטיו משמע לכאור' דבכה"ג פשיטא ל' טפי דפטור.

והנה אם נימא דכשאחזו בשינוי הר"ז כהניחו מידו, ואף כשא"צ לחלק זה של השינוי כגון שחזר לאחוריו בשינוי ושוב המשיך כאורחי', א"כ כללא הוא דכל שינוי פוטר, [מיהו אם עמד במקומו אין זה שינוי הפוטר, דכשאני עושה מעשה אין גריעותא

בשינוין, אבל אם נימא דחלק שאינו משלים המעשה אין שינוי פוטר בו, לפ"ז יש לדון דאף בין העקירה להוצאה אין שינוי פוטר, וכן בין ההוצאה להנחה, דנהי דהוסיף בהעברה ע"י השינוי, מ"מ אין בשינוי גריעותא אלא דלא סגי לחייבו ע"ז, וחשבינן ל' כמאן דלית' וסגי במעשה המחייב לחייבו, וקצת משמע לק' ו' א' דהמוסיף להעביר טפי מד"א

אין זה מעשה המחייב, וכאילו הוסיף להלך ולחזור דמי, ולפי הצד שכתבנו שאין שינוי פוטר בכה"ג, יש ללמוד דה"ה בין ההוצאה להנחה, מיהו לענין קלב"מ כתובות ל"א א' מסתברא דכל הזמן שעוסק בהעברה פטור, ואפי' בשעה שעומד כשזוהי עמידה שאינה מפסקת המלאכה, כגון בפושט ידו דאי שדי לי' אתי לידי חיוב חטאת, וצ"ע בכ"ז.

סימן ג

בסוגיא דכוורת ואיסקופה

קיצור תוכן הענינים

ח' א' זרק כוורת לרה"ר כו' א"א לקרומיות של קנה כו'

א. ח' א' אי אפשר לקרומיות של קנה כו', מש"פ רש"י קרומיות של שתי נראה כונתו דחלק מהקנים בולטים, אבל אם היו כולן בולטין היו מודדין י"ט מהן, ולשון קרומית אינו מתפרש על קנה שלם, ויש לפרש שנשאירן בליטות קטנות במקום חיתוך הקנים, וכ"ה בערוך.

שם תוד"ה רחבה, בפרש"י ור"ה ואם השוליים מצטרפין

שם תוד"ה רחבה, מבואר בדבריהם דגידוד חצי טפח ומחיצה ט' ומחצה מצטרפין, ובבה"ל נסתפק בד"ז.

שם ואין נראה פר"ח כו', הרשב"א תירץ דמחיצות הכוורת רעועות, והרמב"ן כתב דלא מנח עליהו משום דמקלקל לה, ובאמת כיון דרה"י דכלי חידוש הוא לא הו"ל לאביי למיסתם, דודאי יש סברא דבכלי לגואי עבידי ולא למינח עלי' מידי, ומדנקט לה בדבר עגול נמי משמע דדינא אתא לאשמועינן, והרמב"ם שלא חילק בין כפאה על פיה לכדרכה משמע דשיעורן שוה, אלא שלשונו דנקט דע"ד יכול להתפרש בכל ענין, וראיתי מובא בשמו דיתרון החומשין מפני שיש יותר מתרי חומשי, וצ"ע דמ"מ א"צ ששה.

שם שבעה ומחצה פטור

ב. שם שבעה ומחצה פטור, מש"פ תו' דהויא רה"י, צ"ע למה יחשב למעלה מז"ט כמוקף מחיצות, הרי אינן מתקיימות כלל, וגריעי ממחיצה שאינה יכולה לעמוד ברו"מ דהשתא מיהא קיימא וזו שוקעת והולכת, ואפשר דכיון שאין הנדון למעלה מז"ט אלא לאויר שתוך הכוורת, בזה אין מגרע מה שהמחיצה שוקעת, דמקום זה אינו נעשה פרוץ אלא שוקע ויורד עם המחיצות, והר"ז ככוורת י' ששוקעת בבור, ולפ"ז אם לא הי' לכוורת שולים לא הויא רה"י, וניחא בזה הא דאין השולים משלימין ל', ודבעינן רחבה ששה, אבל אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה יישב בע"א ולפ"ד אף בלא שולים נעשה רה"י.

בטעם הפטור כשנעשה רה"י אף דבסוף נח ברה"ר, פרת' דכיון שנעשה רה"י הר"ז כנח, וביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דכיון שאמרי' לבוד כאילו המחיצות מגיעות לארץ ונעשה רה"י כש"כ דחשיב כנח, פי' דאם המחיצות מגיעות לארץ ושוקעות, לא חשיב חסרון בהנחה, אע"פ שהחפץ נע כל הזמן, ויש לעי' אכתי כיון דמכחו ממשיך לנוע יתחייב כמו בזרק מרה"י לרה"י דרך רה"ר למ"ד קלוטה כמי שהונחה, ואם נימא דעל העקירה האחרונה א"א לחייבו, א"כ לא נעשית מלאכתו בב"א, מיהו אפי' אם נימא דאם המשך להתגלגל למקו"א חייב, מ"מ כאן שההנחה באותו מקום ע"ג קרקע אין בהנחה זו כדי לחייבו, כיון שכבר נח תוך ג'.

בפרש"י דיש לדפנות דין מחיצות ורק בכה"ג אמרין לבוד

ג. פרש"י ותו' דלא אמרי' לבוד אלא במחיצות, פי' דלא אמרי' כאילו החפץ נמשך ומגיע עד הקרקע, שאין החפץ מתייחס לאויר שבינו לבין הקרקע לסתמו, אבל במחיצות אמרי' לבוד מכח המחיצות, ומכח הקרקע אל החפץ שפיר אמרי' לבוד, ליחשב כמונח, דכיון שהנחתו מתייחסת לקרקע אמרי' לבוד, וה"ה אם ה' חפץ שמניח עליו את החפץ הזה, ולדעת רש"י חשיב בדין מחיצות אף כשאין נעשה רה"י ע"ז, מיהו נראה דג"ט בעינן.

בקושיית הרשב"א למ"ד תוך ג' א"צ הנחה ע"ג משהו

והק' הרשב"א למ"ד תוך ג' א"צ הנחה ע"ג משהו מ"ט באינה רחבה ו' חייב הא בהגיעה תוך ג' איגודה למעלה מ', ואמור"ר (שליט"א) זללה"ה ביאר תירוצו דכיון דאיגודו ברשות אחרת לא אמרי' כמי שהונחה אפי' תוך ג', ואכתי יש לשאול במעביר דכהונח בתוך ידו דמי ודינו כהונח ע"ג משהו האם יפטר בכה"ג, ובאמצע ההעברה לא מפסקינן המלאכה אף במגרר דמונח ממש, ולכא' נראה מדברי הרשב"א דלא אמרי' מכח לבוד דמונח ע"ג קרקע דמי בזמן שזה תרתי דסתרי לחשבו כמונח למטה וכבולט למעלה מ', ולכן בכה"ג לאו כמונח דמי, ובאמת יסוד הסברה בזה הוא משום דכח של רשות אחרת שולט בו, מיהו זה דוקא כשהלבוד בא מכח הרשות שיהא מונח בו, דבזה הרשות שלמעלה נוגדת את ההנחה שלמטה, אבל כשהמחיצות מאריכות ה"ז כמונח.

בדברי הרמב"ן במלחמות דטעם הפטור משום דאיגודה במקום פטור, ובמ"ש דכיון שסופו לנוח במקומו דמי למעביר

ד. הרמב"ן במלחמות כתב דאף בכפאה ע"פ לא הוי רה"י, אבל מ"מ מהני סברא דמחיצות לחשבן כמגיעות לקרקע, משא"כ בחפץ דחשבינן כאילו הקרקע מגעת לחפץ, והענין כמשנ"ת, מיהו הרמב"ן הקדים לומר דכאן לכו"ע תוך ג' כמונח דמי, וכבר נתבאר טעמו לעיל ס"ב סק"ח, ולפ"ז לא חידש הרמב"ן שתועיל סברא דמחיצות לחשבה כמונחת תוך ג', ורק לכח הלבוד שיבא מכח המחיצות מהני האי טעמא, ולפ"ז לדעת רוב הפוסקים דתוך ג' לאו כמונח דמי אף בעתיד לנוח במקומו, לפ"ז ע"כ כפרתו, דאין לנו לחדש כולי האי שיועיל כח המחיצות לחשבה כמונחת, אבל אמור"ר (שליט"א) זללה"ה נקט בדעת הרמב"ן דמודה בעלמא דלאו כמונח דמי, ומ"מ ס"ל דמהני כח המחיצות לחשבה כמונחת.

בתוד"ה רחבה ובמה שביארו דהוי כוורק לרה"י דרך רה"ר

ה. שם תוד"ה רחבה, בפשוטו תחת הכוורת אינו בדין רה"י דשולי הכוורת מפסיקין כח הרשות, וגם הנחתה עראי, ועוד דקרקע רה"י בעומק אם היא פתוחה למקו"א אינה רה"י, אלא דכיון דע"ג הקרקע הכל רה"י בטל מיני' שם רשות, מיהו בכפאה על פיה או שיש נקב בשולי הכוורת ע"כ גם הקרקע רה"י, ויש להסתפק לרב אשי איך הדין בכוורת י' אם נעשה תחת' רה"י, די"ל דרק לענין לשוויי רשות קאמר דמחיצות לתוכן עשויות.

שם בא"ד בקושייתם מ"ש מבור ט' ועקר חוליא

שם בא"ד השתא משמע כו', לכא' עקירת והנחת רשות שלימה ל"ד לעקירת חפץ ועשיית מחיצה, דשאני התם שהחוליא נטפלת לרשות ושייך המעשה לרשות, משא"כ ברשות גמורה בפ"ע.

צ"ב א' במשא בני קהת, מ"ש מכוורת

צ"ב א' במשא בני קהת, (ובמשה"ק אמור"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ב סק"יג על פרש"י, עי' מה שכתב בס"א סק"ח - דאפשר דעת רש"י דמעביר דרך מקום פטור חייב, ולפ"ז כונת רש"י דקמ"ל מעביר ברגליו שהחפץ מתייחס לרה"ר, ור"א קמ"ל דאף במעביר ביד דהו"ל מקום פטור ג"כ חייב, וכפרש"י עירובין צ"ט א' בעומד ברה"י ומעביר ברה"ר).

צ"ט ב' בור תשעה ועקר ממנו חוליא כו', בכל הסוגיא

ו. צ"ט ב' בעי ר"י בור ט' כו', נראה דבפירות לא קמיבעיא לי' בין בעקירה בין בהנחה, דאע"פ שלאחר ההנחה מבטלין הרשות, מ"מ חשיב השימוש ברשות היחיד להנחת הפירות, וכן בחוליא בבור י"א אף אם קרקע רה"י אינה רה"י מ"מ ההנחה נעשתה ברשות, ובוה חלוק רה"י מרה"ר דכשמתבטל רה"י ממקום הדבילה הרי מקום זה חוץ לרשות לגמרי, משא"כ ברה"י שהוא בתוך הרשות אלא שמתבטלת חשיבותו, ובזרק דף אפשר דגרע מבעיא דר"י, ובדברי אמור"ר (שליט"א) זללה"ה בזה.

שם א"א דלא מידלא פורתא, לכאור' בלא"ה יש לחלק בין חפץ אחד שעושה הרשות, לשני חפצים דחשיב כמונח ע"ג הרשות, ונראה דאח"כ אלא דאי לאו טעמא דמידלא פורתא חשבינן להו כמחוברין, ושניהם יחד עשו הרשות, וע"י מידלא פורתא יש מקום לחלקם, ובאמת לא מכח הנחת המידלא אתינן עלה, אלא שזה נותן מקום לראותם כשנים.

ק' א' וזרק לתוכה מחצלת חייב כו'

ק' א' וזרק לתוכה מחצלת כו' אף כשביטלה י"ל דאינה מבטלת הרשות, ויש לעי' מ"ט נקט בור' ח' ולא ד', וי"ל דקמ"ל אע"פ שנשאר חלל ד' וגם ליכא לבור בין המחצלת לכותל אפ"ה מבטלא לה.

שם לאביי דפשיטא ל' כו', יש לעי' מה ענין ביטול דמחצלת לבעיא דר"י, דילמא ר"י נמי מודה דבטלה, ורבותא אשמעינן דאף בחוליא מספק"ל, ותיריך אאמור' שליטא דבאמת מכאן ולהבא אף לר"י בטל זה"י ע"י המחצלת, ורק לענין הנחה ועשיית מחיצה קאמר דפליגי, דאביי נחית לאשמועינן טפי מבעיא דר"י, דהא מחצלת דמיא לפירות דלכו"ע חייב, ואף בזה פטר אביי.

עירובין ט' א' בין הלחיים

ז. עירובין ט' א' רבא אמר בין הלחיים כו', מהרא"י דמייתי משמע דלאו משרייתא דלחיים אתינן עלה ועוד משמעויות לזה, אבל לאידך גיסא דוחק לומר כן דא"כ הול"ל דבין הלחיים אסור אלא דמטעם אחר יש להתיר, ובדברי הר"ן בזה, ובדין גבוה ג' מרה"ר ושוה למבוך.

שם ח' ב' לימא בהא קמפלגי דמ"ס קורה משום היכר כו'

ת. שם ח' ב' לימא בהא קמפלגי דמ"ס קורה משום מחיצה, אפשר דבמחיצה פשיטא לן דכולה סותמת, וכיון שכן נפרד מקום עובי המחיצה מהרשות, ותו לא מהני ל' שריותא דחודרו החיצון שהוא מועיל רק לגבי הרשות, ובזה ניחא דבבין הלחיים אף למ"ד משום היכר אסור, ולפ"ז נראה דתוך צוה"פ כבין הלחיים ולא עדיף מיני, ותוך עומ"ר גרע מיני, ובדברי אאמור' (שליט"א) זללה"ה בכ"ז.

שבת ט' א' איסקופה כו', הערות ע"ס הגמ'

ט. שבת ט' א' איסקופה כו', ידע תלמודא דלאו באיסקופה דת"ק מיירי, ויש לעי' אם נעילת הדלת מבטלת מקום ד' מדאורייתא, וברש"י מבואר דלענין פ"ת לא ממעטא, והיינו משום דעראי דנעילה אינו מפסיק לחומרא, ובדאיכא אויר כד"ר צ"ע, ועוד שם בגמ'.

פרטי דינים באיסקופה

י. פרטי דינים באיסקופה לענין פ"ת בפתח נעול ועוד, ובדין מצא מין את מינו במקום פטור שבכרמלית.

צ"ט א' בור וחוליתה

יא. צ"ט א' בור וחוליתה, מה החידוש, ואם בבית שחציו משוקע הוצרכנו לחידוש זה.

עירובין ע"ח א' לא שמייע לך הא דאר"י כו'

עירובין ע"ח א' לא שמייע לך הא דאר"י כו', מה הרא"י, ומפר"ח נראה דהנידון בבור וחוליתה מפני שזה עראי, ועוד שם בסוגיא.

יב. יט. בסוגיא דאיסקופה הועתק מספר עירובין

ח' א' זרק בוורת לרה"ר כו' א"א לקרומיות של קנה כו'
 א. ח' א' אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו כו', פרש"י אי אפשר שלא
 יחא בה קרומיות מן השתי שגבוהים מחבריהם של ערב כו', ונראה כונתו שקרומים אחדים בולטין, אבל אם כל קני השתי בולטים מודדין י"ט משפת קני השתי, וס"ל לאביי דכיון

שבליטה זו אינה ניכרת ואינה נצרכת לכלי, אלא לפי שא"א לצמצם נשארין בליטות אחדות, לא חשיב איגודה במקום פטור ע"ז, ואפשר דרבא ידע קושטא דמילתא דלאב"י חייב אף בקרומית בולטת, אבל אין הכרע מדנקט כוורת, דאיכא לאוקומה בשאין בולטין, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ג סק"א פי' כונת רש"י דכל קרומיות של השתי ע"כ בולטין מן הערב, והק' דא"כ בדין הוא שנמדוד י"ט מקני השתי, וכתב לפרש דהקרומיות הם הקרומים הרכים של הקנה שאין תורת מחיצה עליהן, ולשון א"א, מיושב טפי דהכונה שקצוות מקרום הקנה ע"כ נשאר בולט, וכ"פ בערוך דהיינו מה שמשתייר מן המחצלת כשמתקנין אותה, ואף אם הבליטות חזקות, מ"מ כיון שבולטין משהויין במקומות מרוחקין אינן מצטרפין למחיצה, וכמש"כ בדעת רש"י, אלא דרש"י פי' שכל הקנה בולט, ולשון קרומית אינו מתפרש על קנה שלם, ואפשר שאין עושין הכוורת מקנים שלימין, מיהו לפר"ח והרי"ף יש בעביין חומש טפח.

תוד"ה רחבה בפ"י רש"י ור"ח ואם השוליים מצטרפין

שם תוד"ה רחבה, אע"ג דאין אויר גבוה י' אלא עם השולים מצטרפין כו' דהלכתא גידוד ה' כו', מבואר בדבריהם דאף בגידוד משהו ומחיצה ט' ועוד מצטרפין, וכ"כ הראשונים ז"ל, ועי' בבה"ל סי' שס"ב ס"ב שנסתפק אם בעינן גידוד ג"ט לכה"פ, ואמנם ספיקו של הבה"ל משום דפחות מג' כרה"ר דמי, וטעם זה לא שייך בכלי, אבל עכ"פ מבואר דפשיטא להו ז"ל דג"ז בכלל גידוד ומחיצה דמצטרפין, וה"נ כשהמחיצות על שפת התל לא גרע מכוורת, (וגם י"ל לבד ככפויה על פיה).

שם בא"ד ואין נראה פר"ח כו' משום דחזי למינח כו', הרשב"א תירץ דהמחיצות

רעועות ולא חזו למינח עלייהו מיד, ולשון הרמב"ן במלחמות ומחיצה דכוורת לא מנח מידי עלייהו ולא משתמש לי' משום דמיקלקלי אלא תוכה בלבד מיחשיב, ובאמת רה"י דכלי אין לך בו אלא חידושו וכ"ש דלא מחשבינן לי' רה"י ע"י ביטול הכלי, אבל אם יניח עליו מידי או בכפאה על פיה וגבוהה י' באמת סגי בדע"ד עם המחיצות, ועוד דאם איתא דמחיצות דכלי כמחיצות גמורות דמי, לא הי' אב"י סותם מלהשמיענו ד"ז, ובפרט שענין אי בעי מינח עלי' אינו כלל בכל דבר כדחזינן עירובין ע"ח א', וגם שייך לומר דבכלי מחיצות לגוואי עבידן ולא למינח עלייהו ולמיסתם הכלי, ולכן דוחק לומר דלא דק, (וראיתי בספר הנדמ"ח בשם חידושי רבנו פרחי' מביא דהרמב"ם בחידושו ס"ל דעובי המחיצות מצטרפות, והק' על הרי"ף היכי סתים אב"י בפשיטות דעובי המחיצות ב' חומשין, ופי' טעמא דבעינן ו' משום דאמתא באלכסונא הוא טפי מאמתא ותרי חומשי וכמ"ש תו' סוכה ח' א', וצ"ע דאכתי לא היא טפי מה' וד' חומשין, ובהלכות פי"ד הי"ט כתב לשון השוה לכל הדעות דבעינן שיהא בכלי דע"ד, וזה כולל מרובע ועגול, מיהו עיי"ש במ"מ דכולל גם כפאה על פיה, ומשמע שגודל הכלי שוה, ואע"פ שבכפאה יכול להשתמש על שוליו, וש"מ דמצטרפין, ובאמת מדנקט אב"י כלי עגול נמי משמע דנחית להשמיענו שיעור דע"ד בכלי זה, וכיון שכן ע"כ דדוקא ו' קאמר.

שם כפאה על פיה שבעה ומשהו חייב כו'

ב. שם כפאה על פיה שבעה ומשהו חייב שבעה ומחצה פטור, פרתו' דכשמגיעות המחיצות תוך ג' נעשה המקום רה"י, ויש לעי' מגלן דמחיצות שאין להם קיום כלל משווי רה"י, והרי בפשוטו מחיצה המתגלגלת גריעא ממחיצה שא"י לעמוד ברו"מ, ול"ד למחיצה של בנ"א דמרצונם נידי, וכדמחלקינן לענין הנחה לק' פ' א' בין

בלא שולים הויה מחיצה, ולדעת הרמב"ן הא עדיפא עי"ש.

שם שבעה ומחצה פטור

שם שבעה ומחצה פטור, פרתו' דכשנעשה רה"י חשיב כנח ושוב אינו מתחייב אע"פ שאח"כ נופל לארץ ובטל מיני' שם רה"י והנחתו ברה"ר, ויש לעי' נהי דחשיב כנח אכתי מכחו קא אזלא, וכמו למ"ד קלוטה כמי שהונחה די"ל דחייב שתים כדאמר צ"ז ב' אע"פ שהיא כמו שהונחה מ"מ גם ההמשך מכחו, וה"נ נהי דהשתא כמי שהונחה ברה"י, מ"מ בתר הכי הונחה ברה"ר, וי"ל דאמנם אם אח"כ המשיכה לנוע ונחה ברה"ר חייב אבל לענין הנחתה במקום זה א"א לחייבו, שכבר נחה כאן בפטור, ולא נתחדשה הנחה נוספת, [שו"ר דאם א"א לחייבו על עקירת כורת שהיא רה"י והנחתה ברה"ר מפני שאין זו הוצאה מרה"י, וכמו עקירה וביטול רשות, א"כ יש כאן פטור דלא עשה מלאכתו בב"א, ול"ד לשתי מלאכות בב"א].

הא דחשיב הכא כמונח אע"ג דבעלמא תוך ג' צריך הנחה ע"ג משהו, כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ב דדוקא בחפץ דלא דיינינן ב' לבוד בעינן הנחה, אבל הכא דדיינינן בה לבוד לעשות רה"י כאילו יש מחיצות עשרה, כ"ש שיש לחשבה כמונחת עי"ז, ונראה ביאור הדברים דחשיב כהגיעו המחיצות עד הקרקע אלא ששוקעים בקרקע, ובכה"ג חשיב כמונח אע"פ שלא נח משהו, ובמחיצות י' דכל הזמן נשאר כח לבוד, הדבר מובן יותר דאין התנועה שיגרי במקומה, דכנוגעת כל הזמן בקרקע דמיה מכח לבוד, אלא שכובדה גורם שתשקע, וה"נ באין בה י' דמ"מ באותה שעה היתה כמונחת, (וא"צ לפרש דהחשיבות של עשיית מחיצות קובעה כמונחת וכעין כתיבתן זוהי הנחתן, ובפרט במחיצות דקביעתן הנחה, דבלא"ה ניחא שפיר וכמש"כ).

מעביר לזורק, ועוד דבמקום מוקף אף כשנוסע ממקום למקום י"ל דתוכו רה"י דכל ההיקף מיטלטל, ואף במחיצות בלא שולים, שהקרקע שהיתה מקודם רה"י נעשית רה"ר, דמ"מ יש כאן מקום מוקף ומובדל, אבל מחיצה ששוקעת והולכת לאו מחיצה היא, ואמנם אם היתה כוורת י' נעשה שפיר רה"י בהגיעה תוך ג' כיון שהמחיצה י' אינה עומדת להתבטל דאף כשתרד המחיצה ישאר גדר למעלה עד י', אבל הכא הג"ט העליונים המחיצה שבהם אינה עתידה להתקיים, ומנלן למחשבינהו כגדורים וכרה"י.

ואפ"ר דדוקא בכוורת קאמר, דיש לה תוך ושולים, ואין תוך הכוורת עתיד להיות פרוץ כשתנוח הכוורת ע"ג קרקע, אלא הר"ז ככוורת י' שכשתגיע לקרקע תשקע ג"ט, וכמו דמהני היכא דכל הרשות נוסע ממקום למקום, כ"ש הכא דבדוכתה נחתא, ולפ"ז במחיצות ז"ט בלא שולים לא חשיב כמחיצה למעלה מז"ט, כיון שממקום זה תסתלק המחיצה מיד, אבל בכלי אין כאן שטח שלמעלה מז"ט שהי' גדר ונעשה פרוץ עם סילוק המחיצה, אלא המחיצות ותוכן שהיו במקום זה המשיכו, ובכה"ג מובן שפיר דמקום הכוורת נעשה רה"י, דהמקום שעד ג' לא תתבטל המחיצה ממנו, שהרי הכוורת עצמה תנוח כאן, ולמעלה מז"ט לא החשבנו כגדור אלא את תוך הכוורת ומקום זה מחיצתו קיימת.

ולפ"ז ניחא טפי הא דאין השולים משלימין לי"ט, דדוקא התוך של הכלי חשוב כגדור בכה"ג, ואילו היתה הכוורת עמוד בגודל זה לא הויה מחיצה לפמש"כ, וה"נ השולים כעמוד דמו, ומה"ט יש להצריך רוחב ששה בכפאה על פיה, דאם נצרף הדפנות הו"ל כעמוד דלא הוי רה"י, אבל אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה יישב בע"א, ולפ"ד אף

בפרש"י דיש לדפנות דין מחיצות ורק בכה"ג אמרינן לבוד

ג. פרש"י דלא אמרי' לבוד אלא במחיצות, פי' דלא אמרי' בחפץ כאילו הוא נמשך עד הקרקע, כיון שאינו פועל דבר ליחס אליו פעולות התפשטות תוך ג', ושייך רק לומר דתוך ג' כאילו כבר קבלתו הקרקע, משא"כ במחיצות שבאין לסתום, שייך ליחס הלבד להתפשטות המחיצה, וה"ה בכלי המשמש מעשה קרקע ומעביר חפץ תוך ג' לכלי דחשבינן ל' כמונח מכח לבוד של הכלי המקבל, [וגדולה מזו עתו' פ' א' דתוך ג' לח"ג נמי אמרי' לבוד].

ודעת רש"י דבכפאה על פיה יש לדפנותי' דין מחיצות לענין לבוד, ואע"פ שאין ברחבן לעשות רה"י, ונראה דהיינו ביש בחללן ג' דחשיבי כבאין לגדור חללן, אבל אם אין בחללן ג' הו"ל כעמוד וכשאר חפצים דלא חשבינן להו כמחיצה, [וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה סק"ד בדעת הרמב"ן ורש"י], ואף במחצלת דכיון דמחיצה אחת היא לא מחדשינן בה כח מחיצות בכה"ג, ודעת תו' דדוקא כשנעשה רה"י ע"י יש להם דין מחיצות ולא כחפץ בעלמא, ועמהרש"א שהק' מפרש"י לק' ט' א'.

בקושית הרשב"א למ"ד תוך ג' א"צ הנחה ע"ג משהו

הק' הרשב"א למ"ד תוך ג' א"צ הנחה ע"ג משהו א"כ בהגיעה תוך ג' הו"ל כמונחת, ובגבוהה י' אע"פ שאין רחבה ו' איגודה במקום פטור, דעדיין בולטין ג"ט למעלה מ', ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ביאר בתירוצו דלא אמרי' תוך ג' כמונח כשאיגודו ברשות אחרת, דרק בצירוף זה שהכל קלוט ברשות זו, חשיב כמונח ממש תוך ג', וכמו למ"ד קלוטה כמי שהונחה שכ' הרמב"ן דבאיגודו ברשות אחרת לאו כמונח דמי, ומה"ט לא חשיב כמונח כשחציו ברה"י וחציו ברה"ר.

מיהו אכתי יש לשאול במעביר תוך ג' דהו"ל כנח ע"ג משהו, האם יפטר בכוורת כה"ג, דהא חזינן בעירובין צ"ח ב' דבנח ע"ג משהו אף שאיגודו ברשות אחרת חשיבא הנחה, וא"כ הדין נותן דהמעביר כוורת י' והורידה תוך ג' פטור אע"פ שאינה רחבה ו', דהא כנחה בידו חשבינן לה, דמה"ט מהני אף לרבא וכמ"ש רש"י פ' א', ובפשוטו ה"י נראה דחייב וכמו במעביר מרה"י לרה"ר תוך ג' ומגור, דלא מיפטר כאילו הניח חציו ברה"י וחציו ברה"ר, דכ"ז שהמלאכה נמשכת לא מפסקינן לה לפטור, וכמ"ש לעיל ס"ב סק"א, וה"נ במוריד למטה מג', ועכ"פ מוכח ממעביר ומגור דאין הטעם משום דאיגודו ברשות אחרת, דסו"ס מונח כאן במוחלט אלא שחציו מונח שם, אלא דלא מפסקינן המלאכה לפטור אע"פ שהוא כמונח, וא"כ מה"ט יש לחייבו גם כאן.

והנה ע"כ כונת הרשב"א דכאן לכו"ע תוך ג' אינו כמונח, דאין לומר דחשיב כאילו רה"ר עולה עד הכוורת והרי היא כולה תוך י', דודאי י"ט מארעא משחינן וכמשה"ק אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, וצ"ל דה"פ דכאן הוי הלבד תרתי דסתרי, דכיון דטעמא דלבוד הוא מפני שהוא כבר כמונח למטה ע"ג קרקע, או דכאילו אין הפסק אויר והקרקע נוגעת בכוורת, איך נפטרנו בהנחה זו מכח איגודו במקום פטור, הרי הטעם דמשוי ל' כמונח עושהו כמונח כולו ברה"ר, ולכן בכה"ג לא אמרי' לבוד לחשבו כמונח, והסברא בזה היא משום דרשות אחרת מושכתו מלהיות מונח בקרקע, משא"כ כשהדפנות נמשכות דלאו מכח הרשות הוא כמונח, וזה כסברא שכ' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה.

בדברי הרמב"ן והרשב"א בחילוק שבין לבוד של הנחת חפץ למחיצות

והרשב"א והרמב"ן במלחמות שניהם הזכירו בלשונם דבלבוד של הנחת חפץ

עבידי נמי לבראי, ושפיר חזינן להו כמתפשטות עד הקרקע.

מיהו ד"ז יש לקיים רק לפמשנ"ת לעיל ס"ב סק"ח דאמנן דעת הרמב"ן דבסופו לנוח במקומו כמונח דמי לכו"ע, ומפרש הגמ' ק' ב' ועירובין צ"ח ב' בע"א, אבל אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה נקט בדעת הרמב"ן כדעת תו' והרשב"א וכמשה"ק הגרע"א ז"ל, ולפ"ז ע"כ דמכח מחיצות תחשב כמונחת, ולדעת הרמב"ן הדבר מחודש טפי מלדעת רש"י, דהא לדעת רש"י ברחבה ו' כרה"י דמי, וא"כ יש כח מחיצות בכלי, ולכן י"ל דמהני לענין לבוד אף בפחות מו'.

ולפי דברנו יש לנקוט דלא כהרמב"ן כיון שדבריו בנויים על הדין דלכו"ע כמונח דמי, ואין כן דעת רוב הפוסקים, עי' לעיל שם, וע"כ לפרושי שמעתין כהריב"א בתו', אבל לפמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דברי הרמב"ן רק במחיצות, ובה לא שמענו דפליגי עלי' אלא בפירושא דשמעתין, ומ"מ הדברים מחודשים וכמשה"ק תו' על פרש"י.

מ"ש הרמב"ן דסתמא קאמר ומשמע אף באינה רחבה, לכאור' מהענין מובן דלגבי גובה י' מיירי, ושפיר סתם דהיינו בגונא דגובה י' פטור, דלא תיסק אדעתין דבמידה ד' לא מהני, יהני בכה"ג, והוה פשיטא ל' בדדין רה"י מיירי.

בתוד"ה רחבה ובמה שביארו דהוי כזורק לרה"י דרך רה"י

ה. **שם** תוד"ה רחבה והוי כזורק מרה"י לרה"י דרך רה"י דפטור כו', בפשוטו נראה דתחת הכוורת אינו בדין רה"י, כמו עגלות שתחתיהן רה"י לק' צ"ח א', ואף אם נימא דקרקע רה"י כרה"י גם בעומק, מ"מ שולי הכוורת מפסיקין כח הרשות מדין מחיצה כמו עגלות, ועוד דאינו בדין שיקבע המקום כרה"י כיון שהנחתה עראי, ואף אם באנו לדון

וראין כאילו רה"ר עולה, משא"כ במחיצות דחזינן להו כאילו דפנות מונחות בקרקע וזה כמש"פ לעיל בכונת רש"י דאין לבוד אלא במחיצות, דלא מייחסין מילוי האויר שבינתים לחפץ, משא"כ למחיצות, ולכן בתוך ג' לקרקע בגובה י' לא אמרי' לבוד לחשבו כמונח ולפטור, דהו"ל תרתי דסתרי וכמש"כ, (וערשב"א עירובין ח' ב' ד"ה לדברי).

בדברי הרמב"ן במלחמות דטעם הפטור משום דאיגודה במקום פטור

ד. **הרמב"ן** במלחמות כתב דטעם הפטור בכפאה על פיה הוא משום דאיגודה במקום פטור, אבל לא אמרי' גוד אחית בכלים לעשותן מחיצות ורה"י, ומ"מ יש חילוק בין לבוד של דפנות ללבוד של חפץ, בדפנות חזינן כאילו דפנות מונחות בקרקע, ובחפץ כאילו רה"ר עולה, ורב אשי אמר דאין יתרון לדפנות של כלי והרי הם כחפץ, ואף לענין הנחה חזינן כאילו רה"ר עולה, וענין רה"ר עולה כבר נתבאר לעיל דר"ל דבכה"ג לא חשיב כמונח בקרקע רה"ר ואיגודו במקום פטור, דאם הוא מונח בקרקע רה"ר אינו עולה למעלה מ'.

עוד בדברי הרמב"ן דכיון דסופו לנוח במקומו דמי למעביר

ובעיקר הדבר נקט הרמב"ן דכאן לכו"ע תוך ג' כמונח דמי, דכיון דסופו לנוח במקומו דמי למעביר, ולפ"ז לא נתחדש לדעת הרמב"ן דמכח מחיצות ליחשב טפי כמונח, דמכח תכונת ההנחה דינו כבתוך ג' ולכו"ע כמונח דמי, ורק בנדון אם הלבד מכח התפשטות הקרקע או התפשטות הדפנות בזה מחלקינן ביניהם, ונפ"מ דבאין סופו לנוח במקומו אף בכפאה על פיה לאו כמונח דמי, ומיושב בזה דכיון דלהרמב"ן אין לכלי כח מחיצות מהיכי תיתי לחדש דכח המחיצות מהני לענין הנחה, אבל בצורת הלבד בזה סברא היא למיזל לפי תכונת הדבר, דדפנות

בקושיית תו' מ"ש מבור ט' ועקר ממנו חוליא

שם בא"ד השתא משמע כו', לכאור' נראה דעשיית רה"י ע"ג רה"ר ל"ד להנחת חפץ ועשיית מחיצה, דכשעוקר או מניח חפץ קטן בתוך רשות, אז המעשה מתייחס לרשות הקודמת, שהחוליא הונחה בו אלא שגם בטלתו, ואיכא למימר דחשיב שימוש בהנחה ברה"י, אבל כשמעמיד רשות היחיד שלימה ע"ג רה"ר לא חשיב כמוציא מרה"י לרה"ר, אלא כנשאר ברה"י, שאין ההנחה מתייחסת לרה"ר, אלא אדרבה היא יוצרת רשות לעצמה, ומה"ט מהני אע"ג דלא מבטל לה, ואילו בבעיא דר"י אמרי' דבדלא מבטל חייב, דכיון שנעשה רה"י הר"ז עדיף מביטול, ומה"ט גופי' ל"ד לחוליא ומחצלת שהם פעולות המתבטלות לרשות הקודמת.

ולפ"ז ההופך את הכוורת י' ברה"ר לא חשיב כמוציא מרה"י לרה"ר לכו"ע, מתרי טעמי, חדא דמעיקרא נמי לאו ברה"י קיימא, ועוד דעקירת הרשות כולה אינה בגדר עקירת חפץ וביטול מחיצה.

בהא דבעינן למילף מושא בני קהת מהארוך מ"ש מכוורת

הא דמיינתין צ"ב א' משא בני קהת מהארוך, ע"כ שהי' החיוב ע"י עקירת גופו והנחת גופו, דאל"כ היינו כוורת י' שאין חייבין על הנחתה, [מיהו לפירוש תו' אם עקר מע"ג אדם והניח עליו חייב, עכ"פ אם הניח למטה מ', ולפרש"י יתכן דדוקא בעקירת גופו והנחת גופו חייב], ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה תירץ בזה קו' התו"י על רש"י, דבכה"ג מודה רש"י דחייב דלא חשיב הוצאת רשויות, אע"פ שבאמת הארוך רשות לעצמו, דכאן העקירה וההנחה מתייחסת לאדם, ולא אמר רש"י דלא מצינו דכוותה במשכן, אלא כשעוקר רשות ממקומה ומניחה במקו"א, ובאמת משמעות פרש"י דרך זורק לא מצינו אבל מעביר מצינו, וכמשה"ק הגרע"א ז"ל ממסקנא דלקמן, אלא

בקרקע רה"י דנוקב ויורד עד התהום, היינו דוקא בקרקע שמתבטל לרשות, תדע דבית שאין תוכו י' הוי כרמלית אע"פ שע"ג רה"י, ועוד הוכיח אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ד ס"ק י"ג דאף בקרקע אטום אם יעשה חור בצדו אינו כרה"י, מדדיינינן בחור שבכותל שיש בו ד' והוא רה"י דמ"מ חור שלמטה הוי חורי רה"ר לעיל ז' ב', ולפ"ז יש לפרש בשמעתין דכיון שכל האויר שע"ג מקום זה רה"י, בטל שם רה"ר מהקרקע שתחת הכוורת, והרי היא כקרקע שתחת רשות, שאין בה שימוש ואין לה דין רשות, ולשון התו' דקרו למקומה רה"י צ"ל דהו"ל כקרקע רה"י, אלא דגם שם אין דין רה"י בכל העומק.

מיהו בכפאה על פיה ע"כ גם הקרקע רה"י, וכן אם הי' נקב בשולי הכוורת נעשית הקרקע בדין חורי רה"י או דכקרקע הרה"י ממש חשיבא, ומה"ט אם העגלות היו מונחות ע"ג קרקע הי' גם תחתיהן רה"י כיון שיש ריוח בין הקרשים, ועי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה סוס"ד שדן אם לא היו העגלות גובה ג"ט דאפשר שאף תחתיהן רה"י, וכתב בס"ג סק"ב דה"ה בכוורת ולכאור' זה רק לצד דקרקע רה"י כרה"י, וגם בזה מקום הספק משום דמחיצתן מפסקת וכמש"כ. – כל מש"כ היינו דוקא במצב שהוא אטום, ואין מזה רא"י לעקירת חוליא מקרקע הרשות.

ויש להסתפק לרב אשי דמחיצות לתוכן עשויות מה דין כוורת י' שכפאה על פיה, מי אמרי' השתא ליכא קרקע והו"ל מחיצה תלוי', או"ד כיון דיש לה י' רואין כאילו רה"ר עולה ונעשה רה"י, ורק לענין המשכת המחיצות קאמר רב אשי שדינן כשולים דלא אמרי' בהו לבוד, והכי מסתברא, מיהו לדעת הרמב"ן במלחמות לא אמרי' גוד ולבוד בכלים לשוויי רשות, ולכאור' משמע דאף בכה"ג לא הוי רה"י.

בעקירתם, [ועי' עירובין ל"ד ב' וכי היכי דסלקא לעיל ה"ג דנחתא לתחת].

ובזה חלוק רה"ר בצדו מרה"י, דכשמדביק דבילה שמונעת בקיעת רבים ומבטלה, הרי שטח זה אינו חלק מרה"ר, והר"ז כביטול מחיצה לגמרי ולא נשאר בדין קרקע רה"ר, שהרי זהו שטח נוסף שנתבטל מלהיות רה"ר, ואמנם אם עוקר חוליא מקרקע רה"ר, הר"ז כעוקר חוליא מרה"י, דפני החוליא משמש לדריסת הרבים, אבל כשמדביק דבילה בכותל הרי הוא מבטל רה"ר משטח זה, והיינו דפרכינן דתפשוט לי' מדידי, ול"ד לבור י"א ברה"י, אלא לבור רחב ו' שנתן חוליא בצדו ומיעט שם מרוחב הבור, ובאופן שאינו בדין חורי רה"י.

ורק דף ונח ע"ג יתדות בקושיית תו' שהדף אינו מונח ברה"י

ובזרק דף ונח ע"ג יתדות כבר נתקשו בתו' שהדף אינו מונח ברה"י, ורק על גביו הוי רה"י, ואפשר דבאמת אפי' את"ל בדרי"י דחייב, הכא פטור, ומש"ה נקט רבא בכה"ג שיהא מובן דלא מספק"ל כדרי"י, וידע תלמודא דאין מימרא דרבא באת"ל דבדרי"י חייב, והא דלא קאמר הא לאו ברה"י קא מנח לי', היינו משום דיש סברא לומר דכיון דגב הדף נעשה רה"י יש בזה חשיבות של הנחה ברה"י וחייב, אבל אין הכרח דלקושטא דמילתא הדין כן, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב לפרש בנח ע"ג יתדות שהם למעלה מ' ורחבן ד' והחסרון רק דלא נחא תשמישת' ורבא לטעמי' עירובין ע"ח א' דלאו רה"י הוא, וע"י הדף הוה נחא תשמישת', ובכה"ג יתכן לומר דחשיב כמונח ברה"י, [ויש להסתפק ביתידות שלא ע"ג עמוד, אם אמרי' אי בעי מנח עליהו, דשמא בעינן שיהא צורת רשות כעמוד ובור וחוליתו, אבל ביתידות לחוד חסר בצורת היקף, וכיון דלא נחא תשמישת' י"ל דלכו"ע כ"ז שלא הניח מידי לא הוי רה"י,

שיש לפרש טעם החילוק מפני שבמעביר אינו עוקר הרשות ממקומה, וה"ה דמעביר כשעוקר מע"ג קרקע ולא עמד לפוש נמי פטור מה"ט. ובאמת אם ה' תוך הארון רה"י יש לשאול דבלא"ה פטור דהארון טפל ללוחות שבתוכו וכיון שעל הלוחות פטור לפי שהם כל הזמן ברה"י הו"ל כפחות מכשיעור בכלי שפטור אף על הכלי, מיהו כיון דבתוך הארון ליכא גובה י' הו"ל כרמלית, כבית שאין בתוכו י' וקירוי מושלימו לי'.

צ"ט ב' בור תשעה ועקר ממנו חוליא כו', ביאור הספק, ובדין העוקר פירות, והעוקר חוליא מבור

ו. **צ"ט ב' בעי ר"י** בור תשעה ועקר ממנו חוליא כו', נראה דבפירות לא קמיבעיא לי' דחייב בין בעקירה בין בהנחה, ואע"פ שלאחר שהפירות בקרקע מבטלי מחיצתא לענין הזורק לתוכן עתה כדלק' ק' א', מ"מ הביטול מחיצות נעשה לאחר ההנחה ברה"י, דהזורק עתה אין לו יתרון של רה"י, וכן כשעוקר הפירות חזר המצב לקדמותו, ולא נתחדשה כאן מחיצה, אלא שעם עקירתו בטל הביטול.

ולכאוי נראה דאף העוקר חוליא מבור י', וכן המניח בבור י"א, פשיטא לן דחייב מה"ט דכשיש רה"י חשיבא העקירה וההנחה משימושי הרשות, שהרי הוא מניח דבר ע"פ הרשות או עוקר ממנו, ואע"פ שמתבטל אחר ההנחה מ"מ חשיבא ההנחה ברשות זו, ע"מ לבטל שטח זה, וכן בעקירה המעשה מתייחס לרשות ע"מ להוסיף בחללו, ואין זה תלוי אם רה"י נוקב עד לתהום, דמה שמתחת לפני הרשות באמת אינו רה"י ואין עקירתו מתייחסת לרשות, אבל כשעוקר מהקרקע שזהו פני הרשות הדבר מתייחס לרשות, והו"ל כשימושי הרצפה, ולענין זה אין הביטול מגרע, דג"ז שייך לרשות וכמו בפירות שאפשר לבטל בהם הרשות, ואפשר לבטל הביטול

ולע"כ]. – לפירוש תו' מבואר דאמרי' פ"ת אף בדף בעלמא ולא חשיב קירוי עראי כדפי' הראשונים ז"ל גבי סוכה דמה"ט ל"א פ"ת, וגם צריך לפרש שהיתידות עומדין כעין מחיצות ואינן ממעטין בחלל מרוחב ד' על ד', ודוחק מ"ט נקט יתידות.

שם או"ד כיון דלא אפשר דלא מידלא פורתא

שם או"ד כיון דלא אפשר דלא מידלא פורתא, לכאו' בלא"ה יש לחלק בין אם החפץ המונח עושה את הרשות, או שיש כאן שני חפצים אלא דבהדי הדדי קאתו, ואפשר דאה"נ, אלא דאם אין שום הפרדה בין הדף לחפץ חשיבי לגבי הנחה זו כחפץ אחד שבחציו התחתון נעשה רה"י, ולכן בעינן לטעמא דמידלא פורתא ע"מ שנוכל לחלק את עשיית הרשות לדף ואת ההנחה לחפץ, דבאמת כ"ה, אלא שא"א לחלק את המעשה כ"ז שהם נחין יחד, [דמה"ט חשיבא הנחת החפץ בעלמא במקום הדף לענין מקום ד', עי' לעיל ס"ב].

ק' א' וזרק לתוכה מחצלת חייב כו'

ק' א' וזרק לתוכה מחצלת חייב, אפשר לפרש דאע"פ שמבטלה שם חייב, אם משום דבטלה דעתו, או משום דניכר דמחצלת היא ולא בטל הרשות עי"ז, אם נימא דבפירות נמי דוקא אם מילא לכה"פ חצי הבור הוי ביטול, עתו', ואפשר דלענין זה מחצלת לפירות דמיא, ואמנם לאחר שהניחה וביטלה הזורק לתוכו פטור, מ"מ ההנחה היתה ברה"י ורק מכאן ולהבא הוי ביטול, ול"ד לחוליא דאיסתלקו מחיצות הבור לגמרי, ולפ"ז צ"ל דחילקה במחצלת שאני, דכח המחיצה כחולק את הבור מיד, משא"כ במחצלת הניתנת לתוך הבור שהנחתה מתייחסת לבור, ומדברי הראשונים ז"ל נראה דהמחצלת לא ביטלה את הרה"י אף מכאן ולהבא.

ויש לעי' מ"ט נקט בור ח' ולא נקט בור ד', ואפשר לומר דלרבותא נקטי' דאף בכה"ג מחצלת מבטלא מחיצתא, ולא אמרי' דמבטל לה אוירא כיון דבס"ה יש אויר ד' מלבד המחצלת, וגם אין לבוד בין המחצלת לדפנות הבור, ולפמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דבלא חילקה באמצע חייב, דהו"ל כנותן חוליא לבור י"א, כיון שנשאר הבור רה"י, לפ"ז י"ל דבכלל זרק לתוכה מחצלת אף בכה"ג, ורק חילקה פטור, וניחא בזה דמיירי במבטל המחצלת כמו בחילקה ומ"מ ברישא חייב כיון שהמחצלת בתוך הרה"י.

שם לאביי דפשיטא לי' כו', בפשוטו חידושא דאביי בדין הנחת חפץ וסילוק מחיצה, וקמ"ל דפשיטא לי' מאי דמספק"ל לר"י, אלא דנקט מחצלת לרבותא אע"פ שלא נתבטל הבור לגמרי כסתירת חוליא, מ"מ לענין הנחה לא חשיב כהניח ברה"י, ויש לעי' א"כ מנ"ל דפליג ר"י בדין ביטול מחיצה דמחצלת, הא אביי נמי לא נחית לנדון זה דפשיטא לי' דמבטלא מחיצתא, וה"ה לר"י, אלא דעדיפא לי' למינקט חוליא דמבטלא לגמרי ומ"מ י"ל דחייב, ותיירץ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ד דאפשר דבאמת ל"פ בדין ביטול מחיצה שע"י מחצלת דמהני, והזורק לבור שחילקו פטור, ופלוגתתם אם בכה"ג חשיבא הנחה קודם לסילוק מחיצה, כיון שלא נתבטל ענין הרשות לגמרי, וכמו בפירות שהמניח חייב אע"פ שמכאן ולהבא מבטלי מחיצתא, והיינו דמייתנין מדמספק"ל לר"י בחוליא משמע דבמחצלת דקרוב יותר לחיוב ס"ל דחייב, דהא בפירות פשיטא דחייב לכו"ע, ומדנקט רק חוליא מסתברא דמחצלת כפירות, [ולכאו' נראה דאף בעקר המחצלת יש להסתפק דחייב, דמשעקרה למעלה מג' בטלה מחיצתה, ואע"פ שהיא עדיין ממעטת בבור, מ"מ לא מבטלא מחיצתא וחשיבא כזרק לתוכה מחצלת דחייב, וכדחזינן בחילקה במחצלת דלר"י חייב והיינו

ברם לפ"ז לא הו"ל לרבא למימר דבין לחיים נמי מותר, דלא תליא בלחיים כלל, ואינו ענין לשריותא דתחת הקורה, אלא הכי הו"ל אם הי' פחות מד' מותר מדרי", וגם פשטא דברייתא בדין בין הלחיים מיתניא, והיינו באופן דצריך לשריותא דלחיים, ובזה לא הו"ל פוק תני לברא, כיון דקושטא הוא דאין היתר ע"י הלחיים, ובדוחק י"ל דלחי דומיא דקורה טפח קתני, וגם סתם לחי משהו, ומשמע דאף בפחות מד' אסור, אבל אכתי אם הלחיים אינן מתירין כלום אין קר' על התנא בזה, דאף תנאי ואמוראי דלעיל דאמרי אסור להשתמש תחת הקורה מתפרש בפתוח לכרמלית או בדאיכא ד', מיהו י"ל דלשון נדון ככרמלית משמע אסור מוחלט, ולא רק שאין הקורה מתרת, ולכן א"ל פוק תנא לברא דאף בין הלחיים אינו נידון ככרמלית מטעם אחר, משא"כ בהני דלעיל שהנדון בהדיא על שריותא דקורה.

ולפי מה דנקט הרמב"ן בדעת הרי"ף דאף ברחב ד' שרי רבא, ע"כ דשריותא מכח הלחיים, וכן להרשב"א שהשוה דין קורה ולחי אליבא דרבא מבואר דהלחי מתיר, והביא שכ"ה דעת הרמב"ם, וכ"ה בשו"ע סי' שס"ה, ואמנם נקט מכח זה דאף ברחב ד' מותר, ולפ"ז יש לפרש דמיייתי ממקום שאין בו דע"ד דלא גזרו אא"כ זה בגדר כרמלית, וכי היכי דהתם כיון דליכא ד' מותר, ה"נ כיון דרה"י הוא ואיכא קצת היכירא דלחי שרי, [והרמב"ן פי' דלדבריו דאביי קא"ל, ולפ"ז א"צ לחי בפחות מד', מיהו י"ל דאודי לי מיהת בצירוף הלחי קא"ל, אבל לפ"ז יש לקיים דהיינו טעמי' דרבא, ולא שרי ביותר מד'], ואפשר לפרש דרבא מוכיח מזה דליכא טעמא דלחי כיון ששיעורו במשהו אסור, דע"כ בין הלחיים שרי מטעם אחר, וממילא י"ל דלגמרי לחי מתיר, ואפי' בד'.

ובחדושי הר"ן הנדמ"ח משמע דשריותא דרבא לאו מכח הלחי כלל, דבאמת

מפני שממעטת רק בזמן ההנחה, אבל אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה חילק בזה בין הנחה דעדיין לא נתבטל, לבין עקירה משנתבטל דכ"ז שלא יצאה מן הבור לא חשיב רה"י, וצ"ע בזה].

ולפ"ז נראה דה"ה ברה"י המוקף בגדר ממחצלת וחילקו במחצלת דג"כ תלוי בפלוגתתם.

עירובין ט' א' בין הלחיים, אם טעמא דרבא משום לחי או משום מקום שאין בו ד'

ז. עירובין ט' א' רבא אמר בין הלחיים כו' מנא אמינא לה כו', יש לעי' מאיזה טעם התיר רבא בין הלחיים, אם משום דהו"ל מקום שאין בו ד', ובלא לחי נמי מותר, או משום דלחי נמי עביד היכירא מלבר כמו קורה, אבל חוץ מחודו החיצון אסור, והנה מהא דמיייתי רבא דמקום שאין בו דע"ד מותר לבני רה"י לטלטל בו, משמע דאף בלא לחי מותר, וביש בו ד' אף עם לחי אסור, ולפ"ז מודה רבא לעיקר הדבר דבין הלחיים ליכא היכירא להתיר, אלא דמטעם אחר ס"ל להתיר בפחות מד', ובפתוח לכרמלית מצא מין את מינו ונעשה מקום ד' ואסור, אבל קורה מתרת בחודה החיצון ולכן אפי' מקום ד' וכרמלית שרי, וד"ז מבואר בדרבא לעיל [בבעיא דרמב"ח] דהא דמותר תחת הקורה היינו משום דחודה החיצון סותם ולא משום דהו"ל פחות מד', וכן מתפרשת פלוגתא דתנאי ואמוראי אם הקורה מתרת, ולא בדין פחות מד', וכיון דהכא בלחי לאו מכח הלחי הוא מתיר, ע"כ דחלוק דין קורה מלחי, דקורה אף בד' ובפתוח לכרמלית שריא.

וכן מדוקדק מימרא דרב תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו, לומר דמייירי במבוי שהיתירו בלחי, או בצוה"פ, וצריך עוד לחי, אבל אם הי' היתירו בקורה לא הי' צריך לחי להתירו, וש"מ דאף בפתוח לכרמלית קורה מתרת.

משום מחיצה אמרי' חודו הפנימי יורד וסותם, ויש לעי' מאי פשיטותא דמשום מחיצה חודו הפנימי סותם, הא בעלמא פ"ת חודו החיצון סותם, ולכאו' נראה דאי משום מחיצה שני חודיו סותמין, וכן בכל כותל בעלמא, והיינו דנקטינן בסתמא דמשום מחיצה אסור, דחזינן כל הקורה טפח כיורד וסותם, וכסתום כולו דמי, ובכה"ג ס"ל לגמ' דיש לאסור כיון שהשטח הזה נפרד מהמבוי, דחודו הפנימי ג"כ סותם, ותו לא מהני לגבי נפשי' מה שחודו החיצון סותם, כיון שאין ניכר מחיצה בינו לרה"ר, ובתור הכי משני דמצי סבר משום מחיצה וחודו החיצון יורד וסותם כדין פ"ת, ומאן דאסר סבר דחודו הפנימי יורד וסותם, ולתרוייהו לאו כמחיצה דעלמא דמיא שכולה סותמת.

ולפ"ז נראה הא דבין הלחיים לכו"ע אסור, דהתם לא אמרי' דחודו סותם, דסברא זו לא אשכחן אלא בכח מחיצה דפ"ת, אבל במחיצה גמורה לכו"ע כל עוביה סותם, ועי"ז נפרד מקום המחיצה מהרשות, ומה"ט אף למ"ד לחי משום היכר בין הלחיים אסור, דהיכר לא עדיף ממחיצה של עומ"ר, דלא אמרי' אלא דלחי משהו עביד היכירא ככותל, משא"כ בקורה דעביד היכירא כפ"ת, ועוד דבהיכירא דקורה אין כ"כ יתרון לחודו הפנימי, משא"כ בלחי דהסתימה ממש בחודו הפנימי.

ולפ"ז בכותל שהעומד פשיטא לגמ' דמקום הפרצה אסור, ור"ח קמ"ל דבבין הלחיים נמי מודו כו"ע דכמחיצה דמי לענין זה, ואף אם לחי משום היכר, וטעמא דמילתא דמחיצה אינה סותמת את הפרצה לעומד במקום הפרצה, שאין העומד מסייעו, ורק לגבי העומד לפנים מן המחיצה מהניא, משא"כ פ"ת דהתקרה לחוד יורדת וסותמת, ולכן העומד תחת התקרה כסתום בחודו החיצון.

אי נקטינן דרבא לא שרי בלחי אלא בפחות מד' וברה"ר, ואילו בקורה שרי אף בד' ובכרמלית, הדבר מחודש לומר דאהני לחי רק לענין פחות מד', דמנ"ל לרבא פשרה זו בכח הלחי, וטפי מיושב לומר דא"צ לחי כלל, אבל סתמות הדברים דרבא נמי רק בין הלחיים קאמר, ולדעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א הדבר מוכח כן, וילמד סתום מן המפורש דהראשונים ז"ל מפרשים שריותא דרבא רק מכח הלחי, וכ"ה פשטות דעת תו'.

ויש לשאול למה באמת צריך לשריותא דלחי, מי גרע רה"י ממקום פטור, הרי אילו הי' שטח זה פרוץ הי' מותר בטלטול, וכגון שיש שתי מחיצות המעכבות בקיעת רבים, או דגבוה ג', ועתה שנוסף מחיצה מיגרע גרע, וי"ל דהא דחשבינן ל' אין בו ד' היינו באופן שאינו יכול להצטרף עם הרה"ר ליחשב מקום ד', והיינו בדגבוה ג' או שהמחיצה מבודלת בינו לרה"ר, אבל הכא מיירי בגונא שבכרמלית אמרי' דמצטרף עם הכרמלית ונעשה מקום ד', ולכן ברה"ר בעינן מיהא לחי שיפריד בינו לרה"ר.

נמצינו למידין דלא שרינן אלא בין הלחיים, אבל אם הי' הלחי נכנס לפנים והמחיצות ממשיכות אע"פ שאין ד' אסור, דכ"ה דעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א, וכ"ה פשטות דברי התו', ולא מצאנו מי שמתיר בהדיא חוץ מהלחיים, מיהו אם הי' המקום גבוה ג' מרה"ר אע"פ שאינו גבוה ג' מרה"י י"ל דשרי, דלהיתר השימוש עם רה"י אין מגרע זה שהוא רה"י, שהרי יש היכר בינו לרה"ר כמו בכל מקום פטור, אבל מדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שבת ס"ג סק"ט י' נראה דג"ז אסור, עד שיהא גבוה ג' גם מרה"י.
(א"ה, ע"ע להלן ס"ק י"ג – ט"ו)

שם ח' ב' לימא בהא קמיפלגי דמ"ס קורה משום היכר כו', ביאור הדבר

ח. שם ח' ב' לימא בהא קמיפלגי דמ"ס קורה משום היכר כו', פרש"י דאי

בדין תוך צוה"פ אם דינו כבין הלחיים

ולאחאמור נראין הדברים דתוך צוה"פ דינו כבין הלחיים, שהרי העומד בתוך הפתח אינו רואה עצמו כגדור, ומכח הקנה שלמעלה אין לחדש דהוי היכר, כיון דסגי בכ"ש ולמעלה מכ' וא"צ ליגע, ואפי' יהא הקנה שלמעלה לצד חוץ, י"ל דאסור בכל רוחב הפצימין, לפמש"כ אחאמור"ר (שליט"א) זללה"ה עירובין ס"ב דהפצימין קובעין את המחיצה של הצוה"פ, ולפ"ז מוכח מסוגיא דשבת ט' א' דאסור, דהא בדאיכא דלת מיירי, וסתמא דמילתא יש משקוף על הפתח, [אלא שאינו מקורה ד"ט ע"ש בתו"], ובשלמא אם המשקוף קובע, י"ל דהנדון חוץ למשקוף, אבל אם הפצימין קובעין, א"כ אם צוה"פ תוכו מותר, יש להתיר כנגד כל רוחב הפצימין, וע"ז אמר רב דצריך לחי אחר, ועי' בזה בספר אחאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שבת ס"ג ס"ק י"ג ושם נראה דנקט דחוץ למשקוף פשיטא דאסור ומן המשקוף ולפנים פשיטא דשרי, והנדון רק תוך הפתח, וזה כשיטת מרן זללה"ה בדין צוה"פ, הובא בס' עירובין שם, וכ"מ דעת מרן זללה"ה ס"ג ס"ק כ"ב כ"ד בדין תוך צוה"פ דפשיטא ל' דעד הקנה שע"ג מותר, אבל אם נימא דהפצימין קובעין יש להשוות תוך הפתח לבין הלחיים, ויהא ג"ז בכלל מימרא דרב, ולשון לחי אחר אתא לאפוקי קורה כמש"כ סק"ז, ומייתנין מיני' דכ"ש בין הלחיים.

ואחאמור"ר (שליט"א) זללה"ה הביא שם מסוגיא דשבת קכ"ד א' דפליגי בדין תוך הפתח בין בית לחצר, ולכאור' תוך הפתח מובדל מהחצר כמו מהבית, דהיכר הפצימין יש לשני הצדדים, ולכן הנדון רק בבעלות הפרטית של בית, אם תוך הפתח כלפנים, ומסתברא דאף בשיש לחי מבחוץ הר"ז בכלל הנדון של תוך הפתח, [ואמנם גם מרה"ר תוך הפתח מובדל, אלא שאין זה מועיל לעומד בתוך הפתח, ולכן יש סברא לאסור אע"פ שבני רה"ר מובדלין מהפתח],

ולענין רה"י דאוריתא תוך הפתח כלפנים ואפי' תוך עומ"ר כמש"כ אחאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, והנדון רק בהיכר בדרכנו, ואפשר דהנדון משום דכפ"פ דינו כלפנים ובנעול כלחוץ, דהא מיירי מעבר לדלת מקום הגלוסטרא.

(א"ה, ע"ע להלן ס"ק י"ח י"ט)

שבת ט' א' אחרים אומרים איסקופה כו' הערות ע"ס הגמ'

מ. שבת ט' א' אחרים אומרים איסקופה כו', איסקופה זו אינה איסקופה דמיירי בה ת"ק, וכמש"פ תו', והענין מובן מדתליא בדלת פתוחה או נעולה ש"מ דבתוך הפתח מיירי, ולפ"ז סדר הברייתא כך, דלבתר דאמרי' ד' רשויות לשבת, באו אחרים לומר דאיסקופה משתנה דינה ע"י הפתח, ובזה כו"ע מודו, וקמ"ל נמי דינא דעמוד גבוה י', דבזה פליגי רבנן עלי'.

ויש לעי' כמה קובע כח נעילת הדלת מדאוריתא, שהרי פרש"י דבתקרת ד' אין הדלת מפסקת, וכן בקורה כלפי חוץ הרי היא מתרת אע"פ שהפתח נעול, ואע"פ שהיתירה מכח המבוי, וכ"כ תו' והראשונים ז"ל דלרבא איכא שריותא דבין הלחיים אף בפתח נעול, וגם נראה בתו' דאע"פ שאין מהדלת ולחוץ ד' חשיב רה"י גמורה אע"פ שאין בה רוחב ד', דפשוט דבריהם אף בלית בה ד', ונראה מזה דחשיבות הרשות אינה נגרעת ע"י הדלת, כיון שהדלת היא משימושי הרשות, [וכעין אי בעי מנח עלי' מידי עירובין ע"ח א', דה"נ איבעי פתח את הדלת], ואפשר דאפי' אם בשניהם אין ד' ג"כ הדין כן, ומה"ט גם התקרה אינה נפסקת, אבל בהיכר קורה דרבנן, שפיר יש לחלק כיון דלא מינכרא סתימתה למקום ד'.

מיהו דיני' דרב אשי אפשר שהוא מדאוריתא דכיון שהוצרכו לחיבור ע"י לבדו, א"כ כשהדלת נעולה א"א להם להתחבר, ואפשר

אי אמרינן פ"ת באיסקופה כשהכותל יורד בקצה התקרה

י. איסקופה שיש לה שתי מחיצות מלבד הפתח (ובחדא סגי) ותקרה ע"ג, ובזמן שהפתח נעול אין בה רוחב ד', מבואר ברש"י ותו' ט' א' דכיון שכל התקרה מחוברת אין נעילת הדלת מפסקת וחשיב כיש בה ד' ואמרי' פ"ת, ואע"פ שיש צוה"פ אינה מפסקת, וכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ג סק דהכי קיי"ל, מיהו יש לדון מתי אמרי' פ"ת בפ"פ, ואמנם אם התקרה ישרה בגובה תקרת האיסקופה אמרי' פ"ת, וכן אם ההפרש הוא פחות מג"ט נמי נראה דאמרי' פ"ת, אבל אם הכותל יורד מהתקרה עד גובה הפתח ועובי הכותל בולט לצד חוץ ואין בו רוחב ד' גם עם הפתח צ"ע אם אמרי' פ"ת בכה"ג, שהרי תקרה זו הנמוכה אין בה ד', או"ד אמרי' מפני שהוסיף בסתימה לא גרע, וכיון שאילו לא הי' הכותל היורד הוה אמרי' פ"ת יורד כמו הכותל, השתא דאיכא כותל כצורת הגוד אחית לא גרע בהכי, כזה ^{תקרה} ובכל פ"ת יש להסתפק בכה"ג ^{כותל} אם מגרע זה שהכותל יורד למטה, ואת"ל דאמרי' פ"ת יש להסתפק בעשוי' כזה ^{תקרה} ובמקום הנמוך אין ד' אם חשיבי כחד ^{תקרה} תקרה עם העליונה.

כשהאיסקופה גבוהה ג' מרה"ר

ואם האיסקופה גבוהה ג' מרה"ר כיון שאין בה ד' הו"ל מקום פטור, ואמנם מרה"ר אסור להכניס לשם כיון דמדאו' רה"י היא, שהרי הפתח אינו מבטל הרשות לגמרי, [וצ"ע ברמ"א סי' שמ"ו ס"ג שכ' דהרי היא כרשות שלפני', דאף אם נימא כן בג' מחיצות ודלא כהגר"א, מ"מ בפתוח לרה"י הו"ל רה"י, וי"ל דכונתו דמכח רשות זו לחוד לא הויא רה"י, ומכח הקרפף דינו ככרמלית מדרבנן, וצ"ע בזה], אבל מרה"י אין לאסור, ואף אם הג"ט ע"י שתי מדרגות שפיר דמי, כיון שאין ברוחב המדריגה ד"ט, [ע"י בספר מרן זללה"ה סי'

דמימרא דר"א נמי רק מדרבנן, דכשהפתח נעול אין ניכר תקרת ד', ויש אויר בין התקרה לדלת.

שם ואע"ג דלית לי' לחי כו' אבל אי אית לי' לחי ניחא, ואכתי קשה פתח נעול אמאי כלחוץ, י"ל באיסקופה שאין בה ד' או שהעמיד הלחי תוך ד', וכדמתפרש לק' בקורה, מיהו לקושטא דמילתא י"ל דבלחי אין מגרע פתח נעול, דהא נעילת הפתח עראי היא וכמש"כ ורק בהיכירא דקורה מגרע, וכמ"ש בתו"י לקמן.

שם והאמר כו' אבל בלא דרב ניחא, פרתו' דבזה י"ל דבפתח נעול לא שרינן בין הלחיים, דלא הותר אלא בפ"פ דבטל לרשות, מיהו בהא דשרי רבא בין הלחיים פרתו' דאף בפתח נעול שרי, ואם ס"ל להתו' דא"צ לשירותא דלחי כלל אליבא דרבא וכל ההיתר מפני שאין בו ד' ניחא, אבל פשטא משמע דלרבא נמי בעינן לכח הלחי קצת, ע"י לעיל סק"ז, וא"כ צריך טעם לחלק בפתח נעול דלרבא שרי, ואילו למאן דשרי בין הלחיים נקטינן דפתח נעול אסור.

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב לבאר דבפתח נעול לא מינכרא סתימה דבין הלחיים ואף לרבא מה"ט אסור, אלא דכיון דרבא אמר למילתי' דוקא בפתוח לרה"ר, לא ניחא לגמ' לפרושי כלחוץ בפתוח לרה"ר, כיון דבאמת אסור להכניס לתוכו מרה"ר כמ"ש תו', ולכן מפרשין בפתוח לכרמלית, והתירו חכמים להכניס לשם בפתח נעול, והיינו דפרכין מדרב דאסר בפתוח לכרמלית.

שם ארי' א"ר הכא באיסקופת מבוי כו', אפשר לפרש דמהקורה ולחוץ יש פחות מד"ט והמקום גבוה ג', הלכך בפתח נעול נעשה המקום טפי מד' ואסור, אבל בפ"פ דתחת הקורה מותר ניתרת כל האיסקופה, ואתיא דתלמודן כהירו' שהביא הרשב"א.

דמיירי באינו רחב ד' ודקאי בכרמלית הו"ל כרמלית, [ועפיה"מ דמפרש לה מכרמלית לרה"ר], ויש ליתן טעם כעין חוקקין להשלים, דחשיב טפי.

(א"ה ע"ע להלן מס"ק י"ב)

צ"ט א' בור וחוליתיה מצטרפין לעשרה

יא. צ"ט א' דאר"י בור וחוליתיה מצטרפין לעשרה, לכאור' הנדון מפני שבני רה"ר אינם מובדלין מהבור י', כיון שמקומם נקבע במקום הרה"ר, ומשם לבור ליכא י', אע"פ שצריכין לעבור מעבר לחוליא אין זה מפריד ביניהם בכח י', אבל היושב בבור מופרד מבני רה"ר בגובה י', ולעומת זה בגידוד חמשה ומחיצה חמשה לפירוש תו' עירובין צ"ג ב' גיטין ט"ו ב' היושב ברשות אינו מופרד י' מבני רה"ר, אבל בני רה"ר מופרדין ממנו, ויש לפרש דהיינו טעמי' דר"ח דנהי דאשכחן בבור וחוליתו דהוי רה"י היינו מפני שהרשות גדורה כראוי, אבל בגידוד ומחיצה חסר בגדר הרשות, וזה גרע מתל כיון דהפרדת המחיצה נקבעת במקום שהאדם עומד, וממקום זה הוא קובע את שימושיו, וזהו שאמרו דתחתונה רואה פני עשרה כמ"ש תו' שם.

וי"ש לעי' איך אפשר לומר דבור וחוליתו אינן מצטרפין לי', אטו בית שקרקעיתו משוקעת בקרקע מעט, לא חשיב בית גמור לכל דיני התורה, הרי דיורו מושלם, ואין שום גריעותא בגובה הרה"ר שבחוץ, ונראה דבאמת עם תקרה פשיטא דחשיב רה"י דעי"ז נפרדת רשות זו מרה"ר לגמרי, ורק כשהנדון במחיצות לחוד, בזה אמרי' דאין בני רה"ר מסתלקין מבור זה לגמרי, כיון שאינו מובדל י' ממקום הרה"ר, [ומה"ט הרי הוא גם נטפל ליחשב בור של הרה"ר, ולא כרשות בפ"ע], אבל כשיש תקרה נעשה רשות בפ"ע, דאין לו ענין בגובה הקרקע סביב הכתלים, (אבל אין נראה לחלק בין אם הכל בנוי בכותל אחד של י"ט, לבור שקרקע הרה"ר הוא הכותל,

דפחות מד"ט אינו מקום לגרע בשיעור המתלקט], מיהו אין לסמוך ע"ז לכתחילה כיון דהרמ"א פסק בסי' שמ"ה סי"ט דבכרמלית אמרי' מצא מין את מינו וניעור, וליכא שריותא דמקום פטור, ועי' בבה"ל שם ובס' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה סוס"ג דרוב הראשונים פליגי ע"ז, ובשעה"ד יש להקל, ועדיין צ"ע בזה לפי הנראה בס' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ט [וס"ק י"א ד"ה והנה רב] דבעינן שיהא גבוה ג' גם מהרה"י, הובא לעיל סוסק"ז.

בהא דאמרינן מציא מין את מינו וניעור, מה דעת רבא בגבוה ג', ובדין בור שבכרמלית

בהא דאמרי' מצא מין את מינו וניעור בפשוטו נראה דלא החמיר רבא טפי מאביי, וכיון דלאביי בגבוה ג' אפי' בפתוח לכרמלית מותר, ה"ה לרבא, ויש לפרש דבגבוה ג' לא חשיב שמצא את מינו שהרי הם חלוקים בגובהן, כמו שהלבינה הגבוהה ג' נחלקת מרה"ר אע"פ שהיא ברה"ר, ומה"ט גם גבוה ג' שבכרמלית נעשה מקום פטור שלא מצא את מינו למיהוי מקום ד' עי"ז, [ומשכח"ל מקום פטור בשטח גדול כגון דעביד שרגי דליבני גבוהים ג' זמ"ז כזה מיהו אם הם רחבים ד' על פחות מד' מהני רק עד גובה י', ובאינם רחבים ד' לעולם משכח"ל כותל ארוך שיהא מקום פטור], וכבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דרוב הראשונים סוברים שיש מקום פטור בכרמלית.

בדעת הרמב"ם שכ' דבור שבכרמלית אפי' אינו רחב ד' הו"ל כרמלית, יעוי' מש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם דדוקא בבור קאמר כן ומקורו ממתני' דעירובין ל"ב ב', עי"ש, ויש להוסיף דלשון הגמ' דקאמר שם אילימא דקאי ברה"י כו' וכי היכי דסלקא כו' צ"ע דלמה צריך לטעמא דנחתא, אם הבור בעצמו רחב ד', ואפשר שמזה למד הרמב"ם

בבור וחוליותיו הוא משום דחשיבא מחיצה עראית דכעומד לסתימה חשיב, ולכן אף כשהבור גבוה מרה"ר מ"מ ס"ד דלא נעשית מחיצה י' ורשות בפ"ע ע"י בור וחוליותו, אבל בבנין גמור פשיטא דהוי רה"י אף כשחציו בחפירה, [ולפרש"י גיטין ט"ו ב' הר"ז תלוי בדין גידוד ומחיצה], ולפ"ז מתפרש חידושא דברייתא בכה"ג שפיר"ח לומר דממלאין ממנו כמו בעשה מחיצה י', [והיינו דנפרש ממלאין מחלון שע"ג, עי' להלן בזה].

ולפ"ז אפשר לפרש מתני' בחוליא שהבור משלימה לי', כדפר"ח, או שהי' הבור סביבות החוליא, וקמ"ל דבכה"ג דינה כסלע וכדרי', וכיון דהנדון ע"ג החוליא שפיר מיייתי מינה רב אשי דבלא הנחת מידי לא יוכל להשתמש, אם מפני שצריך לצירוף הבור לד', ובלא"ה נמי סתם חוליא מתקצרת והולכת ובמקום חודה ליכא ד', והו"ל כיתד באמצע באופן דלא חזי למיתלי ב'י' מידי, דהו"ל כולל גבוה י' ורחב ד' ונתן עפר ע"ג באופן שמיצור והולך וליכא ד', וצ"ע בד"ז, והכא עדיף כיון שהאזיר שמתקצר הוא חלל הבור וחשיב טפי רשות אחת, ועי' לשון ר"ח בעירובין שם.

ב"שון קצרה הנדון אם חשבינן החוליא כולל או כעפר צבור שלא ביטלו, ודוקא כשאין בו שיעור מחיצה לחוד אלא עם הבור בזה אמרי' דלא קבעי רשות לעצמן, ודוקא חוליותו של בור דניכר שהוא עראי, וכיון דהנדון ע"ג החוליא סתמא אין בו מישור של דע"ד וע"כ למינח עלי' מידי, וכגון שיש ד' בחוליא בפ"ע או עם חלל הבור, והדברים מחודשים, דסתמא דמילתא פשיטא לן דחשיבא מחיצה בכה"ג, ואפשר דרק מדרבנן ס"ד להחמיר, והיינו דר"י אמר דבריו בעירובין צ"ט ב' דשם אשמועינן מתני' שריותא, והכא מסייעינן לי' לחיובא דאורייתא, [ועד"ז הי' נראה ליישב משה"ק תו' י"תורא דמתני' דהתם אשמועינן שריותא מדרבנן, ואי מההיא הוה מוקמינן לה במופלגת דבעינן חוליא י' דוקא,

ולכן מתייחסים למקום הרה"ר, דבפשוטו לא מחלקין בין אם הבור מעפר או דות שהוא בנין, וכן בגידוד ומחיצה אף כשיש מחיצה י' גמורה אם מילאוה עפר עד חצי', אינן מצטרפין לר"ח].

בעירובין ע"ח א' שהביאו מדר"י שנעשה רה"י ע"ג החוליא

בעירובין ע"ח א' הביא רב אשי מדר"י דנעשה רה"י ע"ג החוליא ומפרש דהיינו ע"י דמנח מידי ומשתמש, והנה דברי ר"י מתפרשים דנעשה הבור רה"י כדפרש"י בשמעתין וכן מתפרש בעירובין צ"ט ב', ופרש"י ותו' שם דהראי' מדקתני במתני' ורחבין ד', והיינו דמצטרפין אף לרוחב ד', וכן פרתו' בשמעתין דעיקרה דמתני' לאשמועי' נותן ע"ג החוליא, ברם דברי ר' אשי סתומין ביותר שהביא דברי ר"י שאינם ענין לרוחב ד', וענין רוחב ד' לא הזכיר כלל, ומ"ש הראשונים ז"ל דר"י אמר דבריו אמתני', לפנינו בגמ' אמרי' הכא מסייע ליה לר"י כו' ובעירובין צ"ט ב' אר"י למילתיה אמתני', וא"כ לא מוזכר כלל רוחב ד', ועוד דברייתא דלק' ב' דקתני ובור וחוליתה מצטרפין לי' משמע דקולא אתיא לאשמועינן, ואי מיירי לעשות הבור רה"י א"כ חומרא הוא דעלה קתני אין ממלאין, אבל אי מיירי לעשות ע"ג רה"י שפיר קמ"ל דמותר לדלות כמו שמותר בעשה מחיצה י'.

משמעות הר"ח דנידון דבור וחוליותה משום דחשיבא מחיצה אחרת

ובר"ח הנדפס בגמ' ק' א' פ"י והיכי דמי כגון תל ברה"ר וחקק בו עד ארעית כנגד רה"ר מקצתו עשאו (ביד) [בור] ומקצתו עשאו חוליא על הבור וארעית הבור עם רה"ר שוה לו והבור עצמו גבוהה מרה"ר וחוליותו למעלה ממנו אם גבוה הבור וחוליותו שניהם יחדיו י"ט הרי הן מצטרפין ולמעלה מן החוליא רשות אחרת, ונראה מדבריו דהנידון

אבל השתא דשמעין הכא דחייב, מפרשין התם דמדרבנן נמי שרי].

(א"ה, עוד בסוגיא דבור וחוליתו להלן סימן ה')

שם ב' א"כ עשו לה מחיצה כו'

שם ב' א"כ עשו לה מחיצה כו', ברשב"א עירובין ע"ח א' צידד לפרש דמיירי בממלא מחלון, ומיושב בזה לישנא דברייתא דקמ"ל דאין למלאות מרה"י לרה"י דרך רה"ר וכדתנן עירובין צ"ט ב', דאי מרה"י לרה"ר פשיטא, ובסיפא קמ"ל דבור וחוליתא מצטרפין להיתר למלאות ומיירי בסמוכה ובאינה גבוהה, א"נ במופלגת ובגבוהה י' והחידוש בדליכא ד', ולפר"ח ניחא החידוש כשהבור בתל וכמש"כ לעיל.

בתו' נקטו דיש היתר פסין בבור כרמלית, ובפשוטו משמע דלא החמירו בפסין שיהיו גרועין מכרמלית, וחידוש התו' שיהא דינן כרה"י וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, אבל באמת יש מקום להסתפק, דהחמירו בפסין שברה"ר דמבטלי מחיצתא ולא חשיבי אפי' כרמלית, כיון שאין מחיצתן ניכרת ואינן מעכבין את הרבים ורק כח המחיצה שבהם מבטל את הרה"ר, וכיון דהחמירו דלא חשיבי מחיצה אסור לדלות אפי' מבור כרמלית תוך ד"א, והדבר צריך ראי' לאסור.

עוד בדין בין הלחיין ובסוגיא דאסקופא מספר עירובין עירובין ח' ב' מהו להשתמש תחת הקורה כו' הכל מודים בבין לחיין שאסור

יב. עירובין ח' ב' איבעיא להו מהו להשתמש תחת הקורה כו' אר"ח הכל מודים בבין לחיים שאסור, פי' מדנחלקו רק בקורה ש"מ דבלחי פשיטא להו, ואר"ח דהפשיטות שאסור, וטעמא דמילתא משום דקורה יסודה משום פ"ת, ובזה בודאי חודה החיצון סותם, דסתם תקרה היא על כל הבית, ולכן גם קורה סתמה חודה החיצון סותם, אבל לחיים סתמן כמחיצה, ובמחיצה חודה הפנימי

סותם, דבמקום עובי המחיצה אין סתימה ניכרת, והו"ל פרוץ במלואו, כמו במחיצה אחת בכלאים שעביה ד"ט שהיא כחצר קטנה שנפרצה לגדולה, ואין דבר שיתיר את הקטנה, ולכן גם בין הלחיין סתמו אסור, והיינו דקאר"ח מדפליגי בקורה ש"מ בין הלחיין אסור, ואפשר דרבא ט' א' ג"כ מודה בזה דליכא היכירא בבין הלחיין, ורק בפחות מד"ט שרי, כדחזינן בכרמלית שאסור.

שם רב ור"ח ור"י, נקטו כסדר הזה לפי שרש"ש לא ידעו מפלוגתא דר"ח ורשב"א, ונחלקו תחלה בבבל בד"ז, ואח"כ שמעו פלוגתא דר"ח ורשב"ר, וכן בכל דוכתא הוזכרו תחלה אמוראי דבבל שהיו רגילין לגרוס דבריהם, ואח"כ שמעו מאמוראי דארץ ישראל.

שם לימא כו' דמר סבר קורה משום היכר ומר סבר קורה משום מחיצה

שם לימא בהא קמיפלגי דמר סבר קורה משום היכר כו', מדנקט טעמא דהיכר ברישא משמע דהסוכרים מותר סברי משום היכר, דיש לגמ' לפרש ברישא דעת אלו שנאמרו ברישא והם המתירין, וכן פרש"י, מיהו בסברא הדבר קשה דהפשטות שאם קורה משום מחיצה חודו החיצון סותם כדין פ"ת, ועכ"פ א"א לסתום כאילו מוכן דהפשטות דמשום מחיצה חודו הפנימי סותם בקורה, וכ"מ ברש"י שבת ט' א' דהפשטות דמשום מחיצה חודו החיצון סותם, וכ"מ בגמ' ה' א' דאי קורה משום מחיצה חודה החיצון סותם כל הד"ט עי"ש, ועוד דבשני התיורצים האחרונים שבגמ' ג"כ נקטו טעם האוסרין ברישא, וזה מסייע דמעיקרא ג"כ פתחו בטעם האוסרין, ואגב זה פירשו כן גם באינן, דלפרש"י קשה למה שינו הסדר.

ואפשר דנקטו מ"ד משום היכר ברישא דהכי קי"ל, וה"ק לימא דמר סבר כהלכתא ומ"ס דלא כהלכתא, ועוד דלא מצאנו בהדיא מ"ד קורה משום מחיצה, [מיהו עי' לעיל

ואינה נראית כפתח כלפי חוץ, וכמו שאמרנו בתקרה שהנכנס רואה עצמו כנכנס לתוך רשות, כך ההיכר שייך רק כלפי תוך הרשות, אבל כלפי חוץ חסר בחשיבות ההיכר, שרק בצירוף המחיצות ותחלת הרשות יש חשיבות לקורה, וכך יש לפרש בלשון רש"י אע"פ שהזכיר לשון היכירא לבני רה"ר, ולמ"ד היכירא מלגו היינו ככל מחיצה שחודה הפנימי סותם, שהמוקף מחיצות מועיל לו טפי ההיכר שזהו סוף הרשות.

שם הכל מודים בבין לחיין כו' בטעם החילוק בין תחת הקורה לבין לחיין

שם אר"ח הכל מודים בבין לחיים שאסור, בתו' הוכיחו מדאביי דאפי' אם לחי משום מחיצה מ"מ בין הלחיים אסור, אבל בפשוטו הגמ' כאן מפורשת דדברי ר"ח נאמרו גם לאבע"א דכו"ע קורה משום מחיצה, דאל"כ היו מוכיחים מדר"ח דכו"ע קורה משום היכר.

ועיקר דברי התו' שהשוו משום מחיצה דקורה למשום מחיצה דלחי, היינו לפי פרש"י כאן דלימא מ"ד אסור סבר קורה משום מחיצה, אבל לפמשנ"ת לעיל מדברי רש"י בשבת ט' א' דהפשטות היא דאי קורה משום מחיצה חודו החיצון סותם, ע"כ דקורה משום מחיצה היינו פ"ת, ולכן חודו החיצון סותם, ואינו ענין למחיצה דלחיים שהם כמחיצה דעומ"ר שחודו הפנימי סותם כמשנ"ת לעיל.

ולפ"ז א"צ לדחוק דהחילוק משום דלחי עבוי משהו, שאם יש כאן טעם מחודש הו"ל לגמ' לפרושי, אבל אם הטעם מובן דלא עדיף לחי מכל מחיצה ניחא.

ט' א' אמר אביי מסתברא מילתי דר"י כו' ורבא
אמר כו'

יג. שם ט' א' אמר אביי מסתברא מילתיה
דר"י כו' ורבא אמר בין הלחיים נמי

במניח את הקורה באלכסון ובתו' שם] והיינו דדחי לא דכו"ע משום היכר כדס"ל להלכה.

ועוד נראה דהפשטות הוא דחודו החיצון יורד וסותם, דהא בקורה ד' ודאי חודו החיצון סותם כמבואר פ"ו א' ברש"י ותו' שזהו הטעם דבעינן ד' שתהא קורה לשטח חשוב שהוא שיעור מקום, ולא שייך כלל לומר חודו הפנימי, שהרי אנו רוצים להתיר תחת הקורה מכח התקרה, ופשטות הגמ' דקורה ד' וקורה טפח ענינם אחד, אלא דבקורה ד' לכו"ע משום מחיצה, וש"מ דכל משום מחיצה חודו החיצון סותם, וזה מתפרש שפיר בפשטות הגמ' דמ"ס קורה משום מחיצה וממילא מובן דחודו החיצון סותם, אבל אם הכונה חודו הפנימי הו"ל לגמ' לפרושי טעמא דמילתא.

מיהו אכתי צ"ב בשינויא בתרא דכו"ע קורה משום מחיצה ומר סבר חודו הפנימי יורד וסותם, מה טעם יש בזה, דהרי ענין פ"ת שייך רק בכניסה שממנו ולפנים זהו הבית, ואם חודו הפנימי יורד וסותם הרי התקרה היא חוץ לרשות, והיכן מצינו ענין פ"ת כזה, וביותר יש להבין לפי מה שהשיב ר"ח דלדברי האוסר מותר, הרי דס"ל דחודו הפנימי לחוד יורד וסותם.

וצ"ל דלמ"ד חודו הפנימי יורד וסותם לאו משום פ"ת אתינן עלה, אלא מדין צוה"פ ומחיצה, וכדחזינן דר"ח סבר דאפי' אין הקורה ע"ג המבוי סגי בחודה הפנימי, וש"מ דענין קורה טפח ובריאה רק משום חשיבות והיכר, ולא משום תקרה, וכיון דכמחיצה חשיבא, הרי במחיצה גמורה חודה הפנימי סותם, וכן למ"ד היכירא מלגו מתפרש כן, אליבא דר"ח דלא בעינן קורה ע"ג מבוי.

ביאור ענין הכירא מלבר

ענין היכירא מלבר, היינו שכח ההיכר הוא בזה שהקורה נראית כפתח המבוי, ואין ההיכר בצד הפנימי כיון ששם היא היציאה

בפ"ע כיון דלית בה ד', ואמנם מדאורייתא רה"י הוא, ולכן שפיר יש לחכמים להתיר הטלטול לתוכו, ולא לגזור בו איסור כרמלית.

מידו אכתי קשה דלפ"ז אינו ענין להיתר דבין הלחיים, אלא דכיון שהלחי התיר בחודו הפנימי את המבוי, וזה גרם להפריד את השטח של בין הלחיים כמקום בפ"ע, אבל גם שלא כנגד הלחי יש להתיר כה"ג, כגון שעשה לחי משהו והעמידו בתוך המבוי רחוק מרה"ר פחות מד"ט, דכה"ג עיקר השטח הוא חוץ מן הלחי, ואפ"ה שרי לרבא משום דהו"ל פחות מד"ט, וכ"כ בחידושי הר"ן דלרבא לא צריכינן לבין הלחיים, אלא בכל ענין שנשאר פחות מד"ט מותר, אבל הלשון קשה דלפ"ז שפיר שנה התנא דבין הלחיים אסור, כיון שהלחיים אינם מתירין כלום, וכאילו אמר בין הלחיים כפרוץ במלואו דמי, שהדין אמת, אלא שגם פרוץ במלואו פחות מד"ט שרי, אבל נפ"מ בפתוח לכרמלית או ברחב מד"ט דבין הלחיים אסור.

ואפשר דבפרוץ במלואו מודה רבא דאסור, דכיון שאין שום היכר להחשיב מקום זה כפחות מד', לא חשבינן ליה מקום פטור, וה"ה בג' מחיצות שיש ברחבן פחות מד"ט ובארכן יותר מד"ט, כגון מחיצה אחת שתי אמות ובצדדין ג"ט, דלא חשיב מקום פטור כיון שאין כאן שטח חשוב שנעשה גדור, ואין מניעת שימוש כיון שהרוח הרביעית פתוחה יותר מד"ט, די"ל שאין מחיצה לפחות מד"ט ודיינינן להו כמחיצה אחת שמתעקמת מעט, וה"נ מה שחזק ללחיים, ורק בין הלחיים יש לזה חשיבות מקום בפ"ע, וה"ה בתוך פרצה בכותל של עומד מרובה, דבפחות מד"ט בפתוח לרה"ר דינו כמקום פטור, אבל בדאיכא רק ג' מחיצות אסור, מיהו קשה דע"כ אף להרמב"ן רבא שאמר לאביי ולטעמין הקשה לו טעם נכון, וע"כ דס"ל לרבא שיש גם היתר של פחות מד"ט בלא כח לחיים, מיהו י"ל

מותר, סתמות דברי ר' יוחנן משמע דא"ל פוק תני כולה לברא, דאם הכונה רק לקורה הו"ל לפרושי דקורה אינה משנה כדפירש בעלמא בכה"ג, דאיך ידע ר' זכאי אם כונתו לתרוייהו או רק לקורה, וזהו שבא רבא ליישב דבאמת אתרוייהו קאמר פוק תני לברא, דגם מה ששנה התנא בסתמא בבין הלחיים ליכא, ואמנם בפתוח לכרמלית וברחב ד' אסור, אבל סתם לחי אינו רחב ד' ופתוח לרה"ר, ולא הו"ל למיסתם דנדון ככרמלית, ולכן א"ל פוק תני כולה לברא, ואביי סבר דר"י לא חשש לפרש דממילא מובן דדוקא קורה קאמר, אבל לחיים לא עדיפי ממחיצה גמורה.

בטעמא דרבא דשרי בפחות מד"ט, ואם רק בין לחין או גם חוץ ללחי

שם אמר רבא מנא אמינא לה כו', פשטות הגמ' דכו"ע מודו להא דר"ח דהכל מודים בבין לחיים שאסור, דדייק לה מדנחלקו רק בקורה, וכ"נ ממה שלא הזכירו דברי ר"ח בשמעתין, וכ"כ הר"ן דרבא מודה לדר"ח, ונראה דמה"ט לא הוצרך אביי לומר מנא אמינא לה דטעמו פשוט כדר"ח, ורק לאחר שרבא הביא מדר"י, הוצרך אביי להביא מדרב דלא מהני טעמא דאין בו ד' להתירו בלא לחי אחר.

ולפ"ז מודה רבא דהיכירא דלחי הוא מלגו, וה"ה למ"ד לחי משום מחיצה, וכן דין מחיצה גמורה שמתרת רק מבפנים, וכנגד עובי הכותל אסור, והא דשרי בין הלחיים היינו משום דהו"ל מקום שאין בו ד', מיהו לא דמי למקום שאין בו ד' בגובה ג', דהתם המקום אינו ראוי לשימוש חשוב, שאין שטח של דע"ד במקום אחד, אבל כאן השטח שוה עם תוך המבוי ועם רה"ר, והיינו טעמיה דאביי דסבר דלא דמי למקום פטור דעלמא, ורבא סבר דמ"מ יש להתיר הטלטול במקום זה, דסו"ס זה מקום פחות מד' שצריך להגדירו ככרמלית, ואינו חשוב ליתן לו שם רשות

שם וכ"ת דאית ביה ד' על ד' והארחב"ר אמר רב כו'

שם וכ"ת דאית ביה ד' על ד' והארחב"ר אמר רב כו', יש לעי' תרתי מימרי דרב למה לי, ולמה הביאו מימרא קמייתא אם יש מימרא מפורשת דאע"פ שאין בו דע"ד צריך לחי אחר להתירו, ובשבת ט' א' גרסינן תרויהו מחד מ"ד, וזה קשה יותר דמשמע שהיו שתי מימרות, ולרבא י"ל דחדא בפתוח לרה"ר דצריך לחי אחר דוקא ביש בו דע"ד, וחדא בפתוח לכרמלית דאפי' לית ביה דע"ד צריך לחי אחר להתירו, אבל לאביי קשה.

בלשון תוך הפתח כו' אם כולל צו"ה

פשטות לשון תוך הפתח דהיינו תוך צוה"פ, או בין הלחיים שהמקום ניכר כפתח, וכ"נ מדקאמר צריך לחי אחר להתירו, דמשמע שיש לו כבר לחי אחד, והיינו הלחי של המבוי או הלחיים של הצוה"פ, דאל"כ הול"ל תוך הפתח צריך היתר לחי או קורה, והרי לא פירש במה הותר עד הפתח, אבל השתא דפתח בצוה"פ מיירי ניהא, דקאמר אע"פ שהוא פתח הרי הוא צריך עוד לחי לרוחב הפצימין, שהם ג"כ לחיים, ולמדנו מזה דתחת הקורה א"צ לחי אחר אפי' פתוח לכרמלית, ורק כשהתירו בלחי צריך לחי אחר, וגם למדנו דהפשטות דתוך צוה"פ כבין הלחיים דמי.

שם א"ל רהבדרי לרבא ואת לא תסברא כו'

שם א"ל רהבדרי לרבא ואת לא תסברא כו', יש לעי' מה חזר להקשות הרי ידע דמצי לשנויי ליה בפתוח לכרמלית כדמשני לעיל, וי"ל דקשיא ליה דסתם דין מבוי בפתוח לרה"ר מתפרש, וביותר יש להקשות דר' יוחנן אדר' יוחנן, דנקט סתמא לאיסור בין הלחיים ברצפו, בפתוח לכרמלית, ודחי לבריייתא דר' זכאי משום דסתמא שרי, והיינו משום דסתם מבוי בפתוח לרה"ר מתפרש, אבל מימרא דרב דמיירי בצוה"פ מיתוקמא שפיר בפתוח לכרמלית, כיון שלא נאמר ד"ז בסתם מבוי,

דבצירוף כח הלחיים יש לדמות פחות מד"ט לגבוה ג"ט.

שו"ר שכ"כ הרמ"א סי' שמ"ו ס"ג, ובבה"ל שם ד"ה הדין בשם הגר"א דבפתוח לרה"ר הו"ל מקום פטור, ולכאורה זה תלוי בנדון זה, דלהגר"א דיניה דרבא הוא אף בלא לחיים כלל, ועוד יש לדון דאף להגר"א דוקא בדאיכא מחיצות ליותר מד"ט, אלא שיש לחי באמצע, אבל בכולה פחות מד"ט י"ל דלא חשיבא מחיצה לחלק הרשות, ומ"מ אם באנו ליישב דברי רבא שיתפרשו דמכח בין הלחיים הוא דשרי להו, ש"מ דבעלמא לא שרינן שטח פחות מד"ט מכח מקום פטור, וע"כ הטעם או דפחות ד"ט לא חשיבא מחיצה, או דלא שרינן אלא בהיכירא דבין הלחיים.

ואכתי יש לעי' בלחי משהו שנתנו רחוק מג"ט מפתח המבוי, אם נימא דמן הלחי ולחוץ אסור, א"כ גם בין הלחיים ליתסר דמצא מין את מינו וניעור, ואפשר לומר דלא אמרינן מצא מין את מינו כשמינו פחות מד"ט, שגם בהתחברותו עם מינו אינו ניעור ליעשות מקום חשוב, אבל אכתי אם רבא מודה דשייך איסור כרמלית בפחות מד"ט, א"כ מנין פשיטא ליה דבין הלחיים מותר, ושמא בכה"ג הו"ל כצידי רה"ר, ולא כמקום בפ"ע, אע"פ שדינו ככרמלית, או שיהא מוכח דאף בלא שריותא דבין הלחיים כל פחות מד"ט שרי.

שם ואביי התם דגבוה ג'

יד. **שם** ואביי התם דגבוה ג', בפשוטו מודה רבא לד"ז דבלא מחיצות כ"ז שאינו גבוה ג' הו"ל רה"ר, אבל לקמן ס"ק ט"ו נתבאר דבכל ענין דלא ניהא תשמישתיה לבני רה"ר, הו"ל מקום פטור לרבא, מיהו בגונא דבין הלחיים פשיטא דאסור לבני רה"ר לכתף עליו דהוי רה"י גמורה מדאוריתא.

אבל בפתוח לרה"ר יש לתת דין כרמלית לפחות מד"ט, ולא מצינו כרמלית במקום מועט כזה דלא חשיב.

ואמנם מדאורייתא מקום זה רה"י, דהא יש לו ג' מחיצות, אבל מדרבנן הוא מקום בפ"ע ושפיר יש להקל ולהתיר להוציא מן המבוי לתוכו, ואם רבא פליג גם בכל שטח שארכו ד"ט ורחבו פחות מד"ט ופתוח לרה"ר בארכו, ש"מ דחשיב ליה מקום פטור בלא דין בין הלחיים, ועי' בזה לעיל ס"ק י"ג ד"ה ואפשר דבפרוץ, ואם דוקא במבוי דהו"ל רה"י ס"ל הכי, א"כ י"ל שלא התיר רק בין הלחיים, ולא מן הלחי ולחוץ, כגון שהלחי משהו ונתנו בתוך המבוי פחות מד"ט מסופו, די"ל שלא התיר אלא בצירוף היכר הלחיים דמשוי ליה במקום הניכר בפ"ע.

מיהו דברי רבא סתומין שהוכיח מדברי ר' יוחנן דפחות מד"ט הוי מקום פטור, ואם רבא גופיה מודה דלא דמי לדר' יוחנן רק בצירוף כח הלחיים, אבל מן הלחי ולחוץ בכה"ג אע"פ שהוא פחות מד"ט הו"ל ככרמלית, א"כ בטלה עיקר ראיתו מדר' יוחנן, וביותר קשה לפי' הרמב"ן בדעת הרי"ף דרבא גופיה שרי אף ביותר מד"ט, א"כ מאיזה טעם הוא אומר לאב"י אודי לי מיהת בד"ט, הרי רבא גופיה נמי לא ס"ל דסגי בטעמא דפחות מד"ט, שהרי טעמו משום דחודו החיצון של הלחי סותם, ולזה אין לו שום סייעתא מדר' יוחנן, ואף בפחות מד"ט לא ס"ל דסגי בזה שהוא פחות מד"ט רק בצירוף בין הלחיים, ומהיכי תיתי להקשות לאב"י שיודה לו דבצירוף כח בין הלחיים נעשה מקום זה מקום פטור, וכן קשה לפי' הרמב"ם והרשב"א.

אבל אם נימא דרבא שרי בכל ענין כל שיש מן הלחי ולחוץ פחות מד"ט, ואף חוץ ללחי מותר, אתיין דברי רבא כפשטן, ובאמת לאו מכח בין הלחיים קאמר, רק מכח חודו הפנימי שסותם, והשאר מותר מפני שאין בו

ותדע דרב אשי משני שינויא אחרינא, וש"מ שדוחק לאוקומי מימרא זו בכרמלית דוקא, ורבא סבר דקמ"ל דכח לבוד לחומרא לרשב"ג, ואין קושיא אם מיירי רק בפתוח לכרמלית.

בדעת הרמב"ן דרבא אף בד"ט שרי

הרמב"ן כתב במלחמות דמדלא משני דמיירי ביותר מד"ט ש"מ דרבא אף בד"ט שרי, וכבר כתבו תו' דמדקאמר פחות פחות מד"ט משמע סתמא אפי' בדליכא ד"ט, דאל"כ הו"ל לפרושי דמיירי כגון שע"י הלחיים נעשה יותר מד"ט, וכן יש לתרץ בלחי המושך לקמן י' א' דסתמא משמע דמשתמש עם חודו הפנימי אף בלחי פחות מד"ט, ולפמשנ"ת בעירובין ס"ו ס"ק י"ז ע"פ הירושלמי הרי גם לחי המושך ד"א אין בו רוחב ד"ט, שהוא מושך לרוחב המבוי מבחוץ כמין ת', מיהו בלא"ה ל"ק דמתפרש שפיר ש"מ בין הלחיים אסור, ואין בזה היתר דתחת הקורה, וגם ליותר מד"ט איצטריך לאשמועינן, וכדר"ח ח' ב'.

לרבא אם שרי רק בין הלחיין או גם מחוץ ללחי
טו. בדין מקום פטור שנחלקו אב"י ורבא, דלאב"י דוקא גבוה ג' שאינו מקום הראוי לשימוש מיקרי מקום פטור, וכמו לענין הנחה במקום ד' דחשיב מקום שאינו חשוב, ה"נ לא גזרו בו דין כרמלית כיון שאינו ראוי ליחשב מקום, ורבא סבר דכל מקום בפ"ע שהוא נפרד מרה"ר ע"י מחיצות כיון שאין בו ד"ט הו"ל מקום פטור, ובאמת במקום שאין בו ד"ט לא ברוחב ולא באורך אף אב"י מודה דהו"ל מקום פטור, שהרי המחיצות מונעות ממנו השימוש במקום דע"ד, והנדרון במקום הראוי לשימוש ומיקרי הנחה ע"ג מקום ד', מ"מ בגדרי הרשויות הו"ל כמקום שאין בו דע"ד, כגון בין הלחיים שחודו הפנימי יורד וסותם ונעשה המבוי רה"י גמור, ונשאר פחות מד"ט במקום שזה הראוי לשימוש חשוב, ולכן לאב"י אסור, וכן לרבא בפתוח לכרמלית,

שיעור כרמלית, וכונתו רק לביאור דברי ר' יוחנן דא"ל פוק תני לברא גם משום בין הלחיים, אבל בין הלחיים גופיה אסור, ואינו מוסיף שום היתר, [ולפמ"ש"כ להלן דתחת הקורה מודה רבא שאסור ניחא דטפי, דבאמת בעינן לכח הלחיים להפריד המקום שיחשב פחות מד"ט, אבל א"צ כח ההיתר של הלחיים].

הא דשרי ר' יוחנן במקום פטור לבני רה"י ולבני רה"ר לכתף עליו, היינו דוקא כשאנו עובר אויר רה"ר או כרמלית או רה"י באמצע, שכל אחד מוציא מרשות הסמוכה למקום פטור, אבל לעבור דרך אויר רשות האסורה כדי לעשות ההנחה במקום פטור פשיטא דאסור, דאפי' מרה"י לרה"י דרך כרמלית אסור, והיינו דסבר רבא שעיקר ההיתר הוא בגלל שהמקום סמוך לרה"י ואינו מקום חשוב לעצמו לגזור בו דין כרמלית, (והכא עדיף טפי שהגדון רק להתיר מרה"י לרה"י דאוריתא, מיהו משכח"ל גם כשאין המקום רה"י מדאוריתא כמש"כ לעיל במקום שפתוח ד"ט ואין בצדין ד"ט).

ולפ"ז י"ל דרבא מפרש הא דעומד אדם על האסקופה שבת ח' ב', דמשכח"ל אפי' אין בה גובה ג"ט, אלא היא מובדלת מרה"ר ע"י מחיצות ובאופן שאינה רה"י, או דלא ניחא תשמישתיה והו"ל צידי רה"ר, דהא מיידי בפתוח לרה"ר דוקא, דדרך כרמלית אסור להעביר מרה"ר למקום פטור, ובכה"ג בכל ענין שאינו רה"ר הו"ל מקום פטור לרבא [לפי מה שנקטנו כעת דלרבא א"צ לכח הלחין], ולפ"ז רבא באמת פליג ע"ד אביי דהתם בגובה ג', דכל שאינו רה"ר אע"פ שאינו גבוה ג' הו"ל מקום פטור, ואביי סבר דאע"פ שאינו רה"ר מ"מ כ"ז שאינו גבוה ג' אסור, מיהו הא דקתני נוטל מן העני ונותן לו לא יתכן אלא באסקופה שמחוץ למחיצות, דהא בתוך המחיצות הוא רה"י מדאוריתא.

וכעת הערוני לדברי אאמו"ר הכ"מ שהקשה מהא דלמ"ד תחת הקורה אסור ובפשוטו היינו אף בפחות לרה"ר, ותיקשי לרבא הרי אין תחתיה ד"ט ומ"ט לאשרינן משום פחות מד' כמו בין הלחיים, ומוכח מזה דרך מכח הלחיים מתיר רבא, וי"ל דמודה רבא דהיכא שאין ניכר כלום למטה אסור, אבל מן הלחיים ולחוץ אף בלא לחיים מותר דהו"ל פחות מד', וה"ה כל היכר אחר ומיושב בזה דמהני כח הלחיים להפרידו למקום פחות מד"ט.

ה"י המקום גבוה ג"ט גם מרה"י וגם מרה"ר מודה אביי דשרי, ממ"נ, דמדאורייתא רה"י הוא ומדרבנן נמי לא גרע מגבוה ג' ברה"ר, אבל אם גבוה ג"ט רק מרה"ר דלגבי רה"י הו"ל מקום חשוב הראוי לשימוש, י"ל דאין לזה קולא דמקום פטור, וי"ל ממ"נ אם כרה"י הוא שרי מדין רה"י, ולגבי רה"ר הרי יש גובה ג"ט.

שבת ט' א' אסקופה משמשת שתי רשויות כו'

מז. שבת ט' א' אחרים אומרים איסקופה משמשת שתי רשויות, איסקופה זו היא בין הלחיים או בין כותלי הבית או המבוי שהם כשני פסין, ואיסקופה דת"ק היא מחוץ לכותלי הבית וגבוהה ג"ט לאביי, ולרבא נמי באיסקופה שבתוך הכתלים היא רה"י מדאוריתא ולא מתקומא הא דנוטל מן העני בכה"ג, וע"כ בגבוהה ג"ט או דלא ניחא תשמישתיה עם רה"ר דהו"ל מקום בפ"ע ובדלית ביה ד' הוי מקום פטור, ואמנם לשון הברייתא משמע דקאי באיסקופה דת"ק, אבל הענין מוכיח שאסקופה זו היא במקום הפתוח, והיינו במקום המזוזות והיינו כבין הלחיים, ולא פליגי אחרים את"ק, רק אמרו דפעמים שבמקום אחד יש כח שתי רשויות, והיינו כשיש פתח באמצע האסקופה, וזה אופן נוסף לד' רשויות, דיש רשויות משתנות ע"י הפתח,

ויש שתי רה"י באותה רשות באיסקופה גבוהה י"ט.

שם ואע"ג דלית ליה לחי, פי' הא דפתח פתוח כלפנים קשה היכי שרי הרי חסר לחי לתיקון עובי הפתח והא דפשיטא לן דלית ליה לחי, היינו משום דסתם בין הלחיים אין לו לחי אחר, ולכן שאלו כן בפשיטות, וא"ת אכתי לישני הב"ע בדאית ליה לחי, וי"ל דבזה אפי' פתח נעול כלפנים, כמ"ש בתו"י בשם מהר"מ וכמו שפרש"י בתקרה ד' דאפי' פתח נעול אינו ממעט מחשיבות התקרה, וה"ה בלחי דהוי מחיצה גמורה, ואפי' אין ד' מן הפתח ולחוץ ובדאית ביה ד' עד הלחי הרי אף בקורה כתבו תו' דבקורה כלפי חוץ ג"כ מתרת בכל ענין, ולא מסתבר כלל לאוקומה בלחי באמצע האיסקופה, משא"כ בקורה שדרך לקבוע כלפי פנים, אבל א"צ לזה דלחי מתיר אפי' בפתח נעול ואין ד'.

ולפ"ז י"ל דאף אם תוך הפתח א"צ לחי אחר להתירו ג"כ לא ניחא מ"ש פתח נעול מפתח פתוח, אלא דניחא לגמרא לבאר דע"כ מיירי ביש לו לחי וא"כ בנעול נמי לישתרי, ומה"ט לא משני לרבא דהב"ע בפתוח לרה"ר, כמו באסקופה דרישא, דאכתי תיקשי מ"ש פ"פ מפתח נעול, דאם אין בו ד' מותר בכל ענין, ואם ע"י פתיחת הדלת נעשה יש בו ד' א"כ רק נוסף חומרא עי"ז, ויש לאסור טפי בפתוח (ומכח זה אף בנעול), וגם לא רצו להאריך בזה בגמ' כיון דלאבוי לא ניחא, וגם לרבא דוקא בפתוח לרה"ר.

שם אר"י א"ר הכא באיסקופת מבוי עסקינן, סתם מבוי אין לו פתח, ולכן הסתמות באיסקופת בית, ודומיא דרישא שהאיסקופה גבוהה זה בודאי רק באיסקופת בית, שאין דרך להגביה כניסת המבוי למנוע כניסה רגילה, ומוקים לה באיסקופת מבוי שניתר בקורה.

שם וקירוי כלפי פנים, פי' תו' דמיירי בדליכא ד"ט מהדלת עד הקורה, ולכן בפתח נעול ליכא היכירא דקורה ואינה מתרת כלל, ובפתח פתוח מותר להשתמש תחת הקורה ובקירוי כלפי חוץ כיון דאיכא ד"ט עד הקורה מותר להשתמש תחת הקורה אף בפתח נעול, ואפשר להוסיף דליכא ד"ט מן הקורה ולחוץ ולרבא שרי בכלל האיסקופה בפתח פתוח, וכולה אסורה בפתח נעול.

והנה האוקימתא רחוקה, אלא שכונת התנא להשמיענו דאע"פ שפתח שימושו עראי, ויש לקבוע דינו בשוה בפתוח ונעול, אפ"ה לענין היכר קורה הדין משתנה בין פתוח ונעול, ולשון הברייתא פתח פתוח כלפנים פי' והו"ל קורת מבוי, פתח נעול כלחוץ דהו"ל כקורה בלא מבוי, אבל לכל שאר דיני פתח נעול כפתוח, דלענין תקרה ד' הכל מצטרף, ולענין קורה כלפי חוץ חשיבא קורת מבוי אע"פ שהפתח נעול והקורה מתרת רק ד"ט שאין בהם תנאי מבוי, ובכל ענין חשיבא רה"י מדאורייתא אע"פ שהפתח נעול ואין ד"ט מהפתח ולחוץ, דהפסק הדלת נדון כעראי וחשיב מקום חשוב מן הדלת ולחוץ.

ולמ"ד תחת הקורה אסור משכח"ל בקירוי באמצע האיסקופה, דבפתח פתוח מותר עד הקורה, ובפתח נעול אף מן הפתח לקורה אסור, אלא שדוחק טפי לאוקומה במאורע משונה שהקורה אינה לא בפנים ולא בחוץ, מיהו י"ל שעיקר כונתו לומר דמשכח"ל שתי רשויות, אפי' באופן רחוק, אבל לא משמע דסמכו בגמ' אדרבא אשי.

הא דפתח נעול כלחוץ היינו רק לחומרא שאסור להכניס ממנו לרה"י דרך חור, או סדק בפתיחת הדלת מעט, אבל מדאורייתא רה"י הוא ואסור להוציא ממנו לרה"ר ואפי' לכרמלית גמורה אסור, דלא מצינו שהתירו אלא בקרפף יותר מב"ס עירובין ס"ז ב', [שו"ר בזה בבה"ל סי' שע"ד ס"ב ד"ה

לכרמלית ובסי' שס"ה ס"ד ובחזו"א סי' ס"ו ס"ק י"ח ע"ש, וכבר נתבאר בארוכה בסוגיא דקרפ"ס ס"א סק"ג ע"ש], ולענין שתי רשויות ודאי מתפרש שפיר שהרי מן הקורה ולחוץ ג"כ רה"י מדאורייתא, וקמ"ל דמן הקורה ולפנים כמן הקורה ולחוץ.

שם רא"א לעולם באסקופת בית כו'

יז. שם רב אשי אמר לעולם באסקופת בית כו', בית סתמו מקורה ודלת סתמה יש לה צוה"פ, ומוקמינן כאן במאורע שע"ג הפתח אינו מקורה, והצוה"פ אינו מפסיק, אבל הדלת מפסקת דחסר בכח תקרה של ד"ט, ולכן פתח נעול הו"ל תקרה פחות מד"ט, ולא מהני לבוד עד הפתח, דבעינן במציאות תקרה גמורה של ד"ט, ומ"מ בפתח פתוח מחברין שתי הקורות זל"ז, והו"ל תקרה ד"ט והאורי שבאמצע כמאן דליתיה ואינו משלים ואינו מפסיק.

ויש להסתפק אם ד"ז מדאורייתא שהדלת מפסקת כח התקרה, או שדלת היא דבר עראי ואינה מפסקת מדאורייתא, כמו בתקרה שלמה שפרש"י ותו' שאין הדלת מפסיקתה, ובאורי החמירו מדרבנן כיון שצריך כח לבוד והדלת מפסקת, אבל מדאורייתא י"ל דאזלינן לפי החשיבות של התקרה, ואינה משתנה ע"י דלת הסובבת על צירה.

ויעוי' בספר אאמו"ר הכ"מ עירובין סי"ג סק"ט דבעינן עומד גמור ד"ט, וגם עומ"ר על החלל, ולא סגי בפחות מג"ט, ועוד תנאים ע"ש, ועי' סוכה ט"ו ב' המקרה סוכתו בשפודין דלא מיקרי תקרה בכה"ג שיש ריוח ביניהם כמותן, אע"פ שהשפודין קבועין כלשון המקרה שזוהי התקרה.

לענין הלכה, בדין תוך צוה"פ

יח. לענין הלכה כתב אאמו"ר הכ"מ בשבת ס"ג ס"ק י"ג דבתוך עומ"ר דינו כבין הלחיים וקי"ל לחומרא דבאית ביה ד'

ועדיין יש להסתפק תוך צוה"פ מאי, ויש בזה כמה אופנים, א' צוה"פ שהמשקוף שוה בעביו כמו הלחיים, ב' שהמשקוף צר מן הלחיים, ובזה יש לדון מן המשקוף ולפנים ומן המשקוף ולחוץ ומקום המשקוף עצמו, ומה הדין כשהמשקוף רחב מן הלחיים.

ותחלה יש לברר מה קובע עיקר המחיצה בצוה"פ האם המשקוף או המזוזות או שניהם יחד, ודעת מרן זללה"ה בסי' ס"ז ס"ק כ"ב כ"ד שהמשקוף קובע היתר צוה"פ, ועפ"ז כתב דעד המשקוף ודאי מותר, כגון בפצימין רחבין ד' או פחות או יותר, והקנה העליון בסוף הפצימין לצד חוץ הימנו ולפנים מותר, וכיון שכן אפי' אם המשקוף רחב ככל הפצימין מותר, דמפני שריבה במשקוף לא נגרע כחו, [מיהו עחזו"א סי' ע' ס"ק כ"ג ולקמן סק"ט].

ברם בספר אאמו"ר הכ"מ עירובין ס"ב ס"ק ט"ו נתבאר שעיקר המחיצות הם הפצימין, ואפי' אם הקנה העליון נד ברוח חוץ לרוחב הפצימין לא נגרע כח הצוה"פ שבפצימין, דכח המחיצות הוא במה שגודר תוך עשרה, וע"י הקנה שע"ג ניכר שהם פצימין של צוה"פ, וקי"ל דא"צ ליגע ואפי' גבוה למעלה מכ', דעיקר המחיצה בפצימין,

והם מקבלין חיזוק מהקנה שעל גביהן להחשיבן כפצימי פתח, אבל מחיצה נקבעת למטה במקום המחיצות, ולכן אין חילוק ברוחב המשקוף, דלעולם המחיצה נקבעת לפי הפצימין, (שוב הערוני דכונת הספר שדין המשקוף נקבע במקום חיבורו למזוזות אע"פ שהוא נד ברוח, אבל אין הצוה"פ מתרת יותר מרוחב המשקוף, ולע"כ).

ולפ"ז נראה לפרש הא בתוך הפתח צריך לחי אחר להתירו, דמיירי גם בתוך צוה"פ, דהא בשבת ט' א' מייתנין הא דרב לפתח שיש בו דלת, וא"כ יש בו גם משקוף, אלא שאין המשקוף ע"פ כל רוחב הפתח דהו"ל בדין פ"ת, ואם ע"י המשקוף שע"ג הדלת נעשו הלחיים בדין צוה"פ, א"כ מבואר שגם בפתח שיש לו צוה"פ צריך לחי אחר להתירו, ועמש"כ סק"ה דסתם לשון תוך הפתח משמע אפי' יש לו צוה"פ, וצריך לחי אחר דקאמר היינו מלבד לחיין של הפתח, (והערוני לדחות דהחסרון מפני שהמשקוף צר והמזוזות אינן מתירות יותר מהמשקוף, ולע"כ).

ואמנם בסברא ה"י מקום לומר דצוה"פ מהני נמי בחודו החיצון, שהנכנס לרשות רואה צוה"פ בכניסתו, אבל כיון שהעומד בתוך עובי הכותל אינו רואה עצמו מובדל מרה"ר, צריך ראי' להתיר, דהא לענין כלאים אם עשה צוה"פ רחבה ד"ט, הרי עובי צוה"פ כחצר קטנה שנפרצה לגדולה ואסור עם שני הצדדים, אע"פ שכל צד נדון כחצר הגדולה כלפי עובי הכותל של פצימי הצוה"פ, וכיון שכן אין לנו מקור להתיר העומד תוך הצוה"פ, הגע עצמך בפתח שבין שתי חצרות, האם שייך להתיר לשתי החצרות להכנס לעובי הצוה"פ, ומה"ט גם בחצר אחת יש לאסור.

ולפי הצד דבצוה"פ ג"כ עיקר המחיצות הם הפצימין, הרי סתמות הגמ' דכל בין הלחיים אסור, וכל הנדון הוא לצד דהמשקוף הוא הקובע עיקר המחיצה, ובזה שייך לדון

שהעומד בתוך הפתח רואה עצמו בתוך הרשות ע"י המשקוף שלמעלה, ודברי אאמו"ר הכ"מ בספר שבת שם שנטה בסברא להתיר, נכתבו קודם מ"ש בספר עירובין דהפצימין הם עיקר המחיצה, שאפי' החבל העליון נד ברוח חוץ לפצימין כשר, וא"כ לא יתכן להתיר תוך הפתח מכח החבל העליון שאינו נראה בתוכו, (הערוני דכונת הספר ע"פ מה שנתחדש שם ס"ק י"א דהיתר צוה"פ במה שנראה פני הפתח מבחוץ, ולא מה שבתוך עובי המזוזות, ולכן מפני הצוה"פ לחוץ אסור, ולעולם רק שני הכוחות יחד מועילים, ולע"כ).

ולא אמור נראה דיש להחמיר בתוך צוה"פ שאסור להוציא לתוכו מרה"י, ומתחלת הפצימין אסור, ולא תלוי בקנה שעל גביהן כלל, שעד הקנה העליון ג"כ אסור.

מידו נפ"מ נמי לקולא שאפי' אם יש בין הקנה העליון ולסוף הפצימין טפי מג' וד' טפחים הרשות מותרת, דכיון דבפצימין תליא מילתא הא איכא כאן פצימין מתוקנין, ומרן זללה"ה בהערה לסי' ע' ס"ק ט"ז י"ח כתב לדון אם חשיב פתחי שימאי כשהלחי מתרחק מהמשקוף ג' או ד"ט, בין לצד פנים בין לצד חוץ, [כ"נ, אבל בחזו"א כתוב רק פנים, והערוני די"ל כיון שכבר צוה"פ מצד פנים, שוב אין מגרע מה שהמזוזות נמשכות לחוץ, ולע"כ], והיינו לשיטתו שעיקר הפתח במשקוף, ומהמשקוף ולחוץ אין דין פתח, וא"כ המשך הפצימין מפסיק, ואין לדון משום נפרץ למקום האסור לו, דבמקום שהצוה"פ גודר, שם הוא מפסיק בין המותר לאסור, אלא דאם נקטינן שמהמשקוף ולחוץ אינו בכלל צוה"פ, נמצא שיש כאן שיעור מקום או שיעור חשוב יותר מלבד שהוא הפצים של הפתח, ואינו בכלל היתר הצוה"פ, וה"ה בבולטין הפצימין לצד פנים ממקום המשקוף, [ומרן זללה"ה הזכיר לשון פתחי שימאי אבל כונתו משקוף בלא מזוזות, כיון שיש שטח בפצימין שאין לזה דין צוה"פ], אבל אם

ברוחב המשקוף מעובי המזוזות זה אינו מקום הפתח, רק תוספת מיותרת, שבפחות מג' או ד"ט אינה מבטלת שם פתח מהחלק שבו יש מזוזות ומשקוף, אבל לעולם פתח פירושו משקוף ומזוזות ששניהם ממלאין כל עובי הפתח, ונפ"מ דבמזוזות רחבות מהמשקוף אין לקבוע המזוזה אלא תחת המשקוף או תוך טפח אליו, שהמזוזות הרחבות אינם בדין מזוזות הפתח, ועוד נפ"מ שהחלק שיש בו מזוזות בלא משקוף דינו כתוך הרשות ולא כבין הלחיים, שאם מקום זה ככרמלית א"כ כיון שאין המזוזות בולטות אחר המשקוף, הרי גם פרוצות לכרמלית, מיהו י"ל שרק ע"י הצוה"פ נעשה הימנו ולפנים כתוך הרשות.

ולכאורה אפי' נימא שכל המזוזות בכלל תוך הפתח, כפשטות הדברים שאין פתח מתחיל באמצע המזוזות, [ולענין מזוזה אפשר לקבוע גם במזוזה שמתרחבת מן המשקוף], מ"מ אין לחדש כח פתח במזוזות בלא משקוף, כמו שאין לחדש במשקוף בלא מזוזות, כשהמשקוף רחב והמזוזות קצרים ברחבן, ולפ"ז ראוי לומר דאזלינן לחומרא שממקום שמתחיל המשקוף או המזוזות חשיב תוך הפתח, ולא חשיב חוץ לצוה"פ עד שיכלו שניהם בצד השני, כגון לכלאים יהא אסור לזרוע מן המשקוף ולחוץ, עד שיכלה גם עובי המזוזות, ולענין שבת אסור מתחלת המזוזות, ומ"מ שפיר יש להכשיר משקוף שצר מן המזוזות, כ"ז שניכר שזה צוה"פ, ואע"פ שיש יותר מג"ט לפנים או לחוץ, דבאמת הכל פתח אחד, אלא שהמשקוף צר, ולגבי תוך הפתח הרי"ז כהי' משקוף רחב על כל המזוזות, וכן לענין שני הצדדים מתחיל הפתח לחומרא מתחלת המזוזות עד סופן, ובמזוזות צרות ומשקוף רחב הכולט לפנים, יתכן שאפשר לשמש בכח המזוזות כלחיים ולהתיר תחת המשקוף, אבל במה שמקילין מכח צוה"פ אין לנו אלא מקום שיש גם מזוזות וגם משקוף, ומ"מ אפשר דמשקוף רחב מן המזוזות אינו

הפצימין הם עיקר הפתח, אין חסרון אם הקנה העליון אינו ממלא כל רוחב הפצימין, - וכעת ראיתי בזה דברים בספר אמו"ר הכ"מ ס"ק י"א, ושם נקט שצריך את שני הכוחות יחד, וא"כ בדאיכא טפי מג"ט ברוחב הפצימין שבולטין מן הקנה העליון פסול, וזה ע"ד מרן זללה"ה, אבל דברינו כאן לפי מ"ש בס"ק ט"ו דהפצימין עיקר. (עי' מה שהערוני לעיל).

ולענין להכניס מכרמלית לתוך צוה"פ ודאי יש להחמיר, שאף לתוך בין הלחיים אסור, שלא התירו להכניס מכרמלית לרה"י דאורייתא, וכמ"ש בבה"ל סי' שע"ד ס"ב ובסי' שס"ה ס"ד נסתפק בזה, ועי' סי' שמ"ו ס"ג, וצינו גם בחזו"א סי' ס"ו ס"ק י"ח, וכן בספר אמו"ר הכ"מ שבת ס"ג ס"ק י"א בזה כמסתפק אם פתח נעול כלחוץ גם לקולא עי"ש ד"ה חדושא, וכבר כתבנו בזה בארוכה בסוגיא דקרפף ס"א סק"ג עיי"ש.

ולכאורה מחדר מדרגות את המפתח לחלל הצוה"פ שחוץ לדלת ולפתוח ולהחזירו למקומו קודם פתיחת הדלת יש מקום להקל, דמן האגף ולחוץ לא מיקרי בית, ולא נחלקו תנאי שבת קכ"ד א' אלא במקום הדלת עצמה שתוקעין שם הנגר, אבל מן האגף ולחוץ מסתברא דלכו"ע כלחוץ, אבל אם המפתח בכרמלית אין להקל להכניסו לתוך צוה"פ, ואולי יש להקל בחוט ארוך שנשאר בכרמלית דהו"ל איגודו ברשות הקודמת.

עוד בענין הנ"ל, אם המשקוף עיקר או המזוזות או דתרווייהו בעיני

ימ. במה שכתבנו בדעת מרן זללה"ה שהמשקוף קובע הרשות, הערוני דאין הכרח שכונתו שהמשקוף עיקר, אלא דבכל צוה"פ שאין רוחב המזוזות והמשקוף שוה, קובעין הצוה"פ לפי המקום שיש שם גם מזוזות וגם משקוף, ומה שבולט יותר בעובי המזוזות מרוחב המשקוף, או שבולט

מגרע בכח המזוזות, ותחת המשקוף מותר כיון שהמזוזות מפרידות וכדלעיל, שהמשקוף מתקן המזוזות להחשיבן, ואע"פ שבמשקוף צר מחמירין, מ"מ במשקוף רחב יש מקום להקל לקבוע לפי המזוזות.

ובמשקוף הנד ברוח ג"כ יש מקום להקל דחשיב מקומו ע"ג המזוזות, דסו"ס

יש כאן מזוזות של צוה"פ, אבל בעשוי בקביעות לצדדין כעין כיפה מסתברא לחומרא, כדחזינן בכיפה דחשבינן למשקוף כאינו נוגע, וה"נ כיפה לצד חשיבא כמשקוף מן הצד שאינו נוגע, אבל כשקבוע ע"ג המזוזות ואמצעיתו נד ברוח יש הרגשה להקל, ומ"מ צ"ע.

סימן ד

בדיני מחיצה תלויה ובענין ביציאתא דמישן

סימן זה מתוך ספר עירובין

שבת ק"א א' הני ביציאתא דמישן

א. שבת ק"א א' אר"ה הני ביציאתא דמישן אין מטלטלין בהן אלא בארבע אמות, פרש"י ספינה שעשויה משתי דפנות באלכסון מתחילין במשהו ומרחיבין והולכין, ובמנחות צ"ד ב' קרי לה ספינה רוקדת, וכן פרש"י שם והטעם שאין מטלטלין בה דליכא מקום ד' במחיצות עשרה, שקרקעית הספינה אין בה רחב ד', והקשו בתו' הרי כיון שיכול למלאות הוי רה"י משום דאי בעי מנח עליה מידי, וביותר יש להקשות דהא לענין החסרון דלא נחא תשמישתיה לא מהני גוד אחית מחיצתא, שהרי סו"ס אינו יכול להשתמש בקרקעיתה, ומאי מייתי ר"נ מטרסקל דניחא תשמישתיה וגו' הקשו בתו'.

וע"ז כרחק לדעת רש"י ודאי מבואר מזה דלאו משום לא נחא תשמישתיה אתינן עלה, אלא שאין קרקע רחבה ד' לרשות זו, ומודה ר"ה דברה"י שיש לה מחיצות י"ט ע"ג קרקע, ויש בקרקע חפירה דומיא דספינה דהויא רה"י, וכן בתל גבוה עשרה ורחב ארבעה וחפר בו חריץ דומיא דהני ביציאתא הוי שפיר רה"י, דהיינו כמו גוד אחית מחיצתא, שבמציאות המחיצות מגיעות לקרקע ברוחב ד', אבל כאן

שארין מקום מוגדר שיש לו מחיצות ברחב ד', אין מפסיקין באמצע השיפוע לומר עד כאן המחיצות, ומכאן הוי חריץ בתוך הרשות ואי בעי מנח עליה מידי, שהרי צורת הרשות שוה באלכסון, [ועי' בסמוך שגדר זה אינו מדויק], וכל אורך המחיצה מתייחס לחודו של השיפוע שאין בו ד', ואין אומרים אי בעי מנח עליה דף ועושהו רה"י, דהשתא מיהא אין כאן רשות מיהו גם בעשויה ביורש ואח"כ מסתיימת בשיפוע הדין כן, כזה דכיון שאין קרקע למחיצות הרי הם כמחיצות בלא קרקע שאינם עושין רה"י, משא"כ כשיש עומד גמור כגון חפירה בקרקע דשפיר מתייחסין המחיצות שברחב ד' לקרקע שתחתיהן.

ורב נחמן הקשה דנימא גו"א מחיצתא משפת הספינה שלמעלה, והו"ל כהל רחב ד' שיש בתוכו חריץ שאמרנו שאין החסרון הזה מגרע, והטרסקל רחב ד' דאמרינן גו"א מחיצתא ונעשה כהל רחב ד' בכל גובהו, וה"נ לר"ה אם היו המחיצות מרובעות מבחוץ אע"פ שמבפנים הקרקע בשיפוע הוי שפיר רה"י, וכך נעשין המחיצות ע"י גוד אחית שמרבעין אותה מבחוץ, ואפי' בחפירה שבקרקע שעשויה כולה באלכסון כביציאתא

הוא רה"י לר"ה, אע"פ שאין ניכר מחיצות, דמ"מ המחיצות שבמקום שרחב ד' אינם תלויות בקרקע המשפעת, שהרי כל הקרקע מלאה תחתיה, ורק בגלל שמבחוץ הכל פרוץ ע"כ הרצפה היא במקום החידוד, ושם אין שיעור רשות.

(א"ה, ע"ע להלן ס"ה ס"ק י"ג)

שם ולא אמרן אלא שאין בפחות משלשה ארבעה כו' לית לן בה

שם ולא אמרן אלא שאין בפחות משלשה ארבעה כו', לגרסא דידן מפורש כפרש"י וכמ"ש תו', ויש חידוש בדברי ר"ה דאע"פ שנשאר החוד למטה עד פחות מד' מ"מ סגי בשיש לבד במקום שנעשה רחב ד', דחשבינן לקרקע שהיא במקום הרחב ד', והשקע המועט כיון שהוא פחות מג' אינו מגרע, והו"ל מקום ד', וכן אי מלינהו קני ואורבני שמילא השקע בקנים אע"פ שזה עראי ועיקר הספינה נשארת בחידודה, אפ"ה הוי שפיר רה"י, [ונראה דא"צ למלאה רוחב ד' וסגי במילא מעט עד שאין מן המילוי לרוחב ד' ג"ט], ומיושב בזה הא דקאמר לית לן בה, כלומר אע"פ שהחסרון שהיא נגמרת בחידודה קיים, אפ"ה לית לן בה בית מיחוש וחשיבא שפיר כיש בקרקעיתה רוחב ד', ולפי' תו' קשה פשיטא, ומאי לית לן בה הו"ל שפיר דמי, ולית לן בה משמע שהחסרון קיים ואין אנו חוששים להחמיר בו, ובלא"ה אין מובן מ"ש דגוד דקאמר הכונה גוד וכוף דאין מקור לענין זה כלל שעושיין רצפה ממחיצות.

שם ולא אמרן אלא שאין בפחות משלשה ארבעה כו', הקשה מן זללה"ה בסי' ס"ח ס"ק י"ג הרי הביציתא מסתיימת בחוד, ואם יש מחודה התחתון עד המקום שמתרחב ד' יותר מג"ט, הרי מהמקום שהרוחב ג"ט לבין המקום שרחב ד"ט יש רק טפח, ונימא שפיר לבד, ואין לומר דלא אמרינן לבד לאויר של לבד, שהרי אילו הי' שפת הספינה רחב ג"ט והרצפה עשויה קנים שיש ביניהם

שם מתקיף לה ר"נ ונימא גו"א מוחיצתא

שם מתקיף לה ר"נ ולימא גוד אחית מחיצתא כו', משמע שר"נ הקשה קושיא חדשה, ור"ה לא נחית לאפוקי מזה, שאם ר"ה בא לומר דלא אמרינן בכה"ג גו"א במחיצה תלויה, הו"ל לר"נ למימר ומאי שנא מהא

גו"א, דלא גרע מדף שאינו עבה י"ט, ועסק"ה).

ולפ"ז נדון בקיעת גדיים בביציאתא הוא ברוחב שבין שוליה לשפתה, שהיא כעמוד שאין בקצר שלו ג', ויש ברחב שלו הרבה יותר מד', ואיכא בקיעה רחבה בשטח זה, ולא מיירי בבקיעה שתחת שוליה שאין המחיצות יורדות שם כלל, מיהו העיקר נראה דאמרינן גו"א עד קרקע הים וכמשנ"ת לקמן סק"ה.

מ"ש אאמו"ר הכ"מ שם דטעמא דלא מהני מחיצה תלויה דביציאתא מפני שהקרקעית מסלקת המחיצות, יש לדון דהוי כתרתי דסתרתי לאסור הטלטול משום דהמחיצות תלויות, ומ"מ לחשבם כאינם תלויות מפני הקרקעית, ובפשוטו אין היתר דמים כלל לענין טלטול ביבשה של הספינה עצמה, וע"ע בזה עירובין ס"ד סק"כ.

- הוספה -

לשון קצרה בענין ביציאתא דמישן

ביציאתא דמישן עשויות בשיפוע ויש בעליון רוחב ד' בגובה י', ואפ"ה אינן רה"י, והטעם מפני שהמחיצות שברוחב ד' הם תלויות, ואין בכחם לעשות רשות, אבל אם היו ע"ג קרקע בכל צורה שהמחיצות החיצונות נסמכות על הקרקע כזה חל כח הרשות בעשרה העליונים, וההמשך נידון כחפירה בקרקע הרשות, ורק בכח"ג שהמחיצות באויר, ואין בכחם לעשות רשות רק ע"י המקום המשופע, א"כ א"א לומר שהשיפוע הוא כשקע בקרקע הרשות, שעדיין אין רשות, ונמצא שהרשות מתחילה במקום שאין בו ד', ולא הוי רה"י.

ור"נ מודה בזה רק שחידש דאמרינן גו"א והר"ז כיש מחיצות שמגיעות עד הקרקע, ושוב חזר דין השיפוע כבקרקע הרשות, דכיון שאם הי' דף ע"ג הביציאתא היינו דנים אותו כרה"י, כזה שהביציאתא קנה והדף כטרסקל, ואמרינן גוד אחית

דתניא כו', אלא ר"ה אשמועין דאע"פ שיש בתוך המחיצות גובה עשרה ורוחב ד' כיון שקרקעיתה אין בה רוחב ד', א"א לעצור המחיצות במקום הרחב ד' לומר שזוהי קרקעית הרשות, ור"נ מודה בזה שאם תעמוד הביציאתא ביבשה לא הויא רה"י, כמו בטרסקל לחכמים דפליגי אריבר"י, ולא סבר ר"ה לומר גוד אחית מלמעלה בסוף גובה הספינה, ור"נ חידש דהספינה כעמוד שיש בו רוחב ארבעה דחשיב למעלה רה"י, וה"נ חשיב למעלה בספינה רה"י, ושוב אין החקק שבה מגרע.

ובפשוטו ר"ה פליג, וס"ל דספינה גריעא מעמוד, כיון שיש לה תוך ומחיצותיה יורדין עד למטה, ובכח"ג לא אמרינן גוד אחית מחיצתא באופן אחר ממה שהמחיצות בעצמם יורדות, ולא חשבינן עיקר המחיצות בשפת הספינה למעלה, ונימא גוד אחית להו בריבוע למטה, אבל בעמוד שהוא אטום והמחיצות נקבעות מבחוץ בלבד, בזה שפיר אמרינן גו"א ביושב כדבסמוך.

ועוד יש חילוק בין ספינה לעמוד, דספינה לא קביעא, שאין אחיזתה ע"פ המים חשובה, וליכא למימר גו"א לקרקע רק מגובה ספינה עד שוליה, שתחשב ככוורת גבוהה עשרה ורחבה ד' והיא באויר שתוכה רה"י, דודאי הגובה שהספינה שטה ע"פ המים אינו משלים לשיעור י"ט כטרסקל, אלא סמכין על עשרה שיש בספינה עצמה, וכיון שאין קיום ל"ט רק בדופני הספינה אין כח גוד אחית עד לקרקע, מיהו אין זה מוכרע וכמשנ"ת בזה לקמן סק"י"ב, ופשטות דאמרינן גו"א עד קרקע הים, (שו"ר בספר אאמו"ר הכ"מ עירובין ס"ג סק"י"ב דתחתית הספינה עושה סילוק מחיצות ולא הויא מחיצה תלויה להתיר תחת הספינה, אפי' לר' יוסי דמחיצה תלויה מתרת, ומיושב בזה טעמיה דר"ה וכמש"כ, מיהו עמש"כ סק"ט דנדון דריבר"י אינו ענין לר' יוסי, ואמנם לר"י הוי סילוק מחיצות, אבל אכתי לריבר"י גם בדף עבה י' שייך לדון

עירובין ס"ד סק"ו, וה"נ כיון שאין מחיצה תחת הטרסקל הרי הגדיים מבטלין כל כח המחיצה.

ולעומת זה ריב"ז פליג אר' יוסי וס"ל דמחיצה תלויה אינה מתרת, דע"ג הטרסקל המקום מובדל כמו בתל, אבל מחיצה תלויה שצריכה להתיר ע"ג קרקע, לאו כלום היא, ואפי' ליכא בקיעת גדיים אינה מתרת לרבנן, והרי פלוגתא דריב"ז ורבנן היא רק אם חיישינן לבקיעת גדיים.

וראיתי בספר אאמור"ר הכ"מ שם סק"י"ג שכבר נתבארו הדברים, והחילוק שבין טרסקל למחיצה תלויה, ואעפ"כ נתקשה שם מ"ט אין מחיצה תלויה מתרת במים מדאורייתא כמו טרסקל ע"ג מים, ומאי קושיא הרי כבר נתבאר החילוק דע"ג הטרסקל כע"ג תל, ונמצא המקום מובדל מרה"ר כמו במחיצות, אבל במחיצה תלויה הנדון להתיר למטה ושם אין שום הבדלה, ולמעלה באויר אינו רשות בלי להסמך על הקרקע שלמטה, ואפשר שבסוף הס"ק שם נתכוין לחלק כן, מיהו לא בירא שם אם החסרון בתלויה ואיכא גידודי הוא מדאורייתא, ובפשוטו ר' יוסי הרי לא הצריך גידודי, ורבנן סתמו דבכל גונא פסולה, אע"פ שבמתני' דקתני גבוה מן הארץ הכונה משום בקיעת גדיים וכדאמר שבת צ"ז א', מ"מ לשון אם גבוה מן הארץ ג"ט, ולשון כשם שמלמטה למעלה י"ט מתפרש דבעינן כל הי"ט למטה, ולא מהני גידודי ג"ט, דסו"ס הרי הדפנות גבוהות מן הארץ טפי מג"ט, וכ"מ מהא דנקט ר' יוחנן בדעת ר' יהודה דמחיצה תלויה מתרת ביבשה, ומאי ראי' ממים הרי בזה לכו"ע מתרת מדאורייתא.

עמוד ברה"ר גבוה ו' ורחב יותר מד', מה דינו

שם והתניא עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה כו', אם הוא רחב יותר מארבעה לא מהני יש בקצר שלו שלשה, כיון שהגדיים בוקעין תחת התקרה מונעין הגוד אחית, מיהו

מהדף, בלי קשר לדופני הספינה, השתא נמי שהדף שוקע בתוכו, לא נגרע ממנו כח הגו"א, כיון שמקום השקע מובדל מרה"ר כמו ע"ג הדף, ויש בו רוחב ד' שראוי לשימוש, וא"צ מנח עליה מידי.

- עד כאן -

שם נעץ קנה ובראשו טרסקל, מה הדין דף

ב. שם מי לא תניא ריב"ז אומר נעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל כו', בפשוטו ה"ה דף שאין לו דפנות כלל, דומיא דעמוד דבסמוך, שאין שום יתרון לדופן טפח, אפי' בדרבנן וכ"ש בדאורייתא, ונקט טרסקל שהוא קל ויכול לעמוד על קנה (ועי' עירובין ל"ג ב'), דכיון שע"ג הטרסקל כע"ג תל ועמוד דמי, לגבי ההבדלה בינו לרה"ר, אמרינן נמי גוד אחית מחיצתא כאילו יש לו גם מחיצות סביב ואע"פ שפתח הטרסקל רה"ר מ"מ ע"ג רה"י, [עי' תוד"ה וזרק, ולקמן סק"ג], וצ"ע בריטב"א [עירובין] ל"ג ב' בשם תו' והראב"ד דמשמע שבגלל שהטרסקל יש לו מחיצות מהני, ותימה דהא בשמעתין מוקמינן עמוד כטרסקל, והתם לפי' תו' פרכינן מטרסקל לעמוד, וש"מ דא"צ מחיצות לטרסקל, אלא סגי בטרסקל דומיא דעמוד, ולשון הדרן מחיצתא ולא קאמר איכא מחיצתא מוכיח שהנדון משום מחיצות סביב ולא משום דליכא השפה שסביב, ובפשוטו השפה לא מהני מידי וזה מסייע לפרש"י ל"ג ב', שו"ר ברמב"ן רשב"א ר"ן ריטב"א שבת ק' ב' דדף ד"ט הבולט מספינה הוי רה"י, וה"ה טרסקל שבידו כמבואר ה' א', וה"ה טרסקל שתלוי דומיא דגוזזטרא, כל שיש לו קבע גמור במקומו.

פלוגתא דמחיצה תלוי ופלוגתא דטרסקל תרי

עניני ניהו

שם ותני עלה וחכמים פוטרין, נראה דאף לר' יוסי דמחיצה תלויה מתרת מדאורייתא, מ"מ הכא פטור, שהרי מודה ר"י במחיצה שבעה שבקיעת גדיים מבטלתה וכמש"כ

ונראה מזה דמה שהקלו במים אין הכונה שהקלו כר' יוסי, דבאמת אף במים אין מחיצה תלויה מתרת כטעמיה דר"י, דאין שום ענין מחיצה למעלה מעשרה לחשוב המקום שם כרשות, אלא הקלו שחשיבא המחיצה כגודרת עד למטה, ומהא דלא חשש למטה מן המים ש"מ דבקיעת דגים ל"ש בקיעה, וגם בסברא אפשר לקיים כן דכיון שאינם נראין אינם מגרעין במחיצה, וסגי בסמך ממילתיה דרב דהקלו טפי במים.

ואפשר עוד דפשיטא לגמ' שהקלו במים גם בגלל שהמקום כגדור קצת ולא מיחליף ברה"ר, ואם איתא דבמים איכא בקיעת דגים המקלקלת, לא הי' ראוי להתיר מחיצה תלויה במים, שיתור קבועה בקיעת דגים מבקיעת גדיים, אלא ודאי מהא דנקטו שמים זוהי סיבה להקל, ש"מ דבקיעת דגים לא שמה בקיעה.

והעיר ב"א ה"ר שלמה נ"י שענין הקולא במחיצה תלויה במים לפי שהעומד מלמעלה מעל המחיצה ובא לדלות מן המים רואה את המקום כגדור עד המים, כיון שאין שום דבר החוצץ בינתים וגם למטה מיא כארעא סמיכתא דמיא, אבל הנמצא בתוך המים אינו יכול לטלטל ממקום למקום על סמך מחיצה זו, שרק מלמעלה נראית כמחיצה אבל על השימוש שמתת המחיצה שהעומד שם מכיר שאינו גדור, לזה לא מהני המחיצה שלמעלה, דלא מהניא מחיצה תלויה למים לומר דסגי במחיצה שלמעלה כמו לר' יוסי, אלא בעינן שהמחיצה תגיע עד למטה, ולא מהניא אלא למי שדולה מתוך המחיצה שרואה לפניו רק את המים, מיהו אין זה מוכרע ויתכן שגם בטלטול במים התיור, אבל אין מחיצת המים מועילה לחצר הסמוכה לה, דרק במים עצמן יתכן שהשוו מדותיהן להקל לכל דבר, ועמש"כ עוד בד"ז עירובין ס"ד סק"כ.

בזה אפי' אם יש ברוחב העמוד ד' י"ל שהבליטה מונעת הגוד אסיק, ובגדיים בוקעין בו לא הוי רה"י, ועמש"כ בסק"ה עוד בזה.

שם מידי איריא כו'

שם מידי איריא כו', פרש"י דאביי אמר כן לרב יוסף כו', פי' דאביי אומר דקושיית רב יוסף מטרסקל לספינה אינה קושיא, דהא בספינה ליכא בקיעת גדיים, ואמנם ר"נ הקשה מטרסקל לספינה היינו לעיקר הענין דאמרינן גוד אחית, א"נ אתרוייהו קאי בין עמוד ובין ספינה שאין קושיא עליהם מטרסקל, וג"ז מבואר ברש"י, ומתפרש הכי ואת לא תסברא דאמרינן גוד אסיק בעמוד וה"ה בספינה ומידי איריא וכי זו קושיא דסתרן אהדדי להא דחכמים פוטרינן, הרי החילוק מבואר דקתני בהדיא דוקא כשיש בקצר שלו שלשה, ולאפוקי קנה דלא.

שם א"ל ר"א בד"ר לר"א גבי ספינה נמי כו'

שם א"ל ר"א בד"ר לר"א גבי ספינה נמי כו', פי' כמו בעמוד, שיש בקיעה בין הרחב של הספינה לקצר שלה, אבל תחת הספינה בלא"ה א"צ לגוד אחית לפמש"כ לעיל סק"א.

שם ב' ואמאי האיכא בקיעת גדיים

שם ב' ואמאי הא איכא בקיעת גדיים כו', יעוי' מש"כ עירובין ס"ד סק"ה דלכאורה צ"ב מאי קושיא, הרי ר' יוסי שמתיר מחיצה תלויה אינו חושש לבקיעת גדיים, דכיון שיש מחיצה עשרה במקום אחד, נחשב מקום זה כגדור, ואח"כ אמרינן גוד אחית כמו גוד אסיק, וכמו פי תקרה יורד וסותם, דכיון שיש מקום עשרה טפחים שנעשה כגדור, שוב א"צ סגירה בפועל על השאר דנימא שבקיעת גדיים מגרעת, אלא המחיצה מושלמת וכל מה שלמעלה או למטה שייך לרשות, כמו רה"י עולה עד לרקיע שא"צ שיהא כסתום ממש.

נעץ קנה ובראשו טרסקל ולמטה יש גידודי ג"ט
מהו

ג. ק"א א' הכא הו"ל מחיצה שאין הגדיים
בוקעין בה, יש להסתפק נעץ קנה
ברה"ר ובראשו טרסקל ולמטה יש גידודי ג"ט
שאיין הגדיים בוקעין בו, אם מהני למיחשב
רה"י ע"ז, ולא דמי לספינה שבנ"א ג"כ אינם
יכולין לעבור שם בצורת בקיעה, ולא דמי
להא דאמרין עירובין ט"ז ב' דסגי בחבל ג"ט
למנוע בקיעת גדיים, דהתם איכא עומ"ר וליכא
בקיעת בנ"א, בין במציאות שהפרוץ חמשה
או שלשה טפחים, ובין בדין שהעומד ניכר
והוא כחלון, אבל הכא שהכל פרוץ ואין
מניעה לבנ"א (ולא לגדיים) לעבור אין מעלה
לגידודי ג"ט, ואמנם מצינו עירובין ו' א'
דמהני גידודי שלא תהא בקיעה גמורה כמבוי
מפולש, אבל אין ללמוד מזה שלא תמנע
בקיעתם את הגוד אחית של הטרסקל, מיהו
באמת גם גדיים בוקעין למעלה מג' כמו
בנ"א, ואפ"ה מהני גובה ג' בחבלים שם, אלא
די"ל דשאני התם שעומ"ר ונכנסין לתוך חלון,
ולא מבטלי מחיצתא ע"ז, אבל בדליכא
מחיצות כלל לא שמענו דג"ט יש להם
חשיבות.

והנה עיקר הא דגדיים מבטלי הכא היינו
שאם במציאות יש דבר שסותר את
הגוד אחית, א"א לקבוע ע"פ הדין נגד
המציאות, אבל אין הגידוד עצמו מסייע בדין
מחיצה דג"ט לאו כלום הוא, אלא שמונע את
המפריע, דבאמת המקום מובדל ע"ג הטרסקל
וע"ג העמוד כמו ברחב ד' כולו, אלא דכיון
דבעינן גדר מחיצות לקבוע רשות ודף תלוש
באור אינו רשות, לכן בעינן כח גוד אחית
לחשבו כרשות קבועה כאן ומובדלת במחיצות,
אבל אם בוקעין תחתיו נעשה גגו כתלוש,
שהבקיעה מונעת את התייחסותו לקביעות
שע"ג קרקע, ואם אין מציאות שמפריעה לדין
לקבוע גוד אחית, מהניא שפיר קביעותו

במקום זה לעשות רה"י על גביו, אע"פ
שתחתיו כרמלית.

ולפ"ז אפשר להבין דכל שאין כאן בקיעה
להדיא, אע"פ שבמציאות עוברים שם
בנ"א, מ"מ הם מובדלים מעט בבקיעתם, דכל
למעלה מג' הוא מובדל מהרשות, כמבואר ז'
א' דהוי מקום פטור, וסגי בזה שלא לבטל
הגוד אחית, שו"ר בתו' עירובין פ"ט ב'
מבואר דאיסקופה ג"ט מהניא למנוע בקיעת
גדיים ואמרין גוד אחית מהמנועול.

ומ"מ אין ללמוד מזה למחיצה תלויה שיועיל
גידודי, דהתם החסרון בעיקר ענין
המחיצות, דמחיצה שלמעלה מ' אינה גודרת
שום רשות, ולרבנן לא אמרין גוד אחית אלא
במקום שמקומו מוגדר, אבל מחיצה תלויה
למעלה מ' אינה כלום, ולר' יוסי דסגי ליה
במחיצה תלויה, אינו חושש לבקיעת גדיים,
כיון שהמחיצה קבעה הרשות במקומה כמו
בפ"ת יורד וסותם, ולא איכפת לן בבקיעה
כלל.

ורא"י לזה מדר' יוחנן דאמר דר"י בשיטת ר'
יוסי אמרה, ודברי ר' יהודה מצאנו רק
במים דליכא בקיעת גדיים, וא"כ איך למד ר'
יוחנן ממה שאוקמה ר"י אדאורייתא דה"ה
שמתיר בסוכה, אלא ודאי לרבנן מדאורייתא
לא מהני מחיצה תלויה במים.

**שבת ע"ז א' התם היינו טעמא משום דהו"ל
מחיצה שהגדיים בוקעין בה**

שבת ע"ז א' התם היינו טעמא משום דהו"ל
מחיצה שהגדיים בוקעין בה, פ"י דלא
בעינן לכה לבוד לסתום המקום כדי להשלים
המחיצה רק החסרון מפני שהבקיעה מבטלת
כח המחיצה, ואפשר לפרש הטעם משום
דאיכא דופן י"ט, וא"צ לג"ט אלו, א"נ משום
דהו"ל עומ"ר בערב דהא איכא ד"ט בתוך
י"ט.

גם דלאו דוקא טרסקל שיש לו דופן טפח, דה"ה גזוזטרא ועמוד שאין בו רוחב ד"ט אלא במשהו העליון.

שם בא"ד דדוקא על גביו חשיב ליה ריב"ר רה"י כו', לכאורה תחתיו לא יתכן שיהא רה"י רק מדין פ"ת, ולא אמרינן פ"ת בפחות מב' וג' מחיצות, וכאן לא נאמר גו"א אלא כלפי העמוד ע"ג הטרסקל והעמוד שהוא מרגיש גדור מרה"ר כמו ע"י מחיצות, אבל למטה עמוד פתוח לא עדיף מעמוד אטום שאין תוכו רה"י, וה"נ כל הרשות נקבעה מכח גג הטרסקל, ואם היתה פתוחה לתחתיה לא היתה רה"י כלל, וממילא לא שייך לחשוב מה שתחתיה כתוך רה"י.

שם בא"ד א"כ הא דבעינן כו', צ"ע דהא ע"ג המים אין חילוק בין רבנן לריב"ר, וא"כ כל גזוזטרא הוא רה"י לטלטל תחתיה מדאוריתא, ובדאיכא מחיצות אף מדרבנן, ואין שום קולא במים, רק במחיצה בלא טרסקל, ועוד דאפי' פ"ת לא אמרינן בלא מחיצות וכמש"כ לעיל, גם מה שתירצו דקושיית הגמ' שבביצאתא יש להתיר גם טלטול סתום מאד.

ועיקר הדברים דלמעלה הוא רה"י אע"פ שאין המחיצות עושין רה"י למטה אין בזה דוחק, דלגבי העמוד למעלה הרי הוא מובדל כמו במחיצות, ובעינן קביעות מקום ליחשב רה"י, ולזה מהני גו"א, כיון שמלמעלה נראה כמובדל במחיצות, אבל מלמטה שאין שום הבדלה א"א לחשבו רה"י מכח הלמעלה, והרי אפי' עמוד רחב ד' בכל גבהו אינו רה"י אם יחקקו בו, וה"נ כשכולו אויר לא עדיף מכולו אטום.

שם עמוד ברה"ר כו' ואין בעיקרו ד' ויש בקצר שלו ג'

ה. שם והתניא עמוד ברה"ר כו' ואין בעיקרו ד' ויש בקצר שלו ג', יש לדקדק לפי' תו' מ"ט לא קתני ואין בעיקרו ד' ויש בו ג', ואמאי קתני בקצר שלו, ויותר קשה דהול"ל

ויש לעי' האם למסקנא דכל פחות מג"ט כלבוד דמי הלכתא גמירי לה, אם הדר ביה מטעמא דגדיים בוקעין בה, דאם הטעם משום עומ"ר בערב הרי בעירובין ט"ז ב' נשאר הדבר בספק בסתמא דגמ', ודוחק לומר דאתיא כרב אשי שם שנקטו הראשונים דס"ל הוי עומד, ועי"ש ברשב"א, וגם יש לדון אם בסוכה אמרינן עומ"ר בערב, עי' עירובין ס"ד סק"ג בזה.

ואם הטעם משום דאיכא עומד י"ט, הרי קי"ל דמחיצה תלויה אינה מתרת אף בדליכא בקיעת גדיים, כגון במים לקמן ק"א ב' שקל הוא שהקלו במים, ולא מהניא ביבשה, וכן פשטות הדברים דלא מהניא בסוכה סיבות חיצוניות שמונעות בקיעת גדיים.

ונראה דבאמת למסקנא אין מקור במתני' לבקיעת גדיים, ורק לדחות הראי' אמרו כן, אלא דעיקר העינן קים לגמ' מסברא בפשיטות עירובין ט"ז ב' דגם אם יש עומ"ר בערב הרי בקיעת גדיים מבטלת המחיצה, ולענין זה הטעם שאמרו בגמ' אמת הוא למסקנא, וע"ע עירובין ס"ד סק"ו.

ובעירובין י"ד א' ג"כ אמרו במחצלת שגבוהה שלשה מן הקרקע דפסולה משום מחיצה שהגדיים בוקעין בה, והתם נמי איכא עומד י' ועומ"ר בתוך עשרה, והזכירו טעמא דבקיעת גדיים.

ק"א א' תוד"ה וזרק

ד. ק"א א' תוד"ה וזרק, מה צריך מחיצה י' בלא מחיצה י' תסגי כמו בטרסקל, דענין טרסקל ע"ג קנה דמהני לריב"ר היינו מפני קביעותו בכאן, ובזה שייך לומר גוד אחית שע"ג הטרסקל רה"י, וה"ה גזוזטרא שמחוברת לבית, אבל טרסקל הצף ע"פ המים לכו"ע לאו כלום הוא, דכיון דלא קביע לא אמרינן גו"א, דשינוי מקום הטרסקל כמבטל כח המחיצות, וגרע מבקיעת גדיים שיש מחיצות אלא שבוקעין בהם, - ומבואר

ויש בעיקרו שלשה, ולמה האריך ואין בעיקרו כו', ונראה דהשתא מתפרש שהעמוד מתקצר והולך מד' לג', וממילא מתפרש נמי שאין בו אלא רוחב ד', אבל אם התנא הי' שונה רוחב עיקרו בלי קשר שמתקצר והולך, הי' משמע דה"ה אם יש ברחבו חמשה ובקצר שלו שלשה, דהעיקר שיהא שיעור חשוב בעיקרו.

ועכשיו שהתנא מפרש שמקצר מד' ועד ג', אין לפרש דה"ה חמשה, ובאמת דוקא במתקצר רק טפח חצי מכאן וחצי מכאן שרי, ואולי גם יותר מזה קצת, אבל עמוד רחב ששה שמתקצר עד שלשה [או רחב שבעה ומתקצר אפי' נשאר ארבעה, שו"ר שד"ז צ"ע ותלוי במשנ"ת לקמן ס"ה ס"ק כ"א בסוגיא דעירובין פ"ט א'], כיון שיש בקיעה תחת החלק הבולט מבטלי מחיצתא, וזהו מה שבא התנא לפרש בלשונו, וה"ה עמוד רחב שלשה ונתן עליו דף רחב ארבעה ובולט חצי טפח מכל צד, וכן מצינו עירובין ט' ב' דמבוי שרצפו בלחיים פחות מד' לרשב"ג אין גדיים מפסיקין אותו, כיון שהלחי סמוך לכותל, ואין בו בקיעה.

בעירובין י"ד ב' אמר רבא שגם בלחי בקיעת גדיים מגרעת אע"פ שלחי משהו, י"ל דכיון שבא לסתום כל המבוי מהניא הבקיעה שבמבוי לבטלו, וגם אפשר שרק בעמוד הקלו בזה כיון שלמעלה מובדל לגמרי, (ויתכן עוד דכיון שעיקר המחיצה קיימת וצריך רק להשלים קיל טפי).

עמוד גבוה י' באויר אם צריך לגו"א, ובביציאתא האם הגו"א עד שולי הספינה או עד קרקע הים

עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה גם בעיקרו, ומונח ע"ג יתדות, כתבו תו' עירובין פ"ט ב' דהוי רה"י אע"פ שתחתיו רה"ר כדאמרינן שבת צ"ט א' בעגלות שתחתיהן רה"ר ועל גביהן רה"י, והיינו מפני שיש שיעור ברה"י לעצמו, וא"צ לגו"א מחיצתא

תחתיו, וכ"כ תו' שם, ומרן זללה"ה בעירובין סימן ס"ח סק"י במכתבים נסתפק אם בעינן בזה לגוד אחית, אלא שבזה מודים חכמים לריב"ר דאמרינן גו"א, או דא"צ גו"א כיון שיש לו שיעור מחיצות לעצמו, ולפמ"ש"כ לעיל סק"א דבביציאתא לא אמרינן גו"א עד הקרקע כיון שאין לספינה קביעות במקום אחד, הרי מוכח מזה גם לעמוד דא"צ להגיע לגו"א, וכ"נ מעקר הדברים דמה שהוצרכנו לגו"א אע"פ שתחתיו רה"ר היינו כדי לעשות מחיצה עשרה, אבל לא שמענו להצריך יותר מעשרה, שהרי אין זו מחיצה אמיתית כלפי הקרקע רק לעל גביו, ולענין זה סגי בעשרה טפחים, (וערמב"ן שבת צ"ט ב' שפירש בדעת רב מרדכי שיש ע"ג הטרסקל וע"ג העמוד מחיצות י"ט, ואפ"ה חכמים פוטרין, אלא שסיים דרך דיחוי הזכירו כן).

ברם יש להסתפק בזה דמה שנקטנו שגובה הספינה ע"פ המים אינו מחשיבה כעשרה טפחים, כיון שטרסקל ע"פ המים לאו כלום הוא, [ונכמבואר עירובין מ"ב ב' דבנפחתו דופני ספינה אינה כרה"י, וכ"ה ברמ"א סי' שס"ו ס"ב לענין איסור טלטול, וכ"מ לעיל בשמעתין רי"א עמוקה עשרה כו' ופרש"י דבאינה עמוקה כרמלית היא, ומתפרש למ"ד דמארעא משחינן], אין מזה ראי' לטרסקל שמחובר לקנה שנוסע ע"פ המים שלא יחשב גובה י', דנחי דטרסקל שאין לו גובה רק מכח המים לאו כלום הוא, אבל אכתי טרסקל שביבשה נחשב גובה י' מכח הקנה, י"ל דאף במים דינו כגובה י', וכמו שנסתפק מרן זללה"ה שם דטרסקל עבה עשרה טפחים ג"כ בעינן לדין גו"א, אלא דמודו ביה רבנן לריב"ר, והרי ספינה גבוהה עשרה ורחבה ד' אטומה כעמוד, ודאי דע"ג רה"י אע"פ שהיא שטה ע"פ המים, דלגבי כח הגו"א שמועיל רק על גבה ולא תחתיה אין מגרע מה שהיא שטה, שהרי בלא"ה תחתיה כרמלית, ואפ"ה אמרינן גו"א לגבי על גבה.

וביש בה חלל ד' ברוחב י' אפי' שוקעת ודאי שפיר דמי.

ולפ"ז הא דאמרינן גו"א מחיצתא בביציתא היינו עד קרקע המים, וכלשון רש"י עד הקרקע, ובפשוטו היינו קרקע הים, כיון שיש בה גובה י' בעצמה, וה"נ מסתברא דביציתא התלויה באויר ויש לה מחיצות מבחוץ עד כנגד קרקעית הביציתא, אכתי חשיבי מחיצה תלויה, ובקיעה שתחתיה מבטלתה, אבל בדאיכא גידודי או בים אמרינן גו"א מכח רוחב הביציתא כמו טרסקל שיש שקע בתוכו.

ולפ"ז עמוד גבוה עשרה ורחב ארעה ואין בעיקרו ארבעה והוא שט ע"פ המים הרי הוא רה"י, וה"ה ביציתא כזו, אלא שכשאינן בה למעלה בתוך המחיצות רוחב ד' אינה רה"י לטלטל בתוכה, שאף בור וחוליתו אין תוכו רה"י כשאין בו רוחב ד' בגובה עשרה, וע"ג רה"י, מיהו אם משחינן משפת מיא, [ומסתברא דהיינו מדרבנן, אבל מדאוריתא בתר ארעא אזלינן], יש לדון אם צריך גובה י' מעל המים, אבל בפשוטו כיון דאמרינן גו"א עד הקרקע, כמו שהזכירו בקיעת דגים, ש"מ דלענין זה מארעא משחינן,

סימן ה

בדיני גידוד ומחיצה, וחוליית הבור וחקק, ומחיצות הניכרות, ומקום דע"ד

מאי נפ"מ ממה העמיד את התל, וביותר בשמעתין דקתני נמי סלע וא"כ חוליא גבוהה מיותר להשמיענו, וכן במתני' שם פ"ג ב' צ"ט ב' הנדון בבור ולא בחוליא, וכיון שכן ממילא מובן דשהן גבוהין היינו שיש לבור מחיצות י"ט, ומענינו הוא נלמד דלקצר שנה שניהם יחד בלשון זו.

ולפ"ז אין לדייק ממתני' דפעמים שאף הנותן על החוליא חייב, כיון דעיקרה דמתני' בנותן בבור, והחוליא משלימה לבור שיעור י"ט, ולא מיירי בדין הנותן על החוליא, ובפשוטו כל שאין החוליא גבוהה י"ט מהקרקע הנותן על גבה פטור, וכמ"ש תו' לקמן ב' ד"ה לאחרים, ודברי התו' כאן ד"ה מסייע צ"ב, שהזכירו שהחוליא גבוהה י"ט, ובזה הרי א"צ צירוף החוליא והבור.

שם פחות מכאן פטור, יש לעי' מאי קמ"ל, ואין לומר דפטור אבל אסור, שהרי

חולית הבור אם מתפרש על תוך הבור או על גב החוליא

א. שבת צ"ט א' מתני' חולית הבור והסלע שהם גבוהין כו', בגמ' מבואר דבור דקתני היינו לאשמועין דעומק לחוד ג"כ משוי רה"י, וכן גובה לחוד, דבתרווייהו יש גריעותא ביחס למחיצות גמורות שע"ג קרקע, דבתל אין היושר ע"ג התל מוגן ומופרד ע"י מחיצות, וכן היושב בבור ההבדל בינו לרה"ר הוא בגלל הגובה.

ויש לעי' אם איתא דחולית הבור ר"ל שקרקעית הבור הוי רה"י, אם החוליא גבוהה עשרה מתחתיתו, איך מתפרש הלשון שהם גבוהין ולשון והנותן על גבן, הרי בבור הול"ל שהוא עמוק והנותן לתוכו, ופשטות הלשון משמע שהחוליא גבוהה עשרה, וכדמתפרש במתני' עירובין פ"ג ב' (צ"ט ב' לר"ה), וי"ל דהא פשיטא דהיכן שהוזכר חולית הבור הנדון הוא משום בור, דאל"כ

ר' יוחנן ולא בכלל מתני', כיון דמתני' מיירי בבור ולא בחוליא, וצירוף חוליא הוא במנח מידי וסותם לבור.

ויש להקשות א"כ מאי קא"ל רב אשי לראבד"ר עירובין ע"ח א' לא שמיע לך הא דאר"י בור וחוליתו מצטרפין לעשרה ואמאי הא לא משתמש ליה כו', ומה ענין זל"ז הרי בבור וחוליתו שמצטרפין לעשרה הנדון לגבי הבור שיש לו שיעור ד' לעצמו, וחסר רק בגובה והחוליא משלימתו, ואינו משתמש על החוליא כלל, ובפרט לדעת תו' שעל החוליא לא הוי רה"י, כיון שאינה גבוהה עשרה מרה"ר, ואין שום רמז לנדון חוליא שהיא לבדה גבוהה עשרה והנדון אם על גבה רה"י כשאין בחלל ד' רק בצירוף החוליא, ורש"י פי' שם דסמך על מתני' דקתני רוחב ד' בהדי גובה י' דלענין צירוף שניהם מיירי, עי"ש, אבל לפמ"ש"כ דלשון צירוף לא שייך כאן ברוחב קשה, מיהו גם בסתמות הגמ' קשה לפרש דסמך אמתני' שלא נאמר בה כלום, ומייתי דר' יוחנן דמיירי לענין עשרה וסמך שנדקדק מזה למתני' לענין ד'.

ולכאורה יש מקום לפרש דרב אשי השיבו דבמילאו כולו ביתדות, הדבר פשוט לכו"ע דחשיב רה"י משום דאי בעי מנח עליה מידי, ולא הוצרכנו לדרב אשי אלא ביתד התקוע באמצע שהוא מפריע את השימוש, ואינו ראוי למינח עליה מדי, אבל העושה מסגרת שראוי למינח עליה מדי, אין בה חסרון של מקום ד', כיון שהמחיצות קיימות בגובה עשרה ורוחב ד' על ד', והחסרון רק בשימוש, וכיון דאי מנח עליה מדי, הרי הרשות כבר מוכנת ולא חסר בה כלום, משא"כ ביתד דבלא טעמא דתלי ביה מידי הרי הרשות מקולקלת.

וזוהו שהביא לו מבור וחוליתו, כלומר הרי בבור וחוליתו פשיטא לך שאין חסרון בנקב הבור, כיון שבור אינו הפסד וקלקול

בפחות מארבעה פטור ומותר, דהו"ל מקום פטור.

שם גמ' ל"ל למיתני חולית הבור והסלע ליתני הבור והסלע, יעוי' ברש"י, ואפשר שלכך הזכירו בגמ' הסלע, ולא אמרו ל"ל למיתני חולית הבור ליתני הבור, לבאר בזה דע"כ חולית הבור משום בור, דאי משום גובה הא קתני הסלע.

שם דאר"י בור וחוליתו מצטרפין לעשרה, ובעירובין ע"ח א' שמצטרפין לארבעה

ב. שם מסייע ליה לר"י דאר"י בור וחוליתו מצטרפין לעשרה, ומתני' ה"ק בור שיש לו מחיצות גובה עשרה מכח הבור וחוליתו, והחידוש מפני שהחוליא כמחיצה והבור כגידוד, וס"ד דאין מצטרפין, ועמשנ"ת בזה.

ולכאורה ה"י נראה דלענין רוחב ארבעה, אין ראוי לשון בור וחוליתו מצטרפין לד' מכמה טעמים, א' דמצטרפין לעשרה קאי על הבור, ומצטרפין לד' קאי על החוליא, וא"כ לא מתפרש בחד לישנא, כיון דעיקרו על תוך הבור, ועוד דבאמת הבור דהיינו למטה והחוליא אין מצטרפין יחד, אלא דוקא אם הבור מתבטל ע"י סתימת הבור במידי, ועוד דבאמת אין בזה ענין צירוף, כיון שהחוליא יש בה לבד שיעור ד' על ד', אלא שיש חסרון בלא ניחא תשמישתיה, וכמו שלא נאמר העמוד והיתד מצטרפין לד', שאם הנקב אינו מפסיד הרי יש לחוליא כשיעור, ואם הנקב מפסיד הרי אפי' אם יש לחוליא ג"ט מכאן וג"ט מכאן הרי הנקב מפסיד ומפסיד, אע"פ שא"צ לצירוף, [שו"ר בירושלמי אמתני' שאמר ר' יוחנן העומד והחלל מצטרפין בארבעה והוא שיהא העומד רבה על החלל כו' עי"ש, ומזה מוכח דלא כמ"ש"כ ועי' להלן].

ולפ"ז נראה דאף שהאמת דבור וחוליתו מצטרפין לד', מ"מ אין זה בכלל דברי

הרשות, ואופן השימוש הוא במנח עליה מיד, א"כ ה"ה נמי במילאו ביתידות שהם מוכנים לשימוש הנחת הדף עליהם, ע"י לקמן ב' זרק דף ונח ע"ג יתידות, דשפיר הוי רה"י מתוקן.

ומה שהביא את דברי ר' יוחנן זהו רק לרווחא דמילתא ועיקרו נסמך על הסברה שהי' פשוט לו דר"א בד"ר מודה זה, וא"ל דיתידות כחלל הבור שאינו מפסיד, וכמו שפשוט לך בדרי"י שהם נעשין רשות אחת, אע"פ שצריך להגיע לטעמא דמנח עליה מיד, ה"ה ביתידות, ואמנם לפ"ז גם ר"ה מודה בכולו יתידות דהוי רה"י, (ועי' פי' ר"ח שג"כ נראה דמייטי מבור רחב ד' שאינו נעשה אחד עם חוליותו, ולא מיירי בבור שאינו רחב ד' דלא מיירי ר"י בכה"ג, ואף מציאותו רחוקה לפרש כן בשום מקום), מיהו עמ"ש אאמו"ר הכ"מ לפרש בסמוך בזרק דף ונח ע"ג יתדות דלא הוי רה"י קודם הדף לרבא.

מיהו שו"ר בירושלמי מצינו שא"ר יוחנן העומד והחלל מצטרפין בד', ואולי צ"ל כן גם בתלמודן, דר' יוחנן אמר דבור וחוליותו מצטרפין לארבעה, או שאמר שמצטרפין לכל דבר בין לי' בין לד' ור' יוחנן לא בא להשמיענו הא דמנח מיד, אלא דבחסר גרע טפי מיתד, כיון שחסר מהדע"ד במציאות, וביתד החסרון בניחא תשמישתיה, והביא לו ר"א מזה דהתם נמי ע"כ למיתי מדין מנח מיד, (והול"ל העומד והחלל כמו בעור העסלא, ונקט לשון שכבר הזכיר בצירוף עשרה).

ולפ"ז נמצא ההיפך ממש"כ לעיל, דאפי' למ"ד דיתד אינו ממעט, אפ"ה חלל י"ל דממעט, דביתד יש כשיעור דע"ד אלא דלא ניחא תשמישתיה, אבל כחלל בצר ליה שיעורא, והיינו דקמ"ל ר' יוחנן דהחלל מצטרף, וע"ז שאל רב אשי נהי דמצטרף אבל אכתי לא ניחא תשמישתיה, וע"כ דמנח עליה

מיד, ובטעמא דמנח מיד עדיף כולו יתידות מיתד אחד.

ומסתמא דתלמודן נראה דא"צ שיהא העומד רבה על החלל כבירושלמי, שהרי

אפי' בלבוד מבואר שבת ק"א א' דמהני בקרקע רה"י, וה"ה הכא שגג התל כקרקע דמי, וכיון שהבור יותר מג"ט וחוליותו מצטרפת לד"ט, הרי החלל מרובה על העומד, [וערשב"א וריטב"א צ"ט א'], מיהו יש לדון אם בענין חוליא בריאה למינח עליה מיד, או דסגי בתמונת הרשות כיון דחזיא למינח מיד, [ומרן זללה"ה כתב בס' ס"ב ס"ק י"ג דבעומד מרובה על החלל א"צ בריאות למינח מיד], ולקמן בסוגין בעי רבא בזרק דף ונח ע"ג יתידות ובפשוטו היו היתידות ברוחב ד"ט בלבוד והו"ל כתל רחב ד' אלא שהן פחותות מי"ט והדף השלימן לעשרה, וכ"ה בתו' הרא"ש ובריטב"א כ"כ בשם רש"י אבל רש"י לפנינו הזכיר שהיתידות היו י"ט, כדי שהדף יהא מנוח ע"ג גובה רה"י, ולא סגי ליה בנעשה רה"י בב"א דעי"ז חשיב כמנוח ברה"י, ואאמו"ר הכ"מ כתב בס"ד סק"ח דרבא לטעמיה עירובין ע"ח א' דיתד ממעט ולא סמכין אמנח מיד, ומ"מ הדבר סתום שאין דרך הגמ' להעתיק בעיא בסתמא דלא כהלכתא, וראוי לפרשה בפחות מי"ט, ועוד יתכן דבכולו יתידות מודה רבא דמיחייב משום מנח מיד כיון שראוי לכך, ורק ביתד אחד פליג, וכמש"כ לעיל, שו"ר דאמנם שם סוסק"ב כתב דמודה ר"ה בבור וחוליותו, וכן במלאו כולו ביתידות, אם לא נוקים בור וחוליותו בעומד מרובה, והתו' כנראה פירשו בכמה יתידות, וקשיא להו דהו"ל כנעץ קנה ובראשו טרסקל.

בחידושא דבור וחוליותו מצטרפין, ובדין גידוד ומחיצה לר"ח אם החסרון מדאורייתא

ג. שם מסייע ליה לר"י כו' תניא נמי הכי כו', מבואר כאן דבלא ר' יוחנן הו"א

העליונה מופרדת מהתחתונה, לא הי' התנא סותם דה"ה בגידוד חמשה ומחיצה חמשה, דמהיכן יהא פשוט לנו שחכמים גזרו שלא תועיל מחיצה זו לעליונה, בשלמא אם זה חסרון מדאורייתא שפיר י"ל שלא נחית התנא לזה, וקמ"ל דלתחתונה מהני, אבל אם צריך לזה גזירה מדרבנן לא הו"ל למיסתם הכי, וכ"מ בתו' שם שהנדון לענין חיוב הזורק לתוכו.

וכן יש ללמוד מלישניה דר"ח דאמר עד שיהא או כולו בגידוד או כולו במחיצה,

ואם איתא דמדאורייתא מצטרפין ורבנן הוא דגזרו משום דלא מיחזי לאינשי כמחיצה גמורה, הו"ל לפרש טעמא דמילתא ולא להזכיר ההגדרה בלי הטעם, בשלמא אם ההגדרה נכונה מדאורייתא שפיר קאמר בלשון זו, אבל אם מדאורייתא מצטרפין וא"צ כולו בגידוד או במחיצה, א"כ ההגדרה אינה נכונה והו"ל לפרושי הטעם למה יטעו בזה בנ"א גזירה דילמא אתי לאכשורי במחיצה חמשה, וגם הול"ל אין מטלטלין בתוכו ולא אין מצטרפין, ועוד דכיון שראה התנא דברייטא להשמיענו דתחתונה מותרת, ש"מ שהי' מקום לאסור גם התחתונה, ואם העליונה גופה גזירה היא הו"ל לאשמועין הא דעליונה אסורה, ועוד מהיכן פשיטא ליה לר"ח דגזרו ב"ד שלא יצטרפו, אם איתא דמדאורייתא מצטרפין.

ועיקר ההוכחה מהא דלולא דברי ר' יוחנן הו"א דבור וחוליתו אין מצטרפין מדאורייתא והזורק לתוכו פטור, כמשנ"ת לעיל, והרי מבואר בגמ' דבור עדיף מגידוד, שהרי הרשות של הבור כתחתונה שרואה פני עשרה, וכיון שלא שמענו מלא בבור וחוליתו, נשאר הספק בגידוד ומחיצה מדאורייתא.

ולפ"ז צ"ע בדברי הרמב"ן שבת ז' ב' שכתב דבור וחוליתו עדיף מחריץ ומחיצה על גביו, שכן דרך כל הבורות לעשות להם חוליא והו"ל כגדוד עשרה משא"כ בחריץ בעלמא

דבור וחוליתו אינם מצטרפין מדאורייתא, שהרי במתני' ובברייטא קתני רק חיוב חטאת, ולא קתני היתר טלטול, וטעמא דמילתא לפי שבני רה"ר אינם מובדלים מן הבור כ"כ כמו במחיצה עשרה, כיון שכח המחיצה רק ה' וכח העומק רק ה', וכשיש ריוח ג"ט בין החוליא לבור הרי באמת אין הבור רה"י, שאינו מובדל מהקרקע הסמוכה לו אלא ה', אע"פ שבני רה"ר כמובדלין י' מן הבור, וה"נ בדליכא ריוח ג"ט מ"מ אין ההבדלה מושלמת כ"כ, וקמ"ל ר"י דמצטרפין.

וכבר כתבו תו' עירובין צ"ג ב' דאכתי אין ללמוד מהא דבור וחוליתו מצטרפין, דה"ה גידוד חמש דהיינו תל חמשה ומחיצה חמשה על שפת התל, דשאני בור שהעומד בתוך הרשות רואה עצמו בתוך מחיצות עשרה, ובני רה"ר הם הנמצאים בגידוד חמשה ומחיצה חמשה, ובהדיא אמר רבא שם דמודה ר"ח בתחתונה הואיל והיא רואה פני עשרה, והעומד בבור הוא העומד בתחתונה.

ונראה דגם קודם מילתיה דרבא ידענו דמודה ר"ח דבור וחוליתו מצטרפין לעשרה, אלא ס"ד דבין שתי חצרות אין להמציא שהאחת מותרת והשניה אסורה, דאם איתא שהתחתונה מופרדת מן העליונה דין הוא שהעליונה ג"כ תהא מותרת, וכן איפכא, וחדש רבא דכמו שבחצר קטנה שנפרצה לגדולה מצינו שגדולה מותרת וקטנה אסורה, ה"ה דמחלקינן הכא בין תחתונה לעליונה, או דמשמע ליה למקשן דסתמות הברייטא אתרווייהו קאי, וכמו שנדחקו בהמשך הגמ', ורבא יישב דכונת התנא רק לתחתונה.

ופשטות הגמ' בעירובין דלגבי עליונה אין כאן מחיצה, ולא רק דלחומרא חשיב כפרוצה לתחתונה, דאם איתא דרק לחומרא אינה מחיצה, הי' מקום לומר דלענין חצרות סגי בזה שהתחתונה מופרדת מן העליונה, ועוד דאם איתא דמעיקר הדין גם

שם תוד"ה אלא, אבל פחות מכאן דהוי כרמלית לא החמירו כ"כ ומשתי שפיר בפסין, צ"ע למה הוצרכו להמציא כאן ענין פסין, ולא אמרו דסגי במחיצה ג"ט וכמש"כ, וכנראה כיון שמצינו ענין פסי ביראות משמע להו דכלפי פסי ביראות אמרו שכאן צריך מחיצה גמורה, מיהו קשה מהיכי תיתי לחדש כאן היתר של פסי ביראות, ואם הפסין אינם כרה"י רק ככרמלית א"צ לזה היתר לומר דלא החמירו כ"כ, הרי באמת אין בידם להחמיר כ"כ ולחשבו גרוע מכרמלית, ואפשר דכונתם שלא החמירו לומר דפסי ביראות כרה"י דמו כיון דלא מינכרי מחיצתא, או משום דרבים מבטלי מחיצתא, ומודים חכמים לר"י להחמיר בכור היחיד.

ואאמור"ר הכ"מ כתב ס"ד סק"א שנראה מדבריהם שהתירו לטלטל רחוק ד"א מן הבור, והקילו כדי שיוכל לדלות מן הבור שיהא דינו כרה"י לענין זה, ואמנם תמה מנין להו חידוש זה שהתירו דין פסין למהוי רה"י חוץ מפסי ביראות של עולי רגלים, והנה פשוט שאסור לטלטל שם שאר חפצים, והדבר מחודש שתקנו דין רה"י לטלטל שם רק המים שדלו מן הבור.

בפלוגתת התו' והרשב"א בדין חוליא שאין גבוהה י' אם ע"ג החוליא רה"י

ה. **בתו' צ"ט א'** ד"ה מסייע צ"ט ב' ד"ה לאחרים נקטו בפשיטות דבחוליא שאינה גבוהה עשרה הנוטל והנותן פטור, אע"פ שהחוליא הזו עושה את הבור רה"י, מ"מ לא שייך כאן ק"ו דלאחרים עושה מחיצה, כיון שאין לחוליא כח לעשות מחיצה מעצמה רק בצירוף הבור, וחלל הבור לאו כלום הוא כלפי רה"ר, שאינו בגדר מחיצה רק זהו גוף הקרקע, וכן תוך ג"ט בחוליא ג"כ כקרקע דמי, ולא הוצרכנו לדר"י אלא בגבוהה ג"ט דנפקא מכלל קרקע רה"ר, והשתא נמי שהחוליא גבוהה מ"מ כ"ז שאין בה כח

וסברא זו שייכא רק בגזירה דרבנן, וגם בזה אינה מובנת כ"כ, ועי' ריטב"א וחדושים ע"ש הר"ן בשם הרא"ה צ"ט א' ג"כ כהרמב"ן, וכן בלשון הרשב"א והריטב"א עירובין צ"ג ב' שביארו דהחסרון דגידוד חמשה משום שיאמרו דמחיצה חמשה מתרת ובני תחתונה לא יאמרו, ולמה לא ביארו דמדאוריתא הוא, ושמא משמע להו מדמייית לה גיטין ט"ו ב' בהדי גדונים בדרבנן, מיהו ר"ח לא אמרן בהדי הדדי, דנידוק מיניה מידי, ועי' בסמוך.

ולעומת זה צ"ע בדברי הרמב"ן שם שכתב דלא קי"ל כר"ח מכח ברייתא דמסייעא לר' יוחנן, ואם איתא דר"ח רק מדרבנן קאמר, א"כ מאי קושיא מברייתא, הרי ר"ח מודה דהנוטל ממנו והנותן לתוכו חייב, ודבריו רק בחומרא דרבנן, ועוד הביא הרמב"ן דאחרים פירשו שר"ח אמר כן רק לענין עירובי חצרות, ומשמע שר"ל שזוהי חומרא דרבנן, והרמב"ן שתיריך בע"א משמע שר"ל דר"ח מדאוריתא קאמר, ולפ"ז לא נתפרש מ"ש מעיקרא דחולית הבור מיקרי כולו כגידוד, ואפשר דר"ל שדרך בנ"א להלך על החוליא כדי לדלות והו"ל כקרקע, וא"כ מיירי באופן שמתלקט עשרה מתוך חמש, ובזה פשיטא ולא הוצרכנו לדר' יוחנן.

צ"ט ב' א"ב עשו לה מחיצה גבוה י"ט ובתוד"ה אלא

ד. **צ"ט ב' א"כ** עשו לה מחיצה גבוה י"ט, אבל פחות מכאן סגי במחיצה ג"ט דמשוי ליה כרמלית, ואין שותין הימנה כו' משמע דבפחות מכאן א"צ רו"ר וזה כדרכא לעיל י"א ב', ואביי דייק לה התם מברייתא ע"ש, - והא דנקט אין ממלאין לומר שאין שום אפשרות למלאות אפי' ע"ג החוליא ששם דינו כמקום פטור, דחיישינן שיוריד לרה"ר, שו"ר ברשב"א וריטב"א עירובין ע"ח א' בזה, ושם הזכיר הרשב"א דאין ממלאין מחבית קאמר.

הרשב"א בגבוהה פחות מג"ט, הרי בכה"ג רחבה ד' חשיבא, ואפשר לומר שזה בכלל הכרעת הרשב"א, ואכתי להריטב"א צ"ע.

עוד יש לעי' בבור וחוליתו עירובין צ"ט ב' דלר"ה במופלגת בעינן חוליא י"ט, ואמאי אם החוליא גבוה ג' ואינה רחבה ד', א"כ החלל שבין החוליא לבית אינו כרמלית, כיון שהחוליא רה"י לדעת הרשב"א, ונשאר פחות מד' בין הרה"י לבית, ונתעוררתי לזה ע"י בני יוסף נ"י.

צ"ט ב' בעי ר' יוחנן כותל ברה"ר כו' ומוקף לכרמלית כו'

ו. **צ"ט ב' א"ר מישא בעי ר"י כותל ברה"ר** גבוה עשרה ואינו רחב ד' ומוקף לכרמלית כו', אריכות הלשון צ"ב דהו"ל למימר כותל רה"י שאינו רחב ד' וזרק ונח על גביו מהו, ומה שתירצו הראשונים שהספק הי' רק כשלא נעשה שינוי בכותל, אבל אם מתחלה בנאו לעשות רה"י, ידע שפיר שדינו כרה"י, לא נתפרש טעם בדבר, שהרי לא מצינו בדיני רה"י דאורייתא שום חילוק באופן העשייה, והרי ר"י הזכיר טעמו דכמאן דמלי, וזה תלוי במציאות שהוא רה"י, ואפשר שכונתם רק כדי להסביר הבעיא שבכותל לא נשתנה שימושו ע"י שעושה רה"י מצד אחד, דסו"ס הוא ככותל שבין שתי חצרות ששייך לכאן ולכאן, וכ"כ כונת הגמ' דנקטו כותל שברה"ר שעדיין יש לו התבטלות לרה"ר בצדו החיצון, והזורק על פניו שברה"ר דינו כרה"ר, כדמייתי בסמוך שהוא כזורק בארץ, ובוה מובן יותר שהנותן על גביו לא הוציאו מרה"ר לגמרי, שהרי הכותל נטפל גם לרה"ר, אבל אם הי' הכותל בכרמלית יש מקום יותר לחייב המניח עליו שיש כאן הוצאה גמורה מרה"ר, ואמנם בסברא אין נראה לחלק כן, אבל נוח יותר להסביר הבעיא בכה"ג שהכותל שייך לרה"ר כמו לרה"י, וכן רב ור"י בסמוך נקטו הדין בכה"ג לרבותא דחייב.

מחיצה לאחרים, אין ק"ו לעשותה רה"י, ובסברא ודאי כיון שאינה גבוהה עשרה מרה"ר אין לעשותה רה"י, דהא ר' יוחנן בעי מכח רה"י כמאן דמליא דמיא, וכאן אם נעשה החוליא מליא לא תהא רה"י, שיש כאן רק תל גבוה ג"ט.

ויש לתמוה בדברי הרשב"א עירובין ע"ח א' וכ"כ הריטב"א שם וגם בשמתעין דאף אם אין החוליא גבוהה י"ט מרה"ר הו"ל רה"י מק"ו, והריטב"א נקט דאף בגבוהה מרה"ר פחות מג"ט הדין כן, והרשב"א נסתפק בזה, ובעבוה"ק נקט שהשיעור ג"ט והובא במ"מ פי"ד מה"ש ה"ט, ולכאורה פשוט דפחות מג"ט לא מיקרי מחיצה אלא קרקע רה"ר, ולא הוצרכנו בזה לחדושיה דר"י דבור וחוליתו מצטרפין, וכמ"ש אאמור"ר הכ"מ בס"ד סק"א, וע"ש סק"ג בדברי הרשב"א, אבל גם בגבוה ג"ט הדבר מחודש בין בסברא בין בגמ', דהא ר"י נסתפק רק מכח רה"י כמאן דמליא דמי, ואי הוה מליא עד החוליא פשיטא דהוי כרמלית, ובדברי עולא דפשיט מק"ו לא נתחדש דגם במאי דהוה פשיטא ליה לר"י דלא הוי רה"י, מהני ק"ו לשווייה רה"י, ועוד דכי היכי דבלא חוליא או בחוליא פחות מג"ט לא מהני הק"ו, ה"ה בפחות מ"ט, וכנראה משמע להו דמתני' דהנוטל מהן והנותן על גבן כמפורשת דאף מהחוליא חייב, [מיהו א"א לפרש המשנה מדין ק"ו, שזה נתחדש בגמ' שו"ר בספר אאמור"ר הכ"מ סק"ז בזה], ולפמשנת סק"א דהכונה הנוטל מן הבור או מתוך אוגנו, א"כ אין שום מקור לדין ע"ג החוליא.

בחוליא רחבה ד"ט כתב אאמור"ר הכ"מ בסק"ז דמודה הרשב"א דהויא כרמלית, שכיון שיש לה חשיבות מקום לעצמה, לא דיינינן בה כח דלאחרים עושה מחיצה שענינו שנטפלת טפי לתוך הרשות, וכמו שפשוט דחוליא רחבה ד"א כבור שבהר חשיב, ויש להקשות א"כ למה נסתפק

לשייכו לרה"י, הרי באמת הוא מובדל וכבתוך הרה"י חשבינן ליה.

והנה ר' יוחנן נסתפק כמה חשיב רה"י כמאן דמליא, וזה יגרום שהכותל יחשב כמקום ד', ועולא פשט שאף בלא כמאן דמליא, ואף אם הכותל לא יחשב מקום ד', מ"מ הוא בדין רה"י, מפני החשיבות של הכותל עצמו, ואפשר דנפ"מ בדף בולט מן הכותל לכוון רה"י שעי"ז יש בכותל דע"ד, שאם הטעם משום דרה"י כמאן דמליא, א"כ הדף הבולט שאינו בדין רה"י מושך את הכותל לכוון הדף, אבל אם הכותל מעצמו נטפל לרה"י, לא מתבטל ממנו שם רה"י ע"י הדף, וגם הדף נעשה בגדר חורי רה"י, ויש לדחות דלכל הצדדים נעשה חורי רה"י.

שתי מחיצות שביניהם פחות מד"ט, והפנימית עושה רה"י בתוכה, הרי הפנימית מפרידה את החיצונה מליחשב רה"י, וגם השטח שביניהם נעשה מקום פטור, אבל אחתי יש לדון באופן שיש רה"י ולחי ברביעית ואח"כ העמיד כותל סמוך לרוח רביעית, שהוא אינו גודר את הרשות, אבל אם רה"י כמאן דמליא יחשב גם ע"ג הכותל הנוסף כמקום ד'.

בבור וחוליתו מבואר עירובין ע"ח א' דע"ג רה"י, וש"מ דלא אמרינן אי בעי מנח מידי בשטח רחב כמ"ש תו' גיטין ט"ז ב', מיהו למש"כ שהנדון אם הכותל מתבטל גם לרה"י, י"ל דבבור וחוליתו ניכר שהכל היקף אחד, והוא כותל של הבור בלבד.

שם בעא מיני' רב מרדכי מרבא עמוד ברה"ר כו'

שם בעא מיניה רב מרדכי מרבא עמוד ברה"ר גבוה כו', יש לשאול למה שבקיה לסלע דמתני' ונקט עמוד, הרי אם הי' מזכיר סלע היו יודעים דיש לו דחיה על דינא דמתני', ואפשר דאורחא דמילתא קאמר שאין דרך סלע להיות ברה"ר, ועוד דבסלע מצוי מורשא

ויש להוסיף דבבור וחוליתו פשיטא ליה לר"י שע"ג רה"י מכח מנח עליה מידי כדאמר עירובין ע"ח א', וא"כ הספק כאן דוקא מפני שהשטח רחב דלא מצי למינח עליה מידי, וגם ניכר שאינו שייך לרה"י טפי מלרה"י, לאפוקי בור וחוליתו דאפי' רחב הרבה י"ל דידע ר"י שעל גביו רה"י.

שו"ר בירושלמי עירובין פ"ז ה"ב שהקשו מ"ש כותל שבין שתי חצרות שאינו רחב ד' דאיכא מ"ד אסור לכאן ולכאן, וברה"י חייב, ומשני תמן את רואה אותה כאילו מלאה עפר וצורות אבל הכא מאי אית לך, הרי אם ימלא את שתי החצרות ג"כ יהיו שניהם אסורים, ולמדנו מזה שהנדון בכותל אם הוא נטפל לרה"י, או גם לרה"ר.

שם אמר עולא קל וחומר כו'

שם אמר עולא ק"ו לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש, יש לעי' מה חידש כאן עולא, הרי לא אמר דמסתברא רה"י כמאן דמליא דמיא והו"ל מקום ד', אלא בא מכח ק"ו להוכיח שהכותל שייך לרה"י, וכמו שבתוך הרה"י קנה דק מיקרי רה"י, [וחשיב נמי מקום ד' כדלעיל ז' ב' מימרא דר"ח], ה"ה בכותל המפריד דחשיב חלק מהרשות, אבל אחתי צ"ב מהו הק"ו, ולכאורה לא שייך לומר דקנה שבתוך רה"י אינו כמקום ד', ואפ"ה מהני לכותל זה מכח ק"ו למהוי כרה"י, דסו"ס שיעור ד' הוא רק מכח כמאן דמליא דמיא, והק"ו עשה את הכותל החיצוני ככותל שבאמצע רה"י, [ולפ"ז מבואר כאן שכל האמוראים סוברים כר"ח ז' ב'].

ונראה ביאור הדברים שאנו דנים את הגוד אסיק של פני הכותל שברה"ר כמחיצה, ואת גג הכותל כעמוד שבתוך הרה"י, דהא דאמרינן בעלמא שפחות מד' מקום פטור הוא, היינו מפני שאין לו חשיבות מקום ולכן הוא בטל, ולא מפני שאינו מובדל בכח מחיצה, והיינו דאמרינן ק"ו דכיון שאפשר

דמי מ"מ לא שייך בזה בעיא דר"מ, שו"ר
ברשב"א בשמעתין דהו"מ למיפשט ממשא בני
קהת.

וע"כ צ"ל דמשמע להו דמתני' גם בזורק
חייב, ואי לא משכח"ל חיוב בזריקה
הי' לו לפרש דשונה חיוב דסלע מבור,
ושברה"י דסלע לא משכח"ל כל דיני רה"י,
לכך משני דמשכח"ל במחט ובזורק מן הצד
שנפל בדיוק בחריץ, [ולשון הרמב"ן במורשי
וחרצא וכוון וזרק בהן], א"נ משום טרסקל
ועמוד תירץ כן כמש"כ בסמוך, ובגמ' לא רצו
להאריך בהוכחות דלא כותיה כיון דכו"ע
פשיטא להו דמתני' גופה דחייב, ואיהו ג"כ
הו"מ למידחי דמתני' רק בנוטל ונותן ולא
בזורק, אלא דהו"מ מקשו ליה מטרסקל ועמוד
דקתני זרק, לכך אמר יישוב זה.

והרמב"ן כתב דדילמא בתל ועמוד דלית להו
מחיצות לא אמרינן רה"י עולה עד
לרקיע, ולכן המניח ע"ג התל עדיין גוף החפץ
במקום פטור, ולכאורה כונתו רק בצירוף
דממקום פטור קאתיא, דחשבינן כנשאר עדיין
במקום פטור שבא משם, אבל הנוטל חפץ
שמונח על העמוד מיקרי מונח כולו ברה"י
והמוציאו חייב, ויתיישב בזה לשון הגמ'
דאיכא הנחה באיסור אלא דאתיא ממקום
פטור, ואכתי לשון הגמ' סתום, וגם ברשב"א
משמע דאפי' לא בא ממקום פטור מיקרי
איגודו במקום פטור, ולא נתיישבו הדברים
דכיון שמונח ע"ג רה"י ודאי הנחה גמורה
באיסור יש כאן, וכן תמה הרשב"א במעביר
ברה"ר כה"ג דחייב.

**בדברי הרמב"ן דבעמוד לא אמרינן רה"י עולה
עד לרקיע**

ועיקר הדין שכתב הרמב"ן בלשון דילמא רק
באזיר חצר דאיכא למחיצות עולה עד
לרקיע אבל בעמוד לא, והרשב"א העתיקוהו
בלשון ודאי, וכ"כ בשם ר"ה גאון, צ"ע טובא
היכא אשכחן חילוק בכח רה"י בין מחיצות

וחריצא ונקט עמוד שנעשה בידי אדם ואין בו
חריצים.

שם או"ד כיון דממקום פטור קאתיא לא,
הלשון מפורש דהשתא מונח ברה"י,
והנדון הוא בגלל שעובר דרך מקום פטור,
ולפ"ז כל זורק מרה"ר לרה"י צריך להעביר
החפץ דרך הפתח למטה מ"י, או דרך חור
שבכותל, ולא שמיע ליה לר"מ ברייתא
דמעביר דרך סטיו.

שם א"ל מתניתין היא, יש לעי' הרי במתני'
קתני הנוטל מהן והנותן על גבן, ואדם
העומד ברה"ר כל מה בידו אפי' למעלה מ"י
מיקרי ברה"ר שכן משא בני קהת כדאר"א
צ"ב א', וא"כ בשעה שמכניס החפץ לאזיר
הסלע הו"ל מרה"ר לרה"י, ורק בזורק יש
יציאה למקום פטור, ועוד דכד משני דאית
ליה מורשא א"נ דרמיא בחריצא הרי בסתמא
הנותן על גבן הוא בנתינה ולא בזריקה, וכן
הנוטל מהן, ואם הנדון רק בזורק אבל בנותן
פשיטא ליה דחייב, אלא דמשמע להו דמתני'
אף בזורק, א"כ גם שינויא דמחט לא מתיישב
בזורק, שרחוק לומר שזרק ונח בחריץ, שצריך
לזרוק מן הצד תוך י"ט שיכנס בחריץ מתוך
רה"ר.

ולפמ"ש הרשב"א ה' א' דע"ג האדם לא
מיקרי רה"ר, רק דמעביר חייב
כמשא בני קהת, וכגון שהעקירה נעשית ע"י
גופו מהקרקע וההנחה ע"י גופו, אבל הנוטל
ונותן לא מיקרי ברה"ר רק למטה מ"י, ניחא,
מיהו אפשר דאף להרשב"א אין בנוטל בידו
חסרון דממקום פטור קאתיא, דכמו שהנוטל
מתוך רה"י שיש לו מחיצות, והוא עומד
ברה"ר, אע"פ שמיד נקרא חציו ברה"י וחציו
ברה"ר, מ"מ פשיטא דלא מיקרי דאתיא
ממקום פטור, א"כ גם כשמעביר ידו דרך
מקום פטור לא מיקרי ממקום פטור קאתיא
כיון שאיגודה לרה"ר שהוא עומד בה, ולפ"ז
אף להרשב"א דלמעלה מ"י בידו כמקום פטור

רה"י להכשיר לעשות ע"ג סוכה, דסו"ס יש כאן מקום הראוי לדירה שהוא רה"י מכח מחיצותיו, ובאמת ברשב"א שבת שם מבואר דאף לדברי הרמב"ן יש מושג של י"ט שעל העמוד, דלמעלה מזה מיקרי איגודו ברשות אחרת, עוד כתב מרן זללה"ה דאפשר שע"י הסכך הוי שפיר תוכו רה"י גם בלא מחיצות.

מיהו ודאי פשוט הגמ' שמחיצות העמוד כעולות עד לרקיע כדאמר אב"י גו"א מחיצתא, ורבא דחה דבסוכה בענין מחיצות הניכרות, אבל לא נשתנה בזה עיקר ההבנה בדין עמוד, וכמו שלאב"י עולה עד לרקיע ה"ה לרבא, שאם יש בעמוד חסרון בעיקר מחיצות הרשות, לא ה' אב"י סותם מלבאר מ"ט הוא מכשיר בסוכה.

ויותר מיושב לומר שדברי הרמב"ן נאמרו רק לבתר דברי רבא דיש חסרון במחיצות שאינן ניכרות, ומכח זה יש לדון שאינן עולות עד לרקיע, אע"ג דלא תליין זב"ז, מ"מ חזינן שיש ריעותא במחיצות של גו"א, אבל לס"ד דאב"י דמהני לסוכה, לא סבר לחלק לענין עולין עד לרקיע, דכל דיני רה"י שוין לכל דבר, שאם ידע אב"י שאין עולין עד לרקיע, ה' מסתפק גם לענין סוכה, מיהו לקושטא דמילתא אין לחדש מדברי רבא שהצריך מחיצות הניכרות לסוכה, דה"ה שאין עולין עד לרקיע, וסתמו כפירושו דאמרינן גו"א מחיצתא ודינן לכל דבר כיש בהם מחיצות, אלא שאינן ניכרות, ומרן זללה"ה שם נקט דהיינו בעיא דרב מרדכי, ולמסקנא דגמ' דחייב ה"ה שגם תל עולה עד לרקיע, עי"ש שהזכיר שבזה נסתפקו בגמ', ובפשוטו לפי הרמב"ן ד"ז ה' פשוט לגמ' דאינו עולה עד לרקיע.

והנה דעת רש"י ותו' והרמב"ם וש"פ דכל רה"י שוין, וכמ"ש הגר"ח הלוי שם בדעת הרמב"ם, והרמב"ן ג"כ כ"כ בלשון דילמא, וא"כ סתמות הדברים דכל רה"י עולה עד לרקיע, וכבר נתבאר מזה בספר אאמו"ר

גמורות למחיצות דגוד אסיק, הרי מכיון שהועיל מחיצות אלא לחשבו רה"י הרי יש על גבו כח רשות מובדלת, והאזיר שממנו עד לרקיע הוא כמו האזיר שלמעלה מ' במקום שיש מחיצות, דמה מועילין מחיצות עשרה לעד לרקיע, ואטו יש חילוק בין מחיצות תלויות לר"י סוכה ט"ז א' לבין מחיצות שע"ג קרקע, הרי איהו אמר דכשם שמלמטה למעלה כך מלמעלה למטה, ולענין עד לרקיע אין יתרון במחיצות התלויות, ותניא ו' א' דחריץ וגדר זו היא רה"י גמורה ומשמע שדינם שוה, וכדתנן נמי חולית הבור והסלע ולא משתמיט בשום דוכתא חילוק ביניהם, וכן נעץ קנה ברה"י דר"ח ז' ב' היינו אפי' בתל ועמוד כמו זיז שבכותל וגזוזטרא וטרסקל, והרשב"א הקשה דהו"ל איגודו במקום פטור ומ"ט באמת חייב.

גם מ"ש הרמב"ן דמוקים טרסקל ועמוד בדאיכא מחיצות צ"ב, דהא ודאי לא איירי בדאית להו מחיצות י"ט כדמוכח בסוגיא ק"א א' דבעינן לגוד אחית, ובדאית להו מחיצות י"ט לכו"ע הוי רה"י כדין כוורת, וא"כ צריך לחדש דמ"מ מהניא מחיצת טפח להחשיב מה שבתוכה רה"י אע"פ שאינה עולה למעלה ממנה, וכ"ז גדרים חדשים שלא היו סותמים בזה בגמ', ורש"י פשיטא ליה דעולה עד לרקיע, רק שבאלכסון מה שעתיד ליפול לרה"י לא מיקרי אזיר רה"י, וכ"כ רש"י ז' א' בהדיא, [והרמב"ן הזכיר לשון רש"י לענין אחר, שוב הראוני ברמב"ה העתיק לשון רש"י כהרמב"ן, וניחא שהרמב"ן לא חילק כן מדעתו, רק מגרש"ן], וערשב"א דעד י"ט מגב העמוד שייך טפי לעמוד.

ובחדושי הגר"ח הלוי הקשה ע"ד הרמב"ן איך ס"ד דאב"י סוכה ד' ב' דהמסכך ע"ג העמוד כשר, הרינן אין כאן י"ט רשות, ורבא דחה דבענין מחיצות הניכרות שזהו דין מיוחד בסוכה, ומרן זללה"ה בגליונות השיב דסגי בזה שע"פ העמוד הוי

גוד אסיק ממש, ומה"ט עולה עד לרקיע, וכמאן דמליא דמיא, וא"כ אביי שאמר סוכה ד' ב' בעמוד גו"א, סבר דעולה עד לרקיע.

בכותל רחב ד' אם שייך לומר דגידוד ומחיצה לא מצטרף

ז. כתב אאמו"ר הכ"מ בשבת ס"ד סק"ו דהא דאר"ח גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין היינו דוקא כשאין בעובי המחיצה ד"ט, שאם יש שיעור רשות היחיד שכולו בגידוד, שוב אין מגרע מה שבתוך הרשות יש רק גידוד חמשה, דהו"ל כגדר גבוה י' ברוח רביעית, ששוב אין מגרע אם יהא תל גבוה חמשה רחוק ד"ט מן הגדר, וה"נ המחיצה ד' שיש בה גידוד עשרה היא כגדר, ושוב אין מגרע מה שמתמעט הגידוד לחמשה בתוך הרשות, ושם כתב טעם אחר שאם המחיצה י' היתה משופעת כשיפוע תל המתלקט עשרה מתוך חמש, ודאי דהיתה נקראת רשות אחת ולא אמרינן שהמחיצה כנפרצה למקום הנמוך, וה"נ בחקק בתוך הרשות, (ויעו' בראשונים שבת ז' ב' דמחיצה שנראית מבחוץ מהניא לחקק שבתוך הבית).

אב"ל מן זללה"ה בסי' ק"ו סק"ד הוכיח מדברי התו' ע"ז א' ד"ה כותל שאף ברחב ד' אסור לר"ח, דחשבינן הכותל כפרוץ לעיקר החצר שהיא גידוד חמשה, אבל לא נתפרשו הדברים דאטו חצר הגבוהה עשרה ויש בה בור עמוק חמשה תאסר כולה מפני שהבור כגידוד חמשה, הרי פשוט דכיון שהוא בתוך הרשות, ה"ז כותל בתוך רשות המוקפת מחיצות עשרה, ומשמעות הדברים דכיון שהכותל משותף לשניהם ואינו עיקר הרשות, אזלינן בתר עיקר הרשות, ונהי דיהבינן הכותל לעליונה שהוא אצלה בנחת, אבל הדין נקבע כאילו הכותל משותף, ולכן הוא אוסר את העליונה אבל אין לזה טעם, דכיון שהעליונה לחוד מותרת בו, ממילא כולה מותרת ועמ"ש אאמו"ר הכ"מ בהערות עירובין ע"ד תו',

הכ"מ ס"ד סק"ט ז', ועיי"ש מ"ש על פי' התו', שו"ר ברש"י ז' א' ד"ה עד לרקיע שכ"כ בהדיא בפשיטות ולא העירו על דבריו שם כלל, שו"ר בעירובין צ"ח ב' מבואר לפי' הרמב"ם והראב"ד והרשב"א והריטב"א שבעל הויז התחתון חצרו עולה עד לרקיע, וש"מ שגם בלא מחיצות כן, עי' לקמן סק"י"ח.

יש להקשות לסברת הרמב"ן דאזיר שע"ג התל אינו כרה"י אלא מקום פטור, וא"כ חזינן דלדין רה"י א"צ שיהא המקום גדר ממש למעלה מעשרה, שהרי בתל דינו כפרוץ, ואפ"ה ע"ג התל הוי רה"י, וקשה א"כ מ"ט אמרינן עירובין ט"ז ב' דאתי אזירא דלמעלה מ' ומבטל לחבל, הרי האזיר שלמעלה אפי' אם הוא כפרוץ אינו מגרע בדין רה"י, דהא בתל אם יש מחיצות הו"ל רה"י ואם לאו הו"ל מקום פטור, ואפ"ה הוי רה"י ע"ג התל, וא"כ גם בחבל ראוי לומר שהאזיר שלמעלה לא יגרע, דנהי דמחיצות עולות עד לרקיע, אבל לא גריעי מתל בלא מחיצות שג"כ ע"ג רה"י, ולא מסתבר לומר שהחידוש שעולות עד לרקיע גורם לבטל החבל גם עד עשרה וצ"ל דמ"מ בצורת חבל גרע ומתבטל גם מאזיר שלמעלה מ', א"נ כמ"ש הרשב"א עירובין י' ב' בסברא דאתי אזירא, וה"נ כיון שיש לחבל כח גוד אסיק לסגור גם למעלה אמרינן אתי אזירא, אבל יותר נראה להוכיח מזה דבאמת רה"י עולה עד לרקיע בכח מחיצות גם בתל, דאמרינן גוד אסיק מחיצתא, ולכן גם אזיר שלמעלה מ' מצטרף לבטל החבל.

בלשון גוד אסיק מחיצתא ביאר מרן זללה"ה שם דנשתמשו בלשון זה לומר דסגי במחיצות י' שלמטה לקבוע רשות למעלה, ובאמת מצינו בטרסקל שבת ק"א א' לשון גוד אחית מחיצתא, אע"פ שתחתיו אינו רה"י כמ"ש תו' שם, והיינו לומר שהטרסקל קבוע כאן, או דבאמת לירב"ר לא אמרינן גוד אחית, ורק לרבנן דבקיעת גדיים מגרעת הזכיר ר"נ גוד אחית, ומ"מ פשטות הדברים דאמרינן

ועכ"פ הדין הזה יש לקיימו שאין לחלק בין ד"ט לד' מילין.

בתו' גיטין ט"ו ב' ובתו' הרא"ש שם

ח. בתו' גיטין ט"ו ב' ד"ה גידוד הקשו מ"ט לא חשיב רה"י מכח מנח עליה מידי, ותירצו דלא שייך מנח עליה מידי אלא בדבר צר, אבל לא בחצר או בעמוד רחב, ואמרו"ר הכ"מ שם כתב דכיון שיש בגידוד רוחב ד"ט הו"ל מקום חשוב לעצמו, ולא אמרינן אי בעי מנח מידי לבטל המקום הזה, וכיון שמקום זה נדון ככרמלית, שוב לא יחשב רה"י על עובי המחיצות שהם פרוצות לכרמלית תוך י', ולא הזכירו ענין אי בעי מינח מידי אלא כשהחלל שבאמצע החוליא נקב בתוך הרשות, וכמו בעומד מרובה על החלל שבירושלמי, וכמו יתירות הבולטות בעמוד י', דבזה אם לא נימא טעמא דמנח מידי נעשה הכל מקום פטור מחוסר חשיבות המקום, ובוזה אמרינן שיש למקום חשיבות של מקום דע"ד, כיון שבקל יכול להשתמש עליו ע"י מינח מידי, שאנו רואים החלל כמעבר חיצוני ולא חסרון בעיקר הרשות, אבל כשיש שיעור רשות בתוך החלל לא שייך לומר מנח עליה מידי לבטלו.

ונראה שאפי' אם במקום הגידוד יש בור שאינו ראוי לשימוש רק ע"י מנח מידי, כגון שאין החוליא רחבה ד' רק בצירוף החלל, אפי"ה לא הוי למעלה רה"י מכח מנח מידי, דכיון שיש חלל ד' בתוך המחיצה העליונה, תו לא אמרינן אי בעי מנח מידי לסתמה, ואמרינן אי בעי מנח מידי על החמש התחתונות של הגידוד, והו"ל כרמלית ולא מקום פטור, ואם הי' מחיצה עשרה ובקרקעיתו בור שממעטו מד' הוי רה"י מכח מנח מידי על קרקעיתו, ולא דמי לביציאתא דמישן שבת ק"א א' דהתם אין לחלל קרקעית רחבה ד' שנייחס עליה הרשות ע"י מנח מידי, וכמשנ"ת לעיל ס"ד סק"א.

ובתו' הרא"ש תירץ דלא מהני מנח עליה מידי אלא לע"ג התל למעלה מעשרה, אבל מה שבתוכו הוי כרמלית, כמו בית שאין תוכו עשרה וקירוי משלימו לעשרה שע"ג רה"י ותוכו כרמלית, וביאר אמרו"ר הכ"מ דאין כונתו שבאמת אפשר להפריד תוכו מעל גביו, דאם תוכו כרמלית הרי המחיצה שלמעלה פרוצה במלואה לכרמלית, ואם למעלה רה"י גם תוכה רה"י, אלא כונתו לומר דכיון שתוכו הוא מקום חשוב לעצמו אינו מתבטל בכח דאי בעי מנח מידי, שאפי' יניח מידי ישאר תוכו כרמלית, וממילא השתא גם ע"ג המחיצה כרמלית מפני שפרוצה לתוכו.

ובן בבזר וחוליתו שאין בתוכו ד' דאמרינן אי בעי מנח עליה מידי, אף תוכו נעשה רה"י, דאם החוליא פרוצה במלואה למקום פטור, אף החוליא אינה רה"י, שאין שום מקום חולק עצמו מרשות הסמוכה לו בלא מחיצה, ועוד דאם החלל לא נעשה רה"י מכח מנח מידי, אינו יכול להשלים לשיעור ד', ולא מצינו חילוק דתוכו מעל גביו אלא בדאיכא תקרה.

עירובין ע"ח א' עמוד ברה"ר כו' ונעץ בו יתד כו' מהלך הסוגיא שהעמוד בדין מקום פטור

מ. עירובין ע"ח א' אר"ה עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה ונעץ בו יתד כל שהוא מיעט, לשון מיעטו מתפרש שנעשה כעמוד שאינו רחב ד' וכיון דקי"ל שבת ז' א' דאין כרמלית פחותה מד', הו"ל מקום פטור, וכ"כ במאירי, [ומ"ש בפ"י ר"ח דהוי כרמלית היינו לפירושו שנעץ יתד בצדו, וכפ"י הרמב"ם ול"ע בזה] וכן בסברא דכל מקום שאינו ראוי לשימוש מקום לא גזרו בו איסור כרמלית דליכא למיגזר אלא במקום חשוב הראוי לשימוש בשבת, דבזה יש לגזור אטו רה"י ואטו רה"ר, אבל מקום שאינו ראוי לשימוש הרי כל שימושו עראי ומוכיח על עצמו שאינו רשות לעצמו, ולא גזרו בו.

המחיצות, וא"צ צירוף שני מינים, והבדל הגובה א"א לחברו ולצרפו, ואף לשיטתם היינו דוקא בג"ט, אבל יותר מ"ט ודאי לא מצטרפי כלל, וכ"מ במ"מ פי"ד ה"ז מה"ש דבגבוה ג"ט הו"ל מקום פטור, ובעמוק ס"ל להרמב"ם דהו"ל ככרמלית, ואינו מדין מצא מין את מינו, דבעומק כזה ודאי שני מקומות הן, אלא דס"ל שעומק אינו חולק מקום בכרמלית, ומקורו ממה ששינו ל"ד ב' נתנו בבור אפי' עמוק מאה אמה וכמ"ש בתשובה שכן פי' ר"נ גאון, וצ"ע בכ"מ שם ה"ו שכתב שזהו כפי' אחרים שבר"ן, ולא שייך לומר בהפרש י"ט מצא מין את מינו, שוב נתבאר לקמן סק"י בע"א דברי אחרים שבר"ן, עי"ש.

אבל אאמור"ר הכ"מ שם סק"ב כתב דלר"ה דין העמוד ככרמלית, דחשיב שיש כאן מקום דע"ד, אלא דלא ניחא תשמישתיה, ובכרמלית אין חסרון דלא ניחא תשמישתיה כדחזינן בבית שא"צ גובה י"ט, והנה עמוד זה לא עדיף מבקעה שהיא כרמלית, ואם נעץ בה יתד גבוה ג"ט או לבינה הרי ע"ג מקום פטור לפמשנ"ת מפרש"י ז' א', וכיון שע"ג היתד מקום פטור ממילא מתמעט העמוד משיעור ד"ט, שהרי חלק ממנו מקום פטור, וצ"ע. ואף להחולקים על רש"י היינו דוקא במקום פטור הסמוך לכרמלית גמורה, אבל כ"ז שאין כאן כרמלית ד' במקום אחד לא הוא כרמלית, שאין כאן סברת מצא מין את מינו שעדיין אין כאן מינו, ונתעוררתי לזה, וכעיי"ז נסתפק בחזו"א סי' צ"ו ס"ק כ"א.

שוב נתחדשו בזה דברים לקמן סק"י, ולפ"ז באמת הוי כרמלית ע"ג העמוד.

בשיעור דע"ד כדי לרבע, ובהא דהיתד אינו ממעט לפי שמשמש את הרשות

שיעור דע"ד בעינן מרובע כמבואר שבת ח' א' בכורות עגולה דבעינן ששה טפחים, ולפ"ז אם היתד ממעט, בעינן שיהא במקום אחד דע"ד ולא סגי אם ישלים כשיעור

ולכאורה מוכח כן מע"ג היתד למאן דמצריך גובה ג"ט דודאי אין ע"ג כרמלית, דלא גרע מיתד שבכרמלית וברה"ר דכיון שהוא גבוה ג' הרי הוא מקום פטור, כמ"ש רש"י שבת ז' א', וכיון שהיתד מקום פטור, אף ע"ג העמוד מקום פטור, דהא בצר ליה שיעורא, ועוד שאילו בנה לבינה ג"ט ע"ג העמוד ברוחב טפח או ג"ט דודאי בצר ליה שיעורא, ואינה כרמלית, וה"ה יתד, וצ"ע בספר אאמור"ר הכ"מ שם סק"ב דנקט שבעמוד כרמלית כיון שיש לו מחיצות ד"ט דהו"ל מקום חשוב המוקף מחיצות, וחסר ליה רק ניחא תשמישתיה, ולא בעינן ניחא תשמישתיה בכרמלית, כדחזינן בבית שאין תוכו י' דהוי כרמלית, והיינו להמפרשים דבעינן ברה"י חלל גבוה עשרה משום חשיבות השימוש, וכמ"ש בתו' הרא"ש ועי' בזה לקמן ס"ק י"ד, אבל גם לפ"ז היינו דוקא בגובה עשרה אבל ברוחב ד' אין לנו מקור לחלק בין רה"י לכרמלית, דבתרוייהו בעינן מקום חשוב דוקא.

בעיקר דין לבינה גבוהה ג"ט שבכרמלית יעוי' בר"ן ז' א' שהביא אחרים אומרים שדוקא ברה"ר הוי מקום פטור, אבל בכרמלית מצא מין את מינו וניעור, והדברים צ"ת דבפשוטו כל שגבוה ג' כיון שנעשו כשני מקומות במדה מסוימת, תו לא מצא מין את מינו, ובשלמא אם היו אומרים דלגבי שימוש כרמלית אין גובה ג"ט מפריע, וכמו בהיזמי והיגי שהם מפריעים רק בהילוך דרה"ר, אבל השתא דאתא מכח מצא מין את מינו הרי לא מצא את מינו באותו גובה, והרי ג"ט משוין להו כשני מקומות, וכדאמר ראב"א בשמעתין, והרי אביי לא ס"ל טעמא דמצא את מינו וניעור עירובין ט' א', ולית לן לחדש פלוגתא בין אביי לרבא בדין גבוה ג' בכרמלית, ואין לך בדברי רבא אלא חידושו בשטח אחד ישר, אלא שהוא בין הלחיים וחסרונו רק שאין בו שיעור ד', אבל בהפרש גובה ג"ט לא מצא את מינו, דהא באמת שניהם כרמלית מבחינת

בלבנה פחות מג' שאינה ממעטת, ודוקא יתד ס"ל דלא משתמש ליה.

יש לעי' מה בא ר"ה להשמיענו בגבוה ג', בשלמא באינו גבוה ג' קמ"ל דאע"פ שנקרא הכל שטח אחד, דכל פחות משלשה כמישור דמי, כדאמר שבת ז' א' צ"ז א', אפ"ה כיון דלא משתמש ליה לא הוי רה"י, אבל בגבוה ג' הרי הם כשתי מקומות ופשיטא דחסר בשיעור דע"ד, וי"ל דס"ד כיון שרה"י עולה עד לרקיע הרי נשלם דין רה"י בעמוד שהיה רחב ד', ומה שנועץ בו יתד הוא כשימושי רה"י ואינו מבטל ממנו דין רה"י, ולהסוברים דתל ועמוד אינם עולין עד לרקיע [עי' לעיל סק"ו], י"ל דדוקא בתל הדין כן, ולא במקום המוקף מחיצות, ועי' להלן בזה.

ולמאי דאמר רב אשי דאפי' גבוה שלשה אינו ממעט משום דאפשר דתלי ביה מידי, והיינו שתולה בתחתית היתד, וכיון שהיתה משימושי המקום אינו ממעט, א"כ גם ע"ג היתד דאע"פ שהוא גבוה ג"ט הוי רה"י, שהרי הוא עולה לעד לרקיע, מיהו להסוברים שע"ג עמוד אינו עולה עד לרקיע, א"כ המניח ע"ג היתד פטור דהו"ל כמניח במקום פטור, וצ"ע למה אינו ממעט, הרי סו"ס ע"ג היתד הוי מקום פטור ובצר ליה שיעורא, וצ"ל דע"ג היתד כאויר דמי, ואינו ממעט את השימוש שלמטה, ומדבריהם מוכח כמש"כ דתלי ביה מידי דרב אשי היינו שהיתד משמש לתלות עליו, דהשימוש שע"ג היתד למעלה אינו מועיל, דהא אין הרה"י עולה עד לרקיע, ולא דמי לתלי ביה מרגניתא שאמרו קדושין כ"ו ב', שכאן השימוש בלא היתד נוח יותר, ולכן לא מהני האי טעמא לכו"ע להשלים לד', ורק אם היתד משמש לתלות עליו דבר גדול (שנמשך מבחוץ) בזה יש מעלה ליתד, שצריך דוקא את כח היתד התקוע שיוכל להחזיק דבר גדול, והתם בקדושין בלא המחט הי' מונח יותר טוב ע"ג קרקע, אלא שאין לו אלא קרקע

היתד, מיהו בדרב אשי דחזי למתלי ביה מידי הרי הוא משלים לשיעור דע"ד, אע"פ שנקבע במקומו וא"א להשתמש בכולו לכל דבר, מ"מ כיון שזהו מצרכי הרשות אינו ממעט, וחשיב שיש בו דע"ד, ולפ"ז אם קבע שולחן בקרקע בתוך הבית ראוי לומר שאינו ממעט מד"א לענין מזוזה, כיון שזהו משימושי הבית, ומרן זללה"ה בסי' ק"י ס"ק כ"ח כתב דבית חרושת שהמכונות והספסלים קבועים י"ל שהם ממעטין מדין בית כיון שחסר בד"א, ולפמ"ש משמע מדין יתד דחזי למתלי ביה מידי שאינן ממעטין, וצ"ע למעשה בארונות הקבועים בבתי לענין מזוזה, ואף בשיש הקבוע אצל הכיור במטבח יש לדון בזה עכ"פ כשאנו גבוה י"ט, ולמעשה נוהגין שהשיש ממעט, ואפשר דשיעור בית חמיר טפי משיעור דע"ד בעמוד, דכיון שיש בו רוחב ד' חשיב רשות, אע"פ שאין כה"ג ראוי לבית. וצ"ע בזה.

מיהו הערוני דסתמא אין היתד עשוי לתלות בו, שרב אשי הוא שחידש אפשרות זו, ולא נעשה לכך, וש"מ דלא מבטלין דין רה"י כ"ז שיש כאן ד"ט הראויין, וזה עדיף מכדי לרבע וא"כ י"ל שאף לר"ה שמיעטו, מ"מ יכול להשלים עליו עוד משהו מכל צד, שהיתד אינו מפסיק הרשות רק ממעט, וכל שיש ד' באורך ורוחב שפיר דמי, שאם היתד בעובי אצבע בעיני ד' ואצבע על ד' ואצבע, ורק בחסר דע"ד בריבוע אע"פ שיש בו שיעור כדי לרבע לא חשיב רשות, וכן אם יש מחיצה ג"ט באמצע, אבל יתד אינו מפסיק, ונתעוררתי לזה.

שם אמר ראב"א ובגבוה שלשה

שם אמר ראב"א ובגבוה שלשה, משמע דחסרון דלא משתמש ליה לחוד אינו מגרע, ורק מפני שגבוה שלשה הרי הם כשני מקומות וחסר בשיעור ד', וה"ה בלבינה שממעטת, אבל לאביי ורבא אפשר דמודו

ג' בקרקע הוי שפיר רה"י לכו"ע, כדין בור וחוליתו ועדיפא מיניה.

מהלך הסוגיא שהיתד אינו ממעט מדין כרמלית

י. **שוב** נתעוררתי לדון עוד בכל מש"כ, די"ל דאע"פ שאמרו דאין כרמלית פחותה מארבעה, וביארו ז' ב' דאקילו בה מקולי רה"י, מ"מ יש לדון דבלא ניהא תשמישתיה אע"ג דלא חשיב מקום ד' לענין רה"י מ"מ חשיב מקום ד' לענין כרמלית, וכמ"ש הר"ן שבת ק"א א' די"ל דכרמלית בעיא מקום רחב ד"ט, אע"פ שאין בקרקעיתו שטח מיושר של ד"ט, ורק לענין רה"י דבעינן מקום חשוב המוקף מחיצות בעינן נמי קרקע ד"ט הראויה ליחשב מקום, ואין זה נוגד מה שאמרו דמקולי רה"י הצריכו ד"ט בכרמלית, כיון שהחסרון הוא בחשיבות המחיצות וכרמלית לא בעי מחיצות.

וצוד העיר ב"א ה"ר שלמה נ"י דמ"ש הר"ן שבת ז' א' דאחרים חולקין על רש"י וס"ל דבכרמלית לא הויא לבינה גבוהה ג"ט מקום פטור משום דמצא מין את מינו וניעור, י"ל שאין כונתם כההיא דרבא עירובין ט' א', אלא כונתם דלשימושי כרמלית גם לבינה ג"ט כדרסי לה רבים חשיבא, ובכה"ג חשיב ברה"ר מקום ד' בלי צירוף מין את מינו, דכמו שעמוד ט' ורבים מכתפין עליו או חורי רה"ר לאביי ז' ב' א"צ רוחב ד' ולא רוחב ט"ז אמה, אלא הם חלק אחד עם הרה"ר, כ"ז שאין מחיצה י"ט, ה"ה דלבינה בכרמלית כ"ז שאינה גבוהה י"ט הרי היא ראויה לשימושי כרמלית, כמו היזמי והיגי וצואה ז' א' דאפי' למ"ד דלא הויין רה"ר מ"מ הויין כרמלית, דדוקא רה"ר בעיא שימוש של דריסת הרגל, אבל לשימושי כרמלית אין הגובה מפריע וכמו דבגבוה ג' ורחב ד' הוי כרמלית, ה"ה דבמקצתו גבוה ג' ומקצתו נמוך חשיב מקום אחד ושימוש אחד של כרמלית, ומישוב בזה משה"ק לעיל סק"ט ד"ה בעיקר עי"ש, [מיהו

שיעור מחט עי"ש, (ולאו דוקא דבר גדול, דהא לשון הגמ' דתלי ביה מידי, אלא לומר שמשמש בכח יתד, ולא בכח מקום משהו כעובי יתד).

ונפ"מ בעמוד גבוה חמשה טפחים ורחב ד' ונעץ בו יתד ג"ט, דע"ג היתד דינו כע"ג לבנה שבכרמלית דהוי מקום פטור לפרש"י, אבל הוא ראוי לתלות בו מידי, דלמטה הוא חשוב ד', אבל קשה לחשוב אותו מקום בתחתיתו כרמלית ועל גביו מקום פטור, ומדברי הרמב"ן בתל שאינו עולה עד לרקיע ומ"מ מהני מנח מידי, יש ללמוד שאין זה מגרע, אלא שיש לחלק קצת.

רשות מוקפת מחיצות ונעץ בה יתד אם ממעט

יש לעי' למה אר"ה דבריו בעמוד ולא במקום מוקף מחיצות עשרה שביניהם דע"ד, ולכאורה עמוד מתקלקל יותר ע"י היתד כיון שכל כח הרשות שלו הוא ברוחב ד' שלמעלה, ואם אינו מקום אינו רשות, אבל בתוך מחיצות הו"ל רשות מכח המחיצות, ואינו מתקלקל כ"כ ע"י יתד, מיהו יש סברא איפכא דיתד שבתוך מחיצות אם הוא גבוה ג' ואין על גביו מחיצה עשרה הרי הוא ממעט את כח המחיצות ממקומו, ואין כאן דע"ד בגובה עשרה, משא"כ ע"ג העמוד שכבר נשלם גובה העשרה קודם היתד, והיתד מגרע רק בניהא תשמישתיה, וה"ה בבור או במחיצה י"ג טפחים ויתד תקועה בקרקעיתו דדמי לעמוד, ועדיף מיניה דבזה מודה ר"ה דלא גרע מבור וחוליתו, שאין חילוק אם החוליא מבחוץ והחלל מבפנים או איפכא.

ולפ"ז גם למסקנא דרב אשי בור או מחיצה עשרה ברוחב ד' ונעץ בו יתד מיעט חללו, דלא מהני תלי ביה מידי בקרקעית הרה"י, ואם תולה עליו בגובה, הרי אין ע"ג מחיצה עשרה, וכן אי מנח עליה מידי נתמעט חללו מעשרה, אבל במחיצה י"ג טפחים ויתד

דברי הרמב"ם שגם בור עמוק י' בכרמלית אינו מקום פטור, וכן דברי הרמ"א בס"י שמ"ה סי"ח שהעתיקו, צ"ע], וכמו היזמי והיגי פחותין מג"ט גובה דהוּוּ מקום פטור ברה"ר לאביי ורבא ז' א', ובכרמלית הוּוּ כרמלית, שהרי גם ברה"ר היזמי והיגי הרחבין ד' הוּוּ כרמלית, וא"כ בכרמלית אם אינן גבוהין ג"ט ודאי הוּוּ מקום אחד עם השטח הישר שאין בו היזמי והיגי, וה"ה לבינה ג"ט, שאין הטעם בג"ט ברה"ר מפני שחולקת מקום לעצמה, אלא משום דלא דרסי לה רבים, ובכרמלית שלא נעשית לדריסה אין הגובה של ג"ט חולק את המקום לשני מקומות, [מיהו תו' והראשונים שבת ק"א א' פירשו דלא הוּוּ כרמלית בדבר שאינו רחב ד' בים, וש"מ דס"ל כפרש"י שאין כרמלית פחות מד"ט בתוך כרמלית].

ולפ"ז עמוד גבוה עשרה ורחב ד' ובחציו לבינה גבוהה ג"ט, לפרש"י לר"ה הוּוּ מקום פטור, דגובה ג"ט מחלק מקום ד' והו"ל מקום ב"ט וב"ט, ולדעת אחרים הוּוּ כרמלית, [ועי' לעיל סק"ט מדברי מרן זללה"ה סי' צ"ו סק"כ כ"א ב'], מיהו יתכן לומר דדוקא ביתד קארי"ה שממעטו, אבל לבינה חזיא לשימוש והו"ל כמקום ד', ואין גובה ג' מחלק רשות, ובפרט ברה"י שעולה עד לרקיע, וכמאן דמלי דמי, והוצרכנו לחידושיה דרב אשי רק ביתד דלא חזי לתשמיש הרגיל, ותלי ביה מידי היינו ע"ג היתד למעלה כההיא דקדושין כ"ו ב', דהא גם בהפרש גובה כ"ז שראוי לשימוש מיקרי מקום ד', מיהו יותר מיושב לפרש דתלי ביה מידי, ולא דמנח עליה מידי, אלא שאף בגובה אפשר תלות, - וערשב"א וריטב"א עירובין י"ג א' במבוי שאין בתוכו ד', ובבה"ל ס' שס"ג ס"ד האריך בזה, ויתכן דבהיקף עשרה טפחים לכו"ע נעשה מקום פטור ובחזו"א סי' ע"ג סק"ז כתב דתליא בפלוגתא זו, עי"ש.

ועוד יש לדון דאפי' לר"ה דוקא לענין רה"י היתד ממעטו, אבל לענין כלאים וצואה חשיב שפיר מקום בפ"ע כיון שיש בשטחו ד"ט בגובה עשרה, ואם נימא דרה"י בעיא טפי מחיצות כדי שתעלה גם למעלה מן התל אלא דאמרינן גו"א מחיצתא, ודאי מסתבר כן דלענין כלאים וצואה סגי בהפרדה של רשות רחבה ד', שאינה מתבטלת לקרקע, וא"צ גו"א להקיף הרשות למעלה, ואפשר שאפי' דף וטרסקל שבראש הקנה אם רחבין ד' מהנו לכלאים וצואה, כמו במטה ברכות כ"ה ב' להמפרשים כן עי"ש בתר"י, אבל במ"ב סי' פ"ז מבואר דבעינן מחיצות סביב המטה, ועמשנ"ת בזה במקו"א בסוגיא דברכות שם, מיהו התם יש לפרש ליושב ע"ג המטה, וגם לכלאים מסתבר להתיר לזרוע מין אחד תחת התקרה ומין אחר ע"ג התקרה, גם באופן שאין מחיצות דלא אמרנן פ"ת יורד וסותם, אבל אין ראוי מזה ליושב בצד התקרה, כשאין לה מחיצות לענין צואה וכלאים.

ומי"ש מרן זללה"ה דא"צ גו"א בתל, רק המקום המובדל בגובה י' ורחב ד' משוי ליה רה"י, וזה מיקרי גו"א מחיצתא, היינו לדעת הרמב"ן דתל אינו עולה עד לרקיע עסק"ו, אבל אם תל ועמוד עולין עד לרקיע, שפיר י"ל שד"ז הוא רק ברה"י, ולענין כלאים וצואה א"צ דין רה"י וסגי בהפרדת קרקע של רה"י, דהיינו גובה עשרה ורחב ד', ורק להחשיבו רה"י הצריך ר"ה מקום ד' הראוי לשימוש, תדע דמכיון שזורע ע"ג הסלע הו"ל כיתדות, ואפ"ה מותר לזרוע למטה, דלענין כלאים סגי ברוחב ד"ט במקום, ורק לענין לשווי רה"י גמורה, בעינן מקום הראוי לשימוש.

ולפ"ז י"ל דבדאיכא מחיצות בגובה י"ט א"צ קרקע דניחא תשמישתיה לשווייה רה"י, כיון שהמקום גודר את עצמו ומשוי ליה רשות, ורק בתל ועמוד שהמקום ד' הוא

הגורם לומר גו"א מחיצתא, בזה הצריך ר"ה שיהא המקום חשוב וראוי כולו לשימוש, ולפ"ז י"ל דיתד אינו ממעט בתוך חלל המחיצות, מיהו אם מילאו ביתדות מודדין הגובה י' מעל גביהן, כיון שהרשות רק מכח מנח מידי עליהו, וצ"ע בזה.

ואם נימא דרה"י צריך שיהא בו גובה י"ט על גביו כמ"ש בתו' הרא"ש ז' ב', א"כ יש לנו עוד מקור דרה"י שאני מכרמלית, וזה כמ"ש לעיל מדברי אאמו"ר הכ"מ שנסתייע מזה שלר"ה העמוד כרמלית.

והנה מש"כ לעיל סק"ט לפרש טעמיה דראב"א ביתד גבוה ג' דהיינו דהו"ל כשני מקומות, זהו לפרש"י שגם בכרמלית גובה ג"ט מחלק המקום למקום פטור, אבל אם נימא דבכרמלית הוי הכל כמקום ד', וכמו בפחות מג"ט לאב"י ורבא, א"כ י"ל דגם לראב"א הטעם משום דלא משתמש ליה, אלא דכ"ז שאין הפרש גובה, אין חסרון השימוש ממעט משיעור ד', אלא זהו חסרון צדדי באפשרות השימוש, כמו היזמי והיגי וצואה, אבל כשיש בו גובה ג"ט חזינן ליה כמקום בפ"ע וכיון שאינו ראוי לשימוש הרי הוא ממעט, ובראוי לשימוש אף בגובה ג"ט אינו חולקו לשנים, והיינו טעמיה דרב אשי דחזי למיתלי ביה ע"ג ממש, ומה שהזכירו אב"י ורבא מ"ט לא משתמש ליה, היינו משום דחשבינן להו כגובה שוה ממש, ואפ"ה כיון שמקצתו לא משתמש ליה הרי הם ממעטין משיעור ד"ט.

ולכאורה יש ללמוד מדרב אשי דא"צ להשתמש בכל הד"ט יחד, לפמשנ"ת כעת שהשימוש ע"ג היתד מלמעלה, ולפ"ז י"ל דאף לר"ה דמיעטו, מ"מ מהני להשלים חסרון זה ע"י שיהא העמוד רוחב כד' ויתד מכל צד וכמ"ש לעיל סק"ט אפשרות זו עי"ש, מיהו מהא דפריך מלאו כולו ביתדות מהו, נראה דאין פירושו מנח על גבי

היתד, אלא שתולה עליו, וכן מוכיח הלשון כמ"ש"כ לעיל, ואין דרך שימוש תלייה אלא במקום אחד, אבל כולו לתלייה לא חשיב שימוש הראוי.

לפמשי"כ דבפחות מג' לאב"י ורבא הוי כרמלית, ראוי להשוות דה"ה בג' לכו"ע, דלא משמע שהם מחלקין בין ג' לפחות מג', דר"ה אמר לשון מיעטו על שניהם יחד, ויש להוכיח מזה כאחרים שבר"ן דמקום גבוה ג' אינו חולק מקום לעצמו בכרמלית.

שם רב אשי אמר כו' אפשר דתלי ב'י' מידי **יא. שם** רב אשי אמר אפי' שגובה שלשה מ"ט אפשר דתלי ביה מידי, הנה רב אשי יישב רק הא דלא משתמש ליה, ואכתי יש לדון שגובה ג"ט משוי ליה כשני מקומות של פחות מד' טפחים, וש"מ דכל דמשתמש ליה הו"ל שפיר מקום ד', דפחות מי"ט אינו מפסיק, ומעיקרא נמי טעמיה דר"ה משום דלא משתמש ליה, אלא דסבר ראב"א דבעינן חילוק מקום היינו משום דלא משתמש ליה, אלא דשטח אחד אינו מתמעט בדלא ניהא ליה תשמישיתיה לחוד.

שם מלאו כולו ביתדות מהו **שם** א"ל ר"א בד"ר לר"א מלאו כולו ביתדות מהו א"ל לא שמיע לך כו' אלא מאי אית לך למימר כו', הלשון משמע שיש כאן טענה ותשובה, והיינו משום דמשמעות דברי רב אשי כשהשיב אפי' גבוה שלשה שנדרחו דברי ר"ה, דאם איתא דרב אשי רק אמר דין פרטי דיתד חזי לשימוש, אבל יתד רעוע ממעט, וכן כיו"ב, א"כ הו"ל לרב אשי למימר דיתד דחזי למיתלי ביה אינו ממעט, ומ"מ דברי ר"ה קיימין ביתד רעוע, ועוד אופנים, ומדסתם דאפי' שגובה שלשה הוי רה"י, משמע שכונתו לומר דבכל גונא יש אפשרות שימוש, והוי שפיר רה"י, ולכן שאל ר"א

במלאו כולו ביתדות מהו, וא"ל דהתם נמי אי בעי מנח עליה מידי ומשתמש.

ומיושב בזה דרב אשי לא בא ליישב מקרים מסוימים בלבד, אלא ללמד דבכל ענין שיש ד"ט הו"ל רה"י כיון דחזי לתשמיש, אם ע"י מיתלי מידי או מנח עליה מידי, או שהוא עראי כגון יתר רעוע שאינו קובע מקום לבטל העמוד, וכיו"ב, וכן משמעות הדברים שגם טעמא דמנח עליה מידי נכלל במה שאמר אפשר דתלי ביה מידי.

שם א"ל לא שמייע לך הא דא"ר יוחנן כו'

שם א"ל לא שמייע לך הא דא"ר יוחנן כו', כבר נתבאר לעיל סק"א דר' יוחנן בא להשמייענו שחלל משלים לד', אע"פ שהוא עמוק י"ט ויש חסרון מקום ד' במציאות, ולא נחית לנדון דלא משתמש ליה, דאפי' לאחר שידענו דמהני אי בעי מנח עליה מידי ביתדות וכיו"ב, מ"מ בחסר הו"א שאין החלל משלים, ובירושלמי מצריך בזה שיהא העומ"ר על החלל, ומדא"ר יוחנן בפשיטות דמצטרף ש"מ שאין לחוש לטעמא דלא משתמש ליה, והינו משום דאי בעי מנח עליה מידי, וכיון שר"י לא הוצרך לפרש בזה כלום, ש"מ שזהו דין פשוט דכל שמצטרף, לא חיישין לאפשרויות השימוש.

והנה ודאי שגם אביי ורבא מודו להא דהחוליא והחלל מצטרפין לד', ויש לפרש דבור עדיף מיתד או אפי' מיתדות, דבור עשוי לכסותו, וא"כ מנח עליה מידי אינו טעם מחודש, א"נ בבור וחוליתו ידוע שעיקר המקום הוא החוליא, ונקבע שזהו עיקר הרה"י, אבל בעמוד ויתדות הרי העמוד הוא עיקר הרשות, ואם בא לכסות היתדות בדף, הרי"ז כבא לבטל את עיקר הרשות שע"ג העמוד, ובהו ס"ל דחשבינן לה רשות דלא חזיא, אבל רב אשי סבר דכל רשות ד' מיקרי דחזיא.

ולאמור נתיישבו דברי רב אשי כפשטן דבכל ענין הוי רה"י, ואין זה

פלוגתא עם הבנת אביי ורבא בבור וחוליתו, כיון דרב אשי גופיה נמי מפרש טעמא משום דלעולם חזי לשימוש, אבל גם ביתדות רעועות מהני, ולא דמי למחיצות כוורת רעועות וכמשי"ת להלן, ובספר אאמו"ר הכ"מ בס"ד סק"ג פירש עד"ז, ובסק"ד חזר לפרש דבעינן ראוי למינח עליה מידי, ע"ש, ועי' להלן בדברי הראשונים בכוורת שבת ח' א'.

בדברי הראשונים שבת ח' א' דלא אמרינן מנח מידי בכורת שהדפנות רעועות

יב. כתב הרשב"א שבת ח' א' דלא אמרינן מנח מידי עליה ומשתמש אלא בכותלים עבים העשוין לכסות עליהם ולהשתמש, משא"כ בכוורת ובמחצלת, וכ"כ בעבוה"ק דרפנות חלשות ורעועות לא מצטרפי כיון דלא חזיין למינח עליהו מידי, וסיים בחדושי דאפשר דמשו"ה נקט אביי מחצלת ולא נקט דף ונקט כוורת ולא נקט תיבה או שידה, [והנה קושיתו ממחצלת לא נתפרשה, שאם מניח מידי על המחצלת שבבור, יהא על גבה רה"ר, ולא אמרו ענין מנח מידי אלא בגבוה עשרה מרה"ר, דכי מנח עליה מידי הו"ל כתל ועמוד גבוה עשרה ורחב ד', גם מה שהזכיר תיבה או שידה צ"ב, דהא בכוורת מיירי בעגולה ובפתוחה למעלה או בכפאה על פיה ובקרומיות בולטות, וכל חידושים אלו לא שייכים בתיבה מרובעת שסגורה למעלה ולמטה], ולמדנו מדבריו דבעינן שיהא ראוי למינח עליה מידי גם בחולית הבור, וכן במחיצות גמורות גבוהות י"ט ואין ביניהן ד"ט רק בצירוף המחיצות.

ולשון הרמב"ן במלחמות ומחיצה דכוורת לא מנח מידי עליהו ולא משתמש ליה משום דמיקלקלי, אלא תוכה בלבד מיחשיב, וביאר אאמו"ר הכ"מ בסק"ד דאין כונתו מפני שהדפנות חלשות דודאי מצי למינח מידי עליהו לשתמש בה כשולחן וכיו"ב, אלא דכיון דלא קאי להכי הרי"ז כמקלקל את הכלי

אלא דכיון שאמרו כן בבור וחוליתו, צריך רא' לחלק בין מחיצות לחוליא.

ובתו גיטין ט"ו ב' כתבו דבשטח גדול לא אמרין אי בעי מנח עליה מידי, ושם הדבר פשוט כן כיון שקודם הנחת הדף עדיין חסר בשיעור מחיצה י', וכל הנדון הוא כשחסר רוחב ד', כמש"כ סק"ח, מיהו מצינו שבת צ"ט ב' שהוצרכו לטעמא דלאחרים עושה מחיצה, ולא אמרו דלהוי הכותל שהוא פחות מד"ט כרחב ד"ט ע"י מנח מידי, והתם נמי הטעם שאם הכותל נחשב ככותל של הרה"ר, אין בכח אפשרות דמנח מידי לעשותו כותל של הרה"י, ואין לנו אלא דומיא דעמוד וחולית הבור שהם רשות נפרדת וחסרין רוחב ד' לניחא תשמישתיה.

בקושיות תו' שבת ק"א א' לפרש"י בביצאא דמישן

יג. **שבת ק"א א'** תוד"ה הני, משה"ק לפרש"י למה לי מלינהו קני ואורבני דוקא, נימא אי בעי מנח עליה קני ואורבני, כבר נתבאר לעיל ס"ד סק"א דלא אמרין אי בעי מנח אלא כשהרשות מושלמת, ויש דברים נוספים על שלימותה דלא קא משתמש ליה, אבל אין יוצרים רשות בכח אי בעי מנח ונעשה רשות, כמו שפשוט בכל מחיצות תלויות דלא נימא אי בעי מנח תחתיהן קרקע שלא תהא תלויה, וכן תירץ הרשב"א, ומ"ש דמילא רה"ר יתדות לא מהני מיירי ביתדות שאינם עושין מחיצה גמורה, וע"י הדף שיניח עליהם יהא בראשו ד' ובעיקרו ג', כעמוד דברייתא בסמוך, מיהו לשונו צ"ע, שו"ר שנתבאר בכ"ז בספר אאמור"ר הכ"מ עירובין ס"ג סק"י"ב, שו"ר בספר מרן זללה"ה סי' ס"ח סק"כ"ב כ"ג עי"ש.

ומשה"ק דאם איתא דאינה רה"י מפני שאינה רחבה ד', א"כ גם כרמלית לא תהא, ויהא מותר לטלטל בה מדין מקום פטור, זה

והורסו והופכו לשימוש אחר, ובאמת קשה לומר דאביי לא דק דהא נחית להשמיענו דבעינן שיהא בה דע"ד במרובע, ולהשמיענו דכלי חשיב רשות היחיד לעצמו, ובמקום שנחית לחדושים אלו לא שייך לומר לא דק, אלא י"ל דהא דחשבנין כלי כרה"י אין לך בו אלא חידושו, כשהשימוש העיקרי של הכלי יש בו שיעור רה"י, אבל להוסיף דאי בעי סתם ליה ומבטלו מעיקר שימושו למהוי כגוף אטום, אין לנו להמציא כן, דסו"ס כלי הוא ואינו עשוי לעמוד בקביעות כעמוד וחולית הבור, ואינו ראוי כלל לשימוש על גביו, שאין בזה תועלת מעשית וגם מבטל את שימושי הכלי שבו, כמו שאין ראוי לומר דאי בעי כפאה על פיה, ובשלמא אם דופני הכוורת היו עשויין או ראויין להניח עליהם מידי, אלא שחסר להם רוחב ד', שייך להשלים חשיבותן באי בעי מנח עלייהו מידי, אבל דפנות כלי אין בהם זכר של שימוש על גביהן, ולא שייך ליצור להם דין תל ועמוד ע"י מנח מידי.

ולא דמי ליתדות שנעץ בעמוד, שעיקר שימוש העמוד לעל גביו, ואנו צריכין רק למנוע קלקול חודי היתדות, וכן בחולית הבור ששייך להניח עליה מידי, והוספת כיסוי לבור אינה מגרעת בו כלום, ובעמוד ובור וחוליתו אנו רואים כאן רשות גמורה גבוהה עשרה ורחבה ד', וצריך רק להשלים תיקון השימוש שלה, אבל בכוורת אין רואין כאן אלא שימוש כלי לתוכו, והנחת מידי לסותמה ולשווייה עמוד ותל, אין לה מקור כלל, שלא אמרו מנח מידי ליצור רשות, כמבואר בביצאא דמישן שבת ק"א א'.

ולא אמור אפשר לקיים מש"כ סק"י"א דבעמוד ויתדות או במחיצות גמורות אפי' רעועות דלא חזיין למינח עלייהו מידי הרי המחיצות מצטרפות לשוויי רחב ד' עם החלל, דאפשרות השימוש הוא כדבר צדדי שאפשר לפותרו בעצות שונות, ובעמוד הדבר פשוט יותר ממחיצות שעיקר שימושן לתוכן,

כפרש"י ז' א' דאף בתוך כרמלית מקום שאין בו ד' הוי מקום פטור, דלאחרים שבר"ן שם הרי בכרמלית כל מקום מיקרי כרמלית, שהיא מצטרפת עם מה שחוץ לספינה, וכמש"כ סק"י, וגם לפרש"י י"ל דבכה"ג הויא כולה מקום חשוב ליחשב כרמלית, כיון שמתרחבת למעלה בתוך המחיצות, דכיון שיש כאן מקום ד' הראוי לשימוש אסור, וז"ל הר"ן י"ל דכיון דכרמלית לא בעיא מחיצות כל שיש בו רוחב ד' ולא הוי רה"ר ולא רה"י הוי כרמלית אע"פ שאין בו שטח של ד', ועמשנ"ת בזה לעיל סק"י, והדברים מתיישבים בין לפרש"י בין לאחרים.

מיהו אפשר שאם השטח שמתרחב יותר מד' הוא למעלה מ"ט בתוך הביציאתא הו"ל שפיר מקום פטור, ול"ד לנעץ קנה ובראשו טרסקל דלרבנן הו"ל כרמלית, אע"פ שהוא למעלה מעשרה, כדקתני וחכמים פוטרין ולא קתני וחכמים מתירין, דשאני התם שיש בו שטח ד', משא"כ הכא שהכל נסמך על הקרקעית, ומ"מ צריך רא"י להתיר כיון דסו"ס יש כאן שטח של ד"ט הראוי לשימוש, שו"ר שכבר נתבאר בכ"ז בספר אאמו"ר הכ"מ עירובין ס"ג ס"ק י"ב.

שבת ז' ב' בית שאין תוכו עשרה, אם רה"י צריכה גובה עשרה או דלא חשיבי מחיצות

יד. **שבת ז' ב'** אר"ג ארחב"י א"ר בית שאין תוכו עשרה כו', עיקר מימרא דרב לאשמועינן דאע"פ שיש מחיצות גמורות המבדילות בין רה"ר לבית מכל הצדדים, שהרי ע"ג הבית הוי רה"י, אפ"ה תוכו כרמלית הוא, ויש לעי' מ"ט לא סגי בזה שתוכו מובדל מרה"ר במחיצה גמורה, ויש בזה שני פירושים, א' דרה"י צריכה גובה י"ט ברוחב ד"ט, דבעינן חשיבות גובה עשרה כמו רוחב ד', כמו שצריך לחשיבות בית גובה י"ט ברוחב ד"א, ב' דחשיב חסרון במחיצות, דכמו שתחת הקרקע של רה"י אם יכנס שם

במחילות לא יחשב רה"י, שאינה יורדת עד לתהום, ה"ה הכא האוטם שבתל גבוה עשרה ורחב ד' נקרא כתחת קרקע הרה"י, וה"ה אם יש חלל באוטם, כ"ז שאין בו חלל עשרה ברוחב ד', הר"ז ככותל ט' שאינו עושה רשות בתוכו, ואין גג הבית מסייע לתוכו, שהרי הבית אינו חורי הגג, והוא רשות בפ"ע שאין בו אלא מחיצות ט' ומחיצות ט' ברה"ר כשידה ותיבה דמו שמתבטלין לרשות, מיהו אם יפתח ארובה מהגג לבית י"ל שיעשה כל הבית חורי הגג ויהא רה"י.

ונפ"מ בין הטעמים בעמוד גבוה עשרה ורחב ד' ועשה על גביו קירוי בגובה ט' טפחים, שאם רה"י צריך גם גובה י"ט הרי כאן חסר לו בגובה י"ט, ואם חסרון רק במחיצות, הרי כאן כבר נשלמו מחיצות עשרה עד גב העמוד, ושוב א"צ י"ט ע"ג העמוד, מיהו אפשר שגם לטעם הראשון אין חסרון זה ע"ג העמוד, ובתו' הרא"ש ד"ה כתב בהדיא דבעשה קירוי ע"ג העמוד לא הוי רה"י, וכ"כ מהרש"א בדעת תו' ד"ה והלכה, הובא בחזו"א סי' ס"ה ס"ק ס"ז, אבל אין כן דעת הרשב"א בעבוה"ק והריטב"א עירובין י"א ב' והרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור בחור שבכותל למעלה מ"ט דהוי רה"י אע"פ שאין בו גובה י"ט, וכמ"ש אאמו"ר הכ"מ בס"ד ס"ק י"ג, וערמב"ן צ"ט ב' דאף בדאיכא אור י"ט אפשר שאינו עולה ליחשב רה"י בגובה י"ט, וזה מוכיח שא"צ י"ט אור ליחשב רה"י, ונתעוררתי לזה.

ונראה שמקור דברי התו' דרה"י צריך גובה י"ט בחללו, נלמד מדבריהם לעיל א' ד"ה אילימא שפירשו דס"ד בגמ' שמקום מקורה בגובה ט' אע"פ שכולו פרוץ אינו כרמלית, וכיון דס"ד דכרמלית בעי גובה עשרה כמו שצריך רוחב ד', ומייתנין עלה מדרב גידל דתוכו כרמלית אע"פ שאין בו גובה י"ט, הרי מתפרש בפשטות דהיינו דקאמר רב דכרמלית א"צ גובה י"ט אבל רה"י

לגזור בכה"ג, ואדרבה ה' מקום להתיר טלטול בכרמלית כזו שדומה לרה"י, ועי' שעה"צ סי' תרכ"ז אות ג'.

שם ואם חקק בו' אם צריך שהקירוי ישרים ליי"ט מבחוץ

פז. שם אמר אב"י ואם חקק בו דע"ד והשלימו לעשרה מותר לטלטל בכולו כו', הלשון משמע דהחקק פשיטא דהוי רה"י, והנדון רק על הצדדין שאין בהם גובה עשרה, אבל באמת אם הצדדין כרמלית הרי החקק פרוץ לכרמלית, וע"כ גם החקק תלוי בהיתר החורין, מ"מ נקט אב"י דין היתר טלטול בכולו כנגד האיסור שאמר רב, דהיינו בחלק הבית שאין בו גובה עשרה ואמר הטעם משום חורי רה"י, ואה"נ דבריו כוללין גם החקק.

והנה בסתם בית לא משכח"ל דע"ד שיחשב רה"י לעצמו בלא החורין, דהא לית ליה אלא שתי מחיצות אם הוא בקרן זוית, ואם הוא באמצע אין לו מחיצות כלל, וע"כ דבאין כאחד כח הדפנות של החורין עם קביעת דין רה"י.

ויש לעי' מה הדין בית שאין קירוי משלימו לעשרה, וחקק בו דע"ד והשלימו ליי', האם גם כזה החורין שנעשין כרה"י מועילין לחקק או לא, ובראשונים יש לשונות שהכל תלוי במחיצה עשרה שיש לבית מבחוץ, וכמ"ש בתו"י, ויש לשונות שהחילוק בין שבת לסוכה דבשבת אף באין בגבהו עשרה מבחוץ מהני חקק הרחוק יותר מג"ט.

ובפשוטו נראה שאין יתרון בגובה המחיצות של גג הבית, שהרי ביארנו דלתוכו של הבית החסרון במחיצות, ולא בשימושי רה"י דבעי גובה י', דתוך הבית כחקק שתחת רה"י, וכיון דלית ליה מחיצה י', השתא נמי שחקק לא נעשית מחיצה עי"ז, אלא הטעם משום דבשבת א"צ גדר דפנות כלל, וכל

צריך גובה י"ט, אבל לפרש"י והרמב"ן דלא ס"ד כלל ענין כזה בגמ', אין לחדש דברה"י יש דין כזה, אלא החסרון במחיצה עשרה, וכלשון הגמ' דאי איכא מחיצה עשרה הוא דהוי כרמלית, וזהו באמת הטעם ברה"י שצריכה מחיצה עשרה.

ולשון הגמ' סתום מאד לפירוש תו', ורק אם מפרשין חדושה דר"ג משמיה רב דרה"י צריך חלל י"ט, שייך לפרש דהיינו דס"ד בכרמלית דאל"כ הרי לא הוזכר בגמ' ענין חלל וקירוי כלל, דרק אמרו מחיצה עשרה, וזה מוכיח כפי' השני שהחסרון בבית שאין תוכו עשרה הוא משום דליכא מחיצה עשרה, וזהו הגורם שיחשב כרמלית, ולכן הביאו הא דרב גידל, דלא רק שכרמלית א"צ מחיצה עשרה, אלא דרה"י גמורה נעשית כרמלית בגלל חסרון מחיצה עשרה.

מיהו באמת גם הרמב"ן שהסכים לפרש"י לא דחה פי' תו' אלא שכתב ואין צורך, ומשמע ששייך לפרש גם מימרא דרב גידל משום דרה"י צריך גובה עשרה, אבל חסרון מחיצה ליכא כיון שעל גגו רה"י, וכמשי"ת לקמן ס"ק ט"ו.

במה שנסתפק בבה"ל דמדאורייתא חשיב רה"י בה"י סי' שמ"ה סט"ו נסתפק אם בית שאין תוכו י' דינו כרה"י מדאורייתא, ומדברבנן אסרו לטלטל בו, וכבר נתבאר בספר אאמו"ר הכ"מ ס"ק י"א כמה הוכחות שמדאורייתא אינו רה"י, וכ"מ בגמ' ז' א' שהוכיחו מכאן דיש כרמלית בפחות מ', ואם בכה"ג רה"י הוא, א"כ אין מזה קושיא לכרמלית, שהרי הנדון ה' אם כרמלית כרה"י לענין שצריכה עשרה כמו ד', וכל שהוא עשרה לרה"י ודאי שייך בו גם כרמלית, וכ"מ בדאב"י שביאר מ"ט בחקק מותר לטלטל בכולו מפני שנעשו חורי רה"י, ומה צריך הסבר בגדר חורין הרי דמאורייתא בלא"ה רה"י היא, והו"ל ליתן טעם למה לא נגזור בכה"ג, וגם בסברא אין ראוי

שגדור מבני רה"ר בגובה י"ט שפיר דמי, ונמצא שהחקק נדון כבור וחוליתו, [נקודם שנדון שהוא פרוץ לצדדין], דאורי ט' העליונים שסביב החקק ג"כ גודר אותו מרה"ר, אלא שאם הבית שאצל החקק הי' כרמלית הי' החקק פרוץ לכרמלית, וכיון שהחקק נעשה כחורי רה"י הותר הכל.

והנה אם לא הי' תקרה ע"ג הבית הי' הבית כרמלית כיון שאין בינו לרה"ר אלא מחיצה ט', וכל מה שמתיר את הבית זה הקירוי, שהוא המגין על הבית מרה"ר ומשוי ליה חורי רה"י, שאם הוא פתוח למעלה אינו חורי רה"י, שרק המוקף וסגור לכוון רה"י מיקרי חור, ואין קושיא איך קירוי עושה מחיצה, כיון שע"י הקירוי נעשה הכל כחור, והכל כעובי המחיצה כדפרש"י.

ובמכרא מיושב לומר שבית גבוה עשרה שמתקצר בסופו, כגון שיש בצדו יציע שאינו גבוה עשרה, והבית פרוץ ליציע, שאינו כפרוץ לכרמלית, אלא היציע כחורי רה"י, ואע"פ שאם נדון היציע לעצמו אין לו מחיצה עשרה, מ"מ כח חורי רה"י משוי ליה כחור בכותל הבית, וכאילו היציע כולו כותל עבה שיש בו חור לכוון הרה"י, וכל שכן בחקק שהיציע המתרחב למעלה הוא בגובה עשרה של החקק, דהוי טפי חורי רה"י.

ונראה שזו גם דעת הראשונים ז"ל אע"פ שהזכירו גובה עשרה של הבית מבחוץ, מ"מ עיקר כונתם לסמוך על המחיצה שעד תחלת התקרה יחד עם כח הקירוי של הבית, ולא על עובי הקירוי כלל, תדע שהקשו מסוכה ד' ב' דבעינן חקק תוך ג' לדופן, ותירצו דבסוכה בעינן דפנות סמוך לסכך, ואם איתא שכאן עובי התקרה הוא הדופן, א"כ הדופן הוא למעלה מן הסכך ולא שייך כלל שיועיל בסוכה, אלא ודאי גם לדבריהם בשבת הדופן הוא בחלל הבית עד הסכך, ולכן הקשו

מ"ש מסוכה, ותירצו דכיון שנשמכין על סוף הכותל שאחר החור, נמצא שהוא רחוק מהסוכה, ובשבת אין חסרון כזה, ודבריהם כמפורשין דבגונא דסוכה ד' ב' הרי בשבת הוי רה"י אע"פ שהכותלים מופלגין ד' מהחקק, והתם הרי אין בחוץ מחיצות י', וש"מ דבשבת סמכין על החקק מדין חורי רה"י וכמשנ"ת, ולשון מחיצות עשרה מבחוץ שכתבו הראשונים, אין כונתם עובי התקרה אלא השלמת עשרה שעד התקרה, והחלק העליון הוא מבחוץ בסוף החור, ולא נסתייעו בכח עשרה שרה"ר רואה פני עשרה של הגג, שהרי מבואר בדבריהם דשבת דומא דסוכה שפיר דמי, וכן מסקנת מרן זלה"ה בסי' ס"ה ס"ק ס"ב ס"ג.

וב"ב בתו' ותו' הרא"ש וריטב"א ור"ן סוכה ד' ב' שלא הזכירו כלל גובה הבית מבחוץ, אלא דשבת דומיא דסוכה שפיר דמי, ואם איתא שכונתם מכח שיש מחיצה עשרה מבחוץ, הו"ל לשנויי בפשיטות דבשבת לא צריך לשרויי דופן, דהא איכא דופן מבחוץ, ואח"כ יכולין להוסיף דנראה דבסוכה ג"ז לא מהני, אלא ודאי כונתם דסוכה ממש דליכא י' מותר בשבת, וכ"מ ממש"ק דהו"ל גידוד ומחיצה ולא אמרו דסמכין על הכותל י' שמבחוץ שכולו מחיצה, ולשון הר"ן אע"ג דהך מחיצה עשרה בין חקק ומחיצה קי"ל דמצטרפין.

במג"א סי' שמ"ה ס"ק י"ג דקדק מדברי הרא"ש דבעינן דוקא מחיצות עשרה מבחוץ, ובמ"ב ס"ק ס"ג הביא דברי הא"ר דהר"ן פליג עי"ש בשעה"צ אות ס"ז, ושם כתב דדוחק לומר שהקירוי משלים, ולפמשנ"ת לעיל ס"ק י"ד דתו' והרא"ש מפרשים החסרון דבית שאין תוכו עשרה מפני חשיבות רה"י ולא מפני חסרון מחיצות, אזלי הכא לשיטתם, אבל לש"פ יש לפרש שהחסרון במחיצות, ובדאיכא חקק מהני לענין שבת בכל ענין.

החקק הוא נקרא קו ישר עם שאר הבית, והו"ל כמתלקט עשרה מתוך חמש, אפ"ה חשיב שיש כאן רה"י בגובה עשרה, והצדדין כחורי רה"י, דא"צ שיהא גדרי מחיצה למקום החקק ולא לצדדים, שאפי' אם כל קרקע הבית מתלקט עשרה מתוך חמש, ואם היו מסירין התקרה הי' נקרא הכל קרקע ישרה, אפ"ה כיון שמן הגג לקרקע יש גובה עשרה ברוחב ד', הרי מקום זה כבור עמוק עשרה ורחב ד', והצדדין כחורין שאינם מגרעין בכח הרשות כלל, שא"צ מקום מוגדר לקראו דופן, אלא שיהא מקום עמוק עשרה ורחב ד' או מקום מוקף בגובה י' ורחב ד', ואאמו"ר הכ"מ שם ס"ק י"א ד"ה ולמאי כתב ג"כ דמהני, אלא שסומך על מחיצות החיצונות, ולפמש"כ אף בדליכא מחיצות מבחוץ שפיר דמי.

מיהו לענין סוכה כיון שאצל הסכך יש רק אויר, ע"כ לסמוך על הדפנות הרחוקות, ואין כאן דפנות כלל, וחורי סוכה לא חשיבי כדפנות כמבואר בחקק דסוכה שאין בה עשרה סוכה ד' ב'.

ולפ"ז סוכה העשויה כמין צריף באופן שכשרה לכו"ע בהגביהה טפח או הרחיקה מן הכותל טפח, מ"מ בעינן שיהא הסכך זקוף באופן שמתלקט עשרה מתוך ארבע, שאז כולו כשר לסוכה, אבל אם הסכך שטוח באופן שאינו מתלקט עשרה מתוך ד', הרי מקום זה כגג בלא דפנות, וכיון שאינו סוכה נפסלת כל הסוכה, ויש סמך לזה כיון דבסמכה לכותל והרחיקה טפח הרי הטפח גג והסכך דופן, וראוי שיהא מתלקט עשרה מתוך ד' כדין דופן, וה"ה בהגביהה טפח, דתרווייהו מיירי בחד גוגא.

מיהו אפשר דבדין שיפועי אהלים נתחדש גם שהכל כשר לסוכה, וחשיב שיש לה דפנות וגג, ול"ד לרצפה המשפעת שאין בה דין שיפועי אהלים, וא"כ בצדדין אינה סוכה, והו"ל הרחיק את הדפנות מן הסוכה, או שאין

ויש לעי' במשה"ק הראשונים ז"ל היכי מהני חקק לרב חסדא דהא הו"ל גידוד חמשה ומחיצה חמשה, וקושיא זו היא גם בההיא דסוכה כשאין בין חקק לדופן ג"ט, דסו"ס מקצתו בור ומקצתו מחיצה, ובפשוטו כל עיקר דינו של ר"ח הוא בגלל שהעומד ברה"י אינו מוגן במחיצה עשרה, ובבור וחוליתו אין לבני רה"ר מחיצה עשרה, אבל בבית מקורה אין שום חסרון בגידוד ומחיצה, דהבית הו"ל כתיבה וכוורת, שהם רה"י בעצמם, ואין נגרע חלקם כשנותנין אותם בבור עמוק ז' טפחים, דכ"ז שהם סגורין סביב, אין מחיצותיהן נצרכות לכח החוליא, אלא הם סגורים מכח המחיצה לחוד, ואין בני רה"ר שיכים לקבוע ע"פ בקיעתם למחיצה זו, כיון שהגג סוגר בעדם, ונראה שזו כונת הרמב"ן במ"ש ואיכא דמפרקי דשאני חקק בית שהוא ראוי לדירה כו'.

ואאמו"ר הכ"מ בס"ד ס"ק י"א נקט דעיקר הסמך הוא על המחיצות עשרה שמבחוץ עם הקירוי, אלא דחסר בניחא תשמישיתה של גובה י"ט, וכיון דחקק והשלימו ל' שפיר דמי, אבל בדליכא מחיצות עשרה מבחוץ לא, דפשיטא ליה שקירוי אינו עושה מחיצה, וכיון דבלא קירוי הו"ל הבית פרוץ לרה"ר, לא מהני קירוי לעשותו מחיצה, שזה כמניעה צדדית לרגל הרבים ואין כאן מחיצה, וזה כס"ד דמין זללה"ה בס"ק ס"ב, אבל לחזרתו קירוי משוי לכל השטח ככותל עבה שיש שקע בתוכו וכמשנ"ת.

בית שבחצר אע"פ שאין תוכו עשרה דינו כרה"י, דלא גרע מאילו לא היו מחיצות כלל, וכ"כ בפ"י ר"ח דהו"ל כאין בו מחיצות.

אם חקק בגובה אצבע שאין על החקק שם מחיצה

טז. שם אמר אב"י ואם חקק בו דע"ד והשלימו לעשרה כו', נראה דאפי' חקק אצבע מהני, ואע"פ שאצבע של מקום

שבת ק' ב', ולא משמע דהאיסור דוקא כשהם למטה מ', ואם גו"א דאר"נ שם היינו מתחלת המקום שמתקצר, א"כ מיירי בהדיא בגבולה בטרסקל.

ובתו' עירובין פ"ט ב' ד"ה במחיצות הביאו מירושלמי דא"ר יוחנן זיזין וכתלים שהיו גבוהין עשרה ורחבין ד' מותרין כאן וכאן ובלבד שלא יחליף, ופירשו הכונה דכיון דהו"ל למעלה מעשרה אין כרמלית למעלה מעשרה, וכבר העירו דכתלים לא יתכן לפרש כפשטן, אבל באמת בירושלמי מיירי לענין שתי חצרות, וכאותה שאמרו פ"ז ב' דבכותל שאינו רחב ד' אמר שלא יזיז בו מלא נימא, אע"פ שברחב ד' מותרין שניהם להשתמש בו, וזהו שאמרו גם בירושלמי פ"ז ה"ב דבאינו רחב ד' אסור לכאן ולכאן וברחב ד' מותר לכאן ולכאן ובלבד שלא יחליפו, וכן אמרו שם פ"י ה"ד שאם שני זיזין ואינם רחבין ד' אסור שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת, וברחבין ד' שרי כדרי", אבל הדבר ברור דלענין השימוש מחצירות קאי, ולא להשתמש מרה"ר דכותל רחב ד' הו"ר רה"י גמור, וכל הענין מבואר שם כן בשני המקומות, וצ"ע.

ולא אמור זיזי הבולט מרה"י ויש בו דע"ד אם הוא פתוח לחלון הו"ל כחורי רה"י, ואם אין שם חלון דינו ככרמלית, [או כרה"י לפמשנ"ת ס"ק י"ט] והרשב"א בעבוה"ק כתב שאם הזיז יוצא מכותל של רה"י דינו כרה"י, ואם הכותל אינו רחב ד' וא"כ הזיז כבולט ממקום פטור אף הזיז מקום פטור, שאין כרמלית למעלה מ', ומבואר בדבריו שאף ברחב דע"ד דינו כמקום פטור, ולשון הרי"ף צ"ח ב' שהזיז כיון שהוא למעלה מ' מקום פטור הוא וכיון דבהדי רה"י הוא כרה"י דמי, ומשמע קצת שאם לא הי' פתוח לרה"י הי' דינו כמקום פטור אע"פ שהוא רחב ד', ויש לדחות דכונתו שאם הי' למטה מעשרה הי' נעשה כרמלית אע"פ שהוא פתוח לרה"י, דסו"ס באויר רה"ר קאי, ורק בגלל שנסתלק

דפנות כלל, ועכ"פ כיון שדפנות הסוכה הוא האויר הסמוך לסוכה שגבוהה עשרה, א"כ אין לסוכה דפנות.

וכ"ז לענין סוכה אבל לענין שבת בכל ענין שפיר דמי, ויעוי' משנ"ת בזה בספר אאמור"ר הכ"מ סוכה י"ט ב', וע"ש מ"ש בדברי מרן זללה"ה סי' ס"ה ס"ק ע', ולע"כ בדיני סוכה.

בהא דאין כרמלית למעלה מעשרה, אם מקום גבוה י"ט נחשב כרמלית

יז. ז' ב' מקולי רה"ר דעד י"ט הוא דהויא כרמלית כו', יש ללמוד מכאן דכל מקום ששייך שיהא רה"ר, הוא ג"כ בדין כרמלית, וא"כ גשרים שעל גביהן רה"ר, אע"פ שהם גבוהין עשרה טפחים ואינם ע"ג מחיצות, ה"ה דהוו בדין כרמלית, [ומשכח"ל גם שתחתיהן רה"י בגג עשרה], שלא מיעטו אלא שאינה תופסת גובה יותר מ"ט כרה"י, וכמו שהביא כאן מימרא דר"ח דעולה עד לרקיע, אבל כל שיש מקום דע"ד הוי שפיר כרמלית אע"פ שהוא גבוה עשרה ואין תחתיו מחיצות, וכן דקדקנו מדקתני שבת ק"א א' בטרסקל וחכמים פוטרים, וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור, וש"מ שאינו מקום פטור, ויש לדחות דקתני פוטריין כלפי חייב דריבר"י, והו"מ למיתני וחכמים מתירין, אבל אין נראה כן, ועוד ראי' מדשמואל [עירובין] צ' א' דגג נעשה כרמלית וש"מ שאף למעלה מעשרה יש כרמלית [שו"ר ברשב"א שם שדקדק כן מדברי רב דבאינו ניכרות הוי כרמלית, וכ"כ בריטב"א שם, ומשה"ק ע"ז בשם השר מקוצי ומשמע שהבין הענין שפרץ לאויר הסמוך לו ולא נתפרש, דלא דמי לתל כלל] וכן דקדק אאמור"ר הכ"מ עירובין צ"ח ב' מדלא שרינן זיז שלפני חלון אלא מדין חורי חלון, עי"ש, וש"מ דהוי כרמלית בדליכא חלון, [ועי' להלן בזה], וכ"מ בביציאתא דמישן ק"א א' דהו"ר כרמלית לרה"ה אע"פ דס"ל מארעא משחינן

להם בו שום שימוש, והפרדה זו מיחדתו למהוי חורי רה", כמו כל חור שפתוח רק לרה", וכן הדין בגוזזטרא היוצאת מרה", דכיון שנעשית לשימוש בני רה"י והיא מובדלת מרה"ר עשרה, ממילא הו"ל חורי רה"י וא"צ שיהא חלון פתוח סמוך לה, ואף אם משתמשין בה דרך שלשול מהגג וכיו"ב, כל שנעשה לצורך בני רה"י הו"ל רה"י.

מהו חידושא דמתני'

לכאורה חידוש המשנה שהזיז כחורי רה"י, ושמותר להשתמש מעל אויר רה"ר כדין רה"י, דהא בזיז היוצא לחצר חבירו אם אינו רחב ד' אסור להוציא לשם כדלקמן בברייתא, וקמ"ל דנמי דמותר להשתמש בזיז ולא חיישינן דילמא נפיל, אבל לומר שעיקר חידוש המשנה כלים הנשברים קשה שזה סתום במשנה, ואמרו"ר הכ"מ כתב דכיון דקתני נותנין עליו ונוטלין ממנו ולא קתני משתמשין בו סתם, יש לדקדק שהשימוש מוגבל ליתן וליטול ולא שרינן כל שימוש, וממילא נבין דהיינו דנקטו הנשברים.

גמ' ליחוש דילמא נפיל כו'

שם גמ' ליחוש דילמא נפיל כו', מדלא קאמר היכי דמי אי דאית ביה ארבעה כו', יש ללמוד דבכל ענין חיישינן דילמא נפיל וכדעת רש"י והרמב"ם, דלא יתכן שלא יפרשו ד"ז בגמ', וזה גם עדיף מלפרש בכלים הנשברים, וכן בברייתא לא דנו בגמ' זיז דרישא היכי דמי, ומשה"ק תו' דלענין שבת רחב ד' כרחב אלף, אמת הוא שבגדר דיני שבת כן הוא, אבל בחשש מציאותי דילמא נפיל יש לקבוע לפי הענין, וברחב ד' ודאי יש חשש דילמא נפיל, וכן מוכח בגמ' דכשחלון משלימו לארבעה חשיב מקום ד', והרי במציאות השימוש רק בחלק הזיז שהוא בולט פחות מד', ויש לחוש דילמא נפיל, שגדר הדין דחשיב ד' לא מהני לזה, וסתמא כל שצריך לשימוש זיז הוא נותן בחוץ וסוגר החלון,

מאזיז רה"ר מהני ליה סמיכותו לרה"י למהוי כרה"י, אבל אכתי אם לא ה' סמוך לרה"י הוי שפיר כרמלית.

ויתכן דבולט מרה"י הוי לעולם רה"י אע"פ שאין לו שום חלון, דמ"מ כיון שהוא למעלה מעשרה, הרי הוא בהכרח חורי רה"י, וכ"מ בעבוה"ק ש"ג סט"ו דף רחב ארבעה היוצא מכותל רה"י בזמן שגבוה עשרה הרי הוא כחורי רה"י אע"פ שיש תחתיו בקיעת גדיים כו', דף היוצא מכותל שאינו מוקף לרה"י כו' והר"ז כנועץ קנה ברה"ר ונתן טרסקל על ראשו שאינו נדון משום רה"י אלא כאזיז ומקום פטור, וכנראה דעתו ז"ל דכל מקום ד' וגבוה י' שאינו רה"י בגלל חסרון מחיצות, חשבינן ליה כדף הפורח באזיז, ואינו חשוב ליקרא מקום ד' למהוי כרמלית, אבל גג יתור מב"ס הו"ל שפיר ככרמלית לשמואל צ' א' אע"פ שהוא גבוה עשרה, והיות והענין תלוי בסוגיא דזיז צ"ח ב' נבאר הגמ' שם.

ונראה שאם באנו להתיר ע"ג זיז המופלג מן החלון, היינו משום שאף בכה"ג חורי רה"י מיקרי, כיון שהשימוש לצורך רה"י והוא גבוה י' מרה"ר, אבל במקום שא"א לחשוב הדף רה"י אין להתיר ולחשבו מקום פטור, ודברי רש"י צ"ח ב' ותו' שם מתפרשים משום דהוי רה"י, ואין לנו מקור להתיר כשאינו רה"י, שוב נתבאר לקמן ס"ק י"ט דאפשר דהוי רה"י ע"י חיבורו לרה"י ע"ש.

עירובין צ"ח ב' זיז שלפני החלון כו'

יה. עירובין צ"ח ב' מתני' זיז שלפני חלון כו', בבגרי"א סי' שמ"ה סט"ז דייק מדקתני שלפני חלון ש"מ שהוא פתוח לרה"י ולכן הו"ל כרה"י, ואמנם כ"ה דעת תו' פ"ט ב', אבל דעת הרשב"א הנ"ל דבכל ענין הוי זיז היוצא מכותל רה"י גבוה י' כחורי רה"י, והכי מסתברא שהרי הזיז נעשה לשימוש בני רה"י, והוא למעלה מעשרה מרה"ר שאין

ול"ד לזיו ד' דשייך לומר שיוזהר שלא להניח בקצה הזיו.

ומשה"ק תו' כיון דאפיקתיה מד' מהו השיעור האסור, אטו גוזזטרא ד"א וגג ג"כ נאסור, כבר תירץ בריטב"א דכל ששימושו ע"י הוצאה בידו להניח על הזיו אסור, וכל ששימושו ע"י עמידת האדם עם החפצים עליו כגג וגוזזטרא מותר, דלשון זיו שמו מוכיח עליו שאינו ראוי לשימוש דירה, רק לשימוש הנחת חפצים, ובדרך כלל הוא עשוי מדף עץ דק, משא"כ גוזזטרא שנעשית מנסרים וראויה לעמוד עליה.

שם אמר אב"י לעולם דמפיק לרה"ר

שם אמר אב"י לעולם דמפיק לרה"ר, לא מצי לשנויי דמפיק לרמלית דוקא, שהרי התנא סתם, ואם ההיתר רק בכרמלית או בחצר שאינה מעורבת, הו"ל לפרושי, אבל אם ההיתר רק ברה"י א"כ לא התיר התנא שום הוצאה, ובזה הקושיא רק פשיטא, ועי' תו'.

שם תנ"ה בו' ומשתמש בכל הכותל עד עשרה התחתונים

שם תנ"ה בו', כאב"י דדוקא כלים הנשברים כחרס וזכוכית, וקתני נמי בהדיא לרה"ר.

שם ומשתמש בכל הכותל עד עשרה התחתונים, בפשוטו מיירי בזיו, שלא התירו בזיו נמוך מ"ט אע"פ שהוא פתוח לחלון שבבית, דכיון שהוא פרוץ לרה"ר תוך י' בטל ממנו שם חורין, וכלפי שאמר בסיפא דמשתמש רק כנגד חלונו בא לומר ברישא שמשתמש בכל רוחב הזיו כנגד כל הכותל, גם רחוק הרבה מן החלון, וכיון שמזכיר כל הכותל, הוצרך להזהיר דכולה מיירי רק למעלה מעשרה, ואפי' כנגד החלון אסור למטה מעשרה, [וכן מסיק במ"ב סי' שנ"ג סק"ח], ובתו' הקשו דהיינו סיפא, וצ"ב מאי קושיא הרי בסיפא לא קתני בהדיא בכל הכותל, ושפיר הקדים ברישא בכל הכותל, כדי שיוכן הסיפא דבתחתון משתמש בכל הכותל

ובעליון רק כנגד חלונו, אבל לפרש הברייתא בחורין צ"ב, שחורין מאן דכר שמייהו, ואם חורין דומיא דזיו שפתוחין לרה"ר קשה, שאם פתוחין גם לרה"י א"כ הם חורי רה"י גמורין, ואם פתוחין רק לרה"ר באמת אין להתיר כלל, דנחי דלא כרה"ר דמו, אבל מדרבנן יש מקום להחמיר, אבל בשו"ע סי' שמ"ה ומ"ב ס"ק י"א מבואר דבפחות מד' דינם כמקום פטור, וזה חידוש להרשות להכניס חפץ לרה"ר ע"מ להניחו במקום פטור, שלא מצינו אלא במקום פטור שבין רה"י לרה"ר, (וגם בזה כתב רש"י כאן דבקביעות אסור), אבל להתיר העברה לרה"ר ע"מ להניח במקום פטור קשה להתיר, תדע דאטו מותר להעביר ד"א ברה"ר ע"מ להניח ע"ג לבינה שהיא מקום פטור, א"כ בטל איסור הוצאה והעברה שצריך רק להכין לבינה זקופה ברה"ר, ואמנם אמרו ובלבד שלא יחליפו, אבל מ"מ אין להתיר עשיית כל המלאכה בלי הנחה.

שם ואם יש זיו אחד למטה ממנו משתמש בו

שם ואם יש זיו אחד למטה ממנו משתמש בו כו', פי' הרמב"ם והראב"ד והרשב"א והריטב"א וכ"ה בשו"ע סי' שנ"ג ס"ב דמיירי בשני בנ"א שלא עירבו, והכי אורחא דמילתא שאין אדם אחד יכול להשתמש בשני זיזין שאחד תחת השני, שהרי העליון מפריעו בעיקר השימוש, וכשיש ריוח גדול בין הזיזין, ע"כ שיש כאן שני בנ"א, דסתמא אין לעליון אפשרות להגיע לזיו נמוך ביותר, וזהו לשון כנגד חלונו דמשמע של עליון, ולא כנגד החלון דמשמע שיש רק חלון אחד.

שם משתמש בו, פי' בעל הזיו התחתון משתמש בו בכלול, וכעין ששינו ברישא כנגד כל הכותל, ובעליון פי' בעל זיו העליון.

שם ה"ד אי דלית ב' ארבעה מקום פטור הוא בו'

שם ה"ד אי דלית ביה ארבעה מקום פטור, הוא ואפי' כנגד חלונו נמי לא ישתמש,

הגר"א מחק תיבות מקום פטור הוא, ובאמת כיון שהנודון בעירובי חצרות לא שייך כלל להזכיר מקום פטור שהרי הכל רה"י, אבל ביאור הדברים שאם התחתון רחב ד' הו"ל חצרו של התחתון ועולה עד לרקיע, ואם לעליון יש ג"כ רוחב ד' הר"ז גם חצרו והוא מותר בו, אבל אם לעליון אין ד' א"כ אין לו זכות חצר, וזהו שקראוהו מקום פטור, והר"ז כמוציא זיו לחצר חברו שאסור, והתחתון מותר בכולו בכל ענין, אלא שאם גם לתחתון אין ד' לא הי' אוסר על העליון, שהרי אין זו חצרו של תחתון שתגיע עד לרקיע לאסור את העליון.

שם כנגד חלון משתמש דחורי חלון הוא

שם כנגד חלון משתמש דחורי חלון הוא, יש בזה חידוש דכיון שיש בו ד' עם החלון, הו"ל בדין חצר להפקיע זכותו של התחתון במקום זה, אבל בצדדין דליכא ד' אסור, וק"ק ששימשו בלשון מקום פטור וחורי רה"י, אע"פ שהנודון הוא אם זה מקום חשוב לעצמו, ותורויהו חורי רה"י מיקרו, ולפמשנ"ת לקמן ס"ק י"ט מיושב דבאמת זיו שרחוק מן החלון אינו בדין חורין, ומ"מ אם יש בו רוחב דע"ד בגובה עשרה הו"ל רה"י גמורה, ואין בקיעת גדיים מבטלתו.

והנה מבואר בגמ' דזיו רחב ד' הכולט ע"ג רה"ר ואין לו מחיצות אינו מקום פטור בעלמא, אלא מיקרי רה"י כמו חורי החלון, ואף החלק שאינו כנגד החלון מיקרי רה"י גמורה מדין חורי רה"י, ויש ללמוד מזה דכל מקום ד' קבוע אפי' באופן שאין לו מחיצות רק תלוי בצד אחד, מ"מ יש לזה מעלת מקום ד', ומה"ט יש לדון בו גם דין כרמלית, דלא שייך לומר אין כרמלית למעלה מ', כיון שיש כאן קרקע חשובה ד' שממנה מורדין גובה י'.

בדין זיו שאינו סמוך לחלון אם הוא רה"י

יב. בדין זיו שאינו סמוך לחלון באופן שמשלימו לארבעה, נקטנו דמ"מ

הוי רה"י כדין חורי רה"י, והיינו מפני שמשתמשין בו מרה"י, ולשון תו' פ"ט ב' וכן זיו היוצא לרה"ר רחב ד' דהוי רה"י היינו סמוך לחלון תוך עשרה דהוי כי חורי רה"י, [שיעור י' לא שמענו, ויש לזה מקום בסברא, אבל יתכן שט"ס הוא וצ"ל שתוך ג', ועב"מ שהביא מרש"י צ"ח ב' דאפי' רחוק הרבה, ועי' להלן די"ל שאין דין חורין במופלג כלל, ואפי' תוך ג' בצדי החלון], ברם יש לעי' אם הם רה"י מדין חורין, מה לי זיו רחב ד' מה לי פחות מד', הרי חור בכל ענין נטפל לרה"י, ובמ"ב סי' שמ"ה סק"ט הביא פלוגתא בחור שאין בו ד' אם חייבין עליו, ולכאורה הנדון רק משום הנחה ע"ג מקום ד', אבל רה"י הוי בכל ענין, וא"כ הדין נותן שזיו פחות מד' ג"כ יחשב רה"י, אלא שאין חייבין עליו מפני שאין בו ד', ולא מהני כאן רה"י כמאן דמליא כדר"ח שבת ז' ב', כיון שהחור והדף עומדין לעצמן ואין בהם ד', ועי' מ"א סי' שנ"א סק"ה ובמחה"ש ואחרונים שם, שהקשו דמדין חורין תרויהו רה"י, ובלא דין חורין הו"ל כטרסקל שאינו רה"י לרבנן שבת ק"א א'.

ופשטות הגמ' צ"ט ב' תנא אם יש בצנור דע"ד אסור מפני שהוא כמוציא מרשות לרשות דיש חילוק מדאורייתא בין יש בו ד' דהוי רה"י לאין בו ד', וכ"כ בעב"ה"ק ש"ג ס"א דבאין בו ד' בין זיו בין צנור הוי מקום פטור, וביש בו ד' הוי רה"י גמורה שאין בקיעת גדיים מגרעת בחורי רה"י עי"ש, וכן נראה מהא דשרינן לצרף בצנור שאין בו ד', ואם הי' רה"י מדין חורין אלא שחסר בעקירה ממקום ד', לא הי' ראוי להתיר כלל, ורק בגלל שהצנור כמקום פטור שייך להתיר בו, [ועמ"ש בזה אאמו"ר הכ"מ במתני' שם שתי אפשרויות, וכן במחה"ש שם דההיתר באין בו ד' משום עקירה מפחות מד', אבל הדבר קשה לחדש היתר בזה, אם איתא דהצנור רה"י גמורה הוא], וכ"ה לשון הגמ' צ"ח ב' דבאין בו ד' מקום פטור בעלמא הוא

תוך ג', וצנור רחב דע"ד בגובה עשרה הו"ל רה"י, דפשות הגמ' צ"ט ב' כמוציא מרשות לרשות מרה"י לרה"ר, דכרמלית לא מיקרי בגמ' מוציא מרשות לרשות, ולא הוי מוציא גמור מפני שהמים נכנסים מאליהן, ובאינו רחב ד' הו"ל מקום פטור, ואינו כחורי רה"י כיון שהוא רחוק מהגג, ולכן מותר לצרף בו, (ואף לגרש"י דמיירי בצנור למטה מעשרה, מ"מ למעלה מ' ודאי אסור, אלא דפשיטא לכו"ע דהו"ל רה"י, ואם אינו רה"י א"כ כרמלית הוא, דכל שיש בו ד' הו"ל כרמלית אפי' למעלה מ', וזה יש להוכיח ג"כ מסוגין, ועס"ק י"ז בזה), וכ"כ בבהגר"א סי' שנ"ג ס"ג שהצנור אינו חורי רה"י כיון שהוא רחוק מן הגג, [מיהו לשיטתו מקום פטור הוא שאין כרמלית למעלה מ', והגר"א כתב שם דמשמע דבאית ביה ד' הוי רה"י, וצ"ע ולע"כ], וכ"מ בגמ' צ"ח ב' שהצדדין אינם חורין, (ועמחה"ש סו"ס שנ"א טעם אחר), וכיון שמבואר בגמ' שצדדין אינם חורין, אע"פ שכנגד החלון הוא חורין, כ"ש שזיו שרחוק מן החלון אינו בדין חורין, דרחב ד' לא משוי ליה טפי חורין, אלא ע"כ ברחב ד' הו"ל רה"י מכח עצמו וחיבורו לרה"י.

ויש לעי' זיו הבולט כנגד כל הכותל בגובה הגג, האם הוא מבטל מחיצת הגג ומשוי ליה מחיצות שאינן ניכרות, או דאדרבה כיון שגם הזיו גופיה רה"י, אינו מבטל מחיצות הגג, ותרוייהו מיקרו מחיצות הניכרות, והנה בגג הבולט נקטו תו' פ"ט א' דהו"ל מחיצות שאינן ניכרות, אבל במזחילה הסמוכה לגג לא הוזכר כלל אפשרות שתבטל מחיצות הגג, אלא הי' פשוט שהיא רה"י מכח הגג, וכן בזיו סתמא אף בבולט מן הגג כן, והי' נראה מזה דכיון שכל אחד גדור יפה מבני רה"ר הו"ל תרוייהו יחד מחיצות הניכרות, ואין הבליטה מגרעת היכר המחיצות כיון שלשניהם יש כח מחיצה, לפמשנ"ת דבקיעה אינה מגרעת כח הזיו בכה"ג, וכן אם דינה כחורי

ועי' בה"ר יהונתן צ"ט ב' שג"כ נתקשה בזה מ"ט לא חשיב חורי רה"י בפחות מד'.

ונראה לחדש מזה דרך המחובר לרה"י ויש בו דע"ד שהוא שיעור הוי רה"י גמורה, ואין בקיעת גדיים מבטלתו, כיון שהוא מחובר לרה"י, דעד כאן לא נחלקו רבנן אריבר"י אלא בדרך ברה"ר וכיו"ב, דבקיעת גדיים משוי ליה כדף התלוי באויר אבל אם הדף מחובר לרה"י הו"ל קבוע ודינו כרה"י מכוח דע"ד שבו, [ואין זה מחודש כ"כ, שהרי באמת א"צ מחיצות לטרסקל, וסגי בגידודי או בעמוד שיש בעיקרו ג' או במים, וכיון שכן בקל אפשר להבין דה"ה דסגי בחיבור לרה"י דהוי כהמשך הרשות לענין הקביעות של הדף], ופחות מדע"ד הו"ל מקום פטור, כיון שאינו חלק מרה"י ליקרא חורי רה"י, שהרי הוא מחוץ למחיצות ואינו בתוך ג' סמוך לגג או לחלון, והרשב"א בעבוה"ק שם ביאר דבחורי רה"י אין בקיעת גדיים מגרעת [וכ"כ תו' עירובין ל"ג א' בכלכלה התלויה באילן, והתם מתפרש גם בכלכלה שאין בה ד', וזה ודאי רק מדין חורין] ובה יפה כח החורין מכח הרשות כו' ע"ש, וסיים שם דבדלית ביה ד' הוי מקום פטור, ולא באר למה אינו חורין, ולמש"כ באמת אין כאן כח חורין, [דדוקא כנגד החלון ותוך ג' הוי חורין כדאמר צ"ח ב', אבל צדי החלון ותוך ג' לא הוי חורין, וה"ה כל שרחוק מהחלון] אבל מ"מ מהני חיבורו לרה"י ליחשב קבע וליטפל לרשות שלא יתבטל ע"י בקיעת גדיים, אבל בפחות מד' מקום פטור הוא, דסו"ס אינו חור שבתוך רה"י, ואין בו שיעור רה"י לעצמו.

ובזה מיושב מה שאמרו צ"ח ב' בזיו פחות מד' דמקום פטור הוא, ומתפרש כפשוטו מקום פטור לכל דבר, ולכן הזיו שלמטה שהוא רה"י אסור על העליון, ובסמוך לחלון הו"ל חורי חלון והוא רה"י, אבל הרחוק מהחלון כיון שאינו כחורי חור לדין מקום פטור, ואפי' הצדדין אינם כחורין אפי'

לבאר טעם החידוש דמ"מ לגבי הגג גופיה אמרינן גו"א מחיצתא, ולעומת זה שמואל גופיה סבר צ' א' דמחיצות למטה עבידן למעלה לא עבידן.

מיהו מתני' דגג קטן הסמוך לגג גדול צ"ב א' מתפרשת גם להעלות מן הבית לגג כדפרש"י, ודומיא דחצר, וא"כ משמע דשמואל מתיר גם זה במחיצות שאינן ניכרות, דמשמע דאי לא דדרסי לה רבים הי' הכל מותר כמו בחצר, ומ"מ אין לך בו אלא חידושו בדין עירובי חצרות, דכיון שהדיוורין חלוקין למטה וגם למעלה הבעלות מחולקת ס"ל דדיינינן להו בגוד אסיק, ולא משתמיט בשום דוכתא שיחשב על הגג מחיצה לפי החדרים המחולקים למטה.

הא דקתני כל אחד רשות לעצמו אין לפרש דהיינו להוציא כלי הבית דהא בזה גם לר"ש אסור, א"כ צריך לפרש איסורא דרבנן במאי דשרי ר"ש, ולכן אין ראי' דשמואל שרי גם להוציא מן הבית לגג, דהגמ' מיירי בפלוגתא דמתני', דלרבנן אסור גם כלים ששבתו בגג לטלטל מזל"ז, ובכלים אלו נחלקו אם מותר לטלטל כל אחד בגגו, ובזה מובן טעמיה דשמואל כיון שכל האיסור מכח הבתים אחי, ועי' תוספתא סופ"ז דפליגי ר"מ ורבנן בכלים ששבתו בגג, ובזה יש ליישב הא דלא משני מתני' ובריתא במחיצות הניכרות, כיון דר"מ מיירי אף באינן ניכרות, ואפשר דסתם גגין השוין דוקא סמוכין זל"ז, שאם יש חצר בינתים, הו"ל כאינן שוין, וצ"ע בזה.

מישיב דחדושיה דשמואל הוא רק בע"ח, כ"כ מרן זללה"ה בסי' ק"ד סק"ז י' וכן האריך בסי' ק"ח, ועי' במכתב אאמ"ר הכ"מ הנדפס בדף פ"ט ע"א, אבל בלשון הרשב"א פ"ט א' שהזכיר רב בגג הבולט משמע דלשמואל גם גג הבולט מותר משום גו"א, ובתר הכי הו"ל חורי רה"י, וזה צ"ע, וכ"כ בשם חיי אדם וגאו"י שדנו שיועיל מדאורייתא,

רה"י הרי הכל יחד כמחיצה, ואין מקור לחשבה כאינה ניכרת, דלא מצינו אלא גגין שהם רה"י אחת, ולגבי חלוקת הדיוורין למעלה אין שום היכר מחיצה, וכגג מערה דמי, אבל בליטת הגג אם דינה כרה"י אינה מגרעת כלום, ותו' נקטו שדינה ככרמלית, ובזה באמת מובן שיתבטלו המחיצות לגמרי, ועי' לקמן ס"ק כ"א עוד בכ"ז.

פ"ט א' ושמואל אמר כו' ביאור ענין גו"א במחיצות שאין ניכרות

כ. פ"ט א' ושמואל אמר מותר לטלטל בכולו דאמרינן גו"א מחיצתא, ענין גו"א מחיצתא במחיצות שאינן ניכרות הוא מחודש, דודאי הגג מסלק המחיצות לגמרי, כדחזינן שע"ג מערה הוא רה"ר, אף כשבתוכה רה"י, ושמואל גופיה לקמן צ' א' לא סמך על מחיצות הבית, אפי' למעט מבית סאתים שג"ז נדון בדרבנן, וע"כ שזהו נדון מיוחד בעירובי חצרות כיון שכל האיסור של הגג הוא מכח דירת הבית בזה יש מקום להקל ולומר שכשם שחלוקין למטה כך חלוקין למעלה, להתיר כל גג לעצמו, מיהו עדיין אין זה מיישב למה מותר להוציא מן הבית לגג כדפרש"י במתני' צ"ב א'.

ואולי נאמר דשמואל לא התיר אלא לטלטל בגג עצמו, אבל להוציא מן הבית באמת אסור, ולפ"ז מיושב טעמיה דשמואל דבחצר כה"ג הו"ל כחצר אחת שלא עירבו, ואע"פ שכל אחד מכיר חלקו מטלטלין מזל"ז, ובבית וגג מחמירין שחלוקת הבית תאסור את הגג, ובחומרא זו ס"ל לשמואל דאזלינן גם לקולא, וגו"א מחיצתא, כן ביאר אאמ"ר הכ"מ בסי"א סק"ב, ובמקו"א כתבנו דדעת מרן זללה"ה סצ"ג סק"ד דאף בחצר כה"ג שכל אחד מכיר חלקו אין מטלטלין מזל"ז, אע"פ שהיו פרוצין מבעוד יום במלואן, ולשון הגמ' סתום, דאם שמואל מודה שלגבי להוציא מן הבית לא אמרינן גו"א מחיצתא, הי' צריך

וגם רש"י צ"ב א' פ' מחיצות שאינן ניכרות גג הבולט, ומשמע דלשמואל מהני גם בזה, וכן בתו' פ"ט א' סוד"ה רב הזכירו דמהני לענין ב"ס, וכ"ז מחודש טובא דלא משתמיט בשום דוכתא דליהני מחיצות שאינן ניכרות רק בחצרות, וזה כמפורש דבעלמא ליתא, ורב יוסף תמה דלימא שמואל הכי ונדחק לדחות אפשרות זו.

צ' א' קשיא דרב אדרב כו'

צ' א' קשיא דרב אדרב, פ' תו' דס"ד דמייירי בדלא מינכרא מחיצתא, ולפ"ז מבואר שגם בגג יחיד משכח"ל לא מינכרא מחיצתא בגג הבולט, אבל קשה דבהא לא מייירי שמואל, דאיהו רק בעירובי חצרות קאמר, שכת הדיוורין החלוקין למטה, מועיל לחשבן כחלוקין למעלה, אבל היכא שהחסרון בעיקר המחיצות, אף לשמואל לא אמרינן גו"א מחיצתא, ועוד דהו"ל לגמ' למימר היכי דמי אי דלא מינכרא מחיצתא קשיא דרב אדרב, שהרי אין הפשטות בגג יחיד שלא יהיו מחיצות ניכרות, וגם לשון הגמ' התם מינכרא הכא לא מינכרא משמע שהדבר פשוט שכן הוא המציאות, ולא דהשתא מוקים לה דהכא במינכרא, ולכן נראה שהי' ידוע לגמ' דמייירי ביתר מב"ס, ומ"מ כיון דשמואל מחמיר טפי מרב והוי איפכא מדלעיל, אמרו בגמ' בלשון קשיא דרב אדרב ודשמואל אדשמואל, וכ"כ בתו' רי"ד, ועי' תו' פ"ט ב' סוד"ה במחיצות שפי' כן ע"פ הירושלמי.

שם והוה כקרפף יותר מב"ס שלא הוקף לדירה, פ' נהי דשימוש גג חשיב שפיר שימושי דירה, אבל חסר כח המקיף לדירה להתיר היקף גדול כזה, כיון שהמחיצות למטה עבידן, ועמשנ"ת בזה בסוגיא דקרפף.

בתו' פ"ט א' שגג הבולט הוי כרמלית

כא. פ"ט א' תו'דה במחיצות, ונראה דה"ה אם הגג בולט חוץ למחיצות הבית דחשיב נמי מחיצות שאינן ניכרות, וכ"כ רש"י

צ"ב א' ד"ה אף גג, וכ"מ בתו' צ' א' ד"ה קשיא דבגג יחיד ג"כ משכח"ל חסרון דלא מינכרא מחיצתא, וכיון שרש"י ותו' פירשו כן בגמ', א"כ לפירושים אחרים אין לזה מקור בגמ', ושפיר יש לקיים דברי הראב"ד שברשב"א צ' א' שאין בליטת הגג מקלקלת מעלת המחיצות כלל, וכפשטות הגמ' בזיו ומזחילה כמש"כ ס"ק י"ט, דברי הגמ' צ' א' כבר נתבאר ס"ק דפשיטא לן דגג יחיד מינכרא מחיצתא, ומתני' צ"ב א' קמ"ל דגג קטן אסור משום דלא מינכרא מחיצתא, ולא שרינן אלא גדול משום דמינכרא מחיצתיה, ומפורש במתני' דקטן אסור בכל גונא משום דלא מינכרא מחיצתא, ולא מייירי בגג הבולט כלל.

והנה התו' לשיטתם דכל גג הבולט אין לו מחיצות, ולא רק שהוא פרוץ לכרמלית אלא כאין לו מחיצות כלל, [כמשנ"ת בספר אאמו"ר הכ"מ סי"א סק"ה], ולפ"ז כל גגות שלהם אסורין בטלטול, וכן זיזין וגוזזטראות בדין הוא שיבטלו מחיצות הגג, אם אין מחיצות עשרה מהגג עד הזיז והגוזזטרא, ואם הגוזזטרא או הזיז בכל הרוח הו"ל הגג פרוץ ברוח רביעית, והוצרכו ליישב דטעמא דזיזין וגוזזטראות משום חורי רה"י, וכ"כ הרא"ש דפתח הפתוח לגג משוי ליה חורי רה"י, וממילא גם גג הבולט הוי רה"י כמו זיזין וגוזזטראות.

אבל הדברים מחודשים דלא מצינו גדר חורי רה"י אלא בדבר הנטפל לרה"י, ולא חשיב גג שלם כחור של הבית ע"י ארובה העולה מן הבית לגג, וכן גוזזטראות אינן חורין שהרי רק כנגד החלון מיקרי חורי החלון אבל בצדדין שלכאן ושלכאן אסורין, כדאמר צ"ח ב', גם מבואר שם דפחות מד"ט לא הוי רה"י וכ"מ צ"ט ב' בצנור, וש"מ דלאו מדין חורין אתינן עלה, והיינו כמש"כ דחורין מיקרי רק חורין ממש, או מה שכנגד החלון, אבל

גג וגזוזטרא אין נופל ע"ז שם חורין ואינם נטפלין לרשות.

וגג הבולט אינו מגרע במחיצות הניכרות שהוא ג"כ המשך לרה"י של הגג, שאין בקיעת גדיים מגרעת בדף הבולט מרה"י, דהו"ל המשך של הרה"י לענין זה שהוא קבוע, וכל דבהדי גג כגג דמי כדין חורי חלון צ"ח ב', ולכן מיקרי מחיצות הניכרות, כיון שגם החלק הבולט מיקרי מחיצה גמורה, והחסרון רק בבקיעת גדיים, אבל אין בו חסרון בהבדלה בינו לרה"ר, ובדאיכא גידודי או בים הו"ל רה"י.

ולאחמור לדעת הראב"ד כל גג הבולט מותר לטלטל בו אפי' בולט הרבה ודינו כרה"י גמורה, ושפיר יש לצרף להקל דעת הסוברים שאין כרמלית למעלה מעשרה כלל, ואע"פ שלא נתיישבו לנו הדברים לעיל ס"ק י"ז, מ"מ פשטות הדברים דכל זיזין וגזוזטראות הוו רה"י בלא דין חורין, וממילא גם בליטת הגג מכח הבית היא כמו זיזין וגזוזטראות, והגג לא גרע מזה.

ובבה"ל סי' שמ"ה סט"ז ד"ה גג הביא דעת המג"א דרך בליטה ד' אוסרת דהו"ל כרמלית והגג פרוץ לכרמלית, וכבר תמהו ע"ז דכיון דהוי מחיצות שאינן ניכרות הרי אין לגג מחיצות, מיהו בבליטת טפח כההיא דעמוד שבת ק"א א' כתב מרן זללה"ה סי' ק"ד סק"ו דלא חשיב שאינן ניכרות כדמוכח מעמוד אלא דהתם אפשר שהבליטה חצי טפח מכל צד, והזכיר אפשרות שהשיעור ג"ט, וכ"כ אאמור"ר הכ"מ שם דכמו בחקק דסוכה ד' ב' בשיעור ג"ט מקרי חד דופן, ה"ה הכא שהבולט עד ג"ט מקרי מחיצה אחת שמתעקמת מעט, מיהו לכאורה לא בכל גונא חשבינן ליה כמחיצה המתעקמת שהרי בזיו פחות מד' אמהין עירובין צ"ח ב' דמקום פטור הוא, ואפשר לדחות דהו"ל מקום פטור כמו פני הכותל,

עכ"פ בגג בולט עד ג"ט ודאי לא גרע מחקק המתעקם עד ג"ט, ולפמש"כ לעיל אפי' בולט טובא אינו מגרע שגם גג הבולט מיקרי מחיצה הניכרת, וחסרון בקיעת גדיים אינו חסרון בהיכר המחיצה, ולכן בדאיכא מחיצות לבית שפיר דמי, ובזה א"צ לטעמא שכתבנו ס"ק י"ט גבי זיזין וגזוזטראות, דהתם בעינן שיהא בהן שיעור רה"י לעצמם, אבל בבליטת הגג חשיב הכל המשך אחד, אלא דבלא"ה עד ג"ט שפיר דמי, ונפ"מ מג' ועד ד'.

הערות במ"ב סי' שמ"ב

כב. מ"ב סי' שמ"ב ס"ק ס"ג בדין בית שאין גבהו עשרה אפי' עם קיריו, וחקק בו והשלימו לעשרה, יעוי' משנ"ת ס"ק ט"ו מדברי הראשונים דהוי רה"י וכדעת הא"ר, ועיי'ש דעת אאמור"ר הכ"מ בזה.

בדין בית או עמוד גבוהין עשרה ובנה עליה על גביהן שאין תוכה עשרה, נתבאר לעיל ס"ק י"ד מחלוקת הראשונים אם דינה ככרמלית, ועי' חזו"א סי' ס"ה ס"ק ס"ז.

מ"ב ס"ק ס"ו ובה"ל ד"ה גג, מה שצידד להקל בגג הבולט פחות מד' יש לזה סיוע מדעת הראב"ד וכמשנ"ת ס"ק כ"א, והיינו מפני שהכל רה"י גמורה, וכן זיזין הבולטין מרה"י הוו רה"י, ואין להקל בהם משום שאין כרמלית למעלה מעשרה, אלא מפני שאין רה"י, ונפ"מ שאסור להכניס מרה"ר לשם, מיהו זיז הבולט לרה"ר פחות מד"ט ואינו סמוך לחלון או לגל י"ל דהוי שפיר מקום פטור, ולפמשנ"ת לעיל ס"ק י"ז י"ט אין מקום להקל במקום ד' שגבוה עשרה ואינו רה"י, שלא יהא בו איסור כרמלית.

שם ס"ק ס"ז בדין חלון הפתוח לגג שנעשה כולו חורי רה"י, עמש"כ ס"ק כ"א י"ט דצ"ע בגדר חורין בזה, דשטח גדול כזה שאינו מכוון עם הרה"י ואינו סגור בתוכו, לא מיקרי חור.

בפשיטות כ"כ, ולכן מיושב יותר דבכל תל ועמוד בין חלול בין אטום מיקרי מחיצות ניכרות לענין שבת, ולענין סוכה בכל ענין מיקרי שאינן ניכרות כיון שהחסרון בהיכר שלהם בסוכה ולא כלפי רה"ר, וכמו שפשוט דלר' יוסי לא מהני מחיצה תלויה שלמעלה מן הסכך, גם באופן שאין סילוק מחיצות ולשבת מהני, מ"מ לסוכה לא מהני, והיינו טעמיה דרבא במחיצות שאינן ניכרות בסוכה, וע"ע להלן בזה.

שם ת"ר נעץ ארבעה קונדיסין

שם ת"ר נעץ ארבעה קונדיסין וסיכך על גבן ר"י מכשיר וחכמים פוסלין אר"ה מחלוקת כו', ר"ה לא שמע ברייתא דטעמיה דר"י משום דיומדין, ולכן פירש דטעמא משום גו"א מחיצתא, ור"ג ידע דפליגי בדיומדין ולכן לא חידש דפליגי נמי בגו"א, ואי פליגי אף בשפת הגג היינו בדיומדין, כמש"פ מרן זללה"ה, ולפ"ז בלא דיומדי טפח אפי' בשפת הגג פסולה, ולצד דבשפת הגג דברי הכל כשרה היינו בלא דיומדין כלל, ואין ד"ז נלמד מהברייתא רק מסברא, ולשון הגמ' לימא תהוי תיובתיה דר"ה בתרתי כו' לא נתפרש, דגג מאן דכר שמיה למידק מינה מידי, ואמנם הרא"ש העתיק נעץ ארבעה קונדיסין על הגג, אבל לא מצאתי גירסא זו בשום מקום, וא"כ י"ל שגם ברא"ש הר"ז תוספת ביאור ולא גירסא.

שם איבעיא להו באמצע הגג מחלוקת כו'

שם איבעיא להו באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג ד"ה כשרה, פי' תו' דגם לבתר דידעינן הא דאמר רבא דבעמוד פסול משום דבעינן מחיצות הניכרות, אכתי י"ל דבבית שהמחיצות ניכרות בתוכו דברי הכל כשרה, והדברים מחודשים דמה יתרון לסוכה שצריכה מחיצות הראויות לדירה במה שהמחיצות מועילות לבית, ועו"ק דאפי' אם אזלינן בתר מחיצות הבית ראוי לומר שגו"א

ובמ"ב סי' שע"ד ס"ק כ"ט כתב דלא מהני חלון להוציא כלי הבית לגג היכא שהגג פרוץ לגג חבירו, והכי מסתברא דכיון דגג חבירו כרמלית ולגדול אין גיפופי הניכרין, א"כ א"א להוציא לגג כלום, מיהו אף לטלטל בתוכו צ"ע אם מהני חלון אחד להתיר גם גגו של חבירו, ואם מהני הרי נעשה פרוץ במלואו לגג חבירו, אלא דבזה קי"ל כר"ש דשרי לכלים שבחצר, ולפ"ר צ"ע מה נתקשה מרן זללה"ה בסי' צ"ו ס"ק ל"ט, דבסי' שע"ג מיירי כשיש לכל גזוזטרא מחיצות לעצמה, אבל בגג גדול וקטן הם פרוצין זל"ז, ואין לגדול גיפופין הניכרין ואף כל היתרו של הגדול ע"י החלון צ"ע, אם השטח של הקטן ישאר כרמלית.

סוכה ד' ב' סבר אביי למימר גו"א מחיצתא

כג. סוכה ד' ב' סבר אביי למימר גו"א מחיצתא, אפשר דאביי גופיה סבר כן רק בסוכה שיש לה מחיצות גמורות, אלא שהם גבוהין מעשרים אמה, אבל ידע שאין מסככין ע"ג תל ועמוד, מיהו אפשר דסבר שהפסול מדרבנן, והשיב לו רבא שהפסול מדאורייתא ולכן לא מהני בשום מקום.

שם א"ל רבא בעינן מחיצות הניכרות וליכא

שם א"ל רבא בעינן מחיצות הניכרות וליכא, בסברא נראה שאין חילוק בין עמוד חלול לעמוד אטום, ובלישניה דרבא לא משמע שחידש שעמוד גרע מבית, דזהו חידוש והו"ל לרבא לפרש דנהי דלענין שבת אין חילוק בין עמוד לבית, אבל לענין סוכה יש חילוק ביניהם, ועוד דאם רבא אמר כן רק בעמוד, שאינן ניכרות למטה ולא מיירי כלל בניכרות במקום הסוכה, א"כ מתפרש דבבית כשרה, ול"מ כן בהמשך הגמ', ועוד דבעלמא לענין שבת מיקרי מחיצות הניכרות אף תל ועמוד, עי' עירובין פ"ט א' שהפרדת בתים כהפרדת חריץ ותל שם ע"ח ב', ואם איתא דמחיצות בית ניכרות חשיבי הכא, מנליה לפסול עמוד

רק גובה פחות מג"ט ביניהם, אע"פ שבס"ה זקיפתן יותר מעשרה מתוך ד', מ"מ יש כאן שטח מיושר של ד"ט בהבדל גובה פחות מג"ט. [והעירוני לעיין בחזו"א סי' ס"ה סוף סק"ע, ואינו תח"י].

מידו בחדר מדרגות כהיום, הרי כל המדרגות עד המדרגות האחרונות דינם כרה"י, דכיון שיש לכל מדרגות ג' מחיצות, שהמעקה גבוה י"ט, ואף אם אינו גבוה בעצמו, הרי בצירוף עובי המדרגות הו"ל כהל גבוה עשרה, כדין גידוד ומחיצה, המעקה עם עובי המדרגה, ויש לכל המדרגות קיר ממול שהוא רוח רביעית, והו"ל רה"י, ורק השורה האחרונה שפרוצה ברביעית יש לדון בה אם היא כהל להתירה למעלה, ומסתברא שהרחבה שלפני המדרגות ג"כ ניתרת בעומ"ר של השורה הקודמת, אם לא נימא שהעומ"ר מרובה של המדרגות סוגר כנגדו, ואז רק הרחבה שכנגד המדרגות העליונות תהא מותרת, וחצי הרחבה שמול המדרגות התחתונות אסורה, ואם אין במעקה טפח רק בצירוף עובי המדרגות מסתברא שאין כאן סילוק מחיצות, ומועילות המדרגות העליונות להוי כפס ד' להתיר מול המדרגות האחרונות.

מה שאמרו נ"ט ב' סולם תורת פתח עליו ותורת מחיצה עליו אין ללמוד מזה למדרגות שלנו, דהתם יש כותל ויש סולם, ואפי' קבוע מ"מ אינו מבטל כח הכותל כ יון שנעשה לפתח, אבל תל העשוי כסולם ודאי שאם אינו מתלקט עשרה מתוך ד' אין תורת מחיצה עליו, וה"נ אם יש בו מדרגה רחבה דע"ד צריך שיהא ממנה ולמעלה י"ט, לפי שהמדרגה ככרמלית וכן אם יש רק סולם קבוע דינו כהל, ועי' ע"ז ב'.

(בדין לערב חצרות בקומה העליונה לחוד, יעוי' מש"כ בסוגיא דעירובי חצרות ס"י ס"ק י"ד ולע"כ).

כל הכותל כמו שהוא למטה, וא"כ בצר ליה שיעור סוכה לפי עובי הכותל למטה, ולא חילקו בזה בגמ' כלל, ודוחק לומר דכיון שמשמש כותל לתוך הבית, אמרינן גו"א בחודו החיצון, ועו"ק מגין פשיטא ליה לרבא לצד דדברי הכל כשרה דמ"מ בעמוד ד"ה פסולה, הרי אין זו סברא פשוטה לחלק ביניהם, ולשון מחיצות הניכרות בתוך הסוכה מתפרש, ולא הניכרות למטה בבית.

ובקושי תו' י"ל דגם לצד דלר"נ ד"ה כשרה, מ"מ רבא ס"ל כר"ה בהא דלרבנן פסולה, והא דמסקינן בתיקו היינו בדעת ר"נ, אבל לדינא ודאי קי"ל כדרבא, מיהו לגרסת רי"צ"ג והרמב"ם משמע בגמ' דמחלקינן בין בית לעמוד, שהרי מסקנת הגמ' כר"נ דכשרה וכרבא דפסולה, ומהשמטת הרי"ף נראה שאין חילוק בין עמוד לבית וסתם הדברים כדרבא, ויש עוד ראשונים שאינם מחלקים בין בית לעמוד.

בדין מדרגות אם נחשבים מחיצה

כד. מדרגות הבתים המצויים כיום, הם מתלקטים עשרה מתוך ד' ובשיפוע כזה חשיבי כמחיצה, מיהו כשיש שתי מדרגות שכל אחת רחבה ג"ט ואין בגובהן ג"ט, י"ל ששתי מדרגות מצטרפות ונעשות כשטח של ד"ט, והם מבטלין המחיצה, ולא דמי לתל שעולה כל הזמן בשיפוע דלא חשיב כשטח של ד"ט בשוה, אע"פ שברוחב ד"ט לא זקף ג"ט, דמ"מ השיפוע חד ולא מיקרי שטח אחד, אבל כששתי המדרגות מיושרות, אלא שיש גובה פחות מג' ביניהם י"ל שמצטרפין, דכיון שיש ברחבן ג"ט תו לא חשיב דופן אחד כדאמרינן גבי חקק סוכה ד' ב', ובתל שיש מישור ג"ט כתב מרן זללה"ה בסי' קי"א סק"ד דכיון שחוזר ומשפץ תוך ד"ט שפיר דמי, אבל אכתי אין מזה ראי' למדרגות ששתיהן ישרות ויש

סימן ו

בדיני סמוך למנחה

שם למנחה, מדהוזכר מנחה דוקא, משמע שאין זו גזירה כללית סמוך לכל תפלה, וכ"כ בשו"ע ספ"ט ס"ז לענין סמוך לשחרית שלא גזרו על תספורת ומרחץ אלא במנחה שהוא דבר המצוי, ומקורו מהרמב"ם, ועי"ש במ"ב.

בבא דנקט תספורת בפ"ע, ובסדר גזירות חז"ל הרמב"ם בפיה"מ מנה כל הני דמתני' בגזירת י"ח דבר, וכל אחד גזירה בפ"ע, ולדבריו מיושב ששנה התנא לא ישב לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל, ולא שנה ד"ז לבסוף, כיון שגזרו תחלה על תספורת, והוסיפו לגזור עוד ד' דברים, אבל מפרש"י שכתב דנשנית משנה זו כאן משום דדמיא ללא יצא החייט במחטו, נראה דס"ל שלא היו בכלל י"ח דבר, ואע"פ שי"ל שגזרו כל אלו יחד באותו מעמד משום דדמו אהדדי, אבל עכ"פ הו"ל לרש"י לומר שנשנו כאן משום דהו"מ י"ח דבר, מיהו גם לרש"י ניחא שבא התנא לומר שגזרו על תספורת וכל כיו"ב, ולא שגזרו על חמשה דברים אלו בלבד, והר"ז כאילו נשנה וכן לא יכנס למרחץ כו', ובעיקר הדברים אין כאן קושיא דכיון שמונה ד' דברים בלא יכנס ודבר אחד בלא ישב, אינו מתחבר עם הלשון כ"כ, ועדיף לשנות תחלה דין לא ישב בפ"ע, (וגם ניחא ליה לשנות בלשון יחיד), ולהוסיף כל הד' דברים אח"ז, וע"ע מ"ש בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה (והביא ד"ז מהגרע"א ז"ל בשם הש"ל), דמתני' לא זו אף זו קתני.

לאוקימתא דראב"י ניחא שדנו על כל ענין בפ"ע כיון שגזירותיהם שונות,

במתני' דלא ישב אדם לפני הספר

א. מ' ב' מתני' לא ישב אדם לפני הספר כו' ולא יכנס כו', לכאורה הול"ל לא יסתפר ולא ירחץ, שהרי לא הישיבה והכניסה אסורה, וללישנא דמתני' מיירי בתספורת בן אלעשה היינו דקמ"ל דמיירי בישיבה לפני הספר דמשמע דרך קבע אצל האומן לתספורת, וכן כניסה לכולה מילתא דמרחץ, וללישנא דראב"י קמ"ל דאם כבר ישב ונכנס א"צ להפסיק, ומזה למדו בגמ' דהתחלות דמתני' הו"א אפי' קודם התספורת והרחיצה והאכילה עצמה, ומזה יש ללמוד דסיפא דואם התחילו אין מפסיקין מיירי אפי' התחילו באיסור, דבהתחילו בהיתר כבר שמעינן מרישא שרק תחלת הישיבה אסורה.

שם סמוך למנחה, נראה דענין הזמן של סמוך למנחה הוא מפני שחשיב שחיוב התפילה מזומן לפניו, וכבר נתחייב להשגיח שלא להכניס עצמו בדברים שעלולים להשכיחו התפלה, שזה כאילו עווב חיוב התפלה ומתעסק בענינים אחרים, ובזה מיושב שהזמן שוה בקיץ ובחורף, וכן כשהחמירו סמוך למנחה גדולה לא מפני ששיערו שהזמן הנצרך לזה הוא כשש שעות, אלא שמהזמן הזה אפשר לחייבו להתפלל תחלה, וניחא נמי שהזמן שוה לר"י ולרבנן, אע"פ שלר"י תפלת המנחה רק עד פלג המנחה, ואמנם בירושלמי מיייתנן ברייתא דר"ח קתני סמוך לחשכה ומפרשינן בחד שינויא דמתני' ר"י, ובריייתא כרבנן לדידהו אסור רק סמוך לחשכה, ויש להוסיף שהרי באמת זמן התמיד מדאורייתא הוא מחצות ונמצא דבסמוך למנחה כבר הגיע זמן המנחה.

לחייבו להתפלל תחלה סגי בחשש כל דהו, אבל לאסור קודם זמן התפלה חצי שעה או קודם מנחה קטנה כמה שעות, בזה בעינן חשש גמור.

ובאמת בסוגיא דסוכה מדמינן מתני' דהכא דמיירי בתפלה לדין לולב, והתם מתפרש דאסור לאכול קודם נטילת לולב אע"פ שזמנו כל היום, ורק לענין להפסיק מחלקינן בין יש שהות ביום, ודכוותה בתפלה, ולפ"ז אסור לאכול קודם תפלת המוספין מדינא דמתני' דסוכה.

בדברי הגמ' והראשונים ל"מ שהדבר ידוע דגזרינן בהגיע הזמן

ברם לשון הגמ' סתום, דאם איתא דהדבר ידוע דגזרינן בהגיע זמן תפלה אף בדאיכא שהות ביום טובא, א"כ היכי פריך בפשיטות שאין לגזור סמוך למנחה גדולה, הרי טעם האיסור בסמוך למנחה הוא מפני שראוי להכין עצמו שיהא מזומן לתפלה, ואם בזמן תפלה גזרו אע"ג דאיכא שהות טובא, בין שמא ימשך בין שמא ישכח, ה"נ יש לגזור בסמוך לתפלה, ובפרט שמדאורייתא כבר הגיע זמן התמיד מחצות שהוא סמוך למנחה, ועכ"פ א"א להקשות כן בפשיטות ולעקור מתני' מפשטה ולאוקומה בתספורת בן אלעשה, וכן אם הקושיא מכח שעיקר הזמן הוא מנחה קטנה, א"א לסתום כן בגמ', דודאי פשטא דתלמודן דמנחה גדולה נמי עיקר הזמן הוא, ועכ"פ כשרוצה לאכול מתפלל מנחה גדולה לכתחלה ואף מקדימה למוסף כדאמר כ"ז א', וא"כ מאי קושיא אם החמירו לענין אכילה כהגיע זמן תפלה, והו"ל לגמ' לפרושי המכריח לנשות מזה ולעקור מתני' מפשטה.

ומדברי הראשונים ז"ל ג"כ נראה דלא קים להו שיש איסור אכילה בזמן מנחה קטנה ממתני' דסוכה, וכן בתפלת מוסף הזכירו הראשונים ז"ל סמך מגמ' דתענית דלא שכיחא שכרות במוסף, ולא אמרו דמתני' היא בסוכה

ואין חשש שמא יתעלף נלמד משמא ישבר הזוג, אבל לאוקימתא קמיינתא בדבריהם המתמשכים צ"ב להרמב"ם למה נמנו כל אחד בפ"ע, ולפרש"י ניהא נמי הא דהזכירו תספורת בן אלעשה שלא הי' מושב ב"ד לגזור ע"ז בפ"ע, דאטו הדבר מצוי כ"כ שצריך לגזור עליו, אבל אם גזרו על כל דבר המתמשך שפיר מנו תספורת בן אלעשה, (ואפשר שכשגזרו ע"ז הי' מצוי יותר, בזמן ב"ש וב"ה או קודם לכן, כיון שנהגו כן בכה"ג נשתמר הדבר, ואח"כ נשתכח, וכימי רבי הי' הדבר נדיר מאד, עד שהוצרך בן אלעשה לבזבז מעותיו לספרים שיטרחו לעשות כן בראשו, כ"נ לפו"ר, שלא הי' בן אלעשה ספר, וצ"ע ברש"י).

בקושית הגמ' האיכא שהות ביום טובא, והאם אמרינן הכי גם בהגיע זמן תפלה

ב. שם גמ' הי סמוך למנחה אילימא סמוך למנחה גדולה האיכא שהות ביום טובא, הקשה אאמור"י (שליט"א) זללה"ה הרי בלולב מבואר סוכה ל"ח א' שאסור לאכול קודם נטילת לולב, אע"פ שיש שהות כל היום טפי ממנחה גדולה, וכן בתפלת המוספין אסר ר"ה ברכות כ"ח ב' לטעום כלום אע"פ שזמנה כל היום, ותירץ דקושית הגמ' למה אסרו סמוך למנחה כשעדיין לא הגיע זמנה, דלא מצינו שאסרו אלא כשהגיע זמן לולב דאמרינן ליה שיקדים נטילתו, אבל אין לעכבו מלאכול כשא"א עדיין להתפלל, אם איכא שהות טובא, ועוד תירץ דכיון שעיקר זמן תפלה הוא במנחה קטנה, לא הי' ראוי לאסור לאכול כשאין ראוי עדיין להתפלל.

ולפ"ז משהגיע זמן מנחה קטנה וכן זמן כל המצוות אסור לאכול גם בדליכא חששות דמתני', דאע"פ שללישנא קמא דגמ' לא חששו שמא ימשך בסעודה קטנה, אפ"ה אסור לאכול כשיכול לקיים המצוה תחלה, וזה מדין שמא ימשך או שמא ישכח, אלא דלענין

דסעודה קטנה אסורה, וכן ר"ה שאמר אסור לאדם שיטעום כלום, לא משמע דאכילה ידועה לאיסור והוא הוסיף דאפי' טעימה אסורה, וכן בדריב"ל לענין תפלת המנחה.

מתני' דסוכה הוא דין מיוחד בלולב

ונראה מזה דמתני' דסוכה הוא דין מיוחד בלולב, וכ"ה פשוט הדברים דמתני' אתיא לאשמועין שלא יאכל עד שיטול לולבו, ומדיוקא דיטול על שולחנו דייקנן דצריך להפסיק, אבל עיקרה שלא יתחיל לאכול עד שיטול לולב, וכיון שנשנה ד"ז בלולב אין ללמוד מזה בסתמא לתפלה, ואפשר הטעם מפני שעיקרה דאוריתא ביו"ט ראשון, או מפני שאין רגיל במצוה זו כל השנה, ואם לא יטול מיד עלול לשכוח, או מפני שבקל יכול ליטול לולב תחלה, ועוד דבמאורע קל יותר להחמיר מתפלה שצריך לאסור כל ימות השנה, (ועי' פסחים ק"ח א' דס"ד לאסור ערב פסח לאכול בשחרית לבן בתירא משום קרבן פסח), וכ"כ האחרונים ז"ל דק באור לי"ד אסר אביי ללמוד פסחים ד' א', ולא בכל יום בזמן תפלה, מיהו יש חולקין בזה.

וא"ת א"כ מה הקשו שם בסוכה ממתני' דאין מפסיקין הרי ע"כ לולב דין אחר הוא, וי"ל דמ"מ לענין שלא להפסיק משהתחיל יש להשוות דינם, שהרי בהתחיל בהיתר פשיטא לן שא"צ להפסיק, ואם מצאנו במתני' שאף בהתחיל באיסור א"צ להפסיק, אין לחלק בד"ז בין לולב לתפלה, דהא חזינן שלא החמירו לקונסו בהתחיל באיסור, ודנוהו כהתחיל בהיתר.

בטעם איסור טעימה

ויש לעי' מ"ט דר"ה ברכות כ"ח ב' דאסר אפי' טעימה קודם מוסף הרי איכא שהות ביום טובא, וי"ל מדאסר אפי' טעימה ש"מ דלאו משום שמא ימשך הוא, וא"כ לא מהני שהות מיד, אלא יש לפרש הטעם מעין האיסור לאכול קודם שחרית, דכיון שמוטל

עליו להתפלל ראוי לו שלא לעסוק בצרכי גופו קודם שהתפלל, ושייך גם בזה ואותי השלכת וגו' ולא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם, דכל שמוטל עליו להתפלל יש לו לראות עצמו שחייב תלויין בתפלתו, וכן יש לפרש בדריב"ל דאסר טעימה בהגיע זמן תפלת המנחה, ומה"ט פשיטא לן דלדידיה אם התחילו מפסיקין, כיון שהאיסור באכילה עצמה, ולא גזירה שמא ימשך, ולכן אין להקל כשהתחיל באיסור דאכתי עובר בכל אכילה.

ואפשר עוד דאיסור הטעימה כדי שיזכור להתפלל, ולא מפני שע"י הטעימה עלול להמשך ולשכוח, אלא שכיון שאינו יכול לטעום כלום, ימהר להתפלל כדי שיוכל לטעום, מיהו באיסור טעימה דקידוש והבדלה משמע שהוא איסור עצמי, מדדנו אם טעם מבדיל ומקדש, ופרש"י דבעינן שיהיו הקידוש וההבדלה תחלת סעודה, ולכן ימתין למחר ויבדיל קודם שיטעם עי"ש ולע"כ, וכ"נ מדסבר ר"ח פסחים ק"ה א' דמיא נמי בכלל טעימה לענין זה, ודכוותה בתפלה יש לפרש שתהא התפילה תחלה לכל דבר, וכע"ז ראיתי במ"ב סי' רצ"ט סק"ג בשם נה"ש שכתב דבהבדלה התחיל באיסור פוסק מפני שהטעימה איסור עצמי, ולא שמא ימשך, עי"ש.

אבל מדברי התוד"ה בתספורת שכתבו דנהי דלא קי"ל כריב"ל באיסור טעימה מ"מ קי"ל כותיה באיסור אכילת סעודה קטנה, משמע שהכל ענין אחד משום שימשך לאכול, דבזה שייך לומר דלא קי"ל כותיה בטעימה אלא באכילה, אבל אם טעימה סברא אחרת היא, אין שייך לומר דבאכילה קי"ל כותיה, ומה"ט כתבו תו' דדייקנן מלשון טעימה דאפי' באמצע הסעודה לא ימשך לטעום, והו"ל למימר בפשיטות דלאיסור טעימה קודם התפלה לא מהני התחיל כיון שהוא איסור עצמי, אלא ודאי ס"ל להתו' שהכל ענין אחד שמא ימשך, ואמר אסור שיטעום לומר שלא

ימשיך סעודתו אלא יפסיק מיד, ואף בטעימה לחוד חיישינן שמא יאכל וימשך.

סמוך למנחה – האם מנחה גדולה או מנחה קטנה

ג. שם אילימא סמוך למנחה גדולה כו' לעולם סמוך למנחה גדולה כו', יש לעי' הרי בעלמא מנחה היינו מנחה קטנה, כדתנן סוכה מ"ח א' מן המנחה ולמעלה וכן ב"ה ל' ב' התקינו שלא יהיו מקבלין אלא עד המנחה כו' מן המנחה ולמעלה, וכן בנדה ס"ח א' מן המנחה ולמעלה, וא"כ מה ראה התנא כאן לשנות סתמא סמוך למנחה ויתפרש מנחה גדולה, ובירושלמי פשיטא להו דמתני' במנחה קטנה, וי"ל דמתני' מתפרשת סמוך לזמן תפלת המנחה כדקתני עד שיתפלל, וזמן תפלה הוי שפיר במנחה גדולה, ויש לעי' א"כ מ"ט מספק"ל פסחים ק"ז א' אם ערבי פסחים סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסח או"ד סמוך למנחה קטנה ומשום מצה, ואפשר דהיינו לבתר דחזינן במתני' דהכא דסמוך למנחה היינו מנחה גדולה, א"כ יש להסתפק שמא מתפרש כן בכל סמוך למנחה, ולמסקנא דהתם במנחה קטנה מתפרש כמש"כ דהכא סמוך לתפלת המנחה קאמר, אבל כל לשון מנחה בעלמא היינו מנחה קטנה, (הא דלא דייקנין בפסחים ק"ז ב' מדקתני עד שתחשך יעוי"ש בתו' דהו"מ למידחי שג"ז משום פסח שיצלוהו כראוי, ולכן ניחא ליה לדיוקי מברייתא, ואפשר דאין החשש שיאכלנו מבעוד יום, אלא שימשך בסעודתו ולא יתעסק בצלייתו יפה, או שאגב פסח גזרו נמי משום מצה).

בא בקרא דבין הערבים פירש שהוא מענין מנוחת השמש, שמתחילה לשקוע ונשקט אורה הגדול, דמתרגמינן לרוח היום למנח יומא וזה הי' בזמן מנחה קטנה, ועי"ש עוד ברמב"ן, ומנחת ערב מפרשינן בגמ' שם לתפלת ערבית, ובירושלמי פ"ד ה"א משמע דהיינו תפלת המנחה, ואולי גם לשון מנחה של תקרובת מלשון מנוחה והנחת רוח.

שם נימא תהוי תיובתא דריב"ל דאריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה כו', משמע דאי מנחה גדולה היא ניחא משום דריב"ל במנחה קטנה מיירי, ויש לתמוה איך סתם ריב"ל לשונו כיון שהגיע זמן תפלת המנחה על כונת מנחה קטנה, הרי זמן מנחה הוא משש ומחצה, שהרי בערב פסח פעמים שקרב התמיד בשש ומחצה, ואמרו יומא כ"ח ב' דצלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי והיינו בתחלת שעה שביעית, ועי"ש בר"ח ותו"י שזהו לפנות ערב דיצחק משינטו צללי ערב, שכיון שהחמה נוטה למערב משחירין כותלי המזרח, (ועי"ש בר"ח דגרס איפכא דאברהם צלי בסוף שבע, ועכ"פ לא במנחה קטנה), וכן אמרו ברכות ל"א א' דזמן ג' תפלות ילפינן מדוד שאמר ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה, והיינו זמן מנחה גדולה, וכן אמרו שם כ"ח א' דהיו לפניו תפלת מוסף ומנחה בשש ומחצה מתפלל של מנחה תחלה, אלמא זהו עיקר זמנה, וגדולה מזו מצינו שנסתפקו בגמ' כ"ו ב' דשמא לר"י א"א להתפלל אלא עד זמן מנחה קטנה, ואם איתא שזהו עיקר זמנה איך אפשר לומר דפליגי ר"י ורבנן כולי האי.

ונראה דהי' ידוע אצלם שמתפללין מנחה בזמן הקרבת התמיד שהוא בדרך כלל בתשע ומחצה, וקבעו הדברים לפי הקטרת האימורים ולא לפי זריקת הדם שהיא עיקר הכפרה, מפני שהתפילה נתקנה בגמר ההקרבה שיתקבל ברצון, כדחזינן בסוכה נ"א א' לגבי תפילת שחרית ומוסף ועי"ש בגליון הש"ס

לשון מנחה בפסוק מצינו גבי אליהו דמתפרש מנחה קטנה, דכתיב שהתנבאו מהצהרים עד לעלות המנחה, והדר כתיב ויהי בעלות המנחה ואמרו ברכות ו' ב' דאליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה, ועי"ש בתו' פסחים ק"ז א' בטעמא דמיקריא מנחה, והרמב"ן בפרשת

דה"ג גבי מנחה, וגם בתמיד משמע שענין הקרבן הוא בתחלת היום ובסוף היום אלא שממתי שהיום מתחיל להעריב נחשב סוף היום, וכיון שכן ראוי לכתחלה להקריבו בסוף היום, מלבד הענין של עליה השלם כדי שיוכלו להקריב הקרבנות בינתיים, שהרי אף בערב פסח שחל בשבת לא הקדימוהו אלא שעה אחת ובכל שבת הקריבוהו כבחול, אע"פ שאין קרבנות אחרים בשבת, [ועמ"א סי' רל"ג סק"ב שהזכיר עליה השלם וכן ביאר במ"ב סק"א], וכן לשון מנחה דקרא הוא בזמן מנחה קטנה ולא בצהריים כמש"כ לעיל מאליהו, וכ"ש אם כונת הפסוק בעלות המנחה לקרבן התמיד דמוכח בקרא שהקריבוהו בתשע ומחצה, עי"ש בתרגום וברד"ק, ובאמת מצינו בברייתא כ"ו ב' שאמרו איזוהי מנחה גדולה ואיזוהי מנחה קטנה, ולא ביארו לענין מה נתחדש שם מנחה גדולה וקטנה, אבל אם עיקר מנחה הוא מנחה קטנה, שפיר קראו שם מנחה גדולה לומר שגם מנחה זו היא לכתחלה, דתרווייהו מנחה מיקרו, אלא שזו זמנה מרובה וזו זמנה מועט, ולמנחה קטנה קראו שם אחר כיון שהיא כמנחה אחרת והיא העיקרית והנקראת מנחה בכל מקום.

ולא אמור הדברים מתיישבין כדעת רש"י והרא"ש והטור סי' רל"ב דמנחה גדולה היא נמי לכתחלה, [וכ"כ בשעה"צ סי' רל"ג אות ג' בדעת הגר"א], דלא מצינו שני זמנים לתמיד בתורה, ולא עשאוהו בער"פ בדיעבד, ותדע שבכל יום עיקר כפרתו בזריקת הדם שהוא בשמונה ומחצה, ותרווייהו מנחה מיקרו לומר ששניהם לכתחלה, וכדאשכחן באברהם ובדוד שהתפללו בצהריים, ולא מצינו רמז בגמ' שתהא מנחה גדולה בדיעבד, ולכן מתפלל של מנחה גדולה ואח"כ של מוסף, ואף להרמב"ם כשרוצה לאכול מתפלל מנחה גדולה לכתחלה, וכ"מ ברמב"ם פ"ג ה"ג שהמעלה של מ"ק מפני שהוא תדיר להקריב בזמן זה, וכן במתני' מתפרש עד שיתפלל

מנחה גדולה, וניחא ההיא דברכות כ"ו ב', דס"ד דר"י סבר שצריך לגמור התפלה בזמן הקרבת התמיד, [מיהו במקדש מסתברא דמקריב של מוסף תחלה משום עליה השלם, או שזורק דם התמיד תחלה ואח"כ מקטיר המוספין תחלה, ולע"כ בזה אם הקטרה עיקר, עי' בריש תמיד נשחט], ואפ"ה שפיר סתם ריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה כיון שהסדר הראוי להתפלל בזמן הקרבת התמיד, וכן נהגו בזמנם, וגם בסברא מובן שאין לאסור טעימה אלא כשראוי להתפלל כעת, דבזה אמרינן שיתפלל קודם שיטעום, אבל א"א למנוע מן האדם טעימה ג' שעות מפני תפלת המנחה, בזמן שאין מורים לו להתפלל כעת, (ושמעתי שמועה בשם מרן זללה"ה דכהיום ראוי להתפלל מנחה גדולה, ולפמשנ"ת ג"ז לכתחלה, ואפשר הטעם מפני שרגילין בחלוקת היום בצהריים לאכילה ולמנוחה, ועוד שאין רגילין להפסיק מלאכתם לפי שקיעת החמה, ועלולין לשכוח התפלה בפרט בימות החורף, ונמצא הזמן הראוי לתפלה כדכתיב גבי דוד ערב ובקר וצהריים, שהם חילוקי סדר היום לרוב בנ"א, והוא הזמן הנאות לתפלה מסודרת ומיושבת שיתאספו כולם בזה כראוי).

בפוגית הגמ' הי' אפשר לדחוק דריב"ל נמי במנחה גדולה קאמר, ואפ"ה אי מתני' בסמוך למנחה גדולה ניחא, דמתפרש ואם התחילו אין מפסיקין מתחלת שבע עד חציה, אבל בשש ומחצה מפסיקין כדריב"ל, מיהו זה דוחק לפרש סתם ואם התחילו על החצי שעה לחוד, ועו"ק דהול"ל סמוך למנחה קטנה הוא דאסור הא קודם שפיר דמי, והרי לריב"ל אף קודם לכן אסור אם כונתו זמן מנחה גדולה, ודוחק לומר דהומ"ל דא"נ נקט אכילה לומר שאם התחילו אין מפסיקין, אבל להתחיל אסור אפי' קודם סמוך למנחה קטנה, ולכן הקשו מואם התחילו אין מפסיקין, וכ"ז מוכיח כדפשוט לראשונים ז"ל דריב"ל במנחה קטנה מיירי.

בדברי הירושלמי דריב"ל ציוה להתפלל בשעה שיטית

בתו הרא"ש הקשה ממ"ש בירושלמי ברכות פ"ד ה"א דריב"ל מפקיד לתלמידיו שאם הגיע שעה ששית יתפללו מנחה קודם שיכנסו לסעודה, ותיריך דהתם בסעודה גדולה והכא דאסר לטעום היינו במנחה קטנה, וקשה דהא סעודה גדולה מתני' היא ולמאי איצטריך לצוות לתלמידיו, ובירושלמי פשיטא לן דמתני' במנחה קטנה, ונראה שם דריב"ל התיר להתפלל מנחה בשעה ששית בשעת הצורך, כדי שלא ימשכו בסעודה וישכחו מנחה, [ואפשר שדייק כן ממתני' דעד שיתפלל, ומפרש לה במנחה גדולה, עי' לקמן סק"ח], והיינו דמייתנין מינה דשלא בזמן תפלה דהיינו משש עד שש ומחצה יצא בדיעבד, אבל ודאי דבשעה זו מתפלל של מוסף תחלה, ואם כנים הדברים למדנו שמי שהתפלל מנחה בחצות יצא בדיעבד, וכתפלתו של אאע"ה, וכן אמרו בפסחים גבי פסח שחטו קודם חצות פסול אבל לאחר חצות קודם התמיד כשר, וכן התמיד גופיה כשר בחצות בדיעבד ממשנה זו, וה"ה לתפלת מנחה, ובמ"ב סי' רל"ג סק"ב הביא בזה מחלוקת האחרונים ובשעה"צ סיים וצ"ע למעשה, שו"ר בפר"ח שהאריך בראיות להוכיח כן, וכ"כ במ"א ספ"ט סק"ה שזמנה מחצות ועי"ש בהגרע"א ז"ל בשם הצ"ח, (ואם נמצא לשון שלא יצא היינו משום דחיישינן שבאמת גם עכשיו טעה בחצי שעה והי' קודם חצות, דמה"ט הרי אמרו שש ומחצה).

בדין התחילו באיסור

ד. בתוד"ה ואם ובתוד"ה לימא הוכיחו דהא דתנן ואם התחילו אין מפסיקין היינו אפי' התחילו באיסור, אבל לא ביארו מנין פשיטא לגמ' כן, וכבר כתבנו לעיל סק"א דמתני' דקתני ברישא לא ישב ולא יכנס מוכחת דרק להתחיל אסור, וא"כ כבר מפורש ברישא להתחיל בהיתר אינו פוסק, וע"כ

דסיפא אתיא להתחיל באיסור, ועוד דלשון ואם התחילו משמע דיעבד שלא הי' להם להתחיל, דמשמע שאין אופן זה שנוי ברישא, דאל"כ הול"ל אבל אין מפסיקין וכיו"ב לשון שמתפרש כסיומא דרישא שאין מתחילין ואין מפסיקין, אבל ואם התחילו משמע שאם אירע שהתחילו, ולא דבהדיא קתני ברישא שקודם לכן יכולין להתחיל, ועוד דסברא הוא כשהתירו לו ליכנס למרחץ ולבורסקי קודם סמוך למנחה לא הי' זה ע"מ לצאת באמצע המרחץ, וע"כ דהא דאיצטריך לאשמועינן בסיפא היינו בהתחיל באיסור, וסתמא משמע שאין מפסיקין כלל אפי' הגיע זמן המנחה, שא"א לסתום אין מפסיקין על החצי שעה הסמוכה בלבד, מלבד שהדבר פשוט שא"צ לצאת באמצע המרחץ וכמש"כ.

בהא דפשיטא לן דלריב"ל מפסיקין

והא דפשיטא לן דלריב"ל מפסיקין יש לפרש משום דטעימה איסור עצמי הוא שאין ראוי להתעסק באכילה כשמוטל עליו להתפלל ולזה לא מהני התחיל, שאין חומר האיסור נחלש בגלל שהתחיל, [שו"ר דהתו' כתבו דאין הלכה כריב"ל בדין טעימה והלכה כמותו דמפסיקין, ועי' להלן מש"כ בדבריהם], ורק במתני' שהאיסור משום גזירה בזה י"ל שלא הטריחו עליו להפסיק, ולא חששו במאורע שבאמת ישכח, ובאופן כללי הנהיגו להקדים התפלה, וע"ע מש"כ בסק"ב, מיהו בהתחיל בהיתר מבואר בתו' דלא חמיר מהבדלה שאמרו דאסור לטעום, ומ"מ בהתחיל בהיתר שרי.

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דלשון כיון שהגיע משמע באמצע הסעודה, דלשון כיון משמע מיד במכוון ברגע שהגיע, וזה מתאים יותר למי שנמצא באמצע הסעודה וצריך לעצור עצמו ברגע שהגיע, שאם בא להתחיל בטעימה אין להזהירו על המכוון של הרגע, ולפ"ז מתפרשים שפיר דברי ריב"ל

אמתני' דואם התחילו באיסור אין מפסיקין, בד"א עד שלא הגיע זמן מנחה קטנה אבל הגיע זמנה פוסק, מיהו לפמ"ש"כ דאיסור טעימה אינו מענין האיסור דמתני' דשמא ימשך, אין דברי ריב"ל מתייחסים למתני', אלא הוא דין בפ"ע באיסור טעימה שכולל שתיית שכר ופירות.

והרא"ש בברכות פ"ד ס"א כתב דלריב"ל אפי' התחיל בהיתר פוסק כדמוכח בפ"ק דשבת, וכ"ה בתו' הרא"ש שם, וצ"ע שהרי כאן פ"י תו' דמיירי בהתחיל באיסור, ואפשר דכונתו אפי' התחיל קודם זמן המנחה ובאופן שהי' אסור להתחיל מדינא דמתני', שו"ר בתו' הרא"ש שלא כתב בתו' ואפשר דמפרש דבכל גונא פוסק, ואפשר דלא מיירי בהתחיל קודם חצות אלא קודם זמן הסמוך למנחה קטנה, ועי' לקמן סק"ה, מיהו קושטא הוא דאפי' לפי' תו' קולא דהתחיל בהיתר לריב"ל אינו מענין אם התחילו אין מפסיקין דמתני', אלא דכיון שהוא באמצע סעודתו אין זה נראה כמזניח תפילתו, וכדאמרין לענין הבדלה דבהתחיל שרי, אבל בהתחיל באיסור אין שום היתר להמשיך, וכ"ז לריב"ל, אבל למ"ש תו' דקי"ל כריב"ל דמפסיקין בהתחיל סמוך למ"ק ולא קי"ל דטעימה אסורה, ע"כ שיש בדבריו חידוש דמפסיקין, ועי' לקמן סק"ה.

בדברי הראשונים לענין הלכה בסעודה קטנה ובסעודה גדולה

ה. בתוד"ה בתספורת שאלו אם איתא דלא קי"ל כריב"ל כלל, למה לא מפרשין מתני' למסקנא בסמוך למנחה קטנה כפשטה, והוכיחו מזה דקי"ל כריב"ל לענין שאם התחילו סמוך למנחה קטנה אפי' בסעודה קטנה מפסיקין, ועיקר הקושיא צ"ב, דבפשוטו אם ריב"ל פירש מתני' במנחה גדולה היינו מפני שקבלה בידו דמיירי בתספורת בן אלעשה או שגזרו שמא ישבר

הזוג, שהרי הוא הי' בזמן רבי, ואף נשנו דבריו בסוף עוקצין דקשיש מר' יוחנן שהי' בישיבתו של רבי, ואין לנו להמציא שריב"ל עקר מתני' מפשטה משום דס"ל שאם התחילו מפסיקין, דלאו סברא פשוטה היא לעקור משמעות המשנה מכח זה, ויש להתייחס לזה כשתי מימרות נפרדות אריב"ל מתני' במנחה גדולה, ואריב"ל כיון שהגיע כו' מפסיקין, ובודאי לא נחלוק מדנפשין על המימרא הראשונה אע"פ שמוכח שהמימרא השני' מתאימה עם המימרא הראשונה, אלא אדרבה כיון דהוה פשיטא ליה דמתני' בסמוך למנחה גדולה, אמר מסברא דנפשיה דבזמן מנחה קטנה פוסק.

מ"ש רש"י בד"ה אם התחילו ויעבור הזמן, נראה דאין כונתו דס"ד שיפסיד מצות תפלה לגמרי דמהיכי תיתי לומר כן, אלא כונתו שתעבור החצי שעה ויגיע זמן תפלה שהוא לאחר חצי שעה, וקתני שממשיך סעודתו נימא תהוי תיובתא כו' דס"ל שמפסיק, ובתו' הבינו דפטור מתפלה והביאו ראיות דחייב, מיהו בסיפא אין מפסיקין היינו דפטורין לגמרי.

גם מה שחידשו ב' וג' זמנים בדריב"ל צ"ב, דבהתחיל קודם מנחה גדולה אף לריב"ל אינו מפסיק, ובהתחיל עד סמוך למנחה קטנה לריב"ל מפסיק במנחה קטנה ולדידן אינו מפסיק, ובהתחיל סמוך למנחה קטנה לכו"ע מפסיק, קשה לחדש כן דהא לא אשכחן זמן נוסף באיסור התחלה סמוך למנחה קטנה, וגם בפשוטו לריב"ל מפסיק בהתחיל סעודה קטנה אפי' קודם סמוך למנחה קטנה, ואע"פ שהתחיל בהיתר גמור, וא"כ מנלן דקודם חצות אם התחיל א"צ להפסיק, ומנלן לחדש פלוגתא נוספת בדין מפסיקין, וצ"ל לדבריהם דלריב"ל אין מפסיקין אלא בהתחיל סמוך למנחה קטנה דליכא שהות ביום טובא, אבל התחיל קודם לכן אינו פוסק וקי"ל כותיה, ובתו' הרא"ש נראה דדין מפסיקין בהתחיל בהיתר נלמד

לאחריה אחר הסעודה, ואין בזה איסור גמור כדמסקינן דלא כר"ה וכתב הרשב"א בשם הראב"ד שאף פת כדי לסעוד הלב שרי, וכ"ה בשו"ע ס"ג, וע"ש בט"ז ומג"א, ובהגר"א הוכיח שהרי אף במנחה לא שכיחא שכרות כדאמר שבת י' א' ועי"ש בתו', וע"כ דבמוסף אין אוכלין כלל, ואמת הוא דשכרות גמורה לא שכיחא במנחה, אבל שכרות האוסרת בנשיאות כפים י"ל דשכיחא, אבל במוסף אין דרך לאכול הסעודה קודם מוסף, דלא שכיחא שכרות, אבל אין בזה איסור גמור מדינא דמתני', וכמשנת לעיל סק"ב.

ובפסחים שכתב להחמיר בס"ק בזמן מ"ק היינו כריב"ל וס"ל דאף מפסיקין וכ"ה בסמ"ג, אבל הפוסקים בזה דלא כריב"ל ס"ל שאין שום איסור בס"ק ואף להתחיל בזמן מ"ק שרי, ואין מי שמחלק בין סמוך למ"ק לזמן מ"ק ואף מי שהזכיר זמן מ"ק כונתו כריב"ל דמפסיק, אבל אם אינו מפסיק בהתחיל סמוך למ"ק או בזמן מ"ק, ה"ה דשרי להתחיל בזמן מ"ק, והסמ"ג שכתב דס"ק אינה אסורה עד ט' ומחצה כונתו לחוש להסה"ת וכדמסיים דנכון להחמיר ולהפסיק, וכ"כ הסמ"ק דבהא נמי איכא לספוקי, ואף הסה"ת לא הכריע לאיסור, אבל מ"ש בהגהות סמ"ק דסעודה קטנה מט' שעות ולמעלה ר"ב אסר ור"י בשר"י שרי, והובא בטור סי' רל"ב, כונתו להתיר אפי' הגיע זמן מ"ק דלא קי"ל כריב"ל כלל, שלא יתכן לסתום דהנדון על חצי שעה וגם לא הוזכר בגמ' שיעור סמוך למ"ק, וע"כ דמה שהזכירו זמן סמוך למ"ק משום דס"ל שהוא כזמן מ"ק עצמה, וכ"מ באו"ז, וכך מתפרש במרדכי ובהגהמ"י, מיהו בהגהמ"ר הביא דעת רשבר"ב שפי' מתני' במ"ק וכדעת הרז"ה, ולדבריו ס"ק אסורה סמוך למ"ק, וכמו שהוגה שם ממרדכי ישן דמתני' בסעודה קטנה סמוך למ"ק, אבל אין כן דעת רוב הפוסקים.

ממ"ש דאסור לטעום, וכיון דלא קי"ל כותיה באיסור טעימה ממילא לא קי"ל כותיה דמפסיקין, אבל קי"ל כותיה דבסמוך למנחה קטנה אסור לאכול ובה מפסיקין, וכל החילוקים סתומין, גם קשה בגמ' דסוכה ל"ח א' שלא הזכירו לחלק דלולב דמטי זימניה דמי לסמוך למ"ק דמפסיק, ול"ד לסמוך למ"ג שאינה הזמן הראוי, וצ"ל דכיון דסעודה גדולה שהתחיל באיסור אינו מפסיק, ה"ה לולב, כיון דאיכא שהות ביום טובא, וכ"ז צ"ת וכבר נתבאר בכ"ז בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ע"ש.

וכבר כתבו הראשונים ז"ל דר"י פליג על ר"ת בזה ומתיר סעודה קטנה סמוך למ"ק ואף כשהגיע זמן מ"ק אינו מפסיק, וכ"כ הרא"ש בברכות פ"ד סי"א בההיא דלא קי"ל כריב"ל, וכן מתפרש לדעת הר"ף והרמב"ם דקי"ל כראב"י דסעודה קטנה אסורה ממנחה גדולה, אבל אם התחילו אין מפסיקין כלל אפי' במ"ק.

ונראין הדברים שכל הראשונים שכתבו בשם ר"י שאין איסור סעודה קטנה סמוך למ"ק, ה"ה דבזמן מנחה קטנה שרי, שלא יתכן לסתום דס"ק סמוך למ"ק שרי ולא לפרש דהיתר רק על חצי שעה, ובזמן מ"ק אסור, ולשון הרא"ש בברכות שם ומותר לאכול כשיגיע זמן מנחה קטנה כו' אבל ס"ק סמוך למ"ג מותר להתחיל וכן נמי סמוך למ"ק דלא חיישינן לאמשוכי בס"ק כלל, הרי דמ"ש סמוך למ"ק כונתו וה"ה בזמן מ"ק כמ"ש בתחלת הדברים.

וכ"מ בדבריו בפ"ד דתענית שהביא פי' ר"ח דדייק מהא דלא שכיחא שכרות במוסף שאין רשאי לאכול קודם מוסף, ובטור סי' רפ"ו כתב דשמעינן מהכא שאין דרך לאכול קודם מוסף ואח"כ הביא פי' ר"ח שאינו רשאי ומשמע שאין ד"ו ידוע ממתני' דלולב בכל התפלות, אלא שמוסף זמנה בשחרית ולכן אין

בדין אכילה קודם נטילת לולב, ובדין התחיל סעודתו

ו. **סוכה** ל"ח א' מתני' לכשיכנס לביתו יטול על שלחנו, הלשון צ"ב דהול"ל לכשיכנס לביתו יטול מיד ואפי' על שלחנו, ונראה דבאמת עיקר המשנה לאשמועינן שלא יאכל עד שיטול לולב, וקמ"ל שאפי' הוא אוכל על שלחנו צריך להפסיק, ולמסקנת הגמ' דמיירי בדליכא שהות ביום ליטול לולב אחר הסעודה, הדבר פשוט שיטול באמצע הסעודה, שאין הסעודה פוטרותו ממצות לולב, וע"כ כונת התנא שיפסיק מיד ולא יסמוך שיטלנו אח"כ באמצע הסעודה, וטעמא דמילתא דלא הקילו בהתחיל שלא יפסיק אלא מפני שלא הטריחוהו להפסיק, אבל הכא דליכא שהות ובלא"ה יפסיק אח"כ, א"כ חזר דינו כבא לאכול בתחלה, שהרי אין לו קולא דהתחיל לא מטרחינן ליה.

ולפ"ז מבואר במתני' שלא יאכל עד שיטול לולב, ואם התחיל וליכא שהות יפסיק, ואפשר דמשו"ה קתני יטול על שלחנו לרמז דליכא שהות והוא מוכרח ליטול על שלחנו, ולהכי לא קתני יטול מיד ואפי' על שלחנו, ומתני' מתפרשת שאפי' בשחרית לא יאכל עד שיטול לולב, כדאמרינן בגמ' בלא נטל שחרית שלא קיים מצותו, ואע"פ שיש שהות ביום טובא, ויש לעי' למה החמירו בזה כ"כ, הרי בסמוך למנחה גדולה הקשו בשבת ט' ב' האיכא שהות ביום טובא, ומה שתירצו שם לא מהני לחוש משחרית, ואפשר דלולב אין אדם רגיל בו כל השנה ועלול לשכוח, וגם עיקרו דאורייתא ובקל יכול לקיימו בנטילה בעלמא, ובמאורע יכולין לדרוש מן האדם להחמיר יותר, ולפ"ז אין החשש שמא ימשך אלא שמא ישכח, ועמשנ"ת בכ"ז לעיל סק"ב ה'.

ואין נראה לומר דלמסקנא דמיירי בדליכא שהות, אין איסור להתחיל לאכול בשחרית, ורק בדליכא שהות ידיעין שסעודה

אבל אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דכו"ע מודו דמשהגיע זמן מ"ק אסור להתחיל, וזה ע"פ מה שהוכיח כן ממתני' דלולב, וכבר נתבאר בזה לעיל סק"ב, ועי"ש שהוכחנו כן מהא דדנו באיסור סעודה קודם מוסף, והסה"ת והסמ"ג וכל מי שהזכיר איסור בזמן מ"ק ס"ל לצד זה דאף מפסיקין, אבל אין כונתם לאיסור מחודש שלא להתחיל בזמן מ"ק סעודה קטנה מכח מתני' דלולב, ולא מכח מתני' דשבת, שו"ר בשעה"צ סי' רל"ב אות כ"ג שכתב דבתו' רבינו יהודה ובהגר"א משמע דאפי' משהגיע זמן מ"ק מותר להתחיל.

ובאמת פשטות הגמ' לא משמע דמשהגיע זמן מנחה קטנה קים לן בלא מתני' דהכא שאסור לאכול, דלפ"ז אם מתני' במנחה קטנה נמצא שחידשו כאן רק איסור דסמוך למנחה, ומה ראו לחדש גזירה להוסיף חצי שעה, ואפשר ליישב בזה דאי מתני' במנחה קטנה, א"כ גם מתני' דלולב נלמדה ממשנה זו, ודוחק דהתם הא איכא שהות ביום טובא, וליכא למילף לולב ממנחה קטנה, ועו"ק דלמסקנא דמתני' במנחה גדולה שאסור קודם הזמן הראוי לתפלה, אם איתא שיש דין נוסף באיסור אכילה אפי' סעודה קטנה בשעת הגעת זמן המצוה, א"כ מאי פרכינן בפשיטות בסוכה מהא דהתחילו אין מפסיקין, הרי מתני' דהכא מתייחסת לגזירה נוספת שגזרו סמוך למנחה גדולה נוסף על הדין הידוע שאסור בזמן מנחה קטנה, ושפיר י"ל דבגזירה הראשונה אף אם התחילו מפסיקין, אבל אם זה דין מיוחד בלולב ובמתני' דהכא איכא רק גזירה אחת לענין תפלה, שפיר י"ל דמדמינן כל הגזירות שלא להחמיר בהתחילו.

ולדעת הרי"ף ודעימיה דקי"ל כראב"י ואף ס"ק סמוך למנחה גדולה אסור, מ"מ אין ללמוד מזה למוסף דלא אשכחן דחיישינן שמא ימשך כל היום, וא"כ גם לולב אין ללמוד מזה.

מגזירה דמתני' דשבת, ומ"מ ס"ל לגמ' דכל מה שגזרו שמא ישכח אין להחמיר להפסיקו באמצע הסעודה.

שם אר"ס ל"ק הא דאיכא שהות כו', כבר נתבאר במתני' דעיקרה לומר האיסור להתחיל האכילה קודם שיטול, וקמ"ל דפעמים שחייב להפסיק מיד, ורמז זה בלשון יטול על שלחנו דמשמע שמוכרח לעשות כן, וכן בבא דלא נטל שחרית מתפרשת לקושטא דמילתא בהיתר ובדאיכא שהות כדרכא.

בביאור קושיא דרבא ותיורו, ואם יש להשוות למתני' דשבת

שם אמר רבא מאי קושיא דילמא הא דאורייתא הא דרבנן אלא אמר רבא כו', משמע דרבא מפרש לקושטא דמילתא מתני' בדאורייתא ואפ"ה בדאיכא שהות אינו מפסיק, ואפי' אם קיבל דיוקא דמי שבא בדרך שבא להוסיף אף חול המועד כד"ז, ולא דחי לה כדאשכחן ברכות ל' א' כמ"ש תו', מ"מ ס"ל דמתני' כוללת אף לולב דאורייתא, ולא קשיא ליה ממתני' דשבת דקתני מפסיקין לק"ש, דהא מפרשין התם י"א א' מפסיקין מתלמוד תורה, ואין מפסיקין לתפלה שאין מתפללין כלל, ומוקים לה בדרשב"י וחבריו, וכ"נ ממה שלא נסתייע בקושיא דמתני' דמפסיקין לק"ש, ואין לומר ששניהם בכלל מתני' שהרי התם הנדון אם לקרא ולהתפלל או דפטור בעוסק בתורה לגמרי, ואין לכלול במשנה סעודה שהנדון להפסיק או לקרא אח"כ.

וי"ש לתמוה שהרבה ראשונים סייעו קושיא דרבא ממתני' דהתם ולא הוכיחו דאדרבה ממילתיה דרבא מוכח שאף בדאורייתא אין מפסיקין, יעוי' בפ"י ר"ח וברא"ש ור"נ וכ"כ הראב"י והרא"ה וכ"כ בהשלמה וארחות חיים וכל בו, וכ"כ הרשב"א וה"ר יונה והר"ן בשבת, ובנמו"י שם כתב בשם הר"ן דמפסיקין לק"ש דקתני קאי גם על סעודה וזה קשה כמש"כ לעיל דשני עניני מפסיקין הן, וכמ"ש

זו תשיכחנו לקיים מצותו, החמירו שיפסיק, דלפ"ז כל המשנה נשנית להיכא דליכא שהות, והי' לו לתנא לפרש דבריו דמיירי בכה"ג, וגם אין נכון לפרש מתני' במאורע מיוחד דוקא, וגם באוקימתא דרבא מתפרש דהי' לו ליטול שחרית אלא דבדאיכא שהות אינו מפסיק, כדקאמר אלמא דמפסיק אלמא לא מפסיק, אלא ודאי מתני' עיקרה לומר שלא יאכל עד שיטול, והוסיפה דבדליכא שהות מפסיק, וכ"מ בפרש"י.

אם שרי לאכול בדרך, ובדין סעודה קטנה

שם לכשיכנס לביתו יטול על שלחנו, קצת משמע מזה שבדרך מותר לו לאכול, ועי' בפוסקים סי' תרנ"ב שכתבו שימתין עד חצות, ואפשר בדרך כל סעודה כטעימה דמא.

שם על שולחנו, משמע סעודה קטנה, ומשמע מזה דסמוך למנחה אף סעודה קטנה אסור, דאל"כ הו"ל למידחי דשאני לולב שהחמירו בו אף סעודה קטנה, מיהו בלולב החמירו אע"פ שזמנו כל היום טפי ממנחה גדולה עד הערב, ועמשנ"ת לעיל.

מה החידוש שיטול בין הערביים

שם לא נטל שחרית יטול בין הערביים, לכאורה משנה שא"צ היא דמצי למיתני כל היום כשר ללולב, ולרבא ניחא, ולר"ז קמ"ל דמשחרית חייב ליטלו ואסור לאכול אע"ג דאיכא שהות ביום טובא, דכיון דמתני' בבא מן הדרך וליכא שהות ביום לגמור סעודתו, איצטריך לפרושי דמשחרית אסור לאכול, ונראה דלקושטא דמילתא מודה ר"ז דסיפא דלא נטל שחרית מיירי ביש שהות, אלא דלא מצי לאקשווי מינה, וכ"נ בפ"י ר"ח, ולשון הגמ' ורש"י ג"כ מבואר דלא נטל שחרית היינו בסעודה.

בקושיא הגמ' ובתי' ר"ס

שם ורמינהי אם התחילו אין מפסיקין, לפמשנ"ת איסור אכילה דלולב אינו

בתוד"ה יו"ט

שם תוד"ה יו"ט, ואכתי הו"מ לשנויי כו', מבואר מדבריהם דס"ל דבתפלת ערבית מפסיק אף באמצע הסעודה וכמ"ש הב"י סו"ס רל"ה בשם רי"ו, וזה דלא כהרשב"א, וכ"פ בשו"ע שם דבהתחיל סעודתו אינו פוסק, דלפ"ז לא מצי לשנויי משום דכוליה יומא זימנא הוא, שהרי אף בזה אינו מפסיק באמצע סעודתו רק בהתרת חגורו.

שם בא"ד וי"ל דתפלה צריכה שהות כו', לכאורה אתי למפשע ולמשוך סעודתו, דאחר הסעודה ליכא למיגזר מידי ובודאי יתפלל, וא"כ אין חילוק בין לולב לתפלה, ואפשר דאתי למפשע ולא להתפלל אחר הסעודה, ולכן יש למנעו יותר מלהתחיל, שכדי לאכול ימהר להתפלל, אבל לא מצינו שגזרו כן, מיהו בלולב באמת גזרו משום שכחה, ולא רק שמא ימשך.

וי"ש לעי' למה לא תירצו בגמ' דנטילת לולב אינה מפסקת הסעודה, (וכמ"ש בירושלמי לענין ק"ש עי"ש), וי"ל דמתני' כוללת שמחויב לחזר אחר לולב אע"פ שמפסיק סעודתו עי"ז, (ובכה"ג פשע בלולב כמו בתפלה, ולא מהני תירוץ תו').

שם בא"ד, לכאורה לפי דבריהם במוסף ג"כ יש לאסור כמו במעריב, אא"כ נימא דכיון דאחר שבע שעות מיקרי פושע מירתת טפי, א"נ זמנה קצר יותר וגם מיזכר בתפלת מנחה.

בתוד"ה מדקתני

שם תוד"ה מדקתני, בפשוטו כאן כל הרישא מיותרת להשמיענו דמיירי ביו"ט שני.

מרחץ ותספורת קודם נטילת לולב

בבב"ל סי' תרנ"ב ס"ב כתב דה"ה דאסור בכל הדברים הנזכרים בסי' רל"ב לענין מנחה, ולפ"ז אע"פ שהתירו מרחץ ותספורת קודם שחרית בסי' פ"ט ס"ז [ועמ"ב ס"ק ל"ו] הכא גרע, ול"מ כן, וי"ל דכונתו

הר"ן בשם הרז"ה, ואמנם בגמ' שם הקשו מתפלה דסיפא, כיון שא"א להקשות מק"ש, אבל למסקנא כולה בתלמוד תורה, [וצ"ע ברשב"א ובר"ן שם שכתבו דכ"מ בסוכה, והרי מבואר איפכא], וכ"ה בשו"ע סי' רל"ה, מיהו בעיטור מצאתי שכתב דמסתברא דה"ה יו"ט ראשון, וצ"ע שלא הוכיחו מדרבא איפכא, ומהא דקתני מתני' בבא מן הדרך אין ראי', דמתפרשא לרבנות דאפי' בדרבנן מפסיקין, ובשו"ע סי' תרנ"ב פסק דביו"ט ראשון מפסיק, ולכאורה אפי' נחמיר בק"ש אין ראי' ללולב, וצ"ע, מיהו בירושלמי מפרש מתני' כפשטה דמפסיקין לק"ש באמצע הסעודה, ואמרו שם מפני שיכול לכוין באמצע הסעודה ג' פסוקים הראשונים, ואין זו הפסקה כ"כ, ועוד אמרו שם טעמא דק"ש דאורייתא וזמנה קבוע, מיהו בתלמודן ברכות כ"א א' לא הוכיחו מכאן דק"ש דאורייתא, (וע"ע בירושלמי בדרשב"י משמע דק"ש דרבנן).

אח"כ ראיתי ברמב"ם וראב"ד פ"ב מק"ש ה"ה, וכנראה שהרמב"ם מפרש מפסיקין לק"ש בתורה כמו אין מפסיקין דרישא, ולמד מזה דבהני דרישא אין מפסיקין, ולא הביא סוגיא דסוכה מפני שהשמיטה הרי"ף, (ואולי פירשה הרי"ף בדליכא שהות ולא יטול כלל, ולא מיירי להפסיק מיד או אח"כ, ודוחק וצ"ע, וכבר תמה הרא"ש על השמטתו), והראב"ד חלק עליו לענין ק"ש, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה האריך בביאור פלוגתתם וכבר נתבאר שם משה"ק לעיל, עיי"ש.

שם אר"ז מאי קושיא כו', צ"ע דהא לר"ז משנה שא"צ היא, וצ"ל דלדיחויא קושיא דרבא הוה דחיק דקמ"ל דמשחרית אסור לאכול וכמ"ש"כ לעיל, ולמסקנא מודה ר"ז דקמ"ל דבדאיכא שהות א"צ להפסיק וכדרבא.

שם גמ' דיקא נמי כו', ורבא סבר דכעין דאורייתא תקון בשני כמו בראשון, או דלא חש לדיוק זה.

אחר תפלת שחרית, ומיהו במ"ב שם כתב דמשעלה עה"ש הכל אסור, וצ"ע, מיהו בעיקר הדברים יש לדון דבאמת אין חשש שמא ימשך כל היום, אלא שמא ישכח ולכן מנעוהו מלאכול כדי שיטול תחלה לולב, אבל במרחץ שהוא מאורע אין לגזור, מיהו יש סברא דכיון דכוליה יומא זימניה הוא פשע, ואמנם לא מצינו בגמ' סברא זו אלא באכילה דומיא דשכרות שהזכירו שם, מ"מ להפוסקים שאסרו מרחץ קודם תפלת ערבית, י"ל דה"ה קודם לולב.

בדין טעימה קודם לולב

במ"ב סק"ז כתב דטעימה מדינא שרי, ומתני' נמי דיקא דאסרה רק על שולחנו דהיינו סעודה, ועוד דכל מקום שטעימה אסורה צריך להפסיק כדדייקנן שבת ט' ב' מדריב"ל, והכא הרי בדאיכא שהות אינו מפסיק, מיהו ביו"ט ראשון נמי שרי.

אם הפסיק לתפילה, האם מחויב ליטול לולב

בבה"ל שם ד"ה יותר דן דאם הפסיק לתפלה כבר נתחייב מן הדין ליטול לולב, שהרי אין לו סיבת הקולא דאין מפסיקין אותו באמצע אכילתו, מיהו באין לו לולב כעת אין לחייבו להמתין באמצע סעודתו, ונשאר לו קולא דהתחיל בהיתר, ומה"ט אף אם שכח י"ל דלא קנסינן ליה, וגם י"ל שא"צ לחזור אחריו באמצע סעודתו, וכן מי שהתחיל בהיתר קודם מנחה והפסיק לאיזה צורך אין לחייבו להפסיק לתפלה, מיהו י"ל דכשמחויב מן הדין להפסיק גרע.

באוקימתא דמנחה גדולה ובתספורת בן אלעשה

ז. מ' ב' ובתספורת בן אלעשה כו', לכאורה תמוה לסתום במתני' שתתפרש במאורע מיוחד של תספורת, ואפשר לומר שרמזו התנא במ"ש לא ישב אדם לפני הספר, דמשמע ישיבת קבע ולפני ספר שהוא מומחה, ולא קתני סתמא לא יסתפר, וכן קתני ולא

יכנס למרחץ ולא קתני ולא ירחץ, וכן לא יכנס לאכול דמשמע סעודה גדולה, וכניסה לדין דמשמע תחלת דין, אבל אין זה עיקר היישוב לומר שסמך התנא על הדיוקים אלא סמך ע"ז שמתני' מתפרשת בדברים שידוע שהם נמשכין, דהשתא מפרשין מתני' הכי, לא יכניס אדם עצמו לדברים הנמשכים זמן מרובה סמוך למנחה עד שיתפלל, ונקט הני למשל של דברים הנמשכים, ולא חידש כאן התנא גזירה מיוחדת כאוקימתא דראב"י, אלא בדבר המובן שיש מקום לחוש, כמו בחייט ואינך, וממילא מובן דאי מיירי במנחה גדולה מתפרשים דבריו בדברים הנמשכים כמה שעות, ואע"פ שבסתמא יש שהות לגמור, ואם התחילו לא חיישינן, מ"מ לכתחלה יתפלל ואח"כ יכניס עצמו לאלו, - ויש לעי' למה לא פירשו בגמ' שגזרו על כל התספורות כיון שיש שנמשכין הרבה וקבעו הזמן ממנחה גדולה שהוא שוה לכל מיני תספורות, וי"ל דתספורת בן אלעשה זהו מאורע, ולא הי' ראוי לגזור בכולן כ"כ.

וכבר כתבנו במתני' דמה שהחמירו סמוך למנחה אין הטעם מפני ששיערו שצריך עוד חצי שעה, אלא שמהזמן הזה נתחייב לחוש לתפלה יותר, ובפרט שמחצות באמת זמנה הוא, (ויתכן לפ"ז שאם הי' זמן מוגדר לתפלה בשבע שעות או בח' היו קובעין הזמן אז, אבל לא קבעו במנחה קטנה שאין בו שהות להשלים ענינים אלו).

ולמאי דמוקמינן מתני' במנחה גדולה נראה שלא גזור במנחה קטנה כלום, דדוקא בזמן מרובה ודבר הנמשך חששו שלא ישער הזמן יפה וגם יפשע, אבל בזמן מנחה קטנה מירתת וידע להעריך הזמן יפה, ומעצמו ימנע ויתפלל תחלה אם לא לצורך מיוחד, דכיון דלא דמי עניני הגזירות שבמנחה גדולה לחשש שבמנחה קטנה, אין לחדש מדנפשינן גזירה במנחה קטנה, וזה כפר"י שסבר כסתמא דגמ' ודלא קי"ל כריב"ל כלל.

רחוקה, וכן אינך, אלא דלענין שלא להכניס עצמו לכתחלה לחשש זה, שפיר אמרינן ליה שעדיף להתפלל תחלה, דהא מיירי סמוך למנחה שיכול להתפלל כבר, והמתנת חצי שעה לא חשיבא המתנה, ודוחק דלא הו"ל להקדים הגזירה כולי האי, ודי שיגזרו כן בשש ומחצה, וי"ל דכל שראוי לחוש בזמנה ראוי לחוש בסמוך לזמנה, ובפרט אם מחצות יוצא בדיעבד, ובירושלמי פ"ד ה"א בשם ריב"ל משמע דבאמת מותר להקדים התפלה לתחלת שבע בשעת הצורך כה"ג, שכן הורה ריב"ל לתלמידיו, [מיהו עי' לעיל סק"ג שהרא"ש לא פ"י כן], ואפשר דמשמע ליה הכי מתני' דעד שיתפלל מיד, שלא החמירו עליו אלא מפני שיכול להתפלל מיד, וכע"ז ראיתי בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שכתב לדייק מלשון לכתחלה אמאי לא, דכשאינו יכול להתפלל כעת מאיזו סיבה שהיא, לא גזרו, וסיים שהדבר צריך ראי', והיינו שלא שינו הדין במאורע, וכבר נקבע לאיסור עד שיתפלל.

ואפשר שגזרו על תספורת דידן בצירוף תספורת בן אלעשה, וכן באינך, ולהשוות הגזירה בכל תספורת ומרחץ די בטעם כל דהו, (מיהו גם בתספורת בן אלעשה אין הטעם מפני ששיערו שהחשש בשש שעות שלימות, אלא שהזמן הראוי לחוש למנחה הוא מסמוך לה וכמשנ"ת לעיל), ועוד י"ל שרצו לגזור מאמצע זמן מנחה, שאז יש לחוש שימשך, ויש עדיפות לגזור מתחלת הזמן, לכן בצירוף גזירה דשמא ישבר הזוג אסרו מסמוך למנחה.

שם שמא ישבר הזוג, סתם ספר יש לו כמה זוגין, [עי' ערכין כ"ג ב' דאומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין], ואפ"ה גזרו, דחיישינן שיסתפר אצל ספר שאין לו אלא זוג אחד, או שיסתפר בביתו שיש לו רק זוג אחד, וכיו"ב, וצ"ע במג"א סי' רל"ב שכתב דאפשר שאם יש לו ב' וג' זוגים מוכנים לפניו שרי, ואיך אפשר לסתום מתני' כך, וכבר הביא

ופשטות הגמ' דפליגא אדראב"י, דלא ס"ל לחדש גזירה שמא ישבר הזוג ושמא יתעלף שהם גזירות רחוקות, וסתמא דמילתא יש לספר כמה זוגין, [ועמ"א שצידד דבכה"ג לא גזרו, וזה מחדש (א"ה עי' לק' סק"ח)], ולכן לא אמרו דילמא בתספורת בן אלעשה כו', ולא אמרינן שלא ידעו לחדש כן עד שתירצה ראב"י, ואף שהאמת דראב"י אמר דבריו בתר שינויא דסתמא דגמ', שכל דבריו מתייחסים לשינויא דגמ', בתספורת דידן להזיע וסעודה קטנה וגמר דין, מ"מ סתמא דגמ' לא הדרא בה, דנהי דלישנא דמתני' מיושב יותר לדבריו, אבל הסברא לגזור רחוקה, וזוהי דעת ר"ת ור"י שפסקו כסתמא דגמ', אבל ר"ח והר"ף נקטו דראב"י בתרא שהרי דבריו נאמרו על סתמא דגמ' שלפניו, ולכן פסקו כמותו, ובלשון ר"ח אתינן לאוקומה כו' ובא ראב"י ודחאה כו' משמע שאוקימתא דתספורת בן אלעשה נאמרה בדרך דחייה ליישב הא דריב"ל, ולא דסברו כן למסקנא, ולשון הרא"ש בשם הר"י שכן סברו בי מדרשא קודם ראב"י, ובמלחמות ג"כ סבר כהר"ף אלא שעיקר דבריו לדחות דברי הרו"ה שפסק דמתני' במנחה קטנה, ולא נחית לדון אם הלכה כראב"י או סתמא דגמ' וכנראה פ"י כהר"י דסתמא דגמ' הדרא בה, ולכן לא נסתפקו בזה, אבל בעלמא קי"ל כסתמא דגמ' כנגד אמורא יחיד.

אח"כ ראיתי דמסוגיא דלקמן בהני חברין בבלאי יש לדקדק דמתני' בסעודה קטנה דומיא דההיא דאביי, וכמשנ"ת לקמן סק"ט, וזה כדעת הר"ף ודעימיה.

באוקימתא דתספורת דידן ושמא ישבר הזוג

ח. **שם** ראב"י אמר לעולם בתספורת דידן ולכתחלה אמאי לא ישב כו', לכאורה לשון לכתחלה אמאי לא נראה כמיותר, דהו"ל לעולם בתספורת דידן וגזירה כו', ונראה דבאמת הגזירה שמא ישבר הזוג

דסתם חט ולבלר יש להם מלאכה גדולה ומתני' סתמה כפירושה שהם נכנסין למלאכתן בכל שעה, דלא לחנם תפסו האומנות הבזויה והניחו שאר מלאכות, מיהו מ"ש במ"ב סק"ט בשם הח"א לענין היוצאים לירידים, יש לקיים מסברא שראוי להזהר.

בדין שרא המייניה ובדין התחיל באכילה לענין תפילת ערבית

מ. ט' ב' אמר אב"י הני חברין בבבלי, ברי"ף ורא"ש ועוד ראשונים הגירסא אמר זעירי, וכן מיושב דבני ארץ ישראל דרכן לומר חברין בבבלי ולא אב"י, ועוד דאב"י פסק תפלת ערבית חובה, ומיושב הא דמתקיף לה רב ששת אדזעירי, שהרי לא יקשה ר"ש אדאב"י, ואין לומר דמקשה אדר"ח שהרי לאו משום טריחותא חשיב לה התחלה, דהא אף נט"י דלית בה טריחותא חשיבא התחלה.

שם הני חברין בבבלי כו', בפשוטו הול"ל דבערבית למ"ד רשות אם התחילו אין מפסיקין ולמ"ד חובה מפסיקין, וממילא מובן דבבבלי היינו התרת חגורו ובארץ ישראל נט"י, ועו"ק למה דיבר רק על בני בבלי ולמה הזכיר בחגורה לשון טירחא, הרי בהא דהתחילו אין מפסיקין לא הוזכר לשון טירחא דהדבר מובן שלהפסיק באמצע הוי צער יותר ולא מטרחינן ליה בצער זה, כענין שאמרו בסוכה שאין מחייבין אותו להפסיק סעודתו ולחזור לסוכה משפסקו גשמים, ובדברי רב ששת נמי מוכח דהכא הענין משום טירחא.

ומזה נראה כמ"ש הרשב"א דבהתחיל סעודתו ממש לכו"ע אינו מפסיק, אלא דבמעריב בעינן התחיל ממש ולא סגי בנט"י בא"י ובהתרת חגורה בבבלי, מיהו למ"ד רשות לא מטרחינן ליה למיסר המייניה, ולכן לא הזכיר דין בני א"י כיון דנט"י לאו טירחא היא, והזכיר רק קולא לבני בבלי, ומזה נבין דבדליכא טירחא מפסיקין, והרשב"א דקדק כן מדמקשינן מדר"ח ולא מקשינן ממתני' לחוד

בשעה"צ אות ג' דא"ר מפקפק בזה ואינו תח"י, אבל ודאי פשטות הדברים דלא פלוג.

שם אפי' להזיע בעלמא, פי' דלשון לא יכנס יכול להתפרש דרך קבע לכולה מילתא דמרחץ, ויכול להתפרש איפכא אפי' כניסה כל דהו, וזיעה קילא מרחיצה דכשגזרו על מרחצאות בשבת לא גזרו על הזיעה, ולכן תפס זיעה שאף זה בכלל כניסה למרחץ, וכן בכולהו מפרש אפי' פורתא משום גזירה.

שם אפי' לעיונא בעלמא, נראה דאין הכונה בראיה בעלמא, אלא שלובש בגדיו [כדאמרין דוהי התחלת בורסקי, ואם אין דעתו להתחיל לא מיקרי כניסה, ועי' להלן]. ומהפך בעורות לראות אם לא נפסדו, וכיון שנכנס כדי לראות אם לא נפסדין בשרייתן, חיישינן שמא באמת ימצא בהם פסידא, ואז יצטרך לטרוח הרבה בהצלת ההפסד, וכ"כ ר"ח וצריך לתקונינהו וכ"ה ברמב"ם, וצ"ע ברש"י שכתב דחיישינן שיטור בצערו ולא יתפלל משום טירדת המחשבה דלא מצינו חשש כזה, ולמש"כ בראיה בעלמא שרי כיון שיודע שבשעה זו אסור לו להתעסק במלאכתו.

ולכאורה פשוט שלא נקט התנא בורסקי למשל בעלמא, אלא דוקא בורסקי שהנכנס לתוכו אינו יכול להפסיק בקל על מנת לחזור למלאכתו, כי צריך לרחוץ ולטהר עצמו היטיב כדי להתפלל, וגם אם נמצא פסידא בשריית העורות צריכין טיפול מרובה בתיקונן, ואם לא יטפל מיד יפסדו, וכ"ז אינו מצוי במלאכות אחרות כלל, ואצ"ל להרמב"ם שמנו בורסקי ב"ח דבר, דודאי לא הזכירו אלא בורסקי, וכבר הביא בבה"ל סי' רל"ב ס"ב דברי המאירי בשם קצת מפרשים שלא אסרו אלא דברים שאין רגילות עשייתן לחצאין כו' אבל תפירה וכתובה ושאר דברים שאדם רגיל להסתלק מהן לחצי שיעור מתחיל, והיינו אפי' מלאכה גדולה כבורסקי גדולה,

מ"ש התם דאין מפסיקין ומ"ש הכא דמפסיקין, אבל בב"י סי' רל"ה הביא מרי"ו דאף בהתחיל סעודתו מפסיקין, וכ"נ דעת תו' ד"ה ואם עי' להלן סק"י בזה, וכ"נ בתו' סוכה ל"ח א' ד"ה יו"ט כמש"כ לעיל, ובשו"ע סי' רל"ה פסק כהרשב"א, ועי"ש במ"ב לענין אם כבר בירך ענט"י.

בביאור הלשון לא מטרחינן ליה

שם לא מטרחינן ליה, פרש"י להפסיק, אלא יגמור ואח"כ יתפלל, וכ"מ בגמ' דהגדון בערבית כמו במנחה אם מטרחינן ליה להפסיק, דאם איתא דבערבית הנדון אם מטרחינן ליה לחגור או שיפטר לגמרי מתפילת ערבית, א"כ מאי קושיא מההיא דאין מפסיקין במנחה, הא ה"נ י"ל דאין מפסיקין באמצע סעודתו, אבל מטרחינן ליה לחזור ולחגור ולהתפלל לאחר הסעודה, ועוד דמשגמר סעודתו ודאי מטרחינן ליה להתפלל, כדמייתינן חשש דשכרות ופשיעה, אבל פשוט שאם הוא ראוי חייב לחגור ולהתפלל לאחר הסעודה, וגם בסברא הדבר פשוט דלמיסר המיינא לא יקבע אם להתפלל או לא, ולפ"ז מ"ש בתוד"ה למ"ד, דאין לבטלה כחנם אלא בשביל שום צורך כמו בשרא המיינייה דהכא, אין כונתם דהכא פטור מתפלה, אלא שהתירוהו להכניס עצמו בספק שיפסיד תפלתו כיון דרשות היא, וצ"ע במהרש"א שפי' דבריהם בדליכא שהות ביום דלא מטרחינן ליה ופטור מתפלה, ובפשוטו בכה"ג מטרחינן אף למ"ד רשות.

בחילוק שבין מנחה למעריב, ובדין שאר מלאכות במעריב

י' א' התם לא שכיחא שכרות כו' אי נמי במנחה כיון דקביעא לה זימנא מירתת ולא אתי למפשע כו', יש לעי' האם קודם (אביי) [זעירי] ידענו דבערבית בעינן התחיל ממש, והוא חידוש רק דלמ"ד רשות לא מטרחינן ליה, או שהכל בכלל דבריו דבערבית

יש להחמיר טפי, ומ"מ למ"ד רשות לא מטרחינן ליה, ובאמת לא מצאנו מקור לחומרא זו אלא בדזעירי, וע"כ דכולה מילתא שמענו מדבריו, והנה הטעמים שהוזכרו בגמ' לא שייכי אלא לענין אכילה, ונראה שאין ללמוד מכאן חומרא לענין מלאכות כלל, וכן בסברא דלא שייך פשיעה אלא באכילה, אבל במלאכות לא ימשך בתספורתו ורחיצתו יותר בגלל שיש לו שהות כולא לילא, ולכן לא הוזכרו שיעורים אחרים במלאכות דהיינו שיתחיל בתספורת וברחיצה ממש.

ובזה מיושב טפי מה שחילק זעירי בדין שרא המיינייה, דכיון שכל דינו הוא להחמיר באיסור אכילה, שפיר מחלקינן בדין התרת חגורו, אבל אם החומרא כללית בכל המלאכות, ואעפ"כ בכלל דין ההתחלה כמו במנחה, מה ראה להחמיר בפרט מסוים בדיני סעודה טפי מכולהו.

ויותר נראה דאין לחדש איסור מלאכות בערבית כלל דהא בדאיכא שהות טובא לא חיישינן שימשך כדאמר ט' ב', ואין לך בו אלא חידושו במנחה גדולה, אבל בכולא ליליא לא חיישינן, וגם אין דרך להתעסק במלאכות בלילה כמו שאין דרך קודם שחרית כמ"ש בשו"ע ספ"ט מהרמב"ם, שאין דרך להסתפר ולרחוץ ולבורסקי לאור הנר, ואין דנין בלילה, ודברי זעירי אין בהם אלא דין אכילה והוא המקור לחומרא דלילה, ואין למידין ממנו אלא איסור אכילה, ואמנם בשו"ע סי' רל"ה לא הוזכר אלא איסור אכילה, ובמ"ב הביא בשם האחרונים דה"ה איסור מלאכות דמתני', וכ"מ ברשב"א, אבל לא מדברי זעירי למדו כן, אלא דס"ל שערבית בכלל מנחה דמתני', וחמירא טפי לענין אכילה דמפסיקין, אבל ממה שאמרו מנחה ופי' הרמב"ם שאין שחרית בכלל, א"כ בפשוטו גם ערבית אינה בכלל, וממילתיה דזעירי לא שמעינן אלא אכילה, וכמשנ"ת.

ביאור ענין אתי למיפשע, ואם יש לדמות לשמא ימשך

שם לא מירתת ואתי למפשע, ענין אתי למפשע לא משמע אתי להמשך, אלא דכשהאדם מוגבל בזה שאינו יכול לאכול, הרי הוא ממהר להתפלל כדי שיוכל לאכול, אבל אם כבר אכל אין לו סיבה שימהר להתפלל ואתי למפשע, ובפשטו ענין הפשיעה היינו בשינה, ולפ"ז הו"מ למימר בפשיטות בערבית איכא חשש שינה ובמנחה ביממא לא חיישינן לשינה, וכבר דקדקו כן תו' בסוכה ל"ח א', ומשמע מזה דשייך פשיעה גם בשכחה והתעסקות בדברים אחרים, ולכן גם במנחה ה' מקום לגזור היכא דלא מירתת, ומ"מ העיקר משום שינה, אלא דלא מצי למימר משום שינה דהא לא חיישינן שירדם אלא בפשיעה שיאמר אוכל קימעא ואישן קימעא, ולכן הזכירו הטעם דלא מירתת, וזה נלמד מברייתא דברכות ד' ב' דחכמים עשו סייג לדבריהם דק"ש עד חצות כדי שלא יפשע לומר אוכל קימעא ואישן קימעא.

האם סוגיין בסעודה קטנה

פשוט הדברים דסוגיין בסעודה קטנה, שהרי אין כאן נדון דשמא ימשך אלא שמא יפשע, וזה שייך טפי כשהאדם בביתו ויאכל וישן, אבל בסעודה גדולה סתמא דמילתא אינו נמשך מהסעודה לשינה, שהרי הולך משם לביתו ומידכר דכיר, וגם ליכא שמא ימשך כל הלילה דאיכא שהות טובא, ורוב המסובין זוהי סיבה שלא להמשך כל הלילה, וגם שכרות מצוי בסעודה גדולה במנחה וערבית בשוה, דסתמא דמילתא ענין השכרות דשמעתין הוא מפני שהאיש בביתו ואינו חושש מהבריות, אבל בסעודה גדולה שרבים מצויין שם אינו משתכר, ואם משתכר שם אף ביום הוא משתכר, ועכ"פ אין יותר חשש בסעודה גדולה מסעודה קטנה, וגם סתמא כשאוכל חוץ לביתו חוזר וקושר חגורו כשהולך משם לביתו, ועוד שהגזירה הזו נתחדשה בהנהגה הרגילה של

כל יום, ולא במאורע של סעודה גדולה, והתרת חגורה ודאי איכא בכל סעודה ולא רק בסעודה גדולה שנמשכת זמן מרובה, (ועריטב"א בזה).

ודאתאן עלה יש ללמוד משמעתין דמתני' בסעודה קטנה, מדפרכינן מאין מפסיקין דמתני' אהא דמטרחינן ליה בערבית, ומה ענין זה לזה הרי בסעודה גדולה הנדון שמא ימשך, ובזה לא גזרינן בסעודה קטנה וכאן גזרינן בסעודה קטנה, וממילא לא שייך להקשות מהתרת חגורו דמתני', ועכ"פ הו"ל לגמ' להזכיר דלא דמו הסעודות להדדי וסתמה כפירושה שהחילוק רק בשכרות ופשיעה, אלא ודאי משמע לגמ' דסעודה דמיירי בה זעירי היינו סעודה דמתני', וס"ד דמטרחינן ליה משום שמא ימשך, ולכן הקשו מדר"ח, (וכ"נ בתור"ה התם שהקשו מנשיאות כפיים והתם בסעודה קטנה מיירי, ולא הזכירו לחזק הקושיא דהכא בסעודה גדולה מיירי), מיהו לדעת ר"ת דבזמן מנחה קטנה או סמוך למ"ק אסור אף סעודה קטנה א"כ הכא דמיירי בזמן מעריב אף ס"ק אסור, ודברינו לפי ר"י דללישנא דגמ' אף סמוך למ"ק שרי סעודה קטנה, א"נ אף לר"ת זמן מעריב קיל טפי כיון דכולא ליליא זימניה הוא וליכא שמא ימשך, אלא שמא יפשע, ועי' לעיל סק"ו בסוגיא דסוכה דמשמע נמי סעודה קטנה מלשון על שלחנו.

בדברי הרי"ף דהאידינא מפסיקין

כתב הרי"ף והאידינא נהוג עלמא בתפלת ערבית מנהג חובה ואע"ג דשרא המיניה מטרחינן ליה, ויש לעי' נהי דנהוג להחמיר ולהתפלל אכתי אין להחמיר ולאסרו באכילה מכי שרא המיניה, כיון שאפי' יכשל ולא יתפלל לא עבר על איסור ביטול תפלה כיון שחיובו ממנהגא בעלמא, (דודאי לא הי' המנהג בשרא המיניה שאין זה מצוי), ונראה שהרי"ף לשיטתו ברכות כ"ח א' דהיכא דצלי

התפלה, ותו' לשיטתם שאף בהתחיל לאכול מפסיק בערבית, [עי' סק"ט, אבל להרשב"א י"ל דמטרחינן ליה היינו שאין לו היתר להתחיל לאכול ע"מ שלא להפסיק], אלא ודאי מיירי שהתחיל סמוך לזמן תפלה ממש, וזה כבר זמן איסור ואפ"ה לא מטרחינן ליה, ודכוותה בזמן מנחה.

אבל המהרש"א דקדק איפכא דליכא דין סמוך גבי מעריב וע"כ שהתחיל בזמן מעריב, מיהו י"ל דשרא המיינה רגע לפני זמן מעריב, דהו"ל זמן היתר לגבי מעריב, ודכוותה במנחה בזמן היתר דמנחה דהיינו קודם חצי שעה סמוך למנחה, וצ"ל דאם במנחה אין מפסיקין רק בהתחיל קודם חצי שעה הו"ל לגמ' למימר דשאני מנחה שבהגיע הזמן הרי הוא כבר באמצע הסעודה, ומזה משמע להו' שהתחיל אפי' בזמן איסור ולכן שניהם דינם וזמנם שוה, אבל במהרש"א נראה דפשיטא להו' להתחיל היינו באיסור דסמוך למנחה אין מפסיקין, אלא דסברו לחלק בין סמוך למנחה לזמן מנחה, ובזה הוכיחו מערבית דמיירי בזמן ערבית דהתם נמי פשיטא להו' דמיירי בהתחיל באיסור.

ולשון הגמ' ליקום הכי וליצלי ג"כ משמע שיכול להתפלל מיד, מיהו ע"כ לא התייחסו בגמ' להמתנה דודאי טריחא טפי להמתין חצי שעה מלמיסר המיינה, אבל למסקנא דהנדון שמא יפשע אין לדמות ערבית למנחה ומתפרש שפיר רק בזמן התפילה.

בסוגיא דברכות ד' ב'

ברכות ד' ב' כרתניא חכמים עשו סייג לדבריהם כדי שלא יהא אדם כו', מבואר דהסייג שעשו הוא שיקרא ק"ש עד חצות, שלא הניחו לנהוג כדבריהם עד עה"ש (ולשון לדבריהם משום דר"א), שהרי ע"ז השיבו בגמ' דטעמייהו משום סייג והביאו ברייתא זו, והענין כמו שאמרנו שבת י' א' דכשהאדם יודע דכולא ליליא זימניה הוא לא

כבר שווייה עליה חובה, והיינו שיכול לעשותה חובה גמורה אם ירצה, ולכן כשנהגו כך הו"ל כחובה ולא כמנהגא, ומ"מ הדברים מחודשים ועי' שלטי הגבורים אות ב' ובק"נ, ואם הרי"ף מפרש לא מטרחינן ליה להתפלל כלל הוה ניהא טפי, אבל רחוק לפרש כן וכמש"כ לעיל, - בטור סי' רל"ה לא הביא דין היתר חגורו בערבית, ואין לומר משום דקי"ל תפלת ערבית רשות, דאכתי נפ"מ בנטל ידיו, וגם נפ"מ בסעודה קטנה לדעת תו' דבמנחה רק ס"ג.

אם גזרו סמוך למעריב

י. בדין אכילה סמוך חצי שעה לזמן ערבית יש לדון מדין המשנה כדין סמוך למנחה, ויש לדון מדין הברייא ברכות ד' ב' דקורא ק"ש ומתפלל ואח"כ אוכל פתו, מיהו התם מיירי קודם ק"ש, (והוזכר תפלה כדי לסמוך גאולה לתפלה כדמפרש בגמ'), והבי' בסי' רל"ה דקדק מדברי התו' בברכות שם שכתבו מכאן משמע דמשעה שהגיע זמן ק"ש של לילה שאין לו לאכול סעודה כו', דדוקא משהגיע אסור, ומדברי הר"י והרשב"א הביא דסמוך לו ג"כ אסור, וכ"ז מברייא דברכות אבל מדין המשנה דסמוך למנחה לדעת תו' לא למדנו אלא בסעודה גדולה, (היינו לפי ר"י אבל לר"ת אסור), ולדעת הר"י והרשב"א י"ל דכיון דכולא ליליא זימניה הוא אין לאסור סמוך לזמן ערבית, דליכא חשש שמא ימשך אלא שמא יפשע וסגי בגזירה דזמן תפלה.

ומדברי תו' ט' ב' ד"ה ואם שכתבו דסוגיין מיירי בהתחיל באיסור, וביאר המרדכי דע"כ מיירי בזמן תפלה דאל"כ אין לחייבו להפסיק, נראה דס"ל דאף בערבית אסור סמוך לזמן תפלה, ולכן אם שרא המיינה סמוך לזמן תפלה כבר התחיל באיסור, שזמן ההיתר הוא עד חצי שעה קודם זמן תפלה, ואז אין סיבה לאסור עליו אי שרא המיינה קודם חצי שעה שלא יאכל עד זמן

מערב או סמוך לו אין לחכמים לתקן לאסור האכילה, (וכי שיך לומר שמשעה שבא מן השדה לא יטעום אפילו שעה ויותר), וע"י תקנת חצות אדם הבא מן השדה קודם לערב ג"כ לא ילך לביתו, כדחניא אם רגיל לקרות כו', ובאמת תר"י למדו מכאן לאסור אף קודם זמנה והוכיחו מזה שצריך לכתחלה לקרותה מיד בצאת הכוכבים.

בדברי התו' ד' ב' שדקדקו שאין לאכול סעודה קודם מעריב

וי"ש לעי' במה שדקדקו התו' מכאן שאין לאכול סעודה קודם מעריב, הרי בברייתא לא קתני איסור אכילה, ואמנם תו' כאן כתבו לשון הנהגה שאין לו לאכול, אבל בדף ב' ב' הביאו מכאן שאסור לאכול, וממה שהעמידו דבריהם על סיפא דברייתא דקתני וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומברך משמע שדייק ממה שסידר התנא האכילה לאחר התפלה שזה כמיותר, ואמנם ברי"ף ליתא, וש"מ דבא לומר שהסדר הנכון הוא שלא יאכל עד שיקרא ק"ש ויתפלל, ולפ"ז ניחא שלמדו מכאן רק סעודה ולא אכילה קימעה, כיון דלבסוף מיירי באכילת סעודה גמורה, וזהו אוכל פתו ומברך כלומר סעודה גמורה ובהמ"ז דכדי שביעה.

וי"ש להקשות למה הוצרכו לדייק מכאן הרי בהדיא אמרו שבת ט' ב' דבליה אפי' שרא המיינה מטרחינן ליה למ"ד תפלת ערבית חובה וכ"ש שאינו רשאי להתחיל לכתחלה, וי"ל דלדעת ר"י שהובא בראשונים שם לא אסרו אלא סעודה גדולה דומיא דסמוך למנחה, ולכן הוצרכו להוכיח מכאן דאף סעודה קטנה שבביתו אסור, ואמנם לדעת ר"ת בתו' שם דסמוך למנחה קטנה, אסור אף סעודה קטנה, א"צ לדייק משמעתין.

שו"ר שהגרע"א ז"ל דקדק מדבריהם דאף טעימה אסורה, ואפי' פירות כמו שהוכיח מקושית מהרש"א, והדברים מחודשים

מירתת ואתי למפשע, זוהי הפשיעה שהוזכרה בכאן שאומר אוכל קימעה ואישן קימעה כו' אבל כשיגבילו הזמן עד חצות מירתת ולא פשע, וכ"מ במלחמות וברא"ה, וכ"מ בתו' שכתבו מכאן משמע כו' שאין לו לאכול כו' ואם הברייא מתפרשת שעשו סייג לאסור אכילה מה שיך לומר מכאן משמע כו', אלא ודאי עיקר הסייג הוא שלא יקראו עד חצות, אלא שמשמע מלשון הברייא שאין לאכול כו', וצ"ע ברשב"א ט' א' שפי' בע"א, ונראה מדבריו דלא גרס כדי שלא יהא כו' אלא שלא יהא כו' ופירש שגזרו שלא יאכל כו' ודכוותה גזרו שלא יקרא עד עה"ש שמא יטעה בעה"ש, וצ"ת.

שם ואומר אלך לביתי כו' ואישן קימעה כו', נראה שאין הכונה דוקא שהולך מתחלה ע"ד לישן, אלא הולך לביתו, ואח"כ נותן דעתו לאכול קימעה ואח"כ לשתות ואח"כ מתעורר הרצון גם לישן, והתנא מסדר דרך האדם כשיש לו זמן מרובה ולא מירתת, וניחא בזה שאע"פ שעיקר האיסור בשינה, הזכירו האכילה והשתי' בסדר מחשבותיו זו אחר זו, מיהו בלא"ה נמי ניחא שמסדר התנא מחשבותיו מעיקרא על האכילה והשתי' והשינה, ועי' להלן.

שם וכל העובר ע"ד חכמים חייב מיתה, היינו כשממתין לכתחלה עד עה"ש, ולא מיירי על האכילה והשינה כ"מ במלחמות ורא"ה, וכ"נ דעת תו' וש"פ כנ"ל, ויש לעי' למה לא גזרו על האכילה והשינה, וי"ל דאין ראוי לאסור טעימה, שפעמים אדם חלש וצריך לטעום מעט, ועוד שפשיעת השינה אין האיסור מועיל לה כמו הגדרת זמן ק"ש, שאז האדם מונע עצמו מלנוח על מטתו קימעה, ותדע שהרי סעודה באמת אסור ואפ"ה חיישין שיאכל קימעה וכן שינה אסור וחיישין שישן, ועוד שגזירה זו כוללת עוד מיני פשיעה ששוכח עי"ז מלקרא ק"ש, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה תירץ שקודם זמן

א"צ לצמצם בזה, ולענין פת הבכ"ס ומיני תרגימא עי' לקמן סק"א.

בשיעור אכילת עראי

יא. סוכה כ"ו א' אלא אמר אביי כדטעים בר בי רב ועייל לכלה, לא נתפרש

בגמ' מהו השיעור, אבל מבואר לקמן כ"ז א' דהוי כביצה או יותר, וכ"כ הרמב"ם דהוי כביצה או מעט יותר, וכ"כ במלחמות דהוי כביצה אחת או שתים, והר"ן תמה ע"ז דכדטעים בר בי רב הוי כמו שמחזיק בית הבליעה בפעם אחת דהיינו כביצה, ואמנם לפ"ד מיושב שנתפרש השיעור בדאביי, אבל בפשוטו נראה כהרמב"ם והרמב"ן דהשיעור יותר מכביצה עד שתי ביצים, ואין בזה שיעור מצומצם, כמו שאמר ר"י תרתי ותלת ביעי, וה"נ כדטעים בר בי רב לפי הענין, שהרי אינו מכניס כביצה בב"א ובולע, אלא אוכל שיעור דטעימה להשקית רעבונו, שאין דרך אדם להכניס כביצה ולבלוע וע"כ שטועם כפי השערות ולא כבית הבליעה, וזה יותר מכביצה ופחות משתי ביצים כל אחד לפי ענינו, ויתכן שבכלל דברי אביי גם הצורה שאוכל באופן עראי, שאינו מיסב ולא עורך שולחנו, אלא טעים מידי בחפזון ועייל לכלה.

בדין פירי

רא"ש ס"ג מיהו נראה דאפי' אי פירי בעי סוכה היינו כשקובע עצמו לאכילת פירות ואשמועינן דקבע דידהו הוי כאכילת עראי דפת, פי' דרבא אשמועינן דבפירות הכל עראי, ויש לעי' מהי כונת הרא"ש כשקובע עצמו לאכילת פירות, האם הכונה בצורת האכילה או בכמות, דהא מבואר בגמ' דלמ"ד פירי בעו סוכה השיעור הוא כביצה דומיא דפת דהא מוכיחנן מזה דשתי כותבות הוו פחות מכביצה, וע"כ דכונתו בצורת האכילה, ויש לעי' מה שייך צורת קבע בשתי כותבות, ובשעה"צ סי' תרל"ט אות ל"ה הביא מבגדי ישע ומאמ"ר דהיינו שאוכלם בחבורה, ול"מ

ואין כן דעת ש"פ דפירות ודאי שרו, וכ"מ שבת ט' ב' דכל היכא דטעימה אסורה אף מפסיקין, ובסעודת לילה קי"ל כהרשב"א דאין מפסיקין.

בדין אכילה קמעא

מה שהזכירו בברייתא אוכל קימעא זוהי מחשבת האדם שע"ז נגרר בטעותו שעדיין אינו אוכל סעודה גמורה אלא אוכל וישן קימעא, אבל לא מצאנו גדר שלישי בהלכה בין אכילת קבע לסעודה קטנה, ואמנם בגזירה שמא ימשך יש מקום לומר שרק לא יכנס לאכול גזרו והיינו סעודה קטנה, ולא טעימת תרתי ותלת ביעי אע"פ דזימנין סגי אין סגי ליה לאינשי בהכי וחשיב קבע לענין סוכה כדמסיק אביי סוכה כ"ו א', מ"מ אין גזירת שמא ימשך בסעודה כזו, אבל דילמא אתי למפשע כיון שכבר השקית רעבונו ועלול לישן קימעא או להטרד בעניניו יש לחוש בכל גונא, וזהו עיקר החשש בסעודת הלילה, ואפשר דמשום לא פלוג יש לאסור בכל סעודה קטנה שיותר מכביצה, וכ"כ במ"ב סי' רל"ה ס"ק ט"ז דאפי' לאכול קימעא אסור ומ"מ טעימה בעלמא מיני פירות או אפי' פת בכביצה שרי, וכמ"ש בשו"ע סי' רל"ב ס"ג לענין מנחה.

מיהו לענין טעימה קודם מוסף כתב הרשב"א בשם הראב"ד דמותר טעימה שיש בה כדי לסעוד הלב, וכ"ה בשו"ע רפ"ו ס"ג ומשמע אפי' פת טפי מכביצה מעט, ומבואר שיש גדר טעימה דחשיבא קבע לענין סוכה ולא חשיבא סעודה לענין קודם התפלה, ובמ"ב שם פי' לסעוד הלב ברוב פירות, ועי"ש שהקיל לחלש גם פת יותר מכביצה, ובאמת בעלמא ג"כ דעת הרמב"ם וריצ"ג שהשיעור דעראי הוא מעט יותר מכביצה, וכ"כ במלחמות סוכה כ"ו שהשיעור ביצה או שתי ביצים, והר"ן תמה ע"ז, אבל באמת לא שמענו מאביי לאיסור אלא ב' וג' ביצים, אבל עד שתי ביצים י"ל דחשיב שפיר עראי, ועכ"פ

כן מדברי המ"א שהרי הקשה דילמא ר"ג אכלן עראי, ולמה לא אמר דהא סתמא אכלן בעצמו שהרי לא הביאו לפניו אלא שתי כותבות ולא ה' שם חבורה, וגם במיני תרגימא דמייתנין לא משמע דאיכא חבורה כלל, ובשם שע"ת כתב דהיינו שקובע עצמו לזה, וצ"ל דהיינו שמיסב על שלחנו דרך קבע באופן שאין דרך לאכול כן חוץ לביתו.

ולכאורה הוכחת הרא"ש היא מדאמרינן בברייתא דרבי הביאו לפנינו תאנים וענבים ואכלנום אכילת עראי חוץ לסוכה אכילת עראי אין אכילת קבע לא, ופשוטא משמע שאכלנו הרבה מהם ולא רק כביצה אלא שאכלנום דרך עראי, מיהו יש לדחות דהמקשן סבר שאכלנו אכילת עראי היינו פחות מכביצה, או כדטעים בר בי רב, ועוד נראה דסוגיא דהתם סברה דלא כרב יוסף ואב"י בשיעור אכילת עראי וכדפרין ממתני' סוכה כ"ז א' דכביצה בעי סוכה, אבל למאי דקי"ל כאב"י א"כ שיעור קביעות דפירי הוי טפי מכביצה טובא, וא"כ מתפרש כפשוטו אכילת עראי שאכלו ככמה ביצים, אבל לא קבע כשיעור שאדם קובע לשבוע מפירות, ולפ"ז מתפרשת קושית הגמ' על רבא למסקנא דקי"ל כאב"י, אבל לא ס"ד לפרושי אכילת עראי עד כביצה בפירות, כס"ד דלעיל, ויתכן דר' ירמ' נמי לא סבר דשיעור קבע דפירי בכביצה, אלא דקושטא קא משני דיתכן שיהיו שני כותבות פחות מכביצה וכדאמרי אינשי.

והמג"א בסי' תרל"ט סק"ו הקשה ע"ד הרא"ש מגלן דשתי כותבות הוו פחות מכביצה דילמא ר"ג אכלן דרך עראי ולכן ה' פטור מסוכה, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה תירץ דכיון שלא הוזכר במתני' איך אכלן והתנא בא להשמיענו דאע"פ שפטורין מן הסוכה אכלן בסוכה, ע"כ דבשיעור שתי כותבות מוכח שה' עראי, וש"מ דהוו פחות מכביצה, מיהו ק"ק דסתם אכילת שתי כותבות הוי דרך עראי, אף אי משכח"ל דרך קבע

בכביצה פירות באופן מיוחד, כגון שהביאו לפניו הרבה ואכלן דרך קבע אלא שלא הוצרך ליותר מכביצה, אבל שתי כותבות בלבד סתמן עראי הן, וא"כ הו"מ תלמודא לשנויי דסתם שתי כותבות עראי ניהו אף אם הם כביצה, אבל נראה דלקושטא דמילתא גם מ"ד פירי בעו סוכה היינו יותר מכביצה טובא, כיון דחזינן דאפי' פת כביצה או מעט יותר הוי עראי, ורק למאן דסבר דשיעור עראי הוא פחות מכביצה כדתנן בדר"צ, בזה סברו דה"ה בפירי, וכונת הרא"ש דלמסקנא ודאי בטלו דברי המקשן שם, וגם בפירות השיעור כביצה ויותר מזה עד דהוי דרך קבע, ולפ"ז אין לנו בדברי הרא"ש צורת קבע אלא שיעור קבע, והיינו דבעינן שיאכל מפירות הרבה עד כדרך שקובעין לשבוע מפירות.

בדין מיני תרגימא

והנה המג"א כתב לדינא לפי שיטתו דבמיני תרגימא שחייבין בסוכה השיעור הוא כביצה כמו בפת, כמו שסברו בגמ' למ"ד פירי בעו סוכה, ולפמ"ש"כ דלמסקנא דקי"ל כאב"י שהשיעור כביצה ומעט יותר יש לנקוט דה"ה בפירי שהשיעור הרבה יותר מכביצה, אבל נראה דאין ללמוד כלל ממ"ד פירי בעו סוכה למ"ד פירי לא בעו סוכה, דכיון דחזינן שאפי' אוכל מפירות כדי שבעו בדרך קבע לא בעו סוכה, הרי שאין לנו בחיוב סוכה אלא מידי דסעודה או מזון הקרוב לסעודה, ולכן אף במיני תרגימא אין להשוות שיעורן לפת, אלא בעינן הרבה יותר דלהוו קבע, ואף אם לא נצריך כשיעור סעודה גמורה שאדם קובע עליו, כמו לענין בהמ"ז בפת הבבכ"ס, מ"מ בעינן שיעור חשוב ולא סגי בכביצה כלל, ולפ"ז לר"א כשמשלים במיני תרגימא היינו טפי מכביצה.

ועוד נראה דכל דבר לפי עניינו דאפשר שתבשיל ממיני דגן אין אדם רגיל לאכלו חוץ לביתו, [וכן בשר ודגים], ולכן

ועכ"פ טעימה כדי לסעוד הלב בודאי יש להקל וכמ"ש בשו"ע סי' רפ"ו ס"ג לענין מוסף, ועמ"ש"כ בזה לעיל סק"י.

ע"ס הרמב"ם פ"ו מתפילה ה"ד-ח'

יב. רמב"ם פ"ו מתפלה ה"ד אבל טועם ועושה מלאכה קודם שיתפלל מוסף וקודם מנחה, אבל אינו סועד סמוך למנחה, וזה דין סעודה קטנה דבסמוך הלכה ה', ואע"פ שנקט שם אפי' אכילת עראי יש לפרש דר"ל סעודה קטנה כדתנן ולא [יכנס] לאכול, וכן מתפרש בלשון רבינו שלא יכנס לאכול, וכן התרת חגורו ליכא בבר בי רב טעמים ועייל לכלה.

והשמיט רבינו דין סעודה לפני מוסף לפי שלא נזכר בהדיא בגמ', ויתכן דס"ל דבשחרית עד חצות שהוא סמוך למנחה גדולה לא חיישינן שמא ימשך, מיהו לא כתב בהדיא אלא היתר טעימה שהוזכר בגמ', שהרי גם במנחה אמרו דלית הלכתא כריב"ל וסעודה אסורה, וא"כ י"ל שאף במוסף כן.

שם ה"ה כיון שהגיע זמן מנחה גדולה, יעוי' בכ"מ שדקדק למה שינה לשונו וכתב זמן מנחה ולא סמוך למנחה, ובאמת מבואר בה"ז לגבי תספורת ומרחץ שלא גזרו אלא סמוך למנחה, וש"מ דמ"ש כאן זמן מנחה בכלל זה גם סמוך למנחה, וכמו שכתב בהדיא לגבי סעודה ובורסקי, ואפשר דכיון שאמר עד שיתפלל דקדק שלא יטעו להתפלל מנחה מחצות, והעיקר נראה שרצה להדגיש דמזמן מנחה גדולה אסור, ואמנם ה' מוסיף בלשונו דאפי' סמוך לו אסור, אבל נוח לו לשנות זמן מנחה גדולה ולא להאריך סמוך לזמן מנחה גדולה, - רבינו שינה סדר המשנה שלא כמנהגו, ושמה סבר שבי"ח דבר גזרו כסדר המשנה, אבל ראוי לשנות המצוי תחלה.

שם ולא ליכנס לבורסקי כו' שמא יראה הפסד במלאכתו ויתעסק בה ויתעכב מן

חייבין בסוכה, ול"ד לפירות שרגילין לאכלן חוץ לביתו, ובסברא זו יתכן שתהא פת הבכ"ס קלה מתבשיל לענין סוכה, שאדם עשוי לאכול ממנו חוץ לביתו, ועבה"ל שם ס"ב ד"ה ויין שכתב דאין רא' מקביעות סעודה דעלמא לענין סוכה דבעינן תשבו כעין תדורו ובין לקולא בין לחומרא דאפשר ששתיית יין הוי קבע ברביעית לענין סוכה, ואילו כביצה פת הוי עראי לענין סוכה, ובאמת הדבר מוכח בגמ' דמ"ד פירי בעו סוכה ודאי סבר בעלמא שאין מברכין על הפירות בהמ"ז בשום ענין, כדקי"ל ברכות [ל"ז א'], [מיהו אכתי י"ל דלמ"ד פירי לא בעו סוכה ה"ה בשר ודגים דכיון שאינן עיקר מזונו של אדם אינן בחיוב סוכה אע"פ שאין דרך לאכלן חוץ לביתו, וכמ"ש הרא"ש ע"ד הר"פ], וכ"כ האחרונים ז"ל לענין פת הבכ"ס כסדר שאוכלין בשחרית שחייבין בסוכה ובשבת בשחרית מברכין עליהן, ואין ללמוד מזה לענין סעודה בעלמא שהרי תבשיל כמיני תרגימא אינו בדין קביעות, ואפ"ה חייב בסוכה, ועבה"ל ד"ה אם בשם המאמ"ר דמסיק דבדידיה תליא מילתא אם קובע על שיעור כזה, וזה ג"כ דין מיוחד בסוכה כמ"ש.

ולא אמור אין ללמוד מכאן לענין טעימה לפני מנחה ומעריב ולולב ושופר ובדיקת חמץ דבכולהו י"ל דכל פחות משיעור קביעות סעודה שרי, ובתבשיל של מיני דגן י"ל דאפי' קבע עליה שרי, שכל שאינו בדין סעודה לא גזרו, ובמ"ב סי' רל"ב ס"ק ל"ד הביא מדה"ח להתיר בדלא קבע עליהו, ומקורו מסוכה, ולפמשנ"ת אין ללמוד מסוכה, וכמ"ש בבה"ל הנ"ל, וכן לענין פת הבכ"ס אין ללמוד לאסור אלא כשיעור קביעות סעודה, מיהו אם אוכל כדי שבעו במקום סעודת הלילה יש מקום להחמיר, וגם בזה צ"ע אם יש לנו לחדש גזירה מדנפשינן, אלא דלמאן דאסר לאכול קימעא מתקנתא דרבנן בזמן מעריב, וכמ"ש במ"ב סי' רל"ה ס"ק ט"ז, יש מקום לאסור,

בלשונו, ודין סמוך לערבית לא שמענו ואפשר שגם בזה לא גזרו כיון דאיכא שהות טובא, וגם מעצמו לא ימשך כל הלילה, ורק באכילה מצינו, מיהו עמש"כ בזה לעיל.

שם ה"ח מי שהי' עוסק בת"ת והגיע זמן התפלה פוסק ומתפלל, משמע שמפסיק מיד דמפרש מפסיקין דסיפא כמו ברישא, אבל ממה שסיים דבתורתו אומנתו אינו פוסק שמצות ת"ת גדולה ממצות תפלה שמענו שהנדון אם מתפלל כלל, וא"כ פוסק דרישא היינו מתי שירצה וא"צ להפסיק מיד, ורבינו דקדק שלא לשנות לשון המשנה ויתפרש כבמשנה.

ע"ס הרמב"ם הל' קריאת שמע פ"ב ה"ה - ו'
ובהלכות ק"ש פ"ב ה"ה ו' ג"כ העתיק רבינו לשון המשנה והגמ' ומשמעות לשונו שבת"ת מפסיק מיד, ויש לפרש מפני שאין לזה קצבה ולא שייך לקבוע שיגמר כמו אכילה ואינך, דבהני הוי רק גזירה שמא ימשך, ובת"ת הו"ל כאין שהות ביום, והרי מבואר בגמ' דלדידן מפסיקין כדאמר ר' יוחנן, מיהו יש מקום לומר שרבינו סתם ויתפרש לשונו כמו במשנה, וכמו שרמז בעוסק בצרכי ציבור שיקרא אח"כ אם נשאר עת לקרות, ועמש"כ בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, גם השמיט סוגיא דסוכה בדליכא שהות, מפני שהשמיטה הרי"ף, אבל לא נתפרש הטעם, דדוחק לפרש דכונתו ליכא שהות כלל להתפלל דזה פשיטא, ולפו"ר לא מצאתי ברמב"ם מתני' דסוכה כלל.

ע"ס השו"ע ומ"ב סי' רל"ב

יג. סי' רל"ב ס"ב מ"ב ס"ק ט"ו בשם המג"א דאפי' התחיל בהיתר צריך להפסיק, ולא מצאנו מקור ד"ז, דהא בלולב סוכה ל"ח א' מיירי בהתחיל באיסור, ובתו' הוכיחו משם דאפי' התחיל באיסור אינו מפסיק, מיהו אפשר דהקולא דהתחיל בהיתר מהניא דלא מטרחינן ליה להפסיק, אבל כאן שבלא"ה יצטרך

התפילה, וכן פירש ר"ח, וזה דלא כרש"י שהחשש שיטורד בצערו, ולכל הפירושים הכניסה לבורסקי היינו לבדוק ענין העורות, וכ"כ בפיה"מ.

שם ה"ז ומאימתי התחלת מרחץ משיפשוט הבגד הסמוך לבשרו, צ"ע למה פירש כן, והרי מעפות הוא בגד עליון כמבואר חגיגה י"ט א' נפלה מעפרתו ממנו, וסמוך לבשרו יש כתונת וחלוק, וכן בסברא דהוי דומיא דאינך שמהתחלת משהו סגי שלא להפסיק, וראיתי העתק מספר רבינו פרחיה שפי' לשון מעפות שסופג את העפר שעל גופו, וכנראה כך פירש הרמב"ם, ומ"מ אין כן דעת ש"פ, וכן סתם בשו"ע דמשהסיר בגד העליון הויא התחלה, וכן דייקא מתני' שלא יכנס למרחץ אבל אם נכנס כבר אינו מפסיק, וכן כולו דייקין מלשון לא ישב ולא יכנס שרק ההתחלה אסורה, וכמש"כ סק"א, וכ"מ בירושלמי דפליגי בהתחלת מרחץ אם משיתיר חגורו או מנעלו וש"מ בגד ראשון, שו"ר בפי' רבינו מנוח שכתב כהרמב"ם עי"ש ומ"ש ליישב דמשמע תחלת הרחיצה עצמה צ"ע, - בגמרא גרסינן משיערה, וברי"ף הגירסא וגרסת רבינו מנוח משיעדה וזה מלשון בגד עליון שמונח וא"צ הפשטה אלא עידוי בלבד.

שם ה"ז אע"פ שתפלת ערבית רשות כו', בכרכות ד' ב' בלישנא בתרא מבואר דהאי ברייתא שהזכירה מתפלל ואח"כ אוכל סברה תפלת ערבית חובה, אבל בשבת ט' ב' מבואר דאף למ"ד רשות אי לא שרא המייניה מתפלל תחלה, והרי"ף כתב דהאידנא אפי' שרא המייניה מטרחינן ליה, ולשון רבינו סתום, שלא כתב איסור אלא הנהגה, והזכיר השינה ברישא דנמצא שלא אסר האכילה לחוד, ובסיפא הזכיר האכילה אחר התפלה כלשון הבריייתא.

שם ומותר להסתפר כו', כ"מ מדלא קתני סמוך לזמן תפלה שיכלול כל התפלות

מהני, וכמ"ק מירושלמי הנ"ל דחשיב ליה הדיוט, וש"מ דכל שאינו בכלל הגזירה שפיר דמי לכתחילה.

שם מ"ב ס"ק כ"ב ואפי' בדיעבד אם התחילו אז מפסיקין כשיגיע הזמן דמ"ק [ר"ל] שא"צ להפסיק סמוך למ"ק רק בזמן ממש], ואמנם לדעת ר"ת הדין כן, אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם וש"פ הסוברים כדעה קמיתא שבשור"ע אין מקור להפסיק אפי' התחיל סמוך למ"ק ואפי' בזמן מ"ק כל שיש שהות ביום להתפלל אחר הסעודה, כמבואר סוכה ל"ח א' דמיירי בלולב שכבר הגיע זמנו והוא עיקר זמנו ואם יש שהות אינו מפסיק, וכן הדין לדעת ר"י שהביאו הראשונים ז"ל דלל"ק אין איסור בסעודה קטנה, אפי' סמוך למ"ק, ואפי' בזמן מנחה קטנה והובא ברמ"א בסמוך, ולפ"ז צ"ע במג"א סק"ט ובמ"ב ס"ק י"ג שהעתיקו דברי ר"ת בדעת המחבר ולא מצאנו בדבריהם כן, ואדרבה דעת ר"ת יחידאה היא לומר שקי"ל כריב"ל בזמן מ"ק, ועמש"כ לעיל סק"ה.

מיהו לענין מעשה אם התחיל לאכול בזמן מנחה גדולה מפני שסמך ע"ד ר"ת, אין לו לחפוס כקולי דמר וכקולי דמר לומר שאם התחילו אין מפסיקין אע"פ שהאמת שלהרי"ף אפי' התחיל באיסור אין מפסיקין, מ"מ כיון שהקיל להתחיל מפני דעת ר"ת אין לו להקל כדעת הרי"ף כיון שנמצא שלכל הדעות עבר איסור, ואם יפסיק לא עבר איסור לדעת ר"ת, ובבה"ל ד"ה ויש חולקים כתב להקל כדעת ר"ת, ולא הקיל כדעת ר"י, וכנראה כ"ד הגר"א, ויש להסתפק אם כונת הבה"ל רק בצירוף קריאת השמש, ובחיי אדם סתם דאם התחיל אינו מפסיק בדאיכא שהות ומשמע דבשום זמן אינו מפסיק, אלא דאפשר שסומך על קריאת השמש דוקא.

שם מ"ב ס"ק כ"א אבל להזיע בעלמא שרי, ה"ה דלרחוץ לחוד שרי, ורק כולה

להפסיק באמצע סעודתו לא מהניא קולא זו שהרי בלא"ה יפסיק, ויש לקיים ד"ז מסתמות הדברים שלא הוזכר בגמ' חילוק בין התחיל בהיתר להתחיל באיסור, ובפמ"ג כתב דלבטל מצוה דרבנן לא מהני התחיל בהיתר, וז"פ אבל הנדון כשרוצה לאכול מנה אחת ואח"כ להפסיק אם מחייבין ליה להפסיק מיד, שו"ר בבה"ל ד"ה ואפי' שכתב בדעת הדה"ח דבהתחיל בהיתר א"צ להפסיק וסיים וצ"ע למעשה.

שם בה"ל ד"ה ואם, הביא מ"ש בירושלמי דהמפסיק במקום שא"צ להפסיק נקרא הדיוט, ובשנות אליהו פירש דמסקנת הירושלמי שיכול להפסיק, ומיהו אפשר דמה שהביאו ממתני' דחתן אם רצה לקרות מוקמי לה כר"ג דמלכות שמים חמירא שלא לבטלה, ויש לעי' מ"ט חשיב ליה הדיוט הרי ראוי להזהר בחשש דשמא ימשך, וכלשון הרמב"ם פ"ב מק"ש ה"ו בהתחיל שא"צ להפסיק ואם הי' מתיירא שמא יעבור זמן קריאה ופסק וקרא הר"ז משובח, ואפשר דהתם הי' בזה פגיעה בחבירו שהפסיק באמצע הסעודה שעמו וע"כ ממתין חבירו עליו, ובכה"ג נקרא הדיוט כיון שאינו יודע הדין שא"צ להחמיר, א"נ כיון שיודע שאין לו לחוש במציאות ורק מפני ההלכה הוא מחמיר, הו"ל הדיוט כיון שפטור מן הדין, ולפ"ז אם מהדר להפסיק משום שמא ישכח הר"ז משובח, וכן אם התחיל באיסור ומפסיק מיד לכאורה יש בזה תיקון למה שעבר על האיסור דרבנן שלא להתחיל, דנהי דלא חייבוהו להפסיק אבל אם לא אכל תיקן האיסור.

ונראה דרשאי למהר ולהניח מעפורת או ליטול ידיו ולהתיר חגורו כדי שיחשב התחיל, ויפטר מלהפסיק, אע"פ שאי לאו חיובו להתפלל הי' ממתין מעט, מיהו לא מהני אם נוטל ידיו קודם שמתכוון לאכילה דהו"ל כדין נטל ידיו שחרית ומשמרן לסעודה דלא הויא התחלה, אבל בסמוך לסעודה שפיר

סעודה שלישית בשבת סמוך לשקיעת החמה, ולפי מאי דנקטינן כהג"א דצאת הכוכבים הוי ג' רבעי מיל אחרי שהשמש נכסית מעינינו, א"כ בשיעור מיל סמוך לשקיעת החמה הוי כבר כחצי שעה סמוך לזמן ק"ש ותפלה, ובמ"ב סי' רצ"ט כתב להחמיר מחצי שעה קודם צאת הכוכבים והיינו בשקיעה השני' וכדעת ר"ת, ולכן התיר להתחיל יותר מחצי שעה אחר שהשמש נכסית מעינינו עד סמוך לצאת הכוכבים, וא"כ למאי דנקטינן כהג"א יש להחמיר שיעור כזה קודם שקיעת החמה, ואפשר דכיון שמחמירין שלא להתפלל קודם חצי שעה אחר שקיעת החמה לא מיקרי סמוך למעריב קודם שקיעת החמה, ואע"פ שנוהגין כן רק לחומרא, מ"מ בסברא של דין סמוך לתפלה סגי בזה שעדיין יש זמן הרבה שאינו רשאי להתפלל, דהא באמת סמוך לתפלה אינו זמן שראוי לגזור בו אלא שזוהי השעה שיש להתכוון לתפלה וליתן לבו שלא ימשך, והזמן הזה הוא כחצי שעה סמוך לזמן שמורין לו להתפלל, וכ"מ במ"ב לענין ביהש"מ שהחצי שעה נקבעת מצאת הכוכבים ודאי, וה"נ היא נקבעת מהזמן שנהגו להתפלל לכתחלה, ול"ד לעיקר זמן ק"ש ותפלה דלענין זה י"ל שעיקר הדין קובע דינו, אבל סמוך לא אמרו אלא סמוך לזמן שיכול לקרוא ולהתפלל למעשה, [והב"י ומהרש"א נקטו בדעת תו' דבמעריב ליכא דין סמוך, ועמש"כ בזה לעיל סק"י], וע"ע משנ"ת לעיל סק"ט י' בדין סמוך למעריב, ועמש"כ סק"ו בדין להפסיק בזמן מצוה, ועשה"צ אות כ"ז.

(וי"ש) מקום לדון דסעודה שאינה נמשכת יותר מהזמן שסמוך לתפלה, לא גזור בה שמא ימשך, והיינו כשקובע לעצמו סעודה קטנה ע"מ שלא תמשך יותר מחצי שעה שכשיגיע זמן התפילה יגמור סעודתו, דסתמא דמילתא כל הני שגזרו במתני' נמשכין יותר משיעור חצי שעה, ונמצא שבסמוך למנחה נכנס גם לזמן מנחה, ולפ"ז כשנוהגין לגמור

מילתא דמרחץ אסור כדפרש"י לחוף ראשו ולהשתטף בחמין ובצונן ולהזיע.

שם מ"ב ס"ק כ"ו ובשעה"צ אות כ"ג, עמשנ"ת בזה לעיל סק"ה דלהמקילין דברייתא רק בס"ג סמוך למ"ג אין לאסור אפי' הגיע זמן מ"ק.

שם מ"ב ס"ק ל"ד, עמשנ"ת לעיל סק"י י"א בדין פת הבכ"ס ועוד.

שם ס"ק ל"ה כביצה ולא יותר, עמשנ"ת לעיל ע"ד הרמב"ם בזה.

בזמנינו כמדומה שלא שייך כלל לחוש בסעודה קטנה שמא ימשך ממנחה גדולה, (עי' מאירי שהיו רגילין לשתות יין וזה גורם לימשך), וכן חשש עילוף ואינך לא מצוי בזמנינו לגזור בהם כולי האי, אלא דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, מיהו אפשר דיש להקל בכה"ג כדעת הפוסקים כל"ק, דכיון דספק דרבנן הוא, וגם סיבת הגזירה אינה קיימת כ"כ, שהרי גם בזמן הגמ' היתה הגזירה מחודשת, כדחזינן בל"ק דלא חייש לה, וכהיום לא שייכא כלל שאין מציאות של סעודה קטנה שנמשכת כמה שעות, ואפי' בשבת ויו"ט אינה נמשכת בשום פעם מחצות עד השקיעה, ובכה"ג אפשר לכתחלה לתפוס כדעת הפוסקים כל"ק.

ואם מעמיד שומר להזכירו י"ל דכו"ע מודו דמהני, דל"ד לשמש שאין לו התייחסות לאדם זה ולסעודתו בפרטות, מיהו למתעלף לא מהני שומר, ומ"מ י"ל שברוב פעמים יכול להקיצו ולסייעו, משא"כ במתעלף עצמו שאינו ממחר לקום, ועמ"ב סי' רל"ה ס"ק י"ח דשומר מהני, אפי' בהגיע זמן, אלא שסומך על משנ"ת בדיני השמש.

ע"ס השו"ע ומ"ב סי' רל"ה ס"ב

שו"ע סי' רל"ה ס"ב אסור להתחיל לאכול חצי שעה סמוך לזמן ק"ש של ערבית, יש לדקדק במה שנוהגים העולם להתחיל

סעודה שלישית בזמן שצריכין להתפלל מעריב לא נכנס לדין סמוך, אבל אין לחדש כן בלא ראי', והרי אם ילפינן מההיא דברכות ד' ב' הרי אומר אוכל קימעא שהוא פחות מזמן חצי שעה ויגמור הקימעא קודם שיגיע זמן ק"ש, אלא דהתם חיישינן לאישן קימעא שזה יכנס בזמן ק"ש, וגם בסעודה שלישית שייך לגזור (כן).

שם במ"ב ס"ק ט"ז ואפי' לאכול קימעא אסור, עמש"כ לעיל ס"ק י' י"א בדין פת הבכ"ס.

שם ס"ק י"ז, בדין מרחץ ותספורת קודם מעריב עמש"כ לעיל סק דליכא למיחש בהו שמא ימשך ולא שמא יפשע שזה שייך רק באכילה.

ובדין ללמוד קודם מעריב ובזמן מעריב עמש"כ אאמרו"ר (שליט"א) זללה"ה להקל בזה.

שם ואם אומר לחבירו שאינו לומד כו', וכן לקמן ס"ק י"ח דמהני שומר לאכילה היינו כשהשומר אינו אוכל, אבל ביסוד הדברים י"ל דשומר מהני אף כשהוא אוכל ולומד, וכגון שהשומר כבר התפלל, ויש בזה שני טעמים, חדא דנהי דחיישינן שאחד ישכח אבל לא חיישינן ששנים ישכחו ע"י הלימוד ואכילה, ולכן אפי' אם השומר ישכח הרי האוכל לא ישכח, ולא מצינו שגזרו כולי האי, ועוד דאדם שנתחייב לחבירו מרגיש עול לקיים התחייבותו, בפרט במאורע שמינהו שומר, ואין פשיעתו קרובה כשל האדם לגבי חובתו בעולמו בתפלה, שלגבי עצמו הוא מרשה לעצמו לפשוט יותר, בפרט כשזהו סדר יומו הרגיל ובטוח בעצמו שיזכור להתפלל כבכל יום, תדע דלא מצינו שיהא שומר של חבירו לענין מסוים צריך להזהר שלא יאכל ולא יכנס למרחץ, ואין בשמירתו לענין תפלה חומרא טפי משמירתו לענין אחר.

סימן ז

בגזירת שמוא יטה

אין פולין ואין קורין שתי גזירות הוו

שם ת"ש אין פולין לאור הנר ואין קורין כו', מבואר ברש"י י"ז ב' ששתי גזירות היו, וכ"מ ברמב"ם ושא"פ, והיינו דבתחלה הסכימו לגזור דאין פולין שזה קרוב יותר, ואח"כ גזרו גם שלא יקרא, ובכלל אלו גם כל דבר שצריך עיון דק וכמ"ש תו' י"ז ב' ד"ה הניחא, ובאמת גבול האיסור וההיתר בזה מצומצם, שהרי תיקנו נר שבת להשתמש לאורו באכילה ושאר צרכים, וקבעו הלכות בפתיחות ושמונים, ולא רצו למנוע כבוד שבת, ואסרו רק מה שקרוב לגזור ולא ימנע כבוד שבת באיסורו,

בלילה פשיטא דאין פולין, וחמור מקריאה

א. י"ב א' איבעיא להו לא יפלה את כליו ביום שמא יהרוג כו' או"ד תרויהו שמא יטה, מדאמרו ביום יש לדקדק דבלילה פשיטא לן דאסור שמא יטה, דאף אם גזרו רק שלא יקרא לאור הנר, יש ללמוד דכש"כ שאין פולין, דצריך חיפוש יותר להפלות כליו מלקרא, (ובזה מיושב סידרא דמתני' לצד דלא יפלה שמא יהרוג, ולכאורה מתני' בסדר דע"ש מיירי ובתור הכי ליל שבת, והו"ל למיתני לא יפלה בסוף, אלא קמ"ל דיש גם איסור משום לאור הנר).

וערמב"ן לקמן ב' בשם ירושלמי שהתירו בדיקת כוסות וקערות מפני הנקיות ומפני הסכנה, שו"ר בתו"ש שכתב דמתחלה גזרו דבר הרשות ואח"כ דבר מצוה.

שינוי הלשון בין הברייתא למתני', משום דבמתני' קתני רישא לא יצא החייט כו' הוצרך התנא לפרש דולא יפלה לא קאי ארישא אחייט, ולכן ביאר את כליו דמתפרש בכל אדם, ובסיפא קמ"ל דדוקא אחד ולא שנים כרדייק בגמ'.

החידוש בלהבחין אי משום עיונא או שהוא לשעה

שם אמר ר"י א"ש אפי' להבחין בין בגדו לבגדי אשתו, יש להסתפק אם עיקר חדושה דשמואל דאף בדבר שא"צ עיון כ"כ ג"כ אסור, או דקמ"ל דאע"פ שזה עיון של שעה מועטת ג"כ חיישינן שישכח ויטה, ואע"פ שהוא זוכר את השבת קודם שבא ללבוש בגדו, שהרי שומע לנו שלא להבחין בגלל שזה שבת, ואפ"ה חיישינן שישכח ויטה, ולכאורה מהא דאמר רבא לא אמרן אלא דבני מחוזא כו' ודבני מחוזא נמי לא אמרן כו' יש להוכיח דעיקר חדושה דשמואל דלשעה מועטת ג"כ חששו, דאל"כ העיקר חסר בדברי שמואל שלא ביאר באיזה בגדים מיירי, אבל אם מתפרש אפי' לשעה מועטת כגון להבחין בין בגדו לבגדי אשתו, שפיר מפרש לה רבא דהיינו במידי דצריכא עיונא, וכ"כ הרמב"ם פ"ה הט"ז דבאינם ניכרין אלא בעיון הרבה אסור.

אבל הרמב"ן לקמן ב' כתב דבדיקת כוסות וקערות צריכין עיון דק טפי מלהבחין בין בגדו לבגדי אשתו, דסגי בעיון גס להבחין ביניהם, ולפ"ז משמע שזהו עיקר חדושה דשמואל, ויש ליישב דלעולם יש היכר בין בגדי אנשים לבגדי נשים, וע"כ דסגי בעיון גס להבחין ביניהם, ולא הי' צריך שמואל לבאר, כיון שבכל הבגדים יש חידוש זה

בדבריו, ורבא מפרש דיש בגדים שא"צ הבחנה כלל, ושמואל מיירי באותן שצריכין הבחנה, אבל אין כאלו שצריכין הבחנה דקה, ועי' לק' סק"ב.

הסברא דלשעה קיל טפי, מצינו במתני' בחזן שרואה ראשי פרקים, וכן בירושלמי איכא מ"ד שמה"ט התירו להסתכל מה שבכוס ומה שבקערה מפני שהוא לשעה.

הבחנה בין בגדו לבגדי חברו, והבחנה המותרת תוד"ה אפי', מכאן נראה לאסור להבחין בין בגדו לבגדי חברו, בתו' הרא"ש כתוב דכש"כ הוא, מיהו אם מחפש אחר סימן שיש לו בבגדו במקום ידוע מסתברא דזה בכלל מידע ידיעי, שהרי א"צ הבחנה מדוקדקת.

בדיקת כוסות וקערות מהו

ב. י"ב ב' תני חדא שמש בודק כוסות וקערות ותניא אידך לא יבדוק, לא קשיא כאן בשמש קבוע כו', פרש"י שהבדיקה אם הכוס נקי, ולכאורה נראה מדלא קתני סתמא בודקין כוסות או אין בודקין, ש"מ דא"צ עיון רב ובדיקתן מותרת, שאפשר להסתייע במשמוש הידים וגם סתמן נקיים והלכלוך ניכר, ורק בשמש יש מקום לאסור לפי שמדקדק הרבה וצריך אור יפה להבחין, ובזה ניחא שלא דנו בגמ' בטעם ההיתר, ולא מייתו לה בהדי ההיא דשמואל, וגם עשו חילוקין בין השמשים ובין סוגי הנרות, דכאן מעיקר הדין יש להתיר וכל האיסור הוא בשמש, וגם הברייתא דקתני היתר בשמש מתפרשת אע"פ שהוא ירא ומדקדק יפה, מיהו משמע בסמוך דהלכה ואין מורין כן היינו שאין נוהגין כלל לבדוק ושמש אורחא דמילתא הוא, מדאמרה ליה מר לא עביד הכי, ולא אמרה שמעיה דמר, וגם מעיקר הענין דאין מורין, משמע שאין נוהגין כן, ואפשר לדחות דאין מורין כן לפי שתלוי באימת השמש, ולפעמים גם הקבוע מדקדק, ולכן אין לקבוע היתר גמור, ועוד דכל אדם שמותר לפי

ההבחנה לקחת הנקיים, ויתיישב בזה שהטור העתיק פי' הרמב"ם ולא פרש"י, וטעמיה דהרמב"ם מפני שאין נראה לו לפרש דשמש שאינו קבוע מירתת שלא יעבירוהו, וע"כ החילוק בהכרת הכלים, ועי' להלן מש"פ בשם הרמב"ן בזה.

החילוק בין קבוע ואינו קבוע ודין קבוע בבית אחר

ג. שם ל"ק כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע, פרש"י דשמש קבוע אימת רבו עליו ולפ"ז כאן קמא קאי אברייתא בתרייתא דאסרה, [והיינו מפני שאין נאות לומר כאן בשמש שאינו קבוע כאן בשמש קבוע, דנקטינן המצוי והקל בלשון תחלה, ורק בשוין יש להקדים אקמייתא וכן אומרים כאן באחד כאן בשנים תחלה אחד, אע"פ שזה קאי אבתרייתא, והן קודם ללאו ועוד כיו"ב, כ"נ לכאורה], מיהו בדמשחא ודנפטא ע"כ כ"ה לכו"ע דנפטא לחוד שרי, (ועי' שיטה להר"ן בשם הרא"ה), ועיקר הפירוש דוחק להחליט ששמש שאינו קבוע מותר מפני שאינו מדקדק, דאיך אפשר לסתום היתר בדבר שתלוי לפי הענין, ובתו' והרי"ף וש"פ גרסי איפכא דשמש קבוע מותר טפי, ובתו' פי' שירא שמא יעבירוהו, והרמב"ן פי' דכיון שאינו רגיל לשמש לאחרים הרי הוא צריך עיון דק יותר, שאינו בקי בשימושים כאלו וההבחנה בנקיות קשה עליו, וכ"כ הר"ן, ולפ"ז שמש קבוע בכל מקום מותר אף כשמתארח בבית אחרים, דכיון שבקי באומנות זו אינו צריך עיון דק להבחין בנקיות, והיינו עובדא דשמעיה דריב"א בבית ר"א דחשיב שמש קבוע, [ולשון המג"א סק"ח ולשון המ"ב בסק"כ ק"ק שכתבו שמכיר את הכלים, ובפשוטו אין כלי ידוע לנקיות, כי תלוי בכל פעם אם הודחו יפה, ובמ"א הוסיף כלי שיש בו סדק], ועמש"כ לעיל סק"ב בפי' הרמב"ם בזה.

שאינו בודק יפה, ואופן הבדיקה שהשמש עושה שהיא בדקדוק אסורה בכל אדם, אבל מ"מ פשוט הדברים דדין שמש קבוע שמותר הרי דינו ככל אדם.

בדברי הרמב"ן שהקילו מפני נקיות והסכנה

והרמב"ן הקשה מ"ט הקילו בבדיקת כוסות וקערות הרי אפי' להבחין בין בגדו לבגדי אשתו שא"צ עיון כ"כ אסור, ותיירץ ע"פ הירושלמי שהתירו מפני הנקיות ומפני הסכנה, והדבר סתום מאד בתלמודן שלא הזכירו שיש כאן היתר מיוחד, ודגרע מדשמואל, ולא דנו בעצם הבדיקה אלא באיזה שמש, ובפשוטו להבחין צריך עיון יותר, לפי שכ"ז שאינו מבחין בביורור אינו יכול ליטול בגדו, אבל בבדיקת הכוסות מסתייע במשמוש הידים ואינו חושש שמא נעלם ממנו, ותדע דכשגזרו רק אין פולין הי' מותר להבחין בבגדו, דודאי חיפוש דפולין צע"ג, וכשגזרו לא יקרא לא שמענו אלא בכה"ג שאם אינו רואה אינו יכול להמשיך קריאתו, וכן בהבחנה, אבל בדיקת כוסות משנראה לו שהם נקיים שוב אינו מדקדק כ"כ, ועי' להלן בביאור הירושלמי.

בדעת הרמב"ם דבדיקת כוסות היא הבחנה בין הכוסות

והרמב"ם בפ"ה הט"ז מפרש דבודק כוסות וקערות נמי בהבחנה מיירי, ומפרש דשמש קבוע שמכיר הכלים א"צ עיון להבחנה, ולהבחין בין בגדו לבגדי אשתו צריך הבחנה יותר, ולכן כל אדם אסור, ומשמע דשמש קבוע לאדם זה שמכיר כליו, וק"ק דבפשוטו ריב"א בבית רב אסי נשתמש בכליו של רב אסי ולהוי כשמש שאינו קבוע, מיהו ע"כ צ"ל שהוציא כליו, מדמהו צריך להבחין איזה כלים, ואילו כלי רב אסי יקבל מה שיתנו לו, מיהו עיקר ההבחנה צ"ב, שסוגי הכלים שלאכילה ידועים וא"צ הבחנה, ואולי גם להרמב"ם

בשמש טפי מכל אדם, (או שבא לאפוקי ממ"ד הכי), וא"כ מתפרש אע"פ שאמרו שמש לא יבדוק, מ"מ בודק שמש כו', וע"כ היינו באופן מסוים, והיינו בדנפטא.

בגירסת רש"י והרי"ף קמבע"ל בקבוע או באינו קבוע

שם איבעיא להו שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי, כ"ה גרש"י, ולהרי"ף ותו' הגרסא שמש קבוע מאי, ופי' תו' דל"ב קא מיבעיא ליה, ויש לעי' הרי"ב אמר בהדיא הא והא בשמש קבוע שאסורנו ברישא ואפ"ה שרי בדנפטא, וש"מ דשאינו קבוע נשאר בהיתירו, וכ"ה לגרסת תו' והרי"ף דקבוע נשאר בהיתירו וא"כ מאי מספק"ל, וגם לא משמע דרב וריב"א פליגי אל"ק, [ולגרסת הרמב"ם דל"ק ול"ב פליגי בדין משחא בשמש קבוע, ניחא דאיבעיא להו הלכתא מאי וכמ"ש המ"מ, אבל לשון הגמ' הלכה ואין מורין כן משמע שידוע שההלכה דמותר, דאל"כ הול"ל הלכה מותר ואין מורין כן, וזה מיושב לגרש"י והרי"ף דלשתי הלשונות מותר, וגם לא משמע הלשון דמיבעיא להו הלכתא כמאן, וגם הפשיטות דרב דלא כחד], ואפשר דאיבעא להו הלכה למעשה אם סמכינן למעבד כהני שינויי כיון שהכל סתום בביריות, וכנראה ידעו שלא נהגו היתר גמור בדבר, ולכן שאלו הלכה למעשה מאי.

שם רב אמר הלכה ואין מורין כן, במ"מ הגרסא רב הונא, וניחא דלא פליג ריב"א ארב, מיהו בברכות כ"ז ב' אמרינן דתלמיד חבר הוה. - ק"ק לפי' הרמב"ן שהתירו משום נקיות הרי רוב העולם אינם משתמשים בדנפטא, וגם לא מסתבר שישבו ב"ד להתיר מאורע זה, והרי אם אין מורין כן לא תתפשט הוראה זו למעשה, וצ"ל שבדורות האחרונים ראו לנכון להסתיר ההיתר, ומתחלה הורו היתר בכל הנרות.

יש לרקדק איך סתם התנא איסורא בשמש ומתפרש רק באינו קבוע, וי"ל דכיון דבעה"ב עצמו מותר, ממילא מתפרש שיש איסור מיוחד בגלל שהוא שמש, וכיון דשמש קבוע רגיל כבעה"ב, ממילא מתפרש דבשמש שיש בו החסרון דשמש מיירי, וכן מתפרש לכל הפירושים.

שם אבע"א הא והא בשמש שאינו קבוע כו', כ"ה גרסת הרי"ף, ולגרש"י ג"כ מחלקינן בשמש שאסורנו כל"ק, בדנפטא שרי, אבל גרסת הרמב"ם הא והא בשמש קבוע שהתירו לל"ק, ובזה מחמירין לל"ב דבמשחא אסור.

ההיתר בנפט רק בבדיקת כוסות

שם הא בדמשחא והא בדנפטא, כתב הרמב"ן דבאין פולין ואין קורין לא חילקו להתיר בדנפטא, ופירש שכאן התירו מפני הנקיות, ולפמש"כ לעיל דכאן לכו"ע מותר ורק לשמש אסור, ניחא שפיר שהתירו בו בדנפטא, שהרי כאן האיסור הוא היוצא מן הכלל, ואין לך בו אלא חידושו במקום שיש לחוש, ויש להוסיף דכיון שבדק כוסות וקערות לסעודה ודאי נזהר מאד מהנפטא, לפי שעלול לפגום הכוסות בריחו, וטעם זה לא מהני גבי אין פולין ואין קורין, שאין ריח הנפט פוגם בהם כ"כ, וכן מיושב יותר דעיקר טעמא משום דמאס, דלאו כללא הוא שאורו רב, דודאי כשהנר בסופו מתרבה אורו ע"י ההטייה כבכל נר, (ולעומת זה מדורה שאורה רב מצינו שאסור, מיהו התם בקריאה מיירי), ועי' מ"ו א' דשרגא דנפטא מאיס.

יש לרקדק היכי סתים תנא בודק שמש לאור הנר ומתפרש דוקא בנפטא, ואפשר דהברייתא כוללת גם שמש קבוע שמותר בכל גונא, אלא דבכלל הברייתא שבכל השמשות יש אופנים של היתר, ואפשר דע"כ מדנקטה ברייתא שמש ולא קתני סתמא בודק אדם כוסות כו' ש"מ שידע התנא שיש איסור

הטעם דהלכה ואין מורין כן, ובדברי הרמב"ם דחיישין שמא יסתפק

טעמא דאין מורין כן פרש"י שלא יזלזלו, ולפי" הרמב"ן שזהו היתר במקום שראוי לגזור נחא, אבל אם נימא שא"צ עיון ולא גזרו אלא בשמש שאינו קבוע, צ"ל שראו להחמיר בכל השמשים אטו שמש שאינו קבוע, אבל בפשוטו משמע שאף לכל אדם בביתו אין מורין כן, וכמש"כ סק"ב, ונראה מזה שיש לחוש שמא יטה גם בבדיקה זו, אלא דמעיקר הדין אין איסור בעיון קל כזה, וראוי שלא יתפשט לכל המון העם לנהוג היתר בדבר, ואפשר דאם הי' לאדם רק כוס אחת לא היו גוזרים לשעה מועטת לאדם עצמו, אלא דסתמא יש שמש שמכין לכל בני הסעודה, וכיון שמתעסק בזה הרבה חיישין טפי, ומיושב שכל האיסור נדון רק בשמשים, ועי' ירושלמי הובא בסק"ד.

שם והאמר לא עבד הכי, אע"פ שלא הורה מידי לאחרים, אם עושה כן בפני אחרים היינו הוראה כדאמרינן ביצה כ"ח ב' וחזיתא לדעת' כו' וקסבר הלכה ואין מורין כן, דהיינו שצריך להסתיר ההיתר.

לענין הלכה קי"ל כרב דרביה דריב"א הוא, ועוד דרב אסי ס"ל כותיה, והו"ל יחיד ורבים.

הרמב"ם פי' שמא יסתפק מן השמן, והיינו דוקא שמש שעוסק גם בצרכי הסעודה, אבל הדברים מחודשים שמפני שמעניין בכוסות יבא להסתפק מן השמן, ואין זכר בסוגיין לגזירות נוספות, אלא כולה שמא יטה, ובנפס לא יגע בידיו שממאס כלי האכילה עי"ז וכמש"כ לעיל.

בדין בדיקת אוכלין ומשקין שבכוס ובקערה

ד. ירושלמי ה"ג תני ר"ח אבל מסתכל הוא מה שבכוס ומה שבקערה ואינו חושש, משמע שבודק המאכל והמשקה עצמו,

ולא בדיקת הכוס מנקיות קודם השתיי', והכי משמע מדחשיב ליה סכנה, ואילו נקיות הכוס אין בה סכנה, ולא חששו לנחש בכוס ריקנית, וגם ממשש בידו ואינו צריך לחוש כלום, וכ"נ מעובדא דבסמוך שאחר שמזג לו הכוס התחיל לבדוק במה שבתוכו, וכן קניבת החזרין היא בנקיות המאכל עצמו, והנה כל אדם נותן בכוס עינו אלא שאינו בודק ומחפש, וקמ"ל שג"ז מותר, ולמדנו מכאן שמותר לעיין בכוסו אם נפל שם דבר מה, וכן אם יש חשש נמלים ויתושים, ואמנם טעמא דלשעה לא אתי כתלמודן דאסרינן להבחין בין בגדו לבגדי אשתו שהוא לשעה, אבל לטעמא דהתירו משום נקיות לא אשכחן דפליגי, והרמב"ן פירש דהיינו נמי טעמא דבדיקת כוסות וקערות דתלמודן, ולפי"ז בשאר נרות הלכה ואין מורין כן, ועכ"פ בפני עצמו שרי לעיין במאכלו, ואמנם כתבנו דלש"פ טעמא דתלמודן מפני שא"צ עיון גמור לכוסות וקערות, וא"כ אין מקור לקולא זו בתלמודן, מ"מ יתכן לקיים דבדיקת המאכל עצמו שרי על השלחן בשעה שאוכל, שכ"מ בירושלמי וכ"ה דעת הרמב"ן והר"ן, שו"ר בבה"ל סי"ב בזה.

הרמב"ן הביא מהירושלמי הזה לתלמודן שהתירו בדיקת כוסות וקערות אע"פ שיש בהם חשש שמא יטה טפי מלהבחין בין בגדו לבגדי אשתו, והביא הטעם מפני נקיות ומפני הסכנה, ולא הביא טעמא דלשעה משום דליתא לתלמודן וכמש"כ, אבל מקיצור לשונו משמע שחסר לפנינו, ועי"ש שסיים בלשון זה ואעפ"כ בשמש שאינו קבוע ובמשחא אסרו מפני שהוא עיון דק יותר מאלו מפני שאינו רגיל כו', ונראה דצ"ל מפני שהוא [צריך] עיון דק יותר מאלו, פי' שהשמש הזה צריך לעיין יותר משמש קבוע או בעה"ב עצמו, ולכן לא התירו לו.

יש לעי' במה שאמרו בירושלמי דנפ"מ לקנב חזרין לאור הנר, שהרי אסור משום בורר, ועמ"מ פ"א משביתת עשור ה"ג, ובבה"ל סי'

ער"ה סי"ב ד"ה אבל כתב שנוטל האוכל מתוך הפסולת.

בדין סידור פרשיות לחזן

ה. שם באמת אמרו החזן כו', לקמן צ"ב ב' תנא כל באמת [אמרן] הלכה היא, ונראה דלשון באמת במקום אבל, כדמרגמינן אבל שרה אשתך, בקושטא, וכן אבל אשמים אנחנו, בקושטא, וכן בנדה י"ד ב' א"ל אבל, ותפס התנא לשון באמת לומר שאין לפקפק בד"ו.

שם גמ' והאמרת רישא רואה מאי לאו לקרות כו', הלשון צ"ב שהרי התנא מפרש בהדיא שרואה ולא יקרא, והול"ל מאי קאמר ולא להקשות רישא לסיפא, ועו"ק מאי מיתיבי דפריך, הרי מתני' מתפרשת שיש חילוק בין החזן לתינוקות, וכמ"ש תו', ונראה דהוה משמע לגמ' שהחזן רואה כל מה שקורין התינוקות, ולשון היכן פירושו כל היכן שהם קורין, והיינו דפריך והאמרת רישא רואה מה שהם קורין, והם קורין כל הפרשה, ומשני לסדר ראשי פרשיותיו, וא"כ משמע שגם הם רק מסדרין ראשי פרשיות, דאכתי לא אסיק אדעת' שיש חילוק בין החזן לתינוקות, וכמו שסבר המקשה, ופריך מיתיבי דמשמע שקורין כל הפרשה לאור הנר, ומשני אבע"א שגם הם קורין רק ראשי פרשיות, ואבע"א שיש חילוק בין החזן לתינוקות, שו"ר ברמב"ן ור"ן שפי' דלס"ד ה"ק רואה היכן תינוקות צריכין לקרות למחר.

אף כשאינו מוציא בפה אסור לקרוא

בהג"א כתב דהחזן רק רואה ואינו מוציא בפיו, ויש לעי' א"כ מאי פריך רישא לסיפא הא שפיר קתני דלא יקרא בפיו אבל רואה בעיניו, וכנראה שפירש דהיינו דמשני רואה שאינו קורא עתה אלא מסדר בלבו ראשי פרשיותיו, ורואה אינו לקרות, ופריך מיתיבי דקתני מסדרין וקורין, משמע שכל מה שהם קורין הוא מסדר בעיניו, ומשני שאינו מסדר

כל מה שהם קורין, ודוחק, וכבר סתם בשו"ע דליתא, ועבהגר"א, שו"ר בריטב"א הנדמ"ח שהביא מפרשים כן, ומפרש הקושיא כמש"כ דנימא דמסדר בעיניו כל הפרשה, ורק מלהוציא בשפתיו מיעטוהו במתני', וחסר שם בסוה"ד דמותר אף להוציא בשפתיו וכמ"ש בסה"ת.

בהיתר דתינוקות

י"ג א' ואבע"א שאני תינוקות דאימת רבן עליהם, משמע דאל"ה לא הוה שרינן להו לקרות משום גזירה דרבנן, ואפשר דחשיב ספייה בידים, ואפשר דבן י"ג נמי תינוק מיקרי, ונפ"מ לדינא אם אימת רבו מתירתו, ואם לא עבדינן לא פלוג בזה, ומדברי הרמב"ן שכתב לפרש דאי לאו אימת רבו היו חשובין כשנים בספר אחד, משמע דתינוק הוי נמי בן י"ג, דאל"כ אף בלא אימת רבו רחוק לסמוך על קטן שירגיש בו ויודיענו, עכ"פ בכה"ג שקורא עמו.

למסקנא כלל התנא במתני' שני ענינים, דהו"מ למיתני החזן מסדר ראשי פרשיותיו לאור הנר, אלא שרצה לגלות דתינוקות מותרין לקרות לאור הנר, מש"ה קתני היכן תינוקות קורין דמתפרש שהם רשאים כל הפרשה.

באין תינוקות שלא בפני רבן

ו. שו"ע סי' ער"ה ס"ו תינוקות של בית רבן קורין לאור הנר כו', יעוי' במ"ב דסתימת השו"ע דאף שלא בפני רבן מותר כדעת הרשב"א, וכ"כ הט"ז והמ"א, והא"ר הביא הרבה פוסקים שחולקים ארשב"א, והיינו שהזכירו בפני רבן, ולכאורה בלא אימת רבן יש לחשבן כשנים בספר אחד שהרי משגיח וקורא עמהם על פה, וצ"ל דאפי' יוצא ונכנס שרי, ולכאורה אף להרשב"א מיירי בתשב"ר שאימת רבן עליהם שיקראו וחוששין שיבא, אבל תינוק שלומד בביתו לא מצינו דאית ליה אימתא, מיהו אפשר דבמנורות שלנו שיש

ממושך יש להסתפק בזה, דלא חשיב ראשי פרקים כיון שצריך לחפש ולעיין הרבה, אבל יתכן דדמי להבחין בין בגדי חקלייתא דניכרין היטיב ושרי, אבל גם שם לא מיירי בחיפוש ממושך, וכאן גם צריך לקרוא ע"ג הספר, רצ"ע.

שם סי"ב בה"ל ד"ה אבל

שם סי"ב בה"ל ד"ה אבל, בדין בדיקת מאכלו מחשש תולעים וכיו"ב לכאורה העיון דמי לאין פולין דלכו"ע אסור, מיהו התם בידוע שישנן וצריך לחפש אחריהם, ומ"מ אין להקל היכא שצריך חיפוש כעין פליית בגדים, אבל בעיון מועט שמא נתחדש כאן דבר שנפל איזה דבר וכיו"ב, בזה התירו בירושלמי, ועמש"כ בזה לעיל סק"ד.

בהיתר דשנים בענין אחד ואי מותר אף בשני ספרים

ז. י"ב ב' חד הוא דלא ליכרי הא תרי שפיר דמי, יש להבין מה הדיוק הרי כל התורה בלשון יחיד נאמרה, ואפשר דכיון דשאר המשניות בלשון רבים נשנו אין שורין ואין נותנין כו' לא הו"ל למיתני הני בלשון יחיד, וכדחזינן בבביתא דקתני אין פולין ואין קורין, ול"ד לחייט ולבלר דמתייחס לאדם יחיד, ועוד דכיון שדנו בזה בבביתא וקתני לא אחד ולא שנים הו"ל לתנא דמתני' לדייק בלשוננו, וגם דחשיב שינוי מלשון הבביתא דקתני אין פולין ואין קורין, ועוד דשאני הכא דאיכא למטעי, וכענין ששנינו קמ"ז א' הרוחץ כו' אבל עשרה בנ"א כו', והו"ל לפרושי דין הרבים בכה"ג.

שם אר"א ל"ק כאן בענין אחד כאן בשני ענינים, לכאורה בשני ספרים לא חשיב שקורא עמו כלל, ואין כאן שנים, אבל בספר אחד שייך לקרותם שנים, וכ"מ בגמ' דתינוקות אע"פ שקורין יחד בענין אחד בענין לטעמא דאימת רבן עליהם, (וכ"מ ב"מ כ"ט ב') דאמרינן האי לישנא בספר אחד בלבד, ושם

סכנה לתינוק לטפל בהם, איכא שפיר אימתא ביחידי ג"כ.

שם ס"ז מותר לקרות במה מדליקין כו', אפשר שזה בצירוף דיודעין קצת.

בדין לקרוא במחזוריים וללמוד ביוה"כ

שם ס"ח נוהגים לקרות בליל יוה"כ"פ במחזוריים מפני שאימת יוה"כ"פ עליהם, הראשונים כתבו עוד טעמים כיון דרבים מצויין מזהירין זא"ז, וכמ"ש בתו' הרא"ש, ולשון סה"ת אימת יוה"כ"פ וגם אימת ציבור וגם צורך שעה להרכות תחנונים, ולפ"ז אין להתיר מכאן ללמוד בביתו ביוה"כ"פ לאור הנר, וגם אימת יוה"כ"פ עיקרה בזמן התפלה.

בהיתר דראשי פרשיות אי בעינן דעביד ל' היכרא

שם ס"י כל שיודע הפרשה ע"פ ובקצת צריך לראות בספר שרי שמאחר שאינו מעיין בספר תמיד אית ליה היכרא, לפ"ז אסור לקרוא הכל בפנים אע"פ שיודע בע"פ, דכיון שקורא בפנים סומך הוא על הספר ואתי להטות, וגם לית ליה היכרא, וכ"ה פשטות הגמ' דהחזון לא יקרא הכל בפנים אע"פ שמייירי בחזון דסגי ליה בראשי פרקים, ויש לדחות דלא יקרא כשצריך לקרוא קאמר, אבל אין להקל בלא רא'י, כיון דבכה"ג שמפסיק חשיב כשעה מועטת ואין לנו רא'י לקריאה ממושכת, מיהו בהגדה של פסח נהגו להקל כמ"ש בשו"ע הגר"ז, ולהאמור בקריאת שמו"ת שנוהרים לקרוא מתוך הכתב, לא מהני מה שיודע בע"פ, אבל בשנינו משנה וגמ' כה"ג שמסתכל בספר רק ראשי פרקים שפיר דמי.

חיפוש ספר בארון אי דמי לבגדים שמותר להבחין ביניהם

לחפש ספר בארון ספרים אם מכיר את מקומו וצריך להבחין בין הסמוכים לו, אפשר להקל דחשיב ראשי פרקים וגם א"צ עיון כ"כ להבחין, אבל אם צריך חיפוש זמן

אחד בספר אחד התירו, מיהו אם השומר לומד בעל פה כיון שאינו טרוד בעניניו שפיר דמי.

אם התירו שנים בענין אחד בשאר איסורים, ובדבר הרשות

במג"א סק"ה הביא בשם מהרי"ל שהקשה מ"ט באין רוכבין ע"ג בהמה לא התירו שנים ביחד דמדכרי אהדדי, ולכאורה ברכיבה שאסרוה לגמרי, לא התירו ע"י שומר, אבל לאור הנר שע"כ הרבה דברים התירו, שעיקרו להשתמש לאורו, ה"ה דיש להקל בכל אופנים שאין בהם שמא יטה, דכיון שאין בידינו לאסור כל השימוש יש להקל לפי הצורך במקום שאין חשש, אבל ודאי דעדיף לאסור לגמרי אם הי' אפשר, (וכמו בסוגי שמנים ופתילות שאסרו), גם י"ל ששנים בספר אחד מבחינים שניהם בכהיית האור ונותן דעתו על חבירו, אבל המנהיג את הבהמה הוא אחד, ועלול לחתוך זמורה, ושומר מבחוץ אינו יכול לעקוב אחר הרוכב, אא"כ ממנהו לשמור כשרוכב עמו, ואפשר עוד דעיקר שריותא דשנים בקריאה מפני ששייך להוציא קריאה כזו מן הכלל, שיש מושג של לימוד משותף, וממילא שומר לא גרע, אבל לא המציאו היתר לאיסורין ע"י שומר, ונפ"מ לענין אין פולין, עי' בסמוך, ובירושלמי באמת אמרו דלמאן דאסר גבוה כמה קומות ה"ה דאסור בשנים.

המ"א בסק"ה כתב בשם הב"ח דשנים בספר אחד התירו רק לדבר מצוה, ולא מצינו רמז לזה בגמ', אלא דמשמע ליה דאין פולין אפי' שנים, וחילק דהתם לאו מצוה היא, אבל בזה מתפרש שפיר כהט"ז דחשיב כשני ענינים, אבל אפשר שהדין אמת דאף בשומר אסור לפלות כליו, ואע"פ ששומר מועיל בקריאה ועדיף מחד ענינא כמ"ש הטור וכמ"ש בשו"ע ס"ג, מ"מ יש לחלק דאין דרך פולין בחד ענינא, ולא התירו שנים כלל, אבל קריאה דאורחה בשנים ג"כ, התירו גם ע"י שומר,

מוכח שאפי' שני דפין מיקרי שני ענינים שהרי אין פותחין יותר מג' דפין, ולשון הגמ' שם מיושב כדעת הרמב"ם שם דקאמר שלשה בכרך אחד והיינו בענין אחד (כדאמר שם ל"ז א'), דהא פשיטא דמיירי בספר אחד, והטעם דבענין אחד שמרגישים בשוה אינו נקרע, אבל בשני ענינים אין אחד יודע מה שבמקום חבירו אם הספר נמתח ע"י משיכתו, והכא נמי אינו מרגיש אם חבירו מפסיק ואם אפל במקומו, אבל בשני ספרים אין קשר ביניהם (כלל), וכ"כ בבהגר"א ס"ב שזה כש"כ משני ענינים, והמתירים לומר פיוטים יחד בביהכ"נ כתבו הטעם מפני שנותנים לב זל"ז, והיינו מפני שזוהי אמירת ציבור משותפת, עסמ"ק, וז"ל אר"ז סל"ב אבל אם היו שנים קורין בשני ספרים ובפרשה אחת וכל אחד ואחד נותן לב לקריאת חבירו מותר מה לי בספר אחד מה לי בשני ספרים מאחר שנותנים דעתם זל"ז, והיינו כשיש להם שיתוף בקריאתם כענין אמירת פיוטים בציבור, אבל ודאי כשקורין אותה פרשה לאו כלום הוא אע"פ שקורין יחד, וצ"ע"ק בלשון הב"י והד"מ בזה, ואפשר שהאר"ז פירש בענין אחד בקריאה משותפת, אבל אין זה פשטות הגמ' וכדמוכח נמי בב"מ כ"ט ב', ולכן אין מקור להקל בזה וכמ"ש הרמ"א כדעת המחמירין.

בשני ענינים ואומר לו תן דעתך עלי

בבה"ל ס"ב ד"ה בשני ענינים נסתפק אם מהני כשאומר לחבירו תן דעתך עלי, [ועמש"כ לעיל שכ"ה לשון אר"ז וסמ"ק], ולכאורה זה דומה לשנים שנכנסים לאכול קודם המנחה, דבפשוטו אמרינן ערבך ערבא צריך ולא תועיל שמירתו לחבירו, וה"נ דכוותה, ואפשר דהתחייבות האדם לחבירו חמירא עליה ולא ישכח, וגם שכחה דשנים רחוקה יותר, ואפשר דלא גזור, אבל אפי' אם מקילין בתפלה, כאן שצריך דקדוק בשמירה חמיר טפי, וכל שמסתכל בספר אינו יכול לשמור, שהרי טרוד בענינו לקרות, ורק בענין

זללה"ה הי' שומר על אחד שקורא בספר, והי' מטייל מחדר לחדר שממולו הלך ושוב בזמן השמירה, והעיר בעצמו שבזמן שהוא בחדר השני אינו רואהו, ומ"מ לא נמנע מלטייל בשמירתו, וכנראה סמך שירגיש בקומו להטות, או שראה שהאור לא נחלש וברגע מועט לא יספיק להכהות אורו וגם להטות.

בדין מדורה, ושתי נרות אי דינם כמדורה

ח. שם אר"ה ובמדורה אפי' עשרה בני אדם [כאחד] אסור, ע"כ בקורין בענין אחד מיירי, וא"כ אינם מתרחקין זה מזה טפי מבנר, וצ"ע בלשון רש"י שכתב דיושבין רחוק זה מזה ועוד שזנבות האודים כו', ובבה"ל ס"ה העיר בזה על לשון השו"ע, וכתב שטעם ראשון נאמר להפוסקים דאף בשני ספרים בענין אחד מותר, וטעם זה אינו נראה לפרש"י, וי"ל דמ"מ כיון שהאור גדול יכולין להביט מרחוק יותר אפי' באותה פרשה, וטעם שני עיקר שכל אחד יכול להבעיר בסמוך לו בלי שחבירו ירגיש, דאילו בנר אפי' אם הוא סמוך לאחד מ"מ השני נהנה מאורו ובהתקרב אדם לנר ירגיש בדבר, וגם מדכרי אהדי משנחלש האור, משא"כ במדורה שכל אחד נהנה מהסמוך לו.

וי"ש להסתפק שתי נרות מהו, מי אמרינן דק"ו ממדורה לאיסור שמהאור שזה נהנה אין חבירו נהנה כ"כ, ומדורה שזה לכולם, או"ד דוקא מדורה שאורה רב אין מתייחס חלק שבקצה אחד להיושב בקצה השני, אבל בנרות שניהם סומכין על שתי הנרות, ונראה דברחוקין הנרות זה מזה יש להחמיר כבמדורה.

הרמב"ם השמיט הא דבמדורה אסור, והביא ההיא דלקמן כ"א א' דעושין מהכל מדורה להשתמש לאורה, ופשוט דר"ה לא פליג על הברייתא דהתם מיירי בכל מה שמותר בנר כשר, וכבר העיר בזה הלח"מ.

שו"ר שהגר"ז כתב ע"פ הט"ז דמותר לפלות ע"י שומר.

וראיתי בריטב"א הנדמ"ח קמ"ט א' שכתב ליישב מ"ט בגזירה שמא ימחוק לא אמרו דבשנים מותר, דלדבר מצוה דוקא התיירו, וסיים דדעת רבותיו כלשון ראשון שאף שם התיירו בשנים, וכ"מ ברשב"א שם, ובאמת שם הדבר זר לקרוא שנים כאחד בכתב האורחים, ורק שומר שאינו קורא שייך בזה, ושייך לנדון דאין פולין שכתבנו, ונראה שהדבר צריך ראי' לומר שהתיירו לקרוא משום מצוה, אבל אפשר שענין שנים בענין אחד שייך רק בד"ת, אבל לא בקורין אגרת יחד, שהלימוד מקשר ביניהם, ומ"מ צריך ראי' לאסור, וע"י שומר ודאי יש להקל כדעת הרשב"א וכמ"ש הריטב"א בשם רבותיו.

אי קטן יכול לשמור, ואם מספיק שהשומר רואה את הנר

שו"ע ס"ג אם יש אחר עמו כו' וא"ל תן דעתך עלי שלא אטה מותר, יש להסתפק אם קטן שיש בו דעת מועיל לזה, דבאיסור דרבנן יש אופנים דקטן נאמן, כגון בבדיקת חמץ דהימנוהו רבנן בדרבנן פסחים ד' ב', וברמב"ן משמע דאי לאו דתינוקות אימת רבן עליהם ולא ימנעוהו מלהטות הי' מועיל לקרות עמהם כדין שנים בספר אחד, וזה מיוחד, דכולי האי ודאי לא דייקי, אא"כ נוקמה בתינוקות בני י"ג שנה, ומשמע לי' מדפרכינן בגמ' בפשיטות דאסורין אי לאו אימת רבן, דמיירי בגדולים, ודוחק, וגם הרמב"ם בפ"ה הט"ו כתב אבל הוא לא יקרא שאין אימתן עליו, ומשמע שקטן יכול לשמור אם ממנה אותו לשמור, אבל בשומר י"ל דעדיף, וצ"ע ובידור.

ושמעתי שאין השומר צריך להשגיח דוקא על הנר או על הקורא, אלא כל שרואה שהאור בחדר מבהיק כבתחלה אינו צריך לחשוש שמא יטה, ושמעתי עובדא שמרן

מבואר דחששו גם שמה יחתה, ושמה ימחוט ולמדנו מדר"ה דשמה יטה ושמה יבעיר בחיתיו היינו הך, ולא אמרינן דנר דוקא גזרו שהטייתו מצויה וקלה, ויש ללמוד מזה לשמה ימחוט ראש הפתילה שזה ג"כ בכלל הגזירה, עכ"פ למ"ד משאצל"ג חייב.

בדין אדם חשוב, ואם יש ללמוד מזה למי שאינו בקי בהטי'

ט. שם אמר רבא אם אדם חשוב הוא מותר, בפשוטו מיירי שהוא יחידי, והדבר מחודש שישב בחושך ולא יטה נר, בשלמא בדאיכא שמש אמרינן דסמך על שמעיה, אבל ביחידי מ"ט שרי, ודר"ש בפשוטו יחידי הוה, ואפשר דכיון שאינו רגיל לטפל בזה, יש לסמוך דאדהכי מידכר, ויותר נראה דהטייה שהיא תועלת לשעה מועטת אינו עושה כלל, ובצורך גמור ימלא שמן בנרו, אבל לעולם אינו מתעסק בהטייה.

יש להסתפק אדם חשוב אצל מדורה ואינו חשוב אצל נר, אם הוא מותר במדורה, או דאסרינן ליה משום לא פלוג, ומצינו בדנפטא ומשחא שלא עשו לא פלוג.

ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה רצה לומר דבנר החשמל כיון שאין אנו בקיאים לתקן הזרם, נהוי כאדם חשוב שאין דרכו להטות אפי' בחול, והשיב לו מרן זללה"ה שאין לנו אלא אדם חשוב שבגמ', מיהו מצינו דאימת רבן מהני כיון שאין דרכם להטות בחול, וכש"כ דמהני למי שאינו יודע לתקן, שהטיפול מסוכן ועדיף מאדם חשוב ומתינוקות, אא"כ נימא דלא פלוג כשהוא אסור בשאר נרות.

שם ר' נתן אומר קרא והטה כו', הגרע"א ז"ל ציין לתו' יבמות ו' ב' שהקשו למאי דמשני התם דרי"ש כר' יוסי דס"ל הבערה ללאו יצאת וא"כ אינו מביא חטאת, ועי"ש בתו' הרא"ש בזה, והנה התנא דאמר כן הוא

ר' נתן דס"ל הבערה לחלק יצאת, וא"כ לא שייך להקשות מר' נתן, דודאי מ"ד דרי"ש כר' יוסי סבר כת"ק דשמעתין שביקש להטות ולא הטה.

בפי' ר"ח כתב דאף אדם חשוב אסור ממעשה דרי"ש, ובפשוטו רבא ידע לעוברא דרי"ש ואפ"ה אמר לדין אדם חשוב, וא"כ אין מקום להחמיר מדר"ש, וכ"מ ברי"ף ורא"ש וטוש"ע, והרמב"ם שהשמיט ד"ז אפשר דסבר כפי' ר"ח.

בהא דלא פלוג אפילו גבוה הרבה, ואם יש ללמוד מזה לסוגיה נרות

י. שם אמר רבה אפי' גבוה שתי קומות ואפי' כו', נראה דלא מיירי בהניחו גבוה להיכר שלא יטה, אלא כגון שיש אבוקה למעלה שמאירה לו למטה, ואינו קרוב להטות מתוך קריאתו, ואם יטרה לטפס לשם אדהכי מידכר, וטעמיה דרבה משום לא פלוג, דאע"פ שבאמת אין לחוש בכה"ג, מ"מ חכמים השוו מדותיהם לאסור בכל גונא, וכמ"ש רש"י, ומבואר בגמ' קמ"ט א' שאין זה דין מיוחד בלאור הנר, אלא זוהי הלכה כללית בגזירות דרבנן, ותלו התם דרבה בתנאי בין בכתב שעל כותל גבוה שאין לחוש שמה ימחוק, ובין במראה המחובר שאין לחוש שיחתוך בו נימין, ובירושלמי אמרו דאף נר מחובר שא"א להטותו אסור, (וקצת משמע דלא גזרינן שמה ימחוט), ועי' לק' ס"ק י"ג.

וביאר הראשונים ז"ל לקמן שם דאף רבה דאסר מכח לא פלוג אפי' במקום שאין לחוש למכשול, היינו דוקא באותו נר ובאותה מראה שגזרו עליהם אבל בנר או מראה שאין מקום לגזור בו, לא אמרינן לא פלוג לאסור זה אטו זה, ומה"ט כתבו דמותר להסתכל במראה של זכוכית אפי' תלושה, ואע"פ שבמתכת אפי' מחוברת אסור כדרכה, ואע"פ שבזכוכית ג"כ שייך להסיר נימין טפי ממחוברת, מ"מ כיון שעל זכוכית אין ראוי

לגזור, אינה נאסרת אטו מתכת, והוכיחו כן מהא דלא גזור אדם חשוב אטו אינו חשוב, ודנפטא אטו דמשחא, כ"כ הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן בדעת הר"ף וכ"מ ברמב"ם ורא"ש וטוש"ע סי' ש"ב סי"ג, וכ"מ בגמ' שם דבחקק ליכא שמא ימחוק אע"פ ששייך למחוק, אלא שאינו נמחק בקל, ובסתמא גם עשוי למחוק ואפ"ה לא גזור, וגם בחקק דטבלא ופנקס משמע שלא גזור שמא ימחוק, וכ"כ האחרונים ז"ל להקל בנרות קנדילא להסוברים שאין לחוש בהם שמא יטה, ואע"פ ששייך קצת למחוט וליישר הפתילות, מ"מ כיון שאין ראוי לגזור בנרות אלו אינם נאסרין מכח לא פלוג, וכ"כ הט"ז וא"ר וש"פ דהמחבר שאסר היינו מעיקר הגזירה אבל משום לא פלוג אין לאסור נר אטו נר.

בדין נר החשמל אם יש בזה לא פלוג

ולאחאמור יש ללמוד לנר החשמל שאינו נאסר מכח לא פלוג בדרכה, שהרי הוא מין אחר, ולא אמרין לא פלוג מין אטו מין אחר, כמבואר בכל הראשונים הנ"ל, ואף אם שייך איזה הידוק ותיקון בנר זה, מ"מ ודאי שאין ראוי לכתחלה לגזור ע"ז, שכל התיקונים הם עסק גדול טפי מהדלקת נר חדש שלא חששו, והטייה אינה מצויה בהם כלל, וגם אדאכי מידכר, ולפ"ז צ"ע במה שאומרים בשם מרן זלה"ה שהחמיר בנר זה משום לא פלוג, ונסתייע מהא דהחמירו בגמ' טובא כדרכה אפי' במקום שאין לחוש לשמא יטה משום לא פלוג, וא"כ ג"ז בכלל, אבל הדבר מבואר בגמ' דמילתיה דרבה אינה חומרא מיוחדת כאן, אלא כללא הוא בכל גזירות דרבנן, ומבואר בראשונים ז"ל הלכה למעשה שאין בכלל דברי רבה לגזור מין אטו מין אחר, אפי' במקום שאינו רחוק כ"כ, שהרי גם בזוככית שייך לחתוך נימין, ואף אדם חשוב שייך שיטה, ואף בחקק שייך מחיקה ועשוי לימחק, ואפ"ה לא גזור, שאין בכח הלא פלוג

אלא לאסור במין האסור, בכל האופנים, אבל לא למין אחר, והרי גם לדעת מרן זלה"ה לא היו גוזרים על נר החשמל שמא יתקן, אי לאו דגזור על שאר נרות, ואיכא למימר לא פלוג, שוב שמעתי דמרן זלה"ה סבר שאצל המכונות היו גוזרים כמו שמא יטה כיון שמצוי שם הרבה תיקונים, וא"כ ריחוק המכונות אסור משום לא פלוג כעשרה בתים, מיהו צ"ע דבפשוטו לא חששו למלאכות גמורות, רק למה שנעשה בקל קודם שיספיק ליתן דעתו, ועוד שמלאכות אלו כנתינת שמן בנר שהם ידועות מראש ומשגיחין לטפל בהם, וכהיום שהגרנטור עובד כל השבת בלא תיקון אפשר דגם לדעת מרן ז"ל מותר.

בדין נר שיעור ונרות שלנו

יא. כי ב' שיעור איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילות נמי לא חזיא קמ"ל, לשון הגמ' משמע שאפשר לעשות פתילות משעוה וליתנן בתוך נר של שמן במקום פתילה של פשתן, וכן פי' המ"מ פ"ה ה"ח בדעת הגאונים והר"ף והרמב"ם ונקט כן לעיקר, אבל סיים ויש תימה בדבר היאך תעשה פתילה משעוה, ואפשר שהיו יודעים בהם איזה אימון ועושין ממנה פתילה, ובאמת ליתן נר שיעור בתוך כוס שמן אינו אלא מפסיד שמונע השמן מלהתקרב לפתילה, וגם צריך למחוט הפתילה כמו בנר של שיעור לחוד, וגם כבר דחו הראשונים ז"ל פירוש זה שכורך שמן כשר ופסול, וגם לא הרווחנו בגמ' דסו"ס השעוה היא שמן ולא פתילה, ונמצא שאין לנו אפשרות לקיים פירוש הגאונים, אלא כמ"ש המ"מ, אבל לשון הרמב"ן במלחמות וכי מותר להדליק בפתילה בלא שמן, מבואר שיש גם שמן הדולק ע"י פתילת השעוה, אבל הענין סתום שלא פירש היכי עבדינן פתילה משעוה, ועריטב"א הנדמ"ח בדעת הרמב"ן.

ולעומת זה גם פרש"י סתום דהו"ל לגמ' למימר שכרך שיעור ע"ג פתילה

כשרה, וגם אז היא כשמן אלא שמחוברת לפתילה.

ולכן נראין הדברים דבנרות שעה שלנו וכדפרש"י חשבינן בגמ' שהשעה היא הדולקת ולא הפתילה, שאם יניח חתיכת ניר או עץ על גוש של שעה ג"כ יבער כמו הפתילה שבתוך השעה, ונמצא שהפתילה אינה משמשת מעשה פתילה שהיא שואבת לתוכה השמן, אלא היא משפרת את שריפת גוף השעה, וגם שעה לחוד דולקת כפתילה, אלא שבאופן זה הבעירה משופרת יותר, וכיון שהמציאות ידועה קרו לה בגמ' פתילה של שעה, ואפשר שבזמן הגמ' באמת הדליקו השעה לחוד בלא פתילה בפנים, ובמשך הזמן התרגלו להניח פתילה דקה בפנים, אבל פתילה זו לא ביטלה מהשעה שם פתילה, כיון שהיא דולקת גם בפ"ע, (שוב העירוני שבמציאות אינו כן, וצ"ב).

ולפ"ז מיושב שהזכירו רק שעה ולא זפת כמ"ש הראשונים ז"ל שדרך לעשות פתילה זו רק משעה, ומיושב שלא הזכירו הפתילה שהשעה כרוכה עליה, דכל עיקר ההיתר שאין כאן פתילה ששואבת שעה, אלא השעה עצמה דולקת, ומה"ט יש להכשיר אף אם הפתילה מדבר שאין מדליקין בו, כיון שאינה משמשת שימושי פתילה, ומ"ש הרא"ש בשם ר"ת לפסול, אפשר דקים ליה שאינן דולקין יפה, אבל בעיקר הדברים אין כאן פסול פתילה, שהרי כל ההיתר בגלל שהשעה כדולקת בעצמה, ורק היא הפתילה, והפתילה שבפנים אינה עיקר האש, ולא חשבינן ליה כדרך שניהם, אבל המ"א והמ"ב העתיקו לפסול בכה"ג.

שו"ר דאפשר לפרש כפרש"י, ולפי שצריך לעשות הנר דק שאל"כ תשפך השעה לכן קרי לה פתילה וכן דרך לעשות נר השעה אורך ודק, [מיהו עדיין אפשר להכשיר פתילה

פסולה בתוך השעה, וצ"ע במציאות אם שואבת יפה].

ולענין הלכה סתם בשו"ע סי' רס"ד להתיר בנרות שעה כאלו, וכבר נהגו כן כל ישראל, ויש להסתפק אם נשתנו הטבעים או העיבוד בשמנים ופתילות הפסולין וחזינן שהם מאירים יפה אם צריך מנין להתיור, או שאין לנו אלא למיזל בתר טעמא, וכיון דהאידנא מאירים יפה הרי הם כשרין.

כהיום מצוי נרות כעין אלו שהשעה והחלב כרוכין על הפתילה, אבל בהתחמם החלב הוא נימוח בתוך הכוסית של הנר, והוא נראה כשמן ופתילה, אבל הוא דולק בתכונת נר השעה והחלב הכרוכין, דהיינו שאין הפתילה שואבת כנר שמן, אלא גורמת לחלב שסמוך לה לדלוך עמה, ולפי המציאות אין לחלק בין זה לנר שהוא גוש כרוך על הפתילה, אבל בגדר נר חלב שבגמ' הי' מקום לאסור בכה"ג, דסו"ס יש כאן פתילה וחלב נוזל כשמן שהוא פסול, ושמעתי שאפשר להקל בזה, וכהיום הם עשויין משמן פרפין, ובלא"ה שרי ככל השמנים.

לענין הלכה בנרות שעה ונר סטארין

יב. שו"ע שם ס"א וכן בנר של שעה, בב"י הביא שהג"א נסתפק בזה, ול"נ פשוט לאסור דהא שייך בו שימחוט ויחתוך ראש הפתילה, ועמ"א וט"ז אם יש לאסור גזירה שמא ימחוט, אבל הרמב"ן במלחמות כתב שהם צריכין להטות ולמחטן יותר מכל הנרות, ובאמת כ"ה סתמות הראשונים ז"ל שנהגו בנרות שעה וחלב, ולא הזכירו שאין בהם חשש הטייה, והיו יכולין בקל להנהיג בביהכ"נ ביוהכ"פ או בליל יו"ט שידליקו נרות שעה וחלב ויאמרו הפיוטים, א"ו פשיטא להו לאיסור, וכנראה ההטייה לשרוף החלב שבצד שממעת אור הנר, ומבואר בגמ' דאף במדורה אסור אע"פ שאין שם הטייה אלא חיתוי להפך בעצים, וש"מ שכל מעשה להגדיל האור בכלל

הגזירה, ובבהגר"א הוכיח מדס"ד דלפתילה ג"כ שעות פסולה, והיינו כנרות שלנו, ואי ליכא בהו הטייה היכי ס"ד למיפסלינהו, הרי כל פסול נרות הוא שמא יטה, ואמנם דעת הרמב"ן והגאונים דמה"ט פסולין, ובירושלמי אמרו דנר מחובר אין בו שמא יטה ואסור משום לא פלוג, וש"מ דל"ג שמא ימחות.

ובמ"ב סק"ד כתב דבנרות סטארין שאף בחול אין צריכין הטייה ומחיטה כלל מותר לקרות לפניהם לכו"ע, ובאמת אם לא היו נרות שמדובקין על הפתילה אלא כאלו שא"צ הטייה כלל, יש להתיר אף אם שייך צד מלאכה בהם, אבל כיון שיש במינים אלו שיש בהם הטייה [לדעת הסוברים כן], צ"ע אם יש לחשבם מין אחר, וכע"ז כתב המ"ב ובבה"ל סו"ס ש"ב דמראה של מתכת שאינה חריפה חשיבא כמין אחר שלא גזרו עליה, [ועי"ש שצ"י להחליט דהכא, וכדמדמינן להו בגמ' שם], ולטעמיה אזיל, וצ"ע, ובשעת הצורך נראה שיש להקל, שהרי המ"א והט"ז מקילין בכל נר, והנודן בדרבנן.

שם בה"ל ד"ה לאור הנר, ובאמת דעת הראב"ן היא דעת יחידאה בזה כו', יש לתמוה להראב"ן מ"ט קתני דאין מדליקין בחלב, ולעיל סק"ג כתבנו דדוקא בעוסק בהכנת הסעודה מהני טעמא דמאס, ודוקא בנפט שהריח ימאס המאכל, ולא שייך זה בחלב, ודוקא בבדיקת כוסות שא"צ עיון רב וכל אדם מותר בזה, אלא שבשמש החמירו, בזה הקלו בנפט, וזה אפי' נימא דלא כהרמב"ן שהקלו משום נקיות, עי"ש, וכן להמפרשים שאורו רב לא הקלו אלא בהני, והרי מדורה אסור לכו"ע, אע"פ שאורה רב טפי מנפט, וגם עיקר הדבר שנפט אורו רב אינו כלל בכל סוגי הנרות.

בדין נר בעששית או קבוע בכותל

יג. שו"ע ס"א ומטעם זה יש לאסור אפי' הוא בעששית [פי' שצריך לפתוח

העששית להגיע לנר] או קבוע בחור שבכותל [שהשמך נתון בחור או שהנר מחובר לכותל], כ"כ הטור בשם הר"פ, וכ"ה בהדיא בירושלמי אחד הנר שהוא יכול להטותו ואחד הנר שאינו יכול להטותו, ע"ד דר"א דאמר אפי' גבוה כמה, אפי' נתון בבית אחר אפי' נתון בספיקלה [היינו אספקלריא שהיא עששית], ושם אמרו דמאן דשרי בשנים יש לו להתיר גם בנר שא"א להטותו, דשומר שלא יטה לא עדיף מזה שא"א להטותו כלל, אבל בתלמודן נראה דשנים אפשר להוציא מכלל התקנה, אבל אפשרות ההטייה אסורה בכלל הלא פלוג, ויש גם מקום לומר דנר מחובר מותר לתלמודן ג"כ, ורק גבוה ובית אחר דשייך הטייה כדרכו בנר במקומו, אלא שהוא רחוק ממנו, אסור, אבל מהא דאסורו קמ"ט א' מראה מחוברת, משמע שג"ז בכלל דברי רבה, ועמש"כ בסק"י.

בדין נר הסגור במפתח, וכשהמפתח ביד אחר

שם מ"ב סק"ב ואם היא סגורה במפתח יש מתירין כו' שאין דרכו להסגיר כלל אם לא משום איסור שבת אית ליה היכירא, ובאמת בעשרה בתים זעג"ז ודאי מיירי אף כשהבתים נעולים, דאי משום דאדהכי והכי מידיכר הרי אמרינן בגמ' דלא פלוג, א"ו אין לדון כאן אלא משום דאית ליה היכירא, וכענין שמצינו י"ח ב' דמהני שריקת התנור שלא יחתה, ועי' סי' רנ"ד ס"ק י"ד, וכ"כ מרן זללה"ה בסל"ח סוסק"ב שמותר ליתן לתנור סגור כדין שריק, [וכ"כ בסל"ו סק"ג], ולא חשש לחיתוי במכונות החשמל כיון דאית ליה היכירא במקום הקדירה, מיהו אפשר דהתם לא יחתה לפי שאינו רואה מצב הקדירה, וגם לא יועיל חיתוי מרחוק כלום, אבל אין לדמות גזירה זו לחיתוי דמהני קטימה וה"ה טיחה, אבל בנר לא אשכחן שהקלו בהיכר, ואמנם כתבנו דרבה מיירי בנר שדרכו למעלה, ולא משום היכירא, אבל אכתי אין רא"י שהיכר מותר.

אם יש היתר ע"י היכר, ובנרות שלנו

ומי"ש בא"ר דבמוסר המפתח לאחר דמי לאומר לחבירו תן דעתך עלי שלא אטה, לכאורה כיון דבאבד המפתח יש לאסור משום לא פלוג, לא אמרין דכשהמפתח קיים חשיב שיש כאן אדם ששומר, אע"פ שהדרך שיבקש מן האדם שיפתח, נודין ידיו קשורות שבבה"ל ד"ה ואפי', ג"כ מחודש, שודאי אדם זה בכלל הלא פלוג, אפי' אם גידם דינו כאדם חשוב], וכן כריכת העששית בניר שכתוב עליו שבת קודש אין לה מקור נאמן, וכש"כ לתלות פתק סמוך לידית, והגבהת הפתילה בנר של גז ג"כ לא מהני לחשבו כנר אחר, ואדרבה בנר כזה החשש מצוי טפי מהטייה, כללו של דבר כ"ז שלא מצאנו בגמ' היתר של היכר, קשה לחדש כן מדרנפשינ, אלא שאפשר לצרף כ"ז לקולא בנרות שלנו שאין מצוי בהם הטייה, וכמ"ש במ"ב, והמיקל בדרבנן יש לו על מי לסמוך.

בדין נרות החשמל

וכ"ז בנר סטארין ושעוה, אבל בנר החשמל ודאי דמין אחר הוא שאינו בכלל הלא פלוג כמשנ"ת מדברי הראשונים ז"ל לעיל סק"י, ואין ראוי לגזור בו בעצמו מכמה טעמים, שאין הקלקול מצוי בו, והתיקון הוא כהדלקת נר חדש שלא חששו לזה, וההתעסקות לתיקון גדולה, לכה"פ כהוספת שמן לנר שלא חששו לזה, ורק לפעולה שנעשית כרגע חששו, [ועי' קמ"ט א' בנר זכוכית שלא חששו שיביא מספרים], ויש לצרף לזה שהגנרטור נעול ע"י שומר, שהקיל במ"ב בזה, וגם אורו רב, וגם אין בקיאין

לתקנו ודמי לאדם חשוב, ולא יאמת רבו שאינו נוגע בו בחול, אבל מרן זללה"ה הי' מחמיר בזה, ושמענו שבזמנו הי' מצוי קלקולים, והי' אומר ז"ל השימון כוון ותיקון מצוי תדיר ושם הפועלים עובדים בשבת במכונות, אלא שאין מניחין ליכנס, אבל בגנרטור ביד שומר כשר שאני, (וגם לא הי' אור פלורוסנט דשייך טפי לומר שזה מין אחר), וגם שמעתי שיש מי שאומר שמרן ז"ל התיר לו לקרא בנעול במנעול, וכפי המצוי בזמנו מסתברא שהורה במנורת נפט, וכ"ש בזה, אלא דאפשר שלדעתו ז"ל צריך לנעול המנורה והמפסק וארון חשמל, מלבד הגנרטור, אבל בדבריו הזכיר עיקר התיקונים בחברת החשמל, שוב שמעתי שמרן זללה"ה חשש גם להבהוב המנורה.

והנה ביו"ט לכו"ע מותר לקרא לאור הנר, (כמ"ש הפוסקים לענין פסח ויו"ט שחל בשבת), והטעם מפני שההטייה מותרת, ואם איתא שהי' ראוי לגזור על תיקוני הגנרטור גם בלא טעמא דלא פלוג משאר נרות, א"כ יש לגזור ע"ז ביו"ט משום בונה, שהרי חיבורי החשמל חיובן משום בונה כמ"ש מרן זללה"ה באו"ח סימן נ', ולא משתמיט שחשש מרן זללה"ה להחמיר בזה, א"ו הכל מכח לא פלוג, ויש לדחות דמ"מ כיון שמעיקרא ביו"ט לא גזרו, אפי' משכח"ל השתא נר שהטייתו מלאכה האסורה ביו"ט, ג"כ לא גזרינן, דבעינן מושב ב"ד לגזור ואינו נכלל לאיסור מכח שבת בלא מושב ב"ד לגזור, וכיון שבזמן חז"ל לא היו נרות כאלו, לא גזרו, והשתא נמי אינו גזור ועומד בלא מושב ב"ד לגזור ע"ז.

סימן ח

בדיני חנוכה

(ליקוט לפו"ר)

כבתה זקוק לה או אין זקוק לה

א. שבת כ"א ב' אמרוה רבנן קמי' דאביי כו' ולא קבלה, בראשונים נראה דשני הדברים לא קיבל, ולפ"ז צ"ל דפי' טעמי' דרב שלא החמירו לחוש בנרות חנוכה שמא יכבו, ואמנם אם כבתה זקוק להדליקה, וכן לענין שמא יטה לא גזרו בנר שעיקרו להדליקה בחוץ, ור"י סבר דאם מותר להשתמש לאורה הרי היא בכלל גזירת אין מדליקין, ואם כבתה זקוק לה הרי הוא זקוק להדליק בתחלה בענין שלא תכבה, [ולכאוי' ה' נראה דרק הא דכבתה זקוק לה לא קיבל שזוהי סברא מחודשת בענין המצוה].

ולכאוי' סברא דכבתה אין זקוק לה היינו שעיקר המצוה בהדלקת הנר אפי' לזמן מועט, ונהי דקבעו שיעורה עד שתכלה רגל מן השוק, אין זה אלא הנהגה הראוי' בתחלה, אבל אין בתועלת הפרסום הזה בכדי לחייב לעשות מעשה מחודש לצורך זה, ויש להסתפק אם חוזר ומדליק חשיב פרסום הנס כמעיקרא, או דלא חשיבא כלל הדלקה של מצוה, כיון שכבר נפטר מהמצוה, (ומשום חשדא יכול להדליקו ע"י קטן), ומדברי הפוסקים נראה דחשיבא מצוה, דהר"ן בשם הרשב"א כתב דלא יכרך, ומשמע דיש בזה ענין מצוה, וכ"כ במ"ב סי' תרע"ג ס"ק כ"ז בשם האחרונים דראוי לחזור ולהדליק, ואפשר דלשון אין זקוק לה משמע כן, עב"מ ל"ב א'.

ב. המניח הנרות בתוך עשית, נקופסא של זכוכית עם דלת, ולאחר ההדלקה

סוגר דלת העשית כדי שהרוח לא תכבה הנרות, נוהגין להכשיר ההדלקה ולא אמרינן שההדלקה לא היתה ראויה, ורק סגירת הדלת מקיימת הנרות, כיון שהיה לו קיום מועט באותה השעה, דכל נר שיש לו קיום ע"י סיוע של עיכוב הרוח, חשיב שפיר נר שיש לו קיום, ומעיקרא שפיר דמי, דסגירת דלת קרובה כסגירת דלת רחוקה, וכדלתות הבית והחצר, שהם כמגינים חיצוניים, ואמנם אם לא סגר הדלת עד שכבה הרי הוא זקוק לו דאיגלאי מילתא שנר זה לא הי' לו קיום, וכן שמעתי בשם אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דמהני סגירת הדלת להכשיר ההדלקה.

זמן ההדלקה

ג. שם מצותה משתשקע החמה כו', כהאי לישנא מצינו גבי תפילה עם הנה"ח ברכות כ"ז א' והיינו עיקר מצותה, אבל המאחר ג"כ קיים המצוה, ולהסוברים דאי לא אדליק מדליק היינו רק בחשיבות המצוה לפרסומי ניסא, אבל עדיין מדליק על שלחנו, מתפרש שפיר האי לישנא כמו גבי תפלה עם הנה"ח.

בזמן הדלקת נר חנוכה ע"י מה שיתבאר בזה בארוכה לקמן סימן ט' ס"ק י"א י"ב, ושם ס"ק ט"ו ד"ה בנר חנוכה.

שם מאי לאו דאי כבתה כו', יש לעי' היכי משמע הכי הרי הברייתא מתפרשת בפשוטה בעיקר המצוה שתדלק בזמן פרסומי ניסא מהשקיעה עד שתכלה רגל מן השוק, תדע דאי כבתה זקוק לה הרי ג"כ הטעם מפני

שבכל פעם שמדליק צריך ליתן כשיעור זה, ואפי' מדליק סמוך לכלתה רגל או בביתו, וא"כ מתפרש שיכול להדליק אחר השקיעה ובלבד שיתן כשיעור זה, ולל"ק דאי לא אדליק לא מדליק ע"כ א"צ כשיעור זה, דאחר שתכלה רגל, אין בהדלקה ענין, ולמה יתן שמן שידלק אח"כ, אבל אי מפרשין לשיעורא שיתן מתחלה בשקיעת החמה כדי שידלק שיעור זה, א"כ י"ל דל"ק נמי מודה לזה, אלא דניחא לי' לשנויי כדעת המקשן דמשמע לי' דעד שתכלה רגל מדליק, וע"ז קאמר דלאו בכבתה מדליק אלא דאי לא אדליק מדליק.

והרשב"א ובשם הר"י וכן בריטב"א כתבו דאף בזמן הגמ' אי לא אדליק מדליק כל הלילה, דדין פרסומי שעל שלחנו לא הפסיד, וכבר נתבאר לעיל דלשון הגמ' מתפרש כלפי הא דקתני מצותה, ואם זה לשון הידור לכתחלה, גם הא דקאמר דאי לא אדליק מדליק קאי ע"ז דמדליק ומקיים מצותה, וכ"כ בטור סי' תרע"ב דזמנה כל הלילה בדיעבד, והיינו אף בזמנו שהיו מדליקין בפתח הנראה ברה"ר, וכ"ה בשו"ע, ועמש"כ לק' דדין מניחה על שלחנו אינה תקנה מיוחדת לשעת הסכנה דה"ה באין לו אלא נר אחד למ"ד מותר להשתמש לאורו, כמ"ש הרשב"א והמ"א והגר"א, וכן כשיש רוח חזקה כתב הריטב"א בשם הרא"ה שידליק בפנים, וכן שמעתי בשם תשו' הגאונים, וכן נהגו כל הדורות להדליק בפנים אף כשלא היתה סכנה ממש, [כמו בצרפת כ"ה בריטב"א], מיהו לדעת הרמב"ם אם איחר אינו מדליק, וכהיום שלא כלתה רגל מן השוק בחצי שעה יש עוד סמך לברך כ"ז שלא כלתה רגל מן השוק.

בדין נר איש וביתו, ומהדרין

ה. שם נר איש וביתו, יעוי' בבה"ל סי' תרע"ז בענין שני דיירים שאוכלין כל אחד מפתו והם בבית אחד, ואמנם במ"מ מבואר דחייבין כ"א בפ"ע, אבל בתשו' רש"ש

שזהו השיעור שצריכה לדלוק, וי"ל דלשון מצותה משמע לי' זמן קיום המצוה, דאי משום שיעורה הול"ל עד כמה תהא דולקת וכיו"ב, והיינו דאיהדר לי' דאי לא אדליק מדליק, שזה ג"כ זמן קיום המצוה, ואפשר דמה"ט פי' הרי"ף לשיעורה שזה גדר בשיעור, ולא רק שיעור שמן שיתן בזמן ההדלקה, דלשון מצותה לא משמע רק שיעור דליקתה.

שם דאי לא אדליק מדליק, פי' לא דאי כבתה מדליק, אלא דאי לא אדליק מדליק, אבל אין במשמעות הלשון דאי לא אדליק אח"כ אינו מדליק, אלא דכיון דהוה משמע לי' ברייתא דמצותה קיום מצוה במעשה, ע"ז קאמר דהיינו אם לא אדליק, אבל בעיקר הענין יש לפרש הברייתא בלכתחלה, דמצותה המהודרת היא בזמן שיש פרסומי ניסא, וכדמתפרש לישנא דמצותה גבי מצותה עם הנה"ח.

שיעור השמן

ד. שם וא"נ לשיעורה, בפשוטו מתפרש שיתן שיעור בנר שידלק משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, אבל אין מבואר בזה שאף המדליק על שלחנו צריך ליתן שיעור זה, די"ל שהשיעור הזה הוא כדי להרויח ההידור של פרסום הנס כל הזמן, ולפ"ז אפשר דיש שיעור במשך זמן ההדלקה של נר חנוכה דמינכר הדלקת נר לפרסומא, ונפ"מ כשמדליק סמוך לכלתה רגל מן השוק שאינו נותן בנר אלא כשיעור שנותן על שולחנו בשעת הסכנה, מיהו אפי' נימא דעל שלחנו בשעת הסכנה צריך ליתן כשיעור חצי שעה, היינו מפני שראוי לקבוע ההנהגה כפי הראוי בזמן שיכול להדליק כדן, אבל בעיקר הדין השיעור הוא פחות מכאן, כפי מה שיכול להדליק מי שאיחר להדליק עד סמוך לזמן שתכלה רגל מן השוק.

בתו' נקטו דהני תרי שינויי פליגי אהדדי, ונראה טעמם משום שפירשו לשיעורא

לכא"א דלא כמנהג ספרד שהביא הרמב"ם,
אבל לתוס' זהו ההידור הגדול שבגמ'.

ואם נפרש נר לכא"א שכל אחד מדליק נרו,
ועי"ז נעשה מהדרין, קמ"ל שעדיף
להדליק נר אחד לעצמו, מלהשתתף במוסיף
והולך של בעה"ב, וכשרוצה להדר יותר יוסיף
בנרות שלו, ונקט הכי משום דסתם בית יש
שם בני בית ובפרט אם מדליק גם עבור
אשתו, ולא רצה לשנות עיקר הדין בדר יחיד
בביתו.

שם והמהדרין מן המהדרין

ז. **שם** והמהדרין מן המהדרין כו', לפי
הרמב"ם שאפשר לקיים גם מהדרין
וגם מהדרין מן המהדרין מיושב טפי, ויש
לעי' לפירוש תו' דכל דיירי הבית מדליקין על
פתח החצר, וע"כ שמרחיקין נרותיהם זמ"ז,
למה לא פי' דה"נ אפשר לקיים מהדרין מן
המהדרין ע"י שידליק לכל אחד במקום בפ"ע,
ויהא מוסיף והולך בכל אחד, ונראה דלא
משמע להו שמחלקין חובת בית אחד, לשני
מקומות, וע"כ כמ"ש הרמב"ם שכולן מדליקין
במקום אחד כמנין בני הבית, ואז אין ניכר
התוספת, [ואמנם יש להקשות מנ"ל שצריכה
התוספת להיות ניכרת לרואין מבחוץ, הא
בפשוטו לענין הרואין סגי בנר, ויש יתרון
בריבוי נרות, אבל ענין המעלין בקודש וכפרי
החג זה א"צ שיהא ניכר לרואין, דזהו רק דין
בסדר ההדלקה].

וּלְפ"ז ניחא מה שלא פי' הגמ' כמנהגנו, דלא
משמע להו שמחלקין ההדלקות,
וממילא פי' הגמ' דמהדרין מן המהדרין לא
קאי אנר לכא"א, מיהו מה שאנו נוהגין י"ל
דמהני אף לדעת הרמב"ם דחילוק ההדלקות
אינו מגרע, ואף אם פי' הגמ' כהתו' אין בזה
גרעיותא במהדרין מן המהדרין, כיון שהתוספת
ניכרת.

שבטור שם משמע דכל שהפתח אחד חשיבי
כחד, ובריטב"א כ"ג א' הביא דעות בגונא
דרש"ש עי"ש, ולפי דבריהם בבית אחד
פשיטא דהוה כחד.

בביאור דין נר לכל אחד ואחד, ומוסיף והולך

ו. **שבת כ"א ב'** והמהדרין נר לכל אחד
ואחד, לכאורה הול"ל כל אחד ואחד
מדליק נרו, והלשון משמע שבעה"ב מדליק
לכולן כנגד כל בני הבית, וכמ"ש הרמב"ם
דביום הראשון מדליק עשרה ובשני עשרים,
ולפ"ז באמת יש חיוב רק על הבית, ואינם
יכולין להפרד לכמה מצות כיון שהבית אחד,
אלא שיש ענין להדליק נר לכל או"א שע"ז
ניכר טפי שכולן משתתפין במצוה, ולפ"ז אין
יכולין להתפצל ולברך כל אחד לעצמו, מיהו
אפשר דרשאין להתחלק ולהדליק כל אחד
לעצמו, ומ"מ הדברים מחודשים לחדש
פרסומי ניסא לפי מספר בני הבית, ולכן
מיושב יותר לומר שכל אחד מדליק חיובו,
בין בגופו בין ע"י שליח, ומתפרש שכל אחד
מדליק נרו.

שם והמהדרין מן המהדרין, אפשר לפרש
מהדרין אחרים שהם יותר מן המהדרין
האלו ואפשר לפרש שאלו הם המהדרין
דרישא וביניהם יש מהדרין יותר, ויש לעי'
מ"ט שנה אותם זה לעומת זה, הרי אפשר
לקיים זה בלא זה, וצריך להורות לאדם יחיד
בביתו להעלות בקדש כב"ה, והרי הוא
מהמהדרין, ובתו' נקטו שא"א לקיים שניהם,
והיינו דקמ"ל שאם רוצה לנהוג כב"ה אינו
יכול להדליק נר לכא"א, ומבואר דמפרשי
כהרמב"ם שמדליק בעה"ב נרות לפי מספר בני
הבית, אלא שלהרמב"ם א"צ שיהא ניכר מנין
ח', והעיקר להוסיף בכל יום, וא"כ אפשר
להיות מהדרי מהדרין וגם מהדרין, ויש לפרש
דקמ"ל דעדיף נר לכא"א טפי מנר איש וביתו
ומוסיף והולך, וא"כ מבואר בגמ' שעדיף נר

ולהוסיף כמנין הימים, ויש סמך לזה בתשו' רש"ש שבטור סי' תרע"ז דאף בכמה בתים שבחצר דינם כבית אחד וסגי להו בנר אחד, ואם מדליקין בפ"ע מדליק כ"א על פתח ביתו, אבל הדלקת שנים בפתח אחד, שכל אחד חיוב בפ"ע, זה לא מצינו, [ובאמת בתו' הרא"ש לא הביא ראי' דנר שיש לה שתי פיות].

ומיושב בזה טפי הא דפשיטא להטור דמדליקין על פתח החצר, ולא הביא פרש"י כלל, דכיון שהחיוב משותף לכל בני החצר והם הנקראין איש וביתו דהיינו כל המשותפין בחיוב פתח זה, שפיר מדליקין על פתח החצר, ולא אמרי' דכבר הפסיקה רשות משותפת בינתים, אבל אם נימא דאיש וביתו על כל בית בפ"ע, ומ"מ ההדלקה בפתח החצר המשותפת כמו שהוא לפירוש תו' שלפנינו, יש בזה דוחק להדליק רחוק מרשותו הפרטית.

שיטת רש"י בביאור פתח ביתו מבחוץ

ט. שם ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, רש"י פי' פתח ביתו ולא פתח חצרו, וכ"כ תו' דביתו ממש, אלא שכתבו דהכא מיירי בדליכא חצר, ולפ"ז צריך ראי' דיכול להדליק על פתח החצר, לא מיבעיא בחצר המשותפת דשוב אין הנר מתייחס לביתו דוקא, (הגע עצמן בהי' נכרי דר עמו בחצר), אלא אפי' בחצר שלו, י"ל דבעינן ביתו דוקא, ששם עיקר מקומו החשוב, לאפוקי חצרו דלא סגי בבעלות הפרטית, כי היכי דפשיטא דלא מהני כשמדליק בבית האוצר או בגינתו הפרטית, דמ"מ לא זהו המקום להדליק נרו.

והנה אף לפרש"י ע"כ מיירי שרואים מרה"ר את הנר, אע"פ שהוא בתוך החצר, מדתלינן מצותה בתכלה רגל מן השוק, וכן מדין חשד בדאיכא ב' פתחים, אלא שאינו נראה להדיא אלא דרך פתח החצר או מעבר למחיצה כשאינה גבוהה, וא"כ כשפתח הבית

ולענין ברכה לכאו"א עמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהמנהג לברך, דכל אחד מקיים חובתו בפ"ע, והכי משמע בטור סי' תרע"ז בתשו' רש"ש דמהדרין להדליק כ"א על פתח ביתו, ומשמע דכל אחד מברך לעצמו.

יש לרדק בהא דקתני מהדרין מן המהדרין בב"ש וב"ה בזמן שאפשר לקיים ד"ז אף שאינן מהדרין, ונראה דאתא לאשמועינן דחיוב נר לכל אחד קודם לענין הזה של מעלין בקודש, ונפ"מ כשיכול לקיים רק אחד מהם יקיים תחלה נר לכל אחד, ולפ"ז יש לקיים נר לכל אחד שכל אחד מבני הבית מדליק לעצמו או ע"י שליח, שאין ענין בהדלקה אלא מפני שכל נר משמש למצות אחד מבני הבית, וכאילו נאמר כל אחד ידליק נרו, ואפשר דמתפרש מתוך בני הבית שכל אחד מדליק אם רוצה להדר יותר, מוסיף או פוחת, ובוה מתפרש הלשון כפשוטו המהדרין שבין המהדרין הללו, מיהו מתפרש שפיר מתוך בני אדם המהדרין, יש בתים שמהדרין יותר.

דעת הטור דאין ענין בהדלקת שני אנשים במקום אחד

ח. הטור בסי' תרע"א השמיט דין נר איש ביתו ונר לכל או"א, וכתב רק דינא דמהדרין מן המהדרין לשיטת תו', וק"ק למה לא הביא עיקרי הדינים, וצ"ל שהעתיק ההנהגה למעשה, ולכן כשהגיע לדינא דנר שיש לה שתי פיות, הוצרך לפרש דהנפ"מ ליום שני, כיון שלא העתיק דינא דנר לכאו"א, ויש לעי' למה לא כתב בפשיטות דנפ"מ לב' בנ"א, דהא דעתו כפרתו' שמדליקין על פתח החצר, והרי התו' נסתייעו מגמ' זו לפירושם.

ונראה דהטור לא ס"ל ענין הדלקת שנים במקום אחד כלל, דמה"ט השמיט ענין נר לכאו"א כפרתו', דלא ס"ל שבשום ענין ידליקו שנים במקו"א, שאם הם מהדרין מן המהדרין יש להם להשתתף כולם בנר אחד

ואמנם מיירי בדאיכא נמי ב' פתחים לבית כדפרש"י, אבל אם לחצר יש רק פתח אחד א"כ אין חשד, שהרי עיקר הנר נראה דרך הפתח, שברוך כלל הכתלים מסתירין, וכיון שכנגד הפתח הפתוח לרה"ר יש נר א"כ אין חשד, מיהו בלשון רש"י משמע דמפרש חצר שיש לבית הפתוח אליה ב' פתחים, ולא שהוסיף עוד דגם לבית יש שני פתחים, ונראה מזה דדעתם שרואין הנר דרך כותלי החצר, וא"כ אף בדליכא שני פתחים לחצר איכא חשד, ומיושב בזה טפי כדעת רש"י שמדליקין על פתח הבית כיון שרואין מבחוץ, והכי עדיף טפי שידליק בפתח הבית שהוא עיקר מקומו החשוב של האדם לפרסומי ניסא.

מושה"ק הרשב"א לפרש"י מחנוני דקתני שמדליק מבחוץ, בפשוטו צ"ב וכמ"ש בתו' הרא"ש דהתם ליכא חצר ושפיר מדליק על פתח ביתו מבחוץ אף לפרש"י, וכנראה הבין הרשב"א כדעת רש"י דהנר צריך להניחו במקום שהוא רשותו, דאם מניחו ברה"ר לאו רשותו הוא, וע"ז הק' מחנוני, אבל בפשוטו דעת רש"י שלא ירחיקנו מפתח ביתו, וכמשנ"ת לעיל דהחצר כבר רחוקה מעיקר דירתו ועל פתח ביתו דוקא אמרו, וכ"מ בריטב"א הנדמ"ח ע"ש שהביא בשם רש"י שלא יניח בחוץ, ובאמת מגמ' דחנוני דהו"ל לאנוחי למעלה מגמל ורוכבו וכו' משמע שסתם נרות אינן ברה"ר, דאל"כ אין הגמל נתקל במאורע עם החנוני שכל הרחובות מלאים נרות חנוכה ופשיעה גמורה היא, אבל לפרש"י ניחא.

בדברי הרא"ש והטור

יא. הרא"ש השמיט פרתו' בהלכותיו, וסתמות דבריו דעל פתח ביתו הוא מדליק כדפרש"י, דאל"כ הו"ל לפרושי דמיירי בדליכא חצר לבית, ואמנם בתו' הרא"ש כתב דאין רא' מדר"ה דחצר שיש לה שני פתחים כיון דרש"י פי' שם שיש לבית

אינו נראה בחוץ כלל, י"ל דכעליי' דמי, ואמנם כן הדבר דעליי' יש לה ג"כ פתח, ולול המוליך לחצר, ולא חשבינן ל' כפתח להדליק בכניסה מהלול לחצר או מהבית ללול, ואף אם יורד בסולם וניכר הפתח לעומד בחצר לא חייבוהו על פתח הבית, שצריך לתלותו על הכותל סמוך לפתח, וזהו שכ' רש"י שאין לו מקום בחצרו דהיינו שפתח הבית אינו בחצר, ובפשוטו כונת רש"י רק להסביר החסרון בעליי', אבל הבי"ב בסי' תרע"א פי' כונתו דמוסיף לפרש דהגמ' מיירי כגון שאין לו מקום בחצרו להניחה שם, ולכן פי' דמיירי שהעליי' פתוחה לבית, וכן פי' לשון הטור שכ' דאין לו פתח לרה"ר, ולפמ"ש"כ לעיל אף בפתח לרה"ר ויורד בסולם אין מקום הנחתו בפתח הבית אלא בחלון, ולפ"ז דברי הטור אינן אלא ביאור החסרון של עליי', מיהו להטור דאזיל בשיטת תו' צריך לבאר דמיירי בדליכא חצר.

ולאמור נראה דאף לפרש"י אינו מדליק בפתח הבית לחדר המדרגות, דלא אמרו פתח הבית אלא במקום שאפשר לראות מרה"ר, אף שאינו נראה להדיא, אבל בכה"ג שאינו נראה בחוץ כלל היינו עליי', דהתם נמי יש לו פתח למדרגות, ואמנם התם אין המדרגות משותפות, והכא איכא למימר דאיכא פרסומא דבני החצר, ל"ד דהא בחצר פרטית ג"כ מדליק על פתח הבית, וע"כ דהדלקה דחצר משום רה"ר הוא, והשתא נמי שיש כמה עליות, אכתי לא הוי בדין חצר להדלקה כיון שאינו ניכר לבני רה"ר, וכן נוהגין שאין מדליקין בפתח המדרגות אף הגבוהין למעלה מכ' מרה"ר.

בקושיות הראשונים ז"ל על פרש"י

י. במ"ש תו' להוכיח דמדליקין על פתח החצר מדין חשד שהוזכר בגמ' פתח החצר, כבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דע"כ מיירי התם בדאיכא ב' פתחים לחצר,

ברש"י גבי נר שיש לה שתי פיות, ובמ"מ שם.

לענין הלכה

יב. וכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דרבו העומדים בשיטת רש"י, דבסמ"ג והגהמ"י כתבו כן בשם ר"י, וכ"מ ברמב"ם ובמ"מ, וכן באו"ז, וכ"מ מסתמות הרא"ש, וכן ראיתי בריא"ז [שחלק על מז"ה] שכתב להדליק על פתח הבית, [ולא הזכיר דעתו שהק' על פרש"י מחנוני, ועי' לעיל ביאור הקושיא], ועסה"ת דכהיום שמדליקין בפנים ליכא חשד אע"פ שיש שני פתחים לבית, דג"כ משמע קצת דמפרש לה בפתח הבית, מיהו ברשב"א וריטב"א נראה כדעת תו' דמדליקין על פתח החצר, וכדעת הר"ן עמש"כ לעיל, ובר"י הביא שני הפירושים, ועתשו' רש"ש בטור סי' תרע"ז.

ולענין הלכה כבר כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה דכהיום אין לחצרות שלנו דין חצר לפי שאין משתמשין בהם שימושי חצר שבזמן הגמ', ועוד דכיון שרואין מפתח הבית לרה"ר יוצאין בזה לכו"ע, משא"כ בחצרות שלהן שהיו הכתלים מסתירין ואינו נראה להדיא, ועמש"כ בזה לעיל, וכן נהג מרן זללה"ה להדליק במרפסת על פתח הבית מבחוץ ולא על המעקה של המרפסת, וכן הי' נוהג אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה במרפסת שמשמשת כמרפסת ולא כבית, ואמר שהסגורות בחלונות ועשוין לשמש דירה דינם כחדר, והו"ל כחלון שבעליי'.

פתח חדר המדרגות כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלא הוי כפתח החצר מפני שהוא באמצע החצר בדרך כלל שיש חצר המקפת את כל הבית, והנה בסברא י"ל דחצרות שלנו אין דינם כחצר שבזמן חז"ל, אלא כגינה וקרפף שאין בהם הצנע ושימושי דירה כלל, אבל חדר המדרגות, שהוא סגור לגמרי כבית, דמי טפי לחצרות שבזמן הגמ',

שני פתחים, ומשמע שלכך סתם הדברים, מיהו בדר"ה לא הביא פרש"י שיש לבית שני פתחים, ואיכא למימר דתרתו בעינן כמש"כ לעיל מדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, וצ"ע בטור שסתם כפרתו, ולפמ"ש"כ לעיל דלדעת הטור אין שני חיובים במקום אחד וכתשו' רש"ש שבסי' תרע"ז, מיושב טפי דפי' ביתו היינו פתח שבינו לרה"ר, ואי איכא חצר מיקרי החצר פתח ביתו לכל בני החצר, וכעין תשו' הרש"ש יש בריטב"א הנדמ"ח כ"ג א' ועי"ש די"א שמדליק בביתו דחשיב כאין לו פתח לרה"ר, ומבואר מזה דבחצר משותפת אין הדבר פשוט דמהני הדלקה על פתח החצר מבחוץ.

בדברי הר"ן

הר"ן העתיק פרש"י בכולה שמעתין אבל בנר שיש לה שתי פיות כתב דעולה לשני בתים שמדליקין על פתח החצר, ומבואר דעתו דאע"פ שהחצר משותפת מדליקין על פתח החצר, וכדעת תו' שלפנינו, וממה שסתם ג"כ כפרש"י משמע דעל פתח הבית ג"כ שפיר דמי, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דמפרש הסוגיא כפרש"י אלא דס"ל דעל פתח החצר ג"כ מהני.

למה שנה התנא דבריו בדליכא חצר

הקשה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה לפירוש תו' למה שנה התנא סתמא דבריו בדליכא חצר, בזמן שסתם בתים יש להם חצר, וטפי הו"ל למיתני מניח ע"פ חצרו וממילא ידענא דבדליכא חצר מניח ע"פ הבית, ואמר דאם נימא דבדאיכא חצר אף העליי' מתייחסת להדליק בפתח החצר, י"ל דשנה התנא ככה"ג כדי להשמיענו דין חלון בעליי', דזה משכח"ל דוקא בדליכא חצר, ועי' לעיל דעת כמה ראשונים דאיש וביתו קאי על כל בני החצר דמקום חיובם על פתח אחד, סגי בנר אחד, ולפ"ז פתח ביתו קאי נמי אחצר, אבל אין נראה כן פשוט הסוגיא, וכמבואר בתו' וכן

בזה, וכלפי זה הוסיף רש"י תיבת מבפנים, אבל לאו לאפוקי עובי החלון.

ועוד הערוני דאפשר שכונת רש"י לומר כנגד חלל החלון לאפוקי בצדו, דבפתח הרי מניח בצדו, ויתכן שבזמן רש"י היו הבתים מעץ ולא הי' אפשר להניח נרות ע"ג העץ שלא ישרף, וגם אין עובי לכותל.

וכן פשוט בטוש"ע ורש"פ שלא העתיקו לשון רש"י בזה כיון דלאו דינא קאמר אלא ביאור הגמ', וסתמן כפירושן שמניחה בחלון עצמו, וגם נוח לעשות כן, שמבפנים צריך להעמיד שם איצטבא סמוך לחלון, ואין זה במשמעות סתמא דמילתא, ובלשון ר"ה גאון המועתק בחדושי ר' פרחיה הנדמ"ח מבואר שפירש שמניחה אצל החלון מבחוץ, שכתב שאם יש רוח או גשם שמכבין אותה לא יצא אם הניחה בחלון, ודינו כשעת הסכנה שמניחה על שלחנו ודיו, ומשמע שמניחה בחוץ במקום שהגשמים יורדים, מיהו א"כ הול"ל שיניחנה בעובי החלון, אלא ודאי גם בעובי החלון הגשמים נכנסין, ולכן אין עצה אלא על שלחנו, וכ"כ רי"ו שמניחה בחלון הסמוך לרה"ר מבחוץ, ולכאורה יש הידור להניחה מבחוץ כדי שיהא ניכר דשלא לצרכו הוא מדליק, ומה"ט עדיף להדליק בעובי החלון ולא מבפנים כנגד החלון, דהא עיקר חלון דעלייה הוא משום שאין לו אפשרות להדליק על פתח ביתו מבחוץ, ולכן הקילו בחלון אע"פ שמאיר גם בביתו, וכל שניכר שהוא לא לצורך ביתו עדיף טפי.

ואף אם צריך שיראוהו מתוך הבית הרי גם בעובי החלון הוא ניכר יפה בתוך הבית, אבל בפשוטו משהדליק על פתח ביתו משקעה החמה שוב אינו נכנס ויוצא לרה"ר (עכ"פ באותה חצי שעה), וסגי בפרסומי ניסא שהי' לו בשעת ההדלקה, כדחזינן בגמ' שיכול לכתחלה להניחה למעלה מגמל ורוכבו, אי לא דלא אטרחוהו רבנן, או משום מצוה דתוך

אלא שהאמת דאם לא נחלק דחצרות שלנו שאני א"כ הכל חצר, ואם נימא דחצרות שלנו שאני, א"כ גם חדר המדרגות אינו חלק מהדיוור כלל, וכמבוי חשיב, והמדליק בפתחו הרי הוא כמדליק רחוק מביתו, ועי' ריטב"א כ"ג א'.

בדין חדר בעליה – היכן מקום ההנחה בחלון

יג. שם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר, פשטות הדברים שמניחה ע"ג הכותל בתוך חלל החלון, כדתנן פסחים פ"ה ב' החלונות ועובי החומה כלפנים, וה"נ בחלון, היינו במקום הנקרא חלון, וכדתינא ב"ב כ' א' וכן בדוכתי טובא בחלון שפירשו בעובי הכותל של החלון וכן הבא לי מן החלון.

ויש לעי' מ"ט פרש"י מבפנים כנגד חלון הסמוך לרה"ר, ואפשר דלא נחית רש"י לומר שיניחנה בתוך הבית סמוך לכותל, אלא דכלפי ששינינו ברישא מניחה מבחוץ ופרש"י משום פרסומי ניסא כו' מסיים ע"ז ואם הי' דר בעלייה שאין לו מקום בחצרו להניחה שם מניחה מבפנים כו', וכונתו לבאר דחלון דעלייה נאמר מפני שאין לו פתח בחצרו, ולכן הוא מוכרח להדליק בפנים, וידליקנה כנגד המקום הפתוח לרה"ר שיראוהו בחלון, ואף עובי הכותל מיקרי כנגד החלון, דכונת חלון כאן היינו המקום הפתוח לרה"ר, (ויתכן דפרש"י שזכוכית סותמת החלון ולכן הוצרך לפרש מהו יניחנה בחלון, שיניחנה בפנים אצל החלון, ודוחק, מיהו אפשר שרש"י קורא חלון לפקק החלון כלשון הכתוב ויפתח נח את חלון דמשמע כאילו דלת שבחלון), שאין דרך רש"י להוסיף דינים, אלא שהי' חסר בביאור הגמ' מהו ענין חדר בעלייה והחלון, ועי' בב"י שדייק מרש"י דביש לו פתח לחצר מדליק בחצר, ועמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה

חילוק אם בולט טפח על מדף וסורגים כנגד הבית או שמניחו בצדו בטפח הסמוך לחלון כמו בפתח, וגדולה מזו מצינו דאפי' למעלה מגמל ורוכבו יכול להדליק דהוי רחוק מן הפתח טובא, מיהו דעת אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה להחמיר דבעינן שיראו הנר מן הבית ג"כ, ולא התירו בפתח אלא מפני שרואהו כשנכנס ויוצא, וכיון דבחלון בצדו אינו רואהו אין להתיר אלא כנגד הבית, והדברים מחודשים דבפשוטו סגי במה שרואהו ברגע ההדלקה, ועיקר הנר לפרסם לבני רה"ר, ומצינו גם דסגי במדליקין עלי בגו ביתאי שמפרסם הנס אע"פ שאינו רואהו.

ברם אחי הר"ש שליט"א העיר שאין להתיר מן החלון ולחוץ, כיון שלא מצינו שיש לחלון שטח חוצה לו דנימא שזהו שטח של החלון ומשתייך אליו, משא"כ בפתח שמצינו שפתח יש לו ד"א, ולכן גם הטפח הסמוך לו משתייך אליו, והגע עצמך בחלון טע"ט מי נימא שחוצה לו משתייך אליו, הר"ז חלון שאינו עשוי להכניס ולהוציא בו אלא להביט מבפנים, ואם בטע"ט אין חוצה לו משתייך אליו צריך רא"י לחלון גדול יותר דמהני, ותדע דרש"י לא התיר אלא מבפנים כנגד החלון.

ואין נראה כן פשטות הדברים, אלא אדרבה כל שמבחוץ עדיף טפי שניכר שמדליק רק לפרסומי ניסא, אבל בפנים שמדליק לצרכו אין כאן פרסומי ניסא, ונתחדש בחלון דכיון שאין לו עצה להדליק בחוץ, שאין לחייבו לקבוע מדף וזיו תלתות בחוץ, התירו לו להניחו מבפנים כנגד החלון, דכיון שאין דרך להאיר לביתו בחלון דוקא, ניכר הדבר שעושהו לצורך פרסום לבני רה"ר, וזהו שהדגיש רש"י מבפנים כלפי מה שאמרו ברישא שידליק מבחוץ דוקא, וע"ז אמרו דבעלייה התירו גם מבפנים כנגד החלון, ובשעת הסכנה התירו אף על שולחנו אע"פ שאינו ניכר כלל, אבל אם יכול להדליק מבחוץ כנגד החלון בתוך טפח הכי עדיף טפי

עשרה, [אבל מסתברא שהדין דלא אטרחהו לכו"ע אמת הוא שאפי' אם החנוני הניח נרו למעלה מעשרה פטור, ולא אמרו כיון דלא מנחת ליה תוך עשרה א"כ תניחנו למעלה מגמל ורוכבו, וש"מ דטעמא דטירחא קושטא הוא, והרי"ף והרמב"ם השמיטו דין תוך עשרה], הרי חזינן שא"צ שיהא ניכר לו סמוך לפתח, והטעם משום דלאדם המדליק בעצמו סגי בראיתו בשעת ההדלקה, ועוד דאפי' במדליקין עלי בגו ביתאי סגי.

שו"ר בפר"ח סי' תרע"א סק"ח משמע דמפרש שרש"י לשיטתו דעל פתח ביתו מבחוץ היינו ג"כ מבפנים סמוך לפתח ביתו החיצון עי"ש בשם רי"ו, וכתב דלשאר מפרשים מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר מבחוץ, ושם כתב שהעיקר כדעת שאר מפרשים, עי"ש, [שו"ר ברשב"א העתיק לשון רש"י והקשה עליו, ומשמע ג"כ דרש"י לשיטתו], וכע"ז אמר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בדעת רש"י דס"ל שיש להדר שיהיו הנרות בפנים לפרסומי ניסא לבני הבית, וגם מצדד דלשון בחלון היינו אצל החלון, כמו אדם העומד ומשקיף בחלון, וכמדומה שדברי הטוש"ע והאחרונים סתמו בזה, ש"מ שפירשו בחלון כפשוטו בעובי החלון.

ונראה דבטפח הסמוך לחלון כנגדו מבחוץ נמי שפיר דמי אפי' לכתחלה, מיהו אין להניח בטפח הסמוך לחלון מבחוץ באופן שאינו נראה מתוך הבית דלא מצינו כן אלא בפתח שבעה"ב נכנס בו.

- מכתב -

בנדון חלון הסמוך לרה"ר אם אפשר להדליק גם בטפח הסמוך לו, או דבעינן דוקא בחלון או מבפנים כנגד החלון כלשון רש"י בגמ', ובפשוטו נראה דכמו שבפתח טפח הסמוך לו מתייחס לפתח זה, ה"ה בחלון הדבר ניכר שבעל החלון הזה הדליקו, ואין

כשעת הסכנה, וכן הסכימו רוב הפוסקים שאם איחר להדליק בשעה שהרגל בשוק מדליק בביתו כדין שעת הסכנה, ומכ"ז מוכח שמקיים עיקר המצוה בפנים, ולענין ההידור לפרסם הנס בחוץ מקילין בכל דוחק שהוא.

ויש ללמוד מזה גם לאידך גיסא דכיון שעיקר המצוה מקיימין בפנים, א"כ המעכב במצוה הוא הפרסום לבני הבית, ואין להפסיד העיקר בשביל ההידור, ונפ"מ במי שהפתח הרגיל מביתו אינו ניכר לבני רה"ר, ויש לו פתח צדדי שאין נכנסין בו כמעט, והוא ניכר ופתוח לרה"ר, שאם העיקר תלוי בפרסום לבעה"ב יש לו להדליק בחלון או אפי' על שלחנו, ואם העיקר בפרסום לבני רה"ר יש לו להדליק בטפח הסמוך לאותו פתח, ויתכן גם שלכך פרש"י בדר בעלייה שמניחה מבפנים כנגד החלון הפתוח לרה"ר, לפי שעיקר החיוב הוא מבפנים, וחלון אינו כפתח שהאדם נכנס בו, ואם מניחו מבחוץ הרי חסר בעיקר הנר של בעה"ב לעצמו.

ולכאורה לפ"ז גם בזמנינו שמדליקין בחוץ, מי שהדליק על שלחנו כבר יצא ידי המצוה, ואינו חייב גמור לחזור ולהדליק בחוץ אלא מפני החשד, וצ"ע בזה, ועכ"פ אינו יכול לחזור ולברך.

ברם יש לתמוה שהרבה הלכות המעכבות בדיני נר חנוכה נקבעו לפי פרסומי ניסא לבני רה"ר, חדא דמצותה עד שתכלה רגל מן השוק לשיעורה, ולמה קבעו עיקר המצוה לפי ההידור, [ואם איחר להדליק כתב המג"א דמשמע מהמחבר דסגי בשיעור עד שתכלה וא"צ כל השיעור, ועי"ש מאגודה דצריך שידלק יותר ממיל], ועוד ממה שאמרו דאי לא אדליק מדליק, ולהרמב"ם אינו יכול להדליק לאחר הזמן הזה, ועוד ממה שאמר רבא כ"ב ב' היה תפוס נר חנוכה ועומד לא עשה ולא כלום, לפי שהרואה אומר לצרכו הוא דנקיט לה, ומנלן שהפסיד מצות על

דהשתא הו"ל כטפח הסמוך לפתח מבחוץ, ולפ"ז אפי' בטפח הסמוך לפתח מצדו שפיר דמי, ומה"ט עדיף להניחו בחלון בעובי החומה טפי מלהניחו מבפנים כנגד החלון, דכל מה שבולט לחוץ עדיף טפי דניכר שמדליק לצורך החוץ ולא לצרכו, ואיכא פרסומי ניסא טפי.

- עד כאן -

מניחה על שולחנו, אם הוא רק בשעת סכנה
יד. **שם** ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו, משמע שההנחה מבחוץ היא רק הידור במצוה, אבל עיקר המצוה יוצאין גם בהנחה על שלחנו, דהא ודאי בשעת הסכנה מברך על ההדלקה שבפנים, ויש לזה כל דין נרות חנוכה כדמסיים שצריך נר אחר להשתמש לאורו, ואם זה רק זכר למצוה א"כ אין לתת לזה דיני נר חנוכה, וכן מתפרש לשון מצוה להניחה שאין זה מעכב בעיקר חובתה, והיינו דקאמר ודיו שמספיק לו לקיים עיקר התקנה.

ולפ"ז עיקר המצוה היא שאדם ידליק לעצמו נר ליזכרון הנס, ואם יכול לפרסם הנס בחוץ יש בזה הידור חשוב בעיקר המצוה אבל עיקר המצוה היא לאדם עצמו שידליק נר בביתו ויראהו ויזכור הנס, ועל פתח ביתו מבחוץ חשיב שפיר בביתו כיון שרואהו בשעת ההדלקה ובכניסתו לביתו, אבל אם מתרחק מן הפתח אע"פ שהנר תלוי על ביתו ואיכא פרסומי ניסא לבני רה"ר, מ"מ חסר בעיקר התקנה שיהא הנר ניכר לאדם עצמו בכניסתו לביתו, כמו על שלחנו בסכנה.

ובזה מיושב מה שנהגו בכל הדורות להדליק בפנים הבית ולא דקדקו אם יש סכנה להדליק בחוץ, ואף בחשש כל דהו הדליקו בפנים, וכן כשיש גשמים ורוחות כתב הריטב"א בשם הרא"ה וכ"כ בחידושי ר' פרחיה מלשון רה"ג שבכה"ג ידליק בפנים

לצרכו הוא דאדליק, ומה"ט תיקנו עיקרה בחוץ לפרסומי ניסא, ושיהא ניכר שאין זה לצרכו, [ומה שאמר לשון מצוה להניחה על פתח ביתו, היינו משום דבשעת הסכנה מקיימין המצוה גם בפנים, ולכן נופל לשון מצוה על חיוב הפרסום, ואין להוכיח מזה שאין זה מעכב], ולכן אם דר בבית לא יניחה בחלון הסמוך לרה"ר, כיון שאין הפרסום לחוץ ניכר עי"ז, דהרואה אומר לצרכו הוא מדליק, ורק בדר בעלייה הקילו שאין לו אפשרות להדליק בחוץ, ואמרו שידליק בחלון דהיינו בתוך עובי הכותל כמשמעות בחלון בכל מקום, שיהא ניכר לבני רה"ר, דכל שבולט לחוץ עדיף טפי שניכר שאין זה לצרכו, [מיהו אין להרחיק הרבה מן החלון, וכונתינו לאפוקי מבפנים כנגד החלון].

וְלִשְׁוֹן רש"י שכתב מבפנים כנגד החלון, לא נתפרש ברור, אבל מסתבר שרש"י לא נתכוין לחדש הלכה אלא לבאר המציאות, ובודאי לא נתכוין לומר שבעובי הכותל פסול, ובשם רה"ג ובר"ו מפורש שמדליק בחלון מבחוץ, וכ"כ בשם כמה אחרונים בדעת רש"י ובפרי חדש כתב שרש"י לטעמיה, והעיקר כשאר פוסקים להדליק בחלון מבחוץ, כמו שצריך להדליק בפתח מבחוץ, (ובשם הגר"א כתוב שט"ס ברש"י, אבל אין פירושו מובן בדברי רש"י), ולשון בחלון כבר נתבאר לעיל וכן האפשרויות ביישוב פרש"י, עי"ש, ואם מרחיק מעט מהחלון לצד פנים י"ל שלא יצא יד"ח, דהרואה אומר לצרכו הוא מדליק, מיהו בסמוך ממש שפיר דמי, אע"פ שעיקר כונת הגמ' בתוך החלון בעובי הכותל וכמשנ"ת לעיל.

מִן. שם ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו, לשון ודיו משמע שמקיים בזה מצות נר חנוכה, ולא רק זכר למצוה בשעת הסכנה, (וכ"מ מדאצריך רבא בזה כל דיני נר ושיהא ניכר), ובאמת הצעת הבריייתא כולה

שלחנו מפני הרואה, הרי הוא יודע לצורך מה הדליקה, ואם מניחה מידו כשרה, ועוד ממש"ש הדליקה בפנים והוציאה לא עשה ולא כלום, ואם הדלקה עושה מצוה הטעם משום דהדלקה במקומה בעינן, וש"מ דבפנים לאו מקומה הוא כלל, [וכ"כ האחרונים עמ"א ובהגר"א בסי' תרע"ה ס"א], ואם הנחה עושה מצוה הטעם מפני שהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה, ומה לנו ולרואה אם קיים עיקר מצותו, גם מעיקר הנדון שהנחה עושה מצוה משמע שעיקרה פרסומי ניסא.

ועוד מהא דמניחה למטה מעשרה, ומהא דלמעלה מעשרים אמה פסולה, ושיכול להניחה למעלה מגמל ורוכבו, ושחייב להדליק בשני פתחים מפני החשד, [ולא חידשו חשד על הידור, ויש לדחות כיון שהורגלו בחוץ], וגם מהא דמהני מדליקין עלי בגו ביתאי משמע שעיקר קיום המצוה בפרסום הנס בביתו, [ויש מקום לדון דבסכנה לא מהני מה שמדליקין בביתו, ולא משמע כן בפוסקים, וצ"ל דאוקמוה אעיקר התקנה], וכן הרבה פוסקים נקטו לכל שנים שבבית אחד מהני שותפות בנר אחד וש"מ דבית קובע, וגם מהא דנקטו תו' סוכה מ"ו א' דמי שאין לו בית פטור ומברך על הראי', ואם עיקר הנר בבית תיקנוהו ניחא טפי, אבל אם עיקרו על שלחנו הרי שלחנו עמו בכל מקום, מיהו י"ל דנר באופן עראי אין לו חשיבות.

ומכ"ל זה נראה דלגבי חובת האדם שיראה הנר לפרסומי לעצמו יוצא יד"ח בשעה שמדליקה למצוה, ובין בפתח בין בחלון הכל מתייחס לביתו ויצא בזה יד"ח הפרסום שלעצמו, וא"צ פרסום נוסף במשך החצי שעה, וכ"ה סתמא דמילתא שאין האדם יוצא ונכנס בשעה זו מביתו, ושאר הדינים המעכבים הם משום פרסומי ניסא, וכשדרך כולם להדליק בחוץ, לא יצא יד"ח על שלחנו, וקרוי הדבר שלא עשה כלום וחוזר ומברך לפי שחסר בעיקר המצוה, ועוד שהרואה אומר

ההדלקה, ובאמת לא מצינו באותו אדם ענין בראי' ממושכת, וכדחזינון שהרואה מברך בראי' וה"ה לנפשי'.

שם מניחה על שולחנו, האם דוקא על "שולחנו"

מז. שם ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו, נראה דאפי' על שולחנו קאמר, דהיינו המקום שמניח הנר שמשמש בו לצרכו, וכ"ש דמניחה סמוך לפתח או בחלון וכיו"ב, אלא דפעמים הסכנה שיכירו שזה נר חנוכה ואז צריך להניחה על שולחנו במקום שמדליק הנר שלצרכו, וקמ"ל שאף בזה יצא, אבל כל שמניחה במקום שניכר שאינה לצרכו עדיף טפי, ולכן יניח בפנים סמוך לפתח ולא על שולחנו, שו"ר שכ"מ ברמב"ם פ"ד ה"ח.

אם יש חילוק בין תוך עשרה ללמעלה מעשרה על שולחנו

ונראה דעל שולחנו אין חילוק בין תוך עשרה ללמעלה מעשרה, דעיקר מעלת תוך עשרה שאינו מדליק לצרכו, ואילו על שולחנו אין לך לצרכו גדול מזה, ואין צרכו משתנה אם שולחנו למטה מעשרה, (מיהו אפשר שסתם שלחן בצירוף גובה הנר מגיעה לעשרה טפחים), ומ"ש הב"י שהמדקדקים מדליקין בתוך עשרה, היינו כשמניחה סמוך לפתח, דבזה יש לדון כיון שההיכר הוא רק לעצמו, אין מעלה בתוך עשרה, או"ד גם בביתו יש יתרון כשניכר שאינו לצרכו.

שם וצריך נר אחר להשתמש לאורה

יז. שם אמר רבא וצריך נר אחר להשתמש לאורה, לכאורה פשוט שאין טעם להוסיף נר להאיר ברה"ר, וע"כ דאמניחה על שולחנו קאי, דכיון שהנר בתוך ביתו אם לא ידליק עוד נר, הרי אין כאן שום היכר של נר מצוה, ואפי' אם מדליקו סמוך לפתח מבפנים, יש להצריך נר אחר, דכיון שאין לו

מתפרשת כן שמצוה מן המובחר להדליק מבחוץ, וכשא"א יקיים רק עיקר החיוב להדליק מיהא על שולחנו, וכ"כ בריטב"א הנדמ"ח דלאו דוקא סכנה ממש, ואפי' חשש שנאה או מעכב אחר וכן אם איחר זמן ההדלקה, ג"כ נשאר בדין מניחה על שולחנו, וכ"כ הרשב"א ובשם הר"י דאחר שתכלה רגל מן השוק ג"כ נשאר חיוב הדלקה כל הלילה, והיינו מדין מניחה על שולחנו, וכ"כ הרשב"א להוכיח דנר חנוכה אסור להשתמש לאורו מדרבא דנר ביתו עדיף, ולא אמר שיניחנה על שולחנו ויצא ידי שניהם, וש"מ דאף בצורך שאין לו נר ביתו מניחה על שולחנו, [מיהו מה שדחה שם דברי הר"ז צ"ב לפו"ר, דהא מילתא בטעמא קאמר דנר שמדליק לצרכו ובלא המצוה הי' מדליקו, מה מוספת הכונה לפרסומי ניסא, ולע"כ], וכן הביאו רא"י זו במ"א ובהגר"א סי' תרע"ג ס"א, וכ"מ עוד ממה שנהגו בכל הדורות להדליק בפנים אף שלא היתה סכנה גמורה, וכמשה"ק באו"ז וכן בעיטור כתב שכבר נהגו כסכנה ומשמע שם שראוי בזמנו להדליק בחוץ, וכן שמעתי שכתוב בספר אהל מועד, וכבר ביאר כן אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ועיי"ש מש"כ ליישב לדעת הרמב"ם דאי לא אדליק לא מדליק, שקבעו את הזמן לעיכובא, אבל לא את המקום להדליק.

ולענין הלכה מסקנת הפוסקים להדליק ולברך אף אחר הזמן שתכלה רגל מן השוק, ובזמננו אם איחר יכול להדליק בחוץ שלא כלתה רגל מן השוק כמה שעות אחר השקיעה, [דבזמננו היו הרחובות חשוכים ושלא לצורך לא יצאו בלילות והוצרכו לנר ואבוקה, אבל כהיום אין הרגל שבשוק ע"פ השמש אלא לפי זמנים שונים בקיץ ובחורף], אבל משכלתה רגל מן השוק אין ענין להדליק בחוץ, ולשון הריטב"א שמדליק בפנים, מיהו שמעתי מאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דבחון נמי שפיר דמי, וסגי בזה שעומד שם בזמן

נראה למעלה, יכול להניחה על שלחנו ודיו, ולעומת זה הדר בעליי' למטה מכ' אם יניח הנר בחלון שהוא למעלה מכ' מרה"ר לא יצא אם יכול להניח למטה מכ', כמו הדר בבית, ואע"פ שמעלייתו אינו גבוה כ'.

ואפשר דכונתו דלא אמרו פסולה אלא כשאנו יוצא יד"ח על שלחנו והיינו כשדר למטה ומניח הנר למעלה מכ' ממקום דירתו, אבל אם דר בעליי' שהיא למעלה מכ' אף אם ליכא פרסומי בחוץ לא הול"ל פסולה, דדינו כשעת הסכנה שיצא, ולפ"ז לרווחא דמילתא מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר, דקצת פרסום יש בזה לבני רה"ר, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דיש לנהוג להניח הנר בחלון הסמוכה לרה"ר אף למעלה מכ' כמבואר בריטב"א, והפר"ח שכ' דאין ענין בחלון למעלה מכ' לא ראה דברי הריטב"א, מיהו שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה (דאף אם בעליי' איכא דין חשד, עי' להלן סק"ל), דלמעלה מכ' ליכא דין חשד ואף כשהבית למטה יש לו שני פתחים עיקריים א"צ להדליק בב' מקומות.

מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח

ב. שם מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח, כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלשון מצוה משמע דאינו לעיכובא, דומיא דמצוה להניחה בתוך עשרה, (ואמר דכן משמע קצת מהא דפסול רק למעלה מכ' אע"פ שרחוקה מן הפתח טובא, ואמנם אין לייחסה לאחר, מ"מ ה' ראוי לקרבה לפתח), ובסברא קשה לומר דתוך ג' לפתח אינו מתייחס לפתח זה ופסול, וצ"ע שיעורו בכמה, ואם צריך שהנר יתייחס לפתח, יתכן דכל שהרחיק כרוחב הפתח פסול אבל אפשר דבדיעבד סגי בהתייחסות לבית זה, - ואם הניחו בטפח הסמוך לפתח חבירו ורחוק מפתחו יותר, בזה י"ל דהנר מתייחס יותר לפתח חבירו ופסול, ועמ"מ פ"ד מחנוכה ה"ד.

נר לצרכו, לא ניכר שהנר למצוה, ולא סגי בשינוי של מקום הנחתו, וכ"מ ברמב"ם פ"ד ה"ח דכל שמניחו בפנים צריך נר אחר, וזה אפי' למ"ד מותר להשתמש לאורה, ולכן נר ביתו ונר חנוכה סותרין זא"ז, והא דאמר רבא להשתמש לאורה היינו דאפי' באופן שאינו ממשש באפילה מ"מ צריך נר לצורך תשמישי אכילה וקריאה, והיינו דקאמר דאדם חשוב לא סגי ליה במדורה, ואע"פ שא"צ לאכול ולקרוא כעת, ולילך בביתו סגי ליה במדורה, דכיון שאין לו לצרכו אלא נר זה, א"כ חסר בהיכר דמצוה, אע"פ שלא עבר על איסור השתמשות בנר חנוכה, ומ"מ משמע שלא הצריכו להקדים נר ביתו, אלא אף לאחר ההדלקה יכול להוסיף נר שלצרכו.

אם קיימא למסקנא דמצוה להניחה תוך עשרה יח. שם נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה, אי מפרשינן טעמא משום דלמעלה מ' כרשות אחרת קצת, וכענין שכ' הריטב"א דבתוך הבית ליכא ענין זה, וכמ"ק ברשב"א דמפרש הטעם עד"ז, לפ"ז י"ל דמשנדחת הראי' אין להמציא כן מסברא, אא"כ נימא דרבא ס"ל דראי' גמורה היא, והיינו משום דס"ל דאי לאו דזה תנאי בעיקר המצוה לכתחלה היו מטריחין אותו להגביה למעלה מגמל ורוכבו, אבל אי מפרשינן הטעם מפני שאין דרך להניח נר להאיר תוך י' וניכר שהוא למצוה, לפ"ז יש לקיים הדברים לכתחלה מכח סברא דרבא אף אם הראי' נדחת.

הניחה למעלה מעשרים

יג. כ"ב א' נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' פסולה, בריטב"א כתב דמי שדר למעלה מכ' דינו כדר בעליי' ומניחה בחלון, דלא אמרו למעלה מכ' אלא למגביה למעלה ממקום חיובו, ואם כונתו מדין על שלחנו הדבר פשוט דבדידי' משערין, אבל להצריכו בחלון הסמוכה לרה"ר צ"ע מנ"ל, דכיון דאינו

ומסתברא שאם כותלי הבית עבים וצורת הפתח של המשקוף עם המזוזות שוקעין בפנים, דמדליק על כותל הבית מבחוץ, דהכל חשיב פתח.

בדין איזה נר מדליק ראשון

כא. שו"ע סי' תרע"ו ס"ה יתחיל להדליק בליל ראשון בנר היותר ימיני כו' ויברך על הנוסף כו' יש לעי' כשמדליקין בחלון מה נקרא ימין האם אזלינן לפי הרואים מבחוץ שהוא שמאל של בעה"ב, כיון שנעשה לרואים מבחוץ, או דאזלינן לפי ימין של בעה"ב, ובפתח בית כיון שגם בעה"ב נכנס בו הרי ימין כולם שוה, אבל בחלון אם אזלינן לפי ימין העומד בבית, הרי"ז שמאל העוברים ברה"ר, ומדברי הפוסקים נראה דאזלינן לפי המדליק, שהרי אמרו שיפנה משמאל לימין בהדלקתו.

בבהגר"א תמה טובא שאין לדחות דינא דגמ' להדליק הנר שבטפח הסמוך לפתח, שבו יוצאין עיקר המצוה, ובפשוטו אין שי"ך טעם זה בחלון, וא"כ אפשר לקיים דיניה דהשו"ע לכו"ע בחלון, שידליק היותר ימיני ביום הראשון, וביום השני משמאל לימין, ואמנם מעיקר הדין יצא יד"ח בשמאלי, כיון שהוא הדליק אותו ראשון, ומ"מ יש בו מעליותא דנר הנוסף, כיון שניכר שהוסיפו על הימיני.

וי"ש לתמוה ע"ד המ"ב ס"ק י"א שכתב לדעת הגר"א גם בחלון יברך על הנר הראשון שהוא עיקר המצוה, והרי אין בו שום יתרון לומר שהוא עיקר המצוה, וכבר הזכיר בשע"צ אות כ' שבלא"ה אין שי"ך בחלון ענין סמוך לפתח, וא"כ למה החשיב הראשון, וכן שמעתי מאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דבחלון כל נר שמדליק ראשון הוא יוצא בו עיקר המצוה, ואין שום חשיבות למקום שהדליק בו ביום הראשון, ובאמת בחיי אדם

מבואר כן דבחלון או בתוך חלל הפתח, [לכו"ע] מדליק הימני ראשון ומוסיף ומדליק משמאל לימין, ורק המ"ב חידש שדעת הגר"א גם בחלון להדליק הראשון, ואפשר שדעתו כיון שרוצים להדר להראות הנס הנוסף בנר הנוסף, כנגד זה שי"ך דעת הגר"א שאין לחפש ההידור תחלה אלא להדליק הראשון ולא הנוסף, אבל באמת אין לזה מקור בדעת הגר"א, ובחלון כולן שוין להדליק הימני ראשון, ואח"כ משמאל לימין, [שו"ר מובא מבעל מעשה רב בשם הגר"א בהדיא שדבריו רק בפתח, אבל בבהכ"נ מדליק הנוסף], ולפמשנ"ת אזלינן בתר ימין החדר, וידליק היותר ימיני, וביום השני יעמוד סמוך לנר השמאלי וידליק משמאל לימין, כדי שלא יעבור על המצוות, ולמעשה הניח אאמור"ר שלט"א הנרות כנגד אמצע החלון והדליק היותר ימיני וביום השני הדליק משמאל לימין.

במשה"ק הגר"א ע"ד השו"ע איך מפסידין עיקר המצוה אם מדליקין הנר שהוא השמאלי ראשון, והוא רחוק מן הפתח יותר מטפח, ונמצא שכבר יצאו בדיעבד ושוב לא יועיל הנר השני או השלישי אע"פ שהוא סמוך לפתח כיון שהוא רק הידור, י"ל דס"ל דלגבי ההידור שיהא בטפח הסמוך לפתח סגי לן במהדרין, כיון שמתחלה מדליק באופן זה שמוסיף והולך עד הפתח.

מיהו בעיקר הדברים שפרש"י דהא דמצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח שאם ירחיקנו להלן מן הפתח אינו ניכר שבעה"ב הניחו שם, לכאורה משמע משיעור טפח שענינו שיהא הנר מעטר את הפתח כמזווה, ששם ג"כ השיעור טפח, שאם מפני שיהא ניכר הרי ג"ט וטפח שוין, אבל אם הענין שיהא הנר חופף על הפתח כמזווה, ניחא שהשיעור הוא טפח, ולפ"ז אין חסרון בנר למצות פרסומי ניסא דחנוכה בזה שהוא מרוחק מן הפתח מעט, ועיקר המצוה כדי

לחוד סגי, היינו משום דאם משכח"ל הדלקה שאינה של מצוה דסגי בהנחה של אחר הדלקה, כגון הדליקה חש"ו והניחה בעה"ב, שוב אין להתיר הדלקה מנר לנר, שהרי אין ההדלקה מצוה מוחלטת.

והא דפשיט מדמברכינן להדליק, לאו למימרא דאם הנחה עושה מצוה מברכינן להניח, דודאי ידעו איך מברכים, ואפ"ה נסתפקו אם הנחה או הדלקה, שאם רהבדר"י לא ידע שמברכינן להדליק מה ראי' הביאו מדמברכינן, הו"ל לפרושי מנלן שכך מברכינן אלא יש לפרש דמעיקרא ס"ד דאע"פ שמברך להדליק, מ"מ י"ל דהנחה עושה מצוה, דכיון שבהדלקה מקיים הכל, אין להוכיח מלשון הברכה דלא מהני אם יניחנו לאחר שהדליק, ומסקנא דמ"מ כיון שתיקנו לשון זה אין להמציא ענין הנחה עושה מצוה.

ומהא דס"ד דתפוס ועומד נר חנוכה לא יצא משום דהנחה עושה מצוה, משמע דס"ד דסגי בהנחה מפני שעיקר פרסום הנס בהנחה בקביעות, וכיון שההנחה משלימה המצוה שייך לומר דסגי בהנחה לקיום המצוה, ומשמע בגמ' שאף למ"ד הדלקה עושה מצוה מ"מ דוקא בתפוס ועומד כל הזמן לא יצא, אבל אם יניחנה כעת מידו יצא, כיון שהפסול רק משום חשד הרואין, או שכן הוא הדרך להדליק ולהניח.

ומהא דפסל רבא דוקא הדליקה בפנים והוציאה, משמע דהדליקה בחוץ והזיזה ממקום למקום בחוץ כשרה, דמשמע שרק מפני ההדלקה בפסול פסלה, [וגם כשהקשו שנייחנה למעלה מגמל ורוכבו נראה שמדליקה למטה ומעלה אותה ע"י מקל למעלה, שאין לחייבו לעמוד על סולם באויר ולתלות הנר ע"ג מוט, דסתם פתח אינו גבוה כ"כ], מיהו אם חזר והכניסה ככתבה דמי, אע"פ שחזר והוציאה, י"ל שבטל כח ההדלקה, ומ"מ אין ד"ז פשוט, די"ל דכיון שחל עליו דין נר

שיהא הפתח מעוטר בנר, וא"כ לכתחלה אפשר לעטרו במהדרין.

בדין הדלקה או הנחה עושה מצוה

כב. שבת כ"ב ב' דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה או הנחה כו', לפי' תו' הספק הוא אם הצריכו דוקא הדלקה בבר חיובא ובמקום החיוב, או דסגי בהנחה שאחר ההדלקה, וכאילו אמרו רק הדלקה עושה מצוה או גם הנחה לחוד עושה מצוה, אבל הדבר פשוט דבהדלקה במקום חיוב סגי, אע"פ שקודם ההדלקה הניחה חש"ו במקומה, דודאי ההדלקה במקומה כהנחה חשיבא, ולא נסתפקו בעיקר ההדלקה אם צריך לחזור ולהגביהה לאחר ההדלקה ולהניחה, דמלבד שהדבר זר להצריך טפי מהדלקה, הרי ידעו כולם איך שנוהגים שאין חוזרים ומגביהים, ועוד שאם מדליק כשהנר בידו נראה כלצרכו הוא מדליק, ומה תועלת לפרסום הנס בהנהגה זו, וכן להגביהה דלוקה ולהניחה אין בזה מעלה, וכן לשון הגמ' והשתא דאמרת כו' משמע שלענין זה נסתפקו מעיקרא, דאם הנפ"מ בסדר עיקר ההדלקה, א"כ היה פשוט לגמ' דחש"ו לאו כלום הוא.

ואמנם הכל תלוי בגרסת הגמ' דאי גרסינן ומניחה וחוזר ומדליק, הרי מפורש דא"צ להגביהה לאחר שהדליקה, ויש לעי' א"כ מ"ט צריך להגביהה ולהניחה אחר שכיבה, וי"ל דלרווחא דמילתא כיון שאנו פוסלים ההדלקה של ערב שבת שלא יועיל להגביהה ולהניחה יש מעלה מסוימת להניחה מחדש לבטל כל ההדלקה הראשונה, והרי גם הנחה חלק מהמצוה, ואמנם אין זו ראי' מכרחת די"ל דהדלקה במקומה בהנחה ג"כ חשיבא, אבל משמע לגמ' מדלא הזכיר ענין ההנחה שהרי יש לזה מקום לכתחלה, ש"מ שאין לנו אלא הדלקה.

והא דתלי רהבדר"י הא דמדליקין מנר לנר בדין הנחה עושה מצוה, אע"פ שהדלקה

טפי מהדלקה, ומ"מ הדברים מחודשים, ובזה מיושב קצת מה ששייך הנחה עושה מצוה במניחה על שלחנו דהא כל מצות נר חנוכה מקיים בשעת הסכנה ומברך על שלחנו, ואם על שלחנו לכו"ע הדלקה עושה מצוה, א"כ אין מקור לחלק דבחוי' הנחה עושה מצוה, וע"כ דגם על שלחנו ההנחה דרך קבע יש בה חשיבות, ומהני אם חש"ו הדליקה ובעה"ב הניחה, מיהו אפשר שהדין נקבע לפי ההנחה בחוץ, ולא נשתנה הדין בהנחה בפנים.

כה. ענין הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה בפשוטו יש לפרש שהנדון אם אפשר להניח נר שהדליקו בפנים ומניחו בחוץ לשם מצוה, אבל הנחת הנר והשמן והפתילה פשיטא שאינה ענין למצוה, ואם הניח חש"ו בחוץ והוא הדליק שפיר דמי כיון שקיים עיקר המצוה והר"ז כהביאם בהדלקתו, כדאמרין בעלמא אחד הביא את העצים ואחד הביא את האש דחשיב שהוא הביא הכל, ומה לנו ענין בהבאת הפתילות הכבויות, ולפ"ז צ"ל במשה"ק בגמ' דהול"ל מכבן ומגביהן ומניחן, דהו"מ לדחויי דלכו"ע בהדלקה סגי, ועיקרו סמך על הועוד דמברכינן להדליק, ולגרסת מגביהן ומדליקן ומניחן צ"ל דס"ד דהו"ל להקדים ההדלקה ככל האפשר, ולאשמועינן דהנחה עושה מצוה, ועכ"פ אין זה עיקר ההוכחה, ובודוח י"ל דההדלקה מתייחסת למעשה ההנחה דלצורך מה שהביאו לשם, לצורך זה מתייחסת ההדלקה, וג"ז רק בדעת המקשן, אבל עיקר הנושא כמש"פ.

ועיקר המימרא לאשמועינן דנר חנוכה דאתמול לא מהני להיום, ולכן הי' פשוט לגמ' שהנר במקומו, דאם קמ"ל שנר שולחנו לא מהני לחנוכה הול"ל לא יטול נר משולחנו ויניחנו בחוץ, ולמה הוצרך לפרושי במאורע שנשאר נר שבת, אבל נר חנוכה

חנוכה לא פקע בהכנסתו וחייב להחזירו למקומו לקיים מצותו, ועי' באחרונים בד"ז ולע"כ.

כג. ובתוד"ה דאיבעיא להו משמע דלמ"ד הנחה עושה מצוה צריך גדול להביא הנר והשמן והפתילה למקום החיוב, ואם הניחה חש"ו והדליקה בעה"ב פסולה, דהנחה שלאחר הדלקה אף למ"ד הדלקה עושה מצוה פסולה בחש"ו, מיהו אם ניכר שלא בטלה הדלקתו יש אופנים דכשר, ואולי בהדליקה ועודה בידו בחוץ שכתבנו שאם יניחנה יצא, ה"ה אם יניחנה חש"ו מידו, ובזה למ"ד הנחה עושה מצוה לא יצא, ולפ"ז אין דין הנחה בנר ושמן ופתילות קודם הדלקה, אבל פשטות התו' דמדמצרכינן הגבהה אחר הכיבוי, ש"מ שיש מצוה במעשה ההנחה כשהנר כבוי, כעין מצות הטבת הנרות במקדש, והניחה חש"ו פסולה, ואם הדלקה עושה מצוה כשרה, ולא מיירו בהנחה שלאחר הדלקה, דבזה י"ל דלכו"ע פסולה.

כד. כ"ז לגרסא דידן, אבל לגרסת הרמב"ן מגביהה ומדליקה וחוזר ומניחה, א"כ יש מצוה להניחה כשהיא דלוקה, ואינו יוצא יד"ח בהדלקה לחוד, ומברכינן להניח נר חנוכה, ומיושב בזה דברי רבהדר"י בפשיטות, וכן הראי' מריב"ל שלא הצריך הנחה אחר הדלקה, וכן הראי' מדלא מברכינן להניח, אבל הדברים מחודשים טובא כמשנ"ת לעיל, ויותר מיושב כתירוצן קמא דהרמב"ן דודאי לכו"ע סגי בהדלקה במקומה, אלא דמהני נמי מגביהה בר חיובא להכשירה בהנחתו, ולכן ראוי להגביהה ג"כ מחדש ולהניחה למצותה, וכמש"כ לעיל לפי תו'.

ולפ"ז ענין הנחה עושה מצוה כעין מה שאמרו יומא כ"ד ב' דהטבת הנרות עבודה היא והדלקה לאו עבודה היא, שהבאת הנר והנחתו הוא מעשה חשוב וניכר בעשייה

בזמנה עדיפא מלאחר זמנה בגופו, ואם יכול להדליק ע"י אחד מבניו הגדולים או ע"י אשתו, אמר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאשתו עדיפא שהגדול שמדליק גם לעצמו הוא שליח, ואשתו כגופו מדליקה לחובתו, וכ"ה במ"ב סי' תרע"ז ס"ק י"ב אלא שלא הוזכר שם נדון דגדול מבני ביתו, ואם רק אחד מדליק נראה ששניהם שוים, (ואם רק אחד מבורך יכולה לשמוע הברכות מבנה ולהדליק הנרות של בעלה והוא ידליק את שלו).

אם יש אופנים שמקום לינה עיקר

כה. כתב הרמ"א סי' תרע"ז ס"א דבזה"ז שמדליקים בפנים ממש ידליק במקום שאוכל, ומבואר מזה דמקום פיתא עיקר, (וכלישנא דעל שלחנו שבגמ'), והנה מי שישן בבית אחד ואוכל בבית אחר לעצמו נחא דאזלינן בתר מקום פיתא, אבל הישן בביתו ואוכל בבית בעה"ב אפי' קובע כל סעודותיו שם אכתי ביתו עיקר, כמו שהאכסנאי יוצא במה שמדליקין בתוך ביתו, ונראה דמיירי שבכל היום אינו בביתו רק לעת השינה בא לשם, אבל עיקר דיורו במשך היום במקום פיתא, אבל אם דר בביתו כלילה וביום ובשעת האכילה הולך לבית אביו אין דירתו נעקרת ע"י מקום פיתא לחוד, ובפרט שהוא אכסנאי שם, וצ"ע.

ובחורים הישנים בחדריהם ואוכלים בחדר משותף באותו בנין, אמר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שידליקו במקום פיתא, ובחור הישן בביתו ואוכל בישיבה אמר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דטוב שיאכל סעודה אחת ביום בביתו.

בדין ברכת הרואה נר חנוכה

כז. יש להסתפק אם מברכין ברכת הרואה על נר שכבר דלק כשיעור, והנדון

שנשאר שייך רק בשבת, דבחול הי' מכבהו מיד. (נרשם לפו"ר).

בדין אכסנאי

כו. כ"ג א' מדליקין עלי בגו ביתאי, דאכסנאי נטפל לבעה"ב, ולכן נטפל יותר לעיקר ביתו, ולכן לא הי' נוהג כמהדרין מעיקרא דזה נאמר רק בעיקר דיירי הבית.

והנה נר חנוכה נתקן להדליקו בבית, ואע"פ שגם על שלחנו יצא בדיעבד, וא"כ הי' מקום לומר דהמצוה על הגברא בלא ענין בית, מ"מ המצוה היא להדליקה במקום קביעות ופרסום, דענין נר לפרסם דבר הוא בקביעות במקום מסוים, ומה"ט סגי בנר איש וביתו, ואף בסכנה מניחה על שלחנו סגי במדליקין בגו ביתאי, ולכן תיקנו ברכה לרואה הנרות, שאין המצוה מתקיימת אלא בבית ובמקום קביעות דירתו.

מיהו לענין ברכה במי שהדליקו עליו בביתו נחלקו הפוסקים, והנה העושה שליח להדליק נרותיו השליח מבורך והברכה מתייחסת למשלח כמו שביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בתרומות פ"א מ"ב, וה"נ י"ל בגו ביתאי, אבל מ"מ ק"ק שלא יברך בעצמו שעשה ניסים ושהחינו דזה מתייחס לכלל חנוכה ולא דוקא למצות ההדלקה, וע"ז לא מהני שליח, כמו קידוש והלל, ואף בפורים יש להסתפק במי שאין לו מגילה אם מבורך שהחינו על כלל החג, ואפשר שלא תיקנו ברכה למאורע, וצ"ע.

המאחר לבא לביתו אם עדיף שידליק ע"י שליח

כז. הדר בביתו ואירעו אונס שמאחר לבא לביתו, עדיף שידליק ע"י שליח בזמנו, מאשר שידליק לאחר הזמן בעצמו, אע"פ שנוהגים לברך כל הלילה, מ"מ מצוה

דשני פתחים אינו מצוי הר"ז מעורר חשד, דהדבר מוחלט בדעת בנ"א שפתח חייב בנר, משא"כ חלון דידוע שאין כל חלון חייב בנר.

ואאמור (שליט"א) זללה"ה אומר להדליק בחלון הפונה לכיוון הכניסה לבית, ואם יש שתי כניסות משתי רוחות אומר להדליק בשני החלונות, ולפ"ז ניחא דבכל עליי' ליכא דין חשד להדליק בשני חלונות אלא דוקא בדאיכא שתי כניסות לבית משתי רוחות, ולכא' נראה דמדינא דגמ' אין הכניסה שלמטה קובעת לא לפרש"י דשני פתחים לבית קאמר ולא לפירוש תו' דמדליק על פתח החצר, ואין זו אלא הנהגה הראוי' דבמקום הכניסה מחפשים את הנר בחלון, ויש ללמוד מזה דליכא דין חשד בעליי'.

מידו אם אינו מדליק לכיוון הרה"ר הסמוכה לביתו כלל, וסומך על מה שנראה החלון לרה"ר שאינה סמוכה לביתו, בזה י"ל דגרע מחשד שבגמ' דכיון שבאמת אינו מדליק ברה"ר הסמוכה לביתו איכא חשד גמור יותר משני פתחים, דהתם מדליק במקום הראוי, אבל לסמוך ע"ז שרואין מרה"ר אחרת אף אם מועיל מעיקר הדין, אכתי חשד מיהא איכא, וגם בעיקר הדין י"ל שלא תיקנו כן, נמצא לפ"ז דעיקר ההדלקה בחלון הסמוכה לרה"ר העוברת אצל ביתו, ואם יש לבית רה"ר משתי רוחות טוב להדליק בצד הכניסה.

אם יש בעליי' מרפסת פתוחה שדינה כחצר טוב להניח על פתח הבית מבחוץ, דהיינו על הכניסה מהמרפסת לחדר, דניכר טפי שלא לצרכו הוא מדליק, ויתכן שזה ג"כ בכלל פתח ביתו מבחוץ דקתני בברייתא.

למ"ד דאי לא אדליק יכול להדליק גם כל הלילה, וא"כ י"ל דכ"ז שאותו נר דולק הר"ז נר של מצוה, או"ד כיון שיכול לכבותו וליהנות לאורו א"כ כבר אין זה נר של מצוה, ואמר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דמסתבר שא"א לברך עליו, כיון שרשאי לכבותו.

יש להסתפק אם מברכין על ראית נר של ביהכ"נ, אבל אם שומע הברכה מהמדליק ודאי יצא, ואע"פ שרואה רק לאחר הברכה, דכיון שכך היא מצותו הרי השומע כעונה וכמדליק, שהרי לצורך זה שיהא פרסום לכולם נהגו להדליק בביהכ"נ ע"פ ירושלמי.

בדין חצר שיש לה שני פתחים

א. שם אר"ה חצר שיש לה שני פתחים כו', אמר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דדוקא כששאר הפתחים חשובים עיקר כניסתו, אבל אם פתח אחד עיקר א"צ להדליק בפתח השני, דמידע ידעי שבעיקר כניסתו הוא מדליק.

ויש להסתפק אם יש דין חשד בעליי', וכגון שיש לה חלונות לשתי רוחות, דאיכא למימר שלא אמרו חשד אלא במקום הניכר להדיא דפתח הוא מקום ההדלקה, והנר מבחוץ, אבל חלון בעליי' אינו נראה בבירור מרה"ר שאינו מדליק, וגם אין גדר חיובו בולט, ושפיר תולין שהדליק בחלון אחר, ולכא' יש ללמוד כן מסתמות הדבר דסתם עליי' יש לה חלונות לשתי רוחות, ואין זה מאורע כשני פתחים, ומדלא פי' ד"ז בעליי' משמע דסגי בחלון אחד, וגם אפשר דכיון

סימן ט

בזמן בין השמשות ושעות היום

צאת הכוכבים, א"כ אין מקום לשתי שעות ומחצה ולא לפלג המנחה, אלא ודאי כל ענין יום של קרבנות נקבע בתחלת השקיעה.

שם מעלות השחר ועד הנץ החמה חמשת מילין, לפי הבנת עולא דעשר פרסאות ביום היינו מעלוה"ש עד צאת הכוכבים, נמצא שמעה"ש עד הנה"ח שתי שעות בינוניות של אחד מכ"ד במעת לעת, ולמסקנא עה"ש הוא לדעת רש"י שעה וחצי, ולדעת הגר"א שעה וחומש, וכן מהשקיעה עד צאת הכוכבים, וזה מוכיח שכל החשבון נלמד מדברי ר"ח, ולא מהמציאות, שהרי במציאות אין הכרע מתי מתחיל עה"ש כדחזינן מהמסקנא.

שם וחמיסר מפלגא דיומא לאורתא, אם הי' בחצות מן המודיעין ולפנים חל עליו חיוב קרבן פסח, ותו לא פקע אף אם נתרחק אח"כ, אבל אם הי' בחצות מן המודיעין ולחוץ, ואח"כ הגיע בסוסים ופרדים סמוך לירושלים, חל עליו חיוב קרבן פסח, דכל זמן השחיטה גורם חיוב.

שם וכמו השחר עלה ויאיצו כו' ואר"ח לדידי חזי לי ההוא אתרא והויא חמשה מילין, נראה שמדד מחוץ לעיר שהרי העיר נהפכה, אלא כיון דכתיב ויציאוהו ויניחוהו מחוץ לעיר, וכמו השחר עלה תפסוהו והניחוהו חוץ לעיר, נמצא שהי' בחוץ בעה"ש, ומ"מ הדבר מחודש לסמוך על מדידת סדום וצוער אחר שחבר המקום ההוא כמה פעמים במשך אלפי שנים, וגם ארץ צבי כתיב ובגיטין נ"ז א' רבי חנינא השיב כן לההוא מינא, ואפשר דפשיטא ליה לר"ח שלא הלך יותר מה' מילין, ולכן נקט שאותו מקום לא נתקצר, וללמדנו בא

פסחים צ"ג ב' אמר עולא מן המודיעים לירושלים ט"ו מילין הויא כו'

א. פסחים צ"ג ב' אמר עולא מן המודיעים לירושלים חמשה עשר מילין הויא, למסקנא לדעת רש"י הווי ששה עשר מיל, ולדעת הגר"א הווי עשרים מיל, ויש לעי' היכי טעי כולי האי, דהא עולא ידע מודיעין היכן היא, ובדוחק י"ל דבזמן עולא באמת הווי ט"ו מיל, ואנן תלינן לה בארץ צבי מזמן המשנה עד עולא, [עי' גיטין נ"ז א' דעולא אמר לדידי חזי לי ההיא אתרא כו'], וזה דוחק דלא נתקצרה כ"כ מזמן רבי עד עולא, וגם דוחק לומר דלא ידעינן מודיעין היכן היתה, שו"ר בתו' שהזכירו איסתתום דרכי, דהא לרב יהודה הוי טפי טובא, וצ"ע, שוב נתבאר בזה לקמן סק"ג. בקושית תוד"ה עולא מגלן דפסח קרב רק עד תחילת השקיעה, עמשנ"ת לקמן סק"ג.

שם סבר לה כי הא דארבב"ח אר"י כמה מהלך אדם בינוני ביום כו', לכאורה זהו חידושו של עולא דאזלינן לגבי דרך רחוקה בטר אדם בינוני, דהא דר"י ודר' חנינא הווי פשיטא ליה מדבריהם, ולא בא לחדש בזה דבר, וכ"מ ממה ששנה דבריו על מתני', וקמ"ל נמי כטעמיה דמשערין בשעת שחיטה כדבסמוך, והא דדם נפסל בתחלת שקיעה הי' ג"כ ידוע, ונראין הדברים דנפסל בודאי אפי' לר"ת דעדיין יום הוא בודאי, וכן להגר"א דביהש"מ מיד בתחלת השקיעה, מ"מ לגבי קדשים אזלינן בטר תחלת שקיעה בודאי, [ועי' לקמן סק"ג שד"ז דוקא בתמיד ופסח], וכ"מ במתני' דזמן מנחה שהוא זמן התמיד משערין לפי שעות היום, ואם זמן שחיטה נמשך עד

שמענו כמה פרסאות מהלכת החמה ברקיע, ואפשר שמהלכת בו מהלך אלפי שנים, ועביו של רקיע מהלך חמש מאות שנה, דהעיקר שהרקיע עביו אחד מעשרה ביום, ור"י ידע מתי הוא עה"ש ושאדם מהלך בו ד' מילין וכן משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ששניהם עובי הרקיע.

והנה מבואר בברייתא דעביו של רקיע אחד מעשרה ביום ולא אחד מששה, [אלא דלפרש"י הוי אחד משמונה, ולפי"ה הגר"א אחד מעשרה], ועוד דמעה"ש עד הנה"ח הוא ד' מילין ולא ה' מילין.

ולפי"ה הגר"א אדם הולך מעה"ש עד צאת הכוכבים י"ב פרסאות, וניחא בזה דאחד מעשרה ביום מתפרש לר"י כמו לרבא, [ולפרש"י קשה דר' יהודה אומר אחד מעשרה וכונתו אחד משמונה, ומה שיך לומר אחד מעשרה עם זה שנצרך שני עביו של רקיע בכניסתה וביציאתה], ואיתתבו רבא ועולא בתרתי, שחשבו שעשרה פרסאות מעה"ש ואינם אלא מהנה"ח, וחשבו מעה"ש עד הנה"ח ה' מילין והם ד' מילין.

ופריך לימא תהוי תיובתא דר' יוחנן אמר לך אנא ביממא הוא דאמרי כו', באמת ר"י אמר כלישניה דר' יהודה בברייתא, אלא שהם טעו שכונתו מעה"ש ובאמת כונתו מהנה"ח עד שקיעת החמה, ומה שאמרו ביממא היינו ביום הברור שהשמש יצא על הארץ, דהא דאמרינן לעולם יכנס אדם בכי טוב פרש"י דהיינו בעוד החמה זורחת, וכן אמרו תענית י' ב' והכניסו חמה לעיר, וזהו כל החידוש שיכנס באור הברור, ולא באור מעומעם, דבחשך גמור לא הוצרך להזהיר, וכיון שההלוך הראוי הוא מהנה"ח עד שקיעת החמה שיערו מהלך אדם בינוני ביום הברור.

ופריך לימא תהוי תיובתא דר"ח, אע"פ שהוא אומר לדידי חזי לי, איכא למימר שנתרחקה צוער מזמן לוט, ומשני ויאיצו שאני

מתי הוא עה"ש, [ואע"פ שידע דויאצו שאני, מ"מ סבר שאין מועיל ויאיצו טפי מחומש, דהיינו ה' מילין במקום ד', כ"ה למסקנא, והשתא ס"ד דויאצו ה' לצאת מן העיר, ולא על ההליכה, ובאמת כן הוא והו"ל לאתויי קרא דמהר המלט שמה, אלא כיון דכתיב ויאיצו גבי וכמו השחר עלה נקט ליה, וס"ד דמהר היינו שלא יתעכב, אבל לא צוהו לרוץ, ואפשר שנחלש בבהלתו, כדאמר שלא אוכל להמלט ההרה].

הא דפשיטא לן דמעה"ש עד הנה"ח כמו מהנה"ח עד צאת הכוכבים, היינו כדעת חכמי ישראל שהשמש נכנסת בעובי הרקיע וחוזרת ממערב למזרח, ושיעור עובי הרקיע ביציאתה ובביאתה שוה, וגם שוה בכל ימות השנה, מיהו אפשר דאף אם החמה שוקעת מתחת לארץ, הרי עובי כדור הארץ שוה בזריחה ובשקיעה.

צ"ד א' אמר רבא שיתא אלפי פרסי כו'

ב. צ"ד א' אמר רבא שיתא אלפי פרסי הוי עלמא וסומכא דרקיעא אלפא פרסי חדא גמרא וחדא סברא כו', סומכא דרקיעא הוא לפי חכמי ישראל לקמן ב' שהחמה מהלכת מעל הרקיע, ומשנכנסת ברקיע והולכת כל עביו היא מאירה קצת על הארץ, בין בכניסתה בין ביציאתה, וקים ליה מדרי' חנינא דהמהלך משעה שנכנסת בחלונה לעביו של רקיע שהוא זמן עה"ש, עד שנראית ממש על הארץ, הוא ה' מילין, א"כ הוא אחד מששה ביום שהוא שלשים מילין, וכדעולא צ"ג ב', דאדם מהלך מעה"ש עד צאת הכוכבים ארבעים מילין, (וערש"ש דלבתר דאיתותב רבא יש יישוב להא דשיתא אלפי פרסי הוי עלמא), נמצא עביו של רקיע אלף פרסה.

שם מיתיבי ר"י אומר כו' ביאור הסוגיא לפי הגר"א

שם מיתיבי ר"י אומר עביו של רקיע אחד מעשרה ביום תדע כו', בדברי ר"י לא

הכוכבים, וזמן תמיד של בה"ע בתשע ומחצה, היינו שתי שעות ומחצה קודם צאת הכוכבים, וכל שעה היא שעה ורביע בינונית דהיינו שבעים וחמש רגעים, והילוך פרסה תשעים רגעים, ופלג המנחה תשעים ושלש רגעים ועוד שלש רבעי רגע, נמצא פלג המנחה מתחיל כארבע רגעים קודם כניסת הגלגל חמה ברקיע.

ונראה דהוה פשיטא להו שמהלך אדם בינוני ביום נמסר לפי האמת כמה שהולך ביום, ובפשוטו חצי שעה קודם הנה"ח וחצי שעה אחר שקיעת החמה אפשר להלך בכי טוב, ואינו בדין שלא לחשב הליכה זו, וכיון שאמר מהלך ביום, ודין יום הוא מעה"ש, הרי סתמו כפירוש דהיינו מעה"ש, ולא משמע להו שנשתנה כל הענין בגמ' וביממא דקאמר ר' יוחנן היינו ביום הברור של הנה"ח, וכבר נתיישב לעיל, - ובזה יש לישב מה שקשה למה מנו שעות היום עד צאת כל הכוכבים לשיטתם, דכיון שעדיין אור הוא ואדם מהלך בו שיערו לפי הליכת האדם כמו מעה"ש עד הנה"ח, ומ"מ הדברים מחודשים, ועי' לקמן סק"ה, וגם אפשר שבתחלת היום ממהרין לצאת לדרך, אבל בלילה בצאת הכוכבים נמנעין יותר.

לדעת הרמב"ן דפלג המנחה הוא ארבעה רגעים קודם תחלת השקיעה, הקריבו בכל יום תמיד של בה"ע בתשע ומחצה שהוא כשעה ומחצה בינונית שהם תשעים רגעים קודם תחלת השקיעה, ותחלת זמן קרבן פסח בשמונה ומחצה שהוא פחות מג' שעות בינוניות קודם תחלת שקיעת החמה, ומשקיעת החמה כבר לא הקריבו כמבואר בדעולא צ"ג ב'.

מיהו בשמעתין אפשר דעולא ורבא מודו דשעות היום הם מנה"ח עד שקיעת החמה, כדמשמע בכמה דוכתי, ולא נחלקו אלא במהלך עשר פרסאות אם זה מעה"ש עד צאת הכוכבים, וכ"מ ברכות כ"ו ב' דתמיד של בה"ע קרב עד הערב, ולדעת הרמב"ן

דהיינו מהר המלט שמה, ועולא ורבא סברו שעה"ש שתי שעות קודם הנה"ח, וא"כ באמת הולך בהם לפחות ה' מילין.

(אח"ז) ראיתי בספר מרן זללה"ה או"ח סי"ג שהאריך בביאור הענין והוכיח כשיטת הגר"א, ועי"ש עוד, ולע"כ).

ביאור הסוגיא לפרש"י והראשונים

לפרש"י אדם מהלך מעה"ש עד צאת הכוכבים עשר פרסאות, ומהנה"ח עד שקיעת החמה שמונה פרסאות, והתיובתא היא רק בזה שמצינו שמעה"ש עד הנה"ח הוי ד' מילין ולא ה' מילין, וכבר כתבנו דלפירושו קשה היכי קרי ליה אחד מעשרה ביום הרי אינו אלא אחד משמונה ביום, ומה שיך לצרף שני עוביי הרקיע ולחשבן במנין עשרה, גם קשה מאי ס"ד לאקשווי לר' יוחנן, וכי הוזכר בדר"י כמה הולך מעה"ש עד הנה"ח, ואפשר לומר בדבריו ד' מילין כמו ה' מילין, וגם קשה מאי קאמר דאנא ביממא הוא דאמרי ורבנן הוא דקטעו כו', הרי לא אר"י כלום ולא טעו בדבריו כלל, דלכו"ע מפרשין דברי ר"י ביום של התורה מעה"ש עד צאת הכוכבים, אלא שהם טעו לחשוב שהולכין ה' מילין, וממילא נמצא שעה"ש שתי שעות בינוניות במקום שעה וחצי כדר' יהודה, וכ"ז מיושב להגר"א דר"י אמר מהנה"ח ואם טעו שכוונתו מעה"ש, ועוד טעו בדר"ח דהשיעור ה' מילין, וכ"מ בברכות ב' ב' דאמרינן מנלן דמעה"ש עד הנה"ח יממא הוא דילמא מכי ערבא שמשא ליליא הוא ואינהו דמקדמי ומחשכי, וש"מ דזהו לשון מקדמי ומחשכי קודם הנה"ח ואחר שקיעת החמה, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה עוד קושיות לפרש"י עי"ש.

ובפי"ר וכן ברמב"ן בתוה"א ענין אבילות ישנה [סימן ק"ה בנדמ"ח] והרשב"א ברכות ב' א' מפרשים כפרש"י, ולדבריהם י"ב שעות של יום היינו מעה"ש עד צאת

היינו עד צאת הכוכבים, דהא לר"י היינו עד פלג המנחה, והא קי"ל דדם נפסל בשקיעת החמה ושוב אין מקריבין לאחר תחלת השקיעה כדמוכח בדעולא, ועי"ש בתו', אלא ודאי לדעת תו' שעות היום הם מהנה"ח עד שקיעת החמה, ורק לענין עשר פרסאות פליגי בשמעתין, ונפ"מ לשיעור פרסה ומיל שהוזכר בעלמא.

ובסוגיא דברכות כ"ו ב' מוכח דשעות היום הם עד תחלת השקיעה, שהרי אמרו דלרבנן קרב תמיד של בה"ע עד הערב, ולא רק עד פלג המנחה כדר"י, ומוכח מזה דערב היינו תחלת השקיעה, וזה לאחר סוף פלג המנחה, וכמשנ"ת לקמן סק"ג עי"ש.

בהא דאין מקריבין תמיד ופסח אחרי שקיעה"ח
ג. ברכות כ"ו ב' ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בה"ע קרב והולך עד הערב וי"א עד פלג המנחה שהרי תמיד כו', לפי המבואר פסחים צ"ג ב' שאין מקריבין פסח אלא עד תחלת שקיעת החמה, בין אם ד"ז בכל הקרבנות, בין אם דינו בפסח לחוד, הרי ה"ה בתמיד של בה"ע, ומבואר מזה ששעות היום הם מהנה"ח עד שקיעת החמה, ולפ"ז לר"י תמיד של בה"ע אינו קרב אלא עד שעה ורביע קודם תחלת השקיעה, [והרמב"ן בתוה"א שם כתב לשיטתו שם דהשעות מעה"ש נמצא דפלג המנחה הוא סמוך לשקיעת החמה כארבעה רגעים, ועפ"ז דטעמו של ר"י משום ייראוך עם שמש, עי' לקמן כ"ט ב', ונראה שפירש שזהו רק דין בתפלה ולא בקרבן התמיד, אבל לפי המבואר בגמ' כאן הרי גם התמיד קרב רק עד פלג המנחה], ויש לעי' מגליה לר"י הא, (ועי' תוד"ה עד שכנראה ל"ג לה בגמ' ועמהרש"א, ועי' ירושלמי שאמרו ג"כ שלמדו מקטורת ואפשר דר"ל מהקטרת התמיד).

וכעת ראיתי בחדושי הרא"ה שכתב דפלוגתתם בקרבנות ומכח זה נחלקו

בתפלות, שו"ר בירושלמי טעמייהו דרבנן שנים ליום חלוק את היום דהיינו עד חצות דשחרית ועד הערב דבין הערבים, ומשמע דר"י מקדים זמן דשחר וכןגד זה מקדים דבה"ע שיהא כנגד היום, (מיהו אם לרבנן רק עד תחלת השקיעה א"כ הוי חצי היום הראשון שמתחיל מעה"ש גדול יותר), (וכעת ראיתי נדמ"ח מפ"י ר"ח כ"ו א' שהשוה זמני תמיד של בה"ע לתמיד של שחר, והדברים מחודשים גם צריכין יישוב בשיעורין דרבנן של שש ומחצה ומשהאיר המזרח, וגם מ"ש שיש רבע שעה מהאיר המזרח עד הנה"ח, גם צ"ב עם השעות שנקט בפסחים צ"ד א', ולע"כ).

והנה הרמב"ן בפ' בא פי"ב פ"ו פירש במשמעות דבין הערבים הוא משעה שהשמש מתחילה להעריב לכיוון מערב מלשון ערב, אלא שמשעה שהשמש מתכסית מהעננים מיקרי ערב, וקודם לכן מיקרי בין הערבים דהיינו קודם הערב, ובין אינו מלשון העומד באמצע אלא מלשון תוך כמו מבין השריפה, והיינו בתוך הערב של נטיית השמש, וז"ל הרמב"ן והזמן הזה הוא כל עת זרוח השמש ברקיע, אבל בשקיעת החמה והוא כמו שעה ורביע על דעת רבותינו אינו זמן השחיטה ואינו נקרא ערבים, אבל הוא ערב יום כו' כי זמן השחיטה מן התורה הוא משש שעות ולמעלה עד תחלת שקיעת החמה כו' עי"ש עוד, והביא מאונקלוס בין שמיא שמש המזרח ושמש המערב.

עכ"פ למדנו מכאן שאפי' אם כל הקרבנות כשרין עד צאת הכוכבים, מ"מ הפסח והתמיד כשרין רק כ"ז שהחמה נראית לעינים, דזהו לשון בה"ע, ומזה למד עולא דזמן שחיטה בתחלת השקיעה, [וקרוב הדבר לפרש דלרב יהודה פסחים שם דאמר עד זמן אכילה היינו תחלת זמן אכילה שהוא צאת הכוכבים, ולא מהני מה שיכול להגיע קודם חצות או קודם עה"ש, דההקדמה יכול לעשות ע"י שליח, אבל בזמן אכילה אם אינו יכול להגיע

שאינן שהות שיגיעו כבשים, ודם נפסל מסוף שקיעת החמה.

ולאמור נמצא דלכו"ע תפלת מנחה א"א להתפלל אחר תחלת השקיעה, אף לדעת ר"ת דאכתי יום הוא, אבל מ"מ אינו ראוי לתפלת מנחה, [וניחא טפי לחוש שעם דמדומי חמה מיטרפא ליה שעתא שזמנו מצומצם], ועוד שכבר התחיל זמן תפלת ערבית, דודאי מדקתני עד הערב וקתני תפלת הערב אין לה קבע, הר"ז מבואר שמשעה שנקרא ערב הוא זמן תפלת ערבית, [וכ"נ בסוגיא כ"ז ב' שטעו ביום המעונן ואח"כ זרחה החמה, ובפשוטו טעו שכבר עבר תחלת השקיעה, דלא מסתבר שטעו כ"כ שהחשיך ע"י העננים כצאת הכוכבים ואח"כ זרחה חמה, וטעו גם בשתי שעות, אלא ודאי נראה שהתפללו ערבית מיד בתחלת השקיעה, שזהו זמן ערבית לרבנן דר"י], ולפ"ז נמצא דתפלת ערבית נתקנה בשעה שעדיין א"א לקרא ק"ש של ערבית, כדתנן ב' א' מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, והיינו צאת הכוכבים, ואם תקנו להסמיך גאולה לתפלה של ערבית, נמצא שתיקנו גם ברכות ק"ש קודם זמן ק"ש וכדפרש"י במתני' וכמ"ש מהירושלמי בזה, וכ"מ בגמ' דלר"י זמן ערבית מפלג המנחה, וזמן ק"ש מבואר ב' ב' דלר"י הוא בלילה, שו"ר בחדושי הרא"ה שביאר כ"ז בהדיא עי"ש, [ושם כתב דיחיד יכול להתפלל ערבית של שבת רק לאחר שקיעת החמה, אבל ציבור שטעו לא מטרחינן להו], [וצ"ע בתו' שם ד"ה א"ל שהקשו לר"י מתפלת ערבית לק"ש ואמרו דלא דריש ובשכבך, שו"ר בשם ראש יוסף שהתו' לשיטתם לעיל א' ושאר הראשונים מחלקים בין תפלה לק"ש, שו"ר בתו' הרא"ש ב' א' מבואר כ"ז עי"ש].

והנה לפ"ד הרמב"ן עה"ת וכמבואר בסוגיא דפסחים, מבואר שאף לרבנן דר"י אין תמיד קרב לאחר תחלת השקיעה, שהרי

קרינן ביה דרך רחוקה, דסו"ס בזמן שראוי להיות בירושלים אינו יכול להיות, א"נ אין לחשב הליכת הלילה שאין דרך לילך בלילה וחשיבא שפיר דרך רחוקה, כענין תחומין שאמרו בירושלמי, ומיושב בזה שאין הזמן של ר"י מופלג משל עולא הרבה כמשה"ק תו' שם שרק שיעור ד' מילין יש ביניהם, וסבר ר"י שמהמוריעין וליירושלים כ' מילין, [מיהו להגר"א דזמן אכילה מיד בשקיעת החמה או ג' רבעי מיל אח"כ ע"כ צ"ל דמשערין בהליכה של לילה, ומ"מ י"ל דהיינו רק ד' מילין, שזהו שיעור שיש קצת אור ויכולין לילך, או בתוך התחום דס"ל לר"י תחומין דאורייתא], ואמנם למסקנא פליגי אם השיעור כ' מילין או כ"ד מילין, לפי הגר"א שנתבאר לעיל סק"ב], וכן אמרו פסחים נ"ח א' דבין הערבים שנאמר בתמיד היינו שמחלקין השש שעות שמחצות לשני ערבים, וכיון שהשעות הם עד תחלת שקיעת החמה שמעינן דבעינן שמשא דוקא, וכן אמר רבא שם משינטו צללי ערב מעידנא דמתחיל שמשא למערב, וש"מ דבין הערבים קאי על החמה שמעריבה.

ולפ"ז י"ל דר"י ס"ל דלשון בין הערבים היינו עד פלג המנחה, ובתור הכי מיקרי ערב, דלא אשכחן דפליג ר"י בזמן פסח, וזהו זמנו של פסח שנאמר בו גם בה"ע וגם בערב, ורבנן מכשרי גם תמיד עד תחלת שקיעת החמה, וכ"ז בקרבנות בה"ע, אבל כל הקרבנות א"צ חמה בערבית כמו שא"צ חמה בשחרית, שהרי תמיד קרב משהאיר המזרח והוא עה"ש, וה"ה שכשרין כל היום, ואפי' מוספין שקרבין בדיעבד אחר תמיד של בה"ע כמ"ש תו' מנחות מ"ו ב', ולפמש"כ קרבין אף לאחר תחלת השקיעה, כ"ז שהוא יום, [ומיושב בזה דקתני במגילה כ' קרבן מוסף בהדי כל הדברים שמצותן ביום כלולב ושופר כו', וקתני נמי שחיטה וקמיצה בהדיהו, עיי"ש], ודברי הגמ' מנחות שם מתפרשין שיהיו נשרפין כל הלילה כאימורין, או ביום בזמן

התמיד קודם לפסח, ומוכח מזה דפלג המנחה היינו שעה ורביע קודם תחלת השקיעה, דאף לרבנן לא מקריבין תמיד של בה"ע מתחלת השקיעה, וזה דלא כמ"ש הרמב"ן בתוה"א והרשב"א ברכות ב' א' דהשעות של הקרבת התמיד משערין אותן מעה"ש עד צאת הכוכבים, וכפי שהובא מדבריהם לעיל סק"ב.

ברם יש להעיר מהא דאמרינן מנחות ל"ו ב' דר"ח ורבר"ה דמצלו תפלת ערבית באורתא בתפילין ס"ל דמצותן אף לאחר שקיעת החמה עד שתכלה רגל מן השוק, ואם שקיעת החמה הינו סוף שקיעתה, א"כ מבואר שא"א להתפלל ערבית מתחלת שקיעת החמה, ובברכות כ"ז א' אמרינן דר"ה ורבנן דלא מצלו עד אורתא ס"ל כרבנן דר"י, וש"מ דפלג המנחה מסתיים באורתא ולא בתחילת השקיעה, מיהו אם התפלל ערבית עם תפילין כדי לקרא ק"ש עם תפילין, ניחא דק"ש קרו בצאת הכוכבים, ונקטו מצלו משום דסמכי גאולה לתפלה, אבל א"כ אין רא"י מהא דר"ה ורבנן לא מצלו עד אורתא ד"ל שזה הי' כדי לסמוך גאולה לתפלה, וע"כ דידעו דמשום תפלה עשו כן, ועי' לקמן סק"י"ג.

ברכות ב' א' מילתא אנב אורחי' קמ"ל כו'

ד. **ברכות ב' א'** מילתא אנב אורחיה קמ"ל כהנים אימת קא אכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים והא קמ"ל דכפרה לא מעכבא, יש לעי' אמאי לא קאמר דקמ"ל דוטהר טהר יומא, וכהנים אכלי מצאת הכוכבים ולא מתחלת השקיעה, ונראה דלא מצי לשנויי הכי שהרי א"א ללמוד ד"ז ממתני', שהרי במערבא לא ידעו ממתני' אם הזמן הוא צאת הכוכבים או תחלת השקיעה, והיינו דה"י אפשר לפרש שזמן ק"ש של ערבית בתחלת השקיעה וגם זמן אכילת כהנים כן, ורק מבריייתא דקתני סימן לדבר צאת הכוכבים פשוטה במערבא, [ובאמת זמן לילה

דאכלי כהנים נמי פליגי בה תנאי עי' שבת ל"ה ב'], וא"כ ממתני' לא שמענו אלא דכהנים אכלי בלילה ולא ביום לאחר הבאת הקרבנות, מיהו ק"ק היכי שמעינן ממתני' דאף מחו"כ אכלי בלילה, וי"ל שאם אין זה כלל לכל הכהנים ויש שנכנסין ביום, אינו ראוי לתפוס ד"ז כסימן.

ויש לעי' א"כ למה סתם התנא זמן ק"ש של ערבית, דהא מכהנים לא ידעינן מהו הזמן, [ואין לומר שהיה הדבר ידוע שכך נהגו לאכול בצאת הכוכבים, שהרי במערבא בעו לה ולא פשטו שהדבר ידוע, ודוחק לומר שבזמנם נשתכחה טהרה מישראל ומכהנים], ונראה דה"ק משעה שהוא לילה לדיני התורה, ולאפוקי מתנאי דתלו בזמן שכיבה לפי מנהג בנ"א, כעני שנכנס להסב או כשאר בנ"א וכיו"ב לקמן ב', והי' פשוט לתנא שלא יטעה אדם לחשוב שזמן שכיבה הוא בתחלת השקיעה שעדיין היום גדול, וא"כ הנדון דמאימתי הוא רק אם מיד בצאת הכוכבים, או סמוך לו מלפניו או מלאחריו, וקאמר התנא שזה תלוי בדין לילה של התורה ולא במנהג בנ"א, [ומה"ט לא אמר צאת הכוכבים כיון שהי' מתפרש שזהו זמן שכיבה מצד דרך בנ"א במוחלט, ובביהש"מ לא הוי ספק, והשתא קמ"ל דבביהש"מ הוי ספק גם לענין ק"ש, וכמ"ש בירושלמי דראי' מזה דספק קרא ק"ש חוזר וקורא, וז"ש סימן לדבר צאת הכוכבים, שאינה סיבה לשכיבה אלא סימן לדין לילה, ותלוי בספק של ביהש"מ], ועוד שלתנא הי' פשוט דכהנים אכלי בצאת הכוכבים, שהרי הם טובלין לאחר השקיעה עד ביהש"מ דר"י, וג"ז קרי ליה ר"י מבעוד יום לענין ק"ש, כדלקמן ב' בבריייתא, ולר"מ הם טובלין עד סוף ביהש"מ דר' יהודה, ולפ"ז אפשר דבמערבא נמי הוו מצו למיפשט ממתני' שאין דרך שכיבה בתחלת השקיעה, אלא שמצאו ברייתא מפורשת דהיינו צאת הכוכבים.

שם וממאי דהאי ובא השמש כו', בגירסת הגאונים

שם וממאי דהאי ובא השמש כו', יעוי' בתו' וברשב"א דהנדון בגמ' אם הטהרה מיד עם שקיעת החמה או עד צאת הכוכבים, ומצינו השמש יצא על הארץ דהיינו זריחה ממש, דהא כתיב תחלה וכמו השחר עלה וגו' והלך לוט ה' מילין, וכשהגיע לצוער יצא השמש, וא"כ יש לפרש נמי ובא השמש תחלת השקיעה, ומאי וטהר טהר גברא דדינא קאמר שמיד כשבא השמש כבר נטהר, אע"פ שלשאר דיני התורה יום הוא.

ולפ"ז מיושב יותר כגרסת הגאונים שבמאור וכ"ה בערוך, [שו"ר שכבר כ"כ הרשב"א וכן בהשלמה תמה על גרש"ן], וממאי דהאי ובא השמש ביאת אורו הוא, דהיינו ששקעה החמה לגמרי וגם אורה נסתלק מן העולם, והיינו דקאמר וטהר יומא, כאילו נאמר ובא השמש בשלימות ביאתו עד שטהר יומא, דילמא ביאת שמשו דהיינו שנסתלק גופה מן העין כנגד השמש יצא על הארץ, וקמ"ל קרא שטהר גברא בזה אע"פ שעדיין יום הוא, וראיתי מועתק מפירוש קדמון דאף בברייתא גרסי ביאת אורו מעכבתו כו', ולפ"ז מיושב טפי הא דאמרין מנלן דביאת אורו ולא ביאת שמשו אבל מהא דבעו במערבא נראה דבברייתא הגרסא שמשו וכ"ה בתו"כ.

שם ב' מאי וטהר טהר יומא

שם ב' אמר רבה בר"ש א"כ לימא קרא ויטהר מאי וטהר טהר יומא, ויש לעי' מ"ש מורחץ במים וטהר במים יובא וטמא עד הערב וטהר, וכל שאר פסוקים ומתפרש בפשוטו וטהר גברא, וכמשה"ק תו', וענין טהר יומא לא מצינו לשון זו, ולמה אפקיה קרא בהאי לישנא, ונראה דהו"ל למיכתב ובבא השמש יטהר, ולשון ובא השמש וטהר משמע דקאי על השמש, דכתיב וטמאה עד הערב ולא יאכל וגו' כי אם רחץ וגו' ובא השמש

וטהר ואחר יאכל, ומשמע שזה המשך לובא השמש ונגמרה ביאתו עד שטהר ונגמר היום, ולא דמי לכל הפסוקים דקאי על האדם שרחץ ונטהר, אבל כאן נאמר ובא השמש כסיפור דברים בלי התייחסות לאדם כלל, ולכן הול"ל ויטהר, ואמנם האידנא לא אמרי אינשי אדכי יומא, אבל כונת הפסוק ובא השמש וטהר בביאתו, כלומר בא כולו שגם אורו אינו נראה בעולם, וכ"ה לפי הטעמים של המקרא דקאי וטהר על השמש, (ואפשר דכיון שהיום נמשך בטומאתו עליו גם לאחר שטבל, לכן מתאים קצת לשון טהר יומא, לשון נופל על לשון).

והנה לשון וטמאה עד הערב אינו מוחלט אם הכונה עד הלילה או עד תחלת השקיעה, דבקרבן פסח כתיב תזבח בערב והיינו רק עד שקיעת החמה, וכ"כ הרמב"ן בפ' בא דהלילה נקרא ערב כמו בערב תאכלו מצות ויהי ערב ויהי בקר ויקרא ג"כ סוף היום ערב עי"ש, והיינו דמספק"ל אם עד הערב היינו עד תחלת הערב לאחר בא השמש, או עד הלילה ממש, ולכאורה וילן שם כי בא השמש דכתיב בויצא יעקב היינו תחלת השקיעה לפמשנ"ת לעיל סק"ב דבכי טוב היינו שמש הנראית לעינים, ודומיא דהשמש יצא, ולכן הוצרך הכתוב לבאר אם הכונה ביאת כל השמש, והיינו וטהר, או דסגי בתחלת ביאה וטהר גברא קודם הערב שהוא לילה, וכדי שלא נטעה דעד הערב היינו לילה כתב רחמנא וטהר מיד.

ולמסקנא אפשר דבעלמא בא השמש בלי וטהר היינו תחלת שקיעה, [כמו זורח השמש ובא השמש בקהלת], אבל היכא דכתיב עד הערב מתפרש לילה ממש כמו הכא, [והראב"ד בכתוב שם העיר דבלא וטהר מתפרש רק ביאת שמשו, ולפי דבריו הול"ל וממאי דוטהר טהר יומא דילמא טהר גברא, ולא להזכיר כלל נדון בביאור דובא השמש, וזה בודאי מבואר בגמ' שהנדון בלשון ובא השמש], ובפ' כי תצא דכתיב והיה לפנות ערב

הרשב"א דמשעה שקידש היום בע"ש היינו משעה שאפשר לקבל תוספת שבת, דוחק לפרש כן, וכן מדס"ד דעני מוקדם לדר' יהושע מוכח נמי דהיינו סמוך לצאת הכוכבים, דודאי אין מקום להסתפק שמא העני אוכל בתחלת השקיעה, בזמן שהוא אוכל אחר צאת הכוכבים כמבואר במסקנא.

שם והדר פשטו לה מברייטא כו'

שם והדר פשטו לה מברייטא כו', עמש"כ לעיל דאפשר דאף ממתני' הו"מ למפשט שאין זמן שכיבה בתחלת השקיעה, שיש עוד שיעור ד' מילין ביום, אלא דברייטא מפורש כל הענין.

שם סימן לדבר צאת הכוכבים, ק"ק לשון סימן לדבר, שהרי צאת הכוכבים זהו עיקר זמן לילה שמוזכר בפסוק, ואינו סימן לדבר אחר אלא הוא עיקר הזמן, וי"ל דכיון דזמן טהרת הכהנים נלמד מוטהר יומא, שייך לומר דסימן לדבר שטהר יומא נראה ע"י צאת הכוכבים, וע"ע מש"כ לעיל א' בזה.

שם ואע"פ שאין רא"י לדבר כו', פשטות הדברים דאינהו מקדמי ד' מילין קודם הנה"ח ומחשכי ד' מילין לאחר שקיעת החמה, ומבואר מזה דזמן צאת הכוכבים הוא בסוף השקיעה, ועד אז יממא הוא, וכ"מ בפסחים צ"ג ב' צ"ד א' שזמן מקדמי ומחשכי שוה, ור"י בברייטא קחשיב לתרווייהו ד' מילין, ויש לעי' א"כ למה נסתפק ר"י בג' רבעי מיל אם הם לילה, אם איתא דקים ליה דעביו של רקיע שוה בזריחה ובשקיעה א"כ הדין נותן שלא יחשב לילה עד שתשקע כולה ברוקיע, וי"ל דודאי לענין מלאכה אזלינן בתר האור והוי שיעור ד' מילין כמו בשחרית, אבל לענין דיני יום של התורה אפשר דמעט קודם דינו כלילה, כסברא שאמרו בירושלמי שבכניסת המלך מיקרי מתחלת כניסתו, אבל ביציאתו משנסתלק אומרים שכבר הלך המלך, מיהו קשה דלשון הכתוב והי' לנו הלילה משמר

ירחץ במים היינו אפי' לאחר השקיעה סמוך לערב שהוא לילה, וכבא השמש היינו ביאת כולו דהיינו צאת הכוכבים, ואפשר שמה שנינו לשון העריב שמשו שנעשה ערב ולא רק שקעה חמה, מיהו לשון הגמ' לקמן מכי ערבא שמשא ליליא הוא והכונה תחלת שקיעה קודם צאת הכוכבים, ועי' מנחות ס"ה א' כיון שחשכה אומר להם בא השמש אומרים הן, וש"מ שזהו הלשון המבאר חשיכה.

ובהשבת העבוט כתיב כבוא השמש עד בא השמש, ומשמע דהיינו צאת הכוכבים, וכן בשכר שכיר ולא תבא עליו השמש, ובגמ' הוזכר לשון יום ולילה, וא"כ היינו צאת הכוכבים, וש"מ דמהכא ילפינן לכל התורה דכבא השמש וכיו"ב היינו צאת הכוכבים, או תחלת ביהש"מ לכל חר כדאית ליה, ועי' לקמן סק"י בזה.

ולדעת הגר"א דמיד בתחלת השקיעה מתחיל ביהש"מ דר"י, א"כ אין מקום להצריך ביאת אורו דסוף שקיעת החמה, שהרי דין לילה הי' קודם לכן, ופשיטא דבתחלת הלילה הוא נטהר, כדכתיב וטמאה עד הערב ולא יותר.

בדברי הרשב"א בשם רה"ג

הרשב"א כתב בשם רה"ג דר"א דברייטא סבר דובא השמש ביאת שמשו הוא דהיינו תחלת השקיעה ומאי וטהר טהר גברא, והדברים מחודשים טובא דלא משמע כלל שיש חולק בדבר וסובר שהכהנים מטוהרין לאכול קודם צאת הכוכבים, והרי בהדיא מבואר דבהא פליגי ר"א ור"י, דר"י אמר משעה שהכהנים מטוהרין לאכל בתרומתן, ור"א סבר שלא זהו השיעור, וגם פשוט לר' יהודה דא"א לומר דובשכבך היינו קודם צאת הכוכבים או סמוך לזה שהרי זה מבעוד יום, ואם ר"י פשוט לו דג' מילין אחר תחלת השקיעה אין זה זמן שכיבה, כ"ש תחלת השקיעה דליכא למימר הכי, גם מה שפי'

מהטעות בין חמש לשבע דלכו"ע לא טעו אינשי, קצורן של דברים כל עיקר ענין שעה נקבע לפי שהיא אחד מכ"ד במעל"ע, ואחד מי"ב ביום או בלילה בניסן ותשרי, דאם לעולם שעות היום גדולות משל לילה, אין מקום לגדר שעה, ועי' ע"ז ג' ב' כ"ה א' משמע ג"כ דשעות היום והלילה שוין, וכן אמרו בירושלמי ברכות פ"א ה"א דבאחד בתקופת ניסן ובאחד בתקופת תשרי היום והלילה שוין, מיהו עי' בזה לקמן סק"ו.

ועוד יש להקשות למה החליטו ששעות היום מעה"ש עד צאת הכוכבים, הרי מספק"ל מתי נגמר היום דלר"י נגמר בהכסף העליון, וקודם הוי ג"כ ספק, ולמה למנין השעות החלטנו שהם עד צאת הכוכבים דבר שהוא מופלג לכו"ע, דסוף שקיעת החמה לכו"ע לילה הוא ועמש"כ ליישב בזה לעיל סק"ב.

מגילה כ' ב' הא קי"ל דעד צאת הכוכבים לאו ליליא הוא

ו. **מגילה כ' ב'** וכולן שעשו משעלה עה"ש כשר מנה"מ אמר רבא דאמר קרא ויקרא א' לאור יום למאיר ובא קראו יום אלא מעתה ולחשך קרא לילה למחשיך ובא קראו לילה הא קי"ל דעד צאת הכוכבים לאו ליליא הוא, ובפסחים ב' א' הגרסא ימא הוא, [ורבא סבר דכניסת השמש בחלונה מיקריא מאיר, והחושך הוא סילוק וליכא מחשיך], אלא אר"ז מהכא ואנחנו עושים במלאכה כו', הנה מבואר כאן דפשיטא לגמ' דבשקיעת החמה אכתי לאו ליליא הוא, שהרי המחשיך ובא היינו כניסת השמש בעובי הרקיע דומיא דמאיר ובא שהוא כניסת השמש בעובי הרקיע, ומדאמרו דליכא למימר הכי יש ללמוד דספיקא נמי לא הוי, שאם מחמירין כן מספק לילה, הול"ל תפשוט דביהש"מ ליליא הוא, אלא ודאי פשיטא ליה דימא הוא, ועדיין הוא קודם ביהש"מ, והנה מסקינן בגמ' דעד צאת הכוכבים ליליא הוא מקרא דנחמיה, וכשהכוכבים נראין לכו"ע הוי

היינו לאחר ד' מילין, דבודאי עבדו כל זמן שיש אור, ואפשר דפורתא לא דק שעבדו מעט בלילה של התורה, ועי' בזה לקמן סק"ו.

ראיות דשעות היום הן מהנה"ח עד שקעה"ח
ה. בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שבת ס"ז ס"ק ט"ז הביא הרבה ראיות ששעות שהזכירו בגמ' הם מהנה"ח עד שקיע"ח, ויש להוסיף מ"ש בתו' הרא"ש ברכות ג' ב' דמהא דד' רוחות מנשבות במעל"ע כל אחת שש שעות, וכן משעות של המזלות שבת קכ"ט ב', חזינן דשעות הם אחד מכ"ד מעל"ע, ואמנם מה שסיים דג' שעות דק"ש הם בינוניות צ"ע, מ"מ למדנו משם שסתם שעות הם בינוניות, וכ"כ הרמב"ן בפ' בא דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים שעה וחומש, ומשמע שם דסתם שעה היינו בינונית, וגם ששעות היום לפי החמה, ואם החשבון מעה"ש הרי לעולם אין שעה בינונית, וכ"מ ר"ה כ' ב' כ"ד שעי מכסי סיהרא ועי"ש נראה ג"כ שהשעות לפי כ"ד שוין י"ב ליום וי"ב ללילה, וכ"מ בעי"ז ע"ה א' דעונת יום ועונת לילה בתקופת ניסן ותשרי שוין לחצי יום וחצי לילה בתקופת תמוז וטבת, וש"מ דעונת יום היינו מהנה"ח עד שקיעת החמה, ואם משערין מעה"ש ועד צאת הכוכבים א"כ לעולם לא יהיו שוין, ונתעוררתי לזה, ועי' נדה ס"ה ב' כיו"ב, ועי' נדה ס"ג ב' סמוך לוסתן עונה ומשמע שעונת יום ולילה שוין, וכן הא דאדם טועה בשתי שעות היינו שטועה לשער מרחק החמה ממזרח לאמצע הרקיע, אבל בלא חמה לא שייך ענין זה כלל, וש"מ דשעות מהנה"ח עד שקיעת החמה, וכן הטעות ביום המעונן בגלל החמה, ויש לתמוה בדברי תו' והראשונים פסחים י"א ב' שהקשו א"כ איך תלינן בטעות משעה ראשונה לשניה, הרי שעה ראשונה היא קודם הנה"ח, ולא הוכיחו מזה דהשעות מהנה"ח, ועי"ש י"ב א' דקודם שעה ראשונה לא טעו אינשי בין ימא לליליא, ובפשוטו היינו קודם הנה"ח, וזה ניכר יותר

משנודע הלילה ע"י הכוכבים הוי לילה, כך בשחרית משנודע היום ע"י תחלת האור הוי יום, שכאשר הכח החדש מתחיל מיקרי תחלתו.

שם א"ר בא כתיב הבוקר אור התורה קראה לאור בוקר, א"כ גזיה"כ הוא שבבקר יחשב יום מתחלת האור, מיהו אפשר שהם יצאו בכי טוב דהיינו כשהחמה כבר זורחת, ומ"מ לגבי הדרשא שפיר שמעינן דיום נקבע לפי האור, דאף דרשא דבכי טוב על האור קאי ולא הוזכר השמש ביום הראשון.

שם אריב"ב אם אומר ליתן עביו של רקיע ללילה בין בערב בין בשחרית נמצאת אומר שאין היום והלילה שוין ותני באחד בתקופת ניסן כו', דברים אלו מתיישבין לדעת חכמי ישראל פסחים צ"ד ב' [וכן הסוגיא שם צ"ג ב' צ"ד א' וכן בירושלמי כאן דקרי ליה עביו של רקיע] שהחמה מהלכת בלילה למעלה מן הרקיע, ובעה"ש היא נכנסת בעביו של רקיע, וכן בשקיעת החמה, ואח"כ היא מהלכת כנגד הארץ וחוזרת לחלונה, וא"כ מהלכת פעמיים כשיעור הארץ ופעמיים עביו של רקיע, ואם באנו להשוות היום והלילה, ע"כ ליתן עובי אחד ליום ועובי אחד ללילה, ולפ"ז היתה קבלה בידם שבניסן ותשרי היום והלילה שוין, ומזה ידעו לחלק דין עוביו של רקיע בשחרית שיחשב יום ובערבית יחשב לילה, ואין זה מתאים לפי המציאות שלנו שבניסן ותשרי היום והלילה שוין, דוקא אם ניתן עביו של רקיע בין בכניסה בין ביציאה ללילה, וגם בתלמודן ל"מ כן כמשנ"ט סק"ה דבניסן ותשרי יש ביום י"ב שעות בינוניות, וריב"ב בא ליישב מ"ט בשחרית כשיש כוכבים הוי יום ובערבית הוי לילה.

שם אר"ה נלפינה מדרך הארץ שרי מלכא נפק אע"ג דלא נפק אמרינן דנפק, שרי על לא אמרינן דעל עד שעתא דייעול, לשון נפק מתפרש יצא מביתו ליכנס לעיר כמו

לאחר ביהש"מ, והקשו תו' כאן ובפסחים שם א"כ מ"ט מספק"ל בביהש"מ ותייצו דמספק"ל באיזה כוכבים מיירי, ועדיין אין זה מיישב דהא מבואר פסחים צ"ד א' דעביו של רקיע עד הנה"ח ועד צאת הכוכבים שוה, וא"כ הדין נותן לקבוע שיעור צאת הכוכבים ד' מילין אחר שנתכסית החמה, מיהו בשבת ל"ה ב' מבואר דבג' כוכבים הוי לילה, וזה קדים טובא לשיעור ד' מילין, ושאלה זו שאלו בירושלמי מנלן דבלילה מצאת ג' כוכבים הוי לילה, ובעה"ש אע"פ שעדיין הכוכבים נראין מיקרי יום, ויתבאר להלן.

בירושלמי ברכות בהא דבלילה רק בעצת הכוכבים הוי לילה ואילו בעה"ש אע"פ שהכוכבים נראין מיקרי יום

ירושלמי ברכות פ"א ה"א ר"ח חברהון דרבנן בעי כמה דאת אמר בערבית נראו שלשה כוכבים אע"פ שהחמה נתונה באמצע הרקיע לילה הוא ומר אף בשחרית כן, ופי' הרשב"א שבת ל"ד ב' באמצע עובי הרקיע, והקושיא כיון דעובי הרקיע ד' מילין הרי האור בעה"ש ובצאת הכוכבים לאחר ד' מילין שוה, וא"כ מ"ט בלילה חשיבי כוכבים סימן ללילה ובעה"ש הוי יום, הרי גם בעה"ש עדיין נראין כוכבים רבים ברקיע.

שם א"ר אבא כתיב השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה וכתוב ובא השמש וטהר מקיש יציאתו לביאתו מה ביאתו משייתכסה מן הבריות אף יציאתו לכשיתודע לבריות, לכאורה צ"ל מקיש ביאתו ליציאתו דהא השמש יצא על הארץ היינו זריחה כשבא לצוער, אבל ובא השמש וטהר מצינן לפרושי וטהר יומא, והשתא יליף דהכונה מיד משנתכסית ומאי וטהר טהר גברא, ולפ"ז התירוץ דגזיה"כ הוא דבלילה סגי בביאת השמש, אבל א"א לומר כן דהא בירושלמי נמי מבואר דכהנים נכנסין לאכול בתרומתן בצאת הכוכבים, וא"כ מאי וטהר טהר יומא, ואפשר דה"ק דכמו בערבית

דמפרש שביציאתו כיון שהתחיל ליכנס ברקיע
אומרים שיצא, וא"כ הול"ל התחיל לצאת
אע"פ שעדיין לא יצא לגמרי אומרים שיצא,
והלשון איפכא לא אמרינן דיצא כשהתחיל
לצאת אלא כשיצא ממש.

והרמב"ן בתוה"א ביאר בירושלמי דעוביה של
רקיע בשחר הוא נידון כיום,
ובערבית נמי מקצת עביו של רקיע נתון ליום
שהרי אינו בין השמשות עד תחלת סוף
שקיעת החמה, ומה שאמרו נלפינה מדרך ארץ
כו' כלומר ומשו"ה בתחלת יציאת גלגל חמה
הוא יום ובתחלת כניסתו אינו עדיין לילה ולא
בין השמשות, ונראה שהוא מפרש דבאמת
עביו של רקיע בלילה נתון ללילה, ומ"מ שונה
דין הלילה שלא מיד בתחלת כניסתו נדון
כלילה, כמו שהמלך ביציאתו מן העיר לא
אמרינן שיצא עד שיצא ממש, והיינו בסוף
כניסת החמה מן העולם לתוך עוביו של רקיע,
שאו הכוכבים יוצאים, ואף בשחרית יש עדיין
כוכבים באותו זמן, ומ"מ בשחרית לא אזלינן
בתור כוכבים כיון שבכניסת המלך אזלינן בתור
תחלת כניסתו, [ויותר מיושב כמש"כ דר"ה בא
ליישוב דין הכוכבים בשחרית, וגם בדעת
הרמב"ן י"ל כן], ולפמש"כ לעיל י"ל דעל
לביתו קאמר, שאין אומרים שכבר עזב את
העיר נכנס לביתו מיד בתחלת יציאתו מן
העיר, עד שעה שיתחיל ליכנס לביתו.

נמצינו למידין דבשעה שהשמש נכנסת ברקיע
הוי ודאי יום, ובשעה שיש ג' כוכבים
בינונים הוי ודאי לילה אע"פ שעדיין לא עברו
ד' מילין, דזמן צאת הכוכבים מורחב ולענין
דיני התורה מיקרי לילה מג' כוכבים, אע"פ
שעדיין יש אור כמו בעה"ש, שהרי זהו מה
ששאלו בירושלמי, ואף בתלמוד לא הזכירו
כלל שיעור ד' מילין בדיני ביהש"מ, ובאמת
ענין עה"ש מצינו בתורה בין גבי לוט ובין
גבי יעקב עד עה"ש שלחני כי עלה השחר
ותורה לו השמש, וש"מ שזהו זמן תחלת
היום, אבל בלילה מצינו רק ביאת השמש ויהי

השמש יצא על הארץ [ומתרגמינן נפקא על
ארעא], ולשון על מתפרש נכנס לביתו כנגד
לשון ובא השמש, [וכן מפורש בדניאל ועד
מעלי שמשא הוה משתדר להצלותיה, וכן
בתרגום בכל דוכתא על שמשו], ומפרש
דבכניסתו לעיר מיד שהתחיל ליכנס אומרים
שנכנס, שכבר רואין תחלת כניסתו, אבל
ביציאתו אע"פ שהתחיל לצאת אין אומרים
שכבר יצא עד שבאמת יצא, דלפי החשיבות
כשהתחיל ליכנס מתכווננים לביאתו ואומרים
שנכנס, אבל ביציאתו כיון שהגיע למקום
היציאה אומרים שכבר יצא, אבל הלשון
משמע דביציאה כ"ז שהוא במקום כניסתו אין
אומרים שיצא עד שיצא לגמרי וא"כ הכניסה
והיציאה הכל ליום, ויש לפרש דעל לביתו
קאמר דבשעה שיצא מן העיר לכיוון ביתו,
אין אומרים מיד שנכנס לביתו, עד שיתחיל
הרבה מן העיר באופן שנקרא שכבר נכנס
לביתו, מיהו מכיון שהגיע לסוף יציאתו כבר
נקרא שיצא.

ואפשר דלא בא ר"ה ליישב מ"ש דעביו של
רקיע בשחרית ליום ובערבית ללילה,
אלא חוזר לקושיא הראשונה מ"ט בשחרית
אע"פ שעדיין יש כוכבים דינו כיום ובערבית
דינו כלילה, ומשני דבאמת ה' ראוי שכשיש
כוכבים והשמש רחוקה מן הארץ הוי לילה,
אלא שכן דרך ארץ כשהמלך עומד ליכנס
לעיר מכיון שהתחיל ליכנס חשיב שנכנס,
אע"פ שביציאתו הרי במקום זה מיקרי שכבר
יצא, וקודם לכן אמרו טעם אחר למה פעמים
עביו של רקיע מקרי יום ופעמים לילה, וכן
נראה שפירש הרמב"ן.

והרשב"א שם סיים ע"ד הירושלמי אלמא
משמע דבערבית משעה שהתחיל
להשתקע בעובי הרקיע הוי לילה, וצל"ע,
והיינו מפני שפירש ביאתו משיתכסה מן
הבריות דהיינו תחלת כניסתה ברקיע, אבל זה
לא יתכן דהא דוקא בצאת הכוכבים הוי לילה,
גם להירושלמי וכמש"כ לעיל, וגם משמע

השמש לבא ויהי השמש באה ועלטה היה, וכן אמרו סימן לדבר צאת הכוכבים, הרי שיש לנו רק ענין ביאת השמש, אלא שיש ביאה מושלמת שאין אורה ניכר כ"כ, ומהא דקרי ליה ובא השמש אע"פ שהוסיף וטהר להשלמת השקיעה, מ"מ לא נפיק מלשון שקיעת השמש, ואין לנו גדר אחר בתורה שנקרא צאת הכוכבים, משא"כ בעלות השחר שהוזכר זה בזמן בפ"ע.

שבת ל"ד ב' ואיזהו ביהש"מ משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין כו'

ז. שבת ל"ד ב' ת"ר ביהש"מ כו' ואיזהו ביהש"מ משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין כו', בגמ' נחלקו אם כ"ז שפני מזרח מאדימין יום הוא או ביהש"מ, ויש לעי' אם פני מזרח מאדימין ביהש"מ הול"ל משתשקע החמה עד שהכסיף העליון והשוה לתחתון ביהש"מ, ואם יום הוא הול"ל משתשקע החמה עד שהכסיף התחתון ולא הכסיף העליון יום הוא, הכסיף התחתון ביהש"מ, ועוד צ"ב דפני מזרח מאדימין עד שהכסיף הוא כשיעור שבין שני שליש מיל לשלשה רבעי מיל דהיינו רגע ומחצה, ואנן חזינן שמששקעה החמה עד שהכסיף איכא טפי טובא.

ונראה מזה דמשתשקע החמה עד שפני מזרח מאדימין לכו"ע יום הוא וכשפני מזרח מאדימין נחלש מהם האור הבהיר של יום, ובאותה שעה העליון עדיין מאיר כעין יום, וזה נעשה הרבה אחר כניסת השמש ברקיע, ולפ"ז יש לפרש משתשקע החמה שתשקע הרבה ברקיע עד שפני מזרח מאדימין ונחלש אורה, ולכן נקרא ששקעה, א"נ לאחר ששקעה בתחלת שקיעה והגיע הזמן שפני מזרח מאדימין ועכ"פ אין הזמן הזה לא תחלת שקיעה ולא סוף שקיעה.

במשנה ק' תו' והרשב"א היכי קאמר ר"י דבהכסיף העליון לילה הוא הא

ק"ל דרך בצאת הכוכבים לילה הוא מקרא דנחמיה, יש לפרש דבאמת הזמן המבורר בכל מקום הוא צאת הכוכבים, אבל ר"י סבר דקודם לכן מעט כבר נקרא לילה, ואפשר שבנדורא בריא כבר רואין כוכבים בזה"ז, ולכן נקרא צאת הכוכבים, או דלחושך קרא לילה ובחושך תליא מילתא ולא בכוכבים ממש, וכתביב תשת חושך ויהי לילה, ובנחמיה בלא"ה עבדו עד צאת כל הכוכבים, ואנן סגי לן בג' כוכבים לכו"ע, אבל תירוצ' התו' קשה דודאי ר"י אמר שמואל מיירי בכוכבים ידועים, ולא מתפרש דפליגי תנאי בהכי, וכ"מ ברמב"ן דלר"י תוספת שבת מהכסיף העליון עד צאת הכוכבים.

שם ר"נ אומר כו' שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל

שם ר"נ אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל, לכאורה נראה דזמן שקיעה דר"י ודר"נ שוין, דהיינו דכ"ז שפני מזרח מאדימין לכו"ע יום הוא [אליבא דרב יוסף], או עד הזמן שמאדימין [אליבא דרבה], שלא נחלקו בביאור לשון משתשקע החמה, ולר' יהודה שיעורו ג' רבעי מיל או תרי תלתי ולר"נ חצי מיל, אלא שר"י קבע שיעורו לפי פני מזרח והכסיף, ור"נ שיעור בזמן חצי מיל, והאמוראים שיעורו זמנו של ר"י לפי המציאות ג"כ במילין.

ולפ"ז ר"נ מיקל במוצ"ש טפי מר' יהודה ומחמיר בע"ש כר"י, וכשאמרו הלכה כר"י לענין שבת ה"ה דהלכה כר"נ.

והא דאר"ח הרוצה לידע שיעורו של ר"נ צ"ב, דהא שיעור חצי מיל ידוע, ושיעור ירידה מהר הכרמל אינו ידוע, ועכ"פ מבואר מדר"ח שאע"פ שראה גלגל חמה שוקע כשהי' בראש ההר, דהיינו בזמן שבשיפולי ההר ועל שפת הים כבר אין החמה נראית, ואפ"ה כשיורד מן ההר וטובל עדיין יום הוא, ולפ"ז עיקרו לומר הרוצה לידע מתי מתחיל

ל"ה א' א"ל מי סברת פני מזרח ממש כו'

ח. ל"ה א' א"ל מי סברת פני מזרח ממש כו', יש לעי' אם צריך לראות בצד מערב, למה השמיענו התנא פני מזרח, ואפשר דפני מערב משמע כל פני המערב, ובאמת רק התחתון מאדים, והעליון מקצתו או כולו מאיר באור בהיר, לכן סתם פני מזרח שכל אדום שבמערב מאדים קצת במזרח כמו בכוותא, שמאדים רק כנגדו ולכן רק במזרח מאדים, וכ"ז שיש מעט אדמימות במערב מיקרי פני מזרח מאדימין, א"נ צריך אדמימות גמורה שיש בה כדי להאדים את המזרח, מיהו לפ"ז שפיר עבד דראוי למזרח, וי"ל דמ"מ נוח יותר לראות במערב.

שם מהו דתימא ביהש"מ דר"י מישך שייך בדר"י כו'

שם מהו דתימא ביהש"מ דר"י מישך שייך בדר"י כו', הנה ר' יוסי לא פירש מתי ביהש"מ, וא"כ י"ל דכלפי שאמר ר"י דביהש"מ ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה וספק מקצתו יום ומקצתו לילה, כלפי זה אר"י שהוא כהרף עין, ואין ידוע מתי הוא אותו כהרף עין, ובכל ביהש"מ דר"י הדבר ספק, קמ"ל דבכל ביהש"מ דר"י כהנים טובלין בו, ובברייתא דר"מ ברכות ב' ב' מבואר כן דכהנים טובלין בביהש"מ דר"י אליבא דר' יוסי, ובאמת גם בדר' יהודה דקתני שספק מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה ע"כ יש בו כהרף עין שמתחלף בין יום ללילה, מיהו אפשר דלא כל משהו יש בו ספק, רק כשיש איזה שהוא שינוי ברקיע, ובירושלמי ברכות פ"א ה"א פליגי אמוראי אם ספיקו של ר' יוסי בכהרף עין, הוא בכל משך זמנו של ר"ג, או לבתר דשלים ביהש"מ דר"ג, ומוכיח ד"ז ממתני' דזבים דידע ר' יוסי מתי הוא הספק של כהרף עין, עי"ש, [וע"ע כריתות י"ט א' דא"ר יוסי שהעושה מלאכה ביהש"מ פטור מאשם תלוי, וש"מ דקים ליה מתי הוא, ולפ"ז

משתשקע החמה לר"ג, כיון שלא נתן שיעור בפני מזרח מאדימין, וקמ"ל דמשעה שנתכסה גלגל חמה עד שירד מראש ההר ויטבול לא התחיל עדיין זמן ביהש"מ, וכשיחזור מן הים לראש ההר זהו שיעור חצי מיל והוי לילה, דרך עליה נמשך יותר זמן מדרך ירידה, וגם ההר אינו על שפת הים ממש, כ"ה דרך תו' והרמב"ן ע"פ הירושלמי.

והקשו תו' והרשב"א א"כ הול"ל הרוצה לידע שיעורו של ר"י ור"ג שהרי לרבה שיעור שניהם שוה, ובתו' תירצו די"ל דר"ח סבר כרב יוסף, [ולפ"ז הקיל ר' יוחנן דלא כר"ג], והרשב"א תירץ דלר"ג כשחזור להר כבר עבר חצי מיל, ולר"י צריך להמתין יותר עד שיכסיף העליון, עוד רבע מיל, מיהו קשה שאם ראה את גלגל החמה כשהי' בראש ההר וירד וטבל הרי הלך רק שיעור חצי מיל, ונמצא שבשיעור מיל כבר נשלם ביהש"מ דר"ג, והוא ג' מילין קודם סוף שקיעת החמה לר"ת, ואפשר דמראש ההר הוי טפי מחצי מיל וטובל קודם תחלת ביהש"מ הרבה, ואח"כ חוזר בדרך עליה ונמשך כדי מיל עד שנשלם ביהש"מ דר"ג, ואמרו שם שלא ילך במסלול הדרך הסלולה לרבים רק בקפדריא דהיינו בקו אוירי ישר, אבל דוחק לומר שהולך כולי האי וזהו סימן לר"ג, ומשה"ק תו' והרשב"א דהול"ל הרוצה לידע שיעורו של ר"י ור"ג, לפמשנ"ת שיעורו של ר"י ידוע או משיאדים או משיכסיף, אבל ר"ג לא נתן שיעור ברקיע כלל, וקמ"ל ר"ח דמודה ר"ג שאין ביהש"מ מתחיל משעה שהחמה מתכסית מהעינים, דבשיעור שירד מראש הר הכרמל וטובל עדיין חשיב טבילה ביום, וכשחזור לראש ההר כבר נשלם ביהש"מ, ונמצא שקצת יותר משיעור מיל משעה שהחמה מתכסית מעינינו הוי לילה לר"ג, ולר' יהודה מעט יותר ולר' יוסי מעט יותר, ועכ"פ השיעור קרוב לזה.

הכוכבים לגמרי דיום אחר הוא, ורק בדקדוק הכוכבים שיהיו גדולים או רצופין, [דגרגס שם כדמן חדא כוכבתא, וגרסתנו נחא טפי בר מן הדא כוכבתא, שלא מצטרף הכוכב הגדול שנראה ביום], ותו' והרשב"א כתבו שהוא שיעור טבילה.

שם בשלמא הלכה כר"י לענין שבת לחומרא אבל לענין תרומה מאי היא כו'

שם בשלמא הלכה כר"י לענין שבת לחומרא אבל לענין תרומה מאי היא אילימא כו', צ"ע מאי ס"ד דמקשה הרי הדבר פשוט דלא עבדינן תרתי דסתרי, ונראה דקשיא ליה מ"ט נקט תרומה ולא נקט מוצ"ש לחומרא כו' יוסי, וכמשה"ק תו' לקמן ב', וס"ד דרק משום חומרא דשבת מחמירין כו' יהודה, אבל לענין תרומה מקילינן כו' יוסי אף לענין טבילה, דעיקר הדין כו' יוסי, ולכן פירשו בגמ' דלא להקל קאמר אלא להחמיר אף בתרומה כו' יוסי וכ"ש בשבת, ובאמת מבואר כן בברייתא דברכות ב' ב' סימן לדבר צאת הכוכבים, דהיינו כו' יוסי דלא אכלי קודם צאת הכוכבים, ובתו' תירצו דקמ"ל דר' יוסי מיקל אף לענין שבת, וצ"ב דמהיכי תיתי לומר דר"י מספק"ל, וצ"ל דכונתם כמש"כ דר' יוחנן קמ"ל לדינא להחמיר כו' יוסי אף לענין אכילת תרומה, אע"פ שלר"י ור"נ הוי לילה קודם לכן, ואע"פ שמחמירין כו' יהודה לענין שבת, ובאמת מתני' דברכות סתמה משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, וזה כולל אף דר' יהודה, מיהו אפשר דר"י נמי קרי ליה צאת הכוכבים, אבל א"א לומר סימן לדבר צאת הכוכבים כשאנים נראין להדיא, אא"כ נדחוק כפי' תו' והרשב"א הובא לעיל סק"ז ונימא דאיכא כוכבים אלא שהם גדולים, ול"מ כן, ובירושלמי נראה שיש רק כוכב אחד גדול.

ל"ה ב' כוכב א' יום שנים בחש"מ שלשה לילה
ב. **שם** ל"ה ב' א"ר יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום שנים ביהש"מ שלשה לילה,

מ"ש דלא יכלו לעמוד עלינו היינו להכריע באותו משהו, ודין ספק חשיכה שבת ל"ד א' אתיא כו' יהודה או כו' יוסי בכל מצב של ספק], ורש"י פירש שהנדון הוא רק אם ספיקו של ר"י הוא במשהו האחרון של ר' יהודה, או לאחריו, ולשון מישך שייך מיושב יותר כמש"כ ע"פ הירושלמי שהספק בכל ביהש"מ דר"י, מיהו מדברי הראשונים ז"ל נראה כפרש"י ומישך שייך פירושו כמו מחובר ודבוק, וקמ"ל שיש הפרש זמן בין ר"י לר' יוסי, ולכן טובלין בכל ביהש"מ דר' יהודה, וערמב"ן בתוה"א שבזמן ההפרש זהו תוספת שבת לר' יהודה.

שם קמ"ל דשלים ביהש"מ דר"י והדר מתחיל כו'

שם קמ"ל דשלים ביהש"מ דר"י והדר מתחיל ביהש"מ דר"י, מתני' דריש ברכות דקתני משעה שהכהנים נכנסין כו', ומפרש בברייתא סימן לדבר צאת הכוכבים, אתיא כו' יוסי, דהא לר' יהודה אף קודם צאת הכוכבים משחכסין העליון הוי לילה, מיהו במתני' לא קתני סימן לדבר צאת הכוכבים ומתפרש לר' יהודה כדאית ליה בהכסף העליון, והא דמיינתין מקרא דנחמיה דצאת הכוכבים לילה הוא, לכו"ע אינו לגמרי כי התם, דהתם מיירי בד' מילין אחר שקיעת החמה כמו מעה"ש, ולכו"ע הוי לילה קודם לכן, דג' כוכבים נמי איכא קודם לכן, מ"מ שמעינן מהתם שדין לילה אינו בשקיעת החמה ולא עד הנה"ח, ואפשר שג"ז בכלל מ"ש אע"פ שאין ראי' לדבר זכר לדבר כיון דלא הוי ממש כי התם, מיהו במגילה מיינתין מהתם.

וכתב הרמב"ן בתוה"א דזמנו של ר"י מופלג מעט מזמנו של ר' יהודה, והא דאמרינן דשלים כו' לאחר זמן בהפלגה קאמר, שאם ה' מתחיל מיד אינו מוסיף לנו אלא כהרף עין דבר שא"א לעמוד עליו, ודעתו ז"ל שם שא"א להוסיף מחול על הקדש לאחר צאת

ראיתי בתשובת הגאונים, ולפי הגרסא שלפנינו מבואר דג' כוכבים אף לר' יוסי הוי ודאי לילה, ובר"ח ג"כ הגרסא ר' יוסי אומר כו', ומ"מ נראה שזה הזמן הוי לכו"ע, וכמו שנראה בירושלמי.

ויש לעי' מהו כוכבים הנראין ביום, דלפר"ת אפשר לומר דאותן הנראין קודם שהכסיף חשיבי נראין ביום, וא"כ לא נוכל לסמוך על כוכבים אלו כלל, [וראיתי בתשובת הגאונים הנדמ"ח שהיא תשובה שהביא מהר"ם אלשקר שכתבו דמהא דכוכב אחד מוכח כרב יוסף ומשמע דהיינו משום דכוכבים נראין רק לאחר שקיעת החמה], וכן ראיתי בחכמ"א הלכות מילה דכוכבים בינונים שנראין בעוד האור גדול [אפי' לאחר שקיעת החמה] אינם עושין ספק לילה ודינו לענין מילה כיום, ורק בקטנים מספק"ל לפוסקים עי"ש].

שם ולא כוכבים קטנים שאינם נראין אלא בלילה אלא בינונים, מה שהזכיר קטנים היינו כדי לסיים בינונים, דלא נימא שצריך להמתין לקטנים ביותר, ולפ"ז אם נראין הקטנים הוי מאוחר טפי, ומבואר כאן שעדיין לא הגיע חשכת הלילה שהרי הקטנים אינם נראין, וגם עדיין לא יצאו כל הכוכבים רק ג', וזה מוכיח שעדיין לא חשכה לגמרי, וע"כ שזה קודם ד' מילין שלאחר שקיעת החמה שאז מחשיך לגמרי, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה הקשה מכאן לפר"ת, שכל חשכת הלילה נשלמה בצאת הכוכבים, שו"ר בשו"ע יו"ד סי' רס"ב ס"ה ובש"ך סק"ט דכוכבים קטנים הנראין רק בלילה לא חשיבי כוכבים לקבוע צאת הכוכבים, ואפשר הטעם דנקטינן שהם הכוכבים בינונים אלא שנראין קטנים, וש"מ שעדיין אינו חשכה גמורה, והדברים מחודשים, שו"ר בגליון הגרע"א ז"ל בשם הפר"ח שתמה ע"ז, וכתב דטעם הספק היה מפני שנראה ברקיע אור גמור, עי"ש, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה סק"ט וכתב שבתחלה גם הגדולים נראין קטנים,

ואע"פ שעדיין לא יצאו כל הכוכבים, וש"מ שלא נשלמה חשכת הלילה וכבר נקרא צאת הכוכבים, [ומזה ק"ק לפי ר"ת עי' להלן], ואפשר דכו"ע מודו בזה דג' כוכבים הוי לילה, ושנים ספק, ור' יהודה סבר דבהכסיף העליון כבר נראין כוכבים בעולם, אע"פ שלא ראינו בעינינו, ושני כוכבים לכו"ע אין להחזיק על פיהם שזה לילה, דבעינן שיוחזקו כוכבים, ושנים מקרה הוא שנראו, ובירושלמי איכא מ"ד דשנים נמי צאת הכוכבים, [מיהו גם לדידיה אמרו שם דבין כוכב ראשון לשני הוי ספק], ואפשר דר' יוסי הוא דקתני לה, ולר"י א"צ כוכבים כלל, דמהכסיף העליון הוי לילה, וכו"ע מודו דבג' כוכבים הוי לילה, וא"א ליתן סימנים רק בכוכבים, דפעמים שאינם נראין בזמנם מסיבות שונות, והכסיף העליון הוא סימן קבוע יותר, ואפשר נמי דא"צ כוכבים וכמש"כ.

ומה שאמר שנים ביהש"מ ר"ל עדיין ספק הוא, וכ"ה הלשון בירושלמי, ואין הכונה שזהו סימן לביהש"מ, שהרי הטעם משום דליכא חזקה וא"א להכריע עפ"ז, ומ"מ מידי ספיקא לא נפקא, [שו"ר דמהא דבירושלמי שאלו ולית ליה ספק ומשני בין כוכב לכוכב, משמע שזהו זמן של ספק], ואפשר דאפי' אירע שלא הכסיף העליון ונראו ג' כוכבים הוי לילה, דכוכבים עיקר, ומקרה הוא שלא הכסיף באותו יום, ובאמת כ"ה לשון הירושלמי נראו שלשה כוכבים אע"פ שהחמה נתונה באמצע הרקיע לילה הוא, אלא שהרשב"א מפרש לה באמצע עובי הרקיע, ומוכח כן דהא מייתי לה כמו שהוא בזמן עה"ש, עי' לעיל סק"ו, ומ"מ תוכן הדברים דבדאיכא כוכבים לא אזלינן בתר כח החמה ברקיע.

שם אר"י לא כוכבים גדולים הנראים ביום כו' **שם** א"ר יוסי לא כוכבים גדולים כו', הב"ח הגיה ר"י בר אבין וא"כ אמורא הוא וכן

וחומש אחר הסתלקות החמה, ולרבא פסחים צ"ד א' שתי שעות בינוניות אחר שהחמה מתכסית מעינינו, אלא אפי' אם השיעור פחות מזה וכדר' יהודה דהיינו כשפני מזרח מאדימין או מכסיפין, מ"מ מוכח מכאן שיש הרבה זמן אחר שקיעת החמה שעדיין יום הוא, ולכן לא חשש רבא לסמוך על ראית השמש אריש דיקלי, או על התרנגולין ועל העורבים, אבל אם מיד כשהשמש נכסית מהעינים הוי ביהש"מ, מה בקיאות צריך בזה הרי הדבר ברור לעינים, וגם רבא לא הי' סומך על הרגעים שמחמה בראשי האילנות עד שנכסית מהעינים, ולא על התרנגולים והעורבים.

ולקמן ק"ח ב' ארי' יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בצפורי, ופרש"י דטבריה מפני שהיא עמוקה ומחשכת מבעוד יום וסבורין שחשכה, וצפורי יושבת בראש ההר ועד שהחמה שוקעת נראית שם אור גדול, ויש לעי' נהי דמטבריה אין רואין את פני המערב, אבל לענין צאת הכוכבים שנראין בגובה הרקיע אין לחלק ביניהם, והא לר' יוסי בכוכבים תליא מילתא, ובפ"י ר"נ גאון כתב דטבריה כיון שנתכסית החמה מעיניהם מקבלין שבת, ובצפורי פני המזרח מאחרין להכסיף ושוהין ומאדימין ומקבלין שימור השבת עד שמכסיפין העלין והתחתון, והנה ודאי שגם בטבריה נוהגין במוצ"ש כדין, אבל בצפורי שפני המערב מגולה לפנייהם הם מחמירין יותר עד שהכסיף בודאי, ונראה דאין כונתו יהא חלקי מפני תוספת שבת, אלא שרחוקים מן הטעות, דטבריה מחמירין בע"ש מספק, ובצפורי רחוקים מן הטעות במוצ"ש, לפי שמאחרים יותר מבשאר מקומות.

ולמדנו מדברי רבא שראוי להדליק הנרות ולהמנע ממלאכה מיד בתחלת שקיעת החמה, ולמדנו ששיעורא דרבנן צריך הבחנה, ואינו מוחלט בזמנים, שאם החמירו משקיעת החמה שזהו ביהש"מ דר' יהודה, א"כ אין כאן מקום לומר לא קים לכו בשיעורא דרבנן, אלא

ולפ"ז אין אלו קטנים שהוזכרו בגמ', וצ"ע במציאות בזה, שו"ר בחכמ"א דבאור גמור הוי יום, ואף בינונים אינם עושין ספק, ורק מפני שהם קטנים הוי ספק, דקטנים הרי נראין רק בלילה.

שם א"ל רבא לשמע"י אדשמשא אריש דיקלי כו' **שם** א"ל רבא לשמעיה, בר"ח הגרסא לבני מחוזא, וכן מיושב דשמעיה דרבא ודאי קים ליה בשיעורא דרבנן, וכ"נ מדקאמר בלשון רבים אתון דלא קים לכו כו'.

שם אדשמשא אריש דיקלי אתלו שגרא, בירושלמי ברכות פ"ד ה"א אמרו דכשמשא בריש דיקלי בבבל הר"ז יום בארץ ישראל כיון שבבל היא מצולה ששוקעת בעמק, וכשמשא אריש דיקלי בא"י הר"ז סמוך ממש לשקיעת החמה, שהצופה מלמטה על ראש הדקלים לכיוון מזרח, רואה שהשמש זורחת עליהם, וזה סימן שהעומד על ראש הדקל רואה את השמש, אע"פ שהעומד למטה כבר אינו רואה אותה, וכן פרש"י לעיל א' שהחמה סמוך לשקיעתה נראית על ראשי ההרים, דהיינו להעומד על שפת הים ומביט למזרח להר הכרמל, וה"נ מתפרש אריש דקלי, ולפ"ז הוא קרוב מאד לזמן שהשמש נכסית מעינינו, ובשו"ע סי' תרכ"ג ס"א מבואר שאז מתפללים נעילה וקרב בירושלמי [והמקור בירושלמי הנ"ל, ובאמת אין ראי' מבבל לארץ ישראל דלפמ"ש בירושלמי שם יש להקדים בא"י], וזה מתיישב לפי ר"ת דגם אחר שקיעת החמה יום הוא, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א, ובאמת החילוק בין הקרקע לראש האילן הוא משהו, אלא דפעמים יש דברים המסתירים לכיוון מערב, ומהני ראש הדקל גם לזה.

ובזה מיושב שרבא אמר להם להדליק הרבה קודם הזמן והיינו בשעה שהשמש עצמה נראית, ולא חשש רבא שיטעו כיון שמשעה זו עד צאת הכוכבים איכא טובא, לא מיבעיא עד צאת הכוכבים כולן, שזה שעה

זה מוכרח, שרק הוכיח מזה ההיתר לכ"ז שהחמה זורחת כנגדו, והרי לדבריו לדעת ר"ת באמת מותר הרבה לאחר שהחמה נכסית מהעינים, ואף לב"ש מותר ליתן לנכרי באותה שעה, וכן צליית בצל וביצה שבתוספתא שם ודאי מותרת אף לב"ש באותה שעה, אלא ודאי לשון עם השמש רק לחדד שאף ברגע האחרון מותר, ומצינו לשון בא השמש על כונת לילה כדתנן מנחות ס"ה א' כיון שחשכה אומר להם בא השמש, וכן ביאת שמשו בדיני התורה בכל דוכתא היינו לילה, ועי' מנחות כ"ו ב' דעם בא השמש מיקרי ביום ומבוא השמש מיקרי בלילה, ועי' זבחים נ"ו ב' דמשמע דמשתשקע החמה של דם ושל אכילת שלמים שוין.

ב"מ פ"ג ב' פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעה"ב

בב"מ פ"ג ב' אר"ל פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעה"ב שנאמר תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, ויעו"ש בתו' שהפועל יוצא מביתו בנה"ח וממעט ממלאכת בעה"ב בהליכה זו, וביציאתו מבעה"ב יוצא בצאת הכוכבים, ואח"כ הולך לביתו, וכ"ה ברמ"א סי' של"א ס"א, אבל הדברים צ"ע דאיך אפשר לחייב את האדם לעבוד עד צאת הכוכבים ולהלך בחשך, ובנחמיה הזכירו שעבדו עד צאת הכוכבים דמקדמי ומחשכי, וכן במתני' דקתני להשכים ולהעריב היינו קודם הנה"ח ואחר שקיעת החמה, כדקרינן להקדמה זו של נחמיה מקדמי ומחשכי ברכות ב' ב' מגילה כ' ב', ואמרו לעולם יצא אדם בכי טוב ויכנס בכי טוב והיינו קודם שקיעת החמה, וכן הביאו במכילתא דלעולם יצא אדם בכי טוב וכו' וכן הוא אומר תשת חושך וגו' תזרח השמש וגו' מכאן ואילך יצא אדם לפעלו וגו', הרי מבואר דלעבודתו עדי ערב היינו תחלת שקיעת החמה כמו בנה"ח, דבחושך אין לאדם להמצא בשדה, והערוני

אתון דלא חזיתו לשימשא עיינו בראשי הדקלים ותראוה, וביום המעונן כו"ע חייבין להחמיר ולהקדים, ועוד דשמשא אריש דיקלי קרוב מאד לשקיעת החמה וראוי להקדים יותר, ולא לסמוך ע"ז, אלא ודאי כל זמן שפני מערב מאירים יממא הוא, ושיעורא דרבנן בפני מזרח מאדימין והכסיף התחתון, וזה צריך הבחנה, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מ"ש לישב לפי הגר"א, ובאמת גם לרב יוסף קשה דאע"פ שיש עוד רגע ומחצה מהשקיעה לשיעורא דביהש"מ, אין לסמוך על דקדוק זה, דכו"ע צריכין להקדים מעט, ואמנם אין לפרש שהשיעור הוא שעה וחומש או שתי שעות לרבא פסחים צ"ד א', אבל השיעור הוא משיחשך מעט, וכמש"כ, ועמשנ"ת עוד לקמן ס"ק י"א.

בלשון המשנה שבת י"ז ב' ב"ה מתירין עם השמש, ובהוכחת הרמב"ן שאין תוספת שבת בשחמה כנגדו

י. לשון המשנה שבת י"ז ב' ובכולן ב"ה מתירין עם השמש פרש"י בעוד החמה זורחת ומתפרש שנראית לעין, ומיהו נראה שלא בא התנא להגביל הזמן שתהא החמה זורחת כנגדו, אם בעלמא שקעה"ח כר"ת, שהרי כל הפוסקים העתיקו עם חשיכה, וכן שנינו במתני' י"ט ב' ובדוכתי טובא עם חשיכה, ובתוספתא פ"א ה"ט הזכירו גם כאן עם חשיכה בושיון שטוענין קורות בית הבד ועוד עי"ש, אלא לומר שמותר עד הרגע האחרון של שקיעת החמה, ולהבליט שאין מצריכין שום זמן להקדים אמרו עם השמש, והרמב"ן בתוה"א הביא מכאן דבעוד חמה זורחת כנגדו מותר בכל מלאכה, והוכיח מזה שזהו קודם מצות תוספת שבת, משמע דמפרש שמש הנראית לעין, ואין נראה כן דעת הפוסקים שהעתיקו עם חשיכה, ולר"ת ודעימיה הוי הרבה לאחר זמן שהחמה נתכסה מן העין, ולכו"ע מתפרש כן אליבא דר' יוסי ודרב יוסף ל"ד ב', וגם בדעת הרמב"ן אין

הכוכבים, וכתב שזו כונת הרמ"א סי' של"ט ס"ג, ומקורו בב"י בשם הנמו"י עי' בסמוך.

ולפ"ז מוכח בגמ' דסתם שכיר יום עובד עד צאת הכוכבים שהוא לילה מדאורייתא, דאם גומר בתחלת שקיעת החמה, הרי עובר עליו בצאת הכוכבים, ובמתני' קתני דגובה כל הלילה, שו"ר שבאמת זהו מקור דברי הרמ"א ע"פ נמו"י בשם תו' הרא"ש שהביא ראי' ממתני' לדברי התו' פ"ג ב' ששכיר יום עובד עד הלילה.

ואפשר דשכיר יום אף אם המנהג שיוצא קודם צאת הכוכבים, מ"מ כיון דשכיר יום מיקרי, הרי חיוב התשלומין הוא רק בלילה, כדרדשנין משכיר שנה בשנה ב"מ ס"ה א' ששכירות של שנה זו משתלמת בשנה הבאה, ה"נ כל ששכירותו נקראת שכירות יום שלם הרי חיוב התשלומין הוא בלילה, דזה שנותנין לו ללכת מעט קודם צאת הכוכבים היינו מפני שג"ז נקרא יום שלם, ואינו בדין שהוא ישתמש בכח הזה לתבוע מעותיו קודם צאת הכוכבים, הגע עצמך בע"ש שיוצא קודם השקיעה ונותנין לו זמן למלאת חבית של מים כו', וכי יוכל לתבוע שכרו בגלל שגמר קודם שקיעת החמה, הרי ודאי זוהי קולא שנתנו מקצת מימיו להכין לשבת, וה"נ בכל יום אע"פ שלא חייבוהו להשכים ולהעריב אחר כניסת השמש, היינו שהקלו עליו לחשבו יום שלם, תדע דיש מקומות שנוהגים להשכים ולהעריב כמו גבי נחמיה, ומיקרו נמי שכיר יום, וה"נ לענין תביעת השכר הרי חיובו הוא רק בעונה הבאה, כי זוהי קולא שהרשו לו לחשבו יום שלם, וכ"ע ממה שהזכירו שכיר שעות, ולא אמרו שכיר יום שאינו מעריב עד צאת הכוכבים.

ודאיתאן עלה נתקיימו שפיר הדברים שכתבנו דסתם שכיר יום עובד רק עד שקיעת החמה, [מיהו בב"ר אמרו עד ערב לא נאמר אלא עדי ערב לומר עד חשיכה, וצ"ב

דכ"מ ברכות ד' ב' דאדם בא מן השדה בערב אם רגיל לקרות כו' מבואר שהוא בא הרבה קודם זמן ק"ש, וכ"מ בירושלמי דבערב שבת אף הערבה משל בעה"ב, והיינו שיוצא קודם שקיעת החמה עד כדי למלאת לו חבית של מים כו', ועי"ש דבני טבריה אינם משכימין ולא מעריבין, והיינו שאינם עובדים אחר שקיעת החמה, אבל אפשר שיציאתן לביתם משלהם.

ולכאורה נראה שהתו' לשיטתם דשעות דמהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות הוא מעה"ש עד צאת הכוכבים, וש"מ שזהו זמן הראוי להליכה, וא"כ מתפרש ולעבודתו עדי ערב צאת הכוכבים, אבל למאי דנקטינן ששעות היום עד שקיעת החמה, וזהו הנקרא ערב, הרי הפועלים עובדים עד שקיעת החמה ואח"כ הולכין לבתיהם והליכה לאחר שקיעת החמה משל פועלים, אבל עדיין האור גדול, וגם דינו כיום עד שיכסיף התחתון, ולר' יוסי עד צאת הכוכבים, (וערמב"ן פ' תצא שהפועל יוצא טרם בא השמש, וערמ"א סי' של"ט ס"ג דפועלים דידן אין עושין מלאכה עד הלילה), וכ"כ ה"ר יהונתן והמאירי, ותלמיד הרשב"א הנדמ"ח הביא שתי דעות בזה.

ויש לעי' אם איתא דשכיר יום יוצא בתחלת שקיעת החמה, ועדיין יום הוא מדאורייתא עד שיכסיף או צאת הכוכבים, א"כ יחשב כשכיר שעות כיון שבאה עליו השמש לאחר שגמר מלאכתו, דבפשוטו לשון יום ולילה ששנינו במתני' ב"מ ק"י ב' היינו יום ולילה של התורה, וכדכתיב לא תלין עד בקר והיינו עה"ש, וכ"כ רש"י ב"מ ק"א א' ותו' ק"י ב' דעובר בעה"ש, וכן שכיר לילה אם הוא עובד עד הנה"ח נמצא שנשלמה מלאכתו באמצע היום, שו"ר באהבת חסד פ"ט ס"ב שהעיר בזה שבזמנינו שהפועלים שובתין ממלאכתן בעת שקיעת החמה ימהר לפרוע לו קודם צאת

פ"ה גרסינן מצות הדלקתו משקיעת החמה, [וגם דם שנפסל בשקיעת החמה אפשר שהוא בסוף שקיעה], ולפ"ז בכל מקום שדנו לאחר שקיעת החמה אפשר לפרשו לאחר שתשקע בעומק, ורק כשדנים משקיעת החמה אפשר לפרשו לאחר שתשקע בעומק, ורק כשדנים משקיעת החמה עד צאת הכוכבים אפי' יאמרו משתשקע החמה עד צאת הכוכבים הר"ז מתפרש משמתחילה לשקוע, ועוד שהרי נאמר ד"ז כלפי הנח"ח.

ברם אכתי צ"ב במה שסתמו בגמ' זמן דמשתשקע החמה, דבשלמא אם פירושו תחלת השקיעה, הר"ז זמן ברור, אבל אם הכונה תחלת ביהש"מ שהוא לאחר ג' מיל ורביע מתחלת השקיעה א"כ איזה סימן וזמן נתנו חכמים בדבר, ונראה מזה כפי ר"ת דמשתשקע החמה היינו סוף שקיעתה ממש לאחר ד' מיל, לאחר שכלה ביהש"מ ג"כ, דאז נשלם החושך כמו שניכר בשחרית בעה"ש תחלת האור, והוי זמן מבורר לבני אדם, ובאמת כ"ה הזמן לענין תפילין כמבואר מנחות ל"ו ב' דבספק חשיכה רצה חולץ רצה מניח, והיינו אף לת"ק דמניח רק עד שתשקע החמה, וכן בתענית בעינן ששקעה עליו חמה לגמרי, וכן נר חנוכה מצותה בחושך הגמור של ד' מילין לאחר השקיעה, [ואפשר שמכח ספק אמרו שידליק רק בודאי חשיכה, שאם בזמן החשמונאים ידעו בבירור, הי' ראוי להקדים מתחלת ביהש"מ, וע"ע בזה לקמן ס"ק י"ד], וכן בקדשים הזכירו משתשקע החמה דהיינו לאחר צאת הכוכבים, ולא נחתו לספיקות, וכן אמרו ב"מ קי"ב א' מששקעה עליו חמה עובר משום ב"ת, והיינו בסוף השקיעה, וכן אמרו ר"ה י"ד א' עד שלא תבא השמש וחזר וליקט משתבא השמש, והיינו בצאת הכוכבים, וכלשון הירושלמי שם ה"ב עד שלא חשכה ומשחשיכה.

ולפ"ז ניחא דזמן סוף שקיעה ידוע וניכר כמו זמן עה"ש שהאור מתחיל במזרח, כך

אם יש להוכיח מזה שיוצא מן השדה בחשיכה או שמגיע לביתו בחשכה, ויוצא מן השדה עם שקיעת החמה דמיקרי ערב, וקמ"ל שההליכה לבית משל פועל, ועי' מדרש שוח"ט שכתוב איפכא שלא ישתקע אצל בעה"ב בחשיכה], אבל כאשר תשת חושך ויהי לילה בו תרמוש חיתו יער ולא בנ"א, וניחא בזה שרגל כלתה מן השוק בחצי שעה אחר שקיעת החמה עי' רי"ף שבת כ"א ב', ואם הפועלים חוזרים מן השדה בצאת הכוכבים בודאי לא כלתה רגל מן השוק כלל, ולא רק גלגל דתרמודאי.

בלשון משתשקע החמה לפי ר"ת

יא. כתב הרמב"ן בתוה"א שם ולשון הגמ' מראה פנים לפירושו של ר"ת כאן אמרו משתשקע החמה ששקעה כבר, ושם בפסחים אמרו משקיעת החמה שקיעה עצמה בכלל, וכ"כ בספר הישר, והוסיף דבכל מקום מתפרש משתשקע לגמרי ונעשה לילה, חוץ מבשבת ל"ד ב' משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין שהכונה רוב שקיעתה עד ביהש"מ, ובאמת בכל מקום הזכירו שקיעת החמה כזמן לילה מן התורה, כיון שבתורה קרינן ליה ובא השמש, עד בא השמש תשיבנו לו, כבוא השמש, ולא תבא עליו השמש, דהעיקר בהסתלקות כח השמש, וממילא נראין הכוכבים דקביעי וקיימי, ולכן גם בדברי חז"ל שקיעת החמה הכונה ללילה, כמו מנחות ל"ו ב' כל המניח תפילין לאחר שקיעת החמה עובר בעשה, וכן זבחים נ"ו ב' מחשבינן בדמן משתשקע החמה כו' ובבשרן משתשקע החמה של שני ימים, וכן תענית י"ג א' כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיה תענית והכונה ללילה, וכ"כ בספר הישר שם וראיה לדבר נר חנוכה דאמרינן שבת כ"א ב' מצותה משתשקע החמה והוא לילה הוא, מיהו מה שדייקו בשינוי הלשון משקיעת החמה או משתשקע החמה, לכאורה מצינו לשון לאחר שקיעת החמה ושקעה חמה, ובמס' סופרים

יום הוא, שו"ר בחכמ"א שכתב דדוקא בקטנים
הוי ספק, אבל בינונים הוי יום כיון שהאור
גמור, ועתוה"א דזמן תוספת לר"י מכוכבים
גדולים עד בינונים, ולפ"ז כוכבים גדולים נמי
לילה הוא, אבל פשוט הגמ' ל"מ כן, (ועי"ש
עוד וזה ע"פ ט"ס בירושלמי כמש"כ לעיל
סק"ח ובירושלמי שם משמע שרק כוכב אחד
שנראה ביום, ולכן אינו בכלל הג' כוכבים),
מיהו לפמ"ש החכמ"א אין לנו ביורר בכוכבים
די"ל שכל הנראין קודם הכסף הם בכלל
הנראין ביום, מיהו כבר נהגו לסמוך על
כוכבים ע"פ מרן זלה"ה.

ויעוי בספר אאמור"ר (שליט"א) זלה"ה שבת
ס"ז ס"ק י"ד דקשה לפר"ת מ"ט
מספק"ל בביהש"מ בפחות מד' מילין, הרי
בקרא דנחמיה מתפרש ד' מילין וכן בעה"ש
לא מספק"ל בד' מילין, וקושיא זו הקשו
בירושלמי, ועמשנ"ת בזה לעיל סק"ו, ועוד
הקשה לפר"ת דסוף ד' מילין נראין רק
הכוכבים הבינונים, ולמה אין נראין הקטנים
שכבר נשלם חושך הלילה, ועמש"כ בזה לעיל
בס"ק זה, ועוד הקשה דבמציאות רואין
כוכבים קטנים קודם ד' מילין, ולפמ"ש אה"נ
דאף לר"ת הוי לילה בדאיכא כוכבים וכמבואר
בירושלמי, אבל צריך שיהא במציאות כוכבים,
ותלוי לפי המקומות, ובמערב מסתברא שאין
הכוכבים נראין עד סוף שקיעת החמה או
סמוך לזה, ובנחמיה עשו במלאכה עד צאת
הכוכבים בכל העולם גם במערב, ומ"מ שפיר
למדו משם את המושג צאת הכוכבים ליחשב
לילה, ומיעוט כוכבים ב' וג' עי' ירושלמי.

בנר חנוכה דמיותה משתשקע החמה

יב. במה שאמרו בנר חנוכה שבת כ"א ב'
מצותה משתשקע החמה, כתבו תו'
מנחות כ' ב' דע"כ היינו לילה דבתחלת
שקיעה שרגא בטיהרא מאי מהניא, (וכ"כ מ"א
סי' תרע"ב סק"א ממסכת סופרים ה"כ ושם
אמרו זכר לדבר לא ימיש עמוד הענן יומם

בסוף זמן השקיעה האור מסתלק במערב
לגמרי, [ויש לדחוק דבג' מיל ורביע כבר יש
ספק לבנ"א, וממילא ידעו לנהוג לחומרא],
מיהו כ"ז בדליכא כוכבים, אבל אם נראו ג'
כוכבים הוי ודאי לילה, דכמו שנסתפקו
בהכסף התחתון ולא הכסף העליון אע"פ
שעדיין לא נכנסה לגמרי ברקיע, וש"מ דלא
אזלינן לגמרי בתר חמה בערבית, ה"ה בדאיכא
כוכבים חשיב ודאי לילה, וכל מקום לפי
עינו, דכיון שיש כוכבים ש"מ שנסתלק כח
החמה מכאן לגמרי, והוי ודאי לילה, דחושך
וראית כוכבים תלויין זב"ז, ומזה שאין רואין
עדיין את כל הכוכבים חזינן שלא נשלם
החושך, והיינו מפני שהחמה עדיין בעובי
הרקיע, מיהו משמע שגם משיצאה מעובי
הרקיע תלוי במרחק, כמו שהזכירו בירושלמי
בשחרית ענין אילת השחר, וגם עולא ורבא
פסחים צ"ד א' סברו שצאת הכוכבים בשתי
שעות בינוניות אחר השקיעה.

ופשטות הדברים שכל ג' כוכבים שנראין הוו
ודאי לילה לכו"ע, ולא מיעטו אלא
כוכבים גדולים שנראין ביום, ובירושלמי נראה
שיש רק כוכב אחד גדול, ואפשר דמה
שמיעטו כוכבים גדולים שנראין ביום, היינו
קודם הזמן שפני מזרח מאדימין ולא הכסיפו
פני המערב כלל, דבזה ודאי יום הוא,
והכוכבים שנראים אז הם בגדר כוכבים
גדולים, שהרי כ"ז שהחמה זורחת אין נראין
כוכבים כלל, מ"מ כוכבים רגילין שרואים
אינם בכלל כוכבים גדולים, [וראיתי נדמ"ח
מחדושי ברכות המיוחסים לזמן הגאונים
שביאר למה סומכין על כוכבים אע"פ שעדיין
האור גדול], וכוכבים קטנים שאינם נראין אלא
בלילה בפשוטו ודאי שפיר דמי, [ועי' תר"י
ברכות א' ב' להמתין לכוכבים קטנים מספק
דהוו וודאי בינונים], וכמ"ש הפר"ח יו"ד סי'
רס"ב ס"ה, [שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א)
זלה"ה בזה], הובא לעיל סק"ט, מיהו ביאר
שם בדעת הגהמ"י דבאור גמור חיישינן שמא

ואם הדליקו ביום אין נאותין ממנו ואין מברכין עליו, וכ"כ בספר הישר שמכאן ראי' לדבריו הובא לעיל ס"ק י"א, וכ"כ מדברי הרי"ף שכתב דמשתכלה רגל מן השוק דהיינו רגלא דתרמודאי היינו חצי שעה לאחר שקיעת החמה, והדבר ידוע שמתחלת השקיעה חצי שעה עדיין האור גדול ולא כלתה רגל כל אדם מן השוק כלל, והפוסקים העתיקו שזהו השיעור, מיהו סתמות דברי הרי"ף והרמב"ם משמע שקיעת החמה כדאמרי אינשי, והיינו משנתכסית מן העין, וכדפירשו נמי רש"ג ורה"ג בתשובה שהביא מהר"ם אלשקר וכ"כ בבה"ל סי' תרע"ב ס"א בדעת הרמב"ם עי"ש.

והנה לפר"ת משתשקע החמה לגמרי קאמר, דהיינו סוף ביהש"מ ולא להקדים להדליק בתחלת ביהש"מ, וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"א דזהו פירושא דמשתשקע החמה, ואפשר הטעם כדי שיהא ודאי לילה של תחלת חנוכה ושל כל יום ביומו, או משום שהנר ניכר יותר, ולא חייבו בשיעורא להקדים יותר, ולפ"ז הי' ראוי דגם לפי הגר"א דהיינו תחלת שקיעה ימתינו מלהדליק עד לאחר ביהש"מ שהוא ג' רבעי מיל מתחלת השקיעה, ועוד נוסף זמנו של ר' יוסי, ואמנם כן נהג מרן זללה"ה להדליק כעשרים דקות אחר שקיעת החמה, [ולשון מעשה רב משמע ג"כ שהגר"א הדליק קודם מעריב מפני שמצותה קודם צאת הכוכבים, ולא משמע מיד בכניסתה, וכן משמע בחיי אדם וכמ"ק במ"ב, [ועבהגר"א ביו"ד סי' רס"ו הובא בסמוך], שלאחר שכתבו להדליק בצאת הכוכבים הביאו מנהג הגר"א להדליק קודם מעריב, ואם הגר"א הדליק בתחלת שקיעה"ח הרי עדיין אינו זמן מעריב כלל], מיהו בגמ' אין לזה מקור שאם משתשקע היינו תחלת שקיעה ע"כ דמצותה מיד עם השקיעה, והחמירו להדליק מתחלת ביהש"מ, וכמו שמדליקין בע"ש מבעוד יום ה"נ לא חששו לביהש"מ בחול, וכ"כ בבה"ל סי' תרע"ב ס"א בשם הגר"א דדעת הרשב"א

והר"ן שמדליקין בתחלת ביהש"מ, אלא שדבריהם לפי ר"ת, דתחלת ביהש"מ הוי לאחר ג' מיל ורביע, [והפר"ח והגר"א הביאו דברי הגהמ"ר סופ"ב דשבת, דמשתשקע משמע תחלת שקיעה כמו משיפקסו שדייקו כן בגמ' מדלא קאמר עד שיפקסו, מיהו להגר"א היינו משנתכסית לגמרי מהעינים], וראיתי בבהגר"א יו"ד סי' רס"ו ס"ק י"ז שכתב דברייתא דמשתשקע החמה היינו בתחלת ביהש"מ כר' יהודה, והפוסקים כתבו סוף שקיעה משום דקי"ל כר' יוסי לחומרא.

ויותר הי' נראה דלכו"ע משתשקע היינו לאחר ששקעה, ולהגר"א היינו שנתכסית כולה מעינינו, ולר"ת שיצאה מעובי הרקיע, ולהרשב"א והר"ן מתחלת ביהש"מ חשיב ספק שמא כבר שקעה כולה מיקרי, ולכן מדליקין בתחלת ביהש"מ, וקורין אותה תחילת שקיעה שניה, אבל באמת הכונה לסוף השקיעה כולה, והספק של ביהש"מ פירושו ספק שזמן זה נקרא סוף השקיעה, וכתבנו לעיל דלפר"ת מיושב שזהו זמן מוגדר הניכר לבנ"א שכלה האור לגמרי, וצ"ל להרשב"א דמשעה שהכסיף התחתון ג"כ ניכר שינוי לחשבו משתשקע החמה, ואם נראין כוכבים ודאי זמנה הוא לכו"ע.

בתפילין דמניחן עד שתשקע החמה

יג. במה שאמרו מנחות ל"ו א' גבי תפילין עד מתי מניחן עד שתשקע החמה, משמע דלכו"ע היינו עד לאחר ביהש"מ, כיון דמבואר שם שאפי' בע"ש בספק חשיכה לא חולץ ולא מניח, וכ"ש למ"ד לילה זמן תפילין, וכ"מ בבה"ל סי' ל' ס"ב ד"ה אם [ועמ"ב סק"ג דלמ"א אף מניחן לכתחילה עי"ש], ולפ"ז להסוברים כר"ת עד שתשקע היינו עד סוף שקיעת החמה, [מיהו עי' להלן בשם סה"ת שפירש תחלת שקיעה שניה], ויש לעי' א"כ מה הקשו שם בגמ' מהא דר"ח ורבר"ה מצלו בהו באורתא, הרי זמן תפלת

ערבית הוא משעה שהחמה נכסית מעינינו, לפמשנות לעיל ס"ג דפלג המנחה הוא שעה ורביע קודם שהחמה נכסית, וא"כ לרבנן זמן מנחה הוא רק כשוראין את השמש, ואח"כ מיד זמן מעריב, ושפיר גמרו תפלתם עד סוף שקיעת החמה, ולדעת ר"ת והרמב"ן ניחא דלדידהו לרבנן זמן מעריב הוא רק מצאת הכוכבים, דשעות היום מעה"ש עד צאת הכוכבים, אבל לדעת הגר"א בשעות היום ולדעת ר"ת בזמן שקיעת החמה קשה.

ואפ"ר לומר דידעו בגמ' דהוו מצלו בהו משחשיכה דזהו לשון אורתא, [ומ"מ צ"ל שידעו שהתפללו מיד בתחלת הלילה, שהרי אמרו דלמ"ד עד שתכלה ניחא], מיהו בברכות כ"ז א' דמייתנין דר"ה ורבנן לא הוו מצלו עד אורתא, מתפרש שהמתינו לאחר שנגמר פלג מנחה אחרונה, וקרי ליה אורתא מתחלת שקיעת החמה, לפמש"כ שמשעה שנכסית הוי זמן מעריב, והנה בגמ' מנחות שם מבואר דאי ס"ל כר' יעקב ניחא, והרי ההפרש בין ת"ק לר"י הוא רק חצי שעה [לפמש"כ הרי"ף שבת כ"א ב' בנר חנוכה, ובפשוטו דינם שוה שכ"ז שהרגל מהלכת בשוק אין חשש שמא ירדם], וא"כ צ"ל שידעו שהתפללו בחצי שעה זו, ואם נימא דמתחלת שקיעת החמה עד שהכסיף הזמן מועט ואינו ג' מילין י"ל דבאמת הזמן משנכסית מעינינו, ומ"מ יש ראי' דסברי כר' יעקב לפי שלא היו מספיקין לגמור תפלתם קודם הזמן הזה, מיהו בגמ' בסמוך מקשה מדובר"ה דודאי חשיכה חולץ וש"מ שהתפללו לאחר ביהש"מ, ודוחק לומר שלא היו מספיקין מתחלת השקיעה עד סוף ביהש"מ, ועכ"פ א"א לפרש דמצלו בהו באורתא בכל הלילה, דודאי ידעו שלא איחרו טפי מתכלה רגל מן השוק, דהא אמרינן דלר' יעקב ניחא.

ונראה דידעו שהמתינו מלחצם עד שיתפללו בהם מעריב ואח"כ חלצום, וזהו לשון מצלו בהו שדקדקו להתפלל עם תפילין, ואם הסמיכו גאולה לתפלה וקראו ק"ש בזמנה ע"כ

שנמשכה תפלתם עד שתכלה רגל מן השוק, דק"ש בזמנה הוי ג"כ בחשיכה, ואמנם לא שמענו מזה אם סברו כר' יעקב או כרבנן, אבל שמענו דלא ס"ל כת"ק, מיהו לפ"ז אין ראי' מר"ה ורבנן ברכות כ"ז א', דילמא הא דלא מצלו עד אורתא הי' כדי להסמיך גאולה לתפלה, וי"ל דקים להו לגמ' שהקפידו בזה משום תפלה אף כשלא הסמיכו גאולה לתפלה, ור"ח ורב"ה הקפידו תמיד להתפלל ערבית עם תפילין אף כשהסמיכו גאולה לתפלה, ואכתי צ"ב איך הספיקו מצאת הכוכבים עד שתכלה ק"ש ותפלה, הרי נשאר רק רבע שעה.

מיהו בעיקר דין הנחת תפילין נתבאר במקו"א שאין להניח בביהש"מ, ואף בהיו מונחין עליו הלכה ואין מורין כן אפי' בביהש"מ, וכ"נ בסה"ת שהמרדכי העתיק ממנו דלא שרינן בביהש"מ, עי"ש, ולפ"ז עד שתשקע היינו עד שדינו כלילה, ובספק דביהש"מ יש להחמיר שמא שקעה כבר.

עוד בביאור משתשקע החמה לדעת ר"ת

יד. עוד הנני חוזר למה שצדדנו לפרש לדעת ר"ת משתשקע החמה סוף שקיעה לאחר ד' מילין, שאין לנו זמן מבורר אלא תחלת כניסתה לרקיע או סוף יציאתה מן הרקיע, והערוני דלפ"ז בכל מקום שהזכירו שקיעת החמה היינו צאת הכוכבים, ולמה לא הזכירו בשום מקום צאת הכוכבים רק גבי ק"ש ואמרו סימן לדבר צאת הכוכבים, ומשמע דבכל דוכתא היינו תחלת שקיעה שניה, מיהו עצם המושג תחלת שקיעה שניה צ"ב, דהא אין לנו אלא עובי הרקיע בכניסה לתוכו וביציאה ממנו, אבל משעה שפני חמה מאדימין והכסיף אינו זמן שקיעה כלל, שאין שום שינוי מקום החמה במקום מוגדר, אלא שנכנסה יותר בעומק הרקיע, וכלשון הירושלמי שאפי' חמה נתונה באמצע הרקיע אם נראו שלשה כוכבים לילה הוא.

מילין לאחר כניסת החמה שנכסית מעינינו, אלא מיד שיש ג' כוכבים הוי לילה, ד"ז מבואר בגמ' דג' כוכבים לכו"ע לילה, אע"פ שבד' מילין לאחר השקיעה נשלם החושך וכבר יצאו כל הכוכבים, וש"מ שא"צ להמתין שיושלם החושך בד' מילין אחר השקיעה, וכן מפורש בירושלמי דקודם ד' מילין כבר יש כוכבים ודינו כלילה, אע"פ שהחמה לא נתרקה הרבה מהארץ, והקשו מ"ט בשחרית בעה"ש הוי יום אע"פ שעדיין יש כוכבים, שהרי החמה במרחק גדול יותר מזמן לילה במרחק כזה, ולמדנו דסומכין על כוכבים בכל ענין, ושם אמרו חוץ מכוכב אחד גדול שנראה ביום, וכ"מ ברכות ב' ב' דאחר צאת הכוכבים עדיין יש לעני אור לאכול סעודתו בלא נר, וכ"נ בירושלמי דבנ"א אוכלין בע"ש הרבה אחר צאת הכוכבים, ואמרו שם דשעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן הוא זמן הרבה קודם לכן ועדיין יש אור כיממא עם צאת הכוכבים, [הלשון שם צ"ב], וכ"מ בדר"נ שנשלם ביהש"מ כשיעור מיל לאחר שהחמה מתכסית לפמשנ"ת לעיל סק"ה.

ולפ"ז מה שנוהגין בארץ ישראל ע"פ מרן זללה"ה להמתין לצאת הכוכבים, זה מוסכם דגם לשיטת ר"ת הוי לילה, וכ"ה בשו"ע יו"ד סי' רס"ד ס"ה ו' דבג' כוכבים בינונים דינו כלילה לענין מילה בשבת, ומשמע שם אע"פ שעדיין יש אור גמור, מיהו בחכמ"א שם כתב דחיישנין שהם מהגדולים הנראין ביום, ומ"מ בריבוי כוכבים אין לחוש דבירושלמי משמע שרק כוכב אחד נראה ביום, ופשטות הגמ' והראשונים דלא חיישנין בסתם כוכבים שמא הם הגדולים.

משינה שהשמש מתכסית מעינינו עד שפני מזרח מאדימין לדעת ר"ת הוי יום, ולדעת הגר"א והגאונים מתחיל ביהש"מ דר' יהודה. - ג' רבעי מיל אחר שהחמה מתכסית מעינינו להגר"א הוי לילה, ומעט יותר כשיעור

ונראה דבאמת תחלת שקיעה שניה לישנא בעלמא הוא, והכונה משעה שיש להסתפק שמא זהו זמן סוף השקיעה, והרי באמת אין לנו בתורה אלא ביאת השמש, ולמדו מוטהר דבעינן ביאת כל אור השמש, ונחלקו תנאי מהו ביאת כולו, דלר' יהודה יש להסתפק מזמן הכסיף התחתון, והיינו שאז נקרא ביאת כולו, וממילא אין לנו בתורה סוף ביאה אחרת, ואע"פ שבמציאות יש זמן סוף יציאתה מעובי הרקיע, אבל אם משהכסיף לילה הוא, הרי זהו הנקרא ביאת כל שמשו בתורה.

ולפ"ז מתפרש משתשקע החמה משעה שדינו כלילה, וכל חד כדאית ליה מה נקרא שקיעת החמה, ובמקום שהדבר ספק אזלינן לחומרא, דהיינו בתענית בעינן להחמיר צאת הכוכבים, ובנר חנוכה אפשר דבעינן להחמיר מתחלת ביהש"מ, ואפשר דבנ"ח יש להחמיר להדליק בודאי לילה, אבל כיון שאפשר להדליק מפלג המנחה ביום ראשון של חנוכה כמו בחל בשבת, א"כ ראוי להרויח גם ספק דביהש"מ לקיים בו פרסומי ניסא, ובתפילין ג"כ כתב בסה"ת דיש להחמיר מספק, אם לילה לאו זמן תפילין הוא, וא"כ צ"ל דהומ"ל ולטעמין כמ"ש בסה"ת שם, ובמרדכי שבב"י העתיק דברי סה"ת ולכן כתב סמוך לצאת הכוכבים וכוונתו מתחלת שקיעה שניה, ולא כמו שהבינו האחרונים שכוונתו סוף שקיעה.

הרמב"ן בתוה"א פשיטא ליה דתוספת שבת אינה קודם שקיעת החמה ולא אחר צאת הכוכבים, ונראה דלא מסברא אמר כן, אלא משום דהלכה רווחת שהכל מותר עד השקיעה ומצאת הכוכבים, וס"ל להרמב"ן שיש עשה מוחלט לתוספת, וע"כ שהוא לאחר שקיעת החמה וקודם צאת הכוכבים, אבל מודה הרמב"ן בסברא שאפשר להוסיף יותר אם ירצה.

לענין הלכה

מז. מן האמור נתבאר דאף לשיטת ר"ת זמן לילה הוא מצאת הכוכבים ולא ד'

קבלת שבת ונר חנוכה ומעריב, (תפלת שחרית ומנחה הם בזמן שרואים את השמש).

בהא דמצינו לשון ביהש"מ שהוא ודאי יום

פז. מצינו לשון ביהש"מ שכונתו סמוך ללילה כשהוא ודאי יום כמו ב"ק ל"ב א' בע"ש ביהש"מ מפני שהוא רץ ברשות, ב"מ מ"ב א' ומודה שמואל בע"ש ביהש"מ דלא אטרחוהו רבנן, וכן עשרה דברים נבראו בע"ש ביהש"מ, [ומה שהזכירו בהם ביהש"מ הכונה שאינם מצרכי ששת ימי המעשה של הנהגת העולם, אלא הם דברים פרטיים שונים ממנהגו של עולם, ובראם לאחר שנשלמה כלל הבריאה, ולפי שאין כל חדש תחת השמש נבראו בתוך ששת ימי המעשה, ואסתכל באוריתא וברא עלמא שיצטרכו לדברים אלו].

וכן הא דתנן נדה ס"ח א' וביהש"מ לא הפרישה בפשוטו היינו סמוך לביהש"מ, וכדתניא שם ב' אלמלא ידיה בין עיניה כל ביהש"מ כו', מיהו הא דתנן י"א א' ופעמים צריכה להיות בודקת אחת שחרית ואחת ביהש"מ, ובגמ' ד' ב' שיהיו בודקות עצמן שחרית וערבית, לכאורה משמע דהיינו באמת בביהש"מ או מיד בצאת הכוכבים, ובזמן ביהש"מ לא מהני בדיקה לנקיים דבעינן בתוך השבעה ימים, אבל להכשיר טהרות של יום יש עדיפות בביהש"מ כמ"ש בירושלמי כנגד שתי פעמים שהיום משתנה על הבריות, וכח הוסתות הוא ג"כ לפי הנה"ח ושקיעת החמה, ולפ"ז צ"ע בדעת הסמ"ג ודעימיה שהעתיקו בדיקות אלו לשבעה נקיים להצריך שחרית וערבית, שהרי הערבית אינה מועילה לספירת הנקיים, וכנראה פירשו ביהש"מ סמוך ללילה קודם שקיעת החמה, ואמנם פשוט הדברים בדדיקת זב וזבה שוין דסגי בבדיקה אחת ביום, [ואפי' בלילה לחוד מסתברא דסגי, אלא שתו' נדה ס"ט א' הצריכו יום, אבל בגמ' לא אמרו כן על הבדיקה אלא על הטבילה שכבר ספרה אותו יום].

ביהש"מ דר' יוסי ולר"ת אכתי יום הוא, אם לא האדימו פני מזרח דהיינו מערב. - האדימו פני מערב לר' יוסי יום הוא, [וכן לרב יוסף אליבא דר"י, אלא שזה דקה וחצין], הכסיף התחתון ולא העליון זהו ביהש"מ דר' יהודה לכו"ע, ולר' יוסי יום הוא, גם בהכסיף העליון, עד צאת הכוכבים או סמוך לזה. - במה שהקילו בדרבנן בביהש"מ יש מקום להקל בשעת הצורך עד סמוך לצאת הכוכבים, אף לאחר ג' רבעי מיל, מיהו יש להחמיר מיד כשנראין כוכבים ולא להקל עד ארבעים רגעים אע"פ שנוהגין כן לחומרא.

בנר חנוכה יש להדליק מתחלת ביהש"מ דר' יהודה לכתחלה, אבל אפשר להקל שהוא ג' רבעי מיל סמוך לצאת הכוכבים, וכן נהג מרן זללה"ה גם בארץ ישראל להדליק כשיעור שליש שעה אחר שהחמה מתכסית מענינו, מיהו זה הי' ע"פ מנהג בית אביו בחו"ל, ובארץ ישראל אפשר שלא הי' מנהיג כן לכתחלה.

בתפילין יש להחמיר מתחלת ביהש"מ שלא להניח, ושלא להורות היתר בזה לרבים, אפי' לענין שלא לחלוץ ומחמירין משעה שהחמה נתכסית מעינינו כהגר"א.

מנחה אף לשיטת ר"ת יש להחמיר שאין להתפלל אלא עד שעה שהחמה מתכסית מענינו, ולעומת זה מעריב אפשר להתפלל משנשלם זמן מנחה, אבל לענין ק"ש בעינן צאת הכוכבים דוקא, וכן ראוי להחמיר לענין ברכות ק"ש.

בתענית יש להחמיר עד צאת הכוכבים, ולא לסמוך על ג' רבעי מיל, דהא קי"ל לחומרא כו' יוסי, ואף להגר"א זמנו לאחר ג' רבעי מיל.

בשעות היום נקטינן כהגר"א שהם מהנה"ח עד שקיעת החמה, ונפ"מ לענין זמן ק"ש בג' שעות זמניות שמהנה"ח עד שקיעת החמה, וכן לענין פלג המנחה השיעור שעה ורבע זמנית קודם שמתכסית השמש מעינינו, ונפ"מ לענין

סימן י

בדיני שהייה

וסמכו שנבין לחלק כן מדנפשינן, בזמן שהביאו רק דברי רבא שאינו מחלק ביניהם, (ועי' לקמן סק"ו), ובירושלמי שם ג"כ משמע דמפרש מתני' בנצלה כ"צ, והיינו כרבנן דחנניה, וש"מ דלא מחלקינן בין צלי לתבשיל, אבל בין פת לצלי מחלק התם דבפת ניחא לי' שתתקור קודם אכילה, (ואם נחלק בתלמודן בין פת לצלי נוכל לומר דלא קי"ל כסוגיא דסופ"ק, אבל הרי"ף ודעימיה לא נקטו כן), ועו"ק בלשון הרמב"ן שכתב דקודם מאכל בן דרוסאי מחתה משום דלא מיחרך או דמפיק ליה לחוץ, ולשון הגמ' מתפרש בהדיא דכיון שכבר ראוי לאכילה לא טריד לחיתויי, כדמייננן עלה מבישולי נכרים ודחנניה, ולמה הוצרך הרמב"ן לחלק דלא מיחרך קודם מאכל בן דרוסאי, וע"כ משום דקשיא ליה לחלק בטרדא דאחר מאכל בן דרוסאי דזוהי סברת חנניה, מיהו י"ל דהרמב"ן לרווחא דמילתא קאמר, ועיקר הטעם משום דקודם מאכל בן דרוסאי עדיף ליה מאכל מוכן לאכילה אע"פ שיתחרך, וכשראוי כבר כמאכל בן דרוסאי חושש יותר מן החירוף, ועו"ק דבפשוטו ביצה בקליפתה לא מיחרכא, ועי' בסמוך.

ול"ד ז"ל היה נראה דחשיבא סוגיא דפ' כירה לא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, וסוגיין דעלמא כחד מינייהו היינו דסופ"ק, וזה כדעת רה"ג ותו', וכל מאי דדחקינן לפרושי מתני' דכירה כחנניא, היינו משום דמתניתין דסופ"ק כותיה, [שו"ר דאפשר דראיית רבא רק מפת שהיא דבוקה בתנור, אבל בשרא אגומרי פשיטא ליה דלכו"ע שיעורן כמאכל בן דרוסאי, וכיון דלכו"ע

אי ממתני' דאין צולין כו' (י"ט ב') מוכח כחנני' א. ל"ז ב' אמר רבא תרוייהו תננהי לשהות תנינא אין נותנין את הפת כו', הא דלא מייתי מרישא דאין צולין כו' היינו משום דלא קתני במתני' דסגי בשיצולו כמאכל בן דרוסאי, אבל קרימת פנים בפת היא כשיעור מאכל בן דרוסאי בתבשיל, דחייבין על אפיי' בשיעור קרימת פנים ועל בישול כמאכל בן דרוסאי, ולפ"ז רב דאמר לעיל כ' א' דמתני' כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי סבר כחנני', וזה סותר להא דאמרינן בשמעתין דרו"ש אסרי מצטמק ויפה לו, וה"נ מצינו סתירה בדעת ר' יוחנן, ולרב האי גאון דמצטמק ויפה לו גרע, נתיישבו דברי רב כמו דר"י, [דביצה בצלי מצור"ל כמבואר בירושלמי], מיהו הא דמייננן לעיל שם איתמר נמי אר"א א"ר יוחנן כו' אינו עניין לשמעתין, אלא לפרושי לישנא דכדי שיצולו דמתפרש שפיר במאכל בן דרוסאי, אבל אין חולק בבישולי עכו"ם דסגי במאכל בן דרוסאי, והיינו נמי דמייתי דחנניה התם להוכיח דחשיב מבושל במאכל בן דרוסאי.

ובפשוטו נראה דסוגיית הגמ' אמתני' דאין צולין אתיא כחנני', שהרי רבא דימה פת לתבשיל, וה"ה צלי כמ"ש הראשונים ז"ל, וכיוון שסתמו בגמ' דהתם השיעור כמאכל בן דרוסאי, ש"מ דקי"ל כחנניא, אבל הרי"ף פסק כרבנן ופסק בההיא דצלי דהיינו כמאכל בן דרוסאי, וביארו הרמב"ם והרמב"ן דבצלי לכו"ע לא חיישינן שיחתה ממאכל בן דרוסאי שחושש שיחרך הצלי, ועד מאכל בן דרוסאי שעדיין לחלוותו קיימת אינו מתחרך, והדבר תימה איך לא הזכירו בגמ' סברא זו,

בתו' ד"ה גזירה ובקו' הגרע"א ז"ל בגליון

והקשו בתו' הא חזינן במתני' דאין צולין שיש חשש חיתוי בבשר חי, והי' נראה לפרש שתירצו דבצלי שקרוב לגחלים לא מסח דעתיה וכמ"ש בד"ה האי בשם בה"ג, אבל אין לפרש דבריהם דכשאין דבר מפסיק יש חשש חיתוי טפי מקדירה, דאדרבה בקדירה מצוי יותר לחתות שאין חשש קוטרטא וחריכה, אלא לומר דבהני בחיתוי יכול לגמור בישול של דבר חי, ואילו חיתוי דקדירה מצינו רק בחמין ותבשיל שאין חסרים אלא חיתוי מועט, (ואף דין בישול פחות ממאכל בן דרוסאי לא מצינו במתני' דהא חמין ותבשיל מיירי במאכל בן דרוסאי מדמחזירין), ולפ"ז צ"ע משה"ק הגרע"א ז"ל בגליון הש"ס ממתני' דר"פ כירה, דהא התם מיירי בבשיל ולא בשיל דלא מסח דעתיה, וכל הגידון בשמעתין בהני שנותנן חיין ע"ש עם חשיכה, וכמו שהוא באמת למסקנא דקדירא חייאתא שרי, וכנראה מסתמות לשונם משמע לי' ז"ל שכוונתם בע"א ממ"ש בד"ה האי, אבל נראה דצריך לפרש דבריהם כמ"ש, שו"ר במהרש"א שפי' כהגרע"א ז"ל, ואמנם כ"ה סתמות לשונם ז"ל, שו"ר בר"ן שכתב כיון דלא מפסיק מידי אבל הכא מפסיק תנור, ולפ"ז יתכן לפרש גם כוונת תו' שאין דבר מפסיק בין האדם לגחלים, אבל אינו פותח התנור לחתות, וכירה שהקדירה מבחוץ יש לחוש שיגלה לראות מה שבתוכה, וממילא יחתה בתוך הכירה, ול"מ כן, וצ"ע, ועוד הערוני דאכתי פת מאי איכא למימר, (עתו' הרא"ש שהעתיק פת, ובמהרש"א שדקדק בזה).

ויש' לעי' לפי מה דנקטנו בדעת תו' דכל שקרוב יותר לגחלים יש לחוש לחיתוי טפי, א"כ מאי פשיטא לגמ' ל"ז א' דבשהייה אין לחלק בין תוכה לעל גבה, הרי תוכה סמוך לגחלים יותר, ואיכא למימר דדמי לתנור דלא מהני גרופה וקטומה, ויש ליישב.

מחליקין בין צלי לבישול אין קושיא כ"כ אם סתמו בגמ' דמפת ג"כ אין ראי', ועי' לקמן סק"ב דפשטות הסוגיא י"ח ב' כחנניה.

י"ח ב' היכי מצי לאוקמי ברייתא דעססיות כב"ש

ב. י"ח ב' לימא ב"ש היא ולא ב"ה, יש לעיין הא לב"ש נמי אמרינן דקדירה מפקר לה, וי"ל דקדירה גדולה דומיא דחבית של נחתום לא מפקר לה, ורק בקדירה דבעה"ב ולצורך שבת אמרו דמפקר לה, אבל מסתמות הראשונים והאחרונים ז"ל נראה דמפרשי כב"ש משום שמתבשל בשבת גזירה שמא יבוא לבשל, וכדלקמן י"ט א' בושין, ולפ"ז קדירה חייאתא אסורה לב"ש, ולפי זה הסוגיא כרבה ולא כרב יוסף, ולע"כ, אח"כ ראיתי ברשב"א שפירש כרב יוסף ותיירץ דלצורך מוצ"ש לא מפקרו לה ב"ד עי"ש.

מה נתחדש בתו' דגזירה שמא יחתה בגחלים, ובחילוק בין עססיות ותורמוסין לקדירה חייאתא

שם גזירה שמא יחתה בגחלים, מעיקרא ס"ד דלמוצ"ש לא חיישינן שיחתה בשבת, דמסח דעתיה מלהתעסק בדברי חול בשבת וגם לא טריד, ולא אמרו גזירת חיתוי אלא בתבשילין של שבת, ואפי' קדירה חייאתא דלמחר ג"כ התירו למסקנא, וכש"כ הני דלמוצ"ש, ומשני דגזירה שמא יחתה בגחלים אמרינן בכל מילי, ועססיות ותורמוסין צריכין בישול רב כדלקמן ע"ד ב' ביצה כ"ה ב', והקדירה רותחת בלילה וצריכין להמשיך ולשהות במים חמין עד מוצ"ש, וכן חבית של נחתום גדולה שלמוצ"ש, וקדירה חייאתא שאני שהיא קטנה וממהרת להתבשל עד למחר, (וכ"מ בגמ' דחבית דנחתום לא מפקר לה ודכוותה קדירה דתורמוסין שהיא גדולה עמש"כ לעיל בזה), ועוד דעד מוצ"ש הגחלים עוממות, משא"כ בקדירה שבליילה מסח דעתיה ולמחר אכיל לה.

פשטא דשמעתין דמצויל' שרי

שם ובשיל שפיר דמי, סוגיין מיירי בבשר כדאמר גרמא חייא, וסתם קדירה ג"כ בהכי מיירי, וש"מ דמצטמק ויפה לו מותר, שא"א לסתום בשיל על כונת מצטמק ורע לו, דהיינו שנגמר בישולו ושוב אין יפה לו, וערמב"ן מ"ש בדעת הרי"ף דכל שמוסיף בבישולו מיקרי בשיל ולא בשיל, ודוחק, ומה"ט צידד עוד אפשרות ליישב עי"ש, וכבר כתב בריטב"א הנדמ"ח דפשטא דשמעתין דמצויל' מותר, ועמש"כ לעיל סוסק"א דסוגיין בפ"ק כחנניה.

אם שייך להתחייב בבישול לאחר שכבר נתבשל כמאכל בן דרוסאי

שם בשיל ולא בשיל אסיר, לשון זה ודאי מתפרש אף קודם מאכל בן דרוסאי, שהרי לחנניה רק קודם מאכל בן דרוסאי אסור, ואין בו שריוותא דקדרה חייתא, ואין לנו לדון אלא אם גם מאכל בן דרוסאי בכלל זה, ובסנהדרין ע' א' קרינן בשר חי לבשיל ולא בשיל כבשר כיבא דאכלי גנבי, ולפרש"י כ' א' דבן דרוסאי לסטים הי', א"כ מפורש דבשיל ולא בשיל היינו כמאכל בן דרוסאי, אבל אין נראה שיקרא מאכל בן דרוסאי חי שהרי לדעת הרבה ראשונים שוב אין בו משום בישול, ואף בשתה"ל ולחה"פ סגי בקרמו פניהם שהוא כמאכל בן דרוסאי, וזה מסייע דשוב לא מתחייב בבישול ואפייה, ונראה דבצלי אכלי גנבי פחות ממאכל בן דרוסאי, (וכ"נ בריטב"א הנדמ"ח ל"ז ב'), ובן דרוסאי הי' אוכל מבושל דלסטים הי' ואינו מפחד כגנב, וכ"נ בחולין ק"ח ב' דבישול שאחרים אוכלין אותו מחמת בישולו חייב, ונקטו הפר"ח וב"מ דהיינו כמאכל בן דרוסאי דודאי כל שחייבין עליו בשבת חייבין עליו בכב"ח, ולשון רש"י שם כל צרכו צע"ק, שו"ר שכבר הקשה כן הריטב"א, ועוד דבברייתות נקטו לשון שנתבשל כל צרכו, ולמה שינתה הגמ' הלשון, הול"ל בשיל כ"צ שפיר דמי לא בשיל

בירושלמי אמרינן חשש שמא יהפכם בצינורא על האש, ויתחייב משום מבשל, ולע"כ.

אי מיירי בתורמוסין חיין

מהא דקתני לא תמלא ולא ימלא, יש לדקדק דבחיין מיירי שנותנן מיד עם המילוי, ומהא דקתני למוצ"ש ולא קתני יאכל ולא יאכל ודיני שוגג ומזיד, חזינן דהקדירה למוצ"ש, ודומיא דנחתום, וסתמא נמי הכי הוא דלמוצ"ש נותנין רק חיין שלא יחרכו במשך השבת, ומה"ט יש לחוש לחיתוי שדרך הגחלים שעוממות בזמן ארוך כזה אפי' היתה שלהבת גדולה, וצ"ע בתו' ד"ה לא, שהוצרכו לטעם דרגילין לחמם על אש רפה.

ביאור ההוכחה לקדירה חייתא

שם והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים האי קדרה כו', פרש"י דה"ק והשתא דאמר מר דליכא אלא משום גזירת חיתוי ואין איסור שיתבשל בשבת, א"כ בקדירה חייתא דאין לחוש לחיתוי, שרי, ומיירי במבשל למחר לשחרית, ומהברייתא נמי דייק לה מדאסרה רק דומיא דנחתום ותורמוסין, ש"מ דקדירה חייתא כה"ג שרי, עכ"פ למוצ"ש וה"ה לשחרית, ויש לדחות דאורחא דמילתא קתני.

אי מיירי בגרופה וקטומה

בב"ל הני הוזכר תנור לומר דמיירי באינה גרופה וקטומה שהרי תנור לא מהני ליה גרופה וקטומה, וגם סתמא דמילתא לא מתבשל ע"ג כירה עד למחר, שהגחלים עוממות, ורק בתוך התנור נשמר החום, ומ"מ לדינא אף בכירה שרי, עי' תו' ל"ח א' בתירוצ' קמא, ומבואר בשמעתין דאף בתוך התנור מותר להשהות בשל כ"צ או כמאכל בן דרוסאי, דהא אמרינן שרי לאנוחה בתנורא, וע"ז קאמר בשיל שפיר דמי, ועי' שעה"צ סי' רנ"ג אות מ"א שכ"כ מסברא, עי"ש.

ברש"י דלא קשיא ליה זיקא כלל, ומפני שהוא סגור לא מחתה דעד דפתח ליה מידכר, וזהו החומר דבישראל אגומרי, ולא משום דאגומרי בלא"ה פתוח לזיקא, שו"ר ברשב"א כמש"כ.

מהא דלא משכחינן אלא בשרא אגומרי, משמע דשור ואיל שוין לענין זה, ולרב אשי כולוהו בדמינתח קשה ליה זיקא קצת.

לשון חמין ותבשיל משמע שכבר נתבשל, ובדין גרופה וקטומה בפחות ממאכל בן דרוסאי

ד. ל"ז ב' מתני' כירה כו', לשון חמין ותבשיל הוא מחודש דהול"ל מים ובשר, ויש ללמוד מזה דמיירי לכה"פ במאכל בן דרוסאי, ומתפרש מים בעודן חמין, ותבשיל שכבר נתבשל, וסתמות הדברים דתו לית ביה משום בישול מדמחזירין בשבת, ומה"ט לא אוקמוה למתני' קודם מאכל בן דרוסאי ולשהות כחנניה, וכמ"ש הראשונים ז"ל, דחמין ותבשיל לא משמע פחות ממאכל בן דרוסאי דוקא, ובאמת קדרה חייתא שריא, וע"כ דנקט חמין ותבשיל שכבר נתבשל, ולאפוקי חייתא.

ולפ"ז נראה דחנניה מפרש דכשהזכירו גרופה וקטומה היינו לענין חזרה בלבד, ואינו מפרש דנאמר גרופה וקטומה גם לשהייה ומפרש לה קודם מאכל בן דרוסאי, דכל הדינים נאמרו בחמין ותבשיל דהיינו כמאכל בן דרוסאי, ומיושב בזה דסתמא דמילתא אם גרף כל הגחלים אינו יכול להתבשל מפחות ממאכל בן דרוסאי בכירה זו ולכן דוחק לומר שע"ז נתנו העצה לגרוף, ועוד דיסוד ענין גרופה וקטומה דמוכיח שאין דעתו שיהא החום גדול, וזה אינו נכון בקדירה שלא נתבשלה כלל, שהרי רוצה שתתבשל, ולמש"כ דכולה לענין חזרה נשנית ניחא.

ובזה מיושב דלא הוה דוחק כ"כ הא דמוקמינן מתני' כחנניה, דבאמת חנניה ע"כ צריך לשנות מתני' כך, דכל החילוק בין קש וגבבא וגפת ועצים לא שייך אלא לב"ה,

כ"צ כו', ולכן נראה דסתם בשיל ולא בשיל היינו פחות ממאכל בן דרוסאי, וכדמתפרש בסנהדרין, ומאכל בן דרוסאי היינו שנאכל בשעה"ד לכל אדם, וזהו הלשון שאחרים אוכלין אותו, דהיינו גסי השכל והגוף, וגם מכאן סייעתא דסוגיין בפ"ק כחנניא וכמש"כ סק"א, וכבר כתב הרמב"ן לדחות ולפרש דהיינו עד מבושל כ"צ, ואפשר אפי' מצוי"ל.

ביאור ההיתר דגדיא ושריק

ג. שם האי בשרא דגדיא ושריק שפיר דמי, יש לעי' מ"ש יורה דסגי לה בטוחה, ומ"ש הכא דבעינן תרתי, וכן באונין של פשתן סגי בקשי ליה זיקא בדלא שריק, ולל"ב באמת לכו"ע סגי בחד מינייהו, ואפשר דטיחת יורה הוי היכר גדול, דמשונה הוא, ויתכן דה"ה מנעול מיוחד לשבת, [ונכונת הגמ' דהתנא לא נחית לחשש מגיס אלא מפני המלאכה ומתפרש באופן שאין חשש מגיס כגון טוחה], אבל תנור רגילין לשרקו כדי לשמור חומו, ועוד דבשרא סופו לפתחו כשיהא מוכן, ומקדים ופתח ליה, אבל בפשתן וצמר משאירן עד מוצ"ש, ועוד שההפסד בפשתן מרובה, אבל בתוד"ה ביורה כתבו דאין דרך להגיס כמו לחתות, ודברינו להמפרשים דחשש הגסה קרוב כחיתוי, וע"ע בראשונים בזה.

גדיא היינו גדי קטן וזה כולל בין כבש בין עז, וברחא היינו גדול וזה כולל בין איל בין תיש, והיינו דפרכינן כ' א' מגדיא אפסח לפי שכולל בין מן הכבשים בין מן העיזים, וז"פ.

הא דקשה ליה זיקא היינו שמתייבש, ומה"ט פשוט דלא שייך בקדירה, וכן פשוט דגם ברחא קשיא ליה זיקא קצת, והיינו טעמיה דרב אשי, ולפ"ז צ"ע משה"ק תו' על רב אשי מפת, הרי פת אינו מתייבש בזמן אפייתו אפי' בזיקא, וגם הו"ל להוכיח בפשיטות מדקשי ליה זיקא ש"מ דבצלי קא מיירי, דבתוך קדירה אין האויר נכנס, שו"ר דהתו' אזלי כדמשמע

ב"ש למושג גרופה וקטומה, ופליגי אם נאמר בלשהות או בלהחזיר.

שי"ר דפשטות הגמ' דבחמין ב"ש וב"ה שוין, והרי בגרופה וקטומה שרי לב"ה אפי' פחות ממאכל בן דרוסאי (ללישנא דלהחזיר מיהא), וא"כ א"א לומר דבכלל חמין דב"ש אף גרופה וקטומה, דהא לא דמו החמין להדדי, וביותר מוכח כן למ"ש הרמב"ן דמאן דשרי חמין פחות ממאכל בן דרוסאי שרי ודאי תבשיל, וא"כ אם משוינן חמין לב"ש וב"ה בגרופה וקטומה, ה"ה דתבשיל שרי לתרוייהו.

ביאור צדדי הבעיא אי לשהות או להחזיר תנן

שם גמ' איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא, באמת לשון לא יתן אומר דרשני, שבכל הברייתות קתני לשון שהייה, וכן האמת בסתמא שאינו מורידן מן האש קודם שנתבשלו כ"צ, ואין נאות לשון נתינה אלא שהייה או לא יקיים או ישאיר ויניח, ולכן סברו בגמ' דלהחזיר הוא, אבל לעומת זה קשה דהא בסיפא קרי לה חזרה, ואפשר שרבי נתחכם בלשונו כדי שתוכל מתני' להתפרש גם כר"י, ומ"מ אם שינה הלשון כדי שתתפרש גם כחנניה, א"כ הוי דחנניה עיקר, כיון דסתמא דפ"ק כותיה, ועוד דשינוי הלשון ל"ק כ"כ דכלפי נוטלין קתני מחזירין, אבל בסתמא קרי ליה נתינה, דבחול סתמא בשהייה מיירי.

בדברי התו' בדין חזרה מבעוד יום ובדקדוק לשון עד שיגרוף

ה. **בתוד"ה** וב"ה דקדקו מ"ט קתני עד שיגרוף ולא קתני א"כ גרף, והנה פשטות לשון עד שיגרוף משמע עד שעה שבלא"ה יגרוף, דאל"כ הול"ל א"כ יגרוף, אבל באמת כאן א"א לפרש כן, דבשעה שגורף הגחלים כבר כבה התנור, ואין מצוי לקטום כלל, ולכן נראה דכאן מתפרש לשון עד להפלת הדבר לומר דאין שום עצה להתיר עד שלא יהיו הגחלים בכירה, דהא סתמא דמילתא צריך הוא לגחלים, ואין הגריפה עצה

ולכן שנה תחלה הדין כב"ה, ולא הי' יכול לפתוח בפלוגתא דב"ש וב"ה שאינה ענין לגרופה וקטומה כלל, [ובפרט אם נימא דב"ש לא שרו לעולם תבשיל בין בגרופה וקטומה בין באינה גרופה וקטומה, מיהו עמ"ש"כ להלן בזה], והכי קתני לא יחזיר עד שיגרוף, וב"ש אוסרים אפי' גרף, וע"כ הוצרך לבאר דאפי' חמין דשרו בשהייה אוסרין בחזרה, (ולמ"ש"כ בסמוך דב"ש מודו בגרופה וקטומה נמצא דב"ש סברי כמ"ד לשהות תנן, מיהו מדהתירו בחמין ל"מ כן).

בדין גרופה וקטומה לב"ש

ולכאזרה פשטות הגמ' דלב"ש אליבא דחנניה אין שום היתר לשהות תבשיל אפי' גרופה וקטומה, ומה שאמרו אבל לשהות משהין אפי' אינה גרופה וקטומה זהו מדברי ב"ה, אבל ב"ש משוין גרופה וקטומה לאינה גרופה וקטומה דלא שרו אלא חמין, דמשמע דחנניה פליג אר' יהודה רק בחדא, ואם איתא דב"ש שרו תבשיל בגרופה וקטומה, א"כ פליג עליה נמי בהא, ויש לדחות דב"ש אינה משנה ולא מיירי בהא, ועוד דבמתני' לא הוזכר אינה גרופה וקטומה, ונהי דדייקנן מדקתני דוקא לא יחזיר ש"מ דשהייה שרי, אבל דברי ב"ש מתפרשין בסתמא לבתר דקתני עד שיגרוף, ואם בזה מודו דמשהין תבשיל לא הו"ל למיסתם חמין אבל לא תבשיל, אלא הול"ל ומה הן משהין בזה חמין ותבשיל, אבל באינה גרופה וקטומה בש"א חמין אבל לא תבשיל, וכ"ה פשטות הלשון אבל לשהות משהין אע"פ כו' ומה הן משהין כו' דמשמע שיש רק דין אחד בשהייה בין בגרופה וקטומה ואפי' אינה גרופה וקטומה, מיהו אין הכרע בכ"ז ואפשר לומר דפשיטא לגמ' דלא מחמירין לב"ש בתרוייהו בשוה בין בגרופה וקטומה בין באינה גרופה וקטומה, והראוני שכ"מ בגליון הש"ס י"ח ב' שפי' דבגרופה וקטומה שרו ב"ש תבשיל, ומיושב בזה דמודו

איך לבשל, וכאילו אמר בגפת ובעצים אין היתר אא"כ יסלק הגפת והעצים, ובוזה נופל לשון עד, לומר שלא יועיל כלום עד שיעשה כך, ומה"ט לא קתני אא"כ גרף, דמשמע שיתכן שגרף מעצמו ונתן הקדירה על גבה, וזה לא יעשה שום אדם מעצמו בלא ציווי התנא, ולכן א"א להתייחס לזה כאילו נעשה כך מאתמול, והשתא מתפרש דקא"ל התנא שלא יוכל מחר להחזיר עד שיעשה היום התיקון הזה.

יש לעי' לפירוש תו' דמבעוד יום ג"כ אסור להחזיר א"כ אין אפשרות להניח ע"ש בתוך התנור, דהא אר"ח ארחב"ג א"ר דלתוכה אסור להחזיר אפי' גרופה וקטומה, ודוחק לומר דגרופה וקטומה בעינן ג"כ מבעוד יום מופלג כמו חזרה, דסתמא גורפין רק סמוך לשבת שישאר החום, ולמש"כ להלן דמיחזי כמבשל ליכא מבעוד יום ניחא, אבל לשון לא שנו אינו מיושב, אם עיקר מתני' מבעוד יום, ודברי רב בשבת, ועו"ק דיותר יש לאסור קדרה חייתא סמוך לחשיכה מדין חזרה, (ולרא"ש דרק במבושל גזרו, ניחא).

בדברי הר"ן בדין מבעוד יום לב"ש וב"ה

והר"ן מפרש דב"ש אסרי חזרה אף מבעוד יום אבל ב"ה לא גזרו מבעוד יום כלל כלל, וטעמייהו מפני שמתבשל בשבת, ואתיא כרבה י"ח א' דהא לטעמא דשביתת כלים אמרינן שם ב' דקדירה אפקורי מפקר לה, ודוחק לפרושי רק לרבה דא"כ לרב יוסף אין איסור לב"ש מבעוד יום, (ועוד דלפ"ז קדירה חייתא אסורה לב"ש, ואפשר דאה"נ לרבה שם), ועו"ק דהא רב ששת דאמר ל"ח א' מחזירין אפי' בשבת, מפרש ל"ז ב' מתני' להחזיר תנן, וא"כ הא דקתני לא יתן עד שיגרור מתפרש מבעוד יום, ואמאי הא מבעוד יום א"צ גרופה וקטומה, ודוחק לומר דלא יתן היינו דוקא בשבת, וב"ש פליגי גם מבעוד יום, דלפ"ז אין רמז במתני' למבעוד יום,

ולישנא דגמ' לא משמע דב"ה דוקא בשבת קאמרי, ומבעוד יום א"צ גרופה וקטומה, דהול"ל דהאומר מחזירין היינו דוקא בשבת, ועו"ק דפשטות הגמ' דב"ש וב"ה לא פליגי בחמין דשרי בגרופה וקטומה לכו"ע, או באינה גרופה וקטומה ללישנא דלהחזיר תנן, והרי לב"ה אף חמין שלא נתבשלו כמאכל בן דרוסאי שרי להשהות, כגון שאירע שלא נתבשלו, ולהר"ן לב"ש צריך לסלקם מן הדין בלא גזירת חיתוי, ועו"ק דאמרינן ל"ח ב' ואף ר"א סבר מחזירין אפי' בשבת, וכי איך אפשר לסבור בע"א, הרי פשוט דלב"ה אין איסור שנגמר בישולו בשבת, וע"כ דגרופה וקטומה שהצריכו היינו לשבת, מיהו ללישנא דלשהות תנן י"ל דאיצטריך משום שהייה, ועו"ק מהיכן פשיטא לגמ' דב"ש אסרי אף מבעוד יום הרי ב"ה מחלקין ואין מצריכין גרופה וקטומה מבעוד יום כלל, ומנלן להמציא גזירה מחודשת בדב"ש, דהא במתבשלין בשבת הוי ג"כ גזירה, וכש"כ בתבשיל שכבר נתבשל מבעוד יום דליכא למיגזר גזירה לגזירה, גם לא נתיישב לישנא דעד שיגרורף לפי' הר"ן, שהרי ד"ז בדב"ה נשנה למ"ד להחזיר תנן, אבל לפירוש תו' ניחא דב"ה מצריכין גרופה וקטומה אף מבעוד יום, וממילא מתפרש דכוותה דב"ש סברי אין מחזירין, וצ"ע.

בטעם ובגדר איסור חזרה מבעוד יום לתו' ולתרא"ש

לכאורה נראה דטעמא דחזרה מבעוד יום שכתבו תו' היינו מפני שנותן בזמן שיתבשל בשבת, ואמנם אסרינן אף ברותח כמ"ש תו' בתירוך בתרא דועוד אורי, אבל הסברא נשאת ככתירוך קמא, אלא שגזרו בכל הזמן שאם הי' צונן אסור, דכיון שנותן ע"מ שיתבשל בשבת יבא לחתות בשבת, משא"כ כשנתן באופן שיכול להתבשל, ואירע שלא נתבשל, דלא מחייבינן ליה לסלקו, ולפ"ז אם נותן על אש רפה שלא יתבשל קודם שבת דינו כחזרה סמוך לחשיכה, מיהו נראה דה"נ

לא פלוג וכל שנותן בזמן שבדרך הרגיל סגי לבשל בו באש הרגילה לבישול, לא נאסר כשעושה אש רפה, אבל הרא"ש כתב בס"ב דבאינו מבושל שרי ולא אסרו אלא במבושל שיבא להחזיר גם בשבת, ואמנם לפי דבריו ניתא קדרה חייתא, אבל לפ"ז קשה דהו"ל לקבוע השיעור מפלג המנחה וכיו"ב דמיחזי לאינשי כמחזיר בשבת, ולא תלוי בגודל הקדירה שמחזיר, דא"א לתפוס הטעם שמתבשל בשבת בזמן שאנו מתירין במתבשל בשבת.

ומי"ש הרא"ש דבלא נתבשלה כ"צ שרי להחזיר, ולא כתב דממאכל בן דרוסאי אסור צע"ק, דכיון דמעיקר הדין שרי להחזיר בשבת ממאכל בן דרוסאי למה מקילינן להחזיר מבעוד יום עד שמתבשל כ"צ, וצ"ל דכיון שאין ראוי לעשות כן בשבת, לא גזרינן מבעוד יום אטו שבת, או דס"ל להרא"ש שמדרבנן מיהא אסור ממאכל בן דרוסאי עד כ"צ, אבל בבה"ל סי' שיי"ח ס"ד ד"ה אפי', הביא דדעת הרא"ש דמותר להחזיר ממאכל בן דרוסאי, ולא מסתבר לחלק בזה בין מבעוד יום לשבת בסתמות הדברים, וצ"ע.

ומי"ש הרא"ש שם דמבעוד יום לא בעינן עודה בידו ודעתו להחזיר מתיישב שפיר דסוגיית הגמ' אשבת קיימא, והיינו דקאמר לדברי האומר כו' דלא דמו לגמרי שבת ומבעוד יום, אבל לשון הגמ' לא שנו ל"מ כן, וכל האמוראים לא קיימי אדר"ש שיש מהם שקדמו לו, ודברי הרא"ש יש ליישב בדוחק דלפי האמת עיקר מתני' בשבת, והאמוראים קיימי לפ"ז, ומדר"ש שמענו שיש איסור גם מבעוד יום, ולכן שייך לדון לחלק ביניהם, ובסברא ג"כ י"ל דכל מבעוד יום סתמא דעתו להניחה לשבת, אבל בשבת שכבר נטלה לאכילה, מצוי טפי נמלך, מיהו לכאורה נראה דהרא"ש לשיטתו דמפרש לה משום גזירה אטו שבת ומחדש דכולה חדא גזירה היא, (ואף לס"ד דבשבת אין מחזירין כלל

גזרו באינה גרופה מבעוד יום אטו אינה גרופה בשבת, ולא עשו חדא גזירה אטו גרופה בשבת, דהיא גופה גזירה), ולכן אין לגזור בחול אטו שבת בדבר שגם בשבת מותר ע"י עודן בידו ודעתו להחזיר, אבל להמפרשים דאף באינו מבושל אסור וכמ"ש במ"ב ס"ק ע"ג, וכתבנו הטעם דיש לחוש שיחתה בשבת כמו במחזיר בשבת, לפ"ז אין לחלק בין מבעוד יום לשבת כלל, שלא התירו אלא חזרה, (ויתיישבו דברי הרא"ש בפ"ד ס"ב שכ"כ לפ"ד תו' ועי' תפארת שמואל שם), שו"ר דז"א דאיסור חזרה בגרופה וקטומה בשבת הוא משום מיחזי כמבשל וזה לא אמרינן בחול כלל, ורק גזירת חיתוי איכא בנותן סמוך לחשיכה והיינו באינה גרופה וקטומה, מיהו לקמן סק"ח כתבנו דאיסור חזרה ג"כ משום חיתוי.

ונראה שאם נותנין פח אחד על כל הכירים של גז חשיב הכל כירה אחת לענין שאם ידליקו כל הלהבות יחד יתבשל מבעוד יום מותר, דהא לא משערינן באש רפה שמשהין עליה, אלא באש הרגילה בכירים אלו שמבשלין עליה, מיהו אפשר דתקנתו קלקלתו שעדיף לבשל על האש של להבה אחת בלא פח, מלבשל על הפח עם כל הלהבות יחד, ויתכן שיש לצרף להקל שפח על גז דמי לגרופה וקטומה ודמי קצת לקש וגבבא, ולחומרת התו' די בזה להתיר להשהות סמוך לחשיכה, שכבר כתב הרמ"א דנהגו להקל דלא כתו', וכ"נ סתמות הגאונים והרי"ף והרמב"ם ורש"י וש"פ שעד התו', והרמב"ן ג"כ נקט פי' אחר.

בתוד"ה אא"ב, והיאך מתיישבים דברי רב ושמואל ורי"ח עם המשנה והביריות

ו. **ל"ז** א' תוד"ה אא"ב, קשה לר"י היכי בעי למימר אליבא דרב כו' וי"ל דבלא"ה לא ס"ל רב כשום תנא כו', פי' והכא דייקין מדקאמר לא שנו ש"מ דמפרש מתני' הכי.

דרוסאי ש"מ דבתבשיל ג"כ שרינן מצור"ל או אפי' מצוי"ל, דנהי דצלי לא מחתה כ"כ אבל מ"מ חזינן דמייטבא דעתיה מהני שלא יתתה, ויותר יש להועיל נתבשל כ"צ בתבשיל ממאכל בן דרוסאי בצלי, וס"ל דר' יהודה דפליג בנתבשל כ"צ, פליג נמי בצלי ומצריך כל צרכו, ויתכן עוד דכולהו ס"ל כחנניה אלא שראו להחמיר בדורס טפי ממתני', שו"ר שכ"כ בתו' הרא"ש כאן.

ולמאי דמפרשינן דר' יוסי לקמן ל"ח א' לשבת הבאה, איכא ר' יוסי דסבר כרב, ומתיר מצור"ל בלא גרופה וקטומה.

בדברי הרמב"ן בדעת ר"מ ור"י וביישוב הסוגיות

שו"ר דהרמב"ן כתב לקמן ב' דמאן דאסר מצוי"ל סבר כר' יהודה, ומאן דשרי סבר בהא כר' מאיר, וס"ל דר"מ אפי' לכתחלה שרי, וסוגית הגמ' ל"ח א' כמ"ד מצוי"ל אסור, והא דאר"י ל"ז א' אין משהין על שאינה גרופה וקטומה, היינו חמין ותבשיל שלא נתבשלו כ"צ, ולפ"ז ניחא נמי מתני' דלשהות תנן, כיון דהשתא מפרשינן סתם חמין ותבשיל בלא נתבשל כ"צ, מיהו בברייתא ל"ח א' אסר ר"י אפי' נתבשל כ"צ דלא שרי אלא בדיעבד, ואפשר דהרמב"ן מפרש דלכתחלה נמי קאמר, ואגב ר"מ נקט האי לישנא, (ויתיישב בזה מה שלא הזכירו בגמ' בהדיא הא לכתחלה הא דייעבד בדרי', וכן בדרי"מ לא הזכירו דדוקא גרופה וקטומה), וצ"ע. - (הרמב"ן כתב שיש שיבוש בדברי התו', ולא נתפרש אם כונתו במה שחילקו בין הובערה לנתלבתה, או במה שנקטו דרו"ש ור"י דלא כשום תנא, או שס"ל כחנניה והחמירו בדורס, כמ"ש בתו' הרא"ש).

בדין קטמא ונתלבתה, ואם סתם קטומה חוזרת להבעיר

ז. **שם** ת"ש דאר"ס אר"ח קטמא ונתלבתה כו' ומחזירין לה, נראה דבאמת הי' מקום להחמיר בחזרה דלא מהני גלי דעתיה

והנה דעת תו' דלרב ושמואל ור' יוחנן לא מיתוקמא מתני' לא לשהות ולא להחזיר, דליכא למימר לשהות תנן שהרי יש חמין ותבשיל שמותרין בלא גרופה וקטומה, וליכא למימר להחזיר תנן שהרי יש חמין ותבשיל דלשהות ג"כ אסורין, אבל יותר מיושב כמ"ש בתו"י בגליון התו' דרב ור"י ס"ל להחזיר תנן, דכיון דחמין ותבשיל כולל גם מבושל כ"צ א"א לשנות דשהייה אסורה, ומתפרשא הכי לא יחזיר עד שיגרופ, אבל לשהות יש מהן שמשהין דהיינו שנתבשל כ"צ במצור"ל דומיא דחמין, או אפי' במצוי"ל כסתם תבשיל, ולפ"ז ניחא הא דמייטנן מדרב דמתני' להחזיר תנן, ואמנם סתמא דגמ' ניחא ל' לאוקומה כחנניה, אבל מ"מ שפיר גמרינן מדרב עיקר פירוש המשנה, מיהו זה אינו מתיישב אם נימא דרב מפרש מתני' דקרמו פניה כחנניה, דא"כ לא הו"ל לפרושי מתני' דהכא דלא כחנניה, בשלמא אם נראה לו דוחק לחסורה שפיר י"ל דמפרש לשהות תנן, אבל אם מודה דחסורי מיחסרא, ראוי להשוות שתי הסתמות כחנניה, ולפ"ז צ"ל דרב סבר דפת בקרימת פנים כמצור"ל, עי' ירושלמי בזה, אבל רש"י לקמן בדרכ ששת כתב דאמוראי דאסרי סברי דמתני' לשהות תנן, וכן ברמב"ן משמע דרו"ש ור"י מפרשי מתני' דלשהות תנן, ויש לפרש דכיון דפליגי אדר"מ ור"י לא הוו פליגי אחנניה, אלא מכא מתני', והיינו משום דלא ס"ל לחסורה, ומפרשי חמין ותבשיל שלא נתבשלו כ"צ, ולא שרינן אלא מצור"ל שאין דעתו ע"ז כלל, דמצוי"ל לרו"ש כלא נתבשל כ"צ דמי, ויש ליישב בדוחק דמפרשי לשון לא יתן במקום לא ישהה דהיינו כשצריך בישול, דלשון שהייה משמע טפי שישאר במצב הקודם ג"כ, אבל נתינה משמע טפי לצורך בישול, והדברים מיושבים אלא שדוחק להמציא מה שלא הוזכר בגמ'.

ואפשר דרו"ש ור"י סברי דמדשרינן פת בקרמו פניה דהיינו במאכל בן

בסתמות הגמ', ור"י נקט גחלים של רותם לומר דאע"פ שמצוי שיובערו מותר, וכבר סתם המ"א בסי' רנ"ג סק"ג דלכל מילי כקטומה דמיא, וכך מתפרשת השמטת הפוסקים סתמה כפירושה שאין כאן חילוקי דינים, וממילא יש לנקוט דקטומה לכל דבר, ועשעה"צ אות י"ז וגליון הגרע"א ז"ל.

במ"ב ס"ק י"ד כתב הובערה אח"כ, משמע קצת שר"ל דוקא אחר שנתן הקדירה, אבל נראה דכל שקטם שפיר דמי אפי' נתן הקדירה אח"כ כיון שקטם להתיר שהייתה, [ואח"כ היינו אחר הקטימה, וציין באות י"ח לבה"ל בדין קש וגבבא שיש אש בכירה], שו"ר בחדושי הר"ן שכתב דוקא קטם אחר הנתינה [לשיטתו שבדרך כלל חוזרת ומתלבה], ואין נראה כן דעת ש"פ בדברך כלל נותן הקדירה אחר הקטימה, וכיון שקטם לצורך הנחת הקדירה שפיר דמי, ועי' לעיל דצ"ע במה שנקט דסתמא מתלבה אחר הקטימה, ועכ"פ גם לשיטתו אין להחמיר אלא בקטימה כל דהו.

הערות ע"ס הגמ' ל"ז ב'

שם עקר לא יחזיר עד שיגרוף כו', מבואר שאם יגרוף או יקטום יכול להחזיר אע"פ שלא נתבשל כ"צ, ומבואר דתו ביה משום בישול, ואמנם אמת הוא דלהחזיר אסור אפי' מבושל כ"צ, אבל מ"מ א"א לסתום כך, אם אין היתר חזרה כלל בלא נתבשל כ"צ, וגם במתני' מתפרש כן, אפי' למ"ד לשהות תנן. - מלשון עקר יש לדקדק שכ"ז שנשאר מעט על האש מותר להחזיר כולו, ואע"פ שאינה גרופה וקטומה, ומיושב בזה מה ששמעתי שאצל מרן זללה"ה היו מטין הקומקום לשפוך ממנו חמין, וחוזרין ומיישרין אותו לכירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה, דדוקא עקר אסור.

שם ור"ש נמי דיוקא דמתני' קמ"ל, נראה דקאי על מה שסיים עקר לא יחזיר שזה

ובעינן היכר, ועכשיו אין ניכר שקטמה, אלא דכמו שהובערה בשבת אין לאסור עליו חזרה, שכבר עשה מע"ש מה שחייבוהו חכמים, השוו מדותיהם שלא להצריך בירור אם חזרה והובערה, ואפי' ודאי הובערה שרי, דבאמת יש קצת היכר גם אח"כ, ועוד דגלי דעתיה דלא יבא לחתות, אבל אם הוא עצמו חזר וליבה או הסיר האפר פשיטא דאסור, ומסתברא דאפי' הסיר אדם אחר האפר או שליבה נאסר בעה"ב עד שיקטום, דלא היתיר אלא מה שבדרך הרגיל נעשה מעצמו, [וגחלים שעממו וחזרו והובערו כיון דלא עבד מעשה, לא מהני], ואם קטמה בעה"ב יכול ליתן גם לאחר להניח עליה. - משמע שסתם קטומה אינה חוזרת להבעיר, וש"מ דנותן הרבה אפר ולא סגי במשהו להיכר בלבד, דהא דבתנור לא מהני קטימה ע"כ הטעם מפני שחוזר ומתבער, ובחדושי הר"ן כתב דסתמא מבעיר אח"כ, וצ"ע. - קדירה ריקנית שנשברה אינה ענין לקטמה והובערה, שלא קטם האש אלא הרחיק את הקדירה, ומשנתקרבה לאש אסור.

אם יש חילוק בין נתלבתה להובערה, ובהניח את הקדירה לאחר שהובערה

שם ב' שאני הכא דקטמה, פשטות הגמ' דהובערה ונתלבתה היינו הך, וכן בסברא, וא"כ יש לפרש דלכל מילי מהני קטמה והובערה, ובין ר"א ובין ר"י באו להשמיענו כדר"ח דקטמה אע"פ שהובערה כקטומה דמיא, ונקטו נתבשל כ"צ להשמיענו דמצו"ל אסור, וכמ"ש הרי"ף, ומה שכתבו תו' בתירוץ בתרא דיש קטימה לחצאין מחודש מאד, דכל עיקר ההיתר משום דלא מחייבין ליה אלא לקטום פעם אחת, ואם כבר נחתין לומר דבטלה קטימתו לענין לא נתבשל כ"צ, ראוי לומר דלכל מילי נתבטלה, דאין לחדש קטימה לחצאין, בפרט שבאמת הקטימה נתקלקלה, וליכא היכרא כ"כ, גם בלשון הגמ' הדבר סתום מאד, שא"א להבליע חילוק כזה, וגם לחלק בין נתלבתה להובערה רחוק

והקשה הרשב"א למה לא קטמו עבורו, וי"ל דסתם קטימה אינה חוזרת להתלבות (ועי' ר"ן בחדושי), ואף אם יזהרו שלא לכבות כ"כ בקטימה, יש לחוש שהרבה פעמים יפסק כח הרתיחה, ולא יצטמק יפה, ואפשר שעיקר מסוכן דר"י שלא לאכול תבשיל שעמד בלא רתיחה לפי שמתקלקל קצת, ור"י הי' רגיש במעיו.

שם א"ל בסורא משהו דהא רנב"י כו', ק"ק שיביא ר"י הוכחה מרנב"י דהוי בתריה, [והי' מיושב כספרים דגרסי כאן ר"נ סתם ולקמן רנב"י כמ"ש בתו' הרא"ש, אבל בפשוטו רנב"י מסורא הוה עי' גיטין ל"א ב' עדה סורא הוא, ויש לדחות דאדרכה שם משמע שלא הי' מסורא, וערש"ש שהביא דהוה מפומבדיתא, ובבב"ב ל"ב ב' משמע דר"נ סתם לא הוה בסורא], ואפשר דמייתי מיניה שכך נהגו בסורא, דהא רנב"י שמדקדק במעשיו אי לאו דקים ליה שנהגו כן ע"פ חכמים, לא הי' נוהג קולא בדבר.

שם אמר רב אשי קאימנא קמיה דר"ה, לכאורה צ"ל דרב כהנא, כו' ולא ידענא אי משום כו', יש לעי' הרי בסמוך אר"נ דכל דאית ביה מיחא מצור"ל, וצ"ל דלא שמיע ליה, ולכך סידרו דר"נ לבסוף מפני שדברים אלו נוספו אחר רב אשי דלא ידע להו, ולפ"ז אין בזה הכרע שזוהי מסקנת הסוגיא, שהוצרכו לשנותו בסוף אחר דברי רב אשי.

ביאור הא דמחמירין בחזרה טפי מבשהיה

ח. **יש לעי'** הא דמחמירין בחזרה טפי משהיה לחנניה, וכן לר"ש ור"י, דלכו"ע משהין מצור"ל ואין מחזירין, האם הטעם משום שמא יחתה או דמיחזי כמבשל, וא"ת מה שייך שמא יחתה במצור"ל, י"ל שיחתה לשמור החום שלא יכבו הגחלים, ובפשוטו נראה מדמחלקינן בין קש וגבבא לגפת ועצים ש"מ דעיקר החשש משום חיתוי, דהא למ"ד לשהות ודאי דהחילוק ביניהם

מיותר, והשתא קמ"ל שאין דין גרופה וקטומה אלא לענין חזרה, אבל ההיא דקרמו פניה לאו מילתא דפשיטא היא לפמ"ש הראשונים ז"ל לחלק דצלי שאני.

שם אנן נעביד כו' יוחנן, ג' אמוראים נחלקו בדעת ר"י, רבב"ח אמר דמצטמק ויפה לו אסור, ורשב"י אמר דמצוי"ל מותר, ור"ש אמר דכמאכל בן דרוסאי מותר, ופשטות הגמ' דקאי אמצוי"ל שבזה נחלקו ר"ש ור"י.

שם א"ל אביי לר"י מהו לשהות כו' ר"י משהו ליה כו' בסורא משהו כו', פשטות הדברים דמיירי במצוי"ל שאין דרך להניח תבשילין שלא נתבשלו כ"צ, והמנהג של סורא משמע שכולם נוהגים כן, וכן רנב"י דשהו ליה ואכיל, לא מתפרש במאורע שלא נתבשל כ"צ, אלא שנהגו שתבשילי שבת עומדים על הכירה ומצוי"ל, וכן ר"י סתמא היינו במצוי"ל, ועוד הערוני דטעמא דמסוכן לא מהני אלא לתבשיל מצוי"ל, דלמה ישוהו לו מה שאינו מבושל כ"צ, אבל מצומק כ"צ א"א להשאיר לשבת, וע"כ מצוי"ל בשבת, ואמנם י"ל לאידך גיסא דהוה עובדא שלא הי' התבשיל מוכן, ואם לא ישוהו לא יהא לו אוכל לשבת, וזהו מסוכן דקאמר, אבל בפשוטו נראה שנהגו כך, ולא רק במאורע, וכ"מ ברשב"א דלשמור חום סגי בקטומה.

שם א"ל בר מיניה דר"י דכיון דמסוכן הוא אפי' בשבת נמי שרי כו', מדרב יוסף יש ללמוד שלא הי' מסוכן בלא התבשיל הזה, ואפ"ה קרי ליה אביי מסוכן, ש"מ שהכנת תבשילין דחולה יש בזה היתר של פיקו"נ, אע"פ שאין ניכרת סכנה בדבר המסויים הזה, ואפשר דאביי נמי רק בדרבנן קאמר, אבל בדאורייתא אסור כה"ג דלאו סכנה גמורה היא, ורב יוסף סבר דאי לאו דס"ל כו' יוחנן לא הוה אכיל, ואביי ג"כ מודה לזה, אלא שאין ללמוד מזה לבריא.

גזירת חיתוי בחזרה, שו"ר בר"ן ובריטב"א הנדמ"ח שפי' באיבעיא להו טעמא דמיחזי כמבשל דוקא.

אם יש לחלק בסמיכה בין שהיה לחזרה

ולפ"ז נראה דאין לחלק בסמיכה בין שהיה לחזרה, ואדרבה בסמיכה קיל טפי דלא מיחזי כמבשל, שאין דרך לבשל כך, ויש מקום לדון דאפי' לכתחלה שרי סמיכה בשבת, דנהי דמספק"ל שמא יש חשש חיתוי בסמיכה, אבל למאי דמסקינן שאין חשש חיתוי י"ל דעדיפא מגרופה וקטומה, כיון דלא מיחזי כמבשל כלל, דהא דבעינן דעתו להחזיר ועודה בידו משום מיחזי כמבשל הוא, [שו"ר דלפי' תו' ל"ח ב' בשם ר"ת בפינה ממיחם למיחם, יש סמך לטעמיה דר"ת דאיסור חזרה מפני שמצטנן, אבל בתו' הרא"ש ור"ן לא פ"י כן], ועסק"י כתבנו לאיסור.

ביאור דעת הרי"ף וביאור ראיותיו

אבל דעת הרי"ף נראה דאין בחזרה טפי משהייה אלא משום מיחזי כמבשל, ולפ"ז אין להסתפק אם סומכין בחזרה דודאי כל שמותר לשהות מותר להחזיר בסמיכה, דאין מיחזי כמבשל בסמיכה כלל, דעדיפא מע"ג גרופה וקטומה טובא, וכיון דבגרופה וקטומה שרינן אע"ג דאורחיה בהכי, כש"כ בסמיכה, ולכן פשיטא ליה דבעיא דמהו לסמוך שייכא רק בשהייה, וכן סוגיא דתנור וכופח בסמיכה ע"כ בשהייה מיירי, אבל לחנניה דשרי בשהייה ה"ה בחזרה, דאין להסתפק בסמיכה אלא משום חיתוי ולא משום מיחזי כמבשל, וזה היפך ממ"ש הרמב"ן במלחמות דס"ל להרי"ף שאין לפשוט חזרה משהייה, אלא אדרבה דלחנניה אין מקום לאסור כלל חזרה במקום ששהייה מותרת, דמה שהצריכו גרופה וקטומה בחזרה לאו משום חיתוי הוא אלא דמיחזי כמבשל, כדמחמירנן בתוכה טפי מעל גבה, אבל לחיתוי אין לחוש כלל כיון דמצור"ל או כמאכל בן

משום חיתוי, וכן לב"ש אף למ"ד להחזיר תנן, ואין לחדש שגם בסברת מיחזי כמבשל נמצא בדיוק אותו חילוק, וגם בסברא כשיש אש בכירה מקש וגבבא ג"כ מיחזי כמבשל, א"ו איסור חזרה משום חיתוי הוא, דכשעוסק בהנחה ע"ג כירה יש לחוש שיחתה, ולא מפני שמצטנן, אלא דבזמן ההנחה טריד בתבשילו ואם אין אש בגחלים יחתה, משא"כ בשהייה דהיכא דלא טריד מסח דעתיה מיניה עד לסעודה.

ביאור החילוק בין תנור לכירה לפ"ז

ובזה מיושב טפי החילוק בין תנור לכירה, דאם בשניהם אין חשש חיתוי כשמחזיר מצור"ל בשבת, אלא דמהני גרופה וקטומה להוכיח שאין דעתו לבשל, ה"י ראוי להתיר גם בתנור, דסו"ס איכא היכירה, בשלמא אם החשש משום חיתוי שפיר אמרינן דבתנור סגי בחיתוי מועט, ויש לחוש אפי' בגרופה וקטומה, אבל לטעמא דמיחזי יש היכר שוה בגרופה וקטומה דתנור כמו בכירה, ויש לדחות דההיכר מהני רק כשנחלש החום עי"ז.

ביאור החילוק בין תוכה לעל גבה, ובטעמא דב"ש

מיהו הא דאמר רב ל"ש אלא על גבה אבל תוכה אסור יש לפרש משום דמיחזי כמבשל, מדפשיטא לן שבשהייה אין לחלק בין תוכה לע"ג ש"מ שאין חשש חיתוי בתוכה טפי מעל גבה, ואפשר דדוקא מפני שדרך להניח על גבה, חמיר תוכה דמיחזי כמבשל, דלהעמיד החום בדרך כלל סגי בעל גבה, אבל אם ה"י דרכה בתוכה, ה"י מותר אף להחזיר, והכי משמע במתני' דתנור דאיצטריך להזכיר תוכו אף למ"ד להחזיר תנן, דאע"פ שבכירה אסור, בתנור ה"י מקום לומר שמותר בקש וגבבא. — מיהו ב"ש דאסרי חזרה לגמרי, טעמיהו משום מיחזי כמבשל, וכמ"ש רש"י במתני', שו"ר במ"ב ס"ק ל"ז שלא כ"כ וע"ש בשעה"צ, ועמג"א ס"ק כ"ו ל"ג מ"ג שהזכיר

התם, ומרן זללה"ה נקט דלמסקנא ג"כ קיל מסמיכה, ע"י להלן בזה.

אי איפשיטא בעיין אף לענין חזרה

ובתבו תו' דללישנא דלשהות תנן בעיין בין לשהות בין להחזיר, וללישנא דלהחזיר תנן בעיין להחזיר או לשהות בפחות ממאכל בן דרוסאי, ובסברא ודאי נראה שאין להחמיר כאן בחזרה טפי משהייה, דבסמיכה ליכא משום מיחזי כמבשל, ומשום חשש חיתוי ג"כ אין סברא שיחתה יותר בחזרה, שהרי גם במקום שיש לחוש לחיתוי אמרינן שלא יחתה לצורך הקדירה שסמכה, אם משום דאית ליה היכירא, או שאין תועלת כ"כ, וא"כ למה נחוש דבחזרה עלול לחתות.

וכן פשוט לגמ' דמייתו ברייתא דשתי כירות ופשוט משהייה, ולא הביאו סיפא דברייתא דמחזירין, דפשיטא דשוין הן, (ונתעוררתי לזה, ויש לדחות דכיון דלא קאי למסקנא לא מייתי לה), ועוד ראי' מדר"ס אר"ח דקאמר סומכין לה ובגמ' הניחו בקושיא מאי איצטריך קטימה להיתר סמיכה, ואם איתא דלחזרה לא שרינן סמיכה בלא גרופה וקטומה א"כ מאי קושיא, הא איצטריך סומכין לומר דאף בחזרה מותר מפני שקטמה, א"ו סמיכה מותרת אף בחזרה, ויש לדחות דלשונו מתפרש בסמיכה דשהייה וכדאמר מקיימין אח"ז, (ועוד דכיון דללישנא דלהחזיר תנן נקטינן דחזרה מותרת, אין להמציא דללישנא דלשהות תנן חזרה אסורה, אם לא נאמר דסוגיין רק ללישנא דלשהות תנן, ועוד רב יוסף ואב"י דמפרשי מתני' ל"ח ב' בהיתר ואיסור סמיכה ע"כ מפרשי הכי גם למ"ד להחזיר תנן, שלא נחלקו על ר' יוחנן ורב ששת ורבא, מיהו הרי"ף מפרש סוגיא דהתם כלישנא דלשהות תנן, ודוחק שלא יישבו בגמ' מתני' ללישנא דלהחזיר תנן, דהא בסוגיא מפרשינן מתני' דסמיכה בכירה מותרת, וע"כ לקיים ד"ז אף ללישנא דלהחזיר תנן).

דרוסאי לחנניה דלא חייש לחיתוי, ומה שהביא הרי"ף לשון הגמ' תוכה וגבה הוא דאסור, ולשון הגמ' כירה שאינה גרופה וקטומה על גבה מי שרי, זה מתפרש אחר ההנחה הפשוטה דבעיא דסמיכה לא שייכא אלא בשהייה, ולרווחא דמילתא הביא לשונות דסתמא דגמ' דנקטו שזה אסור.

בבעיא דלסמוך, ואם למסקנה שייך לומר דסמיכה קיל מגרופה וקטומה

מ. ל"ז א' איבעיא להו מהו לסמוך כו', משמע מזה דסמיכה חמירא מגרופה וקטומה על גבה, דבזה מספק"ל אם מותר לסמוך, אבל לקמן ל"ח ב' סבר ר"י למימר דסמיכה קיל מגרופה וקטומה, דלא שרינן בתנור גרופה וקטומה ומ"מ סמיכה ס"ד דשרי, ואמנם בדאב"י לכאורה משמע דסבר איפכא, אבל הרמב"ן נקט בדעת ר"ח והרי"ף דאב"י נמי סבר דגרופה וקטומה אסור בכופח, וא"כ לא מצינו אלא טעמא דרב יוסף ורב אדא ב"א דסברי דסמיכה קיל מגרופה וקטומה על גבה, ונראה דלא קשה, דבאמת יש להסתפק אם יש לחוש לחיתוי בסמיכה, וכיון שאינה גרופה וקטומה שייך חיתוי, אבל לצד דנקטינן דלא אתי לחתוי, יש יתרונות לסמיכה שאינה דרך בישול כלל ואיכא היכירא.

אי מספקא לן אף בשהיה

שם תוכה וגבה הוא דאסור, קמ"ל בהאי לישנא דמספק"ל אף בשהייה, והוצרכו להקדים כן כיון דבמסקנא פשטינן לה משהייה, ומתפרש תוכה בשהייה למאן דאסור, (או פחות ממאכל בן דרוסאי כמ"ש תו'), ואפשר דכלפי תנור דמסקינן ל"ח ב' דתוכו ועל גביו דקתני, ה"ה סמיכה, הכא מאי תוכה ועל גבה דוקא, או דינא כבתנור.

ביאור לשון דילמא שאני התם

שם דילמא שאני התם כו', לשון דילמא יכול להתפרש דילמא סמיכה אסורה ושאי

הכי הוא, ונפ"מ דסמוך לתנור ג"כ מותר בדמידליא, ולשון דילמא כלפי סמיכה נאמר, וכ"כ בריטב"א הנדמ"ח דלמסקנא אין ראי' משתי כירות לחזרה בסמיכה ממש, אבל לא ברירא ליה ד"ז, ומדבריו הי' נראה להחמיר בתנור כה"ג, ובאמת יש לעי' למאי הלכתא קתני תנא ד"ז בשתי כירות המתאימות אם איתא דסמיכה גופה שריא, וי"ל דכיון שיש לקדירה חימום מתחתיה מהגרופה וקטומה, יש לחוש יותר שיחתה באינה גרופה וקטומה, דבחום מועט סגי ליה, ולפ"ז יש לקיים דבעלמא פשיטא שאפשר לסמוך לתנור באויר שממנו ולמעלה, אבל אם הקדירה מונחת על כירה שאצל התנור יש מקום לדון, וצריך ראי' לאיסור, וכדנקט מרן זללה"ה להיתר.

בדין סמיכה לכתחילה בשבת

י. בדין סמיכה לכתחילה בשבת יש לדון בין בגרופה וקטומה בין באינה גרופה וקטומה, ואמנם ודאי דבגמ' נסתפקו דסמיכה חמירא מגרופה וקטומה, היינו משום חשש חיתוי, וכיון דנקטינן שאין חשש חיתוי, יש מקום לומר דסמיכה חשיבא כמו כנגד המדורה, דהחילוק בין חזרה לכתחילה בשבת לבין עודן בידו הוא משום מיחזי כמבשל, דבעינן שיהא ניכר שהנחה זו המשך לשהייה, וממילא ידעו שכבר נתבשל, אבל בסמיכה י"ל דליכא מיחזי כמבשל כלל, ולא דנו בגמ' אלא משום חיתוי, וא"כ למסקנא אפי' בתחלה שרי, ומרן זללה"ה כתב בסק"ט דמדמיבעיא ליה בגמ' מהו לסמוך משמע דבשבת ודאי אסור, ובאמת להראשונים ז"ל דנקטו שא"א ללמוד חזרה משהייה, ודאי יש לנקוט דאסור, דכיון דחזרה חמירא משום מיחזי כמבשל, ש"מ דגם בסמיכה מיחזי כמבשל, וצ"ע בריטב"א הנדמ"ח ל"ח ב' ד"ה ואסיקנא וכן בדף מ' ב' ד"ה ואסיקנא דמשמע דסמיכה אפי' לכתחלה שריא כמו כנגד המדורה, אע"פ שפי' כאן דחזרה חמירא ולא איפשיטא, ואפשר לומר דהא דחזרה חמירא היינו משום חשש

והרמב"ן במלחמות כתב לפרש דברי הרי"ף דלא איפשיטא בעיא דסמיכה לענין חזרה, ואמנם בברייתא דשתי כירות מבואר אף מחזירין אבל במסקנא לא שמענו אלא שהייה, וכ"כ בריטב"א הנדמ"ח ובחידושים ע"ש הרי"ן בשם הרא"ה דלא איפשיטא בעיין לענין חזרה בסמיכה, ומ"מ נקטו לקולא משום דספיקא דרבנן הוא, ולעיל סק"ח כתבנו דדעת הרי"ף לאידך גיסא דלא שייך כלל מיחזי כמבשל בסמיכה, וכ"ז ללישנא דלשהות אבל ללישנא דלהחזיר מפרשין כל הסוגיא לענין חזרה.

במג"א סי' רנ"ג סק"ה הביא מדברי הרמב"ם פ"ג ה"י דכל שאין מחזירין עליו אין סומכין לו בשבת, דש"מ שאין סומכין לכירה שאינה גרופה וקטומה אפי' בחזרה בשבת, ובאמת מדקדוק לשון הרמב"ם כה"ז שכתב דמותר לסמוך לכירה מבערב, נראה שכונתו כאן למעוטי אף כירה, דאל"כ הי' מקום לפרש דאתנור וכופה קאי לומר שאין בהם היתר סמיכה כלל, אבל בכירה שיש בה היתר חזרה על גבה יש בה גם היתר סמיכה באינה גרופה וקטומה, עי' מ"מ שם, אבל אין נראה כן דאיסור סמיכה בתנור וכופה מבערב כבר נתבאר לעיל, וכאן אסר סמיכה בשבת בכל מה שאסור חזרה על גביו, [שור"ר בב"מ שלא כ"כ, וכתב לפרש מבערב משחשיכה, ודוחק, עי"ש, ועד"מ סו"ס רנ"ג], וכן ביאר הגרע"א ז"ל כונתו, והראי' משתי כירות שכ' הדגמ"ר, יש לדחות דלמסקנא קאי טעמא דמידליא שליט בה אוירא, אבל מדר"ס אר"ח דקדקנו כן לעיל, וכבר כתבנו דהעיקר דשרי להחזיר, דהא קי"ל כלישנא דלהחזיר תנן, ואף ללישנא דלשהות דעת הרמב"ן והרא"ה והריטב"א דחזרה מותרת.

בדין סמיכה בתנור ובב' כירות המתאימות

ומרן זללה"ה בסל"ז סק"ב כתב ג"כ לדחות הראי' משתי כירות, ודעתו ז"ל דנהי דאמרינן דילמא שאני התם, מ"מ קושטא

ולאמור אין להקל בסמיכה לכתחלה בשבת אפי' בגרופה וקטומה, וכן הביא בשעה"צ אות כ"א בשם חידושים ע"ש הר"ן מ' ב' גבי מדורה, ואין להסתייע להקל מדברי הב"מ והדגמ"ר דהעיקר שם כהגרע"א ז"ל, וק"ק בדברי המג"א סו"ס רנ"ט וכבר העיר הגרע"א ז"ל בגליון המג"א עי"ש, ועבה"ל סו"ס רנ"ג], וכ"ד מרן זללה"ה, מיהו בריטב"א כתב להקל דאפי' צוננת שבטלה שהייה ראשונה מותר לסמוך, עי' ל"ח ב' מ' ב', ואפשר דלענין שלא להצריך עודה בידו ודעתו להחזיר, יש להקל בסמיכה.

בדין סמיכה מן הצד בלא נגיעה

ובפשוטו איסור סמיכה דוקא בנוגע ממש, דאל"כ הר"ז כנגד המדורה, וגרע משתי כירות שהחום עולה למעלה ומגיע לדופן הקדירה, אבל בסמיכה מן הצד בלא נגיעה הר"ז כמדורה וגרע מזה, שהרי הדופן מפסיק, וכמו שהזכירו תו' ל"ז א' והרא"ש בס"י.

תנור שהסיקוהו כו', למה השמיט התנא סמיכה

יא. ל"ח ב' מתני' תנור שהסיקוהו בקו"ג לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו, יש לעי' למה השמיט התנא עיקר החידוש דחמיר תנור מכירה בסמיכה, וכדאמרינן בברייתא ואצ"ל על גביו, ובגמ' משמע דעל גביו לאו דוקא, מדאמרינן סבר רב יוסף למימר ע"ג ממש, ועו"ק ללישנא דלהחזיר תנן מה יש להזכיר תוכו דאפי' בכירה אסור, [ועמש"כ סק"ח בזה], וי"ל דתנור דרך לאפות ולבשל בתוכו, דק בכירה וכופח שופתין הקדירה על גביהן, וכמ"ש בטוש"ע ס"א שכירה דרך לה על גבה, ואין מן הראוי שישיט התנא עיקר דרכו, ונקט על גביו שזה מצוי יותר, וכיון שאין דרך לבשל על גביו, הרי ג"ז שינוי דומיא דסמיכה קצת, והיינו דאמרינן דלאו על גביו ממש, אלא אף סמיכה

חיתוי, וכיון דנקטינן בזה לקולא לא חמיר לכתחלה מחזרה, ואפשר לומר דכל דבר שנחבשל בכלל חזרה מיקרי, אלא שהצריכו עודן בידו ודעתו להחזיר היכא דמיחזי כמבשל, אבל אין זה פשטות הלשון.

ולכאורה מהא דבתנור וכופח סמיכה אסורה, יש לנקוט דסמיכה חשיבא כהנחה לבישול, ובכלל גזירת חכמים היא, ולא כמחמם כנגד המדורה, וא"כ צריך ראי' להיתר יותר ממה שמפורש בגמ', ועי' לקמן ס"ק י"א בזה, [וזה מוכח בגמ' דכל סמיכה שאסורה באינה גרופה וקטומה בכירה, אסורה בגרופה וקטומה, מדאמרינן בדר"ח דקטימה לסמיכה מיותרת דאל"כ הו"ל לשנויי דנפ"מ לנתינה לכתחלה בשבת, ויש לדחות דד"ז לא הוזכר בדבריו], ומה"ט אין להוכיח מדברי הרא"ש ס"י שכ' דכנגד המדורה כסמיכה, וכן בתו' בשמעתין שכתבו דכנגד המדורה חמיר טפי, ומשמע לכאורה דכל דשרי כנגד המדורה שרי בסמיכה, ולמש"כ אין זו ראי', דהא סמיכה בתנור אסורה וכנגד המדורה מותר, וע"כ דכל ע"ג כירה ותנור מכל צד שייך באיסור בישול ואין לנו אלא מה שהותר בגמ' בפירוש, [והרא"ש נקט סמיכה להוכיח החילוק, ולא נחית לבאר דמאיך גיסא כל צדדי הכירה חמירי טפי, ואמנם חסר סיום זה בדבריו ז"ל], אבל להתחמם כנגד המדורה לא שייך בבישול, וכל אדם נכנס להתחמם בחורף במקום התנור, וכי נאסור להביא עמו תבשילו, וכיון דלא דמי לבישול קבעו בזה גדרים עד היכן התירו ובה לא שייך לדמות סמיכה למדורה כלל, [תדע שהרמב"ן מתיר אפי' ע"ג המדורה מלמעלה, וע"כ דמדורה ל"ד כלל], ועוד דכשמונה ונוגע בדופן הכירה חמיר טפי, שהוא כמניח ע"ג האש, משא"כ כנגד המדורה, ונפ"מ בנוגע בדופן שאש המדורה עליו מצד השני, [ולפמש"כ נראה דדעת תו' להחמיר במדורה במקום שהי"ס"ב אפי' בחזרה כאינה גרופה וקטומה].

בכלל האיסור, ולא נחית תנא דמתני' לפרט מאורעות משונים קצת דהיינו סמיכה.

ונראה דמהשמטת התנא מוכח דסמיכה חמירא מכנגד המדורה אלא דינה כשפיתה על התנור והכירה, וכמשנ"ת לעיל סק"י, דבשלמא אם סמיכה סתמא אסורה, שפיר סמך התנא דכיון שלא הוזכר צד היתר בתנור לא גרופה וקטומה ולא קו"ג, ממילא מספק לא נכלול סמיכה בהיתר, דסמיכה דמיא לגרופה וקטומה קצת, אבל אם סמיכה אינה בכלל איסורי תנור וכירה בסתמא, לא הי' לו להשמיט ד"ז, ועי' להלן עוד ראי' לזה מכופח.

בפלוגתא דר"י ואב"י ואם אב"י פליג אראב"א

שם איתיביה אב"י כופח כו', כתבו תו' והרמב"ן והרשב"א דטעמיה דאב"י מפני שלא מסתבר לי' דגפת ועצים גרופה וקטומה חמיר מקש וגבבא, ולפ"ז לבתר דתניא כותי' דאב"י, אין מקור לחדש דלא מהני גרופה וקטומה לכופח, די"ל דרב יוסף ג"כ מודה לסברא זו אלא דסבר תוכו ועל גביו דוקא קאסר תנא, וכיון דחזינן בברייתא דה"ה סמיכה שפיר יש לקיים כסברא דאב"י, אבל הרשב"א כתב דבהא לא קי"ל כאב"י, ובתירוץ בתרא כתב דאפשר דאב"י נמי מודה לראב"א אלא דמשמע ליה לאוקומי מתני' אף באינה גרופה וקטומה, וכ"כ הרמב"ן דמדברי ר"ח והרי"ף שפסקו לאיסור בכופח גרופה וקטומה, שמעינן דמפרשי דאב"י לא פליג אדראב"א, ובאמת לשון הגמ' סתום מאד אם הכונה דלמסקנא ליכא לדראב"א, שהרי לא הוזכרו בדאב"י דלא נחא לי' לאוקומה בגרופה וקטומה, ואיך סמכו שנבין דדיניה דראב"א ליתא, א"ו או דאב"י נמי מודה ליה, או שהשמיטו בגמ' טעמיה דאב"י מפני שלא קבלוהו להלכה בד"ז.

ואפשר דטעמיה דאב"י דכיון שלא הוזכר במתני' דלא מהני גרופה וקטומה לתנור, אין לפרש הרי הוא כתנור על ד"ז,

שהרי הי' מקום לומר דגרופה וקטומה עדיפא מקש וגבבא, ואפי' בתנור מהני, ואיך סותם התנא הרי הוא כתנור, ודין תנור עדיין לא שמענו, ולכן פירש אב"י דקאי על דין סמיכה שזה אסור בתנור בקש וגבבא, שד"ז נשנה ברישא, אע"פ שלא נתפרש בהדיא, וע"ז שייך שפיר לומר דבקש וגבבא אינו כתנור, אבל בגפת ועצים דינו כתנור.

בדין כופח גרופה וקטומה לענין סמיכה

בתוד"ה תניא מבואר דכופח גרופה וקטומה סומכין לו וכ"כ בתו' הרא"ש ונראה מדבריו דאף בלא הגרסא ס"ל הכי, וכן יש לפרש בתו', שו"ר בספר מרן זללה"ה סק"ה שהביא דברי ה"ב"י דתלוי בגרסא, וכתב לקיים ד"ז גם לגרסא דידן, וכ"כ הרשב"א דאב"י לטעמיה ודאי שרי כל מילי בגרופה וקטומה, וראב"א הרי סבר להתיר סמיכה אפי' באינו גרופה וקטומה, ואין לנו אלא מה שמפורש בברייתא תנור בכל גווא, וכופח שאינו גרופה וקטומה לגרסא דאין סומכין וכדאב"י, ובאמת הדבר רחוק לומר שכופח גרופה וקטומה חמיר טפי מכירה שאינה גרופה וקטומה לענין סמיכה, אבל הדבר סתום קצת בגמ', דהו"ל לפרושי דלצדדין קתני, דמתני' מתפרשת בגפת ובעצים הרי הוא כתנור, לענין סמיכה, ודוקא שאינו גרופה וקטומה, אבל גרופה וקטומה דינו כתנור רק לענין על גבה, ואפשר דלא התירו סמיכה אלא במקום שגרופה וקטומה מותר על גבה, דכיון שיש היתר בדרך הרגיל, החשיבו סמיכה כקטום, כיון שהדופן מפסיק ולא מיחזי כמבשל, אבל בדבר שאין בו היתר בדרך הרגיל לא התירו בו סמיכה, וזה מדוקדק בלשון הרמב"ם פ"ג ה"י שכתב דכל שאין מחזירין לו אין סומכין לו בשבת, ומתפרש במ"מ דהכונה לענין תנור וכופח, ואמנם כתב במ"מ דבזה יש חולקים על הרמב"ם ושהרשב"א מהמתירין, אבל לשון הרמב"ם מיושב דכלל הוא, אע"פ שבסברא יש להקל טפי בכופח גרופה וקטומה מכירה שאינה

ומי"ש הגרע"א ז"ל דהו"ל להוכיח מחררה
ע"ג גחלים, ויותר הו"ל להוכיח מפת
לתנור, י"ל דניחא להו לאתויי בדמפסיק
קדירה דומיא דמתני', שלא נחלק דהתם ממהר
להאפות ולא טריד.

עד שיגרוף כו', בדברי הראשונים מה שיין חיתוי אחר שגורפה

יג. ל"י ב' מתני' עד שיגרוף או עד שיתן את
האפר, מהא דתנור אסור, ומהא
דאסרי ב"ש תבשיל ולהחזיר, ולר"מ אף לב"ה,
ש"מ דעדיין שיין חיתוי אף בגרופה וקטומה,
[ומש"פ הרז"ה והר"ן שגורף לצד אחד צ"ע
דכירה דרך להסיק על גבה ואין חילוק כ"כ
אם האש מכוונת תחת הקדירה כיון שהחום
עולה רק בנקב שכנגד הקדירה, ומשום היכר
לחוד בלא שינוי בחום אין לחדש דשרי, ועוד
דסתם גריפה בעלמא היינו סילוק כמו גורפין
מלפני הפטם אין גורפין תנור וכיריים אבל
מכבשין, ואיך סתם התנא כאן גורפין על כונת
סילוק לצדדין, ובכופה מה סילוק לצדדין
מועיל, וכן בכירה ששופת שתי קדירות יחד,
ודעת ש"פ דבעינן לגרוף ולהוציא מן התנור],
ולפי המבואר בפוסקים הובא בחזו"א סל"ז
סק"ח דכל הדינים מיירי במקום שיכול תבשיל
צונן (זה) לבא ליס"ב, ע"כ גם לאחר הגרופה
נשארינן גחלים מועטין, שגורפין רק העצים
הגדולים, וכ"כ הריטב"א וכע"ז ברמב"ם,
ומ"ש הראשונים ז"ל דילמא אתי לחתויי
באינה גרופה נראה דאין הענין גזירה לגזירה,
אלא דגבול הגזירה קבעו כל שהגחלים
שבתנור ובכירה כחם רב לבשל, ולא פלוג
לשער בכל גונא בפ"ע, שאם יבאו לומר
דבתנור אע"פ שמבשל ויש גחלים מועטין
מותר, א"כ נתת תורת כל אחד ואחד בידו
לשער אם מצוי לחתות בשיעור זה, ולכן קבעו
הדברים לפי חום הגחלים, ולכן בתנור שחומו
רב יש לאסור בגחלים מועטין כיון שהם
ראויין לבשל עליהם, והרי הם בכלל הגזירה
של גחלים שמבשלין עליהם.

גרופה וקטומה, מיהו למש"כ סק"ט דדברי
הרמב"ם לענין שבת בלבד נאמרו, א"כ לא
נחית לד"ז.

בדברי המ"ב בסמיכה ג"כ אסורה בגרופה וקטומה

ובמ"ב ס"ק כ"ז כתב דסמיכה ג"כ אסורה
בגרופה וקטומה, ובשעה"צ כתב דכן
משמע בשו"ע וציין להכ"מ בשם הרמ"ך בה"ז
שחולק ע"ז ולא ציין להמ"מ ה"י שכתב
דלהרמב"ם אסור ולהרשב"א מותר, ודעת תו'
ותו' הרא"ש כהרשב"א [שו"ר בב"י כנ"ל],
אבל הר"ן כתב בפשיטות לאיסור, וכ"ה לשון
הטור, ויש להחמיר.

ולמדנו מכאן שסמיכה חמירה מכנגד
המדורה, שהרי החמירו שלא לסמוך
לכופה גרופה וקטומה אע"פ שהוא עדיף
טובא מכירה שאינה גרופה וקטומה, והיינו
משום דסמיכה מאופני השימוש בכירה היא,
ובכלל גזירת חכמים היא, וזה מסייע למשנ"ת
לעיל סק"י בשם מרן זללה"ה דסמיכה בשבת
כדיני חזרה בלבד.

תוד"ה תנור ובגליון הש"ס

יב. שם תוד"ה תנור, תו"ד ז"ל דחומר דתנור
מכירה הוא באפשרות החיתוי, אבל
כשאין לחוש לחיתוי, תנור וכירה שוין, והביאו
מפ"ק דבשיל מותר בתנור, ואילו במתני' לדעת
תו' אי לשהות תנן אין שהייה המותרת באינה
גרופה וקטומה, ולרווחא דמילתא כתבו כמאכל
בן דרוסאי, דה"ה אם הכונה כ"צ ומצוי"ל או
מצור"ל, איכא הוכחה דלא כמתני' למ"ד
לשהות תנן, ומשמע דבתנור נמי שרי, ומ"ש
בתו"י מקדרה חייא צ"ל דמבשיל דייק
וכמ"ש תו', והגרע"א ז"ל הקשה דאפשר
לפרש סוגיא דהתם כרו"ש ור"י ומיירי בבשיל
כ"צ, ואה"נ אבל אכתי לדעת תו' הוי דלא
כמתני' דאסרה לגמרי כל תבשיל.

בשיעור דביעין לקטימה

וקטימה נמי מהניא שלא יוכל לחתות כ"כ, שהאפר מכבה הגחלים ומצננם, [ועי' ירושלמי בפרקין דנעורת של פשתן הוצרכו ביו"ט שחל להיות ע"ש, שהכיבוי אסור, וא"א ליתן אפר, ואמרו עצה זו דהו"ל מבעיר ומבשל בנעורת, ומ"מ לענין החיתוי אח"כ הרי האפר של הנעורת מונע החיתוי קצת], כענין שאמרו לקמן מ"א א' דומה לתנור שהסיקוהו ע"ג אפרו, אבל לא מהני היכר לחוד, אלא בענין מעשה שמונע החיתוי, [וכ"ה לשון הרמב"ן ל"ז ב' ועי' לשונו ל"ח ב' ומתפרש בענין אחד דא"צ כיבוי גמור, אבל בענין שמונע הלהבה והחיתוי], וקטמה והובערה דמהני היינו מפני כמה טעמים יחד, שעדיין הקלקול קיים וניכר במקצת, וגם בחיתוי האפר מפריע, וגם מפני שכבר עשה כתיקון חכמים לא חייבוהו יותר, [ובגחלים שעממו מעצמן כתבנו לעיל דהובערו אסור], ומהא דס"ד דהובערו אסור, חזינן דקטימה מכבה הגחלים בדרך כלל, [ונראה שאם קטם באופן שיוודע שיובערו אח"כ אין להתיר דהר"ן יחידאה בזה, ולשיטתו בגרופה כהר"ה], ומ"ש רש"י ל"ז ב' דגלי דעתיה דלא ניחא ליה בצמוקי, פי' שהחליט בדעתו שמשלים עם המצב של האור הזה, ואינו סומך על האש שישנה מצב התבשיל הרבה, משא"כ בשלא גרופה וקטומה שמקוה שהאש תבשלו יפה, ונותן דעתו לראות אם אמנם נתבשל יפה וכשרואה שנחלש האש מחתה, ולכן מהני גרופה וקטומה גם כשמיצר בלבו על שאינו יכול לבשלו ולצמקו יפה, דמ"מ לא יבא לחתות כיון שהסיח דעתו מזה מבעוד יום. — שו"ר בזה ברשב"א מ"א א' במוליאר הגרוף, ע"ד התו' ובסוה"ד בשיש נקבים שעתידין להתלבות, עי"ש.

בכירה וכופח אם דרך לבשל בתוכן

כירה וכופח דרכן להסיק מתוכן ולשפות הקדירה על גביהן מבחוץ ע"ג הנקב שרואה את האש, ותנור דרכו לבשל ולאפות

בתוכו אצל האש, ולהדביק הפת בכתליו ובגגו מבפנים, וכ"מ במס' כלים פ"ז מ"ד פטפוט כיירה דהיינו הקצוות הבולטים שתעמוד עליהם הקדירה מע"ג הנקב, כמ"ש בתוי"ט שם בשם הר"מ, וכ"מ פ"ו ענין הכירה שנותן כדי שפיתה על גבי האבנים שהאש ביניהם, ומבואר שהקדירה למעלה ע"ג הכירה, וכ"מ בגמ' ל"ז א' דכששופת על גבה מידליא ושלית בה אוריא, וכ"כ בבבגר"א רנ"ג ס"א ע"ד השו"ע ששופתין על פיה קדירה למעלה, דהיינו מדתנן אף מחזירין ש"מ דסתמא על גבה הוא, דאל"כ לא הו"ל למיסתם מחזירין כשתוכה אסור, ואמנם ברישא קתני נותנין עליה, אבל לשון זה יכול להתפרש גם בתוכה אם הי' דרכה בתוכה, ותדע דלמ"ד לשהות תנן הרי נותנין עליה כולל נמי בתוכה, אלא דסמכינן דאורחה על גבה, ולפ"ז נראה פשוט דכנגד הנקב בכלל על גבה הוא אע"פ שרואה את האש, שהרי זהו דרך שפיתה ולא הוזכר שינוי במתני'.

ובירושלמי איכא מ"ד עד מקום חריץ, ומפרשים דכ"ז שאינה נוגעת בקרקע מיקרי על גבה, ומשעושה חריץ באפר שמונחת עליו מיקרי תוכה, [ולפ"ז בשבת יש לדון גם משום מכבה, מיהו משמע דליטלה מתוכה מותר, וכבר דנו בזה הפוסקים עי' רנ"ג סוס"א], וברמב"ן מפרש שיש מקום שעושין חריץ בכירה, ואיכא מ"ד עד ג', ומפרשים שיהא גבוה ג"ט מן הקרקע, ולשון הרמב"ן עד ג"ט בעומקה של כירה, ואפשר דכוונתו ג"כ עד שיכנס לג"ט מן הקרקע, או דכ"ז שלא נכנס בכירה בעומק ג"ט מיקרי ע"ג, [שו"ר בשעה"צ אות נ"ב שפי' ג"ט בעומק מלמעלה למטה עי"ש], עכ"פ הדבר פשוט שכנגד הנקב ואפי' בתוכה מעט מיקרי על גבה, (ולשון הריטב"א שכ' סמוך לנקבים שהאש תחתיה, צ"ע, מיהו מסיים שם בדברי הירושלמי, ועי"ש ל"ז א' בד"ה ת"ש דא"ר חלבו, ובד"ה ת"ש דתניא כירה), וכ"ה לשון

הרמב"ם שכתב ע"ג האש, הובא בבה"ל סי' רנ"ג ס"א ד"ה ליתן.

בדין כיסוי שעל חללה

ורש"י פי' בגמ' ל"ז א' תוכה וגבה הוא דאסור דהיינו עובי שפתה או כיסוי שעל חללה, וכבר כתב מרן זללה"ה שם סק"ט דענין גבה הי' ראוי לפרש לעיל גבי ל"ש אלא על גבה, אלא שכאן ראה לפרש כן כלפי סמיכה, דעל גבה אע"פ שמפסיק כיסוי אסור, מדמיבעיא לן רק בסמיכה, וש"מ דלמעלה במפסיק דופן אסור, לפי שטבע החום לעלות למעלה, ועובי שפתה פי' הב"י ע"ג גג הכירה, וא"כ לא פירש רש"י כלל האופן הרגיל שעל גבה, [דהא תוכה פרש"י שנוגעת בגחלים שמטמין ברמץ, ודלא כהריטב"א הנ"ל], ומרן זללה"ה כתב לפרש דהיינו שהקדירה עומדת על החלל ונסמכת על שפתי הכירה שסביבות הנקב.

ומבואר ברש"י דאע"פ שיש היכר שמניח הכיסוי ואינו נותן הקדירה ע"ג החלל שרואה את האש, אפ"ה ג"ז בכלל על גבה, ומהגמ' אין רא' לזה כיון דבסמיכה לא עשה שום היכר, משא"כ כשנותן הכיסוי כדי למעט החום דאיכא היכירא, ואפשר לומר דבכיסוי אין היכר שינוי כ"כ, וגם אין ניכר במקום החיתוי שינוי להיכר זה, שו"ר בבית מאיר שכתב לחלק בין קדירה ריקנית לכיסוי מפני שכיסוי דרכה בכך ובקדירה יש היכר.

בהיתר קדירה ריקנית

בשו"ע ס"ג ישים הקדירה שהתבשיל בתוכה ע"ג הקדירה הריקנית, בלשון הגהמ"ר מבואר דהו"ל כגרופה וקטומה, וכ"כ בשו"ע דבעינן דיני חזרה כגרופה וקטומה, ומרן זללה"ה בסק"ט כתב דדינה כסמיכה, ולטעמיה דגם בסמיכה בעינן דיני חזרה, וכמש"כ לעיל סק"י עי"ש, ודעתו ז"ל דליכא שריותא דקטומה בהפסק קדירה אלא כשמכבה האש,

וכדחזינן דכיסוי הכירה לא מהני, וע"כ דההיתר שע"י הפסק קדירה משום דמיקרי שנותן על הקדירה ולא על הכירה, ולכן אינו דומה למניח ע"ג הכיסוי, דכל שההנחה מתייחסת לכירה על גבה אסור, דלא שרו אלא סמיכה מן הצדדין שאין החום מתפשט, אבל ע"ג דבר אחר חשיב כנותן כנגד המדורה, וכדמדמי לה הרא"ש לסמיכה, ולפ"ז בעינן דוקא דבר שיש לו שם בפ"ע, אבל פח ולבינה שע"ג הכירה אינם מפסיקים, דהתייחסות ההנחה לכירה, והיכר לחוד לא מהני, ובזה מבואר מה ששמעתי בשם אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שטוב יותר לכתחילה להניח הקדירה ביושר אע"פ שיש פח תחתיה, דבכה"ג חשיבא הקדירה טפי כדבר בפ"ע, ובדליכא פח תחתיה לא מהני כלל במניחה הפוכה.

וע"ג התנור אע"פ שיש מעזיבה אין להתיר, דהא חזינן בסמיכה דאע"פ שיש הפסק דופן לא שרי רק מן הצדדין, אבל בתנור בית החורף שעיקרו לחימום הבית י"ל דדמי למדורה, שלא נאסרו צדדי התנור טפי מצדדי המדורה, ובזה מיושב מ"ש הרמ"א שנותנין הקדירות ע"ג תנור בית החורף וחוזרין ונרתחין, וכ"כ במ"ב ס"ק צ"ט דמיירי כשאין דרך בחול לבשל על גביהן, וביאר מרן זללה"ה בס"ק כ"א דמ"ש במ"ב ס"ק פ"א להתיר ע"ג המעזיבה מיירי בתנורים שפתחיהן מן הצד שאין דרך לבשל על גביהן, שחומן מועט מפני עובי המעזיבה, ודמי לסמיכה.

בדין פח שעל הגז

הנותר פח על הגז לרעת מרן זללה"ה לא מהני, ואע"פ שהנותן פח ע"ג הגחלים ממש כיון שגורם שיכבו אפשר דמהני, אבל בגז אינו אלא ממעט החום לקדירה, והאש כדקיימא קיימא, ואמנם עדיף מכיסוי שע"ג כירה וע"ג פטפוט שכ' מרן זללה"ה, דשם במקום החיתוי אין היכר, וכאן הפח על גוף הגז, מ"מ היכר לחוד לא מהני.

בשם ריא"ז דבכירות שלנו דליכא תוך וחלל הכל מותר, מיהו י"ל דהטעם מפני שאין החום נשמר כ"כ, אבל ברמב"ן בשם ירושלמי משמע לכאורה מפני שבמציאות א"א לבשל על גבה בגרופה וקטומה משא"כ בתוכה שהחום גדול, וובריטב"א כתב דבכירות שלנו הכל תוכה, והיינו לשיטתו שרואה פני האש, הובא לעיל ס"ק י"ג], וכ"כ במ"ב ס"ק נ"ח בשם הרשב"א והר"ן דדרך לבשל בתוכה, ונפ"מ בתנורים שאין אפשרות לחמם על גבן ויש להם תוך וחלל, ופתחיהן מן הצד, שדינן ככירה, וכן בפלטת חשמל וגז, דאף אם אין בהם חשש חיתוי, כל שנותן במקום שיש אש גמורה מיחזי כמבשל.

במקום שיש רק אפשרות של תוכה

תנור שפתחו מן הצד שדנוהו הפוסקים ככירה, לכאורה הי' נראה שדינו לכל הפחות ככופח, דהא דאשכחן חילוק בין כירה לכופח היינו בשפיתה שעל גבה, דכיון שהמקום רחב ויש שני פתחים למעלה הרי החום מתפזר, אבל כשהתנור סתום כולו מלמעלה, ויש לו רק פתח אחד מן הצד, אין מגרע רחבו בפנים, דלפי גדלו ממלאין בו עצים, אבל הר"ן כתב דתנור שלנו דינו ככופח מפני שיש בו מקום שפיתת קדירה אחת, ואפשר דה"נ קאמר שיש לו פתח אחד לשפות בתוכו, שו"ר שכן צידד מרן זללה"ה בסק"ז, ונקט דפתחיהן מן הצד קיל טפי, ומ"מ כתב דלתוכן אסור כמו לתוך הכירה, ואע"פ שאין דרכן על גביהן כלל.

בדברי השו"ע בדין לומר לגוי להחם, ואם יש חיתר שבות דשבות

מז. שו"ע סי' רנ"ג ס"ה בהגה וכל הדברים שאסור כו' לכן אסור לומר לא"י להחם הקדירה אם נצטנן כו', לכאורה אין שייך כאן חיתר שבות דשבות במקום מצוה, שאין זה מאורע, אלא הנהגה הרגילה בכל שבת, ואם נתיר ע"י גוי הותר איסור זה, ולא

מיהו כגז יש מקום לדון דהו"ל כקש וגבבא ועדיף מיניה כיון שא"צ חיתוי, ועוד שאין האש משתנה בדרך כלל, וא"כ אין סיבה שירצה להגדיל האש כיון שיודע לשער קודם שבת החום הנצרך לו, דעיקר חשש חיתוי מפני שהגחלים עוממות ונחלשות משעה שנתנן, ועי' שע"ת סי' רנ"ד סק"ב בשם פמ"א, וזה דומא לשמא יטה שכתב המ"ב להקל בנרות חלב, ושם החמיר מרן זללה"ה מפני שהחמירו בגמ' בלא פלוג אפי' בגבוה שתי קומות ועשרה מדרעות, אבל כאן לא החמירו כ"כ], ומ"מ נהגו להחמיר, דכל אש כדרכה בחול ראוי להכניס בגדר עצים, וקו"ג זהו מאורע קצת וידוע דנחלש והולך, וכן בתנור החמירו עי' לעיל, וכשאפשר להגדיל האש יש מקום לחוש לפי שבקל עושין כן, ולזה יש עצה שישגור מקום הכפתורים וידיבקנו, דהו"ל כשריק, אלא דזה תלוי אם מהני שריק במקום דלא קשה ליה זיקא, וכתב הרמ"א בסי' רנ"ד שנהגו להקל, וכן כתב מרן זללה"ה להקל בזה בסל"ח סק"ב ובסל"ז סק"ג, ולפמ"ש"כ לעיל סק"ג דבסגירה משונה שרי לכו"ע כיורה טוחה, ה"נ יש להקל לכו"ע, ול"ד לשריק לשמור מחום ויובשן, אבל כאן שהאש מגולה צ"ע אם סגי בסגירת הכפתורים, [שפעמים נסתם הנקב של הגז ויש לחטטו במחט, ועוד סיבות], ואם סוגרים או מדביקים כל הפח והכפתורים, אפשר שיש להקל. – (לענין חזרה בדליכא פח ע"ג, יש לדון מפני שמנמך האש, ומשום מיחזי כמבשל כדין תוכה של כירה).

תוכה אסור, בטעם האיסור

יד. ל"ז א' ת"ש דאר"ח ארחב"ג א"ר לא שנו אלא על גבה אבל תוכה אסור, מהא דפשיטא לן דשהייה מותרת ש"מ דלאו משום חשש חיתוי הוא, אלא דבתוכה מיחזי כמבשל, ולפמ"ש"כ ס"ק י"ג דסתם כירה דרך להסיק על גבה, אפשר דאיסור תוכה מפני שמשנה מדרך הרגיל וניכר שרוצה חום גדול, [ועמ"ש"כ סק"ח בזה], וניחא בזה מ"ש בש"ג

מיקרי במקום מצוה כיון שיש לו לסדר תבשילו באופן שלא יצטרך לעבור על איסור זה, ועוד דאפי' במקום דליקה לא התירו אמירה לעכו"ם, כש"כ במקום חימום תבשילין שראויין לאכילה, וצ"ע בספר מרן זללה"ה ס"ק כ"א שדקדק מ"ט לא התיר הרמ"א משום שבות דשבות במקום מצוה, וקאי ע"ד הבה"ל בשם הפמ"ג שכתב טעם זה להתיר, ועי' להלן.

בדברי מרן זללה"ה, ובדין החזירו קוף

וכתב מרן זללה"ה דגוי המחזיר תבשיל של ישראל הרי האיסור על הישראל שמא יבא לחתות, דכמו בשהייה אסור להשאיר קדרה שיש בה חשש חיתוי, דמצב זה אסור שמא יחתה, ה"ה בחזרה במקום שאסור, ולכאורה במקום שאיסור חזרה רק משום מיחזי כמבשל, אין האיסור אלא ברגע הנתינה, וכשנתנו גוי עבר על האיסור רק ברגע הנתינה, ואח"כ הר"ז כשהייה מע"ש, [וכן צידד מרן זללה"ה דבנתנו על תנור צונן והוסק חשיב כשהייה מע"ש, עי"ש בד"ה ולהאמור, בתירוצו קמא], ואף במקום שיש חשש חיתוי אין לאסור אלא ברגע הנתינה, שהרי הכירה גרופה וקטומה, אלא דבשעה שמתעסק בהנחה על האש יש לחוש יותר לחיתוי, וא"כ מאחר שניתן בהיתר אין חובה לסלקו, מיהו בשעה שהגוי מניח עבור הישראל יש חשש חיתוי גם על הישראל, דחשיב שגם הישראל מתעסק בהנחה על האש ע"י שליח, ובזה יש לחייבו להסיר מפני שנהנה ממעשה שבת, כמו בהניח הוא עצמו, דאף אם אין כעת חשש חיתוי, מ"מ נהנה ממעשה האסור, אבל אם החזירו קוף שלא בידיעתו, אין מקור לחייבו לסלקו.

ואפשר דעת מרן זללה"ה שכל קדירה שהונחה מחדש על האש בשבת מעוררת את האדם לידע ענינה ויבא לחתות, משא"כ במונחת מע"ש שכבר הורגל בענינה ולא יבא לחתות, ולפ"ז נראה שאם כבה

הגנרטור וחזרו והדליקוהו ע"י גוי א"צ להסיר הקדירה מן הפלטה, כיון שאין כאן הנחה מחודשת, אף אם נימא דלהניח צוננת מע"ש ושתדלק ממילא בשבת אסור, אפי' ביבש ומבושל כ"צ, וכנראה בספר מרן זללה"ה סל"ח סק"ב, היינו מפני שיש כאן קדירה שהתחילה להתחמם בשבת, אבל קדירה שמונחת על האש מע"ש, אע"פ שכבה וחזר ונדלק, אין כאן הנחה מחודשת לעורר חיתוי, עכ"פ בלא נצטנן לגמרי, ועי' להלן ד"ה ולפמשנ"ת [ושמעתי שאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה הקיל כשנדלק מיד כ"ז שהפלטה רותחת, דחשיבא כגחלים, ועדיין לא הוסרה מן האש, אבל העובדא הואי ע"י שעון, ובהודלק ע"י גוי אפשר דמיד ג"כ לא מהני, שזו אש חדשה ולא המשך הקודמת, משא"כ בשעון שמכבה ומדליק דחשיב שפיר המשך אחד כ"ז שהחום בפלטה].

בדין תנור בית החורף שמסיקין בו בהיתר, ובדין נדלק ע"י שעון ועוד

והנה ברמ"א מבואר שהגוי מסיק תנור החורף וא"צ לסלק הקדירות שעליו, ומרן זללה"ה כתב די"ל דכסמיכה למדורה דיינינן ליה, אבל בכירה כה"ג צריך לסלקו, ולכאורה נראה דגוי שהדליק קדירה לחולה וכבר נטלו ממנה עבור החולה, א"צ לסלקה מן האש, דכיון שהגוי הבעיר האש בהיתר אין לדון כאן משום חזרה, דאין כאן מיחזי כמבשל אלא מבשל גמור בהיתר, ובזה לא נאמרו דיני חזרה, דאין מיחזי כמבשל ולא חשש חיתוי, כיון שהבעיר אש גמורה, ומה"ט אף כשהבעיר לצורך בית החורף שההבערה מותרת, אין להצריך לסלק הקדירות, ורק בחזרה ע"ג אש קיימת יש לחוש לחיתוי, שעדיין לא נתעסקו באש לצורך קדירה זו, מיהו במדליק גנרטור לצורך אור וכיו"ב, אין ללמוד מזה, כיון שאין ההיתר להסיק תחת קדירה זו, וכ"מ בתה"ד סי' ס"ו דמה שנוהגין בחופות הגוי מחמם הקדירות עצמן, ולכן בעינן שלא נצטננו

כאינה גרופה, ראוי להניחה על צלחת אחר שנדלק ע"י הגוי, ובנדלק מעצמו ע"י שעון קיל טפי, וצ"ע, [ובאמת גם מרן זללה"ה כתב בסל"ח לאסור משום דאינה גרופה וקטומה וכן בסל"ז מיירי בהכ"ל], ועי' לק' ס"ק י"ז ד"ה ומ"מ.

הערות במ"ב סי' רנ"ג ס"א

מז. סי' רנ"ג ס"א בה"ל ד"ה ליתן, במש"כ בזה מרן זללה"ה בסל"ז סק"ט, עי' לעיל ס"ק י"ג.

בדין ספק מצו"ל

שם בה"ל ד"ה והוא מצור"ל, כתב דיש להחמיר בשהייה כל שהוא ספק מצו"ל והביא ע"ז דברי הא"ר בבישול, ויש לעי' דאמנם איסור בישול תלוי לפי האמת אם יש תועלת, אבל חשש חיתוי בשהייה תלוי בדעתו, דהא אי בעי לה לאורחים מותר דהו"ל כמצור"ל, וא"כ כשחושש שמא מצור"ל הוא, למה נחוש שיבוא לחתות.

בשיעור שנקרא קדירה חייתא

שם מ"ב ס"ק י"א, דאפי' הוחם התבשיל נמי מותר כיון דעצם הבישול לא נתבשל כלל, וכתב מרן זללה"ה דהיינו פחות מיס"ב, אבל משהגיע ליס"ב חשיב התחלת בישול, ונדחק לפ"ז היכי משכח"ל גרמא חיא שלא יגיע ליס"ב ע"י כל הקדירה, וכתב כשנצטננה הקדירה, ושמעתי דעד שלא הגיעה כל החתיכה לעומקה ליס"ב מותר אף לדעת מרן זללה"ה, ולכאורה נראה דכ"ז שלא הגיע לרתיחה לא מקרי שהתחיל להתבשל, ושיעור יס"ב דמים אינו ענין לכאן, דהתם יס"ב הוא סוף בישול, ומשנתחממו קצת מיקרי בשיל ולא בשיל, אבל ריכוך הבשר מתחיל ברתיחה, (שוב שמעתי שגם בפחות מרתיחה מתבשל).

אב"ל לו"ד ז"ל ה' נראה דבשיל ולא בשיל הוא דרגת ריכוך מסוימת כדאשכחן בבן סורר ומורה סנהדרין ע' א' דבחי פטור

לגמרי, ואיהו מיירי במחממין בהיתר לצורך חימום הבית עי"ש, וש"מ דא"צ לסלקן משום חשש חיתוי דישאל, אפי' נתנם ע"ג הכירה כדרכן.

וכ"ל דברי מרן זללה"ה שייכי רק לטעמא דחזרה משום חיתוי, אבל למ"ש הר"ן והריטב"א הנדמ"ח בביאור טעמא דחנניא משום מיחזי כמבשל עי"ש בגמ' באיבעיא להו, אין האיסור אלא ברגע הנתנה או ההבערה וכל שנעשה בהיתר א"צ להסירו, ובשעה"צ אות ל"ז הביא שתי הדעות, ועמ"ש"כ בזה לעיל סק"ח ומ"מ המיקל יש לו על מי לסמוך, אע"פ שכתבנו דעיקר כטעמא דחיתוי, [ולא משום שנצטננה כפר"ת, אלא דכל התעסקות בהנחה גורמת חיתוי בהיסח הדעת משבת], אבל כמה ראשונים ואחרונים נקטו טעמא דמיחזי כמבשל בלבד.

ונראה דמה"ט צידד הר"ן מ' א' להתיר להניח דבר מאפה ע"ג כירה לכתחלה בשבת, דניכר שאינו אלא מחממו, שהרי א"א לאפות שם דבר כזה, והובאו דבריו בב"י סו"ס רנ"ג שע"ז סמכו להקל, ולטעמא דחיתוי לא מהני, א"ו סמך אטעמא דמיחזי כמבשל לחוד, (ואולי לדברי הר"ן הללו נתכוין בד"מ שהתיר אפי' בתוך התנור, וצ"ל שידוע שאין החום שבתנור כעת ראוי לאפייה, אבל הר"ן הזכיר בהדיא לשון ע"ג הכירה, וש"מ שבתוכה אסור, והד"מ שכתב שהר"ן לא חילק, משמע שכוונתו להר"ן ע"פ הירושלמי, וע"ז כבר תמה המג"א בס"ק ל', שו"ר שכ"מ בד"מ הארוך כהמ"א).

ולפ"מ שנת"ל לעיל סק"ח דהא דבעינן עודה בידו ודעתו להחזיר לכו"ע היינו משום מיחזי כמבשל, וכן איסור תוכה, לפ"ז יש להתיר בהדליק גוי הגנרטור דהא דעתו להחזיר, ואף אם הר"ז כעג"ק, הרי בזה אין איסור בלא מעשה ישראל, ואף אם דינו כתוכה יש להתיר מה"ט, מיהו אם דין הפלטה

כתבנו לעיל סק"ז י"ג שאין להתיר, דלא חשיבא קטימה אפי' קודם שהובערה, ודוקא בקטימה שסתמא אינה מתבערת מותר, ואפי' הובערה, ובכה"ג אפי' הובערה קודם שהניח הקדירה שרי, כיון שקטמה לצורך הנחת הקדירה, אבל עממו וחזרו ונתלבו דוקא אחר הנחת הקדירה שרי, ועי"ש מ"ש הר"ן בחידושו בכ"ז, (שו"ר ברשב"א מ"א א' מ"ש ע"ד התו', ובסוה"ד כתב דע"פ הירושלמי לא מהני קטימה במקום שהרוח מנשבת ומבעירתו, מיהו שם נהגו לקולא עי"ש).

בדין גחלים שעממו כתב במ"ב בשם הרשב"א דגלי דעתיה שלא חשש ללבותן, אבל ה"ה דבשבת מותר להחזיר על גביהן אע"פ שאינו יכול ללבותן עתה, ובחזרו ונתלבו אסור להשהות ולהחזיר, וא"צ להסיר משהניח, [שו"ר בפמ"ג סק"ג שכ' דהדרא למילתא קמייתא], ואפשר דכיון שעממו בע"ש אין לאסור להחזיר ע"ג בשבת אפי' נתלבו, כיון שעשה כתיקון חכמים, וגלי דעתיה מדלא חיתה בע"ש, וצ"ע, שו"ר ברמב"ם פ"ג ה"ד שכתב דעממו הרי הן כמכוסות באפר ומשמע קצת שהחלק שכבה נעשה כאפר ממש, ולא כטעמיה דהרשב"א.

שם מ"ב ס"ק ט"ו, עי' לעיל סק"ט י' נתבאר דאין להתיר לכתחלה בשבת, אפי' גרופה וקטומה, ולהחזיר שרי אפי' אינה גרופה וקטומה, וסמיכה היינו כשנוגע בכותל הכירה, אבל בהפסק אויר הו"ל כסמוך למדורה. - פח שנותנין על הגז אפי' שלא כנגד האש דינו כעל גבה ולא כסמיכה, וכל שיש שם חום שיכול להתבשל ולהגיע ליס"ב מותר להעביר משם ע"ג האש גרופה וקטומה, בצירוף דעת מרן זללה"ה בסק"י דמסמיכה לע"ג ג"כ שרי.

שם בה"ל ד"ה אפי', צ"ע איזה לשון הו"ל למיתני, הרי שהסיקה מתפרש גם בתחלת ההדלקה, ובלא"ה סתמן כפירושן דבכל גוונא שרי.

ובבשיל ולא בשיל חייב, ואמנם אין להתיר כאן עד שיעור דהתם, אבל חזינן דלאפוקי מתורת חי בעינן שיעור בישול מסוים, ולא סגי בהתחיל משהו, וכן בסברא דהיסח הדעת למחר אינו משתנה בכל שהוא, וכל שנותן סמוך לשקיעת החמה מסח דעתיה, ורק כשנתבשל מעט שיעור ניכר, נותן דעתו שיושלם בישולו לערב, ועי' לעיל סק"ב כתבנו להוכיח מלשון זה דר"ל כחנניא, ובפסחים מ"א א' מצינו ג"כ דחי אינו בכלל נא דבעינן נא דבשיל קצת, כדאמרי פרסאי אברנים, ואפשר שזה פחות מבשיל ולא בשיל דסנהדרין שם, א"נ לאידך גיסא דשם החמירה תורה יותר בדרך חירות וכבוד, ולפ"ז נראה דבעינן שיתבשל שיעור ניכר ולא סגי בהתחיל משהו, גם אם לא נתיר עד שיעורי דסנהדרין ופסחים, דמשיעורי דהתם עד מאכל בן דרוסאי אינו זמן חשוב אם אזלינן בתר שליש זמן בישולו (עי' להלן) ולא משמע שכל הנדון בזמן מצומצם, אבל מ"מ בעינן תחלת בישול, וכל שנותן חי סמוך לשקיעת החמה אע"פ שמתבשל ביהש"מ ודאי שפיר דמי, אע"פ שלקולא התיר מרן זללה"ה בס"ק כ"ז בדיעבד בהגיע למאכל בן דרוסאי בביהש"מ, ועמש"כ להלן ע"ד המ"ב ס"ק ל"ח.

שיעור קדירה חייטא הוא כשאינה יכולה להתבשל עד שעה שדרך בנ"א לאכול סעודתם בלילה, וכמ"ש בבה"ל ד"ה מסיח, ונפ"מ בנותן חתיכות קטנות לאש גדולה כל שמוכן לסעודה אסור, וכן במיני קטניות וירקות נמדד לפ"ז, ומרן זללה"ה בס"ק כ"ב התיר אפי' דעתו לאכול ממנה בלילה אחר זמן הסעודה.

בשיעור קטימה

שם מ"ב ס"ק י"ד בכיסוי אפר כל שהוא מלמעלה על פניה סגי, מיהו בעינן שיהא בקטימה כדי למעט חומם ולקלקל החיתוי, ואם יודע שבקטימה זו תחזור ותבער לאח"ז

בשיעור מאכל בן דרוסאי ואם נמדד בזמן או בריבון

שם מ"ב ס"ק ל"ח כמאכל בן דרוסאי י"א חצי בישול כו', פי' מרן זללה"ה בסק"ו דהיינו חצי זמן שמתבשל כל צרכו, וכתב דמשערין משעה שהיס"ב, ולו"ד ז"ל נראה דמשערין מזמן הרתיחה, דקודם לזה אינו מתחיל להתרכך, מיהו בעיקר הדברים לכאורה נראה דשיעור קרימת פנים בפת הוא יותר מחצי זמן אפיה כל צרכו, ומבואר בראשונים ל"ז ב' דהיינו נמי כמאכל בן דרוסאי, וא"כ יש ללמוד מזה שזהו שיעור באיכות, אבל זה דבר שלא ניתן לשערו במדה, ומה"ט כתב מרן ז"ל זמן, ולשון הרמב"ם פ"ג הט"ז גבי בשר בצל וביצה שיהיו ראויין לאכילה, ופירשו דהיינו כמאכל בן דרוסאי, ולעיל סק"ב כתבנו דמאכל בן דרוסאי הוא טפי מבשר כיבא דאכלי גנבי, וכדחזינן דכשר לשתה"ל ולחה"פ, וכן בבב"ח מיקרי אחרים אוכלין אותו מחמת בישולו, ולפ"ז יתכן שנקרא בשם חצי ושליש באיכות, אבל בזמן הוא טפי מחצי, או שמשערין מתחלת זמן הריכוך והאפייה ולא מתחלת הרתיחה וחום אש התנור, ועכ"פ בעינן שיהא ראוי בשעה"ד גדול לאכלו בטעם של מבושל, וצ"ע, (הוספה לפו"ר, מיהו שמעתי לדחות דאפשר שבפת השיעור יותר משני שליש אפייתו ובבשר הוא שליש, דבפת קודם שמוכן הוא בצק, אבל בשר בבליים אוכלים אותו, ולכן הוא מוכן בפחות מהיחס של גמר בישולו, ולע"כ).

בדין גרופה וקטומה לפחות ממאכל בן דרוסאי
שם בה"ל ד"ה אלא הביא דברי הגרע"א ז"ל דיש פוסקים דלא מהני גרופה וקטומה לפחות ממאכל בן דרוסאי, והיינו דברי הרא"ש בשם הר"י, ואפשר דדברי הר"י לרבנן דחנניה נאמרו, דכיון דמחתה משום מאכל בן דרוסאי עד נתבשל כ"צ, יש לחוש דקודם מאכל בן דרוסאי טרוד טובא ויבא לחתות, אבל לחנניה דלא חייש ממאכל בן דרוסאי, אין לחוש קודם

מאכל בן דרוסאי דלא טריד כולי האי, כיון שיגיע למאכל בן דרוסאי, מיהו עיקר דברי הר"י מחודשים מאד דלא מצינו חשש חיתוי בגרופה וקטומה אלא משום מיחזי כמבשל, ואפשר דוקא בתנור ס"ל הכי, שהרי כ"כ על ההיא דאין צולין, ויש להקשות א"כ מנליה דמהני גרופה וקטומה לרבנן לבתר מאכל בן דרוסאי, ושמא ס"ל דמהני גרופה וקטומה בתנור, כ"מ שהביא הרמב"ן ל"ח ב' ומ"מ שיך חיתוי כמו בקש וגבבא, דהא גם בפת דקתני בהדיא תנור כתב שם דייק מדא"צ גרופה וקטומה, ולפ"ז בכירה מותר, ועיקר מ"ש ליישב דברי הר"ף בזה צ"ע, דהא מפרשין בגמ' טעמא דמאכל בן דרוסאי מפני שראוי לאכילה, וא"כ גם רבנן דחנניה מודו דלא טריד ממאכל בן דרוסאי אלא דבאניה גרופה וקטומה סגי בטירדא מועטת שיבא לחתות, גם רחוק הדבר לפרש בבשרא אגומרי שגורף הגחלים, בשלמא בתנור יש חום התנור, אבל בבשרא אגומרי ודאי לא יגורף ולא יקטום, ועיקר הדין מבואר ברמב"ן ורשב"א וריטב"א ור"ן ובמ"מ פ"ג ה"ד ובתו' ל"ז א' ד"ה מהו דמותר כל תבשיל אפי' אינו כמאכל בן דרוסאי על כירה גרופה וקטומה, וכ"ה בטוש"ע.

בחשש מגיס

ובחשש דילמא מגיס לפמ"ש הראשונים ז"ל דדוקא בהגסה ראשונה חייב, א"כ כל שנתבשל מעט אם דעתו להגיס הרי יודע שלא יוכל להגיס בשבת ויגיס מבעוד יום, ואם לא הגיס ש"מ דלא יגיס בשבת, ועוד דמקדירה חייאת חזינן דלא חשינן שמא יגיס כלל, ואין לומר דמסח דעתיה כיון דענין ההגסה שלא יחרך וישקע בשולי הקדירה, אלא שמועיל לזרו הבישול, וזה יש לחוש גם כשדעתו למחר, א"ו לא טריד להגיס משא"כ ביורה שע"י ההגסה נקלט הצבע יפה בכל הצמר, ואינו לקרובי בישול וזה נצרך יותר מחיתוי, ומ"ש הרמב"ן דמסח דעתיה היינו מקרובי

בישולא, ולהגסה כזו לא מצינו כלל שחששו, ונראה שזה בכלל כונת הרמב"ן בתירוץ בתרא שרק בצמר חששו להגסה שלא יפסיד צמרו בחרוכא.

ומה שסיים הרשב"א דממאכל בן דרוסאי אין לחוש להגסה, ר"ל שאפי' יגיס במתכוין מותר, אבל לחוש דטריד להגיס לא מצינו בתבשיל כלל, ומה"ט לא הוזכר חשש זה בטושע.

בדברי הגרע"א במה שהזכיר השו"ע כ"צ ומצוי"ל

הגרע"א ז"ל דקדק בלשון השו"ע אחר שכ' דממאכל בן דרוסאי שרי למה הזכיר גם מבושל כ"צ ומצוי"ל, ובפשוטו מתפרש כדברי הרשב"א בשם רה"ג דאף לחנניה יש מקום לאסור כ"צ שמצוי"ל כיון שמתקנו בחיתוי מועט, אבל ודאי דאין כונתו כהרז"ה וכמו שהוכיח הגרע"א ז"ל ממ"ש ולא הוזכרה כו', ובלא"ה אין לפסוק כיחידאה.

סי' רנ"ד ס"ד בדין פירות שנאכלין חיין

שו"ע סי' רנ"ד ס"ד פירות שנאכלין חיין מותר כו', יש לעי' מה בין זה למים, ואפשר לומר דמים כבצל דמו, אבל אין זה הגדר המדויק, דמים בצונן לא גריעי כבצל חי, אלא שהיתרון בין חמין לצונן זהו עיקר החשיבות במים, דבשלמא בפירות יש חשיבות מאכל גם בחיין, אלא שחפץ בטעם של מבושל, אבל מים צוננים אינם חשובין ממנות הסעודה כלל, ורק חמימותן משוי' להו משקה חשוב, ולכן לא שייך לומר דמצי שתי להו צוננים.

שו"ר במג"א ס"ק כ"ו שהקשה מ"ש ממים, ותירץ דפירות חיים עדיפי ממים, וזה ע"ד מש"כ, ועיקר הדין דמים שלא נתבשלו פשוט לראשונים ז"ל דאסור, מהם שדנו אי חשיב קידרא חייתא, ערשב"א ל"ח א' ובר"ן גבי אנשי טבריה, וכן במתני' פירשו דחמין

היינו כמאכל בן דרוסאי, אבל מנחתום אין רא' דהתם לא בעי לה לשבת אלא לאפייה למוצ"ש, וכמשנ"ת בתו' י"ח ב', ועי' בזה לעיל סק"ב, ובפשוטו לאו להדחה בעי לה, אלא לאפייה.

ובשענה"צ אות כ"ב כתב בשם הפמ"ג וש"א דהכא חשיבי על האש דסגי לכו"ע במאכל בן דרוסאי, ולכאורה לסברת הרמב"ן ל"ז ב' דאחר שליש החיתוי מזיק יותר שכבר כלתה הליחה קצת, א"כ טעם זה לא שייך הכא בחיין, אבל יתכן דלעולם לא מחתה בהו.

מיהו בעיקר הדין הי' מקום לדון דלכו"ע אסור, שהרי חייבין על השינוי הזה משום בישול, אע"פ שממאכל בן דרוסאי בעלמא אין חיוב בישול לרוב הפוסקים, והטעם דהתם יש לו כבר טעם מבושל בשענה"ד כמאכל בן דרוסאי, אבל כאן אין לו טעם מבושל בחיין כלל, והשינוי לרכך הפרי לטעם אחר יש בו ג"כ משום בישול, כמו בבצל, וא"כ מנלן דכיון שיכול לאכלו בטעם חי, אין חשש חיתוי לטעם מבושל, [גם ק"ק שבשלב מסוים נעשה התפוח כגרוגרות וצימוקים שאינו ראוי לא לאכילת חי ולא למבושל, דנפיק מטעם חי ולא בא לטעם מבושל, וצ"ל שלא הי' דרכם להקפיד בכך, וכל שינוי בריכוך, הי' ראוי ונוח לאכילה], וצ"ל דהתייחסות האדם לשיפור זה לרווחא דמילתא ולא טריד ביה כלל, ואינם בכלל חמין ותבשיל, וכעין הנותן על הקדירה שיהא מתוק יותר, ומה"ט י"ל דלא תליא בדחנניא כלל, ולכו"ע שרי כפסק המחבר, ואפי' בקדירה, מיהו לכאורה לא גרע ממצוי"ל וא"כ להרי"ף אסור, שו"ר בזה בריטב"א הנדמ"ח נ"א א' עי"ש.

מחזירין אפי' בשבת, בפירש"י והרי"ף

יז. ל"ח ב' אר"ש לדברי האומר מחזירין אפי' בשבת כו', במקו"א הארכנו, [והועתק להלן], והפי' שנתחורר יותר הוא

החילוק, ועו"ק דעובדא דר"א בפשוטו אף הנטילה הואי בשבת, וכבר הק' כן מרן זללה"ה ע"ד הר"ן, ובדוחק י"ל דמבית לעליי' כבר נשכחה הנטילה ודמי לנטלו מבעוד יום, אבל אין דרך הגמ' לסתום בכה"ג, ועיקר פי' הירו' בפשוטו נראה כמ"ש מרן זללה"ה דזוהי מימרא בפ"ע, ודכוותה איכא בירו' בהטמנה, וכמשנ"ת בסוגיא דהטמנה ס"ק כ"ט, וא"כ פשוט להירו' לאיסור בנטלו מבעוד יום, ואין מקור כלל לדברי הרמב"ן, גם לחדש דהניחו בארץ אסור רק בצירוף נטלו מבעוד יום לא משמע כן בסתמות המימרא.

ולד"ד הראשונים ז"ל הי' נראה ללמוד מכאן, ומעוד ראיות כמשי"ת להלן, דאם נטל התבשל מן האש אחר שנתבשל ובא להחזירו מבעוד יום היינו דין חזרה, ולא התירו שהיי' אלא כשהקדירה נשאה מבישולה ע"ג האש, דבזה לא חייבוהו לסלקה ולגרופ, ומעיקרא ודאי לא שייך להצריך גריפה שהרי צריך האש לעיקר הבישול, וכיון שנתינתו בהיתר, מותר לו להשאירה כך, אבל אם בא להחזיר דהיינו שכבר נתבשל, ועיקר חזרתו להשהותה לצורך שבת, בזה לכו"ע צריך לגרופ או לקטום.

ולפ"ז ניחא דבאמת עיקר דין מחזירין נאמר מבעוד יום, ואין להקשות היכן נתבאר ד"ז בגמ', דאדרבה עיקר לשון שהיי' מתפרש להניחה במקומה ולשון חזרה מתפרש אחר שנטלה מן האש, ואילו לשון מבעוד יום ושבת לא הוזכר כלל, והי' פשוט לגמ' דכולה מבעוד יום וכדתנן עד שיגרופ עתה כמ"ש תו', ודין חזרה בשבת הוא פרט נוסף עם חילוקי דינים דעודה בידו ודעתו להחזיר, אבל עיקר מתני' בדיני ע"ש, וה"ק כירה שהסיקה בגפת ועצים והקדירה נתבשלה עלי' א"צ לסלקה ולגרופ אלא יכול להשאירה, וזהו לשון שהיי' ולשון מקיימין שבברייתא, וכן מדוקדק לשון הברייתא ל"ז א' ומימרא דר"ש שם ב' עקר לא יחזיר, ולשון זה משמע בהדיא שאם עקרו מן האש דשוב אין זה המשך הבישול

פרש"י וכ"נ פיר"ח והרי"ף, דקמ"ל דמחזירין אף לאחר הסעודה, דס"ד שהתירו חזרה כשאירע שעקר הקדירה מהאש, שכ"ז שהוא לצורך סעודת שבת התירו, וכ"ז שלא נשתמש ממנה ניכר שזה המשך השהייה מע"ש, אבל כשמחזיר אחר שנשתמש מיחזי כחזור ומבשל, ואולי יש לחוש שיוסיף, וז"ש דר' אושעיא החזיר אחר שנשתמש בחמין שבתוכו, וזהו לשון בשבת כלומר אפי' אחר שכבר נכנסה שבת ונשתמש בה, ואין החילוק בין ליל שבת ליום השבת, וכך מתפרש לשון כמה פעמים שבר"ח ורי"ף, דלאחר שנשתמש מיחזי טפי כמבשל וגם אין צורך שבת כ"כ להתיר ד"ז, וצ"ע. - בשיטת תו' והרא"ש עי' לעיל סק"ה.

העתק מסוגיא דהטמנה-

שם מחזירין אפי' בשבת, ד' פירושים נאמרו בזה

א' פרש"י דקמ"ל דאפי' ביום השבת שרי, וכבר הק' תו' דהו"ל לפרש ביום השבת, וכן בדר"א לא הוזכר מתי הוה, וגם בסברא לא היינו מחדשים לחלק כן.

ב' פי' שהביא הרמב"ן דלא נימא דבביהש"מ הוא דשרי, וג"ז קשה שלא היינו מחדשים לאוקומי סתם מתני' בביהש"מ, וגם ר"ש הי' לו להדגיש משחשיכה.

ג' פרתו' דאף מבעוד יום סמוך לחשיכה אסור, ואין רמז בגמ' לאיסור זה, ולא גילוי לזמן שחידשו תו' דהיינו כ"ז שיכול להרתיה, ועו"ק שהרי קידרא חייתא שרי, ומהיכי תיסק אדעתין דבמבושל אסור סמוך לחשיכה, ועכ"פ לפי האמת דמחזירין אף בשבת ראוי לפרש פלוגתתם רק בשבת ולא לחדש עוד פלוגתא.

ד' פי' הרמב"ן ע"פ הירו' דקמ"ל דאפי' נטלו מבעוד יום שרי, ולשון מחזירין אפי' בשבת ר"ל דאפי' שלא היתה בשבת אלא החזרה דמיחזי טפי כנותן בתחלה מותר, וצ"ע דלפ"ז הול"ל אפי' נטלו מבעוד יום דזהו עיקר

משום בישול, מיהו פשטות הגמ' דאף בשבת מותר להחזיר, וזה כהסוברים דאין בו משום בישול, עבה"ל שם, וצ"ע ברא"ש וטור בזה, ונפ"מ בע"ש סמוך לחשיכה דכל שיש בו משום בישול מותר דליכא למיגזר.

ובזה יש ליישב סוגית הגמ' ל"ז א' דאמר רב ל"ש אלא על גבה כו' ופריך מינה למ"ד לשהות תנן, ולא נתפרש מה הפשיטות דשהיי' מותר בתוכה, אבל למש"כ דשהיי' מיירי כשבשלה בתוכה ניחא, דאמנם בסתם בישול ע"ג כירה, (שהוא ע"ג כמ"ש בטוש"ע ס"א ובבהגר"א שם דכ"מ מדקתני אף מחזירין, ואם דרכה בתוכה לא הו"ל למיסתם הכי), אין היכר גרופה וקטומה מועיל כשבא ליתן בתוכה, כיון שאין דרך ליתן בתוכה ולכן גורף להניחה שם, אבל בשהיי' שעיקר בישולה הי' בתוכה ודאי יש היכר דגרופה וקטומה, וצ"ע בזה, מיהו בלא"ה ל"ק דבסברת מיחזי כמבשל י"ל דתוכה חמיר טפי דנראה שמחזר אחר אש גמורה, אבל בסברת חיתוי כיון דגרופה וקטומה אין לחלק בין תוכה לעל גבה.

ונראה דסוגיא ל"ח ב' דמצרכא עודה בידו ודעתו להחזיר מיירי רק בשבת, אבל מבעוד יום בכל ענין מותר, והיינו דקאמר ר"ש לדברי האומר מחזירין, ולא מפרש דמחזירין דקתני היינו אף בשבת, דבאמת מחזירין דקתני סתמא היינו רק מבעוד יום, אלא דאף בשבת איכא גונא דמחזירין, וכן בסברא דלגבי מיחזי כמבשל בעינן שתהא חזרתו ניכרת, אבל לגבי גרופה וקטומה אין לחלק אם זה המשך או נתינה בתחלה, דטפי מגרופה וקטומה אין להצריך.

העולה דינא לפמש"כ (ועי' להלן דהדרי בי מכ"ז), דמי שבישל קדירתו וסילקה מהאש ובא להחזירה לצורך שבת אפי' בעוד היום גדול צריך לגרוף או לקטום, אבל אם עדיין לא נתבשלה שרי להניחה ע"ג האש

לא יחזיר, ואם הכונה דוקא בשבת א"כ אין להדגיש העקירה אלא דבשבת לא יחזיר.

ובזה מיושב הא דמיבעיא לן אי מתני' לשהות או להחזיר, ולכאורה צריך לחסר ולדחוק טובא ללישנא דמחזירין וכמ"ש תו', ולמש"כ דנתינת תבשיל המוכן זוהי חזרה, א"כ מתני' דקתני לא יתן ולא קתני לא ישהה מתפרשת פשטה בנתינת התבשיל המוכן ע"ג כירה שכבר נגמר היסיקה, דאם כונת התנא לאסור שהיי' הי' לו לפרש לשון שהיי', דהא מיירי בזמן שכבר נגמר ההיסק ויכול לגרוף או לקטום, ולשון נתינה משמע שנותן עתה, וזוהי ממש חזרה, ועוד כיון דבמתני' דאין צולין קתני דשהיי' מותרת הי' לו להדגיש כאן דכונתו לשהיי'.

ובזה ניחא דאי מתני' להחזיר תנן ג"כ מתפרשת משום חשש חיתוי, ואם חזרה בשבת דוקא קאמר, א"כ מתפרשת כולה משום מיחזי כמבשל, ואמנם האמת דגם משום חיתוי אסור חזרה, דהא אפי' עודה בידו בעינן גרופה וקטומה דוקא, אבל ע"כ דבשבת ענין אחר הוא שהרי אף מצור"ל אסור באינה גרופה וקטומה, ולא הו"ל לתנא לכלול שהיי' וחזרה בחדא שאין דינם שוה, אבל למש"כ דחזרה היינו מבעוד יום א"כ גם בזה מצור"ל מותר, ושפיר תנינהו בחדא. - הטעם דמצור"ל אסור בשבת להחזיר היינו משום דברגע הנתינה יש לחוש טפי לחיתוי כיון שמתעסק עתה באש, ומה"ט לפירוש תו' ראוי להתיר מצור"ל סמוך לחשיכה.

ועוד יש ראי' גדולה דחזרה היינו מבעוד יום להסוברים דממאכל בן דרוסאי עד גמר בישולו חייב משום בישול, וכ"ה בשו"ע סי' שיי"ח ס"ד עיי"ש במ"ב ובה"ל, ואפי' אם זה רק מדרבנן אכתי לא יתכן להתיר חזרה על גרופה וקטומה בשבת, והיכי קאמרי ב"ה אף מחזירין, אבל אי מיירי מבעוד יום ניחא, ואמנם בשבת אסור להחזיר כ"ז שיש בו

בכלל זה, ובלא"ה הרי הראשונים ז"ל פשיטא להו דלשון חזרה היינו רק בשבת או סמוך לשבת, וא"כ צריך ליישב הגמ' כשאר הפירושים.

וראיתי בפ"י ר"ח שכ' לשון זה אוקימנא הא דקתני מחזירין בשבת הוא ואפי' כמה פעמים, וכ"ה ברי"ף לדברי האומר מחזירין מחזירין כמה פעמים בשבת, ומחק המגיה תיבות אלו, אבל כיון שנמצא בר"ח ש"מ דגם ברי"ף גרסא נכונה היא, ויתכן דגרסי כן בגמ' אפי' כמה פעמים, (או שהי' ר"ת כ"פ וכתבו אפי'), ונראה מזה ע"ד פרש"י דס"ד שלא התירו חזרה אחר שכבר נשתמש בקדירה לצורך סעודת שבת, דבשלמא כשנותן לצורך סעודה אלא שאירע שעקר ורוצה להחזיר, י"ל דלא גזרו, דניכר שאין זה בישול בתחלה אלא המשך השחי' מע"ש, אבל להשתמש בכירה ליטול ולהחזיר ביום השבת אחר הסעודה מיחזי טפי כמבשל ולא כמחזיר את המותר, והיינו דקמ"ל ר"ש דמותר, והיינו דחזינן בדר"א דאף לאחר שנשתמשו בקיתון החזירוהו למקומו, ובזה ניחא דמכולהו אמוראי דבסמוך לא שמעינן כדר"ש, דדבריהם מתפרשין שפיר בנטל קודם סעודה, ונמלך להחזיר, דאל"כ הו' מפרשי בגמ' דאף ר' יוחנן ור"א כר"ש, ובזה נתיישב המנהג דמבעוד יום הכל מותר, אפי' להחזיר סמוך לחשיכה, ולא קאימנא כעת דיני שהיי'.

(ואפשר שיש לפרש דקמ"ל דאע"פ שלא נתבשל כ"צ מחזירין, אע"פ שבאמת דעתו כדי שיוסיף להתבשל, וכדעת הסוברים דאין בו משום בישול, וכדמשמע פשוט דברי רב ששת גופיה ל"ז ב' דמהני גרופה וקטומה להחזיר מה שלא נתבשל כ"צ, ומייתי מר' אושעיא שג"כ נצטנן הקומקום עד שמזגו לו הכוס והחזירוהו וניחא להו בתוספת החימום, ויתכן לפרש הלשון אפי' לאח"ז בשבת).

- עד כאן -

ויכול להשאירה כך לשבת, דכל שנתינתו לבישול מותר להשהות למאי דקיי"ל כחנני', וממאכל בן דרוסאי ואילך דינו כחזרה, דנהי דמחזירין לאסור בישול ממאכל בן דרוסאי, מ"מ הרבה פוסקים מתירין, וכן בלח שנצטנן, מיהו אפשר דכ"ז שצריך היסק גדול לגמור בישולה אין זה בכלל חזרה, דלא אמרו אלא בשעה שנגמר ההיסק וסגי לה בגרופה וקטומה לשמור חומה, אבל אם בא לבשלה באש גמורה מותר, וממילא גם יוכל להשאירה כך.

ואם מסלקה מהאש לתקן האש מסתברא דאין זה בכלל עקר דקתני, וממילא הר"ז בדין שהיי' ורק סילוק דומיא דנטילה בשבת שרוצה ליטול התבשיל מתוכה ויש כאן הפסקה מבישול, בזה הוא דמיקרי חזרה.

כ"ז כתבנו להעיר, אבל לא מצאנו פי' זה בראשונים ז"ל, ונראה דפשיטא להו שאין לחלק בין שהיי' משעת בישול לחזרה מבעוד יום, דאם יש לגזור מבעוד יום, אין להקל בגלל שכבר הונחה כך לבישולה, ולשון שהיי' דנקטו מפני שהנדון רק בכניסת השבת אם צריך לסלק או שיכול להשהות, דאין הלכות מבעוד יום, ולא קאימנא כעת בסוגיא דשהיי'.

- נכתבו בזה דברים נוספים -

עוד הנני חוזר לסוגיא ל"ח ב' דמחזירין אפי' בשבת, וסתמות הגמ' בלשון שהיי' לא משמע כפי' שכתבנו, דבסוגיא ל"ח א' משמע דלשון שהיי' משמש על כונת נתינה מבעוד יום, ואינו לשון מחודש לאפוקי נתינה חדשה מבעוד יום, ואמנם אין זה מוכרח שם דהא עיקר הא דגזרו על השוכח היינו מפני שאומרים ששכחוהו מזמן הבישול, אבל ממ"ש בעובדא דר"י שמצא חמין וביצים שנשתהו, והתם שוגגין הוו ולא דקדקו בשהיי' דוקא בלא סילוק תחלה, משמע דאין לשון שהיי' מחודש לכונת קולא מיוחדת שנשאר מזמן הבישול, אלא כל שנשאר מנתינה מבעוד יום

מאי מהני מה שניכר העראי של הקדירה במקום זה, סו"ס הסיח דעתו מלהחזירה, ואף בעיא דרב אשי מיושבת טפי לל"ק שהספק הוא אם ניכר שזה המשך הבישול הראשון, או דמיחם שני נראה כבישול חדש.

ויש לדחות דללישנא בתרא מתפרש דדוקא בתרתי לגריעותא אסור, ואמנם אין דעתו מועלת למיחזי לאינשי, מ"מ בחד צד לקולא התירו, וא"כ בתלאן במקל דניכר העראי ידעי אינשי דעתיד לסלקה, וסברי דמעיקרא נתכוין להחזירה לכירה.

בדברי ר"ח דהלכה להחמיר ובעת ש"פ בזה כתב ר"ח דקי"ל בהני לישיני ובעיי לחומרא, דאיסורא דאורייתא הוא, ולכאורה הי' מקום לחלק בין חשש חיתוי למיחזי כמבשל, דאפי' נחמיר באיסור דרבנן כיון דעיקרן משום מלאכות שבת דאורייתא, אבל במיחזי כמבשל הי' מקום לחשבן כשאר גזירות דרבנן, ואם נפרש דיש ענין מיחזי כמבשל גם לגבי נפשיה, ניחא טפי, ודעת הסה"ת הובא בהגמ"י פ"ג ה"י וכן ברמ"ך שם דקי"ל כל"ב לקולא, וכ"כ הריטב"א ובחדושים ע"ש הר"ן בשם הרא"ה, וכן בריא"ז, שו"ר בבב"ל ס"ב ד"ה ודעתו, שהביא כן גם בשם המאירי, והרמב"ם שם השמיט עודה בידו ודעתו להחזיר ואסר רק ע"ג קרקע, ועבהגר"א מ"ש בזה, ומתפרש אפי' דעתו להחזיר כל"ק, וכן הרי"ף העתיק רק ל"ק, אלא שבריי"ף מבואר דעודן בידו ואין דעתו להחזיר ג"כ אסור.

לענין הלכה

לענין הלכה, לכתחלה ודאי ראוי להחמיר שלא להניח ע"ג קרקע אפי' דעתו להחזיר, ואפי' ע"ג כסא ומטה יש להחמיר לכתחלה, אבל אם אירע שנתן ע"ג כסא וספסל ודעתו להחזיר יש מקום להקל, ואפי' עג"ק כתב הרמ"א שהמנהג להקל, ומ"ש הרמ"א וטוב להחמיר פי' מן זללה"ה בסק"ח דקאי אתוך התנור, [וכ"כ במ"ב ס"ק צ' וס"ק

עודן בידו, שלא הסיר ידו והקדירה על הקרקע שם אר"ז אר"א אר"ת לא שנו אלא שעודן בידו אבל הניח ע"ג קרקע אסור, לשון עודן בידו מתפרש שהם מונחים בידו, ויש להסתפק נתנן ע"ג קרקע ועדיין תפוס בהם בידו מאי, וללישנא דאפי' אין דעתו להחזיר מהני עודן בידו, הי' נראה דבכה"ג שאירע שעדיין תפוס בידו, לא מהני, אבל כשדעתו להחזיר ולא הניח ידו מהם להשאירן, בזה גם התפיסה מוכיחה שזו הנחת עראי, דלא בעינן שיאה כובד משקלה בידו דוקא, מיהו יש להצריך שיתפסנה באופן שאם תנטל הקרקע, תשאר בידו, [ואם הניחה במקום שדרך להשאירה שם באופן קבוע, גרע טפי, והנדון במוריד הקדירה ליטול ממנה, ומניחה ע"ג שולחן וכיו"ב, אם בעינן שתהא נשענת על ידו דוקא], וראיתי בירושלמי בש"ר יוחנן בשלא העביר את ידו ממנו כו' ונראה דר"ל דר"י פליג ואוסר תלאן במקל כיון שלא הזכיר הניחו בארץ אסור, ונקט רק עודן בידו, ש"מ שאינו מתיר אלא עודן בידו, אבל אין הכונה כפי' המפרשים שתלאן במקל וגם תופס ידו בהן, ולפ"ז יש לדקדק קצת מלשון הירושלמי דכ"ז שלא העביר ידו ממנו מיקרי עודן בידו, וכ"נ בבהגר"א שכ' דסיוס הירושלמי כהרמ"א.

שם מכלל שבעודן בידו אע"פ שאין דעתו להחזיר מותר, מהא דאזלינן בתר דעתו בע"ג קרקע, ש"מ דהאיסור מיחזי כמבשל משום דעתא דידיה הוא, דהא אינשי לא ידעי מה הי' דעתו, ומ"מ בעודן בידו מהני דבעראי כזה אין מחשבתו החלטית, ועוד דניכר ההמשך ולא נראית כנתינה חדשה.

אם יש יתרון לתלאן במקל גם כשאין דעתו להחזיר, ואם אבעיא גם לל"ב

ולכאורה נראה דבעיא דר' ירמיה בתלאן במקל והניח ע"ג מטה ללישנא קמא מתפרשא, דכיון שדעתו להחזיר וניכר העראי יש להתיר, אבל כשאין דעתו להחזיר

בבב הני דוכתי הובא בירו' מאמר אחר זה ופי' הראשונים ז"ל דקאי אדלעיל, ובהני דהטמנה פי' כן הגר"א, אבל כבר כתב מרן זללה"ה שהדבר מצוי בירו' מאמר כרות שלא פי' דינו, ומתפרש דממילא מובן שזה בתמי', וה"נ מתפרש מש"ש ההיא דהניחו בארץ אסור שזוהי מימרא בפ"ע כבתלמודן ולא קיימא אנטלו מבעוד יום אלא על עיקר דין חזרה בשבת, וכן מש"ש אם נתקלקלה הגומא אסור מתפרש כבתלמודן משום מוקצה, ולא קאי אדלעיל לאסור חזרה בנטלו מבעוד יום, וכן מש"ש תני אין טומנין משחשיכה לא קאי אדלעיל, וצ"ע בבהגר"א שפי' דהויין פשיטות לבעיא זו.

- עד כאן -

בדברי הריטב"א דנעטננה אסור

כתב הריטב"א ומ"מ מוכחא סוגיין דבעינן שיחזירנה קודם שתצטנן לגמרי דלא ליחזי כמבשל, ולא נתבאר היכא מוכחא, ואם מפרש הנדון בפניה ממיחם למיחם מפני שנצטנן במיחם שני, וכענין שאמרו נ"א א' אוקורי קא מיקר ליה, ניחא דעד כאן לא קמיבעיא לן אלא בנשאר חם אלא שנצטנן מעט במיחם שני, אבל נצטנן לגמרי אסור, [שו"ר בריטב"א נ"א א' באמת מבואר שפי' כן, עי"ש שהקשה מההיא דהתם, ותירץ דהטמנה לחד וחד וחזרה לחד], אבל אם מפרשין הנדון דמיחם שני נראה כשהייה חדשה מפני שלא היתה על הכירה מעיקרא, א"כ אין הטעם מפני שנצטנן כלל, שאפי' נתנו בתוך מיחם אחר רותח ג"כ מספק"ל, ואמנם בתו' בשם ר"ת משמע דהנדון מפני שנצטנן במיחם שני, ולשיטתו בספר הישר דטעמא דאיסור חזרה מפני שמצטנן בנטילתו מן הכירה, אבל לפי מה שנראה בר"ן דהנדון אם מיחזי כמבשל בתחלה, וכ"כ בתו' הרא"ש, א"כ אינו ענין ללמוד מזה דבנצטנן לא יחזיר, ואמנם במג"א ס"ק ל"ו פי' כן כונת הרמ"א,

ס"ז], ומ"מ כתב מדנפשיה דראוי להחמיר בהניחו ע"ג קרקע שכ"ד רוב הפוסקים, וכן בשעה"צ אות נ' לא רצה להקל בזה, ובשעה"ד נראה דיש לסמוך על המקילין כיון שכך נהגו, ונבנטל מבעוד יום כתב מרן זללה"ה דאין להקל אפי' עורן בידו, וזה לא כשעה"צ אות מ"ד, וכ"מ בירושלמי לפמשנ"ת במקור"א (והועתק להלן)], ובאין דעתו להחזיר ונתנו עג"ק כתב מרן זללה"ה שאין מנהג להקל בזה, ודלא כמ"ב ס"ק ס"ה, וסברא הוא שאין לקבוע מנהג למאורע של נמלך.

- העתק מסוגיא דהטמנה -

בדין נטלו מבעוד יום וקדש עליו היום לענין חזרה והטמנה

בדין נטלו מבעוד יום וקדש עליו היום לא מצאנו ד"ז בתלמודן, ובירו' דנו בזה בג' מקומות, א' בחזרה ע"ג כירה, ב' בחזרה למקום ההטמנה, ג' בחזרת כיסוי ההטמנה ע"ג הקדירה, ובכל הני דוכתי שנו דנטלו מבעוד יום מחזיר מבעוד יום נטלו משחשיכה מחזירו משחשיכה נטלו מבעוד יום וקדש עליו היום, וכן בנתגלה מבעוד יום כה"ג, ופשטות הדברים דנטלו מבעוד יום מחזירו דוקא מבעוד יום קאמר, אבל משחשיכה לא יוכל להחזירו, דכיון שלא אמרו צריכה דהיינו תיקו, כדאמרו שם גבי מטמינה לטמינה, ש"מ שד"ז פשוט, וא"א לומר שפשוט להיתר דהא פתח בנטלו מבעוד יום מחזירו מבעוד יום, א"ו מתפרש דפשוט לאיסור וכמ"ש מרן זללה"ה זה כעין בתמייה, דזה ודאי אסור, ולפ"ז יש לנקוט גם בתלמודן דאין לנו אלא דין נוטלין ומחזירין דמשמע שנטל בשבת, ועי' לק' ס"ק ל"ב בדברי התו' בהא דתנן לא כסהו מבעוד יום כו', וכ"כ סה"ת וסמ"ג וסמ"ק לאסור בהטמנה כשנטלו מבעוד יום, ובסמ"ג הביא הירו', ועי' הגהת סמ"ק, וכן מסקי המ"א והמ"ב גבי הטמנה לאיסור, אבל בחזרה ע"ג כירה נראה ברמ"א סי' רנ"ג ס"ה דשרי שכ' דלדעת הר"ן דדין ע"ג קרקע דוקא בכה"ג.

אבל כבר הוכיח בבה"ל ס"ה ד"ה ובלבד דכונת הרמ"א משום איסור בישול, ונראה דבעודן בידו ודעתו להחזיר אין להחמיר, אבל בהניחן ע"ג קרקע ונצטנן יש להחמיר, שגם הריטב"א מצטרף למחמירין.

בירושלמי דמכירה לכירה מותר, ואם גם תלמודן סובר כן

בירושלמי אמרינן דמכירה לכירה מותר, ואע"פ שבשמעתין אין הדבר ברור למסקנא, אבל בפ"ד ה"ג מייתי לה בסתמא ומשמע דנקטינן הכי, וכ"ה ברמב"ם פ"ג הי"א וברמ"א ס"ב, ולכאורה הי' מקום לומר דלתלמודן דמביעאי פניה ממיחם למיחם אי מיחזי כמבשל בתחלה, כש"כ כירה שלא הי' עליה התבשיל מעיקרא, דאסור, מיהו בירושלמי פשיט ד"ז מר"א דשרי מדיוטא העליונה לדיוטא התחתונה ש"מ דמכירה לכירה מותר, והיינו דכיון שניתק לגמרי ממקום הכירה נראה כשהייה בכירה אחרת, וכיון דבתלמודן מיתו לדר' אושעיא, ש"מ דממיחם למיחם גרע, דכיון דבעינן עודן בידו, א"כ כשפינן לכלי אחר חסר בעודן בידו, אבל הכירה שבלא"ה מתרחק ממנה, שוב אין חילוק לאיזה כירה הוא חוזר.

בדברי הגרע"א דאחר שהניח אוסר

כתב הגרע"א ז"ל דהניח אחר עג"ק אוסר על בעה"ב להחזירו, אבל עודן בידו ולא הי' דעתו להחזיר תלוי בפלוגתת הראשונים ז"ל, והובא דבריו בבה"ל ס"ב ד"ה ולא, ונראה דיש חילוק בין דעתו להחזיר כל"ב דמהני עג"ק, לבין דעתו להחזיר דבעינן בעודן בידו לל"ק, דע"ג קרקע זהו מעשה סילוק החלטי, אלא שדעתו החיובית להחזיר, משוי להנחתו עראי, ולכן לא מהני אם הניחן אחר ע"מ שלא להחזיר ולא ידע בעה"ב בדבר, [ונפ"מ במה שנהגו להקל בעג"ק ודעתו להחזיר, דבכה"ג אסור, והגרע"א ז"ל לא מיירי

בנדון זה, אלא דבריו למ"ש בשו"ע דעג"ק אוסר בכל ענין אפי' דעתו להחזיר, אבל לל"ק דבעינן דעתו להחזיר בעודן בידו, אפשר דכל בידו חשיב עראי, ורק מחשבתו שלא להחזיר אוסרתו, ובזה יש לדון אם מחשבתו אחר קובעת, דכיון שאינו בעלים אין מחשבתו החלטית, ואפי' חשב בודאי, חשיב ספק, שעלול לחזור בו משום דלא ניחא לבעלים או שהבעלים יעכב בעדו, וצ"ע בעומק דברי הגרע"א ז"ל בזה, ולע"כ.

בדין כירה שכבתה, ובעתידה לידלק ע"י שיעון

ולפ"ז נראה דכירה שכבתה ולא ידע בעה"ב, אע"פ שבודאי ניחא ליה להחזירה לכירה אחרת, מ"מ הר"ז כהורידה קוף ע"ג קרקע ולא ידע בעה"ב, דאין כאן היתרון של דעתו להחזיר, ודמי לע"ג קרקע ולא למטה וכסא, כיון שאין עמידתה שם מפריעה לשימושים אחרים, וחשיבא קבע כע"ג קרקע.

מיהו אפי' אם רואה בעה"ב שעומדת ליכבות ונותן דעתו להעבירה לכירה אחרת, י"ל דלא מהני, דכיון שכבתה האש אין לקדירה מקום להתייחס לחזור אליו דנימא שנטילתה עראית, ואמנם אם כבתה אחר שנטלה בידו, מסתברא דיכול להעבירה לכירה אחרת, דכיון שהיא בידו, או שהניחה בקרקע לפי כונתו, הרי מחשבתו לכירה אחרת משוי ליה עראי, אבל כ"ז שהיא בכירה זו וכבתה, לא מהניא מחשבתו שהרי לא עשה מעשה שתתייחס לפי הנחתו.

ומ"מ יש לדון דכשכבה הגנרטור ויודע שעתיד לידלק מעצמו אין כאן אלא סילוק עראי, ולא גרע מהניחה ע"ג קרקע ודעתו להחזיר לכירה אחרת, (ויש סברא לומר דאחרת שדולקת עדיפא, דשיכא טפי בחזרה, מאש חדשה), ואפי' יודע שידליקנה גוי יש לדון כן, וצ"ע, ועי' לעיל סוס"ק ט"ו.

ש"ע סי' רנ"ג ס"ד, יש למחות ביד הנוהגין להטמין כו', ובדברי המ"ב להקל בזה

יח. **ש"ע סי' רנ"ג ס"ד** יש למחות ביד הנוהגין להטמין כו' מים חמין ונותנין לתוך הקדירה בשבת כו', ובמ"ב ס"ק פ"ד הביא בשם המג"א וש"א להקל כ"ז שהמים לא נצטננו לגמרי, וכ"מ בראשונים שנהגו כן, כמ"ש הר"ן ל"ט ב' ובחדושים ע"ש הר"ן ל"ח ב', וכ"כ הב"י סו"ס רנ"ג מרי"ו בשם הרשב"א.

בדברי מרן זללה"ה דחינו רק מכירה לכירה

והקשה מרן זללה"ה בסק"י דנהי דלית ביה משום בישול כיון שלא נצטננו לגמרי, אכתי משום חזרה ליתסר דאין מחזירין מטמינה לכירה כמ"ש בירושלמי, וכתב לפרש דמיירי כשהמים עמדו ג"כ על הכירה, והקדירה ע"ג כירה גרופה וקטומה, ול"מ כן בראשונים הנ"ל אלא מיירי שהמים טמונים, ואפשר דס"ל דככה"ג שאין כונתו כדי לחמם המים אלא לתקן התבשיל שלא ישרף, לא חל ע"ז איסור חזרה, לא מיבעיא משום חיתוי דכיון שהתבשיל נשרף לא יבא לחתות, וגם אינו נותן דעתו לחתות כהמחזיר קדירה בשבת, אלא אפי' לטעמא דמיחזי כמבשל י"ל

דכיון שמתבטל לתבשיל לא גזרו בזה כמחזיר דבר בפ"ע, תדע דבהוריד הקדירה ונתן המים לתוכה והחזירה, ודאי אפשר להבין שכבר נתבטלו המים ואינו אלא כמחזיר הקדירה הקודמת, וא"כ ה"נ כשנתן לתוכה המים כשהיא על האש נהי דמיחזי כמבשל, מ"מ לא גזרו בזה כיון שאינו עוסק בבישול מחודש, אלא בתיקון הצלת התבשיל, ואין מתייחסים לזה כבא לבשל באש הכירה, דבאמת אינו מתכוין להביא המים לאש שבכירה, אלא כנותן לקדירה מלאה אפי' לא היתה על הכירה, ואמנם צריך רא' שלא גזרו בזה, אבל כיון שנראה שכ"ד הראשונים הנ"ל וכ"נ כונת האחרונים ז"ל, א"כ אין לאסור בדיעבד כדין החזיר באיסור, [ויש עוד סברא רחוקה להתיר משום דהו"ל כדעתו להחזיר, כיון שמתחלה נתן בהטמנה ע"מ ליתנן לקדירה, וזה כהמתירין להחזיר כשנטלו מבעוד יום ומתירין נתנו עג"ק ודעתו להחזיר, ומתירין ממיחם למיחם], ומרן זללה"ה בס"ק כ"ז כתב לאסור התבשיל, ולמש"כ יש מקום להקל בגוף התבשיל, ולא ברוטב.

א"ה, דיני חזרה נתבאר להלן סי"א ס"ק כ"ח - ל"ו.
ל"ח א' שכח קדירה ע"ג כירה כו', נתבאר להלן סימן י"ד סק"ט.

סימן יא

בדיני הטמנה

קיצור תוכן הענינים

ל"ח ב' אין נותנין ביצה כו', בחילוקים שבין צלייה לגלגול

א. ל"ח ב' מתני' אין נותנין ביצה כו' שתתגלגל כו' שתצלה, יש לדקדק מ"ש רישא דנקט גלגול ובסיפא צליה, ויעוי' בראשונים שתירצו דבצד המיחם אין חום חזק שתצלה ואורחא דמילתא קתני, ואמנם להמפרשים בעיא דגלגל מאי אם חייב בתולדות האור, אפשר לדחוק כן, אבל אם נסתפקו בגמ' אם גלגל חייב מפני שלא נתבשלה כ"צ, א"כ חזינן שיש בזה חידוש ודוקא קתני, א"כ מ"ש סיפא דקתני שתצלה, וי"ל דלרבותא דר"י דשרי בסודרין אף שתצלה, דשתצלה דסיפא קאי אף אסודרין כדפרש"י, אבל לפרש"י דשוכרה ע"ג סודרין אין שייך גלגול כלל, מיהו לפירוש י"ל דנקט שתצלה אגב סודרין דאין שייך בזה לשון גלגול, ולהמפרשים שכורכה בסודרין

קמ"ל דאע"פ שחומן רב לא גזר ר"י אטו תו"א, וגם נקט שתצלה לומר שאין החידוש בגלגול שאסור, אלא דתו"ח אסור, ועי' לק' סק"ב חזרנו לפרש דעיקר כפי' הראשונים ז"ל דבעיא דגלגול אם מבשל בתו"א חייב. - בגמ' ארשב"ג מגלגלין ביצה ע"ג גג רותח, ובפשוטו ר"ל נותנין ביצה ע"ג גג רותח בשביל שתתגלגל, ולרבותא דע"ג סיד אסור, מיהו י"מ מגלגלין את הביצה ע"ג הגג בשביל שתצלה, ועי' בזה לק'.

שם ולא יפקיענה בסודרין

שם ולא יפקיענה בסודרין, פרש"י לא ישברנה על סודר כו', וצ"ע למה לו להזכיר השבירה, ולמה קורא השבירה פקיעה, ומאי בסודרין, הול"ל ולא יצלנה ע"ג סודרין, וגם הדבר תמוה מי צולה ע"ג בגד שנבלע בו וגם מתלכלך, וטפי הול"ל ע"ג טס של מתכת.

ובתוי"ט בשם הערוך פי' שכורכין הביצה בסודר שהוחם בחמה, וקתני בסודרין מפני ששונין ומשלשין בסודרין עד שתתגלגל, וכן דקדק בתורע"א מלשון הרמב"ם, וכ"כ במאירי, ואפשר הלשון שעוטפין אותה כמין פקעת של שתי, ויתכן דהול"ל ולא יגלגלה בסודרין, אלא דלשון גלגול במתני' קאי על שיעור הצלי'.

ואפשר לפרש יפקיענה על התוצאה שתבקע ע"י חום הסודר, וזה כפי' התוי"ט, וכ"כ מהיר"ו דמפרש ר"י מתיר אכולהו, וא"כ מסתברא דבשביל שתצלה לא קאי אסודרין, עסק"ט בביאור היר'.

ולשני הפירושים שהביצה שלימה נראה שכורכין אותה בסודרין והו"ל הטמנה, ואפ"ה שרי ר"י, וע"כ דרבה דוקא חול אטו רמץ קאמר, וניחא דרב יוסף לא חש לדקדוק לשון דיטמינה, כיון דהטמנה בסודרין מותר, וראיתי בריטב"א הנדמ"ח ובחידושים ע"ש הר"ן שהעתיקו פי' זה שלא יכסנה בסודרין, ואפשר שדקדקו כן דלא להוי הטמנה, ומ"מ מסתברא דהטמנה היא, ועמש"כ לק' סק"ג.

שם ובאבק דרכים

שם ובאבק דרכים, קמ"ל דאע"פ שניכר שהוא מהחמה אסור, וקמ"ל דחול דומיא דאבק שנתחמם בחמה, שלא נטעה בדין הטמנה בחול דפ"ד, ולכאורה אבק תיחוח הוא, אלא שאין בו ריבוי וחיישנין שיזיו עפר, ואפשר שלזה נתכוין רש"י בגמ' שפי' כלומר תיחוח בעומק.

שם גלגל מאי כו', האם הספק משום תולדת האור או דגלגול אינו כמבושל

ב. שם גמ' איבעיא להו גלגל מאי, שני פירושים נאמרו בביאור הספק, א' אם מבשל בתולדות האור חייב, ב' האם גלגול ביצה חשיב תיקון חשוב לחייב עליו, ובפי' בתרא יש שני אפשרויות, א' דצליית ביצה פשיטא לן דחייב, והנדרן בגלגל, ב' דאפשר שביצה כיון שתכונתה שא"צ בישול גמור, אין בישולה בכלל מלאכה, ופי' בתרא כתוב בחידושים ע"ש הר"ן כאפשרות א', וכן פי' מרן זללה"ה בסי' נ"ב ס"ק י"ט, אלא דצ"ע אם כונתו כאפשרות א' או ב', ובפשוטו ה"י נראה כחידושים ע"ש הר"ן, שאם הספק בתולדות האור מאי הדר בעו כה"ג בפ' חבית הדיח מאי, ולמה נסתפקו בצד המיחם ולא באילפס והקדירה כו' דהוי בתוך המיחם.

אבל ברמב"ם וברשב"א ור"ן וריטב"א הנדמ"ח וכן בשו"ע סי' שיי"ח ס"ג מבואר שהנדרן אם המבשל בתולדות האור חייב, ופשיטא להו דגלגול כבישול, ובשו"ע לא הוזכר כלל חידושא דגלגול, ועי' לשון הר"ן בההיא דגג דנקט לשון גלגול אף על ביצה שנצלת בלא קליפתה, ומבואר דאין קפידא בלשון גלגול על כונת בישול קל, [ועי' להלן דאפשר דגלגול זה כשיעור מאכל בן דרוסאי מצלייתה], ונראה עיקר כפי' זה דכיון דיש לפרש חידושא דמתני' שאסור לבשל אפי' בצד המיחם דליכא אור ממש, ראוי לפרש דע"ז קאי בעיא דתלמודא, וכ"מ ביר' דמפרש דר"י פליג ומתיר אף בצד המיחם כמשנ"ת לק' סק"ט, וש"מ דזהו עיקר חידושא דמתני', וראוי לפרש שבזה נסתפקו בתלמודן, ואמנם לדעת היר' בישראל בתולדות האור פטור כמש"כ סק"ט.

ולפ"ז נראה דבעיא דהדיח מאי לכו"ע מתפרש כפי' בתרא אם חייב על בישול מועט דהדחה, ולצד דפטור אפי' יבשלם בישול גמור פטור, וזה כנדרן דשמן אם יש בו משום בישול, מיהו יש לדון בזה דאפשר דבבישול ודאי חייב, ופשוטה מלשון מלאכה שהוזכר במתני', מדלא קאמר שזהו גמר בישול, ומינה ילפינן נמי דמבשל בתולדות האור חייב, ומרן זללה"ה הק' דילמא ה"ק שהדחתן זהו גמר תיקונם ולכן אסורו מדרבנן, וי"ל דלשון מלאכה דייק, ועוד דודאי מתפרשא מתני' שאם ידחם במים שע"ג האור דהיינו שיטבלם ויוציאם חייב, דמשמע שיש משום מלאכה בגמר תיקונם, וממילא מתפרש גם שהדחה זו זהו הגמ"מ, דאין להצריך אור דוקא להדחה, וגם שלא ה"י התנא סותם ע"ז לשון מלאכה אם הדחה באור חייב ובכלי פטור.

יש להסתפק בהא דתנן י"ט ב' גבי ביצה כדי שיצולו מבעוד יום ואמרו בגמ' כמאכל בן דרוסאי, אם הכוונה חצי גלגול או חצי צליי, ומסתברא טפי דחצי צליי קאמר, ולפ"ז נראה דגלגול הוא כמאכל בן דרוסאי של צליי, וניחא דפשיטא דחייב, והר"ז כאילו שנה התנא כדי שתבשל כמאכל בן דרוסאי, ובסיפא כדי שתבשל כל צרכה, והיינו דאף בן דרוסאי אינו אוכלה בפחות מגלגול שאין בה טעם מבושלת בפחות מזה, ול"ד לבשר שאוכל חצי מכל אדם, וצ"ע בזה.

ל"ט א' בחמה כו"ע ל"פ דשרי כו', אם יש חסרון בטיב הבישול או בדרך הבישול

ל"ט א' אר"נ בחמה כו"ע ל"פ דשרי, פרש"י והר"ן שאין דרך בישול בכך, ונראה שענינו כזריעה בעשא"נ, דכיון שאין עיקר זריעה בעציץ מפני שחסר ביניקה ועור, אע"פ שמגדל פירות כמו עציץ נקוב, מ"מ חשיבא זריעה שלא כדרך, ואין השלא כדרך במעשה האדם, אלא במהות המלאכה, ולכן גם לענין כלאים בעשא"נ פטור, ואע"פ שאין בזה דין שביתה על האדם, ובוזה מיושב הא דתו"ח פטור, אע"פ שאין שום חילוק בין תו"ח לתו"א, ואמנם אף בתו"א אינו עיקר בישול, וכמו בעציץ נקוב, אבל מ"מ כיון דשייך בעיקר המלאכה הר"ז בכלל שם זריעה ובישול אע"פ שהם גרועים קצת, אבל תו"ח שייך בחמה ולא מחדשין בהו שם מלאכת בישול, ודעת הירוש' דאף בתולדות האור פטור ור"י מתיר כמשנת' ל' סק"ט, ובוזה מיושב הא דפטור בבשר בחלב בחמי טברי' כמ"ש בשו"ע יו"ד סי' פ"ז ס"ו, וכן בפסחים מ"א א' מבואר דבישולו בחמי טברי' כדן המבשל בהם בשבת דפטור, דאע"פ שהוצאות שוות כמו תולדות האור, מ"מ אין בהם שם עיקר המלאכה, מיהו המלבן ברזל בחמה דינו כאור עצמו, וכל עיקר הנדון הוא מפני שתכונת בישול ע"י מחממים שפחותים מכאן אור בישול גרוע הוא, ואף אם נגמר בישולו ע"י, ולכאורה פשוט שהמבשל בתו"ח וחזר ונתנו בתו"א פטור, [ואף באור עצמו], ובפמ"ג סי' שי"ח מ"ז סק"ו צידד דמותר ג"כ.

כלי סגור בחמה האם דינו כמה או כתולדות חמה

כלי שנתנו בחמה עם מים דינו כחמה אע"פ שהכלי מתכת המסוגל לקלוט יותר חום השמש, דמ"מ ניכר שעיקר הבישול בחמה, אבל ע"ג גג רותח שהקדים להתחמם אע"פ שלא יטעו בין זה לתו"א שאין דרך לחמם גג כלל, אפ"ה מבואר בירוש' ובראשונים דאסור, ועמ"א סי' שי"ח סק"י בשם מהרש"ל, ואם ה"י הדין דהיכא דניכר כגג ואבק דרכים מותר, ה"י מיושב מ"ש הר"ף להלכה דברי רבה ור"י, אבל אין הדברים נראין, ואף למהרש"ל מסתברא דדוקא גג שאינו מטלטל, אבל לא אבק דרכים, (ואינו תח"י), מיהו צע"ק בלשון הר"ן שכ' דא"א לבשל ביצה בגג שנסתלקה ממנו חמה אא"כ ישברנה ותצלה על גביו, ומשמע לכאן דכ"ז שהחמה שם מותר לצלותה ע"ג הגג, ומ"מ אין לחדש כן, אלא באופן שהביצה והגג מתחממין יחד, כענין מים בכלי שכתבנו, ועי' לק' סק"י ברוד שמש.

ל"ט א' שמוא יטמין ברמץ, פירושי הראשונים ז"ל

ג. ל"ט א' רבה אמר גזירה שמוא יטמין ברמץ, לפי' הערוך שהובא לעיל סק"א מוכח דלאו משום איסור הטמנה הידוע בעלמא אסר הכא, שהרי בסודר הוא מתיר לכרכה, אע"ג דהטמנה מעליא היא, וע"כ דהכא ליכא משום הטמנה דעלמא מאיזה טעם שהוא, והנדרון כאן בגזירת בישול שמוא יבשלנה בתולדות האור, ואמנם ר"י לא גזר אטו תו"א, אבל בהטמנת רמץ אטו חול גזר, והטעם משום דבישול גמור ידוע האיסור, וידעו דחמה שאני, אבל הטמנה לא מיחזי לאינשי כעיקר בישול, ויטעו להתיר הטמנה, ומצינו כע"ז בגמ' קמ"ו ב' גבי חמה עצמה דפריך פשיטא, והיינו דודאי לא יטעו בחמה אטו אור, ומשני מ"ד נגזור דילמא אתי לאטמוני ברמץ, דכל חום שמחמם לאט כחמה לא מיחזי לאינשי כעיקר בישול, והתם לא גזרינן, אבל חול אטו רמץ גזר, ומה"ט לא הוזכר כאן ושם גבי חמה רמץ שיש בו גחלת, דלאו משום חיתוי ברמץ אתינן עלה אלא משום בישול בתו"א, ואפשר דמשום רמץ שיש בו גחלת אין לגזור כלל, דזה ידע דודאי שיש בו משום בישול, וכ"מ בתו' ובפ"י רה"ג שזוהי גזירה מחודשת ולא גזירת הטמנה דעלמא.

שם תוד"ה שמוא, מבואר בדבריהם דהגזירה שמוא יבשל ברמץ, וה"ה שיש לגזור גם בשאר תו"ח דדמו לתו"א, ורק בחול בלא הטמנה ובסודרין, לא גזר כיון שאין דרך לחממן באור כ"כ, וכמ"ש מהרש"א, ולפ"ז אינו ענין להטמנה דוקא דה"ה טס של מתכת שנתחמם בחמה דאסור לר"י, אלא דבחול שאין דרך לחממו שייכא רק גזירה בהטמנה אטו רמץ, ואפשר דלכך נקט התנא שריותא רק באופן רחוק של סודרין כפרש"י, מיהו הדברים מחודשים ובפשוטו ל"ג ר"י כלל ואין לנו לדידי' אלא בהטמנה דוקא, ובמהרש"א הניח בצ"ע.

הרא"ש כתב דנפ"מ בין רבה ור"י אם מותר לטמנה מבעוד יום, וכ"כ בתו' הרא"ש, ולכאורה הדבר תלוי בשני התירושים שם מ"ט ל"ג לרב יוסף משום הטמנה בדבר המוסיף הבל, ולתירוצו קמא דאמנם מבעוד יום אף לר"י אסור, א"כ ליכא נפ"מ זו, ורק לתירוצו בתרא דסבר ר"י דאלו שנתחממו רק מכת החמה ל"ד לרמץ, לפ"ז יש נפ"מ ביניהם לענין מבעוד יום, ואמנם התו' שכתבו רק תירוצו קמא לא כתבו נפ"מ זו.

ויעוי' בחדושי הגרא"מ הורוויץ ז"ל שהק' איך אפשר דבשבת שרי ומבעוד יום אסור, וי"ל דעיקר החילוק בין הטמנה לשמור החום או כדי לבשל, דכל שבא לבשל הר"ז כדיני שה' ואף מבעוד יום מותר, כגון שלא נתבשל קודם השבת, אבל אם כבר נגמר בישולו ומניחו לשמור החום זה אסור בין מבעוד יום בין בשבת, ולפ"ז אחר שתצלה צריך ליטלה מן העפר התיחוח לרב יוסף, דהשתא הו"ל הטמנה, (ואין בזה תימה כ"כ שהרי אמת הוא שבדבר חם החול מחמם ואסור לטמון בו), מיהו יש לדחות דכל שנתנו לבשל בשבת הרי הכל המשך הבישול המותר, ומ"מ הדברים מחודשים, ושמעתין מתפרשת דמשום הטמנה ליכא כלל, עכ"פ לרב יוסף.

הקשה מהר"ם למה הוצרך רב יוסף לומר דלר"י חמי טביר' תולדות האור הרי התם מבעוד יום הוה, וי"ל שהסילון מוציא מים כל הזמן ואסור גם אותם שמחשיכה, מיהו קשה א"כ מנ"ל לר"י דאסור גם אותן שמבעוד יום, הרי מצינו בדרכ יוסף שהנכנסין בשבת אסורין אע"ג דלית בהו משום הטמנה, והיינו משום דחשיב מבשל בתולדות האור לר"י, וה"ה בתו"ח לרבנן, וכבר הק' כן הרשב"א ועסק"ד.

הרמב"ן פ' דרבה לטעמי' דאיסור הטמנה בעלמא שמא יטמין ברמץ, ובמתחממין בחמה אין לאסור מבעוד יום שעד הלילה מתקררין, אבל בשבת עצמה כ"ז שיש בהם חום הרי הם בדין הטמנה במוסיף הבל, ובפשוטו י"ל כמ"ש בתו' הרא"ש דהיינו נמי טעמי' דרב יוסף דסבר שאין בזה משום הטמנה אף בשבת, וכ"כ הר"ן, ולפ"ז בחמי טביר' מודה רב יוסף דשייכא הטמנה בין מבעוד יום בין משחשיכה, אלא דלא מיייתו לה איטמינה דקתני בספא, ואתיא דר"ח אף כרב יוסף דלא פליג אלא בחול שמתקורר ולא בחמי טביר'.

אבל הרמב"ן והרשב"א נקטו דר"ח כרבה, אבל לרב יוסף אין איסור הטמנה מבעוד יום, דלדידי' לא הוה במעשה טביר' משום הטמנה, ואסוריהו משום בישול בתולדות חמה או האור, וצ"ע למה לחדש פלוגתא בזה, הא בפשוטו ניהא דאמנם ר' יוסי פליג בכל הטמנה בתו"ח, לאפוקי סיד וחמי טביר' ורמץ, אבל לכו"ע חמי טביר' אסורין אף מבעוד יום משום הטמנה, ואפשר דמשמע להו מדיחויא דמי סברת דלא נחית לדין הטמנה כלל, והיינו דאם ה' האיסור רק משום הטמנה ראוי לפרש דמיייתי לה אולא יטמינה, ועי' בהוספה להלן, ושם נתבאר.

- הוספה -

האם חמי טבירא גריעי מכל דבר המוסיף הבל

שבתי וראיתי דמה שנקטנו בפשיטות דחמי טביר' ככל דבר המוסיף הבל שהרי אינם מצטננים בלילה, אין נראה כן בדעת הרמב"ן והרשב"א, אלא ס"ל דלרב יוסף חמי טביר' אינם בכלל מוסיף הבל אף לרבנן דר' יוסי דאסור לבשל בתו"ח, והטעם מפני שאין להם חום עצמי, ומה"ט ל"ד לרמץ, ולפ"ז ניהא דמודה רב יוסף לפרק במה טומנין אף מבעוד יום, ובהא פליגי דלרבה כל תו"ח שאין להם חום עצמי כ"ז שמחממין יש בהם משום הטמנה, ולכן חול ואבק בשבת וחמי טביר' אפי' מע"ש אסורין, ולרב יוסף אין תו"ח בכלל הטמנה כלל מפני שאין בהם תכונת הטמנה, ולא מפני שמותר לבשל בתו"ח, דאף לרבנן אין באלו משום הטמנה, ואמנם אין חמי טביר' קשורין לחמה כלל, ולענין בישול דמו לגפת, אבל תכונתם בשם תולדות שאין להם חום עצמי.

ויש כאן לבאר במה שנתקשנו בדברי הרמב"ן והרשב"א דנקטו דר"ח פליג ארב יוסף, ולכאורה קשה הא לא שמעינן ל' לרב יוסף אלא בחול שמצטנן בלילה אבל בחמי טביר' י"ל דמודה שיש בהם משום הטמנה, אבל באמת טעוהא היא דודאי מבואר בגמ' דלרב יוסף אף בחמי טביר' אין בהם משום הטמנה לר' יוסי אם הם תו"ח, ולכן אם טעמי' דרב יוסף בחול מפני שמצטנן, הרי אין שייך טעם זה בחמי טביר', ומ"ט הוצרך ר"י לומר דתולדות האור ניהו, א"ו אחד משני פנים, או דטעמי' דרב יוסף דכל תולדות שאין להם חום עצמי לא חשיבי מוסיף הבל, או דכיון שמותר לבשל בתו"ח א"א לאסור להטמין, והראשונים ז"ל נקטו כטעם ראשון, והטעם מפני שגפת וחבל ג"כ מותר לבשל בהם לר' יוסי מיהא.

ולפ"ז ע"כ לרב יוסף טעמא דאסור לאנשי טברי' הוא משום שהי' בתחלה בשבת, וכן נקטו בדעת עולא, ויש לעי' א"כ מנ"ל לר"ח דהטמנה מבעוד יום אסורה, ופי' הרמב"ן דר"ח כרבה דמפרש טעמא דאנשי טברי' משום הטמנה, ואכתי ארבה גופי' תיקשי, ותירץ הרשב"א דמשמע להו דאף אותן שנכנסו מע"ש אסור להם, וא"ת איך סתמו הדבר בגמ', וי"ל דלרבה מבואר במתני' דר' יוסי מיייתי מאנשי טברי' להטמנה וע"כ ידע דאסור להם גם משום הטמנה, ושוב לא הוצרך ר"ח לפרש דבריו, ומ"מ הדברים סתומין, וגם שייכי רק להרמב"ן לשיטתו דרבה מגזירת הטמנה דעלמא קאמר, ולא גזירה מחודשת דגזר ר"י הכא שמא יטמין ברמץ ונמצא מבשל בתוה"א, ועי' בזה לעיל, אבל אם הטעם דוקא הכא נמצא שלא הוזכר בגמ' הטמנה דעלמא אלא שהי' בתחלה.

ובביאור דברי ר"ח צדדנו לק' סק"ד דה"ק מדאסור חכמים שהי' שנעשית מאל"י בשבת יש ללמוד דכ"ש שהטמנה שנעשית מבעוד יום אסורה, דיותר חמור כשהמעשה נשלם ע"י האדם מבעוד יום, משנעשה מאל"י בשבת, כדחזינו לעולא בפ"י הרמב"ן דבנעשה מאל"י שרי, והטמנה מבעוד יום אסורה, והרי ודאי יש ללמוד משהי' מאל"י להטמנה מאל"י, ואם הטמנה מאל"י אסורה כ"ש הטמנה מבעוד יום, וכך מתפרש הלשון מדאסור להם במעשה דטברי' בטלה בק"ו הטמנה מבעוד יום.

ובאמתנראה דאנשי טברי' סברו דכיון שאין עושין מעשה בשבת שרי, ונמצא שזהו עיקר החידוש בהא דאסור להם, ושפיר קאר"ח דמכאן יש ללמוד לכל אלו שהמצב הזה אסור דלא מהני זה שלא עשה מעשה בשבת, דהי' מקום לומר שלא גזרו דינים מבעוד יום בהני שהם גזירה אטו רמץ וברמץ שמא יחתה, משא"כ שהי' שיש בבישול זה גופי' שמא יחתה, וכן הזכיר הרמב"ן בטעמי' דעולא דהו"ל גזירות טובא, וכיון דאסור ש"מ שאין היתר של מבעוד יום, וכ"מ בתו' ל"ח ב' דלפרש"י האיסור משום בישול ולמדו הטמנה מבישול, ועי"ש בתו' הרא"ש, ועי' לשון רש"י בדר"ח, ועי' לק' סק"י י"א בדברי הר"ן בזה, (ע"כ הוספה).

ולפ"ז מבואר גם מדברי הרמב"ן דבלא הטמנה יש איסור בסילון מפני שמתבשלים בשבת בתו"ח, ואין בזה שריוותא דשהי' מבעוד יום, כיון שתחלת נתינתן בשבת, ולא מצינו פלוגתא דרבה ור"י בד"ז אם יש איסור בכה"ג בלא הטמנה, ואמנם ברשב"א ובר"ן מבואר דאף בלא הטמנה אסור ליתן ע"ג חמי טברי' בשבת והיינו אף בבאין מאל"י, אבל בדעת הרמב"ן צ"ע ד"ז, ועי' לק' סק"ד.

הרמב"ן והרשב"א כתבו דחול מצטנן בכניסת השבת, והר"ן דקדק לפרש דפעמים אם נתחממה הביצה הרבה מבעוד יום הרי היא מתחממת גם משחשיכה כדין הטמנה בחול שאסורה, אלא דלא פסיקא ל' לתנא לשנות איסור מבעוד יום לפי שתלוי לפי הענין אם נתחממה הרבה, ואמנם סתמא דמילתא כשנותנה לצורך בישולה, אין בה כח דחמימא מחמם.

סיכום ג' פירושים בהא דשמא יטמין ברמץ

נמצינו למידין ג' פירושים בגזירה דרבה, א' דהגזירה שמא יטמין ברמץ ויעבור על איסור בישול, ולא שמא יחתה, דאף בלא גחלת חייב, וה"ה דשייכי עוד אופנים שיגזור תו"ח אטו תו"א, כגון אם חימם קדירה בחמה, ורק בדבר שאין דרך לחממו באור שרי בתו"ח, וזהו פרתו, ב' כפי' קמא אבל הגזירה רק בדרך הטמנה שיכול לטעות דהטמנה לאו בישול הוא, אבל כל שמתחמם כדרך בישול בהנחה ע"ג התו"ח, ל"ג ר"י, ואפי' דרך הטמנה דוקא בחול דדמי לרמץ ולא בסודרין אפי' בהטמנה, ג' פי' הרמב"ן דהגזירה שמא יטמין תבשיל ברמץ ויחתה, ואין כאן גזירה חדשה של בישול, מיהו מבעוד יום שרי כיון שיתקרב בשבת. — ברשב"א הביא פי' רה"ג דדמי לפי' ב', וצידד שם שאף לדעת רש"י כן, וזה מסייע לנקוט פי' זה עיקר.

בדין הטמנת ביצה בחול מבעוד יום, לדעת תו' לכו"ע אסור, ולדעת הרמב"ן לכו"ע מותר, ולתירוצו הרא"ש פליגי בזה רבה ור"י, ולכאורה הכל תלוי במציאות שאם מתקרב משחשיכה אין לאסור, ואם הביצה חמה לכו"ע חול מוסיף הבל, וכ"מ בר"ן הובא לעיל.

הרשב"א הק' מ"ט אין בחול משום איסור הטמנה, ותירץ מפני שמתקרב בלילה, ואח"כ הביא פי' רה"ג דאף לרב יוסף איכא משום הטמנה, וכונתו רק ליישב דל"פ רבה ור"י בדיני הטמנה דעלמא, וכאן לכו"ע הטעם משום דהחול מתקרב.

הא דאסור לאנשי טבריא משום הטמנה או משום בישול

ד. הראשונים ז"ל פי' דמעשה דאנשי טברי' הטמנה היא ואסור להם חכמים מדין הטמנה במוסיף הבל, ומקור הדברים מדר"ח דיליף מינה איסור הטמנה מבעוד יום, אבל יש בד"ז תמיהות רבות, ופשטות הגמ' דהמקשן

טעה לפרש דאנשי טברי' אסיפא, ולכו"ע ארישא קאי, ולפ"ז האיסור משום בישול בשבת בתו"ח, והא דלא שרי כדן שהיי' לכל הפחות בקידרא חייתא להסוברים כן במים, היינו משום דנכנסין חדשים בשבת, ולא מקילינן בנתינה בתחלה בשבת אפי' ממילא, והנני מבאר הקושיות.

א' כבר הק' הרשב"א דכיון דאף בלא הטמנה היו המים אסורין מפני שנתבשלו בשבת, א"כ מנלן דאף משום הטמנה אסורין, ותיריך דמשמע לי' לר"ח דאף אותן שנכנסו מע"ש אסורין, וצ"ע היכי משמע, הרי רב יוסף לא ס"ל הכי, וגם ברבה לא שמעינן דדייק ממתני' דאף הנכנסין מע"ש אסורין. - ביאור הדברים שהמים שנכנסין בשבת אין בהם היתר דשהיי' ע"ג תו"ח ולא היתר דקידרא חייתא, ואמנם הי' מקום להתיר מפני שנכנסין מאליהן, אבל ד"ז מבואר ברשב"א ובר"ן דכיון שנכנסין בשבת הר"ז כבישול בשבת, וכ"מ בדורב יוסף וכן בעולא לכו"ע, שהרי הביאו חכמים ד"ז לגבי הרישא דבישול בתו"ח אסור.

לשון המשנה כחמין שהוחמו בשבת מיושב יותר אם נאסרו משום בישול, דהיינו דאמרו להם שדינם כהוחמו ע"י אדם באיסור, אבל אם רק הוטמנו הול"ל אסורין ברחיצה ובשתי', ותו לא, אבל בתו' הרא"ש דייק איפכא כחמין שהוחמו, אלמא דהני לא הוחמו בשבת, ועי' לק' סק"ז דלמאי דקי"ל כהרמב"ן דדוקא בנתחממו בשבת אסורין, ע"כ מייירי מתני' על אותן שהוחמו, והרא"ש פליג ע"ז עי"ש.

ב' במתני' מבואר דאף ביו"ט אסורין, ובפשוטו אין לאסור הטמנה ביו"ט, דאף אם יחתה הרי יש בחיתוי זה תועלת לשתי', אבל אם דיינינן לי' כמבשל ביו"ט נחא.

ג' בעובדא דרבי מ' ב' מבואר שאין משום הטמנה בפך שנתנו בחמי טברי', וע"כ שאין במים משום הטמנה, וצריך לדחוק בזה, אבל אם הטעם משום מבשל בשבת נחא, דבאמת אף הסילון לא נאסר משום הטמנה.

ד' עולא דאמר הלכה כאנשי טברי' לא פליג על דיני הטמנה השנויים בפ"ד, וע"כ דסבר שאין במעשה זה משום הטמנה, וע"כ לדידך האיסור משום בישול, ומנלן לחדש פלוגתא בזה, וכן לרב יוסף.

ה' בפשוטו עולא ורב יוסף מודו דהטמנה מבעוד יום אסורה, וע"כ דאף אם מעשה דטברי' בישול הוא יש ללמוד מזה דין הטמנה מבעוד יום, דאם קים להו ממקור"א, נילף ר"ח נמי מהתם.

ו' בסוגית הגמ' מצינו דס"ד דמקשן דמעשה טברי' דמיא להטמנה והשיבוהו מי סברת כו', ובפשוטו מתפרש לשון זה שטעה המקשן בדמיונו לכו"ע לא קאי ע"ז, ועוד דלפי' הערוך אף המקשן לא ס"ד דזהו איסור הטמנה דעלמא, רק סבר דדמי להטמנת בישול ברמץ, וכ"ה לפי' רה"ג שברשב"א וצידד כן גם בדעת רש"י, ועוד דלדבריהם ודאי טעה המקשן שאין לדמות הטמנה במים לחול ורמץ, ואמנם י"ל דגורנין אטו מים שנתבשלו באור, אבל אין לר"י לסייע דבריו מזה, ובלא"ה דוחק גדול שסייע ר' יוסי סברתו בהטמנה בחול ממעשה, הרי ד"ז מקוים מסברא וא"צ ראי', ובפרט די"ל שאסרו כרבנן, ואיך נסתייע בזה ר"י, וכיון שכן ודאי יש לנקוט דתשובת מי סברת כו' אמת היא לכו"ע שהמעשה שהובא במתני' הוא לעיקר דין בישול בתו"ח, וכמו שהבין עולא ופסק כאנשי טברי', וכן ר"נ הסכים עמו בזה, וכ"מ בירו'.

ז' נמצא דהמקור היחיד לומר דסילון דטברי' הטמנה הוה הוא מדברי ר"ח, ולכאורה אדרבה לישני' דר"ח מוכיח שאין זה ממש דין הטמנה, דא"כ הול"ל ש"מ הטמנה אסורה אפי' מבעוד יום או זאת אומרת כו', ולשון ממעשה כו' בטלה כו' מתפרש שאין זה ממש אותו דין, ויש לפרש דמזה שאסרו חכמים מצב של בישול בשבת אע"פ שלא עשה שום מעשה, יש ללמוד דה"ה הטמנה מבעוד יום אסורה, דמצב של תבשיל המוטמן אסור, שאם גזור תו"ח אטו תו"א בלא מעשה, ה"ה אטו רמץ בלא מעשה, ואדרבה הטמנה נראה יותר מעשה מהסילון, דבהטמנה עשה הכל בידים, ושם המים נכנסין מאליהן, ועוד דברמץ מסתברא ידיע שאסור אפי' מבעוד יום, וה"ה גזירה דידך, ובאמת בתו' הרא"ש וכן בתו' ל"ח ב' מבואר דלפרש"י דחמי טברי' הוה בישול ילפינן מיני' דגורנין מבעוד יום אטו רמץ ושמא יחתה, ושפיר יש לקיים כן לכל הפירושים וכמשנ"ח.

ח' מהא דלא מיייתנין מתני' לדין עבר ושהה דאסור ג"כ מוכח דמתני' גרע מפני שהוא כמבשל בשבת, ובתו"י תירצו דבהטמנה החמירו, וזה לשיטתם דכל הטמנה אסורה, אבל למאי דקי"ל דדוקא בדההונו מעשי שנתחמם הצונן אסור, א"כ מבואר דאין הטעם משום דבהטמנה החמירו, וע"כ דפשיטא לן דמתני' משום מבשל בשבת, ועסק"ו.

ט' בירו' ג"כ מבואר דנדון דאנשי טברי' בדין בישול בתו"ח, ופשטא מודו דאסור להטמין אף מבעוד יום ע"ש, מיהו הירו' סבר דהאיסור משום גומא, וזה כעין שינויא דרב יוסף, אלא דלשיטתם שם הרי ר"י מתיר בתולדות האור, ואף לרבנן מדאוריתא מותר.

מן האמור נלמד דבמעשה דאנשי טברי' ה' איסור בישול במים שנכנסו בשבת, וזה מוסכם לכו"ע דאף בלא הטמנה אסורין, [כ"מ ברשב"א ובר"ן וכ"נ לכו"ע אליבא דרב יוסף], וכיון שכן אין לנו מקור דהטמנה במים חשיבא הטמנה, ושיש איסור הטמנה ביו"ט, [בכ"ז ע"י בהוספה לעיל סק"ג].

בדין הטמנה במים

ה. בדין הטמנה במים פשטות הגמ' מ' ב' שאין הטמנה במים כלל, שהרי ריב"א ביקש להטמין באמבטי' עצמה, וכן רבינא יליף מינה שיש איסור בישול בחמי טברי' אף בשחי' בלא הטמנה, ואם הואי הטמנה דילמא משו"ה אסר לי' רבי, ומרן ז"ל כתב לחלק בין כלי לקרקע, ונקט דאמבטי' ככלי, ולכאור' מוכח דאמבטי' קרקע הואי דאל"כ ה' אסור לרחוץ כמ"ש בשו"ע סי' שכ"ו ס"א, ומלשון הרמב"ן במלחמות שכ' דסילון דאנשי טברי' הוי כעין פך של שמן בעובדא דרבי, משמע דההיתר משום כלי שני, והסברא בזה דכמו שלא גזרו כ"ש אטו כ"ר משום ידיע דההיתר משום דכ"ש הוא, ה"נ ליכא למיגזר בזה אטו רמץ, וריב"א שרצה להניח באמבטי' סבר שאין לאמבטי' דין כ"ר, או דסבר כעולא דהלכה כאנשי טברי', אבל קשה א"כ היכי מוכח מינה דהמבשל בחמי טברי' חייב, דילמא משום הטמנה אסר לו, וע"כ דאם הטמנה היא אף כלי שני אסור.

וברשב"א ור"ן ל"ט ב' ובשם הר"י מבואר דהטמנה בתוך המים אסורה, אבל ע"ג המים שהיי' היא ומותר, ואע"ג דס"ל הטמנה במקצת שמה הטמנה ע"כ ס"ל דמים שאני שאין לך בו אלא חידושו דמינכרא הטמנה גמורה, וכנראה למדו כן מעובדא דרבי, והרי מצינו בגמ' דלא יטמינה בחול, וע"ג חול מותר, וכן בגג, וע"כ דהטמנה דתולדות חמה קיל או דכשרוצה לבשל מיקרי שהיי' בכח"ג, וצ"ע, ומהא דלא הוזכרו רבי שלא ישקע רובו ש"מ שג"ז מותר, ורק כולו אסור ולא ה' לפך כיסוי וממילא ידע שלא יכניס כולו, ובשו"ע סי' שיי"ח סי"ג סתם היתר בכ"ש ומשמע אפי' כולו, מיהו במ"ב סי' רנ"ח כתב בשם האחרונים ז"ל דדוקא במקצת, ומרן ז"ל תמה שהרי דעת המחבר דהטמנה במקצת שמה הטמנה, אבל כדברי המ"ב מבואר ברשב"א ור"ן.

ולפמשנ"ל לעיל סק"ד דמעשה דאנשי טברי' לא הואי הטמנה יש ללמוד מדרבי שאין הטמנה במים כלל, ונהגו להקל אף ברובו בתוך המים, ואמנם בהטמנה דעלמא יש להחמיר ברובו, אבל כאן מוכח שבמים מותר ממ"ג, ומ"מ בכולו במים יש להחמיר.

ל"ט ב' ממעשה שעשו כו', בקושיית תו"י מ"ט לא מייתי לעיל ל"ח א' מהכא

ו. ל"ט ב' אר"ח ממעשה שעשו כו', כבר תמהו בתו"י מ"ט לא מייתינן מהכא לעיל ל"ח א' דעבר ושהה אסור בדיעבד, וגם לקושטא דמילתא צריך יישוב היכי מוקמו רבה ור"י למתני, ותירצו דשאני הטמנה דיש להחמיר, ולא נתפרש מ"ט, והרי בגמ' אמרו רבה ור"י טעם ההיתר משום דלא עביד מעשה, וטעם זה שייך אף בהטמנה, ועו"ק דהא רב יוסף אינו מפרש מתני' משום הטמנה.

והעיר אחי הר"י נ"י דלפי המבואר ברשב"א ור"ן דהמתבשל בשבת חמיר טפי, יש לפרש דבזה מודו רבה ור"י, וכ"כ בראש יוסף ע"ד רש"י שפי' שבאו בשבת דאל"כ תיקשי ממתני' ארבה ור"י, מיהו קשה אם איתא דמתני' חמירא מסתם הטמנה, א"כ היכי יליף ר"ח מזה להטמנה, ואמנם זוהי קו' הרשב"א, ותירץ דמשמע לי' דאף הנכנסין מע"ש אסורין, ולפ"ז רבה ור"י פליגי עלי', שהרי לדבריהם הנכנסין בע"ש מותרין, ונמצא דאף רבה שאמר שמא יטמין ברמץ לא ס"ל כר"ח.

ויותר מיושב כמ"כ לעיל דאף לר"ח מעשה דאנשי טברי' שאסרו היינו הנכנסין בשבת, ואין קושיא מדין מעשה שבת דבזה ס"ל לרבה ור"י להחמיר טפי בנכנסין בשבת, דחשבינן לי' כעביד מעשה, כיון שניתנו ע"ג האש בשבת, אבל לענין האיסור מבעוד יום אין סברא לחלק ביניהם, דכיון שמצינו שגזרו תו"ח אטו תו"א ואפי' מבעוד יום, ה"ה גפת אטו רמץ ואפי' מבעוד יום, ולפ"ז איתא דרבה ור"י כר"ח.

ודאתאן עלה אפשר לקיים לדינא דמותר שהיי' ע"ג תו"ח וחמי טברי', ואע"פ שלא עשה מעשה המוכיח כגרופה וקטומה, דהר"ז קש וגבבא ופחות מזה, וכ"מ מסקנת הרשב"א והר"ן אע"פ שלא החליטו ד"ו שהזכירו היתר דקידרא חיתא, אבל במסקנתם התיירו לשהות ע"ג חמי טברי', ומתפרש אף באופן ששהיי' ע"ג האש אסורה,

ואף בתו"א צידד הגרע"א ז"ל להתיר כמ"ש בבה"ל סי' ש"ח ס"ג, וכן יש לדקדק מדברי הרמב"ן מ"ז ב' שכלל בהיתר שהי" כל המוסיפין הבל, והרי סיד תוה"א ושרי, אבל כ"ז בנתן מע"ש, אבל בנכנסין בשבת אפי' מאליהן גרע, ואף בלא הטמנה כלל אסור.

ומיושב בזה שלא הביאו בגמ' מתני' דאנשי טברי, שהרי שם שהי" מותרת ואפ"ה אסרוה, וע"כ דטעמא אחרינא הוא.

ולפי דרכנו למדנו דקדירה המונחת ע"ג כירה וסוף האש לבא בשבת ע"י שעון שידליק האש יש בזה איסור שהי" בתחלה בשבת ודינו כהוחמו בשבת באיסור, דלא מסתבר לחלק בין מקרב האש אצל הדבר למקרב הדבר אצל האש, ואף ביו"ט אסור לצורך רחיצה, ועי' בזה בספר מרן זללה"ה סל"ח סק"א. - (הוספה) מיהו לכאורה סברא זו מהני לענין בישול בקש וגבבא, אבל דבר שכבר נתבשל ששהייתו מותרת ואיסורו משום מיחזי אין רא"י מכאן.

בדין מים שנתחממו מע"ש ונשארו בסילון

ז. שו"ע סי' שכ"ו ס"ג מבואר דאף המים שנכנסו לסילון מע"ש אסורין, וכתב במ"ב ס"ק י"ד בשם הב"מ דאע"פ שהוחמו מבעוד יום ורק נשארו בחמימות ע"י האמה של חמין אסורין, וצ"ע שזה סותר למ"ש בסי' רנ"ז ס"א דבעומדין בחמימות מותר, ואין סברא כלל לאסור בגלל שנתן מע"ש ע"ד שישארו בשבת דעבד איסורא בהטמנה זו, דסו"ס אין כאן מעשה שבת, וכל שאם הי' מוציאו מע"ש ומחזירו מותר, אפ"ה לא הוציאו הדין כן, ועכ"פ לא מצינו שגזרו כן, ודברי הב"י מתפרשים בנתחממו בשבת, אלא שלא נעשה בהם מעשה בשבת, וכלפי פרש"י שכ' שם דכל הנכנסין מע"ש לתוך האמה מותרין כיון שמתערבין מיד, ולכן פ"י אם בשבת שנכנסו בשבת, כלפי זה כתב דלפירוש תו' הכונה אם הי' עובדא זו בשבת, (וכן מתפרש לשון ביו"ט שבשו"ע, דהיינו שדינם ביו"ט כן, וכדמתפרש במתני'), אבל ודאי מה שלא נתחמם בשבת אין לאסור, כמ"ש בב"י כאן שהביא ע"ז דברי הר"ן בשם הרמב"ן, עי"ש, (וכעת העירוני דאפשר שהב"מ כוונתו שלא נכנסו בשבת, ומ"ש שנתחממו מבעוד יום ר"ל מכח מה שנכנסו מבעוד יום, ולא נחית לנידון שמירת החום, ולכן לא דקדק בזה, ולע"כ).

מיהו לשון השו"ע משמע דכל מה שאסור ברישא להמשיך לה אפי' מע"ש, אסר כאן בדיעבד, ואילו למש"כ אלו שנתחממו אסורין לכתחלה ומותרין דיעבד, ואמנם נראה שהטור שכ' לשון זה דעתו לאסור הכל אף בדיעבד, שהוא לא העתיק בסי' רנ"ז דיני' דהרמב"ן, ועי' בסמוך דכ"ה דעת תו"י ותו' הרא"ש, אבל לשון המחבר ע"כ איהו דחיק ומוקי אנפשי' כמשנ"ת.

ברם עיקר הדין שסתם בשו"ע כהרמב"ן בסי' רנ"ז ס"א אינו מוסכם, ודעת תו"י ל"ט ב' דמעשה דאנשי טברי הואי בחמין שהוחמו מע"ש, וביותר מפורש כן בתו' הרא"ש ע"ד רב חסדא שדייק מדתקני כחמין שהוחמו דהני הוחמו מע"ש, וכ"נ דעת תו' שם דלמד הר"ש מורדין לאסור כל הטמנה בדיעבד, והיינו אף העשוי' לשמור החום כסתם הטמנה, וכ"נ בריטב"א הנדמ"ח שהביא דר"י מתיר בדלא אהנו מעשיו, וסיים בעובדא דריב"א שהתיר הבשר ואסר המרק, ומשמע דר"ל שאין נאסר התבשיל בצונן, אבל ליהנות מזה שהחום נשמר אסור, דבפשוטו בההיא עובדא נתנהו חם, וכ"נ דעת הטור כמ"ש לעיל, ומ"מ לענין הלכה קי"ל כסתמות השו"ע שכ"ה דעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן וכ"כ בחידושים ע"ש הר"ן בשם הרא"ה.

ל"ט ב' תוד"ה ממועשה, בתי' הר"י והר"ש מוורדין

ת. שם תוד"ה ממועשה, ואורי' דמתני' דלק' איכא לאוקומה בביהש"מ, באמת לא הוזכר במתני' אלא ההיא טומנין את החמין ביהש"מ, ואין קושיא לפרש דקאי עלה, אבל נראה דפשוט לאסור ע"ג מוסיף הבל כדין נתינה בתחלה ע"ג כירה בשבת, ואמנם מצינו דבהפסק קדירה מלאה שרי אף לכתחילה בשבת, שאני התם דמינכר השינוי, וצ"ע בזה, ואם נימא דאסור א"כ פשיטא דאין טומנין בהם שהרי אפי' שהי" אסורה ע"ג ביהש"מ בנותן לכתחלה.

שם וא"ת והא קתני כו', לכאורה י"ל בפשיטות דהא דקתני כיצד הוא עושה כו' מיירי בטמן בהם מבעוד יום, אבל ביהש"מ אפשר לטמון בהם רק באופן שאינו מזיז הגיזין.

שם והר"ש מורדין מפרש כו', בפשוטו נראה מזה דבטלה כל הטמנה, שאם רק מצוי"ל אסור, הרי סתם הטמנה לשמור החום, ועסק"ז, מיהו הר"ן פי' כפי' זה וסיים בדברי הרמב"ן.

שם והר"י מפרש כו', כבר כתב הגרע"א ז"ל בגליון השו"ע סי' רנ"ג ס"א דכאן מבואר דאף מים חשיבא קידרא חייתא, וכ"מ ברשב"א ור"ן הנ"ל סק"ג ד', וציין דלרשב"ם מ"ז ב' דשרי קידרא חייתא בהטמנה מוכח דמים לאו קידרא חייתא נינהו, ור"ל מחמי טברי', ואפשר לדחות דהתם האיסור מפני שנתנום לכתחילה בשבת, שו"ר ברשב"א ל"ח א' דמים חיים כיון שקלין להתבשל דינם כבשיל ולא בשיל.

יעוי' בתו' ל"ח ב' ולפירושי קמאי שם דאנשי טברי' לא הואי בהטמנה מתפרשים דברי ר"ח כמ"ש סק"ד, דמהכא חזינן שאסרו מבעוד יום גזירה לגזירה דאטו תולדות האור ואטו שיעשה מעשה בשבת, וה"נ בהטמנה אטו רמץ ושמא יחתה.

יעוי' בחדושי הגרע"א ז"ל שכ' דאפשר לפרש דבמוסף הבל מותר ביהש"מ ובאינו מוסיף מותר אף משחשיכה, וצ"ע ממתני' דקתני לא כסהו כו' וקתני לתחת הכר כו' וגם קשה מגיזי צמר וליכא לשנויי ביהש"מ, גם צ"ע להתיר ביהש"מ ע"ג מוסיף הבל אף בלא הטמנה, ולע"כ בכ"ז.

שם אמר עולא הלכא כאנשי טבריא, בדברי עולא, וביאור דבריו ע"פ הירושלמי, והאם איכא דפליג ארבנן

ט. שם אמר עולא הלכה כאנשי טבריא, לפי הסוגיא דלעיל לא מצינו חולק על חכמים דאסרו להם, ואתיא הסוגיא כר"נ דתברניהו לסילוניהו, אבל דברי עולא הם מהלך אחר כמשי"ת בסמוך מהירו', ולא רצו להאריך בזה בגמ', ואפשר דהביאו דברי עולא כדי לסיים בדרי' דתברניהו, ולא רצו לשנות דברי ר"נ כמימרא בפ"ע, שלא אמרה אלא בתשובה לעולא.

כבר הביא הרשב"א דבירו' מבואר דפליגי רבנן דא"י עם רבנן דבבל בדין תו"ח אם מותר, ולרבנן דא"י דשרי הלכה כאנשי טבריא, והביאו במתני' ד"ז למעשה רב להתיר, ולרבנן דבבל מעשה שעשו וחזרו בהם, וכן רשב"ג דשרי בגג סבר כאנשי טבריא, ורבנן פליגי עלי', וכן נחלקו שם בפ"ז ה"ב ר' יוחנן וחזקי' דלר"י מותר לבשל בחמי טבריא, והענין דהי' פשוט להם דחמי טבריא לא חשיבי תולדות האור כדתנן בנגעים פ"ט מ"א, ולכן ע"כ דרשב"ג פליג ארבנן דאסרו להם, ובתלמודן עוד נוסף סיעתא לעולא מר' יוסי דמוקמינן לי' נמי כרשב"ג, וזהו שהוצרך רבינא מ' ב' להוכיח מרבי דחמי טבריא אסורין, והיינו משום דקי"ל דלא חשיבי חמי האור, וא"כ י"ל דהלכה כר"י וכרשב"ג, ומייתי מרבי דלא סבר כותיהו, כצ"ל אליבא דעולא, אבל לסתמא דתלמודן כר"נ ע"כ בחמי טבריא אין חולק דאסור, ומצי רבי למיסבר כאבואה רשב"ג וכו' יוסי.

בדברי הירושלמי דר' יוסי פליג אף על ביצה בצד המיחם

בירו' הלכה ה' מבואר דהמבשל בתולדות האור פטור, והובאו הדברים בר"ן על הר"ף אמתני' דהאילפס והקדירה, ולפ"ז פשוט מ"ט ס"ל דתו"ח מותרין, שהרי אף תו"א גזירה היא, וגדולה מזו מבואר שם דר' יוסי דמתני' פליג אף ארישא ומתיר אף בתולדות האור, (וכ"פ בבהגר"א תרומות פ"י ה"א), וא"כ לר"י ודאי הלכה כאנשי טבריא, דהא אפי' חלפי אפיתחא דגהינם שרי, ובהו נתחוררה מחלוקת התלמודים, דלתלמודן תוה"א דאורייתא כדאמרין גלגל חייב חטאת, וכן אמרו חולין ק"ד ב' דבאילפס ראשון הוי דאורייתא גבי בב"ח, וע"כ דר"י פליג רק בתו"ח, ומיתוקם שפיר דאנשי טבריא ככו"ע, אבל להירו' דתוה"א דרבנן, שפיר יש לפרש דר"י מתיר אכולה מתני' קאי, והטמנה שאני משום גומא לכו"ע, ורבנן דאסרי סודרין סברי כרבנן דאמרו לו, וקי"ל כרשב"ג דשרי תו"ח ולא שרי תוה"א.

ויש ללמוד מן הירו' שאין הטמנה במים דהא קי"ל כולהו מתני' דהטמנה וקי"ל כאנשי טבריא.

שם כבר תברניהו אנשי טבריא לסילונייהו, ובין אם אין דעתם להשתמש

י. שם א"ל ר"נ כבר תברניהו אנשי טבריא לסילונייהו, יש להסתפק אם נתחייבו לשברו או דמפני שלא הי' להם צורך בו או מפני החשד שברוהו, ומסתברא דמן הדין אסור להשאיר תבשיל מוטמן בשבת אף כשאין דעתו להשתמש בו בשבת, (עי' י"ח ב' גבי נחתום), ואף כשאינו רוצה ליהנות מזה, אלא דטריחא לי' להסירו קודם שבת, דמצב זה שיש לאדם תבשיל מוטמן בדבר המוסיף הבל אסור חכמים, ואפשר לומר בזה שמא ימלך או

דבטלה דעתו לומר שלא ישתמש, שהרי במציאות חפץ בזה, והבטחה לקיים הדין לא מתירתו, וגדולה מזו כתב מרן זללה"ה בסל"ז ס"ק כ"א כ"ו דבטלה שמותר להשהותו ואסור להחזירו אם החזירו קוף חייב להסירו, דחשיב כל הזמן כמתבשל באיסור חזרה, וה"נ הרי המים שנכנסים בשבת אסורים משום בישול בשבת, שאסורו חכמים אף בלא מעשה, והיו חייבים לסתום כניסת המים מע"ש, וכיון דטריחא להו מילתא תברניהו לסילונייהו, ועי' להלן בדברי התו' ל"ח ב'.

ולפ"ז צ"ע במה שנהגו היתר בדודי שמש בשבת אע"פ שהמים נכנסים לקולטי השמש בשבת כעין סילון דטברי', וגם דעתו ע"ז למוצ"ש והר"ז כנחתום י"ח ב', ויש לדון בזה תרתי טעמי להיתרא, א' דחשיבי כחמה ולא כתו"ח, דמסתברא דסילון של מתכת מותר להניחו בחמה אע"פ שהסילון מסייע בחימום המים, וגם המים החדשים נהנים מחום הסילון, דכל שנותן מיד הכלי עם המים חשיב הכל כבישול בחמה, ורק כשנתחמם הכלי תחלה והמים באין לדבר הם יש לגזור תו"ח אטו תוה"א, ועמ"א סי' ש"ח סק"י בשם מהרש"ל גבי גג והתם לא קי"ל כותי', אבל בנתן הביצה ע"ג גג שיתחממו יחד עם החמה שרי, ועי' לשון הר"ן שהובא לעיל סוסק"ב, ואפשר דאף אם המים מתפשטים לצדדי הכלי בתכונות מיוחדות, מ"מ כלל המעשה הוא נתינת מים בחמה.

ועוד יש לדון דכיון דלאו בהטמנה הוא, שרי, דפשטות התו' דרק משום הטמנה אסרינן בלא מעשה, וכמשנ"ת סק"ז דאיסורא דאנשי טברי' משום הטמנה, וא"כ לא מצאנו איסור כשנכנסים מאליהן בשבת ומתבשלין, מיהו ע"כ גם להתו' והרמב"ן צ"ל כן בדעת רב יוסף ועולא, וכיון דמצינו אמוראי דאסרי משום כניסה בשבת כדין מבשל בתחלה, ע"כ דכו"ע סברי בזה כהרשב"א והר"ן דאסור אף בלא הטמנה, [ובדוחק י"ל דס"ל דרב יוסף הוצרך לחדש כן, ולרבה דטעמא משום הטמנה א"צ לחדש דאף משום שהי' בתחלה אסור], ומ"מ יש לדון להקל דלא חשיב כמים חדשים הניתנין ע"ג האש בתחלה, כיון שנכנסים רק המים שבדוד, ואפשר לחשבן כולם כמונחים כבר ע"ג האש, כיון שמונחין בתכונה שמסתובבים מאליהן לתו"ח וחוזרין לתוכו, הגע עצמך בכלי שיוצא ממנו סילון ויש אש תחת הסילון והמים מתחממין ונכנסים לכלי וחוזרים חלילה, דאע"פ שאין האש משפיע על המים שבכלי מ"מ שפיר יש לחשוב כל הכלי כמונח מבעוד יום בתכונה זו ע"ג האש, ובזה שפיר יש להתיר לכו"ע בלא הטמנה, שהרי מותר להשהות מבעוד יום על תו"ח, מיהו הערוני דכיון שבלילה אין חום השמש, הר"ז כנתינה בתחלה מפני החמה שנתחדשה לבא, וכסוף אש לבא דמי, ולקמן בהוספה לס"ק י"ב נתבאר דלדעת הרמב"ן אסור רק בהטמנה.

ושמעתי להעיר דאכתי המים שנכנסים בדוד הם תו"ח והם מחממין את הצוננים שבדוד, ובאמת לפרש"י מיירי חמי טברי' ככה"ג שהחמין מתערבין עם הצונן, מיהו התם האמה כלי ראשון והצונן נכנס בתוכה והו"ל כ"ר ותת"ג, אבל הכא החמין עירוי והכלי צונן, ולפי' שני בתו' נכנסין החמין לתוך הסילון, וי"ל דמ"מ כח האמה המחוברת גובר, אבל כאן החימום אינו מכת העירוי אלא שהחמין מרובין, ובכה"ג י"ל דאפי' אם מעט מתבשל ל"ג משום בישול כשבא ממילא.

ברם עיקר הדברים שנקטנו שהוצרכו לשבור סילונייהו, לכאורה בתו' ל"ח ב' מבואר דעכ"פ לפרש"י לא הוצרכו לשבור, שהרי כתבו דבהבאה אין איסור כלל, ואמנם לפי הציור ברש"י ששופך מים צוננין לתוך אמה שבקרקע עולם אין שייך לאסור וכדן פותקין מים ליגנה, ול"ד לכלי שברשות האדם דדעת' עלי' ולא מהני מה שיחליט שאינו נהנה מזה, וכדן נחתום דאע"פ שאינו משתמש בשבת אסור, וכן כל שהי' אסורה, אבל אכתי יש להסתפק דהיינו דוקא בהני שיש חשש שמא יתהא אבל לא בגזירה דתו"ח אטו תוה"א, ואמנם לא מצאנו סמך לחלק ביניהם, דכיון שכשדעתו ע"ז אסור, ואמרינן דבטלה דעתו כשמבטח שאין דעתו ע"ז, ושמא ימלך, ה"נ בתו"ח יש לאסור, מ"מ מהא דתברניהו אין להוכיח ד"ז, שהרי בתו' נקטו דלפרש"י אין איסור בהשאת הסילון, ואפי' נימא דשם הי' ראוי לעשות כן משום דעיקר עשייתו לשבת וגם אושא מילתא ואיכא חשד, אכתי בדוד שמש ליכא להני טעמי, ואם נימא דמותר גם בהטמנה כה"ג יש להתיר, וצ"ע.

תוד"ה מעשה, ואין שם איסור כלל בהבאה כו'

יא. ל"ח ב' תוד"ה מעשה, ואין שום איסור בהבאה כו', כבר נתבאר לעיל דלפרש"י שנשפכין לאמה שבקרקע אין מקום לאסור רק כשדעתו ע"ז, אבל אין ללמוד מזה למים שבכלי או סילון כה"ג כיון שדעתו של אדם ע"ז, ושייכא בגזירת שמא יתהא.

ומבואר בדבריהם דלרש"י האיסור משום דמבשל להו בשבת, ולא משום הטמנה, אלא דילפינן הטמנה מבישול גזרינן גזירה מבעוד יום, אבל הר"ן פי' דלרש"י יש הטמנה מים במים, ולמד מזה לאסור נתינת מים בתבשיל אף כשאין בזה משום שהיי' ובישול, ולפמשנ"ת אף לרש"י מותר.

שם בא"ד ואם היינו מפרשים כו', צ"ע דא"כ מ"ט אסורין בשתי' בשבת, הרי שם נוטל רק החמין, והסילון צונן, והרי לא מיירי כשפתח הנקבים דא"כ הול"ל שאם עבר ורחץ ופתח אסור לשתות, וצריך לדחוק דבהכי מיירי, ונראה שזו כונת תו"י, או דכונתם דמשמע שהצונן מתחמם קודם הרחיצה.

הערות בפלוגתא דרבה ורב יוסף ל"ט א'

יב. ל"ט א' רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ, בפשוטו היינו שמא יטמין ביצה ברמץ כמו בחול ובזה איכא משום בישול, וא"צ כאן לחיתוי, וכ"ה פשטות הדברים דמתני' לא מיירי בדיני הטמנה, וכי היכי דפשיטא דמבעוד יום מותר, וצ"ע ברמב"ן שפי' דר"ל משום גזירת הטמנה דעלמא ושמא יחתה, וכבר נתבאר בזה לעיל סק"ג ד'.

שם ר"י אמר מפני שמזיז עפר כו', לא הוצרך לפרש מ"ט ליכא משום הטמנה, שהרי גם לרבה לאו משום הטמנה היא, שהרי מבעוד יום מותר, ואף בסודרין י"ל דמותר עסק"א, וע"כ דהני שאין להם חום עצמי אינם בכלל הטמנה כלל.

שם א"ב עפר תיחוח, מהא דמקילינן בעפר תיחוח ש"מ שאין כאן גזירה אטו דאורייתא, דבזה בדרך כלל לא פלוג בין תיחוח לאינו תיחוח, אבל משום מוקצה מוכן דל"ג אלא היכא שהגזירה קרובה ביותר, וכ"ה לשון מזיז.

שם מגלגלין ביצה ע"ג גג רותח, בתו' משמע דגלגול היינו המעשה שמגלגלה ממקום למקום, והק' בתו' הרא"ש א"כ נימא דהיינו טעמא דר"י דשרי, וי"ל דפשיטא לתלמודא כיון שהחשש שמא יזיז אין להתיר ע"ג חול אע"פ שדעתו שלא להטמין, ועי' בר"ן שפי' דמגלגלין היינו התוצאה שתהא מגולגלת, (ופירושו בזה מחודש), ובאמת דרך התנא לשנות כדי שתתגלגל או שתצלה, אך יתכן שסמך עמ"ש רותח, ומסתברא דנקט מגלגלין על כונת גלגול בישול הביצה אלא שרמז שמגלגלה ולא טומנה, א"י לאידך גיסא דנקט על כונת גלגול ממקום למקום ורמז בישולה, וצ"ע. - יש לדקדק לרב יוסף בסיד תיפול"ל משום שמא יזיז עפר, ומנלן דטעמי' משום תולדות האור.

שם סיד רותח, בחולין ח' א' תניא דסיד רותח מיקרי מכות אש, וברגמ"ה שם שנשאר חם אחר עשייתו כמה ימים, ועי' מאירי בשמעתין בזה.

- הוספה -

בסוגיא דאנשי טברי' ל"ט א' נתבאר בארוכה חזרה ממהלך הדברים דלעיל, ולדעת הרמב"ן יש איסור בישול בכל המוסיפין הבל אף לר' יוסי, ורק תו"ח שרי כחמה, ולכן גם הטמנה דידהו אסירא, וכולה סוגיא ל"ט א' דכל דשרי בישול אין לאסור הטמנה, ולפ"ד אין איסור במים שנכנסין מעצמן ומתבשלין בשבת, וא"כ מדאסור לאנשי טברי' ש"מ דהטמנה מבעוד יום אסורה, ואתיין דברי ר"ח כפשטן, וא"כ באופן דליכא משום הטמנה [כגון בדוד שמש או בשעון הנדלק מעצמן], שרי, ואינו תח"י כעת וקצתרי. (הועתק בפנים).

ל"ד א' גזירה שמא ירתיה, בפרש"י דהחשש משום מבשל בשבת, אימת יש כזה חשש

יג. ל"ד א' גזירה שמא ירתיה, פרש"י ונמצא מבשל בשבת, ויש לעי' ה"ד אם נצטנן פחות מיס"ב הר"ז צונן ומותר להטמינו, וביותר מיס"ב אין בו משום בישול, כמ"ש במ"ב סי' שיי"ח סק"כ ד, דבזה לכו"ע א"ב משום בישול, ולרש"י לשיטתו נ"א א' דהטמנת צונן שלא יתחמם נחא, אבל במ"א ומ"ב סי' רנ"ז ס"א העתיקו פרש"י, ואין נראה דדוקא צונן מותר אבל פושרין אסור, דכיון שהטמנתו שלא יצטנן יותר א"כ מיירי בחמין קצת, וביסוד הדברים יש ליישב דהא דשרי צונן היינו שידע בו שהוא צונן, והכא דקסבור להטמין חמין ומצאו צונן יש לגזור, שהרי לא הסיח דעתו מחמימותו, ומ"מ פשטות הדברים נראה שריתיה היינו ויחתה, ולא חששו שיצטנן לגמרי, וגם אפשר דלא חיישינן שיבשל צונן, וגם צריך זמן מרובה ומידכר דכיר, אלא הענין שהמטמין

משתדל שיהא רותח בשעת ההטמנה שבלא זה לא ישמר חומו, ולכן לא סגי לי' בחום שיותר מיס"ב, ויבא לחתות כדי להרתיח, ובגמ' לא הוזכר שימצא קדירות צוננת, אלא שירתיה והיינו שיעלה רתיחות.

ועוד נראה דכל המטמין נוטל קדירתו מן הכירה שהאש תחת' ומטמין, כלשון הברייתא ל"ה ב' סילק המסלק והטמין המטמין, ור"ל סילק המסלק לגמרי והטמין המסלק ע"מ להטמין, וכ"ה לשון רש"י ריש במה טומנין, וכן פשוט בסברא שהרי ההטמנה אינה מוספת הבל ומה טעם יש שיניחנה ע"ג קרקע ויסבור תחשאר רותחת, א"ו כל הנדון בקדירה שע"ג כירה וכשיבא להטמינה ויראה שנחלש האש ואינה רותחת, יבא לחתות, דהכי אורחא דמילתא להרתיחה ע"י חיתוי קודם ההטמנה, ומה"ט אין בה משום בישול חדא שהיא על האש ובלא חיתוי לא עביד מידי, ועוד שע"ג האש סתמא נשארת בחום שיס"ב.

ביאור סתם קדירות רותחות הן בין השמשות

וזהו שאמרו דבביהש"מ סתם קדירות רותחות הן, שעדיין האש מרובה בכירה, אבל אם יטלנה משם משחשיכה כבר נחלש האש וצריך חיתוי, ורש"י לשיטתו דאף בהא דאמרינן שמא יחתה פ"י משום בישול, לק' ב', ולכן ע"כ שהקדירה כבר הוסרה מן הכירה, דע"ג הכירה לא תצטנן.

בקושיית הרמב"ן דאין לחוש שידליק את האור לכתחילה בשבת

ודאתאן עלה מיושב בפשיטות משה"ק הרמב"ן במלחמות דאין לחוש שידליק את האור ויחמם קדירתו, ולמש"כ דמייירי שהקדירה ע"ג כירה היינו ממש בגזירת חיתוי דעלמא, תדע דהמטמין באמצע שבת ודאי לא יתכן שתשמר קדירתו חמה אם לא ע"ג האש, ודכוותה מתפרש כל עניני הטמנה, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה תירץ ע"ד הרמב"ן דסתמא דמילתא מייירי סמוך לביהש"מ ועדיין האש בכירה, ולמש"כ כל שהקדירה חמה בשבת ע"כ שבאה מן הכירה, (ועי'ר) מכירה לטמינה אסור, ואפשר דאיצטריך לאשמועינן דאפי' מתוכה אסור להטמין אע"ג דדמיא להטמנה).

הגרע"א ז"ל הביא בשם תו"ח לדקדק כפל הלשון ספק חשיכה ספק אינה חשיכה דאף ביהש"מ דמוצ"ש שרי, והק' דבמוצ"ש אין הקדירות רותחות, ותירץ דלא חיישינן שירתיה להטמין למוצ"ש דבכל יכול לחמם ולא טריד בזה, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כתב עפמ"ש לעיל דבשבת לא חיישינן שיעביר אש אלא סמוך לביהש"מ משחשיכה, א"כ במוצ"ש ליכא למיגזר כלל, ולמש"כ י"ל דכל שהאש קיימת עד מוצ"ש הר"ז אש גדולה ואיכא למימר שהקדירה רותחת, ובלא"ה י"ל דכיון שהנדון במאורע דסתמא אין מטמינן למוצ"ש, לא פלוג והניחו הדבר בהיתר, מיהו בעיקר הדברים יש לדון איפכא דזה ששינה התנא ולא אמר ביהש"מ היינו לומר דהנדון רק בע"ש, דהטעם דרבנן דרבי מודו בהני תלת, היינו דמפני צורך השבת התירו, ול"ד לדרכי שכי' בבה"ל סי' שמ"ב בשם הב"מ דאף במוצ"ש שרי דהתם הטעם משום דבמקום ספק ל"ג, אבל כאן שהתירו רק אלו ע"כ דמשום צורך שבת התירום, וא"כ י"ל דלכך שינה התנא לומר ספק חשיכה לבאר דרך כניסת השבת התירו, והול"ל ספק חשיכה בלבד אלא דאז הוה משמע דכל ספק בכלל ההיתר, לכן סיים ספק אינה חשיכה שזהו ספק על המצב ולא ספק דחסרון ידיעה, וגם י"ל דנקט לשון זה דאפי' בספק אם זה כבר ביהש"מ אסור להדליק את הנרות, אע"פ שודאי שאינו לילה, ונפ"מ אם מותר לעשר דמאי במוצ"ש אחר שקיעת החמה אפי' לצורך סעודת שבת.

בקושיית אאמור"ר מ"ט לא מפרשינן האיסור משום שע"י ההטמנה נשלם הבישול

הקשה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה אמאי לא מפרשינן טעמא דאסור באינו מוסיף הבל, שמא יטמין כשאין הקדירה מבושלת כ"צ באופן שע"י ההטמנה ישמר החום ויגמר בישולה, כמ"ש בבה"ל סי' רנ"ז ס"ד, ועי' להלן בזה, ותירץ דלא חיישינן שיבא לבשל דמידע ידע דלא בשיל אסור לגרום בישול, דכחזינן שלא גזרו בחזרה מבושל כ"צ אטו שאינו מבושל, ויש לחלק דבחזרה איירי שנטלו לאכול ממנו וכבר הוא מוכן לאכילה, ויודע מצב התבשיל, וגם יודע דבישול ע"ג האש אסור, משא"כ בהטמנה, מיהו מהא דשרי ביהש"מ מוכח דלא חיישינן להכי, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה אמר דמזה ה"י מקום לדחות דלא חששו לחוק בביהש"מ דהוה ספק, אבל מהא דל"ג בשבת מוכח דאף בודאי שבת לא חששו לזה, ומ"מ מקושיית אביי חזינן שאם ה"י חשש לא היו מתירין כאן ביהש"מ משום דספק הוא, ובאמת הדבר רחוק מאד שיודמן גמר בישול ע"י הטמנה באינו מוסיף הבל, וממילא האדם יודע להכין תבשילו שיהא גמור מבעוד יום, משא"כ במונח ע"ג כירה ומתבשל

דכיון שיש כח האש המוסיף הבל שפיר נותן דעתו ע"ז, ובדברי הבה"ל שם עמש"כ ס"ק ל"ד דפשוטת הראשונים כהמ"א.

בעיקר הנדון אם חייב משום מבשל במטמין באינו מוסיף הבל, יש כאן לבאר דזה פשוט ששייך בישול עי"ז, שהרי כ"ר מבשל, ואינו מבשל ברגע הראשון, ולכן כל ששומרו באופן שנשאר בו כח כ"ר ודאי גורם בישול עי"ז, ומה"ט אין שייך לדון משום דרך בישול דהיינו כ"ר, מיהו יש לדון דשמירתו על החום שלא יברח דמיא לכח שני, כיון שאינו עושה מעשה בהבאת החום, ולכאורה באש רפה שמתפזר חומה ומקיף מחיצות סביבה חשיב שמביא את החום, וצ"ע בזה, וכאן בכלי גרע קצת כיון שכמות החום קיימת וצריך רק משך זמן, משא"כ באש שהחום מתחדש, [ובמונע שמן שלא יצא מן הנר כמדומה דפטור], וראיתי בספר מן זללה"ה סל"ז ס"ק ט"ז שכ' דיש לדון אם השומר את החום שלא יברח מיקרי מבשל, וכתב דמדברי הטור הנ"ל בשו"ע ובכה"ל סי' רנ"ז ס"ד נראה דהוי מבשל בשבת, וכמשנ"ת מדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה.

בדברי הרמב"ן שהירושלמי כהרי"ף, ובדברי הירושלמי

הרמב"ן במלחמות ובחידושים כתב דבירו' מבואר כגירסת הרי"ף, ולא נתבאר איך פי' הירו', ובפשוטו אמרו בירו' דטעמא דמוסיף הבל אסור מפני שהדרך ליטול ולהחזיר, כדתנן שמא יטול וא"י להחזיר, ובמוסיף הבל הרי"ז כמבשל, לפי שבזמן שהקדירה טמונה היא ורתחתה, וכשנוטלה בידו תש כחה ואינה מרתחת וכשהוא מחזירה חוזרת ורתחתה, ולכן גזרו שלא להטמין בהם.

מיהו קשה להירו' לשיטתו דיותר לבשל בתו"ח מה איסור יש בהרתחה באלו, ולתלמודן אפשר לומר דהני חמירי מתו"ח דדמו לרמץ, אבל להירו' דאף תוה"א דרבנן לא הוה לן למיגזר אטו תוה"א, ואפשר דהמבשל ע"י אש וחמה יחד פשיטא דחייב, דע"י האש יש שלימות הבישול, (וכמו עצין נקוב שעיקר הגידול בעצין וסגי בשלימות שע"י הנקב לחשבו כקרקע), וה"נ בקדירה הרי הקדירה והמים החמין חשיבי תוה"א ובצירוף הני גורמין בישול, ואסור.

ובזה יש ליישב הא דחמירא הטמנה מביצה לר' יוסי, דהטמנה בחמין ושם מצטרף כח תוה"א, משא"כ בביצה שהיא צוננת.

ודברי הירו' עדיין צ"ע דבחזרה ע"ג כירה לא חיישינן אע"פ שחוזרת ומרתחת, ומ"ש הכא, וצ"ע.

ל"ד ב' א"ל אביי ויטמין

יד. ל"ד ב' א"ל אביי ויטמין, כאן מבואר דמיירי אף במבושל כ"צ, שהרי ידע אביי חשש חיתוי בפ' כירה, ומאי קשיא לי' הכא, א"ו הכא שהתבשל מבושל כ"צ או מצור"ל קשיא לי', וז"פ דסתם מטמין אינו סומך על המשך הבישול שבהטמנה, וא"ל רבא דכאן יש חשש חיתוי לשמור האש, וביאור הדברים דבהני דפ' כירה מניח הקדירה על אש גמורה ואין חשש שתכבה האש, אלא שאם יראה תבשילו שאינו מוכן ימהר בישולו בהגדלת האש, אבל בהטמנה דרך ליתן אש רפה ביותר שלא יקדיח תבשילו, והיינו רמץ שיש בו גחלת, ובה חשש שמא יכבה האש לגמרי ויצטנן תבשילו, ולכן יש חשש חיתוי אף כשהתבשל מוכן, וגדר הגזירה שלא יסמוך אדם על חימום ההטמנה ויכין תבשילו באופן שאינו מוטרד אם הצליחה הטמנתו או שישים ע"ג האש ממש, (ויש להוסיף דכל הני דבמה טומנין אינן מצויין, וכיון דרמץ המצוי ביותר, שפיר גורנין כולו אטו רמץ, וכמש"כ בגדר הגזירה).

מ"ז ב' תוד"ה במה, בדברי רשב"ם דהמבושל כ"צ שרי

מ"ז ב' תוד"ה במה טומנין, נראה דפרשב"ם ע"ד פרש"י דהטמנה ושהיי' אחת הן, וכדפרש"י ל"ד ב' שמא יחתה בהטמנה למהר בישולו, וכן במתני' ל"ו ב', ועפ"ז פרשב"ם דבהני דשרי בשחי' אף הטמנה מותרת, אבל לפי' הראשונים דשני ענינים הם פשיטא דליכא למילפינהו מהדדי, ובאמת הדבר רחוק שיטמין תבשיל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי שהרי לא יהא מוכן בדרך כלל אפי' עם רמץ שיש בו גחלת.

שם בא"ד ונראה לר"ת, בביאור החילוק דין שהיה להטמנה

שם בא"ד ונראה לר"ת שיש לחלק כו', בקדרה חייאת לא מהני טעמא דצורך הלילה, אלא י"ל אידך טעמא דבעי חיתוי מרובה, ובפשוטו י"ל ע"ד מש"כ דכשנותן קדרה חייאת מכין אש גמורה לבשל, ואין לחוש שתכבה,

וא"כ החיתוי רק למהר הבישול ולא לעצם הבישול, דיועד בודאי שתתבשל, אלא שרוצה למהר התקנתה לסעודה, אבל בהטמנה אם לא יחתה ישאר תבשילו צונן, ואינו ענין של זמן, ולכן בשהיי רק מצב התבשיל גורם חיתוי, משא"כ בהטמנה שמצב האש גורם החיתוי, וכמשנ"ת.

מ"ז ב' קופה שטמן בה כו', בפירושי הרמב"ן והרשב"א

טו. מ"ז ב' קופה שטמן בה אסור להניחה ע"ג גפת כו', פי' הרמב"ן בפי' קמא דמיירי בקדירה עצמה נוגעת בגפת, דאל"כ הרי הפסק הקופה כהפסק אויר, והו"ל שהיי ע"ג גפת, ולפי"ז בגפת דשומשמן וכן במלח וחול אפי' קדירה נוגעת בצד אחד שרי, ואע"פ שכולה טמונה, וכשאינה טמונה אע"פ שנוגעת בגפת של זיתים מותר. ובפי' בתרא מיירי בקופה נוגעת בגפת ומצטרפת ההטמנה שבחוץ עם הקופה והמוכין, וחשיב צד אחד במוסיף הבל, ודוקא בדמסיק הבלא אסור, ובמוקפת מכל צד במוסיף הבל, יש להסתפק אם גם בדשומשמן ומלח אסור, ופשטות דברי הרמב"ן והר"ן נראה דזה כמטמין במוסיף הבל, מיהו בחול לא יחשב דחמימי מחמם כיון שהמוכין אינם חמין, גם בדשומשמן ומלח יש להסתפק אם מוסיפין הבל בכה"ג, דלכאורה בעינן לזה דמסיקי הבלא, ויש להסתפק לפי' בתרא בצד אחד של הקדירה נוגעת בשומשומין מאי, די"ל דמקצת לא חשיב לאסור אלא כשחוממו רב, או"ד מסיק הבלא בעינן רק בהפסק.

הרשב"א הק' לפי' קמא דמדלא קאמר קדירה שטמנה ש"מ דמיירי בדין הקופה, וגם דוחק לאוקומי בקופה שאין לה שולים או שהפכה, ובמתני' קתני קופה מטה על צדה אלמא פיה למעלה. - לק' ס"ק כ"ה נתבאר אין פי' הרשב"א דברי הרמב"ן בפי' בתרא.

נמצינו למידין להרמב"ן דבהפסק אויר בין הגפת לקדירה בכל ענין מותר, ובצד אחד בהטמנה בדבר המוסיף ומסיק הבלא אסור, וכן מוקף באינו מוסיף ועליו במוסיף אפי' לא מסיק הבלא אסור, ואם נוגעת הקדירה בצד אחד בדלא מסיק הבלא צ"ע, וכ"ז בטמונה אבל במונחת ע"ג גפת מותר, דהיינו שהיי, דד"ז פשוט לפי' קמא דע"ג שומשמן מותר אפי' קדירה נוגעת, וכן בדיתים דוקא כשכולה טמונה.

ולפי"ז מ"ש הרמב"ן בר"פ כירה בשם ר"ח והגאונים דשהיי מיירי באינה נוגעת בגחלים כלל, לאו למימרא דבשולי קדירה נוגעין בגחלים הטמנה האסורה היא, אלא לבאר דענין שהיי משכח"ל בלא הטמנה כלל, ואה"נ דאכתי אף הטמנה במקצת ל"ש הטמנה לאסור, ועוד דפעמים ששוקעת באפר אחר שהעצים נשרפין, וע"ע לק' ס"ק כ"ה בד"ז.

בפירושי רבינו יונה הריטב"א והר"ן

טז. יעוי' לשון רבנו יונה בפ' לא יחפור שממנו הועתקו דברי הר"ן, ומבואר שם דמפרש בקופה נוגעת בגפת, ומשום דהטמנה במקצת במוסיף הבל אסורה, כשכולה טמונה, אבל באינה טמונה מבואר שם שמותר להניחה ע"ג גפת, וכן בטמונה ואויר מפסיק בין הגפת מותר, ולפי"ז אין מקור בגמ' כלל לאסור קדירה טמונה שמונחת מע"ג האש ויש הפסק אויר בינה לקדירה, אבל מתוך דברי הר"י שם שלא התיר ע"ג האש אלא במגולה משמע דאף בכה"ג אסור, מיהו ד"ז לא כתבו הר"י בהדיא אלא בנוגעת בגחלים הקטומין, דבאינה נוגעת אין האיסור משום הטמנה, אלא דשהיי בקדירה טמונה אסורה, ע"פ מש"פ ר"ת החילוק בין שהיי להטמנה דגלי דעת' דקפיד אחומה וגם סגי לה בחיתוי מועט, וכיון דמשום חיתוי אתינן עלה אין לאסור אלא בגחלים, דהא ליכא משום חיתוי במוסיף הבל שאינו אש.

וכן מבואר ברשב"א דהנדון לאסור בהפסק אויר הוא משום סברת ר"ת דכשהקדירה טמונה יש להחמיר יותר, והיינו דשהיי במצב שהקדירה טמונה אסור, מיהו הרשב"א הוסיף לפרש דבגפת נמי מיירי בכה"ג דהפסק אויר, דאל"כ הו"ל הטמנה במקצת, ולפי' דבריו צריך לחדש גזירה שמא ישהה ע"ג גחלים, דהא בגפת ליכא חיתוי, ועי' לק' ס"ק כ"ה.

וכן מבואר בריטב"א הנדמ"ח דבהפסק אויר כיון דליכא צד אחד בהטמנה ליכא למאן דאסור, ותו"ד ז"ל דיש מתירין מפני שהאפר שקטם בו אינו מוסיף הבל והוא מפסיק בין הקדירה לגחלים, ויש שם ט"ס וצ"ל שיש בין הקדירה והרמץ הפסקת (אויר) [אפר], ואח"כ כתב דהעצה המחזורת להניחה ע"ג פטפות בהפסקת אויר.

וכבר העידו הריטב"א והר"ן שכן נהגו וכן הובא המנהג ברמב"ן, ולמש"כ הרי הרשב"א יחידאה שמפרש כן בגמ', וכיון דקי"ל הטמנה במקצת ל"ש הטמנה כמ"ש הרמ"א בסי' רנ"ג ס"א ועי' בזה לק' ס"ק כ"ה, אין מקור

לזה בגמ', ואין לחדש גזירה ע"פ סברת ר"ת, ולכן שפיר יש לקיים המנהג דבהפסק אור מותר, אבל בשו"ע סי' רנ"ז ס"ח פסק כהר"י והרשב"א בזה, ועי' לק' ס"ק כ"ג.

כ"ז כתבנו לפמש"כ דטעם האיסור בהפסק אור הוא משום שהיי, אבל הב"י פי' דההביל מחמם הבגדים ונעשין בדין מוסיף הבל, ולפ"ז יותר מחמם הבל האש מגפת, ועי' בזה לק' ס"ק כ"ג, מיהו נראה דהבל אש מבטל שם הטמנה, הגע עצמך בקדירה טמונה שמתבשלת על אש גדולה אטו הטמנה מיקריא, דכאילו חום הקדירה מן המוכין הרי ודאי החום מתייחס לאש, ולכן אף לסברת הב"י אין פשוט לאסור בהפסק אור, מאחר שבגמ' מצינו רק בלא הפסק אור, והמחבר לשיטתו שפסק כהרשב"א בדין הטמנה במקצת, פי' שפיר דר"ז מבואר בגמ' לאיסור וכפי' הרשב"א, ועי' לק' ס"ק כ"ג כ"ה.

בתו' כתבו טעם דילמא אתי לאטמוני בכולי, ואף לפי' זה אין לאסור בלא צד הטמנה, דאטו משום שהיי נגזור שיטמין, ועסמ"ק שכ"כ בשם יש מקילין.

מ"ח א' מ"ש ממיחם ע"ג מיחם ע"ג מיחם בדברי רבה ור"ז, לפירוש התו'.

יז. מ"ח א' מ"ש ממיחם ע"ג מיחם כו', [במש"פ הראשונים ז"ל דר"ז לא שמיע לי' הברייתא, יעוי' לק' נ"א א' דרב יוסף ואביי נמי לא שמיע להו], פרתו' דמיירי בצונן שיכול לבא לידי בישול, וסבר ר"ז דל"ג דילמא שביק לי', וא"ל רבה דגזרינן, וצ"ע דא"כ מאי קאמר אולודא ואוקומי, הול"ל גזירה דילמא שביק לה, ועוד דזה מהלכות בישול אם מותר להפשיר כנגד המדורה, ומאי שייטי' הכא.

בדברי התו' הרא"ש

ובתו' הרא"ש נ"א ב' הביא גרסת התוספתא טומנין מיחם ע"ג מיחם, והזכיר לפרש דצונן ע"ג חם אסור משום דהו"ל כמטמין במוסיף הבל, דזהו פי' דלא בשביל שיחמו כדפרש"י דהיינו צונן ע"ג חם, וכמ"ש תו' ותו' הרא"ש בשמעתין דבהדיא קתני ברייתא כדרכה, ולפ"ז אפי' מבעוד יום אסור, ולפי' זה מיושב הא דמיתני לה הכא גבי קופה ע"ג גפת, דדמי לה, וניחא דגם עובדא דפרונקא הואי בע"ש, ולכן לא מנעו רבה מלסחוט, מיהו פשטות הדברים דבשבת איירי, וכן ברייתא דמיחם ע"ג מיחם מיירי בשבת.

והרא"ש דחה פי' זה וז"ל ומילתא דתמיהא היא כיון דהתחתון מותר אף להתחמם למה יהא העליון אסור, ולשונו ז"ל משמע שיש חילוק בין העליון לתחתון, ולכאורה ה"ה בעליון חם ותחתון צונן דאסור, וא"כ אין קושיא אם בשביל שיחמו אסור, והב"י כתב דטעם ההיתר מפני שמתקרר והולך, וביאר מרן זללה"ה בסל"ז ס"ק י"ח דשתי קדירות כולה חדא הטמנה היא, ולא חשבינן העליון כמטמין את התחתון, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה פי' שזו ג"כ כונת הרא"ש להקשות, מיהו אם כונתו דאף בשניהם חמין בעינן שלא יהא כחו של תחתון יפה משל עליון, שפיר קא מקשה דמ"ש תחתון שמותר להתחמם מן העליון, ועכ"פ הכי נקטינן דמיחם ע"ג מיחם לא מיתסר משום מוסיף הבל, ערמב"ם פ"ד ה"ו ובטור סי' רנ"ח, אלא דאיכא לדחויי בלא הטמנה, ועמ"ב שם שכ' דאף בהטמנה שרי.

ודברי הרא"ש בפירושו לא נתפרשו, דמשמע לכאורה דר"ל דמותר להטמין בתחלה, מיחם ע"ג מיחם הטמון כבר, דכיון דאותה הטמנה היא שרי, כענין מוסיף על הטמנה ראשונה, אבל קשה דבמה בטלה גזירה דשמא ירתיח, ושמא מידכר דכיר ע"י שהוצרך להטמין הראשון, וכבר תמה מרן זללה"ה בס"ק י"ז ע"ד המ"ב סי' שי"ח ס"ק נ"א שכנראה פי' כן, והוכיח מהרשב"א והר"ן מ' ב' בהדיא דאסור, וצ"ל דכונתו בעליון טמון בפ"ע ובא להטמינו ע"ג התחתון, ולומר דלא חשיבא הא כהטמנה חדשה במוסיף הבל, ודוחק, וצ"ע, גם קשה דהטמנה בצונן בלא"ה אסורה לת"ק, וא"כ למה הוצרך להא דלא בשביל שיחמו.

בפירוש רבינו יונה

והרשב"א בשם הר"י פי' האי עובדא בהטמנה, ואמנם לשון אנח לא משמע הטמין, ופי' דידע דע"מ לטמנו נתנו, ופי' דר"ז סבר דשרי משום דמותר להטמין את הצונן, ורבה דחה דע"מ לחממו אסור, וצ"ע דא"כ מ"ט נזהיה על ההנחה הי' לו לאסור להטמין, ולמה לא הזכירו בגמ' שהקומקום הי' טמון, וגם ר"ז הו"ל לאתויי דמותר להטמין את הצונן, ועוד דברייתא דמיחם ע"ג מיחם סברה אסור להטמין את הצונן לת"ק דרבי, ועוד דלא בשביל שיחמו מתפרש יס"ב, כמ"ש הרשב"א מ' ב' כלל זה דכל שאינו יס"ב בכלל צונן הוא, ונראה דהר"י מפרש דגם בחם ע"ג חם וכחו של תחתון יפה משל עליון אסור, ולפ"ז אינו דין מיוחד בהיתר הטמנת צונן,

[אבל בבהגרי"א אין נראה כן], וניחא בזה דאף הא דלא בשביל שיחמו מיירי בחמין, דהא סברה אסור להטמין את הצונן, ורוב הפוסקים לא ס"ל לדינא כהר"י וכמש"כ לק' ס"ק י"ח.

פשטות הברייתא ודברי רבה ור"ז בלא הטמנה, ובביאור הסוגיא

פשטות הברייתא נ"א ב' בלא הטמנה, וכדפרש"י דלא בשביל שיחמו היינו צונן, והרי סברה דאסור להטמין את הצונן, ואתיא לאשמועינן שאין איסור הנחת מיחם ע"ג מיחם בשבת, ומיירי במיחם שאינו ע"ג האש מדאיצטריך לאשמועינן דע"ג קדירה נמי שרי, וע"ג האש מיחם וקדירה שוין, וכן שיהיו משומרין מתפרש שלא ע"ג האש, וא"ת פשיטא דשרי דהא לאו הטמנה היא, וי"ל דבגזירה דשמא ירתח אין להצריך הטמנה דוקא, אלא כל שמניחה במקום ששומר חומה יש לחוש שירתחנה תחלה, וקמ"ל תנא דשרי, אם משום דלא אסור אלא הטמנה, או דע"ג מיחם לא גזור, ובכלל החידוש דשרי להניחו ע"ג מיחם הטמון, וכן אם העליון טמון שרי להניחו ע"ג תחתון, אע"פ שאינם טמונים יחד דלא הוו כהטמנה אחת.

ולפ"ז גם עובדא דכוזא מתפרשת בהנחה בלא הטמנה, וכ"ה פשטות הדברים כמש"פ רוב הפוסקים, מלבד ה"ר יונה, ויש לעי' א"כ מאי קסבר ר"ז, ואפשר דסתם מיחם אינו מבשל על גביו, כדין כלי שני, ורק בהבל העולה מפומא דקומקומא חייש רבה לבישול, והיינו דמייתי לה גבי אסוקי הבלא, ור"ז סבר דרבה אסר לי' מדין הטמנה בשבת דס"ל לאסור מיחם ע"ג מיחם, מיהו מדקתני לא בשביל שיחמו משמע דגם ע"ג מיחם אפשר שיתבשל, ואולי ג"ז מיירי בדמסיק הבלא, ור"ז לא שמיע לי' הברייתא.

בפרטי היתר הנחת מיחם ע"ג מיחם

מהא דאיצטריך לאשמועינן דמיחם ע"ג מיחם שלא ע"ג האש מותר, משמע דע"ג האש אסור, וכדעת י"א בשו"ע סי' שי"ח ס"ח, וראיתי בחדושים ע"ש הר"ן וכן בר"י דר"מ הברייתא במיחם שעל גבי האש, ובר"י באמת תלי לה בהאי פלוגתא, אבל לפ"ז צ"ע שהכריע בשו"ע להיתר, דבפשוטו רוב הפוסקים מפרשי לה במיחם שאינו ע"ג האש, וכ"מ מדאיצטריך לאשמועינן קדירה ע"ג מיחם ומיחם ע"ג קדירה, אע"פ שאחד חם מתביר, וכן טיחת הבצק מתפרשא ע"ג קרקע דע"ג האש הו"ל אופה, וסתמא בעיני הטמנה מיירי ולא במבשל, ועל האש סתמא יחמו ולא רק שיהיו משומרין, וכן ר"ז לא הוה סבר דע"ג האש שרי, למאי דנקטינן דאסור להפשיר במקום שיכול להתבשל, ובר"י כתב דאף להמתירין להפשיר קרוב למדורה י"ל דע"ג מיחם אסור, ועי' לק' ס"ק י"ט בזה. – אין לדקדק מדקתני לא בשביל שיחמו שהדבר בהוה כן, אלא לפי שהתיר התנא סתמא הוצרך לבאר דבישול בתולדות האור אסור, ואדרבה יש לדקדק דאי ע"ג האש פשיטא דאסור.

בדברי הטור סי' רנ"ח בענין הנ"ל

ית. טור סי' רנ"ח, כלי שיש בו דבר חם כו', אי מיירי בהטמנה א"כ נלמד ד"ז מתו' הרא"ש הנ"ל דמבעוד יום מותר אפי' צונן, ופי' הב"י מפני שמתקרב והולך, והא דבשבת אסור פ"י תו' והרא"ש משום בישול, וזה דלא כהר"י שברשב"א דאסור להטמין את הצונן להפשיר, דכיון דברייתא וגמ' מתפרשין משום בישול אין לנו לחדש איסור הטמנה, וכל הראשונים ז"ל שהסכימו דמותר להטמין צונן כדי להתחמם לא ס"ל כהר"י, דהיכי משכח"ל שיתחמם בלא אולודי חום, והגר"א פ"י דרק להפיג צינתן מותר, ולא מצינו חילוק זה בראשונים ז"ל, והרשב"א מ' ב' כתב דכלל הוא דכל שאינו יס"ב הר"ז בכלל צונן, וז"ל רי"ו ובעלי התו' פ"י מותר להטמין צונן כדי להחם מעט כלומר להפיג צינתן כמו מפשר מים כנגד המדורה, והדבר פשוט דבלא מקור בגמ' אין לחדש כן, והרי תו' והרא"ש והטור ורי"ו והרמב"ם והרמב"ן והריטב"א שלא פ"י כן בגמ' לא ס"ל כהר"י.

ונראה דאף להר"י דוקא במיחם שהוא כ"ר ושייך בישול בתוכו, בזה יש חשיבות לאסוקי הבלא ולאולודי חום, אבל בכלי שני שאף תוכו מותר כש"כ להטמין על גביו, וניחא בזה דשייך לחמם אף להר"י, אבל מדברי הגר"א צ"ע בזה, וכן במ"ב ובשעה"צ אות ה' נקט להחמיר אף בכלי שני, ועי' לק' ס"ק כ"ז בדין להטמין צונן בכלי שני.

ויעוי' בשעה"צ אות ז' ובבה"ל דנקט דיש חולקין על הר"י, ובאמת נראה דהב"י סבר להתיר אף בכ"ר, וכמו שהביא בבה"ל בשם הפמ"ג, ובר"ן וריטב"א הנדמ"ח ל"ט א' פ"י היתר הטמנת ביצה לרב יוסף משום דמותר להטמין את הצונן, ושי"מ בדבר שאינו מוסיף הבל כ"ז שאין בו משום מבשל שרי, ואף הרשב"א והר"ן מ' ב' שהעתיקו איסור הטמנה ע"ג מיחם אפי' בצונן מתפרשים דבריהם במקום שהצונן מתחמם, ובזה באמת פשוט

דהי' סופו להתחמם והו"ל כמטמין חם, וגם סתמא ע"ג האש מיירי התם, ובאמת לא העתיקו הפוסקים דעת הר"י בזה, וגם הב"י לא ס"ד דעה כזו, והגר"א הוא שפי' כן, והעתיקו המ"ב, ולפמשנ"ת הר"י יחידאה בזה דאף הרשב"א לא ידענו אם קיבל דבריו, דההיא דמ' ב' שאני, וכ"ש אם לדעת הר"י אף בחם ע"ג חם אסור כשכחו של תחתון ניכר בעליון, דודאי אין נראה כן דעת הפוסקים, וצ"ע בספר מרן זללה"ה ס"ק י"ח בזה.

ברין הטמנת צונן בכלי שני ע"ע לק' ס"ק כ"ז.

ברין תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אם מותר להניחו ע"ג מיחם לשמור חומו לכאורה הגדון במציאות, דאם מוסיף להתבשל ע"ז ודאי אסור, והר"ז בכלל הא דקתני לא בשביל שיחמו, להסבירים דאף בעודה בידו אסור להחזירה ע"ג גרופה וקטומה משום בישול, ע"י בה"ל סי' שי"ח ס"ד ד"ה שייך וד"ה אפי', וצ"ע במ"ב שם סק"נ ובשעה צ', ואפשר דפליגי במציאות, וע"י בה"ל סי' רנ"ז ס"ד בשם הב"מ, ובספר מרן זללה"ה שם ס"ק ט"ז.

מ"ח א' מ"ש ממיחם ע"ג מיחם כו', בדין להפשיר ע"ג מיחם שעל האש ובדברי הרמב"ן בזה, ובדין להניח לכתחילה בשבת ע"ג קדירה מלאה.

יט. מ"ח א' מ"ש ממיחם ע"ג מיחם כו', יעוי' ברמב"ן, ודעתו ז"ל דלהפשיר מותר אף במקום שיכול להגיע ליס"ב כמ"ש מ' ב', ומש"ש אפי' ע"ג המדורה אין ר"ל ע"ג האש אלא מלמעלה כמו מן הצד, דתרויהו לא מיירי באש נוגעת בקדירה, וקשיא לי' א"כ מאי קסבר ר"ז, דאם להפשיר מודה רבה, ואי לבשל פשיטא דאסור, ולכאורה כונתו בתירוצו שנתכוין לבשל, וסבר ר"ז דבתולדות של תולדות האור דהיינו ההבל העולה מן המים מותר, והדברים מחודשים.

עיקר דברי הרמב"ן דנקט שמותר להפשיר במקום שיכול להתבשל צ"ע מעוכדא דרבי שלא התיר להפשיר השמן במקום שיכול להתבשל, ואמנם לרש"י ותו' דגרסי הפשור זהו בישולו משמע דאל"ה הוה שרי, אבל לגרסת הרי"ף והגאונים הפשור לא זהו בישולו הרי מפורש שאסור, וכבר נתקשו בזה הראשונים ז"ל, ומדברי הרמב"ן כאן נתברר דעתו ז"ל בזה, שכ' וא"ת לא בצד המיחם ה"י מניח אלא בתוך המים והמיחם ה"י מונח על האש כו' ולית לי' הא דאמר רבי טול בכלי שני ותן, ומבואר בזה דס"ל דחמי טברי' כע"ג האש ממש דמו, ולכן אסר רבי כמו נתינה ע"ג כירה בשבת, וטעמו מפני שזהו מקום חימומן ולכן דימה זה לאש, והדברים מחודשים מאד דאפי' לחשבן ככלי ראשון צ"ע דסתמא אמבטי רחוקה ממקור המעיין, ורבי לא רחץ ברותחין, ולפ"ז נסתייעו דברי החולקים על הרמב"ן, והר"ז כמפורש בגמ' דבמקום שיכול להתבשל אסור, וריב"א אפשר דסבר שמן אין בו משום בישול, ולכן רצה להניחו בכ"ר או דסבר כר"י וכרשב"ג דמותר לבשל בתו"ח, וסבר דחמי טברי' תו"ח.

ברין נתינה בתחלה מיחם ע"ג מיחם שעל האש בשבת, הובא בשו"ע סי' שי"ח ס"ח שתי דעות, ויש מקום לומר דהא עדיפא מסמיכה למדורה דהתם הקדירה רואה את האש וחומה מן האש, אבל כאן החום מגיע מהקדירה וזה קרוב יותר להתיר, וכ"ג דעת מרן זללה"ה, ויש מקום לומר דע"ג מיחם שעל האש דמי טפי לדרך בישול דשתי הקדירות כמנחות יחד במקום שדרך לבשל, וכ"מ ברי"ו דהאוסרים סברי דזה גרע מסמיכה למדורה, וזוהי דעת הרא"ה שבריטב"א מ' ב' ובחידושים ע"ש הר"ן שם, אבל דעת הרשב"א והר"ן להתיר, וכ"כ הריטב"א מ"ח א' שנהגו כן ע"פ הרמב"ן, וכ"ג מדברי הרמב"ן כאן שכתב דרק בתוך המים שעל האש אסור, אלמא ע"ג המיחם הוה שרי עדין סמיכה, ולדעת הרמב"ן דאף ע"ג המדורה שרי, מסתבר כן.

ברם צ"ע כמה שדקדקנו לעיל ס"ק י"ז דמדאיצטריך תנא לאשמועינן שלא ע"ג האש דשרי, אלמא ע"ג האש אסור, וצ"ל דס"ל להראשונים ז"ל דנהי דהתנא איצטריך לאשמועינן בדיני הטמנה דמותר לשמור החום ע"ג מיחם, ולכן שנה בחום של הטמנה ולא ע"ג האש שזהו חום של בישול, אבל אין לדייק מזה בדיני סמיכה לכירה ולמדורה שזהו נדון אחר, ועוד דאי הוה תני דשרי ליתן ע"ג מיחם שע"ג האש, לא הוה שמעינן עיקר החידוש שבא לומר דליכא גזירה שמא ירתיח במשמר החום שלא בהטמנה, דע"ג האש ליכא משום שמא ירתיח שהאש תרתיחנו.

ובאמת אם נימא דקדירה גדולה שאינה יכולה להגיע ליס"ב ע"ג המיחם שעל האש מותר, הר"ז מוכיח דלא דיינינן מקום זה כע"ג כירה, שהרי ע"ג כירה הכל אסור, דנהי דאין באש הזו כדי לחמם קדירה גדולה מ"מ

מקום בישול הוא לקדירה קטנה ואסור, וש"מ דע"ג מיחם אינו מקום בישול, וא"כ יש להתיר אף דבר יבש שאין בו משום בישול, מיהו ל"מ ד"ז מפורש להיתר.

בדין הטמנת מיחם ע"ג מיחם ומטמין רק העליון

כ. יש להסתפק להסוכרים דקופה שטמן בה מותר להניחה גבוה מן הגחלים, דכיון שיש הפסק אויר לא מיקריא הטמנה, מה הדין במיחם ע"ג מיחם שהתחתון מוגבה מן האש, ואם עושה הטמנה אחת לשתייהן מסתבר דכולה חדא הטמנה היא, ומותר, אבל אם מטמין רק העליון, מאי, א"כ קופה שטמן בה ונתנה ע"ג מיחם, מאי, מי אמרינן דלא גרע העליון מן התחתון דאתי מיני, או"ד סו"ס כאן העליון נוגע בדבר חם ודמיה להטמנה, ולא דמי למוכין שתחת הקדירה ומתחממין מן האש, דכאן יש לקדירה חום עצמי, אלא שאינו מתקרב והולך מפני האש, והר"ז כטומן בתוך הקדירה שעל האש, דאע"פ שהקדירה מותרת, מ"מ מה שבתוכה י"ל דשם הטמנה עליו, עי' להלן, ובמ"ב סי' רנ"ז ס"ק מ"ג בשם הח"א נקט דאע"פ שמותר להטמין ע"ג התנור, מ"מ אם נתן שם חול אסור אע"פ שהחול מסיק הבלא רק בגלל התנור, ולדעת תו' יש לדון משום דקדירה קשה ולא חזיא להטמין בה, אבל סה"ת וסמ"ג וסמ"ק הזכירו מפני שהתנור מחובר, וא"כ קדירה שהיא תלושה שייכא בה הטמנה.

בדיני הטמנה בכמה גווי המצויים

מה שנוהגין להטמין כיס מבד בתוך הקדירה אין בזה חשש הטמנה, כיון שההטמנה היא לשמור שלא יתערב ולא להוסיף חום, וה"ה אם נותן בעטיפת ניר כסף או בניילון שיש בו נקב, דכל שהטעם מתפשט בשניהם הרי יש כאן תבשיל אחד, ואין זו הטמנה, אבל אם נותן כלי לתוך התבשיל שאין הטעם מתערב מזל"ז, בזה יש לחוש להטמנה, כדן סילון בחמי טברי, מיהו גם בזה יש לדון דחום הכלי הפנימי מתייחס לאש ולא לקדירה התחתונה, ול"ד לחמי טברי שאין לייחס החום אלא להם, אבל בתוך כלי שעל האש, י"ל דעיקר החום מן האש, ואם ינטל כל מה שבתחתון, ג"כ יתבשל הפנימי ע"י האש, ובאמת נראה דלגבי איסור נתינה בתחלה בשבת יש לאסור להניח כלי בתוך התבשיל ולא חשיב ככלי ע"ג כלי, ומ"מ בכלי גמור אין להקל בלא ראי', אבל בשקית ניילון שמעתי דמסתבר שהטעם מתפשט דרך השקית ג"כ, ובכח"ג ודאי יש להתיר וכמשנ"ת, וכן בעטיפת ניר כסף הרוטב נכנס והטעם מתפשט.

ובנתנו בתוך הקדירה ע"ג האוכל מלמעלה פעמים שאין הטעם מתפשט, אבל בזה יש להקל מדין הטמנה במקצת, או מדין הטמנה בתוך כלי דשרי לדעת מן זללה"ה.

ובנתנו ע"ג הקדירה מבחוץ בשקית ניילון יש להקל כדן קדירה ע"ג קדירה, ואף בעטיפת נייר כסף קרוב הדבר להתיר, דנהי דנהנה גם משמירת החום שבזה, מ"מ עיקר עטיפתו לשם כלי, והרי גם בכלי נהנה משמירת החום שבו, והי' מקום לחלק דכלי לא מיחזי כהטמנה מפני שהוא קשה וקבוע במקומו והתבשיל מתאים עצמו לכלי, אבל בפשוטו אף נוד של עור בדין כלי, וה"נ עטיפת נייר כסף, דכל שאין דרך להניחו בלא כלי אף כשא"צ לשמירת החום אלא שלא יתייבש ולא יטנף ולא יתנף, לא מחדשינן בזה חשש הטמנה, ואפי' בעטיפת בגד כה"ג יש להתיר מה"ט, אלא שאין דרך ליתנו בבגד שמתנף, וניכר שכונתו לשמור החום, ומ"מ שמעתי שטוב להניח מעט ריוח בין האוכל לניר כסף, דתו לא חשיבא הטמנה, ונראה דסגי בריוח מעט בצדדין אע"פ שנוגע למעלה, ובנתנו מע"ש יש עוד קולא דרוב הפוסקים סברי דלא אסור משום מוסיף הבל כשיש הפסק אויר, מיהו לעיל נסתפקנו בנוגע בקדירה אם גרע.

עיקר הדבר אם יש איסור במטמין אוכל בלא כלי משום שמא יטמין ברמץ יש לדון בזה, עפמ"ג סי' רנ"ד בא"ס ס"ק י"ב], ואמנם מצינו בגמ' גבי ביצה שמא יטמין ברמץ, אבל י"ל דביצה בקליפתה, ככלי דמיה, ובאו"ז הוכיח מדתנן חררה ע"ג גחלים ש"מ שהטמנה במקצת מותרת, וש"מ דאף באוכל בפ"ע אסור, והא דתניא קכ"ג א' חררה שטמנה בגחלים היינו מבעוד יום וכבר כבו הגחלים בשבת, מיהו אם נימא דלא חיישינן שיחתה בגחלים כשהאוכל גלוי מפני שמפסידו, א"כ י"ל דל"ג שמא יטמין ברמץ כיון שאין חשש חיתוי ברמץ, וכל דבר שאין דרך להניחו ע"ג רמץ בלא הפסק כלי, יהא מותר כשנותנו בלא כלי, מיהו י"ל דגזרינן שמא יטמין ברמץ עם כלי.

מ"ח א' תוד"ה דזיתים בדין הטמנה ע"ג גחלים, ובביאור איסור הנחת קופה ע"ג גפת

כא. מ"ח א' תוד"ה דזיתים, מכאן יש לאסור להניח גחלים כו' אין להטמין כו', משמע דבלא הטמנה שרי אע"פ שנוגעת בגחלים.

שם בא"ד דגבי גפת איכא למיחש כו', מבואר דלא פ' הטעם מפני שהבגדים נעשין כמוסיף הבל, דא"כ בחום התנור נמי מוטמן במוסיף הבל, ועוד דלאו משום דאיכא למיחש כו' אלא דזהו גופא הטמנה במוסיף הבל, א"ו לדעת תו' דוקא בדאיכא צד הטמנה אסור, ולפ"ז בהפסק אויר מותר, וצ"ע בספר מרן זללה"ה ס"ק י"ט, שצידד בדעת תו' לאסור אף בהפסק אויר, וכנראה טעמו מפני קושית הרשב"א דתיפול"ל משום הטמנה במקצת, אבל לפמשנ"ת דעת סה"ת וסמ"ג וסמ"ק ור"ת בסה"י דהטמנה במקצת שתחת שולי הקדירה מותרת, מתפרשים שפיר דברי התו' רק בנגיעה, ולא מחדשינן גזירה שמא יטמין כשאין כאן שום צד בהטמנה, ועסמ"ק שכתב בשם יש מתירין בהפסק אויר, משמע שאינו פשוט להיות.

שם בא"ד אבל בכירות שלנו כו', בסמוך נראה דבטומן בגומא אסור, ורק בגזירה שמא יטמין בכולו חילקו כן, דניכר שעיקר ההטמנה בדבר המותר, מיהו בסה"ת וסמ"ג וסמ"ק הזכירו טעם זה להתיר לטמון בגומא, דמחובר כיון שאינו מטלטל אינו ראוי להטמנה.

בדין הטמנה בחפירה

שם בא"ד ועוד יש שעושין כו' ומטמינין בה כו', יש להסתפק אם מטמינין בבגדים כמו במנהג הראשון, או שההטמנה היא הכיסוי מלמעלה, ובפשוטו נראה שמטמינין אותה בבגדים, וס"ל להתיר דבכל צד רחוקה הקדירה מהמוסיף הבל שבדפנות הכירה, וזהו שכ' הרא"ש דהכא הוא בתורת הטמנה, והיינו מפני שגם מטמין, מלבד השהייה בתוך התנור, ומנהג הרא"ש שבטור ה' שלא טמנה בתוך התנור, מיהו התם נראה לכאורה שהי' ע"ג האש, שו"ר בב"ח שפ' שלא טמנה בבגדים.

בדברי הטור במנהגי הטמנה הנ"ל

כב. טור סו"ס רנ"ז אבל הטמנה שעושין רוב העולם כו' איני יודע טעם להתיר כו' כשהקדירה נתונה על האש כו', דברי רבינו מתפרשים בנתינה ע"ג גחלים דאל"כ ההיתר פשוט כדעת הרמב"ן דבהפסק אויר אין איסור שהי', וכן בגרופה הדבר פשוט מטעמא דלעיל, וגם ליכא למימר דכ"ש שהוא אסור כו', א"ו ע"ג גחלים קאמר, וכן במנהג הרא"ש מייירי ע"ג גחלים שלא הזכיר גרופה ולא שהעמידה ע"ג פטפוט, ומבואר בזה דע"ג גחלים ליכא משום הטמנה.

ובמנהג שנותנין בחפירה נראה דכיון שגרפו התנור ס"ל להטור דדמי לשומשמן דלא מסקי הבלא, והנדון משום הטמנה במוסיף הבל, ורק במנהג העולם ובמנהג הרא"ש דאיכא גחלים דמי לדזיתים דמסקי הבלא.

אבל הב"י פ' דכולהו מייירי בגרופה, כמ"ש הטור בתחלה גבי יש נוהגין, והיינו לשיטתו דע"ג גחלים אסור משום הטמנה במקצת, ומזה למד הב"י לפסוק כהר"י דאסור אסוקי הבלא אף בדליכא משום הטמנה כגון באויר או בקרקע הכירה דלאו הטמנה היא, ולפ"ז למ"ש הרמ"א דהטמנה במקצת מותר, מתפרשים דברי הטור כמשנ"ת לעיל.

יעו"ב בב"י וב"ח במה שנהג הרא"ש שלא להניח הדף ע"ג הכירה, והב"י נקט שהדף חוצץ כמו אויר, ולכאורה כי היכי דדפנות הכירה שייכא בהו הטמנה, כש"כ בדף, ואם טמן בעצים הדבוקים לקדירה אסור להניחה ע"ג גפת, אלא הטעם מפני שכיסוי לחוד לא מיחזי כהטמנה, וגם אין ההבל עולה לו מן הצדדין, ולא חשיב מוסיף הבל אלא ככיסוי נוסף לקדירה, ולפ"ז כי היכי דשרי דף ע"ג קדירה, ה"ה דשרי בגדים מלמעלה, דהו"ל ככיסוי, והרא"ש החמיר שגם מלמעלה הו"ל בכלל הטמנה, ולכן העדיף הפסק אויר, (ואפשר בדדף לחוד לא הי' מחמיר דניכר שהוא כיסוי, אבל בגדים מיחזו טפי כהטמנה), וכן הרשב"א והר"ן שהתירו בכיסוי כלי רחב, ע"כ משום דכיסוי נוסף לא מיחזי כהטמנה, והקיל בזה הרשב"א טפי משולי הכלי, ודעת הב"י משמע דמחלק בתכונת ההטמנה שבגדים מקבלין חום מהגחלים, והדף אינו מתחמם מאסוקי הבלא, ולכן סבר שהדף חוצץ, אבל הדברים צ"ע.

ש"ע סי' רנ"ז ס"ח אע"פ שמוותר להשהות כו', ובדין הטמנה במקצת

כג. ש"ע סי' רנ"ז ס"ח אע"פ שמוותר להשהות כו', המחבר פסק כהר"י והרשב"א, ונראה דלשיטתו שהטמנה במקצת אסורה, פי' כן גם בדעת הרא"ש והטור דמייירי שלא נתנו הקדירה ע"ג גחלים ואפ"ה אסורה, וש"מ דס"ל כהרשב"א דאף בלא צד הטמנה אסור, אבל לדעת הרמ"א מתפרשים דברי הרא"ש והטור בקדירה נוגעת בגחלים, וא"כ באינה נוגעת ליכא משום קופה ע"ג גפת, ואפשר דמה"ט לא הגיה הרמ"א דאפי' נוגעת שרי, כיון דהוה משמע דאף באינה נוגעת אסור להטמין, ואין לנקוט כן, כיון דרוב הפוסקים מתירין וכדלהלן, ורק המחבר לשיטתו ס"ל כן, וכמשנ"ת.

וכבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דהרבה חולקים על הר"י והרשב"א, הלא המה הר"ן בשם הרמב"ן וכתב שכן נהגו, וכ"מ בריטב"א הנדמ"ח בשם הרמב"ן והרא"ה ושכן נהגו, וכ"מ בתו' ורא"ש וסה"ת וסמ"ג וסמ"ק שו' דחום העולה מן הכירה אינו אסור כיון שאינה ראוי' להטמין בה, וש"מ דלא חיישינן שההבל עולה ומחמם הבגדים, וכ"מ בסמ"ק דבהפסק אויר ליכא לטעמא דקופה שטמן בה, אלא דמדכתב ויש מקילין בהפסק אויר, משמע דאף להתו' יש מקום לומר דאסור, דכל שההבל עולה י"ל דגזרו שמא יטמין בכולו, מיהו ודאי דפשטות דברי התו' דבלא הטמנה במקצת לא גזרינן כלל שמא יטמין בכולו, דכיון דר"ז מייירי בנוגעין לית לן לחדש מדנפשינן דאף באין נוגעין גזרו, והרשב"א מפרש לה באין נוגעת, ולהר"י משום שהי' היא, וכמשנ"ת, וברשב"א מ' ב' משמע דנהגו להטמין המיחם שעל האש, דדוחק להעמיד כונתו תחת בגדים של מיחם שאינו על האש. עיקר דברי הב"י שפי' טעמא דהר"י והרשב"א מפני שע"י ההבל נעשין הבגדים כמוסיפין הבל צ"ע, דהבל שבא מתוך הקדירה לבגדים א"א לחשבן עי"ז כמוסיפין הבל לקדירה, הרי כשהיא מתקררת הם מתקררין עמה, ולא נמצא טעם זה בראשונים, אבל ראיתי ברי"ו שהזכיר שההבל האש מחמם הבגדים, אבל שם מייירי שההבל נפגש בבגדים תחלה, אבל בקדירה שרואה פני האש והבגדים על גבה ליכא האי טעמא.

סיכום ג' טעמים באיסור קופה ע"ג גפת

ג' טעמים נאמרו באיסור קופה ע"ג גפת, א' דצד אחד בהטמנה ג"כ אסור, מיהו דוקא כשכולה טמונה ובדמיסין הבלא, דכיון שכח המקצת אלים לאסוקי הבלא בכולי', חשיבא הטמנה זו כמוסיף הבל, ב' דבקדירה מוטמנת אף שהי' אסורה, ואף מקצתה במוסיף הבל, דכיון שמקפיד על חומה, וסגי לה בחיתוי קל, חיישינן, (אבל מקצתה במוסיף הבל וכולה מגולה מותר), ג' דאסוקי הבלא מחמם הבגדים והם מחממין הקדירה והו"ל כמוסיף הבל.

הערות ע"ס המ"ב בענין הנ"ל

שם מ"ב ס"ק מ"ג ויש שחוששין בזה להחמיר כו', עי' שעה"צ, ולפמש"כ לעיל דהרא"ש מייירי בלא גרופה, י"ל דבגרופה לכו"ע שרי, ובפרט במתקור והולך, מיהו הב"י פי' בגרופה, ולטעמי' דהבגדים מתחממין שייך גם בזה.

שם במ"ב ועפ"ז תדע כו', בח"א כלל ב' ס"ה כתב שגם מתקור והולך, והיינו מפני שהאש כבתה כמעט ואין בכחה לחמם גג התנור, ומרן זללה"ה פי' בתנור דולק, והק' דהא אינו מתקור.

שם במ"ב אמנם אם נותן חול כו' בודאי אסור שחול הוא מהדברים המוסיפין הבל כו', צ"ע דחול לא עדיף מגפת דשומשמן לענין שאינו מסיק הבלא, וא"כ אם ההבל עולה הוא רק מכח התנור, ומגלן דיש להחמיר אם איתא דמכח חום התנור שרי, ונסתפקנו כע"ז לעיל סק"כ במיחם ע"ג מיחם עי"ש.

שם שעה"צ אות מ"ג ואז מותר לכסות כו', פי' באופן שישאר הפסק בין הבגדים לדפנות הגומא, או שמכסה רק מלמעלה.

שם בה"ל ד"ה נוגעין, עי' לעיל בטעמא דלא הגיה הרמ"א.

מ"ב ס"ק מ"ז אם יש לחלק בין שהייה להטמנה

כד. שם מ"ב ס"ק מ"ז ובשעה"צ אות מ"ז, גבי שהי' מצינו בגמ' היתר טיחה וגרמא חיא ומצור"ל, ולחדש מדנפשינן דבהטמנה מהני טיחה, אבל גרמא חיא ומצור"ל לא מהני, אין לזה מקור, דאף רשב"ם שפי' כן, השווה הטמנה לשהי', והראשונים ז"ל הק' דהו"ל לגמ' לפרושי, וכ"ש שאם יש פרטי חילוקין בהטמנה דהו"ל לפרושי,

ועוד דטיחה בגפת לא מעלה ולא מוריד, והטעם נראה דבהטמנה לא מהני הה"ד עד למחר, דכיון שהכוונה לשמור החום ולא שיהא מבושל כ"צ, הרי גם כשיפתח ויראה שנצטנן יש לחוש שיחתה כדי שיתחמם מעט, משא"כ בשהיי' שהחשש רק משום קרובי בישול, ועד למחר ממילא יתבשל, וכבר כתב מרן זללה"ה סק"כ דמדבריו או"ז אין ראי', וכ"מ בהמשך דברי האו"ז דרק לפי' ה"ר יוסף משכח"ל קדירה טמונה בגחלים עי"ש.

ביאור ע"ס דברי הרשב"א מ"ז ב' בקופה ע"ג גפת

כה. ברשב"א מ"ז ב' ואפשר שאפי' אין הקופה דבוקה כו' ואתי לחתויי כו', לפ"ז האיסור אף בשהיי' ע"ג גחלים דכיון שהקדירה מוטמנת יש לחוש טפי לחיתויי, וכסברת ר"ת, ויש לעי' דא"כ מצינו גזירה בשהיי' ע"ג גפת אטו גחלים, ולא מצינו כן כמ"ש הרמב"ן בשמעתין, ורשב"א ל"ט ב', וכ"כ בבה"ל סי' שי"ח ס"ג ד"ה אפי' בשם הגרע"א ז"ל, וי"ל דבשהיי' דעלמא גפת כקטום דמי, אבל בהטמנה דלא מהני קטימה לגחלים, ה"ה דגפת נמי אסור, ולדעת ה"ר יונה נראה דבגפת ל"ג אלא בנוגע דוקא.

שם ברשב"א ועוד נ"ל כו' שהטמנה במקצת הטמנה היא כו' נתת דברין לשיעורין, לכאורה אפי' אם נימא דמקצת דופן נמי הטמנה היא, אבל אם נימא דשולי הקדירה לחוד מותר לאו לשיעורין הוא, שהרי כל קדירה מונחת ע"ג קרקע ולא חשיבא מקצת הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת, ועוד דע"ג חול ג"כ מותר להניחה, ועוד דאפי' מיחם ע"ג מיחם שרי, ויש לחלק דכלי שהוא קשה לא מיהיז כמקצת הטמנה, אבל אחתי בדופני הכלי נראה מדברי רבינו בסמוך דאסור אף בכלי נוגע בדופני הקדירה, ועי"כ לחלק בין דופן לשולים, ועו"ק דהרשב"א כתב לעיל ל"ט ב' דאין איסור שהיי' בתור"ח, והיינו בנוגע ממש, וכמ"ש שם בשהיי' ע"ג חמי טברי', עי"ש בשם הר"י, ומדכלל כל תור"ח ש"מ שאין זה דין מיוחד במים, ועו"ק דבגמ' ל"ט א' מפרש הרשב"א גזירה שמא יטמין ברמץ דהיינו הטמנת רמץ דעלמא, ומ"מ ע"ג גג מותר, ובפשוטו לרבה מייירי אף בדאית בי' קצת עפר, ועוד דקתני ע"ג סיד רותח אסור, והרי טעמא דסיד משום דהוי תור"א, ואם איתא הרי חול דומיא דסיד ג"כ אסור.

שם ותדע לך מדקתני במתני' כיצד כו', כבר הק' הר"ן דשפיר משכח"ל שיש בית יד לכיסוי, ואמרו"ר (שליט"א) זללה"ה הק' דאדרכה מדקתני והן נופלות משמע שהם ע"ג הכיסוי, ובאמת בהדיא שנינו בברייתא נ"א א' דבמקצתו מגולה נוטל ומחזיר, וש"מ דהטמנה היא אף במקצת הכיסוי מגולה, ונראה דבאמת הרשב"א סמך אהאי ברייתא דא"צ כולל, ודייק ממתני' דמתפרשא במקצתו מגולה כבברייתא, מיהו עיקר הדברים צ"ע דודאי כל הקדירה ומקצת הכיסוי ככולה טמונה דמיא, ואפי' רוב דפנותי' ככולה, ולא שייך להקשות נתת לשיעורין. - לפרש"י בגמ' שם מבואר דלשון טמן אדפנות לחוד.

שם אפי' בשאין שולי הקדירה והקופה נוגעין כו', יש להסתפק מה הדין בדשומשמן וליכא הפסק אויר, ובפשוטו משמע דבדשומשמן הכל מותר, ולפ"ז הוצרך ר"ז לאשמועין גם בדנוגעין דוקא דזיתים, ולכן ס"ד למידק מינה דשומשמן אין מוסיפין הבל, ולמסקנא לא שמענו ד"ז בנוגעת בדשומשמן, וצ"ע. - יעו"ב בספר מרן זללה"ה ס"ק י"ט שפי' בדעת הר"י והרשב"א דקופה ע"ג גפת לאו הטמנה במקצת היא, ולכן ע"כ דאסרינן אף באויר, דהא לאו משום דמקצתו הטמנה היא קאסור, אבל ברשב"א לפנינו נראה דחשיבא הטמנה במקצת ולכן חידש דאף באינן נוגעין אסור.

שם וי"מ קופה שטמן בה כו' ואינו נראה כן כו', נראה דכונת רבנו לפי' הרמב"ן וסבר דאף לדידי' הטמנה במקצת שמה הטמנה, וא"כ בלאו ר"ז ג"כ פשוט דאסור, ועיקר חידושי' דר"ז דאע"פ שטמנה ויש הפסק קופה ומוכין בין הקדירה לגפת אסור, וכ"ש אם לא טמנה והניח הקדירה עצמה על הגפת, ועי"ז סיים דאינו נראה כן אלא האיסור דוקא מפני שטמן, ובאמת אף להרמב"ן דוקא טמן, ומשום דהטמנה במקצת מותר.

והנה הרשב"א תמך יתדותיו ע"ד ר"ח והגאונים שכתבו דשהיי' מייירי באינה נוגעת בגחלים כלל, אבל מדברי הרמב"ן שהעתיק פיר"ח, ומ"מ פשיטא לי' דמונחת ע"ג גחלים לחוד לאו הטמנה האסורה היא, מוכח שפי' כונת ר"ח לבאר הענין דלא מייירי בהטמנה, וביאר דמשכח"ל שאינה טמונה כלל, וגם כיון דפעמים ששוקעת בתוך הרמץ אם נתנה תחלה על הגחלים, לכך פי' בנתינה מלמעלה, אבל הדבר פשוט דקדירה מגולה כולה לא מיקריא הטמנה כלל, [ולשון הרמב"ן ל"ז א' ואין כאן הטמנה דלאו בתוך הגחלים הוא מטמין, ולא הזכיר תלוי' באבנים דוקא], וכבר כתב אמרו"ר (שליט"א) זללה"ה דדעת ש"פ דלא כהרשב"א ואע"פ שיש מהם שהעתיקו פי' ר"ח, ובאו"ז פי' דרש"י פליג על ר"ח ומסיק ג"כ דמותר, וכ"מ בתו' והרא"ש מ"ז ב' מ"ח א' ובסה"ת

וסמ"ג וסמ"ק וכ"כ הריטב"א הנדמ"ח מ"ז ב' ובחידושים ע"ש הר"ן ל"ח ב' וכ"מ ברבנו יונה ב"ב, וכן הר"ן לא הכריע כהרשב"א אע"פ שהעתיק פי' ר"ח, וכמדומה דהרשב"א גופי' בפ' כירה ל"ט ב' מ' ב' לא סבר כן, וכאן הוסיף לחדש כן, ובדף מ"א א' צידד שד"ז מחלוקת אמוראי בירושלמי, וכ"כ ברי"ו, וכ"כ ר"ת בספר הישר דרובו הוא דאסור, וצ"ע בספר מרן זללה"ה ס"ק י"ט דנקט עיקר כהמחבר, ומ"ש בדעת האו"ז צ"ע וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, ויסוד הדברים תלוי בהבנת הרמב"ן, והאחרונים ז"ל הסכימו לדעת הרמ"א דמותר, ועי' ס"ק כ"ו.

שו"ע סי' רנ"ג ס"א בהג"ה, וי"א כו' כ"ז שהיא מגולה כו', ובשיעור הטמנה במקצת

כו. שו"ע סי' רנ"ג ס"א בהג"ה וי"א כו' כ"ז שהיא מגולה למעלה לא מיקרי הטמנה ושרי, כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דהאי למעלה ר"ל לאפוקי שולי, דכל גוף הקדירה היינו למעלה, כלפי תחת, ובאמת בברייתא נ"א א' קרי טמן לדפנות לחר, ועוד דברמץ אין דרך כלל ליתן ע"ג הכיסוי שיפול לתוך הקדירה, מיהו יתכן שהי' הכיסוי רחב מן הקדירה, וכן הזכירו הראשונים ז"ל גבי תנור וכירה וגבי כלי רחב וגבי אפר שלא יגעו בצדי הקדירה, וכיון דנקטינן בדעתם דהטמנה במקצת שרי, ע"כ דרובו בדפנות אסור, וגם מפ"י ר"ח יש ללמוד כן וכמ"ש הרשב"א, דע"כ נקט בכה"ג לאפוקי אם הקדירה שוקעת בגחלים, וכ"כ גבי ביצה ל"ט א' שאם צריך לכסותה כולה ודאי יזיז עפר, ורבה דגזר רק משום הטמנה ע"כ מיירי בלא טמן כולה, וכולי' פרקין דבמה טומנין אסור רק בצד רחוק, שהרי יכול לכסות כולה במלח וחול ומקצתה בבגדים, שהרי רק גפת וגחלים מסקי הבלא, וצ"ע במ"ב ס"ק מ"ח ס"ט, ובסי' רנ"ח ועוד, בשם האחרונים ז"ל דנקטו בדעת הרמ"א דבעינן נמי כיסוי מלמעלה, ובמ"ב סי' רנ"ז ס"ק מ"ג הביא בשם הח"א דרך עד חציו מותר, ובאמת הרמ"א אף חצי לא התיר בהדיא, אלא שד"ז נלמד מדברי ר"ת בספר הישר, ושמעתי דמסתברא דרובו נמדד לפי הכלי ולא לפי האוכל שבתוכו, דכ"ז שרוב הכלי מגולה לא נחשב כטמון.

בדין הטמנת צונן בכלי שני

כו. בדין הטמנת צונן בכלי שני, כבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שיש להקל כדעת הא"ר שבשעה"צ סי' רנ"ח אות ה', דכלי שני שמתקרר והולך ואין בו כח לבשל דינו כאינו מוסיף הבל וצונן מותר, וכל שאין היס"ב דינו כצונן, והנה המ"ב חשש להחמיר בזה ממ"ש הגר"א דאין היתר בצונן אלא להפיג צינתו ולא להפשירו, אבל לא חשש לדעת הט"ז דמיקרי מוסיף הבל, וכבר נתבאר לעיל ס"ק י"ח] דרוב הפוסקים חולקים על הר"י ולא ס"ל כלל איסור הטמנת צונן ע"ג מיחם, ואף להר"י י"ל דהיינו דוקא בכ"ר ששייך בישול בתוכו, וכ"מ בגמ' מ"ב א' דמותר ליתן קיתון לתוך ספל ובפשוטו היינו אף כולו, ואף למסקנא דמערה איתמר מתפרש דכ"ש בדמפסיק מנא, וכן סתם בשו"ע סי' ש"ח סי"ג ומתפרש אפי' במטמין רובו או כולו, וכ"כ במ"ב סי' רנ"ג ס"א ובשו"ע הגר"ז סי' ש"ח סכ"ג, וכן הרשב"א והר"ן שהעתיקו דברי הר"י שאסור להטמין בחמי טברי, דקדקו לכתוב אמבטי דהו"ל כ"ר, וכן בקיצור פסקי הרא"ש גבי רבי מ' ב' כתב דמותר ליתן פך בכלי שני, ועוד יש סמך מדרב יוסף ל"ט א' דשרי להטמין בעפר בשבת ופי' הראשונים ז"ל משום דהו"ל מטמין את הצונן במתקרר והולך, ועד כאן ל"פ אלא בחול שיש בו כח לבשל אבל בכלי שני לכו"ע שרי, וכן בסברא שמים אין ראויין להטמנה ורק חמי טברי שחומן נשמר שייכי בהטמנה, מיהו בכ"ר אין להתיר דעובדא דרבי מ' ב' ע"כ הטמנה במקצת הוא, וכבר הקשו מזה לדעת הב"י עי' ב"מ שם וראש יוסף בגמ' שם, דהא ריב"א ס"ד להתיר אף בכ"ר, ובגמ' הוכיחו מזה דשמן יש בו משום בישול ולא משום הטמנה, וד"ז מבואר בראשונים ז"ל דבכ"ר אסור, ועמ"ש"כ בזה לעיל ס"ק י"ח], וכבר נתבאר לעיל ס"ק כ"ו דהיכא דאסור כולו אף רובו אסור.

ל"ח ב' מחזירין אפי' בשבת, ד' פירושים נאמרו בזה

כת. ל"ח ב' מחזירין אפי' בשבת, ד' פירושים נאמרו בזה, א' פרש"י דקמ"ל דאפי' ביום השבת שרי, וכבר הק' תו' דהו"ל לפרש ביום השבת, וכן בדר"א לא הוזכר מתי הוה, וגם בסברא לא היינו מחדשים לחלק כן. ב' פי' שהביא הרמב"ן דלא נימא דבביהש"מ הוא דשרי, וג"ז קשה שלא היינו מחדשים לאוקומי סתם מתנ"י בביהש"מ, וגם ר"ש הי' לו להדגיש משחיכה.

ג' פרתו' דאף מבעוד יום סמוך לחשיכה אסור, ואין רמז בגמ' לאיסור זה, ולא גילוי לזמן שחידשו תו' דהיינו כ"ז שיכול להרתית, ועו"ק שהרי קידרא חיתא שרי, ומהיכי תיסק אדעתין דבמבושל אסור סמוך לחשיכה, ועכ"פ לפי האמת דמחזירין אף בשבת ראוי לפרש פלוגתתם רק בשבת ולא לחדש עוד פלוגתא.

ד' פ' הרמב"ן ע"פ הירוש' דקמ"ל דאפי' נטלו מבעוד יום שרי, ולשון מחזירין אפי' בשבת ר"ל דאפי' שלא היתה בשבת אלא החזרה דמיחזי טפי כנותן בתחלה מותר, וצ"ע דלפ"ז הול"ל אפי' נטלו מבעוד יום דזהו עיקר החילוק, ועו"ק דעובדא דר"א בפשוטו אף הנטילה הואי בשבת, וכבר הק' כן מרן זללה"ה ע"ד הר"ן, ובדוחק י"ל דמבית לעליי' כבר נשכחה הנטילה ודמי לנטלו מבעוד יום, אבל אין דרך הגמ' לסתום בכה"ג, ועיקר פ' הירוש' בפשוטו נראה כמ"ש מרן זללה"ה דזוהי מימרא בפ"ע, ודכוותה איכא בירוש' בהטמנה, וכמשנ"ת לק' ס"ק כ"ט, וא"כ פשוט להירוש' לאיסור בנטלו מבעוד יום, ואין מקור כלל לדברי הרמב"ן, גם לחדש דהניחו בארץ אסור רק בצירוף נטלו מבעוד יום לא משמע כן בסתמות המימרא.

ולו"ד הראשונים ז"ל הי' נראה ללמוד מכאן, ומעור ראיות כמשי"ת להלן, דאם נטל התבשיל מן האש אחר שנתבשל ובא להחזירו מבעוד יום היינו דין חזרה, ולא התירו שהיי' אלא כשהקדירה נשאה מבישולה ע"ג האש, דבזה לא חייבוהו לסלקה ולגרופה, ומעיקרא ודאי לא שייך להצריך גריפה שהרי צריך האש לעיקר הבישול, וכיון שנתניתו בהיתר, מותר לו להשאירה כך, אבל אם בא להחזיר דהיינו שכבר נתבשל, ועיקר חזרתו להשהותה לצורך שבת, בזה לכו"ע צריך לגרופה או לקטום.

ולפ"ז ניחא דבאמת עיקר דין מחזירין נאמר מבעוד יום, ואין להקשות היכן נתבאר ד"ז בגמ', דאדרבה עיקר לשון שהיי' מתפרש להניחה במקומה ולשון חזרה מתפרש אחר שנטלה מן האש, ואילו לשון מבעוד יום ושבת לא הוזכר כלל, והי' פשוט לגמ' דכולה מבעוד יום וכדתנן עד שיגרופה עתה כמ"ש תו', ודין חזרה בשבת הוא פרט נוסף עם חילוקי דינים דעודה בידו ודעתו להחזיר, אבל עיקר מתני' בדיני ע"ש, וה"ק כירה שהסיקה בגפת ועצים והקדירה נתבשלה עלי' א"צ לסלקה ולגרופה אלא יכול להשאירה, וזהו לשון שהיי' ולשון מקיימין שבברייתא, וכן מדוקדק לשון הברייתא ל"ז א' ומימרא דר"ש שם ב' עקר לא יחזיר, ולשון זה משמע בהדיא שאם עקרו מן האש דשוב אין זה המשך הבישול לא יחזיר, ואם הכונה דוקא בשבת א"כ אין להדגיש העקירה אלא דבשבת לא יחזיר.

ובזה מיושב הא דמיבעיא לן אי מתני' לשהות או להחזיר, ולכאורה צריך לחסר ולדחוק טובא ללישנא דמחזירין וכמ"ש תו', ולמש"כ דנתינת תבשיל המוכן זוהי חזרה, א"כ מתני' דקתני לא יתן ולא קתני לא ישהה מתפרשת פשטה בנתינת התבשיל המוכן ע"ג כירה שכבר נגמר היסקה, דאם כונת התנא לאסור שהיי' הי' לו לפרש לשון שהיי', דהא מיירי בזמן שכבר נגמר ההיסק ויכול לגרופה או לקטום, ולשון נתינה משמע שנותן עתה, וזוהי ממש חזרה, ועוד כיון דבמתני' דאין צולין קתני דשהיי' מותרת הי' לו להדגיש כאן דכונתו לשהיי'.

ובזה ניחא דאי מתני' להחזיר תנן ג"כ מתפרשת משום חשש חיתוי, ואם חזרה בשבת דוקא קאמר, א"כ מתפרשת כולה משום מיחזי כמבשל, ואמנם האמת דגם משום חיתוי אסור חזרה, דהא אפי' עודה בידו בעינן גרופה וקטומה דוקא, אבל ע"כ דבשבת ענין אחר הוא שהרי אף מצור"ל אסור באינה גרופה וקטומה, ולא הו"ל לתנא לכלול שהיי' וחזרה בחדא שאין דינם שוה, אבל למש"כ דחזרה היינו מבעוד יום א"כ גם בזה מצור"ל מותר, ושפיר נתינהו בחדא. - הטעם דמצור"ל אסור בשבת להחזיר היינו משום דברגע הנתינה יש לחוש טפי לחיתוי כיון שמתעסק עתה באש, ומה"ט לפירוש תו' ראוי להתיר מצור"ל סמוך לחשיכה.

ועוד יש ראי' גדולה דחזרה היינו מבעוד יום להסוברים דממאכל בן דרוסאי עד גמר בישולו חייב משום בישול, וכ"ה בשו"ע סי' ש"ח ס"ד עיי"ש במ"ב ובה"ל, ואפי' אם זה רק מדרבנן אכתי לא יתכן להתיר חזרה על גרופה וקטומה בשבת, והיכי קאמרי ב"ה אף מחזירין, אבל אי מיירי מבעוד יום ניחא, ואמנם בשבת אסור להחזיר כ"ז שיש בו משום בישול, מיהו פשטות הגמ' דאף בשבת מותר להחזיר, וזה כהסוברים דאין בו משום בישול, עבה"ל שם, וצ"ע ברא"ש וטור בזה, ונפ"מ בע"ש סמוך לחשיכה דכל שיש בו משום בישול מותר דליכא למיגזר.

ובזה יש ליישב סוגית הגמ' ל"ז א' דאמר רב ל"ש אלא על גבה כו' ופריך מינה למ"ד לשהות תנן, ולא נתפרש מה הפשיטות דשהיי' מותר בתוכה, אבל למש"כ דשהיי' מיירי כשבישלה בתוכה ניחא, דאמנם בסתם בישול ע"ג כירה, (שהוא ע"ג כמ"ש בטוש"ע ס"א ובבהגר"א שם דכ"מ מדקתני אף מחזירין, ואם דרכה בתוכה לא הו"ל למיסתם הכי), אין היכר גרופה וקטומה מועיל כשבא ליתן בתוכה, כיון שאין דרך ליתן בתוכה ולכן גורף להניחה שם, אבל בשהיי' שעיקר בישולה הי' בתוכה ודאי יש היכר דגרופה וקטומה, וצ"ע בזה, מיהו בלא"ה

ל"ק דבסברת מיחזי כמבשל י"ל דתוכה חמיר טפי דנראה שמחזר אחר אש גמורה, אבל בסברת חיתוי כיון דגורופה וקטומה אין לחלק בין תוכה לעל גבה.

ונראה דסוגיא ל"ח ב' דמצרכא עודה בידו ודעתו להחזיר מיירי רק בשבת, אבל מבעוד יום בכל ענין מותר, והיינו דקאמר ר"ש לדברי האומר מחזירין, ולא מפרש דמחזירין דקתני היינו אף בשבת, דבאמת מחזירין דקתני סתמא היינו רק מבעוד יום, אלא דאף בשבת איכא גונא דמחזירין, וכן בסברא דלגבי מיחזי כמבשל בעינן שתהא חזרתו ניכרת, אבל לגבי גרופה וקטומה אין לחלק אם זה המשך או נתינה בתחלה, דטפי מגרופה וקטומה אין להצריך.

העולה לדינא לפמ"ש"כ (ועי' להלן דהדרי בי מ"ז), דמי שבישל קדירתו וסילקה מהאש ובא להחזירה לצורך שבת אפי' בעוד היום גדול צריך לגרופ או לקטום, אבל אם עדיין לא נתבשלה שרי להניחה ע"ג האש ויכול להשאירה כך לשבת, דכל שנתינתו לבישול מותר להשהות למאי דקיי"ל כחנני, וממאכל בן דרוסאי ואילך דינו כחזרה, דנהי דמחזירין לאסור בישול ממאכל בן דרוסאי, מ"מ הרבה פוסקים מתירין, וכן בלח שנצטנן, מיהו אפשר דכ"ז שצריך היסק גדול לגמור בישולה אין זה בכלל חזרה, דלא אמרו אלא בשעה שנגמר ההיסק וסגי לה בגרופה וקטומה לשמור חומה, אבל אם בא לבשלה באש גמורה מותר, וממילא גם יוכל להשאירה כך.

ואם מסלקה מהאש לתקן האש מסתברא דאין זה בכלל עקר דקתני, וממילא הר"ז בדיון שהיי' ורק סילוק דומיא דנטילה בשבת שרוצה ליטול התבשיל מתוכה ויש כאן הפסקה מבישול, בזה הוא דמיקרי חזרה.

כ"ז כתבנו להעיר, אבל לא מצאנו פ' זה בראשונים ז"ל, ונראה דפשיטא להו שאין לחלק בין שהיי' משעת בישול לחזרה מבעוד יום, דאם יש לגזור מבעוד יום, אין להקל בגלל שכבר הונחה כך לבישולה, ולשון שהיי' דנקטו מפני שהגדון רק בכניסת השבת אם צריך לסלק או שיכול להשהות, דאין הלכות מבעוד יום, ולא קאימנא כעת בסוגיא דשהיי'.

חזרה מביאור הסוגי' דמחזירין אפי' בשבת

(הוספה) עוד הנני חוזר לסוגיא ל"ח ב' דמחזירין אפי' בשבת, וסתמות הגמ' בלשון שהיי' לא משמע כפי' שכתבנו, דבסוגיא ל"ח א' משמע דלשון שהיי' משמש על כונת נתינה מבעוד יום, ואינו לשון מחודש לאפוקי נתינה חדשה מבעוד יום, ואמנם אין זה מוכרח שם דהא עיקר הא דגזרו על השוכח היינו מפני שאומרים ששכחוהו מזמן הבישול, אבל מ"מ"ש בעובדא דר"י שמצא חמין וביצים שנשתהו, והתם שוגגין הוו ולא דקדקו בשהיי' דוקא בלא סילוק תחלה, משמע דאין לשון שהיי' מחודש לכונת קולא מיוחדת שנשאר מזמן הבישול, אלא כל שנשאר מנתינה מבעוד יום בכלל זה, ובלא"ה הרי הראשונים ז"ל פשיטא להו דלשון חזרה היינו רק בשבת או סמוך לשבת, וא"כ צריך ליישב הגמ' כשאר הפירושים.

וראייתו בפי' ר"ח שכ' לשון זה אוקימנא הא דקתני מחזירין בשבת הוא ואפי' כמה פעמים, וכ"ה ברי"ף לדברי האומר מחזירין מחזירין כמה פעמים בשבת, ומחק המגיה תיבות אלו, אבל כיון שנמצא ברי"ח ש"מ דגם ברי"ף גרסא נכונה היא, ויתכן דגרסי כן בגמ' אפי' כמה פעמים, (או שהי' ר"ת כ"פ וכתבו אפי'), ונראה מזה ע"ד פרש"י דס"ד שלא התיירו חזרה אחר שכבר נשתמש בקדירה לצורך סעודת שבת, דבשלמא כשנותן לצורך סעודה אלא שאירע שעקר ורוצה להחזיר, י"ל דלא גזרו, דניכר שאין זה בישול בתחלה אלא המשך השהיי' מע"ש, אבל להשתמש בכירה ליטול ולהחזיר ביום השבת אחר הסעודה מיחזי טפי כמבשל ולא כמחזיר את המותר, והיינו דקמ"ל ר"ש דמותר, והיינו דחזינן בדר"א דאף לאחר שנשתמשו בקיתון החזירוהו למקומו, ובזה ניחא דמכולהו אמוראי דבסמוך לא שמעינן כדו"ש, דדבריהם מתפרשין שפיר בנטל קודם סעודה, ונמלך להחזיר, דאל"כ הוו מפרשי בגמ' דאף ר' יוחנן ור"א כו"ש, ובזה נתיישב המנהג דמבעוד יום הכל מותר, אפי' להחזיר סמוך לחשיכה, ולא קאימנא כעת בדיני שהיי'.

(ואפשר שיש לפרש דקמ"ל דאע"פ שלא נתבשל כ"צ מחזירין, אע"פ שבאמת דעתו כדי שיוסיף להתבשל, וכדעת הסוכרים דאין בו משום בישול, וכדמשמע פשוט דברי רב ששת גופיה ל"ז ב' דמהני גרופה וקטומה להחזיר מה שלא נתבשל כ"צ, ומייתי מר' אושעיא שג"כ נצטנן הקומקום עד שמזגו לו הכוס והחזירוהו וניחא להו בתוספת החימום, ויתכן לפרש הלשון אפי' לאח"ז בשבת), (ע"כ הוספה).

שהייה ע"ג האש של גז שלנו

מה שנוהגין להשהות ע"ג פח שע"ג הגז יש מקום לדון דכגורפה וקטומה דמי, כיון שהפח ניתן ע"ג האש ממש, ואף בכירה כה"ג אם יכפה כלי ע"ג הגחלים יש להתיר, ולא אסרו ע"ג כירה בהפסק כיסוי אלא מפני שאין היכר במקום שדרך לחתות, ובזה דוקא בקדירה ריקנית שרינן שיש היכר גדול במקום שפיתת הקדירה, אבל פח ע"ג הגז קטימה גמורה היא, ומה"ט עדיף משהיי" ע"ג פטפוט שכ' מרן זללה"ה דשם האש למטה ומקום השפיתה למעלה, שוב שמעתי דרך קטימה שמכבה האש מותרת, אבל קדירה ע"ג גחלים אין בה מעלת קטימה וחשיבא רק כהפסק, ולא מצינו שהתירו עי"ז, [ובאמת בהגמ"ר כתב דהור"ל כגורפה וקטומה, אלא שמרן ז"ל כתב ע"ז דלאו דוקא עי"ש].

עוד יש לדון דגז חשיב כקש וגבבא כיון שאין שייך בו חיתוי, והוספת עצים אינה בכלל הגזירה, ובעיקר הגזירה לא אסרו אלא כשהאש נשתנית מתחלת הנחתו אם מפני שחשב שתשאר גדולה או מפני המציאות שע"כ צריך לחתות, אבל בגז שנשאר בגודל זה כל הזמן לא מצינו שחששו שיגדיל האש, לפי שיועד להעריך שיעור הצריך לו, וכע"ז כתב בבה"ל סי' רנ"ג ס"א ד"ה אפילו לענין קש וגבבא דכ"ז שדולק א"צ חיתוי כלל, ועדיף מפתילת נפט ששם אפשר למחוט ולתקן הפתילה.

ולענין מבעוד יום שפיר יש לסמוך על סברות הנ"ל להתיר ע"ג פח שעל הגז, כיון דבלא"ה לא נהגו כהתור, כמ"ש הרמ"א, ובגורפה וקטומה שרי אף להתור.

בדין נטלה מבעו"י וקדש עליו היום ועודה בידו

כט. בדין נטלו מבעוד יום וקדש עליו היום לא מצאנו ד"ז בתלמודן, ובירו' דנו בזה בג' מקומות, א' בחזרה ע"ג כירה, ב' בחזרה למקום ההטמנה, ג' בחזרת כיסוי ההטמנה ע"ג הקדירה, ובכל הני דוכתי שנו דנטלו מבעוד יום מחזיר מבעוד יום נטלו משחשיכה מחזירו משחשיכה נטלו מבעוד יום וקדש עליו היום, וכן בנתגלה מבעוד יום כה"ג, ופשטות הדברים דנטלו מבעוד יום מחזירו דוקא מבעוד יום קאמר, אבל משחשיכה לא יוכל להחזירו, דכיון שלא אמרו צריכה דהיינו תיקו, כדאמרו שם גבי מטמינה לטמינה, ש"מ שד"ז פשוט, וא"א לומר שפשוט להתיר דהא פתח בנטלו מבעוד יום מחזירו מבעוד יום, א"ו מתפרש דפשוט לאיסור וכמ"ש מרן זללה"ה זה כעין בתמיה, דזה ודאי אסור, ולפ"ז יש לנקוט גם בתלמודן דאין לנו אלא דין נוטלין ומחזירין דמשמע שנטל בשבת, ועי' לק' ס"ק ל"ב בדברי התור' בהא דתנן לא כסהו מבעוד יום כו', וכ"כ סה"ט וסמ"ג וסמ"ק לאסור בהטמנה כשנטלו מבעוד יום, ובסמ"ג הביא הירו', ועי' הגהת סמ"ק, וכן מסקי המ"א והמ"ב גבי הטמנה לאיסור, אבל בחזרה ע"ג כירה נראה ברמ"א סי' רנ"ג ס"ה דשרי שכ' דלדעת הר"ן דדין ע"ג קרקע דוקא בכה"ג.

בכל הני דוכתי הובא בירו' מאמר אחר זה ופי' הראשונים ז"ל דקאי אדלעיל, ובהני דהטמנה פי' כן הגר"א, אבל כבר כתב מרן זללה"ה שהדבר מצוי בירו' מאמר כרות שלא פי' דינו, ומתפרש דמילא מוכן שזה בתמי', וה"נ מתפרש מש"ש ההיא דהניחו בארץ אסור שזוהי מימרא בפ"ע כבתלמודן ולא קיימא אנטלו מבעוד יום אלא על עיקר דין חזרה בשבת, וכן מש"ש אם נתקלקלה הגומא אסור מתפרש כבתלמודן משום מוקצה, ולא קאי אדלעיל לאסור חזרה בנטלו מבעוד יום, וכן מש"ש תני אין טומנין משחשיכה לא קאי אדלעיל, וצ"ע בבהגר"א שפי' דהויין פשיטות לבעיא זו.

מ"ט א' קופה מטה על צדה, ביאור הענין

ל. מ"ט א' מתני' ראבע"א קופה מטה על צדה ונטול כו', יעוי' ברש"י ובר"ן, ועכ"פ המשנה מתפרשת שלא יוציא הקדירה מתוך הקופה אלא יוציא התבשיל מתוכה ע"י הטיית הקופה, ולא נתבאר איך מועלת ההטי' להוציא מה שבקדירה הרי בפשוטו ישפך מה שבתוכה.

נתקלקלה הגומא, האם היינו רק במטמין מוקצה

נ' ב' הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא כו', פרש"י ותו' דקמילגי רק בגזין משום מוקצה, דאם הכונה משום הטמנה חדשה הו"ל למיתני' גבי לא כסהו מבעוד יום, ולא לייחד פלוגתתם בקופה וגזין, שהרי כסות וכנפי יונה אין בהם גומא ולא ניתנין בקופה, ועוד דפשטות המשנה והגמ' נ"א א' שנוטל כל ההטמנה ומחזירה, ונתקלקלה הגומא עדיפא טפי מיניה, ולא מסתבר לחשבה הטמנה חדשה, וראית הגר"א מירו' צ"ע לפמשנ"ת לעיל ס"ק כ"ט, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ליישב קר' הגרע"א ז"ל דכיון שהקדירה במקומה עדיף,

ואמנם חילוק זה נכון דאל"כ הו"ל מטמינה לטמינה, אבל מ"מ נתקלקלה הגומא אין לחשבה הטמנה חדשה, וכ"נ מדמיינן עלה דצה ושלפה.

נ"א א' תוד"ה כסהו, בדין כסהו ונתגלה, ובדין נתגלה מבעו"י, ובדין גילהו בידיים

לא. נ"א א' תוד"ה כסהו, בסברא דבריהם מובנים דנטלו מבעוד יום כונתו להפסיק ההטמנה לזמן מסוים והו"ל משתחשך הטמנה חדשה, אבל נתגלה מעצמו אינו רוצה להפסיק ההטמנה כלל, ברם לשון המשנה צע"ק, דאפשר לפרשה איפכא לא כסהו מבעוד יום דכל שנכנס לשבת שלא בהטמנה אסור, כסהו מבעוד יום ונתגלה בשבת מותר לכסותו, ונקט האי לישנא דאע"פ שנתנו מבעוד יום במקום ההטמנה אסור לכסותו, ובירור' ודאי נראה דד"ז אינו מבואר במתני' לקולא.

אם גילה ע"ד שלא לכסותו כלל ונמלך י"ל דאפי' משתחשך אסור, וכ"מ במאירי ובב"ח, ולפ"ז י"ל דלהכי קתני נתגלה דמתפרש שלא ברצונו, וא"כ דעתו לכסותו מיד, ולשון הטור סי' רנ"ז שכ' אדעתא שלא לכסותו וי"ל שלא לכסותו עוד מבעוד יום, וכ"ה בתו' הרא"ש שלא לכסותו עד שתחשך, אבל אין כונתו שלא לכסותו עוד כלל, וכן יש לפרש בלשון הרא"ש ורי"ו, ועי' דרישה ובי"ח.

דעת הסה"ת וסמ"ג וסמ"ק דנתגלה מבעוד יום לא יכסנו משתחשך, וכן מסקנת המ"א ומ"ב, וכתב בשעה"צ בשם הגר"א דה"ה נתגלה ביהש"מ לא יכסנו משתחשך, ואפשר שדבריו רק להרמב"ם בגזירה שמא ירתיח, אבל בפשוטו אפשר לנקוט ביהש"מ, שהוא כלילה לקולא, ולשון מבעוד יום דמתני' ליכא למידק מיני', א"נ קמ"ל דלכתחלה לא ימתין לביהש"מ.

שם כיסהו ונתגלה, מאי אשמועינן בדין זה

שם במשנה כסהו ונתגלה כו', לכאורה כבר שמענו דנוטל ומחזיר, ואפשר דקמ"ל דלא כסהו אסור אע"פ שנתנו כבר במקום ההטמנה, א"נ קמ"ל דאע"פ שטמן הדפנות ולא כיסה אסור לכסות, דבריייתא חזינן דלשון כיסוי לחד ולשון הטמנה לחד, מיהו עיקר מתני' מתפרשת לא טמנו, וטמנו ונתגלה מותר, אלא שנקט התנא לשון זה לרמז דכיסוי לחד אסור, ואי מטמינה לטמינה אסור, לא ניחא לי' לשנות טמנו ונתגלה מותר לטמנו. - מלשון לא כסהו כו' יש לדקדק שאם כסהו יכול להוסיף עליו, דמתפרש דאפי' לא נתגלה מותר לכסותו עוד. - עיקר דין הטמנה דשרי רק עד ביהש"מ מבואר בפ"ב, ולא איצטריך מתני' לומר דאין טומנין משחשיכה.

שם ת"ש כו' אם בא להוסיף מוסיף, אם מותר להחליף כל ההטמנה או רק הכיסוי

לב. שם גמ' אם בא להוסיף מוסיף כו' נוטל את הסדינין כו', יעוי' ברש"ש נ' ב' שכ' דלהחליף כל ההטמנה אסור, ורק כיסוי שרינן, ולשון הטוש"ע סי' רנ"ז ס"ד מתפרש בכולו, וכן אם בא להוסיף היינו על כולה, ועלה קאי הא דרשב"ג, וכ"ה פשטות הדברים שכל ההטמנה היתה בגלופקריין.

שם רשב"ג אומר כו'

שם כיצד הוא עושה כו', בדברי ת"ק אין חסר הסבר כיצד, וע"כ דלאוסופי אתא, ויש לפרש ששנה ת"ק כיצד כו' לומר דלא פליג אדרשב"ג, או דכולה רשב"ג, ובאמת אין הכיצד הסבר לרישא, ועתו', ויעוי' רמב"ן בפ"י קמא וזהו פ"י הרמב"ם למ"ש המ"מ.

מש"פ רש"י דירא שיקדיח תבשילו, היינו שמחוסם הקדירה והבשר ישרף הרוטב שבקדירה, אבל הסדינין אינם מרתיחין שהרי אינם מוסיפין הבל, ועי' בה"ל סי' רנ"ז ס"ד, ולק' ס"ק ל"ד.

שם נוטל את הגלופקריין כו'

שם או נוטל את הגלופקריין כו', יש לעי' פשיטא דמותר למעט, ואפשר דהא דשרי רשב"ג להחליף היינו משום דלמעט שרי מטעמא דאיקורי קא מיקר לי', ונמצא דכיון דלמעט הוצרך להתיר, תו לא אסר להוסיף אפי' בהחלפה, ולכך שנה התנא ד"ז, דמכח זה התיר להוסיף בהחלפה, וניחא בזה ההיא דוכן דמיחם למיחם, דהוי ממש מאותו ענין.

ביאור ספק הירושלמי אי מותר להעביר מהטמנה להטמנה

בירור' מספק"ל מטמינה לטמינה מאי, וביאר אאמו"ר (שליט"א) זלה"ה דנוטל את הסדינין כיון שהקדירה נשארה במקומה מיקרי שפיר אותה הטמנה, ויש להסתפק אם נטל הקדירה בשעה שנטל הסדינין, ואח"כ החזירה והחזיר

הסדינין למקומן מאי, כיון דסו"ס חזרה למקומה הראשון, או"ד דוקא בדקאי חד מינייהו בדוכתי מהני, וכ"נ, ובאמת בירו' לא מייתי הא דרשב"ג דמותר להחליף, וא"כ י"ל דלתלמודן שרי אף מטמינה לטמינה, ויש להסתפק לצד דשרי מטמינה לטמינה אם זה דוקא למקום שכבר הטמינו בו.

שם במשנה ממלא את הקיתון כו'

לג. שם במשנה ממלא את הקיתון כו', יש לעי' מ"ט לא קתני בהדיא מותר להטמין את הצונן, ואפשר שרצה לפרש דדוקא באינו מוסיף הבל, לכן שנה תחת הכר או תחת הכסת, ולא רצה לשנות בהדיא אינו מוסיף הבל, כיון דחול ואולי גם תבן ומוכין אינם מוסיפין הבל בצונן, ובירו' אמרו דמתני' איכא לאוקומה דדוקא לשעה מותר, והיינו דכשיבא להסב יטלנו מתחת הכר, והיינו שלא רצה רבי לסתום במשנה דמותר להטמין צונן, אע"ג דס"ל הכי לדינא, ואפשר נמי לומר דממלא את הקיתון מרמז נמי לדין פינה ממיחם למיחם, כלשון התוספתא דמפנה לתוך קיתון אחר ומטמין, ובזה רמז דינא דרשב"ג, ולא שנה בהדיא דצונן מותר, אבל אין נראה כן בגמ' שהרי אמרו דמתני' היא.

שם בגמ' לא אסרו אלא אותו מיחם כו'

שם וכן הי' רשב"ג אומר כו', לגרסא דידן מבואר דטעמא לאו משום צונן, אבל בראשונים ז"ל נראה דל"ג לה שהביאו זה מפרש"י, וברי"ף ורא"ש ליתא, ומ"מ לפרש"י מיושב טפי דאף מדרשב"ג לא שמעינן היתר צונן, וכמ"ש בתו"י, והרמב"ן נדחק בזה, ועי' בסמוך.

מלשון לא אסרו אלא אותו מיחם, יש ללמוד דבכל ענין שפינהו מותר, וכ"כ במ"ב ס"ק כ"ח. - אם לא נימא כפרש"י דאקורי מיקר ל"י, יש לפרש הטעם דלא חיישינן שירתיה אלא כשזה חם ובאותו כלי, דבכל מרתח ל"י, ולפ"ז אם באנו לאסור צונן משום לא פלוג, יש להתיר ממלא את הקיתון צונן דיש כאן גם היתר של פינהו ממיחם למיחם, וזה מסייע כהרמב"ן, [מאחר של"ג כן ועי' תו' ל"ח ב' שג"כ לא כתבו כרש"י וצ"ע].

מיחם סתמו של מים, וה"ה קדירה של בשר ואע"פ שיש בה גושין כמ"ש בטוש"ע סי' רנ"ז ס"ה, ודרך לשנות חד וה"ה לאידך, כדלעיל ל"ח ב' פינה ממיחם למיחם, ותנן טומנין את החמין, ואין דרך התנא לסתום בכה"ג אם כונתו למיחם בלבד, מיהו יש להסתפק בצלי קדר שאין בו רוטב ואינו צריך לכלי כ"כ, אבל מ"מ אקורי מיקר ל"י בהעברתו, ולכאורה נראה דכל שאין דרך להחזיקו בלא כלי הו"ז בכלל תבשיל, ורק בדבר אפוי יש לדון שאין הכלי קובע, אבל אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה צידד להחמיר בזה, ואולי כונתו רק לטעם דהו"ל כלי שני וכצונן דמי, וצ"ע.

בדברי הריטב"א בהיתר לכסות הבשר בתוך הסעודה

כתב הריטב"א מ"ז ב' דמה שנוהגין לכסות הבשר בבגדים בתוך הסעודה מותר דכה"ג שהוא לשעה כדי שלא תצטנן אינה הטמנה כלל, והק' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דתיפול' משום דהו"ל ממיחם למיחם, וצ"ל דלא קים ל"י דהלכה כרשב"ג, או להתיר אף הקדירה עצמה, ויש סמך לדבריו בירו', ואמנם תלמודן לא ס"ל כהירו' שם, וגם הריטב"א לא הזכירו, מ"מ י"ל דע"ג השלחן כשמוזמן לאכילה לא קרינן ב"י הטמנה.

שם תוד"ה או ור"י מפרש כו', לפי' זה א"צ לחדש כהרז"ה עי' ר"ן, וכ"ה פשוט הדברים.

ביאור הלכה סי' רנ"ז ד"ה גורם

לד. בה"ל סי' רנ"ז ס"ד ד"ה גורם, יעוי' בב"מ, ולכא' דברי הראשונים ז"ל מתפרשים כשסופו להתבשל כ"צ, ואין הדבר מצוי כלל ע"י הטמנה דאינו מוסיף הבל, וע"כ כונתם כשהקדירה מתחממת מהאש או מהכירה, אלא דלא ס"ל כהשו"ע בס"ח דבעינן להרחיק ההטמנה, ולכן לדידהו מתפרש בפשוטו בכה"ג שהקדירה על קרקעית הכירה שמוספת הבל, או מונחת ע"ג קטימת הגחלים, ודברי השו"ע שהעתיק מהם איהו דחיק ומוקי אנפשי' כבס"ח, וזה כדברי המ"א, מיהו ודאי קושטא הוא דשייך בישול ע"י הטמנה באינו מוסיף הבל, שהרי כ"ר דמבשל אינו גומר בישולו ברגע, ולכן כל ששומר חומו גורם שיתבשל, מיהו יש לדון אם חייב בכה"ג כיון שרק שומר החום שנמצא כבר ודמי לכח שני, ועוזזו"א ס"ק ט"ז ולעיל ס"ק י"ג.

מ"א שם סק"ו וה"ה המטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל, הגרע"א ז"ל דקדק מלשון זה דמוסיף הבל אסור, ואין לזה סברא ולכן הניח בצ"ע, אבל נראה דהמ"א מודה בזה, אך כונתו לשיטתו בס"ק י"ג דבאינו מוסיף

הבל א"צ לדרקק שמא השביח ע"ז, מיהו דברי המ"א צ"ע וכמ"ש בבה"ל ס"ד דשפיר משכח"ל שמצו"ל ע"ז, שו"ר בחזו"א שכ' ע"ד המ"א דבמצו"ל אסור.

ל"ז ב' עקר לא יחזיר, בדין בישול ממאכל"ד עד כל צרכו

לה. ל"ז ב' עקר לא יחזיר עד שיגרור כו', בפשוטו משמע שאם גרף מחזיר חמין שלא הוחמו כ"צ בשבת, וש"מ שאין בהם משום בישול, וכדין תבשיל שלא נתבשל כ"צ דהיינו שהגיע למאכל בן דרוסאי, ונראה מזה דחמין שהיס"ב זהו שיעור מאכל בן דרוסאי במים, דפחות מזה מבואר בגמ' מ' ב' דשרי, וכאן מבואר דפחות מכ"צ כבר אין בהם משום בישול, וע"כ דיש שיעור מאכל בן דרוסאי במים, וכ"ה פשטות הגמ' דיס"ב זהו שיעור חיוב בישול במים, וכן נקטו הפוסקים עמ"ב סי' שי"ח ס"ק כ"ד, וכ"כ בראש יוסף ל"ח ב' וכ"מ בגליון הגרע"א סר"ס ש"א, וכן פשוט בלשונות הפוסקים, וכ"כ באורחות חיים סי' נ"ג בשם הרא"ה וכ"ה בחידושים ע"ש הר"ן מ' ב' בשם הרא"ה, מיהו בדרך ל"ח ב' כתב שם דהשיעור משנחסרין ע"י החימום.

שיעור בישול במים

ובפשוטו נראה דכ"צ היינו רתיחה דמצינו דמהני רתיחה בב"מ כ"ט ב', ואין לנו לחדש שיעור נוסף, מיהו אפשר דאף קודם שמעלין בועות מיקרי רתיחה, והיינו כשנחסר ע"י החום, ומ"מ כשמעלין מדיוטא תחתונה לעליונה ומוזגין ומחזירין מתמעט חום הקיתון גם משיעור זה, וע"כ דמיס"ב אין בהם משום בישול.

מיהו להסוברים בשו"ע סי' שי"ח ס"ד דממאכל בן דרוסאי עד כ"צ אסור לבשל מדרבנן או מדאורייתא עמ"ב ובה"ל שם, לפ"ז ע"כ דין חזרה מיירי בכ"צ דוקא, וממילא י"ל דמים מיירי נמי בנתבשלו כ"צ דוקא, ולדבריהם מוכח דכ"צ לאו היינו רתיחה, דלא יתכן ליטול ולהחזיר וישארו רותחין, מיהו י"ל דאין בישול אחר בישול במים ומיירי שכבר רתחו.

ובאמת לא מצינו מ"ד דשיעור בישול מים במעלה רתיחות, דמ"ש הר"ן ר"פ במה טומנין בשם הר"י שפסקה רתיחתן, ר"ל שאין היס"ב או שנחלש כחן שאינם בדין רותח דכ"ר, אבל אין כונתו מעלה בועות, דבהדיא מיירי בכל דבריו בשיעור יס"ב אלא שמצטנן ע"י העירוי ובטל מיני' דין רותח ע"ש.

ולפ"ז נראה דשיעור מאכל בן דרוסאי במים לענין היתר שהיי' לחנני' הוא ביס"ב, ואם כבר העלה רתיחות פעם אחת ולא נצטנן לפחות מיס"ב אין בו משום בישול לכו"ע, אבל אם נצטנן לפחות מיס"ב יש לחוש להסוברים דיש בישול אחר בישול במים, ואם לא העלה רתיחות יש לחוש להסוברים דממאכל בן דרוסאי עד כ"צ יש משום בישול, ונפ"מ להחזיר בשבת, וכן אם מוציא מים מהמיחם בשבת וע"ז גבר כח האש להרתיח הנותרים, ואם הי' קרוב לרתיחה מקודם, אפשר להקל, דלא מצינו מ"ד דרתיחה מחיבי.

בישול אחר בישול במים, ובדין לח שנצטנן לענין שהייה

ובדין מים שנצטננו לענין היתר שהיי' יש לדון אפי' לחנני' דכיון שנצטננו יש לחוש לחיתוי, ואף אם אין בישול אחר בישול במים יש לדון דסו"ס לא ניחא ל' בצונן, ואמנם בפשוטו אם אין בישול אחר בישול במים הר"ז כתבשיל דעיקר בישולו שיהא ראוי ומתוקן לאכילה, אבל בדעת בנ"א ל"ד כ"כ, וגם כתבשיל אין הדבר פשוט להתיר, שהרי בגמ' ל"ח א' אמרו דבחמין שהוחמו כ"צ הר"ז מצור"ל, ומה רע למים שנצטננו כשחזרו ומחממן, וע"כ דהגמ' מיירי ברותחין, וכן כתבשיל שם, וא"כ מנלן דלחנני' מיהא שרי, ואמנם בסברא תבשיל שנתבשל כ"צ צונן עדיף ממאכל בן דרוסאי חם, אבל אם לרבנן דחנני' דהיינו ר"מ ור"י דברייתא ל"ח א' (ל"ז א') חמין שנצטננו לא מיקרו חמין לענין היתר שהיי', צריך ראי' דלחנני' מותר, ומרן זללה"ה בס"ק כ"ז כתב דמדברי הרמב"ן מבואר דתבשיל שנצטנן וחזרו ומחממו דמי למצו"ל או כלא נתבשל כ"צ לענין דנאסר בדיעבד, וכ"מ ברשב"א בתשו' הובא ברמ"א סי' רנ"ג ס"ה, וא"כ סוגיא ל"ח א' דוקא בחם, וסיים מסברא דנראה דאף לרבנן דחנני' נתבשל כ"צ שנצטנן מותר בשהיי', ולא נתבאר איך מיישב הגמ' דהאיסור דיעבד הוא משום דעבר אמאי דאסרי רבנן דחנני' להשהות, וש"מ דנצטנן אסור להשהות, ואפשר לומר דטעמ' דר"י לאו משום דלא נהנה בשהייתו אלא דלא חיישינן לחיתוי במצור"ל, אבל מדר"מ דאסר להשהות מצו"ל והתיר בדיעבד ש"מ דלא חשיב ל' שבחא, ואפ"ה בלא הוחמו כ"צ חשיב שבח, וא"כ ה"ה בנצטננו, ואפשר דלא שנצטנן כמצו"ל חשיב, ור"מ ור"י פליגי במצו"ל אי חשיב שבח, ולענין חיתוי מודה ר"י דאין לחוש לחיתוי בלא שנצטנן ולכן מותר

בשהיי, ולא הוצרך לטעמא דמצור"ל אלא כלפי מצוי"ל, ולפ"ז אין מקור מההיא דל"ח א' דלח שנצטנן וחממו חשיב שבחו ניכר, וצ"ע.

ולמעשה שמעתי להתיר שהיי' בלח שנצטנן לגמרי, ובתבשיל אפשר להקל טפי למאי דקי"ל כחנני, [הוספה] ולכאורה דמי לפירות שנאכלין חיי' בסי' רנ"ד ס"ד, ולע"כ, אבל במים אף אם אין בישול אחר בישול בלח צ"ע, ופשטות הדברים שדינם שוה וכיון דקי"ל כהרשב"א דאין בישול אחר בישול במים, א"כ ג"ז מותר, וצ"ע, וכ"נ דעת מרן זללה"ה להתיר, שו"ר שכ"מ בתו' וש"פ שדנו בדין תבשיל שנצטנן לענין חזרה סמוך לחשיכה, ולא דנו כלל דהו"ל בדין בשיל ולא בשיל, ואמנם אסרו גם בחם, אבל משמע דאף בצונן מותר להחולקים על ר"ת.

בדין בישול אחר בישול במים אם ננקוט כדעת מרן ז"ל דלעיל דמייירי אף בתבשיל שנצטנן, א"כ מוכח שאין בו משום בישול, ופשטות הגמ' דמים ותבשיל שוין, א"כ כי היכי דלענין חיתוי אין לחוש ש"מ שכבר השיג את תועלתו בחימום המים, ולכן אינו בהול לחתות, וע"כ דאין חזר לקדמותו כשמצטנן, מיהו עיקר ד"ז בשמעתין לא ברירא לן כדלעיל, ומ"מ פשטות הסוגיא מ' ב' דהגדון אם יש בשמן משום בישול הוא מפני שאין בו אלא תועלת חימום שאינה פועלת בגופו כלום, וגרע מארתח כופרא ע"ד ב' שמשנתה מגוש לנוול, וכיון דבמים נקטינן שיש בישול ש"מ שמשנתה בהם דבר ע"י הבישול, וסגי בשינוי קל בצירוף תועלת החימום כדי לחייב, ויש לדחות דשמן הנדון משום דסגי בהפשרו לצורך סיכה, והפשר אינו תיקון חשוב, אבל אם צריך יס"ב חשיב תיקון אף בחימומו לחוד. - מהא דאיצטריך לאשמועינן ככופרא דאע"ג דהדר איקושא חייב אין רא' דמים לא הדרי לקדמותן, ד"ל דכופרא עיקר שימוש קשה אלא שמרתיחו כדי שיתמרח יפה, אבל מים משתמשין בהם בחמימותן ואז כלים מן העולם, ומחמם את המתכת שכ' הרמב"ם פ"ט ה"ו דחייב דמי לזפת.

בדברי הרמב"ן ל"ט ב' דעומד בחמימותו לא מיקרי מעשה שבת

לו. כתב הרמב"ן ל"ט ב' דבהטמין באיסור דבר חם ועומד בחמימותו מותר, ומבואר דתבשיל צונן שנתחמם אסור, וק"ק דלענין שהיי' נקטינן שדינו כמבושל ומצור"ל, כסתמות הדברים בתו' וש"פ ל"ו ב' דתבשיל צונן יש לדון בו רק מדין חזרה כבשבת ולא מדין שהיי', ואמנם בסברא אין לדון מים שצטננו כמצור"ל שהרי רוצה בחימומו כמו חמין שלא הוחמו כ"צ, וצ"ע.

בפרטי דינים של עבר והטמין ועבר ושהה

לענין שווג בהטמנה במצוי"ל לכאורה לא גרע משהיי' דקי"ל לקולא, ויש גם סברא דבזה א"צ לגזור שווג אטו מזיד כיון שלא שייך הטמנה בשוכח, שאין דרך להטמין אלא לשבת, משא"כ במבושל שטוען ששכח לסלק מהאש, וצ"ע במ"ב ס' רנ"ז סק"י, שו"ר בספר מרן ז"ל ס"ק כ"ה, ושם נקט דיש לגזור גם בהטמנה.

שו"ע סי' רנ"ג ס"ה בהגה אסור לאכלו אפי' צונן

שו"ע סי' רנ"ג ס"ה בהגה אסור לאכלו אפי' צונן, מקור הדברים בתשו' הרשב"א שכ' דכמדומה שאסור, ולא נתגלה לנו מקור לד"ז, וכנראה טעמו מפני שחל ע"ז שם מעשה שבת כשנתחמם ותו לא פקע, וצ"ע דבפשטו כיון דלא מצינו אלא איסור בכדי שיעשה, הרי משנצטנן היינו בכ"ש, וכש"כ בגונא שהאיסור הי' הבערה דודאי אין על התבשיל שם מעשה שבת, שהי' מותר לחממו בהיתר, באש דולקת, ובבה"ל כתב להתיר ביבש שנתחמם דמותר בצונן, ומרן ז"ל כתב דאין לחלק, שהרי להרשב"א אף לח שנצטנן אין בו משום בישול, מיהו אפשר כיון דדינ' דהרשב"א מחודש והוא עצמו מסופק בד", אין לנו להחמיר אלא בכה"ג שנעשית מלאכה גמורה ע"י הגוי דהיינו הבערה, ולא בחזרה באיסור לחוד.

שם ס"א בהגה ואם החזיר ישראל דינו כעבר ושהה

שם ס"א בהגה ואם החזיר ישראל דינו כעבר ושהה, לכאו' ד"ז באינה גרופה וקטומה, אבל בגרופה וקטומה שעבר רק על איסור חזרה דבזה לא שייך גזירת שכחה, שהרי הנדון רק בשבת עצמה, י"ל דל"ג שווג אטו מזיד. - בעיקר דברי הרמ"א י"ל דדעת הר"מ שבמדרכי להחמיר בבעיא דמצוי"ל, ולפ"ז למאי דקי"ל כהרי"ף לקולא אפשר להקל, ועי' בספר מרן זללה"ה ס"ק כ"ד ד"ה ולדינא.

בספר מרן זלה"ה ס"ק כ"ד, לכאורה בברייתא ל"ח א' מבואר דבשהיי' ל"ג ר"י בשוגג, וכל הני עובדי שהביא הרמב"ן יש לדונם כמזיד שהרי נוהגין היתר בד"ז תמיד, ואם ישתמש בשלהם, לעולם יעשו עבורו, ועירו' בד"ג ור"ע.

מ"ב סי' ש"ח כתב דבספק פלוגתא מקילינן לענין דיעבד, מיהו נראה דל"ד להלכה כדברי המיקל בעירוב ובאבל, דכאן בשיטה דחוי' לא מצי סמך ע"ז.

בספר מרן זלה"ה ס"ק כ"ז כתב דשופך חמין לקדירה שעל האש אסור משום חזרה, ובפוסקים משמע דיש נוהגין כן, כמ"ש בב"י סו"ס רנ"ג, ובר"ן ל"ט ב' ובחדושים ע"ש הר"ן ל"ח ב', ואפשר דסברי דהטמין ע"מ ליתן בקדירה דינו כדעתו להחזיר, ונפ"מ לענין דיעבד דכיון דיש מקילין אין לאסור, ועי' לעיל סי' ס"ק י"ח כתבנו טעם אחר להחזיר. - עוד שם בנטל מן העליון ונתן לתחתון יש להעיר דבשו"ע סי' ש"ח ס"ח יש פוסקים דמיחם ע"ג מיחם אסור, וש"מ דהעליון כעל האש, ולדידהו שרי אם נתנן כך מע"ש.

שם ולא יפקיענה בסודרין, ביאור לשון יפקיענה

שם ולא יפקיענה בסודרין, פרש"י לא ישרנה על סודר כו', והול"ל ע"ג סודרין, וגם לשון יפקיענה קשה, דמי סני לי' למימר ולא יצלנה ע"ג סודרין, ומה לו להזכיר השבירה, ועוד שאין דרך כלל לשבור ביצה ע"ג סודר שיתלכלך ותבלע בו, אבל בתוי"ט פי' בשם הערוך שכורכין הביצה בסודר שהוחם בחמה, (וקתני בסודרין מפני ששונין ומשלשין בסודרין עד שתתגלגל), וכן דקדק בתורע"א שם מלשון הרמב"ם פ"ט ה"ג המפקיע את הביצה בבגד חם או בחול כו' אע"פ שנצילית פטור, [וכ"פ במאירין], וענינו גלגול כמו פקעיות של שתי או פיקה, [וכ"כ בחידושים ע"ש הר"ן בשם הר"י וכן הובא פי' זה בריטב"א הנדמ"ח, ושם כתבו לכסותה בסודרין, ואפשר שנזהרו בזה משום דס"ל דכריכה אסורה משום הטמנה, עי' סק"ג], ואפשר דהי' ראוי לשנות ולא יגלגלה בסודרין, אך כיון שנקט לשון גלגול ברישא, על כונת שיעור הצליי', וכאן שונה בשביל שתצלה, הוצרך לשנות לשון חדש על כונת גלגולה בסודרין שלא נאמר דרך גלגול הביצה מתיר ר"י.

ולפ"ז מפורש במתני' דאף הטמנה בסודרין שרי ר' יוסי, ורק בחול גזר אטו רמץ, ועתו' ל"ט א' ד"ה שמא דסודרין לא דמו

ל"ח ב' מתני' אין נותנין ביצה כו', בחילוק שבין צלייה לגלגול

א. ל"ח ב' מתני' אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל כו'
בשביל שתצלה, יש לדקדק מ"ש רישא דקתני תתגלגל וסיפא תצלה, ואמנם רישא רבותא קמ"ל דאפי' גלגול אסור, אבל סיפא מה רבותא יש בשתצלה, וי"ל דרבותא דר"י היא דשרי אע"פ שתצלה, דהא סיפא דבשביל שתצלה קאי אף אסודרין כמבואר ברש"י, והחידוש בזה דאע"פ שיש בחומן כדי שתצלה לא גזר ר"י אטו תולדות האור, ועוד נראה שבא להדגיש שיש חידוש באיסורן, שהרי לצלות פשיטא דאסור, וע"כ דתולדות חמה פטור, וקמ"ל דאסור, (שו"ר ברש"ש, ול"מ כתיורצו כלל), [ובברייתא בגמ' ארשב"ג מגלגלין ביצה ע"ג גג רותח, ומסתברא דהאי גלגול היינו התוצאה שתהא מגולגלת, ולא המעשה שמגלגלה ממקום למקום ע"ג הגג, ואע"פ שיש מקום לפרש שהדרך לגלגלה כדי שתקלוט מכל הגג החום החזק, מ"מ נראה יותר דלשון מגלגלין על התוצאה נאמר, וק"ק דא"כ הול"ל נותנין ביצה ע"ג גג רותח בשביל שתתגלגל, וי"ל דתפס לשון שמשמעותו שני הפירושים יחד, וטפי הו"ל לאשמועינן דשתצלה נמי מותר, אלא משום סיפא דע"ג סיד אסור אפי' שתתגלגל].

נזהר בלשונו, וע"כ דמלאכה גמורה היא, והנה למש"כ בצליית ביצה פשיטא לן דחייב, וכן בבישול קולייס האיספנין, אבל בדעת מרן זללה"ה צ"ע דאפשר שכוונתו שהספק אם יש דין בישול בביצה כלל כיון שא"צ לתיקון של בישול גמור.

אבל הרמב"ם בפ"ט ה"ב כתב דגלגלה חייב מפני שהמבשל בתולדת האור כמבשל באור עצמה, וכ"מ ברשב"א ובר"ן ובריטב"א הנדמ"ח, וכן בשו"ע סי' ש"ח ס"ג לא הזכיר כלל חידושא דגלגול, וכתב דאסור לבשל בתולדת האור כגון ליתן ביצה בצד קדירה כו' כדי שתצלה, ומבואר דפשיטא להו דגלגול הוי כבישול גמור [ועי"ש בבהגר"א סוס"ד], ומה"ט כתבו דגלגול וצליי' דמתני' אורחא דמילתא נקט שבצד המיחם רק תתגלגל, והיינו משום דס"ל שאין חידוש באיסור גלגול, [ומהר"ן (בחידושי הריטב"א) נראה דקרי מגולגלת גם לביצה ששברה על הגג עי"ש שפי' דמגלגלין ביצה ע"ג גג רותח היינו ע"י שישברנה שאל"כ לא תצלה, וניחא לפ"ז שלא פי' דזוהי בעיא דגלגל מאין], ועמש"כ בזה בסק"א, ופשיט מהדחת קולייס האיספנין דקרי ל' גמ"מ בתולדות האור.

ומרן זללה"ה שם הק' דנהי דהדחתן זוהי גמ"מ אבל אכתי י"ל דזוהי נתינת טעם למה אין מדיחין, אבל חיובא ליכא, וי"ל דכל הדחה היא בתולדת האור וא"כ אין חיוב בבישולין כלל, ומדקתני גמ"מ מבואר דאיכא גונא דחשיבא מלאכה, והדחה היינו עירו דהוא רק כתולדת האור, וש"מ שיש בזה חיוב, מיהו יש לדחות דמשכח"ל שיכניסם לרותחין בכלי שעל האור ויוציאם מיד כעין הדחה, ומ"מ י"ל דכיון שאין לו יתרון בזה שהכלי ע"ג האור לא מיחייב, אם בהדחה פטור, והראשונים ז"ל כנראה פי' שהדחתן שאמרנו שלא יעשה היא גמ"מ, ומתפרש שיש מלאכה בהדחה זו, כאילו נאמר שהדחתן מלאכה היא, שו"ר דבירו' מפרש דר"י פליג אף ברישא,

לרמז, ובפשוטו כונתם לפרש"י, אבל ע"כ אף לפי הערוך והרמב"ם צ"ל כן, ועמש"כ בזה לק' סק"ג, ומיושב בזה הא דלא דקדק רב יוסף לשון יטמינה כיון דסודרין נמי הטמנה היא וקתני ור"י מתיר, [ואמנם בחי' ע"ש הר"ן ובריטב"א הג"ל נזהרו לכתוב לכסותה בסודרין ולא לכרכה וכמש"כ, ומ"מ מסתברא שאף הכיסוי הזה הטמנה היא].

אבק דרכים

שם ובאבק דרכים, קמ"ל דאע"פ שניכר שזה מהחמה, שאין לגזור שיאמרו שנתחמם ע"י האור, אפ"ה אסרו כל תולדות חמה, ולכאורה אבק תיחוח הוא ביותר, ומ"מ אין הביצה שוקעת בו מעצמה כיון שאין שם ריבוי עפר, ואפשר שזה נתכוין רש"י בגמ' שכ' כלומר תיחוח בעומק, וליישוב מתני' דקתני באבק דאסור.

גלגל מאי כו', האם הספק משום תולדת האור או דגלגול אינו כמבושל

ב. שם גמ' איבעיא להו גלגל מאי, שני פירושים נאמרו בביאור הספק, א' האם מבשל בתולדת האור חייב, ב' האם גלגול ביצה חשיב תיקון חשוב לחייב עליו, ופשטות הגמ' כפי' בתרא וכ"כ בחידושים ע"ש הר"ן וכן ביאר מרן זללה"ה בסנ"ב ס"ק י"ט, וכן יש לדקדק מדלא קאמר נתן בצד המיחם מאי, ועוד מדאיבעיא לן לקמן קמ"ה ב' הדיח מאי, והתם ע"כ הספק אם הדחתן הוי תיקון חשוב, שהרי כבר פשט ר"י הכא בתולדות האור חייב, ולא חזרו ונסתפקו כן באילפס וקדירה, א"ו הספק אם הני שתיקונם קל יש ע"ז שם מלאכה, ופשיט בגלגול והדר בעו בהדיח דהוי תיקון קל מגלגול ופשיט גם זה לחיוב, [אע"פ ששייך בהם בישול גמור, כענין צליי' בביצה], ומר בד"ר פשט מדקרי ל' גמ"מ ש"מ דחשיבא מלאכה, [ור"י לא הוכיח מזה ד"ל דגמר תיקונו קאמר, ומבד"ר סבר דכיון שאין הדבר ברור לפטור, ה' התנא

דהיינו משום דס"ל דאף בתולדות האור אין משום בישול, ויש בזה קצת סתירה לפי הרמב"ם, שוב נראה עיקר כפי בתרא, ואמנם בעיא דהדיח מתפרשת כפי קמא, ועיקר הדברים די ש לפרש חידושא דמתני' בדין תולדות האור, וממילא הבעיא קאי ע"ז, ונתבאר במה שהועתק בסמוך ע"ש.

ל"ט א' בחמה כו"ע ל"פ דשרי מו', אם יש חיסרון בטיב הבישול או בדרך הבישול

ל"ט א' אר"נ בחמה דכו"ע ל"פ דשרי, פרש"י והר"ן דאין דרך בישול בכך, ולכאורה נראה דענינו כענין זריעה בעציץ שא"נ, דאע"פ שהפירות ראויין לאכילה כמו בקרקע, מ"מ אין ע"ז שם זריעה כיון שאין דרכו בכך, ואמנם נקבע כן מפני שסתם זריעה בעציץ חלושה מבקרקע, ולכן אף באופן שהעציץ הנקוב יהא חלש מן העשא"נ, מ"מ כאן חייב וכאן פטור, וה"נ בתולדות האור ותולדות חמה אף באופן ששניהם שוין בטיב הבישול, והנה מצינו דלענין כלאים ג"כ פטור בעשא"נ אע"פ שאין שם דין מלאכת מחשבת וכלאח"י, דבעציץ אין החסרון מפני מעשה האדם אלא שסוג זריעה כזו אין ע"ז שם זריעה, וה"נ צ"ל לענין בב"ח שמצינו בירו' (ועי' חולין [ק"ד ב'] דבכ"ר חייב, מיהו להירו' אף בתולדות האור פטור, עי' סק"ט) ובשו"ע יו"ד סי' פ"ז ס"ו שהמבשל בחמי טבירי פטור, וכ"מ פסחים מ"א א' דפסח כשבת, דכיון שסתם בישול הוא באור אין על חמה שם בישול, אף באופן שהתוצאות יהיו שוות, מיהו אם מוציא אש ממש מן החמה הרי"ז אור ולא חמה, וברזל אדום היינו נמי אש, וכל הנדון בבישולים הגרועים שע"י תולדות חמה ואור, (ולפ"ז כל אופנים שע"י חשמל נקרא תולדות האור או אור עצמו, אף ע"י הקרנות (אם נידון כבישול ולא כשרייה), וצ"ע וביור), ועפ"מ"ג סי' שיי"ח מ"ז סק"ו דמסיק דבישל בחמה אין בו בישול אחר בישול בחמי האור, וזה כמש"כ.

והיינו משום דס"ל דאף בתולדות האור אין משום בישול, ויש בזה קצת סתירה לפי הרמב"ם, שוב נראה עיקר כפי בתרא, ואמנם בעיא דהדיח מתפרשת כפי קמא, ועיקר הדברים די ש לפרש חידושא דמתני' בדין תולדות האור, וממילא הבעיא קאי ע"ז, ונתבאר במה שהועתק בסמוך ע"ש.

ברמב"ם וברשב"א ור"ן וריטב"א הנדמ"ח וכן בשו"ע סי' שיי"ח ס"ג מבואר שהנדון אם המבשל בתולדות האור חייב, ופשיטא להו דגלגול כבישול, ובשו"ע לא הוזכר כלל חידושא דגלגול, ועי' לשון הר"ן בההיא דגג דנקט לשון גלגול אף על ביצה שנצלית בלא קליפתה, ומבואר דאין קפידא בלשון גלגול על כונת בישול קל, [ועי' להלן דאפשר דגלגול זה כשיעור מאכל בן דרוסאי מצלייתה], ונראה עיקר כפי זה דכיון די ש לפרש חידושא דמתני' שאסור לבשל אפי' בצד המיחם דליכא אור ממש, ראוי לפרש דע"ז קאי בעיא דתלמודא, וכ"מ בירו' דמפרש דר"י פליג ומתיר אף בצד המיחם כמשנ"ת לק' סק"ט, וש"מ דזהו עיקר חידושא דמתני', וראוי לפרש שבוה נסתפקו בתלמודן, ואמנם לדעת הירו' בישל בתולדות האור פטור כמש"כ סק"ט.

ולפ"ז נראה דבעיא דהדיח מאי לכו"ע מתפרש כפי בתרא אם חייב על בישול מועט דהדחה, ולצד דפטור אפי' יבשלם בישול גמור פטור, וזה כנדון דשמן אם יש בו משום בישול, מיהו יש לדון בזה דאפשר דבבישל ודאי חייב, ופשטוה מלשון מלאכה שהוזכר במתני', מדלא קאמר שזהו גמר בישול, ומינה ילפינן נמי דמבשל בתולדות האור חייב, ומרן זלה"ה הק' דילמא ה"ק שהדחתן זהו גמר תיקונם ולכן אסרוה מדרבנן, וי"ל דלשון מלאכה דייק, ועוד דודאי מתפרשא מתני' שאם ידחם במים שע"ג האור

כלי סגור בחמה האם דינו כחמה או כתולדות**חמה**

כלי שהניחו בחמה ונתחמם אסור ליתן לתוכו מים כדין סודרין, אבל אם נתן בתחלה הכלי עם המים, אע"פ שהוא כלי מתכת ומסייע בחימום המים, מ"מ מיקרי חמה ולא תו"ח, דלא מיחלף באור כיון שחימומן רק עם החמה, והי' מקום לדון דחול ואבק דרכים דינם למסקנא כחמה, כיון שצריכין כח השמש המתמיד עליהן, ויתיישב בזה הא דהביא הרי"ף דרבה ור"י, ואתיא דרשב"ג ככו"ע, אבל אין זה אמת, ועי' ירו', שו"ר במ"א סי' שי"ח סק"י עי"ש, וכעת ראיתי שהר"ן (בחידושי הריטב"א) סיים ע"ד הרי"ף ואפשר דרבנן נמי משום הנהו טעמי אסרי, ולכאורה ר"ל דרבנן אסרי מתרי טעמי, אבל ממ"ש גבי גג רותח שא"א לביצה שלימה שתתגלגל בגג רותח שנסתלקה ממנו חמה, משמע לכאורה דכשהחמה מחממת עתה הגג דינו כבחמה ושרי, ובכה"ג הוצרך לאסור בחול משום הטמנה, וזה דומה לדברי המ"א בשם מהרש"ל, ואין קושיא מהירו' דמוקי לה אחר שנסתלקה החמה, [וזה דלא כמהרש"ל אלא ע"ד משכ"ן], ואמנם קשה להוכיח מלשון זה, אבל קצת משמע דהוה פשיטא לי' דכ"ז שניכר שהחמה מחממתן מותר, ומ"מ הדברים מחדשים, ול"ד לציוור שכתבנו.

שמיא יטמין ברמץ, לפי הערוך והרמב"ם וש"פ

ג. ל"ט א' רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ, לפי הערוך והרמב"ם וש"פ עי' לעיל סק"א דיפקיענה בסודרין דשרי ר"י היינו לכרכה בסודרין, א"כ מבואר דרק בחול ואבק דרכים אסר דמי לרמץ, אבל אין כאן איסור הרגיל של הטמנה בדבר המוסיף הבל, [והטעם כמ"ש תו' ד"ה אלא דהיכא דשרינן לבשל בשבת ליכא למיגזר משום הטמנה, כי היכי דל"ג משום בישול, ועי' להלן בזה], וגזירה דשמא יטמין ברמץ היינו שמא יבשלה ברמץ ויחשוב דדרך הטמנה שרי,

ויש לסייע מלשון הגמ' קמ"ו ב' שהק' בהא דתנן דמותר להחם הצונן בחמה פשיטא [דלא יבא לטעות מחמה לאור], ותיצרו מ"ד ניגזור דילמא אתי לאטמוני ברמץ קמ"ל, והיינו שיטעה שכל בישול שאינו ע"ג האור אלא בחום מועט כחמה ורמץ שרי, ולפ"ז אף לרבה אין הגזירה משום דבר המוסיף הבל דאסרינן בהטמנה, ומיושב בזה שלא ביאר רב יוסף מ"ט פליג על רבה, דהי' הדבר פשוט לגמ' מדשרי להטמין בסודרין, דכאן הנדון בגזירה מחודשת שמא ישוה חול ורמץ [שאין בו גחלת דהו"ל תו"א] ויבשל בשבת, ולא שמא יחתה ברמץ, [דלא הוזכר שיש בה גחלת כאן ולק' קמ"ו ב'], (וכ"מ בפ"י רה"ג שברשב"א דגזירה מיוחדת היא בחול דדמי לרמץ), ואפשר דלא חששו שיטמין ברמץ שיש בו גחלת דבזה ידע דאסור, ומיושב שלא הוצרכו לבאר בגמ' מ"ט מבעוד יום שרי, דהגזירה רק שמא יבשל בשבת, ולא שמא יטמין ויחתה, שאם יודע שאין לבשל ברמץ לא יבא להשוות הטמנת חול מבעוד יום לדבר המוסיף הבל, דהטמנת צונן בחמי חמה לא מיחלפא בהטמנת חמין דשבת, דאי מע"ש הרי בשבת מצטנן, ואי בשבת הר"ז מבשל, דחול ואבק שמתחממין בחמה אינם מכלל הדברים שאדם נותן בהם לשמור חום, (כשאין התבשיל חם כ"כ שיהא בהם תכונת חול דחמימי מחמם), ולא מיחלפי בדברים שמטמינים בהם, שו"ר בראש יוסף בזה.

פירוש תוס'

שם תוד"ה שמא, מבואר בדבריהם דהחשש הוא שמא יבשל ברמץ ולא שמא יטמין ברמץ ויחתה, דאל"כ מה שייך לגזור אטו סודרין שנתחממו באור, והטעם כמבואר בתוד"ה אלא, דכאן לא שייכא הגזירה הכללית של הטמנה בדבר המוסיף הבל, שאין לחוש שיבשל בשבת, ורבה גזר הטמנה אטו בישול ע"י הטמנה ברמץ, שיטעה בתו"ח אטו תולדות האור, ואמנם בדרך בישול לא גזר ר"י, דהיינו

בנתינה ע"ג גג רותח, (ואפי' לכרכה בסודרין), אבל בדרך הטמנה שאין באור כה"ג, גזר דילמא סבר שהטמנה מותרת, מיהו בתו' כתבו בזה מפני שאין מצוי כיו"ב בתולדות האש, ולפ"ז ע"ג טס או כלי רותח אסור אף לר' יוסי, ואפשר שיש לדקדק כן מדנקט תנא גונא רחיקא דהפקעה בסודרין, לומר דרק בדבר שאינו מצוי כיו"ב באור לא גזר ר"י, [והיינו כפרש"י דיפקיענה היינו ישברנה], ולרב יוסף דל"ג אטו תולדות האור כלל, ליכא למידק מידי, ורק לרבה דאיכא גונא דגזר ר"י, לא הו"ל למיתני גונא רחיקא דסודרין, מיהו לפי הערוך דסודרין היינו כריכה ליכא למידק מידי, דרבותא אשמועינן דהטמנה בסודרין נמי שרי, וכ"ש שלא בהטמנה.

בדברי הרא"ש

ברא"ש וכן בתו' הרא"ש כתב דאיכא נפ"מ בין רבה ור"י במטמין מבעוד יום דלרבה אסור ולר"י שרי, ובתו' הרא"ש כתב בטעמי דר"י דלא אסר משום הטמנה, כתירוצ' תו' דמבעוד יום מודה ר"י אבל בשבת שמא יטמין ברמץ ויבשל לא חיישינן, א"ג דדוקא גפת ואינך שמוסיפין הבל מעצמן איכא למיגזר אטו רמץ, משא"כ חול שחומו מכח החמה, ולכאורה לתירוצ' קמא משמע דאף לר"י אסור מבעוד יום, שהרי כל השנויים בפ' במה טומנין כתולדות חמה דמו [חוץ מסיד], ואפשר דמה"ט תו' לפנינו לא הזכירו נפ"מ זו כיון שנקטו רק כתירוצ' קמא, ועי' בהגהות הגרא"מ הורוויץ ז"ל שתמה איך אפשר דבשבת שרי ומבעוד יום אסור, (וצידד דדוקא כתבשיל שכבר שלטה בו האור גזר ר"י, וג"ז סתום), ולכאורה יש לפרש כונת תו' דהטמנה מבעוד יום היינו הטמנת חמין לשמור חומם, אבל הטמנת צונן לבשלו בחמי חמה אף מבעוד יום מותר, מיהו אם עד שבת כבר יהא חם וימשיך הטמנתו לשמור חומו, יש לאסור, ואף בנתן בשבת עצמה משנתבשל ומניחה

לשמור חומה יש מקום לאסור, ומ"מ יש לדון להקל בזה, שהרי יודע שנתנה בשבת.

ולפ"ז מ"ש הרא"ש דנפ"מ בין רבה ור"י בהטמין מבעוד יום, היינו כשהביצה מתבשלת בשבת, דבזה לרב יוסף לא גרע מנתנה בשבת, אבל אם כבר נתחממה מבעוד יום וטומנה לשמור חומה, בזה רבה ור"י שוין, וכ"ז אליבא דר' יוסי, אבל לרבנן דאסור לבשל בתו"ח בשבת, ה"ה דאסור להשהות מבעוד יום כמו בתולדות האור, או משום הטמנה דוקא, אבל עכ"פ ודאי משמע בגמ' דלרבנן חול וחמי טברי' שוין, אליבא דרבה.

בפירוש הרמב"ן

הרמב"ן פי' דרבה לטעמי' דאיסור הטמנה בדבר המוסיף הבל שמא יטמין ברמץ, [שו"ר דטעותא הוא, דלשון לטעמא ידי' שברמב"ן אין הכונה רבה לטעמי', אלא לטעמי' הכא (וט"ס נזדמן ברמב"ן שלפני בזה)], והא דשרי מבעוד יום היינו משום דבכניסת השבת החול מתקרב, ובזה שונה חול מחמי טברי', ולכאור' היינו נמי טעמי' דרב יוסף דלא גזר בחול משום הטמנה, שאין בו תכונת מוסיף הבל, ככה"ג שהטמינו בו את הצונן, [וער"ן (בחי' הריטב"א) ומבואר בדבריו דפעמים מתחמם מבעוד יום ע"י החול, וחזר דינו כמטמין חמין בחול דמחמם ל' ואסור, אלא דלא פסיקא ל' לשנות איסור הטמנה בחול בצונן כה"ג מבעוד יום], (ואפשר שהרמב"ן לשיטתו ל"ד א' דס"ל כגוסת הרי"ף דהא דאינו מוסיף הבל היינו רמץ ואסור משחשיכה, אבל הרמב"ן גופי' הק' שם דרמץ מיקרי מוסיף הבל, וצ"ע).

האם חמי טבריא גריעי מכל דבר המוסיף הבל כתבנו טעם לדברי רב יוסף דפליג בחול ומודה במוסיף הבל, וכ"כ בתו' הרא"ש הנ"ל בתירוצ' בתרא, אבל לפ"ז מודה רב יוסף בחמי טברי' שיש בהם משום איסור הטמנה במוסיף הבל, וברמב"ן ורשב"א מבואר

בתכונת עצמן אלא שקשורין למוצא המים החמין, לא הוה בכלל מוסיף הבל, [וכ"נ בלשון הרשב"א בשם מורו עי"ש], א"נ ס"ל דכל המוסיפין הבל אינם מבשלים ולא שייך לדון בהם אלא הטמנה, אבל תו"ח וה"ה חמי טברי' דשייך בהם בישול בזה יש רק נדון דבישול, וכיון דבישול מותר אף הטמנה מותרת לרב יוסף, ובאמת לא משמע כלל בדבריהם דרב יוסף ועולא פליגי אפרקין דבמה טומנין, ואמנם כתבו דמימרא דר"ח אליבא דרבה, אבל כ"ז בתו"ח בלבד, ורב יוסף ועולא קים להו ממקו"א שהטמנה מבעוד יום אסורה.

ומבואר [ברמב"ן, שו"ר דאין זו כונת הרמב"ן] ברשב"א דלרב יוסף (ועולא) אין בחמי טברי' משום הטמנה, וכבר נקשינו לעיל דלכאורה מצינן למימר דלמאי דמפרשין טעמי' דר' יוסי משום דחלפי אפיתחא דגהינם, הוי שפיר טעמא משום הטמנה, ורק בתו"ח ס"ל דאין לאסור הטמנה, ואמנם בר"ן נראה כן דרב יוסף פליגי רק דבחול אין משום הטמנה מפני שמצטנן, אבל בחמי טברי' סבר שפיר כרבה אליבא דרבנן, ולפ"ד הר"ן נוכל לקיים דברי ר"ח אף אליבא דרב יוסף דלכו"ע טעמא דאנשי טברי' משום הטמנה, בין לרבנן בין לר"י, ורק בהטמנה בתו"ח פליגי, מיהו בדעת עולא אם פסק כרבנן בתו"ח, ע"כ צ"ל דס"ל דאין משום הטמנה בחמי טברי', [אבל גם הר"ן פשיטא ל' שיש איסור מפני שהוחמו בשבת אף בלא טעמא דהטמנה, וכתב דסבר עולא דבבאין ממילא שרי, ויש לעי' מנלי' דאיכא מאן דפליג אעולא בהא, אם מקיימין כולה מתני' משום הטמנה בלבד, ומשמע מזה דאליבא דרב יוסף גם הר"ן מפרש טעמא דאנשי טברי' לאו משום הטמנה וכדעת הרמב"ן והרשב"א, ועי' להלן].

ואפשר דס"ל להרשב"א דאין לפרש טעמי' דר"י בחמי טברי' לשיטתו דאין

דדברי רב חסדא רק אליבא דרבה דאהטמנה מייתנין הא דחמי טברי', ולכאורה אם משום איסור שהי' מותר בחמי טברי', א"כ בזה אין לחדש פלוגתא בין רבה ור"י, ואף אם ר"י פליג דההיא דחמי טברי' ארישא קאי, מ"מ אפשר לפרשה משום הטמנה, ואמנם אכתי אליבא דר' יוסי פליג רב יוסף בכל השנויים בפ' במה טומנין דמותרין מבעוד יום, ורק בסיד וחמי טברי' שהם תולדות האור אסר אליבא דר' יוסי מבעוד יום, אבל עכ"פ צ"ע למה נקטו דר"ח פליג ארב יוסף, [וכן לרב יוסף שריא הטמנה מבעוד יום דאם שמע לה ממקו"א אף ר"ח מצי למשמע מהתם], והר"ן באמת כתב דטעמי' דרב יוסף משום דחול לא מיקרי מוסיף הבל, ומדבריו נראה כמ"ש דל"פ ר"י אלא בד"ז, אבל ההיא דחמי טברי' מתפרש אף לרב יוסף מדין הטמנה או שהי', ואמנם שהי' בע"ש נקט להיתר משום קידרא חייתא או שנתבשלו ולהחזיר תנן, אבל כשבאו בשבת אסר אף בלא דין הטמנה, ועי' להלן בהוספה דגם דעת הר"ן כהרמב"ן, ולק"מ.

- הוספה -

שבת וראיתי דמה שנקטנו בפשיטות דחמי טברי' לא גריעי מכל דבר המוסיף הבל, ולא מצינו אלא בחול ואבק דרכים שמתקררים בלילה, אבל הני שעומדים בחמימותן אין לך מוסיף הבל גדול מזה, והרי אין להם קשר עם החמה כלל, נראה בדעת הרמב"ן והרשב"א דס"ל לחלק בין חמי טברי' לכל המוסיפין הבל, דחמי טברי' דינם לרב יוסף כחול ואבק דרכים, ואפשר דס"ל דגפת וזבל שיש להם חום מחמת עצמן, אי משכח"ל דמבשלי אסור אף לר' יוסי, דכיון שיש להם חום עצמי דמו לאור, ורק בחמה ותולדותי' שרי ר"י, וזה מחודש, דאדרבה הי' מקום לומר דאף לרבנן לא דמו לאש, והרי בישולם כשרי' וכיו"ב, [ועוד דאם יש לחלק מנלן דר"י שרי לבשל בחמי טברי' דילמא רק בחול שמצטנן מותר], א"נ ס"ל כיון שאין חומן

משום בישול בתו"ח, ולכן אין איסור הטמנה, דא"כ כל המוסיפין הבל ג"כ אין בהם משום בישול, א"ו טעמי' דרב יוסף מפני שאין משום הטמנה בהני שאין להם חום מחמת עצמן, ואף חמי טברי' בכלל תו"ח לענין זה, ולא מפני שאין בתו"ח משום בישול, אלא כיון שאין במים חום מעצמן, והכי משמע להו בגמ' דמי סברת דקאמר רב יוסף, היינו דאין מעשה דטברי' משום הטמנה כלל, נואפשר דאם הי' הטעם רק משום הטמנה ראוי לפרש דקאי אולא יטמינה בחול, ולכך לא ניהא לי' לר"י בהכי, ועי' להלן], וכ"ה לשון הרמב"ן א"נ ס"ל כרב יוסף כו' דלרבנן בע"ש מיהא מותרת דל"ג בהו משום רמץ וחיתוי גחלים, ור"ל דדוקא בהני שיש להם חום מחמת עצמן יש לדמות לרמץ, אבל לא בהני שחומן תולדות מאחרים.

ונראה דדבריהם ז"ל מוכרחין בגמ' דאם איתא דמודה רב יוסף שיש בחמי טברי' משום הטמנה, וחול שאני שמתקרב בלילה, א"כ למה הוצרכו בגמ' לתרץ אליבא דרב יוסף דחלפי אפיתחא דגיהנם, הא בפשוטו ניהא דרב יוסף סבר שבחול אין משום הטמנה כלל, כמו שרבה מודה דלרבנן שרי מבעוד יום, ה"ה דאין לחדש בזה משום הטמנה משחשיכה, אבל בחמי טברי' דשייכא הטמנה לרבנן אף ר' יוסי מודה, [שהרי הטמנה אינה תלויה בדיני בישול כדחזינן בגפת ואינך], וע"כ דרב יוסף סבר שאין בתו"ח משום הטמנה כלל אף כשאנינם מצטננין, מיהו קשה מנלי' לגמ' הא בדעת רב יוסף, וי"ל דאם טעמי' דר"י בחמי טברי' משום הטמנה, א"כ מאי מייתו לי' לר"י מעשה כו' הא בהטמנה מודה, [ואין טעם שיביאו כאן מעשה לדינא דבמה טומנין], א"ו אם מעשה דאנשי טברי' בתו"ח הרי"ז קושיא לר' יוסי, וע"כ דלר"י אין במעשה טברי' משום הטמנה, ודאיתאן עלה אין הכרח מהגמ' אם הטעם משום דלרב יוסף אין משום הטמנה בתו"ח רק לר' יוסי או גם

לרבנן, והדרינן לטעם שכתבנו דכל המוסיפין הבל תו"ח הם, ואסורין בהטמנה אף לר"י, וע"כ דס"ל שאין הטמנה בתו"ח אף לרבנן, [ולפ"ז נראה דגם דעת הר"ן כהרמב"ן, שהרי כתב בטעמי' דרב יוסף מפני שחול אינו מוסיף הבל מעצמו, ולא כתב הטעם משום דבתו"ח ר"י לשיטתו שאין בהם משום בישול, וע"כ דזהו נמי הטעם באנשי טברי'].

נמצינו למידין

נמצינו למידין דעת הרשב"א והר"ן דאליבא דרב יוסף [ועולא] אין במעשה טברי' משום הטמנה, והא דאסרו להם חכמים היינו משום שנתבשלו בשבת, (ולעולא יתכן גם דטעמיהו דרבנן משום הטמנה, אבל לא קי"ל כותיהו), והא דליכא משום הטמנה אין הטעם משום שאין בישול בתו"ח, אלא שאין בתו"ח תכונת הטמנה ברמץ, שזה רק בדבר שיש לו חום מחמת עצמו, ולפ"ז צ"ע מנ"ל לר"ח דהי' שם משום הטמנה, ופי' הרשב"א דר"ח כרבה ס"ל, ולדידי' לכו"ע יש משום הטמנה בחמי טברי', ואכתי קשה דהא כל הני שנכנסו בשבת אסורין משום שהיי' בתחלה, דהא לא פליגי רבה ור"י בד"ז, ולר"י היינו טעמא דאסרו להם, ותירץ הרשב"א דמשמע לי' שגם הנכנסים בע"ש אסרו להם, וזה דוחק מנ"ל, וגם הדבר סתום בגמ', דהו"ל לפרושי היכי דייק, וצ"ל דכיון דלרבה מתפרשא דר' יוסי מייתי ראיה לשיטתו דהטמנה אסורה, ש"מ דהואי הטמנה, ומינה דייק ר"ח, וסמך על עדותו של ר' יוסי, אבל הדברים סתומין ויותר נראה פשטא דגמ' דמי סברת כו' דאידחיא לגמרי הא דטעמא משום הטמנה, [והרמב"ן לשיטתו דטעמי' דרבה משום הטמנה דעלמא, ופי' זה צ"ע, ועס"ק י"א בזה].

בדברי ר"ח

ודברי ר"ח צדדנו לק' סק"ד לפרש דאע"ג דמעשה דאנשי טברי' שהיי' בתחלה הואי מ"מ שפיר יליף מינה להטמנה מבעוד

אטו רמץ שאין בו גחלת, דכשיש בו גחלת הו"ל אש עצמה וידע להבחין, אבל כשאין בו גחלת לא ידע להבחין בין זה לחול, דסבר דדרך הטמנה לאו דרך בישול הוא, ואפי' בתולדות האור, נהרשב"א בסוה"ד צידד דגם לרש"י אין הגזירה אלא בחול דדמי לרמץ, ולא משום איסור הטמנה].

בקושיא מ"ט ל"ג הכא משום הטמנה במוסיף הבל נאמרו ג' תירוצים, א' דחול שנתחמם בחמה והטמין בו את הצונן אינו מוסיף הבל משחשיכה, ואילו בשבת עצמה בהא פליגי רבה ור"י, אם במקום שבישול מותר יש לחדש איסור הטמנה, ב' דלכו"ע מבעוד יום אסור אף בחול ופולגתתם רק משחשיכה, ג' דבהא פליגי רבה ור"י אם חול כה"ג מיקרי מוסיף הבל ואף מבעוד יום אסור, ולכאורה אין כאן מקום לג' אפשרויות, שאם הביצה מתקררת משחשיכה אין לאסור, ואם מתחממת היינו דינא דאין טומנין בחול, ואמנם בר"ן כתב דלא פסיקא ל' לתנא לשנות איסור בהטמנת ביצה מבעוד יום, כיון שאם אינה מתחממת אין החול מוסיף הבל, ואף במטמין משחשיכה לפי' א' וג' שכתבנו הרי גם רבה לאו משום איסור הטמנה קאמר.

(ובעיקר הדברים ה') נראה דכל שנותן דבר שאינו מבושל ע"מ שיתבשל, אין זה בכלל איסור הטמנה, וזה בגדרי שהיי' ובישול, ולפ"ז ה' מקום להתיר לטמון קדירה חייתא ברמץ שיש בו גחלת, כמו ע"ג גחלים בלא הטמנה, ולא מיירי שמעתין בהטמנה כלל, והכל בגזירה אטו בישול ברמץ, אבל הראשונים ז"ל נקטו מדר"ח דמעשה דאנשי טבר' משום הטמנה אסור, וא"כ מבואר דשייך איסור הטמנה בדבר שנותנו כדי להתבשל).

בקושיא הרשב"א מ"ט נקט רמץ

הק' הרשב"א מ"ט נקט רמץ הרי בשבת אף באינו מוסיף הבל אסור, ואפשר דכונתו לדעת רש"י נ"א א' דאסור להטמין את הצונן

יום, ואולי אף בק"ו, דהא בדין שהיי' בתחלה צדדו הראשונים ז"ל דלעולא כיון דבאין ממילא אין בזה איסור, וה"ה אם היו באין ונטמנין מאליהן, [ע"י בה"ל שכ"ו ס"ג שנסתפק להתיר, ועמש"כ בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה והובא לק' סק"ז], ואילו בהטמנה בידים מבעוד יום אסר כפשטא דמתני' דפ' במה טומנין, וביאור הדברים דלהטמין ברמץ מבעוד יום שייך ב' שמא יחתה כמו במטמין בלילה, והדין נותן דה"ה בגזירה דמוסיף הבל אטו רמץ שאין לחלק ביניהם, אבל יש מקום לומר שלא אסור גזירה לגזירה זו מבעוד יום, ומדאסרו לאנשי טבר' שהיי' ע"ג תו"ח אטו שהיי' ע"ג תוה"א, ושהיי' משום חיתיו או שמא יבשל, ש"מ שאין היתר מבעוד יום מועיל להני שהמצב של הטמנה בשבת גורם האיסור, וכן לשהיי' בתחלה בשבת, וזהו הלשון שאר"ח ממעשה כו' בטלה הטמנה כו' דכיון דחזינן שאפי' שהיי' דאתיא ממילא ע"י תיקון מבעוד יום אסורה, כש"כ דהטמנה דאתיא ע"י מעשה מבעוד יום אסורה, וכ"נ דעת רש"י, ע"י תו' ותו' הרא"ש ל"ה ב'.

- ע"כ הוספה -

סיכום ג' פירושים בהא דשמא יטמין ברמץ

נמצינו למידין ג' פירושים בהא דשמא יטמין ברמץ, א' פרתו' דגזר תו"ח אטו תו"א בדבר הדומה לו, ולפ"ז הגזירה משום בישול בשבת ולא משום איסור הטמנה, ואף אטו רמץ שאין בו גחלת גזרינן, ב' פי' הרמב"ן דיש בזה איסור הטמנה במוסיף הבל, ואמנם מבעוד יום לא משכח"ל שישאר מוסיף הבל, אא"כ הביצה רותחת מבעוד יום ואז באמת אסור, ג' כפי' תו' דהגזירה משום בישול, ורק בהטמנה בחול דדמי לרמץ, אבל לא בהטמנה בסודרין, ולא בטס של מתכת שחיממו בחמה, דהגזירה שיחשוב שחימום דרך הטמנה אינו כבישול, ואפשר דגזרינן רק

הא דאסרו לאנשי טבריא משום הטמנה או משום ביטול

ד. הראשונים ז"ל נקטו דמעשה דאנשי טבריא משום הטמנה היא, ומקור דבריהם מדברי ר"ח דיליף מעובדא זו לאסור הטמנה מבעוד יום, ואמנם בגמ' אמרו מי סברת כו', ע"כ ר"ח נקט כן לקושטא דמילתא, והרי קי"ל כר"ח, ויש בענין זה תמיהות רבות, [ואמנם מהר"ן בחידושי הריטב"א נראה שנוזהר בזה ולא החליט דאנשי טבריא משום הטמנה דוקא, וגם ברשב"א מבואר דאיסור שהיי' בתחילה בשבת נמי הוה], וכמשי"ת בס"ד.

א' במעשה דאנשי טבריא נכנסו מים חדשים בשבת [ונתחממו בשבת כמ"ש הרמב"ן דמינה ילפינן שאין איסור בדיעבד אלא בדאהנו מעשיו], וא"כ יש בהם איסור שהיי' וחזרה בתחלה, [וכ"ה פירושא דמתני' לרב יוסף דהיינו דמייתו מינה רבנן לר"ן], ואף אם נכנסו בע"ש ונתבשלו פחות ממב"ד יש בהם איסור שהיי', ואף אם לא נתבשלו כלל הדבר תלוי אם יש דין קדירה חייתא במים, וא"כ יש לשאול מנלן דמשום הטמנה הואי, ואמנם הר"ן במתני' פי' דאסרו להם מפני שבאו בשבת ונתבשלו בשבת, אבל אותם שבאו בע"ש מותרין מדין קדירה חייתא, וכונתו מדין שהיי', וכגון שהסילון מלמעלה ואינו מוטמן, וכמ"ש אח"כ בגמ' דמע"ש מותר להניח על גבי חמי טבריא, [ובשבת אסור, ור"ל אפי' באו מעצמן].

והרשב"א תירץ דמשמע לי' לר"ח דאף אותן שנכנסו בסילון מבעוד יום אסורין, והם מותרין בשהיי' משום קדירה חייתא, או מפני שנתחממו כמב"ד מבעוד יום, וע"כ דמדין הטמנה נאסרו, [ומיירי כשנתחממו יותר בשבת, דאל"כ לא אהנו מעשיו ולא אסרינן ככה"ג כמ"ש הרשב"א לעיל מיני' בשם הרמב"ן, וכ"מ בלשונו ז"ל שרצה לאסור מדין

לחממו, או דבכה"ג שעתיד להתחמם ליכא שריותא דהטמנת צונן, כמ"ש הרשב"א בשם הר"י מ"ח א', והכא עדיף כיון שנעשית יס"ב והו"ל חמין, אא"כ נימא דביצה מתבשלת בפחות מיס"ב, וער"ן שכ' משום דצונן הוא עי"ש.

עיקר דברי הרשב"א סתומין, שהק' מ"ט אין בחול משום הטמנה לכו"ע, ותירץ בשם מורו דחול שנתחמם בחמה כיון שמתקרב בלילה לא מיקרי מוסיף הבל, ואח"כ כתב דלפי' רה"ג י"ל דמודה ר"י לרבה דאיכא משום הטמנה, ולא ביאר דאדרבה לפי' רה"ג קשה מ"ט בעפר תיחוח ליכא משום הטמנה, וע"כ דלא משום גזירת הטמנה בעלמא היא כלל, וכו"ע מודו דחול אין בו איסור הטמנה ורק משום דדמי לרמץ גזרו בו, וצ"ל דבאמת זו כונתו, ובא ליישב דלא ליפלוג ר"י על עיקר דיני הטמנה, וכיון דחזינן בגמ' דגזירה דרבה דמיא לההיא דחמי טבריא, ואמרינן בגמ' דהטמנה דחמי טבריא היינו הטמנה במוסיף הבל, לכן פי' דמודה ר"י לרבה בגזירת הטמנה, ואמנם לפ"ז הו"מ למימר דר"י פליג בגזירה דרבה ומודה בההיא דחמי טבריא, וכמש"כ לעיל בשם הר"ן, ועכ"פ לא בא ליישב מ"ט אין בחול משום עיקר הטמנה, אלא ליישב דלא ליפלוג ר"י על דיני הטמנה, ובסוה"ד כתב דאף לפרש"י י"ל כן, וזה כמשנ"ת לעיל דדברי רבה אינם משום גזירת הטמנה בעלמא, דלא שייכא בחול שמצטנן, או דלא שייכא בתולדות חמה לר' יוסי כלל, כשבא לבשל בהם בשבת.

אם נימא דבמטמין גוף האוכל בלא כלי ליכא משום הטמנה, עי' פמ"ג סי' רנ"ד בא"א אות י"ב, צ"ל דביצה שיש לה קליפה שאני, ולמש"כ דלאו משום איסור הטמנה קאמר, ניחא בפשיטות.

דבחמי טבר' לא הוה משום הטמנה אלא בישול, וכמו לרב יוסף.

ד' לא משמע כלל דעולא ורב יוסף פליגי בדין הטמנה מבעוד יום, ואם ממתני' דבמה טומנין אין ראי', מנ"ל דאסור, ועי' ראשונים דמשמע קצת דלר"י שרי, אבל זה תמוה.

ו' בסוגית הגמ' מצינו רק ס"ד דמקשן שחשב דמעשה דאנשי טבר' משום הטמנה היא, [וגי' רק לפי' הרמב"ן אבל לא לפירוש תו' והערוך ורה"ג וכדלהלן, דלדידהו כונת הגמ' להטמנה אחרת], והשיבוהו מי סברת כו', וודאי שאין לדקדק מזה דכ"ה האמת, שהרי רב יוסף ודאי לא ס"ל כן, ולא מצינו דרבה פליג עלי', [ומ"ש הרשב"א דהו"ל לאתויי ברישא צ"ע, שהרי בשביל שתצלה זהו סוף הרישא דאכולהו קאי ולא יפקיענה כו' בשביל שתצלה, ומיד נסמכה מעשה דאנשי טבר'], ועוד דלפי' תו' ולפי' הערוך ולפי' הרשב"א ברה"ג וברש"י דגזירה דרבה מחודשת היא דחול דמי לרמץ, [ואילו בסודרין אפי' בהטמנה שרי להערוך], ודאי דאין לחדש גזירה זו במים, והמקשן טעה בזה דשמא רבה מדמי להו, דמים במים מיחלף, או שהטמנתם גמורה, אבל כשדחוהו מי סברת אירחי לגמרי, ועוד דעיקר הדבר שסייע ר"י הודאתו מהאי עובדא דחוק, שזו א"צ סיוע, דסברא היא, וגם יש לחלק בין מים לחול, וגם לרבנן איכא למיסר משום תרתי טעמי, ואיך נסתייע בה ר"י להודאתו וכמו שנדחק הרשב"א, ועכ"פ לרה"ג ולפי' תו' והערוך אין לנו אפי' ס"ד דמקשן שאסרו משום הטמנה במוסיף הבל, אלא משום הטמנת בישול שהזכיר רבה, וודאי פשטא דמתני' שהגדון בעיקר הדין אם חמי טבר' אסורין, ועי' מייתי מעשה, וכמבואר בדעולא, ור"נ ג"כ לא דחהו דהתם משום הטמנה, וכ"מ בירו' דגדון דחמי טבר' הוא משום בישול בתולדות חמה.

שהיי', ואי בנתבשלו לגמרי מע"ש אין שיין איסור שהיי' לכו"ע, וע"ע ברשב"א מ"א א' דכולה הך מתני' בנתבשלו בשבת עי"ש], ולא נתבאר היכא משמע ד"ז, הרי בפשוטו המים יוצאין כל שעה, ואפי' אם הי' הפתח קטן שלא יצאו מיד אלא יתחממו ויצאו קימעה קימעה, מ"מ א"א לקבוע הלכה מכח זה לאסור הטמנה מבעוד יום, והרי רב יוסף לא ס"ל משמעות זו, ולא נחלקו באופן עשיית הסילון, וא"כ מנלן לחדש כן בדר"ח, [גם אין נראה שהסילון הי' סגור ופתחוהו לרצונם דא"כ היו מבשלין בשבת ע"י הכנסת המים הצוננין, ולא משמע כלל שעשו מעשה בישול בידים].

הא דתנן כחמין שהוחמו בשבת היינו משום שנתבשלו בשבת ומשמע איסור בישול ולא איסור הטמנה, מיהו הרמב"ן הוכיח מזה דרך הטמנה המועלת אסורה בדיעבד, ובתו' הרא"ש דקדק מזה שהוחמו מבעוד יום.

ב' במתני' מבואר דביו"ט דינן כחמין שהוחמו ביו"ט, ובפשוטו אין לאסור הטמנה ביו"ט שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה שאפי' אם יחתה ליכא איסור במים הראויין לשתי', ועתו"י שכ' דאסור לחתות לצורך רחיצה, ומ"מ צ"ע דבהני הראויין לשתי' מותר לחתות בשביל המעט שראוי לשתי', ול"ד לבישול דסגי שיתן פחות מים, וכיון דכוננתם גם לשתי' והחיתוי מותר, למה חשבום חמין שהוחמו ביו"ט דמשמע באיסור.

ג' בעובדא דרבי מ' ב' מבואר שאין איסור הטמנה בפך של שמן בחמי טבר', וע"כ דאין הטמנה במים, שאין בהם תכונת שמירה אלא בישול, והיכא דמשום בישול ליכא משום הטמנה נמי ליכא, וא"כ למה אסרו הסילון משום הטמנה, וע"ע בזה לק' סק"ה.

ד' עולא דאמר הלכה כאנשי טבר', לא פליג על דין הטמנה מבעוד יום שאסור, וע"כ

מאותן שנטמנו מע"ש מייתי לה, וכיון דבשבת אסור משום בשול מנ"ל לר"ח דמשום הטמנה היא, ועכ"פ לאו היינו דרבה.

ח' ע"י לקמן עוד ראי' מדפשיטא לן דאע"פ שעבר ושהה מותר, מ"מ חמי טברי' אסורין, וע"כ דלאו משום הטמנה הוא, ע"י סק"ו.

ולפמשי"כ דמעשה דאנשי טברי' שהי"י האסורה הואי שנכנסו צונגין ונתבשלו בשבת, ומזה ילפינן להטמנה, נתישב הכל, דא"צ לדחוק דראי' דר"ח מהמים שנכנסו לסילון מע"ש ונתחממו בשבת, ואסורין ביו"ט מפני שנתבשלו ביו"ט, ודיינינן להו כנתנום בידים ביו"ט, [מיהו ג"ז לאו סברא פשוטה היא לאסור העשיי', אבל השימוש לרחיצה י"ל דאסור, וממילא ל"ק כ"כ בהטמנה דג"כ השימוש הוא דאסור ביו"ט], ומשום הטמנה ליכא במים כלל כעובדא דרבי, ועולא ורב יוסף כר"ח ס"ל בדין הטמנה, דכו"ע מודו דמעשה דאנשי טברי' בשהי"י האסורה הואי, ומתפרשא מתני' דרבנן מייתו לה כדמפרשינן אליבא דרב יוסף, וצ"ע, ועי' בתו' ותו' הרא"ש ל"ח ב' דלפרש"י מדמינן גזירה לגזירה דבישול לגזירה להטמנה מבעוד יום, וזה כדרך מש"פ דלאו משום הטמנה אסורה, אלא שהתו' נוטים יותר להטמנה.

בדין הטמנה במים

ה. **בדין** הטמנה במים פשטות הגמ' מ' ב' שאין דין הטמנה במים, שהרי ריב"א ביקש להניח פך של שמן באמבטי שהיא כ"ר, ורבינא הוכיח מרבי דהמבשל בחמי טברי' חייב, ואם איסור הטמנה יש לכו"ע, א"כ י"ל דאסור לו משום הטמנה, ואין לחלק בין כ"ר לכ"ש, דא"כ דילמא א"ל טול בכ"ש משום הטמנה, ומרן זללה"ה בסל"ז ס"ק ל"ב כתב לחלק בין מים שבכלי למים שבקרקע, ונקט דאמבטי ככלי דמיא, ולפ"ר צ"ע דהא נקטינן דעובדא דרבי בקרקע הואי, כמ"ש בשו"ע סי'

ז' ועיקר דברי הראשונים ז"ל שנשמכו אמילתי' דר"ח לכאורה צ"ע דאדרבה לישני' דר"ח משמע שאין מעשה דאנשי טברי' הטמנה ממש, דא"כ הול"ל זאת אומרת אסור להטמין אפי' מבעוד יום, ואם כונתו דמהאי מעשה ילפי לה רבנן ג"כ קשה דהול"ל ש"מ הטמנה אסורה, ויותר מיושב לשונו אם מעשה דאנשי טברי' בישול בשבת הואי אלא שלא עשו בו שום מעשה בשבת, והרי הסכימו הרשב"א והר"ן דחמי טברי' הבאין בשבת מעצמן אסורין מדין בישול בשבת אף בלא הטמנה, כגון שהסילון ע"ג החמין מלמעלה, דזהו שכ' הרשב"א וא"ת דלא אסרו אלא סילון הפתוח שהמים כו' הוחמו לאחר חשיכה כו' פי' וזה מובן שאסור אף בלא הטמנה עי"ש, וכ"כ הר"ן בהדיא לדינא דלהניח על גביו בלא הטמנה מע"ש מותר בשבת אסור, [וכ"כ הרשב"א בשם הר"ן], ור"ל אף בלא מעשה כאנשי טברי' וכמבואר בדבריו במשנה עי"ש, ודבריהם מוכרחין מהגמ' דאליבא דרב יוסף היינו טעמא דאסור חכמים, ולא פליג עלי' רבה בד"ז, וכן לעולא, וכיון שכן ראוי לפרש דהיינו דקאר"ח דכיון דאסור רבנן בישול בשבת בדבר שאין שייך בו חיתוי והמעשה נעשה מבעוד יום שמא יבשל בשבת או שמא ישהה ע"ג גחלים מע"ש ויחתה, ש"מ דכל הני דאסירי אף בלא מעשה אסירי, דמצב זה של הטמנה או שהי"י או בישול ראוי לגזור בו אטו שהי"י ע"ג גחלים או הטמנה ברמץ, וכן הסברא כיון דהגזירה שלא יכאו להטמין באלו לשבת לא מהני מה שמקדים לעשותן מע"ש, ונראה שהי' פשוט לן דברמץ אסור אף מע"ש, ולכן גם הגזירה דכל מוסיף הבל אין להקל בה מע"ש.

במהר"ם ע"ד התו' דרב יוסף מודה בע"ש שהטמנה אסורה, הק' א"כ מ"ט הוצרך ר"י לומר דחמי טברי' מגהינם הרי מבעוד יום מודה, וע"כ דרבנן מהני שנתבשלו בשבת מייתו לה, ולא משמע בגמ' דלרבה

שכ"ו ס"א דהא דשרי בחמי טברי' היינו דוקא בקרקע.

דבריו, ולא כתב דלשיתתו לקמן אסור, ועי' בזה לק' [ס"ק כ"ה].

ובמ"ב סי' רנ"ח כתב בשם האחרונים לחלק בין כולו טמון למקצתו וכדעת הרמ"א דהטמנה במקצת לא שמה הטמנה, ותמה מן זללה"ה דאכתי לא יישב להפוסקים דשמה הטמנה, וכ"ה בשו"ע סי' שי"ח סי"ג אע"ג דס"ל שמה הטמנה, אבל באמת אין התמיהה על המ"ב אלא כמה שתלה ד"ז בדעת הרמ"א, דעיקר הדבר מבואר ברשב"א ובר"ן ל"ט ב' דמותר לשהות ע"ג חמי טברי' ואסור להטמין באמבטי של חמי טברי', וכ"כ בשם הר"י, (הובא במ"א סי' שי"ח סק"י), ואע"ג דהרשב"א ס"ל הטמנה במקצת שמה הטמנה, מ"מ פשיטא להו לחלק בין הטמנה בתוך המים לעל גבן, (שא"א לפרשם בהבל העולה מהמים), וצ"ל דנקטו דהטמנה במים אין לך בו אלא חידושו, וכענין שמצינו דע"ג הגג שרי אע"פ שנוגע בגג, [א"נ דוקא בחמי טברי' ובגג שהם תולדות חמה אבל בתולדות האור ג"ז אסור, אבל בשו"ע התיר בכל כלי שני, וע"כ דכל מים שאין בהם משום בישול דאוריתא אין בהם משום הטמנה אלא בכולן], ואפשר דמעובדא דרבי למדו לחלק כן, ולפ"ז הא דשרי לי' רבי היינו דוקא במטמין מקצתו, ובשלמא אם ברובו בלא כיסוי לא הוי הטמנה י"ל שהי' הפך מגולה, אבל אם ברובו הויא הטמנה הו"ל לרבי להזהירו בזה וגם בשו"ע משמע דאף ברובו שרי, וצ"ל לפ"ז דבמים רק כולו אסור, דומיא דסילון, (וכן ההיא דלא יטמיננה בחול להמפרשים דלאו גזירה אטו הטמנה דעלמא היא), וצ"ע. - (ומלשון הרמב"ן במלחמות דסילון הוי כעין פך של שמן באמבטי בעובדא דרבי, משמע דההיתר משום כלי שני, וי"ל דהי' מוטמן במקצת).

שו"ר ברבנו יונה פ' לא יחפור דס"ל הטמנה במקצת ל"ש הטמנה, כמשנ"ת לק' ס"ק ט"ז, והקושיא רק על הרשב"א שהעתיק

וב"ז הוצרכנו לפי' הראשונים ז"ל שיש הטמנה במים, אבל לפמשנ"ת דהטמנה שהוזכרה בגמ' היינו הטמנה ברמץ לצורך בישול, כדמתפרשים דברי רבה לפי' הערוך ולפירוש תו', לפ"ז יש לנקוט שאין במים משום הטמנה כלל, שאין בהם מתכונת שמירה שהם מצטננים והולכים, וגם אין דרך להטמין בהם, ולכן הנדון במים רק בדיני בישול וכל שיותר משום בישול אין בו משום הטמנה, (ויותר מזה הי' נראה דעיקר איסור הטמנה רק בשמירת חום ולא בבישול כלל, אלא שהראשונים ז"ל דפי' בגמ' שיש בחמי טברי' משום הטמנה ע"כ חזינן שיש דין הטמנה אף במבשל, אבל לפי' השני אין לנו דין הטמנה אלא בחמין לשמור חומן ולא בחום המבשל ולא בתבשיל צונן שצריך בישול, דכל חום המבשל אין טומנין בו שלא ישרוף את הקדירה, וכיון שטומנין רק ברמץ שיש בו גחלת מועטת, לכן החיתוי קרוב לגזור בו, ול"ד למשהה ע"ג אש שאין לחוש שתכבה האש, וחשש החיתוי רק להגביר האש, אבל בהטמנה ברמץ חשש החיתוי לשמור על מעט החום שלא יצטנן לגמרי, וע"ע בזה לק' [ס"ק י"ד], שו"ר במ"א סי' רנ"ז ס"ק י"ט בשם תו' דגחלים שיש בהן אש ממש לא חיישינן שיטמין].

ל"ט ב' אר"ח ממעשה שעשו אנשי טבריא כו', בקושית תו"י מ"ט לא מיייתי לעיל ל"ח א' מסוגיין

ו. **ל"ט ב' אר"ח** ממעשה שעשו אנשי טבריא כו', כבר תמהו בתו"י מ"ט לא מיייתנן מהכא לעיל ל"ח א' דעבר ושהה אסור בדיעבד, ויש להקשות בפשיטות לרבה ור"י דאמרי דאפי' במזיד מותר בדיעבד היכי מוקמי למתני' דקתני אסורין ברחיצה ובשתי', (דל"מ כלל לומר דאסור לעשות כן לרחיצה קאמרי),

ותירצו דשאני הטמנה דיש להחמיר, וצ"ע מ"ט יש להחמיר בהטמנה טפי משהיי, ועו"ק דהא אמרי טעמא משום דלא קעביד מעשה, וטעם זה שייך אף בהטמנה, ועו"ק דהא רב יוסף לא ס"ל דמשום הטמנה אסרום, [ועי' לק' סק"ז מדבריהם בד"ה והא מעשה כו' דמבואר שפי' שלא נכנסו מים חדשים בסילון בשבת, ולכך הוצרכו לידחק דהטמנה חמירא], והעיר אחי הר"י ג' דלפי הנראה ברשב"א ור"ן דמים שנכנסים בשבת חמירי טפי, י"ל דבזה מודו רבה ור"י דאסור, וכן ראיתי בראש יוסף שפי' דלכך פרש"י אם בשבת אותן שבאו בשבת כי היכי דלא תיקשי לרבה ור"י ממתני', עיי"ש.

מיהו קשה אם איתא דמתני' גרע משום שבאו המים בשבת דחשבינן ל' כמעשה, ואע"פ שנעשה הכל מבעוד יום, א"כ היכי מייתי מינה ר"ח להטמנה מבעוד יום בלא מעשה דהיינו שלא באו מים חדשים, ואמנם זוהי קושית הרשב"א הנ"ל סק"ד, ותירץ דמשמע ל' לר"ח שאף אותם שנכנסו מע"ש אסורין, ולפ"ז באמת רבה ור"י פליגי אר"ח דהא אינהו ס"ל דמתני' אסרה רק החדשים, ולדידהו אותם שנכנסו בע"ש ונתחממו בשבת מותרין, [ולמדנו מזה דאף לרבה דמפרש טעמא דשמא יטמין ברמץ, מ"מ מתני' דאנשי טברי' איירי רק באותם שנכנסו בשבת, וזה כמש"כ סק"ד דלכו"ע מתני' משום ביטול בתו"ח, ויש לדחות דהיינו ממש כההיא דלא יטמיננה בחול, דמיירי בשבת, וקרי ל' רבה הטמנה, אלא דמהא דהכא אסור דיעבד ש"מ שאינו כאיסור הטמנה דעלמא שאין לאסור דיעבד לרבה ור"י, אלא גזירה שמא יבשל [בתולדות האור].

ויותר מיושב לומר דר"ח מחמין שנכנסו בשבת מייתי לה, שהרי רבה ור"י ס"ל שאין משמעות במתני' לחמין שנכנסו מע"ש, ואין יסתום ר"ח ראיתו מכח חמין שנכנסו בע"ש, ואין לומר שסומך אסוגיא דלעיל

דאתיא כרבה ואף הטמנה שהוזכרה שם היינו דוקא בשבת, וע"כ לומר דר"ח סבר שלענין איסור העשיי' אין לחלק בין נכנסין בע"ש לנכנסין בשבת, או דפליג ארבה ור"י ולא ס"ל לחלק כלל בין נכנסין בע"ש לנכנסין בשבת, ונראה יותר כפי' ראשון להשוות דברי רבה ור"י עם ר"ח, ורק לענין איסור מעשה שבת ס"ל לרבה ור"י לחלק דהנכנסים בשבת חשיבי טפי מעשה שבת, אבל לענין לגזור תו"ח אטו תו"א ושמא יחתה, [דליכא למיגזר באין מעצמן שמא יבשל בעצמן], בזה ס"ל דיש להשוות מעשה דאנשי טברי' להטמנה, דכיון שמצינו שאסרו להעמיד מבעוד יום בתו"ח אטו להעמיד מבעוד יום כה"ג בתולדות האור, ש"מ דאסור להטמין מבעוד יום במוסיף הבל אטו להטמין מבעוד יום ברמץ, ורבה ור"י מודו בזה דלענין איסור עשיי' אין לחלק בין נכנסין בשבת לנכנסין בע"ש, דכל שברמץ כה"ג אסור אפי' מע"ש הרי הנדון אם לגזור מוסיף הבל אטו רמץ שוה בשניהם.

ודאתאן עלה אפשר לקיים מה שנראה ברשב"א דס"ל שאין איסור שהיי' ע"ג תו"ח, ואפשר הטעם משום דכגורופה וקטומה דמו, וכמו שצייד הגרע"א ז"ל הובא בבה"ל סי' שי"ח ס"ג דאף בתולדות האור מותר מה"ט, ואע"פ שלא עשה מעשה להוכיח שממעט האש, מ"מ עצם הדבר שאינו נותן ע"ג האש מוכיח כן, ודמי לקש וגבבא דא"צ גרופה וקטומה, (ויש לחלק דהתם יש אופן טוב מזה, מיהו עבה"ל דאף בדאיכא אש מותר), שו"ר שכ"מ ברמב"ן ר"פ במה טומנין, ואמנם הרשב"א והר"ן לא פסיקא להו ד"ו, שהזכירו שריותא דקדירה חייתא, וגם הזכירו נידון דלשהות תנן ומשמע שר"ל דבמאכל בן דרוסאי שרי, אבל ממה שסתמו היתר להשהות קיתון ע"ג חמי טברי' מבואר דאף באופן ששהיי' אסורה ע"ג כירה, מ"מ בחמי טברי' מותר, אבל שיכנסו מאליהם בשבת אסור אף בלא הטמנה, דכיון דכשהיי' בתחלה בשבת

חשבינן לה, או כבישול בשבת, אין בזה היתר דגרופה וקטומה, [ומה"ט הוצרך הרשב"א לומר דר"ח מהני שנכנסו בע"ש דייק, וכן הר"ן במתני' אסר מפני שנכנסו בשבת, וכתב דעולא ס"ל דכשנכנסו מאליהן בשבת לא חשיב כמבשל בשבת בתו"ח, וש"מ דהיינו טעמא דרבנן דאסרו להם, וא"כ אפי' הי' הסילון ע"ג חמי טברי' היו המים שנכנסו בשבת אסורין].

ובזה מיושב טפי סתמות הגמ' שלא הזכירו ממתני' דאנשי טברי' להקשות על רבה ור"י, דפשיטא לן שבחמי טברי' אין משום איסור שהיי', ואפ"ה אסרו להם וע"כ דמשום בישול בשבת אסרוהו, והרי רב יוסף לית לי' טעמא דהטמנה, והראשונים ז"ל דייקו מדר"ח דמדמי הטמנה למתני' ש"מ דאסורה בדיעבד, וכונתם בזה דמדר"ח שמעינן דלא כרבה ור"י, אבל אין זה עיקר מתני', עכ"פ לרבה ור"י, וכמשנ"ת. - והנה לפי הראשונים ז"ל הטמנה בחמי טברי' אסורה, ואם נימא שאין הטמנה במים כלל, א"כ ג"ז מותר, ובשבת אף שהיי' ע"ג חמי טברי' אסור ואף בבאין מאליהן.

ולפי דרכינו למדנו שהמניח קדירה במקום שסוף אש לבא מעצמה דינו כנותן לכתחלה בשבת, ואף במקום ששהייתו מותרת כאן אסור, כגון ששעון עתיד להדליק הגז או חשמל, דכאן מבואר דחמי טברי' הנכנסין מעצמן אסורים אע"פ ששהיי' ע"ג ח"ט מותרת, וע"כ דכה"ג חשיב כנותן בתחלה, ואין לחלק בין מקרב האש אצל הקדירה או הקדירה אצל האש, (אע"ג דמיחזי טפי כמבשל), ועי' בספר מרן זללה"ה סל"ח סק"ב, ולפמשנ"ת לק' בהוספה לס"ק [י"ב] נמצא דלהרמב"ן מותר, ועי"ש מש"כ בזה.

בדין מים שנתחממו מע"ש ונשארו בסילון

ז. **כתב** הרשב"א שם דמדברי ר"ח שמעינן דאפי' המים שנכנסו בסילון מע"ש אסורין, וכונתו שנתחממו משחשיכה דאל"כ

הרי בדיעבד מותר כמ"ש לעיל בשם הרמב"ן, ובמתני' אסרו להם בדיעבד, (ואע"פ שהזכיר לשון הוחמו לאחר שחשיכה כונתו נכנסו והוחמו, או שתחלת חמימותן לאחר שחשיכה, ור"ח מיירי בנתחממו קצת מבעוד יום, דמ"מ מה שניתוסף משחשיכה אסור אף בדיעבד), מיהו לענין איסור לכתחלה אפי' במעמיד חמימותן אסור, וז"פ, אבל אין לפרש דכיון שנכנסו בסילון ע"ד שישארו בשבת אע"פ שנתחממו מע"ש אסורין בדיעבד, דאין בזה סברא כלל, דסו"ס לאו מעשה שבת הוא, ועכ"פ אין מקור לחדש שקנסו בכה"ג, (וכל שהי' יכול להגביה הסילון ולהחזירו מבעוד יום הי' מותר, ה"ה בלא הגביהו), וכ"מ ברמב"ן ורשב"א נ"א א' דדיני' דר"ח במטמין צונן עיי"ש.

ובשו"ע סי' שכ"ו ס"ג כתב דאפי' המים שנכנסו לסילון מע"ש אסורין, ולפמשנ"ת ר"ל שנתחממו בשבת, שהרי פסק בסי' רנ"ז ס"א דבעומד בחמימותו מותר בדיעבד, וכ"מ בב"י שכ' דלפרש"י שהמים נשפכין לתוך האמה ומצננין אותה כל שנכנס בע"ש מותר כיון שמיד מתערבין, אבל לפירוש תו' אף מה שנכנס מע"ש אסור, וסיים שם בדברי הר"ן דבדיעבד אסור רק מה שהוחם בשבת, וע"כ דזו נמי כונתו בשו"ע, (מיהו לענין לכתחלה הכל אסור), וצ"ע במ"ב ס"ק י"ד שהביא מהב"מ דמיירי שהוחמו מבעוד יום ורק נשתמר חומן ע"י ההטמנה, והרי בזה קי"ל דמותר בדיעבד, ואמנם לשון השו"ע ק"ק שכ' אסור להמשיך לתוכה אפי' מע"ש סילון כו' ואם המשיכו אסורין אפי' המים שנכנסו לה מע"ש כו', והא ל"ד אהדי דאיסור יש בכל גווני להמשיך לכתחלה, אבל בדיעבד אינו אסור אלא בנתחממו, [וגם לישנא דמתני' שנתקשה בב"י י"ל דאם בשבת היינו שנתחממו בשבת, אבל א"צ לזה דמתפרש שפיר דבשבת דינם כחמין שהוחמו בשבת], אבל ע"כ הדין כן הוא, וכדמדמו לה הפוסקים

לשהיי', והתם פשוט דבנתנו מבעוד יום ונתבשל כ"צ והשאירו בשבת שיצטמק וי"ל, דינו כתבשיל שנתבשל כ"צ מבעוד יום, וה"ה בהטמנה, מיהו בדעת הטור צל"ע דלא ראיתי שהעתיק דברי הרמב"ן דדיעבד אסור רק באהנו מעשיו, וא"כ י"ל דבכל גונא אסור להו משום הטמנה, [ועי' להלן דכ"מ בתו' הרא"ש], מיהו קי"ל להיתר כהסכמת הפוסקים בסי' רנ"ז ס"א, [וכעת ראיתי בפמ"ג במ"ז סי' רנ"ז סק"ב שכ' קושיא זו, והניח לתרצה בסי' שכ"ו, ולא נמצא שם].

בבה"ל שם ד"ה אפי' צידד דמים שנכנסו מעצמן בשבת מותרין, ושנכנסו מע"ש ויוצאין בשבת מעצמן משמע דפשיטא לי' דמותרין, והנה עיקר עובדא דאנשי טבר' הואי בסילון שהמים נכנסין מעצמן בשבת, ואף הנכנסין בע"ש ויוצאין מעצמן אסורין כיון שנתחממו בשבת, ובהכי מיירי עיקר הטמנה דיליף מינה ר"ח לדעת הרשב"א, דהא לא מיירי בשני סילונות, וכש"כ הנכנסין בשבת דודאי אסורין, וכבר כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ע"ד הבה"ל בזה.

בתוי"ל ל"ט ב' נראה דמפרש באנשי טבר' בסילון סתום מכל צד ונתחממו המים מבעוד יום וטמנום בשבת לשמור חומם, ולדבריו מבואר במתני' דאף כה"ג אסור דיעבד, וכנראה לזה נתכוונו, ועמ"ש תו"י ל"ח ב' דממ"ש כחמין שהוחמו בשבת משמע טפי כפי' ראשון, ולא קיימי על פר"י, ונתבאר לק' ס"ק י"א כונתו עי"ש, וניחא בזה שהוצרכו לדחוק דהטמנה חמירא משהיי', עי' לעיל סק"ו בדבריהם בזה, אבל לש"פ שהמים שבסילון נכנסים בשבת אף לטעמא דהטמנה, ניחא להו בפשיטות החילוק לענין דיעבד וכמשנ"ת לעיל, וגם לישנא דמתני' ניחא כיון שגם לטעמא דהטמנה מיירי שהוחמו בשבת.

והל"ל ראיתי בתו' הרא"ש בהא דר"ח שפי' דמי הסילון היו מתחממין מבעוד יום

מדקתני כחמין שהוחמו בשבת מכלל דלאו בשבת הוחמו, וכן הביא י"מ כפי' התו"י הנ"ל, ומוכח מדבריו דאף שלא נשתנית חמימותו אסרינן בדיעבד, וכנראה כ"ה דעת הטור הנ"ל, [ויעוי' בריטב"א הנדמ"ח שכ' בשם ר"י דדוקא בדאהנו מעשיו בשבת אסור דומיא דחמי טבר', וסיים בעובדא שאסר ריב"א המרק והתיר הבשר שהבשר בלא"ה ראוי לאוכלו, ומשמע דר"ל דמרק צונן אינו נאכל ועיקר תועלתו בחמימותו, מיהו אין מבואר בדבריו אם הי' חם מע"ש ונשתמר בחמימותו ואפ"ה אסור, או דדוקא בנתחמם אסור, ובפשוטו מסתברא שהטמינוהו חם כדרך המטמינים ואפ"ה אסור, וזה כדעת תו' הרא"ש ותו"י], ועי' לק' סק"ח דכ"ג מפ"י הר"ש מוורדין.

ל"ט ב' תוד"ה ממעשה, בת' ר"י וזה"ש מוורדין ח. **שם** תוד"ה ממעשה, ואור"י דמתני' דלקמן איכא לאוקמא בביהש"מ, באמת לא הוזכרה במתני' אלא הטמנת ביהש"מ דתנן בסו"פ במה טומנין, ושפיר מתפרש דעלה קאי הא דקתני במה טומנין, מיהו י"ל דפשיטא דאסור ביהש"מ להניח בתחלה על דבר המוסיף הבל, כדין שהיי' בתחלה שאסור בשבת, אפי' ביהש"מ, אפי' גרופה וקטומה, ובמתני' קתני נמי סיד שהוא תוה"א, מיהו מיחם ע"ג מיחם מצינו דשרי, וי"ל דמוסיף הבל דינו כמיחם ומותר להניח עליו בשבת, ומ"מ מסתברא דאסור, ולכן ליכא לפרושי מתני' ביהש"מ דמאי איריא הטמנה אפי' שהיי' אסור, ולע"כ.

שם וא"ת והא קתני טומנין בגיזי צמר כו', לכאורה אפשר לטמון בלי טלטול, והא דקתני כיצד הוא עושה כו' מיתוקמא שפיר בטמן מבעוד יום, דביהש"מ לא יוכל לכסותה בגיזי צמר, אבל ליתנה בתוך גיזין לכאורה אפשר בלא טלטול, ועי' לעיל א' בעפר תיחוח, ואי ס"ל דלא מיקרי הטמנה אלא

בכולה עם הכיסוי, נחא דזה לא משכח"ל בלא טלטול.

שם והר"ש מוורדין מפרש כו', פשטות משמע מפ' זה דלשמור חומו ג"כ אסור באכילה, שהרי סתם הטמנה לשמור החום, ואם בזה מותר באכילה, אכתי לא בטלה, ועי' לעיל דכ"מ בתו' הרא"ש ותו", מיהו עי' ר"ן (בחדושי הריטב"א) שפי' כפי' זה וסיים בדברי הרמב"ן, עי"ש.

שם והר"י מפרש כו', בגליון הש"ס ציין לדברי רשב"ם דשרי הטמנה בקידרא חייתא, וכתב ז"ל בגליון השו"ע דפליגי אם במים יש שריותא דקידרא חייתא, ואפשר שהאמת כן דלרשב"ם שמתיר פירות הנאכלין חיין שדינם כמאכל בן דרוסאי, א"כ ה"ה מים, אבל מהא דחמי טברי' אין ראי' ד"ל דמפרש שאסרום משום בישול בתו"ח, וכדמתפרש לפי' קמאי בתו' ל"ח ב', (מיהו עי"ש מ"ח א' באנח כוזא דמיא, וכן במתני' ממלא את הקיתון, והני מיירי בשבת), ועי' לעיל סק"ד הובאו דברי הרשב"א והר"ן דיש דין קידרא חייתא במים, ועי' י"ח ב' גבי נחתום, ולע"כ בד"ז, שו"ר ברשב"א ל"ח א' סוד"ה ומי שכ' דמים כיון שהם קלים להתבשל הו"ל חיים גמורין כבשיל ולא בשיל.

לפרי"ח לעיל ל"ח ב' מתפרש דכי היכי דאסרו בישול בתו"ח אטו בישול בתולדות האור ואפי' מבעוד יום, דהוי גזירה לגזירה, ה"ה דהטמנה מבעוד יום אסורה, וז"ל תו' הרא"ש בדבר המוסף הבל כו' איכא גזירה לגזירה שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה וה"נ גזרו מבעוד יום אטו בשבת ובשבת אטו חמי האור, וזה כדרך משנ"ת לעיל סק"ד ו' דר"ח אמר שממשנה זו למדו דבהני שגזרו שמא יטמין ברמץ או שמא יבשל ברמץ גזרו אפי' מבעוד יום, ומיושב בזה דלא קאמר זאת אומרת, ומיושב דלא ס"ד דמותר מבעוד יום, עסק"ד.

יעו"י בחדושי הגרע"א ז"ל ולפו"ר צ"ע שציידד לפרש דמותר משחשיכה באינו מוסיף הבל, והא קתני לא כסוהו מבעוד יום כו' וקאי אהני דטומנין, וקתני לתחת הכר או לתחת הכסת, וגם קשה מגיזי צמר כק' תו' וליכא לשנויי ביהש"מ, וגם אין נראה להתיר הטמנה במוסיף הבל ביהש"מ כמו בשבת עצמה, ובפרט דבמתני' קתני נמי סיד שהוא תוה"א, עי' לעיל בזה, ולע"כ בזה.

שם אמר עולא הלכה כו' בדברי עולא, וביאור דבריו ע"פ הירושלמי, והאם איכא דפליג ארבנן מ. **שם** אמר עולא הלכה כאנשי טברי', כבר הביא הרשב"א דבריו מבואר דפלוגתא דאנשי טברי' וחכמים היא בדין מבשל בתו"ח, ולא ס"ל דלר"י חשיבי כתולדות האור, וע"כ דמאן דשרי בתו"ח ס"ל כאנשי טברי', ואמרו שם דרבנן דא"י סברי דמותר לבשל בתו"ח, [וכן אמרו שם בפ' כלל גדול ה"ב דר' יוחנן אמר מותר לבשל בחמי טברי' וחזקי' אמר (פטור אבל) אסור], ורבנן דבבל סברי דתו"ח נמי אסור, ומייתי שם דרשב"ג ורבנן נמי בהא פליגי, ולרבנן דא"י מסקנא דמתני' כאנשי טברי'.

ולפ"ז דברי עולא מבוארין, שהי' הדבר פשוט לו דחמי טברי' כתו"ח חשיבי, וכדתנן נגעים פ"ט מ"א, וא"כ ע"כ דר"י כאנשי טברי' ס"ל, וכן רשב"ג כר"י ס"ל, (ועי' במלחמות ור"ש כר"י פסיק, ונדצ"ל ורשב"ג כר"י פסיק), וע"כ קים להו לר"י ורשב"ג דאנשי טברי' עשו ע"פ חכמים דפליגי, ומייתי לה במתני' ראי' לר"י דשרי, ורבנן משיבין לו דאף הם אמרו להם דאסור, וכ"מ בירו' שאין הכרע אם סלקא מתני' כאנשי טברי', ומייתי לה כמעשה רב, או דהו"ל מעשה שעשו וחזרו בהן.

וז"ה שהוכיח רבינא מ' ב' מעובדא דרבי דהמבשל בחמי טברי' אסור מדרבנן, דאי ממתני' י"ל דהלכה כאנשי טברי' וכדס"ל לעולא, והרי קי"ל בנגעים דחמי טברי' אינם

תו"א, ורשב"ג סבר כר' יוסי, ולכן הוצרכנו לראי' דרבי פליג אאבוה (דליכא למימר משום הטמנה בפך, עסק"ה), מיהו יותר מיושב דמתני' משום הטמנה ורבינא יליף בישול, כמ"ש הרשב"א בשם רבנו יונה דמר"נ לא שמעינן אם הלכה כרבי יוסי או כרבנן.

נמצא לפ"ז דעולא מפרש דר"י ורבנן פליגי אם הלכה כאנשי טבריי או כחכמים וכדס"ל לרבנן דא"י ולר' יוחנן שם, ואפשר שלא הביאו ד"ז בתלמודן אלא לסיים ע"ז דברי ר"נ דתבריהו לסילוניהו, ולא ראו לנכון להביא דברי ר"נ כמימרא בפ"ע, ולכן הוצרכו להקדים דברי עולא, ולא האריכו בביאור דבריו דאתי דלא כשינויא דלעיל, ועי' בסמוך דהירוי' פליג גם בדין תולדות האור ולכן לא רצו להאריך בתלמודן ביישוב מילתי' דעולא.

בדברי הירושלמי דר' יוסי פליג אף על ביצה בצד המיחם

בירוי' נראה דמפרשי דר"י פליג אף על ביצה בצד המיחם, דס"ל שאין בישול ברור אלא בשהאור מהלך תחתיו, [כ"פ בבהגר"א תרומות פ"י ה"א], ולפ"ז לא מצי לשנויי דחמי טבריי חלפי אפיתחא דגהינם שהרי אף בתולדות האור ס"ל דמותר, ונראה שזהו הטעם שרבנן דא"י סברי דמותר לבשל בתו"ח, משום דס"ל דתולדות האור נמי מדרבנן הוא דאסור, וא"כ תו"ח הו"ל גזירה לגזירה, וזהו שאמרו שם ה"ה ריב"ג בעא קומי ר"מ עשה כן בשבת חייב משום מבשל כו' איזהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו, והובא הירוי' ברין אמתני' דהאילפס והקדירה, וכתב שם דהירוי' פליג אתלמודן וס"ל דאף בכ"ר אינו חייב משום מבשל, ואין בישול אלא באש עצמו, וכ"כ הרמב"ן בע"ז [ע"ד ב'], ובזה מיושב דר"י מתיר לכתחלה ליתן ביצה בצד המיחם, כיון דאף לרבנן איסורו רק מדרבנן, [ויש בזה סיוע לפי' הראשונים ז"ל דבעיא דגלגל מאי היינו אם בתולדות האור חייב,

שהרי בירוי' פי' כאן דפטור ולר"י מותר], ואפשר דחזקי' דאסור בחמי טבריי סבר דתולדות האור דאורייתא הוא, (מיהו שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאפשר דהירוי' פליג רק בכ"ר ואין ראי' מזה לכל תולדות האור, ולפ"ז צ"ל דבצד המיחם לא עדיף מתוכו).

ויש ללמוד מן הירוי' דאיסורא דסילון בחמי טבריי משום בישול בתו"ח ולא משום הטמנה, שהרי מודו כו"ע לאיסור הטמנה במוסיף הבל, וע"כ דאין דרך להטמין במים, או דמים שאין בהם חום טבעי אין בהם ענין הטמנה ורק משום בישול יש לדון בהם, וכ"כ הראשונים ז"ל בדעת עולא, וזה מסייע לפרש כן לכו"ע וכמ"ש סק"ד ו'.

שם כבר תברניהו אנשי טבריא לסילוניהו, ובדין אם אין דעתם להשתמש

י. שם א"ל ר"נ כבר תברניהו אנשי טבריי לסילוניהו, שמעתי להעיר דמרומו כן במתני' דקתני מעשה שעשו והביאו, והול"ל מעשה כאנשי טבריי שהביאו, אלא לומר שעשו וחזרו בהן, ואפשר שלכך נתכוונו בירוי' ע"ד דרבנן דתנן מעשה שעשו אנשי טבריי.

ויש להסתפק מ"ט תברניהו לסילוניהו, (דודאי משמע דהכי הוה עובדא, ולא לישנא בעלמא כתבריי לגזיזי, וגם לא משמע שחכמים היו), ואפשר שהי' זה להראות שקיבלו דברי חכמים דלא לחשדיניהו שמשתמשין בו בשבת, או שלא הוצרכו לכך לימות החול, אבל אפשר דדינא קתני שאסור להשהות דבר המוטמן באיסור, אף כשאין דעתו להשתמש בו בשבת ולא ליהנות ממנו במוצ"ש, וכענין שביאר מרן זללה"ה בסל"ז ס"ק כ"א כ"ו דתבשיל שאסור להחזירו אפי' החזירו קוף חייב להסירו דמציאות מצב זה אסור חכמים, וה"נ כל שאסרו נתינה מבעוד יום הרי מצב זה אסור, וגרע מאיסור חזרה דהתם מעשה הנתינה אסורה, אבל מצב זה

בעצמו מותר, משא"כ הכא דעצם הדבר שהתבטל מוטמן אסור, וז"פ, אלא שהי' מקום לדון דכיון שאין דעתו ע"ז אין לאסרו להניחו כך, ומסתברא לאיסור, דכל כה"ג אמרינן בטלה דעתו דכל הרואה תבטיל מוטמן רואה כאן איסור הטמנה, ולא מהני מה שיש לו סיבה אחרת שאינו רוצה לטרוח בשבירת הסילון וכיו"ב, וגם יש לחוש שמא ימלך.

ולפ"ז אם היו אנשי טבריי חפצים בסילון לימות החול היו חייבין לסתום כניסת המים מע"ש, וטריחא להו מילתא, ולכך תברינהו לסילוגיהו, ומ"ש תו' ל"ח ב' דבהבאה אין שום איסור ר"ל דלגרום בישול בשבת אין איסור, אבל ודאי כשהחשש שמא יחתה לא מהני מבעוד יום כדין כל איסור שהי', ואפי' למוצ"ש כההיא דנחתום, מיהו פשטות דבריהם משמע שאם לא ירצו להשתמש אין איסור בדבר, ושמא באמת המים שאני לפי פרתו' שאין המים בסילון אלא בקרקע בזה באמת אין לאדם קשר עם הנעשה בקרקע עולם רק ע"י דעתו.

וי"ש לעי' במה שנהגו היתר בדודי שמש, ובפשטותו עשוין כמעשה דאנשי טבריי שהסילון של צונן מתחמם בחמה, ונכנס לתוך הדוד, ואף בשבת המים נכנסין לסילון ומתחממין, ונהי דאין דעתו להשתמש בשבת אכתי אסור להשאיר כך, ועוד דבמוצ"ש דעתו להשתמש, ומצינו שאסור להניח מע"ש למוצ"ש כדחניא י"ח ב' גבי נחתום עי"ש.

וי"ש לדון להתיר מתרי טעמי, א' דחשיב חמה ולא תו"ח, ב' שאין כאן הטמנה אלא שהי'.

טעם א' צ"ע במציאות, אבל בפשוטו מותר ליתן סילון של צונן בחמה אף בסילון של מתכת שקולט יותר את החום, ואע"פ שהמים החדשים מוצאים את הסילון חם, שלא נתקרר מפינוי הראשונים, דסו"ס זוהי צורת נתינת מים בחמה, כיון שמקלחין כך בלא

הפסק והסילון מלא מים כל הזמן, ואמנם ע"ג סילון רותח בלא מים אסור ליתן כמו ע"ג גג רותח דלרבנן אסור, כמו שהכריע המ"א בסי' שי"ח סק"י מהירו' והראשונים דלא כמהרש"ל, ובזה גם למהרש"ל אסור, מ"מ ככה"ג שנותן הסילון עם המים, כיון שהמים הראשונים דינם כהוחמו בחמה, ה"ה כל הנמשך בסילון, [ועי' לשון הר"ן שהובא לעיל סוסק"ב], ולפ"ז אם המים מתחממים עם הקולטים יחד יש לדונם כחמי חמה, אבל אם הקולטים מתחממין תחלה והמים על גביהן, י"ל דהו"ל כתולדות חמה, מיהו יתכן דכל שהמים בכלי אע"פ שיש בו תכונות שדפנותיו מתחממות וכיו"ב, דינו כחמי חמה דמותר להניח מים בחמה בכל כלי שהוא, שוב שמעתי שהאור שבתוך הקולטים מתחמם והצינורות שהמים בתוכן מתחממין מן האויר, ודעת אממור' (שליט"א) זללה"ה נוטה שהאויר כחמה כיון שאין לו קיום חום אלא עם החמה.

טעם ב', לדעת תו' ותו"י ותו' הרא"ש והטור [דנדון דאנשי טבריי במים המוטמנים מע"ש, עסק"ו], אפשר דכל מה שנעשה מאליו בשבת אין בו איסור, כדין פותקין מים לגינה, ורק בהטמנה נתחדש איסור מבעוד יום, כיון שהאיסור שיהא מוטמן בשבת שמא יחתה וא"כ כשאינו מוטמן אין איסור בנעשה מאליו מבעוד יום, כיון שאין איסור שהי' ע"ג תו"ח, כמ"ש הרשב"א והר"ן ובשם הר"י, ולכא"ו כ"נ ברמב"ן דרק משום הטמנה אסור, וצ"ע בזה עי' להלן, [וצ"ל לדבריהם דאף לרב יוסף ועולא איסורא דאנשי טבריי משום הטמנה, אלא דלא דמי לביצה הטמונה בחול דהתם מיירי בשבת, אבל קשה קושית מהר"ם למה הוצרך ר"י לומר דתולדות האור ניהו, וע"כ דבשבת יש איסור בישול לרב יוסף שתעשה בשבת אפי' מאליה, וצ"ע], אבל ברשב"א ור"ן מבואר דאותם שנכנסים בשבת אפי' מאליהן אסורין משום מבשל בתו"ח ואף בלא הטמנה, ואע"פ שנכנסים מאליהן, וכ"ה פשטות הגמ'

דלר"י ועולא הנדון בדין בישול בתו"ח ולא נחלקו בדיני הטמנה כלל, וכמשנ"ת לעיל סק"ד ו', [וגם לדעת הרמב"ן דלרב יוסף הטמנה מבעוד יום מותרת, חשיב למעשה דאנשי טברי' כהטמנה משחשיכה, וא"כ צ"ל דס"ל כהרשב"א והר"ן, וכן לדעת תו' כיון דמצינו כן לרב יוסף, אין לחדש דרבה פליג בד"ז, וזוהי קו' הרשב"א וצ"ע, ואפשר דס"ל דלרב יוסף צריך לחדש כן, ולרבה דטעמא משום הטמנה אין איסור בנכנסין ממילא בשבת משום שהי' בתחילה], ולפ"ז יש לאסור כניסת מים בסילון אף בלא הטמנה ואע"פ שבאין מאליהן, מיהו יש לדון להקל כיון שאין נכנסין אלא המים שמוכנים כבר בדוד, וכיון שהוא מורכב בתכונה זו שהמים נכנסים ויוצאים דרך הסילון, אין כאן נתינה בתחלה בשבת, ויש מקום להתיר ד"ז כדין שהי' ע"ג תו"ח דשרי, מיהו הערוני דכיון שבלילה אין חום השמש, הר"ז כנתינה חדשה מפני שהאש בא בשבת, [ועי' לק' בהוספה אחר ס"ק י"ב דלהרמב"ן מותר ועי"ש עוד].

ושמעתי להעיר שהמים שנכנסים לדוד הרי הם תו"ח והם מחממין את המים שבדוד, וי"ל שזה עירוי ותת"ג, ואח"כ מתחממין ע"י תערובת שהחמין רוב ולא שמתבשלין, מיהו בתו' ל"ח ב' מתפרש אליבא דרש"י האיסור שמתבשלין ע"י תערובת, וי"ל דהתם האמה תתאה והסילון נשפך לתוך כלי ראשון, ועוד דבתו' שם נראה שאין איסור בהבאה זו, ועי' להלן.

ברם בעיקר הדברים שנקטנו דתברינהו לסילוניהו שהיו מחויבין בדבר, יש לדקדק מדברי התו' ל"ח ב' דלאו דוקא, שהרי כתבו דבהבאה אין שום איסור, [הובא במ"א סי' שכ"ו ס"ג], ואמנם פירשנו לעיל דכונתם דוקא בשפיכת צונן לאמת המים, שאין לייחס איסור לאדם בד"ז, ורק ההשתמשות או הכונה להשתמשות אוסרת, אבל כלי שברשות האדם אע"פ שהאש נעשית ממילא יש לאסור וכמ"ש

מין זללה"ה, מ"מ אפשר דבגזירת תו"ח אטו תוה"א לא מחמירין כולי האי, דההיא דנחתום י"ח ב' מיירי באש דאיכא חיתוי, ואמנם מדברי התו' דמיירו באיסור בישול אין רא"י לגזירות דרבנן דשמא יחתה, וא"כ י"ל דלמאי דנקטו דהאיסור משום הטמנה ה"ה דאסור לקיים תו"ח כמו שאסור לקיים תוה"א, וכ"ה פשטות הדברים דלא מצינו חילוק ביניהם, מ"מ מדבריהם נלמד דתברינהו לאו דוקא, דלפרש"י לא הוצרכו לשברו, ונוכל לומר דל"ג כולי האי תו"ח אטו תוה"א כשאין דעתו ע"ז, ולפ"ז יהא מותר להשהות בביתו תבשיל מוטמן במוסף הבל כשאין דעתו ע"ז, דל"ג אטו רמץ אלא איסור השתמשות, וזה צ"ע, ואם נימא דתברינהו שלא מעיקר הדין, אלא כיון דניכר שנעשה לשבת ואוושא מילתא, לפ"ז יש להתיר בדוד שמש כיון שאין ניכר הטמנה לצורך שבת.

תוד"ה מעשה, ואין שום איסור כלל בהבאה כו' יא. ל"ח ב' תוד"ה מעשה, ואין שום איסור כלל בהבאה כו', לפרש"י אין כאן משום הטמנה אלא משום בישול, וכיון שהמים נשפכין לתוך האמה אין לאסור העש"י, שהאמה היא כימים ונהרות ואין איסור לפתוח צונן לתוכן שיחמו, ורק בדבר שמתייחס לאדם שייך לאסור, כגון המים שבסילון שהם בכלי של האדם.

אבל הר"ן כתב דלפרש"י אסור ליתן מים מבושלין לתוך החמין משום הטמנה, ואין נראה כן דעת תו' דפשיטא דלרש"י משום בישול הוא דאסור, וילפינן הטמנה מבישול, ע"ד מש"פ לעיל סק"ג ד', ועי' תו' הרא"ש, וזהו שסיימו תו' ולר"י נראה דמה שהיו מתערבין צונן בחמין לא הוה דמי להטמנה וליכא למילף מינה כו'.

שם ואם היינו מפרשים כו', צ"ע דא"כ אמאי אסורין בשתי' בשבת, וצ"ל שאם פתח הנקבים ונתחממו, ונראה שזו כונת תו"י שמזה

תוד"ה ואין מגלגלין

שם תוד"ה ואין מגלגלין כו', מדבריהם משמע דמגלגלין היינו הפעולה שמגלגל הביצה ממקום למקום שתקלוט החום המרובה בכל צד, וזהו שכ' בסוה"ד אם אינו מטמינו אלא מגלגלו ע"ג שרי, ובתו' הרא"ש הק' א"כ מאי פריך לרב יוסף הא איהו אסר רק להטמין אבל לגלגל שרי, וי"ל דתלמודא ידע קושטא דמילתא דכל נתינה ע"ג עפר אסורה אפי' דרך גלגול, אבל מהר"ן (בחי' הריטב"א) נראה דמגלגלין היינו התוצאה, (ושם פ"י שמפקיעין אותה ע"ג הגג, ופירושו מחודש טובא), וכן מיושב יותר הלשון דדרך התנא לשנות התוצאה, כדתנן בשביל שתתגלגל שתצלה, והול"ל נותנין כו' בשביל שתתגלגל, ונקט לשון מגלגלין לכלול גם הענין שאינו מטמין אלא מגלגל, ולפ"ז אפשר לפרש סיד רותח בסיד נוזל שהוא עם מים, דאל"כ תיקשי לרב יוסף מאי איריא משום תוה"א תיפול"ל משום מזיז עפר, ובלח אין דרך לגלגל, מיהו מדקתני ע"ג, משמע טפי ביבש, ועכ"פ גוש ולא נוזל, (ואפשר דבסיד אסור משום הטמנה לכו"ע דמוסיף הבל מחמת עצמו).

- הוספה -

עוד הנני חוזר לביאור סוגיא דאנשי טבריא ופלוגתא דרבה ור"י, ע"פ מה ששמעתי מאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דר' יוסי מודה בגפת דאף שלא בדרך הטמנה גזרינן בהו אטו תולדות האור כיון שהם מולידים חום מחמת עצמן, ואמנם כ"נ מסתמות דברי הרמב"ן שלא ביאר בדבר יוסף מ"ט ל"ג משום הטמנה, וטעמא דמילתא כמ"ש אמו"ר (שליט"א) זללה"ה דכל שמותר לבשל בו אין לאסור בו הטמנה, והנני מבאר הסוגיא לפ"ז.

ל"ט א' וליפלוג נמי ר"י בהא, פ"י כיון דשרי לבשל בתו"ח ה"ה דשריא הטמנה, וא"כ מ"ט אסר בחול ואבק דרכים.

משמע כפי' ראשון, או משום דמשמע שהוחמו כבר, ולא שהאיסור לרחוץ שמא יחמם.

הערות בפלוגתא דרבה ורב יוסף ל"ט א'

יב. ל"ט א' רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ, פ"י שמא יטמין ביצה ברמץ כמו בחול, ובכה"ג חייב משום מבשל אף בלא חיתוי, ולפ"ז אינו ענין להטמנה בעלמא, וכן בסברא דמתני' לא אתיא לאשמועינן דיני הטמנה הכא, וכי היכי דפשיטא לן דמבעוד יום מותר, וצ"ע ברשב"א שפי' לה משום גזירת הטמנה דעלמא, ועפ"ז פ"י כל הסוגיא דר"ח כרבה, ודחמי טבריא דמיא להטמנה דעלמא, וכבר נתבאר לעיל סק"ג ד' בכ"ז.

שם רי"א מפני שמזיז עפר ממקומו, לא הוצרך לפרש מ"ט לא אסור משום הטמנה שהרי לרבה גופי' לאו הטמנה היא מבעוד יום, וממילא לא ס"ל לר"י משחשיכה, וכ"ש לפמשנ"ת דרבה גופי' משחשיכה לאו משום הטמנה דעלמא אסר לה, וע"כ דחמי חמה שמצטננין לא שייכי בדיני הטמנה שאין נותנין בהם תבשילין לשמור חומן, ויש בהם רק משום בישול.

שם איכא ביניהו עפר תיחות, מהא דשרינן עפר תיחות נראה שהגזירה רק משום מוקצה והיינו שמא יזיז עפר, דבזה אין לאסור אלא כשהגזירה קרובה, אבל אם ה' חשש איסור דאורייתא משום גומא לא פלוג רבנן לחלק בין תיחות לאינו תיחות, וכ"ש אם צריך תיחות ביותר, ע"י תו', ולפ"ז ניחא באבק דרכים דאע"ג דתיחות הוא כיון שאין עפר מספיק קרוב להזיז עפר, ולשון מזיז ג"כ לא משמע גומא אלא טלטול, ומש"ה קתני אבק דרכים לומר שהוא מוקצה, מיהו בירו' מפרש משום שעושה חריץ, [ויעו' בתוד"ה א"ב, ולכאו' יש לחלק דהתם נוטל העפר, וכאן משקע הביצה וכל העפר נשאר], וצ"ע בכ"ז.

שם רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ, פי' דרך הטמנה מודה ר"י דגזרינן תו"ח אטו רמץ, ואפשר הטעם דסברי אינשי דרך הטמנה לאו בישול הוא, כיון שאין החום גדול כאש, וכמ"ק לק' קמ"ה ב' דס"ד למיגזר חמה אטו רמץ, ויותר נראה משום דסתם הטמנה בתולדות היא, וכיון דאורחי' בהכי גזרינן תו"ח אטו תו"א, משא"כ בבישול ע"ג, שזה מאורע, ועיקרו ע"ג האש.

והק' הרמב"ן לרבה דבהטמנה גזר ר"י אטו תו"א, א"כ חזר דין תו"ח ככל המוספיין הבל, ומ"ט ל"ג מבעוד יום, ותיריך דחול ואבק מתקררין בלילה, ואמנם בחמי טברי' שאינם מתקררין אסורים אף מבעוד יום, אבל לרב יוסף ל"ק כלל, דכל שאין בו משום בישול מותר להטמין בו, ולרבנן אליבא דרב יוסף אמנם אף הטמנה אסורה, וצ"ל לדידי' כמו לרבה דמבעוד יום מותר כיון שמתקרר, ואין כאן חידוש דין, אלא מציאות, ואם נתן מבעוד יום ביצה בחול ונשארה עד יום השבת שחזר החול להוסיף הבל, אף לרב יוסף אליבא דרבנן יש כאן משום איסור הטמנה.

שם ת"ש מעשה שעשו כו' היינו דדמיא להטמנה כו' מי סברת מעשה טברי' אסיפא כו', פי' דמעשה דאנשי טברי' לכו"ע משום הטמנה בלבד אסורה כדאר"ח, בין לרבה בין לרב יוסף בין לרבנן בין לר' יוסי, והטעם משום דבלא מעשה אין לאסור משום מבשל בשבת, דהא ממילא קאתו, [ועי' להלן בזה], ובשלמא לרבה היינו טעמא דמודה ר"י דאסור, אלא לרב יוסף לרבנן ניתא אבל לר"י קשיא, ומשני מי סברת שהטמנה זו הביארה סייעתא לולא יטמיננה בחול, ארישא קאי דאם הטמנה בחמי טברי' אסורה ש"מ שאסור לבשל בהן, וא"ל ר"י דחמי האור נינהו, מיהו לרבה נשאר כדעת המקשן ולכו"ע חמי טברי' תו"ח נינהו, וכ"מ לק' מ' ב' דהוצרך רבינא ראי' שהלכה כרבנן דאסור לבשל בחמי טברי'.

שם ב' אר"ח ממעשה שעשו כו', לפמשנ"ת דלכל האמוראים מעשה דאנשי טברי' משום הטמנה הוא דאסורה, אתיא מימרא דר"ח כפשטה, דלא שייך לאקשוויי דילמא כדרב יוסף ולא צריכין לאוקמי דר"ח כרבה, וכ"מ בדרכינא מ' ב' דמתני' לא שמעינן איסור בישול בחמי טברי', דאיכא למימר הלכה כאנשי טברי' משום הטמנה, וכו' יוסי, ורבה לא ס"ל דלר' יוסי חמי האור נינהו, וכ"כ הרשב"א לק' ב' בשם הר"י דמר"נ לא שמעינן אם הלכה כר"י או כרבנן, דהא רבינא מייתי ראי' אליבא דרבה, דלרב יוסף פשיטא דאסור או חייב, נויש להטעים לשונו כמ"ש הגרא"מ הורוויץ ז"ל דבסילון לא נתחממו המים ליס"ב, ואפ"ה אסורם חכמים כחמין שנתבשלו בשבת, וזהו דקדוק הלשון במתני' דלכאורה הול"ל אם בשבת אסורין כו', אלא שאם לא הוחמו בשבת שפיר תלי להו שדינם כהוחמו לגמרי בשבת, ובמציאות מסתברא דמים שמקלחין כל הזמן אינם מספיקין להתחמם כ"כ, והשתא בטלה הטמנה שאף צונן במקום שלא יגיע ליס"ב אסור במוסיף הבל, מיהו עיקר הדין צ"ע לדעת רש"י והרמב"ם והרמב"ן דשרי להניח כנגד המדורה להפשיר, ומדברי הרמב"ן מ"ח א' נראה דחמי טברי' כע"ג האש ממש דמו, אבל לדעת ש"פ דאסור להניח במקום שיכול להתבשל, ה"ה דאסור להטמין במקום שיכול להתחמם, אף כשמקלח באופן שלא יתחמם, וצ"ע], ומשמע מדר"ח דמשום בישול בשבת אין לאסור בדאתו ממילא, דאל"כ דילמא משום שהיי' בתחלה אסורם, מיהו י"ל דשקולים הם דאותה סברא שיש להתיר הטמנה מבעוד יום יש להתיר שהיי' בחמי טברי' מבעוד יום, דבתרתייהו הנדון גזירה לגזירה, וכיון דהכא הטמנה הואי ולא מצינו איסור שהיי' בחמי טברי', נקט הטמנה. — לשון הרמב"ן שעל אותו מעשה גזר וסיים דומה למ"ש מעדותו כו', ולכאור' שני ענינים הם, דמעדותו היינו

בתחלה בשבת, ועכ"פ אין ד"ז פשוט לאיסור מבעוד יום טפי מהטמנה מבעוד יום, ושפיר קאר"ח דמהאי עובדא שמעינן הטמנה מבעוד יום, ויעוי' ברמב"ן ר"פ במה טומנין שכ' שאין איסור שהיי' בכל המוסיפין הבל, וא"כ י"ל דכיון דממילא אתו ואין איסור במעשה הנתינה הר"ז כנתנו מבעוד יום, ולפ"ז נראה דכל שאין בו משום בישול מותר ליתן בשבת ע"ג גפת, ועדיף מגרופה וקטומה דבהני א"צ דעתו להחזיר, וכ"מ בריטב"א הנדמ"ח מ"ז ב' שהיו רגילין ליתן הקערה ע"ג מלח בזמן הסעודה כדי שלא תתקרה, שוב שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דכל שאסור לבשל עליו אין להתיר בו שהיי' בתחלה, מיהו במקום שאינו יכול להגיע ליס"ב לא גרע מכנגד המדורה.

עיקר הדבר שנקטנו בדעת הרמב"ן דגפת ומלח ואינך אסור לבשל בהם לר' יוסי, נראה שהי' פשוט לתו' והרשב"א וש"פ איפכא, שהרי תחלת הקושיא וכי ר"י לית לי' הטמנה היא רק מכח זה דכל המוסיפין הבל דינם כתו"ח, דאל"כ אין כאן התחלת קושיא שהרי רב יוסף אליבא דר"י קאמר, והתו' תירצו דבשבת פליג ומבעוד יום מודה, עי' מהרש"א, ובתו' הרא"ש כתב עוד תירוצ' דבמוסיפין הבל מחמת עצמן מודה, ועי"ש ובפסקים דנפ"מ לענין מבעוד יום, אבל לא תירצ' דדברי ר' יוסי לא מיירי בהני דבמה טומנין כלל, וכן הרשב"א ובשם מורו טרח ליישב דברי רב יוסף מההיא דבמה טומנין, ואם איתא דר' יוסי מודה בהו א"כ אין זה ענין לדברי רב יוסף [ועי' להלן בזה], וביסוד זה תלוי פירושא דכולה שמעתין, דלהמפרשים דר"י פליג בכל המוסיפין הבל ע"כ דרב יוסף סבר לחלק בתכונת ההטמנה שבחול ואבק כלפי גפת ואינך, וא"כ סברא זו שייכא גם אליבא דרבנן לענין מבעוד יום, שהרי אין בד"ז מחלוקת בין ר"י ורבנן, וע"כ דרב יוסף השיב מי סברת אסיפא קאי כו' היינו שאין

דתנא דמתני' שמע לה מהתם, ולא שאז הי' מושב ב"ד לגזור.

שם אמר עולא הלכה כאנשי טברי', כתב הרמב"ן דמורה עולא לדיני' דר"ח, אלא דס"ל דמים לא חשיבי הטמנה, א"נ הטמנה מבעוד יום בתו"ח לית לי' כו' א"נ ס"ל כרב יוסף כו', ופשטות דבריו דאף לרב יוסף אליבא דרבנן אין הטמנה מבעוד יום בתו"ח, דאל"כ תירוצ' שני ושלישי שוין, [וזה"ל א"נ הטמנה מבעוד יום בתו"ח לית לי', שלא אמרו אלא בשבת עצמה, א"נ ס"ל כרב יוסף דאפי' בשבת לא אסר אלא משום שמא יזיז עפר ממקומו בתו"ח, הא לאו הכי הטמנה עצמה מותרת לר"י בשבת, ולרבנן בע"ש מיתה מותרת דל"ג בהו משום רמץ וחיתוי גחלים], ולפ"ז מצינו פלוגתא בין רבה ור"י גם אליבא דרבנן, אבל ע"כ שבקי' דאיהו דחיק ומוקי אנפשי', ששני התירוצים אחד הם, דודאי לרב יוסף אליבא דרבנן הטמנה מבעוד יום בתו"ח אסורה, ומה שסיים ולרבנן כו' זהו רק אליבא דעולא, ובתירוצ' בתרא נתחדש רק דאפשר דיסוד דברי עולא מכח דס"ל כרב יוסף הם, ובתירוצ' שני סבר דאף אליבא דרבה מצי סבר הכי, וכ"מ במלחמות שאם עולא כרב יוסף, הרי הוא פוסק כר' יוסי, וש"מ דלרב יוסף אליבא דרבנן אסור משום הטמנה.

וכתב הרמב"ן דלא אסרינן בדיעבד אלא המים שנתחממו בשבת ע"י ההטמנה, והיינו דומיא דחמי טברי' שאסרו משום הטמנה המים שנכנסו בשבת ונתחממו בסילון, אבל אותם שנתחממו בע"ש מותרין, אפי' אם שהו בשבת בתוכו, ולא איירי מתני' במעט המים שנכנסו מע"ש ויצאו מיד עם כניסת השבת.

ודאתאן עלה ל"ק לפי' הרמב"ן משה"ק לעיל סק"ד דתיפו"ל משום שהיי' כדמתפרש לעולא ורב יוסף, דלא הוזכר בגמ' אפשרות דטעמא דאנשי טברי' משום שהיי'

דמעיקר המעשה אין ראי', רק מר"י ורבנן דקים להו שאסורה משום הטמנה.

תו"ד הרשב"א שם דלרב יוסף מעשה דאנשי טבר' מפני שנתבשלו בשבת ולא משום הטמנה, וכן לרבה אליבא דרבנן י"ל כן, וא"כ קשה מגלי' לר"ח דהטמנה הואי, ותירץ דהראי' מדר"י מייתי מעשה זה להטמנה ש"מ דמשום הטמנה אסורה, ולא מסתבר דרבנן פליגי עלי' בטעם שאסורה, וע"כ דלרבנן מתרי טעמי אסורה, והי' ידוע ד"ז לר"י ורבנן, או מפני שאסרו אף אותן שנכנסו מע"ש ונתחממו בשבת או שקבלה היתה בידם, וראית ר"ח היא מרבנן ור"י דמייתו לה אהטמנה, ולא מעיקר המעשה בלבד, ולפ"ז אף אליבא דרבנן יש משום הטמנה בחול ואבק דרכים, ונפ"מ בדליכא משום בישול אם מותר להטמין ביצה מבושלת צוננת בחול בשבת, (אם אין איסור צונן באינו מוסיף כדי שיחמו, עי' מ"ח א' ברשב"א), וניחא שהביא הרי"ף טעמי' דרבה, להחמיר כמותו, ובזה פליגי הי"מ שהביא אח"כ, דס"ל דלרבנן דר"י אין לחדש כאן איסור הטמנה, וכתב דאין זה מחוור, ור"ל דפליגי בדין חול ואבק דרכים, אבל בדין הטמנה במים ודאי דלא פליגי, והזכיר אפשרות לדחות דר' יוסי אמנם מפרש לה משום הטמנה כדמוכח לרבה, ומיני' מייתי ר"ח, אבל רבנן דר"י לא מייתו לה להטמנה אלא לבישול, דאינהו סברי דאין הטמנה בחול ואבק, וא"כ אף דעובדא זו בהטמנה מ"מ הביאו המעשה ממה שא"ל חכמים כחמין שהוחמו בשבת, ור"ל כחמין שהוחמו ע"ג חמי טבר' באמצע השבת, ש"מ שאסור לבשל בתו"ח, ודחה דהא לא נחלקו רבנן ור' יוסי מה אסרו להם חכמים, וכיון דלר' יוסי אסור להם חכמים אף אותן שנכנסו קודם השבת, אף חכמים מודים בזה, והרי בזה ליכא משום בישול, וכיון דמודו דההיא משום הטמנה אסורה תו ליכא ראי' לדין בישול בתו"ח, דהא ר"י נמי מודה בהטמנה, וכו"ע מודו בהטמנה

זה ענין להטמנה, אלא משום בישול בתחלה בשבת, וממילא אין דברי ר"ח אלא אליבא דרבה, וזהו מקור דברי הר"ן בחידושו במתני' שהי' פשוט לו שיש איסור משום בישול בשבת אע"פ שבאין ממילא, וכתב בדעולא שאינו חושש לזה שבאין בשבת ממילא ומתבשלין ולית לי' שיהא אסור משום הטמנה עי"ש, והיינו משום דבדבר יוסף מפרש דהטעם משום בישול ולא משום הטמנה, ונמצא מפורש בדבריו שיש איסור משום שהי' בתחלה בבאין ממילא, וע"ז פליג עולא, וכ"מ בדבריו דקושיא דמבעוד יום קשיא רק לרבה ולא לרב יוסף אליבא דרבנן, וז"ש דקי"ל כרבה ולכך אסור להטמין בחמי טבר', וכ"מ בריטב"א הנדמ"ח במתני' שכ' דאסורם בהנאה או משום דתו"ח אסורין או משום דדמיא להטמנה, וכ"מ בסוגיין דמפרש דרבה ור"י פליגי בעיקר דין הטמנה בחול ואבק, ואף אליבא דרבנן ולכן לרב יוסף ל"ק מ"ט מבעוד יום שרי לרבנן, וכתב דר"ח כרבה ס"ל, וכן בעולא דכרב יוסף ס"ל, וכ"ז מוכיח דנקטו דרבה ור"י פליגי אף אליבא דרבנן אם שייכא הטמנה בחול ואבק, ונפ"מ בטמן מע"ש וחזור ומתחמם בשבת דלרב יוסף אליבא דרבנן שרי היכא דלית בי' משום בישול.

והנה לעיל סק"ד תמהנו כיון דאיכא במעשה טבר' משום איסור שהי' בתחלה מנלן דהטמנה מבעוד יום אסורה, ותירוצ' הרשב"א דאף הנכנסין בסילון מע"ש אסורין דחוק טובא, וכעת נראה מדברי הרשב"א שהראי' מר' יוסי ורבנן שהם נסתייעו ממעשה זה לאיסורא דולא יטמיננה, וע"כ שכולם הסכימו דמשום איסור הטמנה אסורה, לר' יוסי רק משום הטמנה ולרבנן אף משום הטמנה, ומדבריהם למד ר"ח דהטמנה מבעוד יום אסורה, ואמנם לפ"ז אין ראית ר"ח אלא אליבא דרבה, דלרב יוסף שלא הביאו רבנן ע"ז, איכא לפרושה כולה משום בישול בשבת,

דחמי טברי'. - שם ברשב"א ועו"ל דעולא כרב יוסף כו', לאו לגמרי כרב יוסף קאמר, אלא ליישב דעולא מודה לדר"ח, אבל רב יוסף ודאי פליג.

נמצא לדעת הרשב"א דיש איסור שהיי' בתחלה במים הבאין מאליהן בשבת, ואמנם נראה שדבריו מכח מילתו' דרב יוסף נאמרו (ולאו מסברא), ולדעת הריטב"א קרוב לפרש דרבה ורב יוסף פליגי נמי בד"ז, דאם מעשה אסיפא, הטעם משום הטמנה והיינו דר"ח, וממילא גם מוכח דאין משום בישול בתחלה כה"ג, דאל"כ מהיכי מייתי ר"ח ראי', וכ"נ בדעת הר"ן שלא ביאר כלום בראי' דר"ח, וע"כ דסבר דלר"ח כולה מתני' משום הטמנה הוא דאסורה, [ומשה"ק במתני' מ"ט לא שרינן מדין קדירה חייתא י"ל דכונתו להסוברים מ"ז ב' דקדירה חייתא שרי אף בהטמנה, א"נ כונתו אליבא דרב יוסף, אבל לרבה ולמאי דקי"ל דכל הטמנה אסורה, לק"מ, ויתכן שפירש כחמין שהוחמו בשבת בצורה זו דממילא, והק' דזה מותר כדין קדירה חייתא, אבל לפי האמת לרבה אף אותן שנכנסו קודם השבת אסורין, דהטמנה חמירא משהיי'], וכ"נ דעת הי"מ שברשב"א, ולפ"ז לדינא דעת הרשב"א יחידאה לאסור משום שהיי' בתחלה בנכנסין מאליהן, שהרי דעת הרמב"ן ותו' דלכו"ע שרי, וכ"נ דעת הריטב"א, והר"ן להלכה למאי דקי"ל כרבה ור"ח, ועמג"א סי' שכ"ו ס"ג שהעתיק דברי התו' להלכה, וא"כ יש להקל בדוד שמש, עכ"פ בצירוף דאפשר דכחמה ממש חשיב.

ודאתאן עלה נתיישב גם לדעת הרשב"א והריטב"א והר"ן מה שנתקשינו לעיל סק"ד היכי מייתי מאנשי טברי' להטמנה, לדעת הריטב"א והר"ן רבה ור"ח פליגי ארב יוסף וס"ל שאין משום איסור שהיי' בתחלה ורק משם הטמנה אסורה, ולדעת הרשב"א ראית ר"ח מרבנן ור"י דקים להו דמשום הטמנה אסורה, וניחא נמי דליכא לאקשווי

מעולא ורב יוסף דהא בהא פליגי, ומשה"ק מעובדא דרבי, י"ל דהטמנה במקצת הוא, ומשה"ק דאין לאסור הטמנה ביו"ט משום חשש חיתוי, י"ל דסילון דטברי' מוכח שהוא לרחיצה, אבל העיקר נראה דגזירת הטמנה ביו"ט הואי משום חשש הטמנה ברמץ לרחיצה ולא משום חשש חיתוי, וזה באמת פשוט לאסור, דהו"ל מבשל ביו"ט לרחיצה, ושוב השוו יו"ט לשבת לאסור אף מבעוד יום.

ומשה"ק מ"ט לא מייתו לה לעיל בדרכה ור"י ל"ח א' נוכל ליישב כמו שפירשנו שם, דמודו רבה ור"י בהטמנה שנכנסו המים בשבת ונתבשלו דחשיב מעשה שבת טפי מתבשיל שהשהה אותו מערב שבת, והרי מצינו סברא לרב יוסף דאסירי מפני שנכנסו בשבת משום בישול לדעת הרשב"א ודעימי', ושם רבה ור"י שוין בפלוגתתם, וא"כ כי היכי דלרב יוסף יש לקיים התירוף דמעשה שכולו בשבת גרע, ה"נ לרבה הטמנה דשבת שהכל נעשה בשבת אע"ג דממילא מודו דאסור, ואפשר דלא משכח"ל כה"ג אלא במעשה דטברי' ושפיר אסורם חכמים דאושא מילתא, עכ"פ לענין דיעבד דמחלקינן בין שהיי' מבעוד יום למבשל בשבת, שפיר סברי רבה ור"י דמעשה זה בכלל המבשל בשבת באיסורא דרבנן, ואינו בכלל שהיי' שהתירו דיעבד, ותלמודן לא חש להאריך, כיון דמסיק להו בקשיא.

נמצינו למידין דלדעת הרמב"ן אסור לבשל ע"ג גפת לר"י בשבת, ולדעת תו' והרשב"א וש"פ מותר, ובאמת אף דסתמות סוגיין מיושבת טפי לדעת הרמב"ן, אבל לכאורה הי' נראה איפכא דעד כאן ל"פ ר"י ורבנן אלא בתו"ח דמיחלפי בתו"א דלא ידעי אינשי להבחין ממה נולד חום זה, אבל חום גפת ומלח כו"ע ידעי דלא דמו לאש, וא"כ אדרבה מסתבר לומר דאף לרבנן מותר לבשל ע"ג גפת, וגם פשטות הגמ' לא משמע דאיכא גונא דגזר ר"י תולדות אטו אש, וא"כ מדר"י

ולפ"ז אפשר דאף להירו' אסור לבשל
במוסיפין הבל, והיינו דקאמר ברפ"ד
שהדברים הללו רותחין ומרתיחין, מיהו אכתי
אין לאסור ליטול ולהחזיר כדין מחזירין
בשהיי' דשרי.

- ע"כ הוספה -

ל"ד א' גזירה שמא ירתיה, בפירש"י דהחשש

משום מבשל בשבת, אימת יש כזה חשש

יג. ל"ד א' גזירה שמא ירתיה, פרש"י ונמצא
מבשל בשבת, ויש לעי' אם
נצטנן פחות מיס"ב מסתברא שהוא בכלל צונן
דקי"ל נ"א א' מותר להטמין את הצונן, וביותר
מיס"ב הרי אין בו משום בישול, כמ"ש במ"ב
סי' ש"ח ס"ק כ"ד דיס"ב הרי הוא בכלל
רותח, [ועי' ר"ן ריש במה טומנין בשם הר"י
שאם נחו מרתיחתן אסור להרתיחן, ולכאורה
מעיקר דיני חזרה בעודן בידו מוכח דאע"פ
שנחו מרתיחתן שרי להחזירן, דסתם קדירה
ע"ג האש רותחת ובהסרתה פוסקת מרתיחתה
ומותר להחזירה לאש בגרופה וקטומה, וע"כ
דשיעור בישול הוא בפחות מרתיחה, וסתמא
היינו ביס"ב שלא הוזכר שיעור אחר, ולא
הזהירו שיגיעו הקדירות לשיעור זה, מיהו אם
לח שנצטנן אין בו משום בישול, סתמא כולן
רתחו כבר, דאל"כ לא הי' התבשיל מבושל
כ"צ], ולרש"י לשיטתו דמטמינין הצונן שלא
יחס ניחא, דבאמת אף צונן אסור להטמין,
אבל המ"א והמ"ב בסי' רנ"ז ס"א העתיקו
פרש"י לדעת המחבר דיש בישול אחר בישול
בלח, ואולי יש ללמוד מזה דאסור להטמין
את הפושרין, וצ"ע דבכל דוכתא פושרין בכלל
צונן, וגם כאן פי' הרמב"ם הובא בר"ן דהיינו
כדי שלא יצטנן ביותר, וסתמא מתפרש בכעין
פושרין שלא יצטנן, דבצונן גמור כבר נצטנן,
וביסוד הדברים יש ליישב דהטמנת צונן היינו
דבר שהאדם יודע שהוא צונן וכבר הסיח
דעתו מהרתחתו, אבל כשכונתו להטמין החמין
יבא להרתיח גם תבשיל שנצטנן הרבה, ואין
לתבשיל זה היתר צונן כיון שאירע שנצטננה

נשמע לרבנן דע"ג גפת מותר, וכן יש לדקדק
מדרשב"ג שלא מצא להשמיענו איסורא אלא
בסיד רותח שהוא תו"א, ואם איתא דמודה
בגפת הו"ל לאשמועינן גפת כנגד גג רותח,
וכ"ש סיד, ויש לדחות שאינו בהוה כ"כ
שמבשל, אבל ג"ז סיבה שלא יגזרו, ועוד דאם
בגפת מודה ר"י, מנין פשיטא לן דבחמי טברי'
פליג, הרי בפשוטו אינם תו"ח, עפיה"מ נגעים
פ"ט מ"א שעוברים על מקום גפרית, וא"כ
י"ל דמודה בהו ר"י כדין תו"א, ורק בחמה
שהיא מותרת אף תולדותי' מותרין, ועוד שאין
הדבר פשוט כ"כ לאיסור והו"ל לגמ' לפרושי
שגזרו בזה.

ואפשר דיש מקום לקיים שניהם, דבישול
ע"ג גפת בלא הטמנה שרי לכו"ע,
וגזרו בהם איסור הטמנה שמא יטמין ברמץ
ויבשל, כגזירת שמא יטמין ברמץ דאמר רבה
בשמעתין, ואח"כ הוסיפו לגזור אטו רמץ שיש
בו גחלת משום חיתוי, ונפ"מ שאף מבעוד
יום אסור, וגזירה דשמא יטמין ברמץ כו"ע
מודו דשייכא בהני דמוסיפין הבל מחמת עצמן
טפי מחול ואבק דרכים, ואמנם לרבנן דגזרי
תו"ח אטו תו"א מסתברא שגם גזירת הטמנה
גזרי בתו"ח, דחזינן דלא ס"ל לחלק ביניהם,
אבל לר"י דלא גזר, בדין הוא דאף בהטמנה
לא לגזור, דטעמא דרמץ ליכא בהני כמו
במוסיפין הבל, ואמר רבה דאעפ"כ מודה ר"י
דגזרינן בהו כמו בכל המוסיפין הבל, דהתם
נמי בישול מותר והטמנה אסורה, ור"י ס"ל
דאין לחדש כן אליבא דר"י, אבל בתולדות
האור מודה ר"י דאף הטמנה במים אסורה,
ונמצא מבואר בדברי רב יוסף דנדון הטמנה
במים תלוי באיסור בישול שבהם, שוב שמעתי
מאמאמר (שליט"א) זללה"ה דלשון הרמב"ן
שכ' דל"ג שהיי' במוסיפין הבל, כמפורש
דבישול אסור, ולא מצאנו חולק בד"ז אליבא
דרבנן, ולפמ"ש"כ באמת אם לרבנן אסור אין
קושי לקיים דאף לר"י אסור, שזהו נדון אחר
ולא תלוי בנדון אם גזרינן תו"ח אטו תו"א.

אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דסתם הטמנה סמוך לחשיכה ועדיין האש בכירה ויכול להרתיחה בלא הדלקת אש, ויש לחוש שמא יחתה, ויש להוסיף דהא ודאי מיירי בקדירה חמה (דהא מותר להטמין את הצונן) והרי לא היתה מוטמנת, וע"כ שהיא חמה מחום הכירה, דסתם קדירות ורתחות בכירה ביהש"מ, ואם לא נחייבנו להטמינם מיד ישתהה מעט ויבא כשנצטננה קצת וירתחנה, ומה"ט אף ביום השבת שייך שמא ירתח, דעיקר הטמנת חמין מיירי בתבשיל חם מע"ג כירה, וממילא שייכא הרתחה בקל, ומיד כשבא ליטלו מן הכירה אם ימצאנו צונן יחתה וירתח, (ולפ"ז אם צריך לחוש להטמנה בביהש"מ דמוצ"ש יש לחוש נמי להרתחה, אלא שאין דרך להטמין, ואפי' מטמין אינו חושש להרתיח).

בדברי הרמב"ן שהירושלמי כהר"ף, ובדברי הירושלמי

הרמב"ן שם ובחידושים כתב דבירו' נראה כפי' הר"ף, ולא נתפרש מה ראה שם, דאמרינן התם בטעמא דמוסיף הבל אסור לפי שהדברים הללו רותחין ומרתיחין והוא נוטלן והם תשין לתוך ידו והוא מחזירן והם מוסיפין רתיחות, ולכאורה ר"ל דאם נחו מרתיחתן בידו אסור להחזירן להרתיחן בהטמנה זו מחשש מבשל או מיחזי כמבשל, וגזרו שלא להטמין בהם כלל מפני שהדרך ליטול ולהחזיר, (כדתנן שמא יטול וא"י להחזיר).

מיהו צ"ע להירו' לטעמי' דס"ל מותר לבשל בתו"ח כמ"ש בפ"ג הובא לעיל סק"ט, לפ"ז אין לאסור מפני שמרתיחין, דסו"ס תו"ח נינהו, ואין לחלק לענין בישול בין גפת לחמי טברי', כיון דלהירו' אף תוה"א דרבנן וכמש"כ לעיל שם, ואפשר דכיון שהקדירה רותחת מן האור הר"ז כמבשל בתו"ח עם תוה"א יחד, והרי בנותן כלי בחמה ואור תחתיו פשיטא דחייב, אע"פ שהחמה מסייעתו, דבכה"ג יש

שלא ברצונו, ומ"מ נראה מפשטות הדברים כפי' דירתח ויחתה, [ערא"ש פ"ג ס"י י"א], ומיירי שנצטנן ועדיין יס"ב, אלא שלשמור החום בדבר שאינו מוסיף הבל, צריך שיהא התבשיל חם ביותר, ולכן עלול להרתיחו, וגם יש סברא לומר דבצונן גמור מידכר דכיר ולא יבשל, ורק בחמין שצריכין חימום מועט יבא להרתיחו, ולכן יש לפרש ביס"ב ומשום שמא יחתה, וגם סתמא הכי הוא דהא מיירי במסלק התבשיל מן האש, כמש"כ בסמוך, ועי' ל"ה ב', וא"כ הקדירה חמה, וגם אין משום בישול בלא חיתוי, שהרי מונחת ועומדת מבעוד יום. - בגמ' לא הזכירו לשון צוננת, רק שמא ירתח והיינו שיעלה רתיחות, וזה שייך בחם.

ביאור סתם קדירות ורתחות ביה"ש לפירש"י

שם א"ל סתם קדירות ורתחות הן, פרש"י שסמוך לביהש"מ הוא מעבירם מעל האור כו', ולפמש"כ לעיל נראה דלעולם מטמין מיד עם סילוקן מן האש, כדי שישמר חומן, ולכן משאירן על האש עד סמוך לחשיכה, [וכ"ה לשון רש"י ריש במה טומנין הבא לסלק קדירה כו' עי"ש], ובביהש"מ עדין האש רבה בכירה והקדירה רותחת, ואח"כ אש הכירה נחלש והקדירה מצטננת מרתיחתה ויש לחוש שירתחנה ע"י חיתוי קודם סילוקה, ואפשר דרש"י לשיטתו דחיישינן שתצטנן פחות מיס"ב וזה אינו מצוי ע"ג האש, (ועי' ל"ה ב' סילק המסלק והטמין המטמין, ונראה דמתפרש סילק והטמין, וה"ק סילק המסלק שאינו מטמין, והטמין המסלק שמטמין, שדרך להשהותן רותחין עד ההטמנה כדי שישמר חומן). - ועי' רש"י לק' ב' שהזכיר גם בחיתוי טעמא דבישול.

בקושית הרמב"ן דאין לחוש שידליק את האור לכתחילה בשבת

הרמב"ן במלחמות תמה דקשה לחוש שאם ימצא אדם קדירה מצוננת ידליק את האור לכתחילה וירתחנה כו', וכבר תירץ

שבישול אסור, והדבר רחוק שיזדמן מצב כזה, שהרי בדרך כלל לא יתבשל גם עם ההטמנה, וא"כ מסדר בישולו שיהא מוכן מבעוד יום, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה אמר דאי משום ביהש"מ יש לדחות דל"ג לחוש לזה משא"כ בשבת עצמה, אבל מהא דל"ג בחזרה בשבת מוכח דאף בשבת עצמה ל"ג, מיהו בדאביי חזינן שיש להשוות ביהש"מ לשבת וה"נ מסתברא כיון שאין כאן צורך לקבוע היתר בביהש"מ, וע"כ שאין לחוש כלל.

ל"ד ב' א"ל אביי ויטמין, מקושית אביי ויטמין מבואר דמיירי במבושל כ"צ, ובטעם דשאני משהיה

יד. שם ב' א"ל אביי ויטמין, כאן מבואר דמיירי במבושל כ"צ, דהא ידע אביי למתני' דפ' כירה דיש איסור שהיי' באינו מבושל כ"צ מחשש חיתוי, והיינו דקשיא ל' הכא כיון שתבשילו מוכן ואפי' מצור"ל וא"כ אין לחוש לחיתוי, וא"ל רבא דיש חשש חיתוי לשמור מעט החום שבהם, ואמנם אין כונתו למהר בישול הקדירה, דסתם מטמין, קדירתו מבושלת כ"צ, והטמנה רק לשמור החום, אלא דבזה נתחדש חיתוי שלא תתקרב לגמרי.

וביארור הדברים דהמטמין אינו נותנה בתוך אש גמורה שאז יקדיח תבשילו, אלא נותנה ברמץ שיש בו גחלת מועטת ועוממת, ופעמים שרואה שהרמץ נתקרב ביותר ומחתה, אבל ע"ג כירה אין חשש שתכבה האש, שהרי נתן בה עצים די כדי שישמר האש, ואינו טרוד להגדיל המדורה, ורק כשאין תבשילו מוכן, חיישינן לזה. - וקבעו חכמים בגזירתן שלא יסמוך אדם על חום ההטמנה, אלא על שמירת החום, ובכה"ג לא יהא טרוד להציל הגחלת שכבתה.

מ"ז ב' תוד"ה במה, בדברי רשב"ם דבמבושל כ"צ שרי

מ"ז ב' תוד"ה במה טומנין, פי' הר"י בשם ר"ש כו', נראה שהם פי' ע"ד פרש"י

שלימות הבישול ע"י האש, נכמו נקב בעציץ דהעפר שבעציץ תלוש ומסייע ומ"מ דינו כקרקע], וה"נ בקדירה ומים שנתחממו באור אין להתיר לבשל בהם הבשר בסיוע תו"ח, וצ"ע. - ולפ"ז אפשר ליישב הא דאסרו הטמנה בתו"ח אע"פ שבישול מותר לר' יוסי, דהטמנה בחמין היא והו"ל תו"א ותו"ח יחד, משא"כ בביצה דליכא אלא חום העפר או חמי טבירי', דכיון שאין תו"א משתתף אין בו משום בישול.

בקושית אאמו"ר אמאי לא מפרשינן האיסור משום שע"י ההטמנה נשלם הבישול

הקי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה אמאי לא מפרשינן איסורא דאינו מוסיף הבל משום דפעמים שע"י ההטמנה נשלם הבישול, [ועי' בה"ל סי' רנ"ז ס"ד, ובאמת הדבר פשוט דמשכח"ל בישול עי"ז, שהרי כלי ראשון מבשל, ואינו מבשל ברגע אחד, ופעמים שע"י ההטמנה נשמר חומו בדרגת כ"ר זמן ממושך הראוי לבשל, ואין לדון בזה משום דרך בישול דהיינו כ"ר, אלא יש לדון אם שמירת החום שלא יכרח, דינה ככח שני, ולכאור' באש כה"ג שהאש רפה תחת הדוד והקיף סביבה שלא יתפזר חומה הו"ל מבשל, וצ"ע בזה, מיהו כאן כל החום כבר נמצא בכלי משא"כ באש, שו"ר בחזו"א סל"ז ס"ק ט"ז דן בזה, ועי' לקמן [ס"ק ל"ד] בדברי הבה"ל שם], ותירץ דקים לגמ' דאף במבושל כ"צ אסרו הטמנה, וגבי חזרה לא מצינו שגזרו מבושל כ"צ אטו בשיל ולא בשיל, וש"מ דלא חיישינן שיבוא לבשל בשבת, [מיהו י"ל דתבשיל שנטלו בשבת היינו לאכילה, ואם אירע שאינו מוכן מידכר דכיר, אבל בהטמנה שמא יש לחוש שלא נגמר בישולו עדיין], ויש להוסיף דא"כ ביהש"מ אמאי מותר, הרי חשש זה חמיר טפי משמא ירתיח דהתם גזירה היא שמא יחתה וכאן הנדון שמא מבשל בהטמנתו, א"ו פשיטא לן דבכה"ג ההטמנה אסורה משום מבשל ואפי' ביהש"מ, ולא חששו לזה דמידע ידע

דחשש החיתוי הוא למהר בישולו, כמ"ש ל"ד ב', ועד"ז פרש"י במתני' ל"ו ב', וכיון דשהיי' והטמנה אחת היא נקט רשב"ם דבמבושל כ"צ מותר, אבל אם החיתוי הוא להציל האש שלא תכבה לגמרי, אין כאן נדון בגמר בישולו, אלא שלא יצטנן לגמרי, וזה יש לחוש אף במבושל כ"צ, ובאמת הדבר רחוק שיטמין בגפת תבשיל שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי, דסתמא לא יהא מוכן לאכילה עי"ז.

שם בא"ד ונראה לר"ת כו', ביאור בחילוק שבין שהייה להטמנה

שם בא"ד ונראה לר"ת שיש לחלק כו', יש לשאול תינח בשיל כ"צ, ואכתי קדרה חייתא מאי איכא למימר, אלא ע"כ ר"ל ע"ד מש"כ לעיל דכשנותן ע"ג האש אין לחוש לכיבוי האש, וכשנותן קדרה חייתא נותן עצים כפי הצורך לבישולה, ולכן הנדון בחיתוי רק כשטרוד להגדיל האש למהר הבישול, אבל כשמטמין נותן רק בגחלת מועטת, וזוהי האש מתמעטת והולכת ויש לחוש לחיתוי, בשהיי' התבשיל גורם החיתוי אבל האש קיימת כמו שהיתה, אלא שרואה שתבשילו אינו מוכן, אבל בחיתוי האש גורם, שכבה לגמרי, ובשהיי' במבושל כ"צ אינו חושש לתבשיל שמא יצטנן לגמרי, משא"כ בהטמנה ועלול לחתות לשמור החום וכמשנ"ת, מיהו י"ל דלקדרה חייתא מהני אידך טעמא דמגולה לאויר.

מ"ז ב' קופה שטמן בה כו', בפירושי הרמב"ן והרשב"א

כו. מ"ז ב' קופה שטמן בה אסור להניחה ע"ג גפת כו', כתב הרמב"ן בפ' קמא דמייירי שהקדירה נוגעת בגפת, אבל אם שולי הקופה מפסיקין בין הקדירה לגפת מותר, לפי שיש הפסק בין הדבר המוסיף לקדירה, והו"ל כשהיי', דשהיי' היינו בהפסקת אויר כמ"ש בפ' כירה, ואין חילוק אם ההפסק הוא אויר או קופה, ובפ' בתרא כתב דאע"פ

שהשולים מפסיקין, כיון שהקופה נוגעת בגפת עצמו, הר"ז כהטמנה אחת שבפנים אינו מוסיף הבל ומבחוץ המוסיף הבל, משא"כ בהפסק אויר, ונמצא לפי' קמא דמותר להניח שולי הקדירה על גפת של שומשמין ולכסותה בבגדים, דצד אחד אינו אסור אלא בדמסיק הבלא, ולא נתבאר אם לפי' בתרא אסור בכה"ג, דאפשר בדמסיק הבלא אף בהפסק קופה נעשה הכל כהטמנה גם במוסיף הבל, אבל בדלא מסיק הבלא אין כאן אלא צד אחד במוסיף הבל, ואינו קובע את כל ההטמנה כמוסיף הבל, ואמנם י"ל דזה פשיטא לן אף בלא ר"ז, דצד אחד במוסיף הבל מיקריא הטמנה במוסיף הבל כשכולה מוטמנת באינו מוסיף הבל, אבל לדעת הרמב"ן דנקט כן בפ' קמא, אפשר דלא הדר ב' מזה, ואפשר דס"ל להרמב"ן דבמיני דלא מסיקי הבלא אפי' מוקף מכל צדדי' מותר, ולפ"ז עיקר חדושי' דר"ז דמסיק הבלא אסור אף בהפסק, וממילא דבלא הפסק כל המוסיפין אסורין אף מצד אחד, אבל אם נימא דמכל צד אסור אף בדלא מסיק הבלא, יש להסתפק בלא הפסק ומצד אחד מאי.

וכבר הק' הרשב"א דלשון קופה שטמן בה משמע דמייירי בדין הקופה, דאל"כ הו"ל קדירה שטמנה בקופה, וגם לא הו"ל להזכיר קופה כלל, ובמתני' נראה דסתם הטמנת קופה בפיה למעלה כדתנן קופה מטה על צדה ונוטל, ולכן אין לפרש בהפכה על פיה דלאו אורחה בהכי, וכן בקופה שאין לה שולים דוחק לאוקמה, וגם עיקר הא דאסוקי הבלא ניחא לפרש דהיינו מפני שיש הפסק קופה, אבל בקדירה נוגעת בגפת של שומשמין אסור.

נמצינו למידין מדברי הרמב"ן דקדירה נוגעת בגפת בלא הטמנה מותר, שהרי התיר קדירה נוגעת בשומשמין [ולפי' קמא אפי' טמונה], ובדיתים ג"כ רק בטמונה אסור, וזו כונתו דלא אסור שהיי' בדברים המוסיפין

וכ"ש בקדירה נתונה ע"ג גפת אפי' בלא הטמנה דאסור משום הטמנה במקצת, אבל ל"מ כן ברמב"ן וכמשנ"ת, ועי' לק' ס"ק כ"ה עוד בכל דברי הרשב"א.

בפירושי רבינו יונה הריטב"א והר"ן

מז. לשון רבנו יונה בפ' לא יחפור [שממנו הועתקו דברי הר"ן (וכן בנמו"י ב"ב שם)] אין טומנין כו' ולא שנא אם כל ההטמנה בדבר המוסיף הבל ול"ש אם הטמין הקדירה בדבר שאינו מוסיף הבל והוא בא להניחן ע"ג דבר המוסיף הבל דאסור כו', ואצ"ל שאסור להשהותה ע"ג כירה קטומה כיון שהטמין הקדירה כו' ותדע שהרי לא אמרו קדירה אסור להניחה ע"ג גפת של זיתים אלא קופה שטמן בה אסור להניחה כו' שההטמנה גורמת האיסור כמו שפירשתי כו' הלכך אסור להטמין את החמין אפי' בדבר שאמ"ה כ"ז שיש תחתיו אש ואע"פ שהיא קטומה כו' אלא מניחה מגולה כו', והר"ן הביא מזה דאע"פ שהקדירה באויר אסור כדין הטמנה ע"ג מוסיף הבל, ואמנם כ"נ ממה שלא מצא עצה ע"ג האש אלא במגולה, אבל מהלך הדברים מה שהעתיק מן הגמ' היינו בקדירה ע"ג גחלים, [וזהו שכ' ואע"פ שהיא קטומה שאין הקטימה הפסק, א"נ לאפוקי מפרש"י דקטומה אינו מוסיף הבל], דהיינו כשמקצת מן ההטמנה מוספת הבל, אבל כשיש הבל שלא מהטמנה אין לנו מקור בגמ', ולא פי' הר"י דינא דגפת בהפסק אויר כפי הנראה לכאורה בר"ן, דאדרבה לשונו מתפרש שא"צ הטמנה כולה במוסיף הבל אלא סגי במקצת הטמנה, ולפ"ז אין לנו מפורש בדברי הר"י לאסור כששולי הקדירה באויר והאש תחתיה, אלא ששיטת לשונו משמע שפי' דכיון שהקדירה טמונה, אסורה אף שהי' בכל אופן שהוא, ולא משום דע"י החימום נעשין הבגדים כמוסיפין הבל, אלא דשהי' בקדירה טמונה ג"כ אסורה, כיון שבזה אין חילוקו של ר"ת בין שהי' להטמנה.

הבל, אפי' בנוגעין בהם, ומזה לא הדר בי' בפ' בתרא, ובהפסק אויר הכל מותר אפי' להטמין כולה, ובהטמנה נוגעת (ולא הקדירה) במוסיף הבל מצד אחד, בזה דוקא במסיק הבלא אסור, ובמוקפת מכל הצדדין יש להסתפק אם בדלא מסיק הבלא אסור, ומדברי הר"ן נראה שג"ז אסור, והוצרכנו למסיק הבלא רק מצד אחד, וכ"נ גם דעת הרמב"ן.

ולפ"ז מ"ש הרמב"ן בר"פ כירה מדברי ר"ח והגאונים דשהי' מיירי במונחת ע"ג כסא של ברזל או של אבנים ואינה נוגעת בגחלים, אין ללמוד מזה דקדירה נוגעת בגחלים הטמנה האסורה היא, שאין כונתם אלא לבאר הענין דבשהי' דפרקין לא מיירי בנתונה ע"ג גחלים שיהא בזה נדון דהטמנה, ואפי' במקצת לא הויא, ואמנם כשאינה טמונה כלל רק נתונה ע"ג גחלים פשיטא שאין ע"ז שם הטמנה האסורה, דאטו קדירה המונחת ע"ג קרקע מיקריא טמונה, אלא שאם היא נתונה ע"ג גחלים צריך לבאר שלא תהא שוקעת וטמונה בהם, ושלא יתן על גבה בגדים לכיסוי, ועוד דקדירה שנתונה ע"ג גחלים להתבשל, בדרך כלל שוקעת כשהעצים נשרפין, ולכן פי' דלא מיירי בנתנה ע"ג גחלים, ואפשר דבטמונה בתוך התנור אע"פ שאין דפנות התנור נוגעות בקדירה אסור, דכיון שנוגעת בגחלים והיא טמונה בתוך כלי מלא הבל, מיקריא הטמנה, וכיון דמיירי בסוגיא בתוכה ועל גבה פי' דמיירי כשאינה נוגעת, אבל הדבר צריך ראי' לאסור, [שו"ר ברמב"ן ל"ז א' שכתב דתוך התנור והכירה אינה הטמנה כלל, ועי' לשונו שם שכ' דלאו בתוך הגחלים הוא מטמין, ומשמע דאפי' אינו ע"ג אבנים לאו הטמנה היא], ודעת הרא"ש והטור סו"ס רנ"ז נראה דאף בכה"ג, וא"כ אין לחדש פלוגתא בזה.

יעזי' ברשב"א שהביא י"מ בסוה"ד וכנראה כונתו להרמב"ן, ונקט לדעתו דנקט טמן בה לרבותא שאע"פ שיש הפסק קופה אסור,

נמצינו למידין דעת הר"י דקדירה שאינה טמונה מותר ליתנה ע"ג גפת בלא הפסק כלל, דהיינו שהי"י ולא הטמנה, [ובזה מיושב מ"ש דמותר להשהות קיתון על חמי טברי' דהא ס"ל דמונח ע"ג גפת לאו הטמנה היא, ודבריו הובאו ברשב"א ור"ן ל"ט ב', ועי' בזה לעיל סק"ה], קופה שטמן בה שאמר בגמ' אסור להניחה ע"ג גפת היינו בלא הפסק אויר, דבלא טמן בה אף זה מותר, קופה שטמן בה או קדירה שטמנה ובא להשהותה ע"ג אש ואינה נוגעת בגחלים ד"ז אינו מבואר בגמ', שהרי אין כאן אפי' הטמנה במקצת במוסיף הבל, אבל לפי סברת הר"י דלא התירו שהי"י אלא במגולה דניכר שאינו חושש כ"כ לשמור חומה, יש לנקוט דה"ה דכה"ג נמי אסור, וזהו מהו שנראה שם שאין תקנה לטמונה להשהות ע"ג האש, ולא מפני שזה כמטמין בדבר המוסיף, אלא דשהי"י בכה"ג אסורה, ודוקא ע"ג גחלים דאיכא חשש חיתוי. - (בסמ"ק כתב ויש מקילין כשיש אויר בין גחלים לקדירה).

וכן מבואר ברשב"א בשמעתינן שפי' שהקופה נוגעת בגפת, וכתב דאפשר דאפי' אינה נוגעת אסור, דכיון שטמן גילה בדעתו שמקפיד לשמור חומה ויש כאן גזירת חיתוי, אף בלא גדר הטמנה במקצת, [ואח"כ הוסיף דאסור משום הטמנה במקצת עי"ש], וזהו שהעתיק הר"ן דרבנו יונה והרשב"א כתבו לאסור ע"פ סברת ר"ת דכשמטמין יש יותר גזירת חיתוי, ולכן אע"פ שאין כאן הטמנה אלא שהי"י אסור, מיהו נראה שהדברים מחודשים דאין לחדש גזירת חיתוי בשהי"י, וכיון דמודו שבגמ' מיירי בנחנה ע"ג גפת דאיכא הטמנת מקצת בדבר המוסיף, הרי הנדון לחדש מדנפשינן איסור גם בשהי"י, ושפיר יש לקיים מה שנחגו כהרמב"ן, [ער"ן שכן נחגו וכן העיד הרמב"ן ל"ח ב', והמשך דברי הרשב"א דאסור משום הטמנה במקצת יחידאה הוא בזה, ועי' לק' ס"ק כ"ה בד"ז].

וכן מבואר בריטב"א הנדמ"ח, דפשיטא לי' דבלא הטמנה במוסיף הבל בצד אחד אין לאסור, ולכאורה נראה מדבריו דהיכא דיש הפסק אויר שאין סרך הטמנה אפי' במקצת במוסיף הבל ליכא מאן דאסר, וזוהי העצה המחזורת שכ' בסוה"ד לתת קדרה על פטפוט מנוקב והרמץ קטום תחת הפטפוט דהשתא איכא הפסק בין הקדירה והרמץ וליכא הנחה ע"ג דבר המוסיף כלל, ומבואר מדבריו שכאן חידש הנחה ע"ג פטפוט אבל מה שנהגו זוהי הנחה ע"ג האפר שקטם בו, דנקטינן שהאפר אינו מוסיף הבל והוא המפריד בין הקדירה לגחלים, (וכ"מ בראשונים ז"ל שכ' דיתכן דנהגו כרש"י דקטום אינו מוסיף הבל), וכ"מ ברשב"א שכ' להוכיח מדלא מהני הפסק הקופה ה"ה וכ"ש דלא מהני הפסק הקטימה, וכ"ג בעליות דר"י הנ"ל דהנדון מפני שהאפר מפסיק בין הגחלים לקדירה, והנה בזה יש לדון שהאפר יהא כמו הקופה ותחשב הכל הטמנה אחת, ולכן כתב הריטב"א דהמחזור יותר להניח ע"ג פטפוט דאיכא הפסק אויר, שאין בזה סרך הטמנה בדבר המוסיף אפי' במקצת, [ולפ"ז נראה שיש ט"ס בתחלת הדברים שם שכ' עוד כתבו שם טעם אחר דשאני הכא שנתנו הקדירה בקופתה על הגפת ממש בלא שום הפסקת אויר, משא"כ בקדירותינו שיש בין הקדירה והרמץ הפסקת (אויר) [אפר], כצ"ל, דלא איירי אכתי בהפסקת אויר שזה חידש אח"כ ע"י הפטפוט, וכאן חילק שהקדירה וקופתה כחד וכשנוגעים בגפת יש כאן הטמנה במקצת, משא"כ כשהאפר מפסיק שאינו כחד עם הקדירה ולא חשבינן מקום מגע האפר עם הגחלים כאילו הקדירה עם הטמנתה נוגעים בגחלים, וכ"כ מהר"א בשם הרמב"ן, והיינו דאף לפי בתרא דהרמב"ן דמחמיר בקופה, מ"מ באפר יש מקום להקל, וצ"ע בזה, דנראה שהרמב"ן מחמיר באפר שע"ג גחלים יותר מקופה שע"ג גפת דמיקרי כולו כמוסיף הבל, ערמב"ן ל"ח

ב', ואח"כ הביא הריטב"א המחמירין כרבינו יונה, וסיים דבהפסק אור מחזור מכולן, וצ"ע, מיהו שמעתי אפשרות להגיה בסוה"ד פטפוט [שאינו] מנוקב, ולפ"ז חידש תיקון נוסף להפסק אור שכ' בתחלה, [וכמו שנותנין היום כיסוי פח על האש], דהיינו שלא תראה הקדירה פני הרמץ כלל, ומיושב בזה דברמב"ן נראה שנהגו ע"ג פטפוט, אבל בזה יש גם חסרון שהקדירה נוגעת בפח והוא מתחמם, ולכן ראשון עיקר, וכ"כ בחידושים ע"ש הר"ן בשם הרא"ה והרמב"ן בדאיכא הפסק אור בין הקופה לגחלים הקטומות מותר.

אמנם לפי הסברה שבפוסקים דההבל העולה מחמם הבגדים ונעשין כמוסיף הבל יש לאסור בהבל האש יותר מגפת, אבל נראה דאש מבטל שם הטמנה, דכל שחום אש תחתיו הרי הוא עיקר ואינו כמסייע להטמנה, (ואמנם זהו ג"כ הטעם שלא אסרו אלא בצד אחד בהטמנה, לפי הטעם שביארנו מדברי הראשונים ז"ל).

מ"ח א' א"ל ר"ז מ"ש ממיחם ע"ג מיחם כו', בדברי רבה ור"ז, לפירוש התו'

יז. **מ"ח א' א"ל ר"ז מ"ש ממיחם ע"ג מיחם** כו' הכא אולודי קא מוליד, פרתו' דמיירי במקום שיכול להתבשל וסבר ר"ז דכיון שדעתו ליטלו קודם שיתבשל מותר, וא"ל רבה דבמקום שיכול להתבשל אף להפשיר אסור, וצ"ע דא"כ לא הו"ל להזכיר אוקומי ואולודי, הו"ל גזירה דילמא שביק לי' ואתי לידי בישול, גם קשה מאי שייטי' הכא הו"ל לאתויי לעיל גבי מדורה או לק' בברייתא דמיחם ע"ג מיחם.

בדברי התו' הרא"ש

ובתו' הרא"ש נ"א ב' כתב אפשרות לפרש דמיירי במטמין שניהם, וכשהעליון צונן הר"ז כקופה שטמן בה דאסור להניח ע"ג גפת, וה"נ התחתון שמוסיף הבל בעליון הרי הוא כגפת, ומיירי בערב שבת, ובזה מיושב

הא דמייתי לה הכא דהיינו ממש כההיא דר"ז דקופה, וסבר ר"ז דמיחם ל"ד לגפת כי היכי דשרינג בשניהם חמין, וא"ל רבה דכיון דאולודי קא מוליד אסור, [ומיושב בזה מה שיש להקשות בסמוך דחזי' דקא מעצר לי', ואיך הניחו לסחוט בשבת, אבל אי מיירי בע"ש ניחא, דאסור להניחו כך שמא יסחוט בשבת, ואאמור' (שליט"א) זללה"ה אמר דאפשר שהי' גוי, ומ"מ גער בו שמא יסחטנו ישראל, מיהו אם הכובא היתה מליאה יין ע"כ דישראל הוה, ערש"י שהזכיר יין והזכיר בסחיטה מן המים, וזה תלוי אם יש ביין משום כיבוס, דסתמי' לאיבוד סוחטו, וצ"ל דבאמת לא הניחו לסחוט אלא מיד שראה שרוצה לסחוט עיכב בעדן], מיהו פשטות הדברים דבשבת הוה, וא"כ מיירי בשניהם חמין אי מיירי בהטמנה, דהברייתא סברה דאסור להטמין את הצונן, ובשניהם חמין ע"כ דלא דייקנין בשיעור החום שבכל אחד.

והרא"ש שם דחה פי' זה וכתב דמילתא דתמיהה היא כיון דהתחתון מותר אף להתחמם למה יהא העליון אסור, ולא נתפרשה כונתו ז"ל דבפשוטו אה"נ אף כשהעליון חם והתחתון צונן אסור מה"ט, וכששניהם חמין לא חשבינן כל חד כמוסיף בחבירו אלא אוקומי קא מוקים, ואאמור' (שליט"א) זללה"ה אמר דכונתו להקשות כיון דכולה חדא הטמנה היא לא חשבינן כמטמין את העליון בתחתון, והב"י כתב בסי' רנ"ח דהטעם מפני שמתקרב והולך, ויעוי' בספר מרן זללה"ה סל"ז ס"ק י"ח שהק' מ"ט לא חשבינן לה כמוסיף הבל, מ"ש מכירה גרופה דאסור, ותירץ דמוסיף הבל מחמת הקדירה אינו בכלל גזירת חכמים, אבל ק"ק לומר ע"ז מילתא דתמיהה היא, ומלשונו ז"ל משמע יותר דפי' שהאיסור במיחם העליון, אבל התחתון אע"פ שהוא צונן והעליון חם מותר, וזה באמת תמוה, אלא שלא נתפרש מנ"ל הא, ואפשר דמפרש לה בשניהם חמין, וא"כ אם

והא קי"ל מותר להטמין את הצונן, ועוד דלשון הברייתא לא בשביל שיחמו מתפרש יס"ב דכך מתפרש לשון יחמו בפ' כירה, וש"מ בהדיא דלהפשיר מותר, מיהו כיון דמיירי בחמין אין כ"כ הכרח מזה לדיני צונן, אבל ע"כ הברייתא מיירי במיחם שמותר להטמינו (דהא סברה אסור להטמין את הצונן) וא"כ הא דלא בשביל שיחמו ענין אחר הוא, דהא מבעוד יום שרי, וכל שמותר להטמינו בשבת כשהוא חם, דינו כמבעוד יום, ובאמת מה"ט יש לנקוט דברייתא לאו בהטמנה מיירי.

פשוטת הברייתא ודברי רבה ור"ז בלא הטמנה, ובביאור הסוגיא

פשוטת הברייתא נ"א ב', וכן האי עובדא דרבה ור"ז, בלא הטמנה, [כגרסת מניחין, והרי סברה אסור להטמין צונן], והנראה מהברייתא דהי' מקום לאסור הנחת מיחם ע"ג מיחם בשבת מדין הטמנה, דהברייתא בדיני הטמנה בשבת מיירי, וכדקתני נמי בשביל שיהו משומרין, וקתני טח פיהן בבצק, והיינו דהי' מקום לאסור כל עניני שמירת חום בשבת, דע"ג מיחם שומר טפי מהטמנה באינו מוסיף הבל, ובגזירה שמא ירתיח אין להצריך הטמנה דוקא, ואפשר דבנותן מיחם ע"ג מיחם נעשין גם דופני המיחם כהטמנה, והו"ל כקופה שטמן בה כו' מ"ז ב', וקמ"ל דשרי, וכ"מ ברמב"ם פ"ד ה"ו וכ"ג ברש"י, ואפשר דבכלל זה דמותר ליתן מיחם ע"ג מיחם הטמון, [וכ"ה בשו"ע סי' שי"ח ס"ן], בין שהעלין אינו טמון והתחתון טמון ובין שהעלין טמון והתחתון אינו טמון ובין כששניהם טמונים, ואמנם אסור להטמין את האיניו טמון, אבל הי' מקום לאסור אף הנחתו ע"ג בשבת, שהרי בגזירה שמא ירתיח אין תלוי בהטמנה דוקא, ומה"ט החמירו הטמנה אף בלא מוסיף הבל, וע"ג מיחם שומר חום יותר מאינו מוסיף הבל, ונעשית הקדירה ראשונה, והיינו דקמ"ל דשרי.

העליון חם יותר הרי התחתון מתחמם ממנו ואין סברא להתיר בעליון חם מן התחתון טפי מתחתון חם מן העליון.

ומה שסיים בתו' הרא"ש שם ואפשר דאפי' בשבת נמי שרי, ואין זה כמו מטמין בשבת דאסור אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל כיון שמושים מיחם ע"ג מיחם, משמע לכאורה דר"ל כיון שהמיחם הראשון טמון הר"ז כמוסיף על ההטמנה הראשונה, וכמ"ש במ"ב סי' שי"ח ס"ק נ"א, ואפשר לומר הסברא בזה דהכיסוי שעל העליון כבא לכסות את התחתון, אבל כשתוחב העליון תחת הכיסוי ליכא האי טעמא, וצ"ל שהתירו בכה"ג לחשבן ככלי אחד, אבל הדברים מחודשים דבמה נתבטל החשש דשמא ירתיח, הרי הוא הולך להטמין תבשילו בשבת, ומה חילוק יש באיזה מקום מטמינו, וצ"ל דמידכר דכיר כיון שהוצרך להטמין הראשון מבעוד יום, אבל קשה מה ראו חכמים להתיר בכה"ג כיון שהחשש קיים, וכבר תמה מרן זללה"ה בסל"ז ס"ק י"ז ע"ד המ"ב והוכיח מהרשב"א והר"ן בשם הר"י דאסור, ולכן נראה דצריך לפרש כונת הרא"ש כשהעליון טמון מע"ש ובא ליתנו ע"ג מיחם, דלא חשיבא נתינה זו כהטמנה מחודשת, כיון שאינו מטמינו עתה, אלא מניחו עם הטמנתו ע"ג המיחם, ודוחק, וצ"ע, וכן פי' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כונת הרשב"א בשם הר"י.

בפירוש רבינו יונה

והרשב"א בשם הר"י פי' שנתן את הכוזא ע"ג הקומקום ע"מ להטמין שניהם וסבר ר"ז דדינו כמטמין את הצונן דשרי וא"ל רבה דכיון שכחו של תחתון מוליד חום בצונן אסור, והנה לשון אנח כוזא לא משמע כוזא טמון, אלא דפי' הר"י דר"ל ע"מ לטמנו, וצ"ע דא"כ הול"ל שלא יטמנו אם איתא דנתינה זו מותרת ואז היה משמע על הנתינה, וגם הול"ל בגמ' שהקומקום הי' טמון ונטל הכיסוי והניח הכוזא עליו, ועו"ק דהו"ל לר"ז למימר

אין שום מקום לחלק ביניהם, שהרי חום האש מרתיח בכולן, ואם איתא דע"ג האש נמי שרי למאי איצטריך לאשמועינן שריותא דהני, ועי' שו"ע סי' שי"ח ס"ח ד"א דע"ג מיחם גרע מכנגד המדורה, אבל נקט עיקר דמותר, שו"ר בחידושים ע"ש הר"ן שהביא מפרשים בתרויהו בשתחתון ע"ג האש, אבל אין נראה כן מדברי הראשונים ז"ל, שו"ר ברי"ו שהביא ג"כ מפרשים מיחם ע"ג מיחם שעל האש, ותלה ד"ו בפלוגתא שבשו"ע הנ"ל דמקורו מרי"ו, וכתב שם דאף [לרש"י והרמב"ן] המתירין להפשיר קרוב למדורה, י"ל דע"ג מיחם שעל האש אסור.

מיהו אי גרסין טומנין מיחם ע"ג מיחם נוכל לומר דקמ"ל דלא מיקרי הטמנה בדבר המוסיף אלא כולה חדא הטמנה היא, ואמנם על האש בהטמנת העליון אסור, וכדין קופה שטמן בה שאסור ליתנה ע"ג גפת, אבל בלא הטמנה אף כשתחתונה על האש מותר, ואף אי לא מיירי בהטמנה מ"מ י"ל דבכלל שריותא דברייתא אף כשהעליון מוטמן דבכל גונא שרי ע"ג מיחם, ומש"ה לא קתני לה בע"ג האש, ולפ"ז נלמד מכאן דבתחתון על האש אף מבעוד יום אסור להטמין העליון, וזה אפי' אם נימא שאת התחתון מותר להטמין שהוא אינו מוטמן על האש, אבל העליון מיקרי מוטמן ע"ג התחתון, מיהו אי חשבינן לתרויהו חדא הטמנה י"ל דה"נ חשבינן להו חדא שהי", ואם מותר לכסות התחתון א"כ גם העליון יהא מותר.

הא דקתני ולא בשביל שיחמו א"צ לפרש שהדבר בהוה לחוש לזה, אלא שהתנא נזהר כששנה היתר ע"ג מיחם שאינו היתר ביטול בצד המיחם, כדאשמועינן ל"ח ב' אין נותנין ביצה בצד המיחם, ואמנם סתם תבטיל אין בו חשש ביטול, ועי' חזו"א סל"ז ס"ק ט"ז, ובב"י סו"ס רנ"ח.

ולפ"ז צ"ב בהאי עובדא, דאם הכווא צונן מ"ט דר"ז, אם ידע שיכול להתחמם פשיטא דאסור, ואם א"י להתחמם באמת מותר, ואפשר דסתם כווא אקומקומא אינו מגיע ליס"ב, אבל אפומא דקומקומא שההבל עולה שם יש לחוש כשיהא מעט מים בכווא שיתחממו, ור"ז סבר דרבה אסר לי' אע"פ שלא יתחמם משום הטמנה בשבת, כדאיצטריכא ברייתא לאשמועינן דשרי, ולא הזכיר טעמא דצונן, משום דכה"ג אף חמין מותר, וא"ל רבה דמשום ביטול אסר לי', ואייתו בגמ' עובדא הכא אגב אסוקי הבלא דגפת, ואולי להטעים דפעמים שחום מצד אחד מבשל, ולכן יש לאסור גפת מצד אחד, ולפ"ז י"ל דר"ז שמיע לי' ברייתא אלא שלא ידע מאיזה טעם אסר לי' רבה, וניחא דלא אייתו בגמ' הברייתא, כיון שלא נחלקו בדין זה, והי' פשוט להם דכדי שיחמו אסור, וכונת הגמ' רק לאתויי עובדא שצריך להתבונן בחשש מכשול, ואפשר דר"ז סבר שאין מיחם ע"ג מיחם מביא לידי ביטול לעולם דהו"ל ככלי שני, וסבר דלכך התירו בחמין בשבת וא"כ ה"ה צונן, וברייתא לא שמיע לי', או שפי' דטעמא קתני מפני שאין כח בתחתון אלא לשמור.

בפרטי היתר הנחת מיחם ע"ג מיחם

מיהו דאיצטריך תנא לאשמועינן דמותר ליתן מיחם ע"ג מיחם בשבת יש לדקדק דע"ג מיחם שעל האש אסור ליתן, דפשטות הברייתא במיחם שמונח ע"ג קרקע או שמוטמן, דהא בדיני הטמנה מיירי, ואם התחתון על האש הרי הוא מבשל ולא קרינן ב' שיהיו משומרין, וכן יש לדקדק מדטח פיהן בבצק וע"ג האש הו"ל כאופה, וכ"מ מדאיצטריך לאשמועינן מיחם ע"ג קדירה וקדירה ע"ג מיחם והיינו אע"פ שמיחם של נחשת חם יותר, וקדירה נשמר חומה ע"י התבטיל יותר, [וערש"י בזה], ואי ע"ג האש

בדברי הטור סי' רנ"ח בענין הנ"ל

יח. מור סי' רנ"ח, כלי שיש בו דבר חם כו', נראה שדברי רבנו הם העתק מתוך הרא"ש נ"א ב' הנ"ל, [שור"ר שכ"ה ברמב"ם פ"ד ה"ו, מיהו התם מיירי במניח], והזכיר הדין שמותר לטמון מע"ש דבר קר ע"ג קדירה הטמונה דלא חשיב מוסיף הבל, ופי' הב"י הטעם משום דמתקרה והולך, והא דבשבת אסור היינו משום בישול כפי' תו' והרא"ש וכן בתו' הרא"ש מ"ח א', וזה דלא כהרשב"א בשם הר"י דאף במקום שא"י להתבשל אין כאן קולא דמטמין את הצונן, וכ"כ בשעה"צ אות ז' ובבה"ל, ומרן זללה"ה בס"ק י"ח הקשה דליכא מאן דפליג על הרשב"א בשם הר"י, ולכאורה נראה דכל הפוסקים שלא פי' כהר"י פליגי עלי', דאין לנו מקור לחדש איסור בצונן בדבר שנקרא אינו מוסיף הבל לגבי מבעוד יום, ולחשבו מוסיף הבל בשבת, וגם פשוטות הברייטא דדוקא שיחמו אסור ובכל דוכתא שיחמו היינו יס"ב, ולהר"י צריך לחדש דאף בתוספת חום מועט אסור, [מיהו אפשר דבחם מודה הר"י ורק בצונן אסור, והברייטא בחמין].

וב"מ בתו' והרא"ש דדוקא כשהעליון יכול להתבשל אסור צונן ע"ג מיחם וכ"כ בקיצור פסקי הרא"ש, והר"ז כמפורש דברייטא דלא בשביל שיחמו מיירי רק ביכול להתבשל, וכן פשוט להב"י, [מיהו הברייטא לא מיירי בהטמנה דהא סברה אסור להטמין את הצונן ואמנם מה"ט קשה נמי מאי מיייתי ר"ז, ודוחק לימר דמיייתי ממעשים בכ"י בהטמנה], והרי כו"ע מודו שאם פי' עובדא דרבה ור"ז אינה כהר"י, אין מקור לחדש איסור בצונן שא"י להתחמם, שהרי קי"ל כהרמב"ם דמותר להטמין את הצונן כדי לחמם עד שתפיג צנתו, וא"כ איזה חום נקרא אולודי דאסור, וז"ל ר"ו ובעלי התו' פי' להטמין צונן כדי להחם מעט כלומר להפג צינתן כמו מפשיר מים

כנגד המדורה, וכך מתפרש בכל דברי הראשונים ז"ל דלהפשיר מותר בצונן.

ונראה דאף לפי' ה"ר יונה אין אסור אלא ע"ג כ"ר, דכיון שתוכו יש בו משום בישול, אסרינן אף בהבלו דאולודי קא מוליד, אבל במקום שתוכו אין בו משום בישול, אין מקור כלל לאסור על גביו, והרי קומקומא שבגמ' בכ"ר מיירי, ובזה מיושב דמותר להטמין את הצונן כדי להפשיר ומשכח"ל בכלי שני או בחום שאין בו כדי לבשל בשום צד, והיינו דמיייתי לה בשמעתין גבי אסוקי הבלא, דאל"כ הו"ל לאתויי בדין הטמנת צונן, [שור"ר בבהגר"א דנקט להר"י דלא שרינן אלא להפיג צינתו ולא להפשיר].

מידו בעיקר הדברים נראה שהב"י הי' פשוט לו להיתר אף בכ"ר כל שאין העליון מתחמם שהיס"ב מכח התחתון, וגם דברי הרשב"א (והר"ן) מ' ב' שכתב דאסור להטמין את הצונן תחת בגדים שעל המיחם ונסתייע מפי' ה"ר יונה, מתפרשים במקום שאפשר להגיע ליס"ב, אלא שהתיר תחלה בדבר יבש להניח ע"ג מיחם משום שאין דרך בישול בכך, וע"ז סיים דבהטמנה אסור, וכ"נ שהבין הב"י בדברי הר"ן, ובזה הדבר פשוט לאיסור דכיון שעתיד להתחמם אין כאן היתר דמטמין את הצונן, והי' מקום לדחוק כן גם בכונת הר"י דמיירי במים שנתבשלו שאין בהם משום בישול ואפ"ה אסור הטמנה דהו"ל כמטמין בדבר המוסיף הבל ואפי' להפיג צינתן אסור, ויתיישב בזה לישנא דברייטא דדוקא שיחמו אסור, אלא דהר"י לשיטתו סבר דיש בהם משום בישול אחר בישול, וא"כ קשה תיפול"ל משום בישול, אבל אכתי בדעת הרשב"א והר"ן יתכן כן, שהעתיקו פי' הר"י לדינא רק במקום שיכול להתחמם, ובזה שפיר יש לאסור אף להפיג צינתן, אבל במקום שא"י להתחמם הו"ל מטמין את הצונן, ועריטב"א הנדמ"ח ור"ן ל"ט א' שכ' שריותא דמטמין את הצונן בביצה לרב יוסף, וזה דלא כהב"י.

נמצינו למדין בדין הטמנת צונן ע"ג מיחם

נמצינו למדין דעת (רש"י) ותו' והרא"ש והטור ורי"ו והרמב"ם והרמב"ן והריטב"א דלא כה"ר יונה, דכל מי שלא פי' כן בגמ' אין מקור לחדש איסור להטמין את הצונן במקום שאינו יכול להתחמם, (מלבד רש"י לשיטתו בדין הטמנת צונן), ואף הרשב"א והר"ן יתכן שלא העתיקוהו אלא במקום שיכול להגיע ליס"ב וכגון שאין בו משום בישול, ובה באמת יש לאסור דהו"ל כחמין, כיון שסופו להתחמם בהטמנה זו, ואף אם דעתו ליטלו קודם שיתחמם י"ל דאסור.

וב"ז בכלי ראשון אבל בכלי שני פשוט דאין בזה משום אסוקי הבלא שהרי אפי' בתוכו אינו מבשל, ולא מצינו בגמ' אלא בקומקום ומיחם שהם כ"ר, ובמ"ב סי' רנ"ח ובשעה"צ אות ה' הביא להחמיר אף בכלי שני, אבל דבריהם הם בהטמנה בתוך הכלי שני, ומפני דברי הט"ז דלשעתו חשיב מוסיף הבל, אבל לדברי ה"ר יונה לא מצינו מי שמחמיר באסוקי הבלא של כלי שני, ולפ"ז יש להעיר ע"ד המ"ב שכתב דלא קי"ל כהט"ז ועיקרו נסמך ע"ד הגר"א וכדעת הר"י, ומה"ט הרי לא מצינו מי שמחמיר בכלי שני, כ"ז לפמש"פ דאולודי שבגמ' דומה לאסוקי הבלא דעלה מיייתנן לה, מיהו מדברי הגר"א משמע דס"ל דכל להחם אסור ורק להפיג צינתן מותר, מיהו כיון דקי"ל דלענין מבעוד יום אין דינן כמוסיף הבל, [וכ"מ בבהגר"א סי' רנ"ח, ועי' בדבריו סי' רנ"ז ס"ו שו"ר בבה"ל שם], וכמבואר בטור ובתו' הרא"ש וכל הפוסקים שפי' ד"ז בשבת, וכדמסיק בשעה"צ אות ו', א"כ אין לנו לחדש דיני' דהר"י אלא בכ"ר, וגם בזה רוב הפוסקים חולקין, ובדברי הר"י משמע דגם בחמין שמותרין בהטמנה אסור כשכחו של תחתון ניכר בעליון, ואם כונתו רק בשבת, [וניחא בזה דהביריתא לפירושו דמירי בהטמנה לא מירי בצונן וקתני לא בשביל שיחמו, וש"מ דאף בחמין יש איסור

זה], א"כ מצינו שני דינים דבין צונן בין חמין שמותר להטמין לא שרינן אלא בכחו של תחתון אין בו כדי להרתיח העליון, ואפשר דמפרש פינה ממיחם למיחם מדין צונן וכהרמב"ם, מיהו אכתי משכח"ל שיהא מותר להטמינו כגון שהוציאו מהטמנה אחרת [להמתירין בזה] או מזו בעצמה. - בדין הטמנה בכלי שני ע"ע לק' [ס"ק כ"ז].

בדין תבשיל חם אם מותר להניחו ע"ג קדירה רותחת

בדין תבשיל חם שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אם מותר להניחו ע"ג קדירה רותחת לשמור חומו, לכאורה אין כאן נדון בהלכה אלא במציאות, ואם ע"י שמירת החום מוסיף להתבשל, הר"ז בכלל לא בשביל שיחמו דקתני בברייתא, דכל שנקרא בישול היינו יחמו ולא לשמרו, ואם מותר לגמור בישולו כגון שעודה בידו ומחזירה לגרופה וקטומה, עי' בה"ל סי' שי"ח ס"ד, ד"ה שייך וד"ה אפי', ה"נ דהו"ל כמצטמק ויפה לו [שהתיר במ"ב סק"נ], ולפ"ז צ"ע במה שחלקו בזה האחרונים ז"ל עי' מ"ב סי' שי"ח סק"נ ובשעה"צ שם, ונראה דפלוגתתם במציאות, ועי' בזה בבה"ל סי' רנ"ז ס"ד בשם הב"מ ועי' בספר מרן זללה"ה סל"ז ס"ק ט"ז, וצ"ע בזה.

מ"א א' מ"ש ממיחם ע"ג מיחם כו', בדין להפשיר ע"ג מיחם שעל האש ובדברי הרמב"ן בזה

ימ. מ"ח א' מ"ש ממיחם ע"ג מיחם כו', "עיו" ברמב"ן ודעתו ז"ל דכל להפשיר שלא ע"ג האש מותר ואפי' במקום שיכול להגיע ליס"ב כמ"ש מ' ב', ואפי' ע"ג המדורה ממש, ואין כונתו באש נוגעת בקדירה אלא דומיא דכנגד המדורה בצדה, ה"ה מלמעלה, דהיינו שיש הפסק גדול שאין זה צורת בישול, ולכן הק' שאם נתכוין רק להפשיר מ"ט דרבה, והרי אפי' במקום שיכול

[ולעיל מ' ב' כתב דרבינו [הרמב"ן] התיר, וכן נהגו, אבל מורי הרב הי' חושש בזה, ומסתברא דלא עדיף הא מכנגד המדורה], וכ"נ דעת מרן זללה"ה דע"ג מיחם עדיף מסמיכה למדורה, מפני שאין חום האש מגיע לעליון אלא חום הקדירה, [והר"ז כותל הכירה דאיכא דבר המפסיק, או עדיף מיני'], משא"כ בסמיכה למדורה, וכן נקטו הרשב"א והר"ן, אבל ברי"ו הביא סוברים דע"ג מיחם חמיר מסמיכה למדורה, והטעם משום דע"ג כירה מיחזי טפי כמבשל דהכי אורחי', משא"כ במדורה ברחוק ממנה, [וזו דעת הרא"ה שברייטב"א הנ"ל וכ"מ בלשון הרא"ה שבחידושים ע"ש הר"ן מ' ב'], ולפ"ז אין ראי' מדעת הרמב"ם שהתיר סמיכה, דה"ה ע"ג מיחם, וכבר נתקשינו לעיל ס"ק י"ז דמהא דאיצטריך תנא לאשמועינן דמניחין מיחם ע"ג מיחם שלא ע"ג האש, ש"מ דע"ג האש אסור, ואמנם ברי"ו הביא מפרשים דמירי ע"ג האש, אבל אין נראה כן דעת הראשונים ז"ל, וכמש"כ לעיל שם.

וצ"ל דהראשונים נקטו דאמנם התנא איצטריך לאשמועינן שלא אסרו שמירת חום ע"ג מיחם בשבת, דאפי' אינו על האש הי' מקום לאסור, דבגזירה שמא ירתיח אין לתלות ד"ז בהטמנה דרמץ, אלא בכל שמירת חום, ואדרבה עיקר גזירה דשמא ירתיח שייכא במיחם שאינו על האש שחושש שיצטנן, ולכן שנה דינו בדרך הטמנה דהיינו האופן שעושין לשמירת חום ולא בדיני שהיי' ע"ג האש, ואמנם אם הי' אסור שלא ע"ג האש ה"ה דע"ג האש נמי אסור, אע"פ שא"צ להרחיחו, [דמ"מ דיינינן לי' כסמיכה ולא כאש ממש], מ"מ אין שייך להקשות בזה ק"ו, דלא הו"ל לתנא להשמיענו שלא ע"ג האש, אם ע"ג האש שרי, שזהו נידון אחר, דרק לבתר דלית ב' משום הטמנה שלא ע"ג האש, יש לדון ע"ג האש אם דינו כסמיכה או כע"ג כירה,

להגיע ליס"ב שרי, ובנתיבין לבשל מאי ס"ד דר"ז, ותירץ דסבר ר"ז דמה שמתחמם מכח ההבל העולה מן המים אינו אסור משום בישול בתולדות האור, דהו"ל תולדות של תוה"א, כ"נ לכאור' כונתו ז"ל, וודאי שהדברים מחודשים.

ומדברי הרמב"ן כאן נתבאר מאי קסבר בעובדא דרבי מ' ב', שהרי שם מבואר דאסור להניח בתוך כ"ר במקום שיכול להתבשל אף שכונתו רק להפשיר כגרסת הרי"ף דהפשוט לא זהו בישולו, וכש"כ שיש לאסור כנגד המדורה, וכבר הק' כן הראשונים ז"ל שם, ובדברי הרמב"ן כאן נראה דסבר דחמי טברי' כע"ג האש ממש דמו, שכ' וא"ת לא בצד המיחם הי' מניח אלא בתוך המים והמיחם הי' מונח על האש כו' ולית לי' הא דאמר רבי טול בכלי שני ותן, הנה מבואר דבתוך כלי שעל האש אסור כמו ע"ג כירה, וסבר רבי דחמי טברי' שהם ע"ג מקור חימומן הרי דינם כע"ג האש ממש, והדברים מחודשים מאד, והנה התו' ודעימיהו לא נסתייעו מדברי שהרי לגרש"י מבואר דרק מפני שהפשוט זהו בישולו אסור, אבל לגרסת הרי"ף הר"ז כמפורש איפכא ומבואר דאסור ליתן בתוך כ"ר במקום שיכול להתבשל אפי' כונתו רק להפשיר, וא"כ יש לפרש ההיא דכנגד המדורה במקום שאינו יכול להתחמם, ושמן שאני שאין בו משום בישול כלל, וכמ"ש בתו"י ל"ז ב', ואפשר דזה הי' טעמו של ריב"א שביקש להניח הפך באמבטי.

בדין להניח לכתחילה בשבת ע"ג קדירה מליאה מלשון הרמב"ן שכ' דבתוך המים שבמיחם שעל האש אסור, נראה דע"ג המיחם הר"ז כסמיכה למדורה אע"פ שהאש תחתיו, וה"נ מסתברא לדעת הרמב"ן דס"ל שאף ע"ג המדורה מותר להפשיר, וכן העיד ברייטב"א הנדמ"ח מ"ח א' שהרמב"ן התיר וכן נהגו לחמם בשר ופאנדאס ע"ג קדירה שעל האש,

ואיכא למימר דשרי כמו סמוך למדורה או לכירה.

ובאמת אם נימא דע"ג מיחם שעל האש במקום שאין יכול להגיע ליס"ב מותר, ע"כ חזינן שאין דין מיחזי כמבשל ע"ג מיחם, שהרי ע"ג כירה אף כשאין בכח האש להרתיח אסור משום מיחזי כמבשל, והטעם משום דהתם גודל הקדירה גורם שלא יתבשל, אבל ע"ג האש זהו מקום ביטול, דדבר קטן ביותר דרך לבשל שם, משא"כ ע"ג מיחם בדבר שאינו ראוי להתבשל שם ניכר שזוהי סמיכה, ואם באמת נחלק כן, שפיר י"ל דה"ה דדבר שא"ב משום ביטול שרי.

בדין הטמנת מיחם ע"ג מיחם ומטמין רק העליון כ. בדין הטמנת מיחם ע"ג מיחם אם התחתון אינו על האש ומטמין שניהם יחד, בזה הדבר פשוט דחשיבא חדא הטמנה, אע"פ שאין חומץ שוה ממש, ואמנם בגמ' אמרו מניחין מיחם ע"ג מיחם, אבל מבעוד יום נראה מהראשונים ז"ל דאף בהטמנה שרי, עתו' הרא"ש נ"א ב' ורמב"ם פ"ד ה"ו ובטור סי' רנ"ח, ובמ"ב שם, ואף כשאינו מטמין אלא העליון כתבו דאין זה כמוסיף הבל, ופי' הבי' מפני שהולך ומתקרר, ומרן זללה"ה בס"ק י"ח ביאר דר"ל דבהטמנת קדירות יחד ל"ג משום הטמנה, ואף אם מטמין רק העליון, חשיבא חדא הטמנה, ולכאורה לפי סברא זו אם הטמין העליון סביב בקופה ונתן הקופה על התחתון לא מיקריא הטמנה אחת, ובפשוטו בכל ענין שרי, והיינו משום דהולך ומתקרר, ושמא בכל ענין התירו בקדירה.

ויש להסתפק במיחם ע"ג מיחם שהתחתון על פטפוט שעל האש ובא להטמין העליון לחוד מה דינו, והנה בפשוטו למ"ש המחבר בס' רנ"ז ס"ח דאע"פ שאינו נוגע בגחלים חשיב מוסיף הבל, הרי הדבר פשוט לאיסור שהרי אף התחתון אסור, אבל לדעת הרמב"ן ורוב הפוסקים דס"ל להתיר ככה"ג וכתבו שכן

נהגו, א"כ התחתון מותר להטמינו, ואם בא להטמין שניהם יחד ג"כ מסתברא דחדא הטמנה היא, [וכ"מ בתו' מ"ח א' שטומנין תפוחים עם הקדירה, מיהו אפשר שנצלין מהאש], אבל אם בא להטמין העליון בפ"ע, בזה י"ל דהו"ל כקופה ע"ג גפת לכו"ע, כיון שהעליון מונח ע"ג התחתון, וכיון שהתחתון מוסיף הבל, הרי יש כאן צד אחד בהטמנה בדבר המוסיף הבל, או"ד כל קדירה ע"ג קדירה דין העליון והתחתון שוה, דלעולם לא חשבינן קדירה כמוטמנת בקדירה, ולפי מ"ש הפוסקים הטעם דע"י ההבל נעשית כל ההטמנה כבמוסיף הבל, מסתבר טפי לאסור אף אם נימא שהתחתון מותר, אבל אם הטעם משום דצדו אחד במוסיף הבל, יש מקום לומר דקדירה אינה בכלל זה, ומ"מ צריך ראי' להתיר, שהרי לא מציינו בגמ' בהדיא דקדירה אינה בכלל מוסיף הבל, וא"כ אין לך בו אלא מה שמקויים מסברא, ומ"מ י"ל דכיון שהקדירה אינה מוספת הבל מעצמה, לא מחמירין בה טפי מאש שתחתיה, ועי' לק' ס"ק כ"ג בדברי המ"ב בחול דמייירי בכה"ג, [ועי' לעיל ס"ק י"ז דאפשר שבכלל הברייתא נ"א ב' כל עניני מיחם ע"ג מיחם אף בעליון מוטמן ולא התחתון מיהו אין לזה הכרח, ועי' לעיל ס"ק ט"ז בדברי הריטב"א דאי גרסינן פטפוט שאינו מנוקב מבואר שאין מגרע מה שהקדירה נוגעת בפת שתחתיה, ויותר נראה דגרסינן פטפוט מנוקב דכ"ה סתם פטפוט], שו"ר דלטעם התו' שאין קרקע הכירה ראוי להטמין בו, י"ל דה"ה מיחם, וא"כ י"ל לאידך גיסא דלכו"ע שרי, אבל בסה"ת וסמ"ג כתבו דמחובר שרי וצ"ע קדירה מאי.

בדיני הטמנה המצויים בכמה גווני

מה שמצוי כהיום שמניחין האוכל בתוך נייר כסף ע"ג המיחם שעל האש, לפמש"כ דעכ"פ להמחבר אסור להטמין הכלי העליון בפ"ע, א"כ אם זה חשיב כהטמנה אסור, [ועי' לעיל דאפשר דלדעת תו' והרא"ש מותר], אבל

כהטמנה במקצת ואע"פ שמתחממת מהבל הקדירה אין זה דרך הטמנה, ועדיף מע"ג הכלי כיון שא"צ הדפנות לשמור החום כלל.

ובנייר כסף בתוך הקדירה אם נותנו בתוך התבשיל ע"מ שיכנס בו מטעם התבשיל ומתוכו לתבשיל, כגון שנותן בשר או קטניות בתוך הניר לפי שאינו רוצה שיתפורר לתוך התבשיל אבל הטעם מתערב ע"י הרוטב שנכנס ויוצא, הדבר פשוט להתיר שאין זו הטמנה לשמור חום, אדרבה בלא הניר ייחס יותר וכיון שהם תבשיל אחד מותר, וכן נהגו העולם להטמין בתוך בגד בתוך התבשיל, שהטעם מתערב, וכ"ד מרן זללה"ה דשרי, [וטעמי' דמרן זללה"ה נמי מענין זה, אלא שכ"כ גם בכלי], ואם נותנו מלמעלה באופן שאינו מתערב, ומשמש מעשה כלי בפ"ע, בזה יש להקל מדין הטמנה במקצת, שהרי לדעת מרן זללה"ה מותר מדין תוך הקדירה, ובשקוע רובו ואינו מתערב עם המים יש לאסור.

מיהו מסתבר דאסור ליתן נייר כסף או שקית ניילון בתוך הקדירה בשבת משום איסור שהי' בתחלה, דכיון שהיא בתוך הקדירה אין בזה קולא דע"ג מיחס, אלא חשיב הכל כמתבשל בתוך הכלי שעל האש, ולפ"ז יש לדון דלא יחשב כהטמנה בדבר המוסיף אף כשאין קשר לשקית עם התבשיל, דהמוסיף הבל שבו, שהי' מיקרי, ובאמת היינו טעמי' דמרן זללה"ה דבתוך הקדירה לאו הטמנה היא, וכ"ד אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאין ראי' מכל שבא בחמין כו' דאוכל בתוך מים דרך בישול הוא כבשר בחלב, ואין ע"ז שם הטמנה, אלא דס"ל דכלי שאני, ולפ"ז בהא תליא דכל שהכלי מפסיק וממעט החום עד שנתניתו בגדר מיחס ע"ג מיחס לקולא, ה"ה לחומרא, אבל בניילון וניר שאין חשובין הפסק כלי, ה"ה שלא תחשב נתינתן כהטמנה, אלא כשהי', ומ"מ צריך ראי' להתיר, אבל יש בזה סמך להקל באופנים שכתבנו.

קרוב הדבר דכל שאין דרך להניחו כך בלא כלי, הרי העטיפה הזו משמשת מעשה כלי ולא מיקריא הטמנה, ואע"פ שמרויח בזה שנשמר חומו ע"ז, ה"נ בכלי דעתו ג"כ על שמירת החום, ומדקדק ליקח כלי קטן שלא יתפזר החום בתוכו, ואפ"ה אין בכלי שם הטמנה, ואפי' בדבר גוש המונח בכלי, ואף בנוגע בדופני הכלי, וה"נ הניר כסף משמש מעשה כלי בעיקרו, ואין לייחס לזה שם הטמנה, [והי' מקום לדון דאוכל בפ"ע אינו ראוי להטמנה, אבל מצינו בביצה בחול ואבק דרכים, וכ"כ באו"ז מחררה ע"ג גחלים, ומ"מ כתבשיל שפיר יש לקיים כן], ואפי' בטרמו"ס כתב מרן זללה"ה בסו"ס ל"ז ס"ק ל"ב דכיון שהכלי עשוי כך, לא מיקריא הטמנה, והכא עדיף שאין עיקר עשייתו לשמירת חום, ואדרבה כלי שומר חומו יותר, ושקית ניילון בודאי יש להקל דלא גרע מנוד של עור שמותר ליתנו ע"ג מיחס, ואע"פ שהכלי נצמד לאוכל, דכל שצריך לכלי לא חל ע"ז שם הטמנה אלא שם כלי, [וכן אם מניח אויר בין האוכל לניר כסף בדפנות בודאי יש להקל וכן שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה לעשות כן].

ולעומת זה אם נותן שקית ניילון סגורה בתוך התבשיל יש לאסור משום הטמנה, דכיון שאין קשר למה שבתוך הניילון עם מה שבכלי, הר"ז כפך שמן באמבטי או בכלי ראשון דאסור, מיהו לפי מה שצידד מרן זללה"ה בס"ק ל"ב דבתוך קדירה אין משום הטמנה ה"נ שרי, מיהו לא סמך להתיר אלא באינו טמון כולו בצירוף דעת המ"ב דשרי, ולפמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה לא שרינן אלא עד רובו, [ועי' בזה לקמן [ס"ק כ"ו]], וא"כ בכה"ג שנותן השקית בתוך התבשיל יש לאסור, [שוב שמעתי דמסתברא שגם בשקית ניילון הטעם מתערב וא"כ מותר], אבל אם נותנה מלמעלה ואינה שוקעת רובה שפיר יש להקל, דכיון שאינה נוגעת בדפנות הר"ז

מ"ח א' תוד"ה דזיתים בדין הטמנה ע"ג גחלים, ובביאור איסור הנחת קופה ע"ג גפת

כא. מ"ח א' תוד"ה דזיתים, מכאן יש לאסור להניח גחלים כו' אין להטמין כו', מדבריהם ז"ל נראה דבלא הטמנה שרי, וש"מ דזה שהקדירה מונחת ע"ג הגחלים לאו הטמנה מיקרי.

שם בא"ד דגבי גפת איכא למיחש כו', מבואר דטעמא דגפת מפני שמטמין מקצתה במוסיף הבל, דאם האיסור מפני שנעשין הבגדים כמוסיפין הבל ע"י החום שמלמטה, א"כ השתא נמי הרי היא כטמונה כולה במוסיף הבל, ועי' לעיל ס"ק ט"ז דאף הרי"י והרשב"א לא פ' שהבגדים נעשין כמוסיף הבל, אלא דס"ל לאסור שהיי' בקדירה הטמונה שמא יחתה לפי סברת ר"ת דגלי דעת' שרוצה לשמור החום, וגם סברא זו מבואר בתו' דלא ס"ל, ולפ"ז בדאיכא הפסק אויר בין הקדירה לגחלים ודאי מותר לדעת תו', דלא ס"ל כלל לאסור בלא צד הטמנה, ולא הוצרכו לתירוץ ר"י ור"ב אלא מפני שנוגעת בקרקע הכירה, וכמ"ש בסמוך דכשיש אויר בין הדפנות אין זו הטמנה, וכש"כ אויר מלמטה, וצ"ע בספר מרן זללה"ה ס"ק י"ט שמסתפק לחדש בדעת תו' דאף כשאינה מונחת ע"ג האש גורנין אטו שיטמין בהן, והרי אין מקור לחדש גזירה כזו אם בגמ' מתפרש במונחת ע"ג הגפת, וגם הרי"י והרשב"א לא פ' כן, וכנראה נדחק בזה משום דקשיא לי' תיפול' משום הטמנה במקצת, וכקושית הרשב"א, ואמנם אם דעת תו' דע"ג גחלים מותר וכדעת סה"ת סמ"ג וסמ"ק, אה"נ דאין לחדש איסור כשאינה מונחת ע"ג גחלים או גפת ממש.

שם אבל בכירות שלנו לא שייך למיחש הכי, דניכר שטמן בדבר שא"א להטמין בו, ואין נטפלת כל ההטמנה ליחשב כדבר המוסיף, ומ"מ אם באמת טומן בחפירה אין להתיר, וכמ"ש תו' בסמוך דדוקא בהפסק אויר

שרי, דבגזירה דע"ג הגפת י"ל שאין לנו אלא דומיא דגפת, אבל בהטמנה גמורה לא שמענו להקל, מיהו בסברא י"ל דכל שמטמין בכותל ובקרקע אין שם הטמנה ע"ז, דכמונח בתיבה דמי, ואין הכותל נחשב כעטיפה לכלי, וכ"מ בסמ"ג וסמ"ק דמהני טעם זה אף בנותנה בחפירה, דדוקא בדבר המטלטל גזור.

בדין הטמנה בחפירה

שם בא"ד ועוד יש שעושין כו' ומטמינין בה את הקדירה כו', פ' שנותנין הקדירה בחפירה ואח"כ מכסין אותה שם בבגדים, דזהו לשון מטמינין, [וכ"נ בסה"ת וסמ"ג וסמ"ק דטומנין בבגדים ע"ג כירה בחפירה עיי"ש], ואמנם אפשר שנותנין כיסוי מלמעלה וזוהי ההטמנה, אבל מסתברא דכונתם שמטמינין אותה בבגדים כדלעיל, והכא גרע שיש גם דפנות חמות סביב, ומשא"כ במנהג ראשון שרק רצפת הקדירה מהתנור.

וזדו שכ' הרא"ש דהכא הוא בתורת הטמנה, ובמה שונה זה משהיי' תוך התנור, אלא שכאן מטמינה בבגדים, וברא"ש הוסיף ומכסין אותה והיינו מלבד הבגדים שע"ג הקדירה נותנין דף ע"ג החפירה לכסותה, ול"ד להטמנה שנהג הרא"ש בעצמו שלא נתן בגדים בתוך הכירה כלל, רק ע"ג מבחוץ, [שו"ר בב"ח שפי' בע"א, ומפרש שאינו מטמין הקדירה בבגדים אלא ע"ג החפירה, עיי"ש].

בדברי הטור במנהגי ההטמנה הנ"ל

כב. טור סי' רנ"ז אבל הטמנה שעושין רוב העולם כו' איני יודע טעם להתיר כו' כ"ש שהוא אסור כשהקדירה נתונה על האש כו', דברי רבנו מתפרשים בנתונה ע"ג האש ממש, דאל"כ הרי ההיתר פשוט כמ"ש הרמב"ן דבגפת מיירי בנוגעת בגפת, אבל בהפסק אויר י"ל דשרי, וודאי דא"א לומר דכ"ש שהוא אסור כו', וכן הטמנה דהרא"ש נראה שהי' ע"ג גחלים הקטומין, דהא לא פ' הטור שגרפו הגחלים, ולא הזכיר שהעמידה

ברם מאי דנקט הב"י דהנדון אם הדף חוצץ, אבל הדף עצמו פשיטא שאין בו דין הטמנה כיון שאינו מוסיף הבל, צ"ע, דלכאורה נראה שאם מטמין בנסרים הקרובים לקדירה דומיא דרמץ, ודומיא דדף ע"ג הכיסוי, אין להתיר לדעת הרא"ש, וכמ"ש תו' בדפנות דכירה שאם נוגעין בקדירה הי' חושש להטמנה, וכן הרא"ש שהרחיק מן הדפנות, וכיון דחיישינן שכותלי כירה בכלל הטמנה, ה"ה כלי אחר או דף, והר"ז בדין קופה שטמן בה כו', ולפ"ז אין חילוק אם נותן דף ע"ג הכיסוי או בגדים ע"ג הכיסוי, וזהו שהחמיר הרא"ש, מיהו בדף לחוד ניכר שדרך כיסוי הוא ולא דרך הטמנה, [וכ"ה לשון רי"ו דכיון שאין הכלים נוגעין בצידי הקדירה אין זה דרך הטמנה].

ודעת הרשב"א והר"ן וש"פ שכתבו להתיר בכלי רחב או דף ע"ג הקדירה, היינו דוקא מפני שהטמנה בכיסוי לחוד לאו הטמנה היא, ולהסבירים דהטמנה במקצת לאו הטמנה היא ניחא בפשיטות, אלא דאף להרשב"א צ"ל דניכר שאין זו הטמנה אלא כיסוי נוסף לקדירה, אבל ודאי אם הכלי נוגע בדפנות הו"ל הטמנה, ואין כאן היתר דחציצה.

ומדברי הב"י משמע דנקט דאסוקי הבלא לא מהני אלא למוכין ובגדים אבל הדף והכלי לא נעשין מוסיף הבל ע"י אסוקי הבלא, ולכן הדף והכלי מותרין, והו"ל חציצה, וצ"ע דנראה שיותר קולטין הכלי והדף חום, מהמוכין והבגדים, ואע"פ שאינם נצמדין לשמור החום כבגדים, וע"י לק' ס"ק כ"ג בעיקר ענין אסוקי הבלא.

שו"ע סי' רנ"ז ס"ח אע"פ שמותר להשהות כו', ובדין הטמנה במקצת

כג. שו"ע סי' רנ"ז ס"ח אע"פ שמותר להשהות כו', המחבר פסק כדעת הר"י והרשב"א וכבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דהרבה חולקין וס"ל כהר"ן בשם

ע"ג פטפוט, וגם לא הי' לפקפק בזה מההיא דגפת, ומוכח מזה דפשוט להרא"ש והטור שאין משום הטמנה במקצת בהנחה ע"ג גחלים.

ונראין הדברים שהטור פי' בההיא דיש נוהגין לעשות חפירה כו' דליכא משום אסוקי הבלא, דכיון שגרפו התנור, נהי דחשבינן לי' מוסיף הבל כשומשמן, אבל לא כגפת, ושם הי' הנדון משום הטמנה במוסיף הבל, ולכן סיים דעל מנהג הרא"ש ג"כ יש לפקפק כיון שהאש מסיק הבלא, והיינו כסברת הרשב"א דבכה"ג ששומר על הקדירה טמונה יש לאסור אף את השהי", אלא דהרא"ש לא ס"ל הכי אלא בטמונה ממש, והרשב"א ג"כ התיר בנותן הבגדים ע"ג דף או כלי רחב.

אבל הב"י פי' דכולה מיירי בגרופה, וזהו שכ' דאע"פ שלא היו גחלים בכירה וכו', והיינו לשיטתו בסי' רנ"ג דע"ג גחלים אסור משום הטמנה במקצת, וכיון שהטור גבי יש נוהגין כתב שגורפין החפירה, פי' הב"י דגם עובדא דהרא"ש הואי בכה"ג, [מיהו מה שסיים הב"י דלפ"ד אע"פ שיש אש תחתיו שרי, היינו כשאינה נוגעת בגחלים, (שור' בפרישה עיי"ש)], ולפ"ז מיירי בנתן ע"ג קרקע ואין משום הטמנה בקרקע שאינה ראוי להטמנה, ומ"מ דיינינן משום אסוקי הבלא, ומזה למד הב"י דאף להטור איכא משום אסוקי הבלא בעומדת באויר, שהרי אף בעומדת ע"ג קרקע הכירה לאו הטמנה מיקרי ומ"מ דיינינן בה משום אסוקי הבלא, וה"נ באויר.

יעו"י בב"י וב"ח במה שנהג הרא"ש שלא יגע הדף בקדירה עצמה אם הטעם מפני שחשש להטמנה כיון שנוגע בקדירה בשום צד, או דמודה דשרי ורק משום חומרא נהג כן, ולשון הטור ודאי משמע שהחמיר לנהוג בכירה שדפנותי' גבוהות, וזו שסיים שאין הקדירה נוגעת בשום דבר.

הרמב"ן דרך כשנוגע בגפת או בגחלים אסור, דדוקא כשיש צד אחד בהטמנה אסור, וכ"מ בתו' ורא"ש שכתבו טעם ההיתר מפני שא"א להטמין בתוך הכירה, וש"מ דלא מהני חום הכירה לשוויי לבגדים כמוסיף הבל, וכ"מ בסה"ת בסמ"ג וסמ"ק שכתבו טעם זה להיתר, מיהו בסמ"ק סיים בהדיא ויש מתירין בהפסק אויר, ומשמע שאין הדבר פשוט כן, והיינו משום דאפשר דגזרין שמה יטמין בהא, ולא מטעמא שהבגדים נעשין כמוסיף הבל דלטעם זה לא מהני הא דאין הכירה ראוי' להטמנה, וכ"מ בריטב"א הנדמ"ח בשם הרמב"ן והרא"ה והעידו הריטב"א והר"ן שכן נהגו, (וכמדומה שאף בזמן הרשב"א נהגו כן שכן בדף מ' ב' שאין להטמין תחת הבגדים שעל המיחם, ובפשוטו מיירי במיחם שע"ג האש, ומשמע שנהגו להטמינו, וה"נ מסתברא דכשאר המיחם ע"ג האש לא יגיע ליס"ב, וא"כ מותר להטמין את הצונן, ואמנם הרשב"א הביא שם דברי הר"י דבאולודי חום אסור, אבל כמדומה שדבריו מתפרשים שם במקום שיכול להגיע ליס"ב).

ונראה דהב"י סבר דדברי הרא"ש והטור מיירי בדליכא משום הטמנה בשולי הקדירה אם מפני שהקדירה מוגבהת או מפני שאין גחלים, ואפ"ה הצריכו שיהא הבגדים רחוקים מן הקדירה, והיינו משום דס"ל דאסור הטמנה במקצת אף בשולי הקדירה לחוד, ועפ"ז סבר שאין חולקים כ"כ על הרשב"א, אבל לדעת הרמ"א דשרי הטמנה במקצת יש לפרש כן גם דעת הרא"ש והטור, ואפשר דמה"ט לא הגיה הרמ"א דשרי אף בנוגע בגחלים [עי' בה"ל בשם א"ר], דהוה משמע דאסור לכסות באינה נוגעת בגחלים, וכדעת המחבר, והי' צריך להגיה דבאינה נוגעת בגחלים מותר לכסות, ובנוגע צריך להניח כלי, וכיון שכן נמנע מלהגיה כאן.

עיקר הדברים שפי' הב"י דע"י ההבל שמהגפת נעשין הבגדים כמוסיפין הבל,

לא מצינו בראשונים ז"ל שפי' טעם זה, ובאמת הדבר תמוה לחשוב הבגדים שמקבלין חום מהקדירה כמוסיפין לה הבל, הרי לבגדים אין חום עצמי והם מקבלין אותו מהקדירה, וכשהיא מתקררת אף הם מתקררין, ומצאתי ברי"ו שכ' בשם יש מן הגדולים שהבל האש מחמם הבגדים ומוסיפין הבל, וכנראה זהו מקור דברי הב"י, אבל נראה דהתם מיירי שהבל האש עצמו מגיע אל הבגדים, שהם ג"כ ע"ג הכירה, אבל באופן שהקדירה לחוד מונחת ע"ג הגפת, א"א לחשוב הבגדים שסביבה כמוסיפין לה הבל מכוחה.

ודברי הרשב"א וה"ר יונה כבר נתבארו לעיל [ס"ק ט"ז] דטעמם מפני שאף שהיי' אסורה היכא דגלי דעת' ע"י ההטמנה דניחא לי' בחום כולי האי וכסברת ר"ת, ולכן אסור אף כשאינה נוגעת בקדירה, וש"פ חולקין ע"ז, וס"ל דלא אסור אלא משום לתא דהטמנה, אבל אין כאן איסור מיוחד דשהיי' בהטמנה אסורה, ולמאי דנקט הרמ"א דלא כהרשב"א בדין הטמנה במקצת א"כ אין לנו מקור בגמ' לאסור באינה נוגעת בגחלים, דאף להר"י הגמ' מיירי בנוגעת בגפת ומשום לתא דהטמנה, שאין בגפת משום חיתוי, ולדעת הרשב"א צריך לחדש גזירה שמה יטמין בבגדים וישהה ע"ג גחלים, שהרי אין איסור שהיי' ע"ג גפת כלל וכמ"ש הרמב"ן כאן, וכ"מ ברשב"א ל"ט ב' גבי חמי טברי' שאין איסור שהיי' בתו"ח, מיהו להרשב"א בגפת ומלח איכא משום הטמנה במקצת.

סיכום ג' טעמים באיסור קופה ע"ג גפת

נמצינו למידין ג' טעמים באיסור קופה ע"ג גפת, א' דהיכא דצד אחד בהטמנה במוסיף הבל, אם כולה טמונה אזלינן בתר העיקר, וכשמסיק הבלא הרי הטמנה זו בתועלת כהטמנה של מוסיף הבל, אבל בדלא מסיק הבלא הרי"ז כמקצת במוסיף הבל ושרי, וזה נראה לדעת הרמב"ן, ב' ג"כ כטעם ראשון

ובח"א כלל ב' ס"ה כתב דבאמת מתקרב והולך, וכנראה האש כלה בתנור ומתחמם מהחום שבעובי גג התנור וגם תוכו סגור ונשאר בו החום, אבל אם יש אש בתוכו אין כאן אלא שריותא דהפסק אור, ושאל דרך להטמין בגג הכירה שהיא מחוברת. - פח שעל הגז דמי לגג תנור שיש אש בתוכו, [ועריטב"א שהובא לעיל ס"ק ט"ז], מיהו י"ל דפח לא חשיב הפסק כי היכי דלא משוי כקטומה, מיהו צידד אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שאינו ראוי להטמנה, אם לא נימא דאש באש מיחלף.

שם במ"ב אמנם אם נותן בחול כו' בודאי אסור שחול הוא מהדברים המוסיפין הכל כו', צ"ע דהא בגפת דשומשמן מותר ול"ג שמא יטמין בכולו, וא"כ אין לנו לאסור אלא מכח חום התנור, וכיון שע"ג גג הכירה שרי אע"פ שמסיק הבלא, מנלן שאם נותן שם חול נעשה חמור יותר, וזה דומה למה שנסתפקנו לעיל ס"ק כ' בקדירה שיש הפסק אור בינה ובין האש ובא להטמין קדירה הנתונה על גבי קדירה זו, דלגבי העליונה אין הפסק אור, אבל מ"מ מכח התחתונה אנו באין לאסורה, וכיון שהתחתונה מותרת בהטמנה [להסבירים כן] ה"ה העליונה.

שם שעה"צ אות מ"ג ואז מותר לכסות כו', ר"ל כשיש הפסק אור בין הבגדים לדופן הגומא או שמכסה מלמעלה, אבל אם הבגדים נוגעין בגומא כיון שמוקף מכל צד בדופני הגומא אסור, וז"פ.

שם בה"ל ד"ה נוגעין, כבר כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהעיקר כהמ"א, ואין לחדש מדלא הגיה הרמ"א, ולעיל כתבנו טעם שלא הגיה הרמ"א ע"ש.

מ"ב ס"ק מ"ז אם יש לחלק בין שהייה להטמנה כד. **מ"ב ס"ק מ"ז** ויש מקילין כו' ובשעה"צ אות מ"ו, וכבר כתב מרן זללה"ה

אלא דל"ג בדבר שא"א להטמין בכולו, דניכר שאין זו הטמנה במוסיף הבל, דא"א להטמין בכירה כולו, וא"א לגזור שיטמין כולו בהטמנה זו עכשיו, וזה כפי המשמעות בתו' דמ"מ בטמן כולו אסור, שזוהי רק סברא בקופה ע"ג גפת, ג' דשהיי' ע"ג גחלים כשכל הקדירה טמונה ג"כ חמירא כהטמנה במוסיף הבל, ולכן גזרו כל דמסיק הבלא דומיא דרמץ, אבל בשמעתין ליכא למיגזר אלא הטמנה גמורה דבזה מועיל כרמץ, אבל לא בשהיי', זהו פי' הר"י, ד' דהגפת מוסיף הבל גם בבגדים ונעשין כולן כמוסיפין הבל, וזהו פי' הב"י.

אם יש הפסק אור בין הקדירה לגפת ולגחלים לטעם א' ב' מותר לטעם ג' ד' אסור, מיהו אף לטעם ג' יתכן דל"ג אלא בגחלים ממש, דכאן שהיי' אסורה שמא יחתה, אבל בגפת דליכא משום חיתוי לא גזרינן אלא בדאיכא צד אחד בהטמנה, ולפ"ז בתנור גרופ ויש הפסק אור אף לה"ר יונה מותר, ורק להרשב"א אסור.

הערות ע"ס המ"ב בענין הנ"ל

מ"ב ס"ק מ"ג ויש שחוששין בזה להחמיר כו', ע"י שעה"צ אות מ"ב דזהו מנהג הרא"ש, ולפמשנ"ת לעיל דהרא"ש מיירי בלא גרף הגחלים, י"ל דבגרופה אף הרא"ש והטור מודו דשרי, וכ"נ לפמ"ש"כ שם דהטור לא השיג על המנהג הראשון, ורק על הנותנין ע"ג הגחלים קשיא לי', [מיהו הב"י פי' לה בגרופה, וע"י פרישה דמיירי באינה גרופה], ולפי מה שצדדנו לעיל אף לה"ר יונה מותר, ואין לנו בזה אלא טעמי' דהב"י שהבגדים מתחממין, וע"י לעיל דטעם זה מחודש היכא דהחום מגיע מהקדירה לבגדים, מיהו כאן י"ל שפיר שמגיע מהכירה לבגדים, ומ"מ רבו המתירין בזה, ועוד דבמתקרב והולך לא מצינו שאסרו, דאינהו מיירי בדאיכא גחלים קטומין.

שם במ"ב ועפ"ז תדע דמה שנוהגין כו', הק' מרן זללה"ה שהרי אינו מתקרב והולך,

שם ואפשר שאפי' אין הקופה דבוקה כו' ואתי לחתווי כו', כונתו דלפי סברת ר"ת החמירו בהטמנה מפני שגילה בדעתו שרוצה לשמור חומו וחיתוי מועט מועיל לו, ה"נ יש לאסור בטמנה והשהה אותה ע"ג גחלים, ולפ"ז גזרו בגפת אטו רמץ, וצ"ע דלא מצינו שגזרו איסור שהי' בגפת כמ"ש הרמב"ן, וכגון שבשיל ולא בשיל דלכו"ע אסור בשהי', ומ"מ ע"ג גפת מותר, וכ"כ הרשב"א ל"ט ב' שאין איסור שהי' בתו"ח, ועבה"ל סי' שי"ח ס"ג ד"ה ואפי' בשם הגרע"א ז"ל דתו"ח ותולדות האור לא גריעי מגרופה וקטומה דשרי, ולפ"ז י"ל דדוקא בהטמנה דבגחלים לא מהניא קטימה בזה שייך לגזור גפת אטו רמץ, אבל היכא דקטימה ברמץ מהני, ה"ה דמהני בגפת דלא לגזור כלל. - ולדעת ה"ר יונה נראה דבגפת ל"ג אלא בנוגעת בגפת, אבל ע"ג גחלים אפשר דאפי' אינה נוגעת אסור, דשהי' כזו אסורה בכל מילי, עי' לעיל ס"ק ט"ז.

שם ועוד נ"ל כו' שהטמנה במקצת הטמנה היא כו' א"כ נתת דברין לשיעורין, צ"ע דאפי' אם ס"ל להרשב"א דיש לאסור כל הטמנה במקצת בדופני הקדירה, אבל אחתי אם נימא דשולי הקדירה אינם בכלל הטמנה, זה אינו ענין לשיעורין כלל, שהרי כל קדירה מניחין אותה ע"ג קרקע ולא אמרו דהו"ל הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת, ועוד שהרי הקרקע היינו חול וליאסר משום הטמנה במקצת במוסיף הבל, וצ"ל דכל שאין דעתו על החום הזה הר"ז כמניח בלבד ולא אסור, ועוד דאפי' מיחם ע"ג מיחם שרי בשבת ולא חששו משום הטמנה במקצת, וצ"ל דכלי שהוא קשה לא נחשב כהטמנה אלא כמונח ע"ג אבן, ורק בגחלים וגפת מיקרי הטמנה, מיהו סברא זו מהניא רק בשולי הקדירה, דאם הכלי או התנור נוגעין בדופני הקדירה נראה להלן בדברי רבינו שאסור שכתב דוקא כשאין דפניהם דבוקין לדפני הקדירה, ועו"ק דבהדיא

שארין מדברי או"ז ראי' דדבריו מתפרשים לענין איסור שהי', ולומר שסתימת התנור לאו הטמנה היא, וכלשון הרמ"א כאן, ולא מיירי במטמין בתוך גחלים, וכ"מ בהמשך דברי האו"ז שרק לפי ה"ר יוסף הקדירה טמונה בגחלים וא"א לסלקה משום מבעיר עי"ש, ומשמע דבמה שנוהגין בארץ כנען אין הקדירה טמונה בגחלים, ובאמת מלבד הקושיא דבגפת וטוח בטיט לא מסתבר להתיר, שאין לטיחה שום משמעות, ולא יהא טפל חמור מן העיקר, הרי מקושית הראשונים ז"ל על רשב"ם מוכח נמי דטיחה לא מהני, דכיון שלא חילקו בגמ' כלום גבי הטמנה ש"מ דהכל אסור, ואדרבה לפרשב"ם שייך לומר דכל דיני הטמנה כשהי', [והאמת נראה דס"ל כרש"י דהטמנה ושהי' חדא ניהו, וכמש"כ ס"ק י"ד], אבל לחלק מדנפשין דטיחה מהני וגרמא חייא ומצור"ל לא מהני אין לנו מנין להמציא כן, והטעם נראה משום דחיתוי דשהי' שהוא למחר הבישול, מהני לזה היסח הדעת עד למחר, ואז כבר יתבשל ממילא, אבל בהטמנה שהחיתוי לשמור החום בזה לא מהני אף אם יסיח דעת עד למחר, שאף למחר יש לחוש שיחתה, וטעם זה מהני גם לטוח בטיט, דנהי דלא יפתח הטיט עד למחר, אבל אף למחר יש לחוש שיחתה מעט כשיראה שנצטנן הרבה.

ביאור ע"ס דברי הרשב"א מ"ז ב' בקופה ע"ג גפת

כה. ברשב"א מ"ז ב' מסתברא מדקאמר קופה כו', כונתו לאפוקי ממה שצייד הרמב"ן שהקדירה עצמה נוגעת בגפת, ועמש"כ בזה לעיל ס"ק ט"ו, ומה שסיים וש"מ שאין קטימה מועיל כו' ר"ל שהאפר שקטם בו אינו מוסיף הבל, והרי הוא כמוכין שבקופה שחוצצין בין הגפת לקדירה, וה"ג האפר חוצץ בין הגחלים לקדירה.

כתב רבינו לעיל ל"ט ב' שאין איסור שהיי' בתו"ח והיינו בנוגע ממש ורוצה לחמם בהן, ואין לומר דדוקא במתקור והולך שהרי כ"כ בחמי טברי', וכ"כ שם בשם הר"י דמותר להשהות על חמי טברי', וכ"מ בגמ' מ' ב' דמותר להניח פך של שמן בתוך חמי טברי', והיינו במקצת, ואין לומר דמים שאני, שהרי הרשב"א כלל בדבריו כל תו"ח, ועו"ק דבגמ' ל"ט א' מפרש הרשב"א גזירה שמא יטמין ברמץ דהיינו גזירת הטמנה דעלמא, והתם שרינן ע"ג גג לרבה ובפשוטו הא דסתם גג לית ב' עפר רק לרב יוסף איצטריך, ועוד דקתני ע"ג סיד רותח אסור משום דהו"ל תו"א ולא משום הטמנה וע"ע להלן. - מדברי הרמב"ן ודע"מי' נראה דשולי הקדירה הטמנה מיקרי, אלא שהיא הטמנה במקצת, שהרי איסור גפת מפני שמקצת ההטמנה במוסיף הבל.

שם ותדע לך מדקתני במתני' כיצד כו', כבר הק' הר"ן דשפיר משכח"ל שיש בית יד לכיסוי, ועוד הק' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאדרבה מדקתני והן נופלות משמע שהגזיזין על הכיסוי, ובאמת בהדיא שנינו בבב"א נ"א א' דבמקצת הכיסוי מגולה (או מקצת הכלי) נוטל ומחזיר, ואם כונת הרשב"א דטמון משמע כולו, א"כ הו"ל להוכיח משם דסגי במקצתו מגולה, וצ"ל דבאמת כונת הרשב"א להוכיח דטמון לאו דוקא כולו וממילא ה"ה מקצתו, וסמך אהאי ברייתא דמקצתו מגולה נמי טמון מיקרי, מיהו לפרש"י מוכח שם דעיקר הטמנה היינו בדפנות, וא"כ ל"ק כלל דנתת דברין לשיעורין, ובלא"ה הדבר צ"ע דשולי הכלי לאו לשיעורין מיקרי וכמש"כ, ואף דופני הכלי רובו ככולו וכמ"ש ר"ת בספר הישר.

דלא מסקי הבלא דרך אור, וצ"ל דגם בשולי הקופה נוגעין איכא חידוש זה דאסוקי הבלא, דהא בדשומשמינן אף זה מותר, וא"כ ע"כ דר"ז אף בנוגעין קאמר, והרשב"א רק מסברא קאמר דה"ה באור מפסיק, וצריך לדחוק לפ"ז דהוכחתו מהטמנה במקצת היא רק לאפוקי מהרמב"ן שאין הקדירה עצמה נוגעת בגפת, ול"מ כן, אלא י"ל דלס"ד פירשנו חידושי' דר"ז מפני הפסק המוכין, ולמסקנא אף בדשומשמינן אסור בדליכא הפסק אור, וג"ז דוחק, וצ"ע, [נוראית בספר מרן זללה"ה ס"ק י"ט שפי' דטעמי' דהרשב"א מפני שקופה ע"ג גפת לא חשיבא הטמנה במקצת, ולכן ע"כ דאסוקי הבלא משוי' למוכין כמוסיפין הבל, וממילא ה"ה באור, אבל ברשב"א לפנינו נראה דחשיבא הטמנה במקצת, וכיון דס"ל דבמקצת אסור לכך פי' דקמ"ל אפי' הפסק אור, ובדעת הר"י כבר נתבאר דמשום דשהיי' בדבר המוטמן אסורה לכך אסור].

שם וי"מ קופה שטמן בה כו' ואינו נראה כן כו', נראה דכונת רבנו לדברי הרמב"ן, וסבר דלפי' זה נמי הטמנה במקצת כקדירה נוגעת בשוליה אסור, וא"כ מאי קמ"ל ר"ז הא בלא טמן נמי אסור, וע"ז כתב דאה"נ ורבותא קמ"ל דאע"פ שטמן ויש הפסק בין הקדירה לגפת אסור, וכש"כ בשלא טמן, וע"ז סיים דאין נראה אלא דוקא בשטמן קאמר, ובאמת אף דעת הרמב"ן דדוקא בשטמן קאמר, והיינו משום דצד אחד בהטמנה במוסיף הבל מותר. והנה הרשב"א תמך יתדותיו ע"ד ר"ח שכ' דשהיי' מיירי בשאין הקדירה נוגעת בגחלים כלל, אבל מדברי הרמב"ן חזינן דאע"פ שהעתיק פר"ח פשיטא לי' דצד אחד ע"ג גפת לא מיקריא הטמנה, וכש"כ דהנחת הקדירה מגולה כולה רק שולי' מונחין אין ע"ז שם הטמנה שהרי גלוי' לגמרי, וע"כ כונת ר"ח לאפוקי קדירה השוקעת בתוך הגחלים, וכבר כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דעת ש"פ דלא ס"ל כהרשב"א ואע"פ שהעתיקו

שם היינו אפי' בשאין שולי הקדירה והקופה נוגעין כו', הק' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה א"כ היכי ס"ד למידק מינה דשומשמינן לא מוסיף הבל, הרי הדבר פשוט

פיר"ח, עי"ש בשם תו' והרא"ש מ"ז ב' מ"ח א' וכ"מ בסה"ת וסמ"ג וסמ"ק וכ"כ באו"ז בהדיא והובא במרדכי, אלא דשם נקט דלר"ח אסור, וכ"כ הריטב"א הנדמ"ח מ"ז ב' בפשיטות וכ"כ בחידושים ע"ש הר"ן בשם הרא"ה ל"ח ב' וכן הר"ן לא הכריע כהרשב"א אע"פ שהעתיק פי' ר"ח, וכ"מ ברכנו יונה ב"ב הובא לעיל ס"ק ט"ז, [והרשב"א מ"א א' שצייד דפליגי בזה אמוראי בירור], ועי' לעיל שכ"מ ברשב"א בשם הר"י גבי מים, וכדמוכח מעובדא דרבי מ' ב', וכ"נ דעת הטור וכמ"ש ס"ק כ"ב, וכ"נ ברי"ו דבבב"א נוגעת באש יש לאסור רק משום דר"ז, וכ"כ ר"ת בספר הישר דעד רובו מותר, ולפ"ז הרשב"א יחידאה ממש בד"ז, (וכמדומה שד"ז הוספה ברשב"א, וכן בירור מ"א א', ואילו בפ' כירה סבר כש"פ דע"ג גחלים לאו הטמנה היא, וכמ"ש בתו"ח ובחמי טברי', וכן בהנחת פאנדיש ע"ג הקדירה מ' ב' מתפרש סתמא על הבגדים שעלי', ממ"ש אח"כ שלא יתן תחתיהם, וש"מ דלאו הטמנה היא, וכן משולי הכלי הרחב שנוגע בכיסוי, וכן מדסתם בעובדא דרבי מ' ב'), וכל האחרונים הסכימו להכרעת הרמ"א.

שו"ע סי' רנ"ג ס"א בהגה וי"א דאפי' כו' כ"ז שהיא מגולה כו', ובשיעור הטמנה במקצת

כו. שו"ע סי' רנ"ג ס"א בהגה וי"א דאפי'
אם הקדירה עומדת ע"ג האש ממש כ"ז שהיא מגולה למעלה כו', כתב אמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהאי למעלה אין הכונה כיסוי הקדירה אלא דפנותי', וכלפי שול' מיקרו דפנותי' למעלה, ובאמת עיקר הטמנה היא בדפנות וכדתניא נ"א א' טמן כו' וכיסה כו', והדבר פשוט שאין דרך ליתן רמץ ע"ג הקדירה שתתמלא כולה באפר, וא"כ מה"ת לחדש דגזירת הטמנה היא רק בכולה, שאין הדבר מצוי כן, וכן הזכירו הראשונים ז"ל גבי תנור וקדירה שלא יגעו בדפנות הקדירה, וכן הטמנה באפר קר מיירי בצידי הקדירה, וד"ז יש ללמוד מפי' ר"ח כמו שדקדק הרשב"א,

דנהי דלגבי שולי הקדירה לא דייקנן מיני', אבל שלא תשקע הקדירה ברמץ הדבר מוכח כן דאל"כ אפי' יניחנה ע"ג הגחלים לא תוטמן כולה, וכ"נ גבי ביצה ל"ט א' שאם צריך שתתכסה כולה ע"כ יזיז עפר בידיים, וש"מ דהטמנה ברמץ א"צ שתתכסה כולה, וגם כולי' פרקין דבמה טומנין דוחק לאוקומי רק במטמין כולה, והרי גם יכול להטמין חצי העליון במוכין ובגדים ברוב המוסיפין הבל כיון דלא מסקי הבלא כגפת של זיתים, א"ו הדבר פשוט לכל הראשונים דהטמנה היינו בדפנות, ואי לאו דברי ר"ת בספר הישר היו מתפרשין דברי הרמ"א דאף במקצתה אסור, מדהתיר רק במה שמונחת ע"ג גחלים, מיהו כיון דשקועה אצבע יש להתיר כמ"ש ר"ת, א"כ נתת דבריך לשעורין, ויש לנקוט דרובו בלבד אסור, [ושמעתי דמסתברא דכתר הקדירה אזלינן ולא לפי כמות האוכל שבתוכה], וצ"ע במ"ב ס"ק מ"ח ס"ט ובסי' רנ"ח ועוד בשם האחרונים ז"ל דנקטו בדעת הרמ"א דכל שאינו מכוסה למעלה שרי, ואמנם הרשב"א נקט דאו כולו לגמרי או אפי' מקצתו, אבל למאי דנקטינן דמקצתו מותר, ע"כ משום דסבירא לן דמקצתו לאו ככולו, וא"כ רובו דככולו דמי אסור, וכ"כ במ"ב סי' רנ"ז ס"ק מ"ג בשם ח"א שיעור רובו לאיסור הטמנה בחול.

בדין הטמנת צונן בכלי שני

כז. בדין הטמנה בכלי שני כבר כתב
בשעה"צ סי' רנ"ח אות ה' בשם א"ר דאין דינו כמוסיף הבל ושרי להטמין את הצונן, והסכים עמו דלא קי"ל כהט"ז דכלי שני חשיב מוסיף הבל לשעתו, אלא שכתב להחמיר מפני דעת הגר"א דלא שרינן להטמין את הצונן אלא להפיג צינתו ולא לחמם, וכבר נתבאר לעיל ס"ק י"ח דדעת הראשונים ז"ל דאף לחמם מותר, ולא הזכירו להפיג צינתו, [ובסה"ת גבי מדורה סבר לחלק בין הפגת צינה להפשר, אבל ש"פ לא ס"ל כן, והרשב"א

כח. ל"ח ב' מחזירין אפי' בשבת, ארבעה פירושיים נאמרו בזה.

א' פרש"י דקמ"ל דאפי' ביום השבת שרי, וכבר הקשו תו' דהול"ל אפי' ביום השבת, ועוד דלא הוזכר בדר' אושעיא דהוי ביום השבת, וגם מסברא לא הוה מחדשין לחלק בזה, שהרי לא הוזכר אימת מחזירין, דנימא דסתמא כליל שבת מיירי.

ב' פי' שהובא ברמב"ן דלא נימא דוקא ביהש"מ שרי להחזיר, וג"ז קשה דמהיכי תיתי לאוקומי סתמא דמתני' בביהש"מ, וגם ר"ש הול"ל משחשיכה.

פירוש תוס'

ג' פירוש תו' פי' דאף מבעוד יום הר"ז בדין חזרה אם נותנה סמוך לחשיכה בזמן שאינה יכולה להתבשל מבעוד יום, וגם פי' זה סתום מאד בגמ', דמהיכי תיסק אדעתין לפרש דחזרה היינו מבעוד יום סמוך לחשיכה, דאיצטריך ר"ש לאפוקי מזה, והי' אפשר לומר דמסברא הוה נקטינן דבשבת אסור משום מיחזי כמבשל, ולכן הוה דחקינן דרק מבעוד יום שרי, אבל לפ"ז לקושטא דמילתא דבשבת שרי, לית לן לחדש איסור חזרה מבעוד יום, אבל בדר"ש אין נראה כן דהא קאמר אפי' בשבת, גם קשה שסתמו בגמ' שיעור הזמן שסמוך לחשיכה דאסור, וגם עיקר הדבר צ"ע כיון דקידרא חיתא ודגרמא חיא שרי, א"כ מה"ת לחדש דבבשיל ולא בשיל יש איסור חזרה מבעוד יום, הרי חזינן דאין חסרון משום בישול בשבת, וער"ן דסבר שבאמת לב"ה ליכא איסור זה עי"ש.

פירוש הרמב"ן בשם הירושלמי

די פירוש הרמב"ן ע"פ הירו' דקמ"ל דאפי' נטלו מבעוד יום מותר להחזירו משחשיכה, ופי' אפי' בשבת שאפי' רק החזרה בלא הנטילה הואי בשבת, וצ"ע דלפ"ז הול"ל לדברי האומר מחזירין אפי' נטלו מבעוד יום

מ' ב' כתב דכללא הוא דכ"ז שאינו יס"ב הר"ז בכלל הפשר, והפגת צינה והפשר שוין], ואף לדעת הר"י אפשר דדוקא ע"ג כ"ר אסור, וכן פשוט בדבריהם ז"ל דמותר ליתן פך של שמן בכלי שני, ולא הזהירו כלל משום הטמנה, עי' רא"ש וקיצור פסקי הרא"ש פ"ג, וכ"ה בשו"ע סי' שיי"ח סי"ג, וכן סתמות האחרונים ז"ל דבכל ענין מותר ליתן בכלי, וכבר כתב הב"מ סי' רנ"ג ס"א דלדעת המחבר ההיתר משום דמותר להטמין את הצונן וכיון דמתקרב והולך הכלי שני אין בו משום הטמנה, וכ"כ הגר"ז בסי' שיי"ח סכ"ג דבכ"ש מותר, וכן הרשב"א והר"ן ל"ט ב' בשם הר"י הזכירו אמבטי של חמי טברי, וכונתם לעובדא דרבי, ולאפוקי כ"ש דשרי, ואמנם ההיא דרבי ע"כ בהטמנה במקצת הואי דהא סבר ריב"א להטמין באמבטי עצמה, מ"מ בכלי שני לא חשיב מוסיף הבל כיון שאף בתוכו אינו מבשל, ואין דרך להטמין בו דלשעה קלה מצטנן ואין התבשיל נשמר בו, ול"ד לחמי טברי' שהם מתחממין והולכין כל הזמן, וכן כ"ר כיון שעושה את הצונן לחם, י"ל שאין כאן קולא דמטמין את הצונן, אבל כלי שני כיון דמתקרב והולך י"ל שאין זה בכלל הטמנה כלל אפי' לחמין, ועכ"פ אינו בדין מוסיף הבל לאסור צונן, ועד כאן ל"פ רבה ור"י ל"ט א' אלא בחול שיש בו כח לבשל, ואפ"ה התיר ר"י איסור הטמנה, אבל כלי שני י"ל דלכו"ע שרי, וכ"נ בגמ' מ"ב א' דשרי ליתן קיתון לתוך ספל בדמפסיק כלי ואין בזה משום הטמנה, דסתמא קתני ומשמע אפי' כולו, דאל"כ הול"ל מערה איתמר, משום דבכלי אסור, וכ"כ בשו"ג סו"פ במה טומנין דמותר להטמין צונן במים חמין במקום שאין יכולין להגיע ליס"ב, ומשמע דמתיר אף בכ"ר, וכבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דבכלי שני יש להתיר כדעת מרן זללה"ה, ובכ"ר יש להחמיר כמבואר ברשב"א ור"ן.

מותר, שהרי החזרה פשיטא לן שהיא בשבת, והו"ל לבאר דחילוקו בנטיילה, ועוד דבדר"א לא הוזכר כלל שנטלו מבעוד יום אדרבה סתמא נטלו בשבת, ובדוחק י"ל דסילוק מבית לעלי' חשיב כנתינה חדשה כמו מבעוד יום, וג"ז הו"ל לגמ' לפרושי, ועיקר הדברים בפי' הירו' משמע לכאור' דפשיטא להו דאסור להחזיר.

יתכן לפרש דין חזרה רק מבעוד יום כפי' התו', אבל דוקא דבר שנתבשל

והנראה לכאורה מפשטות הגמ' דאפשר לפרש דין חזרה רק מבעוד יום וכפרתו', מיהו אין הדבר תלוי אם אפשר להרחיכו, אלא כל שנותנו על האש להתבשל מותר להשהותו שם, אבל כל שבא להניח דבר שנתבשל, ומטרתו שיהא חם או מבושל כ"צ לשבת, בזה הצריכו גרופה וקטומה כדין חזרה, וטעמא דמילתא דלא היתיר אלא שהיי' שהיא המשך הבישול, דכיון שמונחת שם מזמן ההיסק לא חייבוהו ליטלה ולגרוף, אבל אם עקר, שכבר נטלה מן הכירה, לא יחזיר, דבעיקר הדברים הי' ראוי לאסור בכל גונא אפי' מבעוד יום, דכיון שאינה גרופה וקטומה אתי לחתויי, אלא שהקילו בנתונה כבר להשהותה, ואמנם רבנן דחנני' לית להו חילוק זה כלל.

וא"ת היכן מבואר בגמ' דמבעוד יום מיקרי חזרה, וי"ל דבאמת לשון שהיי' שהוזכר בברייתות ובגמ' הוא לשון מחודש, דבפשוטו הו"ל לשון נתינה מבעוד יום ולשון חזרה משחשיכה, ולא יזה צורך המציאו כאן לשון שהיי', דמתפרש שהקדירה כבר על האש, והנודן אם מותר להשהותה כך או שצריך לסלקה, ועוד הוסיפו לשנות בברייתא ל"ז א' עקר דברי הכל לא יחזיר, וכן בדר"ש אר"י שם ב' משהין עלי' כו' עקר לא יחזיר עד שיגרוף כו', ולשון זה מתפרש דכ"ז שהקדירה ע"ג האש מותר להשהותה אבל אם עקרה

ממקומה לאו שהיי' היא, ואם החילוק רק בין מבעוד יום למשחשיכה לא הו"ל למינקט הכי כלל, וכ"מ מדקאמר עד שיגרוף דמשמע שיכול לגרוף עתה כמ"ש תו', ואמנם מה"ט במתני' דקתני נותנין ולא יתן מפרשין בגמ' ללישנא דלהחזיר דהיינו חזרה, דכל נתינה לאחר שנתבשל היינו חזרה, ואפי' מבעוד יום, וכ"ה פשטות הגמ' שלא נסתפקו אי מתני' מבעוד יום או משחשיכה, ומתפרש דבין אם לשהות בין אם להחזיר מיירי מבעוד יום.

ולפ"ז מיושב דהוה פשיטא לן שאין לנו היתר דלהשהות אלא כשיש שם שהיי' ע"ז דהיינו המשך הנתינה דמעיקרא כדי לבשל, וא"כ כשעקר ובא ליתן מחודש אפי' מבעוד יום כיון דלאו בכלל שהיי' היא ע"כ שזה בדין לא יחזיר, וא"כ צריך לאשמועין דאפי' בשבת מותר, ובאמת אף לבתר דאמרין דמחזירין אפי' בשבת, מ"מ לא דמיא חזרה דשבת לחזרה דמבעוד יום, דהא מצור"ל מבעוד יום מותר אף בלא גרופה וקטומה, ובשבת אסור, ומזה נמי מוכח דלהחזיר דמתני' עיקרו מבעוד יום, שהרי ללישנא דלהשהות, שהיי' וחזרה שוין, ואם חזרה היינו בשבת, הרי אינן שוין, מיהו י"ל דמתני' בגרופה וקטומה מיירי, ובזה הם שוין, אבל לפמשנ"ת ניחא טפי דבאמת הם שוין לגמרי, והא דבשבת בעינן דוקא גרופה וקטומה אפי' במצור"ל היינו מפני שיש חשש חיתוי ברגע הנתינה כיון שמתעסק עתה בנתינה ע"ג האש, אבל בחזרה דמבעוד יום אין לנו אלא חשש חיתוי למהר בישולו, וזה לא חיישינן במצור"ל, [ולפירוש תו' צע"ק].

כמה ראיות לפירוש זה מכולה סוגיא

ובזה מיושב הא דדחקין לאוקומי מתני' כחנני' וחסורי מיחסרא, ולכאור' פשטא דמתני' מפורשת כר"י דברייטא כדאמרין בגמ', [ופי' בתו' דמשום דהלכה כחנני' דחקין מתני' כותי', ולכאורה ההלכה נקבעת מכח

(ברייתא דר"מ ור"י ל"ז א' מיירי בחמין
שלא הוחמו כ"צ ותבשיל דמצו"ל,
דאל"כ הא מודה ר"י דמצו"ל א"צ גרופה
וקטומה, דאף ללישנא דלשהות תנן, הדין כן
דמצו"ל מותר, וחמין שהוחמו כ"צ מצו"ל
הן, א"ו חמין דומיא דתבשיל דמצו"ל, וכ"מ
בברייתא ל"ח א' דמצו"ל מותר באינה
גרופה, מיהו יש לדחות דהתם רק לענין
דיעבד קאמר, אבל מהא דאמרין שם לשבת
אחרת מוכח דהוחמו כ"צ מותר, וה"ה
מצו"ל, וכ"מ ברמב"ן, שו"ר בתו' שם ד"ה
הא שכתבו דלר' יהודה אף מצו"ל אסור,
ולע"כ בכ"ז).

ונראה דכולה סוגיא ל"ח ב' בדין עודה בידו
ודעתו להחזיר מיירי רק בחזרה
דשבת, אבל מבעוד יום בכל ענין שרי בגרופה
וקטומה, והיינו דקאמר ר"ש לדברי האומר
מחזירין כו', ולא קאמר סתמא דמחזירין דקתני
היינו אף בשבת, דבאמת לא דמו ואין בכלל
סתמא דמתני' אף מחזירין בשבת, אלא דמאן
דשרי להחזיר מבעוד יום שרי נמי בשבת
באופנים מסוימין, וניחא בזה סתמות המשנה,
ובסברא ודאי ראוי לומר כן, דמבעוד יום
דשרינג בגרופה וקטומה, א"צ שתהא חזרתו
המשך לנתינה קמייתא, אבל בשבת דבתחלה
אסור, יש להצריך שיהא ניכר שזוהי חזרה
למקומה, [וכ"ה פשטות דברי הרא"ש בסוס"ב,
מיהו עי"ש בק"נ שהק' ממ"ש הרא"ש פ"ד
ס"ב, ויתכן ששם העתיק דברי התו', וכאן
כתב מה שני"ל, ואמנם לפ"ז לשיטת הרא"ש
גם המנהג שם מיושב, מיהו ממה שחידש שם
הרא"ש דלשם הטמנה שרי, משמע דלשם
שהיי' מודה דאסור, ובאמת ל"ד מבעוד יום
דהתו' למבעוד יום לפמש"כ, דלפ"ד פשוט
דבכל ענין שרי, שו"ר בבהגר"א סי' רנ"ג ס"ב
שכ' דדעת הרא"ש בעצמו להתיר ובפ"ד
העתיק דברי התו']. - (וכן בירו' אמרו נטלו
מבעוד יום מחזירו מבעוד יום לומר דזה בדין
חזרה, דאל"כ אין מובן ללשון זה).

מתני' אי סתמה כחנני', מיהו י"ל דמתני' דאין
צולין כו' כחנני', אבל לא משמע שיש בזה
הכרע, וכמ"ש הראשונים ז"ל, אבל לפמשנ"ת
ניחא, דמתני' שבקה לישנא דשהיי' שהוזכר
בברייתות וקתני לישנא דנתינה, והרי לישנא
דנתינה מתפרש טפי נתינת התבשיל שכבר
נתבשל ע"ג כירה לצורך שבת, וזהו ממש
חזרה, דאם כונת התנא לאשמועין שאף
להשהות אסור, לא הי' לו להעלים עיקר זה
ולשנות לשון דמשמע חזרה, ואמנם התנא
סתם ולא שנה לשון חזרה משום דחסורי
מיחסרא וב"ש קיימי אשהיי', אבל אם כונת
התנא לשהות הול"ל בהדיא כלישנא דברייתות,
ובפרט לבתר שנשנה במתני' דאין צולין
בפשטה דשהיי' מותרת, וגם ניחא בזה דחזרה
דמתני' מיירי בחשש חיתוי בלא נדון דמיחזי
כמבשל, ואי מיירי כולה רק בחזרה בשבת,
הרי הי' אפשר לומר דצריך גרופה וקטומה
משום מיחזי כמבשל.

ועוד יש ראי' גדולה דחזרה דמתני' היינו
מבעוד יום להסוברים דממאכל בן
דרוסאי עד גמר בישולו חייבין משום בישול,
ועכ"פ מדרבנן אסור, וכ"ה בטוש"ע סי' שי"ח
ס"ד ועי"ש בבה"ל דכ"ד רש"י והרמב"ם
והרבה ראשונים, ולפ"ז לא יתכן להתיר חזרה
בשבת אפי' בגרופה וקטומה אלא בנתבשל
כ"צ, וא"כ היכי מוקמינן מתני' כחנני' וקתני
אף מחזירין בשבת, הרי מתני' בלא נתבשל
כ"צ, וזה ודאי אסור, אע"כ עיקר מתני' בחזרה
דמבעוד יום ובזה מהני גרופה וקטומה ממאכל
בן דרוסאי, ומאי דמוספינן לכלול במתני' דאף
בשבת מותר, בזה הדבר פשוט דהיינו דוקא
בדליכא משום בישול, מיהו פשטות הגמ'
כש"פ, דאף בשבת מותר להחזיר ממאכל בן
דרוסאי דתו לית בי' משום בישול, דאל"כ לא
הוו סתמי מלפרש בההיא דאפילו בשבת
דהיינו דוקא בנתבשל כ"צ, ועי' להלן בדברי
הרא"ש והטור.

בהלכות בישול, וק"ק שסתם הדברים, ומשמע שכאן סובר כהטור דאסור לבשל ממאכל בן דרוסאי ואילך, וכבר דקדק הב"ח בזה, ועמש"כ לעיל ד"ה ועוד.

העולה לדינא לפמש"כ דכשנותן להתחמם הוי חזרה מבעוד יום

העולה לדינא לפמש"כ דמי שבישל קדירתו וסילקה מהאש ובא להחזירה קודם שבת אפי' בעוד היום גדול אין להחזירה אלא ע"ג גרופה וקטומה, דכל שנותנה אחר בישולה הר"ז נתינה לצורך שבת, ולא התירו אלא בשהי' שנשארה משעה שנתבשלה שם, ואם עדיין לא נתבשלה מותר ליתנה אפי' סמוך לחשיכה, ואפי' אם רק גרמא היא לא נתבשל דכל שנותנה לצורך בישולה אין להצריך גרופה וקטומה.

מיהו עדיין צריך לבאר מה נקרא עקר מן האש דליהוי בדין חזרה, דהא ודאי אם מסלקה כדי לגרוף ולקטום אין זו עקירה, ואמנם אין לנו ד"ז מפורש [לפמש"כ דכל עיקר שהי' דבעינן להתיר היינו שלא להצריך גרופה וקטומה, וא"כ י"ל דא"ה"נ דכל סילוק מיקרי עקר אלא שאם כבר גרף וקטם הר"ז מותר, וכמ"ק לשון עקר], מ"מ א"א להחמיר כשמסלקה כדי לגרוף או לקטום לחשבה חזרה, ולכן אף אם לא קטם כל צרכו כל שמסלקה לתיקון האש לא מיקרי עקר, ורק סילוק דומיא דנטילה דשבת שנוטלה לצורך אכילה זהו דין עקירה דבעינן גרופה וקטומה מבעוד יום, ובזה מיושב המנהג שאין מצריכין גרופה וקטומה אע"פ שסילקה מבעוד יום דסתמא דמילתא הסילוק לצורך תיקון האש, והו"ל בדין שהי'.

והנה לפמשנ"ת כל שנותנה להתבשל א"צ גרופה וקטומה ויכול להשהותה אח"כ, ויש להסתפק למאי דקי"ל בשו"ע סי' שיי"ח ס"ד דממאכל בן דרוסאי עד כ"צ יש בו משום בישול, אם אפשר לסמוך ע"ז להקל בחזרה

אבל מימרא דרב ל"ז א' דאמר לא שנו אלא ע"ג כו' מתפרשת אף מבעוד יום, דכיון דאמר לא שנו הר"ז מתפרש אכולי' דינא דמתני', והרי עיקר חזרה דמתני' מבעוד יום וכמשנ"ת, ולפמש"כ דהיתר דשהי' היינו להשאיר הקדירה במקום שנתבשלה ניהא נמי סוגית הגמ' שם שנתקשו בזה הראשונים ז"ל מ"ט פשיטא לן דבשהי' אין לאסור תוכה, דאמרינן מ"ל תוכה מ"ל ע"ג, ולכאורה קשה דכי היכי דבשבת תוכה אסור, מובן נמי מע"ש לאסור תוכה, עתו' ורמב"ן, ולפמש"כ ניהא דבשלמא להחזיר שפיר י"ל דתוכה אסור דכיון שאין דרך לבשל בתוך הכירה, [כמ"ש הטור ושו"ע ריש סי' רנ"ג, וכמש"פ בבהגר"א דהיינו דקתני אף מחזירין סתמא דמתפרש כי אורחי', וצ"ע במ"ב ס"ק נ"ח בשם הרשב"א והר"ן ולע"כ], אין היכר בגרופה וקטומה, כשבא ליתן בתוכה, דאמרינן שלכך גרף וקטם מפני שבא לשנות מדרך בישולה, אבל אם לשהות תנן, הרי מיירי כשבישלה בתוך הכירה, וא"כ הוי שפיר היכר גמור כשגרופה וקטומה אף לגבי תוכה, וקיימא נמי מסקנא הכי דבשהי' מותר אף תוכה בגרופה וקטומה. - שו"ר דל"ק, דבמחזי כמבשל מובן לחלק בין תוכה לעל גבה, דנראה יותר התעסקות לבישול משמירת החום, אבל מבעוד יום דהיינו שהי' א"כ הנדון משום חיתוי וכיון שכבר גרף וקטם אין לחוש לחיתוי, בין בתוכה בין על גבה.

בדברי הרא"ש והטור

הרא"ש והטור בסי' רנ"ג כתבו דבלא נתבשל כ"צ מותר להחזירו סמוך לחשיכה, ואמנם לדעת הטור דיש איסור גמור מדאורייתא או מדרבנן לבשל ממאכל בן דרוסאי עד כ"צ, ע"כ דין חזרה בשבת מיירי במבושל כ"צ, ודכוותה מיירי בע"ש, אבל להרא"ש דשרי להחזיר על גרופה וקטומה ממאכל בן דרוסאי ואילך, ה"נ יש לאסור מבעוד יום כה"ג, דכל שמותר לבשלו בשבת אסור מבעוד יום, ואמנם נראה כן, וכונת הרא"ש שנגמר בישולה

שאנו מבשל אלא מחזיר קדירתו המוכנת מבעוד יום, אבל להשתמש בכירה אחר סעודה מיחזי טפי כמבשל, וגם אין צורך המתיר כ"כ, וזהו שהזכירו לשון כמה פעמים, שהתירו להשתמש בכירה בשבת ולא רק שאם אירע שפקר יחזיר, ולפ"ז שימשו בלשון משהין כלפי מחזירין, משום דתרויהו בכונה אחת להשאיר התבשיל חם לצורך הסעודה, וגם נראה דלשון משהין נתחדש לאופן שאין בו משום בישול, ובמתני' קתני לא יתן כיון דהנדון על נתינת התבשיל לצורך הסעודה, ולא בפרט של חזרה אחר שכבר נשתמש בקדירה.

ולפ"ז שיעור לישינ' דר"ש מחזירין אפי' בשבת, היינו דמתני' מתפרשת מחזירין לצורך שבת שיהא לו חמין לסעודה ושיגמר בישולה מצטמק ויפה לה, ובשבת פירשו אחר שנגמרה ונשלם צרכו בה, ובא להחזיר שיירי, והיינו נמי דמיייתין מדר' אושעיא דסבר שיותר להשתמש בכירה ליטול ולהחזיר כמה פעמים, שנטילתו היתה לשימוש במים והי' דעתם לחזור ולהשתמש בקיתון למזיגה, ובזה ניחא דלא אמרו דכולהו אמוראי דבסמוך סברי כר"ש, דלא שמעינן להו דאף אחר סעודה מותר, [וכן ניחא לש"פ, אלא דלפי' שכתבנו קשה], גם קשה דמלשון שהי' שבסוגיא ל"ח א' נראה שאין התייחסות מיוחדת לדחנני' וכל נתינה מבעוד יום בכלל זה, מיהו י"ל דלשון זה נתחדש להגיע לשיעור בישולו מבעוד יום דהיינו כמאכל בן דרוסאי.

ודאתאן עלה נתיישוב המנהג דמבעוד יום אין לנו אלא דיני שהי', ולחנני' ממאכל בן דרוסאי א"צ גרופה וקטומה אפי' סמוך לחשיכה, ולרבנן במצור"ל א"צ גרופה וקטומה, אבל בשבת בכולהו בעינן גרופה וקטומה, ולא קאימנה כעת בסוגיא זו.

- עד כאן -

מבעוד יום, וכן בלח שנצטנן לגמרי, ואמנם מדינא דגמ' קרוב הדבר לאסור בתרוייהו, מ"מ יתכן דהר"ז בכלל בישול אחר שנקבע הדין לאסור, וצ"ע לחדש כן, ומ"מ אפשר דכל שצריך לאש גמורה כדי לגמור בישולה א"א להצריכו לגרוף, ולא אמרו אלא כשגמר עיקר בישולה ובא להשהותה לצורך שבת בחום נמוך, אבל לא כשמוסיף עצים ומבשלה עתה, ולפ"ז יש להקל ברוב האופנים לדין כשנותנה תחלה ע"ג האש גדולה לגמור בישולה.

כ"ז כתבנו להעיר דלכאורה בזה מתיישבין הסוגיות, אבל לא מצאנו פי' זה בראשונים, [והפי' שהסכימו עליו הרבה ראשונים הוא פרתו', כמ"ש הרשב"א והריטב"א והר"ן וכן בעלי התו' הסה"ת והסמ"ג והסמ"ק והרא"ש והטור, והרי"ו, ואעפ"כ כתב הרמ"א שלא נהגו כן, [ועי' ר"ן], וטוב להחמיר], והדבר מובן בסברא דלא ניחא להו לחלק בין שהי' משעת בישול לנתינה מחדש אחר שסילק, דסו"ס הכל מבעוד יום, ולכן פי' לשון שהי' מפני שהכירה הסיקה לצורך בישול קדירה זו, וא"כ הנדון רק אם צריך לסלקה, וה"ה אם חזר ונתן דהנדון רק אם צריך לסלקה בכניסת השבת, (כלשון הברייתא ל"ה ב' סילק המסלק והטמין המטמין), ולא קאימנא כעת בעיון בסוגיות דשהי', ועי' הוספה חזרנו מכ"ז, ומתפרש דין להחזיר דוקא בשבת, וכדעת ר"ח והרי"ף והרמב"ם והרמב"ן וכ"ד רש"י.

- הוספה -

עוד הנני חוזר לסוגיא דמחזירין אפי' בשבת, וראיתי בלשון ר"ח שבגמ' אוקימנא הא דקתני מחזירין בשבת הוא ואפי' כמה פעמים, וכ"ה ברי"ף שלפנינו אר"ש לדברי האומר מחזירין מחזירין כמה פעמים בשבת, ומאחר שנמצא כן בר"ח ע"כ לאו ט"ס הוא, ונראה מזה ע"ד פרש"י קצת, והיינו דס"ד שלא התירו חזרה אלא קודם סעודת שבת, דניכר

במחזיר ע"ג האש של גז שלנו

עוד יש לדון דגו דינו קש וגבבא כיון שאין בו חיתוי ולא מצינו חשש חיתוי אלא כשמתחדש דבר שנחלשה האש משעה שנתן הקדירה וצריכה חיתוי, אבל אם נשארה האש כדמעיקרא לא חיישינן שיוסיף עצים וה"נ לא חיישינן שיוסיף גז, לא מיבעיא כשא"א להגדיל האש, אלא אפי' כשאפשר להגדיל אין לחדש שזה בכלל חיתוי, כיון שלא נחלשה האש ויודע לשער בישול קדירתו מעיקרא, וזה עדיף מפתילת נפט שדן בזה מרן זללה"ה דשם שיך למחוט הפתילה ולנקותה ולהגדילה, אבל בגו אין חפצא דהטיי' כלל, ועי' בה"ל סי' רנ"ג ס"א ד"ה אפי' שנסתפק אם בקש וגבבא מותר גם כשנשאר הרבה קש וגבבא שלא נשרף והאש דולקת, והטעם דבשעה שבוצר למה לי' לחתות כו' עי"ש.

עוד יש לדון דפח שנותנין על הגז עדיף מכיסוי כירה, שכאן הפח מכסה האש ממש והר"ז כקטימה, דמסתבר שאם כופה כלי או כיסוי כלי ע"ג הגחלים הר"ז כקטימה, (דהא לא בעינן לכסות בדבר שמגדל בו צמחים), ול"ד לע"ג כיסוי כירה דשם במקום הגחלים אין ניכר דבר, שהרי לעולם נותנין הקדירה מלמעלה, ולכן בעינן היכר גדול כקדירה ריקנית, אבל היכא דמכסה גוף האש זהו עיקר דין קטימה שבגמ', ואף פטפוט פתילת הנפט שדן בזה מרן זללה"ה יש לדמות קצת לכיסוי הכירה כיון שבמקום האש אין ניכר דבר, והקדירה שפותה במקומה, ואין הפסק הכיסוי ניכר כ"כ, אבל כשמכסה ע"ג האש ממש, היינו קטימה, והרי לא יבא האדם להגדיל האש קודם שיביט במקומו, וממילא יראה הכיסוי דהיינו קטימה, ואמנם פעמים שמניחין כיסוי למעט חום האש ומבשלין ע"ז, מ"מ יש בזה משום היכר, ולא דן מרן זללה"ה להחמיר אלא באופן שהיכר בקדירה ולא באש עצמה, דלכאורה פשוט שאם כפה כלי ע"ג הגחלים בתוך הכירה ושופת הקדירה

על גבי הכירה כדרכה, היינו קטימה, שוב שמעתי מאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דגם כפה כלי ע"ג גחלים ממש לא מהני דקטימה היינו דוקא שמכבה האש, וכפיית כלי היינו הפסק בין האש לקדירה, וה"ה בגו כיון שהאש נשארת בתוקפה כדמעיקרא.

- הוספה -

חזרה מביאור הסוגיא דמחזירין אפי' בשבת

עוד הנני חוזר לסוגיא, דמחזירין אפי' בשבת, וראיתי בלשון ר"ח שבגמ' אוקימנא הא דקתני מחזירין בשבת הוא ואפי' כמה פעמים, וכ"ה ברי"ף שלפנינו אר"ש לדברי האומר מחזירין מחזירין כמה פעמים בשבת, ומאחר שנמצא כן בר"ח ע"כ לאו ט"ס הוא, ונראה מזה ע"ד פרש"י קצת, והיינו דס"ד שלא התירו חזרה אלא קודם סעודת שבת, דינכר שאינו מבשל אלא מחזיר קדירתו המוכנת מבעוד יום, אבל להשתמש בכירה אחר סעודה מיחזי טפי כמבשל, וגם אין צורך המתיר כ"כ, וזהו שהזכירו לשון כמה פעמים, שהתירו להשתמש בכירה בשבת ולא רק שאם אירע שערך יחזיר, ולפ"ז שימשו בלשון משהין כלפי מחזירין, משום דתרויהו בכוונה אחת להשאיר התבשיל חם לצורך הסעודה, וגם נראה דלשון משהין נתחדש לאופן שאין בו משום בישול, ובמתני' קתני לא יתן כיון דהנדון על נתינת התבשיל לצורך הסעודה, ולא בפרט של חזרה אחר שכבר נשתמש בקדירה.

ולפ"ז שיעור לישינ' דר"ש מחזירין אפי' בשבת, היינו דמתני' מתפרשת מחזירין לצורך שבת שיהא לו חמין לסעודה ושיגמר בישולה מצטמק ויפה לה, ובשבת פירושו אחר שנגמרה ונשלם צרכו בה, ובא להחזיר שיירי', והיינו נמי דמיתנינן מדר' אושעיא דסבר שמותר להשתמש בכירה ליטול ולהחזיר כמה פעמים, שנטילתו היתה לשימוש במים והי' דעתם לחזור ולהשתמש בקיתון למזיגה, ובזה

הירו' דפשט לאיסור ומצוי בירו' כן ור"ל בתמיה, שמא אף בזה מותר, ודאי לא, עי"ש, ובפ"ד ה"ג אמרו נטלו מבעוד יום כו' כנ"ל ומתפרש שההטמנה קיימת ונטל הקדירה ומחזירה דומיא דהאי לישנא בשהי', וקאי אמתני' דראב"ע ורבנן, והדר קאמר נתגלה מבעוד יום מכסהו מבעוד יום נתגלה משחשיכה מכסהו משחשיכה נתגלה מבעוד יום וקדש עליו היום, ולא מסיים בה מידי, וג"ז מתפרש לאיסור כנ"ל.

ובכ"ז הני דוכתי מייתי בתר הכי בירו' מימרא אחריתי, ובפשוטו לא קאי אדלעיל דפשיטא לי' לאיסור וכמשנ"ת, והראשונים ז"ל סברו שיש ללמוד ממימרא זו פשיטות לד"ז, וכשאמרו הניחו בארץ אסור לטלטלו פי' דרק בכה"ג אסור, ופשטות הדברים בירו' כבתלמודן דהכל קאי אנטלו בשבת, ולא חידשו כ"כ פרטי דינים בנטלו מבעוד יום והחזירו משתחשך והדרו למתני' דקתני אף מחזירין, וכן מה שאמרו גבי הטמנה אם נתקלקלה הגומא אסור חוזר למתני' וכדא"ר בתלמודן דהכל מודים בנתקלקלה הגומא דאסור להחזירה, והיינו משום איסור מוקצה, אבל משום חזרה אפי' נתקלקלה הגומא נטל ומחזיר, [וצ"ע בבהגר"א סי' רנ"ט ס"ג, מיהו לדעת הרמב"ם בפיה"מ י"ל כן, ועי' להלן בזה], וכן גבי לא כסהו דמסיימי תני אין טומנין משחשיכה כו' בפשוטו ענין בפ"ע הוא, וכבר כ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ק י"א ע"ד הגר"א שפי' דזוהי פשיטות לאיסור, [ושם נקט שהדבר ספק בירו', ועי' לעיל].

ולאמור כיון שהדבר מפורש בירו' לאיסור [וכן נקט הגר"א], יש לנקוט כן דבנטלו מבעוד יום אפי' עודה בידו אסור להחזירה משתחשך, וכן בהטמנה נתגלה מבעוד יום לא יכנסו משתחשך, שו"ר בסמ"ג שבאמת הביא מירו' זה דלא כר"י ואסר נתגלה מבעוד יום לכסותו משתחשך, וכ"כ דעת סה"ת

ניחא דלא אמרו דכולהו אמוראי דבסמוך סברי כר"ש, דלא שמעינן להו דאף אחר סעודה מותר, [וכן ניחא לש"פ, אלא דלפי' שכתבנו קשה], גם קשה דמלשון שהי' שבסוגיא ל"ח א' נראה שאין התייחסות מיוחדת לדחנני' וכל נתניה מבעוד יום בכלל זה, מיהו י"ל דלשון זה נתחדש להגיע לשיעור בישולו מבעוד יום דהיינו כמאכל בן דרוסאי.

ודאתאן עלה נתיישב המנהג דמבעוד יום אין לנו אלא דיני שהי', ולחנני' ממאכל בן דרוסאי א"צ גרופה וקטומה אפי' סמוך לחשיכה, ולרבנן במצור"ל א"צ גרופה וקטומה, אבל בשבת בכולהו בעינן גרופה וקטומה, ולא קאימנה כעת בסוגיא זו.

- עד כאן -

בדין נטלה מבעוד יום וקדש עליו היום ועודה בידו

כמ. בדין נטלו מבעוד יום ועודה בידו ודעתו להחזיר אם מותר להחזירה משתחשך לא מצאתי בתלמודן ד"ז, מיהו אם מסברא ד"ז גרע מנטלו משחשיכה, דכיון שלא היתה על הכירה בשבת מיחזי טפי כנתניה בתחלה, י"ל דאין לנו בתלמודן אלא נוטלין ומחזירין, דמתפרש שהנטילה הואי בשבת, וכלפי זה אמרו ב"ה אף מחזירין, וזה תלוי גם בפי' מתני' נ"א א' לא כסהו מבעוד יום כו' עי"ש בתו', ולהלן.

ובירו' אמרו גבי שהי' וגבי הטמנה נטלו מבעוד יום מחזירו מבעוד יום נטלו משחשיכה מחזירו משחשיכה נטלו מבעוד יום וקדש עליו היום, ולא מסיימו בה מידי, ובפשוטו משמע דר"ל לאיסור, דכיון דלא מסיק בה לשון תיקו כדמסיק גבי מטמינה לטמינה, ש"מ דפשיטא לי', וכיון דפתח נטלו מבעוד יום מחזירו מבעוד יום משמע דצריך להחזירו מבעוד יום דוקא, וא"כ א"א לומר דפשיטא לי' להיתר, וע"כ דפשיטא לי' לאיסור, וכ"כ מרן זללה"ה בסק"ח דיש לפרש

בגמ' ההיא דדצה ושלפה כו', וכבר כתב בבה"ל סי' רנ"ט ס"ג שהעיקר כפי' זה דרך במוקצה אסור בנתקלקלה הגומא, וראית הגר"א מירו' צ"ע לפמש"כ לעיל ס"ק כ"ט דהירו' חוזר למתני', ולא קאי אדלעיל מיני', וגם בסברא נתקלקלה הגומא לא חשיבא ביטול ההטמנה, ואטו כשנוטל הקדירה מתחת הכסות והשלחין נשאת גומא מתוקנת, [ועי"ש בבגהר"א לפי' הרמב"ם בגזירה שמא ירתיח].

נ"א א' תוד"ה כיסוהו, בדין כיסוהו ונתגלה, ובדין נתגלה מבעוד יום, ובדין גילהו בידים

לא. נ"א א' תוד"ה כסוהו, נראה לר"י דה"ה כו' אבל אם גילהו בידים כו', בסברא דבריהם מובנים דכל שרוצה להפסיק ההטמנה מבעוד יום ולחזור ולהטמין משתחשך הר"ז כתחלת הטמנה, אבל אם נתגלה מאליו אין כאן זמן של ביטול ההטמנה, אלא שלא נודע לו, ולכן לא חשיבא הטמנה בתחלה, ואם נתכוין שלא לחזור ולהטמינה כלל, בזה מסתבר דנטלו משחשיכה ג"כ אסור אא"כ עודן בידו, עי' לעיל ל"ח ב', [עי' ב"ח ועי' מאירי בזה], ולפ"ז י"ל דלהכי קתני נתגלה דמתפרש שלא ברצונו, אבל גילהו יכול להתפרש אפי' ע"ד שלא להחזיר, ובזה אפי' נטלו משתחשך אסור, ולשון הטור סי' רנ"ז שכ' אם גילה מבעוד יום אדעתא שלא לכסותו נראה דר"ל אדעתא שלא לכסותו עוד מבעוד יום, וכ"ה בתו' הרא"ש שלא לכסותו עד שתחשך, וכך יש לפרש בלשון הרא"ש ורי"ו, עי' דרישה וב"ח, ול"ג אלא משתחשך אלא עד שתחשך, [אע"פ שהכונה שוה].

ברם בלשון המשנה צע"ק דלכאורה הו"ל למיתני אין טומנין בתחלה בשבת כסוהו ונתגלה מותר לכסותו, וגם בירו' נראה דאין ד"ז מבואר במתני', עכ"פ לקולא, ויותר הי' נראה דכל שלא נכנס לשבת מכוסה אסור לכסותו, וה"ק לא כסוהו מבעוד יום ונמצא שלא נכנס לשבת מכוסה אסור, כסוהו מבעוד

וסמ"ק ועי' הגהת סמ"ק, וכ"כ במ"א סי' רנ"ז ס"ק י"ב לענין הטמנה, וכ"כ במ"ב ס"ק כ"ה.

מ"ט א' קופה מטה על צידה, ביאור הענין

א. מ"ט א' מתני' ראב"ע אומר קופה מטה על צדה ונוטל כו', פרש"י כשבא ליטול הקדירה מטה הקופה על צדה, ולכאורה משמע שע"י ההטייה גורם שלא תתקלקל הגומא כשנוטל הקדירה, אבל אין מובן מ"ט, וגם אם יש עצה לא הו' סברי רבנן נוטל ומחזיר, בלא הטייה, א"ו כונת רש"י כשבא ליטול מן הקדירה אינו מוציאה מההטמנה אלא מטה הקופה ונוטל מן הקדירה כשהיא בתוכה, וכ"מ בר"ן, ולא נתפרש מה מועלת ההטייה לנטילה מן הקדירה, וגם בפשוטו ישפך התבשיל כשיטה הקופה עם הקדירה שבתוכה, ואפשר דקמ"ל שרשאי להטות הקופה אע"פ שמטלטל קצת גם את הגיזין, וצ"ל הענין שנוטל מה שמונח מלמעלה מן הקדירה המונחת בעומק הקופה, ואח"כ תופס הקדירה ומטה הקופה ועי"ז מוציא הקדירה לפי הקופה, ועכ"פ תו"ד ראב"ע שלא יוציא הקדירה מן הגומא אלא נוטל ממנה כשהיא בפנים וחכ"א נוטל ומחזיר.

נ' ב' נתקלקלה הגומא, האם היינו רק במטמין במוקצה

נ' ב' אר"א ארחב"א א"ר הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא כו' בחוששין קמיפלגי, פרש"י ותו' דפלוגתתם רק בגיזין משום מוקצה, וכ"ה פשטות המשנה דפלוגתתם רק בגיזין דאל"כ הו"ל למיתני פלוגתייהו בתר מתני' דלא כסוהו מבעוד יום, אם איתא דנתקלקלה הגומא משום הטמנה חדשה הוא דאסירא, וגם לא הו"ל למיתניי' בקופה דהו"ל לשנות דבריו בכל הטמנה סתמא דהא כסות לאו בקופה ניתנת, ואין בה גומא, ועוד דודאי פשטות המשנה והגמ' נ"א א' דאף אם נטל הכיסוי וההטמנה חוזר ומכסה, ואע"פ שאין גומא נשאת בהם כלל, וכ"נ מדמייטין עלה

שם ת"ר כו' אם בא להוסיף מוסיף, אם מותר להחליף כל ההטמנה או רק הכיסוי

ל"ב. שם גמ' ת"ר אע"פ שאמרו כו' אם בא להוסיף מוסיף כיצד כו' נוטל את הסדינין כו', יעוי' ברש"ש נ' ב' שכ' דרק להחליף הכיסוי מותר ולא ההטמנה כולה, ולשון הטוש"ע סי' רנ"ז ס"ד וכן אם רוצה ליטלו כולו כו' מתפרש כל ההטמנה, וכן בכרייתא דקתני אם בא להוסיף מתפרש סביב בין בדפנות בין בכיסוי, ועלה קאי הא דרשב"ג שמותר להוסיף ע"י להחליף, ולא יתכן לאוקומה דוקא בכיסוי בזמן שלא פ"י רמז לזה, ובלא"ה אין להמציא שהסדינין והגלופקרין הם רק כיסוי, דסתמא דמילתא הם המכסים כל הקדירה סביב, וכבר כ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ק י"ב.

שם רשב"ג אומר כו', ביאור דברי רשב"ג ומה מוסיף ע"ד ת"ק

שם כיצד הוא עושה רשב"ג אומר כו', במילתי' דת"ק אין חסר הסבר כיצד יעשה דפשיטא דמוסיף היינו שנותן עוד כיסוי, (ומזה למד הרמב"ם בפ"ד ה"ד שלפ"ד רשב"ג אסור להוסיף ורק בדרך החלפה שמשנה סוג הכיסוי מותר להחליפו ביפה הימנו, וכמ"ש המ"מ, ונראה מלשון הרמב"ם דבנתגלה מותר רק להחזיר הכיסוי הקודם, ואסור אז להחליף מסדינין לגלופקרין או אפכא, וזהו שכ' שהרי אינו מוסיף, ואח"כ כשהוא מכוסה יכול גם להחליף סדינין בגלופקרין, וזה נקרא מוסיף בדברי ת"ק, אם רשב"ג מפרש, שו"ר שכ"מ ברמב"ן בפ"י קמא), וע"כ דבכיצד הוא עושה מתחדש גם היתר החלפה, ובתו' כתבו דל"ג ל"י, ולכאורה י"ל דלהכי שנה התנא כיצד הוא עושה בדברי ת"ק, לומר דלא פליגי, ואמנם מדברי ת"ק לחוד לא שמענו אלא מוסיף, אבל בדברי רשב"ג שמענו שיכול להוסיף גם בדרך החלפה, ובאמת בדברי רשב"ג מתפרש רק היתר החלפה שהרי הזכיר אף נוטל את הגלופקרין ומניח את הסדינין, ולכן לא יכול

יום דנמצא שהי' מכוסה בכניסת השבת, אפי' חזר ונתגלה מותר לכסותו, ולשון מבעוד יום לא משמע לדיוקא דסיפא דאפי' מבעוד יום שרי, אלא לומר שאפי' נתנו שם להטמין אם לא הספיק לכסותו מבעוד יום, אסור משתחשך, [ויש לדקדק מכאן דלכתחלה אין להמתין עד ביהש"מ אלא להטמין מבעוד יום, ויש לדחות דאין לתנא לפרש בכל מקום דין ביהש"מ], והכי מסתברא ודומיא דדמאי ולערב, ובבהגר"א משמע דביהש"מ נמי אם גילהו לא יכסהו משתחשך, [כמ"ש בשעה"צ אות כ"ה], והיינו כיון דנקטינן ב' לקולא לענין היתר הטמנה, מחמירין דחשיב כמבעוד יום, מיהו מצינן למימר שבשעה שהטמין הי' יום, ואח"כ מיד נהי' לילה, ולית לן לחדש דביהש"מ כיום לחומרא, ודברי הגר"א הם לפי' הרמב"ם בגזירה שמא ירתחן].

שם כיסוהו ונתגלה, מאי אשמועינן בדין זה

שם במשנה לא כסוהו כו' כסוהו ונתגלה כו', יש לעי' הא שמעינן לעיל דנוטל ומחזיר, וא"כ מאי איצטריך לאשמועינן דכסוהו ונתגלה מותר לכסותו, ואפשר דאשמועינן דאע"פ שנתנה כבר במקום ההטמנה, אם לא כסה אסור, ומש"ה נקט לשון כיסוי דמשמע שהקדירה במקום זה וצריך לכסותה, ואם הי' שונה לא טמנו הי' מתפרש דוקא כל ההטמנה, וגם הי' מתפרש דאפי' מטמינה לטמינה מותר, ועי' להלן בד"ז.

עוד מבואר מלישנא דמתני' שאם בא להוסיף מוסיף, שהרי כסוהו מבעוד יום ובזה מכסה משתחשך, וגם משמע דטמן ולא כיסה לא יכסהו משתחשך, שהרי בכרייתא הזכירו לשון הטמנה ולשון כיסוי, ואם איתא דטמן הדפנות ולא כיסה מלמעלה מותר לכסותו, לא הו"ל לשנות לשון לא כסוהו כו'. - עיקר דין הטמנה דלא שרי אלא ביהש"מ מבואר בפ"ב, ולא איצטריך לאשמועינן הכא, וגם הי' לו לשנות אין טומנין משחשיכה.

לשנות רשב"ג אומר כיצד הוא עושה, דרשב"ג לא קאי ע"ז, אלא ת"ק מסיים בדבריו כיצד הוא עושה דאף כדברי רשב"ג מותר, וכ"ש להוסיף סתם דמותר, (ולאפוקי מהרמב"ם הנ"ל), ונמצא דנקט לשון כיצד לומר דלא פליגי, או דכולה רשב"ג היא.

ביאור החידוש בנוטל את הגלופקין

שם או נוטל את הגלופקין כו', צ"ע פשיטא אם להוסיף מותר כ"ש למעט, ואפשר דהא דשרי רשב"ג למעט החום היינו מדין דהשתא מוקרי קא מיקר לי' כו', ולכן התיר ליטול גלופקין ולהניח סדינין, וכיון שכן כבר התיר גם ליטול סדינין ולהניח גלופקין, דאין להצריך שיתן תחלה הגלופקין ע"ג הסדינין ורק אח"כ יסלק הסדינין, דכיון דלהוסיף מותר, ולהחליף בממעט החום מותר, ה"ה דיש להתיר תרוייהו בב"א, ולפ"ז שנה בסוף הא דנוטל גלופקין לבאר מכח מה למד להתיר ד"ז, ודאיתאן עלה מיושב יפה הא דאמרינן וכן ה"י רשב"ג אומר כו' דהיינו ממש כשריותא דלהחליף מגלופקין לסדינין.

בדברי רש"י שירא שמא יקדיח תבשילו

מש"פ רש"י דירא שמא יקדיח תבשילו מחמת רוב כיסוי לכאורה צ"ע שהרי אין הכיסוי מוסיף הבל, וי"ל דחום הקדירה עצמה והבשר וכיו"ב שבתוכה, שורפין הרוטב שבתוכה, מפני שחומן חזק יותר, ולכן רוצה לקררה מעט, ועי' בה"ל סי' רנ"ז ס"ד בשם הב"מ.

ביאור ספק הירושלמי אי מותר להעביר מהטמנה להטמנה

בירוי מספק"ל אם מותר להעביר מהטמנה להטמנה, וביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהא דלא חשיבי הגלופקין כהטמנה חדשה, היינו מפני שהקדירה נשארה במקומה הראשון, וזה גורם לחשבה כהמשך הטמנה הקודמת, ויתכן דאפי' נטלה כשנטל הסדינין

ואח"כ החזיר הסדינין או הגלופקין והחזירה למקומה הראשון ג"כ מותר, אע"פ שמתחלה ה"י שם סדינין ועכשיו גלופקין, וכדעת המתירין בנתקלקלה הגומא, שהרי אם ירצה להחזירה לסדינין ואח"כ להחליף מותר, ולא הצריכו לאפוקי מטרתא דסגי בכל קשר להטמנה הראשונה, מיהו י"ל דבעינן שאחד ישאר במקומו או הקדירה או ההטמנה, ואם נטל הקדירה והסדינין אפי' החזיר אותם סדינין ג"כ אסור, והכי מסתברא, ובאמת בירוי' לא הובאו דברי רשב"ג, וא"כ י"ל דלתלמודן אף מטמינה לטמינה מותר, מ"מ אין לחדש היתר טפי מהחלפת ההטמנה במקומה הראשון. - לצד דמטמינה לטמינה שרי, לכאורה אין להצריך מקום שהטמינו בו כבר בשבת זו, דאין הטמנה כאש שבכירה לומר שצורתה נשמרת וניכרת חזרה ולא הטמנה בתחלה, דהא נקטינן עיקר דאף נתקלקלה הגומא מותר, מיהו אפשר דדוקא דומיא דמכירה לכירה מספק"ל, אבל להתעסק בהטמנה חדשה ודאי אסור, וזהו באמת מקום הספק אם יש יתרון לטמינה ישנה כמו כירה, ויתכן לפ"ז דלהירוי' להחליף אסור, ואפ"ה מטמינה לטמינה י"ל דשרי.

שם במשנה ממלא את הקיתון כו'

ג. **שם** במשנה ממלא את הקיתון כו', יש לעי' למה לא שנה בהדיא מותר להטמין את הצונן, ואפשר דרצה לפרש דדוקא באינו מוסיף הבל מותר, ולא רצה לשנות כן בהדיא משום דבחול דקרורי מקרר ג"כ מותר, [מיהו צ"ע בפחות מיס"ב אם דינו כצונן לענין זה, שו"ר בבה"ל סי' בשם תו"ש אבל נקט שם צונן, ועי' שעה"צ אות כ"ט], ואולי גם תבן ומוכין בכלל זה שאינם מוסיפין הבל לצונן, לכך שנה דבריו בכר וכסת וזה מצריכו לשנותה בצורת מעשה, [ובירוי' פי' דתחת הכר ניכר שזוהי הטמנה לזמן מועט, ובזה לכו"ע ל"ג בצונן, כ"ג דהיינו דקאמר כאן לשעה דכר וכסת מתפרשים במקום שבא להסב לסעודה,

ענין שפינהו, מיהו ק"ק דממלא את הקיתון הרי פינהו ממיחם למיחם, ולא משמע בגמ' דזה שרי אף אי צונן אסור, ולפרש"י נחא.

לשון מיחם דסתמא של מים שהזכיר רשב"ג לאו לאפוקי קדירה של בשר הוא, וכמבואר בטוש"ע שהעתיקו ד"ז בקדירה, ואע"פ שיש דבר גוש בקדירה, מ"מ הרוטב שבה מתקרר כמו מים ממיחם למיחם, ובכל דוכתא אינו מדקדק לשנות תרויהו, וכמו שאמרו בגמ' ל"ח ב' פינה ממיחם למיחם ואף קדירה בכלל, ותנן וטומנין את החמין ואף תבשיל בכלל, ורק כשיש חילוק מפרש להו, כמ"ש בסיפא מיחם ע"ג קדירה וקדירה ע"ג מיחם, ובר"פ כירה חמין ותבשיל, ובאמת פעמים שמבשלין בשר במיחם וכונת הברייתא לבאר דחרס על נחשת ונחשת ע"ג חרס שרי, ולא משום התבשיל שבתוכה.

אם יש דין פינה ממיחם למיחם בעלי קידר

ויש להסתפק צלי קדר שאין בו רוטב אם מהני פינה ממיחם למיחם, ולכאורה בסברא דאקורי מיקר לי' יש להתיר גם בכה"ג, דודאי משתמר חומו ע"י הקדירה יותר, ואף להסוברים דהטעם משום שאינו כ"ר, מ"מ אין לנו לאסור אלא אותו מיחם שנתבשל בתוכו, אבל אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה צידד להחמיר בזה, וכתב שהרי א"צ לכלי, וזה אפשר לקיים בפת וכיו"ב שאפייתה בדפוס שלא תתקלקל אבל ניטלת בפ"ע, דבזה אם מוציאה מן הכלי וטומנה בלא כלי, ליכא קולא דממיחם למיחם, ולכן אף כלי אחר אסור, אבל כל שדרכו בכלי וצריך לכלי אע"פ שיכול לינטל בפ"ע, אין לחשוב המיחם כדבר חיצוני, והר"ז בדין ממיחם למיחם, וצ"ע.

בדברי הריטב"א בהיתר לכסות הבשר בתוך הסעודה

כתב הריטב"א בנדמ"ח דמה שנוהגין לכסות הבשר בבגדים או במפות בתוך הסעודה כדי שלא יצטננו מותר כו' דכה"ג שהוא

וא"כ יטלנו מיד כשיבא להסב, ובכה"ג ל"ג שמא ירתח, מיהו לתלמודן מתני' כרבין, ואפשר דמתני' מצינן לפרושה משום פינה ממיחם למיחם, כלשון התוספתא דמפנה לתוך הקיתון ומטמין ולא שנה רבי בהדיא היתר צונן, אבל בגמ' לא פי' כן דהו"מ לשנויי דהיינו דאיצטריך שמואל לאשמועינן, ואפשר דלשון ממלא את הקיתון משמע מבור וכיו"ב, ולא שמפנה לתוך הקיתון.

שם בגמ' לא אסרו אלא אותו מיחם, בהיתר דפינה ממיחם למיחם

שם גמ' וכן ה' רשב"ג אומר לא אסרו אלא אותו מיחם כו', כבר כתבו בתו"י דליכא למילף היתר צונן מדרשב"ג, דהכא מוכח דאקורי מיקר לי', והוכיחו כן מדרכי דאסר צונן מעיקרא אע"ג דמסתמא ידע למילתי' דאבוהי', ולכאורה מהאי ברייתא גופה נמי מוכח דכולהו תנאי קמאי אסרו הטמנת צונן ורק רבי התיירו, וראיתי ברמב"ן שכ' די"ל דת"ק דרשב"ג הוא השונה הא דכשם שאין טומנין כו', וכנראה ל"ג בגמ' טעמא דהשתא אקורי קא מקיר לי' כו' שכ' טעם זה בשם רש"י, וכן ברי"ף וברא"ש ליתא וכ"נ ברמב"ם דל"ג לי', אבל לגרסא דידן ודאי דפשטות הברייתא דעד רבי סברנו דלכו"ע צונן אסור, וע"כ דפינה ממיחם למיחם שאני, ולבתר דרבי סברינן דלכו"ע צונן מותר ולא פליגי אלא בפינה ממיחם למיחם, דכיון שנשאר חם, י"ל דלא פליג ואסור, [הא דממלא את הקיתון אי מיירי בצונן אין לזה יתרון דפינה ממיחם לפרש"י, אבל אם הטעם משום לא פלוג באותו מיחם, א"כ כש"כ דפינה ממיחם למיחם וגם צונן דשרי.

מלשון לא אסרו אלא אותו מיחם נראה דאפי' פינהו לצורך אחר, ורוצה בחימומו מותר, וכ"ש אם פינהו להתיר הטמנתו דאית לי' היכירא, וכבר כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ע"ד הר"ן די"ל דאף לרש"י שרי בכל

מג"א סי' רנ"ז סק"ז

מ"א סי' רנ"ז סק"ו וה"ה המטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל דשרי דהא אינו אלא עומד בחמימותו, נראה כונתו דא"צ לדקדק שמא מצטמק ויפה לו שהרי דבר שאינו מוסיף הבל ודאי אינו אלא מעמיד ולא מוסיף, ולטעמי' אזיל בס"ק י"ג שכ' דפשוט דדבר שאינו מוסיף הבל אינו גורם בישול כלל, אבל למ"ש בבה"ל שם, ה"ה דמשכח"ל באינו מוסיף הבל שמצטמק ויפה לו ואסור, ובזה נתיישב מה שדקדק הגרע"א ז"ל ע"ד המ"א והובא בשעה"צ אות ו' דמשמע דבמוסיף הבל אסור אפי' עומד בחמימותו, ובסברא אין לזה מקום דמ"ש ע"ש משבת ומ"ש מוסיף הבל מאינו מוסיף, ולכן סיימו בצ"ע אלא דלשון המ"א דחקו, ולמש"כ נחא דכונת המ"א שבזה א"צ לחוש שמא נצטמק ויפה לו, ולדעת הב"מ והבה"ל יש לחוש למצוי"ל, שו"ר בחזו"א סל"ז ס"ק כ"ח שכ' ע"ד המ"א דבמצוי"ל אסור ע"ש.

ל"ז ב' עקר לא יחזיר, בדין בישול ממאכל בן דרוסאי עד כל צרכו

ל"ד. ל"ז ב' עקר לא יחזיר עד שיגרוף כו', בפשוטו משמע דאף חמין שלא הוחמו כל צרכן מותר להחזיר בשבת, ואמנם להסוברים דממאכל בן דרוסאי עד כ"צ ג"כ אסור לבשל, וכמ"ש בשו"ע סי' שי"ח ס"ד ועי"ש בבה"ל, לפ"ז ע"כ לא מיירי בתבשיל שלא נתבשל כ"צ, וממילא גם חמין מיירי דוקא בנתבשל כ"צ, אבל להסוברים דמותר להחזיר בשבת תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי וכמ"ש בבה"ל שם, לדידהו יש לפרש גם חמין בכה"ג, ונראה מזה דיש כשיעור מאכל בן דרוסאי בחימום המים דתו לית בהו משום בישול, ועדיין לא נתבשל כ"צ, ונראין הדברים דיס"ב זהו שיעור מבשל דחייב במים, כנראה בסוגיא מ' ב' דמים יש בהם משום בישול ולכן יס"ב אסור, ולא משמע שזהו שיעור חדש מדרבנן להחמיר כנגד המדורה,

לשעה כדי שלא תצטנן אינה הטמנה כלל, והק' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דבפשוטו מיירי בנותנו לתוך הקערה ותיפול"ל משום דהו"ל פינה ממיחם למיחם, וצ"ל דכונתו אף אם אין הלכה כרשב"ג, א"נ דאף הקדירה עצמה כה"ג שרי, ויש לזה מקור בירו', ואמנם אין כונת הריטב"א לירו', וגם בתלמודן פליג וסבר דתחת הכר אסור, מ"מ יש סמך לסברא זו בירו' [הובא לעיל עי"ש], ושפיר י"ל דע"ג השלחן כו"ע מודו דלאו הטמנה מיקריא, אלא כיסוי בעלמא.

תוד"ה או

שם תוד"ה או, ור"י מפרש כו', לפי' זה א"צ לחדש מ"ש הר"ן בשם הרז"ה, וזהו באמת פשטות הדברים.

ביאור הלכה סי' רנ"ז ד"ה גורם

ל"ד. בה"ל סי' רנ"ז ס"ד ד"ה גורם, יעוי' בב"מ, ועיקר הדבר כבר נתבאר לעיל דודאי משכח"ל שע"י הכיסוי יתבשל, שהרי כ"ר מבשל ואינו מבשל ברגע אחד, וע"כ לשמרו שישאר בו כח כ"ר איזה זמן, וא"צ שיוסיף הבל, אבל דברי הראשונים ז"ל מתפרשים בנתנו ע"מ שיגמר בישולו בהטמנה זו, ועי"ז אמרו שלא יוסיף כיסוי מפני שממהר בישולו, דלא מיירי במי שכונתו לאכול תבשיל שלא נתבשל כ"צ, וכיון שכן ראוי לפרש כדברי המ"א שהתבשיל מתחמם מן האש, דאל"כ רחוק שיזדמן תבשיל שיגמר בישולו ע"י ההטמנה באינו מוסיף הבל בלבד, ואע"פ שראוי לחוש לזה, אבל האדם ודאי נותן באופן שיתבשל בטוב, ומתפרש כשיש חום גדול מן האש או מן התנור, וכך מתפרשים דברי הראשונים ז"ל והטור, וממילא גם דברי השו"ע יתפרשו בכה"ג, אע"פ שלפי דבריו ההיא דס"ח מיירי באופן מיוחד דוקא, ועי' בזה לעיל ס"ק כ"ג, [ועי' בסמוך בדברי המ"א סק"ו]. - דברי רש"י נ"א א' נתבאר לעיל ס"ק ל"ב.

שיעור מאכל בן דרוסאי במים

נמצינו למידין דשיעור מאכל בן דרוסאי במים הוא יס"ב, וחייבין ע"ז, ומותר להשהותן לחנני, [וערשב"א ל"ח א' שאין בהם היתר דקידרא חיתא, ועי' בגליון הגרע"א סי' רנ"ג ס"א, ולפמש"כ מוכח דאין בהם היתר זה, שהרי קודם יס"ב הר"ז כצונן, ויש לדחות דבמים השיעור מיד משתפיג צינתן], ומיס"ב ולהלן עד שמעלה בועות בפשוטו אין בו משום בישול, אבל יש להחמיר כדין תבשיל ממאכל בן דרוסאי עד כ"צ, מיהו אם כבר העלה רתיחות שוב אין בו משום בישול כ"ז שלא נצטנן פחות מיס"ב, כ"נ מהא דר"א דהעלוהו מדיוטא תחתונה לעליונה והחזירו, ולא דקדקו לבאר בגמ' שיעור ההפסק, ש"מ דכ"ז שנשאר חם מותר והיינו יס"ב.

בישול אחר בישול במים, ובדין לח שנצטנן לענין שהיה

ועדיין צ"ב בדין חמין ותבשיל שנצטננו מה דינם לענין שהיי' מבעוד יום, בין אם נימא דיש בישול אחר בישול בלח או לא, דלכאורה סוגית הגמ' ל"ח א' דחשבה חמין מצור"ל, היינו דוקא בלא נצטננו, דודאי לא הו' מצור"ל כשהם צוננין, ודכוותה גם תבשיל שמצור"ל, אם הוא צונן אין החימום רע לו, וא"כ י"ל דכ"ז שלא נתחמם לכו"ע אסור להשהותו, והדברים מחודשים דודאי יותר דעתו של אדם על החיתוי במאכל בן דרוסאי ממבושל כ"צ שנצטנן, דכיון שכבר ראוי לאכילה וגם בלא חיתוי יתחמם מעט לא טריד לחתות, ומרן זללה"ה בס"ק כ"ז כתב דאף לרבנן דחנני מותר בתבשיל שנצטנן אחר שבשלו כ"צ, אבל לענין מעשה שבת נקט שם מדברי הרמב"ן והרשב"א דמצונן לחם חשיב שבחו ניכר ואסור, ולפ"ז סוגיא ל"ח א' דוקא בחמין מבעוד יום, וא"כ צריך ראוי דלענין שהיי' שרי בצונן, דפשטות הגמ' דלר"י כל שאסור להשהות אסור בדיעבד, וא"כ מתפרש דחמין שנצטננו לא חשיבי מצור"ל ואסור,

וכן נקטו האחרונים ז"ל עי' ראש יוסף ל"ח ב' וכ"כ במ"ב סי' שיי"ח ס"ק כ"ד וכ"נ בפוסקים בכמה מקומות עי' הגרע"א ז"ל בגליון סו"ס ש"א, וכ"כ באורחות חיים סי' נ"ג בשם הרא"ה, ולהאמור מתבאר בגמ' ששיעור זה הוא קודם שנתבשל כ"צ, אבל תו לית בי' משום בישול, ובחידושים ע"ש הר"ן כתב דשיעור בישול דמים כשחסרו קצת, מיהו לק' מ' ב' כתב בשם הרא"ה דמשהוחמו כדי שהיס"ב לית בהו משום בישול.

שיעור בישול במים

ובפשוטו נראה דהוחמו כ"צ היינו שמעלה רתיחות, דמצינו ב"מ כ"ט ב' שיש תועלת במים בדצוין, וא"כ אין לנו לחדש שיעור כ"צ קודם רתיחה, ובפשוטו היינו נמי דחשבינן להו ל"ח א' מצור"ל שנחסרין ברתיתה, מיהו מהא דשרי להחזיר מים לכירה כדר"א ל"ח ב' מבואר דמים שלא רותחין מותר להחזירם אע"פ שירתחו בחזרה זו, ומוכח מזה דממאכל בן דרוסאי עד גמר בישולו מותר אפי' מדרבנן, או דאין בישול אחר בישול במים, נד"ז הוצרכנו להסבירים דאסור לבשל ממאכל בן דרוסאי עד כ"צ כמ"ש בשו"ע סי' שיי"ח ס"ד, ושמא במים מודו שאין משום בישול מיס"ב ואילך, כיון שאין ניכר שינוי בהם כ"כ, ומ"ש הר"ן בשם הר"י בר"פ במה טומנין דמשפסק כח רתיחתן יש בהם משום בישול, נראה דאין כונתו שמעלה בועות ברתיתתו, שהרי בתחלה כתב שיעור יס"ב, וגם הזכיר טעמא דעירוי אינו ככ"ר, א"ו אין כונתו מעלה רתיחות כלל, ובפשוטו כונתו דע"י העירוי שוב אין היס"ב, אבל לפ"ז הדבר תלוי במציאות, ועי' בספר מרן זללה"ה סל"ז ס"ק י"ג ע"ד הבה"ל סי' שיי"ח ס"ד וכנראה כונת הפמ"ג לדברי הר"י, ומלשון הר"י משמע דפסק כחם מלבשל, ואע"פ שעדיין היס"ב, וכמ"ש מרן זללה"ה ע"ד הבה"ל, אבל עכ"פ שיעור רתיחה דבועות ליכא למ"ד.

ובסברא י"ל דבתבשיל אזלינן בתר העיקר שהוא הבשר והירקות ואין עיקרן בחימומן דוקא, ותו לא חיישינן לרוטב שנצטנן, [וגם רוטב י"ל דנאכל צונן, ועריטב"א הנדמ"ח בעובדא שאסרו הרוטב והתירו הבשר], אבל במים משנצטננו אפי' אם אין בישול אחר בישול במים, מ"מ לענין שהי"י אסור, שאין מים שנצטננו ממהירים להתבשל דנימא דלא טריד לחתות, מיהו י"ל דכיון שכבר נתבשלו אם אין בישול אחר בישול במים כבר נעשה בהם תועלת הבישול כההיא דב"מ כ"ט ב', ושוב אינו טרוד דחום מועט ודאי יתחממו אף בלא חיתי, ויתכן דכיון דסתם קדירות רותחות ביהש"מ, דהא לא איירי בקידרא חייתא, שוב לא חילקו לאסור מבושל שנצטנן.

נמצינו למידין דבשר שנתבשל כ"צ בפשוטו אפי' צונן דינו כמבושל כ"צ, וא"כ מסתברא דהרוטב נטפל לבשר, דלא טריד לחתות בשביל זה, ובמים אם אין בישול אחר בישול ע"כ יש תועלת בחימומן, ותו לא טריד אם נצטננו, אע"פ שרצונו בשתיית חמין דוקא, ואם יש בישול אחר בישול א"כ כשנצטננו הרי הם כמים שלא נתבשלו מעולם, ועדיין צ"ע, ושמעתי בשם אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאפשר להקל במבושל כ"צ שנצטנן לענין שהי"י באינה גרופה וקטומה, וכ"מ בדברי מרן זללה"ה הנ"ל, ולכאור' ה"ה במים למאי דנקט הרמ"א דאין בישול אחר בישול ומ"מ צ"ע בזה לדינא, ולק' ס"ק ל"ו נתבאר עוד בזה.

ובדין אם יש בישול אחר בישול במים לכאורה יש להוכיח משמעתין דליכא משום בישול, דכיון דנקטינן דתבשיל שנתבשל כ"צ מותר אע"פ שיש בו רוטב ע"כ דלא חשבינן הרוטב כמים שלא נתבשלו, ודכוותה במים שהוחמו כ"צ, אם נדמה מים לתבשיל ש"מ שנשארה תועלת בישולן, מיהו כיון דבשמעתין לא ברירא לן ליכא למילף מינה, ומ"מ פשטות הדברים בסוגיא מ' ב' נראה

דנדרן שמן אם יש בו משום בישול, היינו מפני שאין בו אלא תועלת החום, ולא חשיב בישול אלא כשמשנתנה בגוף הדבר, וא"כ מים דיש בהם משום בישול ע"כ דחשיב שינוי בגוף הדבר, וסגי בשינוי מועט בצירוף תועלת החום כדי לחייב, מיהו יש לדחות דשמן כיון דסגי לי' בהפשר לעיקר שימושו שהוא סיכה, י"ל דלא חשיב למיקריי' בישול, אבל מים שצריכין חום יותר, שפיר חשבינן לי' מבשל אע"פ שהתועלת רק בחום, והרי מצינו מ"ד הפשרו זהו בישולו בשמן, ובפשוטו בזה לכו"ע יש בישול אחר בישול, וכמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, וא"כ י"ל דה"ה במים, וצ"ע. — [להלן סי"ג סק"ו] דקדקנו מדאיצטריך לאשמועינן בגמ' ע"ד ב' האי מאן דארתח כופרא כו' דהדר איקושא כו' ואם איתא הרי כל מים הדר איקושא וחייב, וש"מ דמים אין בהם משום בישול אחר בישול, ויש לדחות דזפת תועלתו בזה שחזור ומצטנן, אלא שצריך לחממו כדי שיהא רך וראוי למרחו, אבל חמין נעשו להשתמש גמר תועלתן בחמימותן וחשיב שפיר כעשויין לישראל בחמימותן כ"ז שהם בעולם, (ומחמם את המתכת דמי לכופרא).

א"ה, בדין בישול במים ע"ע להלן סי"ב סק"י וסי"ג סק"ו.

בדברי הרמב"ן ל"ט ב' דעומד בחמימותו לא מיקרי מעשה שבת

ל"ו. כתב הרמב"ן ל"ט ב' דהא דאסרינן בהטמנה אפי' דיעבד היינו דוקא בצונן שנתחמם או במצויל, אבל בעומד בחמימותו כשעה ראשונה מותר, ובפשוטו כונתו לדמות זה לדיני שהי"י ל"ח א' דלא אסרינן במצור"ל אע"פ ששהה באיסור [לר"מ] באינה גרופה וקטומה, וצונן שנתחמם זהו עיקר מעשה דאנשי טברי', ואמנם התם בצונן שלא נתבשלו מעולם, אבל ממ"ש הרמב"ן דעומד בחמימותו מותר, משמע דאם נצטנן וחזר ונתחמם אסור, ולפ"ז מבואר דאף לענין

לבשל ואומר ששכח לסלק, אבל לא שייך שכחה בהטמנה, שעיקר נתינתו לשבת, ומעשה דאנשי טבר' ודאי מתפרש במזיד, שהרי לא אמרו להם חכמים בשבת עצמה, מדקאמרי אם בשבת ואם ביו"ט, ש"מ דבחול אמרו להם הדין שאם יניחו הסילון כך דינו בשבת וכך ביו"ט, וכ"כ בסה"ת ד"ל דהתם דוקא במזיד, ואין לנו מקור להחמיר בהטמנה טפי משהיי', [מיהו עתו"י ל"ט ב' ובמשנ"ת בזה לעיל סק"ו ובהוספה לס"ק י"ב], וצ"ע במ"ב סי' רנ"ז סק"י, ולפמש"כ י"ל דבהטמנה אין לגזור שוגג אטו מזיד, [אבל היתר דדומיא דשהיי' לענין מאכל בן דרוסאי צ"ע, כיון דבהטמנה אין אופן המותר, מיהו הרמ"א כתב דיש לסמוך בדיעבד על שיטת רשב"ם], שו"ר בספר מרן זללה"ה ס"ק כ"ה בכ"ז, ושם נקט דגם בהטמנה יש לגזור שוגג אטו מזיד, וצ"ע בכ"ז, ועי' להלן בדין חזרה.

שו"ע סי' רנ"ג ס"ה בהגה אסור לאכלו אפי' צונן
שו"ע סי' רנ"ג ס"ה בהגה אסור לאכלו אפי' צונן, מקור הדברים בתשו' הרשב"א שכ' דכדומה שאסור, ולא נתגלה לנו מקור לד"ז, ומשמע דעת הרשב"א דחל ע"ז שם מעשה שבת בהיותו חם ותו לא פקע איסורו, והדברים צ"ע דבפשוטו אין לנו אלא איסור דבכדי שיעשה, ומשנצטן היינו בכדי שיעשה ידי', וכ"ש בכה"ג שלא נעשה מלאכה בגוף התבשיל לדעת הרשב"א שאין בישול אחר בישול בלח, וההבערה מלאכה שנעשית מבחוץ ואינה קובעת בגוף התבשיל, וצ"ת, ובכה"ל כתב בשם הפמ"ג דבדבר יבש שהחזירו באיסור אין לאסור משנצטן, כיון שאין בו משום בישול, ומרן זללה"ה הק' דאף בלח אין בו משום בישול להרשב"א, ונקט דבכל איסור דרבנן אם נאסר חם אינו ניתר בצונן, מיהו אפשר כיון דהרשב"א לא החליט הדברים, ולא מצאנו מקור לד"ז, אין לנו לאסור אלא בכה"ג שאסר הרשב"א דהיינו

איסור שהיי' תבשיל שנצטן אסור, דאם הברייתא אוסרת חמין שאינם בדין מצור"ל וכן תבשיל שנצטן, ע"כ היינו משום איסור שהיי', דהא ברייתא מיירי במשהין מבעוד יום, ומרן זללה"ה בס"ק כ"ז כתב דבמקום שאסור להחזיר או להטמין חשיב מצונן לחם שבח הניכר, אבל לענין איסור שהיי' נקט דלכו"ע שרי במבושל כ"צ שנצטן וכן במים למ"ד אין בישול אחר בישול בלח, וצ"ע דפשוטות הברייתא דלא משכח"ל שריותא דשהיי' בדאיכא שבח הניכר, מיהו לדינא אליבא דחנני' אפשר לקיים הדברים דמבושל כ"צ שנצטן לא גרע ממאכל בן דרוסאי, אבל במים צ"ע בזה, דאף אם אין בישול אחר בישול במים, מ"מ כיון שרוצה בחמין הרי הוא טרוד לבשלם כמו בצונן, וכבר נתבאר לעיל ס"ק ל"ה עי"ש.

ואולי י"ל דר"י סבר שאין חשש חיתוי במים
אף כשאין מצור"ל אם כבר נתבשלו, ולא הוצרך לטעמא דמצור"ל אלא בתבשיל כלפי דחשיב ר"מ במצוי"ל דאין שבח, ע"ז אר"י דרק במצור"ל מותר בדיעבד, אבל אכתי לענין חשש חיתוי סבר ר"י דכל שנתבשל כבר אין בו חשש חיתוי ולכן אף בדניחא ל"י לא אסר להשהות, וצ"ע דלפ"ז אין רא"י משמעתין לדינ' דהרמב"ן דצונן שנתחמם אחר בישולו חשיב שבח הניכר, וצ"ת.

שו"ר דבתו' ל"ו ב' ובש"פ מבואר שאין לאסור תבשיל צונן אלא משום דיני' דר"ת דאף מבעוד יום סמוך לחשיכה אסור, ומוכח מזה דפשיטא להו דמבושל שנצטן מותר בשהיי'.

פרטי הדינים בעבר והטמין ועבר ושהה

ובדין שוגג בהטמנה במצוי"ל לכאורה לא גרע משהיי' דפסק הרי"ף קולא, ואדרבה י"ל דבהטמנה לא קנסו שוגג אטו מזיד כיון דליכא טעמא דגזרו בשהיי', שנותן

שנעשית מלאכה גמורה ע"י הגוי, אבל לא באיסור דרבנן, וצ"ע.

שו"ע שם ס"א בהגה ואם החזיר ישראל דינו כעבר ושהה

שו"ע שם ס"א בהגה ואם החזיר ישראל דינו כעבר ושהה, לכאורה סעיף זה מייירי באינה גרופה וקטומה ובזה פסק הרמ"א דדינו כעבר ושהה, אבל בהחזיר באיסור בגרופה וקטומה י"ל דל"ג, דלא מצינו שגזרו שוגג אטו מזיד אלא במידי דשייך שכחה, אבל באיסור חזרה בשבת בגרופה וקטומה, דמבעוד יום מותר, י"ל דל"ג שוגג אטו מזיד. - ובעיקר דברי הרמ"א בשם הגהמ"ר לפו"ר מקורו מבעיא דגמ' בעבר ושהה, וס"ל דנקטינן לאיסור בבעיא זו דלא איפשיטא, אבל למאי דקי"ל בשו"ע להיתירא וכמ"ש הרי"ף, ה"נ יש להתיר בעבר והחזיר, ועי' בספר מרן זללה"ה ס"ק כ"ד ד"ה ולדינא, שהעיר דלהרמב"ם י"ל דמותר, ולכאורה באמת דברי הר"מ שבהגהמ"ר דלא כהרמב"ם, וכיון שהדברים סותרין יש מקום להקל בשוגג, ולע"כ.

שם בספר מרן זללה"ה ס"ק כ"ד בדין קנסו שוגג בדרבנן לר"י, לכאורה מבואר בברייתא ל"ח א' דבשהיי' ל"ג ר"י וכמש"ש בס"ק כ"ג, וכל הני עובדי שהביא הרמב"ן דעבדו ל"י ולא אכל לכאורה יש לדונם כמזיד, דלא מייירי במאורע שעשו פעם אחת, אלא שהם נהגו היתר בזה, והוא החמיר, ובכה"ג ליכא קולא דשוגג דאם יאכל יעשו תמיד

עבורו, ועי' ירו' דפריך שיעשה ר"ג שוגג אצל ר"ע, ולע"כ בכ"ז.

כתב במ"ב סי' שי"ח סק"ב דבספק פלוגתא מותר בדיעבד דהו"ל ספיקא דרבנן, מיהו לכאורה אין זה כלל גמור כענין המיקל באבל ובעירוב, דכאן אם זו דעה דחוי' לא חשיב ספק דרבנן, ומ"מ משמע שאפשר להרחיב הקולא בזה, דכ"ז דמצי למימר קים לי כפוסק זה, א"א לקנסו לכו"ע.

בספר מרן זללה"ה ס"ק כ"ז כתוב דשפך חמין לתוך הקדירה שע"ג האש אפי' בשוגג אסור משום חזרה, ובראשונים ז"ל משמע שנהגו כן כמ"ש בב"י סו"ס נ"ג עי"ש, וכ"מ בר"ן ל"ט ב' ובחידושים ע"ש הר"ן דהעולם מקילין דלא כה"ר יונה, ואפשר דכל שנוטל החמין ע"מ ליתן בקדירה הר"ז כפינה ממיחם למיחם דסלקא בתיקו, ואפי' נוטלן מן ההטמנה, י"ל שהטמינו ע"מ ליתן בקדירה, והו"ל דעתו להחזיר והניחו ע"ג קרקע דיש מקילין, אפי' נטלו מבעוד יום, ולפ"ז נראה דלענין דיעבד בהני גווני שרי, כיון שיש פוסקים שמתירין.

עוד שם בדין נטל ממיחם שע"ג מיחם ונתן לתוך המיחם התחתון דג"כ חשיב כשהיי' בתחלה בשבת, ואפשר שאם היו נתונים זע"ז מע"ש יש להתיר בדיעבד כיון שיש פוסקים בשו"ע סי' שי"ח ס"ח דמיחם ע"ג מיחם שעל האש אסור, וא"כ גם לקולא י"ל דינו כחזרה.

סימן יב

הפסוק מים ושמן וכנגד המדורה

(סימן זה הוא ליקוט מכמה מקומות ומהם לפו"ר).

עצמו בשעה שמרגיש חום גדול יותר, ואינו עומד רחוק במקום שרק מפגי צינתו וכדקתני ומתחמם, ואפשר שהחמירו בהפשרת מים שעל האדם מפני שהם מתייבשים וכלים, ונראה כנתבשלו ונתאדו.

שם ת"ר מיחם אדם אלונטית כו', ובלבד שלא יביא קומקמוס כו'

ב. שם ת"ר מיחם אדם אלונטית כו', החידוש דשרי משום רפואה וכמ"ש תו', ולא בחימום האלונטית.

שם ובלבד שלא יביא קומקמוס כו' וד"ז אפי' בחול כו', מדקאמר בשבת ואפי' בחול משמע שיש איסור יותר בשבת ואפי' בחול אסור משום סכנה, ופי' תו' דמשום דמיחזי טפי כרפואה, אבל לשון ובלבד משמע איסור ידוע, ולא הגבלה בהיתר הראשון, ועוד דבפשוטו ההיתר מפני שחימום המעיים הוא כמאכל בריאים, וא"כ גם כשרוצה להתחמם בקומקום הוי שפיר מאכל בריאים, מיהו מצינו לקמן קמ"ט א' ודיוקנא עצמה אפי' בחול אסור, וזה לא מתפרש וכ"ש בשבת, [מיהו התם לא קתני בשבת בסיפא כיון דקתני בשבת לאיסורא בכתב דדיוקנאות], דשפיר נקט התנא לשון אפי' בחול כיון דמירי בשבת, וכיון שבחול מותר הרבה דברים יותר משבת מתאים לשון זה, דאטו מצי למיתני ולא יניח קומקום על בני מעיו בחול, וע"כ צריך לשנות בין בשבת בין בחול, [וצריך להזכיר בשבת לאיסורא אגב אלונטית], ושפיר נקט אפי' בחול, ולפ"ז באמת אין איסור בשבת טפי מבחול.

בביאור החשש דמפני שמפשיר מים שעליו, אם הוא משום איסור בישול או רחיצה

א. מ' ב' ובלבד שלא ישתטף בצונן כו' מפני שמפשיר מים שעליו, מלשון ובלבד, ומלשון מפני שמפשיר, יש לדקדק דמשום איסור בישול קאמר, שאם הנדון משום איסור רחיצה בחמין, א"כ גם ברישא ה' הנדון מפני שנראה כרוחץ בחמין, ולמה הוצרך לפרש הטעם בסיפא כנדון מחודש, וגם לשון ובלבד משמע שזהו נדון מחודש משום איסור אחר הידוע, שאם הסיפא באה להגביל החידוש של הרישא הול"ל אבל לא ישתטף כו', ולשון ובלבד מתפרש שיהיה מאיסור אחר הידוע, וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א סק"ז בביאור לשון ובלבד, והשתא מתפרש מתחמם אדם כנגד המדורה כו' ולא גזרו בזה אטו רחיצה בחמין, ובלבד שלא ישתטף כו' דנחי דמשום איסור רחיצה בחמין לא היו גוזרים בזה, [דמשום רחיצה בחמין אין לגזור כשנשפכו המים שלא במתכוין, ובפרט מים רותחין שאינו נהנה מרחיצתו, ובלא"ה אדם הלבוש בבגדיו ויושב בביתו אין טעם לחשוב המים הנשפכין עליו באיסור רחיצה, וצ"ע ברש"י], אבל יש לאסור מפני שמפשיר מים שעליו.

בקושיית תו' דבכולה שמעתין שרינן להפשיר ומשה"ק תו' הרי בכולה שמעתין שרינן להפשיר, קושיא זו היא רק אם שרינן להפשיר במקום שיכול להתחמם, אבל אם סמוך למדורה אסור אף להפשיר, א"כ מובן לאסור כאן מפני שמתחמם כנגד המדורה, דסתם אדם מתחמם בסמוך, ומרחיק

שם ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו, האם בא לאפוקי מקום שיכולים להתחמם

ג. **שם ת"ר** מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו כו', לשון בשביל משמע דאפי' במקום שיכולין להתחמם מותר, דאל"כ הול"ל לא במקום שיחמו, אבל קשה למה התירו להניח במקום שעלול להתבשל, ויתכן לומר דכיון שמתחלה לא נתנם אדעתא דהכי, א"כ נשלמה פעולתו בהיתר, ואם שכח אח"כ אין זה גורם שתחשב פעולתו מלאכה למפרע, למה"ד לנוטל אוכל מתוך פסולת לאכילה, שאפי' אירע אח"כ שלא אכל לא חשיבא מלאכה למפרע, אבל עדיין הדבר מחודש מה ראו צורך להתיר דבר כזה, ואפשר שהי' הדבר בהוה להפיג צינת המים בחורף כנגד המדורה, ולא רצו להכביד להניחם רחוק מן המדורה, לפי שיצטרכו להמתין זמן מרובה, ולא חששו שישכח, לפי שבדרך כלל צריך הוא למים, ועד שיתחממו צריך זמן מרובה, ובודאי יזכור בינתיים ויסלקם משם.

ויש לדחות דלא בשביל שיחמו מתפרש ולא במקום שיחמו, וסמך התנא שנבין כן ממשנה יתירה, דהוה סגי דלימא בשביל שתפיג צינתן, וממילא נדע דטפי אסור, א"ו ה"ק דלא מיירי בנותן לחמם שאז נותן קרוב למדורה אלא בנותן כדי להפיג צינתן שנותן רחוק, ולפ"ז החידוש דלא חיישינן שיניח קרוב לאש או דילמא אתי לחיתויי, או שיתרגלו לחמם כנגד המדורה.

ולפי' קמא מיושב טפי החידוש והלשון, דמשמע דשריותא אתא לאשמועינן, ובמקום שאינו יכול להתבשל אף בכירה יש להתיר, מיהו י"ל דע"ג כירה לעולם אסור, וקמ"ל דמדורה לאו כע"ג כירה דמי, שוב שמעתי מאמרו"ר (שליט"א) זללה"ה דהול"ל לא עד שיחמו אלא עד שתפיג צינתן, אם איתא דבמקום זה יכול להתחמם ושרי

להפשר, ולשון בשביל יכול להתפרש כמו במקום.

שם ת"ר מביא אדם קיתון מים כו', סתם קיתון הוא של מים, כדתנן בסוכה ושפך לו קיתון על פניו, ולקמן נ"א א' תנן ממלא את הקיתון ונותן כו' ולא קתני מים, ואפשר שבזה רמז ת"ק מים לאפוקי שמן, ואף אם בעלמא אין לדייק מזה, אבל כאן שהוזכר שמן בסיפא, א"כ מים דרישא לאפוקי שמן, וש"מ דלת"ק שמן אינו כמים, ונחלקו אם לקולא או לחומרא.

החידוש כנגד המדורה שאין חשש שמא יחתה שם ומניחו כנגד המדורה, קמ"ל שאין בזה משום שמא יחתה, ואע"פ שמדורה חומה גדול וסמוך לה מתבשל, ועדיפא מסמיכה דכירה, אפ"ה חשיב היכר גדול, ולא גזרו בזה, [ובפרט אם התירו רק במקום שאינו יכול להתחמם, דלא דמי כלל לכירה, מיהו בזה מצינו בדרכה ור"י שת"ק התיר אף סמוך למדורה בשמן], אבל היתר הפשרה במים פשוט ממתני' דלקמן מ"א א', וגם התנא לא הדגיש לשון פושרין רק הפגת צינה, שאין בזה אפי' סרך התחלת בישול, מיהו לקושטא דמילתא כל שאינו חמין הר"ז בגדר הפגת צינה.

שם בשביל שתפוג צינתן

ד. **שם** לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתן, יש לדקדק מ"ט לא קתני כדי להפשרין, [ועי' תו' מ"ח א' שכתבו דהיינו הפשר], ואפשר לומר מפני שמים פושרין מזיקין לאדם כדאמר ב"מ כ"ט ב', ומלשון הברייתא הי' נראה דדינא קתני דלא שרינן אלא מעט כדי שתפיג צינתן, אבל בגמ' נראה דכל פחות מיס"ב שרי, ולא חששו ללשון הברייתא דקתני לשון הפשר בשמן ושתפיג צינתן במים.

עוד בענין מקום שיכולים להתחמם

שם לא בשביל שיחמו כו', נחלקו הראשונים אם הכונה לא שיניחם עד שיחמו, או דבמקום שיכולין להתחמם אף להפשירן אסור, ולשון בשביל משמע כונתו ורצונו, והול"ל לא בכדי שיחמו, (ויש חילוק בין לשון כדי ללשון בכדי, דלשון כדי משמע כונתו ורצונו, אבל לשון בכדי משמע שיעור, כמו בכדי שהדעת טועה או בכדי חסרונן ב"מ מ' א'), א"נ לא במקום שיחמו.

מידו נראה דברייטא מוכחא דבמקום שיחמו אסור, דאם כונת התנא לומר שלא יניחם עד שיחמו פשיטא דאסור לבשל בשבת, וא"כ הו"ל למיתני ומניחו כנגד המדורה בשביל שתפיג צינתן ותו לא, ואין לומר דלהכי קתני לא בשביל שיחמו לאשמועינן היתירא דשרי אפי' במקום שיחמו רק שלא ימתין שיחמו, דודאי הלשון מוכח דאיסורא אתא לאשמועינן, חדא שאין הלשון הזה מתאים להשמיענו שמותר אפי' סמוך ממש, דא"כ הול"ל ומניחו בצד המדורה א"נ סמוך למדורה, אבל לשון כנגד המדורה משמע רחוק, וההוספה של הלשון לא בשביל שיחמו אינה מפרשת דמיירי במקום שיחמו, וטפי הול"ל בשביל שתפיג צינתן ולא ימתין עד שיחמו, וכיו"ב, ועוד מדפתח תחלה לא בשביל כו' משמע שזוהי הגבלה בהיתר ולא הוספה בהיתר.

שיעור פושרין וכדי שיחמו

ה. יש לברר מהו שיעור פושרין ומהו כדי שיחמו, ופשטות הגמ' דכל שאינו יס"ב היינו פושרין, כדחזינן בלישנא דרבה ור"י, ובלישנא דר"י א"ש, אבל מצינו בנדה כ"ב ב' דפושרין הוו כחוס הרוק, וכמ"ש הריטב"א שם, וכן בב"י ורמ"א ובש"ך יו"ד סי' קפ"ח ס"ק י"ד, ואילו יס"ב מסתבר שהוא רחוק מיניה טובא, שהרי חוס הרוק 36 מעלות, ואין היד סולדת בחום של 45 מעלות,

ועוד דבאיסור רחיצה בחמין לא מסתבר שהשיעור יס"ב, שאין דרך לרחוץ בחמין כאלו, שהרי אם היד סולדת, הרי כל הגוף קרוב ליכוות, [שו"ר בתוד"ה מפני מפורש דרחיצה אף במפשייר אסור עי"ש], ולענין נט"י מצינו בחולין ק"ה ב' תרי לישני אם חמין דקתני היינו יס"ב או דוקא שאין היס"ב, וש"מ דהכל לפי הענין, ולפ"ז אפשר לומר דלענין שבת מותר אף חמין כ"ז שאין היס"ב, אבל הדבר קשה דא"כ מצינו חמין שהוחמו בהיתר בשבת לרחיצה, ול"מ כן עי' בסוגיא לעיל, ולא מסתבר כלל, וביו"ט נחלקו ב"ש וב"ה אם מותר להחם חמין לרחיצה, ואם איתא דפחות מיס"ב מותר, הרי לרחיצה סגי בפחות, מיהו הא ל"ק דשפיר נחלקו משום מבעיר ומחתה, אבל עכ"פ אין נראה פשטות הדברים שמותר לחמם חמין הראויין לרחיצה, דמדרבנן ודאי יש לאסור בתועלת חימום הראוי לרחיצה.

ופתמות הפוסקים בהלכות שבת עי' סי' שי"ח סי"ד ועוד, דכל שאין היס"ב מיקרי פושרין, ואין שיעור באמצע שנקרא חמין ולא פושרין, ואמנם כ"ה פשטות הגמ' דמפרשינן פושרין ותפיג צינתן, שאין היס"ב, [ובשתי' אפשר שדרך לשתות חמין שהיס"ב, כי רגילין לשתות המים בחום כזה שקשה להחזיקם בפה זמן מה, אלא חייבין לבלעם מיד], אבל למעשה אין לנו היתר טפי מפושרין, ויש להחמיר, וצ"ע לדינא, ולע"כ.

בביאור דעת רבי יהודה בבישול שמן

ו. **שם** ר"א מביאה אשה כו' לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר, מדשני בלישני' ולא קאמר לא בשביל שיתחמם, יש ללמוד דס"ל דשמן משתנה מהותו ע"י הבישול, ולא רק תועלת החימום, והזכיר ג"כ שיפשר ולא אמר שתפיג צינתו, לאפוקי ממ"ד הפשרו זהו בישולו, וביאור הדברים דבשמן אין תועלת לשימוש בחימום טפי מהפשר,

דבשלמא מים שותין ורוחצין בחמין, אבל שמן אין סכין אלא בפורשין, אבל יש תיקון מועט בבישולו שמשנתה מהותו מעט, ונחלקו אם תיקון זה חשיב מלאכה, והיינו דקאר"י שיבשל, לומר שיש בו תיקון של בישול, ושיפשו, משום דס"ל שאין תיקון בחימום השמן, ולכן אין לחוש ליתרון של ההפשו, אע"פ שע"ז נעשה ראוי לסיכה, דהפשו לאו תיקון מיקרי.

תרומה על בשרו בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש, וה"נ לעין שבת כבטל לגופו דמי, אבל מדרבנן יש לאסור כיון שכונתה להעבירה מידה לבנה, ובהא פליגי רשב"ג ות"ק לרנב"י, אבל אופנים אחרים של כלאח"י אף לרשב"ג אסור. - ונראה דאם מקנחת ידה לתוך כלי ולא ע"ג הקטן ג"כ אסור לרשב"ג.

ביאור לשון ואינה חוששת

שם ואינה חוששת, משמע שיש לה מה לחוש, לפי שהפשו זה בישולו, ומ"מ בשינוי כזה התירו, כיון שהשמן מתבטל אגב היד, ורק הכונה לסוך בו את התינוק משיא לה כמלאכה, ונמצא שיש כאן שני שינויים, שהוא רק טופח ושהוא ע"י היד.

בביאור פלוגתא דתנאי דברייתא

ח. שם רבה ור"י דאמרי תרויהו להיתירא, יש לעי' הא למעוטי בפלוגתא עדיף, וטפי מסתבר לומר דלכו"ע שמן יש בו משום בישול, וכדמפרש רנב"י, ולא קושיא היא דאף לרנב"י פליגי ת"ק ור"י אם יש תיקון במהות השמן ע"י בשול, דלת"ק שהפשו זהו בישול אין תיקון בחימום השמן ליס"ב, אלא דס"ל שאפשרות הסיכה ג"כ חשיבא בישול.

במה שכתבנו דשמן אין בו תיקון בהפשו אלא נעיונות הסיכה בפורשין, שו"ר דאין לחדש סוג בישול שאינו שום שינוי במהות הדבר, אלא יש לפרש שהשמן בהפשו מתרחב ומתפשט, מעין מה שחלב מתקשה ונמס באש, כך השמן אף כשהוא נוזל, מ"מ בחימומו מתפשט ומתרחב יותר, ונבלע יפה בגוף, ונחלקו אם תיקון זה חשיב בישול, וגם מים משתנים בתכונתם מעט בין חמין לצונן, ולא רק בחום וקור.

שם שמן אע"פ שיס"ב מותר, מבואר מזה דכל דבר שכבר נתבשל מותר להניחו במקום שירתיח כנגד המדורה, ולא חיישינן

ובזה מיושב שאין כאן מחלוקת סותרות במציאות, דאיכא למ"ד אפי' לחמם מותר ואיכא למ"ד אפי' להפשו אסור, דמ"ד הפשו זהו בישולו אין הכונה שבהפשו לחוד נעשה אותו תיקון כמו למ"ד יס"ב זהו בישול, אלא דס"ל דסגי בתועלת החימום לחייבו, אע"פ שלא נשתנה מהותו, ואדרבה מ"ד הפשו זהו בישול, משמע דס"ל שאין משנתה מהותו ברתיתח כלל, ולכן מהפשו לחימום לא מיחייב, דשינוי זה לאו מלאכה, ועי' להלן די"ל דבהפשו גם משנתה מהותו קצת.

ויתכן דבהא פליגי מ"ד הפשו זהו בישול קסבר עיקר שמן לסיכה, ובהא אין שום תועלת בבישול השמן, ואולי בלא בישול עדיף, ומה"ט תועלת ההפשו חשובה מלאכה, כיון שזהו עיקר הכל שיש בשמן, ומ"ד יש בו משום בישול קסבר דשמן לטיגון וכיו"ב, ובהא יש תועלת קצת בבישול, ומ"ד אין בו משום בישול קסבר דעיקרו לסיכה, ותיקון דהפשו לא חשיב, א"נ סבר שאין תועלת ושינוי במהות השמן ע"י הבישול.

בדברי רשב"ג שהתיר כלאחר יד

ז. שם רשב"ג אומר אשה סכה ידה כו', יש לעי' מ"ט שרו רבנן מלאכה כלאח"י, ולא משמע שהצורך גדול כ"כ להתירו, ומסתברא דלא חשיבא מלאכה כלל, דהשמן בטל לגבי האדם ולא חשיב מבשל בשינוי, וכדאשכחן לענין תרומה דכהן שסך שמן של

שנשאר התועלת במים אף כשנתקררו מרתיחתן.

בדברי ר"י א"ש ומ"ט לא קאמר הלכה כר"י

ג. שם אר"י אמר שמואל אחד שמן ואחד מים כו', יש לעי' אמאי לא אמר הלכה כר' יהודה, ולא משמע דאמר דבריו בעלמא ולא אברייא דהכא, דא"כ הו"ל לפרושי אחד שמן ואחד מים להניחן כנגד המדורה במקום שיגיעו ליס"ב אסור במקום שאין היס"ב מותר, ומדקיצר משמע דקאי על נדון הידוע, ואפשר דעיקר המימרא לומר דהשיעור הוא יס"ב, ומשו"ה נקט מים בהדי שמן, אע"ג דבמים לא פליגי, מיהו מדהשווה שמן בהדי מים מבואר דס"ל שמן יש בו משום בישול, דבמים לא נסתפקו בסוגיין, וכ"מ בהדיא בברייתא ביצה ל"ד א' דהמבשל מים חייב.

שיעורי הבישול במים

י. שיעור בישול במים הוא ביס"ב, כ"ה פשטא דסוגיין, וכ"מ בראש יוסף להפמ"ג ל"ח ב' ובגליון הגרע"א ז"ל סו"ס ש"א ובמ"ב סי' שיי"ח ס"ק כ"ד, ובאורחות חיים סי' נ"ג בשם הרא"ה ובחדושים ע"ש הר"ן מ' ב' בשם הרא"ה, וזה דלא כמ"ש שם בדף ל"ח ב' דהשיעור משנחסרין ע"י החימום, [ובפשוטו כלי ראשון שמבשל אינו יכול להביא לחום של רתיחה ולא קרוב לזה], ומבואר בסוגיא ל"ז ב' דמים שלא נתחממו כל צרכן שוב אין בהם משום בישול, כדין תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי, שהרי מותר להחזירן בגרופה וקטומה, ולא חשיב מבשל בשבת, מיהו להאוסרין ממאכל בן דרוסאי עד כ"צ, ג"ז אסור.

והנה יש במים ג' זמנים, יס"ב, קרוב לרתיחה, מעלה ברתיחה בועות, ויש לפרש דיס"ב היינו חמין שלא הוחמו כ"צ, דקודם יס"ב הרי אינו בישול כמבואר בסוגיין

שלא יחתה ולא דמיחזי כמבשל, ולהמפרשים דכולה ברייתא במקום שיכול להתבשל ניחא טפי, אבל להמפרשים דלא שריא ברייתא במקום שיכול להתבשל, הי' מקום לומר דבמקום שיכול להתבשל הכל אסור, וי"ל דאין מקום מוגדר ששם יכול להתבשל, שהרי תלוי בגודל הקדירה ובשיעור מים שבתוכה, וכיון שסמוך ממש ג"כ רשאי ליתן קדירה גדולה שאינה יכולה להתבשל, תו לא אסרו בשמן וכיו"ב אע"פ שמתחמם הרבה.

שם קסבר ת"ק שמן אין בו משום משום בישול, מדלא כילל מים ושמן ע"כ דפליג אר"י, ומדלא נקט ושמן אסור, משמע דס"ל לקולא טפי, ורנב"י סבר דלא איירי ת"ק בדבר שחייב משום בישול, שהרי עיקרו לאשמועינן היתירא דכנגד המדורה, אבל מלאכה דאורייתא פשיטא דאסור, ואין מענין הברייתא להזכיר זה כאן.

אם יש בישול אחר בישול בשמן למ"ד הפשוטו זהו בישולו

בפשוטו נראה דלמ"ד הפשוטו זהו בישולו יש בו בישול אחר בישול משחזר ונצטנן, דלא מסתבר שההפשר גורם תיקון גדול שאינו חוזר, וכיון שכן י"ל דגם במים יש בישול אחר בישול, ומצינו במחמם את הזפת וממיסו לקמן ע"ד ב' דיש בו משום בישול אע"פ שחוזר ומתקשה ויש בישול אחר בישול, ואמנם משמע שם בגמ' שזהו דבר מחודש ככופרא, וי"ל דשאינו כופרא שהתועלת בחימומו היא רק כדי שיוכל למרחו יפה, אבל השימוש שבו עדיף משנתקרר ונתקשה, ולכן ס"ד שאין ריכוכו בישול, אבל בחמין שעיקר שימושן בשתייה בחמין, חשיב תיקון חשוב אע"פ שיחזרו לקדמותן אם לא ישתם, ואף חימום לרחיצה עדיף מכופרא, כיון שעיקר תועלתו בזמן חימומו, משא"כ בזפת, ונתעוררתי קצת לזה, ועי' להלן דמשמע בגמ'

דעד יס"ב שרי, [וכ"מ מהא דכלי שני אינו מבשל ש"מ שצריך חום דיס"ב], וכיון שמבואר דמשהוחמו אין בהם משום בישול, ע"כ שהוחמו שיעור יס"ב, ומבואר בסוגיין שאם כבר הוחמו כל צרכן שוב אין לחוש לחיתוי, וש"מ שהמים משתנים ע"י הבישול ולא רק חום המים, שהרי לעולם אינו שותה המים כשהם רותחין, ומה ענין לו בבישול כ"צ שהוא רתיחה או קרוב לזה, ועכ"פ מה תועלת נשאר לו בזה שהיו פעם רותחין, א"ו נשאר תיקון במים ע"י שרתחו פעם אחת, [ועי' ב"מ כ"ט ב'], וזה מסייע להסוברים שאין בישול אחר בישול במים, [ואמנם להסוברים דיש בישול ממאכל בן דרוסאי עד

כ"צ יש לנקוט דמשרתחו ונצטננו מרתיחתן עד יס"ב אין בהם בישול, אבל אם נצטננו לגמרי יש מקום לדון שעל החימום לחוד חייב משום מבשל, מיהו מהא דחשיבי מים מצטמק ורע לו משמע דהוחמו כ"צ היינו שהם עדיין רותחין, דאל"כ אינם מצטמקין, ובההיא דר' אושעיא ל"ח ב' ודאי פסקה רתיחתן, וצ"ע בכ"ז ועמש"כ בסימן י"א ס"ק ל"ה, ועי"ש בדברי רבינו יונה שבר"ן ר"פ במה טומנין.

א"ה, בדין שיעור בישול במים ובישול אחר בישול, ולח שנצטנן ע"ע לעיל סי"א ס"ק ל"ה ולקמן סי"ג סק"ו.

סימן יג

בדיני כלי ראשון וכלי שני

(סימן זה הוא ליקוט מכמה מקומות ומהם לפ"ר)

מ"ב א' בביאור "שהעבירין מרותחין"

א. מ"ב א' מתני' האילפס והקדירה שהעבירין מרותחין כו', נראה לפרש דתרת קאמר, שהעבירין מהאור, ושהן מרותחין, ולא שהעבירין מהאש כשהיו רותחין, דאין לנו ענין במה שהעבירין, אלא במה שהן עכשיו, והלשון שהעבירין מתפרש כמו המיחם שפינהו, ונקט התנא כן לבאר דהחילוק בין כ"ר לכ"ש כששניהם אינם ע"ג האור, שלא נטעה דנקט אילפס וקדירה שהן סתמא ע"ג האור, [ובמעשרות לשון המשנה כשהן רותחין].

לענין בישול, ומזה ביאר רש"י שהעבירין ביהש"מ ועכשיו חשיכה, דכיון שהתנא לא ביאר כמה זמן עבר משעה שהעבירין א"כ לא ביאר בזה כלום, לכן פרש"י דסמך התנא ע"ז דסתם קדירות מעבירין אותן ביהש"מ או סמוך לזה כדתניא ל"ה ב' סילק המסלק, או משום איסור שהייה, ואוכלין משתחשך, והכי קאמר אם העבירין ביהש"מ רותחין אסור ליתן לתוכן תבלין בזמן הסעודה שהיא משתחשך אע"פ שפסקה רתיחתן כ"ז שהיס"ב.

האם רבי יהודה פליג רק בתבלין

שם לא יתן לתוכן תבלין, לעיל מ"א א' קתני דמים מתבשלים בכ"ר ולא בכ"ש, ואפ"ה איצטריך לאשמועינן בתבלין שהם צריכין בישול יותר ממים, ולפ"ז יש לומר דמודה ר"י ברישא דמים דאסור (עי' מ"א ב' ור"י היא),

אבל מרש"י נראה שפי' שהעבירין מרותחין חדא קתני לומר דכשהעבירין היו רותחין, וקשיא ליה למה הזכיר התנא מה שהי' כשהעבירין, ולכן פירש דקמ"ל דאע"פ שאינן רותחין ממש אפ"ה כ"ז שהיס"ב דינם כרותחין

וכ"כ תו' ד"ה לכל, אבל ק"ק דבפ"ק דמעשרות פליגי כה"ג לגבי שמן, ובפשוטו בישול דשמן יש לדמות למים ואפ"ה אר"י דבכ"ר מותר, וכבר העיר בזה הרש"ש, וצ"ל דשמן שאני כיון דחזינן שהחומץ והציר מקרב בישולו, וע"כ דלא דמי למים, ואע"פ שבאור מתבשל גם שמן ביס"ב, מ"מ בתוך תבשיל בכ"ר אינו מתבשל כמים.

שם אבל נותן הוא כו', והוכחה לדין דבר גוש בכ"ש

שם אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי, לא זו אף זו קתני דתמחוי יש בו תבשיל מרובה, ואפ"ה כיון דכ"ש הוא מותר, וברישא אילפס גדול מקדירה, (ועי' מעשרות), ויש לדקדק דבמעשרות קתני לחמיטה ולתמחוי, ופר"ש דהיינו עוגה קטנה כשמוציאין אותה מן התנור מורחין אותה בשמן, וש"מ דדבר גוש אע"פ שנאפה באש התנור דינו ככלי שני, לפי שאין לחם מחזיק חום כדפנות האילפס והקדירה, ויש להקשות מכאן להפוסקים דדבר גוש דינו ככ"ר, אפי' בתוך הקדירה, וזה ודאי מחודש דבפשוטו קדירה שנתחממה בתוך קדירה והוציאה דינה ככלי שני, אבל במתני' חזינן דאף בנאפית בתנור כן.

בביאור דעת רבי יהודה, ובמאי פליגי רבנן עליה

ב. מ"ב ב' ר"י אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר, מסתברא דדוקא בתבשיל שמלוח הרבה וטעמו כחומץ וציר, אבל לא כשיש בו קצת חומץ וציר, ואפשר ליישב בזה לשון לכל הוא נותן, לצד דאסיפא קאי, לומר שסתם קדירות מותרין, חוץ ממאורע שיש בו הרבה חומץ וציר.

- נמצאו בזה דברים במקו"א -

מ"ב ב' ר"א לכל הוא נותן כו', אפשר שלא התיר ר"י אלא דבר שניתן לתוך

התבשיל דאוכל שבכלי ראשון אינו מבשל, אבל דפנות חמין של מיחם יכול לבשל ככל תולדות האור, ולכן י"ל דמיחם שפינהו אסור ליתן לתוכו מים מפני שמבשל וחמור מכלי ראשון, מפני שהדפנות לחוד מבשלין, ולא האוכל שבתוכו, אבל לתוך הלפס והקדירה אפשר ליתן מים כמו שמן ותבלין, ומצינו דברי ר"י רק בשמן ותבלין שניתנין לתוך המאכל שהוא אינו מבשל.

ולענין הקושיא מי איכא מידי דמר מחייב חטאת, י"ל דבפלוגתא במציאות לא אמרינן הכי, ורק כשיש לו לחוש שטועה בסברא, וכדאשכחן פלוגתא במלח אם מתבשל בכ"ש או שאפי' בכ"ר אינו מתבשל, מיהו ל"ד נדון מציאות זו לההיא דהתם.

ולאמור דמשכח"ל לר"י בישול במיחם ע"י הדפנות אפשר דמודה ר"י בבשר בחלב דחשיב הטעמה דרך בישול אפי' בכ"ר, דכשהבשר מבושל ורותח א"צ הטעמה של בישול גמור, מיהו בגמ' שם הקשו דכלי שני אינו מבשל, ובפשוטו היינו מפני בישול הגבינה והחלב, אבל לערב שני דברים רותחין י"ל דחייב בבשר בחלב בכלי ראשון לר"י, ויתכן דאפי' בגבינה שאינה רותחת כיון שהבשר רותח והרוטב רותח גם לאחר שהחלב או הגבינה נתערבו ברוטב אע"פ שהם לא נתבשלו, מ"מ נכנס טעם חלב בבשר דרך בישול, אבל בכלי שני שהבשר ג"כ מתקרר והולך תו לא הוי דרך בישול, שו"ר די"ל דהתם חייש ר"י לאילפס רותח שיש בו חומץ וציר.

ואפשר דמודה ר"י במים שמתבשלין בלא חומץ וציר, ורק בשמן ותבלין בעינן חומץ וציר, וא"כ י"ל דחלב ומים שוין, ובאמת לענין מים לכאורה אין מעליותא בחומץ וציר, גם יתכן דמים מתערבין החמין והצונן ולכן הצונן עלול להתחמם, אבל בשני מינין אינם מתבשלים, ולע"כ בכ"ז, אבל

פשטות הירושלמי דלר"י שום דבר אינו מגיע ל"ס בכ"ר.

שוב נראה לכאורה דעיקר החילוק הוא בין מיחם שעשוי ממתכת שבזה מודה ר"י כיון שחוממו רב וכידוע שחום המתכת הוא הרבה יותר מחום החרס, והיינו דפליג ר"י בתבשיל שאין בכחו לבשל התבלין אא"כ יש בו חומץ וציר, אבל המיחם שחוממו רב וכדדיינינן ביה משום צירוף בזה י"ל שיתבשלו המים, כמו ביצה בצד המיחם, וכש"כ מים בתוך המיחם, וגם מתמזגין עם המים שבמיחם ומתערבין יפה ומתחממין, ולפ"ז ק"ק דתבשיל שנתבשל בכלי מתכת יהא אסור ליתן לתוכו תבלין, ואפשר דמודה ר"י דנעשה יד סולדת בכל כלי ראשון, אבל לבשל תבלין בעינן טפי מיס"ב, וכן לקבוע שמן למעשר בעינן שיהא בגדר תבשיל ולא סגי ביס"ב.

בעיקר ההיתר של כלי שני צ"ע במציאות

בעיקר ענין ההיתר של כלי שני צ"ע במציאות כהיום שבכלי שני ג"כ מגיע ל"ס"ב, ופשטות הדברים דכלי שני אינו מבשל במציאות, ואם נימא דשיעור יס"ב הוא יותר ממה שאנו מרגישים סלידת היד, והוא קרוב יותר לרתיחה, ניחא נמי הא דאין בישול אחר בישול במים להסוברים כן, דבקרוב לרתיחה כבר נתבשלו המים, אבל ביס"ב לחוד לא ניכר שום שינוי במים, [ולשון הרמב"ם שכתב במים חימום ובשאר דברים בישול וכ"ה בר"ח ביצה ל"ד א' וכן בכל דוכתא לשון חמין ותבשיל, משמע שבמים החיוב על תכונת החימום בלבד, מיהו קשה היכי ילפינן ממשכן בבישול סממנים חיוב חימום שאינו משנה במהות כלום], וכ"נ פשטות הגמ' דחמין מחזירין בשבת ולא חיישינן שמא נצטננו לפחות מיס"ב, והיינו משום דאין בישול אחר בישול, וכ"נ ברמב"ן ל"ז ב' שיש שיעור מאכל בן דרוסאי במים, וש"מ שמשנתה מהותם, ובזה ניחא שבדרך כלל לא יתבשלו בכלי שני, וגם

אם יארע כן הר"ז לא אורחיה, כמו שאמרו בירושלמי דבעינן אור מהלך תחתיו, וה"ה לדידן לפחות כלי שהאור הלך תחתיו.

(א"ה, ע"ע להלן סק"ו)

שם בגמ' איבעיא להו ר"י ארישא קאי כו'

ג. שם גמ' איבעיא להו ר"י ארישא קאי כו', לכאורה לשון לכל הוא נותן משמע ארישא, דאל"כ הול"ל ר"י אומר אם יש בו חומץ וציר אסור, ועמש"כ במשנה בזה, וגם פשטא דמתני' דמעשרות דר"י לקולא, דהתם קתני קדרה ואילפס בסיפא סמוך לדר"י, וי"ל דניחא לגמ' לאתויי ברייתא דמפרשא בהדיא, וכיון שדברי ר"י נשנו בסיפא ראו לנכון לפרש בגמ' דארישא קאי.

במקו"א נתבאר דמ"ש בירושלמי מעשרות עד היכן עד שהיד נכוית דר"ל דרבנן נמי לא אסרי בכ"ר אלא כשהיד נכוית, א"נ לר"י, אבל אין הכוונה דכלי שני שהיד נכוית אסור, וניחא בזה שהבבלי והירושלמי שוין.

מ"ט לא מיייתנן בסוגיא מ' ב' ממתני' דמעשרות דשמן יש בו בישול

מהא דלא מיייתנן מ' ב' ממתני' דמעשרות דשמן יש בו משום בישול, משמע דאין רא' משם, וי"ל דלענין קביעות למעשר בעינן שיהא בכלל התבשיל אע"פ שאין בו משום בישול, ור"י לשיטתו דיש בו משום בישול, ומ"מ יש ללמוד דלכו"ע הפשרו לא זהו בישול, דאם סגי בהפשר הי' מתחייב גם בחמיטה ותמחוי, וכדפשטין מ' ב' מדשרי בכלי שני ש"מ הפשרו לא זהו בישול, כגרסת הראשונים ז"ל, אבל לקושטא דמילתא מסתבר טפי דטעמא דמתני' משום דשמן יש בו משום בישול, ולמ"ד דאין בו משום בישול לא נקבע למעשר בבישול, [ואף למ"ד הפשרו זהו בישול, מסתברא דיש בו בישול אחר בישול, ומה"ט מסתברא שאין הפשרו קובע למעשר, מ"מ אם נעשה חלק מהתבשיל י"ל שנקבע למעשר].

(א"ה, ע"ע להלן סק"ו)

בישול מלח

מ"ב ב' סבר ר"י למימר מלח הרי הוא כתבלין, משמע דלאו כלל הוא דכ"ר מבשל כל דבר, דאם נפרש דמתני' אשמועינן במים ותבלין לומר דכ"ר כעל האש דמי, א"כ אין ענין לומר הרי הוא כתבלין, דפשיטא שהכל בכלל, ואפשר דמתני' מייירי בדברים שנעשין ראויין בתערובת זו בין בכ"ר בין בכ"ש, כמים ותבלין שהם מתמזגין יחד, ואף אם אין מתבשלין הרי הוא אוכלם ע"י תערובת זו, שאף בצונן התבלין מטעימין התבשיל, וכן המים שהוחמו שותה אותן, אבל שאר דברים חיינן אין מתבשלין בכ"ר בדרך כלל להיות מוכנין לאכילה, ולהתחיל הבישול ע"מ לבשלו לגמרי אח"כ במוצ"ש אסור אם משום תחלת בישול או משום מכין, ולכן לא מייירי מתני' בהכי שתלוי לפי המציאות הנראית לעין אם האוכל ראוי ומוכן ע"י הבישול, אבל במלח ותבלין שא"א לעמוד על טיבו של דבר, שהתבלין ממוזגין בתבשיל והוא ראוי לאכילה, והנידון אם התבלין נתבשלו או נתערבו כצוננין, בזה סבר ר"י למימר דמלח כתבלין, דמתני' סתמא קתני כל עניני תבלין, ומדיוקא דמתני' סבר הכי.

שם א"ל אביי והתני ר"ח מלח אינה כתבלין דבכ"ש נמי בשלה, ובלישנא בתרא אמרינן דבכלי ראשון נמי לא בשלה, ומסתברא דבברייתא דר"ח לא קתני אלא הרישא ופליגי לישני איך פירשו אביי ור"י לשון זה, ויש לעי' כיון דר"י לא ידע, למה ליה למפלג אדר"ג, ואפשר דבלישנא קמא ה' פשוט לר"י דבכ"ר בשלה, וסבר לחדש דבכ"ש לא בשלה, וא"כ ר"ח דתני אינה כתבלין, ע"כ כונתו דבכלי שני נמי בשלה, שהרי רק צד זה סבר ר"י, ולל"ב ה' פשוט לר"י דבכ"ש לא בשלה וסבר דבכ"ר בשלה, וא"כ ר"ח קמ"ל דבכ"ר נמי לא בשלה, ומדוקדק בזה הא דביארו בגמ' הרי הוא כתבלין דבכ"ר בשלה ובכ"ש לא בשלה, ולא אמרו סתמא הרי הוא כתבלין,

וביותר משמע כן מדהדר אמרינן באיכא דאמרי סבר ר"י למימר כו', ולמה התחילו בדברי ר"י, הול"ל א"ד א"ל אביי והתני ר"ח כו', ולמש"כ דבלישנא בתרא סבר ר"י דמלח כתבלין לענין דמתבשל בכ"ר ובל"ק סבר לענין דאינו מתבשל בכלי שני, א"כ שפיר הוצרכו לחזור בגמ' מדברי ר"י כיון דבהא נמי פליגי.

ויש לעי' מ"ט חשיב מלאכת מחשבת בישול המלח כשאין לו ענין בבישולו דוקא, דעיקרו לתבל התבשיל, וכשהוא חם מתמזג יפה, אבל אין לו ענין ביתרון שנקרא בישול, תדע דהא האדם המבשל נמי לא ידע אם נתבשל בכלי שני או דבכ"ר נמי לא בשלה, וי"ל דכיון דניחא ליה בהכי אף אם התועלת עלומה ממנו, מ"מ ניחא ליה בתיקון היותר טוב, ושפיר מתחייב עי"ז.

מ' ב' טול בכלי שני ותן

ד. מ' ב' א"ל טול בכלי שני ותן, יש לדקדק למה הזכיר כלי שני, הול"ל טול בכלי ותן, ואין לומר שהוסיף לשון כלי שני להשמיענו הדין, דהא זה אינו נצרך לאפרושי מאיסורא, ואפשר שבא לומר שלא יניח הכלי השני באמבטי ובתוכו הפך, שאז דינו ככ"ר כיון שנשמר חומו מהאמבטי, ולכן ביאר לו שיהא כלי בפנ"ע, א"נ שלא יחשוב שא"ל ליתן השמן ע"ג המים בכלי, שהשמן צף ושמה הכי ניחא ליה, לכך ביאר לו שכונתו מפני איסור האמבטי.

שם וש"מ כלי שני אינו מבשל, יש לעי' דילמא כלי שני ג"כ מבשל, אלא שידע רבי שאין חום האמבטי גדול כ"כ שגם בכלי שני יבשל, וכיון שאינו יכול להתבשל מותר כמו כנגד המדורה, וי"ל דריב"א דמסהיד עלה ידע שחום האמבטי ה' גדול ורק משום דכלי שני הוא התיר רבי, א"נ לאידך גיסא שגם חום האמבטי לא ה' גדול כ"כ, ומדלא נחית רבי לדקדק בחום האמבטי ע"כ דשריותא

משום כלי שני הוא, (אבל לא מסתבר לאסור באמבטי טפי מכנגד המדורה, דהיינו שאם רבי ה' יודע בודאי שא"א להגיע ליס"ב לא ה' אוסר, וערמב"ן מ"ח א' דמשמע דאמבטי עצמה כע"ג כירה, וצ"ע).

לשון כלי שני אינו מבשל, א"א לפרשו שאינו דרך בישול, (ועוד דגם בישול שלא כדרך יש לאסור, ובחמה י"ל שאינו מתבשל יפה, וניכר השינוי בתוצאה), ואפשר לומר דכיון שבדרך כלל אינו מבשל, אף במאורע שמבשל לא חשיב דרך בישול, אבל אין נראה כן בסתמות הגמ', ועוד דלענין חיוב מעשר יש לילך לפי התוצאה, ובמתני' מבואר דבכלי שני פטור ממעשר, א"ו כללא הוא דאינו מבשל לעולם.

ולכאורה מתני' היא דכלי שני אינו מבשל דתנן לקמן אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כו' אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי, ואפשר לומר דאח"כ, אלא דמדרכי נמי שמעינן לה, ואפשר לומר דאי ממתני' הו"א דטעמא דכוס וקערה שיש בהם כמות מועטת, אבל אם ימלא כלי גדול אפי' כלי שני מבשל, ומדרכי שמעינן דאפי' כלי גדול אינו מבשל, שהרי בשביל להניח הפך בתוך הכלי בעינן כלי גדול, ועוד דסתמא שרי ליה רבי אפי' כלי גדול, ועי' בסמוך.

ויש לעי' דאכתי לא שמעינן מדרכי אלא בדמפסיק מנא שאינו מבשל, וי"ל דס"ל לגמ' שאין לחלק בזה, שהרי בכ"ר אסרינן אף בדמפסיק מנא, וש"מ דחשבינן גם הכלי כמתבשל ומתחמם בתוך הכ"ר, ואינו מפסיק בינו למה שבתוכו, ומה שאמרו מ"ב א' דילמא שאני התם דמיפסק כלי, היינו בחומרא של ספל אם הוא כאמבטי, אבל במקום שאסור מן הדין אף בהפסק כלי אסור, ועי"ש בתוד"ה שאני, ואפשר שזו כונתם, שאין דבריהם מיישבין הא דאמרינן ש"מ כלי שני

אינו מבשל, ויש לפרש כונתם כמש"כ, ובאמת לא פשטו בגמ' מרבי דספל אינו כאמבטי, דשאני התם דמפסיק כלי, דאל"כ הרי עובדא דרבי בכלי גדול הוה וכמש"כ לעיל.

שם אפרושי מאיסורא

שם אפרושי מאיסורא שאני, אין הכונה דלאפרושי מאיסורא דוחה איסור מחניך קדוש, דלשון שאני משמע שאין זה כד"ת, דאל"כ הול"ל לאפרושי מאיסורא שרי, ועוד דלאפרושי מאיסורא דרבנן היכי דחי איסורא דאוריתא, אלא ה"ק כיון שאין כונתו לתלמוד תורה אלא לאפרושי מאיסורא לא קרינן ביה מחנה שכינה, ובמקור"א הארכנו בזה.

נותן אדם חמין לתוך צונן כו' בכל הסוגיא

ה. **מ"ב א'** ת"ר נותן אדם חמין לתוך הצונן ולא הצונן לתוך החמין, פשטות הדברים שצונן לתוך החמין כך הוא הדרך לחמם, שהרוצה לחמם אינו מערה החמין ממקומם, שע"ז מצטננים באויר בזמן הקילוח, וגם מאבדים חום הכלי שהיו בו, ולכן הדרך ליתן צונן לתוך החמין, ואסרו ב"ש לעשות כן אפי' בכלי שני, ואפשר דבכלי שלישי ג"כ אסור, ולכן שייר להזכיר דחמין לתוך צונן מותר, דאל"כ הרי לעולם מכלי שני לשלישי הוא מערה, [ולא משמע דהנדון משום כדי קליפה דעירווי, שזהו ההיתר שנתחדש בחמין לתוך צונן, ובפרט שי"ל שאין דיןכדי קליפה בלח בלח שמתערב], ולפ"ז גזרו ב"ש כל צונן לתוך חמין אטו כלי ראשון, וכמש"כ שדרך לחמם כך.

אב"י אין נראה לומר שגזרו שלא ליתן לתוך החמין כדי שלעולם יצטרכו לערות החמין לתוך הצונן, וממילא לא משכח"ל שיחממו בכלי ראשון.

שם בד"א בכוס אבל באמבטי כו', יש לעי' אם אמבטי ככ"ר מ"ט שבקיה למיחם ונקט אמבטי, ואפשר דרבנן קמ"ל דאפי'

מב"ש, דבפשוטו לא פליגי ב"ש באמבטי, [וכ"מ בתו' דב"ש שרו בכ"ר], ולפ"ז נדחו דברי ר"נ שפסק כרשב"מ, ונקטינן כרבא דלא קפיד לדקדק שיהא חמין לתוך צונן, אלא זימנין הכי וזימנין הכי [כ"ה בפ"י ר"ח] דמדסתם ר"ח כרבנן ש"מ דלא נקטינן כדרשב"מ.

במתני' דקתני או לתוך הכוס כדי להפשירן, לרשב"מ אשמועינן דכוס כמיחם לחומרא, ורק להפשירן שרי, ולרבנן אשמועינן דכוס שרי כיון דבכל ענין הוי כדי להפשירן.

- מכאן ועד סוף הסימן נלקט ממש"כ במסכת חולין - **מ"ב ב' רבי יהודה אומר לכלל הוא נותן כו' ובגמ' איבעיא להו כו', באיזה מין מיירי ר"י**

ו. **שבת מ"ב ב' איבעיא להו ר"י ארישא קאי כו', ממתני' דפ"ק דמעשרות לא בעי למיפשט דקתני מילתי' דר"י בתר לא יתן ללפס ולקדירה כשהן רותחין ר"י אומר לכל כו', דאיכא לאוקומה דארישא קאי.**

והנה במתני' דמעשרות מבואר דאף בשמן ס"ל לר"י דשרי בכ"ר, ויש להבין מ"ט, הא ודאי משמע דלא פליג אמתני' דמיחם שפינהו, ובפרט למאי דמוקים לה אביי כר"י, וכ"כ תו' בשמעתין אלא שכ' דדוקא בתבלין קאמר, וצ"ב כונתם דתבלין אינו מין מסוים דנימא שאותו אינו מתבשל בכ"ר, ועוד דבמעשרות קתני לה לגבי שמן, ולכן נראה דדוקא בתבלין קאמר שאין לו צורך בבישולם אלא בתערובתן, ומ"מ לא שרינן כיון דע"כ מתבשל, וקאמר ר"י דכיון שהתבלין מתבטלין בתבשיל אין לייחס להם שם בישול אא"כ התבשיל כולו עדיין מתבשל, ובכל הקדירות כיון שהעבירן מע"ג האש שוב אינם מתבשלות, וה"נ התבלין שנתערב בהם כגופן חשיב, ורק בדבר שיש בו חומץ וציר שמרתיחין את הקדירה אף לאחר שהסירה מן האש, בזה יש לאסור כיון שכל התבשיל מתבשל ויש בו חלק התבלין שעדיין לא

אמבטי שמימיה מרובין שרי חמין לתוך הצונן, ומיירי כשממלא אמבטי ריקנית בצונן ואח"כ נותן עליהם חמין, וכגון שפותח הפקק מאמבטי לאמבטי, דריבוי מים בענין אחר ליכא בשבת, והא דס"ד דר"י דספל כאמבטי היינו מפני שגזרו על כל כלי הרחיצה אע"פ שאין מימיהן מרובין ביותר, ומהא דמערה קיתון לספל ש"מ שהספל יש בו הרבה יותר מקיתון דבע"א לא יתחממו המים שמהקיתון.

פשטות הדברים שאמבטי אין מסיקין אש תחתיה, שאין אדם יכול לישב בכלי שהאור מהלך תחתיו, וא"כ יש חידוש שדנין אותה ככ"ר, ובחמי טבריה י"ל שהקילוח מחובר למקור המעין ערש"י מ' ב', אבל סתמות הברייתא דהכא לא מוקמינן לה רק בטבריה, וא"כ צ"ע למה חשיבא כ"ר, ועי' לקמן קנ"א א' שממלאין אותה ע"י קומקומין, ואמנם יש לדחות שעושין כן כדי למהר החימום, אבל עכ"פ נראה שאין האמבטי עצמה ניסוקת ע"ג האש, וולכן שייך לומר שספל כאמבטי ועמ"ש לעיל, והי' נראה שמפני ריבוי המים החמירו בה אע"פ שאינה ממש כ"ר, ואפשר שהיא קרובה למקור החמין של המרחץ, ויש צינור המחברה למקור המים שע"ג האש.

שם מי סברת רשב"מ כו', לשון זה משמע דקושטא הכי הוא כמ"ש הרמב"ן בדעת ר"ח והרי"ף, וביותר שאם ידעינן השתא בודאי שאין האמת כן לא הו"ל למימר הכי, ויש לעי' מנין פשיטא ליה דארישא קאי, וי"ל דהברייתא מתפרשת שב"ה התירו בכוס ואסרו באמבטי, וא"כ רשב"מ שאמר סתמא אסור, ממילא מתפרשת דקאי על ההיתר ששינו כאן, והיינו צונן לתוך חמין בכוס, ואף אם האמת שיש חידוש בשריותא דאמבטי אף בחמין לתוך צונן, אבל בברייתא נשנה דין האמבטי כאיסור, בד"א שהתירו בכוס אבל באמבטי לא התירו וא"כ לא שייך לסתום אוסר על אמבטי, ועוד דאי אסיפא קאי א"כ הוא מחמיר טפי

והנדון רק בגזירת ההרחקה מדרבנן, דס"ל שלענין שבת ובב"ח אין דרך בישול אלא באור ממש, ופליג אתלמודן בזה, דקאמר בהדיא חולין ק"ד ב' דבאילפס ראשון הוי דאורייתא, (ולפ"ז ודאי אין להוסיף איסור בכ"ש אפי' נכזית, וכן סוגית הירו' דכ"ש מיושב יותר למש"כ), שו"ר בר"ן עיי"ש, וערמב"ן שלהי ע"ז, ובבהגר"א יו"ד סי' ק"ה ס"ק י"ג כ' לפרש מ"ש בירו' כל שהאור מהלך תחתיו ר"ל בכלי שהי' האור מהלך בו, והראשונים ז"ל פי' דאמתני' מהדר ולא אעירו.

וכשהצעתיו הדברים לפני אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה אמר דיותר נראה לפרש דהירו' ארבנן קאי ואיסורא דכ"ר שאינו אסור אלא ביד נכזית, אבל פחות מכאן אע"פ שהיס"ב שוב אינו מבשל, שהרי צריך לבשל את התבלין או השמן ולזה בעינן שהוא יהיה יותר מיס"ב.

עוד יש להוכיח דאין בישול בכ"ש אפי' ביד נכזית מדברי הירו' בסמוך דמוכיח ממתני' דאחד שעירה לתוכו רותח דעירו ככ"ר, ואם איתא נימא מאי רותח שהיד נכזית, ואין זה דוחק כיון דמתני' עיקרה לאשמועינן גונא דבלוע בלא בישול, א"ו לא משכח"ל בישול בכ"ש, (וכן בדיני עירו בראשונים ז"ל לא הזכירו כלל חילוק כזה).

שיעור הבישול במים

שיעור בישול דמים נקטו הפוסקים שהוא ביד סולדת, וצ"ע מקור הדברים דמהא דארי' א"ש לעיל מ"א ב' אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור כו' אין ראי' דאיכא נמי חיוב, דאפשר שלא רצו חכמים להתיר רק פושרין, ולהמפרשים יס"ב במקום שהיס"ב מצינן נמי למימר דבמקום שהיס"ב עכשיו מרתיח לאח"ז, אבל אין חיוב בישול אלא ברותח, וע"כ מעלת החמין אינה בשימושם כשהיס"ב שאין רוחצין במים שהיס"ב, וכמ"ש

נתבשלו ויש בהם משום בישול, אבל לייחס לתבלין שם בישול כדבר נפרד אחר שנתבטלו בתבשיל, לא ס"ל לר"י, והיינו נמי טעמי' לענין מעשר, מיהו אם היו התבלין צריכין תיקון הבישול, נראה דאסור אף לר"י כיון דכ"ר מבשל, וכן להניח תבלין בתוך כלי ולהניח הכלי בתוך הכ"ר אסור, דכל כה"ג בישול הוא אף לר"י.

(בכ"ז) הני דשרינן בשמעתין הפשר ובישול בכ"ש אפשר דהיינו רק כשהוא סוף התיקון של האוכל, אבל לעשות קצת בישול בכ"ש, או בכ"ר לבשר ומלח, ולגמור בישולו במוצ"ש ודאי אסור, ולא רק משום הכנה, אלא משום חצי שיעור מלאכה ול"ד לשתי אמות, ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה לק' קמ"ה ב' ע"ד הרא"ש בשמעתין, ולע"כ בזה).

ואפשר דסברא דחומץ וציר שייכא רק בתערובת שנותן התבלין לתוך התבשיל, אבל אם נותן כלי לתוך כ"ר בין שיש בו חומץ וציר, בין שאין בו, חומו שוה, אלא דע"י התבלין שמתערבין בתבשיל מתעוררת רתיחה ע"י החומץ והציר, אבל אין זה מוכרע וצ"ע ולע"כ.

בדברי הירושלמי במעשרות עד היכן שהיד נכזית, אם קאי אליבא דר"י או ארבנן, בדין בישול בכלי שני כשהיד נכזית

בירו' פ"ק דמעשרות נראה דבעי עד היכן מתיר ר"י, וקאמר עד שהיד נכזית, והיינו דמסיים בתר הכי דבכלי שני כו"ע מודו, ואף לגרסא שביירו' בשבת, הכונה על דברי ר"י דפריך אמ"ש לכל הוא נותן ואפי' אין היד שולטת בו עד היכן כו', ונראה דפליג אתלמודן דלא מחלק אליבא דר"י, וכפשטא דברייתא דלכל קדירות רותחות הוא נותן, ולפ"ז אין מקור בירו' דכ"ש מבשל ביד נכזית, דלא מיירי בכ"ש כלל, ובפשוטו משמע שם דאף כ"ר אין בו משום בישול מדאורייתא,

[שהשימוש בעודו רותח] איכא משום בישול אבל בעלמא לא משכח"ל שיהא בישול בדבר שחוזר לקדמותו, וכן בסברא כיון שהשימוש במים הוא כשהם צוננים, לא מסתבר שיהא שייך בהם בישול, דממ"נ אם בטל בישולם א"כ לא הועיל הבישול כלום, א"ו אף כשהם צוננים יש בהם מעלת הבישול, וא"כ אין בישול אחר בישול, ואמנם בסברא אין נשאר תועלת במים שנתחממו רק כשיעור י"ס, וא"כ מזה נוכח דשיעור בישול דמים הוא ברתיחה].

מיהו אפשר דשיעור שכריסו של תינוק נכוית הוא קרוב ממש לרתיחה, ואין השיעור כל שהיד סולדת לאחוריו אלא בעינן סלידה גמורה ששיעורה נקבע לפי כריסו של תינוק נכוית, ושיעור כוית כריסו של תינוק הוא שיעור בישול בשרו, ובזה יתכן שיש כבר מעלת הבישול למים, [ומ"מ אין בישול אחר בישול וכמו שהוכחנו], וכ"נ בירור דקאמר שכל כלי שני אין היס"ב אלמא יס"ב קרוב לרתיחה הוא, (ולבסוף מייתי מאורז שהיס"ב בכ"ש).

יישוב הא דכלי שני אינו מבשל לפי הנ"ל

ודאתאן עלה מיושב יותר הא דכלי שני אינו מבשל, דכיון שיש תיקון מיוחד במים ע"י הבישול ולא רק חום המים, מובן דכלי שני אינו מבשל כיון שהוא מתקרר והולך, ולמש"כ דשיעור בישול הוא ברתיחה ניחא בפשיטות, ואף אם השיעור י"ס, י"ל דהיינו קרוב לרתיחה וכמש"כ, דאילו חום שהיד סולדת ממנו ודאי שייך אף בכלי שני, כגון ביורה גדולה שהעבירה מרותחת ונתנה בכלי שני ונתן בה טיפת צונן דודאי עדיין היס"ב, אבל מרתח לא רתחה, וכן אינה מגעת לקרוב לרתיחה, וברשב"א כתב דאף שהיס"ב היינו מהמים החמין שלא נצטננו אבל לא שהצונן נתחמם, ונראה כונתו לפי שיטתו שאין בישול אחר בישול בלח, והיינו מפני שנוצר תיקון מסוים ע"י הבישול ואף לאחר שנצטנן,

הראשונים ז"ל, תדע דחימום מים להרחיץ הקטן לפני המילה מבואר בגמ' [עירובין ס"ח א'] דיש בזה משום בישול, ואע"ג דכריסו נכוית בשיעור י"ס, א"ו יש מעלה לחימום המים בין לשתי' בין לרתיחה, אע"פ שמשמשין בהם פושרין, (בשתי' יש לדון כיון שהמים עוברים דרך הפה ואינם מתעכבים וגילות לשותות חמין יותר ממה שיכול להשרותו בפיו או לרחוץ בהם), שוב שמעתי בשם אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דחיוב המלאכה בחימום המים הוא משום הבערה שהוצרכו להוסיף עצים ולהבעיר.

ובב"מ כ"ח ב' משמע דתיקון המים הוא בדצויץ, וא"כ בעלמא נמי מסתברא שבישול המים הוא בדצויץ, ואחר שרתח אע"פ שנצטנן לא נתבטל ממנו בישולו, וכהיא דב"מ שם.

ולכא"ו נראה דדין בישול אחר בישול במים תליא בהא, דאם בישול דמים הוא בשיעור יד סולדת א"כ משמע שהתיקון הוא בהיותם חמים, וא"כ משנצטננו יש בישול אחר בישול דהיינו חימום, אבל אם הבישול הוא ברתיחה, אינו בטל אע"פ שנצטננו וכהיא דב"מ שם, (וכן נוקטים כהיום שיש עדיפות למים שרתחו אף משנצטננו, והיינו דוקא רותחים ממש ולא שהיו חמים בשיעור יס"ב), וכן נראה להוכיח מהא דאמר שבת ע"ד ב' האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבשל פשיטא מ"ד כיון דהדר ואקושא אימא לא קמ"ל, אלמא דחידוש הוא שיש בישול בדבר שחוזר לקדמותו, ואם כל לח שנצטנן יש בו משום בישול א"כ פשיטא, [והערוני לחלק דבלח השימוש בו בעודו חם וחשיב שפיר תועלת הבישול כקיימת, משא"כ כופרא שתועלתו אח"כ כשמתקשה, אבל קשה כיון שאין רוחצין בחמין בעוד היס"ב (את הקטן), וגם בזפת השימוש למרחו בעודו חם, ומה שמתקשה אחר שטחוהו אין בזה חסרון, אדרבה יש ללמוד מכאן דדוקא כה"ג דזפת

לענין להבליע ולהפליט, ולפ"ז נחא משה"ק, [כ"כ המנ"י בכלל ס"א והעתיקוהו הפמ"ג והתור"ד], אבל המג"א סו"ס שי"ח העתיק דדבר גוש מבשל, וזה קשה לחדש וכמש"כ, וכבר הק' ע"ז בבהגר"א סי' ק"ה ס"ק י"ז עיי"ש, ועי' להלן ס"ק י"ז.

בנדון אם עירוי ככלי ראשון

בנדון אם עירוי ככ"ר לכאור' יש לבאר בספק זה ג' טעמים, או דטעמא דכ"ר מפני שהדפנות מחממין וכיון שיצא מן הכלי אין לו חום דפנות, או דבאור מצטנן ודמי האויר לכ"ש, דגם האויר צונן, או דהכ"ש שמערין עליו גבר, [מיהו הא דכ"ש אינו מבשל משכח"ל גם בלא צינון האויר, כגון ששאב עם הכ"ש מן הכ"ר וכמש"כ לעיל סוף סק"ו], והנה בירו' בעי מהו לערות עם הקילוח, ופי' הרמב"ן דקבעי [מהו לערות תבלין עם הקילוח] אם הקילוח מבשל באויר, דהיינו אם גם קודם שנצטנן ע"י הכ"ש כבר אין דינו ככ"ר, [ולפ"ז נראה דהעיקר דעירוי אינו ככ"ר, דמיבעי לי' אם בקילוח עצמו מקילינן], ומדפשיט דהיינו פלוגתייהו, מבואר דהנדון מפני שהעירוי מצטנן באויר, ולא מפני שהכ"ש גובר, מיהו בבהגר"א יו"ד סי' ק"ה ס"ק י"ג פי' מהו לערות [מהקדירה ע"ג התבלין] בקילוח ארוך והיינו ע"י שמצטנן באויר, [ולפ"ז הנדון אליבא דר"י דאמר עירוי ככ"ר, ומיבעי לי' אם גם בזה מחמרינן, וא"כ משמע דנקט הירו' עיקר כר"י], ומשני דגם בכה"ג פליגי, [עוד יתכן לפרש דמיבעי לי' דשמא הנדון דעירוי ככ"ר ע"י שמכה בכח וגובר על התבלין, אבל כשמערב עם הקילוח אין לקילוח כח זה, ולפ"ז הבעיא אליבא דר' יונה וכמו להגר"א].

והנה ממ"ש הראשונים ז"ל דניצוצות דשלהי ע"ז דינו כעירוי, מבואר דאף כשנופל ע"ג כלי חם דיינינן בדין עירוי, כגון אם עירה מכ"ר לכ"ר דמ"מ כיון שמצטנן באויר הו"ל

וקאמר דבכלי שני אין נוצר תיקון זה במים, אע"פ שנתחממו ע"י שהם נתערבו בחמין, מ"מ אין בכח החמין לעשות תיקון דבישול בצונן, (ויותר נראה דכונתו דאף שאנו רואים שהיד סולדת, היינו בשעה ראשונה קודם שנתערבו היטיב, אבל משנתערבו שוב אין היס"ב, וצ"ע במציאות).

א"ה, בשיעור בישול במים נתבאר עוד לעיל סי' י"א ס"ק ל"ה וסי' י"ב סק"י

בדברי האחרונים אם היתר כלי שני רק בשעירה לתוכו

במ"ב סי' שי"ח סק' כ' בשם האחרונים דכלי שני חשיב רק אם עירה מן הראשון לשני ולא אם שאב מן הראשון, ולשון הגמ' מ' ב' טול בכלי שני ותן, משמע בהדיא שנטל ע"י הכלי שני מן האמבטי', ונראה דגם כונת המ"ב דוקא בנטל מן הכלי ראשון כשהוא ע"ג האש, אבל משהוסר פשיטא דחשיב כ"ש, ולע"כ באחרונים ועי' לק' סק"ט, שו"ר בט"ז יו"ד סי' צ"ב סק"ל מש"כ בזה.

בדין דבר גוש בכלי שני

ז. **בנדון** דבר גוש אם חשיב לעולם ככ"ר, בפשוטו נראה דהמוציא מחבירו עליו הראי', ומאן ליקום ולימא דהא דקתני האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין וכן הקערה והתמחוי, דוקא בלח מיירי, והיכי סתים תנא ושרי להניח בתמחוי ולא חייש שמא יניחנו על הגוש שבו, וכן בחולין ק"ד ב' פריך סו"ס כלי שני הוא בבשר, ולא משני קושטא דמילתא דאף בכלי שני אסור הבשר מדאורייתא, וכן פשוט בירו' דמייתי ראי' מאורז שהיס"ב אף בכלי שני, [ואף דאיכא לאוקומה באורז שנשפך כמין רוטב מ"מ הו"ל לפרושי, כיון דעיקר הראי' בנוי' ע"ז שכשהאורז נשפך דינו ככ"ש], וכן מייתי שם מעירה לתוכן רותח, ובפשוטו היינו בשר, ובאמת האחרונים ז"ל ביו"ד נקטו שאף דבר גוש אינו מבשל, אלא שהוא חמור מכ"ש

צונן כיון דקמ"ל תת"ג, הרי התתאה גובר על הכ"ר ומצננו, ורק כדי קליפה הוא מבליע או מפליט בו, וזהו קר' תו' על פר"ת, שכ' דאפשר להגעיל ע"י עירוי, אבל בעיקר הדברים זה לגמרי כשיטת ר"ת דעירוי ככ"ר, מיהו דעת תו' משמע דס"ל שהעירוי מצד עצמו הוא ממוצע בין כ"ר לכ"ש, ואף כשאין החסרון של תת"ג, כגון בעירוי מכ"ר לכ"ר, וד"ז מחודש הוא דבשלמא אם עירוי ככ"ר או ככ"ש שפיר י"ל דסתמו בגמ' דמתפרש דרק כ"ר מבשל, או דרק כ"ש אינו מבשל, אבל אם יש סוג ממוצע של עירוי הי' ראוי שיפרשוהו בגמ', ונשמא ס"ל דהזכר בגמ' דניצוצות], וכן בירו' לא הזכירו צד כזה.

ועפמשי"כ נתבאר הסיבה לחילוקי השיטות שנמצאו בראשונים ז"ל בהעקת שיטת ר"ת ורשב"ם, דהא אף אי סבירא לן דעירוי ככ"ר לגמרי, שפיר אמרי' דמ"מ אינו מבשל אלא כדי קליפה, דאף בכ"ר אי משכח"ל ע"ג תתאה צונן לא הי' מבשל יותר מכ"ק (וכמו שמצינו לשיטת מהרש"ל דדבר גוש דינו ככ"ר ומ"מ תת"ג), ושיטה זו עצמה אפשר לאומרה איפכא, דעירוי אינו ככ"ר שהרי אינו מבשל, מיהו כדי קליפה הוא מבשל מכח אדמיקר לי', וגם אפשר לקרוא שיטה זו כצד שלישי, ולומר דאינו ככ"ר ואינו ככ"ש, והסוברים כצד א' פירשו שיטת רשב"ם דאף כדי קליפה אינו אוסר, וממלא ר"ת ס"ל רק כצד א', והסוברים כצד ב' פירשו שיטת ר"ת דמבשל כולו, וממילא י"ל דרשב"ם מודה דאוסר כדי קליפה, והתו' ס"ל דשיטה זו מכרעת ביניהם, וביסוד השיטה היינו כר"ת וכמש"כ, [ודעת תו' בשבת לפמש"כ זו שיטה שלישית ביסוד הנדון דעירוי], ועוד יתבאר בזה בס"ד.

כ"ז מה שהארכנו ליישב ההיא דניצוצות ליתא כיון דהתם הכלי עומד על האש, וע"כ מייתו לה התו' רק לראי' דבעינן כבולעו ממש, ואפי' בין ניצוצות שע"ג האש לבין

ככ"ש, וכ"מ בירו' לפי' הראשונים ז"ל, [ויש ללמוד מזה למ"ד דעירוי אינו ככ"ר דה"ה דבר גוש, דהא לא בעינן לצינן הכ"ש וסגי לן בצינן האויר, או בעצם זה שאינו בכ"ר, וזה יש גם בדבר גוש, מיהו אין להוכיח ממ"ד דעירוי ככ"ר דה"ה דבר גוש, דמ"מ משנה בכ"ש גרע], והגרע"א ז"ל בגליון התו' שבת מ"ב ב' הק' מאי מייתו מניצוצות ועירוי ע"ג הדוד הא התם בדוד כ"ר מיירי, דאפי' נפלו עליו צוננים היו מתחממין, ולמש"כ דהנדון מפני שנצטננו באויר ניחא, ואם באנו לדון דמהני ההגעלה ע"י מה שהמים מתחממים מן הכלי בזה ודאי מסתברא שאין זה מועיל להגעלת הכלי, דרק רתיחת מים מפליטין, אבל לא מה שמתחמם מחום הכלי בעצמו כשאין האש מהלכת תחתיו, וכיון שנצטננו המים ע"י העירוי שוב אינם יכולים להפליט הבלוע בכלי, ואמנם הגרע"א ז"ל פי' דהנדון בעירוי מפני צינן הכ"ש, ומכח דתת"ג, ושפיר הקשה דזה ליכא בכה"ג דדודא.

ובאמת מדברי התו' גופייהו מוכח כהגרע"א ז"ל שהרי כתבו דעירוי אינו ככ"ר מכח דתת"ג, וזה הרי לא שייך בכ"ר, ונראה דודאי הנדון דעירוי הוא משום צינן האויר וכמש"כ, אלא שהתו' מוכיחין דעל גבי צונן ודאי לא יתכן שיהא כח בעירוי יותר מכ"ק כיון דתת"ג, והיינו דאפי' נימא דעירוי ככ"ר לענין שאינו מצטנן באויר, אכתי משמגיע לכלי תתאה גבר ומצננו, מיהו לקושטא דמילתא ס"ל שאין כח בעירוי לבשל יותר מכ"ק אף למ"ד על"ג והיינו מפני שמצטנן באויר קצת, וע"ז כ' ההוכחה מניצוצות דלא מהנו אלא היכא דבולע רק בניצוצות, וס"ל להתו' לחדש דעירוי הוא ממוצע בחומו, ואף בחם בחם אין בו כח יותר מכ"ק, וכן למ"ד עילאה גבר [ואפשר דכששניהם חמים (או למ"ד ע"ג) שפיר בלע אף שאינו מבשל], וזה דלא כשני הצדדין שביירו', - בלשון אחר, לפר"ת דעירוי ככ"ר אכתי אם עירה ע"ג כלי

רתיחה שבתוך הכלי מחלקינן כ"ש בעירוי סתם, וכמש"כ בחזו"א יו"ד ועי' ספר שארית יעקב, מיהו יש לפרש תו"ד בקצרה דמוכחין דאף בשעה שהי' הדוד על האש לא היתה מועלת לו עירוי מכ"ר, דאל"כ ל"ל גדנפא יערה עליו כשהוא ע"ג האש כמ"ש הר"ן בע"ז.

זבחים צ"ה ב' עירה לתוכו רותח מנין, ביאור החידוש בעירוי

ח. זבחים צ"ה ב' עירה לתוכו רותח מנין כו', פי' שדינו כבישל בו לענין כל הדינים המוזכרים להלן בסוגיא, אבל דצריך הגעלה פשיטא, וכן מתפרש במתני' אחד שבישל בו ואחד שעירה כו' שדינם שוה, ואפשר דאי לאו קרא דאשר בו ישבר, [וכן בספיקו של רמב"ח], הי' הדין דבעינן שתבשל ממש בכלי, אבל אם בישל בכלי חטאת שנתבשלה כ"צ (או אפשר דכמאכל בן דרוסאי) אינו בכלל אשר תבושל, מיהו יתכן נמי למימר דהיכא שנתחמם בשר החטאת מן הכלי בצורת בישול ועי"ז בלע ממנו הכלי, חשיב אשר תבושל, ורק לעירה רותח לכלי שאינו מוסיף בחום הבשר איצטריך קרא, ומ"מ מקרא ילפינן דכל אשר בו ישבר, אפי' לא נתחמם מן הכלי כלל

וי"ש לעי' לרב דעילאה גבר הא אמרי' פסחים ע"ו א' דהדר מרתח לי' חרס לרוטב, והו"ל הרוטב צלי מחמת החרס, א"כ לעולם בעירוי הו"ל אשר תבושל בו, ואף למש"כ דגם בכה"ג איצטריך קרא כיון שהחטאת מבושל כ"צ, מ"מ משמעות המשנה דאשמועינן רבותא בעירה לתוכו, וכן יש להקשות למש"כ תו' פסחים ע"ו א' ד"ה תנן דאף לשמואל מבשל התתאה צונן את העילאה כדי קליפה, וא"כ אף בעירה לתוכו הו"ל כבישל בו.

וי"י דמ"מ הבליעה בכלי מכח העירוי באה ולא ע"י שחימם הכלי את החטאת אחר

שנתחמם, והו"ל בילוע בלא בישול, (ויעוי' בתוד"ה עירה דמשמע לכאו' דס"ל לר"ת דהחידוש בעירוי שאין בליעתו מרובה כ"כ כע"י בישול, ופשיטא להו אף בלא קרא שאם תחב כף לתוך סיר בשר חטאת, טעונה מו"ש, ויליף מריבויא דקרא דאף בליעת עירוי חשובה בליעה, וע"כ משום דעירוי ככ"ר, א"נ גרס ר"ת ת"ל אשר "תבושל" בו, דדייקינן דכל מיני בישול בכלל, וצ"ע, מ"מ למסקנת התו' מתפרש דריבויא דקרא איצטריך אף לתחב כף בסיר חטאת שע"ג האש, דמ"מ לאו שבישל בו מיקרי).

ונראה דאפי' נימא דאדמיקר לי' בלע אמרי' רק לגבי חם אבל הצונן אינו בולע כלל, מ"מ ל"ק ממתני' לשמואל דאיכא לאוקומה שפיר בכלי חם, אלא שאין חום הכלי גורם הבליעה, כי אם מניעה שלא לצנן הבשר, ולכך חשיב בילוע בלא בישול, אבל לענין הראי' דמייתי בירו' ליכא למידחי דאיירי בכלי חם, דמ"מ כיון שנצטנן העירוי אינו נבלע אלא מכח הכלי, ומתני' מתפרשת דאשמועינן בילוע מכח הבשר לבדו, [אף למש"כ דאיצטריך קרא גם למבושל כ"צ], ואמנם ודאי משכח"ל בילוע בלא בישול בלא עירוי וכמש"כ לעיל בתחב כף לסיר של בשר חטאת, או שעירה הבשר עם הכלי שלו לתוך הכלי דאכתי הו"ל כ"ר, אלא דשיטפא דמתני' מתפרש בעירה בדרך הרגיל, וקתני דבלע הכלי מכח רתיחת הבשר שעירה לתוכו.

שם תוד"ה עירה

שם תוד"ה עירה, מודה שמואל דמבשל כדי קליפה כו', לכאו' ה"נ לרב בכלי ראשון גופי' כיון דעילאה גבר אינו מתבשל אלא כדי קליפה, ולפ"ז עירוי לגמרי ככ"ר, וצ"ע בתו' להלן שצידדו לומר דעירוי שלא נפסק הקילוח גבר אף לשמואל ומבשל לתתאה, ואיך יתכן שיהא עירוי עדיף מתוך הכ"ר, וכ"מ בגמ' דאותו כ"ר דמבשל לעילאה אליבא דשמואל

אינו אוסר לרב, וא"כ פשיטא דה"ה בעירו
לשמואל אפי' לא נפסק הקילוח, ולק' ס"ק
י"א נתבאר.

**עוד בדין דבר גוש בכלי שני, ואם יש חילוק בין
היה בכלי לצלי שהוסר מהאש**

מ. דברי היר' והראשונים ז"ל סתמן כפירושן
שאינ לגוש דין כ"ר, דלא יתכן
למסתם בשמעתין דאיירי בבליעת בשר חטאת,
ולקשות מכח סתמות לשון עירה דמשמע
בלח, דנהי דמשמע דאיכא רוטב מ"מ סתמא
דמילתא עירה גם הבשר, ויותר מזה צדדו
התו' בסוה"ד דיבש גרע מעירו (וכן הזכיר
הרמ"א בד"מ דרוטב חם יותר), וכבר נתבאר
לעיל סק"ז, אלא דמהכא מוכח אף לענין
בליעה דאינו מבליע.

**וראיתי בספר מרן זלה"ה בסוגיא דתת"ג
פסחים ע"ו א', שכ' כדבר ידוע
דלכו"ע צלי שהוסר מן האש דינו ככ"ר, ולא
נחלקו אלא בדבר גוש היוצא מן הקדירה,
[ונקעת ראיתי שכ"כ בכרו"פ סי' ק"ה סק"ה],
וכנראה מסברא קים לי, דמ"ש מהכלי ראשון
גופי', דטעמא דשומר חומו מפני שהי' האור
מהלך תחתיו, וה"נ הבשר שהי' האור מהלך
תחתיו, [ועפ"ז יתיישב בסוגיות דפסחים, וכן
מתני' דזבחים מצינן לאוקומה בצלי, אלא
דלשון עירה משמע בדאיכא רוטב], מיהו
מהרא"י שהביא בבהגר"א יו"ד סי' ק"ה ס"ק
י"ז דדבר גוש אינו ככ"ר משמע אף בצלי
דמייתי מפ' הר"ש דחמיטה היינו עוגה
ובפשוטו אפייתה כצלי, ומ"מ אינה מבשלת,
וכן האחרונים באו"ח סו"ס שי"ח כ' נדון
דדבר גוש לענין צלי, ונראה הטעם דדוקא
בכלי אמרי' שהוא קולט חום הרבה ומשמרו,
שאינ האור פועל בו לבשלו או לשרפו, וגם
טבע הכלי לקלוט חום יותר, אבל בשר צלי
האור שולט בו ומרככו ומבשלו, ואין טבעו
לקלוט החום כ"כ, מיהו כ"ז שהצלי בתנור
אע"פ שאינו נוגע בדפנות דינו כככ"ר, שו"ר**

דמקורו מדברי התה"ד שבשו"ע סי' צ"ב ס"ט
ועמש"כ בדיני תערובות בסוגיא דתתאה גבר
סק"כ.

**הניח כלי בתוך כלי אם חשיב ככ"ר, ולענין
עירו**

ויעזי' בתו' וברא"ש ע"ז ל"ג ב' שדנו בהניח
כלי בתוך כ"ר שע"ג האש, ורתחו
המים שבתוך הכלי השני אם מהני עירו
מהכלי הזה או דבעינן דוקא מהכלי שרואה
את האש, ולכא' הנדון הוא מי אמרי' דכיון
שכלי טבעו לקלוט חום יותר, ה"ה כשהוא
בתוך כלי, כיון שדפנותיו נתחממו כרתיחת
המים, והנה התו' שם כ' בשם ר"י דיש
להחמיר, והרא"ש הביא דר"י התיר, ואפשר
לתרץ דלא פליגי דודאי מסתברא כיון שאותו
כלי לא הי' האור מהלך תחתיו אין לו מעלת
כ"ר, (וכמש"פ הגר"א בירו' דזהו מעלת כ"ר),
הלכך אם הוציא הכלי ונתן בתוכו דבר אינו
מבשל, מיהו לענין מאי דמהני עירו, מסתברא
דכלי זה לא גרע מאילו לא הי' כלי, דמ"מ
הוא רותח כמו המים, ולכך מהני כשמערה
עם הכלי דהו"ל כאילו עירה המים לבד,
ובכח"ג התיר הרא"ש כגון שמערה מיד עם
הכלי דוגמת עירו מים מכ"ר, ואמנם בתו'
שם משמע דלענין עירו חשיב ככ"ש, אפשר
לומר דהיינו לאחר שעה מועטת ודוחק, ומ"מ
בדעת הרא"ש נראה כן דדוקא החסרון של
כ"ש אין לו, אבל גם מעלת כ"ר ליכא, (ולעיל
סוף סק"ו הוכחנו מלשון טול בכ"ש דאף
כשהכניס הכ"ש בראשון חשיב כ"ש, והכא
שאני דהכ"ר עדיין על האור ומרתיה את הכלי
עם המים, וצע"ע באחרונים שציין המ"ב
שהבאנו שם ולע"כ), שו"ר בט"ז סי' צ"ב
סק"ל ובנה"כ שם.

**בגדר עירו שיש לדון בו אם הוא ככ"ר, ואם יש
להשוות לדבר גוש**

ואם באנו לדון לחלק בדבר גוש הוא דוקא
אם ננקוט דעירו ככ"ר, דמזה חזינן

דעיקר החסרון דכ"ש אינו מבשל הוא מפני צינון הכ"ש, ובזה יש מקום לומר שדבר גוש אינו נפסד כ"כ ע"י הכלי, אבל אין דבר גוש עדיף מעירוי דצינון האויר איכא בתרווייהו, וכן אם החסרון בעירוי מפני שכבר אין לו דפנות הכ"ר, חסרון זה יש גם בדבר גוש, ונפ"מ דבעירוי משנח דינו ככ"ש, ובדבר גוש יש מקום לדון דעדיין דינו ככ"ר, אבל אין נראה כן, דאפי' נימא דעירוי ככ"ר היינו דוקא ברגע העירוי, דאמרי' שאינו מאבד חומו בשעה מועטת, אבל משנח הוא מאבד חומו אף בלא החסרון של הכלי שני, ואמנם לפי הגר"א קאמר בירו' דאף בקילוח ארוך שמצטנן באויר עדיין דינו כעירוי, י"ל דהיינו שלא לחלק בקילוח ולא נתנו שיעור בדבר אבל לאחר זמן מועט שוב אינו בדין עירוי אף בלא צינון הכ"ש.

ואפשר עוד דכל הנדון בעירוי הוא רק מיד כשהעביר הכלי מן האש, אבל משנח בכ"ר מעט, שוב אינו מבשל אלא עם כח הכ"ר, וכיון דבעירוי אין לו חימום הדפנות שוב אינו מבשל, ולפ"ז גדר הדברים דרק עירוי דומיא דניצוצות חשיב ככ"ר, דה"נ כשמערה מיד כשהסיר הכלי מן האש, חשיב כאילו נתערה מע"ג האש, וממתי' דזבחים אין ראי' דמתפרשת שפיר בעירה מיד עם הרתיחה, וכן לשון מוגלשין ע"ג קמח, שהמים מעלין רתיחות וגולשין, ובפחות מזה אין ראי' לאסור עירוי.

י"שוב פלוגתא דתת"ג ועילאה גבר אם עירוי אינו ככ"ר

י. כבר נתבאר לעיל סק"ז דהחילוקים שיש בין מ"ד תת"ג למ"ד עילאה גבר בדין עירוי הם רק לבתר דנקטינן דעירוי ככ"ר, דהיינו שאינו מצטנן באויר, ובזה יש לדון משנפגש הכלי ראשון בתתאה צונן מי גבר, ובאמת צ"ב להפוסקים דאין עירוי ככ"ר כלל, א"כ היכי משכח"ל עלאה גבר לר"ג, ומצינן

למימר דברייתות דצונן לתוך חם ובשר לתוך חלב בדיני בליעה מיתניא, דכיון דאף כ"ש מבליע ומפליט, קמפלגי מי גבר לענין החום שמבליע ומפליט, אבל בגמ' דנטף מרוטבו על החרס ועל הסולת דקאמר אליבא דרב דמרתח רוטב לחרס ולסולת צריך יישוב, דהא בחום דבישול קיימינן, (ומדוחק י"ל דלענין צלי מחמת ד"א אף חום דכ"ש פוסל דמ"מ נצטרף גם חום ד"א, ול"מ כן), וצ"ל דנהי דס"ד בחרס צונן מ"מ התנור עדיין חם והפסח בתנור והרוטב הנוטף בתוך התנור חשיב עדיין בתוך הכ"ר, ולפ"ז מיירי הכא בעירוי דלכו"ע דינו ככ"ר, ומ"מ לשמואל אוקורי קא מיקר לי', וצ"ע בראשונים ז"ל שדימו עירוי זה לנדון דעירוי בעלמא, ובתו' כ' דמיירי בנפסק הקילוח, וא"כ תיקשי לרב, ונההיא דסכו בשמן ש"ת נמי צ"ל דמיירי בעוד הפסח בתנור, אלא שאין אש תחתיו, (אם לא נחלק דבשר צלי לעולם ככלי ראשון עי' סק"ט), ולפי מה שצייד אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דלמסקנא אף לרב מיתוקמא בחרס וסולת רותחין, י"ל דלמסקנא באמת לא משכח"ל עילאה דמבשל לרב, אא"כ נותנו עם הכלי ראשון באופן שלא נצטנן ע"י העירוי והברייתות לענין בליעה איתמר וכמ"ש.

שו"ר דלרב אם נוקמה בסולת רותחת מ"מ צ"ל שהרוטב רותח דאל"כ עילאה גבר ואוקורי קא מיקר לי', אלא דעיקר הדוחק להס"ד הוא לומר שהחרס והסולת צוננין והאויר בדין כ"ר שלא נצטנן בו הרוטב, וזה ניחא אם נוקמה בסולת רותחת, וכן לשמואל צ"ל דכי הדר רוטב אפסח אכתי דינו ככ"ר דאל"כ איך הוא נבלע בפסח.

ולשיטת תו' דעירוי ככ"ר, ניחא בפשיטות יותר, דרו"ש מיירו תרווייהו בכה"ג שהחם במקומו מבשל, ובישול ובליעה הכל אחד, ולפי האמור לא נתיישובו לנו לשונות הראשונים ז"ל שתלו נדון עירוי בנדון דתת"ג, וגם כתבו דעירוי לר"ת מבשל אף לשמואל

דתת"ג, וכבר נתקשינו בזה לעיל סוסק"ח עיי"ש, ול"ק ס"ק י"א נתבאר.

שבת מ"א א' המיחם שפינהו לא יתן כו', לרב דעילאה גבר מ"ט לא יתן לתוכו חמין

יש לעי' לרב דעילאה גבר א"כ המיחם שפינהו מ"א א' למה לא יתן לתוכו מים מועטין, וביש בו מים מצינן למימר כמ"ש הר"ן דאין בזה דין תתאה ועילאה עי' להלן, אבל לאוקימתא דראב"מ דמוקים לה שפינה ממנו מים א"כ הו"ל הכלי תתאה, ולכאור' הטעם משום דמבשל כדי קליפה, אבל א"כ קשה מ"ט מרובין כדי להפשירן שרי וש"מ דאינו מבשל כדי קליפה, והטעם משום דמים מתערבין ואין מתבשל בהם כלל וכסברת הר"ן וכמש"כ סק"ז, ועל המים שנבלעים בכלי ומתבשלים לא חיישינן, דכאבודים דמו, ולא חשיב מבשל, וי"ל דדוקא בבאין בשפע לא מתבשל כדי קליפה כמו דשרינן לשמואל אע"ג דתת"ג, אבל בגונא דמבשל לשמואל, אף לרב מתבשל כדי קליפה, ולפ"ז יהא מוכח ממתני' דאף לח מתבשל כדי קליפה, ול"מ כן, ועוד דלישנא דכדי שיחמו משמע שכל המים מתחממין, ואפשר דמודה רב בכלי שהי' האור מהלך תחתיו שהוא גובר על הצונן, וכמש"כ לעיל דכלי קולט חום הרבה וזוהי מעלת הכ"ר, [ומ"מ ביש בתוכו דבר שפיר גבר העילאה שאין הכלי תתאה מסייעו], והדבר פשוט כן בהרתח כל ריקן ע"ג האש דהיינו תולדות האור, אלא דמיחם שהי' מלא מים ופינהו יש לדון בזה, ומהא דדנו בגמ' משום מצרף יש סיוע לדברינו, דמשמע שחום המיחם גדול, ושפיר י"ל דמבשל לרב, וצ"ע בדברי הפוסקים דל"מ כן.

מודברי הרשב"א והר"ן בשבת מ"ב א' מתבאר שאין נדון תתאה ועילאה בלח ע"ג לח שהכל מתערב מיד, ורו"ש שוין דבין חם ע"ג צונן אם עירוי ככ"ר בין צונן ע"ג חם בכלי ראשון, אזלינן לפי כמות המים אם יש בהם

כדי שיחמו או רק כדי להפשירן, ולפ"ז ניחא מתני' דמיחם שפינהו באוקימתא דאביי אף לרב, ולפ"ז בחמין לתוך צונן אף לרב דעילאה גבר אין להם מעלת עילאה כיון שמתערבין, וכיון דעירוי ככ"ר רק קודם שנח, א"כ אפי' חמים מרובים לתוך צונן אינו מבשל, וכן כדי קליפה אינו מתבשל בצונן שלמטה, דאין כאן התנגדות של החם והצונן בנקודה מסוימת דנימא אדמיקר לי', וזה מק"ו דלא גבר העילאה לרב, כ"ש דאינו מבשל כדי קליפה לכו"ע.

- נמצאו בזה עוד דברים במקור"א -

לדעת רב איך מתפרשת מתני' דהאילפס והקדירה ומתני' דהמיחם שפינהו

בהא דתנן שבת מ"ב א' שאסור ליתן תבלין לכלי ראשון, כתב אאמו"ר זללה"ה דלא תיקשי לרב, דכיון שהתבלין שוקעין הו"ל תתאה, וממילא גבר העילאה, וזה לכאורה דלא כהרמב"ן חולין ק"ח ב', ואפשר לומר דכיון שמתערבין לגמרי במים מתבשלין לכו"ע, דודאי אין להם דין תתאה גבר לשמואל לאחר ששקעו, מיהו בלא"ה כבר נתחממו כשגבר התתאה, ולפמשנ"ת דכששוו לכו"ע מתחממין בלא"ה ניחא לכו"ע, אבל הא דמודה רב דאדמיקר ליה בלע כ"ק לא מהני לאסור משום מבשל, דלא שמענו אלא דבלע, אבל לא אלים לבשל במצב כזה, וכמו שמותר ליתן מים מרובין למיחם שפינהו ולא חיישינן שמתבשל כדי קליפה, ואאמו"ר זללה"ה שתירץ כן זהו לפ"ד תו' פסחים ע"ו א' ד"ה תנן דמשמע דס"ל דאף מבשל, וכבר דנו בדבריהם שזה מחודש טובא.

וכן הא דתנן מ"א א' המיחם שפינהו לא יתן לתוכו מים כו', ניחא נמי לרב מפני שבמשך הזמן יתחממו המים מן המיחם, דעילאה גבר לא נאמר שטיפת צונן תקרר את המיחם לגמרי, וכמשנ"ת לעיל.

- עד כאן -

בדברי הראשונים בדעת ר"ת דעירוי מבשל אף לשמואל, ובמה שחילקו בין נפסק הקילוח ללא נפסק

יא. שו"ר דמה שהזכירו הראשונים ז"ל אליבא דר"ת דעירוי מבשל אף לשמואל, היינו דוקא בלא נפסק הקילוח ואפי' נימא דכל עירוי ככ"ר אפי' נפסק, דס"ל דחוס הכלי שהקילוח נמשך ממנו מגין על חוס המים, ולא מהני כח התתאה לצננו, כיון שהכלי במקומו ואין התתאה נוגד את מה שבכלי, ולא דמי לחתיכת בשר גדולה ששוכנת ע"פ תתאה צונן, דאע"פ שלא נתקררה כל החתיכה, מ"מ במדה שהחתיכה מסייעת התתאה גובר, משא"כ במערה מן הכלי שאין הכלי שוכן ע"פ התתאה, ולפ"ז באמת עדיף עירוי לשמואל, מכ"ר לרב, דבצונן ע"ג חם שבכ"ר, עילאה גבר ומצננו, כיון שהכל תתאה, משא"כ בעירוי, וודאי שהדברים מחודשים מאד, ובפשוטו אין לחלק בין חתיכה גדולה לעירוי דבתרויהוה התתאה מצנן את מה שנפגש עמו, ואע"פ שאין בכחו לצנן את הכל, וכבר הסכימו הראשונים ז"ל דלעולם אינו מבשל יותר מכ"ק, מיהו אף לפי חילוק זה ביאור הנדון בעירוי הוא משום צינון האויר, ורק לבתר דנקטינן דעירוי ככ"ר, שייך להסתייע בזה שלא נפסק הקילוח, וכמשנ"ת

לעיל סק"ז דלמ"ד אין עירוי ככ"ר, לא מהני אפי' מערה על כ"ר.

ומה שחילקו בין נפסק הקילוח ללא נפסק היינו לענין לאסור כולו, אבל כדי קליפה אוסר אף בלא נפסק דכל היכא דמבשל לרב, אוסר כדי קליפה לשמואל, וכיון דמוקמינן לנטף מרוטבו בנפסק הקילוח, ומ"מ מבשל לרב, א"כ לשמואל אמרי' אדמיקר לי', ועוד דלפי צד זה הרי כל פלוגתתם היא בנפסק ועלה קאמר בגמ' אדמיקר לי', ומזה נמי מוכח דלדעת תו' דמבשל רק כדי קליפה ה"ה בנפסק הקילוח דהא נטף מרוטבו סתמא בנפסק מיירי וכמ"ש תו', וכל היכא דמבשל לרב אוסר כדי קליפה לשמואל, ולפ"ז צ"ע במה שחילק הרמ"א ביו"ד סי' ס"ח והתיר לגמרי בנפסק הקילוח, הא למאי דקיי"ל דאוסר רק כדי קליפה אין חילוק בין נפסק ללא נפסק, ואמנם בסברא הדברים מובנים דמצינן למימר דבעיקר הדין אין עירוי ככ"ר כיון שצטנן באויר, מיהו כ"ז שלא נפסק הקילוח נשמר החוס, והשתא בעירוי שלא נפסק הקילוח שהוא ככ"ר נאמר דין דתת"ג ולכך אינו מבשל אלא כדי קליפה, וההיא דנטף מרוטבו צריך ליישב כמ"ש בבהגר"א סו"ס צ"ב, אבל לא מצינו חילוק זה בראשונים וכמשנ"ת, ועי' בדיני תערובות בסוגיא דתתאה גבר סק"כ מש"כ בכ"ז.

סימן יד

שדא סיכתא לאתונא וקלי הבישול ועוד עניני בישול

(סימן זה הוא ליקוט מכמה מקומות ומהם לפו"ר)

שדא סיכתא לאתונא

ואפשר דהמקשן ידע באופן כללי שהסיכתא נגמרת ע"י הכבשן, וסתמא היינו בישול, וביארו בגמ' שיש בתהליך הגמר הזה ריפוי וחיוזוק, ועיקר הכונה לשרורי דבסוף, ומ"מ כיון דמירפה רפי מעיקרא ה"ז מבשל, ואי

א. ע"ד ב' אמר רב אחא בר רב עזריא האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פשיטא כו', יש לעי' מה שייך לשאול פשיטא אי לא ידע דמירפה רפי,

הכבשן לאחר שנתן בו הסיכתא, או שמסיקו כדי ליתן בו הסיכתא, ולא לאחר שכבר הוסק.

דמירפא רפי והדר קמיט

ב. שם קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט, ואינו חייב שתים, כיון שהגמ"מ נעשה ממילא, וכמ"ש רש"י להלן גבי חבית, דכיון שהכניסה לתנור קודם בישולה, א"כ אין על פעולה זו שם מב"פ, ואח"כ נגמרת מאליה.

בע"ז ל"ח א' בבישולי גויים מקילינן לחשוב כלא נתכוין לבישול כיון שעיקר מטרתו לשרורי מנא, ואע"פ שלענין שבת מיקרי מתכוין לבשולי, כיון שידוע שזהו הסדר לשרורי, מיהו אם ידע שיש קרא בתנור אפי' לא נתכוין לזה כלל, ואפי' הדליק התנור להתחמם שאין כאן כונת בישול, חיישינן שנותן דעתו גם לזה, ולכן אמרו בגמ' מעיקרא שאין הגוי יודע מזה, ואפ"ה אם הי' מתכוין לבשולי הסיכתא הי' אסור, דאמרינן שסו"ס נתבשל הקרא ממעשה בישול של גוי.

מסתברא שיש תועלת במירפא רפי שעי"ז מתאגדים החלקים להיות יותר גוף אחד כשקמיט, ובפרט בחבית שכשהטיט נימוח יפה מתמזג יותר, ונמצא דניחא ליה בריפויא, ולא רק דהוי פס"ר.

בפי' ר"ח ובפי' הרי"ף

בפי' ר"ח שלפנינו נראה שמשליך סיכתא שישמשו כעצים להסיק החבית, אבל ברי"ף העתיק לשון גללים ריקים על כונת כלי גללים, ובאמת דוחק לפרושי בשימוש עצים בלבד, דמ"ש סיכתא דנקט, לימא עצים, מיהו צ"ל שעושה כלי גללים עם טיט וחלמא שאל"כ ישרפו בתנור.

ארתח כופרא

ג. שם אמר רבה בר רב הונא האי מאן דארחת כופרא כו' דהדר ואיקושא כו', יש לעי' האם יש בכופרא חידוש טפי מהתכת

לאו דמירפא רפי הי' חייב משום מכה בפטיש כמלבן רעפים ביצה ל"ד א' עי"ש ברא"ש, ולפ"ז לא הוה ס"ד שיהא פטור, אלא מאיזו מלאכה חייב, ואפשר דאם היתידות מתקשים בלא מלאכה גמורה לא חשיב מכה בפטיש לחיובי, ול"ד לליבון רעפים שזהו גמר עשיית הכלי, אבל כאן אין כלי אלא חתיכת עץ, ויש גם מקום לפרש שהמקשן ידע דמירפא רפי, וקמ"ל כיון דמירפא רפי והדר קמיט חייב גם ע"ז אע"פ שעיקר מטרתו לשרורי.

המקשה גוף רך, והמחמם בלא תיקון

מהא דאמרינן מ"ד לשרורי מנא קא מיכוין, יש לדקדק שהמקשה גוף רך אינו חייב משום מבשל, [היינו לפרש"י, והרמב"ם למד מכאן דחייב], וכ"ה פשטות הדברים שמלאכת בישול היא תיקון הדבר ע"י ריפוי ופירוק חזקו וקשיותו, אבל חיזוק הדבר הקיים אינו ענין למלאכת בישול, כיון שאין כאן תיקון מה שהי', אלא כתוספת חיזוק להעמיד מה שהי' כבר, וזה קשור למלאכת בונה או מב"פ.

ומד"ב נראה דאין לחדש שחימום לחוד חשיב מלאכת מבשל, כמו מחמם את המים בלשון הרמב"ם, דאין במלאכת מבשל אלא תיקון הדבר, וחימום אינו תיקון הדבר אלא שימוש, כמו המחמם את האבן להתחמם בה, וכיו"ב, ופשטות הדברים דבישול מים כבישול סממנין, וע"כ שמשנתית תכונת המים ע"י הבישול, מיהו יתכן דהדר ואיקושא כזפת, וכשמן בהפשרו, שבזמן החימום המים משתנים.

לשון "שדא" סיכתא

לשון שדא סיכתא משמע טפי כפרש"י שזורק יתידות לכבשן, והיינו לאחר שכבר הוסק ואין האש יוקדת בו, שאל"כ הרי ישרפו מיד, אבל כלים אין נופל עליהם לשון שדא דמשמע השלכה כמו ירה בים דמתרגמינן שדי בימא, מיהו בע"ז ל"ח א' משמע שמסיק

כסף וזהב, או דנקט כופרא שהתכתו בקל, ואין עושין ממנו כלים שיתחייב עוד, ונקט דבר שבהווה, אבל המתין מתכות עושה מהם כלים וכיו"ב, והדבר ידוע שזוהי פעולה שחייבין עליה חטאת, ואפשר דכופרא ניתן גם בכלי ראשון, אבל מתכת נעשה גחלת הרבה קודם שניתן, וכבר נתחייב עליו משום מבעיר, מיהו הרמב"ם כתב דמתכת בגחלת חשיב בישול, וצ"ע מנ"ל.

ויש להקשות להסוברים דיש בישול אחר בישול במים א"כ מים נמי הדרי ואיקושי, ויותר יש חידוש במים שאין ניכר בהם שינוי אלא החום, משא"כ בכופרא שמתקשה, [ועמש"כ לעיל דבאמת נראה שאין בישול בחום לחוד בלא שום שינוי, וש"מ שאין בישול אחר בישול במים], וצ"ל דמים משתמשים בהם כשהם חמין ושוב אינם בעולם (בשתייה), או שא"צ להם (ברחיצה), אבל זפת צריך לו באיקושי, והריכוך הוא רק לשימוש זמני, [ואם שותין ורוחצין במים שאין היס"ב, הר"ז גופא מלמדינו שהבישול עשה בהם תועלת, וש"מ שאין בישול אחר בישול במים], ונתעוררתי לזה קצת.

המניח קדירה ריקנית ע"ג האש

ד. המניח קדירה ריקנית של מתכת כדי שתשמש כגרופה וקטומה כתב מרן זללה"ה דאסור משום מחמם את המתכת, וכ"כ בשעה"צ דכופין קערה ע"ג הנר פרש"י של חרס משום דמתכת אסור, (ויותר נראה דבזמן רש"י היו הקערות של עץ ולכן פירש דקערות שלהם של חרס היו, ולא מפני שיטעו לפרש בשל עץ אלא כדי שידעו פירוש הדברים), ויש להסתפק אם יש לאסור חימום כזה בשבת, דכיון שאין יכול להגיע לחום הראוי לתיקון כלי, אע"פ שיש מקומות שנעשה גחלת כיון שאינו מתכוין ואינו פס"ר אלא בנקודות מסוימות, אין דעתו של אדם על זה, ודמי למהלך בנהר ובגשמים שאין זה

בכלל מלבן לפמ"ש בבהגר"א סי' שי"ט ס"י לדמות ד"ז לקוטם להריח שהביא המ"א סי' שי"ח ס"ק ל"ו בשם המ"מ, ואמנם ל"ד להתם כיון שבקוטם אם אין דעתו לצורך קיסם, אין כאן חשיבות כלי כלל, שרק ע"י המחשבה חזינן כלי, כמו מלקט ענבי ההדס בפסח, אבל כאן המתכת חם וזוהי המלאכה, וכשאין דעתו ע"ז הר"ז בגדר אינו מתכוין ולא שחסר בתוצאות המלאכה, מ"מ י"ל כיון שמיד מתקרב ובטלה התועלת, וגם בזמן שהוא חם יש תועלת מועטת ביותר, הר"ז כאילו רק בצירוף הרצון נעשית המלאכה, ואמנם בכלי חרס שיש בו מסמרים של ברזל מסתבר לדמות לזה, אבל כשנותן הכלי להדיא ומגיע לחימום יש לאסור, אבל באינו יכול להגיע לגחלת יש מקום לדון שלא אסרו מדרבנן בכה"ג.

קמ"ה ב' מתני' כל שבא כו', בפשוטו החילוק הוא בין בישול אחר בישול

ה. קמ"ה ב' מתני' כל שבא בחמין מלפני השבת כו', נראה דכולה מתני' מיירי בתיקון כעין התיקון שנעשה במליח הישן וקוליס האיספנין ע"י הדחתן, דהיינו שמתרכיין ונעשין ראויין ע"י חום המים, (ולא מיירי בתועלת שהם חמין ולא צוננין, דע"י הדחה אין בשר מתחמם, ואין יתרון לבשר חם טפי מצונן לענין שיחשב בישול, דבשר יבש שנבשל והוא צונן מותר לחממו), ותרגולתא דר' אבא נגמר תיקונה בשרייה כמו שנגמר במליח הישן בהדחה, ולכן שרייתה אסורה, אבל הדחתה בחמין אינה תיקון גמור, ולא חל ע"ז שם בישול אפי' במקצת, ואף אם בא בחמין לפני השבת עדיין חסרים תיקון דשרייה והדחה כיון שנתקשו ע"י המלח והתבלין, קמ"ל מתני' דאין בישול אחר בישול.

והענין דכל המלוחים ביותר מתרכיין ע"י המלח ונעשין ראויין לאכילה קצת,

הול"ל כל שנתבשל, דלאו כל ביאת חמין מבשלת, ועוד דהחילוק בין שרייה להדחה ידוע, ולא מתפרש חילוק בין כ"ר לעירו וכ"ש, אבל בתרגולתא דר' אבא לפי ר"ח החידוש והענין מובן, שע"י המליחה נעשה עיקר הריכוך ותיקון הבשר לאכילה, וע"י ביאה בחמין נשלם התיקון, וכשחוזרים ומולחין אותה צריכה תיקון מחדש, וקמ"ל דאפ"ה כיון שכבר בא בחמין מלפני השבת מותר לחזור ולשרותה.

בדברי הרא"ש דמותר ליתן בשר חי בכלי ראשון

ו. הרא"ש בפ' כירה ס"ז בגמ' מ"ב ב' כתב דכיון דבשרא דתורא לא בשל בכ"ר מותר ליתן בשר חי בכ"ר, אבל מליח הישן אסור כדתנן במתני', ואף במליח החדש כתב לאסור מפני שהדם והלחלוחית והמלח מתבשלין, והנה מקורו ממתני' דכל שלא נגמ"מ בהדחה מדיחין אותו, וה"ה דכל שלא נגמ"מ בשרייה שורין אותו, (שהרי העתיק משנה זו לגבי מליח הישן), ונראה דמיירי כשרוצה לאכלו בשבת ע"י שרייה זו, דלא מיירי במכין לחול, ועוד שאם כונתו לתחלת בישול ודאי אסור, ואף במתני' דתנן מדיחין אותו בחמין, אם כונתו לתחילת תיקון ודעתו לחזור ולהדחתו כמה פעמים עד שיתוקן אסור, ומ"מ כשכונתו לתיקון מועט של הדחה בלבד קודם אכילתו התיירו, דאין ע"ז שם תחילת מלאכה, (ועי' ק"מ א' אלא מעתה שרה אומצא במיא כו'), ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הקשה ע"ד הרא"ש ממתני', ושיש לאסור משום תחילת מלאכה, ובאמת אין לדמות בשר חי שאינו ראוי לאכילה, ואע"פ שדעתו לאכלו כך, דמ"מ מיקרי תחלת מלאכה, כיון שהסדר הראוי להמשיך לבשלו, משא"כ בתרגולתא דר' אבא שראויה לאכילה, והשלים תיקונה בהדחה, וממלח ותבלין אין רא' כיון שנימוחין ולא שייך לחזור ולבשלם בכלי אחר, כמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

(כמו דגים מלוחים שנאכלין בלא בישול, דמליח כרותח וכבוש כמבושל), אבל כיון שמתקשין ע"י המלח והתבלין מדיחין אותן מריכוז מלח ותבלין שעליהם ואפי' בצונן, אבל כשמדיחין אותן בחמין נעשה בהם תועלת ריכוך כבישול דעלמא, ותרנגולתא בעיא שרייה דוקא, ומליח הישן סגי ליה בהדחה, לפי שאינם צריכין את עיקר התיקון של בישול, ובפשוטו מה"ט נסתפקו בגמ' הדיח מאי, דכיון דסגי להו בתיקון מועט של הדחה, שמא אינו תיקון חשוב להקרא מלאכה.

פשוט הדברים שהחילוק בין הדחה לשרייה אינו בחום המים, אלא בהדחה שעה מועטת ושרייה שיעור זמן, [וכ"כ בתו' הרא"ש], ואם הכניס התרגולת לתוך הכלי עם המים והוציא מיד, היינו הדחה, אלא שאפשר לאסור מדרבנן שמא ישאירנה לשרות, והדחות מרובות זא"ז אפשר דחשיב כשרייה.

בדברי התו' דהחילוק הוא בין כלי ראשון לכלי שני

אבל בתו' ל"ט א' פירשו דעיקר החילוק הוא בין כ"ר לכלי שני, דשורין היינו כ"ר, ומדיחין היינו כלי שני, אם משום דעירו ככ"ש, או דמיירי בכ"ש, ובחד תירוצא כתבו דשרייה אף בכלי שני אסור, דנראה כמבשל, וצ"ע מ"ש משמן דא"ל טול בכלי שני ותן.

ומדבריהם נראה שפירשו מתני' בבשר חי ובבישול גמור, וכל שנתבשל אין בישול אחר בישול, וכל שלא נתבשל אסור לבשלו בכלי ראשון ומותר לבשלו בכלי שני, חוץ מן המליח כו', וכגון מאי שאמרו בגמ' היינו איזהו דבר שדרך לשרותו בחמין אחר שנתבשל, וקמ"ל מתני' דריכוך נוסף שאחר הבישול מותר, ולכאורה פשיטא שהרי אף לאחר מאכל בן דרוסאי מותר, וכש"כ משנתבשל כל צרכו, [שור' בתו' הרא"ש שכתב דלכך פרש"י שרייתן זמן מרובה דא"כ פשיטא ע"ש], ועוד דמהו לשון בא בחמין,

ויצוי מ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם בפירוש הרמב"ם דמתני' מיירי בשריית כל דבר אף שאין בו משום בישול, דמ"מ בעינן ביאתו במים חמין מע"ש, ולע"כ.

בדברי הרא"ש בדין לח שנצטנן

ז. **כתב** הרא"ש בפ' כירה ס"א עפ"ד רש"י דלח שנצטנן יש בו משום בישול, (ובפשוטו הקדירות לא נצטננו פחות מיס"ב, שהרי דעתו לשמור חומן לשבת, אלא שאינן רותחות, ובה ודאי תמוה לומר דיש בישול, וכמש"כ לעיל דמוכח בגמ' ל"ז ב' שאין בישול מיס"ב לרתיחה, ובפרט כשרתחו כבר ונצטננו, ועמש"כ בזה בסוגיא דהטמנה), וצ"ע דבפשוטו אין החילוק בין לח ליבש, דחלב ושומן שנתבשלו והם נימוחין אין בהם בישול אחר בישול, דשינוי מצונן לחם לאו בישול מיקרי כדחזינן בבשר יבש, והחילוק שייך רק במים וכיו"ב שאין ניכר בהם שינוי בין אם רתחו כבר או שהם צוננין מתחלתן, וא"כ י"ל דעיקר חיוב מבשל במים הוא בהנאה שיש בהם כשהן חמין, וטעם זה לא שייך בתבשיל שעיקר בישולו בהטעמתו עם הבשר והתבלין, כההיא דביצה ל"ד א' שהביא הרא"ש, ואין החילוק בין צונן לחם קובע בו חשיבות בישול, כמו שאינו קובע בבשר שבתבשיל זה, וכמו בישול סממנין שבמשכן, שאחר שנימוחו הסממנין במים אין במים משום בישול, אא"כ מחממן ע"מ להכניס בהם הצמר, וה"ה במחמם מרק ע"מ להכניס בו הבשר.

ואולי זו כונת הרא"ש שע"י המרק שבתבשיל מתחמם הבשר שבו, ולא מפני תועלת חימום המרק לאכילה, אלא שהמרק נעשה תולדות האור לבשל בו או לחמם בו, ולפ"ז אין רא' מהרא"ש דמים שנצטננו ומחממם לשתי' יש בהם משום בישול, דתיקון לשתייתו חם, אין ע"ז שם מלאכה, כמו בבשר יבש, והרא"ש מיירי כשמשמש במים מעשה אור ותולדות האור, אבל הדברים מחודשים דא"כ

ראוי לומר ששיעור בישול דמים לשתי' הוא ביס"ב, ושיעור לבשל בהם הוא ברתחה, ולא מצינו שחילקו בזה, וע"כ דבאוכל לא מחדשינן בו בישול לגבי דבר אחר, אלא לגבי נפשיה, וצבע דסממנין שאני, ועוד דמרק ותבשיל מאכל אחד הוא, וכיון שבחימומו אין משום מבשל, לא חשבינן המרק כמשמש את הבשר לחממו, כדחזינן בכל תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי שאין בו משום בישול ולא חשבינן המים כמבשילין, ואף דמיירי ביס"ב יש לאסור לפמש"כ, וצ"ע בכ"ז, ועריטב"א הנדמ"ח שכתב דלא נהירא החילוק בין לח ליבש.

א"ה, בדין בישול אחר בישול במים ובדין לח שנצטנן ע"ע מה שנתבאר לעיל ס"א ס"ק ל"ה

במתני' שם ביאור לשון כל שבא בחמין

ח. **קמ"ה ב'** מתני' כל שבא בחמין כו', יש לדקדק בלשון כל שבא בחמין, שאין במשמעותו לשון בישול, לא מבחינת המעשה שבישול מתייחס לאש ולא למים חמין, ולא מבחינת התוצאה שביאה בחמין אינה מבשלת, והרי מתני' מיירי בדבר שנאכל אחר השרייה, וגם בהדחה לחוד הוא ראוי לאכילה, ואם כבר נתבשל קודם שנמלח לא הי' התנא מעלים תנאי זה מלפרשו.

ולכן צ"ל דמיירי במליח שגמר מלאכתו בשרייה בחמין, ומתני' מתפרשת כל מליח שכבר בא בחמין מערב שבת, דהיינו שכבר שרוהו מערב שבת, אלא שעדיין לא נשרה כל צרכו, בזה לא חיישינן משום בישול בשרייתו בשבת, מפני שעיקר בישולו בשרייה הראשונה שפעל כח החימום של המים בכל החתיכה, והתוספת של השרייה אע"פ שמשפרת את הריכוך, מ"מ אין בזה משום מלאכה, ובא בחמין היינו שנשרה בתוך חמין, ולאפוקי אם רק הודח בחמין, והא דלא קתני כל שנשרה בחמין מע"ש, היינו לומר שעדיין הוא צריך שרייה לגמור תיקונו, ומע"ש הוא

כן לטיכול ולגרור התאבון, ונתנו לו לתאבון ולא לרפואה ואסתייעא מילתא שנתן לו גם יין משובח, דהא לא ידע ר' אבא שימאס בעיניו.

בסוגיא דהמבשל בשבת ל"ח א'

ג. ל"ח א' בעו מיניה מרחב"א שכח קדירה ע"ג כירה ובשלה בשבת מהו, מהא דבעו מיניה בשכח משמע דמספק"ל שמא החמירו כאן אף בשוגג, והיינו משום דאתי לאערומי, אבל במזיד פשיטא להו דאסור ואע"ג דלא עביד מעשה.

רש"י פי' אליבא דמאן דאסר, ובתו' פירשו בבשיל ולא בשיל, ובאמת אם מפרשינן לה דומיא דהמבשל בשבת, דמיירי באיסור דאורייתא, א"כ לאחר מאכל בן דרוסאי לרוב הפוסקים תו ליכא משום מבשל, וכ"ה לשון ובשלה בשבת, מיהו בברייתא דר"מ מבואר דכ"ז שלא נתבשל כ"צ קרינן בה שבשלה בשבת, וק"ק דלכאורה אין הדבר מצוי לאערומי דוקא בין חייטא לשליש בישול, עד שהוצרכו לגזור ע"ז, בשלמא עד בשיל כ"צ הדבר מצוי, (אבל אם לא יגיע לשליש קודם שבת, יכול להניחה חייטא סמוך לשבת), וצ"ל דמאכל בן דרוסאי היינו נאכל בשעה"ד כמו קרימת פנים בפת, וזה מצוי שאינו מוכן כ"כ קודם השבת, ויהא מוכן לסעודת הלילה, (ואילו חייטא רק לשחרית יהא מוכן).

שם אישתיק ולא א"ל ולא מידי, יש לעי' אם ידע הגזירה למה שתק, ואינהו נמי ע"כ דלא שמיע להו.

שם למחר נפק דרש להו המבשל כו' ולא שנא, פי' שהשמיע הלכות אלו ברבים, ולכן פתח במתני' דהמבשל, וסיים אבל הכא לא שנא, דאל"כ הי' משיב להם אסור או מותר.

שם רבה ור"י דאמרי תרויהו להיתירא כו', נראה דאלו ששמעו הדרשא הי' ברור

רק בא בתוך חמין שהי' בישול קל בכל החתיכה.

שם מדיחין אותו בחמין

שם מדיחין אותו בחמין, בכל מקום הדחה מתפרש שפשוף של נקיות מבחוץ, כדאמרינן בכוס של ברכה שטיפה מבחוץ והדחה מבפנים, וכאן ג"כ צ"ל שכונתו להדחה ולא לבישול המועט שמבחוץ, אלא שהמלח אינו יוצא מדיבוקו בלא ריכוך של חמין, והתירו ההדחה אע"פ שיש בה תועלת של בישול מעט, כיון שלא נעשית החתיכה ראויה בתועלת של שרייה, ונראה דאין להתיר הדחה דרך שרייה אפי' מעט, שמכניס ומוציא מיד, אלא מדיחין בשפיכת חמין ושפשוף עם חמין דרך עירוי, וכיון שמטרתו ההדחה לא גזרו.

שם שהדחתן זוהי גמר מלאכתן

שם שהדחתן זוהי גמר מלאכתן, יש לעי' איך מתרכיין בפנים ע"י ההדחה לחוד, דמשום הדחה לחוד אין לחייב משום בישול, ואפשר שרק החלק החיצוני צריך תיקון חמין.

ב"שון גמר מלאכתן לא נתכוין התנא לומר ולהדגיש ענין המלאכה, אלא כמו גמר מלאכה דמסכת כלים ומכה בפטיש, ולומר שזהו סוף התיקון שלהם שבהם סגי בהדחה לחוד, ובזה גומרין את ההתעסקות בתיקונם, ומדאפקיה בלשון מלאכה, ש"מ דמלאכה גמורה היא, ואמנם כונתו למלאכת בישול, אבל מלאכתם ביאורו העבודה שנצרכת להם, [בקצרה, ביטוי הלשון הוא כמו מכה בפטיש, אבל המלאכה היא בישול].

שם בגמ' תרנגולתא דר' אבא, פירוש דרב ספרא אמר תרנגולתא דאכילנא בי ר' אבא, והיינו דמסיים בעובדא הנוספת וע"י המעשה נקראת על שמו, ומש"פ רש"י שעושיין לחולין צע"ק, דלא משמע שהי' חולה, ולא שייך איתניס ולירוק אם צריך לו לרפואה, וכן בריחי מערבא ק"ק לפרש חולין, וצ"ל שעושיין

להם מה כונתו, שא"א לסתום ולא שנא להיתירא, בזמן שהם נסתפקו דהכא אפי' שוגג אסור, א"ו בדרשא ביאר דבריו משום דלא קעביד מעשה, אלא שכששלחו המימרא הזו לבבל לא ביארו, ולכן נסתפקו בזה, וסברי רבה ור"י דמדאשתיק ש"מ דלא קים ליה הגזירה, וכן לשון לא שנא לא משמע שיש כאן גזירה מחודשת משום אערומי, דא"כ ודאי שנא ושנא, אלא משום טעמא אחרינא נמצאו שוגג ומזיד שוין.

שם אבל האי לא קעביד מעשה במזיד נמי יאכל, לפ"ז בעבר והחזיר באיסור במזיד אסור דהא קעביד מעשה, ובאמת גם גזירה דאערומי אינה מצויה בזה, דזה שייך רק בשוכח ולא בשוגג הייתי, וכ"נ, מיהו דוקא באופן שמשום שהייה מותר, או דאיכא משום מבשל דאורייתא.

שם תוד"ה אבל, תימה דהא אמר כו', י"ל דבלא"ה כו', הא ודאי דההיא ברייתא עדיפא דמיירי בהדיא בשוכח ומזיד, מיהו אפשר דגם מה שהתירו רבה ור"י, היינו דוקא לצורך שבת, אבל בהני דלצורך מוצ"ש אין ענין להתיר, כמבואר ביצה י"ז ב' דלצורך שבת הקילו, עי"ש.

שם מיתיבי שכח כו' בשוגג יאכל, לכאורה ארישא דשוכח קאי, והול"ל יאכל, ופרש"י בשוגג כגון האי דשכח, ואפשר דבכלל שוגג שכח שהוא שבת כמו המבשל או אומר מותר וכיו"ב שנתנה ע"מ להניחה ע"ג כירה בשבת, ואפ"ה בשוגג מותר.

א"ה בפרטי דינים של עבר והטמין ועבר ושהה, עי' לעיל ס"א ס"ק ל"ו.

בדין בישול בעצמות

י. חולצין ע"ז ב' עור ששלקו והשליא שחישב עליה מטמאין טו"א כו', בפשוטו מתפרשת הגמ' דה"ה בעצמות, והיינו דמיתנין הא דארבב"ח דהא דתניא בנבלתה ולא בעור ולא בעצמות ולא בגידין ולא בקרנים ולא

בטלפים לא נצרכה אלא שעשאן ציקי קדרה, ופרש"י שבשלן הרבה עם תבלין עכ"ל, וקמ"ל דאע"פ שמטמאין טו"א אינן מטמאין טומאת נבילות, והנה הא דממעטינן הני מבנבלתה היינו משום דכתיב וכי ימות מן הבהמה וגו' הנוגע בנבלתה וגו' והול"ל הנוגע בה, וקמ"ל דלאו בכולה טמא, רק בנבלתה, והא דממעטינן הני י"ל משום דכתיב והאוכל מנבלתה וש"מ דשם נבלה קאי על הראוי לאכילה, וממילא מימעטי נמי הני, ואפשר דעיקר שם נבילה על הברש שנסרח ומתעפש, אבל העור והעצמות מתקיימין ואין שם נבילה עליהם, דלשון נבילה כמו נבול תבול, [שו"ר שכ"כ בשם המלבי"ם], א"נ מדכתיב מברשם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו דהוקשו להדדי, והיינו דקמ"ל רבב"ח דאע"פ שנעשו ראויין לאכילה ע"י בישול מרובה אפ"ה אינם מטמאין כיון שכבר פקע שם נבילה מהם כשלא היו ראויין לטמא בשעת מיתה, ותו לא הדר שם נבילה כשחזרו ונראו.

ועי' בכורות כ"ג ב' דאינה ראויה לגר מעיקרא אין קרויה נבלה לכו"ע, ואולי מזה ילפינן דבנבלתה ממעט עור ועצמות, וה"ה בשר שאינו ראוי לאכילה, מיהו בר פדא אמר התם דעפרא בעלמא, ואפשר דגרע מעצמות שלא נסרחו מחיותם אלא שאינם ראויין לאכילה, והי' מקום לומר שגם הם בכלל הבהמה, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכ"ז.

ויש להסתפק המבשל את העור ואת העצמות בשבת אם הוא חייב, דנהי דלענין בשר בחלב ולענין קדשים ולענין נבלות כבר פקע מהם שם אוכל, שכבר ניתק הקשר עם המקור ונקבע שהם כעץ בעלמא, ואינם בכלל הקודש ובכלל בשר הגדי, אבל אכתי השתא לאחר שנבשל חזרו ונעשו אוכלין מדמטמאו טו"א, וא"כ אף על בישולם חייב, או"ד כיון דהשתא כעץ בעלמא דמו, ה"ז כמבשל עצים שבטלה דעתו, ואין ע"ז שם מבשל אלא שעוסק

בשבת ובכיסוי הקדרה משום דסתם עצמות לאו לאכילה קיימי, ואף כשמכנסן למוצץ וללעוס מעט לא נעשו אוכל, אבל אם נותן דעתו לבשלן הרבה ולאכלן כולן יש לדון בסברא, ואין לזה רא' מהיתר חזרה וכיסוי הקדרה.

ואפשר עוד דעצמות שבישלן כשיעור בישול הברש, וטחנן ותיבלין, מטמאין טו"א, שהרכות של העצמות אינה נצרכת למיתוקן, שנתקנין לאכילה כבשר, אלא שאין נוח לאכלן בקשיותן, ולא נתחדש עוד מלאכה בריכוך הברש, דכמבושל דמי, ועצמות הקשים שבודאי לא נתבשלו כשהבשר כמאכל בן דרוסאי, הני ודאי לאו לאכילה קיימי ואין ע"ז שם מבשל.

ויותר נראה דכ"ז שלא נתרככו לא חשיבי אוכל כלל אפי' דעתו לאכלן, כדמשמע בגמ' דדוקא בעשאן ציקי קדירה מטמאין טו"א, וא"כ גם שיעור מאכל בן דרוסאי אינו משעה שאפשר ללעסן, שכ"ז שהם קשים לא נעשו אוכל, ורק משעה שנתרככו כ"כ עד שאדם נותן דעתו לאכלן שייך לחייב עליהם משום מבשל, דכ"ז שאינם אוכל פשיטא דפטור, [ואף משום קרובי בישולא ליכא בהגסה ובכיסוי הקדירה, שבתועלת מועטת לא חשיבא מלאכה, עריטב"א שבועות י"ז ב', ולגבי עצמות לא חשיבא קירוב במעשה מועט, מיהו בחזרה ממאכל בן דרוסאי ע"ג כירה כל השבת יכולין לבא לידי ריכוך], מיהו אם נותנן בקדירה כדי ליתן טעם י"ל שכבר נתבשלו בזמן שהבשר נתבשל, שהחלק היוצא לקדירה בנו"ט מתבשל מיד, מיהו מהא דשרי בקדשים לזרים משמע דלא קיימי להכי, וא"כ אין בו משום מבשל מדאוריתא.

והנה עצם הדבר כמפורש בגמ' ובפוסקים שמחזירין קדירה ע"ג האש אע"פ שיש בה עצמות, וכן מנהג כל ישראל שלא להמנע מחזרה וכיסוי הקדירה בכל שעה בשבת, וא"כ

ביצירת יש מאין, והפעולות אינם בכלל מלאכת מחשבת כיון דבטלה דעתו, וכמו שהמוציא עצמות לבשלן לא נימא שהוציא אוכלין כגרוגרת על סמך מחשבתו, ה"נ כשמניחן על האש אמרינן שלא יגמור בישולן, ורק כשאירע שנגמר נעשו אוכל, ולכאורה כשמניחן על האש רגע לפני גמר בישולן שע"ז נעשין ראויין כמאכל בן דרוסאי קשה לומר שבטלה דעתו כ"כ, ואם יש בהם צד חיוב יש לחייב בכל ענין, וצ"ע דאפשר כיון שאין דרך לבשלן בטלה דעתו בכל ענין ופטור.

מיהו נראה דבסתם בישול אפי' זמן מרובה אין העצמות מטמאין טו"א, דהא קאמר לא נצרכה אלא שעשאן ציקי קדירה, וש"מ דבבישול מרובה עדיין אין העצמות בגדר אוכל, ועי' פסחים פ"ד א' כל הנאכל בשור הגדול בשלקא יאכל בגדי הרך בצלי, הרי דשלקא נמי לא מהני אלא לראשי כנפים וסחוסים, ולכאורה נראה דאפי' נתרככו ע"י הבישול עדיין אין סתמן לאכילה שאין דרך בנ"א לאכול עצמות, ורק כשמטעימן עם תבלין ונתרככו הרבה הו"ל אוכל, ובוזה ניחא שלא חששו בשבת ל"ז ב' להחזיר תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ע"ג כירה גו"ק בשבת אע"פ שהעצמות לא נעשו ראויין עדיין כלל, וסתם תבשיל יש בו עצמות, ואף בנתבשל כ"צ ומצטמק ורע לו עדיין אין העצמות רכות, אלא ודאי אף בנתבשלו כל הלילה והיום עדיין אינם בגדר אוכל וסתמן לאשפה, ואף אם יש בנ"א שמוצצין ולועסין מעט, מ"מ אין העצמות נעשין אוכל.

ומי שאין דעתו לאכול העצמות אינו צריך לקולא דאינו מתכוין ולדון אם הוי פס"ר, אלא כיון שנקבע הדין שעצמות אינם אוכל בקדשים ובשר בחלב ונבילה, לא חשיב מבשל אוכלין כלל, ורק כשנותן דעתו לאכלן ומחשב על בישולן שייך לדון אם אחשביה אוכל בכונתו, ולפ"ז י"ל דמה"ט לא חששו בחזרה

אין לנו לדון אלא מ"ט, וקרוב הדבר שעצמות הרכות אינם מטמאין טו"א אע"פ שיש מקצת בנ"א שאוכלין מקצתן בלעיסה ובמציצה, דמ"מ סתמן לאו לאכילה קיימי, וגם אצל המקצת רוב העצמות משליכין אותן, ורק במאורע שנעשו ציקי קדירה שסתמן לאכילה מטמאין טו"א, וכן הדין נותן שאינם נקחין בכסף מעשר אע"פ שהם רכין, ע"י עירובין כ"ח ב', ועוד טעמים נתבארו לעיל.

ושמעת דמה שנוהגין ע"פ מרן זלה"ה ליטול בכף מקדרה שעל האש שנתבשלה כל צרכה, נראה דאפילו יש בקדרה בשר עוף רגיל שיש בו עצמות שדעתו לזרקן

לאשפה נמי אפשר להקל, כיון דאין דעתו על העצמות הו"ל אין מתכוין, וגם י"ל דאין בישול בעצמות אפי' מתכוין, וגם כרגיל שהקדרה כבר נתבשלה כמה שעות מע"ש, י"ל דגם העצמות כבר נתבשלו עכ"פ כמאכל בן דרוסאי, [וגם הדבר ספק אם יהא לעצמות תועלת מהנטילה בכף, ומיהו מכיסוי הקדרה מסתבר שיהנו גם העצמות], ולפעמים גם יתכן שישארו בקשיותם גם לאחר, וכיון שהגידון לאסור מה שנהגו, ומסתבר דבכל הדורות היו גרמא בקדרה, ומ"מ מחזירין בגרופה וקטומה, א"כ הנח להם לישראל אם אינם נביאים כו', ומיהו זה שדעתו לאכול את העצמות צ"ע אם אפשר להתיר.

סימן טו

בדין מגיס

(סימן זה הוא ליקוט מכמה מקומות ומהם לפו"ר).

ביצה ל"ד א' אחד הביא את האור כו' הערות ע"ס הברייתא

א. ביצה ל"ד א' תניא אחד מביא את האור, בפשוטו ר"ל מצית את האור, אלא דכיון דמייירי בהביא העצים אח"כ, לכן אמרו מביא את האור בדבר המתקיים מעט עד שיביאו העצים, אבל אין לפרש מביא אש ממקום אחר שהרי ראוי למנות את המצית שחייב משום מבעיר, ובהבאה אינו עושה מלאכה, ואף אם מבעיר בהליכתו ע"י הרוח, מ"מ טפי הו"ל לתנא למנות את המצית הראשון, וגם אין זה מוכרח שיבעיר בהליכתו, ועדיף לפרש שליבה וניפח באש, וצ"ע ברש"י ד"ה כולן חייבין.

שם ואחד שופת את הקדרה, בגמ' מפרשין משום ליבון רעפים, וכיון דקתני כולן

חייבין מוכח כמ"ש הרא"ש בסט"ו דחייב משום מכה בפטיש, דאין לכלול בברייתא זו גזירה דרבנן, וצ"ע בלשון רש"י ד"ה ומשום ליבון כו', ויעוי' בתו' דבקדירה מליאה ליכא משום ליבון, והטעם מפני שמילוי הרוטב מונע את כח האש מלחסמה, ולפ"ז בברייתא דהאחרון חייב וכולן פטורין אין להזכיר כלל ליבון רעפים שהרי לא נעשית כאן מלאכה זו, מיהו גם המגיס קודם ההבערה לא עשה כלום, מ"מ קצת תועלת יש בהגסה, ואף בקדירה יש קצת חיסום מבחוץ, ומ"מ אין שם מלאכה ע"ז.

שם ואחד מביא את המים, פרש"י משום מבשל, ובפי' ר"ח כתוב והנותן מים משום מחמם והנותן בשר משום מבשל, ומשמע שחימום מים לא מיקרי בישול כיון

והתבלין שיתבשל יפה ברכותו ובטעמו וגם מקרב בישולו, אבל בתבלין לחוד אין צורך בהגסה למהר בישולן שהם מתערבין יפה ונימוחין מיד ומתבשלין כמו מים.

שם כולן חייבים, כיצד יתכן שיש שנים שחייבים על אותו הבישול

ב. שם כולן חייבין, פי' שגם המגיס וגם הנותן את הבשר חייבין משום מבשל, ואע"פ שאין כאן אלא כגרוגרת,

- הוספה -

כן היה נראה לכאורה, מדסתם תנא ולא משמע דמיירי דוקא בדאיכא טובא, וכל אחד חייב על גרוגרת אחרת, וכעת נראה עיקר דמיירי בדאיכא כמה גרוגרות, וכן מגיס בצמר שביורה מיירי כשחלק מן הצמר נצבע יפה, וחלק נקלט ע"י ההגסה, ועל מה שכבר נצבע אין חייבין, והכי הוא אורחא דמילתא שחלק נצבע בלא הגסה, ויש מקומות שצריכין הגסה לדלל הצבע שיקלט יפה, וכן הוא בבישול שיש חלקים שהבשר נתייבש ולא הגיעו המים לתוכו יפה, וע"י ההגסה מתבשל שם יפה, ונמצא שכל אחד בישל חלק מהבשר, ושפיר שנה התנא הדין שכפי ההוה שניהם חייבין, וא"צ לכל מש"כ להלן.

- עד כאן -

ולמדנו מכאן ששנים חייבין משום מבשל על אותה חתיכה, הנותן את הבשר בקדירה והמגיס, ויש לעי' היכן מצינו שנים שעושין בזא"ז ושניהם חייבין, הרי אם השני גמר את הבישול בהגסתו אין לחייב את הראשון, ואם ההגסה אינה חשובה כיון שבלא"ה ה' מתבשל א"כ מ"ט המגיס חייב, והרא"ש בשבת פ"ג סי"א נקט בדעת רש"י דחייב משום מגיס לאחר שכבר נתבשל, ולא גרס בשר אלא מים ותבלין, אבל הרא"ש גופיה נקט דמיירי קודם מאכל בן דרוסאי והמגיס חייב משום קרובי בישולא.

שאינן משתנה מהות המים ועיקר תועלתן לחימום, ואפשר דכיון שאין כונתו לצורך המים לשתיה אלא לבשל בהם, מש"ה קרי להו מחמם ולא מבשל, וכן במבשל דמשכן הזכירו הסממנים ולא המים שבישולן בהם, דחימום המים לצורך הסממנים נעשה, מ"מ יש סמך מלשונו ז"ל לומר שיש בישול אחר בישול במים, דמעיקרא נמי לאו משום בישול חייב עליהם אלא משום חימום, וכשנצטננו בטלה התועלת, וראיתי ברמב"ם פ"ט ה"א שג"כ כתב המבשל את המאכל או את הסממנים או המחמם את המים כו', ונראה דמקורו מלשון הגמ' שבת ל"ז ב' תבשיל שבישל כ"צ וחמין שהוחמו כ"צ ולא אמרו שנתבשלו. - מצרף ומחסם ליכא בחרס שנתלבן, שלא מצינו כן אלא במתכת.

נראה דמהא דאשכחן דכ"ר מבשל אע"פ שאינו מרתיח יש ללמוד דשיעור בישול דמים אינו ברתיחה, וכל שמבשלין בהם חייב כדחזינן בשמעתין, ומזה מוכח דבישול מים ביס"ב, מיהו יש לדון אם נעשו מבושלין אפי' נצטננו, וכלי ראשון חייבין עליו כמבואר חולין ק"ד ב'.

שם ואחד נותן בתוכו תבלין, יעוי' בפ"י ר"ח דגרס קודם התבלין ואחד נותן את הבשר, וכ"ה בתוספתא וברמב"ם פ"ט ה"ד, והוא מוכח מתוכו שאין דרך ליתן תבלין במים בלא בשר, ואין דרך להגיס במים ותבלין לחוד, ואין בזה קרובי בישולא, שא"צ הגסה אלא גוש בנוזל שיתערב הנוזל בתוכו יפה, ויתפשט חומו בשוה, וגם אין טעם שישיט התנא את הבשר דסתמו ניתן בקדירה, (ואין נראה לומר שרק המגיס חייב שהוא קירב בישולו, ולכן לא הזכיר התנא את הבשר משום דמסיים כולן חייבין, והנותן את הבשר פטור מפני שהמגיס גמר מלאכתו, דודאי פשטות הדברים שהנותן את הבשר חייב, וגם אין דרך התנא והגמ' להעלים ד"ז), ולפ"ז ניחא דההגסה כדי לערב הבשר עם המים

ונראין הדברים דכל קרובי בישולא שוין בין ע"י היפוך והגסה ובין ע"י עצים נוספים, או חיתוי בגחלים, מיהו בעינן שיהא קירוב חשוב במעשהו של השני, וכמ"ש הריטב"א שם דדוקא שינוי חשוב של שעה משתי שעות חייב, וכן בחיתוי הגחלים שאמרו ע"ז ל"ח ב' כתבו הראשונים ז"ל דלא סגי בהשלכת קיסם אלא בעינן שיהא קירוב ניכר ע"י חיתוי וריבוי עציו, ואמנם לענין פת עכו"ם ובישולי עכו"ם נחלקו שם הראשונים ז"ל ער"ן מ"ש ע"ד הרמב"ן, אבל נסתייעו מהיפוך דחאד שעה ותרי שעה דבעינן קירוב ניכר, וכן אמרו גבי היפוך [והגסה] דחשיב גמרו ביד המהפך [והמגיס], והכי קי"ל לענין בישולי עכו"ם דבין הניח גוי והגיס ישראל בין הניח ישראל והגיס גוי שרי, ע"י ע"ז שם ובשו"ע סי' קי"ג ס"ו.

וביאור הדברים דמעשה הראשון לא נסתלקו כיון שלבסוף נגמר הבישול באש שלו, ומתחלה הי' ראוי להתבשל ע"ז, ומ"מ קירוב חשוב מיקרי נמי עבודה ומלאכת בישול וחייבין עליה, ונראה דלגבי שבת ידעו בגמ' שהמגיס חייב כדחניא ביצה ל"ד א', ומ"מ לענין בישולי עכו"ם הי' מקום לומר שישראל המגיס אינו מציל מבישול העכו"ם שהניחו על האש, וכן הי' מקום לומר שהעכו"ם אוסר בהגסתו אע"פ שהראשון ג"כ חייב, דמ"מ גם בישול עכו"ם יש כאן, ובזר שהיפך בצינורא ע"ג המזבח הי' מקום לפטור, כיון שאין הקירוב בזמן, חשוב כ"כ בעבודת המזבח, ול"ד למלאכת שבת שתיקון האוכל ג"כ חשוב, והוא מסדר הצליה והבישול להפוך ולהגיס, וכמ"ש הרמב"ם פ"ט ה"ד לענין מגיס שכל העושה דבר מצרכי הבישול הר"ז מבשל, ובהי"א כתב שהסחיטה מצרכי כיבוס היא כמו שהגסה מצרכי הבישול, הרי דלענין שבת סגי בתועלת של המגיס להכינו באופן מתקן יותר, משא"כ בעבודה שאין צורך בזה כ"כ, וכן בבישולי עכו"ם ס"ד שאין זה מציל, וכ"נ עוד

ומצינו בשבועות י"ז ב' דאר"ה זר שהפך בצינורא חייב מיתה ואמרינן ה"ד אי דלא הפך לה לא מיעכלי פשיטא, ואי דלא הפך להו נמי מיעכלי מאי קא עביר, לא צריכא דאי לא הפך בהו מיעכלי בתרתי שעי והשתא מיעכלי בחד שעתא, והא קמ"ל דכל קרובי עבודה עבודה היא, ולכאורה בהקרבה ע"ג המזבח י"ל דכיון שכבר מונח בלא מעשה ידיה א"כ אין בזה חשיבות דורון, אבל במלאכה י"ל דאיסתלקן מעשה ראשון ועכשיו נתבשל ע"י השני, אבל בריטב"א שם מבואר איפכא דלענין שבת לא ברירא ליה שהשני חייב שכ"כ בלשון אפשר, ומבואר בדבריו דהראשון ודאי חייב אע"פ שהקירוב נעשה ע"י השני, והיפוך בצינורא דמי למגיס, שע"ז נצלה יפה בכל צד, ולא מתחרך התחתון עד שיצלה העליון, וכ"מ בהדיא בע"ז ל"ח א' דהיפוך בצלי ומגיס שוין.

ואפשר שאם השני הוסיף עצים וקירב בישולו במקום שבלא"ה הי' מתבשל ואין בעצם של השני כדי לבשל, הרי השני פטור, דחזינן ליה כמקרב הקדירה לאש באופן שכל המעשה נעשה ע"י הראשון, אלא שהראשון הניח הקדירה בגובה במקום שהי' מתבשל בשתי שעות והשני הורידה ונתבשלה בשעה אחת באש של הראשון, דחזינן לאש כחץ של הראשון שעדיין כחו נמשך, [ולכן אם נשתטה בזמן שנגמר בישולו פטור, שהמעשה צריך להתייחס לבר חיובא בזמן חלות החיוב], ומגיס ומהפך שאני שזהו סוג שונה המועיל בפ"ע, שאינו מתבטל במעשה של הראשון, מיהו יש גם סברא איפכא שאם השני הביא עצים הרי הוא חשוב כמו הראשון, והרי אם העביר הקדירה לקצה אחר במדורה זו שמתבשלת מעצים אחרים ודאי בטלו מעשה הראשון, השתא נמי מתבשלת מעצים ידיה, ול"ד למגיס ומהפך שע"כ נטפל לראשון, אלא שמסייע למעשה הראשון.

מחודש ששייך לגמור הבישול בלא הגסה באופן גרוע קצת, וע"י הגסה נגמר באופן משובח יותר, וכיון שיש כאן שני עניני בישול שייך לחייב את שניהם, דלא אסתלקו מעשה הראשון לעיקר הבישול, ומ"מ השבחת השני חשובה מלאכה, וכן הדין במכבס וסוחט שאפשר לגמור ליכון הבגד בשרייה לחוד, אבל ע"י הסחיטה מתלבן יותר טוב, ולפ"ז אפשר שיתחייב בהגסה גם לאחר שנתבשל כ"צ, שהתועלת הזו יש לה מקום גם לאחר הבישול, וכפשוטו דברי הרמב"ם בפ"ג הי"א, מיהו אפשר שאינו מגיע לתיקונו המושלם בהגסה שאחר הבישול, וגם אין דרך לחזור ולבשל כדי להגיס.

ולפ"ז מה שמצאנו ענין קרובי בישולא וקרובי עבודה במהפך ומגיס היינו דוקא בעבודה ובישולי עכו"ם, אבל בשבת פשיטא לן ששיפור הבישול לחוד מחייב, ואפי' בלא קרובי בישולא, שהרי אפי' בנתבשל כ"צ יש לזה מקום.

מיהו באמת לא הרווחנו בזה, דהא ודאי שהמגיס מקרב את הבישול כמו המהפך וכדמדינן להו בגמ', ואם באנו לומר שהמקרב את הבישול מסלק מעשה ראשון, א"כ הדין נותן שהראשון פטור, ואמנם כן שהמניח את הקדירה בשבת סמוך לשקעה"ח באופן שלא התבשל בשבת, ובא אחר והגיס בה וקירב בישולה שנגמר בשבת רק השני חייב, ואפי' אם השליך לאש חתיכת עץ שהיא גרמה גמר הבישול בשבת הרי הראשון פטור, ואעפ"כ אם גם הראשון הניחה באופן שתתבשל בשבת הרי הראשון חייב כדנתיא בשמעתין.

ולמדנו מזה שיש מעשים שאינם מבטלים מעשה הראשון, כמו חתיכת עץ שמקרב הבישול מעט ואינה מבטלת מעשה הראשון כלל, וה"ה מגיס ומהפך, ואילו אם הניח עצים מרובין שיש בהם לחוד כדי לבשל,

בדעת הרמב"ם פ"ג הי"א ופכ"א הי"ב וכמ"ש מרן זללה"ה בסל"ז ס"ק ט"ו הובא לקמן בסוגיא דשבת י"ח ב' ד"ה ובדעת רש"י.

מיהו בגמ' לא מצינו מעלת מגיס ומהפך אלא משום קרובי עבודה וקרובי בישולא, וא"כ לאחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי כיון שאין בו משום בישול אין בו משום מגיס, דאין בישול אחר בישול, [ול"ד לתופר שתי תפירות בבגד שתפור מעט, דשייך תוספת שיש בה קיום בפ"ע לחבר הבגד גם אם ינטלו התפירות הראשונות, אבל בדבר מבושל אין חשיבות מלאכה אע"פ שמשפר ומוסיף, הר"ז כמוסיף ומבשל ממאכל בן דרוסאי עד שמבושל כ"צ, וע"ע מש"כ בזה להלן ממותר חוט של תפירה], אלא דבשבת פשיטא לן דחייב בקירוב דמגיס ומהפך כיון שיש מעלה בקירוב זה שלא יתחרך, והר"ז קירוב חשוב בתועלת הבישול, משא"כ בעבודה ובישולי עכו"ם דדיינינן בסילוק מעשה ראשון. - ולכאורה בשר בחלב כשבת שהמגיס חייב.

[ולפ"משי"כ לעיל בהוספה חיוב מגיס הוא על כגורגרת שנתבשלה מכח הגסתו, שע"י שנכנס רוטב בחתיכה ממהרת להתבשל, [ובלא ההגסה היתה מתייבשת, ונעשית ראויה ביובש לאח"ז], ועיקר ההגסה עושין לשיפור הבישול, אבל הוא ג"כ ממהר הבישול עי"ז, והוא חייב על הבישול שנעשה מהר מכח הגסתו, ואין שום חיוב על שיפור הבישול שמכח ההגסה].

עוד בענין הנ"ל ובמשמעות הרמב"ם שמגיס הוא ענין מחודש

ג. עוד בביאור ענין החיוב של המבשל ושל המגיס באותה חתיכה, והרי בפשוטו לא מצינו ענין שנים שעשאוה בזא"ז שיהיו שניהם חייבין, דממה נפשך אם המעשה מתייחס לראשון למה יתחייב השני, ואם השני גמרו הרי נסתלקו מעשה ראשון, ומדברי הרמב"ם הי' נראה דענין מגיס הוא דבר

מסתברא דאסתלקו מעשה ראשון, שהרי השני גמרו וגם א"צ למעשה הראשון, ומ"מ לענין בישולי עכו"ם י"ל דלא אסתלקו מעשה ראשון ומותר, כיון שזה יכול וזה יכול, מיהו בעשה מדורה גדולה שעצי הראשון בטלין בה י"ל דאסתלקו מעשיו, כמו שאינם מועילים באופן שהוא נתנן לאחר שהשני עשה המדורה.

ואמנם אם הי' דעתו של ראשון להסיר הקדירה מן האש קודם שתתבשל הר"ז חסר במלאכת מחשבת בשבת, וה"ה אם הניחה בעת הגשמים וסבר שלא תתבשל בשעה ואח"כ זרחה החמה ונתבשלה הרי הדבר תלוי בכונתו, ואע"פ שהדבר פשוט שזריחת החמה אינה מבטלת מעשהו, וממילא ה"ה במעשה שנעשה ע"י אחר אם הוא רק מסייע שמעשה הראשון יגמר מהר, דסו"ס המעשה נגמר מפעולת הראשון, ואין זה ענין לזרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו, שיש שם שני מעשים שכל אחד לחוד יכול לגמור המעשה, (וה"ה הכא כשהשני מביא עצים שיש בהם כדי לבשל, וכשכח השני מרובה שמבטל השפעת אש הראשון), ואם השני עשה הרי לא עשה הראשון כלום, אבל כאן אין השני אלא בגדר מסייע, והכל נשלם מן הראשון, ומה"ט בסיוע מועט רק הראשון חייב, ונתחדש דבסיוע חשוב גם השני חייב, וכמשנ"ל לעיל מדברי הרמב"ן והריטב"א דלא סגי בעץ נוסף וחיתוי מועט וקירוב של זמן מועט, וכן הביא הגרע"א ז"ל בס"י שי"ח ס"א מדברי הריטב"א דמקרב ע"י חיתוי חייב.

הגע עצמן הרי שנתן הקדירה על האש במקום שלא יתכן שלא תתבשל הרי יש לדמותו לחבל בבהמה באופן שבודאי תמות, ובא אחר והוסיף להכותה באופן שלא תמות ממכתו, אבל קירב את מיתתה, דודאי מעשה המיתה מתייחס לראשון שכבר הוחלטה מיתתה על ידו, וכן הדין ברוצח שעשה את חברו טריפה, ובא אחר וקירב מיתתו, דכיון שמכת הרוצח מוחלטת אין הקירוב נחשב

רציחה, ולא דמי לבא אחר והרגו שהשני עשה ג"כ מעשה מיתה לחוד, אלא שהי' גברא קטילא, דבזה נחלקו הראשונים ז"ל ופשוט הגמ' סנהדרין ע"ח א' דהראשון פטור כמשנ"ל במקו"א, אבל כשהשני רק החלישו במכות ועי"ז קירב מיתתו אין כאן מעשה רציחה, ואמרינן דמעשה הראשון המיתו, וה"ה בכל מעשה שהוחלט שיגרום תוצאה זו.

והא דנשתטה בשבת קודם גמ"מ פטור, היינו מפני שמלאכת שבת תלויה בגברא שלא שבת ולא בתוצאה, וכיון שבזמן חלות החיוב אינו בר חיובא נמצא שלא חילל שבת בבר דעת, משא"כ ברוצח ומזיק שחיובו על התוצאה, ומשעה שגרם את התוצאה חייב, אבל כשלבסוף נגמרה המלאכה ממעשהו אע"פ שהשני סייע למהר מלאכתו חייב, וה"ה בזרק חץ ובא אחר וקירבו לחץ שהראשון חייב, כיון שבלא"ה הי' נהרג והשתא נמי החץ הרגו.

במותח חוט של תפירה אשכח ב' חיובים במלאכה אחת

ד. **במותח חוט של תפירה** שבת ע"ה א' מצאנו שחייב על אותה תפירה שתי פעמים, שקודם שמתח כבר היתה תפירתו בגדר חיבור, כמו עשה שני ראשיה לצד אחד וקשר, ואפ"ה מהניא המתירה שמשפרת את התפירה לחיבו, [ומסתברא דהמרפה חוט של תפירה לא מיקרי קורע], ולכאורה דמיא הא למגיס לאחר בישולו לדעת הרמב"ם אם נימא דחייב, כיון שיש כאן תועלת בסוג אחר שמשפרת את הבישול, וכ"ה לשון הרמב"ם פ"י ה"ט שמתחת החוט מצרכי התפירה, כלשונו במגיס וסוחט, (ועי' ר"ח ע"ה א' שפי' משום טווה), מיהו מגיס שאמרו ע"ז ל"ח א' אינו בדין שיתיר את התבשיל של הגוי שכבר נתבשל כל צרכו באיסור, ואין לנו מקור לחדש מגיס אחר לחיבו בשבת, וע"כ כמ"ש הראשונים ז"ל דמגיס היינו קרובי בישולא, וכדמדמינן ליה למהפך בצלי, ואמרינן אי

להכריע ביניהם מי עיקר, אבל האוכלו כב"ד לא שייך אח"כ כ"צ.

מהו עיקר חידוש הברייטא

ה. שם כולן חייבין, יש לעי' מהו עיקר חידוש הברייטא, ואפשר דקמ"ל דמגיס והנותן את הבשר שניהם חייבין על אותה חתיכה משום מבשל וכמש"כ, וקמ"ל דאע"פ שכולן כונתם לצורך הבישול, ואפשר לעשות הכל במעשה אחד באור לבסוף, מ"מ כולן חייבין על כל שלב בפ"ע ומיקרי מלאכת מחשבת כיון שצריך זה להכנה בבישול.

שם וכולן פטורים, יש לעיין פשיטא

שם והתניא אחרון חייב וכולן פטורין, יש לעי' פשיטא, וגם לא משמע דקמ"ל דכולן פטור אבל אסור, דהא לא עבדי מידי, ובתוספתא קתני למגיס בתר אור וקאמר דשניהם חייבין, ובאמת קודם האור אין המגיס אלא מטעים התבלין עם המים והבשר מעט, ואין זה מגיס כלל, כמו שאין שייך מהפך קודם האור.

חיוב המגיס הוא על הבשר שהיה קודם מאכל בן דרוסאי

ו. ביצה ל"ד א' ואחד הגיס, נראה לפרש שהי' גם בשר בקדירה שאין דרך להגיס אלא בבשר, ולא במים ותבלין, והנותן את הבשר פטור מפני שהמגיס הוא קירב בישולו והוא מתחייב, ומיושב בזה שאין שנים חייבין על אותה חתיכה משום בישול, [וגם סתמא אין דין מגיס בתבלין קודם שיהיו המים יד סולדת, וא"כ המגיס חייב רק משום בישול התבלין, ודוחק לומר שבישול התבלין צריך הגסה], ובדוחק י"ל דהגסה זו לערב התבלין במים דרך בישול חייב משום מבשל, אע"פ שהתבלין והמים כבר מבושלין, מ"מ ההטעמה של המים והתבלין ברתחה דרך בישול, חשיבא ג"כ מבשל, אבל הדברים מחדשים וסתמא אין דין בישול בהגסה זו, אלא יש

דבלאו איהו נמי בשיל מאי קעביד, וכ"ש דלאחר הבישול אמרין מאי קעביד, ואם להרמב"ם חייבין עוד ממאכל בן דרוסאי עד כ"צ, ע"כ דס"ל שיש חיוב נוסף על כל שיפור בבישול, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכ"ז.

ונראה דאין ללמוד ממותח חוט של תפירה דמשכח"ל שני חיובים בדבר אחד, כמו המבשל עד כמאכל בן דרוסאי וממאכל בן דרוסאי ועד כ"צ, דבתפירה סדר החיט לתפור שלא במיתוח, שאין הבגד מתמתח יפה בכל תפירה, ואין נוח לתפור במהודק וליישר קמטיו, וכיון שסדר התפירה הוא בשני שלבים, שייך לחשבה כשתי מלאכות, אבל בבישול אין פעולה נוספת למי שאוכל כ"צ, אלא שמשאיר הקדירה על האש מפעולתו הראשונה, ולכן אין ראוי לחלק המלאכה לשנים ולחשבו כעושה שתי מלאכות, ואפי' מי שעצר באמצע הבישול והחזירה אינו עושה מלאכה מחדשת, וכיון שנקבע הדין דממאכל בן דרוסאי כבר נתחייב, ש"מ שכבר נשלמה המלאכה, דאל"כ הי' ראוי לומר שמי שדעתו לבשל כ"צ לא נגמרה מלאכתו עד לבסוף, ועוד דבתפירה שאינה מתוחה שחייבנוהו אין הטעם מפני שכמוהו מקיימין אלא דסגי בתועלת של חיבור כזה לשמור החלקים יחד, והר"ז דומה לשובט ומדקדק ע"ה ב' דלר"י המדקדק מלאכה בפ"ע ולרבנן ה"ה בכלל אורג, ושניהם חייבין, אע"פ שזהו שיפור במעשה האריגה, וה"נ שניהם חייבין משום תופר, אבל במאכל בן דרוסאי שחייבנו היינו מפני שכבר נשלמה מלאכת הבישול בתועלתה הסופית, דהיינו שיהא נאכל כך, ולכן ראוי להכריע איזה מהן עיקר, וכמו שמצטמק ויפה לו לא משוי מלאכה, ה"נ הוכרע שבמאכל בן דרוסאי כבר נשלם תיקונו, ומכאן ואילך הר"ז שיפור, ול"ד לבגד שהוא קיים ואין ההנאה מתפירה שאינה מתוחה נוגדת את ההנאה בתפירה מתוחה, וא"צ

לפרש המגיס בבשר קודם מאכל בן דרוסאי, והי' הדבר פשוט דמיירי בדאיכא בשר שאין הגסה אלא בבשר וכיו"ב, ואין מבשלין מים ותבלין אלא להטעים הבשר, ודאתאן עלה לא נצטרך לחדש דין בישול לאחר מאכל בן דרוסאי ע"י הגסה.

שבת י"ח ב' הערות ע"ס הגמ'

י"ח ב' גיגית ונר וקדרה ושפור מ"ט שרו ב"ש, מבואר בזה שהנר חשיב עושה מלאכה, וא"כ המחזיק שמן בידו ופתילה דולקת הר"ז חייב משום מבעיר, שהוא כמקרב השמן לפתילה, וכן בקדירה קיום הבשר והמים באופן זה מיקרי מעשה בישול, והא דפשיטא לן דב"ש שרו בקדירה שלא נתבשלה עדיין, י"ל דהכי משמע לן בכירה שהסיקה בקש ובגבבא שלא אסרו ב"ש כלום, וגם ידעו האמת דקידרא חייאת שריא לב"ש, ומ"ש רש"י שא"א שלא תצטמק בשבת לא נתפרש מה איסור יש בזה הרי לכתחלה מחזירין בשבת ע"ג גרופה וקטומה אפי' ממאכל בן דרוסאי.

שם לימא ב"ש היא ולא ב"ה, יש לעי' ולב"ש מי ניחא הא אמרינן דמפקר להו, וי"ל דלא אמרינן סתמא מפקר אלא לצורך שבת שא"א בענין אחר, וקבעו כן שיהיו כל ישראל מפקירין, וגם אפשר דלב"ד מתנה עליהם, אבל לצורך מוצ"ש אינו מופקר בסתמא, שהרי יכול לחמם במוצ"ש, ולכן ס"ד דלב"ש ניחא, שו"ר שכ"כ הרשב"א, ובתו' הקשו למה לא ידעו טעמא דשמא יחתה ממתני' דלקמן, ולכאורה י"ל דסברו דלמוצ"ש לא חיישינן לחיתוי, ורק לצורך השבת טריד שיהא מוכן ומחכה.

בביאור החשש שמא מגיס בה, וההשואה לגזירת שמא יחתה

שם וניחוש שמא מגיס בה, בפשוטו כשנותנין הצמר ליורה כבר נתבשלו הסממנין יפה, והצבע מתוקן לצביעה, ואין מגיס אלא מפני

הצמר וכמ"ש תו', ולפ"ז השאלה רק לב"ה כיון שעדיין לא קלט את העין וטריד, וכן באונין של פשתן הקושיא רק לב"ה, אבל משנחלכנו וקלט העין שוב אין לחוש לחיתוי והגסה, שכבר נקלט הצבע יפה, ומה"ט לא תירצו הב"ע כשכבר הגיס, דכיון שנתנו קודם קליטת העין עדיין לא הגיע זמן ההגסה, ועוד דמשנקלט שוב אין בו משום צובע מדשרו ב"ש, וממילא גם מגיס ליכא, שו"ר ברשב"א, ועי' להלן.

וי"ש לעי' מה ראייה מחיתוי להגסה, הרי בחיתוי יש לחוש שמעיקרא הי' סבור שהאש תבער יפה ועכשיו רואה הגחלים עוממות ומחתה, אבל בצמר ליורה ידע מעיקרא שלא יוכל להגיס בה ומסח דעתיה מינה, וי"ל דפעמים שרואה שהצמר אינו שוקע בצד אחד ומגיס בו, ומעיקרא הי' סבור שישקע יפה, א"נ כיון דטריד ומחזר לראות ענין צמרו חיישינן שמא ישכח, ולפ"ז ניחא דבטוחה אין לחוש להגסה, כיון שמעיקרא ידע שלא יוכל להגיס, וכיון שטוחה לא יפתח לראות ענין צמרו וממילא לא יגיס, דחשש ההגסה בא רק כתוצאה מראיית צמרו שלא שקע יפה ביורה וכמש"כ, וערש"י ותו', ול"ד לשריק דלקמן כלל דהתם עשאו לצורך שבת ואין השריקה גורמת לו היסח הדעת מלפתחה בשבת.

בחשש מגיס ביורה עקורה

ז. הא דאשכחן בשמעתין מגיס ביורה עקורה, היינו דוקא בצמר משום צובע, שהרי עיקר צביעתו ג"כ נעשית בעקורה, דהא בהכי מיירי שמעתין, שנתן הצמר ליורה, ועדיין לא קלט העין, והניחו ביורה עקורה לקלוט העין משחשיכה, ובזה יש לחוש ג"כ למגיס כדי שיקלוט העין יפה, אבל בקדירה אפי' לא נתבשלה כמאכל בן דרוסאי אין לחוש למגיס בעקורה, שאין עיקר תועלת מגיס אלא ברותחת על האש לאחר ההגסה, אבל בעקורה

מזה דעיקר האיסור משום שמחמם הצונן כדי לצמק, וצ"ע, והובאו דבריו ברמ"א סי' ש"ח ס"ד ע"ש, ועוזר"א סל"ז ס"ק י"ג בביאור דבריו.

ויש לעי' למה לא פירש רש"י משום צובע כמ"ש תו', ואפשר דמשמע ליה דקושיין לב"ש דמיירי משקלט העין דליכא משום צובע, ולכן פי' משום בישול סממנין, אבל פשטות הגמ' שהקושיא למי שמתיר צמר ליורה, ואילו לב"ש הו"ל למיפרך הכי משיקלוט העין שרי ואמאי כו', אלא ודאי פשטות הקושיא לב"ה וא"כ הו"ל צובע, ואפשר שלא סבר רש"י דאיכא משום צובע במגיס, דסתם לשון מגיס נאמר לענין מבשל.

אם יש חשש מגיס לאחר שקלט העין

ג. ויעזי' ברשב"א שנסתפק אם יש חשש מגיס לאחר שקלט את העין, אבל מלשוננו משמע שהנדון משום מבשל, אלא שאין לחוש שיחתה ושיגיס כיון שכבר נצבע כראוי, אלא דאפשר דלהגסה חיישינן לעולם כיון שדרכן של סממנין להגיס שלא יחרכו, וצ"ב כונתו שאם הנדון משום צובע כבר קלט את העין, ואם הנדון משום מבשל הרי כבר נגמר בישול הסממנין, וההגסה שלא יחרכו לאו בישול מיקריא, וא"כ למה יש לגזור שלא יגיס, ושמא סבר הרשב"א כעת דבכל גונא שייך חיוב מגיס, כשיש בזה תועלת, ורק להלן חידש שאין מגיס משנתבשל, גם צ"ב מ"ש דחייש שיחרכו הרי בעקורה לא מיחרכי, ואולי כונתו בזה דעל האש חיישינן, ובעינן או טוחה או עקורה.

וראיתי בבהגר"א סי' ש"ח סי"ח שדקדק מהא דסתם התנא ולא ביאר דב"ה שרו רק בעקורה וטוחה, וש"מ דמשיקלוט העין ג"כ לא שרינן אלא בעקורה וטוחה, ולכאורה אם זו קושיא עדיין אין מיושב למה סתם התנא וב"ה מתירין, אלא ודאי דמתפרש שב"ה מתירין את האיסור של ב"ש, ולא נחתו

אפי' בדבר שכלי ראשון מבשל אין המגיס מבשל, ובקדירה שהחום שלה רק ככ"ר מסתברא שאפי' על האש אין חשיבות למגיס, שהמגיס כמהפך בצלי כדחזינן ע"ז ל"ח א', ואין ענין זה שייך אלא ברותחת על האש, ואפי' את"ל דמשכח"ל בשר רך שמתבשל סוף בישולו בכלי ראשון ויש גם תועלת בהגסה, כבר כתבו הראשונים ז"ל דאין ענין קרובי בישולא אלא בקירוב גדול, אבל הזורק חתיכת עץ לתנור לא חשיב קירוב, עריטב"א שבועות י"ז ב' דדוקא חדא שעה ותרתי שעה, וער"ן וש"פ בשם הרמב"ן ע"ז ל"ח ב' דלא מהני השלכת עץ וחייתי מועט אלא כשיש תועלת של קירוב גדול, והחולקים מקילין בגזירת פת ובישולי עכו"ם, אבל בדאורייתא ודאי לא חשיב.

בדברי רש"י דקושיא דשמא מגיס חיינו משום בישול

ח. רש"י פירש דקושיא שמא מגיס בה הוי משום בישול, ויש לעי' בישול דמאי, הרי בפשוטו כבר סיננו הצבע הצלול מבישול הסממנין, ועכשיו יש כאן רק מי צבע שנותן לתוכן צמר, ומה בישול שייך בזה, ואם הבישול בסממנין הו"ל לגמ' לשנויי בדליכא סממנין ביורה, ודוחק לומר שבמי צבע לחוד שייך בישול בהגסה, ואפשר דכשהמים מתאדים מן הצבע הרי הוא נעשה גוש ונחרך, ולכן צריך הגסה, וסבר רש"י שיש בזה משום מבשל, ולא נתפרש טעמו כי הרי כבר נתבשל כל צרכו, ולשון רש"י ובמבושל הוי בישול משמע דס"ל דשייכא הגסה גם במבושל כ"צ, מיהו רש"י גם במצטמק לאחר בישולו כתב לעיל דאיכא משום שביתת כלים, ולכן שיטת רש"י צ"ת, וערא"ש פ"ג סי"א מ"ש בזה, והובא להלן, וראיתי ברי"ו בשם הר"י דכל שיש בו רוטב ומצטמק ויפה לו והוא צונן כשהחזירו ע"ג כירה ומצטמק הוי מבשל גמור, [והעתיקו הב"י סי' רנ"ג על מ"ש הטור שמותר להחזיר כ"ז שהיא רותחת], ומשמע

לנדון דשמא יחתה ויגיס שזה אינו ענין לפלוגתתם עם ב"ש, וממילא מתפרש שפיר דמשקלט העין א"צ עקורה וטוחה.

בדין בישול ומגיס לאחר כמאכל בן דרוסאי

י. והנה הרשב"א לא הזכיר דחיוב מגיס משום צובע, והקשה א"כ למה לא חששו למגיס בקדרה, ותירץ דעיקר מגיס דקדרה בהגסה ראשונה משא"כ בסממנין שצריכין הגסה כל שעה שלא יחרכו, ועוד תירץ דליכא משום מגיס לאחר מאכל בן דרוסאי שהרי כבר נתבשל וחיוב מגיס משום מבשל הוא, ויש לעי' מאי קסבר בתירוצ' קמא, האם יש בהגסה ראשונה משום בישול גם לאחר מאכל בן דרוסאי, או דלתירוצ' בתרא נתחדש איפכא דאמנם גם בהגסה שני' חייב, אבל רק קודם מאכל בן דרוסאי, והלשון משמע דלתירוצ' קמא חייב בהגסה ראשונה אף לאחר מאכל בן דרוסאי, ואע"פ שהזכיר לשון קרובי בשולא, מ"מ ס"ל דהגסה מצרכי הבישול ויש בה תועלת גם לאחר מאכל בן דרוסאי, כדחזינן בסממנים, ובתירוצ' בתרא סבר דסממנין חשיבי קודם מאכל בן דרוסאי כיון שיוצא מהם צבע בכל שעה, או דתיקון הצבע חשוב לחייב עליו ואינו תלוי במאכל בן דרוסאי כמידי דאכילה, וכ"ז צ"ת, והמחודש שנסתייע מדברי הרמב"ן דרק הגסה ראשונה חייב עליה, ולא הזכיר דהרמב"ן פשיטא ליה שאין חיוב מגיס לאחר מאכל בן דרוסאי.

הרמב"ן פשיטא ליה שאין מגיס לאחר מאכל בן דרוסאי, ומפרש שמעתין משום צובע, והקשה למה לא חיישינן שמא יגיס בקדרה כמו בצובע, ותירץ דמיירי אחר הגסה ראשונה ותו לא חיישינן להגסה שאין בה משום מלאכה בקדירה משא"כ בצובע שיש תועלת בכל הגסה, וקודם הגסה ראשונה ליכא משום חשש הגסה דהו"ל קידרא חייטא, וכיון דמסת דעתיה מיניה אינו מגיס, ולמדנו מזה שעיקר הגסה לקרובי בישולא, ואינו מגיס

לשיפור הבישול היכא דא"צ לתועלת קירוב הבישול עצמו, ועוד דאחר הגסה ראשונה אין בהגסה קרובי בישולא שאין כ"כ תועלת למהר הבישול ע"ז, וכתב עוד דגבי צבע יש לחוש להגסה טפי שירא שתקדיחנו היורה ויפסיד הרבה, ובירושלמי אמרו דחיישינן שיוסיף מים כשיראה שהיורה מקדיחתו, ולכאורה אין לחוש לזה בעקורה.

והר"ן כתב דאין מגיס בקדירה משנתבשל כמאכל בן דרוסאי, אבל בצמר ליורה לעולם אסור להגיס בו, שאע"פ שקלטו העין דרך הצבעים להגיס בהם תמיד כדי שלא יחרכו, והכי מוכח בירושלמי, ולא נתפרש איזו מלאכה יש בהגסה זו, הרי אין כאן צובע ואין כאן מבשל, ובירושלמי אמרו שמא יוסיף מים כדי שלא יחרך, וא"כ אין זה ענין למגיס, ואין לחוש לזה אלא ע"ג האש, וגם שלא יחרכו ליכא בעקורה, וכבר נתבאר שהגמ' מתפרשת קודם שיקלוט העין וחיובו משום צובע, וממילא גם אין מקור למגיס שלא ע"ג האש לענין מבשל, דהכא מיירי שעיקר צביעתו בעקורה, וממילא גם ההגסה מסייעת לקליטת הצבע יפה.

וראיתי בריטב"א הנדמ"ח שכ"כ שאין מגיס בעקורה אלא בצבע, שע"י ההגסה נקלט הצבע יפה, אבל בתבשיל אין מגיס דאורייתא אלא ע"ג האור וקודם שיגיע למאכל בן דרוסאי, וסיים ובוה נתקיים מנהגינו, דהיינו שהיו מגיסין משהעבירו מן האור, וכתב שחכמים אסרו להגיס בה אפי' לאחר בישול בעודה באש אבל כשנעקרה מעל האש שרי, ולא נתפרש מאן חכמים, דהא לא אשכחן איסור זה, ואם התירו להחזיר לאש ה"ה דיש להתיר להגיס, וצ"ל שנהגו כן ע"פ רבותיהם, שו"ר בספר מרן זללה"ה סל"ז סוס"ק ט"ו שתמה כן ע"ד המ"מ דמשמע מדבריו שיש איסור הגסה על האש מדרבנן, ולא מצאנו איסור זה, ואפשר דס"ל שזה בכלל איסור חזרה דמיחזי כמבשל [ולא משום שמא יחתה

האש וה"ה במרותחת שהוסרה מהאש, אבל מההיא דשחיקת הריפות ל"מ כן, ובלח"מ כתב דלא ילפינן מצמר דחיובו משום צובע, אבל בבישול בעינן דוקא על האש.

ואפשר שהרמב"ם סובר דמגיס לאו משום קרובי בישולא הוא אלא שהוא משפר את התבשיל, שמרככו ומטעימו, וכמו שדימה סחיטה בכיבוס למגיס בבישול, ולכן סבר ששיפור זה אפשר שיהא גם לאחר הבישול, ופירש כן ברייתא דביצה ל"ד א' וכמ"ש הרא"ש בדעת רש"י, [ועמש"כ לעיל בסוגיא שם], שו"ר בספר מרן זללה"ה סל"ז ס"ק ט"ו שפי' כן דעת הרמב"ם.

בהגמ"י פ"ג ה"א ציין לדברי סה"ת שהביא מתני' דנוטל מההטמנה ומחזיר, ובאמת שם מבואר דקופה מטה על צדה ונוטל, וזה ע"כ בכף, ומוכח מזה דשלא ע"ג האש שרי, ואמנם ד"ז פשוט שנהגו כן בכל הדורות, אלא שהמ"א נדחק בזה ע"פ הרמ"א בסו"ס שיי"ח, והרי כשמטה קופה על צדה ונוטל לא יתכן אלא בכף, וא"כ מפורש בגמ' בפשיטות המנהג הזה.

לענין הלכה בדין מגיס לאחר שנתבשל

יב. ולענין הלכה דעת הרמב"ן והרשב"א והרא"ה [הובא באר"ח] והרא"ש והמ"מ והריטב"א והר"ן דכל שאין בו משום בישול אין בו משום מגיס מדאורייתא, ותלוי בפלוגתא אם השיעור כמאכל בן דרוסאי או כ"צ, אבל בדעת הרמב"ם אין הדבר ברור, דאמנם המ"מ נקט שהרמב"ם מודה לזה, אבל פשטות לשונו כמו שהבין הכל בו דאף בנתבשל כ"צ שייך חיוב במגיס.

ולענין להגיס בקדירה שע"ג האש שנתבשלה כל צרכה ואין בה חיוב מדאורייתא, יעוי' בריטב"א שכתב דאסרו חכמים, וכ"נ במ"מ, ולא נתפרש מקור ד"ז, וכמשה"ק מרן זללה"ה, ואפשר שלמדו כן מאיסור חזרה בשבת שלא התירו אלא בעודה בידו דמינכר

בזמן החזרה], וה"נ המגיס על האש מיחזי כמגיס קודם גמר בישולו והו"ל מבשל.

בדברי הרא"ש בענין הנ"ל

יא. והרא"ש בפ"ג ס"א כתב דאין משום מגיס לאחר מאכל בן דרוסאי, מלבד בסממנין דאפשר שבכל הגסה מוציא עוד צבע מהסממנין ולא נגמר בישולן אע"פ שכבר יצא מהן צבע וכבר נתחייב על מה שיצא, מ"מ עדיין יש חיוב על היוצא אח"כ, א"נ חיובו משום צובע, ובאמת כבר כתבנו דפשטות הדברים שאין סממנין ביורה כשנותן לתוכה הצמר, שכבר סינן הסממנים ונשאר צבע צלול הראוי לצביעה, וע"כ דשמעתין משום צובע, וממילא אין לחדש שיעור אחר לבישול סממנין.

ובדעת רש"י נקט דיש מגיס גם במבושל רותח, ויש בישול גם בתבשיל שנצטנן, וערש"י לעיל שגם במצטמק הזכיר איסור בישול לב"ש, והדברים מחודשים, ואין כן דעת ש"פ דפשיטא להו שאין מגיס במקום שאין חיוב בישול, וכ"כ המ"מ פ"ט ה"ד וז"ל ובודאי לדברי הכל כל שאין בבישולו חיוב אין חיוב בהגסתו כו' ע"ש, וכ"כ עוד בפ"ג ה"א דמה שאסר הרמב"ם הכנסת המגריפה להוציא מן הקדירה כשהיא על האש היינו דוקא בלא נתבשל כ"צ דלהרמב"ם יש בו משום בישול, מיהו פשטות הדברים שנוטל לאכילה ולא מיירי באוכל קודם גמר בישולו, וערמב"ם פכ"א ה"ג שהתיר שחיקת הריפות בתוך הקדירה רק לאחר שמורידין אותה מעל האש, ומשמע לכאורה דהיינו משום מגיס ומהפך, והתם בנתבשל כ"צ מיירי ואפ"ה אסר ע"ג האש, ואפשר דהתם דהוי מגיס ממש אסור מדרבנן, אבל לגזור במגריפה קשה, [וכ"כ במ"ב סי' שכ"א ס"ק ע"ט בשם הלבוש], ואמנם אם מקור דברי הרמב"ם משמעתין דיורה הרי מבואר דאף בעקורה איכא משום מגיס, וכ"כ הכ"מ דלאו דוקא על

שאינו מבשל, אבל במחזיר מע"ג קרקע מיחזי כמבשל, וה"ה דהמגיס מיחזי כמבשל, ולכן אין איסור זה אלא ע"ג האש, ואמנם יש לחלק דלא אסרו בחזרה אלא משום חשש חיתוי כשמתעסק באש בבישול כבחול, וא"כ בהגסה ליכא חשש חיתוי, מ"מ אם הטעם משום דמיחזי כמבשל יש מקום גם לאיסור הגסה, ולפ"ז אין מקום לאסור להוציא בכף מדרבנן כיון דלא מיחזי כלל כמגיס.

ובמאירי י"ח ב' כתב שבסעודות גדולות נוהגין להגיס אף על הכירה כשהיא קטומה ולא ראינו מוחה, וכ"נ מדברי הרשב"א והר"ן [שהובאו בב"י סי' רנ"ג] שנהגו ליתן חמין לתוך התבשיל שע"ג הכירה, ובפשוטו הו"ל כמגיס, וכמו שהעיר ע"ז הכל בו [שם] דיש לאסור מפני שמגיסין, וגם עצם נתינת המים כמגיס דמי, וש"מ שנהגו היתר בדבר, מיהו אפשר דלהגיס ממש לא התירו, אבל ודאי דלא חששו כלל למגיס דאורייתא בזה.

(וקרוב הדבר לומר דמדאורייתא אין חיוב מגיס אלא בבשר שצריך בישול מרובה, ואפשר דה"ה עססיות ותורמוסין, אבל בירקות וכיו"ב אין חשיבות להגסה כ"כ שיחשב קירובי בישולא, וזה כגרסת הראשונים ביצה ל"ד א' דאיכא בשר וכמשנ"ת לעיל).

נטילה בכף מקדירה שע"ג האש

ולענין ליטול בכף מקדירה שע"ג האש שחששו משום מגיס, באמת אף במקום שאסור להגיס מדאורייתא צריך ראי' לאסור, דהא אמרינן גבי מהפך בצלי דבעינן שיהא קירוב גדול וחשוב, אבל בקירוב מועט אמרינן מאי קעביד, וכמשנ"ת לעיל מדברי הרמב"ן והריטב"א דנתינת עץ לאש וחיתוי מועט לא מיקרי קרובי בישולא, וא"כ גם בהוצאה מן הקדירה בכף אפי' יתכוין להגיס פטור, וכ"ש כשאינו מתכוין שאין פס"ר שתהא תועלת חשובה בהגסתו, ואצ"ל אם נוטל בנחת, וכ"כ הראב"ד שהפריז על המדה לאסור

ליטול במגריפה, ואפשר שמגריפה כלי מיוחד להגיס בו הקדירה, ולכן אסרה הרמב"ם, [מיהו הרשב"א י"ח ב' הקשה איך מוציאין בכף, וכ"נ ברא"ש סל"ד בדעת רש"י, ועי' מרדכי סי' רנ"א בשם הרוקח שלא להגיס בכף, ובשה"ג שם למד מזה שלא ליטול מהקדירה כלום, מיהו בדברי הרשב"א י"ל דקשיא ליה איך נוטלים כל מה שבאלפס שצריך לחפור הרבה בכף, אבל בנטילת מעט מלמעלה אין לחוש], ופשטות הגמ' קכ"ג ב' כשהתירו רק ג' כלים התירו זומא ליסטרון מפני שצריך להוציא בו מן הקדירה, ואם יש בו חשש איסור אין התירוהו בג' כלים הראשונים, ואמנם דעת הב"י כהמ"מ להתיר אף מע"ג האש, אלא דאיהו ס"ל שאף שלא ע"ג האש אסור במקום שהגסה אסורה מדאורייתא, וכיון דבהוסרה מן האש ודאי שרי, ממילא ה"ה מע"ג האש, אבל אין ללמוד מזה היתר אם נחלק דדוקא ע"ג האש חייב משום מגיס כדמשמע ברמב"ם.

ובמ"ב סי' שי"ח ס"ק ק"י הביא בשם א"ר וכ"ה בחיי אדם דאסור ליטול בכף מע"ג האש לחוש לדעת הכל בו שכתב דע"ג האש יש בו חיוב מגיס אפי' נתבשל כ"צ, מיהו לענין לאסור להוציא בכף כתב מרן זללה"ה בסל"ז ס"ק ט"ו דלכו"ע האיסור רק מדרבנן [חשש שמא יגיס], ושפיר יש להקל כשאנו יכול להסיר הקדירה מפני שלא יוכל להחזירה, ונראה דבגרופה יש להקל מטעם אחר מפני שההגסה עצמה מותרת אף להריטב"א והמ"מ כמ"ש המאירי, וכל הנדון כשיש רוטב מרובה ושייך להגיס וההוצאה בכף גורמת מקצת הגסה, אבל במעט רוטב אין לחוש וכן בנוטל מעט מלמעלה אפשר דלכו"ע אין לחוש, ולא דנו אלא בנוטל כולה או הרבה שצריך להעמיק בתוך הקדרה הרבה, ואפשר שלזה נתכוין הרשב"א איך נוטלין בכף כל מה שבאלפס, מיהו יש פוסקים שאסרו אף להוציא מעט לתינוק.

סימן טז

בפרק במה בהמה יוצאת

מה הטעם שאסור לבהמה לצאת במשאווי

א. נ"א ב' מתני' בהמה יוצאת כו', פרש"י דהנודן משום שביטת בהמתו, דכל מה שא"צ לשימור משאווי הוא, ויש להסתפק האם בכל הני שהם דרך מלבוש חשיב משאווי גמור מדאורייתא או שמדרבנן החמירו אטו משא גמור, והנה מה שצריכה לשימור פרש"י דהוי תכשיט ואורחיה, ולפ"ז אפשר דמדרבנן קבעו שכל דבר שאין מתאים לבהמה זו, כיון דלאו אורחה הוא, מיחזי כמשא ואסור, אבל מדאורייתא כל שהוא בדרך מלבוש ויש בו תועלת לבהמה לשמירה פחותה או לנטירותא יתירתא, לאו משאווי הוא.

ומהא דמדמינן פרה אדומה לשבת לקמן נ"ב א' ופשיטא לן שא"א להכשיר הפרה אם אסור לצאת בשבת, יש ללמוד דכל שאינו דרכה חשבינן ליה כמשא גמור, ולא רק תקנה דרבנן שלא תצא בהמה במידי דלאו אורחא, וחזינן נמי דבמידי דאורחה, אפי' אם הטעם מפני שדמיה יקרים לא חשיב משאווי, ואמנם זה חידוש דמהני סיבה חיצונית לחשבו אורחיה, אבל חזינן מזה שכל שדרכה בכך בקביעות לא חשיב משאווי, ורק שימוש משונה מוגדר כמשא, וזה כצד השני שכתבנו.

יעווי בתו' דליכא טעמא דמחמר אלא בהולך ומחמר אחריה, וכאן אסור שתצא אפי' בעצמה דליכא משום מחמר, ולכאורה נראה דאפי' אם מוליכה כדרך המחמר אין באלו משום מחמר, כיון שא"צ לשמירתו על החטם והאפסר, ואין הולכתו מתייחסת למשא זה, ולא קרינן ביה לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, ועמש"כ בזה לקמן סמ"ח סק"ד ע"ד תו"י יומא ס"ז א' בלשון שבין קרניו.

נוד אסרו בבהמה לנוי משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא, אבל משום משאווי ליכא, כיון שהוא בטל לגופה כמלבוש, ועדיף מלשמר שהוא לתועלת הבעלים, ואף שחשיב גם תועלת לבהמה, מ"מ לא חשיב שימוש גופה כנוי, שהוא בטל לגופה, וכמ"ש רש"י דלשמר נעשה תכשיט, וא"כ כ"ש תכשיט גופיה, ובפשוטו כל הני דלנוי הטעם משום חינגא או דילמא נפיל ואתי לאתווייה, ולטעמא דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא אף ביו"ט יש לאסור לכו"ע, (ולשמר פרה ברצועה שבין קרניה יש להחזיר לכו"ע, דחשיב צורך יו"ט קצת, וצ"ע בזה בשעה"צ סי' תצ"ה אות כ"א ובב"י סו"ס תקכ"ב), מיהו אפשר דאיכא נוי דלא מיחזי כלחינגא ושרי, דבאמת נוי לאו משאווי הוא, ונתבאר לקמן סק"ט שיטות הראשונים ז"ל בזה.

בביאור הכלים הנזכרים במשנה

ב. שם יוצא הגמל באפסר ונאקה בחטם ולובדקים בפרומביא, לכאורה חטם הוי שמירה מעולה טפי מכולהו, דהא לובדקים יוצאין באפסר, ונאקה לא שרינן באפסר, וא"כ הו"ל לשנות אפסר לבסוף, מיהו לפמ"ש בערוך דנאקה היינו גמל נקיבה ניחא ששנה הזכר והנקבה יחד, ולפרש שאין שמירתן שוה, אע"פ שהם מין אחד, אבל בגמ' מצינו לשון גמלה ומשמע דגמלה לחוד ונאקה לחוד, ועו"ל דחטם ופרומביא ושירי הם זה למטה מזה, וניחא ליה לסיים בשירי לפרט כל הדינים, ולכך הקדים גמל לכולהו.

פשוטות המשנה משמע שכל הארבעה ענין אחד הם, אלא שאפסר הוא זמם

העשוי מחבל, וחטם הוא זמם העשוי מברזל, [ועי' להלן במ"ש ר"ח ורש"י קי"א ב' דאף בזמם של חבל נוקבין החוטם], ופרומביא אינו נוקב החוטם אלא עוטף הלחיים ברסן ברזל, וסוס בשיר ג"כ רסן כמ"ש הרא"ש דרסן שלנו כמו שיר שלהן, ואסור לצאת בשניהם ברסן ובאפסר עי"ש, וכ"כ במלחמות דשנינו גמל בשמירה פחותה דאפסר ושנינו ג' אחרים בשמירה מעולה של ברזל, משמע דשיר משמש כרסן לסתום פיה.

אבל ממ"ש רש"י דשיר הוא אצעדה סביב הצואר, נראה ששיר אינו סותם פיה, אלא שיש בו טבעת להכניס בו החבל, ואפשר שכל אלו עיקרן לשמירה ולא לסתום פיהם, אלא שעושין רסן השמירה כזמם על פיהם ג"כ שיותר נשמרין ע"י תפיסת ראשן וחוטמן, ומהני גם שלא יאכלו ויזיקו, [בתהלים ל"ב במתג ורסן מתרגמין בזממא ובפרומביא, במלכים ב' י"ט ושמתי חחי באפך ומתגי בשפתיך ואשוי שירין וזמם], וכן עיקר כמ"ש להלן, ותניא בהדיא נ"ג א' דפרה לא תצא בחסום שבפיה והיינו שזה לתועלת הבעלים שלא תאכל, ולא חשיב כמלבוש דידה, אבל שמירתה שלא תאבד חשיב תועלת דידה.

לכאורה לכל הני זממי דמתני' יש חבל נמשך שתופסין בו הבהמה כדפרש"י בשיר, וכן הוא באפסר שכולו חבל, אלא שאף עטיפת הראש והלחיים בחבל ולא בברזל, וא"כ יש לדון בכולם אם נמשכין דוקא בחבל או אפי' כרוכין, ולמה שנה התנא רק נמשכין בשיר, אבל אם נימא דכל הני זממי נינהו, ונוסף לזה ענין החבל שקשור בהם, אבל שיר עיקרו לחבל וכדפרש"י, ניחא, ועי' להלן.

וקצת משמע דכל הני דמתני' ראויין לשמש גם בלא חבל, שתופסין בחטם עצמו או בשיר עצמו, ולכן כולן יוצאין באלו גם בלא חבל, והחבל הוא נדון נוסף שנשנה בסיפא גבי שיר.

שיר בגמ' קי"א ב' משמע דזממא אינו דוקא שסותם הפה, אלא תופס הבהמה, ואע"פ שהזכירו בויפתח הגמלים התיר זמם שלהם, היינו שהי' עושה להם רסן כזה שסותם הפה, אבל עיקר רסן הוא לתפוס הבהמה בו, ולגמלים עושין טבעת מחבל וקושרין אותה קשר של קיימא, ולנאקה עושין הטבעת מברזל, ואח"כ קושרין חבל לטבעת למשכן בו, וא"כ גם חטם וגם פרומביא עיקרן כשיר להכניס בתוכו החבל, וכ"כ בגמ' נ"ב א' דפרה א"צ אפסר ואע"פ שצריכה זמם שלא תאכל, ובהדיא תניא נ"ג א' שלא תצא בחסום שבפיה, - וצ"ע ברש"י שם שהזכיר נאקה בזמם של רצועה, והרי מבואר בשמעתין שהזמם של ברזל, ודוקא נקט במתני' הגמלין דסגי להו באפסר, (ונקט הגמלין והספנין שהוא קיטרא דזממא גופיה, לאפוקי החבל שתופסין בו הגמל להוליכו או לשומרו, ולכן לא קאמר הגמלים והספנינות, וכבר כ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם), מיהו גם בפ' ר"ח שם נקט שנוקבין החוטם של הגמל להכניס החבל, וא"כ גם אפסר דשמעתין בכה"ג הוא, ולא משמע דכולן יוצאין רק באפסר כזה, וצ"ע.

ביאור ענין בעלי השיר

ג. שם וכל בעלי השיר יוצאין בשיר, לכאורה חיות אלו כיון שאינם עשויין לרכיבה ולמשא, אין דרכן באפסר ופרומביא רק בשיר, משא"כ סוס ששייך בו שניהם, ולכן אלו נקראין בעלי השיר, ונראה שיוצאין בשיר בלא חבל לכו"ע, שאין דרך לפרק השיר בכל פעם, ואף לנוי יש להתיר כיון שהוא קבוע, ועסק"ט, וכ"ה לשון הגמ' נ"ב ב' בבאין מנוי אדם לנוי בהמה.

ונמשכין בשיר באיזה אופן מיירי

שם ונמשכין בשיר, לכאורה סתם מתני' מיירי כשהבעלים מוליכין עם החבל שבידו, ולא מיירי בחבל הנגרר על הארץ עי' נ"ד ב'

שצריך להגביה חבל מן הקרקע טפח, ועי"ש ברש"י דבגנר נראה כמשאוי ולא כנטירותא, ואמנם שם י"ל דהיינו כמשאוי בידו, אבל גם בבהמה הגוררת נראה כמשאוי, ולפ"ז כל הגדון אם צריך נמשכין היינו לאפוקי כרוכין, אבל נגררין אינו כדרך כלל.

ויש לעי' מ"ט קתני דינא דנמשכין לגבי שיר טפי מכולם, הרי בכל הני דמתני' יש חבל נמשך מהם, והגדון אם מותר לכרוך אותו חבל סביב צוארם כשאינו תופסו בידו, ואפשר דאלו שצריכין שמירה מעולה אין דרך לכרוך החבל על צוארם, דאם נאקה באפסר שבידו אינה משתמרת, כ"ש כשהחבל כרוך על צוארה, וכן לובדקים בפרומביא, ורק בעלי השיר וה"ה גמל א"צ שמירה מעולה כ"כ, וצריך להשמיענו אם יוצאין אפי' כרוכין או דוקא נמשכין.

בדין חטם בלא חבל

יש להסתפק בכל הני דמתני' אם יוצאין בחטם בלא חבל כלל, וכן בפרומביא ושיר, ופשטות הדברים שאין דרך לפרק החטם והפרומביא בכל יום, וכדחשבינן ליה קשר של קיימא בקטרא דזממא גופיה קי"א ב', מיהו יש לדון האם הטעם מפני שיכולין לתופסן בהני לחוד בלא חבל, כדאמרינן נ"ב ב' הואיל ואדם מושך בהן, ופי' ר"ח פעמים שמכניס אדם אצבעו באותו השיר ומושך בה הבהמה שנמצאת טבעת העשויה לאצבעו של אדם, ולשון הרמב"ם פ"ח ה"ט טבעת השיר של הבהמה הואיל ואדם מושך בה כו', או דכיון שצריכין להן בקביעות להכניס החבל בהן הו"ל כמלבוש שלהם, גם כשאינו משמש כעת כלל, כמו שיר הכרוך לרב הונא.

בדין מזין עליהם וטובלין במקומן

שם ומזין עליהם וטובלין במקומן, בגמ' משמע שההזאה על הטבעת המחוברת לשיר, ובזה שייך לומר שהיתה טבעת אדם, וכן שמכניס אצבעו בתוכה ומושך בה הבהמה,

והקשו בגמ' והאיכא חציצה שהשיר צמוד לצואר והטבעת נדחת ע"י השיר, ומשני בשריתכן שעשה ריוח במקום הטבעת, או דמעיקרא היו מחוללין ועשוין באופן שיש ריוח, ויש לעי' א"כ מאי קמ"ל שטובלין במקומן, גם מה שתירצו תו' בהזאה ק"ק, אם ההזאה על הטבעת הנתונה בתוך השיר, ואפשר דבעלמא באמת ראוי להטבילין בפ"ע וכן בהזאה, ככל טבעות שביד האדם שהם חוצצין לאדם ולעצמם, אלא שכאן הקלו כיון שדרכם להיות קבועין, לא הטריחו בפירוקן.

ובזה מיושב מה שהזכיר כאן הזאה וטבילה, כיון דמתני' מיירי בהני שיוצאין בהן, וקאמר שיכולין להשאירן בקביעות זו אף בשעת הזאה וטבילה, אבל בחוטי צמר ופשתן דקתני אין יוצאת, אין להזכיר שלא תטבול בהם עד שתרפם, שאין זה מענין פרקין, כ"כ בתו' הרא"ש.

הערות בגמ'

ד. שם גמ' מאי נאקה בחטם ארבע"ח נאקתא חיוורתי בזממא דפרזלא, לכאורה לא פירש מאי נאקה ולא מהו ענין החוטם, אלא מפרש שלא כל נאקה בכלל מתני', אלא דוקא חיוורתא שאינה משתמרת ודוקא חטם של ברזל, ורש"י לקמן קי"א ב' פירש קשר הגמלין דהיינו כדנאקה, ומבואר דמפרש נאקה מין גמלים ולא הנקיבה בלבד, מיהו שם פי' דהיינו זממא של רצועה שקושרין אותו, וכאן מיירי בפרזלא, ובערוך הביא שבערבי קורין רק לנקבה נאקה.

שם ולובדקים בפרומביא, אם חסר תיבת מאי, הר"ז קאי על הרישא, דלובדקים בפרומביא פירש ר"ה דהיינו חמרא לובא.

שם חמרא לובא, יעוי' בפ"י ר"ח ותו' דהיינו בני מצרים, וכ"נ דלפרש"י לוב סמוכה למצרים, וכנראה בני חוזאי היו להם חמורים שבאו משם, ועכ"פ אפי' ממצרים אין זה מהלך חצי שנה שהמרחק קטן, וכ"ש מבבל

עצמה, אלא שלא מזדמנין שיירתא כ"כ, ועמש"כ בסמוך בפרש"י בזה.

שם שדרו ליה שערי כו', פי' שאין תועלת בזה שתקנה חמור יקר, כי עיקר כחו בזה שמאכילין אותו שעורים ולא תבן, ואם לא תאכילו לזה יחלש ואם תאכיל לסתם חמור יתחזק, ועצה טובה קמ"ל כדפרש"י, אבל מ"ש רש"י שהמרחק חצי שנה צ"ע דלוי מאי קסבר, ועוד שעד לוב ומצרים אין מרחק כ"כ, וכ"ש בני חוזאי שהם מבבל גופה, ומיירי כשלו הי' בבבל, ומ"ש בב"ק שנתנו לו יב"ח לברר ע"י השיירות, זהו לפי הענין המזדמן שימצא שיירא עם מכירין להביא הראיות.

בדקדוק לשון מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו ה. שם אר"י אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו, יש לדקדק אמאי לא קאמר בעו מיניה מרבי החליף של זו בזו מהו, ונראה שבאמת לא שאלוהו בלשון זה, אלא שאלו אותו בהדיא אחת מן החליפין ולא ידע מה שאלו, כגון ששאלו נאקה באפסר או ששאלו גמל בחטם אבל ידע ששאלו אחת מן החליפין מהני דמתני', [ואפי' אם שאלו כל החליפין, מ"מ רבי חיפש פשיטות רק לאחד מן הצדדין, שו"ר דמרש"י נראה דשל זו בזו מתפרש שני הצדדים שהגמל והנאקה החליפו זה עם זה והו"ל גמל בחטם ונאקה באפסר, מיהו לפ"ז הול"ל של זו בזו ושל זו בזו, שו"ר שביר"ף הגירסא של זו בזו ושל זו בזו מהו, שו"ר במלחמות נראה דמפרש כל כלי הברזל בחדא ואפסר שמחבל בחדא, וקבעו מיניה אם מחליפין ברזל בחבל או איפכא, ואמר לפניו ריב"ר משום אביו דר' בהמות יוצאות באפסר, ובזה נפשטה השאלה, ועכשיו יש לדון מסברא שאם נאקה באפסר לא תיבעי לך, ממילא קא פשיט ליה דנאקה בחטם אסור, ואם נטירותא יתירתא הוה פשיטא ליה דשרי, ע"כ דפשיט דנאקה באפסר אסור, מיהו יתכן

שג"ז אסור, אלא דלא בעו מיניה או דפשיט מסברא לאיסור.

מי בעל המימרא נאקה באפסר לא תיבעי לך שם נאקה באפסר לא תיבעי לך כו', לכאורה זה מדברי שמואל, ותלמודא הוא דדחי דלמעוטי נאקה באפסר אתי, דאם איתא דשמואל דחי הכי, א"כ למה פתח בתחלה דנאקה באפסר לא תיבעי לך, הול"ל רק מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר, אלא ודאי שמואל הוא דאמר הכי, ומשו"ה הוצרכו לסמוי הא דשמואל מקמי ההיא, [שו"ר שכ"כ הר"ן], וצ"ע בתו' ג"ב א' ד"ה אדרבה דנקטו שגם הדחייה מדברי שמואל, ולמאי דסמינן האי מימרא דשמואל, אמרינן שר"י משמיה דשמואל לא הוסיף כלום, רק סיפר הא דמחליפין ותשובת ריב"ר, וא"כ יש לנקוט ששמואל סבר דלמעוטי נאקה באפסר אתי, אבל גמל בחטם פשיטא ליה דשרי, וק"ק א"כ מאי פריך ומאי חזית דמסמית הא מקמי הא, הרי אם נסמי מימרא דרהב"ח משמיה דשמואל, צריכין לומר שלא היו דברים מעולם, ואילו נסמי הא דר"י א"ש, אנו צריכים רק לומר שלא הוסיף בזה שמואל מדעתו כלום.

שו"ר דהרו"ה והרמב"ן ושאר ראשונים לא גרסי כלל הא דאמרינן סמי הא כו' רק אדרבה דאמר אב"י, ובתר הכי אמרינן כגרסת ס"א שבגליון מאי הוי עלה כו', ולכן בא הרו"ה ליישב כולוהו מימרי דשמואל, ויתכן שגם רש"י ל"ג לה ומ"ש ומאי חזית כ"ז לשון רש"י שפירש קושית אב"י, ואח"כ גרסינן מאי הוי עלה כבס"א, ונראה מרש"י ששמואל לא ביאר כלום בעובדא דרבי, והכל סתמא דגמ' למאי דס"ד דאב"י, ולמסקנא דלמעוטי נאקה באפסר אתא, נתיישבו כולוהו מימראי דשמואל כפשטן, וכ"נ במלחמות, ולפ"ז אין מקום לקושית אב"י כ"כ, דודאי ראוי לקיים כולוהו

כמ"ש תו' דנאקה דבעיא שמירה יתירה לא סגי לה באפסר, וחמור דלא בעי שמירה כ"כ וכן גמל, לא שרינן ליה בפרומביא, דהא בחמור מוכח כן בסמוך בעובדא דרבר"ה, ובפשוטו גמל וחמור שוין, אבל סוס ופרד דרכן בשיר ושרינן להו אפסר, [ואף גמל י"ל דשיר בשיר, ולא בפרומביא וחטם, דלא מיקרי נטירותא יתירתא אלא בשיעור מופלג, אבל במלחמות משמע דכל כלי ברזל דמתני' לא שרינן בגמל וחמור סתם, ועי' בסמוך, וברי"ף מבואר שאפי' לובדקים בחטם אסור, והיינו משום דסגי ליה באפסר, ולכן אין להוסיף בו על פרומביא, וכ"נ ברש"י].

ולפ"ז מיושב הנדון בנטירותא יתירתא, כיון שניכר שזה אינו מתאים כלל לבהמה זו, אבל תוספת שמירה לא מיקרי משא, ודומיא דרצועה לפרה דלא בעיא שמירה כלל, ה"ה חטם לגמל דבר מיותר מיקרי, מיהו אכתי יש לשאול בשלמא פרה חשיבא הרצועה המיותרת משאוי, אבל גמל בחטם הרי הברזל משמש במקום חבל, ומה יעשה זה שאין לו חבל ויש לו רק ברזל, ואפשר דבאמת החטם הוא דבר נוסף מלבד האפסר, וזה מובן שהוא מיותר, אבל לשון הגמ' בחתול בסוגר משמע דאי סגי ליה בחבל דק ויוצא בחבל עבה מיקרי נטירותא יתירתא, אע"פ שהוא צריך לשמירת חבל דק מתוך הגדול, ומ"מ חזינן בגמ' שהנדון שוה בשניהם בין פרה שא"צ כלל שמירה ובין גמל בחטם, ועריטב"א ובמרדכי בשם סה"ת שחילקו בזה, ועי' לקמן סק"ח.

יש לעי' איך מתפרשת מתני' אם כולו דוקא או לא, והנה לענין שמירה פחותה נקטינן דנאקה באפסר אסור, נאקה בפרומביא או בשיר לא שמענו, ובסברא נראה לקולא, וכדמשמע ברמב"ן דכל כלי ברזל קרובין להיות שוין, וכי היכי דחזינן דלובדקים נחתי עד אפסר, מסתברא דנאקה נמי נחתא חד

מימרי דשמואל, מלמידחי חדא מינייהו, גם אם לא איתמר בהדיא הכי.

בדין גמל בפרומביא ושיר

שם הסוס והפרד והגמל והחמור, בסוס ופרד אשמועינן דסגי להו באפסר, ובגמל וחמור שצריכין אפסר, ובמתניתא תנא לובדקים וגמל במקום חמור וגמל, הרי בהדיא דאתיא לאשמועינן דסגי להו באפסר, ולמעוטי נאקה באפסר, אלא דאת"ל דנאקה פשיטא שאין יוצאה באפסר, ע"כ ששאלוהו גמל בחטם, ואשמועינן דגמל באפסר ותו לא, ואף פרומביא ושיר מתמעטין בזה, וחדא מינייהו נקט, מיהו אפשר דכיון דסוס ולובדקים יוצאין בתרווייהו, ש"מ שהחילוק בין שיר לאפסר אינו גדול כ"כ, ומ"מ חזינן בגמ' דחמור בפרומביא כגמל בחטם, וא"כ יש לנקוט שה"ה גמל בפרומביא ושיר דאסור, וכ"מ במלחמות, [ויש שם ט"ס וצ"ל כגון סוס בשל גמל יוצא] אבל לא גמל בשל סוס] ולא בחליפין דשמירה יתירתא, או תיקון אחר כע"ז].

שם במתניתא תנא לובדקים וגמל יוצאין באפסר, פי' שמנה בארבע לובדקים במקום חמור, ולכך מנה גמל לבסוף, דכל הני קמאי דרכן בשמירה מעולה מאפסר, וכ"ה בתוספתא, ולפ"ז מפורש (שבא) למעוטי נאקה מאפסר, אלא שעדיין יש מקום לומר שבא למעוטי גמל מחטם, מיהו סתם חמור ג"כ דרכו באפסר כמבואר ב"מ ח' ט'.

בקושיית תו' דתפשוט ממתני' דלובדקים בפרומביא וגם באפסר

יעזי' בתו' שהקשו תפשוט ממתני' דלובדקים בפרומביא אע"ג דסגי להו באפסר, ובאמת ד"ז לא הי' פשוט לגמ' אם לובדקים כנאקה, וריבר"י חמור דוקא קאמר, ופשטוה מהברייתא וכמש"כ לעיל, וה"נ הו"מ תו' להקשות אם בפיחת בשמירה לא תיבעי לך, א"כ לובדקים אמאי יוצאין באפסר, וכן סוס מ"ט סגי ליה באפסר ולא בשיר, והתירוץ

הערות בגמ' נ"א ב' – נ"ב א'

שם מי לא סגי לה סוגר, כלפי גדולה קאמר הכי, אבל כונתו לומר דאי בחיה קטנה מ"ט דמאן דאסר, הרי ודאי צריכה סוגר וסגי לה בסוגר, - בתו' ר"י הזקן הנדמ"ח פי' דב קטן וארי קטן, וזה מיושב טפי, וגם ניחא דחיה כולל חתול ונמייה וחולדה וכיו"ב.

שם כיון דסגי לה במיתנא בעלמא, נראה דחבל עבה לא מיקרי נטירותא יתירתא, ודוקא סוגר שהוא ענין שונה מסתם חבל, בזה יש לדון שצורה זו לא שייכא ביה, והוי משאוי, אבל חבל עבה ודק אפי' טובא, הר"ז כבגד עבה בדסגי ליה בדק.

שם לוי בריה דרהב"ח ורבר"ה כו', יש לדקדק למה הקדימוהו לרבר"ה, וי"ל דקאי אדלעיל ארהב"ח כו' ומעשה שאירע בבנו.

שם קדמיה כו' חלש דעתיה כו', יעוי' בתו', ונראה שהקדימו בהנהגתו באופן שניכר עסקיו הרעים, ולא רק במהירות הדרך, אלא נדחף במקום צר ונתנו לאחריו, וכיו"ב, וכה"ג אין ראוי לנהוג אף בדרכים, וניחא הא דחלש דעתיה דרבר"ה, (עי' מו"ק כ"ח א'), כיון שלא הי' ענין של מניעת כבוד לחדו, אלא כעין חוצפה ובזיון.

נ"ב א' א"ל חמור שעסקיו רעים כו', פרש"י מי הוי נטירותא יתירתא לגביה, ולפ"ז לא מיבעיא ליה אם בעסקיו רעים התירו אע"פ שאין זה מתאים למינו, דהא פשיטא דשרי, כדאמרינן במורדת, והנדון בכגון זה שאינו חזק כלובדקים, אבל מ"מ עסקיו רעים, וניחא בזה שלא השיבו סתמא דשרי לכו"ע כיון שעסקיו רעים, כיון שהי' צריך לחקור ענינו, אם עסקיו רעים הרבה או מעט.

שם תנא דבי מנשיא עז שחקק לה בקרניה כו', פי' שעשה נקב בקרן להכניס האפסר לתוכו, דתו לא נפיל, ומשמע דמשום נטירותא יתירתא שרי, והיינו משום דעז מנתח ושרי

דרגא, לובדקים באפסר מבואר בברייתא דשרי, ולית לן לחדש פלוגתא בזה.

ואם נימא דנטירותא יתירתא אסירא י"ל דקמ"ל בלובדקים וסוס מידי דאורחיהו, ולאפוקי טפי מזה דאסור, אבל בסברא מיושב יותר לומר שכל כלי הברזל בני ביקתא נינהו, וא"כ יוצאת נאקה בפרומביא ושיר, ולא אתא אלא לאפוקי גמל בכלי ברזל אפי' שיר, ונקט בכל אחד כפי דרכו.

אבל אם נטירותא יתירתא שריא, אין לנו במתני' אלא למעוטי נאקה באפסר, דלא משמע דתנא דמתני' פליג אדריבר"י משום אביו, ואפשר דאי נטירותא יתירתא שריא, נקטינן דלובדקים אין יוצאין באפסר, וכדדייק הרי"ף מהברייתא דנטירותא יתירתא אסירא, מיהו הרי"ף אסר אף לובדקים בחטם, וזה מחודש, שו"ר שגם רש"י פירש דלמעוטי כל הד' בהמות בחטם קאמר, ובפשוטו הי' נראה דלובדקים וסוס ופרד דיוצאין בברזל אשמועינן שמשמירין בחבל.

בפירוש סוגר

ו. שם אין חיה יוצאה בסוגר, פרש"י קולר של חבל, וטעמו מהא דפשיטא לן דלחיה גדולה לא סגי בסוגר, ואם מיירי בקולר של ברזל כדפרש"י גיטין ז' א' א"כ מ"ט לא סגי לה, ובאמת גם סוגר דיחזקאל שהביא ברש"י מיירי בכפיר אריות שסגרוהו עי"ש, וע"כ שאין ללמוד דקדוק הענין מהלשון, שהוא מושאל לפי המצוי אצלם, וכ"מ בירושלמי ה"ד דסוגר הוי מברזל עי"ש.

ובכל דבר המשתמר

שם ובכל דבר המשתמר, לכאורה אתי לאתויי אפי' שמירה יתירה הרבה, אבל לשון המשתמר משמע לאפוקי שמירה פחותה, והרי בזה ת"ק ג"כ מודה, ואפשר דה"ק ובכל דבר שלשם שמירה מותר, דלא גזרו בשמירה כלל, ולאפוקי נוי וכיו"ב, אבל כונתו לומר דאפי' בחטם מותר.

ומפרש"י במתני' ביצה כ"ג א' שכתב
דהרצועה היתה לנוי ואמרו רבנן
משאוי הוא ואינו תכשיט לה, משמע דס"ל
דכה"ג זוהי צורת חבל לשמירה ואינו תכשיט,
וכ"נ ברש"י במתני' נ"ד ב', ומ"מ הדברים
מחודשים לאסור נוי משום דלא מיחזי
כתכשיט אלא כשמירה, ובפרט לפרש"י
בשמעתין שצובעה וקולעה לנוי כו', שו"ר
בר"ן שכתב שאין דרך רוב בנ"א בנוי כזה,
ולכן חשיב משאוי אע"פ שנותנו לנוי, וצ"ע
דודאי לא בטלה דעתו בנוי כזה.

שם א"ל אביי אדרבה כו', פי' הראשונים ז"ל
דהיינו משום דרב יהודה דסמכא טפי,
ולא גרסי מאי חזית, ואפשר לומר דכיון
דמייתי עובדא דרבי הרי מימרא זו עיקר טפי,
שא"א להמציא מעשה.

שם לאו למעוטי גמל בחטם סמי הא כו',
הראשונים ז"ל ל"ג סמי הא כו' [וגם
ברש"י יתכן לומר שהכל פירוש לאדרבה
דאביי, עד מאי הוי עלה כגוסת ס"א], ולפ"ז
שמואל סיפר רק העובדא, וכוליה סוגיא סתמא
דגמ' קאמר לה וכ"מ במלחמות, ולעיל דחו
לה כדמידיחי למסקנא דהכא וכדפרש"י,
ועמשנ"ת בכ"ז לעיל סק"ה, ועריטב"א
הנדמ"ח שדן בזה מי דייק הכי, ובסה"ת כתב
שרבי וריברי' נחלקו בדיוק זה.

יש לעי' פרה בחטם לחנניא מאי, והנדון
לדעת הרמב"ן דגמל בחטם שרי לחנניא,
אבל אכתי י"ל דיש גבול שבטלה דעתו, ולא
התיר אלא נטירותא יתירתא, ולא דבר שאין
בו תועלת בשום צד ובטלה דעתו, ובפרה ודאי
נראה שפוסל לכו"ע, (בשינויא דאביי ורבא
ודאי אין להוסיף טפי ממסרה, אלא דהתם
לרבנן מיירי).

הערות ע"ס הגמ'

ה. **שם** מיתבי קשרה בעליה במסרה כשרה,
כבר רמזו בתו' דלא שייך לומר

כעגלי דר"ה לקמן, או דס"ל להאי תנא
כחנניא, אבל לשון הברייתא משמע שיש
חידוש בשריותא דעז משום דמנתח, אלא
שצריך שיהא תחוב בנקב, והיינו כרבנן דלא
כל נטירה יתירה מותרת.

שם בעי רב יוסף תחב לה בזקנה מהו, הא
דעז בעיא נטירותא טפי מפרה היינו
משום דמנתחא, ונסתפק ר"י אם בכל גונא
דלא מנתחא התירו, או דבעינן חקק דוקא
שאינן חשש נפילה כלל.

בביאור המחלוקת ברצועה שבין קרניה

ז. **שם** תנן התם ולא ברצועה שבין קרניה,
לכאורה סתמא היינו לנוי, דלשמירה
קושרין בצואר כמו מוסירה דפרה אדומה,
והאיסור משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא,
[מיהו בעז מצינו שימור בקרניה], ויש לעי'
א"כ מ"ט דראב"ע דשרי, מ"ש בזוג דלא
פליג, וגם לא משמע כלל דפליגי בדין
נטירותא יתירתא, וע"כ דלנוי הוה, ואפשר
דלא בכל נוי מיחזי כאזיל לחינגא, ופליגי
ברצועה אבל בזוג מיחזי טפי מרצועה, ואפשר
דאף היכא דעבידא לנוי מ"מ תופסין ברצועה
ומשמרין אותה בו, [וכ"נ ממה שדנו לנוי
ולשמר, ואם רצועת נוי אינה ענין לשימור לא
שייך לדיוקי נדון שימור במתני'], וס"ל
לראב"ע דלא גזרו משום חינגא אלא כשאין
שום תועלת רק נוי, אבל במשמרה בזה מותר,
אע"פ שעיקרו לנוי, [וערש"י ד"ה לנוי שכתב
שאינו אוחזה בה, וצ"ע], ולפ"ז צ"ל דמ"ד
לשמר מותר היינו דוקא כשכונתו לשמר
נטירותא יתירתא אבל כשכונתו לנוי אסור,
אע"פ שמועיל לשמירה, ובזה ניחא דבין לנוי
בין לשמר מיירי באותה רצועה וכ"נ במלחמות
דפרתו של ראב"ע היתה יוצאה בו ברגילות
תדיר מפני שמקצתם דרך יציאתן בכך הורגלו
בה, משמע שהיתה נראית כלשמר, [אבל קשה
לומר דפליגי בלשמר, וצ"ע בדעת הרמב"ן
בזה].

חשיב שימוש דפרה לצרכה ע"ז, הרי הפרה לאיבוד של עצמה היא שזה לכל הפרות, ואפשר שלכך הוסיף רש"י משנולדה, לומר שהורגלה בקשירת מוסרה משנולדה והיא כמלוש שלה, משא"כ כשקושרין אותה במאורע לנטירותא יתירא.

ויעזי ברשב"א ובר"ן בחדושו שלמדו מכאן להתיר לכל בהמה לפי מה שהורגלו בה בחול, ולכן יש להתיר סוס ופרד בפרומביא בזמנם, ובאמת מה שרגילות רוב בנ"א פשוט יותר להתיר מפרה שדמיה יקרים, שזהו צורך פרטי מפני הפסד מרובה, ובפשוטו אביי ורבינא פליגי על חדושיה דרבא, וכן הרמב"ם פסק כרבינא, ומשמע דאפי' במוליכה מעיר לעיר לא שרינן אלא במורדת, ואפשר דרבינא לא ניחא ליה לאוקומה במוליכה, או דס"ל דבמוליכה ג"כ א"צ מוסרה לשמירתה, אלא שיהא נוח לבעלים לכוונה לדרך, וחשיב צורך הבעלים טפי מצורך הפרה, וכ"ז לענין דיניה דאביי, אבל ארבא ודאי פליג, וא"כ צריך לפרש כונתם דנהי דפליגי ארבא, מ"מ במה שנוהגין רוב בנ"א לא אשכחן דפליגי עליה.

שם רבינא אמר במורדת, פ"י דמתני' מתפרשת בשצריכה שמירה, ולא מיירי במאורע שבא לשמרה יותר מן הצריך לה, ומדמוקים לה במורדת ש"מ דפליג אאביי ואין צ"ל דפליג ארבא וכ"נ ברמב"ם, שו"ר בריטב"א דרבינא פליג רק על רבא.

יש לעי' מנלן דלחנניא אף נטירותא דפרה שריא, וכדאמר שמואל רצועה דשרי לשמר, דילמא לא התיר אלא חיה שצריכה שימור דמיתנא והתיר לה שימור גדול יותר, כיון שבכלל הגדול יש גם נטירותא הנצרכת, אבל שמירה מיותרת לגמרי כמוסרה ורצועה דפרה מנלן דשרי, ולאו קושיא היא דטעמיה דחנניא משום דנטירותא יתירא ג"כ צורך ידיה חשיב, וכדאמר בבביתא ובכל דבר

מיתיבי בפלוגתא דתנאי, ואין לנו אלא לדקדק מזה דסתם מתני' חנניא היא, והרי גם שמואל מודה דלרבנן אסור, ואפשר דכונת הגמ' להוכיח מזה דלשמר בפרה מותר לכו"ע, ומתני' דרצועה שבין קרניה מיירי לנוי דוקא, א"נ כיון דראוי להשוות המשניות כחד תנא ש"מ דמתני' דרצועה לנוי דוקא, ומה שנחלקו ר"ש על מתני' דרצועה שבין קרניה היינו משום דסתמא לשמר נמי עבידא, ופליגי בדיוקא דמתני' כמאן אתיא.

שם ואי ס"ד משאוי הוא כו', פ"י אע"פ שהוא עושה כן לתועלת שמירתה, מ"מ אם לענין שבת אסור, לא יתכן להתיר בפרה אע"פ שכונתו רק לצורך שמירתה, מיהו לאידך גיסא י"ל דלא שרינן בפרה אלא דבר שדרך בנ"א כן, אבל נטירותא יתירא נהי דלא חשיב משא בשבת דסו"ס לצרכה הוא, אבל בפרה יש להחמיר טפי, ולפי צד זה י"ל דשינויא דאמוראי איצטריך אף לשמואל, אבל הראשונים ז"ל פשטו מזה דהלכה כרב.

שם אמר אביי במוליכה כו', הלשון משמע קצת דקושטא קא משני, מדלא קאמר אמר לך רב הב"ע במוליכה כו' וכן רבא ורבינא, ואפשר שמה הוכיחו דהלכה כרב, ולא אמרו כן לתרוצי דרבא. — תוכן דברי אביי דמתני' מיירי בצריכה לכך, כגון במוליכה מעיר לעיר שכדי להשגיח עליה כל הדרך צריך מוסירה, משא"כ בעיר שאינה הולכת ונשמרת בקל.

ויש לעי' סיפא דקתני קיפל עליה את המוסרה פסולה, ליתני רבוחא טפי דבמוליכה בעיר אפי' קשרה פסולה, וי"ל דקיפל עליה היינו כרוכה לימשך, ואפ"ה פסולה כיון שעיקרה לשימוש לאחר זמן.

שם רבא אמר שאני פרה דדמיה יקרין, פרש"י ובעיא נטירותא יתירא משנולדה, ויש לעי' נהי דדרך בנ"א לשמור דבר יקר יותר משום גנבי או הפסד מרובה, אבל אכתי מ"ט

אבל ראיתי בתו' נ"ד ב' שפירשו טעמא דזוג לא הוי משאוי מפני שבטל לאפסר, ומבואר מזה דנוי לבהמה משאוי הוא, ומה"ט קשיא להו בשמעתין לפרש"י דכרוכין לנוי, והיינו משום דס"ל דנוי משאוי הוא לבהמה, אבל אם הטעם משום חניגא אין כ"כ דוחק לומר דבנוי דאפסר לא מיחזי כלחינגא, אלא ודאי דעת תו' דנוי גופיה משאוי הוא.

מידו לא נתפרש טעמא דמילתא, דנהי דלא שייך הנאת נוי לבהמה, אבל טפילות דנוי זוהי מציאות, וחשיב מעלה לבהמה ע"י קישוטין, וממה שסתמו בגמ' דלנוי אסור אין רא"י, דפשיטא לגמ' טעמא דחניגא בכל נוי, גם הטפילות לאפסר אינה מבוארת מנלן, שאין בטל הזוג לחבל, וגם לא מצינו שהזוג קשור לאפסר, ועי' נ"ח א' שפירשו שהזוג תפור לכסותן, והתם משום דילמא נפיל, אבל לביטול לא מהני, ובריטב"א בשם תו' כתב דמיירי בזוג התפור לבגד, וצ"ע איזה בגד הלבישהו בצוארה שיהא חשוב למטרת בגד והזוג יתבטל אליו, ואמנם מצינו שם זוג שבכסותה ועי"ש ברש"י, אבל בפשוטו לא בטל מיניה שם נוי ולא בטל לבגד, וע"ע לקמן ס"ק כ"ה.

ואמנם הרשב"א והריטב"א והר"ן כתבו לחלק דבנוי שרגילין גם בחול שרי אלא דנקטו שאם אין רגילין בו משאוי הוא, ולא אמרו דמשום חניגא אסרינן ליה, מיהו אפשר לדחוק כן בדבריהם.

ובמ"ב סי' ש"ה ס"ק י"ב הביא פלוגתת רש"י ותו' בדין נוי שדרכו בכך בחול, ומסיק בשם הב"ח לחומרא, והדברים שם לענין אפסר הכרוך, ובזה באמת יש להצריך כרוכין לימשך, דאפסר לאו נוי מיקרי, אבל בשיר של חיות קטנות שפרש"י במתני' דהוי לנוי, בזה יש לדון לקולא, וע"ע להלן בדין אפסר הכרוך.

המשתמר, דהיינו שההיתר מפני ששימור יתר ג"כ חשיב צורך, ולא מפני ההיתר אגב שימור המועט, וג"ז נלמד ממה שהוסיף ובכל דבר המשתמר, ומשמע אפי' שתי שמירות שהשני כולו רק לשמירה יתירה, שו"ר במרדכי בשם סה"ת, ועי"ש בד"ן שתי שמירות והובא גם בריטב"א הנדמ"ח חילוק זה, וקשה כיון דשמואל הוא דפסק כחנניא יש לנקוט שאין חולק עליו בדעתו של חנניא וכמ"ש במלחמות והרי שמואל למד מזה לפרה.

לכאורה מה שפרה א"צ שמירה היינו כשבעליה עמה, או שנותנה ברפת, אבל במוליכה מעיר לעיר דליכא רפת שלה, ע"כ שמירתה ע"י האפסר, ואולי זהו תירוצו של אביי.

שם תוד"ה קשרה, היינו דוקא בשור, צ"ע בשו"ע סי' ש"ה סי"ז שהמחבר כתב ולא תצא פרה או שור בחבל כו' תיבות או שור הוא מהרמ"א ומקורו בד"מ מאו"ז שלא חילק בין שור לפרה אלא בין עגלים לשוורים עי"ש, ואמנם זה אמת דעגלי דר"ה כולל גם נקבות דלא משמע שחילקו ביניהם.

בדין נוי לבהמה אם הוי משאוי או דמחזי כאזיל לחינגא

ז. בדין נוי דבהמה נקטנו לעיל סק"ז ועוד, דלא יתכן לאסור נוי משום משאוי, אלא משום חניגא, דודאי נוי נטפל לבהמה כמו נוי לאדם, וכדאשכחן בבכורים וקרניו מצופות זהב ועטרה של זית בראשו, ובגמ' הזכירו חניגא בזוג ושוב לא הוצרכו להזכיר כן גבי רצועה, וממילא מובן דכל נוי מה"ט הוא דאסור, ואמנם נוי דלא מיחזי לחינגא שרי, וכדפרש"י במתני' בבעלי השיר, וכן מתפרש בזוג דאי לאו טעמא דחניגא הוה שרי, אלמא לאו משאוי הוא, וכ"מ מדראב"ע שהתיר בפרה, וכ"כ הריא"ז נ"ד ב' בדין הרצועה שבין קרניה שכל דבר שהוא לנוי נראה כאילו הולך למכרה בשוק.

לשמירה דרישא כ"כ, אלא לנוי ולשמירה פורתא.

או יוצאין כרוכין – אם הכריכה לנוי או לשמירה

שם אר"ה או יוצאין כרוכין, בפשוטו הכריכה אינה לנוי ולא לשמירה, אלא לפי שהחבל קשור בזמם שבחוטמה או בפניה, ע"י קי"ב א', ואין דרך להתירו בכל שעה, לכן כורכין אותו על צוורה, שלא יגרר ע"ג קרקע ויהא מכשול לבהמה ולאחרים, [תדע דביוצא משהו חבל לתפוס בו שרי לדעת תו' לכו"ע ולא חיישינן לרוב החבל הכרוך], ואפשר דבנגרר איסורא נמי איכא לפמש"כ רש"י נ"ד ב' טעמא שצריך להגביהו מן הקרקע טפח, וכמש"כ סק"ג, וכן שנינו בפרה קיפל עליה את המוסירה פסולה, והיינו שעושה כן לשמור המוסירה והו"ל משאוי, אבל לנוי או לשמירה יתירה י"ל דכשרה עכ"פ לחנניא או במורדת, אלא ודאי כרוכין וקיפל עליה את המוסירה היינו הך, ושמואל אסר כיון שאין החבל משמש לשמירה כעת, ור"ה שרי שיהא החבל מזומן לשמירתה אם יצטרכו לזה, שהרי יש לה אפשר קשור וש"מ שנעשה לצורך שמירתה.

פשמות הדברים דלר"ה יוצאין כרוכין בכל

ענין אפי' מהודק דסתמא קאמר כרוכין ככולה שמעתין, ולא הזכירו שהיו כרוכין בריח, ואמנם אפשר שבכל ענין יכול לתחוב ידו ולתפסו בהן, כדלקמן ב' שאדם מושך בהן עי"ש בפ"י ר"ח, אבל אין הלכה באיזה אופן לכרוך, ולעומת זה לשמואל לא שרינן אלא נמשכין ממש שמחזיק ידו בחבל, אבל כרוכין אפי' יוצא חבל מעט שיכול לתפוס בו אסור, דלא שרינן אלא כשמשמש בהן לשמירה, ולא לצורך מחר כלל.

בביאור כרוכין לימשך אם הכונה בריוח

ולפ"ז אפשר דמ"ש בבביתא כרוכין לימשך הכונה רק לאפוקי כרוכין באופן שאין

ומדברי הראשונים ז"ל משמע דנוי שאינה רגילה בו, אינו נטפל אליה, דסו"ס בהמה לאו לנוי קיימא, ומיחזי כמשא, ולדבריהם נחלקו ראב"ע וחכמים בדין הרצועה שבין קרניה אם יש לה היתר דנוי שרגילה בו, א"נ ראב"ע סבר דליכא חשש חניגא אלא בזוג וכיו"ב שמייוחד וניכר יותר, ועמשנ"ת עוד בזה לעיל סק"ז.

שו"ר בר"ח ורי"ף והרמב"ם פ"כ הי"ב שפירשו מה שאמרו בגמ' נ"ג ב' ביוצאין לבובין תותרי דהיינו מטלניות מרוקמין שמייפין ומקשטין בהם את הבהמה, והראב"ד השיג ע"ז דהא אמרינן לנוי אסור, והמ"מ בהי"ג הביא דברי הרשב"א דנוי הרגיל לכל בחול שרי אף בשבת, ולפמש"כ לעיל שכל האיסור משום חניגא, י"ל דתותרי אין דרך לעשותן לחניגא, משא"כ זוג ורצועות שבין קרניה, וזהו דסוס, וזה ג"כ מתאים עם מ"ש הרשב"א והר"ן דאזלינן בתר הרגיל בחול, דדבר שרגילין בו לא מיחזי כלחניגא, וכן בעלי השיר לפרש"י הרי חיות אלו דרכן בכך ואין זה נוי מיוחד שנראה כלחניגא, ובגמ' נמי קרי להו נוי בבאין מנוי אדם לנוי בהמה.

יוצאין בשיר ונמשכין בשיר

י. נ"ב א' מאי יוצאין ומאי נמשכין, באמת שניהם מיותרין דהא קתני יוצא הגמל כו' וסוס בשיר והיינו שיוצא בשיר הסוס וכל בעלי השיר, ומאי הדר וקתני יוצאין בשיר, ומשני ר"ה דנקט נמשכין לייתורא כדי שנדע שיוצאין דרישא אפי' כרוכין, ולשמואל הדר מפרש דהאי יוצאין היינו דוקא נמשכין, ונקט בשיר תרי זימני משום דמסיים עלה ומזין, ואין נכון לשנות ונמשכין ומזין, ואפשר עוד דמתפרש הסוס בשיר, וכן כל בעלי השיר יוצאין בשיר, ולא קאי ארישא דיוצא הגמל, לפי שענין השיר של בעלי השיר אינו דומה

במ"ב ס"ק כ"א דהיינו בדאיכא רצועה תליה למשוך בה, וא"כ מפורש להחמיר כדעת תו'.

שם ס"ב אם קשר חבל כו'

שם ס"ב אם קשר חבל כו', מקור הדברים ברמב"ם ושם משמע שהוא חבל דק מאפסר ולכן אינו נשמר בו, ולפ"ז אין להמציא חילוק בין קשור בפיו או בראשו, ותלוי לפי הענין.

בדין נטירותא יתירתא

לענין נטירותא יתירתא סתמו כל הפוסקים כרב, ולא הביאו דברי הראב"ד שהעתיק הרשב"א והסכים עמו לפסוק כשמואל, גם בדעת הרז"ה הסכימו קצת, עי' ריטב"א ור"ן.

נ"ג א' אמר שמואל והיא שקשורה כו' ובדיוקא דרב נחמן

יב. נ"ג א' אמר שמואל והוא שקשורה לו מע"ש, מבואר דאי לאו מילתיה דשמואל הוה מפרשינן לאפוקי שאינה קשורה כלל, ולכאורה יש ללמוד מזה דשרי לקשור בשבת, דלא משמע שגם בלא שמואל ידענו שהיא קשורה מע"ש מפני איסור משתמש בבע"ח, ועי' לקמן קנ"ד ב' והתם מיירי בטעון משא, ועמש"כ לקמן ס"ק י"ד דיש ראשונים שפירשו דהיינו טעמיה דשמואל.

שם אר"נ מתני' נמי דיקא דקתני אין החמור יוצא כו', תוכן הדברים שאם יש מרדעת שיוצאין בה ומרדעת שאין יוצאין בגלל שהיא מרדעת שייך לשנות שתי בבות, אבל אם יש רק מרדעת אחת, והיא מותרת לעולם, אלא שצריך לקשרה תחלה, לא שייך להזכיר בסיפא מרדעת שאין יוצאין בה, שהרי כבר שנינו ברישא שמותר לצאת במרדעת באופן שאין חשש שתפול, ושוב אין שייך להזכיר מרדעת שאין יוצאין בה, שהרי החפצא של מרדעת מותרת תמיד, והחשש דילמא נפיל שייך בכל דבר המותר בטלטול, אבל אם יש מרדעת

החבל קשור באפסר, דבזה ודאי משאוי הוא, ולא הביאו הברייטא אלא לפרש לשון המשנה, אבל לדינא כר"ה ס"ל, ושמואל סבר דברייטא פליגא אמתני' דלא קתני כרוכין, וקתני דוקא נמשכין, או דלא שמיע ליה ותלמודא לא נחית לאותובי עליה, משום דמצי לשנויי דמתני' פליגא.

וניחא בזה סתמות הסוגיא דבסמוך בעובדי דר"ה ורבי שלא דנו כלל אם היו כרוכין באופן שראויין להמשך או לא, וכן הרי"ף והרא"ש סתמו שריותא דכרוכין ולא הצריכו ריוח ורצועה יוצאה.

בפרש"י ותו' ביישוב הברייטא

אבל רש"י ותו' פי' דבכרוכין לימשך נתחדשה אפשרות שלישית שיהיו גם כרוכין וגם נמשכין, ורש"י לשיטתו דכרוכין הוי נוי, ראה ברייתא זו כסתירה לשריותא דכרוכין סתמא, אבל סבר דשמואל לא שרי בשום ענין, ותו' נקטו דשמואל מודה ברצועה יוצאה ופליג בכרוכין בריוח, והדברים סתומין מאד בגמ', שלא פירשו שנשתנה משמעות דכרוכין ע"י הברייטא ממה שפירשו מעיקרא בדר"ה, וכן בדשמואל נתחדש היתר אפי' באינן נמשכין ממש, ולא הוזכר בעדות דמולאות של בית רבי כמה חבל נשאר משוך, דודאי יש בזה חידוש דמהני כשאינו מושכם ממש, והר"ן בחידושים הביא פי' תו' בברייטא לר"ה ולשמואל, והריטב"א הביא פרש"י ור"י עי"ש, וסתמות הדברים דאף כשאין הבעלים עמהם מותרין לצאת, הרי שמותרין לשאתו לצורך אח"ז.

שו"ע סי' ש"ה ס"א ומותר לכרוך כו'

יא. שו"ע סי' ש"ה ס"א ומותר לכרוך האפסר סביב צוארה, במ"ב ס"ק י"ב הביא דלדעת רש"י והר"ן אפי' כרוך בחוזק מותר, וק"ק דפסק דלא כהברייטא לפירושו, גם בשו"ע ס"ה כתוב ויכולין למשכן בהם וכתב

באותו מצב של הראשונה ואעפ"כ אין יוצאין, שייך שפיר לומר דמרדעת אע"פ שקשורה אין יוצאין בה, מפני שלא היתה קשורה מע"ש, והאיסור מפני שהיא מרדעת.

ול"שון הגמ' היכי דמי אילימא שאינה קשורה לו כלל פשיטא כו', ה"פ דא"כ אין החסרון במרדעת אלא סיבה צדדית ששייכת בכל דבר, ואין שייך להזכיר ד"ז כאיסור של מרדעת, וסיפא מתפרשת שהאיסור בגלל המרדעת ולא בגלל שאינה קשורה, ובזה מיושב קושית תו' דלא שייך להקשות על הרישא פשיטא, דשפיר אשמועינן תנא שצריך להזהר ולקשור, אבל לא שייך לשנות ד"ז כדין ששייך למרדעת ולומר שיש סוג שאין יוצאין בה, דפשיטא ומרישא נמי שמעינן לה, והעיקר שזה אינו דין במרדעת וכמשנ"ת.

בטעם קשורה מע"ש דלא מחייבין להוריד ולכתחילה אין להלבישו

יעוי בתו' שכתבו כמה טעמים דבעינן קשורה מע"ש, ונראה דיסוד האיסור מפני שמרדעת עיקרה למשאוי, ואף בחמור היא משמשת למשאוי כמו בכל הבהמות, אלא שיש בה תועלת נוספת לחממו, וסתם בהמה שיוצאת במרדעת נראית כיוצאת לטעון משא, [כמ"ש רש"י ד"ה איתיבין], וממילא גם המרדעת גופה משאוי, שלא לצורך עצמה מונחת עליה, וזו כונת תו' שפירשו דמיחזי כמתכוין להוצאת המרדעת, דהיינו שרוצה לטעון עליה משאות או לרכוב עליה, שו"ר בריטב"א הנדמ"ח.

ולפ"ז נראה ביאור הדברים שלא התירו לקשור לכתחלה בשבת, אלא שלא חייבו להסירה אם היא כבר קשורה, דכשבא לקשרה בשבת ניכר שמטעינה במרדעת לצאת בה, וכשהיא כבר קשורה בה הרי אנו צריכים לחייבו להפשיטה, וכיון שיש לו תועלת חימום מזה, אין לאסרו לצאת בו כמו שהוא לבוש בה, כאילו נאמר אין טוענין עליה מרדעת ואין

מחייבין אותו לסלקה, ויש בזה גם מפני הרואין וגם מענין מלבוש שאין למנוע החמור לצאת בלבושו, אבל לא לגרום לו לטעון דבר שיש בו גם משום משא, ועי' להלן דמאוכף דרשב"ג ראי' לזה.

ונפק"מ בהי' קשור מע"ש ונפל בשבת שאסור לחזור ולקשור, ואילו לפרש"י לכאורה יש להתיר, ואף לשאר פירושים הי' מקום לומר דתו' לא פלוג בהיתירו, אבל אין נראה כן, מיהו אם קשרו בשבת ע"מ להשאירו בחצר, לכו"ע אסור לצאת בו אפי' בנמלך, שו"ר בפמ"ג מ"ז אות ה' ואם היתה מונחת ולא קשורה מע"ש נראה דאסור, ולדעת רש"י יש מקום לדון דשרי, ועי' לקמן ס"ק י"ג ראי' דאסור, שו"ר בריטב"א נ"ד ב' בשם רבינו הגדול שצריך שתהא קשורה מבעוד יום באופן הראוי לצאת בו, עי"ש, וזה מסייע למש"כ שלא התירו לתקנו כדי להוציאו, ועי' חדושים ע"ש הר"ן מ"ש שם בשם הרא"ה.

בדעת רש"י

בפשוטו נראה דגם לפרש"י לאו משאוי הוא מדאורייתא, אלא דמיחזי כמשאוי, כיון שאינו מקפיד להלבישו במרדעת כל הזמן, אלא שקצת מגלה מצב זה שבאמת אינו צריך לזה כ"כ, וזו כונת תו' שהביאו מרש"י דהוי משאוי, אבל בשעה"צ אות כ"א נקט בדעת רש"י דאסור מדאורייתא, ובאמת אף מדרבנן אין ענין הגילוי דעת שפרש"י מובן כ"כ, ויותר הי' מיושב לפרשו בזמן שהיא קשורה לו, פי' בזמן הקור שרואים שהבעלים מדקדק להניחה קשורה לו כל הזמן, ומע"ש לאו דוקא משום דבעינן הוכחה קודם שבת, אלא שבעינן שהיא מוכח שאינו מניחו בלא מרדעת, ואם אירע שנפל לשעתו מותר להחזירו, בין אם נפל סמוך לשקיעת החמה או ביום השבת, וזהו ענין גלי מאתמול שצריכה לו שפרש"י נ"ד ב', אלא שלא חילקו חכמים וקבעו הכל בע"ש, [מיהו מונח בלא

קשירה י"ל דלא מהני כיון שניכר שאינו מניחו עליו דרך קבע, ומ"מ הדברים מחודשים, שו"ר במהרש"א עי"ש.

שם רשב"ג אומר אף באוכף כו', מכאן ראייה לדעת תוס'

שם רשב"ג אומר אף באוכף בזמן שקשורה לו מע"ש, באוכף לא מסתבר לומר דגלי דעתיה דמלבוש ידיה הוא, דנהי דיש תועלת לחימום מעט ע"י האוכף, וכדחזינן שכדי לצננה צריך להסירו, [וכ"מ בירושלמי דיוצא באוכף לחממו וכ"כ ברש"י], אבל ודאי אינו עיקר שהוא מועט במקום הישיבה, ומזה ראי' לפי' תו' וכמשנ"ת לעיל דלא חייבוהו להתיר האוכף, ובזה ניחא שהשווה מרדעת לאוכף, ולא אמרינן דאם אוכף הקשור שרי, א"כ מרדעת אפי' אינה קשורה, דלאו בגילוי דעתא תליא מילתא, אלא מרדעת ואוכף עשויין לצורך האדם למשא ורכיבה, אלא שיש גם לחמור תועלת מזה ולא התירו להניחם בשבת ולא חייבוהו לפרקם, וטעמייהו דרבנן באוכף י"ל משום דמינכר טפי דלמשא נותנין אותו, ואסור משום טלטול כיון שתועלתו מועטת, ויש לדון לאסרו מן הדין או משום דמיחזי טפי כמוציאו למלאכה, ולמעוטי בפלוגתא עדיף, אלא דגם במיחזי י"ל דכיון שהתועלת מועטת מיחזי טפי, ומפני זה גם אין דרך ליתנו לחימום.

שם ובלבד שלא יקשור לו מסריכין כו', יקשור לאו דוקא דאפי' קשור מע"ש אסור, ולשון ובלבד מתפרש שאין זה מענין הנדון דפליגי רבנן ורשב"ג, אלא דמשא גמור הוא, ולא רק מיחזי כמוליכו למשא, וצ"ע ברש"י שכתב לשון מיחזי, הרי אין תועלת באלו לחממו אלא לענין המשא, ושם י"ל שהוא נטפל לאוכף ולא חשיב כדבר בפ"ע.

בדין קשירת מרדעת בשבת

יג. שם בעא מיניה ראב"ג מרחב"א מהו ליתן מרדעת ע"ג חמור בשבת, יש לעי'

אמאי לא מוכח ממתני' דשרי, מדאסרו רק לצאת במרדעת שאינה קשורה מע"ש, אלמא דבחצר שרי אפי' לקשור, דאל"כ גם בלא איסור יציאה לא משכח"ל שיהא עליה מרדעת אם לא היתה קשורה מע"ש, ובדוחק י"ל דמתני' קמ"ל שאפי' אם היתה מונחת עליה מע"ש דליכא טירחא, אסור לקשור ולצאת בה, אבל בחצר פשיטא ליה דמותר לקשור, והספק הי' רק ליתן, דאיכא טירחא טפי, וכן בברייתא דאוכף שפירשו שלא יטלנו בידו, כתב הסמ"ק והובא בשו"ע ס"ט שמתיר החבל מתחתיו ומוליכו ומביאו בחצר והוא נופל מאליו, ודכוותה קשירת החבל ידע דשרי, ועמש"כ לעיל ס"ק י"ב מהריטב"א בדין מונחת מע"ש ואינה קשורה.

שם א"ל וכי מה בין זה לאוכף אישתיק איתיביה כו' א"ל ר"ז שבקיה כרביה ס"ל כו', לשון זה משמע דלרב אף אוכף שרי, ולתנא דברייתא אף מרדעת אסור, ואפשר שחזר בו ר"ז לאחר ששמע דבמרדעת כולהו אמוראי שרו, ואוכף שאני כדמשני בגמ' לקמן, ואפשר דרב דשרי טרסקל שרי נמי באוכף, דתענוג דטרסקל כתענוג דאוכף, ורק מי שאוסר בטרסקל צריך להגיע לשינויא דגמ' ודר"פ, ולכן אישתיק רחב"א, מפני שיכול לחלק בין מרדעת לאוכף, אבל רב אינו מחלק ואע"פ שאפשר להוליקה בחצר, רב אינו מצריך כן, אם מפני שגם ההולכה טירחא, או מפני שאין זה תענוג לייגעה בחום עד שיפול, ורק למאן דאסר תענוג אמרינן דלאו צערא הוא כ"כ, ועי' תוד"ה דשמעיה.

שם איתיביה אוכף כו', אפשר דסבר שרחב"א לא חש להשיבו מפני דפשוט לחלק בין אוכף שאינו מחמם אלא מעט למרדעת, וכדס"ל לרבנן דרשב"ג לעיל, ולכן פירש לו שקושיתו מהסרת האוכף דאיכא צער דחימום ואפ"ה אסור, וה"ק השתא ליטול דליכא טירחא כ"כ, אמרת לא, להניח אוכף ואפי'

מרדעת דאיכא טירחא מיבעיא, וכע"ז בריטב"א.

מאי דאפשר כיון שכל העסק עמהם אינו כבוד שבת, עי' בסוגיא קנ"ו א'.

הערות ע"ס הגמ'

שם שאני התם דאפשר דנפל ממילא, יעו" בתו' ד"ה דשמעיה דלתיורין זה אף לרב אסור ליטול האוכף, ולעיל לא סבר הכי, וי"ל דהדר ביה, מיהו י"ל כמש"כ לעיל דלרב דשרי תענוג א"צ ליגעה בהולכה בחצר, ושרי ליטול האוכף מיד בידים, מיהו מהא דמותבין לקמן משמע דרב לא פליג על הברייתא, ועי"ש ברש"י והובא בתו' כאן, - ולכאורה מרדעת מלובשת היטיב ואינה נופלת מאליה, וא"כ תליא בשינויא דר"פ דבסמוך.

שם ר"פ אמר כאן לחממה כו', האי שינויא דלא כרב, ואפשר שלכן סתמא דגמ' לא תירצו כן, אבל החילוק נכון אליבא דשמואל ור"י, ונפ"מ בסוס דאית ליה צערא מחוס, דהא טעמיה דר"פ שייך בחמור דוקא, ועבהגר"א הובא בבה"ל ס"ח, ובריא"ז כתב דסוס הוי איפכא לצננה מותר לחממה אסור, ועי' להלן.

שם והיינו דאמרי אינשי חמרא כו', לפרש"י קאי אסיפא שאין לחוש אם חם לו שיצטנן מהרה, ולפי' הסמ"ג קא ארישא דאית ליה צערא מציתה, ונפ"מ בכ"ז לסוס ושאר בהמות כמ"ש בבהגר"א, ולכאורה נראה דאתרוייהו קאי, ועיקרו ארישא, ולא בא לדיוקי דין שאר בהמות, אלא להוכיח דמיקרי צער, ואמנם מעיקרא נמי קרי למרדעת צער ולטרסקל תענוג, אבל כאן נתחדש שביחס לחוס הוי צינה טפי צער, ואפשר גם שאינו מצטער כ"כ מחוס וכדפרש"י, ולכאורה נפ"מ לענין הסרת המרדעת דלר"פ אסור, ואפשר שאין דרך להסיר המרדעת מן החמור, ורק כובד האוכף רוצים להסיר, - ולענין הנחת האוכף י"ל דתועלתו מועטת ואסור, דהא קי"ל כרבנן דפליגי ארשב"ג לענין שאינו יוצא

שם תולין טרסקל לבהמה בשבת, מהא דאמרינן לקמן דבקטנים משום צער שרי לכו"ע, מוכח שאין בזה משום משתמש בבע"ח, דכיון שעושה לצרכן לא מיקרי משתמש בבע"ח אלא משמש את הבע"ח, וכמו סקין ומפרכסין לקמן ב', ולא דמי להתרת חבלים קנ"ד ב' שנסמך בגופו עליהם, אבל תליית טרסקל או הנחת מרדעת אין זה השתמשות האדם כלל, וצ"ע בתו"י ד"ה תולין, ועי' לקמן ס"ק י"ד.

שם וק"ו למרדעת כו', זהו מדברי ר"ז, דלא שייך שרב יאמר ק"ו מדברי עצמו, ומה שאמרו דרב נמי אמרה היינו מק"ו דטרסקל.

שם א"ה אמר אבא כו', פי' אם אינו מחלק בין צער לתענוג, א"כ מתיר הוא כל טירחא בבהמה, וזה ודאי אסור, א"כ איזה גדר אחר שייך לחלק בהם, וכוונת שמואל לכל הברייתות דבסמוך.

שם א"ל יישר וכן תרגמה אריון בבבלי, משמע שיש חידוש בחילוק זה בין תענוג לצער, ואפשר דהיינו מפני שהחילוקים דקים, בין גדולים לקטנים ובין צינה לחימום, ולכן מיקרי תרגמה אריון, דמשמע אוקימתא דוקא בכה"ג.

ביאור טעמא דאסור להניח מרדעת על החמור עיקר הדבר שהחמירו כ"כ בהנחת מרדעת וטרסקל, ואפי' בהסרת אוכף, צ"ב, שהרי דבר של מה בכך הוא להפיל האוכף ע"ג קרקע שהרי גם מאליו הוא נופל, וכן הנחת הטרסקל והמרדעת כמעט שאין בזה טירחא, והאדם רשאי לטרוח בשבת הרבה יותר מזה, ונראה הטעם שרצו להרחיק האדם מהתעסקות בבהמות בשבת דהו"ל עובדין דחול וקרוב למלאכות, ובקושי התירו ההכרח להחיותם או במקום צער, ולכן החמירו בכל

כשנשען עליה, דנתנית המרדעת אינו תשמיש האדם אלא צורך הבהמה, ועי' קנ"ד ב'.

והרא"ש פירש דבירושלמי הקשו לשמואל שאסור לקשור משום משתמש בבע"ח, והקשו למה מותר לקשור בצואר הפרה, ותירצו כרשב"א דצדדין מותרין, ולפנינו בירושלמי לא משמע דפריך על שמואל, וגם אפשר שקשירת המרדעת למטה וא"צ להשען עליה כקשירת חבל בצוארה, והרא"ש סיים להזהר כשקושרין האפסר, וכ"ש שיכולין להזהר כשקושרין המרדעת, דבפשוטו לא דמי לחבלים שהמשא קשור בהם, שצריך להגביה המשאוי וכדפרש"י קנ"ד ב'.

גם מה שלמד הרא"ש מכאן להתיר ליטול נר מע"ג האילן יש לדון בזה, דהתם מניח הנר לצרכו, וכאן שעוסק לטובת הבהמה לא מיקרי משתמש בבע"ח, מיהו י"ל דליטול לא חשיב שימוש כלל ועדיף מצורך הבהמה, ועי' מג"א סי' של"ו סק"ח ושעה"צ אות ז', ולע"כ בכ"ז.

ובשו"ע סי' ש"ה ס"ח העתיק איסור קשירה אף בחצר כדברי ה"ר יונה, וצ"ע.

בתועלת שבזנב שועל וטעם האיסור בזה

מז. נ"ג א' מיתיבי לא יצא הסוס בזנב שועל פרש"י שתולין לו בין עיניו שלא ישלוט בו עין, ויש לעי' מ"ט אסור, הרי להגן מפני עין הרע לא גרע מלהגן מפני חמה וצינה, ואף בלא דרך מלבוש לא גרע מקמיע, ואין לאסור לצאת בקמיע שנגד עין הרע, ואין לומר משום דילמא נפיל, דסתמא קושרין אותו יפה, [וכ"מ ברש"י ד"ה וזה], ועכ"פ לא הו"ל למיסתם דבכל ענין אסור [ועפיה"מ במטולטלת שעושין אותו לסגולה וראיתי כתוב בשם הר"י מיגש שהיא סגולה להינצל מעין רעה], וצ"ל דהו"ל כקמיע שאינו מומחה, ואמנם משמע שבחול מותר ולא מיקרי דרכי האמורי, אבל מ"מ לענין שבת בעינן דבר ודאי

באוכף, מיהו י"ל דאוכף דחמיר משום משוי עס"ק י"ב בזה.

סתמות הדברים נראה דבשאר בהמות הכל אסור בין לצאת לרה"ר בקשורין בין להניח בחצר, ואמנם חמור דרכו למשא ואיכא למיחש טפי, מ"מ גם צערו מרובה וגם דרכו בכך, ואין ללמוד מחמור שום קולא לשאר בהמות, וזה כדעת המחבר, ושפיר הביא ר"פ הא דאמרי אינשי בסתמא על כל הדינים, ואף להסיר האוכף בידים מהסוס אין להתיר בלא ראי', אע"פ שאין בו טעם דקריא ליה, וכבר דנו בזה הסמ"ק והטוש"ע כנ"ל, וערש"י נ"ד א' דמטולטלת היינו מרדעת.

בגדון אם בקשירת המרדעת יש משום משתמש בבעלי חיים

יד. בדין קשירת המרדעת אם יש בזה משום משתמש בבע"ח, כבר נתבאר לעיל דפשטות הגמ' שאין איסור בקשירה רק משום הוצאה, בין מהא דשרי בחצר ובין מהא דאיצטרך לאשמועין דבעינן קשורה מע"ש, ואם אין כאן חידוש בדין בהמה יוצאה אלא מדין משתמש בבע"ח, הרי אין המקור ללמוד ד"ז מדיוקא דסיפא, שזה מילתא דתליא בסברא ותלוי במציאות, וצ"ע ברשב"א ור"ן שכתבו בשם ה"ר יונה שטעם האיסור משתמש בבע"ח, והרי בחצר מותר לכו"ע, שו"ר בחדושים ע"ש הר"ן שכתב בשם הרא"ה כמש"כ, ובשם ה"ר יהונתן כתב דהגדון בחצר להניח בלא קשירה.

ומה שנסייעו מהירושלמי צ"ב, דבירושלמי הקשו מהא דתניא ק"ג א' דחבל שקשור באיבוס קושרין אותו בפרה והא משתמש בצדדי בהמה, ומשני כרשב"א דשרי או במספק חבל על חבל, ולא הוזכר שם דלהכי צריך לקשור המרדעת בע"ש, ואדרבה משמע דמשום קשירה אין לאסור כדאשכחן בפרה ובאיבוס אופני היתר, ועיקר השימוש הוא רק

יותר, ועי' חס"ד על התוספתא כע"ז, ובירושלמי משמע דלא שרינן שום סגולה לבהמה לשיטתם שכל קמיע אסור לבהמה] ולפ"ז אפשר דזהרורית שבין עיניו ג"כ סגולה לעה"ר, [ובין עיניו אתרוייהו קאי], שאין דרך להפריע ראיתו לנוי, וכל שתולין בין עיניו זהו לסגולה, - וערשב"א ור"ן שדנו מכאן דכל נוי אסור, ועמשנ"ת בזה לעיל סק"ט, שו"ר מה"ר יהונתן שפי' זהרורית ג"כ לעין הרע עי"ש.

בכיס דעיזים

שם לא יצא הזב בכיס שלו ולא עזים בכיס שבדדיהן, הא דקתני כיס דזב בהדי עזים ע"כ לדיוקי אתי דעזים דומיא דזב, מיהו לקבל החלב ודאי מלאכה גמורה היא כמ"ש תו' לקמן ב', ואצולי טינוף ליכא בעזים, ואולי לדיוקי אתי דלא מיהדק דומיא דזב, או לומר שהכיס אינו עשוי לקבל החלב דומיא דזב שאינו צריך לזיבה, א"נ לרמז דכדי שלא ישרטו דדיהן מותר, עמש"כ לקמן סק"כ בזה.

פרה בחסום

שם ולא פרה בחסום [ברי"ף בחוסם] שבפיה, משמע דלהגן שלא תזיק אחרים מיקרי משא, והא דהזכירו פרה י"ל מפני שא"צ אפשר לשמרה כדלעיל נ"ב א', ונמצא החסום כלי בפ"ע, אבל באלו שצריכין שמירה באפסר חוסמין פיהם עם האפסר וכיו"ב, והוא נשאר מחובר לו כל הזמן, ומה"ט לא מיקרי משא, ומצינו בגמ' נ"א ב' קי"א ב' דחטם ואפסר מיקרו זממא, הרי שחוסמין אותן באפסריהן, ועמ"ב ס"ק נ"ו בשם הגר"א.

בטעם איסור יציאת סייחין בטרסקלין ולא חשיב שנושאו להנאתו

שם ולא סייחין בטרסקלין שבפיהם [קתני בפיהם ולא בצוארם לומר שהמטרה לקרבו לפיהם], יש לעי' מה בין זה למניחו תולש ועוקר שהביאו תו' קכ"ב א' מהמכילתא דלמען ינוח וכל מה שעושה לצורך עצמו

מנוחה מיקרי, וא"כ ה"נ הטרסקל נושאין אותו עם מזונם לצורך אכילתם, [ובירושלמי ה"ב תני זכרים יוצאין בקלסטירין, ופירשו שם דהיינו טרסקל וכגוסת ר"ח], וי"ל דעוקר ותולש זהו סדר אכילה וכמו בורר לאלתר דלא חשיב מלאכה, וה"נ כשתולש ואוכל זוהי מנוחתו, אבל נשיאת טרסקל לאכול ממנו זהו טורח לצורך שלאחר זמן, וא"א לומר שמינעתו מלישא המשא צער הוא לו, אע"פ שיצטער אח"כ בחסרון מזונו, (ויעוי' באו"ז דמשמע שקטנים יוצאין בטרסקל לרה"ר ואין הדברים מובנים לפור', ועס"ק ט"ז לענין נתינת אוכל לטרסקל התלוי).

וזה חומר בבהמה מבאדם

שם ולא בהמה בסנדל שברגליה, פרש"י ד"ה וזה חומר, שהטעם משום דילמא מישתליף ואתי לאתויי, [ועי' פרה פ"ב עשה לה סנדל כו' כשרה] ובגמ' אמרו שע"ז שינו וזה חומר בבהמה מבאדם, ויש לעי' הרי המציאות דדילמא נפיל אינה חומרא מחודשת לשנות ע"ז וזה חומר, ואפשר דבאדם כי נפיל לא אתי לאתוייה אלא ללבשו, וס"ד דאף בבהמה נימא הכי שלא יניחנה להגוף בלא הסנדל וילביש אותו עליה, ואפשר דאסיפא קאי וה"ק בסנדל החמירו טפי מאדם, אבל באגד שע"ג השבר ואינך לא החמירו.

בסדר הברייתא בסנדל וקמיע

שם ולא בקמיע כו', בגמ' אמרינן דקתני טרסקל דומיא דקמיע, וזה חומר לא קאי אקמיע אלא אסנדל, ויש כאן שתי קושיות א' למה הרחיק סנדל מזה חומר, ועוד למה הפריד בסנדל בין טרסקל לקמיע, הרי נשנה קמיע בהדי טרסקל לדמיונה, הרי אם ה' שונה סנדל במקומו ה' הכל מיושב יותר.

ואפשר דניחא ליה למיתני סנדל קודם קמיע דדמי טפי לכל הנך דלעיל, ודין ולא בהמה בסנדל וקמיע חדא בבא היא, דולא בהמה דסנדל קאי נמי אקמיע, דברישא קתני

ואסורה לצאת בו לרה"ר, ומתפרש ג"כ שמותר לתלות בה הזוג הפקוק לכתחלה, ולא חשיב טירחא כיון שאין זה צורך הבהמה אלא רצון הבעלים, מיהו ברמב"ם ושו"ע העתיקו זוג שבצוארה ומשמע דוקא כשהזוג כבר בצוארה, - ועי' ס"ד ב' דקמ"ל דלא גזרו בחצר אטו רה"ר, כיון דבחצר ליכא מראית העין, ואמרינן התם דתנאי היא.

שם מאי לאו בגדולים כו', בביאור הדיוק

מז. שם מאי לאו בגדולים כו', פרש"י בסייחים גדולים, ויש לעי' אמאי לא קאמר דיקא נמי דקתני סייחין ולא קתני חמור, ונראה דאין דרך להניח טרסקל אלא לסייחים שצריכין לזה, ואכילתן מועטת שניתן בטרסקל אבל חמור גדול אין דרכו בטרסקל אפי' לתענוג, בין בגלל הכמות ובין בגלל הנוחות.

יעוי' בתו' שפירשו דעיקר הדיוק מדקתני לרה"ר שזה מיותר לדיוקי דבחצר מותר, והנה ברי"ף ל"ג לרה"ר בברייתא [שו"ר שכן הוא בכת"י הגמ'] ועוד דאם התנא נחית להשמיענו ד"ז הי' לו לבאר בהדיא דבמקום צער מיירי, דבפשוטו במקום צער מודו כו"ע דשרי, ואין זה חידוש כ"כ, והי' לו לחוש שנטעה ונוקמה בכל הסייחים.

ואפשר ליישב דיוק הגמ' גם בלא גרסת לרה"ר, וכמו שהוא ברי"ף, ואע"פ שבגמ' הוסיפו תיבות לרה"ר היינו לבאר דלרה"ר הוא דלא, אבל הדיוק הוא מדקתני לא יצא, אלמא לצאת הוא דאסור הא בחצר שפיר דמי, ופשיטא לגמ' דהתנא שנה דבר שהוא בהוה ואין הסייחין נשארין עם הטרסקל מע"ש, שמיד שגומרין אכילתן מסירין מהן הטרסקל, ולא הי' שונה דינו בסתמא על מאורע רחוק, [וגם בסתמא כבר אין אוכל בטרסקל, וא"כ שמענו שמותר להכניס האוכל לטרסקל ואולי בזה אין טירחא טפי מלהניח לפניהם ע"ג קרקע], והר"ז כמפורש שהדבר בהוה שיש טרסקלין בפיהם וש"מ שמותר

שמות מפורטים סוס עזים פרה סייחין, והשתא קאי על כל בהמה וקתני בהו סנדל וקמיע, ולא חשש שיתפרש וזה חומר על קמיע טפי מסנדל, ועוד שבאמת מרמזו גם חומר בהמה לענין קמיע דלית לה מזלא, ואפשר דסנדל דבהמה ג"כ להגן מן הצער והוי טרסקל דומיא דתרוייהו, ועכ"פ מדמי סייחין לבהמה דסמין לה, ובאותה בהמה מיירי בקמיע, קצרן של דברים סנדל וקמיע בחדא בבא מיתנו, ודומיא דהאי בבא קאמר, ואהאי בבא קאי וזה חומר, - ועמש"כ לקמן ס"ק י"ז דזה חומר משמע דין אחד, והיינו סנדל.

הערות ע"ס הברייתא

שם אבל יוצא הוא [ברי"ף ובתוספתא אבל יוצאה היא] באגד שע"ג המכה כו', פרש"י דליכא למימר אתי לאתויי, משמע דאי נפיל לא טרח לאתוייה, ומשמע דאיכא חשש דילמא נפיל, אלא דלא חשיבי, וקמ"ל דאפי' קשישין דחשיבי טפי שרי, [וערש"י נ"ד ב' דקשישין לא חשיבי כסולם שבצוארון], וקמ"ל נמי דחשיבי כמלבוש אע"פ שהם דברים חיצונים שמגינים שלא יזוז מקום השבר, - בירושלמי ה"ד איכא תנאי דאסרי באגד ובקשישין ושם שאלו מה בין סולם לקישושות.

שם ובשיליא המדולדלת בה, היינו שכבר יצא הולד או נימוק, ויש לעי' מאי ס"ד שיצטרך להשגיח על תיקון גופה, הרי אין הטלטול לצרכו, ואפשר שלא התירו להוציאה מגופה, ולכן התירו לצאת בה, אבל אם הי' מותר להוציאה היו מורים להוציאה תחלה, וראיתי באו"ז וה"ר יהונתן שכתבו דכגופה דמי ואי נפיל אין דעתו עליה ולא אתי לאתוייה, ובריי"ו כתב שהשליא מחוברת וא"א להוציאה כולה.

שם ופוקקין לה זוג בצוארה כו', נראה דלשון זה מתפרש שאע"פ שהוא בצוארה אסור להשאירו כך להשמיע קול, וחייב לפוקקו

פי' כפשטה דתני דאסור לבהמה לצאת בקמיע מומחה ומדמה לה לעיקרין ששמו יחנונה.

שם ומי איכא מומחה כו'

שם ומי איכא מומחה לאדם כו', דבפשוטו רפואת בהמה קלה מרפואת אדם, שאין לה רגישות וחולשה כאדם, ואם מיירי שהקמיע אינו מתאים לרפואת בהמה לא שייך להזכיר אע"פ שהוא מומחה, וע"כ דידוע שקמיע זה מועיל לחולי זה אלא שלא אתמחי לבהמה, מיהו אדם שמומחה לעשות קמיעין מסתמא מומחה לאדם מומחה לבהמה שיותר חכמה צריך לאדם, אלא שקמיע שלא נתברר לו שמועיל לבהמה אמרינן שאין ראי' מבהמה לאדם, לפי שמזלו של אדם החולה מסייע לו להתרפאות, והיינו דקמ"ל הכא אע"פ שהוא מומחה, ולא רק מן המומחה, ועריטב"א שפי' שמעתין באדם הכותב, וגם לפירושו אפשר לפרש דמזליה של החולה מסייעו.

שם סכין ומפרכסין כו', ביאור מהו גלד

יח. שם ת"ש סכין ומפרכסין לאדם ואין סכין ומפרכסין לבהמה מאי לאו דאיכא מכה ומשום צער לא דגמר מכה ומשום תענוג, מבואר דהסרת הגלד מונע צער, וזה שייך בגלד כעין חטטין שהמכה מפרישה ליחה שמתייבשת כעין גלד, וכדאשכחן גלד שחוץ למכה, וריבוי הגלד גורם כאב שע"י שהוא בולט וקשה הוא נתקע במכה, וכמו שכל מכה צריכה ספוגין, ומפרכין קצת מעביו, [וכגרסת מפרכין שבראשונים], ובגמר מכה מעבירין כולו, דומיא דגלדי צואה שיש עור בריא תחתיהם.

והגלד הדק המצוי על כל מכה שהוא מגין עליה, אם מסירין אותו בזמן שיש מכה הרי הוא פוצע את המכה מחדש וגורם צער וחבלה, וע"כ שכשמפרכין הגלד בזמן שיש מכה מסירין רק את עביו החיצון, ושמעתי מאדם אחד שהגלד הנקרם על המכה יש בו חיות והוא נגרם מנימין דקין בתכונת

לתלותו, ולפ"ז נראה דמיושב טפי דל"ג לרה"ר דלא נחית תנא להשמיענו היתר הנחת הטרכסל, אלא הזכיר זה כדבר ידוע, ולכן מתפרש שפיר בדאיכא צער שאין חידוש בהיתר הטרכסל, שו"ר בריטב"א מבואר דל"ג לרה"ר וביאר דהדיוק מדקתני לא יצא עי"ש, וכן בנמו"י העיר ע"ד התו' שכנראה הי' בגרסתם לרה"ר.

שם דיקא נמי דקתני דומיא דקמיע, פי' שהתנא השמיענו איסור היציאה בטרכסל אפי' באופן שצריכין לו הרבה, ואיכא צער חולי דומיא דקמיע וכיון שהחידוש גדול יותר באיסור הוצאה במקום צער, שוב אין לנו ראי' לדייק היתר שלא במקום צער.

נ"ג ב' והא אנו תנן ולא בקמיע שאינו מומחה

יז. נ"ג ב' והא אנו תנן ולא בקמיע שאינו מומחה כו', פרש"י דתנן גבי אדם, ויש לעי' א"כ מאי קושיא הא בהדיא מסיים עלה וזה חומר בבהמה מבאדם וכדפריך לבסוף, והו"ל למיבעיא הכי מ"ש בהמה שהחמירו בה, [שו"ר במהרש"א בזה], ונראה מדמסיים עלה מי סברת אקמיע קאי אסנדל קאי, שידע המקשן דחומרא דבהמה אסנדל קאי, ופשיטא ליה שאין כאן אלא חומרא אחת מדלא קתני באלו חמורה בהמה מאדם, וכיון דסנדל חומרא היא, שוב לא קאי אקמיע (ועס"ק ט"ו), ועוד דהי' פשוט לגמ' מדאיצטריך לאשמועינן איסור קמיע שאינו מן המומחה באדם ולא הוצרכו לשנות היתר דקמיע מומחה ש"מ שאין מקום לאסור קמיע מומחה ואם איתא דבבהמה אסור איצטריך שפיר לאשמועינן דבאדם מותר ועוד דבבהמה אסר אע"פ שהוא עצמו מומחה ובאדם סגי שיהא מן המומחה כדאמר ס"א א', ועוד דהו"ל ולא בקמיע סתם דמשמע שום קמיע בעולם, ומסברא ג"כ פשוט דתועלת קמיע לבהמה כתועלתה לאדם, ואין שום סברא להחמיר בבהמה טפי מאדם, מיהו בירושלמי

קרום תחתון של העור, ואח"כ חוזר ונקרם תחתיו קרום חדש והוא דוחה הקרום הישן למעלה, וכן חוזר ונקרם פעם שלישית, עד שמתרפא בעור בריא, והגלד הנופל בסוף מורכב מהרבה רקמות שהי' בהם חיות מתחלה ונדחו לחוץ ע"י העור התחתון, עד שלבסוף אין חיות בגלד החיצון והוא נופל מאליו, וגם קודם לכן השכבה העליונה כבר אין בה חיות.

ולפ"ז מובן מה שאמרו במקואות פ"ט דגלד שעל המכה לא טמא ולא מטמא דכשנתרפאה המכה הרי הגלד הדבוק לבשר אין בו חיות כלל, והוא נשאר דבוק מפני דיבוקו הראשון, ועכשיו הוא כגלדי צואה שדבוקין היטיב על בשרו, וגלדים אלו מותר להורידן בשבת כיון שאין להם שום חיות, מיהו צריך זהירות גדולה בזה כיון שפעמים הרבה נתלש החלק התחתון שיש בו חיות כ"ז שלא נתרפאה המכה לגמרי, ונתבארו הדברים בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ועמש"כ בזה בדיני חציצה ואינו תח"י, ולע"כ בזה ובסוגיא נ' ב'.

שוב נתבאר בזה בדיני חציצה ס"ג סק"ה, דקרום שעל המכה זהו מה שאנו קורין גלד, והוא עור גמור, ונגעי שחין ומכוה נעשין עליו, והוא טמא ומטמא, ואסור לגרדו בשבת, ואף לא חלק ממנו, וגלד הוא ריר היוצא מן המכה, (וכמו גלדי צואה שעל בשרו), ועל המכה הוא מגן כרטייה, ולכן אינו חוצץ, אבל אינו גופו לא טמא ולא מטמא, ונתבאר דריבדא דכוסילתא הוא דם יבש, וכ"ז שלא הוגלד פי המכה הרי הדם מגן עליה, ע"ש.

בדברי הראשונים ז"ל שיש ראייה דהלכה כשמואל

יעוי ברש"י כאן ותו' לעיל ד"ה דשמעיה וכן ברי"ף שנקטו דלרב קשיא מ"ט אין סכין לבהמה לתענוג, וכן בהסרת האוכף, והוכיח הרי"ף מזה דהלכה כשמואל, ולכאורה הי' נראה דלאו כללא הוא לרב להתיר

להתעסק בבהמות בכל תענוגותיהם בשבת, ואין לטפל בגלדיהם עד לאחר השבת, [שו"ר בריטב"א אלא ששם קראו תענוג יתירה, ולמש"כ הטעם משום טירחא לצורך מועט וגם יכול להמתין], וכן בהסרת האוכף יש לדון אי שרי, ואין ללמוד מטרסקל שמסייע לה לאכול יפה, וכמו שמצינו הלעטה דשריא לצורך פיטום, כ"ש באכילה לצורך גידול, וליכא למילף מטרסקל אלא מה ששמענו בהדיא, מיהו מסתמא דגמ' שלא ביארו כלום יש משמעות דס"ל כשמואל, דכיון שנתיישבו הברייתות לשמואל, תו לא נחתו לבאר טעמיה דרב.

בפי"ר ר"ח כתוב דהא דר' יאשיה מסייעא לשמואל משמע דר"ל דלא כרב, ולא ידענא מאי סיועיה, דלכאורה א"צ היתר להריצה בחצר, וגם ליכא מאן דפליג דבמקום צער שרי טירחא.

בחיתור דמאכל בריאים אם הוא משום שא"א לאסור לאכול או שאין חשש של הרואין

יפ. שם אין מיקר לבהמה, בעלמא מתפרש הא דמאכל בריאים שרי לרפואה ושאינו מאכל בריאים אסור, דאי שרית ליה רפואה זו יבא לעשות רפואת סממנים, אבל מאכל בריאים א"א לאסור לאכול, אבל כאן משמע שהטעם מפני הרואים, שילמדו מזה לעשות רפואה במקום אחר, ולא מפני שהוא עצמו יעשה רפואת סממנים בחולי הזה, וקבעו הגדר שאין עושין רפואה בשבת, רק מאכל ומעשה בריאים, ואולי גם כאן יש מקום לשחיקת סממנים, אלא שבאדם א"א לגזור, אבל הלשון ל"מ כן, דאין מיקר לבהמה שייך רק ברואין.

שם ולבהמה מי גזרינן, בקושיית גליון הש"ס
שם ולבהמה מי גזרינן, יעוי' בגליון הש"ס שהקשה דילמא תחומין דרבנן שאני [ועריטב"א שהזכיר קושיא זון], ובפשוטו י"ל דכיון דלא חיישינן השתא לשחיקת סממנים,

**שם אר"י ל"ק הא דמיהדק כו', איך לא פירשו
הברייטות החילוק בין מהדק לשאינו מהדק**

שם אר"י ל"ק הא דמיהדק הא דלא מיהדק, יש לעי' היכי סתים תנא דין כיס פעם להיתר פעם לאיסור ותלוי בדמיהדק, הרי עיקר הדין חסר מן הספר, ונראה דצורות דמתני' מתפרש בדמיהדק, ולכן שפיר שנה כיס להיתירא דסתמא היינו בצורות דמתני', אבל בברייטא שנה כיס דומיא דזב, וללמדנו שצריך להזהר שיהא הכיס מהודק יפה ולא דומיא דזב דלא מיהדק, ועוד דמתני' קתני צורות שכולל בין ליבש בין לחלב, וכיון דליבש מיהדק ה"ה לחלב בדמיהדק, אבל בברייטא דקתני כיס סתמא לחלב הוא כמשמעות לשון כיס, ולכן מפרשין לה בדלא מיהדק, וברייטא דקתני עזים יוצאין מיירי בין ליבש בין לחלב, וממילא מתפרשא בדמיהדק.

שם רב יוסף אמר תנאי שקלת מעלמא כו'

שם רב יוסף אמר תנאי שקלת מעלמא כו', פרש"י דהיינו ת"ק דמתני' ור' יוסי, ומיירי בין ליבש בין לחלב, אבל כו' יהודה לא מיתוקמא מדקתני סתמא, ולר"י צריך לחלק בין ליבש בין לחלב, ולאבע"א דהא והא ר"י היא צ"ל דנקט אין יוצאין דומיא דזב דלא מיירי ליבש.

שם במעשה דרבי יהודה

שם תנאי אר"י מעשה כו', פשוט הדברים שהיו יוצאין בכיס זה בשבת, דאל"כ מאי אתא ר"י לאשמועינן (ולא משמע שרק פלאי הבריא קמ"ל), וכן בסברא דמלבוש גמור הוא, וגם מלבישין אותו יפה שלא יפול, כיון שידוע מתחלה שדדיהן נגררין וצריכין שמירה, משא"כ בצורות דליבש ולחלב שאין חוששין כ"כ שמא יפלו, וגם אם יפלו לא יהא נזק כ"כ, וגם אינו לבוש קבוע כאותן של בית אנטוכיא, ומ"מ לא רצו לפרש ברייתא דיוצאין בכיס בכה"ג, כיון שזהו מאורע שאינו מצוי, ולא מתפרשא ברייתא בכה"ג ועמש"כ לקמן

אלא שמא ילמדו מזה למקו"א, הרי ג"ז ככל גזירות דרבנן, דקורא לה הוי חשש שיעשה איסור כעת, והרי אי תחומין דרבנן הו"ל ג"כ אטו הוצאה.

ועיקר הנדון אי גזרינן בבהמה היינו שאין אדם בהול על בהמתו כ"כ לילך אחריה חוץ לתחום, וה"נ אין לחוש ברפואת בהמה שמא ישחוק לה סממנים, ולמאי דקיי"ל כו' יאשיה, יש להתיר כל רפואה לבהמה, ועי' בס"י של"ב אופנים שבהול וחוששין שיעשה מלאכה.

שם אמר רבינא [כצ"ל ולא כנדפס ואמר] כו', פי' דמיירי באופן שאין לגזור שמא יעבור חוץ לתחום, אבל אם היא כתחומי ויצא ועומד בקצה תחומי וקורא לה, חיישין שילך אחריה, ועיקר הדמיון דודאי ראוי לגזור בכה"ג צ"ע מנלן, הרי בפשוטו י"ל דקמ"ל שאין לחוש בזה כלל.

שם רנב"י אמר שחיקת סממנין גופה תנאי היא, פי' דמצנין למימר דתנא דקורא לה ר' יאשיה הוא, דלא גזר שיהא בהול על בהמתו, וכמו שלא גזר ברפואה לא גזר בתחומין, והכי קי"ל בס"י ש"ו ס"ב דאף באין תחומה מובלע בתחומי מותר לקרא לה, והיינו כו' יאשיה, וכן מותר לצננה במים לר' יאשיה, וכ"ה בשו"ע סי' של"ב ס"ד.

**שם והתנאי יוצאות עזים כו', מ"ט הקשו
מברייטא ולא ממתני',**

כ. שם והתנאי יוצאות עזים בכיס שבדדיהן, יש לעי' אמאי לא פריך והתנן העזים יוצאות צורות, והתירוק לזה דהו"א צורות לחוד וכיס לחוד, אבל מכיס אכיס שפיר פריך, ובזה מיושב הא דלא מוקים לה רב יהודה ליבש, כיון דלשון כיס לא משמע ליה ליבש כמ"ש הגרא"מ הורוץ ז"ל, וגם דומיא דזב דלא הוי ליבש, ול"ד לצורות דמתני' שמתפרש קשורות (ולאו דוקא כיס שמשמע כלי קיבול) ולכן מתפרש גם ליבש.

לשנות מי מפיס, אלא הול"ל והרי אין הכל רואין שהוא ליבש, וגם אין לגזור כ"כ בדבר שאפשר להכיר בצורת הקשירה, וערשב"א ור"ן בשם ה"ר יונה שכתבו דלחלב הוי משוי, (ועי"ש הטעם) וערמב"ן וריא"ז ועוד.

ולפ"ז מה שדקדקו תוס' נ"ד א' מ"ט אמר הלכה כריב"ב ולא אמר הלכה כר' יוסי, נחא בפשיטות דהא ר"י אסר מן הדין, וריב"ב אסר רק משום מי מפיס, ועוד דלטעמיה דר"י אסרינן בכולה מתני', ולריב"ב לא אסרו אלא בעזים הצורות, ומה"ט לא איירו בלישנא מציעא הלכה כר' יוסי כיון שזה כולל כל דיני ר"י, כ"כ בתו' הנדמ"ח ולא צריך לחדש דאיכא דמפכי לה אלא דרב הו"מ למימר הלכה כר' יהודה, ואפשר דלא נחית רב במימרא זו לכל פלוגתא דר"י ורבנן, וראיתי בהגרא"מ שכתב דל"ק פסק שמואל כר' יוסי בכל דבריו.

שם בא"ד ור"י פירש דבין ליבש כו', צ"ע איך אפשר לפרש סתמא דמתני' וברייתא בכה"ג, הרי ר"י מספר מעשה מיוחד מבית אנטוכיא ואין זה מצוי כלל, וכבר תמה כן בנמו"י, וצ"ע, ועמש"כ בגמ' בזה.

נ"ד א' כי אתא רבין אר"י הלכה כת"ק
נ"ד א' כי אתא רבין אר"י הלכה כת"ק, לגרסא זו פירשו הלכה כת"ק דמתני' דשרי בכולהו, כ"כ רש"י והריטב"א, וכ"כ הרא"ש דדעת הר"ף שפסק כר' יהודה משום דגרס ורב אמר הלכה כת"ק והיינו ת"ק דריב"ב, ונקט רב בשם ת"ק ולא בשם ר' יהודה, לומר דלא חיישינן להא דריב"ב, אבל הרשב"א גרס כרש"י וכתב בשם רה"ג כפי' הר"ף וזה צ"ע דסתם מימרא דר' יוחנן הלכה כת"ק היינו ת"ק דמתני', ובטוש"ע בס"ו סתמו כהר"ף והרמב"ם דלחלב אסור, אלא שכתבו הטעם דלא מיהדק, [ועמשנ"ת לעיל דהראשונים פירשו טעמים דהוי משאוי גם במהודק], וכן סתמו הטוש"ע בסי"א דשלא

ע"ד התו', - ול"ד לעגלה שתחת האליה נ"ד ב' שהיא דבר נפרד ואינה מלבוש.

תוד"ה כאן

שם תוד"ה כאן, ופי' ה"ר פורת ליחלב לשמור כו' שאינו עשוי לצורך עצמן כו', בפשוטו שמירת החלב מיקרי צורך עצמן, ואמנם אף צמר נקי נקרא צורך עצמן, אבל שמירת החלב ודאי מיקרי צורך עצמן, שהרי הגוף מיצר חלב לצרכו, להניק את בנה, ואם שומר שמה שמייצר לא ילך לאיבוד, זה חשיב צורך גופו.

והנה בתו' נ"ד א' נקטו דטעמיה דר' יוסי משום דילמא נפיל, דהא לפי' ר"י בתו' נ"ג ב' דאפי' שלא ישרטו אסור, ודאי דהטעם משום דילמא נפיל, ולדבריהם דכבונות ולחלב דומין זל"ז, א"כ מדשרי ר' יוסי כבונות ואסור אפי' ליבש ודאי דטעמו משום דילמא נפיל, מיהו לפרש"י במתני' דטעמיה דר"י משום דמשוי הוא יש מקום לומר דטעמיה דר"י מפני שצורך מסוים של חלב וכיו"ב לא מיקרי מלבוש, אבל כבונות מלבוש גמור הוא, אלא שמטרתו לצמר, ולפ"ז אסור ר"י אף בזכרים לבובין עכ"פ לטעמא דרנב"י שלא יעלו על הנקבות, ולטעמיה דעולא צ"ל שלא חשש למאורע דזאבים, גם יתכן דפליגי הני אמוראי אם ר"י פליג על זכרים לבובין, אבל לדעת תו' דהטעם דילמא נפיל א"כ לכל הפירושים פליג אכולהו.

ורש"י במתני' פירש דליבש מיהדק ולחלב לא מיהדק, וא"כ מפורש דהטעם דילמא נפיל, אבל כמה ראשונים פירשו דליבש חשיב טפי צורך גופה ולא הוי משוי, אבל החלב עיקרו לצורך בעליו, ודמי למשאוי ור"י אסור בכולן דצורך פרטי לא מיקרי מלבוש, וקצת משמע מהא דאריב"ב נ"ד א' מי מפיס איזו ליבש ואיזו לחלב, שאין שום חילוק בצורת הקשירה רק ברצון הבעלים, שאם יש חילוק בהידוק אלא שאינו ניכר לרואין, אין נכון

מתני', ובלא"ה אין שייך להכריע בין אמוראים, ונראה כונתו דמסתייעא מילתיה מהתם, ולא להכריע.

שם ותו מי ידעי בין הני להני, משמע מי ידעי בין שמנים לכחושים, ויש לעי'

אמאי לא ידעי, ועוד דאטו רק שמנים יוצאין לבובין, ונראה דה"ק מי ידעי להבחין בשעת טריפה אם הם שמנים, הרי אכולהו נפלי בלי להבחין ולפ"ז אין הכונה מי אית בהו דעת להבחין, אלא וכי הם נותנים לב להבחין שלא לטרוף אלא השמנים.

שם רנב"י אמר עור שקושרין כו' כדי שלא יעלו כו', יש לעי' מ"ט שרי הרי אין זו תועלת שלהן, אלא של הנקבות ולהוי משאוי לגבייהו, כמו חסום שבפרה, ואפשר שהעור מונח דרך מלבוש כיון שהם לבושים בזה כל היום לא החמירו להסירו מהם, ולא דמי לחסום שבפרה שמסירין אותו ממנה בבית ובאגם, ולכן חשיב כמשאוי להעבירו ממקום למקום, אבל עור המונח קבוע בדרך מלבוש לא חייבו להסירו בשבת, ור"י אוסר בכולן שזהו כתועלת חיצונית ולא בעיקר הגידול, אם לא נחדש בכולן דילמא נפיל עסק"כ].

שם ממאי מדקתני סיפא כו', לכו"ע זכרים היינו אילים, ולא זכרים של עזים, וכדתנן שקלים פ"ה דזכר מיקרי רק של אילים, וא"כ הו"ל כאילו קתני זכרים של רחלות ובתר הכי דין הרחלות.

נ"ד א' מתני' לא יצא גמל במטולטלת, מ"ט סתמו שמטולטלת אסור

כב. נ"ד א' מתני' לא יצא גמל במטולטלת, בגמ' אמרינן דבקשורה בזבוב וחטוטרות יוצא, א"כ מפורש דהטעם דילמא נפיל, ויש לעי' א"כ היכי סתים תנא לאיסור, הול"ל לא יצא אא"כ קשורה, ואפשר דסתם מטולטלת אינה קשורה, שהיא עשויה ככיסוי שפורסין אותו על החטוטרות ועל הכר שיושבין

ישרטו דדיהן אסור, וכבר הביא במ"ב ס"ק כ"ד מ"ש הגר"א בזה, ולהסוברים דאיסור לחלב משום משוי, יש להתיר שלא ישרטו דדיהן וכמש"כ לעיל, ויש לצרף גרש"י דהלכה כת"ק להתיר בכל ענין.

נ"ג ב' מאי לבובין

כא. נ"ג ב' מאי לבובין אר"ה תותרי, פרש"י שמחברין שנים יחד, ועושין כן לזכרים שלא יברחו, ויש לעי' מ"ט דר' יוסי דאסר, ומה בין זה לשמירת אפסר, וי"ל דמ"מ אין זה נראה כמלבוש כלל, וגרע מקשר שני רגלים, וטעמייהו דרבנן צ"ל דחיבורן יפה להן, ובערוך בשם ר"ה גאון פירש שקושרין שני רגליו שיתקרבו פסיעותיו שלא יברח, ויש לעי' א"כ היינו עקוד ורגול דלקמן נ"ד א', ומה ענין להזכירו כאן בשם לבובין, ושם נחלקו הפוסקים בקשירת שני רגלים או שני ידיים, ותלוי בתנאי שבגמ'.

ור"ח והרי"ף והרמב"ם פירשו חתיכות של משי ורקמה לנוי, והראב"ד הקשה דנוי אסור, ויש ליישב דנויין אלו לא דמו לחינגא ודמו למלבוש קצת, עי' לעיל סק"ט, וצ"ע מ"ט דר"י דאסר, וק"ק למה עושין כן רק לזכרים, ושמא משום דמסגו בריש עדרא הרי הקישוט מייפה את כל העדר, אבל הלשון משמע שנעשה לקירוב מלשון לבבתיני, וזה צריך טעם מ"ש זכרים דבעו קירוב טפי.

שם עולא אמר עור שקושרין כו', יש לעי' א"כ פשיטא דשרי, ואם ר"י פליג גם על זכרים לבובין צ"ב מ"ט אסר, ואין לומר דילמא נפיל, אא"כ נאמר בכולם טעם זה אליבא דר"י, דר"י אוסר בכולן מיושב לומר שהכל חד טעמא הוא, ועמש"כ בזה לעיל סק"כ, ואפשר שקושרין אותו רק כשיוצאין למקום גדודי חיות, כלשון הירושלמי שהוא מתריס כנגד החיה, ולפ"ז יש מקום לדונו כשריון ולא כמלבוש. — מ"ש בפ"י ר"ח ומסתברא כותיה תמוה דאטו כולהו לא ידעי

ברגול שודאי הקשר חזק, ואין לגמל אפשרות לנתקו, וע"כ דלא דמו ולהכי קתני לא עקוד בלא וא"ו, שאינו מחובר לרישא, ועס"ק כ"ג דודאי מקפיד שלא יפול הקשר ויברחו, ולמה נחוש לזה.

שם אבל מכניס חבלים לתוך ידו וימשוך

שם אבל מכניס חבלים לתוך ידו וימשוך, בפשוטו קמ"ל שמותר למשוך כמה גמלים ביחד, ע"י שיש לכל אחד חבל בפ"ע, שאין הגמל הנוסף גורם איסור לחבירו, אבל למשוך כמה גמלים זה אחר זה שאחד מוליך את כולם אסור, וצ"ע בלשון הטור שלא התיר אלא גמל אחד, ומדינא דכלאים ג"כ מוכח דמיירי בשני גמלים, ע"י בסמוך, שו"ר בב"י שכתב בדעת הטור דמכניס חבלים לענין כלאים מיתניא, ולא נתפרשו הדברים דמאי שייטיה הכא ומה חידוש יש בזה, אבל לאחר שהתיר להכניס החבלים הוצרך להזהיר על כלאים כמש"כ בסמוך, שו"ר בתוספתא פ"ה ה"ד ומכניס אפי' עשרה חבלים לתוך ידו כו'.

שם ובלבד שלא יכרוך, פרש"י דפעמים שגמל אחד יש לו חבל פשתן ולשני חבל צמר, ולכן הזהיר התנא שלא יכרוך ויקשור שני החבלים יחד, ולפי שהורה היתר הכנסתן לידו, ראה לנכון להזהירו.

שם ארבר"ה יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשלייתה

כג. שם גמ' ארבר"ה יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשלייתה, מה שפרש"י דלא מנתחא ליה צ"ב בדפשוטו אינה מנתקת המטולטלת כלל, דלא קשורה בו כאפסר בזקן העז נ"ב א', ואפשר שמטולטלת שקשורה בשלייתה אינה אותה מטולטלת דמתני', והיא עשויה להגן על השליא, ואינה עשויה ליפול, אבל לפרש שהמטולטלת הרגילה קשורה בשליה המדולדלת וכיו"ב אין המציאות מובנת שיהא כך, לקבוע בזה דינים, שו"ר בערוך

עליו [ואפשר לפ"ז שהגירסא הנכונה מטולטלת לשון טלטול, אבל בכמה מקומות נראה שהגירסא מטולטלת] ורק במאורע קושרין צדה השני לזנב, ולכן שפיר סתם התנא לאיסור, ומצינו בתמיד פ"ה כמין מטולטלת הי' עליו מלמעלה ופירשו שם בשם הערוך דהוי דומיא דהכא, שפרוס ע"ג הכף והבון כיסוי מבר, וער"ש כלאים סופ"ו, ובמ"ש בזה הדר"ל על הירושלמי, ועמש"כ ס"ק כ"ג דמטולטלת הקשורה בשליא לפי הערוך היינו לחמם, (ועי' תוספתא פ"ז ה"א והקושר מטולטלת על יריכו). - הריטב"א כתב דמטולטלת כמרדעת ובעינן קשורה יפה מע"ש, משמע דהגדרון משום משאוי, אלא דבמתקנת יפה מע"ש שרי כמו מרדעת, ול"מ כן בסתמות הגמ'.

בפי' ר"ח כתב שבתלוייה בצד אחד תכנס בו הרוח, ומשמע ג"כ שענינו דילמא נפיל, (ולא לתועלת אויר, אבל ענין הרוח שהזכיר צ"ב, דקשור מצד אחד מצוי שיפול גם בלא רוח, אח"כ ראיתי שלשון ר"ח הוא מהתוספתא, ומשמע מזה שהמטולטלת עשויה להגן על החטוטרט, ובירושלמי אמרו כהדא כיפה דהיא משויה גבינתיה, ולפעמים קושרין יפה שלא תכנס הרוח, וממילא ליכא דילמא נפיל, וענין הקשירה היפה אינה שלא יפול אלא להגן מן הרוח, וסתמא עשויה באופן שנכנס בה הרוח, ולכן יש לחוש דילמא נפיל). - בפיה"מ כתוב דמטולטלת חתיכת בגד קשורה בזנב הבהמה לסימן או לסגולה לשום דבר ומקורו מובא בשם הר"י מיגש שכתב שהוא סגולה לעין הרע, וצ"ע לסימן אמאי יוצא, מ"ש מתרגולין בחוטין.

שם לא עקוד ולא רגול

שם לא עקוד ולא רגול, מהא דשנויים יחד בהדי מטולטלת הי' מקום לומר דטעמא משום דילמא נפיל, אבל מהא דמשמע דלרב יהודה מותר לקשור שתי ידיים, א"כ קשה להחליט דביד ורגל הקשר גרוע יותר ובפרט

ברייטא, והיינו דקאמר ואכתי לא דמי, פי' שלא נתיישב כלום בהאי ברייתא, דאין חידוש במה שאמר דיד ורגל אסור, ועיקר החידוש בדיוקא דשתי ידיים שרי.

לא נתפרש בגמ' טעם האיסור, ומהא דמחלק ר"י בין יד ורגל לשתי ידיים, משמע שאין הטעם דילמא נפיל, ובמ"ב ס"ק מ"ח כתב בשם הח"א דצער גדול הוא להם, ולכאורה הצער תלוי בחוזק הכפיתה, ובריטב"א כתב שאינו כופתם בחוזק, ובאו"ז כתב שאינו יודע טעם איסור זה דהא ליכא למיחש דילמא נפיל ובאמת ודאי כופתם חזק כדי שלא יברחו, ולמה נחוש דילמא נפיל, והרי"ד כתב שהטעם דילמא נפיל או משום משאוי, ובשעה"צ הביא מהגר"ז ולבו"ש טעמא דילמא נפיל, וכתב דשתי ידיים מיהדק טפי, ואכתי רגול מאי איכא למימר, דבזה אין חשש נפילה כלל, וגם בעקוד פי' הריטב"א שאין קושרין בחוזק.

ונראין הדברים ע"פ פרש"י בריש פרקין דאפסר שמלובש כדרכו נחשב כתכשיט, כלומר במלבוש הרגיל, וטעם זה לא שייך בחבלים שאוסרין אותה בהם וחשיבי משאוי, דנהי דצריך לקושרה ולשמרה, מ"מ חשיבא כנושאת חבל ולא כמלבוש, דחבלים לקשירה נחשבים כדבר שחוז' מגופה, ואינם נטפלין לגופה, משא"כ אפסר וכיו"ב, ולפ"ז באמת חידוש הוא לומר דשתי ידיים או שתי רגלים לאו משאוי נינהו, ואפשר שקצת דרכה בכך, משא"כ יד ורגל שמעכב ההליכה ביותר, וכן רגול, (עי' כלים פ"ב מ"א קורת האסירין טהורה). — ועדיין צ"ע מ"ש משלשלת שקושרין בה האסירין שהתירו בשו"ע סי' ש"א סי"ט, ובשעה"צ אות ע"ה נתקשה בטעם ההיתר ע"ש.

שם דמיהזי כמאן דאזיל לחינגא

כד. שם מ"ט אר"א משום דמיהזי כמאן דאזיל לחינגא, פי' חינגא מחול כ"כ רש"י ביצה ל"ג א' וכך מתפרש ברש"י כאן

פירש שעשויה לחמם ע"ג השליא, (ועי' לקמן ב' בילתא כה"ג).

שם אר"י עקוד עקידת יד ורגל כו'

שם אר"י עקוד עקידת יד ורגל כו', יש לעי' מאי אתא ר"י לאשמועינן, הרי מצינו ג' תנאי שנחלקו בהאי פירושא, ואם כונתו להכריע בין התנאים, הול"ל הלכתא כהאי תנא, ואפשר דכיון ששנינו בתמיד פ"ד לא היו כופתין את הטלה [שתי ידיים] אלא מעקדין אותו [יד ורגל] ס"ל לר"י דתנא דמתני' שקורא כפיתה לשתי ידיים ושתי רגלים, ע"כ שנה כאן עקוד למעוטי כפיתה, וא"כ יש להתיר כפיתה, דיותר משונה עקידת יד ורגל, ולא הו"ל למיסתם עקוד אם גם כפיתה רגילה אין יוצאין בה.

פרש"י יד ורגל, אחד מן הידים, וכן שתי ידיים או שתי רגלים, דבענין אחר שקושר שתי הידים ושתי הרגלים כעקידת יצחק, אינו יכול להלך כלל, וא"צ להזכיר שלא יצא, מיהו אפשר שאינו קושר בחוזק, וכ"כ הריטב"א שמחברם בחבל ארוך, שאל"כ לא תוכל לילך כלל, ומ"מ אמת הוא שגם בקשר יד ורגל אחת אסור לצאת, - מ"ש רש"י שעקידה היינו יד ורגל לאחוריו לא נתפרש, ובפשוטו שוכב על גבו ומגביה רגלו לכוון פניו וידיו וקושרם יחד, ואולי גם כונת רש"י רק רגלו לאחוריו, והיינו לכוון ראשו, ומ"ש שצוארו נפשט היינו שנופל לאחוריו, מגופו המשוך לפניו.

שם מיתיבי עקוד שתי ידיים כו', נראה דכ"ש יד ורגל דאסור, וכונת התנא לומר דכל צורת עקידה בכלל האיסור, אבל מודה דעקוד עיקרו כעקידת יצחק יד ורגל.

שם ואכתי לא דמי בשלמא רישא כו', לפמשנ"ת לעיל עיקר מימרא דר"י לאשמועינן דשתי ידיים ושתי רגלים יוצאין בהן, וא"כ אכתי עיקר דבריו נסתרינן מהאי

להשתמש בכח כמאן דפסיק כדי לחשבו תפוס בתפיסה גמורה, אבל כשאינו רוצה להפסיקו, אזלינן בתר שימוש הבגד או החבל, ונשאר טפל לעיקרו, שהתפיסה אינה מבטלת ממנו שם חבל, לומר שהוא משמש רק עד מקום התפיסה, [א"ה, וע"ע לק' ס"ח סק"ז]. - בירושלמי משמע קצת דחשיב טלטול גמור וצ"ע שם ביאור הדברים ומהא דגדר שמואל הלכה למעשה טפח, משמע דחמיר איסוריה.

בטעם שיעור טפח וטפחיים

שיעור טפח מוזכר בפ' ר"ח שהוא כדי אחיזה, ומשמע שר"ל שעד כדי אחיזה נטפל לאחיזת ידו, ושיעור טפחיים ג"כ מפני שכדי אחיזה הנוסף חשוב ולא בטל לתפיסת ידו, מיהו אפשר דאף בלא תפיסת יד השיעור טפח וטפחיים כיון שניכר דבר חשוב לעצמו.

ונראה דרשאי לכרוך על ידו כמה פעמים דסו"ס הוא תפוס בכל הכריכות, ורק שלא יבלוט חוץ מידו, וזה יש ללמוד ממ"ש דהא דתנן ובלבד שלא יכרוך הוא רק משום כלאים, ואפשר דסתמא יש תועלת בכריכה על היד שתופסה יפה.

שם ב' והתניא ובלבד שיגביה כו', בטעם דבעינן שיגביה החבל

שם ב' והתניא ובלבד שיגביה כו' בחבלא דביני ביני, באמת ג"ז מטעמיה דשמואל שלא יראה כנושא חבל בידו, אלא שאחורי ידו בעינן שלא יהא בולט כלל, ובינו לבהמה בעינן שיהא ניכר הבולט שהוא מחובר לבהמה, דאל"כ הרי הוא נראה כנושא חבל בפ"ע, ולשון רש"י שאין נראה שאוחז ראשה בידו צ"ב, דודאי משמע שהאיסור מיחזי על הבעלים, ולא על הבהמה, ומתפרש שאין נראה שהחבל שהוא תופס הוא ראשו של האפסר המחובר לבהמה, (מיהו עמש"כ סק"ג דסתמא דמילתא אין החבל נגרר בארץ אלא או כרוך על צוורה או תפוס ביד הבעלים).

שקורין השוק שמוכרין בו חינגא, וכן בפ' ר"ח כאן שוקי חגיגת נכרים, והרמב"ם בפ"כ ה"ט שמוכרין בו הבהמות או שמשחקין בהן שם, ובביצה שם אמרו שהמנהיג את הבהמה במקל מיחזי כמאן דאזיל לחינגא, דהיינו שמנהיגה למקום רחוק וצריכה מקל, ולפ"ז גם כאן אם מקשט הבהמה בזוג או שקושר גמלים זה בזה כדרך שמוליכין אותן למרחוק, מיחזי כמתקן עצמו לדרך רחוקה, והיינו למקום השוק או המשחק, ולא צריך לפרש שהקישוט מועיל למצוא קונים, אלא שאין דרך לקשט בהמה אלא במאורע מיוחד, והיינו שהולך עמה למרחוק לענין מסוים, וזה לבד מזלזל כבוד השבת בעיני הרואים, דלמרעה אין מקשטין אותן ואין קושרין אותן זה בזה, וא"צ שיהא המשחק או המכירה איסור דאורייתא, דסגי בזה שיש כאן זלזול גדול בכבוד שבת.

שם אר"א לא שנו אלא לענין כלאים כו', נתבאר בכלאי בגדים ס"ג סק"ה ועי"ש בהא דאימעטו חבלים לקמן ס"ד א', ובטעמא דקשירה זו הו"א איסור דאורייתא וברש"י דתלוי בדבר שאינו מתכוין ובשיטת הרמב"ם.

שם אמר שמואל ובלבד שלא יצא חבל כו', מ"ט לא אמרינן כמאן דפסיק לענין שבת

שם אמר שמואל ובלבד שלא יצא חבל מתחת ידו טפח, עיקר תפיסת האדם עם הבהמה לא מיקרי שנים שעשאוה כיון שהאפסר כמלבוש הבהמה דמי, והתופס עמה כתופס בגד של חברו הלבוש עליו, דכיון שבטל לחברו לא מיקרי משאוי כלל, מיהו יש לעי' מ"ט לא נימא דכמאן דפסיק דמי, דכמו לענין קנינים ב"מ ז' א' מה שתפוס בידו כמאן דפסיק דמי, ומה שמידו ולפנים לצד גופו כשלו לגמרי דמי, ה"נ נימא הכי בחבל, ובגמ' משמע דרק משום מיחזי אסרינן ליה, דאם הי' אסור מן הדין אף פחות מטפחיים יש לאסור, וכן פרש"י, וי"ל דלענין קנינים הרי הוא תופס כדי להכניס לרשותו, ולכן יכול

שם מ"ט כדאמרן – ביאור הענין

כה. נ"ד ב' מ"ט כדאמרן, לעיל לא אמרו טעמא אלא ביאור דאפי' במרדעת הקשורה כעת אסור לצאת כיון שלא היתה קשורה מע"ש, וממילא נלמד מזה שאין הטעם דילמא נפיל, ולספרים דגרסי דילמא נפיל צ"ל דה"ק מ"ט מרדעת המונחת מע"ש ואינה קשורה אסור לצאת בה אע"פ שקשר כעת, לפי שמונחת בלא קשירה לא חשיבא כמלבוש הראוי לצאת בו מע"ש דהא איכא למיחש דילמא נפיל, עריטב"א בשם הרמב"ן, ומ"מ קשה לקיים גרסא זו כיון שראוי לו לומר דמתני' אסרה אפי' בדליכא דילמא נפיל, ואיך אמר ההיפך.

בהא דהוצרכו לטעמא דחינגא

שם משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא, פי' תו' דקמ"ל דאפי' באריג דליכא למיחש דילמא נפיל אסור משום חינגא, וק"ק סתמות הגמ' שלא הזכירו ענין זה דבכל זוג שבצארה בלא"ה אסור דיש לחוש דילמא נפיל, אלא הנדון בארוג דוקא, [שו"ר בבריתא נ"ח א' מבואר בזוג שבכסותה ובזוג שבצארה, ולכן פירשו טעמא דחינגא דסתמא דמתני' דאסור בכל גונא].

ואפשר שכל הזוגין העשויין לתכשיט קבועין יפה כמ"ש תו' נ"ח א' בבני מלכים בזוגין, ורק זוג של עבד שנעשה לסימן דעבדות ולא לתכשיט יש לחוש דילמא נפיל, א"נ עבד כיון דמירתת אתי לאתווייה, אבל כשבהמתו יוצאת לא חיישינן כ"כ בזוגין, מיהו מצינו הרבה דילמא נפיל גם בבהמה כדפרש"י נ"ד ב' ובמתני' נ"ד א'.

ואפשר עוד דדוקא באדם חיישינן דילמא נפיל, אבל זוג שבצואר בהמה אינו עשוי ליפול, שהאדם מטפל בידיו בצוארו ובכסותו ובזוג, וגם עושה פעולות שונות, אבל התלוי בצואר בהמה קבוע, ואין לחוש כ"כ לנפילה, וכל דבר לפי ענינו.

ביישוב התו' ובגמ' נ"ח א' ובדין נוי

והנה התו' לשיטתם דנוי הוי משאוי, וממילא צ"ל דמיירי בבטל אגב אפסר, ושוב אין דוחק לומר שתפור בבגד, אבל לדעת רש"י דנוי לאו משאוי הוא, וכמ"ש הרשב"א והריטב"א והר"ן דנוי שרגילין בו לאו משאוי הוא, א"כ מתפרש בפשוטו בזוג שתלוי בצוארה כדתניא נ"ג א' ופוקקין לה זוג בצוארה, והוא תלוי בחוט בפ"ע, וא"כ סתמות הדברים דלא חיישינן דילמא נפיל ואתי לאתווייה, וכדדייקנן ס"ד ב' דרק משום מראית העין יש לאסור, וכ"ה פשטות הברייתא נ"ח א' דקתני לא בחותם שבצוארה ולא בזוג שבצוארה ע"ש ועס"ק כ"ו, שו"ר דשפיר אפשר לפרש שמתני' כוללת כל האופנים כבברייתא נ"ח א' ולכן פירשו בגמ' הטעם שמועיל גם לזוג שבכסותה, ואין הכרח לומר דזוג שבצוארה אין חשש נפילה, אבל מהא דשרי בחצר משמע שהחשש רק מראית העין.

עיקר ענין ביטול הזוג לאפסר לא נתיישב לן, חדא דזוג חשוב ואינו בטל לאפסר, ועוד דאם נוי לבהמה חשיב משאוי, א"כ לא שייך כלל ענין ביטול לאפסר, דכל ענין הביטול שייך בגלל שהוא משמש עמו יחד לנוי.

בפלוגתת רש"י והרמב"ם אם מתני' משום דילמא נפיל או משאוי

כו. כתב רש"י במשנה דכל הנך דמתני' כולוהו משום דחייס עלייהו ואי נפלי אתי לאתווייה, חוץ מרצועה שבין קרניה שפרש"י דמשאוי הוא לה, והדברים צ"ע דיותר מיושב לפרש כולוהו משום משאוי, חוץ מאלו שנתפרש טעמא דילמא נפיל, וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ דכל מה שאסרו משום משאוי הוא, והובאו הדברים במ"ב ס"ק נ"ג ובשעה"צ אות מ"ט ועמשי"ת בכ"ז בגמ', אח"כ ראיתי בשנו"א שכתב מולא בסולם כו' כולוהו משום משאוי עד פרתו של ראב"ע.

שם ולא בסולם כו' ולא ברצועה כו'

שם גמ' ולא בסולם שבצוארו אר"ה בי לועא כו', פרש"י דנסרים דסולם חשיבי טפי מקשישין ולכן חיישין דאי נפלו מייתי להו, ואמנם בירושלמי ג"כ בעי מה בין סולם לקישושות ומשני דקישושות אין בהם ממש, אבל נראה הכונה דבטלי אגב החמור ונטפלין למכה, אבל הסולם אינו נטפל לגוף, והוא כחפץ נפרד שמועיל לבהמה, ולא חשיב דרך מלבוש, אבל דילמא נפיל ליכא כלל בסולם שמתוקן יפה בחוץ, וראיתי בפי' הר"ר יהונתן ועוד, שכתבו דהטעם משום דהוי משאוי, שאינו נטפל כקשישין ע"ג המכה עי"ש, ועי' שו"ע סי' ש"א סכ"ב בענין חוט ומשיחה ע"ג המכה.

שם ולא ברצועה שברגלו דעבדי ליה לגיזורא, ברי"ף הביא שני פירושים א' שקושרין מטלית או רצועות על עקביהן שלא יזוקו ע"י פסיעותיהן הקרובות, וזה ע"ד פרש"י שכתב שהרצועה להרחיק הרגלים זו מזו, ופי' שני כתב לאחות הסדק שבפרסותיה, ולא נתפרש טעם האיסור, ולרש"י הטעם דילמא נפיל, אבל זה מחודש, אא"כ נימא שבמציאות מצויה ליפול ע"י הפסיעות, ולפי' שני צ"ע מה בין זה לקשישין שע"ג השבר, וראיתי עוד מספר העתים שמלמדין אותו להלך ע"י רצועה זו, ולא נתבאר מהו, ועכ"פ מיושב טפי לומר ששימוש זה אינו נטפל לרגלו ליעשות כאגד המכה ולכן חשיב משאוי, וצ"ת.

שם ואין התרנגולים יוצאים בחוטין כו', אם הוי משאוי

שם ואין התרנגולין יוצאין בחוטין דעבדי ליה סימנא כי היכי דלא ליחלפו, לכאורה סימן זה משאוי גמור הוא שאינו נטפל ליחשב תכשיט כלל, ואפי' אם בעבד הרי הסימן שהוא עבד חשיב תכשיט עי' נ"ח א', היינו מפני שזהו מהותו ואינו סימן בעלות אלא סימן עבדותו, והוא משמש כמו תכשיט לגנאי, ועוד שזה ניתן על צוארו ובגדו דנעשה כמלבוש

ותכשיט, אבל חוט הקשור ברגל התרנגול אין בו זיקת תכשיט, ויש לחשבו משא גמור, מיהו לקמן אסרו בהמה אף בחותם, וצ"ע ברש"י שלפירושו החשש דילמא נפיל, משמע דלאו משאוי הוא, וגם חשש הנפילה רחוק וגם לא חשיבי לחזר אחריהם, אא"כ רוצה שלא יאבדו ויתחלפו לו כעת, והראב"ה כתב דהוי משאוי, וכ"ה לדעת הרמב"ם ועוד.

לקמן נ"ח א' תניא שלא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולפרש"י דחוטין דסימנא לאו משאוי הוא ה"נ הנדון דילמא נפיל, (וצריך לחדש שגזרו ארוג בכסותה אטו שאינו ארוג, וכמ"ש במ"ב ס"ק מ"ה ע"פ התו', מיהו לדבריהם ע"כ צ"ל כן בעבד ועמש"כ סי"ז סק"ו), אבל לפמש"כ דסימן בעלות הוי משא, ולא דמי לעבד שהגדרת שיעבודו כתכשיט דמי שאין זה סימן בעלות ממון, אלא סימן הגדרת מעמדו של האדם, א"כ ניחא בפשיטות דבהמה אסורה מן הדין, מיהו חותם שבכסותה י"ל דבטל לכסות ותלוי לפי הענין ואולי עיקר הכסות להדביק עליו חותם, (ולמאי דס"ד בחותם טיט הרי בבהמה ליכא חשש איתויה), ועס"ק כ"ה בדברי התו' בזוג, שוב נתחדשו בזה דברים לקמן סי"ז סק"ז לחלק בין חותם לחוטין ולקיים הדברים דחותם לאו משאוי הוא.

שם ולא ברצועה שברגליהם [אפשר שברגליהם אחוטין נמי קאי, אלא שהחוט סגי ברגל אחת] דעבדי ליה כי היכי דלא ליחברו מאני, ובפשוטו כיון דלאו לשמירה הוא הו"ל משאוי, ובמ"ב ס"ק נ"ה הביא מח"א דלשמירה מותר, ועי"ש בשעה"צ ולעיל ס"ק כ"ג.

שם ואין הזכרים יוצאים כו' הערות ע"ס המשנה כז. **שם** ואין הזכרים יוצאין בעגלה כי היכי דלא לחמטן אלייתה, משמע שרק הזכרים מקפצין ועלולין ליחבט יותר, מיהו לשון

לחמטן צע"ק לפרש"י, ועי' פי' ר"ח, אבל מהא דנקט דוקא זכרים משמע שנקבות א"צ לזה.

ובפשוטו הטעם משום משאוי, שאין העגלה נטפלת ליחשב כמלבוש ואע"פ שהיא לצרכה מ"מ משאוי מיקריא, ואולי חשיבא כקב הקיטע ושהעגלה טפילה לו, ולרש"י הטעם דילמא נפיל, ובירושלמי אמר מפני שהוא עושה חריץ, וזה צ"ע דאפי' באדם שרינן לגרור מטה וספסל כר"ש, וכ"ש ע"י בהמה, ועי' ביצה כ"ג ב' אם עגלה של קטן עושה חריץ, וצ"ע לפ"ז מ"ט בחצר שרי דהא דוקא אין יוצאין קתני, ולכאורה יש ללמוד מזה דאין הטעם משום איסור עשיית חריץ, אלא שאין ראוי לעשות כן בשבת ברה"ר, וצ"ע, שו"ר בירושלמי ה"א שהקשו על נמשכין בשיר שהוא עושה חריץ ותירצו דאתיא כר"ש ולפ"ז אפשר דעגלה כר"י אתיא, או דהוי פס"ר, וצ"ע.

שם ואין הרחלים יוצאות חנונות יתיב רב אחא כו' אלא יתיב ר"פ כו' אלא אר"ה כו' שמעון נזירא אמר כו', לכאורה כל הפירושים אמת לדינא, כמו שפסקו הראשונים לעיל נ"ג ב' בזכרים לבובין, דהא לא סתרו דבריהם אלא מפני המציאות, וכולהו משום משאוי, שהרי הקיסם מרותם אינו חשוב, וכן מעץ חנון אין נראה דחשיב כ"כ, ואילו משאוי ודאי יש לחשבו, שאינו נטפל ליקרא תכשיט כלל, וצ"ע לפרש"י בכ"ז.

שם מאי עגל בגימון אר"ה בר נירא, ג"ז משאוי גמור שאינו משמש את העגל לגופו כלל, וצ"ע לפרש"י מ"ט לא חשיב משאוי, וכן לפי' הערוך שהוא זמם שלא ינק, ובוזה כבר כתב במ"ב ס"ק נ"ו בשם הגר"א דדמי לחסום שבפרה.

שם ולא פרה בעור הקופר דעבדי לה כי היכי כו', לכאורה עור זה לטובת הפרה נעשה,

וכמו כיס שבדדיהן דשרי לת"ק אפי' לחלב, וכנראה אין העור הזה נטפל כמלבוש גמור, ולכן דמי למשאוי משא"כ כיס, והרמב"ם בפ"כ הי"א כתב שנותנין אותו כדי שלא יינק השרץ כשהיא ישנה, וכיון שאין מהלכת עמו לצורך היום אלא שנושאתו לצורך הלילה, חשיב שפיר משאוי, [והראב"ד גרס ברמב"ם שלא יינק העגל ממנה ולכן השיגו], ובירושלמי אמרו כדי שלא תניק את בנה, והיינו שהוא רוצה לשמור החלב לעצמו, וזה חשיב טפי משאוי.

שם ולא ברצועה כו', פרש"י כאן ובמתני' משום משאוי, וצ"ע מ"ט פשיטא לן הכא דליכא דילמא נפיל טפי מכולהו, ואמנם כ"מ ממ"ד לשמור מותר, וכדלעיל נ"ב א' בעז, וכן מדרשי ראב"ע, אבל בפשוטו יש ללמוד מזה דבכולהו לא חיישינן דילמא נפיל.

שם פרתו של ראב"ע כו', טעמיה דראב"ע נתבאר לעיל סק"ז, ובהדיא תנן בביצה כ"ג א' שלשה דברים ראב"ע מתיר.

שם ומתוך שלא מיחה בה כו', משמע שהי' לו למחות שלא תצא כרבנן, והיינו דקתני שלא ברצון חכמים, דנהי דס"ל להיתר, כיון דיחידא הוא הי' לו למחות, ואיהו לא מיחה מפני שסבר דהיתר הוא, ובפרה שלו ודאי לא הי' עושה נגד חכמים, אבל למחות לא רצה, ומשמע דשלא כדין עשה בזה, שחכמים הקפידו על הנהגה זו אפי' לשיטתו.

כה. כללים שמעינו במה בהמה יוצאה.

א. נוי הבהמה הוזכר בגמ' נ"ב א' לאיסור, אבל בסברא נוי נטפל לבהמה כמו לאדם, ומצינו בכמה מקומות ענין נוי, א' נ"ב א' ברצועה שבין קרניה, ב' נ"ד ב' בזוג שבצוארה, ג' בעלי השיר במתני' נ"א ב' ואפסר הכרוך נ"ב א' פלוגתת רש"י ותו' נ"ב א', ד' זהורית שבין עיניו של סוס נ"ג א',

קצת או שיכולה להלך קצת, - חסום של פרה נ"ג א' אסור, ואם הוא חלק מהאפסר במקום שצריכה אפסר מותר, וכן רצועות שברגלי תרנגולין שלא יזיקו אחרים אסור, - היתר השמירה דאורחה י"ל דחשיב צורך דידה, ובלא"ה ג"כ י"ל דכיון שלכך נוצרה חשיב שמירתה לבעלים כמלבוש דידה.

ג. ברפואה ושמירת גופה מצינו הרבה חילוקי דינים, אגד שע"ג המכה וקשקשין שע"ג השבר מותרין נ"ג א', וסולם שבצוארו שלא יחכך המכה ורצועה שברגלו להגן או לרפאות מגיזרא אסור נ"ד ב', ורש"י פירש דילמא נפלי, ולהרמב"ם דלא בטלי אגב גופו כ"כ, - קמיע מומחה מותר, וזב שועל לסגולה אסור עי' נ"ג א' וצ"ע הטעם, מטוטלת נ"ד א' פיה"מ סגולה ומותר בדלא נפיל, - מטוטלת לחמם בקשורה בשיליא מותר, - ספוגין בפדחתה אסור.

עור להגן על הלב מותר נ"ג ב', - להגן על הצמר מותר נ"ד א', לייבש החלב מותר, לשמור החלב שלא ינטף מן הדד אסור, [משום משאוי או דילמא נפיל], ויש דעות בזה, לשמור החלב שנטף אסור, - עור שלא ינקוה שרצים אסור וצ"ע הטעם. - עגלה להגן על האליה אסור, משמע שלא בטל לגופה כהרמב"ם, או שמא יפול כרש"י, ובירושלמי משום חריץ. - קיסם שיתעטשו אסור נ"ד ב'. - טרסקל עם אוכל בצוארם אסור נ"ג א'. - שלא יעלו עליהם זכרים שיעלו עליהם זכרים מותר, שלא יעלו על הנקבות מותר ולא נתפרש הטעם מ"ש מחסום דפרה אלא כיון שדרכם בכך ודרך מלבוש לא גזרו.

ד. מרדעת ואוכף מיחזי כמטעין למלאכה, [כ"מ בריטב"א וערש"י ותו'], ומ"מ מרדעת קשורה מע"ש התירו בחמור מפני שמחמם, ובאוכף אסור לרבנן דרשב"ג, ענין זה גזירה דמיחזי ולא באיסור הוצאה דמלבוש. -

ה' תותרי נ"ג ב' לפי' ר"ח והרי"ף ופלוגתת הרמב"ם והראב"ד, ו' בשעיר המשתלח לשון שבין קרניו תו"י יומא ס"ז ב'.

דעת תו' דכל נוי אסור, דעת רש"י דנוי מותר ורק בלחינגא אסור, והראשונים ביארו שרק נוי שרגילין בו מותר, - בתו' ביארו לשיטתם למה הוצרכו לטעמא דחינגא בזוג, ולרש"י ניחא בפשיטות וכן בסברא, ועמשנ"ת בכל המקומות הנ"ל.

ב. שמירת הבהמה מותרת ומצינו בזה הרבה חילוקי דינים, שמירה פחותה מהרגיל כגון נאקה באפסר, ויותר מהצריך כגון גמל בחטם נ"א ב', וכשא"צ כלל כגון פרה באפסר נ"ב א', וכו"ך על צוארו לצורך אח"כ, שם, דבפשוטו אף כשאין בעליו עמו שרי, מיהו בשו"ע הצריך שיחא ראוי לתפוס בו כשהוא כרוך ברפיון, ומצינו שם דדמיה יקרין שאני, ומצינו סוגי שמירה שאין יוצאין בהם כגון עקוד ורגול נ"ד א', או שלא תזיק לאחרים כחסום שבפיה נ"ג א' ורצועות שברגליהם נ"ד ב'.

ונראין הדברים דכל שהוא כדרך שמירתה לא אסרו דרך מלבוש, כסברת רבא בפרה שדמיה יקרים ודרכה בכך, ואמנם נחלקו עליו ולא קיי"ל כותיה, אבל ראינו דמהניא סברא זו שדרכה בכך, ולמדו מזה לפרומביא לסוס בזמן הזה, [וכן לא דקדקו בד' בהמות שיוצאין באפסר וגם בפרומביא ושיר, כיון שראויין לשניהם], ולכן שמירה יתירה הוי משאוי לרבנן, בין במיותרת כרצועת פרה בין בשונה מהצריך כגמל בחטם, ואף לענין עול דפרה חילקו כן, [במורדת ובעסקיו רעים מותר ולא אזלינן לפי מינון], וכן התירו תותרי לפרש"י נ"ג ב' לשמירה, וכ"ה לפי' רה"ג שם בע"א.

מיהו מצינו עקוד ורגול דאסור לפי שאינו חשוב מלבוש, או שמונע שימושה לגמרי עס"ק כ"ג, אע"פ שעשוי לשמירה, שתי ידיים או שתי רגלים יש מתירין, משום דדרכה

לרצועות ובחותם של טיט שרי כהמ"ב, וכן זוג אסור אפי' תפור משום חניגא.

ו. איסור טירחא לצורך הבהמה תלוי לפי הצורך הגמור של הבהמה, ולמנוע ממנה צער מותר, לתענוג בעלמא אסור, ואפי' בלא טירחא כנתינת טרסקל בצוארה אסור, ואפשר שדוקא בסדר היום צריך להמנע מטירחה של לעסוק ברפת ביום השבת, וכן מה שאפשר לעשות למחר, כגון סכין ומפרכין, אבל במאורע כגון שיש עליה זבובין רשאי לפרוס טליתו עליה, וצריך תלמוד בגדר הדברים.

במטוטלת דגמל מותר בקשורה יפה והנדון דילמא נפיל, בפרש"י כתוב דהיינו כמרדעת, [ויש נדון במרדעת דשאר בהמות, ואמנם שם הנדון בחצר ומשום טירחא, אבל רש"י במשנה הזכיר טעמא דחמור דוקא].

ה. רצועות שברגלי תרנגולין לסימן אסור נ"ד ב' אם דילמא נפיל או משאוי פלוגתא רש"י והרמב"ם ומשמע כהרמב"ם, חותם לסימן אפי' תפור אסור נ"ח א', משמע משום משאוי, ובמ"ב כתב אטו אינו תפור ודילמא נפיל, שוב נתבאר בסט"ז סק"ז דחותם ל"ד

סימן יז

בפרק במה אשה יוצאה

במ"ש תו' דבבולעת בהן שיערה מותר

בתוד"ה במה כתבו דבחוטין שקולעת בהן שיערה לא גזרו כיון שצריכה לסתור קליעת שיערה כדי להוציא החוטין, ויודעת שאסור לסתור הקליעה בשבת ולא גזרו אלא שמא תשכח ותלך בהן ד"א, אבל רש"י פירש שקולעת בהן שיערה, ולכאורה היינו שמהדקת הצמות ע"י החוטין ונעשין כשלש רצועות, ועי"ז קל לעשות מהן קליעה יפה, [והחוטין אינם לנוי כדחזינן ס"ד ב' שקושרת אף בחוטין דמגניא בהן], ויש לעי' דאטו אם תקשור החוטין בקשר של קיימא תהא מותרת לצאת בהן, (ועי' ירושלמי כאן שמותר להתיר הקשר, אע"פ שיש חיוב בעשייתו, כמו חותלות של תמרים), הרי ודאי כל גזירת חכמים לא מהני מה שגורם איסור נוסף להתיר האיסור הראשון, [ועי' לקמן סק"ג בדין תפירת התכשיט לבגד, ושאי התם שנעשה כחלק מן הבגד], ונראה דעת תו' דיש שני ענינים בחוטין שבראשה, ומהא דפשיטא לגמ' דשריא להו קודם טבילה, ש"מ דמיירי בחוטין שאין

נ"ז א' ולא תטבול בהם עד שתרפם

א. נ"ז א' מתני' ולא תטבול בהם עד שתרפם, כאן מבואר דסתמא מהודקין הן וכדי לרפות צריכין להתיר הקשר, וממילא תסירם לגמרי, וכיון דסתמן מהודקין אין להתירן אפי' רפויין, דתקנה שילכו עם חוטין שלא כדרך הן אין לה קיום, ואפי' אם דרכן גם ברפויין לא קיימא תקנה זו, שלא מועיל לתקן הוראות פרטיות, ורק באלו שדרכן ברפויין התירו, וכ"כ הרמב"ן מדקתני ולא תטבול בהן עד שתרפם ולא קתני ולא תצא בהם עד שתרפם, וגם אם הי' שונה ולא ברצועות שבראשה עד שתרפם ולא תטבול בהם, ג"כ היינו למדין דשריא טבילה ברפויין, אבל לא מצי למיתני ולא תטבול בהם בלי לסיים עד שתרפם, דהי' משמע שגזרו חכמים להתירן לגמרי, כיון שדרכן בהידוק, ומתקנת חפיפה, מיהו בבהגר"א סי' ש"ג ס"א דקדק דעד שתרפם מיותר, וס"ל שלא היינו טועים לומר שאסרום אף ברפויין, ועי' לקמן סק"ב בדברי התו' בזה.

שם בעא מיניה ר"כ מרב תיכי כו', כל הענין נתבאר להלן סימן מ"ט.

במי"ש תו' דבעיקר מלבוש לא גזרו לפי שאין דרך לילך ממקומו עד שילבשם, עמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דמה"ט שרי ללכת במשקפיים, שלא גזרו אלא בדבר שמוכרחים להסירו, ויש להוסיף שלא גזרו אלא בתכשיטין שאפשר בלעדם, אבל בעיקר צורך האדם אין לחדש איסור אף אם החשש שוה לטבילה של מצוה, אם מפני שאין הציבור יכול לעמוד בה, או שזה הפסד לעונג שבת, או שגורם קלקולים אחרים.

שם אבל לא בחבקינ כו'

ב. שם אבל לא בחבקינ שבצואריהן, מבואר כאן דאף חבק שאפשר ללבשו מיד אחר טבילה חששו בו, ולא רק בחוטינ שבראשה שסידור השערות צריך טיפול מרובה.

שם ב' הכא בקטלא עסקינ כו', ביאורי הראשונים ז"ל בזה

שם ב' אמר רבינא הכא בקטלא עסקינ כו', פי' הכא לאו בחוטינ ורצועות אלא בדבר רחב יותר שחונקת עצמה בו, כמ"ש רש"י, והיינו דקרי ליה תנא חבק שמחבק צוארה היטיב, ולא לתכשיט עבידא כדפרש"י לעיל שאינן מוזהבות, מיהו רש"י ותו' פירשו דהיינו קטלא דמתני', אבל ר"ח פירש קטלא תכשיט בצואר כגון ענק, וכ"מ בכלים פי"א מ"ח, והכא לאו תכשיט הוא, ואמנם כתבו הראשונים דר"ח גרס הכא קרטלא, אבל אפי' גרסינן קטלא אין זה אלא לשון מושאל, דודאי חבקינ וקטלא תרי מילי נינהו, [ואפשר שחבק מחזיק הבגד שעל החזה כדפרש"י], ואפשר שבשניהם חונקת עצמה, והיינו דקאמר דחבקינ דבריינא מיירי דומיא דקטלא, שהם רחבין וחונקת עצמה בהן, וכ"כ בערוך שחונקת עצמה בתכשיט דקטלא, ולפ"ז בקטלא דסיפא דמתני' איכא נמי טעמא דטבילה אלא שא"צ

שום איסור להתירן, וע"כ דלא מיירי בחוטינ שעושינ בהן הצמות לקליעה, אלא חוטינ שמקיפין בהן השערות מבחוץ, ולכן סברו תו' שבחוטינ של הצמות לא גזרו כלל, ולא שעשיית הקליעה גורמת היתר, אלא שבסוג פעולה זו של החוטינ לא גזרו, ויש לסייע קצת מהא דאמרינן ס"ד ב' בחוטי שער דמחכו עלה, והחוטינ שבתוך הקליעה אינם ניכרין.

מידו באמת יותר מיושב המציאות כפרש"י, שהחוטינ אוגדינ קבוצת שער מועטת לעשות מהן צמה לקליעה, ובאמת אינה יכולה לחזור ולקלען בשבת, אבל יכולה להחזיר החוטינ בלא קליעה, וחיישינן שתשכח ותטלטלם בידה, [ועי' פסקי הרי"ד בזה], ולצורך הטבילה א"צ להתיר הקליעה דאפי' שלש שערות אינן חוצצות וכ"ש קליעה של שערות מרובות, וצ"ע ביו"ד סי' קצ"ח ס"ב וכבר העיר שם בס"ט בזה, וכיון שכן יש לחוש שתוציא החוטינ בלי לסתור הקליעה, ואם דרכה לעשות צמות דקות ע"י החוטינ, הרי קליעתן לא תתיר איסור יציאה, דגרם איסור נוסף אינו גורם היתר לגזירת חכמים.

אם יש ללמוד איסור סתירת קליעה מעשייתה ועיקר הדבר דפשיטא לתו' שהתרת קליעה יש בה משום סותר יש לדון בזה דמה שהחשיבו דברים אלו משום בונה זהו רק מפני חשיבות האדם שתיקונו מעלה גדולה, כמו העושה פה למכה, אבל לענין סותר בטלה מעלה זו, שבאמת הקליעה גריעא מבנין בכלים ולא חשיבא, ואין כאן משום סותר, כמו שאין משום מוחק בנטילת הכחול, (ואין משום סותר בסתירת אהל עראי, עי' שעה"צ סי' שט"ו אות מ"ו), ואפי' לר"א דגודלת חייבת חטאת י"ל דלסתור גדילתה מותר לכתחלה, [דאין לפרש גזירת חוטינ רק לרבנן דר"א], ועכ"פ מקלקל חשיבא ולא סותר, וממילא לרבנן יש להתיר לכתחלה, ועי' או"ז מ"ש בהיתר סתירת הקליעה.

לזה דגזירת תכשיטין קודמת לה שכוללת ומצויה יותר, ועי' להלן.

תוד"ה הכא, ובנדון אם יש גזירת טבילה ובקטלא דמתני'

שם תוד"ה הכא, ואומר רשב"א דקטלא נמי דבר של נוי כו', הא דקטלא תכשיט הוא מפורש בכלים פי"א מ"ח ובתרגום ירושלמי כמ"ש הערוך, ואפי' חייץ בטבילה ראוי לשנותו בהדי תכשיטין, דגזירת תכשיטין אלימא טפי דכוללת ומצויה וקדומה, אבל בברייתא מיירי כשאין תכשיט, אבל מ"ש תו' שאינה מסירה החבק כדי שתראה בעלת בשר צ"ע, דסתמא שלפא ומחויא יופי התכשיט ואינה חוששת לאותו רגע שתראה בעלת בשר, וחוזרת ולובשתו בהידוק, ולא אשכחן היתר דלא שלפא אלא במקום שהוא גנאי לה לשלפו, ועי' ס"ה א' דרבנן פליגי בזה, [שו"ר בתו' הרא"ש שכתב שמתביישת להסירו, משמע שע"ז ישימו לב שחנקה עצמה], ולפ"ז א"צ לחדש דבחוטין רפוין מותר לצאת משום טבילה, אלא דגזירת תכשיטין עדיפא ליה.

שו"ר בתו' הרא"ש שמתחלה רצה לפרש דשני עניני קטלא נינהו, וקשיא ליה דגם בקטלא תכשיט מבואר שחוצצין, ולכן חילקו בין רפוין לדחוקין, נראה מזה דס"ל דטעמא דטבילה עדיפא מטעמא דדילמא שלפא ומחויא, כיון שבטבילה ודאי שלפא, ולכן ס"ל שהי' ראוי לשנות כולם ברישא משום חציצה, ומקושיא זו הוכיחו דרפוין מותרין, ולפמשנ"ת דטעמא דתכשיטין עדיפא ליה ניחא כפי' קמא.

והרמב"ן והריטב"א פירשו דתכשיטין דמתני' סתמן רפוין ולכן לא גזרו בהם משום טבילה, וכן טבעת א"צ להסירה לגמרי בשעת טבילה שיכול לרפותה, וחבקיין לאו היינו קטלא תכשיט, ובדבריהם מבואר דאם היו סתמן חוצצין הי' מונה אותם בכלל הרישא, ולא אמרינן דתכשיטין עדיפא ליה,

ולשון הרמב"ן שכל השנויים אחר ולא תטבול בהם עד שתרפם אינם בכלל הטעם הראשון, אלא דאפשר לפרש כונתו לאפוקי מתו' שהטעם רק משום חציצה, אבל אכתי יתכן דשני הטעמים יש בהם, אבל בהמשך הדברים כתב שכל תכשיטין דסיפא דרכן ברפוין, וכנראה משמע ליה שהשנויים בטעמא דחציצה אין במשמע שאין בהם טעם דתכשיטין, משא"כ השנויים בסיפא שיצאו מכלל הרישא, והרשב"א הזכיר דאפשר לפרש דקטלא אית ביה תרת', ולהכי קתני לה בסיפא, ועי"ש עוד.

שם חומרתא דקטיפתא, מזה מועיל תפירה לזה **ג. שם** מאי טוטפת אר"י חומרתא דקטיפתא, רש"י פירש קשר שעושים לרפואת קיטוף כו', ויש לעי' הרי במתני' ס"ד ב' קתני דבתפורין יוצאה בהן, וש"מ דטעמא משום דילמא שלפא ומחויא, וע"כ שזהו תכשיט יפה, ור"ה פי' שהוא ממני מרגליות שתולות הנשים בצואריהן משום עין רעה, ולפ"ז ניחא שהוא תכשיט ומהניא ליה תפירה, מיהו אין דרך לתפרו לסבכה, ולכן מוכיחנן מהברייתא דטוטפת היינו אפוזיינו שתופרין בסבכה כמ"ש תו' ד"ה תניא, ואולי פירש ר"י לשון טוטפת כלפי קטיפתא, כאילו מבטל קטיפתא, שאם תולין אותו בצואר אינו שייך בלשון טוטפת דומיא דתפילין, - שוב נתבאר להלן בדאביי דאפשר שטעמיה דר"י משום שבטל לבגד עי"ש, ומיושב פרש"י.

ויש להסתפק האם לכל תכשיט מהני תפירה לבגד, או דדוקא תכשיט שרגילין לתופרו לפעמים, וכדתנן בזמן שאינם תפורים בזמן שהם תפורין, דמשמע שדרכם בכך, וה"נ חומרתא דקטיפתא פעמים שתופרין אותו לבגד, אבל עיר של זהב שיחברנה בתפירה אסור, כיון שאין דרכה בתפירה שזה יגרום להתיר תכשיט זה בכל ענין, או"ד לא שנא ובכל דבר התירו תפירה, ואין להוכיח ממתני' דדוקא הני, די"ל דאורחא דמילתא נקט

שם ובטוטפת וסרביטין הקבועים בה כו'

שם הקבועין בה, פי' תפורין, שא"א לקבען בה ע"י קשר, אלא אם מכניס החוט בנקב וקושר והיינו נמי תפירה, ועבה"ל ס"ב שפירש דאשמועינן אפי' קשורין, ובאמת במתני' שלא הוזכרה הסבכה קתני תפורין שנדע שהכונה לסבכה, אבל כל עניני חיבור שקובעין בה שפיר דמי.

שם איזו טוטפת ואיזו סרביטין, משמע שענינם דומה זל"ז, ואותה התלוייה במקום תפילין ומקפת מאוזן לאוזן מיקריא טוטפת, עי' פי' ר"ח, וכ"מ בירושלמי דע"ש שמונחת במקום תפילין נקראת כן, [וערמב"ן עה"ת בפ' בא שכנראה פירש שזהו משמעות הלשון, בתכשיט שבגובה הראש], ומיושב טפי דתנא להו במתני' יחד ברישא ובסיפא.

שם אר"ה עניות עושין אותן של מיני צבעונין כו', פי' בין את הטוטפת ובין את הסרביטין, ופי' בתו' הרא"ש דקמ"ל שאף בחוטין חיישינן דילמא שלפא, אע"פ שבחוטין שבשער אמרו שאינם תכשיט, ובפשוטו אפי' צבועין, לפי ששם אינם עשוין לנוי, מיהו בדאבוה דשמואל ס"ה א' אמרו דצבעונין אף חוטין אסורין, וכ"מ ברמב"ם פי"ט ה"י, [ועי"ש בר"ח דהו' תלתא גוונים], שו"ר בריטב"א שכתב דדינא קתני שעשירות מותרות בצבעונין, וזה מחודש.

בדברי המ"מ שהטעם דילמא נפלי ובמ"ש שהם תפורים זה בזה

במ"מ פי"ט ה"ו פירש בדעת הרמב"ם דהא דבעינן תפורין היינו דילמא נפלי, ולא משום דילמא שלפא כמ"ש הרמב"ם בסוף ההלכה כל אלו אסורין כו', אבל צ"ב מ"ט לא חיישינן נמי דילמא שלפא, - הרמב"ם פירש שהטוטפת והסרביטין תפורין זה בזה, ובכה"ג לא נפלי, מדקתני תפורין סתם ולא הוזכר סבכה כמו בברייתא, ואם נימא דבסיפא קמ"ל אפי' תפורין בסבכה ואפי' חד מינייהו,

ולגילויי אכולהו, או דאפי' סבכה וכ"ש בגד שעל הגוף, ובירושלמי כאן בעובדא דאיתתיה דריש גלותא ועוד, אר"א כל המחובר לכסות הרי הוא ככסות, מיהו לקמן סק"ו כתבנו דבעינן אריג דוקא ולא סגי בחיבור תפירה, ותלוי לפי הענין אם נעשה כחלק מן הבגד, מיהו שם הנדון משום דילמא נפיל וכאן משום דילמא שלפא, ובירושלמי שם מיייתי סיעתא מהא דעבד יוצא בזוג שבכסותו ולא בזוג שבצוארו, וזה דלא כתלמודן.

שם א"ל אביי תהוי קמיע מומחה, מה זה מועיל לתכשיט

שם א"ל אביי תהוי קמיע מומחה ותשתרי, יש לעי' מנליה לאביי דקמיע מומחה שעשוי כתכשיט מותר לצאת בו בלא תפירה, הרי בקמיע דנו משום הוצאת גופו גם כשאינו תכשיט, ואפשר דפשיטא ליה שאין אשה שולפת הקמיע כלל, כדי שיגין עליה, או דגנאי הוא לה להראות הקמיע, וכיון דמדין קמיע הוא דשרי לטלטל החומרתא, הר"ז בכלל שריותא דסתם קמיע, א"נ י"ל דדוקא כשתפור בטל אגב הבגד וסבר אביי דלאו משום דילמא שלפא אסרינן ליה, ובמ"ב סי' ש"ג סקל"ט כתב דלא שליף ומחוי שאינו דבר של נוי, ולכאורה תמוה דהא חזינן דבתפורין שרי, ש"מ דטעמא משום דילמא שלפא, ונראה מזה שהוא פירש טעמיה דר"י דבתפורין בטלין אגב הבגד, ואביי הקשה לו דא"צ ביטול ולישתרי משום קמיע, ומיושב נמי פרש"י, ולפ"ז סבר רב יוסף שהוא כמשא כיון שאינו נצרך כ"כ, ומ"מ ע"י תפירה בטל, כיון שאינו חשוב לעצמו [ועי' נ"ג א'], אבל פשטות המשנה ברישא ובסיפא דטוטפת וסרביטין ענין תפירתם מחד טעמא הוא דלא שלפא, ולא מדין ביטול, מיהו הרמב"ם פי"ט ה"ו פירש דתפורין משום דילמא נפיל, וא"כ י"ל כן בדעת ר"י, ובקמיע לא חיישינן שתלך ד"א קודם שתחזירנו למקומו.

בריי"ף שהביא אח"כ ושמואל אמר כו' כמו בגמ' ואי גריס ליה לעיל הרי זה מיותר כאן, וכן מהריטב"א מוכח דל"ג בריי"ף.

שם ותניא נמי הכי יוצאה אשה כו', יתכן לדחוק דמתני' כבלא דעבדא תנן וכיפה של צמר שפיר דמי כרשב"א, אבל כיון דאיכא תנא דאסר כיפה של צמר וקרי לה כבול סתמא, ממילא מיושב לפרש מתני' כברייתא דכבול דומיא דאיסטמא והוא תחת השבכה, וזה אינו שייך בכבלא דעבדא, וכן דומיא דכולה מתני' דמיירי בתכשיטין, וכן מדהתירו איסטמא בחצר ש"מ שמאותו טעם התירו כבול, שו"ר בזה בהגרא"מ הורוויץ ז"ל ועי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

שם כלל ארשב"א כו' כל שהוא למעלה מן השבכה אין יוצאין בו, לכאורה הך סיפא מיותרת, ואפשר דכלפי איסטמא קאמר שהיא למעלה מן השבכה, א"נ כיון שאמר למטה מן השבכה דהוה משמע שבכה עצמה אסור, להכי מסיים דדוקא למעלה מן השבכה אסור, אבל שבכה המוזהבת וטוטפת וסרביטין התפורין בה מותרין.

והקשו הראשונים ז"ל מ"ש שבכה גופה דשריא, ותחת השבכה אסור, ותירצו שאינה מורידה כל השבכה משום פריצותא, אבל לשלוף הכבול מתחת השבכה חיישינן, ומ"מ הוי מידי דמגניא ביה כדאמרינן ס"ה א', שהרי צריכה לגלות קצת השבכה כדי לשלוף הכבול, וגם ישאר קצת שער מגולה, כי לא תוכל להחזירו בלא הסרת השבכה, וע"ע לשון הר"ן בזה, ולשון רש"י ס"ה א'.

בתוד"ה אי כבלא – ובמ"ש דפאה נכרית פשיטא לאיסור

שם תוד"ה אי כבלא, וי"ל דבעי למיתני בסיפא כו', ועוד דכולה מתני' בתכשיטי נשים, ולא תני באיש אלא מה שאין שייך באשה.

ניחא בזה כפל מתני' רישא וסיפא, מיהו במ"מ נראה דרק ברייתא מפרש בסבכה ומתני' בסיפא בתפורין זה בזה, אבל קשה לפרש כן, אלא מתני' נמי תפורין בסבכה קתני, ודרך התנא לכפול בסיפא כל הדינים בגלל שבמקצת דינים יש חילוק, שו"ר שכ"כ הרמב"ן ס"ד ב', שו"ר בתו' הרא"ש ס"ד ב' שתירץ דמרישא ס"ד דקמ"ל דאינה חייבת חטאת, ודוחק דבטוטפת וסרביטין פשיטא דאינה חייבת חטאת, וגם כולה מתני' ברה"ר מיירי, שו"ר שכ"כ הרמב"ן שם.

בדברי הרמ"א בדין בתולה

שו"ע סי' ש"ג ס"ב בהגה וי"א דבתולה שאינה חוששת כו', לפ"ז אף בסבכה המוזהבת גופה אסורה לצאת, והדברים מחודשים, ונראין הדברים שכל אשה שהולכת בסבכה ע"כ יש לה סיבה לכסות שער, ולא גזרו שמה תגלה שער, וכיון שמותרת בסבכה המוזהבת ה"ה בכל התפורין בה.

בדין כבלא דעבדי וכיפה של צמר

ד. **שם** או"ד כיפה של צמר תנן וכ"ש כבלא דעבדא, יש לעי' הרי אין ענינם שוה, ומה שייך לומר ע"ז וכ"ש, וי"ל דאם איתא דכבלא דעבדא שרי, לא הי' התנא שונה כבול סתם לאיסור, אבל אם כבול דעבדא פשיטא דאסור, שפיר סתים התנא בלשון כבול לאיסור אפי' כיפה של צמר, ולשון וכל שכן מתפרש כמו ואין צ"ל, ולא דיליף בכ"ש מכיפה.

בגליון נדפס ס"א איתמר רב אמר כו' וכ"ה בריי"ף, וכ"מ מלישניה דר' אבהו מסתברא כמאן דאמר דהיינו רב, [והריטב"א כתב בשם תו' דל"ג כמ"ד, לפי שלא הי' בגרסתם], וכ"מ מדהביאו בגמ' ושמואל אמר כו' לקמן בתר ברייתא דאיסטמא, ולא הי' ראוי להרחיק דיניה דשמואל כ"כ אי קאי אדר' ינאי, אלא ודאי כבר הוזכרו דבריו, ובתור הכי קאמר כמו אמר מר ושמואל אמר כו', שו"ר דבהגהות מאלפסי ישן מוחק זה מהרי"ף וכ"מ

נ"ח א' הא דעבד ל' רביה כו', מ"ט לא פירשו בחותם שבכסותו, ואם הוא מותר בחצר

ה. נ"ח א' לא קשיא הא דעבד ליה רביה הא דעבד איהו לנפשיה, ומתני' בדעבד איהו לנפשיה דחיישנן שיטלנו בידו אי מחכו עליה, וכתבו תו' דניחא ליה לאוקמי מתני' בכל חותמות ובדעבד איהו לנפשיה, מלאוקומה בחותם שבכסותו בלבד ובדעבד ליה רביה, והרמב"ן כתב דאפשר שאינו נקרא כבול אלא אותו שבצואר, [מיהו מה שדייק כן מלשון רש"י צ"ב, שהרי לעיל נ"ז ב' פרש"י או כבלא דעבדא תנן חותם שעושין לעבד בכסותו לסימן כו' וכאן פירש"י דחותם שהזכיר שמואל זהו כבלא דלעיל וכוונתו בין שבצוארו בין שבכסותו, אלא שהקושיא מהיתר חותם שבצוארו, ולכן הזכיר שבצוארו], ובאמת קשה לומר סתם כבול לאיסור אם בפ"ע מותר, וכמ"ש תו', דודאי משמעות הלשון על הכבול בין כשהוא בפ"ע בין כשהוא בכסות, אבל א"א לפרש רק בכסות שמוטבע עליו כבול, וביאור קושייתם דעדיף לפרש מתני' כמימרא דשמואל שנאמר בסתמא, וממילא גם לא נחדש חילוק בדעבד לנפשיה ולא נמצא כבול כזה במתני' כלל].

מיהו אפשר עוד דהא דשרינן בסיפא בכבול לחצר היינו דוקא בכבול שבצוארו, דבזה אמרינן דכי נפיק לרה"ר משאירו בחצר, דלא ניחא ליה בכבול, אבל בכבול שבכסותו י"ל דאסור אפי' בחצר, דיש לחוש שלא יפשוט כסותו מעליו בצאתו לרה"ר, שמא ישכח ולא יתן אל לבו, או שמא ימהר לצאת, דכיון שגזרו בכולם אף בחצר אין להתיר אלא בדליכא חשש, ויש לדייק כן דכבול דומיא דפאה נכרית שהיא בפ"ע, ולפ"ז מיושב טפי דלא מצי לאוקומי מתני' בחותם שבכסותו, וע"כ לפרושי בחותם שעשה לעצמו, והתו' שלא חילקו כן לשיטתם דטעם ההיתר בחצר משום קפידא דאדון, ובזה אין לחלק בין שבצואר לבכסותו, והרמב"ן ג"כ לא החליט

שם בא"ד וי"ל דמילתא דפשיטא היא כו', צ"ע דהא נותנת הפאה נכרית לנוי, ואין יהא פשיטא דמחכו עלה, ואולי יש לפרש איסור פאה נכרית משום דילמא נפיל, ולפי שיש פאה נכרית שקבועה היטיב וליכא למיחש דילמא נפלה, להכי לא תני בה איסורא דרה"ר, אבל הדברים סתומין לחדש טעמא דדילמא נפיל, וצ"ל דילמא מחכו עלה כשיבחינו שאין זה שערה, אבל מתחלה מתקשטת בה לבעלה ורוב בנ"א שאינם מבחינים כ"כ, א"נ תלוי אם הפאה תחת הסבכה שבזה מותר אף לרה"ר, וגם אפשר כיון שאיסורה לא דמי לכל הני דמתני', לא מיתני לה בהדיה, - ואם נימא שאין יוצאין בפאה נכרית לרה"ר משום פריעת ראש, מיושב דנקט רק שריותא דחצר, אבל הראשונים ז"ל פשיטא להו שיוצאה בה בחול לרה"ר, ואפשר שבפאה נכרית סתמא גם השער הי' מגולה ולכן קתני שריותא רק בחצר.

בטעמא דהתירו כבלא דעבדא בחצר

שם בא"ד וא"ת אי כבלא דעבדא תנן אמאי שרי בחצר כו', הראשונים ז"ל תירצו שרק בתכשיטין יש לחוש שתצא מן החצר ולא אדעתה, אבל העבד שמח להוריד הכבול בצאתו לרה"ר, ולא חיישנן שמא ישכח ויצא, ומיושב נמי קושית תו' נ"ח א' ד"ה הא, ועי' לקמן סק"ה דאפשר שרק בצוארו שרי.

שם בא"ד וי"ל דכבלא דעבדא שרי כו', צ"ע דבפשוטו עיקר כבלא לרה"ר הוא צריך, אבל בחצרו אינו חושש כ"כ, ועוד שיודע שמשום שבת הוא נמנע, ומה מקום לקטטה, ולא דמי למאורע שנפל, שחושדו במזיד, וקשה להגדיר את זה כצורך המתיר, מיהו הרמב"ן כתב תירוץ זה תחלה, ואח"כ כתב תירוץ הנ"ל, משמע מזה שקטטתן קרובה, דבלא"ה עבדא נהום כריסיה לא שוי.

בתו', ולפי טעמים אלו כבר ידע המקשן דהמקפל טליתו חייב.

שם ומיקפל ליה ומחית ליה אכתפיה, פי' שאינו פושט בגדיו לגמרי, אבל מקפלו באופן שמקום החותם מוסתר, והחלק המונח על כתפו אינו משמש בגד ואינו בטל לחלק המלוכב בו, - בקיפול י"ל דלא מירתת מרביה כלל, אבל בתוד"ה דילמא, הוצרכו ליישב לשיטתם נ"ז ב' דמעיקרא נמי ידעין דמירתת לקפל.

שם כולוהו רבנן כו'

שם כולוהו רבנן דבי ריש גלותא כו', לגרש"י דבי ריש גלותא מיושב יותר כפרש"י שהם מתפרנסים במזון ולבוש מריש גלותא, ולכן יש חותם על בגדיהם, ור"ח גרס כולוהו רבנן סתם, ולכן פירש בחותם המכס, [וזה בטל לבגד ונטפל אליו], וקמ"ל דאפי' רבנן וכ"ש איניש דעלמא, אבל קשה א"כ איך יצאו בבגדים אם כולם חתומין מהמכס, ואולי היו סרבלין מיוחדין שבאו ממדינה אחרת, ולשון הרשב"א טלית חשובה.

שם לא אידי ואידי כו', סתם חותם דרבו וסתם כבול דידיה

שם לא אידי ואידי דעבד ליה רביה וכאן בשל מתכת כו', יש לעי' אמאי דחו כן בגמ' בפשיטות, הרי קושטא הוא דבדעבד איהו לנפשיה הכל אסור לכו"ע, ולא משמע דמכח דיוקא דה"נ מסתברא קאמר לה, ונראה דסתם לשון חותם מתפרש דעבד ליה רביה, שזהו ענין חותם להטביע בעלותו וגם דומיא דחותם שבבהמה, ולכן שפיר סתם שמואל חותם שבצוארו מותר, ולא פירש דהיינו בדעבד ליה רביה, וחותם דעבד איהו לנפשיה כבול מיקרי, אלא שיתכן להשתמש בלשון מושאל מזה לזה, אבל עיקר לשון חותם הוא בדעבד ליה רביה.

כתירוצ' בתרא, אבל אם נקטינן תירוצ' בתרא דהרמב"ן עיקר, דטעמא משום דשליף ליה קודם שיצא לחצר, י"ל שלא סמכו ע"ז אלא בחותם התלוי בצוארו, ולא בחותם שבכסותו.

ולמסקנא מפרשינן דסתם חותם זהו מה שהאדון מטביע בו, וכבול מתפרש שפיר מה שהעבד כובל עצמו ולא חתימת רבו, והו"ל דומיא דתכשיטין, וע"ע מש"כ לקמן בדברי הרי"ף בזה.

שם במאי אוקימתא במה שדקדקו בתו' בדעבד לנפשיה ניחא

שם במאי אוקימתא כו', בתו' נקטו דאי אמרת בדעבד איהו לנפשיה ניחא, ולא הוזכר בגמ' לשון אי הכי, ואה"נ י"ל דגם לטעמא דעבד איהו לנפשיה לא ניחא, מיהו אכתי משמע דעיקר מימרא דשמואל שחילק בין צוארו לכסותו היתה מובנת, והיינו דקאמר במאי אוקימתא כו' [שור"ר כ"ז בריטב"א], ואפשר דס"ד דבכסותו ניכר טפי אבל שבצוארו יכול להסתירו בתוך כסותו, אבל השתא דאמרת דמירתת א"כ מ"ט בכסותו אסור, א"נ כסותו לא מירתת להפשיטו שיאמר שנטנף וכיו"ב, אבל שבצוארו ניכר שכונתו רק ליטול החותם, אבל בדעבד ליה רבו דאף שבכסותו מירתת אמאי אסור, ועכ"פ לא ס"ל לחדש חילוק בין עבד לנפשיה לעשה לו רבו.

ובתו' תירצו בדעבד איהו לנפשיה י"ל דמקפל כסותו דלא מירתת להסתיר חותמו לפי שעה [דנהי דחשבוהו צורך גמור להסתיר לו בחצר, מ"מ לא מירתת כולי האי דהא איהו עביד לנפשיה], אבל בדעבד ליה רביה אפי' קיפול לא עביד להסתיר חותמו, ומשני דהחשש דילמא מיפסיק מאליו ולכן יקפל, ובתו' הרא"ש ביאר דס"ד דחותם שבצוארו לא יטלנו בידו לא משום דמירתת להסיר בידים אלא משום טלטול, אבל קיפול כסותו לא ידע שיש בזה חיוב חטאת, וכ"מ

וחיבור זה שוה לשתי תכיפות וקשר, ואין סברא לחלק ביניהם, ולא אמרו כל שהוא אריג לא גזרו אלא אם הוא ארוג בעיקר הבגד, שהתלישה של הזוג תקלקל את הבגד, ולא רק תנתק את החוט המחברו לבגד, וזהו שהוצרך התנא לאשמועזין בטוטפת וסרביטין בזמן שהם תפורין, כיון שתפירה אינה אריגה, אבל אריג לא גזרו כלל, (וצ"ע בבאר הגולה סי' ש"א סכ"ג בשם ש"ג שכתב דסגי בשתי תכיפות).

ולפ"ז י"ל דחותם הארוג בבגד ג"כ יוצאין בו, אלא שאין דרך לעשות כן, דבשלמא זוגין כיון שהם נוי לבגד פעמים שעושין אותן בזמן אריגת הבגד, אבל חותם שהוא רק מיועד לעבדים אין דרך האומנין לעשותן בזמן האריגה, ובעה"ב ודאי לא טרח לארוג החותם בעיקר הבגד, ועוד דבזמן האריגה יכולין לצייר חותם מחוטי הבגד וא"צ של מתכת, (ועוד שחותם רחב ומקלקל הבגד יותר).

בדברי התו' דגזרו אטו אריג

ובתו' כתבו דגזרו בחותם אריג אטו אינו אריג, וקשה דהא בהדיא קאמר כל שהוא אריג לא גזרו, וצ"ל לפי דבריהם דכל שדרכו באריג לא גזרו, אבל לא בכל אריג ממש, והר"ן כתב די"ל דחותם שאין דרך לארגו אפי' ארגו לא התירו, ואפשר לפרש כן בכונת תו', מיהו בתירוצו קמא כתב הר"ן וכ"כ הריטב"א דאורחא דמילתא נקט, ואה"נ דחותם ארוג ג"כ מותר, ועוד כתב הריטב"א נ"ז א' דעיקר הא דמייתנין דבאריג לא גזרו היינו שלא גזרו אטו אינו אריג, וא"כ י"ל דחיבור חזק ע"י תפירה או קשירה לא מהני שלא לגזור בו, ועמשנ"ת בכ"ז בספר אאמור (שליט"א) זללה"ה.

מיהו יש תפירות גמורות שדינן כאריג, כגון כיסים התפורים בבגדים כהיום שהם

ובזה מיושב דברי הרי"ף שסתם דכבלא דעבדא אסור, ומשמע בכל גונא, וגבי חותם לא הזכיר דעבד ליה רביה או דעבד לנפשיה, כיון שבאמת חותם הוא דעבד ליה רביה וכבול הוא דעבד לנפשיה, והרז"ה השיג בזה וגם הרמב"ן בחדושו נתקשה בזה, וצ"ע למה לא דייק מדברי הרי"ף שאסר כבלא דעבדא בסתמא דהיינו אפי' שבצוארו, דומיא דכיפה של צמר שאינה תפורה בכסותה, דהא איסורה משום דילמא שלפא, ודכוותה כבלא דעבדא, והרמב"ם בפ"ט השמיט חותם שעשה העבד לעצמו, והרמב"ם בפ"ט השמיט חותם שעשה העבד לעצמו, והרמ"מ הביא ד"ז בשם המפרשים, ולמש"כ אין חולק בזה, אך לפי שאינו מצוי ענין כזה השמיטו וגם הרי"ף קיצר, ופשוט בדבריו דחותם היינו חתימת רבו וכמש"כ, ועמש"כ לעיל סט"ז ס"ק כ"ו.

שם וכדר"נ ארבע"א [דאר"נ ארבע"א כ"ה בדפו"ח מכת"י] דבר המקפיד עליו רבו כו', אפשר דקאי אחותם וזוג וכל מיני תכשיטין שהם תפורין, שאין חילוק בין חותם עבדות לזוג של נוי וכן שאר ענינים, אלא תלוי בקפידת רבו, ולפ"ז אפשר שאמר דבריו על ברייתא זו אלא שלא אמר כן על קושיא דרמינן ברייתות אהדרי, וכע"ז בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, - ולכאורה נראה מזה שהחמירו בעבד דילמא נפיל, טפי ממה שהחמירו בכל אדם, שאם בכל אדם חיישינן א"צ להזכיר קפידת רבו, ולפ"ז י"ל דבבהמה משום משאוי אסור, ואפי' בשל טיט, ועי' לקמן סק"ז בזה.

שם דמיהא ביה מומחה – ארוג בעיקר הבגד

ו. שם הכא במאי עסקינן דמיהא ביה מומחה וכדר"ה בדר"י כו', מעשה אורג מתרגמינן עובד מחי, ויש ללמוד מזה דלא סגי בתפירה בעלמא, דסתמא דמילתא הזוג מחובר לבגד ע"י תפירה או קשירה שהיא כעין תפירה שתוחב חוט בזוג ובבגד וקושרו,

כחלק מן הבגד ע"י התפירה, עבה"ל סי' ש"א סכ"ג.

בקושיית תו' מבני מלכים בזגין

בתוד"ה מאי שנא הקשו מ"ט לא חיישינן בבני מלכים בזוגין דילמא נפיל, ולכאורה נראה דזוגין של בני מלכים אינם זוג אחד גדול כשל עבדים ובהמות, אלא זגין קטנים והם מחוברין יפה ואינם עשויין ליפול, לפי שאין בהם כובד ואינם מתנענעים, משא"כ זוג דעבד ובהמה נוגס אין בהם עינבל ולכן לא הזכירו שפקוקין וכ"כ הרמ"א שם שאין בהם עינבל, מיהו פעמון מתרגמין זגא ואפשר שקולם אינו נשמע כמעט כמו שמצוי בפעמונים קטנים שלנו, ולכן לא חששו בהם], ורק דילמא שלפי לאחוריי או משום כיסופא איכא למיחש בהו וכמו שלא חששו בקטלאות ושירין שיפלו החוליות מתוכן, וזו גם כונת תו' שכתב דמסתמא תקועין הן יפה בשלשלאות של כסף, וכונתם בזוגין התלויין בצואר שהם כמו חוליות התלויין בתוך שרשרת, שאין חשש נפילה בגוף הכלי שעשוי מחובר היטיב, ורק בדבר חיצוני התלוי על הבגד או על הצואר חששו לנפילה, ובארוג לא גזרו דליכא חשש נפילה ולא חשש שליפה.

בדברי הריטב"א דנידון זגין משום משאוי

שו"ר בריטב"א וכ"כ בחדושים ע"ש הר"ן מהרא"ה שפירשו דלרבנן דר"ש חשיב משאוי לצאת בזוג כיון שאינו ראוי להם, אבל בארוג בבגד בטל אגב הבגד, ובאמת הענין מיושב בפשטות הדברים שהחילוק הוא בזה שבני מלכים ראויין לזגין בעיקר התכשיט, אבל בסברא אין לחלק בזה להתיר באריג, דא"כ אינם ראויין ללבוש בגד זה, ולא מצאנו היתר אריג משום ביטול, ומשמע סתמא משום דבאריג לא גזרו, ויש לדחות דרבא לא קאי אדרהבדר"י תלמידו, ומתפרש באריג דבטל לבגד, אבל סתמות הגמ' משמע דהיינו דין

ארוג הידוע, ואפשר דאריג דהכא עיקרו שתפורין בבגד, אלא שאורחא דמילתא כן בבגדי בני מלכים, [ועי' לעיל סק"ג בטוטפת] וצ"ע, ויעוי' בתו' נ"ד ב' שביארו דזוג בטל לגבי אפסר ובצוארה חשיב משאוי ואמנם ג"ז מחודש, ולפי דבריהם מצינו שאריג מבטלו לבגד ואפי' לאפסר.

ונראה לפירושו דגם למ"ד דמתני' ר"ש היא מיירי בתפורין לבגד אלא שאינם אריג, ומתפרשת מתני' כמו הרועין בשקין ס"ב א' דכיון דבני מלכים מתקשטין כן, שייך קישוט זה לכל אדם, ובאריג מהני לכו"ע שיחשב מגוף הבגד, ועי' רמ"א סי' ש"א סכ"ג דלא מהני תפורין אלא בדבר שדרכו בכך עיי"ש, וכדחזינן בציצית בג' כנפות שחייב על הוצאתן לרבנן, (שו"ר בזה ברמב"ן ג"ז א') ושם הזכיר באבנט סברא שיחשב משאוי אפי' דרך מלבוש, וביאר ענין הנדון בזגין, ולע"כ).

בקושיית תו' דלפלוג וליתני

משה"ק תוד"ה הב"ע דליפלוג וליתני בכסות עצמו בין ארוג לאינו ארוג, י"ל דאגב חותם דמחלק בין צואר לבגד נקטיה, ועוד דא"כ ה' צריך לפרש גם דין חותם ארוג בכסות, ולא ניחא להאריך שם בשלשה דינים, ועוד דתלוי בצואר מחובר יותר בחזק מבבגד דסגי ליה בחיבור כל שהוא.

בדין חותם של בהמה

ז. **שם** ולא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה כו', בפשוטו בהמה דומיא דעבד בחותם של מתכת דילמא מיפסיק ואתי לאתוייה, וקמ"ל דלא רק בעבד דמירתת חיישינן, אלא אפי' בבעלים גופיה חיישינן, ולפ"ז בחותם של טיט בהמה יוצאה בין בצוארה בין בכסותה, אבל לעיל סט"ז ס"ק כ"ו כתבנו לחלק בין עבד לבהמה, דבעבד חשיב טפי תכשיט כיון שענינו שיעבודו לאדון, וכמו שמוכן שעבד המלך מתפאר בחותם המלך ומיקרי תכשיט, כך י"ל בכל

כתיפה וצוארה, דוגמא לדבר הנושא תיבה ומחצלת להגן מן הגשמים, אע"פ שהתירו בסדין ויריעה וקטבוליא עי' תוספתא פ"ו ה"ז ומייתי לה נדרים נ"ה ב' ובשו"ע סי' ש"א סכ"א.

שו"ר בסוטה מ"ט ב' דמשמע שהיא כעין כתר של זהב דהא קרו לה עטרות של כלות, וכ"מ ברש"י שם, וגם אמרו דעושה אותה כיפה של מילת, דהיינו עטרת משי במקום העטרה של זהב, וקרי לה כיפה, ואפשר שאינה עשויה להלך בה מפני כובדה, ואינה נטפלת כ"כ, כמו שצריך לפרש בבבליא לכו"ע לפי' ר"ח ס"ב א'. – (בשנו"א מפרש כד עבד לה ר"ע, שמשעה שעשו לה הורגלו כולם בכך).

שם ור"א סבר מאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה כו', הקשו הראשונים לשמואל דאמר בסמוך דכלילא שרי משום דאשה חשובה לא שלפא ומחויא א"כ שמואל כר"א ס"ל, ותירצו דבדחשיבא טובא אף אשה חשובה שלפא, ולכאורה י"ל דעיר של זהב א"צ לשלפה כמו כלילא, וכדחזינן דר"מ סבר דמשאוי הוא, ואין דרך אשה חשובה לפשוט מבגדיה כלום, אפי' בגד שאין בהסרתו משום צניעות ככלילא והמיינא, אבל עיר של זהב אינו בגד ואין בשליפתו זלזול לאשה חשובה, אלא שר"א סבר דאינו לפי כבודה להתגאות בתכשיטיה ובהא פליגי רבנן.

ולפ"ז נ"ח דשרי כלילא במחוזא אע"פ שכולן חשובות שיש במבוי אחד ח"י כלילי, דמ"מ לפי חשיבותן אינן מסירות בגדיהם מעליהן, וכלילא כבגד חשיבא כמו בדארוקתא, ולפ"ז י"ל דשרים ונזמים וטבעות אסרי לרבנן מעיקר הדין באשה חשובה, ולא רק משום לא פלוג, ורק אליבא דר"א הוצרכנו בזה ללא פלוג כמ"ש בתוד"ה מאן, מיהו כ"ז אם במציאת שונה כלילא מעיר של זהב בצורת הלבוש, וכדמשמע מדחייבת לר"מ רק

עבד שחותם המעיד על מהותו לא מיקרי משאוי, משא"כ בבהמה שהחותם הוא רק ענין של ממון למי הבהמה שייכת, ובוה י"ל דחותם מיקרי משאוי, ואמנם בתפור בבגד י"ל דבטל אגב הבגד כשאינו חשוב, [ובסרבלא דרבנן שעשוי להודיע ששולם המכס ודאי בטל לבגד, כיון שמעיד על הבגד עצמו], אבל אכתי בצוארו יש לרון לאיסור, והיינו דתנן נ"ד ב' שאין התרנגולין יוצאין בחוטין שברגליהם דעבדי ליה סימנא כי היכי דלא ליחלפו, ולדעת הרמב"ם הטעם משום משאוי, (דלא חיישינן לאיתויי בחוטין).

מיהו סתמות הדברים כאן שאין חילוק בין עבד לבהמה בענין ההיתר לצאת בחותם משום משאוי, ואין לדמות חוטין לחותם, דחותם אורחיה בהכי, ודמי טפי לתכשיט דכולהו עבדי הכי, וניכר שמו עליו, ותלוי בצואר או בבגד, אבל חוטין אין להם צורת מלבוש ולכן חשיב משאוי בזה שנושאין סימן החוט ברגליהן, ולפ"ז הו"מ למימר דמדאסרינן חותם דבהמה ש"מ דמיירי בשל מתכת, שו"ר שאין הדבר ברור שחששו דילמא נפיל בכל אדם דאפשר שרק בעבד החמירו אפי' בדבר שאין דרכו ליפול, כיון דאי נפיל ודאי מייתי ליה, משא"כ בעלמא דלא חיישינן אלא בדבר שקרוב ליפול, וא"כ י"ל דזוג וחותם אינם מצויין ליפול כלל, וטעמא דבהמה משום משאוי, ויתיישב בזה הא דאשכחן כמה דברים דחיישינן רק דילמא שליף ולא דילמא נפיל.

בדין עיר של זהב וכלילא

ח. נ"ט ב' ת"ר לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר"מ, יש לעי' מ"ש משאר תכשיטין, ותיירץ הרשב"א מפני שכבד ביותר או שהוא להראות עשרו, [וטעם זה כתבו הראשונים בשם רש"י בבבליא ס"ב א'] ובתו' הרא"ש שני התירוצים יחד, וביאור הדברים שמפני גדלו וכבודו אינו נטפל לגוף, והו"ל כנושאת משא התלוי על

בעיר של זהב, ומדברי הראשונים נראה שאינם מחלקין ביניהם.

שם ומר סבר ארוקתא עיקר, לקמן בקמרא אמרינן דארוקתא שרי מידי דהוה אטלית מוזהבת, ומבואר מזה שההיתר דארוקתא הוא בגלל שתורת בגד עליה, ולא גזרו תכשיטין בעיקר הבגד אפי' הוא נאה ביותר ואין גנאי להסירו, עי' תוספתא סוף"ה אבל יוצאת היא בסבכה מוזהבת [וכ"ה לעיל נ"ז ב'], ובטסין ובצפויין ובחליות שלה במנעלין ובקורדוקיסין המוזהבים וכיון דארוקתא עיקר דיינינן ליה כבגד המוזהב, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שהוכיח כפי' זה, ולעיל כתבנו דהיינו נמי טעמא דס"ל לשמואל דאשה חשובה לא שלפא ומחויא דאניסכא, אפי' לרבנן דר"א, מפני שמשמש בגד קצת, משא"כ שאר תכשיטין, שו"ר בריא"ז שכתב ליישב כן קושיית הר"ד מ"ט שרי בארוקתא ותיירן דתורת בגד עליו וכמשנ"ת.

שם אמרו ליה לרב אתא גברא רבה אריכא לנהרדעא ומטלע ודרש כלילא שרי, משמע דאניסכא שרי, דהא ארוקתא רב נמי שרי, [שו"ר בא"ז שכ"כ, וצ"ע בפ"י ר"ח שכתב דאפשר דלא שרי אלא דארוקתא שהרי לא נחלקו לישני בהאי עובדא], וכ"נ דבני מחוזא עשירים היו ומייתי שהיו להם י"ח כלילי דאניסכא בחדא מבואה, וקודם לכן נמנעו כולם משום דרב הוה אסור.

שם לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה, פרש"י שהרי זקן ממנו, אבל בברכות י"ח ב' אמרו דלוי אחליש דעתיה דר"א בזה דלא עייל גביה לבי מדרשא, וש"מ שהי' כעין תלמיד שלו והי' ראוי לו להכנס, אבל אצל ר"ח לא הי' צריך להכנס.

לענין הלכה בדעת הר"ף

לענין הלכה סתם בשו"ע סי' ש"ג ס"ה להתיר אף בדאניסכא וכ"נ שנקט

הרמב"ן בדעת הר"ף ודלא כפי' ר"ח, ובבה"ל שם פקפק בזה דשמא כונת הר"ף וכן הלכתא בדארוקתא, אבל יותר נראה סתמות הר"ף דבכולהו שרי, וכמו שהוכיח באו"ז דלוי בדאניסכא שרי, ואמנם מעובדא דאמרו ליה לרב נראה דרב אסר ודלא כרשבב"ה משמיה דרב יוסף, אבל מ"מ דעת הר"ף משמע להתיר וכ"ד הרמב"ם ושפיר סתם המחבר כותיהו, מיהו הי' לו לפרש שכל ההיתר רק במקום שאין דרך ללכת כן אלא אשה חשובה, וכמ"ש במ"ב שם, ואפשר שסמך על מה שנקרא בשם כלילא שהוא לשון כתר.

בדין קמרא

ט. **שם** אר"י אר"ש [גר"ח אמר רב ששת וכ"ה בראשונים] קמרא שרי איכא דאמרי דארוקתא כו', פי' אבנט העשוי כעין כלילא שרי, דכיון שבגד הוא לא גזרו בבגד המוזהב דלא שלפא הבגדים, ולא דמי לכלילא שאינו בגד ממש אלא כעין כתר ועטרה, ואם הקמרא עיקרו מבד הו"ל כטלית מוזהבת, ואם עיקרו ממתכת כסף וזהב מ"מ הו"ל כאבנט של מלכים ודינו כבגד ומותר ולאו דוקא בני מלכים, אלא שגדרו כבגד למדנו משל מלכים, ולא דמי לבני מלכים בזגין דאתיא כר"ש ס"ז א', דהתם הזגין תכשיט, אבל הכא אבנט מזהב וכסף הוא, ועדיף מאריג שמותר שם לכו"ע.

שם א"ל רבינא לר"א קמרא עילוי המיינא מאי, ביאור הספק כיון שהתרנו קמרא משום דבגד הוא ולא תכשיט, מספקא ליה כשיש לו כבר אבנט שניכר שהוא רק תכשיט, אם גם בזה מותר או"ד ככל תכשיט חשיב, שהרי כבר יש לו אבנט מתחתיו א"ל תרי המייני קאמרת, פי' כיון דלא עבדי תרי המייני אסור, דניכר דתכשיט הוא (ועי' שעה"צ סי' ש"א אות קסט) א"נ אפי' תרי המייני בלא תכשיט אסור, משום משאוי, וזה מיושב טפי בסתמות הלשון דמעיקר הדין אסור ליה, מדלא

פירש כלום מ"ט אסור, מיהו אכתי כאן כיון שזה מוסיף קישוט אין בזה חסרון דתרי המייני, וכ"כ הריטב"א וערש"י ותו' בזה, והמפרשים דלהיתר קאמר ס"ל דתרי המייני ודאי שרי, וממילא השיבו דה"נ שרי, שלא בטל שם אבנט מן העליון, דהו"ל כתרי המייני, ולפמשנ"ת לקמן ס"ח סק"א דלא מצאנו בגמ' איסור טלטול בתרי המייני יש לקיים פי' זה, ועמש"כ שם סק"ב דנראה עיקר כפי' זה.

שם האי רסוקא

שם אר"א האי רסוקא כו', לפרש"י צ"ב דודאי קושרו באופן מסוים ומה לי רצועות מה לי גוף הדבר, ועוד דבבגד לא אמרינן דכי נפיל אתי לאתויה, דהדר קטר ליה מיד, ור"ח פירש דבלא מפרחייתא לאו כלי הוא כלל, והיינו שהשחיל בה רצועות דקות לקשרה בהם, ועדיין צ"ע.

שם מאי קטלא

י. **שם** מאי קטלא מנקטא פארי, בכלים פי"א מ"ח תנן קטלא שחוליות שלה של מתכות בחוט של פשתן כו' וא"כ מבואר הענין מהו, וביארו בגמ' שמה בבבל לפי שאין רגילין בשם קטלא, אבל קשה לפרשו כעין סינר שאין זה עיקר התכשיט, אלא שתולין בגד בתכשיט הנקרא קטלא.

ברין נזמי האף, ונזמי האוזן

שם נזמים נזמי האף, פרש"י ותו' דנזמי האוזן מותרין דלא חיישינן דילמא שלפא, ויש לעי' אכתי בכלים נמי תנן בתר נזמים נזמי האף, ופרש"י ור"ח דסתם נזמים דרישא היינו נזמי האוזן, וגבי רבקה כתיב ואשים הנזם על אפה, הרי דסתם נזמים הוי נזמי האף, וכמו במתני', ושמא דבכלים נמי תני והדר מפרש רק נזמי האף, והטעם משום דנזמי האוזן עושין אותן סתומין באופן שאין יוצאין בלא שבירה, ולכן אינם מק"ט בפ"ע שבטלין לאדם, ואינם חוצצין, ויוצאין בהם בשבת

שא"א לשלפם, ואפי' נימא שאפשר לשלפם ומקבלין טומאה כפשטות הדברים, מ"מ מחברין אותן באופן קבוע טפי מנזמי האף, שא"צ להסירם מנקב האוזן ולכן מחברין אותן קבועין, ולכן אין חשש שתסירם, ונראה שזו כונת תו' ועי' או"ז ורי"ו, ולא בקישורי שיער תליא מילתא כמשה"ק מחוטי הבנות, ולא תירצו דבנות קטנות לא עבדי קישורין, [וכ"מ בתו' הנדמ"ח ס"ה א'] ומשום חציצה ליכא שהם רפויין או שהמים באין בהם כשמזיזין אותן ממקום למקום, ולשון הגמ' שסתמו מיושב טפי כפי' זה שאם זוהי מציאות ידועה שא"א להסיר נזמי האוזן בלא עיקום או שבירה ניחא שלא הוצרכו לפרש, (ועי' חרושים ע"ש הר"ן).

שם אלמא לאו תכשיט הוא, בטעם דחותם מבטל שם תכשיט מטבעת זהב

יא. **שם** הא יש עליה חותם חייבת אלמא לאו תכשיט הוא, יש לעי' אמאי בטל מזה שם תכשיט, הרי סו"ס יש כאן טבעת שלימה כמו בלא חותם והיא משמשת תכשיט, וכן יש לשאול לר' נחמיה מ"ט היא של מתכת וחותמה של אלמוג טהורה כמ"ש תו', הרי סו"ס יש כאן גם שמוש של תכשיט בטבעת, ורבנן ג"כ מודו דחותם עיקר אלא דאזלינן בתר המעמיד.

ונראה מזה דטבעת שיש עליה חותם שהיא תכשיט לאיש, הרי התכשיט הוא זה שיש לו חותם, כלומר שהוא אדם חשוב שחותם בטבעתו, ולא מפני הצורה של הטבעת שהיא מקשטת כמו טבעת שאין עליו חותם, שאין האיש מתקשט בנזמים וטבעות, וכל קישוטו הוא המציאות שיש לו חותם על ידו, ולכן אשה שאינה מתקשטת בחותם, אין הטבעת קישוט לה, כמו שחותם לחד אינה קישוט לה, וכן איש לעולא ס"ב א' אינו מתקשט בטבעת עצמה כנשים, ולכן הוי משאוי.

כעולא, וד"ז נאמר שם בשם ר' זעירא, ולע"כ שם ועי' לקמן ס"ק ט"ו.

'הואיל' ואשה אוגרת

יב. ס' א' אר"י הואיל ואשה אוגרת בה שעה, יש לעי' מהו לשון הואיל ואשה כו' הול"ל אשה אוגרת, ולשון הואיל משמע שראוי לכך ולא שעשוי לכך ואמאי הא קיימין השתא כשבאמת אוגרת בה שעה כדפריך אביי דתהוי כבירית ותשתרי, וי"ל דבאמת אין המחט מתאימה לשימוש זה, אלא שפעמים עושין בה שימוש זה לפי שעה עד שמוצאין כלי המתאים יותר לאגור השער, ולכן אמרו לשון הואיל כו' כלומר שראוי לזה אבל אינו עשוי לזה.

בדין אוגרת במחט נקובה

ויש לעי' למה במחט הנקובה חייבת חטאת הרי יוצאת בה דרך מלבוש שאוגרת בה שעה, ולא משמע כלל דמיירי במערמת להוציאה ע"י אגירה זו, אלא עיקר ההוצאה באמת כדי לאגור השער, ואפ"ה המחט לא בטלה וחייבת, ואפשר שכיון שאין שימוש זה מתאים למחט כלל, הר"ז כמשתמשת במחט שאינה מתבטלת, וחשיב כמחזיקתה בידה ומעמידה בה קשוריה וכיו"ב, ודוחק דכיון שיש טס בראשה סו"ס תכשיט הוא, וראיתי בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שצייד לפרש דמיירי באינה אוגרת ממש, וזהו לשון הואיל ואשה אוגרת, דמשמע שכעת אינה אוגרת ועפ"ז כתב דבנקובה ג"כ פטורה באוגרת, ועי' להלן שאף בקושרת בה מפתח חלוקה נקטו הפוסקים דחייבת חטאת, ועמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ב א' ולקמן סוס"ק זה נתחדשו בזה דברים.

ולמדנו מזה דאף דברים המשמשים את האדם שאינם טלטול דמלאכה, מ"מ אם אינם מתבטלין לאדם חייבין עליהם, ולא דמו למלבוש דבכל ענין פטור, כיון שמלבוש בטל לגופו, אבל משמשי המלבוש הרי הם

ובזה מוכן דאזיל ר"נ בתר חותם אף בהיא של מתכת וחותמה של אלמוג, שאין התכשיט אלא האלמוג, וגם רבנן מודים בזה, אלא דס"ל דמעמיד עיקר, ולכן לר"נ אין הטבעת תכשיט מעקר מציאותה, אלא מפני חותמה ושפיר אזלינן בתר חותמה, ולא אמרינן שתטמא משום כלי מעשה (כרנב"), כיון שהמעשה של אלמוג.

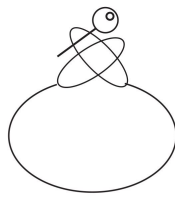
בטעמא דר"ז דדיני טומאה קובעים בדעת בני אדם, ואם רבא פליג אליבא דרבנן

ואכתי צ"ב דברי ר"ז דס"ל דלרבנן שאזלינן בתר מעמיד הו"ל טבעת שיש עליה חותם תכשיט, הרי רבנן לא חלקו לומר שאין החותם עיקר אלא אמרו שלקבוע מהו החומר שממנו עשוי כלי זה אזלינן בתר המעמיד, אבל ודאי מודו שעיקר כלי זה לחותם נעשה, וצ"ל דס"ל דכיון דמעמיד עיקר אפשר לראות הטבעת קצת כתכשיט כאילו הטפל איננו, כמו בחותם של אלמוג שאינו מק"ט, ואמנם ודאי דאשה אסורה לצאת בה, אבל חיובא נמי ליכא.

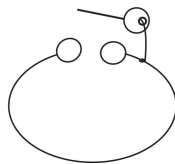
ורבא פליג על ר"ז וס"ל דאף לרבנן לענין תכשיט אזלינן בתר חותם ואינו תכשיט אלא לאיש, וכמ"ש בתו' הרא"ש [וכ"כ ר' בצלאל בשם תוס' שאנץ] דרבא ורנב"י אליבא דרבנן נמי קיימי, וכ"מ ברמב"ם שפסק בה' כלים פ"ד ה"ו כרבנן, וכאן פסק כדרבא, ובריטב"א כ"כ בשם תו', והקשה מלישניה דרבא שלא אמר כרנב"י טומאה אשבת קא רמית, ובפשטו ניהא דר"ז ורבא קשיא להו לישנא דמתני' דהוי מתכשיטי נשים, ורנב"י נדחק דלאו מדין תכשיט קאמר, והו"ל טומאה ושבת שני ענינים.

שו"ר בירושלמי דבהוציאה לחתום בה חייבת לכו"ע, ובעשויה לכך ולכך תלוי למה הוציאה, שאם הוציאה לשם תכשיט אף החותם נטפל לו, ומשמע דלשם חותם דחייבת החיוב על הוצאת החותם לחוד, וזה דלא

תקוע בקצה העיגול הפנימי שלא יוכל לצאת, דכיון שהמפתח קשור לרצועה באופן קבוע הרי הוא חלק מהחגורה, [שוב שמענו י"א שהתיר גם בלא קשירת המפתח, וצ"ע] ולא מגרע מה שיש לו שימוש נוסף, ועוד דלא דמי למחט ששימוש התפירה בה נוגד את שימוש הבגד, משא"כ במפתח שפותח עם החגורה, ובספר התרומה סי' ר"מ התיר ליקח

עין בתוך עין, והמפתח מעוכב שהעין לא תצא, וטוב שהמפתח יהא ג"כ מחובר לרצועה, כזה:

מפתח שהוא תכשיט אם יש בו מחט שסוגרת בו חלוקה או שלשלת מכסף וזהב שהמפתח תלוי בה, והובא ברא"ש, ובאו"ז כתב בזה לאיסור, שו"ר בסי' ש"א סי"א במחבר וברמ"א ובמ"ב שם, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ב א' דהחילוק בין מפתח למחט מפני שמחבר בקביעות.

וגדולה מזו בעי אביי ס"ה ב' אשה מהו שתערים ותפרוף על האגוז להוציא לבנה קטן בשבת, ומפרש טעמא שאין דרך הוצאה בכך, ועכ"פ שמענו שהאגוז בטל לבגד ולא חשיבא הוצאה אלא מלבוש, ואע"פ שאינו מחובר כלל, ואפי' מטבע שרי, אלא ששם באמת כ"ה דרך פריפה, [ומדאורייתא ואפי' מדרבנן פשיטא לן דשרי והנדון רק משום הערמה], אבל מחט הנקובה ומפתח אין דרך להשתמש בהם כך.

שם ותהוי כבירית טהורה כו'

שם א"ל אביי ותהוי כבירית טהורה ותשתרי, לכאורה גם המחט שאינו נקובה טהורה, דלא חשיבא כלי מעשה, ושפיר נקט כבירית טהורה, אע"פ שאין לנו ענין בטהרתה, ודברי אביי מתפרשים כשבאמת אוגרת בה שערה,

כלי בפ"ע, ותלוי אם מתבטלין או לא, [שוב נתבאר בסוס"ק זה מדברי הראשונים ז"ל דלא מיירי סיפא דומיא דרישא, ועי"ש דלפ"ז אין מקור לחדש כן].

בדין מחט נקובה שלבוש בה, לענין בית המנוגע ולפ"ז ה"ה לענין בית המנוגע מחט נקובה התחובה בבגדו אע"פ שסוגר בה חלוקה, ואע"פ שאוגרת בה שערה, מ"מ דינה ככלי בידה, דשימוש שאינו בגד ממש בעינן שיתבטל לשימוש זה, ולא סגי במציאות שמשמש לצורך המלבוש, וטבעותיו בידי מיירי ביש עליהם חותם באיש.

ואשכחן חילוק זה במוציא אוכלין בכלי שהכלי טפילה לו, ואם הי' צריך לכלי חייב אף על הכלי, כדתניא צ"ג ב', ואילו במלבוש גמור אם מוציא חי לבוש בכליו אפי' באופן דלא בטלי פטור, דסו"ס בגד הוא בשעה זו, תדע דבדליקה מוציאין כל הבגדים לצורך הבגד ומותר.

מפתח שמשמש לסגור חגורה

מיהו העושה אבנט שסגירתו ע"י מפתח שמשמש גם לצרכו, יש מקום לחלק אם המפתח קבוע ומשמש עיקר הכלי, או שהוא תלוש ומשתמשין בו לאותו שימוש, שאם המפתח קבוע הרי הוא בטל ליקרא בשם אבנט, כיון שהוא חלק מיצירת האבנט, ואין מגרע מה שמשמש גם לפתיחת הדלת, וה"ה במחט הנקובה אם היא מחוברת באופן שהיא חלק מהאבנט, הרי הוא בדין כלי אע"פ שחשיבותו קיימת, אבל להשתמש במפתח תלוש לנעול על ידי האבנט יש לדמותו למחט הנקובה, שו"ר במ"ב סי' ש"א ס"ק מ"ה שכתב דוקא במחבר וכשמשמש לסגור החגורה, ע"י בסמוך.

ומרן זללה"ה התיר לעשות חגורה ומפתח קשור בראשה לסגור החגורה ע"י מפתח, [שעושים שני עיגולין קשורין בראש הרצועה, ומכניסין עיגול אחד בחבירו, והמפתח

חולקת בה שעה ואח"כ מניחתה כנגד פדחתה, ואפשר דבחול שצריכה להשתמש בה, מובן שמניחתה בשעה שיהא מזומן לה, וסגי לה בקצת קישוט, ולכן קאמר דאף בשבת משתמשת בו לקישוט אע"פ שא"צ לה לחלוק השער.

שוב הראוני ברמב"ן ותו' הרא"ש ס"ב א' דמשמע שמחט הנקובה אינה משמשת תכשיט כלל, ומיירי במוציאתה לחלוק בה שעה או לצורך אחר, אלא שדרכן של נשים בכך [וכן מבואר בירושלמי] ולפ"ז יש לפרש דהוה פשיטא לגמ' דמחט הנקובה לא מיירי במשמשת באינה נקובה, שהם שני סוגי מחטין, זו עשויה עם ראש רחב כעין טס ויש בה שימוש נוי, וזו עשויה לתפירה, ולא עלה על הדעת לפרש שהדביקה לה טס ומוציאתו על פדחתה וממילא פשוט דמיירי במשא גמור, וקמ"ל דחייבת חטאת אע"פ שדרכה בכך באופן קבוע שתוקעת מחט בשעה או בבגדה, ומיושב בזה שרב יוסף לא ביאר בסיפא כלום, ולא משום דמיירי באוגרת, אלא ס"ד שהמחט נטפלת לשערה ולבגדה כיון שדרכה בכך תדיר, ולפ"ז אין מקור לחייב במשמש תכשיט או לסגור החלוק, וראיתי בתו' הנדמ"ח ע"י ר"י הזקן שכתב במתני' דה"ה דבאינה נקובה חייב כשאין לה טס של זהב אלא אורחא דמילתא נקט שבנקובה ליכא טס, וזה מפורש דמיירי בטלטול גמור ולא בתכשיט וכן בתו' הרא"ש כתב דס"ד דכיון שאינה נושאתה בידה אינה חייבת חטאת.

ויש לסייע פי' זה מדקתני ברישא טבעת ואח"כ מחט ובסיפא איפכא, ומשמע דברישא החידוש דמחט פטורה, ובסיפא החידוש דטבעת חייבת, ואם מיירי במוציאתה לשם משאוי ניחא דפשוט טפי שחייבת וקמ"ל דחשיב כדרך הוצאה, ודלא נימא שבטלה לשערה ולבגדה והיינו דקתני לא תצא במחט, ולא קתני לא תוציא מחט, דמיירי שיוצאת לעצמה והמחט יוצא עמהם.

אבל מהא דראויה לאגור לא שייך לשאול דתהוי כבירית.

שם בשבת למאי חזיא, אם מותר לחלוק השיער שם בשבת למאי חזיא, פשטא משמע שאין חולקת בו בשבת ויעוי' ברש"י ותו', ולכא' אף אם מותר לחלוק השער בשבת אין ראוי לעשות כן, דלא דמי לסירוק שיש בזה צורך, [ועכ"פ אין מוציאתה לצורך זה, ובאל"ה אין זה מתיר ההוצאה כמשה"ק תו', אלא דמשמע שיש לה צורך בזה בשבת אע"פ שאינה חולקת שעה], ואפשר שעיקר חלוקת השער היא לעשות הצמות ולגדלן, שאסור משום שבות, ולכן אין חולקין אותו בשבת, וערש"י ותו' צ"ד ב' בפ' פוקסת שו"ר באו"ז שהביא פרש"י בפוקסת וכתב בשם הערוך פי' פוקסת שמחלקת שעה לכאן ולכאן (וביאר דהיינו מה שקורין פוט"ץ), ולפ"ז מענין גודלת הוא, ולכן לא קשה דלישתרי כדין סורקת לר"ש.

שם טס של זהב

שם אמר רבא [ר"ח ורי"ף גרסי תניא וק"ק דהול"ל תניא נמי הכין] טס של זהב יש לה על ראשה, משמע שהטס אינו מגוף הטבעת רק תקוע בראשה לתפסה בו, וממילא יש בו רוחב ניכר לקישוט, וברי"ף גרס בראשה, ואף לפ"ז י"ל שאין הטס מגופה וידעו מסברא שאין דרך להשתמש במחט דקה בלא טס לתפוס בו, ובזה אפשר ליישב דמחט הנקובה ג"כ יכולין להלביש הטס על ראשה, דכשירצה לתפור בה יסיר הטס מראשה, מיהו יותר מיושב אם הטס מגופה שבזה ניחא דלא הוצרך לפרש לפי שידוע שכך נראית מחט שאינה נקובה, מיהו סתם מחט עשויה מברזל ולא מזהב.

שם בשבת מניחתה בו, אם מחט נקובה משמשת לתכשיט, ואם יש מקור חיוב באוגרת בה שעה

שם בשבת מניחתה כנגד פדחתה, לכאורה גם בחול עושה כן, והכי הול"ל למאי חזיא

ס"ב א' מתני' לא תצא אשה במחט הנקובה

יג. **ס"ב א' מתני'** לא תצא אשה במחט הנקובה, יש לעי' בשבת למאי חזיא, ואם מוציאתה לשם הוצאה פשיטא ולא משמע דמשום סיפא נקט לה דחייבת חטאת, ולא פוקי מחייט לר"מ י"א ב' אלא דומיא דאינה נקובה דרישא קתני, ועוד דלשם הוצאה אף אינה נקובה חייבת, דכיון שדרכה בנקובה התחובה בשערה ה"ה באינה נקובה, [שוב חזרנו מכ"ז לעיל סוס"ק י"ב עי"ש].

ויש לפרש שאפי' נתנה טס של זהב בראשה לשם תכשיט והניחתה כנגד פדחתה חייבת, דכיון שאין המחט מתבטלת להיות תכשיט, הר"ז כהוצאה כדרכה, כיון שדרכה לישא המחט כנגד פדחתה לשם תכשיט [שו"ר שכ"כ בפסקי הרי"ד], ולפ"ז בתחובה בבגדה דומיא דחייט י"ל דפטורה משום דלאו אורחה הוא, ורק בשערה כנגד פדחתה חייבת, אבל בשו"ע ס' ש"ג ס"ט כתוב דבמחט הנקובה חייבת וכתב במ"ב דהיינו בתחובה בבגדה ובשערה"צ אות י"ד כתב דכ"ד כל הפוסקים דלא כב"ח, וכ"ה בשו"ע ס' ש"א ס"ח דאיש חייב בנקובה התחובה בבגדו, ומבואר מזה שפירשו מתני' דלא תצא במחט הנקובה התחובה בבגדה, וכ"מ בירושלמי דר"מ דפטר באומן, סבר דנשים דרכן בכך, ורבנן מוקמי לה באשה גודלת שאומנותה בכך, אבל קשה דלשם הוצאה לא איצטריך למיתני דלא תצא.

בדין מעמדת קשוריה בנקובה

ועוד נקטו האחרונים דאפי' אם מעמדת קשוריה או סוגרת חלוקה במחט הנקובה חייבת, ומשמעתין אין מקור לזה די"ל דרק לענין תכשיט לא בטלה, אבל כשמשתמשת מעשה בגד לסגור החלוקה, או להעמיד קשוריה י"ל דבטלה, מיהו לעיל ס"ק י"ב דייקנו מדברי רב יוסף ס' א' דמפרש מחט שאינה נקובה שאוגרת בה שערה, ודכוותה בנקובה משמע דחייבת, אבל אם מפרשים כאן במתני' סיפא

לאו דומיא דרישא דמיירי בתחובה בבגדה ולא במניחתה כנגד פדחתה, וגם סתמא אין טס בראשה, שוב אין אין ראי' דר"י סבר שחייבת באוגרת שערה בנקובה, ולפמשנ"ת סוס"ק י"ב ממשמעות הראשונים ז"ל באמת לא הויא סיפא דומיא דרישא ואין ראייה מרב יוסף כלל, מיהו בסה"ת וסמ"ג הלכות מוקצה כתבו דבנקובה אסור לצאת אפי' סוגרת בה חלוקה.

בדין דרך הוצאה בתחובה בבגדה

בתו' י"א ב' ד"ה ואם כתבו דהא דאשה חייבת על הוצאת מחט הנקובה התם דרך הוצאה בכך, ואם מתני' מיירי בנקובה כמו באינה נקובה הרי דבריהם מתפרשים במניחתה כנגד פדחתה כמו מחט שאינה נקובה, אבל בבגדה לא אשכחן דאשה שונה מאיש בזה, וצ"ע במג"א ס' ש"ג סק"ז שהשיג על הב"ח מדברי התו' שכתבו דתחובה בבגדה חייבת ומה לי בבגדה או בצעיפה, וכנראה פירש דהתו' הביאו שאשה דומיא דחייט חייבת, אבל אין לזה מקור, וגם אין כלל שצעיפה כבגדה, והתו' לא אמרו דאשה שאני אלא דהתם לגמרי דרך הוצאה בכך, ופשטות הדברים כהב"ח דבבגדה לאו אורחה הוא, [וממה שאורחה למלבוש אין ללמוד שאורחה למשאוי כדאמרינן בגמ' בטבעת שיש עליה חותם דהוי לאו אורחה אע"כ שאורחה כך בלא חותם וכן איפכא באיש, עד למסקנא דרבא, וש"מ שאין ללמוד ממלבוש להוצאה], מיהו באוגרת שערה משמע מר"י דחייבת כמש"כ לעיל, והמג"א דייק מדבעי למאי חזי ואמאי פטורה, ומדלא משני דפטורה משום שאין דרך הוצאתה בכך, ש"מ דחשיבא דרך הוצאה, ולכאורה אין הכרח מזה דידע שפיר שנעשה לתועלת מסוימת ולא לצורך טלטול ממקום למקום, ועי' מחה"ש מ"ש ביישוב דברי המג"א, [כ"ז לפי מה שנקטנו דלתלמודן מיירי נקובה כאינה נקובה ודלא כירושלמי, אבל לפמשנ"ת סוף ס"ק י"ב יש לקיים

וכן מפתח בחגורה אין להתיר אלא בקשור בה בקביעות ובאופן שהמפתח משמש מעשה הסגירה, ולא סגי בתלוי בה, אפי' אם הוא תכשיט, כמ"ש במ"ב סי' ש"א ס"ק מ"ה, ובכה"ג יש עוד קולא כיון ששימוש החגורה ושימוש המפתח אינם סותרין זא"ז, דשפיר פותח בו ביחד עם היותו חלק מהחגורה, משא"כ במחט שהשימושים סותרין זא"ז.

אי שרי לסגור בגדיו במחט נקובה – ובדין לסגור חלוקה ע"י מחט המחוברת למפתח

מידו יש בראשונים שהתירו מפתח שמחובר לו סיכה וסוגרת בו חלוקה, ולא מצאנו חולק עליהם בזה, ויש לומר שהתיקון הזה עדיף ממחט הנקובה שסוגרת בה חלוקה, כיון שהסיכה מחוברת לו והו"ל כמחובר לחגורה, שהרי המפתח ג"כ מסייע לסגירת החלוקה, שהוא סוגר על הסיכה ומכסה אותה, ונעשה כלי עם המחט המחוברת לו, משא"כ במחט הנקובה לחוד, [נעסה"ת שכתב להתיר וסיים וצ"ע אם ימצאו ברור דבר והיתר פשוט לנושקא בשום ענין אפי' סוגרת חלוקה ואח"כ בסי' ר"מ כתב להתיר נושקא וכן מפתח שיש בו מחט וסוגרת בו חלוקה והעתיקו הסמ"ג וסמ"ק ומחזור ויטרי דפשוט להתיר בכה"ג, ובאר"ז סי' פ"ד סיים ע"ד הסה"ת דנ"ל לאסור, ומ"מ כתב דבמפתח שהוא תכשיט נהגו להתיר, מיהו בהלכות מוקצה כתבו סה"ת וסמ"ג דאסור לצאת בנקובה לסגור חלוקה סביב צוארו, ואפשר שכונתם להוציאה תקועה בבגדו כדי לסגור בה חלוקה, ולא מיירי כסוגרת בהן עתה, מדפירשו דבאינה נקובה מותר מפני שהיא תכשיט, ואם סוגרת בה חלוקה א"צ לטעמא דתכשיט, אלא ודאי כונתם שמטלטלת אותה לחלוק שערה או לסגור חלוקה, ומיירי שכעת עדיין אינה משתמשת בה, ונתעוררתי לזה, ול"ע כה"צ בלשונות].

דבאשה אורחה הוא כמ"ש בירושלמי, ומיירי במשא ולא בתכשיט].

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב לפרש דמיירי בתחובה בבגדה סתם שרגילין להחזיק מחטין תחובין לצורך שערן ובגדיהן, [כמ"ש בשו"ע סי' ש"ג סוף סי"ח למחות בהן בשלא לצורך], אבל במשמשת לצורך שערה ובגדה לא יתכן לחייבה חטאת דרך מלבוש הוא, ועי"ש שכ"כ בדעת הטור ולהגר"א בדעת תו' ונקט כדעת הב"ח, וכתב דמג"א אין רא' שחולק בזה על הב"ח, [שוב נתבאר כע"ז סוס"ק י"ב עי"ש], ובאמת בכוליאר פי' בסה"ת ועוד ראשונים דמיירי כשאניה קושרת בה מפתח חלוקה, וכ"כ במ"ב סי' ש"ג ס"ק כ"ט, וג"ז דוחק לפרושי כוליאיר בשלא משתמשת בה לעיקר שימושה, מיהו שאני התם שאין לכוליאיר שימוש אחר, ולכן הי' מועיל בסוגרת בו חלוקה, משא"כ במחט הנקובה שעיקרה לתפירה, ועבה"ל סי"א מ"ש בזה, שו"ר שגם במפתח שיש לו סיכה התירו הראשונים ז"ל כסוגרת בו חלוקה, וזה דומה למחט הנקובה, אלא שכאן ניכר שעשוי תיקון למפתח, מיהו במחט הנקובה בדיני מוקצה כתבו לאיסור אפי' סוגרת בו חלוקה.

לענין הלכה במפתח שמשמש לסגור חגורו

ולענין הלכה יש להזהר שלא להשתמש בכלי שיש לו שימוש אחר אפי' בדרך מלבוש כגון במחט הנקובה לסגור מפתח חלוקה ולהעמיד קשוריה ולהעמיד מכפלת של בגד, אם אינו מחובר, ואע"פ שיש לדון דחשיב כבגד ואין כאן טלטול, דאע"פ שלא בטל השתא מיהא כבגד הוא משמש, וגם יש לדון דאין דרך הוצאה בכך, מיהו זה אינו מתיר מדרבנן מ"מ א"א להתיר כלל כיון שהמ"ב בשם האחרונים נקט בזה דחייבת חטאת, (ובשעת הצורך יש לקלקל המחט מערב שבת שלא תהא ראויה כ"כ, דבכה"ג מבטל לה, ואפי' דעתו להוציאה מהני כה"ג).

בדעת הראשונים נקובה שאוגרת בה שעה

ובשלמי הגבורים כתב שהרא"ש והטור התירו סתמא מחט שמעמדת בה קשוריה שאוגרת בה שעה ולא חילקו בין נקובה לאינה נקובה, אבל אפשר לפרש דבריהם במחט הידועה שמעמדת בה קשוריה והיא אינה נקובה, וכן פירש הב"י כונת הטור, וכ"כ בשעה"צ אות ט"ו, מיהו אף שהאמת שדבריהם מתפרשים באינה נקובה אבל עדיין י"ל דאף בנקובה ס"ל דמותה, וכן דקדק אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה מלשון הטור שכתב לחייב בנקובה רק באופן שבאינה נקובה ג"כ אסור, וזה תלוי בפירוש האופן של מחט הנקובה דמתני', עי' לעיל מדברי תו' הרא"ש, ואמנם הסמ"ג ורי"ו הזכירו בהדיא שאינה נקובה, אבל כונתם אורחא דמילתא בעשויה לכך, ואף ברא"ש וטור מתפרש כן, אבל עדיין אין הכרע מדבריהם לאסור בנקובה, ועכ"פ חיובא ודאי ליכא.

ולאחמור לא מצאנו בראשונים מי שמחייב חטאת במחט הנקובה כשסוגרת בה חלוקה, וגם לא אמרו בהדיא איסור בדבר, ובמפתח שיש בו סיכה וסוגרת בו חלוקה התירו בהדיא, וא"כ אין לאסור במחט הנקובה אלא בגלל שאין דרך לעשות כן, ולא עשה מעשה לתקנה לכך ולא דמי למפתח שהתקינו לסגירת החלוקה, אבל מעיקר הדין יש להתיר אפי' מדרבנן, אבל הב"י לא כ"כ, ולכן למעשה יש להחמיר וכמשנ"ת לעיל, ועבה"ל סי"א.

גם בנדרון אם דרך הוצאה בכך אין להסתייע במה שדרכה לסגור חלוקה לחייב בהוצאה, דאדרבה כשסוגרת חלוקה אין כאן הוצאה כלל, ולא מצאנו שדרכה כך כשרוצה להוציא, מיהו נראה דעת הראשונים כירושלמי דאשה דרכה בכך לשם הוצאה, וכגון שמוציאתה למשאו.

שם ולא כוליאר

יד. שם גמ' ולא ככוליאר מאי כוליאר אמר רב מכבנתא, פרש"י נושקא על שם שמכבנת וקושרת מפתחי החלוקה, ולעיל נ"ד א' פירש כבונות ע"ש שעושין קרסים לחבר הבגד שעוטף את הרחלות, כמו תנתן כבינתי לבתי נושקא בלע"ז, ופירשו בשם רש"י הטעם מפני שאינו תכשיט אלא להראות עושר, ולא נתפרש ענינו כלל, דסתם תכשיט שסוגרין בו החלוקה תכשיט גמור הוא, גם בלא סגירת החלוקה, וכתבו סה"ת והראשונים דלרש"י מפרש כשאינה סוגרת בה החלוקה, דאם סוגרת מותר לכתחלה, ודוחק לפרש כוליאר סתמא כשאינה עושה בו השימוש הרגיל, וגם סתמא כה"ג תכשיט פשוט הוא ואינו להראות עושר, ועי' תו' ב"ב קנ"ו ב', ושם אמרו שהיא ב"ב מנה ומיושב קצת דאמרו שלהראות עושר הוא, ומ"מ מסתברא יותר דלא בטל שם תכשיט ממנו לפטור מחטאת, גם ק"ק שבלשון משנה קתני כבונות וכבנתי וקתני נמי כוליאר, ולא משמע שענינם שוה.

ובפסקי הרי"ד הביא בשם הגאונים שהיא דומה למחט וראשה אחד לסיכה שאוגדין בה תכשיטין הנתונים כנגד פניה, ופירש דכיון שאינה עשויה לתכשיט, וגם מיירי כשאינה אוגדת עתה את התכשיטין, לכן חייבת, ועדיין צריך ליישב צורתה איך עשויה כעטרה בעיגול כמו שהביאו מההיא דיומא, מ"מ למדנו מזה לפרש דכוליאר עצמו אינו תכשיט רק אוגד תכשיטין ולכן לבדו משאוי הוא, והוי כוליאר דומיא דמחט וטבעת שנושאתן שלא לשם תכשיט, אלא שדרך להניחו עליה כשהסירו התכשיטין הנאגדין בו, ולכן נקט סתמא כוליאר דמשמע כוליאר לבדו, ולא מיירי באוגדת בו התכשיטין עתה.

ולפי"ר ר"ח צ"ל דדמי לעיר של זהב לר"מ עמש"כ בזה נ"ט א', ועדיין צ"ת.

בדין מידי דחוי לאיש, ומידי דחוי לאשה, בסוגיא ס"ב א'

פ"ו. שם גמ' אמר עולא וחילופיהן באיש, פ' דלאיש גנאי לצאת בטבעת שאין עליה חותם שהוא תכשיט דאשה, ועוד דלאיש הוי תכשיט טבעת שיש עליה חותם, שנראה כאדם חשוב ולא לנוי, וממילא הוי משאוי לאשה כיון שהוא תכשיט של איש, מיהו ביש עליה חותם י"ל דטבעת של גזברות היא ולא תכשיט בלא טעמא דאיש, ויש להסתפק אם זה דוקא בטבעת שיש לכל מין מינו, אבל נזמים באיש לאו משאוי הוא, או"ד כ"ש נזמים דמשאוי הוא, ואפי' טבעת שדרכו ביש עליה חותם, מ"מ באין עליה חותם משאוי הוא, והכי מסתברא, וכ"כ ברמב"ן נ"ז א' דלא מהני מנהג האנשים לצאת בטבעת שאין עליה חותם עי"ש, ועשו"ע סי' ש"ג סי"ח.

שם אלמא קסבר עולא כו', משמע דבלא עולא הו"א דטבעת שיש עליה חותם הויא משאוי אף לאיש, שאם היתה תכשיט לאיש לא היתה אשה חייבת עליה, וכן באין עליה חותם איש פטור מפני שהיא תכשיט לאשה, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שביאר דה"ק אלמא קסבר עולא שהסיבה דלא חזי לאיש זהו בגלל שדרכה של אשה בכך, וכן איפכא, עיי"ש שביאר כן גם ברועים.

שם מתיב רב יוסף הרועים יוצאין בשקין כו', מבואר כאן דאי לאו דרועין יוצאין בהן היו בדין משאוי לכל אדם, ומוכח מזה דלא מיירי במלבוש משק דהיינו משער של עזים אלא בשק שעשוי למלאות בו, דאי במלבוש שק למה לי רועין ומאי קמ"ל, הרי סו"ס מלבוש הוא לו, וכיון דלאו מלבוש הוא משו"ה מדמי לה לטבעת, וכן אמרו בעלמא דשק מטלטל מלא וריקן וש"מ שהוא כלי קיבול, וכדכתיב ויפתח האחד את שקו, ואם רק במלבוש העשוי מנוצת עזים מותרין לצאת,

א"א לסתום היתר שק, וגם אין נראה שתופרין בגד משק, וסתם שק דקתני היינו העשוי למלאות בו, ובמ"ב סי' ש"א ס"ק ע"ג צידד ג"כ דלאו דוקא במלבוש משק, כמו שנהגו הרועים בימיו, אלא שלשונות הראשונים ז"ל מלבוש שק, ומדברי הר"ן בנדרים נ"ה ב' יש ללמוד דמיירי בשק העשוי למלאות, שכתב דרישא דברייתא לאו בשק ממש אלא כעין שק והיינו במלבוש שק, וממילא סיפא קמ"ל דאפי' שק ממש, וכ"מ מדאסר בסיפא רק תיבה וקופה ומחצלת, [מיהו אכתי יתכן שהוא כשטיח וסדין מנוצה של עזים ולא דוקא עשוי למלאות בו]. - בעיקר דיוק הר"ן נראה דרישא מיירי מפני הגשמים וסיפא מיירי גם שלא בזמן גשמים דבגשמים מוכח שכוונתו למלבוש, אבל שלא בגשמים נראה שכוונתו למשאוי.

שם אמר רב יוסף קסבר עולא כו', ל"ג אלא, דלא הדר ביה כלל, ול"ד למ"ש תו' נ"ז א' ד"ה אלא.

שם נשים עם בפני עצמן הן, פ' דהחילוק בין אנשים לנשים יותר נפרד מרועים וכל אדם, וכן בסברא דהא איכא לא ילבש, הרי שההפרדה יותר בולטת ביניהם, - בערבות יוצאות רעולות ומדיות פרופות חזינן דלא אזלינן בתר עם בפ"ע, אלא דהתם מלבוש גמור הוא, ולא צריכין למנהג ערביות להחזיר רעולות, שו"ר בתו' הרא"ש שכתב שכל אדם רגיל לפעמים כך, וצ"ע, ועי' לקמן ס"ק כ"ב מהו רעולות.

שם ואי אמרת נשים עם בפני עצמן כו', אבל משבת לחוד לא פריך דכיון דמלבוש הם בחול אף בשבת פטור עליהם, כדאמר לעיל ס"א א', ועדיפי מהוצאה כלאחר יד, ולכן התירו לכבוד התפילין, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"א א' דאי לאו חשש דילמא אתי לאתויי הוה שרי מדרבנן לצאת בתפילין אפי' למ"ד שבת לא זמן תפילין

הכינה מקום משומר בכיס לטלטלה, היא מניחתה באצבעה, וכן באיש אבל מתוך ביתם אינן יוצאין בהם באצבעם אלא בכיס וסגי בזה לחייבם, דתו לא חשיב שלא כדרך.

בדין חותם שמגוף הטבעת

בפשוטו חותם מגוף הטבעת דינו כחותם שנתון בתוך הטבעת כמ"ש בשו"ע סי' ש"א סי' לחלק בין כתובים עליה אותיות או חקוקין לחתום בהם, מיהו בסוגיא נ"ט ב' מייתנין טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג וכן איפכא, ומבואר שהחותם הוא דבר נפרד מהטבעת, ובירושלמי אמרינן דבעשויה לכך ולכך הוציאה לחתום בה חייב, הוציאה לשם תכשיט פטור אף על החותם שאף החותם טפילה לתכשיט, ומוקים למתני' כר' נחמיה או בהוציאה לחתום בה שאז עיקר ההוצאה מתייחסת לחותם, ומשמע דחובה משום חותם כאילו הוציאה רק החותם.

בדברי הפוסקים בדין טבעת הנקובה שאוגרת בה שער

מז. שו"ע סי' ש"ג ס"ט לא תצא במחט הנקובה כו', דעת הב"י דנקובה אפי' מעמדת בה קשוריה חייבת, ולא מצאנו כן בראשונים, דאף אלו שהזכירו בהדיא העמדת קשוריה באינה נקובה לא כתבו דבנקובה חייבת, ודבריהם מתפרשים באורחא דמילתא וכסוגית הגמ' ס' א', ויתכן לפי דבריהם להתיר במעמדת קשוריה בנקובה, וכמו שנקט בשו"ע בדעת הרא"ש והטור, ובשעה"צ אות ט"ו תמה ע"ז, אבל באמת אין חילוק בין הרא"ש לש"פ, בדבריו כולם מתפרש ד"ז באינה נקובה, אבל שפיר יתכן דאורחא דמילתא נקטי, ויתכן דכיון שאין דרך לעשות כן בנקובה לא שרינן לכתחלה, [שו"ר בסה"ת וסמ"ג בהלכות מוקצה שכתבו דבנקובה אסור, ועמ"כ ס"ק י"ג ליישב שאין ראוי מדבריהם, ועסה"ת ואו"ז בכוליאר הובא לעיל ס"ק י"ב י"ג], ואין מקור לאיסור זה,

דכמלבוש גמור חשיבי, ולא רק דעדיפא מכלאחר יד, וצ"ע בריטב"א כאן שנתקשה בזה.

שם וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות, יש לעי' מ"ט לא משתמיט בשום דוכתא שנשים הניחו תפילין, ומדהזכירו עירובין צ"ו א' מיכל בת שאול חזינן דיחידה הואי, ולא משמע דר"מ פליג על עובדא זו, וגם מדנקט אחד האיש ואחד האשה משמע דה"ק אע"פ שאשה אינה מנחת תפילין מ"מ מכניסתן זוג זוג, ועי' תו' עירובין צ"ו א' לענין רשות, ושמא כיון שראו שאינן נזהרות בקדושתן ביטלום מהם, ובעירובין שם אמרו דמדלא מיחו בה ש"מ דס"ל מ"ע שלא הז"ג היא אלמא דאף לפ"ז לא נהגו הנשים בתפילין, מיהו י"ל דרק לס"ד אמרו כן, והו"מ למידחי נמי מה"ט, (וענין המחאה הוא מפני קדושת התפילין, וכן משום דאשה בעזרה מנין, או שלא יקבע הדבר חובה, אבל לשון מחאה משמע חמור יותר).

שם אר"י באשה גזברית עסקינן, יעוי' ברש"י, וחזינן דפשיטא ליה לר"י דאף בגזברית חייבת דאע"פ שדרכה בכך מ"מ תכשיט לא הוי לה, ולא אמרינן דגזבריות דרכן בכך, והטעם משום דלא מתחזי כקשוטי נשים, ורבא נמי לא פליג ע"ז.

שם אמר רבא תרצת אשה איש מאי איכא למימר, ור"י סבר דאיש שדרכו בחותם אף בלא חותם דרך הוצאה חשיב כמו בגזברית דחסרון החותם אינו גנאי הניכר כ"כ, משא"כ חותם באשה.

שם אלא אמר רבא כו', יש לעי' למה הוצרך להא דפעמים כו' הרי כמו שכשנתן לה בעלה מניחתה באצבע מפני שזה נוח לה בלא"ה ג"כ י"ל מה"ט שדרכה בכך כשצריכה לטלטלה, ונראה דבאמת לכתחילה אין דרכה בכך אפי' להוצאה ורק במאורע שקיבלתה בשוק מניחתה באצבעה, דלפי שעה שלא

ביאור פלוגתא דר"מ ורבנן בכובלת ובצלוחית של פלייטון

יז. פ"ב א' במאי קמפלגי ר"מ סבר משאוי הוא ורבנן סברו תכשיט הוא, יש לעי' מהו גדר התכשיט הזה, דבשלמא אם הצלוחית והחומרתא יש בהם משום נוי, ניחא דהו"ל ככל תכשיט, אבל מהא דאמר' לקמן ב' דבאין בהם בושם לכו"ע חייבת, חזינן שאין נוי בצלוחית, ותכשיט קרינן לבושם, ולשון הרמב"ן צ"ד ב' דעיקר הוצאה לבושם וצלוחית עצמה הואיל ויש בה בושם נעשית כתכשיט, וצריך ביאור איך הבושם מוגדר כתכשיט, הרי אינו נטפל לצורת האדם, והוא משמש כדבר חיצוני.

ונראה דהבושם נטפל לאדם כמו אספלטית ורטיה, וכמו פלפל וגלגל מלח וכל דבר שניתן לתוך פיה, וכמ"ש אאמור' (שליט"א) זללה"ה ס"ד ב' דמיירי בדבר שנימוק ונבלע במשך הזמן, ודכוותה הבושם הרי נודף והולך, ובכה"ג הוא מתבטל לאדם, ויש כאן לבאר דמה שכתבנו שנודף והולך מועיל לביטול, עיקרו לבטל מזה שם הוצאה, שאם הי' הבושם קיים לעולם, הי' לו יותר חשיבות לעצמו, והו"ל כמטלטלת בושם לצרכה, ועכשיו שנימוק והולך לצורך האדם הרי הוא נטפל יותר, והצלוחית והחומרתא כיון שהם מחזיקים הבושם בתוכם הרי הם תכשיט שהם מודיעים שהאדם מבושם, דכשרואים אותם כאילו רואים בושם דמי, ואפשר דר"מ פליג רק בגלל הצלוחית והחומרתא, שהרי לא נחלק בפלפל וגלגל מלח, וכל דבר שתתן לתוך פיה, וע"כ דכמו שרבנן מחייבין באין בצלוחית בושם, מחייב ר"מ אף ביש בה בושם דמשאוי הוא, אלא דאפשר דבאופן זה אף הבושם משאוי, דכיון שהכלי אינו נטפל ליחשב תכשיט, הרי הוא גורם שאף הבושם יהא דבר נפרד ולא יתבטל לאדם, שאם הבושם הי' נטפל הרי הכלי טפילה לו, ולא פליג ר"מ בד"ו, מיהו אין זה

דהא בכליאר כתבו הראשונים האלו להתיר בסוגרת חלוקה, אע"פ שבתחובה בבגדה חייבת חטאת, אלא דשם ניכר תיקון לסגור חלוקה ועשויה לכך, ולפ"ז הדברים מתיישבים כמ"ש בשעה"צ בשם א"ר שהניח ד"ז בצ"ע, דאפשר שמותר לצאת בנקובה שסוגרת בה חלוקה, וחיובא לא אשכחן בראשונים מאן דמחייב, והב"י חידש כן שהבין כך סדר דברי הטור, אבל מדברי הרמב"ן ותו' הרא"ש למדנו דמתני' מיירי במוציאתה למשאוי, וא"כ אין מקור לחייב במעמדת קשוריה, וכבר כתבנו דאין להתיר כיון שלהב"י חייב חטאת, [שו"ר דבהדיא כתבו סה"ת וסמ"ג לאיסור], מ"מ נפ"מ להקל באיש במחט שאינה נקובה שנסתפק בבה"ל סי' ש"א ס"ח ד"ה ובשאינה, ובסיכות שלנו בודאי יש להקל, וכן להקל בספק כשמוציא דרך מלבוש, ולא לחוש בזה חשש חטאת, וכן במפתח שסוגר החגורה דאפי' תלוש ליכא חיוב חטאת, (מיהו אין ללמוד מזה לסגור השרוול בשעון, די"ל דלא נעשה עי"ז דרך מלבוש).

בדין טבעת לאיש אם משתנה לפי המקום והזמן

שם סי" לא תצא בטבעת כו', יעוי' לקמן סי"ח די"א שד"ז משתנה לפי מנהג המקום והזמן, ובאמת לענין חיוב מסתבר לומר כן, [שו"ר בבה"ל סי' ש"א ס"ט שכ"כ], ורק לענין לכתחלה י"ל שאין שום היתר תכשיטין לאיש, ערמב"ן ריש פרקין, ולא אמרו אלא טבעת שיש עליה חותם שענינה לכבוד, ולא תכשיט כנשים (דהוי בכלל לא ילבש), אבל להתיר אשה בחותם שפיר יש לדון לפי הזמן, דהא גזברית דרכה בכך ולא חשיב כלי גבר, אלא דאכתי לאו תכשיט הוא, וא"כ ענין הקישוט תלוי לפי הזמן והמקום, וכ"כ הריטב"א ס"ד ב' בשם מורו, ושם דן להתיר אף לאיש עי"ש.

בטעמא דלא חיישין דילמא נפיל לר"א

שם ור"א סבר מאן דרכה כו', יש לעי' אמאי לא חיישין דילמא נפיל, ואין לומר דקשורה היטב כמ"ש תו' נ"ח א' בני מלכים בזוגין, דא"כ דילמא שלפא נמי ליכא (מיהו משום מחכו עליה תלוי בפירושא דזוגין), ושמא י"ל שממהרת לקשרה כמו בגד וקמיע, אבל בפשוטו נראה מזה דלאו בכל מילי חיישין דילמא נפיל, ובעבר נ"ח א' החמירו טפי כיון דכי נפיל ודאי מייתי ליה, אבל בכל אדם חששו רק בדבר שמצוי קצת ליפול.

אשה שריחה רע כו'

שם אשה שריחה רע לא שלפא כו', אע"פ שיודעין שהולכת עם צלוחית, ושפיר יכולה להראותה (כמו שן של זהב) שהחשיבות והגנאי שצריכה לכך שני ענינים הם, מ"מ אין נוח לה שישחור בה בענין זה ומשתדלת להסתירה.

שם והתניא ר"א פוטר כו' ובתירוץ הגמ'

שם והתניא ר"א פוטר כו', לפנינו הגירסא ר"א ביו"ד, ומצינו נ"ט ב' שמיקל גם באשה חשובה, אבל בגמ' ס"ה א' חזינן דלא תליין זה בזה, וא"כ י"ל שכאן הגרסא ר"א בלא יו"ד שהוא ר"א בן שמוע, וניחא שנשנו דבריו על ר"מ, וכבר העיר בזה הרש"ש, מיהו לקמן קל"ח א' מיייתין כה"ג מר"א דעיר של זהב דהתם ודאי גרסין ר"א ביו"ד כדמוכח בעדיות, וא"כ שפיר יש לגרוס גם כאן כן דומיא דההיא ברייתא, מיהו הו"מ לאתויי התם מר"א דהכא שמוכח דקאי אר"מ וקתני אסור, ואי גרסין הכא בלא יו"ד ניחא דהתם אדר' אליעזר מיייתין לה.

שם ל"ק הא כי קאי אדר"מ כו', לפי נוסח הברייתא בסמוך אם הי' ר"א שונה דמותר, לא הוה ידעין דר"מ מחייב חטאת, דהו"א חסורי מיחסרא דר"מ אוסר בלבד, אלא שאם האמת דר"א אמר מותר לא הי' התנא

מוכרע, ואפשר לומר דפלפל וגלגל מלח נטפלין יותר, משא"כ צלוחית של בושם הן מצד ריבוי הבושם ביחס לפלפל והן בגלל שתלוי בפ"ע, ועוד דסתמא הפלפל והמלח נימוקין מהר במשך כמה שעות.

עוד העיר בני יוסף נ"י דלפמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שהפלפל כרפואה לגוף שלא יוציא ריח, א"כ י"ל דמה"ט מודה ר"מ בפלפל ומלח, ופליג בבושם שאינו מתקן הגוף אלא מבשם ריחו, אבל תיקון הגוף כרפואה דמי, ועי' חשק שלמה שהביא מאו"ז שמותר ליתן פלפל משום דסילוק ריח לאו רפואה הוא, והביא שסה"ת וסמ"ג נסתפקו בזה, ועי' סי' שכ"ח סל"ו דשרי משום ריח הפה.

שם ודילמא שלפא ומחויא, לכאורה אין בזה נוי להראותה דהא בלא בשמים חייבת, וש"מ שלעצמו לאו תכשיט הוא, אלא דכיון שבאופן כללי עם הבושם נוי הוא, יש חשש שתראה אותה בצורתה ובריחה.

בדין צלוחית לר"א אי מותר לכתחילה

פשטות הדברים דצלוחית של פליטון ג"כ חשיבא תכשיט, אף לענין שלפא ומחויא, וכלשון הרמב"ן צ"ד ב' הנ"ל, ואע"פ שגרש"י והרמב"ם בד"א שאין בה בושם, דקאי רק אצלוחית של פליטון, וא"כ הי' מקום לגזור אטו אין בה בושם, אבל אין נראה כן בגמ' דהא מפרשין דר"א הו"ל למימר לר"מ דמותר לכתחילה, והיינו בתרווייהו, וכ"מ בגמ' ס"ה א' דמיייתין דר"א בתרווייהו בשוה ומשמע שמותרין, ועריטב"א שהעיר בזה דדילמא ר"א אסר בצלוחית, אבל בגמ' נראה שדינם שוה, ולפי שלא הוזכר בדברי ת"ק צלוחית לכן לא הזכיר ר"א צלוחית, ואולי מה"ט הביאו ס"ה א' הא דר"א מברייתא כיון ששנויים שם תרווייהו לומר שדינם שוה, ותלמד צלוחית מכובלת ששניהם מותרין.

שונה בחסורי מיחסרא, והי' מפרש דברי ר"מ ור"א.

שם כי קאי אדר"מ כו', פי' דבאמת אי הוה פליג אדר"מ לחוד שמא הי' מחמיר לאסור, משום מי איכא מידי כו' כדלקמן קל"ח א', ורק משום דרבים פליגי עליה דר"מ, הו"ל כהוכרע שפטור, ושפיר מתיר ר"א אפי' לכתחלה, מיהו אפשר דדוקא יחיד נגד רבים אינו מתיר דבר שהם מחייבין חטאת, עמשנ"ת בזה בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

שם ב' הערות ע"ס הגמ'

שם ב' ומאי ר"מ, יעוי' ברש"י, וכונתו שהגמ' מביאה כעת רישא דברייתא, ואין זו ברייתא אחרת אלא מפרשין מה שאמרנו דקאי אדר"מ.

שם דתניא לא תצא אשה במפתח שבידה, ביאר הרמב"ן נ"ז א' דהיינו שמלוכש על אצבעה כטבעת וכגרסת התוספתא שבאצבעה, ונראה דלשון שבידה מוכח כן, ואף המלוכש על כל ידה בכלל, אבל ודאי דלא מתפרש שלא תוציא מפתח בידה, חדא דפשיטא, ועוד דכל מוציא בידו הוא מוציא, ועוד דלא תצא במפתח שבידה מפורש שהמפתח הוא בידה גם בלא היציאה לתכשיט, וקאמר שלא תצא בו.

שם חסורי מיחסרא כו', יש לעי' למה שנה התנא ד"ז בשם ר"א ולא בשם חכמים, ואפשר שבא ללמדנו דר"א מתיר אף בצלוחית של פליטון, מדהשווה אותם, ולא נימא דבראשית שמנים אף אשה שאין ריחה רע יוצאת, והיינו דמייחנן להא לקמן ס"ה א', ועריטב"א שכתב דבאמת מודה בצלוחית שו"ר ברמב"ן ג' א' שהזכיר אפשרות זו, אבל מהא דלא תני לה ת"ק ככובלת ליכא לדיוקי בדעת ר"א, דאיהו איירי על מילתייהו דר"מ ורבנן, מיהו אם נימא דבאין בו בושם חייב רק בצלוחית ולא ככובלת, י"ל דגורנין אטו אין בה בושם, עי' להלן בזה. — לדינא כל מה

שנשנה בברייתא אמת, דמודים חכמים לר"מ במפתח, וקתני לשון איסור ככובלת ובצלוחית כרבנן.

שם בד"א כשיש בהם בושם כו', גרש"י והרמב"ם וכ"כ מכת"י דגרסינן שיש בה לשון יחיד ואצלוחית לחוד קאי, וניחא בזה שסתמו בברייתא הקודמת, אבל רש"י פירש לה אחומרתא דהיינו כובלת, ולהרמב"ם י"ל דבחומרתא לעולם נשארין הבשמים, אבל לעיל כתבנו דבבשמים שנשארים אסור לצאת, ואפשר דכובלת קשר בגד בעלמא הוא, ולא חשיבא לחייב עליה שנטפלת לריח אף כשאין בו ממש.

שם אראב"א זאת אומרת כו', ערש"י דזאת אומרת דר"א פליג אמתני', ולפ"ז לא קי"ל הכי אלא כסתם מתני' צ"ג ב', וכ"כ הריטב"א, והיינו דאתא לאשמועינן דלתנא דמתני' אף באין בהם בושם פטור.

שם רב אשי אמר בעלמא כו', פי' דבכה"ג חשיב שיש כאן רק כלי שקלט ריח, והכלי לא בטל להחשב כתכשיט רק מפני טפילותו לבושם, וזה מסייע למשנ"ת לעיל שהיתור הבושם מפני שנטפל לאדם ונודף והולך ככל בושם הנמשח על האדם והכלי טפילה לו ונקרא תכשיט מכח הבושם, אבל הכלי עצמו אינו תכשיט וחשיב משאוי.

ונראה שכשיש בושם בכלי אפי' יתכוין לכלי ג"כ פטור, ולא דמי למוציא פחות מכשיעור בכלי דתניא צ"ג ב' שבכלי צריך לו חייב אף על הכלי, דשאני התם שהטפילות רק בגלל הוצאה זו, וכשצריך לכלי הו"ל כמוציא שני דברים, אבל כאן שהצלוחית נעשית תכשיט הר"ז כמלבוש שהמוציא אדם לבוש בבגדיו אפי' דעתו על הבגדים פטור, שהבגדים טפילין לו וחי נושא את עצמו, כמבואר בסוגיא קמ"ב א', ולכן אין רא' מדברי הרמב"ן צ"ד ב' דכלי טפילה לו נעשה כמלבוש, אע"פ שהזכיר את החי במטה לבאר

צריכותא לכולהו, ומזה שאמרו דבהמה מאיס ושרי, נראה שאין נוי בחוטיין, וכן בסברא דמה נוי יש בשערות עצמן אלא שצריכה לאגוד שעה לקליעה או שלא יתפור, וקמ"ל מתני' שאינן חוצצין, אלא דאגב אורחא קמ"ל דלא חיישינן דילמא מחכו עלה ושלפא להו, והיינו דקתני בברייתא לשון ובלבד שלא תצא כו' דמתני' לענין חציצה מיתניא, ובלבד שלא תצא בדבר שמחכו עלה, וממתני' נמי שמעינן שלא התירו אלא של בהמה, אבל מה שיש בו חשש חוכא טפי מבהמה דהיינו זקנה בשל ילדה אסור.

שם ובטוטפת ובסריטין בזמן שהן תפורין, פי' הראשונים ז"ל דאגב רישא תנא להו בסיפא, ועי' לעיל סק"ד, ויש להוסיף דעיקר מה ששנו אותם במתני' הוא לאשמועינן דמהני תפורין לשבכה, שא"צ אריג דוקא ודלא חיישינן שתוריד השבכה, וכיון שעיקרה משום סיפא אינו בדין לשנות ד"ז רק בדיוקא דרישא.

שם בכבול ובפאה נכרית לחצר, יעוי' לעיל סק"ד מ"ש ע"ד הת' נ"ז ב' מ"ט לא קתני פאה נכרית ברישא, ובפשוטו בפאה נכרית גם כל שעה מגולה ואסור לצאת בה לרה"ר, שאם מכסה שעה א"צ פאה נכרית, ולכן לא רצה התנא לשנות איסור פאה לרה"ר בשבת דנידוק מינה דבחול שפיר דמי, ויש ללמוד מזה דכולהו אסורין אף בבית, דדוחק לומר שהוצרכו להתיר פאה נכרית לחצר, בזמן שאין זה צניעות כ"כ, אלא ודאי משום בית הוא דאיצטריכא להו להתיר.

בגמ' אמרינן טעם ההיתר כדי שלא תתגנה על בעלה, ואפשר שזה בצירוף שחשש שלפא בהו ג"כ רחוק, וגם דומין לעיקר הלבוש והשער, ולכן א"צ לגזור כ"כ וגם החשש שתתגנה יותר, ועוד דבטוטפת וסריטין יש עצה שיהיו תפורין, אבל בהני ע"כ להתירן לכה"פ בחצר.

הענין שם לגבי ככר או תינוק במת, אבל באמת לא דמו לגמרי, דכאן הצלוחית תכשיט והו"ל כמלבוש דלא חשיב משאוי כלל, ובלא"ה י"ל דחבית עם מים אף בצריך לחבית פטור על החבית, דכיון שאף שלא לצורך טלטול אין קיום למים אלא בחבית הר"ז כגוף אחד, עי' עירובין צ"ז ב' ובריטב"א שם וכתבנו בזה במקו"א.

הנכנס לבית המנוגע האם כל מה שמותר בטלטול דינו כבגדיו

ויש להסתפק אם לגבי בית המנוגע מיקרי הצלוחית והחומרתא כתכשיט, וכדין טבעות דתנן בנגעים שדינם כמלבוש, או"ד נהי דלענין הוצאה חשיבי צורך האדם, אבל אכתי אינם נטפלין לאדם כמלבוש, דלכאורה פלפל וגרגר מלח ודאי לאו כמלבוש חשיבי, וכן קמיע שאינו עשוי דרך מלבוש, וכן סלע שעל הצינית וכן ביצת החרגול ושן שועל, ואין צ"ל סמוכות הקיטע, אבל כאן אמרו בגמ' לשון תכשיט וכן בעיר של זהב נ"ט ב' כלפי משאוי דר"מ, וא"כ צריך ראי' שיש לזה כח אחר להתיר ואינו מלבוש כשאר תכשיטין, ואמנם הוזכר לשון תכשיט לומר דחיישינן לשלפא ומחויא, אבל מ"מ צריך ראי' שהוא תכשיט מיוחד, אבל לעומת זה לגבי הבושם מסתברא דאינו כמלבוש, והצלוחית רק מכח טפילות לבושם חשיבא תכשיט, וא"כ י"ל דלא עדיפא מאילו הי' בושם לחוד, מיהו יש סברא דכלי של בושם יש לו צורת תכשיט, אבל בושם עצמו הוא כאוכלין ומשקין ואינו נעשה תכשיט.

עשרה בגדים זע"ז מבואר בתו"כ דדינם כבגד לענין בית המנוגע, אע"פ שלא התירו טלטול בהצלה כולי האי, וכ"ש שלא בהצלה לדעת האוסרים.

ס"ד ב' במתני' יוצאה אשה בחוטי שיער כו' ובגמ' שם

יה. ס"ד ב' מתני' יוצאה אשה בחוטי שער בין משלה כו', בגמ' עבדינן

שם במוך שבאזנה במוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנדתה, בכל הני החידוש דלאו טלטול הוא, וכיון דלא נחית לחשש דדילמא נפיל לא הוצרך לפרש דמיירי בקשור.

ענין מוך שבאזנה יעוי' ברש"י, אבל במציאות רגילין ליתן מוך להגן מפני הרוח, כמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, וניחא שהוצרכו ר' יוחנן ור' ינאי לצאת בהן, ולא השאירו מוך בבית המדרש מע"ש להשתמש בו, [וכ"נ בירושלמי שהמוך ניתן לרפואה ודנו שם אם המוך בלא שמן ג"כ מרפא, וש"מ דמיירי בכאב אזנים], ומפרש"י למדנו דסגי בצער כל דהו של צואת האוזן, ודכוותה במוך שהתקינה לנדתה סגי בצער כל דהו.

שם במוך שבסנדלה, ס"ד דלא חשיב בגד שאינו מלבוש רק מגין בין רגלה לסנדלה, וגם אינו שוה לכל נפש אלא למפונקים וקמ"ל סנדלה דמהני קשירה, וכל שכן במנעלה הסגור דקשירה נמי לא בעי, עשו"ע סי' ש"ג סט"ו.

שם ובמוך שהתקינה לנדתה, נראה דחשיב כמלבוש אף כשיודעת שלא תראה ברגע זה, כגון שבדקה עצמה, ומיד יוצאת לרה"ר וחוזרת, דמ"מ לא חשיב טלטול, דשימוש זה מיקרי מלבוש.

שם בפלפל ובגרגר מלח

יג. **שם** בפלפל ובגלגל מלח וכל דבר שניתן לתוך פיה, כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהיינו דוקא שנימוק בתוך הפה, דבכה"ג בטל אגב גופה כסם שע"ג המכה, ופלפל מיירי ג"כ בכה"ג, ומיירי דוקא בדבר מועט שניכר ביטולו דומיא דסם שע"ג המכה, ועכ"פ בעינן שתתבטל חשיבותו לגמרי, ע"י השימוש במשך הזמן.

ובלבד שלא תתן, האם האיסור משום רפואה שם ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר, יש לעי' כיון דאפי' נפל

לא תחזיר כ"ש שלא תתן לכתחלה, ולמ"ש תו' דטעמא משום רפואה י"ל דואם נפל ע"ג קרקע קאמר, אבל אם נפל ע"ג כלי תחזיר, וזה מרומז במ"ש ואם נפל דומיא דנותן לכתחלה לא תחזיר, ויתכן דלא זו אף זו קתני, ופלפל וגלגל מלח גרע מרטייה ששם ניכר שנפלה מהמכה, אבל בפלפל וגלגל מלח לא מינכר מידי, ולכן אפי' נפל ע"ג כלי לא תחזיר, - דעת הרמב"ם פכ"א הכ"ז והרמב"ן בתורת האדם והרשב"א קכ"ט א' והר"ן פ' שמונה שרצים ורש"י ביצה י"א ב' כפי' ה"ר פורת, וכ"כ הגר"א בשנו"א שכן עיקר, ועמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שגם הפלפל יש בו משום רפואה לריח הפה, ועי' הגהות חשק שלמה שהביא מהראשונים שנסתפקו בזה אם אסור ליתן הפלפל בשבת, וכתב מאו"ז דשרי.

שן תותבת של זהב

שם שן תותבת של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרין, לכאורה מיושב כפי' שני ברש"י דשן תותבת היינו שן של אדם, וקתני שיוצאין בה, ואפי' של כסף, ולא נחלקו אלא בשל זהב, ואמנם יש להקשות דא"כ הול"ל ובשן תותבת, דהא אהיתירא דלעיל קאי, וי"ל דפשיטא ליה לתנא דליכא משום שלפא בשן תותבת של אדם, וממילא מובן דדוקא בשל זהב פליגי, ולא רצה להאריך דבשן תותבת יוצאה ובשל זהב פליגי, ולשון ובשן תותבת אינו נאות כיון שהפסיק בבבא דובלבד ואם נפל, ולכן שנה אותם סתמא בבבא אחת, וסמך שנבין דדוקא בשל זהב פליגי, דאם לרבנן אף שן תותבת אסור למאי איצטריך לאשמועינן של זהב, ואי לרבנן דרבי דמתיר אף בשל זהב, זיל בתר טעמיה כיון דמיגניא ביה לא מחויא.

ונראה שזהו מה שבא ר"ז לפרש דנהי דלא שמענו שריותא דרבנן אלא בשן סתם ולא בשל כסף, מ"מ דיוקא דסיפא עיקר דלא פליגי אלא בשל זהב, אבל של כסף לא

עשתה, אבל כיון שהשיב על שאלה זו דעשתה לה בית יד מהו, שפיר סתם בלא לשון אפי', - הרשב"א בשם הראב"ד פירש שע"י בית יד יש להתיר בלא קשירה ולא נתפרש טעמא דמילתא, ועמ"ש אאמו"ר ליישב.

שם ר"י נפק בהו לבי מדרשא

שם ר"י נפק בהו לבי מדרשא, פי' בשני מוכין שבאזניו, [ווי"מ בסנדלו ובאזנו, ולא משמע כן, ונפ"מ אם צריך מהודק בסנדלו, וברא"ש וטוש"ע סי' ש"ג סט"ו לא כתב מהודק בסנדלו, ועי"ש בשעה"צ אות ל"ז, ובהגהות הב"ח הביא דט"ס ברי"ף וצ"ל כברא"ש], ואע"פ שבלא קשירה אסרו אפי' לחצר ככל הני דמתני', ור' ינאי התיר אף לכרמלית, והקשו עליהם מהברייתא ותירצו דהא דמצרכינן קשור היינו בדלא מיהדק, ומ"מ לא הקילו נגד חבריהם ברה"ר, אע"ג דאינהו ס"ל דאף לרה"ר מותר בדמיהדק, ור"ח פירש דאינהו נמי בקשורין נפקי ומ"ט חלקו עליהם משום דלא היו מהודקין, ולכן למסקנא כתב דבעינן קשור ומהודק, ועי' בסמוך דלהרי"ף הכונה קשר מהודק, וא"כ ממילא מהודק היינו גם קשור, וזו כונת ר"ח.

שם ל"ק הא דמיהדק, ברי"ף ורא"ש כתוב קשר מהודק, ולכאורה סתמא עושין הקשר מהודק, דקשר רפוי לאו קשר הוא ולא אורחיה הוא, וא"כ יש לפרש דלאו בקשור מיירי אלא מהודק בלא קשירה כדפרש"י והיינו שנתון בעומק האוזן בהידוק, ולכן שייך ענין זה רק באוזן, וכן פרש"י דר"י הי' תוחב באזנו יפה ומהדק ולא בעי קשירה, ובפי' תלמידי רבינו הלוי כתב דלא מיהדק הקשר, וכנראה ס"ל דבקשור יפה א"צ הידוק באוזן וג"ז אמת, אלא שיש להוכיח מזה כפי' קמא דרש"י וכמשנ"ת לעיל.

סלע שעל הצינית

כא. שם מתני' יוצאה בסלע שעל הצינית, פרש"י שהמכה תחת פרסת הרגל,

חשיבא כולי האי ודינה כשן תותבת דלא חיישינן דילמא שלפא ומחויא, דכנגד הכבוד איכא גנאי, ולכן רק בזהב דחשיב טובא חיישי רבנן, ובכלל דברי ר"ז שלא נפרש דבתרוייהו פליגי כיון דלא קתני ובשן תותבת.

לכאורה נראה דשן שאפשר לשלפה ולאחויי אינה ראויה לאכול בה, וקודם אכילה שולפת אותה, ורק לנוי לשמור צורת הפנים נותנתו לתוך פיה, ולפ"ז אפשר דראויה לביאת מים כיון שנשלפת בקל, ועמש"כ בזה במקואות.

הרמב"ן הביא מפרשים דשן תותבת מלבישין אותה על שן שחורה, ושן של זהב היא שן בפ"ע במקום שן שנפלה, וברמב"ם פי"ט ה"ז כתוב איפכא דשן של זהב מלבישין על שן שחורה, ושן תותבת היא שן בפ"ע, ובתרוייהו פליגי רבי ורבנן, מיהו צ"ב מ"ט פליגי בשן תותבת אם אינה תכשיט להראותו, ולהירושלמי הטעם דילמא נפיל ולא הוזכר כן בתלמודן, ואפי' אם התנא איצטריך לאשמועינן דשרי, אבל קשה לקיים כן לדינא אליבא דרבנן, מיהו י"ל משום דמחכו עלה.

ס"ה א' עשתה לה בית יד מהו

כ. ס"ה א' בעא מיניה ר"י מר"א עשתה לה בית יד מהו, [פרש"י עשתה למוך וברי"ף גרס עשתה לו, אבל בר"ח פירש שעשתה בית יד לידה, אבל לא נתפרש איך תשתמש בו ברה"ר הרי אינה יוצאת לבושה בבית יד], הנדון משום דלא מאיס ליטלו, ובירושלמי מדמי ליה לכיסוי קרקע וכלים שיש להם בית אחיזה, והקשו ע"ז דהול"ל אפי' עשתה בית יד מותר בלא קשירה, וי"ל דסתם מוך שהתקינה אינה קושרתו, וכשאמרו מותר הר"ז כמפורש מותר בלא קשירה וכאילו שאלו עשתה לו בית יד מהו שתהא מותרת בלא קשירה א"ל מותר, איתמר נמי אר"ג כו' דכה"ג מותר, דהיינו שהשיב על שאלה זו, ולא אמרה מימרא בפ"ע, דכה"ג הול"ל אפי'

דוחק, דדיני חציצה תלוי לפי הענין ואין כאן מקומם, ורבותא דאפי' בקסמין דאיכא למיחש דילמא שלפא משום דמחכו עלה או דלאו תכשיט נינהו כלל כדפרש"י, ואבוא דשמואל בירושלמי אמר לשמואל שלא יקבל מתני' ואפי' בקסמין אלא אבל לא בקסמין, ואפשר טעמא משום דבעינן שיהא קצת נוי.

ומעם היתר הטלטול פרש"י משום דאורחה בהכי ולא משאוי הוא, ובתו' הרא"ש כתב דפשיטא היא ולא איצטריך לאשמועינן, ויש לעי' מאי פשיטותא הרי אין זה שימוש לאדם כעת אלא שלא יסתם הנקב, ומשמע דפשיטא ליה דכל צורך לגוף האדם לאו משאוי הוא, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בדף נ"ז א' כתב דכיון דלא חשיבי בטלי אגב האדם, א"נ דהוי כספוג ומוך שעל המכה, וזה כדעת תו' הרא"ש, ונראה דשניהם יחד גורמין ההיתר, דדבר מועט שדרכו בכך וצורך האדם בטלי ולא הוצאה מיקריא, מיהו חוטין דבנתיא דאבוא דשמואל דחשיבי [ועי' פי' ר"ח דתלתא גווי צבעונין הוון] מדחייש לאחויי, לא בטלי, ומ"מ מותרין משום נוי, ובירושלמי באמת אסר אבוא דשמואל בקסמין, משמע דס"ל דבעינן קצת נוי להתיר טלטולן, כמש"כ לעיל, ואולי אסר קסמין משום חציצה, ולשון הרמב"ם פי"ט הי"ב צ"ב.

שם דעבעונין הוון

שם גמ' דעבעונין הוון, ודמו לטוטפת וסרביטין של עניות כדלעיל נ"ז ב', ועי' פי' ר"ח דתלתא גווי הוון, ועי' חידושים ע"ש הר"ן מ"ש מהרא"ה בזה, ועמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בזה, - יעוי' בבה"ל סי' ש"ג ס"כ ד"ה אבל לענין נשואות, ויש להוסיף דהרמב"ן והרשב"א פשיטא להו דבנתיא דאבוא דשמואל נשואות היו, וש"מ דבכל ענין אסור, והרי באמת החוטין נמשכין למטה ובקל שלפא להו, ועמ"ש"כ לעיל סק"י.

והול"ל שתחת חצינית, אלא לפי שענינה לרפואת חצינית מיקרי על חצינית, ואפשר גם ששייכא מכה זו בשאר מקומות בגוף, ורבותא דמתני' דאע"פ שסלע דבר חשוב הוא ולא בטל, אפ"ה מותר לצאת בו ודיינינן ליה כסם ורטייה, ולא דמי לפורפת שהסלע מובלע בבגד ואינו ניכר בפ"ע.

בדין חוטין וקסמין שבאזניהם, לענין טלטול ולענין חציצה

שם הבנות [קטנות] יוצאות בחוטין ואפי' בקסמין שבאזניהם, לעיל נ"ז א' תניא הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהם, וא"כ ודאי דהכא קאי שבאזניהם גם על חוטין, אבל אכתי יש לדון שיהיו מותרין בכל חוטין אפי' שבשערה כ"מ שברש"י, אבל לכאורה מברייאת דלעיל שם דקתני שאין יוצאין בחבקין שבצואריהן מפורש שיש איסור בכל דבר החוצץ גם בבנות קטנות שיש חוטין באזניהם, [ועי' ס"ו ב' מאי אירא קטנים אפי' גדולים נמי, מבואר דלשון בנים ובנות משמע קטנים], וכדעת רש"י, ויעוי' ברמב"ן שהביא מירושלמי כ"מ, אבל מסיק דלתלמודן אסור אף בבנות משום טבילה, ונקט דבנתיא דאבוא דשמואל נשואות היו, דמשמע שכל הג' דברים היו בזמן אחד, ורש"י לא פירש כן, וכפירושו משמע דגניאן גבי הדדי לאו בנשואות משמע.

ולענין חציצה כתב הרמב"ן שהחוטין רפויים, וכ"כ תו' נ"ז ב' ד"ה הכא, וכדמשמע בברייאת דזהו החילוק בין חוטין לחבקין, וקסמין נמי אין חוצצין או שאין חוששין להחזירם כ"כ הרמב"ן, ואפשר שאפי' אם מהודקין א"צ להסירם לגמרי בטבילה ודי ברפויין מעט שיבואו בהם המים, [ולא דמי לחוטין דריש פרקין שאסור לצאת בהן רפויין, שכאן ההרפיה ברגע הטבילה], שו"ר בתו' הרא"ש שפירש עיקר רבותא דמתני' משום דיני חציצה, [וכ"נ ברשב"א ובהג"א], וזה

שם ערביות יוצאות רעולות כו'

כב. שם במשנה ערביות יוצאות רעולות, יש לעי' מה חידוש בערביות שדרך בכך הרי ודאי חשיב דרך מלבוש, ויתכן שזה שלא כדרך לכסות כל הפנים [וגרע שהזכירו עטיפת ישמעאלים], ולפי מה שפרש"י והרי"ף דהיינו רעולות שהוזכר בישעי' גבי תכשיטין, לפי"ז י"ל דקמ"ל שאין בזה איסור דתכשיטין כיון דדרך מלבוש הוא, ולשון הרמב"ם פי"ט הי"ב ויוצאות כו' וברעלות שבצוארן או שבכסותן ובפיה"מ כתב פעמונים או זגין, וכנראה זהו ג"כ תרגום שברי"ף, וזה מתיישב טפי עם הפסוק דהו תכשיטין, אבל צ"ב מ"ט שרי, ואפשר דכאריג דמי כיון שדרך בכך, שו"ר בפי' ר"ח כתוב שני הפירושים, מיהו צ"ל דהיתר זוג לכל אדם הוא באופן שנהגו ברעלות, ובמ"ב ס"ק ע"א כתב דקמ"ל דרך מלבוש בכך, והכי משמע פשטות הלשון דומיא דרועין ס"ב א', אבל קשה פשיטא כיון שדרך בכך, אבל אם הבגר מרוקם והוא תכשיט שפיר קמ"ל דלא חיישינן דילמא שלפא, אע"פ שהוא כבד מיותר, וקמ"ל דבכל אדם נמי לא חיישינן דשלפא אע"פ שאין דרכן בכך, ואפשר שישראליות דרכן לגלות הפנים וחיישינן דילמא שלפא לילך כישראלית, ועי' לעיל סק"ו בבני מלכים בוגין, וגם בפרופות יש לדון אם מתפרש כמו ברועין.

שם ומדיות פרופות, לכאורה כל החידוש הוא בהוצאת האבן והאגוז, דפריפה דרך מלבוש הוא, מיהו אפשר דרעולות ופרופות תרווייהו לכסות כל הפנים, ויש שמניחין רק העינים ויש מניחין פריפה מן הצד לראות משם, ואין דרך ישראליות כן, והי' מקום לומר דלא חשיב דרך מלבוש, כיון דבטלה דעתן, א"נ דילמא שלפא.

שם פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע, משמע דאגוז הוי חידוש טפי מאבן, דאגוז חזי לאכילה ולא מתבטל כ"כ, אבל אבן

מירי בייחדה לכך, וגם אין לאבן צורך אחר חשוב כאגוז, - מדלא קתני בין שפרופה באבן בין באגוז משמע דלכתחלה ג"כ פורפת, והיינו דדייקנן בגמ'.

שם ב' בעי אביי כו', כל הענין נתבאר בס"ד סק"א ב'.

ס"ה ב' הקיטע כו', ביאור ג' עניני קיטע

כג. ס"ה ב' מתני' הקיטע יוצא בקב שלו כו', שלשה עניני קיטע שנויים במתני', א' שרגלו אחת שלימה ואחת קטועה ועושה מנעל לרגלו הקטועה שמגיע לארץ ומשתוה עם רגלו השלימה, ועיקר הליכתו על ידי קביים שמניח תחת בית השחי ונסמך עליהם ומדלג ועומד על רגלו השלימה, ונמצא שהקב של הרגל הקטועה אינו משמש מנעל שעיקרו לצורה, ואם יש בו בית קיבול כתיחין כיון שהוא רך הרי הוא נשען עליו ג"כ, ולכן לרבא טמא מדרס, וז"ל רש"י יבמות ק"ב ב' הקיטע שנקטעה רגלו עושה כמין דפוס רגל ויש בה בית קיבול קטן ומכניס שם ראש שוקו, ואין נסמך עליו, והוא קרוי קב, ולמשענת הליכה יש לו אשקינא קשורה בשוקיו, [ועי' ערוך שצוין להלן], ומשענת ידיו שקורין קרוקא, ובתו' שם הקשו כיון דכשר לחליצה אמאי לא טמא מדרס בלא כתיחין, ותירצו שאין עשוי כ"כ להילוכא שיהא טמא מדרס.

וביומא ע"ח ב' אמר רבא דלכו"ע מנעל הוא, וטעמיה דר"י דילמא מיפסיק ואתי לאתויי, דכיון שאינו מלובש על פרסת הרגל וגם אינו עיקר סמיכות רגלו יש לחוש דילמא נפיל ואתי לאתוייה, ולפי"ז לכו"ע אין נכנסין בו בעזרה, ואף אשה חולצת בו, אבל ביבמות מבואר שרק לר"מ חולצין בו, וכן בשמעתין בגמ' אמרינן שרק לר"מ חולצין בו, והרמב"ן כתב ליישב דר"י כר"מ ס"ל, אלא דריב"נ ורבנן דפליגי אר"ע ס"ל דלאו מנעל הוא, עי"ש.

בטעמא דלא מפרשינן סמוכות שלו היינו של הקיטע דרישא, וביאור קיטע דמציעתא ודסיפא

ולכאורה הי' מיושב לפרש דסמוכות שלו היינו של אותו קיטע דרישא, והם המקלות שמניח תחת בית השחי שהוא נסמך עליהם ולכן יוצאין בהן בשבת וטמאין מדרס, ואפ"ה נכנסין בהם בעזרה שאינם מנעל כלל, וכ"כ תו' יומא שם לפי ר"י, וכ"כ באו"ז, [ובערוך ערך סמך פירש סמוכות של קב, ואפשר שזה כמ"ש רש"י ביבמות שנשען על אשקינא שקשורה בשוקין], שו"ר בבהגר"א ס"ק מ"ה שכ"כ, אבל אין נראה כן בראשונים בשמעתין, אלא סמוכות שלו הם סמוכות של קיטע אחר, שאין לו שתי רגלים ומהלך על שוקיו, דסמוכות דמציעתא דומין לסמוכות דסיפא דקתני בהו שאין נכנסין בהן בעזרה דמנעל נינהו, אבל המקלות שנשען עליהם אין ענין להזכיר בהם שנכנסין בעזרה דפשיטא שאינם מנעל, [ויש לדון מדין מקלו, אבל אפשר שזה רק במקל של דרכים כמו מקלכם בידכם או סומא וזקן, אבל לא קביים שמהלך עליהם], אלא הם סמוכות כעין מנעל שדורך בשוקיו עליהם, ומ"מ אינם בדין מנעל כיון שאינם בראש רגלו, והרי סמוכות רגליו כסמוכות ידיו, מיהו לפרש"י ביבמות יתכן דסמוכות דרישא סומכין את הקב ומיירי בקיטע דרישא, וכ"נ בסמ"ג שסמוכות דסיפא הם מה שקושר בארכובותיו וזה כפי ה"ר פורת.

ופיפא מיירי כשמהלך על ידיו ועל כסא, והסמוכות הם כמנעל בראש רגליו, ואם גם רגליו קטועות בדין הוא שלא יהיו כמנעל כמו סמוכות דרישא, ואע"פ שנשען עליהם מדטמאין מדרס, מ"מ לא חמירי מסמוכות דמציעתא שעיקר הילוכו עליהם, וכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה די"ל שמדברנן חיבוהו להסירם כיון שיכול להלך בלעדם על הכסא וסמוכות הידים, משא"כ

ברישא שאין לו אפשרות ללכת בענין אחר, מיהו אכתי קשה מדר' יוחנן דאמר אני שונה אשה חולצת בהן, [ולפי גירסת הגמ' קאי אבבא דסיפא, ועי' ר"ח וריטב"א שהזכירו דקאי אמנעל של עין], וש"מ שהם בראש רגלו טפי מסמוכות דרישא, מיהו יש לשאול איך מתפרש בסתמא שמי שיצא בכסא, יש לו רגלים למטה מהברכיים, הרי ודאי מי שאין לו רגלים כלל ג"כ יצא בכסא, וי"ל בזה שמי שעושה סמוכות לרגליו נוסף לכסא, ע"כ שאינו מהלך על ברכיו, שאז הוא צריך לעמוד כדי לחזור ולהתיישב על הכסא, אלא הסמוכות כשרוצה לפעמים לעמוד על רגליו.

נמצא לפ"ז דקיטע דמציעתא מהלך על ברכיו ונותן שם סמוכות שלו, וקיטע דסיפא מהלך עם ידיו והכסא, ולפעמים נסמך על קצה רגליו או ברכיו ועומד עליהם, ולכן הסמוכות שלו שתחת רגליו משמשות כמנעל, ואולי אף שתחת ברכיו משמשות כמנעלים שהוא נזקף עליהם, ולאפוקי כשמהלך על ברכיו, והסמוכות תחת הברך הכפופה.

והא דאין יוצאין בסמוכות שלו מפני שאינו צריך להם, ויש לחוש דילמא מיפסקי ומייתי להו וכע"ז בפרש"י וגם י"ל דחשיבי כמשאוי שאין לו תועלת בהם למלבוש רק כשרוצה לזקוף, וכאילו נושא אותם לצורך שלאח"ז כ"ה לרבותיו של רש"י וטעמיה דרש"י דכה"ג דרך תכשיט ומלבוש חשיבי, אע"פ שהצורך בהם אינו בכל רגע.

שם כסא וסמוכות שלו כו' ואין נכנסין בהן לעזרה, פי' בסמוכות משמע דבכסא מותר, אבל בערוך ערך סמך בשם גאון נראה שפירש דמשום אין ישיבה בעזרה אינו נכנס בכסא, וברישא נכנס בסמוכות שלא יצטרך לישוב, ולפנינו בגמ' מפורש דמשום סמוכות אין נכנסין, וצ"ע גרסתו, ועי' ר"ח לפירושו ניחא שלא הזכירו הר הבית, עי' תוי"ט, מיהו גם ביבמות ק"ב תניא לעזרה עיי"ש.

אם חיישינן דילמא מיפסיק ודחה הדברים, [נראה פשוט שאין חשש דאורייתא במנעל דרך מלבוש בשום ענין לכו"ע, וצ"ע בזה בלשון הריטב"א ד"ה והמחזור דמלבד שאין דרך הוצאה בכך, קרוב לומר דמדאורייתא כמלבוש חשיב].

והרשב"א כתב דכדי לאסור בשבת בעינן תרתי שלא יהא בדין מנעל ושיהא בו חשש אשתמוטי, דכל מידי דמגין ודרכן של בריות לצאת בו בחול להנאת תשמישו לאו משאוי הוא מידי דהוה אאנפליא של בגד שאינו מנעל לכו"ע ויוצאין בו, ומשום טעמא דמשתמיט בלחוד נמי אי מנעל הוא לא הוה אסר ליה דאי מלבוש הוא לא אסרו מלבושיו עליו ולא גזרו במלבושים דילמא משתמיט, אלא משום דאינו מנעל, ועוד דמשתמיט, גזרינן לר' יוסי, עכ"ל והאריך עוד בכ"ז, ומסקנתו דמנעל של עץ שיש לו תוך כנעל ולא משתמיט שרי, וכן של שעם דרכין, והמ"מ פ"ג משביתת עשור ה"ז כתב על סנדל של שעם וגמי ויש מי שאסר לצאת בהן לרה"ר בין בשבת בין ביוהכ"פ משום איסור הוצאה כיון דלאו מנעל נינהו, ואין זה עיקר אלא מותר לצאת בהן וכ"נ מן ההלכות ומקצת האחרונים, הובא בהגרע"א ז"ל.

אם משתנה לפי הזמנים, ואם יש לחלק בין שעם לעץ

ויתכן שהדין משתנה לפי הזמנים, שאם עושין מנעל יפה משל עץ דינו כמנעל לשבת ויוהכ"פ, והי' נראה שזוהי כונת ר"י בתוספתא דיבמות שהביא הרמב"ן אר"י אילו ראה ר"א בסנדל של עץ עכשיו, הי' אומר עליו הרי הוא כסנדל לכל דבריו, אלא שהרמב"ן פירש אילו ראה ר"א שחולצין בו הי' עושהו כסנדל לכל דבריו, ועכ"פ יש לקיים מסברא שתלוי לפי הענין, עכ"פ לענין שבת ויוהכ"פ, וכל מנעל שעושין כהיום לרבים מכל מין שהוא יש לדמותו לאנפיליא

מ"ט תלוי דין הוצאת המנעל בגדרי שם מנעל כד. עיקר הנדון אם הקיטע יוצא בקב שלו, נראה בגמ' שהוא תלוי אם הקב דינו כמנעל לענין חליצה ויוהכ"פ, ואמנם אביי ורבא פליגי בזה ביומא ע"ח ב', אבל בשמעתין וביבמות ק"ג א' תלינן דיניה דר"מ משום דס"ל דמנעל של עץ הוי מנעל לענין חליצה וכן בסנדל של סיידין הזכיר ר"ע חליצה ושבת בהדי הדדי.

ויש לעי' אמאי תליין זב"ז, הרי לענין שבת שפיר י"ל דכל שהוא בדרך מלבוש ומגין עליו ליכא למיחש למידי, שהרי לא יוציא מנעליו וילך יחף, ואין צ"ל הקיטע שודאי לא יחלוץ קב שלו, וצ"ל שיש בזה ענין לא פלוג שלא לצאת בדבר שאין דרך בנ"א בכך, דבטלה דעתו ודמי למשא, מיהו אכתי בקב הקיטע הי' ראוי להתיר דאורחיה בהכי, וי"ל דבזה נמי אפשר לעשותו מחופה עור שיהא כמנעל, וכשעשאו מעץ לחוד פליגי, כדין מנעל של עץ.

בקושית הרמב"ן איך סנדל של שעם מותר בטלטול ביוהכ"פ

והרמב"ן הקשה איך יצאו האמוראים ביוהכ"פ בסנדל של שעם וכיו"ב נהי דשרי משום יוהכ"פ, אבל איך מותר משום הוצאה, ותירץ דבאמת כיון שלהנאתו הוא עושה חשיב מלבוש, ומ"מ בשבת עלול לחלצם וללבוש מנעל יפה, אבל ביוהכ"פ ליכא למיחש שמא יוציאם כדי ללבוש מנעל יפה, שהרי אסור בנעילת הסנדל, והר"ן ביומא ובחידושו כאן כתב ג"כ שזהו היתר מיוחד ביוהכ"פ שדרך בנ"א לנעול של עץ וכיו"ב מפני שאסור בסנדל יפה, ובזמן שהוא כדרך לא גזרו, וולפי סברות אלו מלבוש גמור הוא, מיהו הר"ן גופיה כתב בזה לשון משאוי, והיינו דדמי ליוצא בכיס ותיבה ובארנקי וכיו"ב על רגלן, עוד הזכיר הרמב"ן דשמא כולו ס"ל כרבא דלכו"ע מנעל הוא והנדון

והרמב"ן שדעת הגר"א כמותו הקשה כן בשל שעם, מיהו י"ל דשל שעם רכיך טפי, ודמי לאנפיליא, עי' לעיל ס"ק כ"ד בשם הרשב"א, ועכ"פ מנעל שרגילין לעשותו לרבים לא גריעי מרועים שהתיר הרי"ו ממנהגם לכל העולם.

שם בהגה וכן בפנטינ"ש כו' ויש מחמירין כו', הפוסקים הזכירו בזה סוגיא דפסחים נ"א א' דיוצאין בקורדקיסון, ושם מבואר שרק בבירי אסור מפני שנהגו בהם איסור, ופרש"י שהם מנעלין רחבים, ור"ח פירש מנעל שאין לו עקב, ובגמ' אמרו דילמא משתלפין ואתי לאתויינהו ד"א ברה"ר, ויש לעי' למה נחוש שילך יחף, מ"ש מכל מנעל ומלבוש, ואפשר לומר דמה"ט שרי בכל מקום, ואפשר לומר שלובשין אותן על המנעלים, ובגמ' שם אמרו שנתנום לעבדיהם ומשמע שלא חששו אם העבדים ילבשום.

ולפ"ז יש לדון להחמיר רק משום מנהג אשכנז, שהרי הרשב"א מעיד דכל חכמי הארצות נוהגין היתר, (וצ"ע בהגהמ"י פ"ט ה"ב שכתב דברומי נוהגין איסור בסוג סנדלין מיוחד, ובשאר מקומות מותר, ובאגור הביא שבאיטליה נוהגין היתר), ובשם הט"ז כתב במ"ב להקל וסיים דבתו"ש מפקפק קצת בדבריו, אבל גם בתו"ש סיים דאפשר דבזה"ז בטלה דעתן ולא חיישינן שילך יחף, מיהו כיון שאין דרך לצאת בו אפי' בחול רק לחצר ולמבוי, יש מקום לחוש שלא יזכור שהוא ברה"ר.

שו"ע סי"ז חגר שאינו יכול לילך בלא מקל כו' כו'. **שו"ע** שם סי"ז חגר שאינו יכול לילך בלא מקל מותר לילך בו כו', ד"ז הכריעו התו' מהא דנחלקו בקב הקיטע דילמא נפיל ואתי לאתויי, והרי אינו יכול לילך בלא מקלות, וש"מ שאין איסור טלטול במקלות, וכ"ה סתמות הדברים דר"מ מתיר לקיטע לצאת בקב שלו ואינו טמא מדרס, הרי בהדיא שהוא נסמך על דבר אחר ומותר לו לצאת

של בגד, דרכיך ומגיני, ואף לחליצה ויוהכ"פ יש מקום לדון בזה, ועכ"פ לענין הוצאה חשיב כדרך, ועי' רי"ו שכתב דלפי סוגית הגמ' נראה שאין יוצאין בשל עץ וראיתי כל העולם נוהגין בו היתר, וכתב בשם יש מהגדולים דסנדל שלנו שהרגל נכנס בו מותר, וסיים דשל שעם הכל מודים דמותר שהרועים יוצאין בו, עי"ש, וא"כ מנעל שכולם רגילין בו ודאי מותר.

ואפשר דאנן קי"ל כרבא יומא שם דלכו"ע של עץ מנעל הוא, ולא הודו לו לר"ע למדרס כמ"ש בירושלמי, אבל לפ"ז יש לשאול למה התירו של שעם וגמי ביוהכ"פ, וי"ל דשעם וגמי דמי לאנפיליא, ובשל עץ באמת אסור, אבל אין כן דעת הפוסקים, ומ"מ יש לקיים סתמות הדברים דשל שעם וגמי מותר אף לרה"ר ובכל שבת, דנהי דלאו מנעל נינהו, מ"מ ליכא דילמא נפיל מיהו בשל עץ יתכן דדמי לקב, ויתכן דלענין דילמא נפיל לא אמרינן בסנדל אלא בקב.

ובמחופה עור מבואר ביבמות ק"ג א' דלכו"ע דינו של קב הקטע כמנעל, ונקטו הפוסקים דאף לרבא מהני דמיהדק ולא נפיל, אבל בגמ' תירץ כן אבוא דשמואל למאי דנקטינן דלר' יוסי לאו מנעל הוא, וא"כ אין לנו מקור דלרבא מהני מחופה עור לקב הקיטע דלא נפיל, שו"ר בבהגר"א ס"ק מ"ז שכתב ליישב הסתירות, וסיים דלהלכה נראה עיקר כהרמב"ן, ולפ"ז של עץ אסור לצאת בו, כמ"ש במ"ב סי' ש"א ס"ק נ"ט.

בהגה סי' ש"א סט"ז וכן מותר לצאת במנעל של עץ כו'

כה. **שו"ע** סי' ש"א סט"ז בהגה וכן מותר לצאת במנעל של עץ שהרגל נכנס בו וליכא למיחש שיפול, במ"ב ס"ק נ"ט הביא דדעת הגר"א להחמיר, ובבה"ל כתב מרי"ו דבשל שעם מותר לכו"ע, וטעמו מפני שהרועים יוצאין בו, ולא מצינו טעם זה בגמ',

עץ לאו מנעל הוא, א"נ דילמא מיפסיק ואתי לאתויי, ובמחופה עור לכו"ע מנעל הוא כדאמר יבמות ק"ג א', ונלענין דילמא מיפסיק הדבר ספק אם מיהדק טפי ע"י העור ולא נפיל], ובזה שפיר אסרינן לצאת, מפני שיש לו לעשות מנעל של עור, ולא מפני שאין המנעל משמשו, כמשנ"ת לעיל ס"ק כ"ד, וטעם זה לא שייך במקל, וכיון דלכו"ע מקל שנסמך עליו ואינו יכול לילך בלעדו יוצאין בו, שאין בו חסרון דמנעל של עץ ולא דילמא מיפסיק, א"כ מה"ט י"ל דאף כשיכול לילך בלעדו כיון דהשתא מיהא נסמך עליו לאו משאוי הוא, לא מיבעיא כשנסמך עליו ממש, אלא אפי' לתרוצי סוגיא י"ל דלאו משאוי הוא, ועמ"ב ס"ק ס"ה בשם הט"ז בהליכה על קרח, - מיהו מצינו ס"ו ב' דעצים גבוהין שהולכין בהם בטיט ויש בהן מושב לכף הרגל שאסור לצאת בהן, ומשמע שגם ההליכה בטיט אסורה, ואפי' לר"מ דשרי בקב הקיטע, וכתב הרמב"ם לפי שאינן מדרכי המלבוש.

בהא דתניא ביצה כ"ה ב' אין הסומא יוצא במקלו בו' וביאור ענין עובדין דחול במקל

והא דתניא ביצה כ"ה ב' אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו התם לאו משום טלטול הוא אלא משום עובדין דחול כדפרש"י שם דהוי דרך חול ואיכא זילותא דיו"ט, וכדקתני דומיא דרועה בתרמילו, ודומיא דלא יביאנו במוט ובמוטה אלא בידו דעלה מייתנין לה בביצה שם, ובפשוטו היינו חוטרא דסמיותא ב"ק ל"א ב' שמגשש בו הדרכים, וזה נראה עובדין דחול כיוצא לדרך, דבשבת ויו"ט הולך לאט בלא מקל, ורק כשיוצא לדרך מגשש במקלו, או משום דפסקיה לאורחא ואושא מילתא או שביו"ט הולך עם אדם שילווהו, ולפ"ז אין ענין מקל של סומין למקל של זקנים כלל, ולכן שבק תנא מקל של זקנים המצוי ונקט סומין, ומה"ט לא הוזכר איסור מקל של זקנים

באותו דבר, וכן לפרש"י בסיפא קתני מתני' שאינו יוצא בסמוכות שלו, אבל בכסא הוא יוצא, שהרי הטעם דאינו יוצא מפני שא"צ להם או דילמא נפלי, ואם מותר לצאת בכסא שאינו מוליכו אלא יושב עליו, כ"ש שמותר לצאת במקלות שסומכין אותן, והראשונים הוכיחו מספסלין הקטנים שבידו.

בחידוש דיש היתר טלטול בידו

ובאמת עד השתא לא מצינו שאדם מוציא דבר בידו דרך הוצאה ויחשב כמלבוש ותכשיט, דהא בקמיע אע"ג דמהני להגין עליו גם בידו מ"מ אם הוציאו בידו חייב כמ"ש תו' ס"ב א', וכאן הוא עומד ברה"י ומושיט ידו עם המקל ומניחו ברה"ר ונשען עליו ומוציא גופו ופטור וזהו מושג חדש בפטור הוצאה, שאינו כנושא את המקל אלא משתמש בו, מיהו הוצאת המקל דרך סמיכה וניכר שהוא המוליכו, משא"כ בקמיע שדרך הוצאה גמורה היא, וסתם קמיע אינו נושא בידו, ולכן נראית המלאכה יותר.

במקל של זקנים

ויש להסתפק במקל של זקנים שהוא נסמך עליו רק לתרוצי סוגיא דמשום דילמא נפיל לא שייך כיון שמיד שהגביהו בידו יכול לסמוך עליו כדמעיקרא, האם לענין שבת חשיב משאוי, או"ד כיון דמסייעו בהליכה לא מיקרי משאוי, [ד"ז מפורש בראשונים ובטוש"ע בלא חולק לאיסור ואנו דנים בזה מסברא לבאר הדברים], ואמנם מבואר בסוגיין דקב הקיטע שיש בו בית קיבול כתיתין לרבא מטמא מדרס מפני שהקיטע נסמך עליו ממש, ועדיף ממקל של זקנים שהוא טהור, וא"כ הדין נותן שאם קב הקיטע שיש בו בית קיבול כתיתין אין יוצאין בו כפשטא דמתני', כ"ש מקל של זקנים שאין יוצאין בו.

אבל באמת לאו רא"י היא, דבקב הקיטע מפרשינן טעמא בגמ' משום דמנעל של

לענין הלכה בשבת ויו"ט

ולענין שבת סתמו בטוש"ע סי' ש"א סי"ז שרק אם א"א לו לילך זולתו מותר, וה"ה זקן שגם בביתו הולך במקל, וכן סומא אסור שא"צ למקל רק לתרוצי סוגיא כמו הזקן, וכן חולה תלוי בזה, ובמקל של כבוד אסור חוץ לעירוב, עי"ש במ"ב, ובאמת אין לנו בגמ' מפורש להתיר מקל, רק ההוכחה מחיגר שאינו יכול בלא מקל ומשמע שיוצא לרה"ר, ועי"ש עוד בתו' בזה, וא"כ א"א לחדש מסברא ולהתיר לזקן לצאת במקלו, וכ"ה הסכמת הראשונים והאחרונים.

בדין כסא גלגלים

וחול"ה שאינו יכול להלך ומוליך עצמו בכסא שנוסע כעגלה, יש מקום לדמותו לחגר בכסא שלו, שכתוב בשו"ע סט"ז דבכסא וספסלים הקטנים שבידיו מותר לצאת, ולא הזכיר שהכסא קשור לו מאחוריו כמ"ש רש"י במתני', מיהו סתמא קשור הוא שאין בכחו לתופסו בכלל פסיעה, אבל באמת אין יתרון לקשור כיון שאינו בטל אליו, וכסא גלגלים עדיף שיושב עליו כל הזמן, מיהו יתכן שאינו נטפל ליחשב כרגליו ומנעליו כמו הכסא והספסלים הקטנים של הקיטע דהכסא הזה חשוב בפ"ע, והגלגלים הם כמקלות, וקשה להגדירו כסמוכות בלבד, וצ"ע בזה, מיהו אדם אחר ודאי אסור להוליכו בזה, דהא להולך החיגר עם הכסא בידיו אסור, חדא דחי נושא את עצמו אסור מדרבנן, וגם דינו ככפות שאינו נושא את עצמו, והכסא של חיגר משא גמור ביד הנושא, אלא שבכסא גלגלים חשיב כרגליו ומנעליו, והמוליכו כגוררו עם הכסא שתחתיו, וגם בכה"ג חשיב כנושא את הכסא לעצמו, שלעולם לא נטפל הכסא ליחשב כבגדיו ותכשיתיו אלא דלגבי נפשיה לא חשיב משא כשהכסא נושא, ומדין כלי טפילה לו צ"ג ב' לא מהני בחי במטה לומר שאינו עובר

בשבת, אבל מקל של סומין פשיטא דבשבת אסור משום הוצאה, והחידוש רק ביו"ט, [ויש לדחות דשל זקנים פעמים שצריך לו הרבה משא"כ סומא שגופו בריא], וגם יתכן שבעיר המוקפת ג"כ אסור כל שרבים בוקעין שם דמיחזי כעובדין דחול, והרשב"א בעבוה"ק כתב דלא צורך יו"ט כיון שיכול לילך בלא מקל, וזה מחודש דודאי צורך גמור הוא, טפי משאר צרכים שהתירו, אלא דומיא דרועה בתרמילו הוא דאיכא זילותא דיו"ט כדפרש"י.

ומדברי הרא"ש והר"ן ביצה שם מבואר שפירשו מקל של סומא שנשען עליו, וקשיא להו אם בשבת מותר כ"ש ביו"ט, וע"כ דהתם מיירי שא"צ לו כ"כ, רק לתרוצי סוגיא דומיא דמקל של זקנים, ולמדו מזה לשבת דלא שרינן אלא כשאנו יכול להלך בלא מקל, [שו"ר בריטב"א בשמעתינן שכתב דסתם סומא יוצא עם מנהיג והמקל בידו רק לתרוצי סוגיא, משא"כ חיגר עי"ש], וכדמשמע קצת בסוגיין דמקל של זקנים גרע מקב הקיטע שיש בו בית קיבול כתייתן, [שו"ר במרדכי הובא בבה"ל שדייק מזה לאסור, שו"ר בסה"ת שסיים לבתר היתר חיגר אבל לזקנים גופן אסור כו' כיון דלתרוצי סוגיא עבידא ולא לסמוך עליהן פן יפול], אבל לפרש"י שהאיסור משום דהוי דרך חול, [ועוד דאסור בכל ענין משמע שלא משום טלטול אסור], יש לפרש דהיינו חוטרא דסמיותא ואינו ענין כלל למקל של חיגר כמשנ"ת, וא"כ אין ראי' לאסור מקל של זקנים בשבת שאין בזה משום עובדין דחול, ואמנם אף בחוטרא דסמיותא הדבר מחודש לאסור ביו"ט, אבל מענינו הוא נלמד שהי' בזה זילותא דיו"ט דומיא דרועה בתרמילו, והרמ"א בסי' תקכ"ב ס"א כתב דדין חיגר ביו"ט כדינו בשבת, ובמ"ב שם הביא להקל מבית לחצר בלא עירוב, ולפמשנ"ת יש סמך להקל בשעת הצורך ביו"ט.

על המטה, אלא דאינו חייב עליה, וגם כאן י"ל שעיקר חיובו על החיגר.

שם סי"ט בהיתר יציאה בכבלים

כז. שו"ע שם סי"ט מי שהוא אסור וכבלים ברגליו מותר לצאת בהם, כתב בסה"ת הטעם בשם ר"י דהוי כמו מלבוש, וכבר תמה בשעה"צ אות ע"ה דליכא ראי' מכבלים שהם לטובת האדם, וכאן הוא נושא

הכבלים בע"כ, וכתב ליישב דרך הליכתו בכך ובטלין הם לגבי הגוף שהוא לבוש בהן, ובסה"ת כתוב שהמנהג שיוצאין בהן, ונראה שמפני הדחק התיירו להם, וסמכו ע"ז שאין זה טלטול גמור כי אורחיה אלא בשינוי דהוי דרך מלבוש, ובע"כ נמשכין עמו שאין בידו להסירן, [ובכל מקום שאסרו חייבוהו לחלצן, וכאן אנוס הוא], ומ"מ לרה"ר קשה להקל, וצ"ע.

סימן יח

בגדרי דרך מלבוש ודרך משאוי

אשה מהו שתערים – ביאור הספק

א. ס"ה ב' בעי אביי אשה מהו שתערים כו', ביאור הספק כיון שאין שום חילוק בין המוציאה למלבוש למוציאה לבנה רק הכונה, משא"כ בדליקה דמינכר שמוציא שלא כדרך, ולשון הגמ' צ"ל דה"ק התם דרך הוצאה התם דרך מלאכת הוצאה ולא דרך מלבוש, אבל בריטב"א הביא גירסא התם אין דרך הוצאה בכך ופירש שניכר שלובש שני בגדים זע"ז שלא כדרך לבישה לצורך מלבוש, [ולפמשנ"ת להלן דקאי אמערימין דלקמן קי"ז ב' אתיא גירסא דידן כפשטה דמיירי במוציא בידים], מיהו מ"ש רש"י דחשיב דרך הוצאה במוכרי כסות צ"ב, שאם הבגד מקופל גם בדליקה אסור, עי' קמ"ז א', ואם מלובש ממש במוכר נמי דרך מלבוש מיקרי, ושמא מדמי לה לטלית מקופלת שאם הבגד השני אינו דרך מלבוש הר"ז משאוי כדרך, אבל זה קשה מ"ט וכמ"ש בתו"כ דלענין בית המנוגע מיקרי מלבוש אפי' עשרה סבירקין, וש"מ דבטל לגביה.

לענין הלכה, ובדין ב' בגדים לצורך חבירו

ולענין הלכה כתבו בטוש"ע דלרה"ר אסור ולכרמלית מותר, [ונפ"מ נמי לסגור חלוקו בסיכה לצורך חבירו, שו"ר בראבי"ה כתב דמותר ול"ד לאגזון], והרמב"ם פ"ט הי"ב סתם לאיסור, וכתב הב"י דאפשר לפרשו לרה"ר, ובריטב"א כתב דהוי תיקו בדרבנן ולקולא, וכן נחלקו בזה עוד ראשונים יש מתירין [רי"ד] ויש אוסרים [יראים ואו"ז ורי"ן].

מיהו בההיא דשני בגדים זע"ז אין מקור להקל בכרמלית, דלמעוטי בפלוגתא עדיף, ולא מצינו שהתירו אלא בדליקה, ולכן נהי דקי"ל התם כמ"ד מערימין, אבל אכתי אין מקור להתיר שלא בדליקה כלל, מיהו יתכן דמ"ד מערימין שרי בכל דוכתא להערים ואפי' שלא במקום דליקה, אבל לא מצאנו סמך לזה בגמ', דהגמ' מתפרשת שפיר שלפי האמת פשיטא לן שאין נדון זה תלוי בפלוגתת מערימין, אלא או דלכו"ע מותר או דלכו"ע אסור, דודאי בלא בעיא דפורפת יש לנו לומר

ובירושלמי מבואר שהנדון להזמין אורחים כמו בתלמודן ק"ז ב', וכתב שם דהיינו אין מערימין דשמעתין, [אבל מלשוננו משמע דפלוגתא דר"מ ור"י, נמי הערמה מיקריא, ומייתי לירושלמי על ר"מ ור"י, וצ"ע].

ביאור לשון דרך הוצאה, וביישוב מה שיש לחוש בחבית אי לא שרית ליה

ואמנם יש להקשות מאי קאמר דהתם דרך הוצאה בכך ומה ענין הצלה להוצאה, הרי אינו מוציא באיסור טלטול כלל, [ובגליון הגמ' הקשה כן לפי' הב"י דבבבגדים ג"כ לא שרינן לרה"ר, ולא תירץ בפירושו כלום, דהתם לכל הפירושים אסור להוציא לרבנן אפי' לחצר שאינה מעורבת], וכנראה מה"ט לא פירשו הראשונים דכונת אביי לפלוגתא זו, דהתם ליכא הוצאה כלל.

מידו נראה ליישב דהתם מוציא מן הדליקה מה שאסרו חכמים, אלא שמערים להזמין אורחים או לאכול פת נקיה אבל כאן אינו עושה שום מעשה איסור, ושפיר קאמר אביי דאפי' דמאן דאסור התם להערים שרי הכא, דהתם אי לאו דמערים לא שרו ליה רבנן, אבל כאן לא הוזכר שום איסור דרבנן, ושפיר י"ל דלכו"ע שרי, (להציל אגוז מדליקה בפריפה נראה דשרי לכו"ע), ועדיין יש לדקדק במה שאמרו כאן בדליקה ואי לא שרית ליה אתי לכבויה ובגמ' שם הביאו ד"ז לענין חבית שנשברה דליכא לכבויה, והתשובה לזה דבאמת פליגי גם בדליקה כמ"ש בתוספתא, והגמ' לא רצתה להאריך, ובחבית נמי אי לא שרית ליה אתי לאתויי להדיא דרך רה"ר.

בהא דנקטינן טעמא דאתי לכבויה להתיר וגם לאסור

ולכ"ל הפירושים יש לדקדק במה שאמרו אי לא שרית ליה אתי לכבויה, והרי כל האיסור להציל הוא ג"כ דילמא אתי לכבויה, ואיך תופסים אותו טעם לאיסור ולהיתר, מיהו לפרש"י ניחא קצת, די"ל שהתירו איסור

דעד כאן ל"פ אלא בדליקה דלא ליתי לכבויה, וכ"כ ביראים ראי' מכאן לאסור ונסתייע מפרש"י נ"ט ב' שהוכיח מכאן לאסור, (מיהו פלוגתא דמערימין ק"ז ב' מצינו דמדמינן לה גם במו"ק י"ב ב').

(ולפי מה שצדדנו לקמן דכונת הגמ' לפלוגתא דריב"י ורבנן ק"ז ב' יש להעיר דבמו"ק י"ב ב' מיייתנן דריב"י שרי להערים בעשיית שחר במועד אע"פ שאין שמא יכבה, וגם בחבית שנשברה לא הזכירו בהדיא בגמ' שיש חשש אי לא שרית ליה, ולקמן כתבנו דיש לחוש שמא יביא להדיא דרך רה"ר, אבל אפשר דאביי לא ידע ברייתא דמו"ק, שמוכח משם דבכל גונא שרי להערים, וא"כ יש להתיר לפרוף לכתחלה, ועי' שבת קל"ט ב' דמייתי לה בסתמא, ויש לדחות דכיון דקי"ל שם בשו"ע סי' תקל"ג אסור להערים דריב"י יחידאה הוא, א"כ י"ל דרבנן לא שרינן כלל להערים, אבל הרמב"ם בפ"ז מיו"ט ה"ח פסק להיתר וכן בהצלה פכ"ב הט"ז כתב שאם הערים מותר, ועבהגרא"א סי' של"ה ס"ג מ"ש בזה, שו"ר שכתבנו בזה בהלכות חוה"מ בארוכה עי"ש).

צ"ע במש"פ הראשונים דכונת הגמ' לפלוגתא דרבנן ור"י

ברם עיקר הדבר שנקטו הראשונים [רש"י ור"נ גאון וסתמות שאר מפרשים], דנדון מערימין בדליקה היינו ר"מ ור"י דמתני' וברייטא לקמן ק"כ א' לא נתפרש שהרי לא הוזכר בגמ' ע"ז לשון הערמה, אלא משמע דלת"ק היתר פשוט הוא, דכל מה שיכול ללבוש דרך מלבוש הוא, ובהדיא הביאו בגמ' ק"ז ב' פלוגתא אם מערימין בכך או לא, וכן הובא בגליון הגמ' מהתוספתא לענין דליקה, וא"כ כשסתמו בגמ' מ"ד מערימין ומ"ד אין מערימין הר"ז כמפורש שהכונה למה שהוזכר בגמ', מערימין ואין מערימין, ובפי' ר"ח ק"כ א' הביא ירושלמי דפליגי אם מערימין

כ"פ, ומבואר מזה שדינם כמלבוש גמור מדאוריתא.

וכן מפורש בעירובין צ"ה ב' דלר"מ מותר להוציא כל מה שיכול ללבוש ולעטוף אף לרה"ר, דהא פרכינן ממתני' דהמוצא תפילין שלא התירו אלא זוג זוג, ואמאי הא לר"מ שרי כל מה שיכול ללבוש, ומשני דבגדים כאורחייהו בחול ותפילין כאורחייהו בחול, ומבואר דאית לן למישרי תפילין דומיא דבגדים להכניסן מרה"ר, ומה"ט התיר ר"ג להכניסן שנים שנים דרך מלבוש, ויש לתמוה בדברי הר"ן ק"כ א' שכתב דלר"י הוי משאוי, ולכן לא התיר אפי' לחצר המעורבת, וסיים ואפשר דרבנן מודו דלרה"ר משאוי הוא, אלא שלא החמירו לחוש שמא יוציאן לרה"ר, [ונראה הטעם כיון שמטרתו להציל ולא ללבוש ולכן לא חיישינן שיצא], והרי הדבר מפורש בסוגיא דעירובין שאין בזה איסור הוצאה, [שו"ר בשעה"צ אות קס"ה שכתב שכן משמע בעירובין ואח"כ הביא דברי הר"ן עי"ש], וראיתי בריטב"א עירובין שם שהקשה מאי מייתינן מדר"מ דדליקה לתפילין, הרי בדליקה לא התיר אלא לרה"י כדתנן לחצר המעורבת, ובתפילין בעינן להתיר לטלטלן ברה"ר ולרה"י, ותירץ דמ"מ מדמינן שבמקום שהתירו לא חילקו בין בגד אחד לכמה בגדים, ולפ"ז מיושב נמי דברי הר"ן שבאמת לא התירו במתני' לרה"ר, ומ"מ בעי למילף מזה לתפילין, אבל אכתי אין מיושב איך אפשר להתיר בתפילין אם לכו"ע חייב חטאת, והריטב"א מתפרש שאסור מדרבנן.

לענין הלכה

ואמנם המחבר בסי' של"ד ס"י כתב שלא התירו אלא לחצר המעורבת ומשמע אפי' דרך מלבוש, אבל הרמ"א כתב דיש מקילין אף לאינה מעורבת, וכתב במ"ב ס"ק כ"ו דה"ה דאפי' לרה"ר שרי וכל האחרונים פסקו כדעה זו (ודלא כהב"ח ועשעה"צ אות

הוצאה כדי שלא יבא לכבות, אבל אין האמת כן דאף לחצר המעורבת פליגי רבנן ור"י אם מותר טפי מ"ח כלים, הרי דר"י אסר להוציא אפי' שלא באיסור הוצאה, דלא שרינן אלא הצריך לו ממש, ואין ראי' כלל דטעמו של ר"י משום איסור הוצאה שלא כדרך, אלא כדין ג"ס כך לא התירו אלא מלבוש הצריך לו, וכדפרש"י במתני' ק"כ א' דלר"י אינו חוזר ולובש ומוציא, ובברייתא בגמ' משמע שרק בזה פליגי שלא הוזכר בדברי ת"ק כמה לובש בכל פעם, אבל במתני' מוכח דלת"ק הכל מותר בין ללבוש כמה שיכול ובין לחזור וללבוש ולהוציא, (וזה כדעת כל הפוסקים דלא כהרמב"ם שפירש דסיפא ר"י היא).

אם יש מקור לאסור לבישת כמה בגדים זע"ז לשם הוצאה

ולפ"ז אין מקור כלל לאסור לבישת כמה בגדים זע"ז לשם הוצאה, דהא טעמיה דר"י לאו משום טלטול הוא, דבפעם שני' אפי' בגד אחד אחד אוסר ללבוש, משום הצלה יותר מצורכו באותו יום, ואפי' בידים לחצר המעורבת אינו מתיר אלא י"ח כלים, וצ"ע היכן מצא רש"י כאן רמז דיש איסור בשני בגדים זע"ז כלל, (וממה שאמרו עירובין צ"ה ב' לימא מתני' דלא כר"מ, אין ראי' שלפי האמת ר"מ חידש היתר זה).

וגדולה מזו התירו לבלרין להביא סדינין שהנשים מסתפגות בהן דרך מלבוש לבית המרחץ, והיינו ע"י עיטוף ראשן ורובן כדאמר קמ"ז ב', ואפי' בי סדיא התירו קמ"ו ב' להוציא דרך מלבוש, אע"פ שהם בתכונת אלונטית שאינם עשויין כדוגמת מלבוש לאדם כלל, וכ"ש שיש להתיר שני חלוקים ושני מכנסים, ולא אשכחן מקור לאסור ד"ז כלל, וע"ע לקמן סק"ב בכ"ז, ולשון התו"כ בבית המנוגע אפי' לבוש עשרה סבירקין ועטוף עשרה פולייניות כולם טהורים עד שישהא

מלכים, בגלל שכבר יש לו אבנט, זה לא מגרע כלום, דהו"ל כתרי המייני, שהאבנט התחתון אינו מבטל שם אבנט מן העליון.

ואפשר גם לפרש דלאיסור קאמר תרי המייני קאמרת כלומר אתה רוצה להתירו מפני שהוא כאבנט, הא ליתא שהרי אין דרך בנ"א ללבוש שני אבנטים זע"ז, וממילא ניכר שתכשיט הוא, ומ"מ נראה יותר כפי קמא דכיון שאין ידוע לנו שום איסור בתרי המייני, הו"ל לפרש דבריו דלא עבידי אינשי למיסור תרי המייני, אבל אם פשט לו להיתירא מתפרש שפיר דה"ק מה חסרון מצאת בקמרא עלויה המיינא, אין זה מבטל שם אבנט מהקמרא דאכתי אבנט הוא, אלא דאית ליה תרי המייני.

והב"י בסי' ש"א דקדק מהשמטת הרי"ף והרמב"ם בעיא דרבינא ש"מ דפשט ליה להיתירא, וממילא מתפרש דבכל ענין קמרא שרי, ועפ"ז פסק בשו"ע סל"ו דאפי' תרי המייני זע"ז שרי, ולפמשנ"ת אפי' אם בקמרא עלויה המייני אסור משום תכשיט, מ"מ בעלמא שרי תרי המייני.

ובתו' שם כתבו דלא דמי לכמה מלבושים שאדם לובש מפני הקור, אבל תרי המייני מה הנאה יש, ואין דרך לחגור ומשאוי הוא, ויש לעי' מהיכי תיתי לן לחלק בין לובש כל מה שיכול ללבוש לחוגר כל מה שיכול לחגור, הרי ר"י לא התיר אפי' שני חלוקים זע"ז, וא"כ מתפרשים שפיר דברי ר"א גם אם אין חומר בתרי המייני משני חלוקים, ואמנם מה שנקטו תו' דמפני הצנינה יכול ללבוש כמה שירצה, בזה לא פליג ר"י, דמה שלא התיר טפי מ"ח כלים זהו להצלה שלא לצורך ממש אלא שיעור הצלה כמו מזון ג"ס שמצילין לר"י לעולם ג"ס, וה"נ לעולם י"ח כלים, אבל אם באמת צריך להם ליכא מאן דאסר, ומצינו גיטין נ"ח א' שלבשה ז' חלוקים זע"ז.

ט"ז), ולפ"ז אתיא סוגיא דעירובין כפשטה דאפי' ברה"ר שרי ר"מ, והביאו האחרונים שכ"פ בשו"ע סי' ש"א סל"ו שמותר להוציא שני בגדים זע"ז אפי' לרה"ר, והנדרון להחמיר בדליקה שמא יכבה, אבל בלא דליקה שרי לכו"ע עיי"ש במ"ב ס"ק כ"ה.

בדין תרי המייני

ב. ברש"י ותו' נ"ט ב' הביאו מההיא דר"י ק"כ א' דתרי המייני זע"ז אסור, וביארו בתו' שם דמה שמנה ר"י פונדא וחגור היינו כשיש בגד מפסיק ביניהם, ועפ"ז נקטו עיקר דקמרא עלויה המיינא אסור, דאפי' תרי המייני בלא תכשיט אסור, מיהו בקמרא אין חסרון דתרי המייני משום תכשיט הוא, מ"מ כיון שכל ההיתר הוא מידי דהוה אאבנט של מלכים, א"א להתיר טפי מאבנט גופיה, דלא שרינן תרי המייני זע"ז.

וכ"ז לפמ"ש רש"י בשמעתין ס"ה ב' דאפי' לר"מ דלובש כל מה שיכול ללבוש, לא מצינו היתר זה רק בדליקה, ולכן שפיר הביאו מדרי' שלא התיר תרי המייני, דהא ר"מ נמי לא פליג עליה אלא בדליקה, עמש"כ לעיל ריש סק"א בזה, אבל אם נימא כמש"כ סק"א דאף ר"י מודה שאין שום איסור הוצאה בכמה בגדים זע"ז, ורק בהיתר הצלה מדליקה פליג, שאין להתיר טפי מצרכו ללבוש באותו יום, ואפי' לחצר המעורבת אסור, לפ"ז אין מקור לאסור תרי המייני כלל, דסו"ס שניהם דרך מלבוש.

ולפ"ז אפשר לפרש דר"א השיבו דתרי המייני קאמרת ושרי, ואע"פ שלשון תרי המייני משמע טפי איסור שהרי אין זה פשוט כ"כ להיתירא שיתפוס לשון זה סתם וממילא נדע שמותר, כאילו ידוע דתרי המייני לא גריעי מחד, אבל מכיון שלא מצינו איסור לתרי המייני בעלמא, יש לפרש דה"ק מ"ט מספקא לך שלא יהא לקמרא דין אבנט של

בדברי סח"ת בדין שני סרבלים

ובמה"ת סי' ר"מ כתב ג"כ כדברי התו' שאין לאסור שני סרבלים מפני הצינה כדאמרינן תרי המייני קאמרת, ולחד פירושא ברש"י לאיסורא קאמר, דבתרי המייני אין תועלת, והא דהתיר ר"י היינו בהפסק בגד או בדליקה התירו כיון דמדאורייתא שרי, וכ"כ בסמ"ג דמותר לצאת בשני סרבלים מפני הצינה דלא דמי לשתי חגורות, ועוד שיש פירוש אחר ברש"י דלהיתר קאמר תרי המייני קאמרת, וכ"כ בסמ"ק בשני סרבלים מותר ובשתי חגורות יש אוסרים ויש מתירים.

מן האמור נתבאר דמה שהתירו הראשונים שני סרבלים היינו כשצריך להם ללבישה, אבל כשמכוין להוציא לצורך חבירו לא התירו, שכולם פירשו דמפני הדליקה התירו להערים, וכמ"ש בהג"א בשם ר"י וביראים, וכ"כ במרדכי בשם ה"ר יואל, ומה שהתירו הרוקח והכל בו להביא לצורך חבירו, י"ל דהיינו בבגד עליון שמתעטפין בו נוסף לבגדיו כבי סדיא ובלרי נשים, ולא מיירי בבגדים כפולים, וכ"נ בארחות חיים סי' רע"ו וסי' רפ"ו, מיהו שו"ר בראבי"ה מפורש שלמד משם לכל הבגדים דשרי כפולין, והריטב"א נ"ט ב' כתב להחמיר וכ"ד הר"ן ק"כ א', כמשנ"ת כ"ז בספר אמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ה ב'.

בדברי המחבר שסתם להחיר בכל גווני

אבל המחבר סתם בסי' ש"א סל"ו שמותר להוציא כל הבגדים לצורך חבירו אפי' כפולים ואפי' שתי חגורות, והרמ"א השיג בשתי חגורות, עפ"ד התו' וש"פ הג"ל, וכבר תמה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה במה שסמכו ע"ד הרוקח וכל בו שהתירו לצורך חבירו, והרי דבריהם נאמרו בבגד שמתעטף בו ולא בבגד כפול, וע"כ צריך לחלק כן לפ"ד הראשונים ז"ל שאסרו בכפולין, ולא קשיא להו מההיא דבי סדיא קמ"ו ב' ובלרי נשים קמ"ז ב', [ונמאני דבני חילא בפשוטו אין

ישראל לובשין אותן רק מתעטפין בהם], והחילוק מפורש ברקח שהתיר בסמ"ז ואסר בסימן ק'.

ברם כ"ז לשיטת רש"י דנדון מערימין הוא בלבישת כמה בגדים זע"ז, וכן נקטו הראשונים ז"ל, ולא מצאנו חולק בזה אלא פי' ר"ח ק"כ א' שלא נתבארה כונתו, עסק"א, אבל אם נפרש כונת הגמ' למערימין דפליגי קי"ז ב' כדמשמע קצת בפי' ר"ח, נתקיימו פסקי המחבר להיתר גמור אפי' לצורך חבירו, שלא נמצא בגמ' חשש איסור בדבר, [וכ"כ הראבי"ה דבגד לצורך חבירו עדיף מאגוז, ומתפרש דכל בגד כפול שרי, עי' להלן, ובמקו"א כתב דשתי טליתות כשני מקטורין ומותר], ואפי' בשתי חגורות משמע מהשמטת הרי"ף והרמב"ם שמותר, וכ"ה פשטות המשנה ק"כ א' דכל מה שיכול ללבוש ולעטוף כולל חגורות, ואדרבה כל הני ק"ו מבי סדיא ובלרי נשים שאינם מלבוש אדם כלל, והי' מקום לאסרן כמו הערמה דאביי וחמיר מינה, ואפ"ה התירו כיון דסו"ס כולו מלבוש, ואין כאן אגוז שאינו מלבוש רק נטפל בעטיפתו, [וכ"כ הראבי"ה להחיר להביא מקטורין וטלית או מלבוש אחר שחבירו צריך לו, והוכיח מבי סדיא ובלרי נשים, והתיר אף מפתח, דכיון שהוא גופו נעשה תכשיט ומלבוש עדיף מאגוז (ובמחבר שם בקביעות ודאי עדיף מאגוז, ולא נסתפק אביי אלא במוציאתו לבנה)], אבל לענין הצלה מדליקה ודאי לא שרי ר"י יותר מי"ח כלים ובי סדיא ובלרי נשים אינם בכלל ההיתר כשא"צ להם לשבת, מיהו לר"מ מסתברא שג"ז בכלל כל מה שיכול לעטוף.

לענין הלכה

ולענין הלכה ודאי ראוי להחמיר שלא להוציא שני בגדים זע"ז בדבר שאין רגילות כן ואין לו תועלת לעצמו לחמם וכיו"ב, אבל בשעת הצורך המיקל לסמוך על המחבר והסכמת כל האחרונים יש לו על מה לסמוך,

קמ"ו ב' שיוצאין בהם אע"פ שעשוין למלאות כדאמר מ"ח א' לאהדורי אודרא לבי סדיא, והרמב"ם פ"ט הי"ז כתב בהדיא דכר וכסת יוצאין בהן כשהם דקין ורכין.

ויש לעי' א"כ מאי קמ"ל בסיפא הרועים יוצאין בשקין, הא קתני לה רישא בכל אדם, והר"ן כתב דרישא לאו שק ממש אלא כעין שק דהא קתני בסיפא הרועים יוצאין בשקים, [משמע שמחלק בין לשון שק לשקים דמשמע הרגילים, ובתוספתא הגירסא בשקין שלהם], אבל זה קשה דסתם שק מתפרש שק ממש, והוסיפו אפי' עבה, (לאפוקי בי סדיא דבקשין אין יוצאין), ולכאורה נראה דקמ"ל שאפי' שלא בשעת הגשמים יוצאין בשקין דבזמן הגשמים דרך כל אדם להתעטף בשקין, אבל שלא בגשמים לאו אורחיה הוא, וס"ד דלא שרינן מדרבנן משום דמיחזי כמשוי שמתכוין להעבירו ולא ללבשו, וגם דילמא מחכו עליה ושלף ליה.

בדין שק התפור בבגד

וב"ז בשק העשוי למלאות בו, ואפי' אין לו תוך תפור כנוד וחמת, מ"מ הוא כשטיח שעשוי להכניס בתוכו, אבל בתפור כמלבוש אלא שהוא משער של עזים שהוא גס, בזה לא צריכין לרועים וגם אין דרך ללבוש כן בגשמים, אלא מיירי במניח על ראשו וגופו או במתעטף בו, וכבר נתבאר בזה לעיל סי' י"ז ס"ק ט"ו ועי"ש בלשון הראשונים בזה ובמ"ב סי' ש"א ס"ק ע"ג, - ועמשנ"ת לקמן סי"ט סק"ז בדברי המ"א סי' ש"א ס"ק נ"ד הובא במ"ב ס"ק קנ"ח דאשה שלובשת טלית של מצוה חייבת חטאת.

בדין שק עבה שלא בגשמים

ויש להסתפק אם יוצאין בשק עבה שלא מפני הגשמים, דכיון שאף רועים אין דרכן בכך, י"ל דלא התיירו אלא בגשמים, ותנא קתני תרי זימני מפני הגשמים לומר שזהו המתיר, ויש לדחות דאורחא דמילתא קתני, ובתוספתא

- ובשתי חגורות היכא דכונתו לחגור עצמו יש להתיר בכל גונא, דמה שאמרו נ"ט ב' תרי המייני היינו כשבאמת א"צ לעליון לחגור בו רק לנוי וניכר שהוא תכשיט, מיהו באחרונים נראה להזהר לכתחלה שיהא בהפסק בגד או בשינוי מקום שאחד למעלה ואחד למטה, - וכתב במ"ב ס"ק קל"ג שאסור לקשור המטפחת סביב הרגל שאין זה דרך מלבוש, אלא יכרוך אותה סביב הצוואר בדרך מלבוש, ובחיי אדם כלל נ"ו סי"א אסר גם סביב הצוואר אם אין רגילין כן לפעמים מפני הקור, ולפ"ז יש להזהר שלא לכרוך המטפחת על זרועו דלא הוי דרך מלבוש, ואף אם סוגר בה השרוול במקום הכפתור, אין המטפחת מתבטלת עי"ז, ודלא כ"א שמרן זללה"ה התיר לעשות כן, ולא דמי למפתח שסוגר החגורה שכך נראה הסוגר גם אם לא הי' מפתח, וגם הבגד הוא החגור, שוב שמעתי מהגרי"מ שליט"א שמרן זללה"ה בעצמו קשר כן לאחד, וכן התיר לאחד לקשור על הגרב כה"ג שלא תפול, וכנראה הקיל בכרמלית, שע"ז לא יכשלו לסמוך על העירוב המפוקפק.

נדרים נ"ה ב' יוצאין בשק עבה - מהו גדר שק, ואם מותר שלא בגשמים

ג. נדרים נ"ה ב' תניא יוצאין בשק עבה ובסגוס עבה וביריעה ובחמילה מפני הגשמים, אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים, מהך סיפא יש להוכיח דברי שאפי' בשק שהוא כלי קיבול יוצאין מפני הגשמים, שלא מיעטו אלא תיבה וקופה, וסתם שק משמע כלי קיבול כדילפינן חגיגה כ"ו ב' מה שק מיטלטל מלא וריקן, ואמנם עיקר שק הוזכר לענין סוג החוט שממנו הוא עשוי, דשק נעשה משיער עזים שהוא גס, ואינו נוח למלבוש אדם, ומועיל לגשמים מפני שאינו בולע מים כבגד, והוא עבה להגין שלא יפלו מים על גופו, מ"מ א"א לסתום יוצאין בשק ויתפרש דוקא בשק שאינו משמש בשק למלאות בו, ומצאנו גם בי סדיא

שם דרב אכרוזי מכריז כו', צ"ב למה הוצרך להכריז ד"ו, ואולי היתה זו עצה לצורך מסוים שלא יכשלו בטלטול האסור, ואמר להם רב דאפשר בבי סדיא.

היוצא בטלית מקופלת

ד. קמ"ז א' אריב"י ארי"י היוצא בטלית מקופלת מונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת תניא נמי הכי סוחרי כסות כו', לענין שעטנז שנינו בכלאים פ"ט ומייתי לה לעיל מ"ו ב' מוכרי כסות מוכרין כדרכן כו' ופרש"י דלובשין אותו להראותו, אבל ר"ח והרמב"ם מפרשים שנושאין אותן מקופלין על כתפיהן שלא בדרך מלבוש, וכדקרי לה יבמות ד' ב' העלאה בעלמא, [וכמשנ"ת כ"ז במסכת כלאים בדיני שעטנז ס"ג, ועיי"ש מדברי הראשונים בסוגיא דיבמות, ולע"כ], וכ"נ מדאמרינן והצנועין מפשילין במקל ובגמ' אמרו במקל לאחריהם, והיינו כמו מפשיל קופתו לאחריו, (ולא מיירי בתוחבין המקל בשרוולי הבגד במקום הידים), ומשמע מזה שמגיעין לאותה תועלת ע"י המקל, ולא שמוותרין על התועלת הזו, (וכן מתפרש שם בתופרי כסות), וכן ביאר הריטב"א כ"ט ב', וכ"נ לכאורה מפ' הראשונים יבמות ד' ב' בשם תו' דמיירי בדליכא הנאת לבישה, וכן בסברא דמוכרי כסות לא ילבשו כמה מעילים זע"ז, וכן יש לדקדק מלשון הברייתא קמ"ב א' המוציא כליו מקופלים ומונחים על כתיפו וסנדליו וטבעותיו בידו חייב ואם הי' מלובש בהם פטור.

ולפ"ז לא מיירי במקפל חלק מבגד שהוא לבוש בו דרך מלבוש, וחייב חטאת על החלק שאינו דרך מלבוש, אלא מיירי באינו לבוש בו כלל, וקמ"ל דדרך הוצאה בכך, דומיא דמעות הצרוורין בסדינו דסיפא, דס"ד שאין דרך משא בלבישה על כתיפו, אלא מניח בתוך תיבה וכיו"ב, ואמנם אין דרך בנ"א כן בסתמא, רק המוכרין שצריכין שיהא

שבת פ"ו ה"ז מייתי עובדא מר"ט שנתעטף בסדין מפני הגשמים, ולשון התוספתא ונתנו לו סדין ואחזו בשתי ידיו ויצא בו מפני הגשמים, ובגמ' קמ"ו ב' מבואר דבכל ענין שרי, ומ"מ י"ל דסדין עדיף שדרך להתעטף בו בשינה, ובפ"י הרא"ש כתב בהדיא דשלא בגשמים נמי שרי, והובא במ"ב ס"ק ע"ב וכן בשו"ע סתם דיוצאין בהן בכל עת, מיהו שם פירשו בבגדים גסים כמ"ש במ"ב ס"ק ע"ג, ודברינו בשק עבה שאינו מלבוש, שו"ר בהגהות סמ"ע הנדמ"ח על השו"ע סכ"א הביא מחלוקת בזה.

שבת קמ"ז ב' בביאור בי סדיא ומה בין זה לאגוז

שבת קמ"ו ב' בי סדיא כו' כי פליגי במיצעי כו', נראה דסתם בי סדיא מיצעי הוא, ולכן שפיר חלקו בסתמא ומכריזו רב בסתמא דשרי, ופרש"י שהם לבדין שמניחין אתן מקופלים במקום הכר או הכסת, אבל הרמב"ם פ"ט ה"ז פירש כו' וכסת ממש כדמתפרש בי סדיא מ"ח א' ובכל דוכתא, ואפ"ה במיצעי שרי, כיון שיש תועלת חימום בלבישתן.

והא דשרי הכא הערמה טפי מאגוז ס"ה ב', אע"פ שמינכרא הערמה טפי מהתם, היינו משום דאגוז מאכל הוא, ואינו נעשה מלבוש כלל ומינכר טפי שעוסק בהוצאה, אבל בי סדיא כמלבוש גמור הוא, אלא שאינו עשוי לכך ומינכרא הערמה, ובזה שפיר התירו כיון שאינו עוסק במלאכה בהערמה אלא במלבוש.

שם בקשין אם האיסור משום גזירה

שם בקשין דכו"ע ל"פ דאסור, יש להסתפק אם קשין הוו משאוי גמור או מיחזי כמשאוי, ומלשון הגמ' כי פליגי במיצעי מאן דאסר מיחזי כמשאוי, ולא אמרו כקשין דמו משמע דלכו"ע לאו כקשין דמו, דקשין מן הדין אסירי, ובי מיצעי רק משום מיחזי, ולשון הרמב"ם וקשין הרי הן כמשאוי ואסורין משמע ג"כ דמן הדין אסירי ולא משום מיחזי.

הבגד מזומן ללוקח מיד, ושיראוהו הקונים, וקמ"ל דכל אדם חייבין עליו בכה"ג, [וברי"ו נ"ב ח"ה כתב כלשון רש"י, וסיים וכן נמי שמקפלה ומפשילה לאחריו כדרך מוכרי כסות].

ביאור מה שאמרו גבי עבד נ"ח א'

ולפ"ז מה שאמרו נ"ח א' דילמא מיפסק ומירתת ומיקפל ליה ומחית ליה אכתפיה, היינו שיפשוט הבגד מעליו ויניחנו על כתפו ולהכי לא קאמר מקפל ליה אכתפיה, אלא שיקפלו לאחר שסירנו מעליו, ואח"כ יניחנו על כתיפו, ולשון ר"ח שם שמפני פחדו מן המוכס יסירו מעליו ויקפלה וישאנה על כתיפו כמשא, [שו"ר בשבה"ל שהביא לשון זה של ר"ח ולמד מזה שהאיסור רק במסירה לגמרי, והובאו דבריו בב"י], ויש לשאול למה לא חיישין שישאנה בידיו, וי"ל דהכי אורחא דמילתא שהוא מקפלה להסתיר מקום החותם, ואח"כ מניחה על הכתף, ואינו אוחזה בידו מפני שקיפולה מיושב יותר על כתיפו וגם סתמא אין ידו פנויה למשאות, ולכן אי לאו דמקופלת חייב חטאת לא היו גוזרין בכאן, [ומה שהזכירו מנהגן של סוחרי כסות היינו מפני שמתחלה נותנין על כתיפן, וכאן במי שאירעו סיבה באמצע דרכו שנאלץ להניחם על כתיפן], א"נ י"ל דקושטא דמילתא קאמר אבל גם אם מקופלת ה' פטור היו גוזרים שמא יטלנה בידו ד"א ברה"ר.

לענין הלכה וברין דברים הנטפלים ואינם משמשים כעת

ולאחזק לא משכח"ל חיוב חטאת אם חלק מהבגד משמש מלבוש כדרך מלבוש, לאפוקי אם נושאו בדרך משא שכל הבגד מונח כדרך משא אלא שנהנה הנאת מלבוש מחלק ממנו, דבזה משכח"ל שחייב דאמרינן שנהנה מהמשא ולא דהוי מלבוש, כמו מוכרי כסות דשייך שיתכוונו בחמה מפני החמה גם בהעלאה דרך משא, ויתכן שאפי'

מניח מקצת הטלית על ראשו לא מהני לבטל שם משא מכל הטלית כשניכר שזהו דרך משא ולא דרך מלבוש, אלא שמשרבב מקצת המשא על ראשו, [ובאופן זה יש לפרש טעמיה דר"מ דמחייב חטאת בגונא ששני צדי טליתו על כתיפו וכן צ"ל לפרש"י], אבל אם בחלק שלבוש בו ניכר דרך מלבוש הרגיל, אף שנמשך ממנו חלק גדול שאינו דרך מלבוש א"א לחייב חטאת, דסו"ס חד בגד הוא ומקצתו בטל לאדם, ולא אמרינן כמאן דפסיק לחייב על חציו, מיהו לא כל דבר התפור ומחובר לבגד נעשה כחד, וכדחזינן בציצית לעיל קל"ט ב'.

ואם הנשאר חלק קטן הרי הוא בטל לחלק המלבוש, והיתר גמור הוא, שאין לאסור מדרבנן אלא כשיש חלק שנראה שמיטלטל דרך משא, אבל אם כולו דרך מלבוש, אלא שיש חלקים שכרגע אינם משמשים מלבוש, בזה ודאי כולו מותר, וכדתיניא קמ"א ב' דקטן יוצא בחלוק גדול, ולא חילקו כמה הוא גדול דמ"מ כולו חשוב מלבוש, וכמו שלובשים בגדים עם כיסים וכפתורים ומתלים וחגורות אע"פ שכרגע אינם משמשים כלום, דכיון שהם נטפלין לבגד והם חלק ממנו, אין כאן משא כלל, ועדיף בגדר חיבורו מטיט שעל בגדו שהוא חוצץ ואינו טמא ומטמא, משא"כ הני שהם חלק מן הבגד ממש, - שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שפירש ע"פ פרש"י ג' חידושים בד"ז, וקמ"ל דלא חשיב חלק המלבוש כאיגודו במקום פטור עיי"ש.

וגדולה מזו אמרו קל"ט ב' מתעטף אדם בכילה ובכסכסיה ויוצא לרה"ר בשבת ואינו חושש, ושאלו מ"ש מציצית ותיצרו דציצית חשיבי ולא בטלי הני לא חשיבי ובטלי, והתם החידוש מפני שכסכסיה לנטיית האהל נעשו, ולא לשימוש בגד, ואפ"ה אמרינן דבטלי, וכ"ש הני שנעשו לצורך שימוש בגד, ועסק"ח בזה.

א' גבי כסכוס מאני שביאר שנעשין קפלים ע"י כסכוס הבגד כי הא דאר"ז בפ' חבית מאי מרזב כגון כסכוס מאני דמתחזי כמרזב וביאר דהיינו קפולים קטנים כמין קמטים ולמדנו מזה שהוא מפרש קפלים כפי' תו', ובערוך מעתיק כיסי בבלייתא כלפנינו.

ברש"י מבואר שהטלית מקופלת על שתי כתפיו, וזה לשיטתו שהטלית על ראשו והגביה את כל שוליה ונתנם על כתפיו, [והרשב"א כתב בזה כמו שאנו מתעטפין בטליתות והיינו בשעת ברכה שעוטף ראשו בכל הטלית], ובעובדא דרבי פירש בלבוש בטלית כעין שלנו, שמקבץ הצדדין על כתפיו, ושלשל רבי טליתו על זרועו, וזו גם כונת הרשב"א שכתב שרק הצדדין שלפניו מקופלין.

בתו' יתכן שצד ימין שלפניו נותן על כתפו השמאלית מלפניו, וצד ימין שלאחריו נותן על כתפו השמאלית מלאחריו, וצ"ע בכ"ז.

שם והרטנין יוצאין בסודרין כו' בחילוק שבין סודר לטלית

ה. **שם** והרטנין יוצאין בסודרין שעל כתפין כו', לכאורה עיקר החילוק הוא בין טלית שהוא גדול ובקיפולו על הכתף הוי משא, אבל סודר שעיקרו לעיטוף הראש והצואר אינו נראה כמשא כשהוא נתון על הכתף לחוד, והנה הרטנין ודאי לשם מלבוש יוצאין עם הסודר, וע"כ שג"ז דרך מלבוש חשיב, דלא מיירי כשצריכין לטלטל הסודר, אלא שבאמת רוצין להתעטף בסודר אלא שמקפלין אותו מעט מעל ראשיהם על הכתף שלא יפריע להם במרוצתם, ואמנם בשבת שאינם רצין ע"כ לשם מלבוש בלבד יוצאין כן, ואין חילוק בינם לכל אדם אלא בזה שדרכם כך בחול, שו"ר בר"ח שפירש דהרטנין הוו כגונא דרבי עי"ש דלפירושו מיירי בבגד גדול כסדין, דמשמע דבסודר קצר בעינן

מונחת לו על כתיפו אם מתפרש על כתף אחת שם מונחת לו על כתיפו, יש להסתפק אם מונחת על כתף אחת או שמונחת על שתי הכתפיים, ופשטות הלשון מדלא קאמר על צוארו (כלומר ערפו וכלשון הפסוק שנותן עול ברזל על צוארו וכן בלשון הגמ'), משמע שעיקר הנחתו על כתף אחת, מיהו משכח"ל שמונחת על שתי כתפיים ואינה מכבידה על הצואר, ולכן לא מיקרי על צוארו וג"ז בכלל טלית מקופלת דכל שמונחת רק על הכתפיים דרך משאוי הוא, ומ"מ סתם טלית מקופלת על הכתף היינו על כתף אחת, מיהו הרטנין שיוצאין בסודר שעל כתיפן בפשוטו היינו על שתי הכתפיים כדרך מלבוש.

ולפי הנראה בפ' ר"ח ובתו' בשם הערוך העשויה כמרזב היינו כה"ג שהטלית מקופלת ומונחת על שתי כתפיו, אלא ששם פירשו שכל חצי טלית כרכו כמין כרך, דהיינו שכמו שמגלגלין כל הטלית כמין כרך ונעשית כמחצלת כרוכה, ואם נתנה על שתי כתפיו לאחר הכריכה נשאר אמצע הטלית על הצואר, ואם מושכה לאחריו נעשית כעין גומא, כך כאן כרך כל צד מהטלית כמין כרך, כעין טלית גדול שלנו, אלא ששלנו אינו כרוך וכולו קפלים פתוחים כוילון, ולא דמי למשא אלא למלבוש שיכולין להתעטף בו ויכולין לכווצו לצד אחד, וכאן מיירי שכרכה שלא בדרך מלבוש, [וגם לא כרך אמצע הטלית וזה כמו שלנו, אלא שתולה באופן שאינו מלבוש], והדמיון למרזב אינו מיושב כ"כ, ואפשר דכמרזב היינו שאינה מקופלת רק עגולה, דדמי טפי למלבוש מלמשא, ומלשון ר"ח נראה ששתי הכריכות והטלית שביניהם דומה לספר שיש ספר גלול בשני צדיו וקלף דק באמצע, שאפשר לראות הגלילים כדופני המרזב, והמעט שנשאר כנגד השדרה הוא שולי המרזב.

בר"ח וערוך סיימו וקורין אותה רישא וכסכוס מאני, וכעת ראיתי בר"ח ק"מ

כיון דסו"ס מלבוש הוא, וכמשנ"ת לעיל, אבל בתו' כתבו שבזה חייב ר"מ חטאת.

שם בזה לא חייב ר"מ חטאת, מפני הכבוד אמר לו בלשון שאלה, אבל כונתו לומר בניחותא, מיהו בכה"ג שמתכוין למלבוש כרבי פשיטא דפטור כדין מוציא אוכלין בכלי צ"ג ב', שאינו מוציא הטלית לצרכה אלא לצרכו, [ולא דמי למחט הנקובה וכל דדמי לה שאינה מלבוש כלל], אבל מ"מ כיון שאם הי' כונתו למשא ס"ל לר"מ דחייב חטאת, אסור מדרבנן ללבוש כן אף לצורך מלבוש, ובפרט שיכול לשלשל ולעשות כולו מלבוש, נמצא שהקיפול הוא באמת למשא של חלק זה, ואם שייך לחייב על כולו בצורה זו, יש לאסור אפי' כשמתכוין למלבוש.

שם דקדק ר"מ עד כאן, פשטות הדברים שלא חזר בו רבי לסבור כר"מ, אלא דכיון שר"מ מחייב חטאת אין להתיר מדרבנן, אבל לרבי פשיטא ליה דלא מחייב חטאת בכה"ג, ואפשר שהי' ידוע דר"מ או ר"ע מחמרי טפי מרבנן בד"ז, אלא דלא ס"ד שהחמירו כולי האי לחייב חטאת בכה"ג.

קמ"ז ב' האוליידין כו', קמ"ל בשיעור בגד שצריך גם שיתעטף בה ממש

ו. קמ"ז ב' ארחב"א אר"י האוליידין כו' ובלבד שיתכסה בהן ראשו ורובו, קמ"ל בשיעור הבגד, דלא סגי שמתעטפין בכל האלונטית הזו (בלי קיפול) אלא צריך שתהא גדולה כדי שיתעטף בה ראשו ורובו, דאז יש לדונה כסדין, וצריך גם שיתעטף בה ממש, ובה יתכן דסגי בעיטוף גופו וא"צ עיטוף ראשו דוקא, ומשמע שלא הצריכו ראשו ורובו, אלא בבלי נשים שניכר שאינו בגד מלבוש, וכן בי סדיא סתמא הוא גדול שמתכסה בו בלילה או מונח על המטה, מיהו הרמב"ם הזכיר כר או כסת, אבל גם לשיטתו לא מהני אא"כ יש בו כדי עיטוף, וצ"ע דכר אין בו כדי עיטוף.

קשירה, וזה לדעת הרמב"ם, ועי' לקמן סק"ז מש"כ ע"ד המ"ב ס"ק קכ"ט.

שם אלא שנימא כרוכה לו באצבעו – מה תועלתה

שם אלא שנימא כרוכה לו באצבעו, הנימא הכרוכה היא כדי שלא יפול מעליו, ויש לעי' מה תועלת הנימא אם יעוף הסודר מצד אחד וישאר שלא כדרך מלבוש על כתף אחת, וי"ל שירגיש מיד בנפילתו שמושך הנימא מאצבעו, וידע לתקנו כראוי, ולמדנו שגם בבגד יש חשש דילמא נפיל וישכח וילך עמו ד"א עד שילבשו, [ותלוי לפי הענין דבמנעל ודאי לא ילך בלעדו, ועוד כיו"ב], ועי' לקמן ב' בסבניתא שצריך לקשר שני ראשיה למטה, וקשירה היינו לדילמא נפיל, ועי"ש בתו'.

שם הכי מאי א"ל אסור כו', דקדק ר"מ עד כאן
שם הכי מאי א"ל אסור הכי מאי כו', לא ביארו בגמ' מה שאלו, אבל מבואר מזה שיש כמה אופנים להסתפק בהם אם דמו לכיסי בבלייתא והשיבו שאסור, ולא נימא דדוקא מרוב אמרו, והיינו דמסיים ר"פ נקיט האי כללא בידך כו' דכל הני גונא דאסר ליה ר"ז אדעתא דכנופי הוו, ומשמע שלהתנאות הוא מאורע ממה שהזכירו את השבדר"א, ולכן לא הזכיר ר"ז לר"י אופן זה.

שם כל אדעתא דלכנופי אסור כו', פי' כל שהקיפול אינו משמש שימוש בגד הר"ז משא, ולא שרי אלא להתנאות, ומי איכא להתנאות בקיפול הטלית, אין כי הא דרבשר"א שהי' נוהג כך בחול להתנאות בקיפול סדינו, אבל כל שהקיפול לצורך משא כלומר שמניח החלק המקופל על כתיפו מפני שאינו רוצה ללבוש חלק זה אסור, מיהו דוקא באופן ששייך לראות כל הטלית כמונחת על כתיפו למשא, אבל בחלק קטן שניכר שכולה מלבוש אין זה ענין לטלית מקופלת, דהא משמע שכל הנדון הוא בטלית ששייך לחשבה טלית מקופלת, מיהו בכ"ז האיסור מדרבנן

שם סכניתא

שם סכניתא, אפשר שאין בה כדי ראשו ורובו, ולכן צריך עיטוף מעט דהיינו למטה מכתפיים, ולקשר לא נתבאר אם הטעם דילמא נפיל או שחסר בדרך מלבוש שהבגד לא יתפס על בשרו רק על ידי קשירה, כי הוא קצר ודק, עי' תוד"ה צריך, ובערוך הביא אפי' סכניתא לא יכול למיסבל, משמע ג"כ שהוא בגד דק, - הרמב"ם בפ"ט ה"כ כתב שע"י הקשירה למטה מכתפיו הוי כמו אבנט, ומשמע שאין הטעם כדי שיהא מלובש לכל הפחות עד למטה מכתפיים אלא כדי שישמש כאבנט, ובמאני דבני חילא לא הוזכר שצריך לקשור דשרביבו משמע דסגי בזה, ובשעה"צ אות קס"ב כתב דתלוי אם סכניתא סודר קטן או גדול, ותלוי אם החשש דילמא נפיל, ועריטב"א וצ"ע בכ"ז.

שם למטה מכתפיים

שם ארחב"א אר"י למטה מכתפיים, יעוי' בהגהות הב"ח ולפ"ז שניהם שמעו המימרא מר"י, ורחב"א ביאר ששמע בהדיא למטה מכתפיים, שהי' מקום לפרש דלמטה, היינו שיקשור שני ראשי שוליה התחתונים בכל מקום שירצה וקמ"ל דהיינו למטה מכתפיים, - למטה מכתפים היינו תחת בית השחי שהוא העצם של הכתף ולהרמב"ם אפשר דהיינו יותר למטה, במקום ששייך לחגור, והדברים סתומין, ולשון השו"ע סכ"ט כתיפו וגופו עי"ש.

שם כי מעבריתו היינו מלבושים או שאר בגדים

שם כי מעבריתו מאני לבני חילא שרביבו בהו למטה מכתפיים שהיו נושאים הבגדים דרך עיטוף, וקרוב הדבר דלא בבגדי מלבוש שלהם מיירי, שאין דרך להתעטף במכנסיים, ואין ראוי להתיר ד"ז, אלא במפות שלחן ובבי סדיא ובלרין וכיו"ב, והצריכן לשרבבן למטה מכתפיים, מיהו צ"ע אמאי סגי בזה דלכאורה הי' צריך להתעטף בהם ראשן

ורובן, ולכח"פ לקשור למטה מכתפיים, ואפשר שהוצרכו להעביר להם בגדים, שאין בהם כדי רו"ר, והצריכן לכל הפחות לשרבבן למטה מכתפיים, ומהני בשעת הדחק, או שלא היו רשאים להתעטף בבגדיהם דרך מלבוש גמור ולכן לא יכלו טפי מלמטה מכתפיים, אבל לשון הגמ' סתום בזה, ולדעת המ"ב בסי' ש"א סל"ד משמע איפכא דכל שיש בו כדי רו"ר סגי בלמטה מכתפיים וסודר אפי' על כתיפו מותר כיון שנהגו כך, ועבה"ל ד"ה ואם, וצל"ע בכ"ז.

שו"ע סי' ש"א היוצא בטלית כו'

ז. **שו"ע** סי' ש"א סכ"ט היוצא בטלית מקופלת דהיינו שלאחר שנתנה על ראשו כו', כבר הביא ב"י דלר"ח אינו חייב אלא כשפשטה לגמרי והניחה מקופלת על כתפיו, ואף לרש"י נראה דהיינו דוקא באופן ששייך לחשוב כולה כמשאוי, שאף החלק המונח על הראש נראה כחלק מהמשא ששל כתיפו, אבל אם החלק שלבוש בו הוא דרך מלבוש, אינו מתחייב על החצי שאינו דרך מלבוש, ומה"ט כתב בשו"ע כאן דמהני כשלבוש בו למטה מכתפים דסגי בזה שחלק ממנו דרך מלבוש.

בדברי המ"ב שנקט דביש לו לכסות רו"ר סגי בלמטה מכתפיים

שם מ"ב ס"ק קי"ב היינו אפי' אם אינו מכסה בה רוב גופו כו', ולכאורה הי' נראה שהחילוק בין טלית שהיא מלבוש לבלרי נשים שאינם מלבוש, וה"ה לפ"ז דבי סדיא בעינן ראשו ורובו, עי' סעיף ל"ה, וסכניתא להמפרשים שהוא קצר ואין בה רו"ר לא מיחזי כמשאוי עכ"פ כשקושרה, ובסודר באמת שרי כיון שהוא קצר הרי רובו כמלבוש, אבל הרמב"ם כתב דבסודר שאינו חופה רו"ר אסור לצאת בו ובסכניתא בעינן קשירה, וכ"מ במ"ב ס"ק קכ"ט שאם הבגד יש בו כדי לכסות רו"ר הוי מלבוש אפי' מקופל עד למטה מכתפיו,

ועוד דכיון שנוהגין כך שרי כדלעיל, (ואאמור'ר (שליט"א) זללה"ה רגיל לקשרה מלפניו קשר ראשון כהנהגה טובה שלא יפול).

תופס בבגד אם חשיב כמאן דפסיק

מין זללה"ה העיר לאחד שתפס קצה הגרטי"ל בידיו דכמאן דפסיק דמי והוי טלטול, ועמש"כ לעיל סי' ט"ז סקכ"ד מחבל שיוצא מתחת ידו נ"ד א', ואאמור'ר (שליט"א) זללה"ה אמר דבציצית יש סברא להקל כיון שיוצא יד"ח המצוה גם כשתופסה בידו א"כ מאותה סיבה לא הוי טלטול, ועיקר החשש הזה דכמאן דפסיק א"א ללמדו מטלית מקופלת אלא מחבל של גמלים, ולכאורה באדם עצמו אין חשש דמיחזי כמשאוי, נשור'ר בשעה"ג שכתב לאסור תפיסת הבגד ביד מההיא דחבל גמלים], ואין ללמוד שבת מקנינים כלל, דהתם כיון ששולט על הבגד הו"ל כשלו, אבל לא בטל שם מלבוש מזה, וכ"מ בשו"ע סל"א שמותר להגביה הבגד ע"י תפיסתו בידיו, ויש לדחות שיש סוג תפיסה שאינה מבטלתו ליחשב כמאן דפסיק, וכן רגילין לתפוס הקאפלו"ש שלא יעוף ברוח.

קל"ט ב' עיצית לגבי טלית חשיבי, בטעם הדבר, ואם דוקא במצוה

ח. קל"ט ב' עיצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי הני לא חשיבי ובטלי, כסכסי הכילה נצרכים לעיקר שימושה לנטותה ולקשרה ליתידות, ונראה שעושין אותם מרצועות חזקות וקשורים לטבעות שבכילה או לולאות חזקות, שבלא זה יקרעו במהרה, ואפ"ה שרי, דכיון שהם חלק מן הכילה לא חשיבי תרי מילי, אלא כמו כל קצה שבכילה שאע"פ שאינו משתמש בכולה בעיטופו מותר, ולשון לא חשיבי מתפרש דלא חשיבי דבר נפרד מהכילה, ולשון שבה"ל בשם ר"ה גאון התם אחשביה הכא לא אחשבינהו, וביאור הדברים דציצית הם חפצא דמצוה ואינם נטפלים לבגד מדין ביטול ככסכסין, אלא כנוי

אבל אם אין בו כדי רו"ר אינו בגד להתירו בלא קשירה, שכן חילק בשו"ע סל"ד ע"פ הרמב"ם, ובשעה"צ אות קס"ב כתב דרש"י שלא הצריך קשירה אלא שמא יפול, היינו משום דמפרש סכניתא בגד גדול, והדברים צ"ב, דלפ"ז כשהבגד גדול שרי לקפלו יותר, ובפשוטו משמע דשריותא דסודר כההיא דרהטנין מפני שאין דרך לעטוף בו כל גופו כטלית, ולכן מותר לצאת בו במקופל, שהקיפול מועט ולא מיחזי כמשא כיון שכן נהגו הרהטנין, מיהו בר"ח פירש עובדא דטליתו של רבי כסודר דרהטנין.

לענין הלכה

לענין הלכה נקטינן דכל שדרך בנ"א להתעטף כך לנוי או לנוחות, אין בזה משום טלית מקופלת, כמ"ש בשו"ע סעיף ל' מתשובת הרשב"א ושם סתם וז"ל השו"ע מותר לצאת ברה"ר בטלית סביב הצואר, ומשמע שבכל מקום מותר, ובמ"ב תלה ד"ז במנהג.

פדין וכיו"ב דהיינו שמיכה דקה, מותר להתעטף בה רו"ר כדי להוציאה לרה"ר, וכן במגבת גדולה שמתעטף בה רו"ר, ועסק"ג דיוצאין בשק עבה מפני הגשמים.

טלית שמשלשלה למטה מכתפיו חשיבא כעיטוף לענין היתר טלטול אע"פ שרובה מקופלת על כתפיו, שו"ר דבמ"ב סל"ד כתב דהיינו דוקא מפני שנהגו כך, ובס"ק קי"ב הביא פלוגתא בזה, ול"ע כה"צ בכ"ז.

בגדים שלבוש בהם מותר לתפוס בהם ולהגביהם מעט שלא יטנפו בטיט וכיו"ב, והתפיסה הזו לא משוי להו כמאן דפסיק.

טלית גדול שלנו נוהגין בו היתר אע"פ שמקפלין הצדידין על כתפיו, ואין הדבר ברור בגמ', אבל כמדומה שהקפלים שנעשין כיון שפשוטין לאחוריהם לא מיחזי כמשא,

בדברי הר"ח והרמב"ם

והראשונים ז"ל אסרו בחוטין מוזהבות ע"פ פרש"י דטעמא דציצית משום דתכלת חשוב ולא בטיל, וכן נסתפקו בשל משי מה"ט, וכתבו תו' בשם ר"ח דציצית חשובין בעיניו שדעתו ליתן בטלית ציצית רביעית, ולא נתפרש לשון זה, דהא בכילה ג"כ חשובין הרצועות בעיניו לעיקר תשמיש הכילה, וגם בציצית דעתו לקיים את אלו ולהוסיף את הרביעית, וצ"ל דמצותן חשובה לו, ודעתו שישמשו למצוה ולא יתבטלו להיות ככסכסין וז"ל הרמב"ם מפני שאותן החוטין חשובין הן אצלו ודעתו עליהן עד שישלים חסרונן ויעשו ציצית, וכ"ה בשו"ע סל"ח, [וע"ע בחיי אדם כלל נ"ו סי"ג שכתב דאע"פ שהם חוטין בעלמא ולא חשיבי מ"מ כיון שדעתו לתקן הציצית שנפסלו ולהשלים עליהם כו' עי"ש], ולשון ר"ח שלפנינו שלב האדם רוצה בקיומן כי בדעתו שיתלה הרביעית וילבשנה אבל כוסכיא לגבי כילה אינו צריך להן ובטלי, משמע דמפרש שהכסכסין חוטין הנמשכין ממנה סתם, וכלשון הרמב"ם פ"ט ה"כ מותר להתעטף בטלית שיש בשפתותיה מלל אע"פ שהן חוטין ארוכין ואע"פ שאינם נוי הטלית מפני שהם בטלין לגבי הטלית ואינו מקפיד עליהן בין היו בין לא היו, הנה העתיק דין הגמ' בטלית ולא בכילה, וממילא החוטין הנמשכין ממנה לא חשיבי שהרי אין שום צורך בהם, אבל תימה דמזה לא היו מקשים בגמ' כלום, ובדוקא נאמרה המימרה בכילה ונשנית בר"פ תולין גבי אהל, ונראה הבין מפי' ר"ח שבכילה מצוי שחוטין נמשכין ע"י שקושרין אותה לנקליטין ויתידות, אבל לא מיירי בחוטין שדרך לנטותה בהן, ואולי סבר שהחוטין מחוברין לנקליטין, או שהם מיתרים נפרדים, כמו במשכן, מיהו בתחלה כתב ר"ח פי' כוסכיא חוטין ומשיחות שעליה ובערוך סיים שבהם נוטין אותה, וכן משמעות הלשון דמשיחות הם חבלים שנעשו לנטותה

ועטרה שהבגד מתנאה בהם, וכיון דחשיבי שהם המצוה לא בטלי כאילו הם חוטי הבגד, וכלשון הרי"ד שכסכסין תשמישי כילה הן ובטלין אצלה אבל הציצית אינם תשמיש הטלית שעיקר המצוה היא הציצית, וכן בסמ"ק בשם ה"ר יחיאל פי' דלא בטלי משום חשיבות המצוה וכ"כ בארחות חיים וכל בו בשם ר"ח דאפי' בלא תכלת חשובין הן שהם עשויין לשם מצוה ולא בטלי לגבי טלית, מיהו אם היו חוטי השימוש גם מצוה כגון כסכסין יתכן דהוו בטלין.

ולפ"ז נראה דאפי' חוטין מוזהבות שפיר בטלי לגבי אבנט דכיון שהם חלק מהבגד ושימושיו, בטלי ליחשב כמותו, ולא ממעטינן אלא ציצית שהם שימוש דמצוה, וחשיבי למצותן, [שו"ר בחדושים ע"ש הר"ן שכ"כ בשם הרא"ה, וכ"נ בריטב"א בשם הרא"ה, ונראה שחזר בו ממה שכתב בדף נ"ט ב' להחמיר], ואף במצויצת כהלכתה אינם בטלין לטלית, אלא מצותן משויא להו בגד כמו תפילין, ואף בלילה דלאו זמן ציצית, מ"מ כיון שבצורה זו הם משמשין למצותן, הו"ל נוי הבגד כמ"ש הרמב"ם, וחשיבי דרך מלבוש כמו תפילין, וה"ה באופן לבישה שאין בה מצוה כגון שחוגר בה, ולכאורה לענין בית המנוגע ג"כ החילוק כן דג' ציציות לא חשיבי בגדו ומוזהבות אפי' תלויות חשיבי בגד, מיהו חוטי הציצית אינם מק"ט לחוד.

ולכאורה יש להביא רא' לזה מהא דר"י קי"ב א' שנפסקה רצועה של סנדלו וכרך עליה גמי ונכנס, והרי הרצועה עתיד לתקנה ועכשיו הוא מטלטלה ואפ"ה שרי, והיינו משום דסנדל ורצועתו חד, ויש לדחות שכרך גמי על הרצועה והי' לו תועלת גם מהרצועה הקרועה, שו"ר בתוספתא פ"ג הט"ו סנדל שנפסקה אחת מאזניו או אחד מתרסיותיו יוצאין בו שתיים אסור מפני משוי שבת כו' עי"ש ומבואר בהדיא שמותר לצאת ברצועה אחת קרועה.

דברי הרמב"ם בביאור הגמ' לא נתפרשו

ובאמת דברי הרמב"ם לא נתפרשו והטוש"ע העתיקו הגמ' כצורתה בכלה שיש בה רצועות שמותחין אותה בהם, והדבר פשוט שצריך להם ודעתו עליהם שישארו, וכיון שד"ז מפורש בגמ' לפרש"י וכל הראשונים, שפיר פסק בשו"ע כותייהו, והדיוק מסל"ח גבי ציצית אין בו להכריע הלכות כלל, כיון שכאן הדברים מפורשים בהסכמת כל הפוסקים להתיר כילה ברצועות המחוברין לה, ולא במלל כלשון הרמב"ם, (ויתכן בדעת הרמב"ם לאידך גיסא דכל הני שרוצה בקיומן בטלין לבגד כגון לולאות אע"פ שנקרעו או שא"צ להם עתה דומיא דכסכסין ורק בחוטין שאין לו צורך בהן דימה לציצית שאין בהם מצוה, וציצית שאני שרק מצותן מבטלת).

לענין הלכה

ולענין הלכה נראה שלחוש לדעת הרמב"ם זהו בגדר חומרא והנהגה טובה, אבל המיקל בכרמלית יכול לסמוך ע"ד כל הפוסקים (שמתירין לרה"ר) ואף ברה"ר י"ל דהוי נידון בדרכנן שאין דרך הוצאה בכך, (וכ"כ בתו"ש לענין רצועות חשובות), ואף להרמב"ם נראה דפטור, ולא דמי לציצית שאמרו דחייב, דכיון שצורתם כך חשיב נמי דרך הוצאה בכך ואם יקשור דבר אחר לבגד לא חשיב כדרך, וצ"ע בזה בדעת הרמב"ם שאף במלל הצריך שלא יהא דעתו עליו, ומבואר מדבריו שהשוו בגמ' תפור וקשור, אבל לדעת ש"פ י"ל שלא דנו לחייב אלא בכסכסין הקשורין דומיא דציצית, דכיון ששייך להפרידם אע"פ שאין דעתו להפרידם חשיב שפיר דרך הוצאה ג"כ, אבל בחלק מן הבגד אין לחייב כלל, ולכן אף לפי ר"ח אין כאן נדון בדאורייתא כלל, ועובדא הוה שהחמיר מרן זללה"ה במתלה שנקרע ועתידין לתופרו כדעת הח"א, ואמר דלא מהני שיחליט שלא לתופרו דבטלה דעתו, אבל כשנקרע המתלה

בהם, - אמנם לשון הגמ' לא חשיבי ובטלי מיושב טפי לפרש"י ולפי ר"ח, אבל שפיר יש לפרש ציצית לגבי טלית חשיבי לומר שהם דבר בפ"ע ואינם כחוטין כלפי בגד שלם לפי שחשיבותן גדולה, אבל כסכסין אין להם חשיבות עצמית כלפי הכילה שהם חלק קטן ממשמשי הכילה.

בקושית החיי אדם על המחבר שהתיר רצועות שנפסקו

והנה בנשמת אדם השיג על המחבר שבסל"ח העתיק לשון הרמב"ם לענין ציצית, וש"מ דתלוי אם צריך לחוטין ודעתו עליהם להשלימן, ולפ"ז הדין נותן שכל חוט שדעתו להשלימו לא בטל, ובסל"ט פסק בלולאות שנפסקו דמותר לצאת בהן, והיינו אפי' דעתו לתקנם דבהכי מיירי בסתמא, וכמדומה שכן מבואר בלשונות ראשונים בהדיא, וזה דלא כטעמיה דהרמב"ם בציצית, וגם בסמ"ג שהביא פי' ר"ח מ"מ נקט שמותר לצאת בלולאות שנפסקו משום דלא חשיבי, וגם הנ"א מודה לדעת כל הראשונים והשו"ע מותר, אלא שהשיג ע"ד המחבר שסותר עצמו מסל"ח, ובמ"ב ס"ק ק"ג העתיק מחיי אדם דיש להתיר רק כשאין חשוב ואין דעתו לחברו, ואמת הוא שכצ"ל לדעת הרמב"ם, שלא התיר אלא כשלא איכפת לו אם היו או לא היו, ואין דעתו עליהם כלל, אבל דברי המחבר בשו"ע כמפורשים דבכל ענין שרי לצאת בלולאות שנפסקו אם אינן חשובות כשל משי וכיו"ב, וכן הסכמת הראשונים כמ"ש בב"י, ומעשה רב מר"י שלא התיר הרצועות מהאבנט שלו כמ"ש תו' בשמעתין, ולדעת הרמב"ם ג"ז אסור, [תדע שהרי"ד התיר בלולאות שנפסקו ואסר באבנט ע"י להלן בזה], וכן מתפרשים דברי כל האחרונים, והחיי אדם מודה בזה אלא שדעתו להחמיר כהרמב"ם לפמ"ש המחבר בסל"ח, וכנראה שאין כן דעת הראשונים והאחרונים.

באמצע שאינו ראוי כ"כ לתפרו, התיר לטלטל כשיחליט שלא לתופרו.

בדברי הרי"ד שחילק בין כסכסי כילה לרצועות האבנט

מ. בפסקי הרי"ד כתב לחלק בין רצועות התלויות באבנט לכילה, שהכסכסין משמשינ את הכילה עצמה, ורצועות האבנט משמשינ את האנפילאות, אבל דעת כל הפוסקים שלא לחלק ביניהם, שהרי כשמתעטף בכילה אין לו שימוש ברצועות, וע"כ דביטול הרצועות מפני שהם משמשינ יחד עם הכילה, וה"נ הרצועות בטלין לאבנט מפני שמשמשינ עמו כשצריך לכך, ויש לרצועות מעלה שהם משמשינ למלבוש, משא"כ בכילה.

בדין רצועות מוזהבות

וברצועות של משי מסיק בטוש"ע סל"ט להחמיר, והסמ"ג מסתפק בזה, ובמוזהבות דעת כולם להחמיר ע"פ פרש"י בתכלת, אבל לדעת הרא"ה שהובא בחידושים ע"ש הר"ן יש להתיר, ואף להמפרשים טעמא משום מצוה ומחמירין בלבן בלא תכלת, ג"כ יש להתיר במוזהבות, אלא שלא רצו להקל דלא כרש"י.

- הוספה לפו"ר -

מיהו בלשון הסמ"ק ותו' הרא"ש משמע שגם בלא פרש"י ס"ל להשוות מוזהבות לציצית, אע"פ שאין טעמיהם שוין, דציצית אינה נטפלת לבגד אלא חשובה מפני מצותה, ומוזהבין נטפלין לבגד כשהם בשלימותן, מ"מ מפרשים בגמ' שרק הפחותים בטלין, ולע"כ.

כפתור העומד בלא שימוש

כפתור נוסף שתופרין בבגד במקום צנוע להיותו למשמרת באם יאבד אחד מהכפתורים חשיבא הוצאה, ואין שום חילוק בחשיבות הכפתור ואם אורחיה בהכי יש כאן חיוב חטאת, כ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה נ"ז א', ובאמת זה חמור מציצית שאין סופו

להתיר חוטין אלו אלא להוסיף עליהם, אבל כפתור זה אינו משמש לבגד כלל, וכיון שדרך בנ"א לתפרו כך, יש לחוש דחשיב דרך הוצאה ועדיף מציצית דחשיב אורחיה, ולא מהני לזה ביטול ולא החלטה לבטלו, כיון דחשיב בטלה דעתו שהרי עיקרו לכך נעשה, וזה דבר הראוי והגון, [ועי' תו' צ"ד א' בכיס של זב, ולפי דבריהם אפשר דהוי משאצל"ג, אבל גם ציצית כן], מיהו יש לימוד זכות על כפתורים שבחולצות שאין בהוצאתם מלאכת מחשבת, שאין דעתו של אדם על שמירתם, ולא איכפת לו אם יאבדו, כי ברוב פעמים אין הכפתורים נופלין עד שמשליכין הבגד לאשפה, ומצויין כפתורים כאלו בשפע, כך שבאמת אין דעתו של אדם על הריוח הזה, ואין בזה כדי להתיר לכתחלה, אבל יש בזה לימוד זכות שלא חשיבא מלאכה גמורה, מיהו במעיל ואפודה וכיו"ב שאין הכפתורים מצויין כ"כ להתאימן לבגד, ולובשין אותן זמן מרובה שמצוי שנופלים בזה סתמא דעתו של אדם על הריוח הזה שיש לו כפתור מתאים, ולא מהני שיחליט בדעתו שאפי' יפול לא ישתמש בו דבטלה דעתו, ואין ההחלטה משנה את המציאות, כמו שלא יועיל אם יחליט שישאיר המעות צרורין בסדינו.

לולאות שבמכנסיים ומכפלת ועוד

לולאות שבמכנסים שנקרעו מצד אחד ועתיד לתופרם לדעת הח"א יש להחמיר בהם, [ושמענו שמרן זללה"ה התיר ללכת פחות פחות מד"א ולהניחו בצד במקום המשתמר], מיהו אם חוגר חגורה יש תועלת אם יסובבם על החגורה שלא תשמט למעלה, וחשיב שפיר דרך מלבוש להקל בכה"ג, - ובפשוטו יש עצה לחברו עם סיכת בטחון, וכן במתלה שנקרע, ולא נתפרש למה לא הורה מרן זללה"ה לעשות כן, ואמר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דשמא חשש שיש לאסור משום תיקון מנא, כיון שעושהו מתלה, משא"כ בקרע אחר ששפיר יכול לסוגרו בסיכת

בטחון, לפי מה שהתיר מרן זללה"ה דלא כהק"נ, ואף אם נחמיר כהק"נ כמו שנמצא כן בשם הגרע"א ז"ל, מ"מ הי' אפשר לחבר המתלה בסיכה רגילה אי לאו דהוי תיקון חשוב.

רצונות בד הנמשכת מן הבגד עצמו וסוגרין בה המכנסים ע"י כפתור, אפשר להקל דלא חשיבא כדבר בפ"ע ואף אם נפל הכפתור מותר לצאת בה לכו"ע, ואף הנמצאין בצדדין ולא במקום נעילת החגורה כמדומה שמקילין לצאת בהם אף כשנפל הכפתור.

מכפלת שבמעיל ומכנסים אף שנעשית כדי להאריך הבגד אם יצטרכו, חשיב חלק מן הבגד, ואין זה ענין לטלית מקופלת כיון שג"ז שימוש בגד, שאילו הי' כל המעיל כפול כך הי' ג"כ מותר.

כפתור שעשוי לסגור הבגד ואין הנקב שכנגדו פתוח להכניסו בו יש להחמיר לדעת הח"א, [וכפי המצוי שיש נוי בהשאת הכפתור מותר, אפי' אם כך ניחא ליה טפי, וא"צ נוי גמור], אבל לדעת ש"פ הרי התירו ק"ו מכסכסי כילה.

מרן זללה"ה נהג לילך עם מעיל על הכתפיים ולא חשש לזה שכעת אין השרוולים משמשין כלום, ואע"פ שהם חשובים ואינם ראויין לשמש בצורה זו כלום, שזה כמו כפתור שאינו נועל בו, ויש גם נוי בקיום השרוולים.

כיסים שתופרין לבגד נעשין חלק ממנו כיון שראוין לשמש עמו, אבל ככיס שפתחו תפור יש לדון אם מותר לטלטל הבגד מפני טלטול הכיס, ולדעת הפוסקים מסתברא דמותר, דנהי דחשיבי מ"מ בטלי, ובפתוח מעט יש להקל, דבזה אף לדעת הח"א שרי, ויש לדון להקל כיון שאפי' אם לא יוכל לפתחו לא יתלוש הכיסים ומבטל אותם לבגד, ובפרט דסתמא יהא קלקול לבגד אם יתלשם, - וכתב

בבה"ל סכ"ג שמותר לצאת בכובע המחובר למעיל לכסות ראשו בגשמים אע"פ שעתה הכובע תלוי מאחוריו, מיהו אם מחובר ע"י לולאות שמורידין אותו לפעמים, צ"ע אם חשיב חלק מן הבגד ובטל אליו, שו"ר בנשמת אדם דדבר שדרכו בכך סגי גם בקשירה וכל חיבור, ולפ"ז י"ל דג"ז שרי, וה"ה דשרי בחגורה התפורה לבגד, ועמ"ב ס"ק קל"ה בענין שתי חגורות שכתב לנהוג כן לכתחילה.

נעליים עם שרוכים פתוחים רגילין להקל מפני שיש תועלת גם בלא קשירה שאינם נפתחין לגמרי, [ותניא בתוספתא פ"ג הי"ד נשטמו רצועות מנעל וסנדל הר"ז יחזיר ובלבד שלא יקשור, וש"מ שמותר להלך עמהם בלא קשירה, מיהו תלוי לפי צורתם, ועי' מקואות פ"י ושניצן של סנדל שאיצטריך לאשמוענין שיבואו בהם המים], וגם י"ל דבטלי דחשיבי צורת המנעל, וגם יש בזה נוי.

שרשרת ארוכה שלפי מדתה כעת נשאר חלק מיותר שאינו נוי יש לדמותה לחגורה ארוכה, כיון שהכל שרשרת אחת, וכקטן שיוצא בבגד של גדול שהמיותר אינו משא אלא גוף הבגד חשיב, אם מחוברת במעשה אומן, ולא בחוליות שאפשר להוסיף ולגרוע מעשה הדיוט שבזה ראוי להפרידן.

בדין חיבור בדבר שאין דרכו בכך

י. **שו"ע** סי' ש"א סכ"ג בהגה אבל אם חיבור שם דבר שאין דרכו בכך אסור, במ"ב ס"ק פ"ב כתב בשם תו' דגזרינן אטו אינו מחובר, ובשם המרדכי והרשב"א כתב דהוי משאוי, ולכאורה אין כאן מחלוקת דודאי חותם של עבד לדעת תו' גזרו אפי' ארוג היינו אטו אינו ארוג, כיון דחותם בטל לבגד שהוא מצרכי הבגד, שיהא מסומן על לבושו שהוא עבד, ואינו במקרה על לבושו, אבל אם מחבר דבר שאינו שייך לבגד יש בזה משום משאוי, שאין התפירה ביטול, והרשב"א והמרדכי מיירו במחבר מפתח לחגור, דלא

בטלי, ולפ"ז עדיף לצאת בהן ולא לנתק חיבורן בשבת, אע"פ שזוהי תפירת עראי, ועמשנ"ת בזה בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם.

אבנים קטנים שנתקעים בחריצי המנעלים אם אינם מפריעים בהילוך בטלי כמו טיט שע"ג בגדו, ואף בטיט שמפריע בהילוך מבואר בסי' ש"ב ס"ו ובמ"ב ס"ק כ"ו שמקנחין המנעלין סמוך לביהכ"נ, וכן אם נתקע מסמר במנעל בטל הוא, ואם נתקע נעץ שלם התיר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה להוציאו עם סכין ע"י קטן, ואמר שאם אין דעתו ע"ז בטל הוא ואין זה טלטול.

מטפחת תפורה לבגד

שם בהגה וכן מותר לצאת במטפחת כו', ד"ז מחודש שהרי אין זה משימושי הבגד כלל, ולא דמי לכיסים שבבגד שדרך להשתמש בבגד לצורך שמירת חפצים, שע"ז מרגיש בהם ושומרם, וכצירית מעות בסדינו, שאדם שומר חפציו בתוך בגדו, אבל המטפחת היא לשימוש חיצוני לגמרי, ואין החיבור לבגד אלא כדי שלא תאבד או לצורך שבת, ועמ"ב ס"ק פ"ד בשם הגר"א.

בתוספתא פ"ו בדין חוט ומשיחה שאוגדין ע"ג המכה

יא. תניא בתוספתא פ"ו ה"ג והובאה ברי"ף ורא"ש יוצאין במוך ובספוג שע"ג המכה ובלבד שלא יכרוך עליהן חוט או משיחה כו' יוצאין באגד שע"ג מכה וקושרו ומתירו בשבת כו', פשטות הדברים שאיסור החוט ומשיחה הוא דילמא נפיל ואתי לאתויי, כמו חוטי צמר ופשתן דריש פרק במה אשה, דאי משום דחשיבי, הרי אגד שע"ג המכה חשוב יותר, אלא דאגד קשור יפה ואין חשש דילמא נפיל, אבל חוט או משיחה הכרוכין יש לחוש שיפלו ואתי לאתויי, ואפשר שאינו קושר החוט כדי שיוכל להתירו בשבת, וגם יתכן שאם יפול החוט יפול המוך והספוג ולא

מהני חיבור לטפלו לחגור, אא"כ משמש מעשה חגור שהנעילה ע"י המפתח.

עגולים שסומנו בהם היהודים

שם בהגה ואותן עגולים ירוקים כו', היינו ממש חותם עבדים שבגמ' נ"ח א' או סרבלי דרבנן דבי ריש גלותא לפרש"י, דודאי מבטל ליה לכסותו שהוא צריך להיות מחובר שם, וכ"כ באו"ז וע"ש שכתב עוד משום דמחובר לכסות ככסות, אבל זה לא מהני אלא בדבר של נוי ששייך לבגד או בדבטל, - סרט שנותנין לחולה בבית החולים ושמו עליו וקשור על זרועו, וא"א להסירו אלא ע"י קריעה, מסתברא דבטל לאדם, כמו כבלא דעבדא וסרבלי דרבנן לפרש"י, והחילוק שזה לזמן קצר ולא נעשה כמלבוש כלל, מ"מ כיון דלא חשיב ויש תועלת מסוימת לאדם מזה מסתברא דבטל, וצ"ע.

אותות הכובסים

אותות הכובסין ששינוי שלהי כלאים שאסורות משום כלאים פירשו שם שרוקמין שם הבעלים או סימן בחוט, ויש לדון דלא דמו לכסכסי כילה כיון שמעולם לא ניחא ליה לבטלם, וכיון שרוצה להסירם הרי הם כגוף בפ"ע, מיהו גם טיט שע"ג בגדו בטל אע"פ שמקפיד עליו וחוצץ, הרי חזינן שמהלכין בהן ברה"ר, (ועי' מ"ו א' הוה מאיסן בי כרעיה בטינא), ולפ"ז חוטינן הרקומין ודאי מותר לצאת בהן, וכהיום שמחברין חתיכת ניר או מטלית במהדקי ברזל כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ז ס"ק י"ג שאם הם במקום שאינם מפריעין לשימוש הבגד מותר לצאת בהן, דלא חשיבי ובטלי, כמו לולאות שנקרעו, ואע"פ שיש לחלק דהני מעולם לא נתבטלו, מ"מ שפיר יש להקל דבטלי, מיהו אם הם במקום שגנאי להשאירם יש לדון דלא בטלי, כיון שהם חלק נפרד ואינו רוצה לבטלם כלל, אבל נראה שאין לחלק ביניהם דכיון שהם מחוברין ולא חשיבי

יהא ראוי להחזירן, וישאר עם החוט והמשיחה ויטלטלם.

אבל הרמב"ם בפ"ט הי"ג כתב שהרי החוט והמשיחה חשובין אצלו ואינם מועילין למכה, ולא נתפרשו הדברים שהרי כורך החוט לשמור על המוך שלא יפול, והטור בסי' ש"א סכ"ב פירש שכורך החוט על המכה דכיון שאינם מרפאין הוי משאוי, וצ"ע דלאו בשופטני עסקינן שכורך דבר שאינו מועיל, ואם המשיחה רחבה שפיר מועילה למכה, ובגמ' נ' א' תניא דיוצאין בפקורין ובציפא בזמן שצבען וכרכן במשיחה ופרש"י שלא ישרטו מלבושיו את מכתו ומבואר דמשיחה שכורך בה הפקורין שריא, ועי"ש בריטב"א שצריך לכרכן כדי שלא יפלו הפקורין ועק"ג ע"ד הרא"ש שם אות ד', ובמ"א סי' ש"א ס"ק ל"א ובהגר"א שם.

ובמ"ב ס"ק ע"ז מחלק בין דבר חשוב שאינו מבטלו למכה כשכורכו על המוך, לאגד של סמרטוטין דלא חשיב, ואם מגין על המכה שרי בכל ענין, עי"ש, ולכאורה בתחבושת המיוחדת למכה לכו"ע שרי, דכיון שלכך נעשה ודאי בטל למכה, וזה בכלל אגד שבתוספתא, וברש"י וריטב"א נ' א' מבואר שיוצאין במשיחה שכרוכה על פקורין שע"ג המכה.

ולענין הלכה נראה דכל שמשמש את האדם כגון תחבושת שכרוכה על צוארו ותומך בה ידו חשיב שפיר דרך מלבוש, וכל תחבושת שכורך על המכה מבטל לה, וגם בלא ביטול הרי היא מגינה על המכה, ובמקום שיש לחוש דילמא נפיל יש להחמיר ברה"ר, או לקשור יפה.

אחרי כותבי ראיתי בביאור הדברים בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה סל"א סק"ו ז', והעולה לדינא לכאורה משמע שיש להתיר כל תחבושת שמועילה למכה בין לשמור על

המוך או להצמידו למכה או להגן שלא תשרט.

ס' א' סנדל המסומר

יב. סי' א' מתני' לא יצא האיש בסנדל המסומר, בגמ' מבואר דאף ביו"ט אסור, ואף ממטה למטה בתוך ביתו, ויש לעי' א"כ מ"ט קתני לא יצא, וי"ל דכיון שגזרו איסור רק בשבת ויו"ט, ראוי למנותו עם אלו שאסור לצאת בהם בשבת, וסמך התנא שנכין דכיון שאין סיבה לאסור הוצאה דוקא, ממילא מובן שגזרו שלא ללבשו בשבת, וכן מתפרש בתפילין למ"ד שבת זמן תפילין הוא.

ונראין הדברים דנקט איש שאין דרך אשה ללבוש סנדל המסומר כלל, שהרי הוא סנדל חזק דומה לכלי ברזל ואין דרך אשה בכך, ואפשר שאין דרך אשה בסנדל כלל אלא במנעלים, שהרי המנהג לילך סנדלים בימות הגשמים מפני הטיט ומנעלים בימות החמה, כ"מ ב"ב נ"ח א', (ובסברא ה' נראה איפכא שסנדלין פתוחין יותר ונועלין אותן בזמן החום, ומשמע שעיקר ענין סנדלין מפני חוזק הרצועות טפי ממנעל שהוא עור אחד דק שמחפה כל הרגל), ובכתובות ס"ה ב' מבואר שאשה לובשת מנעלים כל השנה, ולכן שפיר שנה התנא לא יצא האיש בסנדל המסומר, וגם דומיא דתפילין ושריון וקסדה ומגפיים, שאין דרך אשה באלו, שו"ר ברמב"ן נ"ז א' וכן היא למידה מן האיש בסנדל המסומר.

שם גמ' נהפך סנדלו של אחד מהם כו' ושמעו קול מע"ג המערה כו', לכל האמוראים הסיבה נגרמה ע"י הסנדל, או מפני שיש לו שתי פיות או מפני שקולו נשמע ע"י ריבוי המסמרים כמ"ש תו' ד"ה ושמא, ונראה שהאויבים היו רגילין בסנדל המסומר, ולכך ה' הפחד מרובה מלבד הקול שהוא משמיע, וזהו שאמרו בירושלמי שהיו מפילות מראיתו ושמיעת קולו, ולכן גזרו שלא ילכו בסנדל של אויבים ושודדים, ועי' בריטב"א שהי' גורם

צער בראיתו, ומונע עונג שבת ושמחת יו"ט, ובירושלמי אמרו שגם בחול רצו למנוע, וע"י איסור שבת ממילא לא יתרגלו בסנדל כזה כדי שלא יצטרכו להחליף סנדל אחר לצורך שבת, ובירושלמי משמע שדחקו זב"ז ע"י המסמרים וכדפרש"י, ועמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בזה, דרק בגלל שהרגו עם הסנדל ראוי לגזור כ"כ.

בעובדא קמייתא קתני נחבאין, ולכן פחדו שמא ראוהו, ובאין קתני יושבין ורק בגלל הקול חששו שבאין, וגזירת שמים היתה כמו ודרך אותם קול עלה נדף, - בירושלמי שאלו הרי לא גזרו אלא בשעת השמד, ותירצו שלא עמד ב"ד ובביטל, ובזה מיושב טפי שבאמת לא היו צריכין לגזור עליו לדורות.

תוד"ה לא בסנדל כו', כיון שבאת תקלה על ידו ליכא שמחת יו"ט, דכיון שמקבל סנדל שאסור להשתמש בו בגלל מאורע של צער, הרי סנדל זה אינו גורם שמחת יו"ט, משא"כ דבר שאסור להשתמש בו בגלל קדושת יו"ט, וכ"כ הריטב"א דשלא לערב שמחתם אסרו לשלחו.

שם ב' אבל יו"ט ושבת כי הדדי נינהו כו', פ"י שצריך לחדש היתר ביו"ט, אבל בסתמא יו"ט נאסר עם שבת, כיון דלאו משום איסור הוצאה גזרו ביה.

שם אבל לנוי מותר, לכאורה אין קובעין מסמרים לנוי, אלא אדרבה המסמרים שצריכין לעיקר קיום הסנדל שרי, ואלו שמוסיפין לחזקו טפי מסנדל רגיל, הם הגורמין איסורו, והול"ל לא שנו אלא לחזק אבל לקיומו מותר, ונקט נוי כיון שצריך להשוות שניהם חמש וחמש או שבע ושבע, אבל ברש"י ל"מ כן.

שם מהו דתימא מסתבר טעמיה דראבר"ש בהא קמ"ל, לכאורה הכונה דכיון שבאמת

דבר המותר הוא וגזרו בו מוקצה אין טעם לגזור בו מוקצה לחצאין דלהוי ככלי שמלאכתו לאיסור, שהרי באמת מלאכתו להיתר, ועדיף מזה, והנה בביצה ט"ו א' דייק אביי ממתני' דאין משלחין אותו ביו"ט ש"מ שמותר לטלטלו, וק"ק דלא מייתו דהכא נחלקו תנאי בזה, ולא מייתנן הכא דיוקיה דאביי ממתני', (ומהא דשרי אביי רק טלטול ואמר דלנועלו אסור מבואר דאפי' לנועלו כשהוא יושב אסור ולא רק להלך, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דייק מהברייתא דדוקא מבית לבית וממטה למטה אסור, ויש לדחות דאורחא דמילתא נקט).

שם אר"ח אי לאו דקרו לי כו', ק"ק דליקרו ליה שריא על מאורע שנשרו רובן או על סנדל נוטה, ובירושלמי איתא בתר חמשה ושבעה דר"י ור"ח רבי ה' נותן י"ג בזה וי"א בזה כמנין משמרות וכמסמרות נטועין מה משמרות כ"ד אף מסמרים כ"ד, ויש לפרש דהיינו נמי מימריה דר' חייא בתלמודן, והעתיקוהו בגמ' בסוף הסוגיא, ולא קאי על הברייתא, וס"ל שלא אסרו אלא המסומר ביותר, אבל עד כ"ד כלנוי ותיקון המנעל חשיב, ולא אסרו אלא המסומר כסנדל של ברזל.

ס"א א' בהי מינייה נפיק - למה לא נתירו במאורע זה באיזה מהן שירעה

יג. ס"א א' בהי מינייהו נפיק, לכאורה ראוי להתיר באיזו מהן שירעה, דכיון שיש סיבה באחת מהן שוב אין כאן מקום לגזור, שאם ינעול בשל מכה יאמרו משום דכאיב ליה, ואם לא ינעול בה יאמרו משום דלא מצי לנעול סנדל שלוחץ על מכתו, ובמלחמות באמת הביא מפרשים דר"ה חידש שאף על של המכה לחוד יכול לנעול, וכ"ש שיכול לנעול על הבריאה לחוד, אבל לשון הגמ' ל"מ כן דהא קאמר אלמא קסבר סנדל לשום צער עביד, מלבד שכל הלשון ל"מ כן

והנה בירושלמי אמרו שהחשד שיאמרו שנפסק סנדלו, וזה הי' דבר המצוי אצלם כדלקמן קי"ב א' דאיפסיק לר' ירמי' ולאביי רצועה דסנדלו, וכן אמרו סוטה מ' א' גבי כהנים דילמא מיפסקא ליה רצועה בסנדלו והדר אזיל למקטריה פרש"י דגנאי הוא לעצמו ומתלוצצים עליו כשסנדלו מותרת כו' וגם שם גזרו מנעל אטו סנדל כמ"ש במ"ב סי' קכ"ח ס"ק ט"ו, וה"נ גזרו כן במנעל אטו סנדל וגם דרך הוא שנוטל הסנדל בידיו שאינו יכול להלך בו כשנפסקה הרצועה כמבואר קי"ב א', ומתני' נמי דיקא דקיימא אסנדל דקתני לה גבי סנדל המסומר.

ואפשר שמלבד טעמא דחשד יש בזה תיקון למי שחשוד לטלטל במזיד כדי שלא יפסיד סנדלו כשנקרע, ועתה לא יוכל לעשות כן כיון שכולם יודעים שאסור לצאת במנעל יחיד, וממילא יחפש תיקון לסנדל שנקרע ע"י גמי או שיקשרנו קשר שאינו ש"ק, עי' בתוספתא פי"ג הי"ד ט"ו כמה אופנים שיחזיר ולא יקשור, ומתי אסור משום משאוי.

ובפי' ר"ח ור"נ גאון העתיקו הירושלמי, ובטוש"ע הביאו פי' רבותיו של רש"י ולא הביאו טעם הירושלמי, ואפשר דלתלמודן כל הטעמים בכלל.

שם ואף ר"י ס"ל להא דר"ה כו' בפי' ר"ח ובירושלמי בכ"ז

שם ואף ר"י ס"ל להא דר"ה כו' ודילמא כחב"ר ס"ל כו', פשטות הלשון כר"ה דאשל ימין קאמר ליה עשיתו מכה, אלא שיש לדחות דאשל שמאל קאמר, ולא נתפרש טעמיה דר"ה שכתב דסוגיין כחב"ר דר"י כותיה ס"ל, וכ"כ הרי"ף והרא"ש, וערו"ה ומלחמות מ"ש בזה.

ואפשר דלישניה דר"י משמע עשיתו מכה ולכן אינו נועלו אלא ביחיד, ובשלמא אם נועלין רק בזה שאין בה מכה ניחא, שכיון

דמשמע שחייא בר רב חידש טעמא דמכתה מוכחת עליה, ולא שחידש דלא אמרינן סנדל לשם צער עביד.

ואפשר דמעיקרא תיקנו שאין יוצאין במנעל יחיד, ואח"כ התירו למי שיש ברגלו מכה, שא"א לאסור עליו נעילת הסנדל, ואמנם אפשר לחייבו לנעול גם בשני, אבל פעמים שאין לו אלא מנעל אחד, או שרגל של המכה צריכה מנעל גדול, ואינו יכול לנעול דכוותה בשניה, ומעדיף לילך בלא מנעל, ולכן הוציאו מקום צער מן הכלל, אבל לנעול רק בזו שאין בה מכה, כדי שיהא לו תענוג של מנעל לא התירו.

וחייא בר רב סבר דכשהתירו כשיש ברגלו מכה משמע שהתירו סתם נעילת הסנדל, והיינו בזו שאין בה מכה, שא"א לחייבו לנעול על המכה בדכאיב ליה, ואין למנוע ממנו לילך ככל אדם בסנדל ברגל הבריאה.

שם מכתה מוכחת עליה

שם וזו שיש בה מכה מכתה מוכחת עליה, לשון זה משמע קצת כהירושלמי שהמכה מוכיחה למה אין סנדל עליה, ומשמע משום חשד, גם בדר"ה דחוק הפירוש שסומכין שלא יחלוץ מזו שיש בה מכה, דסו"ס מחכו עליה למה לא נעל גם על הבריאה, ויש לחוש שיחלוץ אע"פ שכואב לו, ועכ"פ הו"ל לגמ' לפרושי טעם זה.

ואמנם לישנא דתלמודן סתום, דכיון שזה טעם מחודש הו"ל לפרושי טעמא, וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שלא היו סומכין שנחדש מסברא כטעם הירושלמי, אבל טעמא דמחכו עליה יש לו יסוד בפרקין דשליף ומחור, או מצניעו כדפרש"י בשן של זהב ובשאר בנ"א בזוגין, ועוד עי"ש, ולעומת זה לא מצניעו גזירה אטו מזיד מחמת כיסופא, אלא שוגג שהולך ד"א בלי להרגיש.

מודה לברייטא, וכן בחליצה חולץ של שמאל תחלה, שאין מחלקין התרת הקשר של ימין תחלה.

ולאמור אין להסתייע מהירושלמי בדעת ר' יוחנן דס"ל כר"ה, דודאי אם הטעם של נעילת שמאל תחלה, שלא יהא הימין כפגום מוכח דעשיתו מכה אימין קאי, אבל לתלמודן דהענין משום חשיבות דשמאל משום תפילין, א"כ י"ל דעשיתו לשמאל מכה קאמר.

לענין הלכה

ולענין הלכה פסקו הראשונים כחב"ר דנועל בזו שאין בה מכה, ולפ"ז מי שאינו יכול לנעול על מכתו שפיר נפיק באחת, אבל באמת גם לר"ה הקיטע שאינו יוצא בקב שלו נועל באחת, דהו"ל בעל רגל אחת, ולא דנו אלא במי שיכול לנעול גם בזו שיש בה מכה, ולאפוקי מי שיש ברגלו תחבושת עבה שאינו יכול לנעול עליה דלכו"ע יוצא בזו שיכול לנעול, [ואפשר להגדיר התחבושת כאנפילא של בגד דחשיב מנעל], ובאמת בסברא מיושב כמ"ש במלחמות בשם ה"ר משה בר"י דר"ה מודה לחב"ר, אבל הלשון ל"מ כן, גם בירושלמי מבואר דנועלין רק על המכה ולכן נראית פגומה, ועבה"ל שהביא להחמיר כר"ה, ומה שנסתייע מהירושלמי לפמשנ"ת ע"כ פליג אתלמודן, ושם איכא שמואל דסבר כחב"ר, ומ"מ למעשה מסיק שבר"ה דידן א"צ להחמיר, וכבר נתבאר דכשאינו יכול ללבוש כלל על התחבושת המכה, שרי לכו"ע, שלא דנו אלא במקום ששייך מנעל, אלא דכאיב ליה.

שנעל של ימין ועשאו לשל שמאל מכה שוב לא ינעל לשל שמאל, אבל אם נועל בזו שיש בה מכה אין סיבה שלא ינעל גם בזו שאין בה מכה, שאין כאן רק היתר לנעול באחת בכה"ג, ולכן לחב"ר ניחא טפי דברי ר"י עשיתו מכה שלא תנעל אלא בזו, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה עי"ש כע"ז, ומ"מ הפשטות כר"ה.

בירושלמי אמר שמואל דנועל באותה שאין בה מכה, כי מי מעכבו לנעול גם בזו שאין בה מכה, אבל אם קשה לו לנעול בזו שיש בה מכה ניחא, ובדעת ר"י אמרו שנועל בזו שיש בה מכה, וביאר שם ר' יוחנן דלכך נועלין של שמאל תחלה כדי שלא תראה ימין פגומה, דכיון שרואין שנועל רק בימין אומרים שיש בה מכה, והדברים מחודשים לחוש לרגע הלבשה שרואה כל אחד שנועל ימין תחלה מפני חשיבותה, ומאיזה מקום יעלה על הדעת שהקדימה מפני מכתה, ואינו עתיד לנעול בשל שמאל, ויתכן שע"י שנתפרסמה משנתנו נקבע בלב העם שסנדל יחיד מוכיח על פגם דמכה, ולכן הנהיגו ללבוש של ימין אחרון.

ולפ"ז הירושלמי לא אזיל כתלמודן, דלדידן משום חשיבות דשמאל אתינן עלה, שהרי כשנועל של ימין תחלה וקושר של שמאל תחלה יוצא ידי שניהם, דיש חשיבות לשמאל משום תפילין, ויהיב לה חשיבות דקשירה תחלה כמ"ש תו' וגם רב כהנא דלא קפיד משמע רק במנעל כיון שיש טעם כדר"י לתת חשיבות לשמאל, אבל ברחיצה ולבישה

סימן יט

בדיני משמשי האדם שמוותרין בטלטול

ואמר ליה אביי דלא דמי דאומן ג"כ דרך הוצאתו ביד ולא באזנו, אלא שבמציאות מצוי שמוציא כלי אומנתו בבגדו ובאזנו, כיון שבשעת מלאכתו מניחם שם לתועלת, וממילא גם מוציאם כך לרה"ר, אבל כיס של זב לא שייך להוציאו בענין אחר, שזהו עיקר שימוש, ולא חשיב שהזב מוציאו שלא כדרך מפני הצורך, אלא היינו אורחיה דהוצאת כיס של זב.

שם דאלת"ה אלא מעתה הדיוט שחקק קב בבקעת בשבת לר"מ ה"ג דלא מיחייב, פ"ה הדיוט שחקק בתוך חתיכת עץ עבה שיעור קיבול של קב, דהיינו ארבעה לוגין, [כענין שאמרו ק"ג א' דחק קפיזא בקבא ג' לוגין בעץ שעשו לחקוק בו קב שהוא ד' לוגין, ועי' חדושים ע"ש הר"ן שהאומן חוקק בו ד' קבין], ויש לעי' מה ענין זה לזה, ונראה שאין דרך לחקוק כלי בתוך בול עץ, ואין עושה כן אלא הדיוט, שהאומן מיישר העץ שיהא ראוי לחקוק בו, ומ"מ החוקק בבקעת ודאי עשה כלי שלם לפי ענינה של הבקעת, שהחסרון הוא בבקעת שאינה מיושבת, אבל מעשה הכלי הוא מושלם לחיוב מלאכה, וה"נ נהי דאין דרך להוציא כיס בצורה זו, אבל לפי ענינו של הכיס זוהי דרך הוצאתו.

וכך מתפרש הענין, דאי לא תימא הכי שצורך פרטי גורם חיוב, ומשוי לשלא כדרך דאורחיה בהכי, [כיון שאילו כל העולם הי' להם צורך זה הי' מוכרחים לעשות כן], אלא נימא כדרכ יוסף שאומן אע"פ שיש לו צורך בכך פטור, כיון שזהו צורך פרטי ואין דרך העולם להוציא כך, א"כ ההדיוט שיש לו רק בקעת לחקוק בה וכי יפטר, מפני שרוב העולם

י"א ב' לא יצא הזב כו', בלשון פטור אבל אסור שהוזכר כאן

א. י"א ב' תני חדא לא יצא הזב בכיסו ואם יצא פטור אבל אסור, אפשר דהא דמפרש פטור אבל אסור, הוא לומר שיש בזה איסור מלאכה מדרבנן, ולא רק גזירה דילמא שליף וכיו"ב, ונראין הדברים שהכיס אינו צמוד אלא רחב, ככוס המונח על בשרו, ומכסה את כל האבר עד הגוף, וקשור ברצועות לאחוריו, עי' ס"ה א', או שמהודק ע"י המכנסיים, ומ"מ לא חשיב מלבוש, מפני שהכיס ככלי המוצמד לאדם, כמו ששנינו נדרים נ"ה ב' שאסור לצאת בקופה ותיבה מפני הגשמים, דכלי לא נעשה בגד וה"ה הכיס הזה, ובנדה י"ג ב' מבואר שעושין כיס מנחושת או של עור למאן דשרי התם, והרי הוא כחמת ולא דמי למלבוש, ועי' נ"ג ב' דמשמע שכיס הזב וכיס שבדידה דומין זל"ז מדתני לזב אגב כיס שבדידה.

בפלוגתת רב יוסף ואביי

שם אר"י ל"ק הא ר"מ הא ר"י א"ל אביי אימור דשמעת ליה לר"מ במידי דלאו היינו אורחיה כו', רב יוסף סבר דאומן יש לו תועלת באומנתו כשהמחט תחובה בבגדו שתהא מזומנת לו למלאכתו כל שעה, וכן באינך, ולא כדי להכריז שהוא אומן, שזה רחוק שיבדקו באזני האדם לידע אם הוא אומן, וצ"ע בפרש"י בזה, אלא לצורך מלאכתו מרגיל עצמו שיהא לו מקום קרוב ומזומן לשמור מחטו, וכן בשאר אומנים, ואפ"ה פטר ליה ר"מ כיון שצורך פרטי לא משוי ליה דרך הוצאה, אע"פ שדרכו להוציא כך כיון שכבר הורגל בזה בזמן מלאכתו.

לצורך זה וזהו שימוש, אבל במוך אנו דנים כמוציא מוך דעלמא, ובודאי לאו אורחיה הוא.

שם אלא אמר רב המנונא לא קשיא כו', איך לא הוזכר בפירוש החילוק בין זב בעל ב' ראיות לבעל ג'

ב. שם אלא אמר רב המנונא לא קשיא כאן בזב בעל שתי ראיות כו', יש לעי'

הכי סתים תנא לא יצא הזב ויתפרש רק בכה"ג, וי"ל שהתנא באמת ביאר בלשונו לא יצא הזב מי שהוא כבר זב ובבירייתא קמייטא ביאר שלא יצא מי שצריך כיס לבדיקת זיבה, ואח"כ נשתכחו הדברים ונשנו סתמא.

שם והא מיבעי ליה כדי שלא יטנפו כליו, ודאי בהכי מיירי דקתני לא יצא למי שיש לו צורך להוציאו וקמ"ל תנא שלא יוציאו, וע"כ היינו כדי שלא יטנפו כליו, ולשון הגמ' מתפרש והא ודאי כדי שלא יטנפו כליו מפיק ליה ואמאי שרי.

בדין אצולי טינוף

שם אר"ז האי תנא הוא דאמר כל אצולי טינוף כו', אין כונת ר"ז לומר שיש תנא שחולק ע"ז, אלא כיון דר"ז לא ס"ל הכי מסברא דנפשיה, לכן הוצרך להסתייע מהא דאשכחן במתני' סברא זו, וה"ק האי תנא דברייתא תנא דמכשירין הוא דאמר כו' כדתנן כו'.

שם כל אצולי טינוף לא קא חשיב, פי' כיון שאין זה שימוש חשוב בכלי, שאינו צריך לכלי עצמו רק להגן, שמשמש מעשה תריס ולא מעשה כלי, לכן אין שימוש זה משוי לטלטול שלא כדרך, כאורחיה בהכי, שאין זה שימוש חשוב בכלי להוציא לצרכו, והר"ז כמוציאו שלא כדרך, ודחי שלא אמרו במשנה שהשימוש אינו חשוב, אלא שהמים לא הוחשבו, אבל הקערה חשובה משמשת שימוש חשוב, ור"ז סבר דכשמשמש בתוך של הקערה, חשיב שימוש גמור למטרת אצולי

לוקחין מן האומן כלי מיושר יותר, הרי לפי ענינה של הבקעת זוהי מלאכתה, וה"נ כיס של זב זהו אורחיה, ולפ"ז אין עיקר הענין תלוי בהדיוט שחקק, אלא בבקעת שחקקו בה, ונקט הדיוט לפי שאומן מיישר הבקעת, אבל רש"י פירש דהרא"י ממעשה הדיוט שחייב ולאו דוקא מעשה אומן.

שו"ר דבערוך פי' דקב הקיטע קאמר, וכ"נ לקמן כ"ט א' נכרי שחקק קב בבקעת, ואין ענין להזכיר השיעור שחקק, אבל אם קב הקיטע ניחא שביאר איזה כלי חקק, ובאמת משמע דבקעת אינה חתיכת עץ גדולה כ"כ לחקוק בה קב, דבקעת מלשון עץ המתבקע שניתזה בקעת ממנו, וכן מדרתן ביצה ל"ב ב' אין סומכין את הקדירה בבקעת, ואין דרך לסמכה בכול עץ גדול, (וכן בדלת יתפרש להעמידה שלא תסגר, ולא לסגרה כעירובין ק"ב א').

וביאור הדברים דענין שלא כדרך דפטור היינו כשיכול לעשות כדרך, ועשה כלאחר יד, הר"ז חסר במלאכת מחשבת, אבל הדיוט שחקק קב בבקעת שעשה באופן היותר מושלם שביכלתו אין בזה חסרון דשלא כדרך, והכל בכלל גם ההדיוט וגם החקיקה והבקעת דאומן בונה קב מתוקן, ומ"מ פשוט דחייב כיון שנהג כאורחיה, וה"נ כיס של זב דלא שייך בענין אחר אין בזה חסרון דשלא כדרך, ולפרש"י הערוני דיותר מיושב לומר בגמ' דלאו מפני צורת הקב קאמר, אלא מפני צורת העשייה שע"י חקיקה שהוא דרך הדיוט, [ועי' ק"ג א'], דהיינו לא מפני שהתוצאה גרועה אלא צורת עשיית המלאכה, כמו הוצאה כלאחר יד, ולפ"ז ניחא טפי כפרש"י, וצ"ע.

לכאורה נראה דבמוך שהתקינה לנדתה אם אינו מלבוש לכו"ע לאו אורחיה הוא לשם משאוי שאין דרך לטלטל מוך בצורה זו, ולא דמי לכיס של זב שזהו כלי מיוחד

טינוף, ולאפוקי כופה קערה שהשימוש רק לסלק ואין שימוש בגוף הכלי, ולכן לא חשיבי.

י"ב א' מי דמי התם לא קא בעי להו כו', פי' דודאי שימוש הקערה לאצולי טינוף שימוש חשוב הוא, אבל המים שנופלין עליה לא חשיבי, משא"כ במקבל מים בתוך עריבה שלא ילקה הכותל חשיבי שפיר משקין, כיון שרוצה לקבלן בכלי, וסגי בחשיבות זו אע"פ שמטרתו שלא ילקה הכותל, אבל סו"ס ניחא לאספן לתוך כלי, וזה מחשיבן משקין שנתקבלו לרצון.

בדעת רבי שמעון דפטור

ג. **שם** אלא אביי ורבא דאמרי תרווייהו הא ר"י והא ר"ש, משמע שהדבר פשוט דלר"ש פטור, שלא הוצרכו לבאר בזה כלום, ומשמע נמי דלר"ש פטור בכל האופנים בין בראיות הראשונות בין בספירה ובין בו ביום דאם איתא דרק לגבי אצולי טינוף מהני פטורא דר"ש, הו"ל לגמ' לקיים שינויא דרה"מ ולימא דתרווייהו ר"ש נינהו ומשום אצולי טינוף פטור, אלא ודאי לא מצינן לאוקומה לחיובא כר"ש כלל, ולכן אידחיא שינויא דרה"מ ובלאו רה"מ מדמוקמינן להו כתנאי, ש"מ דלא מיתוקמא כחד תנא, [שוב חזרנו מזה לקמן ס"כ ס"ק י"ח ע"ש].

בטעמא דכיס דזיבה חשוב מלאכה שאצל"ג בד'

התו' בזה

והנה בתו' ק"ו א' ד"ה מה לי מבואר שהמוציא מרא לחפור בו קבר פטור לר"ש כמו מוציא כיס לקבל בו זיבה, ולפ"ז מיושב בפשיטות דלר"ש פטור בכל גונא כיון שא"צ לזיבה עצמה, רק לברר אם היתה זיבה בין בתחלה בין בספירה, וכן באצולי טינוף, וכ"כ בתו' שאנץ הנדמ"ח בסוף תו' הרא"ש שהריב"א הקשה הרי חייב על הכיס כמו מוציא מטה להוציא עליה מת, ותו' תירצו דבמטה נמי פטור כיון שמוציאה לצורך מת

שאינו צריך לו, והיינו נמי טעמא דכיס, וכ"כ בתו' הרא"ש ק"ו א' וציין שם שכך נתבאר בתו' צ"ג ב', וכונתו שג"ז בכלל דברי ר"י שם שחילק אם המטרה של המלאכה צריכה לו כמו במשכן, וכן יש לדייק ממילתיה דרבא צ"ד ב' דמודה ר"ש במר לחפור בו וס"ת לקרות בו ולא אשמועינן רבותא טפי דאפי' לחפור בו קבר חייב, ומשמע דוקא צורך גמור כמו קריאת התורה, [ויש לדחות דפשיטא לגמ' שכל חפירה חשיבא צריכה לגופה ואין ענין במה שיעשה בה אח"כ], וכ"כ בחדושים ע"ש הר"ן, ובמאירי שם הביא מחלוקת בזה, ועי' מאירי בשמעתין שהביא פלוגתא בדין בעל שתי ראיות לר"ש.

אב"ל התו' בדף צ"ד א' ד"ה ר"ש כתבו דטעמא דפטור ר"ש בכיס של זב מפני שא"צ להוצאת הכיס, אלא שהכיס נמשך עמו בכל אשר ילך, ואם לא יצא לחוץ יקבל כל התועלת מן הכיס במקומו, וכ"כ היראים סי' רע"ד במלאכת מכבה על קושית הריב"א שבתו' שאנץ הנ"ל, והסכים עמו דמוציא מטה לצורך מת חייב לר"ש, ואפ"ה זב בכיסו פטור, מפני שא"צ להוצאה עצמה, משא"כ במטה שצריך להוצאת המטה עם המת, שהפעולה הנצרכת היא הוצאה, ול"ד לכל יוצא עם תכשיטין כאשר הוצאת בעיר של זהב וכוליאר או איש בתריס ורומח, דהתם ניחא ליה שיתקשט עמהם ביציאתו, ובכיס אין לו ענין ביציאתו עם הכיס, אלא שבהכרח צריך שיהא הכיס עמו, מיהו לשון הגמ' סתום לפ"ז, חדא שאין החילוק פשוט לפטור לר"ש, ועוד דבאצולי טינוף בו ביום הטעם מפני שא"צ לזיבה כלל, [מיהו עמש"כ לקמן ד"ה כל מש"כ דלפי טעם זה ס"ל להתו' דבין באצולי טינוף בין בספירה הטעם משום שאין לו צורך ביציאה זו], ובגמ' משמע שהחילוק פשוט דלר"ש פטור, וכולהו חד טעמא הוא, ומעיקרא ס"ד לאוקומי כולהו כר"י, [ומשמע מזה דמעיקרא דאוקמה רב יוסף כר"מ, ש"מ

בדברי תו' ס"ד ב'

ד. בתו' ס"ד ב' ד"ה ובמוך הביאו משמעתין י"א ב' דאצולי טינוף לא חשיב בגד ומשאווי הוא, וכבר הקשה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסל"א סק"א דבשמעתין לא דנו כלל אם אצולי טינוף משוי ליה צורך האדם שיחשב מלבוש, אלא דנו אם זה צורך חשוב למהוי טלטול כי אורחיה לכיס כמו לצורך ספירה, ונראה דבאמת אין כונתם שלשון אצולי טינוף לא חשיב, פירושו לא חשיב מלבוש, אלא לומר שמבואר בגמ' דאצולי טינוף אינו צורך האדם לחשבו מלבוש, ואפי' למסקנא דאצולי טינוף הוי דבר חשוב וחייבין ע"ז לר' יהודה דמשאצל"ג חייב, אפ"ה לא אהני צורך זה לחשבו מלבוש.

מיהו קשה דבפשוטו כיס של זב גם אם הי' מציל שהזיבה לא תצערנו על בשרו, לא שייך לחשבו בגד של בשרו, דבשלמא אם הי' מונח על ירכו שייך לומר שמגין על הירך מפני הזיבה כמו מפני הגשמים, אבל הכיס אינו מגין על האבר שהוא מונח סביבו, שהזיבה נוטפת למקום אחר, ועוד שהכיס אינו כבגד, אלא ככלי קיבול שאינו צמוד ככיס שבדדי העזים, ולא שייך לקרא שם מלבוש על קבלת טיפי הזיבה לשום חלק בגוף האדם, וכ"כ הריא"ז ס"ד ב' דהמוך מונח כרטייה על מקום המכה והכיס מונח לקבל.

ונראה דבכיס של נחשת ודאי מודו תו' דלא חשיב בגד כלל ודכוותה כיס של עור, וסתמא כיס של זב אינו של בגד שמחלחל ועובר לבגדיו, מלבד שנבלע וא"א לברר זיבתו כדאמר נדה י"ג ב', אלא שהתו' משמע להו שבכל ענין אצולי טינוף אינו חשוב מלבוש, ועמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ה.

ויש להביא רא' לזה דכיס של זב אינו נטפל כמלבוש לאדם ולא כמוך דודאי משמע שזב יושב בביתו עם כיס, ולא אמרינן דכל מה שאסרו חכמים לרה"ר אסור בבית, דכיס

דלר"מ נמי משאצל"ג חייב, ועי' לקמן ס"כ ס"ק י"ח קושיות על זה, גם צ"ע מ"ש מציצית קל"ט ב' דחייב חטאת אע"פ שא"צ את הציצית בחוץ.

לבאר שאצולי טינוף נקטינן דהוא דרבנן

ואצולי טינוף לכו"ע משאצל"ג היא וכמ"ש תו' צ"ד א' אע"פ שדעתם שם לחייב המוציא כיסו ריק לצורך אצולי טינוף מן הזב שברה"ר, ויש לעי' בשלמא מת במטה כיון שהמטה טפילה לו הר"ז פטור לר"ש כמת עצמו, אבל כיס אצולי טינוף שאין הכיס נטפל לבגדים, מ"ש מוציא כיס לצורך שמירת הבגדים שהוא חייב לדעת תו' צ"ד א', ולובש אותו כיס לצורך שמירת הבגדים פטור, וצ"ל דכיון שניכר לצורך מה מוציאו חשיב א"צ לגופה, ואם מוציאו בפ"ע למקום מסוים, לא מחלקינן לצורך מה מוציאו, ועכ"פ לכו"ע למאי דקי"ל כר"ש דמשאצל"ג פטור, חוץ מהרמב"ם, א"כ כל אצולי טינוף הנדון בדרבנן לכל השיטות בתו', ולענין לפטור שלא דרך הוצאה יש עוד סברא לפטור לר"ש, דכיון דא"צ לגופה יש גם סברא דלא חשיבא התועלת הזו לחשוב ההוצאה כי אורחיה, וכסברת ר"ז בכל אצולי טינוף, ונהי דלא קי"ל התם כותיה, אבל כשנוסף לזה חסרון דהו"ל משאצל"ג, הר"ז גם חסרון בחשיבות לחייבו שלא כי אורחיה.

כ"ל מש"כ הוא לפי הנראה מסתמות דברי התו' שלא נסתפקו בדין מוציא כיס לצורך זב שברה"ר דחייב, אבל אם נימא דלצד שרק באצולי טינוף פטור ר"ש, ה"ה דמוציא כיס לזב ומטה למת פטור, והטעם שכתבו דסגי ליה בלא הוצאה, זהו טעם היראים דס"ל לחייב במוציא כיס לצורך זב ומטה לצורך, לפ"ז א"צ לכ"ז, ובתו' הרא"ש ק"ו א' באמת כתב שגם בדרך צ"ג ב' כתב דמוציא מטה לצורך מת פטור, וזהו כטעם ראשון בתו' ולפ"ז א"צ לכ"ז.

ש"א סי"ד, אע"פ שכונתה לאצולי טינוף, (כמו רחלים הכבונות).

בדין מוך המודבק לבגד

ובמוך שמודבק על הבגד הסמוך לבשר, והוא משמש כעין ריפוד על הבגד, נסתפק אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה אם יש להקל לחשבו כבגד ואף לאצולי טינוף שרי, או"ד כיון שעתידיה להשליכו אין זה נעשה חלק מהבגד, [שוב שמעתי בשמו דמסתברא לקולא], וכפי המצוי בהוה הרי המוך סופג יותר מהבגד ויש בזה תועלת לגוף שלא תתייבש הליחה על הבשר ועל הבגד, [ובאמת מהני גם לספוג הזיעה מן הגוף, וחשיב תועלת לגוף בכל גונא], ולפי סברא זו אפי' אינו מודבק יש להתיר, וא"כ במודבק, נוסף זה שהוא נטפל לבגד, דכיון שמשמש עמו יחד הו"ל כבגד, אע"פ שאינו בטל להתירו בטלטול שלא לצורך, כגון אם הופך הבגד והמוך בצד החיצון, דודאי אין להתיר בזה אע"פ שמודבק, מ"מ בכה"ג שמשמש שימוש בגד בין ברכותו בין בזה שסופג יותר והוא גם מחובר לבגד, קרוב הדבר שיש להקל, ולדעת רש"י וריא"ז ועוד, נראה דהיתר גמור הוא בכל גונא, (ובודאי שבבית אין לאסור ואם הי' אסור לרה"ר הי' אסור גם בבית, ועמש"כ לעיל בכיס של זב).

בדין מוך לספירה

אבל במוך שמשמש רק לספירה ולא להנאת האדם אין להתיר, [מיהו הרטייה שמדביקין על הבגד התחתון משמשת כבגד אף כשדעתו רק לצורך ספירה], וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שאסור לצאת במו"ד, - סתם מוך שהתקינה משמע קצת שתוחבתו בתוך הגוף, וזה ל"ד כ"כ למלבוש, עסה"ת שכתב שע"כ מוציאתו כשצריכה לנקייה שמותרת להחזירו, מ"מ גם הסמוך לבשר ודאי שרי, וכדרך הבתולות, ולפמש"כ זה דמי טפי למלבוש.

זה אינו מורגש כמלבוש, ויודע להזהר בו כשיוצא לרה"ר, ואילו במוך אם הי' אסור ברה"ר יש לאסור גם בבית ככל השנויים בפרקין, אלא ודאי כדרך מלבוש חשיב.

לענין הלכה במוך דנדתה

ולענין הלכה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש [אע"פ שבתוספותיו הביא דברי ר"י], סתמו שריותא דמוך שהתקינה לנדתה, וכן הרי"ד ורי"ו ועוד, וזה מפורש שא"צ לברר כונתה ובכל ענין שרי, ואמנם לדעת רש"י וריא"ז י"ל שהיתר משום דחשיב דרך מלבוש וכרטייה שע"ג המכה, ואפי' אין בו צער הגוף שרי, ואפי' כשאין חשש לדם מרובה טפי מזיבה, ולעומת זה בכיס של זב יש לאסור אפי' שופע הרבה דכיס לאו מלבוש הוא, וכן הטוש"ע בסי' ש"ג סתמו להיתר כסתם מתני', וכמשנ"ת בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ועי"ש בביאור דברי הרמ"א, ואף קודם שהגיע הוסת מותרת לצאת בו מחשש שמא יגיע, ואף כשודאי לא יגיע ברגע זה שבדקה עצמה ויוצאת לרה"ר ונכנסת מיד, מ"מ שימוש מוך הוא שימוש כמלבוש, וא"צ לשער בכל רגע אם יש צורך בזה, שהצורך הכללי קובעו בגדר מלבוש.

ולפ"ז אפי' פסק הדרם כ"ז שלובשת המוך מחשש שמא יגיע עוד הרבה דם, אע"פ שהחשש רחוק חשיב שפיר מלבוש, ורק כשלובשת המוך בגלל הפרשת ליחה, בזה יש לדון אם חשיב אצולי טינוף, ואמנם לדעת רש"י וריא"ז וסתמות הדברים הי' נראה להתיר, אבל בזה ודאי יש להזהר כיון שהרבה ראשונים ובטוש"ע סי' ש"א נקטו להחמיר בלאצולי טינוף אם אינו בגד גמור, והיינו דבאופן שאם לא שום חשש שיגיע דם הר"ז משא גמור, [מיהו הי' כלאחר יד], בזה אסור לאצולי טינוף, אבל אם הוא מלובש יפה שאפי' בלא שום חשש דם וליחה, הר"ז בגדר מלבוש, בזה ודאי שרי, כמ"ש בשו"ע סי'

בדין מוך לחלב

ובמוך שנותנין המניקות לספוג החלב שלא ינטף על הגוף ועל הבגדים כתב אאמור' (שליט"א) זללה"ה דשרי כמו מוך שהתקינה לנדתה, וּבדרך הרגיל שנותנין אותו בתוך הבגד ליכא חשש דילמא נפיל וכקשור דמי, וגם מאוס קצת], אבל אם רוצה לשמור החלב בתוכו להשתמש בו, איסור גמור הוא מכמה טעמים עיי"ש, ואם הוא כלי העשוי לקיבול ואינו סופג החלב, אפי' שאין דעתה כדי לשמרו אסור, ואם הכלי מטרתו לסגור הפתח שלא יצא החלב כמו בעזים הצרורות, יש להקל אע"פ שבהכרח נשאר חלב טופח מעט בתוכו, שאין דעתו עליו ובטל.

בביאור ענין אצולי טינוף

ה. **בעיקר** ענין אצולי טינוף שדנו תו' משמעתי' לכאורה יש כאן שני נדונים, דאצולי טינוף דוב אפי' אם מציל על בשרו שלא יטנף, הר"ז בכלל אצולי טינוף שבגמ', דומיא דכופה קערה ע"ג הכותל, ואמנם בגמ' אמרו שלא יטנפו כליו, אבל הכל אחד, והרי לענין מלבוש הדבר פשוט דאצולי טינוף על בשרו חשיב מלבוש, וכיס של זב אף להציל על בשרו יש לאסור לפמשנ"ת לעיל סק"ד ועסק"ו.

והנדון השני אם שייך מלבוש להגן על המלבוש, שאין היתר של מלבוש אלא לגבי האדם, שמלבושו זוהי הנאתו וטפל אליו, וכגופו חשיב, ואין היתר מלבוש למלבוש, ובוזה ודאי שאין להתיר מוך להגן על הבגד שלא יטנף, אם אין המוך נטפל לגוף האדם, אע"פ שיש לו תועלת שבגדיו נקיים, מיהו משכח"ל מלבוש למלבוש שנעשה גוף אחד עם המלבוש, כגון בגד שעטוף בניילון מבחוץ, להגן על הבגד שישאר בחידושו ולא יפול עליו אבק וגשמים וכיו"ב, ואם הניילון מחובר הו"ל כגוף אחד עם הבגד, ולגבי בית המנוגע דינו כבגד עצמו אם הי' מדבר המק"ט, ולענין

טבילה אינו חוצץ, ואם אינו מחובר מבואר בפוסקים שאסור כמ"ש הרמ"א סי' ש"א סי"ד שאסור ליתן בגד על צעיפה מפני הגשמים שאין זה דרך מלבוש, וכתב במ"ב ס"ק נ"ה בשם הח"א דה"ה שאסור לאיש ליתן מטפחת על הכובע, ואף בניילון המותאם במיוחד לכובע כפי המצוי כיום הורה מרן זללה"ה לאיסור, דהו"ל בגד של הבגד, ואף כשיטכן שירדו גם מים על ראשו כתב אאמור' (שליט"א) זללה"ה ס"ד ב' דאסור, דסו"ס זהו בגד המתייחס לכובע ולא לאדם, ועיי"ש עוד טעם, (ובסברא הי' מקום לדון שנטפל לכובע כיון שמותאם למדתו וצורתו, זכר לדבר כעין כלי טבילה לו באוכלין שבכלי צ"ג ב', אע"פ שחוצץ בטבילה).

ויש לעי' במוך שהתקינה להציל טינוף מבגדיה באופן שתתבייש אם יראה הדם לחוץ, אמאי לא יחשב צער זה כצער הגוף, שאין דעתה על שמירת הבגדים אלא על שמירת גופה, דהא אצולי טינוף הגוף שאין בו צער אלא הבושה, אין לך צער גדול מזה כמ"ש תו' נ' ב', ואמנם אם המוך מתייחס לבגד יש לאסור, [ואע"פ שהאדם מצטער בבגד שאינו נקי, מ"מ אין הבגד הנוסף נטפל ליקרא בגדו], אבל אם המוך מתייחס לאדם כמו כל מוך שהתקינה לנדתה, י"ל דג"ז בכלל שימוש בגד לגוף האדם.

בדין יציאה בעינורות שמכניסין ומוציאין דרכם לגוף

ו. **יעוי'** בספר אאמור' (שליט"א) זללה"ה בצנור שמכניסין דרכו אוכל לגוף דחשיב תשמיש האדם ואינו משאוי, וכן צנור שמוציא דרכו המ"ר, אבל הכלי שמקבל בו המ"ר אסור לצאת בו, שאין בו תורת בגד, אע"פ שבא למנוע צער גופו שלא יפול עליו המ"ר, דמ"מ א"א לטפלו לגוף בגדר מלבוש או רטייה או חוטי' שבאזני הבנות, ורחלות כבולות וכבונות ועורות לבובין, אבל הצנור

שיש צורך הגוף בזה, ומ"מ מסתבר להקל, וצ"ע.

איסור יציאה בתפילין אם הוא משום משא או דילמא שקיל להו בידיה,

ז. ס"א א' אר"ס לא תימא אליבא דמ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא כו', משמע דלמ"ד לאו זמן תפילין פשיטא דלא יצא, ואע"ג דמדאורייתא שרי כיון דדרך מלבוש עבידא, מ"מ מדרבנן אסור משום דמיחזי כמשא, שהרי כל ההיתר לתפילין לאו משא הוא, היינו משום דמצותן משוי להו תכשיט, וכיון דבשבת ליכא מצוה אין להתיר הוצאתן בשבת, ויתכן גם שאסרו ללבשן בבית שלא לשם מצוה, ולפ"ז לאו דוקא לא יצא, אלא לא יניח כלל אפי' בבית [שו"ר שכ"מ בתו' סנהדרין ס"ח א' ד"ה לחלוץ ועי"ש ברש"י], ודומיא דסנדל המסומר שאפי' בבית אסור ולא רק משום שמא ישכח ויצא, [ומתו' שם אין ראי' לד"ז, ובתו' מנחות ל"ו ב' דנו להקל בתפילין], ושפיר קא חשיב להו בהדי הדדי מפני שבחול מותר והשבת גורמת האיסור, אבל בטוש"ע סימן ש"א ס"ז כתבו הטעם מפני שצריך להסירם כשיכנס לבית הכסא, ובמ"ב ס"ק כ"ו דמשמע מזה דבבית שלא לשם מצוה ליכא איסור, ועי' סי' ל"א שהביא פלוגתא בזה, ולפמ"ש"כ יש איסור הוצאה מדרבנן כיון שבאמת אינם תכשיט בשבת, ובספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה נקט שאין איסור הוצאה מיוחד לתפילין, רק דילמא מייתי להו ד"א ברה"ר, עי"ש.

שם ואיכא דמתני לה אסיפא כו', הני תרי לישני לא פליגי לדינא אלא על מה אמר ר"ס דבריו.

בדין תפילין פסולות

שם מ"ט דרך מלבוש עבידא, בפשוטו לא נתחדש כאן פטור גם למ"ד שבת זמן תפילין הוא לענין תפילין פסולות, דלא אמר אלא לא תימא אליבא דמ"ד שבת זמן תפילין

עצמו שמשמש כפה או כמע, ודאי כגופו דמי, שלא גרע מכסא וסמוכות של הקיטע דחזינן שדבר חיצוני נטפל לגוף, [והכא עדיף שהוא מחובר וא"א להסירו כל שעה והתם נמי אינו מדקדק בכל פסיעה אם יש שם כסא אחר או סמוכות אחרות], ואפשר שאף החלק הנמשך מן הצנור בטל לכל הצנור, ויש מקום להתיר לסתום הצנור בפקק שמונע שלא יצא מ"ר מן הגוף, ולא חשיב כמטלטל מ"ר בצנור, שהמעט שבתוכו בטל, וצ"ע, שוב שמעתי כן בשם אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

וואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב מדבריו הראשונים נראה דאף בכיס שאינו כבגד אם נתכוין לאצולי טינוף על גופו מותר, וא"כ בשקית שעשויה לקבל המ"ר כ"ז שהיא ריקנית מותר לטלטלה, ועי"ש בכ"ז, ומ"מ הדברים מיוחדים ודברי הראשונים ז"ל מתפרשים שפיר באופן שהכיס דומה למוך וחשיב קצת כבגד, וגם בזה צ"ע כיון שאינו כבגד על יריכו, עסק"ה בזה, אבל כיס התלוי בצדו קשה להתיר.

צנור זמני שנותנים להוציא המוגלא וכיו"ב ג"כ בטל, שהרי משמש כל הזמן, וצנור שמכניסין בו אוכל דרך הוריד ג"כ י"ל שבטל כיון שקשה להכניס ולהוציא כל שעה, [באופן שהוא קטן ונטפל ליחשב כפתח בלבד], מיהו אם יש לו צורך חד פעמי יש מקום להחמיר, וצ"ע בכ"ז.

אפשר דלא גזור משום טבילה אלא בדבר המצוי בכל הנשים, אבל חולה שמצבה מאורע תדע להזהר בחציצותיה, ולא חיישינן לשכחה בזה, שהרי לא תוכל להחזירה בעצמה.

בדין מדבקה לרפואה

מדבקה שנותנין לרפואה לכאורה לא גרע מרטייה, וכן לכל תועלת של גוף, ובזה הי' מקום לדון דשלא תתעבר לא חשיב

הוא, אלא אפי' למ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא דינו שוה, כמו למ"ד זמן תפילין, אבל תפילין פסולות לכו"ע אסור, ויתכן דחייב עליהם משום דלא חשיבי דרך מלבוש, מיהו אכתי משום כלאחר יד פטור עי' להלן, אבל אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דקדק מלשון דרך מלבוש עבדא, [ולא קאמר מלבוש נינהו], משמע שצורתן חשיבא דרך מלבוש, וא"כ גם בפסולות פטור, ועי' עירובין צ"ה ב' דמשמע דשלא במקומן לא חשיבי דרך מלבוש, עי"ש בתו' ד"ה וכי, ועי' להלן.

ונראה להוכיח מסוגיא דעירובין צ"ז א' דאם עניבה פסולה לקשר של תפילין אינו יכול להכניסן בעניבה, ש"מ דבעינן תפילין כשרות לכל דבר, אפי' צורת הקשר כמו שנאמר למשה מסיני כדאמרינן התם דעניב להו כעין קשריה דידהו, וה"נ מסתברא דבתים בלא פרשיות לא עדיפי מקמיע בצורת תפילין שמבואר בעירובין שם דחייבין עליו ולכך לא מעייל להו מספק, כלשון רש"י צ"ו ב' דילמא קמיע נינהו ולא מחללינן שבתא עליהו, וכיון שפסול גמור לא מהני דרך מלבוש לפטור, ה"ה כל פסול שאין מצוה להניחן, [מיהו לר"מ אליבא דר"ח משמע שהתירו אף בקשר פסול], - כ"ז כתבנו לענין דלא חשיבי דרך מלבוש להתיר בהצלה, אבל לענין חיוב יש כאן פטור אחר משום הוצאה כלאח"י, עי' בסמוך.

מהא דהוצרכו בגמ' לטעמא דדרך מלבוש עבדא, ולא אמרו דהויא הוצאה כלאחר יד, משמע דחשיבא שפיר הוצאה כדרך, ורק בגלל שתפילין כמלבוש אין זה טלטול, והטעם כמו שאמרו ס"ב א' גבי טבעת שנותנה באצבעו להוליכה לאומן, וה"נ תפילין, ול"ד כ"כ דתפילין אין נוח ללבשן כמו טבעת, רק משום הרגל מצוה יתכן שיעשה כן, וא"כ יש בזה כח מלבוש, ובתו' ס"ב א' כתבו דאשה שהניחה תפילין פטורה משום דהויא הוצאה

בדברי תוד"ה דילמא

שם תוד"ה דילמא דא"צ לחלוץ כשצריך לביה"כ אלא של ראש, יש לתמוה דאפי' ליכנס לביה"כ קבוע להשתין אסור בתפילין של יד שמא יפנה בהם, וכ"ש שאסור ליפנות ולהפיח בהם וא"כ יש לגזור שמא יכנס ליפנות ומייתי להו ד"א ברה"ר, ולא מהני לזה מה שמותר להכניסן בידו דליכא שי"ן, ובתו' הרא"ש כתב כאן כפי' תו' דמותר ליכנס בהם לביה"כ כמו שאפשר לקמן ס"ב א', ושם כתב ובלבד שלא יפיח בהם ולא יעשה בהם צרכיו, שו"ר שכבר תמה בזה הגרא"מ הורוויץ ז"ל וכן בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה עי"ש.

אשה בתפילין

מ"ב סי' ש"א ס"ק קנ"ח כתב בשם המ"א דאשה אסורה להציל תפילין דרך מלבוש, דכיון דפטורה מתפילין לאו תכשיט דידה הוה, כמו טבעת שיש עליה חותם ס"ב א', ובתו' כתבו דפטורה משום דהוי הוצאה כלאחר יד, והרשב"א עירובין צ"ז הביא כן בשם הראב"ד לאיסור וכתב דכיון דקי"ל נשים סומכות רשות ה"ה דמניחות תפילין רשות וא"כ רשאית להניחם דרך מלבוש ולהכניסם, ולע"כ.

אשה בטלית

ומי"ש במ"ב שם בשם המג"א שאשה המתעטפת טלית של מצוה חייבת חטאת, צ"ע דרך מלבוש גמור לא אשכחן דמחייבי, ומי גרע טלית מכילה וכסכסיה, ומשום חוטי הציצית נמי לא מחייבא כיון שהם בטלין לבגד, כמו בלילה למ"ד כסות יום בלילה פטור וכמשנ"ת ברמב"ם, וזה מלבד החולקים בתפילין, דבתפילין יש לדון לדמותם לטבעת שיש עליה חותם ס"ב א', או"ד כיון דסומכות רשות חשיבא דרך מלבוש ופטורה, אבל טלית גמורה לא יתכן לחייב, ונראה דהמ"א דייק לה מדאיצטריך רועים להתיר שק לכל אדם, ומשמע דאי לאו הכי חייב, עי' ס"ב א', ויש לחלק דשק אינו ראוי למלבוש, ועוד דלעיל סי' י"ח סק"ג נתבאר שהחידוש הוא בשק שהוא כלי קיבול, אבל בטלית של מצוה ודאי מסתברא דפטורה.

בטעם שקמיע שאינו מומחה אסור הרי צריך לילך בו מספק

ח. ס' א' מתני' ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה, יש לעי' אמאי אסור הרי מספק ראוי לאדם להשתמש גם בקמיע שלא נתבררה רפואתו, דמידי ספק לא נפיק, ומדין ספק פיקו"נ יש לחייבו לילך עם הקמיע הזה גם בשבת, וי"ל דמ"מ ראוי לחכמים למיגדר מילתא שלא כל צד רחוק מתיר טלטול, ורבים רגילים להראות עצמם כמומחים בקמיעות שאין בהם ממש, ולכן קבעו דדוקא במבוררין בתועלתם שרי, ומי שמוכרח להשתמש בקמיע ולצאת בו, ילך אצל מומחה, ולא כל כמיניה לקחת קמיע מסופק ולצאת בו, ויש מקום לומר דאם לא ה"י אפשרות ליטול מן המומחה היו מתירין גם את המסופקים, ורק מפני שיש אפשרות ליטול מן המומחה אסרו, והערוני לזה.

שם ולא בשריון כו', טעמא דמילתא ערש"י ס"ד ב', ועמש"כ לקמן סק"י בזה.

הערות ע"ס הגמ' בדיני קמיע

ס"א א' אר"פ לא תימא כו' דיקא נמי כו', לשון מומחה עיקרו באדם, ולענין הקמיע זה נאמר בלשון מושאל, ולכן ה"י מקום לומר דנקט מן המומחה אף כשצריך איתמחי נמי קמיע, שהמומחה נותן דבר מושלם, ומבואר כאן דאפי' איתמחי קמיע שיך לומר שאינו מן המומחה, דהא ר"פ אמר לא תימא עד דמומחה גברא ומומחה קמיע, דלא ס"ד לפרש מן המומחה רק קמיע מומחה, מיהו לקושטא דמילתא י"ל דכיון דשרינן איתמחי גברא לחוד, ה"ה דשרינן איתמחי קמיע לחוד, עי' תו' לקמן ב'.

שם לא שנכפה אלא שלא יכפה, זהו דין נוסף ולא קאי אחולה שאין בו סכנה, ודכוותה תניא לקמן ס"ו ב' ולא שהפילה כו' ולא שעברה כו', ופרש"י שבא ממשפחת נכפין, וזהו ביאור בסברא למה הוא חושש לכך, וה"ה אם יש לו סיבות אחרות לחוש לזה, ולא בשופטני עסקינן שנוטל קמיע בלי שום חשש, עי' נ"ז ב' חומרתא קטיפתא.

שם וקושר ומתיר אפי' ברה"ר כו', יעוי' בתו' נ"ז א' שביארו דקמ"ל שרשאי לקושרו לכתחלה, ולכאורה קמ"ל נמי שמותר לצאת בקמיע אע"פ שאינו קשור בקשר של קיימא, ורשאי להתירו ברה"ר, אפ"ה לא גזור דילמא שליף ליה, וגם לא תיקנו לאסור פתיחת קשרו בשבת, ואפי' ברה"ר לא חששו שילך ד"א בידו, דכיון שקמיע הוא דבר שחוץ לגופו ואינו תכשיט אלא כמשא דרך מלבוש, לכן יש לחוש יותר שיטלטלנו, ואמנם הסיבה שלא גזור מפני שאם זכור איסור שבת בהתרתו יזהר גם שלא יעבירו ד"א, כמ"ש תו' שם, אבל מ"מ ה"י מקום לגזור שאין חולצין קמיע ברה"ר בשום אופן.

שם ובלבד שלא יקשרנו בשיר ובטבעת כו' משום מראית העין, לכאורה משמע שגם לאיש אסור לצאת בשיר משום תכשיט, ומיהו

האדם, אבל אין היתר לישא משאוי לתועלת רפואה דסו"ס משאוי הוא, ולא אמרו אלא שצרכי האדם נטפלין אליו ולא חשיבי משאוי, אבל כשנושא ממש בצורת משאוי אין שייך היתר זה, ועי' להלן סק"ט בחרב לר"א, ועמשנ"ת בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה נ"ז ב'.

ס"ג א' מתני' לא יצא האיש לא בסייף בו, הערות ע"ס המשנה והגמ'

מ. ס"ג א' מתני' לא יצא האיש לא בסייף בו, לכאורה כל הני נקיט להו בדיה, שאפי' אם ניישב דסייף חוגרו על יריכו אכתי קשת ותריס ואלה ורומח מאי איכא למימר, [שו"ר שכ"מ ברמב"ן ס"ד ב' דאלה ורומח מותר להחזיקם בידו בחצר וכונתו אע"פ שגזרו שלא להוציאם בידו לרה"ר עי"ש], ועוד נראה שאף כשחרבו על יריכו לא שייך בו טפילות כתכשיט, שהוא דבר נפרד מן האדם, ולא שייך לומר שכך צורתו עם חרב, ול"ד לתכשיט שיש בו נוי בעצמותו, אבל חרב על יריכו ענין תכשיט שבו הוא מפני שחרבו בידו, וכשמזומנת על יריכו, כאילו בידו דמי, אבל עיקר הקישוט מכח שחרבו בידו, והוא מתפאר בגבורתו שהוא גבור וכלי זיין בידו.

ויש לעי' מ"ש קמיע שחייבין עליו בידו, דנהי שדרך לקשרו על גופו, אבל עיקר טפלותו מפני הרפואה שבו, והרי אמרו דמסי גם בידו, ומ"ש סייף בידו דחשיב תכשיט לר"א, (ולא נחלקו עליו בזה אלא מטעם דגנאי הן), וי"ל דענין הקישוט בסייף הוא דבר שמשלים תואר האדם, שלא הצורך להלחם מתירו בהם, אלא זהו הודו והדרו להראות שהוא גבור ובידו לנצח, ושימוש זה אינו מוגדר כמשא, כיון שזהו השלמת הודו, כעין שמצינו בקיטע וסמוכות וכסא שלו או מקל של זקנים שאינו יכול בלעדו, מיהו התם הטעם מפני שמסייעים אותו בהליכתו, וכאן

אם הקמיע קשור בשיר תו לא חיישינן דחליץ לשיר, מפני שאינו חולץ הקמיע, ובדין הוא דשרי בכה"ג לצאת בשיר, אלא דאיכא מראית העין שלא ידעו שמוציא השיר רק בגלל הקמיע, וחושדין אותו בהוצאה לשם תכשיט, וערמב"ן נ"ז א' שכתב דאם צורך קמיע בכך לא חיישינן דשליף, אבל כיון דלאו צורך קמיע הוא הו"ל כמשאוי למראית העין, וד"ז אינו ברור דסו"ס תכשיט הוא ומה מראית העין של משאוי יש בו, אבל משום תכשיט ניחא.

ס"ב א' והתני ר"א ובלבד שלא יחזנו בידו בו **ס"ב א' והתני ר"א ובלבד שלא יאחזנו בידו** ויעבירונו ד"א ברה"ר, הלשון מוכיח שחייב דאורייתא קאמר, מדנקט ויעבירונו ד"א ברה"ר כדאמרינן בשופר ולולב, ומשמע שיעבור על איסור העברה דאורייתא, דאל"כ הו"ל ובלבד שלא יאחזנו בידו ותו לא, וגם לשון ובלבד משמע שזה איסור ידוע, ולא שנתחדש כאן בשריותא דקמיע רק בכה"ג, וכבר נתבאר כ"ז בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

ומה שהזכירו תו' חשש שיאמרו שהוא מוציא משא בידו צ"ע, שהרי סתמא קמיע ניכר בצורתו, ואם מותר להוציא בידו הרי רואים מה שמוציא בהיתר, ומה שכתבו שבקומצו ליכא מראית העין צ"ע דודאי רואים שתופס דבר בידו, ויותר טוב שיאחזנו מגולה ויראו כולם שזה קמיע.

בטעם שאסור לצאת בקמיע בידו

ויש לעי' למה באמת חייבין ע"ז, הרי עיקר שריותא דקמיע משום דמסי, ואל"כ משא גמור הוא, וא"כ מ"ש אם הוא קשור לטבעת שבידו או שתופסו בידו, וכדחזינן בגמ' שהי' מקום לומר כן, ונראה דאף לרפואה אין היתר אלא כשנטפל לאדם כעין תכשיט, אבל אסור לאחזו צלוחית של פלייטון בידו לריח טוב, וה"נ הרפואה משוי ליה תכשיט שג"ז מצרכי

ג"כ כהשלמת צורתו דמי, משא"כ בקמיע שאינו מוסיף לצורת האדם כלום רק הצורך הוא המתיר, ולא שרינן אלא כשהוא נטפל לאדם כמשנ"ת לעיל סק"ח, שו"ר במ"א סי' ש"א ס"ק כ"ז מבואר דחרב בידו קאמר, (ועבהגרא ס"ק י"ז), ולא תירץ קשת ותריס ואלה ורומח שאינם על יריכו, ועפמ"ג שם סק"י באשל אברהם דנקט דחרב דוקא על יריכו.

שם ולא בקשת כו', לרבנות דר"א ניחא דקשת ותריס נמי תכשיטין הן, וכמ"ש בירושלמי וחמושים שיצאו בחמשה מינים של כלי זין, אבל בפשוטו לא תני להו משום דר"א, ואפשר דקשת אינו גנאי כ"כ כיון שאפשר גם לצוד בו, וכן תריס להגן ולא להזיק, וס"ד דכיון דבזה"ז צריכין להם, ובמיתות המשיח אינם גנאי כ"כ, א"כ השתא מיהא לא יתחייב חטאת, ואלה [כמ"ש קולפא טבא בלעי כו'] ורומח יש בהם שימושים לרדות בהם בני אדם או בהמות ולא רק להרוג כחרב וחנית, וכיון דמיייתי קרא דחרב הוי גנאי, ניחא ליה למנות כל אלו שהם ג"כ לגנאי, - יש לדייק מכאן שמקל של כבוד אין חייבין עליו, עמ"ב סי' ש"א ס"ק ס"ו שו"ר במ"א ס"ק כ"ז בזה ועמ"ב שם בשם א"ר.

שם במשנה רא"א תכשיטין הן לו, מודה ר"א שאין יוצאין בכלי מלחמה מדרבנן, (ועי' מ"א סי' ש"א ס"ק כ"ז), כמו בשריון וקסדא ומגפיים לרבנן שפרש"י ס"ד ב' דאסור משום דמחזי כיוצא למלחמה, ועכ"פ אין זה כבוד שבת והוי עובדין דחול, ועוד דכיון דרבנן מחייבי חטאת לא הוה שרי ר"א לכתחלה, כמבואר ס"ב א' קל"ח א', ועוד מדלא פליג אמתני' דשריון, שו"ר שכבר נתבאר כ"ז בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה עי"ש, - יש לדקדק חכמים היינו ת"ק, מיהו רישא דלא יצא אף לר"א היא, והוצרכו להשיב לו טעמא אמאי חייב חטאת.

בעיקר מש"פ רש"י ס"ד ב' דכלי מלחמה אסירי מפני מראית העין אין נראה כן מדברי הרמב"ן שם שהתיר להחזיק אלה ורומח בידו בחצר אלמא ליכא משום מראית העין, [ויש לדחות דכונתו בידו לצורך גופו ולא להראות גבורה], ולרבנן דאיכא כלי מלחמה שחייבין עליהם י"ל דגזרו אטו הני, ולר"א י"ל דהוי עובדין דחול או שפוגע במנוחת שבת כעין סנדל המסומר דירושלמי, א"נ דילמא שליף שאינם צריכין לו ולפעמים מכבידין עליו בדרך מלבוש ונושאם בידו, ובתו' הרא"ש כתב שדומין קצת כמשאוי.

שם וחכ"א אינם אלא לגנאי שנאמר כו', יש לעי' איך אפשר ללמוד מימות המשיח לזמן הזה, הרי ודאי שישתנה העולם כולו, ותמלא הארץ דעה את ד' ויהיו רעבים וצמאים לשמוע דבר ד', ומה יש להסתייע בזה לקבוע הלכות תכשיטין בעוה"ז.

ונראה דאי לאו קרא דחגור חרבך וגו' הודך והדרך, לא ה' ר"א מחדש דין תכשיט להיתר טלטול, בכלי מלחמה, שהם בודאי דבר חיצוני ואין זו צורת האדם, אבל כיון שהפסוק קראו הודו והדרו ש"מ שזה מתחבר לאדם כהודו ולא חשיב משוי, וכלפי זה מיתו ליה רבנן שפיר מקרא דאינם אלא לגנאי, וע"כ שאין לקיים כאן מקרא כפשוטו לענין חרב ממש, שהרי גנאי הוא באמת, ואיך יקראנו הכתוב הוד והדר.

שם גמ' תניא א"ל לר"א כו' ותהוי כנוי בעלמא אמר אביי מעיקרא זו היתה קושיית רבנן, דמדקאמר קרא שיבטלו מן העולם ש"מ שאין בזה אלא גנאי, לכן בשעה שיכולין להפטר מן הגנאי הזה מיד מכתתין אותן לאתים, ור"א אומר דמפני שאין להם צורך בו ויודעים שיבטל לגמרי הצורך בו לכן מכתתין אותן, ולא מפני שרוצים לסלקן מן העולם.

שלא הזכירו פאה נכרית ברישא כתבנו לעיל סי"ז סק"ד דכפי הנראה ברש"י השער שלה מגולה ומעורב בו פאה נכרית, [דלא משמע שנותנת פאה נכרית רק לנפח השער שיראה מלא תחת הצעיף, שאין ד"ז נצרך כ"כ], וא"כ לרה"ר בלא"ה אסור אף בחול, אבל בחצר יש אופנים שאין איסור גמור בכיסוי הרדיד וכיו"ב.

לשון יוצאה לחצר אם אסור גם בבית

לשון יוצאה לחצר משמע שיש בזה משום הוצאה, ומה דייק הרמב"ם דהיינו חצר שאינה מעורבת, מיהו יש לדחות שאם הי' שונה לובשת בבית הי' מקום לומר דחצר דמי לרה"ר ואסור, וכיון דנקט חצר לרבותא שיוצאה למקום רבים, נקט שפיר יוצאה, ורב הזכיר איסור חצר כלפי היתר חצר דמתני' לומר דקאי רק אכבול, אבל ה"ה בית, דלא יתכן לסמוך שנבין בפשיטות דחצר גרע ורק חצר אסור, דלא היתה תקנה לאסור חצר, אלא ממילא נאסרה כיון שקרוב לחוש שתצא לרה"ר, וחצר ובית שוין, וסתם לשון חצר לא בא להתיר טלטול מבית לחצר, ובפרט שדרך מלבוש הוא, אלא על ההליכה בחצר, וא"כ אף אמעורבת קאי כמ"ש הרמב"ן, ועוד דבחצר שאינה מעורבת ג"כ מותר לטלטל, כמ"ש הרמב"ן, ולהוציא מן הבית לחצר אין חשש דילמא מחויא ותוציא, שהרי חברתה בחצר ואינה נכנסת לביתה, וכ"מ בירושלמי דר"ג ירד לטייל בחצירו עם מפתח של זהב בידו והוכיחו מזה כמ"ד דתכשיטין אסורין בחצר, וודאי חצירו של ר"ג מעורבת היתה, (ועי' עירובין ס"א ב' במבוי), ועוד דסתם חצירו היינו שכולה שלו.

שם רבי ענני בר ששון – פליג רק בתכשיטין

שם רבי ענני בר ששון משמיה דריב"ר אמר הכל ככבול, נראה דלא פליג אלא בתכשיטין דדמו לכבול דהני אסרו חכמים משום גזירה, וס"ל דחשיב גזירה לגזירה, אבל

שם אמר להם אף לימות המשיח אינם בטלין, פי' דודאי יכתתו חרבותם בימות המשיח כמו שנאמר בפסוק, אבל לא יתבטלו לגמרי מן העולם שיחשבו גנאי, דכיון שלא נתבטל יצה"ר מן העולם א"כ עדיין שייך ענין גבורה והוד החרב על ירך הגבור, והיינו דשמואל, אבל ברש"י משמע שנחמות אלו לא לימות המשיח נתנבאו אלא לעוה"ב, וזה צ"ע דבעוה"ב אין אכילה ושתייה ולא שייך להזכיר כל הני, וליכא למימר דהכונה לאחר תחיית המתים בעוה"ז, דכיון שיש זמן שיהיו לגנאי שפיר פרכינן ליה לר"א מהאי קרא, אלא י"ל כמ"ש"כ שבאמת יתבטלו המלחמות ויכתתו החרבות מכל האומות וזה בכלל שיעבוד מלכויות, אבל לא יהיו לגנאי כיון שעדיין שייכי מלחמות או קטטות, והגבור מתגאה בכחו.

ס"ד ב' אמר רב כל שאסרו חכמים בו' ביאור החידוש

י. ס"ד ב' אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר חוץ מכבול ופאה נכרית, יש לעי' מאי קמ"ל מתני' היא כדמותבינן מינה בסמוך לרעב"ש, ואפשר דריב"ר ג"כ מודה שהוזכר כבול לרה"ר לאיסור ולחצר להיתר, דהא אמר הכל ככבול, וע"כ יש שום טעם למה הזכירו כבול בהדיא, אלא דמתני' שסתמה ולא פירשה ההיתר בכולהו ודאי פליגא ואסרה, ורב חידש דטעמא כדעולא ולא התירו אלא אלו.

וגדר הדברים שכל תכשיטים שבהעדרם יש חשש שתתגנה על בעלה התירו בחצר, דהוי גזירה לגזירה, ואמנם כולה חדא גזירה היא, אבל כשיש סיבה לחלק ביניהם, שבחצר החשש שלא תתגנה גובר על הגזירה לגזירה שפיר התירו, ולפ"ז לא הזכירו כבול דוקא אלא כל הדומה לכבול, כגון איסטמא [בברייתא נ"ז ב'] ופאה נכרית דדמיא לכבול, ונתעוררתי לזה ע"י בני ישראל נ"י, - ובטעמא

מעורבת, שא"א להכניסם לבית וא"א ללבשם בחצר, והדברים מחודשים לפרש הברייתא במאורע שהם נמצאין בחצר שאינה מעורבת, ועוד דבפשוטו כששנינו בכבול ובפאה נכרית לחצר נתחדש היתר לצאת לחצר שאינה מעורבת, דכיון דבא להתיר חצר טפי מבית משמע כל חצר, וצ"ע בזה, ובשאר תכשיטין אסור אף במעורבת, כיון שהיא של רבים, מיהו בחצר של יחיד מותר דכבית דמי דאטו מקום פיתא גורם או מקום מקורה.

ולא מצינו איסור ללבוש בחצר דבר שמותר בבית, ואפי' אם נאסור טלטול להלך עמהם בחצר, אין לאסור ללבוש ולישאר במקומו, וא"כ אין זה מוקצה, וצ"ל שהי' פשוט לגמ' דאסור וגרע מבית, ואמנם גם איסור טלטול בחצר מעורבת אין לזה מקום, כיון שמותר ללבשו בבית אלא שנמצא במקרה במקום שאסור ללבשו, ולשון כלים הניטלין בחצר שנינו כלים פי"א ומייית לה לקמן ככ"ד א', ולא לרבותא טפי מבית קאמר, כ"ה לדעת ר' אלעזר, מיהו לדיחויא דגמ' שם הרי הנדון להוציא מהבית לחצר, והמ"מ והר"ן כתבו בשם הרמב"ן והרשב"א דאף בבית אסור, וכ"מ בתו' מ"ו ב' מנחות ל"ו ב' ד"ה אי, ועריטב"א מ"ו ב', ובשם הרא"ה כתב הר"ן כתירוץ בתרא דהרמב"ן, ובחדושים ע"ש הר"ן כתב בשם הרא"ה כהרמב"ם דרק לחצר שאינה מעורבת אסור.

לענין הלכה

ולענין הלכה הי' ראוי להחמיר כדעת תו' והרמב"ן והרשב"א ועוד ראשונים דאפי' בבית אסור, ואצ"ל לכרמלית, ולפ"ז אין לובשין תכשיטין בשבת כלל, [וכן סיים המ"מ פי"ט ה"ח וראוי לחוש לדבריהם], אבל כיון שנהגו היתר לגמרי אפי' ברה"ר בכל הדורות, חוץ מיחידים עריטב"א בשמעתין בשם אשתו של רבינו יהודה והשר מקוצי ואחיו, א"כ בבית בודאי יש להקל כיון שכמה ראשונים

בהני שאם יצא חייב חטאת יש לאסור בחצר גזירה שמא יצא בהן לרה"ר, וכ"מ בירושלמי בשם ר' איניינו בר ססי משום ר"א, שחילק בין אלו שאם יצאה חייבת חטאת לאינה חייבת חטאת, ושם סייעוהו מכבול דשרי לחצר, דכיון דלא ידעי טעמא דשלא תתגנה, ע"כ מבואר כאן דחשיב גזירה לגזירה, שו"ר שכ"כ הרמב"ן נ"ז א'.

בתוד"ה רבי ענני – בהיתר דלא שלפי האידנא

שם תוד"ה ר' ענני כו' והר"ש מצא כתוב בשם רבינו שר שלו' כו' ונשי דידן כו', לסברא זו יש מקור בירושלמי שנסתפקו אם גם בתכשיטין של כסף גזרו אע"ג דלא חשיבי לאתויינהו, וכן אמרו שם דבאיש ליכא למגזר כיון דלא מחוי, ואף למאן דפשט מר"ג לאיסור, מ"מ חזינון שלא צריך מושב ב"ד להתיר האופנים שאין לגזור, וא"כ יש סמך לנשי דידן שנשתנה כל העולם שמא בזה יש להקל טפי, ובתלמודן נמי מצינו גונא דלא שלפא במידי דמגניא ב', וכן באשה חשובה, [מיהו יתכן שגם בזמן הגמ' חשש שלפא הי' במאורע, אלא דמ"מ גזרו דמצוי טפי משופר ולולב, וגדר אשה חשובה שאני כמ"ש תו' נ"ט ב' ד"ה מאן, ולפ"ז גם בזמנינו כזמן הגמ' דמי], שו"ר ברמב"ן נ"ז א' שביאר הירושלמי להיתר האיש לענין חצר בלבד, ומסקנא שג"ז אסור, ושם הזכיר ענין צריך ב"ד להתירו ע"ש.

בדברי הרמב"ן דבבית שרי, ורק בחצר אסור דדמיא לרה"ר

הרמב"ן פ"י בתרא כתב דשם נאמר דדוקא בחצר אסור משום דדמיא לרה"ר אבל בבית מותר, ולפ"ז האיסור בחצר אינו דילמא נפיק, דא"כ אף בבית ליגזור, אלא החשש דמיחלף ברה"ר, (והזכיר צד לקיים אפשרות זו בחידושו לקמן ס"ו א'), ומה שהוצרכו לעיל מ"ו ב' לטעמא דשירים ונזמים תורת כלי עליהם היינו כשהם בחצר שאינה

במו"ק י"ב ב' אמרין דר"י נשיאה נפק בחומרתא דמדושא, ואמרו שאין זה מוקצה ככל תכשיטין שמותרין בטלטול, והקשו תו' מ"ו ב' עירובין ס"ט א' דהא אפי' בחצר אסור, ותירצו שנטלו בידו, ולשון נפק משמע לחצר, ויש לפרש שהי' הדבר במקום רבים, ולכן אדם חשוב צריך להזהר, אבל אם הי' נוטלו בבית ממקום למקום לא הי' ר' אמי מקפיד, אבל בחצר כיון שבג"א רגילין לצאת בו לחוץ באיסור כדאמר עירובין ס"ט א' אין ראוי שיהא ד"ז בידו של ר"י נשיאה בחצר.

כתב במ"ב סי' ש"א ס"ק ס"א שאם שכח ויצא בהני שאסורין משום דילמא אתי לאתויי א"צ להסירן אלא מהלך בהן עד שמגיע לביתו, ואפשר שזה ק"ו מהיתר דפחות פחות מד"א, שאין לחייבו להפסיד הבגדים והתכשיטין, והאיסור יכול לגרום טלטול, והמ"א ציין למ"ש סי' ש"ח סט"ו מהגמ' קי"ב א' שהתירו בסנדל לכוון גמי במקום דלא מינטר, ולפ"ז א"צ לטעם דכבוד הבריות, אלא דגם במקום דליכא פסידא כתב המג"א שם לסמוך על כבוד הבריות, ועי' שעה"צ אות ס"ד בשם תו"ש.

מתירים בבית, ועוד שמצינו שהקלו בבית טפי בתכשיטין שיש חשש שלא תתגנה על בעלה, וא"כ יש גם סמך להתיר מה"ט כל תכשיטין בזמנינו, אע"פ שאין בהעדרם גנאי, שיש עוד טעמים להקל בזה, אבל ביציאה לברמלית הי' ראוי להחמיר, אלא שנשאל מרן זללה"ה והורה להקל, ודמי קצת ליוהרא, מיהו ברה"ר גמורה המחמיר תע"ב.

בנים של זב פשטות הדברים שבבית מותר, והיינו מפני שאינו דבר טבעי רק מאורע ומידכר דכיר, (עי' תו' נ"ז א'), וכן בטלית מקופלת כיון דדרך משא הוא, י"ל שלא גזרו בבית, במוך שהתקינה לאצולי טינוף אפשר להקל בבית, דלא משמע שאין עצה להמלט מטינוף הבגדים, ולעיל סק"ד הוכחנו מזה דרך מלבוש מיקרי, - במתלה קרוע ובכל הני שמחמירין כדעת הח"א שלא לצאת בהם לרה"ר עי' מ"ב סי' ש"א ס"ק ק"נ ולעיל סי"ח סק"ח ט' אפשר להקל בבית, אבל כפתור נוסף וכיו"ב שמעיקר הדין אסור בטלטול יש להחמיר גם בבית, ואף ר' ענני בר ששון מודה בזה כמש"כ לעיל.

סימן כ

בדיני מלאכה שא"צ לגופה

א' ועל עקרב שלא תישך אר"י מעשה בא לפני ריב"ז בערב ואמר חוששני לו מחטאת, וראיתי בר"נ גאון י"ב א' בשם בה"ג שהוכיח מסוגיא ק"ז א' ב' דת"ק דר"י ר"ש ופליג במשאצ"ל"ג, וכ"ה בפ"י ר"ח ק"ה ב', הנה מצינו דברי ר"י בהדיא שנשנו במתני' כיחיד נגד רבים, וכן דברי ר"ש שנשנו במתני' צ"ג ב' כיחיד נגד רבים. **שם** בא"ד ורשב"א אומר דיש להביא רא"י מרתנן לעיל רי"א אף המוציא משמשי

צ"ד א' תוד"ה את המת כו' היכן מקור פלוגתת ר"י ור"ש

א. צ"ד א' תוד"ה את המת כו' נראה לר"י דמהכא קים לן בכל דוכתא כו', בפ"י ר"ח [נדפס צ"ו א'] כתב פלוגתא דר"ש ור"י בהדיא לא אשכחן היכא פליגו כו' עי"ש שהביא בכמה מקומות דאוקמינהו בפלוגתא דר"י ור"ש, והמפורש בדעת ר"ש היינו מתני' דהכא, והמפורש בדעת ר"י היינו מתני' קכ"א

צ' א' מתני' מקק ספרים כו', רי"א אף המוציא משמשי ע"ז כו'

צ"א' מתני' מקק ספרים כו' רי"א אף המוציא משמשי ע"ז כו', נראה דר"י חידש שאף כל שהוא דע"ז, דלאו משום חשיבות הוא, אלא משום חומר איסור חרם, אפ"ה חשיב שיעור כמצניעיהם, [ולאו מקלקל הוא כיון דאסירי בהנאה, ול"ד לבת כהן שאין בה דינים והמצוה לקלקלה], ורבנן פליגי עליה דרק דבר חשוב לגניזה דקדושה חשיב שיעור, א"נ נהי דאסור ליטול מאומה מן החרם דאחשביה, אבל לאיבוד אין חשיבות לכל שהוא דכבוד דמי.

ומהא דהוצרך ר"י לאתויי מקרא, משמע דמודו ליה רבנן בדיני שבת דחייב כשמוציא לאבדם, ולהכי מייתי דחשיבי משום איסוריהו, וש"מ דאף לת"ק משאצל"ג חייב עליה, כמ"ש הרמב"ן דרישא נמי חייב רק לר"י, והא דחייב לר"י היינו דוקא במוציא לאבדן, אבל כשאין דעתו לאבדן י"ל דלא חשיב, וניחא הא דאמרין ע"ה ב' לאפוקי עצי אשרה אף כר"י וכמ"ש הרמב"ן ז"ל, ועריטב"א שכתב ואין זה נכון כלל וכנראה כונתו דמצניע עצי אשרה כונתו לקיים מצותן.

ובפסקי הרי"ד כתב ליישב דגניזת כתבי הקדש עדיפי ממצות קבורה ואף ר"ש מודה בזה, [ועי' לקמן סק"ב בשריפת נותר], והיינו משום דמשמע ליה דרישא ר"ש, וטעמיה דר"י בסיפא משום משאצל"ג, ולפמשנ"ת אדרבה משמע דלא פליגי רבנן עליה מדין משאצל"ג אלא דלא ס"ל דמהני טעמא דלא ידבק בידך, וכ"מ ברמב"ם שפסק כר"י במשאצל"ג, ולא פסק כמותו במוציא משמשי ע"ז, ועריטב"א.

צ"ד א' פוטר הי' ר"ש אף במוציא את המת לקבורו

ב. צ"ד א' ארבב"ח אר"י ואר"י ארשב"ל פוטר הי' ר"ש אף במוציא את

ע"ז כו', וראי' זו היא למאי דאמרין בגמ' דאף המוציא את המת לקבורו פטור לר"ש, דהא מתני' מיתוקמא שפיר במוציא משמשי ע"ז כדי לאבדם, ובתו' הרא"ש דחה ראי' זו דמיירי במוציאן לצרכו וחייב כשנודע שיש להם חשיבות כדי לגנום, ולכאורה אף לר"י לאו מלאכת מחשבת היא בכה"ג, שהוציאם לצרכו ונתברר שאין לו תועלת מהם, [ועי' תו' ותו' הרא"ש ק"ו א' דבחוכל ומבעיר באיסוה"נ, ונודע לו אח"כ, חשיב מקלקל וצריכה לגופה], ואפי' הי' בהם כשיעור יש לפטור, וכ"ש שאין השיעור שמחייב לאבדם מועיל לחייבו כשהוציאו לצרכו, וכ"כ הרמב"ן צ' א' דכולה מתני' דלא כר"ש, דאף מקק ספרים לגנום חשיב משאצל"ג, ור"י מיירי במוציאן לשורפן או להוליכן ליה"מ, אבל במוציאן לצרכו פטור אף לר"י, והיינו מתני' ע"ה ב' דאמרין לאפוקי עצי אשרה, מיהו בתו' ותו' הרא"ש שם כתבו דהיינו דלא כר"י ומשמע דבכל ענין חייב לר"י דאל"כ הו"ל לפרושי דאתיא שפיר כר"י ובמוציאן לעצמו, מיהו אפשר דבהא פליגי הר"ש והרא"ש דהר"ש מוקי לה במוציאן לשורפן, ורק בזה פליגי ר"י, [ולפמ"ש משמע שאפי' לצרכו ס"ל דחייב לר"י א"כ לשיטתו שפיר דחה הרא"ש ראית הרשב"א, אבל אכתי טעמא בעי מ"ט].

בפי' ר"ח הביא מירושלמי דבמת שריחו רע מודה ר"ש, ונסתייע מדתניא צ' א' המוציא ר"ר כ"ש חייב, ומשמע שר"ל דכיון שצורך החי הוא לסלק ר"ר מעליו חייב, ולא פטר ר"ש אלא במת שאין הוצאתו צורך חי, מיהו הירושלמי לא אזיל כתלמודן דס"ל דאף באיסוה"נ מודה ר"ש, ועי' ר"ג גאון י"ב א' שכתב דאין ראי' מהירושלמי, ולכאורה ר"ל דע"כ לא אתיא כתלמודן, ורש"י צ' א' פירש ר"ר לעשן לחולה או להבריא מזיקים.

לקברו פטור, ואם מוציא את השמן לשפרו חייב, וזה מחודש קצת.

ועדיין יש להסתפק בהא דחשבינן הוצאת המת משאצל"ג, האם כל צרכי המת בכלל, או שזוהי סברא בהוצאה לקבורה, שהבאתו למקום הקבורה לא חשיבא הוצאה לצורך חיובי אלא לצורך איבוד וגניזה, ונפ"מ בחופר קבר למת ותופר לו תכריכים ובונה נפש על קברו, דאע"פ שהכונה לצורך המת, מ"מ יש כאן יצירה ע"י המלאכה וחשיב צריכה לגופה, כיון שהוא צריך את התוצאה שנעשית ע"י מלאכתו, וצורך למת אינו ממעט מחשיבותו, ולא מפני שיכולין להשתמש בחפירה ובתכריכין לצורך אחר, אלא צורך מת נמי חשוב צורך, כשהאדם עושה המלאכה להשלים רצונו, והוצאה שאני שההוצאה בגוף המת, וצריך שתהא התועלת בחפץ שמוציא, ועוד שאין בהוצאה יצירה רק שינוי מקום.

ובמוציא מר לחפור בו קבר יש סתירה בתוספות דבשמעתין צ"ד א' משמע דחייב, [דאם הוציא כיס לצורך זב שעומד ברה"ר חייב, ורק מפני שיכול להשאיר בביתו פטור], ולקמן ק"ו א' נקטו דפטור, וכמשנ"ת לעיל סי"ט סק"ג [ועי"ש בסוף הדברים ד"ל שגם תו' כאן נסתפקו בזה, וכפולגתת ר"י וריב"א], ומבואר דנקטו שאף חפירת הקבר חשיב אצל"ג [וצ"ע ממתני' קנ"א א' עי' להלן], ולדעת תו' בשמעתין מצינן למימר דכל שיכול לשמש בו צורך אחר חייב, אבל צרכי המת חשיבי אצל"ג, (וכעת ראיתי לשון ר"ח ק"ה ב' ואע"ג דמת לקוברו קאי ואית למימר מלאכה שצריכה לגופה הוא, כיון דלאו מידי דמיבעי ליה למיכליה ולא מיתהנו מנייה, משאצל"ג היא), אבל בסברא נראה דכל מלאכה שיוצרת דבר מיקרי צריכה לגופה כיון שהאדם צריך את היצירה, ולא דמי למכבה וחופר גומא וצידת נחש ועקרב, שאינו צריך את היצירה כלל, אבל החופר קבר בין

המת לקוברו, דממתני' שמעינן רק מוציא את המת שלא יהא בבית, דומיא דכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ, וא"כ אין לו ענין שהמת יהא במקום שמוציאו, רק שלא יהא כאן, וקמ"ל דאע"פ שמוציא את המת כדי שיהא במקום שמוציאו פטור.

ונראה שד"ז מרומז במתני' דקתני את המת במטה חייב, ומאי קמ"ל דבמטה חייב הרי גם בלא מטה חייב, וגם אין כ"כ חידוש דלר"ש פטור על המטה, דודאי היא טפילה לו טפי מלחי, אלא קמ"ל במוציא את המת לקוברו, וזהו את המת במטה שכך מוציא אותו לקוברו, וקתני רישא את המת במטה ולא רק מת לקוברו אלא אפי' כזית מן המת להוציא הטומאה מן הבית, ואפי' כזית מן הנבילה כו' חייב, וקמ"ל נמי לרבותא דר"ש דפטר בכולם.

ויש לעי' למה באמת לא חשיבא מצות קבורה צורך החי וגם יקרא דחי שלא יהא מתו מוטל בבזיון, וברמב"ן צ' א' מבואר דאף מוציא מאבני המזבח לגנוז מיקרי א"צ לגופה, אע"פ שיש בזה מצוה וכבוד הקודש, ונראה מזה דכל שמצותו בגניזה וקבורה לא חשיב שיש לו צורך להיות במקום הקבורה, כיון שגם ברשות שמביאין אותו לשם, מצותו לגנוז ולהסתירו, וצורך זה לא מיקרי צורך חיובי בהוצאה, כיון שהמטרה שלא יהא שם אלא יגנוז.

מיהו המוציא פרים הנשרפין, ואפי' נותר לשפרו, [דמבואר שיש בזה חילול שבת], כיון שיש כאן מצוה בשריפתן חשיבא הוצאה לצורך דבר חיובי, אע"פ ששריפתן לאיבוד, מ"מ יש קיום מצוה חיובית בזה, לא רק גניזה ואיבוד מן העולם, מיהו בתרומה טמאה מצינו את שדרכו לשרף ישרף את שדרכו להקבר יקבר, ומשמע שאין בזה מצוה כ"כ, וא"כ המוציא יין של תרומה טמאה

הקברות ותופר בגד הניכר שמיוחד למתים ובונה נפש על הקבר, אע"פ שמתחלתו מוחלט לצורך מת, מ"מ יש כאן יצירה שהאדם צריך לה, ואין לנו ענין מ"ט צריך לה, וחשיבא שפיר צריכה לגופה.

והא דפטר ר"ש בכיס של זב כדלעיל י"ב א' היינו מפני שהצורה הזו שהכיס מונח במקומו לקבל הזיבה, אין להפרידו ולחשבו כמוציא כיס בעלמא, אלא כבר הוחלטה מציאותו שהוא משמש לזיבה, כמו מת במטה, דנהי שהכיס אינו טפל לזיבה שעדיין לא יצאה, אבל מציאותו כבר מוחלטת קודם שיצאה הזיבה כמו לאחר שיצאה, וגם לאחר שיצאה הוא עדיין משמש לקבל הזיבה הנוספת כמו לשמור הזיבה שכבר יצאה, וכיון שכל רגע הזיבה עלולה לצאת, הר"ז שימוש לזיבה ולא הוי כמוציא כיס לזב שעומד ברה"ר וצריך לכיס.

וכן מבואר במתני' קנ"א א' שאפי' עשו נכרים ארון למת וחפרו לו קבר לא יקבר בו עולמית, וש"מ דבישראל חשיב איסור דאוריתא, וכ"מ ברמב"ן בתוה"א סוף מתו מוטל לפניו דמלאכות גמורות הן, [ואפי' לר"ש, כ"נ מבואר שם שחילק דהוצאה דרבנן], וצ"ע ברשב"א ק"ו א' בזה.

שם ב' ומודה ר"ש במר לחפור בו וס"ת לקרות בו דחייב כו'

ג. שם ב' אמר רבא ומודה ר"ש במר לחפור בו וס"ת לקרות בו דחייב פשיטא כו' מהו דתימא עד דאיכא לגופו ולגופה כו', יש לעי' מהיכי תיסק אדעתין להצריך כולי האי, ואיך נופל ע"ז שם א"צ לגופה, ולכאורה נראה דהמוציא ס"ת ממקומו לרה"ר אפי' להביאו לביהכ"נ הרי הוציא הס"ת למקום שאינו מקומו, ומטרתו לקרות בו וע"מ להחזירו למקומו, וס"ד דמיקרי א"צ לגופה כיון שההוצאה אינה רצויה לו לומר שזוהי הוצאה גמורה לקבוע מקומו שם, אלא שמוציאו

לצורך הקריאה, והיינו א"צ לגופה של ההוצאה רק לשימוש, ולא דמי למוציא אוכלין לאכלן ברה"ר שזו מטרתן הסופית, וכן המכניס ס"ת להשיבו למקומו, וזה הוי דומיא דמשכן שהביאו הנדבה למטרתה הסופית, וכן כלי המשכן שטלטלם לצורך בנין המשכן או להביאם לתוך המשכן, וזה מיקרי צריכה לגופה, כמו הכנסת ס"ת למקומו, ועדיפא מינה.

שם מהו דתימא עד דאיכא לגופו ולגופה, כ"ה גרש"י וכ"ה בריטב"א, מיהו בהמשך הגמ' הגרסא מר לעשות לו טס ס"ת להגיה, ורש"י הוסיף ביאור דלהוי לגופו ולגופה דהיינו גם לחפור ולקרות, וזוהי הגהת מהרש"ל, אבל ר"ח גריס עד דאיכא לגופה, ומתפרש שפיר דסגי בלגופה וא"צ תרווייהו, אע"פ שבמשכן חשיב דאיכא תרווייהו, דכיון שמביא הנדבה וכלי המשכן למקומם הראוי, הר"ז גופו וגופה, מ"מ סגי בצורך גופה לחייבו, מיהו גם לגר"ח אפשר לפרש כפרש"י, וה"ק עד דאיכא נמי לגופה כו'.

שם מר לעשות לו טס, דכיון שיש צורך למר להוציאו הרי זו הוצאה הצריכה לגופה, שאינו מוציאו לתועלת אחרים, ואע"פ שאין מקומו בחוץ והוצאתו עראי, מ"מ אהני צרכו לחשבו כמוציאו למקומו הראוי לו, מיהו אכתי צ"ב לפרש"י מה ענין יש בחפירה בו נוסף לתיקון הטס שלו, ואיך מצטרפין שני הענינים השונים לחשבה צריכה לגופה, ועמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בזה, ואפשר דכיון דבמשכן הואי לגופו ולגופה נקטו בגמ' לשון זה, אבל עיקר הביאור מהו דתימא בעינן דתהוי לגופו של הכלי, ומתפרש כמו לפר"ח, מהו דתימא אע"ג דאיכא לגופו בעינן נמי לגופה, וה"ה דסגי בלגופה לחוד, קמ"ל דא"צ לגופה כלל.

שם והתניא חצי זית חייב כו'

ד. שם והתניא חצי זית חייב כו', מבואר בסוגיא דחצי זית מכזית פשיטא

אחד, וחייב על ההוצאה החשובה לר"י דמשאצל"ג חייבין עליה, ולא משום דכזית דבר חשוב הוא להניחו ברה"ר, אלא סגי בחיוב המלאכה על שינוי מקום הטומאה וסילוקה מהרשות שהיתה בו, שג"ז עיקר המלאכה, שעיקרה שינוי ממקום למקום, מיהו בעינן שהדבר החשוב לעקירה יהא מונח ברה"ר דלר"י סגי בחשיבות העקירה לחייב על ההנחה, אבל במשליך לאיבוד פטור, מיהו ע"י לקמן בההיא דעירובין צ"ט א', (ועי' צ"א א') דלא מיחייב אלא כשנשארה החשיבות להנחה, אבל כאן שנשארה החשיבות לעקירה שפיר יש לחייב).

ויש להסתפק אם המכניס מרה"ר לרה"י או מעביר ד"א ברה"ר בכזית מן המת חייב לר"י, דאפשר שאין חשיבות המלאכה אלא בסילוק הטומאה מרשותו, אבל שינוי מקום ברה"ר לא חשיב תיקון, מיהו לפעמים שיש לו צורך בזה לסילוק הטומאה וחשיב שפיר תיקון, ובמוציא כזית מן המת [או חצי מכזית, אם אכילת כלב בכזית] לכלבו נראה דפטור אף לר"י, דכיון שאין לו ענין בסילוק הטומאה, א"כ חשיבות מלאכתו רק לאכילת כלבו, ומשערינן כמוציא אוכלין לכלב, אבל ראיתי ברמב"ם פ"ח הי"ח שכתב דמת ונבילה ושרץ כשיעור טומאתן כך שיעור הוצאתן, ומשמע דאף במוציא לכלבו זהו השיעור דכולי עלמא כמצניעיהן בשיעור זה חשיבי, ויש לדחות שהרי מקורו ממתני' ומתפרש כמתני', וכדמשמע בהי"ט, וכ"ז לר"י דשייך חיוב בכזית נבילה, וגם בזה מסתבר לפטור, אבל לר"ש דלא שייך חיוב בכזית, לכאורה פשוט דכעדשה מן השרץ לכלבו לאו כלום הוא, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה הניח ד"ז בצ"ע, (ועי' ירושלמי דס"ל דר"ש פליג רק בפחות מכזית מן המת ובמת גוי שאינו אסור בהנאה ושאיין בו ר"ר, ולפ"ז לא פליגי בדין משאצל"ג, מיהו בירושלמי פ"ג ה"ג אמרו

דחייב לכו"ע, ואפי' משהו מכזית חייב, [ועמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דהיינו דוקא בכזית מן המת שמתמא באהל ובהוצאתו גורם להוציא טומאה מן הבית, אבל בנבילה משעה שהפריד החצי זית מן החצי השני, כבר בטלה טומאה משניהם שאין חיבורי אדם חיבור, מיהו אם בנוגע בשניהם בב"א טמא, יתכן דמציאות זו שיש ברשותו אפשרות להטמא, ג"כ חשיב פגם, ויש תיקון בהוצאתו]. ויש לעי' נהי די"ל דכזית שגורם טומאה מיקרי דבר חשוב שמצניעין כמוהו להרחיק הטומאה, אבל אכתי מה חשיבות יש לחצי זית בהוצאתו הרי כשמביא החצי זית לרה"ר לא הביא דבר חשוב, ומלאכת ההוצאה היא בהנחת הדבר ברה"ר, ונמצא שלא הניח שם דבר חשוב, וכענין ששינוי בריש פרקין צ' ב' חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו, וה"נ ברה"ר לא הביא אלא כשיעורו.

ונראה דבאמת אף כזית מן המת ואפי' מת שלם לא הוי דבר חשוב לענין הבאתו לרשות שהניחו שם, וכל החיוב הוא רק בגלל החשיבות של ההוצאה ולא של ההנחה, דמלאכת הוצאה מרשות לרשות ענינה השינוי מרה"י לרה"ר, וכשמוציא מרה"י לרה"ר חזינן ההוצאה וההנחה כמעשה אחד, כאילו לא שייכא הוצאה בלא הנחה, שההשלמה של ההוצאה מרה"י היא כשיהא מונח ברה"ר, ואמנם לגבי התועלת של הוצאת הטומאה מרה"י כבר נשלמה המלאכה ברגע ההוצאה, ואין חילוק אם יניחנו בכרמלית או יאבדנו או יניחנו ע"ג מקום שאין בו ד', מ"מ שייך לחייב בהנחה ע"ג מקום ד', כיון שבזה נשלמה ההוצאה, שאנו רואים העברה מרשות לרשות, כאילו לא שייך להוציא בלא להניח ברשות אחרת, דלהניח במקום פחות מד' כלהניח באויר דמי, שעדיין לא נשלמה ההוצאה מרשות לרשות, וברה"י הסמוכה לרה"ר אין אפשרות הוצאה, אלא בהנחה ברה"ר, ולכן חשיבא ההוצאה וההנחה מעשה

דלר"ש בעינן שיהא לו צורך בגופו של דבר, וצ"ע ול"ע בזה).

הא דחייב בכזית ממת גדול, היינו משום דחזינן להו כשני מתים והוציא אחד מהם, דחשיב שפיר שגרם טהרה בהוצאתו, וכמ"ש תוד"ה והא.

בעירובין צ"ט א' אמר ר"י דהשתין ורק חייב חטאת, ויש לעי' דלכאור' במשליך לאיבוד אף לר' יהודה פטור, שחסר בהנחה ברה"ר, שמיד שנח נבלע ובטל, ובר"ף כתוב דאתיא כר"י אבל לר"ש פטור כדין משאצל"ג, [והעירו שלא נמצא כן בראשונים בשמו, ואולי זה גליון], ולפמש"כ מיירי בצריך לרוק ומ"ר וקמ"ל דהויא עקירה ממקום ד', א"כ אתיא לר"י ור"ש באותו אופן, מיהו עמש"כ בזה לקמן ס"ק כ"ג).

צ"ד ב' אבל בכלי ד"ה חייב, בפלוגתת התו' והרמב"ן

ה. **צ"ד ב'** אבל בכלי דברי הכל חייב, כתבו תו' דאתיא כר"י דמשאצל"ג חייב, שהרי אינו צריך לצפרנים ולשיער, ויש לעי' ולר"י מי נחא, הרי בגוזה צמר השיעור כמלא רוחב הסיט כפול וגם כאן ראוי לקבוע השיעור לפי חשיבות השער, כדין גוזה שער לצורך השער, כשאינו גוזה לטובת האדם, אבל תיקון האדם אין מחשיב את המלאכה של גזיזת הצמר, דלא חידש ר"י אלא דמלאכה גמורה שא"צ לגופה אלא למטרה אחרת חשיבא מלאכת מחשבת, אבל מנלן לחדש שצורך אחר נותן חשיבות למלאכה, ועוד דצפרנים ואפי' שער אין שום צורך בהם ואפי' טובא לאיבוד אזלי, ואין כאן מלאכה, ועי' תו' ע"ג ב' ד"ה וצריך שכתבו דזומר וא"צ לעצים לא מיקרי קוצר אפי' לר"י, וש"מ דבלא חשיבות לאו מלאכה היא, ועי' נשמת אדם כלל כ"א, ועי' להלן בביאור דבריהם.

ואפ"ר לומר דמצינו כה"ג לעיל במוציא חצי זית מכזית מן המת שחייב, מפני

שמסלק טומאה עי"ז, אע"פ שאינו מניח ברה"ר דבר חשוב, ואף כזית מן המת עיקר חשיבותו מפני סילוק הטומאה ולא בהנחתו ברה"ר, הרי חזינן שהחלק שצריך לו במלאכה נותן חשיבות למלאכה שא"צ לגופה, וכמ"ש הרמב"ן ק"א א' וז"ל ועוד נ"ל שייפוי השדה אינה מלאכה, אבל תלישת העשבים היא המלאכה המחייבתו ומשום תולש מתרינן ביה, אלא שהתלישה חשובה להתחייב עליה בכל שהוא כשהוא מתכוין לייפוי השדה כו' וזה דומה למצניע כו' אבל בתוספתא מצאתי כו' ומשום חורש מתרינן ביה כו' עכ"ל, הרי חזינן דהחלק שאינו עיקר המלאכה שלצרכו נעשית נותן חשיבות במלאכה שא"צ לגופה לחייב עליה.

אבל לפמשנ"ת לעיל סק"ד אין ראי' מהוצאה, דהתם עיקר המלאכה היא ההוצאה מרשות לרשות, וכשההוצאה חשובה יש כאן עיקר מלאכה, ועי' צ"א א' בחשיבות לעקירה דלא מיחייב אלא כשנשארה החשיבות להנחה, אבל כאן נשארה החשיבות להוצאת הטומאה, וההנחה רק משלימה את ההוצאה, וחשיב החסרון רק מדין משאצל"ג, ושפיר מיחייב לר"י, ואין ראי' מזה לגוזה צמר לתיקון העור שיתחייב בפחות מרוחב הסיט כפול, מפני שתיקון העור חשוב, דאין התיקון הזה נותן חשיבות בצמר, ואכתי חסר בעיקר המלאכה.

ומדברי הרמב"ן בתולש ליפוי הקרקע אין ראי' לד"ז, שהרי דעת הרמב"ן דחשיב מלאכה הצריכה לגופה, ואף בגוזה שער וצפרניו כתב הרמב"ן ק"ו א' דחשיב מלאכה הצריכה לגופה אע"פ שא"צ לגוף הצפרנים והשיער, וא"כ אין כונת הרמב"ן שהצורך ביפוי הגוף נותן חשיבות לשיעור כל שהוא שבשער, אלא אע"פ שא"צ לשער כלל חייב, וחשיב מלאכה הצריכה לגופה, ואין להסתייע מזה לדברי התו' דהמלאכה היא צורך השער ולר"ש פטור, וא"כ קשה דבצר ליה שיעורא, ואיך הצורך של תיקון האדם

נגזז דלא מחשיבין מלאכה ע"י האצל"ג כלל, ולא רק שחסר בשיעור.

בביאור דברי הרמב"ן

ו. **ביאור** דברי הרמב"ן נראה דמלאכת גוזז היא ההפרדה של השיער מהאדם והבהמה, וצורך האדם להפרד מן השער, או צורך הצמר להפרד מן הבהמה, זהו גוף המלאכה ואין חילוק ביניהם, שאין עיקר המלאכה בהכנת הצמר, אלא בהפרדה של גזיזת הצמר, וכשהמטרה היא הפרדת הצמר לצרכו, בעינן חשיבות לפי הצמר, וכשהמטרה היא תיקון האדם בעינן חשיבות לפי האדם, וכן בתולש מן הקרקע ליפוי השדה חייב בכל שהוא משום תולש, שאין מלאכת תולש רק לצורך הנתלש, אלא כל שיש צורך בהפרדת הנתלש מן המחובר, בין אם הצורך בנתלש או במחובר, זהו גוף המלאכה (כאילו שייך לומר שהמלאכה היא הפרדת האדם מן הצמר והשיעור הוא האדם, וכן הפרדת הקרקע מן העשב והשיעור הוא הקרקע).

וזוהי שכתב הרמב"ן דלא דמי לחופר גומא וא"צ אלא לעפרה שנטילת העפר מן הקרקע אין המלאכה עשיית גומא, דעשיית גומא היא מלאכת בונה או חורש, ולא הפרדת העפר מן הקרקע, משא"כ תולש וגוזז שהמלאכה היא ההפרדה, ויש בה שני צרכים לפעמים לגיזה ולפעמים למי שנגזז ממנו, ודימה הרמב"ן ד"ז לזורה ובורר ומשקל אקופי מגלימא שהמלאכה תיקון הנשאר, ולא חשיבא הוצאת הפסולת שא"צ לגופה, דלא בעינן לגופה של הפסולת, אלא לגופה של ההפרדה, והתיקון בתבואה ובבגד, ועי' בעל המאור ק"ו א' בזה.

הרימב"א כתב דהא דחייב משום גוזז אפי' כשא"צ לשיער, דה"נ הגוזז את השלח כדי לעבדו חייב, וכ"ה בחדושים ע"ש הר"ן, וכ"ה במג"א סי' ש"ג ס"ק כ"ב בשם הריב"ש, ושם כתב שבמשכן גוזז עורות

נותן חשיבות בצפרנים ושערות שמשליכן, וכן במלקט לבנות מתוך שחורות, איך יהא חשיבות לשערה אחת ע"י תיקון האדם.

בתו' ע"ג ב' ד"ה וצריך כתבו דזומר וא"צ לעצים פטור אף לר"י דלא מיקרי קוצר אלא בכה"ג עי"ש, דכיון שאינו צריך לעצים הרי לגבי העצים חשיב כמאבדן בקציצה זו, ולכאורה נראה דדוקא מפני שזומר מלאכה בפ"ע היא משום נוטע, ולכן אין להסתייע בתועלת הזמירה לחייבו גם משום קוצר מדין משאצל"ג, שאין כאן שתי מלאכות, דכל זומר קוצר הוא וחייבו רק משום זומר, אבל גוזז שער וצפרניו שחייבו משום גוזז בלבד, שפיר מתחייב לר"י מדין משאצל"ג כמ"ש תו' צ"ד ב', דכיון שאינו מקלקל הויא שפיר מלאכת מחשבת, אבל לחייב שתיים במלאכות שונות לגמרי משום צורך אחד לא אמרינן במשאצל"ג.

והגרע"א ז"ל הקשה אמאי חשיב א"צ לגופה הרי יש תועלת בעצים אלא שכעת א"צ לזה ואינם הולכים לאיבוד, כמו תולש עולשין בארעא ידיה שחייב על יפוי הקרקע, אע"פ שכעת צריך רק לעולשין, ולכאורה אם באמת עתיד להשתמש בעצים חייב, אבל אם משליך העצים לאיבוד פטור, ולא הוי כתולש מארעא ידיה שודאי ישתמש בקרקע לאחר זמן, ודברי התו' בא"צ לעצים היינו שאין דעתו עליהם כלל, כמו יפוי קרקע דחבריה, וככבשים שסחטן לגופן, ועי' לקמן ס"ק י"ט בעור ופירות כה"ג.

ולמדנו מזה דטעמייהו דהתו' בשער וצפרניו דחייב לר"י מפני שהמלאכה היא הגזיזה, ושיעור מלא הסיט בצמר ענינו משום שיעור המלאכה, ולא בעיקר המלאכה, ולכן ס"ל דמהני חשיבות תיקון האדם לחייבו כגוזז כשיעור, אבל עיקר המלאכה לא מחדשינן מכח משאצל"ג, מיהו קשה דהו"ל כאין במינו

מתוך שחורות דחשיב תיקון חשוב, וכדאמרינן בעלמא ששיור שתי שערות מעכב בגילוח.

ומיושב בזה שא"צ לחדש שיש מלאכת גוזז בצפרנים שסתמן לאיבוד, וכן שערו סתמו לאיבוד, וכן יבלת וציצין, ותיקון כלי שאמרו ק"ו א' במילה ודאי מתפרש תיקון האדם ולא גוזז, וכן מה שדימה הרמב"ן זורה ובורר ומשקל אקופי מגלימא ג"כ מתפרש תיקון הנשאר אפי' בלא מלאכה בהפרדה, כגון אם היו שערות האדם נלקטים בקל כאקופי מגלימא, וכיון שכן א"צ לחדש כאן מלאכת גוזז, אלא כיון שהאדם צריך תיקון ע"י הסרת חלק הדבוק בו או מחובר לו, הר"ז מלאכה לתקוני גברא, והיינו בונה או מכה בפטיש, וזה דומה לתולש עשבים לפי הקרקע שסבר הרמב"ן דחיובו משום תולש ומצא בתוספתא שחיובו משום חורש, ודכוותה תיקון האדם דומה לתיקון הקרקע, והתם נמי אשכחן ק"ג א' דסגי בכל שהוא אפי' בקרקע מלאה עשבים, דסו"ס חלק זה נתקן, ודכוותה בשערות וצפרנים סגי בתיקון שתי שערות, וערש"י עירובין ק"ג א' דחתיכת יבלת נמי תולדה דגוזז, ולכאורה זה ודאי דמי למילה שאמרו ק"ו א' מה לי תיקון מילה מ"ל תיקון כלי.

קב"א א' אר"י מעשה בא לפני ריב"ז בערב כו'
ז. **קב"א א' מתני' אר"י מעשה בא לפני ריב"ז בערב** ואמר חוששני לו מחטאת, לקמן קמ"ו א' קתני ג"כ לשון חוששני, ופרש"י שמא מירח כו', וגם כאן מסתבר לפרש דלא נסתפק ריב"ז בהלכה אלא במציאות העובדא היכי הוה, ולשון רש"י כאן ק"ק שכתב איני יודע אם חייב כו', ואם קודם מעשה שאלוהו כדמשמע בירושלמי, א"כ מתפרש שאמר שעלול לבא לידי חטאת, אבל יותר משמע הלשון דחושש שמא נכשל העובר בחטאת ושאלוהו לאחר מעשה, ואם נפרש הספק במציאות, מתפרש שהשיב שיכול להיות

התחשים כדי לעבדן, [מיהו בתוספתא פ"ט ה"א קתני דהגוזז את השלח שיעורו כמלא הסיט כפול כמו גוזז מבהמה חיה, [והובא בריטב"א, ולא מיירי במעבד את העור, וגם במעבד לא מסתבר ששיעורו שתי שערות, וכ"כ הרמב"ם פ"א שחיובו משום ממחק, ושיעורו כדי לעשות קמיע], מיהו לא מצינו ד"ז, ואם צריך לצמר שיעורו כמלא הסיט, ולצורך העור שורין אותו בסיד, ושיעורו בקמיע או יותר, [שו"ר בנשמת אדם כלל כ"א בשם אחרונים בכ"ז ע"ש], אבל יסוד הדברים כדעת הרמב"ן שגם בתיקון הבהמה שייך מלאכת גוזז, ובאדם שיעורו שתי שערות או שעה אחת לבנה מתוך שחורות דהוי תיקון חשוב, וחשיב מלאכה הצ"ג שהוא תיקון האדם.

והר"ן והרא"ה [הובא בחידושים ע"ש הר"ן] ק"ו א' הביאו דברי הרמב"ן דחיובא דנוטל שערו וצפרניו משום גוזז, והויא מלאכה הצ"ג שהוא תיקון האדם.

בהא דגזיזת שער של אדם בכלל מלאכת גוזז בעיקר הדברים שנקטו הראשונים ז"ל דגזיזת שער וצפרנים של אדם בכלל מלאכת גוזז, יש מקום לדון דחיובו משום תיקון האדם, ואמנם האדם בכללותו לא נתקן בנטילת צפורן ושתי שערות, אבל לפי חשיבותו כל תיקון חשוב חשיבא מלאכה, כמו שהמפיס מורסא לעשות לה פה חייב משום מכה בפטיש, כמ"ש הרמב"ם פ"י הי"ז וכ"כ בשו"ע, ורש"י ק"ז א' כתב משום בונה פתח או משום מתקן כלי מה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי [וכ"כ רש"י כתובות ה' ב' דפתח באדם משום בונה], ה"ה דגזיזת שערו וצפרניו חשיבי תיקון האדם, ואם במילה אמרו מה לי תיקון מילה מה לי תיקון כלי, ה"ה בשערו וצפרניו, וכיון דבגזיזת כל שערו וצפרניו הוי תיקון גמור, ה"ה בשתי שערות או אחת לבנה

ק"ז א' בדין מפיס מורסא

ח. ק"ז א' וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד כו', פרש"י דמיייתי מדשרי לעשות פה למכה שהקוץ תחוב בה, והיינו מדשרינן סתמא ש"מ שבכל ענין מותר להוציא קוץ מבשרו, אע"פ שהוא תחת העור, וסתמא דמילתא כשצריך מחט ש"מ שהוא שקוע בבשר, ואפי' אם יש מורסא סביבו והפתח מועיל לו לרפואה, או סיבה אחרת שיש תועלת בפתח, ובזה אין כאן נדון של ספק דילמא עביד פתח, דודאי עביד פתח ואפ"ה שרי, ואין זה ענין לדילמא חביל שאמרו סנהדרין פ"ד ב' דהיינו שמא יוציא דם כדאמרין דרב לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא, וכן מפורש בגמ' שם דהנדון משום חבורה וחשיב ליה מקלקל בחבורה, וכ"מ כתובות ז' א' דמורסא פקיד ועקיר ואין בהוצאתה נדון של חבורה.

אבל בתו' נראה שפירשו דמיייתנן מחבורה דקוץ לפתח דמכה, דכי היכי דהתם שרינן במקום צער, ה"ה במפס מורסא, ולכן הקשו דחבורה הוי רק ספק דילמא חביל, מיהו לפ"ז צ"ב מ"ש דלמסקנא דאתיא כר"ש ניחא, ומה ראי' היא שהתירו גם בודאי חביל, נהי דפטור לר"ש, אבל אכתי י"ל דמתני' לא שריא אלא משום דהוי רק ספק, גם מה שתירצו דמשמע לגמ' דאתיא ככו"ע, מלבד שהדבר סתום בגמ' אכתי קשה איך אפשר לדמות איסורין דרבנן זל"ז, הרי ודאי שלא כל האיסורין מותרין במקום צער, ואם התירו דשא"מ לר"י מגלן להתיר משאצ"ג לר"ש, (וערשב"א כתובות ו' א' בשם ה"ר יונה שאפי' רפואה לא התירו במקום צער גזירה משום שחיקת סממנים, [ועי' חזו"א או"ח סנ"ו סק"ד], וי"ל בזה שאין הדיוט רגיל לעשות פתח, ולכן לא גזרו, ועי' בסמוך), שו"ר שכבר נתבאר בכ"ז בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ס"כ ס"ק י"ד.

שבא לידי חיוב חטאת כגון אם לא רדפו אחריו ובאופן שיכול לתפסו מיד כשהסיר הכלי שכפה עליו, ולא חקר אחר המעשה איך ה', ועכ"פ הוה פשיטא ליה ששייך חיוב חטאת בצידת עקרב, ויעוי' בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה עוד צדדים לבאר הספק בהלכה ע"ש, ועי' לקמן סק"כ.

ולפ"ז מבואר דריב"ז פשיטא ליה דמשאצ"ג חייב עליה, ונראה מזה דעקרב מיקרי יש במינו ניצוד, דהיינו שלפעמים הוא ניצוד לצרכו לעשות ממנו רפואה [כדתנן גבי נחש עי' ק"ז א' וכו"ב, עי' גיטין ס"ט א', [שו"ר שכ"מ ק"ז א' דנחש ועקרב שוין], אבל מה שמועיל בצידתו שלא יזיק לא משוי ליה במינו ניצוד כדחזינן בצרעין ויתושין ק"ו ב' ובפרעוש ק"ז ב' ועי' קכ"א ב' צירעה אני הורג, ואפי' לר"י בעינן מלאכה שחייבין עליה לגופה, ועמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסמ"ו סק"ו בדברי תו' רי"ד ק"ז ב' דמשמע דס"ל שהצורך שלא יזיק מחשיב צידתו למ"ד משאצ"ג חייב עליה, אבל פשטות הדברים שאין משאצ"ג קובע המלאכה, ור"מ ורבנן ור"א ור"י מצו סברי משאצ"ג חייב עליה ולא חייבוהו מה"ט, מיהו יש לדחות דלא מיירי במקום שמוזקין אלא שצדן לצרכו לגופן, אבל בצדן שלא יזיקו יש לצורך זה חשיבות כדי לחייבו, ומ"מ אין נראה כן כמשנ"ת ס"ק כ"ג.

שם ב' אלא לאו ר"ש והני הוא דשרי כו', יעוי' ברמב"ן שהוכיח משמעתין דהלכה כר"ש, ומבואר כאן דאף בחובל פטר ר"ש משאצ"ג, וכ"מ כריתות כ' ב' דאף במבעיר פטר משאצ"ג, מיהו מה שהוכיח מכאן שדעת הרי"ף לפסוק כר"ש, הרי הרשב"א מ"ב א' הביא שר"ה גאון ובה"ג ור"ח פירשו דאף ר"י מודה בהיתירים אלו משום ספק סכנה, ואמנם הדברים צ"ב כמו שתמהו הרמב"ן והרשב"א, אבל א"א להכריע מזה דהרי"ף פליג עליהו, ועי' לעיל סוסק"ד.

כונת שתיקתו, ומהא דלא אמר אסור בכל האופנים מוכח דפטור ומותר, שהרי בלשון אסור לא מוכח דפטור מחטאת, והול"ל לשון איסור, מיהו אין זה דיוק כיון שרצה שידעו שיש חילוק בין לעשות פה או לא.

במפס מורסא ליכא חשש דילמא חביל ומוציא דם, כיון שהפתח נעשה בעור שע"ג המורסא ואינו חובל בבשר, ורק במוציא קוץ מבשרו הקשו בסנהדרין פ"ד ב' דילמא חביל, וכ"מ כתובות ד' א' דמורסא פקיד ועקיר, ועי"ש ברמב"ן.

הא דאמרינן סנהדרין פ"ד ב' דהחובל בהוצאת הקוץ מיקרי משאצל"ג, היינו דלא גרע מזה, שהרי אין כונתו לחבול כלל, ולא חשיב דשא"מ כיון שהוא עושה כן בידים מחוסר זהירות ע"י דקירת המחט בטעות או ע"י דחיקת הקוץ, וכיון שאין לו שום ענין בחבלה הר"ז משאצל"ג, אע"פ שגם שלא לגופה א"צ, מ"מ לא חמירא ממשאצל"ג ויש לו צורך אחר, כיון שחבלה בלא כונה אין בה חשיבות דחובל, וכ"מ בתו' וברמב"ן דחובל שלא לצורך כלל וכן מדליק גדיש שלא לצורך מיקרי אצל"ג, אע"פ שיש לו רצון לחבול ולהבעיר ומכוין לזה, מ"מ לגבי המלאכה מיקרי אצל"ג, וכ"ש חובל בשוגג בהוצאת הקוץ דלא גרע ממזיד וא"צ לכלבו, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"כ ס"ק י"ב.

ק"ה ב' לא קשיא הא ר"י הא ר"ש

פ. ק"ה ב' לא קשיא הא ר"י הא ר"ש כו', פרש"י דעל מת שחייבין לקרוע עליו ג"כ פטור לר"ש, דנהי דמצותו לקרוע, אבל סו"ס א"צ לגופה שהקריעה קלקול ואין זה צורך הבגד, ואמנם יש סברא לומר שכבוד המת בזה שמראין בגד קרוע לכבודו, וא"כ הקריעה תיקון שכבודו ניכר בבגד הקרוע, וזה חשיב שימוש האדם טפי מקבורה שאינה שימוש החיים, אבל זוהי סברא מחודשת ואין

וראיתי שהגרא"מ הורוויץ ז"ל כתב ע"ד התו' דבאמת לא שרינן אלא מפס מורסא שאין דעתו על הפתח, ולא איכפת לו אם יסתם, אבל שאר מלאכות במשאצל"ג לא התירו אפי' במקום צער כדאמרינן ל' א' שאסור לכבות את הנר בשביל חולה שאב"ס, אע"ג דאית ליה צערא, ובזה י"ל שהחילוק מפני שצורך החולה הוא מאורע, ואין החולי קשור לכיבוי נר, אבל מפס מורסא במכה הוא, ושפיר התירו דבר שמהותו חולי וצער, (וכע"ז יש ברשב"א כתובות ה' ב' בבוטל את הבתולה שאין לגזור בזה אטו פתח אחר עי"ש), וכעת ראיתי בזה בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"כ ס"ק י"ד די"ל דמפס מורסא מיקרי נמי אינו מתכוין ולכן הקילו.

ועוד הביא שם ממש"ק תו' קל"ה א' ד"ה מפני למה הוצרכו לטעמא דסכנה תיפו"ל דבמקום צער לא גזרו דהו"ל משאצל"ג שמניקתו למנוע צערה ולא להאכילו, מיהו גם באכילתו לא חשיבא מלאכה דידה, וגם חשיב מפרק כלאח"י, ובגמ' י"ל דקושטא קאמר שיש בזה משום סכנה, ומ"מ אין למדין דברי סופרים מד"ס מתי התירו לכתחילה עי' בספר מרן זללה"ה סנ"ו סק"ד.

הא דתנן אם לעשות לה פה חייב, לשון התוספתא עדיות והובאה ברש"י, אם לקולפה ולעשות פה כדרך שהרופאים עושין חייב, ולפ"ז סתם מפס מורסא אינו עושה בדרך חיוב, אבל מהא דחשיב ליה משאצל"ג מבואר שאע"פ שעושה מלאכה התירו, והיינו שיש אופנים שהוצאת הליחה צריכה פתח שמועיל לרפואה ג"כ, ועכ"פ בסתמא התירו אפי' הפתח רחב, ועי' ריטב"א ק"ז א', שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"כ ס"ק י"ד בכ"ז עי"ש, - מה ששינונו בעדיות פ"ב שרי"ש לא אמר לא איסור ולא היתר לאו משום דמספקא ליה, אלא משום דפעמים חייב פעמים פטור לכן סתם דבריו, וריב"מ פירש

מתו שחייב בקריעה ואף למירמא אימתא פטור לר"ש, ואתיא סתם מתני' כר"ש ככולהו סתמי דלבתר מתני' דמת צ"ג ב' עי' ק"ז א' ב' קכ"א א' ב'.

וב"ל זה יתכן רק אם פלוגתא דר"י ור"ש במקלקל בחבורה לא תליא בפלותתם במשאצל"ג, ולכן אתיא שפיר מתני' רישא כר"ש וסיפא כר"י כיון דלא תליין הא בהא, כמ"ש בפ"י ר"ח ואל תתמה דרישא דמתני' כר"ש במשאצל"ג וסיפא כר"י במקלקל בחבורה דבהא ס"ל כמר ובהא ס"ל כמר, ובפרט אם לקושטא דמילתא קי"ל כר"י במקלקל בחבורה, דהויא שפיר סתם מתני' כהלכתא, (מיהו הרמב"ן פירש מ"ש קנ"ז א' בכל השבת כולה כר"ש דהיינו בכולה מסכתין) וזה צ"ע לרש"י ק"ו א' דתלי בפלוגתייהו הא בבא.

אב"ל הרמב"ן מפרש דלמסקנא הדרינן לפרושי כולה מתני' כר"י, וחמתו אחמתו לא קשיא כאן למירמא אימתא וכאן ליתובי יצריה, וניחא בזה דלא הדרו בגמ' משינויא דמתו אמתו, כיון שלמסקנא נשאר תירוץ זה דכולה ר"י ומתני' במת דעלמא, ולשיטתו דר"י ור"ש במקלקל לטעמייהו במשאצל"ג, באמת לא יתכן לפרושי רישא כר"ש וסיפא כר"י, ובלא"ה ג"כ כיון דסיפא ר"י עדיף לפרושי רישא בחמתו ליתובי יצריה כר"י, מלאוקמה כר"ש, וניחא דהוי מקלקל דומיא דמת דעלמא, ויש בזה חידוש לאפוקי מדר' אבין, וצ"ע בתו' שכתבו דפשיטא, [ולפנינו בגמ' א"ר אבין מאי קראה ובנדמ"ח כתוב דבכת"י הגרסא א"ר יוחנן מאי קראה] והיינו דמסיים וכל המקלקלין פטורין וסתמו בגמ' דהדרינן לשנויא קמא דכולה ר"י היא, משום דהשתא אכתי אין הכרח לפרושי מתני' בדעבד איסורא, ולמאי דמשני לק' מתני' ר"י היא ממילא מובן דמיירי בחמתו ליתובי יצריה דמקלקל הוא, ולא הוצרכו לחזור ולהאריך שם בזה, מיהו אם נימא כהרמב"ם שהקושיא רק מי שרי א"כ

זה נלמד מסתמות הגמ', [ולפי' תו' צ"ד א' דבעינן דומיא דמשכן, הכא לאו ע"מ לתקן הוא], ולכן מתפרש דלא אמרו השתא דאתית להכי מתו אמתו נמי לא קשיא הא ר"י הא ר"ש, משום דקושטא הוא מה שתירצו בכל הני חיובי קריעה, ובמת דעלמא אף לר"י פטור.

[שו"ר דמ"מ] לשון הגמ' חמתו אחמתו נמי ל"ק הא ר"י הא ר"ש משמע דקושטא הוא דמתני' במת דעלמא אפי' לר"ש, שאם לפי האמת דמתני' ר"ש מתפרשת מתני' במתו ממש, לא יתכן לסתום כך, אע"פ שהדינים אליבא דר"י נשארו כדמעיקרא, ולכן יש לפרש דמצות קריעה חשיבא צריכה לגופה שרוצה בבגד קרוע להראות כבודו שהכבוד בקלקול הקבוע ולא רק ברגע הקריעה שענינו ביזוי עצמו בחסרון בגדיו וגם כמו שורפין על המלכים ובעינן קרע קיים שהוא לבוש בגד קרוע, אלא שרשאי להחליף אבל אם הי' הבגד מתאחה מאליו לא קיים ענין קריעה כלל, כמו קורע במקום התפר, ועריטב"א, ואם נימא דר"ש פליג גם במתו צ"ל דמעיקרא כשתירצו הא במת ידיה ולא ביארו דאתיא כר"י, היינו משום דנחתו לנדון דמקלקל, ולא לנדון דמשאצל"ג, ומתני' דקתני מתו וחמתו מלבד המקלקלין אשמועינן רבותא בתרויהו.

ולמסקנא דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה לא הדר ביה משינויא דהא ר"י הא ר"ש, דלא מוקמינן מתני' בדעביד איסורא ומקלקל לעבוד את יצרו, דזה מקלקל ופטור אף לר"י, אלא מיירי בדעביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה ואפ"ה לר"ש פטור, דלאו צריכה לגופה היא.

ולשון הגמ' סתום דהול"ל אלא הב"ע דקא עביד כו' ולמה אמרו לא צריכא כו' שזה מוכיח שהתירוק קיים, ואע"פ שדברי ר' אבין דקא עביד נחת רוח ליצרו נדחו, וצ"ל דכיון דקי"ל כר"ש ניחא לגמ' לקיים דאף על

ע"כ מתני' ר"ש היא, וזה לא יתכן לפי' הרמב"ן, ובפי' ר"ח גרס מי מיחייב והביא שיש מגיהין מי שרי, ודחה דבריהם, ורש"י גרס מי שרי ומפרש מי מיחייב.

ויתכן דלצד דאינה משנה שפיר שונה התנא סתמא כל המקלקלין פטורין, אע"ג דמשכח"ל חובל ומבעיר לר"ש ואתיא מתני' כר"ש, ורק לבתר דאשכחן ברייתא דקתני חוץ קשיא לן ממתני' ודוחק.

כתב הרמב"ן דבקורע דרך כבוד על מת דעלמא חייב, ויש לעי' היכן מרומז ד"ז בגמ', הרי בפשוטו קורע על מת דעלמא דומיא ידידה, ואפ"ה קתני דפטור, וי"ל דמשמע ליה דומיא דוכל המקלקלין דסיפא, ואף אי מתני' ר"ש היא שייך לומר דמלאכה שא"צ לגופה דחסר במלאכת מחשבת הר"ז ג"כ בכלל כל המקלקלין קצת.

ק"ו א' חובל ומבעיר אינה משנה

י. ק"ו א' תני ר' אבהו קמיה דר"י כו' ואת"ל משנה חובל בצריך לכלבו כו', מהא דא"ל אינה משנה יש ללמוד שאין מחלוקת ידועה בקבלה בין ר"י ור"ש בדין חובל ומבעיר אם חייב במקלקל, דא"כ הול"ל הא מני ר"ש היא, ואפי' ר"ש לא קאמר אלא בצריך לכלבו, [עי' כע"ז ביצה י"ב ב' ואת"ל משנה הא מני ב"ש היא, והא דאמר התם אינה משנה משום דב"ש אינה משנה], ואמנם לפ"ז קשה היכי סתים תלמודא מתני' ר"י ברייתא ר"ש ולא מפרשין מידי, ומסיים מ"ט דר"ש כאילו דבריו מפורשים, וצריך רק לדעת טעמו, אבל לעומת זה מדקאמר סתמא ר"י ור"ש ולא מפרש דפליגי במקלקל בחבורה, הר"ז כמפורש דהיינו ר"י ור"ש שהבאנו לעיל במשאצ"ג, ומה שסיימו מ"ט דר"ש היינו ביאור הדברים שזהו ג"כ המקור לחדש פלוגתא דר"י ור"ש בד"ז, אלא לפי שהתרחץ החליט דפליגי ר"י ור"ש שאלו בלשון מ"ט, אבל באמת הכל נלמד מברייתא זו דאשכחן

תנא דאמר חוץ מחובל ומבעיר, ומתני' דקתני כל המקלקלין בלא חוץ, [שו"ר דלפי' הרמב"ן דצריך לכלבו דקאר"י היינו כדי שתהא צריכה לגופה, נוחא דר' יוחנן ביאר בדבריו דברייתא ר"ש היא, ושפיר אמרו בגמ' דמתני' ר"י היא בסתמא, דזה ממילא מובן מדברי ר' יוחנן].

וקצת קשה מאי פריך והאנן תנן כל המקלקלין פטורין, הרי קלוקל גמור לכו"ע פטור, ושפיר סתם תנא דכל המקלקלין פטורין, וצ"ל כיון דאיכא תנא דקתני חוץ, א"כ מתני' דסתמא פליגא, ולדעת הרמב"ן נוחא דלאו משום תיקון מועט מצרכינן צריך לכלבו, אלא משום משאצ"ג.

ונחלקו ר"י ור"ש בחובל וצריך לכלבו, שעיקרו קלוקל, מיהו אין מטרתו להשחית בלא שום תועלת של מלאכת מחשבת, אלא רצונו להרויח לכלבו, ורק בזה מרבה ר"ש דחייב, דומיא דמילה, ור"י סבר דסו"ס מקלקל הוא ופטור, ואין שום חומרא בחובל ומבעיר, אלא כל המקלקלין פטורין, [שו"ר שזהו שיטת תו' אבל הרמב"ן מפרש הא דבעינן צריך לכלבו כדי שתהא צריכה לגופה ולא שיהא תיקון מועט כמ"ש תו', ולפ"ז מעיקרא נתבאר בדברי ר' יוחנן דכר"ש מוקים לה, וזה מיושב יותר דחוץ מחובל ומבעיר מתפרש כפשוטו דמקלקל גמור הוא אלא שצריכה לגופה].

ופשמות הדברים דר' אבהו לא פליג אר"י רביה, דאטו מפני ששמע ברייתא מתנאי דמתנו לה, יש לו שיטה אחרת לפרשה [וכן ר' יוחנן מקיים שלפי האמת לר"ש אמרינן חוץ מחובל ומבעיר, וכ"מ כריתות כ' א'], ולא נתפרש למה נקטו הראשונים דר"א פליג, מיהו הרמב"ן ועוד ראשונים כתבו בחד תירוצא דר"א לא פליג אר"י, ולכאורה כן פשוט בכל הש"ס בכה"ג, שאין התנא שמביא הברייתא לביהמ"ד, חולק על אוקימתת רבו בברייתא זו, וצ"ב מהיכן משמעות הראשונים

ומצותו, ומ"מ לאו מקלקל גמור הוא כיון שמצותו בכך, וחשיב תיקון כמו צריך לכלבו. ויש להקשות מ"ש גזיזת שער וצפרניו דחשבינן להו צריכה לגופה מפני תיקון האדם לדעת הרמב"ן ודעימיה, עמשנ"ת לעיל סק"ד ומ"ש חבלה דערלה דחשבינן תיקון האדם כא"צ לגופה לפמש"כ בביאור פלוגתתם, [וחזרנו מזה עס"ק י"א י"ב], ויש לומר בזה דבערלה החבלה הוא כריתת החיות מהערלה, והערלה לא נתקנה כלל בנטילת הנשמה מהערלה, ולכן חשיב תיקון האדם כלפי חבלת הערלה כא"צ לגופה, אבל המצוה של מילה מחשיבה המעשה כתיקון קצת כמו צריך לכלבו, משא"כ בשער וצפרניו שהמלאכה מעיקרה מתייחסת לכלל האדם, ואין יתרון לשער ולצפורן לומר שהמלאכה בהם טפי מבאדם, שהם כבירות קליפות מאוכל וכאקופי מגלימא כמ"ש הרמב"ן, אבל ערלה היא חלק מהאדם, וחשיבא חבלה בגופו, אלא שיש מצוה לחבול, ולא דמי לנטילת נשמה דשחיטה שהתיקון בבשר שניטלה נשמתו אבל בערלה נטילת הנשמה מהערלה ואין בה שום תיקון, שו"ר שכ"ז ליתא וברמב"ן מבואר שלא חשיבא צל"ג.

והבערת בת כהן לפ"ז היא שריפת בני מעיה שנקראת בתורה באש תשרף, [וכמו שריפה בחבילי זמורות, ואע"פ שנוטל נשמה מיקריא שפיר שריפה], ועיקרה קלקול שציותה תורה לשרפה, [ול"ד לנותר ושריפת ע"ז דלא חשיב מקלקל, כיון שכבר אסורין בהנאה קודם שריפתן, ואין זה קלקול אלא קיום מצותן, משא"כ שריפת בת כהן שאין במציאותה שינוי מכל אדם, ואין בה הלכות [אע"פ שההורגה פטור, ועי' ערכין ז' ב' מיתתה אוסרתה], אלא חיוב להענישה בשריפה, ולכן חשיב מעשה קלקול, ולא מצות שריפה בלבד], אבל שריפת הפתילה אינה קלקול שהיא משמשת את כל צרכה, אבל אין בישולה צריך לגופה, שאין מטרתו שתהא ניתכת לצורך מלאכתה, אלא

ז"ל בזה, וכנראה טעמם מדברי רש"י שהביא שתי משניות בב"ק שמשמע כן, וכן בירושלמי הובא ברמב"ן מצינו דבר קפרא סבר הכי, וכן בב"ק ל"ה א' הקשו לר' יוחנן ממתני' כבירושלמי דהויא ראי' לבר קפרא.

שם מ"ט דר"ש מדאצטריך קרא כו' ור"י התם מתקן הוא כו'

שם מ"ט דר"ש מדאצטריך קרא כו' ור"י התם מתקן הוא כו', פשטות הגמ' דר"י ור"ש מודו דמילה ושריפת בת כהן מקלקל הוא, עם קצת תיקון, דמילה וקיום המצוה חשיבא חובל וצריך לכלבו, והבערת בת כהן וקיום המצוה חשיבא כמבעיר וצריך לאפרו, ור"י סבר דכה"ג פטור משום מקלקל, ור"ש יליף מהני קראי דבחובל ומבעיר סגי בתיקון מועט לחייבו, אע"פ שבשאר מלאכות בתיקון מועט כזה חשיב מקלקל, [כ"ז לפי תו', אבל להרמב"ן מתפרש בע"א וכמש"כ].

ועיקר הא דתליא פלוגתתם בדין משאצל"ג היא בדיחויא דר"י, דר"י דחי דחיובא דמילה והבערת בת כהן לאו משום קלקול דחבלה והבערה היא, אלא משום תיקון גברא ובישול פתילה, וממילא בטלה הוכחת ר"ש, אבל לא נחלקו בעיקר המילה וההבערה דדמיא לחובל ומבעיר דר"ש, אלא דר"י סבר שאפשר לפרש הפסוקים ממלאכות אחרות, אבל ר"ש דסבר משאצל"ג פטור עליה, אינו יכול לפרש הפסוק משום בישול פתילה, דבישול פתילה א"צ לגופה, שמטרתו איבוד הפתילה שתחמיר את מעיה, ובישול כזה מיקרי ל"צ לגופה, שאינו צריך לתיקון הפתילה אלא להשחתה, וכן במילה המלאכה היא החבלה, ותיקון האדם מיקרי א"צ לגופה, שאינו צריך לחבלה עצמה, רק לתוצאה של תיקון האדם, וכיון דכה"ג פטור לר"ש לא מצי לאוקומי חיובא דקרא במילה מה"ט, וע"כ דחיובא משום מקלקל דעיקר החבלה של המילה, דמיקריא צריכה לגופה שזו מטרתו

שׁוֹב נתבאר לקמן סוס"ק י"א י"ב שהנדון על ההבערה של האש שבה מדליקין הפתילה, דלא יתכן לפרש על שריפתה שהיא קלקל ומותרת מן התורה עי"ש.

בכ"ז המקומות שהוזכר בגמ' מקלקל בחבורה דחייב לר"ש מיירי באופן שאינו מקלקל גמור, כמו חובל וצריך לכלבו, ודאמרין כריתות כ' א' דראב"צ מחייב שנים בחותה לכבות את העליונות כדי שיבערו התחתונות מיירי בצריך לאפר, דהא מוקמינן לה בגונא דלמ"ד מקלקל בהבערה חייב, ולר' יוחנן היינו דוקא בצריך לאפר, ולא דמי להא דאמרין שם ב' דחותה גחלים להתחמם בהם הרי ההבערה משאצל"ג דהתם לא נתכוין להבעיר כלל, אבל כאן מוקמינן לה באופן שלמ"ד מקלקל בהבערה חייב, והיינו כשדעתו לצורך האפר, וצ"ע בתו' [נדרס שם ב'] ובשטמ"ק אות י"ג בשם תו' שכתבו דמאן דמחייב ס"ל משאצל"ג חייב עליה, משמע דמפרשי שאין דעתו על ההבערה, ואפ"ה חייב שנים כיון שנטילת העליונות גורמת ההבערה, והו"ל משאצל"ג וחייב, ולכאורה יש לדון דבכה"ג שמטרתו לכיבוי העליונות ואינו מתכוין למלאכת ההבערה כלל, גרע ממשאצל"ג שאין בה שתי מלאכות, מלבד עיקר הדברים דלא מצינו תנא שיסבור משאצל"ג חייב ומקלקל בהבערה חייב, ולדעת רש"י והרמב"ן הו"ל תרתי דסתרי.

וכן בפסחים ע"ג א' לא חשיב מקלקל גמור כיון שיש לו תועלת בשחיטה שחשב שהיא כשרה וכמ"ש הרמב"ן דמיירי בשוגג, [שו"ר דדעת הרמב"ן דלא כתו' וס"ל שא"צ שום תיקון אלא דחשיבא צריכה לגופה מפני שזה ה' רצונו במלאכתו ואדרבה כתב שלדעת תו' הקושיא לר"ש אליבא דר' יוחנן דבעי תיקון קצת, וזה קשה דהא ר"ש סבר מקלקל בחבורה חייב, אלא הקושיא לר"י דוקא, דנהי דרצונו בשחיטה אבל מקלקל הוא, שו"ר לדעת תו' אפשר דהקושיא שם לר' יהודה

לצורך איבוד שתהא נשפכת לתוך מעיה, [וערמב"ן יבמות ו' ב' בטעמא דחשיב בעידנא].

שו"ר שהראשונים ז"ל לא פירשו כן משום דפשיטא להו ששריפת בני מעיה לא מיקרי חבורה, אלא נטילת נשמה מיקריא, אבל קשה דלכאורה הבערת האש להבעיר הפתילה אינה ענין לסדר שריפת בת כהן כלל, דהכנת האש כלפני דלפני חשיבא, והאש מצויה דולקת בכל מקום, ואין ראוי לקרא הדלקה זו בשם הבערת בת כהן ולא תבערו אש במושבותיכם, דהיינו בית דין, ורק בקירוב האש אצל הפתילה מתחיל ענין שריפתה.

וה"י מקום לומר ששריפת הפתילה מיקריא הבערה כלשון המשנה בסנהדרין ומדליק את הפתילה, [שו"ר ברמב"ם פ"ב ה"א], אבל בגמ' קרו לה בישול פתילה, וכ"מ ברמב"ם פ"ט ה"ו דהמתין אחד ממיני המתכות או העושה גחלת של מתכת חייב משום מבשל, [שו"ר ברמב"ם פ"ב ה"א שיש במחמם ברזל משום מבעיר, וע"ש בראב"ד, ובספר מרן זללה"ה ס"ג סק"ט], וא"כ צריך לומר דההבערה היינו שריפת מעיה דמיקריא בתורה באש תשרף וכמש"כ לעיל, [ובירושלמי סנהדרין פ"ו איכא מ"ד שזורקין פתילה של נפט דולקת לתוך מעיה והיינו שריפה ממש, ודכוותה מצינו לפרש גם למ"ד פתילה של אבר, שד"ז מיקרי שריפה בשבת], וכ"נ ברמב"ם פכ"ד ה"ז.

ובזה מיושב משה"ק תו' ד"ה מה לי מנלן דלא דחיא שריפתה היכא דתיקן הפתילה מאתמול, ולפ"ז ניחא דהשריפה היא המיתה עצמה, ולענין בישול הפתילה י"ל שא"א להשאיר האבר מותך מאתמול, שהוא נוטף ומתקשה, אבל האש שמדליק בה הפתילה שפיר שייך להכינה מאתמול, [וערמב"ן יבמות ו' ב' מ"ט חשיב העברה בעידנא דמקיים עשה, וי"ל דלא קאי למסקנא].

אבהו פליג הוא מדקא תני לה סתמא, ויש ליישב דחסרון דא"צ לגופה הוא טעם צדדי, ושפיר קתני סתמא חוץ מחובל ומבעיר, [נש"ר בתו' ב"ק ל"ד ב' שהקשו כן ותירצו דאתיא דלא כר' אבהו, א"נ כמו שתירצו כאן, והיינו דבאמת גם לר' אבהו בעינן צריך לכלבו משום משאצל"ג, אבל מקושית הגמ' שם הוכיחו תו' ל"ה א' ד"ה מה דלר' אבהו א"צ כלום במבעיר, דכי היכי דאיתרבי מקלקל איתרבי אצל"ג, וכר' יהודה לא אתיא כיון דמקלקל בהבערה פטור הרי בלא כונה הוי קלקול].

ועו"ק דכיון שנתברר דאיסור"נ נינהו איגלאי מילתא נמי דא"צ לגופה, וכמוציא משמשי ע"ז לאבדן דמי, ע"י לעיל סק"א בשם הרמב"ן, ונראה מדבריהם דלענין א"צ לגופה אזלינן לפי מחשבתו ולענין מקלקל אזלינן לפי האמת וכ"מ ברמב"ן דשוחט שלא לאוכליו צריכה לגופה חשיבא אע"פ שנתברר שהקרבן פסול והו"ל מקלקל, והראוני ביצה י"ב א' דהמבשל בחלב ביו"ט חייב משום מלאכה אע"פ שאינו ראוי לאכילה.

שם בא"ד מ"ש מחופר גומא וא"צ אלא לעפרה וי"ל דלא דמי כו', בחופר גומא בהכרח נעשה הגומא, אבל הוא א"צ שתעשה גומא אלא צריך לעפרה, ועוד דמשכח"ל נטילת עפר בלא גומא, ויכול ליקח מעט עפר בכל מקום ולא תעשה גומא, ועכ"פ אין צריך לעשיית גומא, אלא שבהכרח נעשית הגומא, אבל כאן צריך להבערה כדי לעשות אפר, וצריך להפריד הדם מהאדם כדי ליתנו לכלבו.

שם תוד"ה מדאיצטריך

שם תוד"ה מדאיצטריך וא"ת למה לי כו', תוכן דבריהם דבשריפת בת כהן יש מלאכת הבערה באש של הפתילה, ואח"כ מלאכת חובל בנטילת נשמה שחומרת את בני מעיה, והתורה אסרה שניהם משום מלאכה, הרי שגם הבערה וגם נטילת נשמה חייבין במקלקל, ובפשוטו התירוץ ד"ל דבאמת אסרה

או אפי' לר"ש אליבא דר' יוחנן ורק לר' אבהו ניחא, וכן בנוטל קוץ סנהדרין פ"ד ב' הרי יש לו תועלת בהסרתו, וכן בבוטל את הבתולה כתובות ו' ב', ואתיין כולהו כר' יוחנן אליבא דר"ש, ולפמש"כ לעיל לא פליג ר' אבהו עליה.

שם תוד"ה בחובל

יא. שם תוד"ה בחובל, וא"ת ור' אבהו כו', כבר כתבנו לעיל סק"י דלא נתפרש למה נקטו דר"א פליג אר' יוחנן [ואפשר דסמכו על רש"י דההוכחה דמתני' ר"י היא היינו רק לר' אבהו] והרמב"ן והר"ן כתבו שתי אפשרויות בזה.

שם בא"ד וי"ל דאפי' במקלקל גמור משכח"ל כו', תוכן דבריהם דר' יוחנן בעי תיקון קצת, שלא יהא מקלקל גמור, דנהי דלא בעי חשיבות כולי האי, אבל לא ביטלה תורה לגמרי ענין מלאכת מחשבת בחובל ומבעיר, ובזה פליג ר' אבהו, מיהו יש עוד תועלת בצריך לכלבו ולאפרו דע"ז נעשה מלאכה הצריכה לגופה, שאם אין לו שום תועלת הר"ז א"צ לגופה לר"ש, [ויש לדון בזה דהיכא שמטרתו רק הקלקול חשיב שפיר צריכה לגופה, ורק כשיש לו מטרה אחרת אמרינן שא"צ לגופה, אלא דאפשר שהתו' הוכיחו כן מההיא דסנהדרין, והתם י"ל דמטרתו להוציא הקוץ וממילא חביל], ור' אבהו ג"כ מודה דפטור בחובל ומבעיר ללא תועלת, אלא דמשכח"ל צריכה לגופה במקלקל גמור כגון שטעה וחשב שיוכל להשתמש בזה לכלבו או ליהנות מהאש לבשל עליה, אבל האמת שהי' מקלקל, כיון שהי' זה איסור"נ ואסור ליהנות מהם, [מיהו מהאפר מותר ולכן נקטו לבשל עליה כמ"ש מהרש"א], ובזה משכח"ל חוץ מחובל ומבעיר דפליג ר' אבהו אר' יוחנן.

וקשה דא"כ ר"א נמי צריך לאוקומה בצריך לכלבו ולאפרו, ומנלן לחדש דמ"מ בענין מקלקל פליג אר"י, דהצד לומר דר'

שם תוד"ה מה לי

שם תוד"ה מה לי ואור"י דה"פ מ"ל בישול פתילה לצורך כו', [פי' דסמנין לא נשלמה תועלתן בבישולן וה"ה בפתילה], יש לתמוה א"כ מ"ט שבקיה רב אשי להבערת הפתילה ונקט טעמא דבישול, ועוד דבימות נ' ב' מפורש דנקט האי טעמא לומר שהנדון משום בישול ולא משום הבערה, ואילו כאן מפרשינן דבריו שהשריפה עצמה תיקון, ואף בהבערה שייך לומר כן, [עי' לקמן בסוה"ד נתיישבו הדברים], ועו"ק מה ענין להזכיר כאן בישול סמנים, הרי העיקר חסר מן הספר דהול"ל הריגה עצמה תיקון היא, ועוד דמשמע שר"י חידש כאן סברא במילה ושריפת בת כהן, ומעיקרא הי' פשוט דמקלקל הוא, אע"פ שמקיים מצוה, ור"י חולק על ההנחה הפשוטה דלעיל, וא"כ הול"ל במאי קמיפלגי ר"ש סבר מילה ושריפה קלקול הוא ור"י סבר מצוה תיקון חשיבא, ולשון הגמ' משמע שההנחה הראשונה נכונה, ויש כאן טעם מחודש לחלוק על ר"ש, וכ"ז שייך לשיטתם שיש מחלוקת מחודשת בין ר"י ור"ש, ואז שייך לומר דפליגי בד"ז, אבל אם הכל נלמד מפלוגתתם במשאצ"ג, א"כ לא שייך כלל לחדש פלוגתא נוספת ביניהם אם מילה והבערה דמצוה חשיבי קלקול, - שוב נתבאר לקמן ס"ק י"ג בדברי הרמב"ן כדברי התו' כאן, דבאמת רב אשי לא בא לאפוקי מהבערה לבישול, אלא לומר שההבערה מתקן היא כיון שמבשל בה פתילה ובימות תפסו לשון בישול שבלשונו לומר שיש כאן גם מבשל, אבל לא זוהי עיקר כונתו.

ומשה"ק תו' מנלן דלא דחינן היכא דתיקן הפתילה מאתמול, לכאורה הפתילה א"א להתקינה מאתמול שתהא ניתכת כל הזמן, אבל האש המבעיר את הפתילה לכאורה אפשר לתקן מאתמול, ואם נימא דהנדון על השריפה עצמה שחומרת את בני מעיה ניחא.

תורה הבערת בת כהן רק משום מלאכת מבעיר, אבל נטילת הנשמה מותרת, וזהו תירוץ בתרא דתו', דהא דאסירא נטילת נשמה של הרוגי ב"ד שייך רק ללמוד ממילה אבל משריפת בת כהן לא שמעינן אלא איסור הבערה, ועדיין יש לשאול א"כ מנלן דטעמא דאסרה תורה שריפתה משום הבערה הוא דילמא משום נטילת נשמה, וי"ל בזה דכיון דאפקיה קרא בשם לא תבערו, ש"מ דמשום איסור הבערה קאסר.

ובתירוץ קמא כתבו דעצם הנטילת נשמה של הרוגי ב"ד לא חשיבא קלקול, כיון שתיקון קיום המצוה הוי תיקון חשוב, אלא שאינו בא בשעת ההבערה, ולכן חשיבא ההבערה קלקול, וד"ז צ"ב דבשלמא בשורף לאפר שייך לומר שהקלקול קודם לתיקון, אבל מבעיר לפתילה אינו קלקול, ורק השריפת בת כהן חשיבא קלקול, ואם השריפה עצמה תיקון, אינו בדין לחשוב ההכנות לשריפה קלקול, גם עיקר החילוק בין בב"א לאח"ז צ"ב, וערמב"ן שדחה סברא זו, ובתוד"ה מה לי באמת פירשו טעמיה דר"י דכיון שהשריפה עצמה תיקון אף ההכנות לשריפה תיקון.

ועוד יש לעי' מ"ט במילה חשיב התיקון לאח"ז טפי מהריגת ב"ד, והרי ממילה ילפינן לחובל, [שו"ר בתו' הרא"ש שכתב כיון שהתיקון רק משום מצוה חשיב כאילו בא התיקון אח"כ, אבל אכתי אין מיושב מ"ש ממצות שריפת בת כהן, וע"כ יש להוסיף כמ"ש בסמוך שיש תיקון באדם ע"י המצוה], ולכאורה החילוק מפני שבמילה התיקון באדם והחבלה בערלה, ובשחיטה התיקון בבשר שניטלה נשמתו, ודכוותה בהרוגי ב"ד התיקון בהריגה, מיהו עיקר הדבר לחשוב ההריגה תיקון צ"ע, דהמצוה לקלקל ולהרוג, וכן במילה זוהי מצותו לחתוך הערלה, אבל זהו קלקול.

תיקון, כיון שנשתמש בפתילה לקיים חובתו, ולכן לא אמרו בפשיטות ר"י סבר תיקון מצוה מהני שלא יהא מקלקל, כיון דמהני תיקון שחוץ למלאכה, ור"ש לטעמיה דלא מהני תועלת שחוץ לגופה להחשיב המלאכה, אלא דוקא מכא בישול הפתילה אתינן עלה, שאין המצוה לקלקל הפתילה אלא לעשות בה שימוש חשוב, ורק בנשרפת עצמה אמרינן שהמצוה לאבדה ולקלקל חשיבא.

בביאור שיטת הרמב"ן דמילה צריכה לגופה

יב. כתב הרמב"ן ואין אני אומר כן דמילה ודאי מלאכה הצריכה לגופה היא, שהוא צריך שיהא אדם זה מהול, פי' דכל שיש לו צורך בתוצאה של המלאכה מיקרי צריכה לגופה, ולאפוקי חופר גומא וא"צ אלא לעפרה שא"צ שתהא גומא כלל, וכן מכבה אין לו צורך בכיבוי האש אלא בהצלת הנכסים, וכן השורף גדיש לאיבוד מיקרי נמי א"צ לגופה שאין לו שום צורך ותועלת בשריפת הגדיש, והרצון לקלקל ולאבד לא משוי ליה צריכה לגופה, שאין זה נחשב תועלת מכא המלאכה, ולאפוקי היכא שיש מצוה לחבול ולאבד, דחשיב שפיר צריכה לגופה כיון שמצותו בכך.

מיהו תיקון המצוה לא משוי ליה מתקן, אע"פ שמשוי ליה צריכה לגופה, דכיון שהמצוה לקלקל א"א לומר שאין זה קלקול, אבל אכתי צריכה לגופה חשיבא, כיון שהוא צריך לעשות את מלאכת הקלקול בגלל המצוה, והר"ן תמה ע"ז אם איתא דצורך תיקון המצוה מחשיב המלאכה צריכה לגופה למה אינו מחשיבה תיקון גמור, הרי בחובל בלא שום צורך אע"פ שרצונו לחבול וממלא רצונו ומרגיע כעסו בזה חשבינן ליה א"צ לגופה, כיון שאין לו תועלת גמורה בכך, א"כ מגלן לחלק שצורך המצוה משוי ליה תועלת דצריכה לגופה, ולא תועלת דלא תהא מקלקל, ולשון הרמב"ן בזה דמתכוין לקלקול לאו

מיהו אכתי יש להקשות לר"י אם איתא דשריפת גופה חשיבא מקלקל, א"כ מ"ט אפקא קרא בלא תבערו, הרי ההבערה מותרת מדאורייתא, והמיעוט הוא על בישול הפתילה, וזה דוחק לומר שנכתב בתורה איסור הבערה שהיא מותרת מדאורייתא, וסמכה תורה על בישול הפתילה שלא הוזכר, ושמא נאמר דקמ"ל בהאי לישראל שלא להמית כל חייבי מיתות, וכמו שמנה הרמב"ם איסור לענוש בשבת מהאי קרא, ולשונו פכ"ד ה"ז אזהרה לב"ד שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שריפה וה"ה לשאר עונשין, ועכ"פ הפסוק מתפרש לא תשרפו החייב שריפה, [ועי' סנהדרין ל"ה ב' דכל מיתת ב"ד לא דחיא שבת].

אבל זה דוחק, ואמנם ביבמות ו' ב' פירשו בגמ' דהבערה דב"ד בישול פתילה הוא, אבל שם מתפרש שפיר שיש גם איסור בהבערה אלא שהוא איסור לאו ולא איסור סקילה, דקרא ודאי לא תבערו כתיב דלא משמע בישול, ואם ההבערה מקלקל הוא, דוחק לומר שנכתב בתורה הדבר המותר, וגם לשון הגמ' הבערה דב"ד בישול פתילה הוא, משמע שיש הבערה ויש בישול, ולא דהשתא אזלינן למכשירין ומעיקרא להריגה אלא בהבערה יש גם בישול.

ולכן נראה שיש לקיים דההבערה היא האש שמדליקין בה הפתילה וכמפורש ברמב"ן וגם דעת תו' כן, מיהו לר"י דבישול הפתילה מלאכה היא, דנחי דא"צ לגופה אזלינן בתר התועלת וחייב עליה, א"כ גם ההדלקה של האש מלאכת תיקון, אבל לר"ש דמשאצל"ג פטור א"כ בעינן שהמעשה עצמו יהא בו תיקון, וכיון שהבישול ע"מ לאבד הוא, ה"ה שההבערה חשיבא מקלקל.

ולפ"ז שריפת בת כהן עצמה קלקול חשיבא לכו"ע אע"פ שהיא מצוה, דמ"מ המצוה להרגה ולאבדה ואיבוד קלקול הוא, אבל בישול פתילה לצורך מצוה חשיב שפיר

כלום הוא כו' עד שיהא לו שום תשמיש בקלקולו שמחמתו הוא עושה זה הקלקול כו' ואע"פ שאין צרכו כנגד קלקולו חייב בחובל ומבעיר, משא"כ בשאר מקלקלין עד שיהא צרכו כנגד קלקולו בדברים שבנ"א עושין כן, ויש להטעים הדברים דבמילה ובת כהן המצוה לחבול ולקלקל, ולכן אין שייך להסתייע בכח המצוה לומר שאין כאן קלקול באמת, אבל לענין משאצ"ג לומר דחסר במלאכת מחשבת, כיון שזוהי מצותו וזהו צרכו אין כאן חסרון במהות המלאכה, שלכך הוא עושה אותה וצריכה לגופה מיקריא.

וא"יבא דר"י דס"ל משאצ"ג חייב עליה, הרי דמהני סיבות חיצוניות להחשיב המלאכה, ה"ה דמהני תיקון המילה ובישול הפתילה לחשבו דלאו מקלקל הוא, ולא משום דתיקון מצוה משוי ליה כאינו מקלקל, שהרי ביארנו שהמצוה לקלקל, אלא דכיון דבישול פתילה מלאכה גמורה היא לר"י, הרי ההבערה לצורך הבישול הזה ג"כ מלאכה חשובה היא, ולא חשיבא מקלקל, לפי שיש ממנה תועלת חשובה לפעולה שנעשית קודם קלקול הריגת הבת כהן, אבל לר"ש דבישול הפתילה ג"כ לא חשיבא מפני שא"צ לגופה רק לאיבוד, א"כ חזינן גם ההבערה כצורך קלקול של הריגתה, וכן במילה לר"י תיקון האדם ע"י המילה משוי למלאכה של החבלה מלאכת תיקון, דצורך תיקון שחורץ לגופה ג"כ מהני להחשיב המלאכה שלא תהא מקלקל, ונעשית שפיר מלאכה חשובה, אע"פ שהחבלה עצמה קלקול, אבל לר"ש כיון שהחבלה קלקול לא מהני תיקון האדם, כיון דסו"ס הפעולה היא כולה חבלה והתועלת של המצוה היא חורץ לגופה, ואינה מחשיבה את המלאכה עצמה, כמו כל מלאכה שא"צ לגופה שפטור עליה.

יש לעי' מ"ש הריגת בת כהן דחשיבא צריכה לגופה לר"ש מפני המצוה, מהריגת מזיקים דחשיבא א"צ לגופה בגמ' קכ"א ב'

ושריא לר"ש, וי"ל דמזיקין אין מצוה במעשה ההריגה, שאם גרם שימותו מאליהן או שיסגרו בתיבה ולא יוכלו להזיק ג"כ קיים מצותו, אבל בת כהן מצותה בשריפה דוקא ואם מתה מאליה הפסיד מצותו, מיהו יתכן לומר דהשריפה עצמה כא"צ לגופה, אבל ההבערה לצורך הפתילה צריכה לגופה, כיון שמשתמש בה שימוש הראוי לעצים בהבערה, שהיא קיום המצוה, וזה שהמצוה להריגת בת כהן אין זה מגרע בחשיבות ההבערה, אף אם נימא שההריגה עצמה אין בה תועלת חיובית כלל, ואע"פ שהיא מצוה הר"ז כהריגת מזיקין וחשיבא א"צ לגופה, אבל פשטות הדברים דנהי דהשריפה אינה צל"ג אבל ההבערה לצורך השריפה ואף אם ה' שורפה בלא פתילה ג"ז צריכה לגופה לדעת הרמב"ן, דכל שיש צורך חיובי בהבערה לשרוף בה הו"ל צל"ג, אע"פ שצריך לשרוף הבת כהן באש דמ"מ יש צורך חיובי כמו לכלבו ולאפרו, ולא רק המצוה כלפי שמיא דבזה י"ל שיש שכר על עשיית מלאכה שאצ"ג, עי' בסמוך בכ"ז.

עוד בדברי הרמב"ן אם מצוה חשיבא צריכה לגופה

יג. שוב נראה בדעת הרמב"ן דמצוה לא מהניא לאחשובי מלאכה הצל"ג לר"ש, מיהו מילה חשיבא צריכה לגופה כיון שצריך שישאר מהול, ואע"פ שהצורך הזה הוא רק בגלל המצוה, מ"מ לא גרע צורך מצוה משאר חפצי האדם, דכיון שיש לו צורך בתוצאה הקיימת שמחמת המלאכה הו"ל צל"ג, אבל מצוה לחודה כגון קריעה על מתו אם אין לו צורך שהבגד ישאר קרוע, א"כ הצורך הוא רק קיום המצוה וזה מיקרי דבר חיצוני ולא משוי לה צריכה לגופה, אבל אם יש לו צורך בחפצא לישאר מהול ולישאר קרוע הו"ל צריכה לגופה, דזהו צורך גשמי בחפץ, וכמטיל ציצית בבגדו דצורך מצוה חשיב צורך גמור, ורק שכר מצוה לחוד לא מהני, שיש לו מצוה לקיים מלאכה שאצ"ג,

[שוב העירני בני יוסף נ"י דלענין משאצ"ג כל שרוצה בתוצאה של מלאכתו אפי' רצונו בקלקול חשיב צריכה לגופה, [עמש"כ ס"ק י"א ע"ד תו' ד"ה בחובל] כמ"ש הרמב"ן דהחופר גומא שיכשלו בה כנ"א ודאי צל"ג מיקרי, וא"כ א"צ שיהא מצוה במילה להחשיבה צריכה לגופה, אלא שיהא רצונו שיהא מהול, ורק כלפי מקלקל בעינן צורך [מצוה].

והא דחשיבא הבערה דבת כהן צריכה לגופה כיון שצריך להבעיר בה פתילה שג"ז דבר גשמי שצריך להעשות ע"י מלאכת ההבערה, ואפשר דאפי' אם באש שהבעיר הי' שורף הבת כהן עצמה הו"ל צל"ג, כיון שמבעיר האש לצורך מעשה, ואע"פ שהמעשה הזה הוא מקלקל, מ"מ האש צריכה לגופה להבעיר בה.

ולפ"ז טעמיה דר"י דכמו דס"ל שסיבה חיצונית גורמת חיוב אע"פ שאצ"ג לענין המלאכה, ה"ה דמצוה מחשיבתו שלא יחשב מקלקל, דתרווייהו מטעמא דמלאכת מחשבת אתינן עליהו, ולפ"ז הול"ל מ"ט דר"י מצוה לאו מקלקל חשיבא, ולשון מ"ל תיקון מילה מ"ל בישול פתילה לאו דוקא, והו"מ למימר מ"ל הבערת עצים לבת כהן מ"ל הבערת עצים לבשל עליהם, ואפשר דשכר מצוה לחוד לא מהני אף לר"י, דחשיב מצוה לקלקל ואין זה מחשיב במלאכת מחשבת, אבל מבעיר לצורך בישול של מצוה חשיב מבעיר של תיקון, אע"פ שתועלת הבישול כדי לקלקל, מ"מ אנו דנים על מצות הבישול כמצוה דעלמא, ולא נחתין לצורך מה נצטוינו בה, ולכן לא הזכיר טעם דמצוה לחוד.

והקשה הר"ן מ"ש דלענין משאצ"ג מהני מה שצריך להיות מהול ואע"פ שהצורך הזה הוא רק משום מצוה, ומ"ט לא מהניא המצוה שלא יחשב מקלקל, ואמנם ביארנו דלהיות מהול זהו דבר קיים הנצרך

לאדם, ולא רק שכר מצוה, אבל אכתי כיון שבנ"א עושין כן לצורך המצוה א"כ מה"ט לאו מקלקל הוא כמו לר"י, וי"ל דמ"מ כיון שהחבלה קלקול היא באדם, הר"ז כחובל וצריך לכלבו, דחשיב תיקון מועט כלפי החבלה, שא"א להתעלם מהמציאות שהחבלה נזק באדם, אע"פ שסופה לטובה, ול"ד לחתיכת יבלת שמציאותה קלקול באדם וסילוקה תיקון, אבל ערלה שרק המצוה מחשיבתה קלקול באדם וממילא סילוקה תיקון, לא בטל ממנה שם מקלקל, כיון שסו"ס חובל הוא באדם.

והדוחק שבפ"י זה [שלכן פירשנו לעיל סק"י י"ב בע"א] הוא שיהא פשוט לגמ' דנרדן מקלקל תלוי בפלוגתא דמשאצ"ג, דבעינן תיקון מגופה כמו במלאכה, ולא הוצרכו לפרש בגמ' דמשאצ"ג ילפינן למקלקל, וגם לא הזכירו ענין צורך מצוה כלל, רק אמרו מה לי מתקן מילה כו', ואפשר לומר דזה הי' פשוט ממוציא מת לקברו צ"ד ב' ועוד מקומות, דמצוה לא מהניא לחשבה צריכה לגופה, וממילא לא מהניא דלא יחשב מקלקל, שלזה צריך תיקון גמור, ולא סגי בתיקון כל דהו כצריך לכלבו ולאפר, ולר"י מהניא מצוה כמו דמהניא למירמא אימתא שלא יחשב מקלקל ועמש"כ לעיל דשכר מצוה לחוד לא מהני, רק שיהא מצוה לבשל בזה פתילה ולעשותו מהול, ולכן הזכירו התיקון.

ולפ"ז לא בא רב אשי לומר דהבערה דבת כהן בישול הוא כדמיינתין מיניה ביבמות ו' ב', אלא עיקרו לומר דמתקן הוא, דמה לי מבעיר לבשל סממנין מ"ל מבעיר לבשל פתילה, ומדנקט לשון בישול דקדקו דחייב משום מבשל, אבל עיקרו לומר דהבערה זו מתקן מיקריא, כיון שיש לו צורך לבשל בו הפתילה, ומה לי מצות בישול סממנין ומ"ל מצות בישול פתילה ובאמת לר"ש חידוש הוא דחשיב מקלקל כיון שמטרתו לשריפת בת כהן, ולעיל ס"ק י"ב פירשנו

לדון אם שריפתה תיקון והו"ל מוציא לדבר חשוב, ואם שריפתה קלקול הרי גם הוצאתו לא חשובה, ויש לדון בזה גם לאחר שחייבה תורה מקלקל בהבערה, דעדיין יש לפטור בהוצאה לצורך הקלקול, דמה שאמרנו בהבערה דאזלינן בתר מחשבתו מפני שהבערת עצים קלקול הוא, היינו כלפי מעשה תיקון כמקושש עצים, שחשיבות היצירה אינה מתבטלת ע"י מחשבתו לעשות עם זה קלקול, אבל בהוצאה י"ל דשפיר אזלינן בתר דעתו, אע"פ שאינה קלקול בעצמותה.

והעיר ב"א ה"ר שלמה נ"י דמהא דמוציא סכין למילה חייב, ומשמע אפי' לר"ש ע"י ק"ל א' ב', ואע"פ שהמילה קלקול לר"ש, הרי חזינן דמוציא לצורך מילה ג"כ חייב, ולא חשבינן לה הוצאת מקלקל, וש"מ שכל הנטפל למילה כמילה וכיון שחייבה תורה על מילה ה"ה מכשירי מילה, וזו ראי' לאחר שחייבה תורה חובל דמילה אע"פ שמקלקל.

מידו קשה א"כ מנלן דמבעיר חייב במקלקל, דילמא הא דחייב מבעיר בבת כהן משום דחבלת שריפתה חייבין עליה במקלקל כדין חובל, ולכן אין חסרון דמקלקל בהבערה, כיון שמבעיר לצורך דבר שחייבין עליו, וכיון שהחשיבתו תורה לחייב על חבלתה, ה"ה שכל מכשירי החבלה אין בהם חסרון דמקלקל, ובני יוסף נ"י העיר ליישב דכיון דשריפת עצים קלקול הוא בעצמותו מפני איבוד העצים, צריך סיבה של צורך להחשיב איבודם כתיקון ולא מהני מה שחייבה תורה על חבלת בת כהן, להחשיב גם קלקול שריפת העצים דלאו קלקול הפוסט הוא, דנהי דחבלת קלקול חשובה לחייב עליה, אבל אינה חשובה כ"כ להחשיב גם שריפת העצים לצרכה כתיקון, דלא שמענו כולי האי ששני קלקולים יעשו כתיקון, אבל הוצאה לצורך שריפתה שפיר חייבין עליה, כיון שאין ההוצאה קלקול בעצמותה [אלא מפני שריפתה] והרי היא נטפלת לחבלה שחייבין עליה שגם היא תחשב

לדל"י בישול פתילה אע"פ שהוא לאיבוד חשובה מלאכה כיון דמשאצל"ג חייבין עליה, ולכן ההבערה חשובה צורך ולא מקלקל, אבל לדעת הרמב"ן י"ל דבישול פתילה לצורך שריפת בת כהן מיקרי נמי צריכה לגופה, כיון שעושה בה שימוש ולא גרע מצריך לאפר והחסרון רק משום מקלקל, וא"כ חזינן דאע"פ שחייבין עליה מדין צל"ג אכתי יש לפטור משום מקלקל, וע"כ צ"ל דבזה פליג ר"י דצורך מצוה לא חשיב קלקול, אע"פ שמאבד הפתילה בשימוש זה.

בהא דהבערת בת כהן חשיבא קלקול ולא חשיבא ההבערה כתיקון לעצמו

יד. הא דחשיב ר"ש הבערת בת כהן קלקול, אע"פ שהי' מקום לראות ההבערה כתיקון לעצמו, שאין שואלין אותו לאיזה צורך הוא מבעיר אש, י"ל דהיינו דוקא בהבערה שמהותה איבוד העצים, אבל במתקן דבר לצורך שריפתה, כגון מקושש עצים לשריפתה ודאי חייב, דדוקא בשריפת עצים שמציאותה קלקול ואיבוד עצים, אלא שהמטרה מחשיבתה כתיקון, כגון לבשל עליהם, בזה אמרינן דשריפת בת כהן אינה מטרת תיקון, שהשורף שדה כדי שתבשל פתילה לשרוף אדם לא החשיב עי"ז את שריפתו, טפי משורף וצריך לאפרו, דצורך שבטלה דעתו לאו צורך הוא וה"נ אם צורך מצוה לחוד לא חשיב תיקון, כיון דחסר בחשיבות המלאכה לר"ש, דהו"ל כמשאצל"ג, ה"נ אין בזה להחשיב שריפת העצים תיקון, אבל כל יצירה חיובית אין מחשבת הקלקול מגרעת חשיבותה, שהרי נוצר כאן דבר חשוב שיכול להועיל לכל אדם, ומחשבתו לעשות בו קלקול לא מגרעא מידי.

ועדיין יש להסתפק במוציא עצים להבעיר פתילה שאין ההוצאה קלקול, אבל אין בה תיקון רק בגלל מחשבתו, [שההוצאה וההכנסה שוין לענין חיוב, שכשרוצה חייב בהוצאה וכשרוצה חייב בהכנסה], וא"כ יש

ס"ל דמבחוץ לא מהני לגוף המלאכה בין במתקן בין במקלקל.

ענין משאצ"ג נלמד ממלאכת מחשבת

עיקר הא דבעינן לר"ש מלאכה הצ"ג כתב הרמב"ן דילפינן לה ממלאכת מחשבת, ואמנם בחגיגה י' ב' מפורש כן רק דמקלקל אימעיט ממלאכת מחשבת, אבל ע"כ רק מהאי קרא ממעטינן ליה, וכמ"ק מלשון הגמ' שם דמיייתנן חופר גומא וא"צ אלא לעפרה ואמרינן כמאן כר"ש, ור' אבא בא להשמיענו דלא רק מקלקל שבטלה דעתו פטור, אלא אף מקלקל שנוהג כדרך כל האדם לצרכו ג"כ פטור, דהי' מקום לומר דכיון שלהשיג עפר צריך מלאכת חופר, הרי גם לצורך עפר חשיבא מלאכה ואע"פ שא"צ לגומא, מ"מ נהג כדרך כל העולם בהשגת עפר, וקמ"ל דבעינן מלאכה בגומא דוקא שאין חיוב מלאכת מחשבת אלא בתוצאה במקום המלאכה, ועי"ש בתו' י' א' ב'.

ובכריתות י"ט ב' אמרינן דחובל ומבעיר למ"ד דמקלקל חייב, ה"ה דמתעסק חייב, ומשמע מזה דלא ילפינן בהו דין מלאכת מחשבת כלל, וא"כ קשה מ"ט פשיטא ליה לר"ש דאכתי מלאכה הצ"ג בעינן, ואפשר דכמו שמתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, כך מתעסק במלאכה שא"צ חשיבות תיקון אין נגרעת חשיבותה במתעסק, דהא דנהנה הוי סיבה לחייב היינו מפני שחיובו על ההנאה, וה"נ חיובו על המעשה אע"פ שאין הצלחתו משתתפת, אבל משאצ"ג חשיב שחסר במעשה והו"ל כלאחר יד, וכולי האי לא מרבינן לחייב, - בכריתות שם מוקים ר"נ מתני' דתינוקות כמ"ד מקלקל בחבורה חייב, וק"ק לדעת הרמב"ן דהיינו ר"ש לשיטתו, ושמואל פסק כר"י במשאצ"ג ועמש"כ בזה לקמן סכ"ב סק"ג.

וי"ש להוסיף דקראי דמילה ובת כהן לא באו ללמד דיני חובל ומבעיר, אלא הפסוק

הוצאת חיוב, ולא הוצאת קלקול, וכן במילה הוצאת הסכין לצורך מילה שפיר חייבין עליה.

ולפ"ז אפשר לומר דהוצאה לצורך קלקול שפטורין עליו ג"כ חייבין עליה, כמו שיש לדון במוציא מטה להביא עליה מת אם חייבין לר"ש, עי' לעיל סק"ב שהבאנו פלוגתת תו' בזה צ"ד א' ק"ו א', וה"נ הוצאה לצורך קלקול ג"כ חייבין עליה, למאן דמחייב הוצאת מטה לצורך מת, ודוקא בקלקול דהבערה חשבינן ליה מקלקל מכח שריפת בת כהן, כיון דשריפתן קלקול בעצמותו, ואין בכח שריפת בת כהן לתקן קלקולם, אפי' לאחר שחייבה תורה מקלקל בחבלה דשריפתה, וע"ע ס"ק י"ח.

בהא דיליף ר"ש ממילה וב"כ דמקלקל חייב בחובל ומבעיר, ולא שמשאצ"ג חייב בהן

זו. יש לעי' מ"ט יליף ר"ש ממילה ובת כהן דמקלקל גמור חייב בחובל ומבעיר, דהשתא סברתו הפוכה מדר"י שפוטר במקלקל ומחייב במשאצ"ג טפי הו"ל לר"ש למימר דקמ"ל קרא דבחובל ומבעיר מהני תיקון שחוץ לגופו, דסו"ס לאו קלקול גמור הוא, ובמקום לחדש שקלקול גמור חייב, די לנו לחדש שקלקול עם תיקון מבחוץ חייב.

ונראה דר"ש סבר דמלאכת מחשבת פירושה מלאכה הצריכה לגופה, דצורך חיצוני לא משוי למלאכה מחשבת, ולכן לא ס"ל שיועיל דבר חיצוני לחשבו מתקן, אבל לחייב חובל ומבעיר במקלקל כיון שעיקרן מלאכות קלקול יתכן שחייבה תורה בהן אף במקלקל, וזה עדיף מלחדש שדבר חיצוני מועיל להחשיב המלאכה, דכמו שצריך מלאכה הצריכה לגופה בחובל ומבעיר, דבהכי מיירי במילה ובת כהן, כך צריך שיהא התיקון מגופה, דלא מחדשינן שתיקון מבחוץ יחזק חשיבות המלאכה, והשתא לא הויא סברתו הפוכה מדר"י אלא דר"י לא חייש לתיקון מבחוץ, שיהא גרוע מתיקון שבגופה, ור"ש

מתפרש דכיון שידוע דמילה מלאכה היא, איצטריך קרא למישרי מילה בזמנה בשבת, וא"כ משמע שהי' מקום לדון מסברא לחייב מקלקל בחובל ומבעיר, והיינו משום דעיקרן מלאכות קלקול, אבל כשאנו צריך לגופה של מלאכה אין חילוק איזו מלאכה היא, דחסר במחשבת הגברא לגמרי, משא"כ במתעסק שיש כאן טעות בידיעה אבל נתכוין למעשה שעשה אלא שחשבו למעשה המותר, ובוזה אמרינן דשלימות הכונה לא הצריכו אלא כשצריך תיקון גמור, וג"ז מחודש, אלא לפי שמצינו בחלבים ועריות דמתעסק אינו פטור, ש"מ דאזלינן בתר המעשה וחסרון הידיעה מיקרי שוגג, אמרינן נמי שאין לך חידוש זה אלא במלאכה שצריכה תיקון גמור, דחסר בחשיבותה במתעסק, אבל מלאכה שגם קלקול חייב בה א"צ חשיבות כ"כ.

השריפה, שאין התיקון נעשה מיד, ולר"י חשיבא נמי מתקן כיון שנעשית לצורך שריפתה, ולר"ש צורך מצוה שאינו נעשה מיד לא חשיב תיקון, אע"ג דלענין צ"ג מהני צורך מצוה, ולפי' תו' שזוהי מחלוקת נוספת ניחא טפי, מיהו גם לפירושה צ"ב דכיון דר"ש מחשיב מצוה צ"ג, א"כ כל ענינו של ר"ש דמצוה לא מהני שלא יחשב קלקול צ"ב, דיותר בקל י"ל דמצוה חשיבא תיקון כיון שדרך העולם לעשות כן, מלומר דחשיבא צ"ג שזה קשור בגוף המלאכה, וי"ל דעיקר החסרון דאצל"ג הוא כשאין לו ענין במלאכה זו אלא שהיא נעשית מאליה מפני צורך אחר, ובצורך מצוה ודאי ניחא ליה בגופה, אבל קלקול אזלינן לפי התוצאות ולא סגי בצורך מצוה להחשיב שאין כאן קלקול, דשייך שפיר שתהא מצוה קלקול.

בדעת תו' דמילה ובת כהן חשיבי תיקון מפני המצוה

טז. דעת תו' ק"ה ב' ד"ה הא ר"י, ק"ו א' ד"ה בחובל, דמילה ובת כהן חשיבי צ"ג מפני המצוה, ולפ"ז קריעה על מתו ג"כ חשיבא צ"ג, והא דלא חשיבא מקלקל לר"ש כמו מילה וב"כ, היינו מפני שהבגד צריך להשאר קרוע, אבל לר' יהודה כל צורך מצוה לא מיקרי מקלקל, ולפ"ז גם לפי' תו' פלוגתתם במקלקל בחובל ומבעיר תליא בפלוגתתם במשאצ"ג, ואמנם א"א ללמוד זה מזה, אבל יסוד הדברים דפליגי אם מילה וב"כ חשיבי תיקון מכח המצוה, ובתו' הרא"ש נראה שמקיים דברי רש"י גם לפי' תו' דהא בהא תליא [והזכיר דהי' מקום לדחוק דמצוה לחד לא משוי צ"ג, ושאינו מילה שצריך להשאר מהול, וכן שריפת בת כהן הוי דבר קבוע, משא"כ קריעה שהוא צורך שעה בלבד].

ופ"ל לתו' דהריגת ב"ד חשיבא תיקון גמור, והנדון רק על ההבערה שלצורך

בחובל וצריך לכלבו לפי' תו' דבעינן תיקון מועט

הא דמצריך ר"י בחובל צריך לכלבו ובמבעיר צריך לאפרו לפי' תו' היינו דבעינן תיקון מועט, ואמנם זהו חידוש דמהני התיקון לענין מקלקל כשעדיין נקרא מקלקל, ויש לעי' בהא דאמרינן בסנהדרין פ"ד ב' דהחובל בנטילת הקוץ חייב למ"ד מקלקל בחבורה חייב, ומה תיקון יש בחבלה זו, וי"ל שהתיקון הוצאת הקוץ מבשרו, ואמנם אינו תיקון במלאכה גופה, וסגי בזה לר"י דמשאצ"ג חייב, ולהרמב"ן באמת אין בזה שום תיקון ואפ"ה חייב לר"ש אם הי' מהצ"ג, עוד יתכן לדעת תו' שהקושיא לר' אבהו דס"ל דמקלקל גמור ג"כ חייב.

כ"ט ב' המכבה את הנר מפני שהוא מתירא בו' יז. כ"ט ב' מתני' המכבה את הנר מפני שהוא מתירא בו' יש לעי' למאי דמוקמינן מתני' בחולה שיש בו סכנה מאי קמ"ל בכל הני דקתני, ועוד דהא תנן ביומא דכל ספק נפשות דוחה את השבת, ואפשר

שהוא חס על נכסיו שלא ישרפו, ואין כונתו לעיקר הכיבוי, אבל המכבה מפני גוים עיקר מטרתו סילוק האש, ופשוט לגמ' דאפ"ה מיקרי א"צ לגופה, כיון שאין לו שימוש חיובי בכיבוי הזה רק סילוק, ובזה יש יתרון לחס על הנר שנשאר לו דבר ממשי ע"י הכיבוי, ואפשר דמכח הברייתא שמענין לה, דפטר בחולה שאב"ס.

שם כחס על הנר כו'

שם כחס על הנר כו' לשון הר"ן כשהוא חס על הנר ומש"ה כיבה אותו, ולכאורה מיושב יותר לשנות החס על הנר, ועכ"פ אין הלשון מתפרש בכ"ף הדמיון כאילו חס, אלא ה"פ אבל כשחס על הנר כו' חייב, שוב הראוני בתוספתא ריש פ"ק דדמאי כחס על שדהו ובסופ"ח דערובין כחס על החבל ועל המשיחה, (ולפ"ז יתכן דחס ענינו רחמנות כמו חוס ורחם, ואין מתאים לשון חס על חסכון, אלא שהוא לשון מושאל, ולכן שונה התנא כחס כאילו מרחם, מיהו הערוני דכתיב ועינכם אל תחוס על כליכם אתה חסת על הקקיון, התורה חסה על ממונם של ישראל), ואפשר שהיו רגילים בלשון כחס במקום כי חס או כחס או כשחס, כמו שמצינו כמשחק עמו כמערים כמתכוין שנוהג כמנהג המערים והחס, ולכאורה זו ואצ"ל זו קתני שהחס על הנר הר"ז ככל כיבוי דעלמא, אבל השמן שכבר נתחמם בתוך הפתילה חשיב טפי כהצלה מתוך האש, וכעתיד להדליק במקומו, וכ"ש פתילה שמדליקה במקומה, שוב נראה דה"פ המכבה את הנר כאשר חס על הנר דבשעה שחס על הנר הלך וכיבה אותו, ועכ"פ לשון כחס כמו בחס.

שם ר"י פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם

שם ר"י פוטר בכולם חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם, לעולא מתפרש מפני שעתיד להדליקה במקומה כיון שנעשית פחם

דקמ"ל דאפי' הני שאינם הצלת נפש באופן ישיר, רק סילוק חשש שמא יראו נכרים או שמא יתחזק החולה ע"י השינה, אפ"ה שרי.

שם מפני גוים מפני לסטים, משכח"ל גוים ולסטים שבאין רק על עסקי ממון, ואין חשש פיקו"נ, [שור"ר ברמב"ן דידע דגוים ולסטים חשיבי סכנה ואפי' ספיקן מותר, וערשב"א בשם ירושלמי], ולמאי דמוקמינן מתני' בחולה שיש בו סכנה מיירי הכא בחשש נפשות, וכן רוח רעה מיירי בחולה שיש בו סכנה ובפחד הרוח יש חשש פיקו"נ, ואפי' בבריא בגופו תלוי לפי חוזק הפחד, ובענין החולה שישן כתב בבב"ל סי' רע"ח דכל חולה שיש בו סכנה הרי השינה רפואה עבורו ומותר לחלל שבת ע"ז, אפי' אם אין ידוע שתועיל השינה לרפואתו.

שם פטור, בגמ' אמרינן דאידי דקתני סיפא חייב תנא רישא פטור, ויש לעי' דאכתי מצי למיתני מותר, ושמצוה לעשות כן, ואפשר דה"ק דלשון המכבה את הנר דקתני דיעבד כולל גם הסיפא דחייב, וכיון דקתני המכבה דיעבד קתני פטור, שאין נאות לומר מותר על רישא דדיעבד, ויתכן דרישא דמתני' אתיא אף כו' יוסי דסבר כר"ש [לדיקא נמי דלקמן ל"א ב'] ולדידיה מיירי אף בחולה שאב"ס ומשו"ה קתני פטור, מיהו לדידיה דפטור אף בסיפא אין חידוש לאשמועינן דאפי' מפני לסטים פטור.

והא דלא מני לה שמואל ג' א' בהדי תלת דפטור ומותר, י"ל דהכא מצוה וחובה היא, ולא מני התם אלא הני דמותר, מיהו בפשיטות ניחא דהכא מלאכה גמורה היא ולאו מפטורי דשבת היא אלא מחיובי שבת שהותרו משום פיקו"נ, ולא מני אלא הני דמותר משום דפטור, ובאיסור דאורייתא הי' אסור והתירו איסור דרבנן.

והי' מקום לומר דאפי' לר"ש חייב כיון שצריך לגוף הכיבוי, ול"ד לסתם מכבה

ונוח להדליקה, ואין חיובו על עשיית הפחם אלא על הכונה להדליק הפחם, והיינו דדייק רבא מדיקני מפני שהוא עושה פחם, שהחיוב על עשיית הפחם.

ולכאורה החס על הפתילה שלא תשרף לגמרי אין דעתו על ריוח ההבהוב,

ויש מקום לדונו כמכבה פתילה שא"צ להבהבה, שהצורך בהבהוב חשוב כשעיקר ההדלקה לצורך הבהובה, אבל כשהפתילה כבר שרופה הרבה כבר בטל שם הבהוב ממנה, מיהו אפשר דאף המכבה עצים שנשרף רוב הפחם שבהם, ג"כ חייב משום עשיית פחמים, דכיון שרוצה להרויח הפחם הנשאר בהם, הרי הכיבוי חלק מסדר עשיית פחמין, אלא דסתמא בכה"ג אין דעתו על הפחמין דוקא, אלא עיקרו לעצים הוא צריך, והר"ז כחס על השמן, ורק כשמטרתו לתועלת המיוחדת שבפחמין חייב.

לפמשי"כ דאף בפתילה חדשה החס על הפתילה פטור אם עיקר הדלקתה הי' לשימוש האור, דבכה"ג עיקר הכיבוי מתייחס לפתילה שלא תשרף לגמרי, ולא לריוח שיוכלו להדליקה בקל, ורק המהבהב את הפתילה לצורך הדלקה דמי לעשיית פחמין, לפ"ז ר"י פוטר בכולן ממש, חוץ מן הפתילה באופן שהוא עושה פחם.

בביאור המלאכה בעשיית פחמין

יש לעי' מהו ענין החיוב בעשיית פחמין הרי כיבוי העצים שישארו פחמין ככיבוי עצים שישארו עצים וככיבוי דליקה שלא ישרף כל הבית, ולכאורה נראה דהטעם הוא מפני שעיקר ההדלקה לצורך עשיית פחמין, וכך הוא סדר עשייתו, מדליק העצים עד שישרף הלח, וישארו הגחלים שאוצרים בתוכו האש בלי להבה השורפת, רק חום האש כדכתיב במשלי פחם לגחלים ועצים לאש, ויש שימושים שצריכין גחלים ולא אש להבה השורפת עי' תו' צ"ד א' וכיון שמדליקן כדי

לכבותם כשתכלה השלהבת, חשבינן הכיבוי כצריך לגופו, שכן עושין פחמין, אע"פ שבאמת העשייה אינה ע"י גוף הכיבוי, שהכיבוי רק שמירה שלא ישרפו ויעשו אפר, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בסל"ו סק"ב בפי' בתרא ועי"ש לשון הרמב"ן והרשב"א.

והגרע"א ז"ל הקשה על פרש"י ל"א ב' שכתב דמייירי במתכוין ממש לעשותה פחם, ולמה צריכין שיהא מתכוין הרי הי' פס"ר דניחא ליה, ולכאורה כיון דכל כיבוי הוא סילוק אף במתכוין לפחם, אלא שנתחדש בפחמין כיון שההדלקה לצורך זה, גם הכיבוי בכלל מעשה, וד"ז אין לו חשיבות רק כשדעתו על ריוח זה, ובפרט באופן שהדליק הנר להאיר זמן רב, ועכשיו כבר א"צ לו, דבזה אפי' במכוין לכך בשעת כיבוי י"ל דפטור, מיהו אפשר דכיון דכיבוי מלאכה גמורה היא אלא שאצל"ג, א"כ סגי בכל צל"ג אפי' כל דהו לחייב עליה, ומ"מ ברוב פעמים אם הנר דולק זמן רב, כבר בטל ענין ההבהוב, ואין חילוק מה הי' בתחלתו.

ברש"י ל' א' מ"ב א' ותו' ל"א ב' מבואר דכיבוי דמשכן הי' לעשות פחמין, ואפי' לר"י דמשאצל"ג חייבין עליה, מ"מ עיקר המלאכה היתה צל"ג, דהיינו פחמין דחשיבי עשייה ולא כיבוי שלא ישרפו הסממנין שביורה, ובתו' הרא"ש ע"ג ב' כתב דלהכי קתני המכבה והמבעיר כיון שהכיבוי הי' לצורך ההבערה של הפחמין, ונמצא שהכיבוי קודם לעיקר מבעיר דמשכן, מיהו בתו' ותו' הרא"ש בדף צ"ד א' נראה דנקטו שבישול סממנין הי' באש דעצים, אלא שנתנו כשיעור הראוי, ולא בישלו על פחמין, אבל מתני' ניחא שפיר שהקדימו כיבוי להבערה לרמזו שהכיבוי הי' לצורך הבערה וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

לשון הגמ' ל"א ב' דקא מתקן מנא אין הכונה מכה בפטיש אלא כיבוי הצריך לגופו,

מדלא משני הא והא ר"ש ש"מ דלר"ש אף
בספירה פטור וכדעת תו' צ"ד א'.

ובמאיירי הביא פלוגתא בזה, ולפמש"כ דאין
לדקדק מ"ט לא משני הכי, נוח
דא"צ לחדש דלשינויא דרב יוסף ר"מ כר'
יהודה ס"ל, ועי' ק"ו ב' משמע קצת דכר"ש
ס"ל, דלר"י חייבין על צידה שלא יזיק, ור"מ
ורבנן פליגי בצדן לצרכו, [מיהו לדעת הר"י] ו
עירובין צ"ט א' משמע דרב יוסף כר"י ס"ל
ומיושב בזה דרה"מ מעיקרא אליבא דר"ש
קאמר למילתיה דלא משמע שנתכוין לדברי ר'
זירא, [ויעוד רא"י מלקמן קל"ז א' דר"מ סבר
בתינוקות מקלקל בחבורה חייב דמל שלאחר
השבת בשבת מקלקל הוי וכ"נ בכריתות י"ט
ב', ולדעת הרמב"ן מ"ד מקלקל בחבורה חייב
ס"ל משאצל"ג פטור, - וגרסינן התם קל"ז א'
רשב"א ג"כ מחייב, מיהו גרסת ר"ח ותו'
בפסחים ע"ב וכו' בכת"י ר"ש, ומיושב בזה
משה"ק מכאן לתו' צ"ד ב' דנוטל צפרניו
בכלי חייב רק לר"י, ורשב"א התם מחייב
בכלי מיהו תו' לשיטתם לא תליא הא בהא,
דמצי סבר משאצל"ג חייב ומקלקל חייב
כמ"ש כריתות ב' א'].

ויש לעי' האם כל אצולי טינוף מיקרי אצל"ג,
דלא מסתבר שהמוציא מטריה להגן מפני
הגשמים יחשב אצל"ג, ואפשר דדוקא בכיס של
זב שעשוי לקבל הזיבה, מיקרי עיקר שימוש
לקבלה, והרי קבלה זו אצל"ג דכשהכיס מלא
זיבה והוא מטלטלו, ודאי טלטולו שלא לגופו
אלא כמוציא מת, וה"נ כשיוצא בו כדי לקבל
הזיבה, באופן שהוא לבוש בו שניכר לצורך
מה מוציאו, [ויעוד דלהוצאה לחודה לאו
אורחיה הוא להוציא כך הכיס], אבל כלי
שעיקרו להגן חשיב צל"ג, ועכ"פ כשימוש
מתייחס לבגד שמגין עליו, משא"כ בכיס
שמתייחס לאדם כדי להגן על הבגדים.

מיהו מה שלמדו תו' ק"ו א' מכאן דמוציא
מטה למת וכיס לזב פטור, יש מקום

שמחדש כח מנא ע"י כיבוי, כמו עשיית
פחמין, אלא שכאן היתרון שיהא נוח להדליק,
ולכן נקרא תיקון מנא.

י"ב א' הא ר"י הא ר"ש, באצולי טינוף ובצריך לכיס לספירה

יח. י"ב א' אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו
הא ר"י הא ר"ש, יש לעי' האם
הא דפטור לר"ש היינו דוקא באצולי טינוף,
או דאף בספירה ובתחלת זיבתו פטור, ובתו'
צ"ד א' מבואר דלאצולי טינוף פשוט מ"ט
פטור לר"ש, ובצריך לו לספירה כתבו טעם
מחודש שא"צ להוצאה, אלא שבמקרה
שהוצרך לצאת בהכרח נוטלו עמו, ונראה
מדבריהם דקבלת הזיבה לספירה ולמנין מיקרי
צריכה לגופה, ואע"פ שאין לו צורך בזיבה,
מ"מ שימוש הכיס הוא לקלוט הזיבה, שלא
תאבד קודם שיראנה, אבל אצולי טינוף דמי
להוצאת המת, שהוא מטלטל הזיבה כדי
להוציאה שלא תפול על בגדיו, ואף קודם
שיצאה הזיבה לא עדיף מאחר שיצאה, וכיון
שכשיש זיבה בכיס הרי הוצאתו לסלק הזיבה
מבגדיו, ה"נ מעיקרא הוצאת הכיס כצורך זה
חשיב, והו"ל אצל"ג.

ולפ"ז הו"מ למימר הא והא ר"ש כאן
בספירה כאן בימי זיבתו, אלא דטפי
ניחא להו לפרושי תרוייהו בכיס של ימי
זיבתו, דהכי משמע לשון הזב, שהוא בימי
חולי זיבתו, והכיס לקבל הזיבה ולא לבירור,
[ולפ"ז אפשר שאין חיוב על זב לצאת בכיס
בימי ספירתו, דבבגד נמי מהני לספירת נקיים,
ועי' נדה ס"ח ב' דסגי בבדיקה אחת כל יום
לכו"ע, ומעיקרא נמי בשינויא דרה"מ פירשו
כשעושה כן מרצונו], ואפשר דרה"מ [ורב
יוסף] מעיקרא ניחא להו לפרש תרוייהו אף
כר"ש דקי"ל כותיה ומיירי בצריך לו למנין
או ספירה, [ולכן ר"י דאוקמה כתנאי לא
אוקמה כר"י ור"ש], ולעיל ס"ט סק"ג דקדקנו

לומר דהיינו דוקא בכיס קשור במקומו, ולא עדיף קודם קבלת הזיבה ממצב שהזיבה בתוכו, אבל מוציא כיס בידיו לצורך זב לאצולי טינוף י"ל דחייב, וכן מטה לצורך מת, וכמשנ"ת בזה לעיל ס"ק י"ד.

ק"י א' דשקיל ליה בברזי

יג. ק"י א' דלא בעי ליה לעור כו' דשקיל ליה בברזי, הקשה הריטב"א דהו"ל משאצל"ג דפטור לר"ש, ומעיקרא נמי קשה מ"ט מדמינן לה לדשא"מ ומקשה מפסיק רישיה, ותירץ דכיון דשייך להוציא הבשר בלא מלאכת הפשט, קרינן ליה דשא"מ, משא"כ משאצל"ג דעלמא שאין שייך להגיע לצרכו בלא המלאכה, כמו מוציא מת שעיקר חפצו הוא להוציא, אלא שאין זה לצרכן של החיים, וכן חופר גומא לעפרה כל נטילת עפר מיקרי חופר, מיהו אכתי קשה דסו"ס שייך בזה גם פטור דמשאצל"ג ותירץ דנקט גונא דמהני אף לר' יהודה, ועוד דגם לר"ש אין לסמוך ע"ז שא"צ לעור, דסתמא משתמשין בעור כמו כל עורות הקדשים, כ"ג כונתו, [שוב הערוני דלא משמע כן מאריכות דבריו וצ"ל דכונתו דכיון שיכול בברזי ומפשיט כדרכו אין לזה קולא דמשאצל"ג, שלא אמרו אלא במלאכה שא"א להגיע לצרכו בענין אחר, אבל כאן שיכול בברזי, הר"ז אסור בפס"ר אף לר"ש].

ובאמת אין ראוי להתיר הפשט עור אע"פ שאין עיקר דעתו אלא להוציא הבשר, דסו"ס יש כאן עיקר המלאכה בשלימותה, ובטלה דעתו להשליך העור, והו"ל כקוצר פירות לטובת האילן ואין דעתו על הפירות כעת, דכיון שראוי להשתמש בפירות אין החלטתו שלא להשתמש מועילה לבטל ממנו שם קוצר כיון שבטלה דעתו, ועי' מ"ש הגרע"א ז"ל בזה ע"ד התו' ע"ג ב', ועמש"כ לעיל סק"ה דבזומר יש אופנים שאין דעתו על הזמורות ללקטן כלל, אבל בעור סתמא לא מיירי בכה"ג, ועוד דאין להחליט היתר

ההפשט בכל הפסחים לכל ישראל על סמך שישליכנו ולא שייך להקשות על ר"ש בריב"ב מ"ט לא שרי בכה"ג, דודאי יש לחוש שיהיו כאלו שלא ישליכו, אבל באופן שמוכח מתוך מעשיו שאין דעתו ע"ז יש להתיר, [כגון שמנקבו ומקלקלו עי' פי' ר"ח או שחותך פחות מכשיעור, ואפשר שאין דרך לעבד חתיכות קטנות כשיעור קמיע] ועוד דכיון דאפשר בהיתר גמור יותר, אין להתיר באיסור דרבנן במשאצל"ג, גם י"ל כמש"כ בדעת הריטב"א דבמקום שיכול להגיע לצרכו בלא מלאכה, אין לזה היתר דמלאכה שאצל"ג דהו"ל למיעבד בלא מלאכה.

ואפשר דמה שהבינו בגמ' דכונת מבר"א משום דשא"מ היינו משום דשרי לכתחלה ואילו משאצל"ג אסור מדרבנן, ולכן תירצו בברזי כדי שישאר היתר גמור, ולאפוקי משאצל"ג דאסור, ונתעוררתי לזה, ערש"י ותו' בזה, ועריב"ש סי' שצ"ד.

ע"ה א' הצד חלזון והפועעו

כ. ע"ה א' שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כו' פי' הרמב"ן דבכה"ג לא פס"ר הוא דמעיקרא ס"ד שפוצעו במכה גדולה, ומשני דכיון שרוצה בחיותו, פוצעו מעט ובנחת, ולכן לאו פס"ר הוא, ובאמת אם הוא פס"ר שימות רק שהאדם מצטער ע"ז, שאין צבעו צלול אין ענין להזכיר הצבע הצלול בחלזון חי, שהרי בהכרח יודע שלא ישיג צבע צלול בפס"ר שימות, אלא ודאי כיון שטורח לעשות מה שניחא ליה, ע"כ שיש סיכויים טובים שיעלה בידו שלא ימות, וממילא לא פס"ר הוא אלא דמעיקרא ס"ד שפוצעו מכה רבה שמת מיד כפי הראוי לעשות משום צעב"ח והוצאת כל הדם בב"א, ומשמע שיכול לחיות הרבה אחר הפציעה שאם מכה זו ממיתתו לאח"ז ראוי לחייבו, וי"ל שאם מת במוצ"ש פטור, - הא דאמר לשון שאני הכא ולא קאמר הכא סתמא לאו

פס"ר הוא, י"ל שבא לומר דלא רק שאין זה פס"ר אלא שמדקדק שלא ימות וזהו ביאור לשון מתעסק דקאמר רבא.

ומהא דלא אמר ר"י חייב שלש מוכח דאף לר"י פטור, ואע"פ שמחייב דשא"מ ומשאצ"ג, דכיון שעוסק ומדקדק שלא ימות ולא פס"ר הוא הו"ל מתעסק, כ"מ ברמב"ן, דכיון דקשי ליה ולא איתעבדא מחשבתו הו"ל מתעסק דפטור אף לר"י שאע"פ שאינו בורח מכחו מ"מ צריך צידה להעלותו מן המים.

לכאורה צידת חלזון היא בים כצידת דגים, שאע"פ שאינו בורח מכחו מ"מ צריך צידה להעלותו מן המים, אבל מה שזוחל ביבשה א"צ צידה דמטי ליה בחד שיחיא, ולכאורה היה נראה דאף בכה"ג יש בו משום צידה ביבשה, ולא אמרו דבמטי ליה בחד שיחיא ליכא צידה אלא בחיות השמורות לו בביבר, וה"ה חלזונות השמורות לו בבית או בביבר, אבל חלזונות המשוטטות על שפת הים יש בתפיסתן משום צידה, אע"ג דמטי להו בחד שיחיא, דסו"ס צריך לשמרן לרשותו.

ואם כנים הדברים יש ליישב הא דקתני הצד חלזון והפוצעו, כיון שבפציעה לחוד ג"כ חייב משום צידה, דתו לא מצי אזיל ממקומו והו"ל צידה, [נעוד י"ל כמ"ש תו' דלרבא קמ"ל שפצעו חי סמוך לצידתו ולר"י י"ל דקמ"ל איפכא שפצעו מת שכבר חי' ניצוד קודם לכן, וכבר מת], ובזה ניחא נמי דחלזון שיבש כל גופו ג"כ נשאר חי, שהוא כתולעת הזוחלת ביבשה [ובתוד"ה הצד נתקשו בזה ותיירוצם צ"ע], ולכן רק בפציעתו איכא משום נטילת נשמה, וכ"מ ברש"י מגילה ו' א' שחלזון עולה ליבשה וכ"מ בריטב"א בשם הרמב"ן שהיא גוף אטום בחלזונות שבאשפה, משמע שעיקרו ביבשה [ולכן לא חייבוהו בירושלמי כשולה דגים], ובזה מיושב הא דחייב על צידת עקרב אע"ג דמטי ליה בחד שיחיא, שו"ר בספר

אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה סמ"ו סק"ד שכ"כ בדין צבי חגיר וחולה וזקן עי"ש, שכ"נ בגמ' דמטי ליה בחד שיחיא פטור רק בניצודין כבר, ובזה מיושב מ"ש תו' מירושלמי שאין חייבין על חלזון משום צידה, ואם שולין אותו מן הים יש לחייב, אבל למש"כ שהצידה מהיבשה שפיר יש לדון אם יש חיוב צידה בתופסו לרשותו ומטי ליה בחד שיחיא, ואע"פ שהירושלמי מודה בעקרב מ"מ חלזון שזוחל כ"כ, י"ל דלאו שמיה צידה. ולע"כ בסוגיא דצידה, שו"ר בהדיא מבואר ע"ד ב' שצדין אותן ברשתות מן הים.

שוב הערוני דמבואר בגמ' דחגבים בשעת הטל או מקלחות לאלעזר מן מהבאי פטור, הרי דאע"פ שהולכין מכאן לא מיקרי צידה אלא כשתופסו ממקום בריחתו, וכמו שאמרו בחיגר וחולה וזקן שפטור, הרי דבעינן גדר תפיסה של בורח לחייבו, ואמנם י"ל שאין השיעור בחד שיחיא, אבל זחילת חלזון י"ל דא"צ צידה, וכבר כתבנו דבהדיא מבואר בגמ' שצדו מן הים (ועמש"כ לק' ק"ו א' בביאור ענין צידה בזה).

בתוד"ה וליחייב כתבו דהריגת החלזון חשיבא מקלקל, וצ"ע מ"ט, הרי החלזון עיקרו לדם, והר"ז כשוחט בהמה לאכול בשרה, ובגמ' מייירי כשפוצעו להוציא דמו, דהיינו ממש כשחיטה, ואפי' ממיתו ואח"כ פוצעו לא חשיבא הריגתו מקלקל, שהר"ז כחונק בהמה לבן נח שלא תהא בדין אבר מן החי, דלא חשיב מקלקל כיון שעיקרו לדם ומשתמש בכל דמו כמו ע"י פציעה.

בתוד"ה טפי דחשיב משאצ"ג

בתוד"ה טפי כתבו דאע"ג דהוי פס"ר פטור לר"ש משום דהוי משאצ"ג, ויש לעי' כיון דצריך להוצאת הדם הרי יודע שאין הוצאת הדם בלי נטילת נשמה, ולא שייך לחשבה משאצ"ג כמו השוחט שלא ניחא ליה בנטילת הנשמה, ול"ד לחובל בהוצאת הקוץ

סנהדרין פ"ד ב' שאינו עוסק בחבלה כלל, אלא שיש לחוש שיוציא הקרן באופן שחובל, וא"כ מלאכתו הוצאת הקרן, אבל בהוצאת הדם מהחלזון אם מת ע"ז הרי זוהי מלאכתו.

ומה שהביאו ממזרד בארעא דחבריה פי' תו' שם דהו"ל משאצל"ג, וכ"כ הרמב"ן שם, והיינו מפני שכונתו לזרדים אבל התולש זרדים שאין בהם צורך ותועלת, ואין דעתו לתועלת הקרקע אלא שרוצה ליהנות ממעשה התלישה י"ל דחשיב צריכה לגופה, כיון שאין לו תועלת אחרת אזלינן בתר עיקר המעשה, ולא דמי למדליק את הגדיש דבעינן צריך לאפרו לר"ש, ולדעת הרמב"ן היינו משום משאצל"ג, דהתם מקלקל הוא וכיון דבטלה דעתו לא מיקריא צריכה לגופה שאין צורך בשריפה לתועלת שנשרף ע"ז.

בקושיית תו' מ"ט אינו חייב על הוצאת הדם משום חובל

במשנה"ק תו' ד"ה כי מ"ט אינו חייב על הוצאת הדם משום חובל יעוי' בריטב"א מהרא"ה בשם הרמב"ן דשאני חלזון שאינו בעל איברים אלא גוף אטום כחלזון שבאשפות, ובכי הא ליכא נטילת נשמה אלא כשנוטל כל נשמתו לגמרי, [וברמב"ן ק"ז א' הניח ד"ז בקושיא] נראה כונתו כעין פי' ר"ת שיש לו הרבה דם מכונס שאין בו חיות נפש בכולו ואמנם אם יטול כל הדם ימות שהנפש תלויה בו, אבל אין בו זרימת דם בכח נפש, (ודומה קצת כדבש בדבורים וכדם המכונס בכינים ויתושים שמצצו מן האדם) וכמו הליחה שבחלזונות שבאשפות כך הדם בחלזון התכלת.

ק"ג א' אטו כולהו לאו ליפות בו'

כא ק"ג א' אטו כולהו לא ליפות את הקרקע נינהו, יש לעי' אמאי דייק אברייתא ולא אסיפא דמתני', ולכאורה נראה דכיון דקתני רישא דמתני' דמנכש ומזרד כל שהוא, ולא קתני אם לעצים, הרי מפורש בזה דניכוש וזירוד מתקן את הקרקע ואת

האילן, וא"כ קשה דתולש עולשין היינו ניכוש ומזרד זרדים היינו מזרד אבל במתני' מתפרש שפיר במלקט עצים באופן שאין בזה שום תיקון לאילן אפי' באילן לח, כגון שחותך חצי מהענף, וכן מלקט עשבים ואינו תולשן מן הקרקע רק גוזז החלק העליון, וכן מתפרש מדקתני אם לתקן ברישא ואח"כ אם לעצים דמשמע שאם אינו מתקן אלא לעצים, ונתעוררתי לזה, וצ"ע בתוד"ה באגם שכתבו דמתני' לא שייך לאוקומה באגם, ומוקמינן לה באילן יבש, וא"כ אמאי סתמו בגמ' כ"כ ולא דנו על מתני' כלום, (וגם צ"ב מאי פשיטותא דבאילן באגם חייב, הרי אגם גרע מארעא דחבריה, ולפמ"ש"כ מיירי מתני' בכל אילן ומלקט העצים באופן שאין שום תועלת לאילן, כגון שחותך חצי מהענף היבש).

שם באגם שנו

שם רבה ור"י דאמרי תרווייהו באגם שנו, פי' דרישא באגם דמחשבה לייפות נמי לא מהניא, שאין יתרון ביפוי האגם שאינו עשוי לזריעה, וסיפא דאם לייפות בשדה, והיינו דמוסיף אביי שא"צ לאוקומי רישא וסיפא בשני מקומות, ובמקום דלא שייך יפוי כלל, אלא תרווייהו בארעא דחבריה שיש יפוי ומ"מ דוקא אם מכין ליפות חייב.

שם וכגון דלא קמיכוין, יש לעי' אמאי לא קאמר הב"ע בארעא דחבריה, ומה שאמר דלא קמיכוין לא מהני בפס"ר, וגם אין בזה חידוש דהא קתני בהדיא אם ליפות, וש"מ דרישא אינו מכין ליפות, ונראה דגם בשדהו משכח"ל דלא קמיכוין דפטור, כגון שתלש עולשין מתוך הערובה שאין ריוח בסילוק עולשין אלו, ועיקר התשובה מבואר במה שאמר כגון דלא קמיכוין, ולא אמר כיון דלא קמיכוין פטור, דכגון היינו אוקימתא דמיירי באופן שאין דעתו ע"ז כלל, והמקשן טעה דכונתו משום דשא"מ והקשה דהא פס"ר הוא, אבל אביי תירץ כגון שאין עולה על דעתו

ריוח זה כלל, והיינו בארעא דחבריה או דכוותה בארעא ידידה.

שם לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה

שם לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה, בתו' פירשו דהו"ל משאצל"ג, וק"ק אמאי לא קאמר הא מני ר"ש היא, [ואין לומר שסמכו על הקושיא דמודה ר"ש כו' וא"כ מתפרש הישוב לר"ש, דהמקשן שפיר הקשה דאפי' כר"ש לא אתיא], ולכאורה י"ל דיפוי הקרקע כשאין דעתו ע"ז הר"ז כתולש באגם דר"י נמי מודה דפטור, והכי משמע לישניה דאביי אפי' תימא בשדה דלאו אגם, דשניהם דינם שוה שאף לר"י פטור, ואמנם בארעא ידידה סתמא דעתו גם ע"ז, אבל בארעא דחבריה התועלת הזו אינה בכלל מעשיו כלל, כקוטם קיסם להריח וכמ"ש הרמב"ן מ"ב א' דבמצרף עששיות כשאין דעתו ע"ז לאו תיקון הוא כלל, מיהו לא דמי דהתם ליכא בעה"ב דניחא ליה, אבל כאן דבעל השדה ניחא ליה הרי יש כאן מלאכה, ורק העושה אין דעתו ע"ז, ומ"מ יש לדון שבלא נתינת דעת ליפוי, לא מיקרי שעוסק ביפוי כלל, אבל הרמב"ן גופיה נקט בתוספות דחשיב משאצל"ג, [מיהו לקמן קי"א א' הזכיר אפשרות שפטור אף לר"י וחזר בו מהתוספתא עי"ש], וראיתי בריטב"א שכתב דיפוי קרקע כל שהוא לא חשיבא מלאכה, ורק ע"י המחשבה והרצון נותן לזה חשיבות מלאכה, ולכן בלא איכפת ליה פטור, וזה כמ"ש כ.

והריטב"א נקט בפשיטות דהיכא שיש תוצאה חשובה ממלאכתו אע"פ שהוא

אינו צריך לה הו"ל מלאכה הצל"ג, ולא אמרו אלא במלאכות שכונתו מחשיבתן, כגון חופר גומא שאפי' אם אינו מקלקל מ"מ אם אינו צריך לה לא חשיבא, וכן בצד נחש שאם אין לו צורך בנחש אין ההוצאה חשובה, וכן מכבה גחלת, אבל תולש ומייפה הקרקע הרי התועלת קיימת, ואע"פ שהוא א"צ לה, ודימה לזה חורש שדה שאינה שלו כדי ליגע

בהמותיו, דפשיטא ליה דחייב, ואמנם הדין יתכן שהוא אמת, כמו הקוצר שדהו של חבירו כדי להרגיל עבדיו במלאכה, שהוא כמתנדב להיטיב עם חבירו מפני שיש לו צורך בדבר, וכבונה בית לחבירו להעביד פועליו, אבל אין ללמוד מזה לתולש שאין דעתו על יפוי הקרקע, ואף באופן שהיפוי חשוב בעצמו, דשייך לומר שאינו עוסק ביפוי כלל, וכנעשה ממילא חשיב, לענין מלאכת מחשבת, והריטב"א גופיה ג"כ מפרש עד"ז אלא שהוא מחלק דהיינו דוקא בתוצאות שאין להם חשיבות רק מכח רצונו ולפמש"כ החילוק אם הצורך הוא חיצוני לגמרי, וכמו שלא שייך לומר שחורש בשביל השכר שיקבל, ה"ה דלא מיפטר במיגע בהמותיו.

בהא דמילה בבהרת חשיב דבר שאינו מתכוין

כב. בהא דחשבינן מילה בבהרת דבר שאינו מתכוין קל"ג א' הקשה הרשב"א דהא מתכוין הוא ממש, והול"ל דמשאצל"ג היא, כיון שאין כונתו לבהרת, וא"כ למ"ד משאצל"ג חייב שפיר איצטריך קרא, ותירץ דכיון שהשמר בנגע הצרעת כולל כל דיני נגעים, א"כ ענינו שלא לבטל דיני נגעים, ולא דוקא איסור הקציצה, ולכן חשיב שפיר אינו מתכוין כשאין דעתו כדי לבטל דיני נגעים.

והריטב"א כתב בשם הרא"ה דכיון שקוצץ הבשר והנגע ע"ג הבשר, חשבינן כעוסק בבשר והנגע כנקצץ מאליו ע"י סילוק הבשר, ונקוצץ יד שיש עליה נגע, דאין מעשהו מתייחס לנגע אלא ליד.

ויש לעי' מ"ט חשבי לה אצל"ג, הרי כונתו לקצוץ הבהרת אלא שיש לו סיבה אחרת לקציצה זו, ובדניחא ליה חשיבא צל"ג, וי"ל דכל שא"צ לחשיבות המלאכה מיקרי אצל"ג, כמו מכבה גחלת שאין לו ענין שהגחלת תהא כבויה, רק שלא תזיק, וה"נ אם באמת כונתו רק למילה הו"ל אצל"ג, אלא די"ל דכיון דניחא ליה ממילא הו"ל צל"ג, וכמ"ש תו'

משמשי ע"ז לגנון יש להם חשיבות לצורך זה, אלא שאצל"ג, שמטרת הוצאתו איבוד ואין זו מלאכת מחשבת כ"מ ברמב"ן צ' א' דכל הני מיקרו מצניעין כמוהו.

ואין חילוק אם סיבת הצורך היא במלאכה עצמה כהוצאת המת, לבין תולש עולשין וממילא מייפה את הקרקע, דסיבת החיוב לר"י אינה הכונה שלצרכו, אלא עצם הדבר שהוא עושה מלאכה גמורה בכונה ונתקיימה מחשבתו, וא"כ הנוטל עפר מגבשושת שבבית חברו, הר"ז עוסק במלאכת בונה ומטרתו לעפר, ולר"י אין זה גורם פטור, ולא שהצורך הצדדי גורם חיוב.

ולפ"ז היכא דניחא ליה גם במלאכה, אע"פ שעיקר מטרתו אצל"ג אין סברא לפטור, דאין לך בו אלא חידושו, דכיון שאינו צריך לגופה כלל לא מהני מה שעוסק במלאכה גמורה בכונה, אבל היכא דניחא ליה חזר החיוב למקומו.

ובן אם חורש ליגע בהמותיו י"ל דחייב, דלא מצינו פטור אלא כשיש לו סיבה גמורה לעשיית המלאכה, דחסר במלאכת מחשבת כיון שהמלאכה נעשית בהכרח בגלל מטרתו, אבל כשאין לו סיבה גמורה חשיב עיקר מטרתו לעשות המלאכה, ואין מגרע מה שאין לו צורך בתוצאות, דבכה"ג אין מתחשבים במה שיש לו סיבות פרטיות לעשות במלאכה, דסו"ס עושה המלאכה בכונה ונתקיימה מחשבתו, וכמו במבשל ע"מ שלא לאכול דחייב, ע"י ביצה י"ב ב', דחשיב קצת בטלה דעתו על הרצון השני, שאינו רצון גמור לעקור כונתו הגמורה למלאכה.

מיהו מצינו דלר"י מהני תיקון שחוץ לגופו להחשיב המלאכה שלא תהא קלקול, וכדאמרינן ק"ה ב' בקורע למירמא אימתא אאינשי ביתיה, וכדאמרינן ק"ו א' דמילה והבערת בת כהן לא חשיבי מקלקל לר"י, וחזינן מזה דטעמיה דר"י דמחייב במשאצ"ג

ק"ג א' דיפוי הקרקע תלוי בדניחא ליה לענין משאצ"ג.

ולכאורה ה"י נראה דלכו"ע אין פטור דמשאצ"ג אלא בשבת דהא ממלאכת מחשבת ילפינן לה, ול"ד לדשא"מ שאם אין המעשה מתייחס לאדם, הו"ל כנעשה מאליו, אבל במתכוין וא"צ לגופה אין לפטור אלא מכח מלאכת מחשבת, וכמ"ש הרמב"ן מההיא דחגיגה י' ב' ע"י לעיל ס"ק ט"ו, מיהו הרשב"א והריטב"א נקטו דאף בבהרת שייך פטור זה, והריטב"א כתב בחד תירוצא דלכו"ע אפי' לשמואל איכא פטור דמשאצ"ג בשאר איסורין, כיון דבדשא"מ ס"ל כר"ש, ונראה מזה דס"ל דכיון שיש לו סיבה אחרת שצריך שלא לגופה, הר"ז עדיף מדשא"מ בפס"ד, דהתם כמתכוין חשבינן ליה, אבל כשיש לו סיבה אחרת, והוא נאלץ מחמתה לעשות המלאכה הזו, הרי דינו כאינו מתכוין לפטור בזה, אבל קשה מ"ט דשמואל דמחמיר בשבת טפי משאר איסורין.

ולאריטב"א לשיטתו ליכא פטור משאצ"ג במלאכה גמורה כיפוי הקרקע וסחיטה, ואיסור קציצת בהרת דמי למלאכה שאינה חשובה, כיון כשהאיסור תלוי בגברא, ואין כאן תוצאה חשובה שמועילה לכל העולם כיפוי קרקע וסחיטת יין.

ביאור הנידון במשאצ"ג אם משום שלא איכפ"ל בכונתו, או שהאצל"ג ג"כ מחשיב המלאכה

כג. נדון משאצ"ג הוא אם הצריכה תורה במלאכת מחשבת גם שתהא צריכה לגופה, או דסגי בזה שלא נח בשבת ועשה מלאכה גמורה במתכוין ונתקיימה מחשבתו, ולכן לא שייך לדון בצד דבר שאין במינו ניצוד כדי שלא יזיק שיתחייב, מפני שיש תועלת גמורה במלאכתו, דלר"י לא נתחדש בדיני המלאכות כלום, אלא אמר שאין פטור בזה שיש לו מטרה אחרת, אבל במוציא

מיהו העירני ב"א ה"ר שלמה נ"י דע"כ חזינן במוציא משמשי ע"ז לשרפן, דהצורך שלא לגופן משוי להו מצניעין כמוהו, וכמ"ש הרמב"ן צ' א', הרי דצורך שנקרא שלא לגופה מחשיב את השיעור, ויתכן לחלק דכיון שהחשיבות קיימת בגוף הדבר שיש מצוה לאבדו, או לגנוז בקודש, א"כ לא נקבע השיעור במעשה ההוצאה, אלא מעיקרא כו"ע מצניעין כמוהו למצותן, [ועי' תו' הרא"ש צ"ג ב' ובמש"כ בזה לעיל סק"א] משא"כ במת שהחשיבות היא בסילוקו מן הבית להוציא הטומאה, דהא מחלקינן בין מת גדול לכזית מן המת, ולכן הדבר מחודש יותר להחשיב המלאכה ע"י האצל"ג, אבל מ"מ אם לא נחלק ביניהם ונלמד מזה דלר"י האצל"ג מחשיב המלאכה, כמו שמחשיב שלא יהא קלקול, הרי הדברים מיושבים בפשיטות יותר.

ויש לעי' מנלן דר"י חידש שצורך שחזן לגופה מחשיב המלאכה עצמה, הרי למעוטי בפלוגתא עדיף דהא ר"ש פטר אף במלאכה גמורה, וי"ל דאם פשיטא לן דעקרב אין במינו ניצוד, הרי הדבר מבואר במתני' דעקרב קכ"א א' שזהו מקור דברי ר"י דמשאצל"ג חייב, [שו"ר דזה אינו שמבואר ברמב"ם פ"י הכ"א דדוקא כשאינו ניצוד חייב, [ואמנם אין רא' מהרמב"ם שגם בצדו שלא יזיק לא חשיבא מלאכתו, שהרי הרמב"ם מפרש שלא לצורך כלל, מ"מ למדנו מדבריו לפרש כן סוגית הגמ' דמיירי רק כשבמינו ניצוד], וכ"כ הריטב"א ק"ז א' בהדיא, וכ"נ פשטות הדברים בגמ' דדוקא באותן שלצורך חייב, מחייב ר"י אפי' שלא לצורך, וכמ"ק ברמב"ן על רש"י במתני', דהני שלצורך פטור כ"ש שלא לצורך, וסתמא דאפי' לר"י פטור, מיהו י"ל שזו סברא מיוחדת בצידה וכיו"ב דלענין ההצלה שלא יזיק לאו דוקא בצידה תליא, דה"ה בהריגה, ועכ"פ כשיש בידו דבר שאין במינו ניצוד לא מיחזי כדבר חשוב, וקשה לייחס חשיבות לניצוד אלא להצלה,

מפני שהצורך שאינו מגופה מחשיב את המלאכה, וכמו שמחשיב שלא תהא מקלקל, יש מקום לדון שתחשיב את גוף המלאכה, שאפי' דבר שאין במינו ניצוד, אם יש לו צורך לסלקו שלא יזיק הו"ל צידה חשובה לחייב עליה, ולפ"ז מצינו שני דינים בדר"י חדא דאצל"ג אינו גורם פטור, ועוד דסיבה חיצונית גורמת חיוב, מיהו עדיין אין זה פשוט ללמוד ממקלקל דלר"י מהני תיקון חיצוני, דה"ה דמהני לענין השיעור והחשיבות של עיקר המלאכה, דלענין שלא יהא מקלקל סגי באמת שאינו מקלקל, וממילא נשארה המלאכה בחשיבותה, אבל לקבוע שיעור המלאכה ע"י צורך חיצוני לא שמענו, ומ"מ י"ל דכל צורך שגורם שלא יהא קלקול, גורם ג"כ שיהא תיקון, והו"ל מלאכה חשובה.

והנה נקטנו לעיל סק"ד גבי הוצאה וסק"ה גבי שער וצפרניו וסק"ז גבי צידה שלא מצינו דלר"י יקבע שיעור וחשיבות המלאכה ע"י דבר שאצל"ג, דאין לחדש פלוגתא רחוקה כ"כ דלר"ש פטור אף במלאכה חשובה שאצל"ג, ולר"י הצורך שאינו מגופה מחשיב את המלאכה, וע"כ לחלק מהא דאשכחן דמהני לר"י צורך חיצוני להחשיב את המלאכה שאינה קלקול, אבל לא נתיישבו דברי התו' צ"ד ב' שחייבו בשער וצפרניו לר"י אע"פ שאין בהם תועלת לגופן כלל, וכן לכאורה סתם עקרב אין במינו ניצוד, [ויש לדחות דמינו ניצוד פירושו שיש צורך מסוים שצדין אותו, אפי' כשאין הצורך מצוי כלל, דמ"מ במקרה שיש לו צורך הוא ניצוד, וכ"מ בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, ובתורי"ד ק"ז ב' נקט דמהני חשיבות הצידה שלא יזיק לחייבו לר"י, עי' לעיל סק"ז, ועי' להלן בזה], גם במוציא ח"ז מן המת הוצרכנו לידחק דהא דמהני לר"י חשיבות ההוצאה לתוד, מפני שעיקר המלאכה היא ההוצאה ושינוי הרשות.

הקודמת חשיבא קצת, ומ"מ מהניא ההוצאה לחייב אע"פ שברה"ר הולך לאיבוד ואין בו חשיבות הכנסה להניחו שם, מיהו לשון הגמ' סתום שלא הזכירו דאליבא דר"י קאמר, וע"כ דעיקר מימרא דרב יוסף שחשיבא עקירה כממקום ד', ובהנחה נפ"מ לכל חד כדאית ליה, ולר"ש מיירי במצניעו לצורך.

ולפ"ז הא דקים לן דלר"י מהני צורך חיצוני שלא יחשב מקלקל, נלמד מהא דמהני להחשיב המלאכה עצמה ע"ז, וכ"ש דמהני לענין שלא יחשב מקלקל, וכן הא דמהני צורך אחר לחייב על המלאכה כתולש עולשין ומייפה הקרקע, זה ג"כ נלמד בק"ו מהא דמהני צורך חיצוני להחשיב המלאכה, וא"כ כ"ש שאם עשה מלאכה גמורה, שאין לפטרו אם הצורך הוא חיצוני, שהרי יש כאן מלאכה גמורה, ולא צריכין שיהא הצורך מגופה, דסו"ס הוא מכיון למלאכה לתועלתו ונעשית מחשבתו, - כ"ז כתבנו קודם הדחייה להחשיב דצידת עקרב, אבל השתא שלא מצינו כן אלא במקלקל ובשיעורים, אין לחדש דמהני אצל"ג לעשותה מלאכה, וכמשי"ת בסמוך בס"ד.

מן האמור נתבאר דלענין שיעור בהוצאה ולענין שלא יחשב מקלקל מהני לר"י צורך שאינו מגופה להחשיב מלאכה, ובפשוטו ה"ה לענין שיעור בשאר מלאכות, אבל אין ללמוד מזה להחשיב הדבר כ"כ שתחשב מלאכה ע"ז לא רק לענין השיעור, כגון בדבר שאין במינו ניצוד, דבזה לא מהני צורך חיצוני לעשותה מלאכה.

ובמעמא דמהני שיעור המלאכה לפי צרכו, לכאורה יש להטעים הדברים בזה שאם עשה מלאכה שאצל"ג וחיובו משום צרכו שלא לגופה, ויש בגופה שיעור ואין בצרכו שיעור דמסתברא דפטור, כגון הקורע שתי תפירות למירמא אימתא ואין בזה שיעור אימתא עד שיקרע יותר, או קורע על מתו שצריך טפח וקרע חצי טפח בשבת וחצי השני

וכ"נ להוכיח מדפשטינן ק"ז א' דצד נחש פטור ומותר מצידת עקרב, וש"מ דעקרב כנחש שבמינו ניצוד, ויש לדחות דפשטינן דמשאצל"ג מותר, ומ"מ א"א לפשוט נחש מעקרב אם אינם שוים], וכן מתני' דמוציא מת במטה וכזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ דודאי אין להם חשיבות ברה"ר ועיקר חשיבותן אצל"ג, אפי' כשמוציא כל העדשה, ולעיל סק"ד כתבנו בזה דכיון שמלאכת הוצאה היא בהעברה מרשות לרשות אין זה מחודש לחייב אליבא דר"י מכח החשיבות של ההוצאה, אע"פ שאין תועלת בהכנסה, אבל אם לר"י נתחדש דהצורך החיצוני קובע בעיקר המלאכה, מיושב טפי דסגי בחשיבות ההוצאה לר"י, אע"פ שלר"ש אזלינן בתר ההכנסה, ואפי' לר"י עיקר מלאכת הוצאה מפני חשיבות ההכנסה לרשות שהובא לשם, אלא שאין חשיבות ההכנסה אם לא הי' מעיקרא מונח ברשות אחרת, ועכ"פ אם הי' פשוט לגמ' דבשרץ ובמת אין חשיבות לר"ש כלל, הרי ממילא מבואר דלר"י המלאכה נקבעת מכח הצורך שאינו בגופה.

ובזה מיושב טפי הא דאמרינן עירובין צ"ט א' השתין ורק חייב חטאת, ופי' הרי"ף דאתיא כר"י, ואע"פ שאין שום תועלת בהנחה, ולעיל סק"ד כתבנו בזה דמיירי בצריך למ"ר ולרוק, אבל מדברי הרי"ף למדנו דלר"י נתחדש דסגי בחשיבות ההוצאה לחייב, מיהו דוקא בהוצאה כזו שאין צורך בהנחה, ול"ד לכל הוצאה דכיון שהחשיבות בשינוי המקום בעינן נמי הנחה אף לר"י, אבל בהשתין ורק דהחשיבות בהוצאה לחוד, י"ל דסגי בהכי לחייב אפי' בלא חשיבות של הנחה כלל, ולעיל כתבנו בדבר שהולך לאיבוד לא חל שם הנחה אפי' לר"י, אבל למשנ"ת י"ל דחייב על ההוצאה לחוד, כיון שהיא מלאכה חשובה, מיהו כיון דבהוצאה לכרמלית פטור, ע"כ דלא סגי בחיוב ההוצאה לחוד, אלא בעינן שיוציא לרשות אחרת לגמרי, וכרמלית כברשות

דדוקא לר"ש פטור, ובאמת גם בצד עקרב לא מיקרי תועלת בזה שהוא ניצוד אלא שהצידה גרמה שלא יזיק, ומבואר ברמב"ם פ"י הכ"א שאף הצד כדי לשחק והיינו שנהנה ממעשה הצידה כמש"פ מרן זללה"ה סנ"ב ס"ק ט"ו, חייב רק לר"י, והי' מקום לומר דבטלה דעתו וחשיב כעוסק בצידה גמורה, ומ"מ למדנו שג"ז פטור לר"ש, אבל לר"י כל צורך סגי לחיוב, ואע"פ שבמקלקל לא יחשב משחק צורך, אבל בצידה והוצאה וכיו"ב חייב.

ועכ"פ לא נתחדש בדר"ש שהצורך החיצוני גורם פטור, דכיון שיש לו צורך אחר נעשה כמתעסק אצל גופה, אבל כשאין לו שום צורך חייב, דסו"ס הרי הוא עוסק במלאכה זו לשם המלאכה שהרי אין לו סיבה אחרת לזה, דודאי עיקר הפטור לר"ש מפני שחסר במלאכת מחשבת, שאין לו צורך במלאכה, ולא כעין דשא"מ וכלאח"י, מיהו בעושה מלאכה חשובה יש מקום לחייבו אע"פ שאין לו צורך בה דבטלה דעתו, עי' לעיל ס"ק כ"א.

ואפשר דלא פטר ר"ש במלאכת יצירה כתופר וכמבשל וכיו"ב, ורק בדברים שהחשיבות נקבעת לפי דעת האדם, כחופר גומא ששייך קלוקל ושייך תיקון, וכן מבעיר שיש בו איבוד העצים, וערמב"ן ק"ו א' דמבעיר מיקרי צל"ג בכל גונא, מיהו מצינו בחותה הגחלים שפטור לר"ש על הבערת התחתונים, ושמא התם מפני שאינו יוצר הבערה אלא מחזק אש הקיימת ששורפת ומכלה העצים, והרמב"ן מיירי במחדש אש לצורך מסוים.

סיכום הדברים שנתבאר

כה. כתב הרמב"ן ק"ו ב' דטעמא דר"ש דפטור משאצל"ג משום דבעינן מלאכת מחשבת, וכן משמע בחגיגה י' ב' אף דלמסקנא מפורש כן רק על מקלקל דפטור משום מלאכת מחשבת, ולפ"ז אין שייך ענין

במוצ"ש, דאע"פ שקרע לצורך והועילה קריעתו שבשבת למצות קריעה, [באופן שמצטרפין שני החצאין], מ"מ לא מיחייב לר"י כיון שלא השלים מלאכתו שלצרכו עשאה, אע"פ שהי' בה שיעור קורע שתי תפירות, והיתה קריעתו לצורך, הרי חזינן מזה דשיעור צרכו קובע, וכיון שכן י"ל דשפיר מהני שיעור צרכו גם כשהוא פחות משיעור גופה, דלעולם אזלינן בשיעור בתר הצורך שגורם את החיוב, שו"ר דז"א דדוקא במקלקל צריכין תיקון גמור לצרכו שאינו מגופה, עי' להלן, ומ"מ בהוצאה י"ל דהתיקון נקבע לפי כונתו, ולא דמי ליפוי קרקע שזוהי מציאות, אבל הוצאה בדעתו תליא, ועוד דכמו שאזלינן לפי המצניע, ה"נ הצורך שגורם את החיוב הוא כמו המצניע לצורך זה, מיהו לפי סברת המצניע מהני ד"ז רק בהוצאה ולא בשאר מלאכות, ובזה הסברא פשוטה דכל מלאכה ששיעורה נקבע לפי מחשבת הבעלים אין השיעור עיקר במלאכה, אבל בשאר מלאכות אין הכרח לזה, כגון תולש עולשין אם נימא דסתמן לאדם כגורגרת, ומהני לחשוב אפי' על הלחין לבהמה ולחייבו במלא פי הגדי, בזה י"ל דאף שלא לצורך גופה חייב בשיעור המועיל לצרכו.

מיהו בתולש עולשין מארעא דחבריה נקטו תו' והרמב"ן שחייב לר"י בכל שהוא, אע"פ שלצרכו אין לו שיעור חשוב, הרי שאין השיעור נקבע לפי צרכו, וקריעה שאני שהיא קלקול, וצריכין להחשיבה לפי צרכו.

מלאכה שאין לו בה צורך כלל

כד. מצינו בחופר גומא וא"צ אלא לעפרה ע"ג ב' דאי לאו דמקלקל הוא הי' חייב לר"י אע"פ שאין לו צורך בגומא כלל, וכן במפיס מורסא ק"ז ב' דאע"פ שאין לו צורך בפתח חייב, וכן בחותה גחלים כריתות כ' ב' שאין לו צורך בהבערת התחתונים, וכ"כ תו' ק"ג א' בתולש עולשין בארעא דחבריה

דמשאצל"ג כיון שהתוצאה מחשיבה את המלאכה בלא צרכו.

עוד נחלקו ר"י ור"ש בדין מקלקל בחובל ומבעיר, דלר"י פטור ולר"ש חייב, וביאר הרמב"ן דלר"י מילה והבערת בת כהן לאו מקלקל נינהו, כיון שיש להם תיקון חיצוני, דהיינו צורך המצוה, וכיון שכן אין ללמוד מהם למקלקל דעלמא, ולר"ש לשיטתו דצורך חיצוני לא מהני להחשיב המלאכה, נמצא שחייבה תורה על מקלקל בחובל ומבעיר, ודעת תו' וכ"כ ר"ח והגאונים דיש פלוגתא נוספת ביניהם שאינה תלויה בפלוגתא דמשאצל"ג, וקבלה היתה בידם, מיהו אע"פ שחייב ר"ש במקלקל בחובל ומבעיר, מ"מ בעינן מלאכה הצל"ג כמבואר סנהדרין פ"ד ב'.

דעת הרמב"ן דכל שרוצה בתוצאה של מלאכתו מיקרי צריכה לגופה, כמו חופר גומא שיכשלו בה בנ"א, אע"פ שהוא מקלקל, אבל צריכה לגופה מיקריא, וכן במילה וגוזז שערו וצפרניו, ומבעיר אש לבשל בה פתילה, ולדעת תו' בעינן שתהא התועלת כמו שהיתה במשכן, ורצונו של האדם לחוד לא משוי ליה צריכה לגופה אבל השורף לאיבוד אע"פ שרוצה בהשחתה לא מיקרי צל"ג כיון שאין לו כלום מהתוצאה ולכן בעינן צריך לאפרו דוקא.

במלאכת הוצאה

במלאכת הוצאה מצינו נדון דמשאצל"ג בכמה מקומות, א. הוצאת המת צ"ג ב' וכן הוצאת נבלה ושרץ, ב. כיס של זב י"ב א', ג. קודש שטעון גניזה וע"ז שטעונה שריפה צ' א'.

בהוצאת המת למדנו כמה חידושים.

א. הוצאת הטומאה מן הבית חשיבא אצל"ג, מפני שעיקר המלאכה היא השימוש הסופי של ההוצאה שהוא הבאת החפץ לרשות השניה, וכאן הצורך אינו לגופה.

זה אלא בשבת [וצ"ע ברשב"א וריטב"א קל"ג א' שהזכירו כן גם בקוצץ בהרתו, ובדעת הרשב"א י"ל שכ"כ רק לאלומי הקושיא דלא דמי לדשא"מ, ולהריטב"א משמע שהפטור דמשאצל"ג כעין דשא"מ כיון שצריך לה שלא לגופה, אבל פשטות הדברים שטעם הפטור במשאצל"ג מפני חשיבות המלאכה היא לגופה, ולא מחייבין על מלאכה שאינו צריך לה אלא למה שנגרם מכוחה], ועי' תו' צ"ד א' דכלל הדברים דבעינן דומיא דמשכן.

ור"י דמחייב משום דסו"ס עשה מלאכה גמורה בשבת ויש לו בה תועלת דהויא מלאכת מחשבת.

מצינו פלוגתתם בכמה אופנים, א' חופר גומא וא"צ אלא לעפרה באופן שאינו מקלקל, דא"צ למלאכה גופה כלל (ע"ג ב' חגיגה י' א'), ב' מוציא מת שכונתו לטהר הבית, אבל הוא צריך את ההוצאה עצמה, ג' קורע בחמתו שמלאכת קלקול היא, אלא שיש לו צורך חיצוני ששוה לו להפסיד הבגד בשביל זה, וכולהו חד טעמא דאע"פ שבמלאכה עצמה אין חשיבות לגופה, מ"מ מהני הצורך החיצוני לחייבו עליה, ומצינו שהצורך החיצוני גורם לחייב בשיעור קטן כפי הצורך החיצוני, כדתנן צ' א' במוציא משמשי ע"ז כל שהוא לר"י, ובגומא שאינה קלקול עדיף טפי שהרי סו"ס עשה מלאכה שיש בה תיקון.

במלאכה של יצירה י"ל שאין פטור משאצל"ג, כיון שנוצר דבר חדש במציאות ואין דעתו מגרעת חשיבותה, דסו"ס נוצר כאן דבר הראוי לכל העולם כקוצר פירות לטובת האילן [מיהו בתו' ע"ג ב' גבי עצים פטרו אף לר"י, מיהו התם מיירי במשליכן לאיבוד, ודברינו כשיבאו הפירות לידי אכילה, אלא שדעתו לצורך האילן, וכמשה"ק הגרע"א ז"ל בתו' שם], ומפשיט עור להוציא הבשר, וזה שייך לדשא"מ, אבל אין בזה חסרון

ב. אפי' מוציא מת לקבורו מיקרי אצל"ג, כיון שקבורה אינה שימוש לאדם, ולכאורה שיעורו לר' יהודה כשיעור שחייב בקבורה, [ועי' קמ"א ב' בתינוק מת וכיס ובתו' שם].

ג. שיעור הוצאת הטומאה נקבע לפי הרשות שהטומאה נמצאת בו, ולכן אם יש כזית מן המת בבית סגי במוציא כל שהוא לחוץ כדי לחייבו, כיון שע"ז סילק הטומאה, ואפשר שאף במוציא מן החצר סגי בכל שהוא, כיון שמציל מטומאת המאהיל עליו, אבל בשרץ ונבילה כיון שחלק אותן תו לא מטמאין.

ד. שיש מת גדול והוציא ממנו כזית וכן כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ חייב לר"י, ולמדנו מזה שהצורך של הסילוק קובע שיעור המלאכה, אבל במוציא נבילה לכלבו או שרץ לכלבו מסתברא ששיעורו כדי אכילת כלב, מיהו צ"ע בלשון הרמב"ם בזה.

ה. בתו' ק"ו א' נקטו שאפי' מוציא מרא לחפור בו קבר למת חשיב אצל"ג, כיון שמת אינו צורך האדם, ומבואר דפשיטא להו שהקבר עצמו שחפרו פטור, ולכאורה אף לתו' התופר תכריכין למת חייב, דמלאכת יצירה יש בה חשיבות לעצמה ואין הכונה מגרעת מחשיבותה, [עי' ביצה י"ב ב' במבשל איסור"ג] אבל מלאכת הוצאה אין בה חשיבות לעצמה, ושפיר נטפלת לפי כונתו, וכן חפירת הקבר שייך לחשבה קלקול ורק המטרה מחשיבתה, וגדולה מזו כתב הרשב"א ק"ו א' בדעת רש"י דלר"ש מותר לקבור מת מצוה בשבת, אבל הדברים מחודשים ושנינו במתני' קנ"א א' דנכרים שעשו ארון למת וחפרו לו קבר לא יקבר בו עולמית, ומוכח מזה שאיסורו מדאורייתא דמלאכה שאצל"ג שהתירו במקום צער אין לגזור עליה כ"כ בנכרי, ובפרט אם שייך שמת מצוה ידחה אותה, וכ"ג ברמב"ן בתוה"א בסוף ענין מתו מוטל לפניו, והיינו משום דחפירת קבר ככנין בית שזוהי

מלאכת יצירה, וה"ה הוצאת מרא לחפירה, ואפי' בהוצאת מטה לצורך המת יש לחייב, שלא מצינו בהדיא אלא כשהמטה טפילה למת, וכן בכיס של זב כשהוא לבוש בו, ונחלקו בזה ר"י וריב"א בתו' שאנץ י"א ב' וכ"נ בתו' צ"ד א' וביראים.

ו. מוציא סכין למילה אף לר"ש חייב.

בכיס של זב לאצולי טינוף מבגדיו נחלקו ר"י ור"ש י"ב א', וכיון שענין כיס הוא לקבל בתוכו, וכאן הוא משמש כמחיצה להגן על הבגדים מיקרי אצל"ג, ואפשר הענין דכמו שכשיש זיבה בכיס הרי הכיס נטפל לזיבה ומטרתו להציל על הבגדים, והר"ז כמוציא מת מן הבית, ה"ה כשלוכשו לצורך הזיבה, ועכ"פ אין ללמוד מזה לנושא טס או מחצלת להגן על בגדיו, שאינו נטפל למה שבתוכו ולא לגוף האדם, אבל לדעת תו' אף המוציא כיס בידו להביא לזב שברה"ר דמי למוציא מטה למת שברה"ר דפטור לשיטתם לעיל ע"ש, וא"כ כל אצולי טינוף הוי משאצל"ג, ולדעת תו' צ"ד א' נראה שחייב בזה, ובכיס של זב למנות בו ראיותיו אפשר דלכו"ע חייב, ועי' תו' צ"ד א' בזה, ובמאים הביא שתי דעות בזה, ואפשר דאף לתו' דוקא כשלבסוף הכלי יהא נטפל לזיבה והמטה למת, אבל במרא לחפור בו קבר חזינן דכל שהמטרה הסופית למת פטור לדעת תו'.

בעירובין צ"ט א' אר"י השתין ורק חייב חטאת, וכתב הר"ף דאתא כר"י, ומבואר בזה שהצורך של ההוצאה גורם חיוב, אע"פ שאין לו שום ענין בהנחה דמעיקרא לאיבוד הוא משליכו, וגרע קצת ממוציא שרץ שסו"ס הוא מניחו ברה"ר, אבל השתין ורק נבלע ונאבד מן העולם, וחסר בחשיבות ההנחה, ולמדנו מזה דהוצאה לחוד ג"כ חשיבא מלאכה אלא שאצל"ג, מיהו יתכן לאוקומה בצריך לרוק ומ"ר להעביר על הכתם,

וכן המסקל שדהו לרה"ר יש לדמות למוציא מת והשתין ורק.

במוציא כתבי הקודש לגונזן שנינו צ' א' שחייב בכל שהוא וכתב הרמב"ן דאתיא כר"י, דגניזה אינה שימוש האדם, ועי' פסקי הרי"ד שכתב דגניזת כתבי הקדש חשיבא צריכה לגופה טפי מקבורה למת, ואם טעה והוציא אבני המזבח או עצי אשרה לצרכו, לכאורה פטור לכו"ע, כדאמרינן ע"ה ב' למעוטי עצי אשרה, אבל בתו' הרא"ש צ"ג ב' כתב דחייב בכ"ש לר"י, ובתו' ע"ה ב' ג"כ משמע דחייב לר"י, מדלא פירשו כפשטה שהוציאן לצרכו, אבל ברמב"ן מבואר דפטור, ורק בהוציאן לשרפן חייב.

המוציא איסוה"נ לאבדם מיקרי אצל"ג, לפי שאיבוד אינו צורך האדם כמוציא משמשי ע"ז, אבל המוציא פרים הנשרפים חייב כיון שמצות שריפה כמצות הקטרה וחשיב צל"ג, ואף המוציא נותר לשורפו מסתברא דמיקריא מצוה והו"ל צל"ג, אבל שריפת חמץ ככל איסוה"נ דמי.

במלאכת צידה

שנינו קכ"א א' הצד עקרב שלא ישכנו דלת"ק מותר ולר"י משום ריב"ז חייב, ומבואר בגמ' ק"ז ב' דפליגי במשאצ"ג ות"ק ר"ש הוא, ומבוא' בגמ' ק"ז א' דנחש ועקרב שוין, ולמדנו מזה דעקרב במינו ניצוד, ונראין הדברים דבאין במינו ניצוד כגון צרעים ויתושים אע"פ שצדן שלא יזיקוהו פטור אף לר"י, ולא מהני הסיבה שאינה מגופה להחשיב המלאכה כשאינה מלאכה לגופה.

במלאכת חובל ונטילת נשמה

מבואר קכ"א ב' דהריגת מזיקים שלא יזיקו תליא בפלוגתא דר"י ור"ש, [מיהו ערמב"ן מ"ב א' בשם הגאונים וכ"ה ברמב"ם], דלגופה היינו להשתמש בעור או בבשר.

והפוצע חלזון, לרש"י והרמב"ן אין זה פס"ר שימות, ודעת תו' ע"ה א' דכיון דלא ניחא ליה שימות הו"ל משאצ"ג, ואפי' בדלא איכפת ליה פטור, והדברים מחודשים דאם נטילת הדם הוי פס"ר הר"ז כשוחט תחשים לעורן ולא ניחא ליה שימותו, דודאי צל"ג מיקרי, שהדם הוא הנפש, וה"ה נוקב ומוציא הלב, (ועוד דפס"ר דלא ניחא ליה אם אין לו שום צורך אחר מהמלאכה עצמה, א"כ אף למ"ד משאצ"ג חייב י"ל דפטור, דדוקא כשיש לו תועלת גמורה מהמלאכה הרי זה שייך לפלוגתא דר"י ור"ש, כגון המהלך בדרך שמלאה נמלים והוא פס"ר שיהרוג רבים מהם בכל פסיעה, הרי זה שכונתו להליכה בלבד זה שייך לאין מתכוין ולא למשאצ"ג דהא שלא לגופה נמי לא צריכא, נוגם מקלקל גמור חשיב, אם אין תועלת בהריגתו מיהו לר"ש מקלקל בחבורה חייב, ומה"ט אף מתעסק חייב, אלא דהכא קיל שאינו עוסק במלאכה כלל], מיהו י"ל דבכה"ג חשיבא מלאכה טפי כיון שעוסק בהוצאת הדם, וכיון דלא ניחא ליה בנטילת נשמה ס"ל לתו' דהו"ל (משאצ"ג).

החובל וצריך את הדם לכלבו מיקרי מלאכה הצל"ג, מיהו אכתי מקלקל הוא כיון שאין דרך להפסיד ולחבול כדי ליתן דם לכלבו, כמו שאין דרך לשרוף שדה לצורך אפר, ונחלקו בזה ר"י ור"ש דלר"י פטור ור"ש יליף ממילה שחייב, ואם א"צ לכלבו פטור לכו"ע דלר"ש הו"ל משאצ"ג כיון שאין לו שום צורך במלאכה, מיהו אליבא דר' אבהו יש נדון בראשונים אם לדידיה מודה ר"ש בחובל ומבעיר דלא בעינן צל"ג, ובסנהדרין פ"ד ב' נראה דלכו"ע מצריך ר"ש צל"ג, וערמב"ן בזה.

מצות מילה לר"ש מקלקל הוא כיון שחובל בתינוק, ולהרמב"ן מיקרי צל"ג כיון שהוא רוצה בחיתוך עצמו לעשותו מהול, ולר"י לאו מקלקל מיקרי כיון שיש לו תועלת

להפסיד שדה לצורך אפר, ולר"י מקלקל בהבערה פטור, ולר"ש חייב דצל"ג לצורך האפר ומקלקל בהבערה חייב, ובדעת ר' אבהו עמש"כ לעיל בחובל.

המבעיר עצים לצורך שריפת בת כהן, כיון ששריפתה קלקול אף הבערה קלקול לר"ש, אבל לר"י דצורך חיצוני מהני להחשיב המלאכה, הרי הוא מועיל ג"כ שלא יחשב מקלקל, והא דחשיב קלקול היינו משום דכל הבערה קלקול העצים היא, אלא שהצורך מחשיבה תיקון, וכיון שהצורך הסופי הוא קלקול הרי מתחלתו קלקול חשיב, ומזה למד ר"ש למקלקל בהבערה שחייב, אבל צריכה לגופה בעינן, דכיון שמבעיר לצורך שימוש באש הר"ז צריכה לגופה, בין לצורך בישול פתילה בין לצורך שריפת גופה, כ"ה דעת הרמב"ן, ולדעת תו' השריפה של בת כהן עצמה חשיבא תיקון, אבל ההבערה שרחוקה מהריגת הבת כהן חשיבא קלקול, ולכן יליף מינה ר"ש למקלקל בהבערה, ולר"י כיון שסופה תיקון כולה תיקון, ולא תליא בפלוגתתם במשאצ"ג.

המבעיר עצים לשרוף חמץ ואיסוה"נ חייב, דהמצוה לבערם חשיבא צורך גמור, ורק בשריפת בת כהן יש לדון שהריגתה קלקול, אע"פ שיש בה קיום מצוה, אבל דברים שכבר אסורין בגופן, הרי האש שלקיום המצוה חשיבא צורך גופה.

במלאכת מכבה

מבואר בגמ' ל"א ב' שהמכבה להציל הנר והשמן והפתילה שלא ישרפו, הו"ל משאצ"ג דפליגי בה ר"י ור"ש, וכן המכבה מפני חולה שאב"ס או נכרים ולסטים שאב"ס מבואר ל' א' דפליגי בה ר"י ור"ש, ונראה דכיבוי לצורך לא חשיב קלקול, שהרי ההבערה מפסידה העצים והשמן שלא לצורך, ואע"פ שדימו בגמ' ל"א ב' מכבה לסותר, היינו מפני שהמלאכה איבוד וסילוק האש,

גמורה בעשיית המצוה ובזה שנעשה מהול, וכמו שנחלקו בצורך שאינו מהמלאכה גופה, כך נחלקו בתיקון שאינו מהמלאכה אלא מענין חיצוני של קיום המצוה, ולדעת הרמב"ן מצוה לא חשיבא צורך מגופה, ולדעת תו' מצוה משוי צל"ג, אלא דאכתי חשיב מקלקל דלא סגי בתיקון דמצוה אלא מעט כמו צריך לכלבו דאכתי מקלקל הוא אלא שאינו מקלקל גמור, ואינו מחייב אלא בדאיכא קצת תיקון, - מתעסק בחבורה ג"כ חייב לר"ש כמבואר כריתות י"ט ב' גבי מילה.

מפים מורסא שעושה פתח ואינו צריך לגופו שישמש פתח פלוגתא דר"י ור"ש ק"ז ב', כיון שעושה מלאכת בונה או מכה בפטיש, וא"צ לגוף הפתח, הוצאת המורסא אינה חבלה כי המורסא פקיד ועקיר ואין בו חיות כלל כמבואר כתובות ז' א'.

המוציא קוץ התחוב בבשר, דימו זה בגמ' ק"ז א' לעושה פתח וא"צ לו, והיינו משום שהרבה פעמים מצוי כן, והזכירו בסנהדרין פ"ד ב' חשש דילמא חביל, וכיון שמטרתו הוצאת הקוץ ולא החבלה קרינן ליה משאצ"ג, ואפשר דעדיפא מפני שאירע לו שלא במתכוין, ואם כדי להוציא הקוץ צריך לעבור דרך הבשר ולחבול, ניחא דחשיב אצל"ג, ומ"מ החבורה עצמה קלקול חשיבא.

במלאכת מבעיר

נחלקו ר"י ור"ש כריתות כ' ב' בחותה בגחלים להתחמם בהם והובערו מאליהם, כגון שנוטל העליונות כדי להתחמם מהתחתונות, אבל א"צ שיובערו התחתונות, ומ"מ מיירי כשאינו מקלקל בהבערה זו, (ובתו' מ"א ב' סוד"ה מיחם כתבו דניחא ליה בהבערה אלא שאין לו צורך בזה שבלא ההבערה הי' מתחמם, ולכן לא דמי לתולש בארעא ידיה).

המבעיר שדה וצריך לאפר חייב לר"ש ופטור לר"י, דחשיב מקלקל כיון שאין דרך

וחסר בחשיבותה, אבל מצד הקלקול לא חשיב מקלקל.

ועמ"מ פ"א ה"ז כשא"צ לגומא ואינו מקלקל דחייב לר"י.

הגורר ספסל ועושה חריץ לא שייך לאצל"ג כיון שהגרידה אינה ענין לחריץ, דהא שייך שלא תעשה חריץ כלל, ול"ד לנוטל עפר שעושה גומא בנטילה זו, אבל החריץ הנעשה הוא במקרה, ולכן זה שייך לדשא"מ.

במלאכת חורש

מבואר בגמ' ק"ג א' תולש עולשין ומיפה הקרקע ע"ז, שיעורו בכל שהוא, אבל בארעא דחבריה פטור, ופי' תו' דהיינו כר"ש דמשאצל"ג פטור, וכ"כ הרמב"ן, [נדעת הערוך דכיון שאין לו הנאה מזה הו"ל בדין דשא"מ אפי' בפס"ר, מיהו קשה א"כ מ"ט צריך גומא לטעמא דמקלקל ע"ג ב', הא בלא ניחא ליה ולא איכפת ליה לחוד נמי שרי, והערוני דאפשר הטעם משום דעפר היינו הקרקע, משא"כ בעולשין וקרקע שהם שני דברים], ויעוי' בריטב"א דיפוי הקרקע אם אין דעתו ע"ז לא חשיב, ולפ"ז אף לר"י פטור, וכמו סוחט כבשים לגופן שבלא כונה למימיהן אין כאן מלאכה כלל, עי' תו' ע"ג ב'.

במלאכת מפשיט עור

אמרו קי"ז א' דהיכא שא"צ לעור ומפשיט רק כדי להוציא הבשר הר"ז בדין דשא"מ אלא דבפס"ר אסור והקשה הריטב"א דהו"ל משאצל"ג, וי"ל דכיון שסו"ס יש לפנינו עור הראוי ע"י ההפשט, הר"ז כקוצר פירות וכונתו לאילן, דכיון שיש כאן דבר חשוב אין להתיר על סמך שישליכנו, דודאי ניחא ליה גם בזה, עי' תו' וגליון הש"ס ע"ג ב', וגם יתכן דבמלאכת יצירה אין פטור דמשאצל"ג, שלא דעתו קובעת להחשיב המלאכה, אלא התוצאה במציאות, ועי' לעיל בדין ארון וקבר למת.

מיהו בתו' ע"ג ב' כתבו דבזומר וא"צ לעצים אפי' לר"י פטור, וצ"ל דעצים לא

כיבוי הצל"ג הוא בכיבוי עצים לעשות פחמין, דהיינו שישרף החלק שמעלה להבה ועשן, וישאר כח הגחלים, דכיון שזהו התהליך של עשיית פחמין כדכתיב במשלי פחם לגחלים ועצים לאש, הר"ז צל"ג, וכן בפתילה חדשה שמדליקה מעט כדי שתהא נוחה להדלק, דקרינן ביה שהוא עושה פחם.

כיבוי גחלת שברה"ר שלא תזיק קרו לה בגמ' משאצל"ג, ועי' מ"ב א' בגמ' ובראשונים בהיתר גחלת של מתכת.

במלאכת קורע

מבואר בגמ' ק"ה ב' דקורע בחמתו למירמא אימתא אאינשי ביתיה פליגי בה ר"י ור"ש, וקורע ליתובי דעתיה מקלקל הוא, ולדעת הרמב"ם חייב לר"י אלא שעובר עבירה, וקורע על מתו שחייב לקרוע עליו נחלקו הראשונים אם מיקרי צל"ג, לדעת תו' סגי בצורך מצוה לחשבה צל"ג, והרמב"ן הביא מפרשים מפני שצריך למציאות של הבגד הקרוע שזהו כבוד המת, בין במת שצריך לשהות עם בגד קרוע כל שבעה, וה"ה בשאר קרובים יש לדון בזה ועריטב"א שם.

צורך גופה דמשכן הוא ע"מ לתקן, שקורע כדי לתפור ביושר בניקוב הדרנא ע"ה א', ובחמתו אין לו ענין כלל בבגד הקרוע, ובמתו אינו קורע לתיקון הבגד, אבל מ"מ י"ל דקריעת תיקון היא.

במלאכת בונה

בחופר גומא בבית וא"צ אלא לעפרה אמרו ע"ג ב' דפטור לר"י משום דמקלקל הוא, (ערש"י שפירש דמיירי בבית וכ"נ ברמב"ן ק"ו א'), ומשמע דלר"ש אף באינו מקלקל פטור, וכ"נ בהדיא בחגיגה י' א', מיהו אם יש לו תועלת מזה סתמא ניחא ליה והו"ל צל"ג, כמו תולש בארעא ידיה ק"ג א',

חשיבי, וכמ"ש תו' לדמותן לכבשים שסחטן לגופן, ומ"מ הדברים מחודשים, ועסק"ה י"ט.

במלאכת גוזז

אמרו בגמ' צ"ד ב' דבגוזז שערן וצפרניו בכלי חייב לכו"ע, אע"פ שאין לו שום צורך בדבר הנגזז, וכתבו תו' דאתיא כר"י, אבל קשה דלר"י מי נחא, הרי לא מצינו שיתחייב לר"י בדבר שאין במינו ניצוד, וה"ה בדבר שאין במינו נגזז, והרמב"ן כתב דאף

לר"ש חייב, דמלאכת גוזז אינה דוקא לצורך הדבר הנגזז, אלא ההפרדה מן המחובר, בין לצורך האדם [או הקרקע, ע"י רמב"ן קי"א ב'], בין לצורך הדבר הנגזז, ולכן חשיבא מלאכה הצ"ג, והריטב"א והריב"ש פי' שהי' במשכן גוזז לעיבוד העור, ויש מקום לומר שחיובו משום בונה ומכה בפטיש של תיקון האדם, כמו מפיס מורסא כדי לעשות לה פה שחייב, וביבלת יבשה דפטור משום דכתלושה דמיא, וכטיט שעל בשרו.

סימן כא

בדיני דבר שאינו מתכוין

בגירית מטה כסא וספסל בקטנים ובגדולים
א. כ"ט ב' דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל מותר, פרש"י ותו' משום דלא אפשר, וכן מתפרש בגמ' בדר"י רבה דטעמא דגדולים, משום דלא אפשר, ולא נתחדש בדעולא טעם חדש, ואין לפרש דגדולים הוי פס"ר דהא אביי ידע לדעולא ואפ"ה רק מרבא סברה להא דמודה ר"ש לקמן קל"ג א', ועוד דלאו כללא הוא דמטה הוה פס"ר שיכול לגוררה על גבה, וטפי הול"ל מודה ר"ש היכא דודאי עושה חריץ, וגם אין לחדש דפליגי במציאות, והרי ר"י רבה התיר דוקא בגדולים.

סבר דמתני' ככו"ע אתיא כיון דעגלה של קטן קטנה היא, וסוגיא דגמ' ביצה שם אתיא למאי דאיתותב ר"י רבה, ומיושב בזה מה שנדחק לומר מטה דומיא דכסא כיון דמתני' סתמא קתני לאיסור.

שם מתיב ר"י רש"א גורר כו' קשיא לתרויהו, לכאורה רבה ועולא קיימי על ברייתא זו, דלא אשכחן לדר"ש אלא כאן, ולשון מתיב רב יוסף ק"ק, דהול"ל אי לר"י קשיא כסא אי לעולא קשיא מטה, וצ"ל דאה"נ, אלא לפי שלא הזכירה הבריייתא תחלה נקט לה בהאי לישנא.

שם ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, פי' גורר אדם כו' אע"פ שהוא עושה חריץ ובלבד שלא יתכוין לכך, ואיסור חריץ הוא משום חורש, דהא בעגלה שכובשת שרי ר"י ביצה כ"ג ב', הרי שהאיסור מפני הפיכת העפר ממקומו, ואע"פ שפס"ר הוא שיזוז העפר בגיריתו, מ"מ אין זה חורש עד שיחפור בעומק מעט, והיינו דקרי ליה חריץ, אבל לא מיירי בחריץ עמוק שיש בו תועלת של בנין

והרמב"ן הקשה מדתנן ביצה כ"ג ב' כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת, ומשמע ליה דעגלה גדולה היא, ולכאורה מתני' אעגלה של קטן דרישא קיימא, וכ"כ הרמב"ן בהמשך הדברים, ואדרבה קשיא מינה לר"י רבה, מיהו י"ל דחשיב לה לא אפשר כיון שצריך לטייל הקטן או להוליכו, ועולא לא חשיב ליה צורך כ"כ להתירה משום דאי אפשר, ואפשר דר"י רבה

כאמת המים וכיו"ב, וכ"כ רש"י בביצה, מיהו לעיל כ"ב א' פרש"י דהוי חורש או בונה.

שם עולא מתרץ לטעמיה כו' יש לעי' מה הוצרך עולא לתרץ הרי ראוי לתנא לשנות בהדיא גדולים וקטנים אף אם ר"י מודה בגדולים, ואם חשש התנא שלא נטעה בדעת ר"י, טפי הו"ל למיתני רק כסא, וי"ל דאי תנא כסא לחוד הו"א מפני שאין לחוש כלל שיעשה חריץ, אבל מטה אסור, להכי תנא כולהו דומיא דכסא ומדקתני ספסל לבסוף למדנו שאין הסדר לא זו אף זו ולא זו ואצ"ל זו, אלא כולהו דומיא דכסא או דומיא דמטה.

שם כסא דומיא דמטה, יש לעי' א"כ למה שנה כסא, בשלמא לעולא דכולהו שרו לא חייש כ"כ, אפי' יטעו בדעת ר"י, אבל אם ר"ש אסר בקטנים לא הו"ל למיתני כסא, ואפשר דסמך התנא דסתם גורר מתפרש כשצריך לגרור ואינו יכול להגביהו, [ואם הא דבעינן לא אפשר הוא רק סברא דרבנן שלא להקל אלא לצורך נוחא טפי דמתפרש גורר שצריך דומיא דמטה], ולכאורה יש ללמוד מזה דמי שאינו יכול להגביה כסא שרי לגרור, שלא גזר על כסא אלא כל דבר לפי האדם אם אפשר לו או לא, ולכן שנה כסא דומיא דמטה דשרי לפי הענין, ולעיל כתבנו דאפשר דמשמע ליה סתמא דביצה כ"ג ב' דאסרה עגלה של קטן דאתיא ככו"ע ולפמשנ"ת להלן מסוגיא דפסחים יש להסתפק אם הא דאסר ר"ש בדאפשר הוא מדרבנן, שהחמירו בשלא לצורך או דס"ל לר"י רבה דדשא"מ לכו"ע אסור, ולא שרי ר"ש אלא בדלא אפשר, כדס"ל לעולא בדעת ר"י, אבל סתמות לשון הגמ' דהגדון דרבנן כדמסיים גבי כלאים ואפ"ה שרי ר"ש לכתחלה, וכן סתמות הלשון דלא אפשר דשמעתין משמע שעת הדחק קצת, שלא התיר לכתחלה לסמוך על אינו מתכוין, מיהו י"ל דמשוי ליה טפי הנאה הבאה בע"כ בדלא אפשר.

שם מתיב רבה כו' תיובתא, בעלמא לא מותבינן תיובתא ממשנה, ואפשר דר"י רבה סבר דמוכרין ותופרין אין להכביד עליהם באופן קבוע להפשיל במקל ולתפור בארץ, משא"כ מאורע של גרירת כסא, ורבה לא ס"ל חילוק זה שהרי הצנועין נוהגין כן, ולכן מסיק בתיובתא, א"נ דוקא באיסור שבת ס"ל להחמיר שלא יזלזלו, אבל בשאר איסורין מודה דשרי, ולפי שלא שמענו דעתו בזה מסיק בתיובתא דתלמודא לא נראה לו לחלק בזה.

ביאור פלוגתא דר"י רבה ועולא בב' אופנים, א' דמדאורייתא שרי תמיד, ב' דכשלא אפשר ניכר שאינו מתכוין

ביאור פלוגתא דר"י רבה ועולא לפי הנראה בסוגיא דפסחים כ"ה ב' ובתו' שם, דר"י רבה סבר דפליגי ר"י ור"ש בלא אפשר ולא קא מכוין, אבל באפשר ולא מכוין מודה ר"ש דאסור, וכדס"ל לרבא התם בל"ק, ואיתותבו תרוייהו ממתני' דכלאים, ועולא סבר כלישנא בתרא דבלא אפשר ולא מכוין כו"ע ל"פ דשרי, בין לאביי בין לרבא, ולל"ק סבר אביי דבתרוייהו פליגי בין בגדולים בין בקטנים, וכן פרש"י שם דאביי ורבא פליגי בביאור ברייתא דגורר אי מיירי רק בגדולים או גם בקטנים.

ולפ"ז משמע שאין כאן נדון בדרבנן שבמקום דאפשר אין לגרור לכתחלה אלא זהו גדר בשריותא דאינו מתכוין, דכמו שבאפשר ולא מכוין דשרי ר"ש, אמרינן דכיון שאינו מכוין לכך, הו"ז כנעשה ממילא, ה"ה דשייך ענין זה יותר שלא אפשר ולא מכוין, דודאי יש להחשיבו כנעשה ממילא, דבמלאכות שבת ודאי האיסור שהאדם לא יעסוק במלאכה, וכשנעשה ממילא אין איסור, וגם בשאר איסורים בהני שאינו מחויב למנוע שלא יעשו ע"י אחרים ממילא, ה"ה דלא חשיב איסור כשנעשה ע"י עצמו ממילא, כגון קציצת בהרת

שאינו מחויב למנוע שלא תקצץ מאליה, ובכה"ג מהני טפי לחשבו כממילא כשלא אפשר, דנמצא שהפעולה שעוסק בה היא הגורמת את התוצאה, ואין זה מתייחס אליו, משא"כ בדאפשר, כיון שהוא בוחר לעשות כך, חשבינן ליה כמכוין לזה, מיהו לפ"ז גם בלא אפשר דמותר היינו משום דדשא"מ מותר, אלא דבאפשר הו"ל כמכוין, ולא משום דהא דלא אפשר משוי ליה כממילא, (כל"ב דאביי פסחים שם).

שו"ר דמהא דמודה אביי בל"ק דלר"י אפי' לא אפשר ולא קא מכוין אסור, משמע יותר דרבא מדרבנן קאמר דר"ש לא התיר לכתחלה אלא בדלא אפשר, וא"כ גם לר"י רבה מתפרש כן ועי' סק"ב.

ויש לעי' מהיכא קים ליה לעולא דבגדולים מודה ר"י, האם מסברא דלמעוטי בפלוגתא עדיף, וכיון דר"ש שרי אף בקטנים, י"ל דבגדולים דברי הכל מותר, או דס"ל שאין ראוי לאסור גרירת ספסל בדלא אפשר, כיון שאינו עוסק בעשיית חריץ כלל, דמלבד שעושה כלאחר יד, הרי כמעט לא שייך שיוזמן לו תועלת מעשית מזה, והר"ז דומה להנאה בדלא אפשר ולא מכוין דס"ל לאביי ורבא בפסחים בל"ב דשרי לכו"ע, ולכאורה לאביי בל"ק דפסחים שם ס"ל דפליגי בין בקטנים בין בגדולים דמשמע דרק אליבא דר"ש איכא פלוגתא בין אביי ורבא, הרי דלית ליה הני טעמי.

מנלן דר"ש מתיר גם בשאר איסורים

פשוט הגמ' דמקור פלוגתא דר"י ור"ש הוא בברייתא דגורר אדם ובמתני' דביצה כ"ג ב', ואמנם מוקמינן כמה משניות כר"ש, ההיא דביצה כ"ג א' פלוגתא דראב"ע ורבנן במקרידין את הבהמה ביו"ט דראב"ע כר"ש, וכן ההיא דנזיר חופף ומפספס כו' לקמן פ"א ב', ומתני' דמיחם שפינהו מ"א א' פליגי שם אי אתיא כר"ש או כר"י, אבל מהא דאמר

כ"ב א' הלכה כר"ש בגרירה, וכן בשמעתין ובפסחים כ"ה ב' כ"ו ב' דמותינן ממוכרי כסות, משמע שהמקור הוא בגרירה, [ומתני' דבכורות דר"ש אומר יקיו כו' ה' מקום לדחות דההיתר משום רפואתו ואפי' בפס"ר, ולע"כ], ויש לעי' מנלן דר"ש שרי בכל איסורין שבתורה הרי י"ל דדוקא בשבת שרי משום דבעינן מלאכת מחשבת, וכמ"ש תו' מ"א ב' דאף לר"י לא אסור בשבת אלא מדרבנן, וי"ל דמדשרי ר"ש לכתחלה ש"מ שאין הפטור משום מלאכת מחשבת, אלא מפני שחשיב כנעשה ממילא, דאם חשיב מעשה גמור אלא שיש פטור בחשיבות המיוחדת של שבת לא שרינן מדרבנן, כדחזינן במשאצ"ג דאסור לר"ש, וכן כל פטורי דשבת פטור אבל אסור.

ואפשר עוד דחסרון דמלאכת מחשבת הוא דוקא כשאין לו צורך בתוצאה, או שאינו יודע שהוא עושה מלאכה כמתעסק, אבל אם התוצאה מושלמת והוא יודע שקרוב הדבר שנעשית על ידו אלא שאינו מתכוין לכך, אין זה חסרון במלאכת מחשבת, רק נדון כללי בכל איסורין שבתורה, דהא לא שייך לחשבו שוגג מבחינת חסרון מחשבה כמו מתעסק, והמלאכה צריכה לגופה אלא שאינו מכוין לה, ומה"ט בפס"ר חייב לר"ש כמבואר ע"ה א' ק"ג א', ואפי' אם לא ידע שהוא פס"ר, אם נימא דטעמא דפס"ר לאו משום דכמכוין דמי, כפשטות הלשון דמודה ר"ש לר"י דחייב בלא כונה, וש"מ דחסרון כונה חשיב שפיר מלאכת מחשבת.

בקושיית הרמב"ן מהקזת דם דר"י אסור

הקשה הרמב"ן לעולא דבגדולים דברי הכל מותר, מ"ש מהקזת דם לבכור דאסור ר"י הרי לא אפשר הוא, [וכע"ז הקשו תו' פסחים כ"ה ב' מההיא דכתובות ה' ב' אלא שתירוצם לא מהני לקושיית הרמב"ן, וגם שם דחוק הוא], ואם נימא דטעמיה דעולא מיוחד

ולפ"ז ר"י רבה מדרבנן קאמר דלא שרי ר"ש לכתחלה, אבל מדאורייתא שרי, ולמאי דאיתותב חזינן דר"ש מתיר לכתחלה אף בדאפשר, אבל בדעת ר"י קי"ל דמדאורייתא אסור אפי' בדלא אפשר, ובתו' פסחים שם הזכירו די"ל דבזה לא איתותב ר"י רבה.

ביאור ענין לא אפשר דפסחים כ"ה ב'

מסקנת הדברים לפמשנ"ת בסק"ב מדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה וביאור דבריו בס"כ סק"ב, דפלוגתא דאביי ורבא בפסחים זהו דין מיוחד באיסוה"נ ובהנאה הבאה מאליה, דבזה הכונה והרצון קובעים עיקר האיסור, ואין תוצאה מעשית של איסור בלא כונה, דהיכא דלא נהנה ולא ניחא ליה אין כאן תוצאה של איסור, ולפ"ז אין יתרון מדאורייתא בלא אפשר בכל האיסורין, וכל הנדון אם החמירו מדרבנן בדאפשר, ור"י רבה סבר דנהי דלר"ש שרי מדאורייתא מ"מ לא שרו רבנן לכתחלה בדאפשר, שאין לסמוך להתיר על סמך דבר שתלוי בכונה לאחר, ועוד שאם יכול בהיתר ואינו עושה נראה שכונתו לכך, ואיתותב ממתני' דכלאים, ועולא סבר דבגריה שרי ר"י בדלא אפשר, ולא נתפרש אם טעמו משום דבכל התורה ס"ל דשא"מ מותר מדאורייתא, או דגריה כיון דהוי כלאח"י ואין דעתו ע"ז יש להקל בדלא אפשר, אבל בכל איסורין פשיטא דלמ"ד דשא"מ אסור, אפי' בדלא אפשר אסור.

אבל מדברי הראשונים ז"ל משמע שזהו נדון כללי בעיקר הטעם דשריותא דאינו מתכוין וכסברא שכתבנו לעיל דהיכא דלא אפשר ניכר שאינו מתכוין, ולעולא אף ר"י מתיר בזה, אבל בדאפשר קרינן ליה מתכוין, וכמשה"ק תו' מההיא דכתובות, וכ"מ ברבינו דוד והר"ן ועוד אבל לפ"ז אין מובן כלל איך התיר אביי בל"ב לא אפשר ומכוין, הרי כל היתרון של לא אפשר הוא בזה דניכר להדיא שאינו מכוין, אבל איך יתכן להתיר במכוין,

בגריה שאינו עוסק בעשיית חריץ כלל, ובה ס"ל דבדלא אפשר חשיב כנעשה בע"כ ולא חשיב כעוסק בעשיית חריץ, י"ל דבמקו"ד שמוסר מום בידים לא מהני לא אפשר לחשבו כממילא, דאין כאן שתי פעולות שונות, שאף אם הי' מכוין לעשות מום זה הי' עושהו כך, ועכ"פ פעולתו לחבול בבכור כדי להוציא דמו, וא"כ עיקר החסרון בכונה, וכן בקרצץ בהרתו קל"ג א', ובמצרף מ"א ב', שלא שייך לומר שיש כאן מעשה בדבר אחד, ומלאכה ממילא, משא"כ בגורר שעיסוקו בענין אחר לגמרי.

מיהו קשה א"כ מנלן דטעמיה דר"ש משום דדשא"מ מותר בכל דוכתא, דילמא אפי' בדאפשר ס"ל דבכה"ג כיון שאינו מתכוין כנעשה ממילא דמי, ואפשר דאי לאו דהיתר גמור הוא בכל התורה דבלא כונה לא חשיב כמעשה האדם לענין איסורין שבתורה, לא הוה שרי לכתחלה בדאפשר, ודוחק, אא"כ נימא דלאו מברייתא דגורר שמעינן לה אלא משאר דוכתי.

עוד בביאור פלוגתתם אם הקילו מפני הדחק

ויותר מחזור בפשטות הגמ' דלעולא לכו"ע דשא"מ מותר ונחלקו אם גם בדאפשר התירו מדרבנן, ואתיא מתני' דכלאים ודנזיר ככו"ע, ומתני' דביצה בקטנים דאסר ר"י, ובבכור החמיר ר"י מדרבנן, עי' פסחים י"א א', וברייתא דזבחים צ"א ב' לא שמיע ליה, ואנן לא קי"ל כעולא אלא דלר"י דשא"מ אסור מדאורייתא ואף בגדולים אסור, ור"ש שרי אף בקטנים, ואמנם בעלמא כה"ג כיון דלא אשכחן אמורא דפליג בהדיא קי"ל כעולא, אבל כאן הדבר פשוט בכל הש"ס דלא ס"ל לדעולא, וניחא סתמות הרמב"ן שלא חש לתרץ, א"נ עולא סבר דבגריה יש להתיר לכו"ע, ולא תליא בפלוגתא דעלמא בדשא"מ אבל מודה דפלוגתתם בעלמא בעיקר הדין מדאורייתא בין בדאפשר בין בדלא אפשר.

וע"כ דגם לתו' הנאה בע"כ שאני, וכ"נ בלשון רבינו דוד.

פסחים כ"ה ב' איתמר הנאה כו', בביאור מרן זללה"ה דפלוגתתם רק בהנאה ומשום שאין בזה מעשה, וביאור כל הסוגיא לפ"ז

ב. פסחים כ"ה ב' איתמר הנאה הבאה לו לאדם בע"כ כו' הלשון מוכיח שזהו נדון מיוחד באיסור הנאה, ולא בעיקר פלוגתא דדשא"מ, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה סי' נ' סק"ו דבאיסור התלוי במעשה לכו"ע אפי' לא אפשר ולא מכיון אסור לר"י, כדמוכח בכמה דוכתי ועי' בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה עוד קושיות אם נימא דפליגי אף בעלמא, מיהו לא כתבו ליישב דברי עולא שבת כ"ט ב' שאמר דבגדולים כיון דלא אפשר ד"ה מותר, הרי דאף במעשה ס"ל דשרי, וגם בשמעתינן פרש"י ותו' דאביי ורבא נמי פליגי בדין גרירה גדולים וקטנים, והיינו דקאמר רבא ע"כ לא קאר"ש אלא היכא דלא אפשר והיינו גדולים, ולעיל סק"א כתבנו דאפשר דעולא דוקא בגרירה ס"ל דשרי, או דלא קי"ל כעולא, אבל אכתי צ"ב דאי לא קי"ל כעולא מ"ט שרינן לל"ב לא אפשר ולא קמכוין אפי' לר"י.

ולפ"מ שנת מדברי מרן זללה"ה דפלוגתתם רק באיסור הנאה, שענין ההנאה אינו דבר שניכר לעין ועיקרו תלוי בדעת האדם, שאם באמת לא נהנה אין צריך שום היתרים, והנאה שדוחפין לו בע"כ לא שייך לאסרה עליו מכח איסורו, שהרי לא נתקרב לאיסור שאסרה תורה, לפ"ז יש לפרש דפליגי כמה ראוי לאסור כאן מדרבנן, דכיון שאינו משתמש באיסור להנאה, אלא ההנאה מתפשטת בעולם מאליה, ולפי התקרבותו ליהנות שייך לאסרו, ובוה יש להקל בדלא אפשר ולא מכיון שלא להטריחו להתרחק מההנאה, ואפי' אם דשא"מ אסור גם בדלא אפשר, מ"מ באיסור הנאה יש מקום להקל

בדלא מכיון, [שוב נתבאר לקמן סק"ח דטעמא דשרינן בדלא אפשר לר"י היינו מפני שלא חשיב כמתקרב ליהנות, ולא משום שמעיקר הדין אף בדאפשר שרי, ואמנם יתכן כן, אבל אין הקולא בדלא אפשר מפני הדחק, אלא מפני שחשיב טפי בע"כ בכח"ג].

ולאמור אפשר לקיים הגמ' כפשטה דאף לל"ק לא אפשר ולא מכיון שרי לכו"ע אפי' לר"י, דכיון דלא אפשר אין לאסרו בהנאה הבאה לו בע"כ, אבל באפשר מודו כו"ע דלר"י אסור, כיון שאין הכונה גורמת היתר בשום מקום, ואליבא דר"ש פליגי, ורבא ס"ל דנחי דמדאורייתא שרי לר"ש, אבל כיון דר"ש מחמיר מדרבנן שלא להתיר לגרור בקטנים כיון דאפשר, ה"ה דיש להחמיר כאן בדאפשר, ואביי פליגי עליה או משום דסבר דר"ש מתיר אף בקטנים, או משום דסבר דבאיסורו יש להתיר לפי הדאורייתא, כדשרינן בלא אפשר ולא קמכוין לכו"ע.

בדין לא אפשר ולא קא מכיון בשאר איסורים ובוה מיושב נמי ל"ב דאביי, דכו"ע מודו דלר"י לא אפשר ולא מכיון בכל איסורין שבתורה אסור, ואפ"ה מודה רבא דבאיסורו שרי לר"י, הרי דאלימ טעמא דלא אפשר שלא לאסור ההנאה, וס"ל לאביי דכיון דלר"י דשא"מ אסור, הרי מוכח שכל ההיתר הוא מכח הלא אפשר, וא"כ אפי' מכיון יש להתיר, וכ"ז סברא מיוחדת באיסורו שבאה לו בע"כ, שאינו משתמש באיסור לצרכו, אלא ההנאה באה לו מעצמה, ובוה ס"ל דבלא אפשר יש להתיר לר"י.

ולפ"ז מה שאמרו אפשר ולא מכיון היינו פלוגתייהו דר"י ור"ש, לאו למימרא דבהא פליגי בעלמא, אלא דבאיסורו בהנאה הבאה לו באפשר ולא מכיון ד"ז תליא בפלוגתייהו דר"י ור"ש בעלמא, אבל לא אפשר ולא מכיון בזה כו"ע ל"פ דבאיסורו שרי, אע"פ שבשאר איסורין בהא נמי פליגי,

וכמו שאמרו בל"ק דבלא אפשר ולא מכוין כו"ע ל"פ דשרי, ולפמש"כ היינו אפי' לר"י דאסר בעלמא, וד"ז קים לגמ' מסברא או ממעשים בכל יום שאין מדקדקין שלא לעבור במקום שיש ריח מאיסוה"נ בדלא אפשר בענין אחר אלא בטורח.

ובאפשר ולא מכוין לר"ש ודאי שרי, דלא גרע מכל איסורין אבל לר"י דהא דלא מכוין לא מהני להתיר מדאוריתא, אין להתיר באיסוה"נ כיון דאפשר, מיהו בדלא אפשר סמך רבא ע"ז שאינו מכוין להתיר אף לר"י, ואביי סבר שכל ההיתר בגלל שלא אפשר, וכ"ז סברות בדרכן בהנאה הבאה לו בע"כ, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שכתב דממתני' דכלאים שאסרה להבריה את המכס בכלאים דאיתא כר"י כדאמר ב"ק ק"ג א' מוכח דאף באיסוה"נ אסר ר"י באינו מתכוין, ויש לדון דהתם גרע כיון שמתלבש בו מרצונו, ואין זה כהנאה בעלמא הבאה לו בע"כ, בלא פעולה מיוחדת באיסור, ולפ"ז הא דפשטינן ממוכרי כסות היינו דאפי' בהא שרי ר"ש, א"נ התם שמונחין על כתיפו ואינו מלוכב בהם, כמשנ"ת במקו"א שכ"ה דעת רוב הפוסקים, קיל טפי מלבישה גמורה דמכס.

ובעיקר הדברים ראיתי שגם אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה נקט דר"י דשרי לא אפשר ולא קמכוין באיסוה"נ היינו גם לצד דבכל איסורין אסר בלא אפשר, וכפשטות הסוגיות בכל מקום, אלא שלא פירש דלפ"ז לל"ק נמי כו"ע ל"פ דשרי היינו אפי' לר"י דאסר בשאר איסורין, וכן לל"ב אסר בשאר איסורין ומתיר באיסוה"נ, ולפמש"כ שכל הנדון בדרכן נוחא טפי הא דמייתי רבא בל"ק מהא דאסר ר"ש בקטנים מדרבנן דה"נ יש לאסור באיסוה"נ בדאפשר, וכיון שהנדון בדרכן שפיר התיר אביי בל"ב לא אפשר ומכוין לר"י.

ולפ"ז אין היתר דלא אפשר אלא באיסוה"נ בע"כ דמדאוריתא שריא, ובדאפשר ולא מכוין אסור לר"י מדרבנן, דבאיסוה"נ לכו"ע בכונה תליא מילתא מדאוריתא, ובלא אפשר ומכוין דשרי אביי לל"ב היינו דוקא בהנאה הבאה מעצמה, דכיון שאינו מזדקק ליהנות, אין בזה עיקר האיסור. - ועמשנ"ת בזה עוד לקמן סק"ח.

בדברי רבינו דוד דשייך למקרייה בעל כרחו אף בדאפשר ומכוין

כתב רבינו דוד וכו"מ בר"ן דאף באפשר ומכוין שייך למקרייה הנאה הבאה לו בע"כ, דאל"כ מה צורך לסיים דבזה כו"ע ל"פ דאסור הרי אין זו הנאה בע"כ דמיירי בה, ופירש דכיון שלא בא לכאן בשביל הריח, ולא העדיף דרך זו מפני הריח, אלא שכך נוח לו מפני הדרך לחוד, חשיב שפיר שההנאה באה לו בע"כ, וגם בכה"ג כתב שאם נותן דעתו עכשיו לקבל הריח וליהנות ממנו, אע"פ שזה בא לו באמצע הדרך בע"כ, מ"מ תו לא מיקרי בע"כ, ולפ"ז בצלו של היכל ק"ק היכי מיקרי בע"כ כשמכוין ליהנות מן הצל, ואפשר דמ"מ לא קרינן ביה נותן דעתו ליהנות, ואפשר דמ"מ כיון שההנאה באה מכח המהנה שמהנהו בלי השתתפות דעתו, לא שייך לחשבו כנוטל את ההקדש להנאתו, כי ההקדש הוא שמכניס לו ההנאה בכח.

שם לא אפשר ולא קמכוין כו"ע כו', אם לל"ק מתפרש שפיר אפי' לר"י, וביאור כל הענין ע"ס הגמ'

שם לא אפשר ולא קמכוין כו"ע ל"פ דשרי, פשטות הדברים משמע כו"ע ממש אפי' לר"י, דאל"כ הול"ל ואלבא דר"י כו"ע ל"פ דאסור כי פליגי אליבא דר"ש ובלא אפשר ולא מכוין כו"ע ל"פ דשרי כי פליגי כו' א"נ הול"ל היינו פלוגתייהו דר"י ור"ש, ואמנם אביי מוסיף דפליגי נמי באפשר, הרי גם בל"ב הוא מוסיף דפליגי במכוין, מיהו הערוני דהתם

דלר"י אסור, וס"ל דפליגי אף בגדולים ואפ"ה שרי בהנאה, ניחא דבאמת זוהי מחלוקת מיוחדת בדין הנאה, שאפי' אם אביי ה' סובר כרבא דר"ש מיירי רק בגדולים, מ"מ ה' יכול להתיר בהנאה בלא מכוי, וניחא שפיר שלא נחלקו כאן בדיני גרירה, מיהו קושטא הוא דאביי התיר משום דס"ל דר"ש שרי בקטנים וכדתנן בכלאים, ולקמן סק"ח נתבאר דשריותא דלא אפשר אליבא דר"י הוא לכו"ע משום דלא חשיב שמתקרב לאיסוה"נ.

שם ורבא אמר ע"כ לא קאר"ש אלא היכא דלא אפשר כו' דברי רבא כר"י רבה דר"ש מתיר רק בגדולים, ולפי' תו' הענין ביסוד ההיתר דאינו מתכוין, שרק בצירוף שלא אפשר מתחזק ענין האיני מתכוין, אבל בדאפשר הר"ז כמכוין בהדיא ואסור, ולפי' מרן זללה"ה הנדון בדרבנן שלא התירו לסמוך על אינו מתכוין אלא בשעה"ד דלא אפשר, וגם ניכר שאינו מתכוין, ולמד מזה רבא גם לאיסוה"נ שלא להתיר לכתחלה, אבל מדאוריתא אפי' בדאפשר מותר לר"ש, אבל בדעת תו' דהיינו כדעולא הרי מפורש דאף לר"י שרי בגדולים, וע"כ שזוהי סברא בדאוריתא.

שם איכא דאמרי אפשר ולא מיכוין היינו פלוגתייהו דר"י ור"ש, פי' דכי היכי דפליגי בגרירה פליגי באיסוה"נ, אבל בגרירה גופא פליגי אף בלא אפשר ולא מכוי, כך מתפרש לפי הפי' שני דדוקא באיסוה"נ פליגי הכא.

שם לא אפשר ולא קא מיכוין כו"ע ל"פ דשרי, פי' אפי' ר"י דאסר בגרירה מתיר באיסוה"נ, דכיון דההנאה באה בע"כ ל"ג בדלא אפשר, ולפי' תו' ס"ל דבגדולים כו"ע ל"פ דשרי, ולכן מותר לר"י, ונקטיה בל"ב משום דכאן כולל גם ר"י, ולעיל מתפרש כו"ע אביי ורבא אליבא דר"ש, אבל לפי' השני בתרוייהו כו"ע היינו ר"י ור"ש, וכאן איצטריך

הוא מוסיף בקולא דר"י ובפלוגתתם ר"ש הוא המקיל, ושייך טפי לשון היינו פלוגתייהו, אבל התו' פירשו דכו"ע ל"פ היינו אביי ורבא אליבא דר"ש, ולא כמו שמתפרש בל"ב, ולכן הקדימו הא דכו"ע ל"פ קודם שהזכירו ר"י ור"ש דהכא קאי אאביי ורבא, אבל בל"ב נאמר בתר ר"י ור"ש וכבר נתבאר לעיל דודאי להאי לישנא אליבא דרבא פליגי ר"י ור"ש בלא אפשר ולא מכוי, ור"י אסור, ואם דין הנאה בע"כ כדין כל דשא"מ ודאי דלר"י אסור, אבל אם דין הנאה קיל, שייך לומר דאפי' לר"י דאסר דשא"מ אפי' בדלא אפשר, ה"מ במעשה, אבל בהנאה הבאה לו בע"כ י"ל דלא אסרו רבנן בדלא אפשר ולא מכוי, וכמעשים בכל יום שמותר לילך לצרכיו או לדור בעיר שיש בה ריח של ע"ז, ומותר ליכנס להיכל לצורך, [ואפי' שאינו צורך עבודה, באופן שאין משום ביהא ריקנית, או בשאר לשכות], אע"פ שיש לו צל ע"ז, וש"מ דבזה לא אסרו, [כ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כאופנים אלן], ואמנם התו' והראשונים ז"ל לא חילקו בין הנאה למעשה, וכדחזינון בדעולא דשרי בגדולים לכו"ע אע"ג דהוי מעשה, וכבר נתבאר לעיל.

שם ואליבא דר"י דאמר דשא"מ אסור כו"ע ל"פ דאסור, לפמש"כ מיושב יותר לשון זה דה' מקום לומר דאפי' לר"י שרי בהנאה כזו, אבל אם זהו דין דשא"מ דפליגי ביה לא ה' צריך להאריך כ"כ דל"פ אליבא דר"י, אלא הול"ל ואליבא דר"ש כו' ומסברא קים ליה לאביי דר"י דלא פטר בעלמא באינו מתכוין, אין ראוי להתיר בדאפשר.

שם אביי כר"ש ורבא אמר כו' משמע דפליגי בדעת ר"ש בגרירה אם רק בגדולים או אפי' בקטנים, כמ"ש רש"י, וכ"מ לקמן כו' ב' דאיתותב רק רבא, ויש לעי' א"כ הו"ל לאיפלוגי בדין גרירה כדפליגי אמוראי שבת כ"ט ב', ומ"ט נחלקו כאן בדין הנאה, אבל לפמשנ"ת דבלא אפשר ולא מכוי מודה אביי

ענין הנאה בע"כ, האם נאמר גם בריח הנעשה בשביל האדם

ג. ענין הנאה הבאה לו לאדם בע"כ פרש"י כגון ריח של ע"ז, ונראה דהיינו דומיא דצלו של היכל ודומיא דקול מראה וריח, שאין האדם מכלה את החפץ להנאתו, אלא ההנאה מתפזרת לכל העולם, ובאה לו בע"כ, והנדון כמה הוא משתתף ברצונו ליהנות, אבל אם הוא משתמש בחפץ להנאתו, כגון שמבעיר עציו ויש בהם עצי ע"ז אע"פ שאי אפשר לו לבררם, מ"מ אם הוא נהנה מהם הר"ז כנהנה מעצי ע"ז, דלא שייכא קולא דהנאה בע"כ אלא כשאינו נוטל החפץ עצמו לצרכו, דבזה י"ל שאין לו קשר עם האיסור כשההנאה מתפזרת מעצמה ובאה לו בע"כ, אבל כשמשמש בו לצרכו חשיב נהנה בגוף החפץ, דכמו שלענין חיובי ממונות חייב במעשה זה לשלם, ה"ה דקרינן ביה נהנה, מיהו אפשר דכה"ג כמעשה גמור דמי, ואף בלא כילוי העצים אסור, - שו"ר שכ"מ פסחים ל"ג א' בהושיט ידו לכלי ליטול חפץ וסך ידו בשמן של קודש שמעל, וביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דבהנאה גופנית שמכלה השמן לא מהני לא אפשר, וגם שחייב להקדש כמו להדיוט שהפסיד לו השמן, ולגבי הדיוט ודאי דלא מיפטר בהכי, מיהו כבר כתבנו דבמעשה גמור לא אשכחן קולא דשמעתין אף בלא החסרון שמכלה החפץ לצרכו, ובסיכה יש עוד חסרון שהיא כשתייה, וכמו מתעסק בחלבים שחייב, ונמצא שבחיוב מעילה דסיכה יש ג' טעמים, א' שמכלהו לצרכו, ב' שגופו נהנה כשתייה דהיינו הנאה גופנית ולא רוחנית, ג' שעושה מעשה בידים בשמן, ולא באה לו מעצמה.

יש ליישב לפ"ז החיא דע"ז י"ב ב' בחנות שמעטרים לעורך הלקוחות

ובזה יש ליישב משה"ק הראשונים ז"ל ע"ז י"ב ב' מ"ט אסור להכנס לחנות מעוטרת בורד והדס משום ריחא, הרי אינו

לאשמועינן דבאיסור"נ כו"ע שרו, אע"ג דבאפשר ולא מכוין פליגי גם באיסור"נ, ולא ה"י טעם להזכיר בל"ב אפשר ומכוין, ורק בל"ק הזכיר כן בהדי לא אפשר ומכוין.

שם כי פליגי אליבא דר"י דאמר לא שנא מתכוין ולא שנא שאין מתכוין אפשר אסור, ואפ"ה שרי בלא אפשר ולא מכוין, אפי' אם בגרירה אסר אפי' בגדולים, הרי דבאיסור"נ מקילינן בדלא אפשר גם במה שאסור בשאר איסורין, א"כ גם במתכוין יש להתיר שכל ההיתר תלוי בדלא אפשר, אבל לפי תו' ה"פ דאפי' בגרירה ס"ל לאביי דבגדולים שרי ר"י, וכיון דשרי בדלא אפשר יש לדון דאפי' במכוין שרי, מיהו ד"ז מחודש טובא דהא כל הענין דאמרינן דבלא אפשר שרי משום שזה מחזק את האינן מתכוין, אבל איך אפשר להתיר בזה במכוין ממש, ולכאורה כאן צ"ל גם לדעת תו' דרק משום הנאה הבאה לו בע"כ ס"ל לאביי דשרי לר"י, דהא לא אפשר לאו אנוס הוא, וכיון דע"כ לפרש סוגיין דבהנאה בע"כ הקלו, שוב אין לחדש לעיל טעם אחר, ועי' בלשון רבינו דוד שכתב דכיון שלא פשע מתחלה שרי ליה בהנאה הבאה מאליה.

הא דנחלקו בל"ב אליבא דר"י אע"ג דקי"ל כר"ש, י"ל דקמ"ל דאע"פ שנהנה מותר, ובפשוטו זה גרע מפס"ר, דבשעת ההנאה יש לו הנאה ודאית, ויכול למנוע עצמו מההנאה, ואפ"ה לא מחייבין ליה לסתום נחיריו או לצאת למקום החמה, וחידוש זה איצטריך אף לר"ש, דה"י מקום לאסור באפשר אפי' באינו מכוין, ואגב זה פירשו הדינים גם אליבא דר"י, ועוד דלפמשנ"ת התיר ר"י באיסור"נ לא אפשר ואינו מתכוין לכו"ע, וחזינן דמקילין באיסור"נ כה"ג, ומה"ט יש להתיר אף בפס"ר לר"ש, וגם למדנו שאיסורו קל, ולמדנו דבקטנים נמי פליגי.

הא דמדמינן נדון זה למלאכה בעגלה או פרה, וכן לשוטח אבידה, היינו דאם חזינן שבלא אפשר חשבינן ליה כעוסק במלאכתה מפני שניחא ליה, חזינן דבלא שום מעשה חשיב כעושה מעשה בגלל כונתו, וא"כ ה"ה שיש לאסור באיסורא.

בלא אפשר ומכין האם הדבר תלוי ברצונו

לכאורה נראה דבלא אפשר ומכין, היינו שיודע בנפשו דניחא ליה כ"כ כמו במכין, ולכן לא שייך לחייבו שלא יתכין, שהרי יודע דיש לו הנאה גמורה כמתכין, ושייך רק למנעו מכל המעשה, וכיון שהמעשה צריך לו נמצא שההנאה באה לו בע"כ, דחזינן המעשה כמוכרח להיות, כמו האומנין שצריכין לתקן במקדש, ונהנין מראיתם בקדשי הקדשים, שאין עצה לחייבם שלא לכין, וגם א"א לבטל מלאכתם, ומהא דהוצרכו לתקן לולים שלא יזונו עיניהם, למדנו דחשיב נהנה באיסור אע"פ שלא אפשר.

פסחים כ"ו א' אמרו עליו על ריב"ז כו' מנלן שהיה מכין

ד. **שם** כ"ו א' אמר אביי מנא אמינא לה דתניא אמרו עליו על ריב"ז כו' יש לעי' מנלן דהי' מכין, ופשטות הדיוק מריב"ז גופיה, וי"ל דלשון הברייתא מוכח שהי' דעתו על הצל, דאל"כ מה ענין להזכיר צלו של היכל, טפי הול"ל בצפוננו של היכל וכיו"ב, מיהו הנאה זו באה לו בע"כ, שהי' צריך את המקום הרחב הזה כדי שיוכלו להכנס בו כל השומעים, ואף בלא צל הי' דורש שם, דרוב ישראל באין למקדש ואם ידרוש רחוק מביהמ"ק לא ישמעו רבים, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בפי' קמא וסיים דלפ"ז ניחא דשפיר מודה ר"ש לעובדא זו, אלא דס"ל שלא כיוון לצל כלל, דעיקר הדיוק מלשון התנא ששנה שישב בצלו של היכל, ועוד דכל היום כולו כיון שקשה לישב כל היום בחמה סתמא חשיב כנותן דעתו על הצל

מכין ומותר לר"ש, ותירץ הרמב"ן דחיישינן שמא יתכין באמצע שהייתו בחנות ליהנות [וצ"ל דבעובר לפי שעה ואינו עסוק במו"מ לא חששין, ולפמ"ש"כ דבנוטלו ליהנות אסור לכו"ע, י"ל דכיון שעיקר הריח נעשה בשביל הקונים בחנות, א"כ כל קונה שנכנס ונהנה חשיב כנוטלו ליהנות, ובזה לא מהני אינו מתכין, למה"ד לחנות שסכין כל הנכנס שם בשמן ורד, דחשיב נהנה באיסורא אע"פ שאין לו חנות אחרת, וה"ה בריח כשכולו נעשה לצרכו, דודאי לכך הביאו ורד והדס, ואף אם אין לאסרו מדאורייתא כיון שבאה לו בע"כ, אבל מדרבנן ודאי יש לאסור, הגע עצמך בחנות שמפזרים בה בשמים למשוך קונים, וכל הקונים ישראלים ואינם מכוונים ליהנות, הרי ודאי מובן שכל השימוש בבשמים נעשה להנאתן, והם כמשתמשים בו בשעה שנהנים.

וכן יש ליישב באשירה שעושה צל לבאים לחסות בעילה

וכן יש ליישב בזה משה"ק הראשונים ז"ל ע"ז מ"ח ב' באשרה של ע"ז שגוזלת את הרבים למה אסור לעבור תחתיה בדאיכא דרכא אחרינא, ותירץ הרמב"ן דחיישינן שבשעה שעובר יתכין ליהנות מהצל, שאין לו להכניס עצמו במקום חשש מכשול, כמו שהזכירו ב"ב נ"ז ב' בדאיכא דרכא אחרינא אסור לעבור וכמו שתירץ בחנות, ולפמ"ש"כ י"ל דכיון שאשרה נעשית לצל הבאים לחסות בצלה, וכמ"ש הרמב"ן והראשונים שם דאשרה נעשית לצל, א"כ המשתמש בצל חשיב כנוטלה לשימוש, וגם המתפשט ממנה לרה"ר הוא להרבות צילה וכבודה, ולכן לא שרינן אפי' באינו מתכין [ויתכן לפ"ז דדוקא תחתיה אסור, שנעשית לתחתיה, אבל בצלה או לכה"פ צל צילה שרי באינו מתכין], ומ"מ התירו בלא אפשר כיון דסו"ס אינו נוטל ההנאה אלא שבאה לו בע"כ.

או שיש לחוש שיכוין לזה ולא יזכור האיסור, משא"כ ביושב שעה מועטת.

עוד כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאפשר שבאמת בחר במקום זה מפני הצל, וכלשון רש"י, ואפ"ה חשיב לא אפשר כיון שכונתו לטובת הציבור שקשה להם לעמוד בחמה ולשמוע הדרשא, ונמצא שכולם בדין לא אפשר, שריב"ז בחר בצל בשביל השומעים, והם באין לכאן מפני שהוא דורש כאן, ולא אפשר להם במקום אחר, ועוד דכיון שעוזבים בתייהם ובאין לשמוע הדרשא הרי אינם באין לצל, אלא יוצאין חוץ מצל בתייהם לשמוע הדרשא, ולא מיקרי מכיון לצל אע"פ שניחא להו בזה שאין חמה במקום זה והרא"י שהביא אביי היא מהא דהתירו לכולם לעמוד בצל, ולא חששו שיש שיכונו לצל, וש"מ דהיתר גמור הוא, וגם י"ל שעיקר הבחירה במקום זה לטובת הציבור מיקרי מכיון, ור"ש מצי סבר שלא נתכוין לצלו אלא למקום רחב שכל ישראל נקהלים שם.

שם ורבא אמר לך שאני היכל כו' דוקא אם נהנה ביהר עם ההקדש שייך מעילה

שם ורבא אמר לך שאני היכל דלתוכו עשוי, לכאורה החילוק בין קול מראה וריח לצל היכל, אע"פ שכבר נשתמש הקדש בכל צרכו, והריח המתפזר בחוץ לא לצורך זה נעשה, דמ"מ כשנהנה מקול השיר הרי הוא כמתחלק עם השמים בשיר, וכן אם נהנה מריח הקטורת, הר"ז כאילו הקטירו גם עבורו, וכן צ"ל במראה נוי המקדש שכאילו נעשה היופי גם להרחיב דעתו והנאתו, ולכן אע"פ שלא שייך מעילה, שהרי אינו נוטל כלום משל הקדש, רק נהנה מהריח המתפזר באויר לאיבוד, מ"מ אם מכיון לכך, הר"ז כמשתתף בקבלת הקטורת לצרכו, אבל בצל היכל שלתוכו עשוי, ולא לצורך זה עשאו ההקדש, בזה לא גזרו שלא ליהנות מן הצל, ואפי' אפשר ומכוין שרי.

ולכאורה סברא זו שייכא רק בהקדש שאיסור ההנאה משום מעילה, וכיון שאין זה ממון הקדש אין כאן מעילה, אבל בע"ז שאיסור ההנאה הוא להתרחק מע"ז, י"ל דכל הנאה אסורה, מיהו בגמ' לא חילקו שיהא קולא בהקדש טפי משאר איסוה"נ, ולפ"ז אי לא חומרא דע"ז יש להתיר כן גם בע"ז ועכ"פ בשאר איסוה"נ כגון צל קבר, דכיון שאינו נהנה מגוף הדבר, וגם לא נעשה לצורך זה, לא חשיב נהנה, ועי' חדושי רבינו דוד שכתב דלפי' תו' דוקא בהקדש התירו שלא כדרך הנאתו דילפינן מתרומה, אבל בע"ז וכלאי הכרם דאסור שלא כדרך הנאתו אף צל בית אסור, וכתב דאפשר לומר דצל שחוצה לו לא מיקרי הנאה כלל כיון שלתוכו עשוי, וזה כמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דצל לא מיקרי הנאה בגופו דהו"ל מברית ארי, אלא דהיכא שנעשה לצורך זה חשיב נהנה ממנו, שו"ר שהרמב"ן בע"ז מ"ח ב' כתב בשם הראב"ד דצל בית מבחוץ מותר, כדאמרינן גבי היכל.

בדברי התו' כ"ה ב' דשמעתין מייירי בלאו פס"ר, ובביאור מאי מהני שיכולים לסתום חוטמיהן

ה. בתו' כ"ה ב' כתבו דכל הני דשמעתין מיירו בדלא הוי פס"ר, וביארו בתו' הרשב"א והרא"ש מפני שיכולים שלא ליהנות כגון לסתום חוטמיהם שלא יריחו, משמע דס"ל דכיון שהמעשה של ההליכה לאו פס"ר הוא, תו לא נאסר בהנאה עצמה, והדברים צ"ב דכיון דלאו אנוס הוא אמאי לא מחייבינן ליה לסתום חוטמו, דהשתא מרצונו הוא נהנה והו"ל פס"ר, ובעלמא כה"ג ודאי פס"ר הוא, כשיודע שברגע זה נעשית מלאכה, וע"כ דעיקר ההיתר מפני שזו הנאה חיצונית, ואין כאן מעשה מצדו, וכיון שלא קירב עצמו ליהנות מאיסוה"נ, דהמעשה גופיה לאו פס"ר הוא, לא חשיב פס"ר ברגע ההנאה.

בראשונים ע"ז ס"ו א' משמע ג"כ דבהנאה מהני אינו מתכוין אפי' בפס"ר.

ברא"י דרבא פסחים כ"ו א' מאומנין שבמקדש

ו. שם אמר רבא מנא אמינא לה כו', משמע שגם רבא צריך רא"י לדבריו, ואם איתא שדברי אביי מחודשים שאין לאומרם בלא רא"י, א"כ ממילא כשדחו ראיתו פשיטא דאסור, אבל לפמשנ"ת דלכו"ע הקלו כאן אליבא דר"י בלא אפשר ולא מכין מה שאסור בכל התורה, א"כ שפיר צריך רא"י דמ"מ במכין אסור.

שם והא הכא דלא אפשר כו' מ"ש תו' דהו"מ לאוקומה כר"ש צ"ע, דודאי ליכא מאן דפליג שהיו לולים פתוחין בעליית בית קה"ק.

שם ותסברא כו' פ"י דאין לעשות לולין בתקרת קה"ק אם אין זה צורך גמור, ואם יצטרכו לתקן ע"כ יתירו חכמים לאומנין להכנס, ועכ"פ לא הי' להם לחוש שמא יכורן, אלא מעלה עשו מפני הכבוד שלא יביטו בזיו הקודש כענין שפי' הרמב"ן בקרני הוד דמרע"ה שנתן על פניו מסוה, [ואפשר דרבא משמע ליה יזונו עיניהם הנאת מראה כדתנן באהלות פי"ג, מדלא קתני כדי שלא יביטו לראות בקודש ערש"י בזה], וחזינן בגמ' דאף לל"ב דרבא במנא אמינא לה דאיסורא איכא מ"מ ליכא למילף מידי מלולין דקה"ק, דהא שבקו רא"י זו ומייתי מאי לאו לאותן העומדים בפנים, וממילא גם לל"ק דרבא דמייתי מלולין מתפרש דאיסורא איכא ואפ"ה טעמא דלולין משום מעלה, וכמ"ש רש"י ותו'.

אין לפרש דרבא סבר דאיכא מעילה כשיזונו עיניהם, דבגונא דאיכא מעילה אף אביי מודה דאסור, שלא התיר אלא בדרגת הנאה של איסוה"נ שלא נשתמש בחפצא דאיסורא לעצמו, אבל אם יש איסור מעילה ע"כ חשיב שנטל גוף החפץ לעצמו, ובזה לא מהני לא

ולכאורה י"ל דאין חסרון דפס"ר אלא במעשה, אבל בהנאה שהכל תלוי רק בדעתו בזה מהני אינו מתכוין, שהרי אין כאן מעשה שסותר כונתו, שכל האיסור הוא ההנאה, וההליכה במקום זה אינה מעשה האיסור, אלא שהתו' סברו דההליכה חשיבא התקרבות ובזה אמרו שאין ההליכה מוחלטת להנאה, וכ"כ תו' שבת כ"ט ב' בכלאים דלא הוי פס"ר בלבישה שיהנה, ומבואר דאזלינן בתר המעשה, ועי' להלן, אבל אפשר לומר דכיון שאינו מתכוין ליהנות א"כ אין כאן מעשה איסור כלל, ואם משום דפס"ר כמתכוין דמי, א"כ בכל ענין יש לאסור שהרי אינו סותם חוטמו והשתא הו"ל פס"ר, וע"כ דבמילתא דהנאה כיון דתליא בדעתו בכל ענין שייך היתר דאינו מתכוין.

וי"ש ללמוד מזה דפס"ר אינו מוכיח על כונה, אלא דמעשה גמור אינו מתבטל בחוסר כונה, זכר לדבר דברים שבלב אינם דברים לבטל מעשה, וה"נ כיון שמעשיו סותרין כונתו הו"ל מעשה עיקר.

ביאור ענין אינו מתכוין בכלאים אף שכעת נהנה

ולפ"ז בכלאים אפי' אם הוי פס"ר שיהנה שרי כשאינו מתכוין, דכל היכא שהאיסור הוא ההנאה, הרי באינו מתכוין חסר בעיקר האיסור, ולא חמיר בפס"ר להחשיב שנהנה וכ"כ הר"ן חולין צ"ג ב' וכ"ה ברא"ה הנדמ"ח שם דבהנאה דשא"מ מותר אפי' בפס"ר וכ"כ בחידושי הר"ד כאן בשם הרמב"ן לסתור דברי הערוך דכיון שבכלאים אין המעשה לבישה אסור אלא עם ההנאה, וכיון שאינו מתכוין אע"פ שא"א שלא יהנה מאותה לבישה מותר לר"ש, ולכאורה מוכח כן שהרי מתירין לו להניח על כתיפו גם ברגע שמרגיש ההנאה דהו"ל פס"ר, ולא מהני לזה אם בתחלה כשלבש לא הי' פס"ר שיהנה, ועי'

אפשר, ובאמת מה"ט ליכא מעילה כיון שאינו נוטל לעצמו כלום, ובטעמא דבריה איכא עי' להלן.

יש לעי' למה שטחו את הפרוכת ע"ג איצטבא כדי שיראו העם את מלאכתה שהיא נאה שקלים פ"ח ואמרו סוכה נ"א ב' מי שלא ראה ביהמ"ק בבנינו לא ראה בנין מפואר מימיו, ומשמע שכבודו הוא בזה שיראו בנ"א יפיו, והי' נראה מזה דמראה היינו ליהנות מאור המערכה ומאור בית השואבה כמ"ש תו' מירושלמי, אבל נוי המראה זהו כבוד המקדש, וגם לא שייכא מעילה כ"כ, אבל כיון דל"ק דרבא סבר דלזון את עיניו מהנוי חשיב בכלל מראה דאיסורא איכא, אין לחדש דאיכא מאן דפליג עליה, ואפשר דבאמת תלוי ברצון ההקדש, דדברים שנעשו לכבוד המקדש שיראו בנ"א כבודו מותר ליהנות מזה, אבל מה שנעשה לבתי גוואי אין רשות לבנ"א ליהנות מהן, ולפ"ז י"ל דאור בית השואבה נעשה לכבוד שיראו השמחה בכל העיר.

שם מאי לאו לאותן העומדים בפנים, יש לעי' מאי משמע הרי אין בדבריו נדון דהנאה האסורה שבאה לו בע"כ, דהא אמרינן שאסור ליהנות ואפ"ה בלא אפשר מותר, ודיוקא דאיסורא איכא הוא בגדרי ההקדש, דשייכא ביה קדושה מדרבנן, ואפשר שאם לאותן העומדים בפנים הותרה ההנאה משום דלא אפשר, אין לחכמים לתקן שיהא בזה איסור מעילה, שכבר הותרו להדיט, אבל אם גם להם אסור לכיון, שפיר אמרינן שנשאר בקדושתן, א"נ סתמא משמע דלעומדים בפנים אמר שאין להם לחוש משום מעילה, וממילא גם האיסור עליהו קאי.

אותם העומדים בפנים ונהנים האם צריכים להחמיר שלא לעבוד

יש לעי' אותם שבפנים ונהנין מהריח מה עליהם לעשות, בשלמא בעיקר פלוגתתם שייך לומר שמי שיודע שיהנה ויכוין עליו

להחמיר שלא ילך אף בדלא אפשר, דהא לאו אנוס הוא, אבל כהן המשמש בביהמ"ק לא שייך לומר שלא יעבוד, ופרש"י שאסור להם להיות מתכוונים, וצ"ב מה עליו לעשות כשנהנה, ובליקוטי ריטב"א בשם הרמב"ן כתב דכל שנהנה מכיון מיקרי, ולפ"ז מי שנהנה מריח הקטרת לא יעבוד בפנים כשעיקר הריח קיים, אבל לא משמע כן אלא כדפרש"י דשייך לומר לו שלא יכוין ליהנות, דלא משמע שיש שאינם נהנים מריח הקטורת.

מידו בשבת קל"ג א' משמע שלא שייך להורות למכוין שלא יכוין, דאמרינן באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין ואם ליכא אחר דוחה המילה את ל"ת דבהרת, ואמאי לא אמרינן ליה שלא יכוין, ולא ידחה העשה, וש"מ דכיון דרוצה בקציצת הבהרת ומכוין לזה, לא שייך לומר לו שלא יכוין.

ואפשר דבהנאת הגוף שייך למעט באינו מכיון, ולא דמי לבהרת שההנאה ברצון דניחא ליה, אבל הנאת ריח נעשית מושלמת יותר ברצון האדם, ושייך להורות לו שלא יכוין, מיהו אכתי קשה אם יכול שלא לכיון מאי מהניא ליה הא דלא אפשר, הרי עדיין יכול שלא לכיון, והו"ל כאפשר ומכוין, ולכאורה מוכח מזה שאם הנאתו גמורה בדרגת מכיון, לא שייך למנעו מלכוין, וכהן שנהנה ומכוין יאנוס עצמו שלא ליהנות, או שיעבדו כהנים שאינם מתכוונים ליהנות, דהיינו שבקל מוותרים על הנאה זו, והם בדרגת אינו מכיון, וכדאשכחן במוכרי כסות שנהנין ואינם מתכוונים, דהיינו שאין דעתם על הריח שבהנאה זו, שבלא"ה יש להם מלבוש גמור, ואין נותנין דעתם על תוספת ההנאה הזו, אע"פ שהיא קיימת ומרגישין אותה.

שו"ר בברכות נ"ג א' ת"ר הי' מהלך בשוק של גוים נתרצה להריח הר"ז חוטא, ואפשר לפרש נתרצה שהוסיף בהנאתו על מה שמוכרח ליהנות, ואפשר לומר שיכול למעט

בהנאתו אם לא יתרצה לזה, ולפ"ז לאביי אתיא כר"ש או בדאפשר.

שם וריח אין בו משום מעילה, אם היינו כשמשמש בו להריח

שם וריח אין בו משום מעילה כו', ברש"י ד"ה וריח כתב דברייטא במריח בה בביתו שנותן ממנה על הגחלים, ומשמע קצת שאם מריח מהקטורת בלא הקטרה לא מעל, דכיון שהריח מעצמו מתפזר לא שייך לומר שהשתמש בקדשי ד' לצרכו, ועיקר המעילה בהקטרה אלא דבעינן נהנה ובוזה אמרינן דהנאת ריח ג"כ חשיבא הנאה, ויש לעי' א"כ המדליק את הנר וקורא לאורו פטור, דלא מיקרי פגם ונהנה, כיון שהנאת האור אין בו ממש.

מיהו פשטות הגמ' שאף המריח בלא הקטרה מעל, דומיא דקול ומראה ורק בגלל שנעשית מצותו לא מעל, ואף קודם שתעלה תמרתו, מ"מ חלק הריח המתפזר כבר עלתה תמרתו ונעשית מצותו, אבל קודם לכן חשיבא הנאת הריח מעילה, בין אם מריח קודם שיקטיר מהם בין אם אדם אחר הקטיר לעצמו [במזיד שלא יצא לחולין], ובא זה והריח מעל דהנאת ריח חשיבא יש בה ממש, אלא שאינו חייב קרבן מפני שהוא לא פגם, [ורש"י פירש שיש ממש בסממנים, ואם כונתו שנוטלן ומקטירן פשיטא, ואפשר דכונת רש"י כיון שהריח בא מכילוי הסממנים לכן חשיב יש בו ממש, אף בהקטרה דמזבח].

אבל בסברא צ"ב מ"ט חשיב שנטל לעצמו מקדשי ד', שהרי הריח מתפזר מעצמו באויר, והוא לא נגע בקטורת ולא חיסרה כלום, ול"ד לדבר שאין בו פגם כרוכב ע"ג בהמה שנטל ההקדש לצרכו, וצ"ל דמ"מ כיון שנטל לעצמו הנאה מקדשי ד', הרי זה זלזול בכבוד שמים, ומקרי מעילה, ובע"ז נמי כיון שבנעשו לצרכו חשיב נהנה, כל שמתקרב להריח אסור, ואיסורו מדאוריתא.

מיהו בהנאה המתפזרת בכל העיר כמ"ש תו' שלא היתה כלה צריכה להתבשם בירושלים מריח הקטורת, בזה לא מסתבר דחשיבא מעילה אפי' לא נעשית מצותו, שכבר ניתק הקשר של הריח עם הקטורת, ונעשה אויר ירושלים בריח טוב, ואפי' לבא לירושלים כדי להתבשם הי' מקום לו"ד התו' להתיר לפ"ז, כיון שלא נעשה להריח לבני אדם, ודכוותה בע"ז ג"כ יש לדון להתיר מדאוריתא, מיהו כל היכא שבנעשה לצרכו אסור, ה"ה דאסור להריח במתכוין, אלא שאנו דנים דריח הקטרת בירושלים אינו מתייחס לקטורת באופן ישיר, אלא כתוצאה מכח כחה, ולפי' תו' לא נתיישב מ"ט לרבא דאסור לעומדים בפנים, אין איסור למכוננים ליהנות בירושלים.

תוד"ה מעילה – האם שימוש הדיוט אינו מוסיף בשמחת בית השואבה

תוד"ה מעילה, ובירושלמי דייק מינה כו' בירושלמי תניא יכולה אשה שתהא בוררת חטים לאור המערכה, וע"ז הקשו האם אין זו מעילה, ואפשר שהמערכה האירה רק לכיון מזרח שהכותל הי' נמוך, [מיהו מצינו תמיד פ"א שלא הי' אור בעזרה לבדוקין בבוקר, ושמא יש מקומות שהכותל מסתיר האור, או דכונת הירושלמי בתחלת הלילה שהעצים מרובין להקטיר עד חצות], ובתו' סוכה נ"ג א' תירצו דיכולה קתני אבל מדרבנן אין לה לברור, ויש מקום לחלק דבית השואבה כיון שנעשה לצורך הדיוט, נהי דממצות ניסוך המים היא, ושרינן להשתמש בפחילות של קדש, אבל אכתי מדרבנן אין איסור להשתמש לאורה, כיון שנמסר האור להדיוט לשמוח בו, וגם נעשה לצורך כל ישראל שבאים לראות השמחה, ויתכן שנעשה האור הגדול גם לשמח כל אנשי העיר, משא"כ לאור המערכה, ומצינו בתמיד שהתורם את הדשן מהלך לאור המערכה, מיהו זה צורך הקרבן, ואפשר דכיון שלא נעשה להאיר לא גזרו בזה כלל, אע"פ שבירושלמי הקשו

מדאוריתא, אבל לענין הדרבנן לא גזרו באש המערכה שלא נעשה להאיר.

שם ת"ש הכניסה לרבקה – הרי התם ברצון תליא מילתא

ז. שם ת"ש הכניסה לרבקה כו' והא הכא דלא אפשר וקא מכיון כו', יש לעי' הרי כאן אין איסור השתמשות והיכא דניחא ליה שתדוש הרי הוא כבא ליהנות בהדיא, וביותר קשה אם טעמא דלא אפשר מפני שרבנן הקילו בשעת הצורך ולא הטריחוהו יותר מדאי, מה ענין להזכיר כאן לא אפשר, הרי כאן הנדון בהגדרת המעשה כשעיקרו ליניקה ורוצה ג"כ בדישה, ואפשר דכיון דחזינן שכונה לחוד פוסלת שהרי המעשה מוכרח לצורך היניקה, וכונת הדישה אינה עיקר כ"כ שלא הי' מכניס עצמו בשביל ריוח דישה ואפ"ה במכוין פסולה, ש"מ דע"י הכונה חשיב כעושה מעשה ברצון, שהרי מכח ההליכה לצורך היניקה ע"כ שתדוש ג"כ, ואפ"ה במתכוין פוסל, ויש ללמוד מזה לאסור מתכוין בעלמא בלא אפשר, ודחי דהתם באמת בכונה לחוד תליא מילתא ולא במעשה כלל ואם נכנסה מעצמה ודשה וניחא ליה מסתברא דפסולה, [ויעוי' בתו' לקמן ב' אם צריך ידיעה בשעת עבודה ובפשוטו לא דמי למים שידיעתן מחשיבה את המים עצמן], שאפי' נכנסה שלא לצורך יניקה דהו"ל רק דישה, מ"מ אם לא ניחא ליה כשרה, שוב נתבאר לקמן סק"ח דשירותא דלא אפשר לר"י הוא מפני שהמעשה אינו מתייחס אליו כ"כ, וניחא בפשיטות טפי.

שם ת"ש אבדה לא ישתחנה כו' – בדברי תו' דהחשש שמא יניחנה יותר מהצריך

שם ב' ת"ש אבדה לא ישתחנה כו', בתו' ב"מ ל' א' ביארו שהנדון שמא יניחנה יותר מהצריך לצרכה, וצ"ע א"כ מה ענין זה לשמעתיך, ועוד דלשון הגמ' שם משמע דאיבעיא להו בעיקר הדין, ולא בגזירה

אם יש לחוש שינהג שלא כדיון, ונראה דבאמת הנידון אם כשכונתו גם לצרכו ה"ז כמשתמש בשל חברו לצרכו, [ומיירי כשאין שום חשש הפסד בדבר דהא אפי' לצרכו לחוד איצטריך לאשמועינן דאסור, וא"כ דין הוא שיכול לומר כופין על מדת סדום ולאו דוקא כופין דא"צ ב"ד לזה כיון שלא לקח משלו דודאי כששוטחה לצרכה לחוד רשאי ליהנות מהמראה היפה של הבגד] ולענין זה אמרינן דכיון שאפשר שזה יגרום שישתמש יותר, או חשש הפסד אחר בעינא בישא וכיו"ב, תו לא הוי מדת סדום, אבל יסוד הדבר תלוי אם מיקרי שנוטל את של חברו לצורך עצמו, ביחד עם צורך חברו, דכיון שלצורך שניהם הוא עושה, מיקרי שימוש בשל חברו, וא"כ יש מקום להתחשב בדעת הבעלים לאסור לעשות כן נגד רצונו, ואפי' בחשש רחוק של הפסד תו לא מיקרי מדת סדום, כגון שיניחנה יותר מהצריך, או שחושש שאם נתיר לו יחליט שצריך לשטחה יותר מהצריך באמת לפי שהוא משוחד מצרכו, והו"ל כלצרכו לחוד דאסור, אפי' בדליכא שום הפסד, ונהי דרשאי לבחור כל מקום שירצה להניח שם הפקדון, אפ"ה לצרכו אסור.

בחילוק שבין שטיח לספר וכלים

ולא דמי לספר שקורא בו וכלים שמשמש בהן, דכיון שהם צריכין טיפול מרובה, א"א לחייבו להשתמש בכלים שימושים לריק, ולגלול הספר לריק, ונמצא שצורך הבעלים מחייב להתירו להשתמש, משא"כ בשטיחת בגד שא"צ טיפול מרובה, ושייך לחייבו לעשות כן במקום וזמן שהוא לצרכה לחוד.

ביאור הפשיטות מאורחים

ופשמינן מהא דאסור לצרכו ולצרכה באורחים ש"מ דכונה משוי ליה כצרכו, וה"נ יש לאסור בלא אפשר ומכוין, ודחינן דבאורחים אפי' לצרכה לחוד אסור, כגון שהאורחים רואין אותה ואינו מתכבד בה,

מוכרח לו בלא"ה כההיא דהכניסה שתינק ושטחה לצרכה, ומזה למדנו למכין בדלא אפשר דכעושה מרצונו חשיב.

מידו הא דאסרו גרירה בקטנים לל"ק דרבא לכאורה חומרא דרבנן היא שלא לעשות מלאכה בשבת כשיכול להמנע, וכן בלבישת כלאים, דכיון שעושה מעשה איסור אלא שאינו מכין לזה, ונמצא שסומך על כונה להתיר המעשה האסור, אין ראוי לסמוך ע"ז לכתחלה אלא בדלא אפשר, מיהו מצינו למימר דכשעושה כן מפני ההכרח הר"ז מחזק את האינה מתכוין, דניכר שאינו עושה כן להנאת המלאכה והלבישה משא"כ כשיכול בענין אחר יש לחוש שכונתו גם לאיסור, או דמיחזי כמתכוין, וכמו שלא התירו אינו מתכוין בפס"ר, מפני שמעשה גמור אינו נגרע בחוסר כונה, כך יש לחלק לענין לכתחלה שלא לעשותו בדאפשר, אבל זוהי סברא מחודשת קצת, שהאפשרות להגביה בידים או להפשיל במקל תקבע המציאות בדעתו.

ברם אפשר לחלק בין ל"ק ול"ב דלישנא קמא דתלי שריותא דלא אפשר בדרי"ש באמת הנדון אם התירו לכתחלה, אבל לל"ב י"ל שעיקר ההיתר בדלא אפשר משום דחשיב טפי בע"כ, ולכן ס"ל לאב"י דלר"י שהתיר לא אפשר ולא מכין משום דלא חשיב מתקרב לאיסור"ג, יתכן שיתיר גם במכין, אבל לר"ש דלא אשכחן שהתירו מכח הלא אפשר אלא בלא מכין, אין לחדש בשריותא דלא אפשר כולי האי, דהא לר"ש לא מצינו שום קולא בדלא אפשר טפי מבאפשר.

ובזה באמת מיושב בסברא טפי כצד השני שר"י התיר בלא אפשר מפני שלא חשיב נהנה, ולא מפני שהקלו עליו בדלא אפשר, ולכן יש סברא לומר שיתיר אף במכין, כיון דלא חשיב מתקרב לאיסור"ג, דאם מפני הצורך, אין ראוי להתיר מכין כמו אינו מכין, דאע"פ שהתרנו כשאנו מכין

אבל לצרכו ולצרכה י"ל דשרי, מיהו משמע שאם פשטינן באבידה דלצרכו ולצרכה אסור, ה"ה דהכא באיסור"ג אסור, ואע"ג דהכא לא שייך גזירה שישתמש טפי לצרכו, מ"מ הראי' מהגדרת הדין בכה"כ וכמשנ"ת, מיהו אם נפשט דלא אפשר ומכין אסור אין ראי' לענין לצרכו ולצורכה באבידה, כמו שלא מפרשינן דהבעיא ב"מ שם רק אליבא דר"י אבל לר"ש אסור, דודאי סוגיא דב"מ אליבא דהלכתא היא דקי"ל כר"ש, דמ"מ י"ל שאין לאסור ליהנות משל חבריו כשאין לו שום הפסד בדבר, ולא שרינן ליהנות מאיסור"ג אפי' לא אפשר כיון שמכין.

בפשוטו לצורכו ולצורכה חשיב אפשר ומכין כיון שנכנס להנאה זו מרצון, אלא דכיון שהגדון על האיסור ליטול את של חבריו, ולא באיסור"ג שהאיסור ההתקרבות לאיסור, לכן בכה"ג שהשימוש בלא"ה נצרך לצורכה, הר"ז בגדר לא אפשר לענין ההנאה, שהרי מוכרח לשוטחה לצורכה.

במש"כ סק"א ב' ערדים בבאיור קולא דלא אפשר – יתכן דתרי לישני דאב"י ורבא פליג גם בזה

ח. עוד בקולא דלא אפשר, כתבנו שני צדדים, א' דלא הטריחוהו אלא בדלא אפשר ליה, ב' דכיון דלא אפשר חשיב טפי בע"כ וכנותנין לו הנאה באונס גמור, ולכן שייך לדון גם במכין דשרי כיון שנתנוה לו בע"כ, מיהו ד"ז שייך רק בהנאה שמגיעה אליו מעצמה, אבל במעשה שעושה בעצמו נהי דלא אפשר כיון דלאו אנוס הוא אסור.

ולכאורה מהא דמייתנין מהכניסה לרבקה ולצורכו ולצורכה מוכח כצד השני, דהא לא עסקינן בצורך המתיר, אלא בהגדרת הדין אם חשיב כעובד בה וכמשתמש לצרכו, מיהו כתבנו לדחות דמייתי ראי' שכונה לחוד מחשיבתו כעושה מרצונו, אע"פ שהמעשה הי'

שבת קל"ג א' דשא"מ הוא – למה נקטו שאינו מכין

פ. שבת קל"ג א' הא למה לי קרא דשא"מ הוא, יש לעי' למה נקטו בגמ' דהפשטות הוא שאינו מתכוין, אם לא באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין, הרי בסתמא כל אדם ניחא ליה להטהר מצרעתו, ואפשר שקציצת הבשר אינה רפואה לצרעת, שהיא תשוב ותפרח בעור במקומה או במקום אחר, ולכן אין דרך לקצוץ בהרת להטהר.

מודה ר"ש בפס"ר – ביאור הדברים

שם מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות, פי' כשחותך ראשו ואומר שאינו מתכוין שימות, דכיון שלא שייך שתהא מציאות כזו דינו כמתכוין, מיהו אין הכרע מזה שהטעם מפני שהוא בעצמו מתכוין, אלא שהדין קובע שדינו כמתכוין, כיון שמעשיו מוחלטים ואין חסרון הכונה מגרע אלא כשהמעשה אינו מוחלט, [דענין אינו מתכוין היינו דחשיב כנעשה ממילא בגרמתו, ולא חייבה תורה באיסורין כשאין האדם שותף בעיקר העשייה, אע"פ שבין אדם לחבירו חשיב באחריותו וחייב ע"ז, אבל באיסורין בעינן מעשה גמור, ובזה אמרו שבפס"ר לא שייך לחשבו כנעשה ממילא, אלא ג"ז בכלל עיקר מעשהו], וממה שחידש לשון פס"ר ולא ימות משמע שיש בזה נתינת טעם, דלא שייך אינו מתכוין כשזהו מה שעושה, כמו קציצת בהרת במילה דלא שייך לומר שאינו מתכוין לקצוץ הבהרת כשזהו מה שעושה.

בקושיית הרשב"א דהו"ל משאצל"ג

והקשה הרשב"א דא"כ הו"ל משאצל"ג ואמאי קרי ליה פס"ר דאינו מתכוין, ובאמת הקושיא היא על פס"ר גופיה דלהכי נקט רבא לשון פס"ר על מעשה ההריגה, כהורג ואינו מתכוין שימות, וע"ז לא מהני תירוצו הרשב"א שהאיסור לטהר עצמו מצרעתו, שהרי הקושיא היא על פסיקת הראש

משום דלא אפשר אין להתיר מכיון, אבל אם לר"י ע"כ מתפרש ההיתר משום דבדלא אפשר חשיב טפי בע"כ ולא החשיבתו תורה מתקרב לאיסורו"נ, א"כ שפיר י"ל דאף במכיון לא חשיב כבא ליהנות, שהרי ההנאה מכריחתו לכיון, ומעיקרא לא לצורך ההנאה הגיע לכאן, אלא משום דלא אפשר, והאיסור מהנהו בע"כ.

ואף לל"ק אפשר דטעמיה דר"י דשרי [בין לאביי בין לרבא] בדלא אפשר, הוא משום דלא חשיב מתקרב לאיסורו"נ, ורק בדרבא אליבא דר"ש אמרינן דאסור בדאפשר משום חומרא דרבנן שלא להתקרב לאיסור לכתחלה ולסמוך על זה שאינו מכיון, ואמנם לפ"ז לא דמי טעמא דלא אפשר אליבא דר"ש מטעמא דלא אפשר אליבא דר"י, אבל אין בזה דוחק דע"כ לר"י יש כאן היתר מיוחד באיסורו"נ, ולר"ש הדין כן בכלל האיסורין, וזה מיושב טפי להשוות טעמא דלא אפשר אליבא דר"י בין לל"ק בין לל"ב.

האם איסורו"נ בבאה לו בע"כ הוי דאורייתא במכיון

מבואר בראשונים דשמעתין מיירי בריח שאסור להריח בו מדאורייתא וכל ההיתר משום דבאה לו בע"כ בדלא אפשר או דלא מכיון, דבזה לא חשיב כבא ליהנות מאיסור, והכי משמע מדמייטנין מצלו של היכל למאי דס"ד דלחוצה לו ג"כ עשוי וכן לצד דמראה וריח יש בו מעילה, וכן מייטנין מהכניסה לרבקה ואבידה וכלאים, ולעיל סק"א ב' כתבנו דכיון דבאה לו בע"כ אפי' אפשר ומכיון לאו דאורייתא הוא, כיון שלא נתקרב מרצונו ליהנות, מיהו שפיר יש לקיים דמדאורייתא באפשר ומכיון אסור, ואפ"ה התירו בלא אפשר ולא מכיון אפי' לר"י כיון דבע"כ הוא, ולא חשיב כבא ליהנות, ולא אסרה תורה אלא התקרבות לאיסורו"נ, וכ"ז סברא מיוחדת בהנאה, וכמשנ"ת סק"ב.

ולא במציאות שמתכוין, ונפ"מ כשלא יודע שזה פס"ר דג"כ משמע שאסור לר"ש כמו לר"י, וחייבין להפרישו, (וע"ע לעיל סק"ה).

ובזה מיושב הא דמוקמינן קרא דלעשות בפס"ר, ולכאורה אם הוא מתכוין הרי היינו לעשות, אבל אם עדיין חשיב אינו מתכוין אלא שבמעשה כזה מודה ר"ש דאסור, נוחא שפיר דקמ"ל קרא דשרי אפי' בכה"ג כיון שאינו מתכוין, והיינו דקתני ואם עברה עברה כיון דסו"ס אינו מתכוין, וניחא נמי דאכתי איצטריך בשר ערלתו למתכוין בהדיא לקרן בהרתו, שזהו היתר רק במילה ולא שמעינן ליה מלעשות, וכ"כ הרמב"ן דלהכי איצטריך בשר לר"ש אליבא דרבא, ואמנם מקושתו משמע דפס"ר חשיב מתכוין, אבל מתירוצו יש ללמוד דמתכוין חמיר מפס"ר.

שם אבל אתה עושה בסיב, איך מתפרש בפס"ר
שם אבל עושה אתה בסיב כו', יש לעי' למאי דמוקמינן לה בפס"ר מהו הצורך של הנשיאה במוט וכריכת הסיב שמותר, ואפשר דכל שלולא הנגע הי' נושא במוט מותר, אבל אם בא לישא במוט במקום בידיים אסור, ואע"פ שכעת כונתו למשא, ואפשר שלא התירו כשיודע שבהנחת המוט הוא חותך הנגע, אלא שמותר לו לישא בכל צורה שהיא, ואינו צריך להזהר שמא עושה עכשיו פעולה שהיא פס"ר, דבכה"ג שייך טפי לומר דחשיב אינו מתכוין.

ורבא אמר כו' - האם משמעות הברייתא בסתמא גם בפס"ר

שם ורבא אמר אפי' תימא ר"ש ומודה ר"ש כו', מדלא קאמר והב"ע בפסיק רישיה, משמע דפשיטא לן שמשמעות הברייתא עושה אתה בסיב בכל גונא אפי' בפס"ר, והא דקתני ואם עברה עברה אין הכוונה אם לשון ספק, אלא ואף אם מיירי באופן שעברה בכך עברה ואין בכך כלום, דמשמע עושה אתה קציצת

גופיה, ולכאורה יש לחלק דכשחותך הראש להשתמש בו, הרי המיתה כדבר אחר, וכן כשמל להסיר הערלה, הר"ז כחותך ידו ויש בה נגע, שאין המעשה מתייחס לצרעת בהדיא, עריטב"א בשם הרא"ה כע"ז, ואמנם החילוק דק, אבל הדבר תלוי אם הוא עושה הפעולה עצמה או שגורם לה, דנטילת הנשמה היא תוצאה של חתיכת הראש, וכן קציצת בהרת תוצאה של המילה, שאין עיסוקו בבהרת, וגם לחילוקו של הרשב"א מתפרש כן, כיון שהאיסור להטהר והטהרה תוצאה.

וגדר הדברים תלוי אם יש לפעולה שם אחר, ואם האיסור נעשה ממילא או שהכל מתייחס לאדם, כגון חופר גומא וא"צ אלא לעפרה, אין לפעולתו שם אחר אלא חופר גומא, אלא שיש לו צורך אחר, משא"כ בפסיק רישיה שזה שהנשמה הולכת זוהי תוצאה, ולכן כשאין דעתו ע"ז הו"ל אינו מתכוין שגם כשהוא מכין לא הוא נוטל הנשמה, וכן כחותך הערלה הוי הצרעת תוצאה כיון שהיא כדבר נוסף על הערלה, ואינו עוסק בחיתוך הצרעת, כמו בחותך יד שיש בה צרעת, (ובפרט שהצרעת מקרה, ולאפוקי חותך פאת ראשו ע"י חיתוך הבשר, מיהו י"ל לאידך גיסא שהאיסור רק לגלח ולהקיף מקום גידול השער ולא לחתוך הבשר, אבל כתבנו זה למשל שאם איסור התורה הי' שלא לחתוך מקום מסוים ביד, ואירע צורך לחתוך כל היד, בזה שייך לאסור יותר, אבל צרעת שהיא מקרה, בזה מובן טפי דכשעוסק בחיתוך היד הו"ל כאינו עוסק בבהרת).

מלשון מודה ר"ש משמע שיש בזה חידוש דין - ביאור הלימוד מקרא דלעשות לפס"ר

לשון מודה ר"ש משמע דאכתי אינו מתכוין הוא, אלא שר"ש מודה בזה שאסור, דאל"כ הו"ל דפס"ר מתכוין הוא ולא נחלקו אלא באינו מתכוין, וגם לשון הגמ' בתר דשמעה מרבא סברה משמע שזה גדר בהלכה,

בהרת בסיב שעל רגלו, וקשה לפרש לשון זה דוקא בלא פס"ר.

לאביי מ"ט לא שרינן מילה מלעשות

ויש לעי' לאביי אליבא דר"י למאי איצטריך בשר, הרי מלעשות שמעינן דאף בצרכי האדם בפס"ר שרי, וי"ל דקמ"ל דמתכוין בהדיא נמי שרי, וזה רק במקום מילה, ואע"ג דברייתא משמע דאי לאו קרא בשום ענין אין מילה דוחה צרעת, וכמ"ש תו' דמה"ט לא מוקים לה אביי כר"ש, מ"מ מתוקמא שפיר כר"י כיון שבכל גונא איצטריך קרא דשרי, אבל לר"ש דבאינו מתכוין ליכא איסור כלל, א"כ משכח"ל מילה בבהרת דשרי בלא קראי, וזה דלא כמשמעות הבריייתא.

ועוד י"ל דמלעשות לא שמעינן היתר בקוצץ בהדיא כמילה ורק בנושא במוט שנקצץ כלאחר יד שרי, ובפרט אם נימא דלא שרינן בנקצץ להדיא ע"י המוט, אלא שרשאי שלא להשגיח בנשיאתו אע"פ שיש פעולות שהם פס"ר, א"כ בקוצץ בהדיא אסור, ורק במילה ילפינן מבשר דשרי, וזהו תירוצו הרשב"א.

שם באומר לקוץ בהרתו כו' למה לא מורינן ליה שלא יכוין

שם אמר רב עמרם באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין, משמע שלא שייך לומר לו שלא יכוין, דאם אין ראוי לכוין, הרי לא היתה תורה מתירה לו לעשות איסור, וכן בסמוך לא משכחינן היתירא אלא ע"י אחר, וש"מ דמתכוין היינו דניחא ליה כ"כ עד שנותן דעתו גם לזה ואינו בדרגת לא איכפת ליה, ולכן לא שייך לומר לו שירמה את עצמו לומר שאינו מתכוין, וכשאמרו בגמ' שאינו מתכוין היינו שאין דעתו על הריחוק של סילוק הבהרת וכמש"כ לעיל.

מ"ש תו' דלשון הבריייתא משמע בלא מתכוין כו' כונתם דלשון הבריייתא משמע דאי לאו קרא לא משכח"ל מילה במקום צרעת, ואם איתא דמשכח"ל טובא דשרי כשאינו

מתכוין, א"כ בלא קרא ידענו שימול אף שיש בהרת בראש הערלה, וכי איצטריך קרא למאורע דמתכוין.

במילה כשיש אחר דלא מכוין

לכאורה נפ"מ לדינא בין תירוצו הרמב"ן לתירוץ הרשב"א, בדאיכא אחר אם מותר לו לכתחלה, דמאי דילפינן מלעשות שרי לכתחלה, ומאי דילפינן מבשר הרי זה בדין דיחוי ולכתחלה בעינן אחר, ולהרשב"א לעולם בעינן אחר לכתחלה, אבל להרמב"ן אם אינו מתכוין בהדיא אע"פ שחותך בידיים שרי לכתחלה, מיהו למאי דקי"ל כר"ש הרי באינו מתכוין בלא"ה שרי.

זבחים צ"א ב' אמר שמואל המתנדב יין כו', ע"ס הגמ'

י. זבחים צ"א ב' אמר שמואל המתנדב יין מביא ומזולפו ע"ג האישים, מדלא קאמר סתם יין כדברי ר"ע לאישים, שמעינן דקמ"ל סדר ההקטרה שיזולפו ע"ג האישים והיינו טיפין עבות ומרובות, כמו גשמים מזלפין על מטתו, זולף וגומר וגף כדרכו, הזולף את הבור, זולף במחץ, טהרות פ"י, וקמ"ל שמקטירו בדרך כבוד טיפין עבות ומרובות, ולא טיפין דקות שאין ניכר הקטרה בהן, ואפשר דקים ליה הכי מסברא, או מקרא דכתיב ויין לנסך משמע שגם יין שע"ג האישים מנסכו, מיהו אינו שופך בקילוח מרובה שאין זה דרך הקטרה על האש אלא דרך כיבוי האש, ובעינן שיקטיר באופן שנראה כהקטרה וכבשר שניתן ע"ג האש.

שם והא קא מכבה, הקושיא מ"ט לא הצריך שמואל להקטירו טיפין טיפין באופן שאינו מכבה.

שם דליכא אלא האי, ביומא מ"ו ב' נראה דלא קי"ל כהאי תירוצא, והכא מתפרש דממימרא דר"ג ליכא לדיוקי מידי, לפי שעיקר חידושו דאע"פ שהורידה מע"ג המזבח ואח"כ

בְּקוּשִׁית תו' דְּהָא ר"ע ס"ל דְּשֹׂא"מ מוֹתֵר

בְּתו' הַקְּשׁוּ דְר"ע ס"ל דְּשֹׂא"מ מוֹתֵר, אֲבָל לְשׁוֹן הַבְּרִייתָא מוֹכִיחַ שְׁאִין כּוֹנֵת הַתְּנָא לומר מה היא דעתו של ר"ע, אלא כאילו שנינו המתנדב יין כדברי ר"ע שמתנדבין יין, ס"ל להאי תנא שהוא ר"י שמקריבו לספלים, ומודה האי תנא שאינו בא להשמיענו מה דעתו של ר"ע לשיטתו בד"ז, ואפשר דלא שמיע ליה או דפליג עליה בהא, ולכן אין כאן דוחק, דלא חשיב שמחדש תרי תנאי.

בְּדִבְרֵי הַרְמְב"ם דְּפֶסֶק דְּלֹא כְּשִׁמוּאֵל וְפֶסֶק כְּר"ש

הַרְמְב"ם בְּפֶט"ז מִמַּעַה"ק הִי"ד פֶּסֶק דִּמְנַסְכוּ לִסְפָּלִים אַע"פ שֶׁפֶסֶק דְּשֹׂא"מ מוֹתֵר, וְהַכ"מ הֵבִיא דְמוֹקְמִינן מִתְנִי' דִּמְנַחֲתוֹ ע"ד ב' דְּלֹא כְּשִׁמוּאֵל, אֲבָל זֶה קֶשֶׁה דְּשִׁפּוּר אֲתִיא מִתְנִי' כְּר"י, גַּם מ"ש בְּשֵׁם הַרִיק"ו דְּמִשּׁוּם פֶּס"ר אִסּוּר אִפִּי' לְר"ש קֶשֶׁה, דְּהָא שְׁמוּאֵל וְדַאי ס"ל דְּמוֹדָה ר"ש בְּפֶס"ר, וְאַפִּי' אִמְרָא דְּמִזְלָפוֹ ע"ג הָאִישִׁים, וְא"כ מִי הוּא הַחוּלֵק עַל שְׁמוּאֵל, וְלִפְמִשְׁכַּח דְּמִשְׁמַע דְּפִשְׁטָא לְגַמ' דְּבְרִיתָא דְּאִמְרַת לֹא יִכְבֶּה אֲתִיא כְּר"י, א"כ בּוֹדַאי יֵשׁ לְנִקּוּט דְּהִלְכָּה כְּשִׁמוּאֵל.

בְּדִין כִּיבּוֹי דְּמִצְוָה לְר"י

יֵשׁ לַע"י מִה דִּין כִּיבּוֹי דְּמִצְוָה לְר"י, כְּגוֹן לְהַנִּיחַ אִימּוּרִים ע"ג גַּחְלַת בְּאוֹפֶן שֶׁמֶכְבָּה בְּמִקְצַת כְּמוֹ הֵיין, מִי אִמְרִינן דְּרַק ר"ש יִלֵּף ד"ז מֵהָא דְּכֹתִיב אִישִׁים בֵּיין, או"ד סְבָרָא זֶה יִדְעִינן בְּלֹא קְרָא, וּמ"מ ס"ל לְר"י שְׁאִין לְתַקֵּן מִצְוָה זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁלְעוֹלָם בְּסִתְמָא מֶכְבָּה, וְלֹכֵן מִסְתַּבֵּר לְפִרְוִשִׁי קְרָא דִּמְנַסְכוּ לִסְפָּלִים וּמִרְצָה כְּאִישִׁים, אֲבָל בְּמִקְטִיר אִימּוּרִים א"צ לְדַקְדֵּק שֶׁלֹּא יִנָּחֵם ע"ג גַּחְלַת, וּבִשְׁבַת קֶל"ד א' אִמְרִינן דְּבִשְׂרָא אֲגוּמִרִי מֶכְבָּה הוּא בִּירו"ט אֲלֵא דְּלֹא אֲפֻשֵׁר מֵאַתְמוֹל, (מִיָּהוּ אֲפֻשֵׁר דְּבִדְבֵר גּוֹשׁ לְעִנֵּין אֵשׁ הַמּוֹצֵת, לֹא מִיִּקְרִי מֶכְבָּה בְּמִקְצַת אֲלֵא כְּמוֹסִיף עֲצִים, אֲבָל מִצִּינוּ בְּמַהֲפֵךְ בְּגַחְלִים דְּחִשִּׁיב מֶכְבָּה הַעֲלִינוּת, אֲלֵא שֶׁזֶה

כִּיבָּה חַיִּיב, אֲבָל הַעִיקָר כְּתִירוֹן בְּתִרָא דְּכִיבּוֹי דְּמִצְוָה שְׁאִינִי.

שֵׁם ל"ק הָא ר"י הָא ר"ש, קֶצֶת מִשְׁמַע שֶׁזֶה פְּשׁוּט לְגַמ' מְדַנְקֵט טַעְמָא דְּלֹא תִּכְבֶּה לְהַכְרִיעַ דִּיין לִסְפָּלִים, ש"מ דְּכָר"י ס"ל, וְלֹא זֶה עִיקָר חֲדוּשִׁיהּ דְּשְׁמוּאֵל, מְדַלָּא קְאָמֵר אִמְרָא לֵךְ שְׁמוּאֵל הָא מִנִּי ר"י הִיא, וְשְׁמוּאֵל אֲשִׁמוּעִינן שֶׁמִּזְלָפוֹ אֵף בְּאוֹפֶן שֶׁמֶכְבָּה, דְּכִיוֹן שֶׁמִּצְוָתוֹ בְּכַךְ, אִמְרִינן כִּיבּוֹי דְּמִצְוָה שְׁאִינִי, וּבְפֶס"ר נִמִּי שְׂרִי, - וּמִבּוֹרָא כֵּאֵן דְּמִדְּאוּרִיתָא פְּלִיגִי, וְכ"מ בְּשִׁבְתָּ קֶל"ג א' כְּרִיתוֹת כ' ב'.

בְּקוּשִׁית רִש"י דְּהו"ל פֶּסֶק רִישָׁא

הַקְּשָׁה רִש"י דְּהָא מוֹדָה ר"ש בְּפֶס"ר דְּאִסּוּר, וְלִכְאוּרָה וְדַאי אֲפֻשֵׁר לְהַקְטִיר בְּאוֹפֶן שְׁאִינוּ מִכְבָּה, וְלֹא דוֹקָא בְּטִיפִין דְּקוֹת כְּדִפְרִש"י, אֲלֵא שִׁיעֶשֶׂה מַעֲרָכָה גְּדוּלָּה שֶׁלֹּא תִּכְבֶּה כָּלֵל ע"י הֵיין, (וְכִמוֹ שְׁאִינָה נִכְבִּית ע"י שֶׁמֶן אַע"פ שֶׁשֶׁמֶן מִבְּעִיר, מ"מ תַּחֲלָתוֹ מִכְבָּה בְּמִקּוּמוֹ), וְכִיוֹן שֶׁכֵּן שְׁפִיר מְקִימִינן קְרָא דִּיין לְאִישִׁים כְּפִשְׁטָה, כִּיוֹן שֶׁאֲפֻשֵׁר בְּקָל לְהַקְטִירוֹ בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא יִהְיֶה פֶּס"ר דְּמִכְבָּה בְּמִקְצַת, שֶׁהֲרֵבָה פַּעֲמִים אֵשׁ הַמַּעֲרָכָה גְּדוּלָּה וְאִין הַזִּילּוֹף מוֹכֵרָח לְכַבּוֹתוֹ, אֲבָל אִם דְּשֹׂא"מ אִסּוּר יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁבְּרֹב פַּעֲמִים יִכְבֶּה בְּמִקְצַת, וְאִם יֵשׁ בּוֹה אִסּוּר כִּיבּוֹי, הִר"ז מִלְּמַדְנוּ לְפִרְשׁ הַפֶּסֶק שֶׁיִּנְסְכוּ לִסְפָּלִים, דְּלִמָּה תַּצּוּהַ הַתּוֹרָה לְהַקְטִירוֹ בְּדֶרֶךְ הַרְגִּיל, אִם גּוֹרֵם אִסּוּר כִּיבּוֹי, וְהו"ל לְפִסּוּק לְגַלּוּת אֲוֹפֶן הַהַקְטֵרָה אִם בְּזִילּוֹף אוֹ בְּטִיפִין, אוֹ לַעֲשׂוֹת מַעֲרָכָה גְּדוּלָּה שֶׁלֹּא יִכְבֶּה, וּמִדְּכֹתִיב סִתְמָא יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁאִם הֵיין לְאִישִׁים הוּא יַעֲבֹר אִסּוּר כִּיבּוֹי, וְזֶה מִסִּיעַ לְאַפּוּקִי קְרָא מִשְׁמַעוֹתוֹ, וְכ"ה פִּשְׁטוֹת הַגַּמ' דְּשִׁינּוּיָא דְּכִיבּוֹי דְּמִצְוָה שְׁאִינִי קוּשְׁטָא הוּא, וְלֹא נִתְבַּטַּל בְּשִׁינּוּיָא דְּהָא ר"י הָא ר"ש, וְגַם הו"ל כִּי קְאָמֵר שְׁמוּאֵל בְּדִלָּאוֹ פֶּס"ר הוּא וְאֵלִיבָא דְּר"ש, עִיקָרִי הַדְּבָרִים רִאשִׁיתִי בְּסִפְרִי אֲמַמּוֹרִי (שְׁלִיט"א) זִלְהִי"ה ע"ש.

כיבוי שאינו לצרכם של העליונות, משא"כ הוספת עצים ובשר).

בקושיית הגמ' והא קא מכבה

בעיקר קושיית הגמ' והא קא מכבה הי' מקום לתרץ דכיון שאינו מכין לכבות האש רק להקטיר, הר"ז ג"כ בפטור דשא"מ לפרש"י בכורות כ"ה א' הובא בתוד"ה גוזז ושם ל"ד א' בתוד"ה אילמא, גבי גיזה לצורך שחיטה והקזה לרפואה במקום שעושה מום, אבל התו' שם ושם חלקו ע"ז, דכל שמכין למעשה שעושה או בפס"ר, אע"פ שאינו מכין לעשות האיסור, כמו כאן שכונתו ורצונו להקטרה ולא לכבות יש לזה קולא דדשא"מ, ולפ"ז ניחא בפשיטות שלא הזכירו ענין פס"ר כיון שגם בפס"ר שייך פטור דדשא"מ, והיינו דפשיטא לן דלר"ש שרי בכל ענין ומעיקרא ס"ד דשמואל כר"י ס"ל, אבל ל"מ כן מסוגית הגמ', אלא משמע מכאן דלא חשיב אינו מתכוין בכה"ג.

כריתות כ' א' החותה גחלים כו' בכל הסוגיא

יא. כריתות כ' א' ת"ר החותה גחלים בשבת חייב חטאת, מצינו שכל לקיחת גחלים מיקריא חותה, כדכתיב היחתה איש אש בחיקו ולחתות אש מיקוד, וכדתנן בתמיד ויומא וחותר מן המעוכלות הפנימיות, ומצינו גם גזירה שמא יחתה, ובזה כונתו להגדיל האש, אבל אפשר שבשניהם הפעולה שוה, להסיר העליונים כדי שיובערו התחתונים, דאף כשמערב הגחלים ומגדיל האש עיקר המבעיר הוא ע"ז שנתגלו התחתונים, או שהפך הגחלים שיובער הצד התחתון שלהם, וא"כ החותה גחלים היינו שנוטל הגחלים העליונות, ובתוספתא פ"ב דשבת הגרסא החותה בגחלים, והנה סתם חותה כונתו להגדיל האש, אבל כאן מתפרש שעיקר כונתו לכיבוי, ולא נתפרש היכי דמי, אם מהפך עליונים למטה ותחתונים למעלה, א"כ הו"ל לשנות המהפך בגחלים, ואם נוטל העליונים והתחתונים א"כ נשאר

שניהם כמות שהם, ואפשר שנטל רק העליונים וע"ז נעשו התחתונים עליונים והובערו, אבל אכתי אין כיבוי בגחלים שחתה דסתמא אינם נכבים כשנוטלן, ולא מקרי כיבוי כה"ג, ועמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשבת ס"כ ס"ק ט"ז בזה.

ואפשר שהחותה גחלים דהיינו שנוטל גחלים (במחתה) מערימת גחלים, סתמא מניחן במקום אחר ע"ג קרקע, שאין מטרתו להניחן במחתה, ולכן לא הוצרכו לפרש בגמ' שהפכן ונעשו עליונים למטה, וכ"ה ברגמ"ה, וכן מתפרש ברש"י שמילא כלי מהגחלים וממילא העליונים למטה, ולגרסת התוספתא החותה בגחלים, הרי עיקר פעולת חתייה היא להפכן שיכנס אויר בתחתונים ויבערו יפה, ואף דלשון חותה נאמר על לקיחת גחלים, אבל רגילין להזכיר חותה על הגדלת האש שזה ע"י הפיכת הגחלים התחתונים למעלה, והר"ז כאילו נשנה המהפך בגחלים אלא שההיפוך שכאן לצורך כיבוי הוא.

ומסתברא דהיינו דקארי"י עד כאן לא נתגלה טעמא של הלכה זו, לפי שסתם חותה בגחלים הוא להגדיל האש, וא"כ פלוגתתם אם חייב משום מכבה, וכיון דלא ניחא ליה בכיבוי מסתברא דפטור לכו"ע, כיון שמטרתו בכולן להבעיר, וזהו שחידש ר"י דבנפח שנו שמטרתו לכבות, והיינו נמי טעמיהו דר"א ור"ח.

ולפ"ז אפשר דת"ק קמ"ל שהחותה חייב בין משום מבעיר כשכונתו להבעיר, ולא אמרינן דבלא"ה כל הגחלים דולקים, דכיון שמוסיף ומגדיל המדורה חייב, ובין משום מכבה אם כונתו לכבות, אע"פ שפעולת היפוך עיקרה מבעיר, ומפלוגתא דרשב"א שמעינן דת"ק פליג במקלל בהבערה וניחא בזה דסתם חותה בגחלים במבעיר הוא, אלא דמסיפא שמעינן דין נוסף דפעמים שחייב שתיים, אבל לא זהו עיקר דינו של ת"ק.

שם אלא דלא קא מכיין להבעיר, גרסא זו משמע דפשיטא לן דכונתו לכבות, ולגרסת השטמ"ק ואלא דקא מכיין לכבות כו' ניחא טפי.

פרש"י דכשאינו מכיין להבעיר הו"ל מתעסק, [וכלשון הסוגיא דלעיל נטכין ללקט כו' דהיינו מתעסק], וכונתו לומר שאינו חושב שיובערו, כגון שחשב שהתחנות כביות ולא יובערו, שאם יודע שיובערו הו"ל פס"ר וחייב לכו"ע, דבאמת בסתם חיתוי כונתו להבעיר התחנות, שזהו עיקר מטרת החיתוי, וע"כ דמיירי באופן שלא חשב שיובערו וא"כ פטור לכו"ע, ובשטמ"ק בשם תו' כתוב דליכא למימר דמיירי בפס"ר דא"כ מ"ט דמאן דפטור, משמע דמפרשי דפטור משום דשא"מ וכו"ש, וזה קשה דא"כ הו"ל לשנויי דפליגי בדרי"ו ור"ש, וכדרב אשי לקמן.

ורב אשי חידש דמיירי באופן שלא היו נבערים מעיקר המעשה של החיתוי בפס"ר, אבל הובערו מאליהן, דהיינו שלא הי' הכרח שיובערו, ואמוראי קמאי לא סברי לאוקומה בהכי, חדא דקתני מפני שהוא מכבה ומבעיר, וגם במציאות הדבר פס"ר במחתה שמבעיר.

שם כגון שנתכוין כו', מ"ט לא אמרו כשהבערה קלקול

שם כגון שנתכוין לכבות העליונות כדי להבעיר כו', משמע דידע שהוא מבעיר ואינו מתעסק, ויש לעי' א"כ מ"ט קאמרי כדי להבעיר כו' הול"ל הב"ע כשהבערה קלקול, ואפשר דה"נ קאמר שניחא ליה בכיבוי העליונות אע"פ שידע שע"ז נפסדין התחנות, מיהו לפמשנ"ת ברש"י ורמב"ן שבת ק"ו א' צ"ל דמיירי בצריך לאפרו, דהא ר"ש הוא דאמר מקלקל בהבערה חייב ולדידיה משאצ"ג פטור, ולא הוצרכו לפרש ד"ז בגמ' דפשיטא דמיירי באופן שמקלקל בהבערה חייב, ור' יוחנן הרי אמר פוק תני לברא כו'

והכא אמרינן וכן אר"י והתו' לשיטתם דלא תליא הא בהא מפרשים דמיירי הכא באצ"ג וקסבר משאצ"ג חייב, ועמשנ"ת בזה לעיל ס"כ סק"י.

שם א"ר ירמיה עד כאן לא נתגלתה כו', פי' דסתם חותה להבעיר הוא, וא"כ החידוש דמחייב נמי אכיבוי, ולא נתגלה במאי פליגי, עד שגילה ר' יוחנן דעיקרו לכיבוי הוא צריך, אבל ההבערה היתה קלקול, ובמבעיר פליגי.

שם ב' רבא אמר להקדים איכא בינייהו, צ"ל שהי' לו צורך בהקדמה, ולפי מעשיו הי' ראוי שיצליח בסדר ההקדמה כרצונו, אבל רצון בעלמא בלי הגיון שיעלה כן ממעשיו לאו כלום הוא.

שם רב אשי אמר כגון שנתכוין לכבות והובערו מאליהן, פי' התחנות שהובערו כדנתיא בברייתא, ד"ז לא הי' פס"ר שיובערו, והיינו דקרי ליה הובערו מאליהן, ולא חשיב מתעסק לפי שידע שקרוב הדבר שיובערו, אלא שלא נטכין לכך.

בתוד"ה סבירא, פי' דלא ניחא ליה בהבערה, וצ"ע דא"כ מקלקל הוא שכל הבערת עצים שאין לו צורך בה הו"ל מקלקל, וא"כ היינו שינויא דר"א ור"א.

שם החותה גחלים להתחמם, אם מיירי בפס"ר

שם ת"ר החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאליהן, אי מיירי דאין זה פס"ר הו"ל דשא"מ, וע"כ דמיירי בפס"ר וא"כ מ"ט קרי ליה הובערו מאליהן, ואפשר שכאן הכונה הובערו מאליהן שלא הוצרך לזה, וסגי ליה להתחמם בהבל העולה מן הגחלים, ואה"נ דמיירי בפס"ר, ולכן קרי ליה משאצ"ג, ובתוספתא פ"ב דשבת הגרסא החותה גחלים להתחמם כנגדן פטור, והגר"א הגיה והובערו מאליהן, ובפשוטו היינו כמו גזירה שמא יחתה שמהפך בהן להבעיר, אלא שא"צ להבערה וסגי ליה בחום היוצא מהן ע"י החיתוי.

דס"ל שיש לאסור מדרבנן, ובתוד"ה אי הזכירו דיש מקום לאסור מדרבנן אפי' אם ס"ל דתולש לאו היינו גוזז.

שם גמ' וביו"ט אסור דהו"ל עוקר דבר מגידולו, משמע דחיוב מדאורייתא קאמר, שאם האיסור מדרבנן הרי אפשר לומר שאסור תולש אטו גוזז, מיהו י"ל דכיון שבבכור לא גזרו, אין לחדש שביו"ט גזרו, אבל עוקר דבר מגידולו חיובו משום קוצר וזה שייך רק ביו"ט, ולפ"ז לאחר מיתה דליכא משום קוצר מותר ביו"ט, מיהו אפשר דלאחר מיתה אף תולש חייב משום גוזז וכמו בנוצה דאורחיה הוא, דלכאורה משמע בירושלמי דלאחר מיתה אף תולש אורחיה הוא, דמחיים אין דרך לתלוש משום צער הבהמה, ואפשר שאף החיבור חזק יותר.

שם דהו"ל דשא"מ וביו"ט דשא"מ מותר, הקשו בתו' מאי מספק"ל לענין יו"ט הרי לפי שני הצדדים במתכוין או בפס"ר ודאי אסור, ואם אינו פס"ר באמת מותר כיון שאינו מתכוין, ואף אם טעמיה דריב"ה משום דתולש לאו היינו גוזז, באינו מתכוין יש להתיר אף אם האיסור משום עוקר דבר מגידולו, ואין לחדש כאן איסור בדשא"מ למאן דשרי בכל התורה, [וצ"ע במה שחידשו תו' איסור בזה], ולכאורה נראה דלא קים להו אם זה פס"ר, וג"ז בעו למילף מתוך דברי ריב"ה, ובזה מיושב הא דמשמע בגמ' דבמסקנא שרי אף פס"ר, ולא הזכירו דהדרו ממאי דסברי הכא, אבל אם לא קים להו המציאות, ולצד דכנגדו ביו"ט אסור הטעם משום דפס"ר הוא א"כ ממילא מתפרש דלמסקנא דנקטינן דטעמא משום דתולש לאו היינו גוזז מותר אף דהו"ל פס"ר, דהא אינהו כר"ש ס"ל דדשא"מ מותר, - ביאור הספק אם זה פס"ר לפי שברוב פעמים במשיכת הצמר אילך ואילך הוא נתלש, ומ"מ אין להכריע שזה פס"ר, כיון שיתכן שימשך לצדדין בלא תלישה.

ואפשר דמיירי שהובערו הנשארים ע"י שלקח העליונים להתחמם בהם, והו"ל כחופר גומא וא"צ אלא לעפרה, שמבעיר התחתונות ע"י שלוקח העליונות אליו להתחמם, ולכן קרי להו הובערו מאליהן.

בכורות כ"ד ב' במתני' ר"י בן המשולם כו', בכל הסוגיא

יב. בכורות כ"ד ב' מתני' ר"י בן המשולם אומר השוחט את הבכור כו', יש לעי' מ"ט לא קתני תולש את השער כדי שיהא מקום לקופיץ, ומהו ביאורו של אריכות הלשון עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן, ולפמ"ש בגמ' דמיירי באינו מתכוין לתלוש, וא"כ מיירי בדלאו פס"ר, וכדפרש"י בגמ' שמפניהו ומושכו אילך ואילך ואם נתלש נתלש, ניחא דמש"ה לא קתני סתם תולש את השער, אבל אם נימא דלמסקנא מיירי אפי' בפס"ר צ"ב, ואפשר דאף אם התירו למשוך השער אילך ואילך בכח של פס"ר, מ"מ לא התירו אלא לפנות השער ביד אילך ואילך, דבזה ניכר שאין בזה משום גוזז, וכדמסיים נמי שלא יזיזנו ממקומו, וזה שייך ג"כ רק במושך אילך ואילך ומשאיר הנתלש בצדדין.

שם עושה מקום בקופיץ מכאן ומכאן, יעוי' בתו', ולכאורה אם בסכין א"צ פינוי מקום, לא הי' ראוי להתיר לאופן משונה ששוחט בקופיץ, דכיון דכו"ע שחטי בסכין בקל ימצא סכין לשחוט בו, וכן הרמב"ם בה' מעילה העתיק ד"ז בסכין, ואפשר דמתני' נקטה קופיץ לרבותא דאע"פ שהוא עבה וצריך מקום רחב יותר אפ"ה שרי, ולא ניחא ליה לתנא למיתני לקופיץ דמשמע שבכור מצותו בקופיץ, ולא חשש לשנות בקופיץ, כיון שאין דרך לפנות השער בקופיץ, וממילא יבינו דלקופיץ קאמר.

יש לעי' רבנן דפליגי אריב"ה מאי טעמייהו, אם משום דס"ל תולש היינו גוזז, או

לתלישה המעלה של דרך גזיזה, ולכן במלאכת קוצר שיין לחייב אף תולש, דלא בעינן בזה דרך גזיזה, ואין התלישה שינוי גמור לפטור עליה, כ"ה לפי הרמב"ן.

מיהו לפמש"כ לעיל דהא דאין דרך לתלוש הצמר הוא משום צעב"ח וחיבורו החזק, אבל לאחר מיתה דרכו אף בתלישה, וחייב משום גוזז, לפ"ז י"ל דאף בקוצר מיקרי כלאחר יד בתלישה, כיון שהחסרון אינו בדרך גזיזה, אלא שאין דרך לתלוש מבע"ח, ואין חילוק מאיזו מלאכה הוא מתחייב, (מיהו גוזז ממתה פטור מרה"ג דלא קרינן בה צאנך).

בענין תלישת נוצות העוף מחיים

ואפשר דנפ"מ לדינא לענין תלישת נוצות העוף קודם שחיטה, שהרמב"ן תלה היתירו מפני שגם מחיים חיובו משום גוזז, ואיסור זה עתיד להדחות לאחר מיתה, אבל אם מחיים חיובו משום קוצר, הרי איסור זה אינו קיים לאחר מיתה, מיהו למאי דאמרין דנוצה דרכה בתלישה וחיובו משום גוזז, ובפשוטו בכל הנוצות הדין כן, לא רק בנוצה הגדולה שעושה ממנה קולמוס שיש בה משום ממחק ומשום מחתך, [שור"י שכ"מ בהדיא ברש"י שבת ע"ד ב' ועי"ש בריטב"א], וא"כ מלאכה זו עתידה להדחות לאחר שחיטה, שאין דרך לגזוז נוצות אלא למרוט, אבל עדיין יש לדון אם איתא דמחיים יש בהם משום עוקר דבר מגידולו, נהי דשם המלאכה הוא גוזז, אבל אין זה מבטל לגמרי ענין עוקר דבר מגידולו, משא"כ להרמב"ן דס"ל שאין עוקר דבר מגידולו אלא בגידולי קרקע, [ובנוצות יש סברא דלא דמו לצמר, שאין דרך לתלוש הנוצות שיחזור ויצמחו, אבל צמר עשוי לכך שיגזזנו ויחזור ויצמח כדכתיב וראשית גז צאנך תתן לו, וא"כ מה"ט י"ל דבצמר שיין עוקר דבר מגידולו שהוא כפריו של הצאן, משא"כ בנוצה של עופות שהם כגופן ועורן, ולא מיקרי גידולן, כמו שידים ורגלים ועור

שם א"ל זילו שיילוהו כו', יעוי' בתו', והנה ר"ה ידע דרב סבר דשא"מ אסור, ואם פסק כריב"ה ע"כ הטעם משום דתולש לאו היינו גוזז, אבל אם לא הי' פוסק כותיה, איכא למימר דטעמיה דריב"ה משום דשא"מ, ואמנם לענין יו"ט אין נפ"מ למאי דפשיט להו משום כלאח"י, אבל מ"מ נתברר לו מזה טעמיה דריב"ה, ומטעם זה אפי' פס"ר שרי, ולדעת הרמב"ן רק מה"ט התיר כלאח"י דהו"ל תולדה גוזז ולרבנן אסור, אלא שלא ידע כמי הלכה, וצ"ע.

שם א"ל כנגדו ביו"ט מותר, לפמש"כ דמספק"ל אם זה חשיב פס"ר, א"כ שפיר השיב להם ר"ה דמותר, אע"פ שלר"ה אף בפס"ר מותר, מ"מ הם הוצרכו לדעת הלכה למעשה אם מותר, ולא איכפת להו הטעם וכשאמר כנגדו, למדנו דכל מה שמותר בבכור ואפי' פס"ר מותר ביו"ט.

בדברי הרמב"ן שלמסקנא תולש משום גוזז, ואם במלאכת קוצר תלישת שער מבע"ח לאו כדרך הוא

שם כ"ה א' דהו"ל עוקר דבר מגידולו כלאח"י, לפמשנ"ת דר"ה ידע מהא דפסק רב כריב"ה דטעמיה משום דתולש לאו היינו גוזז, דהא רב ס"ל דשא"מ אסור, ומזה למד להתיר ביו"ט דהו"ל כלאח"י, וש"מ דחיוב תולש משום גוזז הוא, שאם חיובו משום קוצר הרי אין חסרון בקוצר דרך תלישה, כ"מ ברמב"ן דלמסקנא הו"ל תולש צמר משום גוזז כלאח"י, ואע"ג דהני דבעו מיניה סברו שחיובו משום קוצר, אבל ר"ה שהתיר להם ע"כ סבר דחיובו משום גוזז, ואע"פ שהזכירו גם הכא עוקר דבר מגידולו מ"מ יש לנקוט דלאו דוקא קאמר, דאל"כ לא היה חשיב כלאח"י.

ביאור הדברים דמה שנתמעט תולש ממלאכת גוזז, היינו כמו שנתמעט תולש מראשית הגז, דהתורה חייבה גוזז כי אורחיה, ולא מפני שהתלישה שינוי גמור, אלא שאין

לא מיקרי גידולין, אלא גופן], ובדברי הרמב"ן ע"ד ב' מבואר דלא שייך לחייבו משום תרתי, שאם היינו אורחיה בכנף וחייבו משום גוזז, לא מחדשין ביה חיוב משום עוקר דבר מגידולו, אע"פ ששייך לחשבו עוקר דבר מגידולו, דחדא תולדה לשני אבות ליכא לעולם.

האם יש בבכור שריותא כלאח"י

בבכור לא מהני שריותא דכלאח"י כיון שהאיסור בחפצא מפני קדושתו ולא איכפת לן אם האדם עשאו בשמאל או בשיניו, שזהו ענין מלאכת מחשבת דשייך רק בשבת שהאיסור על הגברא, כ"כ מרן זללה"ה בבכורות סכ"א סק"ה, ומ"מ מהני הא דתולש לאו היינו גוזז דלא מיחזי כעבודת גזיזה, אלא ניכר שיש כאן צורך מסוים, ואינו נראה כמזלזל בקדשים שמקיימם לגדל עבורו גיזות.

שם גוזז במספרים ואינו חושש

יג. שם גוזז במספרים ואינו חושש, פי' תו' דקמ"ל שאינו חושש שיגזוז עוד שערות אדומות, ומבואר מזה שעיקר גזיזת השחורות מותרת והטעם מפני שזהו תיקון הפרה, ולא מיקריא עבודה בקדשים, ואמנם בפרה דקדשי ברה"ב היא הדבר פשוט שלא אסרו חכמים בכה"ג, אבל בקדשי מזבח יש בזה חידוש דתיקון הקדשים מותר, כגון להניח משא על הבהמה לרפואתה, דנהי דמיחזי כעובר בה, מותר, כיון שזהו לטובתה.

ועיקר חידושו של ריב"ה הוא שמותר אף במספרים, והיינו דנקט לה בעיקרן וראשן, שאז צריך מספרים, אבל בכולן שחורות תולשן, [באופן שאינם פוסלות מיהו רש"י כתב דפסולה לגמרי], ולהיתר התלישה לא הוצרכנו לדריב"ה, ויש לעי' למה צריך לחוש במספרים שיגזוז יותר, הרי יכול לתפוס השערה היחידה ולגוזזה, ואם החשש שנכנס שער אדום במספרים, הרי בכה"ג פס"ר הוא, וצ"ל שאף כשנזהר לתפוס השחור בידו, הדבר

מצוי שנגזז שער נוסף בלי ידיעתו, ובכה"ג מיקרי אינו מתכוין, ולא חשיב פס"ר, כיון שאין הדבר ניכר במעשה הגזיזה, אע"פ שלבסוף מתברר שהי' פס"ר בזה שחתך השערה הנוספת, מ"מ המעשה בעיקרו אינו מוגדר כפס"ר, כיון שאין ידוע מעיקרא אם תכנס שערה זו, ועכ"פ כיון דמתפרש עיקר חידושו במספרים, ממילא למדנו מזה כפי' תו', מיהו יש לדחות דעיקר חידושו שגוזז ולא תולש, אע"פ שתולש לאו היינו גוזז, מ"מ כאן הגזיזה מותרת, כיון שהיא לצורך תיקון הפרה.

ואפשר דהחשש שמא יגזוז יותר מן הצריך וכמ"ש תו' לפרש"י, וקמ"ל ריב"ה שאין מחייבין אותו לתלוש אע"ג דתולש לאו היינו גוזז, אלא רשאי לגוזז במספרים ואינו חושש שיגזוז יותר ויעבור משום גיזה, משא"כ בתולש דאע"פ שתולש כולה מ"מ לא הוי בכלל גוזז כלל.

ורש"י פירש דקרי אינו מתכוין לזה שאין דעתו לצורך הגיזה אלא לתיקון הבהמה, אבל קשה מנלן דלר"י אסור כה"ג, הרי לא אסר אלא כשעובר איסור גיזה בלא מתכוין, אבל בכה"ג שאינו עובר איסור כלל מנלן דתלי בפלוגתא זו, ואפשר לומר דאה"נ, אלא דאף בתולש לצורך שחיטה ולראות המום יש היתר זה, וא"כ אף בפס"ר מיקרי אינו מתכוין, ול"מ כן בסוגיית הגמ', אלא בכל גונא פשיטא לן שאין היתר דשא"מ בפס"ר, ואדרבה כאן שכונתו לנטילת שערות אלו חמיר טפי, דנהי דאין כונתו לצורך השער, אבל כונתו לנטילת השער, משא"כ במילה בצרעת שאין כונתו להעביר הצרעת, ורק בזה ס"ד דאביי דדשא"מ מותר, ומסקנא דאסור.

לענין הלכה לא מצינו בגמ' חילוק בין יו"ט לבכור, והמתירים במתכוין בבכור מתירין אף ביו"ט, אבל בהנהגה יש מקום להחמיר ביו"ט להצריך לתלוש ולגזוז קודם יו"ט, משא"כ בבכור שאין אפשרות להקדים.

שבשניהם שנינו בדר"י דאפי' מת אין מקיזין לו את הדם, ואיך אפשר לשנות אפי' מת אם מתני' מיירי דוקא בשלא אחזו כ"כ, וסתמא דמילתא כל אחזו דם שוין, אלא שמקדימין רפואה למיתה ומקיזין הדם קודם שיחמיר מצבו, ופעמים שמתרפא מעצמו, וכ"נ מסתמות הרמב"ן בהלכות שכל עניני אחזו דם שוין.

שבת מ"א ב' והלא מצרף הוא כו', בכל הסוגיא

זו. שבת מ"א ב' והלא מצרף ר"ש היא כו', יש לעי' מ"ט חשיב מצרף, הרי עיקר הצירוף הוא מכח המים [ובפשוטו אפי' חמין מצרפין], והמיחם הי' בו מים כ"ז שהי' על האש, ומגלן שמתחדש רפיון המתכת לאחר שהסירו מן האש, וצ"ל דכיון שהצד התחתון של המיחם מתחמם ביותר ע"י האש, והוא מגיע לחום גדול הרבה יותר מחום המים, לכן כשמפנים ממנו המים, עדיין החום של התחתון מפעפע את הברזל, ומהני ליה צירוף.

אבל במקום שיש מים חמין הי' נראה דלא שייך צירוף ע"י צונגין, ומה שאמרו שיעור לצרף היינו מפני החלק העליון של המיחם שלא היו שם מים, שעכשיו כשממלא מגיעין המים לשם, אבל לא משמע כן סתמות הדברים, דהא בפינה ממנו מים לגמרי, נקטינן שאפי' פושרים מצרפין אותו, ובמוסיף על המים נקטינן שרק צונגין מצרפין אותו, וש"מ דלא חשבינן החלק העליון של המיחם כלא הי' בו מים, שהרי אין נצרף בפושרין, מיהו יש לחלק כיון שהחלק העליון אינו מונח ע"ג האש, ומ"מ פשטות הדברים שאף במקום שהיו מים חמין שייך צירוף בצונגין, אבל בברזל שהי' על האש בלא מים מסתברא דבחמין נמי איכא צירוף, אבל הרמב"ן מ"ב א' הזכיר דאפשר שעששיות שמפשידין המים אינן נצרפות לגמרי ולכן צירופן דרבנן, דמדאוריתא רק בצונגין חשיב צירוף, וד"ז צ"ב שהרי העששיות נופלות לצונגין ומיד נצרפין, ואע"פ שאח"כ המים מתחממין מהן, ולשון

בכורות ל"ד א' אילימא ר"ש דמתני' כו', מנלן להתיר דשא"מ כשהתוצאה אינה רצויה

יד. בכורות ל"ד א' אילימא ר"ש דמתני' עד השתא לא אשמועינן דשא"מ מותר, יש לעי' מאי פשיטותא להתיר דשא"מ במום, הרי אפי' גרמא אסור וכ"ש דשא"מ דאסור, וי"ל דפשיטא לן דהיכא דצריך לרפואה לא אסרינן גרמא וה"ה דשא"מ.

בקושית תו' דהא ר"ש שרי אף במכוין ופס"ר והקשו בתו' דהא ר"ש שרי אף בפס"ר ומתכוין דהא יליף מקרא שאין איסור הטלת מום בבע"מ, ונקטינן דה"ה אחזו דם, מיהו במתני' רבנן לא שרו במקום שעושה בו מום, ופשיטא לגמ' דאף בדלאו פס"ר אסרי רבנן, כיון דסתם הקזת דם לא היא פס"ר לעשות מום, ולא משמע דרבנן דאמרי ובלבד שלא יעשה בו מום, כונתם למאורע רחוק שההקזה פס"ר שתעשה מום, ועוד מדאסרי לשחטו על מום שעשה ש"מ שאפי' שנעשה המום שלא במתכוין לא ישחוט עליו, וכיון שכן לא שמעינן מדר"ש דשרי בפס"ר, והיינו דמקשינן דעד השתא נמי ידעינן דדשא"מ מותר.

ולפ"ז אפשר דלקושטא דמילתא ר"ש דמתני' היינו ר"ש דברייתא ושרי אפי' פס"ר, אלא דכיון שאין ד"ז מפורש בדבריו במתני', לא סגי אם הי' אומר הלכה כר"ש דמתני', וכשאמר הלכה כר"ש דברייתא שמעינן דשרי פס"ר, דרבנן דברייתא נמי שרו פס"ר, והא דלא התירו לשחוט על מום זה, היינו מפני שחששו שיבא להטיל מום ע"י הקזת הדם אף כשאינו מוכרח, מיהו רבנן דמתני' לכאורה כר"מ ס"ל, שלא התירו לעשות מום כלל, אלא שלא גזרו כר"י שיבא לעשות במקום שעושה מום מתוך שבהול על ממונו.

במה שחידשו בתו' שני ענייני אחיזת דם

מה שחידשו תו' שיש שני ענייני אחיזת דם צ"ע טובא בסתמות הגמ', ובפרט

המשנה כדי שתפיג צינתן לא משמע שמתחממין כלל.

שם ר"ש היא דאמר כו', ולא פס"ר הוא, כיון שהכלי כבר נצרף בתחלת עשייתו, וגם בכל יום מרתחו ונצרף במימיו, ואין הכרח שיש תועלת בצירופו [שו"ר שכ"כ במלחמות], ומ"מ לר"י אסור כיון שיתכן שיש חלק שנצרף.

שם מתקיף לה אביי מידי מיחם שפינה ממנו כו', לכאורה הקושיא דתחלה צריך לפנות המיחם מע"ג האש, ואח"כ לפנות מימיו מתוכו, ולכן בלשון שפינהו שלא הזכיר אלא פיגוי אחד, משמע טפי פיגוי מן האש, ולא לפרש פיגוי מן המים בלא להזכיר פיגוי מן האש.

שם ומיחם שפינה ממנו מים כו' ור"י היא, חידושה דאביי דלהפשיר ג"כ אסור, אע"פ שבפינהו מן האש מחלקינן דפושירין אינן מצרפין, והיינו מפני שלא נתפרק כ"כ כשהמים בתוכו, וכלפי זה אמר אביי דבפינה ממנו מים הכל אסור, מיהו ממתני' אין ראי' שהרי כשנותן צונן להפשירין כבר נצרף בתחלת נתינתו, ול"ד למתני' שאין הצוננין נוגעין במיחם אלא מתערבין עם המים, אלא שהדין אמת שאין נותנין לתוכו מים כל עיקר אפי' מים פושירין.

הא דדייק אביי דר"י היא היינו מדקתני דינא דמתני' ביש בו מים, ומ"ט לא אשמועינן רבואת דה"ה בפינה ממנו מים, מיהו אין זה מוכרח דשפיר י"ל דניחא ליה לרבי למיסתם מתני' באופן שמותר לכו"ע, אלא דאביי נקט הכי כלפי פלוגתתו עם רב אדא בר מתנא, ושמואל באמת לא חש לזה ומוקים לה כר"ש ורב דסבר כר"י מוקים לה כר"י, וערמב"ן שכתב דאפשר דאביי דייק מכדי להפשירין א"נ מדקתני שפינהו, ובמלחמות כתב דאפשר דאביי לא מוקים לה דוקא כר"י, אלא

דמיתוקמא נמי כר"י, ובחידושים הרחיק תירוצ זה.

שם אמר רב לא שנו אלא להפשיר כו', ממתני' ליכא למידק מידי, שהרי מטרתו לחמם המים וקמ"ל דלהפשירין מותר, ולא שייך למידק מזה דצוננין אסור, אלא דרב קושטא קאמר שיש לחוש לצירוף גם כשמרבה מים צוננין על החמין עד שנצטננו בשיעור שמצרפין, ורב לטעמיה דס"ל דשא"מ אסור ושמואל לטעמיה דס"ל כר"ש, ולפ"ז עיקר חידושו של רב דיש לחוש גם בזה משום מצרף, ושמואל לא פליג עליה במציאות, אלא דס"ל כר"ש, ולכן מוקים לה כר"ש, והיינו דמקשינן למימרא דשמואל כר"ש ס"ל כו' דכיון דלאו מדיוקא דמתני' קאמר לה, ע"כ משום דס"ל כותיה דר"ש מפרש לה כהלכתא.

בשיעור לצרף

שיעור לצרף פי' הרמב"ן וכ"כ הריטב"א בשם ר"י דהיינו מים מרובין עד שנצטננו כל המים ואז הם מצרפין אותו, אבל פושירין אין מצרפין, מיהו דוקא בכלי שיש בו מים חמין, שבזה אין השינוי לפושירין מצרפו, אבל כלי שפינו ממנו כל המים נצרף אף בפושירין, ואפשר דאפי' בחמין נעשה בו צירוף, שהכלי רותח יותר מן המים, ולכן יש למים כח צירוף, - ענין מילוי על כל גדותיו שפירשו בתו' דזהו שיעור לצרף צ"ל דכשיש מקום פנוי בכלי שאין המים מכסין אותו הרי הכלי מוציא חומו לשם ואינו נצרף ע"י המים צריך לסתום כולו במים, ואין המציאות הזו מובנת כ"כ, וגם קשה שהרי הצד החיצון של הכלי אינו במים כלל, ומה לי עליונו מה לי גבו.

שם מ"ב א' אפי' של עץ נמי ובחילוק שבין עץ לשל מתכות

מז. מ"ב א' והאמר שמואל כו' אפי' של עץ נמי, יש לעי' מאי קושיא נהי דהתירו גחלת של מתכת שאין בה משום

כיבוי, אבל עדיין אין ראי' מזה להתיר כיבוי גחלת של עץ, שיש בה איסור כיבוי, ונראה דפשיטא לגמ' שהתירו כל איסורין דרבנן למנוע נזק דרבים, ולא חילקו בין חד דרבנן לתרי דרבנן, [מיהו איסור דאוריתא בשינוי נראה דאסור].

והא דמתכת אין בו משום מכבה דאוריתא היינו מפני שאינו אש הדולק, אלא חום גדול שבכחו להבעיר אש בנשרפין, וכ"מ לקמן קל"ד א' דמתכת אין בה משום כיבוי מדאוריתא, וכתב במ"ב סי' תק"י ס"ק ט"ו דכיון שאינו בוער אין בו משום כיבוי מדאוריתא, (ואף דמשכח"ל ברזל אדום שהוא אש, מ"מ אין גופו נשרף, והאש הזו כשלהבת שנכבית מיד עם הוצאת המתכת מן האש).

ויש לעי' איך מכבין את הגחלת, דבפשוטו מים ברה"ר לא שכיחי, ואינו יכול לטלטלם בשבת, וא"כ הכיבוי ע"י שדוחק עליה ברגלו ומכבה אותה בעפר, מיהו סתם גחלת של מתכת אינה נכבית עי"ז, וא"כ יש לפרש דשמואל קמ"ל שאם יש שם מים מותר לכבותה, וכ"מ ברמב"ן שפירש שהכיבוי במים, שדן משום צירוף.

בלשון הרמב"ן שכיבוי מתכת משום מצרף

לשון הרמב"ן בסוגיין צ"ב דמשמע שביאר כל הנדון בגחלת של מתכת בדין צירוף, והרי פשטות הגמ' דבתרווייהו הנדון משום כיבוי, ואף לא הוזכר כלל שהכיבוי במים, אבל מדברי הר"ן נתבאר דכונת הרמב"ן לנדון נוסף מלבד נדון דכיבוי דליכא במתכת, והקדים כן לדברי בה"ג שמבואר שיש בכיבוי מתכת מלאכה דאוריתא, וע"כ היינו צירוף דכיבוי מתכת ודאי מדרבנן הוא, והיינו ממה שביארו דהחילוק בין עץ למתכת לפי שאין ליבוי ניכר ועלולין להנזק, ומ"ט לא אמרו בפשיטות דבמתכת ליכא כיבוי כלל, רק מיעוט החום, ולא משמע דס"ל שגם במתכת שייך כיבוי מדאוריתא, ולכן פירשו כונתם משום

צירוף, אבל סתמות דברי ר"ח דהנדון משום כיבוי גם במתכת, ואפשר דמיירי בגחלת מלובנת אלא שאינה אדומה, ששורפת עצים במגעה, וס"ל דכיבויה מדאוריתא, ולא דוקא במים, [א"נ מדרבנן כמ"ש הרשב"א עי' בסמוך], ובר"ח יומא ל"ד ב' הביא מירושלמי שאין כיבוי במתכת שאינה אש אלא תולדת אש, והרשב"א כתב דמהא דס"ל דלר"י אף במתכת אסור, ש"מ דאף בדרבנן אסור ר"י משאצל"ג, שהרי במתכת ודאי כיבוי דרבנן הוא כמבואר בחרדל קל"ד א', [מיהו התם ביו"ט מיירין ועי' בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה סל"ו סק"ב בשם הר"י מיגש, בטעמא דאין כיבוי במתכת, שו"ר ברמב"ם פ"ב ה"ב שפירש דצירוף מתכת ג"כ חיובו משום מכבה, וזה ע"פ פי' ר"ח, אבל קשה דבמיחם שיש בו מים חמין לא שייך להזכיר כיבוי כלל.

בקושיית תו' מ"ט ס"ד דשמואל כר"י

במשה"ק תו' מאי ס"ד דאם שמואל ס"ל כר"י במשאצל"ג יסבור כותיה באינו מתכוין, לכאורה י"ל שאם הפטור דאינו מתכוין הוא משום מלאכת מחשבת, א"כ מאן דמחמיר במשאצל"ג יש לו להחמיר ג"כ בדשא"מ, אבל למסקנא מפרשינן דדשא"מ זהו פטור בכל התורה, ושפיר סבר שמואל בזה כר"ש, אע"פ שמחמיר במשאצל"ג, שו"ר דבזבחים צ"א א' נמי פריך הכי אע"פ שאין שם דין מלאכת מחשבת, ועי' לקמן ק"א א' דמשמע שאם רב כר"ש ס"ל בחד דוכתא ה"ה בכולהו מילי דשבת, עי' לקמן ס"ק כ"א בזה, ודכוותה יש לפרש בדשמואל הכא.

יומא ל"ד ב' והלא מצרף הוא כו', ע"ס הגמ'

יז. יומא ל"ד ב' והלא מצרף, נראה שלא הי' מועיל לחמם המים מערב יוהכ"פ, כיון שהמים מתחלפין ע"י המעין שיורד מעין עיטם, מיהו י"ל שלא רצו לחמם הרבה, דמיחזי כמרחץ, כדאמרינן טבילה בחמין מי איכא ולכן מערב יוהכ"פ היו מצטננים לגמרי,

- לשון המשנה מחמין לו חמין ומטילין לתוך הצונן משמע טפי מים חמין, ובתו' סנהדרין י"ח ב' אמרו קומקום של חמין.

שם אמר רב ביבי שלא הגיע לצירוף, הדבר מחודש שברזל המונח בתוך האש לא הגיע לצירוף, ומיחם שיש בו מים מגיע לצירוף, וצ"ל שמוציאין אותן מן האש ומצננין אותן ואח"כ מכניסין אותן למים ולשון שלא הגיע יתפרש בזמן הנתינה למים.

שם אביי אמר כו' דשא"מ מותר, פי' תו' דלא הוי פס"ר, ויש לעי' דבשלמא מיחם שייך לומר שכיון שמתחמם עם המים אין תועלת צירופו ברורה, אבל עששיות שנתלבנו באש ודאי יש בהם צירוף, והוי פס"ר, ובאמת לשון הגמ' דמייתי עלה הא דבשר ערלתו משמע כמ"ש הרמב"ן שבת קי"א דהיינו מילתיה דאביי קודם ששמעה מרבא והדר ביה, מיהו א"א לומר שבטלו דברי אביי למסקנא, דודאי מדסתמו בגמ' כאן ש"מ שלמסקנא דאביי ג"כ תירוצו קיים, דאע"ג דהוי פס"ר מ"מ מיקרי דשא"מ לענין שלא יגזרו ע"ז במקדש, דודאי אם ה' מתכוין לכך אסור אפי' במקדש [מדרבנן או מדאורייתא], שאין להתיר תיקוני ברזל ביוהכ"פ, ואפי' בלא פס"ר, ונמצא שעיקר ההיתר מפני שאינו מתכוין ושפיר הזכיר אביי טעם זה וכיון שאמר דבריו ע"ד ר"י דס"ל דשא"מ אסור ממילא מובן דכונתו משום שאין שבות במקדש.

שם צירוף דרבנן – עיקר צירוף מותכת דאורייתא הוא, ובדברי הרמב"ן

שם אבל הכא צירוף דרבנן, כל מצרף כלי מסתבר דדאורייתא הוא כדין מכה בפטיש, וא"כ הקולא בעששיות מפני שאין תועלת בצירופן, שעיקר צירוף בכלי מושלם, אבל עששיות צריך להתיכן ולעשות מהן כלי, ואינו רוצה בצירופן, ורק מדרבנן אסורות, ולשון הרמב"ן שבת מ"ב א' ואפשר דכל צירוף דרבנן, ואפשר שלא אמרו כן [ר"ל דצירוף

דרבנן] אלא בגחלת דלא שייך צירוף אלא בכלים או ברוצה לעשות כלי משום דהוי מתקן, אבל בגחלת לאו מתקן הוא ומדאורייתא שרי, ומבואר מזה שאף ברוצה לעשות מהן כלי ולחזור ולהתיכן יש תועלת בצירופן, וסיים הרמב"ן דצירוף דרבנן דאמרינן ביומא היינו צירוף דעששיות דלאו לתקוני כלי הוא עושה, ולפ"ז מ"ש דשא"מ היינו דכיון שאין כונתו על הריח הזה כלל, ליתן לן למיגזר בכה"ג.

ומה שדימה הרמב"ן ד"ז לקוטם להריח, לא לגמרי מדמי להו, דהתם שרי לכתחלה, [שו"ר בביצה ל"ג ב' דלר"א דלחצוץ שיניו חייב באמת אסור מדרבנן] לפי שאין האדם מרגיש שום תועלת בקיסם אם אין דעתו לחצוץ שיניו, אבל בצירוף, הרי זו מציאות שהברזל מתחזק בכל ענין, אלא שאין דעתו של אדם ע"ז, ואפשר דלגמרי מדמי להו, אלא שפעולת צירוף אין להתירה בשבת לכתחלה אף כשאין דעתו ע"ז, כיון שזו פעולת חול, אבל קטימת קיסם להריח אין לאסור, דכשאין דעתו לחצוץ שיניו הרי זה מעשה המותר, כמו לקטום עץ גדול או קטן שאינם ראויים לחצוץ שיניו, וכ"כ המ"מ פ"ב ה"ב בדעת הרמב"ם ושם לא הדגיש החילוק בין כלי לגחלת כלשון הרמב"ן, אבל ע"כ כונתו לזה דבכלי אע"ג שאינו מתכוין חייב, דלא שייכא סברא זו אלא בגחלת וקיסם, מיהו אפשר שהרמב"ם מתיר אף בכלי שכבר נצרף בבית האומן ושוב אין דעתו של אדם ע"ז.

סוכה ל"ג ב' והא קא מתקן מנא ביו"ט, בהא דפשיטא לן דליכא מאן דשרי, ואם חשיב תיקון מדאורייתא

יח. סוכה ל"ג ב' והא קא מתקן מנא ביו"ט, יש לעי' מ"ט פשיטא לן שיש לאסור כה"ג, הרי בפסח לא חשיב תיקון כלל, וא"כ אין זה תיקון גמור, ושפיר י"ל דראב"ש ס"ל דלא גזרו רבנן בזה, ואפשר דכיון שהפסול הוא משום חסרון נוי ההדס, הר"ז

בכה"ג מתכוין מיקרי, ובדלית ליה אחר ג"כ כמתכוין חשיב וחמיר מפס"ר, שהרי הוא צריך לו, אבל בדאית ליה אחר ואין דעתו להשתמש בזה בהא פליגי, ולפ"ז מתפרש בדאית ליה כבר הושענא אחריתי דהיינו הדס אחר אגוד בהושענא, ולא רק דאית ליה עוד הדס מתוקן, שיכול להשתמש בו, [שו"ר שהגרא"מ הורוויץ ז"ל פירש דמיירי באגד את זה אלא דאית ליה אחר, והדברים מחודשים, מיהו לדבריו מיושב שההדס האגוד נדחה ונראה כסוגית הגמ', ודוחק לומר שהיו לו שנים אגודים, ומתפרש דאית ליה אחרינא וכעת דעתו להשתמש בזה שממעט ולא בשני, וצ"ע].

בביאור הרמב"ן מ"ט שרי הכא בפס"ר לר"ש

וביאר הרמב"ן שבת קי"א א' דמה"ט מותר לר"ש, כיון שהתיקון של ההדס אינו תיקון כלל באינו מתכוין, שהרי הדס בפסח מותר למעטו ואפי' בכונה ליפתו, דלא חשיב מנא, ורק בצירוף צורך המצוה חשבינן ליה תיקון מנא, וכיון דאית ליה הדס אחר הרי אין כאן תיקון, ויש לעי' א"כ מ"ט לר"י אסור, וי"ל דלא דמי לקוטם להריח ומצרף עששיות, דכאן סו"ס ההדס מתוקן וראוי לכל אדם לקיים מצותו, אלא דלא חשיב פס"ר, כיון שאין זה מוחלט שיהא תועלת מתיקון זה ואמנם אין העתיד משנה למפרע, אבל מצב כזה אינו תיקון מוחלט דשייך לחשבו פס"ר דתיקון שתלוי ברצון להשתמש למצוה אינו תיקון מוחלט במציאות, אבל לר' יהודה כל מה שאסור במתכוין ה"ה באינו מתכוין.

ופשמות הגמ' דת"ק כר"י ס"ל, אבל אליבא דר"ש כו"ע מודו דשרי, מיהו ק"ק מ"ט תלי לה בדראבר"ש, ויתכן לומר דת"ק קרי ליה פס"ר ואפי' לר"ש אסור.

שבת נ' א' חוץ מכלי כסף בגרתקון, אם איסורו משום ממחק או מכא בפטיש

יב. שבת נ' א' חוץ מכלי כסף בגרתקון, פרש"י דהו"ל ממחק, וכן משמע

דומה למכה בפטיש כמישקל אקופי מגלימא שבת ע"ה ב', שלקטתן משלים נוי ההדס, ולא רק פסול מהלכות הדס, ואמנם בפסח לא חשיב תיקון אבל בסוכות מיקרי תיקון בגופו שהשלים נוי ההדס, מיהו נראה שאין ללמוד מזה איסור להסיר נקודות מאתרוג וכיו"ב, דענבים חשיב טפי תיקון גדול שנוטל חלק מההדס, וחשיב שינוי גמור, ומהא דחשבינן ליה דחוי חזינן שזהו חסרון גמור, ואפשר דפסול אחר שחוזר להכשרו לא משוי ליה דחוי, כגון שינוי מראה אם מועיל לגרדו, ושאינו ענביו דמיקרי חלק מגופו ולא רק מראה.

פשמות הדברים דתיקון זה איסורו מדרבנן, וכ"מ בתו' ק"ג א' ועוד בראשונים אבל ברא"ש שבת פ"ב ס"א כתב דאי צריך ליה איכא איסור דאוריתא, וכ"כ המרדכי בפרקין סי' תשמ"ז בשם ריב"א, מיהו דעת הרשב"א כתובות ו' ורש"י סוכה ל"ג א' ותו' יומא ל"ה א' דאיסורו מדרבנן, וכ"כ הגרע"א ז"ל בגליון מג"א סי' שי"ד סק"ה ובסי' תרמ"ו סק"א, ומרן זללה"ה כתב בסי' נ' סק"ה שמיעוט ענביו קל מאיסור דרבנן כדקרו ליה תו' תיקון מועט, ע"ש.

שם כגון שלקטן לאכילה כו' דאית ל' הושענא אחריתי

שם אמר רב אשי כגון שלקטן לאכילה כו', ק"ק דלשון אין ממעטין סתמא משמע שכונתו למעטן למצוה, והשתא מתפרש דאין ממעטין בשום אופן, וראבר"ש אמר דאיכא גונא דממעטין, ואפשר דכיון דקתני מתני' ואם מיעטן כשר, קמ"ל דמשכח"ל דממעטין בהיתר, ולפי' הגרא"מ דבסמוך נחא.

שם הב"ע דאית ליה הושענא אחריתי, לת"ק אסור למעט אפי' באופן שאין דעתו כלל להשתמש בו למצוה, דמ"מ מתקן מנא הוא, ולפ"ז לא שמענו מדראבר"ש להתיר כשדעתו להשתמש בו למצוה, אלא שיש לו אחר, דודאי

וא"כ יש לקיים כן גם למסקנא, ואמנם הריב"ש גרס שם דרבא משני הכי, אבל לפנינו הגירסא רבה, ועכ"פ ראוי לומר שגם אביי לס"ד פירש כן.

ביאור ענין נימין המדולדלין

וענין נימין המדולדלין משמע (עי' בריב"ש) דמפני שהם מדולדלין אינם נמתחין להתיישר יפה עם כל השיער, ולכן הוא מתכוין לתלשם בסירוקו, שו"ר ברש"י קמ"ט א' במה שאמרו בגמ' דחיישינן שישייר נימין המדולדלין ע"י המראה של מתכת בסירוקו שהמדולדלין אינם שוין עם שאר השער ויגלחם, ואפשר שכל שיוצא מן השורה מיקרי מדולדל.

בהא דאסר ר"ש לחוף באדמה

ויש לעי' בהא דאסר ר"ש במתני' שם לחוף באדמה מפני שמשרת את השער, האם אסר משום פס"ר או משום מתכוין, [דבפשוטו רק הנימין המדולדלין נושרין, שהרי אינו נעשה קרח ע"י חפיפה, עי' פ"י ר"ח ברחיצת ידיים], דודאי משמע דר"ש כר"ש ס"ל, דהא לא פליג אחופף ומפספס דרישא שג"כ אסור לר"י, ורק באדמה אסר, וכ"מ פ"א ב' דסתם תנא כר"ש, [ולא משמע כלל דאדמה ונתר וחול שוין, אלא מודה ר"ש בנתר וחול, ועי' נזיר שם שנסתפקו אם אסר בכל אדמה], והריב"ש שם פירש דהו"ל פס"ר, ויש לעי' דא"כ שמענו במתני' דמודה ר"ש בפס"ר, ומ"ט לא פשיט אביי מינה דמודה ר"ש בפס"ר [עי' שבת קל"ג א'], מיהו דוחק לומר דמתכוין להשיר כמו הסורק, דסתמא החופף בחול ובנתר ובאדמה כונתם שוה לחוף ולא להשיר, ואפשר דסבר אביי דבנזיר אסרו משום ביטול מצותו, ואף דמן הדין הו"ל דשא"מ, מ"מ ס"ל לר"ש שאין לחוף לכתחלה בדבר המשיר כ"כ, ואפשר דכיון שעוסק בתיקון השער דהיינו חופף ומפספס, לכן יש לאסור כל דבר שודאי מועיל בחפיפה זו וע"פ שאינו מתכוין,

בגמ' לקמן ב' דדוקא בגריר מגוף הכלי אסור, מיהו אף להרמב"ם פכ"ג ה"ז שכתב מפני שהוא מלבנן כדרך שהאומנין עושין ונמצא כמתקן כלי וגומר מלאכתו בשבת, דמשמע שענינו משום מכה בפטיש, [עי' לקמן פ"א א' פ"י ר"ח בהחלקת האבן לקינוח], מ"מ י"ל דדוקא בגריר מגופו הוי דבר חשוב, אבל לא בצחצוח בעלמא, ולשון הרמב"ם משמע שאיסורו מדרבנן, כמו מתקן מנא בכמה דוכתי, ומשמע דחשיב מתכוין לגרור, אע"פ שאינו רוצה שיגרר, אבל כיון שכונתו לצחצוח היטיב, הרי בגרתקון הצחצוח ע"י גירוד, ומתכוין לזה, ומיקרי ממתקן כיון שהשחרורית מונעת שלימותו וחשיב החלק הנגרר כנימין הנגררין מן העור, ולפ"ז אף בלא פס"ר אסור אבל רש"י כתב דפס"ר הוא.

שם הא ר"י כו', לכאן לא נחא לי' בשפשוף והו"ל מקלקל

שם הא ר"י דאמר דשא"מ אסור, יש לעי' מהו האיסור כשאירע שנגרר מגופו ע"י חול ונתר, הרי בפשוטו מצחצחין בלא גרירה, ולא נחא ליה שיגרר, וא"כ הגרירה קלקול ולא מלאכת מחשבת היא, [וכדשרינן קוטם להריח כיון שאין דעתו על כלי] ואפשר שע"י הגרירה נעשה תיקון גדול יותר כמו ע"י גרתקון, אלא שאינו מתכוין לכך.

שם ב' אבל לא סורק

שם ב' אבל לא סורק, רש"י פירש דהו"ל פס"ר, אבל בתו' הביאו מגמ' בנזיר מ"ב א' דמפרש בהדיא דהסורק מתכוין להשיר נימין המדולדלין, והריב"ש בסי' שצ"ד ג"כ תמה בזה והאריך ליישב טעמיה דרש"י עי"ש, ובפ"י הרא"ש נזיר שם פ"י במשנה דהו"ל פס"ר כדמפרש בגמ', ומשמע דלא קשיא לפרש לשון הגמ' מתכוין דהו"ל פס"ר, [שו"ר בריטב"א בשמעתין שג"כ כ"כ], מיהו אביי דסבר שבת קל"ג א' דר"ש מתיר אף בפס"ר ע"כ דמפרש טעמא דמתני' משום מתכוין,

זללה"ה ס"כ סק"ה שנסתפק בזה אם הא דשרי לר"י בעגלה דלא שכיח היינו משום דחריץ גופיה איסורו רק מדרבנן כדאמר מ"ו ב' או דיש דבר שלא שכיח כלל דשרי אף בדאורייתא לר"י דשא"מ, שאפי' אירע שנעשה חריץ לא מיקרי שגגת עבירה, ועי' לקמן סק"כ בדברי הרמב"ן צ"ה א' שלא גזרו ריבוי לר"י באבנים אטו קרקע.

ולקמן קי"א א' משמע דלהכניס ברזא שלא בהידוק שרי אפי' לר"י דהא רב כר"י ס"ל, ומשמע דכשאין דעתו ע"ז לא אסרו בדשא"מ, עי' סק"כ ב.

ומצינו עירובין ק' ב' שהתירו לילך ע"ג עשבים בכמה אופנים אפי' לר"י, משום דלא חיישינן שיתלשו ע"י הליכתו, ואפשר דסמכו ע"ז שהליכתו שינוי ושלל לצורך כלל ומקלקל נמי חשיב.

ויש להסתפק בגונא דשרינן אליבא דר"י, מה הדין אם נתכוין לכך, כגון שגרר עגלה כדרכה כדי שאם יעצור האופן ולא יתגלגל יעשה חריץ, וכן החופף כלי בנתר וחול כדי לגררו, אם חייב כשאירע כן, או"ד כיון שהמעשה מוגדר שאין לחוש למלאכה, הרי גם כשאירע אין זה מתייחס אליו, ומיושב בזה דר"י לא סמך על כונה לפטור, ובאופן שפטר באינו מתכוין משום דלא שכיח כלל, התם גם במתכוין פטור דלא חשיב מעשה ידיה, ולפ"ז גם היכא דצריך עשייה לשמה י"ל דחסר בכונתו לשמה, מיהו בחופף כלים שעסוקו בתיקון הכלי לא יתכן להתיר במתכוין כלל, אלא העיקר דבמתכוין ודאי אסור.

שם אימא סיפא כו', היינו ברייתא דשריא בנתר וחול, דהא ס"ד דבריתא דאסרה ס"ל שא"א לייחד חול כלל, ועריטב"א בזה.

שם אבל פניו ידיו ורגליו, מזה החידוש דשרי
שם אבל פניו ידיו ורגליו מותר הא מעבר שער אבע"א כו', יש לעי' למאי

דפעולה זו מוגדרת כמתכוין לכל זה, שו"ר בבה"ל סי' שכ"ו ס"ט ד"ה בדברים שהביא לדון אם רי"ש פליג אף על נתר וחול.

בדברי הרמב"ם שלא כתב שהסורק מתכוין ולשון הרמב"ם פ"ה מנזירות הי"ד אבל לא
יסרוק במסרק ולא יחוף באדמה מפני
שמשרת את השער ודאי, ואין מוכרע אם
טעמא דפס"ר קאי גם אסורק, והרדב"ז שם
הקשה מ"ט אינו לוקה על הסורק כיון
שמתכוין כמו שסיים הרמב"ם דאינו לוקה,
ותירץ שכבר נדלדלו ולא הויה מלאכה גמורה
עיי"ש, וזה גדר מחודש, ובפשוטו כל שחייב
בשבת חייב בנזיר.

ובשו"ע סי' שכ"ו ס"ט פסק דמותר לחוף בדבר שאינו רובו מדבר המשיר את השער, ועיי"ש במ"ב דלא אסרינן אלא בפס"ר, ועיי"ש בבה"ל, ולפ"ז נקטינן טעמיה דרי"ש משום פס"ר, דהא ברמב"ם נזירות פסק כרי"ש, וכן סוגית הגמ' בסמוך בלבינתא ויסמין ופלפלי, מיהו בהני אף לת"ק דרי"ש משמע דאסור, ועיי"ש בבה"ל.

שם האי תנא אליבא דר"י כו', ובדין דבר שאינו מצי

שם גמ' האי תנא אליבא דר"י סבר גריר כו', פרש"י זימנין דגריר ומאן דשרי סבר לא גריר כלל, וכעיי"ז אשכחן ביצה כ"ג ב' תרי תנאי אליבא דר"י בעגלה אם חיישינן לחריץ, ופרש"י דפעמים שאין האופן מתגלגל והוא נגרר וחופר, ואידך סבר לא שכיח הכי, ולכאורה אין לחדש מחלוקת במציאות, אלא יש ללמוד מזה דדבר שאינו מצוה כלל אף לר"י שרי, ומודה ר"י שאפי' אירע שנעשה מלאכה פטור שהמעשה מוגדר כאינו עושה מלאכה, ונמצא שבפס"ר מודה ר"ש ובדבר שאינו מצי כלל מודה ר' יהודה, ונחלקו בשאר אופנים ותנאי דהכא ודביצה פליגי בהגדרת מצב זה אם זה בכלל מעשה ידיה או לא, וראיתי בספר אאמור"ר (שליט"א)

כדרך שממשמש בחול משום השרת נימין כמ"ש רש"י ותו' פ"א א', ואע"ג דלא נחא ליה בהשרתן, וש"מ דפס"ר אפי' בדלא נחא ליה אסור, מיהו כבר הזכיר שם הריב"ש פי' ר"ח דלמשמש להחליק הצרור קאמר, וכן הסכימו הראשונים שם כפי' ר"ח.

מאי שנא זילוף מברדא

ויש לעי' בהא דשרו ר"ש ואמימר ורב אשי למימשי בברדא ובפשוטו היינו דוקא לר"ש דדשא"מ מותר, ולקמן צ"ה א' לא התירו אמימר ורב אשי זילוף לכתחלה כר"ש, ודוחק לומר דברדא שהוא שלישי אהלא שרו אף לר"י וברובו אהלא אסור אף לר"ש, (דהא מסקנת הגמ' להלכה דאסור היינו אף לר"ש, וא"כ צ"ל דבשליש אהלא שרי אף לר"י), וצ"ע.

צ"ה א' המכבד והמרבץ, בדברי הראשונים מהו חיובו

כ. צ"ה א' המכבד והמרבץ, בתו' פירשו דחיובו לר"א הוא כשהשווה גומא בכיבודו וריבוצו, ומיירי באופן שזה פס"ר שישווה הגומא, אלא שאינו מתכוין לכך, ורבנן סברי דלאו פס"ר הוא, ועי' מלחמות קכ"ד ב' [בפלוגתא דהתם] דדוחק לומר דפליגי במציאות שניתן לברר, [וכ"כ תו' בפסחים ס"ה א'], וגם בסתמא אין זה פס"ר שתסתם הגומא היטיב ע"י כיבוד וריבוצ, באופן שיתחייב משום בונה, שבסתימה בלא הידוק ואטימה טובה לא חל שם בונה ע"ש, ולא יתכן לחשבו פס"ר, ועוד דבריתא חייב חטאת קתני ומשמע על הכיבוד לחוד, ולא רק אם אירע שהשווה גומא, והרמב"ן פירש דלר"א חייב על תיקון הקרקע בכיבוד וריבוצ, וחיובו משום בונה או מכה בפטיש, מיהו מסתברא דכיבוד מקליפין תלושין לא חשיב תיקון גמור, ודוקא כשמשווה הקרקע מעפר ופירורין שנדבקין ומקלקלין הקרקע שלא תהא נאה וחלקה וחשיבי קלקול בגוף הקרקע.

דמוקמינן לה בדליכא שער מאי קמ"ל דשרי, ואפשר דלא פריך אלא מזקן כדפרש"י, אבל אכתי שערות קטנות שבגוף אית להו וקמ"ל דלהני לא חיישינן, כי היכי דלא חיישינן לגבות העינים שאינם נושרין ע"י חול ונתר כלל, ואפשר שגם בידיו ורגליו יש חילוק בשערות בין איש לאשה, [שו"ר בריטב"א בזה] והנה רש"י פירש כל הסוגיא דבסמוך ברחיצת הפנים משום זקן [ולפ"ז ה"ה דהמגלח זקנו כסריס], אבל הרמב"ם בפכ"ב הי"ג וכ"ה כפי' ר"ח כתבו דהנדון על רחיצת הידים, וש"מ דאף בידים חיישינן להשרת שער, ושפיר קמ"ל תנא דבנתר וחול שרי אף לר"י, ויש להסתפק לתנא דאסר בכלים אליבא דר"י, אם אסר ג"כ פניו ידיו ורגליו.

שם אבע"א כו' האם יש כאן ג' תירוצים, ואם מוכח מכאן לפס"ר דלא נחא ליה

שם אבע"א בקטן ואבע"א באשה ואבע"א כסריס, יש לדקדק למה לא אמרו כולם בחד תירוצא דמשכח"ל בכל הני גווני, ואפשר לומר דאה"נ היינו דקאמר אבע"א ור"ל שיש כאן ג' אפשרויות, מיהו אפשר דקתני רוחץ משמע זכר, והיינו קטן כלומר גדול שאין לו זקן עדיין לפרש"י, ואח"כ הוסיף אשה אפי' גדולה, והוסיף סריס שהוא גדול, אלא שדוחק לאוקומה בגונא רחיקא, אלא שמענינו הוא נלמד מדמפליג בין חופף שערו לחופף פניו ידיו ורגליו ש"מ דבחופף שלא במקום שער מיירי.

בפשוטו הרוחץ ידיו לא נחא ליה בתלישת השערות, ומדאסרו בשמעתין בפס"ר ש"מ דפס"ר דלא נחא ליה אסור, וכן נזיר החופף באדמה לר"ש אין לו ענין בהשרת השער, שלא אמרו דניחא ליה אלא בסורק שרוצה לסלק המדולדלין, אבל בחופף ראשו לא נחא ליה בנשירת השער, [ויש לדחות דמיקרי נחא ליה] וכן הוכיח הריב"ש סי' שצ"ד מהא דאסור למשמש בצרור בשבת

בדין הדחת רצפת אבנים לר"א

ויש לעי' לדעת הרמב"ן מה דין הדחת קרקע של שיש או אבנים לר"א, מי אמרינן דניכר שהעפר וכיו"ב הנדבק לרצפה הוא כדבר תלוש שאינו מתחבר לקרקע, כמו בעפר ע"ג עפר, או"ד כיון שנדבק וצריך הדחה הר"ז תיקון חשוב, ואלבא דרבנן מבואר בגמ' קנ"א ב' שאין סכין ואין מדיחין קרקע בית המרחץ אטו קרקע שאינו מרוצף, והיינו משום דליכא אשוויי גומות במרוצף.

והנה בפסחים ס"ה א' כמפורש דלר"א יש חיוב בהדחת קרקע, ואמנם התו' לשיטתם דס"ל שלר"א החיוב הוא ג"כ משום אשוויי גומות נדחקו בזה, אבל לדעת הרמב"ן הרי פירשו בגמ' דמתני' ר"א היא דאסור הדחת קרקע מדאורייתא, ולכן אסור במקדש, דבשלמא להתו' סמכו בגמ' דממילא מובן שאין אשוויי גומות במקדש, ואפי' בין האבנים אינו מתמלא ע"י הדחה, ועי"ש בתו' בזה, אבל לדעת הרמב"ן לא היו סותמין בזה, מיהו לשון המשנה שלא ברצון חכמים לא משמע ששתקו על איסור סקילה, [נהא ר"א סבר שבזמן המקדש סברו כולם כמותן], ואפשר לומר דכיון שהמים מתמלאין מעצמן ע"י המעין והכהנים רק פוקקין יציאת המים כדפרש"י במשנה שם, לכן אין בזה איסור דאורייתא גמור לר"א, [מיהו לשון מדיחין משמע שפשוף כמו הדחת כלים, מדיחה קמטיה] א"נ הדחה מדם לח וסריך לאו דאורייתא היא, ורק מעפר וגוש או דבר יבש הנדבק לקרקע.

אם הדחת קרקע חמור מכיבוד, ואם למסקנא יש לחלק בין כיבוד לריבוץ

איסור הדחת קרקע פרש"י בפסחים דהו"ל כמכבד, ולפ"ז לדעת הגאונים דלר"ש כיבוד מותר כמו ריבוץ, א"כ היו מותרין להדיח את העזרה, ורב אשי דמוקים לה בפסחים כרבנן דר"א, היינו רק אליבא דר' יהודה, ולשון הגמ' סתום קצת, גם צ"ל דר"מ

קנ"א ב' סבר כר"י, מיהו הרמב"ם בפכ"א ה"ג התיר כיבוד ואסר סיכה והדחה, וכ"ה בשו"ע סי' של"ז ס"א ג' ועי"ש במ"א בשם המ"מ שהקילו טפי בכיבוד מפני הצורך, אבל להמתירין כיבוד לכתחלה לר"ש אין לזה מקום, ומ"מ הדבר קשה דהא הדחה משום כיבוד אסורה, ואין להחמיר בה טפי מכיבוד, ובסברא י"ל דכיבוד חמור יותר לחוש בו לאשוויי גומות, דיש לחוש שמא יתכוין למלאות הגומא בעפר המתכבד, ולכן אף לר"ש אסור, משא"כ בריבוץ שאין מטרותו לייפות הקרקע רק להדביק האבק לקרקע, וניחא דאף הדחה אסורה כמו כיבוד, [ולאו משום טלטול עפר, ובמ"ב סי' של"ז ס"ק ט"ז הביא כן בשם רי"ז לענין הדחה], ולפ"ז יתכן שאין דרך להדיח קרקע של עפר, אלא אסור הדחה משום כיבוד, אבל א"כ לא הי' ראוי לאסור הדחת רצפת אבנים, כיון שאין לגזור אטו עפר שאין דרכו בהדחה, ובהדיא מבואר בגמ' קנ"א ב' שהאיסור משום דקרקע בקרקע מיחלף, ומשמע שדרך להדיח קרקע עפר, אבל במציאות הדבר קשה קצת, והרי"ף בפ' כירה מ' ב' הביא הא דאד"מ שאין מדיחין ואין סכין, וכנראה מה"ט פסקה הרמב"ם, אבל יש מקום לדחות שהביאה רק ללמד הא דשרי לומר בבית המרחץ אין מדיחין ואין סכין, עי"ש.

בפי' ר"ח אם הלכה כר"א, ולמה לא פירשו דהאיסור מדרבנן מאותו הטעם שאסר ר"א מדאורייתא, להרמב"ן

יעוי' בפי' ר"ח שדקדק מדביארו טעמיה דר"א בחולב ומחבץ ומגבן ש"מ דהלכתא כותיה, ואפשר לומר דכיון דרבנן אסרי משום שבות מהאי טעמא גופיה לכן ביארו טעמו, אבל במכבד ומרבץ טעמייהו דרבנן לאו משום דדמי לבונה כדסבר ר"א, אלא דילמא אתי לאשוויי גומות ולכן התיר אמימר במרוצף, [ויש לדחות דפשיטא לן דהני משום בונה נינהו שאין בהם טעם מחודש כמגבן וחולבן],

מיהו שאל ב"א ה"ר שלמה נ"י לפי הרמב"ן מנין קים לגמ' דטעמיהו דרבנן במכבד ומרבץ הוא רק משום אשוויי גומות, הרי איכא למימר דמאותו טעם שחייב ר"א חטאת אסור רבנן משום שבות דדמי למלאכה, כדמתפרש בגודלת ופוסקת וכן בחולב ומגבן, ואפשר דכיון דאשכחן לר"ג ביצה כ"ב ב' דשרי לכבד בין המטות, ואשכחן ברייתות דשרו להערים בריבון, ש"מ שאין בזה איסור עצמי אלא גזירה, וכיון שהחשש רחוק הקילו, וטעמא דמילתא משום דכיבוד וריבון מעשים בכל יום ובכל סעודה כדתנן בברכות נ"א ב' בש"א מכבידין את הבית ואח"כ נוטלין לידים, ולא מיחזי לאינשי כמלאכה לגזור עליה.

בקושיית תו' כ"ט ב' מ"ט לעיל גזרו אטו עלייה שאינה של טיש

שם הכא ליכא גומות, בתו' כ"ט ב' הקשו מ"ט התם גזרינן עיליתא דשישא אטו עיליתא דעלמא, והכא לא גזר אמימר מחוזה אטו דעלמא, ולכאורה ריבון עיקר מטרתו לבית, אבל גרירת ספסל שמטרתו להעבירו ממקום למקום הרי הוא במקרה בעלייה זו, ולא שייך לומר שזוהי גרירה אחרת, אבל ריבון שמטרתו לרבוץ הבית ודאי שייך לומר שזוהי ריבון אחר, שלא אסרו אלא ריבון בעפר, [מיהו מצינו קנ"א ב' שאמרו שאין מדיחין קרקע מרוצפת משום דמיחלף בקרקע עפר, ומזה יש להקשות לאמימר, ולדעת תו' והרמב"ן דבסמוך נחא, דהדחה חמירא מריבון], והרמב"ן תירץ שאין הריבון מצוי לאשוויי גומות ולכן לא גזרו, ולמדנו מזה דבדבר שאינו מצוי לא אסרו דשא"מ לר"י, ועס"ק י"ט בזה.

הרוצה לרבוץ בו בביאור ההיתר

שם צ"ה א' דתניא הרוצה לרבוץ את ביתו בשבת מביא עריבה כו', הנה החשש הוא שמא ע"י שפיכת המים יתיישרו הגומות, ואע"פ שאינו מתכוין לזה אסור לר"י, ויש

לעי' מ"ט התירו ע"י רחיצת פניו, הרי אין להתיר משום היכר, כיון שהחשש שמא כעת יתיישרו הגומות, ולא שמא יבא להשוות הגומות בזמן אחר, ושמעתי מאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ד"ל שהתירו כאן כלאחר יד, שאפי' אם ה' מתכוין לגומות להשוותם ע"י רחיצת פניו פטור, דחשיב כלאחר יד כיון שאינו שופך עליהם להדיא, ומיירי בדלא הוי פס"ר, שיש להקל בדרבנן, ולפ"ז נחא מה שהתיר אמימר במחוזא שהיא מרוצפת, דהא חזינן שהקלו כאן בדרבנן מפני הצורך, ועי' עירובין ק' ב' שהתירו להלך ע"ג עשבים בכמה אופנים אפי' לר"י, ואפשר דסמכו ע"ז שדרך הליכה הוי כלאח"י, שו"ר ברמב"ן שכתב שהתירו להערים מפני שרחוק שיבא להשוות גומות, וכ"כ הריטב"א והר"ן, ואמנם לדעת הרמב"ן גם כשהגומא מתיישרת אין זה מעשה חשוב עד שיטממנה היטיב, וכמ"ש במלחמות, שו"ר בזה בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ס"כ ס"ק י"ג שביאר דמה שנשטווה בלא כונה לא חשיב תיקון כלל, עי"ש.

שם והאידנא כו' שרי אפי' לכתחילה

שם והאידנא דס"ל כר"ש שרי אפי' לכתחילה, מבואר כאן שבימי רב אשי עדיין לא הוחלט דהלכה כר"ש, דהא רבינא ורב אשי לא התירו לזלף, וכן אמרו עירובין שם והאידנא דקי"ל כר"ש, [מיהו רבה כ"ג א' ור' יוחנן פ"א ב' ור"ג ביצה כ"ג א' סברו כר"ש ורב ושמואל נחלקו בזה], ולכאורה נראה דהיינו מסוגית הגמ' קנ"ז א' דאמרי רב אחא ורבינא דבכל השבת כולה קי"ל כר"ש, וכתב הרמב"ן שם דהיינו כפשוטו בכל מה שנחלקו ר"י ור"ש בשבת במשאצ"ג ובדשא"מ ומקלקל בחבורה, ומשמע שזוהי מסקנת הגמ' לבתר רב אשי, ואם רבינא דשמעתין היינו רבינא דהתם, צ"ל שבסוף ימיו הכריע כן, או שלא רצה להקל לעצמו, וא"כ יתכן שבימי רב אשי הכריעו כן, מיהו מצינו בכמה מקומות שסתמו לדינא כר"ש, עי' פ"א ב'

במתניהן שרי, אלא אפי' בדיכא מכה שרי לסוך ע"ג המכה לחוד, ולשון שכן דרכן לסוך בחול צ"ב, דהול"ל שכן דרכן לסוך בדליכא מכה, ומה ענין להזכיר חול, דהא אסיכת בריאים קיימין וזה דרכן לסוך גם בשבת.

וראיתי שהגרא"מ הורוויץ ז"ל פירש בסיכת שמן שנותנין ע"ג המכה לרככה דאמרינן נ"ג ב' שעושין כן בגמר מכה לתענוג ובתחלת מכה למנוע צער, וכל אדם נותן שמן לריכוך וסממנין לרפואה, ובני מלכים נותנין שמן ורד לריכוך וסממנין לרפואה, ולכן רשאיין בשבת ליתן שמן ורד ע"ג המכה כיון שאף לריכוך לחוד עושין כן, והו"ל לדידהו כמאכל בריאים, ורש"א דכל ישראל בני מלכים הם לענין שיכולין ליתן שמן ורד ע"ג המכה לריכוך וממילא הו"ל מאכל בריאים דשרי לרפואה.

והויסיף דאף ת"ק דר"ש ס"ל דשא"מ מותר, דאפי' בני מלכים לא שרינן אלא מפני שלריכוך לחוד נמי סכין שמן ורד, וא"כ רב דאמר הלכה כר"ש ע"כ ס"ל דשא"מ מותר, דבהא ל"פ ר"ש ורבנן, ואפי' אם הי' אומר הלכה כת"ק הוה דייקנן ש"מ דס"ל דשא"מ מותר, מיהו צ"ב דהכא ודאי מתכוין הוא לרפואה, אלא י"ל דכיון ששייך לומר שאינו מתכוין, תו לא מוכחא מילתא, משא"כ למ"ד דשא"מ אסור, אבל קשה דכל מאכל בריאים שרי, וא"כ כשיכולין לומר שאינו מתכוין הו"ל כמאכל בריאים, וצע"ע בדבריו הקצרים, ובגמ' אמרו דבני מלכים סכין מכלל דמסי, א"כ משמע שסכין לרפואה, ולא רק לריכוך.

עכ"פ נראה בגמ' שא"א להתיר מכח כל ישראל בני מלכים הם לחוד, רק בצירוף דס"ל לר"ש דשא"מ מותר, וכ"מ בפי' ר"ח דתרתין קאמר ואוקמוהו בשיטה בהא דס"ל כל ישראל בני מלכים הם, ולפירושו י"ל הא דשרי ת"ק בבני מלכים היינו משום דלדידהו לא הויא רפואה גמורה כיון שהם

בצורר שעלו בו עשבים דשרי משום דר"ש כמ"ש רש"י, וע"ע פ"ב א', ועי' נ' ב', ובמש"כ בזה בס"ק י"ט, והלכה כר"ש בגרירה כ"ג א'.

לשון הגמ' שרי אפי' לכתחלה נאמר כלפי הערמה דריבון, וא"כ נדון דכיבוד אין להכריעו מלשון הגמ' אלא מסברא, וזה תלוי אם איסור כיבוד הוא שמא ישכח וימלא הגומות בשעת כיבוד במתכוין, או שיתמלאו הגומות בלא כונה, אבל משום טלטול עפר לא משמע שאסור, וכמ"ש הרמ"א סי' של"ז ס"א דבכנף האווז ובבגד שרי.

קמ"א א' ואין מקנחו בקרקע, בביאור החשש
קמ"א א' ואין מקנחו בקרקע דילמא אתי לאשוויי גומות, רש"י פירש דר"פ מתיר משום דקי"ל כר"ש, אבל בתו' פירשו שהחשש שמא ישכח וישוה הגומא במתכוין, ואפשר דאביי (ואיתימא ר"י) ורבא נחלקו מה ראוי להתיר תחלה האם קרקע או כותל, דאביי סבר דבכותל איכא ודאי בנין ובקרקע הוי ספק, ורבא סבר דבכותל הוי ודאי בנין חקלאה ובקרקע הוי ספק שיתכוין, ופשיטא להו שיש להתיר אחד מהם מדרבנן, דלא אטרחוהו לחזר אחר קורה שאינה מצויה בכל מקום, והיינו דקאמר מקנחו בקרקע ואין מקנחו בכותל ורבא אמר מקנחו בכותל כו' ומה שהזכיר רבא טעמא דאשוויי גומות, היינו משום דבדברי אביי לא הוזכר שיש חשש בקרקע, ויעוי' ברמב"ן שביאר שדרך לקנח בגומא ולכן יש יותר חשש אשוויי גומות, - בהא דארי קכ"א ב' רוק דורסו לפי תומו פי' ג"כ דחשש שמא ישוה גומות במתכוין.

ק"א א' בני מלכים סכין שמן ורד כו'
כא. ק"א א' מתני' בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן שכן דרכן לסוך בחול, לכאורה הו"ל למיתני ובני מלכים מותרין, דהא קאי אהא דקתני ולא שמן ורד, והלשון מתפרש דין חדש דלא רק כשחוששין

רגילין בזה, אין חריפותו משפיעה כ"כ, ולכן אפשר דלכו"ע שרי, אבל להתיר לכל ישראל מכח חשיבותם, אין להתיר אלא אם ס"ל דשא"מ מותר, דכיון ששייכא סיכה זו גם שלא לרפואה, שייך להקל דלא מוכחא מילתא, ולומר שאינו מתכוין לרפואה, אלא לסוך כבני מלכים.

בגמ' למימרא דרב כר"ש בפ' רש"י והרשב"א בשם הרז"ה

ועדיין צריך יישוב, וכמ"ש הרמב"ן שלא נתפרשו דברי ר"ח ותו' בזה, וגם פרש"י צ"ב שאם דברי רב הם ענין מיוחד בשמן ורד, למה הוצרכו לומר דדברי רב כר"ש ולא מטעמיה, הא מצינן למימר דהיינו כטעמיה בהלכה זו בלבד, ומה הרווחנו בזה שרב פליג עליה נמי בהא, ושמא קים לן דרב אמר דבכל השבת אין הלכה כר"ש, שנחלקו אם בכל השבת הלכה כר"ש כדלקמן קנ"ז א' או דאין הלכה איתמר, ולכן פירשו שגם כאן אין הלכה כמותו, ועד"ז כתב הרשב"א בשם הרז"ה.

שם והאמר רשב"ח כו' אסור להדוקה כו' מה בא רב להשמיענו הרי כר"י ס"ל

כב. שם והאמר רשב"ח משמיה דרב האי מסוכרייא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא, יש לעי' מה בא רב להשמיענו, אם לומר דפס"ר הוא הרי מהא דרב אסר לא שמענו דפס"ר הוא, דהא רב כר"י ס"ל, וגם המציאות ידועה היתה, [מיהו מהא דשרי בלא הידוק, משמע דכה"ג שרי אף לר"י דשא"מ עי' להלן, וא"כ י"ל דאף לר"י דוקא פס"ר אסור], ועוד מ"ט נקט יומא טבא טפי משבת, ואפשר דס"ד דחשיב צורך אוכל נפש שלא ילך היין לאיבוד, ודמי למכשירין שא"א מעיו"ט, כיון שע"כ צריך לפתוח ולסגור ביו"ט, ומזה משמע שהברזא בצד החבית, וההידוק צורך יו"ט, דמלמעלה אפשר לסגור בכל ענין בלא הידוק, שאין המשקה דוחק

לצאת, ומהא דאמר אסור להדוקה משמע דשלא בהידוק מותר, ולא חיישינן שישכח ויבא לידי סחיטה, [ועי' להלן עוד בזה], ולא דמי לאודרא אפומא דשישא דאמרינן דילמא אתי לידי סחיטה, דהתם הוא בפומא דשישא מלמעלה ואינו צריך להדק כ"כ, וחיישינן שישכח ויסחוט, מיהו מדאמרינן לא ליהדוק משמע דהתם נמי החשש שבהידוק יסחוט, ומ"מ מדרבא אמר דילמא ורב אמר אסור, משמע שהידוק הברזא פס"ר, והידוק האודרא חשש שמא ישכח ויסחוט בפס"ר.

ואפשר דחידושיה דרב אע"פ שאין דעתו של אדם על המשהו שנסחט בדחיקת הברזא, וגם הולך לאיבוד, להסוברים דלא כהערוך, אפ"ה אסור, ולשון הרמב"ן דכשאינו צריך למשקין הנסחטין אינו דומה לדש כלל, [ובכתובות ו' א' כתב בשם ר"ת דלאו מלאכה היא כלל], וסיים הרמב"ן ואפשר דלרב אסור כיון דקא סחיט מ"מ, אע"פ שא"צ לסחיטה זו, שהרי דרך סחיטה בהן, ואסור לכתחלה, וכן עיקר, [ובתרי הכי כתב שאין דישה אלא בגידולי קרקע, ומשמע שכונתו לאסור סחיטה זו משום מלבן, דאע"פ שאין להזכיר ליבון כאן, מ"מ אסור סחיטה זו, כיון שאסור לסחוט בגד, אבל סתמות דבריו בתחלה שסיים וכן עיקר משמע שאיסורו משום דש מדרבנן, כיון שבצריך למשקין חייב], וכ"כ הר"ן, ויש לעי' במה שנקטו שכל היין הנסחט הולך לאיבוד, דלכאורה יתכן שהצד הפנימי נסחט לתוך החבית, שהעץ שסותם את הנקב עטוף בבגד, ודוחקין העץ לצד הפנימי, ואפשר שמקצתו נסחט לתוך החבית.

בטעמא דשרי בלא הידוק אף לר"י

מודקאמר אסור להדוקה משמע דשלא בהידוק אף לר"י מותר, ואפשר לדקדק מזה דלא חיישינן בדשא"מ כשאין דעתו ע"ז כלל, ואף לר"י לא אסרינן אלא בפס"ר, וצ"ע בזה ועס"ק י"ט, והרמב"ם פכ"ב הכ"א העתיק

תוספתא דעירובין פ"ח והובאה בב"י ומג"א סו"ס ש"כ דמותר לפתוח ולסגור פקק שבין שתי בריכות, ועי"ש טעמא דמילתא, ומסיים בתוספתא שאם אחת חמין ואחת צונן מותר לפתוח ואסור לסגור, משמע הטעם שחושש שיתערבו ומהדק יותר, [ופוקקין את הביב שלא יצופו המים, ואין פוקקין את הביב שלא יכנסו המים לתוכו אלא יעברו לבור, והרמב"ם פירש מפני שהפקק שרוי במים, והראב"ד פירש מפני שמקפיד להדקן], ולמדנו מזה דשלא בהידוק מותר לסגור, מיהו אפשר דלא שייך סגירה שלא בהידוק בברזא, ודברי רב מתפרשין שאסור לסגור במסוכריא מפני שמהדקה.

בב"י בשם רי"ז שנוהגין להקל

ובב"י בשם רי"ז הביא שהמנהג להקל לסגור בברזא, וכתבו הטעם מפני שהולך לאיבוד כדעת הערוך, מיהו נראה שה' הנקב למעלה בצד החבית, וכשרוצין לשפוך מסירין הפקק ומטין החבית, ובכה"ג י"ל דלאו פס"ר הוא, כיון שהפקק א"צ לעצור לחץ היין שלא יצא, אבל מדבריהם נראה שה' פס"ר שישחט ואפ"ה התיירו, והריב"ש סי' שצ"ד כתב שנהגו להקל כיון דבהולך לאיבוד ליכא משום דש אפי' מתכוין, וכדעת ר"ת.

בגומי שבברזים שלנו

כתב מרן זלה"ה בסנו"ס סק"ה שהגומי הניתן בברז לסתום הנקב יפה, זהו ממש מסוכריא דנזייתא, ובזמנו היו נותנין עור עגול, ודן שם משום סחיטת העור דליבון ודדש, ואמנם אין דעתו של האדם לא על הליבון ולא על הסחיטה, שהרי העור בולע ונסחט במים נקיים כמה פעמים ביום, ואין מוסיף בנקיותו כלום ואין קיום לסחיטתו, וכן המים היוצאין חוזרין ונבלעין בפתיחת הברז, ואין דעתו עליהם כלל, בין מפני מיעוטן שהם משהו הטופח ע"פ העור, ובין מפני שבפתיחת

הברז חוזרין ונבלעין, ואין אפשרות ליהנות מזה, וכתב מרן זלה"ה דכה"ג דינם כהולכין לאיבוד דשרי להערוך, מיהו אם סחיטת עור אסורה רק מדרבנן וכמ"ש הרמב"ם, בזה מקילינן בכה"ג דלא ניהא ליה, ובאמת בכה"ג יש מקום להקל לכו"ע שלא לאסור בדרבנן.

ובהיום שנותנין שם גומי קשה, קרוב הדבר שדינו כעץ דבר גירוד הוא, שרגילין לשטוף ולהדיח גומי כזה בשבת בפקק של בקבוקי התינוקות וכיו"ב, שבאמת אין בליעתו חשובה כלל, ואף שאפשר למצות ממנו לחות, מ"מ לאו שמה סחיטה שאינו בר כסכוס להוציא הבלוע בעומק כלל, ובזה א"צ להיתר הערוך.

שם מ"ג ב' ובלבד שלא יתכוין לצוד, מ"ט לר"ש שרי

בג מ"ג ב' ובלבד שלא יתכוין לצוד מני אי ר"ש כו', לר"ש ניהא דבאינו מתכוין שרי, כגון שפורס המחצלת באופן שיכולין לברוח מעת שהשליכה מיד עד שתגיע המחצלת לכוורת, וכ"נ ברמב"ן, או שאפשר שתפול המחצלת באופן שישאר ריוח מעט, וכ"נ בר"ן, אבל בתו' ורשב"א ביצה ל"ו ב' [ולפנינו בגמ' שם הקשו כן אלא שלא גרסו הראשונים כ"ן] ובריטב"א בסוגין פירשו דלר"ש סגי בריוח כל דהו דלא להוי פס"ר, ובפשוטו הדברים תמוהים חדא דאכתי גם לר"ש צריך לאוקומי בדאית ליה חלונות, ומה לי קטנים מה לי גדולים, [ויש ליישב דחור קטן מצוי שישאר בסתמא], וביותר קשה שאם מיירי בשנשאר נקב קטן ועדיין אינם ניצודים ממש, א"כ איך אפשר לחייב לר"י, הרי לא נחלקו ר"י ור"ש אלא כשבסוף ניצודו, אבל אם עדיין יש נקב קטן דלא חשיבי כניצודין אף לר"י לאו צידה היא עדיין, ולא מיתסר משום דשא"מ, ואם במצב זה במתכוין חשיבי כניצודין, א"כ גם לר"ש מיקרי פס"ר, כיון שמעשהו מוחלט דחשיבי כניצודין.

במינן ניצוד חזינן שאין תועלת בצידה זו, מיהו לענין שזובים לא חשיבי ניצודין לפי שיברחו מיד בפתיחת התיבה, בזה י"ל דדבורים אינם בורחים רובם מיד, וה"ה דבורים בתיבה דכזובין דמו, ורק בכורות יש קצת תועלת, ואפשר שע"י המחצלת ישארו רובם ולכן גם הנותרים לא יברחו.

אם יש חילוק בין דבורים לזובים, בדברי הטור והב"י סי' שט"ז

ובמור סי' שט"ז הביא מסה"ת ליוזר, שלא יסגור תיבה שזובים בתוכה, ומבואר מזה דפס"ר דלא נחא ליה אסור אפי' בדרבנן שהרי צידת זובים דרבנן ולא נחא ליה שישארו בתיבה, והטור כתב דבלא מכין שרי, ומשמע משום דלא חשיב פס"ר וביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בס"כ ס"ק י"א שאף בסגירת דלת התיבה יתכן שיברחו הזובים קודם שתסגר הדלת כמו דבורים שפורס עליהם מחצלת כפי' הרמב"ן, וש"מ דבלא"ה אסור, ובאמת לאו כללא הוא דבתיבה לא הוי פס"ר, דדלת המיועדת לסגור היטיב מצוי שיהא פס"ר, לא מיבעיא בפתחה בצדה שצריך לסגור בידו עד הסוף, והזובים שבפנים אינם יכולין להספיק לברוח, אלא אף בפתחה למעלה תלוי בגודל התיבה שהזובים רחוקים ובמהירות הסגירה, ולפ"ז הסה"ת והטור לא פליגי, שתלוי לפי הענין, וע"י לעיל בחילוק שבין זובים לדבורים.

שו"ע סי' שט"ז ס"ד וגם הוא בענין שאינו מוכרח שיהיו ניצודין, יעוי' במ"ב ס"ק י"ח דהיינו שיניח חור קטן, ולפמשנ"ת לעיל בכה"ג אף לר"י לא מיקריא צידה, ואם לר"י חייב בחור קטן, הרי גם לר"ש מיקרי פס"ר, דכל הנדון כשמתחלה עשה פעולה שאינה מוכרחת, ולבסוף נשלמה הצידה לגמרי, וכאן יש לפרש שהניח המחצלת באופן שאינו מוכרח שתסתום הכל, ולכן אם לבסוף נסתם

ולכן נראה לדחוק דכונתם כפי' הר"ן דבשלמא לר"ש לאו פס"ר הוא שתפרס המחצלת באופן שלא ישאר שום נקב, וא"כ בסתמא כשאנו מתכוין מותר, שבלא שום פעולה מיוחדת מסתבר שלא יהא פס"ר שהמחצלת תסתום כל הנקבים, ואם אירע שסתמה הו"ל דשא"מ, אבל לר"י צריך להשגיח שלא תסתום המחצלת את כל הנקבים, שאם תסתום עבר איסור צידה בלא מתכוין, ואם נשארו נקבים אף לר"י לא עבר איסור כיון שעדיין אינם ניצודים.

הא דחשיבי דבורים אין במינו ניצוד, היינו מפני שאין תועלת לצודן שלא יצאו מהכוורת ויעשו דבש, כי עיקר שימושם הוא ע"י שפורחים ומביאין הדבש מפרחי האילנות והשיחים, ולכן אף אם פורס מחצלת על הכוורת אין תועלת בסגירה זו, מיהו מצינו ב"ק קי"ד א' שנחיל שברח הולך הבעלים אחריו להצילו ולהחזירו לכוורתו, ולפעמים שיש תועלת בפריסת מחצלת שלא יברחו מפני החמה וכיו"ב, מ"מ אינן ניצודין שלא יוכלו לצאת, אלא שלא ירצו לברוח כולן למקום אחר.

צידת דבורים אם חשיב נחא ל', ומ"ט חשיב אין במינו ניצוד

ולפ"ז מבואר בגמ' שאסור לצוד דבורים אף בצידה שאין שום תועלת ממנה, ומה שאמרו שלא יתכוין לצוד פי' בגמ' דהיינו שלא יסגור באופן שתחשב צידה, דלשבוק להו רווחא, מיהו יש לדון אם חשיב לא נחא ליה, כיון שאין לו תועלת מזה, או"ד סו"ס דבורים בכורות לא מיקרי לא נחא ליה, מיהו הפוסקים השוו זובים לדבורים, ובזובים ודאי לא נחא ליה, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שכתב גם בשם מרן זללה"ה לחלק דזובים אין תועלת במציאותן בתיבה משא"כ דבורים בכורות, וביארו כן דברי הטור עי"ש, מיהו מהא דחשיבי אין

ס"ק ט"ו שהתיר אמירה לנכרי באינו מתכוין בפס"ר, מיהו אם מחמירין בתרי דרבנן יש לאסור גם בזה, אבל במקום שאין הנכרי יודע שיש כאן פס"ר והישראל אינו צריך לזה, יש מקום לומר שאין הנכרי עושהו לצורך הישראל, רק גורם לו לעשות מלאכה בדרכו לצורך הישראל, מיהו אפשר דאמירה לנכרי אסורה גם כה"ג, כיון שהנכרי עושה ע"פ ישראל את המעשה שמוגדר כמלאכה, ואפשר שיש לחלק בין אם זה מאורע שפעולה אחת גורמת מלאכה נוספת, כגון פתיחת דלת המקרר שעי"ז המנורה נדלקת, דבזה יש מקום להקל טפי באמירה לנכרי, משא"כ בפס"ר של אותו מעשה כגון דחיקת ברזא דמסוכריא דנזייתא, שזוהי אותה פעולה דפס"ר, מיהו באינו יודע שסוחט יש מקום להקל גם בזה, אבל בפסיק רישא לצורך מסוים ולא ניחא ליה שימות, בזה חשיב גם המיתה בשליחותו, מיהו לדעת המג"א גם בזה מותר, ואם אפשר בטורח שלא יהא פס"ר והנכרי עושה לנחיתותו באופן שזה פס"ר יכול לצוותו לעשות באופן הקשה והנכרי לא ישמע לו כי יעשה לדעת עצמו באופן הנוח לו, וצ"ע בכ"ז.

בדין ספק פס"ר

כה. בדין ספק פס"ר כתב בבה"ל סי' שט"ז ס"ג בשם הט"ז דמותר, וכתב דהסברא להיפוך דכיון שיש כאן חסרון בירור, הר"ז ספיקא דאורייתא, וכתב כן בשם הגרע"א ז"ל, ומה שהביא מדברי הרמב"ן במצרף כבר ביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בסק"י דהתם גם לאחר נתינת המים אין ברור שנעשה עי"ז צירוף, לפי שתועלת הצירוף במיחם מלא מים תלויה בכמה סיבות, ואף בעששיות שנתונים ע"ג גחלים לא חשיב פס"ר בתועלת שלהם, ועכ"פ במציאות ברורה של זבובים בתיבה, לא שייך כלל קולא דספק, ואף בדבר שאינו ניכר לעין ותלוי בחכמה, אין להתיר בספק שמבורר, אלא שאין האדם הזה יודעו, ואמנם יש

הכל אין כאן איסור לר"ש, אבל לר"י אסור דיש לחוש שיסתום הכל.

ק"כ ב' א"ל בהא דאפי' ר"ש מודה כו'

כד. ק"כ ב' א"ל בהא אפי' ר"ש מודה כו', לכאורה כיבוי הנר ע"י הרוח כה"ג הו"ל כלאחר יד, [מיהו בנר בידו אם מתכוין לכבות י"ל דג"ז אורחיה ועי' מ"ו ב'], ואף דאיכא גוני שצריך לרוח כגון להבעיר מדורה שצריך רוח גדולה וכגון זורה לרוח, אבל כיבוי נר ע"י רוח, או ע"י תנועת הדלת חשיב כלאח"י, וא"כ שמענו דאפי' תרי דרבנן בדלא ניחא ליה אסור, דהא כיבוי משאצל"ג הוא וגם לא ניחא ליה, [ואפשר דכל לא ניחא ליה בכלל זה אצל"ג ועדיפא מיניה], והרשב"א דחק לאוקומה לדעת הערוך בדניחא ליה, אבל ודאי פשטות הגמ' דלייט עלה כשצריך לנר ולא ניחא ליה בכיבוי, דגונא דניחא ליה אינו מצוי שהרי הדליק הנר לצרכו, ולא הו"ל למילט בסתמא על דין הברייטא, והחולקים על הערוך שמקיימין הגמ' כפשטה, מוכח לדבריהם דאף בתרי דרבנן אסור, והמ"א בסי' שי"ד סק"ה והגר"א שם הוכיחו מכאן דפס"ר בדרבנן באינו מתכוין אסור, ולמש"כ מוכח כאן גם בתרי דרבנן [מיהו אם חיובו משום מבעיר א"כ פטורו רק משום דלא ניחא ליה והוי כלאח"י, ואמנם גם א"צ לזה כמו באצל"ג], ומרן זללה"ה בסי' נ' סק"ה כתב שמוכח מכאן דפס"ר דלא ניחא ליה אסור אפי' בדרבנן, ובסי' ס"א סק"א [ציין למ"ש בסי' נ"ב ט"ו בשם האחרונים והוא במ"ב סי' שט"ז סק"ט וט"ו ושעה"צ אות י"ח, מיהו] כתב דעיקר ההיתר בפס"ר דלא איכפת ליה (או לא ניחא ליה) בתרי דרבנן אינו מוכרע ואין לו מקור בגמ', ועשה"צ סי' של"ז אות ב'.

בדין אמירה לעכו"ם לעשות דבר שיש בו פס"ר

לענין אמירה לעכו"ם בפס"ר דלא ניחא ליה לכאורה הו"ל תרי דרבנן, ועמ"א סי' רנ"ג סק"מ מ"א וסי' רע"ז סק"ז והובא במ"ב

אבל בדבר שכבר ידוע והוא לא עיין בו, לא מיקרי ספק פס"ר כלל, לענין להקל בפס"ר, אלא ספק איסור, שהרי הדבר עומד להתברר, מיהו אפי' בדבר שצריך הכרעת חכם כאדמה דנזיר מ"ב א' שצריך בירור, אם משירה את השער, אפ"ה אם האמת שזה פס"ר אסור, אע"פ שלא נתברר לנו תכונתו בודאי.

אופנים שאינם מוגדרים כפס"ר, ומותר לעשותם אע"פ שכלפי שמיא גליא שהפעם הי' כאן פס"ר, כגון גורר מטה ובאמצע גרירתו שקעה רגל המטה באופן דהוי פס"ר, דמ"מ לא עבר איסור בשוגג, כיון שההלכה נקבעת על מעשה הגרירה בכללותו, ואין לקבוע הלכה לפי כל פסיעה, כשאין כאן מעשה מחודש,

סימן כב

בדיני מתעסק

כמתעסק לגבי מלאכת תלישה, כי לא ידע המציאות שהוא תולש כעת, ולרבא אף החותך פרי וחשב שהוא תולש ונמצא שהוא מחובר כיון שלא ידע שבחיתוך זה הוא עוקרו מגידולו הו"ל מתעסק, אבל לאביי כה"ג חייב כיון שאין חסרון ידיעה במעשה החיתוך, אלא במקור חיבורו של הפרי, משא"כ במגביה את המחובר ותלשו עי"ז, שלא ידע כלל שהוא תולש מקום החיבור, ויש להסתפק אם לרבא בגונא דאביי לא איצטריך קרא דפטור, או דס"ל דתרוייהו מתמעטין מבה, ועכ"פ פטור מתעסק הוא שאינו יודע שהוא עושה מעשה זה, ולא רק חסרון ידיעה הלכתית, ועי' לקמן סק"ה בביאור כל האופנים דאביי ורבא שבת ע"ג א'.

מ"ט קסבור שומן פטור אם צריך שינוי במעשה ויש לעי' א"כ מ"ט אמרו שבת ע"ג א' דאכל חתיכה וסבור שומן הוא ונמצא חלב חשיב מתעסק, הרי אין כאן חסרון במעשה אלא בידיעה שזהו שומן האסור, ואפשר לומר דחלב ושומן כשני מינים הם לענין זה, שהרי תכונתם שונה כמבואר ברמב"ן פ' ויקרא, ועי"ש שהביא מהגמ' כן, וכ"כ במנחת ברוך ס"י דאף דהו"ב מ"מ מ"מ טעמם שונה זה מזה, ולפ"ז אם היתה חתיכת בשר נותר וסבור

כריתות י"ט ב' מתעסק דמאי כו' ביאור תוכן השו"ט, ואיזה מתעסק צריך פסוק

א. כריתות י"ט ב' מתעסק דמאי כו' ואי מתעסק בשבת כו', תוכן הדברים לפי' תו' בשטמ"ק ובשכונות ובשאר דוכתי וכן פי' הראשונים בשכונות י"ט א', [מיהו לשון הרמב"ן והראשונים שם צ"ת עמ"ש"כ בזה לקמן סק"ה], דהא דאמרינן דלא מיתוקמא במתעסק דשבת אלא כדרבא ואביי, היינו משום דמתעסק דשמואל מימעיט ממלאכת מחשבת, ולא איצטריך בה למעוטיה, ומשו"ה מוקמינן לה בנתכיון לחתוך את התולש וחתך את המחובר, והיינו שנמצא שהוא מחובר שנתקיימה מחשבתו לחתוך לעצמו הפרי הזה, אלא שלא ידע שהוא מחובר, אבל נתכיון ללקט תאנים וליקט ענבים הרי לא נתקיימה מחשבתו, ומימעיט ממלאכת מחשבת, ולכן לא מיתוקמא מתעסק דר"א בהכי, ומתני' דתאנים נתבאר בגמ'.

וביאור לשון מתעסק הוא שאינו עוסק בדבר זה, אלא כאילו מופעל ע"י אחרים ולבו בל עמו, [ולשון רש"י סנהדרין ס"ב ב' דמתעסק היינו שאינו מתכוין בד"ז כלל], ולכן המכוין להגביה פרי תולש מן הקרקע ועם הגבהתו נחתך מחיבורו לקרקע, הרי הוא

דכונתם מתעסק דמלאכת מחשבת], אבל כאן לא מתעסק גמור הוא כיון שמל את התינוק שרצה, אלא שטעה בו, ואם חתך יבלת שחשב שהיא בשר המת, נמצא שהי' בשר חי וחבל, פטור משום מתעסק דעלמא, וכמו מתכוין לחתוך את התלוש, ומה שחשב שזו מילה המותרת בשבת לא חשיב מתעסק, כיון שיודע שמל, והו"ל ככל שוגג, וכמו בדאיכא רק תינוק אחד וסבר שצריך למולו היום, שאין כאן אלא טעות, כ"כ בשטמ"ק בשם תו', ועמשנ"ת בכל זה לקמן סק"ד.

בפסחים ל"ג א' דמשמע דגיזי חולין ועולה חשיבי מתעסק

בפסחים ל"ג א' אמרינן דמתעסק במעילה חייב משא"כ בשאר מצוות, ומר בריה דרבינא מפרש שאם נתכוין להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה חייב, ורנב"י מפרש שאם הושיט ידו לכלי ליטול חפץ וסך ידו בשמן של קודש שמעל, ויש לעי' מ"ט חשוב מתעסק כשטעה בין גיזי חולין לגיזי עולה, הרי מעשה שניהם שוה ויש כאן רק טעות בידעה, [ולפי מה שצדדנו לעיל דלא חשיב מתעסק בחיסרון ידיעה קשה], ובגמ' שם הביאו דכוותה בשאר מצוות שפטור, בגונא דמתעסק שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, ולפרש"י דמיירי בידע מה הם גיזי העולה, אלא שהלכה ידו בטעות לגיזי העולה, י"ל דבכה"ג דמי למתעסק, כיון שהטעות במעשה ולא בידעה המוקדמת, [וכדמתפרש בכריתות י"ט א' נתכוין ללקט כר' שהלכה ידו], ואמנם בשניהם גיזי עולה אפי' הגיזות שונות זמ"ז, לא חשיב מתעסק, כמש"כ לעיל בענבים ותאנים, אבל בעולה וחולין חשיב שמעשה המעילה נעשה בלא מתכוין ולא במתכוין שטעה, ול"ד לגיזי עולה שהחליפום דחשיב שוגג, לפי שמתכוין לגיזין שלפניו, והטעות בחסרון ידיעה בלבד, ועי' מנחת ברוך שכבר נתבאר כ"ז, מיהו אכתי קשה דאי מיירי בנתחלפו ע"י שהלכה ידו א"כ

חולין הוא לא חשיב מתעסק, ואפשר דברואה החתיכה לפניו וטעה בהבחנתה לא מיקרי מתעסק, ורק כשהחתיכה בתוך פיו ואינו יודע מה בפיו, דומיא דרוק, בזה חשיב מתעסק, ואף שמתחלה הכניסה בטעות דשוגג, מ"מ בשעת בליעה הי' מתעסק, ואפשר דהא דסבור שומן הוא מיירי בהלכה ידו בטעות ונטל החלב, ולכן דמי למתעסק, ולשון הגמ' שגג בלא מתכוין משמע כן, מדלא קאמר שגג סתם, ומשמע שנוסף כאן בשגגה גם אינו מתכוין, ועי' לקמן סק"ב בכ"ז, ולפ"ז בסבור שומן הוא בחתיכה אחת חייב, ולא האריכו בגמ' כיון דבחלבים בכל גוני חייב, מיהו דוחק דלא הוי דומיא דנתכוין לחתוך את התלוש.

בדין החליף המינים ע"י שהלכה ידו, ובהא דפריך לשמואל מתינוקות

ונתכוין ללקט ענבים אלו, והלכה ידו על ענבים אחרים, נהי דהוא מתעסק שלא ידע שהלכה ידו על אחרים, מ"מ אין בזה חסרון במעשהו, כיון שידע שהוא תולש ענבים, ולכן מתמעט רק ממלאכת מחשבת, ובשאר איסורים הלכה ידו חייב, ולאו דוקא בחלבים ועריות, כיון שהמעשה בכונה מושלמת.

ולפ"ז הא דפריך לשמואל מתינוקות, אע"פ שלא הלכה ידו בלא ידיעתו, אלא טעה והחליף התינוקות, מ"מ לענין מלאכת מחשבת יש לפטרו אליבא דשמואל, והא דמשני הנח לתינוקות כו' מתעסק נמי חייב, היינו רק מתעסק שנתמעט משום דלאו מלאכת מחשבת, ולאפוקי מתעסק גמור דפטור אפי' במתקן וה"ה בחובל, אבל כאן לאו מתעסק גמור הוא שהרי לא נעשה דבר שלא במתכוין, וה"ק כיון דמקלקל בחבורה כשורצה לקלקל חייב, ה"ה כשטעה ולא רצה למול את זה, מיהו מתעסק גמור שפטור בכל התורה פטור אף בחבורה, [וצ"ע בתו' שבת ע"ה א' ד"ה מתעסק, וי"ל

רק הכונה שלשם מצות שחיטת חולין, דאם בחולין אין ענין בזה, למה שנחדש כן בקדשים, והערוני די"ל שאם הי' דין כונה לשחיטה בחולין הי' פירושו כונה למצוה, וממילא בלא פסוק הוה מצרכין בקדשים כונה למצותן.

כריתות י"ט ב' והא תינוקות צ"ע דתינוקות כתאנים וענבים דפטור לר"י

ב. כריתות י"ט ב' א"ל רבא לר"נ והא תינוקות כו', לכאורה הקושיא לכו"ע דהא תינוקות כתרי מיני דמו, ותנן בהדיא דנתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים פטר ר"י, ואפשר לחלק דהתם מיירי בהלכה ידו על הענבים שטעה במעשה, וכאן מיירי בנתחלפו לו התינוקות שטעה בידיעה, אבל המעשה הי' בשלימות הידיעה והרצון, ורק מפני שלא נעשית מחשבתו קשיא לן דליפטר, ודכוותה בשאר איסורים חייב.

בטעמא דלא חשיב מותעסק בהיתר

שם והא תינוקות דכי מתעסק דמי, לכאורה לשון מתעסק שייך רק בשני תינוקות ובשני דברים, דבזה נופל לשון מתעסק בדבר אחד ועשה בשני, אבל תינוק אחד וסבור שנולד בשבת אין נופל ע"ז שם מתעסק אלא שוגג, ואמנם כן דטעמיה דר"י בטעה בדבר מצוה הוא ג"כ דוקא בשני תינוקות שיש לפניו דבר מצוה באמת, אבל אם טעה שחשב שיש לפניו דבר מצוה לא מיקרי טעה בדבר מצוה, [עי' שבת קל"ז א' שלא ניתנה שבת לידחות אצלן], ולפ"ז אפשר דבתינוק אחד בכל מילי חייב, דלא מיפטר משום מלאכת מחשבת אלא כששייך לקראו מתעסק, והיינו שטעה והחליף את מה שהי' צריך לעשות ועשה באחר, אבל אם השלים חפצו מיקרי מלאכת מחשבת בשוגג, ועי' לקמן סק"ו דאפשר שבידוע שיש כאן מקום להחליף והכריע בדעתו שזהו שנולד בשבת לא חשיב מתעסק כיון שידוע הספק והכריעו בדעתו לחור.

בזה לא מצינו פלוגתא דאביי ורבא, ולקמן סק"ד כתבנו דלאביי פטור גם בהלכה ידו במין אחד, ולכן הוצרך רנב"י לאוקומה בנתכוין להגביה, וצ"ע.

בזבחים מ"ז א' במתעסק בקדשים דסבור חולין חשיב שינוי במעשה

בזבחים מ"ז א' אמרינן דשוחט קדשים וסבור חולין הן שחיטתו פסולה, כיון דמתעסק פסול בקדשים, ומתעסק דקדשים דפסול היינו שלא נתכוין למעשה שחיטה כלל, ופי' תו' שם שידע שחותך סימנים, אבל לא נתכוין להיתר שחיטה, ויש לעי' היכי ילפינן מזה לפסול סבור חולין הם, הרי בטעות כה"ג לאו מתעסק הוא, ובשחוטו חוץ יש לחייבו כדן שוגג, ואפשר דכיון דאשמועינן קרא פסול מתעסק בלשון ושחט את בן הבקר לפני ד', ולעכב מלרצונכם תזבחהו, אין לנו להכשיר אלא במכיון לשם שחיטת קדשים, דנהי דאיצטריך קרא לעיקר כונה דשחיטה בקדשים, מ"מ לבתר דהצריך קרא כונה מיוחדת בקדשים, אין לנו להכשיר מתכוין לשם חולין בלא ראי', דמסתבר לפרש שמה שהצריכה תורה כונה בקדשים זהו בגלל חשיבות הקרבן לפני ד', וא"כ גם בסבור חולין הוא חסר במעשה ההקרבה, ואין להקשות א"כ נימא דעיקר קרא להצריך זביחה לשם קדשים, אבל שלא לשם זביחה אף בחולין פסול, ובחולין ל"א ב' ילפינן מקדשים להכשיר בחולין ע"ש, דכיון דקרא כתיב ושחט את בן הבקר עד שתהא שחיטה לשם בן בקר, ש"מ דאיצטריך קרא לשחיטת בן בקר ולא רק לשחיטת קדשים, אלא דלבתר דכתיב הכי מפרשין טעמא דקרא דבעינן זביחה לשם ד', דלענין עיקר השחיטה להוציא מידי נבילה אין לחלק בין קדשים לחולין, - בלשון קצרה דקרא דקדשים אשמועינן שחיטה לשם מצות קדשים, ומינה דבחולין א"צ לשם מצות שחיטה, דאין לפרש שנתחדש בקדשים

ובשמי"ק בשם תו' ביארו דלא חשיב מתעסק בהיתר, כיון שאף התינוק שמצותו למול בשבת מלאכה היא אלא שדוחה את השבת, ולא חשיב מתעסק בהיתר שפטור בכל התורה אלא כשמתעסק בהיתר גמור כמו תלוש ומחובר ושומן וחלב, [וכ"כ במנחת ברוך ובחזו"א הוריות ס"ו סק"ט], והגרע"א ז"ל כתב שדוחק לחלק כן, והיינו מפני שהוא מפרש דכל מתעסק בדבר המותר פטור, מפני שחשב שזהו דבר המותר, ולא מפני שעוסק במעשה אחר וחסר בהשתתפות האדם בחטא, אלא מפני שדעתו להיתר, ובזה אין חילוק מאיזה טעם זה מותר, [ומה"ט ס"ל דמתעסק חשיב עבירה אלא שפטור מחטאת, כיון שאין חסרון בחשיבות המעשה], אבל אם פטור מתעסק מפני שחסר במעשה האדם מובן שפיר לחלק בין מלאכה המותרת מדין דחייה, לבין דבר המותר לגמרי.

בטעמא דפטור קסבור שומן הוא

מיהו אכתי יש לדון אם בחלב ושומן לפניו ג"כ יש פטור מתעסק [אי לאו טעמא דשכן נהנה שכל מתעסק חייב], דלענין מתעסק שלא נעשית מחשבתו שפיר יש לדמות חלב ושומן לתלוש ומחובר, אבל לענין מתעסק שחסר במעשה ופטור בכל התורה, בזה משמע דלדעת תו' פטור כיון ששומן היתר גמור הוא, ולדעת המנחת ברוך כיון שהמעשה שוה לא מיקרי מתעסק, מיהו גם לדעת תו' לא שמענו אלא בחלב ושומן לפניו ששייך לומר שהוא כמתעסק בשומן, וכמו שכתבנו לענין מתעסק דמלאכת מחשבת דמיירי דוקא בשני דברים, ה"ה לענין מתעסק דכל התורה לא שמענו אלא כשיש היתר לפניו ושייך להגדירו כמתעסק בהיתר, לא מיבעיא בהלכה ידו והחליף, אלא אפי' בהחליף בדעתו מ"מ כיון שיש כאן היתר חשיב שפיר מתעסק בהיתר, אבל כשאין כאן היתר חשיב רק טעות בדעתו.

מיהו בלשון תו' והרמב"ן שבת ע"ב ב' משמע שכל חלב שסבור שומן הוא מיקרי מתעסק, וכ"מ בתו' כריתות י"ט ב' דשוגג דכל התורה באומר מותר, [ואף דיש לדחות דלא נחתו לזה, ועיקר כונתם שאכל את החתיכה שנתכוין לה אלא שטעה והחליפה באחרת, אבל סתמות לשונם משמע דמיירי בחתיכה אחת בלבד], דומיא דנתכוין להגביה את התלוש ונמצא מחובר, שו"ר בתו' הרא"ש שהקשה בהדיא דהו"ל למימר דומיא דשבת היו לפניו חלב ושומן ונתכוין לאכול השומן ואכל החלב, הרי מפורש דמיירי בחתיכה אחת בלבד, מיהו לשון הגמ' שגג בלא מתכוין משמע טפי מסתם שוגג, ולדעת המנחת ברוך דאכילה אחרת היא, כיון דחלב ושומן כשני מינים הם לענין זה נחא, מיהו בלא"ה נחא כיון דס"ל דסבור שומן קיל משוגג דאומר מותר, ע"כ להוסיף כאן לשון שגג בלא מתכוין, שו"ר שאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב בס"ו סק"ד דלשון שגג בלא מתכוין משמע שאינו מתעסק גמור אלא שוגג, ולכן פירשוהו אביי ורבא ככה"ג.

שם א"ל הנח לתינוקות כו', צ"ע למה לא אמר הא מני ר"ש היא, והוכחות לכך דמילה שלא בזמנה אינה קלקול

ג. שם א"ל הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב כו', יש לעי' הרי שמואל ס"ל כר"י דמשאצל"ג חייב, ולדעת רש"י והרמב"ן שבת ק"ו א' מה"ט ס"ל דמקלקל בחבורה פטור, וא"כ היכי מוקים שמואל סתם מתני' דלא כהלכתא, ועוד דהו"ל קסבר האי תנא מקלקל בחבורה חייב, דכיון דפלוגתא דתנאי היא לא הו"ל למיסתם בפשיטות, ותירץ ב"א ה"ר שלמה נ"י דמתני' דמחייבא על מילת תינוק שלא בזמנו מוכחא דמקלקל בחבורה חייב, שהרי אין מצוה במילה זו ואין כאן אלא קלקול, ואפי' להסוברים דא"צ הטפת דם ברית, מ"מ השתא לאו מצוה קעביד וחשיב מקלקל, דעיקר מה

שמילה לא חשיבא מקלקל לר"י, היינו דמצוה
הויא דבר שחוץ לגופה ולר"י סגי בהכי
לאחשובה מלאכה, וא"כ השתא דלאו מצוה
היא הו"ל מקלקל, וגם הפסד המצוה חשיב
קלקול, [מיהו יש לדחות דסו"ס הרויח תיקון
הערלה ולא חשיב מקלקל בזה, עפיה"מ
שהובא לקמן, וגם תיקון זה כתיקון מצוה
חשיב, ובפסחים ע"ג א' אמרו סגי בתיקון
להוציאו מידי נבילה ומידי אבר מן החי,
ומשמע דסגי בתיקון כל דהו, וי"ל דשחיטה
דרך העולם היא, משא"כ מילה, והערוני דע"כ
חילוק זה אמת לר"ש דלא חשיב מילה תיקון
אפי' בזמנה, ויליף מינה מקלקל בחבורה, וע"כ
דשחיטה שאני שלכך נוצרה הבהמה, מיהו
לאו ראי' היא דהא סוגיא דפסחים לר"י
איצטריך לדלידיה מילה תיקון חשיבא].

ולפ"ז מתני' דתינוקות אליבא דר"א ור"י דלא
כר' יהודה וס"ל דלא נחלקו ר"א ור"י
אלא במל של ע"ש בשבת דהוי תיקון,
ומדוקדק בגמ' שהוזכרו בבביתא רק ר"ש
ור"מ, [וגרסת הראשונים ר"ש ולא רשב"א,
מיהו רשב"א נמי מצי סבר כר"ש דמקלקל
בחבורה חייב, מיהו עי' תו' צ"ד ב' דר"א
סבר כר"י וא"כ תיקשי דר"א אדר"א, ועיי"ש
עוד בתו' דמאן דמחייב בכלי סבר כר"י ושם
איתא דרשב"א מחייב, אלא די"ל שהתו'
לשיטתם ק"ו א' דאף לר"י אפשר דמקלקל
בחבורה חייב, וכ"כ בכריתות כ' א'], ויש
להעיר שהרמב"ם בפ"ב משגגות ה"ח כתב
דחייב בתינוקות, [שו"ר בפיה"מ עי' בסמוך
דלשיטתו לק"מ], ואיהו פסק כר"י דמשאצ"ל
חייב, והו"ל למיפסק כר"י דמקלקל בחבורה
פטור, וכ"כ בפ"א הי"ז מה' שבת ובפ"ח ה"ז,
דמקלקל בחבורה פטור, שו"ר בשאגת אריה
סי' נ"ב בזה.

שו"ר בתורע"א שהעיר ע"ד תו"ט שכתב שם
פיה"מ להרמב"ם דמילה מתקן הוא, הרי
בגמ' מבואר דהאי תנא ס"ל מקלקל בחבורה
חייב, ומשמע דלא קשיא ליה לחשוב המילה

תיקון, אלא שא"צ לדחוק בזה כיון דמתני' ס"ל
דמקלקל בחבורה חייב, ולפמשנ"ת הא דמוקים
מתני' כר"ש היינו משום דמבואר דמילה קודם
זמנה חייב וש"מ דמקלקל בחבורה חייב, מיהו
בפסחים ע"ג א' יש ראי' לדבריהם דסגי בתיקון
כל דהו וכמש"כ לעיל, מיהו י"ל דכאן פטור
משום מלאכת מחשבת דכיון שנתחלף לו וגם
יש בזה קלקול לכן פטור לשמואל, אע"פ שאין
זה מקלקל גמור, עי' להלן, אבל עדיין לא
נתיישב דהו"ל דקסבר מקלקל בחבורה חייב,
ולא לסתום בפשטות, ואפשר דר"נ סבר הכי,
ואמנם שמואל לשיטתו הי' משיב הא מני ר"ש
היא כו'.

**שם כיון דמקלקל בחבורה חייב כו', יש לעיין
דהא התם נחא ל' לקלקל**

שם כיון דמקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי
חייב, יש לעי' בשלמא מקלקל בחבורה,
כיון שנתכוין לקלקול זה, שפיר חייבתו תורה,
כיון דמלאכת חובל עיקרה קלקול קצת, אבל
מתעסק שלא נתכוין לכך, מנלן דחייב, הרי
ודאי בעינן מלאכת מחשבת גם בחובל, עכ"פ
להרמב"ן דלר"ש דמחייב במקלקל בחבלה
ס"ל דמשאצ"ל ג' בחובל פטור משום מלאכת
מחשבת, ואפשר דהיכא שנתכוין לחבורה של
קלקול ונתחלף לו חבורה בחבורה שייך
לחייבו, דכיון שבלא"ה מקלקל הוא ואין
מחשבתו של דעת גמורה, א"כ גם השינוי אינו
גורם פטור כ"כ, דהא בשאר איסורים כה"ג
חייב, וחידוש התורה דבעינן מלאכת מחשבת,
לא נאמר במלאכה כזו, וכיון שכן תו לא
מיפטר בנתכוין לחבלת תיקון ונתחלף לו,
דסו"ס יש גם במחשבתו של הטעות מספיק
כדי לחייבו, דהא מיירי במתכוין לחבלה
שעושה, אלא שיש לו טעות מעיקרא בעיקר
רצונו, ודיינינן ליה כמתכוין לקלקל, ואין לנו
ענין במחשבתו הראשונה.

ובני יוסף נ"י העיר דיש ליישב בפשיטות טפי
די"ל דבהלכה ידו ונתחלף ממקלקל

ללמוד דהא דפטר ר"י במתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים היינו מקרא דאשר חטא בה, דמיירי באופן שאין לפטרו משום מלאכת מחשבת כיון דאיתעבידא כונתו למסקנא דשמואל, ולרב יהודה כיון שנתכוין למלאכה זו הרי יש כאן מלאכת מחשבת דהיינו מחשבה למלאכה זו, ולא חשיב חסרון במלאכת מחשבת אלא שוגג, אבל מקרא דבה ממעטינן הלכה ידו, כיון שלא נתכוין לחטא בה, וזהו פטור בכל התורה.

בביאור המשך המשנה והגמ', ועל מי קאי ותמה אני

ולפ"ז לר' יהושע נתכוין ללקט תאנים והלכה ידו על הענבים פטור בכל התורה, נתכוין לתאנים אלו והלכה ידו על תאנים אחרים פטור רק בשבת, ואם אבד מלקט מלבו וקצר מה שרצה באמת בתחלה בתאנים ותאנים חייב אף בשבת, ובתאנים וענבים פטור בכל התורה.

ולר"י ורש"ז פליגי ר"א ור"י רק בשני שמות ולר"י אף בשם אחד, ויש לעי' מהו פירוש המשנה א"כ למה נאמר אשר חטא בה דבפשוטו מיירי אליבא דר"י, [וגם מסוגית הגמ' לעיל נראה דפרט למתעסק דמתני' לא קאי אר"א, דהתם סתמא דגמ' משני הכין], דאם נימא דתמה אני אם פטר בה ר"י קאי רק אשם אחד, א"כ ל"ק למה נאמר אשר חטא בה, דאיצטריך לשני שמות, ודוחק לומר דפרט למתעסק קאי אשני שמות, דמ"ט קרי ליה סתמא מתעסק, הרי גם בשם אחד מיירי בהלכה ידו ונתחלף לו, וכיון שנתכוין למלאכה לא מתעסק קרינן ליה, וגם הלשון ל"מ כן.

ואפשר לפרש דתמה אני אם פטר בה ר"י קאי אפי' אשני שמות, דכיון שנתכוין למלאכה חייב, ובשבת מיירי באבד מלקט מלבו, ובשאר מצוות מיירי בכל ענין דחייב, ולפ"ז פרט למתעסק ר"ל שנתכוין לחתוך את

למקלקל פטור, וכאן אי לאו דמקלקל הוא הי' חייב על תיקון המילה, כיון שנתכוין לתינוק זה ולא הלכה ידו בטעות (עסק"א בזה), ונמצא שרק הקלקול גורם לפטור דחשיב לא נעשית מחשבתו, מפני שתינוק זה מקלקל הוא, אבל הי' סבור שרוצה ענבים ולקט ענבים אע"פ שבאמת צריך תאנים חייב, וכיון שרק הקלקול גורם הפטור, ניהא דבחובל חייב, ובזה ניהא דאע"פ שאינו מקלקל גמור כיון שתיקן במקצת שיהא מהול, אפ"ה חשיב שאינה מלאכת מחשבת בנתחלפו לו.

בדברי הרמב"ן שיש חילוק בין תינוקות לשאר זבחים

שו"ר ברמב"ן שבת ק"ו א' שהביא דברי התו' דשחט קרבן בשבת וסבור פסח הוא חשיב מתעסק, והרמב"ן סיים ועוד יש חילוק גדול בין מתעסק דשני תינוקות לשאר הזבחים, ומשמע שר"ל דאין פטור מתעסק דמלאכת מחשבת אלא כשיש לפניו שני תינוקות והחליפן, ולאו דוקא עומדין לפניו, אלא ששניהם מוטלין עליו לתקנם, אבל היכא שנתכוין לקרבן זה אע"פ שטעה חשיבא שפיר מלאכת מחשבת, ורק כשיש שנים לפניו והחליפן, דניכר השני לפנינו שטעה בו, בזה פטר שמואל והיינו דקרי ליה מתעסק, ולפ"ז י"ל שאין פטור מתעסק בהיה דפסחים, דכיון שיודע שעושה מלאכה, אין כאן פטור מתעסק כמ"ש תו' שבשטמ"ק, וגם פטור מתעסק דמלאכת מחשבת ליכא, כיון שדעתו לשחוט קרבן זה, ורק בשנים שלפניו חידש שמואל פטור מתעסק משום מלאכת מחשבת, מיהו בהלכה ידו איכא פטור מתעסק אפי' באבד מלקט מלבו, שנתקיימה מחשבתו.

שם איתיביה ר"י לשמואל כו', משמע דתאנים וענבים פטור בכל התורה בהלכה ידו

ד. שם איתיביה ר"י לשמואל כו' הב"ע כגון שאבד מלקט מלבו כו', מהא דמסיים במתני' א"כ למה נאמר אשר חטא בה כו' יש

התלוש וחתך את המחובר, ובשבת מיירי באבד מלקט מלבו שמעיקרא למחובר הי' צריך, אבל ק"ק דבמתעסק בהיתר אפי' באותה חתיכה אמרינן דפטור, ולא צריכין לאוקומי בהלכה ידו מתאנים לענבים, ואפשר לומר דאה"נ ומתני' בכל מתעסק מיירי, וע"ע משנ"ת לקמן ס"ק י"א.

נתכוין לחתוך תלוש זה וחתך מחובר אחר

וי"ש להסתפק בנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר לר"א אליבא דאביי מאי, [ובשבת הנדון באבד מלקט מלבו], מי אמרינן דבשתי חתיכות מודה אביי לרבא דכמתעסק דמי, כדאשכחן לר' יהושע דבשני דברים אפי' מאיסור לאיסור פטור, או"ד לר"א אין חילוק בין דבר אחד לשני דברים כיון שנתכוין לחתוך, ונפ"מ נמי למאי דמסיימא מתני' א"כ למה נאמר כו' פרט למתעסק, האם לר"י קיל טפי שני דברים אחד של איסור ואחד של היתר, ומוקים קרא בהכי, ונתעוררתי לזה, ונראה דפשטות הדברים דאביי בכל גונא מחייב, דכיון שאינו מחלק באותה חתיכה ה"ה בשתי חתיכות, (דיש מקום לומר כיון שיודע שיש כאן מחובר והוא חותך, אין להקל עליו בהלכה ידו, כדאשכחן באשם תלוי דחתיכה משתי חתיכות חמירא טפי), וכמ"ק בפסחים ל"ג א' אם נימא דמיירי בהיו לפניו גיזי חולין וגיזי עולה, [עסק"א דמיירי בהלכה ידו דגיזין כחד מינא חשיבין], ומשמע דדכוותה לאביי חייב, דרנב"י מיישב שם גם אליבא דאביי.

באבד מלקט מליבו ורוצה בתאנים וקצר תאנים

אחרים

באבד מלקט מלבו ונתכוין ללקט תאנים וליקט תאנים אע"פ שטעה ומעיקרא הי' צריך ענבים, אין בזה חסרון דמלאכת מחשבת, כיון שבשעת קצירה לקט מה שרצה, והא דבתינוקות חשבינן ליה מתעסק היינו מפני שהטעות משוי' ליה קלקול במעשה עצמו, ולא רק מפני רצונו הקודם, ולכן חסר

במלאכת מחשבת, אבל כשהחסרון רק בדעתו לא מיבעיא מל את של ע"ש בשבת דתיקון גמור הוא, אלא אפי' לקט תאנים שאינו חפץ בלקיטתם חייב, דדעתו דמעיקרא אינה מגרעת בחשיבות המלאכה, הגע עצמך הרי שאמר לו אדם בשעת קצירתו הרי אתה צריך ענבים, ולא שת לבו לפי שהי' בטוח שהוא צריך תאנים, האם יש כאן חסרון במלאכת מחשבת, הרי עשה כל חפצו בדעת גמורה, למה"ד לאמר לו הרופא אכול ענבים ותתרפא ושכח ולקט תאנים ואכלן, ונתברר שאינם טובים לרפואתו, וכי חסר במלאכת מחשבת.

וכ"ז הוצרכנו באופן שזה באמת קלוקל עבורו, ואפ"ה אזלינן בתר המעשה ולא בתר רצונו, אבל היכא שהמעשה תיקון, אלא שמפני חילול שבת אינו רוצה בכך, בזה פשיטא דחייב, דזהו חיובא דשמא יטה ושמא יחתה, שהמעשה תיקון וניחא ליה, אלא שמפני חילול שבת אינו רוצה בזה, ומשכח"ל במדליק נר החשמל במקום שלא ניחא ליה שידלק כל הזמן יש בזה נזק, אבל בחול המעשה רצוי לו כיון שיכול לכבות מיד, דנמצא שעשה מעשה דלא ניחא ליה, וכן בכיבוי במקום שאינו יכול להדליק, מיהו גם בזה אפשר דחייב לכו"ע, כיון דניחא ליה לזמן מועט, אבל גם בדלא ניחא ליה כלל מסתברא לחיוב, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה תלה ד"ז בפלוגתת תו' והרמב"ם.

בדברי הראשונים ז"ל דבשני מינים יש חסרון של מלאכת מחשבת אפי' שניהם במחובר

ה. כתבו תו' והראשונים ז"ל שבת ע"ב ב' דבשני דברים אפי' מחובר ומחובר פטור משום דלא הוי מלאכת מחשבת, מיהו בענבים וענבים כגון שנתכוין לענבים אלו והלכה ידו על ענבים אחרים, ואין משנה לו איזה ענבים, לכאורה אין בזה חסרון דמלאכת מחשבת, דחשיב כמעיקרא דעתו לכל מה שילקוט, ולפ"ז אפשר דבתלוש ומחובר מאותו

מין, אע"פ שנתכוין אל התלוש מפני ששבת היום, והלכה ידו על המחובר, מ"מ פטורו רק משום מתעסק, אבל מלאכת מחשבת חשיבא שנתקיימה מחשבתו, וא"כ לאביי נתכוין לחתוך תלוש זה וחתך מחובר אחר, ג"כ חייב כשלא איכפת לו איזה מהם, ומדברי הראשונים ז"ל ל"מ כן, ואפשר דתלוש ומחובר לעולם חשיבי שני מינים לענין מלאכת מחשבת, אע"פ שנמנע רק בגלל איסור שבת, ואע"פ שהפירות שוין, מ"מ ההרגשה, שלקח פרי אחר לגמרי, [וכ"כ אאמו"ר (שליט"א)] זללה"ה בסק"ג], מיהו בסברא י"ל דעדיפא מכל מקום שתוצה תנוח, דכיון שעיקר רצונו בענבים חשיב איתעבידא מחשבתו, ופטורו רק משום מתעסק, וא"כ לאביי בחותך חייב.

ל"שון הרמב"ן שבועות י"ט א' צריך תיקון שנראה כסותר דבריו במסכת שבת, ואמנם בשבת כתב כפי' תו' דבהחליף הדבר שרצה לקצור הו"ל חסרון במלאכת מחשבת, ובטעה באותו פרי עצמו אם הוא תלוש או מחובר בזה בעינן לפטורא דמתעסק, אבל בשבועות כתב שאם לא נתכוין לעשות מלאכה שנתכוין רק להגביה הרי"ז חסר במלאכת מחשבת שחסר במחשבה למלאכה, אבל נתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר אחר חשיב נתכוין למלאכת חתיכה, ופטור משום מתעסק, ובנתכוין לחתוך תלוש זה ונמצא מחובר חייב וזה כאביי, וצ"ע לפי שהרשב"א והר"ן ג"כ העתיקו כן.

בלשון "מתעסק" שהוזכר בגמ' ע"ה א'

בשבת ע"ה א' מצינו לשון מתעסק הוא אצל נטילת נשמה ופירשו תו' דהיינו דבר שאינו מתכוין, והרמב"ן פירש דר"ל מתעסק דלא איתעבידא מחשבתו, ומבואר לכל הפירושים שאין זה ענין למתעסק שנתמעט מבה שפטור בכל התורה, דכיון שיוודע שפוצעו ועלול למות לא חשיב מתעסק, שאין הענין מופקע מדעתו, וא"כ הר"ז בנדון פס"ר

דלא ניחא ליה, והרי הרמב"ן קי"א א' סובר דפס"ר דלא ניחא ליה אסור, אלא דהרמב"ן מפרש דכר משני שאני הכא כו' מפרש דלאו פס"ר הוא, כיון שנזהר שלא ימות, ובכה"ג אף ר"י מודה דפטור, ואין להקשות איך הקשו בפשיטות דליחייב נמי משום נטילת נשמה הרי לאו פס"ר הוא, דכיון שסתמא ימות שייך להקשות כן, ובפרט לר"י דדשא"מ חייב, והא דהוה פשיטא לן מעיקרא דפס"ר הוא היינו משום דסתם פוצע בלי זהירות מיוחדת הרי הוא ממיתו, והשיבו שאני הכא שהוא נזהר שלא ימות, מיהו אכתי קשה שכל פציעה כזו ממיתה, ואפשר שהמיתה מגיעה אח"כ בכח שני, כמו שהעושה טריפה בשבת לא חשיב נטילת נשמה, מיהו בזה י"ל דכיון שימות לאחר השבת בכל ענין פטר, כדין הדביק פת בתנור שאם נגמרה אפייתו במוצ"ש פטור כמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, וה"נ י"ל בחלזון שימות במוצ"ש, ואפשר שכונת הגמ' מתעסק דכל התורה לענין שימות מיד, דכיון שנזהר שלא ימות מיד, ואף לאחר שמוציא דמו יש לו חיות זמן מומשך קצת, וכיון שטורח בהשתדלות שלא ימות הרי מיתתו כמתעסק, ודוחק לחלק כן, ועדיף לדחוק בלשון מתעסק שכונתו לא איתעבידא מחשבתו, ונקט לשון קצרה לבאר הענין שנזהר שלא ימות.

שבת ע"ג א' נתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע, באיזה טעות מיירי, ובכסבור רה"י ונמצאת רה"ר

שבת ע"ג א' אתמר נתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע, בפרש"י נראה שזרק בכח לכונת שתיים וזרק ד' שהלך ב' אמות יותר, דאגלאי מילתא שלא נזהר בכחו, וכן מתפרש לשון זה לקמן צ"ז ב' ובב"ק כ"ו ב', והכי משמע מדלא אמרו קסבור ב' ונמצאו ד', וגם לשון הצריכותא משמע כן, גם אין מצוי לטעות מב' לד', והול"ל ג' וד', ועוד דבטעה בהערכה הר"ז כמו סבור רה"י ואין זה נדון מיוחד,

ומיירי בדניחא ליה בד' כמו בשנים כדאמרינן כל מקום שתרצה תנוח, ולכן אין חסרון במלאכת מחשבת [ועי' ב"ק כ"ו ב'], ומ"מ כיון שלא נתכוין לזרוק ד' הו"ל מתעסק שלא נתכוין לזריקה דמלאכה, ולאביי חייב כיון שנתכוין לזריקה ולא נזהר בזה שזרק יותר מכשעור, [ול"ד לתלוש ומחובר שענין התלישה הוא דבר בפ"ע שלא נתכוין לו, משא"כ זריקה שנתכוין לזרוק וטעה בהערכת שיעור כח זריקתו], והמתכוין לילך ג' אמות וטעה והלך ד' חייב לכו"ע, שהאמה הרביעית לא באה מכח הג' הראשונות, והו"ל שוגג, אבל זרק בטעות חשיב הכל מעשה אחד, וכיון שלא נתכוין למלאכה פטור לרבא, אבל אם טעה בהשערת המקום וחשב שעד מקום פלוני הוא פחות מד"א ונמצא ד"א י"ל דחייב לכו"ע, שאין כאן שינוי במעשה, והר"ז כמבשל חתיכה וסבור שהיא פחות מגרוגרת ונמצא גרוגרת דחייב, [מיהו עי' להלן דיש לחלק בין ח"ש לחצי מלאכה], ועי' בסמוך בכ"ז.

ומיירי בדניחא ליה בד' כמו בשנים כדאמרינן כל מקום שתרצה תנוח, ולכן אין חסרון במלאכת מחשבת [ועי' ב"ק כ"ו ב'], ומ"מ כיון שלא נתכוין לזרוק ד' הו"ל מתעסק שלא נתכוין לזריקה דמלאכה, ולאביי חייב כיון שנתכוין לזריקה ולא נזהר בזה שזרק יותר מכשעור, [ול"ד לתלוש ומחובר שענין התלישה הוא דבר בפ"ע שלא נתכוין לו, משא"כ זריקה שנתכוין לזרוק וטעה בהערכת שיעור כח זריקתו], והמתכוין לילך ג' אמות וטעה והלך ד' חייב לכו"ע, שהאמה הרביעית לא באה מכח הג' הראשונות, והו"ל שוגג, אבל זרק בטעות חשיב הכל מעשה אחד, וכיון שלא נתכוין למלאכה פטור לרבא, אבל אם טעה בהשערת המקום וחשב שעד מקום פלוני הוא פחות מד"א ונמצא ד"א י"ל דחייב לכו"ע, שאין כאן שינוי במעשה, והר"ז כמבשל חתיכה וסבור שהיא פחות מגרוגרת ונמצא גרוגרת דחייב, [מיהו עי' להלן דיש לחלק בין ח"ש לחצי מלאכה], ועי' בסמוך בכ"ז.

בתו' ב"ק כ"ו ב' כתבו דהא דאמרינן התם נתכוין לזרוק ב' וזרק ד' פטור משום מלאכת מחשבת אתיא אף כאביי דהתם לא נתכוין לזרוק הארבע וכאן טעה בהערכת המרחק, ובאמת יש לשאול למה אמרו מלאכת מחשבת ולא אמרו מתעסק שפטור בכל התורה, מיהו נראה דכיון שלא הזכירו באומר כל מקום שתרצה תנוח נקטו לשון מלאכת מחשבת שכולל הכל, שגם מתעסק מתמעט ממלאכת מחשבת, ופשטות הדברים דאתיא כרבא, [ויש שגורסין שם רבא, ויש שגורסין כאן רבה], וקיצרו בגמ' שאין זה מפורש דלא כאביי שהרי לא הזכירו הא דכל מקום שתרצה תנוח.

שם וקא טעה בשיעורים, באיזה טעות מיירי, ובדין טעה בהלכה

שם וקא טעה בשיעורין, היינו נתכוין לזרוק שנים וזרק ארבע אבל טעה וסבר ששיעור הוצאה חמש אמות חייב לכו"ע, כיון שאין שום טעות במעשה רק בהגדרת ההלכה, והא דלא משני מתני' בהכי, כבר הקשו כן בתו' הרא"ש ותו"י ס"ט א' והריטב"א גם בשמעתין, ותיירצו דלא שכיח שיטעה בזה, דלא מוקמינן מתני' במחדש שיעורין מדעתו, רק בשוגג שטעה, וגם אין סברא שיחדש שיעור יותר מגרוגרת וד' אמות מסברא דנפשיה, ועי"ש בריטב"א עוד אופנים בשם תו', וע"ע בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כאן עוד אופנים, וכולהו בגדר שאומר שמתור באופן זה, - והא דאמרינן לאביי טעה בשיעורין אפשר לפרש שידע לה במעביר ובהוצאה בלבד, ובזה טעה בשיעורין, ושאר

מיהו כסבור רה"י ונמצאת רה"ר, הרי לא נתכוין להוציא החפץ מרשותו, וחשיב שינוי במעשה שלא נתכוין להוצאה, [ול"ד לד"א שהחפץ ברה"ר והטעות רק בשיעור המרחק, ואע"פ שד"א ענינו שיעור מקום, מ"מ ענינו במלאכה ולא במציאות, שהרי החפץ ברה"ר כל הזמן], ואע"פ שהטעות בחסרון ידיעה חיצוני, ולא בעצם המעשה כתלוש ומחובר ושנים וארבע מ"מ חשיב מתעסק לרבא כיון שזהו מעשה אחר, אבל אם טעה וחשב ששתי מחיצות דאורייתא חייב, כיון שידע שמוציא למקום פרוץ כזה, וטעה וסבר שדינו כרה"י, - פירשנו שהוציא מרה"י לרה"ר ולא במעביר ד"א אע"פ שהזכירו בגמ' זריקה דארבע.

שו"ר בתו' ורשב"א ב"ק כ"ו ב' וכן בריטב"א בשמעתין שפירשו שטעה בהשערת המקום וסבר שאין ד"א עד המקום שחפץ,

אע"פ שאינו מוגדר כמתעסק, דס"ס חסר במלאכת מחשבת לכתוב שתי אותיות, ויש להוסיף דבריהם על מש"כ לחלק, בין חצי שיעור לחצי מלאכה, ולפ"ז כתב אות אחת ובאות השניה נתכוין לכתוב חצי אות, דהויא שניה חצי מלאכה וכתב אות אחת י"ל דפטור כגון נתכוין לכתוב חצי א' וכתב הו"ד הימני ונשאר י', מיהו בלא"ה כיון שאם יוסף יפטר השתא נמי פטור, ויש לעי' א"כ מ"ט חייב בנתכוין לכתוב ח', ואפשר שבשעה שכתב הו' השני כבר החליט להשאירו.

מיהו אם נפרש טעה בשיעורין שאמרו ע"ג א' שטעה בהשערה וסבור שאין בחתיכה כגרוגרת ולרבא פטור, א"כ חזינן דח"ש ג"כ חשיב מתעסק, ומ"מ יש לחלק שכאן עשה כל השיעור בפעולה נמשכת, ולא כמבשל חתיכה וטעה בה שהיתה כאן רק פעולה אחת, אבל כאן כתב השתי אותיות בזא"ז, ולא שיך שנגמרה הפעולה בכונת אות אחת, כי כתב את השני ג"כ וג"ז בכלל דברי הרמב"ן, מיהו אכתי צריך יישוב מ"ט חייב, וצ"ע.

בדברי הירושלמי במתכוין לקצור חצי שיעור וקצר בשיעור

שייך בירושלמי פ"א ה"ו דמתעסק בשבת פטור ובחלבים ועריות חייב היך עבידא הרי אני קוצר חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור הרי אני אוכל חצי זית ואכל כזית הרי אני מתחמם בה והערה בה חייב, משמע שטעה בהערכה שחשב שלא השלים כגרוגרת והוסיף לקצור או שחשב ששיעור מלא ידו הוא פחות מגרוגרת, וש"מ דבחצי שיעור גם יש פטור מתעסק, מיהו משכח"ל שהמשיכה ידו לקצור מכח הכאת המגל בכח לקצור חצי גרוגרת, דהוי דומיא דנתכוין לזרוק שתי זורות ד'.

במתכוין לעשות כלאח"י ועשה כדרכו

במתכוין לעשות מלאכה כלאחר יד ועשה כדרכו מצינו בדף צ"ב ב' דאיכא

מלאכות לא ידע כלל, מיהו לפמשנ"ת מדברי הראשונים דטעה בהשערה ג"כ פטור לרבא, ניחא טפי דבכל המלאכות משכח"ל טעות כזו, ולרבא פטור כדין כסבור רה"י, ועי' להלן מש"כ בסוגיא ק"ד ב', ועי"ש מירושלמי דמשכח"ל טעה בחצי גרוגרת.

בתו' ק"ד ב' בדין נתכוין לכתוב אות אחת וכתב שתיים, ואם יש חילוק בין חצי מלאכה לחצי שיעור

בתו' ק"ד ב' ד"ה נתכוין הקשו בנתכוין לכתוב ח' וכתב שני זיינין מ"ט לא חשיב מתעסק, דהו"ל כמתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע, והרמב"ן כתב דאיכא מאן דפריך דשאני הכא שנתכוין לכתוב את כל מה שכתב בשני הזיינין, ואם יש בזה שיעור מלאכה הרי נתכוין לזה, ולכאורה יש לחלק בין חצי שיעור לחצי מלאכה, דאות אחת הוי חצי שיעור וכמו נתכוין לבשל חצי גרוגרת ונתברר שזה גרוגרת דחייב, ועי' להלן במ"ש ע"ג א' טעה בשיעורין, [דגדר חצי שיעור ביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דכל שלאחר גמר השיעור אין חילוק בין החצי הראשון לשני רק בכמות, אבל כל שהחצי השני משלים את הראשון באיכות כמו ב' וד' אמות, שב' וב' אינם מלאכה כלל, ורק הצירוף של הד' על הב' משוי ליה מלאכה, בזה החלק הראשון מיקרי חצי מלאכה, כמו תחלת בישול קודם בן דורסאי, מיהו שם סגי במבשל המשהו האחרון, ובד' אמות בעינן שיליך הכל באיסור], וה"נ אע"פ שלא נתכוין לעשות מלאכה של חיוב, אבל אין חסרון באיכות המלאכה, ולכן לא נופל ע"ז שם מתעסק, שאם הוסיף עוד אות, הרי הוא חייב גם על האות הראשונה, אע"פ שמתחלה חשב לכתוב רק אחת, ולא נימא שהי' החצי הראשון מתעסק, וה"נ אם נשלם השיעור בחצי הראשון לא מיקרי מתעסק, שו"ר ברש"ש והגרא"מ הלוי ז"ל, ונראה דכונת תו' והראשונים ז"ל דמ"מ א"א לחייב מי שלא נתכוין לעבירה

שהאונס גדול יותר, אלא שדעתו רחוקה ממחשבת אכילה זו, ואמנם לבתר כללא דמתעסק בחלבים חייב שכן נהנה, אמרינן שאין המתעסק מגרע בחשיבות אכילתו, אבל אי לאו האי טעמא אמרינן דכל שאין שייך איסור במין זה שבדעתו, ה"ז כמתעסק כלפי האיסור, וא"כ שיהא טעמו שונה, אלא שיהא מופקע מדעתו אפשרות איסור בדבר זה.

מיהו בפסחים ל"ג א' מדמינן גיזי חולין וגיזי עולה לנתכין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, אע"פ ששייך באותן גיזין שיהיו הקדש, ואמנם רש"י [לשיטתו] פירש שהיו לפניו שני גיזין והלכה ידו בטעות, דבזה שייך מתעסק אפי' באיסור ואיסור בשני מינין, וה"ה באיסור והיתר במין אחד, אבל אם נפרש הגמ' בקסבור חולין הן, הרי מבואר שג"ז מתעסק.

ויש גם סברא לומר דבחלב ושומן לפניו ונסתפק והכריע בדעתו שזהו השומן, וכן בחולין וקדשים, לא מיקרי מתעסק, כיון שיודע ששייך כאן קדשים, ורק כשלא עלה על דעתו ענין זה מיקרי מתעסק, וזהו המשל של חלב ושומן שחשב שרואה וניכר ההבדל שזה שומן ואין כאן סרך ספק דחלב, אבל לפ"ז גם בתלוש ומחובר אם הי' לו ספק והכריע לפי מראית עיניו שזה תלוש לא מיקרי מתעסק, וזה תלוי לפי הענין כמה נשאר הדבר ספק בלבד, אפי' בצד רחוק, [כדאשכחן לענין אשם תלוי דחתיכה אחת משתי חתיכות דאיכבע איסורא חמיר טפי, מיהו שם הענין מפני שיש לספק מוכיח ודאי], ויש לחלק דבמחובר סבור שאינו תולש כלל, אבל באכילה יודע שאוכל והכרעתו רק בחפץ ולא במעשה, ולכן לא חשיב מתעסק.

בפי' רש"י והרמב"ן דסבור חולין הוא חייב בשחוט חוץ

ברש"י ריש כריתות וברמב"ן קדושין מ"ג א' מבואר דשחט בהמת קדשים בחוץ וסבור שהיא חולין חשיב שוגג, [ובתו' שבת

למ"ד דלאחריו ובא לו לאחריו פטור ואפ"ה אם התכוין להוציא לאחריו ובא לו לפניו חייב, וש"מ דאע"פ שנתכוין לעשות בשינוי ועשה כדרכו אין בזה פטור של מתעסק, כיון שנתכוין להוצאה זו, ולבסוף עשאה כדרכה, הרי שמעשהו מושלם לחיוב, והכונה לעשות בדרך פטור אינה מגרעת בעיקר המלאכת מחשבת של המטרה, וכ"כ שם הגר"מ הלוי ז"ל, והגרע"ז ז"ל הניח בצ"ע מ"ט חייב וכתב דנתכוין לחתוך כלאח"י וחתך כדרכו פטור, ולפמשנ"ת כיון שמעשהו מושלם שחתך כדרכו אין כאן פטור דמתעסק, ועיקר הדבר שלא רצה לעבור עבירה אין זה אלא שוגג.

שבת ע"ג א' דסבור שומן הוא, האם כל היתר ואיסור חשיב מתעסק

ו. שבת ע"ג א' ושגג בלא מתכוין בשאר מצות היכי דמי דסבור דשומן הוא ואכלו כו' דסבור ורק הוא ובלעו כו', בסנהדרין ס"ב ב' הביאו רק הא דקסבור ורק הוא ובלעו, שלא רצו להאריך שם, ועיקר כונת הגמ' לבאר דכוותה גבי שבת כאביי או כרבא, מיהו תו' והראשונים ז"ל פשיטא להו דמיירי בחתיכה אחת שסבור שומן הוא ואכלו, ודומיא דרוק שלא נתחלף לו, ויש לעי' מ"ט חשיב מתעסק ולא שוגג הרי איגלאי מילתא שלא נתעסק בהיתר כלל אלא טעה, וכל חסרון ידיעה שוגג מיקרי, ועמש"כ סק"א ב' דמדברי הראשונים נראה דלא מיירי בחלב ושומן לפניו ונתחלפו לו בהושטת היד, ובמנחת ברוך סי' י' כתב דכתרי מיני ניהו לענין מתעסק אע"פ שהם כמין אחד בדין תערוכות.

ואפשר דכל דבר ששייך בו איסור והיתר לא מיקרי מתעסק, כמו אשתו נדה וטהורה או בהמת חולין וקדשים או גיזי עולה וחולין וחלב בהמה וחיה ובשר נותר וקודש בתוך זמנו, שיודע כמה הוא עוסק וחסר לו ידיעה נוספת, משא"כ חלב ושומן דלא שייך שומן של איסור בזה חשיב מתעסק, ולא מפני

גזל, וכמו בגזל מחבירו אין פטור מתעסק דסו"ס שוגג הוא, ה"ה במעילה אין פטור מתעסק ונתבאר הדברים בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם מיהו לאו סברא פשוטה היא די"ל דאיסור וחיוב הקרבן דמעילה הוא הזלזול בכבוד שמים, ושייך פטור מתעסק אע"פ שיש כאן גם ענין גזל, ורש"י שם פירש דילפינן ד"ז מפסוק דמתעסק במעילה חייב, מדלא כתיב בה ע"ש, והכי משמע מדחשיב לה חומר במעילה, מיהו י"ל דהא גופה דמעילה בגזילה שייך לחייב בה במזיד טפי משאר מצוות.

וראיתי מקשים משבועות כ"ו א' דהושיט ונשבע שלא יאכל פת חטים והושיט ידו לסל כו' כסבור של שעורים היא דמייתי קרא דפטור, ותיפו"ל משום מתעסק, ומתמצים שכן נהנה, ואפשר דחיוב שבועה דמי למעילה וכמו נדר דשייך מעילה, וה"נ בשבועה נהי דאיסור גברא הוא מ"מ לענין מה שפגע בכבוד שמים שייך קרבן ונפ"מ דאפי' בהנאה ה"י מקום לחייב, בלא אכילה.

שבת ע"ב ב' האי שגג בלא מתכוין דע"ז כו', כשחשב שאין זו עבודתה חייב

ז. **שבת ע"ב ב' האי שגג בלא מתכוין דע"ז** ה"ד כו' ומסקנא דלא משכח"ל שוגג בלא מתכוין בע"ז, ויש לעי' דהא משכח"ל בעובד לשם ע"ז אלא שסבור שאין עבודתה בכך דחשיב שוגג ונראה דאה"נ והא דלא מפרש הכי משום דבשבת כה"ג ג"כ חייב, דכיון שמתכוין לעובדה הרי פעולתו מושלמת לחיוב, ואין כאן אלא טעות בידיעת סדר עבודתה, והר"ז דומה לאומר מותר שאינו מתעסק, [שור"ר שכ"כ תו' סנהדרין ס"ב ב' ד"ה העלם] ועוד דהויד בלאו, שהרי אף שלא כדרך עבודתה אסור, ועי' סנהדרין ס"ד א' דאפי' מתכוין לבזותה חייב, ובתו' ומהרש"א שם, ועמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בסנהדרין שם.

ע"ג א' אין ד"ז ברור, ודנו בכונתם, אבל בתו' הרא"ש סנהדרין, ס"ב ב', נראה דחייב וכ"כ בקדושין מ"ג א'[, ויש לעי' אם חלב ושומן חשיב מתעסק מ"ש קדשים וחולין דחייב, ואפשר דהעוסק בשחיטת חולין חשיב עוסק בשחיטה, כמו העוסק בעולה וסבור שלמים, דנהי דבסבור חולין מתעסק הוא לענין המעלה של שחיטת קדשים, אבל לענין להגדירו כטועה ולא כמתעסק בעלמא, שייך לומר דשחיטה ג"כ מצוה היא, וכל שעוסק בשחיטה ומחליף הבהמות הו"ל שוגג, ולא אמרו דחשיב מתעסק גם בחסרון ידיעה דאיסור הוא אלא כשעוסק בצרכי גופו כאכילה ולבישה שהם דברים תדירים שהם חיותו ולכן המחשבה על האיסור אינה בדעתו, שאינו מרגיש עצמו בעשייה כלל, ודוחק, ועוד משכח"ל באופן שהוא הכריע שזה חולין, ולא חשיב מתעסק אלא דומיא דחלב ושומן שלא חשב על הצד שזה חלב כלל וכמש"כ לעיל.

בדין העלם מקדש כשסבור שלשכה זו חוץ לעזרה

גם בהעלם מקדש יש מקום לחלק בין אם יודע שהוא בהר הבית, ולא ידע שלשכה זו קדושה, וכיו"ב, לבין אם אינו יודע שהוא בירושלים בכלל, שענין המקדש רחוק לגמרי ממחשבתו, [מיהו הראוני בשבועות י"ד ב' בן בבל שעלה לא"י כו' ומ"מ י"ל שה"י לו לברר, ול"ד לסבור שומן הוא שנדמה לו שהוא רואה שומן, ולכן חשש חלב מופקע ממנו], ומרן זללה"ה כתב בהוריות סט"ו סק"ט דכיון שאין האיסור תלוי במעשהו דוקא, א"כ אינו נגרע מחומרתו במתעסק, שאם הכניסו גוי לרצונו ג"כ חייב, ואף השהייה לחוד בלא מעשה מחייבת, וזה כמ"ש המקור"ח דבמידי דשוא"ת ליכא פטור מתעסק.

במעילה יש סברא שהגזל מחייבו אף במתעסק בהא דאשכחן דבמעילה מתעסק חייב כדאמר פסחים ל"ג א', י"ל דהיינו מפני שעיקרו

שם ע"ג א' דסבור שומן הוא, ובביאור ענין שכן

נהנה

שם ע"ג א' דסבור שומן הוא ואכלו, פרש"י דמתעסק בחלבים חייב שכן נהנה, וק"ק מ"ט נקט חלבים כלפי שבת, הרי בכה"ג אין זה פטור מיוחד בשבת טפי משאר איסורין, וחלבים זהו המיוחד שכן נהנה, וי"ל דשבת וכיו"ב קאמר שהאיסור תלוי במעשה האדם, ולכן במתעסק חסר במעשה ופטור, משא"כ בחלבים שאין האיסור תלוי במעשה, עי' בסמוך ועי' לעיל סק"ה בשם הירושלמי שמפרש מתעסק דחלבים ועריות דומיא דשבת, ולא בסבור שומן הוא.

ענין חלבים ועריות שכן נהנה צ"ב, דהא בלבישה וסיכה פסחים ל"ג א' לא אמרינן שכן נהנה, דהא פטרינן בכל התורה ומחייבין במעילה ומה הפשיטות לחלק בין הנאת אכילה להנאת סיכה, [והגרע"א ז"ל בתשובה סי' ח' באמת כתב ד"ל דהנאת לבישה כהנאת אכילה, אבל זה קשה ממעילה ועי' להלן], וכעת ראיתי בתו' הרשב"א והרא"ש פסחים שם שהקשו שהרי נהנה, ולא חילקו ביניהם, ולכאורה הי' אפשר לחלק דלבישה וסיכה אינם הנאה מוחלטת, רק תלויה בדעת האדם, שאם לובש צמר בימות החמה וכיו"ב אינו נהנה, וכן בסיכה תלוי לפי הענין, ולכן גם אם האדם נהנה אזלינן בתר דעתו, כיון שההנאה נקבעת מפני רצונו, ואם הכניס ידו בכלי ליטול חפץ וסך ידו בלא ידיעתו חסר בהשתתפות האדם, משא"כ בחלבים ועריות שזוהי הנאה מוחלטת, וכיון שא"צ דעת האדם להנאה, לכן נקטינן שמעשה זה מחייבין עליו אפי' מתעסק, דלגבי העבירה של שוגג הרי כל מתעסק אינו אנוס, וכיון שא"צ הסכמת האדם להחשיב המעשה, לכן המעשה חשוב בפ"ע לחייב עליו.

יפוד הדברים ביאר מרן זללה"ה בהוריות סט"ו סק"ט דפטור מתעסק הוא רק כשהאיסור נקבע ע"י מעשה האדם, כמו איסור

שבת שענינו שביתת האדם, ובמתעסק אין המעשה מתייחס אליו, וה"ה בשחוטי חוץ דבעינן מעשה האדם לעיקר האיסור, משא"כ בחלבים ועריות שהמעשה הוא אכילת החלב, וא"צ מעשה ברצון כדי להחשיב שיש כאן אכילה, כמו שלענין בהמ"ז יש לחייב כיון שאכל ושבע, ה"ה לענין איסור לא נפגם המעשה ע"י שהי' מתעסק, דסו"ס היתה כאן אכילה גמורה ככל אכילה בהנאה, ולא מפני שהאיסור הוא ליהנות, אלא שענין אכילה המושלמת א"צ דעת האדם אלא במציאות שנהנה באכילה וה"ה באכילת נותר של עצים ולבונה למאן דמחייב בזבחים מ"ב ב' אע"פ שלא נהנה ממש, מ"מ כיון שאכל חייב, אפי' במתעסק, [ולעומת זה במעילה אי לאו דמתעסק חייב י"ל שאף באכילה הי' פטור, שהאיסור הוא השימוש בשל הקדש, ואם בביקע בקרדום פטור במתעסק ה"ה באוכל, אלא דבאמת במעילה חייב במתעסק, ועי' מנחת ברוך שכתב דמה"ט לא מחייבין במעילה משום נהנה, כיון שחיובו תלוי בפגם וא"צ נהנה דוקא], משא"כ בשחוטי חוץ שצריך אדם השוחט.

בקושית הגרע"א מ"ט בלובש כלאים למה צריך להודיעו

והקשה הגרע"א ז"ל מ"ט הלבוש כלאים ואינו יודע צריך להודיעו, אם איתא דמתעסק לאו עבירה היא ואין לומר דמדרבנן מיהא אסור כמו במקום שפטור משום מלאכת מחשבת דודאי אסור מדבנן כמשאצ"ל"ג ושאר אופנים, דהא משום איסורא דאורייתא מחייבין להודיעו אפי' בשוק, ואפשר דסתמא דמילתא מיירי שיוודע שלובש בגד צמר ואינו יודע שיש שם חוט של פשתן, לא חשיב מתעסק, שאין החשש של כלאים מופקע ממחשבתו, דהא סתמא לא מיירי שבדק הבגד היטיב, אלא לבשו סתמא ואם הי' בודקו הי' רואה שיש בו כלאים, והר"ז כספק חלב שהכריע בדעתו שהוא שומן, ויודע שבצד רחוק יתכן שטועה,

פטרות תורה מחטאת, מנלן דלא פטרה נמי בחלבים אע"פ שנהנה, דסו"ס חטאו קל משוגג אחר, אבל אם הפטור מפני שחסר בעיקר העבירה, בזה מסתבר דבחלבים ועריות אין חסרון בעבירה כיון שנהנה.

והגרע"א ז"ל נקט שאין מקום לאיסור דרבנן במתעסק, דכיון שאינו יודע שהוא עושה המלאכה לא שייך להורות לו שאסור מדרבנן, ולכאורה ודאי שייך להורות שלא יתקרב למצב זה, כמו לא יצא החייט במחטו כו', וכן שצריך למנעו מזה ולהודיעו שלא יכשל, כמ"ש בתשובה שם, דכמו ששייך לומר שיש בזה איסור דאורייתא, שייך לחייבו מדרבנן שלא יכשל.

בביאור ענין לא יצא החייט אם חשיב מתעסק

ובתו"א א' פירשו הא דלא יצא החייט במחטו שמא ישכח ויצא, היינו שמתחלה ישכח המחט ואח"כ ישכח השבת, דאל"כ פטור כדין אבן המונחת בחיקו ושכחה ב"ק כ"ו ב', והגרע"א ז"ל הקשה אם איתא דמתעסק לאו עבירה היא לישתרי אפי' מדרבנן, ולמש"כ דשייך לחייבו לדקדק שלא יכשל נחא.

מיהו בעיקר הדברים יש לדון דחייט במחטו לא דמי לאבן בחיקו, לפי שהחייט רגיל לצאת במחטו בכונת טלטול גם כשאינו זוכר שהמחט בבגדו, כמו כל אדם שנושא מעות וכיו"ב בכיס שבבגדו ויוצא ונכנס בהם כל היום כולו, דנהי דאין דעתו על הכנסה זו בכל פעם, אבל מ"מ אינו בגדר מתעסק, כיון שהניחה מעיקרא ע"ד כן, ודעתו שתשאר המחט שמורה בבגדו בכל עת, ול"ד למאורע של אבן המונחת בחיקו שהוצאתה ממקום למקום היא בטעות בגלל השכחה, וכיון שאי לאו שבת הי' רוצה שתשאר המחט בבגדו או בידו, נמצא שיש כאן רק שגגת שבת, ואפי' נימא דלאו מלאכת מחשבת אבל מ"מ מתעסק

דלא חשיב מתעסק אלא אומר מותר או מוטעה, מיהו יתכן דבלישת כלאים ג"כ אמרינן שכן נהנה, כמ"ש הגרע"א ז"ל שם, ומעילה שאני שהאיסור אינו ההנאה אלא הזלזול בכבוד שמים, ולכן במתעסק בחולין ליכא זלזול אע"פ שנהנה, וכמש"כ לעיל דאף באכילה יתכן לפטור משום מתעסק לענין מעילה, אי לאו דכל מתעסק במעילה חייב.

יש עוד סברא לומר דדוקא מפני שנהנה חייב דכיון שגופו משתתף בהנאה הרי המעשה מתייחס אליו, ואינו נגרע ע"י שהוא מתעסק, דהרגשת ההנאה נעשית מדעתו, וכ"כ רש"י סנהדרין ס"ב ב' שכן נהנה הלכך חשיב בכונה, וכ"נ בתו" שם שהזכירו אפשרות נהנה גם במלאכת שבת, וערש"י ר"ה כ"ח א', ועי' לקמן סק"ט בדיון נפל מן הגג, דלפי טעם זה יש מקום לחיוב, כיון שההנאה גורמת החיוב.

בדברי הגרע"א ז"ל דמתעסק חשיב עבירה

ח. כתב הגרע"א ז"ל בתשובה סי' ח' דמתעסק חשיב עבירה מדאורייתא אלא שפטור מחטאת, אבל בלא איתעבידא מחשבתו לא חשיבא עבירה מדאורייתא כלל, והחילוק הוא דהיכא שנעשית המלאכה בשלימותה והפטור מצד האדם שלא נתכוין לזה, א"כ כיון שאינו אנוס יש כאן עבירת שוגג, משא"כ במלאכת מחשבת שחסר בעיקר המעשה המחייב.

מיהו יש גם סברא לומר דמתעסק קיל טפי, (ודמי לדשא"מ דשרי אפי' מדרבנן לר"ש אלא שכאן אסור מדרבנן), דכיון שפטור זה הוא בכל המצוות, ש"מ שזה חסרון במעשה העבירה, ומהא דאימעיט מחטאת אין לדקדק שזו עבירה, דשפיר אשמועינן בהאי קרא שאין זה חטא, [ואע"ג דמהאי קרא ממעטינן נמי ידיעה, ע"כ איהו דחיק ומוקי אנפשיה דהא שני ענינים הם], תדע דהא קים לן מסברא דבחלבים ועריות אין חסרון דמתעסק, ואם איתא שזה חטא גמור ואעפ"כ

לא הוי, (והגרע"א ז"ל לטעמיה שכל מחשבת היתר משוי ליה מתעסק).

והנה במנחות ל"ח א' מבואר שאפי' בכרמלית צריך להודיעו שנפסקו ציציותיו אי לא טעמא דכבוד הבריות, וש"מ שיש איסור בהוצאה זו אע"פ שהוא כמתעסק בענין ההוצאה שלפי דעתו הכל דרך מלבוש, ופשטות הגמ' משמע דברה"ר היא הוצאה מדאורייתא כה"ג, ויש לדחות שלא התירו משום כבוד הבריות הוצאה גמורה על סמך שלא נודע לו, כמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה י"א א' בשם ההשלמה והמאירי דמה"ט גזרו בחיט אפי' לרבא, ולכן צריך להודיעו כמו שצריך לדקדק שלא יצא במחטו, סמוך לחשכה, [שור"ר בזה בשאגת אריה סי' נ"ה ולע"כ].

ואם המחט בידו צ"ע אם חשיב מתעסק, דכל מה שבידו אע"פ שאינו משים לבו לזה, מ"מ יש לו ידיעה בדרגה מסוימת בהרגשה קהה, וממילא אין לזה קולא של מתעסק, ומדברי התו"י י"א א' ל"מ כן, דהא מדמו לה לאבן שמונחת בחיקו, אף לשינויא דמחט שבידו.

בדין כלאים שבבגדו

ולענין כלאים שבבגדו שצריך להודיעו עי' ברכות י"ט ב', ולעיל סק"ז כתבנו די"ל דכיון שלא בדקו יפה לא חשיב מתעסק, שיוודע בעצמו דשייך כאן כלאים, ואין זה מופקע מדעתו לחשבו מתעסק, ולפמשנ"ת שאסרו חכמים באיסור גמור שלא לסמוך על חוסר ידיעה, א"כ י"ל דמה"ט אסרו גם בכלאים, מיהו בכלאים אין מצוי שיוודע לו כמו בשבת, מ"מ אין להתיר איסור גמור ולסמוך על חוסר ידיעה, דכיון שמדרבנן ודאי עבירה היא בידו, שהי' לו להזהר שלא יגיע לידי כך, ממילא החמירו בזה כאיסור דאורייתא, כיון שיש כאן מעשה איסור גמור, ורק חסרון בירור וידיעה.

בדברי הרמב"ם ותו' דמבואר דמתעסק אינו קולא מיוחדת לענין קרבן

וכן פשוט להרמב"ם פ"א מאיסור"ב הי"ב שכתב דמתעסק בעריות חייב בין בחייבי כריתות בין בחייבי לאוין ושניות, והראב"ד הקשה דמאי נפ"מ בחייבי לאוין ועשה, ומבואר מזה דדעת הרמב"ם שהמיעוט נאמר בכל החטאים לא רק לענין קרבן, וגם דעת הראב"ד נראה כן, אלא שכתב דליכא נפ"מ למעשה, ובכ"מ כתב דקמ"ל דעבד איסורא כלפי שמיא, ומבואר מזה דפשיטא ליה דבשאר מילי מתעסק לאו עבירה מיקרי, וע"ע פי"ד ממאכלות אסורות הי"ב משמע ג"כ שיש קולא במתעסק בכל האיסורין, וכן הוכיחו מהתו"י סנהדרין ס"ב ב' ד"ה להגביה שהקשו ל"ל קרא למתעסק דמלאכת מחשבת תיפול"ל מבה דחטאת, וש"מ שדינם שוה לפטור, ומעיקר מימרא דשמואל דנקט מתעסק דמלאכת מחשבת כלפי מתעסק דחלבים ועריות משמע שדינם שוה, והגרע"א גופיה כתב שזה דבר חדש, ובשם החו"ד דפשיטא ליה דשייך כן בכל האיסורים.

מסקנת הדברים

מן האמור נתבאר דמתעסק לא חשיבא עבירה מדאורייתא כמו כל פטורי דלאו מלאכת מחשבת, אבל מדרבנן אסור לעשות כן, ואם עבר בשוגג אאיסורא דרבנן מפני שלא ידע, קיל איסוריה, אבל הרואה אותו עובר חייב למונעו מזה, וכן לכתחלה צריך להזהר שלא יבא לידי כך, אפי' בזהירות מוקדמת כגון שלא יצא החיט במחטו כו' וכיו"ב, מיהו במקום כבוד הבריות א"צ להודיעו בכרמלית, [ואם נקרע המתלה של מעילו וכיו"ב ודאי א"צ להודיעו לפמשנ"ת לעיל [סי"ח סק"ט] עי"ש].

בדין מעשה שבת ממלאכה שנעשית במתעסק פ. במנחת ברוך ס"ט כתב דגם בחסרון מלאכת מחשבת יש איסור מעשה שבת,

בצירוף הפשיעה על עצם העלייה לגג, ובשבת אין לאסרו לעלות דהו"ל דשא"מ, ואף לר"י יש להתיר, ואח"כ כשנפל שוב אין המעשה מתייחס אליו, ובכל דשא"מ ג"כ יש להתיר, דכיון שלא הי' כאן סרך איסור, הו"ל כנעשה מאליו, ואפשר דה"ה אם הלך כדרכו ונעשית מלאכה עי"ז דא"צ בזה לפטור דמתעסק, כיון שאינו מתעסק במלאכה כלל, שהוא נוהג בשביתה מוחלטת, ול"ד לנתכין להגביה את התלוש ונמצא מחובר דסו"ס עוסק הוא בהגבהת הפרי, אבל המהלך כדרכו ודרך על כפתור ונדלק או עמד ליד כותל שהי' שם כפתור, בזה מסתבר דבלאו קרא דבה ג"כ פטור, שלא עסק בשום פעולה דנימא שחסר בשביתתו, ובוזה שפיר יש להקל דלאו מעשה שבת הוא, ועי' מ"ב ס"י שיי"ח סק"ז שהגר"א פסק בכל שוגג שמותר גם לו מיד, וסיים במ"ב שבמקום הצורך יש לסמוך עי"ז, ועי"ש בבה"ל דבאיסור דרבנן שרי לכו"ע בשוגג, מיהו מלאכה דאורייתא באופן שאינו חייב מסתברא דחמיר טפי, ובשהייה וחזרה מבואר בס"י רנ"ג ס"א דאפי' בשוגג אסור, ולא קאמינא כעת בסוגיא דמעשה שבת.

סיכום חילוקי דינים של מתעסק בכמה איסורים

י. כמה חילוקי דינים במתעסק, לשון רש"י סנהדרין ס"ב ב' כל מתעסק קרי ליה שאינו מתכוין בדבר זה כלל, מיהו יש חילוק גדול בין אינו מתכוין למתעסק, דהא מתעסק פטור לכו"ע ואינו מתכוין חייב לר' יהודה, ובפס"ר אפי' לר"ש, ועוד דאינו מתכוין לר"ש מותר, ובמתעסק צריך פסוק לפוטרו מחטאת, ומדרבנן צריך להזהר שלא יגיע לעשות מלאכה במתעסק, ולדעת הגרע"א ז"ל מדאורייתא אסור, ורק מחטאת פטרתו תורה.

אינו מתכוין פירושו שעוסק בדבר אחד ועי"ז נגרם דבר נוסף, וכשאינו מתכוין לזה שייך לחשבו כגרמא, כגון הגורר ספסל ואינו מתכוין שיעשה חריץ, ואמנם הוא יודע

כיון שהאיסור הוא גזירה אטו מזיד, ולכן אפי' לא נימא כהגרע"א דמתעסק הוי איסור גמור, מ"מ לענין מעשה שבת לא עדיף מחסרון מלאכת מחשבת שאסור, ויש לעי' האם בכל מתעסק חשבינן ליה מעשה שבת, דלכאורה הי' נראה דבהיתה אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה, אין מקום לגזור בזה כיון שאין האדם מרגיש עצמו שותף בתוצאה לגזור שלא יבא לעשות כן במזיד, מיהו בזה י"ל דכיון שלפי האמת הכל נעשה עי' האדם יש לגזור שלא יתרגלו שנהנין ממעשה שבת, שו"ר בשו"ת עונג יו"ט סי' כ' מחלק כן עי"ש.

אבל אכתי בנפל מן הגג ותקע וחיבר המפסיק את הזרם נהי דלענין ד' דברים חייב, אבל לענין לייחס מעשה שבת אליו קשה לאסור ד"ז, ובעונג יו"ט שם צידד להקל גם בהיתה אבן מונחת לו בחיקו, ומ"מ צריך ראי' לחלק בדיני מתעסק כיון שהמעשה מתייחס לאדם, מיהו במעשים שאף בלא מיעוטא דבה הוה פטרינן ליה, בזה שפיר יש להתיר, [ועסק"א דיש לדון אם לרבא איצטריך מיעוט לנתכין להגביה], ובאמת הי' מקום לדון בנפל מן הגג ונתקע בערוה אם חייב כדין מתעסק בעריות שכן נהנה, (ועראב"ד פ"ז ממעילה ה"ב דאנוס במעילה באכילה חייב שכן נהנה) או"ד לא שייך כאן חטאת על מאורע מחודש כ"כ, אבל אין לנו מקור לחלק בזה, דכיון דנפל מן הגג נדון כאדם המזיק ש"מ דחשיב מעשה גמור דכסבור רוק הוא ודאי משמע דחייב אף לרבא, דלא נחלקו בדיני חלבים ועריות [שו"ר בתו' כריתות י"א א' ב' שכתבו דנפל מן הגג פטור בעריות משום שאנוס הוא, ובשטמ"ק בשם הרא"ש שם כתב בהדיא דאע"ג דמתעסק בעריות חייב נפל מן הגג פטור].

כמה חילוקי דינים מתי ידעינן דפטור בשבת אף בלא מיעוטא דבה

מיהו לענין שבת נראה דבלא בה ג"כ ידעינן דפטור שהרי החיוב בנפל מן הגג הוא

אופן א' – מצינו בגמ' ד' אופנים,

א) נתכוין להגביה פרי מסוים מן הקרקע וסבור שהוא תלוש ונמצא שהוא מחובר ותלשו בהגבתו, ובזה אף לאבוי חשיב מתעסק ופטור, כיון שלא ידע שעוקרו כלל, ובג' אופנים הנוספים לאבוי חייב ולרבא פטור.

ב) נתכוין לחתוך פרי וסבור שהוא תלוש ונמצא מחובר, ובזה לאבוי חייב כיון שנתכוין לחיתוך זה, אלא שלא ידע שהוא מחובר, ולא חשיב מתעסק לגבי תלישתו מחיבורו, כיון שמעשהו שוה לחתוך, והטעות בחיבורו במקום אחר, ולרבא פטור כיון שהמלאכה היא העקירתו מגידולו ולא ידע שעוקרו כלל, ולשון הגמ' שלא נתכוין לחתיכה דאיסורא, ולא דוקא האיסור וההיתר אלא המציאות שחיתוך זה עוקרו מגידולו, ולכאורה ה"ה דפליגי בתלש מעצין נקוב וסבור שאינו נקוב, מיהו י"ל דעצין לגבי נקיבתו לא חשיב מתעסק, שהספק ניכר לעיניים, ואינו מופקע ממחשבתו, ואם ה"י מונח ע"ג יתדות ולא ידע שעצין נקוב יונק דרך אויר חייב, שזהו חסרון בידיעת ההלכה.

ג) נתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע, ויש בזה שני פירושים א' שזרק למקום שרצה אלא שטעה בהערכת המרחק וסבור שעד מקום פלוני יש רק ב' אמות, ולרבא פטור מפני שלא חשב שעושה מלאכה בזריקה זו, מיהו יש בזה חידוש כיון שיודע שזרק למקום פלוני, אלא שלא ידע שיש בזה שיעור חיוב, וגם יש מקום לומר שטעות בשיקול הדעת בהערכת המרחק לא משוי ליה מתעסק, וזה דומה לטעות בהלכה, ב' שנתכוין לזרוק בכח של ב' אמות וזרק בלא מתכוין בכח של ד' אמות, ובאומר כל מקום שתרצה תנוח דאיתעבידא מחשבתו, אבל לא חשב שעושה מלאכה בזריקה זו, ולדעת תו' בב"ק כ"ו ב' אף לאבוי פטור בכה"ג כיון שהשתיים הנוספים לא נתכוין לזרוק כלל, מיהו י"ל דכיון שאין

שאפשר שנעשה חריץ בגרירתו, אבל עיקר עיסוקו בהעברת הספסל ואינו מתכוין לחריץ, ומתעסק פירושו שאינו יודע כלל שיש איסור בפעולתו, ומ"מ אין לזה קולא של אינו מתכוין כיון שאינו עוסק בפעולה אחרת, אלא כל המעשה נעשה על ידו, כגון נתכוין להגביה את התלוש ונמצא שהי' מחובר ועקרו בהגבתו, שלא שייך לומר שהעקירה נגרמה ע"י הגבתו, אלא הוא עקרו בהגבתו, אלא שלא עסק בעקירה כלל, ויש לזה מעלה כלפי אינו מתכוין כיון שלא ידע שיש כאן אפשרות כזו, ולעומת יש בזה חסרון שכל המעשה מתייחס אליו כמתכוין אלא שטעה ולא ידע המציאות, משא"כ באינו מתכוין שידע המציאות עסק במטרה אחרת ולא נתכוין לזו.

מתעסק בכל התורה נתמעט מקרא דאשר חטא בה, ולא ביארו בגמ' ה"ד מתעסק בשאר איסורים, אבל ביארו מתעסק בשבת דפטור, [בפלוגתא דאבוי ורבא ודכוותה בשאר איסורים], ומתעסק בחלבים ועריות דחייב, ומתעסק במעילה דחייב, ומתעסק בשחיטת קדשים שפסול, - בשבת יש עוד מתעסק שפטור משום מלאכת מחשבת כגון שלא נעשית מחשבתו ע"י טעותו.

שוגג שחייב בכל התורה כתבו תו' כריתות י"ט ב' דהיינו באומר מותר, וה"ה בטועה בהלכה או שהחכם שהורה לו טעה, וה"ה בשכח ששבת היום שאינו מתעסק בדבר שאינו מלאכה אלא שטעה בזמן, והר"ז כאומר מותר היום, וכן בחשב ששיעור אוכלין כביצה ולא כגרוגרת, ורק כשהטעות הוא במעשה שאינו יודע שיש לפניו חפצא דאיסורא, וטעותו בידיעת המציאות שלפניו שזה משנה את הגדרת הפעולה עצמה, משא"כ ידיעת ההלכה.

א. מתעסק בשבת

בשבת יש שני עניני מתעסק, א' שפטור בכל התורה, ב' שפטור רק בשבת משום שאינה מלאכת מחשבת.

ע"ג א', עסק"ה], מיהו אם המשיך יותר ממה שנתכוין פטור לרבא, משא"כ בכותב שה' דעתו לכתוב כל הכמות של השתי אותיות באות האחת, כ"מ ברמב"ן, וצע"ע בסוגיא שם.

ו) נתכוין לעשות מלאכה כלאחר יד ועשה כדרכו לא חשיב מתעסק, כגון בהוציא לאחריו ובא לו לפניו באופן שלאחריו פטור, דכיון שכונתו למלאכה זו, לא מיקרי מתעסק זה שרצה לעשותה באופן גרוע שפטור בשבת, ועסק"ה בשם הגרע"א ז"ל בזה, וכ"ז משום דאמרינן דניחא ליה טפי בכאורחיה, אבל באומר מותר לעשות בשינוי ולא ניחא ליה כדרכו כדי שלא יתחייב י"ל דפטור.

ז) לכאורה נראה דלא הוצרכנו למיעוטא דבה פרט למתעסק אלא כשעוסק בפעולה מסוימת, כגון להגביה את התלוש, אבל המהלך כדרכו והרג ברגליו בע"ח או לחץ על כפתור וחיבר חוטים יש לזה קולא דאין מתכוין בצירוף מתעסק, כיון שלא עסק בפעולה כלל, וכן עלה לראש הגג ונפל ברוח מצויה אע"פ שחשיב שוגג לענין מזיק, אבל לענין שבת אין בעלייתו סרך מלאכה, ואח"כ כשנפל אין זה מעשה שלו, ואפי' לר' יהודה דדשא"מ חייב יש לפטרו בכח"ג, מיהו בלא"ה בחשש רחוק יש אופנים דאף לר"י דשא"מ מותר, עי' לעיל סכ"א ס"ק י"ט, אבל הגרע"א נקט דאבן שנפלה מחיקו דכל התורה מתמעטת מבה וכן זרק סכין לנועצה בכותל עי' חולין ל"א ב'.

ח) לכאורה נראה דחית המוציא מחט בידו ואפי' בבגדו אע"פ ששכחה מ"מ לא חשיב מתעסק, דכיון שכך היא דרך הוצאתו בחול לצורך, א"כ חשיבא הוצאה גמורה, והשכחה אינה מגרעת בעיקר המעשה, והיא מוגדרת כשכחה ולא כמתעסק, וא"צ לומר בידו שיש לו ידיעה קלושה אלא שאינו משים לב לזה, ואף לענין מלאכת מחשבת יש לדון

כאן שתי פעולות איגלאי מילתא שמעיקרא זרק ד' ולא נזהר בזריקה דהו"ל שוגג, ולרבא פטור כיון שלא ידע שעושה מלאכה.

ד) נתכוין לזרוק מרה"ר למקום פלוני וכסבור שהוא ג"כ רה"י ונמצא שהוא רה"ר, וא"כ הוציא מרה"י לרה"ר, ויש מפרשים שזרק ד"א וכסבור שמקום זה רה"י ונמצא רה"ר, ולרבא פטור כיון שלא נתכוין למעשה הוצאה, והטעם בידעת המציאות משוי ליה כאינו עוסק בהוצאה כלל, אבל אם סבור שמחיצה כזו מתרת הר"ז חסרון בידעת ההלכה, וא"כ הסומכים על עירוב שאינו כהלכה לא שייכי במתעסק, כיון שהטעות בהלכה, אבל אם אירע שנקרע העירוב והם לא ידעו, י"ל דחשיב מתעסק, מיהו במקום שעלול להקרע י"ל דהו"ל לברר, שאין חשש הקלקול מופקע ממחשבתו, ובעיקר הדבר גם טלול במתעסק עבירה היא, ולדעת הגרע"א ז"ל איסורו מדאורייתא, ולדעת ש"פ איסורו מדרבנן, וחייב להזהר שלא יגיע לידי כך.

ה) נתכוין לקצור חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור כ"מ בירושלמי, ומשכח"ל בטעה בהערכת הכמות, או בהכאת ידו שקצרה יותר באותו כח, ודוקא בפעולה אחת, אבל אם חשב שעדיין לא קצר כשיעור חייב, ועסק"ה בכ"ז באיזה אופן פטור רק לרבא ובאיזה אופן מודה אביי, מיהו מצינו בגמ' ק"ד ב' דנתכוין לכתוב אות אחת וכתב שתי אותיות חייב, כגון נתכוין לכתוב ח' וכתב שני ז' במקום שאין דעתו לעשות תגין לז', וכגון דניחא ליה בכל שתי אותיות דאיתעבידא מחשבתו, אבל עדיין לא נתפרש מ"ט חייב וכי אם יוסיף לכתוב ככונתו יפטר דהו"ל אות אחת, וכשיחליט להפסיק יתחייב ואפשר דמייירי כשהשלים הז' השני כבר החליט להשאירו כך וערש"י בזה, - בעיקר הדברים הי' נראה לחלק בין חצי שיעור לחצי מלאכה, דחצי שיעור חסר רק בכמות ולכן לא חשיב מתעסק, [אלא שזה צ"ע מירושלמי ופשטות הגמ' דטעי בשיעורא

ב. מתעסק שפטור בכל התורה

מתעסק שפטור בכל התורה כגון זרק סכין לנועצה בכותל ושחטה קדשים בחוץ, שלא הי' דעתו על השחיטה כלל, ומשמע דאי לא מיעוטא דבה הי' חייב, כדאמר פסחים ל"ג א' הושיט ידו לכלי ליטול חפץ ולא ידע שיש שם שמן וסך ידו, דכוותה בשאר מצוות פטור, ובמעילה חייב, מיהו בסברא ק"ק לחייבו על שחיטת חוץ ככה"ג גם בלא קרא, ומשכח"ל מתעסק כגון ששחט וסבור שהיא מתה או שלא ידע שהוא שוחט הסימנים.

אם ידע ששוחט בהמה וסבור שהיא חולין, ונמצא ששחט קדשים בחוץ, אין הדבר ברור אם פטור משום מתעסק, [כמו בחלב ושומן עי' להלן] או שדינו ככל שוגג כיון שטעה בחסרון ידיעה רוחנית שאינה שינוי במעשה רק בהלכה, ומצינו ברמב"ן קדושין מ"ג א' ובתו' הרא"ש שם ובסנהדרין ס"ב ב' שכתבו באופן כזה דחייב, ואם נימא דבכל טעות בחפצא שלפניו חשיב מתעסק כמו סבור שומן או סבור חולין ונמצא נותר, צ"ל דמיירי כשידע הספק והכריע מדעתו דחולין הוא, וכיון שאין הכרעתו מוחלטת תו לא חשיב מתעסק, גם יתכן דכיון שעוסק בשחיטה הרי יש כאן עיסוק בתיקון של מצוה, ול"ד לאוכל וסך שמתעסק בצרכי גופו, שזהו דרך החיים ויותר מופקע ממנו מחשבת טעות, ודוחק, ולדעת המנחת ברוך כל שאין שינוי בגופין רק בדבר רוחני לא חשיב מתעסק, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ו סק"ד, [ועי"ש שנסתפק בדיון קדשים בחוץ אם צריך ידיעה מסוימת שזה קרבן, ולכאורה מהא דשוחט להדיוט חייב נראה שא"צ ידיעה זו], ודעת מרן זללה"ה שג"ז חשיב מתעסק.

בגדר החילוק בין חלב ושומן לחולין וקדשים, דעת המנחת"ב דהטעם מפני ששומן הוא מציאות אחרת בתכונה וקצת

בוה, דכיון דאי לאו שבת ניחא ליה להחזיר המחט לביתו, נהי דלא נתן דעתו ע"ז אבל אכתי י"ל דחשיב מלאכת מחשבת ודמי לשכח ששבת היום, ועסק"ח בדברי תו' וש"פ בזה, דמשמע שיש בזה פטור דמלאכת מחשבת ולדעת הגרע"א ז"ל אף פטור דמתעסק יש בזה.

וכן המכבה את האור או מדליקן בטעות לא חשיב מתעסק אע"פ שעשה כן מפני ההרגל, ואע"ג דלא ניחא ליה כגון שרוצה שישאר האור ולא יכבנו או איפכא, לפי שלא יוכל לשנותו בשבת, מ"מ לא שייך מתעסק כיון שהמלאכה גמורה אלא שרגילין לעשותה בלא מחשבה, מיהו לענין מלאכת מחשבת י"ל דפטור כיון שבלא מחשבה עשה מלאכה דלא ניחא ליה, דהיינו שהכיבוי או ההדלקה הם הפסד בשבילו כהיום ולאו דוקא מפני שעובר איסור כעת, אלא מפני שלא יוכל לשנות המצב הזה.

ה המל תינוק בשבת וטעה שחשב שהוא יום שמיני, וכן בקרבן שחשב שהוא קרבן פסח ודוחה שבת, לא מיקרי מתעסק כיון שיודע שעושה מלאכה גמורה אלא שחושב שהיא דוחה שבת, [וכעושה מלאכה לחולה ונתברר שאינו צריך לה ואמנם פטור מפני שמצוותו כך, אבל המלאכה גמורה היא], אבל יש לפוטרו משום דלאו מלאכת מחשבת היא [מיהו במילה חייב משום דבחובל מקלקל חייב וה"ה מתעסק דחובל אבל אם חשב שזה בשר המת וחבל, הרי מתעסק בזה פטור גם בחובל], אבל ד"ז אינו ברור אם אמרינן כן רק בהחליף שהיו שנים שלא נימולו וטעה בין שניהם או אפי' בטעה באחד בלבד די"ל כיון שלפי טעותו חפץ במלאכה זו, הר"ז כמלקט תאנים מפני שסבור שצריך להם, ונתברר שטעה, דמסתברא דחייב.

אופן ב' שלא נעשית מחשבתו ודיני החליף והלכה ידו מזו לזו גבי שבת ושאר איסורין נתבאר לקמן ס"ק י"ד.

ג. מתעסק בחלבים ועריות

בחלבים ועריות מתעסק חייב שכן נהנה, ולפמשנ"ת דקולא דמתעסק מפני שחסר בשלימות העשייה של האדם, יש לפרש דבחלבים ועריות אין האיסור מפני העשייה, כמו ששייך לומר בשחוטאי חוץ שעיקר העבירה היא שהאדם שוחט קדשים בחוץ, ולא זה שנפסדו הקדשים בחוץ, ולכן צריך את מעשה האדם בשלימותו, משא"כ בחלבים ועריות שעיקר העבירה היא בזה שהאדם אוכל חלב, ואין מעשה זה נגרע כשהאדם לא נשתתף במעשה האכילה כ"כ, דלגבי אכילתו לא חסר בשלימותה, הגע עצמך אם האיסור חלב הי' מוגדר כטמטום הלב וזו היא הסיבה שאסרתו תורה, הרי ודאי שייך לומר שכשנהנה ואכל כדרכו לא חסר בשלימות המעשה המחייב, שא"צ את האכילה של מעשה האדם, כמו שצריך כן בשחיטה, ולפ"ז שייך לומר שבאיסור מעילה אפי' דרך אכילה לא שייך טעמא דשכן נהנה, אלא דבלא"ה במעילה אין פטור מתעסק, עי' להלן, ולפ"ז י"ל דאף באכילת עצים ולבונה יש חיוב דשכן נהנה כיון שהחיוב על האכילה, עמשנ"ת בכ"ז לעיל סק"ז.

ויש סברא לומר שההנאה שדעת האדם משתתף בה לרצונו, היא מחשיבה את המעשה כמתכוין וכ"ה לשון רש"י סנהדרין ס"ב ב' אע"פ שביסודו הי' מתעסק, ולפ"ז בעצים ולבונה שאין הנאה באכילתן פטור.

בהנאת לבישה וסיכה פשטות הגמ' פסחים ל"ג א' שאין דין נהנה לחייב במתעסק, והטעם י"ל מפני שאין הנאתם מוחלטת וצריך דעת האדם לומר שניחא ליה בחימום זה, ולכן במתעסק חסר דעת המחייבת משא"כ בחלבים ועריות שהנאתם מוחלטת במציאותם, וכ"נ בראשונים ע"ז ס"ו א' וכן במאירי סנהדרין ס"ב ב' חילק ביניהם ואינו תח"י, אבל בתו' הרא"ש ס"ל שג"ז כנהנה

בטעם, ערמב"ן עה"ת, אבל חלב בהמה וחלב חיה, או חולין ונותר או אשתו טהורה ואחותו, לא חשיב מתעסק, דבעינן שיחשוב שעושה מעשה אחר אבל אמר"ר (שליט"א) זללה"ה חילק דבעינן שתהא טעותו בהחלפה שיחשוב שיש כאן גוף אחר דהיינו שידוע כל מין מה הוא אלא שסבור שיש לפניו המין המותר ולאפוקי אם אין בדעתו שתי חתיכות רק טעה באותה חתיכה מה היא, ולפ"ז אפי' חלב חיה וחלב בהמה פטור, ונחולין וקדשים שאני מפני ששייך להקדיש החולין].

בהעלם מקדש מצינו שכסבור חול הוא חייב, ואינו פטור משום מתעסק, וביאר מרן זללה"ה בזה דכיון שאין האיסור במעשה הכניסה, אין המתעסק מגרע בחיובו, דעיקר פטור מתעסק הוא שחסר במעשה, אבל אינו אנוס על התוצאה, וא"כ בטומאת מקדש שחיובו על הקלקול שמטמא את המקדש בכל ענין חייב, שהאחריות ע"ז מוטלת עליו שאינו אנוס ע"ז, לכן חייב אף בסבור חול הוא, ותדע שעל ההשייה בלא מעשה ג"כ חייב, ומתעסק מגרע במעשה, וכאן שהתוצאה אסורה יש לחייבו אף במתעסק, [ועי' להלן שביאר כן גם בטעמא דבחלבים חייב], מיהו נראה דמשכח"ל מתעסק שפטור כגון שעלה לראש הגג ונפל ברוח מצויה למקדש, דלענין נזקין שוגג חשיב ולענין ביאת מקדש פטור, ואפשר דכשלא ידע שהוא בירושלים ג"כ חשיב מתעסק כלפי המקדש, אבל כשיודע שהוא בהר הבית וסבור ששטח זה אינו מהמקדש, בזה שפיר מתחייב שאינו בגדר מתעסק, כיון שידוע ששייך כאן מקדש אלא שהכריע שכאן זה חול.

בחמץ בפסח שלא ידע שיש לו חמץ ברשותו כתב הגרע"א ז"ל בשם המקו"ח דלא שייך פטור מתעסק, כיון שעובר בשב ואל תעשה, ומתעסק מיגרע רק בחשיבות המעשה, וכיון שא"צ מעשה חייב, ועוד שחייבתו תורה להתעסק בהשבתת החמץ.

וכי היכי דלא מיפטר מתשלומין בממון חברו,
- בקדושין מ"ג א' אמרו בחלבים ועריות דלא
מצינו בכל התורה זה נהנה וזה מתחייב, ובתו'
הקשו ממעילה, ולכאורה במעילה אין האיסור
על ההנאה אלא על ההוצאה לחולין, אף
באופן שנהנה בסיכה שדנו תו' שם, ומטעם
זה יש לדון גם באכילה של מעילה.

כריתות כ' א' בביאור קושיא דרב אושעיא, ואין מתפרשת הסוגיא

יא. כריתות כ' א' מתיב רב אושעיא כו'
אלא לאו מתעסק איכא בינייהו
כו' תוכן הדברים דר"ש ורש"ז מפרשים באבד
מלקט מלבו, ור"י אמר דאפי' בלא איתעבידא
מחשבתו פליגי, משום דס"ל דמתעסק אין בו
חסרון דמלאכת מחשבת, ולפ"ז פליגי בהלכות
שבת, וממילא פליגי באיזה אופן נחלקו ר"א
ור"י, ולתרווייהו פלוגתתם בהחליף מאיסור
לאיסור אם פטור משום מתעסק של כל
התורה, ולתרווייהו בשם אחד ליכא משום
מתעסק של כל התורה, ולר' יהודה ודאי
דשחורות ולבנות כשני שמות דמו, כיון שלא
נתקיימה מחשבתו, ומפרשין השתא דה"ה
לר"ש ורש"ש, אבל אין הדבר מוחלט
דבנתקיימה כוונתו ולא מחשבתו חשיבי
שחורות ולבנות שני שמות.

וי"ש לתמוה מ"ט פשיטא ליה דתאנים וענבים
ושחורות ולבנות שני שמות הן, וביותר
קשה אם למסקנא שחורות ולבנות שם אחד הם,
מ"ט לא פירש כן מעיקרא דבהדיא פירש ר"י
דאף בשם אחד פליגי, ולמה לא פירשו בגמ'
דלמסקנא נשתנה פירוש דשחורות ולבנות,
ועו"ק דרב יהודה לעיל קרי להו תרי מיני.

וי"ש ליישב דרב אושעיא קשיא ליה למה
ביאר ר"י דין תאנים וענבים שבזה גם
ר"ש ורש"ש מודו דפליגי, והול"ל אפי'
בשחורות ולבנות נחלקו, וביותר קשה אריכות
הלשון דהול"ל אפי' בשם אחד נחלקו, ותו'
לא, ולכן פירש דר"י חידש אפי' נתכוין ללקט

ולפי הטעם השני שכתבנו יש לחייב גם
בלבישה כיון שמתכוין ליהנות מהבגד.

המתעסק בחלבים שחייב אפי' סבור רוק הוא
ובלעו ונמצא חלב, אבל נפל מן
הגג ונתקע באשה, או שנפל חלב לתוך גרונו
כשהי' פיו פתוח, צ"ע אם סגי בנהנה לחייבו,
ומ"מ צריך ראי' לחלק, שו"ר בתו' י"א א' ב'
שכתבו דפטור משום אנוס, עסק"ט בזה.

בגמ' אמרו דסבור שומן הוא מיקרי מתעסק,
ובפשוטו מיירי בחתיכה אחת ולמדו
מזה שכל טעות דסבור היתר הוא חשיב
מתעסק, ושוגג משכח"ל באומר מותר, כ"כ
תו', וכ"ד הגרע"א ז"ל, ובמנח"ב כתב דדוקא
שומן ששונה בתכונתו מחלב, אבל חלב חיה
וחלב בהמה חייב, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה
כתב דוקא שחשב שזהו גוף אחר, ולאפוקי
אותו גוף במצב הלכתי שונה כנדה וטהורה
וקדשים וחולין, ומרן זללה"ה ס"ל לפטור גם
בחלב וחלב אי לאו נהנה, ומ"מ חילק בין
היכא שצריך את המעשה לגרום החיוב,
וכמשנ"ת כ"ז לעיל, ואפשר עוד דדוקא כשלא
עלה בלבו ספק שמא חלב הוא, אבל אם
הכריע שזה שומן לא חשיב מתעסק, דומיא
דסבור רוק הוא, כך הי' הסבור שומן הוא,
מיהו משום מלאכת מחשבת גם בכה"ג פטור.

בפסחים ל"ג א' אמרו דנתכוין לגיזי חולין
ונתחמם בגיזי עולה חשיב מתעסק
שפטור בכל התורה וחייב במעילה, ולדעת
המנח"ב מיתוקמא שהיו לפניו שני גיזין והכיר
איזה של עולה והלכה ידו בטעות לשל עולה,
שהרי אין חילוק בין הגיזין אלא קדושתן,
מיהו יש לעי' דהא לר' יהושע גם באיסור
ואיסור פטור, וי"ל דהכא חד מינא הוא,
ולפמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה טעם
הפטור מפני שסבר שזה גוף אחר.

במעילה מתעסק חייב ופרש"י משום דלא
כתיב בה גבי חיובא דמעילה, וי"ל
דהטעם משום דיש כאן גזל וחיוב תשלומין,

מיקרי מתעסק, ובה לא ממעט אלא בנתכיון להיתר, והתמיה בין על דברי ר"י בין ע"ד ר"ש, דאין לפטור מתעסק שכונתו לאיסור, (בפרט באיתעבידא כונתו האמיתית, אלא שאבד מלבו).

ונראה דבחלבים ועריות חייב אפי' בהחליף זו בזו, ואע"פ שלא נוסף חומר בזה שנהנה, שהרי בשניהם נתכיון לאיסור אלא שהחליף מ"מ גדר הפטור הוא מפני שחסר בשלימות העבירה כשהי' דעתו על ענין אחר, אע"פ שבמקרה גם הוא עבירה, וכיון שכן כי היכי דמהני נהנה לענין מתעסק בהיתר, כ"ש דמהני לענין החליף איסור באיסור, דלר"א חייב בכל האיסורין, ולר"י לכה"פ בחלבים ועריות, וכן יש ללמוד ממימרא דשמואל דנקט חלבים ועריות כלפי שבת, ובשבת מיירי בהחליף זו בזו ולא איתעבידא מחשבתו, ודוחק לומר דאתיא כר' אליעזר, דבפשוטו הלכה כר"י, אע"פ שר"י מסיים ותמה אני, עי' כ' ב' דלרבא פליגי תנאי בלקדם כר' יהושע, - גדר הפטור בהחליף תאנים בענבים מיושב טפי כדברי הגרע"א ז"ל דרק מחטאת מיעטו הכתוב, שהרי נתכיון לאותה עבירה, אבל אין נראה לחלק ביניהם, אלא טעם הפטור מפני שחסר בשלימות החטא, דסו"ס חטא זה לא נעשה בידיעה גמורה, ואמנם מה"ט תמה בה ר"י מ"ט פטור.

שם רבא אמר ליקדם איכא בינייהו כו', בכל הענין

יב. שם רבא אמר ליקדם איכא בינייהו, בפשוטו מתפרש כדרב אושעיא, אלא דלא מתעסק איכא בינייהו אלא ליקדם, דר"ש ורש"ש מיירו באבד מלקט מלבו, ור"י אמר דמשכח"ל בזכור מה שבלבו שרוצה ללקט גם תאנים וגם ענבים אלא שהקדים המאוחר, שגם בזה פוטר ר"י, ומודה ר' יהודה דבנתכיון ללקט תאנים וליקט ענבים פטור לכו"ע משום מלאכת מחשבת, ובעינן אבד מלקט מלבו,

ולא נעשית כונתו, [ולאפוקי מר"ש ורש"ז דמוקמי לה באבד מלקט מלבו], ובזה באמת שחורות ולבנות שני מינים כתאנים וענבים, שכשלא נעשית כונתו הר"ז שינוי גדול, וכיון שר"י הזכיר תאנים וענבים משמע ליה דה"ה שחורות ולבנות כתאנים וענבים לכו"ע, שלא חלק על דין שם אחד דלא פליג ביה ר' יהושע, וכיון שלר"י אמת הוא דשחורות ולבנות כשני שמות דמו כשלא נעשית מחשבתו, לכן סבר דגם ר"ש ורש"ש קרו להו שני שמות, [וזה ה' פשוט לו דבשתי מלאכות לא מחייב ר"א, דאפי' באבד מלקט מלבו אין יתרון בזה שאירע שנעשית המלאכה שרצה מתחלה, דסו"ס פעולות חלוקות לגמרי הן], ואמת הוא גם למסקנא דלבנות ולבנות עדיפי משחורות ולבנות דתרי מיני נינהו, ובלבנות ולבנות מודה ר"י דחייב.

ולמסקנא פליגי באבד מלקט מלבו בשם אחד, וכיון דאיתעבדא מחשבתו, ס"ל לר"ש ורש"ש דבשחורות ולבנות חייב, ולא מתמעט מבה אלא תאנים וענבים, ולא הוצרכו לפרש בגמ' דהשתא שחורות ולבנות שם אחד מהם, דבאיתעבידא מחשבתו באמת פשוט לחשבם שם אחד, ומה שהזכיר ר"י גם תאנים וענבים לפרש שגם בזה ראוי לחייב כר"א, ותמה אני אם פטר בה ר"י קאי אכולהו.

ולפ"ז למסקנא היכא דאיתעבידא כונתו הראשונה לכו"ע חייב משום מלאכת מחשבת, ומ"מ לענין מתעסק כשהלכה ידו ולא נעשית מחשבתו פטר ר"י ממיעוטא דבה, כיון שהלכה ידו על מה שלא נתכיון, ובחד מינא דהיינו לבנות ולבנות מודה ר"י דחייב בהלכה ידו, ולר"ש ורש"ש אף בשחורות ולבנות מודה, ולא נחלקו אלא בתאנים וענבים ולר"י פטר אף בשחורות ולבנות.

ותמה אני אם פטר בה ר"י קאי אף אשני שמות דכיון שנתכיון לקצירה וקצב לא

אבל בנתכוין לשניהם אין חסרון דמלאכת מחשבת, ופטר ר"י משום מתעסק דכל התורה דכיון שהלכה ידו על מה שלא רצה כעת פטור, אע"פ שרוצה את שניהם, ולר"ש ורש"ש בכה"ג לכו"ע חייב, ותמה אני אם פטר בה ר"י קאי אכולהו גוני דהלכה ידו מאיסור לאיסור בשני שמות בין באבד מלקט מלבו ובין בלהקדים.

ולפ"ז לא פליגי תנאי במלאכת מחשבת דשבת, אלא בגונא דאיתעבידא מחשבתו, ופליגי במתעסק דכל התורה, ולכאורה משמע דשמואל מוקים לדר' יהודה ג"כ באבד מלקט מלבו, ולא בליקדם כדרבא, מיהו יש לדחות דכיון דר"י קאי נמי באבד מלקט מלבו, אלא שהוסיף עוד גונא דפליגי, לא נחית שמואל לזה וביאר לרב יהודה דשני שמות דמתני' לכו"ע באבד מלקט מלבו דמי, ובכריתות הארכנו בסוגיא דלקדם בפרש"י ותו' ולע"כ.

ולכאורה למאי דמוקים רבא לקמן כ' ב' פלוגתא דת"ק וראב"ז בלהקדים יש ללמוד דהלכה כר"י דלר' יהושע להקדים פטור, דהא ת"ק כותיה ס"ל, והו"ל רבים, מיהו התם נמי רשב"א וראב"ז פליגי וס"ל כר"ש ורש"ש, ומ"מ לגרש"י ותו' דמיייתי סתמא דלהקדים פטור הו"ל סתמא כר' יהודה אליבא דר' יהושע, ועי' מנחות ל' ל"א אם הלכה כרש"ש בכל מקום, ועמש"כ בכריתות שם ולע"כ.

ביאור המשנה למסקנת הגמ'

יג. תוכן המשנה למסקנא דר' יהושע יליף מאו הודע אליו חטאתו אשר חטא בה דבעי ידיעה במה חטא, ור"א דריש אשר חטא והביא דכל שידע שחטא יביא, ולתרווייהו מייתר בה למתעסק שפטור בידע מה חטא אלא שלא חטא בה, [ור' יהושע מסתייע בבה שלא לדרוש אשר חטא והביא], ור' יהושע דריש מבה למעוטי מתעסק אפי' שנתעסק באיסור, אלא שנתחלפו לו.

והא דתנן ר"ש ורש"ש אומרים זהו ענין נוסף ולא קאי ארישא, אלא פלוגתא נספת דפליגי בפטור מתעסק של מעשה החטא, אבל לענין ידיעה אם ידע שחטא בקצירה אע"פ שלא ידע אם זה בענבים או בתאנים חייב לכו"ע, כדתנן בדר' יוסי דדוקא באינו יודע מעין איזו מלאכה עשה, אבל באותה מלאכה פשיטא דחייב, אבל ברש"י פירש דגם בידיעת תאנים וענבים פליג ר"י וס"ל דפטור, וכ"נ בתו' שבשטמ"ק י"ט א', וכן בתו' כ' א' סוד"ה היינו כתבו דאידיעה לא איצטריך לאשמועינן, ומסיים בשטמ"ק דהיינו דר' יוסי, משמע דס"ל שהדין אמת שאם לא נודע לו אם ליקט תאנים או ענבים הר"ז כלא נודע לו אם קצר או טחן ופטור לר' יהושע כדא"ר יוסי, והדברים צ"ת, אבל לדבריהם מיושב דקיימי ר"ש ור"ש אף ארישא דמתני', ובהו כבר העירו בתו' שבשטמ"ק אות ו' דמבואר בגמ' שדבריהם קיימי על מעשה החטא ולא על הידיעה.

ואר"ש ורש"ש אלא נחלקו במתכוין ללקט תאנים והלכה ידו על הענבים, דבזה ס"ל לר' יהושע שיש כאן פטור מתעסק של כל התורה, כיון שעשה פעולה שונה לגמרי ממה שחשב, אבל בשחורות ולבנות כיון דתרווייהו תאנים נינהו חייב לכו"ע, ור' יהודה אמר דאפי' בשחורות ולבנות פליגי, אבל בלבנות ולבנות חייב לכו"ע, וכל זה מיירי בנעשית מחשבתו הראשונה אלא שאבד מלקט מלבו ושכח מה הוא צריך, אבל אם לא נעשית מחשבתו אפי' תאנים לבנות ולבנות פטור בשבת ובשאר איסורים חייב.

והא דנקט ר"י אפי' תאנים וענבים אע"פ שבזה מודו ר"ש ורש"ז, י"ל לאשמועינן דתמה גם ע"ז אם פטר בה ר"י, ולאשמועינן דמיירי באבד מלקט מלבו, דאילו בשחורות ולבנות לבד הי' מקום לומר דאפי' בלא איתעבידא מחשבתו חייב, דאין זה שינוי גמור לומר דלא איתעבידא מחשבתו, אבל בתאנים

וענבים פשיטא דלא חשיבא מלאכת מחשבת, ואפי' בלבנות ולבנות לפי האמת פטור היכא דלא איתעבידא מחשבתו, כדפריך ליה רב יהודה לשמואל י"ט ב' מהא דבחד מינא מודה ר"י, אלמא לשמואל בכל גונא פטור.

והאמת נראה דר"י לא אמר עיקר דבריו על ר"ש אלא מימרא בפ"ע, ומשור"ה קתני אר"י ולא ר"י אומר, ובתוספתא נשנו דברי ר"י קודם דברי ר"ש, ולכן שפיר שנה כל האופנים דפליגי בהו, [ובתוספתא פתח ר"י לא נחלקו כו'], וניחא טפי שזה ענין נוסף בפלוגתתם מלבד הרישא דפליגי בידיעה, וע"ז פתח אר"י כו', מיהו לשון אפי' דתנן אפשר שסידרו רבי בגלל דברי ר"ש ורש"ש, ורבי סידר דבריו בתר דברי ר"ש ורש"ש מפני שהוא מסיים ותמהני אכולה מילתא, וכגרש"י ותו' דאלו דברי ר' יהודה, והוא תמיה על כל ענין מחלוקת זו, ולא ראוי לשנות בתר הכי דבר ר"ש ורש"ש דמשמע דלדבריהם לא קשה.

וביון דר' יהודה תמיה על כל ענין המתעסק המיוחד של הלכה ידו מאיסור לאיסור, לכן שפיר הקשה בה מאי עביד ליה, ומשני למתעסק דהיתירא, מיהו להלכה קי"ל כר' יהושע דלא משמע שבא לחלוק עליו בקושייתו.

ולאוקימתא דרבא הוסיף ר"י דמשכח"ל פלוגתתם גם בלא אבד מלקט מלבו, וכגון שרצה שניהם, אלא שהקדים המאוחר, ובמין אחד אף ר' יהושע מחייב, ובשני מינים כשחורות ולבנות פליגי.

כמה דינים בהלכה ידו מדין מתעסק

יד. מן האמור נתבאר דכולה מתני' במתעסק שפטור בכל התורה ומיירי באופן דליכא חסרון משום מלאכת מחשבת.

נתכוין ללקט תאנים והלכה ידו על הענבים פטור לר' יהושע בכל התורה לכו"ע, וי"א דכל קוצר שם אחד הוא, ושני שמות היינו שתי מלאכות, אבל אין נראה שר"א

מחייב בזה, דבשבת ע"ב ב' קרי לשתי מלאכות חלב ודם, ולפמש"כ אם החליף חלב בדם אף ר"א מודה דפטור, בעשיית החטא, אי לאו דמתעסק בחלבים חייב שכן נהנה, אע"פ שבידיעה מחייב, ולאו קושיא היא דבידיעה מחייב אפי' ספק חלב ספק נדה כיון שסו"ס ודאי חטא.

היה צריך ענבים ושכח וסבור שתאנים הוא צריך והלך וליקט תאנים נראה דחייב, כיון דאיתעבידא מחשבתו ורצונו כעת, ואין שכחתו מגרעת חשיבות מלאכתו, כמשנ"ת לעיל סק"ד, ול"ד למילה שיש כאן טעות בעצם המילה שהיא קלקול מפני טעותו, ולא רק רצונו הפרטי.

נתכוין ללקט תאנים ושכח שצריך תאנים וסבור שענבים הוא צריך והושיט ידו בטעות ולקט תאנים, משום מלאכת מחשבת חייב, אבל משום מתעסק פטור ליה ר' יהושע, ואמנם במתני' תמה ר"י על פטור זה, ובשחורות ולבנות ס"ל לר"ש ורש"ש דאף ר"י מחייב, ובלבנות ולבנות לכו"ע חייב, וכ"ז כשבאמת רצה לבנות אלו אלא ששכח, אבל בלא איתעבידא מחשבתו פטור בשבת אפי' בלבנות ולבנות וחייב בכל התורה, וע"י לעיל סק"ה במתכוין לענבים אלו אבל לא איכפת ליה גם אחרים דחייב.

נתכוין ללקט תאנים תחלה ואח"כ ענבים או שחורות ואח"כ לבנות והלכה ידו והקדים המאוחר באופן שיש לו ענין מיוחד בהקדמה, נחלקו ר"י ור"ש ורש"ש אם לר' יהושע יש בזה פטור מתעסק של כל התורה, כיון שבשעת עשייה לא עשה את מה שרצה, ואפי' בשתי מלאכות שונות פליגי כדתינא בכיבוי והדלקה, ובמעשה אחד לכו"ע לא קפדינן אהקדמה, ויעוי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שביאר פלוגתתם רק לענין שבת, וחלק מהדינים משתנים לפ"ז, וגם מש"ש בדין ה' צ"ע לפמשנ"ת.

סימן כג

בדיני מתעסק – קמא

כריתות י"ט א' מתני' ר"ש ורש"ש כו', א"צ שידע אם קצר תאנים או ענבים, ובדברי ר"י דבעינן שידע מעין איזו מלאכה עשה

א. כריתות י"ט א' מתני' ר"ש ורש"ש אומרים כו', בפשוטו הי' נראה דנודע לו שחטא במלאכת קוצר אלא שאינו זכור אם ענבים קצר או תאנים, לכו"ע חייב חטאת, דא"צ לזכור סיפור המעשה וסגי בזה שידוע שחטא בחטא זה, ואף בקוצר וטוחן הי' מקום לומר דסגי בידיעה דבמלאכות שבת חטא, אלא בדברי ר"י מבואר דבהא נמי פליגי, והיינו דכיון דריבתה תורה חילולים הרבה בשבת, הר"ז כעבירה בשם אחר, ודוקא בזדון שבת ושגגת מלאכות, אבל בשגגת שבת חשיב הכל חטא אחד, ואפשר דת"ק פליג וס"ל דאף בשגגת מלאכות סגי בידע שחטא במלאכות שבת, ולפ"ז נוכל לומר דבשתי נשיו נדות ג"כ פליגי, ולר"י גופין מוחלקין כמלאכות מוחלקות דלר' יהושע פטור, מיהו י"ל דלא פליגי אלא דת"ק נקט דבריו בספק ידוע במעשה שזה כגון אכילה או ביאה, ור"י דנקט בעושה באמצע היום א"כ ע"כ מיירי בשכח מתי עשה ולכן הוסיף נמי שתי מלאכות דמיירי בשכח מה עשה, דלא שייך להזכיר בזה קצירה וטחינה לפניו, אלא ששכח, ולפ"ז בשתי נשיו נדות מודה ר"י דשם אחד הוא ושפיר קרינן בי' אשר חטא בה, אבל שתי מלאכות כשני חטאים חשיבי, כדאתרבו מקרא, וכ"נ עיקר כדחזינן שבת ע"ב ב' דמדמה שתי מלאכות לחלב ודם.

כריתות י"ט א' מתני' ר"ש ורש"ש כו', א"צ שידע אם קצר תאנים או ענבים, ובדברי ר"י דבעינן שידע מעין איזו מלאכה עשה

א. כריתות י"ט א' מתני' ר"ש ורש"ש אומרים כו', בפשוטו הי' נראה דנודע לו שחטא במלאכת קוצר אלא שאינו זכור אם ענבים קצר או תאנים, לכו"ע חייב חטאת, דא"צ לזכור סיפור המעשה וסגי בזה שידוע שחטא בחטא זה, ואף בקוצר וטוחן הי' מקום לומר דסגי בידיעה דבמלאכות שבת חטא, אלא בדברי ר"י מבואר דבהא נמי פליגי, והיינו דכיון דריבתה תורה חילולים הרבה בשבת, הר"ז כעבירה בשם אחר, ודוקא בזדון שבת ושגגת מלאכות, אבל בשגגת שבת חשיב הכל חטא אחד, ואפשר דת"ק פליג וס"ל דאף בשגגת מלאכות סגי בידע שחטא במלאכות שבת, ולפ"ז נוכל לומר דבשתי נשיו נדות ג"כ פליגי, ולר"י גופין מוחלקין כמלאכות מוחלקות דלר' יהושע פטור, מיהו י"ל דלא פליגי אלא דת"ק נקט דבריו בספק ידוע במעשה שזה כגון אכילה או ביאה, ור"י דנקט בעושה באמצע היום א"כ ע"כ מיירי בשכח מתי עשה ולכן הוסיף נמי שתי מלאכות דמיירי בשכח מה עשה, דלא שייך להזכיר בזה קצירה וטחינה לפניו, אלא ששכח, ולפ"ז בשתי נשיו נדות מודה ר"י דשם אחד הוא ושפיר קרינן בי' אשר חטא בה, אבל שתי מלאכות כשני חטאים חשיבי, כדאתרבו מקרא, וכ"נ עיקר כדחזינן שבת ע"ב ב' דמדמה שתי מלאכות לחלב ודם.

ולפ"ז פלוגתא דר"ש ור"י מילתא באפי נפשה היא, דר"א ור"י פליגי נמי בדין מתעסק, דכיון דבדואי חטא ס"ל לר"א דקרינן

בדעת רש"י ותו' דר"ש ורש"ש קיימי נמי ארישא, ובדברי הרמב"ם בזה

אבל ברש"י מבואר דבספק תאנים ספק ענבים ג"כ פטור לר"י, דמשמע לי' דאשר חטא בה מידריש אידיעה ואחטא באותו אופן ממש, וכיון דלענין החטא במתעסק כה"ג פטור, ה"ה דבידיעה חשיב חסרון ידיעה, והוכרח לפרש

בגופין מוחלקין פליג ר"י, דומיא דחילוק מלאכות דנקט ר' יוסי, אבל בתאנים וענבים לכו"ע חשיבא ידיעה, וצ"ע. – שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כריתות ס"ו סק"ג בדינים העולים דין י"א שכ' דפשיטא דחייב חטאת עי"ש ולא הזכיר פרש"י ותו', ועי"ש סק"ד ד"ה הא.

י"ט ב' אר"נ א"ש מתעסק כו', כמה אפשרויות איזה מתעסק חייב

ב. י"ט ב' אר"נ א"ש מתעסק כו', לכאור' הי' אפשר לפרש דדוקא בחלבים ועריות איצטריך לפרושי טעמא דנהנה, אבל השוחט קדשים בחוץ, כיון שהאיסור נוגע גם לחפצא דקדשים, י"ל דפשיטא לן דחייב, דהא מתעסק לאו אנוס הוא, ואפשר נמי דגרע משוגג דחתיכה אחת, ולגבי שחיטת הקדשים אין חילוק אם יש בהמה אחת וסבור שזו חולין או שקדשים וחולין לפניו ושחט הקדשים לשם חולין, וכיון דיש כאן שחיטה מעליא של קדשים בחוץ חייב, [והשוחט קדשים וסבור חולין זבחים מ"ו ב' דחשיב מתעסק היינו לגבי החשיבות של שחיטת קדשים, אבל לגבי חטא י"ל דסגי בזה, ורש"י במתני' ב' א' כתב בקדשים בחוץ כסבור בהמת חולין היא, וש"מ דחשיב שוגג, ועתו' שבת ע"ג א' דחשיב מתעסק], וכן בבא אל המקדש טמא, דסו"ס טימא המקדש, ואף במפטם את הקטרת ושמן המשחה מסתבר כן, דרצון התורה שלא יתפטם כזה והרי פיטם, ורק בחלבים ועריות הי' מקום לדון שהאיסור רק תלוי בגברא, שאין כונת התורה שיתקיים החלב ולא יאכלוהו, ולכן כשאין האיסור תלוי בחפצא, בזה י"ל דמעשה האדם קובע את חומר החטא, ובמתעסק אין המעשה מתייחס אליו כ"כ, וע"ז קאמר שכן נהנה שאין חסרון בשלימות המעשה במתעסק, כיון שאינו תלוי בעשיית המעשה, אלא בתוצאה, דאף אם יאכל בלא מעשה כלל, ג"כ יש כאן חיוב מושלם, משא"כ בשבת דמעשה האדם הוא עיקר

כן כדי שתתפרש כולה מתני' בענין אחד, וכבר הביא בשטמ"ק בשם תו' שלא הוצרך להזכיר כאן ענין ספק במה חטא, דהכא בנדון דנתכוין בשעת החטא קיימינן, אבל משמע שמסכימין לדינא דמתפרש גם אידיעה בכה"ג, וצ"ע דחלבים ועריות יוכיחו דבמתעסק חייב ובידיעה פטור מהאי קרא גופי', וגם בסברא קשה להצריך ידיעת העובדא אם היו ענבים שחורות או לבנות.

והרמב"ם בפיה"מ פי' דר"ש ור"י פליגי בבא על אחת משתי נשיו נדות אם חייב חטאת לכו"ע דמפרש שם אחד דשתייהן נדות, ור"י פליג וס"ל דבהא נמי פליגי, ופסק כר"י, אבל בהלכות פ מהלכות שגגות ה כתב דבשתי נשיו נדות חייב, [ודין ספק קצר ספק טחן לא הביא, ולעיל נסתפקנו אי ת"ק פליג אר"י בזה ועי' פ"ה הא ובלח"מ שם], אבל אין להוכיח מזה דמפרש סיפא בנתכוין לחוד, דלכאור' נראה דאף לרש"י בחלבים ועריות בשם אחד חייב, דרק בשבת שמתעסק פטור י"ל דבעינן נמי ידיעה מפורטת, [והרע"ב העתיק פי' הרמב"ם בדרי"ש ורש"ש, והגרע"א ז"ל הבין כונתו במתעסק ותמה דבחלבים ועריות לעולם חייב, אבל באמת כונתו לפרשה ארישא דחשיבא ידיעה, וכמו שפסק הרמב"ם, ואפשר דקשיא לי' כיון דע"כ במתעסק נמי מיירו כמבואר בגמ', לא הו"ל לפרושי בכה"ג שמתפרש רק ארישא, ורש"י באמת פירשה אתרוייהו, וצ"ע].

וראיתי בתו"כ דמפרש התם בתר דברי ר"ש ורש"ש ור"א אף על דבר שהוא משום שם אחד הי' ר' יהושע פוטרו כיצד שתי נשיו נדות ושתי אחיותיו עמו בבית נתכוין לבא על זו כו' תאנים וענבים כו', והגר"א מחק הרישא (ועתוספתא בנוסח אחר), אבל הראב"ד פי' דשתי נשיו לענין לא נודע לו מיירי, וסיפא לענין מתעסק, [ועי"ש מ"ש ליישב לשון נתכוין כו' ובא כו' לפירוש], וזה כפי' הרמב"ם בפיה"מ, ולכאור' צ"ל דרק

החיוב, ולפ"ז שכן נהנה אין הכונה שכח ההנאה גורם חיוב מיוחד, אלא ה"ק סו"ס נהנה ומה בכך שלא נעשה ע"י מעשה גמור, וראי' לזה מהא דהיכא דמקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב, וש"מ דסגי בזה דלא בעינן מלאכת מחשבת לחייב, וה"ה בכל המצוות, ובשבת ע"ג א' ג"כ משמע מפשטות הלשון, דנתכוין לחתוך את התלוש כו' חייב בשאר מצוות, ומשמע אפי' בהני שאינו נהנה, מיהו ע"י להלן בכ"ז, שו"ר שאין מהלך הפוסקים כן, וכמשי"ת.

וביארו בתו' שני ענינים במתעסק, א' במתכוין למחבר זה וחתך מחובר אחר, דלא איתעבידא מחשבתו, ופטור רק בשבת משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ב' בנתכוין לפרי זה שחתך אלא שסבור שהוא תלוש, ובזה איתעבידא מחשבתו, אלא שלא חשב שעושה מלאכה, וזה מימעיט מאשר חטא בה, ובחלבים ועריות בתרוייהו חייב שכן נהנה, ועשטמ"ק בשם תו', ולפ"ז ניחא דאיצטרך למימר טעמא דנהנה כדי שלא נמעטנו מבה.

ונראה דהא דממעטינן נתכוין להגביה או לחתוך את התלוש מבה, אין הטעם מפני שלא רצה לחטוא, דכל שוגג אינו מתכוין לחטא, אלא הטעם דחתיכת תלוש אינה כחתיכת מחובר גם בחול, דכאן הוא חותך גברא קטילא וכאן הוא קוצר, וזהו הפטור של מתעסק שלא ידע שהוא קוצר, ולא מפני שלא ידע שזהו מחובר, אלא שלא ידע שעושה פעולה בחשיבות כזו, ולכן החסרון בעיקר המעשה, משא"כ בחלבים שאין חילוק במעשה האכילה בין חלב לשומן, ויש כאן רק חסרון ידיעה והיינו שוגג, והיינו דקאמר שכן נהנה דמעשה שניהם שוה.

ולפ"ז ניחא מ"ש בשטמ"ק בשם תו' דהא דמקלקל בחבורה לא חשיב מתעסק דמימעיט מבה, לפי שמתכוין למול דמלאכה

גמורה היא, אלא שהתורה התירתו, וש"מ דאע"פ שמתכוין לדבר המותר לא מימעיט מבה, כיון שההיתר אינו מפני שאין בזה מלאכה גמורה, אלא שהמלאכה מותרת במילה, ובכה"ג דמי לחלבים ועריות, כיון שיודע שעושה מעשה מושלם של מלאכה, ויש לו רק חסרו ידיעה בחפצא, והגרע"א ז"ל נתקשה בזה וכתב שדוחק לתרץ כן, וטעמו מפני שמפרש טעם הפטור מפני שלא רצה לחטוא, ובזה באמת דוחק לחלק מאיזה טעם הוא ההיתר.

ולאאמור אפשר דגם בשחטי חוץ, אם סבר שהבהמה מתה וחתך צוארה, איכא פטורא דמתעסק, דכיון שאינו יודע שעושה מעשה שחיטה, מימעיט נמי מבה, ורק בחלבים ועריות כיון שנהנה חשיב לעולם המעשה בשלימותו, דאף אם סבור שהאשה מתה יש ע"ז שם ביאה, וכן נקט הגרע"א ז"ל בדעת תו' דבכל המצוות מתעסק שנתכוין להיתר פטור חוץ מחלבים ועריות, [שו"ר שכ"כ תו' שבת ע"ג א'], אלא דלפי דבריו ז"ל כל שנתכוין להיתר פטור אפי' אם אין חילוק במעשה, וא"כ נתחדש בחלבים ועריות דההנאה גורמת חיוב, וצ"ע מגלן לחדש כן ולא לפרש קרא אכל המצוות, אבל למש"כ לא מימעיט מבה מפני שנתכוין להיתר, אלא מפני שלא ידע שבפעולה זו גורם תוצאה חשובה, דסבר שאינו עושה פעולת קצירה בחתיכה זו, ולכן בחלבים ועריות לא שייך לחלק כן לפי שהמעשה שוה בהיתר ובאיסור, ובשאר מצוות תלוי לפי הענין, וניחא נמי ההיא דשבת ע"ג א' כיון דסתמא דמילתא בשאר מצוות המעשה שוה, ומפלוגתא דאביי ורבא ג"כ יש ללמוד דלא כונת ההיתר פוטרת, אלא מפני שהמעשה שונה, שו"ר במנחת ברוך סימן י' שכ' עד"ז, אבל קשה מכסבור שומן ונמצא דחלב, ולמש"כ זהו באמת טעמא דנהנה, לומר שאין שינוי במעשה, אבל ל"מ כן, ועמ"ב מ"ש ליישב, ועי' לק' סק"ו.

ור"ש ורש"ש ס"ל דשחורות ולבנות אע"ג דתרי מיני נינהו קצת מ"מ שם אחד הן, ובאבד מלקט מלבו חייב, ולפ"ז נחא דלא איצטריך לפרושי במסקנא דשחורות ולבנות חד מינא נינהו, וכן פשיטא לרב יהודה לעיל דתרי מיני נינהו, [וערש"ש שהק' ע"ד הגרע"א ז"ל ולמש"כ כדברי הגרע"א ז"ל עיקר].

ונראה דתוכן הסוגיא הוא כך, דכיון דהזכיר ר"י בדבריו תאנים וענבים דתרי מיני נינהו ממש ס"ד דאין עיקר חידושו בחד מינא לחוד, דא"כ הול"ל אפי' שחורות ולבנות, ולכן אע"ג דידעינן דשחורות ולבנות אפשר לקראן שם אחד, מ"מ לא משמע ל"י לפרושי בזה עיקר החידוש, ומש"ה קאמר דהיינו דר"ש ורש"ש.

א"ל לאו מתעסק איכא בינייהו כו' דר"ש ורש"ש מיירו באבד מלקט מלבו, דאל"ה מתעסק פטור, ומש"ה ס"ל דשם אחד חייב אפי' שחורות ולבנות, דכיון שנתקיימה מחשבתו ואין השינוי בכונתו בשני שמות חייב, וא"ל ר"י דר"א ור"י פליגי בין בשם אחד בין בשני שמות, ומזה מובן דר"ל דלא מיירי באבד מלקט אלא במתעסק, ולכן חזר והזכיר תאנים וענבים דגם בזה פליג ר"א ומחייב, וה"ק לא באבד מלקט פליגי דבזה ע"כ לומר דלא פליגי אלא בשני שמות, אלא בתרוייהו פליגי וממילא מובן דבטעה ממש גם במחשבתו מיירי, והיינו דמפרשינן הכא דר"י לחומרא אע"פ שבדבריו אפי' קאמר דמשמע דמיקל טפי, דבאמת הוסיף דפליגי אף בשם אחד, ולפ"ז כו"ע מודו דשחורות ולבנות חד שם נינהו לענין אבד מלקט מלבו, ורק בטעות שלא נתקיימה מחשבתו יש להם חשיבות דתרי מיני, ולמסקנא מפרש דלכו"ע מיירי באבד מלקט מלבו, וממילא ר"י לקולא שהרי הוסיף ע"ד דפליגי אף בשם אחד, ופליגי בתרי מיני בשם אחד, דס"ל לר"י דגם בזה פטור לר"י, ועי' להלן בכונת תו'.

שם י"ט ב' איתיביה ר"י לטמואל, לדברי ר"י א"צ במלאכת מחשבת אלא שתהא כונה למלאכה זו

ג. שם איתיבי ר"י לטמואל כו', יש לעי' לרב יהודה מ"ט דר"א דמחייב בנתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים, הא לא נתקיימה מחשבתו כלל, ואמנם לא דמי למתעסק כיון שנתכוין למלאכת קוצר ולאותה פעולה, [דבשתי מלאכות נראה דאיכא פטור מתעסק אע"פ ששתייהן אסורות ועי' לק' סוסק"ד וצ"ע], אבל אכתי איתעבידא מחשבתו בעינן, וצ"ל דלס"ד דר"י באמת פליג ר"א גם ע"ז, וכל שנתכוין לאותה מלאכה חייב, דהא לא חשיב אנוס בזה שהלכה ידו על הענבים, וס"ל דאף לענין שבת לא בעינן מלאכת מחשבת לענין מחשבתו אלא שנתכוין למלאכה זו, ומזה ג"כ יש ללמוד דפטור מתעסק אינו תלוי בדיון מלאכת מחשבת, דהא ר"א פטר מתעסק, ולית ל"י דין מלאכת מחשבת לס"ד דר"י, ואפשר דר' יהושע נמי מודה לר"א בזה, ומיירי בנתכוין ללקוט תאנים והלכה ידו על הענבים, דר"א לא חשיב ל"י מתעסק כיון שנתכוין למלאכת קוצר, ור"י חשיב ל"י מתעסק דכיון שלא נתקיימה מחשבתו כלל, כשהלכה ידו חשיב כלא עשה המעשה בשלימות, משא"כ במין אחד.

שם ור"י נמי לא קא פטר אלא מן מינא למינא כו', מבואר דשחורות ולבנות תרי מינא נינהו, ואף למסקנא דבאבד מלקט מלבו, מקיימנן דבלבנות אלו והלכה על אלו דחייב לכו"ע כמ"ש תו', ועי' להלן.

שם כ' א' מתיב רב אושעיא כו' בביאור הסוגיא, ובדין שחורות ולבנות לס"ד ולמסקנא

כ' א' מתיב רב אושעיא כו', פרש"י דמעיקרא קס"ד דשחורות ולבנות כשני מינין נינהו, ובמסקנא סבר דשם אחד הן, ור"ל דאמנם בתאנים לבנות אלו והלכה על אלו מודה ר"י, אבל בשחורות ולבנות ס"ל דפליגי,

בהא דחזכיר ר"י גם תאנים וענבים

והא דחזכיר ר"י תאנים וענבים, אפשר דהיינו כדי שנלמוד מזה דבאבד מלקט מיירי, דלא מסתבר שיחייב ר"א בלא נתקיימה מחשבתו כלל, אבל אם ה' שונה רק שחורות ולבנות, ה' מקום לפרש דבטעות מיירי ומתעסק חייב, ועוד י"ל דכיון דמסיים בה ותמה אני אם פטר בה ר"י, הוצרך להקדים תאנים וענבים דגם ע"ז תמה, דס"ל לר' יהודה דיש לחייב בכל אבד מלקט מלכו כיון שנתקיימה מחשבתו, והיינו דקאמר א"כ למה נאמר אשר חטא בה, אבל אם ה' שונה רק שחורות ולבנות ומסיים ותמה אני כו', ה' מתפרש דתמה על שחורות ולבנות, וא"כ יש לפרש אשר חטא בה למעוטי תאנים וענבים, וניחא בזה הא דקאמר אמר ר"י ולא ר"י אומר, כיון דתמיה דר"י היא גם על שני שמות, וה"ק אמר ר"י באמת ר"א ור"י פליגי בין בשם אחד בין בשני שמות, דהיינו שר"י פוטר אפי' בשם אחד, מיהו אני תמיה אפי' על שני שמות אם פטר ר"י, [ונמצא דר' יהודה פוטר טפי מר"ש ורש"ש, אבל בסברא ה' מחייב טפי מינייהו], וע"ע לעיל סק"א דדברי ר"י מתפרשים כקודם ר"ש ורש"ש, דרק בדבריהם נתחדש דין מתעסק, דר"י קאמר דפליגי בשני שמות ובשם אחד, ועלה קיימי ר"ש ורש"ש ואמרי דלא נחלקו בשם אחד, ולפ"ז נמי ניחא לשון אמר ר"י וגם דנקט תאנים וענבים, ורבי שנה דבריו לבסוף מפני שהוא תמה על כל פטורא דר' יהושע.

בקושית תו' מ"ט מפרש ר"י לחומרא במתעסק בהא דמפרשין דר"י לחומרא במתעסק, ובמסקנא ר"י לקולא וכן בפשטא דמתני' אפי' קאמר, תירצו תו' משום דר"י אמר אפי' בתאנים וענבים פליגי, ואי רבותא דר' יהושע קאמר הול"ל אפי' שחורות ולבנות, וע"כ דרבותא דר"א קאמר דאפי' בשני מינים מחייב, ומזה שמעינן דבמתעסק קאמר דפליגי, דבזה יש חידוש דר"א מחייב, אבל אי באבד מלקט

מלכו פליגי אין חידוש דר"א מחייב, ועיקר החידוש דר"י פטר, ועוד דהרי ר"ש ורש"ש נמי מודו בזה דר"א מחייב, וכיון דפליגי רק בשני מינין, (אפי' משם אחד), ש"מ דבמין אחד לכו"ע מתעסק חייב, ובשטמ"ק בשם תו' תירצו דאם ידעינן דבמתעסק פליגי ראוי לפרש דר"י דקאמר תאנים וענבים מיירי במתעסק דדוחק לפרושי האי לישנא באבד מלקט מלכו, אבל בלשון שם אחד ושני שמות אין דוחק לפרושי דבאבד מלקט מלכו מיירי, ולכן מסתבר לפרושי דאינהו פטרי במתעסק, ולעיל פרשנו דמעיקר פלוגתתם מוכח כן, דבאבד מלקט מלכו מסתבר לחלק בין שם אחד לשני שמות כדמחלקינן לקושטא דמילתא בלבנות עצמן שנתכוין לאלו וחתך אחרות, וכשהוסיף ר"י דאף בשם אחד פליגי מפרשין דהיינו משום דס"ל דפליגי בטעה לגמרי, ובזה מסתבר לפטור אף בשם אחד, ומינה דבלבנות עצמן לכו"ע חייב במתעסק – ולפי אוקימתא דרב אושעיא ה"ק ר"י אפי' נתכוין ללקט תאנים כו' פליגי ר"א ומחייב וממילא לית לן לחדש בפטורא וצ"ל דס"ל דג"ז שייך למתעסק דאביי ורבא, דא"כ מ"ט דר"י אם ס"ל דמתעסק דשמואל חייב, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכ"ז.

מ"ט לא מפרשין שני שמות שני אבות

הא דפשיטא לן דתאנים וענבים כשני שמות, ולא מפרשין לה בשתי מלאכות, דסבר שרוצה לכבות והדליק וכך היתה מחשבתו, י"ל משום דלא מיירי אלא בטעות המצוי דהא בעינן שיהא סבור שעתה קוצר ענבים ולכן ע"כ שיהא המעשה שוה, ועוד דלא מיירי בשכח לגמרי רצונו, ועושה מלאכה אחרת, ואפשר דאפי' משכח"ל באופן שקרוב לטעות, מ"מ לא מהניא סברת איתעבידא מחשבתו אלא היכא דהמעשה שוה, אבל אם רצה לעשות מלאכה אחרת ועשה המלאכה שחשב עלי' מתחלה, לא נעשית מלאכת מחשבת בכך, אלא שאירע שנעשה רצונו ע"י מעשה זה, ורק

תאנים תחלה וליקט ענבים תחלה פטר ר"י, ולר"ש ורש"ש בכה"ג לכו"ע חייב אפי' בשני שמות, ולפ"ז הברייתא כר' יהודה, וניחא נמי בזה הא דמוקים רבא לק' ב' דרשב"א משום ראב"צ דמחייב אפי' בהקדים המאוחר, ולכאור' אתיא כר' אליעזר, אבל למש"כ אתיא כר"ש ורש"ש ואליבא דר"י, מיהו למ"ש בשטמ"ק אות י"א בשם תו' דפליגי בסברא דנשימה אחת חייב ניחא דכולהו כר"י ס"ל].

ונראה לפ"ז דדברי ר"י מתפרשים גם באבד מלקט מלבו כמו דברי ר"ש ורש"ש, דגם ע"ז תמה אם פטר בה ר"י, דאל"כ מאי קאמר א"כ למה נאמר אשר חטא בה נוקמה כר"ש ורש"ש, וקצת ל"מ דאמנם ג"ז בכלל מתעסק דקאמר], ולפ"ז ניחא טפי דלא הזכיר לשון תחלה בדבריו, כיון דתמיהתו גם על אבד מלקט מלבו, מיהו בלא"ה ניחא כיון דגם בדבריו בא לפרש דבשני שמות דוקא פליגי, וגם אשמועינן מה נקרא שני שמות.

שם והתניא היו לפניו

שם והתניא היו לפניו כו', לספרים דגרסי חייב יש לפרש דהיינו בנתכוין להדליק את זו תחלה דומיא דסיפא ובמלאכה אחת חייב, והו"ל כנתכוין לתאנים אלו תחלה דחייב, ומצינן נמי לאוקומה באבד מדליק מלבו דומיא דמתני', ולגרסא זו ניחא דלא סייעוהו לשמואל מהאי ברייתא, ולגרסא דידן אין זו סייעתא דלא כרב אושעיא דאיכא לאוקומה כר"ש ורש"ש דפטרי, אבל היא סייעתא כלפי קושיא דרבא ורב יהודה, שו"ר בריטב"א הנדמ"ח שבת ע"ב ב' שו' דלגרסא דפטור היא סייעתא לשמואל ולגרסא דחייב איכא לאוקומה בלקדם.

שם להדליק ולכבות כו'

שם להדליק ולכבות כו', בפשוטו מתפרש שבשעה שכיבה סבר שהוא מדליק, ויש להבין דלכאור' בכה"ג גרע ממתעסק דנתכוין להגביה את התלוש, שהרי לא נתכוין למלאכת

כשנתכוין למלאכה זו ועשאה, דאין חסרון מלאכת מחשבת בעיקר המלאכה, אלא שלא נעשה רצונו, בזה מהני זה שנתקיים רצונו שלא לבטל המעשה מחשיבותו, אבל כשעשה מעשה אחר לגמרי, אינו נעשה מלאכת מחשבת ע"י שנהנה שנתקיימה מחשבתו, כיון דעיקר המעשה נעשה בלא כונה.

שם רבא אמר כו', אם רבא פליג אשמואל, ובביאור דברי ר"י

ד. **שם** רבא אמר ליקדם איכא בינייהו, פרש"י דבשני שמות ככיבה והדליק לכו"ע פליגי, ובשם אחד לר' יהודה אליבא דר"י פטור, ולר"ש ורש"ש חייב, ובפשוטו משמע דאכתי קיימין כרלעיל דתאנים וענבים שני שמות הם, ובשטמ"ק בשם תו' פי' דהשתא מתפרש שני שמות שתי מלאכות, אבל במלאכה אחת אפי' תאנים וענבים כשם אחד דמו, וניחא בזה דנקט ר"י תאנים וענבים דבזה נמי פליגי, ולפ"ז שחורות ולבנות כתאנים וענבים דמו, ובמין אחד ממש דהיינו בלבנות עצמן לכו"ע בהקדים המאוחר חייב, ובריתא דמייתי אתיא ככו"ע.

ולכאור' לפ"ז פליג רבא אשמואל וס"ל דמתני' לא מיירי באבד מלקט מלבו אלא במקדם, דהא שם אחד דקאמרי ר"ש ורש"ש היינו מלאכה אחת שנתכוין לשניהם, וא"כ הו"ל רבא אמר בלקדם פליגי וה"ק אפי' נתכוין ללקט תאנים תחלה וליקט ענבים תחלה כו', ועו"ק דהו"ל לפרושי דלקדם בשם אחד איכא בינייהו, ולישנא דלקדם סתמא, משמע דכל האי דינא דלקדם במחלוקת שנויה, ואפשר לפרש מילתי' דרבא כלישנא' דרב אושעיא דקאמר מתעסק איכא בינייהו, והיינו דמתני' מיירי באבד מלקט מלבו, ובשני שמות דהיינו תאנים וענבים ושחורות ולבנות פליגי, ובשם אחד לכו"ע חייב, וא"כ ר"י היינו ר"ש ורש"ש, וע"ז קאמר דלקדם איכא בינייהו דבכלל דברי ר' יהודה דאפי' נתכוין ללקט

**שבת ע"ב ב' אילימא דעבד קצירה וטחינה כו',
מה הפשיטות לדמויות מלאכות לחלב ודם**

ה. **שבת ע"ב ב'** אילימא דעבד קצירה וטחינה דכוותה גבי שאר מצות אכל חלב ודם, יש להבין אמאי לא מפרש דחילוק מלאכות קמ"ל, דליכא דכוותה בשאר מצוות, שאם אכל חלב שעל הכליות וחלב שעל הקרב אינו חייב אלא אחת, ובשבת נתחדש דאע"ג דהכל חילול שבת ובהעלם שבת חייב אחת מ"מ יש חילוק מלאכתו, ונראה דבאמת כד אשכח דכוותה בשאר מצוות, מפרש דהוה החידוש, והשתא קשיא לי' דכיון דליכא דכוותה בשאר מצוות, ליכא למיתנייה בחומר שבת, [וס"ל דחילוק מלאכות חלוק טפי משני מיני חלב], דדילמא אי הוה דכוותה בשאר מצוות ג"כ הי' חייב שתיים, ועסק"א.

ולפ"ז נחא דאע"ג דאשכח בע"ז לחוד מיקרי שפיר שאר מצוות, דכיון דבשבת איכא דרשא לחיובי, ובע"ז פטור, שפיר קרי לי' חומר דשבת דאי משכח"ל כה"ג בשאר מצוות ג"כ הי' פטור, ול"ד לשוחט ומעלה בחוץ דהחפצא של הקדשים הוא חלק מהעבירה וחשיב כמו גופין מוחלקין, אבל בשבת וע"ז אין החילוק בחפצא של המלאכות, ועי' להלן, ונמצא דבאמת שבת חמירא מכולהו בחילוק מלאכות וכולהו חמירי משבת במלאכת מחשבת, לבר מע"ז דבעינן לבו לע"ז, מיהו קשה דהא אביי ורבא מוקמי לה במתעסק דפטור בכל המצוות לבר מחלבים ועריות, ואמאי לא אוקמוה במתעסק דשתי חתיכות כדשמואל, והויא שבת לחוד דקילא, וי"ל דלשון שוגג בלא מתכוין משמע להו באותה חתיכה, ולא בלא עשה מחשבתו כלל, דבזה אפי' נתכוין לעבירה פטור משום מלאכת מחשבת, ולפ"ז לאו שבת בלחוד קילא בזה, וא"כ גם ברישא י"ל דשחוטי חוץ כשבת, ובסנהדרין ס"ב ב' מסיים עלה גם מימרא דשמואל עיי"ש.

כיבוי כלל, דהכיבוי כאילו אירע כלאח"י הוא, [ולא דמי לתאנים וענבים שנתכוין למלאכת קצירה], וא"כ אפי' אם בזה שהקדים המאוחר אין חסרון דמלאכת מחשבת, כיון שנתכוין לשניהם, אבל אכתי מתעסק הוא לגבי כיבוי בעיקר המעשה, [ועי' להלן ד"ה ואפשר, וכ"נ עיקר], ולכא' מבואר כאן דכיון שנתכוין למלאכת איסור לא חשיב מתעסק, ורק בתלוש ומחובר דלא נתכוין לחטוא מימעיט מאשר חטא בה, ולפ"ז תרתי בעינן שלא יתכוין למלאכה שעשה וכמשנ"ת סק"ב, וגם שלא יתכוין לחטא כלל, דסבור היתר הוא, והכא משום מלאכת מחשבת הוא דמיפטר, שלא נתקיימה מחשבתו בשלימותה, ומסתברא דדוקא במלאכת שבת סגי בזה שנתכוין למלאכה, אבל לא בנתכוין לחטא זה ועשה חטא אחר לגמרי, ועדיין הדבר מחודש, כעת ראיתי בחידושי הגרע"א ז"ל שבת ע"ג א' שכ"כ לענין מתכוין להוצאה והעביר ד"א ומשום דתרוייהו ממלאכת הוצאה, אבל משתי מלאכות משמע דפטור, וכן ברשב"א צ"ז ב' שהביא הגרע"א ז"ל נתן הטעם דבמלאכה אחת היא, אלא דהתם יש לדון משום מלאכת מחשבת והכא במתכוין לתרוייהו קיימינן.

ולכא'י בנשימה אחת חייב תרתי, ויש בזה חידוש טפי שאפי' לא נתכוין עדיין למלאכה נוספת כיון שנעשו שתי מלאכות ורצונו לעשותם חייב שתיים, ואפשר דלגבי המלאכה השני' באמת חשיב מתעסק או כלאח"י ואינו מתכוין, והכא מיירי בנתכוין לשניהם אלא דסבר שידלק תחלה באותה נשימה, וקמ"ל דבשני קל דאותה נשימה, אין חסרון דמלאכת מחשבת, כמו בתאנים ותאנים כשנתכוין לשניהם, ורק הסדר נשתנה.

ואפשר דמיירי בשכח רצונו כההיא דאבד מלקט מלבו, ואמנם הקדים המאוחר וידע שעכשיו מכבה, ולכן לא חשיב מתעסק, וכ"נ עיקר, וצ"ע בברייתא דבסמוך, ועסק"ח.

בְּקוּשִׁית תו' ע"ג א' דְּנוּקְמָה בַּשְּׁחוּטֵי חוץ

ובתו' לק' ע"ג א' הקשו דנוקמה משא"כ בשאר מצוות בשחוטֵי חוץ ובנרבע לזכר עי"ש, ולכאור' כיון דשוטט ומעלה חייב שתים וכן נרבע לזכר ולבהמה או בא על הזכר ועל הבהמה, א"כ חזינן דאית בהו חילוק כעין מלאכות, אלא דיש סוג מלאכות שאין מחלקין בהו, וא"כ הו"ל כאב ותולדה ידידי לענין שבת שאין מחלקין, ולא חשיב חומר שבת, ורק מע"ז מיייתי שפיר דאין בהם חילוק מלאכות כלל.

שם תוד"ה הניחא

שם תוד"ה הניחא, דהא אם חילל שבת מאהבה ומיראה נמי חייב, צ"ע מה סברא היא לדמות שבת וע"ז בזה, הרי אין סיבה שיחשוב שמאהבה ומיראה מותר בשבת, ורק בע"ז דלא קבלי' עלי' באלוה סבר דלאו מידי עביד, כיון דלבו לשמים, וכדס"ל לרבא, וכיון דמאהבה ומיראה בשבת לאו שוגג חשיב בכך, לא שייך לדמות זה לע"ז, ונראה דבאמת אין כונתם מאהבה ומיראה אלא שוגג דכוותה בשבת מסיבה אחרת ג"כ חייב, דאין שום פטור בשבת מאיזה סיבה הי' שוגג, אא"כ מתעסק או מלאכת מחשבת, (והי' מקום לדון במאהבה ומיראה דלאו מלאכת מחשבת היא שאינו צריך למלאכה אלא שחבירו יהא מרוצה או מיראה, מיהו סתמא דמילתא גם במאהבה ומיראה יש לו ענין או לחבירו במלאכה, ומ"מ י"ל דמש"ה לא האריכו לאקשווי דלאביי נמי לא ניחא).

כמה חילוקים בהגדרת מתעסק

ו. בהגדרת מתעסק לכאור' נראה דבעינן שיהא טעות במציאות שגם בלא דיני התורה נתחלף לו, דכשהטעות משום דיני התורה חשיב שהגברא טעה והיינו שוגג, אבל טעות במציאות משנה את המעשה, כגון כסבור שזהו קרבן פסח והקריבו בשבת ונמצא

עולה חייב, דנתכוין למלאכה שעשה, אלא שסבר שהתורה התירתו, ויש לנו להתייחס למעשה בלא דיני התורה, והרי יש כאן מעשה גמור, וזה כמ"ש בשטמ"ק בשם תו' עסק"ב, [ואמנם גם אם נתחלף לו באחר חייב, היינו נמי מה"ט שסיבת הטעות שפוטרתו היא מפני שחשב שהתורה התירתו ולא מפני שחשב שאין זו מלאכה, ודיני התורה אינם פוטרינן בזה], והר"ז כעושה מלאכה בשבת וכסבור חול הוא, שהטעות אינו במעשה אלא בידיעת האדם, ולפ"ז י"ל דגם נדה כיון שמתכוין לגוף זה, אין הטעות במציאות אלא בדיני התורה דכסבור התורה התירתה, - ד"ז למדתי מדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ד עיי"ש.

מיהו יש דברים שדיני התורה קובעים את המציאות של החפצא, וממילא הטעות חשיב במציאות של המעשה, ול"ד לשבת ונדה שהם דינים שמתייחסים לזמן זה, אבל מתכוין לזרוק לרשות זה וכסבור רה"י הוא, אע"פ שמתכוין לרשות זה, מ"מ דיני רה"י ורה"ר קובעים את החפצא כגוף אחר, אע"פ שבלא דיני התורה אין לו חילוק אם יש לחי באותו רשות, ורק לגבי הפטור משנה לו אם זה רה"י, [דאל"כ מיפטר משום מלאכת מחשבת], מ"מ הדין קובעו כמציאות אחרת, וה"ה חלב ושומן אע"פ שבשינוי כזה בשאר שומן לא מיקרי טעות, מ"מ דין התורה קובעם כשני מינים, ולפ"ז י"ל דה"ה בקדשים וחולין אע"פ שמכוין לגוף זה, מ"מ חשיב כטעות בגופין נפרדים, כיון שע"י דין התורה נקבעים כשני גופין, ולא חשבינן ההקדש כפרט נוסף למציאות של החפצא, וכדין נדה על האשה, אלא זהו חפצא אחר, דלגבי הנדון אם הטעות בחפצא או בידיעת האדם מסתבר לומר דקדשים זוהי מציאות, ונתחלף לו קדשים וחולין, משא"כ בשבת ונדה דזה תלוי בדין הידוע לאדם, ובשכחתו הרי הוא שוגג ולא מתעסק, (וכאילו נדר ושכח שנדר).

הא דחשיב מתחמם בגיזי עולה מתעסק אע"פ שנהנה

ז. כתב הגרע"א ז"ל בתשו' סי' ח' דלבישת כלאים שייך לחייב אף במתעסק שכן נהנה, ולכאור' קשה דבפסחים ל"ג א' מבואר דהמתחמם בגיזי עולה וכסבור חולין יש לפטרו משום מתעסק, [וראיתי מובא מהמאירי סנהדרין ס"ב ב' שכו' לחלק בין הנאה דאכילה להנאה דכסות וריח, שהק' מכסבור רוק ובלעו, למוכרי כסות דמוכרין כדרכן ולאפשר ולא מכוין בריח, אבל נראה דכונתו רק דבהני הכונה יכולה לבטל ההנאה לומר דלא חשיב נהנה כשאין דעתו לכך, משא"כ באכילה, מפני שההנאה היא מציאות ואינה תלויה בדעת, וגם כילוי הדבר להנאתו מחשיב ליה נהנה, אבל כשמתכוין ליהנות לענין הסברא דבנהנה אין חסרון דמתעסק, יש לדמות הנאת חימום לחלבים, וכן הוכיח באור"ש ה' שבת פ"א ה"ח דבחולין קט"ו ב' ילפינן איסור הנאה דבשר בחלב מהנאה דלא יהי' קדש, וש"מ דהכל בכלל אותה הנאה], ונראה דבמעילה האיסור הוא למעול בקדשי שמים, וכשאינו מכוין לכך אין כאן הזלזול בקדשים, דההנאה מקדשים אינה האיסור בעצמו, אלא הזלזול, ולכן אף באכילת קדשים שייך לדון משום מתעסק, משא"כ בחלבים ועריות שהמציאות שלהם אסורה, וההנאה זהו האיסור, [וכמו שטמטום הלב של שקצים ורמשים זוהי מציאות] ולכן אין המעשה במתעסק, מגרע בחומר האיסור, [ועי' מש"כ כריתות דמהא דמביא א"ת בלא לשלם המעילה לר"ע, מוכח דהאיסור שמביאין עליו קרבן אינו קשור עם החיוב הממוני, אלא הוא כשאר איסורין, מיהו כל שחייב בתשלומין חייב נמי בקרבן, דחיוב התשלומין של שו"פ מצרף את המעילה אפי' לזמן מרובה ועי' מש"כ כריתות ס"ז ס"ק י"ג], שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ה שביאר הסוגיא דפסחים שם עי"ש, ובנדון זה כתב כמש"כ, ובאמת יש בזה חידוש

ולפ"ז העלם טומאה יש לדמות לנדה, אבל העלם מקדש יש לדמות לכסבור רה"י, ואפשר דלגבי איסור להכניס שרץ למקדש חשיב מתעסק בהעלם מקדש, דכניסת השרץ לא חשיב מעשה האדם אלא כשדעתו לכך בלא מתעסק, אבל כשהאדם עצמו נכנס במתכוין אלא שנעלם ממנו שזה מקדש, אין הטעות משנה את המעשה וחשיב טעות בידעת האדם, אבל אם הי' מתעסק על עצם הכניסה, שלא נתכוין לכך כלל, כגון כסבור שאפשר להישען על הכותל ואגלאי מילתא שהי' תלוש ונפל ונכנס לפנים פטור, ועוד יש לחלק דבהעלם מקדש אין החיוב על ההעברה מרשות זו לרשות מקדש, כמו בשבת, אלא על עצם השהייה במקדש בטומאה, והטעות שמבטל את המעשה, היינו שמבטל את ההעברה, וכאילו עבר בלא מעשה המחייב, אבל השהייה במקדש חשיבא שהייה בשוגג, ויש בזה שתי נקודות, א' דטומאת מקדש חיובה מפני התוצאה שמטמא המקדש, ואינה תלויה במעשה האדם, (ועי' לעיל סק"ב, אבל הכא הכונה לחלק בין שחיטת קדשים לטומאת מקדש), וסברא זו כתב מרן זללה"ה בהוריות סט"ו סק"ט, ולפ"ז אפשר דגם כשעצם הכניסה היתה במתעסק חייב, דכיון שאינו אנוס הרי הוא חייב על שגגתו שלא נזהר מלגרום טומאת מקדש, ב' דאין ההעברה חלק מהמעשה המחייב, ולגבי השהייה אין ההעלם מקדש משנה את המעשה, ולכן חשיב המעשה בשלימותו, ולפ"ז י"ל דכשכל הכניסה במתעסק, י"ל דגם מצב השהייה נעשה ע"י מעשה שאינו גמור לחיוב, דבעינן גם מעשה האדם לטמאות, ולא שהוא עצמו נעשה כהכניס שרץ, אלא שהטעות דהעלם מקדש בשהייה כטעות בחסרון ידיעה ולא במעשה, אבל אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דימה זה לדברי המקור"ח דבאיסור שבשוא"ת ליכא פטור מתעסק, ולפ"ז בכל ענין חייב, וכדברי מרן זללה"ה, ולפ"ז טומאת מקדש כחלבים ועריות.

שהאיסור הוא בהנאה שמחפצא זה, והשגגה היא בחוסר הזהירות להגיע למצב זה, מיהו י"ל דגם ביוהכ"פ סגי בשגגה דמעיקרא לחייבו, וא"צ שתהא האכילה ע"י מעשה גמור, וכן יש לדון בטמא שאכל קדש, וכענין שכתבנו לעיל סק"ז במעילה, [דלכאור' טמא שאכל קדש לא דמי להבא אל המקדש טמא, דיש כאן איסור אכילה ולא איסור לטמא].

בחילוקי הדינים בין מתעסק שאינו מתכוין למה שעושה לכסבור שהוא היתר

ובפשוטו נראה דהא דהוצרכנו שיתכוין להיתר היינו דוקא במתכוין לאותו מעשה, אבל במתכוין ללקט תאנים, ובהליכתו נפלו עוד תאנים, חשיב מתעסק דפטור בכל התורה, דאין למעשה זה שנתלש בהליכתו חשיבות של מלאכה, ע"י שחשב באותה שעה ללקט, ורק בהלכה ידו וליקט תאנים אחרים במקום אלו שנתכוין, דיש כאן מעשה גמור אלא שטעה באיזה תאנים, בזה בעינן שיתכוין להיתר וכיון שנתכוין לאיסור של אותה מלאכה לא חשיב מתעסק, [ולפ"ז בנתכוין לכבות והדליק אע"פ שנתכוין למלאכה פטור, וע"כ דמיירי הברייתא באבד מלקט מלבו, וכמש"כ לעיל סוסק"ד, ועיי"ש בשם הגרע"א ז"ל].

נמצינו למידין דמתעסק שלא נתכוין למה שעשה כלל פטור, אפי' אם באותה שעה עוסק באותה מלאכה, ובמתכוין למה שעושה אלא דכסבור תלוש הוא או היתר הוא בזה יש חילוקים כדלהלן, ואף במתעסק שלא נתכוין כלל, ליכא פטור אונס או קרוב לאונס, ולכן בחלבים ועריות חייב, וכן בעבירה שבשוא"ת, דחטאו בזה שלא נזהר בתחלה, ועי' לעיל סק"ו בדין מטמא מקדש, - ולפמש"כ הגרע"א ז"ל דמתעסק דינו כחייבי מיתות שוגגין דלא אימעטי אלא מחטאת, אף מתעסק בכה"ג שלא נתכוין בכלל, וכן הסכים אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דאע"פ שפטור מתעסק מפני שנגרע מחשיבות המלאכה, מ"מ

דהחיוב תשלומין קובע את החיוב קרבן, אע"פ שהקרבן אינו תלוי בתשלומין, דזהו מה שנתרבה מתמעול מעל דכל שנצטרף לחיוב תשלומין חייב נמי קרבן, ול"ד לקרבן דחלבים ועריות שלא נגרע במעשה המחייב את הקרבן ע"י שהי' במתעסק.

עוד בביאור עניני מתעסק, ובשאיין דעתו למעשה שעושה

ח. כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ב דסתם מתעסק מתפרש שלא נתכוין כלל למה שהוא עושה, כההיא דאמרי' פסחים ל"ג א' הושיט ידו לכלי ליטול חפץ וסך ידו בשמן של קודש דדוקא במעילה חייב, ובחלבים ועריות ג"כ חייב כה"ג כגון נפל מן הגג ונתקע בערוה, דכיון שאינו אנוס על מעשה זה, כדחזינן שחייב בד' דברים, א"כ מצד החטא של שוגג הרי הוא ככל שוגג, שלא נזהר באופן שיכול לבא לידי עבירה, ופטורא דמתעסק אינו מפני שהוא קרוב לאונס, אלא שחסר בשלימות המחייב, כגון באיסור שחוטי חוץ כשלא נתכוין להקריב קרבן חסר בשלימות של שחוטי חוץ, דהעבירה היא בצירוף דעת האדם, אבל בחלבים ועריות שהאיסור הוא ההנאה חייב, דהחטא הוא החוסר זהירות דמעיקרא, והאיסור הוא ההנאה, משא"כ בשאר איסורין דהאיסור הוא ג"כ תלוי במעשה, כגון סך בשמן המשחה, שהעבירה היא בהתדמות לכהנים למשחה, וכשאינו מכוין לכך, הרי זה חסר בעיקר האיסור.

האוכל ביוהכ"פ אם מיפטר במתעסק

ויש מקום לדון באוכל ביוהכ"פ במתעסק דכסבור רוק הוא ובלעו, או שלא נתכוין לבליעה כלל, אם יש בזה פטור מתעסק, דאפשר דאע"פ שנהנה ל"ד לחלבים ועריות, דביוהכ"פ חומר האיסור מפני דעת האדם שאינו מתענה, אבל כשאין דעתו לאכול לא זלזל ביוהכ"פ, משא"כ בחלבים ועריות

ל"ד לפטורא דמלאכת מחשבת, דמתעסק אימעיט רק מחטאת.

ובנתכין למעשה שעשה, אלא שטעה, לא נגרע מחשיבות המלאכה והמעשה, אא"כ כסבור דהיתר הוא, שבזה לא נתכין למעשה בחשיבות כזו, שלא נתכין לחלוש אלא לחתוך בתלוש, אבל נתכין לתאנה וליקט ענבים, אי לאו פטורא דמלאכת מחשבת חייב, [מיהו לס"ד דרב יהודה י"ט ב' שייך גם בזה פטור מתעסק לר' יהושע, ועי' לק' סק"ט], כיון שמלאכת קוצר עושה במתכין ובשלמות המלאכה, אלא שטעה במין הנקצר, - ובנתכין ללקט ונמצא זומר שבמקום ענבים קטם קיסמים יבשים, לכא' שייך בזה פטור מתעסק, אע"פ שנתכין לאיסור ולמעשה קטימה, וכ"מ בדברי הגרע"א ז"ל שבת ע"ג א' דרק מאותו אב מלאכה לא מיקרי מתעסק.

והיכא שהטעות משום דכסבור גוף אחר הוא, זהו מתעסק היותר קרוב לשוגג, דהא כל טעות חשיב שוגג אע"פ שאומר מותר, ובמנחת ברון אמנם כתב דרק כשהטעות משנה במעשה ולא רק באיסור והיתר, אבל לא נתיישב בזה ההיא דאכל חלב וכסבור שומן, דאפי' אם הם שונים בטעמים אין מחשבתו לטעום טעם זה משנה את המעשה, ועוד דחשיבי מב"מ, וע"כ דגם טעות דכסבור מין אחר הוא בכלל מתעסק, וביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה החילוק אם נתכין לגוף זה אלא שחסר לו פרט בדיעת האיסור שחל עליו, או שכסבור גוף אחר הוא לגמרי, דכשחסר לו ידיעת האיסור אין השינוי במעשה אלא בדיעתו והו"ל כשוגג דעלמא, ולעיל סק"ו צדדנו להוסיף בזה דיש דברים דחשיבי כגוף אחר ע"י מה שנשתנה בגוף זה, דכמו בכסבור שומן א"צ שתהא שם גם חתיכת שומן, ה"נ בכסבור חולין הוא הר"ז כחושב שהוא גוף אחר, מיהו בנתכין לחתיכה זו עצמה אלא שלא ידע שעבר זמנה ונעשית

נותר, או שלא ידע שהוקדשה, בזה יש לדמות לנדה, דהטעות רק בדיעה ולא בגוף, וצ"ע.

ודעת מרן זללה"ה בהוריות סט"ו סק"ט דכל כסבור היתר הוא חשיב מתעסק, (בדין המסומן ב' מודה). ב. והיכא דהגוף השני אינו של היתר אלא שהוא מותר מפני שדוחה שבת וכיו"ב, בזה ג"כ ליכא פטורא דמתעסק, כיון שנתכין למעשה המושלם, אלא דכסבור התורה התירתו.

בהא דמוקי שמואל באבד מלקט מליבו ורבא בלקדם, האם כונתם דפליגי במלאכת מחשבת מ. כריתות י"ט ב' בהא דמוקי שמואל למתני' באבד מלקט מלבו, וכן לרבא בלקדם, אם כונתם דפליגי בהלכות מלאכת מחשבת צ"ע טובא מאי שייטי' הכא, ומאי מסיים א"כ למה נאמר אשר חטא בה, ולכא' ע"כ לבאר דכו"ע מודו דכיון דנתקיימה מחשבתו מלאכת מחשבת היא, ופלוגתתם אי חשיב מתעסק כיון שהלכה ידו על מין אחר, או"ד כיון דמתכין לקצירה לאו מתעסק הוא, ובמין אחד כו"ע מודו דחייב, וזה כעין דמתפרש לרב יהודה דלא בעינן מלאכת מחשבת כשמתכין לאותה מלאכה, ומ"מ פליגי בזה בדין מתעסק, ושמואל אשכח כי האי גונא ממש בדליכא חסרון דמלאכת מחשבת, ועסק"א דמכח הקושי במתני' פרש"י דקאי נמי ארישא, עיי"ש, כ"ז צ"ת, ונרשם לפו"ר, ועי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשיטת הרמב"ם בדין מלאכת מחשבת, וניחא בזה הא דתלי לה שמואל בשם מתעסק, ועפ"ז אפשר ליישב דשייכא פלוגתתם במתעסק דמתני', וניחא א"כ למה נאמר, וצריך להתיישב עוד בכל הסוגיא.

בענין מלאכת מחשבת, דמשמע לכא' לדעת תו' דנתכין ללקוט תאנים ושכח וליקט ענבים פטור ועי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהרמב"ם פליג דבעינן שלא עשה הפעולה שחושב שעושה, אבל דעתו דמעיקרא

לא מהני, כיון שעכשיו מתכוין לזה, והרי אף לדעת תו' טעות לא מבטלת המלאכה ממלאכת מחשבת, ורק טעות של בלבול הדעת יש לדמותו להלכה ידו על מין אחר, ויש לעי' בהי' דעתו שלא לכבות את הנר, ומבלי משים כיבה כהרגלו בחול, אם יש לדמותו להלכה ידו כיון שאין דעתו ורצונו בכך, אלא שעושה כן מבלי שימת לב, ולכאור' הקורא לאור הנר אין רצונו להטות, ומבלי משים הוא מטה, ומ"מ חייב חטאת, וע"כ דזה שאינו רוצה להטות מפני שהיום שבת לא מהני, אע"פ

שמעיקרא מחשבתו שלא לכבות, אבל יש לדון היכא דלא ניהא לי' בהכי, מפני שלא יוכל לחזור ולהדליק, ובפשוטו כיון דחשיב מלאכת מחשבת כ"ז שלא טעה בבלבול הדעת, ואם הי' ניהא לי' בהכי אף שעשה מבלי משים חייב, א"כ מנלן למפטרי', אא"כ נפרש דזהו ענין אבד מלקט מלבו ששילוב כונתו ומחשבתו קובע אם זה בכלל מתעסק או לא, וצ"ת בכ"ז. (בסימן זה כל הדברים עדיין צריכים התבוננות נוספת).

סימן כד

בדין ימים שבינתיים ושבתות כגופין

ס"ז ב' כל השוכח עיקר שבת כו', למח עריך קרא לכך, ובשוכח עיקר נדה

א. שבת ס"ז ב' כל השוכח עיקר שבת כו', הנדון אם ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, לא שייך במי שאין לו ידיעה בעיקר שבת, וכמו שהסבור שקצירה מותרת אין ימים שבינתיים משנים כלום, ולכאור' לפ"ז לא איצטריך קרא דבכה"ג אינו מביא אלא חטאת אחת, ואמנם כן נקטו הראשונים ז"ל דהמחודש שבפסוק הוא דימים שבינתיים מחלקין, וכן בגמ' אמרו מנה"מ אדינא דיודע עיקר שבת, מיהו אפשר דהי' מקום לומר שכל שבת נדון בפ"ע, דיש ענין בשימור יום השבת, כענין שאמרו אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלין, והמחלל שתי שבתות גרוע מהעושה שתי מלאכות בשבת אחת, (שוב שמעתי מאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאין להמציא כן בלא ראי' כיון דבעיקר האיסור חומר שניהם שוה), והו"ל שבתות כגופין מוחלקין בעצמותן, גם כשאין לו ידיעת השבת כלל, וכן לקולא דאות אחת בשבת זו

ואות אחת בשבת זו, נמצא שלא חילל שבת כלל, וקמ"ל קרא דשמירה אחת לשבתות הרבה, דאין היום קובע אלא מצות שבת כוללת שבתות הרבה, [והא דדנו בגמ' אם שבתות כגופין, היינו דוקא ביודע שהוא שבת], ואפשר עוד דדוקא משום דאיכא תרי קראי ידענין למידרש הכי, אבל אי הוה כתיב חד קרא את השבת או את שבתותי, הי' מתפרש דאורחי' דקרא הכי. — ובאמת יש לדון דיוהכ"פ לאו כחד חשיבי, והעושה מלאכה ח"ש ביוהכ"פ זה וח"ש באחר, אפי' בהעלם יוהכ"פ י"ל דפטור, דדוקא שבת דקביע חשיבי כולהו כחד, אבל יוהכ"פ שתלוי בקידוש ב"ד, כל יוהכ"פ כדבר חדש בפ"ע הוא, מיהו אין להמציא כן בלא ראי'.

ואף בנדה השוכח עיקר נדה אין ימים שטבלה בינתיים מחלקין, דבאינו יודע עיקר נדה אין משמעות לימים שבינתיים, [ואפי' אם א"צ לידע מטבילתה, מ"מ בעינן שאילו הי' יודע, הי' מכיר בחטאין].

שם היודע עיקר שבת כו' בביאור הסברא דימים שבינתיים הווי ידיעה

שם היודע עיקר שבת כו', הא דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, אף אם הוצרכנו לדרשא כדי להכריע הדבר, אבל ע"כ גם מסברא יש לדון בזה, שהרי ר"ע מסברא נסתפק בזה, והנה דין העלם אחד הוא אף כשאינן קשר בין השגגות כגון שנתחלף לו חלב בשומן, ובשני' ה' סבור שחלב שעל הקרב מותר, כ"נ, ועכ"פ ודאי דלא בעינן שתהא סיבה אחת לשתי האכילות, וא"כ יש להבין מה בכך שבטלה העלמה קמייתא בימים שבינתיים, הרי א"צ שהעלם דבר אחד יגרום לשניהם, ואפשר דהנה כל שוגג חשבינן ל' כפושע קצת, שהרי יודע בעצמו שלא בירר כראוי, ולכן כשיודע דבר מבורר יותר, כגון שיודע שטבלה או שיודע בימי החול שהם באמת חול, חשיב ביטול ההעלם, שעכשיו נתברר לו בעינין ההעלם בירור גמור, וכשנכנס שוב למקום שאינו מבורר חשיבא העלמה מחודשת, ול"ד לשתי אכילות של חלב משתי העלמות שונות, דהתם לא נודע לו כלום בהעלמה הראשונה, אלא שנתעלם ממנו ענין אחר, ובכה"ג כיון שהכל שם אחד שפיר מצטרפין, ואמנם ה' מקום לומר דגם בחלב וחלב סיבת ההעלם קובעת, ורק כשסיבה אחת גורמת את שניהם חשיב העלם אחד, וע"ז אמרו דנהי דהתם מצטרפין כיון שאין דבר המפסיק בין ההעלמות אבל כשיש ידיעה שעוצרת העלמה קמייתא, תו לא מצטרפי.

שם ע' א' מ"ש רישא כו'

ב. שם ע' א' מ"ש רישא ומ"ש סיפא, פי' דכיון דילפינן דמלאכות כשמות מוחלקין דמו, א"כ יש לפרש דרשא דשבת ושבתותי באותה מלאכה, אבל בחילוק מלכות בדין הוא שיתחייב על כל מלאכה בפ"ע, ונראה דהבינו חז"ל שיש לצמצם החידוש דחילוק מלאכות [דלא אשכחן דכותה בשאר

איסורין, אלא בשבת וע"ז, דסו"ס עבירה אחת היא], וכיון דיש סברא לחלק בין שגגת שבת לשגגת מלאכות מוקמינן לקרא רק בשגגת מלאכות, אבל אין קר' אם נפרש דלעולם מלאכות כגופין ושמות מוחלקין לגמרי.

בביאור פלוגתת ר"ס ור"נ, ובביאור דברי רב אשי

ורב סברא סבר דכיון דמידיעת שבת הוא פורש, חשיב החטא בשכחת השבת, וכאילו לא חטא במלאכות כלל, שהרי לא פשע בהן, ואין ידיעתן מפרישות אותו, וא"ל ר"נ דא"א לומר שאינם חלק מהחטא, אלא דמזיד הוא בהם, והקרבן בא על השגגה, והיינו דבעא מיני' רבא לק' ב' בהעלם זה וזה בידו דאיכא שפיר שגגה גם במלאכות, ושייך לחייבו גם ע"ז, שהרי לעולם חשבינן החטא בשניהם לר"נ, ואהדר ל' דסגי למפטרי' בחד כיון שהעלם שבת בידו, דחילוק מלאכות חידוש הוא היכא דהשגגה במלאכות, וכל שיש שגגת שבת לא מחדשינן חילוק מלאכות, והא דקאמר אדרבה הרי העלם מלאכות בידו, אפשר שזה רק הקדמה לדברי רב אשי, אבל למסקנא דדחינן טעמי' דרב אשי, נשאר פשיטותי' דר"נ, וכ"כ רש"י אלא ל"ש ואינו חייב אלא אחת, [מיהו אפשר דכונתו לקולא, דגם בשבועות י"ט כ"ו פי' ל"ש ופטור, ולע"כ], וכן פסק הרמב"ם, ואפשר דה"ק אדרבה מן הראוי ה' לחייב לעולם שתיים אלא דלאו שגגה היא, וכיון דהכא שגגה היא אית לן לחיובי'.

והא דקאמר רב אשי חזינן כו', לכאו' ר"ל שאם כשהי' יודע ששבת היום לא ה' מסתמך על ידיעתו שאין מלאכה זו אסורה, א"כ העלם שבת גורם החטא, ואם כשהי' יודע שזו מלאכה אסורה, ה' מבורר יותר לידע אם שבת היום, א"כ העלם המלאכה גרם, וא"ל רבינא דאע"פ שיש כאן העלם אחד שהוא עיקרי, מ"מ שניהם במצב של שוגג, ושייך

אחת בהעלם זו"ז בידו, ולפ"ז נחא משה"ק תו' מ"ט לא מפרש רבה כאב"י, דניחא טפי לאוקומי כולה בחד גונא, ור"ח הוכרח לחלק מכח הברייא, ועוד דדר"ח נחא טפי דבגונא דהעלם מלאכות וידיעת שבת חייב עכאו"א דקאמר ר"א מתפרש גם על כל שבת ושבת וגם על כל מלאכה ומלאכה, אלא דבגונא דהעלם שבת מתפרש רק על כל שבת ושבת, אבל לאב"י אף בידיעת שבת לא מתפרש אתרוייהו, אלא בידיעת שבת אמלאכות, ובהעלם שבת אשבתות.

ועו"ל דרבה ידע לברייא דר"ח, וכיון דע"כ איכא תנא דשבתות כגופין, נחא טפי לפרושי דבזה נסתפק ר"ע, ועוד דבשלמא אי ר"ע נסתפק בזה, מוקמינן הברייא כר"א, אבל אי ר"ע ור"א לא דנו בזה, א"כ אין להמציא דר"ע פליג אההיא ברייתא, אבל התו' נקטו דרבה דייק ממתני' דכלל גדול דלא כאב"י, ומה שתירצו לא נתפרש כ"כ, אבל כונתם דלרבה נחית התנא לאשמועינן ד"ז, וה"ק חייב על כל אב מלאכה ולא על כל שבת, וכן לאב"י, וש"מ דלא פשוט ד"ז, אבל לר"ח לא נחית לאשמועינן אלא דחייב נמי אכל מלאכה.

וביאור המשנה לר"ח דכל חד מוסיף אחברי', השוכח עיקר שבת דמיחייב אכולהו חדא, והיודע עיקר שבת, חייב על כל שבת ושבת, והיודע שהוא שבת ועשה המלאכות בשבתות הרבה, מלבד שחייב על כל שבת, חייב נמי אכל מלאכה, ואי לאשמועינן דחייב אכל אב מלאכה, לא הו"ל למיתני בשבתות הרבה, א"ו משום דלאוסופי אתא, ובסיפא קתני העושה מלאכות הרבה כו' ומתפרש דוקא בשבת אחת.

תוד"ה אמר רבה

תוד"ה אמר רבה, וא"ת קשיא דרבה אדרבה כו', לכאו' אף לר"א איצטריך ל' לאשמועינן בעשה אב ותולדה בכו"א, ולענין שבתות כגופין נפ"מ באות אחת בשבת זו,

לחייב על המלאכות גם כשהסיבה שלא בירר היא מפני שחשב שבלא"ה לאו שבת הוא.

בשוכח עיקר שבת דלא חשיב כהעלם זה וזה בידו

ובשוכח עיקר שבת פשיטא לן דאין להזכיר חילוק מלאכות, ורק כשיודע שיש שבת אלא שסבור שהוא ביום פלוני, שייך להתייחס להעלם מלאכות, דלגבי השבת הידועה לו אינו יודע מלאכות, ולכאו' אומר מותר דינו כשוכח עיקר שבת, אבל בסנהדרין ס"ב א' מדמי ל' להעלם זה וזה בידו, ואפשר דה"ה בשבת כיון שיודע שיש אומרים אסור, חשיב כיודע עיקר שבת, וגם איסור מלאכות, אלא ששניהם במצב של העלם, לפי שאומר מותר, וראיתי בשטמ"ק כריתות ג' ב' בהשמטות שהאריכו לחלק בין ע"ז לשבת, ועדיין צל"ע בכל הענין.

כריתות ט"ז ב' בפלוגתא דרבה ור"ח

ג. כריתות ט"ז ב', בפלוגתא דרבה ור"ח יש לדקדק מ"ט לרבה אמרי' דלא קיבל מיני' כלל, ולר"ח קיבל מיני' הא דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, ואין לומר דמשמע ל' לרבה דלא קיבל מיני' כלל, דא"כ מאי פריך ל' אב"י, ואמנם מתני' דכלל גדול מוכחח לרבה, אבל צריך טעם במתני' דהכא, ואפשר דאם השאלה בתרוייהו בנדון גופין אם שבתות כגופין ואם ולדי מלאכות כגופין, ראוי לפרש בתרוייהו בשוה, וכיון דבולדי מלאכות לא קיבלה ה"ה בגופין, אבל אם השאלה הא' בידיעות והב' בגופין שפיר י"ל דקיבל מיני' רק חדא, ולמ"ש בסמוך דלאו בחד גונא מיירי נחא טפי.

ויש לעי' לר"ח ולאב"י כיון דבעא מיני' בימים שבינתיים ע"כ מיירי בהעלם שבת, וכיון דר"א פשט ל' נמי בולדי מלאכות חייב עכאו"א, א"כ תפשוט מינה דהעלם זה וזה בידו חייב עכאו"א, וצ"ל דבאמת לאו בחד גונא מיירי, למאי דקיי"ל דאינו חייב אלא

אלא דהלשון משמע דלחילוק חטאות איצטריך, וכדמייתי נמי מנדה, וזה לטעמייהו דרבנן איצטריך, ובאמת לרב יוסף ג"כ צ"ל כן, דהא מיייתי מנדה והתם המעשים חלוקין.

הא דשבתות כגופין היינו רק בענין שיש בו ידיעת שבת

ד. הא דשבתות כגופין מבואר בגמ' דהיינו דוקא בידוע שהוא שבת, אבל בשגגת שבת אע"ג דחייב על כל שבת ושבת משום דימים שבינתיים הויין ידיעה, מ"מ לאו כגופין דמו לחלק באות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת זו וחייב, וכן בשוכח עיקר שבת לאו כגופין דמו לחייב עכאו"א, ואילו בנדה אע"פ ששכח עיקר נדה חייב עכאו"א, ויש לעי' אם הסברא דשבתות כגופין, מפני שחילול יום זה של שבת חשוב בפ"ע, [וכמש"כ סק"א עיי"ש], א"כ בכל ענין יתחייב, וי"ל דהא דאר"א דשבתות כגופין מפני שיש בה תוצאות הרבה, זהו באמת המקור לתת לשבת חשיבות דגופין, ואף לר"ח דלא דנו בזה במתני', מ"מ הסברא היא מהא דחזינן ששייך כמה עניני חיוב שבת, דש"מ שהשבת חשובה כדבר בפ"ע וכל יום שבת ראוי לחשבו כגופין, וכיון שכן לא ילפינן מינה אלא בידוע שהוא שבת דבזה עשתה תורה את השבת בתוצאות הרבה, אבל בשוכח שהוא שבת שאז אין לשבת תוצאות הרבה, ש"מ דלא חשיבא לקבוע היום בפ"ע, ולפ"ז נמצא חידוש גדול דבעלם זי"ו בידו לצד דחייב על כל מלאכה בפ"ע, ה"נ דהוו שבתות כגופין, דהא שבת זו יש בה תוצאות הרבה, ויתחייב אפי' אי ימים שבינתיים לא הויין ידיעה, וכן באות אחת בזו ואחת בזו.

אם תלוי בנידון בהמות כגופין

והנה לרבה משמע דקיבל ר"ע שיש לדמות נדה לשבת אי לאו דבנדה יש שתי אזהרות וא"כ אי בהמות כגופין בדין הוא דשבתות נמי כגופין, מיהו אפשר דהכל לדבריו

דר"א קא"ל, לדידי ליכא למיגמר שבתות מנדה ובהמה דהם גופין חיין, והם משתתפין בעבירה, ושייך להתייחס שעשה מעשה בשנים, [וכענין שאמרו ט"ו א' הואיל והוא גרם להן, דבהמה נמי במיתה, והיינו כעין הסברא דשתי אזהרות, אבל עדיפא מינה], דבהני הגופין היא מציאות, ואפי' בשוכח עיקר נדה ובהמה, אבל בשבת רק בידוע שהוא שבת דינן כגופין, והיינו דקא"ל בהמה כשבת, דלפי דברין אף בהמה ליכא למיגמר מואל אשה דכתיב גבי נדה, אבל אם הסברא דגופין היא במציאות החיות שבגופין, שפיר ילפינן נמי לבהמה, אבל ליכא למיגמר שבתות מינייהו, [מיהו מסברא יתכן לקיים דשבתות כגופין, וכדס"ל לר"ח, אלא דאז מפרשינן שהגזיה"כ דשמירה אחת לשבתות הרבה מיעט שגגת שבת שלא תחשב כגופין, עסק"א], והיינו דקאמר לשון אמרתי לו בהמה כשבת, דזהו לשון שאינו מפורש, דהא ר"א נמי קאמר למילף מבהמה לשבת, ואי למיפלג אתא הול"ל ובהמה מנלן, אבל לפ"ז מתפרש דאיהו ידע שפיר דבהמה כנדה אלא דלדבריו דר"א קא"ל דבהמה צריכה ראי' כשבת, [ואין קר' כ"כ לשוויי פלוגתא בין ר"א ור"ע בזה, כיון שהאמת דר"א מפרש ואל אשה דמעשים מחלקין, וא"כ אף דקאמר לטעמייהו דרבנן, מ"מ י"ל שהטעם שונה לרבנן].

ואם נפרש דברים כפשוטן דלר"ע אף בבהמות אין גופין מחלקין, אין לנו מקור לומר דאיכא מאן דפליג בהא, דאפי' לר"ח דשבתות כגופין, אכתי י"ל דשבת דוקא שיש בה תוצאות הרבה, אבל בהמה גריעא משבת, [מיהו זה תלוי איך מפרשינן בהמה כשבת לר"ח, ועסק"ה דהעיקר דלר"ח גופין מחלקין בבהמה], ולפ"ז יש לפרש ההיא דאוי"ב מפני שהאיסור באכזריות על הבהמות, ורק בדבר שהעבירה רק כלפי שמיא בעינן גופין כנדה שיש בה שתי אזהרות, ועוד שהמעשה הוא בכל הגוף, [וכעיי"ז כתבנו

כריתות ס"ז ס"ק י"ב בתמחויין, וכמשנ"ת כריתות ס"ז ס"ק י"ב, דתשובת ר"י מעין בעיא דר"ע, וראי' לזה מאור"ב שאינו נהנה וחשיבי כגופין מוחלקין, ואילו בזבחים קיי"ל דלא חשיבי כגופין, (ובאמת הגרע"א ז"ל נתקשה גם בזה מ"ט לא אמרי' גבי ריב"נ ט"ו א' מה לחמותו שכן נהנה תאמר באור"ב שאינו נהנה, מיהו קושיתו שם צ"ב דודאי בגוף אחד אין שום יתרון בנהנה, שהרי אין כאן אלא הנאה אחת, ורק בחילוק הנאות שיין לדון שזה גורם לחלק, וכן סברא דהיא מוזהרת עליו לא שיין במעשה אחד, שאין האיסור על הגופין המוחלקין, וצ"ת), ועמשנ"ת שם.

מנ"ל לר"א דיש ענין גופין מוחלקין

יש לעי' לר"א מנ"ל גופין מחלקין, הא לדידי' טעמא דואל אשה הוא משום דמעשים מוחלקין, והנפ"מ לקולא בשתי שבתות, וי"ל דמסברא קים לי' דשני גופין תרי מילי נינהו, ועיקר דבריו להוכיח לר"ע לטעמי' לחומרא, אבל אי מוחלקין לחומרא, מסברא קים לן דבגופין ה"ה לקולא, ולפמש"כ כריתות ס"ז סק"ג י"ז מדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלענין מלקות מודה ר"א דרק גופין מחלקין, א"כ דריש מואל אשה לענין מלקות, אלא דלענין קרבן מסתבר לי' דמעשים מחלקין וכמשנ"ת שם.

ביאור הענין והשו"ט לר"ח דימים שבינתיים

בעא מיניה

ה. הא דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, לכאור' הוא נדון בסברא אם ידיעת ההיתר בינתיים מבטלת העלמה קמייתא, ויש להבין לר"ח מאי ק"ו דקאמר ר"א, ור"ע פריך לי', הרי אם אשכחן בנדה דסברא זו נכונה לחשוב ימי ההיתר כידיעה לחלק, מה ענין לנו בחומר שבשבת או בנדה, ונראה דבחמץ בפסח פשיטא לן שאם חזר ואכל בשנה אחרת אין הימים שבינתיים מחלקין, גם אם אכל מאותה חתיכה, (או אי משכח"ל באופן שזו

כריתות ס"ז ס"ק י"ב בתמחויין], וכן בתמורה כיון שהאיסור תלוי בכל החפצא, שיין טפי גופין מוחלקין, וביאה שאני שהיא רק פעולה בגוף, [ועיי"ש ס"ז סק"י בסוגיא דסנהדרין נ"ד ב', ובההיא דר"ג בר ר"ח], ומה"ט יש לדמות שוחט בחוץ לתמורה, אלא דבתמורה האיסור שיין טפי לגוף, ובחוץ האיסור טפי בגברא, ועי' שם ס"ז ס"ק י"ב, ועיי"ש ס"ק י"א דלדעת הרמב"ן איכא לאוקומי הני בב"א דוקא, וכבר נדחקו בשטמ"ק בהשמטות בזה, וברמב"ם מבואר דבבהמה גופין מוחלקין, אלא שאפשר דנקט כן למאי דקיי"ל כר"ח דשבתות כגופין, ותנן דבהמה כשבת, ועי' בספר מרן זללה"ה כריתות בכ"ז, ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכ"ז, וגם הגרע"א ז"ל הניח בקו'.

הא דאר"א בהמה תוכיח לכו"ע אין לו ראי' לזה, ולכן נקט בהמה לשון יחיד, שהרי כך היא דעתו של ר"א, וכיון שכבר אומר מסברא נקט לגמרי כדעתי', והיינו דלא מפרשין בגמ' תני בהמות, דאף אם הראי' לר"ע אליבא דרבה היא מבהמות, מ"מ ר"א אמר בהמה, ור"ע הבין שיש לו ללמוד מזה לבעיא דידי' בבהמות, אלא דהא גופה לא קיבל מיני', ואף לר"ח א"ל בהמה כשבת שג"ז בכלל הספק, מיהו לענין בהמות כגופין מוחלקין לר"ח עסק"ה.

בקושיית הגרע"א מה לנדה שכן נהנה

הגרע"א ז"ל הק' היכי מיייתי מנדה לשבת מה לנדה שכן נהנה כדאר"ש ט"ו ב', ולכאור' נראה דבגופין מוחלקין ממש לא בעינן לנהנה, ורק בתמחויין שבאמת אינן חלוקין זמ"ז, ולקולא מספק"ל, ובבלול או בב"א כחד חשיבי אף בשני זיתים, בזה אמרי' דרק בצירוף הנאת האדם יש לזה חשיבות ליחלק, וה"ה חמשה זבחים דלאו כגופין מוחלקין ממש חשבינן להו, וכמו בנותר דידהו, דאין ע"י הגופין אלא חילוק שני מינים

הא דאר"א דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק בנדה, ע"כ ה' ידוע לו דאין חולק בזה, שהרי לדידי' אין נפ"מ בזה כיון דבלא"ה מחייב על כל ביאה וביאה, ור"ע נמי ידע לה, וע"כ שנסתפק אי שבת חשיבא כגוף לענין זה כמו נדה.

והא דא"ל הבא על הבהמה יוכיח, ביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דאף לר"ח ראיתו מגופין דבהמות, דכיון דחזינן דאף בבהמה כל גוף עבירה בפ"ע, ה"ה שבת, ובאמת רא' אלימא דהיא לפמשינ"ה דלא מיבעיא לי' הסברא של ימים שבינתיים, אלא כמה חשובה השבת גוף העבירה שהידיעה בימים שבינתיים תחלק, וכיון דא"ל בהמה כשבת וקיבלה מיני, ש"מ דגופין דבהמות נמי מחלקין, ועי' להלן.

בהא דגמור מתוצאות שבת הא אתם בידיעת שבת קיימין

ויש לעי' כיון דבידיעת שבת מודה ר"ע דשבתות כגופין, א"כ מאי ק"ו דשבת יש בה תוצאות הרבה, הרי תוצאות הרבה בידיעת שבת נינהו, ובזה באמת מודה ר"ע, ולאו קו' היא דכי היכי דגמרי' בנדה מהא דגופין מחלקין לימים שבינתיים לענין ידיעה, אע"ג דבזה ליכא גופין מוחלקין, ה"נ בשבת גמרינן משבת שהגופין מוחלקין, לשבת שיש ידיעה בימים שבינתיים, ובאמת לא גמרי' דלהוי לגמרי כגופין מוחלקין, וכמשנ"ה, ולפ"ז הדרא קושיא לדוכתה מאי קאמר בהמה תוכיח, נהי דגופין מוחלקין מחלקין בה, זה גם בשבת, ואנן בעינן למיגמר לגוף אחד, וזה לא אשכחן בבהמה, וכן ר"ע דקאמר בהמה כשבת, דהיינו שגם בזה ה' מסופק, במה נסתפק בבהמה, הרי בבהמה בגופין מוחלקין דינה כידיעת שבת דהגופין מחלקין אף בהעלם האיסור לגמרי, ואף לקולא אי הוה משכח"ל, ולענין שבת מספק"ל רק שיהיו הימים שבינתיים כידיעה, ואפשר דבאמת בגופין דבהמה לא

אותה חתיכה ממש), וכן במעילה שיצא לחולין בינתיים, וע"כ דבנדה חשיבות הגוף מקשר האשה עם החטא של איסור נדה, ולכן כשחל שינוי בגוף חל שינוי בעבירה עצמה, [ובהורו ב"ד באמצע שחלב מותר יש לדון אי דמי לנדה], ולכן חשיבא ידיעת ההיתר כעין ידיעת החטא, אבל בחמץ ומעילה וכיו"ב אין החפצא שנעשה בו האיסור חלק מהעבירה, ולכן אין הידיעה בו משנה, והיינו דאר"א דשבת שיש בה תוצאות הרבה חשובה גוף כמו נדה, שהעבירה נעשית בשבת זו, ולא רק שהגברא עבר על איסור שבת, בלי התייחסות ליום שעבר בו, וא"ל ר"ע דנדה שאני שיש בה שתי אוהרות, וע"כ השינוי קובע לגבי אוהרה דידה, ולגבי דידה מסתברא דהויא ידיעה לחלק, ועכ"פ האשה היא חלק מהעבירה, שהרי גם היא מוזהרת, ולכן הידיעה בה כידיעת החטא.

ולפ"ז אי לאו דחייב על כל אשה ואשה, אף ימים שבינתיים לא היו מחלקין, והיינו דנקטינן נדה שזהו המקור לחייב על כל אשה ואשה, דמזה חזינן שהעבירה בכל אשה כאיסור אחר, ולכן הידיעה בהיתר שלה קובע, ובזה ניחא הא דאמרי' בגמ' דמיבעיא לי' אי שבתות כגופין, והדר בעי בגמ' ושבתות במאי, דבאמת גם הא דימים שבינתיים הויין ידיעה תלוי בחשיבות השבת כגוף בפ"ע, כדמוכח מהק"ו, ומהא דלכתב דידע ר"ע בנדה אכתי נסתפק בשבת, ועד"ז כבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה עיי"ש.

מיהו בין בנדה בין בשבת מדין ידיעה הוא, ובשוכח עיקר נדה אע"פ שטבלה בינתיים אין ימים שבינתיים מחלקין, (וכן בשפחה חרופה אם נתגרשה וחזרה ונתקדשה, אינו חייב אלא אחת אע"ג דגופין מחלקין בה), והיינו דתלינן לה בפלוגתא דר"ג ורבנן. אם יש ידיעה לח"ש.

חייב עכאו"א, ולא משמע דבשבת נתחדש פטור טפי מבעלמא, דשבת חמירא טפי ובחומרות שבה הוא דממעטין העלם שבת, וכמו שביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם, וגם לא מסתבר למידרש מהני קראי קולא מחודשת בשבת, ולפ"ז אף השוכח עיקר שבת חייב על כל מעשה ומעשה, וכולה מתני' דלא כר"א, וכיון דר"א לית לי' האי דרשא ש"מ דזה אינו מחייב למידרש, וע"כ דאסמכתא היא, או דלבתר דאיכא טעמא מפרשין קרא הכי, ועמש"כ עוד בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם ס"ק כ"א.

איך מותר לפרושה דאביי

יש לעי' לאביי מאי מייתי מנדה, הא בנדה גופין מחלקין, וי"ל דמ"מ לענין חשיבות באותו גוף שפיר יש יתרון לשבת, וכמשנ"ת הענין בסק"ה, ברם צ"ב מאי מייתי מבהמה, הא כל הסברא בבהמה היא מכח גופין מחלקין, וע"כ דבהמה לאו כשבת, אף לפמשנ"ת לעיל דראיתו מאילו משכח"ל ימים שבינתיים בבהמה, דכ"ז רק מכח גופין מחלקין ממש, ואם נימא דמודה אביי דלר"א באמת שבתות כגופין, אלא דר"ע לא ס"ל הכי נוחא, ויתיישב נמי ברייתא דר"ח אף לאביי.

בריתות ט"ז ב' תוד"ה אמר ר"ח

ז. ט"ז ב' תוד"ה אמר ר"ח כו', לכאו' איצטריך לאשמועין דשתי אותיות משתי שבתות מצטרפות אף בשוכח עיקר שבת, דסו"ס אף אחת מהשבתות לא נתחללה במלאכה גמורה, ומש"ה איצטריך לאתויי הברייתא דחייב, ועסק"א.

בריתות י"ז א' דתניא ארשב"א כו' ביאור הענין

ח. י"ז א' דתניא ארשב"א לא כך שאלו כו', אם נפרש דעל ימים שבינתיים שאלו, הר"ז מתפרש כמו לר"ח, דבמתני' נמי אייתנן מגופין דבהמה לענין ימים שבינתיים,

נסתפק ר"ע, אלא שהי' סבור דאי הוה משכח"ל ימים שבינתיים בבהמה הוי כמו בשבת, ור"א א"ל דלא מסתבר לחלק בין בהמה לנדה כי היכי דעיקר דין גופין גמרי' בה מנדה, ומדוקדק הא דקאמר הבא על הבהמה יוכיח ולא פירש כדמפרש בקטנות, מפני שהוכחתו בסברא שאין לחלק בביאות, מאחר שגופין מחלקין, וקיבלה מיני', [ולפ"ז נדון גופין מחלקין דבהמה, ונדון שבתות כגופין בידיעת שבת, שוין, ולר"ח פשיטא לן בתרווייהו דמחלקין, ולרבה ס"ל דתרווייהו ליכא למיגמר מנדה שיש בה שתי אזהרות].

בדברי הראשונים ז"ל בשבת שפירשו הספק של ר"ע בעיקר הסברא אם ימים שבינתיים מחלקים

ו. הראשונים ז"ל בשבת נקטו דהנדון בימים שבינתיים אי הויין ידיעה לחלק, הוא בעיקר הסברא אי בכה"ג חשיבא כידיעה, והקשו דסברא זו בשבת הוא דכתיבא כדרשין בגמ' שם, [וקושיהם לר"ח, דלרבה לא איירי בה ר"ע], ולפמשנ"ת לעיל לא נסתפק ר"ע בעיקר הסברא דידע שפיר שבנדה הדין כן, והנדון רק כמה חשיבא השבת כגופין, וא"כ גם אי דרשין בשבת שמירה לכל שבת ושבת היינו לומר דהשבתות כגופין דנדה, וממילא נדע מסברא דימים שבינתיים מחלקין, וכיון שכן לר"ח נמי ל"ק, דכיון דעיקר קרא לומר דשבתות כגופין, הרי ר"ע נסתפק לבתר דידע דבידיעת שבת שבתות כגופין, ושפיר איצטריך לי' קרא להכי, [ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דאי לאו ק"ו הוה מוקמינן קרא לידיעת שבת, ור"ל אף לשיטת הראשונים ז"ל דשני נדונים שונים הם, אבל לפמשנ"ת בדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה במתני' וכמשנ"ת סק"ה הרי זה ממש אותו נדון בחשיבות הגופין דשבת].

ובאמת ר"א לטעמ' ע"כ לית לי' הני דרשות, דהא מחייב על כל מעשה בפ"ע, ובנדה מצינו דאע"ג דהעלם נדה בידו

דשבת, דהא ר"ע נסתפק באשתו נדה אע"ג דידע דגופין מחלקין, וכשהשיבו דבקטנות גופין מוחלקין, אפשר דר"ל כמ"ש במתני' דיש בהן אזהרה לאח"ז, אלא שלא הוצרך לפרש לפי שלא הוזכר טעם זה, ולפ"ז יש לפרש דאייתי לי' מגופין מוחלקין דבהמה, אלא שאין בה הטעם דגופין מוחלקין דקטנות, וכדמתפרש במתני'.

והענין כמשנ"ת לעיל דר"א לא נסתפק בעיקר הסברא דימים שבינתיים אי הויין ידיעה, אלא עד כמה גוף הנדה והשבת חלק מהעבירה, שהידיעה בה משויא לה כעבירה מחודשת לאחר ידיעה, וא"ל הבא על הקטנות יוכיח דחשיב כל גוף לעצמו אע"פ שאין בה חיוב, אבל מגדולות אינו מוכיח דכיון דאיכא חיוב על כל אחת לעצמה, דמיא לתוצאות הרבה

סימן כה

בדין ידיעות מחלקות ובדין ידיעות ספק

דחלק אחד אינו מושלם לחייב עליו, [שור' ברשב"א שבת שם דפשיטא לי' דבב"א פטור אף בחלב, ונתקשה מ"ש מאוכלין בכלי עיי"ש וצ"ע], - (מיהו לענין ידיעה בין המעשים אף אם נודע לו באמצע הבליעה וחזר ושכח לא מחלקת, כדאמר שבת ק"ב א' בזורק, והתם מיירי בח"ש, ולפ"ז בשיעור שלם הי' מתחלק מדין ידיעות אע"פ שאין מתחלק מדין העלמות, וצ"ע בזה), - שוב חזרנו מזה בכריתות ס"ז סק"ג דאינו חייב בב"א בשני זיתי חלב עיי"ש.

ולמאי דקיי"ל דאינו חייב אלא אחת היינו דלענין כפרה ומלקות סגי בקרבן אחד על כל מעשה, וכן במלקות אחת, אבל אם נודע לו רק על כזית אחד והביא חטאתו, עדיין נשאר כזית שלם שלא נתכפר עליו, וכיון שנשאר עליו שיעור חיוב חטאת מביא חטאת, [ועירו' הוריות פ"ג, ולע"כ], וזהו שכתבו תו' שבת צ' א' דבמוציא קופת הרוכלין אפי' נודע לו על מינים נוספים שבתוכה רק לאחר כפרה פטור, דאין ידיעה זו אלא חלק מאותו מעשה שנתכפר עליו, אבל במוציא אוכלין בכלי, וצריך לכלי, חשיב שני עניני הוצאה, [וכ"ש במוציא אוכלין וכלי, ומסתברא דה"ה שני

האוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, האם יש בזה חומר של שני חיובים

א. בדין האוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, יש שני נדונים, א' באכלן בזא"ז דהמעשים מחולקין, ב' אפי' באכלן בב"א דיש כאן שני שיעורין לחיוב, ובענין אם המעשים מחלקים, זה תלוי בפלגותא דר"א ורבנן כריתות ט"ו א', ובטעמים שנאמרו בגמ' שם, אבל מה שהוזכר בחולין פ"ב ב' שבת צ"ג ב' מיירי בין באכל בב"א בין באכל בזא"ז, דעיקר דברי סומכוס שם מיירי במעשה אחד, ופשיטא לתלמודא דאי מחייב שנים בשני זיתי חלב בהעלם אחד, כ"ש דמחייב בשחט בתה שמונים, וכן בשבת צ"ג ב' מדמינן מוציא אוכלין בכלי, לשני זיתי חלב בהעלם אחד, וביאור הדברים דאף באוכלן בב"א יש בזה חומר של שנים, וכאוכל כזית חלב וכזית נותר בב"א דמי, דהאיסור הוא לאכול כזית חלב, ולא על מעשה אכילת חלב, [ובזה חלוק משבת שאם הוציא חתיכה כגרוגרת או כב' גרוגרות לא חמיר איסורי' טפי, אלא כמרבה בשיעורים הוא, עתו' שבת צ' א', ולהלן], ולכן אם הזיד באחד מהן חייב על השני, [אי לאו דבעינן שב מידיעתו עתו' צ"ג ב'], ולא אמרי'

אחד אם הוכרע הדין שאינו חייב אלא אחת, אף בנודע וחזר ונודע כן, ואע"פ שיש כאן שני תוצאות כשני מעשים, ולסומכוס אמרינן דחייב שנים, [אע"פ שבשני זיתי חלב בב"א ליכא שתים], מ"מ אין דין נודע וחזר ונודע אלא בשני מעשים, דבמעשה אחד אם במזיד אינו חייב אלא אחת, ע"כ שהוכרע הדין שאין כאן אלא חטא אחד, ול"ד לשוגג ששייך להתכפר בקרבן אחד, ומההיא דמוציא אוכלין בכלי וצריך לכלי משמע דאף במעשה אחד שיש בו שני עניני חיוב איכא דין נודע וחזר ונודע.

והנה מבואר בגמ' דאף אם בשעת הפרשה כבר נודע לו השני, קרינן ב' מחטאות ונסלח לו, ויש להבין כיון דקרבן זה מכפר על שניהם, ומעיקרא מפרישו (משנודע לו) על שניהם, אמאי לא חשיב כמביא קרבן על כל חטאתו, וכמו בנודע לו על שניהם כאחת דלא קרינן ב' מחטאות, לפי שהקרבן נתייחד מיד על כל החטא, [שור"ר בכ"ז בתו' לעיל ע' ב', ועמש"כ בזה לק' סק"ח], וד"ז פשוט לגמ' דאי ר"י מודה באיתידע קודם הפרשה, היינו רק מקרא דמחטאתו, ולא מסברא דמעיקרא הקרבן על שניהם, וכן בדור"ל מבואר בהדיא דטעמ' מקרא דמחטאתו, [דלכאו' זה מדברי ר"ל], אף לצד דפליגי רק קודם הפרשה.

ונראה מזה דכיון דמשנודע לו על הראשון נתחייב להביא קרבן על הראשון בלבד, שהרי הקרבן לא יכפר אלא על הראשון, חיוב זה לא פקע ע"י שנודע על השני, [דנימא דמהשתא בטל החיוב להביא קרבן על הראשון בלבד, ואין עליו אלא חיוב להביא על שניהם יחד], וכיון שכן מפרשינן דכשנודע על השני, לא נתחדש חיוב קרבן נוסף, אלא דע"ז גם השני ראוי להתכפר עם הראשון, וכמו בחטא עצמו שהמעשה השני מצטרף עם הראשון בהעלם אחד, השתא נמי כ"ז שלא נתכפר או שלא הופרש, חשיבי עדיין חטא אחד, והקרבן שעל הראשון מכפר על

כלים, אם לא באופן שהיד מצרפתן כעין קופת הרוכלין, ועי' כריתות ס"ז ס"ק ט"ז], ולכן בנודע וחזר ונודע עדיין נשאר בחיובו על הכלי או על האוכלין, ודכוותה בשני זיתי חלב, [ועס"ק ט"ז בענין אשם מעילות].

ונראה דאם נודע לו על שני הזיתים בב"א, אינו יכול להביא שני קרבנות אחד על כזית ראשון ואחד על השני, אפי' בשני מעשים בהעלם אחד, דכיון שנודע לו על שניהם כאחת, לא חל עליו אלא חיוב קרבן אחד על כל המעשה, ורק בנודע תחלה על כזית אחד, שעדיין לא חל חיוב לגבי הכזית שלא נודע, בזה ע"כ אינו בכלל כפרה, וכ"ז שלא נתכפר סגי בכל כזית לגרום חיוב, שאין חסרון בחיובו של הכזית השני בזה שנמשך מן הראשון, דעדיין הוא בדרגת שוגג, והר"ז ממש כהביא על השני ולא על הראשון, אבל כשהגדון על שניהם כאחת, חשיבי מעשה אחד, [ועי' לק' סק"ח ט' בזה], ומסתברא דה"ה באשם למאן דלא בעי ידיעה, דרק חילוק הידיעות מחלק את המעשה, והיינו דחשיב ל"י שבת ע"א ב' מחטאתו, דהכל כחטא אחד, ועסק"ד.

שבת ע"א ב' ביאור פלוגתא דריו"ח ור"ל אם מתכפר בקרבן אחד

ב. שבת ע"א ב' איתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על הראשון כו', ה"ה בנודע לו על השני וחזר ונודע לו על הראשון, ואפשר דלרבנותא דר"י נקטי', וכבר נתבאר לעיל דה"ה דבאכלן בב"א נמי שייכא פלוגתתם, כדמוכח לק' צ"ד א', וצ"ע ברשב"א שם, שוב חזרנו מזה כריתות ס"ז סק"ג דבב"א בחלב אינו חייב אלא אחת ע"ש.

ומ"מ בשני גופין כההיא דגיד דשתי בהמות אע"פ דלא חשיבי גופין מוחלקין, מ"מ שייך לחשוב כשנים לחייב אפי' בב"א, ונפ"מ לסוגיין בכה"ג וכיו"ב, מיהו אפשר דבמעשה

נוספת, ומחטאתו מתפרש דאע"פ שלא כיפר עליו אלא מחטאתו, מ"מ ונסלח לו.

ונראה דאף לר' יוחנן איצטריך קרא גם לאחר כפרה, דכמו שבאשם למאן דלא בעי ידיעה נקבע בהעלם אחד חיוב קרבן אחד בלבד, ה"נ בחטאת ההודע אינו מחדש חיובים, כיון שהמעשה חייב רק קרבן אחד, ובפרט לפמ"ש"כ דבאכלן בב"א ג"כ הדין כן, ובלא קרא לא היינו מחדשים שני קרבנות על אכילה אחת, בזמן שבנודע בב"א אינו חייב אלא אחת, [מיהו אפשר דמ"מ כיון שלא נודע לא הי' מתכפר בקרבן זה, ורק בקרא דמחטאתו נתחדשה כפרה ע"י קרבן של מקצת החטא, אבל באשם דלא בעי ידיעה מתכפר אפי' לא ידע מזה, ועסק"ד, ואפשר שגם הי' מתכפר, דהו"ל כלא ידע גודל השיעור בקצירה], ולפ"ז יש לפרש אי בתרוייהו פליגי דמסברא קים לי' לר"י דאין לפרש מחטאתו שיכפר על חטא גמור דיש בו חיוב חטאת לעצמו, (עכ"פ אם יודע לאחר כפרה), וכיון דלא נתכפר ממילא הרי הוא בכלל על חטאתו והביא, ור"ל סבר דאין ללמוד מעל חטאתו והביא, אלא כשלא שייכא כפרה דראשון על השני, ונראה דלא מסתבר לי' לאוקומי מחטאתו בחצי זית ובצירוף עם חצי אחר, וכיון דקרא בחיוב גמור מיירי, שפיר קים לי' מסברא אם שעת הפרשה קובעת או ידיעה.

והב"ע העולה משני הפסוקים דכל שלא נתכפר, עדיין נשאר בחיובו להביא עליו חטאת, אם בפני עצמו או ע"י צירוף, ולפמ"ש"כ דאף לר"ל הקרבן הוא על הראשון, והשני מתכפר עמו, א"כ כ"ש דחצי זית מתכפר עמו, דכיון דלא בעי ידיעה הו"ל כנודע, ובנודע מתכפר אפי' חטא גמור, וכ"מ בגמ' דאף אי ר"י מפרש מחטאתו לקודם הפרשה, מ"מ גם דרשא דחצי זית קושטא הוא, דאל"כ לא הו"ל לתלמודא למיסתם מספיקא כהאי דרשא, אבל אם דרשא זו

הכל, וכי היכי דמהני לאחר הפרשה, דאז ודאי לא משתנה בקרבן כלום ע"י ידיעתו, ומ"מ מהני לכפר על הכל, ה"ה דבנודע קודם הפרשה הקרבן מתייחס לחיוב הראשון, וכמו שבש"ח מביא קרבן אחד על עבירות הרבה אע"פ שכבר נשלם חיובו בראשון, וע"י לק' סק"ז.

מיהו נראה דלמאי דמחלקינן דבשעת הפרשה לחוד פליגי או דבזה מודו, החילוק הוא מה"ט, דאע"ג דאכתי קרינן ב" מחטאתו כיון שהקרבן עיקרו על הראשון, מ"מ כיון דבשעת הפרשה ידעינן שהקרבן יכפר על שניהם גם ההפרשה מתייחסת לשניהם כמו הכפרה ושפיר מיצטרפי, ואפשר דנ"מ שאם מת הקרבן שהפריש, ובא להפריש קרבן אחר, דינו כקודם הפרשה, מיהו בזה יש לדון דכיון שבשעה שנודע לו על השני, כבר הפריש על הראשון, הרי נקבע חיוב על השני בפ"ע, ותו לא פקע במיתת החטאת, אבל מ"מ אם הפריש ומת ואח"כ נודע לו על השני, שפיר מצטרפי כקודם הפרשה, דלא ההפרשה מחלקת, אלא זה שהקרבן כבר הופרש גורם שלא יוכל להצטרף עמו חיוב אחר, וע"י לק' סק"ו לדון בזה, [שו"ר בכ"ז בתו' ע' ב' וע"י לק' סק"ח].

ואפשר דאף בנודע לו קודם זריקה מודה ר"ל דתו לא מצטרפי, כיון שחסר לחטא השני שחיטה, מיהו יתכן כיון דבלא"ה עיקר הקרבן על הראשון, ומהני מחטאתו על הכל, כיון דחשיב מעשה אחד, י"ל דסגי בהי' השני ראוי לכפרה בזמן זריקה, דחיובו קלוש כ"ז שיכול להתכפר עם הראשון.

ביאור הדרשא דעל חטאתו ומחטאתו לריו"ח

ג. שם ר"י אמר חייב על חטאתו והביא, גבי נשיא לא כתיב על חטאתו, וגבי יחיד לא כתיב מחטאתו, ואמנם בשטפי' דקרא קאי מחטאתו לבסוף במקום על חטאתו דגבי והביא, מ"מ תרוייהו מייתרי, ומתפרש דפעמים שחזור ומביא על חטאתו האחת, חטאת

נלמדת בק"ו מקודם הפרשה, שפיר נקטו מספק שני הקצוות.

הא דכזית ומחצה פי' אאמו"ר (שליט"א)
זללה"ה דמיירי דאכל החצי בתוך אכילת פרס של הכזית, וכן מוכח בכריתות י"ח ב', ועי' בזה לק' ס"ק ט"ז.

ע"ב א' בעל חמש כו', בדברי הגרע"א דבאשם למאן דלא בעי ידיעה מתכפר הכל ע"י קרבן אחד

ד. ע"ב א' בעל חמש בעילות בש"ח כו', כתב הגרע"א ז"ל דע"כ מיירי בנודע בין ביאה וביאה, דבנודע לבסוף אפי' נודע על השאר לאחר כפרה ג"כ נתכפרו כולן, דכיון דלא בעי ידיעה, הו"ל כנודע, דקרבן אחד מכפר על כולן, ולכאור' נראה דגם דעת תו' כן, אלא שהוכיחו מההיא דכריתות דהעלמות אינן מחלקות בש"ח, דאי מחלקות על כרחנו נצטרך לפרושי הא דעולא לאחר כולן, וקמ"ל דלמאן דבעי ידיעה מחלקות הידיעות, אע"פ שאין העלמות מחלקות, וועיקר הדבר דעולא מיירי גם בין כל מעשה מוכח מקו' דרב המנוא, שו"ר שכ"כ בריטב"א הנדמ"ח, ולפ"ז הבא על שפחה ונודע לו וחזר ובא עלי' כמה פעמים ולא נודע לו, והקריב קרבן על הראשון נתכפרו כולן, אע"פ שלא נתכוין לכפר על השאר, [ולא בעינן שיוודע לו ספק לכה"פ, שיכוין לכפר מספק], וטעמא דמילתא משום דאם אין העלמות מחלקות, הו"ל מעשה אחד, כמו שני זיתי חלב בב"א, וכמשנ"ת סק"א דבב"א ובהעלם אחד בזא"ז דינם שוה, וכיון שהביא קרבנו על מעשה זה, מתכפר כולו, וכל שלא נתחלק המעשה ע"י ידיעות שמחלקות, הו"ל כנודע לו שבישל כגורגרת והביא כפרתו, ולבסוף נודע שהיו כמה גורגרות בקדירה, דהחסרון הוא רק בידיעת גודל המעשה, אבל הכפרה מתייחסת לכל אותו מעשה, שו"ר בתוד"ה

מתקיף דמשמע דלא ס"ל כהגרע"א ז"ל, ועי' לק' סק"ו.

בקושית תו' דבשפחה חרופה ליכא אשם תלוי במשה"ק תו' הרי בש"ח ע"כ הידיעה גורמת חיוב קרבן, דבלא זה אינו יכול להביא, הק' הגרע"א ז"ל דמ"מ משכח"ל בנודע לו על אחת מהן, דמביא על השאר בלא ידיעה, ובתו' הרא"ש ביאר קו' תו' דמ"מ הול"ל לכל הפחות דחייב שתיים, דכיון שנודע לו אחר ביאה ראשונה, ואותה ידיעה גורמת חיוב קרבן, הו"א לה ידיעה חשובה לחלק בינה לאחרים, [ואמנם לאחר המעשים אינה מחלקת, כיון שקרבן זה בעצמו יכפר על כולן, אבל בין המעשים אית לן למימר שיחלקן, וידיעה דאחריני באמת אינה מחלקת, ובשם הר"ש תירץ דמשכח"ל שבא עלי' אחת במזיד, וע"י הקרבן שיביא על המזיד יתכפרו כולן, ונמצא שגם הידיעה דראשון אינה גורמת חיוב, ונראה דאין כונתו לומר דלפי האמת בשוגג הידיעה על הראשונה מחלקת, אלא מכאן ראי' דגם הראשונה א"צ ידיעה, ועי' להלן.]

והנה הרמב"ן תירץ על קו' תו' דמשכח"ל בשנים שבאו על שתי נשים ואחת מהן ש"ח, דכיון דלא בעי ידיעה מביאין אשם אחד, ולפמשנ"ת דלדעת תו' אם הידיעה היא המאפשרת להביא קרבן חשבינן לה כגורמת חיוב, א"כ לא מהני מה שיש איזה אופן דלא בעינן נודע, לומר שידיעה זו שגרמה החיוב לא תחלק, דסו"ס השתא ידיעה זו גרמה החיוב, דהא הכא לא הוו שנים, ולפ"ז תיקשי קו' הגרע"א ז"ל על הרמב"ן, דכיון דע"כ מיירי שידיעה זו גרמה שיוכל להביא קרבן, ומ"מ אמרי' דאינה חשובה לחלק, משום דפעמים שא"צ לידיעה זו, א"כ אמאי צריכינן לאפשרות דשנים מביאין קרבן אחד, הרי מהא דהשאר א"צ ידיעה, חזינן שאין הידיעה גורמת חיוב, אלא אפשרות להביא קרבן, ובאמת עד"ז תירץ בחי' ע"ש הר"ן בשם הרא"ה וכ"ה

מתפרשא מתני' במזיד, והיינו משום דבזה לכו"ע אין כאן ידיעה שמחלקת דמעיקרא נמי ידע, והא ידיעה מחלקת היינו כשהיא קובעת חיוב הקרבן, דחשיבא כהפרשה לחטא זה בלבד, אבל במזיד לא נקבע בקרבן כלום, והנה ביסוד הדברים כו"ע מודו דהעלמות אין מחלקות בש"ח, דומיא דמזיד, אלא שבשוגג למאן דבעי ידיעה נתחדשה סיבה צדדית לחלק ביניהם, כאילו הפריש כבר הקרבן, ולפ"ז הא דא"ל ר"ח טירנאה לר"י מ"ש מה' העלמות בשפחה אחת, קושטא הוא לכו"ע דאין מחלקות, ושפיר פריך מ"ש מגופין מוחלקין, ועוד דקושיתו מתפרשת שפיר מכח מזיד, דאין העלמות מחלקות ומ"מ גופין מחלקין, ומ"ש תו' דאתיא כמאן דלא בעי ידיעה, היינו לרווחא דמילתא דכיון דאיהו מיירי בשוגג, ונקט כאילו הדבר ידוע דאין העלמות מחלקות, מתפרש שפיר טפי כמ"ד דמביא אשם אחד גם בחילוק העלמות, (ואי ר"י מודה בדיעות, ופליג רק בהפרשות, נחא לכו"ע), ולפ"ז אין לדקדק מדבריו להלכה דאשם ודאי לא בעי ידיעה.

שם מתקיף לה רב המנונא כו', בביאור מה סבר רב המנונא

ו. שם מתקיף לה רב המנונא כו' המתינו לי כו', לישנא דהמתינו לי עד שאבעול מתפרש במזיד, ופשיטא לי' גם בזה דהפרשה מחלקת, ויש להבין ורה"מ מאי סבר, הא קיי"ל דאין העלמות מחלקות בש"ח בשוגג דומיא דמזיד, וכדא"ל ר"ח טירנאה לר"י וכמשנ"ת סק"ה, וזה אינו ענין לנדון ידיעות מחלקות, ואפשר דרה"מ לא הקשה אלא על משמעות דברי עולא, שסתם דבכל ענין אינו חייב אלא אחת, וכמ"ק דקאמר וכדורה"מ ולא קאמר וכדמשני לי' עולא לרה"מ, דמשמע דרה"מ נמי הכי ס"ל שזו כונת תוס' בקושיתם ובתירוצם, [שו"ר שאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ביאר הדברים דלפ"ז רה"מ סבר דבין המעשים אף ידיעות מחלקות כמו הפרשות, דע"כ חזינן

בריטב"א הנדמ"ח דלא בעינן אפשרות להביא קרבן בלא הידיעה, דסגי בזה שאין הידיעה גורמת החיוב לומר שאינה מפסקת, וידעינן כן מאשם מעילות דיכול להביא א"ת, וש"מ דאין הידיעה נצרכת לחיוב הקרבן, וממילא ידיעה כזו אינה מחלקת.

ונראה דהרמב"ן לא נחא לי' בתירוצי' דהגרע"א ז"ל, דאם איתא דהקרבן הראשון בעי ידיעה, הרי נמצא שחלק מהמעשה צריך ידיעה, דהא חשבינן הכל כמעשה אחד, וכדי לומר שמצות אשם דש"ח ניתנה בלא ידיעה ג"כ, ע"כ לאשכוחי גונא שאף הראשונה א"צ ידיעה, [מיהו מהא דבנודע אחר ביאה ראשונה, מביא על השאר בלא ידיעה, איכא הוכחה דא"צ ידיעה, דכיון שהידיעה היתה קודם המעשה השני, לא חשיב שנודע בידיעת מקצת הראשון, אלא דבזה בעינן למימרא דעולא, ואנן קודם חידושי' דעולא קיימינן], א"נ י"ל דעדיפא מיני' קא משני, ובתירוצי' דהרא"ה נמי לא נחא לי', דכיון שמצות אשם דש"ח בעיא ידיעה, א"כ י"ל דידיעה ידי' מחלקת, ויותר נראה דמודה לתירוצי' דהרא"ה ועדיפא מיני' קא משני, וכן כל התירוצים הולכים אל מקום אחד להוכיח דלא אלימא ידיעה דאשם לחלק כיון שאינה גורמת החיוב, אע"פ שהאמת דעתה נתאפשרה הבאת הקרבן רק ע"י הידיעה, ואף לתי' הר"ש שבתו' הרא"ש נראה כן, וכמש"כ.

במתני' דכריתות דהבא על שפחה ביאות הרבה מביא קרבן אחד אם מיירי בהיתה ידיעה בינתיים

ה. הא דתנן בכריתות דהבא על שפחה ביאות הרבה מביא קרבן אחד על עבירות הרבה, ע"כ ר"ל בהיתה ידיעה בינתיים, דאל"ה כולם מביאין קרבן אחד ככה"ג, [ואי בנודע וחזר ונודע למאן דבעי ידיעה דינה כחטאת, ולמאן דלא בעי ידיעה דינה כשאר אשמות], ופרש"י דלמ"ד אשם ודאי בעי ידיעה,

(גבי ר"ד) שכ' דהטעם ידיעות מחלקות בחטאות משום ידיעה חשובה [לחלק כתחלת] כפרה כיון שנודע בחטאו וניחם עליו, ולפ"ז אי הפרשות מחלקות היינו אם כבר הפריש קרבן, ואפי' מת הקרבן, ועתה מפריש על שניהם, תו לא מצטרפי, [וכ"מ לסברת הריטב"א], ולעיל סק"ב צדדנו דבכה"ג מצטרפי.

ונראה דלמאי דמשני לי' מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא, אין הטעם מפני שהפרשה מחלקת אף במזיד, אלא כמו שמובן מאתקפתי, דלא יתכן שקרבן יועיל לאחר שכבר הופרש, על מעשה שאחר הפרשה, וכמ"ש תו' גבי ר"ד, ולפ"ז יש לפרש דאם חזר והפריש אח"כ על שניהם מהני, [וכאן יש לקיים כן, אפי' אם נדון בזה בדברי ר"י ור"ל].

ויתכן עוד דרה"מ סבר דבין המעשים בש"ח זהו דין מיוחד, ואין לתלותו בנדון אם אשם בעי ידיעה, ומודה רה"מ דאין העלמות מחלקות בש"ח, אלא דס"ל דד"ז הוא לכו"ע, דאין לדמות ידיעה שבין המעשים לנדון ידיעות מחלקות, דהיכא שכל המעשים כבר נעשו ונתחלקו בידיעות, הרי יש כאן דבר המחלקן, אבל כשנודע לו אחר המעשה הראשון, לא חלקה הידיעה בינתיים, אלא שעשתה את המעשה הראשון כמזיד כלפי צירופו עם השני, וכיון דבמזיד בכה"ג גם מצטרפי דהא לא היתה ידיעה המחייבת בינתיים, [וכ"ה בתו' הרא"ש הובא לעיל סק"ד], ה"ה בשוגג נודע, עם שוגג שאחריו, ואע"פ שיש סברא הפוכה, אבל ע"כ הא דאין העלמות מחלקות חידוש הוא בש"ח, ואין מוסיף בחילוקן דין ידיעות מחלקות, ויתכן גם דרה"מ בא לחלוק על כל עיקר חילוק ידיעות בש"ח, אף למאן דבעי ידיעה אפי' לאחר המעשים, דלא עדיף מבין המעשים, אלא דלפ"ז מודה רה"מ לדברי עולא, ומוסיף עליהם, ובפשטו משמע איפכא.

כח להפרשה בין המעשים אע"פ שלאחר המעשים אינה מחלקת, [ועי"ש משה"ק ע"ז], וכ"ה בריטב"א הנדמ"ח], והנה התו' הוכיחו כן דהא לגבי אחר המעשים מיירי עולא גם לאחר הפרשה, דהא הכל מודים קאמר, ולר"ל ודאי הדין כן, [דשמעתין אזלא דבתרוייהו פליגי, אי בודאי אי משום דמספק"ל, ואף לר' יוחנן י"ל דהכא מודה, ומינה דה"ה בין המעשים דמיירי אף לאחר הפרשה, והיינו דקשיא לי', ומכאן מוכח דהתו' לא ס"ל כהגרע"א ז"ל, [עי' לעיל סק"ד שצדדנו דהתו' מודו לזה], דהא למ"ש הגרע"א ז"ל אין מקום לדון בכ"ז, דהא אפי' לא נודע לו עד לאחר כפרה נתכפרו כולן, מאחר דאשם לא בעי ידיעה, וממילא לית לן לדיוקי בדעולא מדומיא דלאחר המעשים, דע"כ לא מיירי בהכי כלל, וגם אין להזכיר ר"י ור"ל לאחר הפרשה, והתו' כתבו איכא למימר לענין אחר הפרשה, אבל אחר כפרה פשיטא להו דלא נתכפר, מיהו אפשר לקיים דמשמעות דברי עולא דבכל ענין אינו חייב אלא אחת מדנקט סתמא, [מיהו לגרסא דנודע לו בין כל אחת ואחת, אין דיוק].

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכריתות ס"ה סק"א פ"י דרה"מ מדמה הפרשה במזיד לידיעה בשוגג, דהא דהפרשה מחלקת החטאות במזיד היינו מפני שאין הידיעה במזיד עושה אותן כשני מעשים דכולי' חד מזיד הוא, אבל משהפריש קרבנו שיין לומר שנתחלקו המזידין זה מזה שהרי הוא חוזר בו ובא להפריש קרבן, [כ"נ, ושם כתוב דהפרשה מעשה חשוב הוא לחלק עי"ש], וה"נ בשוגג אית לן למימר דהידיעה מחלקת מפני שבהוודע לו הרי הוא חוזר בו ממצב זה, ותו לא הויא הכל שגגה אחת, [כ"ה לפמ"ש"כ במזיד, ובשוגג החילוק פשוט דרק ההעלמה כמצרפתן למעשה אחד, ועכ"פ בנודע לו הרי המעשה השני הוא מחודש כמו המעשה הראשון], [וכע"ז ראיתי בריטב"א הנדמ"ח

שם כי אתא ר"ד כו' א"ל אב"י כו' מנא לי' לאב"י דר"ל אינו מודה בין המעשים

ז. שם כי אתא ר"ד כו' א"ל אב"י כו', פשיטא לי' לאב"י דאם הטעם משום ידיעה המחייבת מחלוקת תליא בפלוגתא דר"י ור"ל, ואע"פ שכאן זה בין המעשים, מ"מ כיון דלמאן דלא בעי ידיעה חייב אחת, ה"ה לר"ל למאן דבעי ידיעה, דלדידי' לא נתחדש ענין חילוק ידיעה, ולית לן לחדותי הכי מסברא דנפשינן, [שו"ר במהרש"א עיי"ש], ואף למש"כ סק"ב דמשמע מהא דקרינן ב' מחטאתו דאף לר"ל עיקר הקרבן הוא על הנודע הראשון, מ"מ לא עדיף מידעה שקודם המעשה השני, דהתם נמי כבר חל עליו חיוב קרבן מהמעשה הראשון, ומ"מ מצטרף עמו המעשה השני למ"ד לא בעי ידיעה, וטפי מזה לא נתחדש לר"ל למאן דבעי ידיעה, אלא שהידיעה השני' עוד תצטרף לראשונה, כמו המעשה השני לראשון.

ולפ"ז אם הי' ר"ד אומר בסתמא דבעל חמש בעילות בש"ח חייב על כל אחת ואחת, היינו מפרשים דבריו דס"ל דאף למאן דלא בעי ידיעה מ"מ בין המעשים ידיעות מחלוקת, וכמשנ"ת לעיל סק"ו קו' דרה"מ, ורק מהא דפירש ר"ד דיש חילוק בין בעי ידיעה ללא בעי ידיעה, ידע אב"י דמודה לדעולא, ולפ"ז ניחא פ"י רשב"א שבתו' וכ"ד הרמב"ן, דע"כ לא מצי ר"ד למסתם דבריו לכו"ע, ולא להזכיר דלמאן דבעי ידיעה הדין שונה, ועכשיו מתפרשין דבריו לכל חד כדאית לי', וה"ק דלכו"ע פעמים שחייב על כאו"א לר"י בידיעה ולר"ל בהפרשה, ובא להשמיענו דלא תיקשי לן קו' דרה"מ, ומדר"ל נשמע דה"ה למאן דלא בעי ידיעה, וניחא טפי בזה שלא נאמרו דבריו לר"ל, אלא אף לאשמוענין למאן דלא בעי ידיעה, אלא שהוצרך לשנות דבריו למאן דבעי ידיעה וכמשנ"ת, ולא נקט בהדיא לאחר הפרשה דלא למיסתם דלא כר"י, דכל עיקר

קושיא דאב"י היא שדבריו שנאמרו סתמא, יש לפרשם לכו"ע.

שם בשיטת הרמב"ם שפסק שרק הפרשות מחלקות בשפחה חרופה

דעת הרמב"ם בפ"ט מה"ש ה"ה ו' דכי היכי דהעלמות אינן מחלקות בש"ח, ה"ה ידיעות, והכל מודים בידיעות דאין מחלקות כדעולא, והכל מודים בהפרשות דמחלקות בין המעשים כרה"מ, ומחלוקת בהפרשות שלאחר המעשים, ופסק כר"י, אבל ידיעות פשיטא לי' דאין מחלקים, דהיינו דקאמר בכריתות ט' א' דהעלמות אין מחלקות בש"ח, ובין המעשים העלמות וידיעות היינו הך, ועמש"כ בזה סק"ה, ויש לפרש לפ"ד דלמאן דלא בעי ידיעה לא אלימי הפרשות דלאחר המעשים לחלק, כמ"ש תו', ולפמש"כ סק"ד בשם הגרע"א ז"ל הטעם פשוט דאפי' נודע לאחר כפרה כבר נחכפרו.

ע"א א' אמר רבא הביא קרבן על הראשון כו', אם צריך להביא על מה שנודע לו תחילה

ח. ע"א א' אמר רבא הביא קרבן על ראשון כו', לק' ב' משמע דלעולם מביא הקרבן ע"ז שנודע לו תחלה, והשני מתכפר עמו, דאל"כ לא מיקרי מחטאתו ונסלח לו, שהרי מביא מיד על כל חטאתו, וכמשנ"ת לעיל סק"ב, ולפ"ז הא דמשכח"ל הכא שמביא קרבן על השני היינו דוקא מפני שיש כאן שלישי, ולכן הנודע על השני גורם חיוב קרבן נוסף, לפי שהשני הוא חלק מהשלישי, ויש לפרש לפ"ז דהביא קרבן על השלישי היינו כשנודע לו השלישי קודם השני דאז חל חיובו להביא על השלישי והשני יתכפר עמו, והביא על השני היינו כשהשני נודע תחלה.

ונודע על הראשון דקאמר רבא לא יתכן לפרשו, וה"ה הפריש, דאפי' אי ס"ל דהפרשות נמי לא מחלקות, מ"מ מעשה דלאחר הפרשה ודאי לא מתכפר, כדמתקין לה רה"מ ע"ב א', ולפ"ז יש לדקדק דבמימרא

דרבא דלעיל דקאמר ונודע לו על קצירה כו' אין בכלל לשון זה שגם הפריש, ולפמש"כ דהדין מחייב להפריש ע"ז שנודע תחלה ניחא דלא הוצרך רבא לפרש על מה הפריש, דזה ידוע שמפריש על זה שנודע ראשון, [משא"כ בהני דחלב שהוצרך לפרש לפי שאין השלישי תלוי בראשון], וביאור הדברים כמש"כ סק"ב דכל היכא דהנודע השני מתכפר עם הראשון, לא חל חיוב קרבן נוסף בידיעה שני', אלא חיובו נטפל לראשון, ולכן אינו יכול להביא על השני, ולכן משנודע לו על קצירה של שגגת מלאכות, אינו יכול להביא על קצירה או טחינה של שגגת שבת, שבשעה שנודע לו על שגגת שבת נקבע חיובו בטפילות לקצירה דשגגת מלאכות, [והא דחלב שאני מפני שחיובו מועיל לשלישי וכמש"כ].

ונראה דאף לדעת תו' היינו דוקא בנודע וחזר ונודע, שנקבע חיוב על הראשון לחוד ועדיין השני בחיובו, בזה שייך להפריש על אחד מהם, אבל בנודע תחלה על שתיהן כאחת, לא חל חיוב על כל אחד, וממילא לא שייך ליחד הקרבן על אחד מהן, [ועי' לק' סק"ט דכ"מ בתוד"ה גרירה], ולפ"ז י"ל דהא דהוצרכנו לדרשא דמחטאתו היינו כשהפריש על הראשון בלבד, ואה"נ דיכול להפריש על שתיהן כאחת, אבל לר"י ידיעות מחלקות, משנודע על הראשון נתחלקו זמ"ז, ושוב אין אחד פוטר את חברו. (ובירור' הוריות פ"ג יש כמה חילוקי דינים בכ"ז, ושם מוזכר בדעתו הדבר תלוי, וצ"ת בכל הסוגיא שם כי הדברים ארוכים, ולע"כ).

בדברי תו' ע' ב' ד"ה נודע ובקושיות מהרש"א והגרע"א

שם בתו', אינו גורר האמצעי עמו כו', אבל מהא דשלישי מכפר על השני ל"ק, דבאמת השני נגזר גם עם השלישי, וכל הקו' היא שלא יחול על השני חיוב קרבן מעצמו, מאחר וחיובו נגזר אל הראשון, ובמהרש"א דקדק בזה, ולפמש"כ זהו באמת הטעם דהאי דרבא שאני מבעלמא.

שם בא"ד וא"ת דהשתא משמע כו' והיינו כר"ל כו', אבל אי רבא בנודע בלחוד מיירי ל"ק, דכיון שהדבר ספק אם ר"י פליג עלי' בהא, לא הו"מ למימני ד"ז בהדי הני דהלכתא כר"ל, משא"כ בהפרשה דזה בודאי כר"ל ודלא כר"י, והגרע"א ז"ל העיר בזה, משום דפשיטא לי' דרבא ידע, ועתו' לק' ע"ב א' סוד"ה בעל.

שם בסוה"ד והא דנקט ונודע כו', זהו דחוק טובא דנקט נודע, במקום הביא קרבן, וכנראה מה"ט כתבו תו' דאיכא למידחי, וכונתם דלפי האמת אית לן למינקט כרב אשי

ברם בתו' ע' ב' ד"ה נודע הוכיחו מהא דרבא דבכל דוכתא אע"פ שנודע לו על הראשון תחלה, יכול להביא על השני [כ"מ למסקנתם], וצ"ע דא"כ מ"ט חשבינן לי' לק' ע"א ב' מחטאתו ונסלח לו, הרי יכול להביא על שתיהם, כמו שיכול להביא על השני לחוד, והרי בנודע מיד על שתיהן לא קרינן בי' מחטאתו, וכמשנ"ת סק"ב, ומהא דרבא אין הכרח דמתפרש שפיר בנודע לו על השני ואח"כ על השלישי, [א"נ שתיהם כאחת, עי' לק' סק"ט בזה], וכיון שהנודע מועיל לפטור השלישי, שפיר מביא על השני אע"פ שכבר נתחייב בראשון, ובנודע על השלישי קודם השני, לא יוכל להביא על השני תחלה, בין מכח הראשון ובין מכח השלישי, (ולפרשב"ם איירי כשכבר הפריש קודם שנודע לו על השני, וזה קשה ממש"כ דלשון נודע באידך דרבא מתפרש דוקא בלא הפרשה, ועוד דבההיא דרבא הפריש על האמצעי אחר שנודע הראשון, ולפי דבריהם לא חילקו דרבא שאני, וע"כ כמ"ש בסוה"ד דאף לאחר שנודעו כולם יכול ליחד קרבנו על מה שירצה, וזה צ"ע).

בדברי התו' דקצירה וטחינה שעמה ל"ח גרירה ומי"ש תו' שאינו יכול לכפר על הקצירה אא"כ תתכפר הטחינה עמה, ר"ל כשנודע לו שתיהם כאחת, אבל אם נודע לו על הקצירה שבשגגת שבת והביא כפרתו, חוזר ומביא על הטחינה, דלא עדיפא מהוציא אוכלין וכלי לק' צ"ד א', ומשני זיתי חלב לק' ב', [ועסק"א], ומכאן מוכח דבנודע לו בב"א אינו יכול להביא על אחד מהן, וכמש"כ לעיל סק"ח בדעת תו', מיהו בעיקר הדברים כיון דשייכא חלוקה ביניהם בנודע וחוזר ונודע, בהפרשה או בכפרה, אין קו' אם הקצירה גוררת רק את הקצירה בכפרתה, דלגבי הטחינה הו"ל כנודע לאחר הפרשה או לאחר כפרה, ולפרש"י נראה דאפי' נודע לו על שתי הטחינות כאחת ג"כ מחלקינן להו אליבא דרבא, וטחינה שכנגדה במקומה עומדת.

אימת אמרינן גרירה לגרירה לאב"י

וי"ש לעי' בהא דלאב"י גרירה דגרירה נמי אמרינן, אם זה דוקא כשיש אמצעי המקשר ביניהם, דבזה אמרי' כיון שאילו הביא על האמצעי היו מתאחדים בו, הרי זה מוכיח דכולהו בני חדא ביקתא נינהו, אבל באכל ד' חתיכות ונודע לו על השני' קודם שאכל הרביעית, תו לא מצטרפי, או"ד דין גרירה אפי' טובא אמרי', והתו' בקו' הרשב"א פשיטא להו דאף היכא דהאמצעי מקשר משני כחות של גרירה, להאי גיסא ולהאי גיסא, ג"כ ס"ל לאב"י גרירה לגרירה, אבל אכתי אין מזה ראי' נגד"ד, - ובעיקר קו' הרשב"א י"ל דהא הוא רבונתא טפי דאע"פ שהקצירה והטחינה של שגגת מלאכות חלוקין בעצמותן, מ"מ מהניא בהו גרירה, וכ"ש בקצירה וקצירה שהנודע הוא המחלק בין הראשון והשלישי, וכיון שהאמצעי לא נודע, שפיר י"ל גרירה.

לענין הלכה ובדין גרירה באשם

לענין הלכה כתבו הראשונים ז"ל דאב"י ורבא ס"ל דאין ידיעות מחלקות, אבל

דבתרוייהו פליגי, ואתיא דרבא כר"ל ולאחר הפרשה כפרשב"ם, ובתו' הרא"ש לא כתב דאיכא למידחי עיי"ש ועמש"כ לעיל.

תו' ע"א א' ד"ה גרירה, ביאור דין גרירה לפרש"י ולפירוש תו', וביאור קצירה גוררת קצירה

מ. תוד"ה גרירה, לפרש"י מיושב טפי ענין גרירה, דכיון שא"א להפריד הטחינה מהקצירה בשגגת שבת, קרינן בי' מחטאתו ונסלח לו, שהרי חלק מאותו מעשה מתכפר בקרבן זה, והו"ל כשני זיתי חלב בהעלם אחד לק' ב', וכן בכל הני גווני הגרירה היא בדבר שא"א להפריד המתכפר מהנגר, אבל לפירוש תו' צריך לחדש גרירה מחודשת דמסתבר לגרור קצירה עם קצירה, וזה גרוע טפי מגרירה דגרירה בד' חתיכות דחלב, דהתם הגרירה היא הכרחית, וכאן מחדשינן גרירה מסברא, ואיך אפשר ללמוד ד"ז דשבת מהא דאב"י גבי חלב, וכן מהא דאמר אב"י שם טחינה אחת היא נראה כפרש"י, וכן הא דקאמר דפשיטא להו לאב"י ורבא מיושב יותר על קצירה וקצירה, ולא על הא דהדר בי' רבא לבתר דשמעה מאב"י.

והא דקאמר קצירה גוררת קצירה יש ליישב בשני אופנים, א' דנקט קצירה גוררת קצירה משום גונא שנודע לו על הטחינה תחלה, דאז הקצירה נטפלת לטחינה וגוררת את הקצירה, וטחינה גוררת טחינה משום גונא שנודע לו על הקצירה תחלה, ואפשר עוד דבנודע לו על שתיהן כאחת בעינן למיתי אתרוייהו מדין גרירה, דכיון שחל חיוב קרבן אחד על הקצירה והטחינה, בעינן שגם חיוב הטחינה יכפר על הקצירה שכנגדה, ובזה בעינן למיתי מדין גרירה, ונפ"מ דלמאי דלא סבר רבא גרירה גבי חלב, אם נודע לו על השני והשלישי כאחת, לא יתכפר הראשון עמהם, דכדי שכת השלישי המעורב בקרבן יכפר על הראשון, בעינן לדין גרירה.

וכ"מ בחולין פ"ב ב' דאי סומכוס מחייב על שני זיתי חלב בהעלם אחד שתים, ה"ה דלוקה שתים בשחט האם ובת בתה ואח"כ שחט בתה, [מיהו בכריתות ס"ז סק"ה נתבאר בע"א], וכן לעיל ט' א' פריך מ"ש העלמות דאין מחלקין בשפחה חרופה וגופין מחלקין, והיינו משום דהעלמות מחלקין את המעשים כמו גופין, [ובש"ח התראות ג"כ לא מחלקין במזיד], ולכן צריך דרשא דגופין מחלקין, (ועי' שם ב' בתו'), ועי' שבת ק"ב א' דבאין בידו להפסיק המעשה אין ידיעה מחלקת, [והיינו מדין העלמות, אבל מדין ידיעות אפשר דמחלק לר' יוחנן, והתם בח"ש מיירי, וצ"ע בזה].

ולפ"ז הא דתניא לעיל ד' א' ועשה אחת ועשה הנה לחייב על כל אחת ואחת, ה"פ דכל מעשה שהיא אחת וגם הנה, כגון חתיכה אחת של חלב ונותר דידעינן בעלמא שחייבין עלי' שתי מלקיות, קמ"ל הכא דלענין קרבן ג"כ חייב שתים אע"פ שלא אכל אלא חתיכה אחת, וכן כל מעשה דידעינן שהוא בדין הנה, דהיינו שחל עליו שני איסורים, ה"ה דחייב שתי קרבנות, והיינו דמייתינן מינה שם אחד בשתי העלמות ושני שמות בהעלם אחד כגון חלב ונותר או שני תמחויין לר"י, דאין זו דרשא לומר דהעלמות מחלקות או תמחויין מחלקין, אלא דרשא כללית, דכל הני דידעינן מדרשא או מסברא שהם מחלקין את המעשה לשנים, אע"פ שהם שם אחד או חתיכה אחת או העלם אחד, ולכן הם נקראים אחת וגם הנה, הרי הוא חייב על כל אחת ואחת קרבן.

ומה"ט פשיטא לן דהעלמות מחלקות אף באשם, ואפי' למ"ד דאשם ודאי לא בעי ידיעה, (עי' שבת ע"ב א'), דהעלמות מחלקין את המעשים, חוץ מש"ח דמזיד נמי מביא קרבן אחד על עבירות הרבה, והיינו אף שהמעשים חלוקים זמ"ז מ"מ סגי בקרבן אחד.

הפרשות י"ל דמחלקות, [ואם ננקוט כרב אשי דר"י ור"ל בתרוייהו פליגי, יש ללמוד מידיעות להפרשות, [ואפשר דסברא דרבינא היתה מכח הא דאביי ורבא דסתמא יש לאוקמי מילתייהו כר"י], וכן מימרא דר"ד ע"ב א' מפרשינן לה אליבא דר"ל ועסק"ז בזה], וק"ק בסתימת הגמ' בזה, והרמב"ם פסק כרבא וכו', ועי' בספר מרן זללה"ה או"ח סי' ס"ב סק"י י"ד.

לכאוי באשם למאן דלא בעי ידיעה לא משכח"ל נדון דגרירה דאפי' נודע לו על הראשון בלבד, שוב אין השני מצטרף עם השלישי כיון שהשני עתיד להתכפר עם הראשון, גם בלא ידיעה, והו"ל הנודע של הראשון כנודע של השני, כיון שהכל חטא אחד, ודמי לכזית ומחצה דר"י לק' ב', [לדעת הגרע"א ז"ל לעיל סק"ד, ועי' דעת תו' בסק"ו], וצ"ע בזה דסו"ס לא נודע חטאו.

כריתות י"ב ב' א"ל אביי העלמות מחלקין, ביאור קושיא דר"ז ותשובת אביי

י. כריתות י"ב ב' א"ל אביי העלמות מחלקין, יש להבין מה השיב אביי הרי זה מבואר במתני' דהחילוק הוא בין העלם אחד לשתי העלמות, ואם יש שום דרשא דהעלמות מחלקין הו"ל לאתויי הדרשא או ההלכה, ואפשר דר"ז סבר שזה דין בקרבן, ידיעה אחת אינה מחייבת אלא קרבן אחד, וא"ל אביי שההעלמות מחלקין את המעשים דומיא דהתראות במזיד, וכיון דבב' העלמות חשיבי שני מעשים חייב שתים, כדדרשינן ד' א', [עי' להלן בזה], ובהעלם אחד אינו מתחלק (כמו בהתראה אחת) והו"ל כבב"א, [ועי' לק' ס"ק י"ב דאפשר דהא דכמה חטאות בהעלם אחד סגי באחד נלמד מאשר חטא], ולפ"ז ענין העלמות מחלקין הוא כמו גופין ושמות דמחלקין, דאין זה דין מיוחד בחטאת שהעלמות מחלקין בקרבן, אלא העלמות מחלקין את השוגג כמו התראות את המזיד,

וכ"ז אינו ענין לידיעות מחלקות שבת ע"א ב', דהתם זהו דין מיוחד בקרבן, דאפי' בש"ח דאין העלמות מחלקות, מ"מ ידיעות מחלקות, ודוקא ידיעה שגורמת חיוב, ואפי' לסומכוס חולין פ"ב ב' דבהעלם אחד נמי חייב שתיים, מ"מ י"ל לידיעות מחלקות בש"ח, והתם מפורש דהדרשא שמביא קרבן נוסף על חטאתו, ודין העלמות מחלקות הוא לומר דלא חשיב חטא אחד, ואינו בכלל על חטאתו ומחטאתו, וכמשנ"ת לעיל סק"א.

בטעמא דהעלמות מחלקין

ובעיקר הא דהעלמות מחלקין מבואר בשבת ע"א א' דלא סגי בידיעת מה שנעלם ממנו, כגון בשגגת שבת וזדון מלאכות ונודע לו שבת ושגג במלאכות לא חשיבא ידיעה, [מיהו ערש"י ותו' שם ס"ז ב', ואפי' ידיעת חטא של אכילת חלב, (מאותה אכילה), ג"כ לא מהני להפריד השני מן השלישי, (בין אם נודע לו על הראשון שאכל ובין אם נודע על השני), וש"מ דבעינן ידיעת החטא הזה בעצמו כדי לחלקו מאחריני, ולכאור' הטעם משום דחטא שנודע כבר נשתנה מצבו, לפי שעומד להתכפר וכבר נתחרט עליו, ושוב אינו בדרגת חטא כאחריני, [ועי' לעיל סוסק"ט בנודע דאשם שיתכפר השני עם הראשון], ועכ"פ לא שייך לצרף את הידוע עם הנעלם, דמאחר שהחטא ידוע לו הרי הדבר כתלוי בדעתו, ועי' לק' ס"ק י"א דאפשר ידיעה דמהניא היא דוקא מפני שמחייבת כפרה בקרבן, מיהו אף לפ"ז משמע דביטול ההעלם מחלק המעשים, והיינו כמש"כ שזה גורם שינוי במצב של החטא.

ואמנם יש ענין נוסף דהסברא של ידיעות דמחלקות לאחר המעשים, שייכא טפי בין מעשה למעשה, וכיון שנתחייב קרבן על מעשה זה, אינו בדין שהמעשה שעשה אח"כ, יצטרף לחיוב זה, כדפשיטא לן שבת ע"ב א' במעשה דאחר הפרשה, והתם בש"ח דרבי

רחמנא קרבן אחד על עבירות הרבה, אבל בעלמא כיון שנתחייב בקרבן אין המעשה שאחריו נפטר בקרבן זה, אבל לפ"ז הי' בדין דאשם למאן דלא בעי ידיעה יתחייב שנים בהעלם אחד, דהחיוב כבר נשלם ע"י המעשה, וע"כ דהענין הוא בצירוף ידיעת האדם, וכמשנ"ת.

י"ח ב' אמר ר"ז כאן שנה רבי כו', ג' אפשרויות מבוארים במהלך הגמ'

יא. י"ח ב' אמר ר"ז כאן שנה רבי כו', בפלוגתא דרבי ורבנן אליבא דר"ז יש ג' אפשרויות, [וכל הצדדים נמצאים במהלך הגמ' כדלהלן], א' דלכו"ע ידיעות ספק מחלקות לחטאות, ובאשמות הוא דפליגי, ב' דלכו"ע חילוק אשמות מחלקין לחטאות, כגון אם הביא אשמו בינתיים, אבל בידיעה לחד פליגי אם יש חילוק אשמות, ג' דלרבנן אפי' חילוק אשמות שהקריב אשמו בינתיים, ג"כ לא מחלקין לחטאות.

ונראה דקודם מימרא דאביי דואת לא תסברא כו' ס"ד דברים כפשטן דלכו"ע יש חילוק חטאות ביניהם, ורבי אמר דכשם שחלוקין בחטאות חלוקין באשמות, ורבנן אית להו ריבויא לענין אשמות וכאן לימדנו רבי דלכו"ע ידיעות ספק מחלקות לחטאות, ולפ"ז ניחא מה שהעיר בשטמ"ק אות ג' מ"ט לא פריך הכא כדפריך לר"ל לקמן חטאת כאשם מיבעיא ל', דהשתא ס"ד דלכו"ע ידיעות ספק מחלקות, ושפיר תלה אשם בחטאת, וזהו כצד א'.

ולבתר דאמר אביי דיש ללמוד חילוק חטאות מכללו של דבר דכל שחלוקין בחטאות חלוקין באשמות, א"כ ע"כ דלרבנן שאין חלוקין באשמות ה"ה דאין חלוקין בחטאות, אבל היכא דחלוקין באשמות כגון שקרב אשמו בנתיים, י"ל דמודו רבנן דחלוקין בחטאות, ולפ"ז ביוהכ"פ דחלוקין באשמות, ה"ה דמחלק לחטאות לכו"ע, וזהו כצד ב'.

חלוקין לאשמות, וש"מ דכאן הטעם מפני שהחטא של החטאת אחד, ושמעינן מינה דאין ידיעות ספק מחלקות לחטאות, ולרבי דחלוקין לאשמות מסתבר לומר דחלוקין נמי לחטאות, ולפ"ז אין הטעם מפני שחלוקין לאשמות, אלא מהא דאמרה תורה דחלוקין לאשמות שמעינן ידיעות ספק מחלקות לחטאות, והטעם משום ידיעות ספק נמי יש בה ידיעת חטא, וכ"ש כפרת ספק, לפמש"כ דענין ידיעה דמחלקת, היינו מפני שכבר נשלם מצב החטא שבו, והוא במצב של כפרה.

ולפ"ז מיושב נמי הא דאמר רבי כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת, דאמנם רבי גופי' ידע לחטאת מכח אשם, אבל בתורה הענין מתחיל בחטאת, דכיון ידיעת ספק חלקתם, ממילא מביא א"ת כנגד כל חטאת, ומ"מ שפיר פריך בגמ' לר"ל, דלישני' דרבי משמע שזה פשוט טפי.

ונראה ידיעת ספק שאינה מחייבת א"ת, כגון חתיכה אחת למאן דבעי חתיכה משתי חתיכות אינה מחלקת, דמהא דלא הצריכה תורה כפרה בספק זה, יש להבין דלא חמיר ידיעת ספיקו, וכיון שכן לא נשלם מצב החטא בידיעה זו, [ובלא"ה יש לדון לפמשנ"ת כריתות ס"ג ס"ק ט"ז דענין חתיכה משתי חתיכות הוא מפני שיש כאן ספק חטאת, משא"כ בחתיכה אחת שזה חטא של אכילת ספק, א"כ י"ל דבחתיכה אחת לא חשיב נודע ספק חטאת, אלא נודע ודאי חטא של ספק], ואמנם אם הביא כפרתו, כגון לאמרו לו י"ח א' דמביא א"ת דרשות, שפיר מחלק, אבל הידיעה כיון שאינה מחייבת, אינה משנה את המצב של החטא, ונפ"מ באשמות שלא חייבה תורה א"ת על ספיקן דאין הידיעה מחלקת, משא"כ בספק טומאה שיש כאן ידיעת מציאות למה שנוגע מכאן ולהבא, ולא שייך לדון בחומר הספק, וגם לא שייך ללמוד ממה שלא חייבה תורה על הספק.

וכד פרכינן מאכל ושתה בהעלם אחד, משנינן אמרי כי אמר ר"ז לרבי הא רבנן היא, ור"ל דלרבנן לא תליא חטאת באשמות, דאפי' היכא שחלוקין באשמות אין חלוקין בחטאות, ואפשר דאביי לא מודה לזה, דלדידי' ברייתא כללא קתני [לכו"ע], ואם נתחלקו באשמות ה"ה בחטאות, ומדוקדק הא דנקט הכא ר"ז, וזהו כצד ג'.

בעיקר ענין ידיעת ספק, ומאי מודמי ליוהכ"פ

והנה בדד"ז מעיקר ה' אפשר לפרש ידיעות ספק מחלקות, מפני שגם ע"י ידיעת ספק נתבטל ההעלם הראשון, אבל לפ"ז אין ענין יוהכ"פ לידיעת ספק, שהרי לא נודע לו כלום, ולבתר דתלי לה אביי באשמות, ולרבנן אין ידיעת ספק מחלקת, יש להבין מהו ענין ידיעת ספק.

ואפשר דכפרת ספק נלמדת בק"ו מידעת ספק, (דהא פשיטא דכפרה מחלקת אף בלא ידיעה, כגון בהני דא"צ ידיעה, ואפי' הפרשה מחלקת שבת ע"ב א' ועיי"ש), דלפמש"כ דענין ידיעות מחלקות, הוא משום דחטא שנודע כבר נשתנה ענינו, (וכעזב השרץ מידו דמי), אם מפני החרטה והתשובה אם מפני הקרבן שעומד להתכפר, ושוב אינו בדין שיצטרף עם אחרים, כיון שכן יש סברא לומר דחטא שכבר נתכפר ספיקו, דהיינו שמגין עליו מן היסורים מפני חטא זה עד שיוודע לו, אינו בדין שיצטרף עם חטא אחר, ולפ"ז הא ידיעות ספק מחלקות היינו נמי מכח כפרת הא"ת, דכיון שכבר נתחייב בא"ת, הר"ז כנוודע דחטאת, לענין כפרת ספק.

מיהו אכתי קשה נהי דאינן חלוקין באשמות לרבנן, סו"ס בהוודע לו נתחייב א"ת, קודם אכילה שני, ויש לו לחלק, וכ"ש בהביא אשמו בינתיים.

ואפשר דד"ז נלמד מהא דסגי בא"ת אחד, אע"פ שבעלמא כל שחלוקין לחטאות

בדין חלב ונותר דודאי חטא ואינו מביא אשם תלוי

מיהו יש להסתפק בחלב ונותר דאין מביא א"ת לר"י, אם ידיעת ספק מחלקת, דהתם ליכא א"ת משום דחמיר איסורי, וא"כ י"ל דהידיעה מחלקת כמו בידיעה דא"ת, מיהו אפשר דאין ידיעה מחלקת אלא כשמחייבת מעשה המחלק, אבל ידיעה שאינה מחייבת כלום אינה מחלקת, ולפי צד זה אף בחטאת הא ידיעה מחלקת היינו משום ידיעה מביאה לידי כפרה, [ואף בהני דלא בעו ידיעה מ"מ ע"י הידיעה מביא קרבן], וממילא לא שייך שתהא ידיעת ספק מועלת יותר, ול"ד לספק טומאה, שהידיעה נוגעת לעתיד, והוא שפיר ידיעה חשובה, וע"ע לק' ס"ק י"ז.

שם אפי' על שגגות הרבה כו', יתכן דמוהאי קרא ילפינן גם לחטאת ודאי בהעלם אחד

יב. שם על שגגתו אשר שגג אפי' על שגגות הרבה כו', בתו"כ ברישא מרבה חלב ופיגול לשני אשמות משגגתו, והדר קתני בחלב וחלב בהעלם אחד ולא נודע ספיקן בינתיים, דאינו חייב אלא אשם אחד מאשר שגג, והיינו רישא דמילת' דרבי, והדר קתני האי ברייתא, ולפ"ז מבואר דרבי מרבה מאשר שגג העלם אחד, ויש להבין אי בחטאת סברא היא, א"כ למאי איצטריך ריבויא בא"ת, [ועי' להלן ד"ה ומ"מ], ואפשר שיש ללמוד מכאן המקור להעלם אחד בחטאות, דבחטאת נמי כתיב חטאתו אשר חטא, וכי היכי דהכא מרבה אשר שגג שגגות הרבה בשגגה אחת, ה"ה בחטאת מפרשינן חטאתו וכל אשר חטא בחטא זה, והדר חילקו חז"ל מסברא בהעלמות ותמחויין, [ולפ"ז נחא דאיצטריך קרא לגופין מוחלקין], וס"ל לרבי דאיצטריך קרא בא"ת, דאל"ה הו"א שריבתה תורה בחיוב א"ת על כל חטא בפ"ע, ורבנן סברי דלהא לא איצטריך קרא, [ובש"ח לעיל ט' א' כיון דאיירי במזיד דאיכא ידיעה, ע"כ דאתא לרבויהי דמביא קרבן אחד על עבירות הרבה], מיהו אפשר דדוקא

הני מייתרי להכי דכתיבי גבי וכפר, [עראב"ד בתו"כ שם], ועי' לעיל סק"ב ג' דבהעלם אחד מיקרי חטא אחד וקרינן במקצתו מחטאתו ומשמע קצת דלא צריך ריבויא.

אם אשם תלוי בעי ידיעה אמאי לא מחלק מדין ידיעות, לר"י שבת ע"א א'

ויש לעי' לר"י שבת ע"א ב' דבנודע וחזר נודע חייב שתים, ואפי' בש"ח דמביא קרבן אחד על עבירות הרבה, מ"מ ס"ל לר"י דידיעות מחלקות כדאמר שם ע"ב א', והטעם משום דחל עליו חיוב קרבן על חטא זה בלבד, ואין השני מתכפר עמו, כמשנ"ת לעיל סק"ב, א"כ ליחייב נמי שני אשמות מה"ט, ואם נימא דא"ת לכו"ע לא בעי ידיעה בתחלה נחא, [ועי' להלן ס"ק י"ג], וצ"ל דכיון דליכא נפ"מ בהאי ריבויא אלא לענין ידיעות, ע"כ דהכא רבי קרא דידיעות לא מחלקות, ול"ד לש"ח דאיצטריך קרא למזיד, ואפשר דהכא מפרשינן הדרשא שהחטאת קובעת חילוק האשמות, ולכן אין הידיעה קובעת לחלק, (מיהו כפרה מחלקת אי א"ת בעי ידיעה), משא"כ בש"ח שהנדון בקרבן של עיקר החטא, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כריתות ס"ה סק"ו שכבר דן בכ"ז, [ועי' לעיל סק"ז דעת הרמב"ם בש"ח], ועי' לק' ס"ק י"ג.

ונראה דאע"ג דבש"ח איצטריך ריבויא לגופין מוחלקין, לבתר דריבתה תורה קרבן אחד על עבירות הרבה, כרלעיל ט' א' [ועסק"ן], מ"מ הכא מודו ריבויי וראבר"ש דמביא אשם על כאו"א, דמפרשינן הדרשא דכל שאינן חלוקין לחטאות סגי באשם אחד, אבל בחלוקין לחטאות הו"ל כחלב ודם דמרכינן בתו"כ מעל שגגתו דמייתי קרבן עכאו"א, ובסברא נמי כל היכא דחזינן שחלוקין לחטאות ש"מ דכשני מעשים חשיבי, וראי' לזה מאביי דניחא לי' כל שחלוקין לחטאות לדידי, וכיון דגופין חלוקין לחטאות

ממילא ה"ה לאשמות, ובפרט אי ריבר"י קתני לה, [עתו' ובגמ' לפנינו שם ובשטמ"ק שם מייתי ראבר"ש], דהתם מיירי בהדיא בכל חילוקי חטאות עי"ש.

ופתמא דמתני' כרבי, דבידיעת ודאי בינתיים לא משכח"ל נדון דא"ת, והו"ל סתם במתני' ומחלוקת בברייתא, ומש"ה פסק הרמב"ם כרבי.

בנדון אם אשם תלוי בעי ידיעה, ואם תלוי בדין ידיעה בעלמא

יג. **בעיקר** הנדון אם א"ת בעי ידיעה, לכאור' נראה דבעיקר הקרבן א"ת לא בעי ידיעה, דהא כל עיקרו של הקרבן הוא בתורת ספק, וידיעת הספק אינה מוספת בודאות של הקרבן, [מיהו אם ה"י הקרבן על חטא של אכילת ספק איסור, יש מקום יותר להצריך ידיעה, וכ"ד אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, אבל לפמשנ"ת כריתות ס"ג ס"ק ט"ז דהא"ת הוא להגן על ספק חטא, א"כ כל עיקרו של הקרבן בספק, ואין להצריך ידיעה, ואף אם הקרבן על אכילת ספק יש לדון בזה כיון דסו"ס אם כלפי שמיא גליא שלא חטא א"צ קרבן, ול"ד לכל הקרבנות שאין כאן ספק], אבל יש לדון דאף למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה, מ"מ לא שייך חיוב א"ת אלא כשידעין שיש ספק, כגון אם אכל חלב כוי למ"ד דחייב א"ת, אבל אם אכל חלב ודאי, הרי יש לנו לנקוט שיוודע לו חטאת, ולא נוצר מצב של א"ת כלל, [ול"ד ליוהכ"פ דמכפר על כל החטאים אף הני דלית בהו א"ת, כדמשמע ממעילה דפרין מינה רבא, ולא מוקים לה כרבנן דר"ע], ולכאור' נראה דהיינו טעמי' דאביי דס"ד דיוהכ"פ מכפר רק בדאידע ל', דכ"ז דלא אתידע, הו"ל חיוב חטאת, וע"ז אין יוהכ"פ מכפר, [ובהכי קיימין דלבסוף נודע ודאי, ולא ספק], ולמאי דדחי דיוהכ"פ מכפר על לא הודע, הרי הוא מכפר על כל החטאים

אף חייבי אשמות דלית בהו א"ת, ומגין עד שיוודע לו.

ולפ"ז אפשר לומר דבנודע לו שאכל חתיכה משתי חתיכות, אבל אינו יודע אם היתה השני' קיימת בזמן אכילתו, למאן דדריש מצוות לעיל א', והביא אשם תלוי, ונודע שהיתה קיימת, נתכפר לו בראשון, דכבר נחית למצב של א"ת, ושייך חלות בקרבן כזה, מיהו נראה דאף בא"ת בעינן לשם חטאו, ואם הקריב על חלב שאכל אמש ונודע שלא אכל, לא מהני על חלב שאכל היום, אפי' אם הקרבנו על של אמש היתה בטעות שלא חל חיוב א"ת, דאפי' במחו"כ בעינן קרבנו לשם חטאו כדתניא בתו"כ גבי זב וזבה, ועי' בסוגיא ח' א', וא"כ לא משכח"ל הנדון אלא במתייחס בקרבנו לאותה אכילה.

והרמב"ם פסק ידיעות שלאחר המעשים כשם שמחלקין לחטאות כר"י שבת ע"א ב' ה"ה דמחלקין לאשם תלוי בידיעות ספק, וכתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דבלשון היר' שבועות פ"ב והוריות פ"ג דמשמע דפלוגתא דר"י ור"ל בידיעות ספק היינו בנודע לו לאחר המעשים, ומזה שהעתיק הרמב"ם אכל חמשה זיתי חלב באמת מוכח דמקורו מהיר' הזה, דגבי חטאת נקט כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחד כדאיתא בתלמודן שני זיתי חלב, וכאן העתיק חמשה זיתי חלב בהעלם אחד כלשון היר', ולפ"ז גם מבואר דלמ"ד ידיעות ספק מחלקות לחטאות, ה"ה דלאחר המעשים מחלקות, דבהכי מיירי היר', וכן מיושב יותר דמשמע דכללא הוא לאביי דכל שחלוקין לאשמות חלוקין לחטאות, אבל קשה לעמוד על שיטת היר', עיי"ש בהוריות פלוגתא דר"י ור"ל בנודע לו וחזר ונודע לו והפריש ה' קרבנות באיזה מהן מתכפר, ולתרווייהו מתכפר באחד על כולן, ועיי"ש בפ"מ, ואפשר דהיר' לטעמי' דהאשמות מחלקין ולא ידיעת ספק, אבל לפי

מה שצדדנו לעיל ס"ק י"א דלתלמודן ענין ידיעת ספק הוא כמו ידיעת ודאי, וזה שייך רק בהעלמות, אבל ידיעות שאחר המעשים זהו דין בקרבן ואין האשם קובע בקרבן החטאת, אין מקור לכ"ז, מיהו אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה נקט אף בתלמודן דהאשמות מחלקין, ויתבאר להלן ס"ק י"ז בס"ד, (ועאו"ש פ"ט מה"ש שהאריך בביאור הירר' ולע"כ).

ולכאוי מוכח מדברי הרמב"ם דא"ת בעי ידיעה בתחלה, דהא למאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה אין ידיעות מחלקות כדאמר שבת ע"ב א', מיהו יש לדחות דכיון דלא שייך חיוב א"ת בלא שנעשה ספק, שהרי חיובו האמיתי הוא חטאת, וכמש"כ לעיל, מש"ה אלימא ידיעה ידי' לומר דהשתא נוצר חיוב הקרבן, אבל באכל ספק ידוע שחיובו א"ת, י"ל דאין הידיעה מחלקת, אבל פשטות הדברים דדוקא ידיעה שגורמת חיוב כנודע דחטאת מחלקת, וש"מ דא"ת בעי ידיעה, [מיהו למש"כ להלן דאף בחלב כוי לא חל חיוב א"ת אלא כשנודע, א"כ החיוב מתחדש בידיעה, ושפיר מדמינן ל' לידיעה דחטאת], וכן דקדק אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מדפריך אביי ומאן לימא לן דיוהכ"פ מכפר על דלא מתיידע ל', משמע דא"ת גופי' ודאי בעי ידיעה, דאל"כ למה יגרע יוהכ"פ מא"ת.

ברם בפשטא דתלמודן הי' נראה דקדקו להזכיר בכל דוכתא אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה, או בעי ידיעה, [לק' כ"ב ב' ובשבת ע"ב א'], לאפוקי א"ת, ובפשוטו היינו משום דלכו"ע לא בעי ידיעה בתחלה, והטעם כמשנ"ת דא"ת עיקרו בא על הספק, ואין להצריך ידיעה על הספק, כיון שהקרבן בא על החטא הודאי, וזה אין ידוע לו, וממילא חסר כל הענין שיש בנודע, דהיינו שבא להתכפר בתורת ודאי, ומכיר בחטאו, (ואף בהוזמו עדין חשיבא ידיעה, ובפשוטו נודע יש לפרש על ידיעה אמיתית [וכן בתרי ותרי,

ובספק בשבת עשה, אין כאן ידיעה, אלא מצב של ספק]) ואשם תלוי כיוהכ"פ דמי שמכפר על החטא עד שיוודע לו ויביא חטאת, וכן יש לדקדק מאמרו לו דר"א לק' כ"ה א' ב' ולעיל י"ח א' דס"ל דבעינן ספק חטא ומ"מ מביא א"ת בלא ידיעת ספק ידוע, דהא בב"ב לא הי' לו ספק ידוע ומ"מ הביא בכל יום א"ת, [ועי' כריתות ס"ב סק"ו], וכן לעיל (י"ח ב') אמרו אי אכל ראשון שומן הוא אכל חלב להוי כפרה, ומשמע דלצד שאכל חלב הרי הקרבן משמש כא"ת לכפרה, [ועי' כריתות ס"ג בזה], וכן מהא דלק' כ"ב ב' ואם ספק המעות נדבה ואשם תלוי, ג"כ משמע קצת דלא בעי ידיעה, דלכאוי נראה דקרבן דבעי ידיעה צריך ליקרב בתורת ודאי על ידיעתו, וצע"ע בזה, והא דאמר אביי מאן לימא לן דיוהכ"פ מכפר על דלא אתידע ל' כבר נתבאר לעיל דר"ל דבלא ידיעה, יש כאן רק חיוב חטאת, ויוהכ"פ אינו מכפר על חטאת, אבל באכל חלב כוי דהוחלט חיובו לא"ת, אפשר דאביי נמי מודה, דתשובת אביי היא היכא דאכל חלב ודאי, שאין לחדש כפרת ספק בינתיים, וסברא זו נכונה היא אף למאן דס"ל דאשם לא בעי ידיעה.

אכל ב' זיתי ספק, ונודע לו על א' מזהם, ואם שנים מביאין א"ת אחד

ולפ"ז נראה דבאכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, ונודע לו על ספק של אחד מהן, והביא א"ת, נתכפר גם השני, כמו באשם ודאי למאן דלא בעי ידיעה, [עי' לעיל סק"ד ו' והכא עדיף, כיון דהחטאת אחת], דכבר חל חיוב א"ת על חטא זה, וכ"ז שלא נתחלק לחטאות אין כאן אלא חטא אחד, וסגי בא"ת אחד, ובזה מיושב בפשיטות הא דאין ידיעות מחלקות לרבנן דרבי, ולא בעינן לחדש גזיה"כ, ולחלק בין ש"ח לא"ת.

ולפמשי"כ נראה בדבנודע לו רק כזית אחד, מאותו העלם, והביא עליו א"ת,

ואח"כ נודע שאותו כזית שומן הי', ג"כ נתכפרו כולם, דמעיקרא חלות הקרבן על כל המעשה שבהעלם זה, [ואמנם בלא"ה י"ל דנודע ששומן הי' אינו מפקיע הא"ת, אבל מ"מ אין קשר ביניהם], ולפ"ז בנודע אחר שחיטה ששומן הי' יקרב מפני שאר הספיקות, אע"פ שנודעו רק עתה, וצ"ע בכ"ז, וכן אפי' הביא אח"כ חטאת על זו שנודע ספיקה, ואח"כ נודע לו ספק שאר חתיכות, ג"כ כבר נתכפרו מעיקרא בא"ת, אע"פ שעתה נתחלקו לחטאות, אבל בחטאת אפי' נודע לו על השני' קודם כפרה למ"ד דמתכפר עם הראשון, מ"מ הקרבן הוא על הראשון והשני מתכפר עמו כדרשינן ל' ממחטאתו ונסלח לו, מיהו למ"ש תו' ע' ב' משמע דההפרשה על שניהם, ועי' בזה לעיל סק"ח.

ונראה דאין שנים מביאין א"ת אחד, דכיון דכל אחד פטור, לא חל חיוב על שניהם, ול"ד לאשם ודאי למאן דלא בעי ידיעה, דהתם נחלט החיוב במעשה לאשם, וכאן החיוב האמיתי הוא חטאת, וחיוב א"ת לא נתחדש בס"ס של חטאת, ואם יש חיוב הרי החיוב על כל אחד בפ"ע.

בסוגיא דהוריות משמע שיש ענין ידיעה באשם תלוי, ובכמה דינים לפ"ז

שו"ר בסוגיא דהוריות י"א א' בעא מיני' ר"ז מר"ש אכל ספק חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ונודע לו על ספיקו מהו כו' אליבא דר"ש כו', והנה לר"ש הא דנודע לו בחטאת משנתמנה פטור, הוא משום דהידיעה גומרת החיוב חטאת, ועדיף מגמ"ד שזה רק מגלה על חיוב שמחמת החטא, וסברא זו שייכא רק במידי דבעי ידיעה, אבל באשם למאן דלא בעי ידיעה, מלבד שלא נשתנה הקרבן, גם אין לייחס חשיבות לידיעה, וא"כ מוכח מדמיבעיא ל' בא"ת, דאף בא"ת יש חשיבות לידיעה, כידיעה דחטאת, ואמנם יש לדחות דבאכל חלב באמת לא שייך חלות דין א"ת קודם

שנודע, אבל באכל חלב כוי, למאן דמחייב א"ת, ה"נ דחייב לר"ש, אבל כיון דאשכחן בגמ' שיש דין ידיעה בא"ת, צריך ראי' לחלק בדבר, מיהו אפשר דלר"ש דעדיין לא נשלם החיוב חטאת במעשה, ממילא פשוט דגם החיוב א"ת לא נשלם, דלא מסתבר לומר שיש חיוב א"ת כשאין ספק חטאת, אבל לרבנן דחיוב החטאת נשלם, ה"ה דאיכא א"ת, ולפ"ז לר"ש אפי' אי אשם בעלמא לא בעי ידיעה, מ"מ א"ת בעי ידיעה, ולפ"ז אפשר דאף לר"ט ור"ע בעי ידיעה בא"ת, והיינו דנקט בגמ' מדברי שניהם נלמד אשם ודאי לא בעי ידיעה, והי' אפשר לדחות דהתם הנדון מפני שאשתני לפטור בידיעה ודאית, ולא מכח ידיעה דא"ת, ומ"מ אם כבר נתחייב א"ת קודם שנתמנה תו לא מיפטר, עי' חזון איש ובספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם, אבל משמע בגמ' דאי הוה משתנה קרבן ידי' בספק הוה פשיטא לן דלא מייתי.

ודאתאן עלה נראה דבאמת הטעם כמש"כ לעיל דלא שייך לקבוע דין א"ת, כיון שהמעשה מחייב חטאת או פטור, ולכן כ"ז שלא נתחייב בא"ת אין כאן דין א"ת, ואפי' אכל חלב כוי דידעין מעיקרא שיתחייב א"ת, מ"מ המעשה מחייבו חטאת או פטור לגמרי, ורק כשנודע לו מתחדשת מצות א"ת, דאין מעשה שמחייב א"ת, (ועתו' הרא"ש גיטין ע"ג ב'), וראי' לדבר ר"ע ור"ט באשם מעילות דגם ודאו לא בעי ידיעה, והרי לא יתכן לומר שנתחייב בא"ת על מעילתו, שהרי נתחייב באשם ודאי אם חטא, ורק משיוודע לו בספק יתחייב א"ת, וה"נ לכו"ע בחטאת, [ולפ"ז יש לדון בכהן משיח שנודע לו ספיקו משנתמנה דאף לרבנן אינו מביא א"ת, דחיוב א"ת חל עכשיו והוא אינו מחויב בא"ת, מיהו אפשר דמ"מ החיוב חוזר לחטא ולכן לרבנן חייב], ולפ"ז נראה דאפי' נודע לו שאכל חתיכה ספק אלא שלא נתברר לו אם היתה עוד חתיכה, למהוי חתיכה משתי חתיכות, ג"כ

פטור, דדין החטאת לא נסתלק מכאן, ורק כשמגיע למצב המחייבו א"ת, אז חל חיובו, ובא"ת דרשות לאמרו לו י"ח א' יכול להמשיך עליו חיוב, ואז יחול בו דין א"ת, וכן לר"א דמתנדב.

ומי"מ יש לדון באכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על ספק באחד מהן, דסגי בא"ת אחד לכפר על שניהם, דכ"ז שלא נתחלקו בדיעה ובכפרה, אין כאן אלא חטא אחד, ולא בעינן לזה דרשא דשגגות הרבה, דמיקריא שגגה אחת, כיון שהחטאת אחת, וכיון דכולן מתכפרין תו אין לדון משום ידיעות ספק אם מחלקות, [ואולי להכי איצטריך ל' לרבי דרשא דאשר שגג, עי' ס"ק י"ב מש"כ מהתור"כ], ולפ"ז הברייטא מיושבת יותר, אבל מכיון שהרמב"ם העתיק הירו' דידיעות ספק מחלקות אחר המעשים, ש"מ דלא נתכפרו אלא הספיקות שנודעו.

שם אר"ז כאן שנה רבי כו', מ"ט ממתני' אין זה מבואר, ובכל הסוגיא

יד. **שם** אר"ז כאן שנה רבי כו', משמע דרק מהברייטא יש לדייק כן, אבל מהא דקתני במתני' דידיעות ספק מחלקות לאשמות כשם שמחלקת ידיעה בחטאת אין רא', ובפשוטו נראה דמלישנא דברייטא דייק, דבמתני' לא קתני איזו ידיעה, ומתפרש שפיר ידיעה ודאית בחטאת וספק בא"ת, אבל בברייטא מיירי בספק בהדיא וקתני כשם שמביא חטאת, משמע דבכה"ג מביא חטאת עכאו"א, והיינו דאיצטריך רבא לפרושי בה כשם שאם היתה לו ידיעת ודאי, ואפשר עוד דר"ז דייק לה מהא דנקט חטאת כנתינת טעם לאשם, דבשלמא במתני' שפיר נקט כשם כו' לאשמועינן כללא דמילתא דדמי לחטאת, אבל בברייטא נקט טעם זה לחלוק על רבנן, ואי הכא אינן חלוקין בחטאות, אין הוכחה מחטאת לאשם, כיון דבאשם איכא ריבויא, וגם בסברא יש לחייב אשמות כחטאות דהאי

חטא, אבל אם רבי ס"ל דחילוק אשמות מחייב נמי חילוק חטאות, יש בזה נתינת טעם דאין לכלול אופן זה בדרשא דאשר שגג, דכי היכי דמודו רבנן דבחלב ודם וגופין מוחלקין מביא א"ת עכאו"א, ולא מימעט מדרשא דאשר שגג, לפי שחלוקין בחטאות, ה"נ גרודן זה, כיון שאם חלוקין באשמות, ש"מ דחלוקין נמי בחטאות, מכח הידיעת ספק, א"כ הו"ל כשאר חלוקין בחטאות דלא מרבינן להו מאשר שגג, ורבא סבר דכיון שכבר פירש ברישא דרשא דאשר שגג להעלם אחד דתניא בתור"כ, מתפרש הכא דכיון דליכא יתורא הו"ל כחטאת בעלמא.

ברם מהא דאמרי' לק' חטאת באשם מיבעיא ל', משמע דרבי דינא קתני וה"ק מביא חטאת עכאו"א וא"ת עכאו"א, מיהו אפשר דגם אם הי' שונה כשם שמביא א"ת כך חטאת, ג"כ הוה שמעינן הטעם שכתבנו, דמה"ט אין לדרוש ע"ז אשר שגג, אבל פשטות הדברים ל"מ כן, ועמש"כ לעיל ס"ק י"א בטעמא דלא פריך אר"ז חטאת באשם מיבעיא ל', ולמה באמת תלה אשם בחטאת, וע"ע מש"כ אאמור' (שליט"א) זללה"ה סק"ד בזה.

שם והתניא כללו ש"ד כו', לעיל ט"ו ב' נשנה האי כללא גם לענין שכשמביא חטאת אחת, ה"ה דמביא א"ת אחד עיי"ש.

שם ולדידך דאמרת כו', יעוי' בתוד"ה אלא, ובשטמ"ק אות ה', ואין חילוק בין הפירושים, אלא דמלשון תו' משמע דהק' על הכלל שבברייטא, והרא"ש ביאר דהק' רק אליבא דאביי, שהבין מהאי כללא חילוק אשמות עיי"ש, [ולרוחא דמילתא הוסיפו תו' כגון שבאמת הביא א"ת על השני, וה"ה בלא הביא כדמוכח מאיכא דאמרי וראב"א ורבא], ויש להבין מאי קו' הא כו"ע מודו דכל שחלוקין דקתני פירושו כל שהדין מחייב שיהיו חלוקין, אבל מה שאירע שיוהכ"פ

אלא דאכתי מצינן למימר דרבי ס"ל כההיא ברייתא, ומש"ה מייתי לה בשבועות, ולפ"ז אית לן למנקט הלכתא כדנקטו אמוראי דכל היום מכפר בכל שעתא ושעתא, אבל צ"ע בסתימת הדברים שלא הזכירו ממתני' דכל היום מכפר דמשמע דפליגא אברייתא, ושמא אמוראי לא שמיע להו האי ברייתא ואי הוה שמיע להו הוה דחקי בפירושא דמתני', ויתפרש לפ"ז דר"ז דיר' נמי הדר ב', ואפשר דכיון דהשעיר ודאי מכפר מיד, א"כ לא שייך למיתני סוף היום מכפר, [ואפשר דכפרת השעיר מועלת לכל היום עתו' שבועות שם], ועי' בספר אאמור' (שליט"א) זללה"ה כריתות ס"ה סק"ז בכ"ז.

ברם לענין סוגיין אין רא' דאפי' אי סוף היום מכפר, מ"מ הא דהוה שהות בינתים חשיב כאשמות חלוקין, [והסברא בזה ביאר אאמור' (שליט"א) זללה"ה דהו"ל כהפריש א"ת קודם אכילה שני', ואפי' כשחטו, דהא דסוף היום מכפר, ר"ל שאז נשלמת הכפרה, אבל כל היום כתחלת כפרה חשיב, וסגי בזה ליחשב כאשמות חלוקין עי"ש], דבאמת זוהי סברא מחודשת כיון דסו"ס אותו יוהכ"פ יכפר על שניהם כאחת, וכיון דמשמעות סוגיין כצד זה, צריך רא' לחדש דלכו"ע יוהכ"פ מחלק בכה"ג, ואמנם בדאיתידע לי' ספיקו בינתיים מסתבר נמי דחשיב כהפריש, אבל כ"ז דלא אתידע לי' בעינן למיתי מדין כפרה, ואין כאן כפרה חלוקה, ואף לפי הסברא שכתבנו לעיל ס"ק י"א דמצב החטא הראשון שונה כיון שעומד להתכפר, י"ל דהשני לא גרע מיני', שהרי אם לא יתכפר על השני, כגון שימות, גם הראשון לא יתכפר, וכל חטא ביוהכ"פ כעומד להתכפר חשיב, ועכ"פ לית לן לחדש חלוק חטאות ע"י מצב זה שלא בידיעתו, ואאמור' (שליט"א) זללה"ה הוסיף עוד דאפי' בלילה דלא מכפר לכו"ע, מ"מ חשיב כהפריש אשמו, דאף בלילה מתחלת הכפרה, כמו ביום למ"ד סוף

חילקן, זה אינו מחייב חילוק חטאות, ולפי מה שביאר אאמור' (שליט"א) זללה"ה דעצם זה שנתחלקו האשמות מחלקן לחטאות, וזהו גופא פירושא דידיעות ספק מחלקות לחטאות, ניחא קצת, ולפמשנ"ת לעיל ס"ק י"א כפרות ספק מחלקות בק"ו מדיעות ספק, ומש"ה פריך בשמעתין מכפרת יוהכ"פ אף בדליכא חיוב א"ת, כגון במעילה, וגם בכל אכילת חלב לא חל עדיין חיוב א"ת, וכמשנ"ת ס"ק י"ג, וכן באכל חתיכה אחת, למ"ד דבעינן משתי חתיכות, ולפ"ז הק' על אביי ור"ז בסתמא בלי להתייחס לכללא דברייתא.

שם א"ל אביי כו', עמשנ"ת לעיל ס"ק י"ג.

בתו' דקדקו אמאי נקט כזית חלב ולא נקט מילתא דהיתירא כיון דמיירי ביוהכ"פ, ולכאור' נראה דניחא לי' למנקט מילתא דשייכא ב' ידיעת ספק לחייבו א"ת, ובודאי אכל ביוהכ"פ לא שייכא כ"כ ידיעת ספק, אבל באכל חלב שייך שיוודע לו בספק, ונקט כן לרווחא דמילתא ובחומר הקו' דאית לך א"ת ממש, אבל באמת התם נמי ליכא א"ת כ"ז שלא נודע לו הספק וכמשנ"ת ס"ק י"ג, מיהו ראב"א נקט גבי אכילת יוהכ"פ ג"כ דיוהכ"פ במקום א"ת קאי.

אי קיי"ל דיוהכ"פ מכפר בכל טעמא, וביאור הסוגיא לפ"ז

זו. פשטות הסוגיא דיוהכ"פ מכפר בכל שעתא, ולא רק בסוף היום, כלישנא דאביי ומאן לימא לן כו', ולישנא דראב"א ג"כ משמע דכיפר לי' יוהכ"פ בינתים, ובפשוטו משמע דמפרשינן לישנא דמתני' שכל היום מכפר, דהיינו כל שעתא, דלשון זה מיותר, ואם סוף היום מכפר הו"ל דסוף היום מכפר, [ועי' להלן בזה], ובמכילתין ז' א' לא מייתי הברייתא דמייתי בשבועות י"ג ב' לגרסת הראשונים ז"ל בסוף היום מכפר, ומשמע דנקטינן כתיורין קמא, וכנראה הטעם משום דנקטו דמתני' פליגא על ההיא ברייתא,

השנינו שבת ק"ה א' אחת שחרית ואחת בין הערבים, מיהו בתו' שם פירשו דלרבנא נקטי' אע"פ שהמעשים חלוקים כ"כ, וצ"ל דניחא ל' למינקט בשהמעשים חלוקין, וההעלם מצרפן, ועמש"כ בזה בסמוך בד"א, ואפשר דרצה להפריד יותר מכא"פ ביניהם, דלא ליצטרפו לכזית ויצטרך לרדן משום חטאת נוספת.

שם א"א דלא הוה שהות ביום

שם א"א דלא הוה שהות ביום דמתיידע ל' כו', בשבת ק"ב א' מבואר דאם אין בידו להפסיק אין הידיעה מחלקת, וכ"מ שבועות י"ח גבי פרישה למ"ד משמש מת חייב, ולפ"ז יש לפרש הכא נמי שאם לא ה' יכול להפסיק באמצע הבליעה אין הידיעה מחלקת, ולכן הוצרך שתהא אפשרות ידיעה להפסיק בינתיים, ולפ"ז בשני זיתי חלב אם אכלן בזא"ז, אבל ההפסק ה' באמצע הזיתים, ג"כ אינו חייב אלא אחת, כיון שהמשהו של תחלת הזית השני לא נתחלק, והחלוקה של אח"כ אין בה כזית שלם, ואפשר דמש"ה לא נקט רב"ח לעיל שני זיתים בזא"ז, דבעינן שיפסיק בין הזיתים, וכיון שנקט שחרית ומנחה מוכח שהפסיק בין הזיתים, דבע"א לא מצטרפי, והיינו דאשכח ראב"א באכל ושתה, שיש שיעור בכל חד לחודי', וההפסק הוא באמצע, כשיש שיעור שלם בשניהם.

ולפ"ז אף באכל כזית ומחצה עם שקיעת החמה, כיון שבליעת הכזית הואי ביוהכ"פ נתכפר, אע"פ שבב"א המשיך עוד חצי זית, דיוהכ"פ שפיר מכפר אף באמצע אכילה דבת אחת אלא שכפרה זו אינה מחלקת.

שם מתיב רבא כו', ביאור השאלה, ומ"ט שאל דוקא ממעילה

מז. **שם** איתיבי' רבא כו', יעוי' מה שביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כריתות ס"ה סק"ח מ"ט לא פריך רבא מהאוכל

היום מכפר, וכדס"ד דאביי דבעינן כולי' יומא מאורתא, ויישב בזה הא דלא משני ההיא דאכל ושתה בהעלם אחד דמיירי בלילה, ובאמת אם ביום אמרי' כן למ"ד סוף היום מכפר, ל"ק כ"כ לומר דה"ה בלילה, אבל אם ננקוט דסוגיין כמ"ד כל שעתא ושעתא מכפר, לית לן לחדש חילוק חטאות בלא כפרה כלל, וצ"ל דעדיפא מינה משני, דדוחק לאוקומי סתמא דמתני' בלילה דוקא, אף דבאמת מתני' עיקר הענין אתיא לאשמועינן, דאכילה ושתי' חדא נינהו משא"כ אכילה ומלאכה, מ"מ אין לסתום כך אם ביום חייב שתיים.

בקושיית אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מ"ט לא מצי דמיירי קודם הקרבת השעיר

עוד הק' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה לוקמה קודם שהקריבו השעיר המשתלח, בדדאיכא שעיר ודאי מסתברא דהשעיר הוא המכפר, [ובוההיא דרבי לא ניחא ל' לשנויי הכי, דמ"מ תיקשי כרת דיומא בדליכא שעיר היכי משכח"ל], ואמנם מהברייתא דקתני בהדיא שהשעיר המשתלח הוא המכפר אין רא', דהא ס"ל דסוף היום מכפר, ואנן למ"ד כל שעתא ושעתא מכפרא קיימינן, מ"מ אין לחדש פלוגתא בכפרת השעיר, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הוכיח כן דהק' דהודע ולא הודע תנן בשעיר קתני לה, ונראה דיש לנו כיו"ב בעומר דבדאיכא עומר הוא המתיר ובדליכא עומר האיר מזרח מתיר, ור"י סבר דסוף היום הוא המתיר, והיינו כעין הגדון דיוהכ"פ דהכא נמי כתיב בעצם היום הזה, וערמב"ן פ' אמור בטעמא דכתיב בעומר וביוהכ"פ בעצם היום, והתם בדאיכא עומר אין היום מתיר, דבעינן השרישו קודם קצירה או קודם הבאה, אבל בהשרישו ביום בדליכא עומר יתכן שניתרין לכו"ע, ולע"כ כלל בזה.

שם כזית חלב שחרית

שם כזית חלב שחרית כו', לכאור' נקט בכה"ג דאיכא שהות דמתיידע ל', וכענין

ככותבת ביוהכ"פ, דסתמא דמילתא אינו בולע בב"א, וא"כ כיפר לי' יוהכ"פ על חצי שיעור באמצע, דהא פשיטא לן דבעלמא פחות מכשיעור אינו חטא של חטאת דנימא שנתכפר חציו והכפרה מחלקת, דאף אם ח"ש אסור מה"ת אינו בחומר של חטאת, (אלא כאיסור הנהגה מה"ת, מפני שבהצטרף חשיב הכל חלק מן האיסור), ולכן לא נתחלק החטא של החטאת בכפרה שבינתים, אלא שנעשה החטא כלמ"ד ח"ש מותר מה"ת, [ובמל"מ פ"ג מהל' שגגות ה"ט הזכיר טבילה אחר אכילת חצי שיעור עיי"ש, ובאמת לגבי החטאת דמי לטומאה], משא"כ במעילה שהאיסור הממוני שבזה איסור גמור הוא בכל משהו, גם אם לא השלימו, (ורק מענין מחילה מיפטר מתשלומין בעלמא בפחות משו"פ), ועיי"ש עוד בביאור הענין, ועי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ריש מעילה דפחות משו"פ אסור מה"ת מדאיתרבי מקרא להשבון עיי"ש, [ולמש"כ להלן אולי יש ליישב גם מה שהזכירו הראשונים ז"ל דהוי כח"ש, [הובא שם, ולע"כ], דלענין האשם כח"ש דמי].

ונראה להוסיף בזה דברים, דאם היתה כפרה לח"ש דאיסורים היתה הקושיא לכו"ע, דהא כפרת ודאי מחלקת לכו"ע, ומשכח"ל באשם למאן דלא בעי ידיעה (או בחטאת דמחור"כ), והכפרה דשייכא בח"ש היא אף בנודע לו ודאי שאכל, כגון לר"ג דאין ידיעה לח"ש, מ"מ יוהכ"פ מכפר על החטא של אכילת ח"ש, ומ"מ אם אכל לאחר כפרת יוהכ"פ ח"ש נוסף חייב לר"ג, והכי נמי לכו"ע בלא הודע נמי מכפר כפרת ודאי, והול"ל שתחלק לכו"ע, א"ו בח"ש אין מהחטא הגמור חציו, וממילא לא נתכפר ממנו כלום, אבל במעילה אם הי' נודע לו ודאי, הי' חייב לשלם, אבל שייכא כפרה זמנית עד שיוודע לו, וכפרה זו ראוי שתהא מפסקת בצירוף החטא, כאשם תלוי.

ולפ"ז אפשר לומר דבמעילה ג"כ ידעין שאין בחצי שיעור חצי מחטא האשם, שהרי חטא האשם הוא על האיסור כשאר איסורין, וכדמייתי א"ת לר"ע בלא לשלם מעילה, [וש"מ דחטא המעילה בקדשי שמים חמור וצריך כפרה אע"פ שתשלומי המעילה הוא פטור מספק], ובח"ש ליכא אלא האיסור הממוני, שהוא נמצא בשלימות בחצי כמו בשלם, (ולכאור' נראה דמעילת שתי פרוטות בב"א אין בה שני חיובים אלא כמרכה בשיעורין, ולא מהני נודע וחזר ונודע לענין זה, דדמיא לקצירה, עסק"א), ופריך רבא דכיון דמכפר יוהכ"פ על האיסור הממוני עד שיוודע לו, ראוי שיחלק בצירופו, וממילא גם אשם לא שייך, ומשני דעל האיסור הממוני לא חיילא כפרה דעד שיוודע לו, כיון שחיוב הממון עדיין בשלימותו, ושפיר מצטרף, ואבע"א דמכפר, מ"מ גם בחלק הממוני יש לחלק בין ח"ש לשיעור שלם, דחיוב תשלומין של חצי פרוטה, אינו חצי מחיוב של פרוטה.

ולאמור נראה דאף לשינויא דיוהכ"פ לא מכפר אממונא, מ"מ לר"ע פטור מא"ת לאחר יוהכ"פ, דודאי הדרשא דחטא שאין מכיר בו אלא המקום, שייכא גם בא"ת דמעילות, ולא שייך להזכיר כאן הענין הממוני, שהרי הא"ת עצמו בא בלא לשלם המעילה כדתנן כ"ב א', והגע עצמך בנודע לו ספיקו קודם יוהכ"פ ונתחייב א"ת, מה בין א"ת זה לשאר א"ת, (וה"ה בלא נודע), והרי אם שילם מעילתו מספק ודאי דיוהכ"פ מכפר, וש"מ דיוהכ"פ מועיל לחטא דמעילות, וה"נ כשלא שילם אין יוהכ"פ משמש אלא מה שהא"ת מכפר, וצ"ע במל"מ רפ"ב מהל' שגגות שחידש דלר"ע מביא א"ת, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הסכים ג"כ לד"ז, ולפמש"כ לא דנו בשמעתין אלא על חלק הממון, אבל חלק האיסור שבזה, שזה לשאר איסורין דפלגא לאו כלום הוא, ובשלם יוהכ"פ מכפר, (ועי' כ"ה א' גבי בבא ב"ב).

ולפ"ז אין נפ"מ בהני שינויי אלא לכה"ג דח"ש דמעילה, אבל בשיעור שלם יוהכ"פ מכפר, ובעבר עליו יוהכ"פ כשם שחלוקין לאשמות תלוין, חלוקין לאשם ודאי, [ובהביא א"ת, ודאי הדין כן], ולדעת אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ד"ז תלוי בשני התיורצים, וכ"כ בהדיא שם בסוף הס"ק.

ויש לעי' בשילם מעילתו מספק, למ"ד ידיעות ספק אין מחלקות לחטאות, וה"ה לאשמות, ואח"כ מעל עוד פעם, אם התשלומין מחלקין כידיעת ודאי, או"ד לגבי חטא האשם לא היתה כאן כפרה, [ובחצי פרוטה הדבר פשוט שבשילם בינתיים פטור, אף לר"ג דאין ידיעה לח"ש, וזה ג"כ מוכיח שלגבי האיסור לא הי' חצי איסור, ויש לדחות], ולכו"ע נמי יש לדון בזה לרבנן דליכא א"ת בידיעת ספק דמעילות, [עי' לעיל ס"ק י"א בזה], וצ"ע.

כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ב דהא דאר"י שבת ע"א ב' דבאכל כזית ומחצה ונודע לו על כזית הרי המחצה מתכפר עמו, מיירי באכל החצי זית בכא"פ של ראשון, דאל"כ לא היתה אכילת איסור של חטאת, וכן מוכחא סוגיין לפמשנ"ת, וגם בדרשא לא קרינן בי' מחטאתו, (והגע עצמך לר"ל דמותר מה"ת), שאינו חלק מחטא זה, [ובירו' הוריות משמע דפליגי ר"י ור"ל באכילה אחת וזה דלא כתלמודן, וליכא למימר דהיינו בב"א דג' זיתים לא משכח"ל בב"א].

שם ורמי דר"י אדר"י כו', בדברי הירושלמי **שבועות פ"ב** ובהוריות **פ"ב**, ואם פליג אתלמודן יז. **שם** ורמי דר"י אדר"י כו', בירו' שבועות **פ"ב** ובהוריות **פ"ג** משני אדר"ל

דהתם ליכא אשמות מחלקין, ועוד מבואר התם דכהן משיח שאינו מביא א"ת מודה ר"ל שאין ידיעת ספק דידי' מחלקת, ולפ"ז אין ענין ידיעת ספק דמחלקת, אלא אשמות החלוקין מחלקין לחטאות, ואמנם למאי דס"ל להירו'

ידיעות ספק שאחר המעשים, ג"כ מחלקין לחטאות, כמו שהעתיק הרמב"ם דברי הירו', עי' לעיל ס"ק י"ג, לפ"ז באמת משמע דהאשמות החלוקין מחלקין, שהרי המעשים היו אחד, וגם נודעו לחטאת כאחת, ומ"מ האשמות מחלקין לחטאות, [ואפשר דאף דס"ל לר"ל דאין ידיעות דלאחר המעשים מחלקין, מ"מ כפרת הא"ת מחלקת כמו כפרה דחטאת, ויתיישב הירו' עם פלוגתא דר"י ור"ל בתלמודן שבת ע"א ב', דלר"ל החלוקה בכפרה], אבל בפשוטו לתלמודן אין ידיעות דלאחר המעשים מחלקין המעשים, אלא זהו דין בחטאת שנתייחדה לחיוב שנודע וממילא אין סברא דא"ת יחלק לחטאות, שהרי המעשה אחד והחטאת כשנודע חלה על שניהם כאחת, (וכמו שאין ידיעת ח"ש מחלקת לאחר המעשים), ואם נימא דהירו' מודה לזה, וכונתו בין המעשים, י"ל דהא דכהן משיח אין ידיעתו מחלקת, היינו משום דהו"ל כחתיכה אחת למאן דבעי שתי חתיכות, דכיון שאין הידיעה חשובה להצריך כפרה, לא אלימא ידיעה כזו לחלק, ויש בזה שתי אפשרויות אם מפני שאין החטא חמור להצריך כפרה מספק, ולכן גם אין התייחסות לידיעה כזו, לומר ששב וניחם וכבר נתבטל קצת החטא, או משום ידיעה על העבר לחוד אינה מחלקת, אא"כ היא קובעת הלכות לעתיד, כגון בטומאה ובח"ש או שחייב להביא קרבן מחמתה, ולפי צד זה ניחא טפי דכה"מ אין ידיעתו מחלקת, ומובן נמי הא דאמרו דגבי טומאה לא סגי בידיעה כזו, כיון דעכשיו טהור הוא, ואין נפ"מ בידיעה זו למעשה, ולענין שמא ילך בשני, לא סגי בהכי ליחשב ידיעה.

ופשטא דתלמודן נראה ידיעת ספק היא המחלקת, דמעיכא ס"ד הכי בדר"ז, והוה ניחא לן הא דתלי אשם בחטאת, [ועת' שבועות י"ט ב' שג"כ הבינו כן הברייתא, וכבר תמה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה

בדבריהם ז"ל, (והתם גרסי ר"ש בן יהודה וכ"ה בתו"כ, ויתיישב טפי הא דמייתי כללו ש"ד, אע"ג דריבר"י קתני לה), ובדוחק גדול י"ל דר"ל דאינהו נמי הוו מודו להאי סברא, אי לאו גזיה"כ], ומתפרש נמי בכל הסוגיא ידיעות ספק דומיא ידיעות ודאי, ולא דין מיוחד באשמות, וגם מבואר דלא תלי

באשמות אלא בכפרה, ומ"מ ידיעה שאינה מחייבת א"ת, י"ל דאינה מחלקת מהטעמים שכתבנו, וידיעת טומאה שנוגע לעתיד שאני, וכמשנ"ת בכ"ז לעיל ס"ק י"א, אבל אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה השווה תלמודן עם הירוש', ונדחק ליישב הא דרמי דר"ל אדר"ל, עיי"ש, וצ"ע.

ברוך רחמנא דסייען